
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00054657 2

РѢЧНИКЪ

НА

БЛЪГАРСКЫЙ ЯЗЫКЪ.

РѢЧНИКЪ
НА
БЛЪГАРСКЪЙ ЯЗЫКЪ

съ тлъкувание рѣчи-ты на блъгарскы и на русскы.

Събралъ и изтлъкувалъ

НАЙДЕНЪ ГЕРОВЪ.

ЧЯСТЬ ПЯТА

Р—Ѧ

ИЗДАДЕНА ПОДЪ РЕДАКЦИѬ-ТѪ

на

Теодоръ Панчевъ.

ПЛОВДИВЪ.

Дружественна печятница „Съгласие."

1904.

Всiакоiа книга отъ тоiа рѣчникъ безъ долний подписъ на урядника му ще се счита укрыта.

НАЙДЕНЪ ГЕРОВЪ

* 23 Февруариiа 1823, † Октомвриiа 1900.

НАЙДЕНЪ ГЕРОВЪ

*** 23 Февруарию 1823, † 9 Октомврию 1900.**

Найденъ Геровъ ся е родилъ въ Копривщицѫ на 23-й Февруарию 1823 лѣто. Изпрьво ся е училъ при бащѫ си, извѣстный даскалъ хаджи Геро Мушекъ, увѣковѣченъ отъ Л. Каравеловъ въ повѣсть-тѫ „Българи отъ старо врѣме“ подъ образа на хаджи Генчо. На единадесятѫ-тѫ си годинѫ былъ даденъ на учение въ Пловдивъ, за да изучи и Грьцскыю языкъ, едничкый-тъ по онова врѣмя междѫ Блъгари-ты на почитъ языкъ, необходимъ за тогавашне-то плъно образование и възпитание на единъ Блъгаринъ. Прѣзъ 1837 лѣто Пловдивскы-ты прьвенци Копривщенци повыкали отъ Габрово отца Неофита Рылца за учитель въ Копривщицѫ и Найденъ Геровъ ся врьнѫлъ въ родно-то си село и ся училъ при него до 1839 лѣто. На 20-й Септемврию тѫѭ годинѫ съ помощь отъ чорбаджи Найдена отъ Панагюрище той тръга прѣзъ Цариградъ за Одессѫ, дѣто пристига прѣзъ Ноемврию и ся издрьжю отначяло отъ тамошнию трговець Копривщенець Христо Стойковичь. Тукъ нѣколко врѣмя ся е готвилъ по Русскыю языкъ и на 27-й Августа 1840 лѣто далъ прошение на директора на Ришелевскыю лицей да му позволи да слушю въ горни-ты классовы на гимназиѭ-тѫ при лицею *„тѣ изъ прѣдметовъ, какія сообразны будутъ съ моею цѣлью — усовершенствоваться особенно въ языкѣ Русскомъ,“* както той самъ казва въ прошение-то си, което е подписалъ така: *Найденъ Герро (!)*. На 1841 л. той постѫпилъ въ Ришелевскыю лицей, който отпослѣ былъ прѣобрьнѫтъ на университетъ подъ имя Новороссийскый университетъ. Въ лицею той е слѣдвалъ курса на „камералнитѣ“ наукы, сир. за администрациѭ, финансии и народно стопанство. Прѣзъ 1843 лѣто за голѣмо-то му прилѣжиание той ведно съ други двама студенты подъ рѫководство-то на профессора Нордмана съ разрѣшение отъ Министра на народно-то просвѣщение былъ пратенъ на научнѫ екскурзиѭ въ Крымъ *для наблюденія по части естественныхъ наукъ*. Журналъ-тъ за тѫѭ екскурзиѭ, дрьжюнъ отъ Н. Г., е былъ разглядань въ физико-математическо-то отдѣление на Императорскѫ-тѫ Академиѭ на наукы-ты и былъ наплъно удобренъ. Въ 1845 лѣто той сврьшилъ съ отличие камералныю отдѣлъ и написалъ выпускно съчинение по технологиѭ-тѫ, а именно *„Приготовленіе всѣхъ родовъ стекла“*. Прѣзъ 1846 лѣто приялъ Русско подданство и моли Одесскыю военень губернаторъ да му даде заграниченъ паспортъ да замине за Вѣнѫ за да ся усъврьшенствова по селско-то хозяйство, технологиѭ-тѫ и комерциѭ-тѫ. Това негово желание,

неизвѣстно по кои причины, не ся сбѫднѫло и още сѫщѫ-тѫ годинѫ той ся врьща въ Блъгариѭ за да ся посвяти на службѫ роду си. На минаване прѣзъ Свищовъ было му прѣдложено да остане за учитель въ тоıа градъ съ заплатѫ 6000 гроша, нъ той ся не съблазнилъ отъ голѣмѫ-тѫ за онова врѣмя платѫ и заминѫлъ за Пловдивскѫтѫ епархиѭ, дѣто грьцизмъ-тъ былъ най-силенъ и дѣто имало най-голѣмѫ потрѣбѫ отъ Блъгары работници-будители. Отначяло прѣзъ 1847, 1848 и чясть отъ 1849 лѣто той учителствовалъ въ родно-то си село, дѣто ся стичıать ученици и отъ вънъ: Пловдивъ, Панагюрище, Клисурѫ, Вратцѫ, Пиротъ. Слѣдъ двѣ годины въ 1849 лѣто той по настоıаване на свои-ты съотечественици, личны Пловдивскы чорбаджии, заминѫлъ за Пловдивъ да основе Блъгарско училище въ тоıа градъ. Въ кѫщѫ-тѫ, на мѣсто-то на коıжто сега е дѣвическа-та гимназиıа, той отварıа прьво-то Блъгарско училище заедно съ пансионъ при него. Въ това училище дошли негови-ти стари ученици и още нѣколко нови. Между ученици-ты му трѣбва да спомянемъ покойны-ты Георгий Груевъ, многогодишенъ прѣдсѣдатель на Пловдивскый Апелативенъ Сѫдъ, Д-ръ Ал. Вълковичъ, Д-ръ Рашко Петровъ и живы-ты още народны дѣйци г. г. Иоакимъ Груевъ, Хр. Г. Дановъ и другы. Кръмска-та война заварила Н. Г. учитель въ Пловдивъ. Като Русскый падданникъ, отгорѣ гоненъ и отъ Грьци-ты, той трѣбваше да замине за въ Россиѭ, като остави брата си Константина за свой замѣстникъ въ училище-то. Слѣдъ войнѫ-тѫ той ся врьнѫлъ въ Пловдивъ, обаче, клеветенъ отъ Грьци-ты и гоненъ отъ Турци-ты, не можилъ да остане за учитель и былъ принуденъ да ся откаже отъ своıѫ-тѫ обычнѫ учителскѫ службѫ. Той помолилъ Русско-то правителство да го изпрати въ Пловдивъ на такѫвѫ работѫ, която да не бѫде изложена на Грьцскы клеветы и гонениıа. И наистина въ 1857 лѣто той дохожда прьвъ Русскый Вице-Консулъ въ Пловдивъ, дѣто развива такѫвѫ общественѫ дѣıателность за повдиганıе народно-то чювство, коıато въ нищо не е по-долу отъ учителскѫ-тѫ му дѣıателность. На тоıа постъ той прѣкаралъ цѣлы двадесять годинъ до възстание-то въ 1876 лѣто, когато былъ обвиненъ отъ Турци-ты прѣдъ Русско-то правителство за главенъ виновникъ на това възстание и былъ повыканъ въ Цариградъ, а на мѣсто-то му изпратенъ князь Церетелевъ. Въ врѣмя на освободителнѫ-тѫ войнѫ Н. Г. былъ прикомандированъ при князь Черкаскый за да работи за административно-то устройство на бѫдѫщѫ свободнѫ Блъгариѭ и, когато Русскы-ты войскы стѫпихѫ на Блъгарскѫ земıѫ, той бьде назначенъ за прьвъ Блъгарскый губернаторъ въ Свищовъ. Слѣдъ Берлинскыıа Конгресъ, когато ся установи положение-то на свободнѫ Блъгариѭ, Н. Г. помыслилъ, че ся е свършила вяче негова-та обществена дѣıателность и ся оттеглилъ на миренъ чястенъ животъ за да турне на рядъ богатыıа филологическый материалъ, что ималъ събиранъ прѣзъ толкова годины. Макаръ и отдалеченъ отъ общественны-ты работы, той всıакога ся е интересувалъ за тѣхъ и все е помагалъ было съ съвѣты, было съ лично участие за правилно-то тѣхно течение. Въ Пловдивъ Н. Г. е былъ толкова извѣстенъ, дѣто народъ-тъ

го ималъ за свой чловѣкъ и го наричалъ *даскалъ Найденъ*, *консулъ Найденъ*, *Блъгарскый-тъ Консулъ*, *дѣдо Найденъ*.

Въ 1897 лѣто, слѣдъ като отпразднувалъ най-скромно пятдесятгодишний юбилей отъ своѭ-тѫ просвѣтителнѫ и общественѫ дѣятелность, Н. Геровъ ся поболилъ и подкачилъ да гасне, той чезнѫлъ въ едно полусъзнание до 9 Октомврия 1900 год., когато безъ никаквы мѫкы оставилъ тоя буренъ животъ. Той былъ честитъ да прѣкара живота си прѣзъ три-ты наши най-великы народны епохы: пробужданіе, духовна и политическа борба и свободенъ политическый животъ. Въ тѣзи три епохы той е вложилъ всичкы-ты си силы и познания, цѣлыя си животъ.

Н. Г. начѧнѫлъ своя общественъ животъ като учитель-възпитатель. Дали бащиный-тъ му примѣръ, или сама-та природа, а може и два-та тия случая были изработили единъ възпитателскый духъ у Н. Г. който духъ и наклонность прѣзъ цѣлыя му животъ сѫ были прѣобладаѭщи. Още въ най-ранны младины той показва особенѫ обичь камъ училище-то, обичь коѭто ималъ до свършька на дни-ты си. Всичко, что ся отнасяло до училище-то, до възпитание-то, было интересно за него. Благодарение на тѫзи обичь той не ся изкусилъ отъ честито-то бѫдѫще, което му рисувала една административна кариера въ Россиѭ. Той отврълилъ честитѫ-тѫ и обезпеченѫ службѫ, коѭто негови-ти лични приятели му изходатайствували въ Россиѭ, като свършилъ съ отличие административны-ты наукы, и дошьлъ въ Блъгариѭ, та ся задоволилъ съ едно учителство, не усигорено съ ничто, вѣчно изложено на всякаквы опасности, на постояннѫ сиромашиѭ. И въ туй си поприще даже избралъ най-изложено-то на бѣды мѣсто, избралъ най-тяжкѫ-тѫ борбѫ. Грьцскый-тъ, Византийскый-тъ Филиппополисъ, вторый-тъ тогава слѣдъ Атины Елинскый градъ, е мѣсто-то, дѣто той станѫлъ учитель, дѣто пръвъ пѫть отворилъ истинско Блъгарско училище. Посрѣдъ славны-ты тогава Ромеи, посрѣдъ наеликтризираны-ты съ фанатизмъ Филибилишкы Елины той, като агня междѫ влъци, подкачилъ скромно своѭ-тѫ възпитателскѫ дѣятелность. Кѫща-та, на мѣсто-то на коѭто днесь сѫ издига дѣвическа-та гимназия, е была пръво-то огнище, отдѣто свѣтнѫ пръва-та свѣтлина на народно съзнание за Пловдивчяны и за Пловдивскѫ-тѫ епархиѭ. Това скромно огнище, благодарение на влиятелны-ты тогавашни чорбаджии Чалѫковы, Чомаковы и другы, станѫло за скоро врѣмя опасенъ огънь за Грьци-ты. Нъ какъвъ трудъ, какво постоянство, каквы борбы сѫ ся изисквали за да пламне за пръвъ пѫть това огнище, това знаѭть само ученици-ти и другари-ти на Герова, отъ които нѣкои още сѫ живи. Непрѣстанный трудъ, безупрѣчный животъ и личный примѣръ сѫ были двигатели-ти, съ които Н. Г. е възпитавалъ свои-ты ученици. Самъ прѣподаватель, самъ съставитель на учебници, самъ надзиратель, самъ управитель на пансионъ, той за всичко е пристигалъ. Училище-то е имало четыре чина (класса) и программа-та му е била доста пълна и много разнообразна и приспособима за-въ живота. Въ неѭ не липсвало ни богословие, ни Блъгарскый языкъ, ни Русскый, ни Славянскый, ни Грьцскый, ни Тур-

скый, ни математика, ни всеобща историıа, ни црьковна, ни естествена историıа, ни физика, ни философиıа, ни трьговскы познаниıа. Всичкы-ти тиıа прѣдмѣти сѫ были учени по запискы, съставıаны отъ Н. Геровъ. Управление-то на пансиона е было образцово, поведение-то на ученици-ты му примѣрно, безъ да е употрѣбıавалъ неизбѣжны-ты въ всıако тогавашне училище тѣлесны наказаниıа. Той прьвъ припомни на Блъгары-ты старо-то Словянско назъвание на Филибе — ***Пловдивъ*** и прьвъ посвяти училище-то си на наши-ты равноапостолны просвѣтители Св. Св. Кирилъ и Методиıа и наряди за прьвъ пѫть да ся празднува тѣхний-тъ праздникъ. Доколко Н. Г. е обычıалъ учителско-то поприще ся вижда отъ слѣдни-ты думы, които той чясто е повтарıалъ: „достигнѫлъ съмъ до голѣмъ чинъ и почести, радвамся на добро имя и, слава Богу, нищо не ми липсува, нъ никога нѣма да забораvѭ *20-й Юлıа 1851 лѣто*. Еднѫ недѣлѭ прѣди тоıа день Грьци-ти имахѫ изпытъ въ свое-то главно училище, дѣто бıахъ поканенъ и азъ. И сега, а тогава още повяче, учение-то въ Грьцскы-ты училища ся състоıаше само въ изучванıе старыıа Грьцскый языкъ, когото пакъ не научвахѫ и когато напущахѫ училище-то скоро забравıахѫ. На тоıа изпытъ присѫтствуваше цвѣтъ-тъ на Пловдивскы-ты Грьци на чело съ владыкѫ-тѫ си. На всичкы ся четıаше на лице-то една гордость, една прѣвзетость: само Грьцскый языкъ е приспособимъ за учение, напусто ся мѫчите съ вашиıа дебелъ Блъгарскый языкъ, вижте каква длъбока наука ся крые въ нашиıа языкъ! Слѣдъ изпыта азъ поканихъ владыкѫ-тѫ съ всичкы-ты присѫтствуѭщи прьвенци Грьци да дойдѫтъ на моıа изпытъ, на Блъгарскыıа изпытъ въ Блъгарско-то училище. На 20-й Юлиıа, Св. Пророкъ Илиıа Грьмодолецъ, слѣдъ божественѫ-тѫ службѫ наше-то скромно училище бıаше вяче прѣплънено съ народъ, когато Грьцскый владыка ведно съ мнозинѫ Грьци прьвенци дойде на изпыта. Разнообразие-то на прѣподаваны-ты прѣдмѣты, разбрани-ти отговори на ученици-ты, рѣшение-то на много математическы и физическы задачи, точно-то показванıе на географическы мѣста слисахѫ присѫтствуѭщи-ты Грьци, тѣ останѫхѫ като грьмнѫты, зачтото тѣ никога не очıаквахѫ подобенъ успѣхъ и възможность у нашиıа язикъ да прѣдаде такъıва възвышены наукы и бıахѫ дошли само да ся посмѣѭтъ на Блъгарскыıа дебелашкый языкъ и да ся подиграѭтъ съ Блъгары-ты и съ тѣхниıа младъ даскалъ. Владыка-та ся навѫси и подкачи да пыта Грьцскы-ты учители, зачто тиıа прѣдмѣти да ся не учятъ въ тѣхно-то училище и какъ е възможно единъ такъвъ дебелъ языкъ въ еднѫ годинѫ да ся усъвршенствува, та да има такъıвы наукы на него! Слѣдъ изпыта Грьци-ти си отидохѫ като попарены, тѣ ся изпокарахѫ и промѣнихѫ учители-ты си, а мои-ти ученици и наши-ти Блъгаре тръжествувахѫ. Тоıа день е най-радостный-тъ въ живота ми и въодушевление-то, което добыхъ тогава, и досега не е още отслабнѫло. За всичкы трудовы и лишениıа тоıа день бıахъ стократно възнаграденъ. Такъıва дни не ся повтарıатъ въ живота на чловѣка".

Събытиıа-та сами сѫ накарвали всıакой старъ нашь дѣецъ да бѫ-

де и политическый борецъ. Борба-та ны съ Грьцско-то духовенство за духовенъ свободенъ животъ подготвува борци и за политическѫ свободѫ. Сама-та служба, Русскый консулъ карала Н. Г. да бѫде и политическый дѣецъ. Още прьвѫ-тѫ годинѫ на учителствуванье-то си той подкачилъ да работи за наше народно духовенство. Въ Пловдивъ негова-та кѫща была центръ на борбѫ-тѫ ны съ Грьцско-то духовенство, съ грьцизмъ-тъ, който тогава былъ безпрѣкословенъ господарь въ тоѭ градъ. Той, Атанасаки Влъковичь и Д-ръ Ст. Чомаковъ сѫ были прьви-ти, които вдигнѫли знамя-то на нашѭ-тѫ духовнѫ борбѫ въ Пловдивъ и, както ся знае, тукъ въ срьдце-то на Румелийскы-ты Грьци тази борба е была най-жестока, нъ и борци-ти сѫ были най-калени. Грьцизмъ-тъ трѣбвало, чини что чини, да смаже тѣзи свои противници и, когато въ Крьмскѫ-тѫ войнѫ Н. Г. былъ принуденъ да напустне Пловдивъ, Грьци-ти тръжествували. Пловдивъ въ онья врѣмена былъ като истинскый Грьцскый градъ, макаръ жители-ти въ него съ малкы изключениѩ и да были всичкы-ти отъ околны-ты Блъгарскы села, нъ ся срамували да говорять блъгарскы и да ся казвать Блъгари. Прѣдставѣте си какъвъ голѣмъ ударъ за грьцизма и колко голѣмо насрьдчение за Блъгары-ты е было заврьщанье-то на Н. Г. въ Пловдивъ като Русскый консулъ—Блъгаринъ, прѣзрѣнъ Блъгаринъ да бѫде прѣдставитель на еднѫ великѫ дрьжавѫ и притова православнѫ! Това унижение Грьци-ти не могли да простять на Н. Г. и му отворили отново борбѫ чисто по византийскы: подкачили рядъ клеветы прѣдъ Турско-то правителство, които сѫ свршили съ политическо-то освобождение на Пловдивъ. Въ цѣлѫ-тѫ ны борбѫ за црьковнѫ независимость Н. Г. е ималъ най-дѣѭтелно участие и не ся е борилъ само противъ Грьцско-то духовенство, нъ и противъ всѭкѫ чюждѫ пропагандѫ, коѭто е искала да ся ползува отъ раздора на два-та православны народа и да отцѣпи Блъгары-ты отъ православие-то. Слѣдъ црьковно-то ны освобождение подкачили въ разны мѣста да ся правять опыти и за политическо освобождение. Тѣзи опыти отначяло были много слаби, нъ отпослѣ постепенно ся усилвали. Нѣмало апостолъ, съ когото Н. Г. да не ся е познавалъ, комуто да не е былъ съ нѣчто полезенъ; нѣмало четѫ, на коѭто той направо или косвено да не е былъ помогнѫлъ. Кѫща-та му въ Пловдивъ была убѣжище за всичкы гонены отъ Турци-ты и Грьци-ты. До колко живо участие е зималъ Н. Г. въ наши-ты политическы работы ся вижда отъ постѫпкѫ-тѫ на мѣстно-то Турско правителство, което съ единъ длъгъ махзаръ до Высокѫ-тѫ Портѫ въ Цариградъ на 1876 лѣто прѣдставило Н. Г. за главенъ причинитель на Априлско-то възстание и настоѭвало да ся вдигне той отъ Пловдивъ. Прѣзъ това врѣмя Турското население въ града е било злѣ наежено противъ него и насмалко е щѣло да го убие. Махзаръ-тъ е былъ прѣдаденъ отъ Портѫ-тѫ на Русско-то посолство въ Цариградъ и Н. Г. е былъ повыканъ отъ началство-то си да даде обѩснениѩ по него. Н. Г. е былъ дѣсна-та рѫка на графъ Игнатиевъ прѣзъ всичко-то врѣмя на негово-то посолствуванье въ Цариградъ.

Още ученикъ въ Одесса въ 1842 л. Н. Г. написалъ и печаталъ

критикѫ *„Нѣколко думы за прѣводѫтъ на математическата географія на г. Ивана А. Богоева“*. — прьва-та, може бы, на блъгарскы критика. Въ 1843 л. прѣвелъ отъ Русскы *„Начала на христіанското ученіе или кратка священна историѧ и кратакъ катихизисъ“*. Въ 1849 лѣто въ Бѣлградъ е печаталъ еднѫ чясть *„Изводъ отъ физикѫ“*, прьва-та на блъгарскы физика. Въ 1852 лѣто въ „Цареградскый Вѣсникъ“ въ Цариградъ е печаталъ члѣнъ *„Нѣколко мысли за блъгарскый языкъ и образованіе-то у блъгары ты“*, отпечатанъ отпослѣ и на отдѣлнѫ брошурѫ. Въ 1869 лѣто въ в. „Македонія“ е написалъ разсѫждение *„Попъ Богумилъ, първыйтъ подвижникъ между Българыты“*. Той обычялъ да ся занимава и съ поезиѭ и написалъ нѣколко лирическы пѣсны, прьснѫты изъ наши-ты стары стихотворны сбиркы („Блъгарска Гѫслѫ“ 1857, „Славейче“ 1864, „Цигулка“ 1869, „Свѣтлина“ 1897), и еднѫ поемѫ *„Стоянъ и Рада“*, Одесса 1845 л., стъкмена въ народныѧ духъ и написана съ цѣль да ся докаже на едно събрание отъ Блъгары любители на роднѫ-тѫ рѣчь и книжнинѫ въ Одессѫ, че и Блъгарскый-тъ языкъ е вряденъ за поезиѭ и може да изкарва звучны римы. Това е была прьва-та Блъгарска художествена поема, коѧто, наистинѫ, блѣскаво постигнѫла цѣль-тѫ си.

Обаче главно-то и любимо занятие на Н. Г. е былъ прѣзъ всичко-то врѣмя на дѣйность-тѫ му, като започнемъ отъ 1845 лѣто, Блъгарскый-тъ языкъ — неговый-тъ словарскый имотъ, етимоложскый строй и книжевенъ правописъ. Още студентъ той е печаталъ рядъ народны пѣсни съ тлъкувание значение-то имъ на русскы и едно малко сборничя пословици, които, доколкото знаемъ, сѫ прьвы-ты Блъгарскы печатаны пословици. Тѣзи пословици той былъ събиралъ изъ Блъгарскы-ты колонии въ Россиѭ. Като развивалъ прѣдъ ученици-ты си своѭ поглядъ врьху мѣнитвѫ-тѫ и образуванıе-то на думы-ты у Блъгарскыѧ языкъ, Н. Г. имъ прѣдалъ едно грамматическо учение, което нѣкои отъ тѣхъ и до днесь поддрьжѭтъ съ тврьдость-тѫ на религиозно убѣждение. Единъ отъ тыѧ ученици, многозаслужилый-тъ за народнѫ-тѫ просвѣтѫ г-нъ Иоакимъ Груевъ, прѣдставилъ учение-то на учителѧ си въ *„Основѫ за блъгарскѫ граматикѫ“* (Бѣлградъ, 1858), написана отъ него по записки, които самый-тъ учитель имъ давалъ. Таѧ грамматика, прѣкарала нѣколко изданиѧ, завоювала на Герово-то учение широкъ просторъ междѫ Блъгарскы-ты книжевници и станѫла водило смаль нѐ на пò-голѣмѫ-тѫ чясть отъ нашиѧ книжевенъ свѣтъ до 1870 лѣто. Поглядъ-тъ на Герова врьху языка ны и правописа, вѣрно проповѣдванъ отъ неговы-ты ученици въ училище и въ книгы, прѣдставıа въ историѭ-тѫ на Блъгарскыѧ книжевенъ языкъ и правописъ така нареченѫ-тѫ *„Пловдивска правописна школа“*, коѧто е прокарвала чисто етимологыческо правописание и коѧто прѣобладаваше въ нашѫ-тѫ литературѫ до поѧвıанıе-то на прочюто-то учение *„За ново-българско-то азбуке“* отъ глѫбокоученыѧ нашъ историкъ Господинъ М. С. Дриновъ, което учение даде прѣднинѫ на *„Трьновскѫ-тѫ“*, фонетическѫ школѫ, коѧто ся прие отъ всичкы-ты наши

книжевници. Обаче Н. Г. и нѣкои отъ неговы-ты ученици останѫхѫ вѣрны на свое-то учение прѣзъ цѣлыıа си животъ. Отъ многото материıалъ, что ималъ Н. Г. събранъ по языка, успѣ да извади на свѣтъ само „*Буквы ѣ и ь въ старомъ церковно-славянскомъ языкѣ*“ (Пловдивъ, 1891) и тоıа рѣчникъ до рѣчь **наливамь**, като не бѣ честитъ да види цѣлыıа си трудъ до край напечıатанъ. И тукъ щѫ повторıѫ да кажıѫ, че всичкы-ты грѣшкы, които сѫ станѫли въ рѣчника отъ ***наливамь*** до краıа, сѫ мои; па и много отъ грѣшкы-ты до ***наливамь*** сѫ сторени неволно пакъ отъ мене, зачтото много нѣчто сьмь азъ самъ помѣстилъ въ рѣчника, безъ да бѫде то провѣрено отъ автора, който имаше голѣмѫ вѣрѫ на мене.

За голѣмы-ты услугы, които Н. Г. принесълъ на народа си и на языка, той былъ награденъ съ высокы Блъгарскы и Русскы ордены, междѫ които и Св. Владимиръ третıѫ стьпень, който му давалъ право на потомствено дворянство, быде избранъ за почетенъ члѣнъ на Блъгарско-то Книжевно Дружество и на Цариградскый Русскый Археологическый Институтъ, а Пловдивъ го провъзгласи за свой почетенъ гражданинъ.

Т. П.

Р. р. *р.*

Р. Осьмнадесято слово, осьмнадесята буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричяно *рци;* по старо-то начрьтание ρ, а по ново-то р, и рѫкописно *р.*

Рабавецъ, *с. м.* Едно растение; варися и и вода-та му ся пие за далакъ.

Ра́бота, *с. ж.* 1) Трудъ, мѫка, залѣганіе, чалаштисване да стане нѣчто; **рабо́та, трудъ.** *Доклѣ стане, иска много работѫ.* 2) Врьшеніе нѣчто, работеніе, чиненіе, правеніе; **рабо́танье.** *Нѣмамь работѫ,* не работѫ, не врьшѭ нищо. 3) Поминъкъ, поминалка, занаятъ, гечинмекъ; **заня́тіе, ремесло́, про́мыселъ, дѣло.** *Отъ тѭѫ работѫ ся хранѭ. Туй ми е работа-та.* 4) Нѣчто, что ся работи, что работимъ. *Донеси си работѫ-тѫ у насъ. Подойдѣте ны съ работѫ.* 5) Нѣчто, что е изработено, что е изврьшено отъ нѣкого; **рабо́та.** *Това е негова работа. Да ся засрами отъ работы-ты си.* 6) Начинъ-тъ, по който нѣчто е работено, каквина-та на самѫ-тѫ работѫ; **рабо́та.** *Добра, здрава работа. Блъгарска, Турска работа.* 7) Нѣчто, вещь; **вещь, нѣчто.** *Щѫть му продадѫть работы-ты на мезатъ. Тыя работы не сѫ тѣхни.* 8) Нѣчто станѫло, было. *Не ми дрънкай такъвы работы. Това бѣ отколѣшнѭ работа.* 9) Врѣмя, нѣчто; **обстоя́тельство.** *Работы-ты мѣнѭвать чловѣка,* врѣмя-то, нѣчта-та; **обстоя́тельства измѣня́ютъ человѣка.**—*Божиѭ, Господова работа,* не нашѭ, не отъ насъ да ся пыта. *Това е Божиѭ работа,* както Богъ иска.—*Габровска работа,* несвѣстна, не за свѣта. *Работа-та му е Габровска,* не е добра, не гляда на добро, злѣ отива.—*Голѣма работа!* а) Голѣмъ чловѣкъ, голѣмо нѣчто! *б)* Казвася на смѣхъ за праздѫ работѫ; **пустяки́.**—*Длъбока работа,* голѣма работа, что дрьжи отдалечь.—*Дребна работа,* малко нѣчто; **мелочь, бездѣлица.**—*Лесна работа:* а) Лесно нѣчто. *Това не е лесна работа,* не е така лесно да стане; **э́того дѣла вкругъ па́льца не обмота́ешь.** *б)* Така казвать, кога не искать нѣчто да се свьрши сега, а да остане за по послѣ. *Лесна работа за него, да видимъ сега другото.*—*Праздна работа,* что не струва, что не хваща мѣсто; **плёвое дѣло, пустяки́.**—*Суръва работа:* а) Неопечена, неизработена както трѣбва, каба. *б)* Тяжькъ чловѣкъ, развлѣканъ, повлѣчи-навуще.—*Тяжка работа:* а) Мѫчна, трудна работа; **чёрная рабо́та.** *б)* Голѣма работа, голѣмо нѣчто. *в)* Тяжькъ чловѣкъ, суръва работа.—*Хубава работа! чудна работа!* казвася на смѣхъ, за чуденіе, кога нѣчто не е както трѣбва.—*Чиста работа!* Хубаво нѣчто.—*Бръкамь нѣкому на работѫ-тѫ,* прѣчѭ му, развалямь му работѫ-тѫ.—*Глядамь си работѫ-тѫ,* не ся мѣсѭ въ другы нѣчта, не обичямь да ся бръкамь въ людскы-ты работы.—*Глядай си работѫ* и *глядай си работѫ-тѫ,* врьши си ѭ, па да не тя е грыжѭ за нѣчто.—*Заловилъ сьмь ся за работѫ,* подкачилъ сьмь, захванѫлъ сьмь да работѫ.—*Имамь много работѫ, прѣтрупанъ сьмь съ работѫ,* имамь много нѣчто да работѫ.—*Каква е работа-та, какъ е работа-та?* намѣсто: какво правите, какъ сте, добрѣ ли сте?—*Не влиза въ работѫ, не е за-въ работѫ,* не го бъва, не може да работи.—*Не е работа,* не е достоинство, не е юначество, не е мурафетъ. *Не е работа да ти го дадѫть, а самь-си да го спечялишь.*—*Не ми е работа,* не сьмь азъ длъженъ; не **моё дѣло.** *Не ми*

е работа да ся разправямь съ него. — *Не е моя работа*, не ся пыта отъ мень; не завѝситъ отъ меня́. — *Не му е оферна работа-та, спукана му е работа-та:* а) Не отива добрѣ, не врьви напрѣдъ, не му е чиста работа-та. б) Не е добрѣ, боленъ е. — *Негова работа, тѣхна работа*, волю му, както обычя, както тѣ искать. — *Нѣмалъ си работж*, сѣднжлъ да прави, что не му е работа, что не е за правеніе. — *Останжлъ безъ работж*, айлякъ, нѣма какво да работи. — *Отвори ми ся работа, излѣзе ми работа*, щж имамь работж, намѣрихъ си работж, показа ми ся работа. — *Подпирамь нѣкому работж-тж*, зимамь му ж, бръкамь му на работж-тж. — *Работа-та е*, достойнство е, мурафетъ е, тамъ му е цаката; дѣло въ томъ. *Работа-та е самъ-си да гы спечюлишь. Работа ли е да го направишь!* достоинство ли е, голѣмъ мурафетъ ли е, бъва ли! — *Свършилъ си работж-тж*, зелъ далъ, умрѣлъ. — *Спряся работа-та*, не отива напрѣдъ, заяде-ся; дѣло стáло, остановѝлось. — *То е друга работа*, не е еднакво, не е сжщето. — *То не е, Богъ знае, каква работа*, не е голѣмо нѣчто. — *Работа-та му е работа. Хвали го работа-та. Всяка работа отъ майстора ся бои. Гладъ-тъ на много работы майсторъ. Накарай хайлязина на работж, да тя научи на умъ. Накарай мързлю на работж, да тя научи на память. Ако не спечюлишь отъ работж, отъ зжбы-ты поспѣсти. Ако искашь да ты ся не свърши работа-та, прѣдай ж другыму да ж връши. Безъ вжзелъ врьвь работж не връши. Божю работа съ лъжж не ся връши. Кжщна-та работа никога ся не свършя. Затрупанъ отъ много работж. Хванжлася царска-та дъщеря на работж, та й ся изпрьщилы ржцѣ-ты. Безъ работж попъ ярета-та кръщава. Дяволъ безъ работж дѣца-та си бута. Дяволъ-тъ си нѣма работж. Безъ мжжскж работж ничто не бъва. Безъ мжжскж работж — кладенецъ безъ водж. Това не е дѣтинска работа. Вечерашнж тж работж за утрѣ не оставяй. Нощна-та работж на деня смѣхъ. Завърши работж като куча на нивж. За парж работж, за двѣ заратъ. Който има пары, работа-та му врьви, както той иска. Работж не работи и отъ работж не бѣгай. Ако нѣмашь работж, свидѣтель ставай; ако имашь пары, поржчникъ ставай. Скачя баба назадъ-напрѣдъ, а работа-та си врьви на свой рядъ. Нѣмала баба работж, та си купила прасенце. Негова-та работа Чафутска сжбота. Работа-та му врьви като ракъ. Работа-та му ся запирясала. Голѣмъ на бой, на работж не мой. Мала работа, голѣма срамота. За малкж работж голѣма срамота. Стара баба за работж, млада за срамотж. Да му ся не види ни работа-та, ни глава-та!*

Работáрка, *с. ж.* Работница.

Работáрь, *с. м.* Работникъ.

Рабóтеніе, *с. ср.* отъ **рабóтж.** Връшеніе, чиненіе; **рабóтанье.** *Пѣстеніе-то е пóдобро отъ работеніе-то.*

Рáботица, *ум. ж.* отъ **рáбота.**

Рáботичка, *ум. ж.* отъ **рáботица.**

Работкъ́іня, *с. ж.* Женя, мома работница.

Работлѝвъій, въ, ва, во, *пр.* Който обычя да работи; работнъій, трудолюбивъій, чалжшканъ; **рабóтливый, трудолюбѝвый, дѣятельный.**

Рабóтникъ, *с. м.* 1) Който обычя да работи нѣчто добрѣ, съ прѝсрьдце. *Той е добръ работникъ, отъ работж-тж ся не бои.*

> Имамь сина работника:
> Бръго орать, бръго копать. *Пѣс.*

2) Който е хванжтъ да работи нѣйдѣ нѣчто, было на день, было за повяче врѣмя; работарь; **рабóчій, рабóтникъ, батрáкъ, нáймистъ.** 3) На чакржкъ справа съ пера и зжбы и съ едно голѣмо мекере помеждж имъ за да ся увива и усуква на него нищка-та, что ся точи отъ кждѣлж-тж. Работникътъ стои междж два-та крака на посицж-тж.

Рабóтница, *с. ж.* 1) Която обычя да работи, която работи нѣчто добрѣ, съ прѝсрьдце; работлива; **дóбрая рабóтница.** *Не хвали ми хубавицж, а хвали ми работницж. Сиромащия-та ся бои да влѣзе у женж работницж.* 2) Която е хваната да работи нѣйдѣ нѣчто, было на день, было за повяче врѣмя; работарка, работкъиня; **рабóчая, рабóтница.**

Рабóтнъій, —тънъ и **—тенъ, тна, тно,** *пр.* 1) Който обычя да работи, който работи съ присрьдце; работливъій, трудолюбивъій, чалжшканъ; **рабóтливый, трудолюбѝвый, дѣятельный, прилéжный.** *Ако е работенъ, че быде и имотенъ. Грьда е жена, ама работна й е ржка-та. Рабошна-та съха пóдрага отъ своя мома. Работна Стана: въ три годины — двѣ врѣтена, въ двѣ годины — двѣ дѣца.* 2) Что е за работж, съ когото ся

работи, когато ся работи; **рабо́чій, рабо́тный.** *Работенъ добытъкъ Работенъ день.* — *Работны лъжици*, съ които ꙗдѫть голѣми-ти въ еднѫ кѫщѫ, работници-ти.

Ра́бо́тѫ, ишь,—тилъ, *гл. д.* и *ср.* 1) Врьшѭ, чинѭ, правѭ нѣчто; **рабо́тать.** 2) Правѭ работѫ, врьшѭ; **дѣлать, исполня́ть, отправля́ть.** *Работѫ всꙗкакви работы*; **я дѣлаю всё.** *Той ми работи всичко.* 3) Намирамся на работѫ, имамь занаꙗтъ; врьшѭ; **занима́ться, отправля́ть ремесло́.** *Какво работишь ты?* каква ти е работа-та?—*Азъ сьмь ковачь;* **ты чѣмъ занима́ешся?—я кузне́цъ.** *Той работи абаджелѫкъ.* 4) За нѣкаквѫ направѫ: врьвѭ; **идти́, ходи́ть.** *Водяница-та не работи*, нѣчто е развалена, та не врьви; **ме́льница не идётъ.** *Часовникъ-тъ не работи*, запрꙗлъ е; **часы́ не иду́тъ, ста́ли.** 5) За заплатѫ, за лихвѫ: броѭся, четѫся, плащамся, врьвѭ; **идти́.** *Заплата-та му работи;* **жа́лованье идётъ ему́.** *Парыты му работять, зачто той да работи?* 6) Отивамь добрѣ, врьвѭ (за трьговиѭ, за занаꙗтъ). *Трьговиꙗ-та не работи*, запрꙗла е, нѣма алѫшь-веришь. *Занаꙗти-ти не работять.* 7) Направꙗмь нѣчто, както трѣбва; изработвамь, обработвамь, разработвамь, уработвамь; **обрабо́тывать, обдѣлывать.** *Тъй ся лозе не работи, иска да ся поизпотишь.*

> Останѫ Ненчо сирачя,
> Безъ бащѫ Ненчо, безъ майкѫ,
> Че нѣма нигдѣ никого,
> Кой на умъ да го научи,
> Да работи Ненчо, да работи
> Бащины-ты си мюлковы. *Пѣс.*

8) Трудѫся, мѫчѭся, прилѣжꙗвамь, залѣгамь, радѫ, зарадꙗвамь, застаꙗмь, настаꙗмь, грыжѭся, глядамь, чалѫштисвамь; **стара́ться, хлопота́ть, пе́чься, пещи́ся.** *Работѫ да го оженимъ. Работѫ за негово-то добро.* 9) Намирамся въ нѣкакво положение; правѭ, чинѭ. *Какво работите? добрѣ ли сте?* какво правите? **какъ пожива́ете, что подѣлываете?** — **тѫся,** *гл. стр.* Бывамь работенъ; врьшѭся, правѭся, ставамь; **дѣлаться, происходи́ть.** *Нѣчто ся рабати изъ село. Това дрьво мѫчно ся работи.* —**теный,** *прич. стр.* — *Да не работи дрьвенъ господь!* да не играе тоꙗга-та, да не дойде до бой. — *Неговый дюкꙗнъ много работи*, има много мющерии, прави голѣмо зимание-давание.— *Работи като безъ рѫцѣ*, работи нехриво, какъ да е, не съ при́срьдце.—*Работи ми бахтъ-тъ, кѫсметъ-тъ*, имамь честь, имамь кѫсметъ, честитъ сьмь, кѫсметлиꙗ сьмь; **мнѣ везётъ, сча́стіе мнѣ везётъ, спори́тъ, слу́житъ сча́стіе, мнѣ во всёмъ лафа́.**— *Рана-та работи*, не е още зарасла, още тече отъ неѭ гной. — *Пѫть-тъ работи:* *а)* Мнозина врьвꙗть изъ него. *б)* Не е затворенъ, може да ся врьви изъ него. *По причинѫ на многото снѣгъ пѫть-тъ прѣзъ планинѫ-тѫ не работи.—Който не работи, не бива да ꙗде. Да не бꙗхѫ сиромаси-ти, не щꙗше има и кой да работи. Ꙗде като мечкѫ, работи като бубулечкѫ. Работи като крътъ, ꙗде като вълкъ. Работи като крътъ подъ земѭ-тѫ.*

Рабскый, ска, ско, *пр.* Въ изречение: *конъ рабскѫ добѫ*, камъ зазорꙗване, прѣдъ сьвнуване. *Кога приблизило да ся зазорвать, конъ рабскѫ добѫ, врагъ-тъ, разлютенъ, пакъ го опиталъ.*

Рабу́лъ, *с. м.* Щрьбо на нѣчто; хрьбелъ, щрьбелъ; **зу́брина, зазу́брина.** *Присмѣлся шютаръ на рабулъ.*

Рабу́ница, *с. ж.* Метла; **метла́.**

Ра́бушецъ, *ум. м.* и **ра́бушчя,** *ум. ср.* **отъ ра́бушь.**

Ра́бушь, *с. м.* Робушь, прѫтчка, тоꙗжка, дъсчица, на коꙗто нѣкои съ рѣзкы си дрьжꙗть смѣткѫ или си отбѣлѣжꙗть нѣчто за помнение, за разпознаване; четелꙗ; **би́рка, счётная па́лочка, ма́рка.** Понѣкога рабушь-тъ ся състои отъ двѣ части: майка и щеня. *Разбира колко магаря отъ рабушь. Нема го е записалъ господь на рабушь?*

Раване, *с. ж. мн.* Срѣщася въ еднѫ песень отъ Царибродско.

> Народъ си Бога забораввило:
> Не си служи свакъ святьцъ Господскый,
> Ни па иде у црькве раване! *Пѣс.*

Равапе́цъ, *с. м.* Раст. равнецъ.

***Рава́нъ,** *с. м.* *Т.* Рахванъ.

Рава́шъ, *с. м.* Покана, калеска (?). *Подырь малко пакъ ся събирать всичкы-ти, които сѫ поканени съ равашь, дохожда и крьстникъ-тъ съ хора-та си, и обѣдвать.*

Равенъ, *с. м.* Раст. *Gentiana punctata* и *Gentiana lutea,* горчиво былие, горчивый бурꙗнъ; **горочя́вка, горча́нка, соко́лій полётъ, соко́лій перелётъ, соко́льница.**

Равне́жь, *с. м.* 1) Равнение. 2) Раст. равнецъ.

Ра́вне́ніе, *с. ср.* отъ **ра́внѭ.** Равнежь. *Равнение умрѣлъ,* кога на четыредесятый день слѣдъ смрьть-тѫ на нѣкого излѣзѫть на гроба му, та четѫть извѣстны молитвы.

Равне́цъ, *с. м.* Раст. *Achillea millefolium*, равнецъ, равнежь, риснꙗва трѣва, посѣкливчя, посѣчка трѣва, сѣчена трѣва, сѣчено билие, спорежь, хайдучка трѣва, бубни-

чя, еневичка; **тысячели́стникъ, гуля́вица, гречи́на.**

Равнина́, *с. ж.* Равно мѣсто; равнище, рамница, поляна; **равни́на.**

Равниніе, *с. ж.* Равнина, равнище, поляна; **равни́на.**

Дѣка слънце-то захожда,
Тамо е равно равниніе,
Подъ равниніе то рудиніе,
Подъ рудиніе-то зеленъ боръ. *Пѣс.*

Равнинка́, *ум. ж.* отъ **равнина́.**

Ра́вничкъій, **—чькъ, чка, чка,** *пр. смякч.* отъ **ра́внъій.**

Равни́ще, *с. ср.* Равно мѣсто; равнина, равниніе, поляна; **равни́на.** *Излѣзохмы на едно голѣмо равнище.*

Ра́внъій, **—вьнъ и —венъ, вна, вно,** *пр.* 1) Что врьви по еднѫ посокѫ, не ся ни качва, ни слиза, что нѣма ни издагнѫты, ни вглѫбнѫты мѣста; **ро́вный, ра́вный.** *Пѫть-тъ е равенъ*, нѣма нанагорнище, нѣма нанадолнище. *Равно мѣсто*, безъ дупкы, безъ врьховы и доловы. 2) Кога нѣчто отгорѣ е еднакво, та нѣма нѣйдѣ вдлъбнѫто, нѣйдѣ изпѫкнѫло; негрьзделивъій, гладкъій, дюзъ; **гла́дкій.** *Равна плоча, равна дъска.* 3) Что е навсякѫдѣ еднакъвъ, а не намѣсти по́-тънъкъ, намѣсти по́-дебелъ; дюзъ; **ро́вный.** *Равно пряденж. Равенъ тел.* 4) Что е като другъій, что приличя на другъій; еднаквъій, едночнъій, подобнъій, барабаръ; **ра́вный, одина́кій, одина́ковый.** — *Равна снага*, права, высока, гыздава, хубава. — *Равни двори*, чисти, хубави. **—вно,** *нар.* 1) Наплъно, ни повяче, ни по-малко, тъкмо, тамамъ; **ро́вно.** *Равно три хиляды гроша.* 3) Все едно, исто, еднакво, барабаръ; **равно́, наравнѣ́, наровнѣ́, на́ровень, одина́ко, одина́ково.**

Ра́внѭ, **и́шь,—ни́лъ,** *гл. д.* 1) Направямь нѣчто да стане равно, гладко, навсякѫдѣ еднакво; изравнявамь; **равня́ть, ровня́ть.** *Равнѭ пѫтя, двора, прѫтчкѫ-тѫ.* 2) Имамь, зимамь, броѭ, четѫ нѣкого, нѣчто за равенъ съ другъіго, турямь го на еднѫ дъскѫ; тъкмѭ, сравнявамь, барабарѭ, избарабарявамь; **равня́ть, верста́ть.** 3) Правѭ, докарвамь двѣ или повяче нѣчта да дойдѫть на равно, барабаръ, да станѫть равнъі на тягло, на мѣрѫ и проч., или да стоять равно; **равня́ть, ура́внивать, верста́ть, повёрстывать, свёрстывать.** 4) За умрѣлъ: на четыредесятъій день слѣдъ смрьть-тѫ му изравнювамь гроба му и му правѭ помянъ. **—нѭся,** 1) *гл. възвр.* Броѭся, имамся за равенъ на нѣкого; тъкмѭся, сравнявамся, барабарѭся; **равня́ться, верста́ться.** 2) Дохождамь на единъ рядъ съ нѣчто; изравнявамся, избарабарявамся; **равня́ться, верста́ться.** 3) *гл. стр.* Бывамь равненъ. **—ненъій,** *прич. стр.*

*Равона, *с. ж. Гр.* Задавъкъ, прѣднина, пей, нишанъ; **зада́токъ.** *Жътваркъі-тъі сѫ спазарены още прѣзъ великденскъі-тъі праздници на праздиѫ недѣлѭ и имъ е дадено по единъ-два лева пей, равонѫ, нишанъ.*

***Равони́свамь и равони́сувамь (да равони́шѭ),** *гл. д. Гр.* Равонѭ, годявамь, сгодявамь, главявамь; **сва́тать, сгова́ривать, обруча́ть. —нся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь равонисанъ; равонѭся, годявамся, главявамся, армасвамся; **обруча́ться.** *Дѣтя-то на овчарятого израстнѫло; они го равонише и, кѫда захванѫли сватбѫ-тѫ, зовали куматого.*

Равони́сваніе и равони́суваніе, *с. ср.* отъ **равони́свамь.**

Равони́шѭ, ешь,—ни́сахъ, *гл. свр.* отъ **равони́свамь.** Да сгодѫ, да армасамь.—**ни́санъій,** *прич. стр.* Сгоденъій.

***Раво́нъ**, *с. м. гр.* Златнъі и сребрьнъі пары, нанизъ, гривны, обици и др. т. нѣчта, които момъкъ дава на момѫ-тѫ, когато ся годявать; мѣна, мѣнежъ.

Много му здравіе занесте,
На Стоянъ на Доброолу,
Да дойде главежь да пиемъ,
Лю да си земе равонъ-тъ:
Двандесять-тѣ-то алтѫна,
Тринадесять-тѣ-то рубета. *Пѣс.*

Равонъ прьстенъ, прьстенъ мѣнёвникъ, замѣновникъ, мѣна, годеженъ прьстенъ; **обруча́льное кольцо́.**

Хаберъ пойде на лудо-то:
Да дой лудо, да дой младо,
Да му даймъі сирмѫ ризѫ,
Да нъі даде равонъ прьстень. *Пѣс.*

***Равонѭ и равунѭ, и́шь,—ни́лъ,** *гл. д. Гр.* Равонисвамь.

Ра́да, им. соб. женско. *Нашя Рада — нашь клоць. Рада иска варено, булката пакъ печено, а нъіе съ дѣда каквото намѣримъ. Бѣла Рада: а)* Така наричять на шягѫ ракиѭ-тѫ. 2) Полско цвѣтіе *Convolvulis,* цьвти бѣло, всевлѣкъ, съвлакъ, полулужнякъ; **вьюно́къ.**

Рада́нъ, им. соб. мѫжско.

Ра́двамь и ра́дувамь, *гл. д.* Докарвамь радость, направямь нѣкого да ся радва; **ра́довать.** *Това не мя радва*, страхъ мя е, че може да ся обрьне на злѣ. **—нся,** *гл. възвр.* Бывамъ радостенъ, веселъ, благодаренъ съмь отъ нѣчто и сѣщамь усладѫ, драго ми е; **ра́доваться.** *Радвать му ся ка-*

то на ланскыя снѣгъ, никакъ не му ся радвать; радъ что ланскому снѣгу. *Радвамь ти ся като кравѫ на мрътво теля. Радвася като помрьзнѫлъ (като озябнѫлъ) на слънце. Радва ми ся като вълкъ на мѣсячинѫ. Рыта овчярь-тъ, да ся радва вълкъ-тъ. Двама ся карать, сто ся радвать Единъ ся радва на попа, другъ на попадиѭ-тѫ. Като намѣришь, не ся радвай, като вагубишь, не тѫжи. Радвайся, бабо, дѣдо ще си дойде. Радвайся, додѣ ти е драго.*

Дѣца-та пищять, майка гы мири:
Горѣте дѣца, горѣте срьдца,
Вы ще станете бѣличькъ пепелъ,
Азъ вашѭ майка на черенъ вѫгленъ,
За да мя гляда вашѭ-та баба,
За да мя гляда и да ся радва! *Пѣс.*

Ра́дванѭ и **ра́дуванѭ,** *с. ср.* отъ **ра́двамь** и **ра́двамся.**

Ра́дё, им. соб. мѫжско.

Ра́дева бу́лчица. Животно *Mustela nivalis,* байнова (батева, енева, попова) булчица, байновка, власица, каджнка, калманка, ласица, неврѣска, невѣстка, невѣстулка, попадийка, царева невѣста (щерка), чюмова сестра; **ла́сица, ла́ска, ла́стка, норо́къ.**

Раде́нѭ, *с. ср.* отъ **радѫ.**

Раде́нко, им. соб. мѫжко.

Ра́ди, *прѣдл.* За, заради; **ра́ди, для.** *Пишѫтъ ми ради Стоѭна.*

Ради́вый, въ, ва во, *пр.* Който ради да врьши нѣчто; работливый, трудолюбивый, чалѫшканъ; **ради́вый, рачи́тельный.—во,** *нар.* Съ раденѭ, съ залѣганѭ; **ради́во, рачи́тельно.**

Ра́ди́ка, *с. ж.* Раст. *Taraxacum officinale,* борець, глушило, глушина, горець, горчивичь, капикосъ, конско цвѣтѭ, магарешка млѣчка, павунко, падикосъ, ушёлка; **одува́нчикъ, попо́во гуме́нцо, хаси́мъ, льви́ный зубъ.**

Ради́лъ, им. соб. мѫжско.

Ради́чь, им. соб. мѫжско.

Ра́дка, им. соб. женско. *Всичко има Радка, токо нѣма шиаренѫ забрадкѫ. Пчелы безъ маткѫ—сирота Радка.*

Ра́дко, им. соб. мѫжско *Доста, Радко, додѣка ти е сладко!*

Ра́днё, им. соб. мѫжско.

Ра́дный, —дьнъ и **—денъ, дна, дно,** *пр. Радна радостна,* много радостна. *Невѣста-та радна радостна си зема невѣстинскѫ-тѫ си стомнѫ и тръгнува да пойде за водѫ.*

Радо́й, им. соб. мѫжско.

Радо́ица, им. соб. женско.

Радоми́ръ, им. соб. мѫжско.

Радосла́въ, им. соб. мѫжско.

Радостли́вый,—въ, ва, во, *пр.* Радостный.

Ра́достный,—стьнъ и **—стенъ, стна, стно,** *пр.* Радостливый: 1) Что докарва радость; веселый; **ра́достный.** *Радостенъ день.* 2) Който има радость; веселый, засмѣный; **ра́достный.** *Радостенъ другарь.* **—стно,** *нар.* Съ радость, радостливо, весело, засмѣно; **ра́достно.**

Ра́дость, *с. ж.* 1) Вѫтрѣшнѭ, душевна услада; драгость, драгосиѭ, веселба, веселиѭ; **ра́дость.** *До очи—свѣтъ, до зѫбы—сладость, до уши—радость. Старость—не радость.* 2) Нѣчто радостно, что докарва радость, като сватбѫ, рожбѫ; **ра́дость.** *Честита вы радость! —Прѣнесе ся отъ радость,* много ся зарадва, та дори ся забрави.

Раду́лъ, им. соб. мѫжско.

Раду́на, им. соб. женско.

Раду́шь, им. соб. мѫжско.

Радъ, им. соб. мѫжско.

Ра́дый, радъ, да, до, *пр.* Който ся доволи, който е благодаренъ отъ нѣчто; доволный, благодарный; **дово́льный, радъ.—до,** *нар.* Драго, мило, приятно, любезно; **любо, любе́зно, прія́тно.**—*На радо срьдце,* на драго срьдце, съ радость, на драгость; **съ ра́достію.**

Али си рада, дѣвойчя, вечерь да дойдамь?
— Рада сумь, рада, юначе, вечерь да
дойдешь.
Али е рада, дѣвойчя, твоя-та майка?
— Моя-та майка, юначе, още по̀-рада!
Пѣс.

Како е радъ юнакъ за боленъ побратимъ, така и сиромахъ за приятель. Вѣрна слугыца — рада домовница. Страдна майка рада и за слѣпогъ сына. Радъ ли си, калугере, да тя женимъ? Младо радо до вѣнчило, а охоло до врѣчило.

Радѫ, и́шь, — ди́лъ, *гл. ср.* 1) Залѣгамь за нѣчто, имамь си го на умъ; грыжѫся; **радѣть.** 2) Залѣгамь, налѣгамь, настаѭмь, застаѭмь, зарадѭвамь, грыжѫся; **стара́ться, хлопота́ть, забо́титься, пе́чься, пещи́ся, имѣть попече́ніе.** 3) Залѣгамь, трудѫся, мѫчѫся, прилѣжѭвамь, глядамь, чалѫштисвамь; **стара́ться.** *Радимъ да придемъ на мѣсто.*

Ра́ё, им. соб. мѫжско.

Раѐкы, *с. м. мн.* Прѣди шестдесять-седьмдесять годины въ Туско жители ти на нѣкои села сѫ ся дѣлили на *раекы* и *войници* Раекы-ти не плащали никакъвъ данъкъ, зачтото ходили всякѫ пролѣть въ Цариградъ да работять царскѫ работѫ, каквото войници-ты въ другы нѣкои села.

Ра́ждамъ (да родѫ), *гл. д.* 1) За женѫ: добывамъ дѣтя, намира ми ся дѣтя; стигамъ, олекчювамся; **раждáть, рожáть.** *Майка му на връхъ Велидень родила.* 2) За женско животно: добывамъ подобно на себя; **раждáть, кидáть, метáть.** За животно пó-чясто ся казва спорядъ рода: *агнися, козися, котися, кучися* и *щенися, телися, ждрѣбися* и *кончися* и *турмися, вълчися, мечися, прасися* и пр. 3) За земьѭ-тѫ, за растения-та: давамъ плодъ; **приносúть плодъ.** *Слива-та е родила много.*

Черюшю си родъ родила,
Отъ рода ся потрошила;
На дрьво-то суро пиля,
Токо пѣе, та наричю. *Пѣс.*

4) Давамъ приходъ, приносювамъ; **давáть, приносúть.** *Парица-та грошь ражда.* 5) Причинявамъ, докарвамъ; **раждáть, причинúть.** *Белю-та белѭ ражда.* — **мся,** *гл. стр.* 1) Добывамся, стигамся, намирамся; **раждáться, рожáться.** 2) Сторвамся; **раждáться, урождáться.** 3) За мѣсячинѫ-тѫ: ювявамся, излизамь нова. *Родила ся нова мѣсячина;* **мѣсяцъ народúлся.**

Той си има единъ добъръ адетъ:
Кога ся роди нова мѣсячина,
Да си калеса на новѫ недѣлѭ. *Пѣс.*

4) Случвамся, ставамь, сторвамся; **раждáться.** — *Прѣзъ лъжитрѣвъ ся е родилъ,* обычю много да лъже. — *На водяницѫ ся е родилъ,* обычю много да приказва, голѣмъ дрьдрица е. — *Родилося царчя,* казвать, кога горять двѣ свѣщи. — *Ще ся роди царчя,* казвать, кога мрьзеливый изврьши нѣчто. — *И мене е майка родила. Еднѫжка баба дѣтя ражда. Каквато го родила, такава го и повила. Ще му дойде на гостю, кога роди майка му. Роди мя, мамо, съ кѫсметъ, па мя хвърли на смѣтъ (на бунище). Прѫгава-та (бръза-та) кучка слѣпы гы ражда. Бръза кобыла слѣпо родила. Врьба маслины родила! Врьба сливы не ражда. Роди-ще и нашю-та врьба грозде! Белкимь ще роди крушю-та ябълкы! Пары-ты отъ белѭ белѭ раждать. Есень пѣсень не ражда. Зель си е табехетъ, още кога ся е родилъ. Който ся е родилъ вълкъ, лисица не става. Който ся е родилъ, ще и да умрѣ. Който не ся е родилъ, не ще и да мре. Родилсл е да габи хлѣба. Никой не ся ражда наученъ. Единъ ся родилъ да сѣе, а другъ да пѣе. Единъ ся ражда за владыкѫ, а другъ за мотикѫ. Дрьвы-ты щѫть ся родять тѫѭ годинѫ. Дѣто го не сѣешь, тамъ ся не ражда.* Кога вали дъждъ, пó-голѣмы-ты момичета и момчета пѣѭть:

Вали, вали дъждъ,
Да ся роди ръжь,
Да си купѭ мѫжь!
Роси, роси росица,
Да ся роди ченица,
Да си купѭ женицѫ!

Ра́ждание, *с. ср.* отъ **ра́ждамъ** и **раждамся.**

Раз . . ., в. **разъ.**

***Разакúя,** *с. ж. Т.* Единъ видъ бѣло дребно грозде безъ сѣмкы.

Разба́гнувамся, *гл. уч.* отъ **разба́гнѫмся.**

Разба́гнѫ (да ся), **ишь,—нился,** *гл. об. свр.* Да подкачѭ да ся багнѭ, да ся ягнѭ много.

Дѣ да е Стоянъ да дойде,
Стадо-то му ся разбагни:
Всяка овчица по двѣнкы. *Пѣс.*

Разбéрвамъ, *гл. мн-кр.* отъ **разби́рамъ.**

Разбéрѫ, ешь,—брахъ, *гл. свр.* отъ **разби́рамъ.—бра́нъıй,** *прич. стр.*

Разби́вамъ (да разбиѭ), *гл. д.* 1) Съ биение, съ удряние, съ брькание направямъ нѣчто да ся размѣси добрѣ, да бухне, да стане на ситны кѫсчета; разбрьквамъ, размѣсвамъ, разджюрквамъ. *Ако не разбиешь кала, не можешь направи кертичь. Разбий яйца-та да станѫть на пѣнѫ.* 2) Съ ударъ развалямъ нѣчто, направямъ го на парчета; строшявамъ, счюпвамъ; **разбивáть, раздроблáть, разла́мывать.** *Ще дойде тыква за водѫ, и азъ ще ѭ разбиѭ.* 3) изкрьтвамь, пробивамъ, продънвамъ; **выла́мывать.**

Той си момци-ты поведе,
Посрѣдъ нощь въ Димотъ отиде
Та си конаци бастиса,
Разбилъ е тьмны занданы,
Че си Стояна извади. *Пѣс.*

4) Пробивамъ, разцѣпвамъ, строшявамъ; **разбивáть, прошибáть.** *Който винце попива, главѫ-тѫ си разбива* 5) Давамъ пó-голѣмѫ парѫ, та ми давать пó-малкы, пó дребны пары, колкото врьви тя; развалямъ; **размѣнúть.** 6) За животно, за птицѫ: изревавамъ, куквамъ, изкрякввамъ, та мя чюва нѣкои на гладно срьдце По нѣкои мѣста вѣрвать, че было много лоше магаря, кукувица, пупунецъ да разбие нѣкого, сир. да гы чюе той на гладно срьдце, затова утринѫ, безъ да хапнѫть нѣчто, не излизать изъ кѫщи. *Ако тя разбие магаря на Гергёвъ-день, не щешь да имашь напрѣдъкъ въ работѫ-тѫ. Ако тя разбие пупунецъ на пролѣть, щѫть ти ми-*

ришъктъ уста-та. —**мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Бывамь разбитъ; счюпвамся, строшявамся, пробивамся, продънвамся. *Коꙗто стовна чясти на водѫ, скоро ся разбива. Еднѫжъ тыква на водѫ, дважъ тыква на водѫ, а на третий пѫть ся разбива;* **повáдился кувши́нъ пó воду ходи́ть, тамъ ему́ и гóлову положи́ть.**

Разби́ванѭ, *с. ср.* отъ **разби́вамь** и **разби́вамся.** *Ако имате вино за проливанѭ, ные нѣмамы главы за разбиванѭ. Ако имашь главѫ за разбиванѭ, азъ нѣмамь вино за проливанѭ. — Разбиванѭ отъ кукавицѫ, отъ пупунецъ,* когато нѣкой пролѣтъ сутрень рано още не ꙗлъ, на гладно срьдце чюе кукувица да кука, пупунецъ да пупа.

Разби́й-прьти́нѫ. Който прахосва, разнасꙗ нѣчто унесвѣстъ, на вѣтьра; развѣй-прахъ, разсыпникъ, прахосникъ; **мотъ, моты́га, расточи́тель.** *Сынъ му е разбий-прьтинѫ.*

Разби́рамь (разбе́рвамь, да разбе́рѫ), *гл. д.* 1) Знаѭ отъ нѣчто, сѣче ми умъ-тъ; отбирамь, познавамь, проумѣвамь, разумѣвамь; **быть свѣдущимъ въ чёмъ, вѣдать, знать, понимáть, обнимáть, смы́слить.** *Разбирамь и отъ тѫѭ работѫ.* 2) По нѣкои бѣлѣзы, по нѣчто, что знаѭ, что ми е останѫло въ память-тѫ, познавамь; **понимáть, знать, познавáть, узнавáть, признавáть.** *По очи-ты го разбирамь, че е той.* 3) Узнавамь, познавамь, отбирамь, сѣщамся, разумѣвамь, договѣждамся; **понимáть, постигáть, разумѣть.** *Не могѫ да разберѫ, какво мысли, какво ще прави. Азъ му разбирамь, что казва. Не разбирамь му на тоꙗ языкъ.* 4) Получвамь, добывамь извѣстие за нѣкого, научвамся, дѣ е той, какъ е; **узнавáть, провѣдывать, довѣдываться, освѣдомля́ться.** *Разбирате ли сына си?* **имѣете ли извѣстія о сы́нѣ?** *Разбрахмы го, че былъ едъ-дѣ си,* научихмыся, зехмы извѣстие, че .... *Отодавна не сьмь разбиралъ брата си,* не сьмь ималъ писмо отъ него, или нѣкакво извѣстие за него. 5) Познавамь, опознавамь, разпознавамь; **узнавáть, распознавáть.**

> Гавранъ дойде Охрицкѫ нахиѭ
> Си го найде Марка по механы,
> По здравицѫ Марка го разбрала,
> Ми ѭ врьли книгѫ на скутовы. *Пѣс.*

6) Прочитамь, разумѣвамь; **разбирáть.** *Не разбирамь негово-то писмо,* не могѫ да го четѫ —**мся,** 1) *гл. възвр.* Разбирамь, проумѣвамь нѣчто, както трѣбва. *Разбрахся, что ми казвашь.* 2) Не ся намирамь въ залисъ, не сьмь забравенъ, прѣхласнѫтъ, заплѣснатъ; отбирамся, познавамь, разумѣвамь, проумѣвамь. *Не е залисанъ, разбирася.*

> Дрѣвꙗ, каменꙗ сѣчяше,
> И пакъ не ся разберваше,
> Отъ сѣчить дрѣвꙗ, каменꙗ. *Пѣс.*

3) *гл. вз.* Проумѣвамыся, разумѣвамыся, познавамыся, отбирамыся. *Едвамь ся разбрахмы, че и двама-та едно искамы.* 4) *гл. стр.* Бывамь разбранъ по знаменование-то на глагола. 5) **Разбирася,** *гл. безл.* Видися, познавася, разумѣвася, ꙗвно е; **что поня́тно, разумѣется.** *Разбирася, че щемъ идемъ.—Не разбирамь,* не проумѣвамь нѣчто ꙗсно, не ми стига глава-та, не зимамь лесно; **недоразумѣвáть.** — *Давамь му да разбере,* разправꙗмся съ него както трѣбва, та да знае, кой сьмь; **отдѣлываться.** — *Господь да разбере, кой е кривъ и кой е правъ. Разбра ли? — Като кръть отъ трьци. Вижь му дома, та му разбери ума. Глухъ отъ гайдѫ не разбира. Разбира колкото свинѭ отъ дынѭ. Разбрала ти свинꙗ отъ кладенчевѫ водѫ (отъ ново корыто). Разбира колкото магаря отъ кантаръ. Разбира отъ трьговиꙗ като муля отъ кантаръ.*

Разби́ранѭ, *с. ср.* отъ **разби́рамь** и **разби́рамся.**

Разби́шкамь, *гл. д. свр.* Да разбутамь, да разпѫдѫ, да разгонѭ.

> Стоꙗнъ на овенъ думаше:
> Ѩ ся разиграй, овенъ аладжа,
> Та си Власы-ты разбишкай,
> Та ми стадо-то прѣведи! *Пѣс.*

Разби́ѭ, ешь,—би́лъ, *гл. свр.* отъ **разби́вамь. —би́тый,** *прич. стр.*

Разблажѭ́, и́шь,—жи́лъ, *гл. д. свр.* Да намокрѭ, да накваса, да направѭ да стане благо, сладко, да не е прѣсъхнѫло.

> Прѣхвани, лудо, кончи хранено
> За коприннены дизгины,
> Дордѣ ти водѫ налѣѭ,
> Налѣѭ, дудо, донесѫ:
> Прьвый билюръ щѫ ти донесѫ,
> Уста-та да ти разблажѭ;
> Вторый билюръ щѫ ти донесѫ,
> Срьдце-то да ти угасѫ. *Пѣс.*

Разбли́камь (да ся), *гл. свр.* отъ **разбликвамся.**

Разбли́квамся и **разбли́кувамся** (да ся разбли́камь), *гл. възвр.* Разигравамся, вълнувамся, разбрьквамся. *Кръвь-та ся разблика;* **кровь волну́ется.**

Разбли́кванѭ и разбли́кувание, *с. ср.* отъ **разбли́квамся.**

Разблу́да, *с. ж.* Кога ся нѣкой свѣсти отъ

нѣчто, кога ся окопити и види, че ся е лъгалъ за нѣчто; разочарованіе.

Разблудія, *с. ж.* Бърконія, брькотия, блудъ, смутнія, смжтнія, размирица, размирно врѣмя, бозгунъ, карашжклжкъ; мятéжное врéмя, мятéжъ, политическіе беспорядки.

Разблýдный, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* 1) Кога има разблудиж; размирный, бозгунъ; мятéжный, смýтный. *Разблудна жена.* 3) Что нѣма сговоръ слогж; несговорный; несогласный, разногласный. *Разблудна дружина*, несговорна. —дно, *нар.* Съ разблудиж.

Разблудж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ разблудіавамь. —дéный, *прич. стр.*

Разблудіавамь (да разблудж) *гл. д.* Направіамь да стане разблудиж, смжтнж; размиріавамь, разбрьквамь, брькамь, мжтж, бунж; мутить, дѣлать смýтни, возмущать, бунтовать. *Разблуджва селены-ты.*—ися, *гл. възвр.* Вдигамся, бунжся, размиріавамся. разбрьквамся; бунтоваться, мятéжничать.

Разблудіаванье, *с. ср.* отъ разблудіавамь и разблудіавамся.

Разблъбóлж (да ся), ишь,—лился, *гл. възвр. свр.* Да подкачж да блъболж много.

Разблѣнýвамь (да ся), *гл. възвр свр.* Да подкачж да блѣнувамь много.

Разблѣіж (да ся), ешь,—блѣялся, *гл. възвр. свр* Да подкачж да блѣіж много. *Овця-ты ся разблѣюхж.*

Разбогатѣвамь (да разбогатѣж), *гл. ср.* Ставамь богатъ, добывамь иманье; забогатѣвамь, обогатявамся; дѣлаться зажиточнымъ, богатѣть, разживаться. *Когато разбогатѣе село-то, попъ тъ ся кръви.*

Разбогатѣж, ешь, — тѣлъ, *гл. свр.* отъ разбогатѣвамь. Да забогатѣж, да ся обогатж: забогатѣть, разбогатѣть, обогатѣть.

Разбóй, *с. м.* Справа за тъканье; станъ; ткáцкій станъ, кроснá, крóсны. *Изтъкахъ си платно то, да ти рытамь разбоя. Криви на навой, прави на разбой.*

Разбóйникъ, *с. м.* Който прѣсрѣща пжтници, та гы обира; хайдутинъ, харамия; разбóйникъ. *Пладнешкый разбойникъ.*

Разбóйный камыкъ. Метеорическый камень, паднжлъ отъ въздуха; аэролиты.

Разболѣвамся (да ся разболѣж), *гл. възвр.* Ставамь боленъ, заболѣвамь, поболѣвамся, занемогвамь, занемощявамь; заболѣвать, разбáливаться, занемогáть, захворáть.

Разболѣванье, *с. ср.* отъ разболѣвамся. Поболѣванье.

Разболѣж (да ся), ешь, — лѣлся, *гл. свр.* отъ разболѣвамся.

Разболж, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ разболіавамь.—лéный, *прич. стр.*

Разболіавамь (да разболж), *гл. д.* Направіамь нѣкого да стане болѣнъ, докарвамь му болесть; поболявамь; дѣлать больнымъ. — ися, *гл. възвр.* Разболѣвамся, поболѣвамся.

> Не ходи, сынко, не ходи,
> Лоше ке ми те проклынамь,
> Тяжка клятвж ке ти давамь:
> Ты тамо же ся разболишь,
> Никой край тебе ке нѣмать,
> Орлове гробъ не копаать,
> Чявкы попове ке бждать. *Пѣс.*

Разболіаванье, *с. ср.* отъ разболіавамь. Поболяванье.

Разборáвж, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ разборáвіамь. Да разправж.—веный, *прич. стр* Разправеный.

Разборáвіамь (да разборáвж), *гл. д.* Разправіамь.

Разборáвіанье, *с. ср.* отъ разборáвіамь. Разправіанье.

Разбóритъый, тъ, та, то, *пр.* Что ся лесно разбира, что разправия, тлъкува всичко изтьнко; разборный.

> Стано-ле, лѣпа невѣсто,
> Попѣй ми пѣсмж гласовнж,
> Гласовнж и разборитж,
> Дрѣмка-ва да ми поминеть! *Псѣ.*
>
> Овая пѣсма много гласовита,
> Гласовита много разборита,
> Дали ти е нива много родовита,
> А волове много юнакови? *Пѣс.*

Разбóрнъый, — рьнъ и — ренъ, рна, рно, и *пр.* Что ся разбира; разборитъй, ясный. — рно, *нар.* Да ся разбира; разборито, ясно, отворено. *Чете разборно.*

Разбрадж, ишь, — дилъ, *гл. свр* отъ разбраждамь.—деный, *прич. стр.*

Разбрáждамь (да разбрадж), *гл. д.* Нѣчто забрадено отвивамь, открывамь, махвамь, разваліамь забрадкж-тж на нѣчто; отбраждамь. — ися, *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь разбраденъ; отбраждамся.

Разбрáжданье, *с. ср.* оть разбрáждамь и разбрáждамся.

Разбраздж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ разбраздіавамь.—дéный, *прич. стр.*

Разбраздіавамь (да разбраздж), *гл. д.* На нивж прокарвамь нѣкои бразды пó-длъбоко отъ другы-ты, за да направж нивж-тж на лѣхы; лошить, лѣшить.

Разбраздіаванье, *с. ср.* отъ разбраздіавамь.

Разбрáнъый, нъ, на, но, 1) *прич. стр.* отъ разбéрж. 2) *пр.* Който разбира отъ малко, който има умъ, та зима отъ малко и не прави лоши работы; умный, разум-

ный, акллия; **разу́мный.** *Разбрана жена. Разбранж главж има.* — **но,** *нар* Умно, разумно, съ акжлъ; **разу́мно.** *Приказва разбрано.*

Разбрѣзамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да подкачиж да бръзамь тврьдѣ много. *Разбръзали сж ся да трѣбять.*

Разбрѣскамь, *гл. д. свр.* Съ бръсканіе да разврьлѫ, да разпрьснж нѣчто на разны страны. —**сканый,** *прич. стр.*

Разбрѣбрж (да ся), **ешь,—рался,** *гл. възвр. свр.* Да подкачиж да брьбрж много. *Какво сте ся разбрьбрали?*

Разбрѣкамь, *гл. свр.* отъ **разбрѣквамь.** —**каный,** *прич. стр.*

Разбрѣквамь и разбрѣкувамь (да разбрѣкамь), *гл. д.* 1) Съ брьканіе размѣсвамь нѣколко нѣчта; боравиж; **мѣшать, размѣшивать.** *Колкото разбрькваш кала, по смрьди.* 2) Ровиж, брькамь нѣчто да гори, да съхне; разравямь; **перемѣшивать.** *Разбрькай главни-ты да пламнжть.* 3) Нѣчто нарядено разваливамь, разтурямь, разврьгамь, разравямь; **перемѣшивать, перерывать, перебараббшивать.** *Разбрька ми книгы-ты. Разбрькала всичко въ ковчега.* 4) Разплаквамь, разклащамь, размжтвамь, избурничквамь; **взбалтывать.** *Доклѣ не разбрькаш водж-тж не ся избыстрюва.* 5) Правиж да ся скарать нѣкои, да ся спрѣпржть, да станжть единъ възъ другъ; повдигамь, вълнувамь, разблудювамь, размирювамь; **мутить.** *Разбрька цѣлж тж казж.* 6) Разваливамь ума, мысли ты нѣкому, направямь го да не е миренъ, да не знае какво да прави; размжтвамь. *Разбрькали му ума, мозъка.* —**мся,** *гл. възвр* и *стр.* Бывамь разбрьканъ по знаменованіе-то на глагола. *Разбрькали му ся чирва-та. Разрькался съ трьци ты.* — *Разбрькали си шапкы-ты,* промѣнили си шапкы ты, казали си противны думы, поскаралися.

Разбрѣкваніе и разбрѣкуваніе, *с. ср.* отъ **разбрѣквамь.**

Разбрьли́камь, *гл. д. свр.* Да разигриж, да разплакнж, да разбрькамь, да развлънувамь.

Разбрьни́камь, *гл. д. свр.* Съ брьниканіе да размѣсж, да разровж нѣчто; да разбрькамь. —**каный,** *прич. стр.* Разбрьканый.

Разбрьнчѣ́ж (да ся), **и́шь,—чіялся,** *гл. свр.* отъ **разбрьнчія́вамся.**

Разбрьнчія́вамся (да ся разбрьнчѣ́ж), *гл. възвр.* Подкачямь да брьнчиж много. *Мухы-ты ся разбрьнчияхж.*

Разбрьщеле́виж (да ся), **ишь,—лся,** *гл. възвр. свр.* Да подкачиж да брьщелевиж много; да ся разбрьбрж. *Что си ся разбрьщелевилъ?*

Разбу́дъ, *с. м* Разбужданіе. *На разбудъ: а)* На сьвнуваніе, рано кога да ся сьвне. *Прѣзъ прьвж-тж нощь никой не спи, зачтото ся врьщала душия-та на покойника, а на вторыя день на разбудъ много жены отивать на гроба съ ядеяе и пиеніе. б)* За разбужданіе, за събужданіе.

Закукува кукувица,
Закукува жялно милно,
Жялно милно на разбуда,
Да си буди два овчіари,
Два овчіари, два другари. *Пѣс.*

Разбу́джь, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разбу́ждамь.** —**деный,** *прич. стр.*

Разбу́ждамь и разбу́двамь (да разбу́джь), *гл. д* 1) Прѣкжсвамь, разваливамь нѣкому сънъ-тъ, спаніе-то, вдигамь нѣкого отъ сънъ; събуждамь; **разбуждáть, разбу́живать.**

Марийка дума славѣю:
Славѣйчя сладкопойничя,
Азъ ти харизвамь крылца-та,
Крылца-та, още крачка-та,
Иди славѣи отглядай,
Едно то да ми харижешь,
Вечерь да си мя приспива,
Заранъ да си мя разбужда! *Пѣс.*

2) За ранж, за болкж: поврѣждамь, разврѣждамь, подлютявамь, разлютявамь. подкустрювамь; **раздражáть, распалять, усиливать.** *Раны си разбудихъ, раны си подкустрихъ, та сьмь налѣтѣла на трьніе, на глозы, на зъмены кости, на вълчи челюсти, на трьстиковы корени.* — **мся,** *гл възвр.* и *стр.* Ставамь отъ сънъ, прѣкжсва ми ся сънъ-тъ, спаніето, бывамь разбуденъ; събуждамся, пробуждамся; **пробуждáться, просыпáться.**

Разбу́жданіе, *с. ср.* отъ **разбу́ждамь** и **разбу́ждамся.**

Разбу́лвамь и разбу́лювамь (да разбу́лиж), *гл. д.* Сваливамь було-то на нѣчто; разбулосвамь, отбулвамь, открывамь. — **мся,** *гл. възвр.* Махвамь си, сваливамь си було-то; разбулосвамся, отбулвамся, открывамся.

Разбу́лваніе и разбу́люваніе, *с. ср.* отъ **разбу́лвамь.**

Разбуло́самь, *гл. свр.* отъ **разбуло́свамь.** — **саный,** *прич. стр.*

Разбуло́свамь и разбуло́сувамь (да разбуло́самь), *гл. д.* Разбулвамь.

Разбу́лчвамь и разбу́лчювамь (да разбулчиж), *гл д.* Накарвамь, направямь булкж да си остави юнака.

Колко си булкы разбулчилъ,
Колко си момы размомилъ! *Пѣс.*

Разбу́лчѫ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разбу́лчвамь.—ченъій,** *прич. стр.*

Разбу́лѭ, ишь, — лилъ, *гл. свр.* отъ **разбу́лвамь.—ленъій,** *прич. стр.*

Разбу́нвамь и **разбу́нювамь** (да разбу́нѭ), *гл. д.* Повдигамь нѣкого възъ начялство-то, възъ главатари-тъі му, възъ господари-тъі му; възбуніамь, разблудювамь, размирювамь, разбрькувамь; **мути́ть, бунтова́ть, возмуща́ть. — мся,** *гл. възвр.* Вдигамся възъ господари-тъі си; възбуніамся, разлудювамся, размирювамся; **бунтова́ться, мятѐжничать.**

Разбу́нванѥ и **разбу́нюванѥ,** *с. ср.* отъ **разбу́нвамь.**

Разбу́нѭ, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **разбу́нвамь.—ненъій,** *прич. стр.*

Разбу́тамь, *гл. свр.* отъ **разбу́твамь. — танъій,** *прич. стр.*

Разбу́твамь и **разбу́тувамь** (да разбу́тамь), *гл. д.* Съ бутанѥ разтурювамь, размѣствамь нѣчто на разнъі странъі, бутамь на разнъі странъі; **раста́лкивать. — мся,** *гл. възвр.* Начинамь да ся бутамь много, да ся бутамъі единъ другъ.

Разбу́тванѥ и **разбу́туванѥ,** *с. ср.* отъ **разбу́твамь.**

Разбухтѣвамь (да разбу́хтѣѭ), *гл. ср.* Прораствамь, пущамь листѥ, стволъ, корень, безъ да сьмь посаденъ; избухтѣвамь.

Разбухтѣ́ванѥ, *с. ср.* отъ **разбухтѣвамь.** Избухтѣванѥ.

Разбухтѣ́ѭ, ешь, — тѣлъ, *гл. свр.* отъ **разбухтѣвамь.** Да избухтѣѭ.

Разбучі́авѭ, ишь,—вилъ, *гл. д. свр.* Да направѭ бучіавъ; да набучіавѭ да разрошѭ. **—венъій,** *прич. стр.* Разрошенъій, рошіавъій, бучіавъій, бухалатъій, рунтавъій.

Разбучі́авіамь (да разбучі́авѭ), *гл. д.* Направіамь нѣчто да стане бучіаво, рошіаво, рунтаво; набучіавіамь, разрошіамь. **—мся,** *гл. стр.* Бъівамь разбучіавенъ; набучіавіамся, разрошіамся.

Разбучі́авіанѥ, *с. ср.* отъ **разбучі́авіамь.** Разрошіанѥ.

Разбушю́вамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да подкачѭ да бушювамь твърдѣ много; да ся разлудувамь; **разбуя́ниться.**

Разбѣ́камь, *гл. д. свр.* Да набъкамь въ разнъі мѣста.

Разбъі́стрѭ (да ся), ишь,—рился, *гл. възвр. свр.* Да станѫ бъістръ; да ся избъістрѭ, да ся изіаснѭ. *Разбъістрися вода-та, работа-та.*

Разбѣ́гамь (да ся), *гл. свр.* отъ **разбѣ́гвамся.** Да ся разбѣгнѫ.

Разбѣ́гвамся и **разбѣ́гнувамся** (да ся разбѣгамь и да ся разбѣгнѫ), *гл. об.* Бѣгамъі множина, бѣгамъі въ разнъі странъі; **разбѣгиваться, разбѣжа́ться.** *Разбѣгахѫся момчета-та. Разбѣгахѫся като мъішкъі отъ попадийкѫ.*

Разбѣгалася е Влашка та земіа,
Влашка-та земіа и още Богданска,
И Богданската, всичка-та Добродѫіа,
Кой горѣ ходи, кой долу бѣга
Отъ лютъі Турци, страшнъі Маджаръі. *Пѣс.*

Разбѣ́гванѥ и **разбѣ́гнуванѥ,** *с. ср.* отъ **разбѣ́гвамся.**

Разбѣ́гнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **разбѣ́гвамся.**

Разбѣ́свамся и **разбѣ́сувамся** (да ся разбѣсѫ), *гл. об.* За женскъі животнъі: разпасвамся, развождамся, подкачіамь да ся водѫ, да ся бѣсувамь, да ся гонѭ много; разбѣснѣвамся. *Разбѣсилися като коткъі прѣзъ Мартѫ. Разбѣсилася като аламанкѫ.*

Разбѣ́сванѥ и **разбѣ́сува̀нѥ,** *с. ср.* отъ **разбѣ́свамся.**

Разбѣ́снѣвамся (да ся разбѣснѣѭ), *гл. об.* 1) Подкачіамъ да бѣснѣѭ, да лудувамь много. *Что си ся разбѣснѣлъ такъвъ?* 2) Разбѣсвамся. *Разбѣснѣлися като коткъі прѣзъ Марта.*

Разбѣ́снѣванѥ, *с. ср.* отъ **разбѣ́снѣвамся.**

Разбѣ́снѣѭ (да ся), ешь,—нѣлся, *гл. свр.* отъ **разбѣ́снѣвамся.**

Разбѣ́сѫ (да ся), ишь,—сился, *гл. свр.* отъ **разбѣ́свамся.**

Разва́дѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разва́ждамь. —денъій,** *прич. стр.*

Разва́ждамь (да разва́дѫ), *гл. д.* Двама схванѫти отдѣліамь единъ отъ другъ: раздѣліамь, разнемамь, разтръвіамь.

Разва́жданѥ, *с ср.* отъ **разваждамь.** Разтръвіанѥ, раздѣліанѥ.

Разва́ла, *с. ж.* 1) Разваліанѥ нѣчто, когато е да ся развали нѣчто; **разруше́нiе, разоре́нiе.** *Не говори на развалѫ,* да ся развали. *Отива на развалѫ,* не отива напрѣдъ, не врьви добрѣ, *гляда на развалѫ,* ще ся развали, не ще има добръі сетнинъі. 2) Врѣдо, врѣдъ, загуба, пагуба, поквара, затръівъ, затра, сътра, тщета, зарарь, зіанъ; **па́губа, поте́ря, утра́та, уро́нъ, убы́токъ, по́рча, вредъ, накла́дъ, поги́бель, изъя́нъ.**

Развале́нка, *с ж.* 1) Раст. *Solanum dulcamara,* разводникъ, рупеливо бъилѥ, кучіе гроздѥ, разваличия, утрова; **па́сленъ сладкого́рькій, соро́чьи я́годы.** 2) Раст. *Atropa Belladona,* разваличия, разгонка, отровно бъилѥ, старо бъилѥ; **бдурь краса́вица, бѣшенная я́года, корова́къ.** 3) Раст. *Poterium Sanguisorba,* разваличия, обич-

ничя, динечя, динка, гологлавчя; черноголо́вникъ. 4) *Лѣпкава разваленка*, раст. *Parietaria officinalis;* стѣнни́ца, ночь да день.

Развали́-кѫщѫ. Който развалıа кѫщѫ, който не е вряденъ да направи, да припечали нѣчто, а само прахосва готово-то. *Развали-кѫщѫ, направи-заходъ.*

Развали́-прътинѫ. 1) Разбий-прътинѫ, прахосникъ. 2) Който си влачи крака-та, кога ходи; ро́звалень, у́валень.

Развали́-трапе́зѫ. Който обычıа да се кара, кога е нѣйдѣ на гощавкѫ.

Разва́лничя, *с. ср.* 1) Растение разваленка въ 1-то, 2-то и 3-то знаменованиıа. 2) Раст. *Valeriana officinalis,* дѣленка, дѣленчя, делıанка, кочıе былıе, чернокосъ; валеріа́на, мау́нъ, землянóй ла́донъ, болдырья́нъ.

Развалѭ́, и́шь, — ли́лъ, *гл. свр.* отъ **разва́лıамь. — ле́нный,** *прич. стр.* 1) По знаменование-то на глагола. 2) като *пр.* Изсъхнѫлый, мрьшıавый, слабнѫтый. 3) Който е съ лошь нравъ, съ лоше срьдце; покваренъій, бозукъ.

Разва́лıамь (да развалѭ́), *гл. д.* 1) Нѣчто направено, нарядено, бутамь, брькамь, трошѭ, направıамь да падне, да ся събори, да ся разбрька, да ся разпрьсне; събарıамь, разсыпвамь, турвамь, уривамь, съровувамь; разруша́ть, разоря́ть. *Развалили му кѫщѫ-тѫ, стѣнѫ-тѫ, копѫ-тѫ.* 2) Нѣчто нарядено, нагласено да стане, да врьви, не оставıамь, прѣчѭ да врьви, да стане, разтурıамь; разруша́ть, расстро́ивать, по́ртить, уничтожа́ть. *Драганъ развали да не идемъ на събора. Нѣкой е развалилъ водяницѫ-тѫ, та не меле.* 3) Докарвамь врѣдѫ, тщетѫ, пагубѫ; врѣдѫ, кварѭ, пакостѫ, поврѣждамь, напокостıавамь, боздисвамь; по́ртить, поврежда́ть, искажа́ть, па́костить, па́костничать, подпа́костить, расстро́ивать, га́дить, изга́живать. *Не барай го: щешь го развалишь. Самъ щешь си развалишь работѫ-тѫ.* 4) Направıамь нѣчто да не може да влѣзе въ работѫ, да не струва нищо, да стане по́-лоше; изхабıавамь, похабıавамь, поврѣждамь, зıаносвамь; по́ртить, га́дить, изга́живать, отдѣлывать. *Развалили всичкѫ-тѫ книгѫ. Шивачь-тъ въ кроежıа развали дрѣхѫ-тѫ, абѫ-тѫ* 5) За годежь: отъ странѫ на годеникъ или годеницѫ врьщамь годежнъı ты даровъı и разтурıамь годежıа. *Въ недѣлѭ ся годили и въ вторникъ мома-та годежıа развалила.* 6) Възкъıснѫло, фтасало тѣсто направıамь на питъı да ся пече; разнемамь, разнимамь. *Тѣсто-то не е още фтасало, та го не развалıай.* 7) Давамь по́-голѣмѫ парѫ, та ми давать по́-малкъı, по́-дребнъı, колкото врьви тıа; разбивамь, раздробıавамь, размѣнıавамь; размѣнивать. *Развалıамь паръı;* намѣня́ть де́негъ. *Иди да развалишь жлътицѫ-тѫ.* 8) Направıамь нѣкого, нѣчто да изпадне, да омрьшıавѣе; поврѣждамь, бозущисвамь; по́ртить. *Такава храна ще го развали.* 9) Направıамь нѣкого, нѣчто да добые лошıавъ нъравъ, научвамь нѣкого на нѣчто лоше, непохвално; онъравıамь, изгалащамь, развратıавамь, изхабıавамь изхуйлузıавамь, изхайтвамь; по́ртить, изва́живать. *Лоши-ти другари го развалихѫ. Пусто-то пиенıе го развали. Не го гали толкова, че щешь го развалишь* 10) Разтурıамь, промѣнıамь ряда, обычıаıа, нъраваа, адета, что има нѣкой или нѣйдѣ; наруша́ть. *Не си развалıа рахата, тертипа.* 11) Не дрьжѭ, не изплънıамь думѫ, сговоръ, миръ; погазвамь, потъпквамь; наруша́ть. *И двамата развалили тоıа сговоръ.* 12) Докарвамь крамолѫ, ставамь причинѫ на свадѫ, на несъгласие; разтурıамь; расстро́ивать. *Развалилъ кѫщѫ-тѫ си.* 13) Разнебитвамь, покварıамь, похабıавамь, похарвамь; по́ртить, расстро́ивать. *Развалилъ веселбѫ-тѫ, сѣдıанкѫ-тѫ.* 14) Направıамь събрание, сборъ да ся разиде, да не става; разтурıамь, разпрьсвамь, разпелѣвамь, разгонвамь; расстро́ивать. *Сбихѫся и развалихѫ хоро-то.*

Дано Заманда не дойде,
Заманда млада войвода,
Че, ако Заманда дофтаса,
Събора ще нъı развали,
Панаиръ ще нъı разпелѣе! *Пѣс.*

15) Кладѫ, накладамь, подклаждамь, разклаждамь, развъждамь, завалıамь, навалıамь огънь; разводи́ть, раскла́дывать ого́нь.

Развалили силнъı нѣ огневъı,
Изгрѣıали дѣтя малечково. *Пѣс.*

— **ıся,** 1) *гл. възвр.* Изпадамь, измрьшıавѣвамь, съхнѫ, пусталѣѭ; со́хнуть, худѣть, отощева́ть. *Отъ болесть, отъ мъıсль лицето му ся е развалило.* 2) Изгубвамь си имота; изпадамь, западамь, засиромашıавамь; упада́ть въ своёмъ состоя́ніи, разоря́ться. 3) Скарвамся, смразıавамся, бозущисвамся съ нѣкого; ссо́риться. 4) Ставамь по́-лошь, по́-доленъ, не́ за въ работѫ, непотрѣбенъ; поврѣждамся, похабıавамся, изхабıавамся; по́ртиться, га́диться, изга́живаться, поврежда́ться, отби́ться отъ рукъ. 5) За врѣмя-то: ставамь дъждовенъ, мъглıавъ, студенъ. *Прѣзъ Марта врѣмя-то чясто ся развалıа.* 6) *гл.*

стр. Бывамь развален по знаменование-то на глагола.—*Развалихмы калимерж тж*, не смы добрѣ, не си приказвамы, скарани смы. — *Разваляамь махмурлукъ*, кога отрѣзвѣѭ, пиѭ пакъ за да ми мине главоболие-то, махмурлукъ-тъ, да ми се пукне афионъ-тъ; **охмелять, опохмелять, опохмеляться.** — *Развалюамь си уста-та*, приказвамь неприличны думы, псувамь.— *Чтото мысли мышка-та, котка-та го развалю. Шьпъ, шьпъ кжщж развалю. Волю-та развалю добрж-тж женж. За хилядж сладко, за парж горчиво развалю сладко-то. Плъно-то гръня нека мя развали. Чтото излѣзе изъ тридесять и два зжба, развалю тридесять и два града. Дошьлъ гость, развалилъ постъ. Главж-тж му строшивамь, хатжра му не развалюамь. Лесно е да развалишь, мжчно е да направишь. Остави го да си развали и той калпавыю грошь. Да имаше дъждь, не бы ся развалюло врѣмя-то. На заидъ слънце нехвела да ся дава оцетъ, ще ся развали*.

Развáлюние, *с. ср.* отъ **развáлюамь** и **развáлюамся.**

Разварѭ́, и́шь — ри́лъ, *гл. свр.* отъ **разварюавамь —реньıй,** *прич. стр.*

Разварюавамь (да разварѭ́), *гл. д.* Направюамь нѣчто да ври повече отколкото трѣбва. **—мся,** *гл. възвр.* 1) Увирамь повече отколкото трѣбва, та ся скашквамь. 2) Набьбвамь отъ врѣние; навирамь. *Дай пд-малко оризъ, че той ся разварюва.*

Разварюаваніе, *с. ср* отъ **разварюавамь** и **разварюавамся.**

Развди́гамь и **развди́гнувамь** (да развди́гнж), *гл. д.* 1) Вдигамь много нѣчто и всяко турюамь на мѣсто-то му: разтрѣбвамь. 2) Вдигамь, събуждамь, скорвамь мнозинж.

> Петкапка дума зорници:
> Зорнице, ясна звѣздице,
> Зачто ми тжй рано изгрѣя,
> Дѣца-та да си разплачешь,
> Момы ты да си развдигнешь,
> Булкы ты да си разбудишь? *Пѣс.*

Ризвди́гание и **развди́гнувание,** *с. ср* отъ **развди́гамь.**

Развди́гнж, ешь,—нжлъ, *гл свр.* отъ **развди́гамъ. —нжтый,** *прич. стр.*

Разведж́, е́шь,—ве́дохъ,—ве́лъ, *гл. свр.* отъ **развéждамъ** и **развóждамь. —ве́дéный,** *прич., стр.*

Развéждамь (да разведж́), *гл. д.* Разваждамь. **—мся,** *гл. възвр.* Изправюамся, та сторвамь пжть, или разлиствамся (?).

> Горице-ле лилюкова,
> Разведися, разклонися,
> Стори менѣ пжть да минж,
> Че не ми е за стоюние,
> Добра коня за дрьжюние! *Пѣс.*

> Горице-ле, гжста горо,
> Разведися листъ да мине,
> Листъ да мине, листъ да дойде;
> Развежнжся на листъ гора. *Пѣс.*

Развéждание, *с. ср.* отъ **развéждамь** и **развéждамся.**

Развéзвамь (да **развéжж**), *гл. д.* в. **развя́звамь.**

Развéзвамь и **развéзувамь** (да развезж́), *гл. д.* Съ возение, съ кола разнасюамь на разны страны; развозвамь.

Развезж́, е́шь,—вéзохъ, *гл. свр.* отъ **развéзвамь. —везеньıй,** *прич. стр.*

Развесéлнъıй, —льнъ и **—ленъ, лна, лно,** *пр.* Что развеселява, что докарва веселие; разговорньıй.

> Сама си Стана думаше:
> Трандафиле разговорнъıй,
> Разговорнъıй, развеселнъıй,
> Дали сьмь тя поливала? *Пѣс.*

Развеселѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **развеселю́авамь. —лéный,** *прич. стр.*

Развеселю́авамь (да развеселѭ́), *гл. д* Докарвамь веселие, правѭ нѣкого да е весел; **развеселять.** *Богъ да убие винце-то, развесели ми срьдце-то!* **—мся,** *гл. възвр.* Ставамь веселъ, дохожда ми веселинж; **развеселяться, повеселѣть.** *Развесели ми ся срьдце-то*, зарадвахся.

Развеселю́авание, *с. ср.* отъ **развеселю́авамь** и **развеселю́авамся.**

Разви́вамь (да **разви́ж**), *гл. д.* 1) Нѣчто навито, намотано отвивамь, размотавамь, разсуквамь; **развивáть, отвивáть, развёртывать, размáтывать, откру́чивать.** *Развий платно-то.*

> Сиромахъ Стоянъ, сиромахъ,
> На два го пжтя вардяхж,
> На третю го хванжхж,
> Черны му врьви развихж,
> Бѣлы му ржцѣ врьзахж. *Пѣс.*

2) Нѣчто завито като витло, бурмж врьтж на другж-тж странж за да го извадж; отвивамь, отврьтѣвамь, разврьтѣвамь; **отвёртывать, отви́нчивать, выви́нчивать, разви́нчивать, отвивáть, вывивáть.** *Развилъ витло-то.* 3) Отврьзвамь, отвивамь, махвамь повивкы-ты на нѣчто повито. *Развивамь дѣтя;* **распелёнывать.** 4) За знамя, за байрякъ: разпущамь, развѣйвамь, вдигамь, побивамь; **распускáть.** 5) Нѣчто изопнжто, стягнжто, свито направюамь да е пó-слабо; отвивамь, отпущамь, разпущамь,

отслабвамъ, разслабвамъ; **отпуска́ть, опуска́ть, отдава́ть.** 6) За стадо, за калабалѫкъ: накарвамъ да ся врьти и прьска нѣйдѣ на равнинѫ, на рудинѫ; заврьтѣвамъ, разврьтѣвамъ, разкарвамъ.

Никола стадо развива
По Богданово ливадıе. *Пѣс.*

7) Тлъкувамъ, разправıамъ нѣчто потьнко; **толкова́ть, развива́ть мысль.** 8) *гл. ср.* Пущамъ листъ, шюмѫ, цвѣтъ; разлиствамся, разшюмıавамся, разззеленıавамся, разцьвтѣвамся, развивамся; **распуска́ться, развёртываться.** *Дошла пролѣть, развила шюма-та, старый-тъ пратилъ сына си да пасе прьчıѫ.*

Развила гора, гора зелена,
И трѣвѫ-тѫ ми раззеленила,
И дрьвıа-та ми ся разцутили. *Пѣс.*

У кукѭ тѫ една бахчıа голѣма,
А у бахчѭ-тѫ какво цвѣтıе нѣмаше!
Настрѣдъ бахчѭ моръ трендафелъ развиваше,
Подъ трендафелъ малка мома сѣдıаше. *Пѣс.*

— **мся,** 1) *гл. възвр.* За ставъ, за пѫпъ, за рѫкѫ, за главѫ: ослабвамъ нѣйдѣ, та болѭ, та не могѫ да дрьжѭ. *Развилъ ми ся е пѫпъ-тъ* боли мя, врьти мя. *Развила му ся глава-та, та го боли. Развила ми ся е рѫка-та,* ослабнѫла е въ нѣкой ставъ, та не дрьжи, боли мя въ ставы-ты; у **меня́ рука́ развила́сь.** 2) Подкачıамъ да растѫ, пущамъ листъ, шюмѫ, цвѣтъ; разлиствамся, разшюмıавамся, раззеленıавамся, разцьвтѣвамся, разпущамся; **распуска́ться, развёртываться.** *Иска да ся развие дрьво-то, слана-та не го оставıа.*

Буйна се гора развива,
Майци ся срьдце налива. *Пѣс.*

Что ми гора на росенъ мирише,
Да ли ся с гора-та развила,
Или змей ми горѫ-тѫ поломи?
— Нито ся е гора-та развила,
Нито змей ми горѫ-тѫ поломи. *Пѣс.*

Развиваси ружıа у градинѫ,
Подъ ружѭ-тѫ мома Катерина,
На рѫцѣ й сино соколенце. *Пѣс.*

Вила ся е гора,
Вила, развила,
Салтъ едно дрьво
Не ся е развило. *Пѣс.*

3) Завивамъ, извивамъ, завивамся, размахвамся, разврьтѣвамся, заврьщамся; **разма́хиваться, зама́хиваться.** *Развися насамъ, натамъ, па . . .*

Ка ся разви младъ Босолъ,
Извади сабѭ френгиѭ,
Напрѣдъ потърѭ исвече,
Само Арапчи останѫ. *Пѣс.*

4) За животны-ты: искамъ да ся водѫ; развождамся, разпасвамся, разежвамся, бѣсувамся; **бѣгаться, ярова́ть, случа́ться, обгоня́ться.** *Крава-та ся е развила.* 5) *гл. стр.* Бывамъ развиванъ, развитъ по знаменование то на глагола.

Развѝванıе, *с. ср.* отъ **развѝвамъ** и **развѝвамся.**

Развѝдрѭ (да ся), **ишь,—рился,** *гл. възвр. свр.* Да ся развѣдрѭ.

Развидѣлѝ (да ся), **— лѝлося,** *гл. свр.* отъ **развидѣлıа́вася.**

Развидѣлıа́вася и **развѝдѣлювася** (да ся развидѣлѝ), *гл. безл.* Начина да става видѣло, да ся разсьвнува; **разсвѣта́ть.**

Развидѣлıа́ванıе, *с. ср.* отъ **развидѣлıа́вася.** Разсьвнуванıе.

Развилнѣвамся (да ся развилнѣѭ), *гл. възвр.* Подкачıамъ да вилнѣѭ тврьдѣ много. *Халы-ты ся развилнѣлы, облаци-ти ся спустнѫли на планинѫ-тѫ.*

Развилнѣванıе, *с. ср.* отъ **развилнѣвамся.**

Развилнѣѭ (да ся), **ешь,—нѣлся,** *гл. свр.* отъ **развилнѣвамся.**

Развѝрамся (да ся разврѭ́), *гл. възвр.* Увирамъ много, отъ много врѣнıе ставамъ на кашѭ; разварıавамся; **разва́риваться.** *Мясо-то ся разврѣло,* станѫло на конци.

Развѝранıе, *с. ср.* отъ **развѝрамся.** Разварıаванıе.

Развѝѭ, **ешь,—вилъ,** *гл. свр.* отъ **развѝвамъ. —вѝтый** и **—вѝенъій,** *прич. стр.*

Развладъ́ıчнѫ, **ишь,—чилъ,** *гл. свр.* отъ **развладъ́ıчвамъ. —ченъій,** *прич. стр. Не мя зема разпопено, не мя зема развладычено.*

Развладъ́ıчıамъ и **развладъ́ıчвамъ** (да развладъ́ıчѫ), *гл. д.* Разстрыгвамъ владыкѫ, зимамъ му владышкыıа чинъ.

Все сьмь свѣто помамила . . .
Попчета сьмь разпопила,
Владыкѫ сьмь развладычила,
Патрика сьмь разпатричила. *Пѣс.*

Развла́чничıавый, въ, ва, во, *пр.* Мрьзеливый, нехривый, тромый, лѣнивый, тяжкый, смрьдливый; **лѣни́вый. —во,** *нар.* Мрьзеливо, нехриво, тромо, лѣниво, тяжко, смрьдливо; **лѣни́во.**

Развла́чѫ, **ишь,—чилъ,** *гл. свр.* отъ **развла́чıамъ. —ченъій,** *прич. стр.*

Развла́чıамъ (да **развла́чѫ**), *гл. д.* Навлачıамъ, увлачıамъ много, всичко-то. **—мся,** *гл. възвр.* Взимамъ да влачѫ много, прискваи ми ся много да влачѫ.

Развла́чıамъ (да **развлѣкѫ́**), *гл. д.* Развличıамъ.

Развла́чıанıе, *с. ср.* отъ **развла́чıамъ** и **развла́чıамся.**

Развлѝчıамъ (да **развлѣкѫ́**), *гл. д.* Развла

чямъ: 1) Влѣкѫ на разнъı странъı; разтьтрувамъ, разкарвамъ; **развлекáть, растáскивать.** 2) Направямъ нѣчто да стане проточено, разкашкано, лигаво. 3) Врьшѫ нѣчто полека, размѣтно; провличямъ, протакамъ, разтакамъ —**мся,** *гл. възвр.* 1) Ставамъ проточенъ, разкашканъ, лигавъ; провлачямся, проточвамся. *Армия-та ся е развлѣкла.* 2) Пущамся, протакамся надлъжь, нашырь. *Развлѣкли му ся чирва-та като на бабушкѫ. Развлѣклся като одранъ царвулъ.* 3) Прьсвамся на много мѣста.

> Тъа си буди Нанка чобанъ:
> Стадо-то ти развлѣкало,
> Развлѣкало, прѣвлѣкало
> Девять ръта калинчевъı
> И десято босилково. *Пѣс.*

Развлѝчяню, *с. ср.* отъ **развлѝчямъ** и **развлѝчямся.**

Развлѣнювамъ (да развлѣнѫ), *гл. д.* Разнищвамъ тъкань за нищкъı-тъı ѝ. —**мся,** *гл. стр.* Разнищвамся.

Развлѣнюваню, *с. ср.* отъ **развлѣнювамъ** и **развлѣнювамся.**

Развлѣнѫ, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **развлѣнювамъ. —неньıй,** *прич. стр.*

Развлѣкáна, *с. ж.* Развлѣчена, развлачничява, разпасана жена, мома; разтрьсана, повлѣкана, бунжица, лигушка; **неря́ха.**

Развлѣкáнъ, *с. м.* Развлачничявъ, развлѣченъ человѣкъ, халтавъ, тяжькъ на работѫ, на ходъ; разтрьсанъ, повлѣканъ, повлѣкло, повлѣчи-навуще, клинчяло, калтабанъ; **неря́ха, неуклю́жій.**

Развлѣкѫ́, чéшь,—влѣкохъ,—влѣклъ, *гл. свр.* отъ **развлѝчямъ** и **развлáчямъ. —влѣченъıй,** 1) *прич. стр.* по знаменование-то на глагола. 2) *пр.* Разтрьсенъıй, разпасанъıй, развлачничяванъıй; **неопря́тный.**

Развóдникъ, *с. м.* Раст. *Solanum dulcamara,* разводничя, разваленка, развалничя, разходникъ, рупеливо бъıлие, кучие грóздие, утрова; **пáсленъ сладкогóрькій, сорóчьи я́годы.**

Разводничя, *с. ср.* Растение разводникъ.

Разводнѫ́, ѝшь,—нѝлъ, *гл. свр.* отъ **разводнѝавамъ.—нéньıй,** *прич. стр.*

Разводнѝавамъ (да разводнѫ́), *гл. д.* Наливамъ водѫ въ нѣчто да ся разрѣди, направямъ нѣчто водяво; **разводи́ть.** *Разводнилъ вино-то.*—**мся,** *гл. стр.* Бъıвамъ разводненъ.

Разводнѝаваню, *с. ср.* отъ **разводнѝавамъ.**

Развóдѫ, ишь, — дилъ, *гл. свр.* отъ **развóждамъ.—деньıй,** *прич. стр.*

Развóждамъ (да **развóдѫ** и да **разведѫ́**), *гл. д.* Развеждамъ, водѫ нѣкого, нѣчто нагорѣ, надолу, на разнъı странъı да ся разходи, да види, да врьши нѣчто, да го видять; разкарвамъ, прошьтвамъ. *Разведи коню-тъı,* прошьтай гъı. *Който ся жени скрьıшемъ, за срамъ го явно развождать.*—**мся,** 1) *гл. възвр.* За животнъıтъı: развивамся, разпасвамся, разгонвамся, разежвамся, бѣсувамся; **бѣгаться, ровáть, случáться, обгоня́ться.** *Крава-та ся е разводила.* 2) *гл. стр.* Бъıвамъ разводенъ.

Развóждаию, *с. ср.* отъ **развóждамъ** и **развóждамся.**

Развóзвамъ и **развóзувамъ** (да **развезѫ́**), *гл. д.* Возѫ, карамъ нѣчто на разнъı странъı; развезвамъ.—**мся,** *гл. стр.*

Развóзваню и **развóзуваню** *с. ср.* отъ **развóзвамъ.**

Развонѣвамъ (да развонѣѭ), *гл. ср.* Развонявамъ.

Развонѣ́ѭ, ешь,—нѣлъ, *гл. свр.* отъ **развонѣвамъ.**

Развонѭ́, ѝшь,—нѝлъ, *гл. свр.* отъ **развонѝавамъ.** Да развонѣѭ.

Развонѝавамъ (да развонѭ́), *гл. ср.* Пущамъ вонѭ, смрадъ; развонѣвамъ, навонявамъ, подвонявамъ; **напускáть вонь, насмрáдить.—мся,** *гл. възвр.* Зимамъ да вонѣѭ.

Развонѝаваню, *с. ср.* отъ **развонѝавамъ.** Развонѣваню.

Развоювамъ (да ся), *гл. възвр. свр.* За болѣсть порядимъ: да подкачѫ да рядѫ, да хващамъ най-много.

Разврáтньıй,—тьнъ и **—тенъ, тна, тно,** *пр.* Развратенъıй, разваленъıй, разблудньıй, блудньıй, безчестньıй, безчѫтньıй, чапкѫнъ; **развра́тный.**

Развратѫ́, ѝшь,—тѝлъ, *гл. свр.* отъ **развратѝавамъ** и **разврáщамъ. —тéньıй,** *прич. стр.* Развратньıй.

Развратѝавамъ и **разврáщамъ** (да **развратѫ́**), *гл. д.* Развалямъ, вкарвамъ нѣкого въ лошь, безчѫтенъ животъ, направямъ нѣкого да стане развратенъ, чапкѫнъ; **развращáть. —мся,** *гл. възвр.* Ставамъ развратенъ, разблуденъ, чапкѫнъ; **развращáться.**

Развратѝаваню и **разврáщаню,** *с ср.* отъ **развратѝавамъ.**

Разврьвѣ́вамся (да ся разврьвѭ́), *гл. възвр.* и *вз.* Подкачямъ да врьвѭ много брьзо, подкачямъı да врьвимъ множина. *Разврьвѣлся свѣтъ-тъ.*

Разврьвѭ́, ѝшь,—вѝлъ, *гл. свр.* отъ **разврьвѝавамъ. —вéньıй,** *прич. стр.*

Разврьвѭ́ (да ся), **ѝшь,—вѣлся,** *гл. свр.* отъ **разврьвѣ́вамся.**

Разврьвѝавамъ (да разврьвѭ́), *гл. д.* Нѣ-

что наврьвено разваліамь; изврьвıавамь, отврьвıавамь. —нся, гл. възвр. и стр. Махва ми ся врьвь-та, конець-тъ, на който сьмь наврьвенъ, бывамь разврьвенъ; изврьвıамся, отврьвıавамся.

Разврьвіаванıе, *с. ср.* отъ **разврьвіавамь.** Изврьвıаванıе, отврьвıаванıе.

Разврѣгамь, *гл. свр.* отъ **разврѣгвамь.** —**ганъій,** *прич. стр.*

Разврѣгвамь и разврѣгувамь (да разврѣгамь), *гл. д.* 1) Врьгамь на разны страны; разврьлıамь, разпрьсквамь, разбрькамь; **разбрáсывать, разворóчать, наворóчать.** 2) Размѣтамь данькъ, пары възъ селяны, да знае всıакой, какво му ся пада да плаща; разврьлıамь, разрѣзвамь; **распредѣлять.** —**нся,** *гл. възвр.* 1) Зимамь да врьгамь тврьдѣ много. 2) Врьгамь си дрѣхы-ты на разны страны; съблıчамся.

Разврѣгванıе, *с. ср.* отъ **разврѣгвамь** и **разврѣгвамся.**

Разврѣжѫ, ешь,—**врѣзахъ,** *гл. свр.* отъ **разврѣзвамь.** —**врѣзанъій,** *прич. стр.*

Разврьзáнчя, *с. ср.* и

Разврѣзанъ бýрıанъ. Раст. *Hérniaria hirsuta,* сапунчя.

Разврѣзвамь и разврѣзувамь (да разврѣжѫ), *гл. д.* Развязвамь: 1) Нѣчто врьзано разваліамь; отврьзвамь, отрѣшювамь; **развязывать, отвязывать, отрѣшáть.**

> Ненчо сеймени думаше:
> Сеймени, билюкъ-башии,
> Молба щѫ вы ся помолѭ,
> Рѫкѫ-тѫ да ми разврьжете,
> Рѫкѫ-тѫ още дѣснѫ-тѫ,
> Да брькнѫ въ коıонъ джебовы,
> Злато сахатчя да извадѫ,
> На вазе да го харижѫ. *Пѣс.*

2) Нѣчто заврьзано съ магиѭ разваліамь; **отговáривать, отворáживать.** *Често ся случва младоженець-тъ да бѫде заврьзанъ. Тогава повыкват нѣкоѭ бабичкѫ, която знае да разврьзува, и тıа го разврьзва.* —**нся,** 1) *гл. възвр.* Отварıамся, ослобождавамся, отпущамся. *Разврьза ми ся языкъ-тъ,* отпустнѫхся, зехъ да приказвамь. 2) Отврьзвамся, отвязвамся, отрѣшювамся; **развязываться, отвязываться, отрѣшáться.** 3) *гл. стр.* Бывамь отврьзанъ. — *Разврьзалъ кесиѭ-тѫ,* зелъ да дава пары. — *Разврьзалъ си учкурлука,* харчи безъ мѣрѫ. — *Разврьзалъ като лѣсицѫ-тѫ воискѫ-тѫ,* захванѫлъ много работы, а нѣма да гы свьрши.

Разврѣзванıе, *с. ср.* отъ **разврѣзвамь** и **разврѣзвамся.**

Разврѣлѭ, ишь,—**лилъ,** *гл. свр.* отъ **разврѣлıамь.**—**ленъій,** *прич. стр.* Разврьганъій, разбрьканъій, разтуренъій, нечистъій. *Разврьлено като въ Циганскъій ишликъ (като въ Чафутскѫ чаршиѭ),* много нечисто, неурядено.

Разврѣлıамь (да разврѣлѭ), *гл. д.* Разврьгвамь, разхврьлıамь.

Разврѣлıанıе, *с. ср.* отъ **разврѣлıамь.** Разврьганıе.

Разврѣнувамь, *гл. уч.* отъ **разврѣнѫ.**

Разврѣнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **разврѣщамь.**—**нѫтъій,** *прич. стр.*

Разврѣне (да ся),—**нѫлося,** *гл. безл. свр.* За дъждъ: да подкачи да вали тврьдѣ много; да ся разплиска. *И токо дошло врѣмя-то кай полнощь, ете ти еденъ силенъ дъждъ ся разврьнѫло.*

Разврѣтвамь, *гл. мн-кр.* отъ **разврьтѐвамь.**

Разврьтѐвамь (да разврьтѫ, разврѣтвамь), *гл. д.* Нѣчто заврьтѣно, стягнѫто врьтѫ на другѫ тѫ странѫ да го отслабѭ, да го направѭ да ся врьти.—**нся,** 1) *гл. възвр.* Брѣзо, скоро направıамь, изврьшıамь нѣчто; възсуквамся на нѣчто; развурамся. *Разврьтѣся, та насѣче дрьва.* 2) *гл. стр.* Бывамь разврьтѣнъ.

Разврьтѐванıе, *с. ср.* отъ **разврьтѐвамь** и **разврьтѐвамся.**

Разрьтѫ, ишь, — **тѣлъ,** *гл. свр.* отъ **разврьтѐвамь.**—**тѣнъій,** *прич. стр.*

Разврѣшѭ, ишь,—**шилъ,** *гл. свр.* отъ **разврѣшıамь.**—**шенъій,** *прич. стр.*

Разрѣшıамь (да разврѣшѭ), *гл. д.* Свршено нѣчто разтурıамь, разваліамь. *Едни врьшять, другы разврьшıать.*

Разврѣшıанıе, *с. ср.* отъ **разврѣшıамь.** Разваліанıе.

Разврѣщамь (да развѣнѫ, разврѣнувамь), *гл. д.* 1) Правѭ нѣкого да размахне, прѣдумвамь го да ся откаже отъ намѣренıе-то си. *Разврьнѫла го да ся не жени.* 2) Врьщамь да не отиде на нѣкѫдѣ; поврьщамь.

> Малка мома отговарıа:
> Ой тя тебе, вакълъ овчарь,
> Разврьни си сиво стадо. *Пѣс.*

—**нся,** 1) *гл. възвр.* Размахвамь да направѭ нѣчто; поврьщамся. 2) *гл. стр.* Бывамь разврьнѫтъ.

Разврѣщанıе, *с. ср.* отъ **разврѣщамь** и **разврѣщамся.**

Разврѣдѫ, ишь,—**дилъ,** *гл. свр.* отъ **разврѣждамь.**—**денъій,** *прич. стр.*

Разврѣждамь, разврѣдıавамь (да разврѣдѫ), *гл. д.* За ранѫ: поврѣждамь, подврѣждамь, подкустрıовамь, подлютıавамь, разлютıавамь, разбуждамь, разковраждамь; **вередить, раздражáть, распалять, растрáвли-**

вать, усиливать. *Разврѣди ми ранж-тж.*

> Отговаря Помакъ, добъръ юнакъ:
> Мльчи пиле, не мя разлютявай,
> Не мя струвай да разврѣждамь,
> Да разврѣждамь мой-тъ триста ранъ! *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* За ранж, за болкж: поврѣждамся, подврѣждамся, подкустрювамся, подлютявамся, разлютявамся, разбуждамся, разковраждамся, аздисвамь; **раздража́ться, распаля́ться, растра́вливаться, уси́ливаться.** *Рана-та му ся разврѣдила отново.* 2) *гл. стр.* Бывамь разврѣденъ.

Разврѣждание, *с. ср.* отъ **разврѣждамь** и **разврѣждамся.**

Развржж (да ся), **ишь,—врѣлся,** *гл. свр.* отъ **разви́рамся.**

Разврякамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да подкачьж да врякамь твърдѣ много; да ся разврясвамь, да ся развращж.

Развряскамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да подкачьж да врясвамь твърдѣ много; да ся разврякамь, да ся развричьж, да ся развращж.

Развря́чьж (да ся), **ишь,—чился,** *гл. възвр. свр* Да ся развращж.

Развращж́ (да ся), **и́шь,—щя́лся,** *гл. възвр. свр.* Да подкачьж да врящж твърдѣ много; да ся развричьж, да ся разврясвамь.

Развурамь (да ся), *гл. възвр. свр.* 1) Да подкачьж да удрямь, да бижж. 2) Да ся развъртж. *Развурася и го направи.*

Развѣдж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **развѣждамь. —деный,** *прич. стр.*

Развѣждамь и развѣдвамь (да развѣдж), *гл. д.* 1) Въдж нѣчто да стане много; навъждамь, подвъждамь, наплодвамь, разплодявамь; **разводи́ть, распложа́ть, размножа́ть.** 2) **Кладж, наклаждамь, подклаждамь;** разклаждамь, развалямь, завалямь, навалямь огънь; **разводи́ть, раскла́дывать ого́нь.** *Развъждамь огънь.* **—мся,** *гл. стр.* Навъждамся, подвъждамся, наплодвамся, разплодявамся; **разводи́ться, распложа́ться, размножа́ться.**

Развъждание, *с. ср.* отъ **развъждамь** и **развъждамся.**

Развыкамь (да ся), *гл. свр.* отъ **развыкувамся;** **раскрича́ться.**

Развыквамся и развыкувамся (да ся развыкамь), *гл. възвр.* Подкачямь да выкамь твърдѣ много. *Развыкался е та ся чюе по всичкж тж махалж.*

Ра́звѣ, *нар.* Освѣнь, ако; **ра́звѣ.** *Какъ да е щж идж, развѣ ако не ся случи нѣчто.*

Развѣвамь и развѣйвамь (да развѣж), *гл. д.* 1) Съ вѣяние разнасямь нѣчто на разни страни; **развѣва́ть, раздува́ть.** 2) Дрьжж нѣчто на вѣтра, въ въздуха да ся вѣе, махамь нѣчто да ся вѣе. *Развѣвамь байрякъ.* **—мся,** *гл. възвр.* 1) Вѣжся на разни страни; **развѣва́ться.** 2) Ходж, скытамся. *Какво ся развѣвашь тждѣва? — Развѣлъ го е като байрякъ,* разнеслъ го е, разказалъ го е всякыму.

Развѣвание, *с. ср.* отъ **развѣвамь** и **развѣвамся.**

Развѣдрювамся (да ся развѣдрж), *гл. об.* За врѣмя-то: ставамь вѣдро; изведрювамся, изяснювамся, разяснювамся, разкарвамся, отварямся; **разве́дриваться, выве́дриваться, выя́сниваться.** *Врѣмя-то ще ся развѣдри.*

> Развѣдрилася планина-та,
> Видися горѣ и долѣ,
> Видися въ поле Ирана,
> Поле-то лове Лалино. *Пѣс.*

Развѣдрювание, *с. ср.* отъ **развѣдрювамся.**

Развѣдрж (да ся), **ишь,—рился,** *гл. възвр.* отъ **развѣдрювамся.**

Развѣй-плѣвж. Който много говори безъ да му мысли, лекомысленъ, брьбрица, цапало.

Развѣй-прахъ. Който харчи унесвѣсть, на вѣтра; разпелѣй-прахъ, разбий-прътинж, прахосникъ, разпрьсникъ, разсыпникъ; **мотъ, мотыга, вертопра́хъ, расточи́тель.** *Синъ му излѣзе единъ развѣй-прахъ.*

Развѣрж (да ся), **и́шь,—ри́лся,** *гл. свр.* отъ **развѣрявамся.**

Развѣрявамся (да ся развѣрж), *гл. възвр.* Оставямь вѣрж-тж си, не дрьжж, не пазж вѣрж-тж си; отвѣрявамся.

> Богъ да убие земж Паливиянскж,
> Тамо ся е вѣра развѣрила:
> Не почитать ни бащж, ни майкж,
> Нито брата, нито милж сестрж, . . .
> Не си ходять во честни черковы,
> Не си крьстять, не ся Богу молять,
> Не си зимать святж литургиж! *Пѣс.*

Развѣрявание, *с. ср.* отъ **развѣрявамся.**

Развѣж, ешь,—вѣялъ и **—вѣлъ,** *гл. свр.* отъ **развѣвамь. —вѣяный, —вѣтый** и **—вѣяный,** *прич. стр.*

Развя́жж, ешь,—вя́захъ, *гл. свр.* отъ **развя́звамь. —вя́заный,** *прич. стр.*

Развя́звамь и развя́зувамь (да развя́жж), *гл. д.* 1) Развръзвамь. 2) Нѣчто вязано, шито развалямь, разшивамь.

> Тамо сѣди, ризж вяже,
> Ризж вяже, развязува,
> Иорнекъ не го аресува,
> Аресува, бендисува. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Развръзвамся; **развя́зываться.** 2) *гл. стр.* Бывамь развязанъ.

Развя́зване и развя́зуване, *с. ср.* отъ **развя́звамь.**

Развя́натый, тъ, та, то, *пр.* Повяналый, извяналый; **поблёклый.**

> Горѫ найде повяната,
> Повяната, развяната.
> Ѭ опътва димнъй Марко:
> Что си, гора, повяната,
> Повяната, развяната? *Пѣс.*

Разга́звамь и разга́зувамь (да разга́зѫ), *гл. д.* Газѫ по нѣчто нагорѣ надолу; разтъпквамь, стъпквамь. **—мся,** *гл. възвр.* Ходѫ нагорѣ надолу; разхождамся, разтъпквамся.

Разга́зѫ, ишь,—зилъ, *гл. свр.* отъ **разга́звамь. —зенъй,** *прич. стр.*

Разга́йдвамь и разга́йдувамь (да разга́йдѫ), *гл. д.* Оставямь нѣкого на волѭ да прави каквото си ще, та става разпустнѫтъ, хаймана; разгащвамь, разпущамь, отпущамь, развалямь. *Не имъ давай, каквото тѣ искать, че щешь гы разгайдишь.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь разпустнѫтъ, хаймана; разпущамся, развалямся, йзхуйлузявамся. *Да ходи нагорѣ надолу, та ся разгайди, сега мѫчно можешь го прибра.* 2) *гл. стр.* Бывамь разгайденъ.

Разга́йдваню, *с. ср.* отъ **разга́йдвамь** и **разга́йдвамся.**

Разга́йдѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разга́йдвамь. —денъй,** *прич. стр.* Разпустнѫтъй, отпустнѫтъй, разслабенъй, разпасанъй, разваленъй. *Ходи разгайденъ,* неприбрано, неспрѣтнѫто, развлѣканъ. *Врьви му разгайдено,* не му отива напрѣдъ.

Разга́лвамь и разга́лямь (да разга́лѭ), *гл. д.* Галѭ, научвамь нѣкого на галеню; разглѣзвамь, разлавямь; **изнѣживать, избало́вывать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Научвамся на галеню, ставамь галенъ; разглѣзвамся, разлавямся; **изнѣживаться, избало́вываться.** 2) *гл. стр.* Бывамь разгаленъ.

Разга́лваню и разга́ляню, *с ср.* отъ **разга́лвамь.**

Разга́лѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разга́лвамь. —ленъй,** *прич. стр.* Разглѣзенъй, разлавенъй; **изнѣженный, избало́ванный.** *Рада е такава разгалена,* глѣзена!

Разга́рямь (да **разгоря́**), *гл. д.* Разгорявамь.

Разга́щвамь и разга́щувамь (да разга́щѫ), *гл. д.* 1) Свалямь, отврьзвамь нѣкому гащы-ты. *Единъ плаща, другъ разгаща.* 2) Разгайдвамь, разпущамь, отпущамь, развалямь, не дрьжѭ стягнѫто. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Отврьзвамь си, свалямь си гащы-ты. 2) Разгайдвамся, разпущамся, отпущамся, развалямся. 3) *гл. стр.* Бывамь разгащенъ.

Разга́щваню, *с. ср.* отъ **разга́щвамь** и **разга́щвамся.**

Разга́щѫ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разга́щвамь. —щенъй,** *прич. стр.* Разпасанъй, разгайденъй, разпустнѫтъй, разваленъй.

Разгва́цвамь и разгва́цувамь (да разгва́чѭ), *гл. д.* Съ гвацаню направямь нѣчто да стане мяко, разкѫсвамь нѣчто; раздьвквамь; **разжёвывать, изжёвывать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да гвачѭ трьдѣ много, иска ми ся много да гвачѫ. *Какво си ся разгвацала?* 1) *гл. стр.* Бывамь разгвацанъ.

Разгва́цваню, *с. ср.* отъ **разгва́цвамь** и **разгва́цвамся.**

Разгва́чѭ, ешь,—гва́цахъ, *гл. свр.* отъ **разгва́цвамь. —гва́цанъй,** *прич. стр.*

***Разгелди́свамь и разгелди́сувамь** (да **разгелди́шѭ**), *гл. д. Т.* Сварямь, случвамь, сполучвамь по добрѫ случкѫ.

Разгелди́сваню и разгелди́суваню, *с. ср.* отъ **разгелди́свамь.**

Разгелди́шѭ, ешь,—ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **разгелди́свамь. —ди́санъй,** *прич. стр.*

***Ра́згеле,** *нар. Т.* Растъ-геле, по добрѫ случкѫ, случайно; **кста́ти.** *Станѫ разгеле. Разгеле си дошьлъ, да го направимъ. Разгеле, Гано, джюрканъ бобъ!*

Разгла́бямь (да **разглобѭ́**), *гл. д.* Разглобявамь.

Разгла́баню, *с. ср.* отъ **разгла́бямь.** Разглобяваню.

Разглавѭ́ (да ся), **и́шь,—ви́лся,** *гл. свр.* отъ **разгла́вямся.—ве́нъй,** *прич. стр.*

Разгла́вямся (да ся разглавѭ́), *гл. възвр.* Врьщамь, развалямь главежь; разгодявамся.

Разгла́вяню, *с. ср.* отъ **разгла́вямся.** Разгодяваню.

Разгла́сувамь и

Разгласѭ́, и́шь,—си́лъ, *гл. свр.* отъ **разглася́вамь.—се́нъй,** *прич. стр.*

Разглася́вамь (да **разгласѭ́** и да **разгласу́вамь**), *гл. д.* 1) Нѣчто тайно, нѣчто казано разказвамь, разправямь да ся чюе, да ся знае отъ мнозинѫ; **разглаша́ть.** 2) Обаждамь на народа; выкамь; **объявля́ть наро́ду, оглаша́ть.**

> Телялъ ми выка изъ Будина града,
> Телялъ ми выка, выка разгласява:
> Чювате ли мало, мало и голѣмо,
> Цоне пехлеване борбѫ ще си бори? *Пѣс.*
>
> Отдѣка е чюлъ селскъй протогеръ,
> Па е разгласувалъ на все-то село,
> Рѣчь по рѣчь до царь ся чюло! *Пѣс.*

3) Нѣчто нагласено, съгласено развалямь; **разла́живать, расстро́ивать.** *Разгласена му гѫдулка-та.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь

разгласенъ по знаменованіе-то на глагола.

Разгласіаваніе, *с. ср.* отъ **разгласіавамь и разгласіавамся.**

Разглóбѭ, йшь,—білъ, *гл. свр.* отъ **разглобіавамь. —бéнъій,** *прич. стр.*

Разглобіавамь (да **разглóбѭ**), *гл. д.* 1) Направямь нѣчто на части-ты, отъ които е ставено то; разтурямь, разковавамь; **разбира́ть, разнима́ть, развинчивать.** 2) Развалямь, разнебитвамь; **разбива́ть. — мся,** 1) *гл. възвр.* Разпадамся на части-ты, отъ които сьмь направенъ; разтурямся; разковавамся. *Бъкълъ-тъ ся разглоби.*

Кога дитнѧ жлъта боздугана,
Го погоди между двѣ-тъ очи,
Ся разглоби глава Арапинска,
Какъ дабъ печенъ тога той ся спружи,
Той ся спружи на суровѫ земѭ. *Пѣс*

2) Ослабвамь, отслабвамь, отслабѣвамь, изнемогвамь, отпадамь, чмаѭ. *Разглобилася, станѫла коска и кожѭ.* 3) *гл. стр.* Бъивамь разглобенъ.

Разглобіаваніе, *с. ср.* отъ **разглобіавамь и разглобіавамся.**

Разглъчѭ (да ся), **йшь,—чіался,** *гл. свр.* отъ **разглъчіавамся.**

Разглъчіавамся (да ся **разглъчѭ**), *гл. възвр.* Начинамь да глъчѫ твърдѣ много; развъиквамся; **раскрича́ться.** *Разглъчиалися като Циганъи на пазаръ (като въ Циганскѫ механѫ, като на Циганскѫ сватбѫ).*

Разглѣзвамь и разглѣзувамь (да **разглѣзѫ**), *гл. д.* Глѣзѫ, научвамь нѣкого на глезеніе; разгалвамь, разлавямь; **изнѣживать, избалóвывать.—мся,** 1) *гл. възвр.* Научвамся на глѣзеніе, ставамь галенъ; разгалвамся, разлавямся; **изнѣживаться, избалóвываться.** 2) *гл. стр.* Бъивамь разглѣзенъ.

Разглѣзваніе, *с. ср.* отъ **разглѣзвамь и разглѣзвамся.**

Разглядамь, *гл. свр.* отъ **разгля́ждамь. —данъій,** *прич. стр.*

Разгля́ждамь и разгля́двамь (да **разгля́дамь**), *гл. д.* 1) Глядамь нѣчто отъ вси странъи; **разгля́дывать, рассма́трывать, обозрѣва́ть.** 2) Глядамь наоколо; обгляждамь, огляждамь, прѣгляждамь, изгляждамь; **обгля́дывать, огля́дывать, осма́тривать, озира́ть, обзира́ть. —мся,** *гл. възвр.* Глядамь около себе-си, глядамь наоколо.

Разгля́жданіе, *с. ср.* отъ **разгля́ждамь и разгля́ждамся.**

Разгмéчкамь, *гл. свр.* отъ **разгмéчквамь. —канъій,** *прич. стр.*

Разгмéчквамь и разгмéчкувамь (да **разгмéчкамь**), *гл. д.* Съ гмечканіе направямь нѣчто да омякне; размачквамь; **размина́ть. —мся,** *гл. стр.* Бъивамь разгмечканъ.

Разгмéчкваніе и разгмéчкуваніе, *с. ср.* отъ **разгмéчквамь.**

Разгнѣвѭ, йшь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разгнѣвіавамь. —вéнъій,** *прич. стр.* Ядосанъій, разлютенъій; **гнѣвный.**

Разгнѣвіавамь (да **разгнѣвѭ**), *гл. д.* Докарвамь нѣкому гнѣвъ; ядосвамь, разлютявамь, разсърждамь; **разгнѣвля́ть, рассéрживать. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь гнѣвенъ, бъивамь разгнѣвенъ; ядосвамся, разлютявамся, разсърждамся, къипвамъ; **разгнѣвля́ться.**

Разгнѣвіаваніе, *с. ср.* отъ **разгнѣвіавамь и разгнѣвіавамся.**

Разгова́рямь (да **разговóрѭ**), *гл. д.* Съ говореніе, съ приказкъи, съ думъи тѣшѫ, залисвамь нѣкого; прѣговарямь; **разгова́ривать.** *Отиде при Пенѫ да ѭ разговори.*

Карамфиле, малой моме,
Ела да мя разговоришь.
— Море лудо, море младо,
Со что да тя разговорѭ? *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. вз.* Говорѭ, приказвамь съ нѣкого; бесѣдѫ; **разгова́ривать, бесѣдовать.** 2) *гл. възвр.* Забавямся, залисвамся съ разговоркъи, еглендисвамся; **забавля́ться, развлека́ться.** 3) *гл. вз.* Мирѭся, примирявамся, помирявамся, прѣдварямся, прѣговарямся, баращисвамся; **помира́ться.** 4) Говоримъ си, приказвамъи си какъ да стане нѣчто; прѣговарямъіся, сговарямъіся, удумвамъіся; **перегова́рываться.** 5) *гл. стр.* Бъивамь разговоренъ.

Разгова́ряніе, *с. ср.* отъ **разгова́рямь и разгова́рямся.**

Разговóра, *с. ж.* Разговорка, забава, еглендже. *Млада душе, севдиджимъ разговоро!*

Ра́зговорецъ, *ум. м.* отъ **ра́зговоръ.**

Разговóрка, *с. ж.* 1) Забава, разговора, увеселение, еглендже; **заба́ва, развлечéніе.** *Това е една разговорка за мене, да си минувамь пó-весело дни тъи.* 2) Разговоръ.

Па ся връни старъій дѣдо,
Па си въикнѫ, та заплака:
Бабице-ле раздумчице,
Брадице-ле разговорко! *Пѣс.*

Ра́зговóрнъій, — рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Что докарва разговоркѫ, веселие, что развеселява; развеселнъій; **разговóрчивый, занима́тельный.** *Разговоренъ человѣкъ.*

Сама си Стана думаше:
Трандафиле разговорнъій,
Разговорнъій, развеселнъій,
Дали сьмь тя поливала? *Пѣс.*

Да нъ запѣешь пѣсень разговорнѫ,
Пѣсень разговорнѫ, пѣснь разсмѣıанѫ. *Пѣс.*

Разговорли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който обычıа да ся разговарıа; говорливый, сборлистый, сборливый; **расгово́рчивый.**

Ра́зговóръ, *с. м.* Кога ся нѣкой разговарıа съ нѣкого; говоръ, разговорка, бесѣда, сборъ; **разговóръ.** *Дойдохмы на разговоръ, паднѫхмы въ разговоръ,* стана дума. *Саможивый е студенъ въ разговора.*

Разговóрıѫ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разговáрıамь.—ренъıй,** *прич. стр.*

Разговѣ́вамь (да разговѣ́ѭ), *гл. ср.* Развалıамь постъ,ıамь блажно, прѣставамь да говѣѭ; отговѣвамь; **разгáвливаться.**

Разговѣ́ванıе, *с. ср.* отъ **разговѣ́вамь.** Отговѣванıе.

Разговѣ́лкы, *с. ж.* Кога ся свръшıать пости-ти, та разговѣемъ; отговѣлкы.

Разговѣ́ѭ, ешь,—вѣлъ, *гл. свр.* отъ **разговѣ́вамь.** Да отговѣѭ.

Разгодѫ́, и́шь,—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **разгодıáвамь. —дéнъıй,** *прич. стр.*

Разгодıáвамь (да разгодѫ́), *гл. д.* 1) Развалıамь годежь, тъкмежь, разтъкмıавамь 2) Натъкмıавамь, нагодıавамь кой, кое дѣ да стои; наряждамь, разтъкмıавамь, настанıавамь.

Разгодихмъı юнаци-тъı:
Кѫдѣ двоица, кѫдѣ троица,
Нъıе накупъ девятмина,
А сосъ мене дори десять
Въ старъıй Ѩно базиргıано. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Врьщамь, развалıамь годежıа си; разглавıамся, разтъкмıавамся, разженвамся. 2) *гл. стр.* Бъıвамь разгоденъ.

Разгодıáванıе, *с. ср.* отъ **разгодıáвамь** и **разгодıáвамся.**

Разго́лвамь и **разго́лıувамь (да разго́лıѫ),** *гл. д.* Разгалıамь, повдигамь дрѣхы-ты да ся види голо; възгалıамь, загалıамь; **обнáживать. —мся,** *гл. възвр.* Развръгамь си дрѣхы-ты да ми ся види голо; възгалıамся, загалıамся; **обнáживаться.** *Какво си ся разголилъ?*

Разго́лванıе и **разго́лıуванıе,** *с. ср.* отъ **разго́лвамь.**

Разгологáщвамся и **разгологáщувамся (да ся разгологáщѫ),** *гл. възвр.* Свалıамь си гащы-ты, та ми ся види голо.

Разгологáщѫ (да ся), ишь,—щился, *гл. свр.* отъ **разгологáщвамся. —щенъıй,** *прич. стр. Ходи разгологащенъ,* нестягнѫтъ.

Разгологѫ́звамся и **разгологѫ́зувамся (да ся разгологѫ́зѫ),** *гл. възвр.* Възголвамся та ми ся види дърникъ-тъ, задникъ-тъ.

Разгологѫ́зѫ (да си), ишь,—зился, *гл. свр.* отъ **разгологѫ́звамся.**

Разго́нвамь и **разго́нıувамь (да разго́нıѫ),** *гл. д* Гонѭ нѣчто да побѣгне на разнъı странъı; разпѫждамь; **разгáнивать. —мся,** *гл. възвр.* 1) Начинамъı да ся гонимъ твърдѣ много. 2) За животно: развождамся, разпасвамся, развивамся *Разгонилася крава-та му.*

Разго́нванıе, *с. ср.* отъ **разго́нвамь** и **разго́нвамся.**

Разго́нка, *с. ж.* 1) Разнъı трѣвъı и билкъı, что могѫть да раздѣлять двѣ либета. *Знае всıакаквъı билкъı и разгонкъı.*

Либя хубава Скумрие,
Снопıе-то могѫ запали,
Ала сѣно-то не могѫ,
Че си има въвъ сѣно-то
Всıакаквъı билкъı разгонкъı:
Синıа-та бѣла тентıава
И жлъта-та куманига,
Та щѫть мя, либя, накади,
Та щѫть тя отъ мене намрази. *Пѣс.*

2) Трѣва или друго нѣчто, съ което ся разгонва нѣкакво зло. 3) Раст. *Atropa Belladona,* разваленка, разваличя, отровно биліе, старо биліе; **óдурь красáвица, бѣшенная я́года, коровя́къ.** Съ това растение понѣйдѣ цѣрять отокъ. 4) Раст. *Solamum nigrum,* кучıе (кучево, кучешко) гроздıе, зрьнатка, зрьнищець, зрьнешникъ, кучешка отрова, мачкъıно гроздıе, модрицъ, мурkенъ, отровачка; **пáсленъ черноя́годный, ворóньи я́годы.**

Разго́нъ, *с. м.* 1) Раст. *Ranunculus ficaria,* жлътурчя, мазни кокалчя; **луговóй ранýнкулъ.** 2) Раст. *Scrophularia,* **нори́чникъ, пéсья головá, собáчья головá, зóбная травá, зóбный кóрень.** 3) Раст. *Caltha palustris;* **курослѣ́пъ, болóтный желтоголóвникъ.**

Разго́нıѫ, и́шь,—нилъ, *гл свр* отъ **разго́нвамь.—ненъıй.** *прич стр*

Разгорıѫ́, и́шь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **разгорıáвамь** и **разгáрıамь.**

Разгорıáвамь (да разгорıѫ́), *гл. д.* Разгарıамь, направıамь нѣчто да гори буйно; разпалвамь. **—мся,** *гл. възвр.* Начинамь да горıѫ буйно; разпалвамся, разжıарıамся; **разгорáться.**

Разгорıáванıе, *с. ср* отъ **разгорıáвамь** и **разгорıáвамся.**

Разго́твıѫ (да ся), ишь,—вился, *гл. възвр. свр* Да подкачѭ да готвѭ твърдѣ много; да ся разшьтамь. *Разготвилася гостıе да посрѣща.*

Разгра́бамь, *гл. свр.* отъ **разгра́бвамь.** Да разграбѭ.—**банъій,** *прич. стр.*

Разгра́бвамь и **разгра́бюамь** (да разгра́бамь и да разгра́бѭ), *гл. д.* 1) Грабамь бръзо много нѣчта; расхищать. 2) Зимамь, купувамь бръзо, скоро; брать наподхвать. — **исл,** *гл. стр.* Бъівамь разграбанъ; распродаваться.

Разгра́бванѥ и **разгра́бюанѥ,** *с. ср.* отъ **разгра́бвамь.**

Разгра́бѭ, ишь,—**билъ,** *гл. свр.* отъ **разгра́бвамь.**—**бенъій,** *прич. стр.*

Разградѫ, и́шь,—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **разгра́ждамь.** —**де́нъій,** *прич. стр.*

Разгра́ждамь и **разградю́вамь** (да разградѫ), *гл. д.* Разваліамь, махвамь заградѫ-тѫ около нѣчто; отграждамь; разгора́живать. — **исл,** *гл. стр.* Бъівамь разграденъ; разгора́живаться.

Разгра́жданѥ и **разградюаванѥ,** *с. ср.* отъ **разгра́ждамь.**

Разграні́ѫ (да сл), и́шь,— ни́лся, *гл. възвр. свр.* За ранѫ, за болѫ: да гранюсамь, да почервенѣѭ, да врькнѫ; бъіть поражённъімъ гангре́ною.

> Да бъі далъ Богъ, Стоѭне,
> Капнѫла ти дѣсна рѫка,
> А лѣва-та разгранила,
> Като ружѫ у градинѫ! *Пѣс.*

Разгребѫ, е́шь, — гре́бахъ, *гл. свр.* отъ **разгри́бамь.**—**бе́нъій,** *прич. стр.*

Разгри́бамь (да разгребѫ), *гл. д.* Гребѫ на разнъі странъі за да отворѭ нѣчто; разравюамь, разрьівамь.— **исл,** *гл. стр.* Бъівамь разгребенъ.

Разгри́банѥ, *с. ср.* отъ **разгри́бамь.** Разравюанѥ, разрьіванѥ.

Разгро́бѭ, ишь,—**билъ,** *гл. д свр.* Да разровѭ, да разкопаѭ гробъ; да отгробѭ. —**бенъій,** *прич. стр.* Отгробенъій.

Разгрѣлѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разгрѣлюамь.** —**ленъій,** *прич. стр.*

Разгрѣлюамь (да разгрѣлѭ), *гл. д.* Разгрьщамь, разгрьтамь, разгрѫдвамь, отгрьлюамь. —**исл,** *гл. стр.* и *възвр.* Разгрьщамся, разгрьтамся, разгрѫдвамся, отгрьлюамся.

Разгрѣлюанѥ, *с. ср.* отъ **разгрѣлюамь.** Разгрьщанѥ, разгрѫдванѥ.

Разгрѣнувамь, *гл. уч.* отъ **разгрѣнѫ.**

Разгрѣнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **разгрѣщамь** и **разгрѣтамь.** —**нѫтъій,** *прич. стр.*

Разгрѣщамь и **разгрѣтамь** (да разгрѣнѫ, разгрѣнувамь), *гл. д.* 1) Нѣчто загрьнѫто разтварюамь; отгрьщамь, отгрьтамь, разгрьлюамь, отварюамь; распа́хивать, развёртывать, раскрыва́ть. 2) Прѣгрьнѫтъі раздѣлюамь, разнимамь; разнима́ть. —**исл,** 1) *гл. възвр.* Разтварюамь, отварюамь дрѣхъі тъі си; разгрьлюамся, отгрьщамся. *Какво си сл разгрьнѫла?* 2) *гл. стр* Бъівамь разгрьнѫтъ.

Разгрѣщанѥ и **разгрѣтанѥ,** *с. ср.* отъ **разгрѣтамь.** Разгрьлюанѥ.

Разгрьі́жѫ (да сл), ишь—жилсл, *гл. об. свр.* Да земѫ да сл грьіжѭ твьрдѣ много; да сл разкахарѭ, да сл размьіслѭ.

Разгрьі́звамь и **разгрьі́зувамь** (да разгрьізѫ), *гл. д.* Съ грьізенѥ разтварюамь, раздробюавамь нѣчто; разгрызать. —**исл,** *гл. стр.* Бъівамь разгрьізенъ; разгрыза́ться.

Разгрьі́званѥ и **разгрьі́зуванѥ,** *с. ср.* отъ **разгрьі́звамь.**

Разгрьізѫ́, е́шь,—грьі́зохъ, *гл. свр.* отъ **разгрьі́звамь.** —**зе́нъій,** *прич. стр.*

Разгрьмнѭ́ (да сл), и́шь,—мѣлсл, *гл. възвр. свр.* Да загрьмѭ твьрдѣ много.

Разгрѣвамь (да разгрѣѭ), 1) *гл. д.* Нѣчто замрьзнѫло турюамь на огьнь, на топло да сл рьзтопи. 2) *гл. ср.* Подкачюамь да грѣѭ, да свѣтѫ; изгрѣвамь.

> Кога излезе хубава дѣвойка,
> Во дворовъі слънце разгрѣало. *Пѣс.*

—**исл,** *гл. възвр.* 1) Отъ слънце, отъ топло разтопюавамся, стоплювамся та ставамь какъвто сьмь бъілъ; размразюавамся; отходи́ть. *Прозорци-ти ньі сл разгрѣюхѫ;* на́ши стёкла отошли́. 2) Грѣѭ, пекѫ твьрдѣ много.

Разгрѣванѥ, *с. ср.* отъ **разгрѣвамь** и **разгрѣвамся.**

Разгрѣшнѭ́, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **разгрѣшю́вамь.** Да сьгрѣшѭ.

Разгрѣшю́вамь (да разгрѣшнѭ́), *гл. ср.* Направюамь грѣхъ; сгрѣшювамь, сьгрѣшювамь, сьгрѣшювамь, сбрькавамь; согрѣша́ть. *Като шава, разгрѣшюва.*

Разгрѣшю́ванѥ, *с. ср.* отъ **разгрѣшю́вамь.** Сгрѣшюванѥ.

Разгрѣѭ, ешь, — грѣлъ, *гл. свр.* отъ **разгрѣвамь.** —**грѣнъій,** —**грѣтъій** и —**грѣюанъій,** *прич. стр.*

Разгрѫда́нъ, *с. м.* Който ходи съ разгрѫденъі грѫдъі; пологру́дый.

Разгрѫдвамь и **разгрѫдувамь** (да разгрѫдж), *гл. д.* Разтварюамь, разгрьщамь дрѣхъі-тъі на грѫдъі-тъі, да сл видлть; отгрѫдвамь, разгрьлюамь. —**исл,** *гл. възвр.* Отварюамь си грѫдъі-тъі; отгрѫдвамся, разгрьлюамся. *Разгрьдилсл като пехлеванъ (като халачь).*

Разгрѫдванѥ, *с. ср.* отъ **разгрѫдвамь** и **разгрѫдвамся.**

Разгрѫдж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ раз-

гр**ж**двамь. Да отгр**ж**дж. —**деный**, *прич. стр.* Разгрълен**ы**й. —**дено,** *нар.* Съ отворен**ы** гр**ж**д**ы**; отгр**ж**дено, разгрълено; **на распа́шку.**

Разгу́гамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да начен**ж** да гугамь твърдѣ много; да ся разгукамь, да ся разгугукамь; **разворкова́ться.**

Заспала ми назлж Ѥна
Базиргıану на колѣна.
Базиргıанъ ѭ тихомь будитъ:
Стани, стани назлж Ѥно,
Оть ся зора обзорила,
Пауни ся разиграли
По твои-тъı равнъı дворъı,
Кумрии ся разгугали
По твои-тъı герамидъı! *Пѣс.*

Разгугу́камь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся разгугамь.

Разгугу́чѭ (да ся), **ишь,—чился,** *гл. възвр.* Да ся разгугамь.

Разгу́камь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да начен**ж** да гукамь твърдѣ много; да ся разгугамь, да ся разгугучѭ; **разворкова́ться.**

Пауни ся разиграли
По твои-тъı равнъı дворъı,
Билбили ся разпѣıали
По твои-тъı трендафилъı,
Гължби ся разгукали
По твои-тъı паратиръı. *Пѣс.*

Разгѣ́нвамь и разгѣ́вамь (да разгѣ́нж), *гл. д.* Нѣчто вгънато, загънато разтварıамь, раздиплювамь; отгънвамь; **разгиба́ть. —мся,** *гл. стр.* Бъıвамь разгънатъ; отгънвамся, разтварıамся; **разгиба́ться.**

Разгѣ́нванıе и разгѣ́ванıе, *с. ср.* отъ **разгѣнвамь.**

Разгѣ́нж, ешь,—налъ, *гл. свр.* отъ **разгѣнвамь. —натый,** *прич. стр.*

Разгъ́ıздвамь и разгъ́ıздувамь (да разгъ́ıздж), *гл. д.* Нагъıздено развалıамь, махвамь гъıздила-та. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Махвамь си, свалıамь си гъıздила-та. 2) *гл. стр.* Бъıвамь разгъıзденъ.

Разгъ́ıздванıе, *с. ср.* отъ **разгъ́ıздвамь и разгъ́ıздвамся.**

Разгж́грж** (да ся), ешь,—рался,** *гл. възвр. свр.* Да подкачѭ да гжгр**ж** твърдѣ много; да ся разбрьбрѭ, да ся разприказвамь.

Разгж́чкамь, *гл. свр.* отъ **разгж́чквамь. —каный,** *прич. стр.*

Разгж́чквамь и разгж́чкувамь (да разгж́чкамь), *гл. д.* Гжтамь нѣчто на разнъı странъı да падне; събарıамь, развалıамь. **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь разгжчканъ; събарıамся, развалıамся.

Разгж́чкванıе, *с. ср.* отъ **разгж́чквамь.** Събарıанıе, развалıанıе.

Разда́вамь (да разда́мь), *гл. д.* Давамь отъ нѣчто едному, другъıму, на мнозин**ж**; **разда́ть.** *Раздалъ си паръı-тъı по сиромасъı. Раздалъ имъ по едно комачя хлѣбецъ.*

Момıана сабѭ извади,
Стоıану главж отсѣче,
И кемеръı му разпаса,
Дребнъı жлътици извади,
На юнаци гъı раздаде,
Та гъı изъ горж поведе. *Пѣс.*

—мся, *гл. стр.* Бъıвамь раздаванъ; **раздава́ться.** — *Раздава за богъ да прости:* *а)* Раздава за помянъ нѣкой умрѣлъ. *б)* Говори празднъı работъı. *в)* За жен**ж**: подадва, пошıавва, мрьсува.—*За живъ давай за мрьтвецъ раздавай. Девятый день да му не раздадѫть!*

Разда́ванıе, *с. ср.* отъ **разда́вамь.** Раздавачка.

Раздава́чка, *с. ж.* 1) Коıато раздава нѣчто; **раздава́тельница.** 2) Коıато раздава за Богъ да прости, коıато подадва, мрьсува; безчестна жена, блудница, курва; **блудни́ца, любодѣ́йка.** *Жена-та отъ тжѭ кжщж была раздавачка, а мжжь-тъ й былъ ıацѣ правъ чловѣкъ.* 3) Раздаванıе. *Това не е за раздавачкж.*

Раздава́чь, *с. м.* 1) Който раздава нѣчто; **раздава́тель.** 2) Който не е стиснжтъ, а обычıа да раздава, чтото има; джумертъ.

Разда́вькъ и разда́вокъ, *с. м.* Хлѣбъ или друга гостба отъ задущниц**ж**, раздаванъı за Богъ да прости. *Младоженıакъ и невѣста не бъıва да ıадѫть отъ раздовокъ до едн**ж** годин**ж**, оти и они щѫть умрѫть.*

Разда́ле́чь, *с. м.* Мѣсто-то отъ едното нѣчто до друго, межд**ж** два прѣдмѣта; разстжпъ; **разстоя́нıе, отстоя́нıе, о́тступъ, отдале́нность.**

Разда́мь, дадѐшь да́дохъ, да́лъ, *гл. свр.* отъ **разда́вамь.—да́де́ный,** *прич. стр.*

Раздво́й, *с. м.* Раздвоıаванıе, раздорица, раздоръ, расколъ. *Направихъ раздвой,* раздѣлихъ гъı на двѣ партии, на два тарафа, една противъ друг**ж**, да ся каратъ, да ся гонятъ.

Раздво́йникъ, *с. м.* Който раздвоıава, прави партии межд**ж** нѣкои. *Имамъı въ общин**ж**-т**ж**, въ еснафа два-троиц**ж** раздвойници.*

Раздво́йница, *с. ж.* Коıато раздвоıава, прави партии межд**ж** нѣкои.

Раздвоѭ́, и́шь,—двоилъ, *гл. свр.* отъ **раздвоıа́вамь.—двое́ный,** *прич. стр.*

Раздвоıа́вамь (да раздвоѭ́), *гл. д.* 1) Раздѣлıамь, направıамь нѣчто на двѣ; **вздва́ивать, раздва́ивать.** 2) Раздѣлıамь, скарвамь, смразıавамь дваминж.—**мся,** 1) *гл.*

възвр. Ставамь, раздѣлюмся на двѣ; вадвáиваться, раздвáиваться. *Падиж на земѭ-тѫ и ся раздвои.* 2) Отдѣлюмся, раздѣлюмся; отдѣляться, разлучáться. *Срѣда и пятъкъ двоять ли ся, та и они да ся раздвоять?* 3) *гл. стр.* Бывамь раздвоенъ.

Раздвоѭванѥ, *с. ср.* отъ **раздвоѭвамь** и **раздвоѭвамся.**

Раздéнванѥ и **раздениѭванѥ,** *с. ср.* отъ **раздéнвася.** *На разденванѥ,* на сьвнуванѥ; на разсвѣтѣ.

Раздéнвася и **раздениѭвася** (да ся раздений), *гл. безл.* Става день, разсьвнувася, развидѣлювася; разсвѣтáть, уднѣть. *Сега е още рано, та да почакамы да ся раздени. Кога ся разденило, сиромахъ-тъ си нашелъ вси ты работы. Нека ны даде Господь животъ да разденимы нощеска живи, щѫ дойдж пó-рано да тя выкамь. Стемнило го, а не го разденило. Стьмнися, разденися, дойди, майсторе, плати ми надници ты.*

Раздений (да ся),—нилося, *гл. свр.* отъ **раздéнвася** и **раздениѭвася.**

Раздéрвамь, *гл. мн-кр.* отъ **раздирамь.**

Раздéрж, ешь, — драхъ, *гл. свр.* отъ **раздирамь.**—**дрáнъій,** *прич. стр.*

Разджéврювамся (да ся разджéврѭ), *гл. възвр.* Начинамь да ся джеврѭ твърдѣ много. *Разджеврился е като малко дѣтя.*

Разджéврѭ (да ся), ишь,—рился, *гл. свр.* отъ **разджéврювамся.**

Разджюркамь, *гл. свр.* отъ **разджюркувамь.**—**канъій,** *прич. стр*

Разджюрквамь и **разджюркувамь** (да разджюркамь), *гл. д.* Разбрьквамь, размѫтвамь.—**мся,** *гл. стр.* Бывамь разджюрканъ, разбрьквамся, разбрьниквамся, размѫтвамся

Разджюркванѥ и **разджюркуванѥ,** *с. ср.* отъ **разджюрквамь.**

Раздигамь (да раздигнж), *гл. д.* Раздвигамь.

Раздиплювамь (да раздиплѭ), *гл. д.* Развалюмь диплъі-ты на нѣчто, нѣчто сдиплено, надиплено разтварюмь. —**мся,** *гл. възвр.* Развалюать ми ся диплы-ты.

Раздиплюванѥ, *с. ср.* отъ **раздиплювамь** и **раздиплювамся.**

Раздиплѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **раздиплювамь.** —**ленъій,** *прич. стр.*

Раздирамь (раздéрвамь, да раздéрж), *гл. д.* Съ дранѥ направюмь нѣчто на кѫсовы; съдирамь; **раздирáть.** —**мся,** *гл. стр.* Бывамь раздранъ; съдирамся; **раздирáться.**

Раздиранѥ, *с. ср.* отъ **раздирамь.** Съдиранѥ; **раздирáніе.**

Раздлъбáвамь (да раздлъбáѭ), *гл. д.* Раздлъбвамь, раздлъбюамь.

Раздлѣбамь, *гл. свр.* отъ **раздлѣбвамь.** —**банъій,** *прич. стр.*

Раздлъбáѭ, ешь,—бáлъ, *гл. свр.* отъ **раздлъбáвамь.** Да раздлъбамь.

Раздлѣбвамь и **раздлѣбувамь** (да раздлъбамь), *гл. д.* Длъбамь нѣчто на разны страны; раздлъбавамь, раздлъбюамь.

Раздлъбѭ, ишь,—билъ, *гл. свр.* отъ **раздлѣбюамь.** Да раздлъбамь.

Раздлѣбюамь (да раздлъбѭ и да раздлѣбамь), *гл. д.* Раздлъбвамь.

Раздóйдж (да си), ешь,—**дохъ си,** *гл. ср. свр.* Да си дойдемъ множина, да си надойдемъ.

> Вси пилиніа ке раздойдѫть,
> Сѣдѣла-та ке направять . . .
> Вси пилиніа раздойдохѫ,
> Сѣдѣла та направихѫ. *Пѣс.*

Раздомѭ, ишь,—милъ, *гл. свр.* отъ **раздомиѭвамь.** —**мéнъій,** *прич. стр.*

Раздомиѭвамь (да раздомѭ), *гл. д.* Разгодювамь, разженвамь.

> Много сьмь майкы разплакалъ,
> Много невѣсты раздомилъ,
> Дребны сираци оставилъ,
> Да плачѫть, да мя кльнѫтъ. *Пѣс.*

—**мся,** *гл. възвр.* Оставюмь си женѫ-тѫ (мѫжьа), напущамь кѫщѫ-тѫ си, разгодювамся, разтъкмювамся, разженвамся.

Раздомиѭванѥ, *с. ср.* отъ **раздомиѭвамь** и **раздомиѭвамся.**

Раздóрица, *с. ж.* и

Раздóръ, *с. м.* 1) Нѣманѥ съгласие, слогѫ; несъгласие, несговоръ, неслога, раздвой, расколъ; **раздóръ, несоглáсіе, несоглáсица.** *Помеждж имъ има раздоръ.* 2) Бръканица, смутніа, смѫтніа, мльва; **кутермá, сумáтица, раздóръ.**

Раздражѭ, ишь,—жилъ, *гл. свр.* отъ **раздражиѭвамь.** —**жéнъій,** *прич. стр.*

Раздражиѭвамь (да раздражѭ), *гл. д.* Раздразнюамь. —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Раздразнюамся.

Раздражиѭванѥ, *с. ср.* отъ **разражиѭвамь.** Раздразнюанѥ.

Раздрáзнѭ, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **раздрáзнюамь.** —**ненъій,** *прич. стр.*

Раздрáзнюамь, раздразниѭвамь и **раздрáзвамь** (да раздразнѭ), *гл. д.* 1) Дразнѭ нѣкого, нѣчто да заламти за нѣчто; подкустрювамь, подструвамь, разпалюамь; **дразнить, подстрекáть, подзадóривать, подтрáвливать.** *Раздразнихъ овця-ты,* помамихъ гы да блѣѭтъ за кръмило. *Раздразнилъ му овця-ты, че му дава ракиѭ да пие.* 2) Дразнѭ, ядосвамь, срьдѫ,

лютѫ нѣкого, нѣчто; раздражювамь, разядосвамь, разгнѣвювамь, разлютювамь; **раздражнять, раздражать.**

> Та па ся назадъ поврьнѫ,
> Та кучета-та раздразни,
> И овчарьі-тьі разбуди,
> И кехаьѫ тѫ улови. *Пѣс.*

—юся, 1) *гл. възвр.* Приисква ми ся много да направьѫ нѣчто; подкустрювамся, разпалювамся; **разжигаться.** 2) Раздражювамся, разлютювамся, разгнѣвювамся; **раздражаться.** 3) *гл. стр.* Бьівамь раздразненъ.

Раздразнюане и **раздразване,** *с. ср.* отъ **раздразнювамь.**

Раздранъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **раздерѫ.** *Раздрано-то мѫчно ся закрьпю. Пиянъ человѣкъ — раздранъ чувалъ.*

Раздратъій, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **раздерѫ.** Раздранъій. *Раздрато му е дошло,* мѫчно му е, усилно му е.

Раздрачи (да ся), **—чилося,** *гл. свр.* отъ **раздрачювася.**

Раздрачюване, *с. ср.* отъ **раздрачювася.**

Раздрачювася (да ся раздрачи), *гл. безл.* Подкачи да ся сьвнува; разсьвнувася, раззорювася, развидѣлювася, разденювася; **забрезживаться.**

Раздробьѫ, ишь,—**билъ,** *гл. свр.* отъ **раздробювамь. —бенъій,** *прич. стр.*

Раздробювамь (да раздробьѫ), *гл. д.* Направямь нѣчто на малкьі кѫсчета; надробювамь; **раздроблять. —юся,** *гл. стр.* Бьівамь раздробенъ; надробювамся; **раздробляться.**

Раздробюване, *с. ср.* отъ **раздробювамь.** Надробюване.

Раздронзанъій, нъ, на, но, *пр.* Нестягнѫтъій, разпустнѫтъій, разтрьсенъій, разпасанъій, халтавъій. *Раздронзанъ человѣкъ.* **—но,** *нар.* Нестягнѫто, разпустнѫто, разпасано, разтрьсено, халтаво.

Раздружьѫ, ишь,—**жилъ,** *гл. свр.* отъ **раздружювамь. —женъій,** *прич. стр*

Раздружювамь (да раздружьѫ), *гл. д.* Развалямь ешь, чифтъ, рало; разешювамь. *Раздружихте ми чорапьі-тьі,* загубихте единъ отъ тѣхъ. **—юся,** *гл. стр.* Бьівамь раздруженъ.

Раздружюване, *с. ср.* отъ **раздружювамь.** Разешюване.

Раздрумъ, *с. м.* Мѣсто, дѣто ся крьстосвать пѫтища, дѣто единъ пѫть ся раздѣлю на два или на три другьі; крьстопѫть, разпѫть, разпѫтіе, разкрьстница, разкрьстюкъ, разколъ; **перекрёстокъ, распутіе, раздорожица, разъѣздная, раздѣльная дорога.**

> Отъ обѣдъ ся мома разплакала,
> Да бьі зачто да бьі ни зачто,
> Че поминѫ едно лудо-младо,
> Та и зело вѣнець отъ главѫ-тѫ,
> Занесло го долѣ подъ село-то,
> Врьлило го на друмъ на раздрума,
> На раздрума, на пѫть на разпѫтіе! *Пѣс.*
>
> Кога си умрѫ, тьі мя не копай,
> Тьі мя не копай въ вехтьі гробища,
> Нъ мя закопай долѣ подъ село,
> Долѣ подъ село-то във ливадіе-то,
> На пѫть крьстопѫть, на друмъ раздрума,
> На друмъ раздрума между два друма,
> Дѣто минувать млади овчари. *Пѣс.*

Раздрусамь, *гл. свр.* отъ **раздрусвамь. —санъій,** *прич. стр.*

Раздрусвамь и **раздрусувамь** (да раздрусамь), *гл. д.* Друсамь нѣчто на разньі странъі; разтрьсвамь, разтрясвамь, разклащамь, разлюлѣвамь; **растрясать, растрясывать. —юся,** 1) *гл. възвр.* Играѭ хоро или другѫ нѣкаквѫ игрѫ злѣ, като ся само друсамь и подскачямь. *Хванѫлися на хоро-то всичкьі, раздрусалася и баба Дона.* 2) *гл. стр.* Бьівамь раздрусанъ. *Раздруса ми ся глава-та. Раздрусахѫ ми ся черва-та.*

Раздрусване, *с. ср.* отъ **раздрусвамь** и **раздрусвамся.**

Раздрускамь, *гл. д. свр.* Да раздрусамь. **— сканъій,** *прич. стр.*

Раздрѣгвамь и **раздрѣгнувамь** (да раздрѣгнѫ), *гл. д.* Съ дрьгнатіе направямь нѣчто да бухне; разчесвамь; **перечёсывать.—юся,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да ся дрьгнѫ тврьдѣ много; разчесвамся. 2) *гл. стр.* Бьівамь раздрьгнатъ; разчесвамся.

Раздрѣгване и **раздрѣгнуване,** *с. ср.* отъ **раздрѣгвамь.**

Разрѣгнѫ, ешь, **— налъ,** *гл. свр.* отъ **раздрѣгвамь.—натъій,** *прич стр.*

Раздрьдорьѫ (да ся), ишь, **— рился,** *гл. възвр. свр.* Да начнѫ да дрьдорьѫ тврьдѣ много; да ся разбрьборьѫ, да ся разбрьбрѫ.

Раздрѣзамь, *гл. д. свр.* Да разчешѫ съ дрьзалкѫ ленъ, кльчище; да раздрьцамь, да разбиѭ, да размьнѫ.**—занъій,** *прич. стр.*

Раздрѣнкамь, *гл. свр.* отъ **раздрѣнквамь. — канъій,** *прич. стр.*

Раздрѣнквамь и **раздрѣнкувамь** (да раздрѣнкамь), *гл. д.* 1) Биѭ, дрьнкамь памукъ, вльнѫ или друго нѣчто да ся разчеше, да бухне; разчесвамь, раздрьгвамь; **разчёсывать.** *Раздрьнкали му вльнѫ-тѫ.* 2) Нѣчто нарядено, накьітено развалямь; разбрькрамь, разравямь. *Раздрьнка работѫ-тѫ.* 3) Разказвамь, разнасямь нѣчто да ся разчюе; **бубенить.** *Раздрьнка го изъ цѣло-то село.* **— юся,** 1) *гл. възвр.*

Начинамъ да дрьнкамъ тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бывамъ раздрьнканъ.

Раздрѣнкванiе, *с. ср.* отъ **раздрѣнквамъ** и **раздрѣнквамся.**

Раздрѣпамъ, *гл. свр.* отъ **раздрѣпвамъ.—панъій,** *прич. стр.* Разкжсанъій, разнокжсанъій, изпокжсанъій, дрипавъій.

Раздрѣпвамъ и раздрѣпувамъ (да раздрьпамъ), *гл. д.* 1) Дрьпамъ нѣчто на разнъі странъі. 2) Съ дрьпанiе змамъі многина нѣчто; разграбвамъ, раззимвамъ. 3) Съ дрьпанiе развалюмъ, разбрькврамъ, раздрьнквамъ; **перековéркивать, растáскивать.** 4) Съ дрьпанiе кжсамъ нѣчто; разкжсвамъ, разпокжсвамъ, изпокжсвамъ, раздирамъ. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Дрьпамся на разнъі странъі. 2) *гл. стр.* Бывамъ раздрьпанъ.

Раздрѣпванiе, *с. ср.* отъ **раздрѣпвамъ** и **раздрѣпвамся.**

Раздрѣмвамся и раздрѣмувамся (да ся раздрѣмж), *гл. възвр.* Минува ми дрѣмката, развалю ми ся дрѣмка-та, не ми ся дрѣме вече. *Дай му нѣчто кыселко да ся раздрѣме.*

Миленъ Милици думаше:
Либя хубава Милице,
Нѣчто ми ся дрѣмка додрѣма,
Ѩ выкни, либя, та запѣй,
Та и азъ да ся раздрѣмж. *Пѣс.*

Раздрѣмка, *с. ж.* *За раздрѣмкж,* да ся раздрѣмемъ, да нъі мине дрѣмка-та. *Сушенъі дрѣнкы за раздрѣмкж. Пѣсень разговорна на раздрѣмкж.*

Раздрѣмж (да ся), **ешь, — мался,** *гл. свр.* отъ **раздрѣмвамся.**

Раздýмамъ, *гл. свр.* отъ **раздýмвамъ. —манъій,** *прич. стр.*

Раздýмвамъ и раздýмувамъ (да раздýмамъ), *гл. д.* 1) Съ думъі, съ приказкъі тѣшж, утѣшавамъ нѣкого; разговарюмъ; **утѣшáть, разговáривать.**

А майка й ж раздума:
Ѩ млъчи Ѩнке, не плачи,
Два-та сж града сватба-та,
Сивъ соколъ—самъ-си Милунко! *Пѣс.*

Пенчю си жялба нажяли,
Нѣма кой да го раздума,
И наназадъ ся е врьнжлъ,
И въ градинкж си е влѣзълъ . . .
И тамъ ся Пенчо обѣси. *Пѣс.*

Раздумвай болнъіа, додѣ му излѣзе душа-та. 2) Съ думъі, съ съвѣтъі накарвамъ нѣкого да не прави, чтото по-напрѣдъ е былъ намъісл**и**лъ да прави; **отговáривать, отсовѣтывать, отсуждáть, отсýживать, отвращáть, отмóлвить.** *Съ ничто не можешь го раздума да не иде.* 3) *гл. ср.* Оставямся, махвамся да направж нѣчто; размахвамъ, вазгечтисвамъ; **передýмывать, отдýмывать, одýмываться, перемы́слить, отхотѣть, перемѣнять намѣренiе.** *Раздумахъ да не ходж днесь.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Тѣшжся, утѣшавамся самичькъ. 2) *гл. стр.* Бывамъ раздуманъ по знаменованiе-то на глагола.

Раздýмванiе, *с. ср.* отъ **раздýмвамъ** и **раздýмвамся.** Раздумка.

Раздýмка, *с. ж.* Раздумванiе. *Каза ми го само за раздумкж.*

Раздýмчица, *ум. ж.* отъ **раздýмка.**

Обрьснж си бѣлж брадж,
Заколи си старж бабж, . . .
Па ся врьнж старъій дѣдо,
Па си выкнж, та заплака:
Бабице-ле раздумчице,
Брадице-ле разговорко! *Пѣс.*

Раздýхамъ, *гл. свр.* отъ **раздýхвамъ. —ханъій,** *прич. стр.*

Раздýхвамъ и раздýхувамъ (да раздýхамъ), *гл. д.* 1) Съ духанiе прьскамъ нѣчто на разнъі странъі; **раздувáть.** 2) Духамъ на нѣчто да ся разпали; **вздувáть, раздувáть.** *Раздухай огъня.* 3) Тъікамъ, съскамъ, карамъ нѣкого да направи нѣчто, правж нѣчто да стане пó-голѣмо, да иде надалечь, да ся разпрьсне на пó-много мѣста; подклаждамъ, подбуждамъ, разпалвамъ, подбадамъ, подбождамъ, подбутвамъ, подкустрювамъ, подуствамъ, подшишквамъ, насъсквамъ; **раздувáть, поддувáть, возжигáть, поджигáть, подгнѣщáть, подбуждáть, возбуждáть, подстрекáть, насыкáть, подтрáвливать.** *Още повяче раздухала омразжтж помеждж имъ.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамъ да духамъ тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бывамъ раздуханъ.

Раздýхванiе и раздýхуванiе, *с. ср.* отъ **раздýхвамъ.**

Раздъ́ржж (да ся), **ишь,—рился,** *гл. възвр. свр.* Да земж да дъіржж тврьдѣ много.

Раздѣвквамъ и раздѣвкувамъ (да раздьвчж), *гл. д.* Съ дьвченiе направюмъ нѣчто да омякне; разгвацвамъ. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамъ да дьвчж тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бывамъ раздьвканъ.

Раздѣвчж, ешь,—вкахъ, *гл. свр.* отъ **раздѣвквамъ.—вканъій,** *прич. стр.*

Раздѣвамъ (да раздѣнж), *гл. д.* Раздѣнвамъ.

Раздѣванiе, *с. ср.* отъ **раздѣвамъ.** Раздѣнванiе.

Раздѣла, *с. ж.* 1) Раздѣлянiе, раздѣлба; **разлýка.** *Жива раздѣла.* 2) Нѣчто, что раздѣля нѣкои.

Ся разбуди лудо младо,
Не си найде малж можж,
Со постелж ся караше:

Ты постелѐ, ты раздѣлѐ,
Ты раздѣли малж можж! *Пѣс.*

Раздѣлба, *с. ж.* Раздѣла.

Слънче ми е на заходбж,
Юнаку душıа на раздѣлбж. *Пѣс.*

Раздѣлвамь, *гл. мн-кр.* отъ **раздѣлıамь.**

Раздѣлѐнъıй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **раздѣлѭ.** *Раздѣлены мжжь и жена;* супрýги въ раздѣлѣ.

Раздѣлѝна, им. соб. женско.

Раздѣлнъıй, — **льнъ** и — **ленъ, лна, лно,** *пр. Раздѣлны былкы,* трѣвы, что могжть да раздвоять, да раздѣлять любя отъ любя, мжжь отъ женж и др.

Змѣй си на Радж думаше:
Майка ти сѣди въ горень катъ,
За тебе ризы съшива,
Всıакаквы былкы обшива,
Омразны былкы, раздѣлны,
Дано тя, Радо, намразж. *Пѣс.*

Раздѣлѭ, ѝшь,—лѝлъ, *гл. свр.* отъ **раздѣлıамь.**

Раздѣлıамь и **раздѣлıавамь** (да раздѣлѭ, раздѣлвамь), *гл. д.* 1) Дѣлж нѣчто на нѣколцинж; подвоıавамь; **раздѣля́ть.** 2) Съединены нѣчта развалıамь; разставıамь, отдѣлıамь; **отдѣля́ть.** 3) Намирамся помеждж двѣ нѣчта; дѣлж, отдѣлıамь, разставıамь; **отдѣля́ть.** *Долъ ны раздѣлıа нивы-ты.* 4) Правж раздоръ, сиразıавамь, раставıамь; **разлучáть.**

Мари Мито, Мито моме,
Не слушай свѣтскы сборовы,
Сборовы, остры ножевы,
Ся мжчять да ны раздѣлять
Тебека, Мито, отъ мене,
Менека, Мито, отъ тебе! *Пѣс.*

— **мсıа,** 1) *гл. възвр.* Не врьвж, не сьмь съ нѣкого заедно; отдвоıавамся, отдѣлıамся; **отдѣля́ться, выдѣля́ться, разлучáться, раставáться, отшибáться.** *На пжтıа ся раздѣлихмы, той хванж пжтıа нагорѣ, азъ надолу.* 2) Не другарувамь, не сьмь вяче съдружникъ съ нѣкого, не живѣж сь нѣкого; отдѣлıамся, отдвоıавамся, раздвоıавамся; **раздѣля́тся, разлучáться.** 3) Разпадамся на чясти; **раздѣля́ться.** 4) *гл. стр.* Бывамь раздѣленъ.—*Раздѣлıамся отъ душж* разставıамся съ душж, излиза ми душıа-та, умирамь.— *Раздѣлıамь нѣкого отъ душж,* убивамь го, погубıамь го, уморıавамь го, зимамь му душж-тж. — *На три магарета плѣвж тж не може да раздѣли,* много е глупавъ.— *Скуби-свѣкрьвж, раздѣли-братıа,* казвать на злж женж. — *Раздѣлился съ механджиж-тж, а съ механж-тж не ся раздѣлıа. Раздѣлилася Коляда отъ бѣдный вечерь.*

Раздѣлıанıе и **раздѣлıáванıе,** *с. ср.* отъ **раздѣлıамь** и **раздѣлıамся.**

Раздѣнвамь и **раздѣнувамь** (да раздѣнж), *гл. д.* Раздѣвамь, задѣнжто нѣчто отдѣнвамь. —**мся,** *гл. възвр.* Чтото е задѣнжто на гръба ми, свалıамь; раздѣвамся.

Робынıа люлкж раздѣнж,
На клонатъ трьнь ıж прикачи. *Пѣс.*

Раздѣнванıе и **раздѣнуванıе,** *с. ср.* отъ **раздѣнвамь.** Раздѣванıе.

Раздѣнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **раздѣнвамь.** —**нжтый,** *прич. стр.*

Разджгнювамь (да разджгнж), *гл. д.* Разпетлѣвамь дугмета.

Каджнъ Тодорка токо си сѣди,
Та разджгмува златны дугмета,
Едно заджгми, друго разджгми. *Пѣс.*

Разджгмюванıе, *с. ср.* отъ **разджгмювамь.** Разпетлѣванıе.

Разджгмж, ишь,—мнлъ, *гл. свр.* отъ **разджгмювамь.** —**меный,** *прич. стр*

Раздıáчвамь и **раздıáчювамь** (да раздıáчж), *гл. д* Разстрыгвамь дıаконъ, накарвамь дıаконъ да ся разстрыже, да не е вече дıаконъ. —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* За дıаконъ: разстрыгвамся, отричıамся отъ дıаконство-то, бывамь раздıаченъ.

Сама си ся оглядува,
Па си сама тихомь дума:
Колкото сьмь бѣло бѣлолика,
Да сьмь малко черноока,
Поповы быхъ разпопила,
А дıаконы раздıачила. *Пѣс.*

Раздıáчванıе и **раздıáчюванıе,** *с. ср.* отъ **раздıáчвамь.**

Раздıáчж, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **раздıáчвамь.** —**ченый,** *прич. стр.*

Разѐжвамся и **разѐжювамся** (да ся разѐжж), *гл. възвр.* За животно: подкачıамь да ся водж, да ся бѣсувамь; разбѣсвамся, разбѣснѣвамся, развождамся, развивамся, разпасвамся, разгонвамся; **бѣгаться, ярова́ть, случáться, обгоня́ться.** *Влъци-ти ся разежювать.*

Разѐжванıе и **разѐжюванıе,** *с. ср.* отъ **разѐжвамся.**

*__Разекѝıа,__ *с. ж.* Разакııа.

Разѐнъ, *с. ж.* Мрьвка мясо.

Разешж, ѝшь,—шѝлъ, *гл. свр.* отъ **разешıáвамь.** —**шѐнъıй,** *прич. стр.*

Разешıáвамь (да разешж), *гл. д* Развалıамь ешь; раздружıавамь. *Не брькай гы, че щешь гы разешишь.* —**мсıа,** *гл. възвр.* и *стр.* Развалıамся, раздружıавамся, бывамь разешенъ.

Разешıáванıе, *с. ср.* отъ **разешıáвамь.** Раздружıаванıе.

Разжѐнвамь и **разжѐнıамь** (да разжѐнж),

гл. д. 1) Утъкмени да се женять направıамь да ся не земжть; разгодıавамь, разглавıавамь. 2) Направıамь женены да ся напустнжть, развалıамь женилкж.

Тъкмены съмь разтъкмила,
Жь нены съмь разженила. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Оставıамь женж си (мжжıа си), напущамся, раздѣлıамся; разжениться. *Лесно е да ся оженишь, нъ какъ щешь ся разженишь.* 2) *гл. стр.* Бывамь разжененъ.

Разжéнванıе и **разжéнıанıе**, *с. ср.* отъ **разжéнвамь.**

Разжéнıж, **ишь,—нилъ**, *гл свр.* отъ **разжéнвамь.** **—ненъıй**, *прич. стр.*

Разжıáрвамся и **разжıáрıамся** (**да ся разжıáрıж**), *гл. възвр.* Разгорıавамся, разпалвамся и ставамь на жıарь. *Тури на огъ нıа малко кимıорь да ся разжıари.*

Разжıáрванıе и **разжıáрıанıе**, *с. ср.* отъ **разжıáрвамся.**

Разжıáрıж (да ся), **ишь,—рился**, *гл. свр.* отъ **разжıáрвамся.**

Раззáрıася (**да ся раззорѝ**), *гл. безл.* Раззорıавася.

Раззеленѝж (да ся), **ишь,—нился**, *гл. свр.* отъ **раззеленıáвамся.**

Раззеленıáвамся (**да ся раззеленѝж**), *гл. възвр.* Пущамь листıе та ставамь зеленъ; разшıумıавамся, разлиствамся. *Гора-та ся раззеленıава;* **лѣсъ окѝдывается.** *Раззеленился като липж въ пожıарь.*

Раззеленıáванıе, *с. ср.* отъ **раззеленıáвамся.**

Раззéмж, **éшь,—зѧ́хъ,—зѧ́лъ**, *гл. свр* отъ **раззѝмамь** и **раззéмамь.**

Раззѝмамь и **раззéмамь** (**да раззéмж**), *гл. д.* Мнозина зимамъı нѣчто и набързо. —**ися,** *гл. стр.* Разграбвамся, разпродавамся.

Раззѝманıе и **раззéманıе**, *с. ср.* отъ **раззѝмамь.**

Раззѝнвамь и **раззѝнувамь** (**да раззѝнж**), *гл. д.* Разтварıамь си уста-та; зѣпвамь; **раззѣвáть.** *Раззинжлъ уста, чегато ще мя лапне. Раззинжлъ уста като магаря, кога реве. Раззинжлъ уста като мисирчя на слънце (като патя).* —**ися́,** *гл. възвр.* Раззѣвамся.

Раззѝнванıе и **раззѝнуванıе**, *с. ср.* отъ **раззѝнвамь.**

Раззѝнж, **ешь,—нжлъ**, *гл. свр.* отъ **раззѝнвамь.**

Раззнáвамь (**да раззнáıж**), *гл. д.* Научвамся за нѣчто; узнавамь, познавамь, разбирамь.

Залюбилися до двѣ ми луди,
Любили ми ся до три годинъı,
Никой не гъı раззнаıа,
Раззнаıа гъı кучка мащеха. *Пѣс.*

Раззнáванıе, *с. ср.* отъ **раззнáвамь.**

Раззнáıж, **ешь,—знаıахъ**, *гл. свр.* отъ **раззнáвамь.**

Раззорѝ (да ся), **—рѝлося**, *гл. безл.* отъ **раззорıáвася.**

Раззорıáванıе, *с. ср.* отъ **раззорıáвася.** Рздрачıаванıе.

Раззорıáвася (**да ся раззорѝ**), *гл. безл.* Раззарıася, начина да ся показва зора-та; зазорıавася, разсъвнувася, раздрачıавася, развидѣлıавася; **забрéзживаться, разсвѣтáть.**

Раззѣ́вамся (**да ся раззѣ́ıж**), *гл. възвр.* Цѣпвамся, пуквамся, разсъхвамся, измѣтамся, та зѣıж; раззинвамся.

Стѣнъı-тъı ся разлюлѣхж,
Ключелкъı ся отворихж,
Портъı-тъı ся раззѣıахж,
Тогазь влѣзе Татарь паша. *Пѣс.*

Раззѣ́ванıе, *с. ср.* отъ **раззѣ́вамся.** Раззинванıе.

Раззѣ́ıж (да ся), **ешь,—ıался**, *гл свр.* отъ **раззѣ́вамся.**

Разигрáвамь (**да разигрáıж**), *гл. д.* 1) Накарвамь конь или друго добъıчя да играе, да ся перчи, кога ходи; разкръшвамь, ıарчıж конь; **гарцовáть.** 2) Накарвамь нѣчто да играе. 3) Отмамвамь нѣкого, като го пращамь ту тукъ, ту тамъ; врътж, разкарвамь; **вертѣть когó.** *Разиграва мя както си ще;* **онъ вéртитъ меня́ какъ ему́ взду́мается.** —**ися,** 1) *гл. възвр.* Подкачıамь да играıж твърдѣ много; **расплясáться.** 2) Подкачıамь да ся движıж бързо, да ся вълнувамь; **волновáться, взволновáться.** *Разигра ми ся кръвьтж. Разигралося Черно море.* 3) Отъ много тръканıе ся разслабвамь; **расходѝться, раздвигáться.** *Чивига-та ся е разиграла, та ще излѣзе.* 4) *гл. стр.* Бывамь разигранъ. — *Намѣри врѣмя да си разиграва конıа,* да прави каквото ще.

Разигрáванıе, *с. ср.* отъ **разигрáвамь** и **разигрáвамся.**

Разигрáıж, **ешь,—рáлъ**, *гл. свр.* отъ **разигрáвамь.** **—рáнъıй**, *прич. стр.*

Разѝдж (да ся), **ешь,—идóхся,—ишьлся**, *гл. свр* отъ **разѝждамся.**

Разѝждамся (**да ся разѝдж**), *гл. възвр* 1) За мнозинж: разтурıамся, разпръсвамся, разотивамь си; **расходѝться, разсѣвáться.** *Гостıе-то ся разидохж.* 2) Размъıвамся, разтурıамся, разтопıавамся; **расходѝться.**

Разѝжданıе, *с. ср.* отъ **разѝждамся.**

Разѝмамь (**да разéмж**), *гл. д.* Разнимамь.

Рáзıанъ, *с. м.* Раст. *Pimpinella anisum,* анасонъ, аласонъ, ликансово; **бедренéцъ.**

Разкáжıж, **ешь,—кáзахъ**, *гл. свр.* отъ **разкáзвамь.** **—кáзанъıй**, *прич. стр.*

Разкáзвамь и **разкáзувамь** (да разкáжж), *гл. д.* 1) Говорж, казвамь нѣчто надлъге и широко; приказвамь, разправямь; **разскáзывать, повѣствовáть, повѣдать.** 2) Казвамь, изказвамь нѣчто на мнозинж; **выскáзывать.** *Да не си го разказалъ нѣкому.* 3) Дрънкамь, дрьдорж, плещж, траскамь. *Разказва ми бабинъı девятъıни.* **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь разказанъ

Разкáзванье и **разкáзуванье,** *с. ср.* отъ **разкáзвамь.**

Разказли́въıй, въ, ва, во, *пр.* Който объıчя да разказва, да разправя кому трѣбвало и кому нетрѣбвало.

Доно, мила сестро,
Ѥ бъı ти казало,
Но ти си разказлива,
Тъı ке ме разкажешь
По твой-тъı другачкъı,
По мой-тъı дружинж! *Пѣс.*

Рáзказъ, *с. м.* Разказванье, приказванье нѣчто; приказъ, приказка; **разскáзъ.**

Разкáйвамся и **разкáювамся** (да ся разкáѭ), *гл. об.* 1) Изповѣдамь грѣховъı-тъı си, казвамь, че сьмь виноватъ за нѣчто; покайвамся, каѭся; **кáяться, вскáяться, раскáиваться.** 2) Ставамь пишманъ, блъскамь си главж-тж; каѭся, жялѣѭ, вайкамся, окайвамся, пишманѭся; **кáяться, раскáиваться.** *Направи го, нѣма да ся разкайвашь.*

Разкáйванье и **разкáюванье,** *с. ср.* отъ **разкáйвамся.**

Разкáйнина, *с. ж.* Чтото плати глобж нѣкой, кога ся разкае, попишмани за нѣчто и не го направи; отмѣтнина, пишманлжкъ; **плáта за неустóйку.**

Разкалапýшвамь и **разкалапýшювамь** (да разкалапýшж), *гл. д.* Разслабвамь, разпущамь, отслабвамь, отпущамь. **—мся,** *гл. възвр.* Разслабвамся, разпущамся, отслабвамся, отпущамся.

Разкалапýшванье и **разкалапýшюванье,** *с. ср.* отъ **разкалапýшвамь.**

Разкалапýшж, ишь,**—шилъ,** *гл. свр.* отъ **разкалапýшвамь.—шенъıй,** *прич. стр.*

Разкáлвамся и **разкáлювамся** (да ся разкáлямь), *гл. об.* Ставамь каленъ; подкалвася; **погрязнѣть.** *Пятища-та ся разкалюхж.*

Разкалýгерство, *с. ср.* Кога ся нѣкой разкалугери.

А момъı му тихомь говорять:
Е калугере, е црънъıй дяволе,
Та мжчно ли е разкалугерство:
Врьли си гункж на жлътж дункж,
А калимавкж на бѣлъ трендафилъ,
Чякширци-тъı на чешмирци-тъı,
А сребренъ дивитъ у силенъ огънь,
А черно книжя у мжтнж водж! *Пѣс.*

Разкалугерѭ́ (да ся), и́шь, **— ри́лся,** *гл. възвр. свр.* За калугеръ: да ся разстрыжж и оставж калугерство-то, да прѣстанж да сьмь калугеръ, да врьлж расо-то.**—рéнъıй,** *прич. стр.*

Разкáлямь (да ся), *гл. свр.* отъ **разкáлвамся. —лянъıй,** *прич. стр.*

Разкáпвамь и **разкáпувамь** (да разкáпж), *гл. д.* Въ пѣсень:

Майка й вели, говори:
Пустни го, керко, на горж,
Белки го мечкъı изъıджть,
Белки го влъци разкапжть! *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр* 1) Зимамь да капж твърдѣ много. 2) Скапвамся, сплувамся, разплувамся, смъıвамся, стопявамся, схумвамся, изгнивамь; **сгнивáть, истлѣвáть, разлагáться.** *Мрьшга-та зе да вонѣе, ще ся разкапе. Лахна-та ся разкапа.*

Разкáпванье и **разкáпуванье,** *с. ср.* отъ **разкáпвамся.**

Разкáпчямь (да разкóпчж и да разкопчяѭ), *гл. д.* Разкопчявамь.

Разкáпж (да ся), ешь, **— пался,** *гл. свр.* отъ **разкáпвамся.—панъıй,** *прич. стр.* Скапанъıй, сплутъıй, смътъıй, схумнжтъıй, изгнилъıй.

Разкáрамь, *гл. свр.* отъ **разкáрвамь. — ранъıй,** *прич. стр*

Разкáрвамь и **разкáрувамь** (да разкáрамь), *гл. д.* 1) Карамь нѣчто нагорѣ-надолу, насамь-нататъкъ: развождамь. 2) Разтирвамь, разгонвамь, разпрьсвамь.

Стоянъ майкж си не слуша,
Най си стадо-то разкара,
Изъ самодивскж дѫбравж. *Пѣс.*

3) Врьтж, разигравамь; **вертѣть когó. — —мся,** 1) *гл. възвр.* За врѣмя-то: оправямся, разяснявамся, изяснявамся, извѣдрювамся; **вывéдриваться, выяснивать, ведрѣть, проясня́ться.** *Врѣмя-та ся разкара.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь разкаранъ. 3) *гл. вз.* Карамъıся твърдѣ много; скарвамся; **рассóриваться.**

Разкáрванье, *с. ср.* отъ **разкáрвамь** и **разкáрвамся.**

Разкахжрѭ́ (да ся), и́шь,**—ри́лся,** *гл. свр.* отъ **разкахжрявамся.**

Разкахжрявамся (да ся разкахжрѭ), *гл. възвр.* Ставамь кахжренъ.

Разкахжрянье, *с. ср.* отъ **разкахжрявамся.**

Разкáчвамь и **разкáчювамь** (да разкáчж), *гл. д.* Окачямь нѣчто на много мѣста; накачямь.

Додѣ Еленка отдума,
Той главѫ-тѫ ѝ отрѣза
И ѝ мяса-та разкачи
По плетища и колища. *Пѣс.*

На изножи тьнкѫ сабльѭ,
Че си погнѫ дели Дима:
Достигнѫ го, съсѣче го,
Разкачи го по дракы-ты. *Пѣс.*

Разкáчѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разкáчвамь**. —**ченый**, *прич. стр.*

Разкáшкамь, *гл. свр.* отъ **разкáшквамь**. —**каный**, *прич. стр.*

Разкáшквамь и **разкáшкувамь** (да разкáшкамь), *гл. д.* Направıамь нѣчто на кашѭ, да стане кашаво, като кашѭ. —**мся**, *гл. възвр.* Ставамь кашıавъ, като кашѭ. *Врѣмя-то ся е разкашкало*, разкалıало ся е, станѫло е мочюрливо.

Разкáшкванıе, *с. ср.* отъ **разкáшквамь** и **разкáшквамся**.

Разкáшлıувамся (да ся разкáшлѭ), *гл. об.* Зимамь да кашлѭ твърдѣ много; закашлıувамся много. *Разкашлался е като водянчıарь.*

Разкáшлѭ (да ся), ешь,—лался, *гл. свр.* отъ **разкáшлıувамся**.

Разкáѭ (да ся), ешь,—кáıался, *гл. свр.* отъ **разкáйвамся**.

Разкáıамь (да ся), *гл. свр.* отъ **разкáйвамся**. Да ся разкаѭ.

Разквáсвамь и **разквáсıамь** (да разквáсѫ), *гл. д.* Намокрıувамь нѣчто исъхнало, прѣсъхнало; смáчивать, увлажáть, освѣжáть.

Тодоръ Николу думаше:
ѤА дай ми ножıа касапскъıй
Да си ıаблъкѫ разрѣжѭ,
Да си уста-та разквасѫ. *Пѣс.*

Разквáсванıе и **разквáсıанıе**, *с. ср.* отъ **разквáсвамь**.

Разквáсѫ, ишь,—силъ, *гл. свр.* отъ **разквáсвамь**. —**сеный**, *прич. стр.*

Разквáцвамся и **разквáчıамся** (да ся разквáчѭ), *гл. възвр.* За кокошкѫ: начинамь да квачѭ; разклопвамся, разклапвамся.

Разквáчѭ (да ся), ешь,—цался, *гл. свр.* отъ **разквáцвамся**.

Разквичѭ́ (да ся), и́шь,—чıáлся, *гл. свр* отъ **разквичıáвамся**.

Разквичıáвамся (да ся разквичѭ́), *гл. възвр.* Начинамь да квичѭ твърдѣ много. *Хора ся разглъчıали, свинıе ся разквичıали.*

Разки́лвамь и **разки́лıувамь** (да разки́лѭ), *гл. д.* На нѣчто намотано направıамь да ся смъкнѫтъ нѣкои нищкы; изкилвамь. *Разкили гъбела.* —**мся**, *гл. стр.* Бывамь разкиленъ.

Разки́лванıе и **разки́лıуванıе**, *с. ср.* отъ **разки́лвамь**.

Разки́лѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разки́лвамь**. —**леный**, *прич. стр.*

Разклáвамь (да разклáмь и да разкладѫ́), *гл. д.* Клавамь на разны мѣста; разтурıамь, наряждамь по нѣчто. *Нарѣзвать хлѣбъ на филии и го разклавать по трапезѫ-тѫ.*

Разкладѫ́, е́шь,—дохъ, *гл. свр.* отъ **разклáждамь** и **разклáвамь**.

Разклáждамь (да разкладѫ́), *гл. д.* Накладенъ огънь развалıамь да не гори: изгасıавамь. *Разклаждамь огънıа.*

Разклáжданıе, *с. ср.* отъ **разклáждамь**.

Разклáмь, кладе́шь, *гл. свр.* отъ **разклáвамь**. Да раскладѫ.

Разклáпамь (да ся), *гл. свр.* отъ **разклáпвамся**. Да ся разклопѭ.

Разклáпвамся и **разклáпıамся** (да ся разклáпамь), *гл. възвр.* За кокошкѫ: начинамь да клапамь; разклопвамся, разквацвамся. *Кокошка-та ся е разклапала*, дошло ѝ е да мѫти.

Разклáпванıе и **разклáпıанıе**, *с. ср.* отъ **разклáпвамся**.

Разклáтѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **разклáщамь**. —**теный**, *прич. стр.*

Разклáщамь и **разклáтвамь** (да разклáтѫ), *гл. д.* 1) Клатѫ нѣчто ту на еднѫ странѫ, ту на другѫ; **колебáть, раскáчивать**. 2) Съ клатенıе, съ люлѣıанıе направıамь нѣчто стягнѫто да отслабне и да земе да ся клати; **разшáтывать, вышáтывать**. *Разклатилъ кола. Щѫ му разклатѭ кѫтници-ты!* 3) Клатѫ, люлѣѭ, люшкамь, плакнѫ; **шелыхáть, шеволи́ть, колыхáть**. 4) Разлюлявамь, разплаквамь, разбърквамь; **взбáлтывать**. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Клатѫся ту на еднѫ странѫ, ту на другѫ; **колебáться, раскáчиваться**. 2) Разлюлѣвамся, разтръсвамся, разтрепервамся. 3) Разигравамся, разлюлѣвамся, разбърквамся. 4) *гл стр.* Бывамъ разклатенъ.

Разклáщанıе, *с. ср.* отъ **разклащамь** и **разклáщамся**.

Разкли́камь (да ся), *гл възвр. свр.* Да земѫ да кликамь твърдѣ много; да ся развыкамь.

Разкли́нчѭ, ишь,—чилъ, *гл. д. свр.* Да развалѭ нѣчто заклинчено. **Да ся разкли́нчѭ**, *гл. възвр. свр.* Да станѫ клинчıало; да ся разпустнѫ. *Какво си ся разклинчилъ като нѣкой клинчıало.*

Разклисáвѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* **разклисáвıамся**. —**веный**, *прич. стр.*

Разклисáвıамся (да ся разклисáвѭ), *гл.*

възвр. Ставамь клисавъ, клипавъ. *Разклисавился като клисавж туртж.*

Разклисáвиание, *с. ср.* отъ **разклисáвиамся.**

Разклóкамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да заклокамь тврьдѣ много.

Разклонѭ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **разклоню́вамь. —не́нъій,** *прич. стр.*

Разклоню́вамь (да разклонѭ́), *гл. д.* Оправямь клоніе-то на нѣчто. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Пущамь клоніе; **развѣтвля́ться.**

> Ѩнка му цвѣтіе прѣпрашіа
> Колко го Ѩнка прѣпрашіа,
> И цвѣтіе-то ся разклони,
> Разклони, още разцьвтѣ. *Пѣс.*

2) Разтварямь клоніе-то си да мине нѣкой; **раздавáться.** 3) *гл. стр.* Бъівамь разклоненъ.

Разклоню́вание, *с. ср.* отъ **разклоню́вамь** и **разклоню́вамся.**

Разклóпвамся и **разклóпувамся** (да ся **разклóпнѭ**), *гл. възвр.* За кокошкж: разклапвамся, разквацвамся, разквачвамся.

Разклóпвание и **разклóпувание,** *с. ср.* отъ **разклóпвамся.**

Разклóпнѭ (да ся), **ишь,—пилася,** *гл. свр.* отъ **разклóпвамся.**

Разклóцамь (да ся), *гл. свр.* отъ **разклóцвамся.**

Разклóцвамся и **разклóцувамся** (да ся **разклóцамь),** *гл. възвр.* Начинамь да клоцамь тврьдѣ много; разрътвамся, раздзипвамся. *Конь-тъ ся разскачюлъ, ся разклоцалъ и скъналъ подпржга. Чюждата жена като чюждж кобълж ся разклоцува.*

Разклóцвание и **разклóцувание,** *с. ср.* отъ **разклóцвамся.**

Разклѣцамь, *гл. свр.* отъ **разклѣцвамь. —цанъій,** *прич. стр.*

Разклѣцвамь и **разклѣцувамь** (да **разклѣцамь),** *гл. д.* Съ клъцание надробявамь нѣчто. **—мся,** *гл. възвр.* Начинамь да клъцамь тврьдѣ много.

Разклѣцвание и **разклѣцувание,** *с. ср.* отъ **разклѣцвамь.**

Разкльвáвамь (да разкльвж́), *гл. д.* Съ кльвание надробявамь, наядамь нѣчто. **—мся,** *гл. възвр.* Начинамь да кльвж тврьдѣ много.

Разкльвавание, *с. ср.* отъ **разкльвáвамь** и **разкльвáвамся.**

Разкльвж́, е́шь,—вáлъ, *гл. свр.* отъ **разкльвáвамь. —вáнъій,** *прич. стр.*

Разклю́пнѭ, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **разклю́пямь, —пенъій,** *прич. стр.*

Разклю́пямь (да разклю́пнѭ), *гл. д.* Разтварямь, отклопямь. *Разклюпи си бѣлж книгж.* **—мся,** *гл. стр.* Бъівамь разклюпенъ.

Разклю́пиание, *с. ср.* отъ **разклю́пямь.** Разтварянье.

Разкóбничя, *с. ср.* Разковничя.

Разкóбно, *с. ср.* Разковно.

Разковáвамь (да разковж́), *гл. д.* Нѣчто заковано развалямь; отковавамь; **разкóвывать, отколáчивать.**

> Да е знаіала войну майка,
> Че ще войно да ся жени,
> Да е гривнъі разковала,
> Войну коніа подковала,
> Да е пелешкъі разнизала,
> Войну коніа обнизала. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Начинамь да ковж тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бъівамь разкованъ.

Разковáвание, *с. ср.* отъ **разковáвамь** и **разковáвамся.**

Разкóвичя, *с. ср.* Раст. *Trifolium repens;* **трили́стникъ ползу́чій, бѣлый клéверъ.**

Разкóвничя, *с. ср.* Разкобничя, разкобно, разковно, разковно бъіліе, ежева трѣва, демиръ-бозанъ-оту, кимія-оту; **разры́въ-травá.** Трѣва, за којто народъ-тъ вѣрва, че ужь отварѩла бравъі и кофаръі, правила да ся дава имание, прѣправіала желѣзо на злато и проч. Вѣрвать, че въ полунощь срѣщж Еневъ-день, 24 Юніа, папьрь-та ся разцьвтѣвала и тутакси прѣцьвтѣвала; тоіа цвѣтъ бълъ ужь разковничя-то.

Разкóвно, *с. ср.* Разковничя. *Приятель безъ погрѣшкж — ненамѣрвано разковно.*

Разкóвно бъіліе. Разковничя.

Разковрáдж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разковрáждамь. —денъій,** *прич. стр.*

Разковрáждамь (да разковрáдж), *гл. д.* За ранж: поврѣждамь, подврѣждамь, развршждамь, подкустрювамь, подлютявамь, разлютявамь, разбуждамь; **вереди́ть, разверéживать, раздражáть, распаля́ть, растрáвливать, уси́ливать.** *Разковради ранъі-тъі му.* **—мся,** *гл. стр.* Бъівамь разковраденъ; **разверéживаться.**

Разковрáждание, *с. ср.* отъ **разковрáждамь** и **разковрáждамся.**

Разковж́, е́шь,—вáлъ, *гл. свр.* отъ **разковáвамь. —вáнъій,** *прич. стр.*

Разкóлець, *ум м.* и **разкóлчя,** *ум ср.* отъ **разкóлъ.**

Разкóлничявъій, въ, ва, во, *пр.* Който има нѣкаквж болесть въ срьдце-то.

Разкóлъ, *с. м.* 1) Мѣсто, дѣто ся крьстосвать пжтища, дѣто пжть ся дѣли на двѣ и повече странъі; разкрьстница, разкрьстіакъ, разпжть, разпжтіа, раздрумъ, крьстопжть, връзкрьстница; **перекрёстокъ, распутіе, раздорóжица, разъѣзднáя, раздѣльнáя дорóга.** 2) Широко равно мѣсто въ

градъ, въ село междѫ кѫщи-тѣ; площь, стъгда, мейданъ, мейданлѫкъ; плóщадь, плацъ. *Сбирател на разкола та игражть хоро.* 3) Нѣмание съгласие, слогѫ; несъгласие, несговоръ, неслога, раздвой, раздоръ, раздорица; раздóръ, несоглáсіе, несогласица. 4) Който дрьжи, изповѣда нѣкоѭ ересь, който е отстѫпилъ отъ правѫтѫ вѣрѫ; еретикъ; раскóлникъ, отщепéнецъ, еретúкъ. 5) Дѣление, дѣлежь, дѣлба, раздѣляние. *Да ударимъ овця-тѣ на разколъ,* да гѣ раздѣлимъ, да гѣ разлѫчимъ.

Сговарютея до троица братіа,
Дѣка да идѫтъ да лѣтувать.
Отидохѫ на Витошѫ,
Направихѫ витый разколъ,
Отлѫчихѫ шилетини,
Шилетини, изіаджини,
Изіаджини, сагмалици. *Пѣс.*

Разкопáвамь (да разкопáѭ и да разкóпнѫ), *гл. д.* Съ копание разроввамь, изроввамь, отроввамь нѣчто; раскáпывать, вскáпывать.

Разкопáвание, *с. ср.* отъ **разкопáвамь.**

Разкопáѭ, ешь,—палъ, *гл. свр.* отъ **разкопáвамь.** —пáнъій, *прич. стр.*

Разкóпнѫ, ешь,—пѫлъ, *гл. свр.* отъ **разкопáвамь.** —пѫтый, *прич. стр.*

Разкóпчвамь и **разкóпчювамь** (да разкóпчѫ), *гл. д.* Скопченѣ нѣчта раздѣлювамь. —мся, *гл. стр.* Бъівамь разкопченъ.

Разкóпчвание и **разкóпчювание,** *с. ср.* отъ **разкóпчвамь.**

Разкóпчѫ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разкóпчвамь.** —ченъій, *прич. стр.*

Разкопчíавамь (да разкопчíаѭ), *гл. д.* Закопчиано нѣчто откопчиавамь; разпетлиавамь, отпетлявамь; отстёгиватъ, растёгивать. —мся, 1) *гл. възвр.* Излизамь изъ копчѫ-тѫ, изъ дупкѫ-тѫ; откопчиавамся, разпетлиавамся, отпетлявмся; растёгиваться. 2) *гл. стр.* Бъівамь разкопчиянъ.

Разкопчíавание, *с. ср.* отъ **разкопчíавамь** и **разкопчíавамся.**

Разкопчíаѭ, ешь,—чиалъ, *гл. свр.* отъ **разкопчíавамь.** —чíанъій, *прич. стр.*

Разкормýшвамь и **разкормýшювамь** (да разкормýшѫ), *гл. д.* Разкормювамь.

Разкормýшвание и **разкормýшювание,** *с. ср.* отъ **разкормýшвамь.**

Разкормýшѫ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разкормýшвамь.** Да разкормѭ.

Разкóрмѭ, ишь,—милъ, *гл. свр.* отъ **разкóрмювамь.** —менъій, *прич. стр.*

Разкóрмювамь и **разкóрмювамь** (да разкóрмѭ), *гл. д.* 1) Разрѣзвамь корема на животно, да му извадѫ утробы-тѣ; разкормушвамь, изкормушвамь, изкормювамь, изтрамбушвамь, изтрѣбушвамь, разтрѣбушвамь; потрошúть, выпáрывать, обряжáть. 2) Разпирамь, промушвамь корема нѣкому да му ся изтрьсятъ черва-та; изкормювамь, изтрамбушвамь; распóрывать брюхо.—мся, *гл. стр.* и *възвр.* Бъівамь разкорменъ; разкормушвамся, изкормювмся, изтрѣбушвамся.

Разкóрмювание и **разкóрмювание,** *с. ср.* отъ **разкóрмювамь.**

Разкóстѫ (да ся), ишь,—тился, *гл. възвр. свр.* Да ми ся разнижѫтъ кости-тѣ, да ся отдѣлятъ една отъ другѫ.

Хай на Господь да ся моламѣ
Да ми те Господь прости! —
Тогай юнакъ ся разкости,
Ся разкости коска отъ коскѫ. *Пѣс.*

Ей ди сестро, злата Ангелино,
Извади ми триста лактѣ платно,
Да прѣстигнамь моѭ половинѫ,
Вяке ми ся коскѣ разкостили! *Пѣс.*

Разкосѫ́, и́шь, — си́лъ, *гл. свр.* отъ **разкосíавамь.** —сéнъій, *прич. стр.*

Разкосíавамь (да разкосѫ́), *гл. д.* 1) Разрѣзвамь нѣчто като съ косѫ. *Глѣгъ му разкоси крака та.* 2) Косѫ, ядосвамь нѣкого твьрдѣ много; разлютявамь, разядосвамь, разсрьждамь. —мся, *гл. възвр.* Косѫся, ядосвамся твьрдѣ много; разлютявамся, разядосвамся, разсрьждамся, врьквамь, къіпвамь.

Димитриа, милъій съіну,
Нѣчто майка ке ти каже,
Ама да ся не разкосишь:
Пакарай ѭ, съіну, невѣстѫ-тѫ,
Да не ходва горѣ-долѣ,
Горѣ-долѣ на бѣлъ Дунавъ,
Да не лѫже гемеджии,
Гемеджии црьнокапци! *Пѣс.*

Разкосíавание, *с. ср.* отъ **разкосíавамь** и **разкосíавамся.**

Разкóшкамь, *гл. д. свр.* Да разрошявѫ косѫ-тѫ нѣкому съ кошкане. **Да ся разкóшкамь,** *гл. възвр. свр.* Да ся разрошявѫ съ кошкание.—канъій, *прич. стр.*

Разкрáквамь и **разкрáкнувамь** (да разкрáкнѫ), *гл. д.* Разкрачвамь.

Разкрáквание и **разкрáкнувание,** *с ср.* отъ **разкрáквамь.**

Разкрáкнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр* отъ **разкрáквамь.**—нѫтый, *прич. стр.*

Разкрáчвамь и **разкрáчювамь** (да разкрáчѫ), *гл. д.* 1) Разтварямь крака-та нѣкому, на нѣчто; разкраквамь, разчекорвамь; раскарячивать. *Разкрачихъ си крака-та,* разкрачихся. 2) На перо, на писалкѫ разчеквамь врьха, та пише дебело.—мся, 1) *гл. възвр.* Разтварямь си крака-та; разкрак-

вамся, разкрачѩсвамся, разкроквамся, разкрочвамся, разчекорвамся, чекорѭся; раскоря́чиваться. *Разкрачился като ракъ на брѣзѣй.* 2) *гл. стр.* Бывамь разкраченъ.

Разкра́чванѥ, *с. ср.* отъ **разкра́чвамь** и **разкра́чвамся.**

Ра́зкрачь, *с. м.* Мѣсто-то междѫ единыѭ и другыѭ кракъ, кога сѫ раскрачены; стѫпка, крачка, чекоръ, разчекоръ, аджмъ; шагъ. *Единъ разкрачь мѣсто.*

Разкра́чѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разкра́чвамь.—ченъій,** *прич. стр.* *Съ разкрачены крака*; каря́ка.

Разкрачѩ́самъ (да ся), *гл. свр.* отъ **разкрачѩ́свамся.**

Разкрачѩ́свамся (да ся разкрачѩ́самь), *гл. възвр.* Разкрачвамся.

Разкри́ва, *с. об.* 1) Комуто не може да ся угоди; гевезе. 2) Който е много грозенъ, разкривенъ. *Тѭ е жива разкрива: съ кривы очи, грозны уста, съ голѣмы уши.* —*Разкрива мѫжь,* смѣшникъ, шагобиѭ.

Разкривѭ́, и́шь,—ви́лъ, *гл. свр.* отъ **разкри́вѭмь.—ве́нъій,** *прич. стр.*

Разкри́вѭмь и **разкривѩ́вамь** (да разкривѭ́), *гл. д.* Изкривѭвамь нѣчто на разны страны. *Разкриви очи на странѫ.*—**ѭся,** 1) *гл. възвр.* Отъ болѣсть или отъ друго нѣчто ставамь кривъ, лихъ, та всичко ми ся види криво, чоглаво, отъ всичко ми е мѫчно, съ нищо не може да ми ся угоди; покривѭвамся, полишѭвамся, излишѭвамся, влишѭвамся; дѣлаться своепра́внымъ, причу́дливымъ, капри́знымъ. *Дѣтя то ся е разкривило.* 2) *гл. стр.* Бывамь разкривенъ.—*Разкривилы му ся кола-та,* разкривился е.

Разкри́вѭнѥ, *с. ср.* отъ **разкри́вѭмь** и **разкри́вѭмся.**

Разкро́квамся и **разкро́кнувамся** (да ся разкро́кнѫ), *гл. възвр.* Разкрачвамся.

Разкро́кванѥ и **разкро́кнуванѥ,** *с. ср.* отъ **разкро́квамся.**

Разкро́кнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **разкро́квамся.**

Разкро́чвамь и **разкро́чѭвамь** (да разкро́чѭ), *гл. д.* Разкрачвамь.

Разкро́чванѥ, *с. ср.* отъ **разкро́чвамь** и **разкро́чвамся.**

Разкро́чѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разкро́чвамь. —ченъій,** *прич. стр.*

Разкроѭ́, и́шь,—крои́лъ, *гл. свр.* отъ **разкроѩ́вамь. —крое́нъій,** *прич. стр.*

Разкроѩ́вамь (да разкроѭ́), *гл. д.* Скроѭвамь, изкроѭвамь всичко-то; раскра́ивать.

Разкръва́вѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разкръва́вѭмь. —венъій,** *прич. стр.*

Разкръва́вѭмь (да разкръва́вѭ), *гл. д.* Удрѭмь, наранѭвамь нѣкого, та потичѭ кръвь. *Да му разкръвавѭ носа;* разби́ть ему́ носъ въ кровь. **—ѭся,** 1) *гл. възвр.* Удрѭмся, наранѭвамся нѣйдѣ, та ми потичѭ кръвь. 2) *гл. стр.* Бывамь разкръвавенъ.

Разкръва́вѭнѥ, *с. ср.* отъ **разкръва́вѭмь** и **разкръва́вѭмся.**

Разкрꙑ́вамь и **разкрꙑ́йвамь** (да разкры́ѭ), *гл. д.* Нѣчто закрыто, скрыто отварѭмь, отвивамь, изваждамь наявѣ да ся види; открывамь; раскрыва́ть. — **ѭся,** *гл. стр.* Бывамь разкрытъ.

Разкрꙑ́ванѥ и **разкрꙑ́йванѥ,** *с. ср.* отъ **разкрꙑ́вамь.**

Разкрꙑ́лвамь и **разкрꙑ́лѭмь** (да разкры́лѭ), *гл. д.* Разтварѭмь крылѣ, рѫцѣ. **—ѭся,** *гл. възвр.* Разтварѭмь, разпервамь крылѣ-ты си, рѫцѣ-ты си.

Разкрꙑ́лванѥ и **разкрꙑ́лѭнѥ,** *с. ср.* отъ **разкрꙑ́лвамь.**

Разкрꙑ́лѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разкрꙑ́лвамь. —ленъій,** *прич. стр.* *Съ разкрылены рѫцѣ го посрѣщнѫ,* на драго срьдце, радостенъ.

Разкрꙑ́ѭ, ешь,—кры́лъ, *гл. свр.* отъ **разкрꙑ́вамь. —крꙑ́тъій,** *прич. стр.*

Разкрѣ́пѭ, ишь,—пилъ, *гл. д. свр.* Закрьпено да разперѫ. **Да ся разкрѣ́пѭ,** *гл. възвр. свр.* Да ченѫ да крьпѭ твърдѣ много.

Разкрѣ́стица и

Разкрѣ́стница, *с. ж.* Разколъ, разкрьстѭкъ, разпѫть, разпѫтиѭ, раздрумъ, крьстопѫтица, крьстопѫть, връзкрьстница; перекрёстокъ, распу́тіе, раздоро́жица, разъѣздна́я, раздѣльная доро́га.

> Налютися Хрело шестокрыло,
> Что изпрати по-старего дѣвера
> По пѫтища и по вси-ты друмища,
> И по вси-ты, богме, разкрьстници,
> Со здравицѫ по̀-малъ дѣверъ да ми бара,
> Кой ке найде, дѣверъ да си земе. *Пѣс.*

На разкрьстницѫ да не мочи человѣкъ нощно врѣмя, оти нехвела. На разкрьстницѫ съ водѫ да го посыпѭть! Орли-ти, враны-ты и пси-ти да тя изкинѭть на нѣкоѭ разкрьстницѫ! Клятвы.

Разкрѣ́стѭкъ, *с. м.* Разкрьстица, разкрьстница.

Разкрѣ́твамь и **разкрѣ́тувамь** (да разкрѣ́тѭ), *гл. д.* Разкрьщамь: 1) Крьтѫ, изкрьтвамъ нѣчто на разны мѣста; вала́ндать. *Разкрьтилъ лѣпежѭ.* 2) Съ крьтенѥ разклатвамь, разлюлѣвамь нѣчто.

—нся, *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь разкрьтенъ; разкрьщамся.

Разкрѣтванiе и **разкрѣтуванiе,** *с. ср.* отъ **разкрѣтвамь.** Разкрыщанiе

Разкрѣтж, **ишь,—тилъ,** *гл. свр.* отъ **разкрѣтвамь** и **разкрѣщамь.** **—тенъій,** *прич. стр.*

Разкрѣшвамь и **разкрѣшювамь** (**да разкрѣшиж**), *гл. д.* 1) Съ крьшенiе прѣчюпвамь нѣчто на двѣ; прѣкрьшвамь. *Разкрьшилъ пржтичкж-тж* 2) Крьшж, виж, извивамь, чюпж, врьтж; **изгибáть, извивáть, изминáть.** *Равнж снагж разкрьшва.* 3) Ѩрчж, разигравамь конь; **гарцовáть.** 4) Разчюпвамь, начюпвамь, натробювамь нѣчто на залци, на кжсовы; натрошювамь, накрошювамь; **перекрóшивать, раскрóшивать.**

> И си отмахъ двѣ бѣлы проскуры
> Отъ мож-тж милж старж майкж,
> Гы разкрьшихъ на хрьты, зжгжры;
> Хрьти ѭджть, зжгжри не ѭджть! *Пѣс.*

—нся, 1) *гл. възвр.* Извивамся, врьтжся, крьшжся, чюпж си снагж-тж; **разминáться.** 2) *гл. стр.* Бывамь разкрьшенъ.

Разкрѣшванiе, *с. ср.* отъ **разкрѣшвамь** и **разкрѣшвамся.**

Разкрѣшж, **ишь,—шилъ,** *гл. свр* отъ **разкрѣшвамь.** **—шенъій,** *прич. стр.*

Разкрѣщамь (**да разкрѣтж**), *гл. д.* Разкрьтвамь.

Разкрякамь (да ся), *гл. възвр. свр* Да закрякамь твърдѣ много.

Разкряскамь (да ся), *гл. свр.* отъ **разкрясквамся.** Да ся разкрящж.

Разкрясквамся и **разкряскувамся** (**да ся разкряскамь и да ся разкрящж**), *гл. възвр* Начинамь да крякамь твърдѣ много; да ся развыкамь, да ся разгльчж; **раскричáться.** *Разкряскалися като жябы въ каль.*

Разкрящж (да ся), **ишь,—щiялся,** *гл. свр.* отъ **разкрясквамся.**

Разкудкудiакамь, *гл. свр.* отъ **разкудкудiаквамь.** *Да ся разкудкудiакамь,* да начен да кудкудякамь твърдѣ много.

Разкудкудiаквамь и **разкудкудiацвамь** (**да разкудкудiакамь**), *гл. д.* Скрьшно нѣчто разправямь, разказвамь на мнозинж; раздрьнквамь; **разглашáть.** *Разкудкудяка го по цѣло-то село.*

Разкукурикамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да начен да кукурикамь много.

Разкумичж (да ся), **ишь,—чился,** *гл. свр.* отъ **разкумичямся.**

Разкумичямся (**да ся раскумичж**), *гл. възвр.* Прѣставамь да бждж нѣкому кумъ; разкумямся. *Вечерь ся кумичи, сутрень ся разкумичю.*

Разкумiж (да ся), **ишь,—мiялся,** *гл. свр.* отъ **разкумямся.**

Разкумямся (**да ся разкумiж**), *гл. възвр.* Прѣставамь да бждж нѣкому кумъ, развалямь кумство; разкумичямся. *Лисицж и вълкъ станжли кумове, доклѣ откраднжть кокошкж, кога ѫ откраднжли, разкумилися.*

Разкупвамь и **разкупувамь** (**да разкупиж**), *гл. д.* Купувамь всичко, что има за продань, безъ да оставж отъ него нѣчто; **раскупáть, выкупáть.** **—нся,** *гл. стр.* Бывамь разкупенъ.

Разкупванiе и **разкупуванiе,** *с. ср.* отъ **разкупвамь.**

Разкупиж, **ишь,—пилъ,** *гл. свр.* отъ **разкупвамь.** **—пенъій,** *прич. стр.*

Разкуцамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да подкачж да куцамь твърдѣ много.

Разкѣнвамь и **разкѣнувамь** (**да разкѣнж**), *гл. д.* Разкжсвамь.

Разкѣнж, **ешь,—налъ,** *гл. свр.* отъ **разкѣнвамь.** **—натъій,** *прич. стр.*

Разкъікотж (да ся), **ишь,—тился,** *гл. възвр. свр.* Да подкачж да ся кыкотж твърдѣ много; да ся разкъiскамь.

Разкъiнвамь и **разкъiнувамь** (**да разкъiнж**), *гл. д* Разкънвамь, разкжсвамь. *Хвали мя, усто, щж тя разкынж! Звѣрове (орли) да го разкынжть!*

Разкъiнж, **ешь,—налъ,** *гл. свр.* отъ **разкъiнвамь.** **—натъій,** *прич. стр.*

Разкъiпѣвамь (**да разкыпiж**), *гл. д.* Направямь нѣкого да кыпи, да ся вълнува, да ся ядосва. *Ѩдъ ми разкыпѣва, кога чюж такова нѣчто.* **—нся,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да кыпж твърдѣ много. 2) Кыпвамь, разядосвамся, разлютявамся.

Разкъiпѣванiе, *с. ср.* отъ **разкъiпѣвамь** и **разкъiпѣвамся.**

Разкъiпiж, **ишь,—пѣлъ,** *гл. свр.* отъ **разкъiпѣвамь.**

Разкъiсвамь и **разкъiснувамь** (**да разкыснж**), *гл. д* Съ кыснатiе направямь нѣчто да омякне, да набъбне; **размáчивать.** **—нся,** *гл. възвр.* Отъ кыснатiе въ нѣчто омяквамь, набъбвамь; **размокáть, разбухáть, размáчиваться.** *Да сѣди да ся разкысне.*

Разкъiсванiе и **разкъiснуванiе,** *с. ср.* отъ **разкъiсвамь.**

Разкъiселiж (да ся), **ишь,—лился,** *гл. възвр. свр.* Да станж кыселъ, да ся разсрьдж, да ся разлютж. *Разкыселился е като кыселицж.*

Разкъiскамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да

земѫ да ся къскамь твърдѣ много; да ся разкъкотѫ.

Разкъ́испѫ, ешь,—**палъ,** *гл. свр.* отъ **разкъ́исвамь.** —**патый,** *прич. стр.*

Разкъ́итвамь и разкъ́итувамь (да разкъ́итѫ), *гл. д.* 1) Нѣчто накътено разваљамь; разкъчвамь. 2) Накътвамь нѣчто твърдѣ много; разкъчвамь. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Сваљамь си кꙑчила та; разкъчвамся. 2) Накътвамся твърдѣ много; разкъчвамся. 3) *гл. стр.* Бꙑвамь разкъченъ.

Разкъ́итванꙗ, *с. ср.* отъ **разкъ́итвамь** и **разкъ́итвамся.**

Разкъ́итѫ, ишь,—**тилъ,** *гл. свр.* отъ **разкъ́итвамь.** —**тенꙑй,** *прич. стр.*

Разкъ́ихамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да къхамь твърдѣ много.

Разкъ́ичвамь и разкъ́ичювамь (да разкъ́ичѭ), *гл. д.* Разкътвамь.

Разкъ́ичѭ, ишь,—**чилъ,** *гл. свр.* отъ **разкъ́ичвамь.** —**ченꙑй,** *прич. стр.*

Разкѫ́крувамся (да ся разкѫ́кржѫ), *гл. възвр.* Начинамь да кѫкрѫ твърдѣ много. *Разкѫкралася е като гръня съ копривѫ.*

Разкѫ́кржѫ (да ся), ешь,—**рался,** *гл. свр.* отъ **разкѫ́крувамся.**

Разкѫ́санъ, *гл. свр.* отъ **разкѫ́свамь.** —**санꙑй,** *прич, стр.*

Разкѫ́свамь и разкѫ́сувамь (да разкѫ́самь), *гл. д.* 1) Кѫсамь нѣчто та го правѭ на кѫсовꙑ, на парцалꙑ; раздирамь, разкънвамь, разкꙑнвамь, разкѫцвамь; **разрыва́ть, раздира́ть, растёрзывать.** *Разкѫсалъ си дрѣхѫ-тѫ, книгѫ-тѫ. Разкѫсва го съ зѫбꙑ-тꙑ си.* 2) Ѩдосвамь нѣкого твърдѣ много. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Ѩдосвамся твърдѣ много. *Ще ся разкѫса отъ ꙗдъ.* 2) *гл. стр.* Бꙑвамь разкѫсанъ; разкънвамся, разкꙑнвамся.

Разкѫ́ссванꙗ и разкѫ́сувань, *с. ср.* отъ **разкѫ́свамь.**

Разкѫ́цамь, *гл. свр.* отъ **разкѫцвамь.** Да разкѫсамь. —**цанꙑй,** *прич. стр.*

Разкѫ́цвамь и разкѫ́цувамь (да разкѫ́цамь), *гл. д.* Разкѫсвамь, разкꙑнвамь, разкънвамь. *Да было лесно живъ да го разкѫцать отъ ꙗдъ.*

Разкѫ́цванꙗ, *с. ср.* отъ **разкѫ́цвамь.** Разкѫсванꙗ.

Разла́вамь, *гл. ср.* Не мирувамь, бѣснѣѭ, бѣсувамь, лудувамь, салмувамь, паскачꙗмь; **шали́ть.** *Дѣтя кога разлава прѣдъ свѣтъ, трѣбва всꙗкой да го заплука. Кога дѣтя разлава, играе му нѣкое ребро. Не разлавайте, дѣца!*

Разла́венꙑй, нъ, на, но, *пр.* За дѣтя: разгаленꙑй, разглѣзенꙑй.

Разла́гамь (да разло́жѭ), *гл. д.* Разставꙗмь, разтурꙗмь, наряждамь; **раскла́дывать, разлага́ть.** —**мся,** *гл. възвр.* Изтꙗгамся, тръкалꙗмся, разполагамся. *Разложися на миндера да го чака.*

Разла́ганꙗ, *с. ср.* отъ **разла́гамь** и **разла́гамся.**

Разла́тꙑй, тъ, та, то, *пр.* Что е съ низкꙑ, съ полѣгатꙑ краища, первазꙑ; плоскꙑй, плꙑткꙑй; **пло́скій, блюдова́тый.** *Разлатъ сѫдъ,* блюдо. *Разлата паница.*

Разли́вамь (да разлѣѭ), *гл. д.* 1) Направꙗмь нѣчто да изтече; изливамь, разсꙑпвамь; **разлива́ть, вылива́ть, излива́ть, низлива́ть.** *Разлѣꙗхъ водѫ-тѫ.* 2) Лѣѭ водѫ или друго нѣчто на разнꙑ мѣста, въ разнꙑ сѫдовꙑ; **разлива́ть.** 3) Изливамь много водѫ; проливамь; **пролива́ть.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Изтичꙗмь изъ сѫда; изливамся, разсꙑпвамся; **разлива́ться, вылива́ться, излива́ться.** 2) Излизамь изъ брѣговꙑ-тꙑ си, та заливамь много мѣста; **разлива́ться.** *Рѣка-та се разлѣ;* **рѣка́ вы́ступила изъ берего́въ.**

Тунджꙗ крѣпко врьви, ала тꙗжко носи,
Отъ балканъ изтичꙗ отъ Старѫ планинѫ,
Два снѣга ся топꙗть, въ два брѣга ся бꙗѫть,
Че ся разлива по росно ливадꙗе,
Че си ми носи всꙗкаквꙑ бꙑлкꙑ. *Пѣс.*

3) Изливамся, източвамся, разточвамся, разплющвамся.

Той, что ми даде ꙗблъко,
Да ся тръкалꙗ като него;
Той, что ми даде прьстена,
Да ся разлѣе като него;
Той, что ми цѣлуна лице-то,
Да ся блажꙗва со мене! *Пѣс.*

4) *гл. стр.* Бꙑвамь разлѣнъ; изливамся, разсꙑпвамся; **разлива́ться, вылива́ться.**

Разли́ванꙗ, *с. ср.* отъ **разли́вамь** и **разли́вамся.**

Разли́вище, *с. ср.* Низко мѣсто край рѣкѫ, което може да бѫде заливано, когато придойде рѣка-та; **ни́зменность.**

Разлига́вѭ (да ся), ишь,—**вился,** *гл. свр.* отъ **разлига́вꙗмся.** —**венꙑй,** *прич. стр.*

Разлига́вꙗмся (да ся разлига́вѭ), *гл. възвр.* 1) Зимать да ми текѫть лигꙑ-тꙑ, покрꙑвамся съ лигꙑ. *Разлигавился като лигавѫ магарицѫ.* 2) Разплаквамся, разциврꙗвамся, разцилꙗмся. *Какво си ся разлигавилъ, потрай, щѫ ти дамь.*

Разлига́вꙗнꙗ, *с. ср.* отъ **разлига́вꙗмся.**

Ра́злика, *с. ж.* Кога едно нѣчто ся различꙗ отъ друго, когато не си приличꙗть; отлика; **разли́чіе, ра́зность, отмѣ́на.** *Нѣмать никаквѫ разликѫ,* не могѫть по нищо да ся различꙗть.

Третiа му вели говори:
Па азе нѣмамь нищичко,
Ама сьмь баре хубавка,
Хубавка, аманъ гьздавка,
На слънце-то сьмь прилика,
На мѣсачинж, аманъ, разлика! *Пѣс.*

Разли́ствамся и **разлистiа́вамся** (**да ся разли́стж**), *гл. възвр.* Пущамь, разпущамь листие, покрывамся съ шюмж; разшюмявамся, зашюмявамся; **одѣва́ться, покрыва́ться ли́стьемъ, опуша́ться, оки́дываться.** *Гора-та ся разлиства*, разшюмява; **лѣсъ оки́дывается.**

Разли́стванiе и **разлистiа́ванiе**, *с. ср.* отъ **разли́ствамся.**

Разли́стж (**да ся**), **ишь,—тился**, *гл. свр.* отъ **разли́ствамся. —стенъiй**, *прич. стр.*

Разли́чнъiй, —чьнъ и **—ченъ, чна, чно**, *пр.* Что не е еднаквъ съ друго, что има разликж, что ся различiа, что не приличiа на друго; разнъiй, отличнъiй; **разли́чный, отли́чный, отли́кiй, отмѣнный, ра́зный. —чно**, *нар.* Нееднакво, разно; **разли́чно, отли́чно, отмѣнно.**

Различе́ж, и́шь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **различiа́вамь. —че́нъiй**, *прич. стр.*

Различiа́вамь (**да различе́ж**), *гл. д.* Разпознавамь едно нѣчто отъ друго по нѣкои бѣлѣзи; отличiавамь; **различа́ть, отлича́ть. —мся**, *гл. възвр.* Различiамь, отличiавамся.

Различiа́ванiе, *с. ср.* отъ **различiа́вамь** и **различiа́вамся.**

Разли́чiамь, *гл. ср.* Не приличiамь на нѣчто, нѣмамь приликж съ него; различiавамся, отличiамь, отличiавамся; **различа́ться, разли́чествовать, отлича́ться.**

Разли́чiанiе, *с. ср.* отъ **разли́чiамь.** Отличiанiе.

Разло́женъiй, нъ, на, но, *пр.* Който има широко срьдце, не е припрятъ, който не му мысли много, а си живѣе нашироко.

Разло́жж, ишь,—жилъ, *гл. свр.* отъ **разла́гамь. —женъiй**, *прич. стр.*

Разло́ме́ж, и́шь,—ми́лъ, *гл. свр.* отъ **разломiа́вамь. —ме́нъiй**, *прич. стр.*

Разломiа́вамь и **разло́мiамь** (**да разло́ме́ж**), *гл. д.* Съ ломенiе направямь нѣчто на кжсовы; **разла́мливать, разла́мывать. —мся**, *гл. стр.* и *възвр.* Ломжся на кжсовы; **разла́мливаться.**

Разломiа́ванiе и **разла́мiанiе**, *с. ср.* отъ **разломiа́вамь.**

Разлошiаве́ж, и́шь,—ви́лъ, *гл. свр.* отъ **разлошiавiа́вамь. —ве́нъiй**, *прич. стр.*

Разлошiавiа́вамь (**да разлошiаве́ж**), *гл. д.* Направямь нѣкого да стане лошь, лошiавъ; развалямь. *Сатана-та разпращалъ вситы дiаволы по людiе-то да гы лъжжтъ и разлошiуватъ.* **—мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь лошь.

Разлуду́вамь (**да ся**), *гл. възвр. свр.* Да земж да лудувамь тврьдѣ много.

Разлу́пвамь и **разлу́пiамь** (**да разлу́пж**), *гл. д.* Олупiамь, окрьтвамь нѣчто на много мѣста. **—мся**, *гл. стр.* Бывамь разлупенъ.

Разлу́пванiе и **разлу́пiанiе**, *с. ср.* отъ **разлу́пвамь.**

Разлу́пж, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **разлу́пвамь. —пенъiй**, *прич. стр.*

Разлѣ́гамся и **разлѣ́гнувамся** (**да ся разлѣ́гнж**), *гл. възвр.* Простирамся, размѣтвамся, търкалямся, изтягамся; **валя́ться.** *Разлѣгалися по трѣвж-тж.*

Разлѣ́гнж (**да ся**), **ешь,—пжлся**, *гл. свр.* отъ **разглѣ́гамся.**

Разлѣжѣ́ж (**да ся**), **ишь,—жiался**, *гл. възвр. свр.* Да лѣжж тврьдѣ много.

Водилися ся, водили,
Не было малко за много,
За еднж за двѣ недѣли,
Та че ся Ѩнка разболѣ,
Разболѣ, тяжко разлѣжiа! *Пѣс.*

Разлѣне́ж (**да ся**), **и́шь, — ни́лся**, *гл. свр.* отъ **разлѣнiа́вамся.**

Разлѣнiа́вамся (**да ся разлѣне́ж**), *гл. възвр.* Ставамь лѣнивъ, хваща мя лѣность, мрьзелъ; **разлѣниваться.**

Разлѣпе́ж, и́шь,—пи́лъ, *гл. свр.* отъ **разлѣ́пiамь.—пе́нъiй**, *прич. стр.*

Разлѣ́пiамь и **разлѣпiа́вамь** (**да разлѣпе́ж**), *гл. д.* 1) Залѣпено отлѣпiамь; **разлѣпля́ть.** 2) Лѣпж, залѣпiамь нѣчто на много мѣста; налѣпiамь; **разлѣпля́ть.—мся**, 1) *гл. възвр.* Начинамь да лѣпж тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бывамь разлѣпенъ.

Разлѣ́пiанiе, *с. ср.* отъ **разлѣ́пiамь** и **разлѣ́пiамся.**

Разлѣтж (**да ся**), **и́шь,—тѣлся**, *гл. възвр. свр.* 1) Да земж да лѣтж тврьдѣ много. 2) Съ лѣтѣнiе да ся разпрьснж на разны страны.

Разлѣ́ж, ешь,—лѣлъ, *гл. свр.* отъ **разли́вамь. —лѣнъiй** и **—лѣтъiй**, *прич. стр.*

Разлюлѣ́вамь (**да разлюлѣ́ж**), *гл. д.* Съ люлѣнiе разклащамь, раздрусвамь, раздвижвамь нѣчто; **раска́чивать, расколеба́ть, растряса́ть, разша́тывать.—мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Зимамь да ся люлѣж, бывамь разлюлѣнъ; разклащамся, раздрусвамся. *Цѣла-та кжща ся разлюлѣла.*

Дважь обиде, трижь удари,
Твари ми ся разлюлѣхж,
Ключiалкы ся потрошихж
И порты се отворихж,
Та е влѣзълъ Татаръ паша. *Пѣс.*

Разлюлѣванѥ, *с. ср.* отъ **разлюлѣвамь** и **разлюлѣвамся.**

Разлюлѣѭ, ешь,—лѣлъ, *гл. свр.* отъ **разлюлѣвамь. —лѣнъій,** *прич. стр.*

Разлютѭ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **разлютявамь. —тенъій,** *прич. стр.*

Разлютявамь (да разлютѭ), *гл. д.* 1) Докарвамь нѣкому лютинѫ, направıамь го да стане лютъ; срьдѫ, ıадосвамь, разсрьждамь, разıадосвамь, подıадıавамь, разгнѣвıавамь, раздражıавамь; **злобить, озлоблять, ожесточать, разсерживать, разгнѣвлять, раздражать.**

Отговарıа Помакъ, добъръ юнакъ:
Млъчи, пиля, не мя разлютıавай! *Пѣс.*

2) За ранѫ: поврѣждамь, подврѣждамь, разврѣждамь, подкустрıовамь, подлютıавамь, разковраждамь, разбуждамь; **вередить, развереживать, раздражать, распалять, растравливать, усиливать.—мся,** 1) *гл. възвр.* Ѩдосвамся, разıадосвамся, разгнѣвıавамся, разсрьждамь, кыпвамь, врькваамь, вспъıхвамь; **озлобляться, ожесточаться, разгнѣвляться, вспыхивать, приходить въ запальчивость.** *Кога тя ıаде носъ-тъ, на лютинѫ е: щешь ся разлютишь за нѣчто и може да ся скарашь съ нѣкого.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь разлютенъ.

Разлютяванѥ, *с. ср.* отъ **разлютявамь** и **разлютявамся.**

Разлюшкамь, *гл. д. свр.* Да разлюлѣѭ. **—канъій,** *прич. стр.* Разлюлѣнъій.

Разлѫчѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разлѫчıамь. —ченъій,** *прич. стр.*

Разлѫчıамь и **разлѫчвамь (да разлѫчѭ),** *гл. д.* Съ лѫченѥ отдѣлıамь едно нѣчто отъ друго; отлѫчıамь; **разлучать.** *Да разлѫчимъ овця-тъı.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Отдѣлıамся отъ другъıго, раздѣлıамся съ него; отлѫчıамся; **разлучаться.** *Не искать да ся разлѫчять.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь разлѫченъ.

Разлѫчıанѥ и **разлѫчванѥ,** *с. ср.* отъ **разлѫчıамь.**

Размажѭ, ешь,—мазахъ, *гл. свр.* отъ **размазвамь. —мазанъій,** *прич. стр.*

Размазвамь и **размазувамь (да размажѭ),** *гл. д.* 1) Натискамь нѣчто, та го смазвамь, смачквамь; размачквамь. 2) Мажѭ нѣчто, съ нѣчто на разнъı мѣста; **размазывать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да мажѭ трьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бъıвамь размазанъ.

Размазванѥ и **размазуванѥ,** *с. ср.* отъ **размазвамь.**

Размайвамь и **размаıовамь (да размаѭ),** *гл. д.* Маѭ, задрьжıамь нѣкого нагорѣ-надолу; бавѭ. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Маѭся нагорѣ-надолу; бавѭся. 2) *гл. стр.* Бъıвамь размайванъ.

Размайванѥ и **размаıуванѥ,** *с. ср.* отъ **размайвамь** и **размайвамся.**

Размамвамь и **размамıамь (да размамѭ),** *гл. д.* Мамѭ нагорѣ надолу, съ маменѥ разпрьсвамь.

Овчарь край лозе ходıаше,
Сиво си стадо размамва,
Размамва и още разсвирва,
Съ мѣднѫ го свиркѫ разсвирва. *Пѣс.*

Размамванѥ и **размамıанѥ,** *с. ср.* отъ **размамвамь.**

Размамѭ, ишь,—милъ, *гл. свр.* отъ **размамвамь. —menъій,** *прич. стр.*

Размахамь, *гл. свр.* отъ **размахвамь. —ханъій,** *прич. стр.*

Размахвамь и **размахувамь (да размахамь),** *гл. д.* Махамь нѣчто насамъ натамъ; **размахивать.** *Още конıа не видѣлъ крака-та си размахалъ.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Махамся насамь натамъ. 2) Начинамь да махамь трьдѣ много.

Размахвамь и **размахнувамь (да размахнѫ),** *гл. д.* 1) Оставıамся, махвамся да направѭ нѣчто; раздумвамь, разтурıамь, вазгечтисвамь; **отмѣнять, перемѣнять намѣренiе, передумывать, одумываться, отдумывать, перемыслить, отхотѣть.** 2) Зимамь нѣчто отъ едно мѣсто и го турıамь на друго; размѣщамь. **—мся,** *гл. възвр.* Помѣрвамь, засуквамь да ударѭ нѣчто; замахвамь, замахвамся; **замахиваться.**

Размахванѥ и **размахуванѥ,** *с. ср.* отъ **размахвамь.**

Размахванѥ и **размахнуванѥ,** *с. ср.* отъ **размахвамь.**

Размахнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **размахвамь. —нѫтъій,** *прич. стр.*

Размацамь, *гл. свр.* отъ **размацвамь. —цанъій,** *прич. стр.*

Размацвамь и **размацувамь (да размацамь),** *гл. д.* Намацвамь, замацвамь нѣчто на разнъı мѣста. **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь размацанъ.

Размацванѥ и **размацуванѥ,** *с. ср.* отъ **размацвамь.**

Размачкамь, *гл. свр.* отъ **размачквамь. —канъій,** *прич. стр.*

Размачквамь и **размачкувамь (да размачкамь),** *гл. д.* 1) Натискамь нѣчто, та го смачквамь; размазвамь; **растирать, разминать.** 2) Мачкамь нѣчто, съ нѣчто на разнъı мѣста. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Смачквамся, размазвамся. 2) Начинамь да мачкамь трьдѣ много. 3) *гл. стр.* Бъıвамь размачканъ.

Размáчкванıе и **размáчкуванıе**, *с. ср.* отъ **размáчкамь.**

Размáиж, *ёшь*,—**мáıалъ**, *гл. свр.* отъ **размáйвамь.**—**мáıаный**, *прич. стр.*

Разметж, *ёшь*, —**мéтохъ**, —**мéлъ**, *гл. свр.* отъ **размитамь.**—**метéный**, *прич. стр.*

Размину́вамь и **размина́вамь** (да размúнж), 1) *гл. ср.* Махвамся, минувамъ, отминувамь, прѣминувамь; **проходить, миновать.**

Стоıанъ Петкани думаше:
Вьıкни, Петкано, та запѣй,
Нѣчто мя дрѣмка нападнж,
Ега ми дрѣмка размине! *Пѣс.*

2) *гл. д.* Минувамь изъ другъ пжть, отбивамся нѣйдѣ, та не срѣщамь нѣкого, что е ишьлъ изъ сжщиıа пжть. *Разминжхж дѣтя Михаила.* — **мся**, 1) *гл. въззр.* Не ставамь, минувамь, махвамся, заминувамь, отминувамь; **миновать.** *Разминжся и това лѣто безъ дъждъ. Нѣма да ся размине,* ще стане. 2) *гл. вз.* На пжть не ся срѣщамь съ нѣкого, что е ишьлъ изъ сжщиıа пжть. *Разминжли смы ся въ пжтıа.* 3) *гл. безл. свр. Не може да ся размине,* има калабалжкъ, та пжть-тъ е запрѣщенъ и мжчно си пробива чловѣкъ пжть.

Размину́ванıе, *с. ср.* отъ **размину́вамь** и **размину́вамся.**

Размúнж, *ешь*,—**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **размину́вамь** —**нжтый**, *прич. стр.*

Размúрамь (да **размѣрж**), *гл. д.* Размѣрвамь.

Размирéный, *нъ, на, но, прич стр.* отъ **размирѣж.**

Размирúсвамь и **размирúсувамь** (да **размирúшж**), *гл. ср.* Пущамь миризмж навсякждѣ, подмирисвамь много; **надушать.** —**мся**, *гл. въззр.* Начинамь да мирищж твърдѣ много.

Размúрица, *с. ж.* Размирно, разблудно врѣмя; размириıа, размирство, размиръ, разблудиıа, бръкониıа, бръкотиıа, блудъ, смутнıа, смжтнıа, бозгунъ, бозгунлукъ, карашжклжкъ; **мятéжное, воéнное врéмя, мятéжъ, политúческiе беспорядки.**

Размирúшж, *ешь*,—**рúсахъ**, *гл. свр.* отъ **размирúсвамь.**

Размирúıа, *с. ж.* Размирица, размирство, размиръ.

Кога бıаше прьвна размириıа,
Та удрихмы Бугари на воиска,
Та ся бихмы съсъ клятыı-ты Турци,
Тамо бıахмы, бре, вси-ти юнаци. *Пѣс.*

Размúрникъ, *с. м.* Който прави размирицж, бръконижъ; **мятéжникъ.**

Размúрница, *с. ж.* Която прави размирицж, бръконижъ; **мятéжница.**

Размúрный, — **рьнъ** и —**ренъ, рна, рно**, *пр.* Кога има размирицж; разблудный, бозгунъ; **мятéжный, смутный.** *Размирно врѣмя, размирны годины.*

Размúрство, *с. ср.* Размирица, размириıа, размиръ. *Кога ся поıавять много скачкы и суıаци, показва, че на другж-тж годинж ще има студъ, война, пожярь, размирство и скжпиıа по ситнж-тж стокж.*

Ей тя тебе, младо чохадарче,
Искамь тебе нѣчто да тя пытамь:
Да ли ми е морııа морило,
Или ми е размирство ставало? *Пѣс.*

Размúръ, *с. м.* Размирица, размириıа, размирство, бръкониıа.

Знаешь ли, мале, помнишь ли,
Кога бѣ размиръ година,
Кога татари врьвıахж,
Всичко-то село побѣгнж,
И тебѣ, мале, думахж,
Та и ты, мале, да бѣгашь? *Пѣс.*

Рáзмиръ, *с. м.* Раст. *Artemisia Abrotanum*, божё дрьво, божие дрьво, катраника, катранка, рузмаринъ; **бóжье дéрево.**

Размирѣж, *ишь*,—**рúлъ**, *гл. свр.* отъ **размирıавамь.** —**рéный**, *прич. стр.*

Тии сж хора пиени,
Пиени и размирени,
Сватбж-тж щжть размирять. *Пѣс.*

Размирıавамь (да **размирѣж**), *гл. д.* Направıамь да стане размирица, разблудиıа, бръкониıа, смжтнıа; разблудıавамь, разбръквамь, бръкамь, мжтж, бунж; **мутить, дѣлать смýтни, возмущать, бунтовать.** —**мся**, *гл. въззр.* Вдигамся, бунжся, разблудıавамся, разбръквамся; **бунтоваться, мятéжничать.**

Той си има сестрж най-хубавж,
Най-хубавж, гюзелъ Гюргелинж;
За неж ся земıа размирила,
Размирила, земıа ръзтурила. *Пѣс.*

Размирıаванıе, *с. ср.* отъ **размирıавамь** и **размирıавамся.**

Размúсамь (да **размѣсж**), *гл. д.* Размѣсвамь, размѣшıамь.

Размúтамь (да **разметж**), *гл. д.* 1) Помитамь, измитамь на разны мѣста; прѣмитамь. 2) Съ метенıе разпрьсвамь.

Размножѣж, *ишь*,—**жúлъ**, *гл. свр.* отъ **размножıавамь.** —**жéный**, *прич. стр.*

Размножıавамь (да **размножѣж**), *гл. д.* Направıамь нѣчто да стане пó-много; намножıавамь, развъждамь; **размножать.** —**мся**, 1) *гл. въззр.* Ставамь повече; растж, намножıавамся, развъждамся; **размножаться.** 2) *гл. стр.* Бывамь размноженъ.

Размножıаванıе, *с. ср.* отъ **размножıавамъ и размножıавамся.**

Размо́мвамъ и **размо́нıамъ** (да **размо́мнѫ**), *гл. д.* Развалıамъ момѫ; разбулчвамъ; **растлѣва́ть.**

Колко си булкы разбулчилъ,
Колко си момы размомилъ? *Пѣс.*

Размо́мванıе и **размо́мıанıе,** *с. ср.* отъ **размо́мвамъ.**

Размо́мнѫ, ишь,—милъ, *гл. свр.* отъ **размо́мвамъ. —мененъıй,** *прич. стр. Размомена мома,* развалена, что не е излѣзла дѣвица.

Размота́вамъ (да **размота́іѫ**), *гл. д.* Намотано нѣчто развалıамъ; отмотавамъ; **разма́тывать. —мсıа,** 1) Ходѫ нагорѣ надолу безъ работѫ; скытамся, шлıакамъ. 2) *гл. стр.* Бывамъ размотанъ.

Размота́ванıе, *с. ср.* отъ **размота́вамъ** и **размота́вамсıа.**

Размота́іѫ, ешь,—та́лъ, *гл. свр.* отъ **размота́вамъ. —та́нъıй,** *прич. стр.*

Ра́змразъ, *с. м.* Прѣзъ зимѫ топло врѣмıа, та сıа топи; **о́ттепель.**

Размразѫ́, и́шь,—зи́лъ, *гл. свр.* отъ **размразıа́вамъ. —зе́нъıй,** *прич. стр.*

Размразıа́вамъ (да **размразѫ́**), *гл. д.* Замрьзнѫло нѣчто направıамъ да сıа разтопи; отмразıавамъ, размрьзвамъ, разгрѣвамъ, разтопıавамъ; **раста́ивать, отта́ивать. —мсıа,** *гл. възвр.* и *стр.* Отъ топло зимамъ да сıа топıѫ; отмразıавамся, размрьзвамся, разгрѣвамся, разтопıавамся; **растаива́ть, отмерза́ть.**

Размразıа́ванıе, *с. ср* отъ **размразıа́вамъ** и **размразıа́вамся.**

Размрѣ́внѫ, ишь,—вилъ, *гл. свр* отъ **размрѣвıамъ. —венъıй,** *прич. стр*

Размрѣ́вıамъ (да **размрѣ́внѫ**), *гл. д.* Направıамъ нѣчто на мрьвѫ, на прахъ; натрошıавамъ, разтрошıавамъ. *Да разтроши и размрьви землѭ-тѫ.*

Размрѣ́дамъ, *гл. свр.* отъ **размрѣ́двамъ. —данъıй,** *прич. стр.*

Размрѣ́двамъ и **размрѣ́дувамъ** (да **размрѣ́дамъ**), *гл. д* Разклащамъ, разлюлѣвамъ, раздрусвамъ, разнишвамъ; **расшеве́ливать. — мсıа,** *гл. възвр.* Начинамъ да сıа мрьдамъ твръдѣ много.

Размрѣ́звамъ и **размрѣ́знувамъ** (да **размрѣ́знѫ**), 1) *гл. ср.* Размразıавамся, размрьзвамся, отмрьзвамъ, разтопıавамся; **растаява́ть, отмерза́ть.** 2) *гл д.* Размразıавамъ.—**мсıа,** *гл. възвр.* и *стр.* Размразıавамся, размрьзвамъ, отмрьзвамъ, разтопıавамся; **растаява́ть, отмерза́ть, отходи́ть.**

Размрѣ́знѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **размрѣ́звамъ.**

Размрьмо́рѭ (да сıа), ишь,—рилсıа, *гл. възвр. свр.* Да землѫ да мрьморѭ твръдѣ много. *Размрьморилися като Евреи въ хаврѫ.*

Размрѫ́ (да сıа), ешь,—рѣ́лсıа, *гл. възвр. свр.* Да начнемъ да мремъ множина.

Кого ли да проводимъ,
Че сıа е село размрѣло,
Размрѣло и разбѣгало? *Пѣс.*

Размушвамъ и **размушıувамъ** (да **размушѫ**), *гл. д.* Съ мушенıе разпрьсвамъ, разтварıамъ нѣчто. *Размуши гы съ лактıе-то и минѫ прѣзъ срѣдѫ-тѫ.*—**мсıа,** *гл. възвр.* Начинамъ да мушѫ твръдѣ много.

Разму́шванıе и **разму́шıуванıе,** *с. ср.* отъ **разму́швамъ.**

Разму́шѫ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разму́швамъ.—шенъıй,** *прич. стр.*

Размъıвамъ (да **размы́ıѫ**), *гл. д.* Въ водѫ или въ друго брькамъ нѣчто да сıа разтопи и размѣси добрѣ съ водѫ-тѫ. — **мсıа,** *гл. възвр.* Разтопıавамся, разнждамся; **расходи́ться.**

Размъıванıе, *с. ср.* отъ **размъıвамъ** и **размъıвамсıа.**

Размъıсленъıй, нъ, на, но, *пр.* Който мысли за много нѣчта, комуто умъ-тъ е прьснатъ; захласнѫтъıй, прѣнесенъıй; **разсѣянъıй.** *Размыслена жена неопрана ходи.*

Ра́змъıслъ, *с. м.* Мысъль нѣкаква, мисленıе, размъıслıанıе; **размышле́нıе, ду́ма.** *Имамъ нѣчто размыслъ*

Размъıслѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **размъıслıамъ.—ленъıй,** *прич. стр.*

Размъıслıамъ, размъıслıувамъ и **размъıшлıа́вамъ** (да **размы́слѭ**), *гл. д.* Прѣкарвамъ нѣчто прѣзъ ума си, на ума си разглıаждамъ нѣчто и мыслѭ какъ да стане; прѣмъıслıувамъ, помыслıувамъ, прѣдумвамъ, прѣслагамъ; **размышля́ть, обду́мывать.** *Размыслıай и прави.* —**мсıа,** 1) *гл. възвр.* Прѣдавамся на мысль, мыслѭ си нѣчто; замыслıувамся, умыслıувамся; **заду́мываться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ размысленъ.

Размъıслıанıе, размъıслıуванıе, *с. ср.* отъ **размъıслıамъ.**

Размъıѭ, ешь,—мы́лъ, *гл. свр.* отъ **размъıвамъ.—мы́тъıй,** *прич. стр.*

Размѣна, *с. ж.* Мѣнıаванıе едно нѣчто съ друго; замѣна, промѣна, прѣмѣна; вымѣнъ, размѣна, размѣнъ, обмѣна, обмѣнъ, **перемѣна.** *Отъ размѣнѫ на размѣнѫ паднѫ кончя на полıанѫ.*

Размѣнѭ, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **размѣнıамъ.—не́нъıй,** *прич. стр.*

Размѣнıамъ и **размѣнıа́вамъ** (да **размѣнѭ́**), *гл. д.* Зимамъ, давамъ едно нѣчто за друго, мѣнıавамъ едно съ друго; замѣнıа-

вамь, отмѣнювамь, промѣнювамь, прѣмѣнювамь; **размѣнивать, замѣня́ть, обмѣнивать, промѣнивать, перемѣня́ть.** —**нся,** 1) *гл. вз.* Мѣнювамъ си едно нѣчто съ друго; **размѣниваться.** 2) *гл. стр.* Бывамь размѣненъ.

Размѣнюване, *с. ср.* отъ **размѣнювамь** и **размѣнюамся.**

Размѣ́рвамь и **размѣ́рювамь** (да размѣрыж), *гл. д.* Мѣрыж на разнъı странъı, мѣрыж нѣчто да видж какъ иде. —**нся,** *гл. стр.* Бывамь размѣренъ.

Размѣ́рбане и **размѣ́рюване,** *с. ср.* отъ **размѣ́рвамь.**

Размѣ́рыж, ишь,—рилъ, *гл. свр* отъ **размѣ́рвамь.** —**реный,** *прич стр.*

Размѣсвамь и **размѣсувамь** (да размѣсж), *гл. д.* Размѣшювамь, размисамь, ровыж, брькамь, разбрькувамь, разровувамь, смѣсвамь; **смѣшивать, размѣшивать, перемѣшивать.** —**нся,** 1) *гл. възвр.* Сбрькувамся, смѣсвамся, влизамь, каращисвамся. 2) Начинамь да мѣсж тврьдѣ много. 3) *гл. стр.* Бывамь размѣсенъ. — *Щемъ си размѣсимъ шапкы-тъı,* щемъ ся скарамъı.

Размѣсване, *с. ср.* отъ **размѣсвамь** и **размѣсвамся.**

Ра́змѣсомь, *нар.* Размѣсено, смѣсено, разбрькано. *Не го пытай нарядъ, пытай го размѣсомь,* разбрькано.

Зачюла ми ся е Керима,
Керима бѣла ханжма,
Че ще Керима да мине
Съ пятстотинъ души отбранъı,
Всичкъı-ти черни Манафци
Размѣсомь съсъ Арнаутъı. *Пѣс.*

Размѣствамь и **размѣступамь** (да размѣстж), *гл. д.* Размѣщамь: 1) Помѣствамь нѣчто отъ мѣсто-то му, дѣто трѣбва да стои то; прѣмѣствамь; **перемѣща́ть, передвига́ть.** 2) Турювамь, намѣщамь на разнъı мѣста; **размѣща́ть.** *Размѣстила гъı по полици-тъı. Размѣстили гъı по кжщи-тъı.* —**нся,** 1) *гл. възвр.* Промѣнювамь мѣсто-то си; измѣствамся, прѣмѣщамся; **перемѣня́ть мѣсто, перемѣща́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь размѣстенъ.

Размѣстване, *с. ср* отъ **размѣствамь** и **размѣствамся.**

Размѣстж, ишь,—стилъ, *гл. свр.* отъ **размѣствамь** и **размѣщамь.** —**стеный,** *прич. стр.*

Размѣ́тамь, *гл. свр.* отъ **размѣтвамь.**—**таный,** *прич. стр.*

Размѣтамь и **размѣтнувамь** (да размѣтнж), *гл. д.* 1) Глядамь кому колко ще ся падне пай; **навёрстывать.** 2) Простирамь. *Лѣжи, размѣтнжлъ ржцѣ и крака.* —**нся,** *гл. стр.* Бывамь размѣтнжтъ.

Размѣтане и **размѣтнуване,** *с. ср.* отъ **размѣтамь.**

Размѣтвамь и **размѣтувамь** (да размѣтамь), *гл. д.* 1) Разврьгамь, мѣтамь нѣчто на разнъı мѣста; **разбра́сывать.** 2) Мѣтамь, махамь нѣчто насамь натамъ; размахвамь. —**нся,** *гл. възвр.* 1) Мѣтамся насамъ натамъ. 2) Разлѣгамся, разврьгамся. *Размѣталися по (изъ) трѣвж-тж.*

Размѣтване и **размѣтуване,** *с. ср.* отъ **размѣтвамь.**

Ра́змѣтно, *нар.* Провлѣчено, проточено; **разбо́рчиво.** *Въ црьквж четжтъ размѣтно,* провлѣчено, провлачятъ.

Размѣтный понедѣлникъ. Понедѣлникъ-тъ слѣдъ свѣтлж-тж недѣлж, Томинъ понедѣлникъ; **понедѣльникъ Ѳо́минои недѣли.**

Размѣтнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **размѣтамь.** —**нжтый,** *прич. стр.*

Ра́змѣтъ, *с. м.* Дѣлене нѣчто на видовъı по достоинство, по качество; **разбо́ръ, сортиро́вка.** *Размѣтъ на овця-тъı.*

Размѣ́шювамь (да размѣсж), *гл. д.* Размѣсвамь.

Размѣщамь (да размѣстж), *гл. д.* Размѣствамь.

Размжтвамь и **размжщамь** (да размжтж), *гл. д.* 1) Брькамь нѣчто, та да ся повдигне утайка-та въ него и да стане то мжтно, небъıстро; мжтж, разбрькувамь; **мути́ть, на́мучать, перемути́ть.** 2) Правыж да ся скарать нѣкои, да ся спрѣпржть, да не стоять мирни, правыж смжтнж; мжтж, разбрькувамь, повдигамь, смутювамь; **мути́ть, возмуща́ть, волнова́ть.** —**нся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь мжтенъ; **мутнѣть.** 2) *гл. стр.* Бывамь размжтенъ. — *Размжтихъ му водж-тж,* прѣпрѣчихъ му, побрькахъ му на работж-тж.

Размжтване и **размжщане,** *с. ср.* отъ **размжтвамь** и **размжщамь.**

Размжтѝ-гйолъ. Немирникъ, пакостникъ. *Лапни-шаранъ, бутни-храстъ и размжти гйолъ сж троица братю.*

Размжтж, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **размжтвамь.** —**теный,** *прич. стр.*

Разна́сювамь (да разнесж), *гл. д.* Разносювамь, разнисамь.

Разна́сюване, *с. ср.* отъ **разна́сювамь.** Разносюване, разнисане.

Разнебѝтвамь и **разнебѝщамь** (да разнебѝтж), *гл. д.* 1) Събарювамь, развалювамь, разтурювамь, похарювамь *Желаешь ли чюждо-то, разнебищашь свое-то.* 2) Разтурювамь нѣчто на чясти-тъı, отъ които е ставено; разглобювамь; **разбира́ть, разнима́ть, развѝнчивать.** *Разнебити пушкж-тж и*

пакъ ѫ направи, събра. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Събарıамся, развалıамся, разтурıамся, похарıамся. 2) *гл. стр.* Бывамь разнебитенъ.

Разнеби́тванıе и **разнеби́щанıе,** *с. ср.* отъ **разнеби́твамь.**

Разнеби́теность, *с. ж.* Кога е нѣкой разнебитенъ.

Разнеби́тѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **разнеби́твамь** и **разнеби́щамь. —тенъıй,** 1) *прич. стр.* Разтуренъıй, разглобенъıй. 2) Като *пр.* Слабъıй, капнѫлъıй, утепанъıй, уморенъıй; **изнурённый.**

Разне́мамь и **разни́мамь** (да **разне́мѫ**), *гл. д.* 1) Раздѣлıамь дваминѫ или повнче, които сѫ ся хванѫли да ся бıѭть; разтръвавамь, разтръгамь, развраждамь; **разнима́ть.** 2) Фтасало тѣсто направıамь на питъı да ся пече; развалıамь хлѣбъ. —**мся,** *гл. възвр.* Раздѣлıамся.

Ка ѭ е майкѫ проклıала,
Все е ѭ клıатва стигнѫла:
И още девıать лѣжıала,
Кость по кость ся разнела,
Низъ кости трѣва ничıала,
Низъ трѣвѫ змии лазили. *Пѣс.*

Разне́манıе и **разни́манıе,** *с. ср.* отъ **разне́мамь** и **разни́мамь.**

Разне́мѫ, ешь,—ня́хъ,—ня́лъ, *гл. свр.* отъ **разне́мамь** и **разни́мамь.**

Разнесѫ́, е́шь,—не́сохъ, *гл. свр.* отъ **разно́сıамь** и **разна́сıамь.**

Разни́жѭ, ешь,—ни́залъ, *гл. свр.* отъ **разни́звамь. —ни́занъıй,** *прич. стр. Разнизанъ сѫдъ, корабъ*, разглобенъ, разхлопанъ.

Разни́звамь и **разни́зувамь** (да **разни́жѭ**), *гл. д.* Нанизано развалıамь; изнизвамь, отнизвамь; **разни́зывать.**

Да е знаıала войну майка,
Че ще войно да ся жени,
Да е гривнъı разковала,
Войну конıа подковала,
Да е пелешкъı разнизала,
Войну конıа обнизала. *Пѣс.*

—**мся,** 1) *гл. възвр.* Изнизвамся, отнизвамся, излизамь. 2) Раздѣлıамся, разнемамся, разтурıамся, развалıамся, снизвамся, разносıамся. *Кости-тъı да ти ся разнижѭть!* 3) *гл. стр.* Бывамь разнизанъ.

Разни́званıе, *с. ср.* отъ **разни́звамь** и **разни́звамся.**

Разни́мамь (да **разне́мѫ**), *гл. д.* Разнемамь.

Разни́самь (да **разнесѫ́**), *гл. д.* Разносıамь.

Разни́швамь и **разни́шıамь** (да **разни́шѭ**), *гл. д.* 1) Вълнувамь, разигравамь, разлıулѣвамь, разбрьквамь; **волнова́ть.**

Подухнѫлъ ми тихъ бѣлъ вѣтъръ,
Та разнишалъ Бѣло море
Та откаралъ три гемии
На зло мѣсто безбродливо,
Безбродливо тъıнıаливо. *Пѣс.*

2) Разлıулѣвамь, разклащамь, размрьдвамь, разтрьсвамь. *Като слѣгне отъ конıа, невѣста-та разслабва попрѫга на конıа и три пѫти разнишва самара му.* 3) Врьтѫ, лıулѣѭ, махамь, размахвамь.

Кога си ойдешь уйкъıнъı,
Тогава сабѭ разнишай.
Илиıа макъı не слуша:
Отдалекъ конıа разигра,
Отдалекъ пушкѫ изхврьли,
Отдалекъ сабѭ разниша. *Пѣс.*

—**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Вълнувамся, разигравамся, разлıулѣвамся, разбрьквамся; **волнова́ться.** *Като засвирихѫ, всичката гора ся уехтѣ и морета-та ся разнишıахѫ.*

Хубавъıй святъıй Иоване,
Разнишıаса Бѣло море,
Бѣло море и бѣлъ Дунавъ,
Та ся чıудѫ что да чинѭ,
Что да чинѭ съ Бѣло море,
Съ Бѣло море и бѣлъ Дунавъ! *Пѣс.*

Разни́шванıе и **разни́шıанıе,** *с. ср.* отъ **разни́швамь.**

Разни́шѭ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разни́швамь** и **разни́шıамь.**

Разни́щвамь и **разни́щувамь** (да **разни́щѫ**), *гл. д.* На тъкань вадѫ нищкъı-тъı еднѫ по еднѫ; нищѫ, изнищвамь, развлъснıувамь. —**мся,** *гл. стр.* Бывамь разнищенъ; нищѫся, изнищвамся, изрыгвамся, развлъснıувамся; **осыпа́ться.**

Разни́щванıе, *с. ср.* отъ **разни́щвамь** и **разни́щвамся.**

Разни́щѫ, ишь,—щилъ, *гл. свр.* отъ **разни́щвамь. —щенъıй,** *прич. стр.*

Разнови́тъ бу́рıанъ. Единъ бѣлъ бурıанъ съ когото лѣкувать ранъı.

Разногля́дъıй, дъ, да, до, *пр.* Комуто очитъı глядать не́ и двѣ-тъı направо по еднѫ посокѫ; разокавъıй, кривогля́дъıй, кривоокъıй, вягавъıй, вягъıй, вядъıй, гаврoглядъıй, назорливъıй, шıатавъıй, шıашıавъıй; **косо́й, косогла́зый, косо́кій, косы́ня.** *Избави, Боже, отъ лысочелѫ, отъ разноглядѫ, отъ жлътобрадѫ и кривоносѫ.*

Разно́свамь и **разно́сувамь** (да **разнесѫ́**), *гл. д.* Разносıамь.

Разносва́чка, *с. ж.* Коıато разносıа нѣчто на разнъı мѣста.

Разносва́чь, *с. м.* Който разносıа нѣчто на разнъı мѣста.

Разно́скъı, *с. ж. мн.* и

Ра́зносъ, *с. м.* Что ся разноси, харчи, иждивѭва за нѣчто; **иждивение, харчь, масрафъ; расхо́дъ, изде́ржки, тра́та.**

Разно́сѭмь (да разнесѫ), *гл. д.* Разнасѭмь, разнисамь, разносвамь: 1) Носѫ, занасѭмь на разнꙑ мѣста, по разнꙑ мѣста; **разноси́ть.** *Вѣтръ го разнесе на четꙑре страны.* 2) Давамь на мнозинѫ: раздавамь; **раздава́ть.** *Разносѭть питѫ за бабѫ шаркѫ.* 3) Прьскамь на разнꙑ странꙑ; разпрьскамь, разкарвамь, разтурѭмь; **разноси́ть, развѣва́ть.** *Излѣзе вѣтръ, та разнесе облаци-тꙑ.* 4) Харчѭ, прьскамь, иждивѭвамь изхарчювамь; **тра́тить, растра́чивать, поистра́тить, поистря́сть, изде́рживать.** *Разнесе по сꙑна си всичко, что си имаше скѫтано.* 5) Прьскамь, разказвамь нѣчто да го знаѭть мнозина; **бубе́нить, бараба́нить, наба́тить.** *Не му го казвай, че ще го разнесе по цѣло-то село.* 6) Прьскамь нѣчто на много мѣста; направѭмь нѣчто да иде, да ся носи надалечь; **распространя́ть.** —**мся,** 1) *гл. вз.* и *възвр.* Разотивамꙑ си, разтурѭмꙑся, разпрьскамꙑся; **расходи́ться.** *Калабалѫкъ-тъ ся разнесе. Гостѥ-то ся разнесохѫ,* разотидохѫ си; **го́сти разошли́сь.** 2) *гл. възвр.* Прьскамся, разтурѭмся, отминувамь; **минова́ть, проходи́ть.** *Отокъ-тъ ся разнесе,* не бере вяче, самъ прѣминѫ. *Дъждъ-тъ ся разнесе,* не ще вали. 3) Разнизвамся, снизвамся, разкоствамся, разпадамся.

> Майка Стоıану думаше:
> Лѣжıалъ си девять годинꙑ,
> И още девять да лѣжишь,
> Душа да ти не излѣзе,
> Кость по кость да ся разнесешь,
> Кости-тꙑ да ти съберѫ,
> Въ гробища да гꙑ занесѫ! *Пѣс.*

4) *гл. стр.* Бꙑвамь разнесенъ по знаменование-то. — *Разнесохѫся като даровꙑ по сватовꙑ. Разнесеся като прахъ на топанъ.*

Разно́сıанѥ, *с. ср.* отъ **разно́сѭмь** и **разно́сѭмся.**

Разну́здвамь и **разну́здувамь** (да разну́здѫ), *гл. д.* Свалѭмь, изваждамь юздѫ-тѫ на конь; разуздвамь, разюздвамь, изуздрамь, изюздвамь, изнуздвамь; **разну́здывать.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Свалѭмь си, изваждамь си юздѫ-тѫ; разуздвамся, разюздвамся; **разну́здываться.** 2) *гл. стр.* Бꙑвамь разнузденъ.

Разну́здванѥ и **разну́здуванѥ,** *с. ср.* отъ **разну́здвамь.**

Разну́здѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разну́здвамь.** —**денꙑй,** *прич. стр.*

Ра́знꙑй, —зьнъ и —зенъ, зна, зно, *пр.* Различнꙑй.

Разоба́рѭмь и **разобо́рвамь** (да разобо́рѭ), *гл. д.* Съсꙑпвамь, разсꙑпвамь, опропастѭвамь, закопавамь, разорѭвамь, развалѭмь. халосвамь; **разоря́ть, разруша́ть, погубля́ть, подсѣ́чь кого́ ли́бо, обу́ть кого́ изъ сапого́въ въ ла́пты.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Съсꙑпвамся, опропастѭвамся, развалѭмся, смахвамся, халосвамся. 2) *гл. стр.* Бꙑвамь разоборенъ.

Разоба́рѭнѥ и **разобо́рванѥ,** *с. ср.* отъ **разоба́рѭмь.**

Разобори́ıа, *с. ж.* и

Ра́зоборъ, *с. м.* Разсꙑпиıа, разобарѭнѥ, развала, развалянѥ, съсꙑпнıа, съсꙑпиıа, съсꙑпъ.

Разобо́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разоба́рѭмь.** —**ренꙑй,** *прич. стр.*

Разо́кавица, *с. ж.* Разногляда, разокава жена, мома; **косы́ня.**

Разо́кавꙑй, въ, ва, во, *пр.* Разноглядꙑй, кривоглядꙑй.

Разопа́чвамь и **разопа́чѭмь** (да разопа́чѫ), *гл. д.* Разкривѭвамь, развалѭмь. —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Разкривѭвамся, развалѭмся. *Колкото вадлъбочи, по ся разопачи.*

Разо́пачванѥ и **разопа́чıанѥ,** *с. ср.* отъ **разопа́чвамь.**

Разопа́чѫ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разопа́чвамь.—ченꙑй,** *прич стр*

Разопи́намь, разо́пвамь и **разо́пнувамь** (да разо́пнѫ), *гл. д.* Опинамь, дрьпинамь нѣчто на разнꙑ странꙑ да ся изопне; изопвамь, изопинамь, разтягамь; **растя́гивать, натя́гивать, напряга́ть.** —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бꙑвамь разопнѫтъ; изопвамся.

Разопи́нанѥ и **разо́пванѥ,** *с. ср.* отъ **разопи́намь.**

Разо́пнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **разо́пинамь.—нѫтꙑй,** *прич. стр.*

Разопꙑ́тамь, *гл. свр.* отъ **разопꙑ́твамь.** Да разпꙑтамь, да попꙑтамь.

Разопꙑ́твамь и **разопꙑ́тувамь** (да разопꙑтамь), *гл. д.* Разпꙑтвамь, попꙑтвамь; **спра́шивать, распра́шивать.**

> Тога сборвить младо Турчя:
> А ей гиди Стоıанице,
> Стоıанице, бре невѣсто,
> Тебе ке те разопꙑтамь,
> Менѣ право да ми кажешь! *Пѣс.*

Разора́вамь (да разорѫ), *гл. д.* 1) Изоравамь цѣлинѫ; **вспа́хивать, взора́ть, разора́ть, распа́хивать.** 2) Въ баıанѥ, въ магиѭ: заорано да не мѣта жена развалѭмь.

Разора́ванѥ, *с. ср.* отъ **разора́вамь.** Изораванѥ цѣлинѫ.

Ра́зорскый, ска, ско, *пр.* отъ **ра́зоръ.** *Разорска вода.*

Ра́зоръ, *с. м.* Трапъ, хендекъ междѫ двѣ нивы, обыкновено плънъ съ водѫ. *Ако ся омыешь за здравие отъ лѣковито кладенчя или пакъ отъ разоръ, остави нѣчто за нишанъ. Вию лѣкувать съ разны омыванию и баяние по разоры и лѣковиты воды. Водять болныю по нивы-ты и ливады ты и го кѫпять на разоры.*

Разорѫ, е́шь, — ра́лъ, *гл. свр.* отъ **разора́вамь. — ра́нъій,** *прич. стр.*

Разорѭ, и́шь, — ри́лъ, *гл. свр.* отъ **разорі́авамь. — ре́нъій,** *прич. стр.*

Разорі́авамь (да разорѭ), *гл. д* Разобарюамь, съсыпвамь, опропастюавамь, закопавамь, погубюамь, баттѫрдисвамь; **разоря́ть. — мся,** *възвр.* и *стр.* Разобарюамся, съсыпвамся, опропастюаваться, закопавюамся, баттѫрдисвамся; **разоря́ться.**

Разорі́аванье, *с. ср.* отъ **разорі́авамь** и **разорі́авамся.**

Разоспѭ (да ся), и́шь, — спа́лся, *гл. възвр. свр.* Да спѭ много врѣмя; да ся успѭ; **разоспа́ться. — спанъій,** *прич. стр.* Успанъій.

Змиіа біаше мощнѣ разоспана,
Седумь пѫти дѣтя не го узна. *Пѣс.*

Разоти́вамь (да разоти́дѫ), *гл ср.* и

Разоти́вамся (да ся разоти́дѫ), *гл. възвр.* Отивамъ, прьскамъся на разнъ странъ; разтурвамся, разпрьскамся; **расходи́ться, схлы́нуть.** *Гостие-то си разотидохѫ. Разотидохѫся по дома си. Навалицася разотиде.*

Разоти́ванье, *с. ср.* отъ **разоти́вамся.** *На разотиванье ся скарахѫ.*

Разоти́дѫ (да ся), ешь, — дохся, — оти́шьлся, *гл. свр.* отъ **разоти́вамся.**

Разпа́дамся и **разпа́днувамся (да ся разпа́днѫ),** *гл. възвр.* Разглобюавамся, разтурюамся, разнизвамся, разносюамся на чяститы, отъ които сьмь станѫлъ. *Разпаднѫлся като разсолджийскѫ кацѫ.*

Разпа́днѫ (да ся), ешь, — нѫлся, *гл. свр.* отъ **разпа́дамся.**

Разпа́лвамь и **разпа́люамь (да разпа́лѭ),** *гл. д.* 1) Запалюамь нѣчто да гори, да пламти; **воспаля́ть, воспламеня́ть.** 2) Докарвамь огънь, лютинѫ; запалюамь, залютѣвамь, разлютюавамь; **воспаля́ть.** 3) Карамь, тыкамь нѣкого да направи нѣчто; подбадамь, подбождамь, подбуждамь, подбутвамь, подклаждамь, подкустрювамь, подуствамь, подшишквамь, насъсквамь, раздухвамь, раздражювамь, раздразнювамь; **распаля́ть, поджига́ть, возжига́ть, раздува́ть, подду́вать, подбужда́ть, возбужда́ть, подгнѣща́ть, подстрека́ть, подтра́вливать, подзадо́ривать, подза́ривать, насыка́ть.** *Кога хвали, ще разпачи; кога кори, ще изгори.* — **мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да горѭ, да пламтѭ; запалюамся, разгарюамся; **воспламеня́ться, загора́ться, возгара́ться, возжига́ться, распыла́ться.** 2) Пламвамь, добывамь голѣмо желание да направѭ нѣчто; запалвамся, раздражювамся, раздразнювамся; **воспыла́ть, распаля́ться, воспаля́ться, горячи́ться, одушевля́ться.** *Господь да чюва отъ старо бунище, кога ся разпали. Разпалися каква,* запалися кавга, зехѫ да ся карать много; **загорѣлась ссо́ра.** 3) *гл. стр.* Бывамь разпаленъ.

Разпа́лванье и **разпа́люанье,** *с. ср.* отъ **разпа́лвамь** и **разпа́люамь.**

Разпа́лѭ, ишь, — лилъ, *гл. свр.* отъ **разпа́лвамь — ленъій,** *прич. стр.* *Разпаленъ чловѣкъ,* който лесно пламва, лесно ся разпалва: **о́гненный.**

Разпа́ра, *с. ж.* *На разпарѫ,* на дѣлежь (?), въ пѣсень:

Тури земѭ на разпарѫ
Отъ Гергевъ-день до Спасовъ-день,
Трекъій день роса да роси,
Трекъій день слънце да грѣе.
— Святъ Гергий майкѫ послушіа:
Тури земѭ на разпарѫ
Отъ Гергевъ-день до Спасовъ-день,
Трекъій день роса росило,
Трекъій день слънце грѣіало. *Пѣс.*

Разпа́рвамь и **разпа́рюамь (да разпо́рѭ),** *гл. д.* Распорвамь.

Разпарцалади́свамь (да разпарцалади́шѭ), *гл. д.* Направюамь нѣчто на парцалы; разпарцалювамь, разпокѫсвамь. — **мся,** *гл. възвр.* Ставамь на парцалы, изпокѫсвамся, разпокѫсвамся.

Разпарцалади́шѭ, ешь, — ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **разпарцалади́свамь. — ди́санъій,** *прич. стр.* *Разпарцаладисаны дрѣхы,* разпарцаленъі.

Разпарцалѭ, и́шь, — ли́лъ, *гл. свр.* отъ **разпарцалі́авамь. — ле́нъій,** *прич. стр.*

Разпарцалі́авамь (да разпарцалѭ), *гл. д.* Разпарцаладисвамь.

Разпа́санъій, нъ, на, но, 1) *прич. стр.* отъ **разпа́шѭ.** 2) *пр.* Разгащенъій, разпустнѫтъій, разгайденъій, разваленъій. *Не ще да влиза въ борбѫ съ таквызъ разпасаны дописници.*

Разпа́свамь и **разпа́шюамь (да разпа́шѭ),** *гл.* Разврьзвамь поясъ; сопасвамь; **распоя́сывать.** *Гѫста кашя поясъ разпашя.*

Пенчо ся жіалба нажіали,
Червенъ си поіасъ разпаса,

На іаблъкж го прѣмѣтнж
И тамъ ся Пенчо обѣси. *Пѣс.*

Длъга си пушкж израмчи,
Че кж на дрьво покачи,
Тьнкж си сабіж разпаса,
Че ж до дрьво изправи. *Пѣс.*

—**нся,** 1) *гл. възвр.* Разврьзвамь си поіаса; отпасвамся, сопасвамся; **распоясываться.** 2) За животно: искамь да ся водж; развождамся, развивамся, разежвамся, бѣсувамся; **бѣгаться, яровáть, случáться, обгонáться, ломáться.** *Тѣхна-та крава ся е разпасала.* 3) *гл. стр.* Бывамь разпасанъ.

Разпáсванію и разпáшіаніе, *с. ср.* отъ **разпáсвамь и разпáшіамь.**

Разпасж́ (да ся), **éшь,—пáсохся,** *гл. възвр. свр.* Да земж да пасж твърдѣ много.

Разпатрúчвамь и разпатрúчіамь (да **разпатрúчіж**), *гл. д.* Разстригвамь патрикъ, свалімь патрикъ.

Владыкж сьмь разввладъічила,
Патрикж сьмь разпатричила. *Пѣс.*

Разпатрúчіж, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разпатрúчвамь. —ченый,** *прич. стр.*

Разпáшіж, ешь,—пáсахъ, *гл. свр.* отъ **разпáсвамь и разпáшіамь.**

Рáзпвамь (да **рáзпнж**), *гл. д.* Разпинамь.

Разпекж́, чéшь,—пéкохъ, *гл. свр.* отъ **разпúчіамь. —пéчéный,** *прич. стр.*

Разпелѣвамь (да разпелѣіж), *гл. д.* Разпилѣвамь: 1) Прьскамь, харчіж, изгъібіасвамь, прахосвамь, разносіамь, разврьгвамь, разсыпвамь; **растрáчивать, промáтывать.** 2) Разгонвамь, разтирвамь, разпрьсвамь, разтуріамь, развалімь; **разгонáть, развѣвáть.**

Дано Заманда не дойде,
Заманда, млада войвода,
Че, ако Заманда дофтаса,
Събора ще нъі развали,
Панаиръ ще нъі разпелѣе. *Пѣс.*

—нся, 1) *гл. възвр.* Прьскамся, отивамь на разнъі странъі; стрьвіжся, разпрьсвамся. 2) *гл. стр.* Бывамь разпелѣнъ.

Разпелѣваніе, *с. ср.* отъ **разпелѣвамь и разпелѣвамся.**

Разпелѣй-прахъ. Развѣй-прахъ, разбий-прьтинж, разсыпникъ, прахосникъ; **вертопрáхъ, расточúтель, мотъ, мотыга.**

Разпелѣіж, ешь,—лѣіалъ, *гл. свр.* отъ **разпелѣвамь. —лѣный,** *прич. стр.*

Разпéрвамь и разпéрювамь (да **разпéріж**), *гл. д.* 1) Наежвамь, изправімь и разширіавамь пера; **топырить, натопыривать.** *Мисиріакъ-тъ си разперилъ опашкж-тж.* 2) Разтваріамь и изправімь крылѣ, ржцѣ, прьстіе; разперчвамь; **растопыривать.** *Разперилъ крылѣ като мисиръ прѣзъ Марта (като пѣтель на стоборъ). Съ разперены ржцѣ го приіалъ.* **—нся,** *гл. възвр.* Наежвамь, изправімь пера-та си, разтваріамь крыла-та си, опашкж-тж си; разперчвамся, хохорьжся; **растопыриваться, натопыриваться, нахóхливаться, нахмýриваться.** *Разперилсл като пѣтель на стоборъ (като патя въ рьшето).*

Разпéрваніе, *с. ср.* отъ **разпéрвамь и разпéрвамся.** Разперчваніе.

Разпердýшвамь и разпердýшіамь (да **разпердýшіж**), *гл. д.* Разкжсвамь на парчета кокошкж, птицж или друго подобно.

Долѣтало диво пиля,
Ѣ грабнжла невѣстж-тж,
Разпердуши невѣстж-тж,
Всіакое трьнчя и тръбухчя,
Всіакое грумчя и пердухчя! *Пѣс.*

Разпердýшваніе и разпердýшіаніе, *с. ср.* отъ **разпердýшвамь.**

Разпердýшіж, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разпердýшвамь. —шеный,** *прич. стр.*

Разпéрліж, ишь,—лилъ, *гл. д. свр.* Да разрошіж, да разчорлавіж, да разперіж, да разперчіж, да наежіж; **взъерóшить. —леный,** *прич. стр.* **взъерóшенный.**

А твоe-то побратимчя,
Кога дойде отъ чешмъі-тъі,
Руса глава разрошена
Разрошена, разперлена! *Пѣс.*

Разпéрчвамь и разпéрчіамь (да **разпéрчіж**), *гл. д.* Разпервамь. *Разперчилъ крылѣ като мисиръ прѣзъ Марта. Разперчился като пѣтелъ на стоборъ.*

Разпéрчваніе и разпéрчіаніе, *с. ср.* отъ **разпéрчвамь.** Разперваніе.

Разпéрчіж, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разпéрчвамь. —ченый,** *прич. стр.*

Разпéръ, *с. м.* Риба *Aspius rapax,* ласперъ, стрѣлка, харамиіа, хвучанъ; **бѣлеана, шереспéръ.** *Рыба разперъ бъіва за курбанъ.*

Разпéрж, ешь,—прáхъ, *гл. свр.* отъ **разпúрамь. —прáный,** *прич. стр.*

Распéрж (да ся), **ешь,—прáлся,** *гл. възвр. свр.* Да земж да перж твърдѣ много.

Разпéріж, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разпéрвамь. —реный,** *прич. стр.* Разперченый.

Разпечіáтамь, *гл. свр.* отъ **разпечіáтвамь. —таный,** *прич. стр.*

Разпечіáтвамь и разпечіáтувамь (да **разпечіáтіамь**), *гл. д.* Махвамь печата, разваліамь печата на нѣчто запечатано; отпечатвамь; **распечáтывать. —нся,** *гл. стр.* Бывамь разпечатанъ.

Разпечіáтваніе и разпечіáтуваніе, *с. ср.* отъ **разпечіáтвамь.**

Разпи́вамся (да ся разпи́ѭ), *гл. възвр.* Начивамь да пиѫ твърдѣ много.

Разпилѣвамь (да разпилѣѭ), *гл. д.* Разпелѣвамь.

Разпилѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **разпилı́авамь. —лéнъıй,** *прич. стр.*

Разпилı́авамь (да разпилѭ́), *гл. д.* Разрѣзвамь. прѣтрывамь нѣчто съ пилѫ; **распи́ливать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь разпиленъ.

Разпи́намь (да ра́зпнѫ), *гл. д* Разпвамь: 1) Опинамь, тяглѭ нѣчто да ся разпустне да ся разшири; разтягамь, разпьвамь. 2) Заковавамь нѣкого на крьстъ да умре; разпьвамь; **распина́ть.** 3) Мѫчѫ, пекѫ нѣкого за нѣчто; разпьвамь **—мся,** 1) *гл. възвр.* Мѫчѭся, силѭся, зорладисвамся да направѭ нѣчто. 2) Простирамся, разопвамся, разтягвамся. *Кога ся разпнѫть облаци-ти, азъ не могѫ да гы пробиѭ* 3) *гл. стр.* Бывамь разпнѫтъ.

Разпи́нанıе, *с. ср.* отъ **разпи́намь** и **разпи́намся.** Разпьванıе.

Разпи́рамь (да разпéрѫ), *гл. д.* 1) Нѣчто зашито съ поренıе развалıамь; разпарıамь, разпорвамь, отпирамь, отпарıамь; **распа́рывать, отпа́рывать, выпа́рывать, опа́рывать.** *Разпрахъ си дрѣхѫ-тѫ.* 2) Разрѣзвамь, разкѫсвамь, разпорвамь, разпердушвамь.

> Баба ти много знаıаше:
> Съсъ святенѫ тя водѫ окѫпа,
> Съсъ сметанѫ тя намаза,
> Ройно тя вино запои,
> Шıарено пиля хванѫхмы,
> На грѫды ти го разпрахмы. *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр.* и *стр.* Скѫсвамся, разкѫсвамся, разпарıамся, отпарıамся, разпарвамся. *Ако си ся разпралъ на едно мѣсто, закрьпи го, доклѣ не си ся разпралъ и на друго.*

Разпи́рамь (да ра́зпрѫ), *гл. д.* Възпирамь, допирамь, съпирамь, спирамь нѣкого да не врьви; **остана́вливать, остановля́ть.**

> Станянине господине,
> Малко дѣтя овце пасе,
> Малко много девятстотинъ,
> Ту разпира, ту размаива. *Пѣс.*

Разпи́ранıе, *с. ср.* отъ **разпи́рамся.** Разпорванıе.

Разпи́ранıе, *с. ср.* отъ **разпи́рамь.** Възпиранıе, запиранıе, спиранıе.

Разпи́свамь и **разпи́сувамь** (да разпи́шѭ), *гл. д.* 1) Написвамь нѣчто на много мѣста. 2) Написано заличıавамь; отписвамь, задрасквамь, изтрывамь; **вычёркивать, выма́рывать.** *Ако е писалъ Господь, да го разпише.* 2) Написвамь.

> Ѩ си земи дивитъ и писалкѫ
> И си земи пустѫ бѣлѫ книгѫ,
> Да разпишешь седьмь осьмь книгы! *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Начинамь да пишѭ твърдѣ много, отварıа ми ся ищахъ за писанıе. 2) *гл. стр.* Бывамь разписанъ.

Разпи́сванıе и **разпи́суванıе,** *с. ср.* отъ **разпи́свамь.**

Разпи́чıамь (да разпекѫ́), *гл. ср.* Начинамь да пекѫ, да грѣѭ много; припичıамь. *Чтомь разпекло слънце-то, излѣгълъ изъ езеро-то*

Разпи́нѫ (да ся), ешь,—пи́лся, *гл. свр.* отъ **разпи́вамся.**

Разпла́квамь и **разпла́кувамь** (да разпла́чѭ), *гл. д.* Накарвамь, направıамь нѣкого да плаче, докарвамь нѣкому плачь; разревавамь. *Много свѣтъ е разплакалъ.* **—мся,** *гл. възвр* Начинамь да плачѭ. *Како капкѫ подъ стрѣхѫ: овдѣ ся насмѣıалъ, ондѣ ся разплакалъ.*

Разпла́квамь и **разпла́кнувамь** (да разпла́кнѫ), *гл. д.* 1) Плакнѫ нѣчто на разны страны да ся оплакне. 2) Разлюлѣвамь, вльнувамь водѫ, море да играе; разигравамь, разбрьквамь, разбрьливамь. **—мся,** *гл. възвр.* Разигравамся, разбрьквамся, разлюлѣвамся.

Разпла́кванıе и **разпла́кuванıе,** *с. ср.* отъ **р зпла́квамь.**

Разпла́кванıе и **разпла́кнуванıе,** *с. ср.* отъ **разпла́квамь.**

Разпла́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр* отъ **разпла́квамь. —нѫтъıй,** *прич. стр.*

Разпластѫ́, и́шь,—ти́лъ, *гл. свр.* отъ **разпластı́авамь. —стéнъıй,** *прич. стр.*

Разпластı́авамь (да разпластѫ́), *гл. д.* Направıамь на пластовы, нарѫждамь нѣчто на пластовы; **распла́стывать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Разпростирамся, разпружвамся, разплощвамся, изопвамся. 2) *гл. стр.* Бывамь разпластенъ.

Разпластı́ванıе, *с. ср.* отъ **разпластı́авамь** и **разпластı́авамся.**

Разплатѫ́, и́шь,—ти́лъ, *гл. свр.* отъ **разпла́щамь. —тéнъıй,** *прич. стр.*

Разпла́чѭ, ешь,—пла́калъ, *гл. свр.* отъ **разпла́квамь. —пла́канъıй,** *прич. стр.*

Разпла́щамь (да разплатѫ́), *гл. д.* Плащамь на мнозинѫ, плащамь всичко; **распла́чивать, упла́чивать. —мся,** 1) *гл. вз.* Разправıамся, виждамь си смѣткы-ты съ нѣкого и му плащамь, чтото му длъжѭ; наплащамся, отплащамся; **распла́чиваться, опла́чиваться, квита́ться.** 2) *гл. възвр.* Плащамь на всинцѫ, на които имамь да давамь, плащамь всичкы-ты си длъговы. 3) *гл. стр.* Бывамь разплатенъ.

Разпла́щаніе, *с. ср.* отъ **разпла́щамь** и **разпла́щамся.**

Разпле́скамь, *гл. свр.* отъ **разпле́сквамь.** Да разплещѫ. **—сканъій,** *прич. стр.*

Разпле́сквамь и **разпле́скувамь** (**да разпле́скамь** и **да разпле́щѫ**), *гл. д.* 1) Направямь нѣчто да стане плоско; разплосквамь, разплющвамь; **расплю́щивать, плющи́ть, плости́ть, выпло́щивать, выпла́щивать, оття́гивать.** 2) Разказвамь, плескамь прѣдъ мнозинѫ; разносямь. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь разплесканъ.

Разпле́скваніе и **разпле́скуваніе,** *с. ср.* отъ **разпле́сквамь.**

Разплетѫ́, **е́шь,—пле́тохъ,** *гл. свр.* отъ **разпли́тамь. —тенъій,** *прич. стр.*

Разпле́щѫ, **ешь,—пле́скахъ,** *гл. свр.* отъ **разпле́сквамь.** Да разплескамь.

Разпли́тамь (**да разплетѫ́**), *гл. д.* Наплетено, заплетено, сплетено развалямь, изваждамь; отплитамь; **расплета́ть, отплета́ть, выплета́ть. —мся,** *гл. стр.* Бывамь разплетенъ; **расплета́ться.**

Разпли́таніе, *с. ср.* отъ **разпли́тамь** и **разпли́тамся.**

Разпло́сквамь и **разпло́щвамь** (**да разпло́щѫ**), *гл. д.* Съ натискание, съ плескание направямь нѣчто да стане плоско; разплесквамь, разплющвамь. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Простирамся, колкото си сьмь длъгъ; разпластявамся, разпростирамся, разпружвамся, изплощвамся, изтягамся, изопвамся. 2) *гл. стр.* Бывамь разплощенъ.

Разпло́скваніе и **разпло́щваніе,** *с. ср.* отъ **разпло́сквамь** и **разпло́щвамь.**

Разпло́щѫ, **ишь,—щилъ,** *гл. свр.* отъ **разпло́сквамь** и **разпло́щвамь. —щенъій,** *прич. стр.*

Разплу́вамся (**да ся разплу́ѭ**), *гл. об.* Сплувамся, скапвамся, снизвамся, разнизвамся, разхувамся, разкапвамся, схумвамся, смывамся, стопявамся; **сгнива́ть, истлѣва́ть, разлага́ться.**

Разплу́ваніе, *с. ср.* отъ **разплу́вамся.** Сплуваніе, скапваніе.

Разплу́ѭ (да ся), **ешь,—плу́лся,** *гл. свр.* отъ **разплу́вамся. —плу́тъій,** *прич. стр.*

Разплѣ́звамся (**да ся разплѣ́зѫ**), *гл. възвр.* Начинамь да ся плѣзѫ твърдѣ много; разджеврювамся. *Какво си ся разплѣзилъ?*

Разплѣ́зѫ (да ся), **ишь,—зился,** *гл. свр.* отъ **разплѣ́звамся.**

Разплю́щвамь и **разплю́щувамь** (**да разплю́щѫ**), *гл. д.* Разплосквамь, разплощвамь, разплесквамь. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь разплющенъ.

Разплю́щваніе и **разплю́щуваніе,** *с. ср.* отъ **разплю́щвамь.**

Ра́зпнѫ, **ешь,—пнѫлъ,** *гл. свр.* отъ **разпи́намь. —пнѫтъій,** *прич. стр.*

Разпови́вамь (**да разпови́ѭ**), *гл. д.* На повито разврьзвамь повоя и му махвамь повивкы-ты; развывамь; **распелёнывать.**

Разпови́ваніе, *с. ср.* отъ **разпови́вамь.** Развиваніе.

Разпови́ѭ, **ешь,—вилъ,** *гл. свр.* отъ **разпови́вамь. —ви́тъій,** *прич. стр.*

Разподѣлѭ́, **и́шь,—ли́лъ,** *гл. свр.* отъ **разподѣлямь. —ле́нъій,** *прич. стр.*

Разподѣлямь (**да разподѣлѭ́**), *гл. д.* Раздѣлямь, подѣлямь нѣчто на мнозинѫ. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь разподѣленъ.

Разподѣляніе, *с. ср.* отъ **разподѣлямь.** Раздѣляніе.

Разпозна́вамь (**да разпознаѭ**), *гл. д.* Различямь едно нѣчто отъ друго; **распозна́ва́ть, различа́ть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Различямь, отличямь отъ друго нѣчто. 2) *гл. вз.* Познавамся, опознавамся. *Не можахмы да ся разпознаемъ.* 3) *гл. стр.* Бывамь разпознатъ.

Разпозна́ваніе, *с. ср.* отъ **разпозна́вамь** и **разпознавамся.**

Разпозна́ѭ, **ешь,—зна́лъ,** *гл. свр.* отъ **разпозна́вамь. —зна́тъій,** *прич. стр.*

Разпо́йница, *с. ж.* Желѣзна справа, съ коѭто разтягать, натягать платно-то, когато го тъкѫть; прѫгъ, прѫгли, зѫбци, напрѫжкы, напрузци, разпьнкы.

Разпокѫ́самь, *гл. свр.* отъ **разпокѫ́свамь. —санъій,** *прич. стр.*

Разпокѫ́свамь и **разпокѫ́сувамь** (**да разпокѫ́самь**), *гл. д.* Кѫсамь, покѫсвамь нѣчто на много кѫсовы. **—мся,** 1) *гл. стр.* и *възвр.* Кѫсамся, покѫсвамся на много мѣста, на много кѫсовы. 3) *гл. възвр.* Измѫчвамся. *Разпокѫсахся да му казвамь да иде.*

Разпокѫ́сваніе и **разпокѫ́суваніе,** *с. ср.* отъ **разпокѫ́свамь.**

Разпола́гамь (**да разполо́жѫ**), *гл. д.* Полагамь, турямь, наряждамь, намѣщамь на разны мѣста. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Сѣдамь нѣйдѣ и врьшѫ, владамь нѣчто по волѭтѫ си. *Момчя то му одрало кожѫ-тѫ, па ся врьнѫло и ся разположило на стокѫ тѫ му.* 2) *гл. стр.* Бывамь разположенъ.

Разпола́ганіе, *с. ср.* отъ **разпола́гамь** и **разпола́гамся.**

Разполовѭ́, **и́шь,—ви́лъ,** *гл. свр.* отъ **разполові́авамь. —ве́нъій,** *прич стр.*

Разполові́авамь (**да разполовѭ́**), *гл. д.* Направямь, раздѣлямь нѣчто на двѣ половины; **располо́ть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь, раздѣлямся на двѣ половины. 2)

гл. стр. Бывамь разполовенъ. — *Кога нѣкой бере душѫ, не бива да ся плаче съ высокъ гласъ, че пѫтникъ-тъ щѣлъ да ся разполови*, щѣлъ да ся мѫчи много врѣмя.

Разполовиаваніе, *с. ср.* отъ **разполовиавамь и разполовиавамся.**

Разполо́жѭ, ишь,—жилъ, *гл. свр.* отъ **разпола́гамь. —женый,** *прич. стр.*

Ра́зпонка, *с. ж.* Така ся наричѭть двѣ-ты дъсчици, что разтварѭть вѫжета-та на платнянѫ люлкѫ за дѣтя.

Разпо́пвамь и разпо́пямь (да разпо́пѭ), *гл. д.* Разстригвамь попъ, зимамь чина на попъ; **лиша́ть са́на свяще́нства.**

> Колкото сьмь бѣлолика,
> Да сьмь малко черноока,
> Поповъ бѣхъ разпопила,
> А дяконъ раздячила. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Разстригвамся, връгамь расо-то, оставямь попство-то. 2) *гл. стр.* Бывамь разпопенъ.

Разпо́пваніе и разпо́пяніе, *с. ср.* отъ **разпо́пвамь и разпо́пвамся.**

Разпо́пица, *с. м.* и

Разпо́пъ, *с. м.* Священникъ, что си е остригалъ брадѫ-тѫ и косѫ-тѫ и ся е разпопилъ; **распо́па, разстри́га.**

Разпо́пѭ, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **разпо́пвамь. —пеный,** *прич. стр.*

Разпо́рвамь и разпо́рювамь (да разпо́рѭ), *гл. д.* Разпарямь: 1) Нѣчто зашито съ пореніе развалямь; разпирамь, отпирамь, отпорвамь; **распа́рывать, отпа́рывать, опа́рывать, выпа́рывать.** 2) Разрѣзвамь, разкормювамь, разпердушвамь; **вспа́рывать.** *Боже, наспори, вси-ты Гръци разпори, токо единъ остави и пѫдарь го направи!* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Скѫсвамся, разкѫсвамся, разпарямся, разпирамся, отпарямся, отпирамся, отпорвамся.

Разпо́рваніе и разпо́рюваніе, *с. ср.* отъ **разпо́рвамь.**

Разпо́ръ, *с. м. На разпоръ*, на дребно, на малко, не всичко-то изеднѫжь, парлама. *Продавамь на разпоръ, по разпоръ*, продавамь парлама, на дребно; **продава́ть въ ро́зницу, продава́ть по ра́зницѣ, торгова́ть мелочны́мъ това́ромъ.**

Разпо́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разпо́рвамь и разпа́рямь. —реный,** *прич. стр.*

Разпоря́дникъ, *с. м.* Който разпоряжда, разправя нѣчто; **распоряди́тель.**

Разпоря́дница, *с. ж.* Която разпоряжда, разправя нѣчто; **распоряди́тельница.**

Разпорядѭ́, и́шь,—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **разпоря́ждамь. —де́ный,** *прич. стр.*

Разпоря́ждамь (да разпорядѭ), *гл. д.* Рядѭ, наряждамь нѣчто, какъ да стане то; боравѭ, разправямь, врътѭ; **распоряжа́ть.**

Разпоря́жданіе, *с. ср.* отъ **разпоря́ждамь.** Разправяніе.

Разпосте́лѭ, ешь,—стла́хъ, *гл. свр.* отъ **разпости́ламь. —стла́ный,** *прич. стр.*

Разпости́ламь (да разпосте́лѭ), *гл. д.* Постиламь много, на разны мѣста.

Разпра́ва и разправи́ıа, *с. ж.* и

Ра́зправъ, *с. м.* 1) Шътня, трудъ, главоболие. *Самичъкъ е, па иска разправъ*, да ся шьта. 2) Кога ся разправямы съ нѣкого за нѣчто. *Имамь еднѫ малкѫ разправиѭ съ него.* 3) Разправяніе, разказваніе, анатѫрдисваніе. *Съ малко разправъ тя разбрала всичко.*

Разпра́вѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разпра́вямь. —веный,** *прич. стр.*

Разпра́вямь (да разпра́вѭ), *гл. д.* 1) Казвамь нѣкому нѣчто, каквото да го резбере добрѣ; доказвамь, анатѫрдисвамь; **объясня́ть.** *Разправямь му нѣчто, ала не може да мя разбере. На магаря-то разправяли, а то си мръднѫло ушиты.* 2) Говорѭ, казвамь нѣчто надлъго и широко; разказвамь, приказвамь; **разка́зывать, повѣствова́ть, повѣ́дать.** *Разправя ми за неговѫ белѭ. Разправямь му една станѫлѫ работѫ.* 3) Дрънкамь, дрьдорѭ, плещѫ, траскамь, разказвамь; **каля́кать.** *Разправя ми ни врѣлы, ни кыпѣлы.* 4) Доказвамь, съ думы искамь да оправѭ; **дока́зывать.** *И тѫй му разправяхъ, и инакъ му разправяхъ, все не мя вѣрва, мысли, че сьмь го азъ зелъ.* 5) Врътѭ, кръшѭ, чинѭ, глядамь нѣчто, грыжѫся, залѣгамь за нѣчто; оправямь; **вѣсти́, вѣ́дать, управля́ть.** *Той разправя всичкы-ты ми работи. До мень не е опряло да разправямь селскы-ты работы* — *Разправямь кѫщѫ*, врътѭ кѫщѫ, рядѭ ѭ, принасямь едно друго въ неѭ; **хозя́йничать въ домѣ, управля́ть имъ, доставля́ть ну́жное.** *Той може всичко да разправя;* **онъ всѣмъ воро́чаетъ.** 6) Боравѭ, разборавямь, сѣдѫ, носѫся, дрьжѫся, владамся; **распоряжа́ться.** *Азъ разправямь у васъ като у дома си.* 7) Наряждамь, натъкмявамь, раздѣлямь; **разбира́ть.** *Да разправимъ сега стокѫ-тѫ, по послѣ щемъ видимъ кому да ѭ прѣдадемъ.* 8) Нѣчто разбъркано турямь нарядъ; оправямь; **выпу́тывать, отпу́тывать, распу́тывать, поправля́ть.** *Разправямь си косѫ-тѫ*, рѣшѭ ѭ да си оправи; **раздѣли́ть, прибра́ть во́лосы на головѣ.**

Да ми пушишь товаръ чешлы,
Товаръ чешлы, странж хумж,
Да си измыых главище-то,
Да си разправыж косище-то! *Пѣс.*

Разправюмь клонье-то, оправюмь гы, раздѣлюмь гы да врьвять право.

Расти, Боринче, порасти,
Че ти е майка рождена,
Всякы сутренж дохожда,
Та ти кореню полива,
И ти врьшье-то разправіа. *Пѣс.*

9) Направюмь, отварюмь пжть на нѣчто да врьви; оправюмь.

Маламка цвѣтие разсажда,
Стоянъ водж-тж разправи,
Да ся цвѣтие-то полива. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл възвр.* Имамь съ нѣкого нѣчто; **вѣдаться.** 2) Виждамь си съ нѣкого работж-тж, прѣкжсвамь си съ него смѣткыты; разплащамся, наплащамся, отплащамся; **расправля́ться, раздѣлываться съ кѣмъ, квита́ться.** 3) Откжсвамся, махвамся, отдѣлюмся, избавюмся, отрьвавамся; **отвя́зываться, отдѣлываться, отдува́ться.** *Едвамь ся разправихъ съ него.* 4) Мжчжся, трудыся, залѣгамь, чалжштисвамь; **возиться.** 5) *гл. вз.* Прѣпирамся, карамся, дѣкамся, спорыся; **спо́рить, перекоря́ться.** *Млъкнѣте, стига сте ся разправюли.* 6) *гл. стр.* Бывамь разправюнъ. — *Разправюмь нѣкого,* глядамь, грыжжся за него, врьшж му работы-ты. *Съ вилы да тя разправють!* клятва. — *Разправюмь съ ржцѣ, съ главж,* съ махание и врьтѣние ржцѣ, съ клатение главж искамь да разправыж, да разкажыж да разбержть.

Разпра́вюане, *с. ср.* отъ **разпра́вюмь** и **разпра́вюмся.**

Разпрамато́самь, *гл. свр.* отъ **разпрамато́свамь. —санъій,** *прич. стр.*

Разпрамато́свамь и **разпрамато́сувамь** (**да разпрамато́самь**), *гл. д.* Разлагамь, наряждамь праматарскж стокж на показъ, отварюмь сергиж.

Разпра́нъій, **нъ, на, но,** *прич. стр.* отъ **разпе́рж.** *Hаде като разпранъ,* много, лакомо.

Разпра́тж, **ишь,—тилъ,** *гл. свр.* отъ **разпра́щамь. —тенъій,** *прич. стр.*

Разпра́швамь и **разпра́шюмь** (**да разпра́шиж**), *гл. д.* Разпытвамь; **распра́шивать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь разпрашенъ; разпытвамся.

Тугинчя, младо юбанчя,
Лели мя прашiашь, разпрашiашь,
Право ке ти кажiамь. *Пѣс.*

Разпра́шване и **разпра́шюане,** *с. ср.* отъ **разпра́швамь.** Разпытване.

Разпра́шиж, **ишь,—шилъ,** *гл. свр.* отъ **разпра́швамь. —шенъій,** *прич. стр.*

Разпра́щамь (**да разпра́тж**), *гл. д.* Пращамь на много мѣста, на мнозинж; **рассыла́ть. —мся,** *гл. стр.* Бывамь разпратенъ; **рассыла́ться.**

Разпра́щане, *с. ср.* отъ **разпра́щамь.**

Разпри́дамь (**да разпрядж**), *гл. д.* Напрядено разваљмь, прѣпрядено съ прядение отпущамь, разсуквамь. **—мся,** *гл. въвзр.* Начинамь да прядж тврьдѣ много; **распря́сться.**

Разпри́дане, *с ср.* отъ **разпри́дамь.**

Разприка́жыж (**да ся**), **ешь,—ка́зался,** *гл. въвзр.* Да земж да приказвамь тврьдѣ много; да ся заприказвамь.

Разпрода́вамь (**да разпрода́мь**), *гл. д.* Продавамь всичко, что имамь за продань; изпродавамь; **распродава́ть —мся,** *гл. стр.* Бывамь разпродаденъ; изпродавамся; **распродава́ться.**

Разпрода́ване, *с. ср.* отъ **разпрода́вамь** и **разпрода́вамся.**

Разпрода́мь, **даде́шь,—да́дохъ,—да́лъ,** *гл. свр.* отъ **разпрода́вамь.**

Разпро́снж, **ешь,—нжлъ,** *гл. свр.* отъ **разпрости́рамь. —снжтъій,** *прич. стр.* Разпрострѣнъій.

Разпрости́рамь (**да разпро́стрж** и **да разпро́снж**), *гл. д.* Простирамь на разны мѣста. **—мся,** *гл. стр.* и *въвзр.* 1) Простирамся на разны мѣста. 2) Простирамся, изтягамся. *Разпрострѣлся колкото е длъгъ.*

Разпрости́ране, *с. ср.* отъ **разпрости́рамь** и **разпрости́рамся.**

Разпространя́, **и́шь,—ни́лъ,** *гл. свр.* отъ **разпространя́вамь. —ненъій,** *прич. стр.*

Разпространя́вамь (**да разпространя́**), *гл. д.* Прьскамь, разнасюмь на много мѣста; разпрьсвамь; **распространя́ть. —мся,** *гл. стр.* и *въвзр* Прьскамся, разносюмся на много мѣста; **распространя́ться.**

Разпространя́ване, *с. ср.* отъ **разпространя́вамь.**

Разпро́стрж, **ешь,—рѣлъ,** *гл. свр.* отъ **разпрости́рамь. —рѣнъій,** *прич. стр.*

Разпру́жыж, **ишь,—жилъ,** *гл. свр.* отъ **разпру́жюмь. —женъій,** *прич. стр*

Разпру́жюмь и **разпру́жвамь** (**да разпру́жыж**), *гл. д.* Простирамь, распростирамь. **—мся,** *гл. въвзр.* и *стр.* Простирамся, разпростирамся.

Разпру́жюане и **разпру́жване,** *с. ср.* отъ **разпру́жюмь.**

Разпру́самь (**да ся**), *гл. въвзр. свр.* Да земж да прусамь тврьдѣ много.

Разпрѣ́пкамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да прѣпкамь твърдѣ много.

Разпрѣ́хамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да прѣхамь твърдѣ много.

Разпрѣ́свамь и разпрѣ́снувамь (да разпрѣ́снѫ), *гл. д.* Разпрьсквамь.

Разпрѣ́скамь, *гл. свр.* отъ **разпрѣ́сквамь.** **—сканъій**, *прич. стр.*

Разпрѣ́сквамь и разпрѣ́скувамь (да разпрѣ́скамь), *гл. д.* Разпрьсвамь: 1) Прьскамь, врьгамь на разнъı странъı; разврьгвамь; **разбра́сывать.** 2) Разгонвамь, разпелѣвамь, разтирвамь; **разгоня́ть, разсѣва́ть.**

Пенка кончя-то възсѣднѫ,
Вънъ отъ вратника излѣзнѫ,
Чифте пищовъı изпустнѫ,
Че си сватбѫ-тѫ посрѣщнѫ,
И си кончя-то прѣпустнѫ,
Че си сватбѫ-тѫ разпрьснѫ. *Пѣс.*

3) Правѭ да ся чюе, да ся разчюе, да ся разнесе, да иде на далечь; разпространѭвамь; **разсѣвать, распространя́ть.** *Разпрьска лоши думъı.* 4) Направѭмь нѣчто на кѫсовъı, на парчета; прьскамь, пукамь, разпуквамь; **взрыва́ть.** *Разпрьснѫ цѣлѫ-тѫ скалѫ. Разпрьснѫ му главѫ-тѫ.* **—мся**, 1) *гл. възвр.* Разнисамся, разносѭмся, разтурѭмся, разотивамся; **расходи́ться.** 2) Простирамся, прьскамся, разнисамся на разнъı странъı; разпространѭвамся; **разсѣваться, распространя́ться.** 3) Вдигамся, махкамся, прьскамся, разносѭмся; **разсѣваться.** *Облаци-ти щѫть ся разпрьснѫть и врѣмя-то ще ся оправи.* 4) Прьскамся, пукамся, разпуквамся; **ло́пать, ло́паться.** *Глава-та ми ще ся разпрьсне отъ болкъı.* 5) *гл. стр.* Бъıвамь разпрьсканъ, разпрьснѫтъ.

Разпрѣ́скванѥ, *с. ср.* отъ **разпрѣ́сквамь** и **разпрѣ́сквамся.**

Разпрѣ́сникъ, *с. м.* Който харчи, прьска унесвѣсть; прахосникъ, разсъıпникъ, развѣй-прахъ, разпелѣй-прахъ, разбий-прътинѫ; **мотъ, моты́га, вертопра́хъ, расточи́тель.**

Разпрѣ́сница, *с. ж.* Коıато харчи, прьска унесвѣсть; прахосница, разсъıпница; **расточи́тельница.**

Разрѣ́снѫ, **ешь,—нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **разпрѣ́свамь.** Да разпрьскамь. **—снѫтъій**, *прич. стр.* **—снѫто**, *нар.* **вразбро́съ, враски́дку, по́розвь.**

Разпрѣ́стица, *с. ж.* Мѣра длъга отъ врьха на показалеца, до врьха на кутля то, кога сѫ разперени. *Разпрьстица-та е по́-малка отъ пядѫ.*

Разпрѣ́тамь, *гл. свр.* отъ **разпрѣ́твамь.** **—танъій**, *прич. стр.*

Разпрѣ́твамь и разпрѣ́тувамь (да разпрѣ́тамь), *гл. д.* Запрѣтано отравıамь; разравıамь, ожıарıавамь.

Разпрѣ́тванѥ и разпрѣ́тyванѥ, *с. ср.* отъ **разпрѣ́твамь.**

Ра́зпрѫ, **ешь,—пря́лъ**, *гл. свр.* отъ **разпи́рамь.** Да запрѫ, да спрѫ.

Разпря́гамь и разпря́гнувамь (да разпря́гнѫ), *гл. д.* 1) Волъ или друго животно, впрягнѫто въ кола, въ яремъ, пущамь; изпрягамь, отпрягамь, отжеглıувамь; **отпряга́ть, выпрягать, распряга́ть, откла́дывать.** 2) Нѣчто впрягнѫто, сгънѫто развалıамь, разтварıамь; разгъвамь, раздиплıувамь. **—мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Бъıвамь разпрягнѫтъ.

Разпря́ганѥ и разпря́гнуванѥ, *с. ср.* отъ **разпря́гамь.**

Разпрядѫ́, **ешь, — пря́дохъ, — пря́лъ**, *гл. свр.* отъ **разпри́дамь.** **—де́нъій**, *прич. стр.*

Ра́зпрıа, *с. ж.* Прѣпиранѥ, прѣпорица, прѣпирнıа, каранѥ, свада; **споръ.**

Разпу́камь, *гл. свр.* отъ **разпу́квамь.** **—канъій**, *прич. стр.*

Разпу́квамь и разпу́кнувамь (да разпу́кнѫ и да разпу́камь), *гл. д.* Пукамь на разнъı мѣста; разпрьсвамь, разбивамь, разцѣпвамь, попуквамь. **—мся**, *гл. възвр.* 1) Попуквамся, разцѣпвамся, разпрьсвамся, разбивамся. 2) Цьввамь, разцьвтѣвамся, разтварıамся, разпулвамся, пукамся.

Разпу́кванѥ, *с. ср.* отъ **разпу́квамь** и **разпу́квамся.**

Разпу́кнѫ, **ешь,—нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **разпу́квамь.** **—нѫтъій**, *прич. стр.*

Разпу́лвамся и разпу́лıамся (да ся разпу́лѭ), *гл. възвр.* 1) Разглеждамь, обглеждамь, оглеждамь, изглеждамь, прѣглеждамь наоколо; **обгля́дывать, осма́тривать, обзира́ть.**

Та скачися на високъı чардаци,
Разпулися на кафезлии пенджеръı,
Разпулися горѣ долу конъ поле,
Да ми видишь младъ господарь дѣ грядить. *Пѣс.*

Очи, црьнъı очи,
Что не ся разпулите
По широко поле,
По бѣлъı друмовъı? *Пѣс.*

Когъ излѣзе млада Ѩнкулица,
Си ся качи на диванъ високъій,
Ся разпули по горѫ зеленѫ,
Что да видить чюдо и голѣмо? *Пѣс.*

Ся извачи Бѣда на хамбаръ-тъ,
Ся разпули Бѣда горѣ-долѣ,
Горѣ-долѣ Бѣда по бѣлъ Вардаръ. *Пѣс.*

2) Пукамся, разпуквамся, цьввамь, разцьв-

тѣвамся, разтварямся. *Святъ Георгию му ся цвѣтѭ разпули.*

Разпу́лванѭ и **разпу́лянѭ**, *с. ср.* отъ **разпу́лвамся.**

Разпу́лѭ (да ся), **ишь,—лилсн,** *гл. свр.* отъ **разпу́лвамся.**

Разпу́скамь (да разпу́снѫ), *гл д.* Разпущамь

Разпу́сканѭ, *с ср.* отъ **разпу́скамь.** Разпущанѭ.

Разпу́снѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **разпу́скамь. —снѫтый,** *прич. стр.* 1) По знаменованѭ-то на глагола. 2) Като *пр.* Разгаленый; **изнѣженный.** 2) Разгащеный, разгайденый —**снѫто.** *нар.* Нашироко; **машисто.** *Живѣе разпуснѫто,* харчи много.

Разпу́стнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **разпу́щамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Ра́зпустъ, *с. м* 1) Слобода, слободиѭ, волѭ; **свобо́да.** *Давашь на дѣца-та много разпустъ.* 2) Дни-ти слѣдъ Димитровъ-день, когато ся свръшва година-та на цѣненъı-тъı до тоѭ день, та тѣ ся разотивать по домовъı-тъı си; разпущенѭ. 3) Лѣтно свободно врѣмя, кога училища-та и другъı мѣста не работять; **вака́нція, кани́кулы.**

Разпу́стѫ, ишь,—стилъ, *гл. свр.* отъ **разпу́щамь. —стеный,** *прич. стр.*

Разпу́хамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Даземѫ да пухамь тврьдѣ много.

Разпу́хвамь и **разпу́хнувамь (да разпу́хнѫ),** *гл. ср.* Подпухвамь, напухвамь, издувамся, надувамся, набъбвамь, шюпвамь, бабунѭсвамь, кабардѭсвамь; **подыма́ться, всходи́ть, напу́чиваться, вздува́ться, надува́ться.**

Разпу́хванѭ и **разпу́хуванѭ,** *с. ср.* отъ **разпу́хвамь.**

Разпу́хнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **разпу́хвамь.**

Разпу́швамь и **разпу́шѭмь (да разпу́шѭ),** *гл. д.* На запушено махвамъ запушалкѫтѫ; отпушвамь, оттъıквамь; **отку́поривать, оттыка́ть, раску́поривать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да пушѭ тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бъıвамь разпушенъ.

Разпу́шванѭ и **разпу́шѭнѭ,** *с. ср.* отъ **разпу́швамь** и **разпу́швамся.**

Разпу́шѭ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разпу́швамь. —шеный,** *прич. стр.*

Разпу́щамь (да разпу́стѫ, да разпу́щѫ и да разпу́стнѫ), *гл. д.* Разпускамь: 1) Давамъ волѭ да ся разидѫть; **распуска́ть.** 2) Пущамь, оставямь, докарвамь да врьви, да тече на разнъı странъı.

> Лели изкарахѫ водѫ студенѫ,
> Та ѭ изкарахѫ на Еди-кули,
> Та направи чешма шадарванъ,
> Шадарванъ сосъ четъıредесять чепа,
> Та разпущи водъı студенъı,
> Водъı студенъı низъ града Солуна. *Пѣс.*

3) Пущамь, пращамь на разнъı странъı; разпращамь.

> Че отиде у Стамбула града,
> Па разпустнѫ до три ми телале,
> Та вика три дни и три нощи:
> Нѣма дѣтя нидѣ погубено,
> Нѣма дѣтя нидѣ заплѣнено,
> Нѣма дѣтя нидѣ заробено. *Пѣс.*

4) Правѭ нѣчто по́-широко или по́-длъго; **раста́вливать, раставля́ть.** *Разпущамь дрѣхѫ, сукманъ* 5) Нѣчто изопнѫто, стягнѫто направямь да е по-слабо; розслабвамь, отслабвамь, отпущамь; **отпуска́ть, опуска́ть, отдава́ть.** *Разпустни колана на коня, вѫже-то.* 6) Давамь волѭ, изинъ нѣкому да прави каквото си ще, дрьжѭ нѣкого слабо; отпущамь, оставямь. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь по́-широкъ или по́-длъгъ; ослабвамся, разслабвамся, отпущамся; **отдаваться, обтя́гиваться.** *Вѫже-то ся разпуща,* разслабвася, става по-длъго. 2) Добъıвамь дрьзость, срьдце; отпущамся, ослобождавамся, отварямся. 3) Зимамь да живѣѭ по-нашироко. *Да ся разпустнемь като ножичкѫ въ огнь.* 4) Не ся дрьжѫ здраво, не си глядамь работъı-тъı добрѣ; отпущамся, оставямся. 5) *гл. стр.* Бъıвамь разпустнатъ.

Разпу́щанѭ, *с ср.* отъ **разпу́щамь** и **разпу́щамся.**

Разпуще́нѭ, *с. ср.* Така понѣйдѣ нарпчать 27 Октомврия; распустъ въ 2-то знам.

Разпу́щѫ, ишь,—щилъ, *гл. свр.* отъ **разпу́щамь.** Да распустѫ, да разпустнѫ, да разпуснѫ. **—щеный,** *прич. стр.*

Разпѣ́камь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да пъкамь тврьдѣ много.

Разпѣ́хамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да пъхамь тврьдѣ много.

Разпѣ́хтѫ (да ся), **и́шь,—тѣлся,** *гл. възвр. свр.* Да ся разпъшкамь.

Разпѣ́шкамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да пъшкамь тврьдѣ много.

Разпъ́тамь, *гл. свр.* отъ **разпъ́твамь. —таный,** *прич. стр.*

Разпъ́твамь и **разпъ́тувамь** (да разпъ́тать), *гл. д.* Пътамь нѣкого, многимъ за нѣчто съ цѣль да го научѫ; разпрашвамь, прѣпрашвамь; **распра́шивать. —мся,** *гл. стр.* Бъıвамь разпъıтанъ.

Разпъ́тванѭ и **разпъ́туванѭ,** *с. ср.* отъ **разпъ́твамь.**

Разпъ́щвамь и **разпъ́щувамь** (да разпъ́щѫ), *гл. д.* Нѣчто запъıщено разваламь; отпъıщвамь, отпръıщвамь, обушвамь, отюш-

вамъ; **отпру́живать, отпружа́ть.** —**мся,** *гл. възвр* и *стр.* Отпъщвамся, отпрыщвамся, отюшвамся; **отпру́живаться.**

Разпъ́щване и **разпъ́щуване,** *с. ср.* отъ **разпъ́щвамъ.**

Разпъ́щж, ишь,—щилъ, *гл. свр.* отъ **разпъ́щвамъ.** —**щеный,** *прич. стр.*

Разпьвамъ (да разпѣнж), *гл. д.* Разпьнвамъ.

Разпьна́лка, *с. ж.* Тояга, която дрьжи прьво-то кросно на станъ да не ся отвива; обтягъ, окрѣпалка, повратулка, поврьтало.

Разпѣнвамъ и **разпѣнувамъ (да разпѣнж),** *гл. д.* Разпьвамъ: 1) Разпинамъ и въ тритѣ знаменованиа. 2) Разтварямъ, опвамъ, курдисвамъ, турямъ, поставямъ, настанявамъ; **разбива́ть, раски́дывать.** *Чергари разпьнали черги-тѣ си.* 3) Нѣчто запьна то откачямъ; отпьвамъ, низпрягамъ. —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бывамъ разпьнатъ; отпьвамся.

Разпѣнване и **разпѣнуване,** *с. ср.* отъ **разпѣнвамъ.** Разпьване.

Ра́зпьнкы, *с. ж. мн.* Разпойница, пржгъ, пржгли, зжбци, напрузци, напржжкы.

Разпѣнж, ешь,—налъ и **—пяхъ,—пялъ,** *гл. свр.* отъ **разпѣнвамъ** и **разпѣвамъ.** Да разпнж. —**натый** и **—пятый,** *прич. стр.* Разпнатый.

Разпѣплювамся (да ся разпѣплж), *гл. възвр.* Начинамъ да пьплж твьрдѣ много, да пьплемъ мнозина; да ся разшявамъ; **распа́лзываться, повора́шиваться.**

Разпѣплж (да ся), ешь,—лался, *гл. свр.* отъ **разпѣплювамся.**

Разпѣстрювамъ (да разпѣстрж), *гл. д.* Пьстрж на разны страны; **распещря́ть, расписывать.** —**мся,** *гл. стр.* Бывамъ разпьстренъ.

Разпѣстрюване, *с. ср.* отъ **разпѣстрювамъ** и **разпѣстрювамся.**

Разпѣстрж, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разпѣстрювамъ.** —**реный,** *прич. стр.*

Разпѣвамъ (да разпѣж), *гл. д.* Повтарямъ да пѣж, чтото другъ е пѣлъ прѣди мене. *Едни пѣжтъ, другы разпѣвать.* —**мся,** *гл. възвр.* Начинамъ да пѣж твьрдѣ много; **распѣться.**

Разпѣване, *с. ср* отъ **разпѣвамъ** и **разпѣвамся.**

Разпѣнвамъ и **разпѣнямъ (да разпѣнж),** *гл. д.* Направямъ нѣчто на пѣнж, направямъ нѣчто да ся покрые съ пѣнж; **вспѣнивать.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамъ на пѣнж, покрывамся съ пѣнж; **вспѣниваться.** 2) Ядосвамся, кыпвамъ. *Разпѣнился като бѣсно кучя.* 3) *гл. стр.* Бывамъ разпѣненъ.

Разпѣнване и **разпѣняне,** *с. ср.* отъ **разпѣнвамъ** и **разпѣнвамся.**

Разпѣнж, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **разпѣнвамъ.— неный,** *прич. стр.*

Разпѣня́вамъ (да ся), ишь,—вился, *гл. възвр. свр.* 1) Да станж на пѣнж, да ся покрыж съ пѣнж; да ся разпѣнж; **вспѣниться.** 2) Да ся разядосамъ, да кыпнж съ пѣнж въ уста; да ся разпѣнж. —**веный,** *прич. стр.* По знаменоване-то на глагола.

Разпѣж (да ся), ешь, — пѣялъ, *гл. свр.* отъ **разпѣвамся.**

Разпждж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разпжждамъ.** —**деный,** *прич. стр.*

Разпжждамъ и **разпждвамъ (да разпждж),** *гл. д.* Изпжждамъ, отпжждамъ, пропжждамъ, изгонвамъ, прогонвамъ, разгонвамъ, прокудвамъ; **прогоня́ть, выгоня́ть, отгоня́ть, разгоня́ть, высыла́ть, отсыла́ть, выжива́ть.** —**мся,** *гл. стр.* Бывамъ разпжденъ.

Разпжждане и **разпждване,** *с. ср.* отъ **разпжждамъ.**

Разпжпвамся и **разпжпямся (да ся разпжпж),** *гл. възвр.* За пжпкж: разтварямся, пукамся, цьввамъ; **распуска́ться.**

Разпжпване и **разпжпяне,** *с. ср.* отъ **разпжпвамся.**

Разпжпж (да ся), ишь, — пилея, *гл. свр.* отъ **разпжпвамся.**

Разпжть, *с. м.* и **разпжтия,** *с. ж.* Разкрьстница, крьстопжть.

Молж ти ся, Ралине юначе,
Не губи мя въ това пусто поле,
Нъ мя води на пжть на крьстопжть,
На разпжтие на друмъ на раздрумъ. *Пѣс.*

Разпя́тый, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **разпѣнж.** Разпьнатый; **распя́тый.** *Тръкалястъ татко, разпята майка, шюпливы дѣца?* Гат.—Чекржкъ съ врьтяшкж и цѣвы. — *Разпятый пятъкъ,* пятъкъ прѣзъ страстнж-тж недѣлж, великый пятъкъ; **пя́тница страстно́й недѣли.** *Нѣкои селяни празднувать разпяты (великы) пятъци.*

Разрабо́твамъ и **разрабо́тувамъ (да разрабо́тж),** *гл. д.* 1) Работж нѣчто добрѣ, направямъ нѣчто както трѣбва; изработвамъ, обработвамъ; **обрабо́тывать, разрабо́тывать, обдѣлывать.** *Разработихъ си нивы-тѣ,* разорахъ гы, наторихъ гы както трѣбва. 2) Работж съ нѣчто та го направямъ да работи, да врьви добрѣ; **обде́рживать, обка́тывать, разрабо́тывать.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамъ да работж твьрдѣ много; отварямся. 2) *гл. стр.* Бывамъ разработенъ. *Мрьзеливи-ти по вечерьж ся раз-*

работвать. Мрьзеливи-ты жены у сжботж вечерь ся разработвать.

Разрабо́тванıе, *с. ср.* отъ **разрабо́твамь** и **разрабо́твамся.**

Разрабо́тж, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **разрабо́твамь.** —тенъıй, *прич. стр.*

Разра́вıамь (да разро́выж), *гл. д.* Разроввамь, разровıамь: 1) Нѣчто заровено открывамь; отравıамь, отроввамь, откопавамь, разкопавамь, разрывамь; **разрыва́ть, раска́пывать, взрыва́ть, вска́пывать.** 2) За огънь: разпрѣтвамь, ожıаравıамь. 3) Брькамь, ровыж нѣчто; разбрькамь; **перерыва́ть, перемѣшивать.** —**мся,** *гл. стр.* Бывамь разровенъ.

Разра́вıанıе, *с. ср.* отъ **разра́вıамь.** Разроввание, разровıанıе.

Разра́ствамся и **разра́стнувамся** (да ся разрастж и да ся разра́стнж), *гл. възвр.* Начинамь да растж тврьдѣ много; порраствамь. *Разрастеся на голѣмо дрьво.*

Разра́стванıе и **разра́стнуванıе,** *с. ср.* отъ **разра́ствамся.**

Разра́стнж (да ся), ешь,—нжлся, *гл. свр.* отъ **разра́ствамся.**

Разрастж́ (да ся), ешь,—ра́стохся, *гл. свр.* отъ **разра́ствамся.**

Разрева́вамь (да разревж́), *гл. д.* Направıамь, накарвамь нѣкого, нѣчто да реве; разплаквамь. —**мся,** *гл. възвр.* Начинамъ да ревж; разплаквамся. *Разревался като магаря. Магарета-та ся разреваха.*

Разрева́ванıе, *с. ср.* отъ **разрева́вамь** и **разрева́вамся.**

Разре́вамь, *гл. д.* Разкарвамь, разгонвамь, растирвамь, разпелѣвамь.

> Мама Стоıану думаше:
> Не си разревай стадо-то
> Низъ самодивскж падинж,
> Или като го разреваш,
> Съ мѣденъ си кавалъ не свири,
> Да ми тя дива не чюе. *Пѣс.*

Разревж́, е́шь,—ва́лъ, *гл. свр.* отъ **разрева́вамь.** —ва́нъıй, *прич. стр.*

Разри́нвамь и **разри́нувамь** (да разри́нж), *гл. д.* 1) Ринж нѣчто на разны страны, съ ринатıе разпрьскамь. 2) Порпнвамь, изринвамь, огрибамь; **огреба́ть.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да ринж тврьдѣ много. 2) *гл. стр.* Бывамь разринатъ.

Разри́нванıе и **разри́нуванıе,** *с. ср.* отъ **разри́нвамь.**

Разри́нж, ешь,—налъ, *гл. свр.* отъ **разри́нвамь.** —натъıй, *прич. стр.*

Разри́нж, ешь,—нжлъ, *гл. д. свр.* Да разкарамь, да растирж, да разгонж.

> Стоıанъ си майка не слуша,
> Ноль си стадо-то разринж
> Низъ самодивскж падинж,
> Съ мѣденъ си кавалъ засвири,
> Самодивж си' поканн,
> Да дойде да ся поборять. *Пѣс.*

Разро́би (да ся), —ро́билося, *гл. безл. свр.* Зели да работять, да плѣнять.

> Размирилося, разробилося,
> Та старо губять, а младо робять. *Пѣс.*

Разро́ввамь и **разро́вувамь** (да разро́выж), *гл. д.* Разравıамь.

Разро́выж, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разра́вıамь** и **разро́вıамь.** —**ро́венъıй,** *прич. стр.*

Разро́вıамь (да разро́выж), *гл. д.* Разравıамь, разроввамь.

Разро́га, *с. ж.* Кога единъ тягли на еднж странж, а другъ на другж; несъгласие, неслога, несговоръ, раздоръ; **несогла́сица, несогла́сiе.** *Безъ Бога — разрога. Око камъ Бога, срьдце камъ разрога.*

Разро́нвамь и **разро́нıамь** (да разро́нж), *гл. д.* Ронж нѣчто на разны мѣста. —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Ронжся на разны страны.

Разро́нванıе и **разро́нıанıе,** *с. ср.* отъ **разро́нвамь.**

Разро́нж, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **разро́нвамь.** —**ненъıй,** *прич. стр.*

Разросж́ (да ся), и́шь,—си́лся, *гл. възвр. свр.* Да земж да росж, да заросж.

> Что гора-та на росıанъ мирише,
> Ѩ поле-то на чрьвенъ триндафилъ? —
> Да ли 'ми ся е гора-та развила,
> Или ми ся е росıанъ разросилъ? *Пѣс.*

Разро́швамь и **разро́шıамь** (да разро́шж), *гл. д.* Направıамь нѣчто да стане рошıаво; рошж, разчѐрлıамь, разбучıавамь, набучıавамь, разрошıавıамь; **клочи́ть, клокати́ть, еро́шить, пу́тать, шеро́шить, взъеро́шивать, растрёпывать, склóчивать.** *Разрошихъ си косж-тж.* —**мся,** *гл. възвр.* Рошж си косж-тж; рошжся, разрошıавıамся, разбучıавамся, набучıавамся; **взъеро́шиваться.** *Разрошилася като чюмж.*

Разро́шванıе и **разро́шıанıе,** *с. ср.* отъ **разро́швамь** и **разро́швамся.**

Разро́шж, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разро́швамь.** Да разрошıавж. —**шенъıй,** *прич. стр.* Разрошıавенъıй; **растрёпанный, всклоко́ченный, взъеро́шенный.**

Разрошı́авж, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разрошı́авамь.** Да разрошж.

Разрошı́авıамь (да разрошı́авж), *гл. д.* Разрошвамь, разрошıамь.

Разру́двамь и **разру́дувамь** (да разру́дж), *гл. д.* Гасж варь; **мори́ть и́звѣсть.**

Разру́дванıе и **разру́дуванıе,** *с. ср.* отъ **разру́двамь.** Гасенıе варь.

Разру́джѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разру́двамь. —деный,** *прич. стр.*

Разру́камь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да рукамь твърдѣ много.

Разру́твамь и разру́тувамь (да разру́тѫ), *гл. д.* Събарямь, разваля̀мь, разрушя̀мь; **разруша́ть. —мся,** *гл. стр.* Бывамь разрутенъ.

Разру́тване и разру́туване, *с. ср.* отъ **разру́твамь.** Разрушяне.

Разру́тѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **разру́твамь. —теный,** *прич. стр.*

Разру́чкамь, *гл. свр.* отъ **разру́чквамь. —каный,** *прич. стр.* Разрутеный.

Разру́чквамь и разру́чкувамь (да разру́чкамь), *гл. д.* Разва̀лямь, разрушямь, разрутвамь, събарямь. **—мся,** *гл. възвр.* Бывамь разручканъ.

Разрушѫ́, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **разру́шямь. —ше́ный,** *прич. стр.*

Разру́шямь (да разрушѫ́), *гл. д.* Развалямь, разрутвамь, разручквамь, събарямь; **разруша́ть. —мся,** *гл. стр.* Бывамь разрушенъ; **разруша́ться.**

Разру́шяне, *с. ср.* отъ **разру́шямь и разру́шямся.**

Разръва́вамь (да разръвѫ́), *гл. д.* Съ ръване раздѣлямь, разкѫсвамь, нападамь нѣчто. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да ръвѫ твърдѣ много. *Разръвалися като кучета.* 2) *гл. стр.* Бывамь разрьванъ.

Разръва́ване, *с. ср.* отъ **разръва́вамь и разръва́вамся.**

Разръвѫ́, е́шь,—ва́лъ, *гл. свр.* отъ **разръва́вамь. —ва́ный,** *прич. стр.*

Разръ́iвамь (да разры́ѭ), *гл. д.* Разравямь, разкопавамь; **разрыва́ть. —мся,** *гл. стр.* Разравямся, разкопавамся; **разрыва́ться.**

Разръ́iване, *с. ср.* отъ **разръ́iвамь.** Разравяне, разкопаване.

Разръ́iтамь, *гл. свр.* отъ **разръ́iтвамь. —таный,** *прич. стр.*

Разръ́iтвамь и разръ́iтувамь (да разры́тамь), *гл. д.* Съ рътане разпрьскамь на разнъı странъı. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да рътамь твърдѣ много. *Разръталися като магарета.* 2) *гл. стр.* Бывамь разрътанъ.

Разръ́iтване и разръ́iтуване, *с. ср.* отъ **разръ́iтвамь.**

Разръ́iѭ, ешь,—ры́лъ, *гл. свр.* отъ **разръ́iвамь. —ръ́iтый,** *прич. стр.*

Разрѣджѫ́, и́шь,—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **разрѣ́ждамь. —де́ный,** *прич. стр.*

Разрѣ́ждамь и разрѣдя́вамь (да разрѣджѫ́), *гл. д.* 1) Размѣствамь на по́-рѣдко; **разрѣжа́ть.** 2) Нѣчто гѫсто правѭ по́-рѣдко; **нарѣживать, разбавля́ть. —мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Бывамь разрѣденъ, ставамь по́-рѣдъкъ, размѣщамся на по́-рѣдко; **разрѣжа́ться.** *Рѣпа-та колкото ся разрѣдява, по́-ядра става.*

Разрѣ́ждане и разрѣдя́ване, *с. ср.* отъ **разрѣ́ждамь.**

Разрѣ́жѭ, ешь,—рѣзахъ, *гл. свр.* отъ **разрѣ́звамь. —рѣзаный,** *прич. стр.*

Разрѣ́звамь и разрѣ́зувамь (да разрѣ́жѭ), *гл. д.* 1) Рѣжѫ нѣчто на кѫсовъı; нарѣзвамь; **разрѣзывать.** 2) Разпирамь, разпарямь, разпорвамь, разкормювамь, изкормювамь; **взрѣзывать, выпа́рывать.** 3) Разврьгамь, размѣтамь данъкъ, паръı възъ селянъı, да знае всякой, какво му ся пада да плаща. *Разрѣзахъ паръı-тъı въ село то.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь разрѣзанъ.

Разрѣ́зване и разрѣ́зуване, *с. ср.* отъ **разрѣ́звамь.**

Разрѣ́швамь и разрѣ́шямь (да разрѣ́шѭ), *гл. д.* Рѣшѫ нѣчто да бухне, да бѫде добрѣ срѣсано; **расчёсывать.** *Разрѣшилъ си косѫ-тѫ.*

> Стоянъ си Гюли говори:
> Ѩ речи на по̀-малкѫ-тѫ,
> Като щѫть да мя обѣсять,
> Ризѫ-тѫ да ми оперѫть,
> Перчима да ми разрѣшять,
> Че ми е драго, Гюло-ле,
> Кога юнака обѣсять,
> Риза-та да му ся бѣлѣе,
> Перчимъ-тъ да му ся вѣе. *Пѣс.*

Разрѣ́шване и разрѣ́шяне, *с. ср.* отъ **разрѣ́швамь.**

Разрѣ́шѭ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **разрѣ́швамь. —шеный,** *прич. стр.*

Разрѣшѫ́, ишь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **разрѣшя́вамь. —ше́ный,** *прич. стр.*

Разрѣшя́вамь (да разрѣшѫ́), *гл. д.* Давамь волѭ, изинъ; дозволявамь, изволявамь, позволявамь, допущамь; **разрѣша́ть, позволя́ть, допуска́ть.** *Дошьлъ гость, разрѣшилъ постъ.*

> Иорданъ Разходки думаше:
> Щѫ д'идѫ, моме хубава,
> При владыкѫ, старѫ патрикѫ,
> Много щѫ паръı да ѝ дамь,
> Три хилядъı карагрошевъı,
> Владъıци да нъı разрѣшять,
> Попове да нъı вѣнчяѭть,
> Мома Разходке хубава! *Пѣс.*

Разрѣшя́ване, *с. ср.* отъ **разрѣшявамь.** Изволяване

Разрядѫ́, и́шь,—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **разря́ждамь. —де́ный,** *прич стр.*

Разря́ждамь и разря́двамь (да разрядѫ́), *гл. д.* Турямь, разтурямь, наряждамь всяко нѣчто на мѣсто-то му.

Разря́ждане и разря́дване, *с. ср.* отъ **разря́ждамь.**

Разрясѫ (да ся), *ишь*, — *сялся*, *гл. възвр. свр.* Да пуснѫ рясы.

Ра́за, *с. ж.* 1) Много четалисто дрьво. 2) На кола разсоха, самобытна или прикована на края на потяглицѫ, дѣто ся закачя яремъ-тъ; гарванець.

Ра́садець, *ум. м.* отъ **ра́садъ**. Малко разсадъ.

Ра́садъ, *с. м.* Млады растения, които послѣ разсаждать; **разса́да.** *Кога садять разсадъ, не бъва да ся выка: помози Богъ, защото разсадъ-тъ ще изсъхне.*

Разсадѫ, *ишь*, — *дилъ*, *гл. свр.* отъ **разса́ждамь**. —**де́нъій**, *прич. стр.*

Разса́ждамь и **разсадя́вамь** (да разсадѫ), *гл. д.* 1) Млады растения, разсадъ, изваждамь отъ мѣсто-то, дѣто сѫ поникнали, и гы насаждамь на друго мѣсто; **разса́живать.** 2) Изваждамь растение отъ мѣсто-то му и го посаждамь на друго мѣсто; прѣсаждамь; **пересаживать, высаживать.** 3) Нѣчто израсло нагѫсто, натѣсно, садѫ на по́-широко; разрѣдявамь посадено; **отса́животь.** —**мся**, *гл. стр.* Бъівамь разсаденъ.

Разса́ждание и **разсадя́вание**, *с. ср.* отъ **разса́ждамь**.

Разса́лвамся и **разса́лямся** (да ся разсалѭ), *гл. възвр.* Запарвамся, спарвамся, подсичямся подъ мышници-ты и на другы мѣста, дѣто кожя-та ся трька. *За да не ся разсалю дѣтя, солять го.*

Разса́лвание и **разса́ляние**, *с. ср.* отъ **разса́лвамся**.

Разсалѭ́ (да ся), *ишь*, — *лился*, *гл. свр.* отъ **разса́лвамся.** —**ле́нъій**, *прич. стр.*

Разса́чямь (да разсѣкѫ), *гл. д.* Разсичямь.

Разсви́рвамь и **разсви́рювамь** (да разсвирѭ), *гл. д.* Свирѭ на стадо да ся запасе.

Овчярь край лове ходяше,
Сиво си стадо размамва,
Размамва и още разсвирва. *Пѣс.*

—**мся**, *гл. възвр.* Начинамь да свирѭ трьдѣ много. — *Срьдце ми ся е разсвирило*, прѣдчювствувамь, че ще мя сполѣти нѣчто бѣда.

Менѣ ми ся не вечеря,
Срьдце ми ся разсвирило,
Разсвирило, разпѣяло,
Ке ми бъде нѣчто спроти главѫ,
Ке ми бъде нѣчто коба. *Пѣс.*

Разсви́рвание, *с. ср.* отъ **разсви́рвамь** и **разви́рвамся.**

Разсви́рѭ (да ся), *ишь*, — *рился*, *гл. свр.* отъ **разсви́рвамся.**

Разсвѣтѫ (да ся), *ишь*, — *тился*, *гл. об. свр.* Да земѫ да свѣтѫ много; да свѣтнѫ.

Разсе́лвамь и **разсе́лямь** (да разсе́лѭ), *гл. д.* 1) Заселвамь на разны мѣста; **разселя́ть.** 2) Развалямь село.

Колко си села разселилъ,
Колко черковы изгорилъ. *Пѣс.*

Разсе́лвание и **разсе́ляние**, *с. ср.* отъ **разсе́лвамь.**

Разсе́лѭ, *ишь*, — *лилъ*, *гл. свр.* отъ **разсе́лвамь.** —**ленъій**, *прич. стр.*

Разсилѭ (да ся), *ишь*, — *лился*, *гл. възвр. свр.* Да ся напьнѫ, да ся засилѭ, да ся насилѭ да направѭ нѣчто; **сдѣлать уси́ліе.**

Ся разсили малечекъ Огненче,
Ѣ прѣсѣче хубавѫ невѣстѫ,
Си ѭ врьли въ она црьно море. *Пѣс.*

Ра́сица и **ра́сичка**, *ум. ж.* отъ **раза.**

Разси́чямь (да разсѣкѫ), *гл. д.* Разсачямь, съ сѣчение направямь нѣчто на кѫсовы; насичямь; **разсѣка́ть, разруба́ть.** —**мся**, *гл. стр.* Бъівамь разсѣченъ; **разсѣкаться, разруба́ться.**

Разси́чяние, *с. ср.* отъ **разси́чямь.** Разсачяние.

Разска́чямь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да скачямь трьдѣ много.

Разсла́ба, *с. ж.* Разслабъ: 1) Дрьжание нѣкого, нѣчто слабо, разпуснѫто; ослаба; **осла́ба, отпуще́ніе, снисхожде́ніе, послабле́ніе.** 2) Утѣха, утѣшение, услада, разтуха, покой, радость; **отра́да.**

Разсла́бвамь и **разсла́бямь** (да разсла́бнѫ), *гл. д.* 1) Стягнѫто, опнѫто нѣчто отпущамь; ослабямь, отслабямь; **ослабля́ть, отпуска́ть, опуска́ть, отдава́ть.** *Разслабвамь поясъ, коланъ;* **отпуска́ть по́ясъ, подпру́гу.** 2) Намалявамь силѫ-тѫ на нѣчто; ослабвамь; **разслабля́ть, ослабля́ть, обезси́ливать.** *Пиение-то го много разслаби.* 3) Дрьжѭ нѣкого, нѣчто слабо, давамь му волѭ, оставилъ сьмь го да прави, каквото си ще; разпущамь, отпущамь. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь слабъ, болнавъ; ослабвамь, ослабнѣвамь, ослабѣвамь, отпадамь, омалѣвамь; **разслабѣва́ть, ослабѣва́ть, обезси́лѣть, изнемо́чь, осо́бываться.** 2) Ставамь слабъ, халтавъ, отпуснѫтъ; ослабвамь, отслабвамь, отпущамся; **отдава́ться, расходи́ться.** 3) Зимамь да живѣѭ по́-нашироко, по́ съ много; отпущамся, разпущамся. 4) *гл. стр.* Бъівамь разслабенъ по знаменование-то на глагола.

Разла́бвание и **разсла́бяние**, *с. ср.* отъ **разсла́бвамь** и **разсла́бвамся.**

Ра́зслабно, *нар.* Нашироко, на много; галено. *Живѣе разслабно*, на разслабъ, нашироко, охално, слободно; **прово́льно.**

Разсла́бнѫ, *ешь*, — *нѫлъ*, *гл. д. свр.* Да разслабѭ. —**нѫтъій**, *прич. стр.* като

пр. Болнавъ, боленъ, слабъ; **разсла́бленный.** *Разслабнятъ человѣкъ.*

Ра́зслабъ, *с. м.* Разслаба. *На разслабъ,* разслабно, нашироко, охолно.

Разсла́бнж, **ишь,—билъ,** *гл. свр.* отъ **разсла́бвамь. —бенъый,** *прич. стр.*

Разсла́бıамь (да разсла́бнж), *гл. д.* Разслабвамь.

Разслу́швамь и разслу́шювамь (да разслу́шıамь), *гл. д.* Зачювамь и различıамь, что ся говори или выка; **разслы́шать.**

Разслу́шıамь, *гл. свр.* отъ **разслу́швамь. —шıанъый,** *прич. стр.*

Разсми́вамь (да разсмѣ́нж), *гл. д.* Направıамь, накарвамь нѣкого да ся смѣе, докарвамь нѣкому смѣхъ; разсмѣвамь, разсмѣшıавамь; **смѣши́ть, разсмѣши́ть, насмѣши́ть, пересмѣши́ть.** *Ты мене разсмѣй, тебе Господь да разсмѣе като пукнжлъ конь.* **—мся,** *гл. възвр.* Зимамь да ся смѣнж, дохожда ми смѣхъ, става ми весело; засмивамся, разсмѣвамся, разсмѣшıавамся.

Разсми́ванıе, *с. ср.* отъ **разсми́вамь** и **разсми́вамся.**

Разсмѣвамь (да разсмѣ́нж), *гл. д.* Разсмивамь, разсмѣшıавамь.

Разсмѣшнж́, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **разсмѣшıа́вамь. —ше́нъый,** *прич. стр.*

Разсмѣшıа́вамь (да разсмѣшнж́), *гл. д.* Разсмивамь, разсмѣвамь.

Разсмѣшıа́ванıе, *с. ср.* отъ **размѣшıа́вамь.** Разсмиванıе.

Разсмѣнж, **ешь,—смѣлъ,** *гл. свр.* отъ **разсми́вамь. —смѣ́нъый,** *прич. стр.*

Разснопıж́, и́шь,—пи́лъ, *гл. свр.* отъ **разснопıа́вамь. —пе́нъый,** *прич. стр.*

Разснопıа́вамь (да разснопıж́), *гл. д.* 1) Раздѣлıамь, разсичıамь свинıж на двѣ снопы; **пласта́ть.** 2) Направıамь нарѣзвамь нѣчто на снопы, на брусовы за да го посолıж; наснопıавамь; **мясни́чать, пласта́ть, распласта́ть. —мся,** *гл. стр.* Бывамь Разснопенъ.

Разсова́тъый, тъ, та, то, *пр.* Что има разсои, что е съ разсои; четалистъый; **развилистый, разсо́шистый.** *Разсовато дрьво. Разсоватъ колъ въ землж не влиза. Разсоватъ колъ не ся забива.*

Дѣ има дрьво высоко,
Высоко още кычисто,
Кычисто и разсовато,
Люлкж-тж да си прикачıж? *Пѣс.*

Разсо́й, *с. м.* Разсоха, разсоıа, соха, четалъ, чаталъ.

Разсолджи́йскъый, ска, ско, *пр.* Разсоловый. *Разсолджийска каца,* прѣсолева, лахнева. *Разпаднжлся като разсолджийскж кацж.*

Разсолецъ, *ум. м.* отъ **разсолъ.** Малко разсолъ.

Разсо́лница, *с. ж.* Разсолова вода, армиева чорба; сокъ, юва; **разсо́лъ капу́стный.**

Разсо́ловъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **разсолъ.** *Разсолова вода,* разсолница, сокъ, чорба отъ кысело зелıе, юва. *Таква рода—разсолова вода.*

Разсолъ, *с. м.* 1) Кысело зелıе, купусъ, прѣсолъ, лахна, армеıа; **ки́слая капу́ста.** 2) Вода съ разтопенж въ неıж соль за обсолıаванıе нѣчто; прѣсолъ, саламура; **разсо́лъ. —** *Зимѣ разсолъ и сланина, лѣтѣ крава и градина. Да ся скапешь у разсола!* Клятва. *Жлъты прасци въ тынıж лѣжятъ?* Гат. — Разсолъ.

Разсолнж́ (да ся), и́шь,—ли́лся, *гл. ср.* отъ **разсолıа́вамся.**

Разсолıа́вамся (да ся разсолнж́), *гл. възвр.* 1) Ѣмь нѣчто солено за да си земж сольтж; обсолıавамся. 2) Начинамь да солıж твърдѣ много.

Разсолıа́ванıе, *с. ср.* отъ **разсолıа́вамся.** Обсолıаванıе.

Разсополи́внж (да ся), ишь, — вился, *гл. възвр. свр.* Да ми потекжтъ сополи; да ся разцивкарıж.

Разсо́ха, *с. ж.* 1) Раздвоено като вилж; разсой, разсоıа, соха, сока, чепарка, четалъ, чаталъ; **разсо́ха, каря́ка.** 2) Разцѣпъ, чаталъ, въ който бываприкрѣпенъ чюкъ-тъ на самоковъ. 3) Разсовато дрьво, въ което затискатъ котля съ качамакъ, кога го брькатъ; соха, катарага, каракачка, катарачка, робынıа.

Разсо́ıа, *с. ж.* Разсоха, разсой, соха, сока, чепарка, четалъ.

Разсрѣдвамь и разсрѣждамь (да разсрѣджж), *гл. д.* Правıж нѣкого, нѣчто да ся срьди, да ся люти, да ся ıадосва; разлютıавамь, разıадосвамь, раздражıавамь, ıадосвамь; **разсе́рживать, раздража́ть, серча́ть** *Разсрьдилъ говядарıа, че не ще да ıаде.* **—мся,** *гл. възвр.* 1) Ставамь срьдитъ; ıадосвамся, разıадосвамся, разлютıавамся, раздражıавамся; **разсе́рживаться, раздража́ться.** 2) Срьдитъ сьмь нѣкому, не искамь да ся сбирамы, да си ходимы, не сьмь добрѣ съ нѣкого; скарвамся. *Не знаıж, зачто ми ся е разсрьдилъ, та не ще думж да ми продума.* 3) *гл. стр.* Бывамь разрьденъ. *—Разсрьдился като зьмıж осойницж. Разсрьдился Горанъ, а гора-та хаберъ нѣма. Разсрьдился говядарь-тъ, та не ще да ıаде. Разсрьдился говядарь-тъ, че си отрѣзалъ уши-ты. Ако ся е раз-*

сърдилъ, то ще ся и прѣсръди. Ако ся е разсърдилъ, щѫ си отпержѫ джеба. Ако ся е разсърдилъ, то и азъ щѫ си обърнѫ кожюха наопакы.

Разсрѣдванѥ и **разсрѣжданѥ**, *с. ср.* отъ **разсрѣдвамь** и **разрѣдвамся.**

Разрѣдж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разсрѣдвамь** и **разсрѣждамь; разсердить, осердить, осерчать, взбѣсить, вздурить. —денъій,** *прич. стр.* **разсерженный.**

Разставка, *с. ж.* Разставянѥ, раздѣлянѥ, раздѣла.

Дойде врѣмя обоица да ся разставять,
На разставкѫ единъ другому говорять. *Пѣс.*

Разставнъій, —вьнъ и **—венъ, вна, вно,** *пр.* Широкъій, голѣмъій; **просторный.** *Разставны одаи,* широкы.

Разставѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разставямь. —венъій,** *прич. стр.*

Разставямь (да разставѭ), *гл. д.* 1) Отдѣлямь едно нѣчто отъ друго; раздѣлямь *Разстави мя съ животъ,* раздѣли мя отъ животъ, зе ми живота. 2) Разлагамь, разтурямь, наряждамь; **раскладывать, разлагать.** 3) Разтурямь, раздумвамь, размахвамь. *Разстави мя да не ямь* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Раздѣлямся на ставовъі; разпадамся, разнизвамся, разносямся. *Руда-та става ся разставила.* 2) Разставямся, раздѣлямся, отдѣлямся; **разставаться, разлучаться.** *Дойде врѣмя обоица да ся разставять Разставихся съ душѫ,* умрѣхъ. 3) Раздѣлямся, раздвоявамся; **раздѣляться.**

Святъ Никола съ патерицѫ
Удри море бъістрѫ водѫ,
Море ся е разставило,
Кое горѣ, кое долѣ. *Пѣс.*

Па си въікнѫ, что си можи:
Горице, разставяй ми ся,
Водице, доставяй ми ся,
Тате ле, оглашай ми ся! *Пѣс.*

Разставянѥ, *с. ср.* отъ **разставямь** и **разставямся.**

Разстанѫ (да ся), **ешь,—нѫлся,** *гл. свр.* отъ **разставямся.** Да ся разставѭ.

Разстанѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ср. свр.* Да станемь множина, всинца.

Разставямся (да ся разстанѫ), *гл. вз.* и *възвр.* Раздѣлямся, разлѫчямся, разставямся; **разставаться, разлучаться.**

Разстаянѥ, *с. ср.* отъ **разставямся.** Разставянѥ, разставка, раздѣла.

Разстелѭ, ешь,—стлахъ, *гл. свр.* отъ **разстилямь. —стланъій,** *прич. стр.*

Разстилямь (да разстелѭ), *гл. д.* Разпростирамь, постилямь нѣчто на разнъі странъі; **расстилать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Стелѭся, простирамся, разпростирамся на разнъі странъі; **расстилаться.** 2) *гл. стр.* Бъівамь разстланъ; **расстилаться.**

Разстилянѥ, *с. ср.* отъ **разстилямь** и **разстилямся.**

Разстраямь, *гл. д.* Замѣсвамь, измѣсвамь, умѣсвамь. *Тогава чакъ разстраять колаци-тъі. Хванѫть да разстраять погачѭ-тѫ.*

Разстрога, *с. ж.* и

Разстрогъ, *с. м.* в **разтрога.**

Разстрѫвавамь (да разстрѫвѫ), *гл. д.* Разсъіпвамь, изсъіпвамь, изтрьшямь. *Пошелъ по дъіркѫ тѫ на разстрѫванѫ-тѫ сламѫ.*

Разстрѫванѥ, *с. ср.* отъ **разстрѫвавамь.** Разсъіпванѥ, изтрьшянѥ.

Разстрѫвѫ, ешь,—валъ, *гл. свр.* отъ **разстрѫвавамь —ванъій,** *прич. стр.*

Разстрьвѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разстрьвявамь. —венъій,** *прич. стр.*

Разстрьвявамь (да разтрьвѭ), *гл. д.* Научвамь нѣкого, нѣчто да ходи да врьши нѣчто лоше; застрьвявамь, настрьвявамь, подкустрювамь; **поваживать. —мся,** *гл. възвр.* Научвамся да ходѫ нѣйдѣ да врьшѫ нѣчто лоше; настрьвявамся, застрьвявамся; **поваживаться.**

Разстрьвяванѥ, *с. ср.* отъ **разстрьвявамь** и **разстрьвявамся.**

Разстудка, *с. ж.* Студена вода, прилѣна въ горящѫ за да ѭ поизстуди.

Разстудѭ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разстудявамь. —денъій,** *прич. стр.*

Разстудявамь (да разтудѭ), *гл. д.* Нѣчто топло, горящо направямь да поизстъіне, да стане по-хладно; изстудявамь; **расхолаживать, охолаживать, охлаждать, остужать, простужать. —мся,** 1) *гл. възвр.* За врѣмя-то: ставамь студенъ, изстудявамся, изстъінвамь; **остывать, холодѣть, стынуть.** 2) *гл. стр.* Бъівамь разстуденъ.

Разстудяванѥ, *с. ср.* отъ **разстудявамь** и **разстудявамся.**

Разстѫпвамся и **разстѫпямся** (да ся разстѫпѭ), *гл. възвр.* Отстѫпямъі, тяглимся на странѫ, та отварямъі пѫть нѣкому. *Разстѫпихѫся, та му направихѫ пѫть да мине.*

Разстѫпванѥ и **разстѫпянѥ,** *с. ср.* отъ **разстѫпвамся.**

Разстѫпъ, *с м.* Мѣсто-то отъ единъ прѣдмѣтъ до другъ; разталечь; **разстоянiе, отстоянiе, отступъ.**

Разстѫпѭ (да ся), **ишь,—пился,** *гл. свр.* отъ **разстѫпвамся** и **разстѫпямся.**

Разсукалка, *с. ж.* Гладка прѫтчка за точенѥ петуръі; разсукъ, сукалка, точилка, точилникъ, махалка, оклагия; **скалка.**

Разсу́квамъ и **разсу́кувамъ** (да разсу́чѫ), *гл. д.* 1) Нѣчто засукано, насукано, усукано разваляамъ, размотавамъ, отсуквамъ. 2) Съ разсукалкѫ изтънявамъ тѣсто на петуры; разточвамъ, насуквамъ, наточвамъ.

Ты да станешь утрѣ по̀-рано,
Да мѣсишь двѣ бѣлы погачи,
Да разсукашь двѣ тънкы баници,
Да наточишь двѣ златны здравици
И да справишь до два добры коня. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Отсуквамся, отмотавамся, размотавамся. 2) Начинамъ да сучѫ твърдѣ много. 3) *гл. стр.* Бывамъ разсуканъ.

Разсу́кванѥ, *с. ср.* отъ **разсу́квамъ** и **разсу́квамся.**

Ра́зсукъ, *с. м.* Разсукалка, сукалка, точилка, точилникъ, махалка, оклагия; **ска́лка.**

Разсу́чѭ, ешь,—су́кахъ, *гл. свр.* отъ **разсу́квамъ. —су́канъій,** *прич. стр.*

Разсучи́алъ, *с. м.* Бѣла памучна кръпа за главѫ; забрада, забрадка, чемберъ, дема, шамия; **же́нская головна́я повя́зка.**

Разсѣ́ница, *с. ж.* Кога не може чловѣкъ да спи, не го хваща сънъ отъ мысль или отъ что да было; безсъница, разсънка; **безсо́ница, безсо́нье.** *Хванѫ мя разсъница, цѣлѫ-тѫ нощь не можяхъ да спѭ.*

Разсѣ́нвамся и **разсъни́авамся** (да ся разсънѭ́), *гл. възвр* 1) Налѣга мя, хваща мя разсъница, бѣга ми, развалѩ ми ся сънъ-тъ, та не могѫ да спѭ. 2) Въ Македония, *расвонвамся:* разбуждамся, ставамъ, събуждамся.

Ако спиешь, разбудися,
Ако сонишь, разсонися,
Ако сѣдишь, заслушайся,
Что ти вели шарень кавалъ! *Пѣс.*

Разсѣ́нванѥ и **разсъни́аванѥ,** *с. ср.* отъ **разсѣ́нвамся.**

Разсѣ́нка, *с. ж.* Разсъница, безсъница; **безсо́ница, безсо́нье.**

Разсънѭ́ (да ся), **я́шь,—ни́лся,** *гл. свр* отъ **разсѣ́нвамся. —не́нъій,** *прич. стр.*

Разсѣ́хвамся и **разсѣ́хнувамся** (да ся разсѣхнѫ), *гл. възвр.* За сѫдъ: изсъхвамъ та ся свивамъ и междѫ дѫгы-ты ми ся отварѩть разстрогы; разчюхвамся; **рассыха́ться.** *Каца-та ся разсъхнѫ.*

Разсѣ́хванѥ и **разсѣ́хнуванѥ,** *с. ср.* отъ **разсѣ́хвамся.**

Разсѣ́хнѫ (да ся), **ешь,—нѫлся,** *гл. свр.* отъ **разсѣ́хвамся. —нѫтъій,** *прич. стр.*

Разсъ́пвамъ и **разсъ́пувамъ** (да разсъ́пѫ), *гл. д.* 1) Съпѫ, ронѭ на разны мѣста; **рассыпа́ть.** 2) Направямъ да ся изсыпе нѣчто изъ сѫдъ; изсъпвамъ, изтръшвамъ; **рассыпа́ть.** *Разсыпахъ жито-то.* 3) Казвася и за водѫ, за водно нѣчто: изсъпвамъ, изливамъ, разливамъ; **вылива́ть, пролива́ть.** *Бутнѫлъ чяшѫ-тѫ съ вино-то, та ѭ разсъпалъ.* 4) Съсыпвамъ, събарямъ, разваляамъ, запустявамъ; **разруша́ть, опустоша́ть, погромля́ть.** *Разсъпа кѫщѫ-тѫ,* събори ѭ. *Село-то ны разсъпа.* 5) Харчѫ унесвѣсть, разносямъ, прахосвамъ, изгыбявамъ, разпелѣвамъ, разобарямъ; **расточа́ть, мота́ть.** *Разсъпа толкова пары, иманѥ.* 6) Направямъ, накарвамъ нѣкого да изгуби, чтото има; разобарямъ, съсъпвамъ; **разоря́ть.** *Тѭжкы масрафи, голѣми салтанати го разсъпахѫ.* 7) Докарвамъ поврѣдѫ, поврѣждамъ, разобарямъ, съсъпвамъ, разваляамъ. *Здравѥ-то си разсъпахъ да тичямъ по тѣхъ.*

Ленка шеташе низъ бахче,
Ситны сльзы ронюше,
Ѭ доглѩда майка ѣ,
Мило ѣ рече:
Млъчи, Ленче, не плачи,
Не разсъпуй си очи-ты! *Пѣс.*

8) Разваляамъ, разтурямъ, разрѣшявамъ, развързвамъ, размахвамъ. *Дойде гость, разсъпа постъ. Кога видѣ терзий-тъ това чудо, много бяше ся оскрѫбилъ и зарекъ-тъ, что бяше ся зарекълъ да не проговори, бяше разсъпалъ.* 9) Направямъ да ся не чуе, да ся не послушѩ, да ся не направи; разваляамъ, попрѣчвамъ. *Тамо бяше ся притрусалъ и гяволъ-тъ, та кой что кажюше, той му го разсъпваше.* 10) Разваляамъ, разпелѣвамъ, разпръсвамъ, разгонвамъ, разтирвамъ; **рассыпа́ть, разгоня́ть, разсѣва́ть.**

Джубе си съблѣче, тестемелъ си видѣ,
И го доглѩдахѫ Радини-ти братiа,
Съборъ разсъпахѫ, по Радѫ пущихѫ. *Пѣс.*

Да разсъпемъ голѣмѫ ордиѭ,
Да откупимъ наши дробны дѣца! *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Изсъпвамся, изтръшвамся; **рассыпа́ться.** *Жито-то ся разсъпа.* 2) Изсъпвамся, изливамся, разливамся; **вылива́ться, пролива́ться.** *Вино ся разсъпа.* 3) Съсъпвамся, разваляамся, разобарямся, опропастявамся, смахвамся, халосвамся; **разоря́ться** *Отъ обричянѥ кѫща ся не разсъпва. Съ мѫжь ся прави, съ мѫжь ся разсъпва.* 4) Разваляамся, поврѣждамся, ставамъ нѐ за-въ работѫ. *Не хвела да ся дава оцетъ на заходъ слънце, оти ще ся разсъпе.* 5) За врѣмя-то: разваляамся, замъглямся, заоблачвамся. *Въ жниенѥ-то сгора ся разсъпало врѣмя-то и дошло на връненѥ.* 6) *гл. стр.* Бывамъ разсъпанъ по знаменованиѥ-

то на глагола. *Разсыпала ся таꙗ връзаница*, развалило ся условие-то, сговоръ-тъ.—*Разсыпвамь хатжръ*, развалꙗмь, разтурꙗмь, крьшж, трошж хатжръ, не правж каквото нѣкому ся иска. *Царь-тъ не щꙗлъ да разсыпе хатъра на пашж-тж.* — *Разсыпвамся отъ умъ*, изгубвамь си ума, излизамь изъ умъ, подивѣвамь, полудѣвамь, обезумꙗвамся; **лиша́ться ума́, разсу́дка, выжива́ть изъ ума́; изумля́ться.**

Та что ми е мило онае дѣвойчя,
На сънъ ми ся връꙗать въ шаренж одъж
На мякж постелж, шаренж перницж;
Кога ся разбудвамь, момя не нахождамь,
Въ уста ми клажꙗть грудкж шекеровж,
Кога си разбудвамь, отъ умъ ся разсыпвамь!
Пѣс.

Разсы́пваніе, *с. ср.* отъ **разсы́пвамь** и **разсы́пвамся.**

Разсыпи́-кжщж. Който разсыпва, развалꙗ кжщж; разсыпникъ, прахосникъ.

Разсыпи́ꙗ, *с. ж.* Разсыпваніе, развалꙗніе, развала, разсыпувачка, разобориꙗ, разоборъ, съсыпиꙗ, съсыпнꙗ, съсыпъ.

Разсы́пникъ, *с. м.* Който харчи унесвѣсть; разпрьстникъ, разтурачь, разтурникъ, развѣй-прахъ, разпилѣй-прахъ, разсыпи-кжщж, разбий-прьтинж; **мотъ, моты́га, вертопра́хъ, расточи́тель.**

Разсы́пница, *с. ж.* Коꙗто харчи унесвѣсть; распрьстница, прахосница, разтурачка разтурница; **расточи́тельница.** *Имай женж разсыпницж, та да ти ся запусти кжща-та*

Ра́зсыпнъій, —пьнъ и —пенъ, пна, пно, *пр.* Что докарва разсыпиж.

Поди имъ речи, мале-ле,
Другому да го не давать,
Да ж не мыслж, мале-ле,
Въ чернж-нж земж разсыпнж. *Пѣс.*

Разсыпува́чка, *с. ж.* Разсыпиꙗ.

Ра́зсыпъ, *с. м.* 1) Когато мѣсячина-та слѣдъ плънолуние земе да намалѣва, да ся губи; гынежь, изѫдъ, погыбежь, погыбель; **ущѐрбъ.** *Мѣсяць-тъ, мѣсячина-та е на разсыпъ. Овця ся не кръмять на разсыпъ, щꙗли да умирать.* 2) Развала, съсыпъ, разобориꙗ изъ дъно; **погро́мъ.** — *На разсыпъ е*, на загубж, на пагубж.

Разсы́пж, ешь,—палъ, *гл. свр.* отъ **разсы́пвамь.** —**панъій,** *прич. стр.*

Разсѣвне (да ся), —**нжлося,** *гл. свр.* отъ **разсѣвнуваси.** Да ся разсъмне.

Разсѣвнуваніе, *с. ср.* отъ **разсѣвнуваси.** Разсьмнуваніе.

Разсѣвнувася (да ся разсѣвне), *гл. безл.* Подкачꙗ да ся сьвнува, да става видѣло; завидѣлꙗвася, раздрачꙗвася, разсьмнувася; **разсвѣта́ть.**

Разсѣмнувася (да ся разсѣмне), *гл. безл.* Разсьвнувася.

Разсѣвамь и **разсѣйвамь** (да разсѣж), *гл. д.* 1) Сѣж на разнъі мѣста; **разсѣва́ть.** 2) Разнасꙗмь, разпрьскамь, разврьгамь; **разсѣва́ть.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Сѣꙗся, ходж насамъ натамъ. 2) *гл. стр.* Бывамь разсѣꙗнъ.

Разсѣваніе и **разсѣйваніе,** *с. ср.* отъ **разсѣвамь** и **разсѣвамся.**

Разсѣдамся, разсѣдвамся и **разсѣднувамся** (да ся разсѣднж), *гл възвр.* 1) Сѣдж сѣднжлъ нѣйдѣ повяче врѣмя. *Да ся разсѣднешь!* да потънешь въ земж-тж! 2) Сѣдамъі, наряждамъіся множина нѣйдѣ; да насѣдамъі; **разса́живаться.** *Разсѣднжлися на трапезж-тж.* 3) Отдѣлꙗмся, открьтвамся, отлѣпꙗмся, отмѣствамся отъ-при нѣчто; **отсѣда́ть.** *Оборъ-тъ ся е разсѣднжлъ,* поотдѣлился е отъ кжщж-тж, климнжлъ е настранж.

Разсѣданіе, разсѣдваніе и **разсѣднуваніе,** *с. ср.* отъ **разсѣдвамся.**

Разсѣдла́вамь (да разсѣдла́ж), *гл. д.* Свалꙗмь сѣдло отъ конь; разсѣдлꙗмь, отсѣдлꙗмь, отсѣдлавамь; **разсѣдлывать.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Свалꙗмь си сѣдло-то; **разсѣдлываться.** 2) *гл. стр.* Бывамь разсѣдланъ.

Братець си коніа сѣдлае,
Конь му ся разсѣдлава!
Баща му порта отваріа,
Порта ся сама затваріа. *Пѣс.*

Разсѣдла́ваніе, *с. ср.* отъ **разсѣдла́вамь.** Разсѣдлꙗніе.

Разсѣдла́ж, ешь,—ла́лъ, *гл. свр.* отъ **разсѣдла́вамь.** —**ла́нъій,** *прич. стр.*

Разсѣдлица, *с. ж.* Неосѣдланъій, голишꙗвъій, голина, голица, голище. *Ѣхамь на разсѣдлицж,* на голъ конь, безъ сѣдло, на голицж. *Укачилъ ми рачко коніа разсѣдлицж, ходилъ ми три дни и три нощи низъ папурака низъ шаварака, снахж да си дъри.*

Разсѣдлж, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разсѣдлꙗмь.** —**ленъій,** *прич. стр.*

Разсѣдлꙗмь (да разсѣдлж), *гл. д.* Разсѣдлавамь; **разсѣдлывать.**

Разсѣдлꙗніе, *с. ср.* отъ **разсѣдлꙗмь.** Разсѣдлаваніе.

Разсѣднувамся (да ся разсѣднж), *гл. възвр.* Разсѣдамся.

Разсѣднж (да ся), ешь,—нжлся, *гл. свр.* отъ **разсѣдамся** и **разсѣднувамся.**

Разсѣднжто, като *с. ср.* Мѣсто, дѣто сграда, кжща ся е пукнжла, та ся е разсѣднж-

ла; отсѣднпна. *Да замажемъ разсѣднято то.*

Разсѣйвамь и **разсѣювамь** (да **разсѣѭ**), *гл. д.* Разсѣвамь.

Разсѣкѫ́, че́шь,—сѣкохъ, *гл. свр* отъ **разсичюамь** и **разса́чюамь** —**сѣче́нъій**, *прич. стр.*

Разсѣѭ, ешь,—сѣлъ и—сѣюлъ, *гл. свр* отъ **разсѣвамь** и **разсѣйвамь**. —**сѣнъій**, —**сѣтъій** и —**сѣюнъій**, *прич. стр.*

Ра́зсѫдъ, *с. ср.* Разсѫждание, мысление, обмислюние нѣчто; **разсу́докъ**.

Разсѫ́дѭ, ишь,—дилъ, *гл свр.* отъ **разсѫждамь**.—**денъій**, *прич. стр.*

Разсѫ́ждамь и **разсѫжда́вамь** (да **разсѫ́дѭ**), *гл. д.* Мыслѭ, размыслюамь за нѣчто, обмыслюамь какъ е и что е; **разсужда́ть**.

Разсѫ́жданю и **разсѫжда́ваню**, *с. ср.* отъ **разсѫждамь**.

Разта́йвамся и **разта́ювамся** (да ся **разтаѭ**), *гл. възвр.* Разтопювамся, разстопювамся, стопювамся; **растаява́ть**.

Разта́камь (да **разто́чѭ**), *гл. д.* Разточвамь. —**ися**, *гл. възвр.* Ходѫ нагорѣ надолу безъ работѫ; денгубѭ; **куба́рить**. *Ученици-ти ся разтакать изъ пѫтища-та, по пѫтища та.*

Разта́канѭ, *с. ср.* отъ **разта́камь** и **разта́камся**.

Ра́зтакъ, *с. м.* Разтягъ.

Разта́пюамь (да **разтопѭ́**), *гл. д.* Разтопювамь.

Разтарашю́вамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да трься, да тарашювамь нагорѣ надолу; да ся разтрьсѫ. *Разтрашювалися като обирници.*

Разта́ѭ (да ся), ешь,—та́юлся, *гл. свр.* отъ **разта́йвамся**. *Разтаюлъій*; **отта́ялый**.

Разтва́рюамь и **разтво́рвамь** (да **разтво́рѭ**), *гл. д* Отварюамь много нѣчта, чясто пѫти; **раствора́ть**, **раскрыва́ть**. —**ися**, 1) *гл. възвр.* Отварюмся; **раствора́ться**, **раскрыва́ться**. 2) Отварюмся, расцѫвамся, разцьвтѣвамся; **распуска́ться**. 3) *гл стр.* Бъівамь разтворенъ. — *Каквѫ 'да ѫ сборишь, какви уста да разтворишь! Разтворилъ уста до уши. Разтворилъ уста, та ще мя лапне.*

Разтва́рюанѭ и **разтво́рванѭ**, *с. ср.* отъ **разтва́рюамь**.

Разтво́рнъій, —ьнъ и—ренъ, рна, рно, *пр.* Прокъісел нъій, что отварю ищахъ за юденю; **прохлади́тельный**, **возбужда́ющій апети́тъ къ пи́щѣ**.

Разтво́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разтва́рюамь**. —**ренъій**, *прич. стр.*

Разтегавица, **разте́глювамь**, **ра́зтегъ**, в **разтяга́вица**, **ра́зтягъ**.

Разтекѫ́ (да ся), че́шь,—те́кохся, *гл. възвр. свр.* 1) Да земѫ да текѫ тврьдѣ много. *Разтекохѫся онъіа ми ти водъі.* 2) Да ся разтичамь.

Разти́рвамь и **разти́рюамь** (да **разти́рѭ**), *гл. д.* Разгонвамь, разпелѣвамь, разпрьсвамь; **разгоня́ть**, **разсѣва́ть**.

Не растирюай сиво стадо
Изъ корнѫ султановѫ,
Тука ходи дели Димо,
Дели Димо курудѫию
Съ длъгѫ пушкѫ гегалийскѫ,
Убива тя, изпи а тя. *Пѣс.*

Тамамъ му очи прѣврьзвать,
Радой съ юнаци дофтаса,
Гавазъі отврай разтири,
Вуйчю си на гръбъ задигнѫ,
Та го въ горѫ-тѫ занесе. *Пѣс.*

—**ися**, 1) *гл. възвр.* Начинамь да прьіпкамь тврьдѣ много; да ся разпрьіпкамь, да ся разтичюамь. 2) *гл. стр* Бъівамь разтиренъ.

Разти́рванѭ и **разти́рюанѭ**, *с. ср.* отъ **разти́рвамь**.

Разти́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разти́рвамь**. —**ренъій**, *прич. стр.*

Разти́чюамь (да ся), *гл. възвр. свр* Да земѫ да тичюамь тврьдѣ много; да затичюамъі множина; да ся разпрьіпкамь. *Разтичюася, разтичюахѫся нагорѣ надолу.*

Разтлъку́вамь, *гл. д. свр.* Да намѣрѭ, да покажѭ знаменованпе-то на нѣчто; да изтлъкувамь; **растолко́вать**, **истолкова́ть**. —**ванъій**, *прич. стр.* Изтлъкуванъій; **растолко́ванный**, **изтолко́ванный**.

Разтлѣ́вамся (да ся **разтлѣ́ѭ**), *гл. възвр.* 2) Начинамь да тлѣѭ тврьдѣ много. 2) Ставамь на прахъ, на пегелъ; изгнивамь, стопювамся, разтопювамся разхумвамся, схумвамся, сплувамся, разплувамся разкапвамся, скапвамся; **истлѣва́ть**, **сгнива́ть**.

Разтлѣ́ванѭ, *с. ср.* отъ **разтлѣ́вамся**. Изгниванѭ, схуманѭ.

Разтлѣ́ѭ (да ся), ешь,—лѣлся, *гл. свр.* отъ **разтлѣ́вамся**.

Разтова́рвамь и **разтова́рюамь** (да **разтова́рѭ**), *гл. д.* Свалюамь товара отъ нѣчто натоварено; **развьючива́ть**, **разгружа́ть**. *Разтоварихъ коня Да разтоваримъ каика.* —**ися**, 1) *гл. възвр.* Свалюамь си, врьгамь си товара; **развьючиваться**. *Комуто тяжи да ся разтовари* 2) *гл. стр.* Бъівамь разтоваренъ; **развьючивать-ся**, **разгружа́ться**. *Чюждо-то магаря на пѫтю ся разтоварва.*

Разтова́рвание и **разтова́рювание**, *с. ср.* отъ **розтова́рвамь** и **разтова́рвамся.**

Разтова́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разтова́рвамь.** —**ренъій**, *прич. стр.*

Разто́ка, *с. ж.* 1) На кола: длъго то дрьво, което стои надъ двѣ-ты оси подъ столовы-ты и скачю двѣ-ты колесаркы; разточникъ, стрѫчичка, стрѫчище, опашка, опашница; **дрога́, осе́лина.** *Полѣла го на пѫтю на крьстопѫтю и на кола-та на разтокѫ-тѫ.* 2) Въ пѣсень:

Уплашися Верунъ челебию,
Уплашися, още засрамися,
Па загази това Црьно море:
Загазилъ е прьвнѫ-тѫ разтокѫ,
Хванѫ коню до златны зенгии;
Загазилъ е вторѫ-тѫ разтокѫ,
Хванѫ юнакъ до свиленъ поюсъ;
Загазилъ е третѭ-тѫ разтокѫ,
Потънѫлъ е Верунъ челебиа.

Разтопѭ́, и́шь,—пи́лъ, *гл. свр.* отъ **разтопя́вамь.** —**пе́нъій**, *прич. стр.*

Разтопя́вамь (да **разтопѭ́**), *гл. д.* Разтапямь: 1) Замрьзнѫло, кораво турямь на огънь, на топло, въ водѫ за да стане на водѫ, да ся размые; стопявамь; **раста́пвать, раста́пливать, растопля́ть, раствори́ть.** *Разтопявамь лой, восъкъ. Растопявамь соль, шекеръ.* 2) Натопявамь, намокрювамь, наквасвамь, разквасвамь, разхладявамь; **ома́чивать.**

Дай ми, аго, остро ножчя,
Да разсѣкѫ жлътѫ дунѭ,
Да разтопѭ пустѫ устѫ,
Че ми уста погорѣла
Като корѫ калинковѫ! *Пѣс.*

—**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь мякъ, ставамь на водѫ; стопявамся, размывамся; **истаева́ть, обта́ивать, вытаи́вать, раста́пливаться, растопля́ться.** 2) Разтлѣвамся, стопявамся, схумвамся, сплувамся, скапвамся, изгнивамь, разплувамся, разкапвамся; **истлѣва́ть, сгнива́ть.** 3) Губѭ силы, топѭся, чезнѫ, чмаѭ, изнемощявамь; **истаева́ть, истоща́ться.** 4) *гл. стр.* Бывамь разтопенъ.

Разтопя́вание, *с. ср.* отъ **разтопя́вамь** и **разтопя́вамся.**

Разто́чвамь и **разто́чювамь** (да **разто́чѭ**), *гл. д.* Разтакамь: 1) Нѣчто врьвъ, нищкы разпростирамь надлъжь; разсуквамь, развивамь; **развива́ть, развёртывать, раскру́чивать.** 2) Разтьнявамь тѣсно съ точилкѫ, та го правѭ на петуры; наточвамь, източвамь, изсуквамь, разсуквамь; **рассу́чивать.** 3) Откачямь разтокѫ-тѫ на кола, та направямь кола-та на двѣ колесаркы.

Кола-та да си разточи,
Кравѫ-тѫ да си приведе,
Тапа да си ѭ полѣе,
Бъици щѫть да ся поринѫть. *Пѣс.*

4) Разтварямь. *Разточило саблѭ на сглабовы.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Начинамь да точѭ тврьдѣ много. 2) Развивамся, разсуквамся, размотавамся, проточвамся. 3) Начинамь да ся точѭ; проточвамся. 4) Разтакамся. 5) *гл. стр.* Бывамь разточенъ.

Разто́чвание и **разто́чювание**, *с. ср.* отъ **разто́чвамь** и **разто́чвамся.**

Разто́чено, като *с. ср.* Нѣчто точено на петуры; млинъ, баница.

Разто́чникъ, *с. м.* 1) Разтока 2) Клѣчката, что съединява лѣсици-ты на кола съ разтокѫ-тѫ.

Разто́чница, *с. ж.* Кола съ четыре колела и съ разтокѫ, а не колесарка.

Разто́чѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разто́чвамь** и **разта́камь.** —**ченъій**, *прич. стр.*

Разтра́жѭ (да ся), ишь,—жился, *гл. възвр. свр.* Да ся раздырѭ, да ся разтрьсѫ.

Разтрепе́рвамь и **разтрепе́рювамь** (да **разтрепе́рѫ**), *гл. д.* Направямь нѣкого, нѣчто да трепере; разтрьсвамь. —**мся**, *гл. възвр.* Начинамь да треперѫ. *Разтреперахся отъ страхъ, отъ студъ. Разтреперася и гы изпустнѫ на земѭ-тѫ.*

Разтрепе́рвание, *с. ср.* отъ **разтрепе́рвамь** и **разтрепе́рвамся.**

Разтрепе́рѫ, ешь,—ралъ, *гл. свр.* отъ **разтрепе́рвамь.** —**ранъій**, *прич. стр.*

Разтро́га, *с. ж.* и

Разтрогъ, *с. м.* Разстрога, разстрогъ: 1) Пукнѫтина, цѣпотина, празднина, междина междѫ нѣчто, та ся прозира прѣзъ нея; зирка, прозирка, пролука, процѣпка, процѣпъ, разцѣпка, тряскотина, цапотина, цѣпетина, цѣпотина, цѣпка, аралѫкъ; **сква́жина, щель, тре́щина.** 2) Дупка, пропасть, пукнѫтина голѣма; **разсѣлина.** — *Гляда прѣзъ разтрогы-ты на плета. Да заплънимъ товь разтрогъ. Ставать голѣми разтрогы и пространны дупкы междѫ противоположны-ты страны. Погляднѫла прѣзъ разтрогы-ты, свѣкъръ й чете жлътици.*

Разтро́памь (да ся), *гл. свр.* отъ **разтро́пвамся.**

Разтро́пвамся и **разтро́пувамся** (да ся **разтро́памь**), *гл. възвр.* 1) Начинамь да тропамь тврьдѣ много. 2) Да ся разиграѭ, да ся разскачямь.

У градинѫ подъ іаблъкѫ
Сѣди тънка Мара,
Съсъ прьстены потропува,
Ивану срьдце разтропува. *Пѣс.*

Разтрошѭ́, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ разтроша́вамь. **—ше́нъій,** *прич. стр.*

Разтроша́вамь (да разтрошѭ́), *гл. д.* Трошѭ на чясти, на кѫсовъı, съ трошенѭ направѭмь на кѫсовъı, на парчета; разчюпвамь; **раскро́шивать, раздробля́ть.** **—мся,** *гл. стр* Бъıвамь разтрошенъ.

Разтроша́ванѭ, *с. ср.* отъ **разтроша́вамь и разтроша́вамся.**

Разтру́памь, *гл. свр.* отъ **разтру́пвамь.** **—панъій,** *прич. стр.*

Разтру́пвамь и **разтру́пувамь** (да разтру́памь), *гл д* Нѣчто затрупано, натрупано, утрупано разтварѭмь, разкръıвамь; оттрупвамь **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бъıвамь разтрупанъ; оттрупвамся.

Разтру́пвамь и разтру́пѭмь (да разтру́пѭ), *гл. д.* Направѭмь, разсичѭмь дрьво на труповъı. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Нѣчто ми е разтрупено, разкрьшенъ сьмь, потрошенъ сьмь, не ми е добрѣ, като да сьмь понастъıнѫлъ. 2) *гл. стр.* Бъıвамь разтрупенъ.

Разтру́пванѭ и **разтру́пѭнѭ,** *с. ср.* отъ **разтру́пвамь.**

Разтру́пѭ, ишь,—пилъ, *гл. свр* отъ **разтру́пвамь.** **—пенъій,** *прич стр* *Нѣчто ми е разтрупено,* не ми е добрѣ, разтрупвамся.

Разтру́фѭ, ишь,—филъ, *гл. свр.* отъ **разтру́фѭмь.** **—фенъій,** *прич. стр.*

Разтру́фѭмь (да разтру́фѭ), *гл. д.* Натруфено развалѭмь; разкъıчвамь, разгъıздвамь **—мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да ся труфѭ твърдѣ много. 2) *гл. стр.* Бъıвамь разтруфенъ.

Разтру́фѭнѭ, *с. ср.* отъ **разтру́фѭмь** и **разтру́фѭмся.**

Разтръбу́швамь и **разтръбу́шѭмь** (да разтръбу́шѭ), *гл д.* Изтръбушвамь, изтрабушвамь, изкормѭвамь, разкормѭвамь; **потроши́ть, выпа́рывать, обряжа́ть.** *Тамъ да ми сѣчешь мозъ-тѫ главѫ, да мя разтръбушишь, да видишь колко срьдца имамь.* **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь разтръбушенъ.

Разтръбу́шванѭ и разтръбу́шѭнѭ, *с. ср* отъ **разръбу́швамь.**

Разтръбу́шѭ, ишь, —шилъ, *гл. свр.* отъ **разтръбу́швамь.** **—шенъій,** *прич стр*

Разтръва́вамь и **разтрѣ́вѭмь** (да разтръвѫ́), *гл. д.* 1) Изгубѭмь, загубѭмь, изтръвавамь, изтрьшѭмь; разпрьскамь, разсъıпвамь; разстръвавамь. 2) Разтръгвамь, разнемамь. *Разтръвахъ гъı да ся не биѭтъ.*

Разтръва́ванѭ и разтрѣ́вѭнѭ, *с. ср.* отъ **разтръва́вамь.**

Разтръвѫ́, е́шь,—ва́лъ, *гл. свр.* отъ **разтръва́вамь.** **—ва́нъій,** *прич. стр.*

Разтрѣ́гвамь, разтрѣ́гамь и разтрѣ́гнувамь (да разтрѣ́гнѫ), *гл д.* 1) Тръгамь, тяглѭ, дрьпинамь нѣчто на разнъı странъı; **расторга́ть.** 2) Раздѣлѭмь, разнемамь, разнимамь, разтръвавамь; **разнима́ть.**

Живи ми ся двѣ-ти загрънѫхѫ,
Мрьтвъı ми гъı двѣ-тъı разтръгнѫхѫ. *Пѣс.*

Разтрѣ́гванѭ, разтрѣ́ганѭ и разтрѣ́гнуванѭ, *с. ср* отъ **разтрѣ́гвамь.**

Разтрѣ́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл свр.* отъ **разтрѣ́гвамь.** **—нѫтъій,** *прич. стр.*

Разтрѣ́камь, *гл. свр.* отъ **разтрѣ́квамь.** **—канъій,** *прич стр.*

Разтрѣ́квамь и **разтрѣ́кувамь** (да разтрѣ́камь), *гл. д* 1) Съ тръканѭ направѭмь нѣчто на прахъ, на ситно; разтръıвамь; **растира́ть.** 2) Тръкамь нѣчто отгорѣ да мине, да се разнесе; разтръıвамь разжюлвамь. **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь разтръканъ; **растира́ться.**

Разтрѣ́кванѭ и разтрѣ́кcourванѭ, *с. ср.* отъ **разтрѣ́квамь.**

Разтрѣ́твамь и **разтрѣ́щамь** (да разтрѣ́тѫ), *гл. д.* Удрѭмь нѣчто и го натръщамь; **натруча́ть.** **—мся,** 1) *гл. възвр.* Удрѭмся о нѣчто, та ся натръщамь. 2) *гл. стр.* Бъıвамь разтрътенъ.

Разтрѣ́тванѭ и **разтрѣ́щанѭ,** *с. ср.* отъ **разтрѣ́твамь.**

Разтрѣ́тѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **разтрѣ́твамь** и **разтрѣ́щамь.** **—тенъій,** *прич. стр.* Натрътенъій.

Разтръ́ıвамь (да разтръ́ıѭ), *гл. д.* 1) Съ тръıенѭ направѭмь нѣчто на прахъ, на ситно; разтръквамь; **растира́ть.** 2) Тръıѭ боленъ, настъıнѫлъ по тѣло-то да му отмине болесть-та, настъıнка-та. 3) Затръıвамь, изтръıвамь, сътръıвамь, изгубѭмь, погубѭмь.

Мома хубава Дафино,
Ѩ ми не лъжи овчяри,
Че ми овчяри измами,
Та ми стокѫ-тѫ разтръıхѫ. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Тръıѫся по тѣло-то да ми мине болесть, настъıнка. 2) Начинамь да тръıѭ твърдѣ много. 3) *гл. стр.* Бъıвамь разтръıтъ.

Разтръ́ıванѭ, *с. ср* отъ **разтръ́ıвамь** и **разтръ́ıвамся.** Разтръıвка

Разтръ́ıвка, *с. ж.* Разтръıванѭ за болесть, за настъıнкѫ; **масса́жъ.**

Разтръ́ıѭ, ешь,—ръıлъ, *гл. свр.* отъ **разтръ́ıвамь.** **—тръ́ıтъій,** *прич. стр.*

Разтрьса́на, *с. ж.* Коıато ходи разтрьсена; повлѣкана, развлѣкана.

Разтрьса́нъ, *с. м.* Който ходи разтрьсенъ; развлѣканъ, повлѣканъ.

Разтрѣсвамь и **разтрѣсувамь** (да **разтрѣсж**), *гл. д.* Разтрышювамь, разтрьсювамь: 1) Друсамь, клатж, трьскамь нѣчто за да опада прахъ-тъ, или чтото друго ся намира по него; отрьсвамь, изтрьсвамь. *Разтрьси дрѣхж-тж.* 2) Трься, трьскамь, друсамь често, много пжти; **перетрясáть, перетрясывать.** 3) Разбрьквамь. разбухвамь *Разтрьсвамь дюшекъ;* **перебить тюфякъ.** 4) Разтрясвамь; **трясти.** *Така мя разтрьси тряска-та . . .;* **меня такъ вытрясла лихорáдка . . .** 5) Раздрусвамь, разклащамь, разлюлѣвамь, потрьсвамь. *Скокнж Перушанъ, подскокнж, цѣлж-тж земж разтрьси.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Раздрусвамся, разклащамся, разлюлѣвамся, потрьсвамся. 2) *гл. стр.* Бывамь разтрьсенъ.

Разтрѣсвамь и **разтрѣсувамь** (да **разтрѣсж**), *гл. д.* Трьсж, тражж, дырж на разны мѣста. *И го разтрьси, та вижь да нѣма нѣчто скрыто.* **—мся,** *гл възвр.* Начинамь да трьсж твърдѣ много; да ся раздырж, да ся разтражж.

Разтрѣсванѭ и **разтрѣсуванѭ,** *с. ср.* отъ **разтрѣсвамь.**

Рáстрьснъій, **—сьнъ** и **—сенъ, сна, сно,** *пр.* Който е бързъ и лекъ на работж, който ся не лѣни и лесно хваща; пржгавый, прждый, отрьснъій, чалжшканъ; **энергичный, бóдрый.** *Разтрьсна жена,* пржгава, урядна. **—сно,** *нар.* Бързо и леко, пржгаво, бодро.

Разтрѣсж, ишь,—силъ, *гл. свр.* отъ **разтрѣсвамь** и **разтрѣшювамь.** **—сеный,** *прич. стр.* като *пр.* Нестягнжтый, разпасаный, повлѣчи-навуще, бунжалистый, буржалистый.

Разтрѣсж, ишь,—силъ, *гл. свр.* отъ **разтрѣсвамь.** Да раздырж.

Разтрѣсювамь (да **разтрѣсж**), *гл. д.* Разтрьсвамь, разтрьшювамь.

Разтрьчѭ (да ся), **ишь,—чялся,** *гл. свр.* отъ **разтрьчявамся.**

Разтрьчявамся (да ся **разтрьчѭ**), *гл възвр.* Начинамь да трьчж твърдѣ много; разпрыпквамся.

Разтрѣшювамъ (да **разтрѣсж**), *гл. д.* Разтрьсвамь, разтрьсювамь.

Разтрѣбвамь и **разтрѣбювамь** (да **разтрѣбж**), *гл. д.* Трѣбж, чистж, наряждамь на разны мѣста; изтрѣбвамь, отрѣбвамь разчиствамь, изчиствамь, изкытвамь; **убирáть, очищáть.**

Разтрѣбванѭ и **разтрѣбюванѭ,** *с. ср.* отъ **разтрѣбвамь.**

Разтрѣбж, ишь,—билъ, *гл. свр* отъ **разтрѣбвамь.** **—беный,** *прич. стр.*

Разтрѣзвамь и **разтрѣзнувамь** (да **разтрѣзнж**), *гл. ср.* Прѣминува ми пиянството, та дохождамь на себе-си; **изтрѣзвамь,** изтрѣзнѣвамь, изтаврѣзвамь, утаврѣзвамь, отрѣзнѣвамь; **вытрезвлятьcя, отрезвлятьcя.**

Піянъ ли си, разтрѣзнися,
Заспалъ ли си, разбудися! *Пѣс.*

Разтрѣзванѭ и **разтрѣзнуванѭ,** *с. ср.* отъ **разтрѣзвамь.**

Разтрѣзнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **разтрѣзвамь.**

Разтрясвамь и **разтрясувамь** (да **разтрясж**), *гл. д.* Разтрьсвамь, раздрусвамь, разлюлѣвамь: **растрясывать, растрясáть.** *Разтрясе цѣлж-тж кжщж. Тряска ме разтрясе.*

Разтрясвамь и **разтряснувамь** (да **разтряснж**), *гл. д.* Тряскамь, удрямь нѣчто, та го пуквамь, разпуквамь, та го убивамь. *Разтряснж го шипъ, стрѣла;* **громъ убилъ егó, мóлнія поразила егó.** *Да мя разтрясне шипъ-тъ!* клятва. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь разтряснжтъ. *Разтряснжся,* паднж грьмъ; попукася.

Разтрясванѭ и **разтрясуванѭ,** *с. ср.* отъ **разтрясвамь.**

Разтрясванѭ и **разтряснуванѭ,** *с. ср.* отъ **разтрясвамь.**

Разтряснж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **разтрясвамь.** **—снжтый,** *прич. стр.*

Разтрясж, éшь,—трясохъ, *гл. свр* отъ **разтрясвамь.** **—сеный,** *прич. стр*

Разтупамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земж да тупамь твърдѣ много

Разтýра, *с. ж.* 1) Кога ся нѣчто разтури, развали; развала, съсыпнія, съсыпнія, разсыпнія, разсыпнія, разсыпъ. *Смьрть-та му бы голѣма разтура.* 2) *с. об.* Разтурачь. *Страшна разтура е станжлъ.*

Разтурáчка, *с. ж.* Която разтурія, развалія нѣчто; разтурница разтура, развали-кжщж, разсыпи-кжщж, разсыпница, прахосница.

Разтурáчь, *с. м.* Който разтурія, развалія нѣчто; развали-кжщж, разсыпи-кжщж, разбий-прьтинж; разтурникъ, разсыпникъ, разпрьстникъ, прахосникъ; **вертопрáхъ, мотъ, мотыга, расточитель.** *На разтурачія дохожда память-та, ала откога си изяде стокж-тж.*

Разтýрвамь и **разтýрювамь** (да **разтýрж**), *гл. д.* Разтурямь.

Разтýреный, нъ, на, но, *прич. стр.* като *пр.* 1) Развален ый, разнебитен ый. 2) Разпокжсаный, раздѣлен ый. *Царство-то е было разтурено;* **было раздирáемо.** 3) Разпространен ый, разпрьснжтый. *Кжщы, разтурены по долинж-тж.* — *Разтурено ми,* не ми е добрѣ, нѣмамь кефъ, разтрупено ми е; **я не въ духѣ.**

Разтýрка, *с. ж.* 1) Коюато разтурю, раздумва, отврьща нѣкого отъ нѣчто. 2) Разтурачка. *Уста разтурко!*

Разтýрникъ, *с. м* Разтурачь, разсыпникъ, разпрьсникъ, прахосникъ.

Разтýрница, *с. ж.* Разтурачка, разсыпница, разпрьсница, прахосница.

Разтýрѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разтýрюмь. —ренъıй,** *прич стр.*

Разтýрюмь и разтýрвамь (да разтýрѭ), *гл. д.* 1) Турюмь, наряждамь, намѣщамь нѣчто на разнъı мѣста; разставюмь, разлагамь, размѣщамь; **раскладывать, разлагáть.** *Скѫпѫ сергиѭ разтурилъ. Разтурюмь си калабалѫци-ты.* 2) Турюмь, намѣщамь, помѣщамь на разнъı мѣста; размѣщамь, разпрьскамь; **размѣщáть, раскúдывать.** *Разтурюли гы по богатскы-ты кѫщи. Ни ткаено, ни прядено, ни шиено, по кукы разтурено.* 3) Нѣчто турено на рядъ, нарядено развалюмь; разбрькавмь, разпрьсвамь. *Разтурилъ ми книгы-ты.* 4) Раздавамь, размѣщамь, намѣщамь, разпрьсвамь; разносюмь. *Пары-ты си разтурилъ насамъ натамъ.* 5) Събарюмь, развалюмь, разсыпвамь, разнебитвамь, турвамь, уривамь, съровувамь; **разрушáть, разорáть.** 6) Нарядено, нагласено да врьви, да стане развалюмь, разнебитвамь; **разрушáть, разстрóивать, пóртить, уничтожáть, испровергáть.** *Разтурихмы годежю, сватбѫ-тѫ. Разтурилъ водяницѫтѫ, та не врьви.* 7) Раздѣлюмь, направюмь нѣчто на части-ты, отъ които е сглобено то; разглобювамь, разковавамь; **разбирáть, разнимáть, развúнчивать.** 8) Разпущамь, разплитамь; **распускáть.**

> Ся зачюдвать нейдзини-ти братiа:
> Ай вьı вые двѣ младьı невѣстьı,
> Что е ова вые что чините,
> Что си косьı вые разтурили,
> Али ни е сестра загынѫла? *Пѣс.*

9) Докарвамь крамолѫ, ставамь причинѫ на свадѫ, на несъгласие; развалюмь; **разстрóивать.** *Разтурилъ кѫщѫ-тѫ си.* 10) Покварюмь, похабювамь, похарвамь, разнебитвамь, развалюмь; **пóртить, разстрóивать.** *Разтури веселбѫ-тѫ, сѣдюнкѫ-тѫ.* 11) Прьскамь, прахосвамь, разсыпвамь, разпелѣвамь, изгыбювамь, разобарюмь; **расточáть, мотáть.** *Луди печалили, мѫдри разтурили.* 12) Развалюмь, разпрьсвамь, разпелѣвамь, разгонвамь, разсѣйвамь, разтирвамь; **разгонáть, разсѣвáть, разсыпать, разстрóивать.** *Боже, наспори, вси-ты Гърци разтури, самъ едного остави и него козарь направи!* 13) Развалюмь, разсыпвамь, разрѣшювамь, развръзвамь. *Дошьлъ гость, разтурилъ постъ.* 14) Развалюмь, разбивамь, размѣнювамь, раздробювамь; **размѣнивать.** *Разтурюмь пары;* **промѣнять дéньги.** 15) Оставюмся, махвамся да направѭ нѣчто; размахвамь, раздумвамь, вазгечтисвамь; **отмѣнять, перемѣнять намѣренiе, передýмывать, отдýмываться, отдýмывать, перемыслить, отхотѣть. —мся,** 1) *гл въввр.* и *вз.* Разотивамь си, разносюмся, прьскамся, разпрьсвамся; **расходúться.** *Калабалѫкъ-тъ ся разтури;* **разошлáсь толпá.** 2) *гл. възвр.* Разпадамся на части-ты, отъ които сьмь направенъ; разглобювамся, разковавамся, разнизвамся. *Кѫща-та ся разтури.* 3) Прьскамся, разносюмся, отминувамь; **миновáть, проходúть.** *Врѣмя-то ся разтури. Отокъ-тъ ся разтури.* 4) *гл. стр.* Бывамь разтуренъ по знаменование то на глагола,

> За негѫ ся земю размирила,
> Размирила, земю разтурила. *Пѣс.*

— *Разтурюмь дрѣмкѫ,* направюмь да прѣмине, да се разнесе. *Дай му нѣчто кыселко, да му ся разтури дрѣмка-та,* да ся раздрѣме. — *Разтури му ся кефъ-тъ,* развали му ся кефъ-тъ, бѣга му кефъ-тъ, стана нѣчто нему неприятно, та ся навѫси, та ся замысли, та ся разкахѫри. —*Разтурюмь хатѫръ,* разсыпвамь хатъръ.

Разтýрюнiе, *с. ср.* отъ **разтýрюмь** и **разтýрюмся.**

Разтýха, *с. ж.* Разтушюнiе, утѣха, утѣшение, разслаба, услада.

Разтушѫ, úшь,—шúлъ, *гл. свр.* отъ **разтýшюмь. —шéнъıй,** *прич. стр.*

Разтýшюмь (да разтушѫ), *гл. д.* Направюмь нѣкого, нѣчто да ся разпусне, да ся поразслаби, да ся поразвесели, да си поотдъхне. *Кахѫра да си разтушѫ,* да си прьснѫ кахѫра, да го забравѭ.

> Ѩнка ще да ся засмѣе,
> Майка й ще ся зарадва
> Нанавънъ ще си излѣзне,
> Да си кахѫри разтуши. *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр.* Разпущамся да си поотдъхнѫ, да ся поразслабѭ, да ся развеселѭ; разтѫжвамся; **развлекáться, утѣшáться.**

Разтýшюнiе, *с. ср.* отъ **разтýшюмь** и **разтýшюмся.** Разтуха.

Разтъкáвамь (да разтъкѫ), *гл. д.* 1) Натъкано развалюмь, разнищвамь; **растыкáть.** 2) Тъкѫ, нѣчто сь много шаркы. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь разтъканъ. *Съгласие то денѣ ся тъче, а нощѫ ся разтъкава.*

Разтъкáванiе, *с. ср.* отъ **разтъкáвамь** и **разтъкáвамся.**

Разтъкнѧ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **разтъкнı́авамь.** **—не́нъıй,** *прич. стр.*

Разтъкнı́авамь (**да разтъкнѧ́**), *гл. д.* 1) Нѣчто натъкмено развалıамь, разтурıамь. 2) Развалıамь, разтурıамь, врѫщамь годежь; разгодıавамь. **—мся,** *гл. възвр.* Врѫщамь тъкмежь; разгодıавамся.

Все сьмь свѣта п..мамила:
Тъкменъı сьмь разтъкнила,
Женонъı сьмь разженила . . .
Не ми зема неженено,
Не мя зема разтъкмено,
Не мя зема разженено. *Пѣс.*

Разтъкнı́аванıе, *с. ср.* отъ **разтъкнı́авамь** и **разтъкнı́авамся.**

Разтъкѧ́, че́шь,—ка́хъ, *гл. свр.* отъ **разтъка́вамь.** **—ка́нъıй,** *прич. стр.* *Разтъкана черга,* что е съ много шıаровъı, съ много дѫгъı.

Разтѣ́пквамся и **разтѣ́пчıамся** (**да ся разтѣпчѫ**), *гл. възвр.* Излизамь да ся разходѫ, да си поразтрошѫ крака-та. *Отиде да ся поразтъпче,* да ся поразходи, да земе вѣтрець.

Разтѣ́пквамь и **разтѣ́пкувамь** (**да разтѣпчѫ**), *гл. д.* Нѣчто натъпкано развалıамь; изтъпквамь. **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь разтъпканъ.

Разтѣ́пчѫ, ешь,—пкалъ, *гл. свр.* отъ **разтѣ́пквамь.** **—пканъıй,** *прич. стр.*

Разтърва́вамь и **разтѣ́рвıамь** (**да разтървѫ**), *гл. д.* Разтръвавамь.

Разтъ́ıкамь, *гл. свр.* отъ **разтъ́ıквамь.** **—канъıй,** *прич. стр.*

Разтъ́ıквамь и **разтъ́ıкувамь** (**да разтъıкамь**), *гл. д.* Тъıкамь на разнъı странъı, съ тъıканıе разпрьскамь, раздѣлıамь. *Разтъıка гъı и минѫ.* **—мся,** 1) *гл. стр.* Бъıвамь разтъıканъ. 2) *гл. възвр.* Начинамь да тъıкамь тврьдѣ много.

Разтьнчѧ́, и́шь,—чи́лъ, *гл. свр* отъ **разтьнчı́авамь.** **—че́нъıй,** *прич. стр*

Разтьнчı́авамь (**да разтьнчѧ́**), *гл. д.* Разтьнıавамь.

Разтьнѧ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **разтьнı́авамь.** **—не́нъıй,** *прич. стр*

Разтьнı́авамь (**да разтьнѧ́**), *гл. д.* Направıамь нѣчто да стане по́-тьнко; разтьнчıавамь, отьнчıавамь, изтьнıавамь, изтьнчıавамь; **вытя́нывать, отоня́ть.** **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь разтьненъ.

Разтьнı́аванıе, *с. ср.* отъ **разтьнı́авамь.** Разтьнчıаванıе.

Разтѣ́трувамь (**да растѣ́трѫ**), *гл. д.* Тьтрѫ нѣчто на разнъı странъı, съ тьтранıе разносıамь; развличамь. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Тьтрѫ ся на разнъı мѣста; разхождамся. *Отиде да ся разтьтре малко нѣчто.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь разтьтранъ.

Разтѣ́трувание, *с. ср.* отъ **разтѣ́трувамь** и **разтѣ́трувамся.**

Разтѣ́трѫ, ешь,—ралъ, *гл. свр.* отъ **разтѣ́трувамь.** **—ранъıй,** *прич. стр.*

Разтѣ́рамь, *гл. свр.* отъ **разтѣ́рвамь.** **—ранъıй,** *прич. стр.*

Разтѣ́рвамь и **разтѣ́рувамь** (**да разтѣрамь**), *гл. д.* Тѣрамь по разнъı мѣста; разкарвамь, разгонвамь, разтирвамь. **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь разтеранъ; разкарвамся, разгонвамся, разтирвамся.

Разтѣ́рванıе и **разтѣ́руванıе,** *с. ср.* отъ **разтѣ́рвамь.**

Разтѫ́жвамь и **разтѫ́жıамь** (**да разтѫжѧ́**), *гл. д.* Докарвамь тѫгѫ. **—мся,** *гл. възвр.* 1) Разкарвамь си тѫгѫ-тѫ; разтушıамся. 2) Начинамь да тѫжѫ, да тѫгувамь.

Да бıаше кътка въ градинкѫ,
Врънѫ-щѣхъ, откѫснѫ тя щѣхъ,
На главѫ тя щѣхъ закъıчи,
Кѫдѣто ходѫ, дѣвойко,
Съсъ тебе да ся разтѫжвамь. *Пѣс.*

Додѣ е кътка весела,
Дотонова е бъıлъ веселъ;
Хванѫла кътка да вяхне,
Да вяхне, кътка да съхне,
И ся е тога разтѫжилъ. *Пѣс.*

Разтѫ́жванıе и **разтѫ́жıанıе,** *с. ср.* отъ **разтѫ́жвамь** и **разтѫ́жвамся.**

Разтѫ́жнъıй, —жьнъ и **—женъ, жна, жно,** *пр.* Что разкарва, разгонва тѫгъı-тъı; веселъıй.

Чюжда е земıа притѫжна
Кайно ми майкѫ мащехѫ,
Нашıа е земıа разтѫжна
Кайно ми майкѫ рожделнѫ! *Пѣс.*

Ѩ си мя, брате, отнеси
Въ нашѫ-нѫ земѫ разтѫжнѫ,
Та си мя, брате, остави
На высокѫ-нѫ планинѫ! *Пѣс.*

Разтѫжѧ́, и́шь,—жи́лъ, *гл. свр.* отъ **разтѫ́жвамь.** **—же́нъıй,** *прич. стр.*

Разтяга́вица, *с. ж.* Жена, мома высока, нъ не добрѣ сложена.

Разтя́гамь (**разтя́гвамь, да разтя́гнѫ, разтя́гнувамь**), *гл. д.* 1) Тяглѫ, дрьпнамь нѣчто надлъжь, нашир; правѫ нѣчто по́длъго, по́широко; разтяглıувамь, разопнамь; **растя́гивать.** 2) Разпинамь. *Бѣсять го, разтягать го, мѫчять го.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь по́длъгъ и по́широкъ; разтяглıувамся разопнамся; **растя́гиваться, вытя́гиваться.** 2) Лѣжѫ, излѣжıавамся, отлѣжıавамь си, дрочкамь, дрочѫ, изтягамся; **валя́ться.** 3) Протягамся лѣгнѫлъ, проснѫтъ; изтягамся; **потя́гиваться,**

разтя́гиваться. 4) *гл. стр.* Бывамь разтягнѫтъ.

Разтя́ганіе, *с. ср.* отъ **разтя́гамь** и **разтя́гамся.**

Разтяга́рникъ, *с. м.* Мѫжь высокъ, нъ не добрѣ сложенъ.

Разтя́гвамь, *гл мн-кр* отъ **разтя́гамь.**

Разтя́глювамь (**да разтя́глѭ**), *гл. д.* 1) Разтягамь въ 1-то знамен. 2) Тяглѭ, прѣтяглювамь нѣчто на мнозинѫ; **развѣшивать.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Разтягамся, разопинамся; **растя́гиваться, вытя́гиваться.** 2) *гл. стр.* Бывамь разтягленъ.

Разтя́глюванiе, *с. ср.* отъ **разтя́глювамь** и **разтя́глювамся.**

Разтя́глѭ, ишь,—**ли́лъ,** *гл. свр.* отъ **разтя́глювамь.** —**ленъй,** *прич. стр.*

Разтя́гнувамь, *гл уч* отъ **разтя́гнѫ.**

Разтя́гнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **разтя́гамь.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Ра́зтягъ, ра́зтязи, *с. м* Мѣра три аршина, метръ и половина; стѫженъ, разтакъ, колачь; **са́жень, саже́нь.**

Разу́вамь (**да разу́ѭ**), *гл. д.* Свалямь, изваждамь обувкы, чорапы, гащы, потуры; изувамь, събувамь; **разува́ть, снима́ть штаны́.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Вадѫ си, свалямь си обувкы-ты, потуры-ты, гащы-ты; изувамся, събувамся; **разува́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь разутъ.

Разу́ванiе, *с. ср.* отъ **разу́вамь** и **разу́вамся.** Изуванiе, събуванiе.

Разу́launздвамь и **разу́здувамь** (**да разу́здѫ**), *гл. д.* Разнуздвамь, разюздвамь, изуздвамь, изюздвамь, изнуздвамь; **разну́здывать.** —**мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Разнуздвамся, разюздвамся, изуздвамся, изюздвамся, изнуздвамся; **разну́здываться.**

Разу́здванiе, *с. ср.* отъ **разу́здвамь** и **разу́здвамся.**

Разу́здѫ, ишь,—**ди́лъ,** *гл. свр.* отъ **разу́здвамь.** —**денъй,** *прич. стр.*

Разу́ка, *с. ж.* Разучванiе, отучванiе, отука, отвъикванiе; **отуче́нiе, отвы́чка, отва́дка.** *Има наукѫ, има и разукѫ.*

Разузна́ѭ (**да ся**), ешь, — **лся,** *гл. възвр. свр.* Да ся разчюѭ, та всякой да мя знае и познава. *Тога ми ся чюма разузнала.*

Разу́мникъ, *с. м.* Разуменъ мѫжь; умникъ; **разу́мникъ.**

Разу́мница, *с. ж.* Разумна жена, мома; умница; **разу́мница.**

Ра́зу́мнъий, — **мьнъ** и — **менъ, мна, мно,** *пр.* 1) Който има умъ, който мысли и прави както трѣбва; умнъий, умовитъий, памятнъий, акѫллия; **разу́мный, у́мный.** *Разумно момчя.* 2) Что е направено съ разумъ, съ умъ, както трѣбва. *Разумна работа.* —**мно,** *нар.* Съ разумъ, прѣмыслено добрѣ; умно, умовито; **разу́мно.** *Не е разумно да ходишь днесь.*

> Като е толко хубава,
> Да ли е, сынко, разумна,
> Да ли е, сынко, памятна,
> Да ли е отъ разумно колѣно? *Пѣс.*

Разуменъ като разумнъий Радой. По́-добрѣ разуменъ, а не агуменъ. По́-добрѣ разуменъ душманинъ, а не безуменъ приятель.

Разумъ, *с. м.* Дарба да разбирамъ, да мыслимъ, да размышлявамъ; умъ, память, акѫлъ; **разу́мъ.** *Нѣма разумъ. Останѫлъ безъ разумъ. Направено съ разумъ,* разумно. *Умъ и разумъ съ разумъ ся не купувать. Умъ има, разумъ нѣма.*

Разумѣвамь (**да разумѣѭ**), *гл. д.* 1) Знаѭ отъ нѣчто, сѣче ми умъ-тъ; разбирамь, отбирамь, познавамь, проумѣвамь; **быть свѣдущимъ въ чёмъ, вѣдать, знать, понима́ть, обнима́ть, смы́слить, разумѣть.** 2) Разбирамь, познавамь; **понима́ть, знать, познава́ть, узнава́ть, признава́ть.** *По стѫпкы-ты разумѣхъ, че скоро е влизалъ нѣкои.* 3) Узнавамь, познавамь, разбирамь, отбирамь, сѣщамся, договѣждамся; **понима́ть, постига́ть, разумѣть.** *Сега разумѣхъ какво ще прави. Не му разумѣвамь, что ми казва.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Разбирамся. 2) *гл. безл* Разбирася, видися, познавася, явно е; **разумѣться.** *Разумѣвася, че е така.*

Разумѣванiе, *с. ср* отъ **разумѣвамь** и **разумѣвамся.**

Разумѣѭ, ешь,—**мѣлъ,** *гл. свр.* отъ **разумѣвамь.**—**мѣнъй,** *прич стр.*

Разу́чвамь и **разу́чвамь** (**да разу́чѭ**), *гл. д.* Накарвамь, направямь нѣкого, нѣчто да остави да врьши нѣчто, на което ся е былъ научилъ, на което е былъ навыкнѫлъ; отучвамь; **отуча́ть, отва́живать.** *Иманiе научва, иманiе разучва* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Оставямь нѣкакъвъ навыкъ; отучвамся, отвъиквамь, изоставямь, прѣгарямь; **отуча́ться, отстава́ть, отвыкать.** 2) *гл. стр.* Бывамь разученъ.

Разу́чванiе и **разу́чянiе,** *с. ср.* отъ **разу́чвамь** и **разу́чвамся.**

Разу́чѭ, ишь,—**чилъ,** *гл. свр.* отъ **разу́чвамь** —**ченъй,** *прич. стр.*

Разу́ѭ, ешь,—**разу́лъ,** *гл. свр.* отъ **разу́вамь.**—**у́тый,** *прич. стр.*

Разфучíавамся (**да ся разфучѭ**), *гл. възвр* Разхвучявамся.

Разха́ждамся (**да ся разхо́дѭ**), *гл. възвр.* Разхождамся.

Разха́пвамь и **разха́пувамь** (**да разха́пѫ**),

гл д Отхапвамь отъ нѣчто; нахапвамь, разръвавамь. —**мся**, *гл. възвр.* Начинамь да хапѫ твърдѣ много.

Разха́пване и **разха́пуване**, *с. ср.* отъ **разха́пвамь**.

Разха́пѫ, ешь,—палъ, *гл. свр.* отъ **разха́пвамь**. — **папъй**, *прич стр.*

Разха́рчвамь и **разха́рчювамь** (да разха́рчѫ), *гл. д* Харчѫ, похарчвамь нѣчто нагорѣ надолу —**мся**, *гл възвр.* Отпущамся да харчѫ)

Разха́рчване и **разха́рчюване**, *с. ср.* отъ **разха́рчвамь**.

Разха́рчѫ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **разха́рчвамь**. —**ченъй**, *прич. стр.*

Разхва́лѭ, ишь,—лилъ, *гл свр.* отъ **разхва́лювамь**, —**ленъй**, *прич. стр.*

Разхва́лювамь (да **разхва́лѭ**), *гл. д.* Хвалѭ нѣкого, нѣчто твърдѣ много, прѣдъ мнозинѫ. —**мся**, *гл. възвр* Начинамь да ся хвалѭ твърдѣ много.

Разхва́люване, *с. ср.* отъ **разва́лювамь** и **разва́лювамся**.

Разхва́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **разхва́щамь**. —**нѫтъй**, *прич. стр.*

Разхва́тамь (да **разхва́тѫ**), *гл. д.* Разхващамь.

Разхва́тѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **разхва́щамь**. —**тенъй**, *прич. стр.*

Разхва́щамь и **разхва́тамь** (да **разхва́тѫ** и да **разхва́нѫ**), *гл. д.* 1) Хващамь многозинѫ, много нѣчта. 2) Нѣчто схванѫто, захванѫто направямь да ся разпустне, да ся освободи.

> Додай ми, сестро, водицѫ
> Низъ зеленѫ-тѫ стовницѫ,
> Уста ми ся захванѫхѫ,
> Гръло ми е загракнѫло,
> Уста-та да си разхванѫ,
> Гръло-то да си натопѭ! *Пѣс.*

Разхватила по горѫ-тѫ, хванѫла горѫ-тѫ, духнѫла, задула изъ горѫ тѫ.

> Ѥ излѣзи, мори пуста.
> Мори шура хрътице,
> А кѫдѣ си разхватила
> По горѫ-вѫ по планинѫ? *Пѣс.*

Разхврѣгамь, рахврѣлювамь, в. **разврѣгамь, разврѣлювамь**.

Разхвучи́ѫ (да ся). **и́шь,—чи́ался**, *гл. свр.* отъ **разхвучі́авамся**.

Разхвучі́авамся (да ся **разхвучи́ѫ**), *гл. възвр.* 1) Начинамь да хвучѫ, да бучѫ твърдѣ много *Вѣтъръ-тъ ся е разхвучиалъ* 2) Развъквамся. разгръмявамся. *Разхвучиался е та ще изъде свѣта.*

Разхвучі́аване, *с. ср.* отъ **разхвучі́авамся**.

Разхладѫ́, и́шь,—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **разхладі́авамь**. —**де́нъй**, *прич. стр.*

Разхладі́авамь и **разхла́ждамь** (да разхладѫ), *гл д.* Направямь нѣчто да стане хладно, да изстъне; охладявамь; **охлажда́ть, прохлажда́ть, освѣжа́ть.** *Духнѫ вѣтрецъ, та поразхлади врѣмя то*

> Духни ми, вѣтре хладіанине,
> Разхлади поле широко,
> По поле цръпъı аргатъı,
> По плавинъı младъı шилегари. *Пѣс.*

—**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь хладенъ; охладявамся, изстъвамь; **охлажда́ться, прохлажда́ться, освѣжа́ться.** *Врѣмя-то ся разхлади;* **ста́ло прохла́дно.** 2) *гл. стр.* Бъвамь разхладенъ.

Разхладі́аване и **разхла́ждане**, *с. ср.* отъ **разхладі́авамь**.

Разхла́памь (да ся), *гл. свр.* отъ **разхла́пвамся**. —**папъй**, *прич. стр.*

Разхла́пвамся и **разхла́пувамся** (да ся разхла́памь), *гл. възвр* Разхлопвамся.

Разхла́скамь, *гл. д. свр.* Съ хласкане да разпрьснѫ, да раздѣлѭ; да разтъкамь. *Да ся разхласкамь*, да земѫ да хласкамь твърдѣ много.

Разхле́нчвамся и **разхле́нчювамся** (да ся разхле́нчѫ), *гл. възвр.* Начинамь да хленчѫ; разплаквамся, разревавамся

Разхле́нчѫ (да ся), **ишь,—чилъ**, *гл свр.* отъ **разхле́нчвамся**. Да ся разхлипамь.

Разхли́памь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да хлъпамь твърдѣ много; да ся разхленчѫ, да ся разплачѫ, да ся разревѫ; **расхны́каться.**

Разхло́памь (да ся), *гл. свр* отъ **разхло́пвамся**. —**папъй**, *прич. стр.*

Разхло́пвамся и **разхло́пувамся** (да ся разхло́памь), *гл. възвр* Разхлапвамся: 1) Начинамь да хлопамь, да хлапамь твърдѣ много. 2) Разнизвамся, разсъхвамся, разчюхвамся, разпадамся, разглобявамся *Разхлопанъ сѫдъ, корабъ*, разнизанъ. *Разхлопанъı обуща*, много носенъı, та станѫлъı халтавъı, като хлапаръı.

Разхло́пване и **разхло́пуване**, *с ср.* отъ **разхло́пвамся**.

Разхлу́пѭ, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **разхлу́пювамь**. —**пенъй**, *прич. стр*

Разхлу́пювамь и **разхлу́пвамь** (да разхлу́пѭ), *гл. д.* Захлупено отварямь; отхлупювамь. —**мся**, *гл. стр* Бъвамь разхлупенъ; отхлупювамся.

Разхлу́пюване и **разхлу́пване**, *с. ср.* отъ **разхлу́пювамь**. Отхлупюване.

Разхлѣцамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земѫ да хлъцамь твърдѣ много.

Разхлъ́скамь, *гл. д. свр.* Съ хлъскане да разпрьснѫ, да разлѣѭ. —**мся**, *гл. възвр.*

Да ся изхлыскамь на разны страны, **—сканый,** *прич. стр.*

Разхóдка, *с. ж.* 1) Ходеню нѣйдѣ нé за работж, а да ся поразтъпчемъ за разтухж, за удоволствие; прошетка, прошетъ; **прогýлка.** 2) Трѣва нѣкаква, съ коюто налáгать заушкы, отокъ. 3) Имя соб. женско.

Мама Разходки думаше:
Мома Разходке хубава. *Пѣс.*

Разхóдникъ, *с. м.* Раст. *Solanum dulcamara,* разводникъ, разводничя, разваленка, развалничя, рупеливо былие, кучие гроздие, утрова; **пáсленъ сладкогóрькій, сорóчьи ягоды.**

Разхóдж (да ся), **ишь,—дился,** 1) *гл. свр.* отъ **разхóждамся** и **разхáждамся.** 2) *гл. възвр. свр.* Да земж да ходж твърдѣ много. 3) *гл. вв.* Да ся разотидж, да ся разпръснж.

Разхóждамся (да ся разхóдж), *гл. възвр.* Разхаждамся, ходж нѣйдѣ нé по работж, а да ся разтъпчж, за разтухж, за удоволствие; шьтамся, прошетвамся, прошятавамся, прохождамся; **прохáживаться, прогýливаться.** *Разхождася като пѣтелъ около кокошкы (на купище). Разхождася като Цыганскый хараччиия, доклѣ още не е събралъ харачя.*

Разхóжданье, *с. ср.* отъ **разхóждамся.** Разхажданье, разходка.

Разхóкамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земж да хокамь твърдѣ много.

Разхоратж́, **и́шь,—тúлъ,** *гл. свр.* отъ **разхоратиáвамь. —тéнъій,** *прич. стр.*

Разхоратиáвамь (да разхоратж́), *гл. д.* Накарвамь нѣкого да земе да хорати; захоратювамь. **—мся,** *гл. възвр.* Начинамь да хоратж твърдѣ много, добывамь щѣние за хоратенье.

Разхоратиáванье, *с. ср.* отъ **разхоратиáвамь** и **разхоратиáвамся.**

Разхохóрвамся (да ся разхохóрж), *гл. възвр.* Ставамь рошавъ, разрошвамся; **распушáться.**

Разхохóрж (да ся), **ишь,—рился,** *гл. свр.* отъ **разхохóрвамся.**

Разхрúпамь (да ся) и

Разхрúпкамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земж да хрипамь, да хрипкамь твърдѣ много.

Разхрýпамь (да ся), *гл възвр. свр.* Да земж да хрупамь твърдѣ много.

Разхрýскамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земж да хрускамь твърдѣ много.

Разхубавѣ́вамся (да ся разхубавѣ́ж), *гл. възвр.* Ставамь хубавъ.

Разхубавѣ́ванье, *с. ср.* отъ **разхубавѣ́вамся.**

Разхубавѣ́ж (да ся), **ешь,—вѣ́лся,** *гл. свр.* отъ **разхубавѣ́вамся.**

Разхубавж́, **и́шь,—вúлъ,** *гл. свр.* отъ **разхубавиáвамь. —вéнъій,** *прич. стр.*

Разхубавиáвамь (да разхубавж́), *гл. д.* Правж нѣчто да ся види хубаво; захубавювамь; **придавáть красотý, дѣлать красúвымъ. —мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь хубавъ; разхубавѣвамся, захубавювамся; **хорошѣть.** 2) *гл. стр.* Бывамь разхубавенъ.

Разхубавиáванье, *с. ср.* отъ **разхубавиáвамь** и **разхубавиáвамся.**

Разхýмвамся и **разхумиáвамся** (да ся разхумж́), *гл. възвр.* Ставамь на прахъ, на пепелъ, начинамь да гниж; изгнивамь, стопювамся, разтопювамся, разтлѣвамся, схумвамся, сплувамся, разплувамся, скапвамся, разкапвамся; **истлѣвáть, сгнивáть.**

Разхýмванье и **разхумиáванье,** *с. ср.* отъ **разхýмвамся.**

Разхумж́ (да ся), **и́шь,—мúлся,** *гл. свр.* отъ **разхýмвамся.**

Разцáпамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земж да цапамь твърдѣ много.

Разцáпвамь и **разцáпувамь** (да разцáпж), *гл. д.* Разцѣпвамь. *Засмѣюся, та устата ще си разцапи.*

Разцапóрокъ, *с. м.* Разцѣпено на дърнытж полж на горнж дрѣхж.

Разцáпж, **ишь,—пилъ,** *гл. свр.* отъ **разцáпвамь. —пенъій,** *прич. стр.*

Разцвúлж (да ся), **ишь,—лился,** *гл. свр. възвр.* Да земж да цвилж твърдѣ много.

Разцвьтѣ́вамся (да ся разцвьтж́), *гл. възвр.* Разцьвтѣвамся.

Разцвѣтѣ́вамся (да ся разцвѣтж́), *гл. възвр.* Разцьвтѣвамся.

Разцивкавж́ (да ся), **и́шь,—вúлся,** *гл. възвр. свр.* Да си разсополивж.

Разцúврювамся (да ся разцúврж), *гл. възвр.* Начинамь да ся цуврж; разлигавювамся, разплаквамся, разцилювамся.

Разцúврюванье, *с. ср.* отъ **разцúврювамся.** Разлигавюванье.

Разцúврж (да ся), **ишь,—рился,** *гл. свр.* отъ **разцúврювамся.**

Разцúлж (да ся), **ишь,—лился,** *гл. свр.* отъ **разцúлювамся.**

Разцúлювамся (да ся разцúлж), *гл. възвр.* Разциврювамся.

Разцúлюванье, *с. ср.* отъ **разцúлювамся.** Разциврюванье.

Разцирúкамь (да ся), *гл. свр.* отъ **разцирúквамся.** Да ся разпискамь.

Разцирúквамся (да ся разцирúкамь), *гл. възвр.* Начинамь да пискамь, да квичж; да ся разпискамь, да ся разквичж.

Разцѣвнувамся и разцѣвнамся (да ся разцѣвнѫ), *гл. възвр.* Разцьвтѣвамся.

Разцѣвнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **разцѣвнувамся.** —**нѫтъый,** *прич. стр.* Разцьвтѣнъый.

Разцьвтѣвамся (да ся разцьвтѫ), *гл. възвр.* Разцьвнувамся, разцьвтѣвамся, разцвѣтѣвамся, пущамь цвѣтъ, разтварямся; **расцвѣта́ть.**

Разцьвтѣванье, *с. ср.* отъ **разцьвтѣвамся.** Разцьвтѣванье.

Разцьвтѫ (да ся), и́шь,—**тѣлся,** *гл. свр.* отъ **разцьвтѣвамся.** —**тѣнъый,** *прич. стр.*

Разцѣкамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да начьнѫ да цькамь твърдѣ много.

Разцѣпвамь и разцѣпувамь (да разцѣпѭ), *гл. д.* Разцапвамь: 1) Съ цѣпенье направямь на части; **раска́лывать, перека́лывать, щепа́ть, разще́пывать.** *Нѣма кой да ны разцѣпи дрьва-та. Разцѣпилъ дъскѫ-тѫ на клѣчкы.* 2) Цѣпвамь нѣчто на двѣ, раздѣлямь, разкѫсвамь на двѣ; **разще́пывать, раздѣля́ть, разрыва́ть.** 3) Цѣпвамь нѣчто нѣйдѣ, та го раздирамь, съдирамь. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Раздѣлямся съ цѣпенье на части. 2) Раздирамся, съдирамся. 3) Дѣлѭся отъ нѣкого, правѭ расколъ; двоѭся. 4) *гл. стр.* Бывамь разцѣпенъ.

Разцѣпванье, *с. ср.* отъ **разцѣпвамь** и **разцѣпвамся.**

Разцѣпка, *с. ж.* Разтрога, разтрогъ, зирка, прозирка, пролука, процѣпка, процѣпъ, пукнѫтина, рѣзка, трясkotина, цапотина, цѣпетина, цѣпотина, цѣпка, аралѫкъ; **сква́жина, щель, тре́щина.**

Разцѣпѭ, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **разцѣпвамь.** —**пенъый,** *прич. стр.*

Разчалѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **разчалѧ́вамь.** —**ле́нъый,** *прич. стр.*

Разчалѧ́вамь (да разчалѭ́), *гл. д.* Зачалено разграждамь. —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь разчаленъ.

Разчалѧ́ванье, *с. ср.* отъ **разчалѧ́вамь** и **разчалѧ́вамся.**

Разчёврькамь, *гл. свр.* отъ **разчёврькамь.** —**канъый,** *прич. стр.*

Разчёврьквамь и разчёврькувамь (да разчёврькамь), *гл. д.* 1) Съ чеврьканье разваламь, размѣствамь, разбрьквамь, разтварямь нѣчто; разчёплювамь. 2) Нѣчто минѫло, забравено подновявамь; разчёплювамь. —**мся,** *гл. стр.* Бывамь разчеврьканъ; разчёплювамся.

Разчёврькванье и разчёврькуванье, *с. ср.* отъ **разчёврьквамь.**

Разче́звамь и разче́знувамь (да разче́знѫ), *гл. д.* Нѣчто сраснѫто, скачено, слѣпено раздѣлямь; отчезвамь, разчесвамь, разчеквамь, отчеквамь. —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь разчезнѫтъ.

Разче́званье и разче́знуванье, *с. ср.* отъ **разче́звамь.**

Разче́знѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **разче́звамь.** —**нѫтъый,** *прич. стр.*

Разче́квамь и разче́кнувамь (да разче́кнѫ), *гл. д.* 1) Разтварямь крака, чекоръ, уста твърдѣ много. *Разчекнѫлъ си крака-та. Щѫ му разчекнѫ уста-та.* 2) Разкѫсвамь нѣчто на двѣ части съ по единъ кракъ на всякѫ часть; разчесвамь.

> Качете ѭ вые на два коня,
> Подъ коне ю новѣ заклопѣте,
> Ударѣте два коня хранены,
> Ударѣте, та ѭ разчекнѣте! *Пѣс.*

3) Разчесвамь, отчесвамь, отчеквамь, отчезвамь, разчезвамь. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Разтварямь си крака-та, разчекорвамся, разкрачвамся твърдѣ много; да ся изчепатѫ. 2) Разчесвамся, отчесвамся, отчеквамся, отчезвамся, разчезвамся, отдѣлямся. 3) Падамь, клякамь отъ работѫ. *Да ся разчекнешь, пакъ не можешь го направи. Разчекнѫлся да пръпка.* 4) *гл. стр.* Бывамь разчекнѫтъ.

Разче́кванье, *с. ср.* отъ **разче́квамь** и **разче́квамся.**

Разче́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **разче́квамь.** —**нѫтъый,** *прич. стр.*

Разчеко́рвамь и разчеко́рювамь (да разчеко́рѭ), *гл. д.* Разтварямь крака; разкрачвамь, разкраквамь; **раскаря́чивать.** — **мся,** *гл. възвр.* Разтварямь си крака-та; разкрачвамся, разкраквамся, разкрачясвамся, разкрокувамся, разкрочвамся; **раскаря́чиваться.** *Влѣзла изъ коминя и ся разчекорила надъ мангала да ся грѣе.*

Разчеко́рванье, *с. ср.* отъ **разчеко́рвамь** и **разчеко́рвамся.**

Разче́коръ, *с. м.* Разкрачь, крачка, чекоръ, стѫпка, адѫмъ; **шагъ.**

Разчеко́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр* отъ **разчеко́рвамь.** —**ренъый,** *прич. стр.*

Разче́пкамь, *гл. свр.* отъ **разче́пквамь.** —**канъый,** *прич. стр.*

Разче́пквамь и разче́пкувамь (да разче́пкамь), *гл. д.* 1) Разчесвамь. 2) Разровямь, разрывамь, разкопавамь. —**мся,** *гл. стр.* Бывамь разчепканъ.

Разче́пкванье и разче́пкуванье, *с. ср.* отъ **разче́пквамь.**

Разчёплювамь (да разчёплѭ), *гл. д.* 1) Съ чепленье разтварямь, разровямь, разбрьквамь, разврѣждамь нѣчто; разчеврьквамь. 2) Нѣчто забравено, минѫло подно-

вıювамь; разчеврьквамь. —**ися**, *гл. стр.* Бывамь разчепленъ.

Разчёплюванıе, *с. ср.* отъ **разчёплювамь.** Разчеврькванıе.

Разчёплѭ, **ишь,—***лилъ, гл. свр.* отъ **разчёплювамь. —ленъıй,** *прич. стр.*

Разчёрла́вѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разчёрла́вıамь. —венъıй,** *прич. стр.*

Разчёрла́вıамь (**да разчёрла́вѭ**), *гл. д.* Разчёрлıамь, разрошвамь, разрошıавамь, разбучıавамь, набучıавамь; **кло́чить, клокати́ть, еро́шить, пу́тать, шеро́мить, взъеро́шивать, растрёпывать, скло́чивать. —ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Рошѭ си косѫ-тѫ; разрошвамся, разрошıавıамся, разчёрлıамся, разбучıавамся; **взъеро́шиваться.**

Разчёрла́вıанıе, *с. ср.* отъ **рачёрла́вıамь** и **разчёрла́вıамся.**

Разчёрла́вѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **разчёрла́вıамь. —венъıй,** *прич. стр.*

Разчёрлѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **разчёрлıамь. —ленъıй,** *прич. стр.*

Разчёрлıамь (**да разчёрлѭ**), *гл. д.* Разчёрлавıамь. *Тѧ отишла сутрень-тѫ рано при владыкѫ-тѫ разчерлена и облѣчена както си спи.*

Разчёрлıанıе, *с. ср.* отъ **разчёрлıамь.** Разчёрлавıанıе.

Разче́свамь и **разче́снувамь** (**да разче́снѫ**), *гл. д.* 1) Нѣчто сраснѫлося, скачено, слѣпено раздѣлıамь; разчезвамь, разчеквамь отчезвамь, отчеквамь. 2) Разчеквамь въ 2-то знаменованıе. *И царицины-ты сестры былы разчеснѫты всıакоıа на два комата.* —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь разчеснѫтъ.

Разче́свамь и **разче́сувамь** (**да разче́шѫ**), *гл. д.* Разчешлювамь: 1) Съ чесанıе оправıамь, направıамь нѣчто да бухне; разрѣсвамь, дармасвамь; раздрьпвамь; **разчёсывать.** 2) Съ чесанıе убивамь, одрьгвамь, охлузвамь нѣчто; раздрьгвамь; **разчёсывать, перечёсывать. —ися,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да чешѫ твърдѣ много. 2) *гл. стр.* Бывамь разчесанъ.

Разче́сванıе и **разче́снуванıе,** *с. ср.* отъ **разче́свамь.** Разчекванıе.

Разче́сванıе и **разче́сuванıе,** *с. ср.* отъ **разче́свамь,** чешѫ. Разчешлюванıе.

Разче́снѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **разче́свамь.** Да разчекнѫ. **—нѫтъıй,** *прич. стр.* Разчекнѫтъıй.

Разче́твамь и **разче́тувамь** (**да разчетѫ́**), *гл. д.* Разчитамь.

Разчетѫ́, ешь,—че́тохъ,—че́лъ, *гл. свр.* отъ **разчи́тамь. —четенъıй,** *прич. стр.*

Разче́шлювамь (**да разче́шлѭ**), *гл. свр.* Разчесвамь, разрѣшвамь.

Разче́шлюванıе, *с. ср.* отъ **разче́шлювамь.** Разчесванıе, разрѣшванıе.

Разче́шлѭ, ишь,—*лилъ, гл. свр.* отъ **разче́шлювамь. —ленъıй,** *прич. стр.*

Разче́шѫ, ешь,—че́сахъ, *гл. свр.* отъ **разче́свамь. —че́санъıй,** *прич. стр.*

Разчигарı́ѫ, и́шь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **разчигарı́авамь. —ре́нъıй.** *прич. стр.*

Разчигарı́авамь (**да разчигарı́ѫ**), *гл. д.* Рѣжѫ, кастрѭ клоновъı-тъı, кранща-та на нѣчто; окастрıамь, окрьнıавамь, орѣзвамь, обрѣзвамь, подрѣзвамь; **обрѣзывать, подрѣзывать. —ися,** *гл. стр.* Бывамь разчигаренъ.

Разчигарı́аванıе, *с. ср.* отъ **разчигарı́авамь.** Окастрıанıе.

Разчи́ствамь и **разчи́стувамь** (**да разчи́стѫ**), *гл. д.* 1) Очиствамь, изчиствамь навсıакѫдѣ, на разнъı мѣста. 2) Виждамь, прѣгляждамь смѣткѫ и зимамь и давамь, чтото сıа пада. *Разчистихмы си смѣткы-ты.* —**ися,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да чистѫ твърдѣ много. 2) *гл. вз.* Виждамъı си, прѣгляждамъı си съ нѣкого смѣткъı-тъı и сıа наплащамъı. 3) *гл. стр.* Бывамь разчистенъ.

Разчи́стванıе и **разчи́стуванıе,** *с. ср.* отъ **разчи́ствамь** и **разчи́ствамся.**

Разчи́стѫ, ишь,—стилъ, *гл. свр.* отъ **разчи́ствамь. —стенъıй,** *прич. стр.*

Разчи́тамь и **разчи́твамь** (**да разчетѫ**), *гл. д.* Разчетвамь, съ четенıе разбирамь нѣчто написано; прочитамь, прословувамь; **прочи́тывать, разбира́ть.** *Не можѧ да разчете писмо-то.* —**ися,** 1) *гл. възвр.* Начинамь да четѫ твърдѣ много; зачитамся; **разчита́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь разчетенъ.

Разчи́танıе и **разчи́тванıе,** *с. ср.* отъ **разчи́тамь** и **разчи́твамь.**

Разчу́лвамь и **разчу́лıамь** (**да разчу́лѭ**), *гл. д.* Нѣчто зачулено отвивамь, свалıамь чула на нѣчто зачулено. —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Свалıамь си чула, пада ми чулъ-тъ, бывамь разчуленъ.

Разчу́лванıе и **разчу́лıанıе,** *с. ср.* отъ **разчу́лвамь.**

Разчу́лѭ, ишь,—*лилъ, гл. свр.* отъ **разчу́лвамь. —ленъıй,** *прич. стр.*

Разчю́вамь (**да разчю́ѭ**), *гл. д.* Чювамь нѣчто, дохождамъı до уши-тъı нѣчто; зачювамь; **заслы́шать, услы́шать. —ися,** *гл. възвр.* Чюѭся, отивамь, разнасıамся надалечь; научвать мıа мнозина.

Разчю́ванıе, *с. ср.* отъ **разчю́вамь** и **разчю́вамся.**

Разчю́камь, *гл. свр.* отъ **разчю́квамь. —канъıй,** *прич. стр.*

Разчюквамъ и **разчюкувамъ** (да разчю-камъ), *гл. д.* Съ чюканіе направямъ на кжсовы; счюквамъ. **—мся,** *гл. възвр.* Начинамъ да чюкамъ твърдѣ много.

Разчюкваніе и **разчюкуваніе,** *с. ср.* отъ **разчюквамъ.**

Разчюпвамъ и **разчюпувамъ** (да расчю-пнж), *гл. д.* Съ чюпеніе направямъ нѣчто на кжсовы; счюпвамъ, начупвамъ; **разла́мывать. —мся,** *гл. стр.* Бывамъ разчю-пенъ.

Разчюпваніе и **разчюпуваніе,** *с. ср.* отъ **разчюпвамъ.**

Разчу́пнж, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **разчюпвамъ. —пеныи,** *прич. стр.*

Разчюхвамся и **разчюхнувамся** (да ся разчюхнж), *гл. възвр.* Разсъхвамся.

Разчюхваніе и **разчюхнуваніе,** *с. ср.* отъ **разчюхвамся.** Разсъхваніе.

Разчюхнж (да ся), **ешь,—нжлся,** *гл. свр.* отъ **разчюхвамся.** Да ся разсъхнж.

Разчюшка недѣлм. Втора-та недѣлм прѣдъ сырницж, въ коиж-то ся юде нарядъ блаж-но; рушна недѣлм, рядовна недѣлм; **сплош-на́я, всеѣдная недѣля.**

Разчюнж (да ся), **ешь,—чюлся,** *гл. свр.* отъ **разчювамся.**

Разше́нвамся и **разше́нювамся** (да ся разше́нж), *гл. възвр.* Ставамъ шенъ; раз-веселявамъ, да ся зарадвамъ.

Разше́нваніе и **разше́нюваніе,** *с. ср.* отъ **разше́нвамся.**

Разше́нж (да ся), **ишь,—нился,** *гл. свр.* отъ **разше́нвамся. —неныи,** *прич. стр.*

Разше́тамъ, *гл. ср. свр.* и **да ся разше́тамъ,** *гл. възвр. свр.* Да ся разходж. *Ка разшета по горж зеленж, го намѣри това сухо дрьво.*

Разши́вамъ (да разши́нж), *гл. д.* Зашито отпирамъ; разпирамъ, разпарямъ. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Начинамъ да шиж твърдѣ много. 2) *гл. стр.* Бывамъ разшитъ.

Разши́ваніе, *с. ср.* отъ **разши́вамъ.**

Разширочж, и́шь, — чи́лъ, *гл. свр.* отъ **разширочя́вамъ.—че́ныи,** *прич. стр.*

Разширочя́вамъ (да **разширочж**), *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане пó-широко; раз-ширявамъ; **расширя́ть. — мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамъ пó-широкъ, пó-голѣмъ; разши-рявамся, разпространявамся; **расширя́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ разширочень; разши-рявамся.

Разширочя́ваніе, *с. ср* отъ **разширо-чя́вамъ.** Разширяваніе.

Разширж, и́шь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **раз-ширя́вамъ.—ре́ныи,** *прич. стр.*

Разширя́вамъ (да **разширж**), *гл. д.* 1) Направямъ нѣчто да стане пó-широко, разширо-чявамъ; **расширя́ть.** *Разшири двора си.* 2) Хващамъ нѣчто пó-широко, на пó-голѣмо; уго-лѣмявамъ; **расширя́ть.** *Разширилъ търго-вияк тж си.* 3) Разтварямъ, разпервамъ. *Раз-ширилъ ржцѣ широкы.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамъ пó-широкъ, растж на широко; разширочявамся; **расширя́ться.** 2) Ставамъ пó-голѣмъ, хващамъ пó-голѣмо мѣсто; раз-широчявамся, разпространявамся; **расши-ря́ться.** 3) Зимамъ да живѣж пó-нашироко; отпущамся. 4) *гл. стр.* Бывамъ разширенъ; разширочявамся. *Умрѣ свѣкръва та, раз-шири ся кжща-та.*

> Разширилъ Стоянъ силно стадо
> У-въ Араплийско ра‹в›но поле. *Пѣс.*

Разширя́ваніе, *с. ср.* отъ **разширя́вамъ** и **разширя́вамся.**

Разши́нж, ешь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **раз-ши́вамъ.—ши́тыи,** *прич. стр.*

Разшѣкамъ *гл. свр.* отъ **разшѣквамъ. —каныи,** *прич. стр.*

Разшѣквамъ и **разшѣкувамъ** (да разшѣ-камъ), *гл. д.* Съ шѣканіе разпждамъ, от-пждамъ. **—мся,** *гл. възвр.* Начинамъ да шѣкамъ твърдѣ много.

Разшѣтамъ, *гл. свр.* отъ **разшѣтвамъ. — таныи,** *прич стр.*

Разшѣтвамъ и **разшѣтувамъ** (да разшѣ-тамъ), *гл. д.* 1) Изшѣтвамъ на разны мѣ-ста; разтрѣбвамъ, разчиствамъ. 2) Развож-дамъ. *Разшѣтайте го низъ хавны-ты, да си отбере, что му хареса.* **—мся,** *гл. възвр.* 1) Начинамъ да шѣтамъ твърдѣ много. 2) Разхождамся.

Разшюмж (да ся), **и́шь,—ми́лся,** *гл. свр.* отъ **разшюмя́вамся. —ме́ныи,** *прич. стр.*

Разшюмя́вамся (да ся **разшюмж**), *гл. въз-вр.* Покрывамся съ шюмж, съ листа; раз-листвамся; **оки́дываться.** *Гора-та ся раз-шюмява.*

Разшюмя́ваніе, *с. ср.* отъ **разшюмя́вам-ся.** Разлистваніе.

Разшя́вамъ (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земж да шявамъ на разны страны.

Разшя́врж (да ся), *гл. възвр. свр.* Да земж да шяврж на разны страны.

Разщръклѣвамся (да ся **разщръклѣнж**), *гл. възвр.* Хваща мя щръклица-та, та зи-мамъ да лудѣж; пощръклѣвамъ, ощрьклѣ-вамъ; **бады́рить, бзы́рить.** *Волове-ти вед-нжгъ ся разщръклѣли и ся разбѣгали.*

Разщръклѣваніе, *с. ср.* отъ **разщръклѣ-вамся.** Пощръклѣваніе.

Разщръклѣнж (да ся), **ешь, — лѣлся,** *гл. свр.* отъ **разщръклѣвамся.**

Разщжкамъ (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся

разшиаврж. *Разщжкали ся като щръкылы.*

Разъ, *прѣдл.* Употрѣбıавася само ставенъ съ другы-ты рѣчи и имъ дава знаменоване: 1) Дѣление на части, по части: *разбивамь, раздробıавамь, разглобıавамь, раздѣлıамь.* 2) Усилване, добыване щѣние за врьшение нѣчто твърдѣ много: *разпрыпкахжся, разбръзахся, разбрьбрахжся, да ся развыкамь, да ся разшьтамь, да ся разıамь.* 3) Развала, разваляние пб-прѣшно дѣйствие: *разкрытвамь, разчёплювамь, развръзвамь, разшивамь, разпирамь, разковавамь, разнищвамь, разпопж, развладычж.* 4) Привожданиe въ друго състоıание, промѣна: *разсмивамь, разплаквамь, разбогатѣвамь, разбуждамь, развеселıавамь, развидѣлıавася, разсьвнжся, разıаснися.* 5) Мѣнıавание мѣсто-то: *размѣщамь, размѣтамь, разнисамь, раздвигамь, разкарвамь, разваждамь.* 6) Движение въ разны посокы: *разминувамыся, разхождамся.* 7) Врьшение нѣчто на разны мѣста: *разлѣпилъ гы по стѣнж-тж, разкачилъ гы по дракы ты, разчиствамь, разтрѣбвамь, раздавамь.* 8) Отдѣлıание едно нѣчто отъ друго, прьскание на разны странъı: *разгонвамь, разтирвамь, разпрьскамь, разчеквамь, разчезвамь, разполовıавамь, разснопıавамь, раздвоıавамь разешıавамь.* 9) Правение нѣчто още пб-голѣмо: *развличıамь, разтакамь, разопинамь, разтягамь, разширıавамь, размножıавамь, развъждамь.* 10) Докарвание отслабж въ нѣчто: *разврьтѣвамь, разсъхвамся, разпущамь, разслабвамь, разгалвамь, разгайдж, разгащвамся.* 11) Разнообразно дѣйствие: *разблудıавамь, разтварıамь; разварıавамся, разкопавамь, разоравамь, разработвамь; разказвамь, разтлькувамь, разıаснıавамь; разговарıамся, раздумвамся, размахвамь, размыслıовамся; разбрьквамь, разгмечквамь.*

Разıога, *с. ж.* Лоше врѣмя. *Зимно врѣмя разıога и мьгла.*

Разıодвамь и **разıодувамь** (да разıодж), *гл. д.* Направıамь нѣкого да стане като юдж, дıаволитъ. —**ися,** *гл. възвр.* Ставамь юда, дıаволитъ.

Разıодвание и **разıодувание.** *с. ср.* отъ **разıодвамь** и **разıодвамся**.

Разıодж, **ишь,**—**дилъ,** *гл. свр.* отъ **разıодвамь.** —**деный,** *прич. стр. Разкривенъ и разıоденъ.*

Разıоздвамь и **разıоздувамь** (да разıоздж), *гл. д.* 1) Разуздвамь, разнуздвамь. 2) Развалıамь, разпущамь нѣкого въ нъравы-ты, въ владание-то. —**ися,** 1) *гл. възвр.* Разуздвамся, разнуздвамся. 2) Развалıамся, разпущамся въ нъравы-ты, въ владание-то. 3) *гл. стр.* Бывамь разıозденъ.

Разıоздвание, *с. ср.* отъ **разıоздвамь** и **разıоздвамся.**

Разıоздж, **ишь,**—**дилъ,** *гл. свр.* отъ **разıоздвамь.** —**деный,** *прич. стр.*

Разıагнувамся (**да ся разıагнж**), *гл. възвр.* Подкачıамь да ся ıагнж твърдѣ много; разагнувамся, разбагнувамся.

> Дойди, дойди, левентъ Марко,
> Овця ти ся разıагнили,
> Всıака овца рудо ıагня,
> Прѣходница двѣ ıагънца. *Пѣс.*

Разıагнж (да ся), **ишь,**—**нилася,** *гл. свр.* отъ **разıагнувамся.** Да ся разбагнж.

Разıадамь и **разıаждамь** (**да разıамь**), *гл. д.* 1) Докарвамь щѣние за ıадение, отварıамь иштахъ за ıадение. *Това мезе разıада.* 2) Ѩмь, длъбамь, разврѣждамь, разтварıамь (за нѣчто ıадовито); **въѣдáться.** *Ръжда-та е разıала желѣзо-то. Тыıа раны му разıадохж мѣса-та.* —**ися,** 1) *гл. възвр.* Отварıа ми ся иштахъ за ıадение, добывамь щѣние да ıамь много; **разъѣдáться.** *Хапни си, куме, уста сж псешкы (кучешкы): разıадатся.* 2) *гл. стр.* Бывамь разıаденъ. *По мрькнжло не быва да ся ıаде, че ся разıадать на человѣка уста-та*, крайща-та имъ ранıасвать.

Разıадание и **разıаждание,** *с. ср.* отъ **разıадамь** и **разıадамся.**

Разıадóсамь, *гл. свр.* отъ **разıадóсвамь.** Да разıадж. —**саный,** *прич. стр.*

Разıадóсвамь и **разıадóсувамь** (да разıадóсамь), *гл. д.* Докарвамь нѣкому ıадъ; разıадıавамь, разлютıавамь, подıадıавамь, разгнѣвıавамь, разсрьждамь, раздражıавамь, разıарıавамь; **злóбить, озлоблять, ожесточáть, разсéрживать, разгнѣвлять, раздражáть.** —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Дохожда ми ıадъ, хваща мя ıадъ; ıадосвамся, разıадıавамся, разлютıавамся, подıадıавамся, разгнѣвıавамся, разсрьждамся, раздражıавамся, разıарıавамся, кыпвамь, врьквамь, вспыхвамь, пламнувамь; **приходить въ запáльчивость, озлоблятьcя, ожесточáться, разгнѣвлятьcя, вспыхивать.**

Разıадóсвание, *с. ср.* отъ **разıадóсвамь** и **разıадóсвамся.**

Разıаджь, **ишь,**—**дилъ,** *гл. свр.* отъ **разıадıавамь.** —**дéный,** *прич. стр.*

Разıадıавамь (**да разıадж**), *гл. д.* Разıадосвамь. —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Разıадосвамся.

Дѣ е дочюлъ кралъй Марко,
Разъядися, разлютися,
Разлютися на Филипъ Маджара,
Че погубилъ дѣтя Дукатинчя. *Пѣс.*

Разъядѣаваніе, *с. ср.* отъ **разъядѣавамь.** Разъядосваніе.

Разъяздвамь и разъяздувамь (да разъязджь), *гл. д.* Съ ъязденіе разкарвамь.

Гиди дѣтя, дѣтя Дукатинче,
Да изкарашь твой-та добра коню,
Да идемъ въвъ Косово поле,
Да идемъ коніе да разъяздимъ! *Пѣс.*

Разъязджь, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **разъяздвамь. —деный,** *прич. стр.*

Разъямь, ъядешь, ъядохъ, ъялъ, *гл. свр.* отъ **разъядамь и разъяждамь.**

Разъярьк, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **разъярявамь. —рѣный,** *прич. стр.*

Разъярявамь (да разъярьк), *гл. д.* Докарвамь, причинявамь нѣкому ярость, гнѣвъ; разъядосвамь; **остервенять, взъярять, разъярять. —ися,** *гл. възвр.* Дохожда ми ярость; разъядосвамся; **остервеняться, разъяряться, лютѣть, свирѣпѣть.**

Нечо си кончя разъяри
Пò-скоро да го занесе;
Като прѣзъ Трьновъ врьвяше,
Калдаржмъ искръ пущаше. *Пѣс.*

Разъяряваніе, *с. ср* отъ **разъярявамь** и **разъярявамся.**

Разъяснювамь (да разъяснж), *гл. д.* Направямь врѣмя-то да стане ясно; разкарвамь, изяснювамь, развѣдрювамь, извѣдрювамь. **—ися,** *гл. възвр.* Ставамь ясенъ; изяснювамся, извѣдрювамся, развѣдрювамся, разкарвамся, отварямся; **ведрѣть, выведриваться, выяснивать, разъяснивать, разъясниватся, проясняться.** *Врѣмя-то бяше облачно, ала зе да ся разъяснюва.*

Разъяснюваніе, *с. ср.* отъ **разъяснювамь** и **разъяснювамся.**

Разъяснж, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **разъяснювамь. —неный,** *прич. стр.*

Разъяснѣж, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **разъяснявамь. —нѣный,** *прич. стр.*

Разъяснявамь (да ся разъяснж), *гл. д.* Правя да стане ясно, да ся разбира, да ся види, че е така; изяснявамь, тлъкувамь; **изъяснять, объяснять. —ися,** *гл. стр.* Бывамь разъясненъ; изяснявамся.

Разъясняваніе, *с. ср.* отъ **разъяснявамь.** Изясняваніе, тлъкуваніе.

Раё, им. соб. мжжско.

Раецъ, *ум. м.* отъ **рай.**

Рай, *с. м.* 1) Хубава градина, въ коятo сж живѣли наши-ти прародители Адамъ и Ева; **рай.** 2) Мѣсто на небо-то, дѣто отивать души-ты на праведны-ты; **рай.** 3) Хубаво, красиво мѣсто. — *На коя душж ся не ще да иде въ рай! Не щѣлъ мрътвый да влѣзе въ рай! Насилж въ рай ся не влиза. Който трае, рай ще найде. Комуто е добра жена-та, нему не трѣбва рай. Добра жена — мжжю рай, зла жена — мжжю адъ. Ако мя не щжть въ рая, въ пъкъла съ тъпанъ мя выкать. Самъ чловѣкъ и у рай не може. Рай да не види! — Рай Божий,* много хубаво нѣчто. *Отвори си чемширъ портъ, че ны въведе въ рай Божия трапезѫ, че ны гости, прѣгости, че ны дари, прѣдари витъ прѣвитъ кравай.*

Райка, им. соб. женско. *Іажъ, Райци. — До хлѣбъ, майци!*

Райко, 1) им. соб мжжско. *Свири, Райко, глядай, Трайко! Честита ти, Райко, шапка! — Не е моя, баева е.* 2) *с. ср.* Така понѣйдѣ наричать слънце-то; **райно.**

Райковъ корень. Раст. *Polypodium vulgare,* сладка папъръ, блага папъръ, папра, папрать, папреть, папрьть, папура, папурь, рапковъ корень, сладко коренчя, сладунъ; **сладкій корень.**

Райна, им. соб. женско.

Райно, 1) им. соб. мжжско. 2) Така понѣйдѣ наричать слънце-то до Еневъ-день; райко. *Дѣдо райно, носи много здраве на наши-ты!*

Райный, раенъ, райна, но, и

Райскый, ска, ско, *пр.* отъ **рай; райскій.** *Райскы ключеве, градины.*

Дѣлъ ся паднж на святъна Петъръ,
Паднж му ся райни-ти ключевы,
Да си стои на райнъ-ты портъ,
Да си стои рай да отваря,
Да отваря и па да затваря. *Пѣс.*

Райчё, им. соб. мжжско.

Райчинъ, им. соб. мжжско.

Рака, *с. ж.* Столъ, въ който е вгнѣздена пятица-та на водяничнo врѣтено; ракъ. *Бѣга като нѣкоя ягулъкъ, что ся слиза отъ ракж.*

***Ракамъ,** *с м. Т.* Рокамъ.

Ракиёвый, въ, ва, во, *пр.* отъ **ракия.**

Ракийка, *ум. ж.* отъ **ракия.**

Ракиица, *ум. ж.* отъ **ракия.** Ракийка.

***Раки-сапунъ.** Сапунъ, что иде отвънъ изъ Турция, отъ Грьцскы-ты островы и не е като нашия. *Арапинъ съ раки-сапунъ ся мые, и пакъ е черенъ.*

***Ракия,** *с. ж. Т.* Люто питие, добыто чрѣзъ прѣварюваніе гроздовы джибры, вино, плодовы или другы нѣкои растенія: бѣла рада; **вóдка, винó.** — *Блага ракия, сладка ракия,* подсладена съ медъ или съ шекеръ ракия, съ която служжтъ сутрень въ по-

недѣлникъ слѣдъ свадбѫ-тѫ, ако невѣста-та е излѣзла дѣвица. — *Вино-ракиіа*, виножито, божнй лѫкъ, бабина риза, бабинъ поіасъ, бабино платно, богородиченъ поіасъ, зоница, зонка, зуница, зунка, облакъ, поіасъ, узуница, дѫга на небо-то; ра́дуга. — *Ракиіа съ пѣнѫ, вино безъ пѣнѫ; хлѣбъ съ дупкы, сыренѥ безъ дупки. Ракиіа на вересиѭ, вино на вѫрѫ. Ракиѭ пие, хлѣбъ не іаде. Бриченѥ-то скѫпо, а ракиіа-та ефтина. Прощавай за вино, че нѣмамы ракиѭ. Мрьтвецъ да вардишь и ракиѭ да варишь, не трѣбва да спишь. Дѣка ракиіа улази, кашъѭ гази. Раздразнилъ му овця-ты, че му дава ракиѭ да пие.*

Ракиіа́ръ, *с. м.* Който продава или купува ракиѭ; ракѫджиіа. *Ракиіари сѫ, ракиѭ ти сакать.*

Ра́кла, *с. ж.* 1) Долапъ съ врата въ стѣнѫ. 2) Долапъ за туряние въ него постилкы, завивкы, дрѣхы; масандра, юклукъ. 3) Сандѫкъ, ковчегъ, въ който стои прѣмена-та на младѫ булкѫ. *Аминъ раклѫ не плъни.* 4) Ракло, сводъ, окно, гйозъ на мостъ.

Іа го не дамь, та не дамь,
Дори не сгради, не сгради
На Тунджѫ рѣкѫ мостовы,
На всіакѫ раклѫ по чешмѫ,
А до чешмѫ-тѫ и врьбѫ,
По врьбѫ и бѣлѫ лозѫ. *Пѣс.*

Ра́клица и **ра́кличка,** *ум. ж.* и **ракля́,** *ум. ср.* отъ **ра́кла.**

Дѣ щемъ стигнѫ туй кончя
Да го врьлимъ въ бѣлъ Дунавъ,
Да размѫтимъ Дунава,
Да извадимъ ракличкѫ,
Във ракличкѫ булченце,
На булченце шіапченце. *Пѣс.*

Ракло́, *с. ср.* Извита чясть на мостъ междѫ два подпора; ракла, сводъ, окно, гйозъ; сводъ. *Мостъ съ пять ракла.*

Ра́ко, им. соб. мѫжско.

Ра́ковый, въ, ва, во, *пр.* отъ ракъ; **ра́ковый.** *Раково сѣмя: а)* Іайца-та, сѣмя-то на ракъ. *б)* Междѫ друго грозде малкы кычюрчета грозде съ дрьбны зрьна безъ сѣмкы. *Избира само раково-то сѣмя.*

Ракъ, ра́ци, *зв.* **ра́чё,** *с. м.* 1) Животина *Canser*; **ракъ.** 2) Животина *Gryllotalpa vulgaris*, диво прася, попово прася, дивъ ракъ, жюркълъ, конопешница, конопишница, конопищица, конощипаца, конощипъ, концнпъ, кромидаръ, кромидарка, куконощекъ, мечие прася, рачецъ, рачькъ, рачка, ручёкъ, слѣпо кучя, усилка; **сверчо́къ землянóй, землянóй ракъ, медьвѣдка.** 3) Желѣзна плочіа, въ коѭто ся завира пята-та на водяничьо колело, та да ся врьти врѣтено-то; рака, кременица. 4) Червены плънены пиперкы. — *Кривъ ракъ* и *опакъ ракъ*, животина *Telphusa fluviatilis* и *Cancer uricolai*, ракъ широкъ, врьви настранѫ; приколашь, прьколашь; **полевóй крабъ, морскóй ракъ.** — *Правъ ракъ*, животина *Astacus fluviatilis*. — *Ракъ и жяба за похабѫ. Отъ раци сборъ бъıва ли? Что е ракъ, что му е сокъ-тъ! Что е ракъ, да е чорба! Перися като ракъ на брьзѣй. Напинася (запрягнѫлся, заловился) като ракъ на брьзѣй. Зачервился като варенъ ракъ. Дѣто конь съ копыто, тамъ и ракъ съ клѣщы-ты. Врьви напрѣдъ (навадъ) като ракъ Тръгнали смы напрѣдъ като раци. Работа-та му врьви като ракъ. Иво ся вози съ девять ловы, и напрѣдъ ходи, и назадъ ходи, самъ Богъ ся чюди, какъ ся вози?* Гат. — Ракъ.

Раки́та, 1) *с. ж.* Раст. *Salix viminalis*, рѣкыта; **родъ и́вы.** *Отъ ракытѫ грозде не бъıва.* — *Червена ракыта*, раст. *Salix purpurea*, червена врьба. *Покрай рѣкѫ-тѫ расте червена ракыта.* 2) Имя соб. женско.

Ракыта́къ, *с. м.* Мѣсто обраснѫло съ ракытѫ.

Раки́тка, *ум. ж.* отъ **раки́та.**

Раки́товый, въ, ва, во, *пр.* отъ **раки́та;** рѣкытовый. *Ракытовы прѫтчкы.*

***Ракѫджи́іа,** *с. м. Т.* Който вари ракиѭ; който търгува съ ракиѭ.

Ра́лецъ, *с. м.* Желѣзна лопата съ дрьвянѫ дрьжкѫ.

Ра́лика, *с. ж.* Раст. *Delphinium consolida*, ралица, раличка, кошничкы, опашка, злы ятрьвы, сини кыткы, рѫка, хуркы; **живокóсть, кавалерíйскія шпóры.**

Ра́лица, *с. ж.* 1) Растение ралика 2) Закривено дрьво на рало, което орачь-тъ дрьжи и налѣга, когато оре; рогачь, рѫчица; **ла́па.** 3) Съзвѣздие отъ шесть звѣзды, нарядены като ралицѫ-тѫ на рало. 4) На лозовъ пьнь длъга прѫтчка, оставена за отводъ, за далдѫрмѫ. — *Трощи-ралицѫ*, раст. *Colutea arborescens*, плюкавичя, плюскавичя, плюскачь; **пузы́рьникъ древéсный, пузы́рное дéрево.**

Ра́личка, *ум ж.* отъ **ра́лица.** *Раличкы*, растение ралика.

Ра́лникъ, *с. м.* Остро желѣзо на плугъ, което рови, пори земѭ-тѫ; плугъ, рало, папуць, палешникъ, палечникъ, лемежь, емежь, ламежь, пилижникъ; **сошни́къ, плужни́къ, лéмехъ, лéмешъ, напóлокъ, отва́лъ.**

Ра́ло, *с. ср.* 1) Справа, съ коѭто орѫть зе-

мж-тж; орало, дамалугъ, демалугъ; орáло, сохá. *Надено рало криво оре. Рало и мотыка свѣта храни.* 2) Плугъ, плужница; плугъ. 3) Ралникъ. 4) Орань, оранiе. *Сѣмя-то ся сѣе слѣдъ второ рало.* 5) Мѣсто, колкото може да ся изоре въ единъ день. *Пять рала лозiя и десять рала нивiя.* 6) Двѣ еднаквы нѣчта, кои-то ся зимать като нѣчто цѣло; двой, чета, чифтъ: пáра. *Рало волове, рало чорапи, рало обѣтцы, рало гащы, рало клѣщы.* 7) И повяче нѣчта, когато ся зимать за едно цѣло. *Рало бройници. Три рала сватове. Девять рала тъпани.*

Тога ся Стоiанъ пишмани,
Девять рала сльзы порони,
Па си на майкж говори:
Мале-ле, стара майчице,
Таiа невѣста ми е четврьта! *Пѣс.*

Ралцé, *ум. ср.* отъ **рáло.**

***Рамазáнъ,** *с. м. Т.* 1) Единъ отъ лунны-ты мѣсяци у Мухамеданы-ты. 2) Пости у Турци-ты.

Раменúца, *с. ж.* Рамо. *Чешлала едно дѣвойчя толкова лично, что отъ чело-то му слънце грѣiало, отъ грѣды-ты му мѣсячинж, отъ двѣ-ты раменици — двѣ звѣзды денници.*

Раменцá, *ум. ср. мн.* отъ **раменá.**

Раú и рапти́, *гл. безл.* в. **рьи́, рьти́.**

Рáмница, *с. ж.* Равница, полiана. *До горж-тж една рамница.*

Рáмнъій, —мьнъ и —менъ, мна, мно, *пр.* Равнъій.

Рáмо, рáмена́, раменѣ́, *с. ср.* Горнiа-та чясть на ржкж-тж, дѣто тiа ся съединiава съ плещкж-тж, и разстоiание-то отъ тамъ до шиж-тж; раменица; плечó, рáмо. *Зимамь нѣчто на рамо,* нарамвамъ. *Здравiе до раменѣ. Отъ умъ неберенiе, крьшенiе раменѣ.*

Рамóнъ, *с. м.* Раст. *Matricaria chamomilla,* ржмонъ, боливачь, бѣлеочь, бѣлъ-попокъ, врьти-попъ, лай-кучка, лай-лай-кучка, попадийка, попадица, попадичя, подруmичя, жжжмила; ромáшка.

Рамулéнiе, *с. ср.* отъ **рамулѭ́.**

Рамулѭ́, и́шь, —ли́лъ, *гл. ср.* Казвася за гласа, что издава вода, когато тече по дребны камьнiе; журчáть. *Вода-та, вада-та рамули.*

Рáнци, *с. м. мн.* Шиаркы и нашивкы на рамена-та на ризж.

Рамчéць, *с. м.* Раст. *Achillea clypeolata,* жлътъ равнець.

Рáна, *с. ж.* Болка на тѣло отъ ударено, отъ убито или отъ друго нѣчто; еяза, пава, лузна, iара; рáна. *Дѣто рана, тамъ и муха. Дѣто рана, и той муха. Рана юнаку не грози. Благъ като мехлемъ на ранж,* казвать на смѣхъ за зълъ, лихъ чловѣкъ.

Рáналиiа, *пр. неизм.* Что има много раны; iаралиiа.

Рáнамь, *нар.* Рано. *Това бѣше заранъ ранамь поранамь.*

Рананиiа, *с. ж.* Въ песень:

Два ся змѣiа въ планинж биiжть,
Отъ нихъ тече рѣка рананиiа,
Краемь бие той темны темници. *Пѣс.*

Рáнгелъ, им. соб. мжжско, Архангелъ.

Ранéнiе, *с. ср.* отъ **ранѭ́.**

Рáнина, *с. ж.* Рано врѣмя; рáнинiе. рано.

Кога было утрѣ заранъ,
Утрѣ рано у ранинж,
Коня стяга младъ Грунца.
Коня стяга сльзы рони. *Пѣс.*

Рáнинiе, *с. ср.* Рано врѣмя; ранина, рано.

Станжла баба въ ранинiе,
Та ми отишла въ градинж,
Ми набрала зеленце,
Засукала зелничя. *Пѣс.*

Рáница и **рáничка,** *ум. ж.* отъ **рáна.**

Рáничко, *нар. смягч.* отъ **рáно.** Ранко. *Дойди пó-раничко.*

Раничя, *с. ср.* Малко животно, что ся е добыло пó-рано. *Раничя iагня,* что ся е оiагнило най-напрѣдъ.

Мама на Лалкж думаше:
Мамина Лало хубава,
Раничя пиля гергiовчя,
Пó-рано iагня прѣзъ Марта! *Пѣс.*

Рáнко, *нар. смягч.* отъ **рáно.** Раничко. *Още е ранко.*

Рáнко, им. соб. мжжско.

Рáно, им. соб мжжско.

Рáно, *нар.* 1) Кога сьвнува, когато ся подкачiа сутрень-та, день-ть; рáно. 2) Прѣди врѣмя, прѣди да му дойде врѣмя-то; рáно.

Ей горице, горо ми зелена,
Что си толко рано повяхнжла,
Дали тя е слана попарила,
Или тя е пожiарь пожiарила? *Пѣс.*

Станжлъ рано: прѣди пѣтлы, та въ воры (та вворы)! Рано стани, рано лѣгни. Рано ручай, не майся; младъ ся жены, не кайся. Рано става да додѣва. Ако рано мрьква, и ты рано лѣгай; ако късно сьвнува, ты пакъ рано ставай. Който става рано, не му стигать навуща. Който рано става, рано ся и обуе, той рано ще и да пропѣе.

Ранобýдникъ, *с. м.* Който става рано; встающiй рáно.

Ранобýдница, *с. ж.* Коiато става рано; вышеранка; встающая рáно.

Ранобу́дъій, дъ, да, до *пр.* Что става рано; **встающій ра́но.**

Рано рани Марко́, вряденъ юнакъ,
Рано храни ранобуда коніа,
Назоба го зоба, зобъ пченицѫ,
Напои го ройно вино, водѫ. *Пѣс.*

Ра́номъ, *нар.* Рано. *Това бяше заранъ раномъ, пораномъ*

Ранопо́лиіа, *с. ж.* Така понѣйдѣ наричать праздникъ Св. Евангелистъ Марко.

Ра́нскъій, ска, ско, *пр.* Ранъій, что става рано. *Ранска доба,* сутрень рано.

Ра́нъій, нъ, на, но, *пр.* Что става рано, что расте, цьвти, зрѣе, раждася рано; **ра́нній.** *Рано пиля рано пѣе, късно-то си дупця дере*; или: *рано пиля рано пѣе, ако не пѣе, баре подскачя.*

Шьтала е мома-та,
Кѫдѣто е шьтала,
Бѣли поли вѣіала,
Ранъ босилiакъ сѣіала. *Пѣс.*

Ранѭ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. ср.* Ставамь рано; ранювамь, подранювамь.

Ранѭ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **раніа́вамь. —не́нъій,** *прич. стр.*

Раніа́вамь (да ранѭ́), *гл. д* Правѭ нѣкому ранѫ; убивамь; **ра́нить. —ися,** 1) *гл. възвр.* Направıамь си ранѫ; убивамся. 2) *гл. стр* Бъівамь раненъ.

Раніа́вамь, *гл. ср.* Ставамь рано, ранѭ, подранювамь.

Раніа́ванıе, *с. ср.* отъ **раніа́вамь.**

Ра́нıавкъій, вка, вко, *пр. смякч.* отъ **ра́нıавъій.**

Ра́нıавъій, въ, ва, во, *пр.* Покрътъій съ ранъі; ранıасалъій. *Ранıаво кучя.*

Раніа́самь, *гл. свр.* отъ **раніа́свамь.** *Ранıасалъій,* ранıавъій.

Раніа́свамь и раніа́сувамь (да раніа́самь), *гл. ср.* Отварıать ми ся ранъі, покрывамся съ ранъі, ставамь ранıавъ. *Уста-та ми ранıасахѫ.*

Раніа́сванıе и раніа́сyванıе, *с. ср.* отъ **раніа́свамь.**

Ра́пица, *с. ж.* Растеніе *Brassica rapa* и *Brassica napus*, рѣпица, сурѣпица; **рѣпа, сурѣпица.**

Ра́пка, *с. ж.* Раст. *Zea mays* и неговъій плодъ; арапка, влашка, грьчка, гугули, гугуци, гълѫбıе, коломбокъ, кукумарка. кукурузъ, мамулъ, масуръ, мисирка, мисиръ, моморозка, моморозъ, моруза, мумурузка, мумурузъ, папуръ, патка, пченка, печенка пченичка, цабланъ, царевица, царевка, царица, царка, цамбуръ, ченичка, ченка; **маи́съ, кукуру́за, туре́цкая пшени́чка, кикѝ**

Рапко́вина, *с ж.* Ороненъ кочıанъ царевица; влашковина, гроздчиничка, дудулець, жюна, калаваръ, каламаръ, какалашка, класура, класчюнка, козулакъ, кочıанкъі, кубакъ, кукулашкъі, кукумарка, кукуратка, куленъ, лугнъі, лущка, мамулъ, махалка, мисирликъ, тувка, чеканъ, чекутка ченкушка, чюшелка, шютарка, шютка, шюшюрага; **кукуру́зина съ обѝтыми зёрнами.**

Ра́пковъ ко́рень. Растеніе райковъ корень.

Ра́плавъій, въ, ва, во, *пр.* Что има дупкъі, шюплъі; шюпливъій. *Да не бѫдѣте како нѣкое дрьво цѣрово безплодно и раплаво.*

Рапо́нёвъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **рапо́нъ.** *Рапонёво сѣмя, листо.*

Рапо́нець, *ум. м* отъ **рапо́нъ.** Малко нѣчто рапонъ. *Отрѣжи ми рапонець*

Рапо́нчя, *ум. ср.* отъ **рапо́нъ.** Малка глава рапонъ.

Рапо́нъ, *с м.* Растеніе рѣпа. — *Трıе мурапонъ на зѫбъі тъі,* подсказва му хлѣба. — *Лиже соль като волъ, да е волъ, не е волъ, да е конь, не е конь, има мъішѫ опашкѫ?* Гат. — Рапонъ.

Рапса́лъ, *с. м.* Единъ видъ жито.

Ра́са, в. **ра́зса.**

***Ра́са,** *с. ж. Гр.* Расо.

Ра́сище, *ув. ср.* отъ **ра́со.** *Тъі си направилъ гıавола единъ калугеръ съ едно дльго брадище, съ едно голѣмо расище.*

Ра́скъі, *с ж. мн.* Шющкъі, шющіе, сламкъі, прахъ, ръсъ.

А ıа си пиıѫ студенѫ водѫ,
Студенѫ водѫ наполу раскъі! *Пѣс.*

Тъі водѫ не ми даваше,
И кога да ми даваше,
Полу со раскъі мѣшıанѫ! *Пѣс*

Расома́нинъ и расома́нъ, *с. м.* Разпустнѫтъ, разпасанъ чловѣкъ. *Расаманину проклятъій! Харенъ расоманинъ е станѫлъ!*

***Ра́со,** *с. ср. Гр* Черна дльга горнıа дрѣха, коıѫто носять духовнъі лица; раса; **ря́са.** *Врьлилъ расо то,* разкалугерился, раздıачился, разпопился, разстрьıгался. *Намѣтнѫлъ расо-то,* пострьıгался, покалугерился, задıачился, запопился.

Ра́совачь, *с. м.* Прьвъій валıакъ, прьва-та топка най-чисто желѣзо, что излиза найнапрѣдъ изъ виднѭ-тѫ.

Расте́нıе, *с. ср.* отъ **растѫ́.**

Расте́ница, *с. ж.* Пукнѫто на прьстъ на кракъ отдолу, дѣто ся свивать.

Расти́ца, *с. ж.* 1) Младо дрьво. 2) Младочка, фиданъ, филизъ покаралъ отъ кореньıа на дрьво. 3) Дрьво *Carpinus duinesis,* храстица, габьръ.

Ра́стница, *с. ж.* Млада гора, дѫбрава.

Растови́тъій, тъ, та, то, *пр.* Что расте ско-

ро, что врьга голѣмъ бой; израстнъій, урастнъій.

Растъ, *с. м.* 1) Рьстъ. *Чловѣческый растъ*, адамъ бою.

> Садило моме ранъ бѣлъ босилекъ,
> Какъ го садило, не го видѣло,
> Растъ порастнжло буйно голѣмо,
> Буйно голѣмо конь да пладнува. *Пѣс.*

2) Тьнка вѣйка за плетъ, за оградж; пржтъ, пржтчка.

Ра́стъкъ, *с. м.* Прьва-та младочка, коюто израства отъ сѣмя-то или отъ кореню на растение; **расто́къ**. *Пущамъ растъкъ*, клинѣж, клицамь.

Растж́, е́шь, ра́стохъ, ра́сълъ, ра́сла, *гл. ср.* 1) Съ растеню ставамь голѣмъ на рьстъ, на высочинж, на голѣминж; **расти́, матерѣть.** *Дѣца-та лесно растжтъ* 2) Излизамь, покарвамь, пониквамь, изниквамь, пораствамь, израствамь, нараствамь; **произраста́ть, прозяба́ть, нараста́ть, отраста́ть.** *На дѣтя-то растжтъ зжбы;* **у ребёнка прозѣзываются зубы.** *На двора зела да расте трѣва.* 3) За растению: вѫдѫся, развъждамся, имамя, живѣѭ; **расти́, води́ться.** *Тамъ растжтъ и гжбы. По насъ не растжтъ орѣхы.* 4) Ставамь по-голѣмъ; наголѣмѣвамь, голѣмѣѭ, нараствамь, пораствамь; **разростаться, увеличиваться, умножа́ться, нараста́ть, накопля́ться, усугубля́ться.** *День-тъ зима да расте. Пары-ты му растжтъ, ала и разноскы-ты му растжтъ. Рана-та расте*, отварюся още повече.— *Расте като подъ камыкъ. Расте като гжбж подъ лайно Расте, чегато го дюволи тяглятъ за уши-ты. Ѩжь, бабо, да растешь, да си юка, да врьшешь. Колко е по́-нарѣдко рѣпа-та, толкось по́-юдро расте. Трьнакъ-тъ расте, дѣто земю-та, не е очистена. Дѣто сліжпи, трѣва не расте. Безъ грыжж глава въ градинж расте. Дѣто го не сѣешь, тамъ расте. Въ горж расло, трѣвж пасло. Кога умрѣ мое-то магаря, и да расте трѣва, и да не расте, все едно.*

Растж́, и́шь,—ти́лъ, *гл. д.* Отгляждамь дѣтя или друго да порастне. *По врѣмя родила едно мжжко дѣтя и го глядала, растила, токмо до двадесять годины*

> Ты си умрѣ да безъ врѣме,
> Ми остави три сираци,
> Вси-ты три на мои-ты ржцѣ,
> Вси-ты три азъ да гы глядамь,
> Да гы глядамь, да гы растамь,
> И ѩзъ да си гы удомамь,
> Домакъіни да гы сторамь. *Пѣс.*

Ра́тай, *с. м.* Селскъій слуга, цѣненъ да копае, да оре, да гляда добытъкъ и да врьши другы полскы работы; аргатъ, ергатъ, приставъ, момокъ. *Ако нѣмашь ратай, самъ си иди въ горж-тж.*

> Какъ зачю Господь тжзь думж,
> Че си ангелы проводи,
> Ангелы божии ратаи,
> Ѩнкы душж-тж да земжтъ. *Пѣс.*

Ратайкъі́ню, *с. ж.* Жена, мома ратай; ратайца, слугъіню, аргаткъіню, момкъіню.

Рата́йца, *с. ж.* Ратайкъіню. *Успала ми ся ратайца-та край огнище-то.*

Ра́тайчя, *ум. ср.* отъ **ра́тай.** Малъкъ, младъ ратай.

> Стоянъ Недѣли думаше:
> Помнишь ли, Недѣле, знаешь ли,
> Когато бѣхъ у васъ ратайчя,
> Люта мя тряска затрясе,
> Врьла мя глава заболѣ,
> Азъ ти водицж поискахъ,
> Ты ми водицж не даде? *Пѣс.*

Рате́ню, *с. ср.* отъ **ратж́.**

Рати́ло, *с ср.* Прорастване на сѣмя, на пржтчкж, турнжта въ торъ, въ водж за да пустне само корень, та послѣ да ся прѣсади.

Ратж́, и́шь,—ти́лъ, *гл. ср.* и **ратж́ся**, *гл. взвр.* Рътж, рътжся, казвася за сѣмя, за пржтчкы, кога ся турнжтъ въ торъ или ся натопятъ въ водж нѣколко врѣмя да пустнжтъ само растъкъ, корень, та послѣ да ся посадятъ, дѣто щжтъ растжтъ; **ро́стить.** *Пржтчкы-ты отъ лове-то ратили*, пустнжлы влакна за корень.

Ратю́вамь, *гл мн кр.* отъ **ратж́.**

***Рафтака́**, *с. ж. Гр.* Раптико, плата за шивъ. *Шиж рафтакж*, шиѭ на парчя, да ми ся плаща на ушито парчя, а не съ надницж.

***Рафтъ, тове**, *с. м. Т.* Рафъ, полица на стѣнж отъ еднж дьскж.

***Рахатланджрди́свамь (да рахатланджрди́шж)**, *гл. ср Т.* Упокоювамь.

Рахатланджрди́шж, ешь, — ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **рахатланджрди́свамь.**

***Рахатли́ю**, *пр. неизм. Т.* Что докарва рахатъ, что е съ рахатъ. *Рахатлию столъ*, на който ся сѣди добрѣ. *Рахатлию работа*, коюто става, ся врьши лесно, безъ мжкж

***Рахатлж́къ**, *с. м. Т.* Рахатъ, покой, спокойствие, миръ, леснота.

Рахату́вамь, *гл. ср.* Имамь рахатъ, живѣѭ на рахатъ, нашироко; мирувамь. *Който на младины ся труди, на старины рахатува.*

Рахату́ване, *с ср.* отъ **рахату́вамь.**

***Раха́тъ**, *Т.* 1) *с. м.* Рахатлжкъ, покой, спокойствие, миръ; **поко́й.** *Нѣмамь ра-*

хать, нѣмамъ спокойствие. *Не мя оставю на рахатъ*, не мя оставю на мира. *Видѣ рахатъ*, упокоися. 2) *пр. неизм.* Рахатлию, миренъ, тихъ, спокоенъ. *Бѫди рахатъ. Рахатъ работа*, лесна, мирна, рахатлию. 3) *нар.* Спокойно, мирно, нашироко. *Живѣе рахатъ Минѫхмы рахатъ.*

Рахатю́самъ, *гл. свр.* отъ **рахатю́свамъ.** Да ся успокоѭ, да мирюсамъ

Рахатю́свамъ и **рахатю́сувамъ** (да рахатюсамъ), *гл. ср.* Ставамъ рахатъ бывамъ оставенъ на рахатъ; мирюсвамъ, утихвамъ, укротювамся, успокоювамся. *Не могѫ да рахатюсамъ отъ него*

Рахатю́сванѥ и **рахатю́суванѥ,** *с. ср.* отъ **рахатю́свамъ.**

***Рахва́нъ,** *с. м. Т.* Кога конь на ходъ, на прѣпканѥ въ едно врѣмя вдига и два-та си крака на еднѫ-тѫ странѫ; раванъ; **и́ноходь.** *Рахванъ конь;* **инохо́децъ.**

Ра́хна, им. соб. женско.

Ра́хнё, им. соб. мѫжско.

***Рахтъ, ра́хтове,** *с. м. Т.* Нѣчта, потрѣбны за осѣдлаванѥ конь; **конска́я абру́я, конско́й снарядъ.**

Че поведе коню зеленика,
Заведе го на негово дворѥ,
Че отвори тьмны іахѫръ,
Че извади позлатны рахтовы,
Че осѣдла коню зеленика. *Пѣс.*

Раху́чкы, *с. ж. мн.* Разна бою висулкы пряжда на невѣстинъ раченикъ.

Рахчи́тамъ (да рахчетѫ), *гл. д.* вм. **разчи́тамъ.**

Рацина, *с. ж.* Игра нѣкаква, хоро нѣкакво.

Ра́чё, им. соб. мѫжско. *Рачё рачи, Недка влачи.*

Рачёкъ, *с. м.* Животина рачькъ, рачецъ, рачка.

Ра́ченѥ, *с. ср.* отъ **ра́чѭ.**

Рачени́къ, *с. м.* Рѫченикъ.

Ра́чецъ, 1) *ум. ср.* отъ **ракъ.** 2) *с. м.* Животина рачькъ, рачка.

Ра́чешкый, шка, шко, *пр.* отъ **ракъ.** Раковый; **ра́ковый. —шкы,** *нар.* Като ракъ, рачешкѫ-тѫ, назадъ. *Врьвѭ рачешкы*, назадъ. *Рачешкы да иде!*

Ра́чешкѫ-тѫ, *нар.* Като ракъ, рачешкы *Тръгнѫлъ напрѣдъ рачешкѫ-тѫ.*

Ра́чка, *с. ж.* Животина рачькъ, рачёкъ, рачецъ.

Рачка́рь, *с. м.* Дяволитъ чловѣкъ. *Рачкарь е, да го затре!*

Ра́чникъ, *с. м.* Ястие раци съ оризъ като рыбникъ. *Рачникъ прави съ живы раци*, или: *рачникъ правила, раци-ты живы оставила.*

Ра́чькъ, *с. м.* Животина *Gryllotalpa vulgaris*, диво прася, попово прася, дивъ ракъ, жюркълъ, конопешница, конопишница, конопищица, конощипица, конощипъ, концинъ, кромидаръ, кромидарка, куконощекъ, мечю прася, рачёкъ, рачецъ, рачка, ручёкъ, слѣпо кучя, усилка; **сверчо́къ земляно́й, земляной ракъ, медьвѣдка.**

Ра́чѭ, ишь,—чи́лъ, *гл д.* Искамъ, щѫ, сакамъ, желаѭ; **хотѣть.** *Не рачѭ*, не щѫ. *Влънѫ влачи, мѫжь не рачи. Рачё рачи, Недка влачи. Не рачи го Рада, че не ѝ ся пада. Ако не рачишь, щешь плачешь.*

Проводи Милунко за Янкѫ
Девять сватовы за Янкѫ,
Баща и ѭ дава и майка,
Сама го Янка не рачи,
Ами му врьща сватовы. *Пѣс.*

Ра́шё, им. соб. мѫжско.

Ра́шенѥ, *с. ср.* отъ **ра́шѭся.**

Ра́шка, *с. ж.* Единъ видъ крушѭ, зрѣе прѣзъ Септември.

Ра́шко, им. соб. мѫжско.

Ра́шѭся, ишся,—ши́лся, *гл. об.* За рыбѫ: врьгамъ си хайвера, бижся, мрьстѫся, мрѣстѫся, нѫршюмся; **мета́ть икру́, ро́ститься, пуска́ть моло́ки, икри́ться.** *Пролѣть ся лови рыба, кога ся раши.*

***Раю́,** *с. ж. сбб. Т.* 1) Стадо. *Дѣ ходи чюма-та, та си не сбира раѭ-тѫ?* 2) Така ся наричѭтъ христиѭни-ти, что сѫ подвластни на Турци-ты.

Раю́тинъ и **раю́тъ,** *с. м.* Така въ Прилѣпско ся наричю всякой селянинъ, който има своѭ земѭ, свой домъ.

Раю́тскый, ска, ско, *пр.* отъ **раю́тинъ.** *Има цѣли раютскы села и има и цѣлы села чифтлизы.*

Ре́авка, *с. ж.* Животно *Myoxus nitela.*

Ре́бомь, *нар.* Отъ страны, по ребра-та.

Яребичице ребомь шарена,
По поле лѣташь, высоко лѣташь. *Пѣс.*

Ре́бремь, *нар.* Съ остро то, а не съ широкото, не полѣгато. *Плочю-та паднѫла ребремь*, забилася съ остро-то въ каль-тѫ.

Ре́бренѥ, *с. ср* отъ **ре́брѭся.**

Ребреню́къ, *с. м.* Шивъ, что отива надлъжь на дрѣхѫ-тѫ.

Ребри́ка, *с. ж.* 1) Раст. *Gladiolus communis;* **шпа́жникъ, шпа́жная трава́.** 2) Раст. *Coronilla varia;* **горо́хъ полево́й, вя́зель.**

Ребро́, *с. р. мн.* **ре́брѥ** и **ребра́.** 1) Крива плоска кость у животны-ты, что образува кошю на грѫды-ты и корема; **ребро́.** *Кому-то е стрѣла въ ребро-то, него и боли. Счюпилъ му ребро. Чифте пищове на голы ребра.* 2) Нанадолнище на планинѫ; **склонъ.**

Ребрѫжся, ишся,—рился, *гл. об.* 1) Плашѫся, божся, страхувамся. 2) Тюхкамся, косжся. *Сироти врабчиня токося ребрять да не стане домакынь-тъ.*

Па го прати при сребраріа,
Сребрарь сребри, онъ ся ребри;
Па го прати при златаріа,
Златарь злати, онъ ся клати! *Пѣс.*

Ребърце, *ум. ср* отъ **ребро.**

Реване, *с. ср* отъ **ревѫ.** *Отъ человѣкъ дума, а отъ магаря реване.*

***Ревенъ,** *с. м. Т.* Раст. *Rheum palmatum;* **ревень.**

Ревла, *с. ж.* Коюто често реве, коюто много реве; **плачка, плаксиха, плакуша, рёва, ревунья, ревуха, ревуша.**

Ревлё, *с. м.* Който често и много реве; ревчё, ревунчё, плачко, плачлё; **плакса, ревунъ, рёва.** *Наший-тъ ревлё пакъ зарева.*

Ревливый, въ, ва, во, *пр.* 1) Който много реве, плаче, хленчи за нищо и никакво, и имало си и нѣмало си мѣсто; **плачливый, плакливый, плачливый, плаксивый.** *Ревливо дѣтя.* 2) Ревнивый.

Ревнене, *с. ср.* отъ **ревнѫжся.**

Ревнеся, —налося, *гл. безл.* Съ мѣстоим. *ми; ревне ми ся:* нрави ми ся, вдражюва ми ся, аресва ми ся, беендисвамь; **мнѣ нравится, взглянуться, приглянуться.**

Ревнивый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что ся ревне, что може да ся поревне, да ся вдражи; ревливый; **пріятный, привлекательный.** 2) Что ся лесно жьне.

Дѣ да е нива ревнива,
Българкы да я ожьнѫть. *Пѣс.*

Ревнове, *с. м. мн.* Завист, кѫскѫнджелѫкъ; **ревность.**

Братъ си сестрѫ водіаше,
Прѣко равны дворовы;
Дворове ся пишіахѫ
Отъ моминсы страмовы,
Юнаковы ревновы. *Пѣс.*

Ревновитый, тъ, та, то, *пр.* Что има ревновы; **ревнивый.**

Не ся срьдѫ на сухѫ вечерѫ,
Не ся срьдѫ на твое юнаство,
Нело сьмь си много ѭдовита,
Ѭдовита, Марко, ревновита. *Пѣс.*

Ревность, *с. ж.* Голѣмо залѣгане за нѣчто, на нѣкоѭ работѫ; **ревность, усердіе.** *Работи съ голѣмѫ ревность,* залѣга много.

Ревнота, *с. ж.* Кога ся нѣкому нѣчто поревне; ревнене. *По Димитровъ день тука ще е ревнота,* т. е. ще бѫде така хубаво, дѣто да ся поревне человѣку да . . .

Ревнувамь, *гл. уч.* отъ **ревнѫ.**

Ревнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ревѫ.** Да заплачѫ, да изревѫ.

Ревнѫся, ешся,—нался, *гл. об.* Нравѭся, вдражюввамся, аресвамь, аресвамся, беенисвамся; **нравиться, казаться, показываться, придти по нраву.**

Рево, *с. м.* Който реве; така ся казва за плачъ. *Да не дойде пухо и рево!* да нѣма бой и плачь. *Сѣди миренъ да не дойде пухо и рево. Пухо пуха, рево реве, плачко плаче.*

Ревотъ, *с. м.* Голѣмъ ревъ, голѣмо реване, мучене.

Ревунчё и **ревчё,** *с. м* Ревлё, плачко, плачлё; **плакса, рёва, ревунъ.**

Ревъ, *с. м.* отъ **ревѫ.** Реване, ревотъ; **рёвъ.** *Чюся ревъ,* плачь *Магарешкый ревъ.*

Ревѫ, ешь,—валъ (да ревнѫ, ревнувамь), *гл. ср.* Ровѫ: 1) Плачѫ высоко; **ревѣть.** 2) Выкамь, пѣѭ колкото си могѫ; **горланить, орать.** 3) Казвася за гласа, что издавать нѣкои животны; **ревѣть, мычать, моркотать.** *Реве на странѫ като Марково рало. Магаря реве, магаря зове. На моминьı врата всякаквы магарета ревять. Намѣсто волове-ти да ревять, кола-та скрьцать.*

Ревяшкомь, ревяшкымь и **ревяшкѫ-тѫ,** *нар* Съ ревъ, съ реване; плачяшкомь.

Реда, редовникъ, редъ, реджѫ, в. **ряда, рядовникъ, рядъ, ряджѫ** съ *я.*

Реджосаный, нъ, на, но, *пр.* Кирливый, нечистый, мрьсный.

Да ми видишь кошюлѭ-тѫ,
Каква ми е реджосана,
Три годинъı неперена,
Три годинъı некрьпена! *Пѣс.*

Режница, *с. ср. мн.* Тьнкы прѫтчкы като жеглы, что минувать прѣзъ двѣ-ты литрища, та правять литры-ты.

***Резе,** резета, *с. ср. Т.* 1) На врата, на капаци, на прозорци желѣза-та, съ които тѣ сѫ окачены на праговы-ты, на стѣнѫ-тѫ и около които тѣ ся врьтять; клупъ, жюбка; **петля у дверей, у оконницъ.** 2) Желѣзна заключалка; **задвижка, запирка, засовка.**

Резилене, *с. ср.* отъ **резилѣѭ** и **резилѣѭся.**

***Резилъ,** *с. м. Т.* 1) Срамъ, посрамюване, маскаралѫкъ. 2) *пр. неизм.* Что е станѫлъ за срамъ, за смѣхъ на другы-ты; засраменъ, осраменъ, осмѣянъ, смѣшило, подигралo, маскара; отрътнѫтъ, отврьленъ, изоставенъ. *Днесь везиръ, утрѣ резилъ. Вино-то прави человѣка не везиръ, а резилъ.* — *Правѭ, чинѭ, сторвамь нѣ-*

кого резилъ, резилѭ. — *Ставамь резилъ*, резилѭся.

Пакъ си Милунко проводи:
Да дадѫть Ѩнкѫ, да дадѫть,
Да ми не трудять сватоны,
Да ми не врьща рядѫ-тѫ,
Да мя не стругать да идѫ,
Ѩнкѫ щѫ резилъ да сторѭ! *Пѣс.*

Резилѣѫ, *ишь*, —*лилъ*, *гл. д. Т.* Правѭ, чинѭ, сторвамь нѣкого резилъ; срамѭ, посрамявамь, направямь нѣкого да стане за смѣхъ, за подиграло на другы-ты, маскарѭ; **унижа́ть**. —**лѣѭся**, *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь резилъ, маскара, смѣшило, подиграло на другы-ты; маскарѭся, срамѭся, посрамявамся; **унижа́ться**.

Ре́квамь (**да рекѫ́**, **да речѭ́**, **да ре́кнѫ**), *гл. д.* 1) Казвамь, думамь, изуствамь; **сказа́ть**, **говори́ть**. *И той нѣчто рече, ала не го разбрахъ. Речи, какво е това*, кажи. 2) Отговарямь, отричамь, отдумвамь, отромонвамь; **отвѣча́ть**. *Азъ го попытахъ: кой го счюпи? — Пытай другыго, ми рече той.* 3) Казвамь, наржчамь, заповѣдамь, молѭ; **прика́зывать**, **проси́ть**. *Рече ми да пишѫ. Речи му да слуша.* 4) Сторвамь намѣрение, искамь, намыслювамь, възмыслювамь, замыслювамь, наканвамся; **замышля́ть**, **заду́мывать**, **взду́мывать**, **вознамѣриваться**. *Рекохъ да подойдѫ да вы видѫ, что чините. Рече да хване, да посягне*, поиска. 5) Струва ми ся, чини ми ся, мыслѭ, сѣкамь; **ду́мать**, **предполага́ть**, **мека́ть**, **смека́ть**, **мере́кать**. *Рекохъ, че е тѫй. Рекохъ, че е другъ, а то си былъ ты.* 6) Казвася намѣсто нѣкои глаголы, напр. *речи го тъй*, обрьни го, турни го, намѣсти го. — *Да речемъ*, да кажемъ, да помыслимъ; **поло́жимъ**, **что** . . . *Да речемъ, че бяше така.* — *Речи*, кажи, то ся вика, почти; **почти́**. *Речи, че го свръшихмы;* **почти́ что ко́нчили**. — *Като речи, токо речи*, почти; **почти́**. *Като речи, че е така.* — *Ще рече*, ще каже, ще ся каже, работа е; **зна́чить**, **и такъ**. *Ще рече, че той е кривый-тъ. Ще рече, че не трѣбва никого да вѣрвамы.* — *Ако е рекълъ Господь*, ако обычя Господь, ако е угодно Богу. *Ако рече Господь, щѫ врьвѭ.* — *Речено ми е*, писано ми е, тъй ми е писано, така ми ся пише, така ми е отрядено отъ Бога, урисано ми е, такъвъ ми е кѫсметъ-тъ; **мнѣ су́ждено́**. *Речено му было да умре на вѫже;* **ви́дно ему́ на роду́ было́ напи́сано умере́ть на ви́сѣлицѣ**. — *Рекълъ Гаго, кому какво драго. Ако рече, не отсѣче. Както рече, тъй го изпече. Что то речешь, това щешь стечешь. Рекне ли ти, рекни му. По́-добрѣ е да чюешь, а не да речешь. Недѣй да речешь, какво сѫмь, а какво щѫ бѫдѫ. Речи и влѣчи. Като е рѣкълъ дѣдо, нека врьжемъ пся-то. Рекли на лисицѫ-тѫ, а тя на опашкѫ-тѫ си. Рѣкли на кучя-то, а кучя-то на опашкѫ-тѫ. Рекли баби да прьдне, а тя ся насрала. Речи ми, да ти рекѫ. Речи не щѫ, че не реквай лъжѭ. Нашла баба краставицѫ, па рекла крива е. Като рече царь-тъ, рекла го и говядарь-тъ.*

Ре́кванѥ, *с. ср.* отъ **ре́квамь**.

Ре́кнѫ, **ешь**, —**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **ре́квамь**. Да рекѫ, да речѭ.

Рекѫ́, **рече́шь**, **ре́кохъ**, **ре́кълъ**, **ре́кла**, *гл. свр.* отъ **ре́квамь**. **Рече́нный**, *прич. стр.*

Ре́лё, **им.** соб. мѫжско. Хрелё.

Ре́люшка, *с. ж.* Оронена гроздова пѫшка; чепка. *Гроздовы зрьна, нито гроздовы релюшкы въ огнь не врьлять.*

***Ре́ма**, *с. ж. Гр.* Хрема, хрѣма, кога нѣкому отъ настынкѫ тече носъ-тъ и често къха; мрьхавица, хропотница; **на́сморкъ**.

Рема́венѥ, *с. ср.* отъ **рема́вѭ**.

Рема́вѭ, **ишь**, —**вилъ**, *гл. ср.* Вали ситенъ дъждъ като росѫ; рийнавѭ, росѭ, рьмѭ.

Ременли́я, *пр. неизм.* Что е съ ремень.

И ти граби твое мѫжско дѣтя,
И ти граби сабѭ ременлиѭ,
И ти граби чяшѭ вѣдорницѫ. *Пѣс.*

Ре́мень, *с. м.* Ремыкъ. *Подотпущи ми ременя, далеко да си отлѣтѫ.*

Ре́мчя, *с. ср.* Ивица отъ нѣчто като ремыкъ. *Едно ремчя книгѫ.*

Ремы́къ и **ре́мъкъ**, *с. м.* Тѣсна длъга ивица отъ кожѫ; ремень, ремычка, каишь; **реме́нь**. *Ремыкъ за заглаждане брьсначь;* **пасо́къ**. — *Отъ вълшкѫ ремыкъ*, голѣма лъжя. *Не ти трѣбва отъ мечкѫ ремыкъ. Ремыкъ съ ремыкъ, лыко съ лыко. Попытали ремыка: колко годинь можешь да траешь? — Пытайте масло-то, рекълъ той.*

Ремы́чець, *ум. м.* отъ **ремы́къ**.

Ремы́чка, *с. ж.* Тьнкъ ремыкъ. *Царвулы съ ремычкы. Ремычка-та ся скѫса.*

Ремы́чя, *ум. ср.* отъ **ремы́къ**.

***Ренде́**, *с. ср. Т.* 1) Дюлгерско сѣчиво за изглаждане дъскы, гряды и другы нѣчта; стръгало, ниринде; **стругъ**, **на́стругъ**, **руба́нъ**, **медвёдокъ**, **шерхебе́ль**, **шершебе́ль**. 2) Готварско сѣчиво отъ изкорубенѫ тенекиѭ съ надупченъ на неѭ зѫбы за стръжение рапонъ, хрѣнъ и друго; **тёрка**. — *Озѫбенъ старець на стѣнѫ виси?* Гат. — Рен-

де. *Имамь си едно добыча, съ корема юде, съ гръба сере?* Гат.—Ренде.

Рендéнце, *ум. ср.* отъ **рендé.**

Рéндзамь, *гл. ср.* За малкы дѣца: плачѫ, ревѫ, хленчѫ.

Рéндзанье, *с. ср* отъ **рéндзамь.**

Рендóсамь, *гл. свр* отъ **рендóсвамь.—санъій,** *прич. стр.*

Рендóсвамь и **рендóсувамь** (да **рендóсамь**), *гл. д.* Углаждамь, изглаждамь дъскѫ или друго съ ренде.— **мся,** *гл. стр* Бывамь рендосанъ.

Рендóсванье и **рендóсуванье,** *с. ср.* отъ **рендóсвамь.**

***Ренкъ,** *с. м Т.* Цвѣтъ, шаръ, свѣщь, боя, съга; **цвѣтъ, масть.**

***Ренчепéрь,** *с. м. Т.* Ренчперъ работникъ, что работи тяжкы работы, хамалскѫ работѫ; **чернорабóчій.**

Рéпа, *с. ж.* в. **рѣпа.**

Рéпамь, *гл д.* Скубамь космы-ты, что растѫть по лице-то нѣкому.

Ресá, ресáчка, ресѫ́, в. **рясá, рясáчка, рясѫ́,** съ *я*

Рéсенъ, *с. м.* Раст *Vinca minor,* зеленика, зимзеленъ, самодивско цвѣтіе; **барвúнокъ, могúльница, гробъ травá.**

***Рéсимъ,** *с. м. Т.* 1) Планъ, копиіа; **планъ.** 2) Пары, что зима сѫдиіа за сѫдбѫ; **пóшлинныя дéньги за судопроизвóдство.** *Аджамиія кадиія два пѫти ресимъ зима.*

***Рéхимъ,** *с. м. Т.* Нѣчто заложено, дадено за вѣрѫ; залогъ, аманетъ; **залóгъ, заклáдъ.** *Оставіамь рехимъ,* залагамь; **заклáдывать.**

Реченúца, *с. ж.* 1) Въ *мн. реченици:* речници, орисници, урисници, наречници, нарѫчници. *Кога было на третьк-тѫ вечерь, дошли три реченици да нарѫчіать дѣтя-то.* 2) Коіато е наречена, опрѣдѣлена за нѣкого да ѭ земе той; нареченица; **сýженая.** *Тія е моія реченица.*

Рéчници, *с. ж. мн.* Реченици, орисници. *Речници да го наречѫть!*

Речѫ́, ешь, **рéкохъ, рéклъ,** *гл. свр* Да рекѫ. **—ченъій,** *прич. стр.*

Рúбанка, *с. ж.* Тънкъ рѣзънъ, тьнка филиія хлѣбъ.

Рúбанчя, *ум. ср.* отъ **рúбанка.**

Ривцé, *с ср.* Пары или мониста, нанизаны на връвь за да ся носять, за накытъ; нанизъ, врьвь, гръде, герданъ, дизиія; **низь, нанизка, нáнизь, монúсто, ожерéлье.** *Ривце жълтици.*

Земи мя, тейно, земи мя,
Ако си ривце прѣнижешь,
Прѣнижешь, още прѣмыешь,
Дѣто го мама носила,
Тогыва да ся земемъ! *Пѣс.*

Риганёвъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **ригáнь.** *Риганёво масло.*

Ригáнь, *с. м.* Растение; не е ли чюбрица, *satureja hortensis?*

Рúда, *с. ж.* ви. **рядá.** Вязана крьпа.

Рúдець, *ум. м.* отъ **ридъ.**

***Риджá,** *с. ж. Т.* Молба. *Чинѭ риджѫ,* молѭся за нѣчто; **просúть.**

***Риджáлъ** и **риджáрь,** *с. м. Т.* Голѣмець; **вельмóжа.**

Погубихѫ, войска поломихѫ,
Поломихѫ, воиска довръшихѫ,
Погубихѫ царскы-ты чохадары,
Съсъ чохадары царскы-ты риджары,
Съсъ риджары царско мѫжско дѣтя! *Пѣс.*

Обложила ся Калинка
Съсъ царіа и съсъ везиріа,
Съ дванайсеть милы риджалы,
Саде на Шуменъ да иде,
На Шуменскѫ-тѫ ординѫ. *Пѣс.*

Рúдúна, *с. ж* Ридъ, дѣлъ на планинѫ.

Рúдúнка, *ум. ж.* отъ **рúдúна.** Ридець

Ридóвка и **ридовкъіниа,** *с. ж.* Ѩдовита, утровна змиія по наши ты мѣста, пепелянка, пепеленка, пепелушиа, пепелюшиа, пепелявка, присойница, осойница, сойница, лютица, стрѣлушка, улогата змиіа.

Ридъ, рúдове, *с. м.* Врьхъ, ридина, могыла, хлъмъ, ритъ, хрьтъ, рьтъ, хратъ, чюка, чюканъ, баиръ; **бугóръ, пригóрокъ, холмъ, горá, пикъ.**

Ридъій, дá, дó, *пр. Рида вода,* поройна вода.

Заспала мома и сънувала,
Че потекла рида вода,
Та понела моми вѣнець,
Моми вѣнець, момку кытк̂ѫ. *Пѣс.*

Рúжѫ, ешь, **рижáлъ,** *гл. ср.* За конь: цвилѭ; **ржать.**

Рúза, *с. ж.* 1) Най-долниіа бѣла памучна дрѣха; кошюла; **рубáха.** *Ходи съ непранѫ ризѫ.* 2) Спорядъ разказы-ты на бабы-ты, тьнка-та ципа врьху кожѫ-тѫ на нѣкои новородены дѣца, коіато слѣдъ нѣкой день сама ся свличала отъ дѣтя-то *Което дѣтя ся роди съ ризѫ было кѫсметлиія, щѣло да стане голѣмець* 3) Крьпа за бръшение съ нея; обрусъ, пешкиръ. — *Бабинѫ риза,* бабинъ поясъ, божній лѫкъ, вино-жито, вино-ракиіа, бабино платно, богородиченъ поясъ, зоница, зонка, зуница, зунка, облакъ, узуница, дѫга на небо-то; **рáдуга.** — *Френска риза,* горниіа колосана бѣла памучна дрѣха; **сорóчка.** — *Далъ му и ризѫ-тѫ си отъ гръба,* далъ му всичко, что ималъ. — *Зелъ му и ризѫ-*

тж отъ грьба, зелъ му всичко, обралъ го съвсѣмь. — *Оставилъ го по ризж и гащы*, обралъ го съвсѣмь и го оставилъ само съ долны-ты дрѣхы. — *Останжлъ само съ еднж ризж*, изгубилъ всичко, съвсѣмь западнжлъ. — *Крьсти, водо, свѣкрьвинж ризж!* казвася за недобро пранiе. — *Ризата е по́-близо до кожж-тж. Риза-та е по́-близо отъ гащы-ты. Своıа та риза е по-близо до свое-то мясо. Каквято ризж облѣчешь, таквжсь и щешь съдерешь. Както ся ушие риза та, тъй ся и съдира. Отъ голыıа ризж ище.*

Ри́замь, *гл. д.* Слушıамь, покорıавамся, почитамь; **слу́шать, слу́шаться, повинова́ться.** *Исусъ Христосъ, кога былъ дѣтя, много си ризалъ татка си. Галена-та невѣста не риза свѣкрьвж-тж. Ами двата коньа, что имашь, те ризать баремь троха?*

Ри́занiе, *с. ср.* отъ **ри́замь.** Слушанiе.

Ризе́нце, *ум. ср.* отъ **ризя́.**

Ризи́карнъıй, —**рьнъ** и —**ренъ, рна, рно,** *пр.* Честитъıй, кжсметлиıа.

> Сирмо, Сирмо, ризикарна,
> Ако имашь два ризика,
> Да ми родишь мжжско дѣтя,
> Да ми родишь женско чядо,
> Ке те облачıамь все во сребро,
> Ке те опашıамь все во злато. *Пѣс.*

*__Ризикъ,__ *с. м.* Честь, срѣща, дѣлба, кжсметъ; **счáстiе, судьбá.** *Имамь ризикъ*, имамь кжсметъ, честитъ сьмь; **мнѣ везётъ.**

> Гйоргице каджнъ хубава,
> Трижь е по́-гржда отъ тебе,
> А отъ Бога ризикъ имала,
> Девять сыновы стигнжла,
> Десятж керкж Султанж,
> Самъ царь-тъ пратилъ по неж. *Пѣс.*

Ри́зица, *ум. ж.* отъ **ри́за.**

Ри́зичка, *ум. ж.* отъ **ри́зица.**

Ри́зка, *ум. ж.* отъ **ри́за.**

Ризле́нце, *ум. ср.* отъ **ризля́.**

Ризля́, *ум. ср.* отъ **ри́за.**

Ри́зница, *с. ж.* Дрѣха, риза направена отъ желѣзо или уплетена отъ телъ за да пази тѣло-то отъ ножь и стрѣлж; панзуръ, панцирь; **пáнцырь, броня́, лáты, кольчу́га, кольчу́жная рубáха.**

Ризя́, 1) *ум. ср.* отъ **ри́за.** Ризица, ризка, ризля. 2) *с. ср.* Вязана крьпичка. 3) Раст. *Narcissus poeticus,* бѣло лале, бургиıа, гергевчя, диве-бой, качюнка, латинчя, мензифарь, миргишеле, овчица, рьземка, шишıарка, щрькоцвѣтiе; **нарци́ссъ бѣлый.**

Рийна́вıж, ишь,—вилъ, *гл. ср.* Валıж ситно като росж; ремавıж, росж, рьмıж.

Ри́камь, в. **ръ́ıкамь.**

Ри́кла, в. **ръ́ıкла.**

Ри́клъı, *с. ж. мн.* Лѣса отъ пржтiе или дъскъı отстранъı на кола, опрѣна на климии-тъı; ритлъı, литръı.

Ри́клици, *ум. ж.* отъ **ри́клъı.**

Ри́кличкъı, *ум. ж.* отъ **ри́клици.**

Ри́ла, *с. ж.* вм. **ли́ра.**

Ри́лница, рилка, ри́лнъıй, в. **ръ́ıлница, ръ́ıлка, ръ́ıлнъıй.**

Ри́мизнъıй, вм. **хри́мизнъıй.**

Ри́натiе и **ри́ненiе,** *с. ср.* отъ **ри́нж.**

Ри́нж, ешь,—на́лъ, *гл. д.* Съ лопатж чистж нѣчто, обирамь боклукъ.

Ри́памь, в. **хри́памь.**

Рипа́нıа, *с. ж.* Раст. *Raphanus sativus* и неговъıй корень, рапонъ, рьдовка, рѣпа, рупа, трупка, жрдоква, жрдъква; **рѣдька.**

Ри́пıакъ, *с. м.* Длъгъ, въıсокъ, ала сухъ чловѣкъ; дангалакъ, дангулинъ, дангулъ, длъгъıй-сойле, сомустрачъ, сукела; **долговя́зый, остоло́пъ.**

Риснıава трѣва́. Растенiе равнецъ *Achillea millefolium.*

Ри́совъıй, рисъ, рисж, в. **ръ́ıсовъıй, ръıсъ, ръıсж** съ *ы.*

Ристиа́нинъ, Ри́сто, вм. **Христиа́нинъ, Хри́сто.**

Ри́тамь, ри́таница, ритли́въıй, в. **ръ́ıтамь, ръ́ıтаница, ръıтли́въıй.**

Ри́тецъ, *ум. м.* отъ **ритъ.**

Ри́тища, *с. ср. мн.* Дрѣхъı, халища, облѣкло.

Ри́тла, *с. ж.* Дрьва, наряденъı като стѣнж; дрьвникъ, рукла, ръıкла; **полѣнница.**

Ритли́на, *с. ж.* Ритъ.

Ри́тлища, *с. ср. мн.* Двѣ-тъı длъгъı дрьвета на ритлъı, въ които стоять ржжница-та; литрила, литриница, литрица.

Ри́тлъı, *с. ж. мн.* Риклъı, литръı на кола.

Ритчя, *ум. ср.* отъ **ритъ.**

Ритъ, *с. м.* Могъıла, ридъ, рьтъ, врьхъ, брьдо, ридина, ритлина, рьтлина, хлъмъ, хритъ, хрьтъ, чюка, чюканъ, баиръ; **холмъ, бугóръ, пригóрокъ, горá, пикъ.**

Ри́чка, *с. ж.* Малъкъ ритъ, рьтлина, рьтецъ, ритчя, баирчя. *На всıакоъ ричкж свѣщичка.*

Ри́шне, им. соб. мжжко. Срѣщася въ колядарскж пѣсень вмѣсто Христосъ.

> Замжчися Божıа майка въ града Русулена,
> Ришне-ле, Божне-ле, Коладе-ле.

Роба́нıа, *с. ж.* Въ пѣсень: *тече банıа низъ робанıж (?).*

Ро́бе, им. соб. мжжско.

Робе́нiе, *с. ср.* отъ **робѭ́.**

Ро́бецъ, *ум. м.* отъ **робъ.**

Ро́бка, *с. ж.* Робъıнıа. *Заробилъ е седемдесять робкъı.*

Ро́бство, *с. ср.* Нѣманѭ свободѫ; робуванѭ; **нево́ля, нево́льничество.**

Робу́вамь, *гл. ср.* 1) Бывамь плѣненъ, заробенъ отъ нѣкого, та му работѫ като слугѫ, намирамся въ робство; **быть въ нево́лѣ, быть нево́льникомъ.** 2) Работѫ нѣкому нѣкоѭ тяжкѫ работѫ съ съвсѣмь малкѫ заплатѫ. *Три годинѣ сьмь му робувала, и сега не ще ничто да ми плати. Умъ царува, умъ робува, юнакъ лозе копа.* 3) Карамь коньѭ да врьшѭтъ.

Робу́ванѭ, *с. ср.* отъ **робу́вамь.**

Ро́бушь, *с. м.* Рабушь.

Ро́бчя, *ум. ср.* отъ **робъ.** Малъкъ, младъ робъ.

> Нѣма Марко назадъ да си дойде,
> Да ли Марко нѣйдѣ погубихѫ,
> Или Марко робчя заробихѫ,
> Или Марко въ тьмницѫ врьлихѫ?
>
> Поплѣнени Момчилови двори,
> Поплѣни гы паша Влахаина:
> Стара майка за старѫ робынѭ,
> Прьвно любии за любия отведе,
> Мѫжско дѣтя за маленко робчя,
> Мила сестра слуга да му бѫде. *Пѣс.*

Робъ, ро́бѭ, робо́ве, *с. м.* 1) Който е заробенъ, плѣненъ, откаранъ отъ неприятели; **плѣнникъ, нево́льникъ, рабъ.** 2) Който работи нѣкому твьрдѣ тяжкѫ работѫ, всичко что го накарать, и му плащать много малко, който е като заробенъ нѣкому; **рабъ.** *Черенъ робъ,* слуга на черно тягло. — *Игра на робѭ,* игра гоненица, въ коѭто всѭкой гляда да стигне противника си, да го удари и да го зароби. — *Робу всѭкога, гробу никога. Робу ся надѣй, а гробу недѣй. Робъ ся засмива, гробъ ся не засмива. На мирнѫ земѭ черенъ робъ. Очи плахы, рѫцѣ робѭ. Человѣкъ е робъ на борчиа си.*

Робы́нка и робы́нчица, *ум. ж.* отъ **робы́ниа.**

Робы́ниа, *с. ж.* 1) Жена, мома робъ; **плѣнница, нево́льница, рабы́ня.** 2) Разсоха въ 3-то знаменованиѭ; катарага, каракачка, соха.

Робѭ, и́шь, — би́лъ, *гл. д.* Хващамь, зимамь нѣкого робъ; заробѭвамь, поробѭвамь, плѣнѭ, плѣнѭвамь; **брать въ плѣнъ, плѣнять, порабоща́ть.**

> Марко, Марко, пралъий Марко,
> Ты си сѣдишь, та си ѭдешь,
> Та си ѭдешь и си пиешь,
> Село ти сѫ бастисали
> Триста Турци Анадолци,
> Радѫ ти сѫ плѣнъ плѣнили,
> Любя ти сѫ робъ робили! *Пѣс.*

—бѭся, *гл. възвр.* Ставамь нѣкому робъ; заробѭвамся, поробѭвамся.

Рованикъ, *с. м.* Рошлява черга съ кътовы; кътено, кътеникъ.

> А Циганкы ѝ думахѫ:
> Имамы былѭ омразно,
> Ала го скѫпо давамы:
> За еднѫ шьпѫ жлътици,
> И единъ кътенъ рованикъ,
> И еднѫ ризѫ ленянѫ. *Пѣс.*

***Ро́виѭ,** *с. ср. Гр.* Рофиа, бльскавица, блѣскавица, вѣда, млъниѭ, мъниа, свѣткавица; **мо́лнія.**

Ро́венѭ, *с. ср.* отъ **ро́вѭ.**

Ровё́самь, *гл. свр.* отъ **ровё́свамь. —санъий,** *прич. стр.* Грьмнѫтый.

Ровё́свамь и ровё́сувамь (да ровё́самь), *гл. д.* За ровѭ, за млънѭ: падамь възъ нѣчто, та го разтрясвамь; да грьмнѫ. *Ровиа-та да го ровёса, да на дно въ земи да го втѣрать!*

Ровё́сванѭ и ровё́суванѭ, *с. ср.* отъ **ровё́свамь.**

Рове́тина, *с. ж.* Ровъ, ровина. *Вино винце, хубаво имце, кога ся лозѭ копа, азъ изъ ровстинѣ ся хопамь, кога ся лозѭ рѣже, азъ отъ него далеко бѣжѫ, кога рече возилница скрьць, и азъ у кесиѭ прьць!*

Ро́вець, *ум. м.* отъ **ровъ.**

Рови́на, *с. ж.* Ровъ, ровстина, ровинѭкъ, ѭма, дупка, трапъ, трапчина, хендекъ.

> Море Стоѭне, Стоѭне,
> Саде ны кажи мечкѫ-тѫ,
> Съ това меча стрьвнича,
> У коѭ си е долинѫ,
> У коѭ си е ровинѫ? *Пѣс.*
>
> Ка го чюли пусти-ти душмани,
> Не дали му ни душѭ да даде,
> Бутнѫли го у еднѫ ровинѫ,
> Бутнѫли го и закопали го! *Пѣс.*

Рови́нѭкъ, *с. м.* Ровъ, ровстина, ровина, ровище, ѭма, дупка трапъ, трапчина, хендекъ. *Козарь-тъ отъ тъчиѭнѭ прѣзъ ровинѭци, прѣзъ каменѭци загубилъ си опинци-ты. Всѭкой день бѣгамь по ровинѭци-ты.*

Ро́вище, *с. ср.* 1) Ровинѭкъ. 2) Пѣсъкъ. *Това е ровище,* пѣсъкъ.

Ро́вкъий, —вкъ, вка, вко, *пр.* Что може лесно да ся рови, да ся чюпи, да си копае; рохкавъий, пухкавъий, съпкавъий; **рыхлый, ко́пкій.** *Ровка земля, — Ровко ѭйце,* сварено нестягнѫто, а малко; **яйцо́ въ смя́тку.**

Ро́вкъчкъий, —чькъ, чка, чко, *пр. смягч.* отъ **ро́вкъий.**

Ровъ, ро́вове, *с. м.* Изкопано, изровено надлъбоко мѣсто; ровстина, ровина, ровинѭкъ, ровище, ѭма, трапъ, дупка, трапчина, хен-

декъ; **ровъ, я́ма.** *Ровъ изрови, себе-си зарови.*

Ровъ, *с. м.* Раст. *Vicia Cracca* и неговый плодъ; оровъ, борчакъ; **вы́ка, воробьи́ный горо́хъ, журавли́ный горо́хъ, кормово́й горо́шекъ.** — *Като да е ялъ ровъ,* изгляжда като ахмакъ.

Ровѫ́, **е́шь,—ва́лъ,** *гл. ср.* Ревѫ, плачѭ, варюкамь. *Всичкы хванѫли да окать и ровѧть по него.*

Тамамъ си Стоянъ прѣказа,
И си му душя изпаде,
Тегай си майка зарова,
Ровала много ни малко,
Доръ двѣ годины голѣмы. *Пѣс.*

Ро́вѭ, ишь,—ви́лъ, *гл. д.* 1) Съ крака, съ рѫцѣ или съ друго нѣчто мѣшямь, брькамь, рыѭ; **рыть.** *Ровѧ огьнь,* брькамь, чепкамь; **мѣша́ть ого́нь.** 2) Съ прьстіе прѣмѣтамь листа-та на книгѫ; **перебира́ть.** *Ровѭ книгѫ.* 3) Барамь, хващамь, брькамь, тарашювамь; **рыть, мѣша́ть, трога́ть, копоши́ть.** *Какво ровишь тука? Не ми рови книгы-ты. Не рови изъ сандѫка.* 4) Брькамь, мѫтѧ, буниѭ; **мути́ть, дѣлать сму́тни.** *Рови изъ село-то.* 5) Зароввамь, закопавамь, погребювамь, загробвамь; **погреба́ть, хорони́ть, зарыва́ть.** *Подиръ го опѣва и го носять да го ровять.* —**вѭ-ся,** 1) *гл. възвр.* Брькамь, дърьѭ, трьсѧ, тарашювамь; **копа́ться.** 2) Ровѭ изъ нѣчто; **рыться.** *Ровися изъ праха.* 3) Мѣсѧ-ся, брькамся; **принима́ть уча́стіе въ чёмъ, мѣша́ться.** *Не ся рови, дѣто не ти е работа.* 4) *гл. стр.* Бывамь ровенъ. —**венъій,** *прич. стр.* Брьканъій, мѣшянъій. — *Какві щешь гы ровишь?* какво щешь правишь, та нѣма да ся съгласишь? — *Рови като Харватинъ. Рови като кокошкѫ гюбре. Рови като крьтъ подъ земѭ-тѫ. Рови като свинѭ въ градинѫ. Кокошка-та и въ хамбара рови. На свинѭ отрѣжи зурлѫ-тѫ, тя пакъ си рови. Не рови го, да ти не вонѣе. Волъ-тъ рови съ рога-та си, а прьсть-та пада на гръба му. Свиня-та рови за главѫ-тѫ си. Ровила, ровила свиня-та, доклѣ си намѣрила белѧ-тѫ. Когато Чафутинъ задльжнѣе, рови вѣхты-ты тефтеры. Кой дѣ умре, тамъ го и ровять.*

Ровя́ница, *с. ж.* Слама отъ ровъ; оровяница, борчаковица.

***Ро́вя,** *с. ж. Гр.* Рофя, ровіе, гръмъ, шипъ, стрѣла. *Ровя-та удрила надъ цръквѫ. Кога биеть ровя, св. Илия тръчиалъ съ кочиѭ по облаци-ты. Како не паднѫ една ровя отъ небеси и да удряше тѫѭ проклятѫ смрьть! Молния-та и ровя-та да тя ударять! Ровя-та да го ровёса, да на дно въ земи да го втѣра!*

Рога́нъ, *с. м.* 1) Ножь съ двѣ дрьжкы за гладеніе дъскы; роканъ, обѣрѫчка, скобель, стругъ. 2) Срѣщася въ еднѫ народнѫ пѣсень:

Кой ти купи роганъ чевлы?
— Ми гы купи компиничя-то,
Ѩзъ да носамь, той да гляда.

Рога́тый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что има рога, роговы; роговатый; **рога́тый.** *Имало нѣчто чепато и рогато.* 2) Който ся дрьжи на срѣщѫ, не отстѫпя, който обычя да боде было съ думѫ, было съ друго нѣчто. 3) Кѫсый, еднокракый, нечестивый, врагъ, бѣсъ, дяволъ, сотона; **бѣсъ, дья́волъ.** — *Шютъ не може ся бори съ рогатъ. Съ богатъ да ся не карашь, съ рогатъ да ся не бодешь, съ келявъ да ся не боришь. Съ келявъ да ся боришь, съ рогатъ да ся бодешь, да си намѣришь белѧ-тѫ. Есень богата, зима рогата. Рогати-ти да го земѫть! Рогати-ти да го сбацать!*

Рога́чь, *с. м.* 1) Животно *Cervus elaphus*, еленъ, роглавецъ; **оле́нь.** 2) Насѣкомо *Lucanus cervus*, еленъ, ковачь, сѣчко; **рога́чъ.** 3) Чясть на плугъ, коѭто орачь дрьжи, та оправя ралника, кога оре; рѫчица.—*Правѭ рогачь*, прѣврьтамся прѣзъ главѫ, правѭ таклы; прѣзкамбичямся, прѣзкундямся; **кувы́ркаться, перекувы́ркиваться, переки́дываться.**

Рога́чя, *ум. ср.* отъ **рога́чь.** Малко-то на рогачь.

Ро́главецъ, *с. м.* Животно рогачь въ 1-то знаменованіе.

Ро́глё и

Ро́глёвецъ и ро́гле́цъ, *с. м.* Животина *Helix,* бабуръ, бахалъ, бохлё, бохлёвъ, бухыръ, гугупетръ, гужелъ, гулшёкъ, жембалъ, жюжелъ, лигавецъ, лигавничя, лиговецъ, лопей, мелчё, мелчёвъ, охлё, охлевчя, охлёвъ, пасмолецъ, пасочя, пажёкъ, пахалъ, пижёвякъ, пижелъ, пижёкъ, пишёвякъ, пиши-рогъ, плужковъ, плужякъ, плужькъ, плужекъ, пльджявъ, пльжецъ, пльжковъ, пльжякъ, пльзовци, пльзекъ, прьжлокъ, прьжёкъ, прьжияйка, повецъ, пужель, пужимусъ, пужь, рожко, рожковецъ, рожковъ, салякъ, слимакъ, слимукъ, слинякъ, сльменъ, слюмакъ, слюнякъ, смилякъ, сполжявъ, стригоръ, тодоръ, улешка, улешь, уфлешка, шелянгосъ, шялякъ; **ули́тка.**

Рогова́тый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что има рога; рогатый. 2) Что е като рогъ. *Роговато малосато.*

Рогόже, *с. ср.* Рогожю, рогожка, рогозина, рогозка, хасжръ.

Рогόжка, *с. ж.* Рогожю.

Рогόжю, *с. ж.* Рогоже, рогожка, рогозина, рогозка, хасжръ; **рогόзина.** *Не му гори рогажю-та*, не гори негова-та черга, не е пряла майка му за него, та да му мысли, не го е грижю.—*Подлѣхж му водж подъ рогожжк-тж*, развалихж му работж тж.

Рогожю́арка, *с. ж.* Жена, мома рогожюарь; рогозарка, хасжрджийка.

Рогожю́арь, *с. м.* Който плете, продава рогожи; рогозарь, хасжрджию; **рогόжникъ.** *Рогожюари рогожи продавать.*

Рогоза́рка, *с. ж.* Рогожюарка, хасжрджийка.

Рогоза́рь, *с. м.* Рогожюарь, хасжрджию; **рогόжникъ.**

Рогόзина, *с. ж.* Пола като платъ утъкана, уплетена отъ растение рогозъ; рогоже, рогожка, рогожю, рогозка, хасжръ; **рогόзина.** *Постлали еднж рогозинж и насѣдали на неж.*

Рогόзинка, *ум. ж.* отъ **рогόзина.**

Рогόзка, *с. ж.* Рогозина.

Рогόзчица, *ум. ж.* отъ **рогόзка.**

Рогозъ, *с. м.* 1) Раст. *Typha*, калугери, кошюды, сазъ, топузка, топузъ, чикутъ, шамакъ; **па́лочникъ, рогόзъ.** 2) Малка блатлива рѣка съ шаваръ.

Рогу́лъ, *с. м.* Рогъ, кжтъ, кйоше на нѣчто.

Рогу́шка, *с. ж.* Рогушю.

Рогу́шкый, шка, шко, *пр.* отъ **рогу́шю.**

Брату ле, брату Стоюане,
Харамъ ти было юнаство,
Юнаство, брату, левенство,
Что ти плѣнихж стадо-то,
Сиво-то стадо рогушко,
Рогушко стадо, калешо! *Пѣс.*

Рогу́шю, *с. ж.* Овца, коза съ хубавы виты рога. *Щира ходила овца рогушю, щира ходила девять годины.*

Рогчя, *ум. ср.* отъ **рогъ.** Рожя; **рожёкъ.** *Стоюанъ ми младый войвода съ жлъто рогчя провыкнж.*

Рогъ, рога, рогове, *с. м.* 1) У нѣкои животны трьрдо наращение на главж-тж; **рогъ.** *Крава съ прѣбитъ рогъ.* 2) Ссждъ отъ рогъ за турюание въ него нѣчто. *Рогъ за барутъ, за катранъ.* 3) Направа отъ рогъ, направа като рогъ за свирнж. *Съ мѣдна рога да изтржбък.*

Проговори царь Милутинъ:
Святъ Илиё позовджиё,
Ѩ си земи рогъ прѣкованъ,
Та излѣзни на ливадю,
На ливадю шесторядо,
Та засвири, та затржби,
Да тя чюе царь Костадинъ,
Та да стане да си дойде. *Пѣс.*

4) Издаденъ врьхъ на нѣчто, дѣто ся срѣщать три или повече стѣны; рогулъ, кйоше. *Ударися о рога на собж-тж и го изкрьти.* 5) Мѣсто въ стаж, дѣто двѣ стѣны и одьръ-тъ ся сбирать; кжтъ, кжтина, рогулъ, рожка, кйоше; **уголъ, кутъ.** *Сѣднжлъ въ рога до собж тж.* 6) Брьдо издадено отъ планинж; **отрόгъ горы́.** 7) Подпухнжло отъ ударено; брьбонка, врьга, джюмка, джюнка, краставица, чворуга, чеврьлига, челенка; **волды́рь, выль, желва́къ, ши́шка.** 8) Крайща-та на неплънж мѣсячинж и на слънце-то, кога изгрѣва. *Мѣсячинка рогъ подаде. Слънце рогъ подава*, изгрѣва.—*Строшили му, счюпили му рога-та, роговы-ты*, накарали го да уклювне, да отпадне, да наведе главж, да не е съ вирнжтъ носъ; **сбить кому́ рога.** — *Изправи му роговы ты*, вкара го въ пжтю, научи го на умъ-разумъ, стори го тербие. — *Наврю го, натъпка го въ козий рогъ*, направи го нищо и никакъвъ. — *Тъмно като въ рогъ*, много тьмно; **тёмно хоть глазъ вы́коли.** — *Искамы да смы юнаци и да ны стоять рога-та. Вижте мя сега, че имамь рога. Рогове ти му сж скрьшени. Когато израстжть на коню рогове. На вола рога-та не тяжять. Волъ тъ хови съ рога-та си, а прьсть-та пада на гръба му. Волъ ся врьзва за рога-та, а человѣкъ за языка. Единъ дрьжи рога-та, другъ дои кравж-тж. На бодливж кравж Господь рога не дава. Видѣла камила-та уши, побарала и роговы. Камила-та отишла за рога, па ся врьнжла безъ уши. Ега му рогове никнжть!*

Рода, *с. ж.* 1) Кога нѣкой е близькъ, свой нѣкому, кога нѣкой е отъ еднж кръвь съ нѣкого; **родствό.** *Рода смы съ едѣ-кого си.* 2) Близкы, свои помеждж, людю отъ еднж кръвь; роднина, родъ, роды; **родня́, рода́.** *Тѣхна-та рода е голѣма. Тикова рода девять поюаса. Таква рода разсолова вода.*

Отдвойся, моме, отъ рода,
Като витж силж отъ горж,
Чюжда рода родъ да ти е,
Чюждж майкж мале да выкашь,
Чюждж бащж тате да выкашь! *Пѣс.*

Марко си ю потихомь говори:
Такомь Бога гыздава дѣвойко,
Казуй, мори, отъ кож си родж,
Отъ кож си пустж поранинж? *Пѣс.*

3) Родъ, влакна, корень, кръвь, кръвнина, колѣно, пасмина, плѣмя, лоза, повой, поюасъ, сой, фара; **колѣно, поколѣніе, родъ,**

пле́мя, кровь, поро́да. *Щж тя гонж до девятж родж.*

Рода́нъ и руда́нъ, *с. м.* Чекрѫкъ за пряденıе съ наряды-ты си.

Ро́девнъıй, —вънъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Рожделнъıй.

Родели́въıй, въ, ва, во, *пр.* Родливъıй, плодороднъıй, плодовитъıй.

Ой ты Пѣö, левентъ Пѣö,
Нивж орашь, пѣснж пѣешь,
Пѣснж пѣешь гласовитж;
Даль ть е нива роделива,
Или джевгаръ много силенъ? *Пѣс.*

Роде́нъıй, нъ, на, но, 1) *прич. стр.* отъ **родж́.** *Чегато е роденъ на водяницж, много приказва. Още Петко нероденъ, шапкж му шиѭть. Роденъ за мотыкж, станжлъ владыка. Голъ като отъ майкж роденъ.* 2) *пр.* Рожделнъıй; **родно́й.**

Допущилъ книгж нейзнъıй братъ:
Ей сестро, сестро родена,
Даль чифтликъ да си продавамь,
Даль тимаръ да си заложж,
Азъ тебе да тя откупж? *Пѣс.*

Роди́лка, *с. ж.* Жена родила наскоро; родилıа, родителка, родулıа, родилница, рожделница, рожденка, лахуса, лахутка, лехуса; **роди́льница.** *Завилася като родилкж.*

Роди́лница, *с. ж.* Родилка.

Роди́ло, *с. ср.* Рожба. *Харо да тя найде, кучешко родило!*

Роди́лчица, *ум. ж.* отъ **роди́лка.**

Роди́лıа, *с. ж.* Родилка. *На бабинъ-день родилıа-та отива у бабж-тж.*

Роди́телка, *с ж.* 1) Родилка. 2) Майка; **роди́тельница.** *Хай ты майче, стара родителко, отвори ми тыя лъжкы портъı.*

Роди́телскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **роди́тели; роди́тельскій.**

Роди́тель, *с. м.* Който нъı е родилъ, глядалъ и отхранилъ; баща; **роди́тель.** *Родители,* баща и майка. *Нѣма си родители.*

Родица, *с. ж.* Свой человѣкъ, рода, роднина, роды; **родня́, ро́да.**

Въıкна Бона, въıкнж та заплака:
Дѣка умрж, тамъ мя закопайте,
На гроба ми байрıакъ забодѣте,
За байрıака конıа ми връжете:
Конь да копа, мене да закопа,
Конь да цвили, мене да увъıква,
Че си нѣмамь никаквж родицж,
Нити бащж, нити милж майкж,
Нити майкж, нити милъı братıа. *Пѣс.*

Родли́въıй, въ, ва, во, *пр.* Что дава, кога има голѣма рожбж; роделивъıй, родовитъıй, плодовитъıй, плодороднъıй, берекетлиıа, берекетнъıй; **плодоро́дный, урожа́йный, изоби́льный.** *Родлива нива. Пакъ бѣ година родлива.*

Ро́дни́на, *с. ж.* Ближни, свои помеждж, людıе отъ еднж кръвь, отъ единъ родъ; рода, роды, родница, своещина; **родня́, ро́да.** *Роднина — клинъ на ржкавъ! Роднина — по бѣлж-тж кобыла!*

Не думай, байне, тжсь думж,
Нали смъı пуста роднина,
Роднина еднокръвнина:
Мама и стрина ятръвъı,
Тато и чичо два брата,
Нъıе братови челяди? *Пѣс.*

Ро́днинка, *ум ж.* отъ **ро́дни́на.**

Родни́нскъı, *нар.* Като роднинж.

Родни́ца, *с. ж.* Роднина. *Той ти е своıа родница.*

Ро́днъıй, —днъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что има родъ, что е рода съ нѣкого.

И си кани всичко наше село,
Всичко село родно и безродно. *Пѣс.*

Родови́тъıй, тъ, та, то, *пр.* 1) Что дава рожбж; родливъıй. *Родовита земıа. Бездѣткъıнıа жена е дрьво неродовито.* 2) Който има голѣмъ родъ, много роднинж. *Нъıе смъı, Койчо, родовити, щемъ искамъı много даровъı.*

Родолю́бецъ, *с. м.* Който обичıа своıа родъ, свое-то отечество; **патріо́тъ.**

Роду́лıа, *с. ж.* Родилка.

Родъ, *с. м.* 1) Всичкъı, които сж отъ едно потекло, отъ еднъı прародители; **родъ.** *Дуплековскъıй-тъ родъ е много голѣмъ.* 2) Рода, роднина, роды, своещина; **родня́, ро́да.** *Дойдохъ да си видж родовъı-тъı. Родъ рода не храни, тежко му кой го нѣма. И за кучя-то пътать, отъ какъвъ е родъ.*

Хубава мома родъ нѣма,
Морскъıй пѣсъкъ брой нѣма,
Длъбока вода бродъ нѣма,
Гжста-та гора сѣчь нѣма. *Пѣс.*

3) Рода, влака, корень, кръвь, кръвнина, крьтило, колѣно, пасмина, плѣмя, повой, поıасъ, лоза, сой, фара, черга; **колѣно, поколѣніе, родъ, поро́да, племя, кровь.** 4) Врьзъ, плодъ, рожба; **плодъ, родъ.**

Черıашıа си родъ родила,
Отъ рода ся потрошила. *Пѣс.*

— *Събралися родъ роднина,* цѣлъıй-тъ родъ, всичкъı-ти роднина *Тии сж родъ роднина,* тии сж роднинж.

Роды, *с. ж. м.* Рода, роднина, родъ. *Роды смъı,* роднина смъı.

Родѣ́жся, ешся, *гл. об.* Роднина съмь съ нѣкого; **родж́ся, родня́ваюся.** *Нъıе ся родѣемъ съ Стоıана: отъ двѣ сестры дѣца смъı.*

Роджѫ, *и́шь*,—*ди́лъ*, *гл. свр.* отъ **ра́ждамь.** —*деный*, *прич. стр.*

Роджѫся, *и́шся*,—*ди́лся*, *гл. об.* Родѣмся, родюсвамся.

Родіáсвамся, *гл. об.* Родѣмся, родмся.

Роéнıе, *с. ср.* отъ **роѭ́.**

Рóецъ, *ум. м.* отъ **рой.**

Рóжба, *с. ж.* 1) Ражданıе; **рóды.** 2) Всичко, что раждать животны-ты и растенията; родило, рожда, породъ, плодъ; **плодъ.** *Нѣмамь рожбѫ*, нѣмамь дѣтя. *Ела, рожбо, ела, чядо! Отъ срьдце рожбѫ нѣмамъ*, нѣмамъ свое чядо.

> Дано ми Господь подари,
> Отъ срьдце рожбѫ да имамь,
> Богумчо щемъ го крьстимъ! *Пѣс.*
>
> Добра дрьво садила,
> Добрѫ рожбѫ родило:
> На всякѫ вѣйкѫ яблъкѫ,
> И на врьха нерандѫ. *Пѣс.*

Рóжбица, *ум. ж.* отъ **рóжба.**

Рóжда, *с. ж.* Рожба.

Рождéлница, *с. ж.* Родилка.

Рождéлный, —*льнъ* и —*ленъ*, *лна*, *лно*, *пр.* Който е отъ еднѫ кръвь, отъ едны родители съ нѣкого, който е сѫщий баща, сѫща майка; рожденый, роденый, родевный; **роднóй.** *Рожделна майка*, сѫща майка, не мащеха.

Рожденıé, *с. ср.* Рожба, дѣтя, чядо.

Рождéникъ, *с. м.* Сѫщь братъ, рожденъ братъ; **роднóй братъ.**

> Чюва майка девять милы щеркы,
> Нѣмахѫ си брата рожденика,
> Та си плачѫть сестры колко можѫть. *Пѣс.*

Рождéнка, *с. ж.* Родилка.

Рождéный, *нъ*, *на*, *но*, *пр.* Рожделный; **роднóй.** *Рожденъ братъ*, братъ отъ едны родители; **роднóй братъ.**

> Ела си вива прѣвива,
> Мома ся съ родѫ прощава:
> Прощавай, родо голѣма
> И ты рождена майчице! *Пѣс.*
>
> Расти, Боринче, порасти,
> Че ти е майка рождена,
> Всякѫ сутренѫ дохожда,
> Та ти кореніа полива. *Пѣс.*

Рождествó, *с. ср.* Коляда, божикъ, божичь, божюкъ.

Рóжецъ, *ум. м.* отъ **рогъ.**

Рожи́ще, *ув. ср.* отъ **рогъ.**

Рóжка, *с. ж.* Рогъ, рогулъ, кѫтъ, кѫтина, кйоше.

Рóжко, *с. м.* Животина роглё.

Рóжко, *нар. Открадни, ала рожко да излѣзе*, майсторскы, юнашкы.

Рóжковецъ, *с. м.* Животина роглё.

Рóжковчя, *ум. ср.* отъ **рóжковъ.**

Рóжковъ, *с. м.* 1) Раст. *Ceratonia* и неговый плодъ; **рожкóвое дéрево, слáдкій рожóкъ.** 2) Животина роглё.

Рóжкъıно цвѣтıю. Раст. *Convolvulus sepium*, вампиръ, джефа, дива слачка, зурна, качюлъ, люля, модръ шяторъ, повивка, повлѣкъ, чадѫрчя, чяшюлкы; **вьюнóкъ заборный.**

Рожя́, *с. ср.* 1) *ум.* отъ **рогъ.** Рогчя. 2) Врьтѣлъ, ръженъ, шишь; **вéртелъ.**

> Ти сьмь готвила вечерѭ
> Печено ягня на рожя,
> Со црьвенъ шекеръ золено. *Пѣс.*

Розгá, *с. ж.* Тънка прѫтчка. *Копраля-та му шипова розга.*

Розля́сный, —*сьнъ* и —*сенъ*, *сна*, *сно*, *пр.* Что не е още грѣянъ отъ слънце; **росный.**

> Уви ѭ китѫ розлясна,
> Че на Стояна отдаде. *Пѣс.*

Розъ, *с. м.* Сѫкълъ на дрьво, на дъскѫ; глуждъ, глужь, глюждъ, глѣзенъ, грежь, грездѣй, сгрежь, сѫкъ, чворъ, чвъръ, чекоръ, чепуръ, чепъ, чланъ, будакъ; **сукъ.**

Рой, *с. м.* Купъ млады пчелы, кога ся отдѣлять отъ кошера и отлѣтять на друго мѣсто; роякъ; **рой.** *Давамь рой*, роѭ, роявамь. *Пчелы-тѣ дадохѫ рой. Рой роила съ чюждѫ силѫ.* Срѣщася въ пѣсень:

> Дребно камьнıе брой нѣма,
> Сугаря ягня рой нѣма,
> Длъга-та пѫтя ходъ нѣма,
> Щироко поле край нѣма,
> Высоко дрьво сѣкъ нѣма,
> Хубава мома родъ нѣма.

Рóйка, им. соб. женско.

Ройница, *с. ж. Круша ройница*, что ражда много и е сочна. *Тамъ има круша ройница.*

Рóйность, *с. ж.* Нѣчто като водѫ течно; **жи́дкость, жи́дкое тѣло.**

Рóйный, *рóенъ*, *рóйна*, *но*, *пр.* Назъванıе за хубаво, чисто, быстро вино. *Чяша пълна съ тригодишне ройно вино.*

> Вино ся пие, дори е ройно,
> Цвѣтıе ся носи, дори е росно,
> Либя ся либи, дори е младо. *Пѣс.*

Срѣщася като назъванıе за конь въ еднѫ народнѫ пѣсень: *качихѫ го на ройна коня.*

Рóйнѫ, *ешь*,—*нѫлъ*, *гл. ср. свр.* Да ся затечемъ, да тръгнемъ, да завръвимъ за нѣйдѣ многина. *Хора-та ройнѫхѫ въ церквѫ*, затекохѫся да отидѫть въ церквѫ.

*Рокáмъ, *с. м. Т.* Смѣтанıе, броенıе, хесапъ; **счисле́ніе.**

Рокáнъ и **рукáнъ**, *с. м.* Дрьводѣлско сѣчиво, съ което стръжѫть; роганъ, обѣрѫчка; **скóбель, драчь.**

Ро́клица, *ум. ж.* отъ **ро́клıа.**

Ро́кличка, *ум. ж.* отъ **ро́клица.** —*Рокличкы,* раст. *Galystegia sepium;* зурличкы, бѣла чıашка.

***Ро́клıа,** *с. ж.* Женска горнıа дрѣха; фустанъ, кинтишъ; **пла́тье.**

Романа́тинъ, романа́тъ, *с. м.* Който отива на работѫ по Романıе, по Романıѭ; романецъ.

Романı́е и Руманı́е, *им. соб.* Романıа, Романиıа, Тракиıа, Южна Блъгариıа, Румелиıа. *Романиıа—слободиıа.*

Что ся по горѫ скытамы,
Или юнашство нѣмамы;
Хайде да идемъ, дружина,
Долу по равно Романıе. *Пѣс.*

Романе́цъ, нци́, *с. м.* 1) Който живѣе въ Романıе. 2) Който отива на работѫ по Романıе; ромунıанинъ, романатинъ. 3) Източенъ вѣтъръ въ Софийско.

Романка́, *с. ж.* 1) Коıато живѣе въ Романıе. 2) Коıато ходи на работѫ по Романıе.

Романı́а, *им. соб.* Романıе.

Ромо́ненıе, *с. ср.* отъ **ромо́нѭ.** Говорене, приказванıе, врѣвенıе.

Ромо́нѭ, ишь,—нилъ, *гл. д.* Говорѭ, приказвамь, велѭ, врѣвѭ, румолѭ, сборувамь; **говори́ть.**

Ро́мпулецъ, *ум. м.* отъ **ро́мпулъ.** Малко нѣчто ромпулъ.

Ро́мпулчя, *ум. ср.* отъ **ро́мпулъ.** Главица ромпулъ.

Ро́мпулъ. *с. м.* Раст. *Solanum tuberosum* и неговый плодъ; барабой, бръбой, комбара, компиръ, кромпилъ, кромпиръ, гомбалкы, пататы; **карто́фель.**

Рому́нıанинъ, ıане, *с. м.* Косаче, които ходıать на коситбѫ въ Цариградъ, въ Ромѫниıѫ и Србиıѫ; романецъ.

Ро́ненıе, *с. ср.* отъ **ро́нѭ.**

Ро́нка, *с. ж.* Троха, кѫсчя, парчя. *Не бıаше хапнѫло ни ронкѫ. Ке те изсѣчѫть залчя по залчя, мрьвкѫ по мрьвкѫ, ронкѫ по ронкѫ, най-мала ронка, что мравкѫ носи.*

Ро́нкамь, *гл. д.* 1) Ронѭ. 2) Броѭ.

Ро́нканıе, *с. ср.* отъ **ро́нкамь.** *Ронканıе царевицѫ,* роненıе, чюшканıе.

Ро́нкичка, *ум. ж.* отъ **ро́нка.** Трохъица, трошичка.

Кога си с дома дошелъ,
Отъ погачѭ ни ронкъıчкѫ,
Отъ кокошкѫ ни костичкѫ,
Отъ картѫ вино ни капкѫ. *Пѣс.*

Ро́нѭ, ишь,—нилъ, *гл. д.* 1) Нѣчто като пѣсъкъ, на зрьна изпущамь да пада по земıѫтѫ, крьтѫ го, трошѭ го да ся сыпе. 2) За царевицѫ: избивамь зрьна-та отъ мамула да паднѫть; ронкамь, тронѭ, чюшкамь, грухамь. 3) Плачѫ съ ıадры сльзы, текѫть ми ıадры сльзы; пролива́ть слёзы. *Градомь сльзы рони.* —**нѭся,** *гл. възвр.* 1) Падамь на прахъ, на зрьна; сыпѫся; осыпа́ться. *Брѣгъ ся рони, щешь паднешь. Ронися грозд́е-то.* 2) За сльзы: текѫ, падамь. 3) *гл. стр.* Бывамь роненъ.

Ро́па, *с. ж.* 1) Дупка, ложва, ропка, рупа, ıама, хендекъ; **я́ма.** 2) Низко мѣсто; падина. 3) Рупа, ропка въ 2-то знаменованıе.

Ро́памь, *гл. ср.* Ропевамь, роповамь, удрıамь, о нѣчто да издава гласъ; тропамь, чюкамь, бльскамь; **стуча́ть.** —**нся,** 1) *гл. възвр.* Извыквамь нѣкому изведнѫжь и ıадовито; сопамся, ръжѫся; **огрыза́ться.** 2) *гл. безл.* Тропася, чюкася, бльскася.

Ро́панıе, *с. ср.* отъ **ро́памь и ро́памся.**

Ропе́вамь и ропо́вамь, *гл. ср.* Ропамь, тропамь. *Что ропева на врата-та? Что ропова на дворовы?*

Ро́пка, *с. ж.* 1) Ропа, дупка. 2) Ѩма, мѣсто, отдѣто крьтıать камьнıе; ропа, рупа: **ло́мка, каменоло́мня.** 3) Оджакъ, огнище, дѣто горıать дрьва на кимıоръ; ıама, жижница, торлукъ; **у́голня.**

Ропотни́ца, *с. ж.* Хропотница.

Ро́потъ, *с. м.* Выкъ, выкотъ, выкотиıа, выкотница; **кри́ки.** *Дадохмы ропотъ,* нададохмы выкъ, извыкахмы. *Дойдохѫ харамии, дадохмы ро́потъ, та избѣгахѫ.*

Ропта́нıе, *с. ср.* отъ **ропта́ѭ.**

Ропта́ѭ, ешь,—та́ıалъ, *гл. ср.* Ропщѫ.

Ропще́нıе, *с. ср.* отъ **ропщѫ́.**

Ропщѫ́, е́шь,—ща́лъ, *гл. ср.* Роптаѭ, съ думы, съ гласъ изказвамь, че не сьмь доволенъ отъ нѣчто; **ропта́ть.**

Роса́, *с. ж.* 1) Ситны капкы водѫ като отъ дъждъ, что покрывать лѣтѣ сутрень земıѫтѫ и растениıа-та; **роса́.** 2) Много ситенъ дъждъ. *Ситна роса зароси.* 3) Потъ на капкы, что избива чловѣка по лице-то.

Калинка на дворъ заспала,
Ситна ıѫ роса избило. *Пѣс.*

— *Отрьсился като кучя отъ росѫ,* оправдался. *Жядна-та мечка и росѫ-тѫ лиже. Дѣца-та сѫ като росѫ: сега гы има, сега гы нѣма. Божıа плюнчица, Богородична сльзица, нашıа прохладица, вашıа помокрица?* Гат. — Роса.

Росали́ıа, им. соб. женско.

Ро́сеновый, въ, ва, во, *пр.* отъ **ро́сенъ.** *Росенова гора,* изъ коıѫто има цвѣтıе росенъ.

Останѫле два сирака,
Два сирака, два близнака,
Врьлиха гы въ чястѫ горѫ,
Въ чястѫ горѫ лилековѫ,
Лилековѫ, осеновѫ,
Осеновѫ, росеновѫ. *Пѣс.*

Ро́сенъ, *с. м.* 1) Раст. *Dictamnus albus*, росянъ, русалчя, русанлийчя, чевирме; *я́сенецъ*. Това е най-любимо то растение на русалкъı-тъı, расте по горъı-тъı и по самодивскъı-тъı хорища.

Тръгнжла е малка мома,
Ой коладе, мой коладе,
Прѣзъ горицж росеновж,
Да си бере ситенъ росенъ. *Пѣс.*

2) Раст. *Lilium Martagon*, руганъ, цръвенъ замбакъ; **сарана́**. 3) Им. соб. мжжско.

Роси́лничя, *с. ср.* Назъвание за младо либя въ пѣсень:

Ѥ бре любя росилничя,
Росилничя, дъждовничя,
Кждѣ сѣдишь доръ донъıнѣ?

Роси́нка, им. соб. женско.

Роси́ца, *ум. ж.* отъ **роса́**. *Божıа росица на дѣдовж брадицж.* Кога роси ситенъ дъждъ, дѣца-та пръıпкать гологлавъı и пѣжть:

Роси, роси, росица,
Да ми расте косица,
Колко еднж лозницж!

Роси́чка, *ум. ж.* отъ **роси́ца.**

Ро́сманъ, *с. м.* Нѣкакво цвѣтие, срѣщася въ пѣсень. *Останъ сбогомъ, моıа ружо румяна! — Ходъ съ здравıе, мой росмане зеленъıй!*

Ро́сни́ца, *с. ж.* 1) Болесть въ дроба на овця; става, кога пасжть роснж трѣвж; мителъ. 2) Чиста вода, набрана отъ росж. 3) Много ситна и прѣзъ чясто ръшето прѣкарвана трахана; ерище. *Дѣца-та ся утепали и ся чинилъı росници. Росници да ıаде!* да ся разболѣе. *Донела му панудж росници.*

Майка ти варить костенъı,
А мъıе два-та гостени;
Майка ти варить росници,
А мъıе два-та връстници. *Пѣс.*

Росни́чя, *с. ср.* Назъвание за младо момичя въ пѣсни-тъı. *Момичя ситно росничя.*

Ро́снъıй, —сънъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* 1) Что има росж, много росж; **роси́стый.** 2) Что е скоро бранъ, та още стои по него роса-та; **свѣ́жій.** *Росна кътка. Росно цвѣтıе.* 3) Что има злакъ, зеленинж; зеленъıй, злачнъıй; **зла́чный, ту́чный.** *Росно ливадıе. — Росенъ дъждецъ*, ситенъ като росж. *Росна росица млѣчяна.*

Тıа ми поръси и ми продума:
Цвѣтıе ся носи, дори е росно,
Вино ся пие, дори е ройно,
Либя ся либи, дори е младо! *Пѣс.*

Росто́въıй, въ, ва, во, *пр.* 1) За лъıко, за вжже: коравъıй, сертъ. *Лъıко-то е ростово, та не ся вяже харно.* 2) Что има скробъ, чирешь; скробıавъıй, чирешлия. *Ростово платно.*

Ро́съıй, съ, са, со, *пр.* Казвася за бъıволъı. *Пасѣхъ росъı бъıволъı.*

Тодорка бѣсна дъıхаше,
Влѣзла е въ тъмнъı ıахжръı,
Росъı бъıволъı заклала,
И врано кончя хранено. *Пѣс.*

Росж, и́шь,—си́лъ, *гл. ср.* За ситенъ дъждъ: валж, ръмж, пръшёрж, ремавж, райнавж; **мороси́ть.** *Дъждъ, роса роси.*

Ро́сıанъ, *с. м.* Росенъ.

Рофи́о́свамь (да рофи́осамь), *гл. д.* Ровёсвамь.

*__Ро́фıа и ро́фиıа,__ *с. ж. Гр.* Ровıа. *Рофıа тя рофийосала!*

Ро́хавъıй, въ, ва, во, *пр.* 1) Рошıавъıй, разрошıавенъıй, рохлистъıй, рунтавъıй, барачистъıй, влъниетъıй, кочıавъıй; **съ растрёпанными волоса́ми, косма́тый и кудря́вый.** *Рохавъ като чюмж.*

Самодива ся вѣстила
Като малко момчя рохаво *Пѣс.*

2) За цвѣта на цвѣтıе: рѣдкъıй, некъıчестъıй, зжбистъıй, еднорядъıй, пулıакъ, ıалжнъ катъ. *Рохаво цвѣтıе;* **плѣша́къ.**

Ро́хкавъıй, въ, ва, во, *пр.* Ровкъıй, пухкавъıй, съıпкавъıй; **рыхлый, ко́пкій.** *Рохкаво ıайце;* **яйцо́ въ смя́тку.**

Ро́хла, *с. ж.* Жена, мома съ рошıавж косж; нечёса, растрёпа.

Ро́хлё, *с. м.* Човѣкъ съ рошıавж косж; нечёса, растрёпа, **косма́чъ, шершень.**

Ро́хлистъıй, стъ, ста, сто, *пр.* Рохавъıй, рошıавъıй, разрошıавенъıй, рунтавъıй, барачистъıй, багашıатъıй, бухалатъıй, бучıавъıй, влъниетъıй, кочıавъıй; **клока́стый, терша́вый, косма́тый и кудря́вый.**

Ро́хълчя, *ум. ср.* отъ **ро́хълъ.**

Ро́хълъ, ро́хли, *с. м.* Разрошıавено на косж; рошıа; **клокъ, ло́конь.**

Рошёгла́въıй, въ, ва, во, *пр.* Съ рошıавж главж. *И го дари добра дара: бѣлоликъı съıновци и рошёглавъı дъщери.*

Ро́шенıе, *с. ср.* отъ **ро́шж** и **ро́шжся.**

Ро́шица и **ро́шичка,** *ум. ж.* отъ **ро́шıа.**

Ро́шж, ишь,—ши́лъ, *гл. д.* Бръкамь нѣкому косж-тж, на нѣчто козинж-тж, та да стане разбръкана, да щръкне и да си сплете; рунтж, разрошвамь, разчёрлıамь, разбучıавамь, набучıавамь; **клочи́ть, клокати́ть, еро́шить, пу́тать, шеро́шить, мшить, мша́рить.** —**шжся,** *гл. въввр.* Рошж си косж-тж, козинж-тж; разрошвамся, разчёрлıамся; **кло́читься, еро́шиться, пу́таться, мша́риться.**

Ро́шıа, *с. ж.* 1) Разрошıавено на косж; рохълъ; **клокъ, ло́конь.** *Прибери си ро-*

ши-ты. 2) Тьнкы влакна отгорѣ на платъ като мъхъ; ряса, хавъ; **вóрса.**

Рóшıава кандúлка. Цвѣтıе кралий Марко.

Рóшıавъій, въ, ва, во, *пр.* Рохавъій, рохлистъій, рѣхавъій, разрошıавенъій, рѣшнъій, рунтавъій, багашıатъій, барачистъій, бухалатъій, бучıавъій, влънистъій, косматъій, кочıавъій, разчѐрленъій; **съ растрёпанными, съ всклокóченными волосáми, клокáстый, шершáвый, космáтый, шерстúстый, волосúстый, власáтый.**

Роѭ, úшь, ройлъ (роıáвамь), *гл. ср.* и **роѭся,** *гл. въввр.* За младъı пчелъı: излизамъı, отдѣлıамъıся отъ старъııа кошеръ, отъ другъı-тъı пчелъı; давамь рой, роıасвамь; **ройться, отрáивать.** *Пчелы-ты роихѫ Рой роила съ чюждѫ силѫ.*

Роıáвамь, *гл. мн-кр.* отъ **роѭ.**

Роıакъ, с. м. 1) Рой; **рой.** 2) *с съб.* Много нѣчто, купъ, стадо, билюкъ; **стáя, кýча.** *Роıакъ мухъı*; **мушкарá.** *Когато бѣхъ младъ и зеленъ, билюкъ момы слѣдъ мене; като остарѣхъ, роıакъ мухъı на мене.*

Роıáсамь, *гл. свр.* отъ **роıáсвамь.**

Роıáсвамь и роıáсувамь (да роıасамь), *гл. ср.* Роѭ.

Рýба, *с. ж.* 1) Облѣкло, дрѣха, одѣло, рубо, рухо; **одёжа, одёжда, плáтье.** *Руба краси, руба гнѫси.* 2) Пращанıе моминъı даровъı на момковѫ-тѫ родѫ прѣди сватбѫ-тѫ.

Рубáкъ, с. м. Плоско нó-голѣмо камъчя въ игрѫ титрѫ

Рубáлчя, *с. ср.* Раст. *Glechoma hirsuta,* урбалчя, урбаличя; **бýдра, кóшечья мя́та.**

Рýбенıе, *с. ср.* отъ **рýбѭ.**

Рубéнце, *ум. ср.* отъ **рубя́.**

Рубнé, *с. ср.* Раст. рубийкъı.

Рубúйка, 1) *ум. ж.* отъ **рубúıа.** Рубя. 2) *с. ж. мн. рубийкъı,* раст. *Bellis perenis,* рубийци, рубне, рубета, момина сльза, моминска сльза, ергенска сльза, маргаритарь, очица, парици, бѣла марта, арнаутъ; **маргарúтка.**

> Конıа кове гола дервишина,
> Конıа кове, самъ ногѫ му дрьжи,
> Что плочи му клава все карагрошевъı,
> Кланци му ряди все дробнъı рубийкъı. *Пѣс.*

Рубúйци, *с. м. мн* Раст. рубийкъı.

Рубúйчя, *ум. ср.* отъ **рубя́.** Рубенце, рубийка.

Рубúна, *с. ж.* Рудина.

> Дѣка че слънце да зайде,
> Тамо е равна рубина,
> Подъ рубинıе-то зеленъ боръ,
> Подъ бора студенъ кладенецъ. *Пѣс.*

Рубúнка, 1) *ум. ж.* отъ **руба.** Рубица. 2) Вехта окѫсана риза за спанıе.

Рýбица, *ум. ж.* отъ **рýба.** Рубинка.

***Рубúıа,** *с. ж. Т.* Една жлътица отъ мяко злато различна стойность.

Рýбница, *с. ж.* Прѣпорьць, уруглица, руглица, знамя, что носять по сватбъı-тъı.

> Ю рубница ми трепере
> Срѣди дворъı войновъı,
> Подъ нıю войно сѣдıаше,
> Дребнъı сльзъı ронıаше. *Пѣс.*

Рýбо, *с. ср.* Руба, облѣкло, дрѣха, одѣло, рухо; **одёжда, плáтье.**

Рýбушь, им. соб. мѫжско въ пѣсни-тъı.

Рубъ, *с. м.* Край-тъ отоколо на хлѣбъ; краешникъ, крайшникъ; **краюха, горбýшка.**

Рýбѭ, ишь,—бúлъ, *гл. д.* 1) Сѣкѫ дрьва отъ коренıа имъ; **рубúть.** 2) Рѫбѭ.

Рубя́, *ум. ср.* отъ **рубúıа.** Рубийка и въ двѣтѣ знаменованиıа.

Рýга, *с. ж.* 1) Руганıе, ругаıанıе, хоканıе, каранıе, глъчь. 2) Плата, заплата, хакъ, айлѫкъ; **плáта.** *Извадилъ парьı да му плати ругѫ тѫ, колкото бıаше цѣненъ. Другъ пасе овця-тъı, а другъ събира ругѫ-тѫ. Плати ми ругѫ-тѫ, что сьмь ти работилъ.*

Ругáнıе, *с. ср.* отъ **ругáѭ.** Ругаıанıе.

Рýганъ, *с. м.* Растенıе росенъ въ 2-то знаменованıе.

Ругáѭ, ешь,—галъ, *гл. д.* и **ругáѭся,** *гл. въввр.* Въıкамь, хокамь, карамся, глъчѫ нѣкому; **ругáть, ругáться.**

Ругáıанıе, *с. ср.* отъ **ругáѭ и ругáѭся.** Руганıе, руга.

Рýглица, *с. ж.* Сватбарско знамя; рубница, уруглица, прѣпорьць.

Рýда, *с. ж.* 1) Земıа, пѣсъкъ, камьıе, кои-то копаѭтъ изъ земıѫ-тѫ, та вадять отъ тѣхъ металъı, сѣрѫ и др. т.; мадемъ; **рудá.** *Руда да копа, та да помине!* 2) Тьнка, мяка, руда влъна.

> Погляда мама, послуша,
> Да ли е Пенка запѣла,
> И ситенъ рѫкавъ зашила,
> И тьнкѫ рудѫ запряла? *Пѣс.*

3) Овца съ рудѫ, тьнкѫ, мякѫ влънѫ; рудица.

> Поблѣла ми бѣла-та руда
> Въ тьмно нощıе въ полунощıе. *Пѣс.*

Рудáнъ, *с. м.* в. **родáнъ.**

Рудáрь, *с. м.* 1) Който копае и плави рудъı; **рудокóпъ.** 2) Който пасе овця рудици.

> Тıа дойдоха рудари,
> Рудъı рудици да плавять. *Пѣс.*

Рудéнıе, *с. ср.* отъ **рудѭ.**

Рудéць, *с. м.* Овенъ съ кѫсѫ мякѫ влънѫ, рудъ овенъ.

Рудина, *с. ж.* Равнина на планинѫ съ хубавѫ пашѫ; планинско пасище; рубина,

руднина, рълнна, полугарь. *Како что си сѣдѣлъ, видѣлъ отспротивѫ на еднѫ рудинѫ, кай излѣгувало чядъ отъ огънь. Излѣзли сѫ низъ горѫ, низъ брѣжищѫ, низъ скалы, низъ сложица, низъ долища, низъ рудины, низъ планины.*

Заплади Нанко шилета
На врьхъ на Старѫ-планинѫ
На равнѫ-тѫ рудинѫ
Подъ столовато орѣхча. *Пѣс.*

Дѣка слънце-то захожда,
Тамо е равно равниніе,
Подъ равниніе-то рудиніе,
Подъ рудиніе-то зеленъ боръ. *Пѣс.*

Ми идѣле, завалъ, что идѣле,
Си ми нашле нѣгдѣка лядиніе,
Хемъ лядиніе, завалъ, хемъ рудиніе. *Пѣс.*

Слѣзе Димо отъ планинѫ,
Отъ планинѫ отъ рудинѫ. *Пѣс.*

Лели си ходилъ, Иване-ле,
По планины-ты, по рудины-ты,
По рудины-ты, по бачии-ты,
Лели си видѣлъ бѣлы снѣговы,
Бѣлы снѣговы, прѣсно сырење? *Пѣс.*

Хоро ми игралы триста самовилы
На врьхъ планинѫ на равнѫ рудинѫ. *Пѣс.*

Рудиніе, *с. сьб.* Рудо стадо, стадо отъ овця рудици.

Азъ щѫ отъ мамѫ да бѣгамь,
Та щѫ при тебе да додѫ,
Тебе да си намѣрѭ
Въ тѫѭ горѫ зеленѫ,
По тъпа тьмны усое,
Да пасешь стадо рудиніе. *Пѣс.*

Рудинка, *ум. ж.* отъ **рудина.**

Руди́ца, *с. ж.* Овца съ рудѫ вълнѫ; руда. *Ваклы рудици.*

Тіа си на Гергн думаше:
Не ли ти стига, Герги-ле,
До три агѫла рудици
И четврьтый ваклы овнета? *Пѣс.*

Стоіанъ си скопнѫ накупи
Тъя ми сивы говяда,
И тъя руды рудици
И прьчерогы козици. *Пѣс.*

Ру́дище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто ся копае, дѣто ся вади руда; рупа; **рудникъ.**

Излъгали сѫ царицѫ
Съ малко дѣтя Демиана,
Та гы прѣзъ Искъръ прѣвели
Изъ Панчіарскы-ты рудища. *Пѣс.*

Ру́днина, *с. ж.* Рудина, рубина, полугарь.

Прѣлѣтѣхѫ три лебеди,
Ка лѣтѣхѫ та ехтѣхѫ,
Та паднѫхѫ на планинѫ,
На планинѫ, на руднинѫ. *Пѣс.*

Ру́дый, рудъ, руда, рудо, *пр.* 1) За вълнѫ: тънкый, мякый. *Руда вълна;* **то́нкая шерсть.** 2) Животно съ такѫва вълнѫ. *Руда овца,* рудица. *Рудъ овенъ,* рудецъ. *Рудо стадо,* рудиніе.

Останѫхъ спракъ сирота безъ майкѫ,
Како рудо-по іагня леле сугаря. *Пѣс.*

3) Хубавый, гъздавый; **краси́вый.** *Разсѣднѫхѫ по рудѫ лядинѫ. Ся разврьши по рудѫ лядинѫ. Още да ти простамь рудѭ-то костенѫ за рудо-то грьло.*

Кога погляда Радина майка,
Црьны ты вѣждьı ѣ покапалы,
Црьна-та коса ѣ порусѣла,
Руда-та става ся разставила. *Пѣс.*

Рудѣ́ѫ, и́шь,—ди́лъ, *гл. д.* Пущамь водѫ въ рудѫ за да ѭ смива и чисты, та да остава само руда-та; **плавлю́.** *Рудять желѣзо.*

Ру́е, им. соб. мѫжско.

Ру́евый, въ, ва, во, *пр.* 1) Жлъточервеный, портокалевый. 2) За бобъ: почнѫлый да зрѣе и да ся налива; руѭвый, руеный.

Ру́енъ и ру́іанъ, *с. м.* Назъвание на мѣсяць Септемврия.

Ру́еный, нъ, на, но, *пр.* Руевый въ 2-то знаменование. *Руенъ бобъ.*

Ру́женю, *с. ср.* отъ **ру́жѭся.**

Ружинъ, *с. м.* Цвѣтю нѣкакво, вѣроятно ружіа.

Сѣй ми си, лудо, ружинъ-тъ,
Акъ не ти никнеть ружинъ-тъ,
Много ке ся ружишь по мене! *Пѣс.*

Ру́жица, *ум. ж.* отъ **ру́жіа.** *Црьвенъ като ружицѫ.*

Елка коси зелено ливадіе,
Съ еднѫ косѫ три откоса кара:
Единъ откосъ трѣва дателина,
Другый откосъ шарена ружица,
Трекый откосъ ранъ босилакъ. *Пѣс.*

Ру́жичка, *ум. ж.* отъ **ру́жица.**

Ружмари́нъ, *с. м.* Раст. рузмаринъ.

Ружница, *с. ж.* Единъ видъ гайда безъ ручяло, само съ гайдуницѫ.

Ру́жскый, ска, ско, *пр.* Фрѫжскый. *Ружскы ножи.*

Ру́жѭ, ишь,—жи́лъ, *гл. д.* 1) Ружіамь. *Може да ружи и да бие по́-малкы-ты.* 2) Грозѫ, грубѭ, загрозіавамь, огрозіавамь, вгрозіавамь; **безобра́зить, обезобра́живать.** *Тѣзи кози уши мя ружять.* 3) Справіамь, готвѭ, тъкмѭ, стягамь нѣчто за нѣйдѣ.

Что ми чинить мой-тъ братець?
— Ми ти ружіать бръза коніа,
Ке те възкать на прьвичя. *Пѣс.*

—жѭся, 1) *гл. възвр.* Ружіамся. 2) Грозѭся, грубѭся, загрозіавамся, огрозіавамся, вгрозіавамся; **обезобра́живаться.** 3) Готвѭся, тъкмѭся, справіамся за пѫть, стягамся.

4) Надѣвамся, надѣыся, надамся, уздамся. *Ако не ти никнеть ружинъ-тъ, много ке ся ружишь по мене.* 5) *гл. стр.* Бывамь руженъ по знаменованіе-то на глагола.

Ру́жіа, *с. ж.* 1) Раст. *Althaea officinalis*, бѣла ружіа, дива ружіа; **собáчья рóжа, проскурня́къ.** 2) Раст. *Malva alcea*, божіа рѫчица, волово око, камбула, камбулешь, камилникъ, камилка, камилякъ, камиличя, кралица, молохо, просвурникъ, проскурнякъ, дива ружіа, слѣзенка, слѣзенъ, слѣзъ, укрълчя, окрълачь, шлѣзъ, шяапка; **рóжа просви́рка.** 3) Раст. *Verbascum thapsus,* бабякъ, лопенъ, лѣпянъ, дивъ кобакъ, лубовачка, мечіе ухо, пукъ, овчіа опашка, свищулка, свѣщилка, папалечь, богородичина и богородична хурка, фенерчя; **медвѣ́жье у́хо, коровя́къ, верби́шникъ, ца́рскій ски́петръ, ца́рская свѣча́.** 4) Така нѣкои выкать женъı-тъı сп. 5) Им. соб. женско. — *Синіа ружіа, магарешка ружіа,* раст. *Iris germanica,* кривъ дѣдо, ливадарь, магарешкъı уши, манастирско цвѣтіе, патета, пеперуга, перунига, перуника, пиронига, турско цвѣтіе, хурка; **каса́тикъ, пѣтушóкъ.** — *Нето ружіа безъ трьніе, нето обичь безъ сватбѫ. Ружіа безъ трьніе, либя безъ прѣчкѫ не бъıва*

Снощи додохъ на сѣдіанкѫ,
Заварихъ тѧ самѫ тебе,
Посрьнѫла, повянѫла,
Като просо прѣзрѣіало,
Като ружѭ прѣцьвтѣла. *Пѣс.*

Ру́жіамь, *гл. д.* 1) Хокамь, мьмрѫ нѣкого, карамся, выкамь нѣкому; ружѭ, рупаѭ, тякамь, сѫдѫ, глъчѭ нѣкого; **брани́ть, крича́ть, пѣня́ть, жури́ть, таза́ть, щуня́ть, выгова́ривать.** *Не мой казва, кога дойде, мене да не ружи.* 2) Справіамь, стягамь, готвѭ, тъкмѭ нѣчто за нѣйдѣ, **снаряжа́ть.** *Что коніа ружіашь, дѣка ке ходишь.* **—ися,** 1) *гл возвр.* Справіамся, стягамся, готвѭся, тъкмѫся, ружѭся за нѣйдѣ; **снаряжа́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь ружіанъ. **—жіанъıй,** *прич. стр.* 1) Хоканъıй, мьмранъıй, руженъıй, глъчіанъıй. 2) Справіанъıй, стяганъıй, руженъıй, готвенъıй, тъкменъıй.

Ру́жіаніе, *с. ср.* отъ **ру́жіамь** и **ру́жіамся.**

***Рузмари́нъ,** *с. м.* Раст. ра́змиръ, ружмаринъ.

Руй, *с. м.* и *с. ж.* **руй-тъ** и **руй-та.** Раст. *Rhus cotinus,* смрадлика, тетра; **сума́хъ, краси́льный жéлтникъ.** Съ това растеніе щавять кожи и боядисвать жлъто.

Ру́йколъ, *с. м. Голъ руйколъ,* животина *Limax,* голъ охлёвъ, голъ бабуръ, голъ пужіакъ, голакъ, водна прьжіайка, дивъ пльжіакъ, дивъ лигавець, циганскъıй (зьмскъıй) бухъıръ; **сли́зень.**

Ру́йна, им. соб. женско.

Ру́йнѫ, ешь,**—нѫлъ,** *гл. ср. свр.* За водѫ: да потекѫ изведнѫжь много; да хлуйнѫ, да рукнѫ, да бликнѫ; **хлы́нуть, поли́ться.**

Ру́камь (да ру́кнѫ), *гл. ср.* и *д.* Выкамь; **зва́ть, кли́кать, крича́ть.** *Баща ти рука,* выка. *Какъ тя рукать? Рукни му да дойде. Баща ти тя рука Не мой рукай.*

Ру́каніе, *с. ср.* отъ **ру́камь** Выканіе.

Рука́нъ, *с. м.* Роканъ.

Рука́тка, *с. ж.* Грьня съ дрьжкѫ, съ поврьзло отгорѣ; оватка, рѫчникъ, латвица, котленка.

Ру́квамь (да ру́кнѫ, ру́кнувамь), *гл. ср.* 1) Запалвамся, подкачіамь да горѭ съ пламъıкъ; пламнувамь, пламвамь, вспъıхвамь; **вспы́хивать, пламенѣ́ть, опламенѣ́ть.** *Подухай огънь-тъ да рукне.* 2) Казвася и за чловѣкъ, кога по нѣкоѭ причина ся сгорящи, земе да гори и сѧ зарумяни; пламвамь. *Рукнѫхъ въ огънь;* **меня́ брóсило въ жаръ.** 3) За нѣчто водно: потичіамь изведнѫжь и много; хлуйвамь, бликвамь, бръıсвамь, плискамь; **хлы́нуть.** *Рукнѫ кръвь изъ носа му;* **кровь пошла́ у негó изъ нóсу.**

Стоіанъ ся навънъ измъкнѫ,
Ламѭ по главѫ удари,
Че и главѫ-тѫ отсѣче,
До три сѫ рѣкъı рукнѫлъı. *Пѣс.*

4) Спущамся възъ нѣчто, стичіамъıся множина отъ разнъı странъı на едно мѣсто; надохождамъı, навалюамъıся, врьгамся; **хлы́нуть, броса́ться.** *Рукнѫли сѫ като стадо на кръмѫ. Рукнѫли като пчелъı на медъ.*

Майно-ле, стара майно-ле.
Снощи на полугарь отидохъ,
Че ми е стадо рукнѫло
И ми сѫ псета лавнѫли. *Пѣс.*

Ру́кваніе, *с. ср.* отъ **ру́квамь.**

Ру́кла, *с. ж.* 1) Приврьзана на прѫтъ рѫкойка слама, коѭто запалять на сърнъı заговѣзни и врьтять, доклѣ изгори или изгасне; курелникъ, оратникъ, самодивскъıй огънь 2) Наряденъı, натрупанъı дрьва за горѣніе; ръıкла, ритла, дрьвникъ; **полѣ́нница, костёръ** *Рукли дрьва.*

Ру́клица, *ум. ж.* отъ **ру́кла.**

Ру́кнувамь, *гл. уч.* отъ **ру́кнѫ.**

Ру́кнѫ, ешь,**—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **ру́камь** и **ру́квамь.**

Ру́котъ и **рукъ,** *с. м.* Выкотъ выкъ; **крикъ.** *Рукъ до Бога. Чловѣшкъıй рукотъ ся чюе.*

Ру́лекъ, *с. м.* Рулка.

Ру́лка, *с. ж.* Пелена, или люлка за малко

дѣтя (?); рулекъ. *И си вика на дѣтя отъ рулека. Мжкы, мжкы отъ рулкж до дупкж.*

Ру́лчя, *с. ср.* Малко дѣтя още въ пеленъı; пеленачя, повивачя, повивчя, повитачя, повойничя; **пелёночный ребёнокъ.**

Ру́ма, им. соб. женско.

Руманı́ю, *с. ж.* Романıе Романıа.

Руманлı́ю, *пр. неизм.* Назъвание за чюмж въ пѣсень:

Рушнжлася чюма руманлııа,
На день бие двѣстѣ и двайсеть,
На нощь бие триста и триесеть. *Пѣс.*

Рума́нщина, *с. ж.* Гроздıе ситно, алено като мискета, нъ безъ аромата му; румущина.

Ру́мва ми (да ми ру́мне, ру́мнуıа ми), *гл. безл.* Хрумва ми: 1) Дохожда ми на умъ, спомнıю ми ся, брехва ми, спомнıюамь си, помни ми ся, припомнıювамь си; **по́мнится мнѣ, па́мятуется мнѣ.** 2) Дохожда ми на умъ, текнува ми, скъıмнюва ми, намъıслювамь; **приходи́ть на мысль.** *Румнжло му е да иде на рыбж.*

Румéнıю и

Румéнчя, *с. ср.* Сждъ за водж; стовничка; рогъ.

При нея стои руменчя.
Стоıанъ на Станж говори:
Ѩ ми додай студнж водж
Низъ това златно руменчя. *Пѣс.*

Ты наточи кръви у руменчя,
Па си ойди на Иберъ на водж,
Кждѣ минешь все бѣлѣжи,
Все бѣлѣжи дрьвıе и камьнıе. *Пѣс.*

Ѩ си земи това остро ножя,
Та разлюти мои люты раны,
Та наточи кръви у руменıю,
Па си слѣзни долѣ у горицж,
Забѣлѣжи дрьвıе и каменıе. *Пѣс.*

Руми́ца, *с. ж.* Хрумица.

Ру́мне (да ми), —нжло ми, *гл. свр.* отъ **ру́мва ми.**

Ру́мнува, *гл. уч.* отъ **ру́мне ми.**

Румо́ленıю, *с. ср.* отъ **румо́лıж.**

Румо́лıж, ишь,—ли́лъ, *гл. д.* и *ср.* 1) Ромонıж, говорıж; **говори́ть** (Ени-кıой, Дедеагачко). 2) Казвася за гласа, что издава вода, кога тече по дребно камьнıе; рамулıж; **журча́ть.**

Румущина, *с. ж.* Единъ видъ гроздıе мискетъ; руманщина.

Ру́мяна, им. соб. женско.

Ру́мяность, *с. ж.* Качество на румянъıй; **румя́ность, кра́ска.**

Ру́мянъ, им. соб. мжжско.

Ру́мянъıй, нъ, на, но, *пр.* Бѣлъ та червенъ; червенъıй; **румя́ный.** *Румяно лице,* бѣло червено.

Бѣла сьмь, байно юначе,
Бѣла сьмь като млѣчице,
Тьнка сьмь като книжицж,
Румяна като ıаблъкж. *Пѣс.*

Ако е, щерко, щерко румяно,
Росна е кътка за мирисанıе,
Бѣло е лице за цалуванıе,
Рамна е снага за прѣгръщанıе *Пѣс.*

Ру́на, им. соб. мжжско.

Руно́, *с. ср.* Вльна-та отъ еднж овцж острижена и неразкжсана още; **руно́.** *Отъ еднж овцж двѣ руна не ся стрижжтъ. Отъ влакно руно. — Бабино руно,* растенıе нѣкакво. — *Мечıе руно,* раст. *Euphorbia myrisinites;* **родъ молоча́я.**

Ру́нтавица, *с. ж.* Рунтава глава. *Покачися мой чёперко по могж-тж рунтавицж.* Гат. — Гребенъ.

Ру́нтавичкъıй, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **ру́нтавъıй.**

Ру́нтавъıй, въ, ва, во, *пр.* Рошıавъıй. *Рунтаво кучя.*

Ру́нтенıю, *с. ср.* отъ **ру́нтж.**

Ру́нтж, ишь,—ти́лъ, *гл. д.* Рошıж. —**тжся,** *гл. възвр.* Рошжся.

Ру́па, *с. ж.* 1) Ропа. 2) Раст. рипанıа. 3) Рудище; **рудни́къ.**

Рупала́нъ, *с. м.* Дивъ чловѣкъ, дивакъ, дебелакъ, селянинъ.

Рупа́ıж, ешь,—па́ıалъ, *гл. д.* 1) Искамь отъ нѣкого нѣчто съ силж, не го оставıамь на мира да ми го даде или да го направи; врьтж, длъбамь, дрьгнж, мжчж, пекж; **канючи́ть.** *Тогози рупаıжтъ много свои-ти.* 2) Ружıамь въ 1-то знаменованıе. *Мащеха-та майка ıж рупала много.*

Рупели́во бъ́ıлıе. Растенıе разходникъ.

Рупели́чя, *с. ср.* Раст *Momordica Elaterium,* дивъ пипонъ, диво дънчя, дива краставица, дивъ костенъ, пипоничя; **деря́бка.**

Рупе́лъ, *с. м.* 1) Вѣтръ горнıакъ, ıаснецъ. 2) Болесть *Erisipelas,* червенъ вѣтръ, червенка, црьвеница, устрѣлъ; **ро́жа.** 3) Едно растенıе, съ което лѣкуватъ тжıж болесть.

Ру́пецъ, *ум. м.* отъ **рупъ.**

Рупо́тенıю, *с. ср.* отъ **рупо́тж.**

Рупо́тж, ишь,—тилъ, *гл. ср.* Тропотж, тропотж, тропамь, ропамь; **стуча́ть.** *Мома-та слушıа, дѣка ропоти нѣчто по пулатж-тж.*

Руптѣ́нıю, *с. ср.* отъ **руптж́.** Рученıе, пламтѣнıе.

Руптж́, и́шь,—тѣ́лъ, *гл. ср.* За огънь: горıж съ пламъıкъ силно; ручж, пламтıж; **пламенѣ́ть, пыла́ть.**

Ру́пчё, им. соб. мжжско.

Рупчя, *с. ср.* Стара пара, грошя. *Дава рупчя, зима крапчя.*

***Рупъ,** *с. м. Т.* 1) Четврьтина отъ грошь, десять пары. 2) Една осма чясть отъ лакъть, отъ ендазе.

Руса, им. соб. женско.

Руса́, *с. ж.* Една болесть, коьято ужь былы изпращалы русалкы-ты; единъ видъ ранъı, които излизать по лице-то на малкы дѣца.

Русалии, *с. м. мн.* Така наричять по нѣкои мѣста въ Южнѫ Македониѭ особеныты дружины колядари, които отъ Божикъ до Водици шетать отъ кѫщѫ въ кѫщѫ, отъ село на село, играещемь русалскы-ты игры, и събирать пары, подарьци за нѣкоѭ новѫ черковѫ; русалци, ешка; в. калушярь.

Русали́йка, *ум. ж.* отъ **русали́ıа.** Малко русалиѭ.

Русали́мскый, ска, ско, *пр.* Русалскый. *Лазаръ говяда пасѭше изъ русалимскы гробища.*

Русали́ıа, *с. ж.* 1) Раст. *Levisticum officinale,* девесилъ, киминъ, селимъ, питоменъ бъздунякъ; **зоря́.** 2) Русалка.

> Самодивы, самодивы,
> И вые лоши юды,
> И вые бѣлы русалии,
> Сиви шарени змѣеве.

Руса́лка, *с. ж.* 1) Въображаемы духове богыни като момы, съ длъгы косы и бѣлы дрѣхы; живѣѭть по вировы-ты изъ горыты и ся ıавıавать прѣзъ русалскѫ-тѫ недѣлѭ; русалиıа. 2) Пеперуда *Ephemera vulgata.*

Руса́лна срѣда. Срѣда-та, когато се пада половина-та междѫ Велиденъ и Духовъ-день; прѣполовение; руса срѣда, русалска срѣда. *На русалнѫ срѣдѫ не ся ıаде зелено. На русалнѫ срѣдѫ берять хумѫ, русалнѫ хумѫ, съ коьято си мыѭть главы-ты за да имъ расте коса-та.*

Руса́лска недѣлıа. Недѣлıа-та на Св. Троицѫ; русалıа, бѣла недѣлıа; **руса́льная недѣля.** *Прѣзъ русалскѫ-тѫ недѣлѭ жены-ты не работять, за да не гы сбъхтять русалкы-ты.*

Руса́лска срѣда. Русална срѣда.

Руса́лскый, ска, ско, *пр.* отъ **руса́лка.** *Русалска болесть,* коıато напращать русалкы-ты. *Русалска лѣпка,* човѣкъ голѣма лѣпка.

Руса́лци, *с. м. мн.* Русалии, калушяри.

Руса́лчя, *с. ср.* Раст. Росенъ въ 1-то знаменование.

Руса́лıа, *с. ж.* Русална недѣлıа, русалска недѣлıа.

Русалıа́къ, *с. м.* Раст. *Cuscuta europaea,* кукувичина, кукувичıа прıажда, русопецъ; **повили́ка, повили́ца, крестови́къ, крапи́вная мали́на.**

Руса́на, им. соб. женско.

Руса́нда, им. соб. женско.

Русанли́йчя, *с. ср.* Растение росенъ въ 1-то знаменование.

Руса́ срѣда. Русална срѣда, русалска срѣда.

Ру́сё, им. соб мѫжско.

Ру́синъ, им соб. мѫжско.

Ру́сичкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смягч.* отъ **ру́сый.**

Ру́ска, им. соб. женско.

Ру́скамь (да ру́снѫ), *гл. д.* Хрускамь.

Ру́ско, им. соб. мѫжско.

Русоко́сый, съ, са, со, *пр.* Който има русѫ косѫ.

Русокра́кый, къ, ка, ко, *пр.* Что има русы крака. *Че ѭ дари съ триста быволици все русокракы.*

Русопе́цъ, *с. м.* Растение русалıакъ.

Русота́, *с. ж.* Качество на русый.

Ру́спа, *с. ж.* Черупка, костилка, кокычка отъ нѣчто.

Ру́счё, им. соб. мѫжско.

Русъ, *с. м.* Шющıакъ отъ сламкѫ; прашецъ, ръсъ, раскы. *Русъ ми улѣзе у око-то.*

Ру́сый, съ, са, со, *пр.* За цвѣтъ: бѣложлътый, что удрıа на кестениевъ; **ру́сый, бѣлоку́рый.** *Руса коса, глава. Руса мома. Руси быволи. Русы очи.*

Ру́та, *с. ж.* Крьпа, пошь, мандулъ, тестемелъ; **плато́къ.**

Ру́тение, *с. ср.* отъ **ру́тѫ** и **ру́тѫся.** Рутинание.

Рути́намь, *гл. д.* Рутѫ, катурıамь, събарıамь.

Рути́нание, *с. ср.* отъ **рути́нıамь.** Рутение, катурıание.

Ру́тица и **ру́тичка,** *ум. ж.* отъ **ру́та.** Крьпица, пошецъ.

Рути́ще, *с. ср.* Рубо, руба, рухо, облѣкло, одѣло, дрѣха, ритища, халища; **одёжда, пла́тье.** *Облѣченъ во бѣлы рутища. Рутище ся крои все на новинѫ, за да бъде всıакога ново. Носилъ скѫсаны, нечисты рутища.*

Рутла́вица, *с. ж.* Единъ видъ грозде црьно и много крѣхко.

Ру́тѫ, ишь,—ти́лъ, *гл. д.* Събарıамь, развалıамь, катурıамь, повалıамь, урвамь, ручкамь, рушѫ, рутинамь, орѫ, кутвамь; **ру́шить, разруша́ть.** —**ся,** *гл. възвр.* Събарıамся, развалıамся, катурıамся, повалıамся, урвамся, рутинамся, орѫся, кутвамся; **ру́шиться, разруша́ться.**

***Руфе́тъ,** *с. м.* Носиıа, облѣкло, рухо; **костю́мъ.**

Ру́хвамь, *гл. мн-кр.* отъ **ру́хкамь.**

Ру́хкамь (**ру́хвамь, да ру́хнѫ, ру́хнувамь**), *гл. ср.* и **ру́хкамся**, *гл. възвр.* Падамь, катурюмся, сѣбарюмся, рутѫся, ручкамся, повалюмся; **обруша́ться, обва́ливаться, ру́хнуть.** *Рухнѫ на земѭ-тѫ,* паднѫ, катурися.

Ру́хкание, *с. ср.* отъ **ру́хкамь** и **ру́хкамся.**

Ру́хнувамь, *гл. уч.* отъ **ру́хнѫ.**

Ру́хнѫ, *ешь,—нѫлъ, гл. свр.* отъ **ру́хкамь; ру́хнуть, ру́хнуться.**

Ру́хо, *с. ср.* 1) Рубо, руба, рутище, ритище, халище, одѣло, облѣкло, дрѣха; **одёжда, пла́тье.** *Бѣло рухо.* 2) Кроежь-тъ, шивъ-тъ, дрѣхы-ты, както ся носять нѣйдѣ; носиꙗ, облѣкло, руфетъ; **костю́мъ.** *Рухо-то ны е таково.* 3) Кѫсчя, парчя, парцалъ, излѣзлъ отъ кроение нѣчто; петакъ, обрѣзкы, петюкъ; **окро́екъ, обрѣзки.** *Като кроюхѫ, останѫхѫ много руха.*

Рухтѣ́ние, *с ср.* отъ **рухтѭ́.**

Рухтѭ́, *и́шь,—тѣлъ, гл. ср.* Ручѭ́. *Долъ-тъ рухти.*

Ручёкъ и **ручѣ́къ,** *с. м.* 1) Врѣмя то по срѣдѫ-тѫ на деня, кога ꙗдемъ; обѣдъ; **обѣдъ.** *Още не е дошьлъ ручекъ. Иде ручекъ,* иде врѣмя да обѣдвамы. *Намѣрихмы влаго чорбаджиꙗ: ручекъ станѫ, подручекъ не ны дава. Кога было на ручекъ, на вси момы балгуръ чорбѫ.* 2) Ꙗстие, гостба, хлѣбъ, приготвены за ручекъ, за ручание; обѣдъ; **обѣдъ.**

> Кога излѣзнѫхъ ручекъ да готвѭ,
> Ручекъ да готвѭ, добрѫ вечерѭ,
> Робыньа пое на мѫжско дѣтя. *Пѣс.*

Глядала го у тьмнѫ тьмницѫ, носила му ручекъ и вечерѭ. 3) Животина рачькъ. — *Голѣмъ ручекъ, старъ ручекъ,* голѣмъ обѣдъ, пладня. *Малъкъ ручекъ,* закусвание нѣчто малко по́-рано отъ обѣдъ.; **за́втракъ.**

Руче́ние, *с. ср.* отъ **ручѭ́.**

Ручи́ло, *с. ср.* Дльга-та трѫба на гайдѫ; ручило, бучило, бряцало.

Ру́чка, *с. ж.* Калянъ сѫдъ, съ който кадять темянъ; кадилница, кандилница, кандилка, кадило; **кади́ло, кури́льница, ла́донка.** *Ручка съ темянъ.*

Ру́чкамь (**да ру́чнѫ, ру́чнувамь**), *гл. д* Събарюмь, разваляюмь, катурюмь, поваляюмь, рутѫ, рутинамь, рушѭ, урвамь, орѭ, кутвамь, съсыпвамь: **ру́шить, разруша́ть, обру́шивать, обва́ливать. —ися,** *гл. възвр.* Падамь, рухкамь, рухкамся, рутѫся, рутинамся, рушѭся, събарюмся, разваляюмся, поваляюмся, катурюмся, урвамся, орѭся, кутвамся, съсыпвамся; **ру́шиться, разруша́ться, обру́шиваться, обва́ливаться.**

Ру́чкание, *с. ср.* отъ **ру́чкамь** и **ру́чкамся.**

Ру́чкы, *с. м. мн.* отъ **ручёкъ** и **ручѣ́къ.**

Тамо видѣ старый дѣдо Ꙗно, дѣ си сѣди, сладкы ручкы ручꙗ. Силенъ паша дошьлъ, готвять му ручкы и вечери.

Ру́чнувамь, *гл. уч.* отъ **ру́чнѫ.**

Ру́чнѫ, *ешь,—нѫлъ, гл. свр.* отъ **ру́чкамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Ручѣ́къ, *с. м.* Ручёкъ.

Ручѭ́, *и́шь,—чи́алъ, гл. ср.* 1) Горѭ съ пламыкъ; руптѫ, пламтѫ; **пламенѣть, пыла́ть.** *Огънь-тъ ручи.* 2) Текѫ, хлуѭ. *Вода-та ручи,* тече много. *Изъ чешмѫтѫ ручꙗла быстра вода.* 3) Издавамь силенъ, нъ глухъ гласъ; рухтѫ, бухтѫ, бучѭ; **издава́ть шумъ, шумѣть.** *Рѣка-та ручи на брѣѕи-ты. Ручꙗло-то на гайдѫ-тѫ ручи.*

Ручи́ало, *с. ср.* 1) Ручило, бучило, бряцало на гайдѫ. 2) Свирка, направена отъ изрѣзанѫ на вителъ корѫ отъ врьбѫ и свита на трѫбѫ съ гайдуницѫ на острыя край.

Ручи́алце, *ум. ср.* отъ **ручи́ало.**

Ру́чꙗмь, *гл. ср* и *д.* 1) Ꙗмь ручекъ; обѣдвамь; **обѣдать.** 2) Ꙗмь; **ѣсть.** *Ручꙗй, па тогава дойди. Сѣдни да ручꙗмы.*

Ру́чꙗние, *с. ср.* отъ **ру́чꙗмь.**

Ручи́ание, *с. ср.* отъ **ручѭ́.**

***Рушветчилѫ́къ,** *с. м. Т.* Зимание, давание рушветъ; **вза́точничество.**

***Рушветчи́иа,** *с м.* Който зима рушветъ; **вза́точникъ.**

***Рушвѣ́тъ,** *с. м. Т.* Пары или друго нѣчто, что ся дава нѣкому, за да направи нѣчто не спорядъ законы-ты и както е право-то, а по волѭ-тѫ на който го подкупува; **мыто, подкупъ; вза́тка.** *Ако мя не ще Господь, дꙗволъ-тъ рушветъ дава за мене.*

Ру́шение, *с. ср.* отъ **ру́шѭ** и **ру́шѭся.** Ручкание.

Ру́шка, *с. ж.* Руда овца, рудица. *Бѣла рушке, что си блѣешь въ тьмно нощие?*

Ру́шкамь (**да ру́шнѫ, ру́шнувамь**), *гл. д.* Изненадѣйно удрюмь, бльсвамь о нѣчто издадено. *Рушнѫхъ го съ главѫ-тѫ си.* **—ися,** 1) *гл. възвр.* Удрюмся, бльсвамся изненадѣйно о нѣчто издадено. *Рушнѫхся о горниꙗ прагъ, о рога на собѫ-тѫ. Като врьвѣхъ, не видѣхъ Стоꙗна, та ся рушнѫхмы,* бльснѫхмыся единъ о другъ. 2) Въ *свр. видъ.* Да ся спуснѫ. *Рушнѫлася чюма,* зела да мори много. 3) *гл. стр.* Бывамь рушнѫтъ.

Ру́шкание, *с. ср.* отъ **ру́шкамь** и **ру́шкамся.**

Ру́шкый шибо́й. Раст. *Antirrhinium,* арслановы уста, арсланчя, гура, дойкынчя, зини-лапи, зѣйка, зѣплꙗкъ, зурличкы, кученца, таушанчя, устичя, филибилийчя, ꙗбанско цвѣтие; **льво́вы уста́, львиноу́стъ.**

Ру́шна недѣлꙗ. Недѣлꙗ-та прѣдъ чистѫ недѣлѭ, втора-та недѣлꙗ прѣдъ сърницѫ; рядовнѫ недѣлꙗ.

Ру́шнувамь, *гл. уч.* отъ **ру́шнѫ.**

Ру́шнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ру́шкамь.** **—нѫтъıй,** *прич. стр.*

Ру́шѭ, ишь,—шѝлъ, *гл. д.* 1) Ручкамь. 2) Развалꙗмь постъ, разрѣшавамь, ꙗмь блажно въ постенъ день; **разрѣша́ть на скоро́мное въ по́стные дни.** **—шѭся,** *гл. стр.* и *възвр.* Ручкамся.

Рушꙗ́тъ, *с м.* Даръ, подаръкъ, бакшишъ на момъкъ за сватбѫ-тѫ му. *Като чюли, че владъıка-та ще ся жени, хора-та зели да му носять рушꙗтъ за сватбѫ-тѫ: кой овенъ, кой пуꙗкъ.*

Ру́ꙗвъıй, въ, ва, во, *пр.* Руевъıй.

Ру́ꙗнъ, *с. м.* Мѣсяцъ Руенъ, Септемврий.

Рци. Осьмнадесято слово, осьмнадесята буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, **р; рцы.**

Рѣвамь и рѣфамь (да рѣвнѫ), *гл. д.* Кѫсамь нѣчто кѫсъ по кѫсъ съ зѫбъı-тъı си; ръвѫ.

Рѣванꙗ и рѣфанꙗ, *с. ср.* отъ **рѣвамь.**

Ръва́нꙗ, *с. ср.* отъ **ръвѫ́.**

Рѣвнувамь, *гл. уч.* отъ **рѣвнѫ.**

Рѣвнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **ръвѫ́.** **—нѫтъıй,** *прич. стр.*

Ръвѫ́, е́шь,—ва́лъ (да рѣвнѫ, рѣвнувамь), *гл. д.* 1) Ꙗмь нѣчто залъгъ по залъгъ като го кѫсамь съ зѫбъı тъı си; ръвамь; **куса́ть.** *Ръве като Циганчя ръженъ хлѣбъ.* 2) Съ зѫбъı-тъı си направꙗмь ранѫ на нѣчто, нѣкому; хапѫ; **ку́сать, ку́саться.** *Ръве като кучя. Ръве като нерѣзъ. Негово-то кучя ръве.* 3) Съ думъı бодѫ, докачꙗмь силно; хапѫ; **куса́ть.** *Не го закачꙗй, да тя не ръвне съ нѣчто.* **—вѫ́ся,** 1) *гл. възвр.* Ръвѫ себе-си; хапѫся. *Направи го, да не ся ръвешь послѣ.* 2) *гл. вз.* Ръвемся единъ другъ; хапемся; **куса́ться.** 3) Бодемся, докачꙗмъıся единъ другъ съ думъı; хапемся; **куса́ться.** *Ръвѫтся като кучета.* 4) *гл. възвр.* Дръжѫся, борѭся, не ся подавамь, не приставꙗмь; **не дава́ться, не соглаша́ться, не быть поводли́вымъ.** *Ръвися, Голё, царство ни е!* 5) За чирва: крукамь, кручѫ. *Ръвѫть ми ся чирва-та;* **ворчи́ть, бурчи́ть, урчи́ть въ животѣ, въ брю́хѣ.** 6) *гл. стр.* Бъıвамь ръванъ.

Рѣга, *с. ж.* Въ клятвѫ: *ръга-та да го прѣпне!*

Рѣгамь (рѣгвамь, да рѣгнѫ, рѣгнувамь), *гл. д.* 1) Съ нѣчто остро бутамь; бодѫ, мушѫ, дупчѫ, дупѭ, пъıшкамь ръчкамь; **коло́ть.** *Не го ръгай, то само врьви.* 2) Забождамь, побождамь въ нѣчто; втъıкамь, мушѫ, ръчкамь, пъхамь, пъıшкамь, въвирамь, бодѫ, бучѫ, забучвамь; **втыка́ть, вонза́ть.** *Ръгнѫ го съ ножь въ срьдце-то.* 3) Втъıкамь, въвирамь, мушѫ, бѫкамь, пъхамь; **всова́ть, всо́вывать, впыря́ть.** *Ръгнѫхъ го въ пазухѫ,* скрътхъ го. 4) *гл. ср.* Ходѫ нагорѣ надолу, скътамся безъ работѫ; митамь, миткамь, шлꙗкамся, рѣхамся, рѣѭся, шьтамь, отлатѫ, ръсѫ, аскамь, блѫдѫ, блѫдаѭ, бродѫ, гънѫ, клапамь, лутамся, лътамь, нуркамся; **шля́ться, скита́ться, блуди́ть, слоня́ться.** *Дѣ си ръгалъ?* кѫдѣ си ходилъ? *Да ръгашь поди хижък како прошлꙗкъ! Пустъ останѫлъ, та безъ стопанинъ ръгалъ! Още ся не жени, нъ ръга по сѣдꙗнкъı-тъı.* 5) Минувамь, врьвѭ прѣзъ нѣчто тичяшкомь; спущамся, стрѣлкамся, жюгамь, затирвамся, затрьчꙗвамся; **броса́ться, устремля́ться, брызгать, убѣга́ть.** *Ръгнѫ да бѣга,* трьти да бѣга.

> Дору мама портъı да отвори,
> Пакъ кончя ся прѣзъ портъı прѣврьли,
> Та че ръгнѫ прѣзъ широко поле,
> Че не можꙗ главѫ да му земе. *Пѣс.*

—нся, 1) *гл. възвр.* Ръгамь себе-си; бодѫся, мушѭся, дупчѭся, пъıшкамся, ръчкамся; **коло́ться.** 2) Въвирамся, втъıкамся, мушѭся, бѫкамся, пъхамся; **всо́вываться.** *Какво ся ръгашь изъ навалицѫ-тѫ?* 3) *гл. стр.* Бъıвамь ръганъ.

Рѣганꙗ, *с. ср.* отъ **рѣгамь** и **рѣгамся.**

Рѣгвамь, *гл. мн-кр.* отъ **рѣгамь.**

Рѣгнувамь, *гл. уч.* отъ **рѣгнѫ.**

Рѣгнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **рѣгамь.** **—нѫтъıй,** *прич. стр.*

Рѣгꙗвъıй, въ, ва, во, *пр.* Ръждивъıй, нечистъıй. *Всꙗкъıй день Мара гъıздава, на Великдень ръгꙗва.*

Ръжда́, *с. ж.* Черно окисление, что става на нѣкои металъı отъ въздуха; ръгꙗ; **ржа, ржа́вина, ржа́вчина.** *Изꙗла го ръждата,* ръждꙗсало много, та не е за работѫ. *Хващамь ръждѫ,* ръждꙗсвамь. *Чисто сребро ръждѫ не хваща. Злато-то ръждѫ не хваща. Хвалба е ръжда.*

> Ръжда е ꙗло, майно-ле,
> Мои-тъı жлъти жлътици,
> Размѣсомь дребнъı дукатъı,
> Кога щѫ, мале, да умрѫ! *Пѣс.*

— Ꙗде го ръжда-та, има нѣчто та го мѫчи извѫтрѣ, мѫчи го нѣкаква мъıсль, ꙗде го нѣкаква болесть.

Ръжда́вица, *с. ж.* Назъвание на ръждивѫ, ръждꙗсалѫ сабѭ.

> Ꙗ отиди при бичакчиꙗ,
> Да източи сабѭ ръждавицѫ,
> Девять годинъ не хванѫта. *Пѣс.*

Ръждѝвъıй, въ, ва, во, *пр.* Что има ръж-

дѫ, что е покрытъ съ ръждѫ; ръгювый, ръждюсалый, ърждиръй; **ржáвый.** *Курдисался като ръждивъ пищовъ.*

Извади сабьѫ ръждивѫ,
Уплаши бабѫ страхливѫ. *Пѣс.*

Ръждица, *ум. ж.* отъ **ръждá.**

Ръждичка, *ум. ж.* отъ **ръждица.**

Ръждюсало, като *с. ср.* Мѣсто покрыто съ ръждѫ; **заржáвина.**

Ръждюсамь, *гл. свр.* отъ **ръждюсвамь.** *Ръждюсалый,* что има ръждѫ; ръждивый; **заржáвѣлый, изоржáвѣлый.**

Ръждюсвамь и **ръждюсувамь** (да ръждюсамь), *гл. ср.* Добывамь ръждѫ, хващамь ръждѫ; **ржáвѣть, изоржáвѣть, оржáвѣть.** *Желѣзо-то е зело да ръждюсва — Ще ръждюса,* казвать за ергенъ, что не ся жени, а сѣди да застарѣе.

Ръждюсванѥ и **ръждюсуванѥ,** *с. ср.* отъ **ръждюсвамь.**

Ръжёвый, въ, ва, во, *пр.* Ръждивый. *Ръжёвы саби да мыѭ.*

Ръженáкъ, *с. м.* Ръжянъ хлѣбъ; ръженикъ. *Жюлимъ ръженакъ.*

Ръжéнѥ, *с. ср* отъ **ръжѫ́ся.**

Ръжéнецъ, *ум. м.* отъ **ръжéнъ.** Ръженчя.

Ръженикъ, *с. м.* Ръженакъ.

Ръжéнчя, *ум. ср.* отъ **ръжéнъ.** Ръженецъ.

Ръжéнъ, *с. м.* 1) Желѣзна лопата, съ коѭто ринѫть огнь; ватралъ, кациıа, кункувалка, ожегъ; **óжегъ, кочергá.** *Съ златенъ ся ръженъ подпира, коприненъı пеленъı да сбере. Или на двама-та конь, или на едного ръженъ.* 2) Желѣзенъ, дрьвянъ прѫтъ, на който съ врьтѣнѥ надъ огнь пекѫть натыкнѫто на него мясо; врьтѣлъ, шишь, рожя; **вéртелъ.** *Мясенъ ръженъ. Ръженъ го ръгнѫлъ прѣзъ срьдце-то!*

И остръ ръженъ отсѣче,
Мясо-то на кебапъ да опече. *Пѣс.*

3) Въ мн. *ръжни:* прѣчкы-ты, прѫтчкы-ты на риклѫ.

Ръжнина, *с. ж.* Ръжяна слама; ръжяница.

Ръжница, *с. ж.* и **ръжнище,** *с. ср.* Ръжни, прѣчка на риклы.

Ръжничный, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Что има и ръжь. *Ръжнично жито.* размѣсено съ ръжь.

Ръжь, *с. ж.* Раст. *Secale cereale* и неговый плодъ; оржь, ържь; **рожь.** *Не гази ли ти мечка-та ръжь-тѫ, не барай ѭ. Жито евтиниѭ не прави: да сѫ живи ръжь и папуръ. Дай, Боже, дъждь, да ся роди ръжь, да си купѭ мѫжь! Растохъ, растохъ дѣвойчински, поклонихся невѣстински, сѣкохѫ мя като роба, влѣкохѫ мя като булъѫ, тъкохѫ мя по главѫ като змиѫ?* Гат. — Ръжь.

Ръжѫ́, éшь,—жáлъ, *гл. ср.* За конь: издавамь особенъ гласъ; вискамь, вищѫ, цвилѭ; **ржать.** —**жѫ́ся,** *гл. възвр.* 1) За кучя: издавамь срьдитъ гласъ и ся зѫбѭ; ръмжѭ, рьнчѭся; **мурчáть, ворчáть.** *Кучя-то ся ръже.* 2) Зѫбѭся нѣкому, срьдито ся канѭ да му направѭ нѣчто лоше; ръмжѭ, рьнчѭся; **крыситься, скáлиться на когó.** *Ръжеся като кучя. Турци-ти ся ръжѫть възъ Христианы-ты.*

Ръжянéвый, въ, ва, во, *пр.* *Ръжянева плѣва,* отъ ръжяницѫ.

Ръжяница, *с. ж.* Слама, плѣва отъ ръжь; ръжнина, ръжянка.

Ръжянка, *с. ж.* Ръжяница.

Ръжяновый, въ, ва, во, *пр.* Ръжяный. *Ръжяново жито.*

Ръжяный, нъ, на, но, *пр.* Что е отъ ръжь; ръжяновый; **ржанóй, оржанóй.** *Ръжяно жито,* ръжь. *Ръжяна слама,* ръжяница, ръжнина. *Ръжянъ хлѣбъ,* ръженикъ. *На ръжянъ хлѣбъ манджа е гладъ.*

Ръжювый, въ, ва, во, *пр.* Ръждивый, ържювый.

Ръмбулъ, *с. м.* Щрьбо грьня. *Присмѣюлся кюпъ на ръмбулъ, кога ся погляднѫлъ, дно-то му нѣма.*

Ръмжѫ́, ишь,—жáлъ, *гл. ср.* 1) За кучѫ: ръжѫся, рьнчѫся; **мурчáть, ворчáть, огрызáться.** *Кучя-то ръмжи.* 2) Зѫбѭся нѣкому, ръжѫся, рьнчѭся, сопамся, ропамся; **крыситься, скáлиться на когó, огрызáться.** *Ръмжѫ срѣщу нѣчто,* брьбрѫ. —**жѫся,** *гл. възвр.* Ръмжѫ и въ 2-ты значенованию.

Ръмжянѥ, *с. ср.* отъ **ръмжѫ́** и **ръмжѫ́ся.**

Ръсенѥ, *с. ср.* отъ **ръсѫ.** *Ръсенѥ съ святенѫ вода;* **водокроплéнiе.**

Ръсова быˊлка. Едно растение, съ което лѣкувать порѣзано.

Ръсолякъ, *с. м.* Ситенъ дъждъ. *Да имаше малко ръсолякъ.*

Ръсъ, *с. м.* Русъ, шющякъ, пращецъ, раскы.

Ръсѫ, ишь,—силъ, *гл. ср.* и *д.* 1) Прьскамь съ водѫ, съ нѣчто водяво; **кропить.** *Ръсѫ съ водѫ.* 2) Казвася за священникъ, кога ходи да ръси съ святенѫ водѫ; **кропить.** *Ще мине днесь попъ-тъ да ръси.* 3) За ситенъ дъждъ: рьмѭ, росѫ, прьскамь, валѭ слабо; **крáпать, моросить.** 4) Посыпвамь, посолявамь съ нѣчто ситно. *Ръсѫ съ пѣсъкъ.* 5) Като врьвѭ прьскамь, разсыпвамь, изсыпвамь нѣчто дребно; **сѣѭ.** *Дѣ е минѫлъ, все е ръсилъ жито.* —**сѫся,** *гл. възвр.* 1) Ръсѫ, прьскамь се-

бе-си съ водѫ или съ друго подобно; **кропя́ться.** *Да идемъ да ся ръсимъ.* 2) За нѣчто дребно, ситно: съпѫся, сѣѭся, прьскамся, изтрьшѭмся, роньѭся. 3) *гл. стр.* Бывамъ ръсенъ.

Рътéнѭ, *с. ср.* отъ **рътѫ́.**

Рътъ, в. **рьтъ.**

Рътѫ́, и́шь,—ти́лъ (рътя́вамь), *гл. ср.* и **рътѫ́ся,** *гл. възвр.* Ратѫ, ратѫся; **рóстить.**

Рътя́вамь, *гл. мн-кр.* отъ **рътѫ́.** Ратявамь.

Рѣ́фамь, вм. **рѣ́вамь.**

Ръчкало, *с. ср.* Прѫтъ, дрьво, съ което ръчкать.

Рѣ́чкамь (да рѣ́чнѫ, рѣ́чнувамь), *гл. д.* Ръгамь въ 1-то и 2-то знаменованиѭ.

Рѣ́чканѭ, *с. ср.* отъ **рѣ́чкамь.** Боденѭ, ръганѭ.

Рѣ́чнувамь, *гл. уч.* отъ **рѣ́чнѫ.** Ръгнувамь.

Рѣ́чнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **рѣ́чкамь.** Да ръгнѫ.

Ръши́нъ, вм. **арши́нъ.**

Ръшненѭ, *с. ср.* отъ **ръшнѭ.**

Ръшница, *с. ж.* Водяницѫ само съ два камъка, врьтися, карася съ рѫкѫ; мелять съ неѭ брашно, соль и др; рѫченица.

Ръшнѭ, ишь,—нилъ, *гл. д.* Направѭмь нѣчто да стане на ситно, натрошѭвамь на ситно; ситнѭ.

Ръ́іба, *с. ж.* Животно, живѣе въ водѫ-тѫ, съ пера вмѣсто нозѣ и крълѣ; нѣкои сѫ покрътъ съ люспъ; **ры́ба.** *Ситна, дребна рыба;* **мелузга́, мелюзга́.** *Рыба чорба;* **щерба́.** — *Пече му рыбѫ на уста-та,* мѫчи го. — *Попова рыба,* рыба *Cattus gobio,* главанакъ, главанѭкъ, главочь, главурецъ, попчя; **бычёкъ, подкáменьщикъ.** — *Егюпскы рыбы, цигански рыбы,* малко-то на жѭбѫ, доклѣ не му сѫ израсли още крака; врьтокопанецъ, главистица, главулѭкъ, главунѭкъ, главочь, жѭбина, копани, пайвутка, палагуньць, плъхуци, поповъ лъжичета, попадийка, пулеглавици, скрьдокопани, калугерици, мраморци, мрьморци; **головáстикъ лягýшечный.** — *Малко вирчя дребна рыба. Въ голѣмѫ рѣкѫ голѣма и рыба. Голѣма рыба въ малкѫ водѫ не сѣди (въ плъткѫ водѫ не живѣе). Рыба безъ водѫ и вълкъ безъ горѫ не може да живѣе. Воняща рыба мащеркѫ обичѭ. Рыба-та отъ главѫ тѫ ся въвонѣва. Голѣма-та рыба ѭде пó-малкѫ-тѫ. Рыба безъ кости не бывa. Рыба стара бива-ли? Рыба стара не бъва — баба дѣда обичѭ. Рыба и жена не старѣѭтъ. Рыба не остарѣва, ала ся въвонѣва. Не щѣла мачка прѣснѫ рыбѫ! Мачка рыбѫ не ще, а за нѣѭ мустака си облизва. Бѫхтися като рыбѫ о брѣгъ. Двѣ рыбы ся пекѫть на огьнѭ, една другѫ си не хващать вѣрѫ на мѫкы-ты. Ако го слушѭшь, щешь ловишь по море зайци, по горѫ рыбѫ. Рыба-та рекла: ѭ мя печи, додѣ ми побѣлѣѭтъ добрѣ очи-ты, ѭ накарвамь твои-ты да побѣлѣѭтъ. Болѣ рыба дѣлена, негли брады скубаны. Кашлѭся како попъ на рыбѫ. Който има брадѫ, рыбѫ ѭде. Мокры гащы ѭдѫтъ рыбѫ. Сухо дупя рыбѫ не лови. Съ сухъ гѫзъ рыба не ся лови. Все, что е мало, е мило, само мала рыба не е мила. Жьденъ е като рыбѫ за водѫ. Рыба-та още въ море-то, а ные ѭ ѭдемъ. Още рыба-та въ море-то, той точи зѫбы да ѭде. Още рыба-та у море-то, турилъ тавѫ-тѫ на огьнѭ. Рыба-та въ море-то, тава-та на огьнѭ. Рыба-та въ море-то, ные турѭмы котля-то. Рыбѫ-тѫ въ рѣкѫ-тѫ, тѣ ѝ рѣжѫтъ лука. Свѣтъ-тъ чорба отъ рыбѫ да ся стори, пакъ за васъ не ке остане. Сложни калугери и въ пятъкъ рыбѫ ѭдѫтъ*

Ръба́рецъ, *с. м.* Птица ръбарчя.

Ръба́рка, *с. ж.* Жена, мома, коѭто лови или продава ръбѫ.

Ръба́рница, *с. ж.* Дюкѭнъ, дѣто продавать ръбѫ; **ры́бная лáвка.**

Ръба́рскъій, ска, ско, *пр.* отъ **ръба́рь; рыбáцкій, рыбáчій.** *Рыбарскъй дюкѭнъ,* ръбарница.

Ръба́рчя, 1) *ум. ср.* отъ **ръба́рь.** Момъкъ, младъ ръбарь. 2) *с. ср.* Птица *Alcado ispida;* **алкіонъ, зиморóдокъ, ивáнокъ, ледéшникъ.** 3) Птица *Cinclus aquaticus,* гурлё, клячка, подклякарь; **водянáя оля́пка, водянóй воробéй.** 4) Птица *Egretta garzetta,* ръбарецъ.

Ръба́рь, *с. м.* 1) Който лови или продава ръбѫ; **рыбáкъ.** 2) Птица *Egretta alba,* креалъ. 3) Птица *Ardea purpurea.* 4) Птица *Sterna hirundo,* коклика, чѭпъ

Ръ́бѭ бъ́лѭ. Единъ видъ орѣхы, съ които тровять ръбѫ.

Ръ́бёвый, въ, ва, во, *пр* Рыбий, ръбиный; **ры́бій.**

Ръбéнце, *ум. ср.* отъ **ръбя́.**

Ръ́бий, бѭ, бѭ, *пр.* отъ **ръ́ба.** Ръбевый, ръбинъй, ръбнъй; **ры́бій.**

Ръ́бинъй, нъ, на, но, *пр* Что е отъ ръбѫ; ръбий, ръбевъй; **ры́бій.** *Рыбина чорба.* — *Рыбина коска,* раст *Capsella bursa pastoris,* бабинъ гниды, бѣла трѣва лютичя, овчярска торбичка, спорка; **пасту́шья су́мка.**

Ръ́бица, *с. ж* 1) *ум.* отъ **ръ́ба:** *а)* Мал-

ка ръба; ръбя, ръбка. *б)* Малко нѣчто ръбж. 2) Мясо-то покрай гръбнака на животны; белъ; **хребто́вая полоса́, спи́нка, филе́й.** 3) Такова мясо посолено и изсушено на пастърмж; белъ; **солёная и провѣсная спинка.** — *Изаднжлы му ръбици-ты,* боли го кръстъ-тъ.

Ръ́ібичка, *ум. ж.* отъ **ръ́ібица.**

Ръ́ібка, *ум. ж.* отъ **ръ́іба.** Рыбица, ръбя.

Ръ́ібникъ, *с. м.* Печена въ тавж ръба съ орисъ, кысело зеле, или пакъ съ орѣхы; ръбнюкъ. *Ръбникъ пекжть на Св. Николж.*

Ръ́ібнъій, —**бнъ** и —**бенъ, бна, бно,** *пр.* отъ **ръ́іба.** Ръбевъій, ръбинъій, ръбий; **ры́бный.** *Ръбнъій Св. Никола,* праздникъ Св. Никола на 6-й Декемврию.

Ръ́ібнюкъ, *с. м.* 1) Хлѣбъ съ ръбы извжтрѣ; **кулебя́ка.** 2) Ръбникъ.

Ръіболо́въ, *с. м.* Който лови ръбж; ръбарь; **рыболо́въ.**

Ръібоя́дец, *с. м.* Птица *Pandion haliaëtus.*

Ръ́ібска чорба́. 1) Раст. *Petroselinum sativum,* ръбиа чорба, ръбиа (кокошиа) мерудиа, магданозъ, майданозъ, петружелъ; **петру́шка.** 2) Раст. *Anthriscus cerefolium,* керевизъ, кервизъ; **ке́рвель.**

Ръ́ібскъій, ска, ско, *пр. Ръбско плетение, рыбскы уплетена,* съ косж, сплетена чакъ отъ чело-то.

Ръ́ібчя, *ум. ср.* отъ **ръ́іба.** Ръбя, ръбица, ръбка; **ры́бка.** *Дори не връдишь ръбчя, не хващашь крапчя.*

Ръібя́, *ум. ср.* отъ **ръ́іба.** Ръбчя.

Ръ́ібюкъ, *с. м.* Птица *Motacilla,* говядарка, мрьдогжзица, мрьдулка, кондупашь, ценду-пашка, пиндопашка, пидипашка, пилепашка, стрьчи-опашка, стръчичка, трясопашка; **трясогу́зка, гу́зица, гжиго́лка.**

Ръ́ібиа мерудиа. Раст. ръбска чорба въ 1-то знаменов.

Ръ́ібиа чорба́. Раст. ръбска чорба въ 1-то знаменование.

Ръіга́ло, *с. об.* Който говори всякакво, что му дойде на умъ, и неприлично.

Ръ́ігамь (**ры́гвамь, да ры́гнж, ры́гнувамь**), *гл. ср.* и *д.* 1) Вадж изъ уста-та си, что-то имамь въ желждъка; бльвамь, блювамь, повръщамь; **блева́ть, рвать.**

> Веднжжь ръгнж сура ламиа,
> Та изръгнж бѣло млѣко,
> Бѣло млѣко, жлъто масло. *Пѣс.*

2) Изкарвамь изъ уста-та си въздухъ изъ желждъка; уръгамся; **рыга́ть, рыга́ться.** — *Ръга глупости,* говори, приказва глупости. *Доста си ръгалъ глупости.*

Ръ́иганіе, *с. ср.* отъ **ръ́игамь.**

Ръ́игвамь, *гл. мн-кр.* отъ **ръ́игамь.**

Ръ́игнувамь, *гл. уч.* отъ **ръ́игнж.**

Ръ́игнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **ръ́игамь; рыгну́ть.**

Ръіда́ніе, *с. ср.* отъ **ръіда́іж.**

Ръіда́іж, ешь, *гл. ср.* Плачж съ хлъцаніе; **рыда́ть.** *Единъ ръдае, другъій не хае. Едни игражть, другы ръдаіжть.*

Ръ́іеніе, *с. ср.* отъ **ръ́іж.**

Ръ́іждъій, дъ, да, до, и

Ръ́іжий, жь, жю, же, *пр.* Жлъточервеникавъій, кестениевъій; **ры́жій.** *Ръжю коса. Ръждъ человѣкъ;* **рыжа́къ.**

Ръ́ікамь (**ры́квамь, ры́книж, ры́кнувамь**), *гл. ср.* За животно: мукамь, мучж, мъчж, ревж; **рыка́ть, мыча́ть, ревѣ́ть, моркота́ть.** *Волъ ръка. Бре магаря, ке ръкашь отъ жялъ. Змѣй-тъ зелъ да ръка толко силно, что цѣла-та земю ся трясѣла. Бюхж ръкали како нѣкои воловы. Ръкнжло магаря-то, и спорядъ ръканіе-то му клалъ имя-то. Въка като магаря, кога ръка. Ръкало магаря, кой го слушиа! Магариню у главжтж да му ръкать! Крава ръкнж за теля-то, менѣ текнж за дѣтя-то.*

Ръ́іканіе, *с. ср.* отъ **ръ́ікамь.** Реваніе, мученіе; **рыкъ.** *Со прьво арсланъ-тъ сръкалъ силно и отъ ръканіе-то негово вси-ты животинкы бюхж ся изплашилы. Сжще така было лоше человѣкъ гладенъ да чюе магарешко ръканіе.*

Ръіка́чь, *с. м.* Животно *Bos bubalus,* бъволъ; **бу́йволъ.**

Ръ́іквамь, *гл. мн-кр.* отъ **ръ́ікамь,**

Ръ́ікла, *с. ж.* Рукла, ритла, дрьвникъ; **полѣнница, костёръ.**

Ръ́ікнувамь, *гл. уч.* отъ **ръ́ікнж.**

Ръ́ікнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **ръ́ікамь; рыкну́ть.**

Ръ́ілина, *с. ж.* Рудина на планинж, рубина, руднина.

> Станте, станте до два брата,
> Стадо вы ся уринжло,
> По планинъі по ръілинъі,
> Безъ овчіаре, безъ кучета. *Пѣс.*

Ръ́ілка, *с. ж.* 1) Зурла, дулица, муцка, муцуна на животно; **мо́рда, ры́ло, сурна́.** 2) Джюка, джюна, шюка, жюна, бръла, брьна, устна, гжба; **гу́ба, брыла́, уста́.** *Има на горнж-тж ръілкж пжпчицж. На труднж женж ако ся сдебелжть ръилкы-ты, женско ще роди. Хапала си долнж-тж ръилкж. Слънце мя грѣяло, ръилкы ми подгорѣлы.* 3) Въ *мн. ч. ръилкы:* долниа-та чясть на носа около дупкы-ты; крила, ноздри, рьнкы, хрьнкы, шюпелкы, жрикы; **ноздри́.**

Ръ́лнъй, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* За гласта растовитж горж.

Горо ле силна и рълна,
Да знаешь, горо, да помнишь,
Кога ся е Ѣнка приставала,
Кога сама себя обѣсила! *Пѣс.*

Ръсеніе, *с. ср.* отъ **ръсж.**

Ръ́совъй, въ, ва, во, *пр.* отъ **ръсъ;** **рысій.**

Ръсъ, *с. м.* Животно *Felis Lynx;* **рысь, островидъ, пардалей.** *Онъ е съ ръсово мясо захраненъ, та е вълъ како ръсъ.*

Ръсж, ишь,—силъ, *гл. ср.* Митамь, миткамь, шляпамся, скътамся, шьтамь, отлатж, ръгамь, рѣхамся, рѣжся, аскамь, блждамь, блждж, бродж, гынж, клапамь, лутамся, лытамь, нуркамся; **шля́ться, скита́ться, блуди́ть, слони́ться.** *Научися да ръси по пжтя.*

Ръ́тамь (**ръ́твамь, да ръ́тнж, ръ́тнувамь**), 1) *гл. ср.* Шиаврж съ крака-та си, махамь крака; клоцамь, претамь; **бара́хтаться, болта́ть нога́ми.** 2) *гл. д.* Бльскамь, удрямь, тыкамь нѣчто съ кракъ; зипамь, клошкамь; **пиха́ть, толка́ть, пыря́ть.** 3) За животно: Бльскамь, удрямь, бинж съ кракъ, дзипамь, зипамь, клйошкамь, клоцамь, клощкамь, кошкамь; **пина́ть, ляга́ть, ляга́ться, брыка́ть, брыка́ться.** *Конь-тъ ръта;* **ло́шадь бьётся за́домъ.** *Всичко това нека рътне съ дѣснж-тж си ногж.* 4) За пушкж, за пищовъ: като грьмнж, сѣпвамся, поврьщамся назадъ; **отдава́ть, отбива́ть.** *Пушка-та ръта;* **ружьё отдаётъ, отбиваетъ.** 5) Имамь нѣчто за долне, за ничто, та не щж да го знаж; прѣзирамь, не зачитамь не брож, не тачж; **презира́ть.** *Рътамь торбж съ грошёвы, на Стамболъ сж съ кошёвы.* — **ися,** 1) *гл. вз.* Удрямъся единъ другъ съ кракъ; дзипамъся, зипамъся; **перелягáться.** 2) *гл. стр.* Бъвамь рътнжтъ. 3) *гл. възвр.* Вр'гамь ся настранж отъ нѣчто, отскоквамь, побѣгвамь. *Мома-та ся рътнжла отъ него,* побѣгнжла. — *Рътнжлъ си честь тж,* потъкнжлъ си честь-тж, потъпкалъ си кжсмета, не ся възползувалъ, когато му ся прѣдставилъ случай, когато было врѣмя. — *Работа-та рътнж назадъ,* удари назадъ, убрькася, тръгнж злѣ, не отива вяче добрѣ. — *Мълчи като да го е рътнжло теля въ уста-та. Да тя ръта человѣкъ, та не босъ Циганинъ. Да мя ръташе конь, не щяше да мя е ядъ, а то мя ръта краставо магаря. Атове-ти ся рътать, магарета-та тяглять (умирать). Двѣ магарета ся рътать въ чюждъ оборъ. Не ми стига кахжръ-тъ, а мя рътнж и катжръ-тъ. Рътнж крава-та млѣко-то. Ни ся води, ни ся кара: ако го водишь, хапе, ако го карашь, ръта. Изтъкахъ си платно-то да ти рътамь разбоя (рътамь ти кросно-то).*

Ръ́таніе, *с. ср.* отъ **ръ́тамь.** Рътаница

Ръ́таница, *с. ж.* 1) Рътаніе 2) Рътникъ.

Ръ́твамь, *гл. мн-кр.* отъ **ръ́тамь.**

Рътли́въй, въ, ва, во, *пр.* Что ръта. *Рътлива кобъла.*

Ръти́-капж. Една игра, въ коюто дѣца-та рътать единъ другъиму шапкы-ты си; **рътъ-капж.**

Ръти́къ, *с. м.* и **ръти́ца,** *с. ж.* Ударъ съ кракъ; рътаница, дзипаница, дзипню, зипню, текме; **пино́къ.** *Да му дамь единъ рътникъ.*

Ръ́тнувамь, *гл. уч.* отъ **ръ́тнж.**

Ръ́тнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **ръ́тамь.**—**нжтъй,** *прич. стр.*

Рътъ, *с. м.* в. **ритъ.**

Рътъ-ка́пж. Игра рътни-капж.

Ръ́ж, ешь, рылъ, *гл. д.* 1) Ровж, копаж; **рыть.** *Единъ пѣтелъ си рълъ на сметлище-то Волъ ръе, задъ роговы-ты му пада.* 2) Зарывамь, заровямь, заравямь, прѣткамь. **Ръ́тъй,** *прич. стр.*

Рьдо́ква, *с. ж.* Раст. *Raphanus sativus* и неговый корень; рапонъ, рипаню, рѣпа, рупа, прозупла, трупка, трупка, трупъ, жрдъква, жрдоква; **рѣдька.** *Скуби рьдоквжтж отъ корень.*

Рьзо́ика, *с. ж.* Растеніе ризя въ 3-то знаменованіе.

Рьмежлю́къ, *с. м.* Ситенъ дъждъ, что само рьми; рьможлюкъ.

Рѣ́мелъ, *с. м.* Растеніе нѣкакво.

Рѣ́нкамь, *гл. ср.* Рьмж, рьтж́, росж. *Ситенъ дъждець рьмка.*

Рьможлю́къ, *с. м.* Дъждъ рьмежлюкъ.

Рьмо́нъ, *с. м.* Раст. рамонъ.

Рьтж́, и́шь,—тѣлъ, и

Рьмѣ́, и́шь,—мѣлъ, *гл. ср.* За дъждъ, за снѣгъ: валж тихо и много ситно; росж, ръсж, прьшёрж, ремавж, рийнавж; **мороси́ть, кра́пать.**

Рьнза, *с. ж.* Ряса на дрьво.

Рѣ́нкамь, *гл. ср.* Рьнчж, рьнчжся.

Рѣ́нкы, *с. ж. мн* Рълка въ 3-то знамен.; хрьнкы.

Рьнчѣ́, и́шь,—чи́лъ, *гл. ср.* Ръмжж. —**чѣ́ся,** *гл. възвр.* Ръмжжся. *Рьнчися като кучя.*

Рьнчи́аніе, *с. ср.* отъ **рьнчѣ́.**

Рьполи́въй, въ, ва, во, *пр.* Что има рьполяци. *Рьполивъ пжть.*

Рьполя́къ, *с. м.* Изсъхнала топка каль.

Рьстъ, *с. м.* Высочина на человѣка или на

животно; растъ, врьстъ, възрастъ, израстъ, бой; ростъ. *Срѣденъ рьстъ человѣкъ*; средняго роста.

Рѣтецъ, *ум. м.* отъ **рьтъ.** Рьтчя, рьтлинка.

Рьтлина, *с. ж.* Рьтъ.

Рьтлинка, *ум. ж.* отъ **рьтлина.** Рьтецъ.

Рѣтчя, *ум. ср.* отъ **рьтъ.** Рьтецъ, рьтлинка.

Рьтъ, *с. м.* Ридъ, ридина, ритъ, врьхъ, могыла, хлъмъ, хрьтъ, рьтлина, хратъ, чюка, чюканъ, баиръ; **бугóръ, холмъ, пригóрокъ, горá, пикъ.**

Рьшетáрка, *с. ж.* Коюто прави и продава рьшета; рѣшетарка. *И рьшетарка мѫжю си търговецъ направю.*

Рьшетáрскъій, ска, ско, *пр.* отъ **рьшетáрь.** Рѣшетарскъій.—**скы,** *нар.* Като рьшетарь.

Рьшетáрчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ рьшетарь; рѣшетарчя.

Рьшетáрь и рьшетáринъ, *с. м.* Който прави и продава рьшета, обыкновенно Циганинъ; рѣшетарь.

Рьшéтка, *с. ж.* 1) Раст. *Carlina acaulis,* рѣшетка, луточка, трьнова гулиа, шереметка, дива зелка; **колючникъ, пухóвникъ бестебéльный.** 2) Сѫдъ, надупченъ съ малкы дупкы за прѣцѣждание; рѣшетка; **решéтка.** *Направи го на рьшеткѫ,* надупчи го много.

Рьшéто, *с. ср.* Направа отъ лубъ и изопнѫта на него кожю за дъно съ много дупкы по неѭ за прѣсѣвание жито и др. п.; рѣшето; **решетó.** *Отсѣхмы го съ рьшето.* — *И рьшето срьдце има,* и трьпѣние-то има край, и кроткъій тъ може да ся юдоса. *И рьшето срьдце има: настѫпи го на луба, ще тя удари по колѣно-то.* — *Минѫлъ е прѣвъ рьшето,* много е видѣлъ, много е тяглилъ, много е изпыталъ, всичко е прѣкаралъ, та ся е калилъ, та знае много; минѫлъ е прѣзъ огънь и водѫ; **онъ прошёлъ сквозь огóнь и вóду.** — *Надуватся като патя въ рьшето,* голѣмыся, перчися напраздно. — *Направихъ го на рьшето,* на рьшеткѫ, надупчихъ го, издупчихъ го много; **нарѣшетúть.** — *Врътися като водѫ у рьшето. Ново рьшето, дѣ да тя закачимъ? Крые слънце въ рьшето. Носи въ рьшето водѫ за жѫдны-ты. Ще носи съ рьшета водѫ. Съ вилы орѣхы и съ рьшето водѫ щѫ носѫ на сватбѫ-тѫ ти.*

На бродѣіа сѣди бродница,
Бродница слѣпа слѣпица,
Съсъ кракъ е бродѣіа запрѣла,
Въ рьшето събрала звѣзды-ты,
Въ скута си мѣсяцъ снимаше. *Пѣс.*

Рьшéтце, *ум. ср.* отъ **рьшéто.**

Рьшéтчица, *ум. ж.* отъ **рьшéтка.**

Рѣдихелъ, *с. м.* 1) Рѣдко ненабито платно; рѣдиина. 2) Рѣдка, водюва чорба.

Рѣдичкъій, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **рѣдкъій.**

Рѣдкомь, *нар.* Рѣдко пѫти, нечясто; рѣдче, рѣдчиѫжь, рѣдко.

Чястомь да ся напивамъ,
Рѣдкомь да ся цѣливамъ. *Пѣс.*

Рѣдкопрѣста жена. Жена, что подадва, мрьдлива жена; раздавачка.

Рѣдкъій, —дъкъ, дна, дко, *пр.* 1) Что ся намира неблизо единъ до другъ, что е на пó-голѣмо разстоюание откаквото обыкновено; негѫстъій, нечястъій; **рѣдкій.** *Рѣдка гора.* 2) За тъкань: негѫстъій, ненабитъій, нетъканъій набито. *Рѣдко платно;* **рѣдкое полотнó.** 3) За цвѣта на цвѣтіе: некъічестъій, зѫбистъій, еднорядъій, пулюкъ, рохавъій, юлѫнъ-катъ. *Рѣдъкъ шибой.* 4) За роинъі тѣла: негѫстъій, нечястъій, кашюавъій, водюавъій; **жи́дкій.** *Рѣдко млѣко,* водюаво. *Въ рѣдкѫ каль (въ рѣдко говно) камыкъ не врьлюай, да тя не напрьска.* —**дко,** *нар.* 1) Неблизо, ненаблизо единъ до другъ, негѫсто, нечясто; **рѣдко.** *Много рѣдко гы посади.* 2) Не чясто пѫти, не много пѫти, сегысь-тогысь; рѣдкомь, рѣдче, рѣдчижь; **рѣдко.** *Рѣдко ся виждамы. Коюто мома много пѣе, рѣдко сѣе. Рѣдко, Радко, че да е сладко.*

Рѣдче и рѣдчижь, *нар.* Рѣдкомь, рѣдко; **рѣдко.**

Рѣжница, *с. ср. мн.* в. **рéжница.**

Рѣжѫ, ешъ, рѣзахъ (рѣзвамь, да рѣзнѫ, рѣзнувамь), *гл. д.* 1) За ножь, за сѣчиво: остъръ сьмь, та сѣкѫ, та дѣламь лесно; **рѣзать.** *Ножь-тъ рѣже.* 2) Съ ножь, съ сѣчиво сѣкѫ, дѣлѭ на части; **рѣзать.** *Рѣжъ хлѣбъ, мясо;* **рýшать.** 3) Подкастрювамь, подрѣзвамь лозе, лозѫ; **кроѭ.** *Оти дохѫ да рѣжѫтъ лозю-та.* 4) Размѣтамь, разврьгамь, разврьлюамь, разрѣзвамь порѣзъ, данъкъ, пары, да знае всюакой, какво му ся пада да плаща. *Рѣжѫ вергиѭ;* **распрѣдѣлять пóдать.**

Събрали ми ся, набрали
Кметове и чорбаджии,
Тѫжкѫ вергиѭ да рѣжѫтъ,
Да рѣжѫтъ още да пишѫтъ. *Пѣс.*

5) За вино и другы питию: щипѫ по языка и грьло-то, кога ся пиѭ; **быть óстрымъ на вкусъ, щипáть.** *Вино-то рѣже.* 6) За вѣтръ: вѣѭ сухо и студено, та правѭ лице-то човѣку да изпрьхне; брьснѫ. *Вѣтьръ тъ рѣже.* 7) Зачитамь, почитамь, имамь за нѣчто; брьснѫ, хаѭ. *Кой тя рѣже,* кой тя брьсне, кой тя хае! —**жѫся,**

гл. възвр. и *стр.* Рѣжѫ себе-си, бывамь рѣзанъ. — *Рѣже като трънъ*, за ножь, кога не рѣже. — *Рѣжѫть като кучешкы зѫби*, за ножици, что не рѣжѫть. — *Прѣсно сирене като хлѣбъ рѣже. Рѣже го като прѣсно сирене. Който си рѣже ноктіе-то въ недѣлѭ, здравіе-то си рѣже.*

Рѣза, *с. ж.* Жлътникаво вещество като жлътъка на прѣпечено яйце, намирася въ жлъчный мѣхуръ на нѣкои воловы, съ него ся запоявать жлътеничявы люде и онія, които бывать натисканы отъ морѫ.

Рѣзаніе, *с. ср.* отъ **рѣжѭ.**

Рѣзанный, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **рѣжѭ.** Надъ когото е извършенъ обрядъ обрѣзаніе.

Рѣза́чь, *с. м.* Който ходи да рѣже лозія.

Отлѣтѣла прѣперуга
Отъ орачіа на орачіа,
Отъ копачіа на копачія,
Отъ рѣзачіа на рѣзачія. *Пѣс.*

Рѣзвамь, *гл. мн-кр.* отъ **рѣжѭ.**

Рѣзенчя и **рѣзьнчя,** *ум. ср.* отъ **рѣзенъ.** Рѣзня.

Рѣзенъ и **рѣзьнъ,** рѣзнове, *с. м.* Отрѣзанъ кѫсъ хлѣбъ, мясо, овощие и проч.; крьшенка, филия; отрѣзанный кусо́къ, рѣзень.

Рѣзка, *с. ж.* 1) Бѣлѣгъ, рѫбъ на нѣчто, дѣто е рѣзнѫто; надрѣзъ, рубе́цъ. 2) Тяглена съ нѣчто остро длъга рѣзка; чрьта, чизия; черта́, ли́нія, калёвка. *Тяглѭ рѣзкѫ;* калевать. *Тяглихъ еднѫ рѣзкѫ.* 3) Разцѣпка.

Рѣзкый, —зъкъ, зка, зко, *пр.* Что рѣже; рѣжливый; рѣзкій, о́стрый. *Рѣзко вино*, что ся е врѣзнѫло, та рѣже, като ся пие.

Рѣзли́вый, въ, ва, во, *пр.* Рѣзкый. *Рѣзлива боза. Сладка, рѣзлива—главѫ ны разбива*, выкать бозаджии-ты изъ пѫтія, кога продавать бозѫ.

Рѣзна́къ, *с. м.* Рѣзко вино, что е зело да кыпи и рѣже.

Рѣзнувамь, *гл. уч.* отъ **рѣзнѫ.**

Рѣзнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **рѣжѭ.** —знѫтый, *прич. стр.*

Рѣзня́, *ум. ср.* отъ **рѣзенъ.** Рѣзенчя. *Едно рѣзня ябълкѫ.*

Рѣзчица, *ум. ж.* отъ **рѣ́зка.**

Рѣзъ, *с. м.* Ножь на рало за рѣзаніе цѣлинѫ; чирясло, чрьтало; рѣза́къ.

Рѣзьнъ, рѣзнове, *с. м.* Рѣзенъ.

Рѣка́, *с. ж.* Воды, что ся сливать отъ разны утоци и текѫть въ едно, та ся вливать въ по́-голѣмѫ водѫ или въ море; рѣка́. *Отиде на рѣкѫ-тѫ на бѣлилкѫ-тѫ платно да бѣли. Да е съ рѫкѫ тѫ, че ако ще бы и отъ рѣкѫ-тѫ. Тиха-та рѣка носи клады-ты. Всякога рѣка-та пънюжкы не носи. Въ голѣмѫ-тѫ рѣкѫ голѣма и рыба. Яка рѣка съ потоци. На еднѫ рѣкѫ си прали дрѣхы-ты. Отъ еднѫ рѣкѫ всичкый свѣтъ водѫ пие. Да тя прѣведе прѣзъ рѣкѫ и да ти не даде водѫ да пиешь! Да го отнесе мѫтна-та рѣка! Която рѣка е пълна съ трьніе, гази ли ся?*

Рѣкы́та, *с. ж.* Растеніе ракыта.

Рѣкы́товый, въ, ва, во, *пр.* отъ **рѣкы́та.** Ракытовый.

Я плавай, плавай, Дафинке,
Дано си накрай изплавашь,
Мама ти да тя извади.
— Не можѭ, мамо, не можѭ,
Че ми ся коса заплела
У рѣкытово коренье. *Пѣс.*

Рѣкы́ца и **рѣкы́чка,** *ум. ж.* отъ **рѣка́.**

Рѣпа, *с. ж.* Растеніе рьдоква. *Черна рѣпа*, раст. *Raphanus sativus niger. Бѣла рѣпа*, *Raphanus sativus albus. Мигаръ щѫ му сѣкѫ рѣпѫ на дъно-то*, нѣма да му прѣдырвамь изтънко. *Колко е по́-нарѣдко рѣпа-та, толкова по́-ядро расте. На котя рѣпа, на жябѫ хрьзулка.*

Рѣпица и **рѣпичка,** 1) *ум. ж.* отъ **рѣпа.** 2) *с. ж.* Рапица.

Рѣпкы, *с. ж. мн* Раст. *Helianthus tuberosus* и неговый корень като плодъ; гулия, гулкы, дивы ябълкы, зимны, земны ябълкы, каракушкы, кочіани, чиалгани, шіалгани, ярдоквы; бу́лва, земляны́я гру́ши.

Рѣпѣй, *с. м.* Раст. трънь *Lappa major*, бутракъ, лопушь, лѣпка, чичка, чичёкъ; лапу́хъ, лапу́шникъ, репе́йникъ, репе́йнишникъ. *Залѣпился за него като рѣпѣй.*

Рѣсаніе, *с. ср.* отъ **рѣшѭ** и **рѣшѭся.**

Рѣсѫ, ишь,—силъ, *гл. д.* Рѣшявамь. *Бяше рѣсилъ живота си и нѣмалъ ниеть да ся избави отъ това силно море.* —сѫся, *гл. възвр.* Рѣшявамся. *Да ся рѣсять още три-четыре глухци и станори да пойдять до него да видять, да ли вистинѫ ся покаялъ.*

Рѣхавый, въ, ва, во, *пр.* Рошявый, рѣхкавый. *Рѣхова коса*, рошява. *Рѣхавъ бодилъ*, растеніе.

Рѣхамся, *гл. об.* Лутамся, скытамся, ръгамь, рысѭ.

Рѣханіе, *с. ср.* отъ **рѣхамся.** Лутаніе, скытаніе, рысаніе.

Рѣхкый, —хъкъ, хка, хко, *пр.* Рѣхавый. *Рѣхка коса.*

Рѣчба, *с. ж.* Рѣчь, дума, рѣчка; сло́во.

Рѣчёвитый, тъ, та, то, *пр.* Който знае,

може да говори добрѣ, сладко; **рѣчи́стый, красноречи́вый.** *Ако не е рѣчёвито, то е гласовито,* казвать на присмѣхъ за магаря.

Да ми въкнешь еднѫ пѣснѫ
Рѣчёвитѫ, гласовитѫ:
Гласовита въ сине небе,
Рѣчевита по всѫ земѭ. *Пѣс.*

Рѣчёнию, *с. ср.* Който е нареченъ, опрѣдѣленъ за нѣкоѭ да го земе; наречникъ, кердосникъ; **су́женый.** *Дѣто падне абльжа, тамъ е мой-то рѣчение.*

Рѣчи́ца, *ум. ж.* отъ **рѣка́.** Рѣкъица, рѣчка.

Рѣчка, *с. ж.* 1) Рѣчь, рѣчба, дума, сборъ, лафъ; **сло́во.** 2) Кѫсо изречение, кѫсичка мысль, коѭто народъ-тъ чясто казва за поучение; пословица; **погово́рка.**

Рѣчка́, *ум. ж.* отъ **рѣка́.** Рѣкъица, рѣчица.

Рѣчникъ, *с. м.* Мѣсто, дѣто е текла рѣка, та земѭ-та е нанесена и пѣсъчива.

Рѣчникъ, *с. м.* Книга, въ коѭто думы-ты на единъ народъ, на еднѫ наукѫ, сѫ събраны, наряденъ по азбучнъѭ рядъ и изтлъкуваны; **слова́рь, лексико́нъ.**

Рѣчный, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* отъ **рѣка́; рѣчно́й.** *Рѣчна вода,* налѣна, иде отъ рѣкѫ. —*Рѣченъ кефалъ,* рыба *Squalius cephalus,* бѣлевица, клѣнъ, скоберъ.

Рѣчь, рѣчи, *с. ж.* и **рѣчь, рѣчёве,** *с. м.* Дума, рѣчка, рѣчба, сборъ, лафъ; **сло́во.** *Имамъ рѣчь да ти кажвамъ.*

Откакъ ся Ѭнка родила,
Мами си рѣчь не врьнѫла *Пѣс.*

Имамъ дума да ѝ думамъ,
Да ѝ кажѫ два рѣчевы. *Пѣс.*

— *Врьщамъ рѣчь нѣкому,* врьщамъ му думѫ, отговарямъ му противно, поврьщамъ, отказвамъ; **возража́ть, противоре́чить, прекосло́вить.** —*Мѣтамъ рѣчь: а)* Подврьгамъ думы, отдалечь докарвамъ на умъ, казвамъ да ся сѣтять, подсѣщамъ, напомнювамъ; **намека́ть.** *б)* Мѣтамъ думы, вадѫ думы нѣкому, казвамъ за него нѣчто, което той не е направилъ; **сплéтничать на кого́.**

Ивану сѫ рѣчь мѣтнѫли,
Бѣдѫ го сѫ набѣдили:
Дѣ е хватилъ Турскѫ момѫ
И напсувалъ Турскѫ майкѫ. *Пѣс.*

Блага-та рѣчь желѣзны врата отваря. Добра-та рѣчь иде надалечь, а лошя-та още по́-надалечь. Бързъ конь ся стига, а бърза-та рѣчь не може. Рѣчь-та не е брѣмя. Рѣчь изъ уста, а камыкъ на ржкѫ.

Рѣшение, *с. ср.* отъ **рѣшѭ** и **рѣшѭся.** Рѣсание.

Рѣшета́рка, рѣшета́рь, в. **рьшета́рка, рьшета́рь.**

Рѣшете́ние, *с. ср.* отъ **рѣшетѫ́.**

Рѣшётка, *с. ж.* 1) Стовна съ рьшеткѫ на гърло-то си. 2) Растение рьшетка.

Рѣшёто, *с. ср.* Рьшето. *Земя-та е на рѣшето,* не бъва да ся ходи посрѣдь нощь. *Доклѣ рѣшето-то е ново, чюдимся, дѣ да го закачимъ, а кога поувехтѣе, заврьгамы го вадъ врата-та.*

Рѣшетѫ́, и́шь,—ти́лъ, *гл. д.* Сѣѭ нѣчто прѣзъ рьшето.

Рѣшный, —шьнъ и —шенъ, шна, шно, *пр.* Рошявый рѣхавый. *Не рѣши рѣшны пашкулы, не ся плети.*

Рѣшѭ, ишь, рѣса́хъ, *гл. д.* Прекарвамъ гребенъ прѣзъ косѫ или прѣзъ друго нѣчто да ѭ оправѭ; чешѭ, чешлѭ; **чеса́ть.** —**шѭся,** *гл. возвр.* Оправямъ косѫ-тѫ си съ гребенъ; чешѭся, чешлѭся; **чеса́ться.** *Плѣнъ ся плѣни, баба ся рѣши.*

Рѣшѭ́, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **рѣшя́вамъ.** Да рѣсѫ. —**ше́ный,** *прич. стр.*

Рѣшя́вамъ (да рѣшѭ́), *гл. д.* 1) Наряждамъ, отряждамъ, отсичямъ, прѣсичямъ, отбивамъ; **полага́ть, определя́ть, рѣша́ть.** 2) Прѣжялвамъ нѣчто, отписвамся отъ нѣчто, имамъ го за загубено; рѣсѫ. —**мся,** *гл. возвр.* Смѣѭ, посягамъ да направѭ нѣчто; дрьзаѭ, рѣсѫся; **смѣть, осмѣливаться, дерза́ть, рѣша́ться.**

Рѣшя́вание, *с. ср.* отъ **рѣшя́вамъ** и **рѣшя́вамся.**

Рѣѭся, ешся, рѣялся, *гл. об.* Рѣхамся, рысѫ, лутамся, скътамся, ръгамъ, вѣѭся, развѣйвамся; **шля́ться, скита́ться, слоня́ться, блуди́ть.** *Рѣѭтся по Бейогу. Рѣяшеся по булвары-ты въ Парижъ.*

Рѣяние, *с. ср.* отъ **рѣѭся.**

Ржба́тый, тъ, та, то, *пр.* Что е съ ржбовы, что има ржбовы; чарклия; **зубча́тый.**

Ржбе́жъ, *с. м.* 1) Ржбение. 2) Межда, межя, помежда, граница, крайнина, крайще, отаръ, прѣдѣлъ, слогъ, сѫнаръ; **грани́ца, межа́, предѣлъ, рубе́жъ.**

Ржбение, *с. ср.* отъ **ржбѭ.** Ржбежъ.

Ржбецъ, *ум. м.* и **ржбчя,** *ум. ср.* отъ **ржбъ.**

Ржбу́шка, *с. ж.* Ржбъ въ 5-то знаменование.

Ржбъ, *с. м.* 1) Шивъ, край на дрѣхѫ, на нѣчто порѫбенъ, обшитъ отгорѣ; **рубе́цъ.** *Ржбове-ти на сукмана ся оливахѫ.* 2) Издадены като зѫбы чясти въ крайща-та на парѫ, на колѣло, или на друго нѣчто; зѫбъ, зѫбецъ, чаркъ; **зубе́цъ, зу́бчикъ.** *Ржбъ на монета;* **гуртъ.** 3) Остры крайща на нѣчто отъ двѣ стѣны; **ребро́.** 4)

На рьтъ, на брьдо острина-та, горѣ бълото. *Ржбъ на рьтъ.* 5) Рѣзка, бѣлѣгъ отъ нѣчто; ржбушка; **рубе́цъ, надрѣзъ.** 6) Женскый станъ за тъкание.

Ржбнж, ншь,—билъ, *гл. д* Обшивамь краища-та на дрѣхж, на платъ за да не ся нищять; **руби́ть, ото́рачивать.**

Ржгаіж, ешь,—галъ и —гаіалъ, *гл. д.* Ругаіж, выкамь възъ нѣкого съ неприличны думы; **руга́ть.**

Ржжію, *с. ср.* Оржжію, оржжие, оружие, пусатъ; **ору́жіе.**

> Станка си косж отрѣза,
> Наложи калпакъ босанскый,
> Обржжи ржжіе бащино,
> Бѣлыіа байрjакъ понесе,
> Селскы-ты момци поведе,
> Че гы на воиска заведе. *Пѣс.*

*__Ржзлиіа,__ *пр. неизм. Т.* Честенъ, почетенъ, сой, жрзлиіа.

*__Ржзъ,__ *с. м. Т.* Честь, честность.

Ржка́, *дв.* **ржцѣ,** *мн.* **ржкы,** *с. ж* 1) Члѣнъ на человѣшко-то тѣло отъ рамо-то до врьха на прьстіе-то; **рука́.** *Изтрьпнж ми ржка-та. Измрьзнихж ми ржцѣ-тж. Плещж ржцѣ*; **бить въ ладо́ши.** 2) Грьсть, грьща, грьщь, пригрьща, стиска, кривачіа, жьмка, ржкатка, шьпа, шяка; **горсть.** 3) Начинъ-тъ, по който пише всіакой единъ; перо; **по́черкъ, письмо́, перо́.** *Има хубавж ржкж,* пише хубаво. *Това писмо не е негова ржка.* 4) Начинъ-тъ, брьзина-та, съ коіжто всіакой врьши нѣчто. *Тяжкж ржка, лека ржка. На брьзж ржкж го направихъ.* 5) Положение то, въ което човѣкъ ся намира отъ-камъ имотъ; **состоя́ніе.** *Срѣдніа ржка хора,* не много богати, еснафъ. 6) Рядъ-тъ, пжть-тъ, по който е врьшено нѣчто; сеферъ. *Втора ржка копань,* втора копань. *Засѣіахмы прьвжтж ржкж отъ пролѣтны-ты сѣитбы.* 7) *мн. ч. ржцѣ.* Работници, души. *Малко ржцѣ не хващать* 8) Двой, чета, рала, чифтове; **па́ры.** *Толкова ржцѣ* толкова чифтове. 9) Раст. *Opuntia vulgaris,* арапска смоква, арапскый языкъ, лопаты, лопаткы, френска смоква, языкъ; **индѣйская смо́ква.** 10) Раст. *Delphinium consolida,* ралика, ралица, раличка, кошничкы, опашка, злы ятрьвы, сини кыткы, хуркы; **живо́кость, кавалері́йскія шпо́ры.** — *Богородичина, прѣчистина ржка,* в. ржчица въ 4-то знаменование. — *Богородичина* и *богородична ржка,* раст. *Lonicera caprifolium,* богородичини прьстіе, богородично цвѣтіе, анжмилы, мустакы, нокъть, нѣтлеви ноктіе; **ко́зья жи́молость.** — *Добра му е ржка-та,* каквото хване, все на доб-ро отива; **счастли́вая, лёгкая рука́.** — *Ржка-та му е джумертъ,* много обычіа да дава, да дари. — *Ржка-та му е сребрьна,* каквото похване, все пары става, все изкарва нѣчто. — *Ржкж хваканіе,* малъкъ годежь. — *Вдигамь ржкж възъ нѣкого,* замахвамь да го ударіж, искамь да го біж; **поднима́ть ру́ку на кого́.** — *Влизамь въ ржцѣ,* хващать мя, уловіавать мя; **попада́ться въ ру́ки.** *Влѣзе въ ржцѣ,* попаднжся на неприіатель, намѣрися подъ душманинъ; **попа́сться въ ко́гти.** — *Врьзалъ си ржцѣ-ты,* хванжлъ ся съ нѣчто, та не може да врьши друго. — *Въ ржцѣ му е,* отъ него ся пыта, той коли, той бѣси; **отъ него́ зави́ситъ.** — *Дава ми ржкж,* могж, имамь възможность, заможенъ сьмь, стига ми ржка; **я въ состоя́ніи, у меня́ есть сре́дства.** — *Далъ му печенъ хлѣбъ въ ржцѣ-ты,* далъ му поминъкъ, научилъ го да си изкарва прѣхранж-тж. — *Едно (двѣ, пять . . .) на ржкж,* казвать при смѣтаніе числа, когато излѣзе сборъ отъ по́горѣнь рядъ. — *Зелъ си очи-ты въ ржцѣ,* упжтился, тръгнжлъ за нѣкждѣ. — *Иде ми отъ ржкы: а)* Прилѣга ми, иде ми на колай. *б)* Могж, умѣіж, знаіж какъ да подхванж; **удава́ться.** *Не му иде работата отъ ржкы,* ако и да иска да направи нѣчто, не може. — *Иде ми на-прѣзъ ржкж,* не ми прилѣга, не ми иде на прилѣгъ, избредно ми е, не ми иде на чалжмъ, на колай. — *Изваждамь нѣчто изъ ржкж,* продавамь го, махвамь го, избавіамся отъ него; **сбыва́ть, спуска́ть съ рукъ.** — *Изъ ржцѣ въ ржцѣ, изъ ржкж въ ржкж,* отъ едного на другыго; **изъ рукъ въ руки́, изъ полы́ въ по́лу.** — *Има дльгж ржкж: а)* Има похватъ, похваща, обычіа да зима скрышемь, да краде. *б)* Може всичко да врьши, заможенъ е. —*Като съ ржкж махнж болесть-тж,* много лесно го излѣкува; **какъ руко́ю сня́ло, руко́ю отвёлъ боль.** —*Косьмъ съ ржцѣ на двѣ дѣли,* много умѣе, много е вряденъ. голѣмъ майсторъ е. —*Не си поплюва на ржкж,* не го е страхъ отъ никого, не му мига око-то отъ нищо, не му мысли много, когато е да удари или да направи друго такова нѣчто. —*Не искамь да си валіамь ржцѣ-ты съ нѣчто,* искамь да бждж честенъ и правъ въ тжіж работж; **не хочу́ рукъ мара́ть.** —*Не сьмь врьлилъ камыкъ за него да мя заболи ржка-та,* не сьмь ся грыжилъ, трудилъ за него, та не ми е милъ. —*Отъ ржкж е,* казвать, кога служять нѣкого, добра ржка ти служи, отъ срьдце е. —*Падамь нѣкому въ ржцѣ-ты,*

влизамъ му въ ржцѣ-ты, хваща мя, улавя мя; попада́ться въ ру́ки, достава́ться кому́ ли́бо. *Каквото му падне на ржкж, все го изпива. Добрѣ, щешь ми паднешь (паднж щешь ми) ты въ ржцѣ*; добро (хорошо́), попадёшся ты мнѣ? —*Подлагамь ржкж*, простирамь ржцѣ за проснж; просж, пытамь; проси́ть милости́ню, ни́щенствовать, побира́ться. *Кой не друса на младость, онъ подлага ржкж у старость.* — *Подъ неговж ржкж*, той го разправя, отъ него ся пыта за това, той му сжди; подъ его́ вѣдѣні̂емъ, въ его́ вѣдѣніи. — *Сгрънжлъ, кръстосалъ ржцѣ, скръстилъ ржцѣ*, ничто не работи, сѣди, та чака на готово; сидѣть поджа́вши ру́ки. — *Стига ми ржка*, могж, имамь възможность, дава ми ржка, стига ми умъ-тъ. — *Съ голы (праздны) ржцѣ*, безъ ничто; съ пусты́ми рука́ми. *Останжлъ сьмь съ голы ржцѣ. Дошьлъ съ празднı ржцѣ. Очи пльны, ржцѣ праздны.* — *Съ ржкж да посягнешь*, много близо; какъ ру́ку пода́ть. — *Той му е дѣсна ржка*, той му е добръ, вѣренъ помощникъ, всичко му врьши той, за всичко до него ся допытва; онъ у него пра́вая рука́. — *Турıамь на ржкж*: *а)* Турıамь нѣкого, нѣчто подъ моıжтж власть, накарвамь го да ми отива по волıж-тж, отъ мене да ся пыта; подгиба́ть подъ но́готь. *б)* Зимамь нѣчто за мое, присвоıавамь, посвоıавамь, засвоıавамь, усвоıавамь, обсебıавамь; освóивать, присвóивать, отжи́ливать. *Турилъ нá ржкж пары-ты ѝ;* де́нежки ся къ рука́мъ прибра́лъ. —*Тури му ржцѣ-ты подъ камыкъ*, врьза му ржцѣ-ты, направи да не може да си врьши работж-тж. *Турилъ си ржцѣ-ты подъ камыкъ*, затворилъ си пары-ты въ нѣчто, та ся намира на тѣсно, не може да захване друго нѣчто. —*Хваща безъ ржцѣ*, мрьзеливо, тяжко, не съ приерьдце. —*Црьвивъ е у ржцѣ-ты*, не може ничто да хване, да врьши. —*Да ми исъхнжть, да ми откапжть ржцѣ-ты!* клятва; отсо́хни́сь, рука́ моя́! *Да ми исъхнжть ржцѣ-ты, ако лъжж!* отсуши́ мнѣ, Богъ, ру́ки и но́ги, е́сли я лгу! — *Плюни ми на ржкж-тж, да тя помажж по лице-то (да ти намажж лице-то, очи-ты). Бѣлы ты ржцѣ обычıать чюжды трудовы. Хванжлася царска-та дъщерıа за работж, та ѝ ся изпрыщилы ржцѣ-ты. Твои-ты ржцѣ не сж свиларскы. Ржцѣ-ты ся еднж другж мыıжть. Ржка ржка мые, да бждать и двѣ-ты бѣлы. Ржка ржкж мые, а и двѣ-ты обрава. Една-та ржка мые другж-тж, а и двѣ-ты лице то. Сама ржка и въ море-то не може ся омые. Сама ржка и въ Дунавъ ся не мые. Двѣ ржцѣ и Богу ся възпротивıать. Ржка ржкж сжди. Съ чюжды ржцѣ дрьжи горящо желѣзо. Ковачь-тъ си има клѣщы, та не си гори ржцѣ-ты. Когато има машкъ, зачто да си гори человѣкъ ржцѣ-ты? Доклѣ има Циганинъ-тъ машкъ, зачто да си гори ржцѣ-ты? Гръда е жена-та, ала работна ѝ е ржка-та. Трьнъ му въ уста-та а яйце въ ржкж-тж. Ржка терезиıж нѣма. Двѣ дыни въ еднж ржкж не стоıжть. Като имашь да имъ напльнишь ржцѣ-ты, то е все харно. Трепере му ржка-та като на Чафутинъ. Мрьдать му ржцѣ-ты като на младж невѣстж нозѣ-ты. Хванжть е у ржцѣ-ты. Чтото е на ржкж, не е лъжıа. Още не ся нарадвалъ, отлѣтнжло му отъ ржцѣ-ты. Които ржцѣ обычıать да похващать, нидѣ нѣмать мѣсто. Въ добрж главж сто ржцѣ. Грждı отъ камыкъ, ржцѣ отъ восъкъ. По море съ ржцѣ не плавай. Отрѣзали му ржцѣ-ты, че гı прилѣпили отзадѣ му. Праздны ржцѣ, празденъ погледъ. Очи плахы, ржцѣ робıе. Ако ти е студено, подухай си на ржцѣ-ты. Каквыто ржцѣ пипалы, таквось гръбина носила. Брадва—глава, сѣкыра—нозѣ, тесла—ржцѣ, трьонъ—срьдце. Съ еднж ржкж дава, а съ другж тж зима. Вересиıа—потрясиıа: дай съ ржцѣ, барай съ нозѣ. Ако ржка дава, а срьдце не дава, ничто не става. Коıато ржка дава, не ся сѣче. Чтото дадешь съ своıж ржкж, това ще иде за тебе.*

Ржка, *с. ж.* Заржка, заржчка, заржчь, поржка, поржчба, поржчка, поржчь, заповѣдь, повеление, повелıа; повелѣніе, приказа́ніе. *Ржкж ми поржча*, заржча ми.

> Варай, Вардаренко хубава дѣвойко,
> Варай, кой ти даде тазж хубавинж?
> — Майка ми ıж даде, ржкж ми порьнчıа,
> Ржкж ми порьнчıа да не си ıж дадамь,
> Да не си ıж дадамь на клятый Турчина. *Пѣс.*

Ржкава́дка, *с. ж.* Ржкойка. *За едно лѣто една ржкавадка.*

Ржка́вець, *ум. м.* отъ **ржка́въ.** Ржкавчя.

Ржкави́ца, *с. ж.* Дрѣха, обувка като чорапъ за ржцѣ-ты съ отдѣлни мѣста за прьстıето, или пакъ само едно мѣсто отдѣлно за голѣмыıа прьстъ, а другы-тѣ прьстıе вкупъ; перча́тка, рукави́ца.

Ржкави́чка, *ум. ж.* отъ **ржкави́ца.**

> На ржкж му златна ржкавичка,
> На ржкавичкж-тж пиля соколово. *Пѣс.*

Ржкáвница, *с. ж.* Горния дрѣха безъ ıакж, съ цѣпнжты ржкавъı, длъга до-подъ колѣна-та; долама, халина.

Ржкáвчя, *ум. ср.* отъ **ржкáвъ.** Ржкавець; рукавóкъ.

Ржкáвъ, *с. м.* Чясть на дрѣхж, въ коıжто влиза ржка-та; рукáвъ. *Длъгъı, кжси ржкави.—Вали като изъ ржкавъ,* силенъ дъждъ, порой вали; ведрóмъ льетъ, дождь лúвмя льетъ. — *Врьви му като изъ ржкавъ,* врьви му нанапрѣдъ, отива му работа-та добрѣ. — *Ни въ клинъ ни въ ржкавъ. Не влиза ни за-въ клинъ, ни за-въ ржкавъ. Роднина—клинъ на ржкавъ! Добри сж *и тясни ржкави, ала платно-то не стига.*

***Ржкáмъ,** *с. м. Т.* Рокамъ.

Ржкáтка, *с. ж.* Сѣно, трѣва, или друго нечто, колкото може да ся земе съ еднж ржкж; стиска, хватка, жьмка, ржка, грьсть, грьща, пригрьща, шьпа, шяка, кривачıа; горсть. *Бѣше мрьзнало и не откорнжла ни еднж ржкаткж трѣвж. Отскубвать отъ сѣно-то еднж ржкаткж, та изметвать кжщж-тж си.*

Ржкобóлъ, *с. м.* Заплата за нѣкаквж работж, что ся зима за ржцѣ освѣнь самж-тж заплатж, освѣнь самъııа хакъ, като Турско-то *аıактеръ. Овчяри-тъı на мандрж зимать ржкоболъ съıрене.*

Ржкóвка, *с. ж.* Ржкойка, ржколка, ржкавадка.

Ржкодѣлець, *с. м.* Който изкарва прѣхранж-тж си съ нѣкаквж ржчнж работж, съ занаıатъ; занаıатчия; ремéсленникъ.

Ржкодѣлие, *с. ср.* 1) Поминъкъ съ нѣкаквж ржчнж работж; занаıатъ; ремеслó. 2) Нѣчто изработено съ ржкж; рукодѣлiе, издѣлiе.

Ржкóйка, *с. ж.* Една хватка класове, колко жьтварь може да ожьне съ единъ махъ; ржковадка, ржковка, ржколка, ржколкıа, ржкоятка. *Мома Мара ржкойкъı прѣврьзва, та си дъıри сжрмяно коланчя.*

Ржкóйчица, *ум. ж.* отъ **ржкóйка.**

Ржкóлка и ржкóлкıа, *с. ж* Ржкойка.

Ржкополáгамь (да ржкополóжж), *гл. д.* За владъıкж: турıамь, възлагамь ржкж-тж си възъ главж-тж нѣкому, та го посвящавамь за дıаконъ, священникъ и проч; рукополагáть. *Днесь владъıка-та ще ржкоположи попъ за село.*

Ржкополáганıе, *с. ср.* отъ **ржкополáгамь.**

Ржкополóжж, ишь,—жилъ, *гл. свр.* отъ **ржкополáгамь;** рукоположúть. — **женъıй,** *прич. стр.*

Ржкóсамь (да ся), *гл. свр.* отъ **ржкóсвамся.** Да ся ржкувамь.

Ржкóсвамся и ржкóсувамся (да ся ржкóсамь), *гл. вз.* Ржкувамся.

Ржкóсванıе и ржкóсуванıе, *с. ср.* отъ **ржкóсвамся.** Ржкуванıе.

Ржкýвамся, *гл. вз.* Подавамь нѣкому ржкж, като ся срѣщнемъ за здрависванıе; ржкосвамся.

Ржкýванıе, *с. ср.* отъ **ржкýвамся.** Ржкосванıе.

Ржкъıца и ржкъıчка, *ум. ж.* отъ **ржкá.** Ржчица.

Ржмóнъ, *с. м.* Растение рамонъ.

Ржчéлець, *ум. м.* отъ **ржчéлъ.** Малко нѣчто ржчелъ.

***Ржчéлъ,** *с. м. Т.* Прѣварено сладко вино мусто на гжсто съ нарѣзанж въ него тъıквж и съ другъı овощиıа; петмезъ, пекмезъ, маджунъ, агда; родъ варéнья.

Ржченúкъ, *с. м.* Длъга крьпа тестемелъ, на два-та краıа вязана и съ ряснъı; съ неıж ся забраждать по нѣйдѣ младъı булкъı, като оставıать два-та ı краıа да ся спущать по гръба имъ; чемберъ. *Коприненъ ржченикъ. Забради си снахъıнъ ржченикъ. Ржченикъ да си навяжжъ.*

Ржченúца, *с. ж.* 1) Игра на крьпъı съ приклякание; посадне, посадникъ, посѣдникъ, посѣдния, прѣскума, пѣшıачка, ржчници, чепаница; пля́ска въ прися́дку. 2) Водяница, коıжто врьти чловѣкъ, а не конь или вода; ржчница, ръшница. 3) Шейна за дрьва, въ коıжто ся впряга чловѣкъ, та ıж влачи. 4) Коприна, точена на ржкж.

Ржчéнце, *ум. ср.* отъ **ржчя́.**

Ржчúца, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **ржкá.** Ржкъıца, ржчка, ржчя. *Както ржчица хватала, така гжзица носила.* 2) Ржчка, дрьжка, дрьжıало; рýчка. 3) Закривено дрьво на плугъ, което орачь-тъ дрьжи и налѣга, та оправıа орань-тж, кога оре; ралица, рогачь; лáпа. 4) Къıчесть корень отъ едно растение, който, сухъ, ся свива, а, като ся натопи въ водж, разпущася, та ся отварıа като на ржкж прьстие-то; донасıать го отъ Св. Горж и отъ Божий Гробъ; богородичина, прѣчистица ржка, богородична трѣва, богородична ржчица. Такъвъ корень, увитъ съ червенж копринж и съ сребрьнъı бабкъı, окаченъı по него, бабъı-тъı топıать въ водж, та ръсять женъı-тъı, когато ся мжчять да родять, и имъ давать да пиıжть отъ водж-тж. — *Божıа ржчица,* раст. *Abutilon Avicennae,* просвурникъ. — *Богородична ржчица,* богородична трѣва, в. пó-горѣ 4-то знаменованıе.

Ржчúчка, *ум. ж.* отъ **ржчúца.**

Ржчúще, *с. ср. ув.* отъ **ржкá;** ручúща.

Ржчка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **ржкá.** Ржчица.

Отишьлъ на мечкы, дошьлъ си безъ ржчкы. 2) Направа, издадена часть на нѣчто, за коьхто го хващать; дрьжка, дрьжюлка, дрьжюло, дрьжюле, грездие, ржчица; **ру́чка, руко́ятка.** *Грьня безъ ржчкж като мжжь безъ женж.*

Ржчникъ, *с. м.* Грьня съ дрьжкж като поврьзло надъ устіе-то му; рукатка, ушатка, латвица, оватка, котленка.

Ржчница, *с. ж.* 1) Водяница за млеше брашно на ржцѣ; ржченица, ръшница. 2) Калана тржба цѣвь на врьха на духало до само то огнище.

Ржчници, *с. м. мн.* Игра ржченица. *Играъж на ржчници.*

Ржчный, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* отъ **ржка́.** Что ся кара, движи съ ржкж, что ся работи съ ржкж; **ручно́й.**

Ржчя́, *ум. ср.* отъ **ржка́.** Ржчка, ржчица, ржкыца.

Ржчюамь, *гл. д.* и *ср.* Поржчюамь, заржчюамь, наржчюамь. *Баща му мине помине и ржчюа поржчюа: расти ми, сыне, порасти като мене да станешь вакълъ овчюарь.*

> Татко й ржчиа поржчиа:
> Ка знае Анка ханжмка,
> Да не си мѣни вѣрж тж,
> Да не си губи имя-то. *Пѣс.*

Ржшь, *с. м.* Аржшь, водило, потяглица на кола; **ды́шло.**

Ряда́, *с. ж.* 1) Овощиа, шекеръ и другы сладкы нѣчта, что носять въ пошь на годеницж, когато иджть у неж съ годеника. 2) Крьпа за истрьиване ржцѣ-ты и лице-то; наржчникъ, прѣзржчникъ, просопъ, пешкиръ, обрусъ, убрусъ; **полоте́нце, отира́льникъ, утира́льникъ.**

Рядёжь, *с. м.* Нѣколко отдѣлны рядици въ коцака, събраны ведно.

Ряде́ние, *с. ср.* отъ **рядж́** и **рядж́ся.**

Ря́децъ, *ум. м.* отъ **рядъ.**

Ряди́ца, *с. ж.* Уплетена коса; пленикъ, пленица, плетеница, плетенка, плетица, плетка, плетушка, плитка, сплитка; **коса́, коси́чка, плетени́ца, плетешёкъ.**

Ряди́ца, *ум. ж.* отъ **ряда́.**

Ряди́чка, *ум. ж.* отъ **ряди́ца.**

Рядни́чина, *с. ж.* Всяка болесть, която дохожда отъ врѣмя на врѣмя и хваща мнозинж; рядушка, рядушчина, потечище, порядиа; **повальная болѣзнь, пова́лъ, повѣтріе, эпиде́мія.**

Рядно, *нар.* Рядовно. *Както е рядно,* както е рядъ-тъ, както му е рядъ-тъ.

Ря́дова недѣлиа. Рядовна недѣлиа.

Рядова́тъ шибо́й. Раст. *Matthiola annua,* шибой, виенъ шибой, четворенъ шибой, плъно менекше.

Рядо́вна недѣлиа. Втора-та недѣлиа прѣдъ сырницж, или третиа-та прѣди великы посты, въ коьхто ся яде нарядъ блажно; рядова недѣлиа, разчюшка недѣлиа, рушна недѣлиа; **сплошна́я, всеѣдная недѣля.** *Третиа-та недѣлиа прѣди великы посты ся казва рядова. Тогава ся мрьси и въ срѣдж и въ пятъкъ.*

Рядо́вникъ, *с. м.* Приносъ, жрьтва, приносиана за упокоение душж-тж на умрѣлъ рядовно всякой пятъкъ вечерь-тж и всякож сжбботж утрень-тж до четыредесятыиа день слѣдъ смрьть-тж му.

Рядо́вность, *с. ж.* Качество на рядовный.

Рядо́вный, — вьнъ и — венъ, вна, вно, *пр.* Что е на своиа рядъ, както го иска рядъ-тъ, както му е рядъ-тъ; что врьви, что отива, что е спорядъ законы-ты, спорядъ обычиаи-ты на едно мѣсто; **пра́вильный, поря́дочный, регуля́рный, аккура́тный.** —**вно,** *нар.* 1) Както му е рядъ-тъ, по законы-ты, по обычиаи-ты; рядно; **пра́вильно.** 2) Вынжгы, всякога, едностайно, все едно, едноманъ, непрѣкжснжто, безпрѣстайно, безпрѣстанно; **беспреста́нно, всегда́, постоя́нно.**

Ря́дома, *нар.* На всяко мѣсто, нарядъ, рядомь, навсякждѣ, навсждѣ, насжду, насждѣ, всжду, вскдѣ, сжду, сждѣ; **везде́, всю́ду, повсю́ду.** *Засакали іж отъ девять села рядома. Рядома ходж.*

Ря́домь и **ря́дъмь,** *нар.* 1) Въ единъ рядъ, на рядовы, нарядены, намѣстены въ рядъ; нарядъ; **ря́домъ.**

> Послушиахж Крджалии,
> Сѣднжхж рядомь по рядомь.
> Свалихж самуръ калпаци. *Пѣс.*

2) Кому кога дойде рядъ, по рядъ, единъ слѣдъ другъ, нарядъ; **по о́череди.** *Ржка му рядомь цалувать.*

> Мѣсили бѣлж погачж
> Турили жлътж жлътицж
> Рядомъ по залъгъ дѣлили,
> Боиани паднж жлътица,
> Тиа войвода ще да стане. *Пѣс.*

Рядомь си водж наливать. 3) Всичкы-ты, нарядъ безъ да прѣскачиа; **ря́домъ.** *Като захванж, рядомь всичкы-ты осѣче Рядомь прѣтрьсили;* **учини́ли пова́льный о́быскъ.**

> Чичо му сейменъ молiаше,
> Молiаше и още думаше:
> Рядомь по рядомь глядайте,
> Ако тръговчиа найдете,
> Мене ми сюргюнъ сторѣте,
> Женж ми робынж земѣте,
> Съсъ всичко тяжко имание
> И съсъ все мжжскы дѣчица. *Пѣс.*

Рядýда и рядýдка, *с. ж.* Крьстата памучна крьпа съ рясы на двѣ-тѣ странѣ.

Рядýшка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **рядъ.** Рядець; **ря́децъ, ря́дикъ.** *Двѣ рядушкы писмо.* 2) Рядничина, рядушчина, потечище, порядиця; **повáльная болѣзнь, повáлъ, повѣтріе, эпидéмія.**

Рядýшчина, *с. ж.* Рядушка въ 2-то знаменованіе.

Рядъ, ря́дове́, *с. м.* 1) Человѣци, нѣчта, наредени, турнѫти единъ до другъ по еднѫ правѫ чрьтѫ; **рядъ, строй.** *Ученици-ти излизать на рядовы.* 2) Шюрка, писмо, или друго нѣчто, что отива по еднѫ чрьтѫ; стрьха; **строкá.** *Два ряда писмо. Рядъ зелено, рядъ червено.* 3) Идение, врьвѣніе, ставание нѣчто едно по друго; врьволица; **рядъ.** *Рядъ убийства и кражбы.* 4) Законъ, обычяй, наряда, нарядба; **распоряжéніе, распоря́докъ, расположéніе.** *Както му е рядъ-тъ Тѫй му е рядъ-тъ. Така го иска рядъ-тъ.* 5) Наряда, нарядба, сговоръ, слога, рядовность въ нѣчто; **поря́докъ, аккурáтность.** *Тукъ нѣма рядъ. Въ таквѫ работѫ най много ся иска рядъ.* 6) Врѣмя, часъ, сгоденъ случай; **врéмя, порá, удóбный слýчай.** *Иде рядъ за жьтвѫ;* **настаётъ врéмя жáтвы.** *Всичко си иска ряда;* **на всё есть своё врéмя.** *Всяко нѣчто на ряда си;* **всякому дѣлу своя́ порá.** 7) Врѣмя-то да врьши нѣкой нѣчто; чрѣда, прѣтѣръ, поста, постъ, сѫра; **óчередь.** *Дошло е рядъ за васъ. Неинъ рядъ е да си налѣе водѫ. Той си изкара ряда;* **онъ отходи́лъ свою́ óчередь.** 8) Работение нѣчто отъ единыя му край до другыя; прѣтѣръ, постъ, поста, сѫра. *Изкара два ряда и ся умори. Остава ны още единъ рядъ да ожьнемъ нивѫ-тѫ.* 9) Плоска длъга и широка часть отъ нѣчто напластено; пластъ, ствъ; **пластъ, полосá, слой.** *Покрылъ го съ рядъ сламѫ, рядъ прьсть и найотгорѣ рядъ шюмѫ. Руда-та врьви на рядовы.* 10) Катъ на сградѫ; стропъ, стьпень; **эта́жъ, я́русъ.** *На горний рядъ;* **на вéрхнемъ этáжѣ.** 11) Женскый накытъ за главѫ; левчя, чело. — *Сторвамь, чинѭ рядъ нѣкому,* сторвамь му мѣсто, давамь му врѣмя да направи нѣчто. — *Безъ-рядъ: а)* Нѣмание рядъ, безрядица, безряднина, безрядность, неурядъ; **безпоря́дочно.** *б)* Безрядно, безприлично, неприлично, безпѫтно; **неприли́чно, непристóйно, неумѣстно.** — *Врядъ, нар* На всяко мѣсто, всякѫдѣ, всѫдѣ, навсѫдѣ, навсякѫдѣ, врядомь; **вездѣ, всю́ду.** — *Дóряда, нар.* Идущия пѫть, другъ пѫть, допѫти; **слѣдующій разъ, другóй разъ.** — *Нарядъ, нар. а)* На рядовы, въ единъ рядъ, наредени, намѣстени въ рядъ, рядомь; **ря́домъ.** *б)* Кому кога дойде рядъ, по рядъ, единъ слѣдъ другъ, рядомь; **по óчереди.** *в)* Рядома, рядомь, всичкы-ты; **ря́домъ.** — *Порядъ, нар.* Единъ слѣдъ другъ, нарядъ, рядомь, порядомь; **ря́домъ, по óчереди, по очерéдно.** — *Съ рядъ.* порядъ нарядъ, рядомь. — *Далъ Господь медъ, ала далъ и рядъ. Кой не е кметъ, за него нѣма рядъ. Безъ рядъ приказва, затова поразва. Залудо му трудъ, кога нѣма рядъ. Водяница меле съ рядъ. Всякой мре за ряда си. Скачя баба назадъ, напрѣдъ, а работа-та врьви на свой рядъ.*

Рядѫ, и́шь,—ди́лъ, *гл. д.* 1) Турямь, кладѫ нѣчто нарядъ, едно подырь друго, едно до друго; наряждамь, наклаждамь; **раставля́ть, раскла́дывать ряда́ми, выводи́ть въ рядъ, стрóить въ ряды́, располагáть, обстáвливать, обставля́ть.** *Рядимъ столовы по двора за гостие-то. Отишлъ да ряди дѣца-та. Не може аскеръ да ряди.* 2) Разбрькано, бъзъ рядъ нѣчто оправямь; наряждамь, суряждамь, уряждамь, прибирамь, рѫздигамь, натъкмявамь, скѫтвамь, начинвамь; **приводи́ть въ поря́докъ, убирáть.** *Рядѫ книгы-ты, възглавници-ты, че бяхѫ разврьлены.* 3) Правѭ, карамь, спохождамь всичкы-ты нарядъ; изряждамь; **обходи́ть по óчереди.** *Като тръгне, ряди нарядъ.* 4) Гласѫ, тъкмѭ, снобѭ, нагаждамь, наряждамь, нагласявамь да стане нѣчто; **устрáивать, обдѣлывать, клеи́ть, лáдить, налáживать, облáживать.** *Рядимъ да идемъ на разходкѫ.* 5) Чинѭ, врьшѭ, врьтѫ, глядамь, разправямь, оправямь, наряждамь, повелямь; **вести́, вѣдать, управля́ть, распоряжáть, располагáть, ухáживать.** *Рядѫ кѫщѫ,* врьтѫ ѭ. *Пó-старъ да ряди, пó-младъ да слуша.* 6) Кытѫ, кычѭ, труфѭ, наряждамь; **наряжáть, убирáть, украшáть.** *Кыткы бере, главѫ ряди. Ага Петканѫ рядяхѫ, Милушя прѣмѣнувахѫ.* 7) Кога плачѭ на умрѣлъ, надъ него или надъ гроба му, изказвамь добринѫ-ты му, разказвамь живота му; наряждамь нарячямь, выкамь, тѫжѭ, припѣвамь; **причитáть.** 8) Учѭ, нарѫчямь, зарѫчямь, порѫчямь, наряждамь, повелямь; **учи́ть, наставля́ть, поручáть, накáзывать.** *Царь-тъ хванѫ еднѫ бабѫ и ѭ рядяше: ты щешь глядашь мое-то дѣтя и надворъ нѣма да излазите.* —**дѫся,** 1) *гл. възвр.* Влизамь въ ряда; наряждамся, пзбарабарявамся; **стать ря́домъ.** 2) Кы-

тжся, кычжся, труфжся, наряждамся; **убира́ться, наряжа́ться, украша́ться.** 3) *гл. вз.* Отивамы единъ слѣдъ другъ да врьшимъ нѣчто; изряждамъся; **чередова́ться, перечере́доваться, перебыва́ть.** 4) *гл. стр.* Бывамь ряденъ.

Ряса́, *с. ж.* 1) Въ цвѣтъ-тъ на растениія тьничкы влакънца съ плодотворнъій прашець на тѣхъ, *Stamen;* **ты́чка, тычи́нка.** *Липовый цвѣтъ е добръ, кога ся бере прѣди да му окапе ряса-та.* 2) Цвѣтъ тъ на лозж и на нѣкои другы растениія прѣди да земжть да врьзвать. 3) Брада, коса, свила на царевицж и на другы нѣкои растениія. *Рясы на царевицж,* брада на царевицж.

И ходай си во горж зеленж,
Та найди си рясж костеновж,
И найди си гламнык обгоренж,
Да напишешь вѣждъі и мустакы. *Пѣс.*

4) Въ краища-та на платъ, на дрѣхж, на крьпж висулкы, кыткы, пискюлы отъ конци, отъ нищкы; ряснa, рясулка, висулка; **мохо́ръ, мохры́.** *Ширитъ съ рясы;* **бахрома́.** 5) Тьнкы малкы влакна като мъхъ отгорѣ на платъ; рошиа, хавъ; **во́рса.** 6) Наведени, увиснжли клоние на елж. 7) Една трѣва въ Охридско езеро.

Рясáрка, *с. ж.* Птица *Tetrao bonasia,* глуха кокошка, лѣщарка, парла, тетерка; **ря́бчикъ.**

Рясáтка, *с. ж.* Растение нѣкакво.

Рясáчка, *с. ж.* Горниа шаячна дрѣха, безъ ржкавы, разна длъжинж, сь намѣтало по краища-та съ рясы, увиснжло надъ гръба, служи и за качюлкж кога вали или вѣе.

Тяжкж мя глобж глобихж:
Црьнж рясачкж Ꙗнинскж,
Со дванадесять ширитъі,
Со тринадесять петлици. *Пѣс.*

Ряси́ца, *ум. ж.* отъ **ряса́.**

Ряснá, *с. ж.* 1) Ряса въ 4-то знаменование. *Рясны на поясъ.* 2) Рясы отъ тьнкы рѣмычкы, които окачять на очи-ты на воловы, на бъиволы, за да гы бранять отъ мухы.

Ряснáтый, тъ, та, то, *пр.* Что има рясы, ряснъі; **ряснъій.**

Ряснѝца и ряснѝчка, *ум. ж.* отъ **ряснá.** *Ряснichка на кованъ герданъ,* висулчица, трепка.

Ря́снъій, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Что има рясы, что е съ ряснъі: ряснатъій. *Рясенъ вѣнець,* сребьренъ накытъ лжкатникъ съ ряснъі по него.

Рясу́лка, *с. ж.* Ряса въ 4-то знаменование.

Рясу́лиава бъ́илка. Раст. *Achillea millefolium,* бубничя, врабчино цвѣтие, гжскына трѣва, еневичка, качино цвѣтие, мѣсечниакъ, посѣкливчя, посѣчка трѣва, раванець, равнежь, равнець, рисниава трѣва, сѣчена трѣва, сѣчено бъилие, спорежь, хайдучка трѣва; **тысячели́стникъ, гуля́вица, гречи́на.**

Рясж́, и́шь,—си́лъ, *гл. ср.* За растение: пущамь рясы, напъпвамь, цьвнувамь.

Ꙗ щж да ся отбыж,
Ново сьмь лозе посадилъ,
Да видж рясило ли е,
Рясило, рожбж родило? *Пѣс.*

Ря́хвамся и ря́хнувамся (да ся ря́хнж), *гл. об.* Събариамся, катуриамся, рухамся, падамь; **пропада́ть.** *Всичкы-ты надѣжды на Грьци-ты ся ряхнжхж невъзвратно въ Черно и Бѣло море.*

Ря́хнж (да ся), ешь,—нжлся, *гл. свр.* отъ **ря́хвамся.**

С. с. *с.*

С. Деветнадесято слово, деветнадесята буква въ Бьлгарскж-тж азбукж, наричiано *слово;* по старото начрьтание **с**, а по ново-то **с**, и ржкописно *с.*

***Саадѐ,** *пр. неизм.* и *нар. Т.* Саде.

***Саала́мъ,** *Т.* 1) *Пр неизм.* Здравъ. *Саааламъ работж,* здрава работа, нечурукъ. 2) *нар.* Здраво, наздраво, навѣрно; **навѣрно.**

***Саа́чь,** *с. м. Т.* Сачь, колелатъ изпжкнжлъ захлупакъ, съ който захлупять подницж, кога ся пече въ нея нѣчто; врьшникъ.

***Саба́тъ,** *с. м. Т.* Собатъ, събрание. *Да е честитъ сабатъ!*

***Саба́хле и саба́хлень,** *Т.* 1) *с. ср.* и *ж.* Зарань, утро, утрена, сутрена, сутрень; **у́тро.** *Сабахлень-та бяше студена.* 2) *нар.* Утрено врѣмя, сутренж, сутрень, отсутра, утромь зарань; **у́тромъ.** *Сабахлень не ми си юде. Какво си станжлъ сабахле толкова рано? — На сабахлень-тж,* на другыя день утрень-тж, на зарань-тж; взорѣ; **за́втра у́тромъ.** *На сабахлень-*

тж дошьлъ и видѣлъ, че го нѣма. Кога станяхмы сабахлень-тж, врѣмя-то ся развалило.

Сáбица, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **сáбıа.** Саблица. 2) *Сабицы:* двѣ отвѣсны правы плоскы дрьвета въ набрьдила, вглавены въ долнище-то, прокараны прѣзъ горнище-то и приврьзаны съ горнıя край о прѣпрѣченъ на корунъ-тѫ пржтъ. 3) Двѣ ıакы дрьвета на селскж вратницж за да стягать вратнила-та. 4) Рыба *Pelecus cultratus;* **чехóнь, чехóня, сáбля.**

Сáблица, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **сáблıа.** Сабица; **сáбелька.** 2) *Саблици:* въ крайща-та на литры два пó дебелы и плоскы жегла, затврьдены съ клиновы, за да стягать литрища-та; понѣйдѣ турıать и четыре такывы жеглы, по два въ край; кордила, спетязи.

Сáбличка, *ум. ж.* отъ **сáблица.**

Сáблıа, *с. ж.* Сабıа. *Поклоненж главж сабля не сѣче;* **повинную гóлову и мечъ не сѣчётъ.** *На голъ мѣхъ сабля не мжва.*

***Сабуръ,** *с. м. Т.* Трьпѣнıе. *Стори си сабуръ,* потрьпи, почıакай, не ся притѣснıавай, не ся мжчи.

***Сáбıа,** *с. ж.* Длъгъ ножь, извитъ, отъ еднжтж странж остъръ, носися окаченъ да виси на бедро-то; саблıа, калжчка, калжчь, кжлжчь; **сáбля.** *Сабıа-та му сѣче и налѣво и надѣсно,* може му ся и тъй и инакъ. *На войнж ся сабıа на заемъ не дава. Отъ плѣнаво желѣзо добра сабıа не става. Извади сабж ръждивж, уплаши бабж страхливж.*

Сáва, им. соб. мжжско. *Какъвто Сава, таквасъ му и слава.*

***Сáвана,** *с. ж.* и **саванъ,** *с. м. Гр.* Бѣло платно, съ което обвивать мрьтвець; бѣла дрѣха, съ кожто обличıать мрьтвець; **сáванъ.** *Болному саванъ-тъ още е ексикъ,* готовъ е за умиранıе, скоро ще мре.

Сáвичкый, чка, чко, *пр. Савичкый поıасъ,* въ пѣсень:

Прѣмѣнися гюзелъ Тодора
Тенкж ленинж кошулж,
Сосъ моралнж сагиж,
Запаса поıасъ савичкый,
Та отиде на хоро-то. *Пѣс.*

***Сáвчя,** *с. ср. Т.* Сждъ за вино.

***Сагиıа,** *с. м. Гр.* Бѣла горнıа женска дрѣха, кожто едно врѣмя сж носилы момы и невѣсты; саıа.

Сѣднжла Стойна, сѣднжла,
Да шие Стойна, да крои
На Стоıа тенкж кошюлж,
За себе бѣлж сагиж. *Пѣс.*

Да не си сбрькать кондуры,
Кондуры, бѣли чорапы
И бѣлы вишны сагии. *Пѣс.*

Сагмалджийскый, ска, ско, *пр.* отъ **сагмалджиıа.** Сегмалджийскый.

***Сагмалджиıа,** *с. м. Т.* Който има, който пася овця сагмалъ; сегмалджиıа, подойничарь.

Хвала Боже, сагмалджиıа,
Като стоıа на Перина,
Плати ли си трѣвнинж-тж,
Трѣвнинж-тж, отлаака? *Пѣс.*

Сагмáлець, *ум. м.* отъ **сагмáлъ.** Сегмалець.

Сагмали́ца, *с. ж.* Овца сегмалъ; сегмалица, подойница, мльзница.

Мое стадо нѣма броıа,
Нѣма броıа, нѣма краıа:
Что е листıе у горж-тж,
Толко ми сж сагмалици,
Что е пѣсокъ у море-то,
Толко ми сж шилежинка. *Пѣс.*

***Сагмáлъ,** *с. м. Т.* Стадо овця, на които агнета та сж закланы или отлжчены, та овця-ты ся доять; сегмалъ, подойници, мльзници.

Садáлка, *с ж.* Сѣдалка, сѣдѣло, гнѣздо; **гнѣздó.**

Садáчка, *с. ж.* Коıато сади нѣчто; **сажáльщица.**

Садáчь, *с. м.* Който сади нѣчто; **сажáльщикъ.**

***Садé,** *пр. неизм.* и *нар. Т.* Само, салъ; **тóлько.** *Ιаде саде хлѣбъ. Саде тыıа пары ми останжхж. Саде вода сьмь. Саде сега го направи, другъ пжть нѣма тя накарвамъ. Да го знаешь саде ты и махалджиıа-тъ. Саде той да знае и всичко-то село.*

Садéнıе, *с. ср.* отъ **саджˊ.**

Садéфець, *ум. м.* и **садéфчя,** *ум. ср.* отъ **садéфъ.**

Садéфчя, *с. ср.* Растенıе садефъ.

***Садéфъ,** *с. м. Т.* Седефъ: 1) Бѣла, лъскава черупкж на нѣкои миды; **перламу́тъ.** 2) Раст. *Ruta graveolens,* садефчя; **ру́та садóвая.**

Садéфянъıй, нъ, на, но, *пр.* Направеный отъ садефъ.

Сáдець, *ум. м* отъ **садъ.**

***Сáджакъ,** *с. м. Т.* Перустиıа, пирустиıа, пирусъ; **тренóжникъ, тагáнъ.**

Сáди́во, *с. ср.* 1) Нѣчто насадено за ıаденıе; зеленчюкъ. 2) Нѣчто за саденıе. 3) Бахчиıа, бостанъ, градина. *Тамо да насадишь единъ бостанъ: лубеници, краставици, съ всıакакво садиво, и что промине човѣкъ, все да го повикашь на колыбж-тж си и да го нагостишь отъ садиво-то. Ты, като си тукашень, знаешь, кждѣ има садива, заведи мя, да ся понаıадемъ.*

Сади́лка, *с. ж.* и
Сади́ло, *с ср.* Сѣчиво, съ което правять дупкы въ земья-тѫ за да садять лозе, тютюнъ и пр.; чiапарешка; **лу́нникъ.**
Сади́лце, *ум. ср.* и **сади́лчица,** *ум ж.* отъ **сади́ло** и **сади́лка.**
Са́дина, *с. ж.* 1) Садъ, садище. 2) Отборъ трѣва, что дава най-хубаво сѣно; сѣяна трѣва 3) Кѫръ-тъ, поле-то покрай село, дѣто изкарвать добытъкъ на пашѭ 4) Растение нѣкакво.
Са́динакъ, *с. м.* Мѣсто, на което трѣва-та е садина.
Са́диновый, въ, ва, во, *пр* отъ **са́дина.** *Садиново сѣно.*

Леле коню, мой поклоню,
Зачто цвилишь, зачто тропашь?
За тебе е ситно сѣно,
Ситно сѣно садиново *Пѣс.*

Сади́ще, *с. ср.* Садина, садъ. *Полинскы-ты садища.*
Са́дно, *с. ср* Рана на добытъкъ, на тѣло отъ ожюлено, отъ одрьгнѫто, отъ самаръ, отъ юларъ или отъ друго нѣчто: **садно́, на́чёсъ, подпа́рина** *Прьво види ми садна-ва. послѣ прашмай мя, рекло магаря-то Разтворувалися садна много по гръба отъ добытъка. Много ще тяжи на магаря-то и садна щешь му отворишь*
Са́дносамь, *гл. свр* отъ **са́дносвамь.** Да одрьгнѫ, да охлузѫ, да ожюлѭ, да и ранѭ; **оса́днить, сса́днить, начеса́ть.**—**санъый,** *прич. стр.* Одрьгнѫтый, ожюленый, охлузаный.
Са́дносвамь и **са́дносувамь** (да **са́дносамь**), *гл. д* Направямь ранѫ садно на нѣчто; одрьгвамь, охлузвамь, ожюлвамь; **са́днить, начёсывать, обдира́ть, натира́ть.** *Садноса ми магаря-то.* —**ся,** 1) *гл. възвр.* Ожюлвамся, одрьгвамся нѣйдѣ, та ми става садно. 2) *гл. стр.* Бывамь садносанъ.
Садно́сванiе и **садно́суванiе,** *с. ср.* отъ **садно́свамь.**
Садо́вниa, *с. ж.* в. **сѫдо́вниa.**
***Садраза́нъ** и **садраза́мнинъ,** *с. м. Т.* Названiе на прьвый министръ въ Турцiѭ; великъ везиръ.
Садъ, *с. м.* 1) Нѣчто ново, скоро насадено като лозе, черници и проч.; садина, садище; **планта́цiя.** *Садъ лозе,* новонасадено лозе, фиде. *Имамь садъ, та отидохъ да го наглядамь.* 2) Дрьво-то, прѫтчка-та, храсть-тъ на нѣкои растенiя. *Садъ-тъ на гюла приличiа на трънь.*

Садъ садила малка мома,
Садъ садила жьлтѫ ружѫ,
Жьлтѫ ружѫ, ранъ босилякъ *Пѣс.*

Саджь, ишь,—**ди́лъ,** *гл. д.* 1) Турiамь, заравiамь нѣчто сѣмя, дрьво, цвѣтiе въ земья-тѫ да расте; посаждамь, насаждамь, посѣйвамь; **сажа́ть, сади́ть.** *Садж цвѣтiе, лозе.* 2) За кокошкѫ: турiамь яйца въ пологъ, та да лѣжи клопушка-та възъ тѣхъ да гы излупи; насаждамь; **сажа́ть куръ.** 3) Разтилямь, разврьгамь снопе по гумно, по харманъ за да ся врьшѫть; насаждамь. *Садж харманъ.* — **джея,** *гл. стр.* Бывамь саденъ; **сажа́ться.**
Са́жбы, *с. ж. мн.* Сребрьны накыти на грьды.
Са́ждёвый, въ, ва, во, *пр.* Что има саждыi, что е покрыть, умацанъ съ сажды, что е направенъ отъ сажды.
Са́ждици и **са́ждичкы,** *ум. ж.* отъ **са́жды.**
Са́жды, *с. ж. мн.* Черно тьнко вещество, что ся олѣпiа на нѣчто отъ пушiакъ, отъ дымъ; **са́жа, ко́поть.** *Коминъ-тъ ся е наплъннилъ съ сажды, та пуши. Навѣсило ся грозде, ни ся яде, ни ся пие.* Гат. — Сажды.
Са́женъ, са́жени и **са́жни,** *с. м.* Сѫженъ.
Саза́нецъ, *ум. м.* и **саза́нчя,** *ум. ср.* отъ **саза́нъ**
Саза́нъ, *с. м.* Рыба *Cyprinus,* крапъ, шаранъ; **ка́рпъ, саза́нъ.**
Са́здо, им соб. мѫжско.
Са́зецъ, *ум. м.* отъ **сазъ.**
***Сазлѫ́къ,** *с. м Т.* Мѣсто обрасло съ сазъ.
***Сазъ,** *с. м. Т.* Раст. *Typha latifolia,* калугери, кошюды, рогозъ, мякашь, мякышь, папуракъ, папуръ, рогозъ, топузка, топузъ, чикуть, шамакъ, шаваръ; **па́лочникъ широколи́стный, рого́зъ.**
Сай, *нар.* Тѫй, така, сака.
Сайби́йка, *с. ж.* Домакыня, стопанка, чорбаджийка, зейка; **хозя́йка.**
Сайби́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **сайбиiа.** Домакынскый; **хозя́йскiй.** *Сайбийско око конiе-ты гои.* —**скы,** *нар.* Като сайбиiа: домакынскы; **хозя́йски.**
***Сайби́iа,** *с. м. Т.* Домакынь, стопанъ, станининъ, чорбаджиiа, зейко; **хозя́инъ.** *Конь познава сайбиiа си. Скытася като кучя безъ сайбиiа. Пѣсня сайбиiа нѣма Сайбиiа не пыта магаря-то, кога да го товари.*
Сайва́нтецъ, *ум м.* и **сайва́нтчя,** *ум. ср* отъ **сайва́нтъ.**
***Сайва́нтъ,** *с. м. Т.* Заклонъ, подслонъ, слонъ, спустница, сушина, саiа; **навѣ́съ, ови́нъ, наме́тъ.**
***Сайги́iа,** *с. ж Т.* Почеть, почетъ, почитъ, почитанiе, причетъ, почтенiе, тачене; **по́четъ, по́честь, почте́нiе.** *Нѣмамь за парѫ сайгиiѫ,* никой не мя почита.
***Сайди́свамь** и **сайди́сувамь** (да **сайди́-**

шиж), гл. д. Т. Правж нѣкому честь, почеть, икрамъ, имамь му сайгнж-тж; зачитамь, почитамь, послагамь, тачж; оказывать почтéніе, чтúть, почитáть, уважáть. —ися, гл. возвр. и стр. Зачитамся, почитамся, послагамся, тачжся; имѣть почтéніе, чтúться, уважáться.

Сайди́сванѥ и сайди́суванѥ, с. ср. отъ сайди́свамь.

Сайди́шиж, ешь, —ди́салъ, гл. свр. отъ сайди́свамь. Да зачетж, да почетж, да послóжж, да потачж. —ди́санъый, прич. стр.

Сайно, им. соб. мжжско.

Сайца и сайчка, ум. ж. отъ саѝ.

Сайшь, с. м. Гвоздейчя, пирончя.

*Сайѩ, с. м. Т. Человѣкъ нарочно пратенъ нѣйдѣ съ писмо или за друго нѣчто; улака; ходóкъ, погóнщикъ, гонéцъ.

Сака́, нар. Така, тжй, сай; такъ.

*Сака́, с. ж. Т. 1) Мѣхове за носенѥ съ конѥ водж. 2) Единъ товаръ, два мѣха вода. *Докарай ны двѣ сакы водж.*

Сакави́ца, с. ж. Брадва, сѣкыра, балтиа, топоръ; топóръ.

Сакаджийскъый, ска, ско, пр. отъ сакаджи́ѩ. *Сакаджийскъый конь.*

*Сакаджи́ѩ, с. м. Т. Който кара съ сакж водж; водовóзъ.

*Са́камь, гл. д. 1) Искамь, ищж, рачж, хочж, щж, волж; хотѣть, трéбовать. *Сака да ѭде. Не сака да стане така.* 2) Искамь, ищж, просж; просúть. *Сака милостынж. Колко сакашь тжж кравж?* 3) Пристаѭмь, имамь волж, искамь, ищж, рачж, хочж, щж; хотѣть. *Сакашь ли да дойдешь съ мене? — Не сакамь.* 4) Трьсж, тражж, дырж, барамь, брькамь, паламь, тѣрамь, биркамь, срькамь, бродж; искáть. *Тръгнжлъ сьмь, бабо, да сакамь навамо.* —ися, гл. стр. Бывамь саканъ; искамся. — Са́ка ми ся, гл. безл. Иска ми ся, ище ми ся, ще ми ся; мнѣ хóчется. — Са́канъый, прич. стр. Исканъый. — *Който сборува, каквото сака, той слуша, каквото не сака. Дали Марку двѣ, онъ сака три. Ѩжь, Пено, сирене, че си овчарѭ сакала. Ако му дадешь поклупкж-тж, ще ти сака гръня-то. Грънчярь-тъ, дѣто сака, тамъ турѭ дрьжкж-тж. Дома си правишь, каквото сакашь. Сакалъ да забие единъ гвоздь, та заптисалъ всж-тж кжщж. Сакать, не сакать, ще го протакать*

Са́камь, гл. ср. Сѣкамь, мыслж, струва ми ся, чини ми ся; дýмать, предполагáть, некáть, смекáть, мерéкать.

Зора ся е зазорила,
Не бѣ зора като зорж,
Ѣми бяше ѩсна звѣзда,
Ѩсна звѣзда керванка-та;
Мома сака, сьвнжло е,
Та отиде ленъ да бере. *Пѣс.*

Са́канѥ, с. ср. отъ са́камь. Сакачка.

Сака́ръ, ра, ро, пр. Что има бѣлы бѣлѣзы по козинж-тж си; брѣзъый. *Сакари биволи.*

Сака́тичкъый, —чькъ, чка, чко, пр. смякч. отъ сака́тъый.

*Сакатлжкъ, с. м. Т. Качество на сакатъый.

Сака́тни́къ, с. м. Сакатъ, хромъ, чкулявъ человѣкъ; калѣка.

Ты ся молж, младо ты пжтничя,
Подари ми мене сакатника,
Сакатника, мене темничярiа,
Сьмь безъ очи и сьмь безъ ржчички! *Пѣс.*

Сака́тни́ца, с. ж. Саката, хрома, чкулява жена, мома; калѣка.

Сака́тни́чя, с. ср. Сакато, хромо, чкуляво дѣтя.

Добыли си мжжско дѣтя
И оно е сакатничя:
Хемъ безъ ржкж, хемъ безъ ногж,
Хемъ безъ тънкж половинж,
Хемъ безъ дѣсно црьно око. *Пѣс.*

*Сака́тъый, тъ, та, то, пр. Т. 1) За человѣкъ, за животно: Който има ѩ ржцѣ, ѩ крака, ѩ очи нѣчто поврѣденъı; хромъый, чкулявъый, кйопавъый; увѣчный, изувѣченный, изуродованный, хромóй, калѣка. 2) Счюпенъый, ощрьбенъый, ненаправенъый спорядъ формж-тж, спорядъ калжпа. *Саката дрѣха.* 3) Ненаправенъый както трѣбва, неизврьшенъый добрѣ, осакатенъый. *Саката работа.*

Са́качка, с. ж. Саканѥ, исканѥ.

Са́квъый, сакѣвъ, саква́, сакво́, мѣстоим. Такъвъ; такóй.

Са́керица, с. ж. Птица *Garrulus glandarius,* дери-гжзица, осойка, усойка, сойка, сока, сокерица, ширка; сóя, рóнжа.

*Са́кма, с. ж. Горниѩ дрѣха да пази отъ дъждъ и отъ лоше врѣмя; кабанина, кабаница, гунтешь, чепкенъ, пжнджѭкъ, ѩпжнджѭкъ, ѩгмурлукъ; плащь, епанчá.

Сакси́йка, ум. ж. и сакси́йчя, ум. ср отъ сакси́ѩ.

*Сакси́ѩ, с. ж. Т. Прьстянъ сждъ, въ който садять цвѣтѥ; црѣпчя, черепъ, чирепъ; цвѣтни́къ.

Саку́лица и саку́лка, ум. ж. и саку́лчя, ум. ср. отъ саку́лѩ.

*Са́кулъ, с. м. и саку́лѩ, с. ж. Гр. Голѣмъ човалъ, врѣтище, врѣчѩ, врѣка, врѣща, мутавецъ, платникъ, торба, аралъ, араръ; мѣшёкъ, куль, врéтище, верéтище. *Правъ като вжже у сакулъ. Оправился като вжже въ сакулъ. Изпразднн сакулъ,*

докачи коматъ. Праздна сакулю бие Циганкж-тж, а не Циганина.

*Сакъ, сáци, *с. м. Т.* Мрѣжю на два пржта за ловение рыбж; **сакъ.** *Ловьж рыба съ сакъ.*

Сакѣвъ, сакáва, сакóва, *мѣстоим.* Саквый, такъвъ; **такóй.** *Ами мень кому оставяшь сакова младо зелено?*

Сакъ́ица и сакъ́ичка, *ум. ж.* отъ **сакá.**

***Сакжзъ,** *с. м. Т.* Гвачка, дьвка; **мастíка (смолá).**

***Сакжнъ,** *междом. Т.* Пазися, внимавай! *Сакжнъ да не си направилъ тжкъ глупость!*

***Салавáтъ,** *с. м.* Неразбориа, глъчь, гюрюлтиа. *Дигналося страшенъ салаватъ, сбралася цѣла-та сватба да гляда.*

***Салавóръ и салахóръ,** *с. м.* Хора карани вкупъ на меджиж.

***Саламýра,** *с. ж* Вода съ разтопенж въ нея соль за обсолявание нѣчто; соломура, прѣсолъ, разсолъ; **разсóлъ.**

Саламýрица и саламýрка, *ум. ж.* отъ **саламýра.**

***Саландáръ** *с. м. Гр.* Сарандаръ.

***Сáлата,** *с. ж Т.* 1) Зеленчюкъ или друго нѣчто нарѣзано, посолено и полѣно съ оцетъ и зехтинъ да се яде за разядкж съ друго ястие; комбосъ; **салáтъ.** 2) Раст. *Lactuca sativa,* брьдоквы, марулю; **латýкъ, салáтъ.** 2) Раст. *Taraxacum officinale,* борець, глушило, глушина, глухарчя, горець, горчивичь, капикосъ, конско цвѣтие, келявчя, магарешка млѣчка, павунко, падикосъ, пикрариди, радика, ушёлка; **одувáнчикъ, попóво гумéнцо, хасúмъ, львúный зубъ.**

Сáлатица, *ум. ж.* отъ **сáлата.**

Салахóръ, *с. м.* Салаворъ. *Изкара гы салахоръ да му работять.*

> Той си салахоръ изкара,
> Та си пжтища правяхж. *Пѣс.*

Салáшець, *ум. м.* и **салáшчя,** *ум. ср.* отъ **салáшъ.**

***Салáшъ,** *с. м. Т.* Колыба отъ дъскы; **балагáнъ, шалáшъ.**

***Салгжнъ,** *с. м. Т.* 1) Потечище, порядия, рядничина, рядушка, рядушчина; **повáльная болѣзнь, повáлъ, повѣтріе, эпидéмія.** *Има, ходи салгжнъ. Това е отъ салгжнъ-тъ.* 2) Ходение чясто по въпъ; болесть дрисня, бѣгавица, цьцъръ, сюрмекъ; **понóсъ, мытъ.**

***Салджúя,** *с. м. Т.* Който има, който кара салъ; **плáвщикъ.**

***Салдúсвамь и салдúсувамь** (да салдúшкж), *гл. ср. Т.* Спущамся, налитамь на нѣчто.

Салдúсвание и салдúсувание, *с. ср.* отъ **салдúсвамь.**

Салдúшкж, ешь,—дúсалъ, *гл. сср.* отъ **салдúсвамь.**

Салéпець, *ум. м.* отъ **салéпъ.** Малко салепъ.

Салепчúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **салепчúя.**

***Салепчúя,** *с. м. Т.* Който продава салепъ.

Салéпчя, *с. ср.* Растение салепъ.

***Салéпъ,** *с. м. Т.* 1) Раст. *Orchis,* гороцвѣтъ, ливадарничя, ливадарь, перунига, пиронига, салепчя, тжжюкъ; **салéпъ, кокýшкины слёзкы, кисéльный кóрень, ятрышникъ.** 2) Питие, направено отъ кореню на това растение.

Салúмъ, *с. м* Селимъ, растение русалия.

Сáлистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много сало; тлъстый. *Салистъ коремъ.*

***Салúтра,** *с. ж.* Селитра, силитра.

Салкжмець, *ум. м.* и **салкжмчя,** *ум. ср.* отъ **салкжмъ.** *Жлъто салкжмчя.* 1) Раст. *Cassia Senna,* селемики; **кáссія.** 2) Раст. *Cytisus Laburnum;* **ракúтникъ.**

***Салкжмъ,** *с. м. Т.* 1) Гроздакъ, гроздъ, кычюръ, пжшка, чепка; **кисть ягодъ, гроздъ, гревнъ.** *Дай ми единъ салкжмъ грозде.* 2) Раст. *Robinia pseudacacia,* багремъ, **бѣлъ лилякъ, бѣло цвѣтие, бѣлъ трьнъ, кралчице, кралчя, люлякъ, солунскый трьнъ, френскый трьнъ; бѣлая акáція.**

***Салладúсвамь** (да салладúшкж), *гл. д. Т.* *Салладисвамъ каукъ,* клатж нѣкому главж, кимамь му за всичко, казвамь му, че е така, ободрювамь го; **дáкать, тáкать.**

***Салмá,** 1) *с. об.* Лудетина, нѣмирникъ, пакостникъ, обѣсникъ, обѣшникъ, вжжникъ; **повѣса, кудéсникъ, куролéсъ, куролéсникъ, гомозá, непосúдень.** 2) *нар.* Свободно. *Пущи добытъка салма на день Благовѣць по поле-то и хичь не бери гайле.*

Салмýвамь, *гл. ср.* Не мирувамь, бѣснѣж, бѣсувамь, брьлѣж, врьлувамь, лудувамь, паскачямь, разлавамь, салмѣж; **шалúть, куролéсить, повѣсничать.**

Салмýвание, *с. ср.* отъ **салмýвамь.** Салмѣяние.

Салмѣж, ешь,—мѣялъ, *гл. ср.* Салмувамь.

Салмѣяние, *с. ср.* отъ **салмѣж.** Салмувание.

***Салнамé,** *с ср. Т.* Книга, таблица съ днитѣ, съ праздници-ты за цѣлж годинж и съ разны бѣлѣжкы за тѣхъ; календаръ; **календáрь, мѣсяцословъ.**

Сáло, *с. ср.* 1) Мазь, мазнина, тлъстина лой; **сáло, жиръ, вóрвань.** *Не щяло куча сало, па ся облизало.* 2) На тыквж, на пипонъ и на другы подобны плодовы мяка-та часть, въ коячто лежять сѣмкы-ты

***Салтанáрка,** *с. ж.* Чохяна или шаячна кжса до поиса горнія дрѣха, подплатена съ кожи; кусо, скуртейка. *Одралъ лисицж-тж да си капладише салтамаркж-тж.*

Салтанáрчица, *ум. ж.* и **салтанáрчя,** *ум. ср.* отъ **салтанáрка.**

Салтанáтецъ, *ум. м.* отъ **салтанáтъ.**

***Салтанатлúіа,** *Т.* 1) *пр. неизм.* Что е направенъ съ много богатство; богатъ, скжпъ, хубавъ; **великолѣпный, величественный, дорогóй, пышный, роскóшный.** *Салтанатлиіа дрѣха.* 2) *нар.* На богатъ начинъ; богато, болярскы, чорбаджискы; **богáто, великолѣпно, пышно, роскóшно.**

***Салтанáтъ,** *с. м. Т.* Скжпъ накытъ на нѣчто; богатство; **великолѣпіе, рóскошь, пышность.** *Станж съ голѣмъ салтанатъ,* съ голѣмо богатство, станж величествено. *Продавамъ салтанатъ,* обличамся съ скжпы дрѣхы да мя видять хора-та.

***Салтáръ,** *с. м. Т.* вм. **сантаръ.** Мѣдянъ, тучянъ сждъ.

> Ми излова рыбж златокрылж,
> Іж изгуши со фрьшко-но ножя,
> Іж изпече на стребренж скаржа,
> Ми іж кладе во жлътый-нъ салтаръ,
> Іж извади прѣдъ чеснего кума. *Пѣс.*

***Салтъ,** *нар. Т.* Салъ, саде, само; **тóлько.** *Салтъ аминъ не е молба,* или: *салтъ аминъ не спасява. Салтъ отъ аминъ дяволъ-тъ не бѣга. Салтъ то не бяше мя лаяло, и то мя залаіа.*

***Сáлхана,** *с. ж. Т.* Мѣсто, ограда, дѣто колять добытъкъ; касапница; **бóйня, скотобóйня.**

Сáлханица и **сáлханичка,** *ум. ж.* отъ **сáлхана.**

***Сáлца,** *с. ж.* Чорбица, сочиво отъ нѣчто печено, пръжено.

Сáлце, *ум. ср.* отъ **сáло.** Малко сало, мазчица, лоецъ. *Чуму ти е прася?—Ке си стопамъ салце. — Чуму ти е салце? — Да си мѣсамъ мазничя.*

Сáлчё, им. соб. мжжско.

***Салъ, сáлове,** *с. м. Т.* 1) Гряды, баскыи, дъскы нарядены и скованы еднж възъ другж и спустнжты въ рѣкж да гы занесе тіа нѣйдѣ; **плотъ, гóнка.** 2) Ладиіа, каикъ, что плава само по течение-то на рѣкж; невратъ; **парóмъ.** 3) Плоскодънна ладиіа, съ коіжто прѣкарвать нѣйдѣ нѣчто прѣзъ рѣкж; **парóмъ.**

***Салъ,** *нар. Т.* **Салтъ.** *Салъ ты да знаешь и цѣло-то село.*

Санáкытка, *с. ж.* 1) Раст. *Aconitum napellus;* **борéцъ, волкобóй, лютя́къ, лютикъ голубóй, борщéвникъ.** 2) Раст. *Erythraea (Chironia) Centaurium,* басма, жлъчка, злъчка, кытчица, тряска, трязкавичя **золототысячникъ, краснянка.**

Сама́нда, Самáндра и **Самасадýра,** им. соб. мжжско въ пѣсни-ты и въ изречение: *самъ Саманда у горж зеленж.*

> Старци-ти вино си пиіжть
> И въишніаго Бога си молять,
> Да не му дойде Самандра,
> Самандра, Самасадура,
> Да не му разсыпе собора. *Пѣс.*

Самарджúйница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто правять и продавать самаръ.

Самарджúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **самарджúіа.** *Самарджийска игла,* губерка, самарна игла.

***Самарджúіа,** *с. м. Т.* Който прави и продава самаръ. *Ако всичкы-ты магарета быхж носилы самары, самарджии-ти щіахж да іадять изъ златы паници.*

Самáревый, въ, ва, во, *пр.* отъ **самáръ.**

Самарéнце, *ум. ср.* отъ **самáръ.** *Криво магаренце съ вехто самаренце.*

Самáрецъ *ум. м* и **самáрчя,** *ум. ср.* отъ **самáръ.** *Порасло магарчя-то, скжсило ся самарчя-то.*

Самáрный, —рьнъ и—ренъ, рна, рно, *пр. Самарна игла,* самарджийска игла, губерка.

***Самáръ,** *с. м. Т.* Семеръ: 1) Направа, коіжто турять на гръба на животно, за да ся турія на неіж товаръ-тъ и да ся іаха пóдобрѣ. 2) Гръдна-та кость на птицж.—*Наложихъ му, натъпкахъ му самара,* набихъ го.—*Тури му самаръ, па го пустни да брули круши,* ако е лошь, натири го. — *Харенъ самаръ носи,* добрѣ е натоваренъ. — *Бий (удрьй) самара да ся сѣща магаря-то (кобыла-та);* **кóшку бьютъ, а невѣсткѣ навѣтки даютъ.** *Магаря-то не бие, та бие самара. Ако магаря-то не може да удари, самара му може, іа! Бие самара, като не ú ся пада да бие магаря-то Нѣма что да чини на коніа, онъ му бие самара. Магаря нали си, самари много. Имашь ли гръбъ—триста самари Конь-тъ за четыредесять, самаръ-тъ му за пятдесять. Доклѣ има самаръ, зачто да іазди на голо. Канили магаря на сватбж, па му заржчіали да си земе и самара.*

Самéцъ, мцú, *с. м.* 1) Който си нѣма нидѣ никого, останжлъ самичькъ; самица, единакъ; **одинóкій.** 2) Който не ся е женилъ, та останжлъ самъ; **одинéцъ, одинóкій.** 3) Който си е отдѣлилъ отъ задругж, отъ бащж, отъ братія и живѣе отдѣлно самъ съ дѣцата си; **живýщій своéю сéмью, не въ рóдѣ, осóбникъ, особня́къ.** 4) Влъкъ или друго

хыщно животно отишло само да си дъри хранѫ.

Саминкъій, ка, ко, *пр. смякч.* отъ **самъ**. Самичкъій. *Останѫхмы саминкы, никой не дойде да ны обыколи.*

Самица, *с. об* Самець, еднакъ; **одинокій, одиночка.** *Останѫ сама самица*, съвсѣмь сама

Самичкъій, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **самъ**. Саминкъій. *Всичкы излѣзли, а той останѫлъ самичькъ вкѫщи Кога пита и плоска, кога пита самичка. Самичко-то вѫже ꙗде сухъꙗ коматъ. Самичькъ Господь надъ насъ, черна-та земꙗ подъ насъ.*

Самка, *с. ж.* Жена, коꙗто е сама въ кѫщи, та нѣма мѫжь или другѫ нѣкоѭ помощницѫ; самица.

Самненинкъій, нка, нко, и

Самненичкъій, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **самъ**. Саминкъій. *Самъ самненичькъ*, съвсѣмь самъ; **одинёхонекъ, одинёшенекъ.** *Съмненичькъ си сѣди*; **жить однóю головóю.**

Сáмо, *нар.* 1) Несмѣсено съ нѣчто друго, а чисто; саде, салтъ, салъ; **тóлько.** *Тука е само жито. Ꙗмь само хлѣбъ.* 2) Не съ другыго, а единъ; токо, саде, салтъ, салъ: **тóлько.** *Само азъ съмь дошьлъ.* 3) Не повече, тъкмо, саде, салтъ, салъ; **тóлько, не бóлѣе, лишь.** *Имамь само тѫѭ дрѣхѫ. Това струва само пять грошꙗ. Да кажемъ само*; **скáжемъ лишь.** 4) Токо, салтъ, салъ; **тóлько.** *Само дойди, та щемъ видимъ. Не само*; **нетóлько.** *Не само щѫ да дойдѫ, а щѫ го и набиѭ. Само да*; **лишь бы, тóлько бы.** *Само пары да ималъ, та . . .* 5) Понѣ, баре, баремь, баръ, баже, бажьмь, божемь, саде, салтъ, салъ; **по крáйней мѣрѣ, хотя, хотя́ бы, лишь, всё такú.** *Ако друго ми не давашь, само това ми дай. Прави му каквото щешь, само не го бий.* 6) Наглядъ, да ся види, да ся чини; колко, саде, салтъ, салъ; **лишь бы, тóлько бы.** *Направи го само за очи. Само да си е. Иди, само да ся каже, че си ходилъ.* 7) Покрытъ цѣлъ, навсꙗкѫдѣ; саде, салтъ, салъ. *Само вода съмь*, виръ-вода сьмь *Ты си само кръвь, само сажды*, цѣлъ уплѣсканъ съ кръвь, съ сажды.

Сáмо, *нар.* Самъ, тукъ; **сюдá.** *Ела само, ела самъ!*

Самó, в. **самый.**

Самобъ́тнъій, —тьнъ и—тенъ, тна, тно, *пр.* 1) Что е отъ само-себе такъвъ, отъ природѫ-тѫ, отъ естество то; **самобы́тный, естéственный, природный.** 2) Что е навсѫдѣ, въ всичкы-ты си части еднакъвъ, отъ едно нѣчто направенъ; **единостайный, становитый, битовнꙗ; масúвный, цѣльный.**

Самовúла, *с. ж.* 1) Измысленъ отъ народа духово; самодива, вила, дива, гороломъ, вихръ, хала, самоюдъ, юдъ; **русáлка.** 2) Вихрушка, что ся вдига нагорѣ като стлъбъ, като фуниѭ; кошь, вирулка, вихръ; **вихрь, вáверть, крýтень.** 3) Пеперуда *Bombyx pavonia*, вечерница, вѣщерица, вѣщица, мамница; **вечéрній мотылёкъ, вечéрникъ, сумéречникъ, ночнóй павлúнъ.** 4) Зла, рошꙗва, разчёрлавена жена, мома. *Гиди самовило недна!* — Народъ-тъ вече не прави разликѫ междѫ *самовилы* и *самодивы* и ето какво вѣрва за тѣхъ: едны отъ самовилы-ты ся ꙗвꙗвать като хубавици, бѣлолнкы, черноокы жены съ дългы русы разплетены косы, облѣчены съ дльгы бѣлы дрѣхы, наречены *сѣнка*, а другы пакъ сѫ много грозны, злы и си вѣстять като паткы или като майкы съ много дѣца. Самовилы-ты живѣѭть нѣйдѣ далечь по планинскы пусты мѣста, наймного около езера и водие-то, около лѣвичꙗркы водяници, подъ голѣмы стары дрьвета, подъ стрѣхы, въ запустѣлы кѫщы и въ другы влажны, тьмны и страшны мѣста и пещеры. Чтомь се пукне пролѣть, по Благовець, тѣ излизать изъ свои-ты зимовища, дохождать по насъ и стоять до Сѣкновение; ходять нощиѭ, най-много по потайно врѣмя, по глухѫ добѫ, и, като чꙗѭть прьвы пѣтлы, прибиратся въ жилища та си. Когато ся мрькне, самовилы ты ся събирать подъ стрѣхы-ты, подъ голѣмы горничевы дрьвета и подъ смоквы ты по дворища-та, дѣто готвять вечерѭ тѫ си и слагать софры, та ꙗдѫть. Послѣ отивать по воды-ты: езера-та, вировы-ты, изворы-ты, кладенцы-ты и лѣвичꙗркы водꙗници, събличатся голы, перѫть сѣнкы-ты си, простирать гы на мѣсячинѫ да съхнѫть, а прѣзъ това врѣмя тѣ ся кѫпѭть и пазять да не открадне нѣкой сѣнкы-ты имъ, зачтото въ тѣхъ имъ была сила-та: самовила безъ сѣнкѫ ставала на обыкновенѫ женѫ и была за всичко покорна на оныꙗ, който ималъ сѣнкѫ-тѫ ѝ. Окѫпаны тии ся сбирать на зелены поляны, дѣто пѣѭть, свирять и играѭть самодивскы хора. На такывы самодивскы игрища дѣнѣ хоро-то личи: трѣва-та на кржга, дѣто сѫ скачалы самовилы-ты, и въ срѣдѫ-тѫ, дѣто е стоꙗлъ свирець-ть, быва ситна и пó зелена отъ околнѫ-тѫ. На самодивскы-ты хорища расте цвѣтие росенъ и никнѫть гѫбы червенкы, най сладка-та за

самодивы-ты гостба. Слѣдъ хоро-то, когато земе да наближява врѣмя-то за прьвы пѣтлы, самовилы-ты отивать пакъ да ся кжпять, дѣто лудешкы ся веселять, смѣятся, кыкотятся, крѣхотятся като момы и веселбы-ты имъ ся чювать понѣкога надалечь. Денѣ като играять въ облаци-ты, докарвать голѣмы-ты вихрушкы. Нѣкои вѣрвать, че самовилы-ты ся съвъкупявать съ едны черны чюдовища като арапы и отъ тѣхъ добывать дѣца Има нѣкои самодивы, что си избирать за мжжие обыкновены чловѣци, при които отивать нощня та лѣжять съ тѣхъ. Такыва мжжие съхнжть, вяхнжть, болѣдувать и най-послѣ умирать. Случвася понѣкога, та нѣкой юнакъ мжжь издѣби самовилы-ты, когато ся кжпять, и земе на нѣкоя сѣнкж-тж, дрѣхж-тж; тогава тя се вѣсти прѣдъ него като хубавицж момж и му ся моли да й даде дрѣхж-тж й. Ако той не й даде сѣнкж-тж, тя тръгва слѣдъ него и му става жена. На таквва самодивж все е мило за самовилскыя животъ, та гляда какъ-какъ да си земе сѣнкж-тж и да побѣгне при свои-ты другаркы. Нѣкои отъ самовилы-ты правять голѣмы добрины на юнаци ты: побратимяватся съ тѣхъ та имъ ставать посестримы, давать имь силж, помагать имь въ борбы и биткы и лѣкувать раны-ты имъ съ самовилско былие. Самовилы-ты обычять да градять виты калета въ облаци-ты и гы подграждать съ човѣшкы тѣла. Тѣ ся лютять много, когато нѣкой спи на игрища та имъ, подъ дрьвета-та имъ или подъ стрѣхы-ты, дѣто си си готвять вечерж-тж; когато нѣкой ся измочя подъ стрѣхж, та омрьси ястие-то имъ, когато настжпи или прѣпикае софрж-тж имъ; когато нѣкой катури тѣхни-ты сждовы, та излѣе водж-тж имъ, или пакъ отсѣче нѣкое отъ любимы-ты имъ дрьвета; когато нѣкой излиза нощня прѣди пѣтлы, а най-много когато минува нѣкой прѣзъ тѣхни-ты хорища и покрай воды-ты, дѣто тии ся кжпжть. Такъвъ бывa сбъхтѣнъ отъ самовилы-ты, оградисва, изгубя си ума, хваща го устрѣлъ и умира или пакъ остава хромъ съ нѣчто. Трѣбва да бѣгамы настранж отъ вихрушкы-ты, зачтото самовилы-ты могжть да ны вдигнжть въ сине небе и да ны врьлять отъ тамъ и да ся прибиемъ. Междж самовилы-ты има нѣкои въоржжены съ лжковы и стрѣлы; тѣ правять най-голѣмы пакости на чловѣци-ты. Сбъхтѣный-тъ отъ самовилы може да ся излѣкува, като ся кжне въ самовилскы вирища, като сѣдне четврьтъченъ день голъ на горнята на лѣвичяркж водяницж и ся завръти до три пжти и послѣ ся облѣче въ съвсѣмь новы дрѣхы, или пакъ като ся пуши, като ся мые, като пие самовилско былие. Такыва болни не быва да ядж̃ть свинско. Само овчяри-ти не ся боять отъ самовилы и свободно ходять нощня навсякждѣ съ стада-та си: овчярь-тъ гази всякаквы лѣковиты былкы, та самовилы-ты ся боять отъ него. па ся и радвать, когато той гы весели съ своя мѣденъ кавалъ. Каквы вѣрования сж имали нѣкога Блъгари-ти и имать още и днесь за самовилы-ты и самодивы-ты, може да ся види отъ тыя пѣсни:

Пасълъ е Стоянъ телци-ты
На самодивскы хорища
И си съ мѣшничкж самъ свирѣлъ.
Самодивы ся събрали,
Събрали и сж играли,
Играли и ся уморили,
Че сж высоко врьвнжли
По зелены-ты елхыци
Край быстры-ты ми кладенци
И по цвѣтны-ты моравкы
До равны-ты ми полянкы.
Три-ты ся голы съблѣклы,
Да влѣзжть да ся окжпжть,
Че си рокли-ты съблѣкли
И златокрайкы махрамы
Съсъ зеленъ поясъ моминскый
И самодивско забунчя.
Стоянъ си стадо покара,
Че го на валогъ прѣвали,
Самодивы-ты издѣбнж,
Та имъ рокли-ты откраднж.
Самодивы сж излѣзли
И три-ты голы безъ ризы.
Три-ты ся молять Стояну:
Стояне, младо овчярчя,
Дай ны, Стояне, рокли-ты,
Рокли-ты самодивскы-ты.
Стоянъ имъ гы не дава.
Най прьвата му говори:
Дай ми, Стояне, роклж-тж,
Че имамь майкж мащехж,
И майка ми мя убива.
Стоянъ ѝ ничто не кава,
Най ѝ роклж-тж подаде.
Втора-та дума Стояну:
Дай ми, Стояне дрѣхы-ты,
Че имамь братя до девять,
И тебе и мень убивать.
Стоянъ ѝ ничто не каза,
Най ѝ дрѣхы-ты подаде.
Третя-та казвать Марийка,
Тя си Стояну думаше:
Дай ми, Стояне, дрѣхы ты,
Дрѣхы-ты самодивскы-ты,
Че сьмь си една на майкж
За сынець и за дъщерж;
Ты да не сакашь, Стояне,
Самодивж женж да водишь:
Самодива домъ не бере,
Нито ти дѣца отгляжда.
Стоянъ ѝ тихо говори:
Таквась си трьсж дѣвицж,
Дѣто е една у майкж.
Че ж у тѣхъ си заведе,

Съ другъі ж дрѣхъі облѣче
И за нея се ожени,
Святъій Иванъ гъі вѣнчіавалъ.
Три годинъі ся водили,
Станжла трудна неволна,
Мжжскж е рожбж добъіла,
Святъій Иванъ ж крьщавалъ.
Като дѣтя-то крьстили,
Ѣлися още пилися,
Святъій Иванъ ся суміаса,
Че на Стоіана думаше:
Стоіане, кумче Стоіане,
Ѣ да ми, кумче, посвиришь,
Съ твойтж гайдж мѣшничкж,
Кумица да ми поиграй
Какъ самодивъі играьжтъ.
Стоіанъ съ мѣшницж засвири,
А Марийка заиграла,
Както хора-та играьжтъ.
Святъій Иванъ ѝ говори:
Марийке, мила кумице,
Что ми кумичке, не играйшь,
Както самодивъі играьжтъ?
— Куме-ле, Святъій Иване,
Молися, куме, Стоіану
Да ми извади дрѣхъі-тъі,
Дрѣхъі-тъі самодивскъі-тъі,
Безъ тѣхъ не можж да играьж.
— Святъій Иванъ му ся помоли,
И ми ся Стоіанъ прѣдума,
Самси ся Стоіанъ излъга,
Като му е рожбж добъіла,
Не ще за назадъ помъісли,
Че ѝ роклж-тж извади,
Извади та ѝ подаде.
И Марийка ся развръьтѣ,
Че изъ коминіа изврькнж,
Че на кжщж-тж кацнжла,
Самодивскъі си засвири,
Че на Стоіана думаше:
Нали ти рекохъ, Стоіане,
Самодива домъ не домува?
— Плеснжла ржцѣ, плеснжла,
И е въісоко врькнжла,
И е далеко отишла
У пустъі горъі зеленъі
На самодивскъі селища,
При моминскъіш кладенецъ.
Тамъ си Марийка окжпа,
Моминство ѝ ся поврьнж,
Че у маминъі си отиде. *Пѣс.*

Дѣто слънце-то залавіа,
Тамъ има мома заспала,
На лоше е мѣсто заспала
На самодивско игрáло,
На говядарско падало.
Спала мома-та что спала,
Като си отъ сънъ събуди,
Възъ нея сѣдятъ три момъі,
Три момъі, три самодивъі.
— Прьва-та отговаріаше:
Хайде да земемъ Марийкж
За самодивскж попадьж.
— Втора-та отговаріаше:
Какъ щемъ да земемъ Марийкж,
Като е едничка у майка,
Тіа за сънъ, тіа за дъщерьж?
— Третіа-та отговаріаше:
И нъіе таквжзь трьсимъі,
Дѣто е една на мамж,
Че ще мамж ѝ да плаче,
Да плаче да нъі весели

Въ понделникъ на корьіто-то,
Възъ вторникъ въ малж градинж,
Въ градинж още на нивж,
На нивж още на лове.
— Че на Марийкж думахж:
Стани, Марийке, а стани,
Та си ми иди у вазе,
Та си кажи мами си,
Че щемъ да тя земемъі
За самодивскж попадьж,
Да додешь на нашь вилаетъ,
Да видишь какво е хубаво;
Не прядемъ, мари, не тъчемъ,
Ката день съ хоро съ цигулкъі,
Ката день хоро играемъ,
Ката день іадемъ и пиемъ;
Да ти ся мама нарадва,
Да ти ся мама надума.
— Като си у тѣхъ отиде,
Додѣ мами си изкаже,
И ся отъ душж отдѣли. *Пѣс.*

Богъ го убилъ Секула Дѣтенце,
Дуниж коніа по горж да бѣгать,
Си поминж край свой войни копіе,
Та ся удри въ свое бѣло срьдце.
Тога велить Секула Дѣтенце:
— А егиди хубава дѣвойко,
Извъікай Ирина Самовилж,
Таіа ми е вѣрна посестрима,
Таіа знанть бъілкъі чемерликъі,
Ке ми оздравить мое бѣло срьдце!
— И говорить хубава дѣвойка:
А егиди незнаенъ деліиа,
И да въікнамь, мене не познавать,
Не познавать мене по гласовъі,
Само въікни, тебе ке познаить.
— Само въікнж Секула Дѣтенце:
Айде, айде Ерино самовило,
Айде, айде моіа посестримо,
Донеси ми бъілкъі чемерликъі!
— Уще сборъ-тъ не ми го дорече,
Вчясъ ми дойде Ерина самовила,
Му донесе бъілкъі чемерликъі
И назоли нему блѣдо срьдце,
Вчясъ ми станж на ногж юначкж. *Пѣс.*

Мама Стоіану думаше:
Стоіане, съінко, Стоіане,
Стадо-то си не разтиріай
Изъ самодивскж джбравж,
Или, като го разтиріашь,
Съсъ тьнкж свирж не свири,
Да тя не чюе дива-та,
Дива-та самодива-та,
Да ся не бори съсъ тебе.
— Стоіанъ майкж си не слушіа,
Най си стадо-то разкара
Изъ самодивскж джбравж,
Съсъ свиркж-тж си засвири,
Самодивж-тж покани
Да доде да ся поборять.
— Самодива ся вѣстила
Катъ малко момчя рохаво.
Плеснжли и ся зловили,
Та сж ся три дни борили,
Стоіанъ ще да ѝ надвие.
Самодива ся провъікнж:
Стихии, сестръі вихрушкъі,
Днесь ще мя Стоіанъ надвие!
— Стихии сж ся спуснжли
И свилъі сж ся вихрушкъі,
Че сж Стоіана вдигнжлъі,

Отъ дрьво на клонъ слагалъı,
Отъ врьхъ на врьхъ дигалъı,
Парче по пѫрче кѫсалъı
И стадо-то му прьснѫлъı. *Пѣс.*

Стоянъ си бащѫ не слуша,
Па тръгнѫ та ми отиде.
Тамамъ изъ портъı излѣзе,
Че го срѣщнѫли три женъı,
Три женъı, три самодивъı
И три го въ срьдце ударьıть,
Люта го тряска затрясло.
Па ся назадъ повръннѫ,
Па си на майкѫ говори:
— Постилай, мале, дебело,
Турıай възглавıе вьıсоко,
Люта ми тряска разтрясе.
Додѣ да си думѫ издума,
И съ душѫ ся раздѣли. *Пѣс.*

Градъ градила самовила.
Ни на небо, ни на земи,
Токо така подъ облака.
Что диредзи ми рядıаше —
Все юнаци отбирани;
Что пармаци ми рядıаше —
Все дѣвойкъı отбиранъı;
Что пенджеръı ми рядıаще —
Все дѣчина отбиранъı. *Пѣс.*

Силенъ вѣтръ вѣюше, личнъı пилци лѣтıахѫ? Гат. — Самовила.

Самовилджи́я, *с. м.* Приıатель, познайникъ на самовилъı-тъı; той води болнъı по самовилскъı водъı, та гъı лѣкува.

Самови́лникъ, *с. м* Лошь человѣкъ, лошётникъ; самодивникъ. *Самовилникъ-тъ да го срѣтне!* Клятва.

Самови́лскъій, ска, ско, *пр.* отъ **самови́ла.** Самодивскъій.—**скъı,** *нар.* Като самовилѫ, като самовилъı-тъı; самодивскъı. *Самовилска болесть,* припадание, падание отвънъ, навѣсъ, надвора, надворище, надворщина, надворщиние; **поду́чая болѣ́знь.**—*Самовилско цвѣтıе,* раст. *Primula elatior,* бѣличка, бѣлючка, иглична, кукавичино цвѣтıе, ягуличка, ıаглика, ıангуличка; **бу́квивица, бара́нчикъ, скороспѣ́лка.**

Самово́лникъ, *с. м.* Нерядовенъ войникъ, башибозукъ; **волонтёръ.**

Самово́лнъій,— **льнъ и—ленъ, лна, лно,** *пр.* Който може да врьши нѣчто по волıѫ-тѫ си, както той иска и когато той иска; свободнъій; **свобо́дный, самово́льный, своево́льный.** *Самоволенъ животъ.* — **лно,** *нар.* По своıѫ волıѫ, слободно; **свобо́дно, самово́льно, своево́льно.**

Та что стоишь, та что глядашь,
Та не ронишь дребнъı сльзъı?—
Фесчя-то е самоволно,
Крьпа-та е грıъжевита,
Грıъжевита, ıодовита! *Пѣс.*

Самогла́вница, *с. ж.* Жена, вдовица, коıато е сама глава вкѫщи.

Събрали ми си, набрали
Вси-тъı дѣвойкъı Беровкъı
У Николицѫ вдовицѫ,
У тѫıѫ самоглавницѫ. *Пѣс.*

Самогла́вщина, *с. ж.* 1) Кога нѣкой ся инати, та стои на свое-то си, не ся сговарıа; быковитость, инатъ, пизма; **упо́рство, упря́мство, огу́рство.** 2) *пр. неизм.* Быковитъ, опоритъ, прѣкъій, зурепавъ, непослушенъ, инатъ; **упря́мый, упря́мецъ, блажно́й, огу́рливый.**

Самогля́дникъ, *с. м.* Названиe на Бога, който само може всичко да види.

Ненчо ся Богу помоли:
Божне-ле самоглянднико,
Сега ми, Божне, помогни! *Пѣс.*

Като ıѫ видѣ Маноилъ майсторъ,
Сльзъı порони до земıѫ
И ся на Бога помоли:
Боже-ле самоглядничя,
ıА дай ми, Боже, ıа дай ми,
Силенъ ми вѣтръ да духне! *Пѣс.*

Самого́рскъій, ска, ско, *пр.* Что ся намира, что живѣе, что расте само въ горѫ-тѫ. *Самогорскъı самовилъı.*

Изгазила жлъто цвѣтıе,
Жлъто цвѣтıе самовилско,
Самовилско, самогорско.
Ѣ дойдохѫ самовилъı,
Самовилъı самогорскъı. *Пѣс.*

Самогра́дъ, *с. м.* Сама заграда отъ плетъ; отдѣлно мѣсто заградено съ плетъ.

Самоди́ва, *с. ж.* Самовила. *Водна самодива, морска самовила;* **руса́лка.** *Нощна самодива,* вѣщерица. *Самодива въ въздуха и полıанъı-тъı,* юда, самоюда.

Самоди́вникъ, *с. м.* Лошь, зълъ човѣкъ; лошётникъ, пакостникъ, самовилникъ. *Тъı си самодивникъ.*

Самоди́вска ху́рка. Раст. *Equisetum maximum,* самодивскъій хвощъ; **родъ хвоща́.**

Самоди́вско дрьво́. Раст. *Sorbus aucuparia,* брѣкъıнıа, възкрушıа, калина, мяко дрьво, оскорушıа, оскрушıа, офика, скорушıа, смрьдливо дрьво, смрьдлика; **ряби́на.**

Самоди́вско цвѣ́тıе. Раст. *Vinca minor,* зеленика, зимзеленъ, ресенъ; **барви́нокъ, моги́льница, гробъ трава́.**

Самоди́вскъій, ска, ско, *пр.* отъ **самоди́ва.** Самовилскъій. *Самодивско игрище, самодивско хорище,* дѣто ся събират самодивъı-тъı, та играıѫть свои-тъı хора. *Самодивскъій огънь,* рукла, оратникъ, курелникъ. —**скъı,** *нар.* Като самодивѫ, като самодивъı тъı; самовилскъı.

Самоди́вскъій боси́лıакъ. Едно растение, което горять и съ дъıма му пушıать настъıнѫлъı.

Самодивскый бурянъ. Раст. *Asarum europaeum*, старо билие, кжржецъ; **копытникъ, копытень, подорѣшникъ, подлѣснакъ, сухой водолень, облапа, скипидарникъ, пардъ дикій.**

Самодивскый хвощъ. Растение самодивска хурка.

Самодивщници, *с. ж. мн.* Еднъı отъ седемь-тъı ерменкъı, отъ седемь-тъı вѣръı злинъı. *Тръгнжлися седемдесять и седемь вѣръı злинъı: еврейци, латинци, изтровници, изъядници, изпивници, полонишници, самодивщници . . . .*

Саможивецъ, *с. м.* Който не живува съ хора-та; саможивщина; **неуживчивый, нелюдимъ.**

Саможивщина, *с. об.* 1) Саможивецъ, подивѣлъ, та страни отъ людıе-то; **нелюдимъ, нелюдимка, одичалый.** 2) Който не обычıа другъı-тъı; **человѣконенавистникъ; мизантропъ.**

Саможивый, въ, ва, во, *пр.* Който гляда само за себе-си, а за другъı-тъı не ще ни да знае. *Саможивъ человѣкъ;* **себялюбъ, самотникъ, эгоистъ.** *Саможиви чорбаджии. Саможивый-тъ в студенъ въ разговора.*

Самоковъ, *с. м.* Направа, дѣто работять желѣзо; видница, маданъ.

Самокъıтка, *с. ж.* Раст. *Dianthus carthusianorum,* **дивъ карамфилъ, плѣвавъ карамфилъ.**

Самокъıшь, *с. м.* Прѣсно млѣко, оставено да прокъıсне отъ самосебе-си; прокъıшıа.

Самонареченый, нъ, на, но, *пр.* който самъ себе-си наричıа за нѣчто голѣмо. *Самонареченъ святъııа.*

Самораслый,—сълъ, сла, сло, *пр.* Израслый самъ, безъ да го сади нѣкой; **вырослій самъ собою.**

Самораслıакъ, *с. м.* Растение, израсло само, безъ да го сади нѣкой. *Крушıа самораслıакъ,* израсла отъ сѣмкж.

Самострѣлецъ, *с. м.* Който е обржженъ съ самострѣлъ.

> А Стойна му отговарıа:
> Не щж позна мила брата,
> Че бıахъ азе още малка,
> Нъ щж позна прьво либя,
> Че бѣ въ горж дрьводѣлецъ,
> Дрьводѣлецъ, самострѣлецъ,
> Та отиде въ ıаворъ горж
> Да отсѣче ıаворъ дрьво,
> Та отврькнж ıаворъ трѣска,
> Удари го въ клятж главж,
> Направи му личенъ бѣлѣгъ,
> Личенъ бѣлѣгъ на главж-тж. *Пѣс.*

Самострѣлъ и

Самострѣлıакъ, *с. м.* Особенъ лжкъ за врьганıе надалечь голѣмъı стрѣлъı; освѣнъ об ржчь и тетивж той има и кондакъ и кукж; **самострѣлъ.**

Самость, *с. ж.* Самота, самотиıа, нѣманıе другарь, женж; **одиночество.**

> Пустж самость не ся трьпи:
> Само лѣгни, само стани,
> Самъ си стави, самъ си ıади,
> Самъ постели, самъ си вдигни! *Пѣс*

Самота, *с. ж.* 1) Нѣманıе нидѣ никого, ни другарь, ни женж; самотиıа, самость, самощина; **одиночество.** 2) Кога нѣкой ся отдѣли отъ хора-та нѣйдѣ на странж и много рѣдко ся събира съ тѣхъ; самотиıа; **уединеніе.** 3) Отстранено, пусто мѣсто, дѣто хора почти ся не виждать; самотиıа; **уединеніе, пустыня.**

Самотворный, — рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Что е станжлъ самъ отъ себе-си, а не направенъ отъ другъıго. *Руба самотворна.*

Самотворъ, *с. м.* Въ пѣсень за дворовъı всıакога чистъı:

> Похвали ся млада Павлевица:
> Ѥ что имамь у царıа го нѣма,
> Ѥ си имамь дворъı самотворъı,
> И имамь си отъ злато затворъı,
> И имамь си до девять подпоръı! *Пѣс.*

Самотиıа, *с. ж.* Самота въ всичкъı-тъı знаменованиıа. *Самотиıа—срамотиıа.*

Самотокъ, *с. м.* 1) Най-чистый, что ся е отдѣлилъ, изцѣдилъ самъ; **самый чистый.** *Масло самотокъ. Медъ самотокъ;* **патока.** 2) Вино скоро източено, не сѣдѣло много врѣмя въ джибръı-тъı.

Самоубıецъ, *с. м.* Който самъ себе-си е убилъ; **самоубийца.** *Не копаъжть самоубиецъ въ гробища, зачтото нѣма да вали дъждъ.*

Самоука, *с. ж.* Жена, мома самоукъ; **самоучка.**

Самоукъ, *с. м.* Който ся е научилъ самъ на нѣчто, безъ да го учи нѣкой; **самоучка.**

Самоучя, *ум. ср.* отъ **самоукъ.**

> Досѣтися едно гıачя,
> Едно гıачя самоучя,
> Отвори си манастира. *Пѣс.*

Самоцрѣнка, *с. ж.* Платъ или друго нѣчто отъ само-себе црьнъ, а не вапсанъ; самочрьнка.

Самочерный, —рьнъ и—ренъ, рна, рно, *пр.* Черный отъ само-себе, отъ естество, а не вапсанъ. 2) Что е само черенъ, безъ другъ шаръ.

Самочрѣнка, *с. ж.* Самоцрьнка. *Самочрьнка вълна,* черна вълна. *Самочрьнка шаıакъ,* изтъканъ отъ чернж вълнж.

Самощина, *с. ж.* Самость, самота, самотиıа; **одиночество.**

Смысли Бога, дойди вечерь,
На вечерьж, на разговоръ,
Оти ми си сдодѣяло
Отъ пустж-вж бекярщинж,
Бекярщинж, самощинж! *Пѣс.*

Самоюда, *с. ж.* Юда, самовила, самодива.

Самоюдо, самодиво,
Ѣа отсѣдни врана коня,
Че присѣдни на туй столчя! *Пѣс.*

***Самсаринъ** и **самсаръ,** *с. м. Т.* Симсаръ, посрѣдникъ при купуванье или продаванье нѣчто; **биржевой, купеческій маклеръ.**

***Самсарлжкъ,** *с. м. Т.* Симсарлжкъ: 1) Работа, занаятъ на самсаринъ; **маклерство.** 2) Плата на самсаринъ за труда му; **куртажъ.** *Работж самсарлжкъ, работа-та ми е самсарлжкъ*; **маклерить.**

Самсарскый, ска, ско, *пр.* отъ **самсаринъ; маклерскій.**

***Самсаръ,** *с. м. Т.* 1) Самсаринъ. 2) Животно *Mustella,* куна, кунада, конада, бѣлка; **куна, куница.**

Самси, *мѣстоим.* отъ *самъ* и *си* вм. **самый.** Азъ сжщий-тъ, ты сжщий-тъ, той сжщий-тъ; **я самъ, ты самъ, онъ самъ.** *Самси го видѣхъ. Самси го направи.*

Самсомолець, *с. м.* Плътеникъ, който уцѣлѣе до четыредесятыя день отъ смрьтьтж си, спорядъ народа ся увлъчвалъ, та ставалъ другъ видъ плътеникъ, нареченъ самсомолецъ. Самсомолци-ти имали плъть, ала безъ кости, и могли да ся вѣстять на люде-то, когато искать. Нощиж оставяли ужь плътьтж си и ходили да правять пакости на хора-та. Слѣдъ нѣколко недѣли такъвъ животъ самсомолци-ты ставали на вампыри.

Самувамь, *гл. ср.* Сѣдж, живѣж, прѣкарвамь живота си самъ-самичькъ, безъ другары, безъ женж; **одиночествовать.**

Самуванье, *с. ср.* отъ **самувамь.**

Самунець, *ум. м.* и **самунчя,** *ум. ср.* отъ **самунъ.**

***Самунъ,** *с. м. Т.* Сомунъ, пита хлѣбъ, пещникъ, пещерникъ, фурникъ. *Самунъ хлѣбъ. Изяде два самуна.*

Самуревый, въ, ва, во, *пр.* и

Самуреный, нъ, на, но, *пр.* отъ **самуръ.** Направеный отъ кожж самуръ; самурлия; **соболій, соболиный.**

Тодорка му ся оправя:
Рекла сьмь, байно, рекла сьмь,
Зачто не ти сьмь прилика:
Ты носишь ризж ленянж,
Ленянж и коприненж,
Азъ носж ризж отъ чергж;
Ты носишь калпакъ самуренъ,
Азъ носж крьпж отрѣбкж. *Пѣс.*

Самурець, *ум. м.* отъ **самуръ.** Малко самуръ.

***Самурлия,** *пр. неизм. Т.* Самуреный; **соболій.**

***Самуръ,** *с. м. Т.* 1) Животно *Mustela zibelina;* **соболь.** 2) Кожя-та на това животно обработена за шапкы и кожюсы; **соболиная шкура.** 3) *пр. неизм.* Самуреный, самурлия; **соболій.** *Нахлупи самуръ калпакъ.*

Самушя, *с. ж.* Жена, мома саможивщина.

Самый, самъ, сама, само, *мѣстоим.* 1) Служува за усилванье личны-ты мѣстоимения и лица-та; той сжщий, а не другъ, самси, самичькъ; **самъ.** *Азъ самый си знаж, какво ми е. Азъ самъ знаж, что сьмь изтяглилъ;* **одна грудь завѣдаетъ, сколько я долженъ былъ перенести въ этомъ случаѣ.** *Това наскрьби самаго мене;* **это огорчило меня самаго.** *Самый си го направи,* той сжщий-тъ. *Самъ не знае, какво прави;* **онъ самъ не знаетъ, что дѣлаетъ.** *Азъ самъ съ очи-ты си го видѣхъ. Самый-тъ царь да дойде, пакъ нѣма да станж. Тя сама въ ржкж му го подаде. Самж-тж неж сьмь чюла да казва. Удари го въ самж-тж главж. До самж-тж кжщж има и ливадж. Самъ си тяглилъ вжже-то.*

Хубава Добро болгарко
Самый ны Господь доправи,
Да му призаймешь, Добро-ле,
Отъ сухо злато плавано,
Манастиръ да си доправи,
Врата-та да си излѣе. *Пѣс.*

2) Не и другъ, не и съ другыго, единъ; **одинъ.** *Азъ сьмь самъ вкжщи. Сѣди по цѣлы дни сама като кукувицж. Само ся не живѣе. Самъ си постели, самъ лѣгни, самъ стани, животъ ли е? Ты самъ щешь всичко да платишь. — Да отвори дюкянъ самъ на главж,* да си отвори дюкянъ и той самичькъ да е глава. — *Самъ самненичькъ,* съвсѣмь самъ; **одинъ одинёхонекъ.** *Самъ-самый, самъ-сама, самъ-само,* съвсѣмь самъ, съвсѣмь сама, съвсѣмь само. *Самъ сама отиде,* самненичка. — *Отъ само себя,* не отъ другыго, а отъ него сжщий-тъ. *Отъ само себя ся разбира;* **само собою разумѣется.** *Свѣщь-та изгаснж отъ само себя;* **свѣча погасла сама собою.** *Отъ само себя ся сѣтихъ,* азъ самичькъ ся сѣтихъ, не мя нѣкой другъ подсѣти. — *Богу ся моли и самъ печяли. Грькъ лъже и самъ си вѣрж хваща. Добро-то ся само хвали. Сама шия краста иска. Самъ кыткж, а кыткж сака. Сама стока сбори. Само мясо дома дошло. Оженихмы калинж, кучката ще умре, щемъ

останемъ сами. Самъ да сьмь, та и въ горж-тж да сьмь. Сама ржка и въ Дунавъ ся не мые. Сама змиıа въ грамадж не стои. Самъ дробилъ, самъ да куса.

Самъ, *нар.* Само, тукъ, тука, на това мѣсто; сюда́. *Ела самъ*, дойди тукъ! *Самъ-тамъ*, по нѣкои мѣста, тукъ-тамъ, понѣйдѣ; коегдѣ, мѣста́ми. *Самъ-тамъ има изгорѣно.* — **Наса́мъ, отса́мъ**, в. гд на ряда имъ.

Самѣ, *нар* Право, направо, тъкмо; пря́мо. *Дѣтя-то было оставено на слънце-то, та му пекло самѣ въ очи-ты.*

Санда́ленъıй, нъ, на, но, *пр.* Вапсанъıй съ божж бакамъ; бакамовъıй; санда́льный.

Влѣзнж мома въ тейновж си,
Въ тейновж си ламперишкж,
Та надѣнж всичко лѣпо,
Всичко лѣпо коприняно,
Ощь по̀-лѣпо сандалено. *Пѣс.*

***Санджаги́-шери́фъ.** *Т.* Священо знамя у Турци-ты.

***Санджа́къ**, *с. м. Т.* 1) Окржгъ; о́кругъ. *Санджакъ бегъ*, началникъ на окржгъ. 2) Въ долнжж-тж пѣсень знамя и знаменосець.

Е гиди санджакъ дѣвойко,
Ѣ много села сьмь шеталъ,
Какъ тебе не сьмь видѣло,
Санджакъ дѣвойка бъдить,
Со сто пендесять санджаци,
Калци со копци да носить,
Бѣлъı елеци съ петлици! *Пѣс.*

***Санджкъ**, *с. м. Т.* Сандукъ, сънджкъ, четврътита направа отъ вси странъı съ дъскъı и съ капакъ за турянıе въ нея нѣчто; ковчегъ; сунду́къ, я́щикъ, ковче́гъ, ларь, ка́сса. *Санджкъ отъ лубъ*; ко́робъ. *Аминъ санджкъ не пълни. Санджкъ на водяницж*, мучникъ; коре́цъ.

***Санджрди́свамь** и **санджрди́сувамь** (да санджрди́шнж), *гл. д. Т.* Сжнджрдисвамь, накарвамь нѣкого да му омрьзне нѣчто, направямь го да му ся отще, да изгуби вищахъ за нѣчто.

Санджрди́шнж, ешь,—ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **санджрди́свамь.** —**ди́санъıй,** *прич. стр.*

Санджчець, *ум м.* и **санджчя,** *ум. ср.* отъ **санджкъ.** Ковчежець.

Са́ни, *с. ж. мн.* Направа като кола съ плъзъı вмѣсто колела за возенıе съ нея нѣчто по снѣгъ и ледъ; санкъı, шейна, шина; са́ни.

Са́нки и **са́нкимь,** *нар. Т.* 1) Сирѣчь; и́менно, то есть. 2) Лема, нема; ра́звѣ. *Чюнкимь, санкимь и белкимь — троица братıя.*

Са́нкъı, *с. ж. мн.* 1) Сани. 2) На шинж, на сани, двѣ-тъı дрьвета, по които ся влачи; плъзъı, плазове, сънıари; по́лозъ.

Са́но, им. соб. мжжско.

Санови́тость, *с. ж.* Качество на сановитъıй; варачн сть; оса́нка.

Санови́тъıй, тъ, та, то, *пр.* 1) Хубавъıй, гъздавъıй, левентъ; вара́чный. 2) Който има нѣчто голѣмо, тяжко, напято въ хода си, въ работж-тж си, въ движенıи-та си; левентъ; оса́нистый.

Са́нокъ, *нар.* Всжж нощь, всичкж-тж, цѣлж-нощь. *Санокъ ми е хазнж броило, цѣлж-тж нощь. Санокъ на баджък сьмь стоıалъ санокъ унеръı сьмь глядалъ.*

***Санса́ръ,** *с. м. Т.* Животно *Mustela putorius*, мрьсулка, поръ, торчё, гюдженъ; хорёкъ.

***Сантра́чь,** *с. м. Т.* Сѣчиво, съ което налбанти рѣжжтъ копъıта та на добъıтъкъ, кога да го коважть.

Са́пецъ, *ум. м.* **отъ сапъ.**

Сапика́самь *гл. свр.* отъ **сапика́свамь.** —**санъıй,** *прич. стр.*

***Сапика́свамь** и **сапика́сувамь** (да сапика́самь), *гл. д. Гр.* Забѣлѣжвамь, съглядвамь, смотрıавамь, заушвамь, заумıавамь, зрьвамь, съзирамь; усѣщамь; замѣча́ть. —**мся,** 1) *гл. въввр.* Глядамь да не правжж нѣчто неприлично, не за-прѣдъ хора-та; варджся да мя не види нѣкой, кога правжж нѣчто срамотно. *Сапикасвайся отъ хора-та*, имай срамъ. 2) *гл. стр.* Бъıвамь сапикасанъ.

Сапика́сванıе, *с. ср.* отъ **сапика́свамь** и **сапика́свамся.**

Сапикасли́въıй, въ, ва, во, *пр.* Что може да сапикасва, лесно да забѣлѣжıа.

Па си имамь милж сестрж,
И тıа сака съ мень да иде,
А тамъ има черно вагря
Сапикасливо и призливо.
Видѣ-ще ıж, узе-ще ıж. *Пѣс.*

Сапика́шнж, ешь, — ка́сахъ, *гл. свр.* отъ **сапика́свамь** Да сапикасамь

Са́пница, *с. ж.* Чюлъ за-възъ задницж-тж на конь, на магаря; загребушь, подгжзникъ

Сапола́на, *с. ж.* Съполана, жена, мома саполива; саполка, саполковица, саполивщина; сопли́вица, сопля́ха, возгри́вица, возгри́вка.

Сапола́нъ, *с. м.* Съполанъ, който не си изтрıва саполъı-тъı, саполивъ; саполко; сопли́вецъ, сопля́къ, возгри́вецъ, возгря́къ.

Сапо́лецъ, *ум. м.* отъ **сапо́лъ.** Съполецъ.

Саполи́венıе, *с. ср.* отъ **саполи́вжж** и **саполи́вжжся.** Съполивенıе,

Саполи́вичькъ, чка, чко, и

Саполи́вкъıй, вка, вко, *пр. смякч.* отъ **саполи́въıй.** Съполивкъıй.

Саполи́вщина, *с. ж.* Съполивщина, саполана.

Саполи́вый, **въ, ва, во,** *пр.* Който има саполы; съполивый, мрьсоливый, мрьсулявый; **сопли́вый, возгри́вый.** *Саполива мома. Саполивъ носъ.*

Саполи́вѭ, ишь,—вилъ, *гл. д.* Съполивѭ, умацвамь, намазвамь нѣчто съ саполы; **сопли́вить, возгри́вить. —вѭся,** *гл. възвр.* Текѫть ми много сополи ти, та ставамь нечистъ; съполивѭся; **сопли́вѣть, возгри́вѣть.**

Сапо́лко, *с. м.* Съполко: 1) Саполивъ, саполанъ. 2) Младъ, некадѫренъ още за нищо. 3) Раст. *Amaranthus,* златоръ, златуръ, кадифе, кокудичя, мрьсолъ, сополъ, слатуръ, страторъ, стратулъ; **амара́нтъ.**

Сапо́лковица, *с. ж.* Съполковица, саполана, саполивщина.

Сапо́лчя, *ум. ср.* отъ **сапо́лъ.** Съполчя, саполецъ.

Сапо́лъ, *с. м.* Съполъ, сополъ: 1) Гѫста нечистота, коıато тече понѣкога изъ носа; мрьсолъ, мрьсулъ; **со́пли, возгря́, хля́ки.** *На хора-та е саполъ, а менѣ е соколъ.* 2) Увиснѫло наращение надъ клюна на мисирıакъ и на нѣкои другы птици; **сопля́.** 3) Растение саполко. 4) Свѣщь въ 2-то знаменование.

Сапи́рамь (да са́пирѫ), *гл. д.* вм. **съпи́рамь.**

Сапуна́рка, *с. ж.* Коıато вари или продава сапунъ; сапунджийка; **мылова́рка.**

Сапуна́рскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **сапуна́рь.** Сапунджийскъıй.

Сапуна́рчя, *ум. ср.* отъ **сапуна́рь.** Сапунджийчя.

Сапуна́рь, *с. м.* Който вари или продава сапунъ; сапунджиıа; **мылова́рь, мы́льникъ.**

Сапунджи́йка, *с. ж.* Сапунарка.

Сапунджи́йница, *с. ж.* Мѣсто, ограда, дѣто варять сапунъ; **мылова́рня.**

Сапунджи́йскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **сапунджи́ıа.** Сапунарскъıй; **мылова́рскій.** *Сапунджийскъıй дюкıанъ.*

Сапунджи́йчя, *ум. ср.* отъ **сапунджи́ıа.** Сапунарчя.

***Сапунджи́ıа,** *с. м. Т.* Сапунарь.

Сапу́нёвый, въ, ва, во, *пр.* отъ **сапу́нъ.** Сапунıавый.

Сапу́нецъ, *ум. м.* отъ **сапу́нъ.** Малко сапунъ; **мы́льце.**

Сапуни́свамь и сапуни́сувамь (да сапуни́шѭ), *гл. д.* Натрьквамь съ сапунъ, размывамь сапунъ да стане на пѣнѫ; сапунıасвамь; **мы́лить. —ися,** 1) *гл. възвр.* Натрьквамся съ сапунъ, съ пѣнѫ отъ сапунъ; сапунıасвамся; **мы́литься.** 2) *гл. стр.* Бывамь сапунисанъ.

Сапуни́сванıе и сапуни́суванıе, *с. ср.* отъ **сапуни́свамь.**

Сапуни́шѭ, ешь,—ни́сахъ, *гл. свр.* отъ **сапуни́свамь.**

Сапу́нко, *с. м.* Растение нѣкакво.

Сапу́нчя, *с. ср.* 1) *ум.* отъ **сапу́нъ.** Калѫпчя сапунъ; **мы́лишко.** 2) Раст. *Saponaria officinalis,* сапунъ, ракы-сапунъ; **мы́льная трава́, татарское мы́ло, мы́льникъ, мыльня́нка.** 3) Раст. *Herniaria hirsuta,* раки-сапунъ, разврьзанчя, разврьзанъ бурıанъ.

***Сапу́нъ,** *с. м. Т.* 1) Смѣсь отъ лугѫ и тлъстины, съ коıѫто ся мыıѫть и перѫть; мыло; **мы́ло.** *Нѣмамь потрѣбѫ за вдовишкъıй сапунъ* 2) Растение сапунчя въ въ 2-то знаменование. Въ коıѫто кѫщѫ има това цвѣте, тамъ ся карать ятрървы-ты. — *Мачкынъ сапунъ,* раст. *Parietaria diffusa.* — *Записвамь, задавамь на сапунъ,* написвамь имя-то нѣкому на кѫсъ сапунъ и го врьгамь въ водѫ, отъ дѣто той налива, та да ся магиоса и земе да ся топи, както ся топи сапунъ-тъ въ водѫ-тѫ.

Сапу́нıаный, въ, ва, во, и

Сапу́нявый, нъ, на, но, *пр.* отъ **сапу́нъ.** Что има сапунъ, что е направенъ съ сапунъ; сапунёвый; **мы́льный.**

Сапуни́асамь, *гл. свр.* отъ **сапуни́асвамь.** Да сапунишѭ.

Сапуни́асвамь и сапуни́асувамь (да сапуни́асамь), *гл. д.* Сапунисвамь.

Сапуни́асванıе, *с. ср.* отъ **сапуни́асвамь.** Сапунисванıе.

Са́пчя, *ум. ср.* отъ **сапъ.** Сапецъ.

***Сапъ,** *с. м. Т.* 1) Дрьжıалка, дрьжıало, дрьжıале, дрьжка, топоришка, топорище; **топори́ще.** *Сапъ на сабıѫ,* чиренъ; **руко́ятка.** 2) Сарıа, задница, задникъ, задниакъ на конь, на добычя.

> Стоıанъ Турчина пристигнѫ,
> Съ кончя-то го затъпка,
> Калинкѫ за рѫкѫ влови,
> Че ıѫ на сапа подмѣтнѫ,
> Че си ся назадъ поврьнѫ. *Пѣс.*

Сарави́ца, *с. ж.* Суръвица, сарвица.

***Сараджа́,** *с. ж. Т.* Болесть *scrophula,* живеница, живница, желка, заушка, крътица, кръточина; **золоту́ха, сви́нка, свину́ха.**

Сараджали́вецъ, *с. м.* Сараджаливъ человѣкъ. *Сараджаливецу проклятый!*

Сараджали́вый, въ, ва, во, *пр.* Който има болесть сараджѫ; живничıавый, желкавый, кръточıавый, гринчıастый; **золоту́шный, золоту́шливый, свину́шный.** *Сараджаливы дѣца.*

***Сараджи́ıа,** *с. ж. Т.* Сарачь.

Сара́ецъ, *ум. м.* и **сара́йчя,** *ум. ср.* отъ **сара́й.**

***Сара́й,** *с. м. Т.* Серай, голѣма, богатска кжща, въ коьто живѣе царь, князь или нѣкой голѣмецъ; палатъ; **дворе́цъ, пала́та.**

***Саралж́къ,** *с. м. Т.* Болесть жлътеница; **желту́ха, златени́ца.**

***Саранда́ръ,** *с. м. Т.* Молитвы за умрѣлъ, които ся четжтъ въ цръквж всякой день до четыредесятыя день отъ смрьть-тж му; **сорокоу́стъ.**

Сарандо́самь, *гл. свр.* отъ **сарандо́свамь.**

***Сарандо́свамь** и **сарандо́сувамь** (да **сарандо́самь**), *гл. д. Гр.* 1) За умрѣлъ: свръшвамь четыредесять дни слѣдъ смрьть-тж си. 2) За родилкж: четж си очистителнж молитвж на четыредесятый день отъ раждание то.

Сарандо́сванье и **сарандо́суванье,** *с. ср.* отъ **сарандо́свамь.**

Сарафлади́свамь и **сарафлади́сувамь** (да **сарафладишж**), *гл. д.* Развалямь пары.

Сарафлади́сванье и **сарафлади́суванье,** *с. ср.* отъ **сарафлади́свамь.**

Сарафлади́шж, ешь,—**диса́лъ,** *гл. свр.* отъ **сарафлади́свамь.**

***Сарафлж́къ,** *с. м. Т.* 1) Работа, занаятъ на сарафъ. 2) Плата за промѣнянье едны пары съ другы, плата за разваляние пары; башъ; **промѣнъ, размѣнъ, курта́жъ, а́жіо, лажъ.**

Сара́фскый, ска, ско, *пр.* отъ **сара́фъ.** *Сарафскый дюкянъ.*

***Сара́фъ** и **сара́финъ,** *с. м. Т.* Който разваля пары, който промѣня едны пары съ другы; **мѣна́ло, мѣновщи́къ, обмѣнщикъ; банки́ръ.**

Сарачи́йница, *с. ж.* Сарачийскый, сарачскый дюкянъ.

Сарачи́йскый, ска, ско и

Сарачскый, ска, ско, *пр.* отъ **сара́чь.** Сѣдларскый.

Сара́чь, *с. м. Т.* Който шие сѣдла, прави гемовы и другы конскы потрѣбы отъ кожж; **сѣдларь; сѣдѣльный ма́йстеръ, шо́рникъ.**

Сарви́ца, *с. ж.* Суръвица, саравица.

***Сарде́ла,** *с. ж.* 1) Рыба *Sardina* посолена въ качета или пакъ маринатъ въ тенекиены кутии; **сарди́нъ.** 2) Раст. *Malva crispa,* слѣзенъ, молоха, млоха; **родъ ма́львы.**

Сарде́лица и **сарде́лка,** *ум. ж.* отъ **сарде́ла.**

***Сарди́свамь** и **сарди́сувамь** (да **сарди́шж**), *гл. д. Т.* Зимамь на маасаре, забыкалямь, заобыкалямь, обыколявамь, обколвамь, обколисвамь, опасвамь, очрьтавамь, заграждамь, запасвамь; **окружа́ть, облага́ть, осажда́ть, блоки́ровать.** —**ися,** *гл. стр.* Бывамь сардисанъ.

Сарди́сванье и **сарди́суванье,** *с. ср.* отъ **сарди́свамь.**

Сарди́шж, ешь,—**ди́салъ,** *гл. свр.* отъ **сарди́свамь.** —**ди́санъій,** *прич. стр.*

Сари́я, *с. ж.* Задница на конь, сапъ въ 2-то знаменование.

> Пожiали го капитанскж дъщеря,
> Подаде му зеленъ бардакъ съ водж,
> Той ж хванж за дѣснж-тж ржкж
> И ж качи коню на сарижж. *Пѣс.*

***Сарма́,** *с. ж. Т.* 1) Ястие гагалка, гушка, виткы, цѣлоглътка; **галу́ша, голубцы́.** 2) Ястие отъ клъцанъ агнешкый бѣлъ дробъ, срьдце съ оризъ и меризмы, свитъ въ крьпнж-тж на ягня-то и опеченъ на фурнж; **са́льникъ.** *Чорбаджие чорбж ядятъ, сиромаси сармж ядятъ.*

Сарми́ца и **сарми́чка,** *ум. ж.* отъ **сарма́.**

Сарпа́, *с. ж.* На плетъ свръзка прчтие изеднжжь градени.

> Кмете Благое, Благое,
> Братие ти си дѣлбж дѣлятъ,
> И на тебе дѣлъ оставятъ:
> Сивы юнци неученъ,
> Угари непрѣбрьканъ,
> Сарпы недоградены!
> — Не мя е страхъ, кметице,
> Сивы юнци щж научж,
> Угары щж прѣбрькамь,
> Сарпы щж доградж. *Пѣс.*

***Сарпъ,** *пр. неизм. Т.* 1) Който ся отъ малко разлютява; злый, лютый, врьлый, сертъ; **пы́лкій, вспы́льчивый, горя́чій.** *Сарпъ чловѣкъ.* 2) Врьлый, лошия, стрьмный; **круто́й.** *Сарпъ мѣсто.* 3) Якый, врьлый, лютый, кескинъ; **крѣпкій, ѣдкій.** *Сарпъ оцетъ на кюпъ-тъ си докундисуе.*

***Сарча́,** *с. ж. Т.* Стъкло; **стекло́.**

***Сарж-асма́,** *с. ж. Т.* Птица *Oriolus galbula,* гроздарка, желва, жлътурка, профирка, чичёпѣё; **винноя́годникъ.**

***Саржкъ,** *с. м. Т.* 1) Просторъ, пржтъ, пржжина, врьлина, држгъ, жерда, жрьда; **пруть, жердь, осло́пина, шесть, висѣлка.** 2) Гжжва, гжжёва, гжжь, пошия, чалма; **тюрба́нъ, чалма́.**

Сарж́чецъ, *ум. м.* и **сарж́чя,** *ум. ср.* отъ **сарж́къ,**

Са́серъ, *с. м.* Животно *Myoxus glis.* **касто́рица.**

Сатана́, *с. м.* и

Сата́ница, *с. ж.* Сатанъ, сатона, дяволъ, чёртъ; **сатана́.**

Сата́нъ, *с. м.* Сатана. *Сатанъ и сатаница, али сте отъ вѣтръ, али сте отъ*

Бога? Со харно сте дошли, со пö-харно да си ходите! Изъ баяние.

Сату́на и **сату́ница**, *с. ж.* Сатана. Срѣщася въ баяние надъ женѫ, на коѭто дѣца та не тражѭть, мрѫть. *Не могѫ сега да ти отворѭ, че съмь стигнѫла дѣтя отрочя, че ще дойде сатуна вечернѭ, дѣтя отрочя да ми земе!*

Сатѫ́рецъ, *ум. м* и **сатѫ́рчя**, *ум. ср* отъ **сатѫ́ръ**.

***Сатѫ́ръ**, *с м. Т.* Широкъ кѫсъ ножь на дрьвянѫ дрьжкѫ за чюкание мясо или за сѣчение кокалы. *Хатѫръ, хатяръ, па послѣ сатѫръ.*

***Сафи́**, *пр. неизм. Т.* Чистъ, очистенъ, безъ да има нѣчто смѣсено; **чи́стый, не́тто.** *Сафи злато*, чисто злато. *Стока-та сафи излѣзе толкова*, безъ дарѫ-тѫ, само стока.

Сафирı́асамь (да ся), *гл. свр.* отъ **сафирı́асвамся.** Да ся свѣстя.

***Сафирı́асвамся** и **сафирı́асувамся** (да ся сафирı́асамь), *гл. възвр.* Дохождамь въ свѣсть, на себе-си, свѣстѭвамся, окопищамся, окопитомѭвамся, оборавѭмся, опомнювамся, събуждамся, съживѣвамся; **приходи́ть въ себя́, опо́мниваться, опа́мятываться.** *Орля-то чякъ тогась ся сафирıасало и зело да вика на майкѫ си, да не бута чловѣка.*

Сафирı́асванıе и **сафирı́асуванıе**, *с. ср.* отъ **сафирı́асвамся.**

Саха́нецъ, *ум. м.* и **саха́нчя**, *ум. ср.* отъ **саханъ.**

***Саха́нъ**, *с. м. Т.* Мѣданъ разлатъ сѫдъ блюдо. *Облизвася като кучя, кога близе блаженъ саханъ.*

Саха́тецъ, *ум. м.* отъ **саха́тъ.** Сахатчя, часовничя.

Сахатчи́йскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **сахатчи́ıа.** Часовникарскъıй.

***Сахатчи́ıа**, *с. м Т.* Който прави или продава сахаты; часовникарь; **часовщи́къ.**

Саха́тчя, *с. ср* 1) *ум.* отъ **саха́тъ.** Сахатецъ. 2) Раст. *Erodium cicutarium,* вийвий караджа.

***Саха́тъ**, *с. м. Т* 1) Направа, машина, коѭто показва врѣмя-то въ едно денонощие; часовникъ; **часы́.** *Да курдишъ сахата;* **завести́ часы́.** 2) Една двадесять и четврьта чясть отъ денонощие-то, коѭто има шестдесять минуты; чясъ; **часъ.** *Минѫся вяче единъ сахатъ врѣмя оттогава.* 3) Мѣсто, пѫть, что може да ся земе, да ся изходи въ единъ сахатъ врѣмя; чясъ. *Отъ село до града има два сахата пѫть.* — *Какъвто ти атъ-тъ, такъвъ ти и сахатъ-тъ. Спроти атъ-тъ и сахатъ-тъ.* — *На сахата, о сахатъ*, начяса, завчясъ, навчясъ веднѫга, тоѭси чясъ; **се́йчасъ, тотчасъ, вдругъ, ма́хомъ.**

Саха́тъ-чичé, *с. ср Т.* Раст. *Passiflora coerulea*, чаргифилекъ; **кавале́рникъ**, страстоцвѣтъ.

Сахо́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **сахо́рѭмь.** —ренъıй, *прич. стр.*

Сахо́рѭмь (да сахо́рѭ), *гл. д.* Разваляшь, събарѭмь, струтвамь. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Разваляıмся, събарѭмся, струвамся

> Грьмни, Боже, пролѣтна грьма,
> И залѣти пролѣтна дъжда,
> Да сахоришь високѫ кулиѭ,
> Висoкѫ кулиѭ, врата желѣзны,
> Да излѣзѫ на бѣлѫ ıаснина! *Пѣс.*

***Сахтиѭнджи́ıа**, *с. м. Т.* Който продава сахтиѭнъ; **сафья́нщикъ.**

Сахтиѭ́нецъ, *ум. м.* отъ **сахтиѭ́нъ.** Малко сахтиѭнъ.

Сахтиѭ́новъıй, въ, ва, во, *пр.* отъ **сахтиѭ́нъ**; **сафья́новый, сафья́нный.**

***Сахтиѭ́нъ**, *с. м. Т.* Убработена козѭ кожѭ; **сафья́нъ.**

***Сача́къ**, *с. м. Т.* Край, кращие, первазъ, кенаръ; **кайма́, кро́мка, бахрома́.** *На всѭко шивя рубиѭ, на всѭкой сачакъ маргаритъ.*

Са́чбой, *с. м.* Шажбой, нанизъ отъ бѣлы стары пары, носися на плетенкы-ты на косѫ. *Сачбой му задрънка.*

***Сачи́-кѫ́брѫзъ**, *с. м. Т.* Една червена боѭ; **купоро́съ.**

***Сачма́**, *с. м. Т* Дребны като зрьна коршумчета, отъ които на едно пълнение ся турѭть по нѣколко; **дробь.**

Сачми́ца и **сачми́чка**, *ум. ж.* отъ **сачма́.**

***Сачь**, *с. м. Т.* Саачь: 1) Саачь, врьшникъ. 2) Тьнко обло желѣзо, на което пекѫть питы, петуры, листа отъ тѣсто.

Сащи́самь *гл. свр.* отъ **сащи́свамь.** —**са нъıй**, *прич. стр.*

***Сащи́свамь** и **сащи́сувамь** (да сащи́самь), *гл. д. Т.* Сѫщисвамь, забрьквамь, побрьквамь, сбрьквамь, замайвамь, смайвамь, сѫщѫрдисвамь; **смуща́ть.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Забрьквамся, сбрьквамся, замайвамся, смайвамся, вдрьвѭвамся, сѫщѫрдисвамся; **смуща́ться, торопѣ́ть, стать въ пень.** *Сащисалъ съмь ся какво да правѭ.* 2) *гл. стр.* Бывамь сащисанъ.

Сащи́сванıе и **сащи́суванıе**, *с. ср* отъ **сащи́свамь.**

Сащи́шѭ, ешь,—щи́салъ, *гл. ср.* отъ **сащи́свамь.** Да сащисамь.

Са́ıа, *с. ж.* 1) Орѣхъ, съ който лучѭть, кога играѭть на орѣхы; фиска, еравецъ. 2) Хума, мазна глина.

Са́ıа, *мѣстоим. ж.* отъ **сı́a.** Таıа.

Не мой мя, майчѣ, провадıа
Сѫж утринж на водж,
На двѣ-нѣ чешмѣ шаренъı,
На два-на врисıе студенъı. *Пѣс*

***Саıа́,** *с. м. Т.* 1) Заклонъ, подслонъ, слонъ, спустница, сушина, сайвантъ; **навѣ́съ, о вúнъ, намѐтъ.** 2) Слонъ съ зимовище въ горж за овця, за козъı, за добъıтъкъ; поıата, палата, кѫшла, агѫлъ, бачиıа, кошıара: **овчáрня, овéчій хлѣвъ, загóнъ.** 3) Мѣсто за подслонж на добъıтъкъ, на друго нѣчто; оборъ, ахѫръ, сламяникъ. 4) Бѣла длъга горнıа женска дрѣха като джубе, коıжто едно врѣмя сж носилъı момъı и невѣстъı; сагиıа. 5) Кафтанъ, сукманъ, фустанъ, роклıа. 6) Кръпа тестемелъ, рѫченикъ, чемберъ.

***Саıаджúıа,** *с. м. Т.* Броıачь, който брои овця за бегликъ.

Сбабичı́áсамъ (да ся) *гл. свр.* отъ **сбабичı́áсвамся.** Да ся сбабѭ.

Сбабичı́áсвамся и **сбабичı́áсувамся** (да ся сбабичı́áсамъ), *гл. възвр.* За кожѫ-тѫ, за мяса-та на чловѣка: сбрьчвамся, сгрьчвамся, свивамся, сбирамся, спардушвамся, сба́бıамся, изтрьпвамъ; **смóрщиваться.** *Рѫцѣ-тъı му ся сбабичıасалъı.*

Сбабъıчı́áсванıе и **сбабичı́áсуванıе,** *с. ср.* отъ **сбабичı́áсвамся.**

Сбá́бѭ (да ся), **ишь,—бился,** *гл. свр.* отъ **сбá́бıамся.** Да ся сбабичıасамъ. **—бенъıй,** *прич. стр.* Сбрьченъıй, сгрьченъıй, остарѣлъıй. *Той още младъ и снаженъ, а жена му вяче сбабена.*

Сбá́бıамся (да ся сба́бѭ), *гл. възвр.* Сбабичıасвамся; **смóрщиваться.** *Сбабили ти ся крака-та!* **казватъ женъı, когато имъ извъıкамъı бабо.**

Сбá́бıанıе, *с. ср.* отъ **сбá́бıамся.** Сбабичıасванıе.

Сбанѐцъ, *с. м.* Долнıа-та чясть на левкъı, кога е отъ желѣзо.

Сбá́рамъ, *гл. свр.* отъ **сбá́рвамъ.** Да набарамъ, да напипамъ, да намѣрѭ. **—ранъıй,** *прич. стр.* Набаранъıй, напипанъıй, намѣренъıй.

Сбá́рвамъ и **сбá́рувамъ** (да **сбá́рамъ**), *гл. д.* Набарвамъ, напипвамъ, намирамъ, заставамъ **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамъ сбаранъ.

Сбá́скамъ, *гл. свр.* отъ **сбá́скв амъ. —сканъıй,** *прич. стр.*

Сбá́сквамъ и **сбá́скувамъ (да сбá́скамъ),** *гл. д.* Набасквамъ нѣ́что набръзо, съ басканıе нарѣзвамъ; съсичıамъ.

Сбá́цамъ, *гл. свр.* отъ **сбá́цвамъ.** Да сбъхтѫ. **—цанъıй,** *прич. стр.*

Сбá́цвамъ и **сбá́цувамъ** (да **сбá́цамъ**) *гл. д.* Сбъхтıавамъ. *Рогатъı-ти да тя сбацатъ!* **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамъ сбацанъ.

Сберá́ло, *с. ср.* Сбирало, сбирище, сборище. *Та отиде на хоро-то срѣдъ сберало то*

Сбѐрж, ешь, сбрахъ, *гл. свр.* отъ **сбú́рамъ.**
Сбрá́нъıй, *прич. стр.*

Сбú́вамъ (да сбúѭ), *гл. д.* 1) Биѭ, бльскамъ, джюркамъ нѣчто да ся запѣни, да ся размѣси; **набáлтывать, взбáлтывать.** *Сбихъ ıайца.* 2) Изравıамъ, изрьıвамъ, изкопавамъ.

Лѣгнѫ си Павелъ на заспа,
Конıа си врьза за ногѫ,
Уздъı си тури до него;
Слънце ойде икиндиѭ,
Конь си цепили, трапıе сбива:
Ѥа сиромахъ робъ отидохъ! *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. вз.* Биемся единъ другъ, единъ съ другъ; **би́ться, дрáться, сражáться.** *Посбилъı ми ся, посбилъı до три ми рѫкъı, три сестрьı. Скаралися и ся сбили* 2) *гл възвр.* Сбирамся, стеснамся, сгнетıавамся, спластıавамся, съсьрвамся. *Като ся утепе, шаıакъ-тъ ще ся сбие. Излизать му пѫпкъı сплютıанина, что ся сбивать.* 3) За гласъ: носѭся, чюѭся надалечь. *Арапчя силно ревıаше, гласъ-тъ му ся къ Богу сбиваше и Недѣлчıа люто кльнıаше.*

Кога си дѣтя пищıаше,
Небо ся земıа сбиваше,
Друмове ся позапрıахѫ,
Божѭ си майкѫ поразплакѫ. *Пѣс.*

4) Разбивамся, прьскамся, разпрьскамся, размахвамся. *Удри го по главѫ-тѫ, да му ся сбие несрѣкıа-та на главѫ-тѫ.* 5) *гл. стр.* Бъıвамъ сбитъ. 6) **За труднѫ женѫ: хващать мя мѫкъı-тъı да родѫ.**

Сбила ми ся Божıа майка Марıа,
Никой ми си покрай неѭ не сгоди,
Сгодила ся Аламанка дѣвойка,
Сопасала свиленъ поıасъ отъ себе,
Го повила Христа Бога малего. *Пѣс*

Сбú́ванıе, *с. ср.* отъ **сбú́вамъ** и **сбú́вамся.**

Сбивá́чь, *с. м.* Особенъ чıукъ, съ който биѭтъ, чıукатъ коваче желѣзо то, та го правятъ плоско; баскиıа.

Сбирá́ло, *с. ср.* Сборище, сбирище, сберало. *Отиде на сбирало то.*

Сбú́рамъ (да сбѐрж), *гл. д.* Събирамъ: 1) Съ бранıе натрупвамъ, турıамъ нѣчто на едно мѣсто; прибирамъ; **сбирáть, собирáть, прибирáть, убирáть.** *Сбери шıумѫ тѫ на купъ. Сбери дрѣхъı-тъı, че завалѣ дъждъ.* 2) Прибирамъ, свъıквамъ; **сбирáть.** *Дѣ ходи чıумѫ-тѫ, та си не сбира ракѫ-тѫ? Сбралъ дѣ да си е дѣца.* 3) Зимамъ, свъıквамъ, набирамъ; **набирáть.** *Царь-тъ воиска сбира, на бой ще иде.* 4) Побирамъ, берѫ, набирамъ, зимамъ, искамъ отъ

єдного отъ другого; **собирáть.** *Да сберемъ помеждж си да го погребемъ.* 5) Зимамь, вмѣщавамь, берж, побирамь; **вмѣщáть.** *Не сбира ни окж.* 6) За конь: стягамь, опинамь юздж-тж му, да земе да ся перчи; **собрáть лóшадь, подтянуть повóдья и придáть ей осáнку.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Срѣщамся, ставамся съ нѣкого, ходж съ него; събирамся; **собирáться.** *Сбирамся съ женж,* оженвамся. *Сбирамся съ людѥ.* 2) Трупамъıся мнозина на єдно мѣсто; набирамся, събирамся, натрупвамся, навалѭмся; **сбирáться, набирáться, набрáживать.** *Цѣло-то село ся сбрало чюдо да гляда.* 3) Готвѭся, справѭмся, тъкмѭся, събирамся да направѭ нѣчто; **собираться, готóвиться, приготовлáться, снаряжáться.** *Сбирамся да идж едѣ-дѣ-си.* 4) За платъ, за кожѭ, за нищкъı: набирамся, събирамся, нагрьчвамся, сгрьчвамся, сбивамся, сгнѣтѭвамся, степвамся, обтягамся; **садúться, ссѣдáться, съёживаться.** *Сукно-то, да ся намокри, сбирася;* **сукнó въ мóчкѣ ссѣдáется.** 5) Вмѣщамся, зимамся, побирамся, събирамся; **вмѣщáться.** *Не ще ся сбере въ тоѭ мѣдникъ.* 6) *гл. стр.* Бъıвамь сбиранъ, сбранъ. — *Сбери му юздъı-тъı,* стягни го, прибери го, не оставѭй да прави, каквото си иска; прибери му дизгинъı-тъı. — *Сбирай си концъı-тъı,* поприбирайся, не ся отпущай. — *Сбирай си парцалъı-тъı! а)* Бѣгай, махнися оттука. *б)* Стой миренъ, мирѭсай, мирувай, прибернся! — *Сбирай си ума!* прибирай си акжла, бжди уменъ, мысли, каквото щешь правишь, не ся разпущай. — *Сбралися куда и куркуда,* сир. всѭкакви хора. — *Сбирамь дни-тъı нѣкому,* зимамь му дни тъı, прѣмахвамь го, уморѭвамь го. — *Сбира клинци да си купи конь Сбирай си петала-та (чюковъı-тъı) и ся махай оттукъ. Сбирай си уста та, че гъı разчеквамь. Тягли, моме, хоро-то, че ся сбира село-то. Гора съ горж ся не сбира, човѣкъ съ човѣкъ ся сбира*

Сбíранѥ, *с. ср* отъ **сбíрамь** и **сбíрамся.**

Сбирáчь, *с. м.* Направа, съ коѭто бъчварь сбира джгъı-тъı, та имъ турѭ обржчи и дъно и прави сеждъ; щипка.

Сбирúтъкъ, *с. м.* Сбирнакъ, сбирщина. *Село-то имъ е сбиритъкъ отъ разнъı села.*

Сбíрище, *с ср* Сберало, сбирало, сборище, сбирнина *Рано да рани кжщж-тж да помете и рано смета да изврьли на селско-то сбирище.*

Сбíрка, *с. ж.* Сборъ, сбирнина, събранѥ. *Бѣсовъı сбиркъı — вѣтровъı пъıленкъı.*

Сбирнáкъ, *с. м.* Нѣчта нееднаквъı, а сбранъı, єдно оттукъ, друго оттамъ; сбирщина. *Чаши-тъı нъı останжлъı все сбирнакъ,* различнъı, не приличѭть єдна на другж.

Сбíрнина, *с. ж.* 1) Мѣсто, дѣто ся събирать на разходкж; сберало, сбирало, сбирприще, сборище. *На Иринъ-Пиринъ планинж на юнашкж-тж сбирнинж.* 2) сборъ, сбирка, сбирнѥ; **собрáнiе.**

Сбирнѥ́, *с ж.* Калабалжкъ, много людѥ, събралися нѣйдѣ за нѣчто; сбирнина, сбирка, сборъ, съборъ; **собрáнiе.**

Сбíрщина, *с. ж.* 1) Нѣчто нееднакво, а сбрано оттукъ, оттамъ; сбирнáкъ сбиритъкъ. 2) Людѥ смахнжти, не єднакъвъ еснафъ. а сбранъı куда и куркуда; сбиритъкъ: **сбродъ.** 3) Сбрани людѥ за нѣчто; дружина.

Още на дружинж думаше:
Дружина, моѭ сбирщина! *Пѣс.*

— *Да засвири на сбирщинж,* да засвири на сборъ, да ся събержть всичкъı, които трѣбва.

Ой ти тебе, святъıй Иване,
Ѩ извади мѣденъ кавалъ,
Че засвири на сбирщинж,
Та събери святии-тъı,
Да гъı сждимъ страшнж сждбж! *Пѣс.*

Сбúтъкъ, *с. м.* Не голѣмъ, нъ стягнжтъ, съ ѭкж направж човѣкъ или конь; заврьзакъ, чкрепъ, шкрепъ; **крѣпко слóженый, плóтный, коренáстый.** *Сбитъкъ човѣкъ.*

Сбíѭ, ешь, сбилъ, *гл. свр.* отъ **сбúвамь.** — **Сбúтый,** *прич. стр.*

Сблажѭ́, úшь,—жúлъ, *гл свр.* отъ **сблажѭ́вамь.** — **жéнъıй,** *прич. стр.*

Сблажѭ́вамь (да сблажѭ́), *гл. д.* Давамь нѣкому да хапне нѣчто благъıнѭ; ублажѭвамь съ нѣчто. —**мся,** *гл. възвр.* Хапвамь нѣчто благъıнѭ; ублажѭвамся съ нѣчто. *Сблажихмъıся съ рыбж, съ лебеницж.*

Сблажѭ́ванѥ, *с. ср.* отъ **сблажѭ́вамь** и **сблажѭ́вамся.**

Сближѭ́, úшь,—жúлъ, *гл. свр.* отъ **сближѭ́вамь.** —**жéнъıй,** *прич. стр.*

Сближѭ́вамь (да сближѭ́), *гл. д.* 1) Направѭмь, докарвамь нѣчто да дойде близо до друго; приближѭвамь; **сближáть.** 2) Направѭмь двамина да ся опознаѭть єдинъ другъ, да станжть пó-свои помеждж си; **сближáть.** —**мся,** *гл. вз.* 1) Дохождамъı пó близу єдинъ до другъ; приближѭвамся; **сближáться.** 2) Ставамъı помеждж си пó-запознати, пó-свои; **сближáться.**

Сближѭ́ванѥ, *с. ср.* отъ **сближѭ́вамь** и **сближѭ́вамся.**

Сблúкамь (да сблúкнж, сблúкнувамь), *гл. ср.* Казвася за гадинъı, кога гъı има нѣйдѣ много; врѭ, гъмжѭ, гъıмжѭ, клопотж, гь-

плж; кипѣть, кишѣть, кишмя́ кишѣть, гомозиться, копошиться.

Сблика́ніе, *с. ср.* отъ **сблика́мъ**.

Сбли́кнувамъ, *гл. уч.* отъ **сбли́кнж**.

Сбли́кнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр* отъ **сбли́камъ**.

Сблѣскамъ, *гл. свр.* отъ **сблѣсквамъ**. —скацый, *прич. стр*

Сблѣсквамъ и **сблѣскувамъ** (да сбльскамъ), *гл. д.* 1) Бльскамъ едно нѣчто о друго 2) Набльсквамъ, набивамъ нѣкого, нѣчто брѣзо и много. 3) За урисници, за самодивы; бльскамъ, удрямъ нѣкого, та го поболявамъ: сбъхтѣвамъ, устрѣлвамъ. *Глядать да не бы дѣтя-то да е сбльскано отъ урисници-ты.* — **мся**, 1) *гл. вз.* Удрямъся, бльскамъся единъ о другъ. 2) *гл. безл.* Земе да ся бльска брѣзо и много; прибльскваcя. *Прѣзъ нощь-тж сбльскася на врата-та.* 3) *гл. стр.* Бывамъ сбльсканъ.

Сблѣскваніе и **сблѣскуваніе**, *с. ср.* отъ **сблѣсквамъ**.

Сблѣнж (да ся), ешь, сблѣяло ся, *гл. вьзвр. свр.* Да заблѣж много и брѣзо.

> Като си овень продума,
> Всичко ся стадо сблѣяло. *Пѣс.*

Сбо́гомъ, *нар.* в **Бо́гомъ**.

Сбого́самъ (да ся), *гл. свр.* отъ **сбого́свамся**.

Сбого́свамся и **сбого́сувамся** (да ся сбого́самъ), *гл вз.* Сбогувамся.

Сбого́сваніе и **сбого́суваніе**, *с. ср* отъ **сбого́свамся**. Сбогуваніе.

Сбогу́вамся, *гл. вз.* Казвамъ си: *остай съ Богомъ, иди съ Богомъ,* на изпращаніе; сбогосвамся.

Сбогу́ваніе, *с. ср.* отъ **сбогу́вамся**. Сбогосваніе.

Сбоди́камъ, *гл. д. свр.* Да ушиж нѣчто брѣзо, на двѣ на три.

Сбодж, ешь, сбо́дохъ, сболъ, *гл. свр.* отъ **сбо́ждамъ**. —**де́ный**, *прич. стр.*

Сбо́ждамъ (**да сбодж**), *гл. д.* 1) Ушивамъ нѣчто брѣзо и какъ да е. *Рекохъ да сбодж два-три чифта гащички на дѣцата.* 2) Бодж, мушж нѣчто брѣзо и много; сбутвамъ.

> Задалося ясно зоріе,
> Не ми было ясно зоріе,
> Най ми было добрѣ юнакъ,
> Добъръ юнакъ съ добра коня;
> Конь си сбоде, конь вьздыше,
> Конь вьздыше синь бѣлъ пламакъ. *Пѣс.*

Сбо́ица, *с. ж.* Болесть, что хваща нѣкого, когато той быва сбъхтѣнъ, сбльсканъ отъ урисници, отъ самодивы.

Сболѣва (**да сболѣе**), *гл. д* Заболѣва. *Глава мя сболѣва.*

Сболѣе, —лѣло, *гл. свр.* отъ **сболѣва**. Да заболѣе.

Сбо́ракъ, *с. м.* Ситны парчета, стрѣготины, фурда отъ желѣзо.

Сбо́рба, *с. м.* Сборъ, дума, рѣчь, хората; сло́во.

Сбо́рвамся и **сбо́рювамся** (да ся сбо́рж), *гл. вз.* Хващамся да ся борж съ нѣкого. *Сборися съ мечкж-тж.*

Сбо́рвамъ, *гл. д.* Сборувамъ, сборж.

Сбо́рваніе, *с. ср.* отъ **сбо́рвамся** и **сбо́рвамъ**.

Сбо́рвж, ишь,—вилъ, *гл. д.* Сборувамъ. *Не сборви таквы сборовы.*

Сбо́рвеніе, *с. ср.* отъ **сбо́рвж**. Сборуваніе.

Сборе́вамъ, в. **сбо́ру́вамъ**.

Сбо́реніе, *с. ср.* отъ **сбо́рж**. Сборуваніе, говореніе.

Сбо́ренинъ, в. **сбо́рянинъ**.

Сбо́рецъ, *ум. м.* отъ **сборъ**.

Сбо́рище, *с. ср.* Мѣсто въ село, дѣто става сборъ; сберало, сбирало, сбирище, сбирнина.

Сборли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който обичя много да сборува, да приказва; сборлистый, брьбривъй, разговорливъй; **болтли́вый, говорли́вый, словоохо́тливый.** *Не бывало дѣтя да яде языкъ, ке было сборливо. Сборливий-тъ е писмо безъ мюхюръ. Мома-та повяче да е прьдлива, а помалко да е сборлива.*

Сбо́рлистый, стъ, ста, сто, *пр.* Сборливый.

Сбо́рокъ, *ум. м.* отъ **сборъ**. Дума, думица, сборець, сборчя.

> Поминжхъ потува, Вишж да ж видж,
> Сборокъ да й речж, вино да донесе,
> Язка ке й дадж паръ неброевы,
> Тая да ми даде вино немѣрено. *Пѣс.*

Сборонджи́я, *с. м.* Който обичя много да говори, който знае много да сборува; **говоро́къ, говору́нъ.**

> Проговори святый Иванъ:
> Хвала тебѣ, святъ Илиё,
> Святъ Илиё сборонджиё,
> Сѣти ли си, что ны грози
> У трапезы шесторяды,
> Шесторяды седмополы? *Пѣс.*

Сбо́ру́вамъ, **сборвамъ** и **сборе́вамъ**, *гл. д.* Сборж, сборвж, сборуж, говорж, хоратж, ромонж, разговарямъ, бесѣдж, приказвамъ; **говори́ть, бесѣдовать.** *Който сборува каквото сака, той слушя, каквото не сака. Който много сборува, или много знае, или много лъже. Сборувай, кога тя прашять, не молчи како кйось на яйца. Сборувать како праднж водяницж. Сборувахъ, сборувахъ, уста та мя доболѣ, и пакъ не мя разбра. Сбо-*

рувамь ти, щерко, сѣквайся, снахо. Влъкъ-тъ ѭ попыталъ: что сбореваш, кумице лѣсице? Она рекла: сборевамь си съ лудѫ-тѫ главѫ. —**мся,** 1) *гл. възвр. и стр.* Сборѭся, сборвѭся, сборуѭся говорѭся, хоратѫся, ромонѭся; **говори́ться.** 2) *гл. вз.* Давамъı си единъ другъıму думѫ да направимъ нѣчто; обръıчѭмся, вричѭмся, сговарѭмся; **объша́ть, обѣща́ться.**

Да не ми ся налютишь,
Какъ си сборъ-тъ имамъı,
Какво смъı ся сборвали,
Да ѣ кажешь майкѣ ми,
Оба да го дръжимъı,
Така да си земемъı. *Пѣс.*

—**ванъıй,** *прич. стр.* Говоренъıй, хоратенъıй, прѣговарѭнъıй, прѣдумванъıй, удумванъıй.

Сбо́ру́ванѥ, сбо́рванѥ и **сборе́ванѥ,** *с. ср.* отъ **сбо́ру́вамь.**

Сбо́ру́ѭ, ешь, *гл. д.* Сборувамь. *Соруй му ты на шютъ чловѣкъ: съ едно-то ухо слушѭ, съ друго-то пущѭ. Сборуй си, ако нѣмашь работѫ.*

Сбо́рчя, *ум. ср.* отъ **сборъ.** *Сборъ-тъ сборчя отварѭ.*

Сборъ, **сбо́рове,** *с. ср.* 1) Много людїе надошли, събралися на едно мѣсто за нѣчто; съборъ, събранїе; **собра́нiе, сбо́рище, сборъ.** 2) Праздникъ-тъ на цръквѫ, на монастиръ, когато народъ-тъ отива на поклоненїе тамъ; съборъ. 3) Праздникъ, когато нѣкой празднува и събира роднинъı и съсѣдъı у дома си, та гъı гощава.

Лѣлѧ си хаберъ пратїаше:
Чини що чини младъ Недко
Да доде лѣли на сборъ-тъ...
Вранё си кончя накъıти,
Та у лѣлини отводи,
У милѫ лѣлѫ на сборъ-тъ. *Пѣс.*

4) Съборъ, панаиръ, панагиръ, панагюръ, купци, веградь; **я́рмарка, я́рмовка.** 5) Дума, хората, рѣчь, рѣчка; **сло́во.** *Ке ти кажѭмь два сбора.* 6) Нѣчто сборувано, казано; дума. *Такъвъ нъı е сборъ-тъ, да идемъ утрѣ. Како что ся кучкъı сосборвюхѫ, така си го сборъ-тъ свръшихѫ.* 7) Сказванїе, приказкъı, разговоръ, дума, бесѣда; **разгово́ръ, погово́рка, бесѣ́да.** 8) Нѣчто лоше казано за нѣкого; дума, провъıкнѭ; **худа́я погово́рка.**

На Севдѫ сборъ искарали:
Врагувала съ нихний-тъ овчїарь. *Пѣс.*

— *Сборъ-тъ назадъ не си земамь,* стоѭ си на думѫ-тѫ, не ся поврьщамъ отъ думѫ-тѫ си. — *Бъı-ще и въ наше село сборъ. Отъ рацн сборъ бъıва ли? Грозна булка домъ бере, а хубава сборъ бере. Да пометемъ двора, да посрѣщнемъ сбора. Да заколимъ вола, да направимъ сбора. Който шъта по двора, той играе на сбора. Много сборове — торба орѣхъı. Мехлемъ на ранѫ, сборъ на жълбѫ. Сборъ-тъ дупкѫ не дупнува, ала ся памятува. Сборовъı трѣбва да харчишь, кога сакашь нѣчто да продадешь. Сборъ-тъ, дори не го прѣдумашь и прѣживишь харно, не сборуй го прѣдъ всякого. Сборъ-тъ ся яде чловѣку, не мясо то. Кѫдѣ сборъ, тамо и и душѭ. Овдѣ сборъ, овдѣ бунаръ. Отъ сборовъı прѣко главѫ капа та ми ся скъıнѫ.*

Сбо́рѭ, ишь,—**рилъ,** *гл. д.* Сборувамь. *Сама стока сбори. Криво сѣди, право сбори. Каквѫ да ѭ сборишь, каквъı уста да разтворишь!*

Сбо́рѭ (да ся), ишь,—**ри́лся,** *гл. свр.* отъ **сбо́рвамся.**

Сбо́рянинъ, *с. м.* Отишълъ на сборъ.

Сбо́рянка, *с. ж.* Отишла на сборъ.

Сбо́рянчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ сборянинъ.

Сбра́нъıй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **сбе́рѫ.**

Сбратимѭ́ (да ся), и́шь,—**ми́лся,** *гл. свр.* отъ **сбратимя́вамся.**

Сбратимя́вамся (да ся сбратимѭ́), *гл. вз.* Ставамъı съ нѣкого побратими, като братїа, голѣми прїятели; побратимявѭмся, сприятелявамся; **брата́ться.**

Сбратимя́ванѥ, *с. ср.* отъ **сбратимя́вамся.** Побратимяванѥ.

Сбрѣ́скамь, *гл. д. свр.* Да избръскамь, да прѣбръскамь бръзо.

Сбрѣ́дно, *нар.* и *с. ср.* Нанадолнѥ мѣсто, нанадолнище, продолина, навално, низбразно, низбрьдно, низбрьдце, стрьвно, стрьмнина, поднога; **пока́тое мѣсто, накло́нъ, откло́нъ, спускъ, вго́ру,**

Сбрѣ́камь, *гл. свр.* отъ **сбрѣ́квамь.** —**канъıй,** *прич. стр.*

Сбрѣ́квамь и **сбрѣ́кувамь** (да сбрѣ́камь), *гл. д.* 1) Ровѭ нѣчто да ся размѣси; разбрькавамь, сгрѣшявамь, караштисвамь; **мѣша́ть, перемѣ́шивать.** *Сбрькахъ имъ малко трици.* 2) Мѣсѫ, мѣшѭ, смѣсвамь, смѣшѭмь, намѣшѭмь едно нѣчто съ друго; караштисвамь; **мѣша́ть, смѣ́шивать, примѣ́шивать, соединя́ть.** *Глядай да гъı не сбрькашь, че не можемъ гъı отдѣли.* 3) Съ брьканѥ направѭмь нѣчто; забрькавамь, джюркамь. *Сбрькай малко каль да залѣпимъ стѣнѫ-тѫ.* 4) Забрькавамь, побрькавамь, смитамь, сплитамь, прѣплитамь,

заплитамь, сплъстявамь; запу́тывать, спу́тывать. *Сбрькахъ нищкы-ты. Сбрьквамь кожѫ;* вабивáть. 5) Додѣвамь нѣкому, пьнѫ нѣкого на работѫ-тѫ му, бавьѫ го, побрьквамь; мѣшáть, препя́тствовать. *Щешь го сбрькашь на работѫ-тѫ му. Това нѣма да ны сбрька.* 6) Смайвамь, слисвамь, забрьквамь, сащисвамь, шашардисвамь; озадáчивать, смѣшивать. 7) Грѣшѫ, погрѣшювамь, сгрѣшювамь, направюмь грѣшкѫ; дѣлать ошибку. *Прѣпиши го и гледай да не сбрькашь нѣчто.* 8) Мыслѭ, говорѭ, правѭ нѣчто погрѣшно, нѐ както е, както трѣбва; сбрьквамся, погрѣшювамь, сгрѣшювамь, лъжѭся; ошибáться, обмахну́ться. 9) Спущамся слѣдъ нѣкого, слѣдъ нѣчто да го гонѭ; погвамь, погнувамь, погонвамь, спогвамь, спогнувамь, спогонвамь, подгонвамь, потирвамь, спотирвамь, подсбрьквамь; гнáться, погонáться, преслѣ́довать. —мся, 1) *гл. възвр.* Мѣсѫся, смѣсвамся, смѣшюмся, намѣшюмся, забрьквамся; мѣшáться, смѣшиваться. 2) Заплитамся въ работы-ты си; забрьквамся, побрьквамся, забатачвамся, закасвамь, залѣзва ми чивията; спу́тываться, расстрáиваться. *Сбрькался е въ търговинѫ-тѫ си.* 3) Забрьквамся, побрьквамся, изгубюмся; плутáться, сбивáться. *Въ тъмнинѫ-тѫ ся сбрькалъ и не можялъ да намѣри врата та.* 4) Забрьквамся, побрьквамся, слисвамся, смайвамся, насмѣтамся, сащисвамся, шашардисвамся; терáться, приходи́ть въ замѣшáтельство. *Сбрькахся что да чинѭ*; потерáть гóлову. *Сбрькахся отъ страхъ* 5) Сбрьквамь въ 8-то знаменование. 6) *гл стр.* Бывамь сбрьканъ. — *Сбрькалъ конци-ты: а)* Побрькала му ся работа-та, закасалъ работѫ-тѫ, побрькался е въ работы-ты си, не му отивать добрѣ работы-ты, залѣзва му чивия-та, уплелся, забатачился. *б)* Сбрькался, смаялся, слисался, сащисался, шашардисался; потерáлся, пришёлъ въ замѣшáтельство. —*Сбрькали си шапкы-ты,* скаралися. — *Ако сполучи, той свършилъ; ако сбрька, хора та му криви. Ако сполучять, тии ся хвалять; ако сбрькать, тебе мъмрять. Дважь мѣри еднѫжь да не сбрькашь. Глупавъ самъ-си сбрьква, уменъ многинѫ съблазнява. Когато ся сбрька языкъ тъ, тогась си право-то казва. Сбрькася та кава право-то. Сбрькался като гѫскѫ въ мъглѫ.. Сбрькался като кучя въ сливы Сбрькался като кучя на мостъ (на брьвь, на водяницѫ).*

Сбрѣкванiе и **сбрѣкуванiе,** *с. ср.* отъ **сбрѣквамь** и **сбрѣквамся.**

Сбрѣчвамь и **сбрѣчюмь** (да **сбрѣчѫ**), *гл. д.* Правѭ нѣчто на брьчкы, на диплы; сбрьчквамь, сбрьчкосвамь, сгрьчвамь; смóрщивать. —**мся,** *гл. възвр* Свавамся, събирамся на брьчкы, на випрягы; сбрьчквамся, сбрьчкосвамся, сбабичясвамся, сбабюмся, сгрьчвамся, свивамся, сбирамся, спардушвамся; смóрщиваться, обрю́згнуть.

Сбрѣчванiе и **сбрѣчюнiе,** *с. ср.* отъ **сбрѣчвамь.** Сбрьчкванiе.

Сбрѣчкамь, *гл. свр.* отъ **сбрѣчквамь.** Да сбрьчкѫ, да сбрьчкосамь; смóрщить. —**каный,** *прич стр.* Сбрьченый, сбрьчкосаный, сгрьченый; смóрщенный, обрю́зглый.

Сбрѣчквамь и **сбрѣчкувамь** (да **сбрьчкамь),** *гл. д.* Сбрьчвамь.

Сбрѣчкванiе и **сбрѣчкуванiе,** *с. ср.* отъ **сбрѣчквамь.** Сбрьчванiе.

Сбрьчкóсамь *гл. свр.* отъ **сбрьчкóсвамь.** Да сбрьчкамь. —**саный,** *прич. стр*

Сбрьчкóсвамь и **сбрькóсувамь** (да **сбрьчкóсамь),** *гл. д.* Сбрьчвамь.

Сбрьчкóсванiе и **сбрьчкóсуванiе,** *с. ср* отъ **сбрьчкóсвамь.** Сбрьчванiе.

Сбрѣчѫ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **сбрѣчвамь** и **сбрѣчюмь.** Да сбрѣчкамь, да сбрьчкосамь, да сгрьчѫ; смóршить. —**ченый,** *прич. стр.* Сбрьчканый, сбрьчкосаный.

Сбрѣчюмь (да **сбрѣчѫ),** *гл. д.* Сбрьчвамь.

Сбу́дѫ, ишь, — дилъ, *гл свр.* отъ **сбу́ждамь.** Да събудѫ, да разбудѫ, да скорнѫ. — **деный,** *прич. стр.* Събуденый, разбуденый.

Сбу́ждамь (да **сбу́дѫ),** *гл. д* Прѣкѫсвамь, разваляюмь нѣкому сънъ-тъ, спанiе-то, вдигамь нѣкого отъ сънъ; събуждамь, пробуждамь, разбуждамь, скорвамь, скоривамь; разбуждáть, разбу́живать.

Найдохъ моме, дѣка спиеть,
Жiаль ми бiаше да го сбудамь,
Та си собрахъ къскѫ цвѣтiе,
Го накваснхъ съ бъстрѫ водѫ,
Ся попрьскахъ малко моме,
Тога моме ся разбуди. *Пѣс.*

— **мся,** *гл възвр.* и *стр.* Ставамь отъ сънъ, прѣкѫсва ми ся спанiе-то; събуждамся, пробуждамся, разбуждамся, скорвамся, скоривамся; пробуждáться, просыпáться.

Сбу́жданiе, *с. ср.* отъ **сбу́ждамь** и **сбу́ждамся.**

Сбу́на, *с ж.* 1) Множество, калабалѫкъ людiе; паплачь, паплъчь, пьплежь, пьплечь, пьплякъ, навалица, бранiа, джгань, сгань, смречь, тишма, орлякъ, купъ, навалъ; толпá, мáсса нарóду, наброóдъ, арáва, орáва, ватóръ. *Селяни-ти врьвять на сбуны, сбуны въ града,* на куповы. 2) Кога става, кога ся повдига народъ възъ началство-

то, възъ главатаре-ты си; повдигъ, буна, размирия; **мятéжное врéмя, мятéжъ, возмущéніе, востáніе.**

Сбу́тамь, *гл. свр.* отъ **сбу́твамь.** —**танъій,** *прич. стр.* 1) Направенъій какъ да е; стутанъій. 2) Смачканъій на нѣкоѭ странѫ. 3) като *пр.* Глупавъій, безумнъій, палавъій, латойнъій, смахнѫтъій, серсемъ; **глу́пый, безу́мный.**

Сбу́твамь и сбу́тувамь (да сбу́тамь), *гл. д.* 1) Бутамь нѣчто брьзо и много; стъквамь. *Сбутахъ го да стане.* 2) Бутамь, бодѫ нѣчто да земе да врьви по брьзо; сбождамь.

Че си сбута храненъ коніа,
Че отиде при Лазара,
Дѣто момъі лазаръ играѭть. *Пѣс.*

3) Смачквать, сгмечквамь нѣчто на нѣкоѭ странѫ. 4) Стутвамь, направюамь нѣчто прѣзъ купъ за грошь. *Сбутахъ го какъ да е.* 5) Направюамь нѣкои да си скарать помеждѫ си; скарвамь, сваждамь; **ссóрить.** —**ися,** 1) *гл. вз.* Имамь съ нѣкого прѣпирнѭ за нѣчто, имамъі бутнѭ помеждѫ си; скарвамся, свадюамся, сваждамся, прѣпирамся; **ссóриться.** 2) *гл. стр* Бъівамь сбутанъ.

Сбу́тванѥ, *с. ср.* отъ **сбу́твамь и сбу́твамся.**

Сбъхтáвичя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Сбѣ́хтвамь и сбѣ́хтувамь (да сбъхтѫ), *гл. д.* 1) Бъхтѫ, биѭ нѣчто много и брьзо. 2) Накарвамь нѣкои да ся бъхтять помеждѫ си; сбивамь 3) За недѣвкъі, за самодивъі, за юдъі: нагазвамь нѣкого, та лѣга боленъ; сбивамь, удрюамь, сбацвамь, сбъщювамь. *Сбъхтѣлъі го сладкъі и медянъі.* —**ися,** 1) *гл. вз.* Бъхтимся единъ другъ; сбивамся, сджоквамся. *Сбъхтѣлися врабци-ты около чюждо просо.* 2) *гл. стр.* Бъівамь сбъхтѣнъ.

Сбѣ́хтванѥ и сбѣ́хтуванѥ, *с. ср.* отъ **сбѣ́хтвамь и сбѣ́хтвамся.**

Сбъхтѫ, ишь,—тѣлъ, *гл. свр.* отъ **сбѣ́хтвамь.** —**тѣнъій,** *прич. стр.*

Сбѣ́щювамь (да сбъщѫ), *гл. д.* Сбъхтвамь въ 3-то знаменование. *Когато урисницитъі сбъщять нѣкоѭ лехуса, трѣбва да й ся бае за сбъщюванѥ.*

Сбѣ́щюванѥ, *с. ср.* отъ **сбѣ́щювамь.** Сбъхтванѥ.

Сбъщѫ, ишь,—щіалъ, *гл. свр.* отъ **сбѣщювамь.** Да сбъхтѫ.

Сбъі́вамся (да ся сбъі́ѭ), *гл. об.* Сбѫдвамся; **сбывáться.**

Владъіку главѫ да земѫть,
Дано ся нему сбъіпаше. *Пѣс.*

Сбъі́ѭ (да ся), ешь, сбъі́лся, *гл. свр.* отъ **сбъі́вамся.**

Сбѣснѣ́вамь (да сбѣснѣ́ѭ), *гл. ср.* Разбѣснѣвамся, разбѣсвамся, побѣснѣвамь. *Сбѣснѣлъ като мачкѫ (като влъци) въ сѣчко.*

Сбѣснѣ́ванѥ, *с. ср.* отъ **сбѣснѣ́вамь.** Разбѣснѣванѥ.

Сбѣснѣ́ѭ, ешь,—нѣлъ, *гл свр.* отъ **сбѣснѣвамь.** Да разбѣснѣѭ.

Сбѫ́двамся и сбѫ́днувамся (да ся сбѫднѫ), *гл. об.* За нѣчто казано, прѣдречено: ставамь, изплъвамся, сбъівамся; **сбывáться, совершáться, исполнáться.** *Думъі-тъі му ся сбѫднѫхѫ.*

Сбѫ́дванѥ и сбѫ́днуванѥ, *с. ср.* отъ **сбѫ́двамся.**

Сбѫ́дникъ, *с. м.* Който иска да стане каквото е реклъ, да стане негова-та.

Сбѫ́дница, *с. ж.* Която иска да стане каквото е рекла, да стане нейна-та.

Сбѫ́дничя, *ум. ср.* отъ **сбѫ́дникъ.** Момчя, момичя сбѫдникъ.

Сбѫ́днѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **сбѫ́двамся и сбѫ́днувамся.**

Сва, *мѣстоим.* За соченѥ, за показванѥ близкъі нѣчта; сова, това.

Сва, *мѣстоим ж.* отъ **сьвь:** всичкъій, цѣлъій, весь. *Свѫ ночь не сьмь спалъ. Моето мило свѫ нощь сѣдѣло.*

Сва́да, *с. ж.* Свара, каранѥ, караница, скарванѥ, въікъ, глъчь, прѣпирнія, прѣпорица, разпрія, побѣса, ссоръ, крамола, кавга; **рáспря, ссóра, шумъ.**

Свадли́въій, въ, ва, во, *пр.* Който обичя да прави свадѫ; крамолникъ, кавгаджия; **вздóрливый, ссóрливый, сварли́вый, неугомóнный, нéугомонь, заѣду́га, заѣдчивый.**

Сва́дѫ, ишь, — ди́лъ, *гл. свр* отъ **сва́ждамь и сва́дюамь.** Да скарамь, да смразѫ, да сбутамь —**денъій,** *прич. стр.*

Сва́ждамь и сва́дюамь (да сва́дѫ), *гл. д.* Докарвамь свадѫ помеждѫ нѣкои; скарвамь, смразявамь, сбутвамь; **ссóрить.** — **ися,** *гл. вз.* Скарвамся, смразявамся, сбутвамся съ нѣкого; завождамся; **ссóриться.**

Свадился комаръ съ мухѫ-тѫ,
Да було зачто за какво,
За еднѫ женскѫ мушицѫ. *Пѣс.*

Сва́жданѥ, *с. ср.* отъ **сва́ждамь и сва́ждамся.**

Сва́ка и сва́кя, *с. ж.* Погачя, что мѣсять въ пятъкъ и въ сѫботѫ спроти сватбѫ у момъка и у момѫ-тѫ; сватя, намливо. *Кога мѣсять свакѫ-тѫ, момъі-тъі пѣѭть пѣсни.*

Сва́ко, *с. м.* 1) Така въика шурей зятя си отъ пó-старѫ сестрѫ. 2) Така казвать на зять и на лѣлѭ по майкѫ, кога да гъі повъікать. 3) Така казвать на мѫжя на лѣлѭ по майкѫ, на мѫжя на майчинѫ сестрѫ; лѣлинъ, лѣлякъ, тетинъ, уйчё, ка-

леко; **дя́дя.** 4) Мѫжь на женинѫ сестрѫ, балдѫзинъ мѫжь; своıакъ, баджепакъ; **своя́къ.**

Свáкый, къ, ка, ко, *мѣстоим* Всıакой; **кáждый.** *Свакъ Циганинъ рьшето-то си хвали. Свака коза за свой кракъ виси. Свакый день лѣпъ, на добръ день слѣпъ. Свакъ ся бие да добые. Свакый е кука, а не е лопата.*

Свáкıа, *с. ж.* Погачıа сѫака, сватıа, намливо.

Свáлвамь и **свáлювамь** (да **свáлıамь**), *гл. д.* Съ валıанıе, съ тръкалıанıе направıамь нѣчто; **свáливать.** *Свалıахмы си плъсть.*

Свáлка, *с ж.* Совалка.

Свалѭ́, и́шь, — ли́лъ, *гл. свр.* отъ **свáлıамь. —лéный.** *прич. стр.*

Свáлıамь, *гл. свр.* отъ **свáлвамь. —лıанный,** *прич. стр.*

Свáлıамь (да **свалѭ́**), *гл. д.* 1) Зимамь нѣчто отъ пó-высоко мѣсто и го турıамь на пó-низко; снивамь, снемамь, снимамь; **снимáть, спускáть.** *Свали паницѫ-тѫ отъ полицѫ-тѫ. Низъкъ е та не достига да го свали долу.* 2) Водѫ, довождамь, завождамь отъ пó-высоко мѣсто на пó-низко; **спускáть.** *Тоıа пѫть ще ны свали въ долинѫ-тѫ* 3) Тыкамь, гнѫтамь, бутамь нѣчто да падне; повалıамь, тръкалıамь, събарıамь, катурıамь, гаврьщамь, кутнувамь; **свáливать, поваля́ть, опроки́дывать, испровергáть, опру́живать.** *Духнѫ вѣтръ и го свали на земıѫ-тѫ. Съ единъ ударъ мя свали долу.* 4) Каченъ, натоваренъ на животно спущамь долу, разтоварıамь; снивамь, снемамь, снимамь, смѣтнамь, смѣтвамь; **снимáть.** *На срѣдъ пѫтıа го свалилъ отъ конıа. Свалихъ малко отъ товара, да поолекне.* 5) Направıамь нѣчто да стане пó низко; скѫсıавамь, смалıавамь, снисıавамь; **понижáть, обнижáть.** *Прѣрѣзалъ крака-та на стола, та го свалилъ малко пó-низко.* 6) Направıамь нѣкого да падне низко въ очи-ты на другы-ты, да слѣзе отъ пó-горень чинъ на пó-долень; снисıавамь, понизıавамь; **понижáть, низвергáть, низводи́ть, низлагáть.** *Господь богаты-ты свалıа, сиромасы-ты качва.* 7) Намалıавамь цѣнѫ-тѫ, достоинство-то на нѣчто; побивамь; **понижáть, сбивáть.** *Свалихѫ стокѫ-тѫ,* направихѫ ıѫ да падне, да мине съ пó-долнѭ цѣнѫ 8) Махвамь шıапкѫ отъ главѫ, покрывкѫ, було отъ нѣчто, съблачıамь дрѣхѫ; **снимáть.** *Свалıамь шıапкѫ,* отлагамь шıапкѫ. 9) Махвамь, снемамь, снимамь, изваждамь; **снимáть.** *Свали ıовдѫ-тѫ на конıа.* 10) Изваждамь едно число пó-малко отъ друго пó-голѣмо; **вычитáть. —нся,** 1) *гл. стр.* Слизамь; **сходи́ть, спускáт ся.**

> Ка гы позна гюлъ Дафина,
> Ся покачи н'едно др.во,...
> Какъ ся дочю Омеръ-ага,
> Сврьтѣ коні кай дрьво-то,
> Та й вели и говори:
> Свали ми ся отъ дрьво-то. *Пѣс.*

2) *гл. стр* Бывамь свàленъ по знаменование-то на глагола. — *Иска да свали мѣсячинѫ-тѫ,* иска да направи нѣчто невъзможно. — *Свалıамь звѣзды-ты,* много сьмь ученъ. *Съ уста птици лови, съ языкъ звѣзды свалıай, нѣмашь ли пары, ничто не си.* — *Не си свалıамь очи-ты отъ нѣчто,* не си махвамь очи-ты отъ него, много ми е мило, та искамь все него да глядамь; **не сводúть глазъ съ кого́-либо.**

Свáлıане, *с. ср.* отъ **свáлıамь** и **свáлıамся.**

Свапърóсамь (да ся), *гл. свр* отъ **свапъросвамся.** Да ся свапырѭ.

Свапърóсвамся и **свапърóсувамся** (да ся **свапырóсамь**), *гл. въввр.* Свапырıавамся, свапърıасвамся. *ІА нѣкоıа мачка ıѫ прѣчекорила, ıа подали прѣко неıѫ нѣчто, ıа кой знае нѣчто, что гıаволска прѣвара ıѫ нашло, что ся свапъросала.*

Свапърѭ́ (да ся), *гл. свр.* отъ **свапъры́авамся.** Да ся свапырıасамь

Свапъры́авамся (да ся свапырѭ́), *гл. въввр.* Ставамь вампырь; свампърıавамся, вампырıасвамся. *Гıаволъ влѣзе въ Катеринѫ, та бıаше се свапърила.*

Свапъры́асамь (да ся) *гл. свр.* отъ **свапъры́асвамся.** Да ся свапырѭ.

Свапъры́асвамся и **свапъры́асувамся** (да ся **свапырıасамь**), *гл. въввр.* Свапырıавамся, свапъросвамся.

Свáра, *с. ж.* 1) Свада. 2) Сварено нѣчто.

Свáра, *с. ж.* Кога завари, свари нѣкой нѣкого; вара, завара, сварıанıе; **заставáніе.** *Както го свара сварило,* така, както е завар'нъ, какъвто е застигнѫть. *Зла го свара сварило!* Клятва.

Свáрвамь и **сварıамь** (да **сварѭ́**), *гл. д.* 1) Намирамь нѣкого нѣйдѣ; заварıамь, застигамь, зафтасвамь; **заставáть.** *Сварихъ го у дома му. Удрıа кого дѣ свари. Както го вара сварила.*

> Да даде Господь, Маринке,
> Да идѫ да ся заврьнѫ,
> Най живѫ да тя не сварѭ,
> Съ носило да тя посрѣщнѫ! *Пѣс.*

2) Затичıамь, застигамь, заварıамь, фтасвамь, зафтасвамь; **застигáть, захвáтывать.** *Тръгнѫлъ бѣ, та не можıахъ да го сварѭ.* 3) Поспивамь, поспѣвамь, пристигамь, зати-

чвамь, прифтасвамь; поспѣва́ть, подоспѣва́ть, успѣва́ть. *Не може единъ учитель да свари да прѣдаде. Едвамь сварихъ да ся прѣоблѣчѫ.* —вся, *гл. стр.* Бывамь сваренъ.

Сва́рвамь, сва́рюамь и сварі́авамь (да сварѭ), *гл. д.* Съ варенье приготвювамь; заварювамь, отварювамь, прѣварювамь, уварювамь; сва́ривать, отва́ривать —вся, 1) *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь сваренъ; заварювамся, отварювамся, прѣварювамся, уварювамся; сва́риваться, отва́риваться. 2) *гл. възвр.* Отъ врѣнье ставамь по́-малъкъ.

Сва́рванье, *с. ср.* отъ **сва́рвамь.**

Сва́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **сва́рвамь** и **сва́рюамь.** —реный, *прич. стр.* Завареный, застигнѫтый, затеченый, зафтасаный.

Сварѭ́, и́шь, — ри́лъ, *гл. свр.* отъ **сва́рвамь, сва́рюамь** и **сварі́авамь.** Да заварѭ, да отварѭ, да прѣварѭ, да уварѭ. — ре́ный, *прич. стр.* Завареный, отвареный, прѣвареный, увареный.

Сва́рѭ (да ся), ишь, — ри́лся, *гл. вз.* Да ся свадѫ, да ся скарамь, да ся смразѫ, да ся сбутамь, да ся сдѣкамь, да ся сдѣчкамь; поссо́риться.

Сва́рюамь, сварі́авамь, в. **сва́рвамь.**

Свата́нець, нци, *с. м.* Роднина по сватовщинѫ; сватъ.

Сва́тба, *с. ж.* Вѣнчяванье, оженванье, задомяванье нѣкои съ всичкы обряды, обычяи и веселбы, что ставать по тоя случай; бракъ; сва́дьба, сва́тьба. *Едно врѣмя, па и сега понѣйдѣ, сватбы-ты ся продлъжювалы цѣлѫ недѣлѭ. Тяжка сватба, голѣма сватба. — Заквасвамь сватбѫ,* съ замисанье хлѣбъ за сватбѫ, подкачюамь сватбѫ-тѫ. — *Градѫ сватбѫ: а)* Закачюамь сватбѫ, заквасвамь, възмисамь, подмисамь сватбѫ. *б)* У Помаци-ты: обрѣзвамы малкы дѣца, връшимь обрѣзание. — *Сватба—свада. Сватбѫ безъ сръднѭ не быва. Едному сватба, другому брадва. Кому сватба, кому брадва. Единъ гляда сватбѫ, а другъ брадвѫ; зять-тъ булкѫ-тѫ си да гляда. Сватба безъ курбанъ не става. Съ едно юзя сватбѫ не става. Съ едно цвѣтье пролѣть не быва, съ еднѫ женѫ сватба не става. Безъ гайдѫ сватбѫ сѫщий помянъ. Сватба безъ гѫдулка—пикнюа безъ пръднѭ. Чюешь му, гѫзю, че тя выкать на сватбѫ. Кѫщна-та сватба не е комшийска. Нито ружя безъ трънье, нито обычь безъ сватбѫ. Тамамъ сватба на угадъ: ни хлѣбъ стигнѫ, ни манджя останѫ. Който смѣта зурнѫ и тъпанъ, не може направи сватбѫ. Что ще магаря на сватбѫ. Канили магаря на сватбѫ, па му заржчюали да си земе и самара Магаря-то выкать на сватбѫ ю водѫ, ю дръва да носи. Разглъчиалися като на Циганскѫ сватбѫ. Съ вилы орѣхы и съ рѣшето водѫ щѫ носѫ на сватбѫ-тѫ ти.*

Сватба́рина, *с. ж.* Данъкъ, что ся зимали нѣкога Турци-ти отъ християнь-ты за сватбѫ; сватбина.

> Господине Арапъ отъ прѣко море,
> Кажи менѣ, что е сватбарина,
> Да ти платѫ царскѫ сватбаринѫ. *Пѣс.*

Сватба́рка, *с. ж.* Коюато е была на сватбѫ, канена на сватбѫ.

Сватба́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **сватба́рь.** *Глава-та му като сватбарскѫ буклицѫ.*

Сватба́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ сватбарь.

Сватба́рь и **сватба́ринъ,** *с. м.* Който е былъ на сватбѫ, който е каненъ на сватбѫ, отишьлъ на сватбѫ.

Сва́тбина, *с. ж.* Данъкъ за сватбѫ; сватбарина.

> Токо имать тридесеть годинь,
> Какъ ми дошёлъ црьна Арапина,
> Отъ царія ми сватбинѫ прѣкупилъ:
> Кой кіа юнакъ младый ся оженить,
> Нему сакать тридесять и три минца;
> А дѣвойка коіа кіа ся мѫжить,
> Нейзѣ сакать тридесять минцовы. *Пѣс.*

Сва́тби́нскый, ска, ско, *пр.* Что е за сватбѫ, что става на сватбѫ; сва́дебный. *Сватбинскы пѣсни.*

> Рело ми го лѣпо прѣчіакало,
> Си промѣни по́-мала дѣвера
> Со хубавы сватбинскы халища. *Пѣс.*

Сва́тбица и **сва́тбичка,** *ум. ж.* отъ **сва́тба.**

Сватбу́вамь, *гл. ср.* Ходѫ на сватбѫ, правѭ сватбѫ; сва́тебничать.

Сватбу́ванье, *с. ср.* отъ **сватбу́вамь.**

Свате́нье, *с. ср.* отъ **сватѫ́ся.**

Сва́тець, *ум. м.* отъ **сватъ.**

Сва́тица, *с. ж.* Жена сватъ; сватя, сваха; сва́тья. *Сватове-ти и сватици-ты тръгать слѣдъ младоженци-ты.*

Сва́тко, *с. м.* Зять, свяко, свако.

Сва́тови, *с. м. мн.* Цѣла-та рода сватове, сватова кѫща съ всичкы въ неѭ. *Дойдохѫ ны сватови. Да идемъ у сватовы. Сватови ны ся сръдать, че не смы имъ ходили.*

Сва́то́вникъ, *с. м.* Който е пратенъ да иска момѫ, да прави споворъ за годявкѫ; главежникъ, годежникъ, годежнякъ, годежарь, дворникъ, думалникъ, дѣвоснобъ, женихълъ, изводникъ, изглядникъ, момарь, оглядникъ, одумникъ, просанитъ, просетикъ, просець, прѣдумникъ, сватъ, сведокъ, сглед-

никъ, сговорникъ, сгоденикъ, тъкмеджиѭ, снобникъ, стройникъ; **сватъ.**

Свáтовница, *с. ж.* Коѭто е пратена да иска момѫ, да прави сговоръ за годежь; главежница, годежница, годежiарка, думалница, женилиѭ, женихла, изводница, изглядница, оглядница, наваджийка, одумница, прѣдумница, сватѣѭ, сватѭ, сглядница, сгоденица, снобница, стройница; **свáха.**

Свáтóвскый, **ска, ско,** *пр.* Сватовый. *Сватовскы коние.*

Сватовство, *с. ср.* Роднина по женитбѫ; сватовщина; **свойствó, сватовствó.**

Свáтовщина, *с. ж.* 1) Сватовство. 2) Искание момѫ; **свáтанiе, сватовствó.** *Свати-ты за прьвъ пѫть въ понедѣлникъ отивать да правять сватовщинѫ за нѣкоѭ момѫ.*

Свáтовый, **въ, ва, во,** *пр.* отъ **сватъ.** Сватовскый; **свáтовъ.**

Сватóсвамь и **сватóсувамь** (да **сватóсамь**), *гл. д.* Искамь момѫ за нѣкого; **свáтать.** — **мся,** 1) *гл. вв.* Роднина смы съ нѣкого по сватовство, казвамы си единъ другыму свате. 2) Сватѫся; **свáтаться.** *Сватосали сѫ Мартѫ за ергенъ, затуй ся е васмѣла.*

Сватóсванье и **сватóсуванье,** *с. ср.* отъ **сватóсвамь.**

Сватýвамь, *гл. ср.* Бывамь нѣкому сватъ, ходѫ като сватъ.

Сватýванье, *с. ср.* отъ **сватýвамь.**

Сватъ, свáтове, *с. м.* 1) Сватове ся наричѭть помеждѫ-си родители-ти и роднинын-ты, на ожененьı; сватанецъ; **сватъ.** 2) Така ся наричѭть и ониѭ нероднина, които сѫ были нѣкому на сватбѫ-тѫ. 3) Сватовникъ.—*Старый сватъ,* побащимъ, старокиѭ, заложникъ; **посажёный отéцъ.** *Да ся види, кой е кумъ, кой старый сватъ.* — *Отишьлъ безъ сватъ на годежь. Мре отъ гладъ, а готовъ за сватъ. Ако ми е сватъ, не ми е братъ. Пó-ѭко е село-то отъ сватовы-ты. Сватъ свахѫ задира, сваха му ся не опира, не противи. Сватове дошли, а мома-та на куклы играе. Кога мома-та не е драга, и сватовы-ты прѣвъ прага. Ако си богатъ, всѭкому си сватъ. Златый сватъ срѣща безъ питѫ горящѫ. Изгорѣ ты плѣвникъ-тъ, свато! — Азъ одѣвѣ го заключихъ. Свато, свато, та не струвашь дукато! Сватъ по свата, че и два-та.*

Свáты, *с. ж. мн.* Жены, момы, сбраны въ четврътъкъ у момъка за да отидѫть да глядать прѣмѣнѫ-тѫ на момѫ-тѫ.

Сватѣѭ, *с. ж.* Сватѭ, сватовница.

Сватѫся, **áшся,** — **тáлся,** *гл. об.* Искамь момѫ; сватосвамся; **свáтаться.** *Да жилѣемъ Марка, да ся свати Мара.*

Свáтѭ, *с. ж.* 1) Така ся выкать помеждѫ майкы-ты и женска-та рода на ожененьı; сватица, сваха; **свáтья.** 2) Сватовница; **свáха.** 2) Погачѭ свака, свакѭ, намливо. — *Зачто ми е сватѭ, кога булкѫ нѣма? Ходи като сватѭ безъ даръ. Кривы-ты дрьва сватѭ-та носи.*

Свáха, *с. ж.* Сватѭ въ 1-то знаменование. *Шьта като свахѫ безъ даръ. Ходи като недаренѫ свахѫ. Прѣдъ свахы ся не хлѣботять.*

Свáхыца и **свáшица,** *ум. ж.* отъ **свáха;** **свáтьюшка.**

> Подъ него сѣди Михалъ войвода,
> Та си варди тяготнѫ сватбѫ,
> Да ми разбие триста сватовы,
> Да ми разбие триста свашици. *Пѣс.*

Све и **сво,** *мѣстоим. ср.* отъ **сьвь;** **цѣлъ,** всичкый.

Сведенíе, *с. ср.* Хубаво есенно мазно сирене, особено горний рядъ; **следеніе.**

Сведóкъ, дóци, *с. м.* Сватовникъ.

Сведѫ, éшь, свéдохъ, свелъ, *гл. свр.* отъ **свóждамь** и **свéждамь.** —**деный,** *прич. стр. Сведени братѭ, сведены дѣца,* заварени, приведени братѭ, дѣца; **сведёные брáтья, дѣти, свóдные брáтья, дѣти.**

Свéждамь (да **сведѫ**), *гл. д.* Свождамь.

Свéжданье, *с. ср.* отъ **свéждамь.** Своjданье.

Свéзвамь (да **свéжѫ**), *гл. д.* Связвамь.

Свезѫ, éшь, свéвохъ, свеялъ, *гл. свр.* отъ **свóзвамь.** —**зéный,** *прич. стр.*

Свекарáшка, *с. ж.* Птица срака.

Свеклó, *с. ср.* Раст. *Beta vulgaris* и неговый корень; цвѣкло, чукундуръ, панджаръ, кеширъ; **свёкла, свекловúца.**

Свеклóвый, **въ, ва, во,** *пр.* отъ **свеклó;** **свекóльный.** *Свеклово листо;* **свекóльникъ.**

Свекоѭкый, **къ, ка, ко,** *пр.* Всѭкоѭкый, сѭкоѭкый, всѭкакъвъ; **всякій, всяческій.**

> Та извади сабѭ калаклиѭ
> И прѣсѣче на пашѫ-тѫ главѫ,
> И что найде свекоѭко благо,
> И му земе коня отъ конюшницѫ.
> Си товари свекоѭко благо. *Пѣс.*

Свéкровый, **въ, ва, во,** *пр.* отъ **свéкърь.** Свекръвовый; **свéкровъ.**

Свекрѣва, *с. ж.* Жена на свекъръ, майката на мѫжѭ ми, мѫжева майка; **свекрóвь, свекры́.**

> Борѭнка дума мами си:
> Майно-ле, стара свекърво,
> Досега ми си свекръва,
> Отсега ми си майчица. *Пѣс.*

Тебѣ думамь, свекръво, усѣщайся, снѣхо; кóшку бьютъ, а невѣсткѣ навѣтки даютъ. *Живѣѭтъ като снѣхѫ и свекръвѫ. Зла свекръва на пó-злѫ снѣхѫ. Галена-та невѣста не риза свекръвѫ-тѫ. Умрѣ свекръва-та, разширися кѫща-та.*

Свекрѣвинъій, нъ, на, но, *пр.* отъ **свекрѣва**; свекрóвинъ. *Кръсти, водо, свекръвинѫ ризѫ!* казвать за недобро пранѥ.

Свекръвица и **свекрѣвичка**, *ум. ж.* отъ **свекрѣва**.

Свекръвúще, *с. ср. ув.* отъ **свекрѣва**.

Свекрѣвовъій, въ, ва, во, отъ **свéкъръ**. Свекровый.

Свéкърець, *ум. м.* и **свéкърчя**, *ум. ср.* отъ **свéкъръ**.

Свекърúще, *увел. ср.* отъ **свéкъръ**.

Свéкъръ, *с. м.* Баща-та на мѫжꙗ ми, мѫжевъ баща; свéкоръ. *Вечеряй, свекре, да ти попощѫ брадѫ-тѫ.*

Свекъръ невѣсти продума:
Мома невѣсто, невѣсто,
Моꙗ малка снашище. *Пѣс.*

Свéнче, *с. ср.* Ꙗйце, сѣмя отъ въшкѫ, отъ блъхѫ; пчене, вчене, ченче, щене, гнида, вохче, сѣмче.

Свéчера, *нар.* Отъ вечеръ, отъ вечерь-тѫ спроти нѣчто; наканýнѣ. *Свечера ся готви да стане рано, па сутринѫ спи до пладне. Още свечера ся прати калескѫ.*

Свечерú (да ся), — **рúлося**, *гл. свр.* отъ **свечерꙗ́вася**. Да ся отвечери, да ся замрачи, да ся смрькне, да ся снокви; повечерѣть, затемнѣть.

Свечерꙗ́вася (**да ся свечерú**), *гл. безл.* Става вечеръ, подкачꙗ да ся стъмнѣва, да мрьква вечеръ; отвечерꙗвася, замрачꙗва, замрачꙗвася, смрькнувася, сноквꙗся; начинáть темнѣть.

Сви, *мѣстоим. мн.* отъ **сьвь**. Вси, всички, цѣли. *Сви-тъі людѥ отидохѫ.*

Похвалися Милки майка
Сноща вечеръ на кладенци
Прѣдъ сви момъі и невѣстъі,
И прѣдъ сви младъі момци. *Пѣс*

Свúвамь (**да свúѭ**), *гл. д.* 1) Сбирамь нѣколко нищкъі или другъі нѣчта и гъі сучѭ да станѫтъ едно; завивамь, увивамь, усуквамь; свивáть, скрýчивать. *Свивамь врьвь Свий ми пó дебелъ конець.* 2) Навивамь, намотавамь, смотавамь на клѫбо, на трѫбѫ; свёртывать. *Свилъ го на клѫбо. Свилъ книгѫ-тѫ, штампѫ-тѫ.* 3) Виѭ, увивамь, валꙗмь, правѭ; катáть, скáтывать. *Свивамь топкѫ снѣгъ.* 4) Съ вшенѥ направꙗмь; извивамь, увивамь; свивáть. *Свивамь си гнѣздо*; свить себѣ гнѣздó, 5) Связвамь, смотавамь, завивамь съ нѣчто; обвивамь, обививамь, повивамь, увивамь, обврьтамь, обврьзвамь; свивáть, завёртывать, обёртывать, закýтывать. *Не го носи така, а го свий въ книгѫ.* 6) Увивамь дѣтя съ повивкъі; повивамь, сповивамь; свивáть, повивáть, пеленáть. 7) Правѭ нѣчто да стане криво, гънѫ нѣчто на дѫгѫ, на колело; огъвамь, прѣгъвамь, сгъвамь, извивамь, прѣвивамь; сгибáть, выгибáть, гнуть, крю́чить, скрю́чивать. *Свивамь обрѫчь. Прѫтъ-тъ е дебелъ, не щешь можешь да го свиешь. Свива ми рѫцѣ-тъі назадъ.* 8) Виѭ, гънѫ, прѣгъвамь, прѣвивамь, изкривꙗвамь; гнуть. *Вѣтъръ-тъ свива дрьвѥ-то.* 9) Дрьпинамь, налѣгамь клонѥ или друго нѣчто за да гъі смъкнѫ камъ землѭ-тѫ; прѣвивамь, навождамь, прѣвождамь; нагибáть, перегибáть. *Качятся на врьбѫ-тѫ и свиѭтъ клонѥ-то ѝ надъ рѣкѫ-тѫ.* 10) Нѣчто отпуснѫто, проточено, длъго събирамь, прибирамь, сбирамь; подбирáть, поддéргивать. *Свий си крака-та, полъі-тъі.* 11) Сбирамь, завивамь, сгъвамь; свёртывать. *Свивамь байрꙗкъ;* свернýть знáмя. *Ꙗ свивай байрꙗкъ, тъі Манушь войвода!* 12) Сбирамь, стискамь, стягамь; сжимáть, кóрчить. *Свивамь си джукъі-тъі. Студъ-ть му свилъ прьстѥ то. Отъ студъ не може да си свие рѫкѫ-тѫ.* 13) На плетенѥ зимамь нѣкой и другъ кличь пó-малко на обꙑколкѫ, за да стѣснѭ плетиво то; запускáть, спускáть. *Свивамь чорапъ;* запускáть чулóкъ. 14) Правѭ на нѣчто брьчкъі; брьчѭ, грьчѭ, сбрьчвамь, сгрьчвамь; кóрчить, ковéркать. 15) Виѭ нѣчто да сѣди на кѫдръі; завивамь, накѫдрꙗвамь; завивáть, свивáть, скрýчивать. *Свихъ си косъі-тъі.* 16) За болесть: докарвамь грьчевъі, ꙗмь, болѭ, та накарвамь да ся вие, да ся грьчи; грьчѭ; кобéнить, ковéркать, кóрчить, корóбить. *Свива мя коремъ, свива мя срьдце,* ꙗде мя, боли мя, врьти мя. 17) *гл. ср.* Заврьщамь, поврьщамь, сврьщамь на нѣкоѭ странѫ; възвивамь, завивамь, закривꙗвамь, засуквамь, крьшвамь, отбꙑвамся; повёртывать, свёртывать, поворáчивать, сворáчивать. *Пѫть-тъ свива на дѣсно. Врьвꙗхъ донѣйдѣ изъ пѫтꙗ, па свихъ изъ горѫ-тѫ.* —**мся**, 1) *гл. вз.* Обвивамъся, завивамъся единъ около другъ; свивáться. 2) *гл. възвр.* Не стоѭ правъ, обтягнѫтъ; смотавамся, увивамся, завивамся, сбирамся, грьчѫся, сгрьчвамся, брьчѫся, сбрьчвамся; скрýчиваться, закрýчиваться. *Нищкъі-тъі ся свихѫ;* нúтки скрутúлись. 3) Сбирамся, сгъвамся, сгушвамся; свивáться, свёртываться. *Змиꙗ-*

та ся свила на клжбо. 4) Вижся, гъижся на джгж; огъвамся, извивамся, прѣвивамся, изкривюваамся; выгибáться, сгибáться, гнýться. *Дрьвета-та ся свивахж отъ вѣтьра. Отъ рожбж клоние-то ся бяхж свили до земьк-тж. Отъ дебелж букж обржчь ся не свива.* 5) Навождамся, прѣвождамся, прѣвивамся, прѣгръбюмся, сгръбюмся, нагъібамся; сгибáться, нагибáться, перегибаться, кóрчиться. *Какъвъ си ся свилъ. Отъ старость ся е свилъ на двѣ.* 6) Ставамь пó-кжсъ, пó-малжкъ; сбирамся; сжимáться. *Отъ сухо ся свива, отъ влагж ся развпуща.* 7) Сѣдж нѣйдѣ сбранъ; сгушвамся, грьчжся, мушжся. *Свивамся въ дупкж, въ кйоше. Свился на кутупъ. Свито кучя на бѣлъ камыкъ.* 8) Загрътамся въ нѣчто, съ нѣчто; завивамся, увивамся; завёртываться, окидываться. *Нѣма съ что да се свие.* 9) Усиленъ сьмь за нѣчто, имамь нуждж, гладенъ сьмь, ихтиачь сьмь; вижся, прѣвивамся. *Свивася за парчя хлѣбъ. Свивамся за парж.* 10) Отъ болкж, отъ студъ ся мжчж и ся виж, дохождать ми грьчевы; грьчжся, стискамся, извивамся, прѣвивамся; кобéниться, ковéркаться, кóрчиться, пожимáться. *Свива ся отъ коремъ*, иаде го, боли го коремъ; его́ гнётъ въ дугу́, въ крюкъ. 11) Свѣнувамся, срамувамся, не смѣж, не дрьзвамь. *Свивамся прѣдъ него.* 12) Не ми ся ще да направж нѣчто, ала пакъ скланюмь; пожимáться. *Свивайся, не свивайся, щешь го направишь.* 13) Гънжся, вижся, мажся и ся чудж надъ нѣчто, какъ да го подкачж, да го свръшж; манéжиться, манéриться. *Какво му ся свивашь, та не подкачишь?* 14) Хващамь нѣчто брьзо; увивамся, възсуквамся, възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся на нѣчто да го свръшж. *Като му ся свилъ, додѣ да го видимъ, свършилъ го.* 15) За вѣтьръ, за вихъръ: вижся, вдигамся, излизамь изведнжжь и ся врьтж като вихрушкж; завивамь; подымáться, крутúться, закрутúть.

Отихни сж ся спустнжлъі
И свилъі сж ся вихрушкъі,
Че сж Стоіана вдигнжлъі. *Пѣс.*

Свихжся, Стойно, завихж
Двѣ силнъі, вилнъі вѣтрушкъі,
Та ми те тебе вдигнжхж. *Пѣс.*

16) Сбрьчвамся, сгрьчвамся, сбирамся, сбабичясвамся, сбабюмся, спардушвамся; смóрщиваться. 17) *гл. стр.* Бывамь свитъ по знаменованіе-то на глагола.—*Свива ми ся срьдце*, боли ми, милѣж за нѣчто, свиди ми ся, жюлж; бóльно мнѣ, болѣзновать.—*Свивамь си уста-та, свивамь си языка*, не говорж каквото и да е, млъквамь, прѣставамь да говорж; обýадывать языкъ. —*Сви си дрипы-ты: а)* Прибрася, мирюса, сѣднж си на дърника. *б)* Отиде си, махнжся, запелѣся.—*Свилася е змиюа въ кисиык-тж му*, казвать за чловѣкъ, комуто си свиди да даде парж за нѣчто.—*Щж му свиж луба*, щж го смирж, щж му счюпж носа, щж го докарамь на рядъ; обúть пéрья.—*Сви го надвѣ, натри*, направи го какъ да е, прѣзъ купъ за грошь. — *Свила си дѣтя-то като кждѣлж. Свивася като Циганинъ (като Агренинъ). Свился като кучя на бачиж. Свилася като коткж на зло врѣмя (въ чюмаво врѣме). Свилася като сиротж на помянъ. Свилася като надѣницж въ копанж.*

Свúваню, *с. ср.* отъ свúвамь и свúвамся, *Свиване отъ болкы, отъ устрѣлъ;* конвýльсія.

Свивáчь, *с. м.* 1) Направа отъ дрьво, съ кожто коларь свива спици-ты на колело та гы вдлабюа въ хватовы-ты на наплаты-ты; манджалжкъ. 2) Дрьвяна направа, съ кожто кацарь свива джгы-ты за да станжть корубисты, изпжкнжлы.

Свивцú, *с. м. мн.* Жилы-ты, мышци-ты подъ колѣно-то, които свивать и изправюать крака.

Свивъ, свúвове, *с. м.* 1) Мѣсто на пжть, на рѣкж, на планинж, дѣто завива на еднж или на другж странж; завой, извой, врьтопъ, кривулъ; поворóтъ, затóкъ, загúбъ, изгúбъ, излýчина, крюкъ. 2) На чорапъ онаа чясть, что ся свива за да си затвори чорапъ-тъ.

Свúвъкъ, *с. м.* Малко питля залѣпено отгорѣ на срѣдж-тж на богородичнж-тж питж, на повойницж-тж; понуда.

Свигáръ, *с. м.* Вжгленъ.

Свúда, *с. ж.* Голѣмъ глинянъ сждъ; врьчва, делва, кюпъ.

Свúдися,—дѣлося, *гл. безл.* съ мѣстоим. *ми, свиди ми ся,* свидно ми е, жюлно ми е, не ми ся ще да го дамь, да го направж, мило ми е; мнѣ жаль. *Свиди ли ти ся масло-то, кашюа-та не става хубава.*

Свúдла, *с. ж.* Свидлива жена, мома, на кожто ся свиди; скжперница, тврьдица, цициюа, стипца, джюмерка, пинта, тамахкюарь; скрягá, скупягá, скупердяйка. *Каква е свидла, хапкж хлѣбъ не дава!*

Свúдлё, *с. м.* Свидливъ чловѣкъ, комуто ся свиди, скжпъ, скжперникъ, вариклѣчко, скжпець, джюмерка, скржжювъ, стислё, тврьдица, цициюа, пинтё, стипца, тамахкюаръ;

скрйга, скупяга, скупёцъ, скупердйй. *Страшенъ е свидлё, парж не дава!*

Свидлйвый, въ, ва, во, *пр.* Комуто ся свиди; скжпый, скржжювый, стисливый, стисливый, стипца, джюмерка, тамахкюръ; **скупой.** *Свидлива майка — крадливы дѣца.*

Свйдно ми е, като *гл. безл.* Свиди ми ся. *Който нѣма не му е свидно. Братъ свидно, нъ и чядо мило.*

Свйднъій, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Драгый, драгавый, любезный, милый, приятный; **мйлый, дорогой, любймый, любезный, пріятный.**

Свидѣтелка, *с. ж.* Която е сама видѣла, когато е ставало нѣчто, та го знае добрѣ; шахатка; **свидѣтельница.**

Свидѣтелскый, ска, ско, *пр.* отъ **свидѣтель; свидѣтельскій.**

Свидѣтелство, *с. ср.* 1) Показания за нѣчто, които дава единъ очевидецъ, свидѣтель; шахатлжкъ; **свидѣтельство.** 2) Писменъ документъ за нѣчто; **свидѣтельство.** *Свидѣтелство за неговж-тж службж.*

Свидѣтель, *с. м.* Който самъ съ очи-ты си е видѣлъ, когато нѣчто е ставало, та го знае добрѣ; свѣдокъ, шахатъ, мартиръ; **свидѣтель.** *Ако нѣмашь работж, свидѣтель ставай, ако имашь пары, поручникъ ставай.*

Свий, сьвь, сва, сво (све), сви, *мѣстоим.* Всий, цѣлый, всичкый; **весь.** *Сьвь свѣтъ знае. Сво врѣмя не яде. Сво село е излѣзло. Сви-ти хора отидохж.*

Еленъ у градинж улѣзнж,
Сво-то ти цвѣтие погази,
Зеленъ ти здравецъ утъпка,
Сва ти рода сбралася,
Дребны сльзы ронюхж *Пѣс.*

Свйке, *с. ср.* Въ пѣсень:

Стани ми, стани, Недѣлё,
Сега ся рано станув,
Бѣло ся лице омыва,
Ситно ся свике облачи.

Свйла, *с. ж.* 1) Коприна; **шёлкъ.** *По свилж го въвожда, а по трьние го извожда.* 2) Брада, коса, рясы на царевицж.

Свиларка, *с. ж.* 1) Жена на свиларь, жена свиларь. 2) Раст. *Adonis aestivalis*, арнаутчя; **горицвѣтъ.**

Свиларскый, ска ско, *пр.* отъ **свиларь.** *Твои-ты ржцѣ не сж свиларскы.*

Свиларство, *с. ср.* Свиларска работа, свиларскый занаятъ. *Прилѣга му като на камилж свиларство.*

Свиларчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ свиларь.

Свиларь, *с. м.* Който точи или продава свилж; коприйарь.

Свиленйца, *с. ж.* 1) Рыза, вязана съ свилены шивовы. *Мома сѣди у градинж, та си шие свиленицж.* 2) Прятчка, макара на кожто намотавать свилж за шивъ; копринарка; **вытокъ, вьюшка, катушка, коклюха, мотоня.**

Свйлица и свйличка, *ум. ж.* отъ **свйла.** Копринйца.

Свйлникъ, *с. ж.* Старовремскый копринянъ фустанъ.

Момы-ты ся изплашили,
Та прьснжли побѣгнжли,
Селима мома останж,
Тяжко й сребро дотягнж,
Широкъ ѭ свилникъ с пиня. *Пѣс.*

Свйлнъій, —ленъ, лна, лно, *пр.* Что е отъ свилж; копринянъй, копринювый; **шёлковый.**

Па си брькнж свилны пазухы,
Та извади тоя ситенъ бисеръ. *Пѣс.*

Ѩ запрягны твои свилны скуты,
Да дарувамь тебѣ голѣмъ пешкешь. *Пѣс.*

Свинарка, *с. ж.* Жена, мома, что пасе свиня.

Свинарникъ, *с. м.* 1) Кочина, въ кожто затварять свиня; свинярница; **свиной хлѣвъ, свинарникъ, свинарня.** 2) Мѣсто, дѣто изгражять игрж свинкж.

Свинарскый, ска, ско, *пр.* отъ **свинарь.** Что е на свинарь, на свинари. **—скы,** *нар.* Като свинарь, като свинари.

Свинарчя, *ум. ср.* отъ **свинарь.** 1) Малъкъ, младъ свинарь. 2) Птица *Oedicnemus crepitans*, булийчя, туриликъ.

Свинарь, *с. м.* 1) Който пасе или продава свиня; свинярь; **свинарь.** 2) Който на игрж свинкж пасе свинкж-тж.

Свйници, *с. ж. мн.* Растение свинскы вѣшкы.

Свйнка, *с. ж.* 1) Свиня, особено женска; **свиная самка.** 2) Въ игрж на свинкж топка, кожто свинарь-тъ ся мжчи да вкара въ дупкж-тж на нѣкой отъ играчи-ты. — *Зареклася свинка да не яде говна: прѣскокнжла плетъ, изяла пять.*

Свинокъ, *с. м.* Раст. *Datura stamonium*, бышка, бывола, быволъ, быволчя, дивъ орѣхъ, магарешкый костенъ, крава, плюскачь, татуле, татулъ; **дурманъ, бѣшеное зелье.**

Свинопасъ, *с. м.* Който пасе свиня; свинарь, свинярь; **свинопасъ.**

Свйнка жлъчка. Една трѣва, която пуща млѣко, кога ся откжсне, като млѣчёка.

Свйнскы вѣшкы. Раст. *Xanthium strumarium*, свиници.

Свйнскый, ска, ско, *пр.* отъ **свиня.** 1) Что е на, отъ свиня; **свиной, свинскій.** *Свинско мясо*, сланина; **свинина.** *Дрьжятся като свинскы*, като свиня-ты. 2)

Нечистый, мрьснаый, калный; **свинскій**. *Свинский животъ.* —**скы**, *нар.* 1) Като свинь, като свиніе-то. 2) Нечисто, мрьсно, кално; **свински**. *Живѣютъ свинскы.*

Свинурка, *с. ж.* Свинска възка.

Свинурчясамь, *гл. свр.* отъ **свинурчясвамь**.

Свинурчясвамь и **свинурчясувамь** (да свинурчясамь), *гл. ср.* Възшясвамь отъ свинскы възкы.

Свинчѧ, *ум. ср.* Малка свиня, прася.

Свинщлюкъ, *с. м.* Свиня. *Дрьжятся едно за друго като свиншлюци.*

Свиня, нета, *с. ср.* и

Свиня, *с. ж.* 1) Животно *Sus scrofa*, свинка, свиншлюкъ; **свинья**. 2) Нечистъ, мрьсенъ человѣкъ. 3) Особенъ хлѣбъ, приличенъ на свинѫ мѣсять го на бѫдный вечеръ. — *Дива свиня*, глыганъ, глыгарь, глыгъ, вепьръ, вьперъ, крънакъ; **кабанъ**.—*Дебела свиня*, кръмакъ, крънакъ, маторица. —*Мѫжска свиня*, шипаръ; **самéцъ свиньй**. —*Свиня блатска*, нечистъ мрьсенъ човѣкъ.—*Вдигнѫлъ си главѫ-тѫ като свинъ*, разсрьдился —*Свиня-та всякога си е свиня. Свиня-та, что е свиня, па ся тражи отъ сой да е. Разбира като (колкото) свинѫ отъ дынѭ. Знае ти свинѫ отъ дынѭ. Разбира колко свинѭ грьцкы. Свиня отъ бисеръ не отбира. Свиня отъ свѣтъ не разбира. Разбира ти свиня отъ кладенчевѫ водѫ. Разбира ти свиня отъ ново корыто. Приличя му като на свинѫ звънецъ. Прилѣга му като на свинѫ джангаракъ. На свинѫ звънецъ, на тыквѫ обрѫчь. Огоился като дунавскѫ свинѫ. Кръвенъ като поповѫ свинѭ. Свиня-та си рови за главѫ-тѫ. Ровила, ровила свиня-та, доклѣ си намѣрила бѣлѫ-тѫ. Зареклася свиня да не рови калъ. На свинѭ отрѣжи зурлѫ-тѫ, тя пакъ ще си рови. Когато свиня ся наяде, обрьща корыто-то. На свинѫ дай ново корыто. На свинѫ крой чешири. Свиня като мѣсяць ся праси. Свиня-та си не познала прася-то. Отъ шюгаво прася тлъста свиня излиза. Хубавы-ты круши свиніе-то ядѫтъ. Души като свинѭ. Зарекла-ся свиня да не яде говна: прѣскокнѫла плетъ, изяла пять. Отъ свинѫ бачило не бѫдуе. Който ся мѣси съ трыци-ты, изядать го свиніе-то. Клепнѫли му уши-ты като на дрьтѫ свинѭ. Бий го, доклѣ ся качи свиня на дрьво. Пази, Боже, отъ тунѫ бѣдѫ, отъ пиянѫ женѫ и отъ бѣснѫ свинѭ. Да тя пази Господь отъ срьдитъ попъ, отъ сиромахъ хаджия и отъ грьчявѫ свинѭ. Свини гроба му да изрыѭтъ! Свини му грухали у главѫ-тѫ!*

Свинярница, *с. ж.* Свинарникъ.

Свинярчя, *с. ср.* Птица *Scolopax rusticola;* **куликъ, бекасъ**.

Свинярь, *с м.* Свинарь.

Свирамь, (да свржь), *гл. д.* Шопамь едно нѣчто въ друго; възвирамь, увирамь, втыкамь, бъкамь, пъхамь; **всóвывать, вперять, втискивать, засóвывать, запускáть**. *Дѣ го е сврѣлъ, не знаѭ, още не могѫ да го намѣрѭ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Възвирамся, увирамся, втыкамся, бъкамся, пъхамся, шопамся, просувамся, прѣчкся; **совáться, всóвываться, втискиваться, втираться, подвёртываться, нырять**. *Какво ся свирашь тука, като не ти е работа.* 2) *гл. стр.* Бывамь сврѣнъ.

Свиранѥ, *с. ср.* отъ **свирамь** и **свирамся**.

Свирачь, *с. м.* Който знае да свири съ нѣчто; свирецъ, свирджия, свирелджия, лаутарь, кеменджия, цигуларь.

Свирба, *с. ж.* Свиреніе съ нѣчто. *Свирбы свирять.*

Свирджия и

Свирелджия, *с. м.* Свирачь, свирецъ.

Свиреніе, *с. ср.* отъ **свирѭ**. Свирня, свирба.

Свиреный, нъ, на, но, *прич.* отъ **свирѭ**, *Лани свирено, а сега играѭтъ.*

Свирецъ, рци, *с. м* 1) Свирачь. *Отъ свирецъ попъ, отъ попъ свирецъ.* 2) Птица *Hitatopus candidus*, червенокракъ.

Свирка, *с. ж.* 1) Орѫдие за свиреніе съ него; свирня, пищялка, шепелка, шюпелка, цифара, свиролъ; **дудá, дýдка, сопéлка, свирѣль, пищáль**. 2) Въ крака-та длъга кость междѫ колѣно-то и глѣзени-ты; тоже и въ рѫкѫ-тѫ; пищялъ, цаварки, зурла; **бéрцовая кость**. — *Счюпихѫ му свиркы-ты* строшихѫ му носа, свихѫ му луба, смирихѫ го, докарахѫ го на рядъ; **обить пéрья, сбили съ негó спéси**. — *Гащи нѣма, свиркѫ сака. Който издырва свиркѫ и тъпанъ, никога свѣтъ не вижда. Отъ всяко дрьво свирка не става.*

Свирница, *ум. ж.* отъ **свирня**.

Свирнувамь, *гл уч.* отъ **свирнѫ**.

Свирнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **свирѭ**.

Свирня, *с. ж.* 1) Свиреніе, свирба. *Свирджии-ти съ особенѫ свирнѭ обаждать, че хоро-то ся разтурия. Който даде цѣнѫ-тѫ, той слуша (той свири) свирнѭ-тѫ.* 2) Свирка.

Свирóлъ, *с. м.* Свирка, кавалъ. *Изкара шаренъ кавалъ, писанъ свиролъ.*

Та си юзе шиаренъ свиролъ,
Шиаренъ свиролъ, писанъ кавалъ,
Та засвири левентъ Пѣйчо. *Пѣс.*

Свѝрчёвина и свѝрчёвичина, *с. ж.* Растенија *Sambucus nigra* и *Sambucus Ebulus,* абъдъ, абудъ, бѫздовина, бѫзіе, бѫзъ, свирчёкъ, свирчёчена, свирчіакъ, селешникъ, дрьнбѫзъ; **бузнѝкъ, дѝкая бузинá, веленѝкъ, селенѝкъ, бузинá чёрная.**

Свирчёкъ, *с. м.* и **свирчёчена,** *с. ж.* Растение свирчёвина.

Свѝрчица, *ум. ж.* отъ **свѝрка.** Свирчя.

Свирчя̀, *ум. ср.* отъ **свѝрка.** Свирчица.

Свирчіáкъ, *с. м* Растенија свирчёвина.

Свирѣ́пъій, пъ, па по, *пр.* Безчловѣчнъій, безжалостнъій, бездушнъій, немилостивъій, лютъій, врьлъій; **свирѣ́пый, жестóкій, лю́тый, злой, грóзный.** *Свирѣпъ конь,* лудъ. *Свирѣпъ конь отъ юздѫ не зима (юзда го не спира). Лошіа жена — звѣрь свирепъ.*—**по,** *нар.* Безчловѣчно, безжалостно, бездушно, немилостиво, люто, врьло; **свирѣ́по, жестóко, лю́то, грóзно.**

Свирѣпѣѭ, ешь,—пѣлъ, *гл. ср.* Ставамь свирѣпъ; **свирѣпѣть.**

Свѝрѭ, ишь,—рилъ (да свѝрнѫ, свѝрнувамь), *гл. ср.* и *д.* 1) Свивамь си устнъіты и изкарвамь прѣзъ тѣхъ съ силѫ поименъій въздухъ, та издава особенъ звукъ; **свистáть.** *Свирнѫ му съ уста да дойде.* 2) Надувамь нѣкаквѫ свиркѫ, та изкарвамь приіатнъі гласовъі; **игрáть на свирѣли, свистáть.** *Свирѭ съ свиркѫ, на кавалъ.* 3) Съ рѫкѫ, съ лѫкъ натискамь, тиглѭ по струнъі-ты, по клапъі-ты на нѣчто, та го правѭ да издава приіатнъі, сладкъі гласовъі; **игрáть.** *Свирѭ на кемане. Не знае да свири съ булгариѭ.* 4) Казвася за птици, за животнъі, за насѣкомъі, кога съ уста или по другъ начинъ издавать особенъі писклівъі гласовъі; **свистáть.** *Птичка свирнѫ. Щурецъ нѣйдѣ свири. Смокъ свири, кръстата гора играе.* 5) За вѣтъръ, за нѣчто врьлено, что издава особенъ гласъ; **свистáть, свистѣть.** *Вѣтъръ-тъ свири,* вѣе силно, бучи. *Коршумъ му свирнѫ край ухо-то.* 6) Говорися за водѫ, кога тече отъ нѣчто чьврьсто; шѣркамь; **бурóвить.** *Свирнѫ водѫ,* хлуйнѫ. — **рѭся,** *гл. стр.* Бъівамь свиренъ.—*Иди му свири съ габровѫ пищіалкѫ, свири му ты нему съ габровѫ пищіалкѫ,* казвай му, нъ той не ще да знае, не зима отъ думѫ, не хае.—*Единъ свири, а другъ играе. Како ти дѣдо свири, тако и играй. Лудъ свири, лудъ изграе, кой гъі гляда, умъ нѣма. Свири, Райко, играй, Трайко. Който плаща, той свири. Гайда свири на гариѭ, а попъ-тъ играе. Съ строшенъ кавалъ и на планинѫ не свирять. Азъ съмь евтинъ: за парѫ свирѭ, за двѣ не млъквамь.*

Свиряшкóмь, свиряшкъімь и свиряшкѫ-тѫ, *нар.* Съ свирение.

Свисло, *с. ср.* Связка кычюри грозде на прѫтчкъі-ты, окачена въ кѫщи за да ся дрьжи грозде-то за много врѣмя; свѣсло; такожде и мамули царевица. *Има нѣчто на свисло,* има го много. *Учители има тукъ на свисло; нъ потрьси вѣстникъ, не можешь намѣри за лѣкъ.*

Свѝта, *с. ж.* Особена вълняна тъкань, валяна и съ мъхъ отгорѣ; сукно, чоха; **сукно.** *Четъіре лактіе свита.*

Свѝтица, *ум. ж.* отъ **свѝта.** Малко свита; чохъіца.

Свѝтка, *с. ж.* 1) Отврьгнѫла частица отъ запалено нѣчто; жижка, искра; **ѝскра.** *Нѣмамь свиткѫ огънь.* 2) Животинка *Lampiris,* бльщунка, блѣстунка, вѣщулка, вѣщица, свѣтулка; **свѣтлякъ.**

Свѝткамь, *гл. д. свр.* Да свиѭ. *Свитка главѫ,* наведе главѫ, клюмнѫ. *Фи угорѣ, фи удоле, свитка главѫ, псофиса? Ке свитка майка му тѫѭ книгѫ.*—**канъій,** *прич. стр.* Свитъій.

Свѝто, като *с. ср.* Мѣсто на нѣчто, дѣто то е изкривено, свито, завито; **нагѝбъ.**

Свитокóстъій, стъ, ста, сто, *пр.* *Свитокоста жена,* на коіато кости-ты на таза сѫ свиты, та мѫчно добъіва.

Свѝтъій, тъ, та, то, 1) *прич. стр.* отъ **свѝѭ,** по знаменование-то на глагола. *Сѣди съ свиты крака;* **сидѣть на кóрточкахъ.** 2) *пр.* Който не умѣе нищо да врьши, нищо и никакъвъ; пипавъій, пипкавъій, пипнивъій, пипка, потишливъій, сгъипчё, тутавъій, тутуливъій, туткунъ, сгънѫтъій; **пéнтюхъ, пень, блухъ, плюгáвецъ.**

Свищу́лка, *с. ж.* Раст. *Verbascum thapsus,* бабіакъ, дивъ кобакъ, лѣпіанъ, лопенъ, лубовачка, мечие ухо, папалечь, пукъ, овчиа опашка, свѣщилка, богородична хурка, фенерчя; **медвѣжье ýхо, коровя́къ, вербѝшникъ, цáрскій скѝпетръ, цáрская свѣчá.**

Свѝѭ, ешь, свилъ, *гл. свр.* отъ **свѝвамь.** Да свиткамь.

Свлачіамь (да свлѣкѫ), *гл. д.* Свличіамь.

Свлáчіание, *с. ср.* отъ **свлáчіамь.** Свличіание.

Свлѝчіамь (да свлѣкѫ), *гл. д.* Свлачіамь, съ влачение, съ влѣчение смъічіамь, сваліамь нѣчто; стътрувамь; **стáскивать, низвлекáть.** *Свлѣче го долу въ дере-то. Свлѣче му кожѫ-тѫ,* закачи го, та му одра кожѫ-тѫ. —**ися,** 1) *гл. възвр.* Влачяшкомь,

влѣчяшкомъ слизамъ; свлачямся, смъчямся, смъчямся, стъртувамся; стаскиваться, низвлекаться. *Едвамь ся свлѣче долу.* 2) *гл. стр.* Бывамъ свлѣченъ.

Свлѝчяание, *с. ср.* отъ **свлѝчямъ** и **свлѝчямся.** Свлачяание.

Свлѣкѫ, чешь, свлѣкохъ, *гл. свр.* отъ **свлѝчямъ** и **свлачямъ.** Да смъкнѫ, да стъртрѫ: стащить, низвлечь. —**ченъій,** *прич. стр.* Смъкнѫтъій, стъртанъій; стащенный, низвлеченный.

Сво, *мѣстоим. ср.* отъ **свий, сьвь.**

Свобода, *с. ж.* Слобода; **свобода.** *Нѣмамь свободѫ,* не сьмь свободенъ, не могѫ, има нѣчто та ми прѣчи.

Свободнъій, —**дьнъ** и —**денъ, дна, дно,** *пр.* Слободнъій.

Свободѫ, ишь,—**дилъ,** *гл. свр.* отъ **свобождамь.** Да слободѫ, да освободѫ; освободить. —**денъій,** *прич. стр.* Слободенъій, освободенъій, ослободенъій; освобождённый.

Свобождамь (да **свободѫ**), *гл. д.* Слобождамь, оставямь нѣкого на свободѫ, давамь му свободѫ, да може да прави, каквото си ще, да не е вяче робъ и подвластенъ; освобождамь, ослобождамь; **освобождать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь свободенъ, отбивамь си грыжѫ-тѫ за нѣчто, оставамь на своѭ волѭ; слобождамся, освобождамся, ослобождамся; **освобождаться.** 2) *гл. стр.* Бывамь свободенъ.

Свобождание, *с. ср.* отъ **свобождамь.** Слобождание, освобождание.

Свода, *с. ж.* 1) Много дѣца, много людие, събранъі на купъ. *Зачто ми си довлѣкълъ тѫсь сводѫ тукъ?* 2) Сборъ на гощавкѫ, на приказкъі. *Канени смъі на сводѫ. Довечера щемь имамъі сводѫ.*

Своднинъ, *с. м.* 1) Сватовникъ. 2) Който прави работѫ на двамина; посрѣдникъ. 3) Който помага да ставать беззаконнъі съчетаванния междѫ мѫжь и женѫ; подводникъ, пезевенкъ; **сводникъ.**

Сводница, *с. ж.* 1) Сватовница. 2) Коѭто прави работѫ на двамина; посрѣдница. 3) Коѭто помага да ставатъ беззаконнъі съчетаванния междѫ мѫжь и женѫ; подведа, подведница, подводница, кодошка, пезевенкъ; **сводница, сводня.**

Сводъ, *с. м.* Свождание, сбирание двама на едно мѣсто, единъ срѣщѫ другъ. *Извадихѫ мя на сводъ,* сбрахѫ мя съ другъі, изкарахѫ мя прѣдъ тѣхъ, да мя видять и въ очи-тъі ми да кажѫть истинѫ-тѫ; **очная ставка, съ лица на лицо.**

Своджся, ишся,—**дихся,** *гл. вз.* Лѣгамь съ нѣкого, та мрьсувамъі; свождамся. *Царица-та ся сводила съ другъіго и мъіслила, че св. Иванъ ще ѭ издаде на царя.*

Сводямь (да **сведѫ**), *гл. д.* Свождамь, свеждамь.

Сводяание, *с. ср.* отъ **сводямь.** Свождание, свеждание.

Своеглавъій, въ, ва, во, *пр.* Който правъі не както го учять, а както си той знае, на своѭ главѫ, самоволно; **произвольный, своевольный, упрямый.**

Своение, *с. ср.* отъ **своѭ.**

Своець, *с. м.* Малка гѫсеничка *Tinea,* молець, мумулець; **моль.** *Своеци да го освоять!* да го опасѫтъ. Клятва.

Своещина, *с. ж.* Свойщина, свойникъ, своякъ, рода, роднина, родница, родъі; **родня, рода.**

Свождамъ (да **сведѫ**), *гл. д.* Сводямь, свеждамь: 1) Сбирамь, събирамь, ставямь нѣколцинѫ на едно мѣсто; **собирать, соединять, сводить.** *Сведохѫ нъі въ еднѫ стаѭ.*

Сумрачися и стемнилося е,
Сведохѫ гъі у хладнъі землици,
Сведохѫ гъі тамо да си лѣгнѫть. *Пѣс.*

2) Свалямь, скарвамь, смъчямь нѣйдѣ на по-низко мѣсто; **сводить.**

Гради Богданъ ягнило
Наврьхъ Старѫ планинѫ;
Научися Дафина
Ката пладнѣ на водѫ;
Сведе Богданъ стадо-то,
Та размѫти водѫ-тѫ. *Пѣс.*

3) Свалямь, навождамь, прѣвивамь, снисвамь, наклонявамь, нагъібамь, навалямь; **клонить, наклонять, нагибать, навáливать.** *Сведохъ клончя, връзахъ кончя.*

Свекъръ Елени говори:
Снахо, Елено, Елено,
Ѩ свождай клоние зелено,
Отврьввай люлкѫ шюренѫ. *Пѣс.*

—**мся,** 1) *гл. вз.* Сбирамся, събирамся, ставямся; **собираться.** *Дѣ ся двама сводять, третий доводять.* 2) Своджся. 3) *гл. възвр.* Навождамся, наклонявамся, нагъібамся, навалямся, прѣвивамся; **наклоняться, нагибаться, наваливаться.** 4) *гл. стр.* Бывамь сведенъ.

Свождание, *с. ср.* отъ **свождамь** и **свождамся.**

Свозвамь и **свозямь** (да **свезѫ**), *гл. д.* 1) Съ возение на нѣчто свалямь, смъчямь нѣйдѣ на по-низко мѣсто; скарвамь. 2) Съ возение докарвамь на едно мѣсто; скарвамь; **свáживать, свозить. —мся,** *гл. стр.* Бывамь свезенъ

Свозвание и **свозяние,** *с. ср.* отъ **свозвамь** и **свозямь.**

Свой, своя, свое, свои, *мѣстоим.* 1) Что

принадлежи нѣкому; **свой.** 2) Своещина, роднина, ближенъ, познайникъ и голѣмъ приятель; **свой.** *Който чюждо-то не почита, и свое нѣма да види. Всяка коза за свой кракъ. Всякой тягли вжглени камъ свое-то яйце. Свое ся бие съ тоягж, а хорско-то съ коматю. Свое то съ стапъ, чюждо-то съ коматъ. Свое чюдо никждѣ ся не дѣва. Каквито смы да смы, свои смы. Свой своего не храни, тяжко (горко) му кой го нѣма.*

Свóйникъ, *с. м.* Свой, своещина, роднина.

Свóйный, свóенъ, свóйна, свóйно, *пр.* отъ **свой.** *Свойни люде.*

Свóйщина, *с. ж.* Свой, своещина, свойникъ *На свойщинж, на по-свойщинж,* като на свои, като съ свои; не както трѣбва, а по хатжръ. *Това е на свойщинж. Свърши го като на по свойщинж.*

Своя́къ, *с. м.* Конь, който, кога минува прѣзъ водж, лѣга въ нея да ся разхлади.

Своѭ́, ишь,—своилъ, *гл. д.* Држжж нѣчто чюждо за свое. *На ли свои едно парче нашж земж?*

Свóякъ, с. *м.* Единъ видъ червякъ; въдися въ жито натрупано нѣйдѣ. *На чистый понедѣлникъ не ся мѣси кыснжтъ хлѣбъ, оти прѣзъ годинж-тж хлѣбъ тъ ще хваща своюци.*

Своя́къ, *с. м.* 1) Свой, своещина, роднина. *Той ми е своякъ.* 2) Мжжь на женинж сестрж, балджзинъ мжжь; свако, бадженакъ; **своя́къ.** *Радъ и Миле сж свояци,* водять двѣ сестры.

Свóя-та, като *с. ж.* Все исто-то, една-та. *Казвай му, прави го каквото щешь, той си знае свож-тж*; **говори́ ему́, дѣлай съ нимъ что хо́чешъ, онъ всё своё зна́етъ, всё своё несётъ.**

Свра́ка, *с. ж.* Птица *Corvus pica,* гагарашка, гарагашка, гаргашка, канараска, какараска, какарацка, крькараска, свракарака, врачка, свекарашка, страчка; **соро́ка.** — *Конска сврака,* птица *Lanius meridionalis,* магарешникъ.—*Живѣе като свракж на дракж,* нѣма нидѣ нищо. — *Поще го като свракж-тж бивола,* спр. за да ся наяде. *Сврака-та поще бивола, за да си наплъни корема. — Кога нѣма кокошкж, та и сврака. Зачто да ямь сврака, кога имамь кокошкж. Като нѣма кокошкж, Турчину, и свракж явашь. Высока топола, нъ сракы по нея. Сврака на свракж яде яицж-тж. Сврака-та скачю по плетища-та отъ колець на колець, па токо нѣкогашь ся надѣне. Сврака очи-ты да му изкжца! Сврака му мозъкъ изпила!*

Свракара́ка, *с. ж.* Птица сврака.

Свра́кыца и свра́чица, *ум. ж.* отъ **свра́ка.**

Сврáтж (да ся), **ишь,—тился,** *гл. възвр. свр.* Да ся свръня, да ся оправж, да надебелѣж.

Свра́чий, чия, чие, *пр.* отъ **свра́ка; соро́чій, соро́кинъ.** *Чюкундуръ глава, сврачия опашка, орлевы нокте?*

Свра́чка, *с. ж.* Птица сврака.

Свре́делъ, *с. м.* Свръделъ.

Сври́шкы, *с. ж. мн.* Едны прыщкы по тѣло-то; гойници, гнойници, огойници, кравеници, кръвеници.

Сврѣ́га, *с. ж.* Нараслякъ на растение или на животно; врьга, главулякъ, цицина, чворуга; **наро́сть, ши́шка, болона́.** *Цапи едно дръво и не може да го разцапи, оти имало на срѣдж-тж еднж страшнж свръгж.*

Свръделя́рь, *с. м.* Който прави и продава свръделы; свределарь *Майсторъ човѣкъ врѣтенарь, дѣца-та му свръделари.*

Свръделчя, *ум. ср.* отъ **сврѣ́дель.** Свръдля, свределчя; **бурав́окъ, бура́вчикъ.**

Сврѣ́делъ, сврѣ́дли, *с. м.* Сѣчиво, съ което провръткавать дупкы въ дръво за да заковать пиронъ или за каквж да е потрѣбж; свределъ, бургия; **бура́въ, вертло́, напа́рье.** *Волъ въ оборъ, рогове му на дворъ,* или: *ужь магаря въ кошаржь, уши-ты му не влизать,* или *ни ся води, ни ся тѣра, трага прави?* Гат. — Свръделъ.

Свръдля́, *ум. ср.* отъ **сврѣ́делъ.** Свръделчя, свредля.

Сврѣ́жж, ишь,—**жялъ,** *гл. ср.* За студенъ вѣтъръ: **жюлж.** *Бѣше завѣялъ единъ вѣтъръ студенъ, что дори свръжюлъ.*

Сврѣ́жж, е́шь, свръзахъ, *гл. свр.* отъ **сврѣ́звамь. —занный,** *прич. стр.*

Сврѣ́звамь и **сврѣ́зувамь** (да **сврѣ́жж**), *гл. д.* Связвамь: 1) Сбирамь нѣколко нѣчта, та гы врьзвамь въ едно; **свя́зывать.** 2) Врьзвамь, заврьзвамь; **завя́зывать.** *Крака-та му и ржцѣ-ты му добрѣ да свръжешь.* 3) Договарямся съ нѣкого за нѣчто; заврьзвамь, уврьзвамь; **заключа́ть, обя́зывать.** *Свръзали миръ помеждж си.* **—мся,** 1) *гл. вз.* Договарямся за нѣчто; заврьзвамся, уврьзвамся; **обя́зываться.** 2) *гл. възвр.* Хващамся, схващамся, врьзвамся, вдрьвявамся, связвамся. *Свръза ми ся языкъ-тъ.* 3) *гл. стр.* Бывамь свръзанъ.

Сврѣ́зване и **сврѣ́зуване,** *с ср.* отъ **сврѣ́звамь.** Связване.

Сврѣ́но бы́лие. Трѣва нѣкаква, что могла да прѣврьща, да прѣправя нѣчта-та. *Отишла да си бере сврьно былие.*

Сврѣ́нж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* 1) отъ

свръ́щамь. 2) Да поврънж, да възвърнж. *Отитла е да си бере свръно былѥ, да си свърне своего сына.*

Свръта́лище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто нѣкой ся свърта, наврьта, дѣто ся прибира; врътилище, живѣлище, жилище; **мѣстопребыва́ніе, жили́ще, прію́тъ, приста́нище, прито́нъ.**

Свръ́тамь (да свърты), *гл. д.* 1) Врътж, заврьтамь, привръштамь нѣкого, нѣчто около себе-си; прививамь, прибирамь, прикотквамь, прикоторквамь. *Ратай не ся свъртж при него,* не му стои ратай. 2) Задрьжамь, запазвамь, заврьтамь, увардвамь. *Не може да свърти парж.* 3) Свръщамь, поврьщамь, възвивамь, завивамь, възврьщамь; **повора́чивать, обора́чивать.** *Свъртѣ коня, пойде на хладны механы.*

Послуша ѭ дѣли юнакъ,
Свъртѣ стадо подъ село-то,
Та си пойде у село-то,
У село-то у Недины. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Врътжся, заврьтамся, приврътамся, намирамся, сѣдж при нѣкого, около нѣкого; запирамся, стоѭ нѣйдѣ; **пребыва́ть, гнѣзди́ться.** *Не ся свърта въ кжщи,* не ся запира, все ходи. *Да ходи отъ село на село и никждѣ да не ся свърти.* 2) Сбирамся, натрупвамся, надохождвамь, набирамся; **набира́ться, набра́живать.**

Ка мя е майка раждала,
Девять ся баби свъртѣли,
Та ми ся имя клавали. *Пѣс.*

3) Заврьтамся, задрьжамся, удрьжамся, пазжся, траѭ; **сохраня́ться.** *Не ся свърта пара въ джеба му. Не му ся свърта добытъкъ.* 4) Обрьщамся, възврьщамся, тръгамь, врьщамся назадъ; **обраща́ться.** *Отъ тоѭ день слънцето ся свъртѣло конъ зимж.* 5) Обрьщамся, прѣобрьщамся, прѣврьщамся, промѣнямся, ставамь; **превраща́ться, обраща́ться.** *Радость-та ѝ ся свъртѣла на жялъ.* 6) *гл. стр.* Бывамь свъртѣнъ. **—Свръ́та мя,** *гл. безл.* повечето пжти съ не, *не мя свърта:* нѣмамь свъртк, не мя сдрьжя на едно мѣсто, нѣмамь сѣдкж, не сѣдамь, не ся спирамь, не ся свъртамь нѣйдѣ.

Свръ́тамь (да свръ́нж), *гл. ср.* Свръщамь.

Свръ́таніе, *с. ср.* отъ **свръ́тамь** и **свръ́тамся.**

Свръ́тка, *с. ж.* Мѣсто, дѣто да ся свърти нѣкой. *Нѣмамь свърткж,* не могж да ся спрж на едно мѣсто. *Нидѣ нѣма свърткж. Раны ми ся разлютихж, та мя сръбять и болять, та нѣмамь мира и нѣмамь свърткж. Сѫдѣмь по свѣта да ходишь, никждѣ мира да нѣмашь, миркж ни свърткж.*

Свъртж́, и́шь, — тѣлъ, *гл. свр.* отъ **свръ́тамь. —тѣ́нъій,** *прич. стр.*

Свръ́ха, *с. ж.* Свръшекъ, свръшъкъ, край; **коне́цъ.**

Свръ́чькъ, *с. м.* Животинка *Gryllus domesticus,* цврьчькъ, щурець, квечерчя; **сверчо́къ.**

Свръчж́, и́шь,—чалъ, *гл. ср* За птици и за нѣкои животины: издавамь особенъ цисливъ гласъ; свръщж, цврьчѫ, црькамь, црьчѫ, чрътж. *Свръчькъ свръчи;* **сверчо́къ сверчи́ть.** *Пиля свръчи,* црьчи.

Свръчя́ніе, *с. ср.* отъ **свръчж́.** Црьчаніе.

Свръ́швамь и **свръ́шюамь** (да **свръ́шж**), *гл. д.* 1) Изкарвамь нѣкоѭ работж докрай, изврьшвамь работж тж, коѭто работж; доврьшюамь, отврьщюамь, доизкарвамь, скончюамь, прѣправюамь, втасвамь, биттисвамь; **доверша́ть, соверша́ть, сверша́ть, поверши́ть, ока́нчивать, поко́нчить, додѣ́лывать, отдѣ́лывать, отдѣ́лываться.** *Почюкай още малко и щж свръшѫ. Още не е свръшилъ наустницж-тж. Кога свръшимъ сватбж-тж.* 2) Направюамь, изврьшюамь, заврьшюамь; **соверша́ть, исполня́ть, дѣ́лать.** *Свръшихъ му работж-тж. Каквото ми заржчю, все сьмь го свръшилъ.* 3) Докарвамь нѣчто камъ края, приближюава, наближюава да го го свръшѫ; наврьшюамь, приврьщюамь, приключюамь, склопюамь. *Скоро ще свръши годинж-тж. Свръшвамь десятж годинж.* 4) Доврьшюамь нѣчто, та не остава вече; кратувамь, кращамь, докращамь, биттисвамь; **конча́ть, потрѣбля́ть, истра́чивать.** *Свръшихмы си жито-то.* 5) Сговарюамь момъкъ съ момж да ся земжть; главюавамь, вглавюавамь, годюавамь, оглавюамь, углавюамь, прьстенувамь, придварюамь, прѣдварюамь, запивамь, утъкмюавамь, равунѫ, армасвамь; **свата́ть, сгова́ривать, обруча́ть.** *Господь свръшилъ слънце-то, па на сватбж-тж канилъ вси-ты звѣровы.* 6) *гл. ср.* Умирамь; **отходи́ть.** *Болний-тъ свръшю, тжъ нощь ще свръши,* умира, ще умре. **—ися,** 1) *гл. възвр.* Не остаюамь вече, кращамся, докращамся, доврьшюамся, биттисвамь; **конча́ться, доходи́ть, подбира́ться.** *Жито-то ны ся свръши.* 2) Отивамь, стигамь камъ края; доврьшюамся, втасвамь, биттисвамь; **конча́ться, ока́нчиваться, отходи́ть.** *Литургиѭ та ся свръши;* **обѣ́дня отошла́.** *Неговы-ты работы никога нѣма да ся свръшять.* 3) Главюавамся, вглавюавамся, оглавюамся, углавюамся, годюавамся, прьстенувамся, прѣдварюамся, запивамся, утъкмюавамся; **обруча́ться.** *Баща ми, прѣдъ да*

ся свръши съ майкж ми, видѣлъ единъ сънъ. 4) *гл. стр.* Бывамь свършенъ по знаменованіе-то. — *Свръшвамь си работж-тж,* виждамь си работж-тж, направямь, каквото има да ся прави. *Глядайте да си свършите работж съ тыя пары,* да вы стигнжть тыя пары; постарайтесь обернýться этими дéньгами. — *Свръшилъ си работж-тж,* изкаралъ си ряда, умрѣлъ. — *Да му ся свръшять конци-ти!* да умре. — *Свръшихмы іж!* угепцахмы іж, уцапахмы іж, втасахмы! — *Който никога не начина, той никога и не свършя. Който захваща много работы, той ни еднж не свършва. Колкото ходилъ, толкозъ и свършилъ. Былъ юнакъ, та свършилъ, и ты бжди, та свръши. Свръши Петко работж: изплаши дѣца-та, изтрепа жены-ты. Свършилъ работж, колкото пся на нивж. Свършилъ два-та края и срѣджтж. Захванжли съ любовь, а свършили съ омразж. Почнж за здравѥ, свърши за Богъ да прости. Врьти, ссучи, свърши го! Какво ще свършишь съ ножю, кога брадва-та не свършила! Всяка молба на аминъ ся свръшю. Кжщна-та работа никога ся не свършю. Ако искашь да ти ся не свършю работа-та, прѣдай іж другыму да іж врьши. Научился попъ на варенъ бобъ, свършился бобъ, отучился попъ. Да му ся свърши и корень-тъ и семселе-то!*

Сврѣшванѥ и **свръшюванѥ,** *с. ср.* отъ **свръшвамь** и **свръшвамся.**

Свръшёкъ, *с. м.* Свръшькъ.

Свръшéнѥ, *с. ср.* Свръшькъ, свршекъ, свръха, край, битимъ; конéцъ, окончáніе. *На свършенѥ тоіа мѣсяць,* на излѣзъ; въ концѣ этого мѣсяца.

Свръшеникъ, *с. м.* Който е свършенъ, годенъ за нѣкож момж; годеникъ, главеникъ, сгоденикъ, углавникъ, тъкменикъ, армасникъ; обручéнникъ, женúхъ.

Свръшеница, *с. ж.* Коіато е свършена, годена за нѣкой момъкъ; годеница, главеница, сгоденица, углавница, тъкменица, армасница; обручéнница, невѣста.

Свръшькъ, *с. м.* Свръха, свръшёкъ, свършенѥ, край, битимъ; конéцъ, окончáніе, отхóдъ.

Свръшювамь (**да свръшж**), *гл. д.* Свършвамь, свършюамь.

Свръшюванѥ, *с. ср* отъ **свръшвамь.**

Свръшюванѥ, *с. ср.* отъ **свръшювамь.** Свръшювачка.

Свръшювáчка, *с. ж.* Свръшюванѥ, свършювачка, главежь, главилка, года, годежь, годіавка, запивъ, мѣна, обржкы, огляди, прьстенуванѥ, строй, тъкмежь; сговóръ, помóлвка.

Свръшж, ишь, — шилъ, *гл. свр.* отъ **свръшвамь** и **свръшюамь.** — **шенъій,** 1) *прич. стр.* По знаменованіе-то на глагола. 2) Като *пр.* Сжщый, истинскый; настоя́щій, совершённый. *Царица та можила вяке да меле брашно на селяны-ты како свършенъ водяничіарь.*

Свръшюавачка, *с. ж.* Свръшювачка.

Свръшюамь (**да свръшж**), *гл. д.* Свръшвамь.

Свръщамь (**да свръна**), *гл ср.* и *д* 1) Заврьщамь, поврьщамь, свръщамь, възвивамь, завивамь, възврьщамь; повора́чивать, свора́чивать, обора́чивать. 2) На минуванѥ влизамь нѣйдѣ; наминувамь, заминувамь, отбивамся, забъікалюамь махвамся; вахáживать, заѣзжать, завéртывать, заворáчивать мимохóдомъ, мимоѣздомъ. — **ися,** 1) *гл. възвр.* Заврьщамся, завзимамся, замогвамся, оправямся. даврандисвамся; поправля́ться, оправля́ться, обмогáться, омогáться. *Гровдѥ-то бѣ засъхнжло отъ сушіж-тж, нъ сега отъ дъжда ся свръща.* 2) Врьщамся отнѣйдѣ, кждѣто сьмь былъ отишьлъ; заврьщамся, поврьщамся; возвращáться. *Това не ся свръща. Станжло то не ся свръща. Свръна ся отъ онзій свѣтъ,* былъ боленъ, па послѣ ся завзелъ.

> Шетала е тьнка Неда
> Отъ сараи до бунары,
> Че загуби алтжнъ герданъ,
> Алтжнъ герданъ, сжрменъ коланъ,
> Че ся свръна да гы трьси. *Пѣс.*

Свръщанѥ, *с. ср.* отъ **свръщамь** и **свръщамся.**

Свръщж, ишь, — щялъ, *гл. ср.* Свръчж, цръчж.

Сврж, ешь, сврѣлъ, *гл. свр.* отъ **свирамь.** — **Свръный,** *прич. стр.*

Свряскамь, *гл. ср. свр.* Да завряскамь изведнжжь и много; да изврякамь.

Свъікамь, *гл. ср. свр.* Да завъікамь изведнжжь и много; да извъікамь, да привъікамь. *Царь тъ свъікалъ на джелатъі-тъі да го хванжть.*

Свъікамь, *гл. д. свр.* отъ **свъікамь.** — **камый,** *прич. стр.*

Свъіквамь и **свъікувамь** (**да свъікамь**), *гл. д.* Съ въіканѥ сбирамь нѣколцинж на едно мѣсто; созыва́ть.

> Аврамчо свъіка поповы,
> Діаконы още владыци,
> Дѣтенце-то сж крьстили,
> Богомчо сж го крьстили. *Пѣс.*

— **ися,** *гл. вз.* Въікамъіся единъ другъ да

ся съберемъ нейдѣ наедно. *Дѣца-та ся свыкахж да играѫктъ роѣе.*

Свъікванся и **свъікнуванся** (да ся свыкнж), *гл. възвр* Научвамся на нѣчто; навыквамъ, привыквамъ, приучвамся, обдрьгвамъ, прѣтрьцвамъ, нахнадамся, алаштисвамъ; **выкнуть, привыкáть, навыкáть, обыкáть, повыкáть, пріучáться, обживáться, набивáть рýку.**

Свъікваніе и **свъікуваніе**, *с. ср.* отъ **свъікванъ.**

Свъікваніе и **свъікнуваніе**, *с. ср.* отъ **свъікванся.**

Свъчь, *с. ж.* Свѣчь, свѣщь, свѣкь, свѣкіа.

Свѣдóкъ, *с. м.* Свидѣтель.

Свѣдóченіе, *с. ср.* отъ **свѣдóчж**; **свидѣтельствованіе.**

Свѣдóчж, **чишь,—чилъ**, *гл. ср.* Казвамъ за нѣчто, което сьмъ видѣлъ съ очи-ты си или чюлъ съ уши-ты си; **свидѣтельствовать.**

Свѣкамъ (**свѣквамъ**, да **свѣкнж**, **свѣкнувамъ**), *гл. д.* Удрямъ огнило о крѣмыкъ или тръкамъ кибритъ о кутиж за да хванж огънь; сѣкамъ, цвѣкамъ; **высѣкáть, присѣкáть, кресить, выкрешáть, вырубáть огóнь.**

Свѣканіе, *с. ср.* отъ **свѣкамъ.** Сѣканіе, цвѣканіе.

Свѣквамъ, *гл. мн-кр.* отъ **свѣкамъ.**

Свѣкнувамъ, *гл. уч.* отъ **свѣкнж.**

Свѣкнж, **ешь, — нжлъ**, *гл. свр.* отъ **свѣкамъ. —нжтый**, *прич. стр.*

Свѣкь и **свѣкіа**, *с. ж.* Свѣщь, свьчь, свѣчь. *Милый святый Никола, ке ти запалимъ свѣкъж колко вотягаркж. Свѣкъж на гроба да нѣма кой да му запали!*

Свѣнéніе, *с. ср.* отъ **свѣнжся.** Свѣнуваніе, срамуваніе.

Свѣнлйвый, **въ, ва, во**, *пр.* Който ся свѣни, който ся свѣнува; срамежливый; **застѣнчивый, рóбкій, стыдлйвый.** *Свѣнливъ момъкъ.* **—во**, *нар.* Съ свѣнъ, съ свѣнуваніе, срамежливо; **застѣнчиво, рóбко, стыдлйво.**

Свѣнýвамся, *гл. об.* Имамъ свѣнъ, срамъ за нѣчто, иде ми срамно да го направьж; свѣнъ мя е, свѣнжся, срамувамся, срѣчювамся; **стыдйться, стѣснйться, сóвѣститься, пересемѣнивать.** *Свѣнувамся да му го кажъж, да го направъж.*

Свѣнýваніе, *с. ср.* отъ **свѣнýвамся.** Свѣненіе, свѣнъ, срамуваніе.

Свѣнцомь, *с. м.* Квасникъ хлѣбъ, что носять отъ момъка у невѣстж-тж въ четврьтъкъ вечеръ прѣдъ сватбж тж.

Свѣнъ, *с. м.* Свѣненіе, свѣнуваніе, срамъ, срамуваніе, зазоръ; **стыдъ, зазóръ, зазрѣніе.** *Нѣма свѣнъ отъ нищо. Прави го безъ свѣнъ.* — **Свѣнъ мя е**, като *гл. безл.* Срамъ мя е, срамувамся, свѣнувамся, свѣнжся; **мнѣ стыдно, сóвѣстно.**

Свѣнжся, **ишся,—нился**, *гл. об.* Свѣнувамся, свѣнъ мя е.

Свѣсло́, *с. ср.* Гроздіе на прѫчкы-ты си, окачено нейдѣ да виси, за да ся упази за много врѣмя; свисло.

Свѣснъій, **—сьнъ** и **сенъ, сна, сно**, *пр.* Свѣстнъій.

Свѣстка, *с. ж.* Женина сестра; шюрна, шюрнаіа, балджза; **своя́чина, своя́чиница.**

Свѣстнъій, **—стьнъ** и **—стенъ, стна, стно**, *пр.* Свѣснъій: 1) За человѣкъ: който си врьши работы-ты, който ся влада, както е прилично; добрый, разбранъій, умнъій, разумнъій, акълліиа; **смышлёный, ýмный, степéнный.** *Той бяше единъ свѣстенъ селянинъ.* 2) Что е за-въ работж, здравый; направенъій както трѣбва, както е прилично. *Досега не е направилъ нищо свѣстно. Дай ми нѣкож пó-свѣстнж дъскж. Свѣсна работа.* **—стно**, *нар.* Както е прилично, както го иска приличіе-то.

Свѣстъ, *с. м.* и **свѣсть**, *с. ж.* Умъ, разумъ, свѣсь, свѣсъ; **сознáніе, умъ.** *Има свѣсть въ главж-тж си. Дойди си на свѣстьтж, свѣстися. Свѣстъ-тъ да му ся завьрти, та да падне!*

Свѣстж, **ишь,—стилъ**, *гл. свр.* отъ **свѣстіавамъ. —стéнъій**, *прич. стр.*

Свѣстіавамъ (да **свѣстж**), *гл. д.* Свѣщавамъ, окопищамъ, окопитомявамъ, събуждамъ, съживявамъ. **—мся**, 1) *гл. възвр.* Дохождамъ на себе си, дохождамъ на свѣсть-тж си; окопищамся, окопитомявамся, оборавямся, опомнювамся, събуждамся, съживявамся, сафирясвамся; **приходйть въ себя́, опóмниваться, опамя́тываться, очýвствываться, очунáться, образýмливаться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ свѣстенъ. *Хорати и ся свѣстявай*, свѣнувайся, срамувайся. *Лъжи, Грьче, и ся свѣсти. Боже, прости, рано свѣсти, кога пѣтелъ на гноище, и ные на огнище!*

Свѣсъ, *с. м.* и **свѣсь**, *с. ж.* Свѣстъ. *Вие ми ся свѣсь*, врьти ми ся глава-та. *Изгубвамъ си свѣса*, замайвамся, залисвамся, зашемедявамся, прѣносямся, забравямся, заплесвамся; **забывáться, терять чýвства, приходйть въ беспáмятство, шалѣть, заходйться.** *Не е у феса, а у свѣса. Чловѣкъ безъ свѣсъ*, что нѣма съвѣсть.

Свѣтеніе, *с. ср.* отъ **свѣтж** и **свѣтжся.**

Свѣтйлникъ, *с. м.* Свѣщникъ; **подсвѣчникъ, свѣтйльникъ.**

Свѣти́лничя, *ум. ср.* отъ **свѣти́лникъ**. Свѣщничя.

Свѣти́ло, *с. ср.* 1) Сѫдъ съ дрьвяно масло, съ лой или съ друго и съ фитилъ за свѣтение; кандилъ, кандило; **ла́мпа, ночни́къ**. *Като двѣ божи свѣтила.* 2) Нѣчто что ся гори за да свѣти, като масло, лой, свѣщь и пр.; видѣло. *Нѣмамы свѣтило въ кѫщи. — Зе си свѣтила-та, хванѫлъ си свѣтила-та*, отишьлъ, задулъ, завилъ, кѫдѣто му очи видять. *Омрьзнѫлъ му свѣтъ-тъ, та си хванѫлъ свѣтила-та. — Удари го прѣко свѣтила-та*, по очи-ты, по главѫ-тѫ, та да му свѣтне. *Ако тя ударѭ прѣко свѣтила-та, обѣ-тѣ очи четыре щѫть ти ся видять. Така силно бяше го ударилъ прѣко свѣтила, что умъ-тъ му ся зеде. Ако ти речить нѣкой, удри го прѣко свѣтила.*

Свѣти́лце, *ум. ср.* отъ **свѣти́ло**.

Свѣтка, *с. ж.* Животинка свѣтулка.

Свѣтка (да свѣтне, свѣтнува), *гл. ср. безл.* и **свѣткася**, *гл. възвр. безл.* Бльскася, блѣскася, льскася, мъскася изъ облаци-ты, сева, севася; **мо́лнія сверка́етъ**. *Свѣткася, ще вали дъждъ. Доклѣ не свѣтне, не грьмнува.*

Свѣтка́вица, *с. ж.* 1) Кога свѣтка изъ облаци-ты; бльскавица, блѣскавица, лѣскавица, вѣда, млънии, мъния, рофия; **мо́лнія, блиста́вица**. 2) Животинка свѣтулка.

Свѣткамь (да свѣтнѫ, свѣтнувамь), 1) *гл. ср.* Издавамь, пущамь отъ врѣмя на врѣмя свѣтлинѫ, свѣтѫся понѣкога; бльскамь, бльскамся, блѣскамь, блѣскамся; **сверка́ть, блестѣть, блиста́ть**. *Огнець свѣткаше изъ-помеждѫ дрьвье-то. Саби-ты имъ свѣткать отъ слънце-то. Удари го, да му свѣтнѫть очи-ты.* 2) *гл. д.* Удрямь юкѫ-тѫ; бльскамь, враскамь, цапамь; **цапать, вава́ривать**. *Свѣтнѫ го по главѫ-тѫ*; **свиснуть по головѣ**. 3) Пиѭ, жюлѭ, врьгамь, мѣтамь. *Свѣткамь вино, свѣтни му още еднѫ чяшѫ.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Свѣткамь въ 1-то знаменование. *Свѣтулка ся свѣтка. Нѣчто ся свѣтнѫ въ трѣвѫ-тѫ.* 2) Удрямся, тряскамся, бльскамся о нѣчто; **ударя́ться, би́ться о чёмъ**. 3) Ходѭ нагорѣ надолу да изкарамь, да спечялѭ нѣчто; бльскамся, биѭ си главѫ-тѫ; **би́ться, домога́ться, стара́ться**. 4) Скытамся, шлякамся, митамь, миткамь, щьтамь, отлатѫ, ръгамь, рысѫ, рѣхамся, рѣжся, аскамь, блѫдаѭ, блѫдѫ, бродѫ, гынѫ, клапамь, лутамся, лъıтамь, нуркамся; **шля́ться, скита́ться, блуди́ть, слоня́ться**. *Кѫдѣ си ся свѣткалъ досега?*

Свѣткание, *с. ср.* отъ **свѣткамь** и **свѣткамся**.

Свѣтли́вый, **въ, ва, во**, *пр.* Что свѣтка, что ся свѣтка; свѣтликавый, бльскавый, блѣскавый, льскавый, свѣтлый, свѣтный; **блестя́щій, свѣтлый**.

Свѣтли́кавый, **въ, ва, во**, *пр. смякч.* отъ **свѣтли́вый**; **свѣтлова́тый**.

Свѣтли́къ, *с. м.* Свѣтлина.

Свѣтлина́, *с. ж.* 1) Видѣлина, видѣло, свѣтликъ; свѣтъ. 2) Здракъ, лѫчь, лѫчи, шипъ; **лучъ**.

Свѣтлинка́, *ум. ж.* отъ **свѣтлина́**. Видѣлинка, видѣлко.

Свѣтличкый, —**чькъ, чка, чко**, *пр. смякч.* отъ **свѣтлый**.

Свѣтлый, —**тълъ, тла, тло**, *пр.* 1) Что има свѣтлинѫ, дѣто не е тьмно; видѣлый; **свѣтлый**. *Свѣтлы стаи.* 2) Что свѣти, пущѫ свѣтлинѫ; свѣтливый, свѣтный, бльскавый, блѣскавый, льскавый; **свѣтлый, блестя́щій**. *Не си нѣчто подала за Христово свѣтло имя. Приготвилъ му свѣтло-но оружие.* —**тло**, *нар.* Не тьмно, кога ся види, видѣло; **свѣтло́, ви́дно**.

Свѣтлѣѭся, **ешся**,—**лѣлся**, и

Свѣтлѭся, **ишся**,—**ли́лся**, *гл. об.* Свѣтѫ, свѣтѫся, свѣткамся; **свѣти́ться, блестѣть, блиста́ть, сверка́ть**. *У еднѫ горѫ огънь ся свѣтли. Глава-та да ми ся свѣтлѣе.*

Свѣтне, **нѫло**, *гл. свр.* отъ **свѣтка**.

Свѣтникъ, *с. м.* Свѣтилникъ, свѣщникъ, свѣщилникъ.

Свѣтнувамь, *гл. уч.* отъ **свѣтнѫ**.

Свѣтный, —**тьнъ** и —**тенъ, тна, тно**, *пр.* Свѣтлый.

Свѣтнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **свѣткамь** и **свѣтѫ**. —**нѫтый**, *прич. стр.*

Свѣто́вный, —**вьнъ** и —**венъ, вна, вно**, *пр.* Свѣтскый. *Свѣтовны работы. Свѣтовно-то на свѣта остава.*

Свѣтомь, *нар.* Съ свѣтлинѫ, свѣтло.

Тя му свѣтомь свѣтила
И му слуга служила. *Пѣс.*

Свѣтскый, **ска, ско**, *пр.* 1) Что е за тоя свѣтъ, что е отъ тоя свѣтъ; свѣтовный; **свѣтскій, мірскій**. *Свѣтскы работы, свѣтскы грыжи и кахъри.* 2) Человѣческый, людскый, хорскый; **людско́й**. 3) Не свой, чюждый, людскый, хорскый; **чужо́й, людско́й**. *Не мой слушай свѣтскы сборовы.*

Свѣту́вамь, *гл. ср.* 1) Прѣминувамь врѣмя-то весело; веселѭся; **весели́ться**. 2) Живѣѭ си добрѣ, на широко; людувамь, вѣкувамь, благувамь, богувамь, добрувамь; **доброва́ть, благоде́нствовать, блаженствовать, красова́ться, красови́тничать**. *Свѣ-*

тувахъ черенъ свѣтъ. Свѣтувамь съ тѫж дрѣхѫ, съ нея излизамь прѣдъ хора-та, съ нея ся явявамь въ свѣта. *Несмыслено свѣтъ свѣтува.*

Свѣту́ванıе, *с. ср.* отъ **свѣту́вамь.**

Свѣту́лка, *с. ж.* Животинка *Lampiris,* свитка, свѣтка, свѣткавица, блискавица, блистунка, бльскавичка, бльщукавичка, бльщунка, блѣстунка, блѣщунка, ламберуда, вѣщица, вѣщулка, невѣстулка, цвитка; **свѣтля́къ.** *Понѣйдѣ ловять пръвы-ты свѣтулкы, та гы давать на кравы, за да имать млѣко. Едно нѣчто нощимъ лѣти, нѣйдѣ-годѣ засвѣтва?* Гат. — Свѣтулка.

Свѣту́лчица, *ум. ж.* отъ **свѣту́лка.**

Свѣтъ, *с. м.* 1) Небе-то и земя-та съ всичко, что е по тѣхъ; вѣкъ; **свѣтъ, міръ, вселе́нная.** *Богъ е направилъ свѣтъ-тъ въ шесть дни.* 2) Земя-та, на коѭто живѣемъ; **земля́, міръ.** 3) Всичкый родъ человѣческый; **свѣтъ, міръ.** 4) Хора, людие; **свѣтъ.** *Хубавъ свѣтъ,* хубави людие. 5) Добро живѣянıе, честитъ животъ. *Несмыслено свѣтъ свѣтува. — Бѣлъ свѣтъ,* добръ, честитъ животъ. *Излѣзлъ на бѣлъ свѣтъ,* на видѣло. *Изваждамь нѣчто на бѣлъ свѣтъ,* направямь да ся види, да ся познае, изваждамь го на явѣ, на лице, на мейданъ: **выводи́ть нару́жу, обнару́живать.** — *Видѣлъ сьмь свѣтъ,* ходилъ сьмь много, живѣлъ сьмь нашироко, свѣтувалъ сьмь. — *Вие ми ся свѣтъ, врьти ми ся свѣтъ,* вие ми ся глава-та, вие ми ся шеметъ, имамь шеметъ, замаяна ми е глава-та, замайвамся, тьмнѣе ми прѣдъ очи-ты; **кружи́тся голова́, невзви́дѣть свѣта.** *Да тя ударю въ тылъ-тъ, да ти ся завие свѣтъ-тъ! Завилъ му ся е свѣтъ:* а) Вие му ся свѣтъ. б) Слисался е, замаялся е, да не знае какво да прави, довило му е; **у него́ голова́ вскружи́лась.** — *Горенъ свѣтъ,* животъ-тъ, свѣтъ-тъ горѣ на небе-то. — *Доленъ свѣтъ,* животъ, свѣтъ нѣйдѣ долѣ подъ насъ, подъ земѭ-тѫ. *Качилъ ся на черныя орелъ, та го свалилъ на долния свѣтъ. — За свѣта, за-въ свѣта, за-прѣдъ свѣта, за-у̂ свѣтъ,* за-въ хора-та, за-въ людие, за-прѣдъ хора, както приличя. — *Душа и свѣтъ му е да направи нѣчто,* иска му ся много. *Това му е душа и свѣтъ,* то му е всичко, това му ся иска много. — *Изяде свѣта,* изяде всичко. — *Оня свѣтъ, другый тъ свѣтъ, онзи свѣтъ,* животъ-тъ, свѣтъ-тъ, който ще настане, който щемъ живѣемъ слѣдъ смрьть-тѫ си; **тотъ свѣтъ.** *На оня свѣтъ;* **на томъ свѣтѣ.** *Онзи свѣтъ не е като този. — Половинъ свѣтъ,* человѣкъ осакатенъ или много ослабнѫлъ отъ болесть. — *Пратили го на онзи свѣтъ,* уморили го; **дать корочунъ.** — *Тоя свѣтъ,* животъ-тъ, свѣтъ-тъ тукъ на земѭ-тѫ; **этотъ свѣтъ.** *Каквото направишь на тоя свѣтъ, ще ти ся намѣри на онзи свѣтъ. — Тръгамы у свѣтъ,* кѫдѣто ны очи видять, кѫдѣ ны очи тамъ ны и глава, не глядамы накѫдѣ, зимамы си партушинѫ-тѫ. *Хванѫ си свѣта,* побѣгнѫ, офейка. — *Черенъ свѣтъ,* лошь, тяжькъ, кучешкы, черенъ животъ.— *Свѣтъ като цвѣтъ. Свѣтъ е това: не прави, да не намѣришь. Свѣтъ широкъ, хора всякаквы. Отъ еднѫ рѣкѫ всичкый свѣтъ водѫ пие. Дрьндарь свѣта не плаши: дѣто сѣди, тамъ праши. Половинъ свѣтъ — чрьнъ свѣтъ. Свѣтъ-тъ ще ся свръши, а книга-та никога. Свѣтъ-тъ е на млады-ты. Отъ онзи свѣтъ никой не ся е врьнѫлъ. Врьнѫлся отъ онзи свѣтъ, та му казалъ. Никой не знае, что има на онзи свѣтъ. Не можешь да затъкнешь уста-та на всичкыя свѣтъ. Който плаче за свѣта, безъ очи остава. Орало и мотыка хранять свѣта. Кога азъ умрѫ, тогазъ нѣка опустѣе всичкый свѣтъ. Ако азъ умрѫ, тебѣ свѣтъ-тъ не ще остане. Ако умре всичкый свѣтъ, ты колъ не щешь побиешь. Който издырва свиркѫ и тъпанъ, никога свѣтъ не вижда. Несмыслено свѣтъ свѣтува, кой го смысли, той го не види. До очи свѣтъ и до зѫбы сладость. Казвамь ти като на братъ, та да го знае всичкый свѣтъ. Забоди главнѭ да горишь свѣта. Още ли мома ходи, още ли свѣта лъже. Допрѣ слѣпчё до стѣнѫ, до тукъ свѣтъ-тъ за него. Като тя почита кѫща-та ти, почитать тя и комшии-ты; като тя почитать комшии-ты, почита тя и цѣлый свѣтъ.*

Свѣтѫ, **и́шь,—ти́лъ (да свѣтнѫ, свѣтнувамь),** *гл. ср.* 1) Пущамь, давамь свѣтлинѫ, видѣлинѫ, горѫ, грѣѭ; **свѣ́тить, горѣть.** 2) Бывамь като запаленъ; горѭ, пламтѫ; **пламенѣть, пыла́ть.** 3) Бльщѫ, бльщѣѭся, блѣщѫ, блѣщѫся, льщѫ, льщѫся, оскотѫ, свѣтѫся; **блиста́ть, блестѣть.** *Свѣти отъ злато.* 4) Съ свѣщь, съ свѣтило или съ какво да е друго запалено правѭ да е видѣло, да ся види; дрьжѭ свѣщь или друго запалено, та да свѣти; **свѣтить.** 5) За человѣкъ: бывамь радостенъ, та лице-то ми е засмѣно. *Той свѣтяше отъ радость.* 6) Ослабнѫлъ сьмь много, изнемощялъ сьмь, изцибрилъ сьмь ся, та ся прозира прѣзъ нѣкои мои части. *Уши-ты ми свѣтять.*

7) Пущамь, пропущамь свѣтлинѫ. *Прозорець-тъ е малъкъ, та не свѣти. Прѣзъ пролукѫ-тѫ свѣти.* —**тѫся,** *гл. възвр.* Пущамь свѣтлинѫ, издавамь свѣтлинѫ, свѣтѫ; блѣщѫ, бльщѫ, льщѫ; **свѣтиться, блистáть, блистѣть.** *Нѣчто ся свѣти,* виждася да свѣти. — *Свѣтять му ушиты,* много е изсъхнѫлъ, изцибрили му сѫ ся уши-ты.—*Свѣтять му ся очи-ты,* пущать искры. *Свѣтять му очи-ты като на котакъ.* — *Ако му свѣти,* ако му дрьжи, ако му стиска, ако смѣе. *Свѣти ли му да трьгне самъ?*

Свѣчь, *с. ж.* Свѣщь, свьчь, свѣща.

Свѣща, *с. ж.* Свѣщь, свѣчь, свьчь. *На вечерь по еднѫ бѣлѫ свѣщѫ.*

Свѣщáвамь (да свѣстѫ), *гл. д.* Свѣстювамь.

Свѣщáванѥ, *с. ср.* отъ **свѣщáвамь.** Свѣстюванѥ.

Свѣщáлникъ, *с. м.* Свѣщникъ, свѣщилникъ, свѣтникъ.

Свѣщáрка, *с. ж.* Коюто лѣе или продава свѣщи.

Свѣщáрникъ, *с. м.* Сѫдъ за дрьжанѥ въ него свѣщи.

Свѣщáрскый, ска, ско, *пр.* отъ **свѣщáрь.**

Свѣщáрь, *с. м.* Който лѣе или продава свѣщи; **свѣчни́къ.**

Свѣщи́ла, *с. ср. мн.* Раст. *Gentiana asclepiadea,* свѣщилникъ.

Свѣщи́лка, *с. ж.* Растенѥ свищулка.

Свѣщи́лникъ, *с. м.* 1) Свѣщникъ, свѣщалникъ, свѣтникъ. 2) Раст. свѣщила.

Свѣщи́лничя, *ум. ср.* отъ **свѣщи́лникъ.** Свѣщничя.

Свѣщи́ца, *ум. ж.* отъ **свѣщь; свѣчка.** *На слънчице поспала, на свѣщицѫ попряла (посѣдѣла).*

Свѣщникъ, *с. м.* Направа подложка като стълбець, въ коѭто намѣщать свѣщь, кога да гори; свѣтилникъ, свѣтникъ, свѣщалникъ, свѣщилникъ, шанданъ; **подсвѣчникъ.**

Свѣщничя, *ум. ср.* отъ **свѣщникъ.**

Свѣщь, *с. ж.* Свѣща, свѣчь, свѣкıа, свѣкь, свьчь: 1) Прѫтчица отъ восъкъ, отъ лой или отъ друго нѣчто съ фитилъ по срѣдѫтѫ; **свѣчá.** *Лѣѭ свѣщи;* **макáть свѣчи.** *Да запалѭ свѣщь въ црьквѫ, прѣдъ иконѫ;* **постáвить свѣчý.** 2) Замрьзнѫла водѫ, ледъ на прѫтчици на стрѣхѫ; крондилъ, масуръ, мисуръ, мразорци, мразулци, мранзоли, пранзули, саполъ, сопови, суджукъ, сулинаръ, цивка, цуцунаръ, чючюркы, шишюркы, шюшюлкы; **висýлька, висю́лька, ледянáя сосýлька.** 3) Цвѣтъ, шяръ, ренкъ, боıа, съга; **цвѣтъ, масть.** *Вино-то не е на тѫѭ свѣщь;* **не того цвѣта.** 4) Врѣмя-то на мѣсячинѫ-тѫ, когато тıа ся ıавıава въ разны-ты си видовы; мѣна; **фазъ.** *Нова свѣщь,* нова мѣсячина, новина, новолунѥ; **новолýнiе.** *На всѣкѫ новѫ свѣщь (новъ мѣсяць) трѣбва да ся святи водѫ. Плъна свѣщь,* плънежь, плънина; **полнолýнiе.** *Стара свѣщь,* гынежь, изıадъ, погыбежь, погыбель, разсыпъ; **ущéрбъ.** — *Дрьжѫ нѣкому свѣщь,* чıакамь го да издъхне, да му затворѭ очи-ты. — *Да му запалѭ свѣщь,* да го убиѭ, да го прѣмахнѫ, да му святѫ масло. — *Креванѥ свѣщи,* обычяй на другыıа день слѣдъ службѫ, въ който ся четѫть молитвы и ся гощавать за Богъ да прости. — *Съ свѣщь си го трьси,* прави, чини, иска му ся да стане нѣчто. — *У Недины свѣщи горять,* казвать, кога нѣкой гори двѣ свѣщи. — *Правъ като свѣщь. Господь знае, чиıа свѣщь гори. Доклѣ гражданка свѣщь запали, селянка ся ожени. Който пали въ черковѫ голѣмѫ свѣщь, не го бѣди съ малъкъ грѣхъ. Ако палишь Богу еднѫ свѣщь, дıаволу запали двѣ. Запали дıаволу свѣщь, доклѣ минешь моста. Запали му свѣщь, че му дай ıайце да бѣли. За парѫ мрьтвець, за десять свѣщь. Свои свѣщи гори, чюжды хесапы прави. Трьси си лобута съ свѣщь. Чегато го е съ свѣщь трьсилъ. Съ свѣщь да го трьсишь не щешь да го намѣришь. За парѫ нѣчто кѫщѫ-тѫ напълва?* Гат. — Свѣщь.

Свѧжѭ, ешь, свѧзáхъ, *гл. свр.* отъ **свѧ́звамь.** Да срьжѭ. **Свѧ́занъıй,** *прич. стр.*

Свѧ́звамь и свѧ́зувамь (да свѧ́жѭ), *гл. д.* Срьзвамь. —**мся,** *гл. възвр. вз.* и *стр.* Срьзвамся. *Свѧза ми ся срьдце-то, та не можıахъ да кажѫ нищо.*

Свѧ́ко, *с. м.* Свако, сватко.

Свѧ́кıамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся святѫ, да ся посвятѫ. *Сакамь да ся свякıамь.*

Свѧ́нвамся и свѧ́нувамся (да ся свѧ́нѫ), *гл. об.* Загубвамь зеленинѫ-тѫ си и ся спарвамь; свяхвамся, извянвамь, извяхвамь, повянвамь, повяхвамь, увянвамь, увяхвамь; **навядáть, повядáть, увядáть, блéкнуть.** *Свянися, мила врьбо, отъ врьхъ до корень.*

Свѧ́нванѥ и свѧ́нуванѥ, *с. ср.* отъ **свѧ́нвамся.**

Свѧ́нѫ (да ся), ешь,—**нѫлся,** *гл. свр.* отъ **свѧ́нвамся.** Да ся свяхнѫ, да извяхнѫ, да извянѫ, да повянѫ, да повяхнѫ, да увянѫ, да увяхнѫ; **навя́нуть, повя́нуть, увя́нуть, поблёкнуть.**

Свѧ́нѫтый, тъ, та, то, *пр.* Свяхнѫтый, повяхнѫлый, **блѣдный.**

Свята Горá. Планинско мѣсто съ много православны монастири въ южныя край на Македониѭ; Аѳонъ.

Святéние, *с. ср.* отъ **свѧтѫ.** *Святенѫ водѫ*, водосвятъ; водосвятiе, водоосвящéнiе. *Святенѭ масло;* елеосвящéнiе.

Святéный, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **свѧтѫ.** *Святена вода*, свята вода, пѣяна вода; святáя водá. *Имамы и попъ и святенѫ водѫ.*

Святенiáкъ, нiáци, *с. м.* Святци, святии.

Святéць, тцú, *с. м.* 1) Чловѣкъ, живѣлъ святъ животъ и слѣдъ сирьтьтѫ си ся посветилъ, та го почитамы; святия, святениѭкъ; святóй. 2) Праздникъ, служба, го щаика за честь на нѣкой святия. *Стоянъ днесь има святець*, има служба. 3) Особенъ обряденъ хлѣбъ, что мѣсять кога имать святець. 4) Чловѣкъ, когото много обичюмы, почитамы и за всичко слушюмы; кумиръ. *Стоянъ му е святець тъ. — Не знаѭ вяче, на кой святець да ся молѭ*, смаюлъ сьмъ ся, изгубилъ сьмъ вяче всякѫ надѣждѫ. — *Правъ като святець Имай Бога, хвани си и святець. Прѣкаленъ святець и Богу не е драгъ. Богъ да ны чюва отъ прѣправены святци. Спорядъ святеца и тропарь-тъ. Какъвто святець-тъ, такъвъ и темянъ тъ.*

Святилѫкъ, *с. м.* Святость.

Святúца, *с. ж.* 1) Жена, дѣвица, която е живѣла святъ животъ и слѣдъ сирьть-тѫ си ся е посвятила, та ѭ почитамы; святáя.

> Что орешь, дѣдо, что орешь
> Тъпа ми чернъ угары
> Въвъ тѫѭ святѫ святицѫ,
> Святицѫ, святѫ Недѣлѭ? *Пѣс.*

2) Икона, куна, убрусъ на нѣкой святець, а най-много на Святѫ Богородицѫ; икóна, óбразъ, образá.

Святичiáрка, *с. ж.* Жена святичярь; сѫботница, вампырарка.

Святичiáрскый, ска, ско, *пр.* отъ **святичiáрь.** Вампырарскый.

Святичiáрь, *с. м.* Който носи иконѫ, та гони вампыры-ты; сѫботникъ, вампырарь, вампыраджия. *Святичярь трѣбва да е роденъ въ сѫботѫ.*

Святúя, *с. м.* Святець *На святия прилѣгнѫлъ. И святии ти грѣшили, и пакъ сѫ ся посвятили.*

Святогóнець, нци, *с. м. Скринци святогонци*, така наричять нѣкои селяны ты отъ село Скрино, близо до Рылскыя монастиръ, зачтото едно врѣмя были гонили святаго Ивана.

Святогóрець, рци, *с. м.* 1) Калугеръ, духовникъ отъ нѣкой святогорскый монастиръ. 2) Който е ходилъ на Святѫ Горѫ на поклонение.

Святогóрскый, ска, ско, *пр.* отъ **Свята Горá.** *Святогорскый изповѣдникъ. Святогорскый митохъ.*

Святóвный, — вънъ и — венъ, вна, вно, *пр.* Святый, божёвный.

> Тамо е, Радке, святовно,
> Святовно, Радке, божевно. *Пѣс.*

Свя́тость, *с. ж.* Нѣмание грѣхъ порокъ; чисть, святъ животъ; качество на святый; святилѫкъ; свя́тость.

Святотѣлица, *с. ж.* Назъвание на калугерицѫ, коята живѣе нечестивъ животъ. *Калугерица святотѣлица — въ црьквѫ отишла, дѣтя си родила.*

Свя́тчя, *с. ср.* Црьковна книга съ календарь, пасхалиѭ, тропары и кондаци и съ нѣкои канонь и молитвы; свя́тцы.

Святый, тъ, та, то, *пр.* 1) Неизказано чистый и прѣнепорочный; святóй. *Свята Троица. Святый Духъ.* 2) Что води камъ святость, камъ непорочность; что докарва святость и непорочность; святовный, священый; святóй. *Свято то писание. Свята-та вѣра Христова.* 3) Който живѣе по Божии-ты заповѣди; святовный, праведный, непорочный; святóй. *Святъ чловѣкъ, святъ животъ. Святи-ти апостоли, святи-ти Божи угодници.* 4) Кога-то ся празднува, тачи нѣкой святець и Господскый праздникъ; свѣтлый, праздничный. *Святъ день. Свята недѣля. — Святому, за святого: а)* Пары или другы нѣчта, что ся давать, что ся събирать за святець, за службѫ на святець. *б)* Подаръкъ пары, что давать понейдѣ гостени-ти на оный, който гы е гостилъ. — *Святый Отець*, така наричять околни-ты на Рылскыя монастиръ Святаго Ивана Рылскый. — *Отче святый*, почтно обращение кымъ духовно лице до владыкѫ. — *Изпѣхѫ му дльго то „Святый Боже“*, умрѣлъ. — *Чисть: свята вода ненапита! Поклонися злому отъ нуждѫ като святому. Поклонися лудому като святому. Ни Богу, ни святому. Стани, святый владыко, че иде кумъ-ть ми. Богъ далъ, а святый Илия го земалъ. Святый Спасъ е кѫдѣ насъ. Святый Атанасъ, обрьнися кѫдѣ насъ! Свята гора има, свято поле нѣма. Свята Гора свята, а калугери псета.*

Святынiá, *с об.* Почтно пазъвание на духовно лице. *Святыню Вы, какво правите? Святыню му, отець Харалампий былъ истиненъ угодникъ Божий.*

Святыня, *с. ж.* Нѣчто свято, что почитамы като свято; **святыня.**

Святѫ, **ишь,—тилъ,** *гл. д.* Съ молитвы и съ другы цръковны обряды направямь нѣчто да стане свято; освятявамь; **святить, освящать.** *Святилъ имъ водѫ. Святихѫ водѫ-тѫ на Богоявление*, крьстихѫ ѭ. *Святѫ масло;* собборовать, особборовать. *Святѫ си масло;* особбороваться. *Да святѫ нѣкоту масло-то*, да го прѣмахнѫ, да го убиѭ. **—тѫся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь святъ, святецъ; посвятявамся; **дѣлаться святымъ.** *Людие-то не щѫтъ да ся святятъ. Не ми ся моли да ся святять вси-тѝ людѥ.* 2) *гл. стр.* Освятявамся.

Святявамь, *гл. мн-кр.* отъ **святѫ.**

Свяхвамся и **свяхнувамся** (да ся свяхнѫ), *гл. възвр.* Свянвамся.

Свяхванѥ и **свяхнуванѥ,** *с. ср.* отъ **свяхвамся.**

Свяхнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **свяхвамся.** Да ся свянѫ.

Свещеникъ, *с. м.* Рѫкоположенъ отъ владыкѫ да извръшва црьковны трѣбы; попъ; **священникъ, батюшка, попъ.**

Свещеный, нъ, на, но, *пр.* Что има святость, что е святъ; **святый; священный.** *Свещено писание*, книгы-ты отъ вѣхтый и новый завѣтъ, написаны по вдъхновение отъ Духа Святаго.

Свякоякый, къ, ка, ко, *пр.* Всякоякый, всякакъвъ, сякоякый; **всякій, всяческій.** *Сгазило е свякояко цвѣтѥ.*

Свякый и **свякой,** къ, ка, ко, *мѣстоим.* Всякый, всякой, сякой; **каждый, всякій.** *Свяка крава нощиѭ е черна. Свяка крава теля-то си лиже. Свяка свекръва своѭ-тѫ снахѫ мрази.*

Сгабосамь, *гл. свр.* отъ **сгабосвамь.**—**саный,** *прич. стр.*

Сгабосвамь и **сгабосувамь** (да сгабосамь), *гл. д.* Изгабвамь, изгабосвамь, измамвамь, излъгвамь, излъхтосвамь, изигравамь; **обдувать, нахлевать, оплетать.** **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Изгабвамся, изгабосвамся, измамвамся, излъгвамся, излъхтосвамся, изигравамся.

Сгабосванѥ и **сгабосуванѥ,** *с. ср.* отъ **сгабосвамь.**

Сгадвася (да си сгади), *гл безл.* Повдигася на блюванѥ, пада укропъ; гадися; **гадить, гадиться, тошнить, тошниться.** *Сгади ми ся;* **мнѣ стало тошно.**

Сгади (да ся),—дилося, *гл. свр.* отъ **сгадвася.**

Сгаждамь и **сгадямь** (да сгодѫ), *гл. д.* Наряждамь, натъкмявамь, утъкмявамь, нагаждамь да е сгодно; сгодявамь.

> Желтѫ ченицѫ да карамь,
> Да карамь да ѭ продавамь,
> Желты алтъны да сгадямь,
> На шийкѫ да гы нанижѫ, *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр.* Случвамся, ставамь, изпълвамся, сбѫждамся, срѣтвамся, сгодявамся. *Заманъ сънокъ не ся сгажда.*

> Не сгаждася сънокъ у недѣлѭ,
> Не сгаждася, что си тъзе видѣлъ. *Пѣс.*

Сгажданѥ и **сгадянѥ,** *с. ср* отъ **сгаждамь** и **сгаждамся.**

Сгазвамь и **сгазувамь** (да сгазѫ), *гл. д.* 1) Стъпквамь, затъпквамь, потъпквамь, погазвамь нѣчто съ крака; **стаптывать, растаптывать, притаптывать.** *Бѣгай на странѫ, да не тя сгази конь-тъ. Който ни мрази, Господь да го сгази.* 2) За болесть, за лошетиѭ: сполитамь, снамирамь, сбъхтвамь. *Нѣчто зло мя е сгазило, та нехвеламь.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь сгазенъ.

Сгазванѥ и **сгазуванѥ,** *с. ср.* отъ **сгазвамь.**

Сгазѫ, **ишь,—зилъ,** *гл. свр.* отъ **сгазвамь.** **—зеный,** *прич стр.*

Сгань, *с. ж.* Много хора събраны нѣгдѣ; джгань, браня, калабалѫкъ, купъ, навалица, навалъ, орлякъ, паплачь, паплъчь, пьплечь, пьплякъ, сбуна, сиречь, тишма; **масса народу, толпа, чернь, набродъ, арава, орава, заторъ.**

Сгарямь (да сгорѭ), *гл. д.* Сгорявамь.

Сгвацвамь и **сгвацувамь** (да сгвачѭ), *гл. д.* Смачквамь, сдробявамь нѣчто съ зѫбы-ты си; сдьвквамь; **нажёвывать, сжевать.** *Не можяхъ да го сгвачѭ, че бяше жилаво. Сгвацахъ му хлѣбецъ и маслинкѫ, та го нахраних.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь сгвацанъ; сдьвквамся.

Сгвацванѥ и **сгвацуванѥ,** *с. ср.* отъ **сгвацвамь.**

Сгвачѭ, ешь, сгвацахъ, *гл. свр.* отъ **сгвацвамь.** **—цаный,** *прич. стр.*

Сглабецъ, *ум. м.* отъ **сглабъ.**

Сглабъ, *с. м.* 1) Мѣсто на тѣло, на рѫкѫ, на кракъ или на друго нѣчто, дѣто то ся свива и изправя, отваря и затваря; сглобъ, ставъ; **суставъ.** 2) Мѣсто, дѣто сѫ сглобены двѣ дрьвяны, желѣзны части; **сглоба.** *Разточи си саблѭ на сглабовы*, разтвори.

> Па си брькнѫ у свилны джебовы,
> Та извади саблѭ на сглабовы,
> Что ся вие, та ся у джебъ крые,
> Та отсѣче тѫѭ русѫ главѫ,
> Та погуби дѣтя Дукадинча. *Пѣс.*

Пуста сабля, сабля на сглабовы,
Сабля-тж е на колаче събралъ,
Па ж турилъ подъ лѣвж-тж мышкж,
А боздуганъ на коня закачилъ. *Пѣс.*

Сгла́бıамь (да сглобıж), *гл. д.* Сглобıавамь.

Сгла́бıанıе, *с. ср.* отъ **сгла́бıамь.** Сглобıаванıе.

Сгла́вıе, *с. ср.* п

Сгла́вница, *с. ж* Възглавница, възглавıе, възглавка, главница, льганица, перница, сидѣлка, чючка; **изголо́вье, поду́шка.** *Что й тури сглавıе? — Турихъ и бревеници-ты. На ржкж му легни като на сглавницж.*

Поболился краль ми Димитрия,
Та ми лѣжи тъкмо девять годинъ,
Та изгнои до девять постелкы
И изгнои до девять сглавници. *Пѣс.*

Сгла́дж, ишь,—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **сгла́ждамь.** —**денъıй,** *прич. стр.* Угладенъıй. *Гладенъ, че сгладенъ*

Сгла́ждамь (да сгла́дж), *гл. д.* Направıамь нѣчто да е гладко; изглаждамь, углаждамь; прибирамь, наряждамь. —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Изглаждамся, углаждамся; прибирамся, наряждамся, дюздисвамся.

Сгла́жданıе, *с. ср.* отъ **сгла́ждамь** и **сглаждамся.**

Сгласж, и́шь,—си́лъ, *гл. свр.* отъ **сгласıа́вамь** и **сгла́шıамь.**

Сгласıа́вамь и сгла́шıамь (да сгласж), *гл. д.* Нагодıавамь, наряждамь, гласж, докарвамь гласовы, както трѣбва единъ къмъ другъ; **соглаша́ть, ла́дить, стро́ить, настро́ивать, нала́живать.** —**ися,** *гл. вз.* Нагодıавамся, съгласıавамся съ нѣкого да пѣж.

Звънецъ дрънка, Руйна пое,
Та ся тии два-та сглашıать,
Кой гы чюе и ся чюди. *Пѣс.*

Сгласıа́ванıе и сгла́шıанıе, *с. ср.* отъ **сгласıа́вамь.**

Сгло́ба, *с. ж.* Мѣсто-то, дѣто двѣ нѣчта сж сглобенъı; сглабъ. *Каквато скоба, таквась и сглоба.*

Сгло́бница, *с. ж.* 1) Сабıа на сглабовы. *Сабıа сглобница.* 2) Горнıа женска дрѣха съ кжсы възвиты ржкавы; клашеникъ, клашникъ, кжсакъ, кжсачя.

Сглобъ, *с. м.* 1) Сглабъ, ставъ; **суста́въ.** *Человѣкъ има седемдесять и седемь сглобовы. Найди му сглоба, удри му ножıа.* 2) Дупка-та подъ чело-то, въ коıато е намѣстено око-то; глобъ; **главна́я впа́дина.** *Изврътѣ му очи отъ сглобовы.*

Сглобıж, и́шь, — би́лъ, *гл. свр.* отъ **сглобıа́вамь.**—**бе́нъıй.** *прич. стр.*

Сглобıа́вамь и сгла́бıамь (да сглобж), *гл. д.* 1) Сковавамь нѣчто, събирамь части-ты му та го направıамь. 2) Направıамь нѣчто какъ да е, на́двѣ, на́три стутвамь, потутвамь, прѣтупвамь, скалосвамь, скопосвамь; **вахля́ть, навахля́ть, наля́пать, отпа́хивать.** *Сглобихъ си хамбаръ,* сковахъ го какъ да е. —**ися,** *гл. стр.* Бивамь сглобенъ.

Сглобıа́ванıе и **сгла́бıанıе,** *с. ср.* отъ **сглобıа́вамь.**

Сгля́да, *с ж* Кога оглядници отиджть да оглеждать момж за невѣстж; сглежданıе, оглежданıе момж; сглядъ, огляди, оглядъ; **смо́трины.**

Сгля́дамь, *гл. свр.* отъ **сгля́двамь.** —**данъıй,** *прич. стр*

Сгля́двамь и сгля́ждамь (да сгля́дамь), *гл. д.* Бъıвамь на сглядж. отишълъ сьмь на сглядж, за сглядж, изгляждамь, огляждамь момж; **смотрѣть невѣсту.** *Дошли ся сглядници да сглядвать Стойнж.* —**ися,** *гл. вз.* 1) Глядамъıся единъ другъ да ся оглядамъı за да ся землемъ.

Изтече звѣзда денница,
Та ся съ войно сглядали,
Да ли сж лика прилика. *Пѣс.*

2) Кога говори нѣкои, позглядвамъıся единъ другъ; **переглядываться.** *Когато дъщеря имъ каза това, баща-та и майка та ся сглядахж помеждж си и ся изчервихж.*

Сгля́дванıе и сгля́жданıе, *с. ср.* отъ **сгля́двамь и сгля́двамся.**

Сгля́дникъ, *с. м.* Който сгладва момж; сватовникъ; **сватъ.**

Тодорка дума Богдану:
Богдане, пръво вѣнчило,
Хайде да дадемъ Маринкж,
Ѣали ж ищжть сглядници
Отъ девять добры доновы. *Пѣс.*

За Станкж дошли сглядници,
И ся е Станкж сгодила. *Пѣс.*

Сгля́дница, *с. ж.* Коıато сглядва момж; сватовницж; **сва́ха.**

Сглядъ, *с. м.* Сгляда. *Ергенъ на сгляда за себе-си сглядва.*

Сгля́ждамь (да сгля́дамь), *гл. д.* Сглядвамь.

Сгля́жданıе, *с. ср.* отъ **сгля́ждамь.** *Сгляжданıе момж,* сгляда.

Сгме́чкамь, *гл. свр.* отъ **сгме́чквамь.**—**канъıй,** *прич. стр.*

Сгме́чквамь и сгме́чкувамь (да сгме́чкамь), *гл. д.* Съ гмечканıе, съ натисканıе помачквамь, смачквамь нѣчто; **смина́ть.** —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Смачквамся, помачквамся.

Сгме́чкванıе и сгме́чкуванıе, *с. ср.* отъ **сгме́чквамь.**

Сгнжсй (да ся), **—сй́лося**, *гл. свр* отъ **сгнжсю́вася**. Да ся погнуси.

Сгнжсю́вася (да ся сгнжсй), *гл. безл. Сгнжсюва ми ся*, дохожда ми гнусъ, става ми гнусно, отврьща ми ся отъ нѣчто; погнусювамся; **имѣть, чу́вствовать отвращéніе, брéвгать, гнуша́ться.** *Сгнжсило му ся и си отлѣтѣлъ, безъ да го види.*

Сгова́рюамь (**сговóрвамь, да сговóрж**), *гл. д.* 1) Скаранъı помирювамь; миря, примирювамь, придобрювамь, одобрювамь, одоброволювамь, прѣдобрювамь, прѣговарювамь, прѣд варювамь, прѣдворювамь, прѣдумвамь, сдобрювамь, потъкмювамь, баращисвамь; **мири́ть, помири́ть, утиша́ть, угова́ривать.** *Едвамь можюхъ да гъı сговорж.* 2) Правж пазарлжкъ; пазарувамь, пазаря, пазарювамь, цѣня, удумвамь, главювамь; **торгова́ть, покупа́ть, нанима́ть.** 3) Годювамь, сгодювамь, запивамь, прьстенувамь, вглавювамь, главювамь, оглавювамь, углавювамь, придварювамь, прѣдварювамь, утъкмювамь, свршвамь, равуня, армасвамь; **сва́тать, сгова́ривать, обруча́ть. —мся,** 1) *гл. възвр.* и *вз.* Помирювамся, примирювамся, придобрювамся, одобрювамся, одоброволювамся, прѣдобрювамся, прѣговарювамся, прѣдварювамся, прѣдворювамся, прѣдумвамся, сдобрювамся, баращисвамся; **мири́ться, помири́ться.** *Скарани бѣхж, ала ся сговорихж. Съ когото ся карашь, съ него щешь ся и сговарюашь.* 2) Живѣя съ нѣкого добрѣ, живувамъı си, другарувамъı; **ла́дить.** *Радой и Владъ ся сговарюатъ.* 3) Нагласювамся съ нѣкого за нѣчто; наговарювамся, додумвамся, надумвамся, сдумвамся, удумвамся, нахоратювамся, спъıтвамся, сдушвамся; **сгова́риваться; перенюхиваться.** 4) Погаждамся, погодювамся, потъкмювамся, спазарювамся; **угова́риваться, сгова́риваться, услóвливаться, ста́киваться, ла́диться, сдѣлаться.** 5) Годювамся, сгодювамся, запивамся, прьстенувамся, вглавювамся, главювамся, оглавювамся, углавювамся, прѣдварювамся, утъкмювамся, свршвамся, армасвамся; **обруча́ться.** 6) *гл. стр.* Бъıвамь сговоренъ.

Сгова́рюаніе, *с. ср.* отъ **сгова́рюамь** и **сгова́рюамся.**

Сговнж́, **и́шь, —ни́лъ**, *гл. д. свр.* Да направя нѣчто какъ да е, нищо и никакво, да го уплескамь; **наговня́ть.** *Сговнихмъı гж!*

Сговóра, *с. ж.* Сговоръ. *Харамлии на сговорж ся заговоръ сговарюахж.*

Сговорни́къ, *с. м.* Който сговаря нѣкоя за нѣкого; сватовникъ; **сватъ.** *Сговорници отивать, та молять бащж-тж на пристанушкж да гж прости.*

Сговорни́ца, *с. ж.* Която сговаря нѣкоя за нѣкого; сватовница; **сва́ха.**

Сговорни́шкъıй, **шка, шко,** *пр. Сговорнишкъıй вѣнець*, единъ отъ вѣнци-тъı, които понѣйдѣ невѣста носи на сватбж-тж; момковъ вѣнець.

Сгóворнъıй, **—рьнъ** и **—ренъ, рна, рно,** *пр.* Что имать помеждж си сговоръ, слогж, съгласие; задружнъıй, додумнъıй; **дру́жный, единоду́шный, согла́сный.** *Сговорна дружина и въ пятькъ благо юджтъ. Сговорна дружина отъ сейменъı не ся боятъ. Сговорно-то е най-умно-то. Дружино вѣрна сговорна!* **—рно,** *нар.* Съ сговоръ и съгласие; задружно; **дру́жно.**

Сгóворъ, *с. м.* 1) Когато нѣкои ся сговарюать помеждж си, живувать си добрѣ и ся слушюать единъ другъ; сгода, съгласие, слога; **согла́сіе.** 2) Когато нѣкои ся сговорять, утъкмять, спазарять за нѣчто; условие, тъкмежь, договоръ; **договóръ, услóвіе, контра́ктъ, конди́ція.** 3) Когато нѣкои ся сговорять, сдумвать да направять нѣчто; заговоръ, сдумваніе. *Сговоръ ся сговорихмъı*, съгласихмъıся, надумахмъıся. *На сборъ на голѣмъ сговоръ.* 4) Съгласие междж момковъı-тъı и моминъı-тъı за даровъı, което бъıва прѣдъ сватбж-тж; сговорь, удумваніе, тъкмежь; **сговóръ.—** *Дето има сговоръ, тамъ и коршумъ по водж плавж, а дѣто нѣма сговоръ, тамъ и кратуна потъва. Сговоръ кжщж не събаря. Съ сговоръ и пелинъ-тъ е медъ. Соль, пиперъ да е, нало сговоръ да е.*

Сгóворь, *с. ж.* Сговоръ въ 4-то знаменованіе. *Сега иде на рядъ сговорь-та.*

Сговóрж, **ишь, — рилъ**, *гл. свр.* отъ **сгова́рюамь. —ренъıй**, *прич. стр.*

Сгóда, *с. ж.* 1) Добъръ, сгоденъ случай, начинъ, способъ, калай, чалжмъ; **удóбный слу́чай, спóсобъ, средство.** *Това е на сгодж*, сгодно е, добъръ случай. *Щешь ми паднешь на сгодж*, щешь ми дойдешь на чалжмъ. *Дльгъ на сгодж и до сто годинъı се наплаща.* 2) Сговоръ, съгласие, слога, миръ; **согла́сіе.** *Ако синъ-тъ не ся спогожда съ бащж си и ся отдѣли, каввать, че си нѣмать сгодж. Саде хлѣбъ и вода, та у кжщи сгода.*

Сгодени́къ, *с. м.* 1) Годеникъ, свршеникъ. 2) Сватовникъ.

Сгодени́ца, *с. м.* 1) Годеница, свршеница. 2) Сватовница.

Сгóднъıй, **—дьнъ** и **—денъ, дна, дно,** *пр.* 1) Что иде на сгодж, на калай; **гóдный, пригóдный, удóбный.** *Сгодно врѣмя, сгоденъ случай.* 2) Что иде на смѣткж, что поноси, что износи; износнъıй; **вы́годный.**

3) Что е както трѣбва за да угоди; пріятный. *Това станж сгодно.* 4) Комуто си стой, комуто ся пада нѣчто; достойнъй; достойный. *Леле варе, грѣшна мале, не си сгодна въ рай да идешь!* —дно, *нар.* По знаменование-то на думж-тж.

Сгодж, ишь, — дилъ, *гл. свр.* отъ **сгодявамь.** —дѣнъй, *прич. стр.*

Сгодявамь (да сгодж), *гл. д.* 1) Сговарямь въ 3-то знаменование. 2) Сгаждамь. 3) Отивамь, намирамся нѣйдѣ случайно; погодявамь, погаждамь, изпадамь, попадамь, нападамь, заскоквамь, наскоквамь, намирамь; **попадать, нападать, находить.** *Сгодихъ добры господари.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Сговарямся въ 5-то знаменование. 2) Живувамь си съ нѣкого; погаждамся, спогаждамся, обычямся съ него, сговарямся, другарувамь, другувамь, воджся; **жить дружно съ кѣмъ, дружить, ладить.** 3) Потъкмявамся, погаждамся, сговарямся, спазарявамся; **сговариваться, уговариваться, условливаться, стакиваться.** 4) Има мя, намирамся, нахождамся, случвамся; **быть, находиться.**

Кога біаше срѣдъ нощь полунощь,
Дѣтя имъ рипнж и зарева,
Ка рече, в да та вода;
Вода ся дома не сгоди. *Пѣс.*

5) *гл. стр.* Бывамь сгоденъ. 6) *гл. безл.* Случвася, става, сбждася, сгаждася; **случаться.** *Сгодися, та нѣмахмы корж хлѣбець.* 7) Сгаждамся, случвамся, погаждамся, погодявамся, излизамь; **выходить, оказываться.** *Купихъ си сукно за дрѣхж, ала ся сгоди да е гнило, та дрѣхж-тж не трая.*

Сгодяванѥ, *с. ср.* отъ **сгодявамь** и **сгодявамся.**

Сгодятикъ, *с. м.* Който сгодява нѣкож за нѣкого; сватовникъ; **сватъ.** *Пратихмы сгодятици.*

Сгодятица, *с. ж.* Пратена да сгодява нѣкож за нѣкого; сватовница; **сваха.**

Сголѣмѥнъй, нъ, на, но, *пр.* Който ся е сголѣмилъ; подголѣменъй, навдигнжтъй, надутъй, гордѣливъй, прѣвъзнесенъй; **напыщеный, надменный, спесивый.**

Сголѣмж (да ся), ишь, — мился, *гл. свр.* отъ **сголѣмявамся.**

Сголѣмявамся (да ся сголѣмж), *гл. възвр.* Дръжжся на высоко, на голѣмо; подголѣмявамся, въздигамся, навдигамся, възнасямся, поднасямся, врьчж, възгордявамся, надувамся; **нести высоко себя, нестися, величаться, превозноситься, гордиться, надмеваться, кичиться, чваниться, ломаться, напыщаться, спесивѣть.** *Египци-ти ся сголѣмихж, като бяхж врядни на работж-тж.*

Сголѣмяванѥ, *с. ср.* отъ **сголѣмявамся.** Подголѣмяванѥ.

Сгомоть, *с. ж.* Шюмъ, млъва, глъчь, шамата, дандана; **шумъ, молва.** *Става сгомоть*, става дандана, ще ся разчюе.

Сгонвамь и сгонювамь (да сгонж), *гл. д.* Гонж нѣчто отъ различнъі мѣста, та го сбирамь на едно мѣсто; **сгонять.**

Пошли си сж четворица братя
По Гиринъ поле ловъ да ловять,
Ловъ да ловять, сгонъ да сгонять. *Пѣс.*

Сгонванѥ и сгонюванѥ, *с. ср.* отъ **сгонвамь.**

Сгонджювамь, *гл. ср.* Вдигамь врѣвж, шюмъ, въкъ, правж сгомоть; **поднимать крикъ, шумъ.**

Сгонджюванѥ, *с. ср.* отъ **сгонджювамь.** Вдиганѥ врѣвж.

Сгонъ, *с. м.* Много ловци, които обыкалять горж, дѣто има дивячь, и полека ся сближювать помеждж-си, па съ въкъ и крясъкъ изпаждать дивячи и го подгонвать камъ дѣто има скрыти другы ловци; хайка; **облава, облова.** *Излѣзохж на сгонъ.*

Сгонж, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **сгонвамь.** —**ненъй**, *прич. стр.*

Сгория, *с. ж.* Най-чисто желѣзо, което само ся е отдѣлило и е паднжло на дъно-то на пещь-тж като самотокъ; отъ него правять най-добры-ты пржтчкы, *в.* **сгурия.**

Сгорнище, *с. ср.* Пары, стока, что ся дава, что ся продава възъ урѣчено-то; въздадено, отгорѣ, придъ, панагонъ, юсте; **придатокъ, придача.** *Колко сгорнище щешь ми придадешь да си промѣнимъ конѥ-ты?* **сколько дашь мнѣ въ придачу чтобы промѣняться лошадьми?** *Имашь кефъ да направимъ еднж трампж со копринжвж? — Имамь кефъ, ама щж присакамь нѣчто сгорнище за чивить-тъ, оти еть по-скжпъ отъ копринж-тж.*

Сгоруха и сгорушица, *с. ж.* Кысела и горчива плюнка, что излиза въ уста-та понѣкога, кога ся урыгнемъ; горуха, пожиговина, урыганѥ; **отрыжка.** *Сгоруха ми иде*, иде ми горуха, пожиговина, вря ми, иде ми да ся урыгнж.

Сгорѣ, *нар.* 1) Отгорѣ, озгоръ, връху; **сверху.** 2) Отъ горнж-тж странж, отгорѣ, озгоръ; **сверху, съ верхней стороны.**

Сгорѣвамся (да ся сгорж), *гл. възвр.* Разгорѣвамся добрѣ, та пламвамь цѣль и ставамь на живы вжгленѥ. *Огнь-тъ ся сгорѣ. Кимюръ-тъ още не ся е сгорѣлъ добрѣ.*

Сгорѣвание, *с. ср.* отъ **сгорѣвамся.** Разгорѣвание.

Сгорѭ (да ся), *ишь*—**рѣлся,** *гл. свр.* отъ **сгорѣвамся.**

Сгорѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **сгорѭвамь и сгарѭмь, —рѣнъй,** *прич. стр.*

Сгорѭвамь и сгарѭмь (да сгорѭ), *гл. д.* За нѣкаквѫ потрѣбѫ изгарямь нѣчто да стане на пепелъ. *Отъ всѭкѫ метлѫ зимать по еднѫ сламкѫ, сгорювать гы и пепель-тѫ имъ врьгать въ водѫ, съ коѭто кѫпѭть болно-то дѣтя. Сгори едно дрипелчя отгорѣ на брадвѫ-тѫ и съ бѣлѫ-тѫ пепель намажи сугребъ-тъ.*

Сгорѭвание и сгарѭние, *с. ср.* отъ **сгорѭвамь и сгарѭмь.**

Сгорящѫ, ишь,—щилъ, *гл. свр.* отъ **сгорящавамь. —щѣнъй,** *прич. стр.*

Сгорящавамь (да сгорящѫ), *гл. д.* Направѭмь да стане горящъ, да стане горящо; стоплювамь, нагорящавамь, нажежювамь; **согрѣвáть, нагрѣвáть, накáливать. —мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Бывамь сгорященъ, ставамь горящъ; стоплювамся, нагорящавамся, нажежювамся; **согрѣвáться, нагрѣвáться, накáливаться.** — *Сгорящихъ го отъ едѣкого-си,* уплашихся, зехъ да му мыслѭ.

Сгорящавание, *с. ср.* отъ **сгорящáвамь и сгорящáвамся.**

Сгóтвувамь и сгóтвѭмь (да сгóтвѭ), *гл. д.* 1) Направѭмь, справѭмь нѣчто да е готово, да ся намѣри за нѣкакъвъ случяй, за нѣкаквѫ потрѣбѫ; готвѭ, наготвювамь, приготвювамь, уготвювамь; **готóвить, приготовлять, подготовлять, заготовлять, изготовлять, припасáть.**

Милоше, зяте Милоше,
Много сватовы да канишь,
Много сьмь дара сготвила:
На всѭкый сватъ по конѭ,
А на нунко-то два конѭ,
На старосватъ мьскѫ кованѫ *Пѣс.*

2) Правѭ, сторвамь, сварювамь ястие; наготвювамь, уготвювамь; **готóвить кушанье, стряпать.** *Не сьмь сготвила вечерѭ.* 3) Стягамь нѣкого, нѣчто за нѣкоѭ работѫ, справѭмь, стъкмювамь, нагодювамь, нагласювамь, наряждамь, приготвювамь; **стрóить, готóвить, приготовлять, налáживать, справлять, снаряжáть.** *Да сготвишь до два бръзы конѭ.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь сготвенъ.

Сгóтвювание и сгóтвѭние, *с. ср.* отъ **сгóтвювамь.**

Сгóтвѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **сгóтвювамь. —венъй,** *прич. стр.*

Сгрáбвамь и сгрáбѭмь (да сгрáбѭ), *гл. д.* Бръзо, бръзо съ рѫцѣ допипвамь нѣчто; сграбчювамь, сгрепцвамь, схващамь; **схвáтывать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь сграбенъ; сграбчвамся.

Сгрáбвание и сгрáбѭние, *с. ср.* отъ **сгрáбвамь.** Сграбчвание.

Сгрáбичя, *с. ср.* Раст. *Astragallus glyciphyllus,* клинавичя, клинавъ бурянъ.

Сгрáбчвамь и сгрáбчѭмь (да сгрáбчѭ), *гл. д.* Сграбвамь, сграбѭмь, схващамь. *Котка-та сграбчи мышкѫ-тѫ.* **—мся,** 1) *гл. вз.* Хващамыся, скопчвамыся, прѣгрьщамыся единъ другъ да ся боримъ или за друго нѣчто; сграбвамся, склопювамся; **схвáтываться.** 2) *гл. стр.* Бывамь сграбченъ; сграбвамся.

Сгрáбчвание и сгрáбѭние, *с. ср.* отъ **сгрáбчвамь.**

Сграгорѭ, ишь,—рилъ, *гл. д. свр.* Да направѭ нѣкого, нѣчто на грагоръ; да вкаменѭ, да скаменѭ, да скаливнѫ. *Да тя сграгори Господь!* Клятва.

Сгрáда, *с. ж.* Направа като кѫщѫ, домъ, колыбѫ и проч.; градие, ограда, бина, хания; **здáніе, сооружéніе, строéніе.**

Сгрáдие, *с. ср.* 1) *сзб* отъ **сгрáда.** 2) Сграда; **здáніе, сооружéніе.**

Заградилъ ми е Мануилъ майсторъ,
Заградилъ ми е съ девять майсторы,
Заградилъ ми е голѣмо сградие,
Градили го сѫ девять години,
Денѣ го градять, нощѣ ся сыпе. *Пѣс.*

Сгрáдица и сгрáдичка, *ум. ж.* отъ **сгрáда.** Уградица; **строéньице.**

Сградѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **сгрáждамь. —дéнъй,** *прич. стр.*

Сгрáждамь и сгрáдѭмь (да сградѫ), *гл. д.* 1) Направѭмь, иззидвамь сградѫ; съграждамь; **стрóить, сооружáть.** 2) Направѭмь, изврьшвамь, учинвамь, утъкмювамь, приготвювамь. *Писмо сградѭть,* готвять, пишѫть писмо.

Что ти сьмь, яне, сторила,
Что ти сьмь, майко, сградила,
Та си мя, яне, не даде? *Пѣс.*

3) Враждамь въ 2-то знаменование; зазидвамь.

Коя си дойде най-напрѣдъ,
Та обѣдъ да ны донесе,
Неѭ вървъ сградѫ да сградимъ,
Дано ны сграда не пада. *Пѣс.*

—мся, *гл. стр.* Бывамь сграденъ по знаменование-то на глагола.

Сгрáждание и сгрáдѭние, *с. ср.* отъ **сгрáждамь.**

Сгребѫ, éшь,—сгрéбохъ, *гл. свр.* отъ **сгрибамь. —бéнъй,** *прич. стр.*

Сгрежь, *с. ж.* Сѫкъль на дрьво, на дъскѫ; глуждъ, глужь, глюждъ, глѣзенъ, грежь,

гpeздѣй, розъ, сѫкъ, чворъ, чвъръ, чекоръ, чепуръ, чепъ, чланъ, будакъ; сукъ.

Сгрѣбцамь, *гл. свр.* отъ **сгрѣпцвамь.** —**цанъій,** *прич. стр.*

Сгрѣбцвамь и сгрѣпцувамь (да сгрѣпцамь), *гл. д.* Сграбвамь, сграбчвамь, схващвамь, натисквамь; **схвáтывать.** —**ися,** *гл. стр.* Бъівамь сгрепцанъ; сграбчвамся.

Сгрѣпцванѥ и сгрѣпцуванѥ, *с. ср.* отъ **сгрѣпцвамь.**

Сгрѝбамь (да **сгребѫ**), *гл. д.* Отъ разнъі мѣста съ гребенѥ събирамь вкупъ; **сгребáть.** —**ися,** *гл. стр.* Бъівамь сгребенъ

Сгрѝбанѥ, *с. ср.* отъ **сгрѝбамь; сгребáнiе.**

Сгрѝбчѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **сгрѝбчямь.** —**ченъій,** *прич. стр.*

Сгрѝбчямь (да **сгрѝбчѭ**), *гл. д.* Намирамь нѣкого на тѣсно, въ нуждѫ. —**мся,** *гл. стр.* Бъівамь сгрибченъ.

Сгрѝбчянѥ, *с. ср.* отъ **сгрѝбчямь.**

Сгромолѧ́свамь и сгрумулѧ́свамь, в. **сгръмолѧ́вамь.**

Сгрубѭ, ишь,—билъ, *гл. д. свр.* Да загрозѫ; **обезобрáзить.**

Сгрутувамь (да ся), *гл. възвр. свр.* За млѣко: да станѫ на грудкъі, да ся съсърѭ, да ся прѣсѣчѭ; **свёртываться.** *Млѣко-то й ся сгрутувало отъ видуванѥ нѣчто за ядѣнѥ.*

Сгрýха (да ся), —**хáлося,** *гл. безл. Да ми ся сгруха,* да ми стане лоше, да ми припадне на стомаха. *Не знамь, да ли отъ ядѣнѥ-то ми ся така сгруха.*

Сгрýхамь, *гл. д. свр.* За свинѭ: да изямь царевицѫ-тѫ.

Сгрýхамь (да ся), *гл. свр.* отъ **сгрухвамся.** Да грухнѫ.

Сгрухвамся и сгрýхувамся (да ся сгрýхамь), *гл. възвр.* 1) Разнизвамся да паднѫ, да грухнѫ; **распадáться, разсыпáться.** 2) Отъ старость или отъ болнавость изпадамь, отпадамь изнемощявамь; **дряхлѣть, дрѧ́хнуть, слабѣть.** 3) Струпалямся, падамь, сгръмолявамся, строполясвамся; **рýхнуть, грóхнуться.**

Сгрýхванѥ и сгрýхуванѥ, *с. ср.* отъ **сгрýхвамся.**

Сгрѣбомь, *нар.* Съ гръба камъ; гръбомь гръбяшкомь, гръбяшкъімь, гръбяшкѫ-тѫ; **спинóю.**

Сгръготѣвамь (да сгръготѫ), *гл. ср.* Изгрьмѣвамь.

Сгръготѣванѥ, *с. ср.* отъ **сгръготѣвамь.** Изгрьмѣванѥ.

Сгръготѫ, ѝшь,—тѣлъ, *гл. свр.* отъ **сгръготѣвамь.** Да изгрьмѭ.

Сгръмолѭ́, ѝшь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **сгръмолѧ́вамь.**

Сгръмолѧ́вамь (да сгръмолѭ), *гл. д.* Събарямь, катурямь, срупалямь, строполясвамь, сгромолясвамь, сгръмолясвамь. —**ися,** *гл. възвр.* Падамь, събарямся, катурямся, срупалямся, строполясвамся, сгрухвамся, сгрьвалямся, сгръмолясвамся; **рýхнуть, грóхнуться.**

Сгръмолѧ́ванѥ, *с. ср.* отъ **сгръмолѧ́вамь.** Сгръмолясванѥ.

Сгръмолѧ́самь *гл. свр.* отъ **сгръмолѧ́свамь.** Да сгръмолѭ.

Сгръмолѧ́свамь (да сгръмолѧ́самь), *гл. д.* Сгръмолявамь.

Сгръмолѧ́сванѥ, *с. ср.* отъ **сгръмолѧ́свамь.** Сгръмолюванѥ.

Сгрѣнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сгрѣтамь и сгрѣщамь.**

Сгрѣтамь (да сгрѣнѫ), *гл. д.* Сгрѫщамь.

Сгрътáчь, *с. м.* Товаръ, колкото може да земе чловѣкъ въ рѫцѣ-тъі си да понесе; **брѣмя,** хватъ; **брéмя, вахáпъ, нóша.** *Турилъ прѣдъ неѭ единъ сгрътачь сламѫ, па ѝ реклъ да ѭ изяде.*

Сгрѣщамь и сгрѣтамь (да сгрѣнѫ), *гл. д.* 1) Свивамь, сгъвамь, сгънвамь, загрѫщамь, завивамь дрѣхъі-тъі да ся възсѣднѫть за да завиват снагѫ-тѫ; **запáхивать плáтье.** 2) Сгъвамь, сгънвамь, затварямь, загрѫщамь; **закрывáть.** —**ися,** *гл. стр.* Бъівамь сгрънѫтъ.—*Сгрънѫлъ рѫцѣ,* нищто не работи, сѣди, та чяка на готово, крьстосалъ, скрьстилъ рѫцѣ. *Сѣди съ сгрънѫтъі рѫцѣ;* **сидѣть, поджáвши (склáвши) рýки.**

Сгрѣщанѥ и сгрѣтанѥ, *с. ср.* отъ **сгрѣщамь.**

Сгрьвалѭ́ (да ся), **ѝшь,—лѝлся,** *гл. свр.* отъ **сгрьвáлямся.**

Сгрьвáлямся (да ся сгрьвалѭ́), *гл. възвр.* Падамь, събарямся, катурямся, срупалямся, строполясвамся, сгрухвамся, сгръмолявамся, сгръмолясвамся; **рýхнуть, грóхнуться.** *Още малко останяло да ся сгрьвали отъ моста.*

Сгрьвáлянѥ, *с. ср.* отъ **сгрьвáлямся.** Сгръмолюванѥ.

Сгрьмѭ́, ѝшь,—мѣлъ, *гл. ср. свр* Да загрьмѭ, да изгрьмѭ. *Ще сгрьми единъ змей, та ще погуби и васъ и мене.*

Сгрѣчвамь и сгрѣчямь (да сгрѣчѭ), *гл. д.* 1) Правѭ да стане грьчяво; сбрьчвамь, свивамь, нагрьчвамь; **скóрчивать, сковéрнивать.** 2) За болесть: докарвамь грьчевъі, свивамь; **скóрчивать.** 3) Стягамь нѣкого за нѣчто, накарвамь го, налѣгамь да направи нѣчто; свивамь, притискамь; **заставлять, принуждáть.** —**ися,** 1) *гл. възвр.* Свивамся, сбрьчвамся, сгѫгрювамся, на-

грьчвамся; скорчиваться, сковеркиваться. *Сгрьчился като старж бабж. Сгрьчился като кожж въ дъждь.* 2) Свивамся, прѣвивамся отъ грьчевы; кобениться, коверкаться, корчиться. *Сгрьчился е отъ болкы.* 3) Сѣдж нѣйде сгрьченъ, свитъ; свивамся, сгушвамся. *Сгрьчился е въ кжта.* 4) *гл. стр.* Бывамь сгрьченъ.

Сгрѣчванѭ и **сгрѣчванѭ**, *с. ср.* отъ **сгрѣчвамь** и **сгрѣчвамся.**

Сгрѣчж, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **сгрѣчвамь. —ченый,** *прич стр.*

Сгрѣвамь (да сгрѣѭ), *гл. д.* 1) Давамь топлинж; стоплювамь; **согрѣвать, обогрѣвать.** 2) Турѭмь нѣчто на огънь, срѣщж огънь, срѣщж слънце да ся грѣе, да ся пече, та да ся стопли; загрѣвамь, огрѣвамь, нагрѣвамь, припичѭмь, стоплювамь; **согрѣвать, огрѣвать, отогрѣвать, нагрѣвать, взогрѣвать, оттапливать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь топлъ, дохожда ми топлинж; загрѣвамся, стоплювамся; **согрѣваться.** *Сгрѣ ся врѣмя-то,* отоплися. 2) Пекжся на огънь, на слънце, та ставамь топлъ; огрѣвамся, припичѭмся, стоплювамся; **согрѣваться, обогрѣваться.** 3) *гл. стр.* Бывамь сгрѣянъ. — *Не мя сгрѣва, не ми ся сгрѣва срьдце-то отъ нѣчто,* не стига това за да вѣрвамь, да ся надѣѭ, че ще бжде както искамь. *Не ми ся сгрѣва срьдце-то отъ това.*

Сгрѣванѭ, *с. ср.* отъ **сгрѣвамь** и **сгрѣвамся.**

Сгрѣшѭ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **сгрѣшявамь. —шеный,** *прич. стр.*

Сгрѣшявамь (да сгрѣшѭ), 1) *гл. ср.* Правѭ, струвамь нѣкакъвъ грѣхъ, прѣстжпѭмь Божии-ты законы; съгрѣшявамь; **согрѣшать.** 2) Направѭмь, сторвамь нѣкаквж грѣшкж, винж; сбрьквамь, погрѣшявамь, побрьквамь; **ошибаться, погрѣшать, согрѣшать.** 3) *гл. д.* Забрьквамь, сбрьквамь, разбрьквамь, смѣсвамь, размѣсвамь. *Сгрѣши на кокошкы-ты малко трыци.*

Сгрѣшяванѭ, *с. ср.* отъ **сгрѣшявамь.**

Сгрѣѭ, ешь,—ѣлъ, *гл. свр.* отъ **сгрѣвамь. —ѣный, —ѣянный** и **—ѣтый,** *прич стр.*

Сгургуросвамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся прѣгрьбавѭ, да ся прѣвиѭ; **сгорбиться.** *Ега ся сгургуроса!* Клятва.

Сгурё, *с. м.* Грозенъ, нескопосанъ человѣкъ; **неудалый, неудаль.**

Сгурия, *с. ж.*

Сгуръ, *с. м.* и **сгурь,** *с. ж.* и

Сгурѭ, *с. м.* 1) Сплавъ отъ желѣзо, глинж, пѣсъкъ и отъ друго нѣчто, что става, кога ся работи желѣзо; шлакно, шлакнѭ, шубъ; **изгарь, изгарина, нагаръ, шлакъ, окалина.** *Сгуръ отъ желѣзо.* 2) Останжло отъ нѣчто горѣло; **огарки, огарина, огарь, выгарки.** *Сгурия отъ чергж, отъ кость.* 3) Миризма отъ пригорѣло; изгорѣло, пригорѣло, опрьлено, скрумъ, праговина; **паленица, паленина.** *Мирише на сгурь.*

Сгурявый, въ, ва, во, *пр.* За человѣкъ: който не вирѣе, не расте, колкото трѣбва; заврьзакъ. *Сгурява мома.*

Сгутавѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **сгутавямся. —веный,** *прич. стр.* Който има вдлъбнжтж въ раменѣ-ты главж.

Сгутавямся (да ся сгутавѭ), *гл. възвр.* Сгушвамь си, свивамь си главж-тж, шиѭтж въ рамена-та; сгутурчямся.

Сгутавянѭ, *с. ср.* отъ **сгутавямся.** Сгутурчянѭ.

Сгутурчѭ (да ся), **ишь,—чился,** *гл. свр.* отъ **сгутурчямся.**

Сгутурчямся (да ся сгутурчѭ), *гл. възвр.* Сгутавямся.

Сгутурчянѭ, *с. ср.* отъ **сгутурчямся.** Сгутавянѭ.

Сгушвамь и **сгушямь (да сгушѭ** и **да сгушнж),** *гл. д.* Свивамь, притискамь, прибирамь нѣчто при себе-си, подъ себе-си; **прижимать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Свивамся, притискамся, гушжся, прибирамся при нѣчто, подъ нѣчто; **прижиматься, ютиться.** *Сгушился въ кюше.* 2) *гл. вз.* Прѣгрьщамъся единъ другъ; прѣгрьтамся, прѣгрьлямся, прѣгушквамся; **обниматься.** *Како ся сгушнжхж братъ и сестра, така ся смраморихж.* 3) *гл. стр.*

Сгушванѭ и **сгушянѭ,** *с. ср.* отъ **сгушвамь** и **сгушвамся.**

Сгушѭ, ишь,—шихъ, *гл. свр.* отъ **сгушвамь. —шеный,** *прич. стр.*

Сгѣвамь и **сгѣнвамь** (да сгѣнж), *гл. д.* 1) Свивамь, сгрьщамь, загрьщамь; **запахивать; складывать.** *Сгънжлъ ржцѣ,* сгрьнжлъ ржцѣ. 2) Затварямь, загрьщамь, сгрьщамь; **закрывать, сгибать.** 3) Впрягамь, диплѭ, спрягамь, сдиплювамь; **плоить.** *Сгъни го на двѣ.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Свивамся, прѣвивамся; **сгибаться, гнуться.** 2) *гл. стр.* Бывамь сгънжтъ.

Сгѣванѭ и **сгѣнванѭ,** *с. ср.* отъ **сгѣвамь** и **сгѣнвамь.**

Сгѣнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **сгѣнвамь. —нжтый,** 1) *прич. стр.* 2) Като *пр.* Свитый въ 2-то знаменованіе.

Сгынвамь и **сгынувамь (да сгынж),** *гл. ср.* Загынвамь, загыбвамь, погыбвамь, погынвамь, губжся, мрж, свршямся отъ нѣкаквж неволѭ, погубямся, загубямся, прѣмахвамся, затрывамся; **погибать.**

Сгъ́иванье и сгъ́инуванье, *с. ср.* отъ **сгъ́инвамь.**

Сгъ́инж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **сгъ́инвамь;** погибнуть.

Сгъ́инчё, *с. м.* Пипка, свитый въ 2-то значеннованне.

Сгжгрюванся (да ся сгжгрж), *гл. възвр.* Сгрьчвамся. *Сгжгрался като козж въ дъждъ (като срьпъ на планинж).*

Сгжгрюванье, *с. ср.* отъ **сгжгрюванся.** Сгрьчванье.

Сгжгрж (да ся), **ешь,—рался,** *гл. свр.* отъ **сгжгрюванся.**

Сгжжванся и сгжжвюмся (да ся сгжжвж), *гл. възвр.* Ставамь като гжжвж, като чалмж, ставамь на топкж; свивамся, сбирамся, смотавамся.

Сгжжванье и сгжжвюванье, *с. ср.* отъ **сгжжванся.**

Сгжжвж (да ся), **ишь,—ви́лся,** *гл. свр.* отъ **сгжжванся.**

Сгжствамь и сгжстнувамь (да сгжстнж), *гл. д.* Сгжстювамь.

Сгжстнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **сгжствамь. —нжтый,** *прич. стр.* Сгжстеный; огустѣлый.

Сгжстж, ишь,—сти́лъ, *гл. свр.* отъ **сгжстювамь. —тёнъй,** *прич. стр.*

Сгжстювамь (да сгжстж), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане гжсто; сгжствамь, счястювамь; сгуща́ть, огуща́ть, возгуща́ть. **—ися,** 1) *гл. възвр.* Ставамь гжстъ; сгжствамь, счястювамь; сгуща́ться, огуща́ться, возгуща́ться, огустѣва́ть. *Чорба-та ся сгжсти.* 2) *гл. стр.* Бывамь сгжстенъ; сгжствамся.

Сгжстюванье, *с. ср.* отъ **сгжстюванся.** Сгжстванье.

Сда́вамь (да сдамь), *гл. д.* Създавамь, направямь, створювамь, сътворювамь; твори́ть, создава́ть.

Господь слуша главж низъ торбицж,
Та му даде ржцѣ и па нозѣ,
И сдаде му мжжскж половинж,
И сдаде му херлинж кошюлж,
И сдаде му моравж доламж,
И сдаде му терлици папуци,
Та излѣвнж глава низъ торбицж. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Показвамся отдалечь, че идж; задавамся; пока́зываться, появля́ться. *Сынъ ти пó-голѣмъ кжсметъ ще има отъ тебе, ама до тридесять годины ще живѣе, па щжть ся сдаджть усрѣдъ день облаци, па ще излѣзе трясканица, та ще го удри.*

Отъ пладнинж ся сдадохж
По пжтища, по друмища
Темны мьглы и прахове;
Не сж былы темны мьглы,
Токъ сж были врьли Турци. *Пѣс.*

2) *гл. стр.* Бывамь сдаденъ; създавамся. 3) *гл. безл. сдава ми ся:* вдава ми ся, удава ми ся, подава ми ся, сполучямь да направж нѣчто, иде ми отъ ржкы, могж, умѣж; удава́ться. *Ще му ся сдаде,* ще сполучи.

Сда́ванье, *с. ср.* отъ **сда́вамь и сда́ванся.**

Сда́ванка, *с. ж.* Мома, невѣста омжжена съ изпратъ, съ волж отъ родители-ты си, а не пристанжла; даденица, сдаденица.

Сда́ввамь и сда́вювамь (да сда́вж), *гл. д.* Спущамся възъ нѣчто да го давж, да го мачкамь. *Вълкъ-тъ го сдавилъ и го пригрызлъ на нѣколко мѣста.* **—ися,** 1) *гл. вв.* Спущамъся единъ възъ другъ да ся давимъ. *Врьлилъ на кучета-та единъ кокалъ и тѣ ся сдавили кое пó-напрѣдъ да го налапа.* 2) *гл. възвр.* Удавюмся.

Сда́вванье и сда́вюванье, *с. ср.* отъ **сда́ввамь и сда́вванся.**

Сда́вж, ишь,—ви́лъ, *гл. свр* отъ **сда́ввамь. —венъй,** *прич. стр.*

Сда́деница, *с. ж.* Сдаванка.

Сдамь, сдадéшь, сда́дохъ, сдалъ, *гл. свр.* отъ **сда́вамь.**

Сдебелѣ́ж (да ся), **и́шь,—ли́лся,** *гл. свр.* отъ **сдебелю́вамся.**

Сдебелю́ванся (да ся сдебелѣ́ж), *гл. възвр.* Ставамь дебелъ, шишкавъ; надебелѣвамь; полнѣть, отолстѣва́ть. *Жена, что е трудна, ако ѝ ся сдебелять рилкы-ты, женско ще си роди, и ако ѝ ся сдебели гжзъ-тъ, па женско ще роди.*

Сдебелю́ванье, *с. ср.* отъ **сдебелю́ванся.** Надебелюванье.

Сдéрж, ешь, сдрахъ, *гл. свр.* отъ **сди́рамь. Сдра́нъй,** *прич. стр.*

Сджóкамь, *гл. свр.* отъ **сджóквамь.** Да скарамь. **—канъй,** *прич. стр.*

Сджóквамь и сджóкувамь (да сджóкамь), *гл. д.* Накарвамь нѣкои да ся джокать помеждж си; скарвамь, сваждамь, смразювамь, сбутвамь; ссо́рить. **—ися,** *гл. вв.* Скарвамся, сваждамся, смразюванся, сбутвамся, завождамся; ссо́риться. *Сджокалися за праздны думы.*

Сджóкванье, *с. ср.* отъ **сджóквамь и сджóкванся.**

Сджю́ркамь, *гл. свр.* отъ **сджю́рквамь. —канъй,** *прич. стр.*

Сджю́рквамь и сджю́ркувамь (да сджю́ркамь), *гл. д.* Съ джюрканье разбрькнамь нѣчто; разджюрквамь. *Земи джюрулека, та сджюркай копривж-тж.* **—ися,** *гл. стр.* Бывамь сджюрканъ.

Сджюркванѥ и **сджюркуванѥ**, *с. ср.* отъ **сджюрквамь.**

Сдиплювамь (да **сдиплѭ**), *гл. д.* Свивамь, сгъвамь на диплы; впрягамь, спрягамь, удиплювамь; **складывать, сгибать, плоить.** —**мсѧ**, *гл. възвр.* и *стр.* Свивамся, сгъвамся, впрягамся, спрягамся, удиплювамся, **складываться, сгибаться, плоиться.**

Сдиплюванѥ, *с. ср.* отъ **сдиплювамь.** Спряганѥ.

Сдиплѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **сдиплювамь.** —**леныи**, *прич. стр.*

Сдирамь (да **сдерж**), *гл. д.* Съдирамь, раздирамь; **раздирать.** —**мсѧ**, *гл. възвр.* и *стр.* Съдирамся, раздирамся; **раздираться.**

Сдиранѥ, *с. ср.* отъ **сдирамь.** Съдиранѥ, раздиранѥ.

Сдлъжѭ (да ся), ишь,—жилсѧ, *гл. свр.* отъ **сдлъжіавамся.**

Сдлъжіавамся (да ся **сдлъжѭ**), *гл. възвр.* Ставамь пó длъгъ; продлъжювамся, протакамся, простирамся; **продожаться.** *Сдлъжи ми ся пѫть-тъ*, видѣ ми ся много длъгъ *Кога ходи человѣкъ на пѫть, да не гляда назадъ, ще му ся сдлъжи пѫть-тъ и бръго ще ся умори.*

Сдлъжіаванѥ, *с ср.* отъ **сдлъжіавамся.** продлъжюванѥ.

Сдобавѭ, ишь,—вилъ, *гл. д. свр.* Да сграбчѭ, да допипамь. *Тамо ся погоди единъ орачь и го сдобави за опашкѫ.*

Сдобрѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **сдобрїавамь.** —**рéныи**, *прич. стр.*

Сдобрїавамь (да **сдобрѭ**), *гл. д.* Скараны мирѭ, помирювамь, примирювамь, одобрювамь, придобрювамь, одоброволювамь, прѣговарювамь, сговарювамь, прѣдумвамь, баращисвамь, потъкмювамь; **мирить, помирять, утишать, уговаривать.** —**мся**, *гл. възвр.* и *вз.* Мирѭся, помирювамся, примирювамся, одобрювамся, одоброволювамся, придобрювамся, прѣговарювамся, сговарювамся, прѣдумвамся, потъкмювамся, погаждамся, баращисвамся; **мириться, помиряться.**

Сдобрїаванѥ, *с. ср.* отъ **сдобрїавамь** и **сдобрїавамся.**

Сдобыівамь (да **сдобыѭ**), *гл. д.* 1) Сподобювамся да имамь нѣчто; спечалвамь, добывамь, придобывамь; **добывать, доставать, пріобрѣтать, выигривать.** *Ничто сдобывъ не сдобыхѫ*, не спечалихѫ. 2) Добывамь, раждамь; **раждать.** *Ако ны помогнешь да си добыемъ едно мѫжско дѣтенце, чтомъ настане до дванадесять годины нагорѣ, да бѫде твое.* —**мся**, *гл. възвр.* Сподобювамся да имамь нѣчто; **обаводиться, пріобрѣтать.** *Сдобыхся съ конь, съ пары*, имамь гы. — *Сдобыхъ сръдце*, съзяхся, замогнѫхся, станѫхъ.

Сдобыіванѥ, *с. ср.* отъ **сдобыівамь** и **сдобыівамся.**

Сдобыівъ, *с м.* Добывачка, добывка, добывъ, добытъ, придобывка, придобывъ, печяла, печялба, стекъ, кяръ; **прибыль, выигрышъ, барышъ, выгода, польза, хабаръ.**

> Води гы Даманъ, води гы
> До двѣ ми до три годины,
> Ничто сдобывъ не сдобыхѫ,
> Что сдобыхѫ, загубихѫ. *Пѣс.*

Сдобыіѭ, ешь,—былъ, *гл. свр.* отъ **сдобыівамь.** —**быітыи**, *прич. стр.*

Сдодѣвася (да ся **сдодѣе**), *гл. безл.* Домѫчнѣва, дотягва, досаждася, омръзва; **надоѣдать, наскучать.** *Граченѥ-то негово ся сдодѣяло на едно момча. Единъ день му ся сдодѣяло да сѣди все у дома. Откога посѣдѣло нѣкое врѣмя момчя-то, му ся сдодѣяло само въ тѫѭ пустелиѭ.*

> Смысли Бога, дойди вечерь
> На вечерѭ, на разговоръ,
> Оти ми ся сдодѣяло
> Отъ пустѫ-вѫ бекярщинѫ,
> Бекярщинѫ, самощинѫ! *Пѣс.*
>
> Что ми метешь равны дворы
> И ми ронишь сльзы по образы,
> Али ти ся вино доточило,
> Али ти ся хазна доброила,
> Али ти ся тебѣ сдодѣяло? *Пѣс.*

Сдодѣванѥ, *с. ср.* отъ **сдодѣвася.** Дотягванѥ, досадба, омрьзванѥ.

Сдодѣе (да ся), —дѣялося, *гл свр.* отъ **сдодѣвася.**

Сдой, *с. м.* Прьво издоюванѥ всичкы-ты овця на еднѫ мандрѫ. *Мандра-та ся отварю съ сдой.*

Сдóлѣ, *нар.* Отъ долнѫ-тѫ странѫ; отдолу, отдолѣ; **снизу.**

Сдраныи, ны, на, но, *прич. стр.* отъ **сдéржѫ.** Съдраныи.

Сдрачи (да ся), —чилося, *гл. свр.* отъ **сдрачіавася.**

Сдрачь, *с. м.* Тьмнина-та, что настава вечерь, кога зайде слънце-то; сумракъ, дрязгавина; **сумерки.** *Не дѣй ю у сдрачь, кога си иде чрѣда-та, оти щешь окелявѣешь.*

Сдрачіавася и **сдрачвася** (да **сдрачи**), *гл. безл.* Закачю да притьмнѣва вечерь слѣдъ заходъ слънце; сдрязгачювася; **смеркаться.** *Почякай още малко, да ся сдрачи хубавѣ, па тогава щемъ ядемъ. Още не ся е сдрачило.*

Сдрачіаванѥ, *с. ср.* отъ **сдрачіавася.** Сдрачь, сумракъ.

Сдробѭ, *ишь*,—*билъ*, *гл. свр.* отъ **сдробіавамь**. —**бенъій**, *прич. стр.*

Сдробіавамь (да **сдробѭ**), *гл. д.* 1) Направıавамь нѣчто на дробенъı, на кѫсовъı: надрсбıавамь, натрошıавамь, накрошıавамь, накѫсвамь, нарѣзвамь, раздробıавамь; **перекрóшивать, раскрóшивать, размелчáть.** 2) Строшıавамь, счюпвамь, изпочюпвамь; **разлáмывать.** *Повърнѫся Марко назадъ, сдроби три синджиръı и робѥ-то изпущи* —**мся**, 1) *гл възвр.* Надробıавамся, раздробıавамся, натрошıавамся, накрошıавамся; **перекрóшиваться, раскрóшиваться, размелчáться.** 2) Строшıавамся, счюпвамся, изпочюпвамся; **разлáмываться.** *Сдробихѫся кола-та.* 3) *гл. стр.* Бъıвамь сдробенъ. — *Срьдце мя сдроби*, заболѣ мя, иаде мя срьдце, пригаде мя на срьдцето, пригръıзе мя. *Свъıка: срьдце мя сдроби! и главѫ веднѫжь наведе.*

Сдробіаванıе, *с. ср.* отъ **сдробіавамь** и **сдробіавамся.**

Сдрýжникъ, *с. м.* Който ся е сдружилъ съ нѣкого да врьшять нѣчто и да си дѣлять печалѫ-тѫ или загубѫ-тѫ; съдружникъ, съдруга, ортакъ, ортакчиıа; **товáрищъ, пáйщикъ, половíнщикъ, подрýгъ, клеврéтъ.**

Сдружѭ, *ишь*,—*жилъ*, *гл. свр.* отъ **сдружіавамь.** —**жéнъій**, *прич. стр.*

Сдружіавамь и **сдрýжıамь** (да **сдружѭ**), *гл. д.* Направıамъ нѣкои да станѫть другари помеждѫ си; сприıателıавамь; **сдружáть, подружáть.** —**мся**, 1) *гл. вв.* Ставамь другарь съ нѣкого; сприıателıавамся; **сдружáться, подружáться.** *Кога да идешь на крадежь, сдружися прьвѣ съ кучято.* 2) Сбирамся съ нѣкого да врьшимъ и двама-та нѣчто и да си дѣлимъ печалѫ-тѫ или загубѫ-тѫ; ставамь сдружникъ, ортакъ на нѣчто, вортачıавамся; **идтú въ дóлю, дѣлаться товáрищемъ съ кѣмъ по торгóвому предпріятію.** *Кога излѣвохъ калфа, сдружихмъıся съ майстора.* 3) *гл. стр.* Бъıвамь сдруженъ.

Сдружіаванıе, *с. ср.* отъ **сдружіавамь** и **сдружіавамся.**

Сдрѣвчѭ (да ся), *ишь*,—*чился*, *гл. свр.* отъ **сдрѣвчıамся.**

Сдрѣвчıамся (да ся **сдрѣвчѭ**), *гл. възвр.* Сдрьвıавамся, вдрьвıавамся, ставамь коравъ. *Человѣкъ, кога умре, ся сдрьвчıа.*

Сдрѣвчıанıе, *с. ср.* отъ **сдрѣвчıамся.** Сдрьвıаванıе.

Сдрьвѭ (да ся), *ишь*,—*вился*, *гл. свр.* отъ **сдрьвіавамся.**

Сдрьвіавамь (да **сдрьвѭ**), *гл. д.* Направıамь да стане коравъ като дрьво; вдрьвıавамь, вкокалıавамь, вкоченıавамь, вцѣпвамь, вцѣлıавамь; **костенúть.** —**мся**, *гл. възвр.* Ставамь като дрьво, та не могѫ да ся поклатѫ; сдрьвчıамся, вдрьвıавамся, вкокалıавамся, вкоченıавамся, вцѣпвамся, вцѣлıавамся, прѣмирамь: *а)* Отъ студъ и др.; **деревянѣть, костенѣть, коченѣть, цѣпенѣть, леденѣть, крѣпнуть, оцѣпенѣвáть, окостенѣвáть, околѣвáть.** *Сдрьвихѫ ми ся крака-та.* *б)* Отъ страхъ; **млѣть, столбенѣть, стать въ пень.** *Сдрьвихся на мѣсто-то си, като го чюхъ* —*Да ся сдрьвишь въ кльковъı-тъı! Да ся сдрьвишь, та сухо дрьво да станешь!*

Сдрьвіаванıе, *с. ср.* отъ **сдрьвіавамь** и **сдрьвіавамся.**

Сдрѣжıава, *с. м.* Сѫдникъ, сѫдиıа, кадиıа.

Сдрьжѭ, *ишь*—*жилъ*, *гл. свр.* отъ **сдрѣжıамь.** —**жéнъій**, *прич. стр.*

Сдрѣжıамь (да **сдрьжѭ**), *гл. д.* Не оставıамь нѣкого да направи нѣчто; въздрьжıамь, задрьжıамь, възпирамь, запирамь; **воздéрживать, задéрживать, сдéрживать, удéрживать, останáвливать.** —**мся**, *гл. възвр.* Пазѭся да не направѭ нѣчто; въздрьжıамся, задрьжıамся, възпирамся, запирамся, удрьжıамся, страйвамся, стрьпѣвамся; **воздéрживаться, останáвливаться, ограничивáться, покрѣпúться.** *Сдрьжıамся да не ıамь. Едвамь ся сдрьжıахъ да му не кажѫ.* — *Не мя сдрьжи*, не мя хвата сѣдка, не могѫ да ся спрѫ, нидѣ не мя зема, не мя стрьпѣва.

Сдрѣжıанıе, *с. ср.* отъ **сдрѣжıамь** и **сдрѣжıамся.**

Сдрязгачіаваса (да ся **сдрязгачи**), *гл. безл.* Сдрачıаваса.

Сдýвамся (да ся **сдýѭ**), *гл. възвр.* Сдухвамся. *Даде Господь лѣто късшевито, та ся сдува на коню оружѥ.*

Сдýванıе, *с. ср.* отъ **сдýвамся.** Сдухванıе.

Сдýмамь (да ся), *гл. свр.* отъ **сдýмвамся.**

Сдýмвамся и **сдýмувамся** (да ся **сдýмамь**), *гл вв.* Нагласıавамся съ нѣкого за нѣчто; сговарıамся, наговарıамся, надумвамся, додумвамся, удумвамся, нахоратıавамся, спъıтвамся, съгласıавамся съвѣтувамся; **сговáриваться, услóвливаться.** *Сдумалися всичкъı села.*

> Събрали сѫ ся, събрали
> На высокѫ нѫ планинѫ
> До девятинѫ овчяри,
> Та си сдумувать, спъıтувать. *Пѣс.*

Сдýмванıе и **сдýмуванıе**, *с, ср.* отъ **сдýмвамся.**

Сдýпвамь и **сдýпувамь** (да **сдýпѭ**), *гл. д.* Подсторвамь, надумвамь нѣкого да направи нѣчто зло, да налѣти възъ другого; насѫсквамь, насѫквамь, подучвамь, подшиш,

квамь, надувамь, науствамь, наушвамь, надъхвамь, надыхвамь, подострувамь, подбутвамь, наежвамь, дуплѫ, дрѣтѫ; **насыка́ть, нау́ськивать, натра́вливать, подстрека́ть.** —**нся,** *гл. стр.* Бывамь сдупенъ.

Сду́пванe и сду́пуванe, *с. ср* отъ **сду́пвамь.**

Сду́пнѫ, ишь,—**пи́лъ,** *гл. свр.* отъ **сду́пвамь.** —**пенъій,** *прич. стр.*

Сду́тъій, тъ, та, то, *пр.* Изгнилъій, сплутъій. *Сдуты круши.*

Сду́хамь (да ся), *гл. свр.* отъ **сду́хвамся.** Да ся сдуѭ.

Сду́хвамся и сду́хувамся (да ся сду́хамь), *гл. възвр* 1) Изгубвамся въ тѣло-то си, изпадамь, изнемощявамь, изсъхвамь, измрьшявѣвамь, изгрьчявѣвамь, изпусталѣвамь; **худѣть.** 2) За плодъ: изгнивамь, сплувамся, сдувамся, чурудисвамь, развалямся.

Сду́хванe и сду́хуванe, *с. ср.* отъ **сду́хвамся.**

Сду́швамся и сду́шювамся (да ся сду́шѫ), *гл. вз.* Сближявамся, сговарямся, сдумвамся; **перенюхиваться.** *Куча-то и котка-та ся сдушили. Слугы-ты ся сдушили помеждѫ си и зели да го крадѫть.*

Сду́шванe и сду́шюванe, *с. ср.* отъ **сду́швамся.**

Сду́шѫ (да ся), ишь,—**ши́лся,** *гл. свр.* отъ **сду́швамся.**

Сду́ѭ (да ся), ешь, **сду́лся,** *гл. свр.* отъ **сду́вамся.** Да ся сдухамь.

Сдъ́іхамь, *гл. ср.* Въздъхамь, въздыхамь, въздышямь; **вздыха́ть, воздыха́ть.** *Това е мои сдыхове, что сдыхамь язка за тебе.*

Сдъ́іхвамь и сдъ́іхнувамь (да сды́хнѫ), *гл. ср.* Отдъхвамь си, отдыхамь си, въздыхамь си, попимамь си душѫ-тѫ, зимамь си солука, почивамь си слѣдъ уморяванe, отморявамся; **перевести́ духъ, отвести́ ду́шу, отдува́ться, передохну́ть.** *Сѣднѫлъ малко подъ дрьво-то да си сдыхне, чункы отдалеко идѣлъ пѣшь*

Сдъ́іхванe и сдъ́іхнуванe, *с. ср.* отъ **сдъ́іхвамь.**

Сдъ́іхнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **сдъ́іхвамь.** Да отдъхнѫ.

Сдыхъ, *с. м.* 1) Пара-та съ въздуха, что излизать изъ уста-та ны като дъхамы; дъхъ, дыхъ, душя; **духъ, дыха́ніе.** *Цѣлѫ-тѫ годинѫ ще му смрьди сдыхъ-тъ.* 2) Дышянe, дышене, дъханe, солукъ; **дыха́ніе.** *Схвати му ся сдыхъ-тъ.* 3) Въздышка, въздышянe, издыхъ, издышянe; **вздохъ.**

Сдьвквамь и сдьвкувамь (да сдьвчѫ), *гл. д.* Смачквамь, сдробявамь нѣчто съ зѫбыты си; сгвацвамь, смласквамь; **изжёвывать, сжева́ть.** —**нся,** *гл. стр.* Бывамь сдьвканъ; сгвацвамся, смласквамся.

Сдьвкванe и сдьвкуванe, *с. ср.* отъ **сдьвквамь.**

Сдьвчѫ, ешь,—**вка́лъ,** *гл. свр.* отъ **сдьвквамь.** —**вканъій,** *прич. стр.*

Сдѣ́камь (да ся), *гл. свр.* отъ **сдѣ́квамся.** Да ся скарамь.

Сдѣ́квамся и сдѣ́кувамся (да ся сдѣкамь), *гл. вз.* Скарвамся, свваждамся, сдѣчквамся, сбутвамся, сджоквамся; **ссо́риться.** *Еднѫжь ся сдѣкали Грькъ и Блъгаринъ.*

Сдѣ́кванe и сдѣ́куванe, *с. ср.* отъ **сдѣ́квамся.** Сдѣчкванe.

Сдѣ́лка, *с. ж.* вм. **сидѣ́лка.** Сглавие, сглавница.

Сдѣ́лкамь, *гл. д. свр.* Да направѭ нѣчто на дѣлкотинѫ; да надѣлкамь.

Сдѣ́лювамь (да сдѣлямь), *гл. д.* Правѭ, направямь, строѭ, построявамь; **стро́ить, класть, городи́ть.**

> Святъій Никола корабъ сдѣлюва,
> Хемъ го сдѣлюва, хемъ го спою́ва,
> Съсъ три дюнгери, най-башь маймари,
> Та го сдѣлюхѫ, та го споихѫ,
> Па го врьлихѫ у Черно море. *Пѣс.*

Сдѣ́лямь, *гл. свр.* отъ **сдѣ́лювамь.** —**лянъій,** *прич. стр*

Сдѣ́нвамь и сдѣ́нувамь (да сдѣнѫ), *гл. д.* за снопие: натрупвамь, правы на копны, на крьстци.

> Кога е пошла на нивѫ,
> До пладне нивѫ ожнѫли,
> Отъ пладне крьстци сдѣнѫли. *Пѣс.*

> Ако си нивѫ пожьне
> И у стогъ да ѭ сдѣне,
> Да земе девять юници. *Пѣс.*

Сдѣ́нванe и сдѣ́нуванe, *с. ср.* отъ **сдѣ́нвамь.**

Сдѣ́нѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **сдѣ́нвамь.** —**нѫтъій,** *прич. стр.*

Сдѣ́чкамь (да ся), *гл свр.* отъ **сдѣ́чквамся.** Да ся сдѣкамь.

Сдѣ́чквамся и сдѣ́чкувамся (да ся сдѣчкамь), *гл. вз.* Сдѣквамся.

Сдѣ́чкванe и сдѣ́чкуванe, *с. ср.* отъ **сдѣ́чквамся.**

Се, вм. **все, вси и всий.**

Се́бе и се́бя, *мѣстоим. възвр. вин. падежь.* Съкратено **ся;** по-часто придружено съ **си** за усилванe; **себя́.** *Който врьля вадъ себе, ще найде прѣдъ себе. Всякой знае себе си. Отъ-подъ себе-си да хапне! Всякой за себе-си, а Господь за всичкы-ты.* — *Дохождамь на себе-си,* свѣстявамся,

окопитвамся; **приходи́ть въ себя́.** — *Отъ само себе*, в. **са́мый.** — *Ходж, отивамь по себе*, ходж повънъ, ходж да пикаж, да ся изсеждж; **быть на низъ, ходи́ть на низъ, на дворъ.**

***Себе́бъ,** *с. м. Т.* Поводъ, причина, вина; **причи́на, пово́дъ.** *Станж себебъ да идемъ на градъ. Бѣгай отъ себебъ, да не влѣзешь въ грѣхъ.*

Се́бѣ, *дат. пад.* отъ *мѣстоим.* **се́бе.**

Се́вамь, *гл. ср.* и **се́вамся,** *гл. възвр.* Свѣткамь, свѣткамся и свѣтка, свѣткася. *Халъты, кога връкать по небо-то, севать искры отъ облаци-ты. Сева муния. Сева ся на небе-то*, свѣтка, свѣткася.

***Севда́,** *с. ж. Т.* 1) Любовь. *Станко ле, севда голѣма!*

Керимо, бѣла ханжмо,
Азъ имамъ севдж на тебе,
Скръшнж щж думж да кажж. *Пѣс.*

Удавили ся двама та,
Либя за либи отиде,
Севда за севдж потънж! *Пѣс.*

2) Дрьво севлия.

Се́вда и Севдали́на, име соб. женско.

***Севдали́я,** *пр. неизм. Т.* Что докарва севдж; **милъ, любезенъ.**

Снощи отидохъ на новж чешмж,
На новж чешмж конь да напоѭ,
Конь кондалиia, конь севдалиia. *Пѣс.*

Севдели́евый, въ, ва, во, *пр. Дрьво севделиево*, срѣщася въ пѣсня-ты:

Ходилъ соколъ и ся врьнжлъ,
Па си Марку потихомь говори:
Твои двори у пелзинъ урасли,
Срѣдъ пелзына дрьво севделиево,
На дрьво-то до три кукавици. *Пѣс.*

***Севдигимъ и севди́мъ,** *Т.* Любезна моя.

Севли́еный, нъ, на, но, *пр.* отъ **севли́я.** *Севлиенъ санджкъ.*

***Севли́я,** *с. ж.* 1) Дрьво *Cupressus sempervirens*, селвия, кипарисъ; **кипари́съ.** 2) Им. соб. женско. Селвия.

Севру́га, *с. ж.* Рыба. *Acipenser stellatus;* **севрю́га.**

***Севте́,** в. **сефте́.**

***Севъ.** *съюз. Т.* Или, я; **ли́бо.** *Севъ това, севъ онова.*

Сега́, *нар.* Сегана, сегы, сьга, сьгъ: 1) Тоя часъ, тжж минутж, по това врѣмя, въ сегашне врѣмя, сега; нынѣ; **тепе́рь, ны́нѣ.** *Сега сьмъ тукъ, кждѣ щж бждж утрѣ, не знаъ.* 2) Прѣди малко; **сей часъ, тепе́рь.** *Сега бѣше тука, кой дяволъ го е зелъ!* 3) До тоя часъ, до това врѣмя, досега, донынѣ, доднесь; **до сихъ поръ, досе́лѣ, до сего́ вре́мени, по сіе вре́мя.** *Бой, мжкы толкова врѣмя сега какъ трьпи. Сега чакъ разбрахъ, че мя лъжешь* 4) Днесь, тоя день; **сего́дня.** *Кога го направи? — Сега прѣзъ нощь-тж.* 5) Тоя пжть, тоя рядъ, тоя сеферъ; **на сей тотъ разъ.** *Сега тя прощавамь, па другъ пжть си отваряй очи-тѣ.* 6) При таквысь условия, тъй като е. *Сега като ти казахъ всичко, нѣма ли да мя послушаш? Аманъ, Господи, овака, овака ся стори една работа, не даваш ли сега на момчя-то еднж душъж?* — **Досе́га,** досегы, досенова, до това врѣмя, до тоя часъ, до днесь, до нынѣ; **до сихъ поръ, досе́лѣ, до сего́ вре́мени, по сіе вре́мя.** — **Засега́,** въ сегашне врѣмя; **въ настоя́щее вре́мя.** *Засега нивы-ты сж добры.* — **Отсе́га,** отсенова, отнынѣ, за напрѣдъ, за нататъкъ; **отны́нѣ.** *Отсега нататъкъ щемъ чакамы добро врѣмя.* — *Сега за сега*, днесь за днесь, въ днешне, въ нынѣшне врѣмя. —*Посе́мь сега*, отсага нататъкъ, послѣ това. *Посемь-сега щешь видишь, какъ мжчно ся живѣе.* — *Вижте мя сега, че имамь рога. Сега може, часъ Боже. Сега тя намѣрихъ, сега тя опоскахъ Сега щж ти изпиѭ кръвь-тж!*

Сега́на и сега́накъ, *нар.* Сега.

Сега́нка и сега́нкана, *нар. смякч.* отъ **сега́на и сега́;** **тепе́рича.**

Сега́сь-тога́сь, *нар.* Отъ врѣмя на врѣмя, наврѣмени, понѣкога, сегысь-тогысь; **отъ вре́мени до времени, иногда́, повремена́мъ.** *Сегась-тогась му давамь по нѣчто.*

Сега́шний, —шьнь и —шенъ, шня, шне, *пр* отъ **сега́.** Что става сега, что е отъ сега; **нынъшний, днешний; тепе́решній, ны́нѣшній, настоя́щій.**

Сегда́, *нар.* вм. **всегда́.**

Сегдѣ и сегдѣка, *нар.* На всяко мѣсто; **вежду, веждѣ, сжду, сждѣ, всякждѣ, навсждѣ, насждѣ, врядъ, наврядъ; вездѣ, всю́ду, повсю́ду.** *Кай да замина̀мь, се стжпици наставены, за да мя хватять, сегдѣ пусии накладены, да мя отепъкть.*

***Сегмалъ,** *с. м. Т.* Сагмалъ.

***Сегме́нъ,** *с. м. Т.* Сейменъ.

Сегъ́, *нар.* Сега.

Сегъ́нка и сегъ́чка, *нар.* 1) *смякч.* отъ **сегъ́.** Сеганка. 2) Тоя си часъ, завчасъ, веднжга, изведнжжь, тутакси, одма; **тотчасъ.**

Сегъ́сь-тогъ́сь, *нар* Сегась-тогась.

Сегъ́чка, *нар.* Сегынка.

Сегъ́шний, —шьнь и —шенъ, шня, шне, *пр.* Сегашний.

Седемдеся́ть, *числ.* Седемь пжти по десеть; **се́дмьдесять.**

Седемнáдесятый, тъ, та, то, *числ. пор* отъ **седемнáдесять.**

Седемнáдесять и **седемнáесеть,** *числ.* Десять и седемь; **седемьнáдесять, семнáдцать.**

Седемтúна, *с. ж.* Седемь душь; седмина; **сéмеро.**

Сéдемь и **сéдьмь,** *числ.* Шесть и едно; семь, седмь. *Седемь пяти толкова;* **всéмеро.**

***Седéфъ,** *с. м. Т.* Садефъ.

***Седжадé,** *с. ср. Т.* Сиджаде, единъ видъ килимъ, кътено; **килимчя.**

Седжь, *с. м.* Вода варена съ пепель; пепелива вода, люта вода, бугада, вогава, вугада, зола, лерець, лешия, лисива, лисида, лишей, лишия, луга, отава, пепелница, протё, сждець, цвикъ, цекъ, цеджь, цѣждь; **букъ, щёлокъ.**

Седмáкъ, *с. м.* 1) Нѣчто, что има седемь единици; **семерúкъ.** 2) Дъска, гряда длъга седемь пяди. 3) Седемгодишне животно.

Седмúна, *с. ж.* Седемь душь; седемтина; **сéмеро.**

Седмúнка, *ум. ж.* отъ **седмúна.**

Седмица, *с. ж.* Седемь деня; недѣля; **недѣля, седмúца.**

Седмúчка, *ум. ж* отъ **седмúца.**

Седмогóдчя, *с. ср.* Что е на седемь годинъı *Едно седмогодчя дѣтя. Дукадинче, дѣтя седмогодчя! Мое дѣтя, мое седмогодчя!*

Седмокрѣлый, лъ, ла, ло, *пр.* Что има седемь крыла. *Седмокрыли ангели.*

Седмопóлый, лъ, ла, ло, *пр.* Что има седемь полы, что е съ седемь полы. *Седмопола черга.*

> Что скалеса, все дойдохж,
> Па гъı тури у трапезы,
> У трапезы шесторяды,
> Шесторяды седмополъı. *Пѣс.*

Седмослѣбый, бъ, ба, бо, *пр.* Что има седемь слъба, седемь клона.

> Ѩ отиди у ливадіе,
> У ливадіе шесторядо,
> Подъ дрьво-то седмослъбо,
> Та засвири и на лѣво,
> И на лѣво и на дѣсно,
> Онъ ще чюе, самъ ще дойде. *Пѣс.*

Сéдмый, ма, мо, *числ. пор.* отъ **сéдемь; седьмóй.**

Сéдьмь и **сéдмь,** *числ.* Седемь.

Се-éдно, *нар.* Всякога, постоянно, едностайно, безпрѣстайно, безпрѣстанно; **постоянно, беспрестáнно.** *Се-едно Бога си молять, Господь да му дава животъ. Болѣдува и ся мжчи, и вѣкъ-тъ ти ся отмили, Бога се-едно молеше, за да умрешь ты сакаше.*

Сезнж (да ся), **иншь,—зйлся,** *гл. свр.* отъ **сезнавамся. —зéный,** *прич. стр. Сезено яйце,* посгжстено, ровко; **яйцó во смятку.**

Сезнавамся (да ся **сезнж**), *гл. възвр.* Казвася за яйце или за друго нѣчто, когато ся посгжсти и стане ровко.

Сезнáванье, *с. ср.* отъ **сезнáвамся.**

Сей, сия, сиé, *мѣстоим.* за показванье; сь, са со, сьй, сая, сое, той, тая, това, тъй; **сéй, этотъ.**

***Сейбúя,** *с. м. Т.* Сайбия. *И кучя-то обычя своя сейбия.*

***Сейвáнъ,** *с. м. Т.* Сайвантъ.

Сéйзи, сáзи, сóзи, *мѣстоим.* за показванье; тойзи, тази, този

***Сейзинъ** и **сейзъ,** *с. м. Т.* Който гляда коние у нѣкой господарь; конярь; **кóнюхъ.** *На бѣль конь сеизинъ не ставай и у новъ чорбаджиж измикярь не ся хващай.*

Сейзчя, *ум. ср.* отъ **сейзинъ.** Малькъ, младъ сеизинъ.

Сейменскый, ска, ско, *пр.* отъ **сеймéнъ.**

Сейменчя, *ум. ср.* отъ **сейменъ.** Малъкъ, младъ сейменъ.

***Сеймéнъ** и **сейменинъ,** *с. м. Т.* Сегменъ, въоруженъ служитель при началство-то за пазенье рядъ, миръ и тишинж; забтие, забтия, пандуръ, стражярь; **полицéйскій, жандáрмъ.** *Сговорны дружина отъ сейменъı ся не боять.*

***Сеирджúя,** *с. м. Т.* Който гляда, чини сеиръ; **зритель.**

Сéйрекъ, *с. м.* Едно растенье, отъ което вадять масло безиръ, а влакна-та му употрѣбявать за чопъ.

Сеирець, *ум. м.* отъ **сеиръ.**

***Сеиръ,** *с. м. Т.* Весело, забавно, джумбушлия зрѣлище; **зрѣлище.** *Глядамь, чинж сеиръ,* глядамь; глядамь нѣчто за забавж, за развлѣченье, за джумбушь. *Кога ми ся прѣвири, нáврага ти сеири.*

> Мушица хоро крьшаше,
> Комаръ ѭ сеиръ струваше. *Пѣс.*

***Сейсанá,** *с. м. Т.* Сексана.

Сéквамся, сéкнж, в **сяквамся, сякнж.**

***Сексанá,** *с. ж. Т.* Сейсана, товаренъ конь, особено съ иманье; **вьючная лóшадь.** *Натовари три сексанъı иманье.*

Секýла, им. соб. мжжско

Селáченинъ, *с. м.* 1) Селянинъ 2) Дебелакъ, простакъ, селачь; **мужúкъ, деревéнщина, мужлáнъ.**

Селáченка, *с. м.* 1) Селянка. 2) Дебелакыня, простакыня, селачка; **мужúчка, деревéнщина.**

Селáченчя, *ум. ср.* отъ **селáченинъ.**

Селáчка, *с. ж.* Селаченка и въ 2-ты знаменования.

Села́чь, *с. м.* Селаченинъ и въ 2-ты знаменованию.

Села́шкъій, шка, шко, *пр.* 1) Что е на (отъ, за) селачи; **мужи́цкій.** 2) Дебелашкъій, просташкъій; **мужикова́тый, грубова́тый.** — шкъі, *нар* Като селачи, дебелашкъі, просташкъі; **мужикова́то, грубова́то.**

***Селви́ю,** *с. ж.* *Т.* Севлию. *Ракъто, тънка селвио!*

***Селеме́тъ,** *с. м.* *Т.* Помощь подмога; **по́мощь, подсо́ба, подспо́рье.** *Нѣмамь селеметъ отъ никого. И отъ тоѭ илачь не видѣхъ никакъвъ селеметъ.*

***Селемикі́,** *с. м.* *Т.* Раст. *Cassia senna,* жлъто салкжмчя.

***Селемі́ю,** *с. ж.* *Т.* Селямию. *Антериѭ селемию.*

Селенець, се́ленка, в. **се́лянець, се́лянка.**

Се́лешникъ, *с. м.* Раст. *Sambucus Ebulus,* обудъ, абъдъ, бжзина, бжздовина, бжзие, дивъ бжзъ, свирчёвина, свирчёкъ; **бузникъ, ди́кая бузина́, зелени́къ, селени́къ.**

***Сели́мъ,** *с. м.* *Т.* Раст. *Levisticum officinale,* девесилъ, киминъ, русалию, питоменъ бжздунякъ; **зоря́.**

***Сели́тра,** *с. ж.* Соль *Nitrum,* геверджеле; **сели́тра.**

Се́лище, *с. ср.* 1) Мѣсто, дѣто нѣкога е имало село; **сельби́ще.** 2) Мѣсто, селскъій дворъ съ кжщю-та, оборы-тъі, хармана и проч.— *Самодивскъі селища,* мѣста, дѣто живѣжть самодивъі

Село, *с. ср.* 1) Много кжщи на едно мѣсто съ много людие, нъ по́-малко отъ градъ; **село́, сели́ще, дере́вня, слобода́.** 2) Съ ударение на прьвыя слогъ, *се́ло:* село-то, отъ което сьмь азъ, мое-то село. *Да идемъ на се́ло. Ходилъ ли си си скоро въ се́ло? Днесь дойдохъ отъ сѐло. Днесь го донесохъ отъ сѐло.* 3) Жители-ти на село; **міръ.** *Цѣло-то село излѣзе да гляда. — На всѭко село и законъ. На вехто село новъ законъ не прави (не бъіва). Въ старо село новъ адетъ не бъіва. Въ всѭко село и адетъ, въ всѭкж кжщж и табехетъ. Вехто село, вехтъ кметъ. Кметъ село брани, кметъ село храни, кметъ село хвали, кметъ село пали. Въ малко село често вергиѭ (голѣма бириѭ). Много ходи изъ село, та си доде безъ чело. Като ходи изъ село, ще остане безъ чело. Който шета по́ село, не ѭде дома весело. Когато разбогатѣе село-то, попъ-тъ ся кръви. Връжи попъ-тъ да е мирно село-то. Врьзанъ попъ — мирно село. Ѩлъ попъ тъ благо, село-то криво. Село то турю попа, село-то го изважда. Село хвали, въ градъ живѣй. Село-то хубаво, имя то му не струва. Село договарю, селе отговарю. По́-ѭко е село-то отъ сватовы тъі. Въ горж-тж мечкъі, въ села-та вълци. За видѣно село водачь не трѣбва. Като си дошьлъ на село-то нъі, щешь играешь и хоро-то нъі. Бъі-ще и въ наше село сборъ. Врьжи пръстъ и тръгни прѣзъ село, та да видишь лѣкари! Сѫде той да го знае и всичко-то село. Село възъ село може, кжщж възъ кжщж не може. Кога ся село засели, и слѣпци ся поведохж? Егюптинъ подъ чергж лѣжи, а Егюпка по село пъіта. Село безъ псета (кучета) не бъіва. Нашьлъ село безъ псета, пошелъ безъ тоѭгж. Намѣрилъ село безъ кучета, тръгнжлъ безъ тоѭгж. Село безъ лудъ не бъіва Село-то го храни. Село гори, баба си ж рѣши. Село гори, баба ся чешле.*

Се́лскъій, ска, ско, *пр.* отъ **село.** 1) Что живѣе, что ся намира въ село, что е отъ село; **се́льскій.** *Селскъій попъ. Селска кжща. Селска го зоба зобили, селскъі го кучета ѭли* 2) Избраный отъ селянъі-тъі за да имъ врьти село-то; общинскъій; **се́льскій, мірскій.** *Селскъій кметъ.* 3) Свойственъ на селянъі-тъі, приличенъ за селянъі-тъі; **се́льскій, дереве́нскій.** *Селскъій животъ, селска работа. Селскъі уста не сж човалъ да гъі запушишь.* —**скъі,** *нар.* 1) Като въ села-та, като по села-та, като селянинъ 2) Цѣло-то село, всичкъі-тъі селяни. *Селскъі го рѣшихмъі.*

Се́лци, *с. м. мн* Селяне, селянци, селчяне.

Се́лчянинъ, *с. м.* Селянинъ.

Се́лщина, *с. ж.* Селскъі общи работъі.

Се́лжся, ишся,—лйлся, *гл. възвр.* Настанявамся нѣйдѣ да живѣж, заселвамся, заселямся; **поселя́ться, селя́ться.** *Не ся сели село за завѣтъ, а за помощь. Село ся не сели за таврж, нело отъ бѣдж.*

Се́лянець, *с. м.* Селянинъ.

Се́лянинчя, *ум ср.* отъ **се́лянинъ.** Селянчя.

Се́лянинъ, *с. м.* Житель на село; селаченинъ, селачь, селчянинъ, селянець; **селяни́нъ, сельча́нинъ, міряни́нъ, крестья́нинъ, мужи́къ.** *Видите ли мя, селяне? — Видимъ тя, видимъ, дѣдо попе! — До годинж хичь да мя не видите!*

Се́лянка, *с. ж.* Коюто живѣе въ село; селска жена, мома; селаченка, селачка, селчянка; **селя́нка, сельча́нка, міря́нка, кре́стьянка, мужи́чка.** *Доклѣ гражданка свѣщь запали, селянка ся ожени.*

Сéлянчя, *ум. ср.* отъ **сéлянинъ.** Малъкъ, младъ селянинъ; селяничя.

Селямúя, *с. ж. Т.* Селемия, коприняна тъкань съ сѫрмѫ по неѭ.

Изкъналъ е три постели,
Три дюшека беледии,
Три юргана селямии,
Три перници басмалии,
Три чаршафа отъ Венедикъ *Пѣс.*

Два ся луди у бахчѫ любили,
Постилка имъ халово сиджаде,
Юргано имъ мораво кадифе,
Перница имъ телли селямиія,
Черпіафо имъ ериш аргачлиія! *Пѣс.*

***Селя́мъ,** *с. м. Т.* Здравване, здравуване, здрависване, поздравяване; **привѣтствіе.** *Давамъ нѣкому селямъ*, здраввамъ, здрависвамь, поздравявамь; **кла́няться, привѣтствовать.** *Не му прие селяма*, не му отговори на здрависване-то, не щя и той да го поздрави. — *Селямъ алекимъ!* така здрависва Турчинъ нѣкого, кога го срѣщне или стигне, на което той отговаря: *алекимъ сéлямъ! Селямъ алекимъ, кадия! — Алекимъ селямъ, Стояне!*

Катъ го съгляда съборъ-тъ,
Всякъій му селямъ подаде,
Младъ Стоянъ, луда гидия,
Нито му селямъ подаде . . .
Какъвъ си ты, бре Стояне,
Нито ми диванъ поставашь,
Нито ми селямъ подавашь! *Пѣс.*

Сéма и **сéмата,** *нар.* Всичкы, всичкы-ти. *Паднѫлъ со сема ти чяши и гы окрьшилъ. Во исто-то врѣмя му ся яви гяволъ-тъ црьнъ, тьменъ, со семата ти роговы. Зелъ клончя-то, что вязела со сема ти иглѫ. Отъ той силенъ огонь ся запалили и келии-ты со сио тъ манастиръ, та изгорѣли со сема ти калугери-ти.*

***Семéръ,** *с. м. Т.* Самаръ.

***Семида́лъ,** *с. м. Гр.* Семолина.

Семи́децъ, *ум. м.* отъ **семи́дъ.** Малко семидъ.

Семидчи́йскъій, **ска, ско,** *пр.* отъ **семидчи́я.**

***Семидчи́я,** *с. м. Т.* Който мѣси, пече или продава семидъ.

Семи́дчя, *ум. м.* отъ **семи́дъ.** Малка питка семидъ.

***Семи́дъ** и **семи́тъ,** *с. м. Т.* Симидъ: 1) Особенъі малкъі бѣлъі хлѣбчета, които фурнаджии правять и продавать на таблъі по улици-ты. 2) Животина *Gyrinus natator*, богородичкъі, калайджийчета, мамарци, совалкъі; **вертя́чка.**

***Семоли́на,** *с. ж.* Семидалъ, единъ видъ много ситенъ балгуръ; ирмикъ; **ма́нная крупа́, крупча́тая мука́, крупча́тка.**

***Семселé,** *с. ср. Т.* Колѣно; **поколѣніе.** *Да ти ся свършш и коренъ-тъ и семселе-то!*

***Семтъ,** *с. м. Т.* Страна. *Рече и си отлѣтѣ въ семтъ-тъ нейзинъ. Иде ми на семтъ*, иде ми на странѫ.

***Сенéдъ,** *с. м. Т.* Записъ, тимисюкъ, тахвилъ; **вéксель, облига́ція.** *Още не е дошло ваде-то на сенеда.*

Сéнова, *нар.* Сега. *До сенова*, до сега. *Отъ тонова до сенова.*

***Сербéзъ,** *пр. неиз. Т.* Юначенъ, мѫжественъ, смѣлъ; **му́жественный, бо́дрый, смѣлый.** *Бегликчии-ти сѫ сербезъ.*

***Сербéстъ,** *пр. неизм. Т.* Быковитъ, быкоглавъ, инатъ; **упря́мый.**

Сергиджи́йскъій, **ска, ско,** *пр.* отъ **сергиджи́я.**

***Сергиджи́я,** *с. м. Т.* Който е отворилъ сергиѭ; **гостинодвóрецъ.**

***Серги́-парасѫ́,** *Т.* Данъкъ, что плаща сергиджия на общинѫтѫ за сергѭ-тѫ си всякой пазаръ.

***Серги́я,** *с. ж. Т.* Дъскы наряденъі или нѣчто друго, послано на земѭ-тѫ на пазаръ, дѣто тръговець наряжда стокѫ-тѫ си за продань. *Отворилъ, простнѫлъ сергиѭ.*

***Сердáръ,** *с. м. Т.* Чинъ въ Турциѭ.

Сéрезъ, сери́въій, сéрый, серѣ́й, в. **сѣ́резъ, сѣри́вый, сѣ́рый, сѣрѣ́й.**

Сéрене, *с. ср.* отъ **сéрѫ.** Сране.

Сéрна, *с. ж.* Болка, врътежь въ кости-ты и въ сглабовы-ты, въ сставовы-ты на тѣло-то; **ломóта.**

Серми́йка, *ум. ж.* отъ **серми́я.** Малка сермия.

***Серми́я,** *с. ж. Т.* Пары, колкото има нѣкой вложенъі въ нѣкоѭ работѫ да работи съ тѣхъ; **капитáлъ.** *Толкова му е сермия-та*, толкова пары има. *Изяде си сермиѭ-тѫ*, колкото пары имаше. *Нѣмамь никаквѫ сермиѭ въ него*, не мя е грыжя за него, не сьмь работилъ за него. *Който дава на вересиѭ, ще си остане безъ сермиѭ*

Сéрникъ, *с. м.* Мѣсто, дѣто ходять повънъ, дѣто ходять по себе; заходъ, кенефъ, коць, мущуракъ, нуждникъ, стоборъ, хале; **отхóжее мѣсто, одхóдное мѣсто, отхóдъ, захóдъ, нýжное мѣсто, нýжникъ.**

Серóтина, *с. ж.* Мѣсто, дамга на дрѣхѫ, дѣто блъха или друга животинка ся е изсрала. *Глядай да изперешь и серотинъі-ты.*

Серпéць, *с. м. Т.* Раст. *Serratula tinctoria*; **серпуха́, пи́льная трева́.**

***Серсéнъ,** *пр. неизм. Т.* Глупавъ, безуменъ,

палавъ, латоенъ, сбутанъ, смахнжтъ, шашкжнъ; глупый, безумный.

*Сертлйкъ, с. м. Т. Ядовитость; крутость.

*Сертмѐ, с. ср Т. Мрѣжю като торбж съ коршумы на устіе-то, коіжто врьгать въ водж и тяглять, та ловять съ неіж рыбѫ; загъжню; родъ нѐвода. *Сертме топло не дрьжи.*

Сертмѐнце, ум ср. отъ сертмѐ. Малко сертме.

*Сертъ, пр. неизм. Т. 1) Който ся отъ малко разлютява, ядосва; сарпъ, лютъ, лютакъ, зълъ, врьлъ, бръзъ; пылкій, вспыльчивый, горячій *Сертъ Турчинъ. Сертъ конь*, лудъ; рѣзвая лошадь. 2) Якъ, врьлъ, лютъ, кескинъ, сарпъ; крѣпкій, ѣдкій. *Сертъ оцетъ самъ на себе си докундисува.* 3) За желѣзо: что ся лесно чюпи, трошн; нежилавый, крѣхкый, лютъ; ломкій, хрупкій. *Сертъ брадва* 4) Коравъ *Сертъ дрьвд*, что ся мжчно рѣже. *Сертъ брада*

*Серчйпъ, с. м. Т. Данъкъ за свинь.

Сѐрж, ешь, сряхъ, гл. д. и ср. Отивамь по себе за голѣмж-тж работж; изсждвамся; испражняться.

Сестрá, сѐстро, сестрьí, с. ж. 1) Коіато е родена отъ едны родители съ другаго, или ю отъ единъ бащж, ю отъ еднж мъйкж; сестрá. 2) Жены, момы на еднж поржпомеждж си си выкать *сестро Такыва работы, сестро.* 3) Жены, момы, что си живувать. *Сестра да ми си.* 4) Калугеркы-ты ся наричять еднж другж *сестры.* 5) Когато ся говори за нѣкоіж женж, момж, коіато слушю, что се казва за неіж, намѣсто да кажыть: *таю жена*, казвать: *таю сестра.— Най-малка сестра;* меньшица. — *Рождена* и *родена сестра*, сестра отъ едны родители; роднáя сестрá. —*Приведна сестра*, доведена отъ мащехж; сведѐнная, свóдная сестрá. — *Природена сестра*, родена отъ майкж мащехж; сестрá отъ мачихи. — *Чюмова сестра*, животно *Mustela nivalis*, байнова (батева, енева, попова, радева) булчица, байновка, власица, каджнка, калманка ласица, неврѣска, невѣстка, невѣстулка, попадийка, царева невѣста (щерка); ласица, ласка, ластка, нóркъ. — *Сестра сестрж жены. Братю смы, братю, ала кесии-ты ны не сж сестры.*

Провыкнжся юнакъ заралиıа:
Дѣ си, сестро, сестро самодиво,
Ела, сестро, ела нацѣрп мя!
Зачюла го е сестра самодива,
Че подврьнж, при юнакъ отиде. *Пѣс.*

Сѐстрение, с. ср. отъ сѐстрж.

Сестрѐнце, ум. ср. отъ сестрá. Сестричка; сестрйчка.

Сѐстринекъ, с. м. Сестринець.

Сѐстринець, с. м. Чядо на сестрж; сестринекъ, сестринникъ, сестричникъ, сестричичь, внукъ; племянникъ отъ сестры.

Сѐстринпкъ, с. м. Сестринець.

Сѐстринница, с. ж. Дъщерю на сестрж; сестричница, внучка; племянница отъ сестры.

Сестринкá, ум. ж. отъ сестрá. Сестрица, сестричя, сестря.

Останж Герги сирачя
Съ сестринкж Велкж еднинкж,
Учися Герги на книгж,
Хубавж книгж научи. *Пѣс.*

Сѐстринъій, нъ, на, но, пр. отъ сестрá; сѐстринъ.

Сестрйца, ум. ж. отъ сестрá. 1) Сестринка, сестричя, сестра; сестрйца. 2) Така казва булка на по́-голѣмы-ты сестры на мъжю си: зълва, калинка, лѣлка.

Сѐстричичь, с. м. Сестринець.

Сестрйчка, ум ж. отъ сестрйца.

Сѐстричникъ, с м. Сестринець.

Сѐстричница, с. ж Сестрница.

Сестрйчя, ум. ср. отъ сестрá. Сестрица, сестря.

Сѐстрж, ишь,—стрилъ, гл. д. Зимамь нѣкоіж за сестрж, казвамь й сестро; посестрювамь.

Чюждъі щж братие да братж,
Чюждъі щж сестры да сестрьж. *Пѣс.*

Чюждо ся братчя не брати,
Чюждж ся сестрж не сестри. *Пѣс.*

Сестря́, ум. ср. отъ сестрá. Сестрица, сестричя.

Сетнáкъ, с. м. Най-послѣдне-то отъ ракия, кога ся вари, кога ся прѣварюва; патока, патокъ, мжтеница ракию, лангеръ; мягкое винó, погóнъ, отгóнка, отгóнъ.

Сѐтний, —тьнь и —тень, тню, тне, пр. отъ сѐтнѣ. Что иде, что си крьши сетнѣ, най-сетнѣ; сетнѣшний, послѣдний, послѣшний, напокошний; послѣдній, крáйній. *Това е сетню работа.*

Тримина Турци минахж,
Три ми робыни носіахж:
Една-та біаше невѣста,
Друга-та біаше вдовица,
Сетнıа-та біаше дѣвойка. *Пѣс.*

Сетнинá, с. ж. Всичко что иде, става, что произлиза отъ нѣчто по рано станжло, извршено; послѣдствіе. *Който мысли сетнинж-тж, юнакъ не става. Добры сетнины да харижe Богъ!* Благословию за добро бждяще.

Сѐтнинка, нар. Сетень, послѣдень пжть; въ послѣдній разъ.

Ненни ми, ненни, Иванко,
Сетнинка, сынко, сетнинка,
Сетнинка да тя залюлямь,
Сетнинка да ти попоя,
Сетнинка да тя накръмя,
Че ще майка ти да умре. *Пѣс.*

Сéтничькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **сéтний.**

Сéтнѣ, *нар.* Послѣ, потомь, оттува, напоконъ, слѣдъ това, слѣдне; **пóслѣ, потóмъ.** *Щѫ отидѫ пó напрѣдъ у васъ, сетнѣ у тѣхъ. То добро, ами сетнѣ?*

Сéтнешний, —**шьнь** и —**шень, шнꙗ, шне,** *пр.* Сетний.

Сеть, трете лице мн. ч. отъ спомаг. гл. *сьмь;* сѫ.

***Сефá,** *с. ж. Т.* Весело, добро разположение, удоволствие, кефъ. *Чинѫ, струвамь сефѫ,* глядамь нѣкаквѫ веселбѫ съ удоволствие, правѭ си кефъ-тъ, сефувамь.

***Сéфаджѝꙗ,** *с. м. Т.* Който прави забавѫ, веселбѫ, джумбушь; джумбушлиꙗ; **весельчáкъ.**

***Сефалѝꙗ,** *пр. неизм. Т.* Что докарва сефѫ, забавѫ, удоволствие, веселие; джумбушлиꙗ; **забáвный.** *Сефалиꙗ кѫща,* грайна.

***Сефéръ,** *с. м. Т.* 1) Кога отивать воиска отъ едно мѣсто на друго да ся бьѭть; война; **походъ.**

Вьıкать мя, сынко, на войска,
На воиска, щерко, на сеферъ;
Не ми е, щерко, да идѫ,
Най сьмь, щерко, остарѣлъ,
Остарѣлъ, още измощѣлъ:
Не могѫ да конь да ꙗзлѫ,
Не могѫ пѣшкомь да ходѫ,
Не могѫ сабѭ да врьтѫ,
Не могѫ топузъ да врьлꙗмь. *Пѣс.*

2) Отиваню, ходеню да ся врьши нѣчто. *Направи го на два сефера,* два пѫти ходи и ся врьща, доклѣ да го направи. *На вторыꙗ сеферъ не можꙗ да стигне до краꙗ. Съ единъ сеферъ,* изъ единъ пѫть, изведнѫжь, съ едно напьваню, съ единъ нагонъ, на единъ солукъ.

***Сефéръ-тасъ,** *с. м. Т.* Сѫдове, тасове единъ възъ другъ, въ които носять ꙗстие, когато излизать нѣйдѣ навънъ.

***Сефтé,** *с. ср. Т.* Продаваню, купуваню, извръшваню нѣчто прьвъ пѫть, най-напрѣдъ; начинаню нѣчто; пары ты, что зима трьговець най-напрѣдъ, кога продава; **почѝнъ, начáло.** *Той ми е сефте-то,* той най-напрѣдъ купи отъ мене. *Добро му е сефте-то,* има добръ полѣзъ, та щѫ имамь много купувачи. *Днесь не сьмь сторилъ сефте,* още не сьмь продалъ ничто; я сегó дня безъ почѝну. *За сефте;* на почѝнъ. *Отъ тебе сефте, отъ Бога берекетъ,* казвать продавци, кога имъ направи нѣкой сефте, и трькать пары-ты о брадѫтѫ си.

Сефтóсамь, *гл. свр.* отъ **сефтóсвамь. —санный,** *прич. стр.*

Сефтóсвамь и сефтóсувамь (да сефтóсамь), *гл. д.* 1) Сторвамь сефте. 2) Подкачꙗмь да носѫ, да куландрисвамь, да си врьшѭ работѫ-тѫ съ нѣчто за прьвъ пѫть; честитꙗвамь; **обновлꙗ́ть. —мся,** *гл. стр.* Бывамь сефтосанъ.

Сефтóсваню и сефтóсуваню, *с. ср.* отъ **сефтóсвамь.**

Сефýвамь, *гл. ср.* Правѭ, чинѭ сефѫ, глядамь веселбѫ; **веселѭся.**

Сефýваню, *с. ср.* отъ **софýвамь.** Веселеню.

Сечиромь. Срѣщася въ пѣсень: *Сечиромь темна мьгла.*

Сешѭ́, ѝшь,—шѝлъ, *гл. свр.* отъ **сешꙗ́вамь. —шéный,** *прич. стр.*

Сешꙗ́вамь (да сешѭ́), *гл. д.* Направꙗмь, докарвамь двѣ или повяче нѣчта да станѫть ешове, да станѫть ешь. **—мся,** *гл. вз.* Ставамь ешь, чета съ нѣчто, ставамы ешь, направꙗмы чифтъ; **пáриться, спáриться.**

Сешꙗ́ваню, *с. ср.* отъ **сешꙗ́вамь и сешꙗ́вамся.**

Си, *мѣстоим. дат. пад.* отъ **сéбе:** 1) Свой; **свой.** *Дадохъ му дрѣхѫ-тѫ си. Видѣхъ го съ очи-ты си. Барахъ го съ рѫцѣ-ты си Отиде у дома си. Не е излизалъ изъ кѫщѫ-тѫ си. Не зачита ни бащѫ си, ни майкѫ си.* 2) Употрѣбꙗвася съ другы мѣстоимениꙗ и съ нѣкои нарѣчиꙗ за усилваню тѣхно-то значение. *Азъ не вѣрвамь себе си, та тебе ли да повѣрвамь? Изгори своѭ-тѫ си кѫщѫ. Дошьлъ нѣкой си пѫтникъ и казалъ нѣчто си. Иди ся моли нѣкому си. Еде-кой си и еде какъвъ си. Дошьлъ по нѣкое си врѣмя. Отишьлъ нѣйдѣ си. Еде-кога си, нѣкога си имало нѣкой си царь.* 3) Съ глаголы-ты показва притяжание, или пакъ ся употрѣбꙗва само така, безъ особено нѣкое значение. *Прибрахмы си ся,* прибрахмы ся дома си. *Отидохъ си* отидохъ дома си. *Ще си дойде,* ще дойде на кѫщѫтѫ си, дома си. *Азъ си играѭ. Мыслѭ си. Нѣмамь си нидѣ никого. Имамь си отъ всичко. Сѣдѫ си все въ кѫщи. Той си е много добръ. Тꙗ си ны е едничка. Каквито смы си, да смы си, добри смы си.*

Си, *мѣстоим.* 1) Намѣсто *сий, свий, всий,* всичкый, цѣлый. *По си свѣтъ, по си ве-*

леят. 2) *мн. число* намѣсто *сви, вси,* всичкы, цѣли. *Си-ти людіе отидохж.*

Си, второ лице един. число настояще врѣмя отъ глаголъ **сьмь**; еси. *Ты си добръ;* ты хорошъ. *Ты си дошьлъ.*

Сибинчя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Сиво, *с. ср.* Птица кукувица.

Сивичкый,—чькъ, чка, чко, *пр. смякч* отъ **сивый.** Сивкый.

Сивка, *с. ж.* Назъвание на сивж кравж, на сивж овцж.

Сивкавый, въ, ва, во, *пр.* Что удрю, что бие, докарва на сиво; **сѣроватый.**

Сивко, им. соб. мжжско.

Сивкый, вка, вко, *пр. смякч.* отъ **сивый.** Сивичкый, сивкавый.

Сивнувамь (да сивнж), *гл. д.* Снимвамь, симнувамь, свалюмь. *Ка гы видѣ Русалка дѣвойка, сивнж перо отъ главж, у травж го врьли.*

> Сивнѣте мя коню отъ сѣдло-то,
> Турѣте мя у честна трапезж!
> Симнжхж го отъ врана-та коню,
> Турихж го на честнж трапезж. *Пѣс.*

Сивнж, ешь,**—нжлъ,** *гл. свр.* отъ **сивнувамь. —нжтый,** *прич. стр.*

Сиво, име соб. мжжско.

Сивота, *с. ж.* Свойство на сивый, кога нѣчто е сиво.

Сивуйница, *с. ж.* Дружина момы, които на водокрьще, на Богоявление ходять по кжщы-ты, дѣто има ергены, та гы прѣпѣвать (село Леденикъ, Трьновско).

Сивчё, *с. м.* Назъвание на сивъ конь, на сивъ волъ. *Сивчё напрѣдъ, бѣлчё по него. Дѣ, сивчё, дѣ, кривчё.*

Сивый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что има бѣлы и черны влакна, шаркы размѣсены, что има цвѣтъ междж бѣло и черно, что има цвѣтъ като пепель-тж; барзавый, барзивый, бозавый, пепелничавый, пепелявый, сурый, сѣрый; **сивый, сѣрый, сизый.** *Сива вълна. Сивъ конь. Сивъ бѣлъ соколъ. Вѣтръ го вѣе на сивж кобылж. Сиви бьволи,* съ сивы очи.

> Покарало е малко момчя,
> Малко момчя сиво стадо
> Изъ корнж султановж,
> Султановж султанъ бейскж. *Пѣс.*

2) Комуто коса-та е промѣсила, побѣлѣла е нѣколко, поспвѣла е; барзавый, бозавый; **сивый, сѣдый, просѣдый.** *Брада сива, глава дива.* 3) За человѣкъ, что има цвѣтъ бѣложлътъ, та удрю на костениевъ; русый; **бѣлокурый, русый, блондинъ.** 4) За очи: шаренъый, гарый, гривый; **сѣрый.** *Сивы очи.—Сива гължбица,* наричать понѣйдѣ Колядж.

Сивякъ, *с. м.* Змию *Vipera ammodytes,* какулата, какулюста змию, качюласта, качюлата змию, сорокчя; **родъ ехидны.**

Сига, *с. м.* Цвѣтюсало на нѣчто; цвѣтъ, мусага, сьга.

Сидеросамь, *гл. свр.* отъ **сидеросвамь. —санъый,** *прич. стр.*

***Сидеросвамь и сидеросувамь** (да сидеросамь), *гл. д. Гр.* Углаждамь ризж или друго нѣчто, потопено въ размытж колж; **крахмалить.**

Сиджимець, *ум. м.* отъ **сиджимъ.** Сиджимчица, врьвчица.

Сиджимка, *с. ж.* Сиджимъ.

Сиджимчица, *ум. ж.* отъ **сиджимка.** Сиджимець, врьвчица.

Сиджимчя, *ум. ср.* отъ **сиджимъ.** Сиджимчица, врьвчица.

***Сиджимъ,** *с. м. Т.* Сиджимка, врьвь, врьва, врьвица, повора; **верёвка.**

Сидѣлка, *с. ж.* Сдѣлка, възглавница, сглавие; **изголовье, подушка.**

Сидѣло, *с. ср.* Гнѣздо, сѣдѣло. *Орьлъ-тѣ влѣзълъ въ сидѣло-то си.*

Сидж, ишь,**—дѣлъ,** *гл. д.* Сѣдж; **сидѣть.** *Сиди му ся на сдѣлкж.*

Сикво-такво. Едно-друго. *Носили много сикво такво за ядение.*

Сила, *с. ж.* 1) Естествена способность да врьшимъ нѣчто, да можемъ; мощь, можение, якость, коветъ; **сила, мочь.** *Нѣмамь силж. Отпаднжхж ми силы-ты. Добихъ силж.* 2) Имотъ, имание, заможность; **состояніе, зажиточность.** *Да даде всякой, кому какво сила-та достига.* 3) Власть, можение, могжщество, коветъ; **сила, власть.** *Имамь силж,* отъ мене ся пыта, каквото азъ кажж, то става; **имѣть вѣсъ.** 4) Помощь, подмога, подкрѣпа; **помощь, подмога, подсоба, подсобіе.** *Съ божиж-тж силж,* съ божиж помощь. 5) Способъ, начинъ, срѣдство, колай за постигание нѣчто; **сила, средство, способъ.** *Употрѣби всичкы силы да го направи,* всичко что можаше и имаше. 6) Насилие, насилство, мжка, понжда, зоръ, зорбаджлжкъ, зорбалжкъ; **сила, насиліе.** *Съ силж го иска. Отъ силж не зима.* 7) Множина, калабалжкъ. *Страшна сила идять.* 8) Хала, страшно нѣчто. *Не губися тая змия, тая сила.* 9) Задухъ въ воздуха прѣди да вали дъждь лѣтѣ; тяжнина, тяжчина. *Голѣма сила е, ще вали дъждъ.—Насилж,* съ силж, силомь, насиломь, съ зоръ, зорле, зорленъ; **насилу, насильно, силою.** *Зяхъ му го на силж.—Съ всжж силж,* колкото има силж, колкото може. *Удари го съ всжж силж. — Сила Бога не моли. Сила безъ*

разумъ сама ся съсыпва. По́-добрѣ единъ драмъ память, а не сто окы сила. Сила волъ развалꙗ. Сила фараонова. Егюпска сила трьнѫ врьшила. Рой роила съ чюждѫ силѫ. При сила правинѫ нѣма. Дѣто сила владѣе, тамъ законъ-тъ ся стѫписва. Сила-та е въ соль-тѫ.

Силве́стры, *с. ж. мн.* Срѣщася въ баꙗние за сбъхтване отъ урисници нѣкоѭ лехусѫ: *лехусы силвестры, девять сестры, като сте ударили . . . въ крака, въ рѫцѣ . . .*

Силё, *с. ср.* Болѣсть *Phthisis*, охтика, суха болѣсть; **чахо́тка.**

***Силедженъ,** *с. м. Т.* Едно лѣтно цвѣтие.

Си́лениꙗ, *с. ср.* отъ **си́лѭ и си́лѭся.**

Сили́нци, *с. ж. мн.* Раст. *Viola sylvatica*, комонига, кюпечиче, подлѣской; **фіа́лка лѣсна́я.**

Си́лица и си́личка, *ум. ж.* отъ **си́ла.**

Си́лничкый,—чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **си́лный.**

Си́лный, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* 1) Что има силѫ; мощный, можный, ꙗкый, врьлый; **си́льный, мо́чный, мо́щный, могу́чій, могу́щественный.** *Силенъ царь. Силенъ като асланъ. Силный-тъ мѫжь прѣполовꙗва дни-ты си. Братъ, помогнѫтъ отъ братъ, по́-силенъ е отъ ꙗкъ градъ.* 2) Буйный, ꙗкый, храбрый, юначный; **хра́брый, смѣлый, отва́жный.**

Поведи силнѫ, буйнѫ войскѫ. *Пѣс.*

3) Что става скоро и съ голѣмѫ силѫ; буйный, чеврьстый, врьлый; **си́льный, бы́стрый.** *Силенъ вѣтръ*, буенъ, голѣмъ вѣтръ; **си́льный, поры́вистый, бу́рный, наглый вѣтеръ.** *Силна вода*, бръза, буйна, голѣма рѣка; **бы́страя вода́, бу́рная вода́.** *Силенъ огънь*, лютъ, буенъ огънь. *Силенъ дъждъ.* 4) Что е много на брой; многобройный, голѣмый, тяжкый; **многочи́сленный.**

Разширилъ Стоꙗнъ силно стадо
У-въ Араплийско рамно поле. *Пѣс.*

Ой Стоꙗне, милый брате,
Ай пойди си на друмовы,
Прѣчꙗкай си силенъ карванъ
Четыре стотины мьскы. *Пѣс*

5) Что трѣбва да се свьрши скоро, что ся бръза; усиленый, бръзый, прибръзаный, врьлый; **тре́бующій ско́раго исполне́нія, что къ спѣху, спѣшный.** *Силна-та работа сиромащиѭ докарва.* 6) Врьлый, голѣмый, лошии, лютый; **си́льный, жесто́кій.** *Силна клятва, силенъ кеседжиꙗ.* 7) Что докарва мѫкѫ, что не се трьпи; мѫчный, тяжкый, врьлый, лютый; **лю́тый, жесто́кій, мучи́тельный, тя́гостный.** *Силна го тряска затрясе.* 8) Врьлый, лютый, кыселый, сарпъ, сертъ, кескинъ; **крѣпкій, ѣдкій, жгу́чій.** *Силна ракиꙗ, силенъ спиртъ.* 9) Страшный; **жесто́кій, гро́зный.** *Засвирилъ Стоꙗнъ съ писанъ кавалъ, силенъ хаберъ му е дойдѣлъ, бѣла книга отъ Перинъ планинѫ отъ старѫ самовилѫ: ако ꙗзе го надиграмь, ке му пиꙗмь двѣ-ты цръны очи.* —**лно,** *нар.* 1) Съ голѣмѫ силѫ; ꙗко, ꙗкѫ-тѫ; **си́льно, крѣпко.** *Удари го по́-силно да ся свѣсти.* 2) Съ голѣмъ гласъ; высоко, ꙗко, ꙗкѫ-тѫ; **си́льно.** *Выкай силно да тя чюе.* 3) Бръзо, скоро, чеврьсто; **бы́стро.** *Бѣга, ходи силно.*

Си́ломичка, *нар.* Силомь, насилѫ, съ силѫ, едвамь.

Си́ломь, *нар.* 1) Съ силѫ, съ зоръ; насилѫ, насиломь, зорле, зорленъ; **си́лою, наси́лу, наси́льно, нахрапо́къ, нахра́помъ.** *Отнимамь нѣчто силомь;* **отня́ть отъёмомъ.** *Силомь можешь ми зе, нъ не можешь ми да. Силомь добро не става. Силомь хубость не бива. Силомь баба у рай влѣла. Силомь заꙗць не ся лови, ами съ колай.* 2) Съ всичкѫ силѫ, силно.

Който си тропномь подскочи,
Сабѭ-тѫ да си откачи,
Той ще въйвода да стане.
Силомь всичкы-ты скачꙗли,
Нито единъ ѭ досягнѫ. *Пѣс.*

Си́лѭ, ишь,—ли́лъ, *гл. д.* 1) Накарвамь насилѫ, силомь на нѣчто, давамь зоръ; насилвамь, присилвамь, приволꙗвамь, приневолꙗвамь, принѫдꙗвамь, натѣрвамь; **принево́ливать, принужда́ть, заставля́ть.** *Не го сили, кога не ще.* 2) Давамь силѫ, правѭ силенъ, ꙗкъ; засилвамь; **уси́ливать, укрѣпля́ть.** *Силилъ мя, рядилъ мя мой милый татко.* —**лѭся,** *гл възвр.* 1) Ставамь силенъ; засилвамся, усилвамся, замогвамся; **уси́ливаться.** *Не оставꙗйте да вгие вода-та, ке ся силять Евреити.* 2) Стоѭ на срѣщѫ; борѭся, дрьжѭся, крѣпѭся; **перемога́ться.** 3) Напинамся, засилвамся, насилвамся да направѭ нѣчто; **дѣлать уси́ліе.** *Силися да го достигне, да прѣскокне трапа.* 4) Бъхтѫся, биѭся, мѫчѭся, напинамся, глядамь, залѣгамь, прилѣжꙗвамь, трудѫся, чалащисвамь; **му́читься, стара́ться, вози́ться, нарохти́ться, лѣзть изъ кишо́къ.**

Си́лꙗнъ, им. соб. мѫжско.

***Силꙗ́хъ,** *с. м. Т.* 1) Орѫжие, орѫжꙗ, оружие, рѫжꙗ, пусать; **ору́жіе.** *Влъка видимъ и силꙗхъ дъримъ.* 2) Мѣшининъ

поясъ съ прѣграды отпрѣдъ за турыние въ него ножь, пищовы и пр. *Запаши червенъ силяхъ на крьста.*

*Си́на, *с. ж. Гр.* или *Т.* Образъ, видъ, изглядъ на лице-то; **о́бликъ, черты́ лица́, фигу́ра.**

Синана, им. соб. женско.

Си́мвамь и си́мнувамь (да си́мнж), *гл. д.* Снимамь, снемамь, свнувамь, симинюмь, свалюмь; **снима́ть.** *Симни си капж,* снеми си, свали си, отложи си шяпкж. *Симнж пушкж отъ дѣсно рамо, та ми удри бѣлж Румянж.*

Прихванж му врана коня,
Па му симнж сине сѣдло,
Извади му златж юздж,
Уведе го у ахжры. *Пѣс.*

Си́мванье и си́мнуванье, *с. ср.* отъ **си́мвамь.** Свалюне.

Сименчиче́, *с. ср. Т.* Раст. *Convallaria majalis,* бисеръ, гергёвденчя, гергёвы бабкы, двуликъ, маргаритъ, момина сльза, момински сльзы, гороцвѣтъ, просце; **ла́ндышъ.**

Сими́дъ, *с. м.* в. **семи́дъ.**

Сими́нюмь, *гл. д.* Симвамь, свалюмь; **снима́ть.** *Симинюала отъ полици-ты посадкж-тж и ѫ клавала на земи. Въ старо врѣмя свѣтъ-тъ си симинюлы главы-ты: ке си ѫ земжть въ ржцѣ главж-тж и ке си ѫ изпощжть.*

Сими́нюнье, *с. ср.* отъ **сими́нюмь.** Симванье, свалюне.

Си́мнувамь (да си́мнж), *гл. д.* в. **си́мвамь.**

Си́мнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **си́мвамь. —нжтый,** *прич. стр.*

Си́мо, им. соб. мжжско.

Сина́квица, *с. ж.* 1) Животинка *Meloe proscarabacus.* 2) Синаковица.

Сина́ковица, *с. ж.* Болесть *Carbunculus,* лошя пжпка, сладка пжпка, овчий (козий) дяволъ, далакъ, лоше зрьно, вжгленъ, синаквица; **карбу́нкулъ, чу́мный нары́въ.**

*Синамбе́ль, *с. м. Т.* Класъ жито; **ко́лосъ.**

Да ны донесешь два грозда грозде,
Два грозде грозде, два синамбелю. *Пѣс.*

*Сина́пъ, *с. м. Гр.* Раст. *Sinapis arvensis,* хардалъ; **полева́я горчи́ца.**

*Сингѐрецъ, *ум. м.* и **сингѐрчя,** *ум. ср.* отъ **сингѐръ.**

*Сингѐръ, *с. м. Т.* Сюнгеръ, животнорастение *Spongia officinalis,* гжба; **гре́цкая гу́бка.**

*Синджирли́ю, *пр. неизм. Т.* Зинджирлию, что е като синджиръ или е направенъ съ синджиръ; **цѣпно́й.**

Синджи́рчя, *ум. ср.* отъ **синджи́ръ.** Зинджирчя; **цѣпо́чка.**

*Синджи́ръ, *с. м. Т.* Зинджиръ, верыга, веруга; **цѣпь.**

Си́нё, *с. ср.* Извѣстенъ цвѣтъ; **синева́.**

Си́нё бѣ́ло цвѣ́тице. Раст. *Vinca minor,* зеленика, зимзеленъ, самодивско цвѣтие, ресенъ; **барви́нокъ, моги́льница, гробъ трава́.**

Синѐго́рскъый, ска, ско, *пр.* Назъвание за тентювж. *Вратика и куманика и синегорска тентюва.*

Си́нё дрьво́. Растение нѣкакво.

Си́нека, *нар.* Снощи, синокь; **вчера́ ве́черомъ.**

Сине́ковица, *с. ж.* Птица *Caracias,* бокчийка, граговецъ, синю гарга, кокаръ гарга, зарзаванка, звѣздовранка, модра чявка, пездрованка, синювица, синючка, сирьдовранка; **сивоворо́нка.**

Сине́ние, *с. ср.* отъ **синѣ́ж.** Посинюванье.

Синео́къый, къ, ка, ко, *пр.* Что има сини очи; модроокый; **голубогла́зый.**

Си́нё цвѣ́тю. Растение синчецъ.

Си́нецъ, си́нци, *с. м.* Манжсто, монисто; **бу́сы, про́низи.**

Сини́герчя, *ум. ср.* отъ **сини́геръ.** Малъкъ, младъ синигеръ.

Сини́геръ и сини́гъръ, *с. м.* Птица *Parus major* и *Parus coeruleus,* кратунарчя, подмрѣжица, цирягаренъ, цьнцигаръ; **зи́нька, сини́ца, лазо́ревка.** *Като синигеръ въ кратунж,* намирася на тѣсно. *Прокопсалъ е като синигеръ въ кратунж. Зять на кжщж — синигеръ у кратунж.*

Си́ний, нь, ню, не, *пр.* Что има извѣстенъ шяръ на синё; модрый, мждрый; **си́ній, голубо́й.** *Синё отворено;* **голубо́й.** *Синий шяръ;* **голубизна́, лазу́рь.** *Синь котленъ,* цѣлъ посинѣлъ отъ биение или отъ друго нѣчто.—*Синь като пуйчя главж. Синё като сине-то небе.*

Сини́йка, *ум. ж.* и **сини́йчя,** *ум. ср.* отъ **сини́ю.**

Сини́кавъый, въ, ва, во, *пр.* Что бие на синё; синкавый, присиньй, усиньй, модрукавый; **синева́тый, голубова́тый.**

Си́ни коко́шкы Раст. *Aquilegia vulgaris,* вѣдрици, кандилка, кандилница, кандило, кандилъ, кошничкы, любика; **водосбо́ръ, голубки́, звонки́, кавале́рскій цвѣтъ, колоко́льчики, павли́ныя очки́, о́рлики.**

Си́ни къ́ткы. Раст. *Delphinium consolida,* злы ятрьвы, кошничкы, опашка, ралика, ралица, раличка, ржка, хуркы; **живоко́сть, кавалері́йскія шпо́ры.**

Синили́чкы, *с. ж. мн.* Растение синчецъ.

Си́ни́ло, *с. ср.* Синю боя, коюто вадять отъ растение *Indigofera argentea,* чивитъ; **и́ндиго, и́ндигъ, ку́бовая кра́ска.**

Сйнилце, *ум. ср.* отъ **сйнило.** Малко синило.

Сйни метлы́. Растение синчець.

Синина́, *с. ж.* 1) Синь цвѣтъ, синь шаръ, синё; **синева́.** 2) Синıакъ въ 1-то знам. *Тѣло-то ми е саде синины.*

***Синиргелйıа,** *с. м. Т.* Който има болесть грьчевы, надворщинѫ.

Синиргıа́самь, *гл. свр.* отъ **синиргıа́свамь.**

***Синиргıа́свамь** и **синиргıа́сувамь** (да синиргıа́самь), *гл. ср. Т.* или *Гр.* Имамь болесть грьчевы, надворшинѫ, та падамь отвънъ.

Синйца, *с. ж.* 1) *ув.* Съвсѣмь, много синь. *Синıа синица.* 2) Птица *Parus coeruleus*, синигеръ, циригаренъ; **лазо́ревка.**

Сйничкъıй, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **сйний.** Синкъıй.

***Синйıа,** *с. ж. Т.* 1) Голѣмъ мѣдянъ разлатъ сѫдъ; тава, тепсиıа. 2) Софра, трапеза, паралешка, паралиıа; **столъ.** *Голы нозѣ подъ синиıѫ, печено прася надъ синиıѫ.* 3) Така наричать понѣйдѣ даровыты, които момъкъ-тъ дава на невѣстѫ-тѫ си и на нейнъı-ты родители и роднинъı.

Сйнкавъıй, въ, ва, во, *пр.* Синикавъıй, модрикавъıй; **синева́тый.**

Сйнкъıй, нка, нко, *пр. смякч.* отъ **сйний.** Синичкъıй.

Сйнкъıй, нка, нко, *мѣстоим.* вм. **всйнкъıй.** Всичкъıй.

Синóйкıа, *нар.* Снощи, синокь, синека. *Синойкıа дошло мое-то младо.*

Сйнокъ, *с. м.* Растение синчець.

Сйнокь и **синóкıа,** *нар.* Снощи, синека, снойка, синойкıа; **вчера́ ве́черомъ.** *Синокıа, како си идıахъ отъ школё-то, срѣкнѫ мя на пѫтıа еденъ човѣкъ. Что синокь много сѣдѣхте?*

Сйнорникъ, *с. м.* Змиıа сиокъ, стрѣлець.

***Сйноръ,** *с. м Гр.* и *Т.* Сѫнѫръ, граница, крайнина, крайще, межда, межıа, помежда, отаръ, прѣдѣлъ, рѫбежь, слогъ; **грани́ца, межа́, предѣлъ, рубе́жъ.**

Сйнпурнъıй, — рьнъ и — ренъ, рна, рно, *пр.* Что е отъ синпуръ, что има синпуръ; кюкюртлиıа, тюкюртлиıа; **сѣристый.**

Сйнпуръ, *с. м.* Ѥсножлъто вещество, запалено гори съ синь пламъıкъ; кюкюртъ, тикюртъ, тюкюртъ, тıафъ; **сѣра.**

Сйнца, *мѣстоим.* вмѣсто **всйнца; всѣ.** *Синца ходимъ кодъ Бога, но не синца по Бога.*

Синци, *с. м. мн.* отъ **синець.**

Синчéць, *с. м.* 1) Раст. *Centaurea Gyanus,* амберъ бой, волско цвѣтıе, горка, горкова метла, метлига, метличина, метлинка, метлıанка, дрьвенка, модра метла, сине цвѣтıе, синиличкъı, сини метлъı, синокъ, синıа метлıанка, синıа бъıлка, спнıачя, сокле; **василёкъ, синю́ха.** 2) Раст. *Scilla bifolia, синчецъ бъклецъ,* синчець бъкълчець, синь бъкълчець, дивъ зюмбюлъ; **рясть.**

Синь бъкълчéць. Растение синчець въ 2-то знаменованпе.

Синь ка́мъıкъ. *Vitriolum coeruleum;* **сй-нїй, мѣдный купоро́съ.**

Синь минзифа́рь. Раст. *Crocus vernus,* пролѣтенъ минзифарь, качıонка, качıонъ; **шафра́нъ весе́нній.**

Синь патлѫджа́нъ. Раст. *Solanum Melongena* и неговый плодъ; **бадиджа́нъ, демья́нка.**

Синь сънъ кóтка. Раст. *Pulsatilla vulgaris,* съсънъ, котя; **прострѣлъ.**

Сйнѣй, *с. м.* 1) Синина, синё то на небе-то; **небе́сная лазу́рь.** 2) Длъбокъ вирь на рѣкѫ, дѣто вода-та ся синѣе; синıавець. 3) Посинѣло отъ ударено; синıавець, синıакъ; **синева́.**

Синѣıѫся, ешся,—нѣıалсл, *гл. об.* Видѫся, показвамся отдалечь синь; **синѣться.** *Далечь въ поле-то нѣчто ся синѣе.*

Синѣıание, *с. ср* отъ **синѣıѫся.**

Синѭ, и́шь,—ни́лъ, *гл. д.* Правѭ синё, вапсвамь синё; **сини́ть.**

Синıа бъıлка. Растение синчець въ 1-то знаменование.

Сйнıавець, *с. м.* Синѣй въ 2-то и 3-то знаменованиıа.

Синıа́вица, *с. ж.* Птица синековица.

Сйнıа га́рга. Птица синековица.

Сйнıа жлѣчка. Раст. *Cichorium intybus,* гасилка, гвачка, дьвка, кучешка дьвка, синıа млѣчка; **цико́рій.**

Сйнıа йордéчина. Раст. *Iris Sintenisii,* единъ видъ лаля.

Сйнıакъ, *с. м.* 1) Посинѣло и издулося мѣсто на снагѫ отъ ударено; синина, синѣй, синıавець, чворуга, челенка; **синева́.** 2) Сине ıадро зрьно като цирей, излиза по снагѫ-тѫ и нагноıава. 3) Замрьзнѫла роса по дрьвıа-та, стѣнъı-тъı и другадѣ прѣзъ влажнъı зимнъı дни; иней, иніа, скрежь; **и́ней.**

Сйнıа лула́чка. Раст. *Dipsacus fullonum;* **ворся́нка сукнова́льная.**

Сйнıа метла́ и **сйнıа метлıа́нка.** Раст. синчець въ 1-то знамен.

Сйнıа млѣчка. Растение синıа жлъчка.

Сйнıа ру́жıа. Раст. *Iris germanica,* магарешка ружıа, магарешкъı уши, кривъ дѣдо, ливадарь, манастирско цвѣтıе, патета, пеперуга, перуника, перуника, пиронига, турско цвѣтıе, хурка; **каса́тикъ, пѣту-шóкъ.**

Сѝнıа типтiáва. Раст. *Gentiana Pneumonanthe;* **горечáвка, стародýбка, сазáны, раѕстрѣлъ.**

Синıáчка, *с. ж.* Птица синековица.

Сѝнıачя, *с. ср.* Растенне синчець въ 1-то знаменованне.

***Сıóзба** и **сóзба,** *с. ж. Т.* Пары, които господарь на имотъ дава на изполджиѭ за да си купи, чтото му трѣбва.

***Сıозлѝıа,** *пр. неизм. Т.* Словесный.

***Сıóзъ,** *с. м. Т.* Дума. *Сıозъ вердимъ,* дадохъ думѫ.

Сѝпакъ, сѝпаница, сѝпвамь, сѝпка, сѝпнѫ, в. гы съ ы.

Сиракýвамь, *гл. ср.* Сиракъ сьмь, ходѫ сиракъ; **сирóтствовать, сиротѣть.**

> Останѫлъ Вльче сирачя
> Отъ день-тъ отъ молитвы-ты,
> Ходилъ е, сиракувалъ е
> Четырнадесте години. *Пѣс.*

Сиракýванıе, *с. ср.* отъ **сиракýвамь; сирóтствованiе, сиротѣнiе.**

Сирáкъ, *с. м.* Който нѣма бащѫ или майкѫ, който нѣма ни бащѫ, ни майкѫ; сирота, сиротина; **сиротá.** *Цѣлъ сиракъ, съвсѣмь сиракъ,* нѣма ни бащѫ, ни майкѫ; **крýглая сиротá.**

> Дай ми, Боже, росицѫ,
> Да навадимъ пшеницѫ,
> Да направимъ колаци,
> Да нахранимъ сираци! *Пѣс.*

> Како да не жıаламь, лудо,
> Како да не плачıамь, лудо:
> Завчера милый татко, леле, закопахъ,
> Денеска мила майка, леле, ми умрѣ,
> Останѫхъ сиракъ сирота безъ майкѫ,
> Како рудо-но ıагня, леле, сугаря! *Пѣс.*

Сирáченце, *ум. ср.* отъ **сирáчя; сиротѝночка.**

Сирáчя, *ум. ср.* отъ **сирáкъ.** Сиротица, сиротинка; **сиротѝнка.** *Наıалъ ся като сирачя на службѫ. Сирачя-то само си обрѣзва пѫпа. Дѣтя безъ бащѫ—половинъ сирачя, а безъ майкѫ—цѣло сираче. Дѣтя безъ бащѫ не е сирачя, а безъ майкѫ е сирачя.*

Сирáшкый, шка, шко, *пр.* отъ **сирáкъ.** Что е на, за, отъ сираци; **сирóтскiй.** *Сирашкый хакъ не зимай*

***Сирнıáнъ,** *с. м. Т.* Веселба, веселие, сеиръ, джумбушъ.

***Сѝрма,** *с. ж. Т.* Сѫрма. *На тенкѫ сирмѫ нижıани.*

Сѝрма, им. соб. женско. *Сирмо, Сирмо черноокo!*

Сѝрма, *с. ж.* Болесть като настинкѫ въ рѫцѣ-ты лѣтно врѣмя; отокъ на рѫкѫ, на ногѫ что става отъ неизвѣстнѫ причинѫ; цирма. *Сирма, ıарма на ръженъ ıаздила, на пазаръ ходила, срѣщнѫлъ ѭ вълкъ, изıалъ ѭ безъ уста, изсралъ ѭ безъ дупя.* Баıание.

Сиромахкъ̀iнıа, *с. ж.* Жена, мома сиромахъ, сиромахъıнıа; **бѣдняга.**

Сиромáхъ, *с. м.* 1) Който си нѣма нищо имотъ, пары за прѣхранѫ; скудный, голый, зулıамъ, фукара; **бѣдняга, бѣднякъ, бѣдный, нѝщiй, убóгiй, неимýщый.** *Съвсѣмь, голѣмъ сиромахъ,* голъ като прьстъ. 2) Достойный за жıаленıе; горкый, злочестый, клятый, кутрый, трьпкый, горкана, горканъ, сирота, сиротичка, клятникъ, жıалникъ, тѫжникъ; **бѣдняга, бѣднякъ, бѣдняжка, бѣдняжечка, бѣдный, несчáстный, горемы́чный, горемы́ка.** *Слѣпъ сиромахъ е. Сиромахъ-тъ не види! — Болярииъ-тъ на конь ıазди, а сиромахъ-тъ пѣшкомь ходи. Зима-та прави богаты-ты хамалы, а сиромасы-ты чапкѫны. Господь богаты-ты свалıа, сиромасы-ты качва. На сиромаха дѣца се раждать, а на богатый телци. Доклѣ дойде кефъ-тъ на чорбаджиıѫ, на сиромаха душıа-та излазıа. Доклѣ ся имотни-ти наканять, сиромаси-ти изпукват. Болıаринъ кога ще, сиромахъ кога може (кога намѣри). Сиромаси-ти си горять свѣщи-ты, да смѣтать на богаты-ты пары-ты. Сиромахъ е, а си има парички. Сирамахъ е дıаволъ. Сиромахъ человѣкъ—готовъ дıаволъ. Сиромахъ е дıаволъ-тъ, че нѣма надѣждѫ. Сиромахъ е крьлешь, че си нѣма дупя. Ни сиромаха, ни думѫ-тѫ му. Кметъ ıаде, и ся закмети, сиромахъ ıаде, и ся заплете. Да не бıахѫ сиромаси-ти, не щıаше има и кой да работи. Хемъ сиромахъ, хемъ вдигноглавъ. Отъ Бльгаринъ Грькъ, отъ Цыганинъ Турчинъ и отъ сиромахъ чорбаджиıѫ да пази Господь. Сиромахъ хаджиıа, дрипавъ попъ и грьчıава свинıа едно сѫ. Сиромахъ ся отъ обиръ не бои. Сиромахъ и съ половинъ поминува. Сиромахъ человѣкъ и отъ гладъ спи. Сиромахъ-тъ е наученъ на тягло. Сиромахъ-тъ съ работѫ-тѫ навива. Чтомь ся сиромахъ-тъ замогне, никому не ще да помогне. Видишь ли сиромахъ, стѫпи му на врата (натъпчи го въ каль-тѫ). Сиромаси Власи, обрали си попа. Сиромаси гладни, ама право-то си сакали. Како е радъ юнакъ за боленъ побратимъ, та и сиромахъ за прıатель.*

Сиромахъ̀iнıа, *с. ж.* Жена, мома сиромахъ; сиромахкъıнıа.

Сиромашéнѭ, *с. ср.* отъ **сиромашѫ́** и **сиромашѫ́ся.**

Сиромаши́йка, *ум. ж.* отъ **сиромаши́ıа.**

Сиромаши́ıа, *с. ж.* 1) Нѣмание нищо, ни пары, ни имотъ за прѣхранѫ; сиромащина, сиромащилѫкъ, голотиıа, нѣмотиıа, сиромащиıа, сиротиıа, фукаралѫкъ; бѣдность, нищетá, скýдость, голь. 2) *с. съб.* Сиромаси-ти, сиротъıнıа. *Сиромашиıа-та купува по еднѫ окѫ брашно, и отъ насъ е пó весела. — Сиромашиıа, голотиıа. Сиромашиıа до шиıѫ. Сиромашиıа до шиıѫ, неволѭ до волѭ. Сиромашиıа не е играчка. Сиромашиıа ся търпи, а слободиıа не. За сиромашиıѫ никого не сѫ обѣсили. Сиромашиıа и кашлица не могѫтъ да ся крыıѫтъ. Сиромашиıа та е най-тяжка болесть. Хванала тяжка-та болесть на сиромашиıѫ-тѫ. Доклѣ има овця, сиромашиıѫ нѣма. Сиромашиıа и круши продава (и телци пасе). Сиромашиё, тяжко на село-то, а камо ли менѣ, сирóмаху! Богъ да ны пази отъ сиромашиıѫ и отъ простотиıѫ!*

Сиромáшкъıй, шка, шко, *пр.* 1) Что е сиромахъ; нѣмотнъıй, оскѫднъıй, нищъıй, сиромащнъıй; бѣдный, вúщій, убóгій. *Сиромашкы родители.* 2) Что е на, за, отъ сиромахъ. *Сиромашка кѫща.* 3) Сиромахъ въ 2-то знаменование. *Сиромашкый-тъ човѣчець, отиде си!* **—шкы,** *нар.* Като сиромахъ, като сиромасы-ты; нѣмотно, оскѫдно; бѣдно, убóго. *Живѣе сиромашкы. — Сиромашко лѣто,* топли-ти дни слѣдъ Димитровъ-день. *Народъ-тъ вѣрва, че сиромашко-то лѣто трае четыредесять дни.*

Сиромашкъı́нıа, *с. ж.* Сиромахкъıнıа, сиромахъıнıа.

Сиромашлѫ́къ, *с. м.* Сиромашиıа. *Сиромашлѫкъ-тъ е отъ Бога, пиıанство-то е отъ дıавола.*

Сúромашь, *с. ж. съб.* Сиромаси-ти, сиротъıнıа, сиромашиıа. *Сиромашь-тá смирıава уши-ты.*

Сиромашѫ́, úшь,—шúлъ, *гл. д.* Направıамь нѣкого да стане сиромахъ, да западне; осиромашıавамь; нúщить. **—шѫ́ся,** *гл. възвр.* Ставамь сиромахъ, сиромашıаѭ, сиромашıаѭся, осиромашıавамь, засиромашıавамь; бѣднѣть, нищáть, обнищевáть. *Майка ся сиромаши, дѣтя ся богати.*

Сиромашúаѭ, ешь,—шıалъ, *гл. ср.* и **—шıаѭся,** *гл. възвр.* Ставамь сиромахъ, нѣмотенъ; сиромашѫся, осиромашıавамь, засиромашıавамь; бѣднѣть, нищáть, обнищевáть.

Сиромашıаıанıе, *с. ср.* отъ **сиромашıаѭ** и **сиромашıаѭся.**

Сиромащилѫ́къ, *с. м.* Сиромашиıа. *Кога ручıалъ човѣкъ, ако ся протягнѫлъ на софрѫ-тѫ, на сиромащилѫкъ было.*

Сиромáщина, *с. ж.* Сиромашиıа. *На сиромащинѫ е,* на нѣмание.

Сиромащúıа, *с. ж.* Сиромашиıа. *Сиромащиıа-та ся бои да влѣзе у женѫ работницѫ. Силна-та работа сиромащиıѫ докарва.*

Сиромáщнъıй, —щьнъ и —щенъ, щна, щно, *пр.* Сиромашкъıй, нѣмотнъıй, оскѫднъıй, нищъıй, сиромахъ. *Сиромащенъ човѣкъ.*

Сúротá, *с. об.* Сиротина, сиротиıа: 1) Сиракъ; **сиротá.** 2) Сиромахъ въ 2-то знаменование. *Сироты дѣца,* сирачета. *Доброволна сирота коремъ-тъ ú до земıѫ-тѫ (до зѫбы-ты). Като сиротѫ на помянъ. Свилася като сиротѫ на помянъ. Пчелы безъ маткѫ сирота Радка.*

Сиротина, *с. об.* Сирота.

А Тодора сиротина
Сирачя си останѫла,
И безъ татка и безъ майкѫ,
И безъ брата и безъ сестрѫ. *Пѣс.*

Сироти́нскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **сирота.** *Сиротинска майка.*

Сúрóтúца, *ум. ж.* отъ **сúротá**; **сиротúнка, сирóтка; бѣдняжка.** *Заплакала мѫжıатица прѣдъ сиротица.*

Ся посврыши кусъıй врабець,
Кусъıй врабець койнопарець
За дѣвойкѫ сиротицѫ. *Пѣс.*

Сиротичка, *ум. ж.* отъ **сиротица;** **сиротúночка; бѣдняжечка.** *Ете имало едно удовица, па си живѣıала сама, сиротичка-та.*

Сиротúıа, *с. ж.* 1) Сиромашиıа. 2) Сирота, сиротина.

Закукала синıа кукувица,
Не е была синıа кукувица,
Токъ е была Ѩна сиротиıа,
Дѣкъ си мете нейнъı равнъı дворъı. *Пѣс.*

Сирóтченце, *ум. ср.* Сирачя; **сиротúнка, сирóтка.**

Останѫло дѣтя малечкаво,
Малечкаво дѣтя сиротченце,
Ни татково дѣтя, ни майкыно. *Пѣс.*

Сиротъı́нıа, *с. съб.* Сиромаси-ти, сиромашиıа, сиромашь.

Сúрѣчь, *нар.* Така, имено, тоесть; **úменно, то есть.**

Сúса, *с. ж.* 1) Сиска. 2) Им. соб. женско.

Сисáлчя, *с. ср.* Дѣтя, животно, което още сиса; бозайничя, кръмачя, кръмилничя, млѣкарчя, млѣченичя, подайничя, подойничя,

сукалчя, цицейчя; **грудной младенецъ, животное, питаемое матерниимъ молокомъ, молочникъ, сосунокъ.**

Сисамь, *гл. д.* Бозаѫ, сучѫ, цицамь, бицамь; **сосать.** *Кротко югня двѣ матери сиса.* —**санъий,** *прич. стр.* Бозанъий; **сосанный.**

Сисанѭ, *с. ср.* отъ **сисамь.** Бозанѭ, сученѭ, цицанѭ; **сосаніе.**

Сиска, сискы, *с. ж.* 1) Бозка, грѫдъ, нянка, сиса, цица, цицка; **грудь, титька, сиса, сися, сиська.** 2) Издаденъı части на боботеца, на оплена и на ость-тѫ на кола.

***Систро,** *с. ср. Гр.* Огрибка, остругалка, остругачка, остружка, постружка, стругало, стружка, стрѫгачка; **родъ кирки, скребка.**

Ситнежь, *с. м.* Дребнъı нѣчта, дребнъı паръ; дребулина, дребулия, дребусакъ, дребъ, пепелоръ, носитница, ситница, ситноръ; **мелочь.**

Ситненѭ, *с. ср.* отъ **ситнѭ.**

Ситница, *с. ж.* 1) Ситнежь. *Рыба ситница*, малка, ситна рыба; **мелкая рыба.** 2) За рѣкѫ, за дрьво: съ ситнъı, дребнъı каменчета, листа, клончета *Рѣка ситница. Елица ситница.*

Ситничкъий, — чькъ, чка, чко, *прил. смякч.* отъ **ситнъий.**

Ситномь, *нар.* Ситно. *Ситномь сборвать.*

Ситнориѭ, *с. ж.* Ситнежь, ситница, ситноръ; **мелочь.**

Ситноросничя, *с. ср.* Назъвание на момичя, что ситни, кога ходи.

> Момичя ситноросничя! *Пѣс.*

Ситноръ, *с. м.* Ситнежь, ситница, ситнориѭ, пепелоръ, носитница, дребулина, дребулиѭ, дребъ, дребусакъ; **мелочь.**

Ситнота, *с. ж.* Своиство на **ситнъий**; **мелина, мелкость, мелкота.**

Ситнъий,—тьнъ и—тенъ, тна, тно, *пр.* Что не е ядъръ, дребнъий, дребнавъий, дробнъий; **мелкій.** *Ситенъ пѣсъкъ. Ситна роса зароси, ситенъ дъждецъ вавалѣ. Ситенъ шивъ*, съ гѫстъı бодовъı. *Ситно сито, рьшета*, съ малкъı дупчици. *Ситно писмо*, съ малкъı дребнъı буквъı. *Ситно ходенѭ*, прѣстѫпянѭ съ малкъı крачкъı. *Ситнъı, дребнъı, непотрѣбнъı*, малкъı нѣчта, нѣчто незначително; **мелочь, безделица.** —**тно,** *нар.* Неядро, ситномь, дребнаво, дробно; **мелко.** *Ходѫ ситно*, ситнѭ. *Нарѣвано, скълцано ситно. Ситно като просо. Ситно брашно като пѣнѫ. Ситно камънѭ брой нѣма. Димо сѣди, ситно слово пише.*

Ситнѭ, ишь,—нилъ, 1) *гл. д.* Правѭ нѣчто на ситнъı, дрѣбнъı частици; наситнявамь, надробявамь, раздробявамь, рѫшнѭ; **мелить.** 2) *гл. ср.* Ходѫ ситно, прѣстѫпямь съ малкъı крачкъı, назѫмъ прѣстѫпямь; прусамь; **семенить.** *У хоро ситно не ситни.* —**нѭся,** *гл. стр.* Бъıвамь ситненъ; **мелиться.**

Сито, *с. ср.* Сѫдъ отъ лѫбъ и рѣдко платно отъ примкъı или копринѫ за сѣянѭ съ него брашно; струнякъ; **сито.** *Дайте сито то, да е сыта година-та! — Я го учѫ, я го карамь, оно выка шлакатакъ, шлака-такъ?* или: *ты го биешь, ты го тупашь, то си выка телелей, телелей лей, па сере, та тя храни?* или: *ты го биешь, ты го трыешь, то ти сыпва да ядешь?* Гат. — Сито.

Ситце, *ум. ср.* отъ **сито; ситце.**

Сичкома, сичкъий, вмѣсто **всичкома, всичкъий.**

Сияйница, сияйнъий, сиянѭ, в. **сяйница, сяйнъий, сянѭ.**

Скажѫ, ешь, сказахъ, *гл. свр.* отъ **сказвамь.—занъий,** *прич. стр.*

Сказа, *с. ж.* Сказванѭ, приказъ. *Нека ходи така за сказѫ*, за приказъ, за приказнѫ, за приказище, да ся приказва за него.

Сказанѭ, *с. ср.* Тлъкуванѭ, тлъкувание; **толкованіе, сказаніе.**

> Попове книжкъı четяли
> И си сказанѭ казвали:
> Черна мориѭ ще тръгне,
> Рядомь ще рядомь мори,
> Най-много единъ у мамѫ. *Пѣс.*

Сказвамь и **сказувамь** (да **скажѫ**), *гл. д.* 1) Говорѭ, казвамь, разказвамь, приказвамь, разправямь; **сказывать, разсказывать, повѣствовать.** *Иванъ прѣзъ море, Иваница новинъı сказва. Да тя разнасѭ и сказва по свѣта.* 2) Говорѭ, млъвѭ, бесѣдѫ, казвамь, приказвамь, разговарямся; **говорить, разговаривать, бесѣдовать.** *Обичя много да сказва съ едного съ другыго Сѣднѫть на прага и си сказвать по цѣлъı чясовъı.* —**ся,** *гл. стр.* Бъıвамь сказванъ.

Сказванѭ и **сказуванѭ,** *с. ср.* отъ **сказвамь.**

Сказвачка, *с. ж.* Която обичя да сказва, да приказва.

Сказвачь, *с. м.* Който обичя да сказва, да приказва.

Скакалецоядъ, *с. м.* Птица *Pastor roseus.*

Скакалецъ, лци, *с. м.* Животина *Gryllus* и *Locusta viridissima*, зелено кончя, скакалъ, скакълъ, скачка, скакулецъ, скакунецъ; **кузнечикъ, саранча, кобылка.** *На-*

паднжли като скакалци. Изъяли всичко като скакалци.

Скака́лище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто се надскачвать.

Ска́калъ, *с. м.* Животина скакалець.

Ска́камь, *гл. ср.* Скачвамь. *Колко знае дѣдо, толко хоро скака.*

Ска́канѥ, *с. ср.* отъ **ска́камь.** Скачванѥ.

Скака́рака, *с. ж.* Птица сврака, страчка; **соро́ка.**

Ска́кулець, лци, и скаку́нець, нци, *с. м.* Животина скакалець.

Ска́кци, *с. м. мн.* Въ клятвж: *скакци тя хванжли!* съ коіжто юдосана кака кльне когато ѭ выкать како.

Ска́кълъ, ска́кли, *с. м.* Животина скакалець.

Скала́, *с. ж.* Голъ брѣгъ, голо странище отъ камыкъ, голѣмъ камыкъ като могылж; канара, карпа, зжберъ, стѣна, спила, кычеръ, заряда; **ска́ла, утёсъ.** *Магарещината не ходи по горы-ты и скалы-ты, а по хора-та.*

***Ска́ла,** *с. ж. Гр.* Слъба, стлъба, мердевенъ; **лѣствица.**

Скале́самь, *гл. свр.* отъ **скале́свамь. — санъый,** *прич. стр.*

Скале́свамь и скале́сувамь (да скале́самь), *гл. д.* 1) Канж, поканвамь, выкамь, калесвамь; **приглаша́ть.** *Не скалесанъ гость готово магаря.* 2) Наканвамь, навыквамь мнозинж да дойджть; да накалесамь; **навва́ть.** *Скалесалъ е и малко и голѣмо, цѣло-то село.*

Скалес лъ е кралий Марко
Седемдесять кралѥ и везиры. *Пѣс.*

Скале́сванѥ и скале́сувань, *с. ср.* отъ **скале́свамь.**

Скале́ска, *с. ж.* Калеска, калешка, калезма, покана; **приглаше́ніе.**

Скали́внж, ишь,—нилъ, *гл. д. свр.* Да направж нѣкого на скалж́, да вкаменж, да скаменж, да сграгорж; **окамени́ть.** *Да тя скаливни Господь!*

Скали́стый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много скалы; **скали́стый, утеси́стый.** *Скалисто мѣсто, скалиста планина.*

Скали́ца, *ум ж.* отъ **скала́.** Канарица.

Ска́лица, *ум ж.* отъ **ска́ла.** Слъбица, стлъбица.

***Скало́нъ,** *с м.* Раст. *Allium сера,* червенъ лукъ, кромидъ; **лукъ.**

Скало́самь, *гл. свр.* отъ **скало́свамь.—санъый,** *прич. стр.*

Скало́свамь и скало́сувамь (да скало́самь), *гл. д.* Свръшвамь, направвамь нѣчто набрѣзо, прѣзъ купъ за грошь, какъ да е, или безъ да ся види и отбере; скопосвамь, скжтвамь, смуталавямь, стутвамь, потутвамь, прѣтупвамь; **вахля́ть, навахля́ть, наля́пать, отма́хивать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь скалосанъ.

Скало́сванѥ и скало́суванѥ, *с. ср.* отъ **скало́свамь.**

***Скалу́да,** *с ж.* Скилида.

Скалжпо́самь, *гл. свр.* отъ **скалжпо́свамь. —санъый,** *прич. стр.*

Скалжпо́свамь и скалжпо́сувамь (да скалжпо́самь), *гл. д.* Впрягамь нѣчто и го наряждамь като въ калжпъ. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь скалжпованъ *Дрѣхы-ты й сж скалжпосаны въ два санджка.*

Скалжпо́сванѥ и скалжпо́суванѥ, *с. ср.* отъ **скалжпо́свамь.**

Ска́на, *с. ж.* Пѣна отъ сапунъ.

Скаменж́, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **скамення́вамь. —не́ный,** *прич. стр.*

Скаменя́вамь (да скаменж́), *гл. д* Правж нѣчто да стане като камыкъ; вкаменявамь, смраморвамь; **окаменя́ть. —мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Ставамь на камыкъ; вкаменявамся; **каменѣть, окаменя́ться.** *Господь проклынжлъ дявола да ся скамени. Ега даде Господь да ся скаменишь!*

Ска́мнж, нишь,—нилъ, *гл. д. свр.* Да направж на камыкъ, като камыкъ; да скаменж, да вкаменж, да скаливнж, да сграгорж; **окамени́ть.** *Отъ това гы скамнилъ грѣхъ-тъ, та да стоять и день денеска тамо, за да ся плашять и другы людѥ. Можяше и тебе да скамни, како что ме скамнила.*

Скандали, *с. м. мн.* Ꙗгоды отъ дрьво черница; барабонкы, бобонкы, брьбонкы, галашкы, дудули, кжкыли, кжпинкы, муры, мурвы, мургвы, муренкы, съкаменци, црьничкы; **я́года ту́товаго де́рева.**

Ска́пж, ешь,—пжлъ, *гл. д. свр.* вм. **да скънж.** Да разчюпж, да разчёпж. *Скапжла калинкж-тж,* нара.

Ска́пвамь и ска́пувамь (да ска́пж), *гл. д.* Направямь нѣчто да ся скапе, да изгние; изгнювамь; **сгна́ивать.** *И си скапа три постели. Инатъ главж-тж ще му скапе. Скапали го отъ кютекъ за пакозъ тъ, что сторилъ.* **—мся,** *гл. възвр.* 1) Ставамь на прахъ, на пепелъ отъ гниенѥ; изгнивамь, сплувамся, стопявамся, схумвамся; **сгнива́ть, истлѣва́ть.** *Ега ся не скапешь у гроба!* 2) Разваямся, разсыпвамся отъ гниенѥ, та ставамь не здравъ, не добръ; изгнивамь, окапвамь, сплувамся; **сгнива́ть, тру́хнуть, выгнива́ть, перегнива́ть.** *Скапалы му ся мяса-та отъ лѣжянѥ* 3) Отъ сѣдѣнѥ много врѣмя на едно мѣсто, или отъ друго нѣчто поврѣждамся, разваямся. *И поясъ-тъ ся скынжлъ, чункы*

былъ скапанъ. Всичко, что посѣѭть люде-то, все да имъ ся скапе, та да мя познавать. Скапался е, та го нѣма, не го бъва вече, снизался е. *Скапахж ли ся кола-та, триста ти коловозници за парж. — Скапися тука!* сплуйся, сѣдни! 4) *гл. стр.* Бъвамь скапанъ.

Скáпване, *с. ср.* отъ **скáпвамь** и **скáпвамся**.

Скáпж, ешь,—пáлъ, *гл. свр.* отъ **скáпвамь**. —**панъій**, *прич. стр.* Разваленъій, поврѣденъій отъ гниене; изгнилъій, сплутъій; **выгнилый, иструхлый, опрѣлый, мóзглый**.

*__Скара__, *с. ж. Гр.* 1) Сждъ желѣзна рьшетка за печенiе съ него нѣчто на жюравж. 2) Желѣзна рьшетка на собж, на пещь или на друго подобно; **решéтка**. 3) Нѣчто написано, нарядено на графъі, на колонъі; таблица; **таблица**.

Скáрамь, *гл. свр.* отъ **скáрвамь**. —**ранъій**, *прич. стр.*

Скáрвамь и **скáрувамь** (да **скáрамь**), *гл. д.* 1) Отъ разнъі мѣста съ каране сбирамь, докарвамь на едно мѣсто; **сгонять**. 2) Отъ высоко мѣсто съ кола, съ добытъкъ сваляамь нѣчто на пó-низко; свозвамь. 3) Съ каране, съ возене докарвамь на едно мѣсто; свозвамь; **свáживать, свозить**. 4) Докарвамь караницж, свадж помеждж нѣкои; сваждамь, смразявамь, сбутвамь; **ссóрить**. *Дяволь-тъ ни оре, ни копа, само люде-то скарва.* —**ися**, 1) *гл. възвр Скарвамся нѣкому:* брьбрж, выкамь, глъчж, гадж, мьрж, сждж, хокамь, ружямь, хукамь, смѣшж, карамся, псувамь, попрьжямь; **кричáть, бранить, гонять, погáнивать, журить, пенять, тазáть**. 2) *гл. вз. Скарвамся съ нѣкого:* сваждамся, смразявамся, сбутвамся, сджоквамся, спрѣчквамся, заваждамся, сдѣквамся, сдѣчквамся; **ссóриться, браниться**. *Скаралися врабци-ти за чюждо-то просо.* 3) *гл. стр.* Бъвамь скаранъ.

Скáрване, *с. ср.* отъ **скáрвамь** и **скáрвамся**.

Скарица и **скаричка**, *ум. ж.* отъ **скара**.

Скарнявамь, вм. **скрьнявамь**.

Скáрéднъій, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* 1) Който пѣсти; пѣстеливъій, пѣстовнъій, прикжтливъій; **бережливый**. 2) Който знае рядъ и врьши всяко нѣчто на врѣмя-то му; урядиъій.

Скаряджся, ишся,—дился, *гл. об* Свиди ми ся да дамь, да похарчж нѣчто, бъвамь скжпъ; скжпжся, стискамся, свивамся; **скупиться**. *Что ся скарядишь?*

Скарясамь, *гл. свр.* отъ **скарясвамь**. —**санъій**, *прич. стр. Скарясано писмо*, стъкмено, нагодено, сковано.

*__Скарясвамь__ и **скарясувамь** (да **скарясамь**), *гл. д. Гр.* Направямь нѣчто набрьзо и какъ да е; скалосвамь, скововамь.

Скáчвамь и **скáчямь** (да **скачж**), *гл. д.* 1) Сбирамь, доближявамь крайща-та на двѣ нѣчта, та гъі закачямь едно о друго; **соединять**. *Скачи два-та края.* 2) Нѣчто качено нѣйдѣ свалямь, снемамь; **снимáть**. *Останжлъ самичькъ на тепе-то, нѣмало кой да го скачи отгорѣ.* —**ися**, 1) *гл. вз.* Сбирамъся, сврьзвамъся, доближявамъся единъ до другъ; **соприкасáться, соединяться**. 2) *гл. възвр.* Качвамся, възлизамь. *Та скачися, малко моме, на высокъі чардаци.*

Скáчка, *с. ж.* 1) Мѣсто-то, което прѣскачять на едно скачяне, на единъ скокъ; **прыжóкъ**. 2) Скакалець. 3) *мн. ч.* Црьвяци въ съірене.

Скáчж, ишь, чилъ, *гл. свр.* отъ **скáчямь**. —**ченъій**, *прич. стр.*

Скачяшкóмь, скачяшкъімь и **скачяшкж-тж**, *нар.* Съ скачяне, скоклявшкж-тж; **вскачь, вскокъ**.

Скáчямь (да **скóчж** и да **скóкнж**, **скóквамь, скóкнувамь**), *гл. ср.* Скакамь: 1) Насилвамся и ся врьгамь нагорѣ стояшкомь; подскачямь, хрипамь; **скакáть, прыгать**. 2) Прѣврьгамся прѣзъ нѣчто; прѣскачямь, прѣхрипвамь; **скакáть, перескáкивать, перепрыгиваться, перебрáсываться, перемáхивать**. *Скачя прѣзъ рѣкж-тж.* 3) Врьгамся отъ пó-высоко нѣйдѣ на пó-низко; хрипамь. *Скочи отъ моста въ рѣкж-тж.* 4) Врьгамся, хрипамь отъ радость; **прыгать отъ рáдости**. 5) Въ *свр. видъ*. Да ся врьлж, да станж изединъ пжть; да хрипнж. — *Скачя като бѣсенъ (като обѣсенъ, като закланъ, като лудъ, като пиянъ). Скачя като закланж кокошкж (като магаря отъ конскъі мухъі). Единъ плаче, а другъ скачя. Бѣжянъ скачя, Стоянъ плаче. Качемаче браче, кой тя има, скачя, кой тя нѣма, плаче! Голо горѣ скачя. Дѣка е скакала кова-та, тамъ ще и яря-то. Скачя баба и назадъ и напрѣдъ, а работа-та си врьви на свой рядъ. Бѣгай отъ добро да не скочишь въ грѣхъ. Скокнж Перушянъ, подскокнж, всичкж земя потрьси.*

Скáчяне, *с. ср.* отъ **скáчямь**. Скакане.

Скáшкамь, *гл. свр.* отъ **скáшквамь**.—**канъій**, *прич. стр.*

Скáшквамь и **скáшкувамь** (да **скáшкамь**),

гл. д. Направꙗмь нѣчто на кашѫ; смачквамь. —**мсѧ,** 1) *гл. възвр.* Ставамь на кашѫ; сплувамся, скапвамся. *Да сѧ скашкѫ въ армиѭ-тѫ.* 2) *гл. стр.* Бывамь скашканъ.

Ска́шкванѥ, *с. ср.* отъ **ска́шквамь** и **ска́шквамся.**

Скво́рець; **рци,** *с. м.* Птица *Sturnus vulgaris,* ковранець, сковранець, сколовранець, скоровранець, скорець; **скворе́цъ.**

Скврьносло́венѥ, *с. ср.* отъ **скврьносло́вѭ; скверносло́віе.**

Скврьносло́вѭ, **ишь,—вилъ,** *гл. ср.* Казвамь неприличны думы, мрьсны думы; мрьсувамь съ уста; **скверносло́вить.**

Ске́ле, *с. ср.* Скелꙗ.

Ске́лица и **ске́личка,** *ум. ж.* отъ **скелꙗ.**

***Ске́лꙗ,** *с. ж. Т.* 1) Мѣсто на брѣгъ на море, на голѣмѫ рѣкѫ, направено за да сѧ спирать кораби-ти; пристанище; **при́стань, га́вань, портъ.** 2) Направѫ на водѫ като мостъ за нѣчто; **мостки́, плотъ.** 3) Грѧды и дъскы около новѫ сградѫ, кога сѧ гради, за да сѧ качвать по тѣхъ зидари-ти; **лѣса́, мостки́, подмо́стки, по́двязи, плотъ.** 4) Сграда отъ дереци и прѣпрѣчены тѣхъ грѧды, на коѭто окачꙗть нѣчто за сушенѥ; **вѣшалы.**

***Ске́мле,** *с. ср.* и **ске́млꙗ,** *с. ж. Т.* Столъ на крака безъ грьбъ за сѣданѥ на него или за турꙗнѥ нѣчто възъ него; скоменчѧ; **скаме́йка, стулъ, табуре́тка.** *Сѣдни на скемле-то.*

Заспала е малка мома
Във градинѫ подъ трендафелъ,
При главѫ й садефъ скемле,
На скемле-то билюръ бардакъ,
Въвъ бардака шекеръ шербетъ,
Въвъ шербета топъ каранфилъ. *Пѣс.*

Ске́мленце, *ум. ср.* отъ **ске́мле.** Скоменчѧ.

Ске́паръ, *с. м.* 1) Тесла. 2) *Скепари,* сѣчива, халꙗтъ.

***Скили́да,** *с. ж. Гр.* Скалуда, една чѧсть отъ чесновъ лукъ; чеснѧ, чесьнъ. *Три скилиды чесновъ лукъ.*

Скита́самь и **скита́ксамь,** *гл. свр.* отъ **скита́ксвамь.** —**санъій,** *прич. стр.*

***Скита́ксвамь** и **скита́свамь** (да **скита́ксамь**), *гл. д. Гр.* Забѣлѣжвамь, съглѧждамь, смотрꙗвамь, зрьвамь, съзирамь, сапикасвамь; **замѣча́ть.**

Скита́ксванѥ и **скита́сванѥ,** *с. ср.* отъ **скита́свамь.**

Склавъ, *с. м.* Робъ, плѣнникъ; **плѣнникъ.** *Два старца съ коршумъ удрихѫ, трима склавѥ зедохѫ, село-то изгорихѫ.*

Складѫ, **ешь,** **скла́дохъ,** **склалъ,** *гл. свр.* отъ **скла́ждамь.**

Скла́ждамь и **скла́двамь** (да **складѫ**), *гл. д.* 1) Струпвамь, натрупвамь, скупчꙗмь, начовалꙗмь, събирамь, навалꙗмь нѣчто на купъ; **нава́ливать.** *Складохмы снопѥ-то на крьстци.* 2) Кладѫ, наклаждамь, подклаждамь, развъждамь, завалꙗмь, навалꙗмь огънь; **разводи́ть, раскла́дывать ого́нь.** *Когато не склаждашь, не гори огнь-тъ.* 3) Насичꙗмь нѣчто отъ клады-ты. —**мсѧ,** *гл. стр.* Бывамь складенъ по знаменованѥ то на глагола.

Богомчо пыта бащѫ си:
Тейно-ле, тейно Аврамчо,
Что остришь, точишь ножёвы,
Что склаждашь дрьва суровы. *Пѣс.*

Скла́жданѥ и **скла́дванѥ,** *с. ср.* отъ **скла́ждамь.**

Скла́нꙗмь (да **склонѭ**), *гл. ср.* Склонꙗвамь.

Скла́нꙗнѥ, *с. ср.* отъ **скла́нꙗмь.** Склонꙗванѥ.

Скла́памь, *гл. ср. свр. Кога ручꙗшь, ако ти падне прьвный-тъ, или вторый-тъ залъкъ отъ уста, ке склапа нѣкой свой отъ гурбетъ.*

Склапа́чь, *с. м.* Двѣ извиты дрьвета на устѥ-то на колыбѫ, на зимникъ вмѣсто праговы-ты на врата.

Склапъ, *с. м.* Влъна, далга, талазъ край брѣгъ; **бу́рунъ;** в. **слапъ.**

Скла́пꙗмь (да **скло́пѭ**), *гл. д.* Склопꙗмь, склопвамь.

Скла́пꙗнѥ, *с. ср.* отъ **скла́пꙗмь.** Склопꙗнѥ, склопванѥ.

Скле́пвамь и **скле́пнувамь** (да **скле́пнѫ**), *гл. ср.* Мигамь съ клепачи-ты, съ очи-ты.

Скле́пвамь и **скле́пꙗмь** (да **скле́пѫ**), *гл. д.* Направꙗмь, нагласꙗвамь, натъкмꙗвамь, утъкмꙗвамь, нарѧждамь, нагаждамь, наснобꙗвамь; **ла́дить, клеи́ть, нала́живать, обла́живать, обдѣлывать, устра́ивать.** —**мсѧ,** *гл. стр.* Бывамь склепанъ.

Скле́пванѥ и **скле́пнуванѥ,** *с. ср.* отъ **скле́пвамь.**

Скле́пванѥ и **скле́пꙗнѥ,** *с. ср.* отъ **скле́пвамь** и **скле́пꙗмь.**

Скле́пнѫ, **ешь,—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **скле́пвамь** и **скле́пнувамь.**

Скле́пѫ, **ешь,—палъ,** *гл. свр.* отъ **скле́пвамь.** —**панъій,** *прич стр.*

Скличь-вѣ́ждꙑ. Съ кличь вѣжды, съ ключь вѣжды, сключены вѣжды, които сѫ скачены надъ носа; **сходя́щіяся бро́ви.**

Скло́бець, *с. м.* Сѫдъ склопци.

Скло́вѥ, *с. м. мн.* Въ пѣсень: *Не врьлꙗй склове прѣзъ рамо.*

Скло́нный, —**ньнъ** и —**ненъ,** **нна,** **нно,** *пр.* Что склани, склонꙗва да стане нѣчто;

съгласнъій; **скло́нный, согласный.** *Ако си склонънъ, льсно че ся погодимы.*

Склонъ, *с. м.* 1) Нанадолнище, стрьвнина; **склонъ.** 2) Кога нѣкой склания, склонява да направи нѣчто; склоняние, съгласие.

Склонѭ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **склоня́вамь** и **скла́нямь. —ненъій,** *прич. стр.*

Склоня́вамь (да склонѭ́), *гл. д.* 1) Навождамь, свождамь, наклонявамь, прѣклонявамь, прѣвивамь; **склоня́ть, преклоня́ть.** 2) *гл. ср.* Климамь, падамь, слизамь, намирамся; **склоня́ться, нисходи́ть.** *Слонце склонило на ручёкъ.* 3) *гл. ср.* Склянямь, прѣклонявамся, пристанямь, прѣдумвамся, съглашямся; **склоня́ться, преклоня́ться.** *Богданъ склонилъ да иде съ тѣхъ. Тѣ не склонили да му ѭ даджть.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Навождамся, прѣвивамся, клянямся, прѣклянямся, прѣклонявамся, наклонявамся; **преклоня́ться.** 2) Склонявамь въ 3-то знам 3) *гл. стр.* Бъівамь склоненъ.

Склоня́вание, *с. ср.* отъ **склоня́вамь** и **склоня́вамся.** Скланяние.

Скло́пвамь и **скло́пямь (да скло́пѭ),** *гл. д.* Склопявамь.

Склопе́но блю́до. Единъ обряденъ хлѣбъ на помянъ мрьтъвци.

Скло́пе́ць, пци́, *с. м.* 1) Сжджъ гаванкъі, гаванци, заклупкъі, застругъ, застрьгъ, захлупци, лигодавино, паница, пахлупци, похлупци, склобець, склюпець; **ста́вецъ, ста́вень.** 2) Сжджъ дрьвяна паница. 3) Болесть по малкъі-тъі дѣца, отъ коѭто имъ ся схващать, склопять челюсти-тъі или нѣкои другъі ставовъі. *Баба-та турия въ уста-та на дѣтя-то палеца си и го изважда изъ корьіто то, за да не лови дѣтя-то склопци.*

Скло́пѭ, и́шь,—пи́лъ, *гл. свр.* отъ **скло́пвамь** и **склопя́вамь. —пенъій,** *прич. стр.*

Склопя́вамь (да склопѭ́), *гл. д.* Склапямь, склопвамь, склопямь: 1) Сбирамь, събирамь, съединявамь, ставямь; **соединя́ть.** 2) Турямь на нѣчто захлупкж; заклапямь, заклопявамь, захлупвамь; **накрыва́ть кры́шкою.** 3) За очи, за клепачи: затварямь; **смыка́ть.** *Не склопихъ цѣлж нощь очи,* не сьмь заспалъ; **всю ночь глазъ не сомкну́лъ.** *Склопи очи и починж. Не щж лѣгнж́, не щж заспа́, доръ не склопѭ вльнж съ вльнж?* 4) Докарвамь нѣчто камъ края, приближява, наближява да го свршьшж; наврьшямь, привршьшямь, свршьшямь, приключямь, сключямь. *Склопилъ годинж-тж. Още не е склопилъ годинж-тж,* не е годинясалъ. **—мся,** 1) *гл. вз.* Схващамъіся, счепкамъіся, прѣгрьщамъіся съ нѣкого да ся боримъ; сграбчвамся, сграбвамся, скопчямся, вкопчямся; **схва́тываться, вцѣпля́ться, сцѣпля́ться.**

> Па сж ся съ Стоянъ склопили,
> Та сж ся били, борили,
> А Милица стои, та гляда,
> Никому не си ми помага. *Пѣс.*

Двама-та ся склопихж, очи-тъі щжть си извадять. 2) *гл. стр.* Бъівамь склопенъ по знаменование-то на глагола.

Склопя́вание, *с. ср.* отъ **склопя́вамь.** Склапяние, склопвание.

Скло́пямь (да скло́пѭ), *гл. д.* Склопявамь, склапямь, склопвамь.

Скло́цамь, *гл. свр.* отъ **скло́цвамь.** Да скльцамь.

Скло́цвамь и **скло́цувамь (да скло́цамь),** *гл. д.* Скльцвамь.

Склу́пца, *с. ж.* Справа да ся лови нѣчто въ неѭ; клопка, клѣтка, клюса, капанъ, ловка, примка, курцохватъ, стжпица, хватъ; **капка́нъ, пасть, кляпцы́, лову́шка.** *За едно зрьно пченицж врабчя то ся хваща въ склупцж-тж.*

Склѣ́цамь, *гл. свр.* отъ **склѣ́цвамь.** Да счюкамь. **—цанъій,** *прич. стр.*

Склѣ́цвамь и **склѣ́цувамь (да склѣ́цамь),** *гл. д.* Направямь нѣчто на ситнъі кжсчета; склоцвамь, счюквамь, сдробявамь, кайдисвамь; **кромса́ть, кроши́ть. —мся,** *гл. стр.* Бъівамь скльцанъ.

Склѣ́цвание и **склѣ́цувание,** *с. ср.* отъ **склѣ́цвамь.** Склоцвание.

Склѣ́чвамь и **склѣ́чямь (да склѣ́чѭ),** *гл. д.* Извивамь, измѣствамь члѣнъ, ставъ на тѣло-то; и кльчвамь, извѣхвамь, навѣхвамь, измѣтамь, уливамь; **свихивать, повиха́ть, выви́хивать, вывиха́ть.** *Скльчи си вратъ-тъ.* **—мся,** *гл. стр.* Бъівамь скльченъ.

Склѣ́чвание и **склѣ́чяние,** *с. ср.* отъ **склѣ́чвамь.**

Склѣ́чѭ, ишь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **склѣ́чвамь. —ченъій,** *прич. стр.*

Склѣ́щвамь и **склѣ́щувамь (да склѣ́щж),** *гл д.* Притискамь двѣ нѣчта едно до друго някж-тж. **—мся,** *гл. вз* За кучета и другъі нѣкои животнъі: ставятся мжжско съ женско и ся съединявать; **вяза́ться съ са́мкою (о соба́кахъ).** *Кучета-та, пеперудъі-тъі сж ся склѣщилъі.*

Склѣ́щвание и **склѣ́щувание,** *с. ср.* отъ **склѣ́щвамся.**

Склѣ́щж, ишь,—щи́лъ, *гл. свр.* отъ **склѣ́щвамь. —щенъій,** *прич. стр.* *Склѣще-*

нъ овощие, срастнжлъıся наедно, клѣщакъ; **двойчáтка.**

Склю́пець, *с. м.* Склопець.

Склю́чвамь и склю́чıамь (да склю́чж), *гл. д.* Докарвамь нѣчто камъ краıа, приближıава, наближıава да го сврьшж; наврьшıамь, привршıамь сврьшıамь склопıавамь, приключıамь. *Още не е сключилъ годинж тж*, още не е изкаралъ, не сторилъ.

> Катъ ся на лѣво разврьтѣ,
> Додѣ ся склучи на дѣсно,
> Салъ кехаıа-та останж. *Пѣс.*

Склю́чванıе и склю́чıанıе, *с. ср.* отъ **склю́чвамь.**

Склю́чж, ишь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **склю́чвамь. —ченъıй,** *прич. стр.*

Скоба, *с. ж.* 1) Желѣзна пржтчица съ остръı и завитъı на еднж странж краища за стяганıе дрьвянъı нѣчта; **скобá.** *Каквато скоба, таквасъ и сглоба.* 2) Прѣскокнжто, нехванжто рядовно отъ вжтъка мѣсто отъ основж-тж на тъкань; прѣскакулка.

Ско́балъ, *с. м.* Една ръıба въ Охридско-то езеро.

Скобаръ, *с. м.* Скобьръ: 1) Ръıба *Squalius cephalus,* скоберъ, бѣлевица, рѣченъ кефалъ, клѣнъ. 2) Ръıба *Chondrostoma nasus.*

Скобель, *с. м.* Дрьводѣлско сѣчиво; роганъ, роканъ, обѣржчка, стругъ; **ско́бель.**

Скоберъ, *с. м.* Ръıба скобаръ въ 1-то знаменованıе.

Скобица и скобичка, *ум. ж.* отъ **скоба.**

Ско́бустъ, *с. м.* Една ръıба въ Охридско-то езеро.

Ско́бьръ, *с. м.* Ръıба скобаръ и въ двѣ-тъı знаменованııа.

Скова́вамь (да сковж), *гл. д.* 1) Съ кованıе направıамь, изработвамь нѣчто, отсичıамь отъ металъ; изковавамь; **выко́бывать, ско́вывать, выбива́ть.** *Ке й сковемь златнъı пафтъı.*

> И дойце святъıй Илиıа,
> Си скова колж огнянж,
> Си спрягнж кони четъıре,
> Четъıре кони крълатнъı,
> Та си отиде на небо. *Пѣс.*

2) Направıамь нѣчто набръзо и какъ да е. 3) Направıамь нѣчто да замрьзне, да ся вдрьви; вковавамь, вцѣпвамь; **приводи́ть въ оцѣпенѣнiе.** *Студъ-тъ скова земжтж*, замрази ıж, стягнж ıж. 4) Направıамь наряждамь, скроıавамь, измайсторıавамь, изкокавамь; **устра́ивать.** *Сковахъ му еднж лъжж.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Отъ студъ, отъ страхъ или отъ друго нѣчто ставамь твьрдъ, неподвиженъ; вковавамся, вдрьвıавамся, вцѣпвамся, сдрьвıавамся, скаменıавамся; **цѣпенѣть, столбенѣть.** *Скова ми ся языкъ тъ, та не можıахъ думж да продумамь* 2) *гл. стр.* Бıвамь скованъ.

Скова́ванıе, *с. ср.* отъ **скова́вамь и скова́вамся.**

Ско́вранець, *с. м.* Птица *Sturnus vulgaris,* скворець, сковранець, сколовранець, скорець, скоровранець, ковранець; **скворе́цъ.**

Ско́вранъ, *с. м.* Птица *Turdus Merula,* врагово пиля, дроздъ, дрозенъ, дзворець, зворець, кйосавець, кйосъ, косакъ, косарець, косарь, косеръ, косъ, сколовранець, черна кокошка, чернокосъ; **дроздъ чёрный.**

Сковж́, е́шь,—ва́лъ, *гл. свр.* отъ **скова́вамь. —ва́нъıй,** *прич. стр.*

Ско́йка, *с. ж.* Животина *Mytilus edulis* сколка, жıаба, мида, хаджийка, шевада; **раку́шка (слизнякъ).**

Скокалıж́, ишь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **скокалıа́вамь. —ле́нъıй,** *прич. стр.*

Скокалıа́вамь (да скокалıж́), *гл. д* Направıамь нѣчто да стане тврьдо като кокалъ; вкокалıавамь, вдрьвıавамь, сдрьвıавамь; **костени́ть. —мся,** *гл възвр.* и *стр* Ставамь като кокалъ коравъ; вкокалıавамся, вдрьвıавамся, сдрьвıавамся; **костенѣть, окостенѣва́ть.** *Да тя скокали Господь!*

Скокалıа́ванıе, *с. ср.* отъ **скокалıа́вамь и скокалıа́вамся.**

Ско́камь, *гл. д.* Скокощж, гъдичкамь, гъдьличкамь.

Ско́канıе, *с. ср* отъ **ско́камь.** Скокощенıе, гъдичканıе.

Ско́квамь, *гл. мн-кр.* отъ **ска́чıамь.**

Ско́квамь (да ско́кнж), *гл. ср.* Изъ единъ пжть, ненадѣйно ставамь на крака, изправıамся, врьгамся, хрипвамь; **вспря́дывать, вспры́гивать, вска́кивать.** *Скокнж като да го нѣчто ужили. — Жито-то скокнж*, покачися на цѣнж, вдигнжся.

Скокли́въıй, въ, ва, во, *пр.* Скоклистъıй. *Скокливо дѣтя, хоро.*

Ско́клистъıй, стъ, ста, сто, *пр.* Что скачıа, что ся врьши съ скачıанıе, скокливъıй. *Скоклиста игра, скоклисто хоро.*

Скокляшко́мь, скокляшкъıмь и скокляшкж́-тж, *нар.* Съ скачıанıе, скачıашкомь, скачıашкъıмь, скачıашкж-тж, скокномь; **вскачь, вскокъ, ско́комъ.**

Ско́кномь, *нар.* Скокляшкомь. *Кога момци, либя-ле, скокномь скокнжть.*

Ско́кнувамь, *гл. уч.* отъ **ско́кнж.**

Ско́кнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **ска́чıамь.**

Ско́комь, *нар.* Като скачıамь, съ скачıанıе, скокляшкомь.

Скокоти́шкамь, *гл. д.* Скокощж. **—мся,** *гл. възвр.* Скокощжся.

Скокотишкание, *с. ср.* отъ **скокотишкамь.** Скокощение.

Скокотливый, въ, ва, во, *пр.* Който ся скокоще, не може да трае да го скокощжть; **щекотливый.**

Скокотъ, *с. м.* Чювствование то отъ скокощение; гждьлъ; **щекотка. Скокотъ мя е,** не могж да траж да мя скокощжть, скокощжся, гждьлъ мя е; **мнѣ щекотно.**

Скокощение, *с. ср.* отъ **скокощж.** Гждичкание, скокание; **щекотанье.**

Скокощж, ешь,—щихъ, *гл. д.* Съ леко досягание нѣкого по снагж-тж правыж го да трѣпка и обыкновено да ся смѣе; скокамь, скокотишкамь, гждичкамь, гждьличкамь; **щекотать, щекотить. —щжся,** *гл. възвр.* Кога мя скокощжть, не могж да траж; скокотъ мя е; скокамся, скокатишкамся, гждичкамся, гждьличкамся; **быть щекотливымъ.**

Скокъ, *с. м* 1) Скачяние, хрипкание: скокъ, **прыжокъ.** 2) Мѣсто на рѣкж, дѣто водата скачю отъ высоко право надолу; водопадъ, водоскокъ, бучило, падало, плескало; **водопадъ, водоскатъ, падунъ, каскадъ.** 3) *Междум.* намѣсто *гл. скачюмь. И скокъ врьлися долу изъ прозореца.*

Соласамь, *гл. свр.* отъ **сколасвамь.** Да намѣрыж врѣмя, да пристигнж.

***Сколасвамь** и **сколасувамь** (да сколасамь), *гл. ср. Гр.* Намирамь врѣмя, пристигамь, фтасвамь, застигамь, поспѣвамь, поспивамь, прифтасвамь; **поспѣвать.** *Едва сколаса да побѣгне. Не сьмь сколасала въ кжщи да влѣзж да го наглядамь.*

Сколасвание и **сколасувание,** *с. ср.* отъ **сколасвамь.**

Сколка, *с. ж.* Животина скойка. *Сколкы-ты ловять по рѣкы-ты и блата-та.*

Сколовранець, *с. м.* Птица скворанъ. *И си веда за старосватъ сколоврaнецъ.*

Сколупа, *с. ж.* Нѣкакво зло, злочестие, бѣда, напасть, намѣтище, пакость, белиа; **бѣда, несгода, несгодье.**

Скома ракиа, в. **скума ракиа.**

Скоменчя, *ум. ср.* отъ **скоменъ.** Столчя, скемле; **скамейка, стуликъ.**

***Скаменъ,** *с. м. л. Scamnum,* столъ, скемлия; **стулъ, скамья.**

Скомина, *с. ж.* Изскрьбвание, оскрьбвание на зжбы-ты; оскомина, оскомени, оскомеци; **оскомина.** *Единъ юде яйце-то, другъ бере скоминж-тж. Младо грызе, а на дрьты скомина.*

Скондалець, *с. м. Стжпи на едны гряды, правены отъ Турци-ты на скондалець, и падня на колѣно.*

Скончиж, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **скончямь. —ченый,** *прич. стр.*

Скончямь и **скончявамь** (да скончиж), *гл. д.* Изкарвамь нѣкож работж докрай; свршвамь, доврьшвамь, изврьшвамь, отврьшюмь, доизкарвамь, прѣправямь, втасвамь, биттисвамь; **оканчивать, покончить, довершать, совершать, свершать, повершить, додѣлывать, отдѣлывать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Умирамь, излиза ми душиа-та, свршюмь; **умирать, отходить.** 2) *гл. стр.* Бывамь скончень.

Скончюние и **скончявание,** *с. ср.* отъ **скончямь.**

Скопакъ, *с. м.* Скопенъ конь, не атъ.

> Собрахж ся сто скопаци,
> Сто скопаци, сто атове. *Пѣс.*

Скопеный, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **скопиж.** *Скопенъ конь,* скопакъ. *Скопенъ пѣтелъ;* **каплунъ.**

Скопець, пци, *с. м.* Скопенъ чловѣкъ; аджминъ; **скопецъ, евнухъ, каженикъ.** *Азъ му кавамь, че сьмь скопецъ, той мя пыта, какво ти правять дѣца-та.*

Скопирничя, *с. ср.* Раст. *Ranunculus acris,* гороцвѣтъ, жябрьнякъ, жябунякъ, капикосъ, кръвавичя, кръви-носъ, качюнъ-трѣва, лютичя, лютница, непрьтъкъ, попова чяшка, слѣпи коса, струмишко цвѣтие, трясавичя; **лютикъ, преградъ, купало, соломонова печать, луговой ранункулъ, куриная слѣпота, чечина.**

Скопнж, ешь,—нжлъ, *гл. ср. свр.* Да си разтопиж, да ся стопиж; **растаять.**

> Да е грудка снѣжёвица,
> Отъ слънце ке скопнюше. *Пѣс.*

Скопосамь, *гл. свр.* отъ **скопосвамь. —саный,** *прич. стр.*

***Скопосвамь** и **скопосувамь** (да скопосамь), *гл. д. Гр.* Скалосвамь. *Не можяхмы да го скопосамы,* да го урядимъ, да го направимъ. **—мся,** *гл. възвр.* Уряждамся, наряждамся, стягамся. *Скопосвася да гладува.*

Скопосвание и **скопосувание,** *с. ср.* отъ **скопосвамь.**

Скопосникъ, *с. м.* Скопосенъ чловѣкъ.

Скопосница, *с. ж.* Скопосна жена, мома.

Скопосный, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Прибраный, урядный, прикжтаный, стягнжтый, разбраный.

***Скопосъ,** *с. м. Гр.* Рядъ, урядъ. *Ни на единъ скопосъ.*

Скопчиж, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **скопчямь. —ченый,** *прич. стр.*

Скопчямь (да скопчиж), *гл. д.* 1) Заврьзвамь, сбирамь, допирамь двѣ нѣчта, като да ся закопчюны. 2) Вкопчвамь, докопчвамь,

докопвамь, допипвамь, вчепквамь, хващамь, ловѭ, натискамь; **подцѣпля́ть, лови́ть, схва́тывать.** *Скопчихъ го натѣсно.* —**ися,** 1) *гл. възвр.* Улавямся за нѣчто и ся дрьжѭ якѫ-тѫ о него; вкопчямся, вчепквамся, докопвамся; **вцѣпля́ться.** 2) *гл. вз.* Схващамъся, счеквамъся, прѣгръщамъся съ нѣкого да ся боримъ; сграбвамся, сграбчвамся, склопявамся, вкопчвамся; **схва́тываться, сцѣпля́ться, вцѣпля́ться.** 3) *гл. стр.* Бывамь скопченъ.

Ско́пчяню, *с. ср.* отъ **ско́пчямь** и **ско́пчямся.**

Скопѭ́, и́шь,—пи́лъ, *гл свр.* отъ **скопя́вамь. —пе́нъій,** *прич. стр.*

Скопя́вамь (да скопѭ́), *гл. д.* 1) Изваждамь мѫдие-то на животно, да не може женско да зачева отъ него; прѣвивамь, подвивамь, прѣбивамь; **валу́шить, воло́шить, класть, холости́ть, охола́щивать, легчи́ть, скопи́ть.** *Скопявамь пѣтелъ;* **каплу́нить.** *Скопява кучета та,* стои безъ работѫ. *Ходилъ да скопява кучета-та,* ходилъ безъ работѫ. 2) За растение: кѫсамь сямято или нѣкои стрѫковы, за да врьже пó-голѣмы главы, да стане къчесто. *Селянкы-ты знаѭтъ да скопявать и лукъ, и краставици, и шибой и др.* —**ися,** *гл. стр.* Бывамь скопенъ.

Скопя́ваню, *с. ср.* отъ **скопя́вамь.**

Скорбѭ́, и́шь,—би́лъ, *гл. ср.* Скръбѭ.

Ско́рвамь и ско́рнувамь (да ско́рнѫ), *гл. д.* Скоривамь, скорвямь, сбуждамь, събуждамь, вдигамь отъ сънъ, разбуждамь, пробуждамь; **разбужда́ть, разбу́живать.**

> Отъ жялости тая не ми скорнѫ,
> Не скорнѫ Святаго Георгия. *Пѣс.*

—**ися,** 1) *гл. възвр.* Ставамь отъ сънъ, прѣкѫсва ми ся спаню-то; скоривамся, скорвямся, сбуждамся, събуждамся, разбуждамся, пробуждамся, ставамь; **пробужда́ться, просыпа́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь скорнѫтъ.

Ско́рваню и ско́рнуваню, *с. ср.* отъ **ско́рвамь.**

Ско́рвѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **ско́рвямь.** Да скорнѫ.

Ско́рвямь (да ско́рвѭ), *гл. д.* Скорвамь, скоривамь.

Ско́ренъ, рни, *с. м.* Обущю высоко до-подъ колѣнѣ-ты; ботуши, бътуши, чизмы; **сапо́гъ.** *Купи си едно рало скорны. Былъ обуенъ со едны скорны до колѣна. Не мамися, моме, за жлъты скорны. Сисити юнаци со скорны, моето ѕаро съ опинци. Слѣчи ми го ты дѣсный въ скоренъ. Харамия и съ скорны да шета изъ чаршиѭ, пакъ никой честь не му дава.*

Ско́рецъ, *с. м.* 1) Птица скворецъ. 2) Направа на водяницѫ като жлѣбъ, окачена на кошя и клатена отъ крьчеталкѫ-тѫ; гѫска. *Отъ кошя мливо-то пада въ скореца, а отъ тамъ въ устю-то на горнюка.*

Скори́вамь, *гл. д.* Скорвамь, сбуждамь, събуждамь. *То мощнѣ рано ке станвить и мене ке ме скоривать.*

Скори́я, *с. ж. Ходяхъ вечеръ срѣщѫ праздникъ на дюкяна, когато момчета-та чякахѫ скориѭ.*

Ско́ричко, *нар. смякч.* отъ **ско́ро.** Бързичко.

Ско́рнувамь, *гл. уч.* отъ **ско́рнѫ.**

Ско́рнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ско́рвамь. —нѫтъій,** *прич. стр.*

Ско́ро, *нар.* 1) Бързо, бръже, бръго, срьдчено, чеврьсто; **ско́ро, бы́стро, пры́тко, поспѣ́шно, на́скоро.** *Врьви, работи скоро.* 2) Веднѫга, изведнѫжь, тояси чясъ, завчясъ, тутакси; **сейча́съ, немéдленно, ми́гомъ, ма́хомъ, ду́хомъ, ра́зомъ, кру́то, вкру́тѣ.** *Скоро да идешь да го выкашь. Скоро да ми дадешь пары ты! Изкара го на пазаръ и скоро-скоро ся разпродаде.* 3) Съ бързинѫ, бързо, бързяшкомь, набързо; **съ поспѣ́шностью, на́скоро, на спѣхъ, на ско́рую ру́ку, кру́то, вкру́тѣ, опроме́тчиво.** *Работено е много скоро, та не е хубаво.* 4) Не прѣди много врѣмя, неодавна, прѣди малко; **неда́вно.** *Скоро ли си дошьлъ?—Скоро, нѣма единъ чясъ. Не сьмь го виждалъ скоро.* 5) Не слѣдъ много врѣмя, слѣдъ малко, наскоро; **не по́здно.** *Скоро щемъ останемъ и безъ хлѣбъ. Скоро слѣдъ това той ся поминѫ.—Хайде пó-скоро;* **ну! повёртывайся.** *Кой пó-скоро,* показва надварюню, кой пó-напрѣдъ; **на перехва́тъ, наподхва́ть, въ перего́нку.** *Много скоро, трьдѣ скоро,* трьдѣ бързо; **ско́ро на́скоро.** — *До́скоро,* до-прѣди малко врѣмя, неодавна; **неда́вно, незадо́лго.** *До скоро бяше тука.—Наскоро,* в. **на́скоро.** — *Отскоро,* отъ прѣди малко, неотодавна; **неда́вно.** — *Скоро да идешь: да сѣкашь, че отивашь, а ты да ся врьщашь. Скоро слагай, че отъ сватбѫ идѫ. Скоро баби девятыни. Невидѣно лице скоро ся забравя.*

Скорòвра́нецъ, *с. м.* Птица сковранецъ, скворецъ.

Скорозрѣ́йка, *с. ж.* Ябълка, слива, что узрѣва рано; **скороспѣ́лка.**

> На рѫкѫ носи алтѫнъ кошничкѫ,
> У-въ кошничкѫ-тѫ до три ıаблъкы,
> До три ıаблъкы, три скорозрѣйкы. *Пѣс.*

Скорозрѣлецъ, *с. ж.* Овцие, плодъ, что зрѣе рано: **скороспѣлка.** *Посѣй бѣлж бѣлищ и това просо скорозрѣлецъ.*

Скоромѫженъый, нъ, на, но, *пр.* Коюто скоро ся е омѫжила; младоженка. *Не харесалъ ни момж, ни скоромѫженж.*

Скорорóдичь, *с. м.* Едно растение; сварено пиѭтъ го труднъı женъı, кога наврѣменять, за да родять лесно.

Скóрость, *с. ж.* Бръзина, бръзота, бръзотиıа, бръзость; **скóрость, быстротá, бóрзость, поспѣшность, торопли́вость, провóрность.**

Скоротéчиа, *с. м* Пратеникъ бръзъ нѣйдѣ за нѣчто; улакъ; **скоротéча, скоротéчецъ, скороходъ, гонéцъ.**

Скорохвáтъ, *с. м. Ножчя скорохватъ,* ножчя, что ся носи вязано за поıасъ.

Скóрошний, —шьнь и—шенъ, шнıа, шне, *пр.* 1) Что става скоро; скоръıй, бръзъıй; **скóрый, бы́стрый.** 2) Что не е отъ одавна, что е отъ скоро; неотдавнашний; **недáвный.**

***Скóрпиıа,** *с. ж.* 1) Животина *Scorpio,* скрапльа, скрокъ, скръпльанъ, чрапиıа, чрапльа, акрапъ; **скорпióнъ.** 2) Насѣкомо скрипа.

Скóррýшıа, *с. ж.* Раст. *Sorbus aucuparia* и неговъıй плодъ; брѣкъıнıа, възкрушıа, калина, мяко дрьво, оскорушıа, оскрушıа, офика, самодивско дрьво, смрьдливо дрьво, смрьдлика; **ряби́на.**

Скóрчё, *с. м.* Който все бръза, а пакъ ничто му не спори.

Скóрчıавъıй, въ, ıа, во, *пр* Въ пѣсень:

Втасала рѣка Иордана,
Занесла дрьва скорчıавъı,
На дрьва цвѣтıе петровно.

Скóръıй, ръ, ра, ро, *пр.* Что е правенъ съ бръзание; бръзъıй; **сдѣланый съ поспѣшностью.** *Скоро-то ходенıе не ся дродължıава за много.*

Скорıáсамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся облѣкѫ набръзо.

Скосѫ́, и́шь,—си́лъ, *гл. свр.* отъ **скосıáвамь.** —**сéпъıй,** *прич. стр.*

Скосıáвамь (да скосѫ́), *гл. д.* 1) Сıадамь, скльцвамь нѣчто съ зѫбъı, прѣıадамь го, та го направıамь на ситно *Молци скосили пряждж-тж* 2) Рѣжѫ нѣкого съ думъı като съ ножь; прѣкосıавамь, ıадосвамь. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Много мя е ıадъ за нѣчто, ıадосвамся, пукамся, излизамь си изъ кожѫ-тѫ. *Скосихся да му казвамь.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь скосенъ.

Скосıáвание, *с. ср.* отъ **скосıáвамь и скосıáвамся.**

Скотовѣдецъ, *с. м.* Който ся занимава съ скотовъдство; домазлѫкчиıа; **скотовóдецъ, скотовóдъ.**

Скотовѣдство, *с. ср* Гляданіе и развъждание домашнъı животнъı, овця, добъıтъкъ; **скотовóдство.**

Скóтскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **скотъ** Добъıтьшкъıй: **скóтскiй.** —**скъı,** *нар.* Като скотъ, като скотовъı-тъı; **скóтски.**

Скóтство, *с. ср.* Качество, навъıкъ, что уприличва чловѣка на скотъ; **скóтство.** *Това е скотство.*

Скотъ, тове, *с. м.* Добъıчя, добъıтъкъ, животно; **скотъ.** *Ако чловѣкъ-тъ еть въ снагѫ-тѫ како скотъ, ама въ душѫ-тѫ еть како Богъ.*

Скотıáсамь, *гл. свр.* отъ **скотıáсвамь.**

Скотıáсвамь и скотıáсувамь (да скотıáсамь), *гл. ср.* Ставамь като скотъ.

Скотıáсвание и скотıáсувание, *с. ср.* отъ **скотıáсвамь.**

Скофи́ца, *с. ж.* Поличка въ кıоше.

***Скофıá,** *с. ж. Гр.* Нѣкаква шıапка, плетенъ фесъ.

Скóчецъ, *ум. м.* Малъкъ скокъ.

Скочинёмь, *нар.* Срѣщася въ колядарскѫ благословиıѫ: *Овжѫ колачинж, коıа го сѣıала, она ся смѣıала, коıа го мѣсила, она ся подносила, като лисицж хътринёмь, като вълкъ-тъ скочинёмь.*

Скóчнѫ, ишь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **скачıамь и скóчıамь.**

Скóчıамь (да скóчнѫ), *гл. ср.* Скачıамь.

Скочıанıáсамь (да ся), *гл. свр.* отъ **скочıанıáсвамся.**

Скочıанıáсвамся (да ся скочıанıасамь), *гл. възвр* Ставамъ коравъ като кочıанъ; вдрьвıавамся, сдрьвıавамся, вцѣпıавамся, вцѣльıавамся, скаменıавамся. *Да му ся скочıанıасать рѫцѣ-тъı! Скоченился, да ся не скочени.*

Скочıанıáсвание, *с. ср.* отъ **скочıанıáсвамся.**

Скрай, *нар.* Край. *Отъ скраıа,* отъ краıа. *Тѣрайте стадо отъ скраıа. Не си отъ мене пó-скраıа.* В. **скрáıа.**

Скрамолѭ́, и́шь,—ли́лъ, отъ **скрамолıáвамь.** —**лéнъıй,** *прич. стр.*

Скрамолıáвамь (да скрамолѭ́), *гл д.* Свадамь, скарвамь.

Скрамолıáвание, *с. ср.* отъ **скрамолıáвамь.** Сваждание, скарвание.

Скрáпльа, *с. ж.* Животина скорпиıа.

Скрáпѭ, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **скрапıáвамь.** —**пенъıй,** *прич. стр.*

Скрапıáвамь и **скрапвамь (да скрáпѭ),** *гл. д.* Правѭ нѣчто пó-крапо, пó кѫсо; скѫсıавамь, скратıавамь: **коротúть, сокращáть, убавлáть, коротáть.** —**мся,** *гл.*

възвр. и *стр.* Ставамь пó-крапъ, пó-кѫсъ, бывамь скрапенъ; скѫсюваамся, скратюваамся; **сокращáться.** *Скрапили му ся дни-ти,* скѫсили му ся дни-ти, умрѣлъ.

Скрапіáванѥ, *с. ср.* отъ **скрапіáвамь.** Скѫсюванѥ.

Скрáставѭ (да ся), ишь,—вился, *гл. свр.* отъ **скрáставюваамся.**

Скрáставюамся (да ся **скрáставѭ**), *гл. възвр.* Ставамь креставъ, добывамь крастѫ; окраставѣвамь; **корóстевѣть, корóстѣть, шелудѝвѣть.** *Въ това врѣмя измекюаръ-тъ бяше ся хватилъ отъ нозѣ и рѫцѣ, а обѣсеникъ-тъ бяше ся скраставилъ.*

Скрáставюванѥ, *с. ср.* отъ **скрáставюамся.** Окраставѣванѥ.

Скратѫ́, и́шь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **скратіáвамь. —тéнъій,** *прич. стр.*

Скратіáвамь (да **скратѫ́**), *гл. д.* Скращамь: 1) Свръшвамь; **окáнчивать.** 2) Скрапюамь. *Скрати му живота,* свръши му, прѣкѫснѫ му живота. **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Скрапюамся.

Скратіáванѥ, *с. ср.* отъ **скратіáвамь** и **скратіáвамся.**

Скрáю, *нар.* Далече, далечь, надалечь; **далекó, вдалѝ.** *Скраю е още,* далече е. *Болестьта, лоше-то да е скраю отъ насъ.*

Скрéба, *с. ж.* Раст. скребръ.

Скребръ и **скрéбъръ,** *с. м.* Раст. *Clematis Vitalba,* скреба, бѣла лоза, витва, павитъ, паветъ, повитъ, повой, повѣй, совлѣкъ; **ломонóсъ.**

Скрéбърянъій, нъ, на, но, *пр.* отъ **скрéбъръ.**

Скрéжецъ, *с. м.* 1) *ум.* отъ **скрежь.** 2) Насѣкомо *Cicada orni,* жеже-пече, жьтварь, жьтварчя, жюжеръ, жюжелъ, жюжя, жюжюлъ, кречь, кречюкъ, скрежь, скрьжь, цръкалецъ, црьцорецъ; **травянáя кобы́лка, кузнéчикъ.**

Скрежь, *с. м.* 1) Замрьзнала роса по дрьвю-та, стѣнъі-тъі и другадѣ прѣзъ влажнъі зимнъі дни; иней, иню, крьчь, синюкъ, шюшлекъ; **и́ней, и́зморозь.** *Заврьнѫло снѣгъ, покрыло скрежь,* казвать за забогатѣлъ и забравилъ приятели тъі си. 2) Много тьнка кора ледъ на водѫ. *Хващамь скрежь,* покрывамся съ иней, скрежюамся; **и́ндивѣть.** 3) Насѣкомо скрежецъ въ 2-то знаменованѥ.

Скрежѭ́ (да ся), и́шь, — **жи́лся,** *гл. свр.* отъ **скрежіáвамся.**

Скрежіáвамся (да ся **скрежѭ́**), *гл. об.* Покрывамся съ скрежь, хващамь скрежь; **и́ндивѣть.** *Вода-та се е скрежила.*

Скрептѣ́нѥ, *с. ср.* отъ **скрептѫ́.** Скрьцанѥ, скрибуцанѥ.

Скрептѫ́, и́шъ, — **тѣ́лъ,** *гл. ср.* Скрьцамь, скрибуцамь, скрипуцамь.

Скрибу́цамь (да **скрибу́цнѫ**), *гл. ср.* Скрипуцамь, скрептѫ, скрьцамь. *Перо-то скрибуца, като пишемъ. Врата-та скрибуцать.*

Скрибу́цанѥ, *с. ср.* отъ **скрибу́цамь.** Скрипуцанѥ, скрьцанѥ.

Скрипá, *с ж.* Насѣкмо *Scolopendra,* крѫкаюкъ, попадию, попадийка, скрипецъ, скрипю, скорпию, союкъ, стонога, стоногалица, стоногалка, стоножецъ, стоножица, суюкъ, щипулка; **сороконóжка.**

Скрипáлецъ, лци, *с. м.* Скрипецъ, скрипци; **блокъ, вéкша.**

Скрипéцъ, пци, *с. м.* 1) Колелце съ жлѣбъ за врьвь, за вѫже да ся вдига, да ся тягли съ него нѣчто; скрькалци, макара; **блокъ, вéкша.** *Невѣста плато ткаеше, скрипци-ти ѣ пѣснъ пѣюхѫ.* 2) Насѣкомо скрипа.—*Стои на скрипецъ,* лесно може да ся поклати. — *Крьцка като скрипецъ Майсторъ хватѣ девять занаята знае: боринѫ цапи, катранъ вари, скрипци прави, трескъі бере . . .*

Скри́пи, *с. м. мн.* Особенъ урядъ, на кой то е прикрѣпена гривѫ-тѫ на дрьжкѫ-тѫ на млатъ у самоковъ.

Скри́пка, *с. ж.* Раст. *Smilax excelsa;* **родъ сарсапари́ли.**

Скри́пнувамь, *гл. уч.* отъ **скри́пнѫ.**

Скри́пнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **скрипѭ́.**

Скрипу́цамь, *гл. ср.* Скрибуцамь, скрептѫ, скрьцамь. *Дъскъі-тъі скрибуцать, като ходишь по тѣхъ. Да подмажемъ кола-та да не нъі скрипуцать.*

Скрипу́цанѥ, *с. ср.* отъ **скрипу́цамь.** Скрибуцанѥ, скрьцаню.

Скрипѣ́нѥ, *с. ср.* отъ **скрипѭ́.** Скрибуцанѥ, скрипуцанѥ, скрьцанѥ.

Скрипѭ́, и́шь,—пѣлъ (да **скри́пнѫ, скри́пнувамь**), *гл. ср.* 1) Отъ трьканѥ издавамь единъ пискливъ гласъ, издавамь гласъ скрьцъ, скрьцъ! скрептѫ, скрибуцамь, скрипуцамь, скрьцамь **скрипѣть.** *Скрипять като ненамазанѫ колѫ. Самаръ скрипи по планинѫ, нягo мое!* 2) Рѣжѫ нѣчто съ ножици; стрижѫ, скрьцамь; **чи́кать.**

Скрипю, *с. ж.* 1) Насѣкомо скрипа. 2) Насѣкомо *Scutigera coleopterata,* зьмскъій, запрьтъкъ, зьмина майка.

Скробъ, *с. м.* 1) Балгуръ, блъгуръ, булгуръ, коркутъ, юрма; **крупá пшени́чная.** 2) Една рѣдка кашю, коюто кусать съ лѫжици утринѫ; тръеница, трахана. 3) Варено брашно, тръци за топенѥ въ него пряждѫ за основѫ на тъкань, за лѣпенѥ

съ него нѣчто; керосиѭ, нишесте, нишище, чирешь, скробь; **крахма́лъ, крухма́лъ, скорби́ло.** *Да варимъ скробъ за пряждѫ-тѫ.*

Скро́бь, *с. ж.* Скробъ въ 3-то знаменование.

Скробнѫ, и́шь,—би́лъ (скробю́вамь), *гл. д.* Потопявамь, къснѫ пряждѫ, платно въ скробъ; керосвамь; **крахма́лить, крухма́лить, скорби́ть, накрахма́ливать.**

Скробювамь, *гл. мн-кр.* отъ **скробнѫ.**

Скро́бювъїй, въ, ва, во, *пр.* Что има скробъ, направенъїй съ скробъ; ростовъїй, нишестянъїй, чирешлиѭ; **крахма́льный, крухма́льный, скорби́льный.**

Скро́вище, *с. ср.* 1) Виръ, длъбоко мѣсто на рѣкѫ, дѣто ръїбъї-тъї прѣкарвать зимѫ-тѫ; виръ, топликъ, ято; **ято́вь, ято́вье.** 2) Скръївалище, дѣто змии-тъї сѫ сбирать по Сѣкновение за да зимувать тамъ; зимовище.

Скро́й, *с. м.* Начинъ-тъ, по който е скроена една дрѣха; кроежь, бичимъ; **покро́й, фасо́нъ.**

Скрокъ, *с. м.* Насѣкомо скорпиѭ въ 1-то знаменование.

Скро́мнъїй, мъ, ма, мо, *пр.* Мирнъїй, смиренъїй, прибранъїй; **скро́мный.**

> Елка джаленка, скрома невѣста,
> Ранила рано, рано сутрень-тѫ,
> Па ся омъїла и ся уплела. *Пѣс.*

Скротѫ́, и́шь,—ти́лъ, *гл. свр.* отъ **скротю́вамь.—те́нъїй,** *прич. стр.*

Скротю́вамь (да скротѫ́), *гл. д.* Направювамь да стане кротъкъ, миренъ; прикротювамь, укротювамь, умирювамь, смирювамь; **укроща́ть, смиря́ть, умиря́ть.** *Кога ся люти дѣтя на софрѫ-тѫ, да глядашь да го скротишь.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бъївамь скротенъ; прикротювамся, укротювамся, умирювамся, смирювамся; **укроща́ться, смиря́ться.**

Скротю́ванѥ, *с. ср.* отъ **скротю́вамь** и **скротю́вамся.**

Скроѭ́, и́шь, скрои́лъ, *гл. свр.* отъ **скрою́вамь. —рое́нъїй,** *прич. стр.*

Скрою́вамь и скро́йвамь (да скроѭ́), *гл. д.* 1) Съ рѣзанѥ изкарвамь отъ тъкань, отъ книгѫ, отъ кожѭ ивици, за да ушиѭ, за да направѭ отъ тѣхъ нѣчто; **скра́ивать.** *Купи ми кончя хранено и скрой ми рубѫ юнашкѫ.* 2) Намъїслювамь какъ да направѭ, да извръшѭ нѣчто; въ ума си, на ума си наглашювамь да направѭ нѣчто; **заду́мывать, обду́мывать, приду́мывать, рѣша́ть.** *Сбралися и скроили да идѫть всичкъї вкупъ.* **—мся,** *гл. стр.* Бъївамь скроенъ и въ двѣ-тъї знаменованиѭ.—*Харенъ кюлафъ му скроили,* нагласили, направили му нѣчто зло, нѣкаквѫ измамѫ. *Скрои-щѫ ту капѫ. Скроена му е работа-та. Както ся е скроила, така ще ся и износи.*

Скрою́ванѥ и скро́йванѥ, *с. ср.* отъ **скрою́вамь.**

Скрумъ, *с. м.* 1) Сгорѣна влъна или друго нѣчто, та станѫла на сгуръ, съ когото заскрумювать наранено; шкрумъ; **моксъ.** 2) Миризма отъ изгорѣлѫ влънѫ; сгуръ. *Замириса ми на скрумъ, да не се е запалило нѣчто.*

Скру́нъїй, нъ, на, но, *пр.* Назъванѥ за ракиѭ въ пѣсень; в. **скуна ракиѭ.**

> Герги на дюгенъ сѣдюше,
> Цръвено вино пиюше
> И скрумѫ жлътѫ ракиѭ,
> Съ мѣднѫ булгарѫ свирюше. *Пѣс.*

Скрумнѫ́, и́шь, — ми́лъ, *гл. д.* Запарвамь, посъїпвамь ранѫ съ скрумъ; шкрумѭ, заскрумювамь; **прикла́дывать моксъ.**

Скру́пець, пци, *с. м.* Скрухъць, скрушець. *Скрупець соль. Искашь ли да си иде нѣкой гость по́-скоро, тури му три скрупци соль въ обуща-та.*

Скру́хъць, хци́, *с. м.* Бучка соль, ядра соль; скрупець, скрушець, крухъ, крухъць, крушець, крусець, крустець, грухци.

Скру́шець, щци́, *с. м.* Скрухъць. *Въ хлѣба има скрушци.*

Скръбе́нѥ, *с. ср.* отъ **скръбнѫ.** Жяленѥ, тѫженѥ.

Скрѣ́бнъїй, —бьнъ и —бенъ, бна, бно, *пр.* 1) Който скръби за нѣчто, има нѣкаквѫ скръбь; жялнъїй, жяловитъїй, жяловнъїй, пажяленъїй, жиговитъїй, тѫжнъїй, тѫжевнъїй, печялнъїй, покрусанъїй, навѫсенъїй, угръїженъїй, увиленъїй, ухъїлнъїй, кахѫрнъїй; **печа́льный, ско́рбный, гру́стный, го́рестный, озабо́ченный.** *Скръбно сръдце яде, болно не яде.* 2) Что докарва скръбь, что е за скръбь; жялнъїй, жялостнъїй, жяловнъїй, горкъїй, тѫжнъїй; **печа́льный, жа́лостный, жа́лкій, плаче́вный, уны́вный, зауны́вный.** *Скръбнъї работъї.* **—бно,** *нар.* Жялно, жяловито, жяловно, тѫжно, печялно, ухъїлно, кахѫрно; **печа́льно, гру́стно, приско́рбно.**

Скръбь, *с. ж.* Душевно болѣнѥ за нѣчто; жялба, жялость, жяль, жигъ, печяль, тѫга, тягоба, кахѫръ; **скорбь, печа́ль, го́ре, го́ресть, грусть, кручи́на, туга́, тоска́.** *Имамь нѣкаквѫ скръбь,* нѣкаквѫ гръїжѭ, жялѭ; **горева́ть.** *По́-добрѣ сухъ хлѣбъ съ миръ, а не много ястиѭ съ скръбь.*

Скръбнѫ́, и́шь,—бѣ́лъ, *гл. ср.* Имамь нѣкаквѫ скръбь, намирамся въ скръбь за нѣчто; жялѣѭ, жялѭ, жигуѭ, печялѭся, тѫжѭ, тягувамь, горювамь; **скорбѣ́ть, пе-**

ча́литься, тужи́ть, горева́ть, грусти́ть, жалѣ́ть.

Скрѣзно́зѣ, *нар.* Съ скрьстенъı, съ крьстосанъı нозѣ, по Турскъı, крьстато, крѣзнозѣ. *Скрѣзнозѣ сѣдить;* **сидѣ́ть кала́чикомъ.**

Скрѣзъ, *нар.* Крѣзъ, крозъ, чрѣзъ, прѣзъ, прѣко, низъ; **сквозь, насквозь.**

Скрѣплюнъ, *с. м.* Насѣкомо скорпию въ 1-то знаменование.

Скрѣıва́лище, *с. ср.* Мѣсто скрѣıто въ кѫщѫ да не ся познава отвънъ и да не ся види входъ-тъ му, та да ся крѣıе тамъ едно друго; скрѣıшница, скутница; **потае́нный чула́нъ, тайни́къ, потайни́къ.** *Не могли да намѣрять скрѣıвалище-то.*

Скрѣ́ıвамь (да скрѣ́ıѭ), *гл. д.* 1) Турѭмь нѣчто нѣйдѣ, дѣто да не могѫть да го намѣрять, да не може да ся види; скѫтвамь, скутвамь; **скрыва́ть, пря́тать.** 2) Турѭмь нѣчто нѣйдѣ, дѣто да ся пази да не ся загуби; скѫтвамь, скутвамь, прикѫтвамь, укрѣıвамь, суправѭмь; **пря́тать.** *Скрѣıй го въ санджка.* 3) Прибирамь нѣчто нѣйдѣ, дѣто да ся пази да не ся повреди, да не ся изхаби, да не ся увехти; **пря́тать.** 4) Турѭмь нѣчто на странѫ да ся намира за нѣкой случай; спастрювамь, скѫтвамь, прибирамь; **пря́тать.** 5) Таѭ, потаѭмь, не казвамь нѣчто за да не стане извѣстно; **скрыва́ть, таи́ть.** *Всичко нѣма да ти каже, нѣчто ще скрѣıе.* 6) Држѫ нѣйдѣ хора, та гъı крѣıѫ; **скрыва́ть, таи́ть, дава́ть убѣ́жище. —мся,** 1) *гл. възвр.* Отивамь нѣйдѣ, дѣто да не могѫть да мя намѣрять, да не могѫ да ся видѫ, да мя не знаѭть на кое мѣсто сьмь; **скрыва́ться, пря́таться.** 2) *гл. стр.* Бъıвамь скрѣıтъ.—*Щѫ го скрѣıѭ въ издъненѫ-тѫ кошницѫ,* щѫ го изѭмь. — *Скрѣıлся като червиво кучя на сѣнкѫ (като плъхъ въ трѣıци като блъхѫ въ гащи).*

Скрѣ́ıванѥ, *с. ср.* отъ **скрѣ́ıвамь** и **скрѣ́ıвамся.**

Скрѣ́ıтнъıй,—тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* 1) Что не ся види, что не се знае; скрѣıтъıй, скрѣıшний, скутнъıй, потайнъıй, потулнъıй, **тайный, секре́тный.** *Скрѣıтно мѣсто.* 2) За члѣвѣкъ: който крѣıе мъıслитъı си, който ся таи, не казва, какво мъıсли, какво ще прави; скрѣıтъıй, скрѣıшний, вѫтрѣшний, тайнъıй, потайнъıй; **скры́тный.** *Скрѣıтна жена.* **—тно,** *нар.* Безъ да ся знае, безъ да ся чюе, безъ да ся види; скрѣıто, скрѣıтомь, скрѣıшемь, скрѣıшно, скрѣıшнѫ-тѫ, потулно, тайно, потайно, скутно, укутомь; **скры́тно, тайно, тайко́мъ, потае́нно.**

Скрѣ́ıтомь, *нар.* Безъ да ся знае, безъ да ся чюе, безъ да ся види; крѣıемь, крѣıшёмь, скрѣıтно, скрѣıто, скрѣıшёмь, скрѣıшно, скрѣıшнѫ-тѫ, потулно, тайно, потайно, скутно, скутомь; **скрытно, та́йно, тайко́мъ, потае́нно.**

Скрѣ́ıтъıй, тъ, та, то, 1) *прич. стр.* отъ **скрѣ́ıѭ,** 2) *пр.* Скрѣıтнъıй и въ двѣтѣ знаменованиıа. *Има шило и то скрѣıто.* 3) Что не може да ся сѣти, да ся види какво е, что е; потайнъıй, потаенъıй. **—то,** *нар.* Скрѣıтомь.

Скрѣ́ıшёма и скрѣıшёмь, *нар.* Скрѣıтомь. *Скрѣıшёма отъ мамѫ и отъ тате. Който ся жени скришёмь, за срамъ го ѭвно развождать. Който ся скрѣıшёмь жени, наıавѣ срамъ продава.*

Скрѣ́ıшний, —шьнь и —шенъ, шна, шно, *пр.* Скрѣıтнъıй, скрѣıтъıй. **—шно,** *нар.* Скрѣıтомь. *Земѭ-та скрѣıшно не држи. Скрѣıшно-то на мегданъ излѣва.*

Скрѣ́ıшница, *с. ж.* Скрѣıвалище.

Скрѣ́ıшнѫ-тѫ, *нар.* Скрѣıтомь. *Щѫ ти кажѫ нѣчто скрѣıшнѫ-тѫ.*

Скрѣ́ıѭ, ешь, скрылъ, *гл. свр.* отъ **скрѣ́ıвамь. —тъıй,** *прич. стр.*

Скрьдоко́пани, *с. м. мн.* Малко-то на жѭбѫ, доклѣ не му сѫ израсли още крака; врьтокопанець, главистица, главулѭкъ, главулѭкъ, главунѭкъ, главочь, егюпскъı (цигански) рѣıбъı, жѭбина, калугерици, копани, мраморци, мрьморци, пайвутка, палагунець, плъхуци, поповъı лъджичета, полуглавець, попадийка, пулёглавци; **голова́стикъ лягу́шечный.**

Скрьжь, *с. м.* Насѣкомо скрежець въ 2-то знаменование.

Скрѣжюавъıй, въ, ва, во, *пр.* Скѫпъıй, скѫпець, свидливъıй, скрьчявъıй, стисливъıй, стипца, джюмерка, тамахкюаръ; **скупо́й, скря́га, крѣпы́шъ, кащѣ́й.** *Единъ чловѣкъ билъ много богатъ, ама билъ пакъ и много скрьжюавъ: да можюаше хлѣбъ дома не бъı купилъ. Скрьжюавъıй дава еднѫ маслинкѫ за да земе мѣхъ масло. Лъжь и скрьжюавъ еднѫжь ся спогаждать на пазаръ.*

Скрѣкалци, *с. м. мн.* Скрипець въ 1-то знаменование.

Скрѣкамь, *гл. ср. свр.* Да закрькамь, да закрякамь изведнѫжь и много. *Пѣтелъ-тъ скрькалъ по кокошкъı тъı за да бѣгать да не гъı грабне лисица-та.*

Скрьнавъıй, въ, ва, во, *пр.* Който не може да ıаде всичко, който на ıаденѥ пробира, не ıаде като какво да е; млинавъıй, муханатъ; **бревгли́вый, бревгу́нъ, бревга́, гадли́вый.**

Скрьни́, *с. м. мн.* Срѣщася въ пѣсень:

Ѩ ти водицѫ потѣрахъ,
Да си разквасѫ уста-та;
Маръ ты си омы рѫкы-ты,
Та и рѫкы-ты, очи-ты,
Та ми подаде скрьны-ты! *Пѣс.*

Скрьнѭ, *ишь*,—**нилъ**, *гл. свр.* отъ **скрьнꙗвамъ**. —**ненъй**, *прич. стр.*

Скрьнѫ (да ся), **ешь**,—**нѫлся**, *гл. възвр. свр.* Да ся загубѭ (?).

Заглядалася Марию
У тыѫ пустѫ дунанмѫ;
Скрьнѫлося е царчя-то.
Царица-та ю говори:
Марие, царчя да найдешь,
Или ти рѫцѣ отрѣзвамь
И ти очи-ты изврьтамь! *Пѣс.*

Скрьнꙗвамь (да **скрьнѭ**), *гл. д.* Обрѣзвамь нѣкои отъ клоню-то на дрьво; окастрювамь, окрьнювамь, разчигарювамь, арашладисвамь; **обрѣзывать, подрѣзывать**. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь скрьненъ; окастрювамся, окрьнювамся, разчигарювамся, арашладисвамся; **обрѣзываться, подрѣзываться**.

Скрьнꙗванꙗ, *с. ср.* отъ **скрьнꙗвамь**. Окастрюванꙗ.

Скрѣпвамь и **скрѣпувамь** (да **скрѣпѭ**), *гл. д.* Отъ вехтъи дрѣхъи ушивамь нѣчто какъ да е; **перекрóпывать, скропáть**. *Скрьпихъ му едно елече.* —**мся**, *гл. възвр.* Свршвамся, доврьшвамся, загынвамь. *Скрьпился свѣтъ-тъ за него. Ако ся убие, не ще ся скрьпи свѣтъ-тъ за него.*

Скрѣпѭ, **ишь**,—**пилъ**, *гл. свр.* отъ **скрѣпвамь**. —**пенъй**, *прич. стр.*

Скрѣствамь и **скрѣстувамь** (да **скрѣстѫ**), *гл. д.* Направямь нѣчто на крьстъ, прѣпрѣчвамь нѣчто на крьстъ; скрьстосвамь; **склáдывать крéстомъ, скрещáть**. *Скрьстилъ рѫцѣ*, крьстосалъ рѫцѣ, сгрънѫлъ рѫцѣ, сѣди та чака наготово, нищо не работи; **сидѣть поджáвши рýки**.

Скрьстванꙗ и **скрѣстуванꙗ**, *с. ср.* отъ **скрѣствамь**.

Скрѣсти, *с. м. мн.* Излизанꙗ съ крьстовы и иконы вънъ отъ село, отъ градъ на молитвѫ Богу за дъждъ.

Скрьстóсамь, *гл. свр.* отъ **скрьстóсвамь**. Да скрьстѫ. —**санъй**, *прич. стр.*

Скрьстóсвамь и **скрьстóсувамь** (да **скрьстóсамь**), *гл. д.* Скрьствамь.

Скрѣстѫ, **ишь**,—**тилъ**, *гл. свр.* отъ **скрѣствамь**. —**степъй**, *прич. стр.*

Скрѣцамь (**скрѣцвамь**, да **скрѣцнѫ**, **скрѣцнувамь**), *гл. ср.* 1) Издавамь гласъ скрьць, скрьць! крьцамь, скрептѫ, скрибуцамь, скрипуцамь, скрипѭ; **скрипѣть**. *Врата-та скрьцать. Скрьцнѫ брава-та*; **звякнулъ замóкъ**. *Скрьцамь зѫбы (съ зѫбы)*; **скрежетáть**. 2) Рѣжѫ нѣчто съ ножици; крьцамь, скрипѭ, стрижѫ; **чикать**. *Скрьцнѫ съ ножици, та го прѣрѣза*. 3) Съ думы, съ гласъ изказвамь, че не съмь доволенъ отъ нѣчто; ропташ, ропщѫ; **роптáть**. *Тии нека скрьцать, ты си глядай работѫ. Не скрьцай де!* прѣдумайся, пристани, направи! *Скрьца като неподмазанъ клупъ*, брьбре, пъка, караси. — *Дѣто скрьца врата-та, прьстъ не турѭй. Комуто скрьцать постали-ти, пары не му давай. Намѣсто волове-ти да ревѫть, кола-та скрьцать. Намажи колела тъ, да не скрьцать кола-та. Скрьца като колело безъ катранъ (като врьбовъ клонъ). Не скрьцай като врьбовъ клинъ.*

Скрѣцанꙗ, *с. ср.* отъ **скрѣцамь**; **скрипѣнiе, скрежетáнiе**.

Скрѣцвамь, *гл. мн-кр.* отъ **скрѣцамь**.

Скрѣцнувамь, *гл. уч.* отъ **скрѣцнѫ**.

Скрѣцнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **скрѣцамь**.

Скрьць! *междом.* Гласъ-тъ, что ся чюва, кога нѣчто ся трька или стрьже; крьць! **скрипъ, скрéжетъ**. *Скрьць вратица, хопъ столица!*

Скрѣчювъй, **въ**, **ва**, **во**, *пр.* Скрьжювъй.

Скрѣшвамь и **скрѣшювамь** (да **скрѣшѭ**), *гл. д.* 1) Прѣкрьшвамь, прѣтрошювамь, прѣчюпвамь; **переламывать**. *Щешь скрьшишь прѫтчкѫ тѫ.* 1) Окрѫшвамь, строшювамь, счюпвамь; **сламывать, сламливать, разламывать**. *Ако чловѣкъ скрьши нѣчто у понедѣлникъ, всѫкѫ недѣлѭ ке крьшилъ. Како не си скрьши нѣкоѭ ногѫ на пѫтьтъ. Азъ направихъ царевата щерка да падне и да си скрьши и двѣ-ты нозѣ.* 3) Направямь нѣчто на кѫсовы; разчюпвамь, счюпвамь, начюпвамь, разкрьшвамь; **разламывать, раскрóшивать**. *По́-старъй-тъ скрьшва погачѫ тѫ. Ми скрьшила въшкѫ юловицѫ, обѣлила три казаны чорбѫ.* —**мся**, *гл. стр.* Бывамь скрьшенъ. — *Скрьшвамь нѣкому хатѫра*, развалювамь му хатѫра, не направямь, каквото той иска. *Снаха му не му скрьшила хатѫра.*

Скрѣшванꙗ и **скрѣшюванꙗ**, *с. ср.* отъ **скрѣшвамь**.

Скрѣшѭ, **ишь**,—**шилъ**, *гл. свр.* отъ **скрѣшвамь**. —**шенъй**, *прич. стр.* *Нѣма ни скрьшенѫ парѫ*, ни счюпенѫ, ни прѣбитѫ, нѣма ни парѫ, нѣма нищо; у **негó капóтъ въ кармáнѣ**.

Скрѣпѭ, **ишь**,—**пилъ**, *гл. свр.* отъ **скрѣпꙗвамь**. —**пенъй**, *прич. стр.*

Скрѣпꙗвамь (да **скрѣпѭ**), *гл. д.* Правѭ нѣчто да стане юко; заячювамь, затягамь, учеврьстювамь; **укрѣплять, вкрѣплять**,

скрѣплять. —мся, *гл. стр.* Бывамь скрѣпенъ.

Скрѣпіаванıе, *с. ср.* отъ **скрѣпіавамь.**

Скубакъ, *с. м.* Нѣчто скубано, съ скубанıе събрано. *Влъна скубакъ.*

Скубамь и скубıамь, скубж, ишь,—билъ, *гл. д.* 1) Съ дрьпинанıе, съ тягленıе изваждамь, изкарвамь нѣчто отъ корень; изскубвамь, изтръгвамь, корвамь, кубж, мъкнж, измъчıамь; **рвать, вырывать, дёргать, выдёргивать, теребить, отеребливать, щипать, вымыкать, корчевать.** *Скубать си брады-тѣ. Скубамь ленъ;* **брать, теребить ленъ.** 2) Съ измамж, по нечестенъ начинъ зимамь отъ нѣкого пары или друго нѣчто; обирамь, ограбвамь, оскубвамь; **обирать, лупить, отеребливать, обдирать, облупать, очищать, охолащивать.** *Намѣрилъ овцж да гж скуба.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* За влънж, за козинж: падамь, капıж, окапвамь, литамь; **лѣзть, вылѣзывать, слѣзать, спадать.** *Кожюхъ-тъ вве да ся скуба Козина-та ся скуба.* 2) *гл. стр.* Бывамь скубанъ. **—баный,** *прич. стр.* *Болѣ рыба дѣлена, негли брады скубаны.*

Скубанıе и скубıанıе, *с. ср.* отъ **скубамь и скубıамь.**

Скубаръ, *с. м.* Рыба скобарь.

Скубачь, *с. м.* Който скуба, обира нѣкого; **обирало.** *Скубаче много.*

Скуби-свекрѣвж. Така наричать злж, лошıж снахж. *Скуби свекрѣвж, раздѣли братıа.*

Скубıж, ишь,—билъ, *гл. д.* Скубамь. *Скуби ръдоквж-тж отъ корень.*

Скугурець, *с. м.* Срѣщася въ гатанкж за запаленъ памукъ на пжпъ: *на връхъ тъпанъ скугурець?*

Скугурчя, *ум. ср.* отъ **скугурець.**

Скудникъ, *с. м.* Скутникъ. *Цутъ беретъ во скудници. Когато на нѣкоıж труднж женж ся съпаше скудникъ-тъ самъ отъ себе, вѣрвать, че наскоро щıала да роди.*

Скудный, —денъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Скждный: 1) Който си нѣма нѣчто; оскждный, сиромахъ; **скудный, убогій.** *Тяжко кой е боленъ и скуденъ И ние знаемы добро-то, ама смы скудни у сребро-то. Идıаше му мжжа, оти не посѣıалъ и той да си има жито, ами да быде скуденъ.* 2) Който е лишенъ отъ нѣчто, та е жıаленъ, че го нѣма, и желае да го добые; жьдный, жьденый, страдный, петимный. *Кога отишълъ постникъ-тъ кай неж, вистинж бıаше гж нашьлъ скудна за единъ залъгъ хлѣбъ.* 2) Неплодородный, гладный, оскудный, оскждный; **голодный.** *Скудна година. Старити знаıжть, дали ке бждить година-та скудна.* **—дно,** *нар.* Оскждно, нѣмотно, сиромашкы; **скудно.**

Скудость, *с. ж.* Нѣманıе нѣчто, скждость, нѣмотиıа, сиромашиıа, оскудность; **скудность.** *Много го тщетили, и отъ това е во скудость.*

Скула, *с. ж.* Рана на тѣло-то, енза, язва, ıара; **рана.** *Каквыто скулы сж го постигналы, да пази Господь! Дѣто е драло кучя, не быва да ся стжпıа, зачтото извлавıать скулы. Скулы и връзули.*

***Скуламентъ,** *с. м.* Една болесть въ дѣтородны-ты органы

***Скулувъ и скулуфъ,** *с. м. Т.* Коса-та между очи-ты и уши-ты; зулувъ; **высокъ, пѣсикъ.** *Пустнялъ скулуфы.*

Скулıавый, въ, ва, во, *пр.* Който има скулы по тѣло-то си; ранıавый, ıаралиıа.

Скума ракиıа. Силна, люта, ıака ракиıа; скома ракиıа, скрума ракиıа.

> Зарань ще да тя изпраща
> Съсъ шише скумж ракиıж,
> Вечерь ще да тя посрѣща
> Съ крондилъ вино червено *Пѣс.*
>
> Вино пиıжть троица делие,
> Вино пиıжть три недѣли врѣмя,
> Изпили сж триста мѣры вино
> И още триста скумж ракиıж. *Пѣс.*

Скумрийка, *ум ж.* отъ **скумриıа.**

***Скумриıа,** *с. ж. Гр.* Рыба *Scomber thynnus,* скжбрица; **скумбра, тумакъ, тунецъ.** — *Дунавскж скумриıа,* рыба *Alosa vulgaris,* трица.

Скупвамь и скупувамь (да скупıж), *гл. д.* Накупувамь много нѣчта и отъ много мѣста; **скупать.**

Скупвамь и скупıамь (да скупıж), *гл. д.* Натрупвамь, събирамь на купъ; скупчвамь; **скучивать. —мся,** 1) *гл. вз.* Събирамся, сбирамся, ставıамся, срѣщамся. *Сетнѣ ся скупихж поворъ ученый-тъ и простый-тъ.* 2) *гл. стр.* Бывамь скупенъ.

Скупванıе и скупуванıе, *с. ср.* отъ **скупвамь.**

Скупванıе и скупıанıе, *с. ср.* отъ **скупвамь и скупıамь.**

Скупомь, *нар.* Всичкы ведно, накупъ всичко-то, накупъ заедно; скупъ, вкупомь, вкупъ, изкупомь, джумле; **вмѣстѣ, вразъ, вдругъ.** *Отидохж всичкы-ты скупомь. Всичко-то това скупомь;* **всё это вмѣстѣ.** *Има скупомь длъжность,* има и тжıж длъжность; **имѣетъ также (вмѣстѣ) обязаность.**

Скупчвамь и скупчıамь (да скупчıж), *гл.*

д. Натрупвамь на купъ; скупвамь, начовалвамь; **скучивать.** **—мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Бывамь скупченъ; скупвамся, начовалвамся; **скучиваться.**

Скупчвание и **скупчюние,** *с. ср.* отъ **скупчвамь.** Скупвание.

Скупчѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **скуп чвамь. —ченый,** *прич. стр.*

Скупъ, *нар.* Скупомь; **вмѣстѣ, заразъ, вдругъ,**

Скупѭ, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **скупвамь. —пеный,** *прич. стр.*

Скуравчя и **скурафчя,** *с. ср.* Ножчя, что ся отварю и затварю; бритва, заклапачь, заклопчя, захлупачя, клепачя, поклепачь, пахлупачя, похлупачя, сойка.

*****Скуравъ** и **скурафъ,** *с. м. Гр.* Брьсначь, бричь.

Скурвѭ, ишь,—вилъ, *гл. ср свр.* Да извършѭ курварство; **прелюбодѣйствовать.** *Скурвила и го добыла.* Пѣс.

*****Скурепсамь** и **скуросамь,** *гл. д. свр. Гр.* Да подрѣжѭ брадицѫ-тѫ на лукъ.

Скуртейка, *с. ж.* 1) Дрѣха салтамарка, кусо. 2) Женска горнѭ дрѣха подобна на кюрчя, подплатена съ кожи.

Скурцохватъ, *с. м.* Капанъ отъ корыто да ся ловять птици; курцохватъ.

Скусѫ, ишь,—силъ, *гл. свр* отъ **скусювамь. —сеный,** *прич. стр.*

Скусювамь (да скусѫ), *гл. д.* Скѫсювамь. *Отъ той сахатъ на бухъ-тъ давали по двѣ врабчиню ката день, царь-тъ му скусилъ едно-то врабчя и останѫлъ само съ едню до день денеска.* **—мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Скѫсювамся. *Порасло магарчя-то, ся скусило самарчя-то.*

Скусювание, *с. ср.* отъ **скусювамь.** Скѫсювание.

Скута и

Скутайка, *с. ж.* и

Скутакъ, *с. м.* Скутникъ.

Скутале, *с. ср.* Скутникъ.

Скутамь, *гл. свр.* отъ **скутвамь.** Да скѫтамь. **—таный,** *прич. стр.*

Скутачка, *с. ж.* Скутникъ.

Скутвамь и **скутувамь (да скутамь),** *гл. д.* Скѫтвамь. **—мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Скѫтвамся. *Отвори ми да ся скутамь.*

Скутвание и **скутувание,** *с. ср.* отъ **скутвамь.** Скѫтвание.

Скутие, *с. м. мн.* в. **скутъ.**

Скутецъ, *ум. м.* отъ **скутъ.**

Скутина, *с. ж.* Скутникъ.

Скутичя, *с. ср.* Прѣдню пола на дрѣхѫ; скутница. *Събери мя у скутичя и насѣй мя у градинчя.*

Скутникъ, *с. м.* Крьстатъ продлъговатъ платъ, съ който си прѣстилать прѣдницѫ-тѫ; завязка, запращка, запрѣщка, ирамъ, кацелю, кацерю, опрьлячка, опрягачь, отрѣбка, прѣврьзка, прѣдскутникъ, прѣлячка, прѣстелка, прѣстилка, прѣцемникъ, прягачь, скудникъ, скута, скутайка, скутакъ, скутале, скутачка, скутина, унечка, унечя, упрягачка, утайка, фута, хута; **передникъ, запонъ, фартукъ.**

Скутница, *с. ж.* 1) Прѣдню пола на дрѣхѫ; скутичя. 2) Скутъ. 3) Скрывалище, скрышница; **потаенный чуланъ, тайникъ, потайникъ.**

Скутничя, *ум. ср.* отъ **скутникъ.** Прѣстилчя.

Скутный, —тьнъ и **—тенъ, тна, тно,** *пр.* Скѫтный, скрытый, скрытный, скрышний, потайный, потулный; **тайный, секретный.** *Скутно мѣсто.* **—тно,** *нар.* Скрытно, скрыто, скрышно, тайно, потайно, потулно, укутомь; **скрытно, тайно, тайкомъ, потаенно.**

Скутъ, скутове и **скутие,** *с. м.* Прѣдню та чясть на чловѣка, въ (на) коѭто той турю дѣтя или друго нѣчто да сѣдне; **лоно, нѣдро.** *Врьлило му ся въ скутъ,* врьлилося на колѣнѣ-тѣ му. *Дрьжи го на скута си, въ скута си,* дрьжи го въ колѣнѣ-ты си. *Чловѣку на скута сѣдашь, а на честь-тѫ му не можешь.*

Извади коню дорию,
И сыпи литрѫ ракиѭ,
Да пиюмь да ся напиюмь,
На скуты да ти полегнамь,
Тебе да глядамь, ты мене,
Додѣ смы млады зелены. *Пѣс.*

2) Прѣдню-та пола на дрѣхѫ, особено на сукманъ; скутница, скутичя; **подолъ.**

Послуша го млада Павловица,
Та запрягнѫ нейны свилны скуты,
Насыпа ѝ все желты желтици. *Пѣс.*

На бродѣю сѣди бродница,
Бродница слѣпа слѣпица,
Съсъ кракъ е бродѣю запрѣла,
Въ рьшето събрала ввѣзды-ты,
Въ скута си мѣсяць снимаше. *Пѣс.*

Не щѫ да ти послужѭ,
Че ми рѫчица трепере,
Та щѫ си вино разлѣѭ
И щѫ си скуты улѣѭ. *Пѣс.*

Па го е въ скуты събрала,
Та го занесла, занесла
Въ срѣдъ село на купище-то. *Пѣс.*

*****Скуфа,** *с ж. Гр.* Шапка. *Който ходи чясто на поздравление, скоро му ся съдира скуфа-та.*

Скучна, *пр. ж.* За кучкѫ, за вльчицѫ: что е зачнала и има малкы въ себе си, та ще ся кучи.

Скѣвамь и **скѣнвамь** (да **скѣнж**), *гл. д.* Скъсвамь, скълнвамь.

Скѣванье и **скѣнванье**, *с. ср.* отъ **скѣвамь**. Скъсванье.

Скѣнж, ешь, — **нжлъ**, *гл. свр.* отъ **скѣвамь**. —**нжтый**, *прич. стр.*

Скывáлъ, *с. м.* Плѣва, что ся набира надъ жито, кога ся сѣе прѣзъ рьшето; заборина, зуборина, мякъна, опашина, починкы, плѣворъ; **мякúна, пелá, пушнúца, плéвель.** *Сѣе скывалъ на чюждо гумно*, казвать, кога нѣкой ся мѣси въ чюжды работы.

Скъ́ıвамь (да **скы́нж**), *гл. д.* Скънвамь.

Скъ́ıвнува (да **скы́вне**), *гл. безл.* Скымва.

Скъ́ıдамь (да **скы́нж**), *гл. д.* 1) Скынвамь, скжсвамь. *Мара си скыде жлътты папуци.* 2) Свалямь, снимамь; **скúдывать.** — **мся**, *гл. възвр.* Скынвамся, скжсвамся. *Една жилка му ся скыде.*

Скъ́ıданье, *с. ср.* отъ **скъ́ıдамь** и **скъ́ıдамся.**

Скъ́ıмамь (да **скы́мнж**), *гл. ср.* Съ кыманье давамь знакъ за нѣчто. *Скымнж ми да млъчж.* —**мся**, *гл. вз. свр.* Съ кыманье да ся сговоримъ за нѣчто.

Скъ́ıмва и **скъ́ıмнува** (да **скы́мне**), *гл. безл.* *Скымва ми:* дохожда ми на умъ, бреха ми на умъ, теква ми, тумнува ми, руинува, румва ми, намыслювамь; **приходúть на мысль, вздýматься.** *Скымнж ми да идж едѣ-дѣ-си*, тумнж ми. *Скымнува ми да направж едѣ-что-си.*

Скъ́ıмне, —**нжло**, *гл. свр.* отъ **скымва.**

Скъ́ıмнж, ешь,—**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **скъ́ıмамь**. Да кывнж.

Скымтѣ́нье, *с. ср.* отъ **скымтж́**. Скымчанье, хлѣнченье.

Скымтж́, и́шь,—**тѣлъ**, *гл. ср.* Плачж, хлѣнчж, скымчж; **хныкать, кýксить.** *Стига си скымтѣлъ.*

Скымчѭ́, и́шь,—**чáлъ**, *гл. ср.* Скымтж, хлѣнчж, плачж. *Скымчи като малко дѣтя.*

Скымчáнье, *с. ср.* отъ **скымчѭ́**. Скымтѣнье.

Скъ́ıнвамь и **скъ́ıнувамь** (да **скы́нж**), *гл. д.* Скъвамь, скывамь, скыдамь: 1) Скжсвамь, прѣкжсвамь, разкжсвамь; **разрывáть.** *Наше-то е на скыни-връжи*, нищо не правимъ. *Ортомж на моста да скыне!* 2) Откынвамь, откънвамь, откжсвамь, оттръгвамь; **отрывáть, срывáть.** *Да ми скынить три златны ябълка.*

Садило моми цвѣтице,
Го садило на пжтя,
Кой да мине да скыне. *Пѣс.*

—**мся**, *гл. стр.* и *възвр.* Бывамь скынжтъ; скывамся, скъвамся, скыдамся, скжсвамся, откжсвамся; **разрываться, отрываться, срываться.** *Скынжся отъ работж. Отъ сборовы прѣко главж капа-та ми ся скынж. Скынжло му ся сръдце на Божиж правинж. — Рѣка-та е скынжла*, намалѣла е, спаднжла е; **нúзиться.**

Скъ́ıнванье и **скъ́ıнуванье**, *с. ср.* отъ **скъ́ıнвамь.**

Скъ́ıнж, ешь,—**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **скъ́ıнвамь.** —**нжтый**, *прич. стр.*

Скъ́ıпрювамь (да **скы́прѭ**), *гл. д.* Накыпрювамь, изкыпрювамь, накытвамь, накычвамь, нагъздвамь, натруфямь, натаврювамь. *Скыприлъ си уста-та*, свилъ гы да стоять хубаво. —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Накыпрювамся, изкыпрювамся, накытвамся, накычвамся, нагъздвамся, натрюфямся, натаврювамся.

Скъ́ıпрюванье, *с. ср.* отъ **скыпрювамь** и **скыпрювамся.**

Скъ́ıпрѭ, ишь,—**рилъ**, *гл. свр.* отъ **скъ́ıпрювамь.** —**реный**, *прич. стр.*

Скъ́ıсвамь и **скъ́ıснувамь** (да **скы́снж**), 1) *гл. д.* Направямь нѣчто да стане кысело, да прокысне; вкысвамь, вкыселявамь; **квáсить, дѣлать кúслымъ, давáть прокúснуть, проквáшивать.** *Щрькъ ся посра, все-то море скыснж.* 2) *гл. ср.* Ставамь кыселъ; вкысвамся, вкыселявамся, прокысвамь, развалямся отъ кыслотж; **прокисáть, окисáть.** *Кога пиѭтъ у нѣкож кжщж, дѣто има вино, нехвела да подавать прѣко огнь, оти ще имъ скыснѣло вино-то.* 3) За хлѣбъ, за тѣсто: отъ кваса прокысвамь колкото е потрѣбно да ся разнимамь; втасвамь; **выкисáть, квáснуть, квáситься.** *Едны жены, кога мѣсять хлѣба, шмукать му како на конь за да скыснить бръго.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь кыселъ, вкысвамся, вкыселявамся; **кислѣ́ть, кúснуть, скисáть, скисáться.** 2) Развалямся отъ кыслотж, прокысвамь, вкысвамся, вкыселявамся; **прокисáть, окисáть.** 3) Заквашямся, подквашямся, подквасвамся, подкыселявамся; **квáситься, заквáшиваться, проквáшиваться.** *У благо млѣко турять мажж да ся скысне.* 4) *гл. стр.* Бывамь скыснжтъ.

Скъ́ıсванье и **скъ́ıснуванье**, *с. ср.* отъ **скъ́ıсвамь.**

Скъ́ıснж, ешь,—**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **скъ́ıсвамь.** —**нжтый**, *прич. стр.*

Скъ́ıтамся, *гл. об.* Ходж нагорѣ-надолу безъ работж; скытосвамся, аскамь, блждж, блждаѭ, бродж, гынж, клапамь, лутамся, лытамь, митамь, миткамь, нуркамся, отлатж, ръгамь, рысж, рѣхамся, рѣжся, свѣткамся, хойкамь, шляхамся; **шля́ться, скитáться,**

блудить, слоняться, нотаться. *Скытамся изъ горж-тж. Кой пыта, онъ не ся скыта. Кой не пыта, онъ ся скыта. Скытася като кучя безъ сайбиѭ.*

Скы̂таніе, *с. ср.* отъ **скы̂тамся.**

Скыта́чь, *с. м.* Скытникъ.

Скы̂тникъ, *с. м.* Който ся скыта, не ся запира на едно мѣсто; скытачь, звентѣлъ; **скита́лецъ, лыту́нъ, шату́нъ, бродя́га.**

Скы̂тница, *с. ж.* Която ся скыта, не ся запира на едно мѣсто; **скита́лица, лыту́нья, шату́нья, бродя́га.**

Скытні́а, *с. ж.* 1) Скытаніе, лутаніе. 2) *с. об.* Человѣкъ небрѣзъ, тяжькъ на работж.

Скыто́свамся и **скыто́сувамся,** *гл. об.* Скытамся. *По чюжды-ты кжщы да ся скытосувашь!*

Скыто́сваніе и **скыто́суваніе,** *с. ср.* отъ **скыто́свамся.**

Скытъ, *с. м.* Хамбаръ, изба

Скы̂чвамь и **скы̂чюамь** (да **скы̂чж**), *гл. д.* Направямь, увивамь кытка.

И скычи кытка шаренж,
Че ж Стоіану подаде *Пѣс.*

Скы̂чваніе и **скы̂чюаніе,** *с. ср.* отъ **скы̂чвамь.** Увиваніе кыткж.

Скы̂чж, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **скы̂чвамь.**—ченый, *прич. стр.*

Скы̂шканый, нъ, на, но, *пр.* Врьтоглавый. *Скышканъ человѣкъ.*

Скжбри́ца, *с. ж.* Рыба скомріа; **скумбра, тума́къ, ту́нецъ.**

Скж̂днъій, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Скудно.

Скж̂дость, *с. ж.* Скудость, нѣмотіа, сиромашіа.

Скжкѣлвамь и **скжкѣлнувамь** (да **скжкѣлнж**), *гл. д.* За болѣсть, за нѣчто зло: дохождамь изведнжжь, намирамь, хващамь, налѣгамь, сполитамь; **схва́тывать, нагря́нуть.** *Скжкълнжло го,* повалило го изведнжжь, та лѣгнжлъ боленъ. *Нужда го скжкълнж,* намѣрила го, натиснжла го нужда.

Скжкѣлваніе и **скжкѣлнуваніе,** *с. ср.* отъ **скжкѣлвамь.**

Скжкѣлнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **скжкѣлвамь.** —нжтый, *прич. стр.*

Скж̂паніе, *с. ср.* Кога на четыредесятый день отъ рожденіе-то крьстникъ окжпва крьщелнича-то си и гощава кумицж-тж родилжж. *Слѣдъ очистителнж молитвж отива у кума на скжпаніе.*

Скж̂пвамь и **скж̂пувамь** (да **скж̂пж**), *гл. д.* Окжпвамь, изкжпвамь дѣтя на скжпаніе.

На день Великъ-день родено,
На день Гергевъ-день крьстено,
На день Спасовъ-день скжпано
Со ройно вино црьвено. *Пѣс.*

Скжпе́ніе, *с. ср.* отъ **скжпѣж** и **скжпѣжся.**

Скжпе́рниковый, въ, ва, во, *пр.* отъ **скжпе́рникъ.** *Скжперниково богатство кадять нехайковци.*

Скжперникъ, *с. м.* Скжпъ, свидливъ, скрьжявъ человѣкъ; скжпецъ, скжплё, скжпче, свидлё, стислё, вариклечко, джюмерка, пипитіа, стипца, тврьдица, тамахкяръ, цициіа; **скупо́й, скупецъ, скупя́га, скупердя́й, скупердя́йка, скря́га, крепы́шъ, кащей.** *Лъжливъ и скжперникъ лесно ся спогаждать. Скжперникъ-тъ, само кога умре, прави добро Скжперници-ты дрьжять свѣта.*

Скжперница, *с. ж.* Жена, мома скжперникъ; скжпла.

Скжпе́рничество, *с. ср.* Свойство на скжперникъ; **ску́пость, скря́жничество.**

Скжпе́цъ, *с. м.* Скжперникъ. *На скжпеца пары-ты ходять все по горы-ты.*

Скж̂пичкый, — чькъ, чка, чко, *прич. смякч* отъ **скж̂пый; скупенькій.**

Скжпи́іа, *с. ж.* Скжпота, скжпотіа. *По скжпиж иде евтиниіа.*

Скж̂пла, *с. ж.* Жена, мома скжперникъ; скжперница

Скж̂плё, *с. м.* Скжпчё, скжперникъ, скжпецъ.

Скжпли́вый, въ, ва, во, *пр.* Скжпый, скжпный. *Скжплива година,* когато храна-та ся продава скжпо. *Година та бяше родлива, ала и скжплива: кола пшеница — кола жлътици.*

Скж̂пный, —пьнъ и—пенъ, пна, пно, *пр.* Скжпый, скжпливый. *Скжпна е година: кило-то жито стотина, вѣдро-то вино флорина.*

Скжпота́ и **скжпоти́іа,** *с. ж.* Кога ся продава нѣчто съ голѣмж, съ высокж цѣнж; скжпиіа; **дорогови́зна.** *Врѣмя брѣмя продавава, а скжпота го купова. Учинися много скжпотиіа.*

Скжпоцѣнный, — ненъ, нна, нно, *пр.* Скжпый въ 2-то знам.

Скж̂пче, *с. м.* Скжплё, скжперникъ, скжпецъ.

Скж̂пый, пъ, па, по, *пр.* 1) Что струва много, не евтеный, что ся продава съ голѣмж, съ высокж цѣнж; **дорого́й.** *Ако щять бы и девять джигри за парж, кога нѣма парж-тж, и тии сж скжпи.* 2) Что е направенъ съ много богатство; скжпоцѣнный, богатый, хубавый, салтанатліа; **дорого́й, великолѣпный, вели́чественный, пышный.** *Скжпъ накытъ.* 3) Комуто ся свиди, който ся стиска, скжпися да даде нѣчто; скрьжявый; **скупо́й, крѣпкій.** *Скжпъ человѣкъ,* скжперникъ. 4) Когато всичко ся продава съ голѣмж, съ высокж цѣнж, когато има скжпиж; скжпли-

вый, скѫпный; дорогóй. *Скѫпа година.* —**Скѫпо,** *нар.* 1) Съ много пары, не евтено; **дóрого.** *Продавамъ скѫпо;* **лупи́ть.** 2) Съ голѣмѫ мѫкѫ съ много жрьтвы: **дóрого.** *Станѫ ми скѫпо,* солено. —*Честь-та е пó-скѫпа отъ пары-ты. Скѫпъ е градъ и за пятачя, кога го нѣма. Скѫпо юйце за святъ день Скѫпъ баща, крадливъ сынъ На брашно-то ефтина, на трьци-ты скѫпа. Скѫпъ два пѫти плаща, а лѣнивъ пó-далеко ходи.*

Скѫпѫ, ешь,—палъ, *гл. свр.* отъ **скѫпвамъ.** —**паный,** *прич. стр.*

Скѫпѭ́, ѝшь,—пилъ, *гл д.* и *ср.* Продавамъ скѫпо; **лупи́ть.** —**пѭся,** *гл. възвр.* Бывамъ скѫпъ, скѫперникъ; стискамся, скарадѫся; **скупи́ться.** *Что са скѫпишь та не дадешь и ты нѣчто.*

Скѫрдѫ (да ся), ишь,—дился, *гл. вз. свр.* За овця: да ся сберемъ накупъ и да западнимъ. *Господь благослови овця-ты и ся скѫрдихѫ: главы-ты едно до друго на купъ си гы сбрахѫ.*

Скѫсамъ, *гл. свр.* отъ **скѫсвамъ.**—**саный,** *прич. стр.* Скѫнатый, скынатый.

Скѫсвамъ и **скѫсувамъ** (да скѫсамъ), *гл. д.* 1) Съ кѫсание направямъ нѣчто на двѣ или на повече части; разкѫсвамъ, прѣкѫсвамъ, покѫсвамъ, скъвамъ, скынвамъ, скыдамъ; **разрыва́ть, прерыва́ть, срыва́ть.** *Щешь скѫсашь вѫже-то.*

> Той ѝ главѫ-тѫ отрѣза
> И скѫса гердана алтѫненъ. *Пѣс.*

2) Направямъ нѣчто на кѫсовы; накѫсвамъ, покѫсвамъ, разкѫсвамъ, скъвамъ, скынвамъ, скыдамъ; **разрыва́ть.**

> Стихии сѫ ся спуснѫли,
> Че сѫ Стоıана вдигнѫли,
> Отъ дрьво на клонъ слагали,
> Отъ врьхъ на врьхъ дигали,
> Парче по парче скѫсали,
> И стадо-то му прьснѫли. *Пѣс.*

3) Носѫ нѣчто много, та направямъ дупкы по него; разкѫсвамъ, покѫсвамъ, изкѫсвамъ, скъвамъ, скынвамъ, раздирамъ, съдирамъ; **раздира́ть, изорва́ть, рвать, драть.** *Скѫса си хубавы-ты дрѣхы, новы-ты посталы.* 4) Свршвамъ, прѣставамъ да врьшѫ нѣчто, прѣкѫсвамъ; **прерыва́ть.** *Скѫсахъ всяко виманье-даванье съ него.* —**ѫся,** 1) *гл. възвр.* Съ кѫсание раздѣлямся на двѣ или на повече части; разкѫсвамся, прѣкѫсвамся, покѫсвамся, скъвамся, скынвамся, скыдамся; **разрыва́ться, прерыва́ться, срыва́ться, оборва́ться, лóпать.** *Вѫже-то ся скѫса, скѫсахѫ ся струны-ты на гуслѫ-тѫ. Крьстомъ ся хоро скѫсало.* 2) Раздирамся, съдирамся, разкѫсвамся, покѫсвамся, изкѫсвамся, скъвамся, скынвамся; **раздира́ться, изорва́ться.** *Дрѣхы-ты ми ся скѫсахѫ.* 3) *гл. стр.* Бывамъ скѫсанъ — *Скѫсали крьпѫ-тѫ,* скаралися, раздѣлилися.—*Скѫсали му ся дни-ти,* скѫсили му ся, скрапили му ся дни-ти, умрѣлъ, свршилъ. —*Скоро скѫсайся отъ тука!* махни ся оть тука; **убира́йся.**

Скѫсванье и **скѫсуванье,** *с. ср.* отъ **скѫсвамъ** и **скѫсвамся.**

Скѫсѭ́, ѝшь,—силъ, *гл. свр.* отъ **скѫсıáвамъ.** —**сéный,** *прич. стр*

Скѫсıáвамъ (да **скѫсѭ́**), *гл. д* 1) Направямъ нѣчто пó-кѫсо; скрапявамъ, скратявамъ, скусявамъ; **корота́ть, короти́ть, обнижа́ть.** *Прѣрѣзалъ го, та го скѫсилъ да може да влѣзе.* 2) Свалямъ, смалявамъ, намалявамъ, скусявамъ, скрапявамъ, скратявамъ; **сокраща́ть, убавля́ть, уменьша́ть.** *Скѫсили му заплатѫ-тѫ, таинъ-тъ.* —**ѫся,** 1) *гл. възвр.* Ставамъ покѫсъ; скрапявамся, скратявамся, скусявамся, намалѣвамъ, смалявамся; **корота́ться, сокраща́ться, убавля́ться, уменьша́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ скѫсенъ. — *Скѫсили му ся дни-ти,* скрапили му ся, скѫсали му ся дни-ти, умрѣлъ, свршилъ.

Скѫсıáванье, *с. ср* отъ **скѫсıáвамъ** и **скѫсıáвамся.**

Скѫтамъ, *гл свр.* отъ **скѫтвамъ.** —**таный,** *прич. стр.*

Скѫтвамъ и **скѫтувамъ** (да **скѫтамъ** и да **скѫтнѫ**), *гл. д.* Скутвамъ: 1) Скрывамъ, укрывамъ; **скрыва́ть, пря́тать.** *Скѫтай го нѣйдѣ, да ся не намѣри.* 2) Турямъ нѣчто на странѫ, спѣстявамъ, прикѫтвамъ; **приберега́ть, сберега́ть.** *Да скѫтамъ нѣкоѫ парицѫ,* да спечалѭ, да си добыѭ. 3) Наряждамъ, уряждамъ, суряждамъ, изправямъ, суправямъ, прибирамъ натъкмявамъ, нагыздвамъ, изгыздвамъ, прикѫтвамъ, укѫтвамъ; **охора́шивать, убира́ть, оправля́ть.** 4) Направямъ, изврьшвамъ, свршвамъ нѣчто надвѣ-натри, какъ да е; скалосвамъ, скопосвамъ, стутвамъ, потутвамъ, прѣтутвамъ; **ганаши́ть, валя́ть, навахля́ть, наля́пать, отма́хивать.** *Да го скѫтамъ надвѣ-натри.* 5) Отрѣбвамъ, очиствамъ, затрывамъ, доврьшвамъ, прѣмахвамъ; **уничтожа́ть.** —**ѫся,** 1) *гл. възвр.* Скрывамся, укрывамся, скутвамся; **скрыва́ться, пря́таться.** 2) Наряждамся, уряждамся, суряждамся, изправямся, суправямся, прибирамся, натъкмявамся, нагыздвамся, изгыздвамся, прикѫтвамся, укѫтвамся; **охора́шиваться, убира́ться, оправля́ться.** 3) *гл. стр.* Бывамъ скѫтанъ.

Скжтвание, *с. ср.* отъ **скжтвамь** и **скжтвамся.**

Скжтнъй, **—тнъ** и **—тенъ, тна, тно,** *пр.* Скутнъй.

Скжтнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **скжтвамь.** Да скжтамь малко.

Скжцамь, *гл. свр.* отъ **скжцвамь. —цанъй,** *прич. стр.*

Скжцвамь и **скжцувамь (да скжцамь),** *гл. д.* За градъ: удрямь, бижж, чюкамь, очюквамь. *Градъ гладъ не прави, ама тяжко му, кого скжца.*

Пронели го прѣко водж,
Вода-та е изсъхнжла;
Пронели го прѣко поле,
Поле-то го градъ скжцало. *Пѣс.*

Скжцване и **скжцуване,** *с. ср.* отъ **скжцвамь.**

Скюрýвамь, *гл. д. свр.* Да изкюрувамь, да спечелж; **нажить.**

Зарекло ми ся малко момче
Нито да яде, нито да пие,
Токо да ходи кюръ да кюрува,
Та си скюрува доръ три катжра,
Доръ три катжра жлъты алтжны. *Пѣс.*

***Скю́самь,** *гл. д. свр. Гр.* Да сплашж. *Да има нѣчто да го скюса.*

Слабáкъ, *с. м.* Слабъ, немощенъ, слабунявъ човѣкъ. *Слабакъ жена.*

Слáбение, *с. ср.* отъ **слáбнж** и **слáбнжся.**

Слабинá, *с. ж.* 1) Слабость. 2) Мѣсто-то, дѣто ся свръшва коремъ-ть и ся начина кракъ-тъ; долня-та чясть на корема до крака; **пахъ, паховúна.** *Болять мя слабинъ-тѣ.*

Слабúнка, *с. ж.* Раст. *Syringa vulgaris,* аргованъ, лилюка, лилякъ люлякъ, оргонъ; **сирéнь, синéль.**

Слáбичкъй, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч* отъ **слáбъй; слáбенькій.**

Слабнѣѭ, ешь,—нѣялъ, *гл. ср.* Ставамь слабъ; слабнж, отслабвамь, ослабвамь; **слабѣть, ослабѣвáть, обезсúлѣть.**

Слабнѣяние, *с. ср.* отъ **слабнѣѭ.** Ослабване, отслабване.

Слáбнж, ешь,—налъ, *гл. ср.* Ставамь слабъ, губж си силъ-тъ; слабнѣѭ, слабѣѭ, ослабвамь, ослабѣвамь, ослабнѣвамь, отслабвамь, отпадамь, омалѣвамь, омаласвамь, отънѣвамь, омръшявѣвамь; **слабѣть, ослабѣвáть, осóвываться.**

Слáбнжтъй, тъ, та, то, *пр.* Разваленъй, изсъхнжлъй, мръшявъй, омръшявѣлъй, дрьгливъй, крьжливъй, сушчявъй, посталъй; **изнурённый, изможденный, истощáлый.**

Слáбо, *нар.* в. **слáбъй.**

Слабодýшнъй, —шьнъ и **—шенъ, шна, шно,** *пр.* Който нѣма сръдцатость, юначество, има слабж душж; **слабодýшный.** *Что си ми толко слабодушенъ, не ке загынешь.*

Слабомóщнъй, —щьнъ и **—щенъ, щна, щно,** *пр* Что има слабж мощь, что нѣма мощь, безсилнъй, слабъй; **безсúльный.**

Слабонóга, *с. ж.* Раст. *Impatiens noli tangere;* **недотрóга, нетрóнь меня́, бальзамúнъ.**

Слабопѣнъ, *с. м.* Който не може да дрьжи пикочя си, та ся напъкава.

Слáбость, *с. ж.* 1) Нѣмание силж, безсилие, слабина; **слáбость, безсúліе.** 2) Страсть за нѣчто, нѣмание якость, твръдость; болесть, грыжя; **слáботь, конёкъ.** *И той си има слабость;* **у негó свой конёкъ.** *Тамъ му е слабость-тж.*

Слабýвамь, *гл. ср.* Намирамся слабъ на нѣчто, имамь слабость на нѣчто, камъ нѣчто.

Слабýвание, *с. ср.* отъ **слабýвамь.** *Намѣри мя на слабувание-то ми, та . . .*

Слабýнявъй, въ, ва, во, *пр.* Който отъ малко ся разболѣва, слабне; слабáкъ, хрълавъй; **перепáдчивый, нѣжный, деликáтный.** *Имать дѣтя много слабунявo.*

Слабъ, *с. м.* Дръво *Pinus Montana,* клекъ, смрика.

Слáбъй, бъ, ба, бо, *пр.* 1) Който нѣма потрѣбнж-тж силж; безсилнъй, неякъй, слабомощнъй, кекавъй, кежлавъй, клипавъй, клисавъй, клякавъй, тромавъй, гевшекъ; **слáбый, безсúльный.** *Той е слабъ, оставѣте го, за тжж работж иска нѣкой пó-якъ.* 2) Что нѣма потрѣбнж-тж здравинж, якость, что нѣма да трае, да дрьжи много; нездравъй, неякъй; **непрóчный.** *Слабж гряда, слаба стѣна.* 3) Что има нѣкаквж немощь, та все болѣе; слабунявъй, слабакъ, болнавъй; **слáбый, нéмощный, перепáдчивый.** *Слабъ на здравие-то човѣкъ,* слабакъ; **гнилýша, гнилякъ.** 4) Разваленъй, изсъхнжлъй, мръшявъй, омръшявѣлъй, жюлявъй, дрьгливъй, крьжливъй, слабнжтъй, сухъй, сушчявъй, посталъй, забунъ; **худóй, сухощáвый, поджáрый, тóщій, истощáлый, изможденный, изнурённый.** *Слабъ на лице-то. Слабы говяда.* 5) Что не расте, не отива, не врьви добрѣ, неналѣнъй, ненаплъненъй, жюждавъй; **слáбый.** *Слабо зрьно, слабъ класъ, слабо цвѣтие.* 6) Что нѣма потрѣбнж тж хранж, силж, мощь, коветъ. *Слаба храна,* нехранителнж, что не дава силж. *Слаба нива,* неплодородна, неторна, нековетлия. *Слаба зима,* мяка зима, немразовита. *Слаба ракия,* нелюта, некескинъ. 7) Что нѣма много зимание-давание, кога не ста-

ва голѣмъ алѫшь-веришь; тихій. *Търговия-та е слаба;* торговля въ застоѣ. *Алѫшь-веришь-тъ бяше слабъ прѣзъ годинѫ-тѫ.* 8) Който не може да ся въздрьжи да не направи нѣчто, нѣма твърдость въ характера си, нѣма тврьдѫ волѭ; хлабавъій, хлѣмавъій, халтавъій; слабый. *Слабъ баща, слаба майка.* 9) Отпуснѫтъій, нестягнѫтъій, халтавъій, каба; слабкій, слабый. *Слаба затъкалка.* — **Слабо,** *нар.* 1) Безсилно, неюко, слабомощно, кекаво, кежлаво, клипаво, клисаво, клякаво, тромаво, гевшекъ; **слабо, безсильно.** 2) Нездраво, неюко, нестягнѫто, намалко; непрочно. *Дрьжися слабо.* 3) Нестягнѫто, отпуснѫто, халтаво; хлабаво, хлѣмаво, каба; **слабо.** *Дрьжъѭ слабо. Врьзалъ вѫже-то слабо.* 4) Малко, не много, слаба работа. *Слабо знаѭ,* не знаѭ много. 5) Не много пѫти, не често пѫти, сегъисъ-тогъисъ, рѣдко, рѣдкомь, рѣдче, рѣдчижь; **рѣдко.** *Слабо ся виждамь съ едѣ-кого-си.* — *Слаба работа,* малко нѣчто, малко, не много, слабо. *Имате ли хранѫ?* — *Слаба работа.*

Слабѣѭ, ешь,—*бѣялъ, гл. ср.* Ставамь слабъ; слабнѣѭ, слабнѫ, съхьѫ, чмаѭ; **слабѣть.**

Слабѣюніе, *с. ср* отъ **слабѣѭ.** Слабнѣюніе.

Слабѭ, ишь,—*билъ, гл. д.* Дрьжѫ слабо, отпущамь слабо.

Слава, *с. ж.* 1) Почеть, похвала, добра дума за нѣкого; **слава.** *Слава-та му отиде надалечь. Слава-та му голѣма, парьі тьі му малко.* 2) Посрѣщаніе, изпращаніе, извръшваніе нѣчто на голѣмо, съ почести; тръжество, алай; **торжественность, торжество.** *Станѫ съ голѣмѫ славѫ. Посрѣщнѫхѫ го съ славѫ.* 3) Благословия, пѣсня, коѭто колядари, коврьіженци казвать, кога ходять по кѫщи-тьі. *Колкото звѣздьі на горне небо, толкова слава на соя домъ. Нека бучи, че е слава. Какъвто Сава, таквась му и слава* — *Слава Богу,* казвася въ отговоръ на пьітаніе: какъ сте? добрѣ ли сте? какво правите? что чините? и кога да покажемъ, че сьі благодарни отъ нѣчто; хвала Богу, благодаримъ Бога, сполай Богу; **слава Богу, благодаря Бога.** *Слава Богу, добрѣ смьі. Слава Богу на Евреинъ нѣма да давамь.*

Славе, им. соб. мѫжско.

Славеніе, *с. ср.* отъ **славѭ** и **славѭся.**

Славець и **славий,** *с. м* Птица славѣй.

Славикъ, *с. м.* Славѣй. *Аве си имамь два брата, два славика.*

Славица и **славичка,** *ум. ж.* отъ **слава.**

Славнъій, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Достойнъій за славѫ, да ся слави; прочютъій; **славный.** *Славенъ царь. Закарахѫ всичко славно благо.* — **вно,** *нар.* Съ славѫ, съ алай; **славно, торжественно.**

Славословеніе, *с. ср.* отъ **славословѭ.** Славеніе.

Славословѭ, ишь,—*вилъ, гл. д.* Славѭ; **славословить.**

Славѣй, *с. м.* Птица *Motacilla luscinia,* славець, славий, славикъ, билбюлъ; **соловѣй.** *Кога гарванъ грачи, славѣй бѣга и плаче. Слава славѣя не храни. Славѣй-тъ тягли отъ язъика си.*

Славѣйко, *ум. м.* отъ **славѣй.**

Славѣйчя, *ум. ср.* отъ **славѣй.**

Славѭ, ишь, — *вилъ, гл. д.* 1) Въздавамь славѫ, хвалѫ, похвалѫ нѣкому; славословѭ; **славить.** *Водѫ да ми пиѭть, имя-то да ми го славять Посака Господь да направи и людје на земѭ-вѫ да живѣѭть и да го славять.* 2) Пѣѭ колядарскьі пѣсни и колядувамь; **славить Христа.** *Славите ли, да славимьі. Славѣте дружина, и благославяйте, Богу помолимся!* така обьікновенно ся подкачять колядарскьі-тьі славьі. 3) Тачѫ, почитамь, дрьжѫ, вардѫ, празднувамь; **праздновать.**

> Богъ да биеть Легенскьі христіаньі,
> Не ся знаить по старо, по младо,
> Не си славять святци отъ годинѫ,
> Не си дрьжять Пяткѫ и Недѣлѭ! *Пѣс.*

—**вѭся,** *гл. възвр.* и *стр.* Въздава ми ся славѫ, хвалѫ, похвалѫ; славословѭся; почитамся, тачѭся; хвалѭся, похвалюмся; **славиться, праздноваться.** *Направи си гнѣздо, снесе юйца, измѫти пилета, свири си, славися. Баба прави, дяволъ-тъ ся слави.*

Слагамь (да **сложѫ**), *гл. д.* 1) Турюмь нѣйдѣ нѣчто; ставѭ, поставюмь, оставюмь, клавамь, гуждамь; **класть, полагать, поставлять.** *Дѣ съмь го сложила, не помнѭ.* 2) Чтото носѭ, чтото дрьжѫ, турюмь долѣ нѣйдѣ; свалюмь, полагамь; **полагать, класть, поставлять, повергать.** *Зехъ го отъ стола и го сложихъ въ крака-та му. Сложихъ блюдо-то на стола. Сложила го до стѣнѫ-тѫ. Ѩ го сложете на земѭ-тѫ да го разглядамь по-добрѣ.* 3) Оставамь да стои, да сѣди, да ся опира на нѣчто, възъ нѣчто; полагамь, опирамь, въсланюмь; **полагать, прислонять.** *Изведнѫжь той си сложилъ рѫкѫ-тѫ възъ главѫ-тѫ му.*

Сѣдѣла сѣдiанкуваla,
Че ѝ ся дрѣмка додрѣма,
Главѫ си на столъ сложила,
Сложила и е заспала. *Пѣс.*

4) Турюамь софрѫ и наряждамь на неѭ ꙗстиета и потрѣбнꙑ-тꙑ нарядꙑ, ставѭ; набирать, накрывать на столъ. *Иди да сложишь да ꙗдемъ, че огладнѣхъ.* 5) Смѣтамь, броѭ, хесапѭ; счислять, вычислять, выкидывать, выкладывать, вымётывать. *Слагамь, колко имамь да земамь.* 6) Смѣтамь хващамь, прихващамь, броѭ; считать. *Азъ не слагамь това,* не го хващамь. *Това не слагамꙑ,* на игрѫ, не хващамꙑ; эта игра не въ игру, не считается. 7) Броѭ, имамь, зимамь, сматрюамь, смѣтамь, четѫ за . . . ; считать чѣмъ. *Чловѣка слагать будала, ако ходи по правинѫ и по Бога. Който има дома брашно, не го слагай сиромахъ.* 8) Мыслѭ, кроѭ, смѣтамь да . . . ; задумывать, обдумывать, замышлять, намѣреваться, располагать, предполагать, расчитывать. *Слагамь да идѫ нѣйдѣ;* предполагаю, расчитываю идти. *Така бꙗше си прѣслагалъ чловѣкъ-тъ, дори вечерюалъ, и цѣлѫ-тѫ нощь что слагалъ, и никако отъ това нѣчто не ся прѣвръти̂лъ. Лѣгнѫли си на вечерь-тѫ на моста, како что слагалъ попъ-тъ.* 9) Правѭ нѣкому честь, почеть, икрамъ, имамь му сайгиѭ-тѫ: зачитамь, почитамь, послагамь, тачѭ, сайдисвамь; оказывать почтеніе, чтить, почитать, уважать. *Той слага господарꙗ си.* —ися, 1) *гл. възвр.* Слазюамь, слизамь, отивамь камъ земѭ-тѫ; слогвамся, снисꙗвамся, снишꙗвамся; понижаться, опускаться. *Слънце ся слага да зайде.* 2) Сѣдамь, свивамся, скрывамся, слогвамся, залагамся, нишѭся; засѣдать. *Пѫдаринъ-тъ ся слагаше изъ граха съ пушкѫ на рамо.* 2) Съ бръзанюе, съ лакомство изꙗдамь нѣчто; сѣдамь, увивамся, залагамся на нѣчто; наваливаться. *Като ся сложи на питѫ-тѫ, трохѫ не остави.* 4) *гл. вз.* Имамꙑ си слогѫ-тѫ; живувамꙑ си, другарувамꙑ съ нѣкого, сговарꙗмꙑся; ладить. *Не могѫть да ся сложять,* да ся сговорять. *Сложилися като гѫскѫ и прася* 5) Виждамь си смѣткѫ-тѫ съ нѣкого; наплащамꙑся; разсчитываться съ кѣмъ. *Не смꙑ ся още сложили съ Ивана.* 6) *гл. стр.* Бывамь слаганъ, сложенъ по знаменованиe-то на глагола. *Тѫй ся не слага. Четыредесять деня чловѣкъ ако не е зелъ нафорѫ, не ся слага у вѣрѫ-тѫ.*

Сла́ганюе, *с. ср.* отъ **сла́гамь** и **сла́гамся.** Слаганъ.

Сла́ганъ и **сла́ганица,** *с. ж.* отъ **сла́гамь.** Слаганюе.

Слагови́тый, тъ, та, то, *пр.* Който има почеть, честь, икрамъ; когото слагать, почитать; почётный, знатный.

Сладе́нюе, *с. ср.* отъ **сладѫ́.**

Сладина́, *с. ж.* Сладость.

Слади́ца, *с. ж.* Сладка. *Сладкаꙗ сладица,* сладка-медяна.

Сла́дичкый, —чькъ, чка, чко, *пр.* смякч. отъ **сла́дкый;** **сла́денькій.**

Сла́дка, *с. ж. Зимамь си сладкѫ.* Дѣца-та слѣдъ игрѫ-тѫ, кога да ся разидѫть, ся удрꙗть и това наричꙗть: *да си земѫ сладкѫ.*

Сла́дка бы́лка. Растение нѣкакво, което берѫть по поле-то и употрѣбꙗвать за лѣкъ; блага былка.

Сла́дка па́пърь. Раст. *Polypodium vulgare,* благи папърь, папра, папрать, папреть, папрьть, папура, папурь, райковъ корень, сладко коренчя, сладунъ; **сла́дкій ко́рень.**

Сла́дка пѫ́пка. Болесть *Carbunculus,* лошꙗ пѫпка, овчий (козий) дꙗволъ, далакъ, лоше зрьно, вѫгленъ, синаковица, синаквица; **карбу́нкулъ, чу́мный нары́въ.**

Сла́дко, 1) *с. ср.* Плодове варени въ захарь за служенюе гостюе; благо; **варе́нье.** 2) Тѣстꙗво ꙗстие направено съ захарь или съ медъ. *За хилядо сладко, а за парѫ горчиво, развалꙗ сладко-то.* — 3) *нар.* Съ сладость; благо; **сла́дко.** *Говори сладко;* говоритъ пріятно. *Да ти е сладко!* обычай като пие нѣкой каквото и да было, който го служи и които сѫ при него да му казвать така, както и: *да ти е благо! наздравꙗ ти!* на което той отговарꙗ: *сладко вꙑ здравюе! здравюе да имате!*

Сладкогла́снъй, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Който има сладъкъ гласъ; **сладкогла́сный.**

Сладкоду́мникъ, *с. м.* Който говори сладко; **краснобай.**

Сладкоду́мница, *с. ж.* Коꙗто говори сладко; **краснобайка.**

Сладкоду́мнъй, —мьнъ и —менъ, мна, мно, и

Сладкоду́мъй, мъ, ма, мо, *пр.* Что говори приказва сладко; **сладкорѣчи́вый.**

Земи ми, мале, бѣлѫ Бугаркѫ,
Че сѫ Бугаркꙑ много хубавꙑ,
Хемъ сѫ хубавꙑ, хемъ сладкодумꙑ. *Пѣс.*

Сла́дко ко́ренчя. Растение сладка папърь.

Сладкопо́йничя, *с. ср.* Което пѣе много сладко.

Марийка дума славѣю:
Славѣйчя сладкопойничя,
Азъ ти харизвамь крылца-та,
Крылца-та още крачка-та. *Пѣс.*

Сладкопо́йнъıй, пѣенъ, пойна, пойно, *пр.* Който пѣе хубаво и има сладъкъ гласъ; **пріятно поющій.** *Блъгаркы сѫ и хубавы, и сладкодумы и сладкопойны.*

Сладкопѣснъıй, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Сладкопойнъıй. *Сладкопѣсно момичя.*

Сла́дкъıй, —дъкъ, дка, дко, *пр.* 1) Что слади, кога го юдемъ; благъıй; **сла́дкій.** *Сладкы юблъкы, сладъкъ медъ, сладко вино.* 2) Что ся юде съ сладость; благъıй; **вку́сный, ла́комый.** *На здравъ человѣкъ всичко е сладко.* 3) Кога нѣчто нъı приюе, докарва нъı усладѫ, сладость; приятнъıй; **пріятный, благопріятный.** *Пары-ты сѫ сладкы, ала мѫчно ся печялять.* 4) Добръıй, благъıй; **сла́дкій, до́брый, хоро́шій, пріятный, нѣжный.** *Сладкы думы, сладъкъ гласъ. Да заживѣемъ сладъкъ животъ.* 5) Тихъıй, кроткъıй, благъıй, харнъıй; **ти́хій, кро́ткій.** *Человѣкъ сладка душю.* 6) Прѣснъıй; **свѣжій.** *Сладка вода.* —**дко,** *нар.* в го на ряда му. — *Сладка ракию,* блага ракию, подсладена съ медъ или съ шекеръ ракию. Съ такѫвѫ ракиѭ понѣйдѣ служять сутрень въ понедѣлникъ слѣдъ сватбѫ-тѫ, ако невѣста-та е излѣзла дѣвица. — *Сладкы и мѣдяны,* казвася за шюркѫ, за болесть, за самодивъı на мѣсто имя-то имъ, като вѣрвать, че съ това щѫть гъı подсладять; медяна и масляна, жива и здрава, живы и здравы. — *Доклѣ е человѣкъ здравъ, и вода-та му е сладка. Сладко като медъ (като въ гладъ) Малко та сладко, много та горчиво. Да е малко, та да е сладко. Пита сладка, нъ горчива платка. Нѣма по́-сладко отъ юзыка и по́-горчиво отъ язъıка. Сладкы сѫ, сладкы, добры сѫ за дрьжюнє Всюкой казва: мое-то млѣко е по́ сладко. На евтино млѣко чорбата не е сладка. Сладко было топла погачю съ кысело млѣко. Безъ пары отцетъ отъ медъ по́ сладъкъ. Сладкы думы желѣзны врата отварють. Безъ соль, безъ хлѣбъ сладкы прикавкы не бывать.*

Сла́дкъıй ко́рень. Растение сладка папърь.

Сла́достнъıй, — стьнъ и — стенъ, стна, стно, *пр.* Тврьдѣ сладкъıй и приятнъıй; **сла́достный.**

Сла́дость, *с. ж.* Своиство на сладкъıй; сладина, сласть, сладь, благость, благыню; **сла́дость.** *Кога е гладость, то е и сладость. Сладость до зѫбы, свѣтъ до очи, радость до ушu.*

Сладу́нка, им. соб. женско.

Сладу́нъ, *с. м* 1) Дрьво *Quercus pubescens,* единъ видъ дѫбъ; сладунюкъ. 2) Растение сладка папърь.

Сладу́нюкъ, *с. м.* Растение сладунъ въ 1-то знаменование.

Сладу́шка, *с. ж.* Сладка юблъка. *Сладушка юблъка,* шекерка.

Сладъ, *с. м.* Житнъı зрьна, намокренъı и оставенъı на топло, додѣ подкачять да сладять; сладь; **со́лодъ.**

Сладь, *с. ж.* 1) Сладость. *Нѣма никаквѫ сладь.* 2) Сладъ.

Сладѭ́, и́шь,—дилъ, *гл. ср.* Като ся юмь, докарвамь приятность, сладость на языка; благнѣѭ медѫ; **имѣть сладкій вку́съ.** *Слади; сладкое на вкусъ. Слади ми въ уста-та. Ни слади, ни блажи.*

Слази́нюмь, *гл. ср.* Слазюмь. *Не мой отъ коню слазиню.*

Слази́нюние, *с. ср.* отъ **слази́нюмь.** Слазюние, слизание.

Слазюмь (**да слѣзѫ, слѣзвамь, да слѣзнѫ**), *гл. ср.* Слизамь.

Сла́зюние, *с. ср.* отъ **сла́зюмь.** Слазюние, слазинюние.

Слави́чя, *с. ср.* Птица *Emberiza,* жлънатка, жлътурка, жлътунка, жлътурчя, жлътка, жлътонгерица; **подоро́жникъ, пу́ночка, овся́нка.**

Сла́ма, *с. ж.* Стьбла-та на житнъı-тъı растения и на нѣкои отъ зрьненъı-тъı безъ класове-тъı и безъ зрьна-та; сламужина; **соло́ма.** *Ако ся врьше до Богородицѫ, и слама-та става на жито, а ако ся врьше послѣ Богородицѫ, и жито-то става на сламѫ. — Кумова слама, попова слама,* бѣлизникавъ като мьглѫ поюсъ на небе-то отъ безбройно много звѣздъı, които не могѫть да ся различять съ просто око; кумово сѣно, попово сѣно; **млечный путь.**—*По́ добрѣ е и бобова слама отъ праздны юслы. Плъна му е глава-та съ сламѫ. Не знае на двѣ магарета сламѫ-тѫ да раздѣли. Изъ сламѫ кале не стаю. Огънь и слама и топлъıй-тъ вѣтръ. Който има единъ кошь сламѫ повяче отъ тебе, съ него не ся захващай. Врьви слѣдъ него като кравѫ за сламѫ.*

Сла́мица и **сла́мичка,** *ум. ж.* отъ **сла́ма;** **соло́мка.**

Сла́мка, *с. ж.* Едно стьбло сламѫ; **соло́мина.** *Не види дирека прѣдъ очи-тъı си, а сламкѫ-тѫ на другы-ты. Потъналъıй въ море-то и о сламкѫ ся хваща. На сламкѫ и прѣпка.—Нижи-сламкѫ,* раст *Impatiens balsamina,* сусамика, кана-чичекъ, кѫна-чичекъ, медине, мике; **бальзами́нъ, недотъ́ка.**

Сла́мкынный, нъ, на, но, *пр.* отъ **сла́мка.** *Сламкына тоюга.*

Сла́мникъ, *с. м.* Продълговато мѣсто, заградено съ плетъ или съ сухъ дуваръ, дѣто дрьжжтъ сламж на голѣмы копы.

Сла́мнный, —мьнъ и—менъ, мна, мно, *пр.* *Вода сламна сламяна*, плъна съ сламж.

Сламу́жина, *с. ж.* Слама.

Сламу́рюкъ, *с. м съб.* отъ **сла́ма.** Много слама.

Сла́мчица, *ум. ж.* и **сламчя́,** *ум. ср.* отъ **сла́мка**; **соло́минка.**

Сламянни́къ, *с. м* Постилка, напълнена съ сламж; **соло́менникъ.**

Сла́мяни́ца, *с. ж.* 1) Кжща, покрыта съ сламж 2) Сламянюарка.

Сла́мяпный, нъ, на, но, *пр.* Направеный съ сламж; **соло́менный.**

Сламяню́арка, *с. ж.* Сграда оборъ за дрьжяние въ неіж сламж; сламянючія, сламяница, плѣвня.

Сламянючія, *с. ж.* Сламянюарка.

Слана, *с. ж.* Скрѣжовитъ, снѣговитъ пластъ, что пада на земнж-тж поврьхнинж прѣзъ ясны зимны, есенны, нѣкога и пролѣтны студены нощи; **и́морозь, и́ней.** *Хванж сланж. Попарила го слана,* посланила го. *Врьла слана осойница. Нѣкогажъ и пролѣтъ пада слана. Ергенска любовь — пролѣтна слана. Да не бы зябнжло, не бы слана паднжло. Отдѣто чякахмы слънце да ны огрѣе, оттамъ слана ны попари. Грыжю Бога за тыквы да гы не попари слана-та. Иска дрьво-то да ся развие, слана-та не го оставя. Како слънце-но и сланж-нж.*

Турчинъ ми кара клятж робынж,
Люто іж кара по лютж сланж,
Биемь іж бие по бѣло лице. *Пѣс.*

Сла́никъ, *с. м* Австрийска бѣла соль камыкъ.

Слани́на, *с ж.* 1) Свинско мясо; **свини́на.** 2) Солено свинско мясо безъ крѣхчинж-тж; **ветчина́.** *Зимѣ рассолъ и сланина, лѣтѣ крава и градина. Ни яде, ни пие, длань сланинж бере,* или: *мотовила вила, надъ водж ся вила, ни водж пила, ни трѣвж пасла, а пяда сланина?* Гат. — Тыква.

Слани́нка, *ум. ж.* отъ **слани́на.** Малко сланина.

Сла́нистый, стъ, ста, сто, *пр.* За човѣкъ: побѣлѣлый нѣколко, прошарилый, кардӂлъ; **сѣдова́тый, съ про́сѣдью.**

Сланото́къ и **сланто́къ** и

Слану́тъкъ, *с. м.* Раст. *Pisum cicer* и неговый плодъ; нафутъ наутъ, нахутъ, нихутъ, нохутъ, лихутъ; **ове́чій горо́хъ.**

Сла́нный, нъ, на, но, *пр.* Соленый; **солёный.** *Готвила съмь сланы, благы манджи. Отиде покрай слано море.*

Чясто ходи Момчилово любия,
Чясто ходи у честны трапезы,
Та приноси сланы, благы манджи.
И приноси мезе у трапезж. *Пѣс.*

Събра ны Господь, събра ны,
Даде ны слано и благо,
И у насъ людие дойдоша,
И мы людие нагостимо. *Пѣс.*

Сланж, ишь,—нилъ, *гл. д.* За сланж: развалямь, попарвамь, ознобявамь, осланявамь, посланявамь, усланявамь.

Похвалися дрьво брьшленово:
Како мене нигдѣ друго нѣмать,
Лѣтѣ зимѣ зелено си стоямь,
Слана слани, не мя усланува. *Пѣс.*

Слапъ и **сла́пѣй,** *с. м.* Бранъ, вълна, плавой, плавѣй, склапъ, клокбурець, далга, талазъ; **волна́.** *Да загынжть посрѣдъ слапѣи-тѣ.*

Два ся змѣя на планинж бижть,
Отъ них тече рѣка Руменлия,
Слапъ ударя у темнж темницж. *Пѣс.*

— *На слапѣи, на слапѣи,* отъ врѣмя на врѣмя, слѣдъ едно опрѣдѣлено врѣмя да ся повтаря, на стиховы; **періоди́чески.** *Страдалъ отъ болесть, что го хващала на слапѣи, на слапѣи.*

Сласть, *с. ж.* Сладость, сладь, сладина, благость; **сла́дость.**

Сла́тина, *с. ж.* Изворъ, на когото вода-та не блика толко силно.

Сла́туръ, *с. м.* Раст. *Amaranthus,* саполко, сополъ, страторъ, стратулъ, златоръ, златуръ, кадифе, кокудичя, ирьсолъ; **амара́нтъ.**

Сла́хамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся случж, да ся срѣщнж.

Ка ся слахахж снаха и золва,
Снаха и золва въ една гемия. *Пѣс.*

Слачець, *с. м* 1) Раст. *Convolvulus arvensis,* съвлѣкъ, диво телеграфчя; **полево́й вьюно́къ, колоко́льчики павили́щные.** 2) Дребны прыщчици по тѣло-то човѣку като полазицж-тж.

Сла́чка, *с ж.* и **дива слачка,** раст. *Convolvulus sepium,* бѣла рада, вампырь, всевлекъ, джефа, зурна, качюлъ, люля, модръ шиторъ, повивка, повлѣкъ, полулужнякъ, псевлѣкъ, рожкыно цвѣтие, чадърчя, чашюлкы, съвлакъ, съвлѣкъ; **вьюно́къ заборный.**

Следение́, *с. ср.* Хубаво мазно есенно сирене: сведеніе

Следж (да ся), ишь,—ди́лся, *гл. свр.* отъ **следі́авамся.** Да ся сдрьвж.

Следі́авамся (да ся следж), *гл. възвр.* Сдрьвявамся. *Следился отъ страхъ.*

Следíаванѥ, *с. ср.* отъ **следíавамся.** Сдрьвяванѥ.

Слезá, в. **слѣзá.**

Слѝбѭ (да ся), **ишь,—бѝлся,** *гл. вз. свр.* Да ся залибимъ.

> Откакъ смы ся, тьнка Ѩно, слибили,
> Оттогава добра кюра не чинимъ,
> Оттогава врани коню не траѭть,
> Оттогава сивъй гълѫбъ не гука,
> Оттогава ясенъ славѣй не пѣе! *Пѣс.*

Слѝва, *с. ж.* Раст. *Prunus domestica* и неговый плодъ; **слѝва.** *Сушены сливы,* дженкы, сушелкы — *Не го бъва ни за сливѫ,* не струва нищо. — *Дрисливы сливы,* никаквы. — *Чегато има сливѫ въ уста-та си,* не може да говори. — *Ще цьвне като сливѫ есень,* нѣма да прокопса. — *Врьба сливы не ражда. Гляда като кучя на врѣюлы сливы. Вчюдвася (смаялся) като пся въ сливы. Сливы за брашно.*

Сливáкъ, *с. м.* Мѣсто, обрасло съ много сливы, гора сливы; **сливня́къ.**

Слѝвамъ (да **слѣѭ**), *гл. д.* Двѣ нѣчта наливамъ на едно мѣсто, въ единъ сѫдъ, или едно нѣчто изъ два или повече сѫдовы наливамъ въ единъ; **сливáть.** *Слѣй го въ единъ сѫдъ.* —**мся,** 1) *гл. вз.* За рѣкы, за воды: сбирамыся въ еднѫ рѣкѫ, смѣсвамыся заедно; **сливáться.** 2) *гл. възвр.* Стичямся та ставамь на капкы. *Мастило-то ся слива;* **чернѝла заплываютъ.** 3) *гл. стр.* Бывамь слѣнъ.

Слѝванѥ, *с. ср.* отъ **слѝвамь** и **слѝвамся**

Сливáрка, *с. ж.* Коятo ходи да продава сливы изъ село.

Сливáрь, *с. м.* Който ходи да продава сливы изъ село, изъ градъ.

Слѝвици, *с. ж. мн.* Подпухнѫлы слѣзы около уши-ты на малкы дѣца; глъкы завушкы, заушкы, заушници, страници; **заýшица, заýшница.**

Слѝвица и **слѝвичка,** *ум. ж.* отъ **слѝва.** Малка слива.

Слѝвко, им. соб мѫжско.

Слѝвнъй, —**вънъ** и —**венъ, вна, вно,** *пр.* Что е отъ дрьво сливѫ; сливовъй; **слѝвный.** *Сливни клинове.*

Слѝвовица, *с. ж.* Ракия изварена отъ сливы; **слѝвочная вóдка.**

Слѝвовъй, въ, ва, во, *пр.* Направенъй отъ сливы; сливнъй; **слѝвочный.** *Сливова ракия,* сливовица.

Слѝвци, *с. м. мн.* Останѫло отъ вино, ракиѭ, или отъ друго нѣкое питие по чяши-ты и слѣно въ еднѫ чяшѫ; **слѝвки.** *Далъ му да пие сливци-ты отъ хора-та.*

Слѝзамь (**слѣзвамь, да слѣзѫ** и **да слѣзнѫ**), *гл. ср.* Слазямь, слазнямь, слѣгнувамь: 1) Спущамся отъ пó-въсоко мѣсто на пó-низко; спадамь, навалямь; **сходѝть, спускáться.** *Отъ планинѫ слива, мамо, младо овчярче.* 2) Каченъ на нѣчто спущамся на земѭ-тѫ; спадамь, свалямся; **слѣзáть, сходѝть.** *Слѣзъ отъ коня, отъ дрьво-то.* 3) Спирамся на конакъ, на падало; падамь, запирамь, спирамь, кондисвамь; **останáвливаться.** *Слѣвохмы на конакъ у брата му* 4) Зимамь да ся продавамь пó-евтино, ставамь пó-евтинъ, падамь, спадамь; **пáдать, упадáть.** *Жито-то послѣзе, ще слѣзе още, та да почякамы.* — *Слѣзь, Бóже, та глядай. Слѣзь, кокошь, да тя изямь. Слѣзни, пита, да тя изямь. Слѣзлъ отъ коня и ся качилъ на магаря.*

Слѝзанѥ, *с. ср.* отъ **слѝзамь.** Слазянѥ, слазнянѥ, слѣгнуванѥ.

Слѝзвамся и **слѝзнувамся** (да ся **слѝзнѫ**), *гл. възвр.* Слузвамся, смъквамся, лъзгамся по нѣчто; подлузгвамся, подлъзгвамся, подхлъзвамся, подпльзвамся, подмузвамся. *Пóдобрѣ е да ся слизнешь съ ногѫ, а не съ сборъ.*

Слѝзванѥ и **слѝзнуванѥ,** *с. ср.* отъ **слѝзвамся.** Слузванѥ.

Слѝзнѫ (да ся), **ешь,—нѫлся,** *гл. свр.* отъ **слѝзвамся.** Да ся слузнѫ.

Слизъ, *с. м.* 1) Слѣзенка, слѣзенъ, слѣзка, далакъ. 2) Жилка вода. *И два-та извора сѫ отъ единъ слизъ.*

Слизь, *с. ж.* Лигаво вещество по тѣла-та на нѣкои животнъі и на нѣкои растения; слузь, луга, луза; **слизь.** *Слизь на рыбѫ;* **глевъ.**

Слѝка, *с. ж.* Лика, лико, прилика, протива, спротива, чета, екранъ, ешь; **пáра, четá, верстá, рóвня.** *Да смы слика прилика.*

> Шетба шета Срьбанъ добъръ юнакъ,
> Шетба шета по всичкѫ-тѫ земѭ,
> Шетба шета сликѫ да си найде,
> Сликѫ да си найде, сликѫ спорядъ него. *Пѣс.*

Слимáкъ и **слимýкъ,** *с. м.* Животина *Helix,* в. **сльменъ.**

Слѝна, *с. ж.* Мокрота, что излиза изъ жлѣзы-ты въ уста-та, та помага за смиланѥ хранѫ-тѫ; слинка, слюна, слюнка, плюнка, плюмка; **слюна.** *Слины му потекохѫ.*

Слѝница и **слѝничка,** *ум. ж* отъ **слѝна.** Плюнчица.

Слѝнка, *с. ж.* Слина. *Кога гы видѣлъ, хватило слинкы да му текѫть.*

Слинíакъ, *с. м.* Животина *Helix,* в **слѣменъ.**

Слѝсвамь и **слѝсувамь** (да **слѝшѫ**), *гл. д.* Направямь нѣкого да ся забрави, да ся

прѣнесе, да ся замае; сбрьквамь, забрьквамь, записвамь, смайвамь, сащисвамь, шашардисвамь; озадáчивать, смѣшивать, смущáть, отуривать. —мся, 1) *гл. възвр.* Забрьквамся, побрьквамся, сбрьквамся, замайвамся, смайвамся, насмѣтамся, записвам ся, прѣносıамся, не ся усѣщамь, сащисвамся, шашардисвамся; терятьcя, приходить въ замѣшáтельство, смѣшиваться, смущáться, изумлятьcя, забываться. *Като го видѣхъ, слисахся и не знаехъ, какво да правѭ. Слисахся отъ радость. Слисанъ отъ дымъ-тъ, не намѣрилъ врата та.* 2) *гл. стр.* Бывамь слисанъ.

Слисванıе и слисуванıе, *с. ср.* отъ **слисвамь** и **слисвамся.**

Слитамся (да ся слитнѫ), *гл. възвр.* Залитамся, забѣгвамся, затръчıавамся, засилвамся, запрыпвамся, спрыпвамся, спущамся; разбѣгáться.

Кога ся слитнѫ козарчя,
Осемь сабли прѣскокнѫ,
На девятѫ ся налъзнѫ. *Пѣс.*

Слитамь (да слѣтѫ), 1) *гл. ср.* За космы, за листıе, за цвѣтıе: слѣтвамь, олитамь, опадвамь, окапвамь, ощипвамся; **слѣвáть, облѣвáть, облетáть, опадáть, вылинивать.** 2) *гл. д.* Сполитамь. **—мся,** *гл. вз.* Съ лѣтѣнıе съ врьчıанıе сбирамыся отъ разны страны на едно мѣсто; **слетáться.**

Слитанıе, *с, ср.* отъ **слитамь** и **слитамся.**

Слитнѫ (да ся), ешь,—тнѫлся, *гл. свр.* оть **слитамся.**

Сличıамь (да слѣкѫ и да слѣчѭ), *гл. д.* Съблпчıамь, съблачıамь *Който вино прѣпива, кѫщѫ-тѫ и челядь тѫ си сличıа.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Съблпчıамся. *Слѣклися и влѣгли да ся кѫпять.*

Сличıанıе, *с. ср.* отъ **сличıамь** и **сличıамся.** Съблпчıанıе.

Слишѭ, ешь, слисахъ, *гл. свр* отъ **слисвамь. —санный,** *прич. стр*

Слишѭ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **слишıавамь.** Да излишѭ.

Слишıавамь (да слишѭ), *гл. ср.* Излъгвамь въ игрѫ; излишıавамь; **плутовáть въ игрѣ.**

Слишıаванıе, *с. ср.* отъ **слишıавамь.** Излишıаванıе

Слобода, *с. ж.* 1) Когато човѣкъ може да прави, каквото и както той си иска; свобода, слободия; **свобóда, слобóда.** 2) Кога нѣкой не е подвластенъ нѣкому, кога ся избави отъ робство, отъ плѣнъ; свобода; **свобóда, слобóда.**

Слободица, *ум. ж.* отъ **слобода.** *Своıа кѫщица своıа слободица.*

Слободиıа, *с. ж.* Слобода. *Слободиıа тя надува, побола тя е слободиıа,* широко ти е около шиıѫ-тѫ, та не знаешь какво правишь — *Слободиıа — печенъ божюрь. Слободиıа — поравиıа. Слободиıа-та е пó тяжка (пó лошıа) и отъ неволıѫ-тѫ. Сиромашıа може да ся трьпи, а слободиıа не може.*

Слободный, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Свободный: 1) Който може да прави каквото си иска и както той си иска; **свобóдный.** 2) Който има свободѫ, е въ робство или въ плѣнъ; **свобóдный.** 3) Който си има отъ всичко, та нѣма за какво да му мысли. **—дно,** *нар.* На свободѫ, съ слободѫ, свободно, отпустно; **свобóдно, слобóдно.**

Слободѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **слобождамь.** Да свободѫ.

Слобождамь (да слободѫ), *гл. д.* Свобождамь; **освобождáть, свобождáть.** *Скоро тьрчи Момчилица млада, та Момчила слободи.*

Слобожданıе, *с. ср.* отъ **слобождамь.** Свобожданıе.

Словарь, *с. м.* Който казва слово, дамаскынъ; **проповѣдникъ.**

Словесие, *с. ср.* Назъванıе на ученъ човѣкъ. *Негово словесие киръ Хрисантъ былъ много ученъ по елиникиıѫ-тѫ.*

Словесный, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр* Който умѣе да говори; сйозлиıа; **имѣющій даръ слóва, краснорѣчúвый.**

Словеснѣйшиıй, *пр. прѣвъзх. стъпень* отъ **словесие.** *Словеснѣйший ми учителю, киръ Райно, здравѣйте!*

Слово, *с. ср.* 1) Дума, рѣчь, рѣчка, сйозъ, лафъ; **слóво.** 2) Буква; **бýква.** *Четѫ по слово,* полека, сричıамь; **читáть по склáдамъ.** *Бѣло книжя, черно слово* 3) Имя, назъванıе на деветнадесятѫ-тѫ буквѫ отъ Българскѫ-тѫ азбукѫ, с; **слóво.** 4) Поученıе въ цръквѫ; дамаскинъ; **прóповѣдь.** *Казвамь слово;* **говорить прóповѣдь.**

Словомь, *нар* Срѣщася въ записы, въ тимисюци: и съ думѫ *100 гр. и словомь сто грошıа.*

Словословъ, *с. м* Много ученъ, философъ, мѫдрець. *Втора слуга Радулъ словословъ, что зние всıакаквы языци.*

Словце, *ум. ср.* отъ **слово; словцó, словечко.**

Словıа, *с. сбб.* отъ **слово.**

Слога, *с. ж.* 1) Когато нѣкои си живувать добрѣ, слушıатся единъ другъ и ся сговарıать помеждѫ си; слогъ, сговоръ, сгода, съгласие; **ладъ, соглáсіе.** *Имать добрѫ слогѫ помеждѫ си,* животни сѫ, поминувать си добрѣ. *Нѣма слогѫ помеждѫ имъ,*

не си живувать, не ся спогаждать. *У кѫщѫ слога, у можѫ прилика.* 2) Като *пр. неизм.* Послушенъ, послушливъ, сложенъ, покоренъ; **послýшный.** *Едно-то момичя не было тъй слога, както было друго-то. Слога чловѣчець.*

Слогáрь, *с. м.* Срѣщася въ еднѫ колядаркѫ пѣсень:

> Мили ми драгъı колядари,
> Нето мъıслѭ бой да биѭ
> Влашкѫ земѭ и Богданскѫ,
> Снощи ми е слогарь дошьлъ
> Въ девять села да кумовамь,
> Въ десято да сватовамь. *Пѣс.*

Слóгвамся и **слóгнувамся** (да ся слóгнѫ), *гл. възвр.* Снисвамся, снишвамся, навождамся, слагамся; **склоня́ться.** *Вдигне ся та погляднe, па пакъ ся слогне.*

> Кога му майка вълкнıаше,
> Задъ копривѫ ся слогнıаше,
> Коприва го парнıаше. *Пѣс.*

> Ѩ слогнися, мила щерко,
> Ѩ слогнися задъ борикѫ. —
> Слогнѫлася мома Милка,
> Слогнѫлася задъ борикѫ. *Пѣс.*

Слóгванıе и **слóгнуванıе,** *с. ср.* отъ **слóгвамся.**

Слóгнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **слóгвамся.**

Слогъ, *с. м.* 1) Граница, межıа, межда, межденикъ, помежда, прѣдѣлъ, отаръ, тиръ, сѫнѫръ; **грани́ца, межá, валъ, предѣлъ, означéнный кучею земли.** *Слогъ на нивѫ,* тиръ. *Пасе по слога. Дума слогъ нѣма. Очи-тъı имать слогъ, та не могѫть да ся видять.* 2) Мѣра за земѭ една четврьтина отъ уврьтъ; **лѣха.** *Ќе му даде ага-та и единъ слогъ за параспуръ да си посѣе царевкѫ.* 3) Слога. *Дѣка е слогъ, тамо е и Господь Богъ. — Богъ е Богъ и пакъ има слогъ,* спр. границѫ както на добринѫ-тѫ си, така и на гнѣва си. — *Градъ до слогъ бие,* казвать нѣкому, кога работи прѣзъ мартинъı-тъı сѫботъı и прѣзъ великъı-тъı четврьтъци. — *Слогъ отбива,* казва ся за растенıе, кога порасте и земе да прави, да врьга сѣнкѫ. *Трѣва-та слогъ отбива. Кукурузъ-тъ иска дъждъ, кога отбие слогъ. — За имя и за слогъ на село-то,* отъ имя-то и за смѣткѫ на село-то.

Слóжвамь, *гл мн-кр.* отъ **слáгамь.** —**мся,** *гл. възвр.* Лѣгамь, падамь боленъ, занемогвамь, занемощıавамь; **слегáть, занемогáть.**

Сложи́ще, *ув. ср.* отъ **слогъ.** *Излѣзли сѫ нивъ сложища, нивъ долища*

Слóжнъıй, —жьнъ и —женъ, жна, жно, *пр.* 1) Който ся слага; слога, покорнъıй, послушнъıй; **послýшный, покóрный.** 2) Който живѣе добрѣ и ся спогажда съ другъı-тъı; сговорнъıй, животнъıй, добръıй; **лáдный, ужи́вчивый, соглáсный.** *Сложни калугери срѣдѫ и пятъкъ мрьсять. Сложни калугери и въ пятъкъ рыбѫ ıадѫть.*

> Проговори Ѩнъ кехаıа:
> Ей дружина вѣрни сложни,
> Вѣрни сложни та сговорни,
> Побивайте кривъı гегъı! *Пѣс.*

3) Что не е съвсѣмь изправенъ, а малко накривенъ на еднѫ странѫ; полѣгатъıй, низкъıй; **отлóгій, полóгій, покáтый, плóскій, наклóнный.** *Сложно мѣсто;* **косогóръ.** *Мѣсто-то е пó-сложно,* пó-низко, пó-уйгунъ. —**жно,** *нар.* 1) Прибрано, смирено, тихо; **скрóмно.** 2) Полегато, нанадолце; **покáто, полóго, отлóго, наклóнно, нáкось.**

Слóжѫ, ишь, — жилъ, *гл. свр.* отъ **слáгамь.** —**женъıй,** *прич. стр.*

Слóмвамь и **сломıáвамь** (да сломѭ́), *гл. д.* Поломıавамь, строшıавамь, потрошıавамь, счюпвамь, почюпвамь; **слáмливать, слáмывать.** *Сломи клонıе-то на дрьвıа-та. Кога дойде при мене, става хубава мома, та мя сломва и ми снагѫ-тѫ строшıава.* —**мся,** *гл. стр.* Бъıвамь сломенъ.

Слóмванıе и **сломıáванıе,** *с. ср.* отъ **слóмвамь.**

Сломѭ́, и́шь,—ми́лъ, *гл. свр.* отъ **слóмвамь.** —**мéнъıй,** *прич. стр.*

Слóнець, *ум. м.* отъ **слонъ.**

Слóновъıй, въ, ва, во, *пр.* отъ **слонъ.** Филовъıй; **слонóвый.**

Слóнчя, *ум. ср.* отъ **слонъ.** Малкото на слонъ; **слонéнокъ.**

Слонъ, *с. м.* 1) Покривъ, стрѣха нѣйдѣ за подслонѫ, кога вали дъждъ, снѣгъ, въ лоше врѣмя; заклонъ, наслонъ, подслонъ, спустница, сушина, сайвантъ, саıа; **навѣсъ, ови́нъ, намéтъ.** 2) Ограда съ зимовище въ горѫ за овця, козъı, за добъıтъкъ; саıа, поıата, палата, кошıара, кѫшла, агѫлъ, бачиıа; **овчáрня, овéчій хлевъ, вагóнъ.** 3) Ѩгнета-та отъ едно тѫрло, отъ единъ егрекъ, доклѣ още не сѫ пущанъı съ майкъı-тъı си на пашѭ.

Слонъ, *с. м.* Най-голѣмо-то сега четвероного животно; филъ; **слонъ.**

Слóта, *с. ж.* Лоше врѣмя, бура, внелица, врьтуна; **слотá.**

Слоши́ (да ся),—шилося, *гл. свр.* отъ **слошıáвася.**

Слошıáвася (да ся слоши́), *гл. безл.* Става лоша, злѣ, болно. *Оставися, ми ся слоши, много ми е лошıа.*

Слугá, *с. об.* и *с. ж.* 1) Който слугува нѣйдѣ, цѣненъ да слугува; слугарь, момъкъ,

приставъ, ратай, измекяръ, изметчия; слугá, прислýга, мáлой, рабóтникъ. *Остали смы безъ слугж.* 2) Който служи, черпи съ нѣчто пиеню.

> Събрали ми ся набрали
> До двѣстѣ триста юнаци,
> Слуга имъ служи Денница,
> Денница млада дѣвойка. *Пѣс.*

> Просто да стоить слуга да служить
> Слуга да служить лютж ракиж;
> Слуга служить бѣла Грькыніа,
> Слуга ми служить и сльзы ронить. *Пѣс.*

> Сѣднжлъ ми е старый Ѩно,
> Сынове му свѣщи свѣтять,
> А снахы му диванъ стоять,
> А внуци му слуга служить. *Пѣс.*

3) Мѣра вино, ракиж, колкото може да изпие единъ.

> Тога Богданъ на майкж си говори:
> Стань наточи три слугы вино:
> Прьва слуга на Богданъ добъръ юнакъ,
> Втора слуга на бръза коніа,
> Третіа слуга на сестрж ми Марнж. *Пѣс.*

4) Ходеню слуга, служба, служеню, слугуваню, приставство, измекярлжкъ; слýжба.

> Ай тя тебе дѣтя Андреаше,
> Хайде да си слугж размѣнимы:
> Ты да служишь Будимскж кралицж,
> Ѩ да служж кралiа отъ Будима. *Пѣс.*

5) Празднуваню нѣкой святець съ яденю и пиеню; служба.

> Щемъ да идемъ долѣ долѣ
> Влашку Бану на слугж-тж
> Сега тамо гостие ходять,
> И ные щемъ гостие д'идемъ. *Пѣс.*

6) Пануда, понуда, спонуда, смидалъ, обидка, повойница; родѝны.

> Ѩ земѣте мѣдянъ кавалъ,
> Качетеся на высоко,
> На высоко на широко,
> Засвирѣте и на лѣво,
> И на лѣво и на дѣсно,
> Кой ка чюе, все да дойде
> Млада Бога на крьщеню
> Божж майкж на слугж-тж. *Пѣс.*

— *Вѣренъ слуга — здравъ ключь. Вѣрвай слугж-тж, вѣрвай и око-то си. Ако нѣмашь слугж, самъ щешь сѣчешь дрьва. Слуга да чува и да знае много, ала да говори малко. Лѣтѣ господарь, зимѣ слуга.*

Слуга́рка, *с. ж.* Слуга, слугыня, служкыня, измекярка; служáнка.

Слуга́рскъій, ска, ско, *пр.* отъ **слуга́рь.** Слугынскъій, слуговый.

Слуга́рчя, *ум. ср.* отъ **слуга́рь.** Малъкъ, младъ слугарь.

Слуга́рь, *с. м.* 1) Слуга въ 1-то значеноваию. 2) Сватъ отъ момковж странж, что служи на сватовы-ты отъ моминж странж.

Слу́говъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **слуга.** Слугарскъій. *Слугова промѣна.*

Слу́гомь, *нар.* Като служи, кога служи.

> Вино пиѭтъ четыре войводы,
> Слуга имъ е Груица войвода,
> Слугомь служи, чаши не долива,
> Долива гы ситны быстры сльзы. *Пѣс.*

Слугу́вамь, *гл. ср.* 1) Цѣненъ сьмь нѣйдѣ да работж, да шьтамь, ходж слуга; служж, слушамь, измекярувамь; прислýживать, подслýживать. *На чужды людие слугува.* 2) Шьтамь, врьшж работж изъ кжщи; слушамся. *По́-добрѣ е самъ да си слугувашь, а не да имашь такъвъ пакостникъ слугж. — Който не знае да слугува, не може да господарува. Малко хытрувай, на врѣмя слугувай. Който слугува на вѣтьра, прахъ-тъ му е кяръ-тъ. Пази, Боже, да слугувашь на бѣлъ конь и на калугеръ.*

Слугу́ваню, *с. ср.* отъ **слугу́вамь.** Служеню.

Слугы́нка, *ум. ж.* отъ **слугы́ня.**

Слугы́нскъій, ска, ско, *пр.* отъ **слугы́ня.** Слугарскъій. *Едно око домакынско свършва повяче отъ двѣ ржцѣ слугынскы.*

Слугы́ня, *с. ж.* Жена, мома слуга; слугарка, служкыня, ратайкыня, измекярка; служáнка.

Слугы́ца, *ум. ж.* отъ **слугá.** *Вѣрна слугыца, рада домовница.*

Слу́жба, *с. ж.* 1) Молитвы и другы нѣчта, что ся правять въ црьквж, когато ся извръшва таинство-то на Святж-тж Евхаристиж; литургия; литургія, обѣдня, слýжба. *Днесь нѣма службж.* 2) Праздникъ съ гостбж, съ гощавкж за честь на нѣкой святия; слуга, святець. *Имамы службж на святый Георгию.*

> Службж служить моме краличино,
> Ми го сложить святего Гиоргию,
> И ми выка седемдесятмина,
> Имъ извади вино тригодишне
> И ракиж выше шестгодишнж. *Пѣс.*

> Свята Петка службж служи,
> Службж служи, дѣтя плете,
> Та повова осемь девять,
> Осемь девять каджлжци. *Пѣс.*

Махаленска, селска служба, когато е брано отъ махалж-тж, отъ село-то да ся готви за службж-тж; братчѝна, братчѝны, братовщѝна, братовщѝнии. *Наялся като сирача на службж. Служба безъ курбанъ не става. Канять ли тя на службж, иди; канять ли тя на третьж вечерь, не ходи. Иди, бабо, въ черквж. — Кракъ мя боли, не могж.—Хайде, бабо, на службж! — Чякай, сынко, да ку-*

цамь. 3) Врьшеніе чюждж работж, ходеніе слуга, слугуваніе, служеніе, приставство; **слу́жба.** *Служба-та е хубава, блазѣ му, който може да служи.*

Слу́жбица и слу́жбичка, *ум. ж.* отъ **слу́жба.**

Слу́женіе, *с. ср.* отъ **слу́жкж.** *Служеніе, кога стане нѣкакъвъ сговоръ,* чрьпниа, почерпнакъ, крѣчма, запивъ, алдамакъ; **магары́чъ, ли́тки, запи́вки.**

Служи́тель, *с. м.* Слуга. *Да пытамы игумены, Божи служители.*

Служкъ́інинъій, нъ, на, но, *пр.* отъ **служкъ́іна.** Слугъінскъій.

Служкъ́іна, *с. ж.* Слугъіна, слугарка, измекярка; **служа́нка.**

Служни́къ, *с. м.* Слуга, служитель, слугарь

Служни́ца, *с. ж.* Слуга. *Звѣзда денница Богу служница.*

Слу́жкж, ишь, — жилъ, *гл. д.* и *ср.* 1) За священникъ: извръшвамь црьковнж служба, литургиж; **служи́ть.** *Дѣдо попъ сега служи.* 2) Имамь служба, праздникъ. *Дьньска щемъ служимъ святогъ Игната.* 3) Канж съ нѣчто питие, вино, ракиж; чрьпж нѣкого, гощавамь, заливамь му; **по́дчивать.** *Не ны служихж съ ничто.* 4) Слугувамь, слушамь; **служи́ть.** *Едно куча, кога служи на двѣ порты, гладно остаа. Служи на умныа, да заповѣдашь на лошиа.*—**жкж,** 1) *гл. вз.* Служимъ единъ другъіго; чрьпжся. 2) *гл. стр.* Бывамь служенъ.

Слу́звамся и слу́знувамся (да ся слу́знж), *гл. възвр.* Слизвамся.

Слу́званіе и слу́зnuваніе, *с. ср.* отъ **слу́звамся.** Слизваніе.

Слу́знж (да ся), ешь,—нжлся, *гл. свр.* отъ **слу́звамся.** Да ся слизнж.

Слу́зь, *с. ж.* Слизь.

Слу́ка, *с. ж.* Случай.

Слу́пвамь и слу́памь (да слу́пкж и да слу́пкамь), *гл. д.* Удрямь ссждъ о нѣчто, та направямь да ся свие, да ся вдъни повръхнина-та му навжтрѣ. *Слупихъ мѣдника.*

Слу́пваніе и слу́паніе, *с. ср.* отъ **слу́пвамь.**

Слу́пкамь и слу́пкж, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **слу́пвамь.** —**пенъій,** *прич. стр.*

Слутѣ́вамся, *гл. възвр.* Ходж нагорѣ надолу да тръсж нѣчто. *Единъ старець ся слутѣва по земи и нѣчто тражи.*

Слу́хомь, *нар.* Отъ слушаніе. *Слухомь го знаъ, чюлъ сьмь да го казвать. Слухомь слушахъ, че . . .,* слушахъ.

Слухтѣ́ніе, *с. ср.* отъ **слухтж́.** Услушваніе.

Слухтж́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* 1) Слушамь съ особено вниманіе; услушвамся, услухвамь, навирилъ сьмь уши; прислушвамся; **прислу́шиваться, насторожи́ть у́ши.** *Слухти дано чюе нѣчто. Слухти като плъхъ.* 2) Стоіж буденъ, пазж, чювамь нѣчто, бдѣж; бдѣть надъ чѣмъ, **бо́дрствовать.** *Слухти да не дойде нѣкой.*

Слухъ, *с. м.* Едно отъ пять-ты вънъшни чювства, съ което сѣщамъ гласовы-ты; **слухъ.** *Забилъ му ся е слухъ-тъ,* не слушиа. *Въ слухъ сьмь,* слухтж и изпытвамь да ся научж за нѣчто си.

Слу́чвамь и слу́чамь (да слу́чкж), *гл. д.* Намирамь нѣкого нѣйдѣ; заварвамь, сварвамь, застигамь, завтасвамь, затичамь, сполучвамь, улучвамь; **заста́вать.** *Не знаж щж ли го случж.* —**мся,** *гл. възвр.* Намирамся нѣйдѣ, сгаждамся, сгодявамся, улучвамся, разгелдисвамся. *Случихся и азъ тамъ. И той ся случи, та го видѣ съ очи-ты си.* — **Слу́чвася,** *гл. безл.* Става, бъіва, слахвася, сгаждася, стрѣтвася; **случа́ться, выдава́ться.** *Което страдать хора-та, и намъ ще ся случи. Случи ли ми ся да имамь понѣ единъ день честитъ животъ? Рѣдко ми ся случва да ся срѣщнж съ него.*

Слу́чваніе и слу́чаніе, *с. ср.* отъ **слу́чвамь и слу́чвамся.**

Слу́чка, *с. ж.* Нѣчто станжло, случилося; **слу́чай.** *Зла случка.*

Слу́чкж, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **слу́чвамь.** —**ченъій,** *прич. стр.*

Слу́чай, *с. м.* Сгодно, удобно врѣмя, мѣсто; сгодна, износна работа, случка; слука; **слу́чай.** *Паднж ти ся единъ добръ случай да идешь да ся учишь. Ето ти случай за лесно обогатяваніе.*

Случа́йно, *нар.* Безъ да чакамъ, нечакано, наулукы; **случа́йно.**

Слу́шкамь, *гл. смякч.* отъ **слу́шамь.** *Наше-то дѣтенце слушка. Дай му крушкж, да тя слушка.*

Слу́шнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр. смякч.* отъ **слу́шамь.** *Еднжжь проговори, двжжь слушни.*

Слушня́, *с. ж.* Шьтниа, шьтаніе, врьшеніе нѣчто въ кжщи.

Слу́шкж, ишь,—шилъ, *гл. ср.* За дрѣхж: приличамь, идж, мязамь. *Такава дрѣха му слуши,* приличя му, отива му.

Слу́шамь, *гл. д.* 1) Сѣщамь съ уши-ты си гласовы-ты; чювамь, чюж, слышамь, слухтж; **слы́шать.** *Съ едно-то ухо не слушиа. Слушамь да видж, дали не тропа нѣкой.* 2) Стоіж нѣйдѣ и внимавамь да чюж и разберж всичко, что ся приказва; **слу́шать.** *Не сьмь ся случилъ*

да го слушıамь, кога кавва слово. 3) Правѭ каквото мя учять; послушвамь, покорювамся, пощуквамь, ризамь; слу́шать, слу́шаться, повинова́ться. *Глъчıахъ го, ама не слушıа*, не зима отъ думѫ; я на него́ крича́лъ, но онъ не послу́шался. 4) Стоѭ миренъ, мирувамь, не бѣснѣѭ, слушкамь. *Додѣ вы нѣмаше, той мя слушıа. Богданчё много слушıа.* 5) Слугувамь, служѭ, измекıарувамь; прислу́живать, подслу́живать. *Слушıамь у Герги.*

Ако си нивѫ пожьне,
Да земе девять юници;
Ако си нивѫ не пожьне,
Девять годинъı да гъı слушıа. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Слугувамь си самъ. *Царска-та щерка ходи изъ кѫщѫ-тѫ, слушıася сама.*

Ты си вяче, мале, остарѣла
Ты не можешь, мамо, да ся слушıашь,
Ете, мамо, за тебе отмѣна,
Ты да сѣдишь, она да тя слушıа. *Пѣс.*

2) *гл. стр.* Бывамь слушıанъ; чюѭся, чювамся; слы́шаться. *Пѣсень-та ся слушıаше надалечь.* 3) *гл. безл.* Брьнчи на хора-та въ уши-ты, говорися, казвася, приказвася, чювася, чюеся; идётъ слухъ, носится слухъ, молва́; слы́шно. *Слушıася, че щѣло да има войнѫ. — Едно-то вика, друго-то не слушıа*, намиратся на далечь едно отъ друго. *Уши има, нека слушıа. Слушıалъ съ носа си. Слушıа и съ двѣ-ты. Слушıа като съ мои-ты. Тръчи, Боже, та слушıай. Не мя глядай въ очи-ты, нъ слушıай ми хора-ты-ты. Който сборува, какво-то сака, той слушıа, каквото не сака. Ако слушıашь едѣ-кого-си, щешь ловишь по море вайци, по горѫ рыбѫ. Не слушıай едного, пакъ да сѫдишь двама. Да слушıашь старо, не тя заболѣва глава-та. Слушıай старъı-ты, за да остарѣешь. Пó-старъ да наряжда, пó-младъ да слушıа. Който не слушıа, нѣма и да заповѣда. Храни душѭ, да тя слушıа. Зачто да слушıамь хора-та, кога и азъ имамь умъ. Който слушıа женъı-ты, той е дважь жена. Да бѣ слушıалъ Господь гаргъı-ты, конıе-ты щıахѫ да мрѫть повяче. Слушıайте, глухъı, глядайте, слѣпи!*

Слу́шıанıе, *с. ср.* отъ **слу́шıамь** и **слу́шıамся.**

Слѣба, в. **стлѣба.**

Слъбець, бци, в. **стлъбець.**

Слъбъ, в. **стлъбъ.**

Слѣгвамь и **слѣгувамь** (да слѣжѭ), *гл. д.* Излъгвамь.

Слѣгванıе и **слѣгуванıе,** *с. ср.* отъ **слѣгвамь.** Излъгванıе.

Слѣжѭ, ешь, слъга́хъ, *гл. свр.* отъ **слѣгвамь.** Да излъжѭ.

Слѣзвамь и **слѣзнувамь** (да **слѣзнѫ**), *гл. д.* Съ лъзганıе смъчıамь нѣчто надолу; слузвамь. **—ися,** *гл. стр.* Бывамь слъзнятъ.

Слѣзванıе и **слѣзнуванıе,** *с. ср.* отъ **слѣзвамь.**

Слѣзгавъıй, въ, ва, во, *пр.* Что е гладъкъ или мазенъ отгорѣ, та пльзне; лъзгавъıй, пльзгавъıй; по́льзкій, ско́льзкій.

Слѣзгамся (да ся **слѣзнѫ**), *гл. възвр.* Слъзвамся.

Слѣзнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **слѣзвамь.** **—нѫтъıй,** *прич. стр.*

Слѣнце, *с. ср.* 1) Голѣмо небесно тѣло, което нъı свѣти денѣ съ своѭ свѣтлинѫ; со́лнце. 2) Свѣтлина-та, коıато нъı иде отъ слънце-то; свѣтъ со́лнца. *Припеклся на слънце като гущеръ.* 3) Нѣчто много свѣтло и много хубаво. *Слънце мома, дѣте слънце. — Жегаво слънце*, что прави жегѫ, горящо; паля́щее со́лнце. — *Измочился е спрѣма слънце*, казвать за нѣкого, когато всичко му отива терсене; станѫлъ е накриво. — *Като слънце-но и сланѫ-нѫ*, така ся мразять.—*Не е слънце да огрѣе цѣлъııа свѣтъ*, чловѣкъ не може всıакому да помогне. — *Нѣма да го огрѣе това слънце*, нѣма да стане това. — *Съсъ слънце*, кога изгрѣва слънце, доклѣ има слънце, доклѣ не е зашло слънце-то.

Либя Петкано, Петкано,
Съсъ слънце портъı отварıай,
Па гъı съсъ слънце затварıай. *Пѣс.*

Слънце-то нарядъ грѣе, еднъı сутра, другъı вечеръ. Слънце-то не изгрѣва само за едного. Отдѣто чıакахмъı слънце да нъı огрѣе, оттамъ слана нъı попари. Отдѣто слънце, оттамъ градъ и мълниıа. Отъ тьмнинѫ огрѣıа слънце. Не сьмь слънце, да огрѣѭ всıакого. Крые слънце-то въ рьшето. На едно слънце ıали, на еднѫ мѣсячинѫ спали. На едно слънце си сушили дрѣхъı-ты. Не си простира дрѣхъı-ты на едно слънце съ него. Двѣ змии на едно слънце ся пекѫть, па и двѣ-ты не ся вѣрвать. Доклѣ слънце-то изгрѣе, колко калпаци щѫть опустѣѭть! Слънце грѣе, дъждъ вали. Да мя изгори слънце-то! Клятва. *На главѫ слънце, на сьрдце снѣгъ. — Една капка медъ по всичкъııа свѣтъ?* или: *едно панича медъ да ся намаде всичкъıй-тъ свѣтъ?* или: *мотовило вило, осгора было, осдола было, ни водѫ пило, ни хлѣбъ ıале, дома дошло, задъ*

врата ся скрыло? Гат. — Слънце. *Синя риза и бройница, плъна съ просо и пшеницѫ и двѣ дюлы миризливы?* Гат. — Небо, кумова слама, звѣзды, слънце и мѣсячинѫ.

Слѣнцевый, въ, ва, во, *пр.* отъ **слѣнце.** Слънчевый.

Слѣнчёва любóвница,

Слѣнчёва майка и

Слѣнчёва сестра. Раст. *Helianthus annuus,* слънчёвница, слънчёглядъ, слънчёво око; **подсóлнечникъ, сóлнечникъ.**

Слънчёвинá, *с. ж.* Грѣяние отъ слънце-то и мѣсто-то, дѣто грѣе то.

Слънчёвница, *с. ж.* Растение слънчева любовница.

Слѣнчёво око. Растение слънчева любовница.

Слѣнчёвый, въ, ва, во, *пр.* отъ **слѣнце.** Слънцевый; **сóлнечный, сóлнцевъ.** *Слънчеви изгрѣви,* дѣто изгрѣва слънце-то.

Тури ногѫ въ дѣснѫ зенгиѭ,
Доръ прѣврьли и лѣвѫ-тѫ ногѫ,
Той отиде слънчевы изгрѣвы. *Пѣс.*

Слънчёглядъ, *с. м.* Растение слънчева любовница.

Слѣнчице, *ум. ср.* отъ **слѣнце; сóлнышко.** *Дѣдо слънчице и баба мѣсячинка,* казвать дѣца-та на слънце-то и на мѣсячинѫ-тѫ. *На слънчице поспала, на свѣщицѫ попряла.*

Слънчясамь, *гл. свр.* отъ **слънчясвамь.**

Слънчясвамь и **слънчясувамь** (да слънчясамь), *гл. ср.* Отъ стояние много на слънце удря мя въ главѫ-тѫ, та падамь боленъ; **получáть сóлнечный удáръ.**

Слънчясвание и **слънчясувание,** *с. ср.* отъ **слънчясвамь.**

Слынь, *с. ж.* Трьта на кожѭ, станѫла отъ трькание, отъ натискание; кокоший, кокошинъ трьнь, мозолка, мозолъ, музулъ, мъзълъ, шиия; **мозóль.**

Слъ́шиамь, *гл. д.* Слушиамь, чюѭ, чювамь; **слы́шать.**

Слъ́шиание, *с. ср.* отъ **слъ́шиамь.** Слушиание, чювание.

Слъзá, *с. ж.* Быстра капка вода, что изтичя изъ очи-ты; слезá. *Ронѭ слъзы,* плачѭ; **проливáть слёзы.** *Порони слъзы;* **залúться слезáми.** *Утъвамь въ слъзы;* **обливáться слезáми.** *Навирвамся, наплъвамся съ слъзы;* **омочáться, глаза омочúлись слезáми.** *Быстра като слъзѫ. Каквото срьдце болѣло, така слъзы пролѣло. Каквото очи глядали, таквызь слъзы и капали. Който слъзы потачи, и самичькъ ще плаче. Чуждый хлѣбъ съ слъзы ся яде.*

Калинка ще имъ залива:
Стояну чяшѫ налива,
Съ быстры ѭ слъзы долива,
Стоянъ си чяшѫ напива. *Пѣс.*

Ергенскы слъзы, раст. *Bellis perennis,* моминны слъзы, моминска слъза, маргаритарь, очица, парици, бѣла марта, арнаутъ, рубийкы, рубийци, рубие, рубета; **маргари́тка.** — *Змнинска слъза,* раст. *Chelidonium majus;* **чистотѣлъ.** Съ това растение лѣкувать брадавици, — *Кукувичины слъзы,* растение нѣкакво.— *Моминска слъза:* 1) Раст. ергенскы слъзы. 2) Рас. *Convallaria majalis,* моминны слъзы, бисеръ, гергёвденчя, гергёвы бабкы, двуликъ, гороцвѣтъ, маргаритъ, просце, сименъ-чиче; **лáндышь.** — *Моминъ слъзы:* 1) Раст. ергенскы слъзы. 2) Раст. моминска слъза. 3) Раст. *Briza media,* арапско просо, тряперушка; **трясýнка, змейная травá.** — *Момкова слъза,* раст. *Polygonatum multiflorum;* **купéна, лапéна.**

Слъзéние, *с. ср.* отъ **слъзѫ́.**

Слъзúца и **слъзúчка,** *ум. ж.* отъ **слъзá.**

Слъзли́вый, въ, ва, во, *пр. Слъзливы очи,* който лесно слъзясвать.

Слъзѫ́, и́шь, — зи́лъ, *гл. ср.* Текѫ, капѫ, просмуквамь по малко; **слѣзѫ, плачѭ; сочúться, осáчиваться.** *Буря-то слъзи,* тече по малко. *Вода слъзи изъ скалѫ-тѫ. Очи-ты ми слъзять,* текѫть по малко слъзы отъ тѣхъ безъ причинѫ.

Слъзясамь, *гл. свр.* отъ **слъзясвамь.**

Слъзясвамь и **слъзясувамь** (да слъзясамь), *гл. ср.* За очи: пущамь слъзы, навирвамся съ слъзы; слъзѫ. *Погляднѭхъ срѣщѫ слънце-то и очи-ты ми слъзясахѫ.*

Слъзясвание и **слъзясувание,** *с. ср.* отъ **слъзясвамь.**

Слѣменъ, *с. м.* Животина *Helix,* бабуръ, бахалъ, бохлё, бохлёвъ, бухъръ, гугупетръ, гужелъ, гулшёкъ, жембалъ, жюжелъ, лигавець, лигавничя, лиговець, лопей, мелчё, мелчёвъ, охлё, охлёвчя, охлёвъ, пасмолець, пасочия, пажёкъ, пахаль, пижёвякъ, пижёкъ, пижелъ, пишёвякъ, пиширогъ, плужковъ, плужякъ, плужькъ, плужекъ, пльджявъ, пльжець, плъжковъ, пльжякъ, пльзовци, пльзекъ, прьжёкъ, прьжлокъ, прьжяйка, повець, пужель, пужимусъ, пужь, роглё, роглёвець, роглець, рожко, рожковець, рожковъ, салякъ, слимакъ, слимукъ, слинякъ, слюмакъ, слюнякъ, смилякъ, сполжявъ, стригоръ, тодъръ, улешка, улешь, уфлешка, шелянгосъ, шалангосъ, шлякъ; **ули́тка.**

Слѣгамь, слѣгвамь и **слѣгнувамь** (да слѣгнѫ), *гл. д.* 1) Направямь нѣчто да

лѣгне, да ся наведе, навождамь, свождамь, снисхавамь; снимамь, свалямь.

Слѣгни гране, Иоване,
До зелени травѫ,
Да ся качать три лѣпы,
Три лѣпы дѣвойкы. *Пѣс.*

2) *гл. ср.* Намалѣвамь, спадамь, смалявамся; низиться.

Слѣгнѫла е рѣка Дуналия,
На рѣкѫ-тѫ кована гемия,
Въ гемиѭ мома Ангелина,
Тамъ ми вяже клабодоновѫ авлиѫ. *Пѣс.*

—**ися,** *гл. възвр.* 1) Отъ натискание или отъ друго нѣчто слизамь надолу; свивамся, сбирамся, смачквамся, спадамь; **осѣда́ть, опуска́ться, оса́живаться.** *Възглавницата-та ся е слѣгнѫла. Слама-та ще ся слѣгне.* 2) Ставамь по́-низькъ, навождамся, свивамся, изкривявамся надолу; **надсѣда́ть.** *Гряда-та ся е слѣгнѫла;* **полѣно надсѣло.** 3) Лѣгамь, падамь долу на дъно-то; утайвамся, избъстрювамся; **отста́иваться, оса́живаться, осѣда́ть.** *Да ся слѣгне мѫтилка-та.*

Слѣгание, слѣгвание и слѣгнувание, *с. ср* отъ **слѣгамся.**

Слѣгнувамь (да слѣгнѫ), *гл. ср.* Слизамь.

Слѣгнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **слѣгамь и слѣгвамь.**

Слѣгнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **слѣгнувамь. Да слѣзѫ.**

Слѣда́, *с. ж.* Дыря; **слѣдъ.** *Минѫли кола водѫ, та оставили слѣдѫ!*

Слѣдвамь и слѣдувамь, *гл. ср.* Врьвѭ, идѫ слѣдъ нѣкого, слѣдъ нѣчто; **слѣдовать.**

Слѣдение, *с. ср.* **отъ слѣдѫ.**

Слѣдний, —дьнь и —день, дния, дне, *пр.* 1) Что иде, что слѣдва; **слѣдующій.** 2) Послѣдний, дырний, крайний; **послѣдній, крайній, коне́чный. —не,** *нар.* Слѣдъ, послѣ.

Слѣдъ, *нар.* и *прѣдл.* Послѣ, послѣдъ, подырь, подырѣ, подырѭ, потомь, потѣмь, сетнѣ, напоконъ, потора, наслѣдъ, насетнѣ, на по, по, за; **по́слѣ, позади́, сза́ди, вслѣдъ, за, но, пото́мъ, спустя́, че́резъ, чрезъ.** *Слѣдъ праздника, слѣдъ сватбѫ-тѫ,* като ся мине праздникъ-тъ, като ся свръши сватба-та; **по́слѣ пра́здника, по́слѣ сва́тьбы.** *Дойди слѣдъ три деня;* **приди́ чрезъ три дня.** *Спустнѫся слѣдъ него да го гони;* **бро́сился за нимъ въ пого́нку.** *Отиде слѣдъ него;* **идти́ за кѣмъ слѣдомъ.** *Глядай слѣдъ себе-си;* **смотри́ сзади себя́.** *Врьвѭ слѣдъ нѣкого;* **идти́ позади́ кого́ либо.** *Оставилъ го далечь слѣдъ себе-си;* **онъ оста́вилъ его́ далёко за собо́ю.** *По́-напрѣдъ ся скарали, слѣдъ това ся сбили;* **сперва́ они́ побрани́лись, и вслѣдъ за э́тимъ подрали́сь.** *Дай ми малко хлѣбець да си доямь сиренце-то, слѣдъ това ми дай сиренце да си доямь хлѣбеца. Налѣй си ты, а слѣдъ тебе нека си налѣе и той. День слѣдъ день. Телялъ слѣдъ телялъ. Лудѣе слѣдъ момы-ты,* по момы-ты, за момы-ты. *Харчи много слѣдъ тѣхъ,* по тѣхъ, за тѣхъ. *Слѣдъ дъждъ качюлка. Слѣдъ бурѭ-тѫ тихо врѣмя настава. Слѣдъ смрьть-тѫ покаяние не бьва.*

Слѣдѫ, ишь,—дилъ, *гл. д.* 1) Врьвѭ, ходѫ слѣдъ нѣкого, слѣдъ нѣчто за да го глядамь, какво врьши, кѫдѣ ходи; съглядамь; **подзира́ть, подгля́дывать, слѣди́ть.** *Тръгнѫлъ полечка слѣдъ неѭ да ѭ слѣди. Помачя-то слѣди, кѫдѣ ходи помакыня-та.* 2) Глядамь, слушамь какво прави нѣкой, та слѣдъ него и азъ да го правѭ. *Единый-тъ чифтъ запѣва, а вторый-тъ слѣди,* повтаря сѫще-то. — *Игнять ли вы ся овця-ты? — Не добрѣ: слѣдять,* сир. не ся изягнувать изеднѫжь наскоро, а ся точять едно по друго. **—дѫся,** *гл. вз* Ходимъ единъ слѣдъ друго за да ся глядамы, кой какво врьши; гонимся, дыримся.

Слѣза́, *с. ж.* 1) Въ тѣло-то на животно мяка и гѫбиста часть, что служи за отдѣляние нѣкаквѫ влагѫ, *Glandula,* жлѣга, жлѣза, жлока; **желѣза́.** 2) Закоравѣло подпухнѫло мѣсто на тѣло-то; грахалка; **желѣза́.**

Слѣзвамь, *гл. мн кр.* отъ **слизамь.**

Слѣзене, *с. ср.* Раст. *Malva sylvestris,* слѣзъ.

Слѣзе́нка, *с. ж.* 1) Синя, мяка гѫбиста часть на лѣвѫ-тѫ странѫ въ корема, *Lien, splen,* слизъ, слѣзка, слѣзенъ, слѣзъ, сплина, далакъ; **селезёнка.** 2) Растение слѣзъ.

Слѣзенъ, *с м.* Слѣзенка и въ двѣ-ты знаменования. *Кръкай, душѐ, благыниѭ: слѣзенъ и врьткавець!*

Слѣзець, *ум. м.* отъ **слѣзъ.** Малко нѣчто слѣзъ.

Слѣзка, *с. ж.* Слѣзенка въ 1-то знаменование. *На Митровъ-день, кога колять свиня-ты, глядать на слѣзкѫ-тѫ и прокобявать за зимѫ-тѫ. Трудна жена не трѣбе да яде слѣзкѫ, оти очи-ты на дѣтя-то ке бѫдѫть кървавы. Грахъ и слѣзкы сбрькалъ на едно мѣсто.*

Слѣзнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сли́замь. Да слѣзѫ.**

Слѣзовый, въ, на, во, *пр.* отъ **слѣзъ.** *Слѣзовы листа.*

Слѣзъ, *с. м* 1) Раст. *Malva sylvestris,* слѣзене, слѣзенка, слѣзенъ, волово око, кам-

була, камбулешникъ, камбулешь, камиличя, камилка, камилникъ, камилякъ, косичнякъ, молоха, молохо, укрълчя, шяпка; **калáчики.** 2) Раст. *Malva crispa,* молоха, млоха, сардела, стамболскый здравець. 3) Слѣзенка въ 1-то знаменование. *Дивъ слѣзъ, питоменъ слѣзъ, бѣлъ слѣзъ,* раст. *Malva rotundifolia, Malva vulgaris,* дива молоха; **калáчики, проскýрка.**

Слѣзѫ, *йшь,—зилъ, гл. ср.* Сльзѫ; **сочйться, осáчиваться.**

Слѣзѫ, *ешь, слѣзохъ, — злъ, гл. свр.* отъ **слйзамь** и **слáзямь.**

Слѣкѫ, *чешь, слѣкохъ,—клъ, гл. свр.* отъ **слйчямь.** Да слѣчѭ, да съблѣкѫ.

Слѣмя, *с. ср.* Най-голѣмо-то дрьво насрѣдъ покрыва на сградѫ; било, гряда; **конь, князь, крóвельный конёкъ.**

Слѣнъй, *нъ, на, но, прич. стр.* отъ **слѣкѫ.** Слѣчянъй.

Слѣпа бáба. Игра слѣпа котка, слѣпа мачка: едному заврьзѫтъ очи-ты съ крьпѫ, а другы-ти ся крыѭтъ, и той трѣбва да гы дыри и когото най-напрѣдъ намѣри, той ся ряди; **игрá въ гулю́чки, ималки.** Когато ся играе тая игра, играчь-тъ съ заврьзаны-ты очи маха съ тоягѫ и казва: *слѣпа баба не види, кой-то види, да бѣга.*

Слѣпа кóтка и слѣпа мáчка. Игра слѣпа баба.

Слѣпамь (да слѣпнѫ), *гл. ср.* 1) Замижювамь, зажюмѣвамь, зажимѣвамь, зажьмѣвамь; **зажмýриваться.** 2) Въ. *свр. в. д.* Да ослѣпѭ, да окйоравѭ; **ослѣпйть.**

> Да ти слѣпамь до два бѣлы града,
> Кога нѣмамь очи да гы глядамь. *Пѣс.*

Слѣпáчка, *с. ж.* Слѣпица *Слѣпа слѣпачка.*

Слѣпвамь и слѣпя́вамь (да слѣпѭ), *гл. д.* Съ лѣпение съединявамь двѣ нѣчта; **слѣпливать.** **—ися,** *гл. вз.* Залѣпямъся единъ о другъ; **слѣпливаться, слѣпля́ться, слипáться.**

Слѣпваню и слѣпя́ваню, *с. ср.* отъ **слѣпвамь и слѣпвамся.**

Слѣпéць, пцй, *с. м.* 1) Слѣпъ чловѣкъ; слѣпчё, койрчё; **слѣпéць, слѣпóй.** 2) Който не ся е училъ никакъ на книгѫ и писмо; **слѣпóй.** 3) Стрѫкъ, филизъ, покаралъ отстранѫ на царевичино стьбло; копеле. *Кога ся прѣкопава царевица, слѣпци-ты трѣбва да ся чистятъ.* 4) Два-та клина, които стягатъ боботець-тъ, усглавницѫ-тѫ съ ось-тѫ на кола, на плугъ 5) Слѣпени и нечисти зѫби на брьдо, прѣзъ които основа-та не може леко и бързо да врьви. — *Далъ на слѣпаць око,* отворилъ нѣкому очи-ты, казалъ му какъ е работа-та, направилъ го да види, какво да прави.—*Ходи като слѣпець безъ тоягѫ,* спрѣпинася. —*Дрьжися като слѣпець о тоягѫ. Прѣпирася като слѣпець на прагъ. Пипа като слѣпець да найде дувара си. Пыкася като слѣпець въ кашѫ. Слѣпець слѣпца води, и двама-та въ ямѫ-тѫ. Слѣпци-ты отъ врата у врата да води. Слѣпець за пѫть и будала за свѣтъ не трѣбва да пыташь. Кога ся село засели и слѣпци ся поведохѫ!*

Слѣпигѫшь и

Слѣпитрóкъ, *с м.* Животно змия слѣпокъ.

Слѣпйца, *с. ж.* Слѣпа жена, мома; слѣпачка; **слѣпáя.**

> Булка подъ було продума:
> Грозданке, млада кумице,
> Ако си нѣма нѣмица,
> Че слѣпа ли си слѣпица,
> Че ми запали було-то? *Пѣс.*
>
> На бродѣю сѣди бродница,
> Бродница слѣпа слѣпица. *Пѣс.*

Слѣпйчище, *с. ср.* Чирка, коята много мѫчно издава врьхъ, а расте надлъбоко въ мясо-то; слѣпячище, слѣпокъ, **слѣпъ чирéй.**

Слѣпичкъй, *—чькъ, чка, чко, пр. смякч.* отъ **слѣпый**; **слѣпенькій.**

Слѣпнѫ, *ешь,—нѫлъ, гл. ср. свр.* Да ослѣпѭ; **слѣпнуть.** *Слѣпнѫлый,* **ослѣпѣлый.**

Слѣпнѫ, *ешь,—нѫлъ, гл. свр.* отъ **слѣпамь.** Да ослѣпѭ. **—нѫтый,** *прич. стр.* Ослѣпеный.

Слѣпо кýчя. 1) Животно *Spalax typhlus,* кйораво кучя, слѣпокъ. 2) Животина *Gryllotalpa vulgaris,* диво (попово) прася, дивъ ракъ, жюркълъ, конопешница, конопишница, конопищица, конощипица, конощипъ, концапъ, кромидаръ, кромидарка, куконощекъ, мечие прася, рачёкъ, рачець, рачка, рачькъ, ручёкъ, усилка; **сверчóкъ земляно́й, земляно́й ракъ, медьвѣдка.**

Слѣпóкъ, *с. м.* Слѣпоокъ: 1) Животно змия *Anguis fragilis,* слѣпигѫшь, слѣпитрокъ, слѣпо смочя, смокъ; **мѣдяница.** 2) Животно слѣпо кучя. 3) Слѣпичище.

Слѣпоóкъ, *с. м.* Слѣпокъ.

Слѣпоóкъй, *къ, ка, ко, пр.* Който има слѣпы очи; **слѣпый.**

Слѣпо пйля. Животно *Vespertilio murinus,* вечерно пиля, вѣщерь, каралѣпъ, лиликана, лилякъ, люлячя, нощно пиля, нетопырь, прилѣпъ, сумракъ; **летýчая мышь, нетопырь, кожáнъ, почнйца.**

Слѣпо смóчя. Животно слѣпокъ въ 1-то знаменование.

Слѣпотá, *с. ж.* Слѣпотия: 1) Кога нѣкому сѫ поврѣдены очи-ты, та не може да вижда; **слѣпотá.** 2) Кога чловѣкъ ся развлънува отъ нѣчто, та стане като слѣпъ; слѣ-

нота́. — *Кокошиа слѣпота*, болесть въ очи-ты; който ѭ има, не види слѣдъ заходъ слънце; **кури́ная слѣпота́, ку́ричья слѣпота́.** *Хванжла го кокошиа-та слѣпота.*

Слѣпоти́ѭ, *с. ж.* Слѣпота. *Пуста слѣпотиѭ, кога ще ны остави!*

Слѣпчё, *с. м.* 1) Слѣпъ человѣкъ; **слѣпецъ, ослѣпеникъ, кйорчё; слѣпо́й, криво́й.** 2) Така казвать на укоръ и на смѣхъ на който недогляжда; **кйорчё; слѣпышь, слѣпень, слѣпендра́й.** *Дръжся, слѣпчё, тоѭга-та е готова! Трьси слѣпчё иглѫ въ сламѫ-тѫ. Видѣлъ слѣпчё прѣдни-ты, за дырни-ты не пыта. Видѣли у слѣпчиѭ едно око, и него искать да извадять. Допрѣ слѣпчё до стѣнѫ, дотукъ свѣтъ-тъ за него.*

Слѣпчиавый, **въ, ва, во,** *пр.* *Слѣпчиаво бърдо*, което има зѫбы слѣпци, та кѫса основѫ-тѫ.

Слѣпъ кошь. Справа като врьшкѫ за ловение съ неѭ рыбѫ.

Слѣпъ чи́рей. Чирка слѣпичище, слѣпокъ.

Слѣпый, **пъ, па, по,** *пр.* 1) Който нѣма очи, комуто очи-ты сѫ поврѣдены, та не може да вижда; **безокый, слѣпоокый, дзиврый, дзивый, зиврый, кйоравый; слѣпо́й, криво́й.** 2) Който никакъ не ся е училъ книгѫ и писмо; **дивый, кйоравый; слѣпо́й.** — *Слѣпа-та сѫбота*, така казвать, кога дойде врѣмя нѣкому за женение; **кйорава-та недѣлѭ.** —**по,** *нар.* Съ затворены очи, **слѣпѫ-тѫ, слѣпяшкомь, слѣпяшкымь, слѣпяшкѫ-тѫ, кйораво; слѣпо.** — *Надворъ лѣпа, у кѫщи слѣпа*, казвать за женѫ, за момѫ, коѭто само ся къти, а кѫщѫ-тѫ си никакъ не гляда. — *Става въ слѣпы зоры*, кога спи нѣкой много стaва съ кокошкы-ты. — *Хвани слѣпый, та му извади очи-ты. Съ едно-то око слѣпъ, а съ друго-то не види. Страдна майка рада и за слѣпъ сынъ (и на слѣпо дѣтя). Вгвирася като слѣпъ. Едно-то слѣпо, друго-то не види. Биеся като слѣпъ прѣчь о ясль. Слушайте, глухы, глядайте, слѣпи! Да чюкашь камбанѫ на глухъ, да кадишь слѣпъ и да черпишь пияницѫ, все едно е. Слѣпъ пушнжлъ, та ударилъ заякъ, а куць пръпнжлъ та го уловилъ. Дѣто всичкы сѫ слѣпи, тамъ еднолокый царува. Слѣпъ и съ двѣ-ты очи. Слѣпъ слѣпеца мрави. Бръза-та котка слѣпы гы окотва. Бръва кобыла слѣпо родила. Прѫгава-та кучка слѣпы гы ражда. Слѣпо, кога прогляда, далеко (прѣзъ девять баира) види. Слѣпа кокошка, кога прогляда, иска да ся качи и на пѣтела. Бльха-та отъ слѣпый ся бои. За тамо слѣпа в кобылка-та. Дѣто слѣпа баба удари, лѣка нѣма. Да тя чюва Господь отъ кйосе, отъ куць и отъ слѣпъ. Безъ книгѫ чловѣкъ като слѣпъ, не види. Извади му око то, че слѣпо по́-хубаво. На слѣпо-то пиля сѣдѣло-то Господь прави.*

Слѣпы о́чи. Отъ двѣ-ты страны на главѫ-тѫ междѫ очи-ты и уши-ты; **виски́.** *Удари го въ слѣпы-ты очи.*

Слѣпѣѭ, **ешь,—пѣѭлъ,** *гл. д.* Правѭ нѣкого да не види; **заслѣпѭвамь; заслѣпля́ть, ослѣпля́ть.** *Зерь ты мене сакашь да мя слѣпѣешь? Како сьмь тя слѣпѣѭлъ и сьмь тя лъгалъ, оти не была косена ливада-ва?*

Слѣпѭ, **и́шь,—пи́лъ,** *гл. свр.* отъ **слѣпвамь.** —**пеный,** *прич. стр.*

Слѣпѫ-тѫ, *нар.* Слѣпо, слѣпяшкомь, кйоравѫ-тѫ, съ закрыты очи. *Връви слѣпѫтѫ*, вмѣсто слѣпо.

Слѣпяшко́мь, слѣпяшкы́мь и слѣпяшкѫ-тѫ, *нар.* Съ затворены очи, безъ да му мысли, слѣпо, слѣпѫ-тѫ, кйоравѫ-тѫ; **слѣпо.** *Връви слѣпяшкомь.*

Слѣпи́авамь (да слѣпѭ), *гл. д.* Слѣпвамь.

Слѣпи́ачище, *с. ср.* Чирка слѣпичище, слѣпокъ.

Слѣти́-коса́. 1) Растение скопирнича. 2) Раст. *Cuscuta europaea*, капи-коса; **повили́ка, крестóвикъ, крапи́вная мали́на.** 3) Раст. *Valeriana officinalis*, делянка, кочие былие, кочна былка, чернокосъ; **валері́ана, мау́нъ, земляно́й ла́донъ.**

Слѣтѣвамь (да слѣтѫ), *гл. ср.* Слитамь. *Ако бѫде жена, бозка й ся пукнѫла, ако бѫде мома, коса й слѣтѣла!*

Слѣтѣвание, *с. ср.* отъ **слѣтѣвамь.** Слитание.

Слѣтѫ, **и́шь,—тѣлъ,** *гл. свр.* отъ **сли́тамь и слѣтѣвамь.**

Слѣчѭ, **е́шь, слѣкохъ, —кълъ,** *гл. свр* отъ **сли́чиамь.** Да слѣкѫ, да съблѣкѫ; **снять.** —**ченый,** *прич. стр.* Съблѣченый.

Слѣѭ, **ешь,—ѣлъ,** *гл. свр.* отъ **сли́вамь.** **Слѣтый и слѣяный,** *прич. стр.*

Слю́дка, *с. ж.* Плочица-та, на коѭто плюѭть и коѭто подврьгать нагорѣ, за да видять, кой ще е горень на игрѫ-тѫ.

Слюдѫ (да ся), **и́шь,—ди́лся,** *гл. свр.* отъ **слюді́авамся.** —**де́ный,** *прич. стр.*

Слюді́авамся (да ся слюдѫ), *гл. възвр.* Уряждамся, утъкмиавамся, накытвамся за да излѣзѫ прѣдъ хора.

Слюді́авание, *с. ср.* отъ **слюді́авамся.**

Слюна́къ, *с. м.* Животина слимакъ, в. **слѣ́менъ.**

Слю́на и **слю́нка,** *с. ж.* Слина, слинка, плюнка.

Слю́ница и **слю́нчица,** *ум. ж.* отъ **слю́на.** Плюнчица.

Сля́кавица, *с. ж.* Моръ по добытъка, а найвяче по воловы-ты.

Сля́кавъый, въ, ва, во, *пр.* Гръбавъый, гръбатъый, прѣгръбавенъый; **сгорби́вшійся, суту́лый, сутуловатый.**

Сля́къ, *с. м.* Моръ, болесть слякавица.

Сма́жѭ, ешь,—за́хъ, *гл. свр.* отъ **сма́звамь. —занъый,** *прич. стр.*

Сма́звамь и **сма́зувамь** (да **сма́жѭ**), *гл. д.* 1) Натискамь нѣчто, та го направямь на питѫ, на кашѫ, на кѫсовы; смачквамь, сплесквамь; **разда́вливать, зада́вливать, подавля́ть, отда́вливать, затира́ть.** *Смазахъ ягоды-ты. Смазалъ си пръста. Въ навалицѫ-тѫ щѣли да го смажѫтъ* 2) Съсыпвамь, омаломощнявамь, изядамь, довръшнямь; **изнима́ть, изнуря́ть, удруча́ть.** *Толкова ходъ, толкова работа, смаза го вяче! Смазахъ му главѫ-тѫ,* съсыпахъ го. 3) Бръкамь, прѣчѫ на нѣчто да не отива напрѣдъ, да не вдигне връхъ; потъпквамь, съсыпвамь, смачквамь; **подавля́ть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Смачквамся, сплесквамся. 2) *гл. стр.* Бывамь смазанъ. — *Смава му луба,* дойде му дохакы, даде му да разбере, прѣмахнѫ го, направи го да си лѣгне на грѣха; **спра́виться съ кѣмъ.** — *Смазахъ му опашкѫ-тѫ,* прѣбихъ му опашкѫ-тѫ, засрамихъ го, извадихъ му работы-ты наявѣ, обуздихъ го, смирихъ го, укротихъ го; **утере́ть кому́ носъ, ошиби́ть кому́ кры́лья, пе́рья.**

Сма́зване и **сма́зуване,** *с. ср.* отъ **сма́звамь.**

Сма́йвамь и **сма́ювамь** (да **сма́ѭ**), *гл. д.* 1) Замайвамь, омайвамь, зачюдвамь, очюдвамь, учюдвамь; **удивля́ть, поража́ть, изумля́ть, очаро́вывать, смуща́ть.** 2) Сбръквамь, забръквамь, слисвамь, залисвамь, замайвамь, зашемедявамь, сащисвамь, шашардисвамь; **озада́чивать, смѣшивать, смуща́ть, ошеломля́ть, вскружа́ть го́лову. —мся,** *гл. възвр.* 1) Замайвамся, зачюдвамся, очюдвамся, почюдвамся; **удивля́ться.** 2) Изгубямь си свѣса, не ся усѣщамь, замайвамся, залисвамся, зашемедявамся, прѣносямся, забравямся, заплѣсвамся; **забыва́ться, теря́ть чу́вства, приходи́ть въ беспамя́тство, шалѣть.** 3) Забръквамся, сбръквамся, побръквамся, залисвамся, слисвамся, замайвамся, насмѣтамся, сащисвамся, шашардисвамся; **теря́ться, приходи́ть въ замѣша́тельство, смѣшиваться, смуща́ться, изумля́ться.** 4) *гл. стр.* Бывамь смаянъ. —*Останѫхъ смаянъ. Майка й ся смаяла, отдѣ да й намѣри. Смаялся като кучя въ водяницѫ. Смаялся като пся въ сливы. Бръзый крадецъ домакыня смайва. Смаяхся каква дa ѭ връшѫ.*

Сма́йване и **сма́юване,** *с. ср.* отъ **сма́йвамь** и **сма́йвамся.**

Смалъ, *нар.* Насмалко, безмалко, още малко, едва не, токо что; **едва́ не, чуть не.** *Смалъ не толкова,* безъ малко не толкова. *Смалъ не всичко-то село изгорѣ.*

Смалѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **смалі́авамь. —лѐнъый,** *прич. стр.*

Смалі́авамь (да **смалѭ́**), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане по́-малко; намалявамь, умалявамь, скѫсявамь; **ма́лить, умаля́ть, уменьша́ть, убавля́ть, обнижа́ть. — мся,** *гл. възвр.* Ставамь по́-малъкъ, намалявамся, умалявамся, намалѣвамь; **малѣть, умаля́ться, уменьша́ться.**

Смалі́аване, *с. ср.* отъ **смалі́авамь** и **смалі́авамся.**

Сма́мвамь и **сма́мямь** (да **сма́мѭ**), *гл. д.* Примамвамь многинѫ да дойдѫтъ при мене, да слѣзѫтъ нѣйдѣ на по́-низко. *Съпала бръканийце-то у чирепа, съпала водицѫ у другъ чирепъ и смамила пиленца-та.*

Захлади ми хладна хладовина,
Вси овчари у поле смамихѫ. *Пѣс.*

Сма́мване и **сма́мяне,** *с. ср.* отъ **сма́мвамь.**

Смаму́лѭ, ишь, — лилъ, *гл. д. свр.* Да смачкамь. **—ленъый,** *прич. стр.*

Сма́мѭ, ишь,—милъ, *гл. свр.* отъ **сма́мвамь. —менъый,** *прич стр.*

Сма́трямь, *гл. д.* 1) Глядамь, внимавамь *Ты хичь не сматряшь, кѫдѣ връвишь, ами щешь притъпчешь дѣтя-то.* 2) Имамь за нѣчто, броѭ, зимамь, смѣтамь, слагамь, четѫ за . . . ; **счита́ть чѣмъ.** *Не го сматря за нищо.*

Сма́тряне, *с. ср.* отъ **сма́трямь.**

Сма́хвамь и **сма́хнувамь** (да **сма́хнѫ**), 1) *гл. ср.* Поприличвамь малко, докарвамь; **сма́хивать, нама́хивать, вама́хивать.** *Смахва на бащѫ си.* 2) *гл. д.* Направямь нѣкого, нѣчто да ся смахне. **—мся,** *гл. възвр.* 1) Прѣмахвамся, развалямся, ослабвамь, отслабвамь, изнемощявамь, занемогвамь, изтънѣвамь. *Смахнѫлся е отъ грыжи.* 2) *гл. стр.* Бывамь смахнѫтъ.

Сма́хване и **сма́хнуване,** *с. ср.* отъ **сма́хвамь** и **сма́хвамся.**

Сма́хнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сма́хвамь. —нѫтъый,** 1) *прич. стр.* 2) *пр.* Налудничявъый, сълудничявъый, палавъый, сбутанъый, латойнъый, щуръый, серсемъ, шашкѫнъ; **глу́пый, безу́мный.** 3) Налудничя-

вый, сълудничавый, полудничавый, блъснжтый, потиреный, перижтый, халосаный, джаснжтый, лудый, щурый; вабалмошный, безразсудный, бестолковый, своенравный, сумасбродный, неугомонный.

Смацамь, *гл. свр.* отъ **смацвамь.—цаный**, *прич. стр.*

Смацвамь и **смацувамь** (да смацамь), *гл. д.* Намацвамь.

Смацваніе и **смацуваніе**, *с. ср.* отъ **смацвамь**. Намацваніе.

Смачкамь, *гл. свр.* отъ **смачквамь.—каный**, *прич. стр.*

Смачквамь и **смачкувамь** (да смачкамь), *гл. д.* 1) Смазвамь 2) Съ мачканіе направямь нѣчто негладко; сгмечквамь, умачквамь; **сминать, коверкать, комкать**. *Смачка ми шапкж тж.* **—мся**, *гл. стр.* Бывамь смачканъ.

Смачкваніе и **смачкуваніе**, *с. ср.* отъ **смачквамь** и **смачквамся**.

Смачкосамь, *гл. свр.* отъ **смачкосвамь. —саный**, *прич. стр.*

Смачкосвамь и **смачкосувамь** (да смачкосамь), *гл. д.* Открадвамь.

Смачкосваніе и **смачкосуваніе**, *с ср.* отъ **смачкосамь**.

Смаювамь (да смаѭ), *гл. д.* Смайвамь.

Смаѭ, ешь, смаіалъ, *гл. свр.* отъ **смайвамь. —іаный**, *прич стр.*

Смежный, **—жьнъ** и **—женъ**, **жна**, **жно**, *пр.* Что ся намира до другъ, что допира до другъ; съсѣдный, близосѣдный, комшиіа; **смежный, сосѣдный, сопредѣльный**. *Кочаникскы-ты села, които сж смежны съ Скопскы-ты и Тетовскы-ты.*

Смелвамь, *гл. мн кр.* отъ **смиламь**.

Смелѭ, ешь, смлѣхъ, *гл. свр.* отъ **смиламь. Смліаный**, *прич. стр.*

Смерика, *с. ж* Растеніе смрика.

Смета, *с. ж.* Влѣченіе камъ грѣхъ; **душевная соблазнь**.

Сметана, *с. ж.* Врьхна-та гжстина на млѣко, дѣто хваща като кожѭ; врьхъ, каймакъ; **верховье, сливки**. *Не іала (не щіала) котана сметанж.*

Сметанница и **сметанка**, *ум. ж.* отъ **сметана**.

Сметежь, *с. м.* 1) Думы прѣнасіаны, пущаны за омразж сметеніе, сплетни, клюкы; **сплетни**. 2) Нищо и никаквы нѣчта; сбирщина.

Сметеніе, *с. ср* Сметежь въ 1-то знаменованиіи; клюкы; **сплетни**.

Сметеникъ, *с. м* Който пуща, прѣнасіа думы, сметежи за едного, за другого; сметеня, сплетникъ, клепачь, кликарь, клюкарь, мунафжкчиіа; **сплетникъ, колотырь**.

Сметеница, *с. ж.* Коіато пуща, прѣнасіа думы, сметежи за едного, за другого; сплетница, клюкарка, мѣшачка, мунафжкчийка; **сплетница, колотовка, колотырка, колотырница**.

Сметеня, *с. ср.* Сметеникъ.

Сметище, *с. ср.* 1) Сметъ. 2) Мѣсто, дѣто ся врьга сметъ, боклукъ; сметликъ, сметлище, сметникъ, бунище, гноище, купище; **сметище, навозная куча**.

Сметликъ, *с м.* Сметище въ 2-то знаменованіе.

Сметлище, *с. ср.* 1) Смѣтище въ 2-то знаменованіе. 2) Непоринжтъ още сметъ, торъ въ оборъ.

Сметникъ, *с. м.* Сметище въ 2-то знаменованіе.

Сметовище, *с. ср.* Смѣтъ.

Сметъ, *с. м.* и **сметь**, *с. ж.* 1) Нечистота, нечистотиіа, нечисто, калъ, прахъ, боклукъ, сметище, сметовище; **соръ, дрязгъ, нечистота, вынетки, отброски**. *Роди мя съ кжсметъ, врьли мя на сметъ. Примети и изврьли смета.* 2) Лайна отъ животны, оставены да угниіжтъ за да ся тори съ тѣхъ земіа; гной, торъ, сметище, гюбре; **навозъ, назёмъ, позёмъ, перегной, помётъ, компостъ**. *—Алжшь-веришь-тъ е на сметъ*, злѣ, побрьканъ, не отива.

Сметж, ешь, сметохъ, смелъ, *гл. свр.* отъ **смитамь. —тѣный**, *прич. стр.*

Смигамь и **смигнувамь** (да смигнж), *гл. ср.* Съ миганіе климамь нѣкому за нѣчто, давамь му съ очи знакъ; мигамь, намигамь, подмигамь; **мигать, подмигивать, перемигиваться**. *Смигнжхъ му да дойде. Дѣ да тя знаіж, че ми си смигнжлъ въ тьмнинж-тж. Смигнжхмы си да мльчимъ.*

Смиганіе и **смигнуваніе**, *с. ср.* отъ **смигамь**. Намиганіе.

Смигнж, ешь, **—нжлъ**, *гл. свр.* отъ **смигамь**. Да намигнж.

Смида, *с. ж.* Срѣщася въ пѣсень:

> Не ся хванжхъ у женъі-ты,
> Нель ся хванжхъ у момъі-ты,
> У момъі-ты до Петрунж,
> Та іж скрьшихъ, та іж сломихъ
> Като смидж паламидж,
> Като вѣтрь буйно жито,
> Като Турчя конощицж,
> А кауринъ вакло іагня. *Пѣс.*

Смидалъ, *с. м.* 1) Дробени, кжсове, комати хлѣбъ полѣни съ масло. 2) Гощавка кога се роди дѣтя; пита, погачіа, пануда, спонуда, повойница, обидка, слуга; **родины**. 3) Всяко нѣчто раздробено на малкы кжсовы.

Смиламь (смелвамь, да смелѭ), *гл. д.* 1)

Направıамь зрьнисто нѣчто на брашно, на прахъ; умилıамь; **измáлывать, обмáлывать, смолóть.** *Който сѣди на воденицѫ-тѫ, смила си жито-то. Дьа камъка брашно смилать. Два люти камъка брашно не смилать.* 2) За стомахъ: прѣобрьщамь хранѫ-тѫ на млѣчнѫ кашѫ за да ся поглъне отъ чирва-та; **переварѝвать, сварѝвать.** 3) Прѣглъщамь, прѣносıамь, прѣтрьпѣвамь, изтрьпѣвамь. *Не ще може да го смеле,* да го прѣнесе. —**мся,** *гл. стр.* Бывамь смлıанъ по знаменование-то на глагола.

Смѝлание, *с. ср.* отъ **смѝламь** и **смѝлаыся.**

Смѝлёвый, **въ, ва, во,** *пр.* отъ **смилъ.** *Смилёва кытка.*

Смѝленъ, им. соб. мѫжско.

Смѝлецъ, *ум. м.* отъ **смилъ.** Малко смилъ.

Смѝлий, **ль, лıа, ле,** *пр.* Въ пѣсень:

> Дай ми, Боже, иглѫ отъ мерджана,
> Да навязѫ смилıаго юргана,
> Да покрывамь себе и юнака,
> Да си видамь юнакъ како спиеть!

Смѝлный, —**льнъ** и —**ленъ, лна, лно,** *пр.* отъ **смилъ.** Смиловый.

> Смилно езеро съ смилъ покрыено,
> Съ смилъ покрыено, съ смилъ заградено. *Пѣс.*

По святый Николѫ смы пятıа пятували, нощи нощували, черны чизмы покалили, смилны кытки погубили.

Смѝловый, **въ, ва, во,** *пр.* отъ **смилъ.** Смилевый, смилный, сминовый. *Смилова кытка,* увита отъ цвѣтıе смилъ.

Смилъ, *с. м.* 1) Раст. *Helichrysum arenarium,* жлътъ смилъ, смилъ трава, сминчецъ, старо цвѣтıе, староцвѣтъ, сминъ; **сóлнечное зóлото, сѣроцвѣтъ.** 2) Им. соб. мѫжско. — *Бѣлъ смилъ,* раст. *Gnaphalium dioicum;* **грыжная травá, кóшачья лáпа, горлянка, зміевѝкъ, сушенѝца.** *Дѣвойка е смилъ по поле брала.*

Смилѭ́, **ѝшь,**—**ѝлъ,** *гл. свр.* отъ **смилıáвамь.** —**леный,** *прич. стр.*

Смилıáвамь (**да смилѭ́**), *гл. д.* 1) Направıамь, накарвамь нѣкого да ся смили; умилıавамь; **умилять.** *Да смилишь злый, да изгубишь добрый.* 2) Жıалѭ, жıалѣѭ, болѣѭ, мило ми е, грыжѭся за нѣкого, за нѣчто; **жалѣть.** *Ако не смили воловы-ты си, какъ ще смили насъ?* —**мся,** *гл. възвр.* Ставамь милостивъ, зимамь да жıалѭ, да милѣѭ за нѣкого, за нѣчто; умилıавамся; **умилиться, сжáлиться.** *Смилѣтеся за мене тъмничıарь, дайте ми еднѫ парицѫ!*

> Стори ма, Боже, прѣстори
> На каквѫ годѣ гадинкѫ,
> На сиво бѣло орлище,
> Высоко да си подврыкамь...
> И на Бога ся смилило,
> Че го на орлı прѣсторилъ. *Пѣс.*

Смилıáвание, *с. ср.* отъ **смилıáвамь** и **смилıáвамся.**

Смѝлıакъ, *с. м.* Животина *Helix,* в. **слѣменъ.**

Смѝндухъ, *с. м.* 1) Раст. *Trigonella Besseriana,* телчицъ; **грéческое сѣно, бóжья травá.** 2) Раст. *Thymus Rochelianus,* овчıарска мерудиıа.

Смѝнецъ, *ум. м.* отъ **смѝнъ.** Малко сминъ.

Смѝновый, **въ, ва, во,** *пр.* отъ **смѝнъ.** Смиловый, смилный.

> Донкѫ сѫ бѣда бѣдили,
> За еднѫ кыткѫ сминовѫ,
> Че ѭ не дала Турчину. *Пѣс.*

Смѝнчецъ, *ум. м.* отъ **сминъ.** Сминецъ.

Сминъ, *с. м.* 1) Раст. смилъ въ 1-то знаменование. *Жлътъ като сминъ.* 2) Раст. *Gnaphalium dioicum,* бѣлъ смилъ; **грыжная травá, кóшачья лáпа, горлянка, зміевѝкъ, сушенѝца.** 3) Раст. *Xeranthemum;* **сухоцвѣтъ, иммортéль, неувядáлка.**

Сминóнка, *с. ж.* **сминóнчя,** *с. ср* и **сминóнъ,** *с. м.* Рыба *Gobitis fossilis,* виолецъ, виолка, виолъ, вионецъ, дърла, змиорка, змѣорчя, зьмина, пѣсъчница, щипецъ; **голéцъ, гóльчикъ, вьюнъ.**

Смирéние, *с. ср.* отъ **смирѭ́;** **смирéніе.**

Смирѝсамь, *гл. д. свр.* Да пустнѫ миризмѫ на всѣкѫдѣ, да подмиришѫ много, да размиришѫ; **напóлнить благоухáніемъ, надушѝть.**

> Дойде врѣмıа, дойде кова,
> Да разцути трандафилъ-тъ,
> Да смириса всѫ-тѫ земѭ,
> Всѫ-тѫ земѭ Румелийскѫ. *Пѣс.*

Смѝрный, —**рьнъ** и —**ренъ, рна, рно,** *пр.* Мирный, тихый, кроткый; **смѝрный, смирéнный.** *Смирна лисица кокошкы юде. Смирни калугери срѣдѫ, пятъкъ мрьсять* —**рно,** *нар.* Мирно, тихо, кротко; **смѝрно, смирéнно.**

Смирѭ́, **ѝшь,**—**рѝлъ,** *гл. свр.* отъ **смирıáвамь.** —**рéный,** *прич. стр.*

Смирıáвамь (**да смирѭ́**), *гл д.* Направıамь, накарвамь нѣкого, нѣчто да стане миренъ, да мирıаса; умирıавамь, помирıавамь, укротıавамь; **смирять, умирять, усмирять.** —**мся,** *гл. възвр.* Ставамь миренъ, мирıасвамь, умирıавамся, помирıавамся, укротıавамся; **смиряться, умиряться, усмиряться.** *Смирıавася като дıаволъ въ кратунѫ.*

Смирıáвание, *с. ср.* отъ **смирıáвамь** и **смирıáвамся.**

Смѝсамь (**да смѣсѫ**), *гл. д.* Смѣсвамь.

Смѝта, им. соб. женско.

Смитамь (да сметѫ), *гл. д.* 1) Съ метеню сбирамь нѣчто накупъ; помитамь, примитамь; **сметать.** *Смети трохы-ты на странѫ.* 2) Отнасямь, открадвамь, смачкосвамь нѣчто. 3) Брькамь, додѣвамь нѣкому на работѫ-тѫ, съпирамь, пьнѫ, прѣчкы, прѣчкамь, насмитамь; **мѣшать, препятствовать, перечить.** *Не смита*, не брька, не додѣва. 4) Забрьквамь, избрьквамь, побрьквамь, избрьлявамь, заплитамь, засливосвамь, замльнявамь; **запутывать, напутывать, перепутывать.** *Смете работѫ-тѫ*, побрька ѭ. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь сметенъ.

Смитаню, *с. ср.* отъ **смитамь и смитамся.**

Смичёкъ, *с. м.* Прыщка, что излиза на края на клепачь; **ячмызкъ; ячмéнь.**

Смласкамь, *гл. свр.* отъ **смласквамь.** Да смлащѫ. **—сканый,** *прич. стр.*

Смласквамь и **смласкувамь** (да смласкамь), *гл. д.* Съ млащеню сгвацвамь, сдьвквамь нѣчто. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь смласканъ.

Смлащѫ, ешь, смласкахъ, *гл. д. свр.* Да смласкамь.

Смлъчѭ (да ся), ишь, **—чялся,** *гл. свр.* отъ **смлъчявамся.**

Смлъчявамся (да ся смлъчѭ), *гл. об.* Спирамь да говорѭ; замлъчявамь, млъквамь, умлъчявамся; **замолкать, умолкать, смолкать.** *Като чюхѫ, че иде, смлъчяхѫся.*

Смлъчяваню, *с. ср.* отъ **смлъчявамся.** Млъкваню.

Смлѣза, *с. ж.* Прьво мльзеню, издояваню овця на мандрѫ.

Смлянъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **смелѭ.**

Смогвамь и **смогнувамь** (да смогнѫ), *гл. д.* Поспивамь, поспѣвамь, пристигамь, сварямь, затичямь, сполучямь, прифтасвамь; **поспѣвать, успѣвать, подоспѣвать.** *У триты годины Лотъ смогнѫлъ да ся куртулиса отъ гявола три пѫти и толко пѫти навадилъ дрьво-то.*

Смогваню и **смогнуваню,** *с. ср.* отъ **смогвамь.**

Смогнѫ, ешь, **—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **смогвамь.**

Смоква, *с. ж.* 1) Раст. *Ficus carica*, смоквина, смокъиня; **смоковница.** 2) Плодъ-тъ на това дрьво; смоквина, смокъина; **смоква, винная ягода, фига.** — *Арапска смоква, френска смоква*, раст. *Opuntia vulgaris*, арапскъый языкъ, волскъый языкъ, далакъ, лопаткы, лопаты, рѫка, арапска рѫка, языкъ; **индѣйская смоква.**

Смоквина, *с. ж.* Смоква, смокъина.

Смоквица и **смоквичка,** *ум. ж.* отъ **смоква.**

Смоковъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **смокъ.** *Смоково былю.*

Смокъ, смоци и смокове, *с. м.* 1) Змия *Elaphis quadriliniatus*, синорникъ, сѫнорникъ, стрѣлець, плазъ. 2) Змия *Elaphis quaterradius*, мышкарь, мышеядка, таласѫмъ.

> Слѣзнѫ си ми Марко добръ юнакъ,
> Та си стягнѫ на конь коланы-ты,
> Та му стягнѫ до девять коланы,
> Колани му девять сури смоци,
> А юздъы-ты девять люты змии. *Пѣс.*

> Рано рани добъръ юнакъ,
> Изведе си хранянъ коня,
> Осѣдла го синё сѣдло,
> Прѣпаса го съ пъстры смоци,
> Обюзда го съ жлътѫ юздѫ. *Пѣс.*

Сѣднѫли на припекъ като смоковы. 3) Змия слѣпокъ въ 1-то знаменованию. 4) Особена чюдновата измыслена змия, която ужь бозала кравы-ты 5) На станъ двѣ-ты дебелы четврьтиты буковы дрьвета по-на два крака, на които ся дрьжи цѣлъый-тъ станъ; плазъ, санка.

Смокъина, *с. ж.* Смоква, смоквина.

Смокъинка, *ум. ж.* отъ **смокъина.**

Смола, *с. ж.* Сгѫстенъ сокъ отъ нѣкои дрьвета или друго нѣчто, что ся топи на огънь и служи за мазаню и лѣпеню; клѣй, липничь, замкъ, зифтъ, текълъ; **смола, клей, камéдь.**

> Кое си Станѫ съблѣче,
> Па ѭ съсъ смолѫ намава,
> Па ѭ Кое на свѣщь запали
> На дружинѫ да му свѣти,
> Три дни сѫ яли и пили,
> Стана имъ за свѣщь свѣтила. *Пѣс.*

Смолайкы, *с. ж. мн.* Паткы черны като смолѫ.

> Что ми ся Дунавъ замѫти,
> Да ли сѫ пайкы сполайкы,
> Или сѫ момы лазаркы? *Пѣс.*

Смоленю, *с. ср.* отъ **смолѭ.**

Смолица и **смоличка,** *ум. ж.* отъ **смола.**

Смолница, *с. ж.* Жилава глиниста земя. *Земя смолница.*

Смолничявый, въ, ва, во, *пр.* *Смолничява земя* смолница.

Смолосамь, *гл. свр.* отъ **смолосвамь.** **—саный,** *прич. стр.*

Смолосвамь и **смолосувамь** (да смолосамь), *гл. д.* Смолѭ.

> Си ѭ зави въ рогозинѫ,
> Въ рогозинѫ смолосанѫ,
> Ѭ запали во стрѣдъ кукы. *Пѣс.*

> Го смолоса платно бумбакерно,
> И ѭ зави Русатѫ кралицѫ,

Ѣ закопа въ земи до колѣна,
Ѣ смолоса нейзѣ русж косж,
Ѣ запали нейзѣ русж косж. *Пѣс.*

Смоло́сванье и **смоло́суванье**, *с. ср.* отъ **смоло́свамь**. Смоленье.

Смолѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. д.* Намазвамь нѣчто съ смолж, натопıавамь го въ смолж; смолосвамь, насмолıавамь, засмолıавамь; **смоли́ть, насма́ливать, осма́ливать, высма́ливать.**

Кога си лице грубıаше,
Жежкы каменıа падвѣхж;
Кога си косж смолıаше,
Кръвава роса росıаше. *Пѣс.*

—лѭ́ся, *гл. стр.* Бывамь смоленъ; смолосвамся, насмолıавамся, засмолıавамся; **смоли́ться, насма́ливаться.**

Смолıа́въ, въ, ва, во, *пр.* Намазанъıй съ смолж; смолосанъıй; **смолево́й.** *Смолıавы ржцѣ не сж за нийдѣ.*

Смолıа́самь, *гл. свр.* отъ **смолıа́свамь. —санъıй,** *прич стр.*

Смолıа́свамь и **смолıа́сувамь** (да смолıасамь), *гл. д.* За молецъ: изıадамь, опасвамь, спасвамь, измолıавамь; **точи́ть, тли́ть. —мся,** *гл. стр.* Бывамь смолıасанъ, изıаденъ отъ молци; измолıавамся.

Смолıа́сванье и **смолıа́суванье,** *с. ср.* отъ **смолıа́свамь.**

Смо́мникъ, *с. м.* Сватовникъ, снобникъ, стройникъ; **сватъ.**

Ѩ проводихъ смомници-ты,
Смомници-ты, сглядници-ты,
Ты си рекла, че мя искашь,
Пакъ майка ти, че мя не ще. *Пѣс.*

Смота́вамь (да смота́ѭ), *гл. д.* 1) Съ мотанье свивамь, навивамь; намотавамь; **сма́тывать.** *Смотахъ пряждж-тж.*

Три юза памукъ напряла,
Тридесять врѣтена напряла,
Три мотовилкы смотала. *Пѣс.*

2) Забръквамь, побръквамь, заплитамь, замлъıавамь, засливосвамь, смръсвамь, уплитамь, убръквамь, замотавамь; **запу́тывать, спу́тывать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь смотанъ.

Смота́ванье, *с. ср.* отъ **смота́вамь** и **смота́вамся.**

Смота́ѭ, ешь,—та́лъ, *гл. свр.* отъ **смота́вамь. —та́нъıй,** *прич. стр.*

Смотрıа́вамь, *гл. д.* Забѣлѣжıамь, съглядвамь, заушвамь, заумıавамь, зрьвамь, съзирамь, сапикасвамь; **замѣча́ть.**

Смотрıа́ванье, *с. ср.* отъ **смотрıа́вамь.** Сапикасванье.

Смо́чецъ, *ум. м.* и **смо́чя,** *ум. ср.* отъ **смо́къ.** *Слѣпо смочя,* змиıа слѣпокъ въ 1-то знаменованье.

Смрадли́ва трѣва́. Раст. *Chenopodium vulvaria,* мрьшıа; вонючая лебеда́.

Смрадли́въıй, въ, ва, во, *пр.* в. **смрьдли́въıй.**

Смра́длика, *с. ж.* Раст. *Rhus cotinus,* смрадлıакъ, тетра, руй; **сума́хъ, краси́льный же́лтникъ.** Съ изсушенж-тж и стръı, тж шıумж на това растенье щавять кожи-а съ дрьво-то му, насѣчено на клѣчкы, боıадисвать жлъто.

Смра́длıакъ, *с. м.* Растенье смрадлика.

Смрадъ, *с. м.* Лошь дъхъ, лошıа миризма; смрьделъ, миризъ, вонıа; **смрадъ, вонь, за́пахъ, пахъ, пахота́.** *Иде смрадъ,* смрьди, вонѣе; **идёть вонъ.** — *Смрадъ го носи,* казвать за човѣкъ, кога не му отива нѣчто напрѣдъ.

Смразѫ́, и́шь,—зи́лъ, *гл. свр.* отъ **смразıа́вамь. —зе́нъıй,** *прич. стр.*

Смразıа́вамь (да смразѫ́), *гл. д.* 1) Направıамь, накарвамь нѣкои да ся мразять, да ся ненавиждать; сваждамь, скарвамь, сбутвамь, бозущисвамь; **ссо́рить.** 2) Омрьзвами нѣкой или нѣчто, та го не обычıамь; намразвамь, намразıавамь, ненавиждамь, възненавиждамь; **ненави́дѣть.**

Булıа й неканилница,
Какъ е зачюла тѣзь думы,
Изъ день день ся е чюдила,
Каквж лошетж да стори,
Богданъ Маринкж да смрази. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. вз.* Начинамы да ся мразимъ, да ся ненавиждамы единъ другъ; сваждамся, скарвамся, сбутвамся, завождамся, бозущисвамся; **ссо́риться.** *Смразили-ся като кучя-то и коткж-тж.* 2) *гл. стр.* Бывамь смразенъ.

Смразıа́вамь (да смразѫ́), *гл. д.* Правѭ нѣчто да ся смрьзне; замразıавамь; **замора́живать, ледени́ть, оледени́ть.**

Смразıа́ванье, *с. ср.* отъ **смразıа́вамь** и **смразıа́вамся.**

Смрамо́рвамь и **смра́морıамь** (да смра́мо́рѭ), *гл. д.* Правѭ нѣчто да стане на мраморъ, като камыкъ; скаменıавамь, вкаменıавамь; **окамени́ть.** *Мартъ реклъ: Априле, Риле, дай ми три дни и три нощи да смраморѭ бабж на планинж!* **—мся,** *гл. възвр.* Ставамь на мраморъ, на камыкъ; скаменıавамся, вкаменıавамся, вдрьвıавамся; **камене́ть, окаменя́ться.** *Како ся сгушнжхж, така ся смраморихж сестра, та и братъ.*

Смрамо́рванье и **смра́морıанье,** *с. ср.* отъ **смрамо́рвамь.**

Смра́мо́рѭ, и́шь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **смрамо́рвамь.** Да скаменѭ, да скамнѭ, да вка-

мены, да скаливнж, да сгрaгорж; оканенить. —ренъій, *прич. стр.*

Смрачѝ (да ся), — чи́лося, *гл. свр.* отъ **смрачі́авася**. Да ся стьмни.

Смра́чничя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Смрачі́аванѥ, *с. ср.* отъ **смрачі́авася.** Мрькванѥ.

Смрачі́авася (да ся смрачѝ), *гл. безл.* Става тьмно, настава мракъ; стьмнувася, затьмнювася, притьмнѣва, мрьцинюся, смрьквася, мрьква; темнѣть, смеркáться, мрачнѣть. *Лѣгать, като чтомь ся смрачи. Като ся мрькомь смрачило, Рада навънка ивлѣзе врьлы псета да нахрани.*

Смрéка, *с. ж.* Растение смрика.

Смрéковъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **смрéка.** *Набрахъ пржтѥ смрековы.*

Смречь, *с. ж.* 1) Сбирщина отъ ничто и никакво; боклукъ; **соръ.** *Зачто си сбралъ тоѭ смречь?* 2) Много людѥ, животнъі, събрани нѣйдѣ; бранѭ, джгань, купъ, навалица, навалъ, орлякъ, паплачь, паплъчь, пъплечь, пъплюкъ, сбуна, сгань, тишма, калабалжкъ; **мáсса нарóду, толпá, чернь, набрóдъ, арáва, орáва, затóръ.**

Смрѝка, *с. ж.* 1) Растение *Juniperus communis,* смрьчь, смерика, смрека, андржчь, кацарка, овина, оина, хвойна, хойна, хунна; **можжевéльникъ, можжýха, вéресъ, арцá, артѝшъ, áхра.** 2) Дрьво *Pinus montana,* смрьчь, слабъ, клекъ.

Смрѝковъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **смрѝка.** *Смриковы брьбойкы.*

Смръкáло, *с. ср.* Справа за смрьканѥ съ нежж нѣчто.

Смрѣкамь (смрѣквамь, да смрѣкнж, смрѣкнувамь), *гл. д.* 1) Тяглж, понимамь, всмуквамь нѣчто прѣзъ носа си; смръчж; нюхать. *Смрькамь емфе;* **нюхать, пить табáкъ.** 2) Пиж много; смучж, плюскамь, дрьпамь, врьгамь, мѣтамь. *Смрька повячко,* пие можко. *Смрька като сингеръ.*

Смѣрканѥ, *с. ср.* отъ **смрѣкамь.**

Смръкáчь, *с. м.* Който обичѭ да смрька, да пие повячко; смукачь, локачь, дрьпачь, опиналкаджиѭ, пияница; **питýхъ.**

Смрѣквамь, *гл. мн-кр.* отъ **смрѣкамь.**

Смрѣкнувамь, *гл. уч.* отъ **смрѣкнж.**

Смрѣкнж, ешь, — нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **смрѣкамь.—нжтъій,** *прич. стр.*

Смрѣчко, *с. м.* Така е нареченъ носъ-тъ въ гатанкж за главж-тж.

Смръчж̑, ѝшь,—чі́алъ, *гл. д.* Смрькамь въ 1-то знаменование.

Смрьвж̑, ѝшь,—вѝлъ, *гл. свр.* отъ **смрѣвювамь.** —вéнъій, *прич. стр.*

Смрѣвювамь (да смрьвж̑), *гл. д.* Направюмь нѣчто на мрьвж, на прахъ. *Въдухъ-тъ, студъ-тъ, дъждь-тъ, вѣтръ-тъ, топлина-та и влага-та смрьвять вемж-тж и ж правять рохла, пръхка и мяка.* — **ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь на мрьвж, на прахъ; бъвамь смрьвенъ.

Смрѣвюванѥ, *с. ср.* отъ **смрѣвювамь** и **смрѣвювамся.**

Смрьдéлика, *с. ж.* Раст. *Colutea arborescens,* смрьдлика, алтжнка, плюкавичя, плюскавичя, плюскачь, троширалица; **пузы́рникъ древéсный, пузы́рное дéрево.**

> Сумь главена изменіарка овдѣ,
> Да го вадамь голѣмо бунище;
> Нощѣ растить трѣва смрьделика,
> Нощѣ растить, на утро ѣ кынамь. *Пѣс.*

Смрьдéлщина, *с. ж.* Смрьдлива, нечиста жена, мома; воняща.

Смрѣделъ, *с. м.* Смрадъ, воня; **смрадъ, вонь, зловóніе.**

Смрьдéнко, *с. м.* Назъвание за присмѣхъ на лукъ; смрьдогжзець.

Смрьдéчка, *с. ж.* Гжба *Boletus bovinus;* **боровѝкъ вонючій.**

Смрьдлѝво дрьвó. Растение смрьдлика въ 1-то знаменованѥ.

Смрьдлѝвъій, въ, ва, во, *пр.* 1) Что смрьди, вонѣе; смрадливъій, вонящъій, миризливъій; **смрáдный, вонючій, вóнькій, вонялый, зловóнный.** *Смрьдливо мясо. Не пие смрьдлива духана. Смрьдливо буря вино-то развалѭ.* 2) Лѣнивъій, мрьзеливъій, нехривъій, тромъій, хайлязъ, вонящій; **неопрятный, неряха, лѣнтяй.** *Мома-та была много хубава, ама смрьдлива. Нашьлъ едно смрьдливо момчя.*

Смрьдлѝка, *с. ж.* 1) Раст. *Sorbus aucuparia* и неговъій плодъ; брѣкъння, възкрушѭ, калина, мяко дрьво, оскорушѭ, оскрушѭ, офика, самодивско дрьво, скорушѭ, смрьдливо дрьво; **рябѝна.** 2) Растение смрьделика.

Смрьдоврáнка, *с. ж.* Птица *Coracias garrula,* в. **синековица;** **сивоворóнка, сивогрáкъ, сиворáкша, сизоворóнка.**

Смрьдогжзець, *с. м.* Назъвание на лукъ за присмѣхъ; смрьденко.

Смрѣдушка, *с. ж.* Раст. *Geum urbanum;* **гравилáтъ.**

Смрьдѣнѥ, *с. ср.* отъ **смрьдж̑.**

Смрьдѣжся, ешся,—дѣлся, *гл. об.* Вмрьдѣвамся, вьвонѣвамся, засмрьдѣвамся; **начинáть смрáдить.** *Лани баба умрѣла, тжъ годинж ся смрьдѣла.*

Смрьдж̑, ѝшь,—дѣлъ, *гл. ср.* Давамь лошавъ дъхъ; вонѣж, воня, бъздж, дъхамь, миришж; **смердѣть, смрáдить, вонять, нáхнуть.** *Смрьди, не вонѣе. Смрьди, не смрьди, подъ носа ми си. Смрьдишь,*

прьсто, не смрьдишь, свой си. Доклѣ не поринешь лайно-то, оно все смрьди. Колкото пб разбрьквашь кала, пб-смрьди. Зайче лайно ни смрьди, ни вони.

Смрѣзвамся и смрѣзнувамся (да ся смрѣзнѫ), *гл. вьзвр.* 1) Вкоравявамся отъ студъ; замрьзвамь; **замерзáть, леденѣть, цѣпенѣть.** 2) Изстынвамь, та ся сгѫстявамь и вкоравявамь; замрьзвамь; **застывáть.** *Лойта, като изстыне, смрьзвася.* 3) *гл вз.* Замрьзвамы единъ о другъ; **смерзáться.** — *Смрьзнѫхся отъ страхъ*, замрьзнѫхъ отъ страхъ, вкováхся, вцѣпихся, втрещихся на едно мѣсто; **обмирáть, обомлѣть, оцѣпенѣть отъ стрáха.**

Смрѣзванье и смрѣзнуванье, *с. ср.* отъ **смрѣзвамся.**

Смрѣзнѫ (да ся), ешь,—**нѫлся,** *гл. свр.* отъ **смрѣзвамся. —нѫтый,** *прич. стр.* Замрьзнѫлый; **зя́блый; обомлѣлый, оцѣпенѣлый.**

Смрѣкванье, *с. ср.* отъ **смрѣквася.** Смрачяванье.

Смрѣквася и смрѣкнувася (да ся смрѣкне), *гл. безл.* Става тьмно, настава мракъ; мрьква, смрачявася, стьмнувася, затьмнявася, притьмнѣва, мрьцинися, замрачявася, сноквися, отвечерявася, свечерявася; **темнѣть, мрачнѣть, смеркáться.** *Нека ся смрькне, не ся е още смрькнѫло.*

Смрѣкне (да ся), **—нѫлося,** *гл. свр.* отъ **смрѣквася.** Да ся смрачи.

Смрѣсвамь и смрьсявамь (да смрьсѫ), 1) *гл. ср.* Разрѣшявамь на блажно, ямь блажно, мрьсно; мрьсѫ, блажѭ, благувамь; **ѣсть скорóмное, скорóмничать.** 2) *гл. д.* Мрьсѫ, заплитамь, сплитамь, забъркамь, побрьквамь, замлъснявамь, засливосвамь, смитамь, замотавамь, смотавамь; **запу́тывать, спу́тывать, кáверзить.** 3) Наплесквамь, напрьсквамь съ нѣчто мрьсно, нечисто; мрьсѫ, омрьсявамь, умрьсявамь; **погáнить.** *Что ти е коса смрьсена? Не смрьси чорапы-ты, не смрьси русѫ косѫ.* **—мся,** 1) *гл. вьзвр.* Ямь блажно въ постенъ день; омрьсявамся, огалащвамся, облажявамся, ублажявамся; **скорóмиться.** *Купи мясо да ся смрьсимь.* 2) *гл. вз.* Правѭ срамотны работы съ нѣкого; мрьсѫ, мрьсувамь. *Едно врѣмя имало единъ овчярь, който ся смрьсувалъ съ еднѫ кучкѫ.*

Смрѣсванье и смрьсяванье, *с. ср.* отъ **смрѣсвамь и смрѣсвамся.**

Смрьсѫ, ишь,**—силъ,** *гл. свр.* отъ **смрѣсвамь и смрьсявамь. —сéный,** *прич. стр. Смрьсена нива*, полѣгнѫла, погазена.

Смрѣтникъ, *с. м.* Умрѣлъ человѣкъ; мрьтвецъ, мрьтъвецъ; **мертвéцъ, покóйникъ.** *Смрьтника носять на гробища-та, а живыя водять на черковѫ.*

Смрѣтнина, *с. ж.* Смрьть, умиранье, умирачка, умиралка.

Смрѣтница, *с. ж.* Умрѣла жена, мома; **покóйница.**

Смрѣтнъій, **—тьнъ и —тенъ, тно, тно,** *пр.* 1) Что е така направенъ, каквото да може да умрѣ, когато му дойде врѣмя-то; **смéртный.** *Смрьтенъ человѣкъ. Всичкы смы смрьтни.* 2) Что докарва смрьть, умиралкѫ; **смéртный, смертонóсный.**

Смрьть, *с. м.* 1) Кога душа-та излѣзе изъ тѣло-то; смрьтнина, мрѣнье, умиранье, умирежь, умиралка, умирачка; **смерть, кончи́на.** 2) Начинъ-тъ, както нѣкой умира; **смерть.** *Тяжка, лека смрьть.* 3) Въображаемъ духъ, който зима души-ты. *Присънила му ся смрьть-тѫ съ косѫ въ рѫкѫ.* 4) Нѣчто, което никакъ не обичямы. *Това ми е смрьть-та. — Би го до смрьть*, до умрѣло; **билъ егó нáсмерть, досмерть, въ лоскъ положи́ть.** — *Гляда като смрьть*, гляда страшно. — *Пб-добрѣ смрьть, нежели лошь животъ;* **лу́чше смерть, нéжели золъ живóтъ.** — *Двѣ смрьти не бывать, а безъ еднѫ не може. Смрьть безъ причинѫ не става. Смрьть ся не лъже. На смрьть лѣка нѣма. Смрьть безъ чясъ не быва. Смрьть-та съ рядъ не иде. Смрьть-та е пб близо и отъ кошюлѭ тѫ. Слѣдъ смрьть покаяние не быва. Дльга болесть — готова смрьть. При царя — при почетъ, при царя — при смрьть. Смрьть-та не гляда старъ ли си, младъ ли си. Смрьть-та не прашюе. Смрьть-та не пыта чий си сынъ. Человѣкъ ся учи до смрьть. На всяко зло лѣкъ е смрьть-та. Пази, Боже, отъ тунѫ бѣдѫ и отъ напраснѫ смрьть! Като да си глядамь смрьть-тѫ, кога го видѫ.*

Смрьчь, *с. м.* 1) Растение смрика и въ двѣты знаменования. 2) Раст. *Picea excelsa*, смрьчя, червена ела.

Смрѣчя, *с. ж.* Растение смрьчь въ 2-то знаменование.

Смрѣжвамь и смрѣжямь (да смрѣжѭ), *гл. д.* Крьстосвамь нищкы или врьвь на нѣчто да стане като мрѣжѭ; замрѣжвамь. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь смрѣженъ.

Смрѣжванье и смрѣжянье, *с. ср.* отъ **смрѣжвамь.**

Смрѣжѭ, ишь,**—жилъ,** *гл. свр.* отъ **смрѣжвамь.**

Смýканый, *прич. стр.* отъ **смýчѭ.**

Смукáчь, *с. м.* Който обичя да смуче, да пие много; смръкачь.

Смуквамь, *гл. мн-кр.* отъ **смучіѫ.**

Смукнувамь, *гл. уч.* отъ **смукнѫ.**

Смукнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **смучіѫ.** —**нѫтый,** *прич. стр*

Смукъ, *междом.* Показва смученіе *Укъ, та смукъ!*

Смулецъ, *с. м* Чрьвь *Lumbricus terrestris*, глисть, глистіа, дъждовецъ, дъждовникъ, црьвецъ, црьвъ, чрьвь, чрьвіакъ; **дождевой червь.**

Смунёсамь, *гл. свр* отъ **смунёсвамь.** —**санъій,** *прич. стр.*

Смунёсвамь и **смунёсувамь** (да **смунёсамь**), *гл. д.* 1) За муніѫ, за млъніѭ: удріамь, падамь възъ нѣчто, та го разваліамь; разтрясвамь; **убить, поразить.** *Муніа-та да го смунёса!* 2) За болесть муніѫ: хващамь, скѫкълвамь, іамь, доврьшіамь. *Црьна-та муніа да тя хване, та да тя смунёса* —**ся,** *гл. ст.* Бывамь смунёсанъ.

Смунёсванію и **смунёсуванію,** *с. ср.* отъ **смунёсвамь.**

Смуртѫ (да ся), **ишь,**—**тился,** *гл. възвр. свр* Да ся навѫсѫ, да ся намусѫ, да ся начюмерѭ, да ся намрьждѫ, да ся насупіѫ; **нахмуриться, насупиться.** *Смуртилсл като кога ще врьне.* —**тенъій,** *прич. стр.* Навѫсенъій, намрьжденъій, намусенъій, насупенъій, начюмеренъій; **нахмуренный, насупенный, пасмурный, мрачный.** *Стара-та жена была смуртена.*

Смурѭ, ишь,—**рилъ,** *гл. свр.* отъ **смуріамь.** —**ренъій,** *прич. стр.*

Смуріамь и **смурвамь** (да **смурѭ**), *гл. д.* Набирамь, надиплювамь, набрьчвамь; **набирать складки, наплоить.** —**ся,** *гл. стр.* Бывамь смуренъ; набирамся, надиплювамся.

Смуріанію и **смурванію,** *с. ср.* отъ **смуріамь.**

Смуталавѭ, ишь,—**вилъ,** *гл. свр.* отъ **смуталавіамь.** —**венъій,** *прич. стр.*

Смуталавіамь (да **смуталавѭ**), *гл. д.* 1) Изврьшіамь, направіамь нѣчто какъ да е; скѫтвамь, стутвамь, потутвамь, прѣтупвамь, скалосвамь, скопосвамь; **вахлять, ганашить.** *Смуталави го надвѣ натри.* 2) Не изказвамь нѣчто както трѣбва, та ся не разбира. *Какво го смуталави, та не тя чюхмы и отбрахмы, какво искашь?*

Смуталавіанію, *с. ср* отъ **смуталавіамь.**

Смутніа, *с. ж.* Смѫтніа.

Смученію, *с. ср.* отъ **смучіѫ.**

Смучіѫ, ешь, **смукахъ** (**смуквамь,** да **смукнѫ, смукнувамь**), *гл. д.* 1) Изтяглювамь сока на нѣчто съ устнъі-тъі си и съ языка и го поимамь въ себе-си; **сосать, всасывать, смокотать, смоктать.** 2) Изтяглювамь водѫ-тѫ, гноіа изъ нѣчто; изсмуквамь; **высасывать.** *Живовлѣкъ-тъ, залѣпенъ на чиркѫ, смуче гноіа ѝ.* 3) Піѭ множко; смрьквамь, плюскамь. *Смуче като смокъ.*

Смушвамь и **смушювамь** (да **смушѭ**), *гл. д.* 1) Мушѭ нѣчто много и брьзо. *Смушихѫ мя да млъкнѫ. Дѣ да тя найдѫ? — Подъ кривѫ тѫ крушѫ. — Тамъ да тя смушѫ.* 2) Брьзо мушвамь нѣчто нѣйдѣ за да го скрыіѫ. *Грабнѫ го и го смуши въ поіаса си.* —**ся,** 1) *гл. възвр.* Мушвамся нѣйдѣ за да ся скрыіѫ. 2) *гл. стр.* Бывамь смушенъ.

Смушванію и **смушюванію,** *с. ср.* отъ **смушвамь.**

Смушѭ, ишь,—**шилъ,** *гл. свр.* отъ **смушвамь.** —**шенъій,** *прич. стр.*

Смущавамь, в. **смѫщавамь.**

Смѣкамь и **смѣчіамь** (**смѣквамь,** да **смѣкнѫ, смѣкнувамь**), *гл. д.* Смъічіамь: 1) Съ мъкнатію, съ дрьпнанію сваліамь, махвамь нѣчто отъ нѣйдѣ; свлачіамь, свличіамь; **снимать, стаскивать, срывать, стягивать.** *Смъкнѫлъ го отъ копѫ-тѫ, отъ дрьво-то, отъ коніа.* 2) Открадвамь, смитамь, смачкосвамь, отпьвамь, отписамь нѣкому нѣчто; **подтибривать, поддѣвать, подтяпать, подцапать, снимать, стянуть, ущечить.** *Влѣзлъ въ кѫщѫ-тѫ и смъкнѫлъ, какво-то намѣрилъ. Смъкнѫлъ ѝ крьпѫ тѫ отъ главѫ-тѫ.* —**ся,** 1) *гл. възвр.* Слизамь изъ панадолнище, отъ по-высоко на по-низко; смъчиніамся, смъічіамся, свличіамся. *Смъкнѫхся отъ горѣ. Обирници-ти ся смъічіали отъ горѫ-тѫ въ село-то.* 2) Падамь, свличіамся. *Чюлъ-тъ ся смъкнѫ отъ гръбъ-тъ му. Смъкнѫхѫ ми ся гащъі-тъі, чорапи-тъі.* 3) *гл. стр.* Бывамь смъкнатъ. — *Смъкнѫхъ му чула: а)* Насѫдихъ го, навъікахъ го, нахокахъ го, натрькахъ му носа, дадохъ му да разбере. *б)* Извадихъ го, махнѫхъ го отъ работѫ-тѫ, изпѫдихъ го.

Смѣканію и **смѣчіанію,** *с. ср.* отъ **смѣкамь** и **смѣчіамь.**

Смѣквамь, *гл. мн-кр.* отъ **смѣкамь** и **смѣчіамь.**

Смѣкнувамь, *гл уч.* отъ **смѣкнѫ.**

Смѣкнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **смѣкамь** и **смѣчіамь.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Смѣмрувамь (да **смѣмрѫ**), *гл. д.* Навъіквамь, нахоквамь, посѫдвамь, накарвамся; **выговарывать.**

Смѣмрувнію, *с. ср.* отъ **смѣмрувамь; выговоръ, пѣня, перебоўръ.**

Смѣмрѫ, ешь,—**ралъ,** *гл. свр.* отъ **смѣмрувамь.** —**ранъій,** *прич. стр.*

Смъциніамь и **смъчинамь,** *гл. д.* Смъкамь,

смъчимь. *Колкото повяче има, толко повяче смъцинѭ.*

Смъцйнюанѥ и **смъчйнанѥ,** *с. ср.* отъ **смъцйнюамь.**

Смѣчюамь (да **смѣкнѫ**), *гл. д.* в. **смѣкамь.**

Смыѭвамь (да **смыѭ**), *гл. д.* Измывамь, омывамь. *Смывали свѣщь-тѫ и омывали болныѭ и тоѭ сахатъ оздравѣвалъ. Горчи ли ти языкъ-тъ, смый го.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* и *стр.* Измывамся, омывам ся; **смыва́ться, вымыва́ться.** 2) *гл. възвр.* Сплувамся, скашквамся, скапвамся.

Смыѭванѥ, *с. ср.* отъ **смыѭвамь** и **смыѭвамся.**

Смыѭвка, *с. ж.* Крьпица за мыенѥ съ неѭ нѣчто; мывка, омывка, отрѣбка, отрывалка, отрывка, пачавра, помывка, брѣсалка, брысалка, брышка; **тря́бка, подти́рка, обти́рка.**

Смыѭслювамь и **смыѭслюамь** (да **смыслѭ**), *гл. д.* Смышлявамь: 1) Докарвамь си нѣкого или нѣчто на умъ, припомнювамь си; **вспомина́ть.** *Ѩ си смысли, какъвъ бѣше и какъвъ си сега. Смысли Бога, дойди вечерь на вечерѭ.* 2) Съ мысленѥ, въ ума си намирамь, скроявамь нѣчто; измыслювамь, намыслювамь; **приду́мывать.** 3) Турямь си на ума да направѭ нѣчто; намыслювамь; **смышля́ть.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Докарвамь си на умъ, дохожда ми на умъ, припомнювамь си; **вспомина́ть.** *Смыслися за бащѫ си и за майкѫ си и заплака.* 2) *гл. стр.* Бывамь смысленъ.

Смыѭслюванѥ и **смыѭслюанѥ,** *с. ср.* отъ **смыѭслювамь.** Смышляванѥ.

Смыѭслѭ, ишь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **смыѭслювамь** и **смышля́вамь.**

Смыѭчюамь (да **смѣкнѫ**), *гл. д.* Смъкамь, смъчамь.

Смыѭчюанѥ, *с. ср.* отъ **смыѭчюамь.** Смъканѥ, смъчанѥ.

Смышля́вамь (да **смыслѭ**), *гл. д.* Смыслювамь.

Смышля́ванѥ, *с. ср.* отъ **смышля́вамь.** Смыслюванѥ.

Смыѭѭ, ешь, **смылъ,** *гл. свр.* отъ **смыѭвамь. Смыѭтый,** *прич. стр. Смыто зелѥ,* сплуто, скапано, скашкано зелѥ.

Смѣлый, лъ, ла, ло, *пр.* Който не ся бои, а налита; кѫвакъ; **смѣлый.** —**ло,** *нар.* Безъ страхъ; **смѣло.**

Смѣна, *с. ж.* Работници, които ся замѣствать едны другы на работѫ-тѫ си; **смѣна.** *Една-та смѣна прѣзъ недѣлѭ-тѫ работѣла денѣ, а пакъ друга-та нощиѭ.*

Смѣрѭ, ишь,—ри́лъ, *гл. д. свр.* Да намѣрѭ, да найдѫ.

Веденъ сьмь шеталъ низъ горѫ,
Ничто сьмь мѣрѫ не смѣрилъ,
Ничто сьмь стрѣтѭ сострѣтилъ. *Пѣс.*

Смѣрѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **смѣрюамь.**

Смѣрюамь (да **смѣрѭ**), *гл. ср.* Бия, показвамь, сочѫ. *Това смѣрѭ на едѣ что-си,* показва, видися да е. *Думы-ты му смѣрѭть на едѣ что-си,* бижть, сочѫть на...

Смѣса и **смѣшия,** *с. ж.* Мѣшия, мѣшиява, мѣшиявина, намѣса, намѣшия; **уча́стіе, до́ля.** *Каквѫ смѣсѫ има той въ тѫзъ работѫ? Братъ ми нѣма смѣсѫ въ моѭ дюкянъ, той си има другъ дукянъ.*

Смѣсвамь и **смѣсувамь** (да **смѣсѫ**), *гл. д.* Смѣшюамь, смисамь: 1) Сбрьквамь, забрьквамь, убрьквамь, намѣсвамь, примѣсвамь, сгрѣшиявамь; **смѣшивать, намѣшивать, примѣшивать.** 2) Измѣсвамь, размѣсвамь, разбрьквамь, изграмвамь, каращисвамь; **смѣшивать.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Измѣсвамся, намѣсвамся, размѣсвамся, примѣсвамся, разбрьквамся, влизамь въ нѣчто; **смѣшиваться, намѣшиваться, примѣшиваться, вмѣшиваться.** 2) *гл. стр.* Бывамь смѣсенъ.

Смѣсванѥ и **смѣсуванѥ,** *с. ср.* отъ **смѣсвамь.**

Смѣсеный, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **смѣсѫ.** *Смѣсена кытка: а)* Кытка, увита отъ разны цвѣтиѭ.

Да идешь въ малѫ градинкѫ,
Да наберешь цвѣтиѥ всякакво,
Да направишь кыткы смѣсены,
На всякого кыткѫ да дадешь. *Пѣс.*

б) Растенѥ смѣсна кытка, желѣзница.

Смѣсна кытка. Растенѥ желѣзница, смѣсена кытка.

Смѣсный, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Смѣсеный, размѣсеный съ друго нѣчто, карашѫкъ; **смѣшанный.** *Смѣсно кравайчя,* мѣсено отъ брашно карашѫкъ. *Смѣсна кытка,* шарена, смѣсена кытка.

Радо-ле, либя Радо-ле,
Ката вечерь ми дохождашь,
По смѣсна кытка донасяшь,
Тось вечерь что ньми донесе? *Пѣс.*

Смѣсомь, *нар.* Заедно, размѣсено, разбрькано.

Смѣствамь и **смѣстюамь** (да **смѣстѫ**), *гл. д.* Смѣщамь: 1) Намѣщамь нѣйдѣ нѣчто, турямь го въ друго нѣчто така, каквото да ся сбере въ него; вмѣщамь; **вмѣща́ть, вста́вливать.** 2) Помѣствамь нѣчто отъ нѣйдѣ, за да сторѭ мѣсто и за друго нѣчто. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Събирамся, побирамся въ нѣчто; намѣщамся, вмѣствамся; **вмѣща́ться, помѣща́ться.** *Не може ся смѣсти въ тѫзъ паницѫ.* 2) *гл. вз.* Помѣствамыся, та сторвамы мѣсто и за другыго;

отодвигáтся. *Смѣстѣтеся да сѣднѫ и азъ при васъ.* 3) *гл. стр.* Бывамь смѣстенъ.

Смѣстванѥ и **смѣстюанѥ,** *с. ср.* отъ **смѣствамь.**

Смѣстѫ, ишь, — стилъ, *гл. свр.* отъ **смѣствамь. — стенъій,** *прич. стр.*

Смѣта, смѣтáна, в. **смéта, сметáна.**

Смѣтамь (**смѣтвамь,** да **смѣтнѫ, смѣтнувамь**), *гл. д.* 1) Работѫ съ числа, правѭ хесапъ; прѣсмѣтамь, прѣслагамь, слагамь, броѭ, хесапѭ; **считáть, рав̂чи́тывать.** *Смѣтамь да видѫ, колко пары ми оставать. Смѣтни какво има да вима. Ако смѣташь зурнѫ и тъпанъ, сватбѫ не направюашь.* 2) Мыслѭ, намыслювамь, прѣмыслювамь, обмыслювамь, размыслювамь, прѣдумвамь, прѣсмѣтамь, прѣслагамь, шестамь, хесапѭ; **обдýмывать, размышля́ть.** *Смѣтамь въ ума си,* мыслѭ си. *Не смѣтѫ, че има и умирачкѫ.* 3) Мыслѭ, кроѭ, слагамь, хесапѭ да...; **задýмывать, обдýмывать, замышля́ть, намѣревáться, располагáть, предполагáть, расчи́тывать.** *Тіа смѣтала да иде на другыіа день* 4) Броѭ, мыслѭ, имамь, зимамь, сматрюамь, слагамь, четѫ, хесапѭ за . . . ; **считáть чѣмъ.** *Не го смѣтамь за человѣкъ.* 5) Лѫжѭ, мамѭ, прѣлъгвамь, прѣсатанювамь, смитамь; **обмáнывать, вмáнывать.** *Смѣта като брадатъ Циганинъ.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Броѭся, мыслѭся, имамся, сматрюамся, слагамся, четѫ ся, хесапѭся за . . . ; **считáться чѣмъ.** *И азъ ся смѣтамь за нѣчто.* 2) *гл. вв.* Лъжемся, мамымся, прѣлъгвамыся единъ другъ; **обмáныватьcя, вмáныватьcя.** *Зели да ся смѣтать единъ другъ.* 3) *гл. стр.* Бывамь смѣтнѫтъ.

Смѣтанѥ, *с. ср.* отъ **смѣтамь** и **смѣтамся.** *Смѣтанѥ съ числа,* смѣтка, слаганѥ, хесапенѥ; **смѣта, выкидка.**

Смѣтвамь, *гл. мн кр.* отъ **смѣтамь.**

Смѣтвамь и **смѣтнувамь** (да **смѣтнѫ**), *гл. д.* Смѣтинюамь, свалюамь, снимамь; **снимáть.** *Боъ отъ коніа смѣтнѧхѫ.*

> Мори да знаешь, чупе-ле, да знаешь,
> Како е жалба ле за младость,
> Мори на портъі бъі мя чіакало,
> Отъ коніа тъі бъі мя смѣтнѫло. *Пѣс.*

Смѣтнѫ си пушкѫ отъ рамо. И му смѣтнѫли царскѫ корунѫ, та му наврѣли френско шапчище. **—ися,** 1) *гл. стр.* Бывамь смѣтнѫтъ; свалюамся, снимамся. 2) *гл. възвр.* Слизамь, скачюамь, смѣтнюамся.

Смѣтванѥ и **смѣтнуванѥ,** *с. ср.* отъ **смѣтвамь.**

Смѣтенѥ, смѣтени́къ, в. **сметенѥ, сметени́къ.**

Смѣти́нюамь, *гл. д.* Смѣтвамь, свалюамь, снимамь. *Црьвено мало царь отъ коніа смѣтинюать?* Гат. — Юагода.

Смѣти́нюанѥ, *с. ср.* отъ **смѣти́нюамь.** Смѣтванѥ, свалюанѥ.

Смѣтка, *с. ж.* 1) Смѣтанѥ, прѣсмѣтанѥ зиманѥ-даванѥ; хесапъ; **счётъ, отчётъ.** 2) Подробно изложенiе за нѣчто; **отчётъ, отвѣтъ.** *Ты щешь ми дадешь смѣткѫ за всичко станѫло.* 3) Ненадѣйно нещастие въ работѫ. — *Виждамы си, глядамы си смѣткы-ты,* смѣтамы, кой какво има да зима, да дава, и ся наплащамы; **оплáчиваться, квитáться.** — *Виждамь си съ нѣкого смѣткѫ-тѫ,* разправюамся, отплащамся, отврьщамь му. — *Това е друга смѣтка,* друга работа; **ѳто другóй счётъ.** — *Чинѫ нѣкому смѣткѫ,* и него смѣтамь.

> И менѣ дѣлбѫ дѣлѣте,
> И менѣ смѣткѫ чинѣте. *Пѣс.*

Малка смѣтка — дльгъ животъ. Кѫсы смѣткы — дльгъ животъ, дльгы смѣткы кѫсъ животъ.

Смѣтнувамь, *гл. уч.* отъ **смѣтнѫ.**

Смѣтнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **смѣтамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Смѣтнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **смѣтвамь.** Да свалѭ.

Смѣтчица, *ум. ж.* отъ **смѣтка.**

Смѣхори́ю, *с. ж.* 1) Смѣхове. *Вдигнѫся, станѫ смѣхориа,* зехѫ да ся смѣѭть много. 2) Нѣчто смѣшно.

Смѣхотá, *с. ж.* Смѣхъ, присмѣхъ, присмѣха, присмивъ, посмѣшка; **насмѣшка.** *За смѣхотѫ е.*

Смѣхъ, *с. м.* 1) Приятно, сладко расположенiе на душѫ-тѫ, изказвано съ особенъ гласъ и съ движенiе на нѣкои отъ мышци-ты на лице-то; **смѣхъ.** 2) Присмиванѥ, присмивка, присмивъ, присмѣха, присмѣхъ, посмѣшка, смѣхота; **насмѣшка.** *Станѫлъ е за смѣхъ,* да му ся смѣѭть хора-та. *Станала за смѣхъ и за клоць на хора-та.—За смѣхъ, на смѣхъ,* на шегѫ; **въ смѣхъ, со смѣхомъ.** — *Зимамь на смѣхъ, повдигамь на смѣхъ,* подигравамь; **поднимáть когó нá смѣхъ.** — *Не ми е за смѣхъ,* не ми ся смѣе, имамь нѣчто, та не сьмь веселъ да ся смѣѭ; **мнѣ не дó смѣху.** — *Падамь отъ смѣхъ, прѣвивамся на двѣ отъ смѣхъ, хващамь си корема отъ смѣхъ, попикавамся отъ смѣхъ,* смѣѭся трьдѣ много; **покати́ться сó смѣху, задыхáться отъ смѣха, надрывáть кишки́, животики отъ смѣха, надсѣсться смѣхомъ, надорвáться, надсади́ть-**

ся.—*Едны уста и за смѣхъ и за плачь. Смѣхъ-тъ е и черъ и бѣлъ. Кому е до плачь, нему не е до смѣхъ. Менѣ е до плачь, тебѣ до смѣхъ. Клятва-та на умный е страхъ, на лоший смѣхъ. Нощна-та работа на деня смѣхъ.*

Смѣхышкóмь, смѣхышкы́мь и **смѣхышкѫ-тѫ,** *нар.* Смѣяшкомь.

Смѣшéние, *с. ср.* отъ **смѣшѭ,** правѭ смѣхъ.

Смѣши́лникъ, *с. м.* Който прави смѣхъ; смѣшникъ; **смѣшни́къ, смѣхотвóрецъ, шутни́къ, потѣшникъ, забáвникъ, зубоскáлъ.**

Смѣши́лница, *с. ж.* Която прави смѣхъ; смѣшница; **смѣшни́ца, смѣхотвóрица, шутни́ца, шути́ха, потѣшница, забáвница.**

Смѣшни́къ, *с. м.* Смѣшилникъ.

Смѣшни́ца, *с. ж.* Смѣшилница.

Смѣшный, —шьнъ и **—шенъ, шна, шно,** *пр.* Что докарва смѣхъ, что е за смѣхъ; **смѣшнóй.** *Смѣшна жена. Смѣшна приказница.* **—шно,** *нар.* Да докарва смѣхъ; **смѣшнó.** *Приказва смѣшно. — Смѣшно ми е,* ще ми да ся смѣѭ, надува мя да ся смѣѭ.

Смѣшѭ, и́шь,—ши́лъ, *гл. д.* 1) Правѭ смѣхъ, докарвамь смѣхъ, засмивамь, разсмивамь; **смѣши́ть.** *Цѣлъ день ны е смѣшилъ съ приказкы-ты си.* 2) Сѫдѭ, глъчѭ, ховамь, карамся нѣкому, мъмрѭ нѣкого; тякамь, ружямь; **брани́ть, кричáть, пеня́ть, жури́ть, тазáть, щуня́ть, выговáривать.** *Оно хванѫло да гѫ смѣши: оти не ми донесе хлѣбъ? Нели тебѣ варѫчяхъ?*

Смѣшия (смиáшия), *с. ж.* Смѣса.

Смѣшиямь (да смѣсѫ), *гл. д.* Смѣсвамь.

Смѣшияние, *с ср.* отъ **смѣшиямь.** Смѣсвание.

Смѣщамь (да смѣстѫ), *гл. д.* Смѣствамь.

Смѣщание, *с. ср.* отъ **смѣщамь.** Смѣствание.

Смѣѭ, ешь, смѣлъ и **смѣялъ,** *гл. ср.* Посягамь да направѭ нѣчто; осмѣлявамся, дрьзаѭ, посмѣйвамь, кайдисвамь; **смѣть, осмѣливаться, дерзáть.** *Ако смѣе,* ако му свѣти, ако му дрьжи, ако му стиска. *Ако смѣе, нека дойде. Смѣе ли да ми каже нѣчто? Не смѣе дома да иде. Не смѣе думѫ да продума. Не смѣемъ главы-ты навънъ да си подадемъ.*

Смѣѭся, ешся, смѣлся и **смѣялся,** *гл. об.* 1) Показвамь, изказвамь радость-тѫ си съ смѣхъ; **смѣя́ться.** 2) Смѣѭся нѣкому за нѣчто, та го подигравамь, зимамь нѣкого на смѣхъ; присмивамся, осмивамь, гаврѭся; **смѣя́ться, осмѣивать, осмѣхáть, пересмѣхáть, перецыгáнивать.** *Смѣе ми ся, че сьмь былъ паднѫлъ.* 3) Не искамь да знаѭ, не зачитамь, не ся боѭ, не мя е грыжия; **смѣя́ться, презирáть.** *Ты го сѫдишь, той ся смѣе. Заканвашь му ся, ала той ся смѣе. — Смѣеся изъ-подъ мустакъ (подъ мустакъ),* подъ мустакъ ся посмива, смѣеся полека, за себе-си; **усмѣхáется подъ усъ свой, смѣя́ться исподтишкá.**

> Съгляда го Маркова-та майка,
> Па на Марко потихомь говори:
> Гиди Марко, гиди милый сыну,
> Что вечеряшь, подъ мустакъ ся смѣешь,
> Даль ся смѣешь майки на старости,
> Иль ся смѣешь на топлѫ вечерѭ,
> Или, сыну, на вино червено? *Пѣс.*

— *Смѣеся прѣзъ главѫ, смѣеся до уши,* смѣеся тврьдѣ много, умира отъ смѣхъ, пада отъ смѣхъ; **смѣя́ться до упаду, катáться со смѣху.** — *Смѣеся като гювендиѭ (като курвѫ),* смѣеся неприлично. — *Смѣеся като лудъ,* смѣеся высоко и не на мѣсто. — *Смѣеся на прѣсѣклицѫ (на лапавица),* ту му ся смѣе, ту му ся плаче. — *Смѣйтеся, доклѣ вы ся смѣе. Смѣйтеся, дѣца, че ся смѣе баща вы и майка вы (че е настанѫло весело врѣмя). Смѣйся, дѣдо, да ся смѣемъ, дано ся проумѣемъ. Правый ся смѣе, кривый ся крые. Лице ся смѣе, а срьдце плаче. Жално му е, та ся смѣе. Ты ся смѣешь, а мень срьдце копнѣе. До го направѭ едно-то му око да ся смѣе, а друго-то да плаче. Смѣешь ли ся много, много щешь и да плачешь. Пó-добрѣ е съ мѫдрый да плачешь, а не съ лудый да ся смѣешь. Будалы-ты все ся смѣѭть. Смѣеся като умрѣлъ конь. Смѣеся и прьдлё, ала не му е драго. Смѣхмыся, та ся разкривихмы. Смѣхмыся, дорѣ ся изпотрѣколихмы. Смѣеся на себе-си. Да го биешь ще плаче; да му ся оставишь (да го галишъ), ще ти ся смѣе Съ дѣтя на пѫть не ходи: ако ти ся строшять кола-та, ще ти ся смѣе, ако му ся строшять, ще плаче. Всякой го има, ала комуто ся види, нему ся смѣѭть. Всякой има грозотѫ, ала комуто ся види, нему ся смѣѭть. Който другыму ся смѣе, и нему щѫть ся смѣѭть. Не ся смѣй другыму, да не дойде и тебѣ до главѫтѫ. Смѣйся на старо, да остарѣешь; не ся смѣй на лудъ, да не полудѣешь. Смѣйся на попъ, че нѣма да ся опопишь.*

Смѣяшкóмь, смѣяшкы́мь и **смѣяшкѫ́-тѫ,** *нар.* Съ смѣхъ, съ смѣяние, смѣхышкомь; **смѣя́сь, со смѣхомъ.**

Смѣяние, *с. ср.* отъ **смѣѭ.** Дрьзвание, кайдисвание.

Смѣюание, *с. ср.* отъ **смѣжся**. Смѣхъ, смѣхове, смѣючка.

А онъ ю оттоварія:
Не стой, Стано, спроти мене,
Че погляднемь у тебека,
У твои-ты црьны очи,
У твое-то бѣло лице,
У крѣхко-то ти смѣюание,
У ситно-то ти ходение,
У тънкѫ ти половинѫ. *Пѣс.*

Смѣючка, *с. ж.* Смѣюание. *На смѣючкѫ*, да ся веселимъ.

Джанжмъ Нешо црьнооко,
Ѭзъ ке ходамь на пиючкѫ,
На пиючкѫ, на смѣючкѫ,
Ты да стоишь на врата-та,
Съ пень борннѫ въ лѣвѫ рѫкѫ,
Съ ибрикъ водѫ въ дѣснѫ рѫкѫ. *Пѣс.*

Смждвамь, *гл. мн-кр.* отъ **смждѫ**.

Смждежь, *с. м.* Кога смжди нѣйдѣ нѣчто; смждѣние.

Смжди, —дѣло, *гл. безл.* в. **смждѫ**.

Смждинувамь, *гл. уч.* отъ **смжднѫ**.

Смжднѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* и *ед-кр.* отъ **смждѫ**.

Смждо́къ, *с. м.* Рыба *Lucioperca sandra*, бѣла рыба, бѣлевица; **суда́къ**.

Смждреный, нъ, на, но, *пр.* Който има изглядъ, лице умно, мждро; **лицо́ кото́раго выража́етъ смы́шленность**. *Смждрена дѣвойка*, която не изгляжда да е ахмакъ.

Смждрѭ (да ся), ишь,—дрился, *гл. свр.* отъ **смждрюамся**.

Смждрюамся (да ся смждрѭ), *гл. възвр.* Стоѭ мждро; мждрѭся, умждрюамся. *Смждрился въ кѫта като младѫ булкѫ.*

Смждрюание, *с. ср.* отъ **смждрюамся**. Мждрение, умждрюание.

Смждѣние, *с. ср.* отъ **смждѫ**. Смждежь.

Смждѫ, ишь,—дѣлъ (смждвамь, да смжднѫ, смждинувамь), *гл. д.* и **смжди**, —дѣло, *гл. безл.* Усѣщамь особенъ срьбежь, особена болкѫ на ожюлено, на убито, нѧ подсѣчено и запарено, кога влѣзе сапунъ въ очи, кога намажемъ съ нѣчто, та люти; **болѣ́ть съ зу́домъ, зудѣ́ть, са́днѣть, ѣсть, рвать.** *Смжди мя*, жюга мя. — *Смжднѫ го*, сѣти, че му казвать нѣчто, отъ което може да пострада, да пати; жегнѫ го, боднѫ го. — *Врьтѣхѫ, правихѫ, палихѫ, смждѣхѫ, най-послѣ пристанѫхѫ.*

Смжтко яйце́. Ѩйце, което ся развали, та не ся излупи отъ него пиля; мжтюакъ, запрьтъкъ; **за́портокъ, до́хлое яйцо́, дохле́цъ, дыхле́цъ, дохленышъ, болту́нъ, вы́валокъ, хлёнокъ, жирово́е яйцо́, голышъ.**

Смжтния, *с. ж.* Смутния: 1) Размирица, размирия, блудъ, брьконня, брькотия, каражаклакъ; **мяте́жное вре́мя, мяте́жъ, полити́ческіе беспоря́дки.** 2) Раздорица, раздоръ, несъгласие, несговоръ, раздвой, расколъ, брьконния; **раздо́ръ, несогла́сіе, несогла́сица.** *Станѫ смжтния помеждѫ имъ.* 3) Брьканица, раздоръ, млъва, гръмежь, гюрултия, шамата; **сумато́ха, кутерьма, сумя́тица, раздоръ, шумъ, во́зня, ло́мка.**

Смжтѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **смжтюавамь**. —**те́ный**, *прич. стр.*

Смжтюавамь (да смжтѫ), *гл. д.* Смжщавамь, смутюавамь: 1) Правѭ смжтнѭ; мжтѫ, размжтвамь, брькамь, разбрьквамь, вльнувамь, повдигамь; **мути́ть, возмуща́ть, волнова́ть.** 2) Ѩдосвамь, закачюамь, вльнувамь; **смуща́ть, трево́жить, встрево́живать.** —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь смжтенъ; **смуща́ться, волнова́ться.**

Смжтюание, *с. ср.* отъ **смжтюавамь**. Смжщавание, смутюавание.

Смжчвася (да ся смжчи), *гл. безл.* Домжчнѣва, довива, дотягва, досаждася, омрьзва, снушюавася, сдодѣвася; **надоѣда́ть, наскуча́ть.** *Смжчило му ся отъ зулумкюариты и сторилъ ниетъ да ся откъснить отъ нихъ. Кога гы видѣлъ таквые скорны-ты, много бяше му ся смжчило.*

Смжчи (да ся), —чилося, *гл. свр.* отъ **смжчвася**. Да домжчнѣе.

Смжща́вамь (да смжтѫ), *гл. д.* Смжтюавамь.

Смжще́ние, *с. ср.* Смжтюавание, смжтния, вльнувание; **волне́ніе.**

Смякчѫ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **смякчюавамь**. —**че́ный**, *прич. стр.*

Смякчюавамь (да смякчѫ), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане мяко; омякотюавамь, омякчюавамь; **мягчи́ть, смягча́ть, обмя́гча́ть.** —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь мякъ, омяквамь, омякнувамь; **мягчѣ́ть, мя́кнуть, смягча́ться.**

Смякчюавание, *с. ср.* отъ **смякчюавамь** и **смякчюавамся**.

Снага́, *с. ж.* Тѣло-то на чловѣка, става; **тѣло.** *Бѣло лице, равна снага. Чюдамся со тебе, каквы очи си имолъ ты, что ны глядашь, чунки ные смы духовы, а не снагы. Снага вино пие. Който си бие женѫ-тѫ, бие си снагѫ-тѫ. Всякой има снагѫ, комуто ся види, нему ся смѣыктъ. Срьби го снага-та, та иска да го почешѫтъ.*

Снагъица и **снагъичка**, *ум. ж.* отъ **снага́**. Снажица, снажка.

Сна́жистый, стъ, ста, сто, *пр.* Който има хубавѫ снагѫ; снажный, левентъ; **доро́дный.** *Единъ снажистъ момъкъ.*

Снажи́ца, *ум. ж.* отъ **снага́.** Снагъица, снажка.

Сна́жка, *ум ж.* отъ **снага́.** Снажица, снагъица.

Бѣло лице побѣлѣло,
Морнъı косъı нарошенъı,
Махрамица смамуленка,
Тьнка снажка обтрошенка. *Пѣс.*

Юначе лудо и младо,
Чернъı ми очи прогимка,
Бѣло ми лице пладнинка,
Тьнка ми снажка вечерка. *Пѣс.*

Сна́жнъıй, '—**жьнъ** и —**женъ, жна, жно,** *пр.* Снажистъıй.

Сна́йдж, ешь,—дохъ, *гл. свр.* отъ **снахаждамь.** Да снамѣрѭ.

Снами́рамь и **снамѣрвамь** (**да снамѣрѭ**), *гл д.* Сполитамь, постигамь, намирамь, снахаждамь; **постига́ть.** *Снамѣри го белята на сухо. Что му мъıслять баща и майка, да го не сполѣтюва, что му мъıслять хора-та, то да го снамѣри. Да не въı клятва снамѣри* —**мся,** *гл. възвр.* Намирамся нѣйдѣ; **находи́ться гдѣ либо.**

Снами́рание и **снамѣрвание,** *с. ср.* отъ **снами́рамь.**

Снамѣрѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **снами́рамь** и **снамѣрвамь.**

Сна́сѭмь (**да снесѫ**), *гл. д.* Сносѭмь, снисамь.

Сна́сѭние, *с. ср.* отъ **сна́сѭмь.** Сносѭние, снисание.

Снаха́ и **снъха́,** *с. ж.* 1) Жена на сънъ; **сноха́, невѣстка.** 2) Братова жена; братовица, байновица, булѭ; **невѣстка.** 3) Тъка вика по́-старъ човѣкъ всѭкѫ по́ младѫ отъ него женѫ. — *Тѣбѣ думамь, дъще, сѣщайся, снахо,* или: *сборувамь ти, щерко, сѣквайся, снахо;* **ко́шку бьютъ, а невѣсткѣ навѣтки даютъ.** *Живѣѭтъ като снахѫ и свекрървѫ. Зла свекрърва на по́-злѫ снахѫ. Снаха-та проговарѭ и подъ махрамѫ-тѫ. Станѫла дъщерѭта, намѣстилася снаха-та. Работна снаха по́ драга отъ своѭ мѫжѫ. Скоро, снахо, дай да ѭмь, на гостие съмь была.*

Снаха́ждамь и **снахо́ждамь** (**да снайдж**), *гл. д.* Снамирамь, снамѣрвамь. *Снахаждать го зли-ти духове.*

Снаха́ждание и **снахо́ждание,** *с. ср.* отъ **снаха́ждамь.** Снамирание.

Снаха́чество, *с. ср.* Кога свекръ ирьсува съ снахѫ си.

Сна́хъıнъıй, нъ, на, но, *пр.* отъ **снаха́.** Снашинъıй; **снохи́нъ, невѣсткинъ.**

Горѣте ми, тьнкъı дари,
Така гори менѣ сьрдце
Отъ бащинъı ми страховъı,
Отъ майчинъı ми жьлбовъı,
Отъ снахъıнъı ми прѣкорци! *Пѣс.*

Снахъ́ица и **снахъ́ичка,** *ум. ж.* отъ **снаха́.** Снашица.

Сна́шинъıй, нъ, на, но, *пр.* отъ **снаха́.** Снахъıнъıй. *Снашина прѣмѣна.*

Снаши́ца, *ум. ж.* отъ **снаха́.** Снахъица; **невѣстушка.**

Сне́мамь и **сни́мамь** (**сне́мвамь, да сне́мѫ** и **да сне́мнѫ, сне́мнувамь**), *гл. д.* Сваламь, смѣтвамь, снивамь; **снима́ть.** *Сватбѫ-тѫ да си посрѣщне, булкѫ-тѫ отъ конь да снеме. Далече сѫ Пенкѫ срѣщнѫли и отъ коня ѭ снемнѫли. Съ уста си птичкъı лови, съ языкъ си звѣздъı снема. Снеми самара, ранъı-тъı ся виждать. Снели Цигани-ти харачи-тъı.*

Сне́мание и **сни́мание,** *с. ср.* отъ **сне́мамь** и **сни́мамь.** Свалѭние.

Сне́мвамь и **сни́мвамь,** *гл. мн-кр.* отъ **сне́мамь** и **сни́мамь.**

Сне́менъıй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **сне́мѫ.** Снятъıй.

Сне́мнувамь, *гл. уч* отъ **сне́мнѫ.**

Сне́мнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сне́мамь.** —**нѫтъıй,** *прич. стр.*

Сне́мѫ, ешь, снялъ, *гл. свр.* отъ **сне́мамь** и **сни́мамь.**

Сне́свамь, *гл. мн-кр.* отъ **сни́самь.**

Снесѫ́, ешь, сне́сохъ, снелъ, *гл. свр.* отъ **сни́самь, сна́сѭмь** и **сносѭмь.** —**сенъıй,** *прич. стр.*

Сне́тей, *с. м.* Чернилка въ жито.

Сни́вамь, *гл. ср.* Сънувамь. *Арнаутинъ-тъ ся свѣстилъ, па не можяло да му текне, каква е таѭ работа, да ли снива, или е наистинѫ.* —**ва ми ся,** *гл. безл.* Ꙗвѭва ми ся сѣнище, призракъ, **привидѣние.**

Сни́жѭ, ешь, снизахъ, *гл. свр.* отъ **сни́звамь.** —**занъıй,** *прич. стр.*

Сни́звамь и **сни́зувамь** (**да сни́жѭ**), *гл. д* Направѭмь нѣкого, нѣчто да ся сниже, да ся скапе. *Сниза мя болесть-та.* —**мся,** *гл. възвр* 1) Развалѭмся, разсъıпвамся, та ставамь болнавъ, немощенъ; скапвамся. *Снизахся да го учѫ. Снизася та лѣгнѫ.* 2) Раздѣлѭмся, разнемамся, разтурѭмся, развалѭмся, разносѭмся, скапвамся, разнизвамся; **распада́ться, разва́ливаться.** 3) *гл. стр.* Бъıвамь снизанъ.

Дѣ сѣдѣ Господь та слушѭ,
Та лѣжѭ още девять годинъ,
Та му душѭ не излѣзе;
Кости-тъı му ся снизахѫ,
Та гъı майка му събрала,
Та гъı въ гробища занесе. *Пѣс.*

Снйзванıе и **снйзуванıе,** *с. ср.* отъ **снйзвамь** и **снйзвамся.**

Снйзкый, —зъкъ, зка, зко, *пр.* Низичкый, нисичкый, възъ-низкый.

Снизѫ́, йшь,—зйлъ, *гл. свр.* отъ **снизıáвамь.** —зéный, *прич. стр.*

Снизıáвамь (да снизѫ́), *гл. д.* Направıамь нѣчто низко, да стане низко; снисıавамь; **нйзить, понижáть.** —мся, 1) *гл. възвр.* Ставамь пó-низъкъ; снисıавамся; **нйзиться, понижáться, опускáться.** 2) *гл. стр.* Бывамь снизенъ; снисıавамся.

Снизıáванıе, *с. ср.* отъ **снизıáвамь** и **снизıáвамся.**

Снймамь (да снéмѫ), *гл, д.* Снемамь.

Снйнина, *с. ж.* Наемъ на нивѫ; нивнина, юджеретъ.

Снйсамь (да снесѫ́), *гл. д.* Сносıамь, сносвамь, снасıамь.

Снйсанıе, *с. ср.* отъ **снйсамь.** Сносıанıе, сносванıе, снасıанıе.

Снисѫ́, йшь,—сйлъ, *гл. свр.* отъ **снисıá-вамь.** —сéный, *прич стр.*

Снисıáвамь и **снйсвамь** (да снисѫ́), *гл. д.* Правѭ пó-низко; снизıавамь, снишıавамь, свалıамь, смалıавамь, скѫсıавамь, скусıавамь; **нйзить, понижáть, обнижать.** —мся, 1) *гл. възвр.* Ставамь пó-низъкъ; свалıамся, снизıавамся, снишıавамся; **нйзиться, понйзиться, понижáть.** 2) Навождамся, слагамся, слогвамся, снишвамся. *Снисися задъ стѣнѫ-тѫ.* 3) *гл. стр.* Бывамь снисенъ.

Снисıáванıе и **снйсванıе,** *с. ср.* отъ **снисıáвамь.**

Снишıáвамь, снйшıамь и **снйшвамь** (да снисѫ́), *гл. д.* Снисıавамь.

Снобéнıе, *с. ср.* отъ **снобѭ́.**

Снóбникъ, *с. м.* 1) Който влиза помеждѫ двоицѫ за да нагласи нѣкоѭ работѫ междѫ тѣхъ; **посрéдникъ.** 2) Сватовникъ.

Снóбница, *с. ж.* 1) Коıато влиза помеждѫ двоицѫ за да нагласи нѣкоѭ работѫ междѫ тѣхъ; **посрéдница.** 2) Сватовница.

Снобѭ́, йшь,—бйлъ, *гл. д.* Влизамь, междѫ двоицѫ за да нагласѫ нѣкоѭ работѫ междѫ тѣхъ; посрѣдствувамь; **посрéдничать.**

Сновáлка, *с. ж.* Справа за снованıе нѣчто да ся тъче; снователка; **сновáльня, сновáлка, оснóвный навóй.**

Сновáнıе, *с. ср.* и **снóвань,** *с. ж.* отъ **сновѫ́; сновáнiе.**

Снóвань, *с. ж.* 1) Снованıе; **сновáнiе.** 2) Простнѫтъı-тъı нищкъı на тъкань, междѫ които ся прокарва вътъкъ-тъ; основа; **оснóва.**

> Что платно тъчешь и плачешь,
> Что платно тъчешь и кльнешь?
> Дали е сновань кѫслива,
> Или е брьдо колисто,
> Дали е кенаръ несгоденъ,
> Или е станъ-тъ покривенъ? *Пѣс.*

Сновáтелка, *с. ж.* Справа съ прѣчкъı за масуръı за снованıе съ неѭ нѣчто да ся тъче; сновалка; **сновáльня, сновáлка.**

Сновѫ́, éшь,—вáлъ, 1) *гл. д.* Наряждамь, натъкмıавамь основѫ на тъкань да ся тъче; **сновáть.** *Сновѫ платно о пятнадесять главъı.* 2) Ходѫ, шлıакамся насамъ натамъ, нагорѣ-надолу; **сновáть.** *Какво токо сновешь отъ васъ до пазара и отъ пазара до васъ?* —вѫся, *гл. стр.* Бывамь снованъ.

Снóкви (да ся), —вйлося, *гл. свр.* отъ **снóквıася.** Да ся споки.

Снóквıася (да ся снóкви), *гл бевл.* Сирькvася, смрькнуvася.

Снóки (да ся), —килося, *гл. бевл. свр.* Да ся снокви, да ся смрькне. *Кога ся снокило, пакъ гъı затворили.*

Снопá, *с. ж.* Половина свиня; **пóлоть.** *Една снопа сланина.*

Снóпець, *ум. м.* и **снóпчя,** *ум. ср*, отъ **снопъ; снóпикъ, снопóчекъ.**

Снóпъ, снóпıе и снóпове, *с. м.* 1) Нѣколко рѫкойкъı свръзанъı наедно; **снопъ.** *Кола снопıе. Единъ снопъ грьстıе;* **бáбка.** 2) Врьзка нѣчто да приличıа на снопъ; кътка; **свя́зка чегó нибýдь наподóбiе снопá, пукъ.** *Единъ снопъ дрѣновъı прѫтчкъı. — Благослови, попе, гумно безъ снопıе. Вилъı на токъ-тъ, снопıе край рѣкѫ. Не ми глядай сноповъı-тъı, а ми глядай потовъı тъı. На всıакого сушıа, на попа снопъ. Чюва (варди) като вранѫ горний снопъ.*

Снóпянъıй, нъ, на, но, *пр.* 1) Направенъıй съ снопıе. *Снопяна кладнıа.* 2) Натоваренъıй съ снопıе. *Снопянъı кола,* съ снопıе натоваренъı.

Снóсıамь и **снóсвамь** (да снесѫ́), *гл. д.* Снасıамь, снисамь: 1) Нѣчто отъ пó-высоко свалıамь на пó-низко; **сносйть.** 2) За птици: носѫ ıайца; **нестй, нестйся, класть, клáсться, наклáдываться.** *Кокошка-та снесе ıайце. Дѣто сносıа кокошка-та, тамъ тя не кудкудıачи. И кокошка-та, като ще снесе ıайце, кудкудıачи. Кокошка-та снесла, пѣтель-тъ кудкудıачи. Снесла кокошка-та ıайце, и окрякала всичкѫ-тѫ махалѫ.*

Снóсıанıе и **снóсванıе,** *с. ср.* отъ **снóсıамь** и **снóсвамь.**

Снóщи, *нар.* Вчера вечерь-тѫ; снощка, синойкıа, снокıа; **вчерá вéчеромъ.** *Чегато снощи не е вечерıалъ,* много ıаде. *Богъ да про-*

сти, кой мя гости снощи. Снощи рече, сега (днеска) не че. Снощи мя е било, сега ми е мило. Снощи булка дошла, снощи свекра била. Снощи везиръ, сега резилъ. Да бѣхъ снощи умрѣлъ, не щяхъ туй да чюѭ.

Снóщка, *нар.* Снощи. *Снощка ми е драго дошло, мене не нашло.*

Снóщныйй,—щьнъ и —щенъ, щна, щно, *пр.* Что е отъ снощи, что е ставалъ снощи. *Снощна вода. Снощна-та кавга.*

Снýши (да ся),—**шилося,** *гл. свр.* отъ **снушя́вася.** Да ся смѫчи.

Снушя́вася (**да ся снýши**), *гл. безл.* Смѫчвася. *Отъ много-то викание незино, му ся снуши на Бога и дошелъ при неѭ.*

Снушя́ване, *с. ср.* отъ **снушя́вася.** Смѫчване.

Снъхá и производны-ты отъ неѭ в. при **снахá.**

Снѣщи, *нар.* Снощи.

Снѣгáрь, *с. м.* Птица нѣкаква.

Снѣговѝтый, тъ, та, то, *пр.* Снѣжный. *Зима снѣговита,* зима съ голѣмъ снѣгъ. *Грудка снѣговита,* направена отъ снѣгъ.

Снѣгýшка, *ум. ж.* отъ **снѣгъ.** Малъкъ снѣгъ, снѣжець.

Снѣгъ, *с. м.* Замрьзнѫлы капкы, что валять въ студено врѣмя намѣсто дъждъ; **снѣгъ.** Снѣгове-ти бывать: юговъ, прьхъкъ, щръковъ снѣгъ, суграшица, поледица, хлапавица, грахъ, фурда.—*Бѣлъ като снѣгъ;* **бѣлъ какъ лунь.** *Снѣгъ засыпва пѫтя;* **снѣгъ замѣтáетъ дорóгу.** *Хванѫ снѣгъ,* завалѣ снѣгъ и ся дрьжи. *Обичямъ го като ланскыя снѣгъ,* или: *радвамъ му ся като на ланскыя снѣгъ;* **радъ что лáнскому снѣгу.** *Вѣтрь варенъ, снѣгъ печенъ. Овой вѣкъ како снѣгъ. Дъждъ да вали, снѣгъ да иде, зло врѣмя да не хваща. Ангеле Архангеле, днесь ти е день-тъ, утрѣ ти е снѣгъ-тъ. Бѣлъ пъсъ на керемиды?* Гат.—Снѣгъ.

Снѣжёвица, *с. ж.* Топка снѣгъ; **снѣжёкъ.**

Снѣжéць, *ум. м.* отъ **снѣгъ.** Малко снѣгъ.

Снѣжѝ,—жѝло, *гл. безл.* Вали, рьми, иде снѣгъ; **снѣжѝтъ.**

Снѣжѝнка, *с. ж.* Луспа, пластець снѣгъ, пеперуда снѣгъ; **снѣжѝна.**

Снѣжна кытка. Раст. *Viburnum opulus,* бодежь, калина, картопъ, тутунига; **снѣжный шаръ, калѝна.**

Снѣжныйй,—жьнъ и —женъ, жна, жно, *пр.* Снѣговитый: 1) Что има много снѣгъ; **снѣжѝстый, снѣжный.** *Снѣжна зима.* 2) Что е отъ снѣгъ; **снѣговóй, снѣжный.** *Снѣжна топка,* снѣжёвица; **снѣжёкъ.** *Снѣжна вода,* снѣжявица.

Снѣжя́вица, *с. ж.* Вода отъ разтопенъ снѣгъ; **снѣговáя водá.**

Снѣжя́новый, въ, ва, во, *пр.* Снѣжный, снѣговитый. *Да ли ми е грудка снѣжянова? — Не ми было грудка снѣжянова.*

Снѣма, снѣмало, *гл. безл. Тѫѭ еднѫжка ѭ снѣмало,* изгубилася, станѫла невидима. *Тако чупѫ-тѫ ѭ снѣмало,* станѫла невидима. *Да бара нѣкой край, за да ѭ снѣма,* да загыне, да ѭ нѣма, да ся прѣмахне, да ся загуби.

Ся́тый, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **снéмѫ;** **ся́тый.** *На снятѫ главѫ цѣрь нѣма,* климне ли глава-та, умре ли чловѣкъ, нѣма вяче цѣрь.

Со, *прѣдл.* Съ.

Со, члѣнъ, *ср.* родъ отъ **съ.**

***Сóба,** *с. ж. Т.* 1) Пещь, пламяница, кюмбе; **печь, пещь.** 2) Одая, съ пещь въ неѭ за топление; **кóмната съ пéчью.**

***Сóбаджия,** *с. м. Т.* Който прави собы; **печнѝкъ, пещнѝкъ.**

***Собáтъ,** *с. м. Т.* 1) Гощавка съ ядение и пиение и съ веселие; зяафетъ, зяфетъ, зевкъ; **пиръ.** 2) Сабатъ, събрание.

Сóбица и сóбичка, *ум. ж.* отъ **сóба.**

Сóболéць, *с. м.* Животно *Mus citillus,* попова булчица, гутеръ, ладжюнякъ, льджюнякъ, лалугеръ, лагудеръ, срьболець, станболець, стамболець, суекъ, суица, съболець; **сýсликъ.**

Совá, *мѣстоим. ср.* отъ **сóя.** Това. *Сова лѣто,* това лѣто.

Совáкъ, *с. м.* Насѣкомо *Julus terrestris,* суякъ, крѫкаякъ; **кався́къ, коржáнъ.**

Совáлка, *с. ж.* 1) Урядъ, въ който стои цѣвь-та съ вътъка, кога тъкѫть; свалка, совелка; **чёлнъ, челнóкъ у ткачéй.** *Како совалкѫ да ся учини! Посягнѫхъ у дупкѫ, извадихъ чернѫ Егюпкѫ?* или *шетнѫлася шетка низъ трьницѫ рѣдкѫ, срѣщнѫла ѭ друга: кѫдѣ, мари луда?* Гат. — Совалка у разбой 2) Кости-ты на рѫкѫ-тѫ междѫ кыткѫ-тѫ и лакъта; свиркы, пищялъ; **локотнáя, локтевáя кость и лучевáя кость.** 3) Животина *Gyrinus natator,* богородичкы, калайджийчета, мамарци, семидъ; **вертя́чка.**

Сóвамь (**да сóвнѫ, сóвнувамь**), *гл. д.* 1) Въвирамь, навирамь, пъхамь, тъпчѫ, тыкамь, пыкамь, бъкамь; **совáть.** 2) Лапамь, навирамь нѣчто въ уста-та си. —**мся,** *гл. възвр.* Въвирамся, навирамся, тъпчѫся, тыкамся, втыкамся, пыкамся, бъкамся; **совáться.** *Что ся совашь?*

Сóване, *с. ср.* отъ **сóвамь и сóвамся.**

***Соватландѝсвамь и соватландѝсувамь**

(да соватландишж), *гл. д.* Ухранвамь, нагоювамь добытъкъ, овця за клание; нагуливать. *Сбира воловы да гы соватландише.*

Соватландисвание, *с. ср.* отъ **соватландисвамь**; **нагулька; нагулъ.**

Соватландишж, ешь,—дисалъ, *гл. свр.* отъ **соватландисвамь.—дисанъый,** *прич. стр.*

Соватчийскый, ска, ско, *пр.* отъ **соватчиіа.**

***Соватчилжкъ,** *с. м. Т.* Работа, занаятъ на соватчиіа.

***Соватчиіа,** *с. м. Т.* Който бере добитъкъ за соватъ; **нагульщикъ.**

***Соватъ,** *с. м. Т.* 1) Чрьда говяда, стадо овця, които ся хранять за клание; **скотъ для нагула.** 2) Мера, пашиа за соватъ. *Кара говяда соватъ да гы пасе на селскыіа соватъ.*

Совелка и совелкиа, *с. ж.* Совалка.

Совлѣкъ, *с. м.* 1) Растение скреба. 2) Попадали стрькове конопъ.

Совнувамь, *гл. уч.* отъ **совнж.**

Совнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **совамь.** —**нжтый,** *прич. стр.*

Совра, *с. ж.* в. **софра.**

Соврѣжж, ешь,—врѣзалъ, *гл. свр.* отъ **соврѣзвамь.** —**врѣзанъый,** *прич. стр.*

Соврѣзвамь и соврѣзувамь (да соврѣжж), *гл. д.* Разврьзвамь.

> Го хватихж левентъ Пейчо,
> Му врьзахж бѣлъı ржцѣ.
> Тогай вели левентъ Пейчо:
> Арамии, мили брате,
> Соврьзайте ми бѣлъı ржцѣ,
> Да засвирж шиаренъ кавалъ. *Пѣс.*

—ися, *гл. взвр.* и *стр.* Развръзвамся. *Крали Марко врьва жлътый Гино. Ка ся разбуди жлътый Гино, ся тръгнж и не може да ся соврьдже.*

Соврѣзвание, *с. ср.* отъ **соврѣзвамь.** Развръзвание.

Совѣсть, *с. ж.* Съвѣсть. *Умъ има, ала совѣсть нѣма.*

Соголвамь и соголиамь (да соголиж), *гл. д.* Оголвамь. *Кукж-тж си ж соголихъ,* оголихъ, изпразднихъ, обрахъ.

Соголвание и соголювание, *с. ср.* отъ **соголвамь.** Оголвание.

Соголиж, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **соголвамь.** —**ленъый,** *прич. стр.*

Соградж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **сограждамь.** —**денъый,** *прич. стр.*

Сограждамь (да соградж), *гл. д.* Разграждамь, развалиамь.

Сограждание, *с. ср.* отъ **сограждамь.** Разграждание.

Содадничя, в. **съдадничя.**

Соець, *ум. м.* отъ **сой.**

Сожвакамь и соджвакамь, *гл. д. свр.* Да съжвакамь, да сдьвчж. *Джвакала, джвакала и не можиала да го соджвака. Прьвый-тъ залъкъ, что ке го сожвака, нѣма да го глътне.* —**канъый,** *прич. стр.* Съжваканъый, сдьвканъый, сгваканъый.

***Созба,** *с. ж. Т.* Сиозба.

Созёмж (да ся), ешь,—вёлся, *гл. вв. свр.* Да ся земемъ. *Мые оба да ся сосватымы, а два млади да ся созёмжть.*

Созрѣнж, ешь,—нжлъ, *гл. д свр.* Да изронж нѣчто да стане на зрьна, да ся разниже зрьно по зрьно.

Сой и сойа, саиа, сова, *мѣстоим.* Тоиа, таиа, това.

***Сой,** *с. м. Т.* 1) Влака, колѣно, корень, кръвь, кръвнина, крьтило, пасмина, плѣмя, повой, поиасъ, лоза, рода, родъ, джинсъ, фара, черга; **колѣно, поколѣніе, родъ, порода, плѣмя, кровь.** *И кучя отъ сой трьси. И свиниа-та ся тражи отъ сой да е. Крава отъ сой, жена отъ джинсъ.* 2) Нъравъ, кюта, ощуръ, хощуръ, трьса, табехетъ; **правъ.** *Такъвъ му е сой-тъ. Единъ сой сж,* еднакви сж, една вѣра сж; **на одинъ покрой.** 3) Строй, видъ, джинсъ; **сортъ, видъ, разборъ.**

Сойка, *с. ж.* 1) Птица *Garrulus glandarius,* сока, сокерица, сакерица, дери-гжзица, оссойка, усойка, ширка; **соя, ронжа.** *Было что было, сойкыно крыло: сойка-та лѣтнж, мачка-та клѣпнж.* 2) Ножчя скуравчя.

Сойкынъый, нъ, на, но, *пр.* отъ **сойка.** *Сойкыно крыло, гнѣздо.*

Сойлё, *с. м. Длъгый сойлё,* в. **сомустракъ.**

***Сойлиіа,** *пр. неизм. Т.* Что е отъ добъръ сой, отъ добъръ джинсъ.

Сойница, *с. ж.* Змиіа лютиця, осойница, присойница, пепеленка, пепелушка, пепелюшиа, пепелявка, пепелянка, ридовкыниа, срѣлушка, улогатка змиіа.

***Сойтариіа и сойтара,** *с. об. Т.* Който играе смѣшни работы, прави смѣхории прѣдъ народа; **гаеръ, арлекинъ, паяцъ, шутъ, фокусникъ.**

***Сойтарлжкъ,** *с. м. Т.* Работа, занаятъ на сойтариж; **гаерство, арлекинство, шутовство, фокусничество.**

Сока, *с. ж.* 1) Разсой, разсоиа, разсоха, соха, чеперка, четалъ, чаталъ; **разсоха, каряка.** 2) Птица сойка.

Сокай и сукай, *с. м.* 1) Единъ видъ украшение за главж на женж като шиапчицж отъ мукавж съ прѣдницж поиздигнж-тж надъ чело-то и съ крьиж спуснжтж по гръба до кльковыты съ расы на краища-та; соканица. *Доб-*

ра е булка-та, сокай-тъ й накриво; **хороши́ гу́сальки, да не хоро́шъ гусли́стъ.** 2) Единъ видъ женскъій фесъ отъ коприн̃янъ платъ съ сърмѫ. 3) Длъга крьпа за главѫ отъ бѣло платно, врьзвася подъ гушѫ-тѫ и виси по гръба, по краища-та обшита съ шевици и съ рясы; **сокайчя.**

Невѣстъі-тъі болнъі лѣжять,
Сокаи-ти пусти стоять,
Какъ шиени неносени,
На ковчевъі наредени. *Пѣс.*

Сока́йчя, *с. ср.* Сокай въ 3-то знаменование

***Сока́къ,** *с. м. Т.* Пѫть, улица; **у́лица, переу́локъ.** *Чикмазъ сокакъ,* улица на единъій край безъ изл҄ѣзъ; межденица, междина; **глухо́й переу́локъ.** *Пази, Боже, отъ длъгъі тоягъі и отъ тѣснъі сокаци.*

Сока́ница, *с. ж.* Сокай въ 1-то знаменонование.

Сока́шкъій, шка, шко, и

Сока́шнъій, —шьнъ и —шенъ, шна, шно, *пр.* отъ **сока́къ.** Пѫтнъій, уличнъій. *Сокашнъі врата. Сокашкъі думъі.*

Со́керица, *с. ж.* Птица **сойка.**

Со́кле, *с. ср.* 1) Соколчя. 2) Раст. синчець, синокъ, сини метлъі.

Сокола́рь, *с. м.* Койта ходи на ловъ съ соколъі; догандживя; **соко́льникъ.**

Златнокрълла яребице,
Не пѣй рано у ливадѥ,
Имамь брата соколарія,
Та ся кани да тя лови,
Да ти рѣже златнъі крълѣ. *Пѣс.*

Соколе́нце, *ум. ср.* отъ **соко́лъ.** Сокле, соколчя, соколець, соколовчя; **соко́ликъ, соколёнокъ, соко́личъ.** *У тъмници Гюро тъмничяринъ, на рѫкѫ му сиво соколенце.*

Соко́лець, *ум. м.* отъ **соко́лъ.** Соколенце; **соко́ликъ.**

Соколи́нъ, *с. м.* Птица соколъ. *Пръстю кръши, соколина храни.*

Соко́ловчя, *ум. ср.* отъ **соко́лъ.** Соколенце.

Соко́ловъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **соко́лъ;** **соколи́ный, соко́лій.** *Пиля соколово. Дай ми, Боже, очи соколовъі.*

Соко́лчя, *ум ср.* отъ **соко́лъ.** Соколенце.

Соко́лъ, *с. м.* 1) Птица *Falco gentilis,* соколинъ, крагуй, яребичярь; **соко́лъ.** 2) Птица *Falco tinunculus,* вѣтрушка, керкенекъ, керкенезъ, гергина; **пустельгá.** 3) Птица *Accipiter,* гръкъиня, доганъ, пиляkъ, усорлица; **я́стребъ.** *Гарванъ отлита, соколъ долита. Отъ бухъ (бухалъ) соколъ, отъ соколъ бухъ. На хора-та е саполъ, а мѣне е соколь. Да ми е живъ соколъ, яребици триста!*

Соколъ, им, соб. мѫжско.

Сокъ, *с. м.* 1) Жидкость, вода въ тѣла-та на растения и животнъі, съ които тѣ ся хранятъ; **сокъ.** *Сокъ-тъ на нѣкой растения е кисель. Что е ракъ, что му е сокъ-тъ?* 2) Зелева, прѣсолева чорба, разсолова вода, разсолница, юва; **расcо́лъ капу́стный.**

***Солакчи́я,** *с. м Т.* Лѣвакъ, лѣвичярь; **лѣвору́кій, лѣвшá, по́кша.**

Сола́рникъ, *с. м.* Сѫдъ за соль; соленица, солница, солникъ.

Сола́рь, *с. м.* Който продава соль. *Соль отъ соларя, дрьва отъ дрьваря.*

Со́лба, *с. ж.* Клончя, стлъбъ, стлъбка, вѣйка; **вѣтка, вѣточка.**

Рекохъ и̂ рекохъ: малка дѣвойко,
Малка дѣвойко, благо ябoлко,
Юрвай ми, моме, солбѫ босилекъ,
Солбѫ босилекъ, гранкѫ карафилъ,
За да закачямь на бѣлѫ чалмѫ,
На бѣлѫ чалмѫ надъ црьнъі очи! *Пѣс.*

Со́лё, *с. м.* Въ гатанкѫ, за дымъ: *длъгъій солё безъ кокалъі?*

Соле́ние, *с. ср.* отъ **солѭ́ и солѭ́ся.**

Солени́къ, *с. м.* Солникъ, солница, соленица, солинарникъ.

Соленица, *с. ж.* Сѫдъ за дрьжание въ него соль, обикновено за топение; соларникъ, соленикъ, солинарникъ, солникъ, солница; **солони́ца, соло́нка.** *Подаде соленицѫ-тѫ да си топне.*

Солени́чка, *ум. ж.* и **солени́чя,** *ум. ср.* отъ **соленица; соло́ночка.**

Соле́ничкъій, —чькъ, чка, чко, и

Соле́нкъій, нка, нко, *пр. смякч.* отъ **соле́нъій; солонёнькій.**

Соле́нъій, нъ, на, но, 1) *пр.* Что има соль, что има много соль; сланъій; **со́лоный, солёный.** *Солено ястие,* прѣсолено. 2) Что е на вкусъ като соль-тѫ; **со́лоный.** *Стипца-та удря на солено.* 3) Что струва много; скѫпъій; **со́лоный, дорого́й.** *Излѣзе ми, станѫ ми солено,* скѫпо, много ся мѫчихъ. 4) Тяжкъій, долнъій, неприличнъій; **оби́дный.** *Соленъі приказкъі, думъі.* 5) *прич. стр.* Посъіпанъій, наръсенъій съ соль; посоленъій, обсоленъій; **солёный, просо́льный.** *Солена рыба.*— **по,** *нар.* скѫпо, съ много мѫкѫ; **со́лоно, до́рого.**

Со́ливамь (да со́линѫ), *гл. д.* Събарямь. *Плотъ ми солинѫ.*

Со́ливание, *с. ср* отъ **со́ливамь.** Събаряние.

Со́лика, *с. ж.* Раст. *Conium maculatum,* бозѣй, букимишь, букинишь, букунушь, бучемишь, бучинишь, дѫврькало, джергало, цволика, цолика, црькало; **оме́гъ, болиголо́въ.**

Соли́ло, *с. ср.* Саламура, соломура, прѣсолъ, разсолъ; **разсо́лъ.**

Солина́рникъ, *с. м.* Соленица, соларникъ, соленикъ, солникъ.

Соли́ндаръ, *с. м.* Единъ видъ гѫба.

Со́линѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **со́ливамь.** Да съборѭ. —**нѫтый,** *прич. стр.*

Со́лко и **со́лкова,** *нар.* Толкова; **сто́лько.** *Имамь женѫ съ дребнꙑ дѣчинкꙑ, солкова врѣме какъ гꙑ сьмь оставилъ.*

Солни́къ, *с. м.* 1) Соленица. 2) Разсоватъ пьнь, на който турять камъкъ соль да ближе добытъкъ-тъ; солница.

Солни́ца, *с. ж.* Солникъ въ 2-то знаменование.

Со́лница, *с. ж.* Мѣсто, дѣто копаѭть или правять соль.

Со́лнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ср. свр.* Да свѣтнѫ; **блесну́ть.**

Солнѫ дзвѣзда по честнѫ трапезѫ,
Солнѫ дзвѣзда, та не было звѣзда,
Токо было оно малко момя;
Оно ми е бѣло промѣнато. *Пѣс.*

Солнѫла дзвѣзда покрай трапезѫ;
Не ми е звѣзда, мало е момя,
Мало е момя около татка. *Пѣс.*

Соломони́іа, *с. ж.* Книга написана ужь отъ царя Соломона, въ коѭто казва, какъ ся правять свръхестественꙑ-тꙑ работꙑ.

Солому́ра, *с. ж.* Саламура, солило, прѣсолъ, разсолъ, тузлукъ; **разсо́лъ, росо́лъ.**

Со́лонскꙑй трънь. Растение салкѫмъ въ 2-то знаменование.

Солу́дничꙗвꙑй, въ, ва, во, *пр.* в. **сулу́дничꙗвꙑй.**

***Солу́къ** и **сулу́къ,** *с. м.* *Т.* Дыхъ, дышꙗние, душёкъ. *Зимамь си солука,* поимамь си душѫ-тѫ, отдъхвамь си; **перевести́ духъ.** *Изпи го на единъ солукъ,* изведнѫжь, безъ да си почини, на единъ дюшёкъ; **вы́пилъ его́ одни́мъ ду́хомь.** *Направи го на единъ солукъ,* съ единъ нагонъ, напьнъ, сеферъ.

Со́лца, *ум. ж.* отъ **соль.** Солчица. *Да донесешь бѣлѫ солцѫ.*

Солчи́ца, *ум. ж* отъ **соль.** Малко соль; солца.

Соль, *с. ж.* Бѣло вещество, что ся топи въ водѫ и съ което посыпвамꙑ нѣчто за да ся обсоли; **соль.** *Бѣла, камяна соль,* камъкъ, что копаѭть, вадять изъ земѭ-тѫ на камъкъ; **ка́менная, го́рная соль.** *Морска соль, елска соль, овчꙗ соль,* коꙗто вадять изъ морскѫ водѫ; **морска́я, жёлтая соль.** *Черна нечиста соль;* **бузу́нъ.** *Шꙗрена соль,* направена съ разнꙑ миризмꙑ за топение. — *Далъ му повяке соль отъ хлѣбъ,* набилъ го добрѣ, наложилъ го. — *Да стане соль и вода,* да ся разпрьсне, да ся разнесе, да ся не сбѫдне. *Соль и вода нека ся стори сънь-тъ, что го видѣхъ.* — *Земмꙑ пепель за соль,* врьнѫхѫ нꙑ по́-долнѣ, по́-малко, отъ каквото смꙑ дали; изгубихмꙑ. — *Зимамь си, хващамь си соль-тѫ,* обсолꙗвамся. — *Оплави́ си соль-тѫ,* обирай си круши-тꙑ, махвайся оттука. — *Погаждатся като хлѣбъ и соль,* живувать си, сговарятся, обꙑчꙗтся.—*Станѫ на соль,* станѫ на прахъ, на пепель, разчѭпися, прьснѫся на много дребнꙑ кѫсчета. — *Станѫхъ соль и вода,* ꙗдосахся, стопихся отъ ꙗдъ, както соль-тѫ въ водѫ-тѫ. — *Трꙑе му соль на главѫ-тѫ,* мѫчи го. — *Хлѣбъ и соль въ торбѫ — готова гостба. Соль и хлѣбъ — готовъ обѣдъ. Соль-та за хлѣба. Милъ гость на соль и на хлѣбъ. Безъ соль, безъ хлѣбъ сладкꙑ приказкꙑ не бꙑвать. Дай ми по́-добрѣ днесь соль и хлѣбъ, а не утрѣ печенѫ кокошкѫ. Въ чꙗждѫ гостбѫ соль не турꙗй. Въ чꙗждо грꙑня соль не гуждай. Всꙗкой турилъ соль, турилъ и терзий-тъ. Който гляда, соль и пиперъ въ очи. Соль,.. пиперъ да е, коло сговоръ да е. Когато извадешь пять шиника соль.*

Солютѫ́ (да ся), и́шь,—ти́лся, *гл. свр.* отъ **солютꙗ́вамся.**

Солютꙗ́вамся (**да ся солютѫ́**), *гл. възвр.* Разлютꙗвамся, ꙗдосвамся, разꙗдосвамся, разгнѣвꙗвамся, разсрьждамся, кꙑпвамь, врьквамь, вспꙑхвамь; **озлобля́ться, ожесто-ча́ться, разгнѣвля́ться, вспы́хивать, приходи́ть въ запа́льчивость.** *Тогай ся е краль-тъ солютилъ.*

Солютꙗ́вание, *с. ср.* отъ **солютꙗ́вамся.** Разлютꙗвание.

Солѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. д.* 1) Посꙑпвамь нѣчто съ соль, турꙗмь въ нѣчто соль, да ся обсоли; **соли́ть.** 2) Посꙑпвамь, поръсвамь, золѭ; **посыпа́ть чѣмъ.** —**лѭ́ся,** *гл. възвр.* и *стр.* Солѭ себе-си, бꙑвамь соленъ; **соли́ться.** *Както го е солилъ, така да го ꙗде. Както сте го солили, така го и срьбайте.*

Со́лꙗнꙑй, нъ, на, но, *пр.* отъ **соль.** Сланꙑй; **соляно́й.**

Со́лꙗрка, *с. ж* Коꙗто продава соль; соларка. *Кавайскꙑ момꙑ сѫ солꙗркꙑ.*

Со́лꙗрь, *с. м* Който продава соль; соларь.

Сомакъ, *с. м.* Продлъговатъ мѣсалъ за постилание подъ софрѫ.

Сометѫ́, е́шь,—ме́тохъ,—ме́лъ, *гл. свр.* отъ **соми́тамь.** —**тенꙑй,** *прич. стр.*

Со́нецъ, *ум. м.* и **со́нчя,** *ум. ср.* отъ **сонъ.**

Сомитамь (да сометж), *гл. д.* Помитамь, прѣмахвамь; сметáть.

Сомитаніе, *с. ср.* отъ **сомитамь.** Помитаніе, прѣмахваніе.

Сóмовый, въ, ва, во, *пр.* отъ **сомъ;** сомóвій. *Сомова глава.*

***Сомýнъ,** *с. м. Т.* Самунъ. *Здравіе (добро) и топли самуне и отъ коминъı вода!*

Сомустрáкъ и **сомутрáкъ,** *с. м.* Длъгъ, высокъ, ала сухъ чловѣкъ; дангалакъ, дангулинъ, дангулъ, длъгъıй сойлё, рипıакъ, сукела; долговя́зый, остолóпъ.

Сомъ, *с. м.* Ръıба *Silurus glanis;* сомъ.

Сóнвнж, ишь,—вилъ, *гл. д.* Сонж, сънж, сънувамь. *Нощно врѣмя не бъıва да ся оглядаш въ оглядало: лоши сонища ке сонвишь.*

Сóнище, сонъ, сóнж, в. **сѣнище, сънъ, сънж.**

Сóпа, *с. ж.* Женско муля, мъска.

***Сóпа,** *с. ж. Т.* Пó-дебела тоıага; гіосовица, пржтъ, стапъ, омашлекъ, гега; дубина, ослóпина, ослóпъ, оря́сина, урáвина. *Иска сопж,* прави нѣчто за да го бижть. *Имъ сопж,* били го. *На еднъı кола грънци една сопа стига. Гръбавъııа ще оправи гробъ тъ, а губатъııа сопа-та.*

Сопáзвамь и **сопáзувамь** (да сопáзж), *гл. д.* Упазвамь, запазвамь, увардвамь; възпирамь, задръжıамь.

Па си бръкнж у джеповъı,
Та извади остръı ножи,
Остръı ножи да ся боде.
Сопази го стара майка:
Не мой, сънко, не бодися! *Пѣс.*

Сопáзваніе и **сопáзуваніе,** *с. ср.* отъ **сопáзвамь.**

Сопáзж, ишь,—зилъ, *гл. свр.* отъ **сопáзвамь.** —**зеный,** *прич. стр.*

Сóпамся (сóпвамся, да ся сóпнж, сóпнувамся), *гл. об.* Отговарıамь нѣкому, издумвамь нѣчто сръдито, като на караніе; ропамся, ръжıся; огрызáться.

Сóпаніе, *с. ср.* отъ **сóпамся.** Ропаніе.

Сопáсвамь и **сопáсувамь** (да сопáшж), *гл. д.* Отпасвамь, разпасвамь; распоя́сывать. *Сопашеле поıасъı-тъ, ся връзаль побратимъ му и влѣголъ въ бунаръ-тъ.* —**ися,** *гл. стр.* Бъıвамь сопасанъ; отпасвамся, разпасвамся; распоя́сываться.

Сопáсваніе и **сопáсуваніе,** *с. ср.* отъ **сопáсвамь.**

Сопáшж, ешь,—пасълъ, *гл. свр.* отъ **сопáсвамь.** —**санъıй,** *прич. стр.*

Сóпвамся, *гл. мн-кр.* отъ **сóпамся.**

Сопи́намь и **сопи́нвамь** (да сóпнж), *гл. д.* Спьвамь.

Доглядa момж въ ливадж,
Да гъı сопинва койна-та
Со коприняиъı пайванъı.
И мои-тъı койна да сопнешь
Со црьнъı бѣлъı мониста,
Со коприняиъı пайванъı. *Пѣс.*

Сопи́наніе и **сопи́нваніе,** *с. ср.* отъ **сопи́намь.**

Сопи́рамь (да сóпрж), *гл. д.* Съпирамь, спирамь, запирамь. *На ти овжъ жлътицж, сопри си вергиıж-тж, дай ми кусура.*

Сопи́раніе, *с. ср.* отъ **сопи́рамь.** Съпираніе, спираніе.

Сóпица и **сóпичка,** *ум. ж.* отъ **сóпа.**

Сóпка, *с. ж.* 1) Нѣчто, което сопина нѣкого, та пада, или нѣкоıж работж, та не отива напрѣдъ; спьнка, прѣгıада, прѣпка, прѣпона, прѣчка; препóна, помѣха, остановка. *Жи ми сопка и жи ми прѣпка, казвали исполини-ти.* 2) Чючюрка на чешмж; дулець, сопъ, сулнаръ, шюлець, шюлнеръ, шопка, чючюръ, сопотъ.

Соплетж́, éшь,—тохъ, *гл. свр.* отъ **сопли́тамь.** Да сплетж, да уплетж.

Сопли́тамь (да соплетж́), *гл. д.* Сплитамь, уплитамь; заплетáть.

Сóпнувамся, *гл. уч.* отъ **сóпнжся.**

Сóпнж, ешь, — пжлъ, *гл. свр.* отъ **сопи́намь.** Да спьнж.

Сóпнж (да ся), ешь,—нжся, *гл. свр.* отъ **сóпамся.**

Сóпнжтый, тъ, та, то, *пр.* Който обьічıа да ся сопа; огры́зливый, огры́за, óгрызень.

Сóпови, *с. м. мн.* Свѣщь въ 2-то знаменованіе.

Сóповци, *с. м. мн.* Така ся наречени въ гатанкж ръıнкъı-тъı, дупкъı-тъı на носа: *гжста горица, подъ горица равнище, подъ равнище наплати, подъ наплатъı кладенци, подъ кладенци соповци, подъ соповци кръпчица, подъ кръпчица чюканець?* Гат.—Коса, чело, вѣждъı, очи, рънкъı, уста, брадичка.

Сополáна, *с. ж.* Саполана, съполана, сополка, сополушıа.

Сополáнъ, *с. м.* Сополанъ, съполанъ, сополко.

Сополи́вый, сополи́внж, в. **саполи́вый, саполи́внж.**

Сопóлка, *с. ж.* Саполка, съполка, саполана, сополана, саполивщина, саполковица, сополушıа.

Сополýшıа, *с. ж.* Сополка, съполушıа.

У хоро-то до три момъı
Най-хубавъı, най-гъıздавъı:
Пръва-та е сополушıа,
Втора-та е пепелушıа,
А третіа-та тьнка Стана,
Тьнка Стана гюлъ фидана. *Пѣс.*

Сопо́лъ, *с. м.* 1) Съполъ, цивкъ, саполъ и въ 4-ты знаменованиіа. 2) Гага, сьркало на слонъ; **хо́ботъ у слона́.**

Сополѭ́, **и́шь,—ли́лъ,** *гл. д.* Съполѭ, сополивѭ, саполивѭ.

Сополіа́нъ, *с. м.* Раст. *Polygonum Fagopyrum;* **гре́ча, гречи́ха, дику́шка.**

Сополіа́самь, *гл. свр.* отъ **сополіа́свамь.** Да саполіасамь, да съполіасамь.

Сополіа́свамь и **сополіа́сувамь** (да сополіасамь), *гл. ср.* Ставамь саполивъ; саполіасвамь, съполіасвамь; **сопли́вѣть.**

Сополіа́сванье, *с. ср.* отъ **сополіа́свамь.** Саполіасванье.

Сопотни́къ, *с. м.* Мѣсто като улѣй, направено за да изтичать прѣзъ него помыи и другы нечистоти; геризъ, гиризъ, улукъ; **стокъ нечисто́тъ.**

Со́потъ, *с. м.* 1) Сопка. 2) Длъгъ дрьвянъ кюнкъ въ земѭ за да тече вода прѣзъ него; **деревя́нная труба́ у водопрово́да.** 3) Прокопана матка за да тече по неѭ вода; вада; **водопрово́дъ, кана́ва.**

Со́прѭ, **ешь,—пріа́лъ,** *гл. свр.* отъ **сопи́рамь. —ріанъій,** *прич. стр.*

Сопъ, **со́пове,** *с. м.* Сопка въ 2-то знаменованіе. *Чешма съ два сопа,* съ два чючюра.

Со́пълъ, **со́пли,** *с. м.* Прьва-та желѣзна трѫба на духало до огъніе; рѫчница; **со́пло.**

Со́ра, *с. ж.* в. **ссо́ра.**

Со́рище, *с. ср.* Купъ, купчина; **ку́ча, гру́да, ку́па, нава́лъ, во́рохъ.**

Сорна́къ, *с. м.* Сито струніакъ, струненикъ, протакъ.

Соро́вѭ, **ишь,—вилъ,** *гл. свр.* отъ **соро́віамь. —венъій,** *прич. стр.*

Соро́віамь (да соро́вѭ), *гл. д.* Съровувамь, събарямь, развалямь, разсъıпвамь, турвамь, уривамь; **разруша́ть, разоря́ть. —ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Съровувамся, събарямся, развалямся, разсъıпвамся, турвамся, уривамся; **разруша́ться, разоря́ться.** *Что е врѣва у горнѭ-тѫ махалѫ, дали ся видіе сорови́хѫ?*

Соро́віанье, *с. ср.* отъ **соро́віамь** и **соро́віамся.** Събарянье.

Со́рокчя, *с. ср.* Зимиа сивіакъ.

Сортачѭ́ (да ся), **и́шь,—чи́лся,** *гл. свр.* отъ **сортачіа́вамся.**

Сортачіа́вамся (да ся сортачѭ́), *гл. вв.* Ставамь ортакъ съ нѣкого на нѣчто; вортачіавамся; **дѣлаться това́рищемъ съ кѣмъ по торго́вому предпріа́тію, сотова́риществовать.** *Еднѫжь врабчя то и лѣсицата ся сортачили, та си посѣяли жито.*

Сортачіа́ванье, *с. ср.* отъ **сортачіа́вамся.** Вортачіаванье.

Сору́жѭ, **ишь,—жилъ,** *гл. свр.* отъ **сору́жіамь. —женъій,** *прич. стр.*

Сору́жіамь (да сору́жѭ), *гл. д.* Окачямь, накъıтвамь съ орѫжиіа; обрѫжямь. **—ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Накачямся, накъıтвамся съ орѫжиіа; обрѫжямся.

> Еване, съıно на майкѫ,
> Что коніа сѣдлишь, сорѫжишь,
> По тѫѭ іаснѫ мѣсячинѫ,
> По тѫѭ темнѫ облачинѫ;
> Ни кандило, ни свѣтило?
> Дѣка ке пѫти пѫтувашь? *Пѣс.*

Сору́жіанье. *с. ср.* отъ **сору́жіамь.** Обрѫжянье.

Со́рчя, *ум. ср.* отъ **соръ.** Косерчя.

Соръ, *с. м.* Сѣчиво, съ което обрѣзвать лозіа; косеръ; **коса́рь, рѣза́къ, криво́й ножъ.** *Закачилъ соръ-тъ за поясъ, кренѫлъ торбѫ-тѫ на рамо и дошелъ на лозіето. На прьвъıй Сѣчко си зелъ святъıй Трипунъ едно кравайчя въ торбѫ и еднѫ картѫ вино, си закачилъ соро за поясъ и тръгнѫлъ да ходи во лозіе да го кроить. Една свиніа много голѣма, со едны зѫбы колко едны соровы.*

Со́самь, *гл. ср.* Приличямь, прилѣгамь, стоѭ добрѣ, идѫ, отговарямь, падамся, міазамь, уйдисвамь; **идти́, прили́чествовать, пристава́ть, годи́ться.** *Дльгокоса—менѣ соса.*

Со́самь, *гл. свр.* отъ **со́свамь.** Да капнѫ, да изнемощіаѭ.

Со́самь, *гл. свр.* отъ **со́свамь.** Да стигнѫ.

Со́самь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся избавѭ, да ся спасѫ; **спасти́сь.**

> По трагѫ имъ потѣра достигнѫ,
> И ся чюдять тридесять юнаци,
> Кѫдѣ да ся юнаци сосаеть. *Пѣс.*

Сосбо́рвѭ (да ся), **ишь,—вихжся,** *гл. вв. свр.* Да ся сговоримъ, да ся сдумамъı, да ся надумамъı, да ся нагласимъ.

> Како что ся кучкъı сосборвихѫ,
> Така си го сборъ-тъ сврьшихѫ. *Пѣс.*

Со́свамь и **со́сувамь** (да со́самь), *гл. ср.* Уморіавамся много, падамь отъ уморѫ, отъ слабость; капвамь, изнемощіавамь, изнемогвамь, изпадамь, ослабвамь, запирамь, отпадамь; **истомѣть, изнемога́ть, ослабѣва́ть.**

Со́свамь и **со́сувамь** (да со́самь), *гл. ср.* 1) Бъıвамь доста, колкото трѣбва; стигамь; **достава́ть, быть доста́точну, хвата́ть.**

> Дано му паръı не стигнѫть,
> Да ся пазаръ-нъ развали.
> Паръı-нъı му не сосахѫ,
> Та ся пазаръ-нъ развали. *Пѣс.*

> Момице, ситна росице,
> Не ходи ситно по дворіе,
> Не задавай ми іадовъı,
> Мень си сосувать мои-нъı! *Пѣс.*

Сось мя гали, сось мя мами! стига мя гали, стига мя мами. 2) Давамь на заемъ, заимамь; дава́ть въ заёмъ. *На сиромасы не дава, комшии не сосва, ами все казва нѣмамь.*

Со́сванѥ и **со́суванѥ,** *с. ср.* отъ **сосвамь.**

Сосва́тамь (да ся) и **да ся сосва́тѫ,** ишь, —тился, *гл. вз. свр.* Да станемъ сватове, да ся сродимъ по сватовство. *Сьмь ся мѫчилъ, златно слънце, за со тебе да ся сосватамь, ако реколъ Господь: азъ имамь единъ сынъ, сакамь да го женѭ, дай ми еднѫ керкѫ, ако е кабилъ.*

> Краль-тъ имать еднѫ милѫ керкѫ,
> Ѩзъ си имамь една мила сына,
> Мые да си оба сосватимы,
> А два млады да ся сожемѫть. *Пѣс.*

Сосдро́бѭ, ишь, —билъ, *гл. свр.* отъ **сосдро́бѭмь.** —**беный,** *прич. стр.*

Сосдро́бѭмь (да сосдро́бѭ), *гл. д.* Строшꙗвамь, счюпвамь, соскрьшвамь.

> Варай, Боже, милый Боже,
> Бръза коня ке нападамь,
> Острѫ сабѭ ке соскрьшꙗмь,
> Бойно копѥ ке сосдробꙗмь! *Пѣс.*

Соскрѣ́швамь и **соскрѣ́шѭмь (да соскрѣ́шѭ),** *гл. д.* Сосдробѭмь.

Соскрѣ́шванѥ и **соскрѣ́шѭнѥ,** *с. ср.* отъ **соскрѣшвамь.**

Соскрѣ́шѭ, ишь, —шилъ, *гл. свр.* отъ **соскрѣшвамь.** —**шеный,** *прич. стр.*

Соскꙑ́нѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. д. свр.* Да скꙑнѫ. —**нѫтый,** *прич. стр.* Скꙑнѫтый, скѫсаный; со́рванный.

Со́спа, *с. ж.* Навѣꙗнъ нѣйдѣ снѣгъ; прѣспа, намѣтъ; сугро́бъ.

Со́спица и **со́спичка,** *ум. ж.* отъ **со́спа.** Прѣспица.

Сострѣ́твамь и **сострѣ́тувамь (да сострѣ́тѫ),** *гл. д.* Срѣщамь, стрѣтвамь; встрѣча́ть. *Да не те нѣчто сострѣтить. Кинисалъ ми изъ горѫ зеленѫ, ничто стрѣкꙗ не ми сострѣтило.*

Сострѣ́твaнѥ и **сострѣ́тувaнѥ,** *с. ср.* отъ **сострѣтвамь.**

Сострѣ́тѫ, ишь, —тилъ, *гл. свр.* отъ **сострѣтвамь.** —**теный,** *прич. стр.*

Состѣ́пкамь и **состѣ́пчѭ,** ешь, —пкалъ, *гл. д. свр.* Да стъпчѭ, да потъпчѭ, да смачкамь, да сгазѫ, да погазѫ.

Состѫ́пѭ, ишь, —пилъ, *гл. д свр.* Да повърнѫ назадъ, да стѫпишѫ. *Состѫпи войска, Петре войвода, да си поминамь!*

Сосꙑ́пвамь и **сосꙑ́пувамь (да сисꙑ́пѫ),** *гл. д.* 1) Съсꙑпвамь. 2) Изсꙑпвамь, из трьшꙗмь, разсꙑпвамь. —**мся,** *гл. възвр.* 1) Съсꙑпвамся. 2) Падамъ, изсꙑпвамся, разсꙑпвамся, посꙑпвамся. *Низъ облакъ ситны звѣзды ся сосꙑпахѫ,* сꙑпнѫхѫся.

Сосꙑ́пванѥ и **сосꙑ́пуванѥ,** *с. ср.* отъ **сосꙑ́пвамь.**

Сосꙑ́пище, *с. ср.* Урва на планинѫ, на брѣгъ, дѣто прьсть-та ся сꙑпе; сꙑпѣй, сꙑпище, усꙑпъ, суда, пѣсулꙗкъ, пѣзулꙗкъ; о́сꙑпь. *Спустнѫся по сосꙑпище-то въ дола.*

Сосꙑ́пѫ, ешь, —палъ, *гл. свр.* отъ **сосꙑ́пвамь.** —**паный,** *прич. стр.*

Сосѣ́дамь и **сосѣ́днувамь (да сосѣ́днѫ),** *гл. ср.* Слизамь отъ конь, отсѣдамь, отсѣдлавамся; сходи́ть съ коня́. *Ойдохѫ си накрай клисурѫ, сосѣднѫхѫ отъ добрыты коне.*

Сосѣдла́вамся (да ся сосѣдла́ѭ), *гл. възвр.* Отсѣдамь, сосѣдамь. *Отъ коне ся сосѣдлахѫ, на чардаци ся изкачихѫ.*

Сосѣдла́ѭ (да ся), ешь, —ла́лся, *гл. свр.* отъ **сосѣдла́вамся.**

Сосѣ́днѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сосѣ́дамь.** Да отсѣднѫ.

Сота́тковникъ, *с. м.* Който е отъ еднѫ бащинѫ съ нѣкого; соотéчественникъ, со́тчичъ, земля́къ.

Сота́тковница, *с. ж.* Коꙗто е отъ еднѫ бащинѫ съ нѣкого; соотéчественница, земля́чка.

***Со́тона,** *с. ж.* Сатана, сатаница, сатона, сатанъ, дꙗволъ, чёртъ, бѣсъ, врагъ, вражлё, еднокракый, кѫсый, нечестивый; сатана́.

Сотру́чвамь и **сотру́чѭмь (да сотру́чѭ),** *гл. д.* Подсѣщамь, наумꙗвамь, напомнꙗмь, подканꙗмь, договѣствамь, подмꙑслювамь; напомина́ть, напа́мятывать, намека́ть, подска́зывать, припомина́ть. *Забравилъ бѣхъ да ся женѭ, сотручи мя стара майка.*

Сотру́чванѥ и **сотру́чѭнѥ,** *с. ср.* отъ **сотру́чвамь.**

Сотру́чѭ, ишь, —чилъ, *гл свр.* отъ **сотру́чвамь.** —**ченый,** *прич. стр.*

Сотрꙑ́вамь (да сотрꙑ́ѭ и да со́трѫ), *гл. д.* Сътрꙑвамъ, затрꙑвамь, загубꙗмь, погубꙗмь, прѣмахвамь, убивамь, отбавꙗмь, отпасвамь; губи́ть, погубля́ть, лиша́ть жи́зни, убива́ть, казни́ть. —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Сътрꙑвамся, затрꙑвамся, загубꙗмся, погубꙗмся, прѣмахвамся, убивамся, отбавꙗмся; погиба́ть, погубля́ться, казни́ться. *Голѣма мѫка было на царꙗ, дѣка не можꙗлъ да сотрꙑе тѫѭ страшнѫ ламѭ. Никако не можꙗли да го клавать въ рѫкѫ, да го сотрѫть и да рахатꙗсать отъ него. Что не направили, за да ѭ сотрѫть Ако умре, Богъ да ѭ прости, вѣкъ-тъ не ке ся сотрꙑ, може да си земѫ другѫ.*

Сотрѫ̀іванѭ, *с. ср.* отъ **сотрѫ̀івамь** и **сотрѫ̀івамся.**

Сотрѫ̀іѭ, ешь,—**рылъ**, *гл. свр.* отъ **сотрѫ̀івамь.** Да сотрѫ.—**рѫ̀тый**, *прич. стр.*

Сотрѣ́шванѭ и **сотрѣ́шювамь** (да **сотрѣ́шѭ**), *гл. д.* Отрѣшвамь, развръзвамь, отврьзвамь, отвязвамь; **отрѣша́ть, отвя́зывать.**

Стрѣте си лѣпо дѣвойчя
За зеленъ іаворъ врьзано.
Дѣвойчя си му велаше:
Кой ке мя мене сотрѣшить,
Со рѫкѫ да мя не хватить,
Со ногѫ да мя не сгазить!
Лудо си вѣрѫ додрьжіа:
Дѣвойчя ми го сотрѣса,
Отъ зеленъ іаворъ врьзано,
Со рѫкѫ ми го не хвати. *Пѣс.*

Маркова майка отъ очто ся зарадва,
Не чіакаше фортомъ да сотрѣшить,
Токъ изсѣче со фружкъі ножина,
Разтовари три сейсанъі хазно. *Пѣс.*

Сотрѣ́шванѭ и **сотрѣ́шюванѭ**, *с. ср.* отъ **сотрѣ́швамь.**

Сотрѣ́шѭ, ишь,—**шилъ**, *гл. свр.* отъ **сотрѣ́швамь.** —**шеный**, *прич. стр.*

Со́трѫ, ешь,—**рълъ**, *гл. свр.* отъ **сотрѫ̀івамь.** Да сотрѫ̀.

***Соуклу́къ**, *с. м. Т.* Стаіа прѣдъ банѭ, прѣдъ хамамъ за съблачіанѭ и почиванѭ въ неѭ; **передба́нникъ.**

***Софра́**, *с. ж. Т.* Трапеза, паралиіа, паралешка, синиіа; столъ. *Слагамь софрѫ;* **накрыва́ть на столъ.**

Софри́ца и **софри́чка**, *ум. ж.* отъ **софра́.**

***Софта́**, *с. м. Т.* 1) Турскый учитель. 2) Ученикъ въ Турско горнѭ, высше училище.

Соха́, *с. ж.* 1) Суровица, побита въ землѭ-тѫ за да дрьжи нѣчто; **соха́.** *Соха на дрьвникъ. Соха на чаджръ. Останѫлъ е суха соха на голъ токъ.* 2) Дрьво, сурувица съ чаталъі на единый край; разсой, разсоіа, разсоха, сока, чепарка, четалъ; **соха́, разсо́ха, каря́ка.** *Побивать сохы въ землѭ-тѫ и на тѣхъ туріать било-то.* 3) Двѣ изправены дрьвета, въ които стоять кросна-та на разбой за килимы, за Пиротскы чергы. 4) Чардакъ, колыба на четыре сохы. 5) Разсовато дрьво, въ което затискать котля съ качамакъ, кога го брькать: разсоха, робыніа, катарага, катарачка, каракачка.

Сохі́ца и **сохи́чка**, *ум. ж.* отъ **соха́.**

Соче́вамся (да ся **сочѐнѫ**), *гл. възвр.* За дѣтя: заражадамся въ майчинѫ-тѫ си утробѫ; зачевамся, зачинамся; **зачина́ться.**

Соче́ванѭ, *с ср.* отъ **сочѐвамся.** Зачеванѭ, зачинанѭ.

Со́ченѭ, *с. ср.* отъ **со́чѭ.**

Сочѐнѫ (да ся), ешь,—**нѫлся**, *гл. свр.* отъ **сочѐвамся.**

Со́чець, *ум. м.* отъ **сокъ.** Малко сокъ.

Со́чиво́, *с. ср.* 1) Гостба, іастиѭ, варено рѣдко, да ся срьба; чорба; **похлѐбка, супъ.** 2) Раст. *Phaseolus vulgaris,* **фасулъ; фасо́ль.**

Со́чный, —**чьнъ** и —**ченъ**, **чна**, **чно**, *пр.* Что има много сокъ; воднъій; **со́чный, водяни́стый, во́дяный, наливно́й, нали́вчатый.** *Сочна трѣва. Сочны круши,* водны, налѣны. *Сочно жито,* недозрѣло; **на́дзелень.** *Жито-то, кога ся ожне, доклѣ е още сочно, дава по́-добрѣ хлѣбъ.*

Со́чѭ, ишь,—**чи́хъ**, *гл. д.* 1) Показвамь съ прьстъ или по другъ начинъ нѣкому нѣчто за да го види; посочвамь; **ука́зывать, пока́зывать.** *Сочѫ съ прѫтчицѫ, съ прьстъ. Него сочать. Съ прьстъ щѫть мя сочать.* 2) Издавамь, простирамь нѣчто, та го показвамь да ся види; посочвамь, насочвамь; **пока́зывать.** *Сочѫ рѫкѫ, сзюпенѭга си кракъ.* 3) Направіамь нѣкого, помагамь нѣкому да види, да намѣри, да научи нѣчто; посочвамь, насочвамь, показвамь; **ука́зывать, направля́ть.** *Сочи ми грѣшкы-ты. Сочѫ му какъ бы трѣбвало да стане.* 4) Помѣрвамь, замѣрвамь, лучѭ, нишѭ, насочвамь, посочвамь; **прицѣ́ливаться, мѣ́тить, наводи́ть.** *Сочѫ пушкѫ.* 5) Служѫ за бѣлѣгъ, за знакъ да ся разбира нѣчто; глядамь, показвамь; **означа́ть.** *Не сочи на добро.* 6) Глядамь, клонѭ. *Врѣмя-то сочи на дъждъ. Стока-та сочи да отскѫпне.* 7) Бывамь обрьнѫтъ съ лице на нѣкоѭ странѫ; глядамь. *Стрѣлата сочи на пладне.* —**чѭся**, 1) *гл. възвр.* Сочѭ себе-си; показвамся; **ука́зываться.** 2) *гл. стр.* Бывамь соченъ.—**Сочи му**, *гл. безл.* Личи му, види му ся, видѣтъ му е, познава му ся, познатъ му е. *Сочи му, че е богатскый сынъ, че е былъ боленъ.*

Соши́вамь (да **соши́ѭ**), *гл. д* Съшивамь, ушивамь. *Да изпрядешь, изткаешь и сошиешь еднѫ кошюлѫ, доклѣ да дойдѫть самовилы-ты. На нероденъ Петко капѫ сошили.*

Соши́ванѭ, *с. ср.* отъ **соши́вамь.** Съшиванѭ, ушиванѭ.

Соши́ца, *с. ж.* Клѣчка, клинъ въ сохы-ты на разбой за килимы.

Соши́ѭ, ешь,—**ши́лъ**, *гл. свр.* отъ **соши́вамь.** —**ши́тый**, *прич. стр.*

Со́іа, **са́іа**, **со́е** и **сова́**, *мѣстоим.* Служи за соченѭ нѣчта, что сѫ прѣдъ насъ; тоіа; **э́тотъ.** *Соіа Петровъ-день, саіа утрина, сова лѣто. Ѩ щѫ открадиѫ соіа волъ.*

Спáдамъ и спáднувамъ (да **спáднж**), *гл. ср.* 1) Спущамся изъ нанадолнище, отъ пó-высоко мѣсто на пó-низко; слизамь, слазюамь, слѣгнувамь, навалюамь; **сходи́ть, спускáться.** *Спаднжла въ едно низко мѣсто.*

Девять дени прѣзъ горж ходихж,
Па спаднахж въ поле широко. *Пѣс.*

Спаднжлъ е Димче, спаднжлъ е
Въ юручкы бѣлы махалы. *Пѣс.*

2) Каченъ на нѣчто, спущамся отъ него долу на земж-тж; слизамь, слазюамь, свалюамся, сосѣдамь, отсѣдамь, сосѣдлавамся; **слѣзáть, сходи́ть.**

Проговори Дѣтелинъ войвода:
Е тъзека незнайна делио,
Ѥа спадни си отъ врана-та коня,
Да ти служж това руйно вино. *Пѣс.*

3) Зимамь да ся продавамь пó-евтино; побивамся, падамь, слизамь; **пáдать, спадáть, упадáть.** *Цѣна-та на жито-то спаднж;* **цѣнá на хлѣбъ упáла.** *Стока-та спаднж.* 4) Слизамь надолу, ставамь пó плытъкъ, пó малъкъ; падамь, намалѣвамь, слѣгвамь, скъснж; **ни́зиться, обмелѣть, опадáть, спадáть, убывáть.** *Вода-та въ рѣкж-тж спада*; **водá убываéтъ въ рѣкѣ.** 5) Изгубюамь отъ силж тж си, ставамь пó-слабъ; ослабвамь, отслабвамь, намалѣвамь; **уменьшáться.** *Спаднж студъ-тъ,* станж пó-малъкъ. *Огънь-тъ спаднж,* не е толкова голѣмъ. 6) Намалѣвамь, свивамся, сбирамся, прьскамся, разнисамся; **опадáть.** *Отокъ-тъ спаднж. Коремъ-тъ му спаднж,* изпаднж, изгуби отъ тлъстинж-тж си. 7) Свивамся, сбирамся, смачквамся, слѣгвамся, улѣгвамся; **опускáться, осáживаться, осѣдáть.** *Сѣно-то спаднж,* улѣгнжся, слѣгнжся. *Мѣхуръ-тъ спаднж.* 8) Падамся, влизамь, смѣтамся, броюся; **приходи́ться, относи́ться.** *Въ тжж епархиж спада и наше-то село.* 9) *гл. д.* Намалювамь, свалюамь, изваждамь, изкарвамь, изврьгамь **вычи́тывать, ски́дывать.** *Спадни и равноскы-ты.* **—нся,** *гл. стр.* Бывамь спаднжтъ.

Спáданю и спáднуваню, *с. ср.* отъ **спáдамь.**

Спáднж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **спáдамь. —нжтый,** *прич. стр.*

Спадъ, *с. м. Вода, рѣка съ спадъ да врьти колело,* спада, намалѣва толкова, колкото да може да врьти колело.

Спазарѭ́, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **спазарі́авамь. —ренъій,** *прич. стр.*

Спазарі́авамь (да **спазарѭ́**), *гл. д.* Направюамь пазаръ, сговоръ съ нѣкого за нѣчто; пазарювамь нѣчто, сговарюамь, цѣнж; **торговáть, покупáть, нанимáть.** *Спазарихмы овця-ты.* **—нся,** 1) *гл. вз.* Правж пазарлжкъ; пазарюся, пазарувамся, цѣнжся, сговарюамся, погаждамся, погодювамся, потъкмювамся, стъкмювамся; **торговáться, нанимáться, уговáриваться, сговáриваться, услóвливаться, стáкиваться, лáдиться, сдѣлаться.** *Спазарихмыся за цѣнжтж.* 2) *гл. стр.* Бывамь спазаренъ.

Спазарі́аванѥ, *с. ср.* отъ **спазарі́авамь и спазарі́авамся.**

Спáзвамь и спáзувамь (да **спáзж**), *гл. д.* Запазвамь, упазвамь, удрьжюамь, увардвамь; **сохрани́ть. —нся,** 1) *гл. възвр.* Запазвамся, упазвамся, удрьжюамся, увардвамся, утрайвамь; **сохраня́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь спазенъ.

Спáзванѥ и спáзуваанѥ, *с. ср.* отъ **спáзвамь.**

Спáзж, ишь,—зилъ, *гл. свр.* отъ **спáзвамь. —зенъій,** *прич. стр.*

Спáлавѭ (да ся), **ишь,—вился,** *гл. свр.* отъ **спáлавюамся.**

Спáлавюамся (да ся **спáлавѭ**), *гл. възвр.* Ставамь палавъ, лудъ, безуменъ; полудѣвамь, обезумѣвамь; **сходи́ть съ умá.** *Пашю-та ке ся спалавить, нигдѣ го мѣсто не земать. Кувенджию-та го стопилъ и ся спалавилъ.*

Спáлавюанѥ, *с. ср.* отъ **спáлавюамся.** Полудѣванѥ.

Спáлвамь и спáлюамь (да **спáлѭ**), *гл. д.* Запалвамь нѣчто да изгори; **спали́ть.—нся,** 1) *гл. възвр.* Запарвамся, спарвамся, подсичюамся, разсалвамся. 2) *гл. стр.* Бывамь спаленъ.

Спáлванѥ и спáлюанѥ, *с. ср.* отъ **спáлвамь.**

Спáлѭ, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **спáлвамь. —ленъій,** *прич. стр.*

***Спанáкъ,** *с. м.* Раст. *Spinacia oleracea;* **шпинáть.** *Дивъ спанакъ,* раст. *Blitum capitatum,* бодливо зелю, змийско грозде, кысела трѣва, чрьвенъ бурянъ, чавкынъ уста; **жми́нда головчáтая, борóвникъ.**

Спанáчецъ, *ум. м.* отъ **спанáкъ.** Малко спанакъ.

Спанáчникъ, *с. м.* Точено съ спанакъ междж петуры-ты, бюрекъ съ спанакъ; **пирóгъ съ шпинáтомъ.** — *Точи спаначникъ,* спи.

Спанѥ́, *с. ср.* отъ **спж.**

Спанчёве, *с. м. мн.* Мѣсто за расходкж; **мѣсто для прогýлки.**

Спáплѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **спáплюамь. —ленъій,** *прич. стр.*

Спáплюамь (да **спáплѭ**), *гл. д.* За косж;

разрошвамь, сплъстювамь, спълчквамь; **взъерóшивать, всклóчивать, пýтать.**

Либя Петкано, Петкано,
Чти ти ся черги събранъı,
А па пашкулъı спапленъı?
— Либя Стоюне, Стоюне,
Малко си дѣтя донесе,
По главѫ мя е хващало
Та ми пашкулъı спаплюало
И одръı ми е събрало. *Пѣс.*

Спапъ, *с. м.* Дрѣхъı, что давать родители на дъщерѭ си, кога ѭ мѫжять; прѣмѣна, придань, придъ, прикия, чеизъ.

Айшо, мала моме,
Что си уникнѫла:
Дали даръı нѣмашь,
Даръı да даруваш,
Али спапа нѣмашь,
Спапа да товаришь? *Пѣс.*

Стави ми, майко събери
Мои-нъı дружкъı йолдашкъı,
Да ми затягать, зашиеать
Мои-нъı тяжкъı спаповъı
И още тьнкъı даровъı *Пѣс.*

***Спарáнгъı,** *с. ж. мн.* Раст. *Asparagus officinalis;* **спáржа.**

Спáрвамся и спáрювамся (да ся спáрѭ), *гл. възвр.* 1) Отъ горящинѫ, отъ сланѫ или отъ друго нѣчто попарвамся, повянвамь, посрьнувамь и ся сбирамь, свивамся; спардушвамся. *Грозде-то ся е спарило,* завянѫло, засъхнѫло. *Спаренъı чюшкъı.* 2) Запарвамся, подсичюамся подъ мъıшници-тъı и на другъı мѣста, дѣто кожюа-та ся трька; спалюамся, разсалвамся. 3) Загрѣвамся отъ влажность и начинамь да гниѭ; запарвамся, запалвамся; **прѣть, напрѣвáть, сопрѣвáть.** *Мирише на сѣно спарено.*

Спáрвание и спáрювание, *с. ср.* отъ **спáрвамся.**

Спардýшвамся и **спардýшюамся** (да ся спардýшѭ), *гл. възвр.* Извянвамь, повянвамь, посрьнувамь, та ся свивамь и сбирамь; спарвамся, попарвамся: **намякнуть, подрябнуть, дрябнуть.** *Пиперкъı-тъı ся спардушихѫ.*

Спардýшвание и спардýшюание, *с. ср.* отъ **спардýшвамся.**

Спардýшѭ (да ся), **ишь,**— **дился,** *гл. свр.* отъ **спардýшвамся.** — **шенъıй,** *прич. стр.* Извянѫлъıй, повянѫлъıй, посрьнѫлъıй, спаренъıй; **дряблъıй, вялъıй, повялъıй, намяклъıй.**

***Спáрта,** *с. ж.* 1) Чрьта, тегленѫ съ помощь отъ изопнѫтъ конець. 2) Дъсчица съ изопнѫтъı на нея успоряднъı конци за тягление чрьтъı на книгѫ.

Спартóсамь, *гл. свр.* отъ **спартóсвамь.** — **санъıй,** *прич. стр.*

Спартóсвамь и спартóсувамь (да спартóсамь), *гл. д.* 1) Тяглѭ чрьтъı, чизии съ спартѫ. 2) Съ изопнѫто вѫже тяглѭ чрьтъı на нивѫ за рядовъı-тъı, дѣто ще ся сади нѣчто садъ. — **мся,** *гл стр.* Бъıвамь спартосанъ.

Спартóсвание и спартóсувание, *с. ср.* отъ **спартóсвамь.**

Спáрѭ (да ся), **ишь,—рился,** *гл. свр.* отъ **спáрвамся.** Да ся спардушѭ. —**ренъıй,** *прич. стр.* Спардушенъıй, попаренъıй.

Спáса, имя соб. женско.

Спáсвамь и спáсувамь (да спасѫ), *гл д.* За молець: изюадамь, поюадамь, проюадамь нѣчто на много мѣста; измолювамь, смолюсвамь, съзобвамь, опасвамь; **изъѣдáть, точить, тлить.**

Ще си станѫ дребенъ молець,
Щѫ си спасѫ девять ризкъı
Девять ризкъı коприннянъı,
Десятѫ-тѫ сѫрма-злато! *Пѣс.*

Спáсвание и спáсувание, *с. ср.* отъ **спáсвамь.** Опасвание.

Спасéние, *с. ср.* 1) Избавюание отъ нѣкаквѫ бѣдѫ; **спасéніе.** 2) Отиване на оня свѣтъ въ рая; **спасéніе.** *Насилѫ спасение не бъıва.*

Спасия, им. соб. женско.

Спáсовъ-день. Праздникъ Възнесение Господне, Святъıй Спасъ. *Прѣзъ нощь тѫ срѣщѫ Спасовъ-день по глухѫ добѫ русалкъı-тъı берѫть цвѣтие росенъ за лѣкъ.* — *Това ти е Спасовъ-день,* то ти е спасение-то, отъ него щешь имашь селеметь.

Спáстра, *с ж.* Спастрюание *Зла спастра —готова тщета.*

Спáстрѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр* отъ **спáстрювамь.** —**ренъıй,** *прич. стр.*

Спáстрюамь и спáстрювамь (да спáстрѭ), *гл. д.* Крьıѭ, вардѫ, чювамь, пазѫ, скрьıвамь, завардвамь, задрьжюамь, запазвамь, упазвамь; **берéчь, сохранять, приберегáть, спрятать.** *Чтото остане, спастрюа го нѣйдѣ, да ся намѣри за черъ день. Като облѣчешь новъı дрѣхъı, никакъ не гъı спастрюашь.* —**мся,** *гл. стр* Бъıвамь спастренъ. *Спастрюай, доде имашь Спастрюай дрьва-та за прѣзъ Мархта, да не горишь колие-то.*

Спáстрюание и спáстрювание, *с. ср.* отъ **спáстрюамь.** *Спастрюание-то е дважь печюала.*

Спасъ, имя соб. мѫжско. *Святъıй Спасъ,* Спасовъ-день

Спасѫ, **éшь спáсохъ,** *гл. свр.* отъ **спáсвамь.** Да опасѫ, да смолюсамь.

Спасж, *ишь*,—**силъ**, *гл. свр.* отъ **спасıавамь**. Да избавм; спасти. —**сенъıй**, *прич. стр.* Избавенъıй. *Прѣтрьпѣнъ—спасенъ.*

Спасıавамь (да **спасж**), *гл. д.* Избавıамь. —**мся**, *гл. възвр* Избавıамся.

Спасıаванıе, *с. ср.* отъ **спасıавамь**. Избавıанıе.

Спахийскъıй, **ска**, **ско**, *пр.* отъ **спахиıа**; **помѣщичiй**. *Спахийско село, спахийскъıй конь, спахийска пушка.*

Спахийца, *с. ж.* Жена на спахим; спахица.

Спахийчя, *ум. ср.* отъ **спахиıа**. Малъкъ, младъ спахиıа.

***Спахилжкъ**, *с. м. Т.* 1) Служба-та, коıжто войникъ спахиıа е служилъ на господарıа си, на царıа си.

Ся посврьши спахийчя-то,
Во недѣлж сватбж стори,
Въ понедѣлникъ ся собрахж
Ся собрахж спахии-ти,
Ке ми ходять на спахилжкъ.
— Ой тъı майко, стара майко,
Да ми чювашь невѣстж-тж,
Ѩзъ ке ходамь на спахилжкъ,
Ѩзъ ке сѣдамь три годинъı,
Три годинъı, шесть мѣсяци.
Си отиде на спахилжкъ,
Тамо сѣдѣ три годинъı,
Три годнъı, шесть мѣсяци.
Дойде врѣмя, дойде кова
Да ся врати огъ спахилжкъ.
— Ой тъı майко, старо майко,
Камо ми ж нѣвѣстж-тж?
— Ой тъı сънко, милъıй сънко,
Невѣста та ся омжжи. *Пѣс.*

2) Населена земıа, коıжто султани тъı сж давали на войникъ спахим за нѣкоıж голѣмж заслугж да ж влада до животъ, а понѣкога и да ж оставıа на потомство то си; **помѣстье**, **ленъ**. 3) Данъци-ти, които спахиıа е зималъ отъ подаренъı-тъı нему земи, села.

Спахица, *с. ж.* Жена на спахим; спахиница; **помѣщица**.

***Спахиıа**, *с. м. Т.* 1) Едноврѣмешенъ Турскъıй войникъ конникъ; спаходаръ; **конный воинъ**, **кавалеристъ**. 2) Господарь, владѣтель на населенж земж, коıжто султанъ-тъ е подарилъ лично нему или пакъ нѣкому отъ дѣдъı-тъı му; чокой; **помѣщикъ**. Спахиıа-та е събиралъ, а понѣйдѣ и досега събира, отъ спахилжка си тъııа данъци: десятъка отъ всичкъı произведениıа; бегликъ за добътъкъ овця, козъı, свиниıе, кокошкъı; особенъ данъкъ отъ всичкъı жененъı въ спахилжка му. 3) Господарь на чифтликъ, на дрьжавж, на мушим; чифтликъ-сайбиıа.

Хаберъ дошло отъ султана,
Да соберять силнж войскж,
Да соберать заимъı тъı,
Заимъı-тъı, спахии-тъı. *Пѣс.*

***Спаходаръ**, *с. м. Т.* Войникъ спахиıа. *Что ся собралъ честенъ съборъ все около тебе, како силнъı спаходарьı прѣдъ честнего царıа.*

Спекж, **чешь**, **спекохъ**,—**клъ**, *гл. свр.* отъ **спичıамь**. —**ченъıй**, *прич. стр.*

Спелѣвамся (да ся **спелѣıж**), *гл. възвр.* Казвася на срьдито: отивамь на нѣкадѣ, замитамся, махвамся, прьждосвамся, запелѣвамся, отпелѣвамся.

Спелѣванıе, *с. ср.* отъ **спелѣвамся**. Запелеванıе.

Спелѣıж (да ся), **ешь**, — **лѣлся**, *гл. свр.* отъ **спелѣвамся**.

Спепелисамь, *гл. свр.* отъ **спепелисвамь**. —**санъıй**, *прич. стр.*

Спепелисвамь и **спепелисувамь** (да **спепелисамь**), *гл. д.* 1) Направıамь нѣчто на пепелъ, на прахъ, изгарıамь го, та става на пепелъ. *Спепелиса му кокалъı-тъı.* 2) Разоборıавамь, съсъıпвамь, закопавамь, погубвамь, опропастıавамь; **разорять**, **погублять**. *Спепелиса го.* —**мся**, 1) *гл. възвр.* Ставамь на пепель, на прахъ. 2) Разобарıамся, съсъıпвамся, закопавамся, погубвамся, опропастıавамся, изгубвамь си всичко, пропадамь съвсѣмь; **разораться**, **погибать**. 3) *гл. стр.* Бъıвамь спепелисанъ.

Спепелисванıе и **спепелисуванıе**, *с. ср.* отъ **спепелисвамь**.

***Спенджа**, *с. ж. Т.* Испенчь, данъкъ, който плащахж едно врѣмя всıакой не Турчинъ на възрастъ.

Спестıавамь (да **спестж**), *гл. д.* в. **спѣстıавамь**.

Спетязи, *с. м. мн.* Саблица въ 2-то знаменованıе.

Спечıалвамь и **спечıалıувамь** (да **спечıалıж**), *гл. д.* 1) Съ работж, съ купуванıе и продаванıе, или съ другъ начинъ вадж паръı, изкарвамь печалбж отъ нѣчто; добъıвамь, придобъıвамь, кıарувамь, стичıамь; **наживать**, **наживаться**, **наторговать**, **доставать**, **прiобрѣтать**, **добывать**. 2) Сподобıавамся да имамь нѣчто; печıалж, добъıвамь, придобъıвамь; **добывать**, **прiобрѣтать**, **заслуживать**. *Съ това си спечıалилъ много неприıатели. Въ тжж биткж той спелıали крьстъ.* 3) На игрж, на басъ или на друго нѣчто азъ излизамь отгорѣ, моıа-та дума, моıа-та работа излиза права; печıалж, надвивамь; **выигрывать**, **отстаивать**. *Спечıалвамь басъ;* **выигрывать закладъ**. *Спечıалвамь давиıж;* **выигрывать**, **отстаивать тяжбу**. *Спечıалвамь врѣмя*, глядамь да ся ползувамь отъ врѣ-

мя-то, отъ работы-ты; вы́играть вре́мя. —мся, *гл. стр.* Бывамь спечеленъ; добывамся, придобывамся, стячамся; добывать-ся, пріобрѣтаться, наживаться.—*Който пази вехты-ты, спечялва новы-ты. Ако не спечялишь отъ работж, отъ зжбыты поспѣсти. Щешь спечялишь като пчелж на брусъ.*

Спечя́лваніе и спечя́люваніе, *с. ср.* отъ **спечя́лвамь.**

Спечя́лж, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **спечя́лвамь, —леный,** *прич. стр.*

Спи́ва ми ся (да ми ся спи́е), *гл. безл.* Иска ми ся да пиж, допива ми ся, припива ми ся, ожьднѣвамь; мнѣ хочется пить. *Менѣ ми ся водж спило.*

Спи́да, *с. ж.* 1) Сприя. 2) Спила, скала, камыкъ. *Вяке ми ся додѣя по тѣзи лѣтны пековы, по тѣзи спиды каменье.*

Спи́е (да ми ся), спи́ло ми ся, *гл. свр.* отъ **спи́ва ми ся.**

Спи́ла, *с. ж.* Канара, карпа, зжберъ, спида, скала, стѣна, къчеръ, заряда; утёсъ, скáла. *Тамо трѣбва да ся юздишь по еднж спилж право у горѣ. Во спилж-тж има дупкж, максусъ копана со глето. Една дѣвойка излѣгува отъ море-то и ся качюва на едны спилы. Ластовица-та бяше захватила да прави сѣдѣло-то подъ нѣкоѭ спилж, кай что да не може ничто да й влѣзе во сѣдѣло-то.*

Спи ми ся, *гл. безл.* в. **спж.**

Спи́рамь (да спрж), *гл. д.* и *ср.* в. и двата глагола **запи́рамь** въ всичкы-ты знаменованиꙗ и изреченія; съпирамь, разпирамь. *Да спрж кръвь-тж, болесть-тж, пажярь-тъ;* **захвати́ть кровь, болѣзнь, пожаръ.** *Работа-та ся спрѣ,* не отива напрѣдъ; **дѣло ста́ло.**

Спи́раніе, *с. ср.* отъ **спи́рамь и спи́рамся.** Запираніе.

Спири́самь, *гл. свр.* отъ **спири́свамь. —ри́санъ́й,** *прич. стр.*

Спири́свамь и спи́рисувамь (да спири́самь), *гл. д.* По единъ особенъ начинъ изработвамь мѣдь, бакжръ.

Спири́сваніе и спири́суваніе, *с. ср.* отъ **спири́свамь.**

Спи́ри, *с. ж. мн.* Въ изреченіе: *ами азъ за каквы спиры сьмь тука?* за какво сьмь, зачто сьмь тука? За каквы чемеры сьмь?

Спи́свамь и спи́сувамь (да спи́шж), *гл. д.* Съ писаніе показвамь кому какво ся пада; разврьгамь, размѣтамь, изписвамь, разписвамь, рѣжж, разрѣзвамь; **распредѣля́ть.**

> Въ село е дошьлъ кадиꙗ,
> Кадиꙗ и субашиꙗ,
> Та ми списува, казува
> Всякому момку по момж. *Пѣс.*

Спи́сваніе и спи́суваніе, *с. ср.* отъ **спи́свамь.**

Спи́скамь, *гл. свр.* Да изпищж, да запискамь изведнжжь и много. *Спискала жена-та, что и гръло течить. Спискалъ зервевулъ-тъ како нѣкоѭ змиѭ осойничювж.*

***Спита́лъ,** *с. м.* и **спита́ля,** *с. ср. Гр.* Шпиталя, болница; **больни́ца, враче́бница.** *Занели го на спиталя-то.*

Спихто́самь (да ся), *гл. свр.* отъ **спихто́свамся.** Да ся спихтж.

Спихто́свамся и спихто́сувамся (да ся спихто́самь), *гл. възвр.* Ставамь на пихтиѭ; спихтювамся.

Спихто́сваніе и спихто́суваніе, *с. ср.* отъ **спихто́свамся.**

Спихтж́ (да ся), и́шь,—ти́лся, *гл. свр.* отъ **спихтя́свамся.**

Спихтя́вамся (да ся спихтж́), *гл. възвр.* Ставамь на пихтиѭ; спихтосвамся, съсырвамся. *Кръвь та ся спихти.*

Спихтя́ваніе, *с. ср.* отъ **спихтя́вамся** Спихтосваніе.

Спи́ца, *с. ж.* 1) Издѣлано дрьво, вбито съ единый край въ главинж-тж на колело, а съ другый въ наплаты-ты; **спи́ца.** 2) Заострѣна клѣчка като шило; **спи́ца.** *Заспичилъ го съ спицж. Нощѣ ако влѣзе на человѣка спица, не можюлъ да ѭ извади, оти гяволъ-тъ ся женилъ. Въ ноктие спици й набихж, душѫ дáде, а не вѣрж.*

***Спицари́ꙗ и спицери́ꙗ,** *с. ж.* Дюкянъ, дѣто дрьжять, правять и продавать цѣровы; **апте́ка.**

Спице́ринъ и спице́ръ, *с. м.* Който има спицариѭ; **апте́карь.**

Спи́чнякъ, *с. м.* По-дебелый край на спицж, който е вбитъ въ главинж-тж; ластовица.

Спи́чямь (да спекж), *гл. д.* Направямь нѣчто да ся спече, да ся свие. **—мся,** *гл. възвр.* Отъ горящинж или отъ друго нѣчто свивамся, сбирамся, стискамся, стягамся, сгрьчвамся; **ско́рбнуть, скóрчиваться, смо́рщиваться.** *Обуща-та ми сж ся спекли,* изсъхнжли, та ся събрали.

Спи́чяніе, *с. ср.* отъ **спи́чямь и спи́чямся.**

Спи́шж, ешь,—са́хъ, *гл. свр.* отъ **спи́свамь. —санъ́й,** *прич. стр.*

Спи́ѭ, ешь, *гл. ср.* Спж; **спать.** *Момя спие на одря-то, момчя спие подъ одря-то. Спиѭть съ младж Секулицж.*

Спи́ꙗ, *с. ж.* Сънъ, спаніе; **сонъ.** *Еднжжь бѣхъ прѣспалъ прьвж спиѭ, кашлица и*

жяжда за водж мя събудихж. Прьвж спиък спиъкть съ младж Секулицж, прьвъ сънъ.

Спла́вьвамь и спла́вюамь (да спла́вьж), *гл. д.* Стопявамь. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Стопявамся. *Огнь-тъ ся сплави*, станж на пепелъ. 2) *гл. д.* Бывамь сплавенъ.

Спла́вваню и спла́вюаню, *с. ср.* отъ **спла́вьвамь.** Стопяваню.

Спла́вьж, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **спла́вьвамь. —венъій,** *прич. стр.*

Спластж́, и́шь,—стилъ, *гл. свр.* отъ **спластя́вамь. —сте́нъій,** *прич. стр.*

Спластя́вамь (да спластж́), *гл. д.* Събирамь нѣчто и го правьж на пластовы; пластж, напластявамь, стивьж; **пластова́ть, напласто́вывать.** *Спластявамь сѣно*, събирамь. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Спльстявамся, спльчквамся. 2) *гл. стр.* Бывамь спластенъ.

Спластя́ваню, *с. ср.* отъ **спластя́вамь и спластя́вамся.**

Сплатж́, и́шь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **сплатя́вамь. —те́нъій,** *прич. стр.*

Сплатя́вамь (да сплатж́), *гл. д.* Допирамь едно нѣчто до друго така, каквото да не остава никаква разстрога помеждж имъ; приплатявамь, доплатявамь, прислонявамь сставямь; **плоти́ть, спла́чивать. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Приплатявамся, доплатявамся, прилѣпявамся, прислонявамся, ставямся; **прислоня́ться, спла́чиваться.**

Сплатя́ваню, *с. ср.* отъ **сплатя́вамь и сплатя́вамся.**

Спла́швамь и спля́шювамь (да спла́шьж), *гл. д.* Заплашвамь, уплашвамь, подплашвамь; **спу́гивать, вспу́гивать.** *Ѭ поплаши дѣца-та. Да сплаши гладъ.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Уплашвамся, подплашвамся, изплашвамся; **пугаться, спу́гиваться.** *Вакли ся овни сплашили*, подплашили.

Спла́шваню и спла́шюваню, *с. ср.* отъ **спла́швамь и спла́швамся.**

Спла́шьж, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **спла́швамь. —шенъій,** *прич. стр.*

Спле́скамь, *гл. ср. свр.* Да изплескамь, да заплескамь изведнжжь и много; да сплускамь *Кокошка-та сплескала съ крылѥ-то.*

Спле́скамь, *гл. свр* отъ **спле́скваамь.** Да сплещж. **—сканъій,** *прич. стр.*

Спле́сквамь и спле́скувамь (да спле́скамь и да спле́щж), *гл. д.* Нѣчто изпжкнжло, издигнжто удрямь та го направямь да стане плоско, свито; **сплю́щивать. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Отъ ударъ, отъ натискане свивамся и ставамь плосъкъ и подвитъ' **сплю́щиваться.** *Шапка-та му ся сплеска·*

Спле́скваню и спле́скуваню, *с. ср.* отъ **спле́сквамь и спле́сквамся.**

Сплетни́, *с. ж. мн.* Думы, прѣнасяны, пущаны за омразж; сметежь, сметеню, клюкы; **спле́тки, спле́тни, ка́верзы.**

Спле́тникъ, *с. м.* Който пуща, прѣнася сплетни за едного, за другого; сметеникъ, клепачь, кликарь, клюкарь, мунафжкчия; **спле́тникъ, колоты́рь, ка́верзникъ.**

Спле́тница, *с. ж.* Която пуща, прѣнася сплетни за едного, за другого; сметеница, клюкарка, мѣшачка, мунафжкчийка; **спле́тница, колото́вка, кол.тырка, колоты́рница, ка́верзница.**

Сплетж́, е́шь,—тохъ, сплелъ, *гл. свр.* отъ **сплитамь. —те́нъій,** *прич. стр.* Вплетенъій, уплетенъій, заплетенъій, забрьканъій.

Сплещж́, ешь, сплеска́хъ, *гл. свр.* отъ **спле́сквамь.** Да сплескамъ.

***Сплина,** *с. ж. Гр. Splen, Lien,* слизъ, слѣзенка, слѣзенъ, слѣзка, слѣзъ, далакъ; **селевёнка.** *По сплинж-тж на свинъж прокобявать за зимж-тж.*

Спли́ница и спли́нка, *ум. ж.* отъ **спли́на.** Слѣзенка, далачець.

Спли́тамь (да сплетж́), *гл. д.* 1) Съ плетеню сбирамь нѣколко нѣчта въ едно; **сплета́ть.** *Сплела рясы-ты на пояса да не висять.* 2) Съ плетеню направямь; наплитамь, уплитамь; **сплета́ть.** *Сплелъ еднж кошницж и ѭ напльнилъ съ ягоды.* 3) Направямь на сплитовы, на пленици; заплитамь, уплитамь; **заплета́ть.** *Сплетохъ си косъж-тж. Сплели лука.* 4) Забрьквамь нѣкого въ нѣчто, въ нѣкоѭ работж; вплитамь, заплитамь, уплитамь; **уплета́ть, ввя́зывать, впу́тывать.** 5) Забрьквамь, убрьквамь, смитамь, смрьсвамь, заплитамь; **запу́тывать, ка́верзить.** *Още повече сплете работжтж.* 6) Вадж и прѣнасямь думы, сплетни, сметежи за омразж; **сплета́ть.** 7) Вадж, изкарвамь, измыслювамь, скроявамь; **сплета́ть.** *Сплетохъ му еднж лъжъж, тука ли си!* **—мся,** 1) *гл. възвр.* и *вз* Завивамся, вплитамся, заплитамся, прѣплитамся, уплитамся; **сплета́ться, заплета́ться, переплета́ться.** *Сплеся като пѣтелъ въ клжчища.* 2) На ходеню крьстосвамь си крака-та като да плетж нѣчто съ тѣхъ; заплитамся, прѣплитамся; **заплета́ть ного́ю.** 3) Забрьквамся, вплитамся, уплитамся въ нѣчто; **вплѣта́ться, ввя́зываться, впу́тываться, запу́тываться.** 4) Завалямся, кълкамся, политамь, спотурямся; **шата́ться.** 5) На говора завалямь, мулавьж съ языка си; прѣплитамся. *Сплете му ся языкъ-тъ.* 6) *гл. стр.* Бывамь сплетенъ. —

Законъ-тъ е като паѫжинѫ: оса-та ѭ прокѫсва, муха-та ся сплита.

Сплитание, *с. ср.* отъ **сплитамь** и **сплитамся.**

Сплитець, *ум. м.* и **сплитчя,** *ум. ср.* отъ **сплитъ.** Сплитчица.

Сплитка, *с. ж.* Сплитъ: 1) Уплетена коса; пленикъ, пленица, плетица, плетенка, плетеница, плетка, плетушка, плитка, рядица, коса; **коса́, коси́чка, плетени́ца, плетешёкъ.** 2) Нѣчто сплетено на рядицѫ; вѣнець, вѫженица, вязаница, низя, плетка, плитка, плитъ. *Една сплитка лукъ.* 3) Гайтанъ, врьвчица, что вплитать женъı въ плиткъı-тъı си; косоплитка, соплитникъ, надавекъ; **косоплётина, косоплётка.**

Сплитчица, *ум. ж.* отъ **сплитка.** Сплитець, сплитчя.

Сплитъ, *с. м.* Сплитка въ прьвъı-тъı двѣ знаменования.

Сплу́вамся (да ся сплуѭ), *гл. об.* 1) Ставамь на прахъ, на пепель отъ гниение, изгнивамь, окапвамь, скапвамся, стопявамся, схумвамся; **сгнива́ть, истлѣва́ть.** 2) Развалямся, разсъıпвамся отъ гниение, та ставамь не здравъ, не добръ; изгнивамь, окапвамъ, скапвамся; **сгнива́ть, выгнива́ть, перегнива́ть, тру́хнуть.** *Сплулся е отъ лѣжание.* 3) Развалямся, изгнивамь, сдувамся, сдухвамся, чурудисвамь; **мо́згнуть, мзгнуть.** *Краставичкъı-тъı щѫтъ ся сплуѭтъ.— Сплуйся на мѣсто-то си,* скапися, сѣднъı! —*Да ся сплуе въ армеѫтъѫ (въ табашкѫ-тѫ щавѫ)! Да ся сплуе като коткѫ!*

Сплу́вание, *с. ср.* отъ **сплу́вамся.**

Сплу́скамь, *гл. д. свр.* Да сплескамь, да заплескамь. *Сплускала рѫцѣ.*

Сплу́ѭ (да ся), ешь,—сплулся, *гл. свр.* отъ **сплу́вамся. —Сплу́тъıй,** *прич. стр.* Изгнилъıй, скапанъıй, разваленъıй, чурудисалъıй; **мо́зглый.** *Сплута тъıква.*

Сплъстѫ́, и́шь,—стѝлъ, *гл. свр.* отъ **сплъстя́вамь. —стéнъıй,** *прич. стр.* Спластенъıй, спапленъıй, спльчканъıй, сплетенъıй, сбрьканъıй, разрошенъıй; **взъеро́шенный, всклоченный.**

Сплъстя́вамь (да сплъстѫ́), *гл. д.* Валямь, брькамь косѫ, влънѫ, та ѭ разрошвамь и направямь на рохълъı, па пашкулъı; спаплямь, спльчквамь; **по́лстить, еро́шить, взъеро́шивать, всклóчивать. —ися,** 1) *гл. възвр.* За косѫ, за нѣчто влъписто: сплитамся, сбрьквамся, спаплямся, спластявамся, спльчквамся; **склóчиваться, ерóшиться, сбива́ться, сва́ливаться, перевалиться.** *Сплъстила му ся коса-та.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь сплъстенъ.

Сплъстя́вание, *с. ср.* отъ **сплъстя́вамь** и **сплъстя́вамся.**

Сплъ́ıвнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ср. свр.* Да ся пуснѫ да плъıвамь. *Сплъıвнѫлъ еленъ по море да плъıвать.*

Сплѣ́звамь и сплѣ́знувамь (да сплѣзнѫ), *гл. ср.* и **—ися,** *гл. възвр.* 1) Спущамся надолу, съ пльзение слизамь; **соска́льзывать, ска́тываться.** 2) Съ пльзение влизамь. 3) Испльзвамся, изплѣзвамся, измъчамся; **выскольза́ть.**

> Помнувамь, наминувамь,
> На бѣлъ каменъ поседнувамь:
> Тѣжкъı портъı затворенъı,
> А прѣлѣзъı прѣграденъı;
> Не сьмь пиля, да прѣлѣтѫ,
> Не сьмь вода, да прѣлѣѭ,
> Не сьмь змия, да ся спльзнѫ! *Пѣс.*

Сплѣ́знѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сплѣ́звамь.**

Спльчкамь, *гл. свр.* отъ **сплѣчквамь. —канъıй,** *прич. стр.*

Сплѣ́чквамь и сплѣ́чкувамь (да спльчкамь), *гл. д.* Сплъстявамь. **—ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Сплъстявамся. *Спльчкала му ся коса-та.*

Сплѣ́чквание и сплѣ́чкувание, *с. ср.* отъ **сплѣ́чквамь.**

Сплю́вамь (да сплюѭ), *гл. д.* За болкѫ: излизамь, избивамь на чиркъı, на прьıщкъı; побивамь, наплювамь, поплювамь; **оки́дывать, оки́дываться, обмета́ть.** *Сплюла го тряска-та;* **гу́бы окида́лись отъ лихора́дки, отъ лихора́дки окинуло гу́бы.**

Сплю́вание, *с. ср.* отъ **сплю́вамь.** Наплювание, поплювание.

Сплю́скамь, *гл. свр.* отъ **сплю́сквамь. —сканъıй,** *прич. стр.*

Сплю́сквамь и сплю́скувамь (да сплюскамь), *гл. д.* Плюскамь, наплюсквамь, изплюсквамь изведнѫжь и много.

Сплю́танина, *с. ж.* Чиркъı по лице-то като отъ сплюто.

Сплю́ѭ, ешь,—плюлъ, *гл. свр.* отъ **сплю́вамь. —лютъıй,** *прич. стр.*

Спобу́тамь (да ся), *гл. свр.* отъ **спобу́твамся.** Да ся спобутнѫ.

Спобу́твамся и спобу́тувамся (да ся спобутамь и да ся спобутнѫ), *гл. вз.* Побутвамъıся единъ другъ за нѣчто, съ бутание си даваме знакъ за нѣчто. *Спобутахѫся и млъкнахѫ.*

Спобу́тнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **спобу́твамся.**

Спога́ждамь (да спогодѫ), *гл. д.* Спогодявамь.

Спога́ждание, *с. ср.* отъ **спога́ждамь.** Спогодявание.

Спо́гвамь и спо́гнувамь (да спо́гнѫ), *гл. д.* Спогонвамь.

Спо́гванıе и спо́гнуванıе, *с. ср.* отъ **спо́гвамь.** Спогонванıе.

Спогля́дамь (да ся), *гл. вз свр.* Да ся погляднемъ единъ другъ за нѣчто, да си дадемъ знакъ съ очи, съ поглядъ за нѣчто; да ся спогляднемъ; **переглянýться.**

Спогля́днѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. вз. свр.* Да ся споглядамь.

Спогля́ждамся (да ся спогля́дамь и да ся спогля́днѫ), *гл. вз.* Поглyждамыся единъ другъ за нѣчто, правимъ си знакъ за нѣчто съ поглядъ; **перегля́дываться.** *Като ѭ видѣхѫ да влизѫ, всичкы ся спогледахѫ и зехѫ да ся смѣѭтъ.*

Спогля́жданıе, *с. ср.* отъ **спогля́ждамся; перегля́дка, перегля́ды.**

Спо́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **спо́гвамь.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Спого́да и спого́дба, *с. ж.* Сговоръ, слога, згода, съгласие.

Спо́годнъıй, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Сгоднъıй, сговорнъıй, сложнъıй, что ся спогажда съ нѣкого; **дру́жный, единоду́шный.**

> Ся ожених, ся оклятих,
> Зедохъ женѫ неспогоднѫ:
> Вси орачи ручегъ и погучегъ,
> Ѣвъ ни ручегъ, ни поручегъ! *Пѣс.*

Спогодѭ́, и́шь,—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **спогодıавамь.** —**до́нъıй,** *прич. стр.*

Спогодıа́вамь (да спогодѭ́), *гл. д.* Спогаждамь, скаранъı помирıувамь; мирѭ, примирıувамь, придобрıувамь, прѣдобрıувамь, одобрıувамь, одоброволıувамь, прѣговарıамь, сговарıамь, прѣдварıамь, прѣдворıамь, прѣдумвамь, сдобрıувамь, потъкмıувамь, барацисвамь; **мири́ть, помиря́ть, утиша́ть, угова́ривать.** —**мся,** 1) *гл. вз.* Помирıуваммся, примирıуваммся и проч.; **мири́ться, помиря́ться.** 2) Имамъı слогѫ, живѣемъ си добрѣ, живувамъı си, другарувамъı си, сговарıамъıся; **ла́дить.** *Два братıе сѫ, ала ся не спогаждать.* 3) *гл. стр.* Бъıвамь спогоденъ.

Спогодıа́ванıе, *с. ср.* отъ **спогодıавамь** и **спогодıаваммся.** Спогажданıе.

Спого́нвамь и спого́нıувамь (да спого́нѭ), *гл. д.* Спущамся слѣдъ нѣкого, слѣдъ нѣчто да го гонѭ; погвамь, погнувамь, погонвамь, спогвамь, спогнувамь, потирвамъ, спотирвамь, подгонвамь, подсбрьквамь, сбрьквамь; **гна́ться, погоня́ться, преслѣ́довать.** —**мся,** *гл. възвр.* Потирвамся, спотирвамся, спущамся, погнувамся, спогнувамся, врьгамся слѣдъ нѣчто да го застигнѫ; **гна́ться, погоня́ться.**

Спого́нванıе и спого́нıуванıе, *с. ср.* отъ **спого́нвамь.**

Спого́нѭ, ишь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **спого́нвамь.** —**ненъıй,** *прич. стр.*

Сподарѭ́, и́шь,—ри́лъ, *гл. д. свр.* Да подарѭ, да надарѭ и другъıго съ сѫще-то нѣчто. *И васъ да сподари Господь съ чядо.*

Сподвалѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **сподва́лıамь.** —**ленъıй,** *прич. стр.*

Сподва́лıамь (да сподвалѭ́), *гл. д.* Надвивамь нѣкому и го повалıамь на земѭ-тѫ; **побора́ть, низлага́ть.** *Хванѫ го прѣзъ кръста и го сподвали.* —**мся,** *гл. стр.* Бъıвамь сподваленъ; **побора́ться.**

Сподва́лıанıе, *с. ср.* отъ **сподва́лıамь** и **сподва́лıамь.**

Сподврѣ́нѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. възв. вр. свр.* Да ся поврьнѫ.

Сподобѭ́, и́шь,—би́лъ, *гл. свр.* отъ **сподобıа́вамь.** —**бе́нъıй,** *прич. стр.*

Сподобıа́вамь (да сподобѭ́), *гл. д.* Удостоıувамь нѣкого съ нѣчто; **сподобля́ть.**—**мся,** *гл. възвр.* Удостоıувамся; **сподобля́ться.**

Сподобıа́ванıе, *с. ср.* отъ **сподобıа́вамь** и **сподобıа́вамся.**

Споенъıй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **споѭ́.**

Спои́мва (да спо́йме), *гл. безл.* *Спо́имѣло ѭ да роди*, дошло врѣмя да роди, наврѣменила. *Спо́имѣла майкѫ си, да ѭ даить за невѣстѫ за това момчя*, зела да иска.

Спо́йме, —мѣло, *гл. свр.* отъ **спои́мва.**

Спола́звамь и спола́зувамь (да спола́зѫ), *гл. д.* Спохаждамь въ 2-то знаменованıе.

Спола́зѫ, ишь,—зилъ, *гл. свр.* отъ **спола́звамь.**

***Спола́й и спола́йте,** *междом. Гр.* Благодарѭ; **исполать, спаси́бо.** *Сполай на Бога,* благодарѭ Бога, слава Богу. *Да ти е сладко! — Сполайте! За много годинъ!— Сполайте!*

Спо́лжıавъ, *с. ж.* Животина *Helix*, в. **ро́глё.**

Споли́тамь (да сполѣтѫ́), *гл. д.* Сполѣтıувамь: 1) За болесть, за нѣчто зло: дохождамь изведнѫжь, намирамь, хващамь, обрѣщвамь, постигамь, снамирамь, снахождамь, спопадвамь, налѣгамь, слитамь, скѫкълвамь; **схва́тывать, нагря́нуть, постига́ть.** *Сполѣтıахѫ мя бѣди, загубъı. Что му мъıслять баща и майкѫ, да го не сполѣтıува; что мъıслять хора-та, то да го снамѣри.* 2) Ненадѣйно, безъ да знаѭ отивамь при нѣкого, при нѣчто; налитамь. *Бѣгахмъı отъ бачиѭ, сполѣтıахмъı гюмрукчиıа.*

Споли́танıе, *с. ср.* отъ **споли́тамь.** Сполѣтıуванıе.

Сполѝчка, *с. ж.* На яремъ долне-то дрьво, что дохожда подъ гушѫ-тѫ на впрягатыя добытъкъ; поличка, подбрадникъ.

Сполу́ка, *с. ж.* Сполучване, сполучяние, случване, улучване, полука; **успѣхъ, уда́ча.** *Не щемъ имамы сполукѫ,* не щемъ сполучимъ. *Дѣто наука, тамъ и сполука.*

Сполу́чвамъ и сполу́чювамъ (да сполу́чѭ), *гл. д.* Сполучямъ: 1) Имамъ сполукѫ на нѣчто, удава ми ся да го направѭ, да спечялѭ, да идѫ напрѣдъ; случвамъ, улучвамъ; **успѣва́ть, имѣть уда́чу въ чёмъ.** *Ако сполучять, тии ся хвалять, ако сбрькать, тебе мъмрять Ако сполучи, той свършилъ, ако сбрька, хора-та му криви. И глупавый намѣсти сполучя.* 2) Намирамъ нѣкого нѣйде; заварвамъ, сварвамъ, застигамъ, затичямъ, завстасвамъ, случвамъ, улучвамъ; **застава́ть. —ися,** *гл. стр.* Бывамъ сполученъ.

Сполу́чване и сполу́чюване, *с. ср.* отъ **сполу́чвамъ.** Сполучяние.

Сполучли́вый, **въ, ва, во,** *пр.* Что е съ сполукѫ, что има сполукѫ; **уда́чливый, успѣшный. —во,** *нар.* Съ сполукѫ; **уда́чливо, успѣшно.**

Сполу́чѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **сполу́чвамъ и сполу́чямъ. —ченъій,** *прич. стр.*

Сполу́чяй, *с. м.* Сполучване, сполучяние, сполука. *Сполучяй злочестный,* лошяво сполучване, несполучване.

Сполу́чямъ (да сполучѭ), *гл. д.* Сполучвамъ.

Сполу́чяние, *с. ср.* отъ **сполу́чямъ.** Сполучване, сполучяй, сполука.

Сполѣтѫ, ишь,—тѣхъ, *гл. свр.* отъ **споли́тамъ и сполѣтя́вамъ.**

Сполѣтя́вамъ (да сполѣтѫ), *гл. д.* Сполитамъ.

Спома́гамъ (да спомо́гнѫ), *гл. ср.* Спомогвамъ.

Спо́мнювамъ, спо́мнямъ и спо́мвамъ (да спо́мнѭ), *гл. д.* Докарвамъ нѣкому нѣчто на умъ; напомнямъ, припомнямъ, договѣствамъ, наумявамъ, подмыслювамъ, подканямъ, подсѣщамъ; **припомина́ть, напомина́ть, напа́мятывать, намека́ть.** *Спомнювамъ си,* дохожда ми на умѫ, припомнювамъ си, смыслювамъ; **вспомина́ть.—вася,** *гл. безл. Сомнюва ми ся,* дохожда ми на умъ, руминува ми, спомнювамъ си, припомнювамъ си; **вспомина́ться.**

Спо́мнюване, спо́мняние и спо́мване, *с. ср.* отъ **спо́мнювамъ.**

Спо́мнѭ, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **спо́мнювамъ и спо́мнямъ.**

Спомо́гвамъ и спомо́гнувамъ (да спомо́гнѫ), *гл. ср.* Помагамъ нѣкому съ нѣчто, спомагамъ, спомоществувамъ; **помога́ть, пособля́ть, спосо́бствовать, содѣйствовать.** *Спомогни му съ нѣкоѭ парицѫ. То много спомага на смилание-то. Ако сѫ многозина, щѫть си спомагать.*

Спомо́гване и спомо́гнуване, *с. ср.* отъ **спомо́гвамъ.** Спомагание.

Спомо́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **спома́гамъ и спомо́гвамъ. —нѫтый,** *прич. стр. Братъ, спомогнѫтъ отъ братъ, по́силенъ е отъ якъ градъ.*

Спомо́ществувамъ, *гл. ср.* Спомагамъ, спомогвамъ.

Спомяну́вамъ (да спомянѫ), *гл. д.* 1) Докарвамъ на умъ съ думы, припомнювамъ, напомнювамъ, спомнювамъ нѣкому нѣчто съ думы; помянувамъ, продумвамъ, проговорвамъ, казвамъ; **помина́ть, припомина́ть, упомина́ть.** *Да не си ми спомянѫлъ вяче за него. Прѣди малко спомянѫхмы и за васъ.* 2) Казвамъ за нѣкой умрѣлъ: *Богъ да го прости!* помянувамъ, прощавамъ; **помина́ть.** *Спомяни душѫ, наплъни гушѫ. Да ми направишь единъ сребренъ пръстенъ да го носѭ, тебе да спомянувамъ.* 3) За священникъ: въ црьковны молитвы казвамъ имена на умрѣлы или на живы. *Попъ-тъ не спомянѫ наши-ты имена.* **—ися, гл.** *стр.* Бывамъ спомянѫтъ.

Спомяну́ване, *с. ср.* отъ **спомяну́вамъ.**

Спо́мянъ, *с. м. Това ще бѫде добръ спомянъ за него,* да ся помни и спомянува за него. *За спомянъ,* да ся помни; **въ па́мять, на па́мять.** *Нѣма спомянъ за нѣчто,* не става ни думѫ, не може нищо да ся каже за него.

Спомянѫ́, е́шь,—нѫлъ, *гл свр.* отъ **спомяну́вамъ. —нѫтый,** *прич. стр.*

Спо́на, *с. ж.* Вѫже, съ което спьвать единъ прѣдень съ единъ задень кракъ; спьнка, кйостекъ; **ко́новязь, путы.**

Спо́нда, *с. ж.* Спохаждание родилкѫ съ ядение и пиение; спонуда.

Спо́нець, нци, *с. м.* 1) Стлъбъ, дирекъ, на който стои сграда, бина или друго нѣчто; кенове на кйошета. *Единъ спонець цѣлѫ кѫщѫ дрьжи?* Гат. — Гѫба. 2) Два-та дирека отстраны на врата междѫ горния и долния прагъ.

Спо́нкы, *с. ж. мн.* Три спонци въ валявицѫ, въ теповицѫ, на които стои столъ-тъ.

Спону́да, *с. ж.* 1) Спохаждание родилкѫ съ ядение и пиение вечеръ, доклѣ ся крьсти дѣтя-то; пануда, понуда, слуга, спонда. 2) Сладкы и другы нѣчта, что носять на болникъ; понада.

Спонýдица, *ум. ж.* отъ **спонýда.**

Спонýдж, **ишь,—дилъ,** *гл. свр.* отъ **спонýждамь. —деныйй,** *прич. стр.*

Спонýждамь (**да спонýдж**), *гл. д.* Отивамь на спонудж, поканвамь родилкж, болникъ съ нѣчто спонудж. *Да мѣсж топлж погачж, да си спонудж хубавж Ѣнж.*

Спонýждание, *с. ср.* отъ **спонýждамь.**

Спопáдвамь и **спопáднувамь** (**да спопáднж**), *гл. д.* Сполитамь, постигамь, намирамь, снамирамь, снахаждамь; **постигáть, схвáтывать, нагрянуть.** *Спопаднжло ны е зло.*

Спопáднж, **ешь,—нжлъ,** *гл. свр.* отъ **спопáдвамь. —нжтый,** *прич. стр.*

Спопѣнж, **ешь,—пяхъ, пялъ,** *гл. д. свр.* Да напьнж, да натиснж. *Като го спопя баща ми, той обрече еднж паницж жито.*

Споразумѣвамь (**да споразумѣнж**), *гл. д.* Сговорвамь, сговарямь, сдумвамь, направямь нѣкои да ся разумѣжтъ помеждж си; **соглашáть. —мся,** *гл. вз.* Сговарямся, сдумвамся, наглашямся съ нѣкого за нѣчто; **соглашáться.** *Още не могжть да ся споразумѣжтъ за цѣнж-тж.*

Споразумѣвание, *с. ср.* отъ **споразумѣвамь** и **споразумѣвамся.**

Споразумѣнж, **ешь,—мѣлъ,** *гл. свр.* отъ **споразумѣвамь.**

Споразж, **ишь,—вилъ,** *гл. свр.* отъ **спорáзямь. —зéный,** *прич. стр.*

Спорáзямь (**да споразж**), *гл. д.* Правж нѣчто зянъ, изхабявамь го безъ ползж или безъ потрѣбж; зяносвамь; **трáтить что либо напрáсно или безъ нáдобности.**

Спорáзяние, *с. ср.* отъ **спорáзямь.** Зяносвание.

Спорéжь, *с. м.* 1) Спорение, спорина, споръ. *Нѣма спорежь на работж-тж. Пѣтелъ на купище, хурка на огнище, спорежь на врѣтено.* 2) Раст. *Achillea millefolium,* бубничи, врабчино цвѣтие, гжскына трѣва, еневичка, качино цвѣтие, мѣсячниякъ, посѣкливчя, посѣчка трѣва, раванець, равнежь, равнець, рисняава трѣва, рясуляава былка, сѣчена трѣва, хайдучка трѣва; **тысячелистникъ, гулявица, гречúна.**

Спорéние, *с. ср.* отъ **спорж.** Спорежь, спорина, споръ.

Спóренъ, *с. м.* На другыя день слѣдъ запива понѣйдѣ майка-та на годеника, снаха му и пó-малка-та му сестра отиватъ у годеницж-тж съ ястие и питие и ся сговарятъ съ нея за нѣкои даровы. Това ся казва споренъ, ходятъ на споренъ.

Спорéчкамь *гл. свр.* отъ **спорéчквамь. —каный,** *прич. стр.*

Спорéчквамь (**да спорéчкамь**), *гл. д.* Скарвамь, спрѣчквамь, свраждамь, сбутвамь; **ссóрить. —мся,** *гл. вз.* Скарвамся, спрѣчквамся, свраждамся, сбутвамся; **ссóриться, бранúться.**

Спорéчкване, *с. ср.* отъ **спорéчквамь.** Скарване, спрѣчкване.

Спорина, *с. ж.* Спорежь, споръ, спорение. *Дѣто правина, тамъ и спорина.*

Спорúтичя, *с. ср.* Растение нѣкакво.

Спóрка, *с. ж.* Раст. *Capsella bursa pastoris,* бабины гниды, бѣла трѣва, лютичя, овчярска торбичка, поповы въшкы, рыбина коска; **пастýшья сýмка.**

Спóрници, *с. м. мн.* Майка-та, снаха-та и пó-малка-та сестра на годеникъ, които сж отишли у годеницж-тж на споренъ.

Спóрничя, *с. ср.* Раст. *Veronica spiria;* **родъ верóники.**

Спóрный, **—рьнъ и—ренъ, рна, рно,** *пр.* Что спори, что има споръ; благодатный, берекетный; **спóрый, споркій, подáтный, подáтливый, прúбыльный.** *Спорна работа,* что врьви напрѣдъ, отъ коя-то ся изкарва. *Спорна жътва,* что дава много снопие, спр. нива-та е добра. **—рно,** *нар.* Съ споръ, благодатно; **спóро, спóрко, подáтно, прúбыльно.** *Спорно ставатъ жита-та на тжзи земя,* раждатся доста.

Споръ, *с. м.* Спорежь, спорение, спорина, благодать, берекетъ; **спóркость, прúбыль, изобúліе.** *Нѣма споръ,* не спори.

Спорж, **úшь,—рúлъ,** *гл. ср.* Отивамь напрѣдъ, има отъ мене облагж, врьвж; стигамь за повече врѣмя, хващамь повече мѣсто; **спорúться.** *Не спори,* нѣма споръ, не врьви, нѣма облагж; **неспорúть, неспорúться.** *Работа-та му не спори,* не отива напрѣдъ, не изкарва, нѣма облагж; **рабóта не спорúтъ, рабóта не спорúться.** *Това брашно, купешкый-тъ хлѣбъ не спори,* не насыща, ядеся много, та не отива за повече врѣмя. *Спори му като на костянуркж (желкж) прѣзъ угаръ. Спори му като на ракъ възъ бръзѣй.*

Спóржся, **ишся,—рился,** *гл вз.* Надумвамся съ нѣкого за нѣчто, съ думы ся борж съ нѣкого; карамся, дѣкамся, прѣпинвамся, прѣпирамся; **спóрить, перекорúться.**

Спорáдникъ, *с. м.* Така наричятъ понѣйдѣ день-тъ, който ся пада еднж недѣлж пó-рано отъ нѣкой голѣмъ праздникъ. *Ако Димитровъ-день ся падне въ пятъкъ, то тогава пятъкъ-тъ, който е прѣдъ Димитровъ-день, е спорядникъ на тоя праздникъ. Спорядници-ты сж тачили сжщо така, както и самы-ты праздници.*

Спорядувамь, *гл. ср.* Правя, нося, имамь тедаржкъ; приготвямь.

Спорядуванiе, *с. ср.* отъ **спорядувамь.**

Спорядъ, *нар.* Спроти, спротивъ, спрѣма, срѣщѫ, по, при, покрай; по, смотря по, соразмѣрно съ чѣмъ, противъ. *Спорядъ работя-тѫ и заплата та. Спорядъ главѫ-тѫ и шапкѫ-тѫ. Тоя столъ не иде спорядъ другы-ты. Моя-та кѫща спорядъ вашѭ-тѫ иде по-малка;* мой домъ противъ вашего дома (въ сравненiи съ вашимъ домомъ) меньше. *Спорядъ тебе го направи и той. Стой спорядъ мене. Спорядъ сухо-то гори и суръво-то. Споредъ главѫ-тѫ и бръсначь-тъ. Спорядъ святеца и темянъ-тъ. Спорядъ праздникъ не ся работи,* срѣщѫ праздникъ.

Способъ, *с. м.* Начинъ, похватъ, колай; способъ, манеръ.

Спотаѭ, ишь, — таилъ, *гл. свр.* отъ **спотаювамь.** —таенъій, *прич. стр.*

Спотаювамь и **спотаявамь** (да спотаѭ), *гл. д.* Скрывамь, потулямь нѣчто да не излѣзе на явѣ; таить. —ися, 1) *гл. възвр.* Млъквамь, мирясвамь, прибирамся, не говорѭ, таѭся; таиться, молчать. *Цѣло-то село ся спотаило. Спотаихмя да гы не чюѭть.* 2) *гл. стр.* Бывамь спотаенъ.

Спотаюванiе и **спотаяванiе,** *с. ср.* отъ **спотаювамь** и **спотаюмся.**

Спотирвамь и **спотирювамь** (да спотирѭ), *гл. д.* Спогонвамь. —ися, *гл. възвр.* Спогонвамся. *Спотирихмя да го хванѫ.*

Спотирванiе и **спотирюванiе,** *с. ср.* отъ **спотирвамь.**

Спотирѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **спотирвамь.** —ренъій, *прич. стр.*

Спотомясамь, *гл. свр.* отъ **спотомясвамь.** —санъій, *прич. стр.*

Спотомясвамь и **спотомясувамь** (да спотомясамь), *гл. д.* Скрывамь нѣчто нѣйдѣ да ся не найдѣ; потомясвамь, спотулямь, затурямь; прижать къ ногтю, прижать подъ ноготь. —ися, 1) *гл. възвр.* Отивамь нѣйдѣ на незнайно мѣсто, та ся загубямь да мя не знаѭть; потомясвамся. 2) *гл. стр.* Бывамь спотомясанъ.

Спотомясванiе, *с. ср.* отъ **спотомясвамь** и **спотомясвамся.**

Спотулѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **спотулямь.** —ленъій, *прич. стр.*

Спотулямь (да спотулѭ), *гл. д.* Скрывамь нѣйдѣ нѣчто да ся не види, да ся не знае; спотомясвамь. —ися, 1) *гл. възвр.* Скрывамся нѣйдѣ да мя не видять, да мя не знаѭть; потулямся, спотаявамся. 2) *гл. стр.* Бывамь спотуленъ.

Спотулянiе, *с. ср* отъ **спотулямь** и **спотулямся.**

Спотурѭ (да ся), ишь,—рился, *гл. свр.* отъ **спотурямся.**

Спотурямся (да ся спотурѭ), *гл. възвр.* Кълкамся, политамь, сплитамся, завалямся на ходъ; шататься.

Спотурянiе, *с. ср.* отъ **спотурямся.** Кълканiе, залитанiе.

Спотутамь, *гл. сор.* отъ **спотутвамь.**—танъій, *прич. стр.*

Спотутвамь и **спотутувамь** (да спотутамь), *гл. д.* Свршвамь, направямь нѣчто набрѫзо, прѣзъ купъ за грошь, какъ да е, безъ да ся види и отбере; скалосвамь, скопосвамь, скѫтвамь, смуталявямь, стутвамь, потутвамь, прѣтупвамь; вахлять, навахлять, палапать, отмахивать. —ися, *гл. стр.* Бывамь спотутанъ.

Спотутванiе и **спотутуванiе,** *с. ср.* отъ **спотутвамь.**

Спотъікамь (да спотъікнѫ), *гл. д.* Посбутвамь главни-ты на огънь да гори по-добрѣ; потыкамь, спотынямь; вогнѣщати. *Спотъікамь огъня.* —ися, *гл. възвр.* Спрѣпинамся, прѣпинамся, спотурямся на ходъ; спотыкаться.

Спотъіканiе, *с. ср.* отъ **спотъікамь** и **спотъікамся.**

Спотъікнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **спотъікамь.** —нѫтъій, *прич. стр.*

Спотъінямь, *гл. д.* Потыкамь, спотыкамь; вогнѣщати. *Подъ казана да ти клавамь душѭ-тѫ за да спотънѭшь огъня, да врие казанъ-тъ.*

Спотъінянiе, *с. ср.* отъ **спотъінямь.** Потыканiе, спотыванiе.

Спохадямь и **спохаждамь** (да спохоѭ), *гл. д.* Спохождамь.

Спохадянiе и **спохажданiе,** *с. ср.* отъ **спохадямь.** Спохожданiе.

Спохóдъ, *с. м.* Спохадянiе, спохожданiе, посѣтяванiе, навѣжданiе нѣкого; походъ; навѣщанiе, посѣщенiе.

> Ѩ иди, сестро Петкано,
> Ные смы братя до девять,
> По веднѫжь да ти споходимъ,
> Тие сѫ девять споходи,
> А не ли да повторимъ,
> Та ные щемъ ти омрьзнемъ! *Пѣс.*

Спохоѭ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **спохождамь.** —денъій, *прич. стр.*

Спохождамь и **спохóдямь** (да спохоѭ), *гл. д.* Спохадямь, спохаждамь: 1) Отивамь при нѣкого да го видѫ; похождамь, обиждамь, обыкалямь, навиждамь, навѣждамь, посѣтявамь; навѣщать, посѣщать. 2) Утринь рано прьвъ отивамь въ нѣкоѭ кѫщѫ;

сполазвамъ, полѣзвать, похождамъ. **—мся,** *гл. стр.* Бывамъ споходенъ.

Спохо́ждание и **спохо́диание,** *с. ср.* отъ **спохо́ждамъ.**

Спохо́жникъ, *с. м.* Който спохожда, полѣзва на Игнатъ или на другъ нѣкой день; полѣзникъ, похожникъ.

Споѭ́, **и́шь, споилъ,** *гл. свр.* отъ **споя́вамь. Споѐнъий,** *прич. стр.*

Споя́вамь и **спа́ямь** (да **споѭ́**), *гл. д.* Съ огънь, на огънь залѣпямь, заливамь нѣчто; **спаивать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь споенъ.

Споя́вание и **спа́яние,** *с. ср.* отъ **споя́вамь.**

Спра́ва, *с. ж.* Направа за врьшение съ неѭ нѣчто; орѫдие, сѣчиво, алятъ, алатъ; **ору́діе, снаря́дъ, прибо́ръ, инструме́нтъ.**

Спра́вный, **—вьнъ** и **—венъ, вна, вно,** *пр.* Приготвеный, наряденый, натъкменый, утъкменый, стягнѫтый. *Мома-та ны е за даване, оти да ѭ не дадемы, не е лоше, ама не смы още справни, па и мома-та ны е още малечка.*

Спра́вѭ, ишь,—ви́лъ, *гл. свр.* отъ **спра́вямь. —вены́й,** *прич. стр.*

Спра́вямь (да **спра́вѭ**), *гл. д.* Готвѭ, приготвувамь, наготвувамь, наряждамь, тъкмѭ, натъкмявамь, утъкмявамь, спрѣмамь, стягамь, ружямь; **приготовля́ть, снаряжа́ть.**

> Станѫли до девять кралеве,
> Та выкали девять сеизина,
> Та справихѫ до девять талигы. *Пѣс.*
>
> Справили нийны добры коние,
> Пойдохѫ на край на клисурѫ. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Готвѭся, приготвувамся, наготвувамся, спрѣмамся, тъкмѭся, натъкмявамся, утъкмявамся, ружямся, стягамся, кытѫся, укътвамся; **наряжа́ться, снаряжа́ться, приготовля́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь справенъ. *Ты си ся справи, Стоянко. Справилася Харватска дѣвойка: прѣмѣнися у свилно рухо, па си яхнѫ добра коня.*

> Вси-ты ся момы справихѫ,
> Вси-ты щѫтъ момы да идѫтъ,
> И Селима сака да иде,
> Макя Селимѫ не пуща. *Пѣс.*

Спра́вя ми ся, *гл. безл.* Чини ми ся; струва ми ся, види ми ся, показва ми ся, **мнѣ ка́жется.**

> Тебь ся справи, Стано мари,
> Дѣно си носѫ чифтъ пищолы,
> Тебь ся справи мои си сѫ,
> Пакъ тие сѫ на брата ми. *Пѣс.*

Спра́вяние, *с. ср.* отъ **спра́вямь** и **спра́вямся.**

Спра́ма, *нар.* Спрѣма. *Не стой спрама мене.*

Спра́сный, **—сьнъ** и **—сенъ, сна, сно,** *пр.* Казвася за свинѭ, что носи прасета, та ще ся праси; праснъий. *Спрасна свинка.*

Сприка́жѫ (да ся), **ешь,—ка́вался,** *гл. свр.* отъ **сприка́звамся.**

Сприка́звамся и **сприка́зувамся** (да ся **сприка́жѫ**), *гл. вз.* Заприказвамся, разговарямся, схоратявамся; **разговори́ться.**

Сприка́звание и **сприка́зувание,** *с. ср.* отъ **сприка́звамся.**

Спри́мчѫ, ишь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **спри́мчямь. —ченый,** *прич. стр.*

Спри́мчямь и **спри́мчювамь** (да **спри́мчѫ**), *гл. д.* 1) Турямь примкы отъ вси странъ; да опримчѫ, да запримчѫ; **осѣти́ть.** 2) Хващамь нѣчто съ примкы; **подтенети́ть.** 3) Съ измамѫ, съ хытрость да хванѫ нѣкого, да го земѫ въ рѫцѣ-ты си; да опримчѫ; **осѣти́ть, подтенети́ть.**

Спри́мчяние и **спри́мчювание,** *с. ср.* отъ **спри́мчямь.**

Спри́хавый, **въ, ва, во,** *пр.* Който нѣма трьпѣние, който не може да трае; прудый, прьхавый, нетрьпѣливый; **нетерпѣли́вый.** *Той е станѫлъ много прихавъ.*

Спри́я, *с. ж.* Силенъ вѣтръ съ прахъ, вихрушка съ силенъ дъждъ, градъ и грьмотевицѫ; спида,ураганъ.

Сприятелѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **сприятеля́вамь. —ле́ный,** *прич. стр.*

Сприятеля́вамь (да **приятелѭ́**), *гл. д.* Направямь нѣкои да станѫтъ приятели помеждѫ-си; сдружявамь; **сдружа́ть, подружа́ть. —мся,** *гл. вз.* Ставамь съ нѣкого приятель; сдружявамся; **сдружа́ться, подружа́ться.**

Сприятеля́вание, *с. ср.* отъ **сприятеля́вамь** и **сприятеля́вамся.**

Спрови́рамь (да **спро́врѫ**), *гл. д.* Прокарвамь прѣзъ нѣчто тѣсно; провирамь, промъквамь; **просо́вывать. —мся,** *гл. възвр.* и *стр* Минувамь прѣзъ нѣчто тѣсно; промъквамся, промушвамся, пропъхвамся, провирамся; **просо́вываться.** *Има еднѫ дльгнавистѫ дупкѫ и прѣко неѭ ся спровирать. Что ми даде златъ прьстенъ, да ся спроврѣ низъ него.*

Спрови́рание, *с. ср.* **спрови́рамь** и **спрови́рамся.**

Спроврьвѭ́ (да ся), **и́шь,—вѣлся,** *гл. об. свр.* Да минемъ, да дойдемъ многина, всинца; да ся изпроврьвѭ.

Спровр́ѣници, *с. м. мн.* Обаждачи, изпратени да обадятъ у момковы, че юнакъ-тъ и булка-та си идѫтъ отъ вѣнчило-то; проварници, прѣварници, мущулуджии.

Спрóврж (да ся), ешь,—рѣлся, *гл. свр.* отъ **спровúрамся.**

Спростúрамь (да спрóстрж), *гл. д.* Простирамь, пружюамь, спружюамь; **протя́гивать.** —**мся,** *гл. възвр.* Простирамся, пружюамся, спружюамся; **протя́гиваться, растя́гиваться.**

Спростúранѭ, *с. ср.* отъ **спростúрамь** и **спростúрамся.**

Спрóстрж, ешь,—рѣлъ, *гл. свр.* отъ **спростúрамь.** —**рѣнъıй,** *прич. стр.*

Спроти, *нар.* 1) Срѣщж, насрѣщж, спрама, спрѣма, противъ, спротива, спротивъ, отупрѣжь; **прóтивъ, супротúвъ, напротúвъ.** *Тръгнж Марко коню на бинекъ-ташь и спроти слънце ся прѣкрьсти.*

> Па ся крьстять и ся молять
> Спроти това ıасно слънце. *Пѣс.*

> Мерудо, Мерудо, ıасна мѣсячино,
> Не стой спроти мене, изгорѣхъ за тебе
> Како ленъ за водж, босилюкъ за сѣнкж. *Пѣс.*

2) Срѣщж, насрѣщж, спрѣма, противъ, спротива, спротивъ, врьху, възъ; **прóтивъ, на.** *Отиде спроти Нѣмци-тъı;* **óнъ пошёлъ войнóю на Нѣмца.** 3) Да отговарıа, да иде на нѣчто, въ сравнение съ нѣчто; спорядъ, спрѣма, спротива, спротивъ, по, при, покрай; **по, смотря́ по, сораз́мѣрно съ чѣмъ, въ сравнéнiи съ кѣмъ, прóтивъ.** *Мой-тъ конь спроти неговъıа не е нищо;* **моя́ лóшадь прóтивъ егó лóшади, сравнúтельно съ егó лóшадью ничтóжна, ничегó не значúтъ.** *Спроти хатъ-тъ и сахатъ-тъ. Протягайся спроти губера си. Спроти нашь Николж, та ми омрьзнж и Святъıй Николж.* 4) Спорядъ, срѣщж, свечера, день-тъ прѣди другъ день; **наканýнѣ.** *Въ сжбботж спроти недѣлж. Спроти праздникъ не ся сѣдıанква.*

Спрóтúва, 1) *с. ж.* Лика, лико, прилика, слика, протива, чета, екранъ, ешь; **пáра, четá, верстá, рóвня.** 2) *нар.* Спроти въ прьвъı-тъı три знаменованиıа. *Крава-та ся отели спротива, а па рѣка-та дотече, та не можıахъ да прѣнесж теленце-то,* отелися насрѣщж, прѣзъ рѣкж-тж.

Спрóтивнъıй, —вьнъ и—венъ, вна, вно, *пр.* Что ся намира, что е спротива; отсрѣщнъıй, насрѣщнъıй, отвжднъıй. *Кжща-та имъ ся намира въ спротивнж-тж махалж накрай село-то. Много врьвение на спротивнж-тж водяницж.*

Спротиво, *нар.* *Отспротиво,* отсрѣщж спроти, спротивъ. *Лудо младо отспротиво на Невянж си сборува.*

Спротивъ, *нар.* Спроти въ прьвъı-тъı три знаменованиıа.

Спрýдище, *с. ж.* Пѣсъкъ, камьнıе и другъ плавотъ, навлѣченъ и изврьленъ отъ порой; прадище.

Спрýдникъ, *с. м.* Хлѣбъ отъ чисто брашно размѣсомь съ царевично.

Спрýжнж, ишь,—жилъ, *гл. свр.* отъ **спрýжюамь.** —**женъıй,** *прич. стр.*

Спрýжюамь (да спрýжнж), *гл. д* Пружюамь, опружюамь, простирамь, спростирамь, протягамь; **протя́гивать.** *Онъ умрѣ на моитъı ржцѣ, и азъ го промѣнихъ и го спружихъ.*

> Заспало моми у градинчя-то,
> Турило главж подъ трандафила,
> Спружило нозѣ подъ карамфила,
> Врьлило ржцѣ врьзъ босилюка. *Пѣс.*

—**мся,** 1) *гл. възвр.* Пружюамся, опружюамся, простирамся, спростирамся, протягамся, разтягамся, изтягамся; **протя́гиваться, растя́гиваться.** *Спружися като вълкъ на припекъ.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь спруженъ. *Чтомь разпекло слънце-то, излѣгълъ отъ езеро-то и ся спружилъ на брѣга да ся пече на слънце. Двѣ младъı и личнъı дѣца, спруженъı како закланъı ıагнинıа. И капина-та еть и день денеска спружена надъ олтара надъ кубе-то.*

Спрýжюанıе, *с. ср.* отъ **спрýжюамь** и **спрýжюамся.**

Спрьíпвамся и **спрьíпнувамся** (да ся спрьíпнж), *гл. възвр.* Залитамся, забѣгвамся, затрьчıавамся, засилвамся, запрьıпвамся, слитамся, спущамся; **разбѣга́ться.**

Спрьíпванıе и **спрьíпнуванıе,** *с. ср.* отъ **спрьíпвамся.**

Спрьíпнж (да ся), ешь, — нжлся, *гл. свр.* отъ **спрьíпвамся.**

Спрѣ́свамь и **спрѣ́снувамь** (да спрѣ́снж), *гл. ср.* 1) Врькнамь, подврьчвамь изведнжжь; прьхамь; **спáрхивать.** 2) Трещж, трьщамь, удрıамь на бѣгъ, хуквамь, спущамся да бѣгамь; **пуска́ться.** *Лисица-та, ка го видѣла, спрьснжла да бѣга. Колко видѣ момя лудо-то, спрьснж момя да бѣга.*

Спрѣ́сванıе и **спрѣ́снуванıе,** *с. ср.* отъ **спрѣ́свамь.**

Спрѣ́снж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **спрѣ́свамь.**

Спрѣвáра, *с. ж.* Кога нѣкой спрѣварıа, прѣварıа нѣкого; прѣвара, прѣстигъ.

Спрѣвáръ, *с. м* *Спрѣваръ ся спрѣварıать,* спрѣварıатся, надварıатся, борятся, кой пó напрѣдъ да го свьрши. *Голѣмъ ся спрѣваръ спрѣварıать, кой да ми земе Люлıанж.*

Спрѣвáрнж, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **спрѣвáрıамь.** —**ренъıй,** *прич. стр.*

Спрѣвáрıамь (да спрѣвáрнж), *гл. д.* 1) Из

лизамь, отивамь по́-напрѣдъ отъ другого; свръшвамь нѣчто по́-скоро отъ другыго; прѣварюмь, прѣдварюмь, надварюмь, надминувамь, заминувамь, варнувамь; **передить, опережнвать, уходи́ть, обгоня́ть, перегоня́ть, переганивать, обѣжа́ть, объѣзжа́ть.** *Да гы спрѣваримъ*, да гы варнемъ. *Който спрѣвари, той натовари.* **—мся,** 1) *гл. вз.* и *възвр.* Брѣзамь да направя нѣчто азъ по́-скоро отъ другыго; прѣварюмся, прѣдварюмся, надварюмся. 2) Мѣримъ си силы-ты съ нѣкого на нѣчто; надварюмся, надминувамся, прѣварюмся; **работать въ за́пуски, соревнова́ть, конкури́ровать.** 3) *гл. стр.* Бывамь спрѣваренъ.

Голѣмъ ся спрѣваръ спрѣваріать,
Кой да ми земе Люлянѫ
За снъхѫ и за дъщерѭ.
Спрѣварилъ е свинарь Никола,
Той ми е зелъ Люлянѫ
За снъхѫ и за дъщерѭ. *Пѣс.*

Спрѣва́рюванѥ, *с. ср.* отъ **спрѣва́рюмь** и **спрѣва́рюмся.**

Спрѣда́вѣкъ, *с. м.* Хлѣбъ и баница, които понѣйдѣ носять на крьстникъ и на по́-старъ роднинѫ на Велидень.

Спрѣма, *нар.* Спроти въ прьвы-ты три знаменования; спрама, спрѣмъ. *Не стой спрѣма мене. Да си тражимъ любя спрѣма мене,* спроти, спорядъ мене, като за мене.

Спрѣмамь (да спрѣмѫ), *гл. д.* Справюмь. *Утро-то рано спрѣма коня.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Справюмся. *Спрѣма ми ся мой милый драгый, на пѫть ке иде. На това сгора царь-тъ спрѣмалъ войска-та и излѣгълъ на границѫ. Утро-то рано ся спрѣмалъ да си ходи. Бѣше ся спрѣмала, та бѣше ошла кай дѣда Адама.*

Спрѣманѥ, *с. ср.* отъ **спрѣмамь** и **спрѣмамся.** Справюнѥ.

Спрѣмъ, *нар.* Спрѣмя, спорядъ; **по, смотря по.**

Спрѣмѫ, ешь,—ма́лъ, *гл. свр.* отъ **спрѣмамь.** Да справя.

Спрѣпвамь и спрѣпнувамь (да спрѣпнѫ), *гл. д.* Спрѣпинамь.

Спрѣпинамь (да спрѣпнѫ и да спрѣпьнѫ), *гл. д.* Спрѣпвамь, спрѣпьвамь, турюмь кракъ или друго нѣчто на пѫтя нѣкому, та да си удари о него нозѣ-ты и да си сбрька ходъ-тъ, да ся повали; спьвамь, съпинамь, прѣпинамь; **запина́ть, подставля́ть кому́ ногу.** **—мся,** *гл. възвр.* На ходъ удрюмь си крака-та о нѣчто, та политамь, та ся повалюмь; спрѣпвамся, спрѣпьвамся, спьвамся, съпинамся, прѣпинамся, прѣпьвамся; **спотыка́ться, напина́ться.**

Спрѣпи́нанѥ, *с. ср.* отъ **спрѣпи́намь** и **спрѣпи́намся.**

Спрѣпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **спрѣпи́намь.** **—нѫтый,** *прич. стр*

Спрѣпу́лка, *с. ж.* Която често се спрѣпина; **спотыкли́вая.**

Спрѣпу́лко, *с. м.* Който често ся спрѣмина; **спотыкли́вый.**

Спрѣпьвамь (да спрѣпьнѫ), *гл. д.* Спрѣпинамь.

Спрѣпьванѥ, *с. ср.* отъ **спрѣпьвамь.** Спрѣпинанѥ.

Спрѣпьнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр* отъ **спрѣпьвамь** и **спрѣпи́намь.** Да спрѣпнѫ. **—нѫтый,** *прич. стр.* Спрѣпнѫтый.

Спрѣтвамся и спрѣтнувамся (да ся спрѣпнѫ), *гл. възвр.* Усуквамся, увивамся да направя, да свръшѫ нѣчто; възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся, подпрѣтвамся, упрѣтвамся, възсуквамся; **принима́ться за дѣло, налега́ть.** *Спрѣтнѫ имъ ся, та гы насѣче.*

Спрѣтванѥ и спрѣтнуванѥ, *с. ср.* отъ **спрѣтвамся.**

Спрѣтный, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Спрѣтнѫтый, опрѣтнѫтый, възпрѣтнѫтый, запрѣтнѫтый, запрѣтный, опрѣтный, засуканый, възсуканый, прѫгавый, чалѫшканъ; **прово́рный, опря́тный** *Спрѣтнѫ мома. Таю игра е по́-спрѣтна.* **—тно,** *нар.* Спрѣтнѫто, опрѣтнѫто, възпрѣтнѫто, запрѣтнѫто, запрѣтно, опратно, опрѣтно, напято, засукано, възсукано, прѫгаво, чалѫшканъ; **прово́рно, опря́тно.** *Облѣченъ чисто и спрѣтно. Говори спрѣтно.*

Спрѣтнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **спрѣтвамся.**

Спрѣтнѫтый, тъ, та, то, *пр.* Спрѣтный.

Спрѣчкамь, *гл. свр.* отъ **спрѣчквамь.** **—каный,** *прич. стр.*

Спрѣчквамь и спрѣчкувамь (да спрѣчкамь), *гл. д.* Направюмь, накарвамь нѣкои да ся спрѣчкать помеждѫ-си; скарвамь, сваждамь, сбутвамь; **ссо́рить.** **—мся,** *гл. вз.* Залавюмся, захващамся съ нѣкого; скарвамся, сваждамся, сбутвамся; **ссо́риться.**

Спрѣчкванѥ и спрѣчкуванѥ, *с. ср.* отъ **спрѣчквамся.**

Спрѣчѫ (да ся), ишь,—чи́лся, *гл. възвр.* Да ся загубя, да ся прѣмахнѫ, да мя нѣма. *Да ся е спрѣчилъ!* Клятва.

Спрѫ, ешь, спрялъ, *гл. свр.* отъ **спи́рамь.** **Спря́ный,** *прич. стр.*

Спря́га, *с. ж.* Мѣсто, дѣто е было или дѣто е нѣчто спрягнѫто; впряга, впрягнѫти-

ка, гънка, брьчкулъ, дипла; **сгибъ, скла́дка, бо́ры.** *Дрѣха съ много спрягы.*

Спря́гамъ (**спря́гвамъ, да спря́гнѫ, спря́гнувамъ**), *гл. д.* 1) Турюмъ добычя въ хомотъ на кола да гы кара; впрягамъ, запрягамъ; **впряга́ть, запряга́ть, закла́дывать.** *Спрягни воловы-ты, кола-та.* 2) Казвася и за чловѣка: наряждамъ, турюмъ нѣкого на работѫ, и да му ся не ще; впрягамъ, запрягамъ; **запряга́ть (о человѣкѣ).** *Спрягни го и той да поработи.* 3) Сгъвамъ, свивамъ дрѣхѫ или нѣчто платъ, както трѣбва, за да не ся мачка; впрягамъ, сдиплювамъ; **скла́дывать, сгиба́ть, плои́ть.** **—мся,** 1) *гл. възвр.* Сѣдамъ на работѫ, ако и да ми ся не ще; впрягамся, запрягамся. *Спрягнѫлся е като волъ.* 2) *гл. стр.* Бывамъ спрягнѫтъ.

Спря́ганье, *с. ср.* отъ **спря́гамъ** и **спря́гамся.**

Спряга́тый, тъ, та, то, *пр.* Что ся спряга, что е за впряганье; впрягатый; **упряжно́й.** *Спрягати валове.*

Спря́гвамъ, *гл. мн-кр.* отъ **спря́гамъ.**

Спря́гнувамъ, *гл. уч.* отѣ **спря́гнѫ.**

Спря́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **спря́гамъ. —нѫтый,** *прич. стр.*

Спряжь, *с. м.* Раст. *Helleborus niger,* кукуринъ, кукурюкъ, куткурюкъ, папийна глава; **чемери́ца, чемѐрка, чемери́чникъ, моро́зникъ.** Съ това растение заспряждвать болкѫ.

Спу́за, *с. ж.* Пепелъ горящь, посвѣтлѣлъ съ ситнъı вѫгленчета въ него; мрьва, мрьвъ, зола, пуза, супрашка. *Ще ся пукне отъ мѫкѫ като костенъ въ спузѫ.*

Спу́зица, *ум. ж.* отъ **спу́за.**

Спу́камъ, *гл. свр.* отъ **спу́кватъ. —каный,** *прич. стр.* *Спукана му е работа-та,* не е добра, не отива добрѣ; **дѣло плохо.** — *На едного глава-та спукана, на другиго неодѣлана На спуканы пяты жлъти чехли.*

Спу́квамъ и спу́кувамъ (**да спу́камъ**), *гл. д.* 1) Направюмъ на нѣчто пукотинѫ; разпуквамъ, попуквамъ, разцѣпвамъ, пробивамъ; **надбива́ть.** 2) Удрюмъ нѣкого нѣйдѣ, та му раздирамъ кожѫ-тѫ; пробивамъ, разпуквамъ, разцѣпвамъ; **прошиба́ть.** *Спука му главѫ-тѫ.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Пукамся, цѣпѭся надлъжь; попуквамся, разпуквамся, трѣскамся. *Спукахѫ му ся рѫцѣ-ты.* 2) Ядосвамся, кѫсамся, дробѭся, косѭся, пукамся; **надрыва́ться, терза́ться, серди́ться.** *Спукася отъ ядъ.* 3) *гл. стр.* Бывамъ спуканъ.

Спу́кванье, *с. ср.* отъ **спу́квамъ** и **спу́квамся.**

Спу́котѫ, ишь,—тѣлъ, *гл. ср. свр.* Да земѫ да пукамъ, да издавамъ пукотъ. *Спукотѣлъ гяволъ-тъ въ шише.*

Спу́лна, *пр. ж.* Что носи пуля, тяжка. *Спулна магарица.*

Спуре́ный, нъ, на, но, *пр.* Спареный, запареный; **прѣлый.** *Мирише на сѣно спурено.*

Спу́скамъ (**да спу́снѫ**), *гл. д.* Спущамъ, спуствамъ.

Спу́сканье, *с. ср.* отъ **спу́скамъ.** Спущанье.

Спускъ, *с. м.* Мѣсто, дѣто спущать нѣчто или по което ся спущать; **спускъ.**

Спу́сница, *с. ж.* Спустница.

Спу́снѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **спу́скамъ.** Да спустнѫ, да спустѫ. **—нѫтый,** *прич. стр.* Спустнѫтый, спустеный.

Спу́ствамъ и спу́стнувамъ (**да спу́стнѫ**), *гл. д.* Спущамъ.

Спу́стница и спу́сница, *с. ж.* Заклонъ, наслонъ, подслонъ, слонъ, сушина, сайвантъ, саѭ; **навѣ́съ, ови́нъ, наме́тъ.** *Спустница на кѫщѫ.*

Спу́стнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **спу́ствамъ.** Да спустѫ.

Спу́стове, *с. м. мн.* Шарки и нашивки надлъжь по рѫкавъ на селскѫ женскѫ ризѫ.

Спу́стѫ, ишь,—стилъ, *гл. свр.* отъ **спу́щамъ.** Да спуснѫ. **—теный,** *прич. стр.* Спуснѫтый.

Спу́хамъ, *гл. д. свр.* Да скѫсамъ, да разкѫсамъ, да съдерѫ, да поразѫ нѣчто дрѣхѫ, обувкѫ. *Спухѫ и тѭа потуры, посталы.*

Спу́щамъ (**да спу́стѫ и да спу́снѫ**), *гл. д.* Спускамъ, спуствамъ: 1) Свалюмъ нѣчто отъ высоко на низко; **спуска́ть, ниспуска́ть.** 2) Нѣчто, что дрьжѭ, оставюмъ, врьгамъ въ нѣчто нѣйдѣ по́ долу; пущамъ; **опуска́ть, ниспуска́ть, низвѣ́шивать.** *Спустнѫли го сѫ вѫже въ кладенеца.* 3) Отъ высоко давамъ, подавамъ, врьгамъ нѣкому нѣчто; пущамъ; **броса́ть, спуска́ть, опуска́ть.** *Спустили му вѫже, та ся качилъ горѣ.* 4) По водѫ, по рѣкѫ оставюмъ нѣчто да иде надолу; **пла́вить, сплавля́ть.** *Спустнѫлъ три сала кересте и оризъ за Едрене.* 5) Турюмъ; **класть.** *Въ питѫ-тѫ спустила еднѫ парѫ.* 6) Пораства ми нѣчто по́-голѣмо; не стрижѭ, не рѣжѭ; пущамъ, отпущамъ, оставюмъ; **отпуска́ть, отра́щивать, отроща́ть.** *Спустнѫлъ коремъ до колѣнѣ. Спущамъ брадѫ.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Слизамъ на надолу въ нѣчто, изъ нѣчто; **спуска́ться, опуска́ться, ниспуска́ться, ла́зать, ла́зить, лѣзть, кати́ться.** *Спустися изъ урвѫ-тѫ надолу. Спустился по вѫже-то, та слѣзнѫлъ.* 2) За мьглѫ: падамъ, слизамъ

низко. *Тъмна мъгла ся е спуснѫла.* 3) Затичамся, затирвамся, затрьчявамся, залитамся, слитвамся, пущамся, хаквамся, прьпквамь, жюгамь, жюкамь, ръгамь, трьщамь, трещѫ, спрьсвамь, хуквамь; **пуска́ться, побѣжа́ть, сбѣгать, броса́ться, устремля́ться.** *Спуснѫхѫся камъ черковѫ,* затекохѫ ся. *Спуснѫся по него да го гони;* **бро́сился, побѣжа́лъ за нимъ въ дого́нку, въ пого́нку.** *Спуснѫся камъ него и го задрьжю;* **подбѣжа́лъ къ нему́ и поддержа́лъ его́.** 4) Налитамь възъ нѣкого, възъ нѣчто; нападамь, врьгамся, впущамся; **кида́ться, наки́дываться, броса́ться, набра́сываться на что, напада́ть, налета́ть, наверга́ться, мета́ться.** *Спустнѫхѫся възъ мене като влъци възъ стадо. Кучя-то ся спуща на (възъ) чловѣка;* **соба́ка ме́чется на людé́й.** 5) *гл. стр.* Бывамь спустенъ. — *Спустнѫлъ очи,* навелъ очи, засрамился; **потупля́ть глаза́.** — *Спустнѫлъ му ся спраници,* паднѫло му грълото, има гръло. — *Спуснѫлъ брадѫ до поясъ, а ни косъмъ отъ совѣсть. Спуснѫлъ уши като пазарскый хлѣбъ.*

Спу́щаню, *с. ср.* отъ **спу́щамь** и **спу́щамся.** Спусканю.

Спѣхвамся и **спѣхнувамся** (да ся спѣхнѫ), *гл. възвр.* Слѣгвамся, спадамь, като изкарамь въздуха, что е былъ въ мене; спыхвамся; **опуска́ться, опада́ть, осѣда́ть.** *Надуто бѣ, та ся спъхнѫ. Боднѫ мѣхура и той ся спъхнѫ.*

Спѣхваню и **спѣхнуваню,** *с. ср.* отъ **спѣхвамся.** Спыхваню.

Спѣхнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **спѣхвамся.** Да ся спыхнѫ. — **нѫтый,** *прич. стр.*

Спъ́ітамь (да ся), *гл. свр.* отъ **спъ́ітвамся.** Да ся допытамь, да ся посъвѣтувамь.

Спъ́ітвамся и **спъ́ітувамся** (да ся спытамь), *гл. вз.* Допытвамся, съвѣтувамся; **совѣтоваться.** *Събралися овчяри-ти да ся спытувать.*

Спъ́ітваню и **спъ́ітуваню,** *с. ср.* отъ **спъ́ітвамся.** Допытваню.

Спъ́іхвамся и **спъ́іхнувамся** (да ся спыхнѫ), *гл. възвр.* Спъхвамся.

Спъ́іхваню и **спъ́іхнуваню,** *с. ср.* отъ **спъ́іхвамся.** Спыхваню.

Спъ́іхнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **спъ́іхвамся.** Да ся спъхнѫ.

Спъ́ішкамь, *гл. свр.* отъ **спъ́ішквимь.** Да сбодѫ, да изпышкамь.

Спъ́ішквамь и **спъ́ішкувамь** (да спышкамь), *гл. д.* Пышкамь, бодѫ, мушѭ нѣчто брьзо и много. *Спышкувать й очи-тъ.*

Спѣвамь и **спѣнвамь** (да спѣнѫ), *гл. д.* 1) Спрѣпинамь, съпинамь. 2) Турıамь на крака-та на конь букаи или спьнкѫ; сопинвамь; **свя́зывать но́ги, стрено́живать, спу́тывать.** 3) Додѣвамь, брькамь нѣкому на работѫ-тѫ; пьнѫ, прѣчѭ, спирамь, смитамь; **мѣша́ть, препя́тствовать.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Прѣпинамся, прѣпьвамся, спрѣпинамся, съпинамся; **спотыка́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь спьнатъ по знаменованию-то. *Отпрѣди си глядай (глядай въ крака-та си), ако нѣчто не намѣришь, баръ не щешь ся спьнешь. Конь на четыре, и той ся спьнва. Играй самъ-си, ако искашь да ся не спьнешь.*

Спѣваню и **спѣнваню,** *с. ср.* отъ **спѣвамь** и **спѣвамся.**

Спѣнатый, тъ, та, то, *пр.* Който мѫчно ся учи на нѣчто, мѫчно зима; обутый, запятый, спятый, тѫпый, тѫпоумный; **тупо́й, тупоу́мный, непоня́тливый.** *Спьнатъ е въ уста-та* не може да говори.

Спѣнка, *с. ж.* 1) Врьвь, съ коѭто врьзвать крака-та на животно, за да не шяврето или за да не бѣга; спона. 2) Нѣчто, което прѣпина, спьва нѣкого или нѣкоѭ работѫ, та не отива напрѣдъ; прѣграда, прѣпка, прѣпона, прѣчка, прѣкрата, сопка; **препо́на, помѣха, остано́вка, препя́тствіе.**

Спѣнчица, *ум. ж.* отъ **спѣнка.**

Спѣнѫ, ешь,—на́лъ, *гл. свр.* отъ **спѣвамь.** —**натый,** *прич. стр.*

Спѣвамь (да спѣѭ), *гл. д.* Четѫ и пѣѭ молитвы-ты за мрьтвець или за друго нѣчто; опѣвамь, прѣпѣвамь; отчитамь; **отпѣва́ть, освяща́ть.** *Спѣвамь мрьтвець,* опѣвамь го. *Спѣвамь курбанъ,* отчитамь му.

Спѣваню, *с. ср.* отъ **спѣвамь.** Опѣваню, отчитаню.

Спѣстѫ́, и́шь,— сти́лъ, *гл. свр.* отъ **спѣстıа́вамь.** —**стѣ́ный,** *прич. стр.*

Спѣстıа́вамь (да спѣстѫ), *гл. д.* Съ пѣстеню турıамь нѣчто на странѫ; припечялвамь, прикѫтвамь, скѫтвамь; **сберега́ть, прикопля́ть, наэконо́мить, гоноши́ть.** *Ако не спечялишь, отъ уста-та си и отъ гърба си спѣсти.*

Спѣстıа́ваню, *с. ср.* отъ **спѣстıа́вамь.** Прикѫтваню, скѫтваню.

Спѣшеню, *с. ср.* отъ **спѣшѭ.** Брьзаню, варканю.

Спѣшѭ, ишь,—шилъ, *гл. ср.* Залѣгамь да свршѭ нѣчто по́-скоро; брьзамь, варкамь; **спѣши́ть, торопи́ться.**

Спѣ́ѭ, ешь, спѣıалъ, *гл. свр.* отъ **спѣ́вамь.** Да опѣѭ, да отчетѫ. **Спѣтый,** *прич. стр.*

Спѣѭ, ешь, спѣıалъ, *гл. ср.* Врьвѭ, отивамь напрѣдъ; **успѣва́ть.**

Спѣяние, *с. ср.* отъ **спѣѭ.** Напрѣдъкъ; успѣхъ.

Спѭ, **ѝшь,** **спалъ,** *гл. ср.* Намирамся въ сънъ; спиѭ, почивамь; **спать, почивáть, опочивáть, отдыхáть.** *Спѭ леко,* отъ малко ся събуждамь. *Спѭ дльбоко, тяжко,* мѭчно ся събуждамь. *Спи заяшкый сънъ,* леко, лесно ся събужда. — *На това ухо спи,* на тѫѭ странѫ лѣгай, надѣйся, мысли, лъжися, че е така. — **Спи ми ся,** *гл. безл.* Иска ми ся да спѭ, кара мя на сънъ. — *Куче-то спи колко-то ще, ала не кѫде когато ще. Куча и котка щѫть спять заедно. Заякъ-тъ и спи и гляда. Лисица-та, кога спи, не може да лови кокошкы. На едно слъице юли, на еднѫ мѣсячинѫ спали. Мрътвець да вардишь и ракиѭ да варишь, не трѣбва да спишь. Както постила, тъй ще спи. Богъ не спи. Да спи зло подъ камыкъ. Краставици юла, че въ бостана спала. Ще спи като кѫпанъ.*

Спя́тый, **тъ,** **та то,** *пр.* Спьнатый, **запятый.**

Сра́бо́твамь и сра́бо́тувамь (**да сра́бо́тѫ**), *гл. д.* Изработвамь, уработвамь, извръшвамь, направямь; **вырабóтывать, обрабóтывать, дѣлать.** *Наряди гы царь-тъ, единъ това да сработи, другъ онова. Вси-ты работы, что гы работилъ, безъ дори не ся прашялъ со татка си, не бяше чаре да гы сработи и ничто не погрѣшювалъ. За хора-та всичко да сработи. Врѣкѫ влънѫ сработила.*

Сра́бо́тванѥ и сра́бо́туванѥ, *с. ср.* отъ **сра́бо́твамь.**

Сра́бо́тѫ, **ишь,** — **тилъ,** *гл. свр.* отъ **сра́бо́твамь.** — **тепый,** *прич. стр.*

Сравнéние, *с. ср.* Сравняванѥ, уприлика; **сравнéніе.**

Сравнѭ́, **ѝшь,—ни́лъ,** *гл. свр.* отъ **сравня́вамь.** — **нéнъй,** *прич. стр.*

Сравня́вамь (**да сравнѭ́**), *гл. д.* Намирамь, показвамь приликѫ-тѫ междѫ двѣ нѣчта; уприличавамь; **срáвнивать.**

Сравня́ванѥ, *с. ср.* отъ **сравня́вамь.** Сравнение, уприличяванѥ.

Сради́ще, *с. ср.* Срѣдище.

Сра́ка, *с. ж.* Птица свврака. *Друго е срака, друго е гарга.*

Сра́камь, *гл ср* За свракѫ: грачѭ, крякамь. *Срачка срака на кукъкъ-тѫ*

Сра́канѥ, *с. ср.* отъ **сра́камь.** Граченѥ, кряканѥ.

Срамежли́вичкъый,—**чькъ, чка, чко,** *прил. смякч.* Срамежливкъй.

Срамежли́вкъый, **вка,** **вко,** *пр. смякч.* отъ **срамежли́въый.** Срамежливичкъй.

Срамежли́вость, *с. ж.* Качество на срамежливъй; **стыдли́вость, застѣнчивость.**

Срамежли́вчя, *с ср.* Раст. *Daucus carota,* срамежлика, срамничя.

Срамежли́въый, **въ, ва, во,** *пр.* Който ся срамува да направи нѣчто; срамушко, свѣнливъй, утыкливъй, срамнъй, срамливъй; **стыдли́вый, застѣнчивый.** *Срамежливъ като невѣстѫ. Срамежливъ слѣпець — праздна му торбичка.* —**во,** *нар.* Съ срамъ, срамно, срамливо, свѣнливо, утыкливо; **стыдли́во, застѣнчиво.** *Гляда срамежливо.*

Срамежли́ка, *с. ж.* Раст. срамежливчя.

Срамéнѥ, *с. ср.* отъ **срамѭ́** и **срамѭ́ся.**

Сра́мець, *ум. м.* отъ **срамъ.**

Срамли́въый, **въ, ва, во,** *пр.* Срамежливъй. —**во,** *нар.* Срамежливо.

Сра́мничя, *с. ср.* 1) Раст. *Spiraea Filipendula,* моминска кытка, орѣшець; **тáволга нитковѝслая.** 2) Раст. *Laserpitium latifolium,* срамъ; **глáдышъ широколистный, олéній хвостъ.** 3) Растение срамежливчя.

Сра́мнъый, —**мьнъ и** —**менъ, мна, мно,** *пр.* 1) Что докарва срамъ, безчестие; неприличнъй, безсрамнъй, безчестнъй, срамотнъй; **срáмный, посты́дный, похáбный, гáдкій, безчéстный, позóрный.** *Срамны думы, срамны работы.* 2) Срамежливъй, срамливъй. утыкливъй; **стыдли́вый, застѣнчивый.**

> И ѭ учить своѭ милѫ керкѫ:
> Дѣснѫ рѫкѫ нему да цѣлуваш,
> И пакъ срамна назадъ да ся вратишь,
> А на дѣтя поклонъ поклонися! *Пѣс.*

—**мно,** *нар.* 1) За срамъ, неприлично, безсрамно, безчестно, срамотно; **срáмно, посты́дно, похáбно, гáдко, безчéстно, позóрно.** 2) Срамежливо, срамливо, утыкливо; **стыдли́во, застѣнчиво.**

Срамотá, *с. ж.* 1) Срамъ, срамоть, срамотия, безчестие, неприличие; **срамъ, стыдъ.** *Срамота е, за срамотѫ е,* ще докара срамъ, срамно е. *Сторилися за срамотѫ,* посрамилися. 2) Въ *мн. ч.* Скрытыты, срамны-ты, дѣтородны-ты части на чловѣка. *Показва си срамоты-ты.* — *Что е грѣхота, то е и срамота. Грозота не е срамота. Кога нѣма какво да ся дума, не е срамота да ся млъчи. Стара е баба за рабѫтѫ, млада е за срамота. Мала работа — голѣма срамота. Отъ Бога е грѣхота, отъ хора-та срамота.*

Срамотéнѥ, *с. ср.* отъ **срамотѭ́** и **срамотѭ́ся.**

Срамотѝю, *с. ж.* Срамота въ 1-то знамен. *Простотию—срамотию.*

Срамотнѝкъ, *с. м.* Който нѣма срамъ; безсрамникъ, безобразникъ; **сраминкъ, безстыдникъ, наглéцъ, нахáлъ, озорнѝкъ, óзорь, позóрникъ.**

Срамотнѝца, *с. ж.* Коюто нѣма срамъ; безсрамница, безобразница; **срамнѝца, безстыдница, нахáлка, озорнѝца, óзорь, позóрница.**

Сра́мóтнъій, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Что докарва срамъ, безчестие, что е за срамъ; срамнъій, безсрамнъій, безчестнъій, неприличнъій; **срáмный, постыдный, похáбный, гáдкый, безчéстный, позóрный.** *Приказва, връши срамотнъі нѣчта.* —**тно,** *нар.* За срамъ, срамно, безсрамно, безчестно, неприлично; **срáмно, постыдно, похáбно, гáдко, безчéстно, позóрно.**

Срáмотъ, *с. м.* Срамъ, срамота, срамотию. *Това е за срамотъ.*

Срамотѫ̀, ѝшь,—тѝлъ, *гл. д.* Докарвамь нѣкому срамъ, правѭ го да ся срамува за нѣчто; засрамювамь, посрамювамь, срамѭ; **срамѝть, стыдѝть, позóрить, осрамлять, посрамлять, пристыжáть, устыжáть, срѣзать съ ногъ.** *Нарукали му ся да си врьви, да не работи съ тѣхъ, да гъі несрамоти упрѣжь царь-тъ.* —**тѫ̀ся,** *гл. възвр.* и стр. Дохажда ми срамъ, срамувамся, срамѭся, засрамювамся, посрамювамся; **срамѝться, стыдѝться, позóриться, осрамляться, посрамляться, пристыжáться, устыжáться.**

Срамýвамся, *гл. об.* Срамъ мя е, имамь срамъ, имамь свѣнъ за нѣчто, иде ми срамно да го направѭ; свѣнъ мя е, свѣнувамся, свѣнѭся, срѣчювамся, срамѭся; **стыдѝться, стѣсняться, сóвѣститься, пересемѣнивать.** *Колкото ся надува, толкова ся срамува. Срамувася като момѫ, додѣ е у дома. Хайдутина ся не срамува.*

Срамýванѥ, *с. ср.* отъ **срамýвамся.** *Срамуванѥ-то ся свръшило въ свѣта.*

Срамýшка, *с. ж.* Коюто ся срамува за нѣчто; срамежлива, свѣнлива.

Срамýшко, *с. м.* Който ся срамува, свѣни; срамежливъ, свѣнливъ.

Срамъ, *с. м.* 1) Безчестие, неприличие, безсрамство, безочливость, срамота, срамотию; **срамъ, позóръ, безстыдство, нáглость, нахáльство.** 2) Сѣщанѥ, усѣщанѥ нѣкакво неприличие; срамота, срамотию; **стыдъ.** 3) Срамуванѥ, срамение, свѣненѥ, свѣнуванѥ, зазоръ; **стыдъ, зазóръ, зазрѣніе.** 4) Раст. срамничя.—*Срамъ мя е,* срамувамся, свѣнъ мя е, свѣнувамся, свѣнѭся; **мнѣ стыдно, сóвѣстно.** *Нѣмамь срама,* не мя е срамъ, не ся срамувамь. — *Да ѝ заплати за срама, за честь-тѫ,* да даде нѣчто годеникъ на годеницѫ тѫ си, кога ѭ врьне.

> На Радѫ жюлба дожюлѣ,
> Та накладе силенъ огънь,
> Па натрупа свилнъі даръі,
> Па на даровъі говоръі:
> Горѣте, дари, изгорѣте,
> На макѫ ми на юдовъі,
> На бащѫ ми на срамовъі. *Пѣс.*

Срамъ тъ е чюжда честь. Нѣма срама за парѫ. Ни отъ хора-та има срама, ни отъ Бога грѣха. Кого-то не е срамъ, него не е и грѣхъ Сѣди самъ, да не тя е срамъ. Научился голъ, та го е срамъ облѣченъ. Гладнъій голъ не е, че да го е срамъ. Ако ѭ бюше срамъ, тю не щюше да иде тамъ. Дѣто е срамъ, тамъ и страхъ. За срамъ глава гъіне. Прави го отъ кумова срама. Който ся жени скрышёмъ, за срамъ го ювно развождатъ (нагавѣ срамъ продава). Кой си е загубилъ срама, та тъі да го найдешь? Срамъ ся съ сапунъ не опира.

Срамѭ̀, ѝшь, — мѝлъ, *гл. д.* Срамотѫ, засрамювамь, посрамювамь; **срамѝть, стыдѝть, позóрить, осрамлять, посрамлять, пристыжáть, устыжáть.** *Все, что е живо, ке ми тя гляда и ке ми тя срами. Казанъ-тъ да ми дадешь, да не тя срамамь.* —**мѭ̀ся,** *гл. възвр.* 1) Срамотѫся. 2) Срамувамся. 3) *гл. стр* Бъівамь срамень. —*Лице отъ лице ся срами.. Не му давало рѫка да ѣ рече, чунки ся срамюше. Да не ся боричкашь во моѭтѫ работѫ, да не бѫдешь срамень.*

Сранá, вм. **странá.**

Сранѥ́, *с. ср.* отъ **сéрѫ.** *Къічися като гладенъ Гръкъ на сранѥ.*

Срáствамся и **срáстувамся** (да ся растѫ), 1) *гл. вв.* Зараствамь за друго нѣчто; **срáщиваться.** 2) *гл. възвр.* Прѣставамь, запирамь да растѫ, на рьстъ ставамь пó-малъкъ, пó дребенъ.

Срáстванѥ и **срáстуванѥ,** *с. ср.* отъ **срáствамся.**

Срастѫ̀ (да ся), ешь, **срáстохся, срáсълся,** *гл. свр.* отъ **срáствамся.**

Срáторъ, *с. м.* Раст. страторъ.

Срáтура, *с. ж* Ръжяна слама, съ коѭто плънять самаръі.

Срáчка, *с. ж.* вм. **стрáча,** птица сврака.

Срéбра, им. соб. женско.

Сребрáрь, *с. м.* Който работи, прави нѣчта отъ сребро; **серéбреникъ, серéбреныхъ дѣлъ мáстеръ.** *Прати го при сребрара, сребрарь сребри, онъ ся ребри.*

Сребрё, им. соб. мѫжско.

Сребреніе, *с. ср.* отъ **срéбрѭ**. Посребрюваніе.

Срéбренець, *с. м.* Раст. топола съ бѣлы отдолу листіе като сребро.

Срéбренъ, им. соб. мѫжско.

Срéбреный, **нъ, на, но**, *пр.* Сребряный, сребрьный.

Сребрó, *с. ср.* 1) Скѫпъ металъ, отъ който правять бѣлы-ты пары; **серебрó.** 2) Сребрьны пары; **серéбреная монéта, серебрó.** — *Сухо сребро*, чисто сребро. — *Живо сребро*, роенъ металъ *Hydrargyrum*, живакъ; **ртуть.** — *Чисто сребро ръждѫ не хваща. И ные знаемы добро-то, ала смы скудни у сребро-то. Висй, сребро, че ти е чюдо дошло. Сребро у уста-та му да излиъять! Дано тя сребро слѣди!*

Сребрoглáвый, **въ, ва, во**, *пр.* Что има сребрьнѫ, посребренѫ главѫ.

Среброкóсый, **съ, са, со**, *пр.* Что има косѫ като сребро,

Среброрѫкый, **къ, ка, ко**, *пр.* Что има сребрьны рѫцѣ, та чтото похване, на сребро става. *Колкото зрьнца сѣли и прѣмлели, толкось сынка среброрѫкы, толкось щеркы златокосы.*

> Ные смы чюли, та смы дошли,
> Ты си имашь едного сынка,
> Едного сынка златокрылка,
> Среброрѫка, златоуста;
> Дѣтъ похване, посребрюва,
> Дѣтъ продума, позлатюва. *Пѣс.*

Срéбрьница, *с. ж.* Нѣчто сѫдъ, направенъ отъ сребро. *Изтурила чяшкѫ сребрьницѫ. Болярин* *сѣди съ младѫ болярк*ѫ, *дуката чете на паралиѫ на сребрьницѫ.*

Срéбрьный, **нъ, на, но**, *пр.* Что е направенъ отъ сребро, что е за сребро, что дава сребро; сребреный, сребряный, сребьрный; **серéбреный, серéбряный.** *Сребрьна чяшя, сребренъ вѣнець.* — *Рѫка-та му е сребрьна*, каквото похване, все пары става, все изкарва нѣчто, среброрѫкъ е.

Сребрьцé, *ум. ср.* отъ **сребрó.** Малко сребро. *Ирьвий тъ вѫзелъ сребрьце.*

Сребрѭ́, **и́шь, — рилъ**, *гл. д.* Покрывамь съ сребро; посребрювамь; **серебри́ть.** *Сребрарь сребри, онъ ся ребри.*

Срéбряный, **нъ, на, но**, *пр.* Сребрьный.

Срéбьрный,—**рьнъ и—ренъ, рна, рно**, *пр.* Сребрьный.

Срекѫ́, **чешь, срéкохъ, срéклъ**, *гл. свр.* отъ **сри́чямь**, —**ченый**, *прич. стр.*

*****Среджи́я**, *с. м. Т.* Който кара талигѫ, кола сремъ.

Срѣмникъ, *с. м.* Стрѣла.

Срéмскый, **ска, ско**, *пр.* *Сремска кочия*, кочия, талига, кола сремъ.

> Извыкнѫся младый младожена:
> Такомь Бога, сремджиё гидиё,
> Ѩ застави тѫ сремскѫ кочиѭ,
> Та отвори врата и пенджеры,
> Да видимы, зачто дни губимы. *Пѣс.*

Сремъ, *с. м.* Кочия, талига, единъ видъ кола, нъ не файтонъ. *Направилъ талигѫ съ осемь коня—сремъ талига.*

> А свекъръ ѝ отговаря:
> Ке да речѫ на слугы-ты,
> Да ти справять сремъ кочиѭ,
> Да ти водять у бащѫ ти. *Пѣс.*

Сречя́вамся, *гл. д.* в. **срѣчя́вамся.**

Срéшя, *с. ж.* Растение и плодъ черешя.

Сри́нвамь и сри́нувамь (да **сри́нѫ**), *гл. д.* 1) Изринвамь, поринвамь. 2) Срывамь, събарямь, срупалямь, катурямь, разваламь; **срывáть.** —**нся**, *гл. стр.* Бывамь сринатъ, срывамся, срупалямся; **срывáться.**

Сри́нваніе и сри́нуваніе, *с. ср.* отъ **сри́нвамь.** Срываніе.

Сри́нѫ, **ешь,—налъ**, *гл. свр.* отъ **сри́нвамь.** —**натый**, *прич. стр.*

Сри́ца, *с. ср.* Сестрица.

Сри́чямь (да **срекѫ́**), *гл. д.* Четѫ нѣчто слово по слово, сричкѫ по сричкѫ, а не цѣлѫ-тѫ думѫ изведнѫжь; **читáть по склáдамъ.** *Сричямь по слово.* —**нся**, *гл. стр.* Бывамь сричянъ.

Сри́чяніе, *с. ср.* отъ **сри́чямь.**

Срóдникъ, *с. м.* Който ся родѣе съ нѣкого; роднина; **срóдникъ.**

Срóдница, *с. ж.* Която ся родѣе съ нѣкого; роднина; **срóдница.**

Сродѭ́ (да ся), **и́шь,—ди́лся**, *гл. свр.* отъ **сродя́вамся; сродни́ться.**

Сродя́вамся (да ся **сродѭ́**), *гл. вз.* Ставамь сродникъ, роднина съ нѣкого; сродясвамся; **сродни́ться, породни́ться.**

Сродя́ваніе, *с. ср.* отъ **сродя́вамся.** Сродясваніе.

Сродя́самь (да ся), *гл. свр.* отъ **сродя́свамся.** Да ся сродѭ.

Сродя́свамся (да ся **сродя́самь**), *гл. вз* Сродявамся.

Сродя́свание, *с. ср.* отъ **сродя́свамся** Сродяваніе.

Срокъ, *с. м.* Опрѣдѣлено врѣмя за дрьжяніе, за врьшеніе нѣчто; почякъ, ваде срокъ. *Продлъжявамь срока;* **отсрóчивать.**

Срóпникъ, *с. м.* Солѣма мышка, *Mus rattus*, глушець, глухъ, мышь, оклаекъ, плъхокъ, плъхъ, плъшёкъ, поганець, ставорець ставоръ, сѫселъ; **крыса.**

Срýбвамь и срýбямь (да **срýбѭ**), *гл. д*

Сѣкѫ дрьва отъ кореня; срубáть, ссѣкáть. *Срубили дрьва та.* —мся, *гл. стр.* Бывамь срубенъ.

Срýбваніе и срýбюаніе, *с. ср.* отъ **срýбвамь.**

Срýбнѫ, ишь,—бúлъ, *гл. свр.* отъ **срýбвамь.** —бенъій, *прич. стр.*

Срýкнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. вз. свр.* Да ся струпамы, да ся навалимъ, да надойдемъ мнозина; **хлы́нуть, бросúться.**

Срупалнѣ, úшь,—лúлъ, отъ **срупáлюамь.** —лéнъій, *прич. стр.*

Срупáлюамь (да срупалнѣ), *гл. д.* Строполявамь, събарюамь, катурюамь, сринвамь, срывамь, срутвамь; **срывáть, разрушать.** *Срупали ми кѫщѫ-тѫ.* —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь срупаленъ; срупалюасвамся, строполявамся, събарюамся, падамь, срутвамся, сринвамся, срывамся.

Срупáлюаніе, *с. ср.* отъ **срупáлюамь** и **срупáлюамся.** Срупалюасваніе.

Срупалю́асамь, *гл. свр.* отъ **срупалю́асвамь.** —сапъій, *прич. стр.*

Срупалю́асвамь и срупалю́асувамь (да срупалю́асамь), *гл. д* Срупалюамь.

Срýпамь, *гл. свр* отъ **срýпвамь.** Да изюамь. —панъій, *прич. стр.*

Срупáнѫ, ешь,—пáюалъ, *гл. свр.* Да срупалѭ, да срупалюасамь. *Да ся срупае бѣда на главѫ-тѫ му.*

Срýпвамь и срýпувамь (да срýпамь), *гл. д* Съ рупаніе, хрусканіе, изюадамь нѣчто; охрупвамь, схрусквамь.

Срýтвамь и срýтувамь (да срýтѫ), *гл. д.* Събарюамь, катурюамь, срупалюамь, строполявамь; **разрушáть, срывáть.** —мся, 1) *гл. възвр.* Събарюамся, падамь, катурюамся, срупалюамся, строполявамся; **обрушáться, обвáливаться.** *Мостъ тъ ся срути,* съборися, паднѫ; **мостъ рýхнулъ.** 2) *гл. стр* Бывамь срутенъ.

Срýтваніе и срýтуваніе, *с. ср* отъ **срýтвамь** и **срýтвамся.**

Срýтѫ, ишь,—тúлъ, *гл. свр.* отъ **свýтвамь.** —тенъій, *прич стр.*

Срьíвамь (да срьíѭ), *гл. д* Съ рыеніе, съ копаніе развалюамь, събарюамъ нѣчто; сринвамь, срупалюамь, срутвамь; **срывáть.**

Срьíваніе, *с ср.* отъ **срьíвамь.** Сринваніе, срутваніе.

Срьíкамь, *гл. ср. свр.* Да изрыкамь, да зарыкамь изведнѫжь и много. *Арсланъ тъ срыкалъ силно, что да може*

Срьíтамь, *гл. свр.* отъ **срьíтвамь.**—тапъій, *прич. стр.*

Срьíтвамь и срьíтувамь (да срьíтамь), *гл. д.* Рытамь нѣкого, нѣчто много и брьзо. *Срытахѫ го като парцалъ.* —мся, *гл. вз.* 1) Рытамъся мнозина единъ другъ. *Магарета-та ся срытахѫ.* 2) Скарвамъся, спрѣчквамъся. *Срытахѫся за ничто и никакво.*

Срьíтваніе и срьíтуваніе, *с. ср.* отъ **срьíтвамь** и **срьíтвамся.**

Срьíѭ, ешь, срылъ, *гл. свр.* отъ **срьíвамь;** **срыть. Срьíтъій,** *прич. стр.*

Срѣбамь (срѣбвамь, да срѣбнѫ, срѣбнувамь), *гл. д.* 1) Нѣчто водюаво юамь съ лъджицѫ или по другъ начинъ; срькамь, кусамь; **хлебáть.** 2) Пиѭ вино, ракиѭ повячко; смучѭ, цукамь; врьгамь, мѣтамь, прѣобрьщамь чяшкы-ты. *Обычюа да срьбнува. Срьбнѫхмы му.* —мся, *гл. стр.* Бывамь срьбанъ. — *Срьбалъ сьмь му попарѫ-тѫ,* юалъ сьмь му попарѫ-тѫ, ималъ сьмь съ него нѣкаквѫ работѫ, та го знаѭ какъвъ е. — *Кой каквото е дробилъ, това ще и да срьба. Каквото надробишь, това щешь срьбашь. Както сте го солили, така го и срьбайте.*

Срѣбаніе, *с. ср.* отъ **срѣбамь.** Срькаціе, кусаніе; **хлебáніе.**

Срѣбвамь, *гл. мн-кр.* отъ **срѣбамь.**

Срьбéжь и срѣбелъ, *с. м.* Кога нѣкого срьби нѣйдѣ нѣчто; срьбѣніе; **зудъ, свербёжь, колóтье по тѣлу.**

Срѣбинъ, *с. м* Имя на западнъіты нъі съсѣдъі Словянъі; **сербъ.**

Срѣбкамь, *гл. д.* Така казвать нагалено вм. **срьбамь.**

Срѣбнувамь, *гл. уч.* отъ **срѣбнѫ.**

Срѣбнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **срѣбамь.** —нѫтъій, *прич. стр.*

Срьбогѫзица, *с. ж.* Слободиня. *Прави го отъ срьбогѫзицѫ.*

Срьбогѫзка, *с. ж* Чрьвенъій плодъ на шипкѫ; **шипкы, шипенкы.** *Кога има много срьбогѫзкы, косъ-тъ пѣе чокъ, чокъ и чока, кога нѣма пищи писъ, писъ и списка.*

Срьболéць, *с. м.* Животно стаболець.

Срьбѣніе, *с. ср.* отъ **срьбнѣ.** Срьбежь, срьбелъ.

Срьбнѣ, úшь,—бѣлъ, *гл. д.* Докарвамь особено възпаленіе на кожѭ-тѫ, та иска да ся чеше; глочкамь; **свербѣть, зудѣть.** *Срьби мя главѫ-тѫ. Очи-тѣ мя срьбять. И срьби и боли, хемъ срьби, хемъ боли;* **и хóчется и кóлется.** *Кого дѣ срьби, тамъ ся и чеше Срьби го гръбъ-тъ, та го почеши. Срьби го гръбъ-тъ за тоюагѫ.*

Срѣдба, *с. ж.* Срьденіе, срьдежь, срьдния, срьдетина, срьчба.

Това сосъ лютбѫ не бывать,
Това сосъ срьдбѫ не бывать. *Пѣс.*

Срьдéжь, *с. 'м.* Срьдба. *Има срьдежь по-междж имъ*, срьдятся единъ другиму.

Срѣдение, *с. ср.* отъ **срѣдж** и **срѣджся.** Срьдба, срьдниа.

Срѣденый, **нъ, на, но,** 1) *прич. стр* отъ **срѣдж.** 2) *пр.* Срьдитый.

Бре Дѣюпе, бре делиѣ,
Та зачто си срьденъ дойде,
Вжщи влѣзнж ощь пó-срьденъ,
На столъ сѣднж ощь пó-срьденъ,
Дали ти е стадо болно,
Дали ти сж злъı дружина,
Или ти сж псета бѣснъı? *Пѣс.*

Срьдетинá, *с ж.* Срьдба, срьдниа, срьдежь, срьдитниа, срьдение. *Станаха много срьдетины.*

Срьдéчница, *с. ж.* Болѣсть дрисниа, дрисъкъ, дрискавица, дрисканица, бѣгавица, цицьръ, сюрмекъ съ кръвь; **понóсъ, мытъ, дрúсла, дриснá, натýжный, кровáвый понóсъ съ рѣзью.** *Пуста болѣсть срьдечница въ три дни главж му скъıнж. Да даде Господъ срьдечницж да хванешь?*

Срьдéчнъıй, **—чьнъ** и **—ченъ, чна, чно,** *пр.* 1) Что е на (за, отъ) срьдце-то; **сердéчный.** 2) Милъıй, драгъıй, любезнъıй; **сердéчный. —чно,** *нар.* Отъ срьдце, отъ душж, искренно; **сердéчно.**

Видишь ли онжзь планинж,
На планинж-тж мъıглж-тж?
— Такова ми е на срьдце,
И на срьдечнъı корение,
И на бѣлъı-тъı дробовъı. *Пѣс.*

Срьдúтко, *с. об.* Срьдлё. *Срьдитко Петко праздна му торбуличка.*

Срьдитниá, *с. ж.* Срьдниа, срьдба, срьдежь, срьдетина, срьдение. *Срьдитниа-та междж мжжь и женж трае, додѣ изсъхне мокра кръпа.*

Срьдúтъıй, **тъ, та, то,** *пр.* 1) Който ся срьди нѣкому за нѣчто, не е добрѣ съ него; **сердúтый.** 2) Срьденъıй, гнѣвитъıй, гнѣвнъıй, разгнѣвенъıй, разлютенъıй, ядосанъıй; **гнѣвный. —то,** *нар.* Съ срѣднж, съ ядъ, грѣвно, разгнѣвено, разлютено, ядосано; **гнѣвно.** *Говори срьдито;* **говорúть крýпно.** — *Срьдитъ като змъıк осойницж. Срьдито магаря и съ коня ся надтичва. Срьдитъ просякъ съ празднж торбж. Срьдитъ попъ празднъı му дисагъı. Да тя пази Господь отъ срьдитъ попъ, сиромахъ хаджиъ и гръчиавж свинъж.*

Срѣдла, *с. ж.* Която отъ малко ся срьди; **сердúтка, злю́чка.**

Срѣдлё, *с. м.* Който отъ малко ся срьди; срьдитко; **сердúтка, злю́чка.**

Срьдниá, *с. ж.* Кога нѣкой ся срьди нѣкому, кога нѣкои сж срьдити помеждж си; срьдба, срьдежь, срьдетина, срьдитниа, срьдение; **гнѣвъ.** *Станж срьдниа помеждж имъ*, разсрьдихжся.

Срьдобóлъ, *с. м.* Кога боли нѣкого срьдце за нѣчто; **сердобóліе.** *Имамь срьдоболъ за нѣчто, за нѣкого*, боли мя срьдце-то за него, милѣж, жялж.

Срьдцáтъıй, **тъ, та, то,** *пр.* 1) Който нѣма страхъ, не ся бой; срьдчёвнъıй, безстрашнъıй, юначнъıй, юнакъ; **отвáжный, мýжественный, смѣлый, безстрáшный, неустрашúмый.** 2) Който ходи и работи бръзо, скоро; бръзъıй, пржгавъıй, спрѣтнжтъıй, срьдченъıй, чеврьстъıй; **провóрный, поворóтливый, растарóпный, торопли́вый, бóйкій, лóвкій, бóрзый, скóрый, мéткій, кúдкій, лёгкій нá ногу. — то,** *нар.* по знаменование-то на думж-тж.

Срьдце, *с. ср.* 1) Топчистъ съсждъ междж бѣлъı-тъı дробовъı въ гржды-тъı на животно, който кара кръвь-тж да ся разлива изъ тѣло-то; **сéрдце.** *Рьгнж го, удари го въ срьдце-то. Пукнжло му ся срьдце-то.* 2) У женж: съсждъ, дѣто ся зачина дѣтя; майка, плодница, утроба; **утрóба, чрéво.**

Тодоръ Тодорки думаше:
Ето ми девять годинъı,
Какъ ся съ тебе събрахмъı,
Отъ срьдце рожбж нѣмахмъı . . .
. . . Тодоркъına глава скачюше
И на Николж думаше:
По срьдце-то да мя разпоришь,
На срьдце-то да ми видишь,
Да видишь что има Никола.
А Никола ж разрѣзалъ,
Намѣри мжжскж рожбицж,
Момченце съ златно перчемце. *Пѣс.*

3) У животно: онъıй съсждъ, въ който ся смила ядение-то; желудъкъ, кормина; **желýдокъ, стомáхъ, брюхóвина, охóдъ.** *Той что емфие пилъ, и нему не му нашли нжтрѣ у срьдце-то ничто. Пригаде мя срьдце.* 4) Срѣда на нѣчто; **средúна.** *Срьдце на зелкж, на дънъж*, кокошка. *Срьдце на дрьво*, срьдцевина, мушнякъ; **серцевúна, стéржень.** *Срьдце-то на царство*, пжпътъ; **средúна госудáрства.** 5) Шишь на совалкж, на когото е надѣната цѣвь та съ вътжка; срѣдало. 6) Нѣчто много мило. *Той ми е срьдце-то*, много милъ.

Дѣца-та пищять, майка гъı мири:
Горѣте, дѣца, горѣте, срьдца,
Въı ще станете бѣлничъкъ пепелъ,
Азъ, вашна майка, на чрьвенъ въгленъ. *Пѣс.*

7) Нѣчто много хубаво, нѣчто отборъ; ядка. *Купи срьдце-то на стокж-тж. Тѣ сж срьдце-то на народа.* 8) Скрътъı-тъı нѣчта, мъıсли на человѣка. *Знае му срьдце-то*, какво той мъıсли. *Научилъ и срьдце-то на Видинци.* 9) Потъıкъ, похта за

нѣчто; охо́та, жела́ніе, побужде́ніе. *Нѣма срьдце за работж. Тъка го срьдце за това нѣчто.* 10) Безстрашие, храбрость, юначество; смѣ́лость, хра́брость, отва́жность, неустраши́мость. *Отдѣ ся зе срьдце у него да излѣзе посрѣдъ нощь!* — *Добро срьдце:* а) Добръ, кротъкъ, милостивъ човѣкъ. *б)* Трьпѣливъ човѣкъ широко срьдце. *Той има добро срьдце.* — *Желѣзно срьдце, кораво срьдце,* коравъ, непрѣклоненъ, якъ човѣкъ; ка́менное се́рдце. *Желѣзно срьдце има,* не зима отъ ничто. *Отъ желѣзо по́-яко срьдце има.* — *Заяшко срьдце, бучимишево срьдце, пъьтакъ на срьдце,* плахъ, страхливъ човѣкъ, бъзлё, страхлё, плашлё; трусъ, труси́шко. — *Широко срьдце,* трьпѣливъ човѣкъ. *Има широко срьдце,* добро срьдце, трьпи, не ся утѣснява, не ся ядосва. — *На гладно срьдце,* доклѣ още не е ялъ отъ заранъ-тж; на то́щій желу́докъ, натоща́къ. — *На драго срьдце, на радо срьдце,* на драгость, съ радость; съ ра́достію, охо́тно. — *Безъ срьдце,* не сь добра волж, като насилж, не му ся ще; неохо́тно. *Работи безъ срьдце* — *На срьдце,* спорѣдъ мене, както азъ обичямь, по нрава ми, мило, обично; по нутру́. *Не му е на срьдце,* не го обичя, не му е милъ, не е като за него; не по нутру́. — *Отъ срьдце,* отъ душж отъ добрж волж, драговолно; доброво́льно, охо́тно. *Искамь го отъ срьдце. Казвамь ти го отъ срьдце,* чистосрьдечно. *Работи отъ все срьдце. Чядо отъ срьдце,* свое, рожденно чядо. *Чядо отъ срьдце да нѣмашь! Пусти ти остали бѣли-ти бешлици, кога си нѣмамь отъ срьдце рожбж! Да го оженимы, за и той да види радость и да земе отъ срьдце въ ржцѣ, како что смы зели и нъе.*

Вси робыни низъ срьдце дыхнжлы,
Вси робыни сльзы поронилы,
Вси робыни Марко оплакалы. *Пѣс.*

— *При срьдце,* като *нар.* Близо до срьдце-то, съ срьдце, отъ срьдце, на драгж волж; охо́тно. *Работи съ при срьдце;* охо́тливый. *Колкото при срьдце, толкова и полука.* — *Съ срьдце,* оть срьдце, при срьдце, на драгж волж; охо́тно. *Съ все срьдце;* съ по́лной охо́той. — *Боде мя на срьдце-то,* не мя оставя на мира, иска ми ся да го кажж, да го сторж. *Боде мя нѣчто на срьдце-то,* врьти мя извжтрѣ, гризе мя, жеже мя, жяравл мя, копае мя, чепли мя, чеврька мя, имамь нѣчто, което не ми дава да сьмь миренъ; имѣть внутренее беспоко́йствіе отъ чего́-либо. — *Боли мя срьдце-то, боли мя на срьдце-то за нѣкого, за нѣчто,* усѣщамь жялость, скрьбь; бо́льно мнѣ. *Боли мя на срьдце-то да слушамь да прикязвать така за него;* бо́льно мнѣ слы́шать такіе о́тзывы о нё́мъ. — *Влизамь въ срьдце, врѣзвамся въ срьдце,* влизамь въ очи, ревнжся, аресвамь; нра́виться. *Влѣзе ми въ срьдце,* поревнж ми ся. *Тя зела малко помалко да му ся врѣзва въ срьдце-то* — *Гори ми срьдцето: а)* Сѣщамь болкж, горящо извжтрѣ. *Изгорѣ ми срьдце-то за водицж. б)* Имамь нѣкаквж жялбж.

Горѣте ми, тьнкы даръ,
Така гори мене срьдце
Отъ бащинъ ми страховъ,
Отъ майчинъ ми жялбовъ,
Отъ снахъинъ ми прѣкорци. *Пѣс.*

— *Давамь срьдце нѣкому,* давамь жилы нѣкому, придавамь му силж, давамь му дрьзость; насрьдчявамь, подострувамь, ослобождамь; ободря́ть, одушевля́ть, придава́ть си́лы, ду́ху. *Другарь-тъ му, за да му даде срьдце, рекълъ му, оти това не е ничто.* — *Давамь си срьдце,* правж да не ся бож, насрьдчявамся; придава́ть себѣ ду́ху. *Дай си малко срьдце и иди.* — *Давамь си срьдце-то за нѣчто,* иска ми ся много да го имамь. *Давамь си срьдце-то за нѣкого,* всичко давамь, жрьтвувамь за него. — *Не ми дава срьдце,* не ще ми ся. *Не ми дава срьдце да го погледнж, не́ да му продумамь.* — *Да даде колкото му ся отъ срьдце откжсне,* колкото му срьдце дава, колкото обичя. — *Дойде ми срьдце на мѣсто,* минж ми страхъ-тъ, умирихся. *Уплашихся и още не може да ми дойде срьдце на мѣсто.* — *Залѣпи ми ся за срьдце-то,* обыкнжхъ го. *Ничто не му ся залѣпя за срьдце-то,* ничто не може да обыкне. *Сѣдж и ся чюдж, Господи, рекълъ Адамъ, како едно животинче не ми ся залѣпи за срьдце-то.* — *Имамь нѣчто на срьдце,* яде мя, чепли мя, гризе мя, копае мя нѣчто извжтрѣ.

Стояне, сынко Стояне,
На мѣсяць дойдешь бѣлъ ч рвенъ,
На мѣсяць дойдешь жлъть зеленъ,
Дали си при зълъ кехаж,
Иль имашь момж на срьдце? *Пѣс.*

— *Иска ми, сака ми срьдце-то,* иска ми ся, искамь. *Како ке работи, кога срьдце фуркж не ке.* — *И ръщето срьдце има,* и трьпѣние-то има край, и кроткый-тъ може да ся ядоса. — *Камыкъ ми лѣжи на срьдце-то,* много ми е мжчно,

много ми е тяжко отъ нѣчто. *Тыя думы ми лѣгнжхж като камыкъ на срьдце-то.* — *Коптиса ми отъ срьдце*, поиска ми ся. *Тамамъ, брате, нали ти коптиса отъ срьдце да идешь съ мене и да ся сторишь хаджия, блазѣ тебѣ и прѣблазѣ на твоѭ-тж грѣшнж душѫ.* — *Кжса ми ся срьдце-то, кыне ми ся срьдце-то*, ядосвамся, косжся, кахърыся, скрьбѭ много. *Кжса ми ся срьдце-то отъ жялость;* сéрдце надрываéтся отъ гóря. *Скъпжло му ся срьдце-то на Божиѫ правинж.* — *Лѣгнж ми на срьдце*, понрави ми ся, поревнж ми ся, ареса ми ся. — *Лѣгнж ми срьдце на мѣсто*, умирихся, успокоихся, станж ми воля-та, както азъ искахъ. — *Не си правѭ, не струвамь зло срьдце*, не ся ядосвамь, имамь широко срьдце. — *Не ми трае срьдце*, не трьпѭ, имамь тѣсно срьдце, не траѭ. *Юнашко срьдце не трае.* — *Оживѣло ми е на срьдце-то*, все за него мыслѭ, много ми ся иска, оживѣло ми е на корема. — *Отъ срьдце-то ми е паднжло, подъ срьдце-то си съмь го носила*, казвать жены за чядо-то си, кога го обычять много. — *Пада ми на срьдце*, за ядение: хващася, прилае, ярадисва, личи. *Пада ли вы на срьдце като ядете?* — *Свива мя срьдце*, яде мя, боли ми. *Како что си спиелъ, бяше го свило едно срьдце.* — *Свива ми ся срьдце*, боли мя, милѣѭ за нѣчто, свиди ми ся, жялѭ; бóльно мнѣ, болѣзновать. — *Свява ми ся срьдце-то*, свьрза ми ся язикъ-тъ, схванж ми ся язикъ-тъ, вдрьвихся, связахся, уплашихся, сжщисахся. *Свява ми ся срьдце-то, та не можахъ нищо да кажѫ.* — *Сгрѣвамь срьдце-то нѣкому*, накарвамь го да вѣрва, да ся надѣва. *Не мя сгрѣва, не ми ся сгрѣва срьдце-то отъ нѣчто*, не стига това за да вѣрвамь, да ся надѣѭ, че ще бжде, както искамь. *Не можя да ми ся сгрѣе срьдце-то и отъ неговы-ты думы.* — *Строшило му ся срьдце-то*, покаялся, зареклся да не прави вяче грѣховы. *Изповѣдникъ-тъ видѣлъ, че ся е строшило срьдце-то на хайдутина.* — *Стяга ми ся срьдце-то*, не съмь спокоенъ за нѣчто, не могж да траѭ, грыжѭся, мыслѭ; беспокóиться. — *Сѣдж, стоѭ нѣкому надъ срьдце-то*, надвисилъ сьмь ся надъ него и чякамь да видж, какво ще стане.

> Откакъ ся Ѣнка родила,
> Мами си рѣчь не врънжла;
> Сега ся болна разболѣ,
> Мама ѝ сѣди надъ срьдце,
> Баща ѝ сѣди надъ главж. *Нѣс.*

— *Топи ми ся срьдце-то*, копнѣѭ, милѣѭ, болѣѭ за нѣчто; сéрдце обливáется крóвью. — *Тупти ми срьдце-то*, съ страхъ чякамь нѣчто. — *Турямь си го на срьдце-то*, влиза ми нѣчто въ главжтж, което мя прави да му мыслѭ, да ся грыжѭ мълчяливо, да въздышямь; турямь си нѣчто меракъ, хваща мя нѣчто меракъ, мераклaндисвамся; нестú на сéрдце. — *Тягли ми срьдце*, иска ми ся, ще ми ся. *Не ми тягли срьдце да имъ идж.* — *Тяжко ми е на срьдце-то*, мжчно ми, тяжко ми е нѣчто. — *Лице ся смѣе, а срьдце плаче. Чисто срьдце извлива на лице. Ако сьмь слабъ на лице, да сьмь здравъ на срьдце. Бѣлъ на лице, черъ на срьдце. Глядашь му лице-то, не му знаешь срьдце-то. Въ огглядало-то ся види лице-то, а въ работы-ты (въ прикавкы ты) срьдце-то. На главж слънце, на срьдце снѣгъ. На языка едно, а на срьдце-то друго. Едно му е на срьдце-то, а друго на языка. Чтото си дѣтя на срьдце има, това и казва. Срьдце подырь срьдце врьви. Срьдце не остарѣва. Срьдце ключь не поема. Който си казва срьдце-то на женж, не е мжжь Не гляда Богъ на нечисты опинци, а на чисто срьдце. Да ми е чисто срьдце-то, та нека газѭ прѣстола. Кога си ты чистъ на срьдце-то, нека казва, кой что ще. Око камъ Бога, срьдце камъ разрогж. Дѣто срьдце лѣжи, тамъ око-то лѣти. Както срьдце болѣло, така очи плакали. Каквото срьдце болѣло, така сльзы пролѣло. Очи плавы, срьдце плахо. Кога не си на очи, не си и на срьдце. Ако ржка дава, а срьдце не дава, нищо не става. Ни медъ смы яли, ни срьдце ны боли. Мирно срьдце Бога моли, а немирно сльзы рони. Весело срьдце кждѣлѭ пряде. Има гнило срьдце. Голѣмо дупя, шюпливо срьдце. Срьдце пржгаво, дупя трычяво. Ты ся смѣешь, а мень срьдце копнѣе. Едному ся срьдце топи, другыму ся носъ топори. Нѣкому ся срьдце топи, нѣкому ся оно вири. Човѣшко срьдце е отъ мясо, та ся прѣвръща (лесно ся прѣдумва). Женско-то срьдце е като памученъ чорапъ, разтягася. Богъ да убие винце-то, развесели ми срьдце-то. Гори му срьдце-то като желѣзо въ ледъ Прудо срьдце, не трае. Камяно срьдце имай, бѣды да трьпишь. Дума стрѣла не е, пакъ въ срьдце ся забива. Остра дума въ срьдце влива. И мравка срьдце има. И рьшето срьдце има: настжпи го на луба,*

ще тя удари на колѣно-то. Болно срьдце не юде, кахжрно си похапнува. Откакъ ми утровилъ срьдцето, зелъ да налива илачь на него. Срьдце и бѣлъ дробъ сж. И на нѣманіе срьдце лѣга. Трепка му срьдце-то като на умрѣло кучя опашкж-тж. Срьдце жяли, крьстъ не жяли. Срьдце и болесть да го изяде! Коршумъ прѣзъ срьдце да го прониже!

Срьдцебóлъ, *с. м.* Болесть срьдечница.

Срьдцевáдица, *с. ж.* Зло сжщество, злина, болесть по дѣца-та.

> Кръвопийнице, срьдцевадице,
> Това ми е дѣтенце
> Крьстосано, миросано,
> Съсъ доенж сисж задоено,
> И съ друмнича запоено. *Багаше.*

Срьдцевúна, *с. ж.* Срѣда-та на дрьво, на растение, около коѭто ся напластява то; срьдце, срьдчинъ, мушакъ; **сердцевúна.**

Срьдчёвнъій, —**вьнъ и —венъ, вна, вно,** *пр.* Който нѣма страхъ, не се бои; срьдцатъій, срьдченъій, безстрашнъій, юначнъій, юнакъ; **отвáжный, мýжественный, смѣлый, безстрáшный, неустрашúмый.** *Той бьілъ до толкова срьдчёвенъ, чтото не ся побоялъ да открадне коніе-тъі на Джеладинъ бея.* —**вно,** *нар.* Безъ страхъ, срьдцато, юнашкъі; **отвáжно, мýжественно, смѣло, безстрáшно, неустрашúмо.**

Срѣдченъій, нъ, на, но, *пр.* 1) Срьдчевнъій. 2) Който ходи и работи бързо, скоро; бързъій, пржгавъій, спрѣтнжтъій, срьдцатъій, срьдчистъій, срьдчястъій, чеврьстъій; **провóрный, поворóтливый, расторóпный, тороплúвый, бóйкій, ловкій, ворóвый, бóрзый, скóрый, мéткій, кúдкій, шúбкій, лёкій нá ногу.** —**но,** *нар.* 1) Срьдчевно. 2) Бързо, пржгаво, спрѣтнжто, срьдцато, срьдчисто, срьдчясто, чеврьсто; **провóрно, поворóтливо, расторóпно, тороплúво, бѣгло, бойко, лóвко, борзо, бы́стро, скóро, шúбко.** *Срьдчено хваща.*

Срѣдчинъ, *с. м.* Червенъі-тъі, смолистъі-тъі пластове въ боринж; срьдце-то на боринж.

Срѣдчистъій, стъ, ста, сто, *пр.* Срьдченъій въ 2-то знаменование.

Срѣдчицé, *ум. ср.* отъ **срьдце; сердéчко.** *Мами си цѣръ да поискашь: отъ дива козж сърение, отъ птиче млѣко късело, отъ ярябичкж срьдчице.*

Срѣдчястъій, стъ, ста, сто, *пр.* Срьдченъій въ 2-то знаменование.

Срьдчяcамь, *гл. свр.* отъ **срьдчяcвамь.**

Срьдчяcвамь и срьдчяcувамь (да срьдчяcамь), *гл. ср.* Добъівамь болесть на срьдце-то.

Срьдчяcванiе и срьдчяcуванiе, *с. ср.* отъ **срьдчяcвамь.**

Срѣдж, ишь—дúлъ, *гл. д.* Направямь, накарвамь нѣкого да ся срьди, да стане срьдитъ; ядосвамь, лютж, гнѣвж; **сердúть.** — **джся,** *гл. взвр.* 1) Ядосвамся, лютжся, гнѣвжся; **сердúться, гнѣвáться.** 2) Дужся, дрьпамся, дурлжся, мусжся, вжсжся, мрьщжся, надувамся, надсѣдвамь, да ся напендерж, надувамь прьлицж. *Не ще нъі ся срьди за това;* **онъ не посѣтуетъ на насъ за это.** *Кумъ ся срьди, кумъ ся дуе, нѣма что да прави. — Не нъі срьди, не нъі глъчи, стара мале!* не нъі сжди, не нъі ся карай.

Срѣкамь (срѣквамь, да срѣкнж, срѣкнувамь), *гл. д.* 1) Срьбамь. *Влѣзли у море-то да срькать чорбж.* 2) Прьскамь съ црькалкж нѣчто водно; црькамь, бръзгамь; **брызгать.** —**ися,** *гл. стр.* Срьбамся; црькамся. *Както е дробилъ, така ще и срька. Что си дробилъ, това щешь срькашь. Както солишь, така щешь и срькашъ. Ще дойде лѣто, щемъ срькамъі млѣко. Съ дѣца мащеница не ся срька, зачтото щжть тя изпрьскать.*

Срѣканiе, *с. ср.* отъ **срѣкамь.** Срьбаніе; црьканіе.

Срѣквамь, *гл. мн. кр.* отъ **срѣкамь.**

Срѣкнувамь, *гл. уч.* отъ **срѣкнж.**

Срѣкнж, ешь,—нжлъ, *гл. едкр.* отъ **срѣкамь.** —**нжтъій,** *прич. стр.*

Срѣменъ, *с. м.* Стрьменъ.

Срьнá, *с. ж.* Животно *Cervus capreolus;* **сéрна, козýля, дикая козá.**

Срьндáкъ, *с. м.* Мжжска срьна.

Срьнúца и срьнúчка, *ум. ж.* и **срьнá,** *ум. ср.* отъ **срьнá.**

Срьпáрникъ и срьпáрь, *с. м.* Единъ видъ голѣмъ, дебелъ, мяснатъ, топчистъ, черенъ щуреці.

Срѣпецъ, *ум. м.* и **срѣпчя,** *ум. ср.* отъ **срьпъ; сéрпикъ.**

Срьпéцъ, *с. м.* Раст. *Serratula tinctoria,* серпецъ; **серпухá, пúльная травá.** Съ това растение боядисвать жлътж бож.

Срьпúя и сърпúя, *с. ж.* Ограда за дрьжяніе въ неж жито, царевицж и другъі такъівъі; амбаръ, хамбаръ; **амбáръ.**

> Скоро пó-скоро грабѣте
> На Миленовъі дворовъі,
> Прѣзъ Миленовж срьпиж
> На Миленовъі одровъі. *Пѣс.*

> Па отворѣте срьпиж,
> Та нагребѣте бѣлиж,
> Бѣлиж, бѣлж пченицж. *Пѣс.*

> Я си имамь три срьпии,
> Три срьпии все бѣлиж,

Отъ нихъ ке си опродати,
Та кемъ купи руйно вино. *Пѣс.*

Срьпъ, *с. м.* 1) Извитъ, зѫбистъ ножь за жьнатие; **серпъ.** *Не туряй срьпъ на чюждѫ нивѫ.* 2) Работникъ съ срьпъ, жьтварь.

Навъика Стоıанъ аргатъı,
До пятдесять и пять срьпа;
Стоıанъ имъ постѫ цѣпıаше. *Пѣс.*

3) Растение *Hippuris vulgaris,* борика, пиıаница; **конехво́стникъ обыкнове́нный, водяна́я со́сенка.**

Срьсть, *с. ж.* Влъна отъ козѫ, отъ козелъ; козина; **ко́зья шерсть.**

Срѣтамь, *гл. ср.* Срьтѫ, вглядвамся, взирамся, зазирамся, призирамся.

Срѣтание, *с. ср.* отъ **срѣтамь.** Срьтение, взирание, призирание.

Срьте́ние, *с. ср.* отъ **срьтѫ́.** Срьтание, срьтъıниıа, взирание, зазирание, призирание, вглядвание, присрьтание. *Колко е срьтение на това нѣчто.*

Срьтъ́ıниıа, *с. ж.* Срьтение, срьтание, присрьтание, зазирание.

Срьтѫ́, и́шь,—ти́лъ, *гл. ср.* Вглядвамся въ нѣчто, взирамся, зазирамся, призирамся, присрьтамся, призрьтамся, срьтамь, приничıамь; **смотрѣть при́стально, вперя́ть глаза́.** *Нищо не дума, долу срьти, сльзи му текѫть отъ очи-тъı.*

Срѣчба, *с. ж.* Срьдба, срьдниıа. *Саде за това нѣчто срьчбѫ нѣма.*

Срьчı́анъ, *с. м.* Желѣзна прѫтчка на врѣтено за чекрѫкъ.

Срѣда (срıа́да), *с. ж.* Срѣдний день на недѣлѭ-тѫ, иде слѣдъ вторникъ; **середа́, среда́.** *Луда срѣда,* срѣда-та на прьвѫ-тѫ недѣлѭ отъ великъı постъı; понѣйдѣ ѭ празднувать за да не полудѣıѫть. — *Русална срѣда, русалска срѣда, руса срѣда,* срѣда-та, когато ся пада половина-та межд̑ Велидень и Духовъ день; прѣполовение. — *Смирни калугери срѣдѫ, пятъкъ мрьсять. Срѣда и пятъкъ двоять ли ся, та и они да ся раздвоять? Одавна е било: вчера срѣда, днеска пятъкъ. Кой на два дни, кой на три дни, Иванъ Пеневъ въ срѣдѫ вечерь. Мрьси-пятъкъ, дуй-срѣдѫ.*

Срѣда́, *с. ж.* 1) Мѣсто-то, что ся намира еднакво надалечь отъ всичкъı-тъı крайща, странъı на нѣчто; срьдце, срѣдище, срадище; **среди́на, середи́на.** 2) Мяка-та чясть на хлѣбъ межд̑ двѣ-тъı му коръı; **мя́кишъ.** *Очюпи ми срѣдѫ. Не глядай корѫ-тѫ, нъ срѣдѫ-тѫ. — Свършилъ два-та краıа и срѣдѫ-тѫ. Остало му да свърши два-та краıа и срѣдѫ-тѫ.* — **По срѣдѫ́,** като *нар. а)* Ни много, ни малко, умѣрено. *Работи ли? — По срѣдѫ. б)* Ни лошь, ни добръ, срѣдень. *Какъвъ е берекеть-тъ? — По срѣдѫ.*

Срѣда́ло, *с. ср.* Срьдце въ 5-то знаменование.

Срѣдемь, *нар.* Срѣди, срѣдъ, срѣдѣ, посрѣдъ *Пищи птичка срѣдемь нощи.*

Срѣдаи́на, *с. ж.* Праздникъ Св. Атанасий, 18-й Ѩнуариıа.

Срѣди, *нар.* Срѣдъ, срѣдѣ, срѣдемь, посрѣдъ.

Срѣди́ца и **срѣди́чка,** *ум. ж.* отъ **срѣда́.**

Срѣди́ще, *с. ср.* Срѣда, срьдце на нѣчто, срадище; **середи́на.**

Срѣдко, им. соб. мѫжско.

Срѣдлѣтний, —тьнь и **—тень, тниıа, тье,** *пр.* Что иде, что става посрѣдъ лѣто-то, срѣдъ лѣто-то. *Позовите Святъ Илиѭ срѣдлѣтний.*

Срѣдний, —дьнь и **—день, дниıа, дне,** *пр.* 1) Что ся намира по срѣдѫ-тѫ, на срѣдѫ-тѫ, въ срѣдѫ-тѫ на нѣчто; **середний, сре́дний.** 2) Что ся намира межд̑ двѣ или повече нѣчта; **сре́дний.** 3) Что не е ни старъ, ни младъ; ни голѣмъ, ни малъкъ; ни скѫпъ, ни евтинъ; ни добръ, ни лошь; **сре́дний, сере́дний.** *Чловѣкъ срѣднѭ порѫ, срѣдень бой. Тıа е срѣдне-то ми чядо. Срѣдниıа стока. Срѣднѭ рѫкѫ хора. Срѣдниıа та хубость.* — **Срѣднё,** *нар.* Едно на (възъ) друго. *Изкарва срѣднё по пять грошıа на день,* едно на друго по пять грошıа. — *Въ срѣднѭ горѫ клѣчкѫ нѣма,* казвася, кога кажѫть за нѣчто, че го нѣма, а то го има много.

Срѣдникъ и **срѣдниıакъ,** *с. м.* Клѣчка, желѣзенъ клинъ, что минува прѣзъ прѣдниıа столъ, боботеца, опашницѫ-тѫ и прѣднѭ-тѫ ость на кола, та дрьжи прѣднѭ-тѫ и заднѭ-тѫ колесаркѫ; грядникъ; **сердо́чникъ, шкво́рень.**

Срѣдопо́стна недѣлıа. Четврьта-та недѣлıа на великъı постъı; крьстна недѣлıа, крьстоносна, крьстопоклонна недѣлıа.

Срѣдопо́стница, *с. ж.* Срѣда на крьстоноснѫ-тѫ, на срѣдопостнѫ-тѫ, на четврьтѫ-тѫ недѣлѭ прѣзъ великъı постъı; **перело́мъ по́ста, середокре́стье.** Тоıа день броıать ıайца-та.

Срѣдорѣкъ, *с. м.* 1) Низко мѣсто край рѣкѫ, около което тıа лѫкатуши и залива, кога притече; лѫка; **поло́й, пла́вень.** 2) Островъ въ рѣкѫ. *Ако го копать на могълѫ, хлѣбъ има, водѫ нѣма; ако го копать на срѣдорѣкъ, водѫ има, хлѣбъ нѣма.*

Тьнка Ѩнка градъ градила,
Градила го на срѣдъ море,
На срѣдъ море на срѣдорѣкъ. *Пѣс.*

Срѣду́лка, *с. ж.* и **срѣду́лıакъ,** *с. м.*

Срѣда на нѣчто; среди́на, середи́на. *Срѣдулка на зелкѫ*, срьдце, кокошка.

Срѣдъ (срядъ), *нар.* Въ срѣдѫ-тѫ, по срѣдѫ-тѫ, на срѣдѫ-тѫ на нѣчто; междѫ, изъ междѫ, помеждѫ нѣчто; срѣдемь, срѣди, срѣдѣ, всрѣдъ, насрѣдъ, посрѣдъ, стрѣдѣ; **въ середи́нѣ, среди́, посрѣди, въ са́момъ, въ са́мой.** *Лѣгнѫлъ срѣдъ двора;* **среди́ двора́.** *Отишьлъ срѣдъ село;* **въ са́момъ селе́ніи.** *Станѫ срѣдъ пладне. Не стой срѣдъ навалицѫ-тѫ. Намѣрилъ го на срѣдъ пѫтя, срѣдъ пѫти. Дойдохѫ до срѣдъ пѫтя. Въ срѣдъ море-то островъ. Въ срѣдъ нощь да сьвне, по срѣдъ нощь ставай.*

Срѣдѣ и стрѣдѣ, *нар.* Срѣдъ. *Срѣдъ моста. Во срѣдѣ лѣто. До срѣдѣ море. По срѣдѣ Прилѣпа. Срѣдѣ море кламбучець? Хытра лисица въ срѣдѣ стѫпицѫ.*

Срѣжба, *с. ж.* Срѣща, срѣкя, срѣчя, срѣщба; **встрѣча.** *Досрѣдъ пѫтя срѣжба ке го срѣти. Срѣжба иде, ке тя срѣти.*

Срѣжѭ, ешь, срѣза́хъ, *гл. свр.* отъ **срѣзвамь.** —**занъій,** *прич. стр.*

Срѣзвамь и срѣзувамь (да срѣжѭ), *гл. д.* 1) Нѣчто цѣло съ рѣзанѭ направямь на кѫсовы; нарѣзвамь, разрѣзвамь; **разрѣзывать.** *Срѣзахмы ябльки, дынѭ.* 2) Отрѣзвамь, прѣрѣзвамь; **срѣзывать, перерѣзывать.** *Не е конець да го срѣжешь,* не е лесна работа, та скоро да стане.

Срѣзванѭ и срѣзуванѭ, *с. ср.* отъ **срѣзвамь.**

Срѣкнъій, —кенъ, кна, кно, *пр.* Срѣтнъій. *Ако прѣчекори конь-тъ съ дѣснѫ-тѫ ногѫ, е срѣкенъ, съ лѣвѫ тѫ — е несрѣкенъ.*

Срѣкя, *с. ж.* Срѣща, срѣчя, срѣжба, срѣщба; **встрѣча.** *Дѣка ся срѣкя дѣли,* дѣка опрѣдѣлять, кому какво да бѫде, кой какъвъ кѫсметъ да има. *Срѣкя за животъ,* какво щѫть прѣкарать прѣзъ живота си. *Срѣкя у врѣкъ, пары у торбѫ.*

Срѣсвамь и срѣсувамь (да срѣшѭ), *гл. д.* Съ рѣсанѭ оправямь косѫ-тѫ нѣкому; срѣшвамь, причесвамь; **обчёсывать, причёсывать.** —**ися,** *гл. стр.* и *възвр.* Бывамь срѣсанъ, оправямь си косѫ-тѫ съ рѣсанѭ; **причёсываться.** *Всичко е Мара фтасала, сальъ не ся е срѣсала.*

Срѣсванѭ и срѣсуванѭ, *с. ср.* отъ **срѣсвамь и срѣсвамся.**

Срѣтвамь (да срѣтѫ), *гл. д.* Срѣщамь.

Срѣте́ние, *с ср.* Праздникъ Срѣтение Господне, 2-й Февруария. *Какво-то тя срѣщне на Срѣтение, такава ще ти бѫде цѣла-та година.*

Срѣтенъ, им. соб. мѫжско.

Срѣтненъій, нъ, на, но, *пр.* Срьдцатъій. *Срѣтненъ е,* юнакъ е.

Срѣтнъій, —тьнъ и тенъ, тна, тно, *пр.* Что има, что докарва добрѫ срѣщѫ; честитъій, щастливъій, срѣкнъій, кѫсметлия; **сча́стли́вый.** *Срѣтенъ пѫть!* добръ часъ! *Кому ке паднеть цѣло-то, той е срѣтенъ тъзѫ годинѫ.*

Ако ручакъ ручашь,
Сладко да ти е;
Ако вино пиешь,
На здравие да ти е;
Ако пѫть пѫтувашь,
Срѣтенъ да ти бѫде! *Пѣс.*

Срѣтнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. д. свр.* Да срѣщнѫ. —**нѫтъій,** *прич. стр.*

Срѣтѫ, ишь,—**ти́лъ и срѣлъ,** *гл. д. свр.* Да срѣщнѫ, да срѣтнѫ; **встрѣтить.** *Ке го стрѣти.* —**тенъій,** *прич. стр.* Срѣщнѫтъій, срѣтнѫтъій; **встрѣченный.** *Дѣда и баба ся срѣтили. А попъ тя срѣлъ, а гяволъ тя срѣлъ, все едно е.*

Срѣчя, *с. ж.* Срѣща, срѣкя, срѣжба, срѣщба; **встрѣча.** *Добра срѣчя!* добра срѣща.

Срѣчявамся, *гл. възвр.* Срамувамся, свѣнувамся, свѣнѭся; **стѣсня́ться, стыди́ться.** *Срѣчявася да каже.*

Срѣчяванѭ, *с, ср.* отъ **срѣчявамся.** Срамуванѭ, свѣнуванѭ.

Срѣшвамь и срѣшювамь (да срѣшѭ), *гл. д.* Срѣсвамь.

Срѣшванѭ. *с. ср.* отъ **срѣшвамь.** Срѣсванѭ.

Срѣшѭ, ишь, срѣса́хъ, *гл. свр.* отъ **срѣсвамь и срѣшвамь.** Да причешѫ; **причеса́ть.** —**санъій,** *прич. стр.* **причёсанный.**

Срѣща, *с. ж.* Срѣжба, срѣкя, срѣчя: 1) Кога се приближять двамина, двѣ нѣчта, които идѫть отъ двѣ противоположны страны; **встрѣча.** *Тамъ имъ бѣ срѣща-та,* тамъ ся срѣщнѫли. 2) Посрѣщанѭ нѣкого; **встрѣча.** 3) Добъръ случай, честь, дѣлба, щастие, кѫсметъ; **счастіе, судьба́.** *Такава ми была срѣщя-та,* тѫй ми было писано. *Добра срѣща!* поздравъ при срѣщанѭ въ пѫть; **миръ по доро́гѣ.** *Добра му е срѣща-та,* срѣщанѭ-то съ него е на добро.—*Добра срѣща!— Купихъ си калпакъ. Пази, Боже, отъ тунѫ бѣдѫ и отъ злѫ срѣщѫ. Зла ти срѣща и по́зла ти стига!*

Срѣщамь (да срѣщнѫ, срѣщнувамь), *гл. д.* Срѣтвамь, стрѣтвамь, сотрѣтвамь: 1) Приближювамся до нѣкого, до нѣчто, что иде отъ противнѫ-тѫ странѫ; **встрѣча́ть.** *На отиванѭ срѣщнѫхѫ го, че ся прибираше.* 2) Готвѭся, чякамь да дойде нѣкой,

нѣчто; посрѣщамъ прѣчаквамъ, дочаквамъ; **встрѣчáть, принимáть.** *Срѣщнжхж го съ гайдж. Готвимся да срѣщнемъ Великдень.* 3) Изпрѣчва ми ся нѣчто на пжтя, на работы-ты; посрѣщамъ; **встрѣчáть.** *Додѣ да го направьж, срѣщнжхъ голѣмы мжчнотии.* 4) Сравнювамъ едно нѣчто съ друго; посрѣщамъ; **срáвнивать, сличáть.** —**мся,** 1) *гл. вз.* Срѣщамы, посрѣщамы единъ другыго; **встрѣчáться, повстрѣчáться, сходúться.** 2) Сбирамся, събирамся, ставюмся съ нѣкого, ходж съ него; **встрѣчáться, собирáться.** 3) Отговарямы си, приличамы си, еднакви смы, посрѣщамыся; **соотвѣтствовать.** 4) *гл. стр.* Бывамь срѣщнжтъ. — *Нехайникъ нехайника въ механж-тж срѣща. Женж, огънь и море пó добрѣ да не срѣщашь. Срѣщни—валиби, вамини—отлиби. Срѣщнешь ли дявола, прѣкрьстися и бѣжь. Срѣщнжло тя у лошь чясъ и на лоше мѣсто. Срѣщнжлъ го лошь вѣтръ. Домашний хесапъ не ся срѣща съ паварскый.*

Срѣщание, *с. ср.* отъ **срѣщамь** и **срѣщамся.** Срѣща.

Срѣщáчка, *с. ж.* Коята срѣща, посрѣща гостие.

Срѣщáчь, *с. м.* Който срѣща, посрѣща гостие; посрѣщачь; **встрѣчникъ.**

Срѣщба, *с. ж.* Срѣща.

Срѣщичя, *с. ср.* Раст. *Ajuga Laxmanni,* срѣщище, стряскичя, богородичя. Съ това растение пушять при родилкж.

Срѣщище, *с. ср.* Растение срѣщичи.

Срѣщка, *с. ж. ум.* отъ **срѣща.** *Добра срѣщка!*

Срѣщнувамь, *гл. уч.* отъ **срѣщнж.**

Срѣщнъій, —щьнъ и —щенъ, щна, щно, *пр.* Что ся намира срѣщж, насрѣщж, отсрѣщж; насрѣщнъій, отсрѣщнъій. отупрѣжнъій, спротивнъій; **противоположный.**

Срѣщнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **срѣщамь.** —**нжтый,** *прич. стр.*

Срѣщо и **срѣщу,** *нар.* Срѣщж.

Срѣщомь, *нар.* Срѣщж. *Срѣщомь срѣща ясно слъице. Какъ си врьвять двама братия, срѣщомь срѣщать Влахынчицж*

Срѣщж, *нар.* Срѣщо, срѣщу: 1) Прѣдъ насъ, на срѣщнж-тж странж; всрѣщж, насрѣщж, отсрѣщж, спрама, спрѣма, сироти, спротива, спротивъ, противъ, отупрѣжь; **прóтивъ, супротúвъ, напротúвъ.** *Кжща-та имъ е срѣщж нашж-тж. Не стой срѣщж мене. Срѣщж, прѣзъ рѣкж-тж, нѣма вяче кжщи. Что иде срѣщж;* **встрѣчный.** *Ама что ще и овца-та срѣщж вълка!* 2) Насрѣщж, спрѣма, противъ, спроти, спротива, спротивъ, врьху, възъ; **противъ, на.** *Отиде срѣщж Нѣмци-ты;* **онъ пошёлъ войнóю на Нѣмца.** *Излѣзе самъ срѣщж всичкы-ты.* 3) Въ сравнение съ нѣчто, да иде, да отговаря на нѣчто; спорядъ, спрѣма, спроти, спротива, спротивъ, при, покрай; **прóтивъ, въ сравнéніи съ кѣмъ.** *Мой-тъ конь срѣщж неговыя не е ничто;* **моя лóшадь прóтивъ егó лóшади ничтóжна, ничегó не знáчитъ.** 4) День-тъ прѣди другъ день, врѣмя-то прѣди нѣчто; спорядъ, спроти, свечера; **наканунѣ.** *Срѣщж праздникъ не ся работи, не ся сѣдянкува. Срѣщж Петровъ день си дойде.* — **Всрѣщж,** *нар.* Срѣщж, насрѣщж, отсрѣщж, спроти, отупрѣжь; **прóтивъ, супротúвъ, напротúвъ.** *Всрѣщж имъ иде сура ламя.* **Насрѣщж, отсрѣщж,** в. гы на ряда имъ.

Сржкы, *нар.* Лесно, удобно, на колай; **сручно, сподручно.** *Това не мы е сржкы,* не ми е на колай. *Сржкы му е да бае,* отъ негово-то баяние лесно минава болка-та.

Сржчникъ, *с. м.* У ковачи чюкъ за всякаквж работж.

Сржчность, *с. ж.* Качество на сржчнъій; **сру́чность, сподру́чность.** *Има сржчность въ работж-тж,* умѣе, иде му отржкы.

Сржчнъій, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Что иде за работж, что може лесно да ся употрѣбява за-въ работж; **сру́чный, подру́чный, сподру́чный.**

Ссадж (да ся), и́шь,—ди́лся, *гл. свр* отъ **ссáждамся.** Да ся съсадж.

Ссáждамся (да ся ссадж), *гл. възвр.* Съсадувамся, съсырвамся.

Ссóра, *с. ж.* и **ссоръ,** *с. м.* Крамола, кавга, караница; **ссóра, крикъ.**

Ставá, *с. ж.* и **ставъ,** *с. м.* Мѣсто на тѣло, на ржкж, на кракъ или на друго нѣчто, дѣто то ся свива и изправя, отваря и затваря; става, сглабъ, сглобъ; **сустáвъ, колѣно, сгибъ.** *Болять мя ставы-ты, ставове-ти.*

Ставлюание, *с ср.* отъ **ставюамся.** Срѣща, ставюание.

Ставы, *с. ж. мн.* Подврьзкы, подвязкы; **подвя́зки, подтя́жки.**

Ставьж, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **ставюамь.** —**веный,** *прич. стр.*

Ставюамь (да ставьж), *гл. д.* 1) Сбирамь, събирамь, срѣщамь; **соединя́ть.** *Господь го стави со мене за зло. Ставихъ гы двѣ ты. Край со край не може да стави, за да найде нѣкоъ работж.* 2) Приплатювамь, доплатювамь, сплатювамь; **плоти́ть, сплáчивать.** —**мся,** *гл. вз.* Сбирамся, събирамся, срѣщамся, нахождамся съ нѣ-

кого; **встрѣчаться, собираться.** *Гора съ гора ся ставя, а человѣкъ съ человѣка.*

Ставили ся двама юнаци,
Единъ юнакъ Марко Делибаша,
Другъй юнакъ Латинъ бего,
Та си сѣдять у хладнж механж. *Пѣс.*

Ставяние, *с. ср.* отъ **ставямь** и **ставямся.** Ставляние.

Ссучение и ссукание, *с. ср.* отъ **ссучж.** Бозание, цицание.

Ссучж, ешь, ссукахъ, *гл. д.* Бозаж, цицамь, сучж. *Врьти, ссучи, сврьши го.*

Сждина, *с. ж.* Ссждъ, сждъ, съсждъ; **сосудъ.**

Ссждъ, ссждове, *с. м.* Дрьвяна, желѣзна или каляна направа съ празднотж извжтрѣ за дрьжание въ неж нѣчто; сждъ, ссждина; **сосудъ.**

Ссждя, *с. ср.* Малъкъ, сплесканъ прьстянъ ссждъ за ракиж; карта, литря, пинта, плоска, шюля, юзя, крондилчя, жабка, кункума, бахурчя, чётура, белеза, грънайка, вичачка; **кабачёкъ.** *Ссждя-то събира около сто драма ракиж.*

Стамболёць, лци, *с. м.* Животно *Mus citillus,* гутеръ, попова булчица, ладжюнякъ, лъджюнякъ, лагудеръ, лалугеръ, срьболець, соболець, стамболець, суекъ, сунца, съболець; **сусликъ.**

Става, *с. ж.* 1) Снага, тѣло на человѣка; **тѣло, станъ человѣка.** *Ставж имашь като морскж трьскж.*

Патрона си имъ въкаше:
Калугерици майчици,
Има ли мѣсто за мене
И црьнж расж за ставж? *Пѣс.*

Ой невѣсто шалваристо,
Умъ изгубихъ, ся чалдисахъ
За твоиж-тж рамнж ставж,
За твое-то бѣло лице! *Пѣс.*

Найдохъ момж, дѣка спиеть,
Ставж клало подъ трендафилъ,
Главж клало подъ карамфилъ,
Ржцѣ клало въ ранъ босилякъ. *Пѣс.*

2) Става, ставъ, сглобъ, сглобъ; **суставъ, колѣно, сгибъ.** 3) Сноие крьстець, крьстъ, крьстина, ставица, ставина, докурджумъ; **крестецъ.** 4) Натрупанъ, нарядены накупъ халища, дрѣхы; юкъ, стивие, стива, поставъ. *Ручнжла ставж голѣмж, та ся хубаво прѣмѣнила. — Бѣла става во кукы, црьна става по поле,* казвать кога пролѣть прьвъ пжть чюжть жябы да кракать, за да не гы ядать бльхы.

Ставалка, *с. ж.* Отбивъ, отводъ, ставило, уставалка, уставачка.

Ставамь и стаямь (да станж, станувамь), *гл. ср.* 1) Изправямся на кракы, правъ; **вставать, подниматься.** 2) Събуждамся отъ сънъ и ся изправямь, та излизамь отъ лѣгло-то си; **вставать, подниматься.** 3) Повдигамся, изправямся, замогвамся, завзимамся, оправямся, оздравямь. *Нѣма мѣсяць какъ е станжлъ отъ болесть-тж. Лѣжи годинж врѣмя, не умира, не става.* 4) Бунжся, побунвамся, вдигамся, повдигамся, възъ нѣчто, възъ нѣкого; **подниматься, бунтоваться, возмущаться, возставать, мутиться.** *Станжхж възъ чорбаджий-тъ. Станжхж накракы да искать . . .* 5) Давамь врьзъ, плодъ, рожбж; раждамся, сторвамся; **раждаться, урождаться.** *Жито-то не станж, та щемъ имамы скжпиж. Ичимъкъ-тъ станж.* 6) Пригодямся за нѣчто, влизамь въ работж, бывамь, идж; **годиться къ чему.** *Не става за таково нѣчто.* 7) Употрѣбямся, служж, влизамь, бъва мя; **идти, употребляться.** *Желѣзо-то става за много работы;* **желѣзо идётъ на разныя издѣлія.** 8) Зимамь другъ видъ, другъ изглядъ; прѣврьщамся, обрьщамся, прѣобрьщамся, промѣнямся, измѣнямся; **превращаться, обращаться, обёртываться.** *Ставамь влъкъ* и *ставамь на влъкъ. Станж на пепелъ. Станж прахъ и пепелъ* 9) Зимамь, добывамь нѣкое друго своиство, друго положение, мѣнювамся, измѣнювамся, промѣнювамся, бывамь; **ставать, становиться, дѣлаться, измѣняться, перемѣняться.** *Станжлъ е много мрьзеливъ. Ставать бѣсни,* чинятся. *Изъ день въ день животъ-тъ става по-тяжъкъ. Станжлъ мжжь за женение* 10) Чинжся, сторвамся; **дѣлаться, становиться.** *Станжхмы роднина. Ставамь нѣкому приятель Станжхмы другари, ортаци. Ставамь учитель. Станжхъ за смѣхъ. Ставамь злѣ,* поболѣвамся; **плошать.** *Станжла си добрѣ,* паднжла си добра, оправила си ся. 11) Врьшжся, правжся, чинжся, сторвамся, случвамся; **идти, происходить.** *Ставать злины изъ града. Ставать прѣговори за миръ;* **идутъ мирные переговоры.** *Станжло чюдо голѣмо. Това става всякой день.* 12) Отивамь, врьшжся; **пойти.** *Не ще стане както азъ мысляхъ;* **это не такъ пойдётъ, какъ я думалъ.** 13) Правж; **составлять.** *Двѣ и още двѣ колко ставать? Става дльго и широко.* 14) Излизамь, направямся, вадж ся; **выходить.** *Отъ единъ топъ шаякъ ставать два ката дрѣхы.* 15) Явявамся като слѣдствие; излизамь; **выходить, оказываться, проистекать, слѣдовать, происходить.** *Отъ това щжть станжть голѣмы злины. Отъ капкж-*

тж гйолъ става. 16) За врѣмя: дохождамъ, наставамъ, настжпюмъ, идж, бывамъ; **приходи́ть, настава́ть, наступа́ть, быва́ть.** *Станж зима, станж пладне. Въ наши-ты мѣста става доста топло;* **въ на́шихъ мѣста́хъ быва́етъ поря́дочно тепло́.**

Любилися луди млади
Отъ маленкы до голѣмы,
Станж врѣмя да ся земжть. *Пѣс.*

17) За врѣмя: изминувамся. *Става годинж врѣмя, какъ не смы ся видѣли.* 18) Дохождамъ, идж, лѣгамъ, падамся, струвамъ, костувамъ; **сто́ить, обходи́ться.** *Станж ми много скжпо. Овця-ты ми станжхж по тридесять грошюа една-та.* 19) При лѣгамъ, идж, уйдисвамъ; **быть въ по́ру, въ мѣру, приходи́ть, приходи́ться.** *Тыя обуща не ми ставать,* идать ми тѣсны, тѣсны ми ся; **э́ти башмаки́ не прихо́дятъ по моимъ нога́мъ, у́зки.** *Ключь-тъ не става на бравж-тж;* **ключъ не прихо́дится къ замку́.** 20) Запирамся, спирамся, заставамъ, застаювамъ; **става́ть, остана́вливаться.** *Стани тука,* запри ся тука. *Дванадесять кобылы връшьжть, една пръдне, вси-ты станжть*

Девять е горы минжла,
На десятж е станжла,
Въздьнь е Бога молила. *Пѣс.*

Либя Петкано, Петкано,
Что ми очи-ты играыжть,
Играыжть, либя, не стаıать? *Пѣс.*

—**Ста́ва,** *гл. безл.* 1) Бъва, може, иде, струва, чини ся; **мо́жно.** 2) Бъва, случвася, слахвася, сгаждася, стрѣтвася; **случа́ться, выдава́ться, быва́ть.** 3) Съ мѣстоим. *ми:* дохожда, докарва. *Става ми злѣ, добрѣ,* слошюва ми ся, прилошюа ми, подобрихся, иде ми добрѣ. *Отъ водж-тж ми става добрѣ.— Станж дума,* дойде дума, отворися приказка, случися да ся каже.— *Станж крамола,* скаралися.— *Ставамъ мукаюмъ,* чинжся мукаютъ, погрыжвамся за нѣчто. — *Ставамъ нѣкому на́кракы,* чинжмъ му икрамъ, правж му честь, почитамъ го. — *Отиде за соль (да купи соль), та станж на соль,* казвать, кога пратять нѣкого за нѣчто, па ся забави да дойде.— *Станжла дъщерюа-та, намѣстила ся снаха та. Става дѣдо, пада пакъ. Ты сѣднешь, и то сѣдне, ты станешь, и то стане. Гнѣвенъ става, та бить сѣда. Стани, Боже, та глядай. Стани, владыко святый, че иде кумъ-тъ. Стани — охъ, сѣдни — охъ, сложи питж, не вдига ся. Станжлъ сиромахъ-тъ да играе, скжсалъ ся тъпанъ-тъ. Става въ слѣпы-ты зоры. Става съ кокошкы-ты. Който рано става, нему и Богъ помага. Всрѣдъ нощь да сьвне, посрѣдъ нощь ставай. Ако късно сьмнува, ты пакъ рано ставай. Рано става да додѣва. Станали крака та да ударять главжтж. Отъ просо млинъ не става. Гнила пряжда платъ не става. Отъ плѣнаво желѣзо добра сабя не става. Който става овца, изяда го вълкъ-тъ. Отъ много брады по косьмъ става цѣла брада. Дѣто плюжть мновина, тамъ кладенецъ става. Капкж по капкж гйолъ става. Отъ старо дрьво обржчь не става. Съ едно цвѣтю лѣто не става. Станж каквото станж. Ако ржка дава, а срьдце не дава, ничто не става. Богъ не дава, и то не става. Искамъ, искашь, то не става, но каквото Господь дава. Което иска Савва, мжчно става. Да стане каквото ся мень иска, че да дума кой каквото ще. Ще стане, кога стане вълкъ-тъ кучя. Когато человѣкъ умрѣ, тогась добръ стаıа. Людско-то свое не става Дойдять като бубулечкы, ставать като мечкы. Вси-ты калугеркы игуменкы не ставать. Да станж пакъ булка, да видишь какъ щж ся мждрж. Стани дяволу другарь, доклѣ минешь моста, че тя бутнува. Ако му сьмъ драга, да му стане врага. Ако имашь много пары, кефилъ ставай; ако имашь врѣмя за губеню, шахатинъ ставай. Пишманъ става, дѣто ся е родилъ. Станжла тыква, надула и опашь. Щешь не щешь, стани баби зять Зять сынъ не става, нето невѣста дъщеря. Днесь тръгнахмы и вчера колко става. Станжло кокошюа жялба въ махалж-тж.*

Ста́ванюе, *с. ср.* отъ **ста́вамъ.**

Ста́вению, *с. ср.* отъ **ста́внж.**

Стави́лка, *с. ж.* Дрьвянъ капакъ за отбиваню водж да не тече въ улѣй; **ста́вень.**

Стави́ло, *с. ср.* Мѣсто, направа на рѣкж, на вадж за отбиваню водж-тж; отбивъ, отводъ, ставалка, уставалка, уставачка, отврьтъ, отврьтникъ. *Омыся на ставило-то.*

Стави́лце, *ум. ср.* отъ **стави́ло.**

Ста́вина, *с. ж.* Става въ 3-то знаменование.

Ста́вица, 1) *ум. ж.* отъ **ста́ва.** 2) Крьстецъ снопие, в **става** въ 3-то знамен.

Ста́ворецъ и **ставо́ръ,** *с. м.* Голѣма мышка *Mus rattus,* глушецъ, глухъ, мышь, оклаекъ, плъхокъ, плъхъ, плъшёкъ, поганецъ, сропникъ, сжселъ; **кры́са.** *Кога видохж ставори-ти, оти мачёръ-тъ ке гы*

доврьшѣлъ, ошле кай голѣмыıа ставоръ да ся прашıать.

Ставъ, в. **сставъ.**

Ста́вж, ишь,—вилъ, *гл д.* 1) Гуждамь, кладамь, кладж, турıамь; **ста́вить, класть, полага́ть.** 2) Наряждамь, настанıавамь, нагодıавамь, гуждамь, турıамь; **приставля́ть, опредѣля́ть, назнача́ть, дава́ть заня́тіе, заставля́ть.** *Ѩ сьмь старъ и боленъ и сакамь единъ отъ васъ да ставıж на мое-то мѣсто*

Навали силнъı огневъı,
Надѣнж дѣтя на ръженъ,
Стави татко му да врьти,
Стави братіа му да свирять,
Стави сестръı му да играть,
Стави майкж му да гляда. *Пѣс.*

3) Турıамь софрж и наряждамь на неıж ıастиета и потрѣбнъı-тъı нарядъı; слагамь; **набира́ть, накрыва́ть на столъ, подава́ть.** *Тъı стави да вечерıамъı, ıа да постелıж. Да ти полѣе и да ти стави трапезж позлатенж. И безъ мене лѣпж трапезж не му стави. Ставила му зобъ да зоба леблебиıж.* 4) Спущамь, запирамь, възпирамь, заставıамь; **остана́вливать.** *Ставѝ кочиıж-тж.* 5) Запирамь да не тече; запъıщвамь, подпъıщвамь, прѣставıамь, затлачвамь; **запру́живать, запружа́ть, опру́живать.** — *Ставıж нѣкому имя*, гуждамь, изваждамь му имя, прѣкоръ; прѣкарıамь го.

Ста́вıакъ, *с. м.* Раст. *Equisetum arvense,* горчица, дзука, конска борика, кукувичина плıунка, мечıе врѣтено, наставчя, прьшлика, пряслици, хуркъı; **хвощъ полево́й, пестышки́, пу́пыши.**

Ста́вıамь, *гл д.* и **ста́вıамся,** *гл. вз.* в. **сста́вıамь.**

Стада́рка, *с. ж.* Жена, мома стадарь; овчıарка.

Стада́рскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **стада́рь.** Овчıарскъıй. — **скъı,** *нар.* Овчıарскъı.

Стада́рчя, *ум. ср.* отъ **стада́рь.** Малъкъ, младъ стадарь; овчıарчя.

Стада́рь, *с. м.* Който пасе стадо; овчıарь.

Юда му ся жıално моли:
Бре овчарıу, бре стадарıу,
Не мой си мя кайдисува,
Че си имамь старж майкж,
Прьво лıубя, дребнъı дѣца! *Пѣс.*

Ста́дникъ, *с. м.* Който има стадо, стопанинъ на стадо.

Ста́до, *с. ср.* Много животнъı накупъ; билıукъ; **ста́до, ста́я, ота́ра.** *Стадо говяда, чрьда. Сиво стадо. И стадо-то цѣло, и вълкъ-тъ ситъ. Коıато овца ся дѣли отъ стадо-то, вълкъ ıж изяда. Старо (зло) кучя стадо чıува. Което кучя не ще да варди стадо-то, то ходи насамъ натамъ. Дѣто овчıарь-тъ, тамъ и стадо-то. Стадо безъ мрьшıж не бъıва. Дѣлися като краставж ковж отъ стадо-то. Една краства (шıугава) овца всичко-то стадо окраставıава (ошıугавıава). Рукнжлися като стадо на кръмж.*

Ста́женъ, *с. м.* Стъженъ.

Ста́йко, им. соб. мжжско.

Ста́ица, 1) *ум. ж.* отъ **ста́ıа.** Оданца; **камо́рка, каю́та.** 2) *с. ж.* Келаръ, келеръ, килеръ, задникъ, земникъ, зимникъ, клѣтъ, прустъ, хаıатъ; **клѣтъ, подклѣтъ, кладова́я, казёнка, чула́нъ.**

Ста́ичка, *ум. ж.* отъ **ста́ица.**

Ста́лё, им соб мжжско.

Ста́мболе́ць, лци, *с. м.* Животно стаболець. *Хубавець като стамболець.*

Стамбо́лскъıй здра́вець. Раст. *Pelargonium roseum,* сардела, слѣзенъ, молохо, мушкато.

Станенı́ıа, *пр. неизм.* Ѩко нѣчто.

Ста́менъ, им. соб. мжжско.

Ста́менъıй, нъ, на, но, *пр.* Срѣщася въ пѣсень за ıакъ камъıкъ:

Ми прошетала Трьна дѣвойка,
Гола и боса по ситнж росж,
Ми доглядала стаменъıй камень,
На стаменъ камень двѣ лıути змии *Пѣс.*

Ста́мнъıй, —мьнъ и —менъ, мна, мно, *пр.* За хоро: тихо, кротко.

Стано, им. соб. мжжско.

Стану́лъ, им. соб. мжжско.

Ста́мıанинъ, *с. м.* Станенинъ. *Стамıанине домакъıне.*

Ста́на, им. соб. женско. *Работна Стана: въ три годинъı двѣ врѣтена, а въ годинж двѣ дѣца.*

Станани́къ, *с м* 1) Станеникъ. 2) Жененъ мжжь, избранъ отъ колядари за тѣхънь главж, който гъı води, додѣ станануватъ, и у когото тѣ ся събирать да прѣговарять колядарскъı-тъı пѣсни, да ся готвять за стананувание-то и да ся веселять; старець. *Чтомь дойде Игнажденъ, по́-възрастни-ти момци въ село-то ся събирать и си калесвать стананикъ. Стананикъ ся казва домакъıнь-тъ, у когото ся събирать момци-ти, за да прѣговарять пѣсни-тъı, които щжть пъıжть на Колядж. Всıакой не приема да бжде стананикъ, зачтото той и цѣла-та му кжща не ще има мира отъ коладници-тъı, които денѣ и нощıж докогато трае коладвание-то, щжть пъıжть и играıжть въ неговъııа домъ. Стананикъ-тъ трѣбва да знае добрѣ всичкъı-тъı колядни пѣсни.*

Станану́вамь, *гл. ср.* 1) Бъıвамь, ходж ста-

нанпкъ на колядари. 2) На колядѫ ходѫ изъ кѫщѫ въ кѫщѫ, та пѣѭ пѣсни и благослови колядарскы; колядувамь; колядовáть.

Стананýванѥ, *с. ср.* отъ **стананýвамь.** Колядуванѥ; **колядá.**

Стáнё, им. соб. мѫжско.

Станенúкъ и **станенúнъ,** *с. м.* Станинъ, станининъ, станяникъ: 1) Домакъинь, стопанъ, сайбиѭ, чорбаджиѭ; **хозя́инъ.** *Что смы друмъ друмували, калны нощи потъпкали, ситны кытки погубили, суры калпаци порусили, правы пушкы потрошили, дордѣ да дойдемъ до тоѭ нашь старъ станеникъ и старъ господиникъ. На здрави ти старъ станеникъ, тебѣ пѣемъ, Бога славимъ тѫвъ вечерь на Колядѫ.* 2) Който дава станъ; гостоприемникъ, конакчиѭ.

> Прочюлъ ми ся е старъ станеникъ,
> Че си има девять сынка,
> Девять сынка съ девять ралца,
> До пладне си орань орѫть,
> Отъ пладне си лове копать. *Пѣс.*

3) Който трьси станъ; пѫтникъ, друмникъ. *Рано ранилъ старъ станеникъ, рано ранилъ въ недѣлѭ, че си тръгнѫлъ старъ станеникъ въ дльгы пѫтю, калны друмю и си запѣлъ личнѫ пѣсень старъ станенишкѫ.* 4) Стананикъ.

Станенúца, *с. ж.* Домакъиня, стопанка, зейка, сайбийка, чорбаджийка; **хозя́йка.**

> Коѭ мома либя нѣма,
> Либя нѣма, ни либила,
> Змѣю да е либовница,
> На коня му настойница,
> На дружинѫ станеница. *Пѣс.*

Станенúшкый, шка, шко, *пр.* отъ **станенúкъ.** *Пѣсни станенишкы.*

Стáнецъ, *ум. м.* отъ **станъ.**

Станúменъ, *с. м.* Имя Бльгарско на Станимакѫ.

Станинúнъ и **станúнъ,** *с. м.* Станеникъ.

Станúще, *с. ср.* Пожьната нива, на коѭто стоять още останѫлы-ты на кореню сламкы; старнище, странище, стрьнище.

Становéный, нъ, на, но, *пр.* Становитый. *Стои мома на становенъ камень, та си брои мѣсяци, годины.*

Становúтный, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Становитый. *Три дни ходихѫ по горѫ зеленѫ, да си тражѫтъ камень становитенъ, не найдохѫ камень становитенъ.*

Становúтый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что е насѫдѣ, въ всичкы-ты си чясти еднакъвъ, отъ едно нѣчто, отъ едно вещество направенъ; становеный, становитный, едностайный, самобытный, битювиѭ; **цѣльный, масси́вный.**

> Бѣлила е на рѣкѫ Дримъ,
> На каменчя е чюкала,
> На каменчи становито,
> Съсъ позлатенѫ бухалкѫ. *Пѣс.*

> Па ми калескѫ допрати
> На планинѫ па рудинѫ,
> На каменю становито,
> На орѣшю столовато. *Пѣс.*

2) Който е имотенъ, та може да дава станъ, да причякава гостие, да става станеникъ. *Добрѣ ся сьбрахмы на намѣстниковѫ трапезѫ, да е имовитъ, да е становитъ, да е ѭковатъ, да е домовитъ, сухъ да излѣвва, росенъ да дохожда.*

Станóй, им. соб. мѫжско. — *Станой камень,* становитъ камень.

Стáнуваися, *гл. вз.* Ставюмся, сставюмся. *Гора ся съ листа станува, мома ся съ рода прощава.*

Стáнувамь, *гл. уч.* отъ **стáнѫ.**

Станýвамь, *гл. ср.* Падамь на станъ, слизамь, спирамся на конакъ; застаѭмь, прѣпадамь, кондисвамь; **остана́вливаться на ночлéгъ, постóемъ.** *Кѫдѣ стана станувахмы? Добра стана станувахмы, добра пѫтя пѫтувахмы.*

Сманýванѥ, *с. ср.* отъ **станýвамь.** Паданѥ на станъ, кондисванѥ.

Станýлъ, им. соб. мѫжско.

Стáнчё, им. соб. мѫжско.

Стáнчя, *ум. ср.* отъ **станъ.** Станецъ.

Станъ, с. м. 1) Справа за тъканѥ; разбой; **тка́цкій станъ, кроснá, крóсны, постáвъ.** *Женскый станъ,* рѫбъ. *Копанъ станъ,* съ крака, забити въ земѭ-тѫ. 2) Цѣло платно чловѣшкый рьстъ отъ шиѭ-тѫ до подъ колѣны-ты, прѣмѣтнѫто отпрѣдъ и отзадъ; два-та плата за ризѫ. 3) Клинъ на ризѫ межд̃ѫ прѣдника и задника; бочникъ, бочница. 4) Голѣмина, височина на чловѣшко-то тѣло; врьстъ, възрастъ, израсть, рьстъ, бой; **ростъ.** *Высокъ станъ.* 5) Мѣсто на планинѫ, на пѫть, кѫща, дѣто пѫтници нощувать; падало, конакъ; **ночлéгъ, постóй, стоя́нка, пристáнище.** *Падамь на станъ,* станувамь, кондисвамь.

> Паскомь паси до село-то,
> На станъ падни у чичю ю. *Пѣс.*

Стáнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **ставамь.** —**лѫлый,** *прич.* Что е былъ; **былóй.** *Това, что ти каввамь, е нѣчто станѫло.*

Станянúкъ и **станянúнъ,** *с. м.* Станеникъ.

Стапáло, стапúца, стапúсвамся, в. **стѫпáло, стѫпúца, стѫпúсвамся.**

Стáпецъ, *ум. м.* и **стáпчя,** *ум. ср.* отъ

стапъ. Пржтчица, тоюжка. *Невѣста-та извадила шиаренс-то стапчия, за да изпжди сватбары-ты. Чюкнжли дѣца юболкж со шиарены-ты стапчина, со стребрены-ты ржчина, излѣзе божюа съ рѣшето, та ѣ пукнжло мѣшия-то.*

Стапъ, *с. м.* Тоюга, пржтчка, палица, сопа, мацукъ; **палка.** — *Торба и стапъ бюше му остало отъ сермиъж-тж,* всичко бюше изгубилъ, та трѣбвало да тръгне да проси.—*Стапъ-тъ има два краю. Спроти мечкж-тж и стапъ-тъ Дѣто сборъ не помага, тамо стапъ помага. Господь да чюва отъ длъгы стаповы и отъ низкы одаи. Свое-то съ стапъ, а чюждо-то съ комать. Нашелъ село безъ кучина, тръгнжлъ безъ стапъ. Дръжися като слѣпъ за стапъ.*

Старе́къ, *с. м.* Старый сватъ, старокъ, побащимъ на сватбж. *Пб-старъ братъ старекъ го турихж. Бѣлъ цвѣтъ долѣтѣлъ отъ мила кума и старека.*

Ста́рець, рци, *с. м.* 1) Старъ човѣкъ; стари́ло, старикъ, старешина, старию; **стари́къ, ста́рецъ.** 2) Старѣйшина; **старѣйшина, старшина́.** *Старци-ти развърлюать данъка. Събрали ми ся отъ села-та старци-ты на меджлисъ.* 3) Глава, въйвода на колядари; станеникъ, стананикъ. 4) Въ *мн. ч.* Които за смѣхъ сж ся облѣкли съ смѣшны дрѣхы въ извѣстны дни прѣзъ годинж-тж; бабурци, дракусе, жамалъ, завала, маскары, кукъри, шюматаре; **ряженные, окру́тники.** 5) Малкый-тъ желудъкъ на свиня, напълненъ съ дробено мясо, тлъстинж и миризмы и изсушенъ. 6) На нивж мѣсто междж бразды-ты прѣскокнжто и оставено неорано. — *Кукулюць старець,* раст. *Erithronium dens canis,* наведенъ дѣдо, кривъ дѣдо. — *Баба бабува и старца не заборавю. Не учи старца да мака (да мжти) яйца. Не учи старца да прави дѣца. Не учи старца яйца да мака, онъ знае и по три на залакъ. Не учи старець, какъ ся козы пасжть. Коюто мома не аресва ергенъ, на старець ся пада. Всюкой старець и зналець. Не пытай (не прашюай) старца, а паталца. Ходилися старци съ кола на зайци, ходили сж два дни, останали сж гладни.*

Ста́речкый, чка, чко, *пр.* Старешкый.

Старе́шина, *с. м.* 1) Старъ човѣкъ; старець. 2) Старѣйшина. *Отъ патрика и отъ старешинж тж ся изпратило хаберъ по вси-ты мѣста.*

Ста́решкый, шка, шко, *пр.* отъ **ста́рець.** Что е на (за, отъ) старци; старечкый, старичинскый, дрьтѣшкый, бабешкый; **ста́рческій, старико́вскый.** — **шкы,** *нар.* Като старъ човѣкъ, като старець; старечкы, дрьтѣшкы, бабешкы; **ста́рчески, старико́вски.**

Стари́къ, *с. м.* Старъ човѣкъ, старець въ 1-то знаменование. *Старици вино пиюахж.*

Стари́ло, *с. м.* Старъ човѣкъ, старець. *Харило, мое старило, пусты-ты ми старины, какво доживѣхъ! Не пытай старило, а пытай патило.*

Старина́, *с. ж.* 1) Старость; **ста́рость.** *Смѣеся на старины-ты ми.* 2) Старинье; **старина́.** *Отъ старинж ны е останжло така.*

Стариние́, *с. ср.* Старо врѣмя, старина; **старина́.** *Останжло отъ стариние.*

Стари́ца, *с. ж.* Стара жена; старичка, бабичка; **стару́ха.** *Стара старица. Старице, майко слънчева!*

Два юнака камень врьлюать,
Двѣ дѣвойкы гергевъ вязать,
Два стареца чубукъ пиюжть,
Двѣ старици въ черковь ходять. *Пѣс.*

Стари́чинскый, ска, ско, *пр.* Старешкый. —**скы,** *нар.* Старешкы.

Ста́ричка, *с. ж.* Старица. *Таквие старци и старичкы имать честь.*

И отпущилъ три синджиры робие:
Прьвый синджиръ все млады момчиніа,
Вторый синджиръ все млады дѣвойкы,
Трекый синджиръ старци хемъ старичкы. *Пѣс.*

Ста́ричкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **ста́рый; ста́ренькій.**

Стари́ю, *с. м.* Старъ човѣкъ; старець, старикъ; **стари́къ.**

Станка тетю си думаше:
Тетё-ле, стара стариё,
Что по дворъ ходишь и плачешь,
Что ти е, тетё, кахжръ-тъ? *Пѣс.*

Старко́съ, *с. м.* Раст. *Anethum graveolens,* копоръ, копрець, копръ, манотъръ; **укро́пъ, кро́пъ, копёръ.**

Старна́, *с. ж* Страна, буза; **щёка.**

Ста́рнина, *с. ж.* Дѣлъ, что ся дава на майкж отъ имущество-то, останжло слѣдъ сирьтьтж на бащж, и что остава на оня сынъ, който ж гляда. *Баба Мария има старнинж въ парици.*

Старни́ще, *с. ж.* Странище, стрьнище, станище.

(**ста́ро бы̀лие,** 1) Раст. *Atropa Belladona,* отровно былие, разваленка, развалнича, разгонка; **о́дурь краса́вица, бѣшенная я́года, коровя́къ.** 2) Раст. *Asarum europaeum,* самодивскый бурянъ, кжржець; **копы́тникъ, копы́тень, подорѣшникъ, подлѣсникъ, сухо́й водоле́нь, обла́па, скипида́рникъ, пардъ ди́кій.**

Староврѣмешний, —шьнь и —шенъ, шнѭ, шне, *пр.* Что е отъ едно врѣмя, отъ старо врѣмя; старовр**ѣ**мскъій, старскъій, вехтъій, едновр**ѣ**мешний, едновр**ѣ**мскъій; **старинный, древній.** *Старовр**ѣ**мешни работы.*

Староврѣ**мскъій, ска, ско,** *пр.* Старовр**ѣ**мешний.

Старовѣ**рци,** *с. м мн.* Така сѫ нареченъі животнъі-тъі въ еднѫ приказкѫ: *во старо врѣмя ся собсорувами староверцити да оженять слънце-то.*

Старо́йка и старо́йкѭ, *с. м.* 1) Старокъ, старокѭ, старокъінѭ. 2) Подкрьстникъ.

Старо́йкъіница, *с. ж.* Старокъінѭ.

Старо́ка, *с ж.* Старо дрьво, староково дрьво.

Ста́рокавъій, въ, ва, во, *пр.* *Старокаво дрьво,* крѣхко дрьво, отъ което нищо не става.

Староковъій, въ, ва, во, *пр.* За дрьво: възъ-старъій.

Старо́къ, *с. м.* Старъій сватъ, старокѭ, старойка, старойкѭ, старекъ, заложникъ, побащимъ.

Старо́къінѭ, *с. ж.* 1) Коѭто на сватбѫ стои намѣсто майкѫ и врьти сватбѫ-тѫ; старойка, старойкѭ, старокѭ, помайчима, старосваха, старосватица; **посажённая мать.** 2) Жена на старокъ; помайчима, старойкъіница, старосватица

Старо́кѭ, *с. м.* и *с. ж.* Старокъ и старокъінѭ.

Старо́ли́къій, къ, ка, ко, *пр.* Който ся види като да е старъ, който има старешко лице.

Старосва́тенѥ, *с. ср.* отъ **старосва́тѫ.**

Старосва́тець, *с. м.* Старосватъ, старъій сватъ.

Старосва́тица и старосва́тка, *с. ж.* Старокъінѭ

Старосва́тъ, *с. м* Старъій сватъ, старокъ.

Старосва́тѫ, ишь,—тилъ, *гл. д.* Зимамь, калесвамь нѣкого за старосватъ.

> Да поканишъ троицѫ юнаци,
> Марко те чешъ кума да укумишъ,
> А Момчила че старосватишъ,
> Груёте че дѣверъ да поканишъ. *Пѣс.*

Старосва́ха, *с. ж.* Старокъінѭ, старосватица, старосватка.

Старость, *с. ж.* Врѣмя-то, когато человѣкъ остарѣе, старъі годинъі, старо врѣмя, старина; **ста́рость.** *На старость,* на старо врѣмя, на старинѥ, на старинъі; **на ста́рости лѣтъ.** *Старость — не радость. Старость — гърдость. Старость — пакость. Дойде ли старость, и присмѣхъ дойде. Хой мори Тодоро, старость дошла, извгоро! Жябъі-тъі отъ щъркелъ-тъ ся боять, а женъі-тъі отъ старость-тѫ. Който иска на старость да почива, на младость трѣбва да ся труди. Който на младость работи, на старость си почива. Който на младость поспива, той на старость ще попости. Годинъі ся лъжѫть, старость не може. На старость по гъзъ да ся влѣче.*

Ста́ро цвѣтю и староцвѣтъ, *с. м.* Раст. *Helichrysum arenarium,* смилъ, жлътъ смилъ, смилъ трава, сминчець, сминъ; **со́лнечное зо́лото, сѣроцвѣтъ.**

Старскъій, ска́, ско́, *пр.* Что е отъ едно врѣмя, отъ старо врѣмя; старовр**ѣ**мешний, старовр**ѣ**мскъій, старъій, едновр**ѣ**мешний, едновр**ѣ**мскъій, вехтъій; **стари́нный, дре́вній.** *Домакънь-тъ развбрьква въ топеницѫ-тѫ еднѫ старскѫ парѫ.*

Старсусъ, *с. м.* Раст. *Artemisia dracunculus,* тарусъ, тархусъ; **эстраго́нъ, остро-го́нъ, тургу́нъ.**

Стару́ѭ, ешь, *гл. ср.* Господарувамь, заповѣдамь; **старшинствова́ть.** *Зачто онъ да ми старуе; ѭ ке си хванемь единъ чиракъ, а па ѭ ке станемь господарь.*

Старчи́ще и старчю́га, *с. ув* отъ **ста́рець;** **старика́шка.** *Туе ми дойде едно старчище съ бѣло брадище.*

Ста́рчѭкъ, *с. м.* Старець. *Ега влѣло вѫтрѣ, видѣло единъ старчѭкъ.*

Ста́ръій, ръ, ра, ро, *пр.* 1) Что е живѣлъ много годинъі, прѣкаралъ вяче живота си, достигналъ до послѣднѭ си възрастъ; дрьтъій, матористъій; **ста́рый.** *Старъ человѣкъ,* старець. *Стара жена,* бабичка. *Старъ волъ, стара овца, старо дрьво.* 2) Баща, майка, вяче остарѣли. *Глядай да не види старъій-тъ, че ще ми пъка. Вѫщи останѫхѫ само стари-ти.* 3) Който нѣйдѣ е най-голѣмъ, та старуе тамъ; **ста́ршій.** *Той е старъій-тъ вѫщи, отъ него ся пъта.* 4) Който има повече годинъі отъ другъіго; **ста́ршій.** *Той е по́-старъ отъ негѫ,* по́-голѣмъ е. 5) Что е увехтѣлъ, зелъ да ся развалѭ, да пада; вехтъій; **ста́рый.** *Стара дъска боѭ не хваща.* 6) Прѣминѫлъій, вехтъій; **проше́дшій.** *Приказва ми старъі работъі.* 7) За врѣмя: отъ когато ся е изминѫло много врѣме; вехтъій. *Старо врѣмя,* вехто врѣмя, едно врѣмя; **дре́внее вре́мя.** *Старъі годинъі,* старость. *Да ся намѣри на старъі годинъі.* 8) Что е отъ старо врѣмя, отъ едно врѣмя; вехтъій, старовр**ѣ**мешний, старовр**ѣ**мскъій, старскъій, едновр**ѣ**мешний, едновр**ѣ**мскъій; **ста́рый, стари́нный, дре́вній.** *Стара пара, стара направа, старъ обичяй.* 9) Что е отъ много врѣмя, отъ отдавна; не новъій, вех-

тый, одавнашний; ста́рый, ве́хтый. *Старъ приятель, старъ грѣхъ, старо вино.* — *Въ старо врѣмя;* встарь, въ старину́, вда́внѣ. *Отъ старо врѣмя;* и́здревле. — *Старъ баща, старъ татко,* дѣдо, дѣда: дѣдъ.— *Старъ ручёкъ,* голѣмъ ручёкъ, голѣмъ обѣдъ, пладня.— *Стара трапеза,* гощавка у момъка въ сѫбботѫ вечерь-тѫ срѣщѫ вѣнчиавкѫ-тѫ. — *Стара майка— старо дѣтя. Дѣца смы, нъ отъ старъ бащѫ смы. Стара коза — старо юря. И той отъ старѫ козѫ юря. За млады-ты е вѣкъ-тъ, за старъі-ты кѫтъ-тъ. Не пытай старо, пытай видѣло (страдало). Да слушюашь старо, не тя заболѣва глава-та. Старъ приятель е по́-добръ отъ старо вино. Старо вино и старъ приятель не изпущай. Ако нѣмашь старо, купи си, ако имашь, изпяди го. Колкото по́ старъ ся ожени́шь, толкось по́ длъгы ти бывать нощи-ты. Старо за приликѫ, младо за хубость Смрьть-та не гляда старъ ли си, младъ ли си. Старо кучя стадо пази Въ старо село новъ адеть не бывa. Господь знае и стара баба. Вехто крьпи, конци хаби, старо либи, дьнe губи. Отъ старо дрьво обрѫчь не става. Старо дрьво мѫчно ся прѣвива. Старъ влъкъ отъ дрьво ся не бои. Стара дума не е хума. Стара дума мѣсто хваща. Стара краставица за сѣмя. Стара курва домъ растурва. Кога ся старо купище запали, повяче смрьди.*

Старъій сватъ. Който на сватбѫ стои намѣсто бащѫ и врьти сватбѫ-тѫ; старокъ, старокиа, старойка, старойкиа, старекъ, заложникъ, побащимъ; **посажённый оте́цъ, ты́сяцкій.** *Ще ся види, кой е кумъ, кой старый сватъ.*

Старѣй, *с. м.* 1) Старѣйшина. 2) Старъ чловѣкъ, старецъ; **стари́къ.**

Старъ старѣіа овця пасе
Покрай друмъі на раздрумъі,
Поминѫхѫ двѣ кошютъі,
Подплашихѫ сиво стадо. *Пѣс.*

Старѣйшина, *с. м.* 1) Избранъ по́ старъ чловѣкъ отъ народа да врьти, да гляда селскы, общы работы, да заповѣдѫ нѣйдѣ; старешина, старѣй, старецъ, старица, чорбаджиа; **старѣйшина, старшина́.** 2) Въ задругѫ, въ родѫ: най старъій, който ѭ оправиа; домакынь, глава, челникъ, чорбаджиа.

Старѣѭ, ешь, — рѣлъ, *гл. ср* Ставамь старъ; остарѣвамь, дрьтѣѭ; **старѣть.** *Рыба и жена не старѣѭть.*

Старѣюанѥ, *с. ср.* отъ **старѣѭ.** Остарѣванѥ, дрьтѣюанѥ.

Ста́самь, *гл. свр.* отъ **ста́свамь.** Да втасамь, да фтасамь.

***Ста́свамь и ста́сувамь (да ста́самь),** *гл. д.* и *ср Гр.* Втасвамь, фтасвамь. *Като сташе тѣсто-то, омѣсвать го на хлѣбовы. Чиакали, что зло ке гы стаса, оно насрѣкъѫ было. Четыре сестричкы денѣ, нокѣ ся брькать, не можѫть да ся стасать.*

Ста́сванѥ и ста́суванѥ, *с. ср.* отъ **ста́свамь.** Втасванѥ

Ста́тила, *с. ср. мн.* Всичкы-ты чясти, принадлѣжности на станъ. *Сбирамь статила-та да тъкѫ.*

***Стафи́да,** *с. ж. Гр.* Зрьно сушено грозде; изюмина. *Стафиды;* **изю́мъ.**

Стафи́дица и стафи́дка, *ум. ж.* отъ **стафи́да;** изю́минка.

Ста́иа, *с. ж.* Горница, килиа, одаиа, чердакъ; **ко́мната, поко́й, го́рница, хра́мина, хоро́мина.** *Кѫща-та имъ има четыре стаи.*

Ста́иамь (да ста́нѫ), *гл ср.* Ставамь.

Ста́ианѥ, *с. ср.* отъ **ста́иамь.** Ставанѥ.

Ства́рвамь (да ства́рѭ), *гл. д.* Стоварвамь.

Стваръ, рове, *с. м.* Стварь. *Умрѣлъ баща имъ и имъ оставилъ четыре стваровы: шиапкѫ, стапчя, рало опинци и шюпелкѫ.*

Стварь, *с. ж.* Нѣчто, вещь, стваръ; **вещь, предме́тъ.** *Каквы сѫ тыиа ствари?*

Стволова́тый, тъ, та, то, *пр.* Что има голѣмъ, хубавъ стволъ, что има много стволовы; столоватъій, клонатъій, клонистъій, клончистый, кытатъій, кычистъій, стьблистый, грановитый; **вѣтви́стый, стволи́стый.** *Подъ врьбѫ стволоватѫ.*

Стволъ, *с. м.* Главна-та чясть на растенне отъ кореніа до врьха му; стръкъ, стьбло, хурка, цволъ; **стволъ.** *Врьба съ много стволовы,* съ много братиа.

Створѭ, и́шь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **створіавамь. —ре́нъій,** *прич. стр.*

Створі́авамь (да створѭ), *гл. д* Сътворивамь, направиамь, сторвамь, сдавамь; **твори́ть, создава́ть.** *Дѣдо Господь, кога направилъ тоиа свѣтъ, былъ створилъ и нѣкаквы духовы. Жиалба ся Богу нажиалило, та го створи, та е чловѣкъ станѫлъ.* **—мся,** *гл. възвр.* 1) Ставамь, прѣврьщамся, прѣобрьщамся. *Пакъ ся створилъ на дѣтя и си отишли у дома.*

Ако ударишь прашны друмъі,
Да ся створимъ ситна роса,
Да наросимъ прашны друмъі. *Пѣс.*

2) Ѩвиавамся, излизамь, вѣстѫся, вѣскамся,

мѣркамся, показвамся; являться, показываться, представляться.

Ангелъ ся створи задъ него,
Та па Стояну говори:
Ѣа ся обрьни надзадѣ,
Задъ тебе вакло овненце,
Заколи вакло овненце,
Не коли мѫжско дѣтенце. *Пѣс.*

Створíяванье, *с ср.* отъ **створíявамь** и **створíявамся.**

Ствиѭ, ишь, ви **стоѭ.**

Сте, *мн. ч. второ лице,* отъ глаголъ **сьмь.**

Стеблéнье, *с. ср.* отъ **стеблѭ.**

Стеблó, *с. ср.* Клонъ на растение; вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стьбло, стьбелъ, стлъбецъ, стлъбка, стлъбъ, щлъбъ, слъбъ, слъбка, сѫкъ, сѫчка, чепъ; стéбель, óтрасль, вѣтвь.

Стеблѭ, йшь,—лѝлъ, *гл. ср.* Пущамь стебла; стьблѭ, клонѭ; развѣтвляться.

Израсло дрьво видрово,
Възшенъ възшнило до небо,
Стебла стеблило до земи. *Пѣс.*

Тамо е израсло той дрьво зелено,
Възше е възшило чакъ до възше небо,
Корень е пущило чакъ до бѣлый Дунавъ,
Стебла е стеблило доръ до чернѫ земѭ. *Пѣс.*

Стебьлцé, *ум. ср.* отъ **стеблó.** Клончя; стебелёкъ.

Стéгамь, стегъ, в. **стя́гамь, стягъ.**

Стéжеръ, *с. м.* 1) Колъ въ срѣдѫ-тѫ на токъ (харманъ), о който сѫ врьзаны конье-ти, та ся врьтять около него, когато врьшѫть; стоджярь, стрежь, кречь, пѫпъ. 2) Единъ видъ дѫбъ.

Стекáчь, *с. м.* Въ изречение: *Господь е стекачь,* знае кой за какво е достоинъ, та му го дава.

Стекъ, *с. м.* Добъівачка, добъівка, добъівъ, придобъівъ, печяла, печялба, кярь; прúбыль, вы́игрышъ, бары́шъ, вы́года, пóльза.

Что сьмь шеталъ деня три годины,
Ни стекъ стекохъ, ни нѣчто загубихъ. *Пѣс.*

Стекѫ́, чéшь, стéкохъ, стеклъ, *гл. свр.* отъ **стúчямь.** —**ченый,** *прич. стр.*

Стéле, им. соб мѫжско.

Стéленье, *с. ср.* отъ **стéлѭ** и **стéлѭся.**

Стéлна, *пр. ж.* Телна. *Стелна крава;* тéльная корóва.

Стéлѭ, ишь, стлахъ, *гл. д.* Постилямь; стлать. —**лѭся,** *гл. възвр.* Простирамся, разпростирамся; стлáться. *Растение, что ся стеле;* ползýчее растéніе. *Брьшлянъ-тъ ся стеле по стѣнѫ-тѫ.*

Стéля, *с. ср.* 1) Покрывъ на сградѫ; покрывка; кры́ша, крóвля, пáлуба. 2) Стрѣха на сградѫ; застрѣха, застрѣхъ.

Стéлья, *с. ж.* 1) На самаръ мѣшинена-та чясть, наплънена съ сламѫ. *Что парѫ си добыелъ, крыелъ гы въ еднѫ стелѭ отъ единъ ветхъ самаръ.* 2) Покрывка, что турять на гръба на конь подъ сѣдло-то, подъ самара. *Стелья на конь.*

Стéма, *с. об.* Лѣнивъ, мрьзеливъ, дембелъ, хайлязъ, хайнаджия.

Стéна, *с. ж.* Навѣянь, натрупанъ нѣйде снѣгъ; прѣспа, сосна, намѣтъ; сугрóбъ.

Стéмнува (да **стемнѝ**), *гл. безл.* Стьмнува. *Стемнило го, а не го разденило.*—**вася,** *гл. възвр. безл.* Стьмнувася.

Стéненье, *с. ср.* отъ **стéнѫ.** Стенканье, охканье, пъшканье; **стенáніе.**

Стенимеръ ракúя. Срѣщася въ пѣсень; вѣроятно Станимашка.

Напой си мя, Стояне,
Стенимеръ бѣлѫ ракиѭ,
И нахрани мя, Стояне,
Хюлбесѫ бѣлѫ пшеницѫ. *Пѣс.*

Стéнкамь, *гл. ср.* Стенѫ. *Кога дойде навечерь, ты да плачешь и да стенкашь.*

Стéнканье, *с. ср.* отъ **стéнкамь.** Стенение.

Стéнѫ, ешь,—налъ, *гл. ср.* Пъшкамь, охкамь, стенкамь, ехтѫ, ечкамь; **стенáть, стонáть.** *Отъ болкы плаче и стене.*

Стéпвамь и **стéпувамь** (да **стéпѫ**), *гл. д.* Утѣпвамь нѣчто повече отколкото трѣбва, та го скѫсявамь; прѣтепвамь. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Отъ много тепанье скѫсявамся, сбирамся. *Димии-ты ся степахѫ.* 2) *гл. вз.* Сбивамся; би́ться, дрáться.

У дрьво-то два гълѫба,
Два гълѫба, три пауна.
Степахѫся два гълѫба,
Два гълѫба, три пауна. *Пѣс.*

Стéпванье и **стéпуванье,** *с. ср.* отъ **стéпвамь** и **стéпвамся.**

Стéпцамь, *гл. свр.* отъ **стéпцвамь.** —**цаный,** *прич. стр.*

Стéпцвамь и **стéпцувамь** (да **стéпцамь**), *гл. д.* Направямь нѣчто какъ да е; скалосвамь, скопосвамь. —**мся,** *гл. възвр.* Мѣтамся на нѣкого. *Кой знае на кого ся е степцалъ!* на кого ся е мѣтнѫлъ.

Стéпцванье и **стéпцуванье,** *с. ср.* отъ **стéпцвамь** и **степцвамся.**

Стéпѫ, ешь, — пахъ, *гл. свр.* отъ **стéпвамь.** —**паный,** *прич. стр.*

Стéфо и **Стéфчё,** им. соб мѫжско.

***Стúва,** *с. ж* и **стúвье,** *с. ср. Гр.* Става въ 4-то значение.

Стивáсамь, *гл. свр.* отъ **стивáсвамь.**—**саный,** *прич стр.*

***Стивáсвамь** и **стивáсувамь** (да **стивáсамь**), *гл. д. Гр.* Стивосвамь: 1) Стивѭ. 2) Натрупвамь, начовалвамь; навáливать, наклáдывать, нагромоздúть. 3) Биѭ, бръскамь, дрънкамь памукъ, вълнѫ да ся разчешѫть,

за да ся прядѫть; бить, трепа́ть хлопча́тую бума́гу, шерсть. *Стивасвамь памукъ, та го правѭ на скамаци.* 4) Биѭ, ударамь, бръскамь, вра камь; бить, колоти́ть, драть.

Стива́сванıе и **стива́суванıе**, *с ср.* отъ **стива́свамь.**

***Стиво́самь**, *гл. свр.* отъ **стиво́свамь.** Да стивасамь. —**санъıй**, *прич. стр.*

***Стиво́свамь** и **стиво́сувамь** (да **стиво́самь**), *гл. д. Гр.* Стивасвамь

Стивосува́чь, *с. м.* Стивıастарь. *Стивосувачь да стане!*

Стивъ, *с. м.* Пластъ; **пластъ, полоса́, слой.** *Направи го на стивовъı.*

Стивѭ́, **и́шь,—ви́лъ**, *гл. д.* Рядѫ нѣчто на стивовъı; пластѫ, напластıавамь, стивасвамь, стивосвамь; **пластова́ть.**

Сти́вıа, *с. ж.* Стива, стивıе, става въ 4-то знаменованıе.

Стивıаста́рь, *с. м.* Който бие памукъ; стивосувачь, халачь, памукчиıа, брьскачь, дрьндарь; **шерстобо́й, шерстоби́тъ.**

Сти́га, *с. ж.* Стиганıе. *Добра стига!* при вѣтствие, кога нѣкой стигне нѣкого на пѫть. *Добра срѣща и добра стига!* благослови на изпращанıе нѣкого на пѫть. *Стигѫ нѣма*, не може ся стигне. *Виждѫ нѣма и стигѫ нѣма*, не може ся види, не може ся стигне.

> Азе си изправихъ, та го люто поклѧхъ:
> Зла ти срѣща, либя, и по́-зла ти стига! —
> Не прифтаса мома дома да си иде,
> Срѣщнѫли го врьли хайдути,
> Обрали сѫ го, убили сѫ го. *Пѣс.*

Сти́га, *нар.* 1) Само, нека само; **лишъ.** *Стига да плати*; **лишъ бы заплати́лъ.** *Стига да е така.* 2) Доста, повяче да не е; **бу́детъ, дово́льно, по́лно.** *Стига пи;* **полно пить.** *Стига мя си дрьнкалъ. Стига ми ся хвали, та ми сърдце пали. Не стига ли ти, ами още глъчишь?* не отзе ли си?

Сти́гамь (**сти́гвамь, да сти́гнѫ, сти́гнувамь**), 1) *гл. д.* Догонвамь, достигамь, настигамь, пристигамь, втасвамь; **достига́ть, догоня́ть.** *Драганъ си отиде, стигни го, та го врьни. Хрътка стига, че ѝ сѫ дльгы крака-та.* 2) Въ учение или на другѫ нѣкоѭ работѫ залѣгамь да работѫ, да ся учѫ, та да ся изравнѭ съ другъı-тъı; достигамь; **настига́ть.** *На писанıе го стигнѫхъ, ала на смѣтанıе още не сьмь го стигнѫлъ.* 3) Дохождамь донѣйдѣ; достигамь; **достига́ть.** *Стигнѫлъ на книгѫ-тѫ дъно-то. Късно щемъ стигнемъ планинѫ-тѫ.* 4) Достигамь, доживѣвамь; **дожива́ть.** *Лоши врѣмена стигнѫхмъı. Стигнѫхъ да видѫ и унукъı задоменъı.* 5) Постигамь, намирамь, снамирамь, случвамся, сполитамь, слитамь; **постига́ть.** *Стигнѫхѫ го клятвъı-тъı ми. Клятва и благословиıа отъ майкѫ и бащѫ стигать. Стигнѫ го грѣхъ-тъ му.* 6) Добъıвамь, придобъıвамь, спечалвамь, стичамь; **нажива́ть, нажива́ться, наторгова́ть, достава́ть, добыва́ть, пріобрѣта́ть.** *Стигнѫхмъı голѣмо иманıе.*

> Тодоръ Тодорки думаше:
> Тъı бıаше клято сирачя,
> Азъ бıахъ чюждо аргатчя,
> Какъ си съсъ тебе събрахмъı,
> Хубавѫ мѫкѫ стигнѫхмъı,
> Злато отъ сребро по́ много. *Пѣс.*

7) Раждамь, добъıвамь, постигамь; **ражда́ть.** *Една жена стигнѫла два близнака. Тıа му стигнѫла едно мѫжско дѣтя.* 8) *гл. д.* и *ср.* Достигамь, застигамь, докачıамь, допирамь, доближıавамь, досягамь; **досяга́ть, достава́ть.** *Стигамь тованıа, и стигамь до тованıа. Не стигамь полицѫ-тѫ. Вѫже-то не стигнѫ земѭ-тѫ (до земѭ-тѫ).* 9) *гл. ср.* Достигамь, дохождамь, пристигамь, втасвамь; **достига́ть, доходи́ть, доѣзжа́ть, прибыва́ть, приходи́ть, прıѣзжа́ть.** *Прѣди малко стигнѫхъ*, дойдохъ си. *Стигнѫхмъı късно село-то.* 10) Дохождамь, пристигамь, идѫ; **приходи́ть, доходи́ть, достига́ть.** *Стигать лоши извѣстиıа.* 11) Дохождамь, достигамь. *Стигамь на годинъı*, пораствамь; **войти́ въ лѣта.** *Стигнѫлъ на врьсть, дошьлъ на врьсть*, порасълъ. 12) Доста сьмь, бъıвамь доста, досовамь; **быть доста́точну, достава́ть, хвата́ть.** *Това стига за мене;* **э́того для меня́ доста́точно.** *Сукно-то не стигнѫ за рѫкавъı;* **сукно́ не доста́ло, не хвати́ло на рука́ва.** *Глядайте да въı стигнѫть тъııа парı*, да си свръшите работѫ съ тѣхъ; **постара́йтесь оберну́ться э́тими де́ньгами.** *Хлѣбъ-тъ не ми стигнѫ*, не ся наıадохъ съ него.

> Не могѫ, царю, да пѣѭ,
> Монастиръ сьмь заправила,
> Па ми злато-то не стига,
> Злато-то още сребро-то. *Пѣс.*

—**мся**, *гл. стр.* По знаменованıе-то на глагола. *Съ клятвъı не ся стига. Стигнѫлся на двадесятъıй Іаннуариıа*, родился, намѣрился. — *Не му стига глава-та*, не му зима глава-та, не разбира, не прима, не може да ся учи; **ему́ ничего́ не лѣзетъ, не вхо́дитъ въ го́лову.** — *Не му стига една-та дъска*, **хлапа му** дъска-та, липсва му една-та дъска, има да дава на Михалıа, не е съ цѣлъ умъ, глу-

павъ е; у него́ черда́къ безъ ве́рху; одного́ стропи́льца нѣтъ; у него́ въ головѣ́ одно́й клёпки нѣтъ. — *Стига ми ржка*, могж, имамь възможность, дава ми ржка, заможенъ сьмь, стиженъ сьмь; я въ состоя́ніи, у меня́ есть сре́дства. — *Ще ся хапе, дѣто не може да ся стигне*, ще си кае. — *Стигнж ще го дрьвяна кучка. Стигамь до булкж-тж, рекълъ гость; а азъ стигамь до ръжена, рекълъ свекъръ-тъ. На ачикъ одаж една пендже-ра стига. Не ми стига кахжръ-тъ, а мя рътнж катжръ-тъ. Единъ влъкъ стига на едно стадо. На едны кола грънци една сопа стига. Когато нѣма, то стига. Дѣто стига, тамъ го връжи. Добри сж и тѣсни ржкави, нъ платното не стига. Кой что чини, това стига. Бръзый конь ся стига, а бръза-та рѣчь не може. Заякъ съ ботуши не ся стига. Голѣмъ — не му ся стига носъ-тъ съ посранж клѣчкж!*

Сти́ганѥ, *с. ср.* отъ **сти́гамь** и **сти́гамся.**

Сти́гвамь, *гл. мн-кр.* отъ **сти́гамь.**

Сти́глиць, *с. м.* Птица *Fringilla carduelis*, догуличя, каджнка, кадкаджнка, калинчица; **щего́лъ.**

Сти́гнувамь, *гл. уч.* отъ **сти́гнж.**

Сти́гнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **сти́гамь.** —**нжтый,** *прич. стр.*

Сти́жный, —жьнъ и —женъ, жна, жно, *пр.* Комуто стига ржка, който може, има възможность; възможный, заможный, имотный, имовитый, дрьжыливый, можный; **доста́точный, зажи́точный.** *Той е стиженъ, та нѣма потрѣбж да продава захере-то си, когато нѣма цѣнж.*

Сти́пца, *Гр.* 1) *с. ж.* Соль *Alumen;* **квасцы́.** 2) *пр. неизм.* Скжпъ, свидливъ, скрьжявъ, стисливъ, стягнжтъ, неподатливъ человѣкъ; вариклечко, джюмерка, пинтия, свидлё, скжперникъ, скжпець, скжплё, скжичё, стислё, тамахкяръ, тврьдица, цициꙗ; **скупо́й, скупе́цъ, скупя́га, скупердя́й, скупердя́йка, скря́га, крѣны́шъ, каще́й.** *Голѣмъ стипца е, ничто не дава. Иди му поискай нѣчто, та щешь видишь, каква е стипца!*

Стипцо́самь, *гл. свр.* отъ **стипцо́свамь; наквасцова́ть.** —**санъй,** *прич. стр.*

Стипцо́свамь и **стипцо́сувамь** (да стипцо́самь), *гл. д.* Турямь на нѣчто стипцж, турямь нѣчто въ стипцж; **квасцова́ть.** *Стипцосвамь пряждж, платъ, яйца*, топж гы, кыснж гы въ стипцж.

Стипцо́сванѥ и **стипцо́суванѥ,** *с. ср.* отъ **стипцо́свамь.**

Сти́пчявый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что има стипцж; **квасцо́вый.** *Стипчява вода.* 2) Что има вкуса на стипцж-тж. *Стипчяво вино*

Сти́свамь, *гл. мн-кр.* отъ **сти́скамь.**

Сти́ска, *с. ж.* 1) Ржка-та съ свиты, стиснжты прьстїе въ длань-тж; бушница, тупаница, юмрукъ; **кула́къ.** 2) Грьщь, грьща, грьсть, пригрьща, жьмка, кривачя, ржка, ржкатка, хватка, шьпа, шяка; **горсть.** *Една стиска сѣно, една гушка.*

Сти́скамь (**сти́свамь, да сти́снж, сти́снувамь),** *гл. д.* 1) Дрьжж нѣчто яко, здраво въ ржцѣ-ты си; **сжима́ть, сти́скивать.** *Стискамь нѣкому ржкж-тж.* 2) Натискамь, притискамь едно нѣчто о друго, едно нѣчто съ друго; **сжима́ть, сти́скивать.** *Стискамь зжбы-ты си, уста-та си. Стиснж го съ машъкж-тж междж врата-та.* 3) Стягамь; **сжима́ть.** *Обуща-та ми сж тѣсны, та мя стискать.* 4) Пѣстж, стискамся, стягамь, тищж, скараджся, скжпжся; **скупи́ться.** *Колкото повяче има, толкова повячё стиска. Кога нѣма грошевы, то и парж-тж стискать. Стиска гы като двѣ пары въ съдранж кесиж.* —**ися,** 1) *гл. възвр.* Дрьжжся съ ржцѣ яко, здраво о нѣчто. *Здраво ся стискай, да не паднешь.* 2) Стискамь въ 4-то знаменование. 3) *гл. стр.* Бывамь стиснжтъ. — *Ако му стиска*, ако му свѣти, ако му дрьжи, ако смѣе *Ако ти стиска, излѣзь на срѣщж.* — *Стиска го бътушъ-тъ*, намирася въ утѣснение, има нѣкакъвъ зоръ. — *Стиснжлъ го за гушъкж-тж (гръло-то)*, хванжлъ го за гушкж-тж, насилилъ го, кара го нѣчто на силж; **заставля́ть, принужда́ть, нево́лить, наступи́ на го́рло.** — *Камыкъ да стисне, водж ще пусне*, казвася за здравъ, якъ человѣкъ. — *Стиснжлъ очи*, замижялъ. *Чюдился попъ-тъ, мыслился, та че другъ колай нѣма: стиснжлъ очи, та изялъ мышкж-тж.*

Сти́сканѥ, *с. ср.* отъ **сти́скамь** и **сти́скамся.**

Сти́слё, *с. м.* Человѣкъ стипца. *Стислё и половина е!*

Стисли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който ся стиска, комуто ся свиди да даде нѣчто; скжпый, скрьжявый, свидливый, стипца.

Сти́снувамь, *гл. уч.* отъ **сти́снж.**

Сти́снж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **сти́скамь.** —**снжтый,** *прич. стр.*

***Стисъ,** *с. м. Гр.* Зидъ, стѣна, дуваръ. *Окачилъ балтиъкж-тж на стиса надъ постель-тж си.*

***Стифъ,** *с. м Гр.* Стивъ. *Да ги нарядж на стифъ.*

Стихйосамъ, *гл. д.* Да ударѭ. *Стихиıа тя стихйосала!* Юда, самовила да тя удари!

***Стихи́ра,** *с. ж. Гр.* Похваленъ тропарь, похвална црьковна пѣсень, коѭто пѣѭть на утренѭ и на вечернѭ; **стихи́ра.**

***Стихи́ıа,** *с. ж. Гр.* Стиıа: 1) Силно, ıако нѣчто; хала. *Тоıа конь е стихиıа.* 2) Въздушна самовила.

Самодива ся провъикнѫ:
Стихии, сестръı вихрушкъı,
Днесь ще мя Стоıанъ надвие.
Стихии сѫ ся спустнѫли
И свили сѫ ся вихрушкъı,
Че сѫ Стоıана вдигнѫли,
Отъ дрьво на клонъ слагали,
Отъ врьхъ на врьхъ дигали,
Парче по парче скѫсали
И стадо-то му прьснѫли. *Пѣс.*

3) Сѫщество измъıслено, половинъ женѫ половинъ ръıбѫ съ дльгъı разплетенъı косъı; живѣе у рѣкъı-тъı и по дльбокъı-тъı мѣста. *Стихии-тъı давятъ чловѣка въ водѫ-тѫ, като го заплетѫтъ съ косъı-тъı си.* 4) Нѣкакво измъıслено животно, което живѣе въ кѫщы-тъı и дѣто има иманıе и ся ıавıава като змиѭ; домашıарь, стопанинъ, таласѫмъ. *Стихии-тъı пазятъ кѫщъı-тъı и иманıе-то, дѣто живѣѭтъ. Всıака кѫща си има стихиѭ; тıа не бъıва да ся трепе.*

Стихови́тъıй, **тъ, та, то,** *пр.* Что е на стиховъı. *Стиховитъ чловѣкъ,* навѣйничıавъ, непостоıаненъ; **непостоя́нный.** *Стиховито врѣмя,* что ся мѣнıава, не стои все едно; **измѣнчивая погóда.**

***Стихъ,** *с. м. Гр. На стихове,* отъ врѣмя на вѣмя, понѣкога, не постоıанно, не еднакво, да ся повтарıа слѣдъ нѣкое врѣмя, на слапѣи, на слапѣи; **періоди́чески.** *Болесть-та му е на стиховъı,* на слапѣи. *Врѣмя-то прѣзъ Марта е на стиховъı,* мѣнıавася, не е все еднакво. *Хваща го на стиховъı,* отъ врѣмя на врѣмя, понѣкога. *Чловѣкъ на стиховъı,* стиховитъ, непостоıаненъ, навѣйничıавъ. *Знаѭ му стиха,* знаѭ му нърава, табехета.

Сти́чıамъ (да стекѫ), *гл. д.* 1) За водѫ: идѫ, прииждамъ, придохождавамъ, прѣливамъ, дотичıамъ, потичıамъ, притичıамъ; **прибыва́ть, идти́.**

Стече Дунавъ мѫтенъ и пороенъ,
Нъı занесе нашиı высокъ диванъ. *Пѣс.*

Да заврьне дъждовъı, градовъı,
Да ми стече два мѫтнъı порои,
Да ми крене кулъı и зѫнданъı. *Пѣс.*

2) Добъıвамъ, придобъıвамъ, спечıалвамъ, стигамъ; **нажива́ть, нажива́ться, наторгова́ть, достава́ть, добыва́ть, пріобрѣта́ть.**

Тога велитъ Iане Плети-косѫ:
Хайде вые тридесятъ юнаци,
Да дѣлимъı кıара, что смъı стекли!
Си дѣлихѫ кıара, что си стекли. *Пѣс.*

Стекла майка сребренъ прьстенъ,
Все со него ся понашва,
Като кералъ со иманıе,
Като хамбаръ со пченицѫ. *Пѣс.*

Что ке речешь, това ке стечешь 3) Раждамъ, добъıвамъ, стигамъ, постигамъ; **ражда́ть.**

Замѫчися Божıа майка
Отъ Игната до Божичıа,
Да си стече млада Бога,
Млада Бога и Божичıа. *Пѣс.*

Iанкулице, бре невѣсто,
Да имамъı два ризика,
Да стечимъı милѫ рожбѫ,
Ако ми е мѫжско дѣтя,
Да го крьстимъ на Велидень. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* За водѫ: изтичıамъ, уливамся надолу; **стека́ться.** *Порой ся стичıа, пѣсъкъ останва.* 2) Сбирамся, сливамся наедно; **стека́ться.** 3) *гл. вз.* Събирамся, набирамся, трупамся, натрупвамся, валѭся; **стека́ться.** *Стечеся много народъ.* 4) *гл. стр.* Бъıвамъ стеченъ. *Дѣто има, тамъ ся стичıа.*

Сти́чıанıе, *с. ср.* отъ **сти́чıамъ** и **сти́чıамся.**

Сти́ıа, *с. ж.* вм. **стихи́ıа.**

Стла́нъıй, **нъ, на, но,** *прич. стр.* отъ **сте́лѭ.**

Стлѣ́ба, *с. ж* 1) Направа съ стѫпала за изкачване по неѭ нѣйдѣ; мердевенъ; **лѣстница.** *Стлъба, что ся мѣсти,* катарıага, катарıаса; **подвижна́я лѣстница.** *Турнѫ нъı на копѫ-тѫ, па си зема стлъбѫ-тѫ.* 2) Стѫпка, стѫпало на стлъбѫ; стлъпъ, басамакъ; **ступе́нь.** *На стлъбъı,* на стѫпала, на басамаци. *Свѣтъ-тъ е на стлъбъı—не се знае.* 3) Стлъбъ, клонъ.

Расти ми, расти, тьнка калинко,
Расти ми, расти тьнка въıсочка,
Тьнка въıсочка съсъ много клонıе,
Съсъ двѣстѣ врьшıе, съсъ триста стлъбъı. *Пѣс.*

Юрвай ми, моме, стлъбѫ босилıакъ,
Стлъбѫ босилıакъ, гранкѫ карафилъ. *Пѣс.*

Стлъбе́цъ, бци́, *с. м.* 1) Колъ, дерекъ на плетъ, на стоборъ; дерекъ въ ѫгъла на сградѫ; соха, игла. 2) Дрьво, что ся турıа отстранъı въ стола на кола, за да крѣпи риклъı-тъı, канатъı-тъı, товара; климиıа. 3) *Три Стлъбци́,* три Стобци́, три Святители, праздникъ на 30-й Iаннуариıа. *Вѣрвать, че три Стлъбци крѣпятъ земѭ-тѫ*

Стлѣ́бица и **стлѣ́бичка,** *ум. ж.* отъ **стлѣба;** **лѣсенка.**

Стлѣбка, *с. ж.* Стлъбъ, стлъба, клонъ, стлъбець, стебло, стьбло.

Духнѣте, вихри вѣтрове,
Открьшете стлъбкѫ зеленѫ,
Да удари момѫ прѣзъ образъ,
Та да ся мома разбуди. *Пѣс.*

Стлѣбчя, *ум. ср.* отъ **стлъбъ.**

Стлъбъ, *с. м.* Клонъ на растение; вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стебло, стьбло, стлъба, стлъбець, стлъбка, щлъбъ, слъбъ, слъбка, стрѣкъ, сѫкъ, сѫчка, чепъ; **стéбель, óтрасль, вѣтвь.** *Марко отишьлъ при едно дрьво и открьшилъ единъ стлъбъ.*

Тызе калинке и ты Малинке,
Не дѣйте жюли, не дѣйте тѫжи,
Стлъбие крьшете, кьткъі кьтѣте,
Кьткъі кьтѣте, по пѫть врьлѫйте. *Пѣс.*

Горице-ле, гѫста горо,
Веднѫжь дойде у годинѫ,
Донесе ми стлъбъ черешн,
Стлъбъ черешн, скутъ заблъкы. *Пѣс.*

Стлѣквамь и **стлѣкувамь** (да **стлъкѫ** и да **стлъчѭ**), *гл. д.* Съ тлъчение направямь нѣчто на ситнъі кѫсчета; сдробявамь, склоцвамь, склъцвамь, счюквамь, кайдисвамь; **толóчь, столóчь, истолóчь, кромсáть, крошúть.** *Земи та стлъчи малко соль, мясо.* —**нся,** *гл. стр.* Бывамь стлъченъ.

Стлѣкванüе и **стлѣкуванüе,** *с. ср.* отъ **стлѣквамь.**

Стлъкѫ́, **чéшь, стлѣкохъ, стлъклъ,** *гл. свр.* отъ **стлѣквамь.** Да стлъчѭ.

Стлѣпець, *ум. м.* и **стлъпчя,** *ум. ср.* отъ **стлъпъ.**

Стлѣпникъ, *с. м.* Така ся наричя Св. Симеонъ. *Симеонъ Стлъпникъ.*

Стлѣпъ, *с. м.* 1) Издѣлано, изравно дрьво за подпорѫ; стлъбець, длабъ, дерекъ; **столпъ.** 2) Высока камяна сграда за стражѭ; кула; **столпъ, бáшня, зáмокъ, каланчá.** 3) Стлъба въ 2-то знаменование.

Стлъчѭ́, **éшь, стлѣкохъ, стлъклъ,** *гл. свр.* отъ **стлѣквамь.** Да стлъкѫ; **столóчь, истолóчь.** —**чéнъій,** *прич. стр.*

Сто, стотѣ и стотѣхъ, *числ.* 1) Десять пѫти по десять; **сто.** *Длъжи ми сто грошя.* 2) Понѣкога значи нѣкое неопрѣдѣлено число; **сто.** *Сто пѫти сьмь го виждалъ. Казалъ му сьмь го най-малко сто пѫти.* — *На чюждъ гръбъ (на чюжды крака) сто тоягъі сѫ малко. Единъ лудъ врьля камыкъ въ кладенець, сто мѫдри не могѫть да го извадять. Двама ся карать, сто ся радвать. Сто пары пѣтель, пять грошя кръчма. Сто клятвы за парѫ. Въ добрѫ главѫ сто рѫцѣ. По́-добрѣ единъ драмъ память, а не сто окъі сила. Еднѫ кава, ама за сто чини. Еднѫ каже, сто крои.*

Стобóрець, *ум. м.* и **стобóрчя,** *ум. ср.* отъ **стобóръ.**

Стобóръ, *с. м.* Заграда, стѣна отъ шиндъі, отъ дъскъі, съ коѭто заграждать дворовъі, мѣста; пармаклѫкъ; **досчáтый забóръ, деревя́нная стѣнá.** *Дворъ-тъ е заграденъ съ стоборъ. Голѣмися като пѣтелъ на стоборъ. Слѣпа кокошка, кога проглядa, и на стоборъ кукурига.*

Стóборъ, *с. м.* Заходъ, кенефъ, коць, мущуракъ, нуждникъ, серникъ, хале; **отхóжее, отхóдное, нýжное мѣсто, отходъ, захóдъ, нýжникъ.**

Стовáрвамь и **стовáрювамь** (да **стовáрѭ**), *гл. д.* Сварвамь: 1) Свалямь товаръ отъ нѣчто; разтоварвамь; **развью́чивать, разгружáть, выгружáть, выклáдывать, высáживать.** 2) Махвамь, врьгамь, свалямь; **свáливать.** *Стоварихъ на васъ тѫѭ работѫ*, въіе да ѭ врьшите, азъ да не ѝ мыслѭ. *Стоварямь винѫ-тѫ (кабахата) възъ нѣкого,* врьгамь, свалямь винѫтѫ възъ него, него винѭ, когато азъ сьмь виновнъій-тъ; **взвáливать, опроки́дывать винý на когó.** — *Стоварихъ му еднѫ тоягѫ,* ударихъ го; **отвѣсить комý удáръ.**

Стовáрванüе и **стовáрюванüе,** *с. ср.* отъ **стовáрвамь.**

Стовáрѭ, **и́шь,—рилъ,** *гл. свр.* отъ **стовáрвамь.** —**ренъій,** *прич. стр.*

Стóвна и **стóмна,** *с. ж.* Глинянъ сѫдъ за водѫ съ дрьжкѫ и тѣсно грьло; кръчягъ, кръчякъ, кувшинъ, каната, бардакъ; **кувши́нъ, кубы́шка, корчáга.** *Еднѫжь стовна на водѫ, двѫжь стовна на водѫ, на третий пѫть ся разбива. Коѭто стовна чясти на водѫ, скоро ся разбива. Бий циганчя-то прѣди да счюпи стовнѫ-тѫ. Еднѫ сестрицѫ имамь, все мокра стои?* Гат. — Стовна.

Стóвница и **стóвничка,** *ум. ж.* отъ **стóвна.** Дуля; **кувши́нець.**

Стóвничя, *ум. ср.* отъ **стóвна.**

Стовня́ и **стовнéнце,** *ум. ср.* отъ **стóвна.** Стовница; **кувши́нчикъ.**

Стогоди́шний, —**шьнь** и —**шень, шня, шне,** *пр.* Что има сто годинъі, что е отъ сто годинъі; **столѣтній.** *Стогодишень старець,* вѣчникъ. *Стогодишне дрьво.*

Стогъ, *с. м.* 1) Копа снопие при гумно; копенъ, копна, кладня, другожина; **копнá, омётъ, скирдъ, одóнье.** *Жито-то да си южнемы, у стогъ да го сдѣнемы.* 2) Голѣма копа сѣно; **стогъ.** *Небо-то црьвено, като да гори нѣйдѣ нѣкой голѣмъ стогъ сѣно.*

Стóджıаръ и **стóжеръ,** *с. м* 1) Стежеръ въ 1-то знаменование. 2) Центрь на нѣчто. *Това е стожеръ-тъ на тѣхнѫ-тѫ политикѫ, и когато ся прѣчюпи той, ще ся прѣчюпи и жизненѫ-тѫ основѫ на Грьцкыя бытъ. — Изпрѣчился като стожеръ. На ново гумно старъ стожеръ. Додѣка стои стожеръ-тъ, и коне-ти обыкалıать около него, а чтомь ся извади, они хванѫть прѣзъ харманa.*

Стóё, им. соб. мѫжско.

Стоéние, *с. ср.* отъ **стоѭ.** Стоıание.

Стóйка, им. соб. женско

Стойлъ, им. соб. мѫжско.

Стойменъ, им. соб. мѫжско.

Стóйна, им. соб. женско.

Стóйно, им. соб. мѫжско.

Стойся, **стоıалося,** *гл. безл. Стои му ся,* пада му ся, лаха му ся, хакъ му е; **емý слѣдуеть.** *Стои ти ся да тя набие, та да видишь.*

Стойца, им. соб. женско.

Стóйчё, им. соб. мѫжско.

Стойчúнъ, им. соб. мѫжско.

Стойчко, им. соб. мѫжско.

Стоишлúковъıй, въ, ва, во, *пр. Стоишликовы дрьва,* въ горѫ изсъхналы дрьвета на кореня си, не паднѫлы още; **сушня́къ, подстóй, подстóйникъ.**

Стóка, *с ж.* 1) Всıако нѣчто, съ което трьговець тръгува; **товáръ.** *Докаралъ три товара стокѫ. Дюкıанъ-тъ му е праздень, нѣма никаквѫ стокѫ. Слѣзлъ до Пловдивъ за стокѫ* 2) Добытъкъ, говяда, коню, овцю, свиню и всıака домашна живина; жива стока; **скотъ.** *Джелепска стока,* браница. 3) Иманю, имотъ, имотство, благо, добро, мѫка; **имѣнiе, имýщество, богáтство, дéньги.** 4) Мѣсто, дѣто двѣ или повече рѣкы ся сливать, ся стичıать въ еднѫ; стокъ; **мѣсто слиянiя, стеченiя двухъ рѣкъ.** *За половинѫ чясъ ся стига на стокы-ты, дѣто ся стичıать Дринъ и Радика. — Каква стока е!* каква манга е, каква автика е, какъвъ зълъ хътрець е! — *Съ очи тяглена стока,* коıато ся купува на око, а не съ мѣркѫ: добытъкъ, дрьва, кѫща. — *Сама стока сбори. Добра стока сама ся хвали. Спроти стокѫ-тѫ и кехаıа-та. Зять рода (роднина) — магаря стока.*

Стоклю́чь, *с. м.* Едно горско растение, съ което развалıать магии.

Стокмѫ, ишь,—милъ, *гл. свр.* отъ **стокмıавамь. —меный,** *прич. стр.*

Стокмıавамь (да стокмѫ), *гл. д.* Сътькмıавамь, направıамь нѣчто да стане токмо, еднакво съ друго нѣчто; изравнıавамь, избарабарıавамь; сравнıавамь; **верстáть, срáвнивать.** *Види святилѫка нейзинъ и стокми го съ твоıа.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Сравнıавамся, изравнıавамся, избарабарıавамся; **верстáться, срáвниваться, урáвниваться.** 2) *гл. стр.* Бывамь стокменъ.

> Невѣста ми коню подупнѫла,
> И сватовы она прѣварила,
> И до зятıа она ся стокмила,
> Та со зятıа заедно ходила. *Пѣс.*

Стокмıаваню, *с. ср.* отъ **стокмıавамь** и **стокмıавамся.**

Стокъ, *с. м.* 1) Стока въ 4-то знаменование. 2) Мѣсто, по което воды ся стичıать, улıвать, или дѣто ся стичıать, събирать; **стокъ.**

Стóкъıца и **стóкъıчка,** *ум. ж.* отъ **стóка.** Малко стока.

Столáчя, *с. ср.* Столъ, въ гатанкѫ за гайдѫ: *сѣди сирачя на столачя, па плаче?* Тукъ *столачя* е вмѣсто *колѣно.*

Столéць, *с. м.* Дрьво, что скрьстува вощето съ пльзицѫ-тѫ; попникъ.

Стóлець, *ум. м.* отъ **столъ.**

Столúца, *с. ж.* Столъ. *Скрьць вратица, хопъ столица.*

Стóлнина, *с. ж.* 1) Столъ, столица.

> Изнесите столнинѫ-тѫ,
> Турите ѭ насрѣдъ дворы,
> Да посѣднѫ да поглядамь,
> Какъ ся соколъ усукува. *Пѣс.*

2) Мѣсто, дѣто нѣкой стои, дѣто ся наврьта; свръталище, врьтилище, живѣлище, жилище; **мѣстопрѣбыванiе, жилúще, прiю́тъ, пристáнище, притóнъ.** *Не му ся знае ни гробнина, ни столнина. Азъ ке вы горѫ, азъ ке вы печѫ, вые столнинѫ овдѣка нѣмате.* 3) Столъ, прѣстолъ, тронъ; **цáрскiй столъ, престóлъ.** *Никола сѣднѫ на столнинѫ и си станѫ царь.* 4) Главнъıй градъ въ дрьжıавѫ, дѣто стои царь-тъ и главното управленıе; столъ; **столúца.** 5) Царство, дрьжıава, земıа; **госудáрство, держáва, цáрство.** *Ошелъ у еднѫ чюждѫ столнинѫ. Народъ тъ ся былъ събралъ отъ столнинѫ-тѫ да си избирать краль, оти нѣмало краль.*

Столовáтый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что има столъ за да стои, что е съ столъ. *Столовата чıашıа,* высока чıашıа; **стакáнъ на нóжкѣ, рю́мка.** 2) Что изглѣжда като столъ. *Столовата планина.* 3) Стволоватый.

Столчець, *ум. м.* и **стóлчя,** *ум. ср.* отъ **столъ.** Столець, столачя, скоменчя, скемле; **скамéйка, стýликъ.**

Столъ, столове и **столи,** *с м.* 1) Направа за сѣдане на нея; столнина, столица, скемлıа, скемле, скоменъ, карекла; **стулъ, скамья́.** *Дльгъ столъ за множинѫ,* лавица; **лáв-**

ка, лáвица. *Който сѣди на два стола, лесно пада. Който иска да сѣдне на два стола, сѣдж на земьж-тж. Единъ старецъ съ три влакна подъ него?* Гат. — Столъ.

Вида мома дворъ1 мете,
Дворы мете, столы реди,
Столы реди, сльзы рони. *Пѣс.*

2) Столнина, прѣстолъ, тронъ; **цáрскій столъ, престóлъ.** *Царскый столъ.* 3) Столнина въ 4-то знаменование. 4) Четвръ-тито дрьво на кола надъ боботеца или ость-тж, въ което стоять климии-ты и надъ което лѣжи потоница та; стольцъ. 5) Стоя-ло на чяшж или на друго нѣчто; **нóжка.** *Чяшя съ столъ,* столовата чяшя; **стакáнъ на нóжкѣ.** 6) Издигнжта пята на обуща посталы, кундуры; токунъ; **каблýкъ.** *Кундури съ низкы столовы.* 7) У теповицж направа, подпрѣна на четыре дрьвета, нареченъ спонци. 8) Столнина въ 2-то знаменование. *Да си ходите, тука столъ нѣмате, вякъ нѣмате!* 9) Ѩко, тврьдо наращение въ дъно-то на цирѣй далакъ. 10) Вмѣсто стволъ.

Израсло е само дрьво,
Само дрьво столовато,
Столя-то му сребьрены,
Клоня-то му позлатени. *Пѣс.*

Стóльцъ, *с. м.* Столъ въ 4-то знаменование.

Стóмана, *с. ж.* 1) Особено калено желѣзо; близна, близница, чиликъ; **сталь.** *Ѩко като стоманж.* 2) Стоманева-та чясть на сѣчиво; нада, близница. 3) Синкавъ пластъ до долнж-тж коржа на недопеченъ и клисавъ хлѣбъ; близна; **закáлъ, закáлина.** *Хлѣбъ съ стоманж;* **хлѣбъ съ закáломъ.**

Стóманевъій, въ, ва, во, *пр.* 1) Направенъій отъ стоманж; стоманянъій; **стальнóй.** 2) Что има стоманж. *Стоманевъ хлѣбъ;* **хлѣбъ съ закáлиною.**

Стоманица, *с. ж.* Стоманяна плочица съ дупкы, въ които влиза пятица-та на водяничво колело; крѣменица.

Стóманица и стóманка, *ум. ж.* отъ **стóмана.**

Стóманянъій, нъ, на, но, *пр.* Направенъій отъ стоманж; стоманевъій; **стальнóй.**

Стомина, *пр. числ.* Сто душь.

Стóмина, *с. ж.* Стовна.

Стонóга, стоногáлица и стоногáлка, *с. ж.* Животина *Scolopendra,* крлжканкъ, попадия, попадийка, скрипа, скрипецъ, скрипия, скорпиия, союкъ, стоножецъ, стоножица, сунакъ, щипулка; **сороконóжка.** *Съ него мажжтъ ухапано отъ стоногж.*

Стонóжецъ, *с. м.* и **стонóжица,** *с. ж.* Животина стонога.

Стонъ и стънъ, *с. м.* Четыре-ти стлъбци въ жглы-ты на хыжж въ Плѣвенско; сохы, иглы.

Стопáнинъ и стопáнъ, *с. м.* 1) Който стопанисва, влада нѣчто; домакынь, станининъ, сейбия, чорбаджия, господарь; **хозяинъ, обывáтель.** 2) Мжжь спорядъ женж си; супругъ, кжщникъ, война, юнакъ; **мужъ, супрýгъ.** *Стопанинъ-тъ ми,* мжжь ми, домакынь-тъ ми; **мой мужъ, мой супрýгъ, мой хозяинъ.** 3) Стихия въ 4-то знаменование. — *Бѣсно кучя и стопанина си не познава. Калпава пара и лошя дума на стопанина си. Врьжи магаря-то, дѣто иска стопанинъ-тъ му, па нѣмай грыжж, че вълкъ ще го изяде.*

Стопанисвамь и стопанисувамь (да стопанишж), *гл. д.* 1) Владамь нѣчто; сждж, оправямь, господарувамь, стопанувамь; **владѣть, хозяйничать.** *Той стопанисва тука,* той заповѣдва. 2) Завладѣвамь; **овладѣть, пріобрѣсть.** *Италия стопаниса Римъ.* —**ися,** *гл. стр.* Бывамь стопанисанъ.

Стопанисванью и стопанисуванью, *с. ср.* отъ **стопанисвамь.**

Стопáница, *с. ж.* Стопанка: 1) Която стопанисва, влада нѣчто; господарка, сайбийка, зейка, чорбаджийка; **хозяйка, обывáтельница.** 2) Жена, домакыня, супруга, булка, невѣста; **женá, супрýга, хозяйка.**

Стопáничка, *ум. ж.* отъ **стопáнка.**

Стопанишж, ешь,—**нисахъ,** *гл. свр.* отъ **стопанисвамь.** —**нисанъій,** *прич. стр.*

Стопáнка, *с. ж.* Стопаница.

Стопáновъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **стопáнъ** *Стопанова гостба* особна гостба, която понѣйдѣ кжщни-ти слагать, за да яде стопанъ-тъ на кжщж-тж имъ.

Стопáнскъій, ска, ско, *прич.* отъ **стопáнинъ.** Что е на (за, отъ) стопанинъ или стопанкж; домакынскъій; **хозяйскій.**—**скы,** *нар.* Като стопанинъ; домакынскы; **хозяйски.** *Работи стопанскы, да ся поминувашь господарскы. Не стопанскы, но душманскы. Глядай конь стопанскы, язди го душманскы.*

Стопáнство, *с ср.* Имотъ, домъ, кжща съ всичкж-тж покжщнинж въ нея; домакынство, работа на стопанинъ; **хозяйство.**

Стопанýвамь, *гл. ср.* Владамь, заповѣдамь, сждж, оправямь, господарувамь, стопанисвамь; **хозяйничать.**

Стопáнъ, *с. м.* 1) Стопанинъ. *Пьсъ на нивж, стопанъ въ копривж.* 2) Измыслено животно, което живѣе въ нѣкоя кжщж и я пази; духъ-тъ на нѣкой бывшій владѣтель на кжщж, който ся е посѣлилъ въ

неж и ѭ покровителствува; стопанинъ, стихиꙗ, таласѫмъ. *Кога огладнѣе стопанъ-тъ, кѫщни-ти му слагать стопановѫ гостбѫ. Всꙗка кѫща има стопанъ, който ся ꙗвꙗва като смокъ. Ако убиешь тоꙗ стопанъ, кѫща-та щѣла ужь да запостѣе. Не сѫ само кѫщи-ты, дѣто имать стопаны, а и всꙗко село си има стопанъ, който го пази отъ влины.*

Стóплювамь и **стóплꙗмь** (да **стóплѭ**), *гл. д.* 1) Давамь, докарвамь топлинѫ; сгрѣвамь; **согрѣвáть, обогрѣвать.** *Припече слънце и стопли земѭ-тѫ.* 2) Направꙗмь нѣчто да стане топло; сгрѣвамь, загрѣвамь, огрѣвамь, нагрѣвамь, припичꙗмь, затоплювамь; **согрѣвáть, огрѣвáть, отогрѣвáть, нагрѣвáть, вногрѣвáть, оттáпливать.** *Тури та стопли малко водѫ. Стопли пелены-ты и кункы-ты на дѣтя-то.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь топлъ, дохожда ми топлина; загрѣвамся, сгрѣвамся; **согрѣвáться, обогравáться.** *Врѣмя-то ся стопли,* отоплися, отврьнѫся. *Иди при огнꙗ да ся стоплишь. Трькамь си рѫцѣ-ты да ся стоплꙗть. Вода-та ся стопли.* 2) *гл. стр.* Бывамь стопленъ.

Стóплюванıе и **стóплꙗнıе,** *с. ср.* отъ **стóплювамь.**

Стóплѭ, ишь, — лúлъ, *гл. свр.* отъ **стóплювамь. —ленъій,** *прич. стр.*

Стопорúщѫ (да ся), **ишь,—щился,** *гл. възвр. свр.* Да ся вдрьвѭ, да ся вкочꙗнѭ отъ студъ; да ся скочꙗнѭ, да ся сдрьвѭ; **одеревянѣть, оцѣпенѣть, окостенѣть, окоченѣть, околѣть.**

Стóпчѭ, ишь,—чúлъ, *гл. свр.* отъ **стóпчꙗмь. —ченъій,** *прич. стр.*

Стóпчꙗмь (да **стóпчѭ**), *гл. д.* Направꙗмь нѣчто на топкѫ. **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь на топкѫ, на топкы; бывамь стопченъ. — *Стопчилъ го е,* сгрѣлъ го е, уплашился е.

Стóпчꙗнıе, *с. ср* отъ **стóпчꙗмь** и **стóпчꙗмся.**

Стопѭ́, úшь,—пúлъ, *гл. свр.* отъ **стопꙗ́вамь. —пéнъій,** *прич. стр.*

Стопꙗ́вамь (да **стопѭ́**), *гл. д* Твьрдо, замрьзнѫло нѣчто съ топлинѫ направꙗмь да стане на водѫ, да стане мꙗко; разтопꙗвамь, сплаввамь, сплавꙗмь; **растáпливать, растоплять, растáивать, растворять. —мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь мꙗкъ, ставамь на водѫ отъ топло или отъ друго нѣчто; разтопꙗвамся, размъıвамся, сплаввамся, да скопнѫ; **истаевáть, обтáйвать, вытáивать, растáпливаться, растáиваться, растворяться.** *Снѣгъ-тъ, свѣщь-та се стопи.* 2) Разтопꙗвамся, разтлѣвамся, схумвамся, сплувамся, разплувамся, скапвамся, разкапвамся, изгнивамь; **истлѣвáть, сгнивáть.** *Да не ся стопи! Въ земѭ-тѫ да ся не стопꙗть!* 3) Губѭ, изгубꙗмь силы, разтопꙗвамся, чезнѫ, чмаѭ, изнемощꙗвамь; **истаевáть, истощáться.** *Горка-та мома изсъхнѫ, стописꙗ отъ плачевы.* 4) *гл. стр.* Бывамь стопенъ.

Стопꙗ́ванıе, *с. ср.* отъ **стопꙗ́вамь** и **стопꙗ́вамся.**

Стóрвамь и **стóрювамь** (да **стóрѭ**), *гл. д.* 1) Правѭ, направꙗмь, врьшѭ, изврьшꙗмь; **дѣлать.** *Ничто не можꙗ да стори. Както ти кажѫть, стори го.* 2) Струвамь, чинѭ, врядвамь, хващамь; **стóить.** *Всичка-та му стока стори едвамь хилꙗдѫ грошꙗ. Всичко това не ще стори ни парѫ. Желѣзо-то стори много нѣчто* 3) Прѣправꙗмь, прѣврьщамь, прѣобрьщамь, прѣобразꙗвамь, прѣличꙗвамь, прѣтварꙗмь, промѣнꙗмь, прѣсторвамь; **оборáчивать, прѣвращáть.**

И Стоꙗнъ ся е засрамилъ,
Че ся на Бога помоли:
Стори мя, Боже, прѣстори
На каквѫ-годѣ гадинкѫ,
На сиво-бѣло орлище. *Пѣс.*

4) Изплънꙗмь, наплънꙗмь, изкарвамь, наврьшꙗмь, привршꙗмь, свршꙗмь, приключꙗмь, склопꙗмь; **исполнятьсꙗ.** *Стори тридесꙗть годины;* **емý исполнилось трúдцать лѣть.**

Откакъ е Христа родила,
Токо е три дни сторила,
И ми е вънка излѣзла,
Коприннины пеленъı да сбере. *Пѣс.*

Кѫщѫ-тѫ имъ пепелъ щѫ сторѫ; **домъ ихъ обращý въ пепелъ.** 5) Направꙗмь, издигамь, изграждамь; **выстрáивать, пострáивать.** *Сторихмы си черквѫ, кѫщѫ.* 6) Направꙗмь, мѣсвамь, готвѭ, приготвювамь, сготвювамь. *Да сторимъ хлѣбъ,* да мѣсимъ. *Да сторимъ манджѫ,* да готвимъ; **стрáпать.** *Манджꙗ-та е сторена за васъ,* сготвена. *Телци не прибрахмы и вечерѫ не сторихмы,* не готвихмы. *Сторвамь гостꙗ,* събрамь гостꙗ, гощавамь гостꙗ *Сторвамь софрѫ,* слагамь.

Тръгнѫли булкѫ да зимѫть,
Врьвѣли что поврьвѣли,
Подъ дрьво софрѫ сторили. *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр.* 1) Промѣнꙗмся и зимамь другъ образъ, другъ изглядъ; прѣправꙗмся, прѣтварꙗмся, прѣличꙗмся, прѣврьщамся, прѣобрьщамся, прѣсторвамся, ставамь; **оборáчиваться, обращáться, обёртываться, превращáться.** *Сторился на*

мьглж и *сторился мьглж. Сториса бѣлж пепель.* 2) Правжся, дрьжжся, показвамся не такъвъ какъвто сьмь си; прѣправямся, прѣчиннамся, прѣчинквамся, притварямся, прѣтварямся, прѣструвамся, прѣмагалвамся, прѣсторвамся, втъляавамся; **притворя́ться, прики́дываться, маскирова́ться.** *Сторился умрѣлъ* и *сторился на умрѣлъ. Сторился ахмакъ.* 3) Ставамь, мѣнявамся, измѣнявамся, промѣнявамся, бывамь; **става́ть, станови́ться, дѣлаться, измѣня́ться, переменя́ться.**

Дѣтя ми расте и ми порасте,
И ми ся стори добрѣ юнакъ,
И ми ся стори царь надъ царевы
И ми ся стори краль надъ кралевы. *Пѣс.*

4) Ставамь, чинжся; **дѣлаться, станови́ться.** *Сторихмѫся роднина. Сторихся учитель.* 5) Врьшжся, правжся, чинжся, ставамь, случвамся; **идти́, происходи́ть, соверша́ться.** *И това чюдо не бѣ ся сторило. Сториса и такова нѣчто.* 6) Раждамся, добывамся; **ражда́ться.** *Пять годинъ откакъ ся е сторилъ.* 7) Раждамся, ставамь; **ражда́ться, урожда́ться.** *Тжж годинж жито-то ся стори много.* 8) *гл. стр.* Бывамь сторенъ. **—рвася,** *гл. безл.* Струвася, показвася, чинися; **ка́жется, пока́зываться, мсти́ться.** *Тъй му ся сторило;* **ему́ такъ показа́лось, помсти́лось.** *Стори ми ся, като да го видѣхъ.* — *Сторвамь вѣрж и клѣтвж,* направямь вѣренъ сговоръ, кълнжся, заклинамся; **дѣлать взаимное завѣре́ніе, кля́сться, божи́ться, присяга́ть.**

Стоянъ дружинж посъбра;
Вѣрж и клятвж сторили:
Кога на пжтя тръгнемъ,
Който ся боленъ разболи,
Порядомь да го глядамы,
На ржцѣ да го носимы. *Пѣс.*

— *Сторвамь грѣхъ,* направямь грѣхъ, прѣгрѣшавамь, сгрѣшавамь, съгрѣшавамь; **согрѣша́ть, прегрѣша́ть.** — *Сторвамь добринж,* направямь нѣкакво добро. *Сторвамь милостынж,* давамь нѣкому милостынж. — *Сторвамь мѣсто,* давамь мѣсто, размѣщамѫся да ся намѣсти и другъ помеждж ны. — *Сторвамь нѣкого за . . .,* зимамь едного за другиго; **принима́ть за кого́ ли́бо.** *Сторихъ го за братъ ти,* стори ми ся, че е братъ ти. — *Сторвамь за продань,* изваждамь на продань, изнасямь, изкарвамь нѣчто да го продавамь.

Останж Стоянъ Сирачя
Съ три сестры по-малкы,
Не може да гы нахрани,
Стори гы Стоянъ за продань,
Че тръгнж да гы продава. *Пѣс.*

— *Сторвамь потирж,* изваждамь, изкарвамь, потѣрж, излизамь да гонж нѣчто, излизамы потѣрж; **идти́ въ пого́ню за кѣмъ.**

Кошюта имъ пжть минжла.
Сватба потирж сторила,
Кошютж да си затрьжжть,
Кошютж съ млады юренцж. *Пѣс.*

— *Сторвамь пжть,* давамь нѣкому пжть, чакамь пжть, отбивамся на странж, та да мине, почакамь да прѣмине другъ прѣди мене; **дать доро́гу, посторони́ться, разда-ва́ться.** — *Сторвамь резилъ,* правж, чинж нѣкого резилъ, резилж, срамж, посрамявамь, маскарж; **унижа́ть.**

Пакъ си Милунко проводи:
Да дадать Анкж, да дадать,
Да ми не трудять сватовы,
Да ми неврьща рядж-тж,
Да ми не струвать да идж,
Анкж щж резилъ да сторж. *Пѣс.*

— *Сторвамь рядъ,* давамь рядъ, оставямь нѣкого да си свръши работж-тж, кога му дойде рядъ-тъ, давамь му врѣмя да направи нѣчто. *Не ми сторвать рядъ,* не ми давать рядъ, прѣряждать мя.—*Сторвамь трудъ,* направямь трудъ, потрудвамся, помжчвамся; **потруди́ться.** *Стори трудъ та иди до тѣхъ.* — *Сторихъ харчевы,* похарчихъ, потрошихъ много пары.

Зачто ми, Анке, не каза,
Най сторихъ тяжкы харчевы,
Повдигнжхъ сватбж голѣмж. *Пѣс.*

— *Сторвамь честь нѣкому,* правж му, показвамь му честь; **ока́зывать, изъявля́ть почте́ніе.** — *Стори добро, да намѣришь зло (да си намѣришь белж-тж). Стори добро, да тя бижть. Стори добро, изяжь лайно. Стори добро, не кайся; стори зло, надѣйся. Стори добро, па го врьли въ `море-то. Стори на злыя добро, да ти излѣзе на зло. Да сторишь милостынж на богатъ, по́-добрѣ да ж врьлишь въ море-то. Бѣдице ле несторена, доклѣ тя не сторихъ, не мя бѣдяхж*

Сто́рваніе и сто́рюваніе, *с. ср.* отъ **сто́рвамь и сто́рвамся.**

Сто́рж, ишь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **сторвамь. —реный,** *прич. стр.*

Стота́къ, *с. м.* Пара, что струва сто пары; стотилникъ, юзлукъ.

Стоти́лникъ, *с. м.* 1) Стотакъ. 2) Мѣра, сждъ, что събира сто драма.

Стоти́лница, *с. ж.* Бъчва, что сбира сто окы, сто мѣры.

Похвалися крива лоза:
Азъ сьмь лоза родовита,

Родовита, плодовита:
Отъ главинкѫ по кошничкѫ,
Отъ дюлюмчя возилничкѫ,
Возилничкѫ стотилничкѫ. *Пѣс.*

— *Риза стотилница,* закрьпена съ сто крьпкы. *Коѭ ризѫ да облѣкѫ — стотилницѫ-тѫ ли или двѣхилядницѫ-тѫ?*

Стотина, *с. ж.* 1) Сто, стотница; **сто, сотня.** *Двѣ стотины, три стотины,* двѣстѣ, триста. *Заборчлюлъ сьмь хилядѫ и шесть стотины.* 2) Нѣчто до сто, около сто. *Дай ми стотинѫ грошꙗ. Минѫхѫ стотина войника. Прѣди стотинѫ годины.*

Стотница, *с. ж.* Стотина, сто; **сотня.** *Со стотници старци идѣли кай прѣтопеныꙗ. Мѫжїе и жены на день по много стотници, дори и хилядници биѥала чюма-та. Откога разказалъ на другы болны, со стотници отрьчюали и ся измыли.*

Стоѭ, ишь, стоꙗхъ, *гл. ср.* 1) Намирамся изправенъ на крака-та си; **стоять.** *Зачто стоишь, та не сѣднешь?* 2) Не сьмь още лѣгнѫлъ да спѭ; сѣдѫ; **сидѣть.** *Не е толкова кѫсно, не вѣрвамь да сѫ легнѫли, иди, може още да стоять.* 3) Намирамся нѣйдѣ, сѣдѫ; **находиться, бывать, оставаться, лежать.** *Той стои при бащѫ си, стои по улици-ты, по механы-ты, стои въ зимника. Стои ми надъ главѫ-тѫ. Цѣлъ дѣнь у тѣхъ е стоꙗлъ.* 4) Не ся движѭ, не врьвѭ, запирамся, запрѣнъ сьмь; **стоять.** *Стой!* сприся! *Водяницѫ-тѫ стои та не работи.* 5) Жьдѫ, чꙗкамь, сѣдѫ; **ждать.** *Постой още малко, сега щѫ ти го дамь Не стоꙗли да пустне черкова.* 6) Идѫ добрѣ, дохождамь на мѣркѫ, на калѫпъ; лѣгамь, прилѣгамь, ставамь; **приходить, приходиться.** *Каквѫ-то дрѣхѫ да облѣче, все добрѣ му стои на снагѫ-тѫ.* — **Стоися,** *гл. безл.* Пада ся, хакъ е. *Стои ми ся,* пада ми ся, хакъ ми е; **мнѣ слѣдуетъ.** *Наказахѫ го, стои му ся;* **его наказали, и подѣломъ ему, ништо ему.** — *Стоѭ диванъ нѣкому,* стоѭ правъ прѣдъ нѣкого, да му слугувамь. — *Стоѭ диванъ чепразъ,* стоѭ правъ съ сгрьнѫты на поꙗса рѫцѣ. — *Стоѭ на думѫ-тѫ си,* дрьжѭ си думѫ-тѫ, устоꙗвамь си на думѫ-тѫ, не си газѫ думѫ-тѫ, правѭ чтото сьмь ся врeклъ; **держать своё слово, не измѣнять своему слову.** *Не е чловѣкъ да го вѣрвашь, не стои на думѫ-тѫ си.* — *Стои като кравѫ,* изглꙗжда да е глупавъ. — *Стои на трьнїе,* не е миренъ, има нѣчто да го мѫчи, да мысли, не ся спира.

— *Гора и вода да стои, Стоꙗнъ не стои. Празденъ човалъ правъ не стои. Дрипава Мара стои прѣдъ царꙗ. Колкото по стои пита-та, по добры гостїе чꙗка. Празденъ ходи, празденъ не стой. Шие, порн Мара, празднa да не стои. Низко стой, высоко пѣй. Ако попъ-тъ е пиꙗница, простый трѣбва да стои всꙗкога въ вьзелницѫ. Двѣ дыни подъ еднѫ мышницѫ не стоять. Всичка-та кожꙗ изотвънъ стои. Вречешь ли ся, стой на думѫ-тѫ си; не си ли ся вреклъ, дрьжся.*

Стоячкы́мь и стоячкѫ́тѫ и

Стояшко́мь, стояшкы́мь и стояшкѫ́-тѫ, *нар.* Изправенъ на кракы, правъ, право, правяшкомь, просто; **стоймя.** *Стояшкомь работѫ, ꙗмь. Кой да бие стоячкымь.*

Стоꙗ, им. соб. женско. *Проговори Стоꙗ црьноока.*

Стоꙗлка, *с. ж.* Крива подпора прикована отдолѣ на процѣпъ.

Стоꙗло, *с. ср.* Правъ жегълъ, който подпира процѣпа да не пада долу, когато волове-ти сѫ изпрягнѫти; стоꙗлка, стоꙗлце, стоꙗчка, стоꙗшка.

Стоꙗлце, *с. ср.* 1) Стоꙗло. 2) Подпорка на нѣчто. 3) Право-то дрьво, около което ся врьти врьтꙗшка и което е заврѣно въ пьнъ. 4) Колелце, което турꙗть долѣ на хуркѫ, за да стои тꙗ право.

Стоꙗна, им. соб. женско.

Стоꙗнїе, *с. ср.* отъ **стоѭ.**

Стоꙗновый, въ, ва, во, *пр.* отъ **Стоꙗнъ.** *Бѣжанова майка не плаче, а Стоꙗнова.*

Стоꙗнъ, им. соб. мѫжско.

Стоꙗтный, — тьнъ и — тенъ, тна, тно, *пр. Стоꙗтны дрѣхы,* что сѫ за-въ праздникъ, празднични дрѣхы; **праздничное платье.**

Стоꙗчка и стоꙗшка, *с. ж.* Стоꙗло, стоꙗлка на процѣпъ.

Страга, *с. ж.* Стръга.

Страгорѭ, ишь,—рилъ, *гл. ср.* За страчкѫ: грачѭ, крꙗкамь; **каркать.**

Стадалый, лъ, ла, ло, *прич.* отъ **страдамь.** Тягнлый, патилый. *Не пытай старо, а страдало;* **не спрашивай у стараго, а спрашивай у бывалаго.**

Страдамь и страдаѭ, ешь,—далъ, *гл. ср.* Сѣщамь, прѣкарвамь нѣкаквѫ мѫкѫ, болкѫ; тяглѭ, мѫчѫся, патѫ, минува ми прѣзъ главѫ-тѫ; **страдать.** *Което страдать хора-та, и намъ ще се случи.*

Страданїе, *с. ср.* отъ **страдамь и страдаѭ;** **страданіе.**

Страдный, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Който е лишенъ отъ нѣчто, та е жꙗленъ,

че го нѣма, и желае да го добые; жьднъій, жьденъій, жяднъій, жялнъій, петимнъій, скуднъій, тѫжнъій, тягловнъій. *За единъ залъгъ хлѣбъ е страдна. Ете ти го пакъ сиромахъ, страденъ за еднѫ коркѫ хлѣбъ. Оставихѫ три дѣца сираци, црьни сиромаси, страдни за хлѣбъ. Крива, крива рѫчица, гладна, страдна душица. Страденъ е да умре.*

Снахо Петкано, Петкано,
Мари, что ти е та плачешь,
Да ли си гола и боса,
Или си страдна, иль гладна? *Пѣс.*

Страдна майка рада и на слѣпо дѣтя. Страдна майка рада и за слѣпогъ сына.

Стра́жица и **стра́жичка**, *ум. ж.* отъ **стра́жѭ.**

Стра́жіа, *с. ж.* Сграда, съ пазачи въ неѭ, нѣйдѣ на пѫть, на крайнинѫ; варда, беклимя, беклентию; **карау́льня, пр тти́нъ.**

Стражіа́рь и **стражіа́ринъ**, *с м.* 1) Който пази нѣйдѣ нѣчто; **сто́рожь.** 2) Вьоруженъ служитель при началство-то за пазение рядъ, миръ и тишинѫ; забтие, забтию, пандуръ, сейменъ, сегменъ; **полице́йскій, жанда́рмъ, городово́й.**

Стра́йвамся и **стра́ювамся** (да ся **стра́ѭ**), *гл. об.* Сдрьжямся, стрьпѣвамся. *Не можяхъ да ся страѭ да му не кажѭ.*

***Стра́кона** и **стра́кыіна**, *с. ж. Гр.* Паница.

Стракъ, *с. м.* вм. **стрькъ.** *Гѫста трьница стракъ нѣма.*

***Стракъ**, *с. м. Гр.* Глечь, поливъ, полювъ; **глазу́ра, гла́зурь, мура́ва, мурь, поли́ва.**

Стралѣ́тъій, тъ, та, то, *пр.* вм. **стрѣла́тый.** *Па си яхнѫ коня стралѣтаго, та отиде у Сливена града.*

Страму́вамся, срамъ, вм. **сраму́вамся, срамъ.**

Страна́, *с, ж.* Старна, стьрна: 1) Мѣсто, что ся намира на лѣво, на дѣсно, отзадъ, отпрѣдъ, срѣщѫ нѣчто; **сторона́, страна́.** *Мини на срѣщнѭ-тѫ странѫ, отъ заднѭ-тѫ странѫ. Намирася на дѣснѫ-тѫ странѫ, на другѫ-тѫ странѫ.* 2) Стѣна, вънщнѭ часть на нѣкаквѫ направѫ; **сторона́.** *Прѣднѭ-та страна на кѫщѫ-тѫ имъ гляда камъ насъ.* 3) Плоска, вънщнѭ часть на нѣчто; **сторона́.** *Кожюта има двѣ страны. Обрьни го и отъ другѫ-тѫ странѫ.* 4) Буза, ябълчица на лице-то; **щека́.** *Плескамь по бузы-ты;* **бить по щека́мъ.** 5) Хълбоци, пахове; **бо́ка, подвздо́хи.** *Мухнѫ го въ странѫ-тѫ. Лѣгнѫлъ на дѣснѫ-тѫ си странѫ.* 6) Мѣсто въ црьквѫ, дѣто стоять пѣвци-ти; **клиросъ.** *Дрьжѭ странѫ въ черковѫ,* пѣѭ отъ еднѫ странѫ. *Дрьжѭ странѫ отъ лѣво, или лѣвѫ-тѫ странѫ.* 7) На опашкѫ на кантаръ рѫбове-ти, на които сѫ отбѣлѣзаны тяглилкъ ты. *Лека страна, тяжка страна.* 8) Земи, дрьжява, крайна, крайнина, крайще; **страна́, край.** *Отиде, забѣгнѫ въ чюждѫ странѫ. По другы-ты страны не е така.* 9) Една-та половина отъ товаръ, отъ юкъ, натоваренъ на животно; страница.

Сѣдѣла Мара, чіакала
До двои пѣтлы до трои,
Нѣма Стоіанъ да си дойде!
Девять е хлѣба изпекла,
Товарь е дрьва изгорила
И странѫ бѣлѫ борнинѫ,
Окѫ е памукъ изпрала,
Шіаренъ е чорапъ уплела,
Свиленъ е дилберъ навязла,
Па нѣма Стоіанъ да дойде! *Пѣс.*

— *На странѫ* и *на страни*, като *нар.* *а)* Неблизу, не на лице, не прѣдъ насъ, не при насъ; **въ сто́рону, въ сторонѣ́.** *Иди, стои настранѫ. Минахъ отстрани,* не по пѫтя; **идти́ стороно́ю.** *Падамыся настранѫ. Тури го настранѫ. б)* Не по лице-то си, не по гърба си; **бо́комъ.** *Лѣжи на странѫ.* — *Отъ странѫ,* като *нар.* Не направо, не отпрѣдъ; **побо́чно.** *Гляда отстранѫ. Что е отстранѫ;* **боково́й.** — *На вси странъ,* навсякѫдѣ; **на всѣ стороны́, вездѣ, всю́ду, повсю́ду, повсемѣ́стно.** *Отъ вси странъ,* отвсѫду, отвсѫдѣ, отвсякѫдѣ, отврядъ, отрядома; **со всѣхъ сторо́нъ, отовсю́ду.** — *Отъ всякѫ странѫ: а)* Отъ вси странъ, отвсѫду. *б)* Въ всяко отношение; **во всѣхъ отноше́ніяхъ.** — *Отъ нашѫ странѫ,* отъ насъ, отъ (въ) наше им ; **съ на́шей стороны́, въ на́ше и́мя.** *Отъ вашѫ странѫ,* отъ васъ, въ (отъ) ваше имя; **съ ва́шей стороны, въ ва́ше и́мя.** *Той иде отъ странѫ на село-то,* село-то го е пратило.

Стра́ние, *с. ср. съб.* отъ **страна́.** *Отиде въ страние-то, изъ страние то.*

Стране́ние, *с. ср.* отъ **странѣ́ѭ.**

Стра́неникъ, *с. м.* Малко буря около осемь— дванадесять окы; панагончя, понагончя.

Страни́ца, *с. ж.* 1) Страна въ 9-то знаменование. *Имахмы го страницѫ, направихмы си го брѣмя.* 2) Странкы. 3) *ум.* отъ **страна́** въ 4-то знам.

То не замѣри звѣздѫ зорницѫ,
Нъ си замѣри Вълшѭ Грькинѭ,
Та ѭ удари въ лѣвѫ страницѫ. *Пѣс.*

Стра́ни́ци, *с. ж мн.* 1) Подпухнѫли слѣзы около уши-ты на малкы дѣца; глъкы, завушкы, заушкы, заушници, сливици; **зау́шица, зау́шница.** *Спустнѫлы му ся*

страници, паднало му гръло-то. *Тѭ знае да дига страници.* 2) Болесть *Scrophula,* буци, желка, живница, живиница, живница, заушка, крътица, крътичина, лолка; **золоту́ха, сви́нка, свину́ха.**

Стра́нище, *с. ср.* 1) Пожьната нива, на коѭто стоять още останѫлы ты на кореньа сламкы; старнище, стрьнище, станище; **сжа́тое по́ле.** 2) Дънери-ти отъ пожьнаты класовы, останѫли на кореньа си въ нивѫ-тѫ; странь, странкы. *Дѣтя то ся умурдарило, а она взела странище, та го обрысала съ жито.* 3) Нанадолнище, брѣгъ, стрьмнина на планинѫ, на врьхъ; крьшь, пологъ; **крутизна́, крутъ.**

Стра́нка, *с. ж.* Странище въ 1-то и 2-то знаменование.

Стра́нкы, *с. ж. мн.* На самаръ зенгии отъ вѫже; люлкы, пращкы, пращи, страници.

Стра́ннъій, —ньнъ и —ненъ, нна, нно, *пр.* Что е отъ друго мѣсто; чюждый; **иностра́нный, чужо́й.** *Страненъ човѣкъ*, чюжденець.

Стра́нствувамь, *гл. ср.* Ходѫ по чужды страны; пѫтувамь; **стра́нствовать.**

Стра́нствуванье, *с. ср.* отъ **стра́нствувамь.** Пѫтуванье.

Стра́нчя, *с. ср.* Подпора, дерекъ въ оградѫ междѫ стлъбци-ты.

Странь, *с. ж.* Стьбло, стволъ, цволъ на растение. *Странь-та на лукъ. Странь-та на жито.*

Странѭ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. ср.* 1) Тяглѭся, глядамь да ся не срѣщнѫ съ нѣкого, не ся приказвамь съ него; избѣгвамь; **обѣга́ть, обѣжа́ть, отлуча́ться, сторони́ться кого́.** *Той страни отъ мене;* **избѣга́етъ встрѣчи со мно́ю.** 2) Стѫпвамь на странкы-ты на самаръ отъ еднѫ-тѫ странѫ, за да дрьжѭ да не падне друга-та натоварена страна. *Единъ богатъ бѣше товарилъ еднѫ врѣкѫ пары на еднѫ-тѫ странѫ на самара, а на другѫ-тѫ той бѣше ѭхнѫлъ, да страни съ пары ты.*

Стра́торець, *с. м.* Раст. *Orobanche cruenta.*

Стра́торовъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **стра́торъ.** Стратуровый, стратурковый. *Вѣйка стратурова.*

> Ѩна дворы мела
> Съ метлѫ чемшировѫ,
> Другѫ босилковѫ,
> Третѭ страторовѫ. *Пѣс.*

> Момя имать девять милы братıа,
> Сѫ удрилы колıе страторовы,
> Сѫ удрилы прѫтıе босилковы,
> Да поврьжѫть конıе на сватовы. *Пѣс.*

Страторо́гъій, гъ, га, го, *пр.* Что има страторовы рога.

> Момя мете лѣпѫ црькви,
> Съ два стрька бѣлъ босилıакъ,
> Съ лопатѫ страторогѫ. *Пѣс.*

Стра́торъ, *с. м.* Растение стратулъ.

Стра́тулъ, *с. м.* Раст. *Amaranthus,* страторъ, стратуръ, слаторъ, слатуръ, securo..., сополко, сополъ, златоръ, златуръ, кадифе, кокудичя, мрьсолъ; **амара́нтъ, пѣту́шій гребешо́къ, ба́рхатникъ.**

Стра́турковъій, въ, ва, во, *пр.* Стратуровый, страторовый.

Стра́туровъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **стра́туръ.** Страторовый.

> Брала мома зеленикѫ.
> Въвъ два скута коприннянı.
> Та увила зеленъ вѣнець,
> На вѣнеца девять кыткы,
> Девять кыткы босилковы,
> А десята стратурова. *Пѣс.*

> Момини сѫ личпи двори:
> Прѫтıе-то сѫ босилкови,
> Ѩ полы-ты стратуровы. *Пѣс.*

Стра́туръ, *с. м.* Растение стратулъ.

Стра́хла, *с. ж.* Страхлива жена, мома; страшла, страхопьзла, бъзла, плашла; **трусе́я, труси́ха.**

Стра́хлё, *с. м.* Страхливъ чловѣкъ; страшлё, стрѣжко, плашлё, бъзлё; **трусъ, труси́шко.**

Страхли́вець, *с. м.* Който ся плаши; страхопьзлё, бъзливець; **трусъ.**

Страхли́вость, *с. ж.* Страшливость, бъзливость, боязливость; страхуванье; **тру́сость, трусли́вость, боязли́вость, страшли́вость.**

Страхли́въій, въ, ва, во, *пр.* Който ся страхува, който ся плаши, когото е страхъ: страшливый, бъзливый, боязливый, плашливый, плахый; **страшли́вый, трусли́вый, боязли́вый, пугли́вый, ро́бкій.** —**во,** *нар.* Съ страхъ, страшливо, боязливо, плашливо, плахо; **страшли́во, трусли́во, боязливо, пугли́во, ро́бко.** *Страхливъ дома сѣди. Страхливъ търговець — ни печѭлѫ, ни тщетѫ.*

Страхли́чя, *с ср.* Раст. *Anemone hepatica,* страшничя, пачи крака; **печёночная вѣтреница.**

Страхови́тъій, тъ, та, то, *пр.* Страшный.

Страхопѣ́зла, *с. ж.* Жена, мома страхопьзлё; страшла, страхла. *Мори жено страхопьзло, что не идешь да ми земешь калпака?*

Страхопьзлё́, лёвци, *с. м.* Страхливець, страхлё; **трусъ.**

Страхоти́ıа, *с. ж.* 1) Голѣмъ страхъ; **у́жасъ.** *Хванѫ мя голѣма страхотиıа.* 2) Нѣчто много страшно; **страши́лище.**

Страхо́тнъій, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Страшный.

Страху́вамся, *гл. об.* Дохожда ми страхъ,

хваща мя страхъ, страхъ мя е, бомся, плашмся, плахтуж, плахуж, страшмся; страши́ться, пугаться, боя́ться, опаса́ться. *Двама въ поле врьлувать, а единъ ся страхува. Който е падалъ въ море, не ся страхува отъ дъждъ.*

Страху́ванie, *с. ср.* отъ **страху́вамся.**

Страхъ, *с. м.* Голѣмо безпокойство, което ся явява въ душж-тж, когато си помыслимъ, че иде нѣкакво зло; страхуванie, боянie, боязьнь; **страхъ, перепу́гъ, переполо́хъ.** *Сѣдж въ овжж темницж съ страхъ и трепетъ. Страхъ и трепетъ бяше го хватило. Една мечка много голѣмж, за страховы божии, една црьна како катранъ. Докарвамь страхъ;* **наводи́ть страхъ.** *Замрьзвамь, помрьзвамь отъ страхъ;* **моро́зъ по ко́жѣ подира́етъ.** *Заболѣ отъ страхъ;* **занемо́гъ отъ испу́га.** *Издува мя страхъ,* зема мя, дохожда ми страхъ. *Има страхъ,* страшно е, лоше; **грози́ть, угрожа́ть.** *Имамь страхъ,* страхъ мя е, боюся: **боя́ться. Страхъ мя е,** като *гл. безл.* Иде ми страхъ, страхувамся, имамь страхъ, бомся, страшмся; **мнѣ стра́шно, я боюсь.** *Страхъ мя да го погляднж, да му кажж двѣ думы.*

Така гори менѣ срьдце
Отъ бащины ми страховы,
Отъ майчины ми жiалбовы,
Отъ снахыны ми прѣкорци! *Пѣс.*

Кога нѣкой ся уплаши, плюне си въ пазухж и казва: *мечкж страхъ, мень не,* за да му мине страхъ-тъ. — *Боже, помози, мечкж страхъ, мень не. Клятвата на умный страхъ, на лошия смѣхъ. Дѣто е срамъ, тамъ и страхъ. Празденъ пищовъ на двама страхъ. Да тя е страхъ отъ мждрыя, а не отъ лудыя. Когото не е страхъ, него не е и грѣхъ. Страхъ лозе пази. Страхъ брани грахъ. Страхъ крака даде. Страхъ-тъ има голѣмы очи.*

Стра́ченie, *с. ср.* отъ **стра́чж.** Страгоренie, граченie.

Стра́чка, *с. ж.* Птица *Corvus pica,* гарагашка, гарагашка, гаргашка, какараска, какарацка, канараска, крькараска, сврака, свракарака, сврачка, свекарашка, скакарака; **соро́ка.** — *Дива страчка,* птица *Cuculus canorus,* кукавица, куко, кукована, кукувица, кукувѣйка, кукъ; **кoку́шка, куку́шка, зегзи́ца.** — *Кога страчка безъ опашкж, та и ты безъ женж (та и момчя безъ невѣстж). Ако нѣма кокошкж, земай страчкж. Страчка чавкж караше: кждѣ си была днеска?*

Страчь, стра́чёве, *с. м.* Малкы колыбкы, сушинкы около бачиж за псета-та.

Стра́чж, ишь,—чилъ, *гл. ср.* За страчкж: гракамь, грачж, страгорж; **гра́кать, ка́ркать.** *Кога страчи страчка на нѣкож кжщж, щѣлъ да си дойде домакынь-тъ, щѣло да има писмо отъ него.*

Стра́чя, *с. ср.* Малко-то на страчкж. *Една страчка извела пять страчиня.*

Страше́нie, *с. ср.* отъ **страшж́** и **страшжся.**

Стра́шла, *с. ж.* Страхла.

Стра́шлё, *с. м.* Страхлё.

Страшли́вость, *с. ж.* Страхливость.

Страшли́вый, въ, ва, во, *пр.* Страхливый.

Страшни́къ, *с м.* Нѣчто много страшно; страхотия; **страши́лище.** *Отдолѣ иде страшенъ страшникъ, буенъ буйникъ.*

Страшни́чя, *с. ср.* 1) Раст. страхличя. 2) Раст. *Polytrichum commune;* **многовла́ска, многовла́сникъ, куку́шкинъ ленъ.** — Това былие нѣкои варять, та го давать да ся пие за уплашено, за болесть огнянж; а другы пакъ го давать на родилкж да пие, кога и́ ся нѣчто слоши.

Стра́шный, —шьнъ и —шенъ, шна, шно, *пр.* 1) Что докарва страхъ; страховитый, страхотный; **стра́шный, опа́сный.** *Домашный обирачь е по́-страшенъ отъ чюждыя. Кучя, дѣто лае, не е страшно, а дѣто дѣби.* 2) Что е тврьдѣ много. *Страшна е воиска тръгнжла. Страшенъ народъ ся набрало. Страшнж стокж докара.* **—шно,** *нар.* 1) Кога докарва страхъ; страховато, страхотно; **стра́шно, опа́сно.** *Гляда, выка, реве страшно. Страшно е,* има страхъ. *Страшно е да ся ходи по горж-тж.* 2) Тврьдѣ много, весма много; **стра́хъ, весьма́, о́чень, чрезмѣрно.** *Страшно е богатъ.*

Страшж́, и́шь,—ши́лъ, *гл. д.* Задавамь, докарвамь нѣкому страхъ; плашж; **страши́ть, страща́ть, пуга́ть, поло́шить, угрожа́ть. —шж́ся,** *гл. възвр.* Имамь страхъ, иде ми, дохожда ми страхъ, страхъ мя е, страхувамся, плашжся, плахтуж, плахуж, божся; **страши́ться, поло́шиться, пуга́ться, боя́ться, опаса́ться.** *Отъ чтото ся страшишь, то ще тя найде. Почнжхъ да ся страшжъ и да ся божъ, да не паднж отъ дрьво-то. Да ся страшять, и друзи, да не правять таквы грѣшкы. Хичь не страшися, кожъ и да хватишь отъ слѣпж по́ слѣпа е. Не бойтеся и не страшете ся отъ тевницж-тж. Лошийтъ и отъ дiавола не ся страши.*

Стра́нж (да ся), ешь, странхся, *гл. сор.* отъ **страйвамся.**

Стребро́, *с. ср.* вм. **сребро́.**

Стре́желъ, *с. м.* Стрежь.

Стре́жеръ *с. м.* Единъ видъ каба дѫбъ; стежеръ.

Стрежь, *с. м.* 1) Стежеръ, стожеръ, стодгжарь, стрежелъ, кречь, пѫпъ на гумно. 2) Корень на нѣкои чирѣи, что остава кога ся пробиѭть тѣ и изтече гной-тъ. *Додѣ ся не извади стрежь тъ, чиръ-тъ не оздравава.* В. **стрѣжь.**

Стре́ксамь и стре́ксиѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **стре́ксвамь.** —**санъій,** *пр. стр.* Признатъій, удобренъій.

***Стре́ксвамь и стре́ксувамь** (да стре́ксамь и да стре́ксиѫ), *гл. ср. Гр.* Пристаѭмь, склаиѭмь, приимамь, кабулѭ; **соглаша́ться, соизволя́ть.** *Попадиѭ та на все стрексала, само и само да засвири лудъій-тъ.*

Стре́ксваню и стре́ксуваню, *с. ср.* отъ **стре́ксвамь.**

Стре́менъ, *с. м.* в. **стрѣ́менъ.**

Стре́пвамся и стре́пнувамся (да ся стре́пиѫ), *гл. об.* 1) Трепвамь изведнѫжь и ненадѣйно; стрясвамся, стрясквамся; **встрепену́ться.** *Нѣкой тропнѫ на прозореца, тѭ ся стрепнѫ и изпуснѫ лъжицѫ-тѫ.* 2) Дохождамь на себе си и захващамь да работѫ; стрясвамся, стряскамся. *Нѣма да ся стрепне да хване работѫ. Все ли да тя подканѭть, стрепни ся самъ.*

Стре́пваню и стре́пнуваню, *с. ср.* отъ **стре́пвамся.**

Стре́пнѫ (да ся), ешь, — нѫлся, *гл. свр.* отъ **стре́пвамся; встрепену́ться.**

Стре́потѫ, ишь,—тѣлъ, *гл. ср. свр.* Да затреперѫ, да ся разтреперѫ, да затрепкамь. *Дарпна жграмотѣ, игла стрепотѣ.*

Стре́птѫ, ишь,—тѣлъ, *гл. ср. свр.* Да затрептѫ, да затрепамь, да затрѣпиѫ; **затрепета́ть.** *Стрептить пиля со крылѭ та.*

Стре́свамся, стре́скамся, стре́снувамся, в. **стря́свамся.**

Стри́ганю, *с. ср.* отъ **стригѫ́.** Стриженю.

Стри́горча, *ум. ср.* отъ **стри́горъ.**

Стри́горъ, *с м.* Животина сльменъ.

Стригъ, *с. м.* Стрижба, крѫжѫмъ.

Стригѫ́, же́шь, **стри́гохъ, стриглъ,** *гл. д.* Стрижѭ, рѣжѭ, (рѣзвамь козинѫ, косѫ; **стричь.** —**гѫся,** 1) *гл. възвр.* Рѣжѭ си, орѣзвамь си косѫ-тѫ; **стри́чься.** 2) *гл стр.* Бъивамь стриганъ. — *Който става овца, всѭкой го стриже. Отъ козѫ яринѫ не стригѫть. Отъ една овцѫ, двѣ руна не ся сригѫть. Влъка стригали, той за овця-тъи пъиталъ. Стриже мухѫ-тѫ.*

Стри́жба, *с. ж.* 1) Врѣмя-то, кога стрижѭть овця-тъи; стригъ, крѫжѫмъ. 2) Обичай понѣйдѣ да завождать три, пять-шестгодишни момчета у крьстника имъ, който отрѣзва отъ седьмь осьмь мѣста отъ косѫ-тѫ имъ и гъи нагощава; настригваню, подстригваню, наплитаню, стриженю.

> Царь Родославъ стрижбѫ има,
> Стрижбѫ има, смужбѫ има,
> Да настригва мѫжска рода. *Пѣс.*

Стри́же́ню, *с. ср.* отъ **стрижѭ.** 1) Стриганю. 2) Стрижба въ 2-то знаменован.

Стри́же́нъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **стрижѭ.** Стриганъій. *Брьснѫто, стрижено, все гологлаво;* **хоть бри́то, хоть стри́жено, а всё голо́.** *Косено е. Не! стрижено е;* **стри́жено, нѣтъ бри́то.**

Стрижѭ, ешь, **стри́гохъ и стрига́хъ,** *гл. д.* 1) Стригѫ. 2) Рѣжѭ нѣчто съ ножицѫ; скрипѭ, скрьцамь; **чи́кать.**

Стрижѭ́ченце, *с ср. Ждрѣбя стрижѭченце,* что ся още стриже.

Стри́лѭмь, *гл. д.* Правѭ, чинѭ.

Строе́ню, *с. ср.* отъ **строѭ́,**

Строё́самь, *гл свр.* отъ **строё́свамь.**—**санъій,** *прич. стр.*

Строё́свамь и строё́сувамь (да строё́самь), *гл. д.* Правѭ строй, годѭвамь, прьстенувамь, главѭвамь, запивамь; **обруча́ть.**

> Долѣтѣли два гълѫба,
> Не ми бъили два гълѫба,
> Токо бъили два стройника,
> Да строесать малкѫ момѫ. *Пѣс.*

Строё́сваню и строё́суваню, *с. ср.* отъ **строё́свамь.**

Строй, *с. м.* 1) Права чрьта, рядъ; **рядъ, строй, ли́нія.** *Кѫщъи-тъи на тоѭ градъ сѫ на строй;* **дома́ постро́ены въ ли́нію.** 2) Видъ, джинсъ, сой; **сортъ, видъ, разбо́ръ.** *Отъ тоѭ строй;* **этого со́рту.** 3) Года, годежь, годѭвка, главежь, запивъ, мѣна, обрѫкъи, свръшѭвачка, тъкмежь, прьстенуваню, армаѵъ; **сгово́ръ, помо́лвка, обруче́ніе.** 4) Магиѭ, нѣчто напратено.

Стро́йникъ, *с. м.* 1) Който е пратенъ да иска момѫ, да прави сговоръ за годѭвкѫ; главежникъ, годежникъ, годежнѭкъ, годежгжарь, дворникъ, думалникъ, дѣвоснобъ, женихълъ, изводникъ, изглядникъ, момарь, оглядникъ, одумникъ, просанитъ, просетникъ, просець, просикъ, прѣдумникъ, сватовникъ, сватъ, свидокъ, сглядникъ, сговорникъ, сгоденикъ, сгодѭтикъ, смомникъ, снобникъ, тъкменджиѭ; **сватъ.** *Стройникъ да не му дойде!* 2) Който врьши нѣкои чюждъи работъи съ порѫкѫ; **коммиссіоне́ръ, фа́кторъ.**

Стро́йница, *с. ж.* Коѭто е пратена да иска момѫ, да прави сговоръ за годежь; главе́ж

ница, годежница, годежиарка, думалница, женилня, женихла, изводница, изглядница, наваджийка, огляднпца, одумница, прѣдумница, сватовница, сватѣя, сватя, сглядница, сгоденица, снобница, смомница, тъкменджийка; сва́ха.

Строка́, *с. ж.* 1) Прьхотъ; пе́рхоть. 2) Прьшей, струпѣй; лиша́й.

Стро́памь, *гл. ср. свр.* Да затропамь изведнѫжь и много; да притропамь.

Строполѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл свр.* отъ **строполя́вамь. —ле́нъый,** *прич. стр.*

Строполя́вамь (да строполѭ́), *гл. д.* Строполясвамь, струпалямь, събарямь, катурямь, сгръмолявамь, сгръмолясвамь, сгромолясвамь, српнвамь, сръівамь, срупалямь, срутвамь; срыва́ть, разруша́ть. —мся, 1) *гл. възвр.* Падамь, събарямся, катурямся, сгръмолявамся, срупалямся, сгрухвамся, сгрьвалямся; ру́хнуть, гро́хнуться. 2) *гл. стр.* Бъівамь строполенъ; срыва́ться, разруша́ться.

Строполя́ванѥ, *с. ср.* отъ **строполя́вамь** и **строполя́вамся.**

Строполя́самь, *гл. свр.* отъ **строполя́свамь. —санъый,** *прич. стр.*

Строполя́свамь (да строполя́самь), *гл. д.* Строполявамь.

Стропъ, *с. м.* 1) Праздно-то мѣсто междѫ тованя и покръіва (и стрѣхѫ-тѫ) на кѫщѫ; верхъ, подволо́ка, чарда́къ, черда́къ. 2) Рядь, стьпень, катъ на кѫщѫ; эта́жъ.

Стро́хамь, *гл. свр.* отъ **стро́хвамь. —ханъій,** *прич стр.* Строшенъій.

Стро́хвамь и **стро́хувамь** (да стро́хамь), *гл. д.* Строшявамь.

Стро́хванѥ и **стро́хуванѥ,** *с. ср.* отъ **стро́хвамь.** Строшяванѥ.

Стро́швамь, в. **строшя́вамь.**

Стро́шничя, *с ср.* Раст. *Myosotis palustris,* помничя, помяничя; незабу́дка, лихора́дочная трава́.

Строшѭ́, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **строшя́вамь. —ше́нъій,** *прич стр.*

Стро́шя, *с. ж.* Постелка, губеръ, килимъ, черга кътеникъ, рованикъ.

Строшя́вамь и **стро́швамь** (да строшѭ́), *гл. д.* Направямь нѣчто на кѫсовъі, нѣчто цѣло развалямь, поврѣждамь да не работи, да не е за-въ работѫ; строхвамь, счюпвамь, сломвамь, скрьшвамь, окрьшвамь, соскрьшвамь, сдробявамь, сосдробямь, потрошявамь, почюпвамь, поломявамь; сла́мливать, сла́мывать, равла́мывать, разбива́ть, раздробля́ть. —мся, *гл. стр.* Бъівамь строшенъ; строхвамся. — *Строшило му ся срьдце-то,* покаялся, зарекся да не прави вяче грѣховъі. — *Извяжь ястие-то, па строши паницѫ-тѫ. Билася Мара съ юнака, че му строшила кривака. Съ строшенъ кавалъ и на планинѫ не свирять. Главѫ-тѫ му строшявамь, а хатѫра му не развалямь. Ако ми е драгъ, да си строши дѣсныя кракъ. Съ дѣтя на пѫть не ходи: ако му ся строшять кола-та, плаче, ако ти ся строшять, смѣеся.*

Строшя́ванѥ и **стро́шванѥ,** *с. ср.* отъ **строшя́вамь.**

Стро́ювамь и **стро́йвамь,** *гл. д.* Искамь момѫ, прѣдумвамь да дадѫть момѫ нѣкому, наглашямь да стане годешь; сва́тать. *Сега ке ти строювамь царевѫ-тѫ керкѫ.*

Пущи, лудо, два стройника,
Два стройника, два просика,
Отъ майкѫ да мя изпросять,
Отъ тейко да мя строювать,
Белкимь ке мя майка даде,
Белкимь ке мя тейко такса. *Пѣс.*

Стро́юванѥ и **стро́йванѥ,** *с. ср.* отъ **стро́ювамь.**

Строѭ́, ишь, строилъ, *гл. д.* На ястие турямь сбито яйце или разлъіто брашно, за да ся прѣсѣче; застройвамь, прѣсичямь; запра́вливать, сдобля́ть ку́шанье. *Строѭ чорбѫ съ яйце, съ брашно.*

Стру́вамь, *гл. ср.* и *д.* 1) Достоинъ сьмь, имамь рядъ за нѣчто; врядѫ, врядвамь, чинѭ, плащамь; сто́ить, зна́чить, заслу́живать. *Това струва много нѣчто, за много нѣчто*; э́то мно́гаго сто́итъ, э́то мно́го зна́читъ. *Той струва за десять душь.* 2) Влизамь въ работѫ, хващамь мѣсто; врядѫ, врядвамь, чинѭ; годи́ться, идти́. *Това не струва за ничто;* э́то ни къ чему́ не годи́тся. 3) Идѫ, прилѣгамь, приличямь; идти́, прили́чествова́ть. *Не струва да ся казва такава дума. Тая притчя не струва за тука;* э́та посло́вица не идётъ сюда́. 4) Дохождамь, ставамь, идѫ, падамся, чинѭ, врядвамь, хващамь; обходи́ться, сто́ить. *Едно на друго ми струвать по пять грошя едно-то.*

Драганке, сестро Драганке,
Безъ мене паръі не струвашь,
Каквото азъ безъ тебе. *Пѣс.*

Кончя му струва хиляда,
Булчя му струва два града. *Пѣс.*

Колко струва тая стока? ско́лько сто́итъ э́тотъ това́ръ? *Тоя конь ми струва хилядо грошя,* дрьжи мя хилядо грошя. 5) Правѭ, направямь, врьшѭ, изврьшвамь; дѣлать. *Не струвашь добрѣ, дѣто не идешь. Струва голѣмъі добринъі на сиромасъі-тъі.* 6) Карамь, накар-

вамь, тѣрамь, натѣрвамь, принуждавамь; **заставля́ть, принужда́ть, нево́лить.**

Да ми не врьща мѣнж-тж,
Да мя не струвать да идж,
Ѣнкж щж резилъ да сторж. *Пѣс.*

Но м.і струвай, пиля,
Да разврѣждамь
Мои-тъі триста ранъі,
Три стрѣлъі Татарскъі. *Пѣс*

— **Стру́ва,** *гл. безл.* Бъва, става, иде, чини си; **годи́тся, метётъ.** *Не струва да ся пие на гладно срьдце. Не струва,* не влиза за-въ работж, не чини, не пристава, не пристаю. — **Стру́вася,** *гл. безл. Струва ми ся,* мъіслж, трачж, читавж, прави ми ся, види ми ся, чини ми ся, сторва ми ся; **мнѣ ка́жется.** — *Струвамь трудъ* сторвамь, направямь трудъ потрудвамся, помжчвамся; **потруди́ться.** — *Не си струва труда,* не врядва, не чини, не струва да ся трудимъ. — *Не струва лула тютюнъ, не струва счюпенж парж, прѣбито дукато, не струва ни дукато;* **это не сто́итъ ло́маннаго (мѣднаго) гроша́, не сто́итъ выѣденнаго яйца́.** *Струва еднж торбж камьнѥ. Кокошка-та струва двѣ пары, но и тя си знае врѣмя-то. На водяницж гждулка не струва Бѣжь, не струвай добро, да не влѣзешь въ грѣхъ. Бѣдице-ле несторена, доклѣ тя на струвахъ, не мя бѣдяхж!*

Стру́ванѥ, *с. ср.* отъ **стру́вамь.** *Струванѥ мрьтвецъ,* правенѥ, изврьшванѥ всичкъі обрядъі при мрьтвецъ.

Отъ хоро съ пушкж грьмнжли,
Велж и Герга ударили,
И двама-та сж паднжли,
Паднжли та сж умрѣли,
Въ единъ гробъ сж гъі погребли,
Едно струванѥ сторили. *Пѣс.*

На двора на моравж-тж слѣдъ черковж, кога има струванѥ, Богъ да прости, насѣдвать старци-ти, да си ломнжть коливо и да пийнжть по чяшкж ракийцж за мрьтвъі-тъі.

Стру́га, *с. ж.* Стръга. *Заградишя чюденъ егрекъ, направишя чюднж стругж.*

Стру́гало, *с. ср.* Сѣчиво, съ което стръжжть нощъвъі; стружка, стръгачка, огрибка, остругалка, остругачка, остружка, постружка, систро; **родъ кирки́, скребка́.**

Струга́рь, *с. ж.* 1) Който работи на стругъ та прави гаванкъі. 2) Момчя отишло на сватбж само да ся нагаде.

Стру́гнж, ешь, — нжлъ, *гл. д. свр.* Да стръгнж.

Струго́самь, *гл. свр.* отъ **струго́свамь.** —**санъій,** *прич. стр.*

Струго́свамь и струго́сувамь (да струго́самь), *гл. д.* Изработвамь нѣчто на стругъ; стружж. —**мся,** *гл. стр.* Бъівамь стругосанъ.

Стани, стани, старъій свату,
Та си вдигни сватовъі нъі,
Отведи гъі у дома ти
На одровъі стругосанъі,
На постелкъі шаросанъі. *Пѣс.*

Струго́сванѥ и струго́суванѥ, *с. ср.* отъ **струго́свамь.** Струженѥ.

Стругъ, *с. ж.* 1) Дрьводѣлско сѣчиво съ двѣ ржчкъі за гладенѥ съ него нѣчто; обѣржчка, скобель, роганъ, роканъ; **ско́бель.** 2) Кацарско сѣчиво като ренде на два крака за изглажданѥ съ него джгъі-тъі, та да ся приплатять добрѣ една до другж. 3) Направа съ колело за изработванѥ дрьво, за длъбанѥ гаванкъі и проч.; **стругъ, тока́рный стано́къ.** *Източвамь на стругъ,* стружж, стругосвамь; **точи́ть, отта́чивать.**

Стру́дна, *пр. ж.* Трудна, тяжка, непраздна жена; **непра́вдная, беременная, чрева́тая, брюха́тая.**

Сѣди си, стрьіни, не иди,
Да не е врьла помама,
А тъі си струдна дебела,
Да не би нѣчто да стане. *Пѣс.*

Струже́нѥ, *с. ср.* отъ **стружж.** Стругосванѥ.

Струже́нъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **стружж.** Стругосанъій.

Стружено мачя
По поле скаче,
Дайте ми стапчя
Да уловж врабчя! *Играчка.*

Стру́жка, *с. ж.* Стругало. *Стружка на копралж,* огрибка, чикелъ.

Стру́жница, *с. ж.* Направа на водж, въ коѭто тръіжть, рѣжжть дъскъі, талпъі; бичкиѭ, жягарица; **лѣсопи́льня, пи́льная мѣ́льница.**

Стружж, и́шь,—жи́лъ, *гл. д.* Изработвамь, източвамь нѣчто на стругъ; стругосвамь; **точи́ть, отта́чивать.** *Стружи главъіни.*

Струкъ, *с. ж.* Стръкъ, стьбло. *Камчикъ съ три струка,* съ три врьвъі, съ три рѣмъічкъі. *Ми го биеть съ три струка камчика*

Стру́на, им. соб. женско.

Стру́нишко цвѣтѥ. Раст. Скопирничя.

Стру́на, им соб. женско.

Струна́, *с. ж.* 1) Нишка, жица телъ или тетива, изопнжта на свирнж. на лжкъ; струно; **струна́.** 2) Косьмъ отъ коньскж опашкж, отъ гривж; примка.

Струни́ца и стру́нка, *ум. ж.* отъ **струна́; стру́нка,**

Стру́но, *с. ср.* Струна.

Стру́нянникъ, *с. м.* Сито отъ космы отъ конскж опашкж; струнıакъ, сорьакъ, протакъ; **сито.**

Стру́нянница, *с. ж.* Струняна торба, човалъ. *Правъ като ѫже у струнянницж.*

Стру́нянчя, *ум ср.* отъ **стру́нянникъ.** Струнıачя.

Стру́нянъый, **нъ, на, но,** *пр.* 1) Что е отъ козинж; козинıавъый. *Струняна торба,* струнянница, козинıавъ човалъ. *Струняна черга,* козıакъ. *Струнянъ козıакъ,* на който основа-та е клъчищна. 2) Что е отъ струнъы, отъ примкъы. *Струняно сито,* струнıакъ. *Струняно вѫже.*

Стру́нıа, *с. ж.* Тронъ, столъ въ черковж.

Стру́нıакъ, *с. м.* Струнянникъ.

Стру́нячя, *ум. ср.* отъ **стру́нıакъ.** Струнячя.

Струпалѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **струпа́лıамь. —ле́нъый,** *прич. стр.*

Струпа́лıамь (да струпалѭ́), *гл. д.* Строполıавамь, срупалıамь. **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Строполıавамся, срупалıамся. *Който си не хвали кѫщж-тж, струпалıася и го притиска.*

Струпа́лıание, *с. ср.* отъ **струпа́лıамь** и **струпа́лıамся.**

Стру́памь, *гл. свр.* отъ **стру́пвамь.** Да натрупамь. **—папъый,** *прич. стр.*

Стру́пвамь и **стру́пувамь** (да **стру́памь**), *гл. д.* 1) Събирамь, навалıамь нѣчто на купъ; скупчıамь, натрупвамь, утрупвамь, начовалвамь; **скучивать, нава́ливать, сваливать, нагора́живать, навора́чивать, взгрома́жживать.** *Струпа го на купъ.* 2) Направıамь нѣчто сградж какъ-да-е; **ляпать, сля́пать.** *Струпахмы си колыбкж запрѣзъ зимж тж.* **—мся,** 1) *гл. вз.* и *възвр.* Събирамъıся, набирамъıся множина на едно мѣсто, трупамъıся накупъ; натрупвамся, навалıамся, начовалıамся, скупчıамся, нахлувамь; **скýчиваться, столпля́ться, набѣгать, набродить, набра́живать, набива́ться, натискиваться, натѣсня́ться.** *Струпалися като овця на кръмж (като псета на умрѣлъ конь).* 2) *гл. стр.* Бъıвамь струпанъ — *Много ся струпа,* много ся набра, та ся не трьпи. — *Струпа му ся на главж-тж,* дойде му до (на) главж-тж, паднж възъ него, случи му ся нѣчто зло; **обру́шилось на его́ го́лову.** *На главж-тж да му ся струпа!*

Стру́пвание и **стру́пувание,** *с. ср.* отъ **стру́пвамь** и **струпвамся.**

Стру́пка, *с. ж.* Засъхнала кора гной и кръвь на чиркж или на другж болкж; струпъ, струпѣй, брука, брюка; **струпъ, боля́чка.** *Излѣзлы му струпкы по главж-тж.*

Струполѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **струполıавамь. —ле́нъый,** *прич. стр.*

Струполıавамь (да струполѭ́), *гл. д.* Струпалıамь, строполıавамь.

Струполıавание, *с. ср.* отъ **струполıавамь.** Строполıавание.

Струпъ, *с. м.* 1) Струпка, струпѣй. *Дванадесятъый день на Никулскыıа мѣсяць ся тачи за струпıе-тъı.* 2) Огнище на самоковъ, въ което топили рудж, та вадили желѣзо.

Стру́пѣй, *с. м.* 1) Струпка, струпъ, 2) Болка *Impatigo,* лишей, лишь, лишıа, лишıай, плѣсна, прьшей, прьшь, прьшıа, строка; **лишай.** 3) Едно растение, косто варять та пиѭть за келъ. — *Сладкъıй струпѣй,* струпкъı, что излизать по главъı-тъı на малкъı дѣца и само струпıасвать, а не болять.

Струпıасамь, *гл. свр.* отъ **струпıасвамь; острупѣть.**

Струпıасвамь и **струпıасувамь** (да **струпıасамь**), *гл. ср.* Ставамь на струпкж, хващамь струпкж, покрывамся съ струпкы; **струпѣть.** *Носъ-тъ му струпıасалъ,* станжли му струпкы въ носа.

Струпıасвание и **струпıасувание,** *с. ср.* отъ **струпıасвамь.**

Струѭ́, ишь, струилъ, *гл. ср.* *Вода-та струи,* шюми, шющне, прѣди да заври съ ключь, прѣди да заклока.

Стръвѭ́, и́шь,—ви́лъ, *гл. д.* Разсъıпвамь, изтрьшıамь, разпелѣвамь, прьскамь, ронѭ; **рассыпа́ть. —вѭся,** *гл. възвр.* и *стр.* Разсъıпвамся, изтрьшıамся, ронѭся, падамь; **рассыпа́ться.** *Въ мрачинж-тж кумєць-тъ не видѣлъ, че кошля-то е издънено, и си врьвѣлъ, а слама-та ся стръвила и правила по него дъıркж. За да не ся стрьвять зрьна-та, кога бухать кукурузъ, обкрѫжвать го отвсıакждѣ съ черги.*

Стрѣга, *с. ж.* Страга, струга: 1) Пролазъ, проходъ на загонъ, на кошарж за овця, прѣзъ който пропущать овця-тъı по еднж за да гъı доять или броять.

> На прѣдъ тѣхъ е святъıй Герги,
> Въ лѣвж ржкж вѣдро носи,
> А въ дѣсницж манарчицж;
> Застръга-ще слши врьшıе,
> Та ще стори новж стръгж. *Пѣс.*

2) Пѫтека, по коѭто овця влизать въ кошıаржи и излизать изъ неѭ. 3) Пѫтека въ горж, по коѭто диви звѣрове сж привъıкнжли да минувать; **лазъ.** 4) Въ заградено мѣсто проходъ да ся минува. — *И тебь щѫть прѣкарать прѣзъ стръгж-тж,*

и твой-тъ рядъ ще дойде да тя оскубать.

Стръгáло, *с. ср.* Ренде, ниринде; **стругъ, нáстругъ, рубáнъ, медвёдокъ, шерхебéль, шершебéль.**

Стрѣганіе, *с. ср.* отъ **стрѣжѭ.** Стръженіе.

Стръгáчка, *с. ж.* 1) Стругало. 2) Коюто стръже нѣчто.

Стръгáчь, *с. м.* 1) Който стръже нѣчто. 2) Който чяка келепиръ, наготово; готованъ, келеперджия, муфтчия; **шеромы́га.** — *Стръгачь свиня,* дрьглива, мрьшява свиня.

Стрѣгвамь, *гл. мн-кр.* отъ **стрѣжѭ.**

Стрѣгнувамь, *гл. уч.* отъ **стрѣгнѫ.**

Стрѣгнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **стрѣжѭ.** Да стругнѫ.

Стръгóтина, ны, *с. ж.* Ситенъ прахъ, ситнъı кѫсчета, что падать, кога ся стръже нѣчто; **стрýжка, оскрёбокъ, отскрéбки, стрýжины, опи́локъ.** *Стръготинъı отъ дрьво, отъ желѣзо.*

Стръгýкъ-стръгýкъ, *с. м.* Раст. *Plantago major,* стръгукъ-стръгукъ платьнце, жилавець, жиловникъ, жиловлѣкъ, жиловлакъ, жиловникъ, жилоглавъ, живовлѣкъ, петрожилка, пятожилъı, сучи-тъчи, тъчи-тъчка, тяговець, буквица, брьци; **подорóжникъ, попýтникъ.**

Стръгѫ́, жéшь, стрѣгохъ, *гл. д.* Стръжѭ.

Стрѣженіе, *с. ср.* отъ **стрѣжѭ.** Стръганіе.

Стрѣжѭ, ешь, стрѣгохъ и стръгáхъ (стрѣгвамь, да стрѣгнѫ, стрѣгнувамь), *гл. д.* 1) Съ остро тръкамь по нѣчто за да го угладѫ, за да го очистѫ; чигрътѫ; **строгáть, стружи́ть, скобли́ть.** *Стръжѭ дрьво. Стръжѭ рыбѫ,* чистѫ ѭ отъ луспъıтъı; **чи́стить рыбу.** *Стръжѭ питѫ.* 2) Направямь на ситно; стрьıвамь; **скобли́ть.** *Стръжѭ хрѣнъ;* **скобли́ть хрѣнъ.** 3) За водѫ: прокарвамь, изчиствамь. *Планинска-та вода стръже,* като ся пие, кара навънъ. **—жѭся,** *гл. възвр.* и *стр. Съ клѣчкѫ да ся стръжешь, пакъ си такъвъ.*

Стръка, стръкъı, *с. ж.* 1) На кола двѣ-тъı дрьвета, междѫ които ся впряга конь; **оглóбли.** 2) На шейнѭ двѣ-тъı дрьвета отъ плъзъı-тъı до хомота, что служять вмѣсто процѣпъ. 3) Отвѣснъı прѫтчкъı на врьташкѫ что дрьжять двѣ-тъı крьстовища и около които стои пряжда-та. 4) Рядъ. *На ножницѫ три стръкъı верьгъı,* три ряда.

Стръкáлвамся (да ся стръколѭ), *гл. възвр.* Тръкалвамся, тръколвамся изъ нанадолнище. *Ошюмоглавенъ, философъ-тъ ся стъркалилъ и паднѫлъ въ дола.*

Стрѣкамь, *гл. свр.* отъ **стрѣквамь. —канъıй,** *прич. стр.*

Стрѣквамь и стрѣкувамь (да стрѣкамь), *гл. д.* Съ тръканію надробıявамь нѣчто на ситно; стрьıвамь, сдробıявамь; **растирáть. —мся,** *гл. стр.* Бъıвамь стрѣканъ; **растирáться.**

Стрѣкванію и стрѣкуванію, *с. ср.* отъ **стрѣквамь.**

Стръколѭ́ (да ся), ишь,—ли́лся, *гл. свр.* отъ **стръкáлвамся.**

Стрькъ, стрѣкове и стрѣци, *с. м.* 1) Вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стлъба, стлъбець, стлъбка, стлъбъ, щлъбъ, слъбъ, слъбка, стебло, стьбло, клонъ, сѫкъ, сѫчка, чепъ, стракъ, струкъ; **стéбель, óтрасль, вѣтвь.** *На Лазарь давать у цръквѫ на людіе-то стрьци отъ врьбѫ.* 2) Стволъ, цволъ; **стволъ.** *Единъ Циганинъ улѣзнѫлъ у еднѫ градинѫ, да си открадне лукъ. Тамамъ хванѫлъ да скуба стрьковъı, затекълъ го сейбията.* — *Камчикъ съ три страка,* съ три врьвъı, съ три рѣмъıчкъı.

Стрѣпотнъıй, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Врьлъıй, лошийˏ, крьшнъıй, стрьмнъıй, мѫчнъıй за ходеніе, сарпъ; **крутóй.** *Стрьпотно мѣсто.*

Стрѣхнатію, *с. ср.* отъ **стрѣхнѫ.** Настрьхванію.

Стрѣхнѫ, ешь, — налъ, *гл. ср.* Вдигамся, изправıямся, щрьквамь, наежвамся, накревамся, накренвамся, настрьхвамь; **ощети́ниваться.** *Стрьхне ми коса-та;* **вóлосы дыбя́тся, вóлосы стáли ды́бомъ.**

Стръчéнію, *с. ср.* отъ **стръчѭ.**

Стръчи́-опáшка и стръчи́-пи́шка, *с. ж.* Птица *Motacilla,* говядарка, мрьдогѫзица, мрьдулка, кондупашь, курцохвать, пендупашка, пидипашка, пиндопашка, пилепашка, рыбıакъ, стръчичка, сыпка, трьси-гѫзица, тряси-опашка, трясопашка; **трясогýзка, гýзица, гжиго́лка, зелени́чка.**

Стръчи́чка, *с. ж.* 1) Птица стръчи-опашка. 2) На кола разтока, разточникъ, опашка, опашница, стръчище; **дрогá, осéлина.** *Качился на стръчичкѫ-тѫ.*

Стръчи́шка, *с. ж.* *Много ти здравіе отъ тато, да дойдешь, че имамъı стръчишкѫ и пищегорство,* годежь и сватба.

Стръчи́ще, *с. ср.* Стръчичка въ 2-то знаменованіе.

Стрѣчка, *с. ж.* Црьвало отъ бѫзъ, црькалка, брызгалка; **брызгáлка, брызгáло, шприцъ.**

Стръчѭ́, и́шь,—чилъ, *гл. ср.* 1) Стоѭ правъ, изправенъ. *Какво стръчишь прѣдъ мене?* 2) Ходѫ безъ работѫ. *Стръчи по пѫтища-та, по пазарıа. Цѣлъ день стръчи по механъı-тъı.* 3) Стоѭ правъ, щрькнѫлъ; **топы́риться.** *Стръчи като козѭ опашкѫ. Дрѣха-та стръчи,* не лѣга, не ся е улѣгнѫла. 4) Подавамся, по-

казвамся, излизамь изъ нѣчто правъ; **торча́ть.** *Въ рѣкѫ-тѫ стрѫчи единъ голѣмъ камыкъ. Изъ стѣнѫ-тѫ стрѫчи гряда.* 5) Стоѭ нѣйдѣ на высоко, на далечь. *Далечь стрѫчи дрьво. На врьха стрѫчи развалена та кула.*

Стрѫ́ивамь (да стры́ѭ), *гл. д.* Съ трьеніе направямь нѣчто на дребно, на ситно; **истира́ть, растира́ть.** *Стрывамь рапонъ,* стрѫжѫ; **скобли́ть.** *Стрый го междѫ два камыка. Съ прьстіе-то си го стрыла на прахъ. Изсушила го и го стрыла* — **ися,** *гл. стр.* Бывамь стрытъ.

Стрѫ́иваніе, *с. ср.* **отъ стрѫ́ивамь.**

Стрыка́ и стрѫ́ико, *с. м.* Братъ на бащѫ; чичѭ, чичё, баё; **дя́дя по отцѣ, стрый.** *Той ми е стрыка, на бащѫ ми братъ.*

Стрѫ́иковчя, *с. ср.* Стрыковъ сынъ, браточядъ.

Стрѫ́иковый, въ, ва, во, *пр.* **отъ стрыка́.** Чичевый. *Стрыкови,* кѫща-та, домашни-ти на стрыкѫ. *Да идемъ у стрыковы. Стрыкови ны дойдохѫ на гостіе.*

Стрыкъ, стры́кове, стры́ковци, *с. м.* Дѣверъ, драгѣнко; **де́верь.** *Стрыкове, стрыковци, стрычеве,* браточяди.

Стрѫ́ина, *с. ж.* 1) Стрыкова жена; стрычина, чичяна, чина, чяна, чичѭ; **тётка.** 2) Така казвать и на всѣкоѭ женѫ, коѭто не познавать, кога да ѭ повыкать.

Стрѫ́ининый, нъ, на, но, *пр.* **отъ стрѫ́ина.** Чичянинъй.

Стрѫ́инка, *ум. ж.* **отъ стрѫ́ина; тётенька.**

Стрѫ́ичина, *с. ж.* Стрына.

Стрѫ́иѭ, ешь, стрылъ, *гл. свр.* **отъ стрѫ́ивамь. Стрѫ́итый,** *прич. стр.*

Стрьве́ніе, *с. ср.* **отъ стрьвѭ́ и стрьвѭ́ся.**

Стрьви́ло, *с. ср.* Стрьвь. *Закачіа червіакъ за стрьвило.*

Стрѣ́вка, *с. ж.* Особена прѣстрьва по водыты изъ западнѫ Македоніѭ.

Стрьвни́къ, *с. м.* Настрьвенъ на нѣчто; лакомъ человѣкъ.

Стрьвни́ца, *с. ж.* Настрьвена на нѣчто; лакома жена, мома *Мечка стрьвница,* съ малкы мечета, та налита много; **мату́ха.** *Стрьвница да тіа юде!*

> Дѣ да е Радилъ да дойде,
> Да дойде Радилъ на борбежь,
> Съ мечкѫ-тѫ да си побори,
> Съ мечкѫ-тѫ съсъ борбицѫ тѫ,
> Съ мечкѫ-тѫ съсъ стрьвницѫ-тѫ,
> Съ мечкѫ-тѫ съсъ крьвницѫ-тѫ. *Пѣс.*

Стрьвнина́, стрѣ́вный, в. **стрьмнина́, стрѣ́мный.**

Стрѣ́вный, — **вьнъ и** — **венъ, вна, вно,** *пр.* Что ся е настрьвилъ на нѣчто; жьдный. лакомый, ненаситный; **на́дкій, а́лчный, обжо́рливый, прожо́рливый.** *Кума лиса е много стрьвна за юденѥ кокошкы и пайкы. Имало една баба много стрьвна за юденѥ црѣши.*

Стрьволи́нка, *с. ж.* Мясо, сыреніе и другы блажны, ала сухы юстиіа. *Мачка-та носи торбѫ-тѫ за стрьволинкѫ-тѫ.*

Стрѣ́вость, *с. ж.* Кога е нѣкой настрьвенъ, лакомъ за нѣчто; **лакоміа, лакомство,** лакомщина, ненаситность; **обжо́рство, а́лчность.** *Стрьвость та на бабѫ-тѫ, что има да юде црѣши и да ся качюва на црѣшѫ. Отъ стрьвость за юденѥ пѫпокъ-тъ му побѣгнѫ.* — *За стрьвость,* за стрьвило, за стрьвь. *Едно парче мясо, на кукѫ-тѫ кладено, за стрьвость на дивинѥ-то.*

Стрьвъ, *с. м.* Щрьвъ, юблъкы, шекеръ, нахутъ и другы сухы нѣчта за приюадкѫ. На годеницѫ заедно съ даровы-ты носять и стрьвовы.

Стрьвь, *с. ж.* 1) Турнѫто нѣйдѣ мясо или друго, за да ся пострьви, полъже по него нѣкой звѣрь да дойде тамъ, та да ся улови или да го убиѭть; стрьвило, стрьвость; **мана́, нажи́ва, прима́нка, прива́да, прико́рмка, блёвка, има́ло.** *Турюмь, залагамь стрьвь;* **наживля́ть.** 2) Рыба стрьвка.

Стрьвѭ́, и́шь, — ви́лъ, *гл. д.* Съ нѣчто стрьвь примамвамь животно да дойде при мень; мамѭ, вабѭ; **прима́нивать, ва́бить.** — **вѭ́ся,** *гл. стр.* Примамвамся, мамѭся, вабѭся; **прима́ниваться.** — **ве́нъй,** *прич. стр.* Маменый, вабеный.

Стрѣ́кнѫ (да ся), ешь, — **нѫлся,** *гл. възвр. свр.* Да ся стрьчѭ, да ся затрьчѭ, да ся спуснѫ. *Чтомь тя съгляда, веднѫгъ че ся стрькне низъ горѫ-тѫ. Захванѫть да грачіать, да мяукать и ся стрькнѫть та го ловять.*

Стрѣ́менъ, *с. м.* Желѣзна направа, окачена на сѣдло, за турюніе въ неѭ крака-та, кога ся юзди; стрьмя, стрѣменъ, стрѣмя, срьменъ, крачникъ, зенгиіа; **стре́мя.**

> Снощи дойде чюждый юнакъ у насъ на конакъ,
> Ка го видѣ малка мома, тіа го залиби,
> Возъ конь стои, стрьменъ дрьжи на добра коніа
> У темнинѫ безъ боринѫ, безъ мѣсячинѫ. *Пѣс.*

> Пролѣтѣ пиля прѣзъ горѫ,
> Юници конь ся подплаши,
> Стрьменъ-тъ ѝ се закачи
> За витѫ елхѫ зеленѫ. *Пѣс.*

Стрьмнина, *с. ж.* Стрьмно мѣсто; крьшь, навално, низбрьдно, сбрьдно, нанадолнище, продолина, поднога; **стремни́на, крутизна́, крутъ, утёсъ.** *Полѣтѣ изъ стрьмнинѫ-тѫ.*

Стрьмнинка, *ум. ж.* отъ **стрьмнина.**

Стрѣмничкъый, чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **стрѣмнъый.**

Стрѣмнъый, —мьнъ и —менъ, мна, мно, *пр.* За мѣсто: что е много нанадоленъ; врьлъый, лошій, крьшнъый, стрънотнъый, сарпъ; **крутóй.** *Стрьмно мѣсто,* стрьмнина, витизмо; **крутизнá.** *Стрьмна е гора зелена.*

Стрьмоглáво, *нар.* Бръзо, прѣзъ главж. *Лѣтять стрьмоглаво.*

Стрѣмя, *с. ср.* Стрѣмя, стрьменъ.

Стрьнá, стрьнúще, в. **странá, странúще.**

Стрьпѣвамся (да ся стрьпѭ), *гл. възвр.* Пазжся да не направѭ нѣчто; въздрьжюмся, задрьжюмся, сдрьжюмся, удрьжюмся, възпирамся, запирамся, страйвамся, утрайвамь; **воздéрживаться, останáвливаться, огранúчиваться, покрѣпúться, стерпѣться, утерпѣть.** *Едвамь ся стрьпѣхъ да му не отврьнж. Не можюхъ да ся стрьпъж.*

Стрьпѣванıе, *с ср.* отъ **стрьпѣвамся.**

Стрьпѣнъый, нъ, на, но, *прич. стр.* Прѣтрьпѣнъый, изтрьпѣнъый. *Стрьпѣно — безцѣнно* или: *стрьпѣно—спасено*; **стерпúтся, слюбúтся.**

Стрьпѭ (да ся), úшь, — пѣлся, *гл. свр.* отъ **стрьпѣвамся.**

Стрѣпю мя, *гл безл. Не мя стрьпю,* не могж да ся удрьжѭ, не мя удрьжю, не ся стрьпѣвамь, не мя сдрьжю.

Стрѣсвамь и стрѣшюмь (да стрѣсж), *гл д.* 1) Трьсж, трясж, разтрьсвамь, раздрусвамь нѣчто, за да падне, чтото има по него; **стрясáть, стря́хивать, втрýшивать.** 2) Правѭ нѣкого да стане кълавъ; изкълвамь, измждвамь, изтрьсвамь. **—мся,** 1) *гл. възвр* Трясжся, трьсжся, разтрьсвамся, изтрьсвамся, да падне, чтото има по мене; **стря́хиваться.** 2) Ставамь килавъ, изкилвамся, измждвамся, изсъıпвамся, изтрьсвамся, пропадамь; **дѣлаться килáстымъ.** 3) *гл. стр.* Бъıвамь стрьсенъ.

Стрѣсванıе и стрѣшюнıе, *с. ср.* отъ **стрѣсвамь и стрѣсвамся.**

Стрѣсж, ишь,—сúлъ, *гл. свр.* отъ **стрѣсвамь и стрѣшюмь. —сенъый,** *прич. стр.* Килавъый, изкиленъый, изсъıпанъый, измжденъый, изтрьсенъый; **килáстый, килáвый.**

Стрьчѭ (да ся). úшь,—чúлся, *гл свр.* отъ **стрьчáвамся.** Да ся стрькнж.

Стрьчáвамся (да ся стрьчѭ), *гл. възвр* Затрьчювамся, затичюмся, затирвамся, залитамся, спущамся, хаквамся, пръıпвамь; **побѣжáть.** *Тога ся стрьчю Петръ войвода. Кога чюли, стрьчюлися да видять, что сж тъıя пискотници.*

Стрьчáванıе, *с. ср.* отъ **стрьчáвамся.**

Стрѣшелъ и стрѣшенъ, *с. м.* Животина *Vespa crabro,* най-голѣма-та отъ осъı-тъı по насъ; **шéршень.**

> Мухъı-тъı съборъ събрали
> И си кадии турнжли,
> Сеймени още телялъı:
> Кадии бıахж стрьшели,
> Сеймени бıахж осъı-тъı,
> Субаши бıахж пчелъı-тъı. *Пѣс.*

Стрѣшюмь (да стрѣсж), *гл. д.* Стрьсвамь.

Стрѣдъ и стрѣдѣ, *нар.* Срѣдъ.

Стрѣжба, *с. ж.* Въ изреченıе: *да му стане стрѣжба на срьдце-то,* да ся стрясне, да ся стрепне.

Стрѣжко, *с. ср.* Страхлё, страшлё, плашлё, бъзлё; **трусúшко, трусъ.**

Стрѣжь, *с. м. Да бждж на стрѣжь,* нащрѣкъ, настрѣкъ, да стоѭ наскокъ, да чюкамь да не стане нѣчто, да не ся случи, та да сьмь готовъ; **быть на сторóжѣ.** *Вси-тъı были на стрѣжь,* готови, чакали.

Стрѣжѭ (да ся), ешь, — **жáлся,** *гл. стр. свр.* Да ся срѣжѭ, да ся отрѣжѭ. *Кога ся стрѣже тъкань-та, станъ-тъ не ся прѣскачю.*

Стрѣзо, им. соб. мжжско.

Стрѣкъ, *с. м.* Насѣкомо *Tabanus,* оводъ, щрьклецъ, щрькъ, щрькълъ; **óводъ, слѣпéнь.** —*На стрѣкъ,* като *нар. Стои на стрѣкъ,* нащрѣкъ, на стрѣжь, наскокъ, будно, да чюка да не стане нѣчто, да не ся случи, та да е готовъ; **быть на сторóжѣ.**

Стрѣлá, *с. ж* 1) Оржжıе като пржтчкж съ заостренъ врьхъ, врьгася съ лжкъ; **стрѣлá.** *Стрѣлá перната,* что е като перо.

> Па ся провъıкнж Въıшıа Грькъıнıа:
> Ой ми тя тебе момчя Латинчя,
> Ако напрягнешь стрѣлж пернатж
> И да помѣришь звѣздж зорницж,
> Тога щешь земешь Въıшнж дѣвицж. *Пѣс.*

> Со стрѣлъı врьлıа Петъръ войвода,
> Со стрѣлъı врьлıа, не ся догадıа,
> Со конıа трьчи, не ся вта‹ч›ува. *Пѣс.*

> Ходилъ юнакъ, ходилъ помакъ
> На пустж-тж воискж,
> На пустж-тж воискж,
> Воискж Татарийскж;
> Ранилъı го, ранилъı го
> Триста дребнъı пушкъı,
> Триста дребнъı пушкъı,
> Три стрѣлъı Татарскъı. *Пѣс.*

2) Шипъ, что пада отъ облаци-тъı, кога ся грьми и тряска; **громовая стрѣлá.** *Убила го стрѣла,* разгряснж го; **громъ убúлъ его́, мóлнiя поразúла его́.** 3) Крѣмъıчни кристали, които были уже падали, кога ся свѣтка; божıа стрѣла. 4) Чясть на кожю-

харскѫ косѫ за стръганіе кожи. — *Кому-то е стрѣла въ ребро-то, него и боли. Въ другарь стрѣла като въ пьнь. Въ камыкъ да стрѣлюшь, стрѣлы да хабишь. Дума стрѣла не е, пакъ въ срьдце ся забива. Стрѣла да тя прониже! Стрѣла го устрѣлила!*

Стрѣла́тый, тъ, та, то, *пр. Стрѣлатъ конь*, что е бръзъ като стрѣлѫ, конь вихрогонь.

Па си мхнѫ коніа стрѣлатаго,
Та отиде у Сливена града. *Пѣс.*

Стрѣлба, *с. ж.* Стрѣляніе, стрѣленіе, врьганіе стрѣлы.

Ѥнина мале, дѣ ти е Ѥна?
— Отишла ми е съ момы на Лазарь,
Съ момы на Лазарь, съ момци на стрѣлбѫ. *Пѣс.*

Стрѣлвамь (да стрѣлнѫ), *гл. д.* Стрѣлямь, стрѣлкамь

Стрѣле́ніе, *с. ср.* отъ **стрѣлѭ́.** Стрѣляніе, стрѣлба.

Стрѣле́ць, лцѝ, *с. м.* 1) Человѣкъ, който ся стрѣля, стрѣлка, който снове нагорѣ надолу. 2) Змия *Elaphis quadriliniatus,* плазъ, смокъ, синорникъ, сѫнорникъ. 3) Рыба *Alburnus mento,* лѣткачь, турскы делибалѫкъ.

Стрѣли́га, *с. ж.* Растеніе *Arundo phragmites,* камишь, тръстига, тръстика, тръсть, шаваръ; **тростни́къ, камы́шъ.**

Стрѣли́ца, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **стрѣла́.** 2) Рыба *Alburnus lucidus,* стрѣлка, блѣскунъ, бѣлица, оклѣй; **укле́я, укле́йка.**

Любя Милице, Милице,
И тури до седемдесять,
До седемдесять стрѣлици
За седемдесять дружинѫ,
И еднѫ тури поваче
За Прьвана за войводѫ. *Пѣс.*

Стрѣлка, *с. ж.* 1) Стрѣла. *Зелъ да врьлга у нежъ съ стрѣлкы, да ѭ утепе.*

Дрьжси, дрьжси, Храбро юнакъ,
Да ти прѣдамь тьнкѫ стрѣлкѫ,
Коя ми е много души,
Много души изгубила. *Пѣс.*

2) Желѣзна прѫтчка въ сукало като врѣтено. 3) Водило, потяглица на рало, на плугъ; воище, гряда, грядѣлъ, камара, камарица, опще, стръка. 4) Рыба *Aspius rapax,* ласперъ, разперъ, харамиꙗ, хвучиꙗнъ; **бѣлезна, шереспе́ръ.** 5) Рыба стрѣлица.

Стрѣлкамь (да стрѣлнѫ), *гл. д.* 1) Стрѣлямь. 2) Перкамь нѣчто да полѣти като стрѣлѫ; джитамь, джилкамь. **—ися,** 1) *гл. възвр.* Често прѣминувамь прѣзъ нѣйдѣ безъ работѫ; ходѫ нагорѣ надолу; крьстосвамся, сновѫ, шляꙗмся; **шля́ться, снова́ть, мыкать.** *Стрѣлкася изъ черковѫ-тѫ.* 2) Бръзо прѣминувамь прѣзъ нѣйдѣ. 3) *гл. стр.* Бывамь стрѣлнѫтъ.

Стрѣлканіе, *с. ср.* отъ **стрѣлкамь** и **стрѣлкамся.**

Стрѣлни́ца, *с. ж.* Назъваніе на стрѣлѫ.

Наело ся е момчя Латинчя,
Че си направи стрѣлѫ стрѣлницѫ,
Да си удари звѣздѫ Денницѫ. *Пѣс.*

Стрѣлнувамь, *гл. уч.* отъ **стрѣлнѫ.**

Стрѣлнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **стрѣлвамь, стрѣлкамь** и **стрѣлямь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Стрѣлу́хый, хъ, ха, хо, *пр.* Бльснѫтый, джюснѫтый, пернѫтый, потиреный, халосаный, смахнѫтый, полудничявый, солудничявый, сулудничявый, сълудничявый, лудый, щурый, неразбраный; **вабáлмошный, безрассу́дный, бестолко́вый, своенра́вный, сумасбро́дный, неугомо́нный. —хо,** *нар.* Бльснѫто, джюснѫто, пернѫто и проч. *Той не бяше лудъ, а бяше само напрасничявъ и стрѣлухъ. Всякой трѣбва да избѣгва бръво-то и стрѣлухо промѣненіе.*

Стрѣлу́шка, *с. ж.* Змия лютица, осойница, присойница, сойница, пепеленка, пепелушка, пепелюшя, пепелявка, пепелянка, ридовкыня, улогата змия.

Стрѣлчя, *с. ср.* Назъваніе на змѣйчя.

Намѣрѣте двѣ змѣйчета,
Двѣ змѣйчета двѣ стрѣлчета. *Пѣс.*

Стрѣлѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. д.* Врьгамь стрѣлѫ; стрѣлямь, стрѣлкамь.

Той си стрѣли златѫ срѣлѫ,
Да си бруси до два ꙗбла,
До два ꙗбла, третёмь дулкы;
Не си стрѣли до два ꙗбла. *Пѣс.*

Стрѣлямь (да стрѣлнѫ, стрѣлнувамь), *гл. д.* 1) Стрѣлвамь, стрѣлкамь, стрѣлѭ, врьгамь, пущамь стрѣлѫ да ударѭ нѣчто; млузгамь; **стрѣля́ть, стрѣльну́ть.**

Малко момчя ся наело,
Направило лѫка стрѣлѫ,
Не си стрѣлнѫ сине небо,
Ами стрѣлнѫ малкѫ момѫ,
Удари ѭ въ клето срьдце,
Удари ѭ и приби ѭ. *Пѣс.*

Да го врьжѫ съ моѭ русѫ косѫ,
Да го биѭ съ мои бѣлы рѫцѣ,
Съ бѣлы рѫцѣ по бѣло-то лице,
Да го стрѣлямь съ мои тьнкы прьстіе,
Да го горѭ съ мои црьны очи,
Съ црьны очи, съ червены образы! *Пѣс.*

2) Перкамь нѣчто да полѣти като стрѣлѫ; стрѣлкамь, джиткамь, джитамь, джилкамь. 3) Врьшѫ работѫ, нѣчто какъ да е. *Не ся усрамувашь малце, что си стрѣляла ва день?* **—ися,** 1) *гл. възвр.* Врьгамся, спущамся; **кида́ться, броса́ться.**

Стрѣлнжся възъ него да го прибие. 2) Бръзо като стрѣлж ся спущамь; налитамь, лѣтж; **вомчáться, промчáться.** *Стрѣлнж ся прѣзъ навалицж-тж и влѣзе въ кжщи.* 3) Стрѣлкамся. 4) *гл. стр.* Бывамь стрѣлянъ. — *Стрѣлямь очи*, погляждамь ядовито, разпалено, врьгамь, мѣтамь ядовиты погляды. *Очи стрѣлю да мя устрѣли*

Стрѣляние, *с. ср.* отъ **стрѣлямь** и **стрѣлямся.**

Стрѣма, *с. ж.* Мѣра за земж; увръть, врѣтенъ, загонъ, погонъ, дюнюмъ

Стрѣменъ, *с. м.* и **стрѣмя,** *с. ср.* 1) Стрьменъ. 2) Клинъ, който дрьжи кобылкж-тж и процѣпа на водяничпо колело.

Стрѣпвамь (да стрѣпнж), *гл. д.* вм. **спрѣпвамь.**

Стрѣта и **срѣтба,** *с. ж.* вм. **срѣща** и **срѣщба.**

Стрѣтвамь (да стрѣтж), *гл. д.* Срѣтвамь, срѣщамь. —**вася,** *гл. безл.* Случвася, сгаждася.

Стрѣтж, ишь,—тилъ и **стрѣлъ,** *гл. свр.* отъ **стрѣтвамь.** Да срѣтж, да срѣщнж. *Ходѣлъ, ходѣлъ и стрѣлъ на пжтю еднж женж. Насрѣдъ пжтю стрѣлъ единъ човѣкъ.*

Стрѣха, *с. ж.* 1) Оная чясть отъ покрыва на сградж, която излиза навънъ отъ стѣны-ты, та гы пази; стеля; **застрѣха, застрѣхъ, подстрѣха.** *Подъ стрѣхж-тж;* **подъ стрѣхóй, подъ стѣкомъ, подъ капéлью.** *Живѣе като кучя подъ стрѣхж. Като капкж подъ стрѣхж: ѳвдѣ ся насмѣялъ, ондѣ ся разплакалъ.* 2) Покрывъ на сградж; стеля; **крыша, крóвля.** *Стрѣха на калканъ;* **односкáтная крóвля.** 3) Малъкъ покрывъ надъ нѣчто, за да го пази отъ зло врѣмя; слонъ; **навѣсъ, свѣсъ.** *Надъ пещь-тж, надъ варь-тж направилъ стрѣхж.*

Стрѣхыца и **стрѣхычка,** *ум. ж.* отъ **стрѣха.**

Стрѣцкый, цка, цко, *пр.* Общый на нѣколко душь; заедничкый, орташкый; **óбщій.**

Стрясвамь (да стрясж), *гл. д.* 1) Начинамь да трясж; втрясвамь, разтрясвамь. *Тригодишния тряска ми го стрясé.*

> Како что си бѣло и црьвено,
> Още да си црьнооко,
> И тряска бы мя стрясло. *Пѣс.*

2) Начинамь да трясж, да клатж, да друсамь; потрьсвамь, разтрьсвамь, разтрясвамь; **трясти́.** *Стрясе кжщж-тж.* —**ися,** *гл. стр.* Бывамь стрясенъ; разтреперваися. *Бѣше ся стрясълъ отъ страхъ како нѣкой пржтъ.*

Стря́свамь и **стря́снувамь (да стря́снж),** *гл. д.* Стряскамь.

Стря́сваню и **стря́сувание,** *с. ср.* отъ **стря́свамь.**

Стря́сваню и **стря́снувание,** *с. ср.* отъ **стря́свамь.** Стряскание.

Стря́скамь и **стря́снувамь (да стря́снж),** *г. д.* Стрясвамь: 1) Накарвамь нѣкого да трепне, да ся стрепне. *Не Выкай, да го не стряснешь.* 2) Накарвамь нѣкого да дойде на себе-си, да ся събуди, да земе да мысли за нѣчто, да врьши нѣчто; събуждамь, свѣстявамь; **образу́мливать, пробуждáть, разбу́живать, разшевéливать, встревóживать.** *Стрѣсни го малко,* кажи му, направи му нѣчто да ся свѣсти, да земе да работи, да ся прибере, да земе да му мысли. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Трепвамь изведнжжь и ненадѣйно; стрепвамся; **вздрáгивать, содрогáться, встрепену́ться, очу́наться, очну́ться.** *Стряснжлася отъ страхъ и ся разбудила.* 2) Дохождамь на себе-си и захващамь да работж, да врьшж что е потрѣбно; зимамь да мыслж за нѣчто, да му отмыслювамь; потрьсвамся, стрепвамся, събуждамся, свѣстявамся; **содрогáться, вздрáгивать, очу́вствываться, пробуждáться, встревóживаться.** *Като чю, стряснжся и ся прибра въ кжщи. Отъ ничто не ся стряска. Стряснися и ты, сынко, и помысли за дѣца-та. си.* 3) *гл. стр.* Бывамь стряснатъ.

Стря́скание, *с ср.* отъ **стря́скамь** и **стря́скамся.**

Стря́сничя, *гл. ср.* Раст. *Ajuga Laxmanni,* срѣщичя, срѣщнице, богородичя. Съ това растение пушять при родилкж.

Стря́снж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **стря́скамь.** —**нжтый,** *прич стр.*

Стрясж́, éшь, стря́сохъ, стря́сълъ, сла, *гл. свр.* отъ **стря́свамь.** Да втрясж, да разтрясж. —**сéнъый,** *прич. стр.*

Сту́белъ, *с. м.* 1) Широкъ шюпълъ, издлъбанъ дънеръ отъ джбъ или букъ, турнатъ на изворъ, за да тече водж-тж прѣзъ него, или на кладенецъ на устіе-то, за да ся налива вода прѣзъ него; стубла, стублица. 2) Кладенецъ съ стубелъ; футулъ. 3) Кладенецъ съ корыто, съ стублицж при него за поение добытъкъ.

Сту́бла, *с. ж.* Стубелъ въ 1 то знаменование.

Сту́блица, *с. ж.* 1) Стубла, стубелъ въ 1-то знаменование. 2) Дрьвяна чючюрка на изворъ. 3) Дрьвяно корыто при кладенецъ, при изворъ за поение добытъкъ изъ него.

Студéние, *с. ср.* отъ **студж́.**

Студенéцъ, *с м.* Кладенецъ, изворъ съ студенж водж.

Студенина́, *с. ж.* 1) Студъ, мразъ; **холо́дъ.** 2) Хладина между людіе, необычь; **осту́да.** *Помеждж имъ има студенинж.*

Студе́ничкъій, —чькъ, чка, чко, и

Студе́нкъій, ка, ко, *пр. смякч.* отъ **студе́нъій.**

Студе́но, *с. ср.* Студъ. *Пази го отъ студено. Станж студено.*

Студе́нъій, нъ, на, но, *пр.* 1) Что нѣма топлинж; студнъій; **холо́дный, студёный.** *Зима студена*, мразовита. 2) Что не држи топло; **холо́дный.** *Студена кжща, студена изба.* 3) Който е хладенъ, нечювствителенъ, равнодушенъ; **холо́дный, хладнокро́вный, равноду́шный.** *Студено срьдце има*, не зима отъ ничто. —**но**, *нар.* 1) Зима, нѣмание топлинж; **хо́лодно, студёно.** *Студено ми е*, зима ми е, мрази ми; **мнѣ хо́лодно.** 2) Безъ обычь, хладно, нечювствително, равнодушно; **хо́лодно, хладнокро́вно, равноду́шно.** *Посрѣщнж го студено.* — *Вънъ е много студено;* **стоитъ на дворѣ кру́то.**

Бере ли ся тась калинка червена,
Пие ли ся тази вода студена,
Либять ли ся до три момъі годенъі. *Пѣс.*

—*Останж (пратихж го) на студенъі-тъі бани*, измамихж го, излъгахж го. — *Студенъ като змъкъ. Студена жена — горящи лайна. Не бие студено желѣзо. Саможивъій е студенъ въ разговора. Изъ еднъі уста и топло и студено. Ако ти е студено, подухай си на ржцѣ-тъі. Ако ти е студено, бери си хладъ за лѣтоска.*

Студе́ць, *ум. м.* отъ **студъ; холодо́къ.**

Сту́днъій, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Студенъій; **холо́дный.**

Слѣвълъ Манолчо отъ коньчя
При еднж студнж чешмицж. *Пѣс.*

И та си зеде двѣ вѣдра въ ржцѣ,
Та си отиде на студнж водж,
На студнж водж на новж чешмж. *Пѣс.*

Студъ, *с. м.* и **студь**, *с. ж.* Нѣмание топлинж; студенина, студъ, мразъ; **хо́лодъ, сту́жа.** *Хванж студъ*, станж студено. *Камъкъ ся пука отъ студъ*, или: *дрьво и камъкъ ся пукать отъ студъ*, има голѣмъ студъ; **на дворѣ трескучій морозъ.** *Ясно небе — голѣмъ студъ. Студъ-тъ прави зенгинъі-тъі хамалъі, а сиромасъі-тъі чапкжнъі.*

Студж́, и́шь,—ди́лъ, *гл. ср.* и *д.* Правж студено, докарвамь студъ; **студи́ть, холоди́ть.** *Что не дойде тъі зимаска, кога студяше? Ако студи, баремь рахатъ смъі отъ животинкъі. Студи ми*, студено ми, зима ми е, мрази ми; **мнѣ хо́лодно.**

Вѣтьръ-тъ вѣе, горж лѣлѣе,
Моня-то въіка: токо ми студи. *Пѣс.*

Сту́лци, *с. м. мн.* Двѣ тоягъі съ разсохъі, на които стжпять, та ходять съ тѣхъ; гъилъі, ждракъіли, кокъіли, конкъіли, кукъіли, нащулци, ногачкъі, ногавици, нощалкъі, патарагъі, щули; **ходу́ли.**

Сту́лнж, ишь, — ли́лъ, *гл. свр.* отъ **сту́лямь.** —**ленъій**, *прич. стр.*

Сту́лямь (да сту́лнж), *гл. д.* Турямь нѣчто нѣйдѣ, закръівамь го да ся не види; затулямь, засланямь, заслъвамь, скръівамь; **застѣня́ть, заслоня́ть, закрыва́ть.** —**мся**, *гл. възвр.* Отивамь, скръівамся задъ нѣчто, та да не ся видж; затулямся, засланямся, заслъвамся, задскръівамся: **скрыва́ться, пря́таться за чѣмъ.** *Уплашился да го не усѣтять, та ся стулилъ задъ едно дрьво.*

Сту́ляние, *с. ср.* отъ **сту́лямь** и **сту́лямся.**

Сту́памь, *гл. свр.* отъ **сту́пвамь.** —**панъій**, *прич. стр.* Натупанъій.

Ступа́ница, ступа́нъ, в. **стопа́ница, стопа́нъ.**

Сту́пвамь и **сту́пувамь** (да сту́памь), *гл. д.* 1) Да затупамъі, да притупамъі мнозина изведнжжь и ненадѣйно. 2) Натупвамь нѣкого много и брьзо. *Стигнжла го и го ступала.* — **мся**, *гл. вз.* Натупвамъіся, сбивамъіся. *Ступахж ся.*

Сту́пка, *с. ж.* Стжпка.

Ступъ, *с. м.* Мѣсто въ виднж, дѣто разтопена-та руда ся втичя отъ огнището.

Сту́пнж, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **сту́пямь.** —**пенъій**, *прич. стр.*

Сту́пямь (да сту́пнж), *гл. д.* Затъікамь, затулямь; **затыка́ть.**

Сту́пяние, *с ср.* отъ **сту́пямь.** Затъікание, затуляние.

Сту́рвамь и **сту́рямь** (да сту́рнж), *гл. д.* 1) Събарямь, свалямь, изтурямь. 2) Мѣтамь, помѣтамь, избивамь, изтурямь; **выки́дывать недоно́ска.** *Което дрьво не роди, оно не стурва.* —**мся**, *гл. стр.* Бъівамь стуренъ.

Сту́рвание и **сту́ряние**, *с. ср.* отъ **сту́рвамь.**

Сту́рнж, ишь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **сту́рвамь.** —**ренъій**, *прич стр.*

Сту́тамь, *гл. свр.* отъ **сту́твамь.** —**танъій**, *прич. стр.*

Сту́твамь и **сту́тувамь** (да сту́тамь), *гл. д.* Направямь, извршямь нѣчто прибрьзано, надвѣ-натри, какъ да е; потутвамь, прѣтутвамь, скалосвамь, скалосвамь, скопосвамь, скжтвамь, сбутвамь; **ганаши́ть, вахля́ть, навахля́ть, наля́пать, отма́хивать.** —**мся**, *гл. стр.* Бъівамь стутанъ.

Сту́тванѥ и **сту́тыванѥ,** *с. ср.* отъ **сту́тваль.**

Сту́ткамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся свиѭ, да ся сгушѭ. *Стуткался като нѣкоѭ сиротицѫ.*

Стушѭ (да ся), **ишь,—шился,** *гл. възвр. свр.* Да ся навѫсѫ, да ся намусѫ, да ся начюмѣрѭ, да ся намрьждѫ, да ся насупѭ, да ся настущѭ; **нахму́риться, насу́питься.** *Стушился като Мартъ.*

Стущѭ́ (да ся), **ишь,—щи́лся,** *гл свр.* отъ **стущі́авамся.**

Стущі́авамся (да ся **стущѭ́**), *гл. възвр.* За врѣмя-то: застилам ся съ облаци, та ся стьмнѭвамь; навѫсвамся.

Стущі́аванѥ, *с. ср.* отъ **стущі́авамся.**

Стѣ́камь (**стѣ́квамь,** да **стѣ́кнѫ, стѣ́кнувамь),** *гл. д.* 1) Посбутвамь главни-ты на огънь да гори по́-добрѣ; потыкамь, потъкамь; **возгнѣща́ти.** 2) Кладѫ, наклаждамь, подклаждамь, склаждамь, развъждамь, завалюмь, навалюмь огънь; **разводи́ть, раскла́дывать ого́нь.** *Стъкнѫ огънь,* накладе. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь стъкнатъ.

Стѣ́канѥ, *с. ср.* отъ **стѣ́камь.** *Стъканѥ огънь.*

Стѣ́квамь, *гл. мн-кр* отъ **стѣ́камь.**

Стъкмогла́вый, въ, ва, во, *пр* Еднаквый, приличный, токмоглавый, едночный, подобный; **одина́кій, одина́ковый, подо́бный, похо́жій.** *Той имаше двѣ стъкмоглавы дѣвойкы.*

Стъкмѭ́, и́шь,—ми́лъ, *гл. свр.* отъ **стъкмі́авамь. —ме́ный,** *прич. стр.*

Стъкмі́авамь и **стѣ́кмюамь** (да **стъкмѭ́**), *гл. д.* 1) Турюмь нѣкаквѫ работѫ нарядъ, на пѫть да стане; наряждамь, уряждамь, натъкмювамь, утъкмювамь, наснобювамь, нагаждамь, нагодювамь, наглашюмь, докарвамь; **устра́нвать, обдѣ́лывать, ла́дить, клеи́ть, нала́живать, обла́живать.** *Стъкмихъ работѫ-тѫ. Стъкмихмы да идемъ на разходкѫ.* 2) Направюмь да е готово; натъкмювамь, наготвювамь, приготвювамь; **приготовля́ть.** *Стъкмихъ му пары-ты.*

Купи ѝ кончя хранено,
Зелъ ѝ е калпакъ босанскый,
Стъкми ѝ рубѫ юнашкѫ,
И си ѝ сабѭ припаса. *Пѣс.*

3) Наряждамь, наглаcювамь да имамь всичко, чтото ще ми потрѣбва; натъкмювамь, утъкмювамь, приготвювамь, наготвювамь; **обзаводи́ть.** *Стъкмихмы си зимнинѫ.* 4) Стокмювамь, сравнювамь, изравнювамь, избарабарювамь; **верста́ть, сра́внивать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Наряждамся, натъкмювамся, утъкмювамся да сьмь готовъ, приготвювамся; **приготовля́ться.** *Царскый-тъ сынъ рекль на воиска-та си да ся стъкми.* 2) Приготвювамь си, наготвювамь си всичко, что ще ми дотрѣбва; натъкмювамся, утъкмювамся; **обзаводи́ться.** *Стъкмихмыся съ зимнинѫ.* 3) *гл. вз.* Потъкмювамся, погаждамся, погодювамся, спогаждамся, сговарювамся, спазарювамся; **угова́риваться, усло́вливаться, ста́киваться, ла́диться, сдѣлаться.** 4) *гл. възвр.* Стокмювамся, сравнювамся, изравнювамся, избарабарювамся; **верста́ться, сра́вниваться, ура́вниваться.** 5) *гл. стр.* Бывамь стъкменъ.

Стъкмі́аванѥ, *с. ср.* отъ **стъкмі́авамь** и **стъкмі́авамся.**

Стѣ́кнувамь, *гл. уч.* отъ **стѣ́кнѫ.**

Стѣ́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **стѣ́камь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Стъл . . . Рѣчи-ты, конто нѣкои начинать съ **стъл,** като **стѣ́лба, стѣ́лбка, стълпъ, стълкѫ́** и проч., в. на рѫда при **стлъ . . .**

Стѣнѫжень, *с. м.* Стѫжень

Стънъ, *с. м.* Четыре-ты стлъбци на хыжѭ; стонъ.

Стъпа́лкы, *с ж. мн.* в. **стѫпа́лкы.**

Стѣ́пквамь и **стѣ́пчювамь** (да **стѣ́пчѭ**), *гл. д.* Затъпквамь, потъпквамь, погазвамь, смачквамь нѣчто съ крака; стъптувамь, сгазвамь; **ста́птывать, раста́птывать, прита́птывать.** *Крава-та стъпкала телято си. Стъпкахмы грозде-то, цвѣтѥто.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь стъпканъ. — *Стъпкалася и не му гы давала,* втылилася; **притвори́лась, напусти́ла на себя́ дурь.**

Стѣ́пкванѥ и **стѣ́пчюванѥ,** *с. ср.* отъ **стѣ́пквамь.**

Стѣ́птувамь (да **стѣ́птѫ**), *гл. д.* Стъпквамь.

Стѣ́птѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **стѣ́птувамь. —теный,** *прич. стр.*

Стѣ́пчѭ, ешь,—пка́хъ, *гл. свр.* отъ **стѣ́пквамь. —пканый,** *прич. стр.*

Стѣ́пчюамь (да **стѣ́пчѭ**), *гл. д.* Стъпквамь.

Стър . . . Рѣчи ты, конто нѣкои начинать съ **стър,** като **стървѭ́, стѣ́рга, стърго́тина, стѣржѭ, стърка, стѣ́ркамь, стрѣ́хнѫ, стърчѭ́** и проч. в. на ряда при **стръ . . .**

Стърна́, стърни́ще, стърнѭ́, в. **страпа́, страни́ще, странѭ́.**

Стыде́нѥ, *с ср.* отъ **стыдѫ́** и **стыдѫся.** Засрамюванѥ.

Стыдѫ́, и́шь, — ди́лъ, *гл. д.* Засрамювамь; **стыди́ть. —дѫся,** *гл. възвр.* Срамувамся, срамѭся, засрамювамся; **стыди́ться.**

Сты̀натѥ, *с. ср.* отъ **сты̀нѫ.** Стыненѥ, изстыванѥ.

Сты̀ненѥ, *с. ср.* отъ **сты̀нѫ.** Стынатѥ.

Сты̀нѫ, ешь, стынѫлъ, *гл. ср.* 1) Стоѭ

на студено; зябнѫ, мрьзнѫ; мёрануть, зябнуть, знобиться. *Стыне по пѫтища-та.* 2) Ставамь студенъ; изстывамь; стынуть, холодѣть. *Врѣмя-то захванѫ да стыне. Остиви го да стине.*

Стѣбелъ, *с. м.* 1) Стьбло. 2) Чясть отъ клонъ междѫ два става, междѫ двѣ колѣна каквото на лозовѫ прѫтчкѫ, на трьстикѫ и проч.

Стьблѝстый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много стьбла: стеблистый, клонистый, клонатый, клончистый, грановитый, кытатый, кычистый, стволоватый; **стеблѝстый, вѣтвѝстый.**

Стьблó, *с. ср.* 1) Клонъ на растение; стебло, вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стлъбъ, щлъбъ, слъбъ, сльбка, стракъ, струкъ, стрькъ, сѫкъ, сѫчка, стьбелъ, чепъ; **стéбель, вѣтвь, óтрасль.** 2) Стволъ, цволъ, хурка; **стволъ.**

Стьблѭ́, ѝшь,—лѝлъ, *гл. ср.* Стеблѭ.

Стьбьлцé, *ум. ср.* отъ **стьблó.** Стебьлце.

Стѣгда, *с. ж.* Широко равно мѣсто междѫ кѫщы-ты въ градъ, въ село; площь, разколъ, мейданъ, мейданлѫкъ; **плóщадь, плáцъ.**

Стькларѝıа, *с. ж.* Стьклянъı нѣчто. *Продава стькларіѭ.*

Стьклéнце, *ум. ср.* отъ **стьклó.** Стькълце.

Стьклó, *с. ср.* 1) Прозрачно, тврьдо и крѣхко вещество, което обыкновено правять отъ разтопенъ кварцовъ пѣсъкъ и другы нѣчта; цькло, сѫрчıа, джамъ; **стекло́.** 2) Сѫдъ направенъ отъ стькло; шише, стькляника; **бутылка.**

Стькляннѝца, *с. ж.* Стьклянъ сѫдъ.

Стькля́нка, *с. ж.* 1) Стькло, шише. 2) Стькло на прозорець, джамове.

Той да направи срѣдъ море кулѫ
Съ триста прозорци съ триста стьклянкы.
Пѣс.

Стѣклянъıй, нъ, на, но, *пр.* Направенъıй отъ стькло; **стекля́нный.** *Който има стьклянѫ главѫ, да ся не бори съ камънѥто. — Стькляна захарь,* варенъ шекеръ и послѣ утаялся, та станѫлъ на кристáлы; цьклıана захарь; **леденéцъ.**

Стькълцé и **стькля́,** *ум. ср.* отъ **стьклó.** Шишенце.

Стьмнѝ (да ся),—нѝлося, *гл. свр.* отъ **стѣмнувася.**

Стѣмнувася и **стьмнıáвася** (да ся стьмнѝ), *гл. безл.* Става тьмно, настава тьмнина, мракъ; стемнувася, стьмнѣвася, затьмнıавася, прѣтьмнѣва, мрьцинıася, смрьквася, замрачıавася, смрачıавася; **темнѣть, смеркáться, мрачнѣть.** *Стьмнися, раздениси, дойди, майсторе, плати ми надници-тѣ.*

Стьмнѣвася (да ся стьмнѣе), *гл. безл.* Стьмнувася.

Стѣпень, *с. ж.* и **стѣпенъ,** *с. м.* Рядъ, стропъ, катъ на кѫщѫ; **этáжъ.** *Кѫщы-ты сѫ на два стьпены.*

Стьр . . . . Рѣчи-ты, които нѣкои начинать съ **стьр,** като **стьрвнѝца, стьрвь, стьрвѭ́, стьрпѭ́ся, стьрчıáвамся** и проч., в. на ряда при **стрь . . .**

Стѣтрувамь (да **стѣтрѫ**), *гл. д.* 1) Съ тьтранѥ свлачıамь нѣчто отъ высоко на по́низко; смычıамь; **стáскивать, низвлекáть.** 2) Съ тьтранѥ надонасıамь; навличıамь, натьтрувамь; **натáскивать.** **—мся,** 1) *гл. възвр.* Тьтряшкомь слизамь; свличıамся, свлачıамся, смъчıамся, смычıамся; **стáскиваться, низвлекáться.** 2) *гл. стр.* Бывамь стьтранъ.

Стѣтруванѥ, *с. ср.* отъ **стѣтрувамь** и **стѣтрувамся.**

Стѣтрѫ, ешь,—рахъ, *гл. свр.* отъ **стѣтрувамь. —ранъıй,** *прич. стр.*

Стѣнá, *с. ж.* 1) Заграда, ограда отъ камыкъ, отъ кирпичь, тухлѫ или отъ измазанъ плетъ около нѣчто, по странъı-ты на нѣчто; **стѣнá.** 2) Страна на нѣчто като стѣнѫ. 3) Голѣмъ камыкъ, канара, скала, спила, карпа, спида, зѫберъ, кычеръ, заряда; **утёсъ, скáла.** 4) Стрьмно каминисто мѣсто. — *Съ единъ камыкъ стѣна не става. И стѣна уши има, и плетъ очи има. Допрѣ слѣпчё до стѣнѫ, дотукъ свѣтъ-тъ за него. Орелъ-тъ си направилъ сѣдѣло на еднѫ высокѫ стѣнѫ*

Ако мя въ Виднинъ затрыѭть,
Нощѣ ми лешıа земнѣте,
Че го въ горѫ-тѫ занесте,
Горѣ ми горѣ въ стѣнъı-ты,
Тамъ има ıаворъ подъ стѣнѫ
И до ıавора пещерѫ,
Прѣдъ пещерѫ-тѫ бѣлъ камъкъ,
И на камъка три крьста,
Вы си камъка дигнѣте,
Лешıа ми тамъ заровѣте. *Пѣс.*

Стѣнѝца и **стѣнѝчка,** *ум. ж.* отъ **стѣнá.**

Стѣнница, *с. ж.* Насѣкомо *Cimex lectularius,* или *Acanthia lectularia,* дрьвеница, клопушь, тахтаба, тахтабита, тахтабица; **клопъ.**

Стѣновѝтый, тъ, та, то, *пр.* Что е като стѣнѫ. *Стѣновито камънѥ.*

Стѣнолáзка, *с. ж.* Птица *Tichodroma muraria.*

Стѣснѭ́, ѝшь,—нѝлъ, *гл. свр.* отъ **стѣснıáвамь. —нéнъıй,** *прич. стр.*

Стѣснıáвамь (да **стѣснѭ́**), *гл. д.* Направıамь нѣчто да стане тѣсно, по́-тѣсно отколкото трѣбва; **стѣснять, съу́живать, обу́живать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь стѣсненъ.

Стѣснıáванѥ, *с. ср.* отъ **стѣснıáвамь.**

Стѣстѫ́ (да ся), ѝшь, — стѝлся, *гл. свр.* отъ **стѣстя́вамся.**

Стѣстя́вамся (да ся стѣстѫ́), *гл. възвр.* Ставамь на тѣсто, като тѣсто. *Топълъ хлѣбъ не ся чюпи, зачтото ся стѣстява.*

Стѣстя́ванье, *с. ср.* отъ **стѣстя́вамся.**

Стѣшнъій, —**шьнъ** и —**шенъ, шна, шно,** *пр.* вм. **срѣщнъій,** стрѣщнъій.

Стѫга, *с. ж.* Вѫже, съ което порожвать добъітъкъ; порожнѝца, порожь, порожя.

Стѫ́жень, жни, *с. м.* Стънжень, стажень, мѣра три аршина, метръ и половина; разтягъ, разтакъ, колачь; **са́жень, саже́нь.** *Девять стажни го закопа.*

Стѫ́па, *с. ж.* Дръвянъ или камянъ сѫдъ за чюкание въ него соль, пиперъ и другъі нѣчта; кутелъ, чотура, дибекъ, тлъчёкъ; **сту́пка большáя деревя́ная или ка́менная.**

Стѫпа́лка, *с. ж.* 1) Стѫпка. *Ако газишь человѣку стѫпалкѫ-тѫ, не гази му работѫ-тѫ. Гази ми на стѫпалкѫ-тѫ, не гази ми на честь-тѫ. Ако ми стѫпишь на стѫпалкѫ-тѫ, на кѫсмета не можешь. Той ѣ реклъ да стѫпить на пепель-тѫ и да си ходи, да той ке ѣ земѣлъ мѣрѫ отъ стѫпалкѫ-тѫ.* 2) Въ мн. ч. *стѫпалкъі:* на станъ окаченъі на нищелкъі-тъі дъскъі, на които стѫпиа тъкачка-та, та движи нищелкъі-тъі; кракъ, ногалка, настѫпалци, патитръі, подножка, подножь; **подно́га, топта́лка.**

Стѫпа́ло, *с. ср.* 1) Долнiа-та чясть на кракъ, съ коiжто стѫпиамъі на земѭ-тѫ; ходило, табанъ; **стопа́, ступня́, подо́шва, слѣдъ, ла́па.** *Болять мя стѫпала-та.* 2) Долнiа-та чясть на чорапъ, на обувкѫ, въ коiжто влиза стѫпало-то на крака; ходило, щапало. *Стѫпало на чорапъ. Днеска уплетохъ двѣ стѫпала.* 3) Всiака полѣгата чясть на стлъбѫ, на коiжто стѫпиать, кога ся качвать или слизать; стѫпка, басамакъ; **ступе́нь.** *Стлъба съ шесть стѫпала. Стѫпала-та сѫ изгнилъі.* 4) Грънчиарска справа съ колело, врѣтено и столъ, на коiжто грънчиарь-тъ изврътѣва сѫдовъі-тъі си. — *Боса на стѫпала,* по чорапие, безъ обуща.

Полѣгнѫла бѣлиiа пченица,
Полѣгнѫла царю у сараiа;
Не наеся никой да ѭ жьне,
Наелася Мариiа скумриiа,
Та ѭ жьне гола гологлава,
Та ѭ жьне боса на стѫпала. *Пѣс.*

Полѣгнѫла бѣлиiа пченица,
Полѣгнѫла царю до сараiа,
Та ѭ жние Елена робъiниiа,
Жние, жние гола гологлава,
Жние, жние боса на стѫпала. *Пѣс.*

Стѫпа́лце, *ум. ср.* отъ **стѫпа́ло.**

Стѫпвамь и стѫпувамь (да стѫпѭ), *гл. ср.* Стѫпиамь.

Стѫпи́самь (да ся), *гл. свр.* отъ **стѫпи́свамся.** Да ся стѫпишѭ.

Стѫпи́свамся и стѫпи́сувамся (да ся стѫпи́шѭ и да ся стѫпи́самь), *гл. об.* Отъ страхъ или отъ друго нѣчто спирамся, не отивамь напрѣдъ, врьщамся, отстѫпиамь надърѣ заднишкомь; поддавамся; **отступа́ть, поступа́ться, отня́чиваться, попя́чиваться, оса́живаться.** *Не ся стѫписва отъ (прѣдъ) ничто. Конь-тъ ми хванѫ да ся стѫписва,* да ся спира, да отстѫпиа назадъ. *Дѣто сила владѣе, законъ-тъ ся стѫписва.*

Стѫпи́сванье и стѫпи́суванье, *с. ср.* отъ **стѫпи́свамся.**

Стѫпи́ца, *с. ж.* Справа да ся лови нѣчто въ неѭ; капанъ, клопка, клюса, курцохватъ, ловка, примка, хватъ, склупца; **капка́нъ, пасть, кляпцы́, лову́шка.** *Хътра лисица дълга стѫпица. Хътра лисица стрѣдѣ стѫпицѫ. Хътра лисица и съ двѣ-тъі нозѣ въ стѫпицѫ. Хватилася лисица въ стѫпицѫ, а очи-тъі ѝ въ кокошкъі-тъі. Механа-та е стѫпица за пиiаницѫ-тѫ. Единъ человѣкъ отишелъ въ планинѫ да наставiа еднѫ стѫпицѫ, за да хватить нѣкоѭ дивинѫ мрьшеiаднѫ. Кай да заминѫ, все стѫпици наставенъі, за да мя хватять.*

Стѫпи́шѭ (да ся), ешь, — пи́сахся, *гл. свр.* отъ **стѫпи́свамся.**

Стѫ́пка, *с. ж.* 1) Едно прѣстѫпиание съ кракъ; крачка, стѫпъ; **шагъ.** 2) Мѣсто, что зима человѣкъ, животно съ едно прѣстѫпиание; стѫпъ, крачка, разкрачь, чекоръ, разчекоръ, адѫмъ; **шагъ.** *Стѫпка по стѫпкѫ планина ся прѣврьлiа.* 3) Дъриа отъ стѫпено, отъ кракъ; стѫпалка, стѫпунка, стѫпъ; **слѣдъ, стопа́.** *Направилъ одъра все стѫпкъі;* **наслѣди́лъ, наслѣди́лъ полъ.** *Что ся въ кѫщи не познава?* Гат. — Стѫпка. *Оттува до Стамбулъ блюдца, блюдца?* Гат. — Конскъі стѫпкъі. — *Стѫпка по стѫпкѫ,* полека, тихо; **ного́ за́ ногу.** — *Четѫ стѫпкъі-тъі нѣкому,* глядамь, забѣлѣжиамь, какво прави, съглядвамь го, кѫдѣ ходи и какво чини; **слѣди́ть за кѣмъ, наблюда́ть за поведе́нiемъ, за всѣми посту́пками кого́ либо.** — *Мечиа стѫпка,* раст. *Heracleum sphondylium;* **медвѣжья ла́па, борщевикъ.** — *Мечиа стѫпка,* раст. *Primula veris,* аглика, ангелика, ангелинка, еглика, егличя, иглекъ, игличина, игличя, гороцвѣтие, гороцвѣтъ, пятопрьстница, пятопрьсть, христосово цвѣтие, кукувичино цвѣтие, самовилско цвѣтие; **бѣ-**

лая бу́квица, бара́нчики, бара́шки, бо́жьи ру́чки, гарлу́па, га́сникъ, кури́тина, скороспѣлка, аври́кула, первоцвѣтъ.

Стжпка, *с. ж.* Малъкъ кутелъ, почясто отъ металъ; стжпа, ступка, хаванъ; сту́па, и́готь.

Стжпнувамь, *гл. уч.* отъ **стжпнж.**

Стжпнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр* отъ стжпвамь.

Стжпу́нка, *с. ж.* Стжпка. *Стжпункы отъ коню,* конскы стжпкы.

Стжпчица, *ум. ж.* отъ **стжпка.**

Стжпъ, *с. м.* Стжпка.

Стжпиж, ишь,—пилъ, *гл. свр.* оть стжпвамь.

Стжпвамь (да стжпиж, да стжпнж, стжпнувамь), *гл. ср.* Стжпвамь: 1) Прѣмѣствамь си крака-та отъ едно мѣсто на друго, та ходж; прѣстжпвамь; ступа́ть. *Дѣтя-то зе да стжпва.* 2) Изправямся, турямь си, слагамь си крака на нѣчто, като на стжпало, та стоя или минувамь по него; ступа́ть. *На бѣлъ камыкъ стжпила, мжтнж водж минжла. Стжпи на скемля-то, та го свали.* 3) На хода си слагамь си крака врьху нѣчто, та го натискамь; настжпвамь, застжпвамь; наступа́ть. *Стжпилъ си на пояса ми* 4) Врьвж, ходж; ступа́ть. *По́-скоро стжпвай.* 5) Идж, дохождамь, бывамь. *Не е стжпилъ тука,* не е дохождалъ 6) Влизамь въ нѣчто; настжпвамь, забирамь, наставамь; приходи́ть, вступа́ть. *Стжпихмы въ горж зеленж.* 7) Влизамь, подкачвамь, забирамь, захващамь, встжпвамь; вступа́ть. *Изкаралъ пятж годинж и стжпилъ въ шестж — Да не си стжпилъ едѣ-дѣ-си, да не ти е стжпилъ кракъ тамъ,* да не си ходилъ; ни по но́гу, ни ногою, ноги́ своéй не клади́, ноги́ своéй не заноси́. — *Да стжпиж нѣкому на врата,* да го подвлѣкж, та да си правж чтото щж съ него. — *Стжпи на кракъ да стане едѣ-что си,* залѣгнж, станж мукаятъ да ся направи, да стане. —*Стжпвамь на прѣстолъ,* качвамся, въцарявамся; вступа́ть на престо́лъ.—*Стжпвамь нѣкому на честь-тж,* погазвамь му честь-тж, обезчестявамь го, орезилявамь го. —*Дѣто стжпи, трѣва не никне. Дѣто стжпи Грькъ, тамъ трѣва не никне. Кога стжпиж на сухо, поврага ти ладия. Стжпва като въ паници. Стжпва, като че му пари на крака-та. Стжпвай мждро, да не паднешь лудо. Стжпи на змъкъ-тж, а не на опашкж-тж ѝ.*

Стжпвание, *с. ср.* отъ **стжпвамь**; по́ступь, походка.

Изгорѣхъ, дудумъ, за тебе,
За твое кротко ходение
И твое назлжмъ стжпвание. *Пѣс.*

Стя́га, *с. ж.* 1) Прѣчка, закована, вглавена у двѣ изправены нѣчта да гы стягне, та да гы дрьжи право; перекла́дина. *Стяга въ сламяникъ,* что сврьзва стлъбци-ты; подбоякъ. *Стягы на станъ,* двѣ-ты плоскы дрьвета, что заклинять корунъ-ты. 2) Клупъ на врата у хыжж; жябка, резета; пе́тля у двоpéй. 3) Стягъ. *Стягж давай на сына си,* стягай го, не го отпущай

Ой Авраме, старъ джелепинъ,
Стягж давай на сына си,
На сына си Мавродия,
Да не ходи по момы-ты,
Да не граби смиленъ кыткы. *Пѣс.*

Стя́гамь (да стя́гнж, стя́гнувамь), *гл. д.* Съ вжжя или съ друго таково свимамь нѣчто яко, да стои сбрано, стѣснено; стя́гивать, ожима́ть, огнета́ть. *Стягамь денкъ, кацж.* 2) Заврьзвамь, опинамь яко; затягамь, запинамь; затя́гивать, подтя́гива́ть, подпру́живать. *Стягни го да не ся отврьже. Стягамь коланъ, юздж, гащы.* 3) Тѣсенъ сьмь изопнжтъ сьмь, та притискамь, стискамь; сжима́ть. *Стягать мя опинци-ти, обуща-та.* 4) Зачявамь, затягамь, учеврьстямь, укрѣпявамь; укрѣпля́ть. *Трудъ-тъ стяга чловѣка* 5) Правж да не може да излиза по себе; затягамь, запичямь; производи́ть запо́ръ. *Леблебия-та, печеный-тъ жьлждь стягать.* 6) Нѣчто развалилося крьпж, правж развалено-то; поправямь, потягамь, затягамь, закрьпвамь, мереметж; поправля́ть, почи́нивать, перебира́ть, хи́тить. *Да стягнемъ кжщж-тж.* 7) Пригорвямь, наготвямь, натъкмявамь, стъкмявамь, спрѣмамь; приготовля́ть, снаряжа́ть. *Стягнжла гы за пжть.* 8) Дрьжж нѣкого строго, стягнжто, не отпущамь, не давамь волж, възпирамь, забтисвамь; задéрживать, воздéрживать, стѣсня́ть. 9) Притискамь, натискамь, насилвамь, зорладисвамь, узорвамь; принужда́ть. *Стяга мя за пары. Царь-тъ го стягнжлъ и той си казалъ право-то.* 10) Не прахосвамь, не прьскамь, въздрьжямь, послаждамь, прикжтвамь, стискамь, тищж, пѣстж; берéчь, сберега́ть, прибереға́ть. *Доцна е да стягашь, кога вяче нѣмашь.* —ися, 1) *гл възвр.* Изопвамь, обтягамь навито нѣчто около себе си; обтя́гиваться, стя́гиваться. *Да ся стягашь много съ поясъ не е добро.* 2) Поправямся, замогвамся, завзимамся, изправямся, потягамся; поправля́ться. *Стягамся отъ болесть,* оздравямь; оправля́ться по́слѣ болѣзни.

3) Готвіѫся, справіамся, спрѣмамся, тъкміѫся, събирамся, сбирамся да направіѫ нѣчто, натъкміавамся, стъкміавамся, утъкміавамся, приготвіамся; **собира́ться, гото́виться, приготовля́ться, снаряжа́ться, обзаводи́ться.** *Стягнѫхмыся за пѫть, за гостіѥ, за зимѫ. Не стягайся много да ми ся молишь, да ся святять вси-ты людіѥ.* 4) Дрьжіѫся, въздрьжіамся, удрьжіамся, крѣпіѫся, стискамся, не ся отпущамь, не ся оставіамь; **сде́рживать себя́, возде́рживаться, уде́рживаться.** *Стягнѫхся да не плачѫ, да ся не смѣѭ.* 5) Давамь си срьдце, дрьзость; прѣстрашіавамся, дрьзвамь; **собра́ться съ ду́хомъ.** *Стягнѫся и влѣзе въ дупкѫ-тѫ при мечкѫ-тѫ.* 6) За врѣмя-то: ставамь сухо и студено *Врѣмя-то ся стягнѫ.* 7) Скѫпіѫся, скарадѫся, стискамся; **скупи́ться.** 8) *гл. стр.* Бывамь стягнѫтъ. — *Стяга мя огрьліѥ-то,* лоше ми е, имамь оскѫдность, нѣмотіѭ. — *Стягни си опинци-ты,* опнися, иди та си врьши самъ работѫ-тѫ. — *Стягамь нѣкому юзды-ты,* спирамь, възпирамь, стягамь, не давамь волѭ; **прижа́ть къ но́гтю, прижа́ть подъ но́готь.** — *Стяга го Михалё,* има да дава на Михаліа, длъженъ е на Михаліа, не достига му една-та дъска, хлопа му дъска-та, безуменъ е, глупавъ е, не е съ цѣлъ умъ; **у него́ черда́къ безъ ве́рху; одного́ строи́льца нѣтъ; у него́ въ головѣ одно́й клёпки нѣтъ.** — *Стягать го святи безсребрьници,* нѣма си парички, налѣгнѫла го е сиромашіа-та. — *Стяга ми ся душіа-та (срьдце-то),* не сьмь спокоенъ за нѣчто, не могѫ, да траіѫ, грыжѫся, мыслѭ; **беспоко́иться.**

Стя́ганіе, *с. ср.* отъ **стя́гамь** и **стя́гамся.**

Стя́гнувамь, *гл. уч.* отъ **стя́гнѫ.**

Стя́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **стя́гамь. —нѫтъій,** *прич. стр. Имамь стягнѫто срьдце,* припрѣно, нетрьпѣливо. **—нѫто,** *нар.* 1) Ѩко, здраво, чеврьсто; **пло́тно, вплотну́ю, вплоть, кру́то, ту́го, крѣ́пко, про́чно.** 2) Строго; **стро́го.** *Дрьжи го стягнѫто,* не му дава волѭ, не го отпуща.

Стя́гомь, *нар. Стягомь стяга,* много стяга.

Стягъ, *с. м.* Не даваніе волѭ, спираніе, възпираніе, дрьжаніе строго; стяга, стяжба, забтъ.

Стягъ, *с. м.* Знаменъ, знамя, прапорець, прапоръ, прѣпорець, прѣпоръ, прѣпорьць, уруглица, хорѫгва, хорѫгвица, байрякъ; **зна́мя.**

Стя́жба, *с. ж.* Стяганіе, не даваніе волѭ, стяга, стягъ.

Стя́дзамь, *гл. д.* Стягамь.

Су, *нар.* Употрѣбіавася прѣдъ прилагателны качественъі и произведенъі-тъі отъ тѣхъ нарѣчіѭ, еднакво съ *възъ, при, у* и *ѫ,* за да показва качество то слабо, въ малкѫ мѣрѫ, *както въ Русскый языкъ окончаніе **оватый, овато,** и въ такъвъ случай ся изрича съ удареніе. *Су́грозныій, су́грозно,* вѣзъ-грозенъ, при́грозенъ, грозничькъ; **дурнова́тый, дурнова́то;** *су́малечокъ, су́малечко,* вѣзъ-малъкъ, при́малъкъ; **малова́тый, малова́то,** и проч.

Су, *прѣдл.* Употрѣбіавася понѣйдѣ ставенъ съ глаголы-ты вмѣсто **со** и **съ**: *суврьжѫ,* да сврьжѫ; *суложѫ,* да сложѫ; *сумрачися,* смрачися; *сустрѣтѫ,* да стрѣтѫ; *суправіамь, сурѫждамь,* направіамь, нарѫждамь, и проч.

Су, *спомагат. гл.* вм. **сумь,** сьмь.

***Су́ба,** *с. м.* Който мѣсилъ хлѣба и готвилъ ꙗстиета-та на работници-ты при видиѭ.

***Суба́тъ,** *с. м Т.* вм. **соба́тъ.**

Тѣзи сѫ били на субатъ,
На субатъ на зиıафетъ. *Пѣс.*

Снощи сьмь была на субатъ,
Тамъ сьмь ся была опила. *Пѣс.*

Су́башица, *с. ж.* Жена на субашіа. *Субашица-та ке готви ручекъ и вечерѭ на агѫ-тѫ, кога ке дойде на чифтлика.*

***Су́башіа, су́башь** и **су́башіа,** *с. м. Т.* 1) Въ Турско по́-старо время Турчинъ началникъ-ага въ нѣкой градець или по́-голѣмо христіанско село; началникъ на стражѭ въ такъво мѣсто. 2) Въ Турско время чиновникъ за събираніе десятъка, йошура. 3) Въ нѣкои мѣста въ Турско единъ отъ работници-ты на голѣмъ чифтликъ помощникъ на кехаіѫ-тѫ.

Та на конакъ отводять,
На субаши-ты думахѫ:
Субаши, наши забтчии! *Пѣс.*

Мухы-ты съборъ събрали
И си кадии турнѫли,
Сеймени още телиалы:
Кадии біахѫ стрьшели,
Сеймени біахѫ осы-ты,
Субаши біахѫ пчелы-ты. *Пѣс.*

Су́башчя, *ум. ср.* отъ **су́башіа.** Малъкъ, младъ субашіа.

Подирь имъ врьви Аліıа,
Аліıа младо субашчя. *Пѣс.*

Су́вамся (да ся су́нѫ), *гл. възвр.* Простирамся, пружіѫся; **протя́гиваться.** *Отъ коніа ся сунѫло, та си хванѫ тѫгѫ модрѫ плочѭ.*

***Савари́,** *с. м. мн. Т.* Вьорѫженъ конникъ; **кавалери́стъ.**

Суврѣ́жѭ, ешь,—врѣзалъ, *гл. свр.* отъ **суврѣ́звамь. —заный,** *прич. стр.*

Суврѣ́звамь и **суврѣ́зувамь (да суврѣ́жѭ),** *гл. д.* Сврьзвамь; **свя́зывать.**

Су́га́рпый, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Послѣдний, подырничлвый, късный, закъснѣлый; **по́здный, опозда́лый.** *Сугарно ягня,* что ся е оягнило късно, около Гергевъ день, сугаря. *Гергевско югня сугарно. Сугаренъ кукурузъ,* что никне по́късно отъ другыя. *Сугарни класове,* изостанжли да узрѣжтъ по́-късно отъ другы ты. *Сбирать сугарны класовы за вжже.*

Сугарь, *нар.* Късно, сугарно; **по́здно.** *Сугарь зрѣе,* късно зрѣе.

Сугаря, *с. ср.* 1) Късно родено животно; сугарно югня. *Сугарета югнета,* шилежета. 2) Въ игрж титрж: който е останжлъ послѣденъ да си лови титры-ты. *Сугарято остава послѣ да си лови титры-ты.*

Су́гнж (да ся), ешь,—нжлся, *гл. възвр. свр.* Да ся наведж, да ся свиж. *Ке ся сугнжть малко и голѣмо да си бержть дребны аспры.*

Су́голѣмый, мъ, ма, мо, *пр.* Вѣзъ-голѣмъ, при́голѣмъ, у́голѣмъ

Сугра́шица, *с. ж.* Много ситенъ и смръзнжтъ снѣгъ, ситенъ градъ; сугружица, сушецъ, грахолъ, фурда. *Прьска сугр
шица.*

Су́гребъ, *с. м.* 1) Болесть *Urticaria,* единъ видъ прыщкы, что излизать по тѣло то, като отъ упарено съ копривж, и срьбять много; загребъ, усыпъ, припалъ; **крапи́вная лихора́дка, крапивообра́зная сыпь.** Сугребъ тъ быва: козий, кучешкый, свинскый, сухый. Кога ся обрине нѣкой съ сугребъ, то го трькать съ струнянъ торбы и соленж водж. *Който рытне козж, хваща го сугребъ. Който прѣскачя дѣто е драскало кучя, хваща го кучешкый сугребъ. Ега го хванжть сухы сугрѣби! Суха жюба да го помочя, та сугребъ да му излѣзе!* 2) Драскы на земж-тж отъ кучя; сухъ гребенъ.

Су́грозный, —зьнъ и —зенъ, зна, зно, *пр.* При́грозный, у́грозный.

Сугру́жица, *с. ж.* Сугрannica.

Су́да, *с. ж.* Сждба, сжда, сждба. *Отидохж суджж да ся судять.*

Су́да, *с. ж.* Стрьмно мѣсто на планинж, на брѣгъ, дѣто прьсть-та ся сыпе; сыпѣй, сосыпище, сыпище, усыпъ, пѣсулякъ, пѣзулякъ; **о́сыпь.**

Судба, *с. ж.* 1) Суда, сждба. 2) Опрѣдѣлено-то отъ Бога; **судьбы́.** *Судбы Божии неизпытаны,* Господь чловѣку и помага и наказва го.

*__Суджу́къ,__ *с. м. Т.* 1) Надѣница. 2) Сладка направа отъ нишищюва кашж, сварена съ мьстъ и излѣна като свѣщь възъ нанизаны на конецъ юдкы. 3) Свѣщь въ 2-то знаменование.

Судни́а, *с. м.* Сждия.

Су́днакъ, *с. м.* Сжднакъ, сждия.

Су́дный, —денъ, дна, дно, *пр.* *Судны мжкы,* тяжкы, голѣмы мжкы; мжкы-ты, които прѣтрьпѣвать осждени-ти. *Занесли го въ пькъла, да си чюка судны-ты мжкы. Да не кажешь нѣкому, оти судны мжкы ке видишь. Судны мжкы сьмь видѣла. Виено, плетено, на судны мжкы кладено?* Гат. — Верыга.

Судъ, *с. м.* Сждъ. *Собрахж ся агы и бегове судъ да чинять.*

Су́дж, ишь,—ди́лъ, *гл. д.* Сждж.

Су́екъ, *с. м.* и **су́ица,** *с. ж.* Животно *Mus citillus,* гутеръ, попова булчица, ладжюнякъ, льджюнякъ, лагудеръ, лалугеръ, соболецъ, срьболецъ, станболецъ, стамболецъ, съболецъ; **су́сликъ.** *Кога ся появять много скачкы и суици, на другж-тж годинж ще има студъ, войнж, пожяръ, размирство и голѣмж скжпиж.*

Су́жный, —жьнъ и —женъ, жна, жно, *пр.* Осжденый.

> У темницж сужни затворени,
> Затворени, та забоварени,
> Затворени двѣ мили братета,
> Та лѣжяли девять годинъ врѣмя. *Пѣс.*

Сузара́на, *нар.* Утрѣнь-тж, зарань-тж. *Кога было утрѣсь сузарана, отидохж тына малкы момы на водж.*

Су́ица, *с. ж.* Животно суекъ.

Сука́й, *с. м.* Сокай. *Намѣри баба банж, та си загуби сукая.*

Сука́лка, *с. ж.* 1) Гладка пржтчка за точеню петуры; сукало, разсукалка, разсукъ, точилка, точилникъ, махалка, оклагия; **ска́лка.** 2) Дрьво за брькание качямакъ; качямилка, качямилникъ.

Сука́ло, *с. ср.* 1) Справа, направа за сученю цѣвы. 2) Сукалка; **ска́лка.**

Су́ка́лчя, *с. ср.* Дѣтя, животно, което още суче, бозае; бозайничи, кръмачя, кръмилничя, млѣкарчя, млѣченичя, подайничя, подойничя, сисалчя, цицейчя; **грудно́й младе́нецъ, живо́тное, пита́емое ма́тернимъ молоко́мъ, моло́чникъ, сосуно́къ.** *Сукалчя прася;* **осо́сокъ.**

Су́кание, *с. ср.* отъ **су́чж.** Сученю.

Су́кано, *с. ср.* Нѣчто точено; млинъ, баница.

Су́каный, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **су́чж.** Сученый.

Сука́рда, *с. ж.* Горния дрѣха за дъждъ; ямурлукъ, чепкенъ, гуна.

Сука́рь, *с. м.* 1) Врьвь за запасванье навоя; козленица; **обо́ра.** 2) Парчя усукано нѣчто.

Сука́тный, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* *Сукатно врѣтено,* на което надѣвать масуры-ты, кога гы сучжть.

Су́кела, *с. об.* Сомустракъ, сомутракъ.

Су́керъ, *с. м.* Котяшко лайно; кочешница, кочникъ.

Сукма́нецъ, *ум. м.* и **сукма́нчя,** *ум. ср.* отъ **сукма́нъ.**

Сукма́нъ, *с. м.* Женска длъга дрѣха отъ шаякъ или отъ сукно, безъ ржкавы; грижка, грижь, влъняникъ, сукнія, сукно. *Щипка сукманъ не дере;* **сло́во вре́да не причиня́етъ.**

Сукни́ца, *с. ж.* Сукняна дрѣха, сукнянъ сукманъ. *Наежился, та ю содралъ моръ сукници. Моръ мя сукница заплита.*

Всичкы-ты момы Кунинкы
Все въвъ сукнянъі сукници
И въвъ сини манофилы,
Сирота Рада сирачя
На бѣлж ризж брьченж,
На червенъ кждревъ влъняникъ! *Пѣс*

Сукно́, *с. ср.* 1) Особена тъкань отъ много рудж влънж, валяна и съ мъхъ отгорѣ; свита, чоха; **сукно́.** 2) Единъ видъ сукманъ.

Сукня́нъій, нъ, на, но, *пр.* Направенъій отъ сукно; чохянъій; **суко́нный.** *Сукняна дрѣха,* сукница.

Земни го, сънко Борюнке,
Да ся, сънко, наносишь
На съни сукнянъі кожюси
Съ по́-много злато отъ сребро. *Пѣс.*

Су́кнія, *с. ж.* Дрѣха сукманъ, сукно, грижка, грижь, влъняникъ.

Су́комь, *нар. Сукомь ся засука,* обсука ся.

Сукрѣ́вица, *с. ж.* Гжста влага, что тече отъ ранж или отъ прыщкж, гной съ кръвь; **гной, мате́рія, су́кровица.**

***Сула́кчя,** *с. ср. Т.* Солакчия. *Разболѣлся Ѩно сулакчя-то.*

Сулина́ръ, *с м.* Замрьзнжла вода, ледъ на пржтчици на стрѣхж; крондилъ, масуръ, мисуръ, мразорци, мразулци, мранзоли, мранзули, пранзули, саполъ, сопови, свѣщь, суджукъ, сулиндаръ, цивка, цуцунаръ, чючюркы, чюрило, шишюркы, шюшюлкы; **вису́лька, висю́лька, ледяна́я сосу́лька.**

Сули́нда́ръ, *с. м.* 1) Сулинаръ. 2) Свѣщи отъ камыкъ по сводовы-ты на пещеры, на мостовы, дѣто ся процѣжда варовита вода; бигоръ; *Stalactites,* **капе́льникъ, стала́кти́тъ.**

Су́лица, *с. ж.* Кжсичко копие за врьганіе.

Су́лнаръ, *с. м.* Чючюркж на чешмж; дулецъ, сопка, сопотъ, сопъ, шюлецъ, шюлнеръ, шопка, чючюръ.

Суло́жж, ишь,—жилъ, *гл. д. свр.* Да сложж, да наложж *Да бы тя Господь сужилъ!* Клятва.

Султа́на и султа́нка, *с. ж.* Жена на султанъ; **султа́нша.**

Султа́новъій, въ, ва, во, *пр.* Что е на султанъ; султанскъій.

Султа́нскъій, ска, ско, *пр.* Что е на (за, отъ) султанъ; **султа́нскій.**

***Султа́нъ,** *с. м Т.* 1) Названіе, титла на Турскъій царь; **султа́нъ.** 2) Названіе на нѣкои беевы, паши Татарскы, изпждены изъ Россиж и заселилися въ Турциж; султанъ-бей.

***Султанъ-бей,** *с. м.* Султанъ.

Султанъ-бейскъій, ска, ско, *пр.* Султанскъій, султановъій.

Су́лудничявъій, въ, ва, во, *пр.* Лудичкъій, бѣсничкъій, немирнъій, налудничявъій, буйнъій, палавъій; **безумный, сумаше́дшій, шалу́нъ.**

***Сулу́къ,** *с. м. Т.* в. **солу́къ.**

Су́малечекъ, чка, чко, *пр.* Вѣзъ-малъкъ, при́-малъкъ.

Сумнѣ́ж (да ся), и́шь,—ни́лся, *гл. свр.* отъ **сумня́вамся.** Да ся съмнж

Сумня́вамся (да ся сумнѣ́ж), *гл. об.* Съмнявамся.

Су́мракъ, *с. м.* 1) Тьмнина-та, что настава вечерь, кога зайде слънце-то; сдрачь, дрязгавина; **су́мерки.** 2) Животно *Vespertilio murinus,* вечерно пиля, вѣщерь, каралѣпъ, лиликана, лилякъ, люлячя, нощно пиля, нетопырь, прилѣпъ; **лѣту́чая мышь, нето́пы́рь, кожа́нъ, ночни́ца.** *Сумраку проклятъій!*

Сумрачи́ (да ся), —чи́лося, *гл. свр.* отъ **сумрачяваcя.** Да ся сдрачи

Сумрача́вася (да ся сумрачи́), *гл. безл.* Закачя да притьмнѣва вечерь слѣдъ заходъ слънце; сдрачявася, сдрязгачявася; **смерка́ться.** *Кога было вечерь, сумрачилося и стьмнилося.*

Сумтѣ́ніе, *с. ср.* отъ **сумтж́.**

Сумтж́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Дышямь изтяжко и силно изъ носа си; **сопѣ́ть.** *Хрька и сумти. Стига си сумтѣлъ. Сумти като бъволъ.*

Су́муж, ешь, су́муялъ, *гл. д.* Споменувамь, споменувамь, приказвамь за нѣкого нѣчто, смыслювамь; **вспомина́ть, помина́ть, припомина́ть, упомина́ть.** *Ако жнешь на софрж-тж, много за радость было, оти ти былъ най-приятель, что тя сумуялъ Жена-та сумуе той, оной отъ свои-ты.*

Сумь, *гл. спомаг.* вм. **сьмь.**

Суми́асамь (да ся), *гл. свр.* отъ **суми́асвамся.**

Суми́асвамся и суми́асувамся (да ся су-

мя́самь), *гл. об.* 1) Дохожда ми на умъ, намирамь си на умъ, смыслювамь, намыслювамь, договѣждамся, сѣщамся; **смышля́ть, вздума́ть, дога́дываться.** *Сумясахмыся да си направимъ училище.* 2) Дохождамь на себе-си, събирамь си ума, вразумявамся, свѣстявамся; **образу́мливаться.** *Хванжлъ та ся опилъ и не можялъ да ся сумяса, та прибилъ человѣкъ.* 3) Сумнявамся, съмнявамся, бывамь шупелия; **сомнѣва́ться, усомни́ться.** *Царь-тъ ся сумясалъ малко, та пратилъ да видять, кждѣ е това царство.*

Сумя́сваню и **сумя́суваню,** *с. ср.* отъ **сумя́свамся.**

***Сундурма́,** *с. ж. Т.* Прустъ; **коридо́ръ.**

Суни́ца, *с. ж.* Раст. *Fragaria collina hortensis* и неговый плодъ, югода плюскавица; **клубни́ка.**

Су́нж (да ся), ешь,—нжлся, *гл. свр.* отъ **сувамся.** Да ся наведж. *Тамамь ся сунж да бере росенъ трандафелъ, люта го змиця изяде.*

Су́па и **су́пица,** *с. ж.* Женскый катжръ, женско муля; **катжрица.**

Су́пеню, *с. ср.* отъ **супжжся.**

Супи́нци, *с. ж. мн.* Иглы, иглици, шишеве за плетеню чорапю; **вяза́льныя, чуло́чныя, плете́йныя и́глы.**

Суплетж́, ешь, —плéтохъ, —плéлъ, *гл. свр.* отъ **супли́тамь. —тéнъый,** *прич. стр.*

Супли́тамь (да суплетж́), *гл. д* Сплитамь, наплитамь, уплитамь. *Руса глава измыена, дробны косы суплетены.*

Су́пра́ва, *с. ж.* Суправяню, наряждаию, наряда. *Господь ми донесе ово момчя, да мя отмѣни отъ тяжкж-тж суправж на кукжъ тж. Зла суправа — готова тщета.*

Супра́вжж, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **супра́вямь. —венъый,** *прич. стр.*

Супра́вямь (да супра́вжж), *гл. д.* 1) Наряждамь, уряждамь, суряждамь, изправямь, прибирамь, натъкмявамь, утъкмявамь, прикжтвамь, скжтвамь, укжтвамь, истрѣбвамь, отрѣбвамь; **охора́шивать, убира́ть, оправля́ть.** *Смелъ вси-ты одаи, смелъ дворовы и суправилъ всжж-тж кукжъ, нарядилъ ж како нѣкож куклж. Суправяше му кукжж-тж, како нѣкож домакынжж. Очистили кукжж-тж и ж суправили како за Великъ-день. Кукы-ты му былы несуправены и нечисты.* 2) Скрывамь, укрывамь, скжтвамь, спотомясвамь; **скрыва́ть, пря́тать.** *Како да суправи женж си и никой да не види.* **—жся,** *гл. стр.* Бывамь суправенъ.

Супра́вяню, *с. ср.* отъ **супра́вямь** и **супра́вямся.**

Супра́шка, *с. ж.* Мрьва, мрьвъ, зола, пуза, спуза, горящь пепелъ.

Супъ, *с. м.* Птица *Vultur fulvus.*

Су́пжжся, ишся,—пи́лся, *гл. възвр.* Вжсжся, мрьжджся, мрьщжся, мусжся, чюмержся; **су́питься, хму́риться, мо́рщиться.**

Су́рава, в. **су́рова** и **су́ръва.**

Су́равъый, вж. **су́ръвый.**

***Суратсжзлжкъ,** *с. м. Т.* Безочливость, безобразие; **безты́дство, наха́льство, на́глость.**

***Суратсжзъ,** *пр. неизм. Т.* Безочливъ, безобразенъ; безобразникъ, безсрамникъ; **безсты́дный, наха́льный, на́глый; безсты́дникъ, наха́лъ, нагле́цъ.**

***Сура́тъ,** *с. м. Т.* Лице, образъ; **лицо́.** *Удари го по сурата. Нѣма суратъ да мя гляда.*

Су́рва, *с. ж.* и **Су́рва́кы,** *с. ж. мн.* Сурова година, суръва година, нова година.

Сурва́камь, *гл. свр.* отъ **сурва́квамь.—канъый,** *прич. стр.*

Сурвака́рь, *с. м.* Суръкварь.

Сурва́квамь и **сурва́кувамь (да сурва́камь),** *гл. д.* Суръквамь.

Сурва́кница, *с. ж.* Дрѣнова прjтчка, съ коjто суруквать; суръкварка.

Су́рвакы, *с. ж. мн.* Сурва.

Су́рвамь и **су́рнувамь (да су́рнж),** *гл. д.* 1) Суривамь, събарямь. 2) Слизамь.**—мся,** *гл. възвр.* Суривамся, уривамся, събарямся. *Сурвахж му ся чардаци,* съборихж му ся, паднжхж.

Су́рваню и **су́рнуваню,** *с. ср.* отъ **су́рвамь** и **су́рвамся.**

Сурва́тка, *с. ж.* 1) Сурвакница, суръкварка. 2) Суроватка.

Сурва́ткамь, *гл. д.* Суруквамь, сурваквамь, сурвискамь, суръквамь..

Сурватка́рь, *с. м* Който ходи да сурватка; суръкварь.

Сурви́скамь, *гл. д.* Суръквамь, сурваквамь, сурваткамь.

Су́рвжжся, ишся, — вился, *гл. възвр.* Сурвамся, събарямся, сурпвамся.

***Сургу́нъ,** *с. м. Т.* Сюргюнъ, заточение.

Сури́вамь (да сури́нж), *гл. д.* Сривамь, сурвамь, събарямь; **срыва́ть. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Сривамся, сурвамся, урвамся, сурвжся, събарямся, падамь; **срыва́ться.**

Сури́ваню, *с. ср.* отъ **сури́вамь** и **сури́вамся.**

Сури́кавъый, въ, ва, во, *пр.* Бозавый, барзавый, сивый, сурый; **сѣрова́тый.**

Сури́нж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **сури́вамь. —нжтый,** *прич. стр.*

***Сури́я,** *с. ж. Т.* Суря, сюрия, билюкъ, стадо овця до хилядж главъ.

Су́рка, *с. ж.* Назъвание на суро, на сиво животно.

***Сурма́,** *с. ж.* Една боя, съ коіжто вапсвать черно косы, вѣжды; сурмя, вранилка, вранило; сурьми́ло. *Сурма косми*, сурмесани.

Сурме́самь, *гл. свр.* отъ **сурме́свамь.** Да враносамь. —**санъій,** *прич. стр* Враносанъій.

Сурме́свамь и сурме́сувамь (да сурме́самь), *гл. д.* Черніж, почернювамь косж, вѣждъі, вжсъі съ боіж сурмж; враносвамь; **сурьми́ть, насу́рьмливать, подсу́рьмливать, подче́рнивать.** *Црьны очи, что вы сурмесувахъ?*

Сурме́сванѥ и сурме́суванѥ, *с. ср.* отъ **сурме́свамь.**

Сурна́хъ, вм. **сирона́хъ.**

Сурмя́ и сурме́нце, *ум. ср.* отъ **сурма́.**

Сурнопо́лый, лъ, ла, ло, *пр.* Дрипавъій, парцаливъій. *Сурнопола мома.*

Су́рнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **су́рвамь.** —**нжтъій,** *прич. стр.*

Су́рова годи́на, в. **су́ръва годи́на.**

Сурова́тка, *с. ж.* Вода-та, что ся отдѣлю, отцѣжда, кога млѣко ся подсъіри; сурватка, суруватка, сурутка, съіратка; **сыворотка.** Когато суроватка-та ся прѣвари и ся земе извара-та, остала-та вода ся наричіа цвикъ. *Не было въ млѣко-то, та ще въ суроваткж-тж.*

Суровина́, сурови́ца, су́ровъій, в. **суръвина́, суръви́ца, суръвый.**

Суро́ніж, ишь,—нилъ, *гл. д. свр.* Да изроніж, да пороніж; **срони́ть.**

Сурува́тка, *с. ж.* Суроватка, суръватка, сурватка.

Сурувичка́рь, *с. м.* Сурвакарь, сурваткарь, суруккварь, суръкварь.

Суру́жица, *с. ж.* Смѣсено жито ръжь и пшеница; **су́ржанка.**

Су́руквамь, суруква́рка, суруква́рь, в. **су́ръквамь, суръква́рь.**

Су́русъій, съ, са, со, *пр* Вѣзъ-русъій, при́русъій, у́русъій.

Суру́тка, *с. ж.* Суроватка, сурватка, суруватка, съіратка.

Суръ, *с. м.* Оврьшено нѣчто, нъ още не отвѣто, а натрупано накупъ на гумно-то; врахъ, врьхъ; **ри́га.**

Су́ръва годи́на. Праздникъ 1-й Іаннуарію, нова година, Василица, Василовъ-день, Василъ, сурава, сурва, сурова година, сурвакъі, суръвакъі; **но́вый годъ.** Рано прѣзъ нощь-тж срѣщж Суръвж Годинж, момци-тъі ся събирать на дружинъі и ходять изъ кжщж въ кжщж да суръквать домакъінитъі; това правять и прѣзъ цѣлъіа день на Суръвж Годинж, додѣ изрядять всичкъітъі кжщи. По другъі мѣста всяко по́-малко момчя ходи само́ да суръква. Когато суръквать, пѣять тжж пѣсень-благословиж: *Суръва година, весела година, голѣмъ класъ на нивж, голѣмъ гроздъ на лозж, жлътъ мамулъ на лѣсж, пълна кжща съ копринж, червена ιаблъка въ градинж, мжжско дѣтя въ кжтинж, живо здраво до годинж, до амина!* Домакъіни-ти давать на суръквари-тъі паръі, сланинж, надѣници и другъі нѣчта за ιаденѥ. Какво ся врьши още на Суръвж Годинж и за Суръвж Годинж, в. при рѣчи **бѣдникъ, бѣдный ве́черъ и пѣнанѥ прѣстенъі** при рѣчь **пѣнанѥ.**

Суръва́къі, *с. ж. мн.* Сурвакъі, суръва година.

Суръва́тка, *с. ж.* Суроватка, суруватка, сурватка, съіратка.

Суръва́чка, *с. ж.* Суръкварка, суруккварка, сурвакница.

Суръвина́, *с. ж* Своиство, качество на суръвъій; суравина, суровина, сурувина; **суро́вость.**

Су́ръви́ца, *с. ж.* Суравица, суровица, сурувица: 1) Младо отсѣчено дрьво за горѣнѥ или за другж потрѣбж, нецѣпено и още не изсъхнжло; **круглы́шъ, кругля́къ, кругля́шъ.** *Докаралъ ми си само суръвици, та нѣма съ какво да си подклаждамь огъня.* 3) Пржтъ, тоіага, врьлина, сопа, омашлекъ, стапъ; **дуби́на, осло́пина, осло́пъ, па́лка, оря́сина, ура́зина.** *Иска суръвицж. Грабнжла еднж суръвицж и го погонила.* 3) Высокъ, сухъ и глупавъ человѣкъ; дангалакъ, дангулинъ, дангулъ, длъгъій сойлё, рипиакъ, сомустракъ, сомутракъ, сукела; **осло́пина, остоло́пина, ослопъ, остоло́пъ, долговя́зый.**

Су́ръви́чка, *ум. ж.* отъ **су́ръви́ца.**

Су́ръвичкъій, —**чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **су́ръвый.** Суръвкъій.

Су́ръвкъій, вка, вко, *пр. смякч.* отъ **су́ръвый.** Суръвичкъій.

Су́ръвый, въ, ва, во, *пр* 1) Что не е изсъхнжлъ, что има още мъзгж, влагж; мокръій; **сыро́й.** *Суръвы дрьва;* **сыры́я дрова́.** *Покрай сухо-то гори и суръво-то.* 2) Что не е варенъ, ни печенъ; неуваренъій, недоваренъій, неизпеченъій, недопеченъій; живъій; **сыро́й.** *Суръвъ хлѣбъ*, живъ, клисавъ; **недопе́ка.** *Суръво мясо*, живо мясо. *Вълкъ-тъ ιаде и суръво Вълкъ-тъ най-суръво ιаде, пакъ вратъ-тъ му е по́-дебелъ. Суръво, печено — намъ наречено. Боленъ мжжь—суръвъ тъіквеникъ, болна жена — печена кокошка.* 3) За человѣкъ: дебелъій, неодѣланъій, каба; су-

ро́вый, гру́бый. *Суръвъ суръво дума.* 4) Плънъйї на глядъ, нъ клисавъ, бухавъ и слабъ; каба; вя́лый. *Суръвъ человѣкъ,* неизпеченъ. 5) Нестягнѫтый, съшкавъйи, неизпеченъйи, каба; рыхлый. —во, *нар.* По знаменованне-то на рѣчь-тѫ. — *Иисняло е и сухо и суръво отъ него,* всичко, цѣлъ свѣтъ е писнѫлъ отъ него.

Су́рѫквамь, *гл. д.* 1) На Суръвѫ Годинѫ удрıамь нѣкого съ вѣйкѫ сурѫкваркѫ по гръба и му честитıувамь Новѫ-тѫ Годинѫ; сурваквамь, сурваткамь, сурвискамь, сурукваме 2) Бинѫ, удрıамь, враскамь съ прѫтчкѫ. *Всıакой день го сурѫкватъ.*

Су́рѫкванıе, *с. ср.* отъ **су́рѫквамь.** Сурвакванıе, суруквание

Сурѫква́рка, *с. ж.* Дрѣнова вѣйка, съ коıѫто сурѫкватъ на Суръвѫ Годинѫ; сурвакница, сурватка, сурукварка, суръвачка.

Сурѫква́рь, *с. м.* Който на Суръвѫ Годинѫ ходи да суръвва; сурвакарь, сурваткарь, сурувичкарь, сурукварь.

Су́рый, ръ, ра, ро, *пр.* Что има бѣлъı и чернъı влакна, шıаркъı размѣсенъı, что има цвѣтъ междѫ бѣло и черно, что има цвѣтъ като пепель-тѫ; барзавъйи, барзивъйи, бозавъйи, пепелничıавъйи, пепелıувъйи, сивъйи, сѣръйи; си́вый, си́зый, су́рый, сѣ́рый, просѣ́дый, бы́стрый. *Сура коса,* промѣсила, посивѣла; съ просѣ́дью. *Сура свинıа,* черна съ бѣло. *Сура кравица суро теленце отелила. Сури-ти волове и калеши-тъı овце мощнѣ сѫ мили.*

Онъ на медвѣдѫ говори:
Сура медвѣдо, медвѣдо,
Погляднн въıше въ небеса,
Каква ся хала извива,
Извива хала, прѣвива! *Пѣс.*

Колани му девять сури смоци,
А юздъı-тъı девять люти змии. *Пѣс.*

На дрьво-то суро пиля,
Токо пѣе та наричıа. *Пѣс.*

Врѣщѫ иде сура ламıа,
Сура ламıа съсъ три главъı. *Пѣс*

Всичка ся сватба спустнѫла
Сура елена да ловять. *Пѣс.*

Овдѣ дрьво столовато,
Столовато, грановато;
Гранки му сѫ до небеси,
А коренıе въ сурѫ земıѫ. *Пѣс.*

Сурѣ́пица, *с. ж.* Растенıа *Brassica rapa* и *Brassica napus,* рапица, рѣпица; рѣ́па, сурѣпица.

Сурядѫ́, и́шь,—ди́ль, *гл. св* отъ **суря́ждамь.** —дѐный, *прич. стр.*

Суря́ждамь (да сурядѫ), *гл. д.* 1) Суправıамь. 2) Наряждамь, направıамь, нѫтъкмıувамь; дѣлать. *Да сурядишь, чтото трѣбва, да не тя бийѫть.* 3) Iамь много и лакомо; плıускамь, пукамь, тровѫся, тъпанѫ, бльскамь; жрать, трѐскать. —мся, 1) *гл. възвр.* Суправвамся, наряждамся. 2) *гл. вз.* Изряждамся, рядимся; перечерёдоваться. *Всıа-та софра ми ся сурядихѫ, нѣма юнакъ, кой да изпие чашѫ вѣдорницѫ.* 3) *гл. стр* Бъıвамь суряденъ.

Суря́жданıе, *с. ср.* отъ **суря́ждамь** и **суря́ждамся.**

Су́ра, *с. ж.* Сурıа.

Суса́мецъ, *ум. м.* отъ **суса́мъ.** Малко сусамъ.

Сусами́ка, *с. ж.* Раст. *Impatiens balsamina,* нижи-сламка, кана-чичекъ, кѫна-чичекъ, медине, мике; бальзами́нъ, недоты́ка.

Суса́мовый, въ, ва, во, *пр.* отъ **суса́мъ.** Милатовъйи; кунжу́тный.

***Суса́мъ,** *с. м.* *Т.* Раст. *Sesamum* и неговъйи плодъ; милать; кунжу́тъ, кунчу́къ.

Сусва́тамь (да ся), *гл. вз.* в. **да ся сосва́тамь.**

Су́серка, *с. ж.* Раст. *Marrubium peregrinum.* Отъ това растенıе понѣйдѣ правять кошıарина-та на копринены-тъı бубъı за завиванıе по него кожıурци-тъı. *И досега желка-та брька сусеркъı-тъı и дрьмъı-тъı, кай что ѝ е хладно.*

Тамока имало
Отъ сусеркѫ сѣнкѫ,
Подъ сѣнкѫ-тѫ сѣдять
Момчя и дѣвойчя. *Пѣс.*

Су́ска, *с. ж.* Болесть *Phthisis,* съска, суха болесть, силё, охтика, фтикно, веремъ; чахо́тка, сухо́тка.

Сускрѣ́швамь и **сускрѣ́шıамь** (да **сускрѣ́шѫ**), *гл. д.* Соскрьшвамь.

Сустрѣ́твамь и **сустрѣ́тувамь** (да **сустрѣ́тѫ**), *гл. д.* Сострѣ́ткамь.

Сустѫ́пѫ, ишь, —пилъ, *гл. д. свр.* Да сострѫпѫ.

***Сусъ!** *междом.* *Т.* Млъкъ! *Сусъ, млъчи!*

Сусѣ́днѫтый, тъ, та, то, *пр.* *Пищоли сусѣднѫти,* безъ подсъıпъ и крѣмъци

Сусѣ́кѫ, че́шь, —сѣкохъ, *гл. д. свр.* Да съсѣкѫ, да отсѣкѫ. *Отиде въ горѫ-тѫ, та си сусѣче сухарь дрьво.*

Су́тра, *нар.* Сутрѣ, зарана, зарàнь, взорѣ, заитрѣ, заıутрѣ, утрѣ; за́втра.

Су́трена и **су́трень,** *с. ж* Начяло-то, прьви-тъı часове на денıа; за́рань, утро, утрена, утрень, застра, дзастра, узарань; у́тро. *Сутрень-тѫ,* нейѫ сутрень. *Добрый-тъ день отъ сутрень-тѫ си личи.*

Су́трень и **су́тренѫ,** *нар.* Утрено врѣмя, заранъ, утромь, сутромь, отсутра, вутренѫ, застра, озарана; у́тромъ. *Сутрень и сутренѫ врѣмя-то е студено. Сутрень набоженъ, вечерь разложенъ (вечерь пиıанъ).*

Сутромь, *нар.* Сутрень и сутренѫ. *Да си пѣе сутромь вечерь.*

Сутрѣ, *нар.* Сутра, зарань, утрѣ, заитрѣ; **завтра.**

Сутрѣшний, **—шьнь и —шень, шнꙗ, шне,** *пр.* 1) Что става сутрень, сутренѫ; **утренний.** *Сутрѣшнѫ-тѫ работѫ не оставяй за вечерь.* 2) Что е за утрѣ, за сутрѣ; **завтрашний.** *Да осъмнемь утрѣ, щемъ видимъ, то е сутрѣшнꙗ грыжꙗ.*

Суха болесть, в. **суска.**

Суха коляда. День-тъ прѣди Колядѫ, малка Коляда, 24-ий Декемврия; **канунъ Рождества Христова.**

Суха коика. Причястие, что носять на кѫщѫ да причястять болникъ.

Сухарь, *с. м.* Сухо дрьво; сухы прѫтчкы отъ клоне отъ горѫ; **сушникъ, сушнякъ, сухоподстойникъ, сухоль, друзгъ, хворостъ, сушь.**

> Залюлѣся Драгана
> Надъ тиха бѣла Дунава
> На два сухаря прѣгнилы. *Пѣс.*
>
> Щѫ тя жялѭ, щѫ тя тѫжѭ,
> Дордѣ гарванъ побѣлѣе,
> Дордѣ сухарь филизъ пустне. *Пѣс.*

Сухо, *с. ср.* 1) Сухо мѣсто; сушина. *Мини по сухо. Сѣдни на сухо.* 2) Сухо врѣмя, хубаво, добро врѣмя. *Жьнахмы и уврьхохмы по сухо.* 3) Не по море, не по водѫ, а съ конь, съ кола, или пѣши по земѭ-тѫ; **посуху.** *Отиде въ Цариградъ по сухо. — Ще ꙗде сухо-то,* ще ꙗде бой, щѫтъ го биꙗтъ. — *Останѫ на сухо,* останѫ на праздно, нѣма никаквѫ облагѫ за него, не можꙗ да ся ползува. — *Когато стѫпъꙗ на сухо, повраган ти ладига-та.*

Суховрѣхый, хъ, ха, хо, *пр.* Что има сухъ врьхъ; **суховерхій.** *Видишь ли въ поле-то широко дрьво суховрьхо?*

Суходолица, *с. ж.* Сухъ долъ, дѣто вода никога не тече, или дѣто тече само, кога вали дъждъ и ся топять снѣгове-ти; суходолъ; **суходолъ.** *Рѣка Рѫчꙗ на изтокъ отъ Охридъ е суходолица: притичꙗ само около Благовѣцъ.*

Суходолъ, *с. м.* Суходолица. *Запладнили витѫ ꙗловинѫ въ суходолъ безъ водѫ, въ сухъ пожꙗръ безъ трѣвѫ.*

Сухомразица, *с. ж.* Голѣмъ сухъ студъ зимно врѣмя, безъ снѣгъ. *Отъ сухомразицѫ-тѫ измрьзвать нивы-ты.*

Сухоплативый, въ, ва, во, *пр.* За класъ: что е изсъхнѫлъ още, когато е цьвтѣлъ, прѣди да заврьже. *Сухоплативи класове.*

Сухорачкый, чка, чко, *пр.* Что има сухы клоне, сухы сѫчкы.

> Па погледай въ поле Арбанашко,
> Дѣ ся гляда дрьво сухорачко;
> Подъ дрьво-то бѣ хладна механа,
> Тамо има вино и ракиѭ. *Пѣс.*

Сухота, *с. ж.* Кога нѣчто е сухо, кога е суша; **сухость, сухота, бездождіе, васуха.** *Не ся работи за сухотѫ.*

Сухоꙗжбина, *с. ж.* Сухо ꙗдение, безъ благынѭ; **сухоядѣніе, сухомятка.** *Остали смы на сухоꙗжбинѫ.*

Сухрѣлый, лъ, ла, ло, *пр.* Что нѣма ꙗдкѫ, что е съ изсъхнѫлѫ, запеченѫ ꙗдкѫ. *Наши-ти орѣхы тѫсь годинѫ сѫ сухрѣлы.*

Сухувамь, *гл. ср.* Ꙗмь сухо, поминувамся съ сухо, съ оскѫдно ꙗдение. *Не си купихмы свинѭ, та щемъ сухувамы.*

Сухъ вторникъ. Единъ отъ забѣлѣженыты вторници прѣзъ годинѫ-тѫ; чрьнъ, усовскый вторникъ. Тоꙗ день ся празднува за болести и за сушѭ.

Сухъ гребенъ. Мѣста, кѫдѣто псета-та прѣпикавать и дращѫтъ съ задни-ты си нозѣ; сугребъ. *Който мине прѣзъ сухъ гребенъ, хваща го кучешкый сугребъ.*

Сухый, хъ, ха, хо, *пр.* 1) Что нѣма влагѫ, что не е мокръ, невлажный; **сухой.** *Суха земꙗ, сухъ земникъ.* 2) Что нѣма сокъ, мьзгѫ; изсъхнѫлый, извянѫлый; **сухой.** *Сухо дрьво, суха трѣва, сухы лайна.* 3) Сушеный. *Сухы сливы,* сушелкы. 4) Что нѣма водѫ, что е останѫлъ безъ водѫ; изсъхнѫлый, прѣсъхнѫлый, прѣсякнѫлый; **сухой, безводный, насяклый.** *Суха рѣка, сухъ кладенецъ.* 5) Когато скоро не сѫ валѣли дъждове и снѣгове, та нѣма влагѫ въ въздуха; **сухой.** *Сухъ студъ, сухо лѣто.* 6) Что ся ꙗде самъ, безъ катѫкъ, безъ нѣкакво вариво. *Ꙗдемъ само сухъ хлѣбъ. Сухо ꙗдение.* 7) Нетлъстый, мрьшꙗвый, грьчꙗвый, дрьгливый, жюлꙗвый, золавый, клошчꙗвый, кокалистый, крьжливый, изсъхнѫлый, развалений, слабнѫтый, слабый, посталый, сушчꙗвый, забунъ; **худой, сухой, сухощавый, поджарый, изнурённый, изможденный, истощалый.** 8) Несмѣсеный съ друго нѣчто; чистый. *Сухо злато, сухо сребро, суха пара.* —**хо,** *нар.* Безъ влагѫ, безъ водѫ; **сухо.**

> Лѣгнѫла мома, заспала,
> Подъ сухѫ вѣйкѫ дафинѫ;
> Духнѫлъ вѣтьръ отъ море,
> Скрьшися вѣйка дафина,
> Удрила момѫ по лице. *Пѣс.*
>
> Врьвѣте, момы, врьвѣте, жены,
> Та купувайте всякакво купие,

Всякакво купие, хрипивъ коприна,
И сухо злато, и сухо сребро! *Пѣс.*

У момж-тж засѣвахж,
Засѣвахж, запѣвахж
Съсъ двѣ сита коприннянъі,
А трете-то сухо злато. *Пѣс.*

Гине кани това срамно госке,
Та покани сухж сиротъінж,
И покани Власъі сиромасъі,
И покани до седьмь кралевъі. *Пѣс.*

Писнжло е сухо и сурьво отъ него, прави много злинъі. *Мокрыю прѣдникъ сушять, а не сухыю. Мокръ го пусти, сухъ ще излѣве. Мокръ въ бъчвж влази, а сухъ ивлази. При сухо-то гори и сурьво-то. Сухъі дрьва—врядна жена. Останж като жюбж на сухъ виръ. Останжлъ е суха соха на голь токъ. Заговѣва съ сухъ хлѣбъ. Не юде сухъ хлѣбъ, че не е гладенъ. Гладенъ човѣкъ сухъі коркъі гръізе. Гладно кучя и сухъі лайна яде. Гложди, бабо, сухъі дрѣнкъі, доклѣ дойде топла пита. Суха пола рыбж не юде, а мокра. Суха-та бьволица пó-добро малачя отхранва. Сухо срьдце—бѣлъ дробъ. Суха лъжю въ кошницж. Голо здравю—суха болесть. Сухо здравю—гола болесть.*

Сýхычкъій, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **сýхъій.**

Сýченю, *с. ср.* отъ **сýчжж.** Суканю.

Сýчено, *с. ср.* Нѣчто сучено, точено; баница, млинъ. *Мѣсвать сученъі съ мазь.*

Сучи́-ткай, *с. м.* Едно пролѣтно пиля, което, кога пѣло, ужь казвало: *сучи-ткай, сучи-ткай, сучи-ткай!* или: *цьвти трънь, цьвти трънь, малка пита, голѣмъ день!* та подканюало женъі-тъі на работж.

Сучи́-тъчи́. Раст. *Plantago*, брьци, буквица, жилавець, живовлѣкъ, жиловлѣкъ, жиловлакъ, жиловникъ, жилоглавъ, петрожилка, пятожилъі, стръгукъ-стръгукъ, тъчи-тъчка, тяговець; **подорóжникъ, попýтникъ.**

Сýчка, *с. ж.* Сжчка. *Бери тънкъі сучкъі, клади юсенъ огънь.*

Сýчжж, ешь, сукáхъ, *гл. д.* 1) Двѣ или повече нищкъі съ врѣтено или по другъ начинъ съединювамь, свивамь заедно; прѣсуквамь, усуквамь, насуквамь; **сучи́ть, крути́ть.** *Сучж конци, сучж ибришимъ. Сучи конци — крьпи гащъі.* 2) Навивамь нищкж вътъкъ, основж на цѣвь, на масуръ; насуквамь, намотавамь; **намáтывать, обмáтывать, накáтывать.** *Сучж цѣви.* 3) Вижж, завивамь, засуквамь, усуквамь; **закрýчивать, скрýчивать.** *Сучж мустаци.* 4) Съ точилкж отварюамь листо на петурж; точж; **сучи́ть.** *Сучж петуръі за млинъ. Мѣсять хлѣбъ, сучжть прѣсневъі.* 5) Възсуквамь, засуквамь, възвивамь, завивамь, възпрѣтвамь, запрѣтвамь, упрѣтвамь, запрягамь, запрьчвамь; **засýчивать, засучáть, подбирáть (рукавá, плáтье).** *Полъі суче до поюсъ.* 6) Врьтж, шиаврж, вижж, не склонювамь, не ми ся ще да направж нѣчто; мжчж, борж, успѣвамь, усуквамь; **проти́виться.** *Суче, врьти, па пристане. Врьти, сучи, свьрши го. Мжжь-тъ вилъ, сукалъ и най-послѣ склонилъ.* 7) Хранжся съ млѣко отъ бозкж; бозаж, сисамь, цицамь; **сосáть грудь.**

Менѣ ми мама наржчга:
Девять сьмь години сукала,
Девять години да говѣж
На свекра и на свекръвж. *Пѣс.*

Кротко югня отъ двѣ майкъі суче. 8) Хранж дѣтя съ бозкж, давамь му да бозае; дож, подаювамь, поддоювамь, кръмж; **корми́ть грýдью.** *Сама сьмь го сукала, та ми е мило.*

Мама ѝ плаче, наричга:
Грозданке, мило мамино,
Девять години сьмь тя сукала,
Девять мѣсяца да говѣешь
На свекъръ и на свекръвж,
На прьво либи вѣнчяно. *Пѣс.*

—**чжжся**, 1) *гл. възвр.* Вижжся, свивамся, завивамся, усуквамся, засуквамся; **крути́ться, свивáться.** 2) *гл. стр.* Бъівамь суканъ, сученъ.

Сушёви́тъій, тъ, та, то, *пр.* Когато има сушж, когато много врѣмя не вали дъждъ, та всичко изпосъхне; **сушнъій.** *Сушёвито врѣмя*, сушю; **засýха.** *Бъі година юко сушёвита.*

Сушéлкъі, *с. ж. мн.* Юблъкъі, круши, сливъі или другъі овощию нарѣзанъі и изсушенъі; сушиво; **сушённый плодъ.**

Сушéнюе, *с. ср.* отъ **сушжж.**

Сушени́ца, *с. ж.* Сушено мясо; дъімянка, пастърма; **сушани́ца.**

Сушець, *с. м.* 1) Сугрáшица. 2) Дъждъ ситенъ като прахъ.

Сушивó, *с. ср.* Сушени плодове; сушелкъі.

Суши́ло, *с. ср.* Направа за сушеню нѣчто; **суши́ло.**

Сýшина, *с. ж.* Всюако мѣсто, дѣто не хваща дъждъ, та човѣкъ може да ся подслони; сушю, слонъ, спустница, саю, сайвантъ, оборъ, плѣвню; **мѣсто недостýпное для дóждя.** *Мъі смъі на сушинж*, не нъі вали дъждъ.

Сýшинка, *ум. ж.* отъ **сýшина.** *Сложи го на (подъ) сушинкж.*

Сýшница, *с. ж.* Животно, что живѣе на сухо. *Жюба сушница.*

Сýшнъій, —шьнъ и —шенъ, шна, шно,

пр. Сухый, сушёвитый. *Сушно врѣмя*, сушія; **сушь, сухме́нь, засу́ха, безво́дица.**

Су́шчявый, въ, ва, во, *пр.* Сухый въ 7-то знаменование.

Сушь, в. **сущь.**

Сушѫ, и́шь, —шилъ, *гл д.* 1) Правѭ нѣчто да стане сухо, да изсъхне, да не е мокро; **суши́ть.** 2) Правѭ нѣкого да ся топи, да чмае, да съхне; **суши́ть, круши́ть.** — **шѫся,** 1) *гл. възвр.* Сушѭ мокры-ты си дрѣхы; **суши́ться.** *Припечеся на слънце да ся суши.* 2) *гл. стр.* Бывамь сушенъ. — *Сушѫся на вѣтъра*, вѣтрѣѭ, пахамся. — *Пратили го на манастира да суши дрѣнкы*, за попъ, аргосали го. — *Който мокри, той и суши. Суши просо на ортомѫ. На едно слънце си сушили дрѣхы-ты. Болесть-та суши, не кръви.*

Су́шія, с. ж. 1) Когато много врѣмя не е валѣло дъждь, та всичко е изпосъхнѫло; сухо врѣмя, сушёвито, сушно врѣмя; **су́ша, сушь, сухме́нь, засу́ха, безво́дица, межени́на.** *Хванѫ, станѫ голѣма сушія. Цѣло-то лѣто бяше сушія.* 2) Сушина. *Наряди гы подъ сушіѭ.* 3) Сухо, сухо мѣсто. *Минѫ по сушіѭ. — На злѫ сушіѫ и на градушкѫ. На всякого сушія, на попа снопъ. Да не бы сушія ставало, не бы градъ паднѫлъ. Сушія хлѣбъ не проси.*

Су́щець и су́щякъ, с. м. Прахъ, прашець отъ нѣчто; сущка, шющякъ, шющие, шющка. *Паднѫ сущець въ водѫ-тѫ.*

Су́щка, 1) *с. ж.* Сущець. 2) *нар.* Шющка, шюшка, малко, мъничко, мрьва, троха, трошка, тронка; **чуть-чуть, чу́тку, чу́точку.** *Дай ми сущка. Ни сущка*, никакъ; **нисколько.** *Нѣма ни сущка.*

Сущь, *нар.* Въ **досу́щь и досу́щка**: 1) Всичко-то докрай, съвсѣмь, дибидюсъ; **до́чиста, совершѐнно, наголо́, вконе́цъ, вдо́сталь.** *Извäде го досущка, досущь.* 2) Сѫще, исто, съвсѣмь, тѫпкѫ; **точь въ точь.** *Сынъ-тъ досущь като бащѫ си;* **сынъ точь въ точь оте́цъ.**

Су́якъ, с. м. 1) Насѣкомо стонога, стоногалица, стоногалка. 2) Насѣкомо *Julus terrestris,* совакъ, крѫкаякъ; **кався́къ, коржа́нъ.**

Сха́пѫ, ешь,—палъ, *гл д. свр.* Мъозина и изведнѫжь да захапемъ нѣкого, нѣчто. *Кучета-та го схапали.*

Схва́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **схва́щамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Схва́тѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **схва́щамь. —теный,** *прич стр.*

Схва́щамь (да схва́нѫ и да схва́тѫ), *гл. д.* Хващамь, зимамь, пипвамь нѣчто изведнѫжь и бързо; сграбчвамь, сграбямь, сгребцвамь, натисквамь; **схва́тывать. —мся,** 1) *гл. вз.* Хващамъся, скопчвамъся, прѣгръщамъся единъ другъ да ся биемъ, да ся боримъ; сграбчвамся, сграбвамся, склопявамся, счеквамся, счепквамся; **схва́тываться.** 2) Залавямся, спрѣчквамся, захващамся, заядамся съ нѣкого за нѣчто; **схва́тываться.** 3) *гл. възвр.* Стяга ми ся ставъ, та не може да работи; хващамся, захващамся, отнимамся, изтрьпвамь; **отнима́ться, нѣмѣть.** *Языкъ-тъ ми ся схванѫ, та не можяхъ думѫ да продумамь. Сванѫлъ му ся крьстъ-тъ, запрѣлъ, западнѫлъ.* 4) Отъ студъ или отъ друго нѣчто гръло-то ми прѣсъхва, хваща ми ся, та говорѭ мѫчно и съ хрькание; прѣграквамь, прѣдрязвамь, прѣсипвамь, прѣхрипвамь; **осипа́ть, охрипа́ть, захрипѣть.** *Гласъ-тъ ми ся схванѫ.* 5) *гл. стр.* Бывамь схванѫтъ, бывамь схватенъ.

Схва́щание, с. ср. отъ **схва́щамь и схва́щамся.**

Схесапѭ, и́шь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **схесапя́вамь. —пе́ный,** *прич. стр.*

Схесапя́вамь (да схесапѭ), *гл. д.* Прѣхесапявамь, прѣсмѣтамь, прѣслагамь; **сосчи́тывать, выкла́дывать, вычисля́ть, перекла́дывать, перечисля́ть.**

Схесапя́вание, *с. ср.* отъ **схесапя́вамь.** Прѣсмѣтание.

Схоратѭся, и́шся, — тился, *гл. свр.* отъ **схоратя́вамся.**

Схоратя́вамся (да ся схоратѭ), *гл. вз.* Хоратимъ си, приказвамъ си повяче врѣмя, забравямся, замайвамся на хораты, на приказкы; захоратявамся, заприказвамся, сприказвамся; **загова́риваться съ кѣмъ, разговори́ться.**

Схоратя́вание, *с. ср.* отъ **схоратя́вамся.**

Схру́скамь, *гл. свр.* отъ **схру́сквамь. —сканый,** *прич. стр.*

Схру́сквамь и схру́скувамь (да схру́скамь), *гл. д.* Сдьвквамь, сгвацвамь, изядамь нѣчто хрускаво; схръсквамь, срупвамь. *Кучя-то схруска кокала, пиля-то.*

Схру́скване и схру́скване, *с. ср.* отъ **схру́сквамь.**

Схрѣскамь, *гл. свр.* отъ **схрѣскамь.—сканый,** *прич. стр.*

Схрѣскамь и схрѣскувамь (да схрѣскамь), *гл. д.* Схрусквамь.

Схýявамся и схýмнувамся (да ся схýмнѫ), *гл. възвр.* Отъ гниение ставамь на прахъ, на пепель; изгнивамь, окапвамь, скапвамся, стопявамся, сплувамся; **гнить, сгнива́ть, истлѣва́ть.** *Трупъ-тъ ся е вяче схумнѫлъ;* **началъ разлага́ться.** *Да ся не схумнешь!* Клятва.

Схупванe и схупнуванe, *с. ср.* отъ **схупвамся.**

Схупнѫ (да ся), ешь,—*нѫлся, гл. свр.* отъ **схупвамся.**

Сцѣдѫ, ишь,—*дилъ, гл. свр.* отъ **сцѣждамь. —дѣный,** *прич. стр.*

Сцѣждамь и сцѣдявамь (да сцѣдѫ), *гл. д.* Изцѣждамь, отцѣждамь, нацѣждамь на едно мѣсто. **—мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Изцѣждамся, отцѣждамся, нацѣждамся.

Сцѣжданe и сцѣдяванe, *с. ср.* отъ **сцѣждамь.**

Сцѣлѭ (да ся), ишь,—*лился, гл. свр.* отъ **сцѣлявамся.**

Сцѣлявамся (да ся сцѣлѭ), *гл. възвр.* Ставамь цѣлъ, едно; срастувамся, слѣпявамся. *Камънье-то сѫ ся сцѣлилы.*

Сцѣлянанe, *с. ср.* отъ **сцѣлявамся.** Сраставанe, слѣпяванe.

Сцѣпвамь и сцѣпямь (да сцѣпѭ), *гл. д* Разцѣпвамь. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Схваща ми ся снага-та, та не могѫ да мрьдамь; вдрьвявамся, вцѣпвамся, вцѣлявамся, уемамся, вковавамся; **оцѣпенѣвать, окостенѣвать, коченѣть, столбенѣть.** 2) *гл. стр.* Бывамь сцѣпенъ.

Сцѣпванe и сцѣпянe, *с. ср.* отъ **сцѣпвамь и сцѣпвамся.**

Сцѣпѭ, ишь,—*пилъ гл. свр.* отъ **сцѣпвамь. —пенъій,** *прич. стр.*

Счекамь (да ся), *гл. свр.* отъ **счеквамся.** Да ся счепкамь.

Счеквамся и счекувамся (да ся счекамь), *гл. вз.* Счепквамся.

Счепкамь, *гл. свр.* отъ **счепквамь. —канъій,** *прич. стр.*

Счепквамь и счепкувамь (да счепкамь), *гл. д.* **Хващамь, уловявамь, допипвамь нѣкого изведнѫжь и ненадѣйно; схващамь; схватывать. —мся,** 1) *гл. вз.* Схващамся въ 1-то и 2-то знаменованиѭ. *Счепкалися, щѫть си извадять очи-ты. Токо гляда да ся счепка съ нѣкого.* 2) *гл. стр.* Бывамь счепканъ.

Счепкванe и счепкуванe, *с. ср.* отъ **счепквамь и счепквамся.**

Счесвамь и счесувамь (да счешѫ), *гл. д.* Вчесвамь, причесвамь, срѣсвамь; **причёсывать, обчёсывать.** *Буля му ранила, та му перчема счесала.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Оправямь си косѫ-тѫ съ гребенъ; вчесвамся, причесвамся, срѣсвамся; **причёсываться.** *Да ся счеше и поскрьпи. Одавна не ся е счесвала.* 2) *гл. стр.* Бывамь счесанъ.

Счесванe и счесуванe, *с. ср.* отъ **счесвамь и счесвамся.**

Счетѫ, ешь, **счетохъ, счелъ,** *гл. свр.* отъ **считамь. —тенъій.** *прич. стр.*

Счешѫ, ешь, **счесахъ,** *гл. свр.* отъ **счесвамь. —санъій,** *прич. стр.*

Считамь (да счетѫ), *гл. д.* Броѭ, слагамь, хесапѭ; **считать.** *Гладно магаря не счита удары.* **—мся,** *гл. възвр.* Имамся, броѭся, слагамся, четѫся, начитамся; **считать себя, принимать себя за . . .** *И той ся счита богатъ.*

Считанe, *с. ср.* отъ **считамь и считамся.**

Счюкамь, *гл. свр.* отъ **счюквамь. —канъій,** *прич. стр.*

Счюквамь и счюкувамь (да счюкамь), *гл. д.* Съ чюканe направямь нѣчто на ситно, на дребно; стлъквамь; **столочь.** *Счюкай соль, пиперъ.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь счюканъ.

Счюкванe и счюкуванe, *с. ср.* отъ **счюквамь.**

Счюпвамь и счюпувамь (да счюпѭ), *гл. д.* Строшявамь. **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Строшявамся. *Счюпилося като клъчкѫ въ кръвавицѫ. Бий Циганчя-то прѣди да счюпи тыквѫ-тѫ (стовнѫ-тѫ). Счюпи орѣхъ, да си намѣришь честь-тѫ. Счюпенъ звънець добръ гласъ не издава. — Кефъ-тъ му е счюпенъ,* нѣма кефъ, кефъ-тъ му е развaленъ. — *Нѣма счюпенѫ парѫ,* нѣма нищо. — *Не струва ни счюпенѫ парѫ,* не струва нищо; **не стóитъ лóманного (мѣднаго) грошá, не стóитъ выѣденнаго яйцá.**

Счюпванe и счюпуванe, *с. ср.* отъ **счюпвамь и счюпвамся.**

Счюпѭ, ишь,—*пилъ, гл. свр.* отъ **счюпвамь. —пенъій,** *прич. стр.*

Счястѭ, ишь,—*тилъ, гл. свр.* отъ **счястявамь. —стенъій,** *прич. стр.*

Счястявамь (да счястѭ), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане чясто, гѫсто; сгѫстявамь, сгѫствамь; **сгущáть, огущáть, возгущáть. —мся,** *гл. възвр.* Ставамь чястъ, гѫстъ; сгѫстявамся, сгѫствамся; **сгущáться, огущáться, огустѣвать.**

Счястяванe, *с. ср.* отъ **счястявамся.** Сгѫстяванe.

Счякамь (да ся), *гл. свр.* отъ **счяквамся.** Да ся чякамы.

Счяквамся и счякувамся (да ся счякамь), *гл. вз.* Събирамъся нѣйдѣ да ся чякамы единъ другъ. *Сторили каулъ, на годинѫ-тѫ, за да си идѫть нахъ дома имъ, на кутро мѣсто да ся счякувать,* да ся чякать, та да ся съберѫть и всичкы заедно да си идѫть.

Съ, са, со, усѣчено окончянe отъ показателно мѣстоимение **сòя, сàя, сòе,** което

въ нѣкои мѣста притурять при имена-та като членъ вм. *тъ, та, то. Човѣкъ-съ, жена-са, дѣтя-со.*

Съ, *прѣдл.* Изричася и *со, ссъ* и *съсъ;* употрѣбява се отдѣлно и ставенъ съ другы рѣчи. Отдѣлно прѣдъ имя и мѣстоимение този прѣдлогъ показва: 1) Подлогъ-тъ и доплънение-то стоять на еднѫ ногѫ и врьшять едно и сѫщо нѣчто; **съ, со, вмѣстѣ съ.** *Съ богатъ да ся не карашь, съ рогатъ да ся не бодешь, съ келявъ да ся не боришь. Съ Бога прикаввали. Не ся прѣпирай съ по-старъ ты. Съ каквыто ся съберешь, такъвъ щешь и да станешь. Съ врага дошло, съ врага и отишло. Сѣднѫлъ Марко съ майкѫ да вечерю, Двама си съ него лѣгнѫли.*

Клята му душа проклята,
Който ся съ либя шегува:
Либя си шегѫ не знае! *Пѣс.*

Ела ся вива прѣвива,
Мома ся съ рода прощава. *Пѣс.*

2) Доплънение-то се явява като орѫдие, като материалъ или начинъ. *Съ строшенъ кавалъ и на планинѫ не свирять. Съ вилы орѣхы събира, съ рѣшето водѫ носи. Съ брадж-тѫ си свѣта лъже. Тръгнѫли сѫ съ кола на зайци. Съ конь ся стига, а пѣши не може. Маже го съ глинѫ. Врьзалъ го съ вѫже. Докара го съ кола. Вълкъ съ хаберъ агня не хапва. Съ вричане ся стока не свръшва. Вѣдро съ млѣко, бъчва съ вино, шише съ быстрѫ ракиѭ, паница съ вариво, чувалъ съ брашно. Съ вѣтъръ ся нищо не купува. Съ зло ся на главѫ не излиза. Съ инатъ ся кѫщѫ не дрьжи.*

А егиди руса Стано,
Да біахъ брала кованъ герданъ,
Всѭ-тѫ горѫ ке ѭ обковахъ
Все со злато и со стребро. *Пѣс.*

3) Доплънение-то е принадлежность, качество на подлога; **съ, со.** *Човѣкъ съ голѣмъ умъ. Търговець съ тяжкѫ стокѫ, съ много пары. Жена съ дльгѫ русѫ косѫ и съ брадавицѫ на чело-то. Дрѣха съ коприняны шиаркы и съ копчета отъ сребро. Дъска съ три дупкы. Грьня съ привявло. Конь съ бѣло на чело-то.*

Врещѫ иде сура ламіа,
Сура ламіа съ три главы. *Пѣс.*

Млъчи, мале, онѣмѣла,
Онѣмѣла съ бѣло грьло,
Ослѣпѣла съ черны очи,
Оглушіала съ двѣ-ты уши! *Пѣс.*

Съ едно-то око слѣпъ, съ друго-то не види. 4) Количество, множество. *Съ хиляды грошеве сѫ потрошены по него, и пакъ човѣкъ не е станѫлъ. Кога има, не му мысли, харчи гы съ шьпы. Идять съ керваны, съ керваны. Мѫжь-тъ съ кола да внасю, а жена-та съ иглѫ да изнасю, пакъ кѫща-та ще е праздна. Хлѣбъ съ кола, брашно съ чоалы, млѣко съ вѣдра, коприна съ окы, дрѣхы съ сандѫци. Съ стотници старци идѣли кай него. Откога разкавалъ на другы болны, со стотници оттрьчали и ся измыли. Давай му съ мѣркѫ, а не безъ мѣркѫ.* 5) До, горѣ-долу, около, близо, почти, почьти, токо-речи; **съ, около, приблизително, почти.** *Купихъ си съ двѣ окы вльнѫ. Остало е около съ два аршина. Имамы още около съ едны кола.* 6) По. *Заранъ по зоры излѣзе, вечерь си дойде съ вечерьк.*

Тамо има три славѣіа:
Прьвий-тъ пѣе съ вечерьѫ,
Вторый-тъ пѣе по срѣдъ нощь,
Третий-тъ пѣе по зоры. *Пѣс.*

7) Заедно, по едно врѣмя, въ едно врѣмя; **съ, со, вмѣстѣ.** *Лѣга съ кокошкы-ты. Съ агнета-та ся стриже.* 8) Рядъ, положение; до. *Съ крыло съ крыло,* крыло до крыло. *Съ рамо съ рамо,* рамо до рамо. 9) Когато ся има, при, покрай; **при.** *Съ двѣ майкы, а безъ майкѫ. Съ пары сьмь, а парѫ сега нѣмамь.* 10) Отъ. *Талимъ знаялъ съ Бугарско ючаство.* 11) Ставенъ съ глаголы показва: *а)* Доврьшване, завръшване нѣкакво дѣйствие. *Свръшвамь, скончямь, сплувамся. да ся сбыѫ, сбѫдвамся, да ся сгорѭ,* и проч. *б)* Слизане, сваляне отъ по-высоко на по-низко. *Сваlямь, свличямь, свозвозвамь, смъкнувамь, стьтрувамь, скыдамь, слузвамся, строполявамь, соголвамь, събарямь, събличямь, сосѣдамь, спадамь, събувамь, сънимамь,* и проч. *в)* Сбиране, събиране, набиране, натрупване нѣчта отъ разны мѣста на едно мѣсто. *Сбирамь, свождамь, свозвамь свыквамь, скарвамь, скалесвамь, склаждамь, скупчямь, струпвамь,* и проч. *г)* Измѣняне, промѣняне външность-тѫ на нѣчто. *Сбабичясвамся, сбрьчвамся, сгрьчвамся, спардушвамся, свянвамся, спичямся,* и проч. *д)* Ставане, промѣняне на нѣчто. *Сдрьвявамся, следявамся, скаменявамся, скокалявамся, скочанявамся, спихтявамся, съсървамся,* и проч. *е)* Наставане друго врѣмя, друго положение. *Свечерявася сдрачявася, стьмнувася, съзорявася, слошявася,* и проч. *ж)* Правене, прѣобрьщане нѣчто на дребны чясты, на кашѫ. *Сгаввамь, смачквамь, стъпквамь, сгвац-*

вамь, сдробıавамь, скосıавамь, скрьшвамь, стлъкж, съобвамь, сързьнувамь, съсдробвамь, сьядамь, спасвамь, и проч. *в)* Съединıаванıе, сбиранıе, ставıанıе двѣ или повяче нѣчта ведно. *Свръзвамь, скопчıамь, срастявамь, сглобıавамь*, и проч. *и)* Врьшенıе нѣчто изведнѫжь, бързо и ненадѣйно. *Сбарвамь, сбасквамь, сбльсквамь, сбождамь, да ся сдавимъ, да сръкамь, спискамь*, и проч. *к)* Врьшенıе нѣчто бързо и какъ да е. *Сбодикамь, сглобıавамь, сковавамь, скѫтвамь, спотутвамь, ступвамь*, и проч. *л)* Разъ, отъ. *Сопасвамь, совръзвамь, сограждамь, сотрѣшвамь, събраждамь, съпасвамь*, и проч. *м)* У. *Сработвамь, съзрѣвамь, сшивамь*, и проч. *н)* Разнообразно знаменованıе. *Слъгвамь, сглаждамь, сгласıавамь, сговарıамь, скарвамь, сродıавамся, свирамь, скрѣпıавамь, склюҹıамь, сдавамь, създавамь*, и проч. 12) Ставıася съ нѣкои имена, та прави нарѣчиıа: *сбогомь, скупомь, скупъ, смѣсомь*. — Има случаıа, дѣто прѣдлогъ-тъ *съ*, с и *со*, ставенъ съ рѣчь-тѫ, ѝ дава двѣ противоположнъı знаменованиıа, като *свръзвамь*, съединıавамь съ врьзванıе, и *совръзвамь*, развръзвамь, отврьзвамь; *сграждамь* и *съграждамь*, направıамь, заграждамь, а *соограждамь*, развалıамь, разграждамь; *смрьтенъ чловѣкъ*, който ще умрѣ нѣкога, и *съмрьтна вода*, безсмрьтна вода. 12) Като нарѣчие употрѣбıавася прѣдъ прилагателны качественъı и произведенъı-тъı отъ тѣхъ нарѣчиıа еднакво съ **су**, като *сѣлудничıавъ, сѣлудничıаво*. В. **су**, *нарѣч*. и **су**, *прѣдл*. на ряда имъ.

Събáрıамь (да съборѫ), *гл. д.* Нѣчто направено, изправено, оставено да стои бутамь да падне; катурıамь, разсъıпвамь, развалıамь, турвамь, урвамь, уривамь, съровувамь, рутинамь, рутѫ, ручкамь, рушѫ, кутвамь, орѫ, суривамь, соливамь, сгръмолıавамь, срупалıамь, строполıасвамь; **рушúть, разрушáть, обрýшивать, обвáливать, разорáть, опрокúдывать, ниарѣвáть, ниверráть.** *Кѫща-та имъ бıаше вехта, та ѭ съборихѫ. Котка-та съборила паницѫ отъ полицѫ-тѫ. Цѣлъı скалъı събарıа. Какъвъ царевъı е онъ събарıалъ!* — **нся,** 1) *гл. възвр.* Падамь, рухамь, рухамся, рутѫся, рутинамся, ручкамся, рушѫся, развалıамся, повалıамся, катурıамся, урвамся, уривамся, соровувамся, съровувамся, суривамся, орѫся, соливамся, кутвамся, турвамся, бутурıасвамся, срутвамся, съсъıпвамся, сгрьвалıамся, сгръмолıавамся, срупалıамся, строполıасвамся, сгрухвамся; **рýхнуть, грóхнуться, рýшиться, разрушáться, обрýшиваться, обвáливаться, опрокúдываться, пáдать.** 2) Ходѫ, лутамся, бльскамся, та трьсѫ нѣчто. *Събарıася изъ кѫщи.* 3) *гл. стр.* Бъıвамь съборенъ.

Събáрıанıе, *с. ср.* отъ **събáрıамь** и **събáрıамся.**

Събéрѫ, ешь, —**брáхъ,** *гл. свр.* отъ **събúрамь.** —**брáнъıй,** *прич. стр.*

Събúрамь (да събéрѫ), *гл. д.* 1) Сбирамь въ всичкъı-тъı знаменованиıа. *Събирамь разсъıпанъı-тъı зрьна*; **подбирáть рассъıпанныя зёрна.** *Събирамь си дрѣхъı-тъı, косѫ-тѫ*, прибирамь гъı да не сѫ спустнѫтъı; **подбирáть плáтие, вóлосы.** 2) Зимамь, обирамь, сбирамь; **отбирáть.** *Събрахѫ имъ пушкъı-тъı, силıаха.* 3) Ставıамь, срѣщамь, сбирамь; **соединáть.** *Господь нъı събра за зло. Прѣви гъı и имъ събра два-та краища.* —**нся,** 1) *гл. възвр.* и *вв.* Сбирамся въ всичкъı-тъı знаменованиıа. *Събирамся съ нѣкого*, конущисвамся; **обращáться.** 2) *гл. стр.* Бъıвамь събранъ; сбирамся. — *Господь нѣма какво да прави, само кѫсметъ съ кѫсметъ събира. Кой каквото е дробилъ, таково ще и събира. Събралися като змии на змийще. Събралися като орлъı на мрьшъ. Събралися отъ колъ и вѫже. Всичкъı-тъı добринъı на едно мѣсто не ся събирать.*

Събúранıе, *с. ср.* отъ **събúрамь** и **събúрамся.** Сбиранıе. *Добро събиранıе!* добро видѣние!

Съблазнéние, *с. ср.* Причина, помама за грѣхъ; **соблáзнъ.**

Съблазнѭ́, úшь, —**нúлъ,** *гл. свр.* отъ **съблазнıáвамь.** —**нéнъıй,** *прич. стр.*

Съблазнıáвамь (да съблазнѭ́), *гл. д.* Ставамь причинѫ, измамвамь, помамвамь нѣкого да направи грѣхъ, вкарвамь нѣкого въ грѣхъ; **соблазнáть.** *Глупавъ сбрьква самъ си, уменъ множинѫ съблазнıава.* —**нся,** 1) *гл. възвр.* Измамвамся, помамвамся, полъгвамся, та направıамь грѣхъ; **соблазнáться.** 2) *гл. стр.* Бъıвамь съблазненъ. *Отъ сладкъı-тъı му думъı ся съблазнила.*

Съблазнıáванıе, *с. ср.* отъ **съблазнıáвамь** и **съблазнıáвамся.**

Съблáчвася (да съблачи), вм. **съóблачвася.**

Съблúчıамь и **съблáчıамь (да съблекѫ́),** *гл. д.* 1) Свалıамь, смъквамь, изваждамь, махвамь дрѣхѫ отъ тѣло-то; сличıамь; **снимáть плáтье, раздѣвáть, обнажáть.** 2) Зимамь нѣкому иманıе-то и го оставıамь безъ ничто, безъ серминѫ като голъ; обирамь, оголвамь, обрьсвамь, остръгвамь, ожюлвамь; **ограблáть, обобрáть когó кругóмь, оглáживать.** *Както трѣбва го съблѣче.* —**нся,** 1) *гл. възвр.* Свалıамь си, махвамь си, смъ-

чямъ си дрѣхы-ты; сличямся; раздѣва́ться, обнажа́ться. *Съблѣкся голъ като отъ майкѫ роденъ.* 2) Врьгамъ си, мѣнявамъ си кожѫ-тѫ, козинѫ-тѫ, пера-та. *Тукъ ся е зъмия съблѣкла, ето й кожѫ-тѫ.* 3) *гл. стр.* Бывамъ съблѣченъ.

Съблѝчяние и **събла́чяние,** *с. ср.* отъ **съблѝчямъ** и **съблѝчямся.**

Съблѣ́кѫ и **съблѣ́чѫ,** чѐшь, съблѣкохъ, съблѣклъ, *гл. свр.* отъ **съблѝчямъ** и **събла́чямъ. —лѣчѐнъій,** *прич. стр.*

Сѣ̀болецъ, лци, *с. м.* Животно суекъ, суица.

Събо́рвамъ и **събо́рювамъ** (да събо́рѭ), *гл. д.* Събарямъ.

Съббо́ръ, *с. м.* 1) Кога ся съберѫтъ множинѫ на едно мѣсто за нѣкаквѫ работѫ; събрание, сборъ; **собра́нiе, сбо́рище, сборъ, собо́ръ.** 2) Праздникъ-тъ на црьквѫ, на монастиръ, на оброчище, когато народъ-тъ отива на поклонение тамъ; сборъ. *Днеска е съборъ-тъ на нашѫ-тѫ черковѫ.* 3) Сборъ, купци, панаиръ, панагиръ, панагюръ, веградъ; **я́рмарка, я́рмонка.** 4) Събиранѥ да ся играѭтъ народны игры; хоро. *Безъ него съборъ не бъва. Да дойде добъръ день, па да излѣзнемъ на съборъ.*

Тамо ся бере съборъ-тъ,
Момы-ты хоро играѭтъ,
Старци-ти вино си пиѭтъ,
Ергени облогъ си чинятъ. *Пѣс.*

Съббо́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **съба́рямъ. —ренъій,** *прич. стр.*

Събрадж́, ѝшь,—дѝлъ, *гл. свр.* отъ **събра́ждамъ. —дѐнъій,** *прич. стр.*

Събра́ждамъ (да събраджѫ), *гл. д.* Разбраждамъ, отбраждамъ. **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Разбраждамся, отбраждамся.

Събра́жданѥ, *с. ср.* отъ **събра́ждамъ.** Разбражданѥ, отбражданѥ.

Събра́ние, *с. ср.* Съборъ, сборъ, сабатъ, собатъ; **собра́нiе.**

Събра́нъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **събе́рѫ.** Бранъій.

Събу́вамъ (да събу́ѭ), *гл. д.* Свалямъ, изваждамъ обувкы, чорапы, гащы, потуры; изувамъ, разувамъ; **разува́ть, снима́ть штаны́.** *Хвани босьия, та му събуй опинци-ты.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Вадѫ си, свалямъ си обувкы-ты, потуры-ты, гащы-ты; изувамся, разувамся; **разува́ться.** *Събувася, та ходи босъ по трѣвѫ-тѫ.* 2) *гл. стр.* Бывамъ събутъ.

Събу́ванѥ, *с. ср.* отъ **събу́вамъ** и **събу́вамся.**

Събу́деничькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **събу́денъ.**

Събу́денъій, нъ, на, но, *пр.* За человѣкъ: който отбира, лесно зима; умнъій, отворенъій, бодрый, ококоренъій, ачикгиозъ; **смѣтливый, дога́дливый, у́мный, оборо́тливый, бо́йкiй.** *Събуденъ человѣкъ, събудено дѣтя.* **—но,** *нар.* Умно, отворено, бодро, ококорено; **смѣтливо, у́мно, бо́йко.**

Събу́дж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **събу́ждамъ. —денъій,** *прич. стр.*

Събу́ждамъ (да събу́дж), *гл. д.* Прѣкѫсвамъ, разваламъ нѣкому сънъ-тъ, вдигамъ нѣкого отъ сънъ; разбуждамъ, сбуждамъ, скорвамъ; **разбужда́ть, разбу́живать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамъ отъ сънъ, прѣкѫсва ми ся сънъ-тъ; разбуждамся, пробуждамся, сбуждамся, скорвамся, скоривамся, ставамъ; **пробужда́ться, просыпа́ться, очуна́ться.** *Събудися пияница, че погледнѫ на небе-то: мѣсяць-тъ бѣ като харманъ, а звѣзды-ты като синило.* 2) За растение: слѣдъ зимѫ-тѫ пролѣть начинамъ да ся разпущамъ. *Овощкы-ты, гюлове-ти ся събудихѫ.* 3) *гл. стр.* Бывамъ събуденъ. — *Събуди камыка,* спрѣпнѫся о него.

Събу́жданѥ, *с. ср.* отъ **събу́ждамъ** и **събу́ждамся.**

Събу́ѭ, ешь,—бу́лъ, *гл. свр.* отъ **събу́вамъ. —бу́тъій,** *прич. стр.*

Сѣ̀бъръ, *с. м.* Съборъ.

Съвѝвамъ (да съвѝѭ), *гл. д.* Свивамъ.

Съвѝѭ, ешь,—вѝлъ, *гл. свр.* отъ **съвѝвамъ. —вѝтъій,** *прич. стр.* Свитый.

Сѣ̀влакъ и **сѣ̀влѣкъ,** *с. м.* 1) Раст. *Convolvulus arvensis,* слачецъ, диво телеграфчя; **полево́й вьюно́къ, колоко́льчики павили́шные.** 2) Раст. *Convolvulus sepium,* бѣла рада, вампырь, всевлѣкъ, джефа, зурна, качюлъ, люля, модръ шаторъ, повивка, повлѣкъ, полулужнякъ, псевлѣкъ, рожкыно цвѣтие, слачка, дива слачка, чадърчя, чашюлкы; **вьюно́къ забо́рный.**

Сѣ̀внувася (да ся сѣвне), *гл. безл.* в. **сѣ̀внувася.**

Съврьшѭ́, е́шь,—врьхохъ, *гл. д. свр.* Да оврьшѫ, да оврьхѫ, да уврьхѫ; **намолоти́ть, обмолоти́ть. —ше́нъій,** *прич. стр.* Оврьшенъій, уврьшенъій, изврьшенъій; **намоло́ченный, обмоло́ченный.** *Всякой тичя на съврьшенъ харманъ.*

Съврѣ́шѭ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **съврѣ́шямъ.** Да свршѫ.

Съврѣ́шямъ (да съврѣ́шѭ), *гл. д.* Свршямъ.

Съврѣ́шянѥ, *с ср.* отъ **съврѣ́шямъ.** Свршянѥ.

Съвсѣ̀мъ, *нар.* 1) Ни най-малко, николко, никакъ, отвсе, хичь, ептенъ; **совсѣ́мъ, во́все, нима́ло, отню́дь.** *Съвсѣмъ не е така.* 2) Всичко-то докрай, наплъно, отъ всичкы страны, отвсе, досущь, досущка, отвсе-

панъ, дибидюсъ, ептенъ; **совсѣмъ, совершéнно, наголó, вконéцъ, вдóсталь.** *Дрѣха съвсѣмъ кѫса. Съвсѣмъ сиромахъ.* 3) Сѫще, исто, досущь, досущка, напълно, тѫпкѫ; **точь въ точь.** *Съвсѣмъ като мене. Сынъ-тъ е съвсѣмъ като бащѫ си;* **сынъ точь въ точь отéцъ.**

Съвъ, *мѣстоим.* в. **сьвъ.**

Съвъкýпнѫ, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **съвъкýпнамъ. —пенъій,** *прич. стр.*

Съвъкýпнамъ (да съвъкýпнѫ), *гл. д.* Събирамъ наедно; ставямъ; **совокуплять. —нся,** *гл. възвр.* и *стр.* Събирамся, ставямся; **совокуплáться.**

Съвѣкупнание, *с. ср.* отъ **съвъкýпнамъ** и **съвъкýпнамся.**

Съвѣсть, *с. ж.* 1) Нравствено съзнание, нравственно чювство въ човѣка; вѫтрѣшне разбиране добро-то и зло-то; вѫтрѣшенъ гласъ, който удобрява или осѫжда нашитѣ работы; мысла, мыслѭ; **сóвѣсть.** *Умъ има, ама съвѣсть нѣма. Грызе мя съвѣсть-та,* бори мя, мѫчи мя, мыслѭ; **сóвѣсть угрызáетъ, лежи́тъ на сóвѣсти.** 2) Умъ, разумъ, свѣсь, свѣсъ, свѣсть, свѣстъ; **сознáніе, умъ.**

Съвѣтвамъ и **съвѣтувамъ,** *гл. д.* Давамъ нѣкому съвѣтъ, учѭ го, какво да прави; **совѣтовать. —нся,** 1) *гл вз.* Приказвамъ си нѣкому за нѣчто, та да ми даде умъ, какво да правѭ; допытвамся, договарямся; **совѣтоваться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ съвѣтванъ.

Съвѣтвание и **съвѣтувание,** *с. ср.* отъ **съвѣтвамъ.**

Съвѣтъ, *с. м.* Давание нѣкому умъ какво и какъ да направи; **совѣтъ.** *Давамъ съвѣтъ,* съвѣтувамъ. *Искамъ съвѣтъ,* съвѣтувамся.

Съгá, *с. ж.* Цвѣтъ, свѣщь, ренкъ, боя на вино; **цвѣтъ, масть.** В. **сьга.**

Съглáса, *с. ж.* и

Съглáсие, *с. ср.* Слога, слогъ, сговоръ, сгода; **ладъ, соглáсіе.** *Дѣто съгласие, тамъ и Божие благословение. Съгласие-то денѣ ся тъче, а нощіѭ ся разтъкава.*

Съглáсный, —сьнъ и **—сенъ, сна, сно,** *пр.* 1) Что склания, склонява да стане нѣчто; склонный; **соглáсный, склóнный.** 2) Что имать помеждѫ си сговоръ, съгласие; сговорный, задружный, додумный; **соглáсный, дрýжный, единодýшный.**

Съгласѭ, и́шь,—си́лъ, *гл. свр.* отъ **съгласи́вамъ. —сéный,** *прич. стр*

Съгласи́вамъ и **съглáшнамъ** (да съгласѭ), *гл. д.* Съ думы, съ прѣдумвание накарвамъ нѣкого да склони, да ся склони, да пристане да направи нѣчто; **соглашáть. —нся,** 1) *гл. възвр.* Склания, склонявамъ, склонявамся, прѣклонявамся, пристанямъ, прѣдумвамся; **склоня́ться, преклоня́ться, соглашáться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ съгласенъ.

Съгласи́вание и **съглáшние,** *с. ср.* отъ **съгласи́вамъ.**

Съглядамъ, *гл. свр.* отъ **съгля́ждамъ.—даный,** *прич. стр.*

Съгля́дка, *с. ж.* Кога момъкъ и мома ся сгляждатъ за да ся земѫтъ, кога нѣкой огляжда момѫ; сгляда, сглядъ, огляди, оглядъ; **смóтрины.**

Съгля́ждамъ и **съгля́двамъ** (да съгля́дамъ), *гл. д.* 1) Съзирамъ, зазирамъ, зрьвамъ, смотрювамъ, забѣлѣжвамъ, заушвамъ, заумювамъ, виждамъ, догляждамъ, танадисвамъ, сапикасвамъ; **замѣчáть, подмѣчáть.** *Не го съглядахъ;* **я недосмотрѣлъ егó.** 2) Глядамъ, разгляждамъ, забѣлѣжювамъ, кѫдѣ ходи нѣкой, какво вьрши; слѣдѫ; **подгля́дывать, подсмáтривать, подзирáть, подмѣчáть, наблюдáть, слѣди́ть.** *Съгляждай, кѫдѣ ще влѣзе и какво ще изнесе.* 3) Дырѭ, издырвамъ, прѣдырвамъ, призирамся, изгляждамъ, трьсѫ, итрьсвамъ, прѣтрьсвамъ; **быть взыскáтельнымъ, —нся,** *гл. стр.* Бывамъ съгляданъ.

Съгля́ждание и **съгля́двание,** *с. ср.* отъ **съгля́ждамъ.**

Съгрáда, *с. ж.* Мѣсто съ лозія; драгасия, драгосия.

Съградѫ, и́шь,—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **съгрáждамъ. —дéный,** *прич стр.*

Съгрáждамъ (да съградѫ), *гл. д.* Направямъ, иззидвамъ сградѫ или друго нѣчто; сграждамъ, изграждамъ; **стрóить, сооружáть.** *Съградилъ си цръквѫ, направи ѝ и врата-та.* **—нся,** *гл. стр* Бывамъ съграденъ; сграждамся, изграждамся.

Съгрáждание, *с. ср.* отъ **съгрáждамъ** и **съгрáждамся.** Сграждание.

Съгрáждица, *с. ж.* Суграшица, сугружица, сушецъ, грахолъ, фурда.

Съгрѣвамъ (да съгрѣнѫ), *гл. д.* Сгрѣвамъ — *Съгрѣлъ го, сгрѣлъ го е,* уплашилъ го е отъ нѣчто, за нѣчто, стопчилъ го е.

Съгрѣвание, *с. ср.* отъ **съгрѣвамъ.** Сгрѣвание.

Съгрѣшѫ, и́шь,—ши́лъ, *гл свр* отъ **съгрѣши́вамъ.** Да сгрѣшѫ.

Съгрѣши́вамъ (да сгрѣшѫ), *гл. д.* 1) Правѭ, струвамъ нѣкакъвъ грѣхъ; сгрѣшювамъ, согрѣшювамъ; **согрѣшáть.** 2) Сбрьквамъ, побрьквамъ, погрѣшювамъ, изгубямъ, согрѣшювамъ; **ошибáться.** *Съгрѣшила сьмъ пѫтища-та, покажи ми пѫтя*

Съгрѣши́вание, *с. ср.* отъ **съгрѣши́вамъ.** Сгрѣшювание.

Съгрѣнѫ, ешь,—грѣялъ и **—грѣлъ,** *гл. свр.*

отъ **съгрѣвамъ.** Да сгрѣѭ. **—грѣнъый, —грѣтый** и **—грѣянъый,** *прич. стр.*

Съдáвамъ (да съдáмъ), *гл. д.* Сдавамъ, създавамъ, направямъ, створявамъ, сътворявамъ; **творúть, создавáть.**

Стоянъ си Бога моляше:
Боже-ле, милъый Божице,
Съдай ми, Боже, рождение,
Годинѫ да гъы почювамъ,
Па че гъы, Боже, заколемъ,
Илинъ-день курбанъ да бѫдѫтъ! *Пѣс.*

Съдáвание, *с. ср* отъ **съдáвамъ.** Сдавание, създавание.

Съдáдничя, *с ср.* Дѣтя родено безъ бащѫ съ помощь отъ Бога; содадничя.

Тогай каже самъ-си Исусъ Христосъ:
Скоро, въıе, два ангела мои,
Створѣтеся на вихъръ вѣтъръ,
Духнѣте на кралицѫ честитѫ,
Духнѣте ю, море, възъ уста-та,
Да ся зачне дѣтя содадничя,
Та да хване Корунъ Кеседжия! *Пѣс.*

Съдамъ, съдадéшь, съдáдохъ, съдáлъ, *гл. свр.* отъ **съдáвамъ.** Да създамъ, да сдамъ. **—дáдéнъый,** *прич. стр.* Създаденъый.

Съдéрж, ешь,—дрáхъ, *гл свр.* отъ **съдúрамъ. —дрáнъый,** *прич. стр. Добръ конь и подъ съдранъ чюлъ личи. Съдранъ човаль правъ не стои.*

Съдúрамъ (да съдéрж), *гл. д.* 1) Съ драние, съ цѣпение направямъ нѣчто на кѫсовъı, на части; раздирамъ, сдирамъ, разкѫсвамъ, скѫсвамъ; **раздирáть, разрывáть.** *Съдралъ книгѫ-тѫ, платно-то.* 2) Отъ много носение прокѫсвамъ нѣчто; **изнáшивать, оттáптивать.** 3) Издрасквамъ, удрасквамъ; **нацарáпывать.** *Скаралися, степалися, рѫцѣ-тъı си сдрали.* **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамъ съдранъ. — *Каквѫто ризѫ облѣчешь, таквѫ и щешь съдерешь Който си не знае мѣсто-то, съдира си гащъı-тъı. Който всякому ся отлага, скоро си съдира калпака. Който чясто ходи на поздравление, скоро му ся съдира скуфа-та. Додѣ не ся съдере, не го кръпять. Гърло-то да си съдерешь да въıкашь, пакъ нѣма да тя чюе. Съдери си царвулъı-тъı, че ти купимь опинци. Съдра си дяволъ-тъ царвулъı-тъı.*

Съдúрание, *с. ср.* отъ **съдúрамъ** и **съдúрамся.**

Съдрýга, *с. ж.* 1) Който сѣди при нѣкого или пѫтува съ нѣкого заедно; дружина, другарь; **товáрищъ, попýтчикъ.** *Нъıе бѣхмъı съдруга съ него.* 2) Съдружникъ, дружникъ.

Съдрýжникъ, *с. м.* Сдружникъ, съдруга, ортакъ, ортакчия; **товáрищъ, пáйщикъ, половúнщикъ, подрýгъ, жлеврéтъ.**

Сдружѫ, úшь, —жúлъ, *гл. свр.* отъ **съдружúявамъ. —жéнъый,** *прич. стр.*

Съдружúявамъ (да съдружѫ), *гл. д.* Връвѫ съ нѣкого, връшѫ съ нѣкого нѣчто заедно; придружявамъ; **провожáть, сопровожáть. —мся,** 1) *гл. вз.* Сдружявамся и въ 2-тъı знаменование. *Магаря и лисица ся съдружили и излѣзли на ловъ. Единъ день бяхѫ ся содружили вси-ти троица и бяхѫ пошли въ единъ монастиръ. Съдружихся съ Цвѣтка, та отворихмъı дюкянъ* 2) *гл. стр.* Бъıвамъ съдруженъ.

Съдружúявание, *с. ср.* отъ **съдружúявамъ** и **съдружúявамся.**

Съединѫ, úшь,—нúлъ, *гл. свр.* отъ **съединúявамъ. —нéнъый,** *прич. стр.*

Съединúявамъ (да съединѫ), *гл. д.* 1) Сбирамъ, събирамъ ставямъ; **соединúть.** 2) Двѣ или повяче нѣчта разбръквамъ и направямъ едно; смѣшямъ; **соединúть, смѣшивать. —мся,** 1) *гл. вз.* Сбирамся, ставямся; **соединúться.** 2) Смѣшямся, сливамся, размѣшямся; **соединúться, размѣшиваться.** 3) *гл. стр.* Бъıвамъ съединенъ.

Съединúявание, *с. ср.* отъ **съединúявамъ** и **съединúявамся.**

Съжвáкамъ, *гл. д. свр.* Да сдъвчѫ, да сгвачѫ, да смласкамъ; **сжевáть.** *Никой не можялъ да съжвака камчя-то.*

Съживѫ, úшь,—вúлъ и **съжúлъ,** *гл. свр.* отъ **съживúявамъ.** *Съжилъ ѭ и ѭ велъ за женѫ* **—венъый,** *прич. стр.*

Съживúявамъ (да съживѫ), *гл. д.* Връщамъ живота нѣкому, давамъ му животъ; оживявамъ; **оживлúть, оживотворúть, обновлúть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамъ живъ; оживѣвамъ; **оживáть.** 2) Възвръща ми ся изгубена-та ми сила, добъıвамъ прѣжнѭ-тѫ си силѫ; **оживáть.** 3) Ставамъ живъ, прѫгавъ; **оживáть.** 4) *гл. стр.* Бъıвамъ съживенъ.

Съживúявание, *с. ср.* отъ **съживúявамъ** и **съживúявамся.**

Съжялѫ, úшь,—лúлъ, *гл. свр.* отъ **съжялúявамъ. —ленъый,** *прич. стр.*

Съжялúявамъ (да съжялѫ), *гл. д.* Става ми жяль, мило за нѣкого, за нѣчто; милѣѭ, болѣѭ за него; ожялямъ; **сожалѣть. —мся,** *гл възвр.* Дохожда ми жяль, сѣщамъ жялость, милость за нѣчто; **сжáлиться.**

Съжялúявание, *с. ср.* отъ **съжялúявамъ** и **съжялúявамся.**

Създáвамъ (да създамъ), *гл. д.* Вж. *съсдавамъ,* съдавамъ, сдавамъ, створявамъ сътворявамъ, направямъ; **творúть, создавáть.** *Създай мя, Боже, гадинка!*

Създáванѭ, *с. ср.* отъ **създáвамь.** Сдаванѭ; сдаванiе.

Създáмь, дадéшь,—дáдохъ,—дáлъ, *гл. свр.* отъ **създáвамь.**

Създáнѭ, *с. ср.* Нѣчто създадено, направено; стварь; созданiе. *Вси-ты създания, что сеть на земѭ-вѫ, сеть за Бижиѭ потрѣбѫ.*

Съзéмамь и съзѝмамь (да съзéмѫ), *гл. д.* Зимамь, побирамь, сбирамь, вмѣщамь; **вмѣщáть.**

> Колко бѣхѫ крьсти малечкави,
> Царскы портъı не гъı созeмахѫ,
> Прѣкъ беденъı крьсти прѣврьлихѫ! *Пѣс.*

> Кога царь-тъ скорнъı гъı видѣло,
> Двѣ-тъı нозѣ царь-тъ гъı пъıкнѫло
> И обѣ-тъı нозѣ гъı созeде. *Пѣс.*

— **мся,** 1) *гл. възвр.* Зимамся, намирамся, дохождамь; **являться, быть.** *Отдѣ ся съзехѫ црьни облаци, та полѣтѣ дъждъ.*

> Дѣ ся съзе самодива,
> Самодива дѣснокрьıла,
> Та си простнѫ дѣсно крьıло,
> Та стигнѫло обсѣнь сѣнка,
> Обсѣнь сѣнка на овця-тъı. *Пѣс.*

2) Дохождамь на себе-си; ставамь пó-добрѣ; завзимамся, замогвамся, заврьщамся, отправѭмся; **поправляться, оправляться, обмогáться, омогáться.** *Още не ся е съзелъ отъ болесть-тѫ.* 3) Въздигамся слѣдъ изпаданѭ, дохождамь на себе-си; завзимамся, замогвамся, даврандисвамся; **подниматься въ своёмъ состоянiи.** *Слѣдъ толкова загубъı мѫчно ще ся съземе.* 4) *гл. вз.* Зимамся, женѭся, мѫжѭся за . . . ; **сочетавáться бракомъ.** 5) *гл. ср.* Бъıвамь съеменъ; да ся сберѫ, да ся вмѣстѫ.

Съзéманѭ и съзѝманѭ, *с. ср.* отъ **съзéмамь и съзéмамся.**

Съзéмѫ, ешь, съзéхъ, съзéлъ, *гл. свр.* отъ **съзѝмамь и съзéмамь.**

Съзи и сѣзика, вм. **сóѩ, сáѩ.**

Съзѝдамь, *гл. свр* отъ **съзѝдвамь.** Да съзѝдѫ. —**данъıй,** *прич. стр.*

Съзѝдвамь и съзѝдувамь (да зъзидамь и да съзѝдѫ), *гл. д.* Иззидвамь, съграждамь, направѭмь; **созидáть, строить.**

Съзѝдванѭ и съзѝдуванѭ, *с. ср.* отъ **съзѝдвамь.** Съграждане.

Съзѝдѫ, ешь,—зѝдохъ, *гл. свр.* отъ **съзѝдвамь.** Да съзидамь.

Съзѝрамь (да съзрѫ), *гл. д.* Съглѩждамь въ 1-то знаменованiе. *Много грѣшкъı не сьмь съзрѣлъ;* **недоглядѣлъ мнóгихъ ошѝбокъ.** *Съзирамь нѣчто отдалечь,* виждамь го, забѣлѣжѭмь го.

> Рано рани малка мома,
> Тръгнѫла е изъ пѫтечкѫ,
> Съзрѣли ѭ дюкѩнджии,
> Сбрькали сѫ драмовъı-тъı. *Пѣс.*

Съзѝранѭ, *с. ср.* отъ **съзѝрамь.** Съглѩжданѭ.

Съзóбамь, *гл. свр.* отъ **съзóбвамь.** Да съзобѭ. —**банъıй,** *прич. стр.*

Съзóбвамь и съзóбѭмь (да съзóбамь и да съзóбѭ), *гл. д.* За молець: изѩдамь, измолѭвамь, смолясвамь, спасвамь, опасвамь; **изъѣдáть, точѝть, тлить.** *Молци го съзобали.*

Съзóбванѭ и съзóбѭнѭ, *с. ср.* отъ **съзóбвамь и съзóбѭмь.**

Съзóбѭ, ишь,—билъ, *гл. свр.* отъ **съзóбвамь.** Да съзобамь.

Съзорѝ (да ся), —**рѝлося,** *гл. свр.* отъ **съзорѩ́вася.** Да ся зазори.

Съзорѩ́вася (да ся съзорѝ), *гл. безл.* Подкачѭ да сьвнува; зазорѭвася, обзорѭвася, заденѭвася; **начинáть разсвѣтáть, ободнѩ́ть.** *Да тръгнемъ на пѫть, кога ся съзори.*

Съзрѣ́нувамь (да съзрѣ́нѫ), *гл. д.* Направѭмь нѣчто на зрьна, на прахъ; изронвамь нѣчто на зрьна, разипвамь зрьно по зрьно. *Ке го созрьнѫ зрьно по зрьно.*

Съзрѣ́нуванѭ, *с. ср.* отъ **съзрѣ́нувамь.**

Съзрѣ́нѫ, ешь,—налъ, *гл. свр.* отъ **съзрѣ́нувамь.** Да созрьнѫ.

Съзрѣ́вамь (да съзрѣ́ѭ), *гл. ср.* Ставамь зрѣлъ; узрѣвамь, втасвамь; **созрѣвáть, поспѣвáть.**

Съзрѣ́ванѭ, *с. ср.* отъ **съзрѣ́вамь.** Узрѣванѭ, втасванѭ.

Съзрѣ́ѭ, ешь, съзрѣлъ и съзрѣялъ, *гл. свр* отъ **съзрѣ́вамь.**

Съзрѫ, ешь,—зрѣлъ, *гл. свр.* отъ **съзѝрамь.** —**зрѣ́нъıй,** *прич. стр.*

Сѣй, *нар.* По тоѩ начинъ; така, тако, **тѫй; такъ.** *Человѣкъ-тъ го мѫчилъ и сѣй и тѫй, не могълъ да го канджрдиса.*

Съкáменци, *с. м. мн.* Ягодъı отъ дрьво черницѫ; барабонкъı, бобонкъı, брьбонкъı, галашкъı, дудули, кѫкъıли, кѫпинкъı, мурьı, мурвъı, мургвъı, муренкъı, скандали, црьничкъı; **ягода тýтоваго дéрева.**

Сѣкамь, в. **сѫкамь.**

Съкрáдець, *с. м.* Който дава станъ на крадци и гъı крье; ятакъ.

Съкратѫ, ѝшь,—тѝлъ, *гл. свр.* отъ **съкратѩ́вамь.** —**тéнъıй,** *прич. стр.*

Съкратѩ́вамь и съкрáщамь (да съкратѫ), *гл. д.* Правѭ нѣчто пó-кѫсо, пó-малко; скратѭвамь, скрапѭвамь, скѫсѭвамь; **коротѝть, коротáть, укорáчивать, сокращáть, убавлѩ́ть.** —**мся,** *гл. стр.* Бъıвамь

съкратенъ; скратıавамся; сокращáться.

Съкратіаванѥ и **съкрáщанѥ**, *с. ср.* отъ **съкратіавамь.**

Съкрóвище, *с. ср.* Голѣмо иманѥ, богатство; **сокрóвище.**

Съкрушѫ, йшь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **съкрушіавамь. —шéнъıй,** *прич. стр.*

Съкрушіавамь (да съкрушѫ), *гл. д.* Разваліамь, разсбарıамь, разсъıпвамь, съсъıпвамь; **сокрушáть.** *Святъıй Илиıа да го съкруши.* **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь съкрушенъ; **сокрушáться.**

Съкрушіаванѥ, *с. ср.* отъ **съкрушіавамь.**

Съл . . . Рѣчи-тъı, които нѣкои начинать съ **съл,** като **сѣлнце, сѣлнчице, сълнчіасамь** и проч. в. на ряда при **слъ . . .**

Сѣлудничıавъ, ва, во, *пр.* Вѣзъ-лудъ, прúлудъ, сýлудъ; **смахнѫтъıй.**

Съмéлѭ, ешь,—млıахъ, *гл свр.* отъ **съмúламь.** Да смелѭ.

Съмúламь (да съмéлѭ), *гл. д* Смиламь, умиламь; **измáлывать, обмáлывать, смолóть.** *Отишелъ на водяницѫ, та съмелъ единъ масуръ лудо просо.* **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь съмеленъ.

Съмúланѥ, *с. ср.* отъ **съмúламь.** Смиланѥ, умиланѥ.

Съмнúтелнъıй, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* 1) Что нъı прави да ся съмнıавамъı, да имамъı шупе; **сомнúтельный, подозрúтельный.** *Съмнителна работа.* 2) Който ся съмнıава, който има нѣкакво шупе за нѣчто; шупелиıа; **подозрúтельный, сомнúтельный.** *Съмнителенъ человѣкъ.* **—лно,** *нар.* Шупелиıа; **подозрúтельно, сомнúтельно.** *Изглежда съмнително.*

Съмнѫ (да ся), **йшь, —нúлся,** *гл. свр.* отъ **съмніавамся.**

Съмніавамся (да ся съмнѫ), *гл. об.* Мъıслѭ за нѣчто, че не е така, както ми го казвать, както ся види; не ми ся вѣрва, имамь шупе, шупелиıа сьмь; съмнıасвамся, сумıасвамся; **сомнѣвáться, подозрѣвáть.** *Той много врѣмя ся съмнıаваше за него.*

Съмніаванѥ, *с. ср.* отъ **съмніавамся.** Съмнıасванѥ.

Съмніасамь (да ся), *гл. свр.* отъ **съмніасвамся.** Да ся съмнѭ.

Съмніасвамся и **съмніасувамся (да ся съмніасамь),** *гл. об.* Съмнıавамся, сумнıавамся, сумıасвамся.

Съмніасванѥ и **съмніасуванѥ,** *с. ср.* отъ **съмніасвамся.**

Съмрькъ, *с. м.* Сирачıаванѥ вечерь слѣдъ заходъ слънце; сумракъ, сдрачь, дрязгавина; **сýмерки.** *Съмрькъ паднѫ, людѥ отъ работѫ си дойдохѫ, говяда отъ пасенѥ ся врънѫхѫ.*

Съмрѣтнъıй, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* *Съмрътна вода,* безсмрьтна вода, коıато умрѣлъ съживıава и отъ коıето който пие, никога не умира. *Крали Марко былъ пилъ съмрьтнѫ водѫ отъ самовилъı-тъı, та и досега е живъ.*

Сънъ, в. **сьнь.**

Сънéмѫ, ешь,—сънялъ, *гл. свр.* отъ **сънимамь. —нятъıй,** *прич. стр.*

Сънéнѥ, *с. ср.* отъ **сънѫ.** Снуванѥ.

Сѣненъıй, нъ, на, но, *пр.* Който токо что е станѫлъ отъ сънъ и още не е дошьлъ на себе си; сънливъıй; **сóнный.**

> Снощи станѫхъ съненъ, буденъ махмуренъ,
> Та попъıтахъ моıѫ майкѫ мащехѫ:
> Пѣли ли сѫ прьви пѣтли и втори,
> Въıкалъ ли е Селимъ ходжа на мечитъ? *Пѣс.*

Сънецъ, *ум. м.* отъ **сънъ.** Сънчецъ.

Сѣни, *с. ж. мн.* Сани, санкъı, шейна, шина; **сáни.**

Сънúмамь (да сънéмѫ), *гл. д.* Снемамь, снимамь, сваліамь; **снимáть.**

Сънúманѥ, *с. ср.* отъ **сънúмамь.** Снеманѥ, снимане.

Сънúся, —нúлся, *гл. безл.* Ѩвıаваса, виждася насънѣ; присънıавася; **грéзиться, погрéзиться, снúться, мерéщиться.**

Сѣнище, ща, *с. ср.* Видѣно, глядано нѣчто насънѣ; сонище; **сновидѣніе.** *Който вѣрва сънища-та, турıа ума си на облаци-тъı.*

Сънкóтка. *с. ж.* Раст. *Pulsatilla vulgaris* и *Pulsatilla pratensis,* съсънка, сънсънкотка, съсънъ, съсънкотка, зуници, мачкъı, коткъı, котя, синь сънъ котка; **прострѣлъ.**

Сѣнла, *с. ж.* Коıато обıчıа много да спи; сънлива; **сóня.**

Сѣнлё, *с. м.* Който обıчıа много да спи; сънливъ; **сóня, сонлúвецъ.**

Сънлúвъıй, въ, ва, во, *пр.* 1) Който много спи, дрѣме; дрѣмливъıй; **сонлúвый.** 2) Съненъıй; **сóнный.**

> Сънлива, дрѣмлива дѣвойко,
> Сънъ ли тя на водѫ не пуща,
> Или тя мама ти не пуща? *Пѣс.*

Сънóвникъ, *с. м.* Книга, коıато тлъкува сънища-та; **сóнникъ.**

Сѣнсънкотка, *с. ж.* Раст сънкотка.

Сънýвамь, *гл. д.* 1) Виждамь нѣчто насънѣ; санувамь, снивамь, сонвѭ, сонѭ, сънѭ; **видѣть во снѣ, снúться, грéзить, грéзиться.** 2) Казвамь нѣчто, което никакъ не е было, което по никой начинъ не ще може да бѫде. — *Кой каквото мъıсли, това и сънува. Гладна кокошка просо сънува. Гладно пся умрѣлъ конь сънува.*

Сънýванѥ, *с. ср.* отъ **сънýвамь.**

Сѣнчюкъ, *с. м. ум.* Сънецъ. *Малко сончюкъ ми сонувалъ.*

Сънъ, сънове и сѣница, *с. м.* 1) Когато нѣкой спи; спание, спиꙗ; **сонъ.** 2) Видѣно, глядано нѣчто насънѣ; сънище; **сонъ, сновидѣніе.** *Лошь съмь сънъ сънувала. Вѣрва сънища-та.—Заяшкый сънъ,* лекъ сънъ, отъ малко ся събуждамы. *Спи заяшкый сънъ,* спи леко. *Дльбокъ, тяжькъ сънъ,* мѫчно ся буди, тяжко спание; **крѣпкій сонъ.** *Тяжькъ сънъ мя обори.—Глядамь сънъ, глядамь на сънъ,* сънувамь; **видѣть во снѣ.** — *Да земѫ единъ сънъ,* да дрѣмнѫ, да позаспѭ. — *Капнѫлъ сьмь за сънъ,* много ми ся е доспало —*Налѣгнѫлъ го сънъ,* доспало му ся, приспало му ся, одолѣло го да спи; **напáлъ сонъ.**—*Сънъ мя бори, сънъ мя дроби, сънъ мя ломи,* налѣгнѫлъ мя е сънъ, та ми ся е приспало; **дремá долитъ.**

> Сънъ го ломи, сънъ го дроби,
> Нѣмъ лудо да ми лѣгне,
> Не може младо да заспие *Пѣс.*

Нѣма пó-сладко отъ сънъ. Отъ прьвнѫ женѫ, прьвний залъкъ и прьвний сънъ пó-благо нѣма. Нѣма пó-сладко отъ сънъ, а когато го обычиашь повячко, остаꙗшь и безъ хлѣбецъ Отъ гладъ мре, а царскы сънища сънува. Прозѣвася булка ꙗ отъ гладъ, ꙗ за сънъ. Найсладко, най благо на талуръ не се клава? Гат. — Сънъ.

Сънъ, *с. м.* На водяничнo колело дрьво, на което стои паприца-та, та врьти горнꙗка.

Снѭ́, и́шь,—нилъ, *гл. д.* Сънувамь, **сонѭ, совнѭ, снивамь.**

> Мори моме, малко моме,
> Нели легнѫ, нели заспа,
> Нели сони сонъ за мене,
> Като ꙗзе два за тебе? *Пѣс.*

Сѣнꙗрь, *с. м.* Едно отъ двѣ-ты дрьвета, на които ся влачять сани; пльза, плазъ, санкы; **пóлозъ.**

Съóблачвася (да ся съóблачи), *гл. безл.* Става облачно; заоблачвася; **нахмýриваться, заволáкиватъ, пáсмурѣть.**

Съóблачи (да ся), —*чилося, гл. свр.* отъ **съóблачвася.**

Съпáсвамь и съпáсувамь (да съпáшѭ), *гл. д.* Отпасвамь, разпасвамь, сопасвамь; **распоя́сывать.**

> И азъ ся отбихъ въвъ гѫстѫ горѫ,
> Та си съпасахъ сѫрмалѫ коланъ,
> Та си направихъ новѫ люлчицѫ. *Пѣс.*
>
> Съпаса свилянъ коланецъ,
> Та го прѣвъ крушѭ прѣмѣтнѫ,
> Па ся на гушѭ намѣтнѫ. *Пѣс.*

—**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Разпасвамся, отпасвамся, сопасвамся; **распоя́сываться.** *Когато на нѣкоѧ труднѫ женѫ ся съпаше скудникъ-тъ, вѣрвать, че наскоро щѣла да роди Двама братꙗ, единый-тъ ся съпасва, другый тъ ся опасва?* Гат. —Кросна на станъ.

Съпáсванꙗ и съпáсуванꙗ, *с. ср.* отъ **съпáсвамь.**

Съпáшѭ, ешь,—пáсахъ, *гл. свр.* отъ **съпáсвамь. —пáсаный,** *прич. стр.*

Съпи́въ, *с. м.* Голѣмъ годежь, запивъ, впивъ, прѣпивъ.

Съпи́намь и съпи́нꙗмь (да сѣпнѫ и да съпьнѫ), *гл. д.* Прѣпинамь, прѣпьвамь, спрѣпинамь, спрѣпьвамь, спрѣпвамь, спьвамь; **запинáть, подставля́ть комý нóгу.** *Тавра мя напина, голота мя съпина. Кѫпина го съпяла.* —**ися,** *гл. възвр.* Прѣпинамся, прѣпьвамся, спрѣпинамся, спрѣпьвамся, спрѣпвамся, спьвамся; **спотыкáться.** *Врьви и ся съпинꙗ*

Съпи́нанꙗ и съпи́нꙗнꙗ, *с. ср.* отъ **съпи́намь и съпи́намся.**

Съпинáчка, *с. ж.* Съпинанꙗ, прѣпинанꙗ, прѣпика. *Грьнчꙗринъ-тъ, кога трьгне на пѫть, дума: пави, Боже, отъ злѫ срѣщѫ и отъ съпиначкѫ на конꙗ.*

Съпи́рамь (да сѣпрѫ), *гл. д.* Сопирамь, спирамь, възпирамь, разпирамь; **прѣчѭ.** *Поврьнѫли сватбѫ и сватовы, съпрꙗли гы у момины дворы.* —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Сопирамся, спирамся. *Кога дойдѫть до кѫщнѫ-тѫ вратѫ, съпиратся.*

Съпи́ранꙗ, *с. ср.* отъ **съпи́рамь.** Сопиранꙗ, спиранꙗ.

Сѣпнѫ, ешь, —нѫлъ и съпя́лъ, *гл. свр.* отъ **съпи́намь. —нѫтый,** *прич стр.*

Съпóлъ и производны-ты отъ тѫѧ рѣчь в. на ряда при **сапóлъ и сопóлъ.**

Съпротивѭ́ (да ся), и́шь,—вился, *гл свр.* отъ **съпроти́вꙗмся.**

Съпроти́вꙗмся (да ся съпротивѭ́), *гл. об.* Не ся съглашꙗмь съ нѣкого за нѣчто, не скланꙗмь, прѣчѭ да стане нѣчто; възпротивꙗмся; **съпротивля́ться.**

Съпроти́вꙗнꙗ, *с. ср.* отъ **съпроти́вꙗмся.** Въпротивꙗнꙗ.

Съпрýга, *с. ж.* Онаꙗ, за коꙗто нѣкой е жененъ; съпружница, жена, булка, домакыныꙗ, невѣста, стопаница, стопанка; **женá, супрýга, хозя́йка.** *Зла съпруга — готова тщета.*

Съпрýгъ, *с. м.* Ониꙗ, за когото нѣкоꙗ е омѫжена; войно, домакынь, кѫщникъ, мѫжь, стопанинъ, юнакъ; **мужъ, супрýгъ, хозя́инъ.**

Сѣпругъ, *с. м.* Всꙗкой волъ отъ два-та, что ся впрагать заедно; сьпрѫгъ.

Съпру́жница, *с. ж.* Съпруга. *Ты си имашь младж съпружницж.*

Сѣпрж, ешь, **съпрıáлъ,** *гл. свр.* отъ **съпи́рамь. Сѣпрıапый,** *прич. стр.*

Съпржгъ, *с. м.* 1) Съпругъ. 2) Два вола, впрягнжти заедно. *Ярема съ два съпржга воловы ся казва четверка.*

Съпѣ́нж, ешь, —**нжлъ** и **съпя́лъ,** *гл. свр.* отъ **съпи́намь.**

Съпя́тый, тъ, та, то, 1) *прич. стр.* отъ **съпѣ́нж.** 2) *пр.* Който мжчно изговарю нѣкои думы, който заецва въ говоре́нье-то; спьнатый. *Съпятъ въ хоратж тж.* —**то,** *нар.* Спьнато, мжчно, тяжко, усилно. *Съпято говори.*

Съро́вувамь (да съро́вж), *гл. д.* Соровıамь развалıамь, събарıамь.

Съро́вуванье, *с. ср.* отъ **съро́вувамь.** Соровıанье, събарıанье.

Съро́вж, ишь, —**вилъ,** *гл. свр.* отъ **съро́вувамь.** —**вепый,** *прич. стр.*

Съръвж́, е́шь, —**ва́лъ,** *гл. свр* отъ **сърѣ́вıамь.** —**ва́ный,** *прич. стр.*

Сърѣ́вıамь (да съръвж́), *гл. д.* Съ ръванье направıамь нѣчто на кжсовы; разкжсвамь; растёрзывать. *Вълкъ го съръвалъ.* —**мся,** *гл. стр.* Бывамь съръванъ; растёрзываться.

Сърѣ́вıанье, *с. ср.* отъ **сърѣ́вıамь.** Разкжсванье.

Съса́дувамся и **съса́ждамся** (да ся **съсадж́**), *гл. об.* За млѣко: развалıамся и ставамь на изварж, на сырене; осаждамся, осадувамся, съсырвамся, всырвамся, прѣсичıамся, прѣбивамся, прочюрѣвамь; свёртываться, ссѣда́ться, творо́житься, створа́живаться.

Съса́дуванье и **съса́жданье,** *с. ср.* отъ **съса́двамся.** Съсырванье.

Съсадж́ (да ся), и́шь, —ди́лся, *гл. свр.* отъ **съса́двамся.**

Съсдро́бвамь и **съсдро́бıамь** (да **съсдро́бж́**), *гл. д.* Сосдробıамь, сдробıавамь, соскрьшвамь, съскрьшвамь, строшıавамь, счюпвамь.

Съсдро́бванье и **съсдро́бıанье,** *с. ср.* отъ **съсдро́бвамь.**

Съсдро́бж́, и́шь,—би́лъ, *гл. свр.* отъ **съсдро́бвамь.** —**бепый,** *прич. стр.*

Съсе́, *нар.* Съвсѣмь.

Сѣселъ, *с. м.* в. **сжселъ.**

Съси́чıамь (да съсѣкж́), *гл. д.* Сосичıамь: 1) Съ сѣченье погубıамь, убивамь; посичıамь, изсичıамь, разсичıамь; насѣка́ть, высѣка́ть, обезгла́вливать, переби́ть.

> Па изножи тьнкж сабж,
> Та си погнж дели Дима,
> Достигнж го, съсѣче го,
> Разкачи го по дракы-ты. *Пѣс.*

2) Разрѣзвамь, направıамь нѣчто на кжсовы, разсичıамь; разруба́ть, разрѣзывать. *Да сосѣкж дунж.* —**мся,** *гл. стр.* Бывамь съсѣченъ; сосичıамся.

Съси́чıанье, *с. ср.* отъ **съси́чıамь** и **съси́чıамся.** Сосичıанье.

Сѣска, *с. ж.* Болесть *Phthisis,* суска, суха болесть, силё, охтика, фтикно, веремъ; чахо́тка, сухо́тка. *Съска-та да тя хване, та да тя не пустне.*

Сѣскамь, в. **сжскамь.**

Съско́самь, *гл. свр.* отъ **съско́свамь.** Да фтикıасамь, веремıасамь.

Съско́свамь и **съско́сувамь (да съско́самь),** *гл. ср.* Хваща мя болесть съска; фтикıасвамь, веремıасвамь, ставамь веремлия; страда́ть чахо́ткою, ча́хнуть.

Съскрѣ́швамь и **съскрѣ́шıамь** (да **съскрьшж**), *гл. д.* Соскрьшвамь, скрьшıамь, строшıавамь, счюпвамь, съсдробвамь.

Съскрѣ́шванье и **съскрѣ́шıанье,** *с. ср.* отъ **съскрѣ́швамь.** Соскрьшванье.

Съскрѣ́шж, ишь,—**шилъ,** *гл. свр.* отъ **съскрѣ́швамь.** —**шеный,** *прич. стр.*

Съсни́въ, *с. м.* Растение нѣкакво.

Съста́вж, ишь, —**вилъ,** *гл. свр.* отъ **съста́вıамь.** —**веный,** *прич стр.*

Съста́вıамь (да съста́вж), *гл. д.* Сбирамь, сглобıавамь нѣколко нѣчта и направıамь отъ тѣхъ едно цѣло; четисвамь; составля́ть. —**мся,** *гл. стр.* Бывамь съставенъ.

Съста́вıанье, *с. ср.* отъ **съста́вıамь.** Четисванье.

Състарѣ́вамся (да ся състарѣ́ж), *гл. об.* Ставамь старъ; остарѣвамь; состарѣва́ться.

Състарѣ́ванье, *с. ср.* отъ **състарѣ́вамся.** Остарѣванье.

Състарѣ́ж (да ся), ешь, —**рѣлся,** *гл. свр.* отъ **състарѣ́вамся.**

Състарж́, и́шь, —ри́лъ, *гл. свр.* отъ **състарıавамь.** —**ре́ный,** *прич. стр.*

Състарıа́вамь (да състарж́), *гл. д.* Направıамь нѣкого да остарѣе; остарıавамь; ста́рить. *Вжбелъ дѣда състари.*

Състарıа́ванье, *с. ср.* отъ **състарıа́вамь.** Остарıаванiе.

Състранж́, и́шь, —**нилъ,** *гл. д. свр.* Да направж и двѣ-ты страны на товаръ еднаквы, еднакво тяжкы. —**не́ный,** *прич стр.*

Състѣ́пкамь, *гл. свр.* отъ **състѣ́пквамь.** Да състьпчж. —**каный,** *прич. стр.* Състъпченый.

Състѣ́пквамь и **състѣ́пкувамь** (да **състѣ́пкамь** и да **състѣ́пчж**), *гл. д.* Состъпквамь, стъпквамь, потъпквамь, погазвамь.

Състѣпкванѥ и състѣпкуванѥ, *с. ср.* отъ **състѣпквамь.**

Състѣпчѭ, ешь, —пкалъ, *гл. свр.* отъ **състѣпквамь.** Да състъпкамь.

Състѫпѭ (да ся), ишь, —пился, *гл. свр.* отъ **състѫпямся.**

Състѫпямся (да ся състѫпѭ), *гл. въввр.* Повръщамся, отстѫпямь назадъ; стѫписвамся, поддавамся; **отступа́ть, поступа́ться, отпя́чиваться, попя́чиваться, оса́живаться.**

Излѣзе млада невѣста,
Въвъ ржкы тефтеръ носяше,
Съсъ черно писмо писано;
Стоянъ ся назадъ състѫпи,
Невѣста-на му ромони:
Не състѫпяйся, Стояне. *Пѣс.*

Състѫпянѥ, *с. ср.* отъ **състѫпямся.** Стѫписванѥ.

Съсу́квамь и съсу́кувамь (да съсу́чѭ), *гл. д.* Съ сученѥ, съ усукванѥ съединявамь двѣ или повече нищкы наедно; всуквамь; **ссу́чивать, подсу́чивать.** —**мся,** *гл. стр.* Бывамь съсуканъ.

Съсу́кванѥ и съсу́куванѥ, *с. ср.* отъ **съсу́квамь.**

Съсу́чѭ, ешь, —съсу́кахъ, *гл. свр.* отъ **съсу́квамь.** —**су́канъй,** *прич. стр.*

Съсъ, *прѣдл.* Съ.

Съсѣнка, *с. ж.* Растенѥ сънкотка.

Съсънко́тка, *с. ж.* Раст. сънкотка.

Съсънъ, *с. м.* 1) Раст. сънкотка. 2) Раст. *Hepatica Triloba,* **гълѫбевы оченца; водяна́я чечеви́ца.**

Съсѣхвамся и съсѣхнувамся (да ся съсѣхнѫ), *гл. въввр.* 1) Изсъхвамь та ставамь по-мalъкъ; **ссыха́ться.** 2) Изсъхвамь и ставамь коравъ; **наско́рбнуть.**

Съсѣхванѥ и съсѣхнуванѥ, *с. ср.* отъ **съсѣхвамся.**

Съсѣхнѫ (да ся), ешь, —нѫлся, *гл. свр.* отъ **съсѣхвамся.**

Съсы́пвамь и съсы́пувамь (да съсы́пѫ), *гл. д.* Сосъıпвамь: 1) Разсъıпвамь, развалямь, разобарямь, разорявамь, опропастявамь, закопавамь, халосвамь; **разоря́ть, разруша́ть, погубля́ть, подсѣ́чь кого́ либо, обу́ть кого́ изъ сапого́въ въ ла́пты.** *Тяжкы-ти данъци съсыпахѫ народа.* 2) Събарямь, разсъıпвамь, развалямь, катурямь, ручкамь, рушѭ, срывамь; **руши́ть, разруша́ть, обру́шивать, обва́ливать, срыва́ть.** *Трясавица разсъıпа банѭ-тѫ.* —**мся,** 1) *гл. въввр.* Разсъıпвамся, развалямся, разобарямся, опропастявамся, смахвамся, халосвамся; **сокруша́ться, убива́ться, изма́тываться.** *Съсыпахся да работѫ, да плачѫ. Съсыпался да харчи по него. Отъ салтанатъ ся съсыпа.* 2) *гл. стр.* Бывамь съсыпанъ. *Съсыпахъ го съ бой,* бихъ го много. *Гладъ градъ съсыпва.*

Съсы́пванѥ и съсы́пуванѥ, *с. ср.* отъ **съсы́пвамь и съсы́пвамся.**

Съсыпи́я, *с. ж.* Съсыпванѥ нѣчто; съсыпня, съсыпъ, разсыпъ; **разоре́ніе, погро́мъ.** *Това бѣ съсыпия за него.*

Съсыпни́къ, *с. м.* Който съсыпва, опропастява нѣкого; изядникъ; **разори́тель, мироѣдъ.**

Съсыпни́ца, *с. ж.* Жена, мома съсыпникъ; изядница; **разори́тельница.**

Съсыпня́, *с. ж.* Съсыпия, съсыпъ, разсыпъ; **разоре́ніе, погро́мъ.**

Сѣсыпъ, *с. м.* Съсыпия, съсыпня, разсыпъ, развала; **разоре́ніе, погро́мъ.** *Направихѫ съсыпъ,* съсыпахѫ всичко.

Съсы́пѫ, ешь,—пахъ, *гл. свр.* отъ **съсы́пвамь.** —**панъй,** *прич. стр.*

Съсы́рвамся и съсы́рювамся (да ся съсы́рѭ), *гл. об.* За млѣко и за другы течности: развалямся, промѣнямся, сгѫстявамся и ставамь на парцалы, на пихтиѭ, на съренѥ; съросвамся, съсадувамся, ссаждамся, осадувамся, всървамся, прѣсичямся, прѣбивамся, прочюрѣвамь; **свёртываться, ссѣда́ться, творо́житься, створа́живаться.**

Съсы́рванѥ и съсы́рюванѥ, *с. ср.* отъ **съсы́рвамся.**

Съсы́рѭ (да ся), ишь,—рился, *гл. свр.* отъ **съсы́рвамся.** —**ренъй,** *прич. стр.*

Съсѣдамся и съсѣднувамся (да ся съсѣднѫ), *гл. об.* 1) Сѣдамь, запирамся на едно мѣсто; мирясвамь, разсѣдамся. 2) Слѣгамся, слизамь, потъвамь, свивамся надолу. *Одрътъ, стѣна-та ся е съсѣднѫла,* спаднѫла е, потънала е.

Съсѣданѥ и съсѣднуванѥ, *с. ср.* отъ **съсѣдамся.**

Съсѣдка, *с. ж.* Жена, мома съсѣдъ; близосѣдка, комшийка; **сосѣдка.**

Съсѣдний, —дьнь и —день, дня, дне, *пр.* Что ся намира до другъ, что допира до другъ; близосѣдний, смежнъй, комшия; **сосѣдній, смежный, сопредѣльный.**

Съсѣднѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **съсѣдамся.**

Съсѣднѫликъ, *с. м.* Съвсѣмь плътка долина въ равно поле; долинка, падина, ропа, рупа; **логови́на.**

Съсѣдъ, *с. м.* Който сѣди, който има живѣлище-то си близо при другы или до само тѣхъ; близосѣдъ, комшия; **сосѣдъ.**

Сѣсѣкъ, *с. м.* 1) Хамбаръ, что не ся мѣсти. 2) Отдѣленѥ, гйозъ въ хамбаръ; прѣсѣкъ, окно, курсакъ; **сусѣкъ, засѣкъ, закромъ.**

3) Облѣпенъ кошь за држжанѥ въ него храна като въ хамбаръ; окно.

Съсѣкѫ и съсѣчѭ, че́шь, съсѣкохъ, съсѣклъ, *гл. свр.* отъ **съсѝчвамь. —ченый**, *прич. стр.*

Съсѫдецъ, *ум. м.* и **съсѫдчя**, *ум. ср.* отъ **съсѫдъ.**

Съсѫдъ, *с. м.* Сѫдъ, ссѫдъ, ссѫдина; сосу́дъ.

Сътворѭ, и́шь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **сътворя́вамь. —ре́ный**, *прич. стр.*

Сътворя́вамь (да сътворѭ), *гл. д.* Створявамь, направямь, сторвамь, сдавамь, създавамь; **твори́ть, сотвори́ть, создава́ть.**

Сътворя́ванѥ, *с. ср.* отъ **сътворя́вамь.** Створяванѥ.

Сѣтра, *с. ж.* Затра, загуба, затрывъ, пагуба, поквара, развала, тщета, денгубие, заràръ; **па́губа, потѐря, утра́та, уро́нъ, убы́токъ.** *Сѣтро, сѣтро, все по мень ли ходишь?*

Сътрывамь (да сътрыѭ), *гл. д.* Затрывамь, сотрывамь, загубямь, погубямь, отбавямь, прѣмахвамь; **лиша́ть жи́зни, губи́ть, погубля́ть, убива́ть, казни́ть.** *Не могли по другъ начинъ да го сътрыѭтъ, та го утровили.* **—ися**, 1) *гл. възвр.* Губѭ си врѣмя-то за нѣчто. *Два дни станѫ какъ ся сътрывамь въ града по давиѭ-тѫ си.* 2) *гл. стр.* и *възвр.* Сотрывамся, затрывамся, загубямся, погубямся, прѣмахвамся, убивамся, отбавямся; **погиба́ть, погубля́ться, казни́ться.**

Сътрыванѥ, *с. ср.* отъ **сътрывамь** и **сътрывамся.**

Сътрыѭ, ешь,—три́лъ, *гл. свр.* отъ **сътрывамь. —трытый**, *прич. стр.*

Сътъ, сътове, *с. м.* Пита отъ пчелы съ меда въ неѭ; вощина, ущина; **соты́, со́товыя ячѐи.**

Съумя́самь (да ся), *гл. свр.* отъ **съумя́свамся.** Да ся сумясамь.

Съумя́свамся и **съумя́сувамся** (да ся съумя́самь), *гл. об.* Сумясвамся.

> Святый Иванъ ся съумяса,
> Че на Стояна думаше:
> Ѥ да ми кумче, посвиришь
> Съ твоѭ-тѫ гайдѫ мѣшничкѫ. *Пѣс.*

Съумя́сванѥ, *с. ср.* отъ **съумя́свамся.** Сумясванѥ.

Сѣхнатѥ и сѣхненѥ, *с. ср.* отъ **сѣхнѫ.**

Сѣхнѫ, ешь, — налъ, *гл. ср.* 1) Ставамь сухъ; сушѫся, чюхнѫ; **со́хнуть.** *Простни дрѣхы-ты на слънце да съхнѫтъ. Съхнѫтъ ми уста-та,* прѣсъхвать ми; **у меня́ во рту со́хнетъ.** 2) Губѭ си сока, мъзгѫ-тѫ, та вянѫ и ставамь сухъ; изсъхвамь, чюхнѫ; **со́хнуть.** *Отъ много торъ дървета-та съхнѫтъ.* 3) Ѩде мя болѣсть или нѣчто друго извѫтрѣ, та не отивамь добрѣ; бутѣѭ, вяхнѫ, гынѫ, копнѫ, копнѣѭ, линѣѭ, слабѣѭ, топѭся, чезнѫ, чмаѭ; **со́хнуть, ча́хнуть, ныть, изныва́ть.**

Съчю́вамь, *гл. д. свр.* Да зачювамь, да учювамь, да завардѫ, да уварнѫ, да запазѫ, да закрылѭ, да забранѭ; **сохрани́ть, защитить. —ваный**, *прич. стр.* Зачюваный и пр.

Съши́вамь (да съшиѭ), *гл. д.* 1) Съ шиенѥ съединявамь, сглобявамь нѣколко нѣчта наедно; **сшива́ть.** 2) Съ шиенѥ направямь; **ушивамь; сшива́ть.**

> Въ срѣдѫ сѫ дара кроили,
> Въ четвртъкъ сѫ го съшили. *Пѣс.*

Съши́ванѥ, *с. ср.* отъ **съши́вамь.** Сошиванѥ.

Съши́ѭ, ешь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **съши́вамь. —ши́тый**, *прич. стр.*

Съя́дамь (да съя́мь), *гл. д.* Изядамь, поядамь, проядамь нѣчто на много мѣста; сядамь, спасвамь, опасвамь, съзобвамь, измолявамь, смолясвамь; **изъѣдать, точи́ть, тлить. —ися**, *гл. стр.* Бывамь съяденъ; сядамся, съзобвамся.

Съя́данѥ, *с. ср.* отъ **съя́дамь.** Сяданѥ, съзобванѥ.

Съя́мь, яде́шь, я́дохъ, я́лъ, *гл свр.* отъ **съя́дамь. —яде́ный**, *прич. стр.*

Сынецъ, *ум. м.* отъ **сынъ; сыно́къ.** *Да видѫ тоя сынецъ какво прави.*

Сыни́ца, *с. ж.* Сыновица, синчяга.

Сы́нко, сы́нковци, *с. м. зв. п.* Всякой старъ чловѣкъ и всяка стара жена така выкать на по́-младъ, на по-младѫ отъ тѣхъ; **обраще́нiе старика́, стару́хи къ мужчи́нѣ или ма́льчику.** *Бѣдять мя, мамо, хората. — Бѣдишся, сынко, самъ-си. Иди, бабо, въ черковѫ! — Кракъ мя боли, не могѫ. — Хайде, бабо, на службѫ! — Чякай, сынко, да куцамь. Видишь ли, бабо, дѫба? Не видѫ го, сынко. — Видишь ли дѣда? — Надзирамь го помалко.*

> Марія майка будяше:
> Ѥ стани, сынко Марнё,
> Та си кандило запали! *Пѣс.*

Сынови́ца, *с. ж.* Млада, снажна, левентъ жена, мома; сыница, сынчяга, юначина; **молоде́цъ.** *Видишь ли каква е сыновица.*

Сыно́вный, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* отъ **сынъ.** Что е отъ (за, на) сынъ; **сыновый; сыно́внiй.**

Сы́новый, въ, ва, во, *пр.* отъ **сынъ.** Сыновный.

Сынтети́на и **сынуря́га**, *с. об. ув.* отъ **сынъ.** Простакъ, дебелакъ чловѣкъ.

Сы́нче, *с. м. зв. п.* отъ **сыпъ.** Сынко, сынець. *Кажи, сынче, что тя боли.*

Сынчю́га, *с. об. ув.* отъ **сынъ.** Младъ, снаженъ, левентъ чловѣкъ; юначина; **молоде́цъ, молодчи́на.**

Сынъ, сынове́, сы́новци, сы́нковци, *с. м.* Мѫжско чядо; **сынъ.** *По́-малъкъ сынъ;* **меньша́къ.** *Нѣмамы си сынъ, жьдни смы за сынъ. Тръгнѫлъ съ сына си Хранила мама едного сы́на Драгана. Имали девять сы́на. Много сы́нове́ и много дъщери. Дари го Богъ добра дара: бѣлоликы сыновци и рошёглавы дъщери. Казвашь имъ, а тѣ сынковци-ты не щѫть ни да знаѭть. Сы́не, сыне, иди паси свиня. Сы́не мой драгый, не ходи по женскы прагы.*

> Майка Стоѭну думаше:
> Сынко Стоѭне, Стоѭне,
> Додѣ бѣ, сыну, при майкѫ,
> А ты бѣ, сыну, бѣлъ-червенъ,
> Откакъ ся раздѣли отъ майкѫ,
> А ты си, сыну, жлътъ-зеленъ. *Пѣс.*

Сынъ на бащѫ си. Ожененъ сынъ е вяче комшия. Зять сынъ не става, нито невѣста дъщеря. Смрьть-та не пыта, чий си сынъ. Кога Богъ дава, не тя пыта, чий сынъ си. Каквыто майка-та и баща та, такъвъ и сынъ-тъ. Въ пѫть и сынъ на бащѫ другарь. Когы бащата говори, на сына си казва, млъчь. Жени сына, кога искашь, а дъщерѭ давай, кога можешь. Зять като медъ, сынъ като пелынъ. Сынъ като млинъ, зять като ледъ. Ѩде като поповъ сынъ. Отъ поповъ сынъ прокопсиѭ нѣма: той става ѭ гайдарджия, ѭ хайдутинъ, ѭ говедарь. На лошия сынъ имане не трѣбва, а на добрыя никакъ

Сы́пакъ, *с. м.* Едно птичи отъ рода на врабци-ты; сыпка.

Сыпана, им. соб. женско.

Сы́паница, *с. ж.* Болесть шярка, баба шярка, шярула; сыпка; **сыпь, корь, о́спа.** *Ега тя сыпаница изсыпе!* Сыпаница-та бъва: брусница, кожюшка, лѣщница, червенка, дребна, ѭдра.

Сы́паничка, *ум. ж.* отъ **сы́паница.**

Сы́паничѭвый, въ, ва, во, *пр.* 1) Който има болесть сыпаницѫ; сыпаный, шяреный; **одержи́мый сы́пью, ко́рью, о́спою; о́спенный.** *Сыпаничѭвы дѣца.* 2) Който има по лице-то си грапы отъ сыпаницѫ, като отъ сыпаницѫ; брождавый, грапавый, малигавый, марулявый; **рябо́й, порябѣ́лый, коря́вый.**

Сы́паный, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **сы́пѭ.** 1) Сыпаничявый, шяреный. 2) Шяреный, вязаный, шитый съ шярены конци, съ шяренѫ коприн̂ѫ. *Шила мома сыпанъ ржкавъ.*

> Сѣднѫла е малка мома
> Въ градинчицѫ подъ дюлчицѫ
> Да си шие ситенъ ржкавъ,
> Ситенъ ржкавъ, ситенъ сыпанъ, *Пѣс.*

Сы́пвамь и сы́пувамь (да сы́пѭ и да сы́пнѫ, сы́пнувамь), *гл. д.* 1) Нѣчто зрьнисто, ситно изтрьшямъ, изсыпвамь отъ единъ сѫдъ въ другъ или на земѭ тѫ; **сы́пать.** *Чюдися въ коѭ водяницѫ да сыпе.* 2) Лѣѭ, наливамь; **налива́ть.** *Сыпни ми млѣчице и азъ да срьбнѫ.* 3) Лѣѭ, поливамь. *Сыпи ми да ся омыѭ.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь сыпанъ; **сы́паться.** — *Сыпвамся отъ сыпаницѫ,* сыпѭся, шярѭся.

Сы́пвамся и сы́пнувамся (да ся сы́пнѫ), *гл. об.* 1) За навалицѫ, за калабалѫкъ: излизамь изведнѫжь и отъ разны страны; **высыпа́ть, стека́ться.** *Сыпнѫся калабалѫкъ.* 2) Прьскамся на разны страны; **рассыпа́ться.** *Народъ-тъ ся сыпнѫ да бѣга изъ улици-ты Зора ся сыпнѫ,* съзорися. 3) Трепкамь изведнѫжь и ся събуждамь; сѣпамся.

> Сыпнѫся мома събуди,
> Лютомь си вѣтъръ кльнюше. *Пѣс.*

> Сыпнѫся Ѩна разбуди,
> Цикнѫ си Ѩна заплака. *Пѣс.*

Сы́пваню и сы́пуваню, *с. ср.* отъ **сы́пвамь.**

Сы́пваню и сы́пнуваню, *с. ср.* отъ **сы́пвамся.**

Сы́пе, **—па́ло,** *гл. безл.* Вали, рьми, лѣти. *Сыпе дъждъ,* вали.

Сы́пище, *с. ср.* 1) Сыпѣй. 2) Натрупанъ, нанесенъ пѣсъкъ въ устие на рѣкѫ.

Сы́пка, *с. ж.* 1) Една болесть по лозя-та; чернилка. 2) Една птица отъ рода на врабци ты; сыпакъ, снѣгарь. 3) Птица *Picus minor;* **дя́телъ пёстрый.** 4) Птица стрьчиопашка. 5) Болесть сыпаница, шярка; **сыпь, корь, о́спа.**

> Дано ся сыпка вададе,
> Лице-то да ти усыпе,
> Коса-та да ти окапе! *Пѣс.*

Сы́пкавый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что ся лесно чюпи, рони, что ся сыпе; ровкый; **рассы́пчивый, рассы́пчатый.** *Сыпкавъ борабой, сыпкавъ камыкъ.* 2) Что е на зрьна; зрьнистый, грѣхчятый; **крупча́тый.** 3) Что може лесно да ся рови; ровкый, рохкавый, пухкавый; **ры́хлый, ко́пкій.** *Сыпкава земя.*

Сы́пнувамь, *гл. уч.* отъ **сы́пнѫ.** В. и **сы́пвамся.**

Съ́пнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл. свр* отъ **съ́пвамь.** Да съпнѫ малко.

Съ́пнѫ (да ся), ешь, —**нѫлся,** *гл. свр.* отъ **съ́пвамся.**

Съ́пѣй и **съпѣякъ,** *с. м.* Урва на планинѫ, на брѣгъ, дѣто прьсть-тѫ ся съпе; съпище, сосъпище, усъпъ, суда, пѣсулякъ, пѣзулякъ; о́сыпь. *Слѣзе изъ съпѣи-тѣ.*

Оттоварiа суро орля:
Нѥе бяхмѣ до два братiа,
Па врьчiахмѣ по планинѣ,
По планинѣ по рудинѣ,
По камени, съпѣюци. *Пѣс.*

Съ́пѫ, ешь, —**па́лъ,** *гл. свр.* отъ **съ́пвамь.** —**панъй,** *прич. стр.*

Съ́пѫ, ешь, — **па́лъ,** *гл д.* Шиѭ нѣчто съ шяренъ шивъ; шярѭ, вяжѫ; **вышива́ть.** *Дончица си съпанъ ръкавъ съпяше.* —**пѫся,** 1) *гл. възвр.* За зрьнисто нѣчто: роньѫся изсъпвамся, изтрьшямся; **сы́паться.** 2) За прьсть, за нѣчто ситно: роньѫся, изронвамся, изсъпвамся, падамь на прахъ, на зрьна, сорзрьнувамся; **осыпа́ться, обсыпа́ться, осо́выватьсн.** *Брѣгъ ся съпе, брѣгъ ся рони. Камыкъ-тъ ся съпе.* 3) Имамь болесть съпаницѫ; шярѭся. *Болка ти влѣзла въ говяда, съпало ти ся стадо-то!*

Сыра́тка, *с. ж.* Суроватка, суруватка, сурватка, суръватка, сурутка, съроватка; **сыворотка.**

Съ́рене, *с. ср.* Ѩдиво, благъння, катѫкъ, направенъ отъ млѣко по извѣстенъ начинъ; **сыръ.** *Бито сърене,* сърене направено отъ млѣко, отъ което напрѣдъ сѫ избутали масло; **сыръ, пригото́вленый изъ молока́ по снятiи ма́сла.** *Есенно сърене,* правено есень отъ млѣко, безъ да е бито отъ него масло. — *Харно сърене, ала у кучешкый мѣхъ. Сърене нѣма, попарѫ дроби. Да има сърене, да направимъ попарѫ, ала нѣма хлѣбъ. Попово-то сърене скѫпо излазя. Рѣже го като прѣсно сърене. Прѣсно сърене като хлѣбъ рѣже. Видѣлъ бучка сърене, сѣкалъ, че е мандра. Ѩжь, Пено, сърене, овчарю си сакала. Братство за братство, а сърене съ пары. Братъ за брата, сърене за пары Ракия съ пѣнѫ, вино безъ пѣнѫ; хлѣбъ съ дупкы, сърене безъ дупкы.*

Съ́рене, *с. ср.* отъ **съ́рѭ** и **съ́рѭся.**

Съ́ренёвый, въ, ва, во, *пр.* Съреня́вый: 1) Что е за сърене; **сы́рный.** *Съренево качя.* 2) Направеный съ сърене; **сырный.** *Съренева баница.* 3) Наплесканый, намацаный, уцапаный съ сърене. *Съреневы рѫцѣ.*

Съ́ренце, *ум. ср.* отъ **съ́рене.** Малко сърене; сърчя. *Дай ми малко хлѣбець, да си доямь съренце то, напоконъ ми дай малко съренце, да си доямь хлѣбеца.*

Съреня́вый, въ, ва, во, *пр.* Съренёвый.

Съри́ца, *с. ж.* Овца, что ся дои за сърене.

Агънце дума байну си:
Влъци ти яли сърици,
Кога не ще е майка ми,
Кротичко да ми постои,
Сладичко да ся насучѭ! *Пѣс.*

Съ́рище, *с. ср.* Мая, квасъ, съ който ся подсърва млѣко да стане на сърене; **сычужо́къ, гля́канка, глякъ.** Сърище-то излиза отъ изсушенѫ-тѫ мурѫ на агня бозайничя.

Съ́рница, *с. ж.* 1) Недѣля-та прѣдъ великы постѣ; сърна недѣля, бѣла недѣля; **ма́сленая, ма́сленица.** 2) Така наричять понѣйдѣ кладѫ отъ сламѫ, прѫтчкы, листникъ, които палять и прѣскачять на сърны заговѣзни. — *Дойде ли сърницѫ, идѫть и великы пости. Ходи безъ учкуръ като калугеры прѣзъ сърницѫ.*

Съ́рничка, *ум. ж.* отъ **съ́рница.**

Съ́рный, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* отъ **съ́рница.** *Сърна недѣля,* сърница, бѣла недѣля; **сы́рная недѣля, ма́сленая, ма́сленица.** *Сърны заговѣзни,* заговѣзни за великы постѣ.

Сърова́тка, *с. ж.* Суроватка, суруватка, суръватка, сурватка, сурутка, сыратка; **сы́воротка.** *Съпаше чюднѫ съроваткѫ у чюдны котловы, та изварише чюднѫ изварѫ.*

Съ́ровица, *с. ж* Суръвица, суровица, суруваца, суравица.

Съро́самь (да ся), *гл. свр.* отъ **съро́свамся.** Да ся съсърѭ. —**санъй,** *прич. стр.* Съсъреный *Сърасана кръвь.*

Съро́свамся и **съро́сувамся** (да ся сыро́самь), *гл. об* Съсървамся.

Съро́сване и **съро́суване,** *с. ср.* отъ **съро́свамся.** Съсърване.

Съ́рчя, *ум. ср.* отъ **съ́рене.** Съренце.

Сыръ, *с. м.* 1) Назъвание на сърене.

Да си вие витъ стрългъ,
Да прѣкара сиво стадо,
Да издои бѣло млѣко,
Да подсъри сыръ сърене,
Да го дава на пѫтници,
На пѫтници, на друмници. *Пѣс*

2) Мѣра паничникъ восъкъ, тяжи половинѫ окѫ. *Сыръ восъкъ,* чистъ, хубавъ восъкъ.

Извади Рада сыръ восъкъ,
Направи свѣщи восчяны. *Пѣс.*

Съ́рѭ, ишь,—**ри́лъ,** *гл. д.* Правѭ млѣко да стане на сърене; подсървамь; **створа́-**

живать. —ржся, *гл. стр.* Подсырвамся; **створа́живаться, свёртываться.**

Сы́тичкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч* отъ **сытый**; **сы́тенькій.**

Сы́тость, *с. ж.* Кога нѣкой е сытъ; **сы́тость.**

Сы́тый, тъ, та, то, *пр.* Който ся е наялъ, та не му ся иска да яде, който не е гладенъ; **сы́тый.** *Сытъ до шиж*, много сытъ; **сытъ по го́рло.** *Сытый-тъ не хваща вѣрж на гладныя. И пита-та цѣла, и гладный-тъ сытъ (и кучя-то сыто). И стадо-то да е цѣло, и вълкъ-тъ да е сытъ. Гжска бита, ама гушка сыта. Сытый-тъ спи, а гладный-тъ ходи. Сытъ гостянинъ лесно ся гощава. Съ тютюнъ человѣкъ сытъ не става. Съ игрж человѣкъ сытъ не бива. Отъ что-то сытъ, отъ това и дебелъ. На помянъ съ сытж мѣшлинж не ходи. Сыта мѣшлина хлѣба пробира. Сжто кучя сайбиъ-тж си хапе. Сыта мечка стопанъ не припознава. Сытъ като просякя. Да не вѣрвашь сытъ вълкъ и побългаренъ Грькъ. Сытъ вълкъ по́-голѣмы пакости прави.*

Сь. Съкратено указателно мѣстоимение, срѣщжся заедно съ нѣкои думы вмѣсто *тоя*, като *днесь*, тоя день, *нощесь*, тжя нощь, минжлж-тж нощь, *тѣсь*, *толкось*, и проч.

Сьви́нюся и сьми́нюся (да ся сьви́не), *гл. възвр. безл.* Сьвнува.

Сьвне, —нжло, *гл. свр.* отъ **сьвнува.** Да сьмне, да ся раздени.

Сьвнува и сьвнувася (да сьвне, да ся сьвне), *гл. безл.* Сьмва, сьмнува, сьвинюся, сьминюся; настава день, начина да свѣти, разсьвнувася, разденявася, развидѣлявася; **разсвѣта́ть, уднѣть.** *Въ срѣдъ нощь да сьвне, по срѣдъ нощь ставамь. Ако късно сьвнува, ты пакъ рано ставай. И безъ пѣтли сьвнува. Сьвнж и безъ пѣтля. Дѣто пѣять много пѣтли, тамъ скоро ся не сьвнува.*

Сьвнуваніе, *с. ср.* отъ **сьвнува и сьвнувася.** Сьмнуваніе, разденяваніе. *На сьвнуваніе,* призорѣ; **на разсвѣтѣ.**

Сьвъ, сва, сво, сви, *мѣст.* Всичкый, цѣлый, весь, вьсь; **весь.** *Сьвъ свѣтъ знае, сво село е излѣзло, сви-ти людіе о́тидохж.*

Сьга, *с. ж.* Цвѣтясало на нѣчто; сига, цвѣтъ, мусага.

Сьга́ и сьгъ, *нар.* Сега, сегы. *Сьга сьмь дошьлъ. Сьгъ нека дойде.*

Сьгы́нка, *нар. смякч.* отъ **сьга́.** Сегынка, сегана.

Сьдѣ и сьдѣва, *нар.* Тукъ, тждѣва, около; **сюда́.**

Сьй, са́я, со́е и сова́, *мѣстоим.* Соя, тоя; **сей, этотъ.**

Сьл . . . Рѣчи-ты, които нѣкои начинатъ съ **сьл,** като **сьлза́, сѣлменъ** и проч. в. на ряда при **сль . . .**

Сьмва и сьмнува (да сьмне), *гл. безл.* Сьвнува.

Сьми́нюся (да ся сьми́не), *гл. безл.* Сьвнува, сьвнувася.

Сьмь, си, е, смы, сте, сж, *гл спомаг.* Самь, сумь, су, еть, са, су, есть; **быть.** *Какъ сте?* **каково́ пожива́ете?** *Не каввай что сьмь, а какво щж да сьмь. Не глядай, кой сьмь былъ, а кой сьмь сега. Что ти трѣбва да знаешь, что сьмь былъ, глядай, кой сьмь сега. Самъ да сьмь, та и въ горж-тж да сьмь. Каквито смы, да смы, свои смы. Азъ бяхъ* (бѣхъ), *ты бяше вкжщи, когато това станж. Това бѣ минжлж-тж годинж. Азъ быдохъ наказанъ, а ты быде простенъ. Не сьмь былъ никога тамъ. Повыкалъ быхъ го, нъ не смѣж. Щж бждж (быдж) послушенъ. Бы-ще и на нашж-тж уличкж съборъ. Бжди́ уменъ. Было что было. Было тъй, било инакъ, все той е кривъ.*

Сьр . . . Рѣчи-ты, които нѣкои начинать съ **сьр,** като **сѣрбамь, сьрбе́жь, сьрди́тый, сьрдце, сѣркамь, сьрпе́ць, сьрсть** и проч. в. на ряда при **срь . . .**

Сѣвамь и сѣвамся, в. **се́вамь.**

Сѣверный, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* 1) Что ся намира, что живѣе на сѣверъ; **сѣверный.** *Сѣверны морета, сѣверны страны.* 2) Что иде откамъ сѣверъ; **сѣверный.** *Сѣверенъ вѣтъръ, сѣверни студове.*

Сѣверъ, *с. м.* 1) Мѣсто-то междж изтокъ и западъ срѣщж пладне, срѣщж югъ; горнина; **сѣверъ.** 2) Студенъ вѣтръ, что иде откамъ сѣверъ; горнякъ, горнянинъ, дуравець, козица, порязъ; **сѣверный вѣтеръ, боре́й.** *Веднжжь ся скарали вѣтрове-ти сѣверъ и югъ. Югъ и сѣверъ ся обложили.*

> Не дуй, вѣтьръ, не дуй, сѣверъ,
> Не ми буди прьвж любнж. *Пѣс.*

Сѣдалка, *с. ж.* Садалка, сѣдѣло, гнѣздо; **гнѣздо́.**

Сѣда́ло, *с. ср.* Дебело дрьво съ крака, на което сѣда, който стръже кожюхарскы кожи.

Сѣдамь (**сѣдвамь, да сѣднж, сѣднувамь**), *гл. ср.* 1) Спущамь ся да ся сложж, да стож, да сѣдж не на крака-та си правъ, а на задницж тж си; чючж; **сади́ться.** *Ты сѣднешь, и то сѣдне, ты станешь, и то стане. Сѣдамь на конь,* качвамся, яхвамь

го. 2) Скрывамся, свивамся, слогвамся, слагамся, залагамся; **засѣда́ть.** *Той сѣднѫ въ храсталака да го чяка съ пушкѫ въ рѫцѣ.* 3) Съ брѣзанѥ, съ усрьдѥ врьшѭ нѣчто; слагамся, залагамся, увивамся на нѣчто; **нава́ливаться.** *Като му сѣднѫ, за единъ чясъ го свръши.* 4) Прѣвьрамь, прѣкыпѣвамь; **перебра́живать, выбора́живать, выходи́ться.** *Вино то още не е сѣднѫло* не е прѣврѣло; **вино́ ещё не выбродило.** 5) Мирювамь, запирамся на едно мѣсто. *По цѣлы дни не сѣда. Работа му ся е отворила, та не може ни да сѣдне, ни да падне. — Сѣднѫлъ му е дяволъ-тъ на врата,* възсѣднѫлъ го е дяволъ-тъ, казвать за чловѣкъ, что ся е прѣдалъ на неправы и лошявы работы. *— Гнѣвенъ става, та битъ сѣда. Сѣднѫлъ напрѣкы, като коткѫ на зло врѣмя. Выкалъ гостѥ, че сѣднѫлъ да ся поще. Сѣдни злѣ и прьдни, па хора-та криви. Сѣдни — охъ, стани — охъ, сложи питѫ не вдигася. Сѣднѫлъ хрьблё на пѫтя, та ся щрьблю присмива. Сѣднѫла да ся оплаква като женѫ на чюждъ гробъ.*

Сѣданѥ, *с. ср.* отъ **сѣдамь.**

Сѣда́нъ, **новци,** *с. м.* Който само сѣди, не работи.

Сѣдачя, *с. ср. Дѣтя сѣдачя,* что е зело вяче да сѣда.

Сѣдвамь, *гл. мн-кр.* отъ **сѣдамь** и **сѣдѫ́.**

Сѣдиль, *с. м.* Горнꙗ-та чясть на самаръ, на коѭто сѣдать.

Сѣди́на, *с. ж* Посивѣли, побѣлѣли косми; **сѣдина́.** *Както атъ дѣтинѫ, така и до сѣдинѫ. И они сѫ сѣдины уплели. Момы ходять у бѣлы сѣдины,* не могѫть да ся женять, та момувать до старость.

> Посилился цръна Арапина,
> Посилился по Бугарскѫ землѭ,
> Па забрани на момы и момци
> Да ся женять, ни па да ся любять;
> Кой ся жени, любя му отнима,
> Момы ходять у бѣлы сѣдины,
> Момци носять брады до поꙗсы. *Пѣс.*

Сѣди́ще, *с ср.* Мѣсто, дѣто нѣкой сѣди, дѣто ся прибира; сѣдѣло, сѣдло, живѣлище, жилище, свръталище; **жили́ще.**

Сѣдка (сядка), *с. ж.* Сѣданѥ *Не мя хваща сѣдка,* не могѫ да сѣднѫ.

Сѣдлавамь, *гл. д.* Сѣдлаѭ

Сѣдла́нѥ, *с ср.* отъ **сѣдла́ѭ.** Сѣдлаꙗнѥ, сѣдленѥ.

Сѣдла́ѭ, **ешь,—ла́ꙗлъ** и **—лалъ,** *гл. д.* Турꙗмь сѣдло на конь; сѣдлѭ, обсѣдлавамь, осѣдлавамь; **сѣдла́ть, осѣдлывать.**

> Мое-то либя коня сѣдлае
> На кiаръ да иде на Каравлашко. *Пѣс.*

Сѣдла́ꙗнѥ, *с. ср.* отъ **сѣдла́ѭ.** Сѣдланѥ, сѣдленѥ.

Сѣдло́, *с. ср.* 1) Особена направа, коѭто прикрѣпꙗть на гръба на конь и на коѭто сѣдать, когато ꙗздять; **сѣдло́.** *Приличꙗ му като на магаря сѣдло. Дай му конь, че му дай и сѣдло. Малка кобылка-та, а за сѣдло мѣсто има.*

> Напой го съ силно ройно вино,
> Назоби го съ ꙗдъръ бѣлъ оризъ,
> Удари му сребрьно-то сѣдло,
> Запаши му златы-ты зенгии. *Пѣс.*

2) Сѣдище, сѣдѣло, живѣлище, жилище, свръталище; **жили́ще.** *Раны мя болять, раны мя сръбять, та нѣмамь мира, та нѣмамь свръткѫ, та нѣмамь лѣгло, нѣмамь сѣдло*

Сѣдлѭ, **ишь,—лилъ,** *гл. д.* Сѣдлаѭ, осѣдлавамь; **сѣдла́ть.**

> Еване, сыно на майкѫ,
> Что коня сѣдлишь, сорꙋжишь
> По тѫѭ ꙗснѫ мѣсячинѫ,
> По тѫѭ темнѫ облачинѫ?

Сѣднишко́мь, *нар.* Сѣдяшкомь, сѣдяшкымь, сѣдяшкѫ-тѫ.

Сѣднувамь, *гл. уч.* отъ **сѣднѫ.**

Сѣднѫ, **ешь,—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **сѣдамь** и **сѣдѫ́.**

Сѣдьлце́, *ум. ср.* отъ **сѣдло́; сѣде́льце.**

> Тодоръ гы гляда, чюдомь ся чюди
> Въ огнь да влѣзе кого да вади:
> Даль младо булчя съсъ дребны дѣца,
> Иль врано кончя съ златны сѣдьлца! *Пѣс.*

Сѣдѣкюмь, *нар.* Сѣднишкомь, сѣдяшкомь, сѣдяшкымь

Сѣдѣло, *с ср* 1) Сѣдище. 2) Садалка, сѣдалка, гнѣздо; **гнѣздо́.** *Тука ꙗ сьмь долѣтало како пиля отъ сѣдѣло. Изгляда го Иройчо, дѣка сѣдѣло си гради. На слѣпо пиля Господь прави сѣдѣло-то.* 3) Мѣсто, дѣто кокошкы носять ꙗйца; полагъ, пологъ, лѣгало, лѣгушь. *Когато кокошка та ще снесе, тогава бари сѣдѣло.*

> Излѣзло му едно орля,
> Грабнѫло ся со дѣдо-то,
> Па го дигнѫ со все опинци,
> Отнесе го на сѣдѣло,
> Нахрани си неговы пилци. *Пѣс.*

Сѣдѣлце, *ум. ср.* отъ **сѣдѣло.** Гнѣздице. *Кѫдѣто ся е пиля-то родило, тамъ си прави и сѣдѣлце-то.*

Сѣдѣнѥ, *с ср.* отъ **сѣдѫ́.**

Сѣдѣнка, сѣдѣнквамь, в. **сѣдꙗнка, сѣдꙗнквамь.**

Сѣдѫ́, и́шь,—дѣхъ,—дѣлъ (да сѣднѫ), *гл. ср.* 1) Сложилъ сьмь ся на задницѫ-тѫ си, а не стоѭ правъ или лѣгнѫлъ; **сидѣть.** *Подвили крака, сѣдять и пушять чибуци. Сѣдять на столовы.* 2) Намирамся въ нѣкакво положение; стоѭ; **сидѣть.** *Зачто сѣдишь правъ, та не сѣднешь? Сѣди замыслень, кахърень. Сѣдѫ имъ гостенинъ.* 3) Живѣѭ, обытавамь, намирамся, стоѭ; **сидѣть, жить, обитáть.** *Ные сѣдимъ близо до тѣхъ, въ сѫщѫ-тѫ махалѫ. Тѣ не сѣдять вяче у нашѫ-тѫ кѫщѫ. Много годины е сѣдѣлъ въ Влашко.* 4) Намирамся нѣйдѣ; стоѭ, остаıамь, лѣжѭ; **находи́ться, бывáть, оставáться, лежáть.** *Сѣди ми надъ главѫ-тѫ. По цѣлы дни сѣди изъ улици-ты, по кръчмы-ты. Сѣди при бащѫ си. Сѣди ли още сѣно-то на ливады-ты? Нивы-ты сѣдять непожьнаты. Сѣдѫ въ тьмницѫ.* 5) Не работѫ, стоѭ празденъ; почивамь. *Какво правите?—Ничто, сѣдимъ. Обычıа повяче да сѣди. Стига си сѣдѣлъ, помогни и ты нѣчтичко.* 6) Не сьмь още лѣгнѫлъ; стоѭ: **сидѣть.** *Снощи сѣдѣхмы до късно. У тѣхъ гори свѣщь, още сѣдять.* 7) Не отивамь на нѣкѫдѣ; остаıамь, стоѭ; **оставáться.** *Сѣди, посѣди, сѣдни още малко, зачто бръзашь?*

Послушıай, сынко Стоıане,
Туй лѣто иди кıарувай,
Занапрѣдъ сѣди почивай. *Пѣс.*

8) Жьдѫ, чıакамь, стоѭ, остаıамь; **ждать.** *Не сѣдѣхмы да пустне черкова* 9) Лѣгамь, прилѣгамь, ставамь, стоѭ, отивамь; **приходи́ть, приходи́ться.** *Нова-та дрѣха не му сѣди добрѣ.* 10) Безъ особено нѣкое знаменование. *Сѣди та ми дрънка за тоıа, дѣто духа. Сѣднѫлъ да ми приказва ничто и никакво.* — **Сѣди́ ми,** *гл. безл.* Иде ми, чини ми ся. *Сѣди ми грозно, сѣди ми щуро.* — *Сѣдѫ диванъ нѣкому,* стоѭ правъ прѣдъ нѣкого да му слугувамь. *Сѣдѫ диванъ чепразъ,* стоѭ правъ съ сгрьнѫты на поıаса рѫцѣ. — *Сѣдѫ на думѫ-тѫ си,* стоѭ на думѫ-тѫ си, устоıавамь на думѫ-тѫ си, дрьжѭ си думѫ-тѫ, не си газѫ думѫ-тѫ, правѭ чтото сьмь ся вреклъ; **держáть своё сло́во, не измѣня́ть своему́ сло́ву.** — *Сѣди като на трьние, като на иглы,* не е миренъ, има нѣчто да го мѫчи, да мысли, не ся спира; **сиди́тъ какъ на шпи́лькахъ; быть, сидѣть какъ на иго́лкахъ.** — *Душıа-та му сѣди въ ѫбы-ты,* не го бы ва вяче, много е отпаднѫлъ, скоро ще да мре, душıа-та му мирише на плѣсень. — *Който иска да сѣди на два стола, сѣда на земѭ-тѫ. Който сѣди на два стола, лесно пада. Криво сѣди, право сѫди. Криво да сѣдимъ, право да хоратимъ. Да бы мирно сѣдѣло, не бы чюдо видѣло. Който не знае да сѣди на лопатѫ-тѫ, сѣди на дьржкѫ-тѫ и́. Остро желѣзо въ човаль не сѣди. Сѣди самъ, да не тя е срамъ. Да сѣди тука, та нека да е като кукѫ. Голѣма рыба въ малкѫ водѫ не сѣди. Който сѣди подъ крушѫ-тѫ, той ıаде круши. Хытра лисица задъ врата сѣди. Празденъ сѣди, гладенъ ходи. Сѣди та ся чıуди. Сѣди та ся потрыва.*

Сѣдячкы́, *нар.* Сѣднишкомь, сѣдяшкомь, сѣдяшкыимь. *Работи сѣдячкы.*

Сѣдяшко́мь, сѣдяшкы́имь и **сѣдяшкѫ́-тѫ,** *нар.* Сѣднѫлъ, не правъ; сѣднишкомь, сѣдѣеıумь, сѣдячкы; **си́дьмя.** *Задрѣма сѣдяшкомь.*

Сѣдıа́нка, *с. ж.* Кога ся съберѫть нѣкои нѣйдѣ вечерь да работять, да сѣдıанквать; вечерка, посѣда; **вечерни́ца, посидѣлки, поси́дки.** *Кладѫ сѣдıанкѫ,* събирамь, свыквамь сѣдıанкѫ. *Наклала е Минка сѣдıанкѫ.* По сѣдıанкы-ты жены-ты и момы-ты ся надбръзвать на работѫ, а момци-ти и дѣвойкы-ты ся огляждать. *Дѣдо на сѣдıанкы, баба на трошенкы. Малка Ѩнка за копанкѫ, а голѣма за сѣдıанкѫ. Сѣдıанкы и попрялкы.* На сѣдıанкѫ всıакой работи свое нѣчто, а понѣкога работять и на оныа, който е наклалъ сѣдıанкѫ-тѫ.

Сѣдıа́нквамь и **сѣдıа́нкувамь,** *гл. ср.* Сѣдѫ вечерь късно на работѫ; шевекерувамь. *Снощи сѣдıанкувахмы.*

Тодорка го е чıакала,
Сѣдѣла сѣдıанкувала,
Додѣ пѣтли-ти трижь пѣѭть:
Три ıоза памукъ изпряла,
Три мотовилкы смотала,
Тьнкѫ си ризѫ замрѣжи. *Пѣс.*

Сѣдıа́нкванıе и **сѣдıа́нкуванıе,** *с. ср.* отъ **сѣдıа́нквамь.**

Сѣдıа́нко, *с. м.* *Вльчий сѣдıанко,* растение нѣкакво.

Сѣ́ние, *с. ср.* отъ **сѣ́ѭ.** Сѣıание.

Сѣ́йтба, *с. ж.* Сѣтба: 1) Сѣıание, посѣвание; **сѣя́ніе, сѣвъ, посѣ́въ.** 2) Врѣмя-то, кога-то сѣѭть нѣчто; посѣвь; **посѣ́въ.** *Слѣдъ сѣитбѫ хванѫ дъждецъ.* 3) Чтото е посѣıано; посѣвъ, рожба, екинь; **посѣ́въ.** *Сѣитбы-ты отивать добрѣ.*

Сѣка́вица, *с. ж.* 1) Сѣчиво като огрибкѫ за сѣчение, за чıукание зелие и друго таково нѣчто; **сѣ́чка, тя́пка.** 2) Бодежь по цѣлыıа крьстъ. 3) Свѣткавица, бльскавица, блѣскавица, лѣскавьць, вѣда, мльниıа, мъ-

нѭ, рофѭ; **мóлнія, блистáвица.** *Остры саби како сѣкавици.*

Отъ уста му бѣлы пѣны падать,
Отъ носа му сини пламни бижть,
Отъ очи му сѣкавици пущать. *Пѣс.*

Сѣкалъ, *с. м.* Раст. гжба *Polyporus fomentarius,* прахънь, прахунь, трутъ, тржтъ; **трутъ.**

Сѣкамь, *гл. ср.* Мыслж, струва ми ся, чини ми ся, сакамь; **дýмать, предполагáть, мекáть, смекáть, мерéкать.** *Той сѣкалъ, че нѣкой го гони. Скоро да идешь: да сѣкамь, че ся врьщашь, а ты да отивашь. Видѣло теля пещь, сѣкало, че е монастирь. Видѣлъ бучкж сырение, сѣкалъ, че е мандра. Сѣкашь не е ѭлъ отъ сноши.* **Сѣкá ми ся,** *гл. безл.* Сторн ми ся, показа ми ся, видѣ ми ся; **казáлось мнѣ.**

Сѣкамь (да сѣкнж), *гл. д.* Удрѭмь крѣмыкъ съ огнило да хванж огънь; цвѣкамь, кльвж. *Сѣкни ми единъ огънь.* **Сѣкася,** *гл. възвр.* Свѣтка, свѣткася, бльскася, блѣскася, льскася, мъскася, сева, севася; **мóлнія сверкáетъ.**

Сѣканые, *с. ср.* отъ **сѣкамь.** Мысленые, помыслюванье.

Сѣканые, *гл. ср.* отъ **сѣкамь** и **сѣкася.** 1) Цвѣканье. 2) Свѣтканье, бльсканье, сѣкавица; **мóлнія.**

Сѣкарь, *с. м.* Особѣнъ сѣчникъ, на който сѣкжть дрьва за вжглища.

Сѣквамся и **сѣкнувамся (да ся сѣкнж),** *гл. възвр.* Сѣщамся. *Сборувамь ти, щерко, сѣквайся, снахо.*

Сѣкновéніе, *с. ср.* Праздникъ на 29-й Августа, посичанье Святаго Иоанна Крьстителѭ; сѣкноглавъ, обсичанье, обсѣченье, усѣкновенье; **усѣкновéніе главы́ Иоáнна Предтéчи, Ивáнъ сухóй, пóстный.** *На сѣкновенье змии, гущери, самодивы, самовилы, змѣеви и всичкы зли духове се прибирать въ зимовища-та си.*

Сѣкноглáвъ, *с. м. Святый Иванъ сѣкноглавъ,* праздникъ сѣкновенье. Понѣйдѣ тоѭ праздникъ казвать и Святый Иванъ *Брулё,* зачтото тоѭ день брулять орѣхы-ты. Понеже тоѭ день ся пости, то нѣкои го наричать и Святый Иванъ *Постенъ.*

Сѣкнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **сѣкамь.** Да цвѣкнж. **Да ся сѣкне,** да ся свѣтне, да бльсне, да блѣсне.

Сѣкнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед кр.* отъ **сѣкж.** Да баснж.

Сѣкнж (да ся), ешь,—нжлся, *гл. свр.* отъ **сѣквамся.** Да ся сѣтж.

Сѣкома, *нар.* Сѣкомь.

Сѣкомый, мъ, ма, мо, *пр.* Что става, что дохожда изведнжжь, безъ да му смы ся надѣѭли, да смы го чѭкали; напраснъй, нечѭканъй, изненадѣйнъй; **внезáпный, неожи́данный, нечáянный.** *Сѣкома смрьть,* напрасна; **скоропости́жная кончи́на.**

Сѣкомь, *нар.* Сѣкома, изведнжжь, изненадѣйно, напрасно, нечѭкано, внеблюдъ, насѣкомь; **внезáпно, неожи́данно, нечáянно.** *Сѣкомь умрѣ;* **умеръ скоропости́жно.**

Сѣкъ, сѣкове, *с. м.* Сждъ за дрьжянье въ него грозде, вино.

Ке соберамь, моме, много грозде, мило,
Ке изполнамь, моме, голѣмы сѣковы,
Ке послужѭмь, моме, сватовы и сватици. *Пѣс.*

Сѣкъ, *с. м.* 1) Погубванье, посичанье много свѣтъ отъ хайдуты, отъ кърджалии, въ врѣмя на войнж; сѣчь; **сѣча.** 2) Сѣченье, сѣчь: **сѣча.** *Сѣкъ нѣма,* не може, не иде да ся сѣче. *Дебело дрьво сѣкъ нѣма,* не прилѣга, не уйдисва да ся сѣче.

Длъбока вода бродъ нѣма,
Въсоко дрьво сѣкъ нѣма,
Ѣалова крава грѣхъ нѣма,
Хубава мома родъ нѣма. *Пѣс.*

Сѣкы́ра, *с. ж.* Сѣчиво, съ което сѣкжть дрьва: сакавица, брадва, ножѭкъ, наджѭкъ, манара, балтиѭ, топоръ; **топóръ.** *Всѭкому лѣжи сѣкыра на врата. Сѣче му сѣкыра-та и отъ двѣ-ты страны. Не ся бои гора-та отъ сѣкырж-тж, а отъ дрьжяло-то й. Изведнжжь сѣкыра-та не отсичѭ.*

Сѣкы́рица и **сѣкы́рка,** *ум. ж.* и **сѣкы́рчя,** *ум. ср.* отъ **сѣкы́ра.** Брадвица; **топóрикъ, топорóкъ.** *Земи си сѣкырицж, прѣсѣчи си габровицж. Поврьти ми дѣтя, точило-то, да си наточж сѣкырчя-то.*

Сѣкж, чéшь, сѣкохъ, сѣклъ (да сѣкнж), *гл. д.* Сѣчж: 1) Удрѭмь нѣчто съ остро сѣчиво за да го прѣрѣжж, да го направж на кжсовы; баскамь; **сѣчь, руби́ть.** *Сѣкж кокалы, сѣкж мясо, зелкы.* 2) За брадвж, за сѣчиво: остьръ сьмь, та рѣжж, та дѣламь лесно; **рѣ́зать.** *Брадва-та не сѣче,* изхабена е. 3) Съ сѣченье берж, събирамь; **руби́ть.** *Сѣкж дрьва,* берж дрьва въ горжтж. *Сѣкж дрьвѥ отъ коренѭ,* рубж, срубвамь. *Съ гладнж мѣшлинж дрьва не сѣкжть. Ако нѣмашь слугж, самъ щешь сѣчешь дрьва.* 4) Рѣжж, разрѣзвамь, срѣзвамь, нарѣзвамь; **разрѣ́зывать, разрубáть.** *Кога сѣчжть лубеницж, капака сѣчжть накрьстъ.*

Ручiай, поручiай iаболко,
Доръ да ти дойдить iагня-то,
Съ фружскы ножина сѣчено,
Во златж тепсиж рядено,
При честна кума ставено. *Пѣс.*

5) Рѣжѫ, орѣзвамъ, отрѣзвамъ, остригвамъ; **обстригáть, остригáть.**

Ке ти клавамъ три младъı берберъı,
Ке ти сѣчıамъ косѫ до поıаса.
И му кладе три младъı берберъı,
Му избричи косѫ до поıаса. *Пѣс.*

6) Рѣжѫ, отрѣзвамъ, прѣсичıамъ, отсичıамъ, посичıамъ, зимамъ; **отрѣзывать, отрубáть, обезглáвливать.** *Ржка, что дава не гѫ сѣкѫтъ. Поклоненѫ главѫ саблıа не сѣче;* **повúнную гóлову и мечъ не сѣчётъ.** *Кого стигнѫтъ, сѣчѫтъ. колятъ.*

Па хватихѫ димнъıй Марка,
Во желѣво гъ оковахѫ,
Изкарахѫ острѫ сабıѫ,
Да му сѣчѫтъ русѫ главѫ. *Пѣс.*

7) Правѫ, направıамъ, вадѫ, изкарвамъ. *Сѣкѫ парьı;* **бить, чекáнить монéту.** *Сѣкѫ петала.* 8) За вѣтръ: вѣѭ сухо и студено, та правѫ лице-то чловѣку да изпрьхне; рѣжѫ, брьснѫ, стръжѫ. *Отпрѣдъ пече, отзадъ сѣче. Сѣчко сѣче, Марта дере, Априлъ кожи продава, никому на вѣрѫ не дава.* 9) Разбирамъ, отбирамъ. *Сѣче му умъ-тъ, глава-та,* отъ малко зима, разбира. *Сѣче му глава-та като халваджийскѫ теслѫ.* 10) Рѣжѫ, болѫ, ıамъ. *Срьдце мя сѣче* 11) Хапѫ, щипѫ, ıамъ *Болвѫ во сѣчка не чинѣло да отепашъ, оти во лѣтѣ ке тя сѣчѫтъ много болвъı-тъı.* 12) Наряждамъ, отряждамъ, наглашıамъ; **рѣшáть, постановлáть.** *На водѫтѫ Господь стопанъ кладе сурѫ ламѫ мрьшёаднѫ. На стопанъ-тъ сѣчıахѫ таинъ да даватъ на день по еднѫ малкѫ момѫ.* —**кѫся,** 1) *гл. вз.* Удрıамъı-ся, биемся, колимся съ ножевъı, съ сабли; **сѣчься, бúться.** 2) *гл. стр.* Бъıвамъ сѣченъ. *Коıато ржка дава, не ся сѣче.* — *Сѣчú главѫ,* наведися още, крьши главѫ. — *Сѣкѫтъ дъскѫ,* казвася, кога въ четврьтъкъ вечерь прѣдъ сватбѫ сватовети отсичıатъ, что трѣбва да даде момъкъ-тъ на моминъı-тъı родители за изхранванıе момѫ-тѫ; в. **сѣчéнıе прьстенъ.** — *Сѣкѫ куленъ,* за царевицѫ: цьвтѫ, пущамъ къıткѫ за да врьжѫ.

Сѣкıáвамся, *гл. възвр.* Сѣщамся. *Никой ми ся не сѣкıава, досѣтися едно гıачя самоуче, отвори си монастира.*

Сѣменúтъıй, тъ, та, то, *пр.* Что има много сѣмя; плодовитъıй; **сѣменúстый.** *Цакъ тѣзи грьстъı, дльгъı като орачкѫ копралѫ, да ся сѣменитѫ като дванадесять синигера въ еднѫ дупкѫ.*

Сѣменце, *ум. ср.* отъ **сѣмя.** Малко сѣмя; сѣмице.

Сѣменıакъ, *с. м.* Кромидъ лукъ израслъ отъ сѣмя, а не отъ арпаджикъ: **лукъ, выросшíй изъ сѣмянъ.**

Сѣмице, *ум. ср.* отъ **сѣмя.** Сѣменце.

Сѣмка, *с. ж.* У нѣкои растенııа: ıадро зрьно сѣмя. *Сѣмкъı отъ тъıквѫ, отъ крушѫ. И сѣмкѫ да не остане отъ него!*

Сѣмко, им. соб. мѫжско.

Сѣмо, *нар.* Само, самъ, тукъ, тука, на това мѣсто, вамо. овдѣ, овдѣка; **здѣсь, сюдá.** *Гряди сѣмо,* ела самъ.

Сéмче, *с ср.* Ѩйце, сѣмя отъ въшкѫ, отъ блъхѫ; гнида, вохче, вчене, ıчене, щене, ченче.

Сѣмчица, *ум. ж.* отъ **сѣмка; сѣмечко.**

Сѣмь, *нар.* Освѣнь. освѣмь, осѣмь; **крóмѣ, окрóмѣ, опрúчь.** *Вода-та всичко изпира, сѣмь черно лице и лошь язъıкъ.*

Сѣмя, менá, *с. ср.* 1) У растенııа-та: онъııа чясти, онъııа зрьнца, отъ които израстватъ новъı растенııа отъ сѫщиıа родъ; **сѣмя, саженéцъ.** *Сѣмя отъ тъıквъı,* сѣмкъı *Барабой за сѣмя.* 2) Онова вещество, отъ което ся зачватъ животнъı-тъı; **сѣмя.** 3) Потомство. — *Хамово сѣмя,* нищо и никакъвъ чловѣкъ.

Сѣнéнıе, *с. ср.* отъ **сѣнѭся.**

Сѣнище, *с. ср.* 1) Призракъ. видѣнıе, сѣнка като зълъ духъ, таласѫмъ, вампъıръ, юдѫ и др.; **тѣнь.** 2) Сѣнка, мора, что налѣга насънѣ людıе то и гъı мѫчи.

Сѣнка, *с. ж.* 1) Малка тъмнота, коıато става около нѣчто, подъ нѣчто, что не пуща свѣтлинѫ-тѫ да мине и тамъ; сѣнь; **тѣнь.** *Чинѫ, правѫ, врьгамъ сѣнкѫ.* 2) Мѣсто, дѣто има сѣнкѫ; **зáтѣнь.** *Сѣдимъ на сѣнкѫ;* **сидѣть въ зáтѣни.** 3) Сѣнище и въ двѣ-тъı знаменованııа. 4) Дльга бѣла дрѣха, съ коıѭто ужь бъılъı облѣченъı самодивъı-тъı, юдъı-тъı.

Разболѣся юнакъ Марко,
Съгляда го сиво орля,
Че отиде то при Марка,
Съсъ крака му дрьва сбира,
Дрьва сбира, огънь кладе,
Съсъ крълѣ му сѣнкѫ брани,
Съсъ уста му водѫ носи,
Водѫ носи, та го пои. *Пѣс.*

Ѩ побийте кривъı харбъı,
Кривъı харбъı и наджıаци,
Намѣтайте ıапунджеци,
Дано стигне обсѣнь сѣнка,
Обсѣнь сѣнка на овця-тъı. *Пѣс.*

Зайкова сѣнка, раст. *Asparagus officinalis,* калинка; **спáржа.** — *Заяшка сѣнка* раст. *Asparagus tenuifolius,* бабинъ косьмъ. — *И отъ сѣнкѫ-тѫ си ся бои,* много е страхливъ. — *Боися и отъ сѣнкѫ-тѫ му,* много ся бои отъ него. — *Высоко дрьво сѣнкѫ не хваща. Сѣнка-та*

обыкаля все около дрьво-то. Голѣма сѣнка — голѣма тряска. Голѣма сѣнка — гладна дупка. Лѣтѣ подъ сѣнкы-ты, зимѣ по прѣспы-ты. Който лѣтѣ подъ сѣнкы-ты пльзне, зимѣ на снѣга мрьзне. Вардися, доклѣ не ти сѫ изградили сѣнкѫ-тѫ, откакъ ти ѭ изградять, до тамъ тя кучка и отнесла! Да не вдигнешь сѣнкѫ пó-горѣ! Клятва.

Сѣнни́къ, *с. м.* и **сѣнни́ца,** *с. ж.* Направа, слонъ като колыбѫ отъ клоние съ шюмѫ-тѫ за сѣнкѫ. *Подъ буковѫ сѣнницѫ самъ Богъ сѣдяше.*

Сѣно, *с. ср.* Покосена и изсушена трѣва; **сѣно.** *Сѣно коприна,* много тьнко и хубаво сѣно. *Кумово, попово сѣно,* звѣзды кумова, попова слама; **млѣчный путь.** — *Подлива водѫ подъ сѣно-то,* разпалва, раздухва работѫ-тѫ. — *Отъ сѣно бунище, отъ бунище сѣно. Мома вино не пие, коза сѣно не яде; мома-та съ окѫ-тѫ, коза-та на копѫ-тѫ.*

Сѣнокла́сица, *с. ж.* и

Сѣнокла́съ, *с. м.* Раст. *Cinosurus cristatus;* **гребéнчатая травá.**

Сѣноко́съ, *с. м.* 1) Врѣмя-то, когато косять ливадъ-ты, коситба; **сѣноко́съ.** 2) Който коси сѣно; косачь; **сѣнокосецъ, косáкъ, косáрь, косéцъ.**

Сѣнце́, *ум. ср.* отъ **сѣно.** Малко сѣно; **сѣнцó.**

Сѣнчица, *ум. ж.* отъ **сѣнка.**

Сѣнчюастъій, стъ, стъ, сто, *пр.* 1) Что прави, врьга дебелѫ сѣнкѫ; **тѣни́стый.** *Сѣнчюасто дрьво.* 2) Дѣто има дебелѫ сѣнкѫ; **тѣни́стый.** *Сѣнчюасты мѣста.*

Сѣнъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **сѣѭ.** Сѣянъій, сѣтъій.

Сѣнь, *с. ж.* Сѣнка; **тѣнь.**

Хубаво момя родъ нѣма,
Длъбоко море дно нѣма,
Ѩгня сугаря грѣхъ нѣма,
Вдовица жена срамъ нѣма,
Высоко дрьво сѣнь нѣма. *Пѣс.*

Смилянине лудо дѣтя,
Смиль ти поѭсъ половина,
Сѣнь ти, лудо, хубавина,
Что ти лице увянжло? *Пѣс.*

Сѣнѭ́ся, и́шся,—ни́лся, *гл. об.* За сѣнкѫ, за сѣнище: излизамь, ѩвяваммся, показвамся, вѣстѫся, вѣскамся, мѣркамся; **являться.** *Сѣнка-та му ся сѣни до темела.*

Сѣнюкъ, *с. м.* Ограда за турянию въ неѭ сѣно; **сѣнни́къ.**

Сѣпамь (**сѣпвамь, да сѣпнѫ, сѣпнувамь**), *гл д.* 1) Спьвамь, прѣпьвамь. 2) Поврьщамь назадъ; сѣцамь, хецамь; **осáживать.** *Сѣпни кола-та.* 3) Въздрьжюмь, вразумявамь. *Сѣпнѫхъ го малко.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Спьвамся, прѣпьвамся. *Сѣпнѫхся въ тьмнинѫ-тѫ о камыкъ.* 2) Дрьпамся, дрьпинамся, тяглѭся изведнѫжь на еднѫ странѫ. *Като го видѣ, че иде, сѣпнѫся и изпустнѫ паницѫ-тѫ.* 3) Пробуждамся изведнѫжь отъ нѣчто; трепкамь, сьпвамся; **просыпáться, очунáться.** *Отъ сънъ ся сѣпнѫ,* пробудися. *Какъ ся сѣпнѫ, събудися. Па ся сѣпнѫлъ, та ся е събудилъ.* 4) Дохождамь на себе-си, опомнювамся, спирамся, въздрьжюамся. *Сѣпнѫлася и не го направила. Като го чю, Богданъ ся сѣпнѫ, уплаши и ся на Бога помоли.* 5) За водѫ: дрьпамся, губѭся, прѣставамь, сякнамся, оттичамся; **убывáть.** *Сѣпнѫся вода-та,* тяглися отдѣто бѣ притекла. 6) *гл. стр.* Бывамь сѣпнѫтъ.

Сѣпание, *с. ср.* отъ **сѣпамь** и **сѣпамся.**

Сѣпвамь, *гл. мн-кр.* отъ **сѣпамь.**

Сѣпнувамь, *гл. уч.* отъ **сѣпнѫ.**

Сѣпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сѣпамь. —нѫтъій,** *прич. стр.* **—то,** *нар.* Сопнѫто.

Сѣрезъ, *пр. неизм. Сѣрезъ быволи,* които имать бѣло на чело-то; лыси быволи. *Прягнѫли сѣрезъ быволы.*

Сѣри́въій, въ, ва, во, *пр.* Что има сѣрѣй, что е съ сѣрѣй; сѣрѣйливъій. *Сѣрива влъна,* още не прана.

Сѣръій, ръ, ра, ро, *пр.* Барзавъій, бозавъій, пепелявъій, сивъій, сурьій; **си́вый, сѣ́рый, си́зый.**

Сѣрѣй, *с. м.* Потъ, киръ отъ потъ по овцяты; **жи́рный потъ у овéцъ.**

Сѣрѣйли́въій, въ, ва, во, *пр.* 1) Сѣривъій. 2) *Сѣрѣйливо млѣко,* прьво-то млѣко у женѫ и животно слѣдъ рожбѫ-тѫ; коластра; *colostrum;* **молóзиво.**

Сѣтба, *с. ж.* Сѣитба. *По поле бащинѫ сѣтбѫ е събирала.*

Сѣтка, *с. ж.* Една голѣма мрѣжя, съ коѭто ловять скумриѭ въ Дунава.

Сѣтнъій, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Който ся сѣща, усѣща отъ малко, който ся договѣжда; умнъій, събуденъій, ачикгнозъ; **догáдливый, смѣтливый, у́мный.** *Ако си сѣтенъ, можешь да ся отберешь, что ти казвамь. Сѣтенъ попъ-тъ бѫдѣйкы, му текнѫло, оти Богородица была таѭ, что й ся ѩвила два пѫти.*

Сѣтъій, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **сѣѭ.** Сѣнъій, сѣянъій.

Сѣтѫ, ишь, —тилъ, *гл. свр.* отъ **сѣщамь. —тенъій,** *прич. стр.*

Сѣца́ло, *с. ср.* Остьръ чюкъ, съ когото рѣжѫть желѣзо, като го чюкать отгорѣ.

Сѣцамь (**сѣцвамь, да сѣцнѫ, сѣцнувамь**), *гл. д.* 1) Дрьпамь, дрьпинамь, тяглѭ; тя-

нуть. 2) Поврьщамь назадъ, сѣпамь, хецвамь; осáживать. —ися, 1) гл. възвр. Дрьпамся, дрьпинамся, тяглься изведнѫжь, сѣпамся. 2) гл. стр. Бывамь сѣцнѫтъ.

Сѣцание, с. ср. отъ **сѣцамь** и **сѣцамся.**

Сѣцвамь, гл. мн-кр. отъ **сѣцамь.**

Сѣцнувамь, гл. уч. отъ **сѣцнѫ.**

Сѣцнѫ, ешь,—нѫлъ, гл. свр. отъ **сѣцамь.** —нѫтъій, прич. стр.

Сѣчёкáмыкъ, с. м. Който сѣче, крьти, дѣла камьнїе. *Имало единъ сѣчёкамыкъ Иованъ сиромахъ.*

Сѣчена трѣва. Растенија сѣчено бъілїе.

Сѣчéние, с. ср. отъ **сѣкѫ́** и **сѣчѫ́.** *Сѣчение прьстенъ, сѣчение сватбѫ. сѣчение агарлѫкъ,* обычјай понѣйдѣ, еднѫ седмицѫ прѣди сватбѫ-тѫ да ся уговорять сватовети за бащинѫ-тѫ правдинѫ, за вѣнчанинѫ-тѫ; сѣкѫть дъскѫ — *Сѣчение на страхъ-тъ,* обычјай понѣйдѣ, врьшенъ кога проходи дѣтя; нѣщо като прощапалникъ.

Сѣчéникъ, с. м. Сѣчникъ, дрьвникъ, цѣпилка.

Сѣчено бъілїе. Растенија сѣчена трѣва: 1) *Achillea millefolium,* в. **спорéжь** въ 2-то знаменование. 2) *Hipericum perforatum,* звъника, звъничя, кантарионъ, жлътъ катрионъ, калѫчево, пелешчици, порѣзнѫто (посѣчено) бъілїе, порѣзница, посѣчена трѣва; **звѣробóй, кровцá зáячья.** 3) *Prunella vulgaris,* посѣчена трѣва; **черноголóвъ, горлянка.**

Сѣчёсѣмка, с. ж. Лебеница, която е още зелена, та сѣмкы-ты ѝ лесно ся сѣкѫть; лупаръ.

Сѣчиво, с ср. Направа за врьшение съ неѭ нѣчто; сѣчило, оржадие, справа, алятъ, алатъ; **орýдїе, снарядъ, прибóръ, инструментъ.** *Сѣчивá,* скепаръ. *Сѣчиво за рѣзание нѣчто;* **рѣзéцъ.** *Сбирай си сѣчива-та!*

Сѣчило, с. ср. Сѣчиво.

Сѣчко, с. м 1) Народно назъвание на мѣсяць Февруарий; малкьінь, малкошанъ, малкъій мѣсяць; наричять го и *малкъій сѣчко* за разликѫ отъ *голѣмыій сѣчко,* мѣсяць Ӏаннуарий. *Сбѣснѣлъ като мечкѫ (като вълци) въ сѣчко.* 2) Насѣкомо *Lucanus cervus,* еленъ, ковачь, рогачь; **рогáчъ.** — *Сѣчко сѣче, Марта дере, Априлъ кожи продава, на вѣрѫ никому не дава.* Похвалился сѣчко: да не ме е срамъ отъ голѣмина, направилъ быхъ зимѫ, та грьня-то отъ еднѫ странѫ да ври, отъ другѫ да мрьзне.

> Сѣчи, сѣчко, не сѣчи,
> Пакъ на пролѣть миришешь:
> Половинъ си зименъ,
> Половинъ си лѣтенъ.

Сѣчникъ, с. м. Дебело дрьво, на което сѣкѫть и цѣпять другы дрьва; сѣченикъ, дрьвникъ, цѣпилка.

Сѣчь, с. ж. Сѣкъ и въ двѣ-ты знаменования; **сѣча.** *Гѫста-та гора сѣчь нѣма.*

Сѣщамь (да сѣтѫ), гл. д. 1) Познавамь нѣчто съ чювства-та си; усѣщамь, ощѫщавамь; **чýвствовать, ощущáть.** *Сѣщамь студъ, болкѫ. Сѣтихъ еднѫ лошѫ вонѭ. Не си сѣщамь крака-та,* изстынѫли ми сѫ, изтрьпнѫли сѫ, та не могѫ да гы движѫ; **нóги нóютъ, нѣмѣютъ.** 2) Познавамь, признавамь, разбирамь; **чýвствовать, понимáть, сознавáть.** *Сѣщамь радость. Сѣщамь грѣшкѫ-тѫ си.* 3) Виждамь, съглеждамь, забѣлѣжювамь, усѣщамь, чювамь; **замѣчáть. примѣчáть.** *Не сьмь сѣтилъ, кога си влѣзла въ стаѭ тѫ и кога си излѣзла.*

> Какъ щѫть юнаци да минѫть
> Прѣзъ Солунъ града голѣма,
> Та никой да гы не сѣти,
> Не сѣти и не усѣти. *Пѣс.*

Кучета-та гы сѣтили и зели да лаѭть. 4) Подсѣщамь, напомнювамь, припомнювамь, наумѣвамь, договѣствамь, подмыслювамь, подканювамь, сотручвамь; **напоминáть, напáмятывать, намéкать, подскáзывать, припоминáть.** *Като гы видимъ, сѣти мя, да да имъ го кажѫ.* —ися, 1) гл. възвр. Догаждамся, договѣждамся, усѣщамся, подсѣщамся, подмыслювамся, подканювамся до хожда ми на умъ; сѣквамся, сѣкювамся; **догáдываться, схвáтываться.** *Не ся сѣтихъ да му го кажѫ, не ся сѣтихъ да го направѭ.* 2) Разбирамь, познавамь *Не ся сѣтихте, че ви го казахъ на шегѫ. Той ся сѣтилъ, че не сѫ трьговци, а сѫ хайдути.* 3) гл. стр Бывамь сѣтенъ. — *Не ся сѣщамь,* изгубилъ сьмь чювства-та си, стоѭ като умрѣлъ прѣнесенъ и забравенъ. — *Тебѣ думамь, дъще, сѣщай-ся, снахо;* **кóшку бьютъ, а невѣсткѣ навѣтки даютъ.** *Бий самара, да ся сѣща магаря-то. Удряй самара, да ся сѣща кобыла-та. Да удряме човала, да ся сѣща грьбъ-тъ. Сѣтилася лѣля за кѫдѣлѭ, кога че то было срѣщѫ недѣлѭ. Сѣтилася хурка за кѫдѣлѭ, то было срѣщѫ недѣлѭ.*

Сѣщание, с. ср. отъ **сѣщамь** и **сѣщамся.**

Сѣѭ, ешь, сѣхъ и сѣяхъ, гл. д. 1) Врьгамь сѣмя въ земѭ-тѫ за да израсте нѣчто; посѣвамь, засѣвамь, насѣвамь; **сѣять, посѣвáть, засѣвáть.** *Сѣѭ просо.* 2) Прѣкарвамь нѣчто ситно прѣзъ сито, рьшето за да го прѣчистѫ; прѣсѣвамь, просѣвамь, отсѣвамь, пахамь, чинѭ; **сѣять, высѣвáть, просѣвáть, отсѣвáть, пересѣвáть, подсѣвáть.** *Сѣѭ жито за водяницѫ, сѣѭ браш-*

но, пѣсъкъ. 3) Роня нѣчто по земя-тѫ, та го губя; посѣвамь, загубвамь, изтрьшвамь. —**Сѣѭся,** 1) *гл. възвр.* Ходѫ нагорѣ надолу безъ работѫ; скътамся. 2) *гл. стр.* Бывамь сѣянъ; **сѣяться.** — *Кой что сѣе, това и жьне. Каквото сѣялъ, такворъ ще жьне. Каквото сѣешь, таквосъ ще никне. Бобъ сѣлъ, бобъ ялъ. Жито сѣялъ, ячемыкъ изникнѫло. Който не сѣе, той не вѣе. Единъ ся родилъ да сѣе, а другъ да пѣе. Която мома много пѣе, рѣдко сѣе. Която жена не ще да мѣси, три дни (весденъ) сѣе. Който ся бои отъ врабци-тѣ, просо не сѣе. Който ся плаши отъ птици-ты, той не сѣе грьстие. Дѣто го не сѣешь, тамъ ся ражда (тамъ никне). Мигаръ щѫ му сѣѭ рѣпѫ на дъно-то. Не щѫ му сѣѭ просо на дъно-то. Просо ся сѣе до Елисея.*

Сѣяалка, *с. ж.* и

Сѣяало, *с. ср.* Справа за сѣяние съ неѭ нѣчто; **сѣялка, сѣяльница, разсѣвáлень.**

Сѣяние, *с. ср.* отъ **сѣѭ** и **сѣѭся.**

Сѣяный, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **сѣѭ.** Сѣный, сѣтый.

Сѣячка, *с. ж.* Мома, что сѣе на засѣвкы на сватбѫ.

Сѣячь, *с. м.* Който сѣе нѣчто: **сѣятель.**

Сю, сю, сю! *междом.* За насѫскване, насюкване кучя; сѫ, сѫ! **усь.**

Сю́камь (да сю́кнѫ), *гл. д.* Казвамь на кучя, на животно сю, сю, сю! дрьжь, дрьжь! сѫкамь, сѫскамь насюквамь, насѫквамь, насѫсквамь; **ýськать, наýськивать, натрáвливать.**

Сю́кание, *с. ср.* отъ **сю́камь.** Сѫкание, сѫскание.

Сю́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **сю́камь; ýськнуть.**

***Сюнгерли́я,** *пр. неизм. Т.* Что е като сюнгеръ. *Сюнгерлия камыкъ.*

***Сюнге́ръ,** *с. м. Т.* Сингеръ.

***Сюне́тъ,** *с. м. Т.* Обрѣзание.

***Сюргю́нъ,** *с. м. Т.* Сургунъ, заточение. *Пратили го на сюргюнъ,* заточили го.

***Сюрди́свамь и сюрди́сувамь (да сюрди́шѫ),** 1) *гл. д. Т.* Кара мя да имамь сюрмекъ, докарва ми сюрмекъ. *Сюрдисва мя на день по два пѫти.* 2) *гл. ср.* Продлъжювамся, протакамся, простирамся, траѭ, провлачямся; **продолжáться.** *Работа-та сюрдиса много врѣмя.*

Сюрди́сване и сюрди́сувание, *с. ср.* отъ **сюрди́свамь.**

Сюрди́шѫ, ешь,—ди́салъ, *гл. свр.* отъ **сюрди́свамь.**

***Сюре́къ,** *с. м. Т.* Стадо говяда, добытъкъ; чрьда.

Баща ти има сюрекъ говяда,
Говяда дава, тебе не дава. *Пѣс.*

***Сюри́я,** *с. ж. Т.* Стадо овця до хилядѫ главъ; сурия, сурья, билюкъ.

***Сюрме́,** *с. ср. Т.* Заворка, заврьница, заключялка, засовница.

***Сюрме́къ,** *с. м. Т.* Ходение чясто повънъ, болесть дрисня, бѣгавица, цицьръ, цьцьръ; **поно́съ, мытъ.** *Имамь сюрмекъ,* сюрдисва мя.

***Сюрюджи́я,** *с. м. Т.* Който прѣнасяа пощтѫ; поштаджия, татаринъ; **почталiо́нъ, почта́рь.**

Сѫ, *гл. спом.* трете лице мн. число сегашне врѣмя; сеть.

Сѫ, сѫ! *междом.* 1) Сь ѫ изричяно провлѣчено, ся употрѣбява, когато искамы да накарамы нѣкои да млъкнѫть, да прѣстанѫть да глъчять; **чуръ.** 2) За възбуждание кучя възъ нѣкого; сю, сю! **усь.**

Сѫ́ббота, *с. ж.* в. **сѫбота.**

Сѫ́бе и Сѫбо, им. соб. мѫжско.

Сѫбинъ, им. соб. мѫжско.

Сѫ́бота, *с. ж.* Единъ отъ дни-ты въ седмицѫ-тѫ слѣдъ пятъкъ; **суббо́та.** *Бѣла сѫбота: а)* Сѫбота прѣзъ сырницѫ; **суббо́та ма́сляницы.** *Бѣла та сѫбота—черната работа.* Тѫѭ сѫбота жены-ты не ходять на банѭ, не си мыѭть главѫ-тѫ и не си перѫть ризы ты. *б)* Сѫбота прѣдь Гергевъ-день; не ся работи за градъ. — *Мрьтва сѫбота,* сѫботы-ты прѣдъ мясно заговѣване, прѣдъ Пятдесятница и прѣдъ колядно заговѣване когато помянувать мрьтвы-ты; мрьтвенъ, душница, задушница, задуши, задушия, одуши; **родительская, отцо́вская суббо́та.** — *Прьва сѫбота,* помянъ умрѣлъ на прьвѫ тѫ сѫботѫ слѣдъ погребение-то му. — *Слѣпа сѫбота,* така казвать, кога дойде врѣмя нѣкому за женение; кйорава-та недѣля. — *Липсва му една-та сѫбота, не му достига една сѫбота,* липсва му една-та дъска, хлапа му дъска-та, не му стига една-та дъска, има да дава на Михаля, не е съ цѣлъ умъ, глупавъ е; **у него́ черда́къ безъ ве́рху; одного́ стропи́льца нѣтъ; у него́ въ головѣ одно́й клёпки нѣтъ.** — *Пятъкъ сѫботѫ не грѣе,* сир. ако врѣмя-то въ пятъкъ ся отвори, на утрѣшний день ся развали пакъ. *Пятъкъ пече, сѫбота тече. Въ пятъкъ пече, въ сѫботѫ тече. У пятокъ шпатокъ, у сѫботѫ ни хлѣбъ. Богъ не плаща всякѫ сѫботѫ. Негова-та работѫ Чафутска сѫбота.*

Сѫботи́нъ, 1) *с. м.* Сѫботникъ. 2) Им. соб. мѫжско.

Сѫботица и **сѫботка,** *ум. ж.* отъ **сѫбота.**

Сѫботни́къ, *с. м.* 1) Человѣкъ, роденъ въ сѫботѫ; той може да вижда нощиѭ вампыри-ты и плътници-ты, та гы гони и убива; вампырарь, вампырджиѭ, глогъинковець, святичюрь. 2) Зло кучя, ощенилося въ сѫботѫ.

А овчярь гы люто прокля:
Ей вы вазе двѣ кошюты,
Двѣ кошюты, суръ елена,
Налѣтѣте на овчяри,
На овчяри, на ловджии,
На злы псета сѫботници. *Пѣс.*

Сѫботнина, *с. ж.* 1) Помянъ умрѣлъ всякѫ сѫботѫ до четыредесятый день отъ смрьть-тѫ му. 2) Вечерь тѫ спроти прьвѫ-тѫ сѫботѫ слѣдъ сватбѫ, когато младоженецъ иде съ женѫ си на гостие у бабѫ си, та спи тамъ. 3) Ходение на банѭ въ прьвѫ-тѫ сѫботѫ слѣдъ сватбѫ-тѫ, невѣста-та и женска-та рода.

Сѫботни́чя, *ум. ср.* отъ **сѫботни́къ.**

Ималь караджа кучета,
Кучета сѫботничета,
Чюмѫ-тѫ щѫть си разкѫсать,
Не може чума да влѣзе. *Пѣс.*

Сѫботничювый, въ, ва, во, *пр.* 1) отъ **сѫботни́къ.** 2) Който за нищо и никакво ся срьди; навѣйничювый.

Сѫботный, — **тьнъ** и — **тенъ, тна, тно,** *пр. Съботенъ день,* сѫбота

Сѫбчё, им. соб. мѫжско.

***Сѫва́,** *с. ж. Т.* Лѣпежь, мазаница; **штукату́ра.**

***Сѫвади́свамь** и **сѫвади́сувамь** (**да сѫвади́шѭ**), *гл. д. Т.* Лѣпѭ, излѣпювамь, измазвамь; **штукату́рить.**

Сѫвади́сванѥ и **сѫвади́суванѥ,** *с. ср.* отъ **сѫвади́свамь.**

Сѫвади́шѭ, ешь, — ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **сѫвади́свамь.** —**ди́саный,** *прич. стр.*

Сѫда и **сѫдба,** *с. ж.* Суда, судба, сѫденѥ, разправянѥ по сѫдилища, сѫдъ, давиѭ; **судъ, распра́ва, искъ, суде́бный проце́съ, тя́жба.** *Отидохѫ сѫдѫ да ся сѫдять.*

Изъади си меденъ кавалъ,
Че засвири на сбирщинѫ,
Та събери святыи-ты
Да гы сѫдимъ страшнѫ сѫдбѫ. *Пѣс.*

Сѫденѥ, *с. ср.* отъ **сѫдѫ** и **сѫдѫся.** 1) Сѫда, сѫдба, сѫдъ, давиѭ. 2) Сѫденица, каранѥ, мъмранѥ; **пе́ня.**

Сѫденица, *с. ж.* Сѫденѥ, каранѥ, мъмранѥ; **пе́ня.**

Сѫденый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **сѫдѫ.** *Сѫдено ми е,* пише ми ся, писано ми е, отрядено ми е отъ Бога, кѫсметъ ми е.

Сѫди́на, *с. ж.* Ссѫдина, ссѫдъ, ссѫдове, съсѫдъ; **сосу́дъ, посу́да.** *Рѣчи майци си да дойде, сѫдины да ни омые.*

Сѫдиѭ́, *с. м.* Человѣкъ, опрѣдѣленъ отъ правителство-то да разглежда, да прѣсѫжда сѫдбы междѫ люде-то; сѫдникъ, сѫднакъ, судиѭ, сдрьжюва, кадиѭ; **судья́.**

Сѫднакъ и **сѫдникъ,** *с. м.* Сѫдиѭ *Кога сѫднакъ-тъ сѫди по правинѫ, и Господь ся радва.*

Сѫдница, *с. ж.* Жена, мома сѫдиѭ.

Сѫдо́вище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто сѣди сѫдиѭ, та сѫди; сѫдъ; **судъ.**

Сѫдо́виѭ, *с. ж.* Второ пришествие Христово на земѭ-тѫ.

Сѫду́, *нар.* На всѭко мѣсто; сѫдѣ, всѫду, всѫдѣ, всѭкѫдѣ, навсѭкѫдѣ, навсѫдѣ, насѫду, врядъ; **всю́ду, повсю́ду, везде́.**

Сѫдъ, *с. м.* Ссѫдъ, съсѫдъ, сѫдина, црѣпъ; **сосу́дъ.**

Сѫдъ, *с. м.* 1) Сѫдовище, сѫдилище; **судъ.** 2) Сѫденѥ, прѣсѫжданѥ, разглежданѥ сѫдбѫ; судъ; **судъ.** 3) Разправянѥ, тягленѥ по сѫдовища, сѫденѥ, суда, судъ, сѫда, сѫдба, давиѭ; **судъ, распра́ва, искъ, суде́бный проце́съ, тя́жба.**

Ой тя тебе, мое ѭсно слънце,
Зачто ми си така невесело?
Ѩ слънце-то дѣвойки отговарѭ:
Като пыташь, право щѫ ти кажѫ:
Земѭ небо на сѫдъ покарала,
Мене выкать марторъ да имъ бѫдѫ. *Пѣс.*

Ся собрахѫ, ся набрахѫ
Вси-ти агы и бегове,
Судъ да чинять, да ся думать,
Когъ да кладѫть булюкъ-баша. *Пѣс.*

Сѫдѣ́ и **сѫдѣ́мь,** *нар.* Сѫду. *Сѫдѣмь по свѣтъ да ходишь, никѫдѣ миркѫ да нѣмашь, миркѫ ни свьрткѫ.*

Сѫдѫ, ишь,—дилъ, *гл. д.* Судѫ: 1) Разглеждамь нѣквквѫ прѣпирнѫ междѫ люде и отсѫждамь, прѣсѫждамь по законы-ты; **суди́ть.** *Щемъ гы сѫдимъ страшнѫ сѫдбѫ.*

Ей тя тебе Боже, ты великый Боже,
Имахъ едно либя и той не е тука,
Той ми е отишьлъ на чюждѫ чюждинѫ:
Ако пѫть пѫтува, на добро да му е,
Ако вино пие, на здравие да му е,
Ако другѫ люби, има кой да сѫди. *Пѣс.*

2) Карамся нѣкому и го поучювамь, кога е направилъ нѣчто безрядно; выкамь, хокамь, тякамь, глъчѭ, мъмрѫ, брецамь, ружѭмь, смѣшѭ; **брани́ть, крича́ть, пеня́ть, жури́ть, таза́ть, щуня́ть, вы́говаривать.**

Сѫди мя, че не сьмь го былъ послушылъ. 3) Отъ мене ся пыта за нѣчто, азъ сьмь господарь; владамь, господарувамь, заповѣдвамь, повелꙗвамь, буюрдисвамь; **прикáзывать, повелѣвáть, владѣть.** *Имамь кой да ми сѫди. Тука той сѫди, него пытай.* **—дѫся,** 1) *гл вз.* Влѣкѫся по сѫдилища, та ся разправꙗмь съ нѣкого за нѣчто; терамся съ нѣкого. даво вамся, имамь давиѭ съ него; **судѝться, тягáться, вестѝ тя́жбу, процесъ, имѣть процéсъ съ кѣмъ.** *Девять годинъ какъ ся сѫдимъ.* 2) *гл. стр.* Бывамь сѫденъ; **судѝться. —** *Криво сѣди, право сѫди. Пръвѣнь мя сѫди, па тогава мя бѣси. Не слушай едного, пакъ да сѫдишь двама. Рѫка рѫкѫ сѫди. Сѫди себя като другыго, а другыго като себя. Не си ми баща, та мя сѫдишь. Званъ дому не сѫди. Сѫди си на пары-тѣ За малко да ся сѫдишь, много да изгубишь.*

Сѫждéць, *с. м.* Пепелива вода, в. **седѫкь.**

Сѫженъ, жни, *с. м.* Мѣра три аршина, около два метра; саженъ, стѫженъ, стънженъ. разтягъ, разтакъ, колачь; **сáжень, сажéнь.** *Триста сѫжни бѣше во глубинѫ. И ми купила три ока ливанъ и три сѫжени дръва.*

Сѫ́йко и Сѫ́йче, им. соб. мѫжско

Сѫ́камь (да сѫ́кнѫ), *гл. д.* Сѫскамь: 1) Сюкамь 2) Казвамь *сѫ*, за да накарамь да млъкнѫть или да не глъчять; **чурáть.** *Сѫкнѫхъ имъ да млъкнѫть.*

Сѫ́канѥ, *с. ср.* отъ **сѫ́камь.** Сѫсканѥ.

Сѫ́келъ, сѫкелѝвый, в. **сѫ́кылъ, сѫкылѝвый.**

***Сѫклéтъ,** *с. м. Т.* Вѫтрѣшно притѣснение, умора, мѫка, тягоба, тѫга, курдежь; **скýка.**

Сѫклѝвый, въ, ва, во, *пр.* Что има сѫковы; сѫковитый, сѫкыливый, чвороватый; **сукoвáтый.** *Сѫклива тоꙗга.*

Сѫ́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **сѫ́камь.** Да сѫскнѫ.

Сѫковѝтый, тъ, та, то, *пр.* 1) Сѫкливый. *Сѫковито дръво.* 2) Стьблистый, клонистый. *Двѣ елы сѫковиты.*

Сѫкъ, *с. м* 1) На дръво дънеръ отъ клонъ; бодꙗкъ, будакъ, глуждъ, глужь, глюждъ, глѣзенъ, грежь. грездѣй, розъ, сгрежь, сѫкелъ, сѫкълъ, сѫкылъ, чворъ, чвъръ, чекоръ, чепуръ, чепъ, чланъ; **сукъ.** 2) Сѫчка, клонъ, стьбло.

Сѫ́кълчя и сѫ́кылчя, *ум. ср.* отъ **сѫ́кълъ** и **сѫкылъ.**

Сѫ́кълъ и сѫ́кылъ, *с. м.* Сѫкъ въ 1-то знаменование.

Сѫкылѝвый, въ, ва, во, *пр.* Сѫкливый.

***Сѫкѫлдѝсвамся и сѫкѫлдѝсувамся (да ся сѫкѫлдѝшѫ),** *гл. възвр. Т.* Дохожда ми сѫклетъ, вѫтрѣшно притѣснение, та ми е мѫчно и не ми ся ни сѣди, ни работи; **скучáть.** *Сѫкѫлдисахся вкѫщи, та излѣзохъ да ся разходѫ.*

Сѫкѫлдѝсванѥ и сѫкѫлдѝсуванѥ, *с. ср.* отъ **сѫкѫлдѝсвамся.**

Сѫкѫлдѝшѫ (да ся), ешь,—дѝсался, *гл. свр.* отъ **сѫкѫлдѝсвамся.**

Сѫ́ло, им. соб. мѫжско.

Сѫнóрникъ и сѫнѫ́рникъ, *с. м* Змиꙗ *Elaphis quadrilineatus,* синорникъ, стрѣлець. смокъ, плазъ.

***Сѫнѫ́ръ,** *с. м Гр.* Синоръ, граница, крайнина, крайще, межда, отаръ, слогъ. прѣдѣлъ; **гранѝца, мéжа, предѣлъ, рубéжъ.** *Турꙗмь сѫнѫръ на нѣчто;* **огранѝчивать.**

***Сѫрá,** *с. ж. Т.* Рядъ, чрѣда, прѣтѣръ, поста, постъ; **óчередь.** *Сега е моꙗ сѫра. Не му е дошла още сѫра та*

***Сѫрвé,** *с. ср. Т.* Крьпа, марама. *Жлъты сѫрвета.*

***Сѫ́рма,** *с. ж. Т.* 1) Чисто сребро. 2) Тънъкъ като нищкѫ телъ отъ злато или отъ сребро за тъканѥ, за шиенѥ съ него нѣчто; **канитéль.** 3) Сѫрмалиꙗ. 4) Болесть буци по тѣло-то колкото ꙗйце.

***Сѫ́рмалиꙗ,** *пр. неизм. Т.* Что е направенъ отъ сѫрмѫ, что има по себе-си сѫрмѫ; сѫрмянъй, сѫрма. *Сѫрмалиꙗ минтанъ. Изгуби си сѫрмѫ коланъ.*

Сѫ́рмянъй, нъ, на, но, *пр.* Направенъй отъ сѫрмѫ; сѫрмалиꙗ.

***Сѫрчиá,** *с. ж. Т.* Стькло. *Сѫрчиꙗ не е, да ся окрьшить.*

Сѫ́селъ, *с. м.* 1) Голѣма мышка *Mus rattus,* в. **стáворець.** 2) Раст. *Carduus crispus,* магарешкый трьнь; **чертополóхъ, бодя́нъ.**

Сѫ́сълъ, *с. м* Едно пролѣтно цвѣтие. *Мене сѫсълъ, тебѣ сънъ,* казвѫть, кога пръвъ пѫть видять това цвѣтие, за да не бѫдѫть сънливи. Не е ли сънкотка?

***Сѫфѫ́ръ,** *с. м Т.* Нула; **ноль, пуль.**

Сѫ́чець, *ум м.* отъ **сѫкъ; сучёкъ.**

Сѫ́чка, *с. ж* 1) Клонъ на растение; сучка, вѣй, вѣйка, гранъ, гранка, стлъбъ, щлъбъ, слъбъ, слъбла, стракъ, струкъ, стръкъ, стьбло, стьбелъ, чепъ; **стéбель, вѣтвь, óтрасль, сукъ.** 2) Въ мн. ч. *сѫчкы:* тънкы дръвие, прѫтие, връшина за горѣнѥ; връждакъ, кращакъ, цакны. *Сѫчкы да бере, водѫ да топли, мрьтвы да кѫпе!*

***Сѫшѫрдѝсвамь и сѫшѫрдѝсувамь (да сѫшѫрдѝшѫ),** *гл д. Т.* Направꙗмь сѫшѫрмѫ, брьконимѫ, та побрьквамь нѣкого; забрьквамь, сбрьквамь, замайвамь, смайвамь,

слисвамь, шашардисвамь, сащисвамь, сѫщисвамь, сѫщѫрдисвамь; смуша́ть, смѣшивать, овада́чивать. *Съ приказкы-ты си го сѫшѫрдисахъ* —ися, 1) *гл. възвр.* Забрькувамся, побрькувамся, сбрькувамся, за майвамся, смайвамся, вдрьвявамся, сащисвамся, сѫщисвамся, сѫщѫрдисвамся; смуща́ться, торопѣ́ть, стать въ пень. *Сѫшѫрдисалася и не му казала нищо.* 2) *гл. стр.* Бывамь сѫшѫрдисанъ; сѫщисвамся, сѫщѫрдисвамся.

Сѫшѫрди́сванѥ, *с. ср.* отъ **сѫшѫрди́свамь и сѫшѫрди́свамся.**

Сѫшѫрди́шѭ, ешь,—ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **сѫшѫрди́свамь.—ди́санъій,** *прич. стр.* Сѫщисанъій, смаянъій.

***Сѫшѫрма́,** *с. ж. Т.* Брьконіѭ, брькотіѭ, смѫтнѭ, гюрултіѭ. *Направи шѫшѫрмѫ, да ся не сѣтимъ, че той го е зелъ.*

Сѫ́щій, щъ, ща, ще, *пр* 1) Что приличѭ съвсѣмь на другъіго, что показва едно, исто-то; истъій, истиннъій, истоветнъій, еднаквъій, асѫлъ; **су́щій, то́чный, тожде́ственный.** *Не е сѫща-та болесть Сѫще-то нѣчто каза и той. Отъ единъ и сѫщъ платъ.* 2) Что е напълно, съвсѣмь приличенъ на другъ; сѫщинскъій, истиннъій, цѣлъій, асѫлъ; **настоя́щій, по́лный.** *Сѫщъ господарь, сѫщъ Турчинъ.* 3) Что е отъ истинѫ; сѫщинскъій, истиннъій, истъій, вѣрнъій; **су́щій, и́стинный, настоя́щій.** *Булѭ не е сѫща булка. Не е сѫща-та тѭ. Безъ пары здравѥ сѫща болесть.* 4) Нѐ подправенъій, нѐ лъжёвнъій, истинскъій, истиннъій, сѫщинскъій, асѫлъ; **су́щій, по́длинный, настоя́щій.** *Това сѫ сѫщи-тъі неговъі думы.* 5) Искренъій, нелицемѣрнъій, истиннъій, истъій, сѫщинскъій, асѫлъ; **и́стинный, и́скренный, настоя́щій.** *Сѫщъ христиѭнинъ, сѫщъ приѭтель.* 6) Самъій, не другъ; **самъ, тотъ же са́мый, оди́нъ и тотъ же.** *Азъ сѫщий-тъ го видѣхъ На него сѫщий-тъ го дадохъ Въ сѫщий-тъ день станѫ и това.* 7) Рожделнъій, рожденъій, роденъій, родевнъій, асѫлъ; **родно́й.** *Не ми е сѫща майка, тѭ ми е мащеха. Глядалъ мя е като да ми бюше сѫщъ баща. Сѫща сестра да ми бюше, пакъ нѣмаше толкова да милѣе.* — **Сѫ́що и сѫ́ще,** *нар.* Като друго, еднакво, исто, истомь, така; **та́кже, то́чно та́кже, одина́ково, въ обру́бъ, въ обрѣзъ.** *Обичѭмь тя. — Сѫщо и азъ.*

Сѫщи́нскъій, ска, ско, *пр.* Сѫщий. *Станѫлъ сѫщинскъй търговець.*

***Сѫщи́свамь и сѫщи́сувамь (да сѫщи́шѭ),** *гл. д. Т.* Сащисвамь, сѫшѫрдисвамь.

***Сѫщѫрди́свамь и сѫщѫрди́сувамь (да сѫщѫрди́шѭ),** *гл. д. Т.* Сѫшѫрдисвамь.

Сѫщичкъій, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч* отъ **сѫщий.**

Ся, *възвр. мѣстоим.* съкратено отъ *себя,* употрѣбѭвася само съ глаголъі-тъі.

Ся, *нарѣч.* съкратено отъ *сега.*

> Ся ставать девять годины,
> Какъ лѣжишь, съіно, какъ болишь. *Пѣс.*

Сі́авга, *нар* Всякога, сякога.

Ся́гамь (ся́гвамь, да ся́гнѫ, ся́гнувамь), *гл. ср.* Простирамь, протягамь рѫкѫ да земѫ, да хванѫ, да направѭ нѣчто; посягамь. *Сягни, булка, подай пръстень!*

> Вишни череши зрѣѭхѫ,
> Сватове отъ кони сягахѫ,
> Вишни череши берѭхѫ. *Пѣс.*

Ся́ганѥ, *с. ср.* отъ **ся́гамь.** Посяганѥ.

Ся́гвамь, *гл мн-кр.* отъ **ся́гамь.** Посягвамь.

Ся́гнувамь, *гл. уч.* отъ **ся́гнѫ.** Посягнувамь.

Ся́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл свр.* отъ **ся́гамь.** Да посягнѫ.

Ся́квамь и ся́кнувамь (да ся́кнѫ), *гл. ср.* и *д.* 1) Прѣставамь, запирамь, спирамь; **перестава́ть.** *Сякнѫ,* не вали, прѣстанѫ да вали. *Дъждъ-тъ бѭше сякнѫлъ.* 2) Въ *свр. в* За пушкѫ: да щракнѫ, да не хванѫ. 3) Дрьпамь, тяглѭ, оттяглювамь, сѣцамь. *Сякни го настранѫ.* 4) Сньвамь, прѣпьвамь, спрѣпинамь.—**ися,** 1) *гл. възвр.* За водѫ; дрьпамся, губѭся, прѣставамь, сѣпамся, оттичамся, прѣсъхвамь; **убыва́ть, ся́кнуть, изсяка́ть.** *Сякнѫся вода-та,* дрьпнѫся, загубися; **вода ся́кнетъ, изся́кла.** 2) За мѣсячинѫ тѫ: намалѣвамь, губѭся; **ущерба́ть.** *Мѣсяць-тъ ся сякнва,* отива на разсыпъ. 3) Сньвамся, прѣпьвамся, спрѣпинамся. 4) Дрьпамся, тяглѭся, оттяглювамся, сѣцамся. 5) *гл. стр.* Бывамь сякнѫтъ.

Ся́кванѥ и ся́кнуванѥ, *с. ср.* отъ **ся́квамь и ся́квамся.**

Ся́кнатѥ и

Ся́кненѥ, *с ср.* отъ **ся́кнѫ и ся́кнѫся.** *Спуснѫхѫ ся пятина да извадять бѣлчина изъ дльбокѫ долчинѫ?* Гат.—Сякнатѥ

Сякни́ло, *с ср.* Направа за сякненѥ свѣщь; сякничкъі, угасникъ, фитилдже.

Ся́кничкъі, *с. ж. мн.* Сякнило.

Ся́кнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ся́квамь.** —**нѫтъій,** *прич стр.*

Ся́кнѫ, ешь, — налъ, *гл. д.* 1) Чистѫ сапольі-тъі, изтрьівамь носа нѣкому; издухвамь. 2) Съ сякнило зимамь врьха на свѣщь за да гори по́-добрѣ; **щика́ть, сощи́пывать со свѣчи́, снима́ть свѣти́льню со свѣчи́, сощика́ть. —нѫся,** 1) *гл. възвр.*

Чистѫ носа си отъ мрьсолы-ты; издухвамся; сморка́ть, сморка́ться. 2) *гл. стр* Бывамь сякнатъ.

Ся́кнѫто, *нар.* Набито, чясто, гѫсто; **пло́тно, туго.** *Ты тьнко прядешь, сякнѫто тъчешь.*

Сı́адамь и сı́аждамь (да сı́амь), *гл. д.* Сьıадамь.

Сı́аница, *с. ж.* Сьıйна звѣзда.

Что ми сıае въ Давидовы дворы,
Аль е слънце, аль е мѣсяць,
Аль е звѣзда сıайница?
Не е мѣсяць, не е слънце,
Не е звѣзда сıайница,
Токо ми е дилберъ Ева. *Пѣс.*

Сı́айный, сı́аенъ, сı́айна, но, *пр.* Что сıае; свѣтлый; **свѣтлый.**

Что ми е оной тамо горѣ,
Тамо горѣ у горıе,
Даль е слънце, даль е мѣсяць,
Даль сѫ сıайны звѣздици?
Не е слънце, не е мѣсяць,
Не сѫ сıайны звѣздици,
Токо ми сѫ Давидови,
Давидови дворови. *Пѣс.*

Сıачѫ́ (да ся), *и́шь,—чи́лся, гл свр.* отъ **сıачı́аванся.**

Сıачı́аванся (да ся сıадѫ́), *гл. об.* Ставамь ıакъ, тврьдъ, коравъ; стврьдıавамся, втврьдıавамся, вкоравıавамся; **твердѣть, затвердѣва́ть, отвердѣва́ть.**

Сıачı́аванıе, *с. ср.* отъ **сıачı́аванся.**

Сı́акакъ, сı́акакъвъ, сı́акога, сı́акой, *в.* **всı́акакъ, всı́акакъвъ** и проч.

Сı́аѫ, ешь, сıалъ, *гл. ср.* Сиıаѭ, свѣтѫ много, пущамь, издавамь голѣмѫ свѣтлинѫ; грѣѭ, бльщѫ, бльщѫся, бльщѣѭся, блѣщѫ, льщѫся; **сı́ять, блиста́ть, блестѣ́ть.**

Тамо ми ся нѣчто токо сıае,
Да е слънце – още слънце нѣма! *Пѣс.*

Сıаıаше като боринѫ,
Грѣıаше към мѣсячинѫ. *Пѣс.*

Что имаше, мила майко,
До три момы хубавы:
Прьва что бıаше, мила майко,
Какъ лѣтно слънце грѣıаше;
А втора-та, мила майко,
Какъ мѣсячинѫ сıаıаше;
А третıа-та, мила майко,
Какъ звѣздѫ денницѫ свѣтıаше! *Пѣс.*

Кѫдѣ ходıахъ, и азъ си грохотıахъ,
Кѫдѣ стоıахъ, като слънце сıаıахъ *Пѣс.*

Сı́аıанıе, *с. ср.* отъ **сı́аѫ; сı́яніе.**

Т. т. *т.*

Т. Двадесято слово, двадесята буква въ Бльгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричıано *твьрдо;* по старо-то начрьтание **Т**, а по ново-то **т**, и рѫкописно *т*.

Та, *съюз.* 1) Показва зависимость междѫ причинѫ и слѣдствие, или просто послѣдователность по врѣмя; и, да, че, на; **и, да.** *Иди та вижь, седни та пиши*

Обрадвася Маркова-та майка,
Та дарила Марка дарбѫ господарскѫ *Пѣс.*

Че Недко си хващать уроци,
Та ще Недко да урочıаса. *Пѣс.*

Па си дойде Марко на бѣла чадѫра,
Та си сви бѣлаго чадѫра,
Та го тури подъ себе на конıа. *Пѣс.*

Па си бутнѫ прѣзъ срѣдъ бѣло море,
Та изкочи на Прилѣпа града. *Пѣс*
Па ся качи на вранъ конıа хранена,
Та си излѣзь наврьхъ Старѫ Планинѫ. *Пѣс.*

Текомь си лѣлıа тичıаше,
Та си на хоро отиде. *Пѣс.*

Не е катанець на врата, та да го видишь. Ако смы черны, та не смы Циганe ıа! Ако сьмь Помакъ, не сьмь ахмакъ, та ми даваш зелены краставици! 2) За това, поради това, по тѫıѫ причинѫ; **такъ что, по э́тому.** *Виновенъ е та го наказахъ. Направилъ го е, та го биıѫтъ.* 3) Нъ, ала; **но, да.** *По́добрѣ малко, та хубаво, нежели много, та какво да е* 4) Имено; **вѣдь.** *Та тука е мурафеть-тъ!* 5) Употрѣбıаванı въ възклицателны и въпросителны изречения за усилване; че, па; **же, такъ.** *Та что сьмь направилъ?* **что же я сдѣлалъ?** *Та что ти сторихъ, та мя биешь? Азъ не знаıѫ, та ты ли щешь да знаешь! Та дѣ да го найдѫ? Та и да идѫ, какво щѫ да направıѫ? Та кой му е кривъ? Та много ли е? Та не го си купилъ ıа!* чева не го си купилъ. *Та да е само това, ами още колко има!*

Та чюло ли ся е, разбрало,
Какво е чюдо станѫло! *Пѣс.*

Та что вы стори майка ми,
Та что вы стори, направи? *Пѣс.*

Отдѣ та дѣ, съ кое право, по коѭ причинѫ, зачто, какъ, отдѣ додѣ? съ какóй стáти, какъ такъ? *Отдѣ та дѣ да е твое?* — *Та лема*, нема, истинѫ ли, белки; рáзвѣ, нѣшто, неужéли. *Та лема го знаѭ? Та лема е дошьлъ?* неужéли онъ пришёлъ? — *Та па, та че*, казвася вмѣсто само *та*, само *па* или само *че*. *Та па не е така, както ты мыслишь. Та па да е само това Сѣднѫ та па ся наѭде. Прьвомь мя сѫди, та че тогава мя бѣси.*

Та, *мѣстоим.* 1) Лично трете лице женскый родъ; тѭ, она; онá.

> Тамо имать бунаръ баталию,
> Нѫтрѣ имать змиıа тройноглава,
> Что да влѣзить, все си го изѣдвить,
> Никому водѫ та не давать *Пѣс.*

2) Указателно женскый родъ; таѭ, тась; э́та.

> Извыкнѫся младый младожена:
> Таком Бога, сремджие гидие,
> Ѩ застави тѫ сремскѫ кочиѭ,
> Та отвори врата и пенджеры. *Пѣс.*

Та, *членъ* женскый родъ единствено число и срѣдень родъ множествено число. *Жената, дѣца-та.*

***Табаана́,** *с. ж. Т.* в. **табахана́.**

***Табаклѫ́къ,** *с. м.* Работа, занаıатъ на табакъ.

***Таба́къ,** *с. м. Т.* Който щави кожи; осмарь, усмарь; **кожéвникъ, усма́рь, дуби́льщикъ.**

***Таба́некъ** и **таба́нъ,** *с. м. Т.* 1) Дебела гряда. 2) Стѫпало, ходило на кракъ; **стопá, ступня́, подóшва, слѣдъ, ла́па.** *Болять мя табанци-ти, табани-ти.*

Таба́нчя, 1) *ум. ср.* от **таба́нъ** и **таба́некъ.** 2) *с. ср.* Колело-то, на което грънчярь слага глинѫ-тѫ, та изврьта сѫдинѫ.

***Та́бари́на,** *с. ж.* Горнѭ дрѣха длъга до пятъı-ты.

> Тога стана Мирче пò-малечекъ,
> На майкѫ си хатѫръ не разсыпалъ,
> И си ıавинѫ своıа брьза коніа,
> И си кладе гунѫ табаринѫ,
> Отиде у краліа Шишманина. *Пѣс.*

***То́баръ,** *с. м. Т.* Таборъ, табуръ

***Табахана́,** *с. м Т.* Мѣсто, дѣто щавять кожи; табаана; **кожéвня.**

Таба́шка метлá. Раст. *Centaurea maculosa,* метла.

Таба́шкый, шка, шко, *пр.* от **таба́къ; кожéвничій, кожéвенный, дуби́льный.** *Да ся сплуе въ табашкѫ-тѫ щавѫ!*

Табехéтець, *ум. м.* и **табехéтчя,** *ум. ср.* от **табехéтъ.**

***Табехетли́ıа,** *пр. неизм. Т.* Който има нѣкакъвъ табехетъ.

***Табехéтъ,** *с. м. Т.* Навыкъ, нъравъ, адетъ, табиıатъ; **на́выкъ, привы́чка, повы́чка, нравъ, нóровъ.** *Лошь табехетъ. Табехетъ-сайбиıа*, който настоıава на своıа табехетъ. *Влъкъ-тъ козинѫ-тѫ си мѣнıава, ала табехета си не оставıа. Въ всıако село и адетъ, въ всıакѫ кѫщѫ и табехетъ. Зелъ си табехетъ, още кога ся родилъ.*

Та́бийка и **та́бица,** *ум. ж.* от **та́биıа.**

***Та́биıа,** *с. ж. Т* Окопъ, окопище, хендекъ за закрыване войници, кога ся бıѭть; опора; **редýтъ.**

***Табиıа́тъ,** *с. м. Т.* Табехетъ. *Хванѫлъ е лошь табиıатъ.*

***Та́бла,** *с. ж. Т.* Тавла: 1) Мѣдна или друга нѣкаква сѫдина за наряждане на неѭ нѣчта за служене; подносникъ, послужéвникъ, дискосъ; **поднóсъ.** *Табла за черпение.* 2) Плосъкъ дрьвянъ крѫглистъ сѫдъ, въ който хлѣбари, овощари наряждать нѣчта-та си за продань; **родъ лоткá.** *Симитчийска табла.* 3) Направа като кутиѭ, съ крѫглы дъсчици въ неѭ за игрѫ. *Играѭть на таблѫ.* 4) Въ училище черна дъска, на коıѭто пишѭть съ тибиширъ; **доскá.** 5) Отъ черенъ камыкъ дъска за писание на неѭ съ калемъ; плочıа, плака; **аспи́дная доскá.**

Таблéпце, *ум. ср.* от **табля́.**

Та́блица и **та́бличка,** *ум. ж.* от **та́бла.**

Табля́, *ум. ср.* от **та́бла.** Металическа, глинена сѫдина, въ коıѭто изтрьсıать пепель-тѫ отъ цигары, отъ лулѫ; такатука; **пéпельница, лотóчекъ.**

***Та́боръ** и **та́буръ,** *с. м. Т.* Плъкъ Турскъı войници; табаръ.

Табуанъ, *с. м.* Тъпанъ, топанъ, гочь, даулъ; **бараба́нъ.**

> Ми удрили свиркы табуани,
> Ми чюкнѫли гласи таламбаси,
> Кинисали кытечи сватове. *Пѣс.*

***Тава́,** *с. ж. Т.* Разлатъ мѣдянъ сѫдъ, тепсиıа съ пò-высокы перваѕы. *Тава за сладко, за рѫчелъ*, такъвъ сѫдъ, нъ пò-длъбокъ, за варение сладко, рѫчелъ. *Още рыба-та у море-то, турилъ тавѫ-тѫ на огньıа.*

***Тава́нъ,** *с. м Т.* Тованъ, небе на кѫщѫ, подъ, подьръ, подере, подаре, потонъ; **потолóкъ.**

***Таватýръ,** *с. м. Т.* Глъчь, глъчка, выкъ, выкоть, млъва, шюмъ; **шумъ, крикъ.** *Станѫ таватуръ.*

***Тавджи́ıа,** *с. м. Т.* Каменарь, ташчиıа.

Тави́ца и **тави́чка,** *ум. ж.* от **тава́.**

***Тавла́,** *с. ж. Т.* Оборъ за коние, ахъръ; конюшникъ, конюшница, конюарница; **коню́шня.**

Ай ты майко, ай ты мила майко,
Како велишь, клятва да ти бъдить,
Да бъ дошёлъ Корунъ кеседжиıа,
Да ти плѣнить стокѫ богатиѭ,
Да ти земить девять тавлъı кони! *Пѣс.*

***Та́вла,** *с. м. Т.* Табла.

***Тавлади́свамь и тавлади́сувамь** (**да тавлади́шѭ**), *гл. д. Т.* Накъıсвамь, наквасвамь, натопıавамь, намокрювамь; **сма́чивать, нама́чивать.**

Тавлади́сванıе и тавлади́сувань, *с. ср.* отъ **тавлади́свамь.**

Тавлади́шѭ, **ешь,—ди́салъ,** *гл. свр* отъ **тавлади́свамь. —ди́санъıй,** *прич. стр.*

***Тавли́ıа,** *пр. неизм. Т.* 1) Что има потрѣбнѫ-тѫ влагѫ; влажнъıй. 2) Ухраненъıй, угоенъıй, тлъстъıй; **отко́рмленный.**

Тавлѭ́, **и́шь,—ли́лъ,** *гл. д.* Ухранвамь, угоıавамь, натлъстıавамь; **отка́рмливать.**

Стефанъ мами си думаше:
Храни ми, мамо, кончя-то,
Храни го, мамо, тавли го,
Кончя-то да ми е тавлиıа *Пѣс.*

***Тавминджилѫ́къ,** *с. м. Т.* Тахминджилѫкъ, качество, занаıатъ на тавминджиıа.

***Тавминджи́ıа,** *с. м. Т.* Тахминджиıа, който приблизително, тахминъ оцѣнıава нѣчто. *Паръı-тъı правять чловѣка да е юнакъ, тавминджиıа и знаенъ.*

***Тавра́,** в. **тафра́.**

Тагарджи́йка, *с. ж.* Назъвание на чантѫ.

***Тагарджи́къ,** *с. м. Т.* в. **таржи́къ** и **тахѫрджи́къ.**

Тага́рець, *ум. м.* и **тага́рчя,** *ум. ср* отъ **тага́ръ.**

Тага́рчица, *с. ж.* Торба, вулгиıа, чанта. *Во тагарчицѫ хлѣбове.*

***Тага́ръ,** *с. м. Т.* 1) Малъкъ тъпанъ, само отъ еднѫ-тѫ странѫ закрътъ, като шиникъ 2) Малъкъ шиникъ, шиничя, кабранчя. 3) Каленъ сѫдъ за сѫдение цвѣтıе въ него; саксиıа. 4) Кошь съ островрьхо дъно за дрьжıание въ него дѣтя пеленачя.

Та́гарѭся, ишся,—рился, *гл. възвр.* Гордѣıася, горд́ѫся, надувамся; **горди́ться.** *Онъ ся токо тагари. Что тръıцѫ чловѣкъ еть, токо ся тагари!*

***Тагı́асамь,** *гл. свр.* отъ **тагı́асвамь.** Да изгниѭ.

Тагı́асвамь и тагı́асувамь (**да тагı́асамь**), *гл. ср.* Изгнивамь *Мирише на тагıасало.*

Тагı́асванıе и тагı́асуванıе, *с. ср.* отъ **тагı́асвамь.**

Тада́, *нар.* Тога, тогава, тъгай, тъгъ, тъгъı.

Тадѣ, тадѣ́ва, тадѣвѣ́ и тадѣ́сь, *нар.* Тѫдѣ, тѫдѣва, тѫдѣвѣ, тѫдѣсь, по тъııа мѣста, по тукашни-тъı мѣста, тука, насамъ, наоколо, облизо, окрьстъ.

Тадѣ́шний, —шьнь и **—шень, шнıа, шне,** *пр.* Тѫдѣшний

Та́енıе, *с. ср.* отъ **та́ıѫ, та́ешь.**

Тае́нıе, *с. ср.* отъ **таѭ́, таи́шь.**

Та́женъ, тажѫ́, в. **тѫ́женъ, тѫжѫ́.**

Тазгоди́шний, —шьнь и **—шень, шнıа, шне,** *пр.* Тасгодишний.

***Тазе́,** *пр. неизм. Т.* Прѣснъıй; **свѣ́жій.**

Тазь, *мѣст.* Тась.

***Тазıата́рь,** *с. м. Т.* Тезгıахтıарь, който сѣди на (прѣдъ) тезгıахъ. *Цинцари, млади тазıатари*

***Тай,** *с. м. Т.* Младъ конь още непрѣвитъ.

Та́йко, *с. м.* Тейко, тато.

Та́йна, *с. ж* Нѣчто скрито отъ другъı-ты, нѣчто, что знаıѫть малцина; **та́йна.** *Нѣмамь никаквѫ тайнѫ,* нѣмамь нѣчто скрътшне.

***Таинджи́ıа,** *с. м. Т.* Който дава тайнъ.

Та́йнець, *ум м* отъ **тайнъ.** Малъкъ таинъ.

Та́йница и та́йничка, *ум. ж.* отъ **та́йна.**

Та́йничкъıй, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **та́йнъıй.**

Та́йно, та́йномь и та́йнѫ-тѫ, *нар.* Безъ да знае нѣкой; скръшёмь, скрътомь, скутно, скутомь, потулно, потайно; **та́йно, тайко́мь, потае́нно.**

Байно-ле Цанѐ, байно-ле,
Туй ли ти е вѣрза Тодорка,
Снощи ся тайно годила
За Стоıана за чехлярчя-то! *Пѣс.*

***Та́йнъ,** *с. м. Т.* Тахинъ, дневна, мѣсячна опрѣдѣлена храна, коıато ся дава на служитель като заплатѫ; **ежедне́вная по́рція, окла́дъ, паёкъ, мѣсячное, мѣсячина, мѣсчина.** *Да си земѫ таина.*

Та́йнъıй, та́енъ, та́йна, но, *пр.* 1) Что не ся знае, что не ся види; скрътъıй, скръшний; **та́йный.** 2) Който ся таи, който крые мъıсли ты си, не казва, какво мъıсли, какво ще прави; потайнъıй, вѫтрѣшний, скрътнъıй, скрътъıй, скръшний; **скры́тный.** — *Тайна вечерıа,* нощиѭ, кога всичко ся е потаило и доклѣ още не е пѣлъ пѣтелъ; потайно врѣмя, потайна доба, глуха доба, глуходоба.

***Тайфа́,** *с. ж. Т.* Нѣколко души събрани за нѣкаква работѫ, за пѫтуванıе, или за друго нѣчто; дружина, чета, куда; **толпа́, вата́га, арте́ль.** *Една тайфа видари. Шопıе-то слизать на тайфъı.*

***Тайфали́ıа,** *пр. неизм. Т.* За женѫ: что има голѣмѫ тайфѫ, голѣма челядь. *Старъı женъı тайфалии.*

Та́йчя, *ум. ср.* отъ **тай.**

Така́, *нар.* Таке, тѫй: 1) По тоя начинъ; сай, сака, съй онако; **такъ.** *Направи така. Така ся не говори. Както рече, така и станѫ. Така искалъ Така было писано. Така баба знае. така бае.* 2) Еднакво, сѫщо, подобно; **такъ.** *Както менѣ, така и тебѣ. Както екнѫло, така ся и отзовало Както мя имашь, така щѫ тя имамь и азъ.* 3) Истинѫ, да, есть, аха; **такъ, да, пожа́лой.** *Написа ли писмо-то? — Така. Така ха?* **неуже́ли, такъ ли, ой ли?** 4) Безъ работѫ, безъ заплатѫ. айлякъ, бадихава; **такъ.** *Сѣди така, безъ работѫ. Работихъ му така, за тоя, дѣто духа.* 5) Безъ да мыслѭ, не съ нѣкаквѫ цѣль, токо така; **такъ.** *Каза му го така, само да ся каже, че и той е казалъ нѣчто. Отиде токо така.* 6) Тогава, въ такъвъ случяй, съ такъвъ сговоръ; **такъ.** *Ако слушяшь, така щѫ тя пустнѫ. Трѣбва и азъ да подпишѫ, така да́ стане работа-та — И така,* дѣто ще рече, слѣдователно, и тѫй; **и такъ.** *И така сами размыслѣте, може ли това сега да стане. — И така и така: а)* И добрѣ и злѣ, ни добрѣ ни злѣ, по срѣдѫ, и тѫй и тѫй; **и такъ и сякъ.** *Какъ ся поминувате? — И така и така. б)* И по тоя начинъ, и по другъ начинъ, и въ тоя случай, и другъ пѫть; **и такъ и сякъ.** *И така и така щѫ ямь бой, божемь да походѫ. в)* Все едно, така и така; **всё равно.** — *Ни така ни така,* нѣма колай, другъ пѫть нѣма, ни тѫй ни инакъ, никакъ; **ни такъ, ни сякъ.** *Не става ни така ни така. — Така и така: а)* По тоя начинъ, това и това, тѫй и тѫй; **такъ и такъ.** *Така и така ми каза, така и така го направилъ. б)* Едно ми струва, все едно, и така и така, тѫй и тѫй; **всё равно.** *Така и така ще ся врьши, понѣ да го свръшимь по́ съ врѣмя. — Токо така: а)* Напраздно, напусто, безъ причинѫ, нафиле. *Токо така не е битъ б)* Безъ да мыслѭ, не съ нѣкаквѫ цѣль, така, тѫй; **такъ.** *Казахъ му токо така.*

Такава́къ, ковци, *с. м.* Така наричять онъя Блъгары въ Македонія кѫдѣ Прилѣпъ, които чясто казвать *та́ка ва́ка.*

*__Така́зъ,__ *с. м. Т.* Хокание, тякание, мъмрение, укоръ, наказъ. *Додѣя ми ся отъ дѣдовы ми таказы.*

Така́на, *нар.* Така.

Така́нка, *ум нар.* отъ **така́на.**

Такату́ка, *с. ж.* Табля за пепела отъ цигары.

Така́чка, *ум. нар* отъ **така́.**

Та́квамь (та́кнувамь, да та́кнѫ), *гл. ср.* Упѫтвамся за нѣкѫдѣ; тръгамь, кревамь; **отправля́ться.** *Кога си такнешь,* кога си тръгнешь *Ага такнѫхъ кахъ Косово да идѫ, продума ми Ивана Кусачя. IA щѫ съ тебе да такнѫ.*

Та́кванье, *с. ср.* отъ **та́квамь.** Тръгание, креване.

Такво́. *Сикво́ такво́,* едно-друго. *Тие врьвѣли отъ далеченъ пѫть, та носили много сикво-такво за ядение и пълны хебе пары.*

Такво́зи и такво́зъ, *пр.* Такова.

Такво́зинакъ, *пр.* Такво́зи, тако́во.

Та́квый, такъвъ и таковъ, та́ква, та́кво, *пр.* Такъвъ, такава, таково; **тако́й.** *Такава глава таковъ бричь. Много пѫть ми е пѫтвала, зато таква е невѣста-та.*

Та́ке, ум. соб. мѫжско Тачё

*__Такла́,__ *с ж. Т. Правѭ таклѫ, врьгамь таклѫ,* прѣобрьщамся, врьтѭся, прѣврьщамся, прѣмѣтамся прѣзъ главѫ, правѭ рогачь, прѣзкамбичямся, прѣзкундямся; **кувы́ркаться, перекувы́ркиваться, переки́дываться, переки́нуться че́резъ го́лову.**

*__Такли́тъ,__ *пр. неизм. Т.* Лѫжливъ, поправенъ, калпавъ, яшма; **подло́жный, фальши́вый.**

*__Takли́фъ,__ *с. м. Т.* Теклифъ, данъкъ. *Щѫ му харижѭ седьмдесять села, харачь да имъ зима, таклифъ да имъ зима.*

Та́кнувамь, *гл уч.* отъ **та́кнѫ.** Тръгнувамь, кренувамь.

Та́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **та́квамь.** Да тръгнѫ

Та́ко, 1) *нар.* Така. 2) Им. соб. мѫжско

Тако́. Въ изрѣчение: *тако ми Бога, ти́ко мь Бога,* казвано за увѣрение, за прѣмаляние; **ей Бо́гу.**

> Тогай вели на войводѫ:
> Ей войводо, русъ войводо,
> Молямь ти ся, кланямь ти ся,
> Тако ти Бога и вѣрѫ
> И тако ти пость, что постишь,
> Оковай мя отъ желѣзо,
> Отпущи ми бѣлъ рѫцѣ! *Пѣс*

Тако мь Бога, слънчева майчице! Тако мь Бога, старъ егуменъ! Тако ми тыя очи! Тако ми кръста!

Тако-речи́, *нар.* Токо-речи, като-речи, почти; **почти́.** *Тако-речи че е така.*

*__Такри́ръ,__ *с. м Т* 1) Изповѣдь. 2) Признаване. потврьдяване. 3) Писмено изложение за нѣчто; **докла́дъ, рапо́ртъ.**

Та́ксамь, *гл. свр* отъ **та́ксувамь.** Да обрекѫ, да обѣщаѭ. **—саный,** *прич. стр.* Обреченый, обѣщаный.

***Таксидиóтъ,** *с. м. Гр.* Пѫтникъ калугеръ, изпратенъ да събира пожрьтвуванiя, оброци за манастира и да кани поклонници.

***Таксилдáръ,** *с. м. Т.* Бирникъ, събирачь на вересии на нѣкой трьговець.

***Таксиратлíия,** *пр. неизм. Т.* Който ималъ таксиратъ; злощастенъ. *Была много таксиратлиiя*

***Таксирáтъ,** *с. м. Т.* Злощастие, несполука, писано тягло; таксиръ.

***Таксирдáръ,** *с. м.* Таксилдаръ.

***Таксíръ,** *с. м. Т* Таксиратъ. *Голѣмъ таксиръ си ималъ, дѣто умрѣлъ татко ти, та ми тя оставилъ сиракъ.*

***Тáксувамь (да таксамь),** *гл. д. Гр.* Фтакцувамь, обричiамь, обѣщавамь; **обѣщáть.** *Таксай ми, мори жено, това, что имашь въ тебе, нѣкога да бѫде мое.*

Тáксуванiе, *с. ср.* отъ **тáксувамь.** Обричiанiе, обѣщаванiе.

Тáксувачка, *с. ж.* Таксуванiе.

Такýгере, *нар.* Така сѫще. *Рече Господь со сборъ да быде земiа-та, и станѫ; небо-то—такугере.*

***Такýнъ,** *с. м. Гр.* Токунъ, издигнѫта пята на обуща посталы, кундуры; столъ; **каблýкъ.**

Такѣвзи, таквáзи и таквáзь, таквáсь, таквóзи и таквозь, *пр.* Такъвъ.

Такѣвъ, такáва, такóво, *пр.* Таквый: 1) Еднакъвъ, приличенъ, сѫщь; вакъвъ, овакъвъ; **такóй.** *Такъвъ тя искамь да бѫдешь. И баща му бяше такъвъ. Той не е такъвъ, дѣто да мысли другыму зло.* 2) Тоiа, онiа; **такóй.** *Въ такывы работы не ся мѣси.* 3) Много голѣмъ; **такóй.** *Той ималъ такѫвѫ силѫ, дѣто съ кутля-то прѣмѣталъ голѣмы камьнiе. — Такъвъ-онакъвъ: а)* И такъвъ и инакъвъ *б)* Нищо и никакъвъ, много лошь, всiакакъвъ; **такóй сякóй.** *Казвать му, че былъ такъвъ-онакъвъ — Както Петръ, такъвъ и Павелъ. На какъвто конь язздишь, таквѫсь пѣсень щешь пѣешь. Такъвъ тя знаѫ, такъвъ тя пишѫ. Такъвъ рахатъ и у бащѫ си не можешь намѣри.*

Такѫ́мець, *ум. м.* и **такѫ́мчя,** *ум. ср.* отъ **такѫ́мъ.** *Такѫмчя за цигары,* цигарило.

***Такѫмлíия,** *пр. неизм. Т.* Что си има всичкы такѫмы.

***Такѫ́мъ,** *с. м. Т.* Нарядъ, наряда; **снарядъ, убрáнство.** *Нѣмамь такѫмъ за такова нѣчто,* нѣмамь нарядъ. *Като безъ такѫмъ на годежь*

Талáзець, *ум. м.* и **талáзчя,** *ум. ср.* отъ **талáзъ.**

***Талáзъ,** *с. м. Т.* Вльна, бранъ, плавой, плавѣй, склапъ, кломбурець, далга; **волнá.**

***Таламбáзъ,** *с. м. Т.* Тѫпанъ отъ металическо полукълбо; **бýбенъ, литáвра.** *Ми чюкнѫли гласи таламбази. Таламбазы биѭть, та си шенлѫкъ правять.*

Тáламь, *гл. ср.* Въ пѣсень (не е ли *тáлкамь?*):

Шетать мома, талать мома изъ роснъı ливадъı,
Лудо ходить по неѭ, съ ка елъ росѫ биеть.

Таласѫ́мець, *ум. м.* отъ **таласѫ́мъ.** Таласѫмчя.

Таласѫмнiáсамь, *гл. свр.* отъ **таласѫмнiáсвамь.**

Таласѫмнiáсвамь (да таласѫмнiáсамь), *гл. ср.* Ставамь таласѫмъ, прѣобрьщамся на таласѫмъ; вталасѫмявамся.

Таласѫмнiáсванiе, *с. ср.* отъ **таласѫмнiáсвамь.**

Таласѫ́мчя, *ум. ср.* отъ **таласѫ́мъ.** Таласѫмець.

***Таласѫ́мъ,** *с. м. Т.* 1) Зълъ духъ, който ужь ся явява като сѣнкѫ нощiѭ по голѣмы-ты сгради, та прави пакости; сѣнище, вѣтрощина, буганець, буганинъ; **домовóй.** Таласѫми-ти ходять, доклѣ попѣѭть пѣтли-ти. Всiака пó-голѣма сграда, водяница, мость, закопано иманiе си има по единъ таласѫмъ. Народъ-тъ вѣрва, че вградено нѣчто четыредесять деня слѣдъ вграждане то умирало и ставало ужь на таласѫмъ; в. **вграждамь.** 2) Една змиiа, коiато ся вѫди по кѫщи-ты; домашiарь, мышкарь, мышеядка. — *Найдохъ му таласѫма,* сир. слабо то мѣсто.

***Талáфъ,** *с. м.* Една лошiа болесть по конiе-ты.

***Талáшь,** *с. м. Т.* Трѣскы, стрьготины отъ дрьво, настрьганы съ ренде.

Талéрчя, *ум. ср.* отъ **талéръ.** Танурчя, тарелчица.

Талéръ, *с. м.* Сѫдъ като пято, отъ дрьво; талуръ, талюръ, тануръ, тарелъ, тарелка.

***Талíга,** *с. ж. Т.* Кола съ кочiѭ и конiе за каранiе пѫтници; теленга: **телѣ́га.**

***Талíгаджиiа,** *с. м. Т.* Който има, който работи съ талигѫ; теленгарь.

Талíгъıца и талíжка, *ум. ж.* отъ **талíга.**

***Талимлíиа,** *пр. неизм. Т.* Ученъ на талимъ.

***Талíмъ,** *с. м. Т.* Военны игры, военно ученiе.

Тáлкамь, *гл. ср.* Скътамся, скътосвамся, аскамь, блѫдѫ, блѫдаѭ, бродѫ, гынѫ, клапамь, лутамся, лътамь, митамь, миткамь, нуркамся, отлатѫ, рьгамь, рысѫ, рѣхамся, рѣѭся, свѣткамся, хойкамь, шлякамся; **лятьшся, скитáться, блудíть, слонáться,**

мота́ться. *Кай талкашь, бре момчя, во овжък пустелигж, кай что пѣтель не пѣе и кай что человѣкъ не е стжпилъ?*

Та́лканю, *с. ср.* отъ **та́лкамь**.

Та́логъ, *с. м.* 1) Нанесено отъ водж, та ся уталожило, улѣгнжло на дъно-то й; трупшинякъ, лезга, натлака, ламба, утайка; **оса́дка, оса́докъ, отсто́й, отсто́йки, отсѣ́дъ, о́тлежь, подо́нки.** 2) Клѣчкы и другы лекы нѣчта, които рѣка влачи, кога придойде.

***Та́лпа**, *с. ж. Т.* Дебела дъска.

Та́лпица и **та́лпичка**, *ум. ж.* отъ **та́лпа**.

Талу́ръ и **талю́ръ**, *с. м.* Талеръ.

***Тамазлжкчи́ю**, *с. м. Т.* Който има много добытъкъ тамазлжкъ; домазлжкчию, дамазлжкчию, добычяръ.

***Тамазлж́къ**, *с. м. Т.* Домазлжкъ, дамазлжкъ, завъда, развъдъ.

Тамамéню, *с. ср.* отъ **тамамѭ**.

***Тама́мъ** и **тама́нъ**, *нар. Т.* 1) Колкото трѣбва, ни повяче ни по́-малко, тъкмо, равно, наплъно; **ро́вно, то́чно, вполнѣ, впо́ру, въ обрѣ́зъ, какъ разъ.** *Дадохъ му тамамъ, колкото искаше Тамамъ ми стигнж Дрѣха-та ми е тамамъ. Тамамъ за мене е.* 2) Токо что, чтомь, като чтомь, едва, въ сжще-то врѣмя; **едва́, лишь то́лько, чуть то́лько.** *Тамамь лѣгняхъ, слушямь, нѣкой тропа на врата-та. Тамамъ за него заприказвахмы, и той ся зададе.* 3) Право, направо, тъкмо, самѣ; **пря́мо, какъ разъ.** *Удари го тамамъ въ око-то. — Тамамъ прилика: дѣто щжть дваминж да горять, по́-добрѣ единь. Тамамъ сватба на угадъ: нито хлѣбъ стигнж, нито манджю останж. Тамамъ за вълка приказвать, и той въ кошярж-тж. Тамамъ ся сиромахъ-тъ разхрипалъ, и тъпанъ-тъ ся скъинжлъ. Тамамъ си е поотрылъ гурелю-то отъ очи-ты.*

Тамамѭ, и́шь,—ми́лъ, *гл. д. свр.* Направямь нѣчто да е тамамъ; изтаманявамь, натаманявамь, изтъкмявамь, изкусурявамь.

Тамахкю́рка, *с. ж.* Жена, мома тамахкюръ.

Тамахкю́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **тамахкю́ръ**.

***Тамахкю́ръ**, *с. м. Т.* Скжпъ, скжпець, скрьжявъ, стисливъ, стислё, стипца, твърдица, цицию, вариклѣчко, джюмерка, пинтию; **скупо́й, скупе́цъ, скупя́га, скуперда́й, скря́га, крѣпы́шъ, кащéй.**

***Тамбура́**, *с. ж. Т.* Справа свирню съ теловы; дзънка, дрънка, булгарина, байлама; **банду́ра, балала́йка, мандоли́на.**

Тамбури́ца и **тамбурка́**, *ум. ж.* отъ **тамбура́**.

Та́мка, *нар. смякч.* отъ **тамъ**. Тамкана.

Та́мкана, *нар.* Тамка.

Та́мкашний, —шьнь и **—шень, шню, шне**, *пр.* Тамошний, тамшний.

Та́мо, *нар.* Тамъ. *По́ тамо*, по́-отвждъ, по́-нататакъ; **да́льше, да́лѣе.** *По́ тамо го срѣтилъ святый Петръ. — Тамо нему*, не ся отнасю до васъ; **не будь вамъ ска́зано.** *Кава му: бре магаря, тамо нему, что търсишь тука? Азъ, тамо нему, щж му кажж! — Тамо му е връленъ пжпъ-тъ*, все тамъ късне.

Та́мока, *нар.* Тамка, тамо, тамъ.

Та́мошний, —шьнь и **—шень, шню, шне**, *пр.* Что е отъ тамо, отъ тамъ, что става тамо, тамъ, въ онова мѣсто, за което говоримъ; тамшний, тамкашний; **та́мошній.**

Та́мшний, —шьнь и **—шень, шню, шне**, *пр.* Тамошний.

Тамъ, *нар.* 1) Въ онова мѣсто, за което ся говори; тамо, тамка, ондѣ, ондѣва, ондѣка, нака; **тамъ, туда́.** 2) Не тукъ, не при насъ, а по́-надалечь на друго мѣсто; тамѣ, ондѣ, ондѣка; **тамъ.** *Остави го тамъ и! — Самъ-тамъ* и *тукъ-тамъ*, не нарядъ, не навсякждѣ, по нѣкои мѣста, понѣйдѣ; **кое-гдѣ, мѣста́ми.** — *Тукъ-тамъ: а)* Самъ-тамъ. *б)* Насамъ-натамъ, нагорѣ-надолу; **туда́ сюда́.** — *Ни тукъ ни тамъ*, нидѣ, на никое мѣсто; **нита́мъ нися́мъ.** — *Ако ъж бъше срамъ, не щяше да иде тамъ. Дѣто го не сѣешь, тамъ никне. Дѣто е добро-то нѣчто, тамъ и завистникъ-тъ е чясто. Тамъ му е цака-та. Тамъ му не пѣе пѣтель-тъ. — До тамъ* (дотамъ), *нар. а)* До онова мѣсто, дотамѣ, дондѣ; **до того́ мѣста, до тѣхъ поръ, до ту́да.** *До тамъ има сто разкрачю. До тамъ го и видѣли*; **то́лько его́ и ви́дѣли.** *б)* Съ отрицателнж частицж *не: не е до тамъ*, не е както трѣбва, колкото може, не дотолкова; **насто́лько, до того́.** *Не е до тамъ хубавъ. — За тамъ*, за онова мѣсто. *Тръгнж за тамъ. — Изъ тамъ*, изъ онъю мѣста. — *На камъ тамъ*, по посокж за тамъ. — *На тамъ* (натамъ), *нар.* Камъ тамъ, камъ онъю мѣста; **туда́.** *Насамъ-натамъ*, нагорѣ-надолѣ, тукъ-тамъ; **туда́ сюда́.** — *Отъ тамъ* (оттамъ), *нар.* Отъ онова мѣсто, отъ онжж странж; **отту́да, отту́ду, отто́лѣ, отто́ль.** — *Прѣзъ тамъ*, прѣзъ онъю мѣста. *Не минувай прѣзъ тамъ.*

Тамѣ, *нар.* На онова мѣсто; тамъ, ондѣ, ондѣка; **тамъ, вонъ тамъ.** *Тукъ-тамѣ*, тукъ-тамъ.

Тамѣшний, —шьнь и **—шень, шню, шне**, *пр.* Что ся намира тамѣ, что е отъ тамѣ

***Тамя́нъ,** *с. м. Гр.* Темянъ.

***Танади́свамь и танади́сувамь** (да танади́шж), *гл. д. Т.* Съглядвамь, съзирамь, забѣлѣжвамь, смотрювамь, сапикасвамь; **замѣча́ть, подмѣча́ть.**

Танади́сванье и танади́суванье, *с. ср.* отъ **танади́свамь.**

Танади́шѭ, ешь,—ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **танади́свамь.** —**санъій,** *прич. стр.*

Танани́камь, *гл. д.* Пѣѭ нѣчто за себе-си съ низькъ гласъ, та не ся разбира; тининикамь, тьнъникамь; **курны́кать.**

Танани́канье, *с. ср.* отъ **танани́камь.**

Танани́нъ, *с. м.* вм. **станени́нъ,**

Тана́съ, им. соб. мжжско. Атанасъ.

Та́нё, им. соб. мжжско. Тано.

***Тане́,** *с. ср. Т.* Зрьно, отдѣлно зрьно, парче нѣчто. *Толкова танета жлътици,* толкова жлътици. *За всяко тане, на тане,* за всяко отдѣлно парче, за всякж единицж, на парче.

***Танели́я,** *пр. неизм. Т.* Что е на танета, на зрьна.

***Та́нець,** *с. м.* 1) Хоро. 2) Глава на хоро. 3) Танчеводець. *Кога ся хвати сиромахъ на танеца, скъпжся тъпанъ-тъ. Танець яречь води. И танець водѣте, и на дупкж глядайте.*

Леле Юно Малешевке,
Еднжжь дойдохъ въ ваше село,
Тебе дома не тя найдохъ,
Токъ тя найдохъ насрѣдъ село,
Да ми водишь до три танци:
Прьвъій танець все ергени,
Вторъій танець все дѣвойкъі,
Трекъій танець все невѣстъі! *Пѣс.*

Гроздена майкж не почю,
Ся прѣмѣни, ся наряди,
Па си хвати на хоро-то,
На хоро-то на танецо. *Пѣс.*

***Танзима́тъ,** *с. м. Т.* Административнъі реформъі отъ султанъ Абдулъ Меджидъ.

Та́нкъій, *пр* вм. **тьнкъій.**

Та́но, им. соб. мжжско. Танё.

Танту́ристъій, стъ, ста, сто, *пр.* Дебелъій, якъій, набитъій. *Излѣзе една здрава, тантуриста жена.*

Тану́рець, *ум. м.* и **тану́рчя,** *ум. ср.* отъ **тану́ръ.**

Тану́ръ, *с. м.* 1) Талеръ, тарелъ, тарелка. 2) Кржгла дъска съ опашкж за носенье хлѣбъ на фурнж; кржгъ, блюдъ, ястегачь. *Хубость ся на тануръ не топи.*

Танчёво́дець, *с. м.* Който води хоро, танець; хороводець, танчёръ, танець.

Танчёрка, *с. ж.* Която води хоро; танчярка, хороводка.

Танчёръ, *с. м.* Танчёводець.

Танчю́гъ и танчю́къ, *с. м.* Птица *Scolopax,* кололячя, кукуносець; **кули́къ, бека́съ.**

Танчя́рка, *с. ж.* Танчёрка. *На танчяркж сребренъ прьстенъ.*

На всякж чупж и кътка,
На танчяркж тж двѣ кътки;
За всякж чупж и низж,
За танчяркж-тж двѣ низъі. *Пѣс.*

Таня́самь, *гл. свр.* отъ **таня́свамь.**

Таня́свамь и таня́сувамь (да таня́самь), *гл. ср.* Тонясвамь, тенясвамь, тъня́свамь: 1) За сждъ; пропущамь водж да минува, да просмуква, та странъі-тъі ми и дъно-то сж все влажнъі; таѭ, тонж. *Стовна-та танясва,* пропуща водж, та дѣто стои, мокри. 2) За лѣпежь, за избж: влаженъ сьмь, та мокрѭ; тонж. *Мавилка-та танясва,* не съхне, а ся мокри.

Таня́сванье и таня́суванье, *с. ср.* отъ **таня́свамь.**

Тапа́, *съюз.* Казвася вмѣсто само *та,* или само *па.*

***Та́па,** *с. ж.* Затъікалка отъ дрьво гжба.

Тапале́нье, *с. ср.* отъ **тапалѭ́.**

Тапалѭ́, и́шь, —ли́лъ, *гл. ср.* Показвамь, че не сьмь благодаренъ, не сьмь доволенъ отъ нѣчто.

Та́пара, *с. ж.* Въ изречение: *хванж си тапарж-тж,* хванжлъ дрьмие-то, зелъ си шющие-то, хванжлъ е лимие-то, завилъ си опашкж тж, отишьлъ си, побѣгнжлъ.

***Тапи́я,** *с. ж. Т.* Писмено свидѣтелство, издадено отъ ждилище, за владѣяние недвижимъ имотъ; владало; **да́нная, владѣнная, владѣнная вы́пись, ку́пчая.**

***Тапжджи́я,** *с. м. Т.* Чиновникъ, който дава тапии.

***Та́раба,** *с. ж. Т.* 1) Слаба сграда отъ дъскъі; салашь. 2) Голѣмъі дебелъі и широкъі талпъі, съ които сж граденъі старъі тъі кжщи въ нѣкои села. *Въ Копривщицж кжщъі-тъі повяче сж съ тарабъі.*

Тарабулу́зъ, *с. м. Т.* 1) Турско назъвание на область Триполи. 2) Шалъ, копринянъ поясъ отъ Триполи.

***Тара́къ,** *с. м. Т.* Чесало, съ което кожюхари чешжть кожи тъі.

Тарале́жчя, *ум ср.* отъ **тарале́жь.**

Тарале́жь и тарале́шякъ, *с. ж* Животно *Erinaceus europaeus,* тарлё, тераежь, ежь; **ёжъ.** *Наежился като таралежь,* изцрьзнжлъ. *Отдолѣ иде старъ старець, нагрьбѣ носи бучято колие?* Гат. — Таралежь

Тарамба́къ, *с. м.* Нѣчто като караконджо.

***Тарапана́,** *с. ж. Т.* Тарапхана, мѣсто, дѣто сѣкжть паръі; **моне́тный дворъ.**

Ето става пали три годинъ.
Ка мя имашь за женѫ намѣсто,
Ала кръіешь тяжкъі отключи
На хазнъі-тъі и тарапанъі-тъі. *Пѣс.*

Това не е тарапана, спр. не извира, ще ся свръши, казвать за паръі, кога ся харчять много.

Таратáнецъ, нци, *с. м.* Кесиѭ-та, въ коіѫто стоѭть двѣ-тъі чловѣшкъі ядра; въ изреченіе: *да му земе таратанци-тъі*, да му земе крака-та!

Таратинцкъій, ка, ко, *пр.* Въ изречение: *хоро таратинцко ке му играе*, ще го разиграва, ще го разкарва.

Таратóрецъ, *ум. м.* Малко нѣчто тараторъ.

***Таратóръ,** *с. м. Т.* Сочиво, студена чорба отъ краставици, чесновъ лукъ, орѣхъі и отцетъ; тлъченица; пúгусъ.

***Тарáфъ,** *с. м. Т.* Нѣколко човѣци, съединени съ нѣчто обще противъ другъі нѣколко душь, тѣхни противници; страна; пáртія. *Село-то е раздѣлено на тарафъі.*

Тарáшкамъ, *гл. ср.* Тарашювамъ, шьтамъ.

Тарáшканѭ, *с. ср.* отъ **тарáшкамъ.** Тарашюванѭ

Тарашю́вамъ, *гл. ср.* Скъітамся да трьсѫ потьнко, въ всякой кѫть; тарашкамъ, шьтамъ; шарúть.

Тарашю́ванѭ, *с. ср.* отъ **тарашю́вамъ.** Тарашканѭ.

Тáрга, *с. ж.* Носило, носилкъі, тезгере; носúлки, одръ, одéръ. *На дюкянъ сѣди, съ таргѫ го изнасять?* Гат. — Пиянница.

Тарéлка, *с. ж.* Талеръ, талуръ, тарелъ, тануръ

Тарéлчя, *ум. ср.* отъ **тарéлъ.** Талерчя.

Тарéлъ, *с. м.* Талеръ, талуръ, тануръ, тарелка.

***Таржúкъ,** *с. м. Т.* Тагарджикъ: 1) Вулгия. 2) Чанта като кобуръ за стрѣлъі; тѫлъ, тулъ; колчáнъ, калчáнъ.

Мамо-ле, стара майчице,
Ѥ дай ми таржикъ съ стрѣлъі. *Пѣс.*

Тáрла, *с. ж.* и **тарлё,** *с. м.* Животно таралежь. *Тарлё си знае еднѫ-тѫ. Тарле ся въ пазвѫ не туря. Пустнѫли тарлѭ подъ одъра, той ся покачи на одъра.*

Свирилъі гѫзкъі, пѣлъі кокошкъі,
Играла тарла прѣдъ кума Павла,
Пини ми, братко, да ти е сладко!

***Тарпóшъ,** *с. м. Т.* Накъітъ, покрьівка на главѫ у женъі по нѣкои мѣста; вала; родъ головнáго убóра у жéнщинъ.

***Тарсанá,** *с. ж. Т.* Терсана, мѣсто, дѣто осѫдени прѣстѫпници ся пращать на тяжкѫ работѫ; галéра, кáторжная рабóта.

***Тáрторъ** и **тáртуръ,** *с. м. Гр.* 1) Царь-тъ, началникътъ на дяволъі-тъі; тартаръ-башиѭ. 2) Мѣсто на дъно-то въ пькъла, дѣто ся мѫчять най-голѣмъі-тъі грѣшници иновѣрци.

Тарýлецъ, *ум. м.* и **тарýлчя,** *ум. ср.* отъ **тарýлъ.**

Тарýлъ, *с. м.* Тарунъ, тануръ, талеръ, тарелъ, тарелка.

Тарýнарь, *с. м.* 1) Който прави тарунъі; гаванкаджиѭ. *Поминѫли тарунари съ триста танурьі на главѫ.* 2) Сѫдина чебуръ.

Тарýнецъ, *ум. м.* и **тарýнчя,** *ум. ср.* отъ **тарýнъ.**

Тарýнъ, *с. м.* Тануръ, тарулъ, талеръ, тарелъ, тарелка.

Что ми дошелъ црьна Арапина
Подъ Солуна долу въ ливадіе-то,
Главѫ имать колко еденъ казанъ,
Уши имать колко два таруна,
Очи имать колко два шиника! *Пѣс.*

***Тáрусъ** и **тáрхусъ,** *с. м.* Раст. *Artemisia dracunculus,* старсусъ; эстрагóнъ, острогóнъ, тургýнъ.

Тасгодúшний, —шьнь и —шенъ, шна, шне, *пр.* Что е отъ тѫѭ годинѫ; таѭгодишний, тазгодишний.

Тасéнце, *ум. ср.* отъ **тасѣ́.**

Тáсецъ, *ум. м.* и **тáсчя,** *ум. ср.* отъ **тасъ.**

Тáско, им. соб. мѫжско.

***Тасладúсвамъ** и **тасладúсувамъ** (да тасладúшѭ), *гл. д. Т.* Издѣлвамъ нѣчто таслакъ; оболвáнивать.

Тасладúсванѭ и **тасладúсуванѭ,** *с. ср.* отъ **тасладúсвамъ.**

Тасладúшѭ, ешь,—дúсахъ, *гл. свр.* отъ **тасладúсвамъ**; оболвáнить. —**дúсанъій,** *прич. стр.*

***Таслáкъ,** *с. м. Т.* 1) Неодѣланъ голѣмъ камъікъ; нетёсъ. 2) *нар.* Неиздѣлано добрѣ, дебело, грубо; нáгрубо, начернó.

Тáсо, им. соб. мѫжско.

***Тасъ,** *с. м. Т.* Металическъій сѫдъ като длъбокѫ паницѫ, като купѫ. *Сеферъ-тасъ,* в. на ряда му.

Тасъ, *мѣстоим.* Тазъ, таѭ, та.

Тасѣ́, *ум. ср.* отъ **тасъ.** Тасецъ, тасчя.

Тáта, *нар.* Татакъ.

Тáтакъ, *нар.* Татъкъ, накамъ онъіѭ мѣста, по онъіѭ мѣста; тата, нататакъ, тамѣ, тамъ, тамка, ондѣва, ондѣка; тудá. *Татакъ нѣйдѣ ся чюва глъчь. Татакъ по ваши-тъі странъі има добъръ берекетъ. — На тата, на татакъ* (натата, нататакъ), *нар.* в. на ряда имъ. — *Махнися татакъ!* бѣгайся, иди си; убирáйся.

Татарúйскъій, ска, ско, *пр.* Татарскъій.

Ходилъ юнакъ, ходилъ помакъ
На пустѫ-тѫ войскѫ, войскѫ татарийскѫ. *Пѣс.*

Тата́ринъ, *с. м.* 1) Народно название на едно монголско племя. 2) Поштаджия, сюрюджия; **почталіо́нъ.**

Татари́ю, *с. об.* Юнакъ, страшенъ татаринъ.

Като ѭ видѣ бре Влъчанъ войвода,
Правъ на крака станѫ и ѝ отговаріа:
Добрѣ дошла, силна татариё,
Силна татариё, страшна асакиё!

Тата́ркурти, *с. м. мн.* Сплитание на чирва-та въ корема. *Да тя хване татаркурти!* Клятва.

Тата́рка, *с. ж.* Жена. мома татаринъ.

***Татарлѫ́къ,** *с. м. Т.* Татарска земя.

Тата́рникъ, *с. м.* Лѫкъ съ дъскѫ като пушкѫ за врьгание съ него стрѣлы.

Тата́рско гро́здие. Раст. *Ribes sanguinea.*

Тата́рско про́со. Растение като метлѫ, садять го по бостаны-ты и по междьı-ты на нивьı-ты.

Тата́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **тата́ринъ.** Татарийскый. **—скы,** *нар.* Като татаринъ.

Тата́ръ, *с. м.* Татаринъ.

Та́ташний, —шьнь и **—шенъ, шна, шне,** *пр.* отъ **та́такъ.** Что е отъ татакъ, что се намира татакъ.

Та́те, *с. м.* Тато

Та́тевый, въ, ва, во, *пр.* отъ **та́те.** Татовый, татковый.

Та́тенце, *ум. м.* отъ **та́те.** Татко, татице.

Та́тинъıй, нъ, на, но, *пр.* Татевый, татовый, татковый.

Разплакася това мѫжско дѣтя:
Леле мале, леле мила мале,
Ѩ ме качи на добра-та коня,
Хемъ е добра, хемъ ми е татина. *Пѣс.*

Та́тице, *ум. м.* отъ **та́те.** Татенце, татко.

Согляда го Петрия,
Тапа на бащѫ говори:
Тате-ле, милый татице,
Ѩ млъчи, тате, не плачи! *Пѣс.*

Та́тко, *ум. м.* отъ **та́то.** Татенце, татице, татче. *Едному татко, другыму отчюхъ не бѫди. На два татка безъ капѫ.* — *Старъ татко,* старъ баща, дѣда, дѣдо; **дѣдъ.**

Та́тковина, *с. ж.* 1) Страна-та, въ коѭто смы ся родили и живѣемъ; отечество, бащина, бащиния; **оте́чество, отчи́зна, ро́дина, мѣсторожде́ніе.** 2) Имание, имотъ, останѫлъ отъ бащѫ; татковнина, бащина, бащиния, наслѣдство, меразъ; **о́тчина, во́тчина, отцо́вщина, наслѣдіе.**

Ай, ты Митре, мой господине,
Что ми стори на твое-то братя,
Како тебь лель и той е братя,
И той сакать стокѫ татковинѫ,
Что не му даде стокѫ татковинѫ,
Токъ го врьли во тьмна зѫндана? *Пѣс.*

Татковнина, *с. ж.* Татковина въ 2-то знаменование.

Тогай вели мома Катерина:
Не продавай, лудо, не издавай
Майчиныѭ, лудо, татковнинѫ:
Ако т,и сумь отъ Бога писана,
Сам[ѣ] лудо, дома ке ти дойдамь. *Пѣс.*

Та́тковый, въ, ва, во, *пр.* отъ **та́тко.** Татовый.

Та́ткынъıй, нъ, на, но, *пр.* Татковый, татовый.

Ке мя найдешь въ майкыны пазухы,
Ке мя найдешь въ таткыны скутовы,
Ке мя найдешь въ братовы дворовы. *Пѣс.*

Та́тнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. ср. свр.* Да пукнѫ, да умрѫ, да псовишѭ, да гибердисамь; **околѣть.** *Да татне и татко ти и ты! Да татне татко ти, та да пукне, три девять лакти въ земѭ да иде!*

Та́то, *с. м.* Така казвать дѣца на бащѫ си; тате, татко, тейко, татё, бабайко, балё; **папа́.** *По врага тата, ами царвули ти му! Побѣлѣ ми, тато, глава-та, омрьзнѫ ми жена-та!*

Та́товый, въ, ва, во, *пр.* отъ **та́то.** Татевый, татковый, таткынъıй, бабайковый; **папа́шинъ, отцо́въ, отцо́вскій.** *Това е татова работа. Татовы-ты книгы.* — *Татово-то,* казвася на галено за дѣтя; **ласка́тельное обраще́ніе отца́ къ дѣтямъ.** *Дойди тука татово-то момченце. Татово то—сѫрма и злато!* — *Татови,* като *с. мн.* Татова-та кѫща съ всичкы въ неѭ; **домъ и семья́ отца́.** *Ходихмы у татовы. Татови ны дойдохѫ на гостие.*

Та́тула, *с. ж.* Растение татулъ.

Та́тулецъ, *ум. м.* отъ татулъ.

Татули́че. Им. соб. мѫжско въ пѣсни ты: *прочюло ми ся дѣтя Татуличе на Демиръ-капиѭ.*

Та́тулъ, *с. м.* Раст. *Datura stramonium,* бышка, бывола, бъıволчя, бъıволъ, дивъ орѣхъ, магарешкый костенъ, крава, плюскачь, свинокъ, татула; **дурма́нъ, бѣшеное зе́лье.** *Не сьмь пилъ татулъ,* не сьмь лудъ. *Татулъ ли си юла, та си полудѣла?*

Та́тче, *ум. м.* отъ **та́то.** Татко, татенце, тетко.

Та́тъкъ, в **та́такъ.**

***Таутлу́,** *пр. неизм. Т.* За писмо: прѣпорѫчано, оздравено

Таушáнчя, *с. ср.* Раст. *Antirrhinum,* арслановы уста, арсланчя, гура, дойкынчя, зини-лапни, зѣйка, зѣплюкъ, зурличкы, кученца, рушкый шибой, устичя, филибилийчя, юбанско цвѣтие; **льво́вы уста́, львиноу́стъ.**

***Тафра́,** *с. ж. Т.* Тавра, тафреніе, кытеніе, кыченіе, кыпреніе, гызденіе, хвалба, тафралжкъ. *Тафра-та мя напина, голота мя съпина. Село ся не сели за тафрж, нело отъ бѣдж. Много дѣца за тафрж, а едно за до хранж.*

Земамъ вы момж-тж,
Минж вы ся тафра-та,
Останж вы ржда-та. *Пѣс.*

Ако щешь дойдешь, сега да дойдешь,
Ала ти нищж тафрж да дойдешь:
По бѣлж шапкж фитилиянж,
По бѣло елече чичекліяно,
По бѣлж ризж бурунджучанж! *Пѣс.*

***Тафраджи́ія** и
***Тафрали́ія,** *пр. неизм. Т.* Който чини тафрж, който ся кыти, гызди, който ся тафри; накытеный, нагызденый; **наря́дливый, щеголева́тый, щёголь, щеголи́ха.** *Рачё тафраджиія: съ сини шалвары, все на парцалы. Блъгаринъ-тъ тафралиія станж.*

***Тафралжкъ,** *с. м. Т.* Тафра. *Тафралжкъ мя жерави, голота мя не оставя.*

Та́френіе, *с. ср.* отъ **та́фрж ся.** Тафра.

Та́фрувамъ, *гл. ср.* Тафрж ся.

Та́фрж ся, ишся, —рился, *гл. възвр.* 1) Кытж ся, кычж ся, къпрж ся, гыздж ся, трухвж ся, контж ся, теферж ся; **щеголя́ть.** *Стига си ся тафрилъ.* 2) Готвж ся, канж ся, тъкмж ся, стягамся, смѣтамъ; **собира́ться, снаряжа́ться.**

***Тахви́лъ,** *с. м. Т.* Записъ, тимисюкъ; **ве́ксель, облига́ція.**

***Тахи́нъ,** *с. м. Т.* Таинъ.

***Тахми́нъ,** *нар. Т.* Напосокж, намѣркы, напрѣумицж, наобумъ, приблизително, карламаданъ; **наугадъ, наудачу, наобу́мъ, приблизи́тельно.**

***Тахта́,** *с. ж. Т.* 1) Дъска; **доска́.** 2) Кожя, изопнжта на дъскы и изсъхнжла. *Двѣ тахты правять толумъ.*

***Тахта́ба, тахта́бита** и **тахта́бица,** *с. ж. Т.* Животина *Cimex lectularius,* или *Acanthia lectularia,* дрьвяница, клопушь, стѣница; **клопъ.**

***Тахтъ,** *нар. Т.* Долѣ. Въ изреченіе: *Я бахтъ, я тахтъ,* или всичко-то, или ничто, или както трѣбва, или съвсѣмъ въ батака; **и́ли панъ, и́ли пропа́лъ.**

Тахъ! *междом.* За чюденіе; охъ. *Днесь бахъ, заранъ тахъ!*

Тахжнець, *ум. м.* отъ **тахжнъ.** Малко тахжнъ.

***Тахжнъ,** *с. м. Т.* Млѣчна кашя отъ смлянъ печенъ сусамъ, отъ който правять *тахжнъ-халвж.*

***Тахжрджи́къ,** *с. м. Т.* Тагарджикъ, мѣхъ, мѣшина, улия, вулия, вулгия, чанта, торбецъ; **сума́, котома́, мѣхъ.** *Облѣкълъ гж съ Цигански дрипы, окачилъ ѝ тахжрджикъ на рамо и гж пратилъ да проси.*

Тачё, им. соб. мжжско.

Та́ченіе, *с. ср.* отъ **та́чж.**

Та́чка, им. соб. женско.

Та́чко, им. соб. мжжско.

Та́чж, ишь, —чилъ, *гл. д.* 1) Зачитамъ, почитамъ, послагамъ, сайдисвамъ; **ока́зывать почте́ніе, чтить, почита́ть, уважа́ть.** *Не го тачи,* не зачита го за нищо. *Ако мя тачишь, ты щешь мя влачишь. Ако воловы-ты тачять, кола-та не повлачять.* 2) Дрьжж, вардж праздникъ; празднувамъ; **пра́здновать.** *Не тачи праздници-ты. День Егусв ся тачи за огнь и за вълци.* 3) Жялямъ, жалѣж, жалж мрьтвецъ; **носи́ть тра́уръ, опла́кивать, горева́ть.** 4) Мыслж, струва ми ся, прѣдполагамъ, трачж, читаж; **ду́мать, предполага́ть, смека́ть.** *Я все тачж, че онъ ти е ушилъ дрѣхж-тж.* 5) Брькамъ нѣкого на нѣчто; врѣдж; **мѣша́ть кому́ въ чёмъ, вреди́ть.** *Толко нѣчто не тачи, малко тачи,* не врѣди, малко врѣди. *Това не тачи;* **э́то не мѣша́етъ.** 6) Съ отрицателнж частицж *не, не тачж:* не марж, не хаж, не щж да знаж, не зимамъ, забравямъ; **нерадѣть, пренебрега́ть.** —**чж ся,** *гл. стр.* Бывамъ таченъ.

Та́шё, им. соб. мжжско.

Та́шка, им. соб. женско. Анастасия,

Та́шка, *с. ж.* Много малка кошница за дѣца, бере около половинж окж.

Тая́, и́шь, таи́лъ, *гл. д.* Дрьжж тайно, потаямъ, потайвамъ, крыж, скрывамъ, потулямъ, не казвамъ другыму; **таи́ть.** —**я́ся,** 1) *гл. възвр.* Крыжся, скрывамся, потаямся, потайвамся, потулямся; **таи́ться, скрыва́ться.** 2) *гл. стр.*

Та́я, ешь, тая́хъ, *гл. ср.* 1) Отъ топлинж ставамъ на водж, мякъ; топжся; **та́ять.** 2) Танясвамъ.

Та́я, *мѣстоим. ж.* отъ **то́я.** Тась, та, сая; **э́та.**

Таягоди́шний, —шнь и —шень, шня, шне, *пр.* Что е отъ тжж годинж; тасгодишний.

Та́яніе, *с. ср.* отъ **та́я.** Топеніе.

Та́янъ, *с. м.* 1) Раст. *Achillea millefolium,* бубничя, врабчино цвѣтіе, гжскына трѣва, еневичка, качино цвѣтіе, мѣсячнякъ, посѣкливчя, посѣчка трѣва, раванець, равнежъ, равнець, риснява трѣва, расулява былка, сporeжь, сѣчена трѣва, хайдучка трѣва; **тысячели́стникъ, гуля́вица, гречи́па.** 2) Особенъ народенъ женскый обычай, изврьш-

ванъ въ Крушево, Македониѭ, съ вѣнци, увити отъ цвѣтіа таіанъ, трендафилъ и косицѫ, *Cuscuta europaea,* срѣщѫ Святый Иванъ Бълёберъ и утрень-тѫ на самыіа праздникъ.

Тва, *мѣстоим.* вм. **товá.**

Тваровúтый, тъ, та, то, *пр. Тваровито дѣтя,* плъно, кръвено. *На младенчя-то давать юйце, за да бѫде то плъно, тваровито, като юйце.*

Тварь, *с. ж.* Всюко нѣчто, което е створено; **тварь.**

Твáрѭ, ишь,—рилъ, *гл. д.* Товàрѭ.

Твой, **твóіа, твóе, твои,** *мѣстоим.* Что е на тебе, что принадлежи тебѣ; **твой.** *Ако е твое, ще е у тебе. Твой съмь, твой; точи вино, че мя пой Колкото е мое, толкова е и твое. Чтото е твое, то е и твое и мое, а чтото е мое, то си е само мое. Твоіа-та (твой-та) работа — Чафутска сѫббота. Твой-та, Боже, кой какъ може! Твои-ты думы въ божии-ты уши.*

Твóреніе, *с. ср.* отъ **твóрѭ.**

Твóрѭ, ишь,—рилъ, *гл. д.* Правѭ, направюмь, створювамь; **творúть.**

Твръдáкъ, *с. м.* На нивѫ, на лозе мѣсто всюкога твръдо, сухо.

Твръдéць, *с. м.* Раст. *Potentilla,* прозоричя, прозорчя, усойна трава, дива югода; **могýчникъ, лапчáтка, гусúная травá.**

Твръдúца, *с. об.* Скѫпъ, скѫпець, скрьжювъ, стисливъ, стислё, стипца, тамахкюръ, цициіа. вариклѣчко, джюмерка, пинтиіа; **крѣпышъ, скрягá, скупéцъ, скупягá, кащéй.**

Твръ́дичкъій, —чькъ, чка, чко, *пр смяк.* отъ **твръ́дый.**

Твръ́до, *с. ср.* Назъваніе на двадесято-то слово въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, т; **твéрдо.**

Твръдоглáвъій, въ, ва, во, *пр.* Быковитъій, опоритъій, прѣкъій, зурепавъій, непослушнъій, самоглавщина, инатъ; **упрямый, блажнóй, огýрливый.** *Той былъ твръдоглавъ, та не могли да го канджрдишѭтъ. Твръдоглавъ е като конь.*

Твръ́дъій, дъ, да, до, *пр.* Коравъій, юкъій, здравъій. трайнъій. чеврьстъій; **твёрдый.** *Мяко-то вѫже прѣжюлю твръдыіа камыкъ Нужда-та отъ камыкъ е пó-твръда. Горѣ высоко, долу твръдо.*

Твръдънúя, *с. ж.* Мѣсто, обградено здраво, за да ся бранять въ него войници; твръдѣлъ, кале; **крѣпость, укрѣплéніе, твердыня.**

Твръдѣ, *нар.* Весма, много; **óчень.** *Твръдѣ добрѣ;* **óчень хорошó.** *Твръдѣ много;* **крáйно.**

Твръдѣлъ, *с. м.* Твръдъіниіа.

Твръдяшкóмь, твръдяшкъíмь и твръдяшкѫ́, *нар.* Высоко, извысоко, юкѫ-тѫ, угласъ, съ голѣмъ гласъ; **грóмко.**

Тé, *нар.* Ете, ето, юто, нà, ей, ева, еве; **вотъ.** *Тѐ го;* **вотъ онъ.** *Тѐ гы;* **вотъ оны.** *Те каквы работы ставать!*

Те, *мѣстоим.* вин. п. второ лице ед. число вм. **тя, тебе.**

Те. Частица, употрѣбювася въ краю на глаголы-ты прьво лице мн. число и слѣдъ нарѣчиіа за усилваніе повеленіе-то. *Да идемъ-те, да носимъ те!* да идемъ, да носимъ всичкы ные. *Мирно-те, тихо-те!* да мирувамы всинца.

***Тебáбиіа,** *с. м. Т.* Тевабі, людіе, които придружють нѣкой голѣмець за нѣчто; **свúта.** *Излѣзлъ царь-тъ съ голѣмѫ тебабиѭ, съ сурлы и тъпаны, за да випрати зятіа си. Събери башь-тебабиѭ.*

Тéбе, *мѣстоим.* вин. пад. ед. число второ лице отъ **ты;** тя, те; **тебя́.** *Тебе трьсѫ, тебе гонять.*

Тебешúрець, *ум. м.* и **тебешúрчя,** *ум. ср.* отъ **тебешúръ.**

***Тебешúръ,** *с. м. Т.* Тебеширъ, тибиширъ, прьсть *Creta,* съ коіѫто пишѭтъ на чернѫ дъскѫ; крида; **мѣлъ.**

Тебь, *мѣстоим.* вм **тéбе** и **тéбѣ.**

Тéбѣ, *мѣстоим.* дат. пад. ед. число второ лице отъ **ты;** ти; **тебѣ.** *Тебѣ го дадохѫ, тебѣ думамь.*

***Тевекеллúкъ и тевекеллиликъ,** *с. м. Т.* 1) Облѣганіе, уповаліе на Бога. 2) Щедрость.

***Тевекеллúіа,** *пр. неизм. Т.* 1) Който ся надѣва на Бога, който ся е оставилъ въ рѫцѣ-ты на Бога. 2) Простичькъ. *Еднѫжь единъ тевекеллиіа ся женилъ за еднѫ пó-умна отъ него.* 3) Щедръ. *Тевекеллии-ты на боклука мрѫтъ.*

***Тевекéлъ,** *нар. Т.* Напраздно, напусто, залудо, токо-така, нафиле; **дáромъ, напрáсно.** *Тевекелъ не е така. Не е тевекелъ да не дойде,* нѣма да се размине да не дойде, безъ друго ще дойде. *Тевекелъ не ти е казалъ тыіа думы*

***Тевзú,** *пр. неизм. Т.* Развръленъ, разпрѣдѣленъ, размѣтнѫтъ.

***Тевтéръ,** *с. м Т.* Тефтеръ.

Тéга, *с. ж.* Тоюга.

Тегарчю́къ и тегáръ, *с. м.* Тоюга-та, съ коіѫто мечкарь разиграва мечкѫ-тѫ. *Мечка-та ся бои отъ тегарчюка. Мечка съ тегаръ не може да ся бори.*

Тегéлець, *ум. м.* и **тегéлчя,** *ум. ср.* отъ **тегéлъ**

***Тегéлъ,** *с. м. Т.* Единъ видъ шивъ задъ бодъ, задъ иглѫ, като съ машинѫ; **строч-**

ка. *Шиѭ, тяглѫ тегелъ;* строчѝть, обстрáчивать, острáчивать.

Рѫбовы рѫби отъ голо злато,
Тегелы тягли отъ жлъто злато. *Пѣс.*

Теглѝчь, теглѝло, тегло, теглѭ, тегнѫ, тегобá. в. гы съ *я*, **тяглѝчь, тяглѝло** и пр.

Тежинá, тѐжкый, тежкѣ, в. **тяжинá, тя́жкый, тяжкѣ.**

***Тѐзгерѐ,** *с. м.* Тезюре, тарга, носило, носилкы за прьсть, за камьнѥ и за другы нѣчта; **носѝлки.** *Занесохѫ го на тезгере. На тезгере да го занесѫть!*

Тезгѝафець, *ум. м.* и **тезгѝафчя,** *ум. ср.* отъ **тезгѝахъ.**

***Тезгѝахъ** и **тезгѝафъ,** *с. м. Т.* Въ кръчмѫ, въ дюкянъ направа като массѫ съ нарядены на неѭ чяши и мѣркы и съ чекмедже за пары, земены отъ продадены стокы; **вы́ручка.** *Сѣди на тезгюаха, прѣдъ тезгюафа.*

***Тезкерѐ,** *с. ср. Т.* Тескере, оправа, оправщина, записъ, билетъ за пѫтуванѥ вѫтрѣ въ Турскѫ-тѫ дрьжявѫ; **билѐтъ, видъ.**

***Тезкереджѝя,** *с. м. Т.* Който пише, който дава тезкерета.

***Тѐйбе,** *с. ср. Т.* Тевбе, зарекъ, заречь, заричянѥ, тюйбе; **зарóкъ, зарекáніе.** *Сторихъ тѐйбе,* зарекохся; **зарѐчься, дать обѣтъ.**

***Тѐйбелѝя,** *пр. неизм Т.* Тюйбелия, който ся е зарекълъ отъ нѣчто, който ся е зареклъ да не прави нѣчто; **ворóтчикъ.**

Тѐйко, *с. м.* Тато, татко, тейно, баща; **отѐць.** *Тейко на майкѫ, майка на тейка, останѫ майка безъ дѣца. Тейко на майкѫ, майка на тейка, додѣ влъхвата офѣйка.*

Тѐйковый, въ, ва, во, *пр.* Татовый, татковый, тейновый, бащиный; **отцóвъ, отцóвскій.**

Тѐйно, *с. м.* Тейко, баща.

Тѐйновый, въ, ва, во, *пр.* Тейковый.

***Теѝръ,** *с. м. Т.* Теехиръ, отлаганѥ, оставянѥ нѣчто за другъ пѫть, за друго врѣмя; **отсрóчка.**

Тѐква и **тѐкнува** (да **тѐкне**), *гл. ср. безл.* Дохожда на умъ, бреха, скъмва, румва, румва, румнува, скъмва, тумнува, хрумва; намыслювамь; **приходѝть на мысль, вздýматься.** *Тамамъ изпратилъ сватовъ-ты, текнѫло имъ за дѣдо Илиѭ. Тамка работилъ десять годины и, ка му текнѫло за дома, купилъ еднѫ калинкѫ и ѭ пущилъ съ нѣкого дома. Еденъ велѣлъ еть отъ быволчя, другъ велѣлъ отъ теля, другъ—водно быволчя, другъ-друго, кому како ке му текнѣло. Каквото му текне на ума. Текнѫ му, ала доцна. Текне ли нунку за печено прася, трьчи камъ крьщеника.*

Теквый, ваа, вое, *мѣстоим.* Такъвъ. *Азъ не сакамь теквѫѧ кочиѭ.*

***Текѐ,** *с. ср. Т.* Мѣсто, кѫща, дѣто живѣѭть дервиши.

Текенкы, *с. ж. мн.* Въ пѣсень:

Дрьжи, Стано, чяшѫ-тѫ,
Да благословамь момы-ты,
Да ми растѫть, порастѫть
Като ръжь-тѫ по поле,
Като текенкы парици. *Пѣс.*

***Теклифсизлѝкъ,** *с. м. Т.* Нѣманѥ забыкалкы, церемониѭ помеждѫ ны.

***Теклифсѝзъ,** *нар. Т.* Безъ забыкалкы, безъ церемониѭ, на по свойщинѫ; **безъ околѝчностей.**

***Теклѝфъ,** *с. м Т.* 1) Покана. *Сторихъ теклифъ,* поканихъ. 2) *Нѣмамы си теклифъ,* нѣмамы си церемониѭ, не си правимъ церемониѭ.

Теклóсамь, *гл. свр.* отъ **теклóсвамь.** Да зифтосамь, да насмолѭ. —**санъый,** *прич стр.* Зифтосанъый, насмоленый; **высмоленный.**

Теклóсвамь и **теклóсувамь** (да **теклóсамь**), *гл. д.* Измазвамь съ текълъ, смолѭ, зифтосвамь; **смолѝть.** *Теклосвамь яйца,* плънѭ гы съ текълъ. —**ися,** *гл. стр.* Бывамь теклосанъ; **смолѝться.**

Теклóсванѥ и **теклóсуванѥ,** *с. ср.* отъ **теклóсвамь.**

***Текмѐ,** *с. ср. Т.* Рътникъ, рътница, рытаница, дзипня, зипня, дзипаница; **пинóкъ.** *Даде му едно текме,* ритнѫ го. *Изяде едно текме.*

Тѐкне, —**нѫло,** *гл. свр.* отъ **тѐква** и **тѐкнува.**

***Текнефѐсъ,** *пр. неизм. Т.* Что има задухъ, та мѫчно дыша и чясто кашле. *Текнефесъ конь;* **лóшадь съ запáломъ, у котóрой запáлъ, зажóга.**

Тѐкнува (да **тѐкне**), *гл. ср.* в. **тѐква.**

Тѐкный, кна, кно, *пр.* Что е текъ, не ешь, что не прави двойкы; **нечѐтный.** *Поръчува свои роднины и комшии и то текно число.*

Тѐкнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **текѫ́.** Да закачѭ да текѫ; да потекѫ. *Текнѫ му кръвь изъ носа.*

Тѐкомь, *нар.* Съ тичянѥ съ припканѥ; бѣгомь, тичяшкомь, тичяшкымь, тичяшкѫ-тѫ, тикомь; **бѣгóмъ, бѣгýчи.**

Святый Петъръ въ рай ке пойде,
Въ рай ке пойде, рай да види,
Грѣшна майка наслѣдъ него
Текомь тече, сльзы рони. *Пѣс.*

Текомь си лѣла тичіаше,
Та си на хоро отиде. *Пѣс.*

***Текра́ръ и текра́фъ,** *нар. Т.* Изново, отново, пакъ; **сно́ва.**

Те́ку, *нар.* Толкова.

Текъ, *Т.* 1) *пр. неизм.* Самъ, самичькъ. единъ; **оди́нъ.** *Текъ текомь врьви. Нѣкое дѣвойчя было текъ: татко, майка умрѣли.* 2) За число: что не може да ся дѣли на двѣ безъ остатъкъ; не ешь, не чифтъ; **нечётка, не́четъ, нече́тный.** *Три. пять, седьмь, двадесять и едно сѫ текъ, У текъ годинѫ ако ся оженишь, щешь имашь много мѫжскы дѣца. а у чифтъ годинѫ — много дѣвойкы.* 3) *нар.* Само, нека само, стига да; **лишъ бы.** *Текъ да дойде. Текъ да е така.*

Текълъ, *с. м.* и **те́кълъ,** *с ж.* Смола, зифтъ, клѣй, липничь, замкъ, чамъ сакѫзъ; **смола́, клей, каме́дь.**

Текѫ и **течѫ,** **че́шь, те́кохъ, теклъ** (да **те́кнѫ**), *гл. ср.* 1) За водѫ: врьвѭ, минувамь, слизамь по нанадолнище; **течь, кати́ться.** *Рѣка та тече камъ югъ. Прѣзъ двора имъ тече вада.* 2) Излизамь, идѫ, извирамь, хлуѭ, шюртѫ; **течь, вытека́ть, выходи́ть.** *Изъ скалѫ-тѫ тече цѣла рѣка. Ако не тече, капе.* 3) Капѫ, изтичямь, просмуквамь по малко; сльзѫ, слѣзѫ, плачѭ; **течь, сочи́ться, оса́чиваться.** *Смола течяше отъ дрьво-то капкѫ по капкѫ. Очи-ты ми текѫть* капѫть ми сльзы безъ да плачѭ. сльзѫ. 4) Излизамь, потичямь, протичямь, шюртѫ, шопамь, идѫ; **идти́.** *Тече му кръвь изъ носа;* **у него́ кровь идётъ изъ носу́.**

Щѫ отсѣкѫ до три главы,
Че щѫть текнѫть до три рѣкы,
До три рѣкы черны кръви. *Пѣс.*

5) Врьвѭ, работѫ. *Чошма-та не тече,* прѣсъхнала е, развалена е, та не иде вода. *Чирка та още тече,* работи, пуща гной. *До вчера течяше, па прѣстанѫ.* 6) Ронѭся, падамь, капѫ, излизамь; **кати́ться.** *Сльзы ми текѫть изъ очи-ты;* **слёзы катятся изъ глазъ.** *Потъ му тече по лице-то.* 7) Разтопенъ, размытъ, шюпнѫлъ слизамь, излизамь, потичямь; **отека́ть, плыть, оплыва́ть, расплыва́ться, полз́ти.** *Свѣщь та тече. Квасъ-тъ шюпнѫ и потече. Каль-та ся размрази и зе да тече.* 8) Не дрьжѭ, пущамь да излиза, да минува прѣзъ мене вода или друга течность; **течь.** *Буря-то тече. Покрывъ-тъ тече. Керемиды-ты, чизми-ти текѫть.* 9) За косьма на кожѭ: отивамь все на еднѫ странѫ, по еднѫ посокѫ. 10) Припкамь, тичямь; **течь, бѣгать, бѣжа́ть.**

Святый Петъръ въ рай походи,
По него е стара майка,
Тихомь тече, гласомь хока:
И ıа чемь съ тебь у рай дь идемь. *Пѣс.*

Пятъкъ тече, сѫбота тече, ако въ пятъкъ врѣмя-то е хубаво, въ сѫботѫ ще ся развали. — *Текѫть му лигы-ты,* дощıало му ся нѣчто, иска му ся много отъ нѣчто. — *Что му гръло течеть,* колкото му гласъ дрьжи, колкото си може; **во всё го́рло, во весь го́лосъ.** *Спискала жена, что й гръло течеть.* — *Тече потъ като дъждъ. Текѫть лигы по паспалъ. Тече ли ти, тичяй и ты. Течи, Петко, съ плоскѫтѫ. Течете, умни, да ıадете отъ стокѫ-тѫ на лудыıа.*

Теладу́ръ и **телıаду́ръ,** *с м.* Марангозчиıа.

***Тела́къ,** *с. м. Т.* Теллакъ. Който кѫпе, изтрыва нѣкого въ банѭ, въ хамамъ; телıакъ; **ба́нщикъ.**

Телакъ́ıниıа, *с. ж.* Коıато кѫпе, изтрыва нѣкого въ банѭ, въ хамамъ; телıакъıнıа; **ба́нщица.**

***Тела́линъ** и **тела́лъ,** *с. м. Т.* Телıаликъ, който е пратенъ да выка, да обажда нѣчто изъ село, изъ градъ; бировина, кехаıа, махалджиıа, протогеръ; **глаша́тай, кли́чій, би́ричъ, бирю́чъ, геро́льдъ.**

Телıалинъ личи по града,
По града по Ихтимана. *Пѣс.*

Телалъ выка три дни и три нощи,
Та продава конıа доралиıа,
Ѣла има кой конь да купи,
Ѣла нѣма кой конь да ıахѫ! *Пѣс.*

Телалинъ выка изъ Видинъ:
Който Радана улови,
Голѣмъ ще бакшишь да земе! *Пѣс.*

Телёвный, **—вьнъ** и **—венъ, вна, вно,** *пр.* Что е съ телъ; телиıа.

Боленъ сьмь лѣжıалъ, не можѭ
Отъ пустѫ болѭ невѣрнѫ,
Отъ три коршумы телёвны
И два коршума у срьдце! *Пѣс.*

Телегра́фчя, *с. ср.* и

***Телегра́фъ,** *с. м.* Раст. *Convolvulus arvensis,* слачецъ, съвлакъ, съвлѣкъ, дива роклична, бѣла рокличка, дива джефа, бѣла Рада, всевлакъ; **полево́й вьюно́къ, колоко́льчики павили́шные.**

Теле́нга, *с. ж.* Талига.

Теленга́рь, *с. м.* Талигаджиıа.

Поминѫ Марко теленгарь
Съ девять теленгы по него. *Пѣс.*

Те́ление, *с. ср.* отъ **те́лѭся.**

Теле́нце, *ум. ср* отъ **теля́; телёнокъ, телёночекъ, теля́тко.**

Телёсвамь (да телёсамь), *гл. д.* Телосвамь.

Теле́цскый, ска, ско, *пр.* отъ **теле́ць.**

Телешкый; телячій. *Телецско мясо;* телятина.

Телéць, *с. м.* Теля.

Тéлець, *ум. м.* отъ телъ. Малко телъ.

Тéлешкый, шка, шко, *пр.* отъ **теля́.** Что е на (за, отъ) теля; телецскый; **теля́чій.** *Телешко мясо;* **теля́тина.** *Телешка кожа.* **—шкы,** *нар.* Като теля.

Тели́тный, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* За кравѫ: что ся тели часто и рядовно; телный. *И още ми го Господь подари: оратны воловы, телитны кравици, ждрѣбитны кобылкы, ягнитны овчици, козитны козици.*

Тели́ца, *с. ж.* Млада крава още не телилася; юница; **тели́ца.** *Продай телицѫ, купи кумицѫ.*

Тели́чка, *ум. ж.* отъ **тели́ца; тéлка, телу́шка.**

Теличя́рка, *с. ж.* Телчярка.

Теличя́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **теличя́рь.** Телчярскый.

Теличя́рчя, *ум. ср.* отъ **теличя́рь.** Телчярчя.

Теличя́рь, *с. м.* Телчярь.

Тéлка, *с, ж.* Брадва, сѣкыра, топоръ.

***Телки́я,** *с. ж. Т.* Теелтия, покрывка отъ плъсть или отъ друго нѣчто мяко, коѭто мѣтать на конь подъ сѣдло-то; теркия, терликъ; **потни́къ.**

Извади си тьнкѫ острѫ сабльѫ,
Че ѭ точи коню на телкиѭ. *Пѣс.*

***Телля́къ и теля́къ,** *с. м. Т.* Телакъ.

Теллиди́свамь и теллиди́сувамь (да теллиди́шѭ, *гл. д.* Телосвамь, телёсвамь.

Телли́чный, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Теллия.

Дѣ го зачю дели Димо,
Помѣри го съ дльгѫ пушкѫ,
Удари го съ два крошума,
Съ два крошума телличны. *Пѣс.*

***Талли́я,** *пр. неизм. Т.* Направеный, увитый съ телъ, что има телъ; телянный, телёвный, телотеный, телличный; **прóволочный.** *Ударенъ е съ теллия крушумъ. Ударенъ е съ драмлия сачмѫ, а не съ теллия крушумъ. Теллия крушумъ да го прониже!*

Тéлна, *пр. ж.* За кравѫ: трудна ще ражда; стелна; **стéльная корóва.**

Телóсамь, *гл. свр.* отъ **телóсвамь. —саный,** *прич. стр.*

Телóсвамь и телóсувамь (да **телóсамь**), *гл. д.* Телёсвамь, теллидисвамь, турямь, окачямь телъ на булкѫ.

Издойдохѫ кочии-ты,
Телосахѫ малкѫ момѫ,
Телосахѫ, варкосахѫ. *Пѣс.*

***Телóсваніе и телóсуваніе,** *с. ср.* отъ **телóсвамь.**

Тéлосникъ, *с. м.* Хараччия, който събира данъкъ телосъ.

***Тéлосъ,** *с. м. Гр.* Данъкъ харачь.

Телóтеный, нъ, на, но, *пр.* Нанизаный на телъ, направеный съ телъ; теллия.

Съблѣче сине зелено,
Облѣче бѣло червено,
Натурıа наниз телотенъ,
Тапа ся хванѫ у хоро. *Пѣс.*

Телчи́ць, *с. м.* Раст. *Trigonella Besseriana,* сминдухъ; **гречéское сѣно, бóжья травá.**

Телчя́лникъ, *с. м.* Телчярникъ; **теля́тникъ.**

Настанѫхмы поле широко,
Въ поле-то дрьво высоко,
Подъ дрьво-то телчялникъ
Плънъ съ млады теленца. *Пѣс.*

Телчя́рка, *с. ж.* 1) Която пасе телци; **теля́тница.** 2) Жена на телчярь; теличярка. 3) Раст. *Polygala comosa;* **истóдъ.**

Телчя́рникъ, *с. м.* Кошяра за затваряніе въ неѭ телци; телчялникъ; **теля́тникъ.**

Телчя́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **телчя́рь.** Теличярскый.

Телчя́рчя, *ум. ср.* отъ **телчя́рь.** Малъкъ, младъ телчярь.

Главила си Марка за телчярчя,
Да си пасе вси-ты телци селцскы. *Пѣс.*

Телчя́рь, *с. м.* Който пасе телци; теличярь; **пастухъ теля́тъ, теля́тникъ.** *Телчярь и говѣдарь все едно е.*

***Телъ, ове,** *с. м.* и **тель,** *с. ж. Т.* Желѣзны, металическы нищкы, жици; **прóволока.**

Тéлѭся, ишся,—ли́лася, *гл. об.* За кравѫ: раждамь теля; **тели́ться.** *Крава-та ся тели, а вола боли.*

Теля́, телéта и телци, *с. ср.* 1) Малко-то на кравѫ; **теля́, телёнокъ.** 2) Глупакъ, ахмакъ, будала. *Сынъ му е едно голѣмо теля.* — *Гляда като теля,* гляда глупаво. — *И быкъ-тъ му теля родилъ,* разбогатѣлъ. —*Пасе телци-ты,* ходи безъ работѫ. — *Моя крава, мое и теля. Теля-то си е пакъ теля. Всяка крава теля-то си ближе. Крава-та стъпкала теля-то си. Радва му ся като кравѫ на мрьтво теля. Той не е на шяренѫ-тѫ кравѫ теля. Не ще да пасе телци. Дрьто двашь телци пасе. Сиромашия и круши продава и телци пасе. Не гледай теля-то, а майка му. Трьси подъ вола теля. Въ мьгливо врѣмя не трьсять теля-то подъ кравѫ-тѫ, а подъ вола. Ни въ воловы-ѣ*

ты, ни въ телци-ты. Что мя глядашь като посрано теля майкж си. На сиромаха дѣца ся раждать, а на богатыня телци. Видѣло теля пещь, сѣкало, че е монастиръ.

Тѐлянъій, нъ, на, но, *пр.* Теллия, телёвнъій, телотенъій,

> Снощи си Стоянъ дофтаса,
> Нараненъ Стоянъ, ударенъ
> Съ три крошума телянъі,
> Телянъі, съ телъ врьванъі. *Пѣс.*

Теляду́ръ и **телюту́ръ,** *с. м.* Теладуръ.

***Теля́къ,** *с. м. Т.* Телакъ, теллакъ.

***Теля́линъ** и **теля́лъ,** *с. м Т.* Телалинъ.

Теля́лка, *с. ж.* Която разтваря сергиж да продава на дребно; купчийка; **разно́щица.**

> Не мой кльни мое лице,
> Пойди кльни телялкж-тж,
> Телялкж-тж Поляниискж,
> Что продава драмъ бѣлило. *Пѣс.*

Тема, им. соб. женско.

Теме́лецъ, *ум. м.* отъ **теме́лъ.**

Теме́лко, им. соб. мжжско.

***Темеллия́хъ,** *с. м. Т.* Теменна.

***Теме́лъ,** *с. м. Гр.* 1) Основа; **осно́ва, грунтъ.** 2) Дебело дрьво, на което процѣпъ-тъ на водяницж е положенъ и вглавенъ; прагъ, подпорка.— *Нѣма да хване темелъ,* не ще да пустне корень, нѣма да трае.

***Теменна́,** *с. ж.* и **теменна́хъ,** *с. м. Т.* Турско поздравление съ ржкж; даваню селямъ; темелияхъ.

Темену́га, *с. ж.* Темянуга.

***Темеру́тъ,** *пр. неизм. Т.* Тимирутъ, опакъ, навжсенъ, саможивъ, срьдитъ, непослушенъ, твьрдоглавъ; **упря́мый, серди́тый.** *Темерутъ чловѣкъ, жена.*

***Темесу́къ** и **темесю́къ,** *с. м. Т.* Тимисюкъ, тахвилъ, записъ; **ве́ксель, облига́ція.**

Темнина́, темни́ца, темничя́рь, темнота́, те́мнъій, темнѣѭ, и пр. в. **тьмнина́, тьмни́ца** и пр.

Темния́новъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **темния́нъ.** Темяновъій.

***Темния́нъ,** *с. м.* Темянъ.

***Те́мпло,** *с. ср.* Прѣграда-та, что отдѣля олтаря въ црьквж; **иконоста́съ въ це́ркви.**

Темрешь, *с. м.* Шипъ, дюйме на спонецъ на врата.

Те́мя, *с. ср.* в. **тѣмя.**

Темяну́га, *с. ж.* 1) Раст. *Viola tricolor* и *viola odorata,* любика, любимчица, любичица, засмѣнъ ергенъ, калугеричкъі, кокорчя, комунъіга, минушяга, очета, подлѣской; **фія́лка трехцвѣтная, Аню́тины гла́зки, Ива́нъ да Ма́рья, фія́лка души́стая.** 2) Раст. *Cyclamen europaeum,* копътнякъ, любичичя, темянужка; **дря́ква.** 3) Грозде темянка. 4) Им. соб. женско.

Темяну́жка, *ум. ж.* отъ **темяну́га.**

Темяну́шя, *с. ж.* Назъвание на болесть въ заричание за отокъ. *Темянушё, червенушё, съ кола си дошла, съ конь щж тя испратж въ пусто горе тюлюменско, тамъ да ядешь, тамъ да пиешь, тамъ да стоишь!*

Темя́на, им. соб. женско.

Темя́нецъ, *ум. м.* Малко темянъ, темянчецъ.

Темя́нка, *с. ж.* Миризливо грозде; темянуга, мискетъ; **муска́тъ, мушка́тъ.**

Темя́но́вина, *с. ж.* Миризма отъ темянъ.

> Нѣчто му гора мирисать,
> Мирисатъ босилковина,
> Босилковина и темяновина. *Пѣс.*

Темя́новъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **темя́нъ.** Темнияновъій

Темя́нчецъ, *ум. м.* Малко темянъ, темянецъ.

***Темя́нъ,** *с. м. Гр.* Благовонна смола, която тече отъ дрьвета *Juniperus turifera* и *Styrax benzoin* и съ която кадять въ черквж; тамянъ; **ла́данъ, ла́донъ, ѳимі́амъ.** — *Дяволу темянъ не дава,* голѣмъ скжпецъ е, много е тамахкяръ.— *Носи си темяна подъ носа,* или: *темяна си носи у уши-ты,* душя-та му е междж зжбъі-тъі, много е слабъ, едвамь ся дрьжи да не умре. — *За дявола темянъ, за крадеца тьмница. Бѣга като дяволъ отъ темянъ. Съ темянъ ся дяволъ не пропжжда. Отъ дяволъ темянъ и отъ попъ добрина. Какъвто святецъ-тъ, такъвъ и темянъ-тъ. Души вонящици-ты да прави темянъ.*

***Тенджера** и **те́нджура,** *с. ж.* и **те́нджере,** *с. ср. Т.* Котляница; **кастрю́ля.** *Бѣлъ като дъно-то на тенджерж,* спр. много черъ. — *Загорѝ-тенджере,* заплѣсъ чловѣкъ, что ся засѣди нѣйдѣ и ся забрави.

Те́нё, им. соб. мжжско.

***Тенеке́,** *с. ср.* и **тенеки́я,** *с. ж. Т.* Желѣзо изтьнено на листо, желѣзо на петуръ; **жесть.**

***Тенекеджи́я** и **тенекиджи́я,** *с. м. Т.* Който прави сждовъі, нѣчта отъ тенекиж; **мастеръ жестяны́хъ издѣлій.**

Тенеки́янъій и **тенеки́янъій,** нъ, на, но, *пр.* Направенъій отъ, съ тенекиж; **жестяно́й.**

***Тенжу́хъ,** *с. м. Т.* Коравъ съставъ, стрьтъ на прахъ, докарва къіхание; **тенцу́й.**

Те́нкъій, —нъкъ, нка, нко, *пр.* Тьнкъій.

Тенте́на, им соб. женско.

***Тенти́сувамь,** *гл. ср.* Врьщамся, тяглжся назадъ, не искамь да врьвж напрѣдъ.

Конь тъ тентисува назадъ.

Тентıáва, *с. ж.* Раст. тинтıава.

> Змиица каже Стоıану:
> Майка ти да си събере
> Вратикж и куманикж
> И синегорскж тентıавж. *Пѣс.*

Тенýрка, *с. ж* Разточено тѣсто на листо; петура, губа, обга, олба; **лепёха, лепёшка.** *Изпичıать на пръстıанж тиклж разточенъı отъ пшенично брашно тенурки.*

***Тенхá,** *с. ж. Т.* Самотиıа, тишина. *На тенхж,* кога нѣма никой, кога нѣма калабалжкъ, кога смъı сами. *Щж ти го кажж на тенхж. Да ся окжпемъ на тенхж.*

Тенıáсамь, *гл. свр.* отъ **тенıáсвамь. Да** танıасамъ.

Тенıáсвамь и тенıáсувамь (да тенıасамь), *гл. ср.* Танıасвамь.

Тенıáсванıе и тенıáсуванıе, *с. ср.* отъ **тенıáсвамь.** Танıасванıе.

Тéпáвица, *с. ж.* Теповица, направа на водж съ бутовъı и долапъ да ся тепжть въ неıж абъı, димии, чергъı и проч.; валıавица, долапъ, тупавица; **родъ валяльни.**

Тéпáвичка, *ум. ж.* отъ **тéпáвица.** Теповичка, тупавичка.

Тепавичıáрка, *с. ж.* 1) Жена на тепавичıарь. 2) Жена, мома тепавичıарь; теповичıарка, тупавичıарка.

Тепавичıáрскй, ска, ско, *пр* отъ **тепавичıáрь.** Теповичıарскъıй, тупавичıарскъıй. **—скъı,** *нар.* Като тепавичıарь.

Тепавичıáрчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тепавичıарь; теповичıарчя, тупавичıарчя.

Тепавичıáрь, *с. м.* Който има тепавицж, който работи на тепавицж; теповичıарь, тупавичıарь, валıавичıарь.

Тéпамь, *гл. д.* 1) Бииж, бъхтж, удрıамь; **бить.** 2) Бииж, трепж, убивамь, тепж: **бить, убивáть. —иася,** 1) *гл. вз.* Бииж ся, бъхтж ся, удрıамся; **бúться.** 2) *гл. стр — Ако майсторъ-тъ тепа чирака у понедѣлникъ, всък-тж недѣлıж ке го тепалъ. Тепайте мя, лели сьмь пó-мала, ама царь-тъ и васъ ке тепать. Тепатся како кучина.*

Тéпанıе, *с. ср.* отъ **тéпамь и тéпж.**

Тéпанъıй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **тéпамь и тéпж.**

Тéпáчка, *с. ж.* 1) Биенıе, бъхтѣнıе, бой. 2) Убиванıе, убийство. 3) Убийца. 4) Коıато е занела нѣчто на тепавицж да го тепе. *Колко людж да ся хватıахж во лошётиıж, во тéпачкж, во прѣдавачкж, токо ке му гъı донесıахж, за да гъı прѣсжди и накаже со тепанıе или со друго нѣчто.*

Тепачь, *с. м.* 1) Убиецъ, убийца. *Отъ день на день токо ся множехж арамии и тепачи.* 2) Който е отишьлъ на тепавицж да тепе нѣчто. *Дошли сж тепачи.*

***Тепдúлъ,** *с. м. Т.* Тебдилъ, тептилъ: 1) Прѣоблѣченъ, прѣправенъ да ся не познава, кой е, съ чıуждо име; **инкóгнито.** 2) Подвѣдникъ, чешитъ, шпионъ; **лазýтчикъ, подóсланецъ, соглядáтай.** *Станж тепдилъ.*

> Да ми станить утро во недѣлıж
> Да облѣчить гунж табаринж,
> Да подсѣдлать конıа со мутафа,
> Да ся сторить голѣма тептилıа
> И да дойдить во рамнъı дворовъı. *Пѣс.*
>
> Сеймени тепдилъ тръгнжхж,
> Чорбаджи Петко хванжхж,
> Назадъ му ржцѣ врьзахж,
> На Стамболъ да го закарать. *Пѣс.*

***Тепé,** *с. ср. Т.* **Отдѣленъ врьхъ.**

***Тепеликъ,** *с. м. Т.* Накитъ срѣбрьна плочица, коıжто женъı носять на чела-та си, на главъı-тъı си.

Тепелıáчя, *ум. ср.* отъ **тепелúкъ.**

> На главж-тж фино фесчя,
> На фесчя-то тепелıачя. *Пѣс.*

Тепилóкъ, *с. м* Желѣзна пржтчка на дрьжкж, съ коıжто удрıать ленъ за да ся отдѣлıать тврьдъı-тъı луспъı отъ стьблата. *Изкрьшвали лена съ мялици, истружвали го съ тепилоци, изчешвали го съ четкъı.*

Тéпкамь, *гл. д.* 1) Бииж ленъ съ тепилокъ за да отдѣлıж тврьдъı-тъı луспъı отъ стьблата; тепж. 2) *гл. ср.* Запинамся като говорıж, мжчно изричıамь думъı тъı; заеквамся, заецвамся, захѣвамь; **заикáться.** *Язикъ не ся дава на дѣтя, за да не трофили — да не тепка*

Тéпканıе, *с. ср.* отъ **тéпкамь.** *Нѣкоıа жена имала много ленъ за тепканıе: тепкала, что тепкала день-тж, и не можıала да го свърши; стьмнилося и баıа нощь ся чинило, а она още съ тепилокъ-тъ у ржкж-тж.*

Тéпнж, ешь,**—нжлъ,** *гл. ед.-кр.* отъ **тéпж.**

Тéповица, в **тéпáвица.**

Тепрѣва, *нар.* Депрьва, типура, отсега нататькъ, посемь-сега, послѣ това. *Тепрьва е зима-та. Тепрьва баба на дрьва. Тепрьва сура ще сѣе просо.*

Тепсúйка, *ум. ж.* и **тепсúйчя,** *ум. ср.* отъ **тепсúıа.**

***Тепсúıа и тепцúıа,** *с. ж. Т.* Плъıтка тава. *Ако смъı изıали зелника, тепсиıата е на мейданъ. Голъı нозѣ подъ тепсиıж, печено прася на тепсиıж.*

***Тептúлъ,** *Т.* в. **тепдúлъ.**

Тéпж, ешь,**—пáхъ** (да **тéпнж**), *гл. д.* 1) За теповицж: тупамь абж или нѣкакъвъ шıаıакъ; **валять сýкна.** 2) Тепкамь ленъ.

3) Тепамь, трепж, убивамь; бить, убивáть. —пжся, гл. стр. Бывамь тепанъ.

Тераéжь, *с. м.* Жив. таралежь. *Мазънъ како тераежь.*

Тéрамь, *гл. д.* в. **тѣрамь.**

***Тербиé,** *с. ср. Т.* 1) Благонравие, възпитание. *Нѣма никакво тербие. Чловѣкъ безъ тербие.* 2) Наказание. *Сторихъ го тербие,* наказахъ го. *Ке ся чинить тербие,* ще бжде наказанъ.

***Тербиелúю,** *пр. неизм. Т.* Благонравенъ, възпитанъ.

Тéрга и тéрка, *с. ж.* Водяница, жерка, динка; **мéльница.**

***Тергúю,** *с. ж. Т.* в. **тиргúю.**

Тергюсвамь (да тергюсамь), *гл. ср.* Тиргюсвамь.

***Терджуманлжкъ и тержеманлжкъ,** *с. м. Т.* Работа, занаятъ на терджуманъ.

***Терджумáнъ и терджемáнъ,** *с. м. Т.* Тлъмачь, драгоманъ; **толмáчъ.**

***Тéре,** *с. ср. Т.* Тереоту, раст. *Lepidium,* горуха; **жерýха.**

Терезúйка, *ум. ж.* от **терезúю.** Кжпънкы.

***Терезúю,** *с. ж. Т.* 1) Кжпънъ, тягло; **вѣсы́.** *Ржка терезиж нѣма.* 2) И отъ двѣ-ты, и на двѣ-ты странъ еднакво, равно; равновѣсие; **равновѣсіе.** *Не е на терезиж.*

***Терекилúкъ,** *с. м. Т.* Състояние, своиство на терекию.

***Терекúю и терекилúю,** *пр. неизм. Т.* Тириаки: 1) Кьиселъ, лютъ, ядосанъ. *Терекию като рамазанлию Турчинъ.* 2) Пристрастенъ на нѣчто. *Голѣмъ терекию е на тютюна.*

Терзúвчя, чина, *с. ср.* Терзийчя.

Терзúйка, *с. ж.* 1) Жена, мома, терзию; **портнúха.** 2) Жена на терзию; терзиица.

Терзúйскый, ска, ско, *пр.* отъ **терзúю.** *Терзийскый дюкянъ.*

Терзúица, *с. ж.* Жена на терзию; терзийка; **портнúха.**

Терзúйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ терзию; терзивчя.

***Терзилúкъ,** *с. м. Т.* Работа, занаятъ на терзию; шивачество; **портнóе мастерствó.** *Работи терзиликъ.*

***Терзúю,** *с. м. Т.* Който шие дрѣхы; шивачь; **портнóй.** *Терзию-та незакрьпенъ ходи. Терзию съ незакрьпены терлици ходи. Терзию-та ся прѣселва, игла-та му на главж-тж. Всякой турилъ соль, турилъ и терзию-та.*

***Теркúю,** *с. ж. Т.* Телкию, терликъ. *Тури го коню на теркиж.*

Что е была Савова-та сестра,
Носила е той женскж прѣмѣнж,
Носила е на конь на теркиж,
Прѣмѣнися, лѣпо накътися,
Прѣмѣнися моминско рухо,
Веднжга ж братокъ познало. *Пѣс.*

***Терликчúю,** *с. м. Т.* Който шие терлици, който тръгува съ терлици.

***Терлúкъ,** *с. м. Т.* 1) Плитка обувка отъ абж, отъ бало, отъ мѣшинъ. *Скжсани терлици. Купилъ ú, ушилъ ú шарены терлици.* 2) Телкию, теркию; **потнúкъ.**

Терлúчя, *ум. ср.* отъ **терлúкъ.** *Ушилъ имъ терличета.*

***Терсанá,** *с. ж. Т.* Сграда, дѣто ся пази оржжие; **арсенáлъ.**

***Терсенé,** *Т.* Терсине, терсъ: 1) *пр. неизм.* Опакъ. *Терсене чловѣкъ.* 2) *нар.* Напротивъ, опако. *Хваща терсене.*

***Тертиплúю,** *пр. неизм. Т.* Който има тертипъ, който обичю тертипа. *Тертиплию жена.*

***Тертúпъ,** *с. м. Т.* Надяда, рядъ. *Нѣмамь тертипъ. Обичюмь тертипъ. Ей кума лѣсо, зеръ нъие отъ тебе повяке ке знаемы тертипы да курдисвамы.*

***Терюкилжкъ,** *с. м. Т.* Терекиликъ.

***Терюкъ,** *с. м.* Единъ съставъ отъ различны нѣчта за цѣрение нѣкои болести; **теріякъ.**

Тéсамь, *гл. д.* Тешж: 1) Съ ножь, съ остро сѣчиво изглаждамь, уравнювамь нѣчто; **тесáть.** 2) Съ мотыкж изравнювамь мѣсто за токъ, за харманъ. —**мся,** *гл. стр.* Бывамь тесанъ; тешжся; **тесáться.**

Тéсание, *с. ср.* отъ **тéсамь.**

Тéсаный, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **тéсамь.** Уравненый, изгладеный; **тёсанный.** *Кобылица тесана.*

***Тесгúахъ,** *с. м. Т.* Тезгюфъ.

***Тескерé,** *с. м. Т.* Тезкере.

Теслá, *с. ж.* Дюлгерско сѣчиво съ дрьвяна дрьжкж за дѣлание, за заковавание гвоздеи; **теслá, тесло.** *Брадва главж, сѣкыра нозѣ, тесла ржцѣ, трьонъ срьдце. Курдисался (уплѣскался) като халваджийскж теслж. Кжса була трѣскы бере?* Гат. — Тесла.

***Теслúмъ,** *нар. Т.* Прѣдаденъ. *Купилъ ж по грошь окж-тж, теслимъ въ село.*

Теслúца, теслúчка, *ум. ж.* и **теслé** и **теслéнце,** *ум. ср.* отъ **теслá.** *Брьзъ на лъжицж, тромъ на теслицж.*

Теснá, *с. ж.* 1) Ширитъ, кенаръ, курдела, изплетена отъ нѣчто; **тесьмá,** гасъ, **галýнъ.** 2) Рьмыкъ за точение на него брьсначи.

***Тестé,** *с. ср. Т.* Дванадесеть еднаквы нѣчта; дузина; **дю́жина.** *Едно тѣсте кибритъ,* дванадесеть кутии съ кибритъ. *Тесте книгы,* двадесеть и четыре листа; **десть.**

Тесте книгы за игрж, колкото влизать въ игрж-тж *Продава се на тестета. Купува съ тестета.*

Тестéгюлка, *с. ж.* Въ пѣсень за бѣлж Струмкж.

Богъ да биеть, капиданъ-тъ,
Что ми прати два сеймена
Да ыземжть бѣлж Струмкж,
Бѣлж Струмкж тестегюлкж! *Пѣс.*

***Тестемéлъ,** *с. м. Т.* 1) Крьпа, пошь, ржченикъ, ржчникъ, рута, обрусъ; **махрама; платóкъ, платъ, полотéнце, салфéтка.** 2) Крьпа за забражданіе; забрадка, **махрама; платóкъ съ бахромáми.** 3) Особена голѣма крьпа за главж, съ кожто понѣйдѣ невѣста дари свѣкръвж си. 4) Шита, вязана крьпа.

Кой прѣплава тиха бѣлъ Дунава,
Да отиде отвждъ Влашкж земьж,
Да си влѣзе въ тѣснъı бахчийкъı,
Да набере дуни и перанзъı,
Да наплъни сребьренъ тестемелъ,
Той ще земе Денницж двойкж! *Пѣс.*

Отпяхж му ся ножеви,
Ѥаници срьдце удрихж:
Потекохж црьнъı кръви.
Ѥаница хътра, разумна,
Та си бръкнж у пазухж,
Та извади бѣлъ тестемелъ,
Та затиснж црьнъı кръви. *Пѣс.*

***Тестúръ,** *с. м. Т.* 1) Волıа, изволение, позвололение, изинъ; **позволенie, изволéнie, соглáсie.** 2) Еснафскый законъ на Прилѣпскъı-тъı еснафи и тржжествено-то празднуваніе праздника на нѣкой еснафъ. — *Зелъ си тестира*, били го.

***Тестúıа,** *с. ж. Т.* Стовна, стомна, кръчıагъ, **каната.**

Заминж си покрай студнъı кладенци,
Па на момж потихомь говори:
Дай ми, моме, зеленж тестиıж!
Па не узе зеленж тестиıж,
Нолъ си хванж момж за дѣснж ржкж,
Па ıж мѣтнж на конь на теркиıж,
Па ıж занесе на новж механж. *Пѣс.*

Тесть, *с. м.* Тьсть, дѣдо, бабалжкъ; **тесть.**

Тéта, *с. ж* Майчина сестра; тетка, лѣлıа; **тётка.**

Богъ да бие твоıж тетж,
Что си дойде на майкж ти,
Да ѝ вели и говори:
Варай сестро, милна сестро,
Что си стоишь, что си глядашь? *Пѣс.*

Хубава Ѥана платно си ткае,
Платно си ткае въ нейнж-тж тетж. *Пѣс.*

Стръıко ке каже на стрънж,
Стръıна ке каже на тетко,
Тетко ке каже на тетж. *Пѣс.*

Тéтё, *с. м.* Тато, татко, тейко, тейно, тетко.

Не можж, мамо, не можж,
Че ми ся коса заплела
У рѣкътово корене,
Иди ми тетıа повъıкай,
Косж-тж да ми отплете!
Тетё ѝ ся не наема,
Косж-тж да ѝ отплете. *Пѣс.*

Дѣ го съгляда щерка му,
Че тıа тетıа си попъıта:
Тетё ле, стара старнё,
Что по дворъ ходишь и плачешь,
Что ти е, тетё, кахжръ-тъ? *Пѣс.*

Тетёвый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тéтё.** Татковый, тейковый

Станке-ле, щерко Станке-ле,
Станке-ле мила тетёва,
Като ми пъıташь да кажж! *Пвс.*

Тéтеревъ, *с. м.* Птица *Tetrao urogallus,* дивъ пѣтелъ; **глухáрь, тéтеревъ глухóй.**

***Тéтерúца,** *с. ж Т.* Тетерка, тетерме, льска, златинка, флотора; **блёстка, блёсточка.**

Тéтерка, *с. ж.* Птица *Tetrao bonasia,* глуха кокошка, лѣщарка, парла, рясарка; **рябчикъ.**

***Тéтерка,** *с. ж.* и **тетермé,** *с. ср. Т.* Тетерица.

Тетивá, *с. ж.* Тютюва, врьвь отъ изсушенъı кози черва; **тетивá.**

Тетивúца, *ум. ж.* отъ **тетивá.** Малко тетива.

Тетинъ, *с. м.* Мжжь на тетж, на теткж; тетко, лѣлинъ, лѣлıакъ, свако, свıако, уйчё, калеко; **дяди, мужъ тётки.**

Тéтинъıй, нъ, на, но, *пр.* отъ **тéта.** Теткъıнъıй, лѣлинъıй; **тёткынъ.** *Тетини,* като *с. мн.* Тетина-та кжща съ всичкъı въ неıж; **домъ и семья тётки.** *Отидохж у тетины.*

Тéтка, *с. ж.* Майчина сестра; тета, лѣлıа; **тётка.**

Само грьми, дождъ не врьне
Отъ Недмнъı неправинъı:
Отровила свой-тж сестрж,
Залюбила своıа зята!
Останжли двѣ дѣчиниıа,
Двѣ дѣчиніа, сирачиніа,
Па си двѣ-тъı сборували:
Како теткж ке въıкамъı,
Дали тетко, или майко?
Хайде тетко да ıж въıкамъı! *Пѣс.*

Тéтко, *с. м.* Тетинъ *Стръıна ке каже на тетко, а тетко на тетж.*

Тéткъıнъıй, нъ, на, но, *пр.* отъ **тéтка.** Тетинъıй.

Тéткъıца и тéтчица. *ум. ж.* отъ **тéтка.** Лѣлица, лѣлка.

***Тéтра,** *с. ж.* Раст. *Rhus cotinus,* смрадлика, смрадлıакъ, руй; **сумáхъ, красúльный жéлтникъ.**

Те́трица и те́тричка, *ум. ж.* отъ **те́тра.**

Те́тя, *с. ж.* Теща, тъща.

***Тефари́къ,** 1) *пр неизм. Т.* Любопытенъ. 2) *с. м.* Нѣчто рѣдко и скѫпоцѣнно; антика.

Тефе́рение, *с. ср.* отъ **тефе́рѭся.** Тафрение; **щеголя́ніе, щегольство́.**

***Тефери́чь,** *с. м. Т.* 1) Разходка. 2) Гощавка, зяафетъ, зяфетъ, собатъ, зевкъ; **пиръ.** 3) Еснафскый праздникъ; тестиръ. 4) Едно цвѣтие.

> Ако поникне теферичь,
> Тефери-щешь си съсъ мене;
> Ако поникне тентіава,
> Попъ-тъ ще да нъı вѣнчіава. *Пѣс.*

Тефе́рѭся, ишся,—ри́лся, *гл. об.* Показвамся, навдигамся, гордѣѭся, голѣмѭся съ нѣчто хубаво; тафрѭся; **щеголя́ть.** *Ты щешь ся теферишь съ мене.*

***Тефтерда́рь,** *с. м. Т.* Тевтердарь, който дрьжи нѣкому тефтеры-ты; **секретáрь, бухгáлтеръ.**

Тефте́рецъ, *ум. м.* отъ **тефте́ръ.** Тефтерчя.

Тефте́рчя, *ум. ср.* отъ **тефтерь.** Малъкъ тефтеръ за-въ джебъ, за-въ пазухѫ; джюзданъ; **бумáжникъ.**

***Тефте́ръ,** *с. м. Т.* Дефтеръ, тевтеръ: 1) Книга за записванье въ неѭ зиманье-даванье, смѣткы; **счётная, торгóвая кни́га.** 2) Книга съ списъкъ нѣкои нѣчта; каталогъ; **спи́сокъ, рóспись, реéстръ.**

Тефти́ковый, въ, ва, во, *пр.* Направеный отъ тефтикъ; тефтичяный, тефтичёвый.

***Тефти́къ и тифти́къ,** *с. м. Т.* 1) Влъна отъ извѣстны овця за направѫ здравы дрѣхы. 2) Платъ, изтъканъ отъ такѫвѫ влънѫ. 3) Нищкы, изнищены отъ вехты леняны платна; **кóрпія.**

Тефтичёвый, въ, ва, во, и

Тефти́чяный, нъ, на, но, *пр.* Что е отъ тефтикъ; **тефтиковый**

***Тефъ,** *с. м. Гр.* Тюфъ, кюкюртъ, тикюртъ, тюкюртъ, синпуръ; **сѣра.**

Те́фяный, нъ, на, но, *пр.* Что има тефъ; тюфяный, тюкюртлия, тикюртлия; **сѣрный.** *Тефяна баня,* на коѭ-то вода-та има тефъ; синпурна баня.

Технологи́свамь и технологи́сувамь (да **технологи́шѭ**), *гл. д.* Правѭ граматическый разборъ.

Технологи́сванье, *с. ср.* отъ **технологи́свамь.**

Технологи́шѭ, ешь,—ги́сахъ, *гл. свр.* отъ **технологи́свамь.**

***Техноло́гия,** *с. ж. Гр.* Граматическый разборъ.

Тече́нье, *с. ср.* отъ **текѫ́ и течѭ́.**

Течѭ́, е́шь, те́кохъ, теклъ, *гл. ср.* Текѫ.

Те́шѭ, ешь, теса́хъ, *гл. д.* Тесамь.

Те́ща, *с. ж.* Тетя, тъща, женина майка, баба; **тёща.**

> Посврьшился Симонъ добъръ юнакъ,
> Ся посврьшилъ много надалеко.
> Допущила Симонова теща:
> Ай ты тебе Симонъ зятащине,
> Да не идешь со мало сватовы. *Пѣс.*

Те́щиный, нъ, на, но, *пр.* отъ **те́ща.** Тъщиный; **тёщинъ.**

Ти, *дат. пад.* отъ местоимение, **ты:** 1) Тебѣ, тебь; **тебѣ.** *Азъ ти казахъ. Дадохъ ти го. Ето ти;* **вотъ тебѣ на! вотъ ещё!** показва внезапность. *И ето ти ѭ, и ето ти го;* **вотъ и вся недолгá.** 2) Вмѣсто твой-тъ, твоя-та, твое-то и твои-ти; **твой.** *Баща ти,* твой-тъ баща. *Майка ти,* твоя-та майка. *Дѣца-та ти,* твои-ты дѣца.

Ти, *членъ.* мн. ч. мѫжкый родъ; **тѣ.** *Чловѣци-ти.*

Ти́вкый, вка, вко, *пр.* вм. **ти́хкый.** *Тивка роса.*

***Тигани́да и тигани́ца,** *с. ж. Гр.* Ядение отъ тѣсто, прьжено въ шарлаганъ; мякъща, питулица, лангида; **родъ блинóвъ, пышки.** *Прьжѫ тиганици.*

Тига́ница и тига́нка, *ум. ж.* и **тига́нчя,** *ум. ср.* отъ **тига́ня.**

***Тига́нь,** *с. м.* и **тига́ня,** *с. ж. Г.* Мѣдянъ, желѣзенъ сѫдъ като тавѫ съ опашкѫ за прьжение въ него нѣчто; **сковородá.** *Ходи ли тигань безъ опашкѫ, та и той безъ женѫ! Катурился бардакъ-тъ, та ся излѣлъ въ тиганя Бѣлѣеся като тиганъ на мѣсячинѫ. Мечя стѫпка, сврачя опашка?* Гат —Тигань.

***Тиджарѐтъ,** *с. м. Т.* Добывъ, добывачка, добытъ, придобывъ. печяла, кяръ; **при́быль, бары́шъ, хабáръ.**

Тике́, *нар.* Токо.

Ти́кла, *с. ж.* 1) Плосъкъ тънъкъ камыкъ; плочя, площица, плитня; **плита, лещáдка, ле́щадь.** *Кѫща-та е покрыта съ тиклы* 2) Прьстянъ изпеченъ захлупакъ на селскѫ пещь

Ти́клица и ти́кличка, *ум. ж.* отъ **ти́кла.** Плочица.

Тикли́шёвый, въ, ва, во, *пр.* Что има много тиклы; тиклюстый. *Тиклишёво мѣсто,* дѣто копаѭть много тиклы.

Ти́клювый, въ, ва, во, *пр* За хлѣбъ; мѣсеный отъ прѣстояло запарено брашно, та ся не опеклъ добрѣ, а станѫлъ на стоманѫ; стоманевый. *Тиклювъ хлѣбъ.*

Ти́клюстый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много тиклы, что е само отъ тиклы; тиклишевый.

Малямо прьво любово,
Колчвжь кравы-ны да дойшь
И да си гы откарашь
Нахъ зелено-но ливадıe,
И мень прѣсничıакъ донисай
Въ тиклюсто-но грамадıe. *Пѣс.*

Тиковый, въ, ва, во, *пр.* Въ изреченıе: *тикова рода девять поıаса.*

Тикомь, *нар.* Текомь, тичяшкомь, тичюшкымь, тичяшкѫ-тѫ.

По него е стара майка,
Тикомь тичıа, гласомь хока. *Пѣс.*

Тикюртець, *ум. м.* Малко тикюртъ.

***Тикюртлııа,** *пр. неизм. Т.* Что има тикюртъ; тефяный.

***Тикюртъ,** *с. м. Т.* Тюкюртъ, кюкюртъ, сипнуръ, тефъ; **сѣра.**

Тилилейско горıe. Въ заричıанııа-та, въ баıанııа-та, въ клятвы-ты и пѣсни-ты нѣкаква далечна, незнайна и пуста планина; тюлюменско горıe. *Да ся прьснѫть тиıа урокы, да ся прьснѫть тыıа почюди като пѣнѫ по море, като дъждь по поле, като вѣтьрь по горѫ; да идѫть въ пусто горıe тилилейско, дѣто щрькъ не мѫти, лѣстовица не пѣе, дѣто кучя не лае.*

Хадъ да идемъ въ пусто горıe,
Въ пусто горıe тилилейско,
Дѣто не си птичка врька,
Нето врька, нето црька.

Тимаренıe, *с. ср.* отъ **тимарıѭ.** Тимаръ.

***Тимарлııа,** *пр. неизм. Т.* Който има землѫ тимаръ.

***Тимаръ,** *с. м. Т.* 1) Имотъ земıа подаренъ на заслужилъ войникъ, който е былъ длъженъ въ врѣмя на войнѫ да отива и той на боıа, придруженъ отъ другы още единъ, двама, трима или четворица, подрьжаны отъ него войници, спорядъ голѣминѫ-тѫ на имота; всıака земıа, коıѫто царь подарıава нѣкому за нѣчто съ различны условııа; **лена, ленъ.**

Допущилъ книгѫ нейзный братъ:
Ей сестро, сестро родена,
Даль чифтликъ да си продавамь,
Даль тимаръ да си заложıамь,
Азъ тебе да тя откупамь?

О сестро Анко Щипıанко,
Не мой си вѣрѫ мѣнувай,
Кукы-ты ке си продавамь,
Тимары ке си заложıамь,
Вѣрѫ-тѫ ке ти откупамь.

Тога вызкѫ кралица Будимска:
Мучи, мучи, Ружице дѣвойко,
Ѩ чемь тебе тимаръ харизати,
Харизати сосъ Будима града,
У Будима чоха некроена,
У Будима хазна неброена,
У Будима Будимскы момчета! *Пѣс.*

Който е юнакъ надъ юнака,
Да излѣзе кодъ царıа да дойде,
Ке му даде царь-тъ голѣмъ бакшишь,
Голѣмъ бакшишь три тимара землѫ:
Прьва земıа земıа кара-Влашка,
Втора земıа земıа, бре, Богданска,
Трекıа земıа Босна Сараева. *Пѣс.*

2) Тимаренıe, чешенıe конь. *Конь-тъ иска тимаръ.* 3) Бой, биенıe.

Тимарıѭ, ишь,—рилъ, *гл. д.* 1) Чешѫ конь; **чистить коня скребницею, холить.** 2) Биıѫ, чешѫ, дрьгнѫ нѣкого. *Жена-та не знаıала, дѣка мѫжь ѝ ıѫ тимарилъ, кога была пиıана.*

***Тимй и тимııа,** *с. ж. Гр.* Честь. *Нѣмать си тимиıѫ.*

***Тимирутъ,** *пр. неизм. Т.* Темерутъ.

***Тимисюкъ,** *с. м. Т.* Темесукъ.

Тимнё, им. соб. мѫжско.

Тимıасамь, *гл. свр.* отъ **тимıасвамь.**

Тимıасвамь и тимıасувамь (да тимıасамь), *гл. ср.* 1) Овлъгвамь, намокрıувамся; **сырѣть, волгьуть, мокнуть, домокать.** 2) Отъ влагѫ омяквамь; **отмякнуть, отволгнуть. —мся,** *гл. възвр. На св. Евтимиıа, 20-й Ѩнуариıа, земıа-та ся тимıасва,* топликъ-тъ пробива изъ неıѫ, та тимıасва, овлъгнува.

Тимıасванıe и тимıасуванıe, *с. ср.* отъ **тимıасвамь.**

Тина и тинıа, *с. ж.* Размачкана прьсть, нанесена утайка, водно, мочюрливо мѣсто, дѣто ся потъпва; каль, батакъ, шамакъ; **тина, илъ, калужа.** *Опулилъ очи като жıабѫ въ тинѫ.*

Тинё, им. соб. мѫжско.

Тинийкамь, *гл. ср.* и *д.* Пѣıѫ ти-ни-ни; тананикамь, тьнъникамь; **курныкать.**

Тинийканıe, *с. ср.* отъ **тинийкамь.** Тананиканıe.

***Тинннико,** *с. ср. Гр.* Пѣıанıe херовико-то по Грьцскый начинъ съ притурıанıe изпомеждѫ *ти-ни-ни* и др. т.

Тинистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много тинѫ, что е покрытъ съ тинѫ; тинıавый; **тинистый.**

Тинкамь, *гл. д.* Турıамь нѣкого, нѣчто на колѣнѣ-ты си и го друсамь. *Цѣлъ день тинка дѣтя-то си, не работи. —мся,* *гл. възвр.* Друсамся на дъска или на друго нѣчто прѫгаво.

Тинканıe, *с. ср.* отъ **тинкамь** и **тинкамся.**

Тинтıава, *с. ж.* Тентıава, раст. *Gentiana Pneumonanthe,* синıа тинтıава, едностръка тинтıава; **горечавка, стародубка, сваны, разстрѣлъ.**

Тинıа, *с. ж.* Тина.

Тинıавый, въ, ва, во, *пр.* Тинистый. *Тинıаво мѣсто.*

Типáрчя, *с. ср.* Раст. *Abutilon Avicennae,* просфорникъ.

***Типáръ** *с. м* Образецъ, йорнекъ, типосанъ, написанъ на книгж за да ся гляда отъ него и да ся изработи на дрьво или на друго нѣчто.

Типóсамь, *гл. свр.* отъ **типóсвамь. —санъій,** *прич. стр.*

***Типóсвамь и типóсувамь** (**да типóсамь**), *гл. д. Гр.* Печятамь, напечятвамь, щампосвамь; **печатáть. —мся,** *гл. стр.* Бъівамь типосанъ; печятамся; **печáтаться.**

Типóсванѥ и типóсуванѥ, *с. ср.* отъ **типóсвамь.**

Типýра, *нар.* Теирьва. *Типура ке ходж, типура ке носж.*

Ти́пъій, **пъ, па, по,** *пр.* Широкъій и плоскъій, сплеснжтъій, неостръій. *Сивъі-тъі женъі иматъ типъі зрьна на нѣнкъі-тъі си.*

***Тиргíя,** *с. ж. Гр.* Тригия, трагия, трегия, тергия, вкаменилася утайка отъ вино въ бъчвъі, дѣто то е было дрьжяно; дрождие; **ви́нный кáмень.** *Тиргиж срьдце да му хване!*

Тиргíасамь, *гл. свр.* отъ **тиргíасвамь.**

Тиргíасвамь и тиргíасувамь (**да тиргíасамь**), *гл. ср.* 1) Хващамь тиргиж. *Вино-то тиргиасало.* 2) Отъ много пиенѥ пиж и отъ малко мя хваща, отъ малко ся опивамь. *Чирва-та му тиргиасали.*

Тиргíасванѥ и тиргíасуванѥ, *с. ср.* отъ **тиргíасвамь.**

Ти́ренѥ, *с. ср.* отъ **ти́рѭ и ти́рѭся.**

Ти́рецъ, *ум. м.* и **ти́рчя,** *ум. ср* отъ **тиръ.**

Ти́рóнкъі, *с. ж. мн.* Что остава неразтопено отъ мазь, отъ лой, когато ся топять тѣ; джибаринъі, джигариткъі, джимиринкъі, джиркъі, джьмаринъі, джюбарлинъі, джюберинкъі, джюгариткъі, джюмеркъі, жюмеркъі, клисъі, жмиркъі, прьженици, прьжкъі, прьжюнъі, туренкъі, цигаридъі, ципоръі, цирункъі, чваркъі; **вы́топки, перетóпки, оттóпки.**

***Тиръ,** *с. м. Т.* Слогъ, граница, сжнжръ. *Тиръ на градинж. Изнесе го край нивж-тж на тира.*

Ти́рѭ, пишь,—рилъ, *гл. д.* Гонѭ, пждж; **гнать, выгонять. — рѭся,** *гл. възвр.* Прыпкамь, тичямь, трьчѭ; **мчáться, скакáть во весь опóръ.**

Ти́скамь (**да ти́снж**), *гл. д* Натискамь, стискамь, бутамь, барамь, тищж. **—мся,** *гл. стр.* Натискамся, бутамся, тищжся.

Ти́сканѥ, *с. ср.* отъ **ти́скамь.** Натисканѥ.

Ти́снж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **ти́скамь.** Да натиснж.

Тисъ, *с. м.* Дрьво *Taxus baccata;* **тисъ ягодонóсный.**

Ти́тё, *с. м.* Братъ на бащж; **чичё, чичю,** стръіка, стръіко, баё; **дя́дя по отцѣ, стры́й.**

Титёвъій, въ, ва, во, *пр.* Чичёвъій, стръіковъій.

> Паднж ıаря, пукнжся,
> Сѣднж овчіарь да плаче:
> Батево-то ıаренце,
> Титёво-то козенце! *Пѣс.*

Титири́ца, *с. ж.* в. **тéтери́ца.**

***Ти́тла,** *с. ж Гр.* Знакъ надъ думж, въ коіжто има неписанъі нѣкои буквъі за съкращение; **ти́тло, ти́тла.**

***Ти́тра,** *с. ж.* Игра на камъчета.— *Тъі си играешь съ мене титрж,* тъі ся подигравашь, тъі ся подзимашь съ мене. —*Играе си на титрж. Това не е титра.*

Ти́трица и ти́тричка, *ум. ж.* отъ **ти́тра.**

***Тифти́къ,** *с. м. Т.* Тефтикъ.

Ти́ха, им. соб. женско.

Ти́хвамь и ти́хнувамь (**да ти́хнж**), *гл. ср.* 1) Утихвамь, млъквамь; **утихáть, ти́хнуть.** 2) Прѣставамь, напущамь, арнисвамь, сколасвамь; **переставáть рабóтать.**

Ти́хванѥ и ти́хнуванѥ, *с. ср.* отъ **ти́хвамь.**

Ти́хкъій, —хъкъ, хка, хко, *пр.* Тихъій, тивкъій.

> Ке ти пищж тихкж росж.
> Да изкжпить мжжско дѣтя. *Пѣс.*

Ти́хнж, ешь, — нжлъ, *гл. свр.* отъ **ти́хвамь.**

Ти́хо, им. соб. мжжско.

Ти́хо, *нар.* 1) Тихомь. *Тихо лѣпо говори.* 2) Мирно, кротко. *Не стоять тихо. Живѣжть си тихо.*

Ти́хомь и ти́хома, *нар.* Тихо, тихж-тж, полека, изнизко; **ти́хо, потихóнько.** *Тихомь му каза. Пошьпнж му тихома. Тихомь изъ врата-та излѣве.*

Ти́хулъ, им. соб. мжжско.

Ти́хчё, им. соб. мжжско.

Ти́хъій, хъ, ха, хо, *пр.* 1) Мирнъій, кроткъій; **ти́хій.** *Тихъ человѣкъ.* 2) Что ся врьши, что иде, что врьви, что става безъ шюмъ, небрьзо, полека; **ти́хій.** *Тихъ бѣлъ Дунавъ Тиха вода, тихъ ходъ, тихъ вѣтръ, тихъ дъждь.* 3) Что не се чюва, малкъій, низкъій; **ти́хій, неслы́шный.** *Тиха рѣчь, тихъ гласъ.— Тихъ като кукувицж. Тиха-та вода носи кладъі-тъі. Тиха та вода пó дълбоко копае Тиха-та вода брѣгъ рони. Отъ тихж-тж водж да ся боишь Въ тихж водж высоко полъі вдигай*

Ти́хъічкъій, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **ти́хъій.** Тихкъій; **ти́хонькій. —чко,** *нар.* Тихко; **тихóнько.**

Ти́хж-тж, *нар.* Тихо, тихомь, тихома; **ти́хо.**

Ти́чёмъ, *нар.* Текомъ, тикомъ, тичяшкомъ, бѣгомъ; **бѣго́мъ.**

Тичичь, *с. м.* Птица врабьць, врабка; **воробе́й.** *Каралися тичичи за чуждо просо.*

Тичяшко́мъ, тичяшкъ́iмъ и **тичяшкѫ́тѫ,** *нар.* Бръзо, бѣгомъ, съ тичянѥ, съ прыпканѥ, текомъ, тикомъ, тичемъ, троплешкы; **бѣго́мъ, бѣгу́чи, со всѣ́хъ ногъ, летко́мъ, лётомъ, вскачъ.** *Тичяшкомъ да идешь и да ся врънешь.*

Ти́чѭмь, *гл. ср.* Врьвѭ бръзо, бѣгомь; бѣгамь, бръзамь, прыпкамь, трьчѭ, тирѭся; **идти́ ско́ро, бѣ́гать, бѣжа́ть, нча́ться, скака́ть во весь опо́ръ.** *Тичѭ като бѣсенъ. Тичѭ като орелъ на мрьшѫ. Зелени-ти умове тичѭть на зелены черешы. Всякой тичѭ на оврьшенъ харманъ. И пчелы-ты тичѭть на хубавыѭ медъ. Тичѭ съ лопатѫ на пожяръ.*

Ти́чѭнѥ, *с. ср.* отъ **тичѭмь.** Прыпканѥ, трьчѭнѥ.

Ти́шё, им. соб. мѫжско.

Ти́шей, *с. м.* Мѣсто на рѣкѫ, дѣто вода-та тече тихо, полека; противоположно на *бръзѣй.*

Тишина́, *с. ж.* Кога всичко е тихо и мирно; **миръ; тишина́, миръ, поко́й.**

Ти́шка, *с. ж.* Вмѣсто птичка, втичка.

Тишма́, 1) *с. ж.* Много калабалѫкъ, навалица, навалъ, джгань. сгань, сбуна, смречь, паплачь, паплъчь, пъплѭкъ, орлѭкъ, бранѩ, купъ; **толпа́, ма́сса наро́ду, набро́дъ, ора́ва, зато́ръ.** 2) *нар.* Тврьдѣ много. *Цръква-та бѣ плъна тишма;* **це́рковь была́ битко́мъ наби́та.**

Ти́щенѥ, *с. ср.* отъ **ти́щѫ.**

Ти́щѫ, ишь,—щилъ, *гл. д.* 1) Тискамь, натискамь, стискамь; **сти́скивать, сжима́ть.** *Десять тищять, двѣ пищять?* Гат. — Прьстие и бозкы. 2) Пѣстѫ, стискамь, стискамся, стягамь, скарадѫся, скѫпѭся; **скупи́ться.** *Что пищишь толко, на кого ке оставишь?*

Ти́ѩ, *мѣст.* мн. число отъ **то́ѩ.**

Тка́йво, *с. ср.* Нѣчто тъкано; тъкань, тканѥ; **ткани́на.**

Ткалѩ, *с. ж.* Тъкачка, която тъче; **ткачи́ха.**

Тканѥ́, *с. ср.* Ткайво, тъкань; **ткани́на.**

Тка́нѥ, *с. ср.* отъ **тка́ѭ.** Тъканѥ, тъченѥ; **тка́нiе.**

Тка́ница, *с. ж.* Тъканъ шюренъ вълнянъ поѩсъ, широкъ два-три прьста като коланы-ты; подвязка, попрець.

Тка́ѭ, ешь, ткалъ, *гл. д.* Тъкѫ, тъчѭ, ткѫ; **ткать.** *Три дни ткала, край не дала.* —**а́ѭся,** *гл. стр.* Ткѫся, тъкѫся; **тка́ться.** *Дебело-то платно по́-лесно ся ткае.*

Тка́ный, *прич. стр.* Тъканый, тъченый; **тка́ный.** — *Сучи-ткай,* едно птичя.

Ткаѭчка, *с. ж.* Совалка, совелка, свалка; **чёлнъ, челно́къ у ткаче́й.**

Ткѫ, тъче́шь, тъка́хъ, *гл. д.* Ткаѭ, тъкѫ.

Тлака́, *с. ж.* 1) Когато съсѣди, роднины ся съберать вечерь у нѣкого на сѣдянкѫ, та му работять нѣчто, помагать му на нѣчто безъ заплатѫ; тлъка; **по́мочь, толо́ка́.** *Работѫ на тлакѫ. Най-чясто нехъръ-та си бере тлакѫ.*

Калино Недке мамино,
Мама ти е тлакѫ събрала,
За тебе хаберъ проводи,
Два пѫти сама доходиа,
Да додешь, мари Марийко,
Да ми доведешь сватѭ-тѫ,
Сватѭ-тѫ Недѫ на тлакѫ. *Пѣс.*

2) Кога инозина отидѫть да жьнѫть господарскѫ нивѫ, на субашь, на чифтликчиѩ; **ба́рская толо́ка́, сгонъ.**

Леле щерко Тренко мрѣнко,
Кога ойдешь на тлакѫ-тѫ,
На тлакѫ-тѫ субашийнѫ,
Не хватайся дѣ е да е,
Не хватайся на постѫ-тѫ,
Не хватайся на срѣдѫ-тѫ,
Нелъ ся хвати опашкѫ-тѫ,
Опашкѫ-тѫ у дѣца-та. *Пѣс.*

Тлаку́вамь, *гл. ср.* Ходѫ на тлакѫ, работѫ нѣкому тлакѫ.

Тлаку́ванѥ, *с. ср.* отъ **тлаку́вамь.**

Тла́никъ, *с. м.* Прѣдъ огнище междѫ два-та кѫта мѣсто издадено отъ стѣнѫ-тѫ на коминѩ като лавицѫ; кланикъ, пезулъ, пезьнь, фурумъ. *Кога ке влѣзешь въ кукнѫ-тѫ врата за-въ кукы, отъ дѣснѫ-тѫ странѫ е огнище-то, бливо до кусыѩ зидъ направено на колко единъ аршинъ; това мѣсто ся выка тланикъ. Ные, Бугари-ти не ходимы на тугынѫ, чюнкы смы удрени отъ тланикъ-тъ и до женѫ-тѫ трѣба да сѣдимы. — Свилъ си врата като мачёръ въ тланикъ. Црьнъ калугеръ плещи печеть?* Гат. — Тланикъ, кланикъ.

Тланичѩрка, *с. ж.* Назъванѥ на коткѫ, что обычѩ да лѣжи на планика.

Писнѫ дѣдо да ми плаче:
Леле стара баба моѩ,
Леле глухчи хамбарничя,
Леле мачка тланичѩрка,
Леле крава млѣкарница! *Пѣс.*

Тла́памь, *гл. д.* и *ср.* Сънувамь тяжкы сънища, говорѭ на съна си; бльнувамь, блѣнувамь, бладамь, блъдамь, блъдаѭ, тлапувамь; **бре́дить.** *Тлапа у сънъ-тъ.*

Тла́панѥ, *с. ср.* отъ **тла́памь.** Бльнуванѥ, бльнувка; **бредъ.**

Тлапнѝа, *с. ж.* Нѣчто лоше казано за нѣкого; дума, провъıкнıа; **худáя поговóрка, худáя молвá.**

Маре Димитре, Димитре,
Каквѫ ли сьмь тлапнѫ дочюла,
Че ти бѣгала невѣста. *Пѣс.*

Тлапýвамь, *гл. д.* и *ср.* Тлапамь, блѣвувамь.

Тлапýванıе, *с ср.* отъ **тлапýвамь.** Тлапанıе, бльнуванıе.

Тлáскамь (да тлáснѫ, тлáснувамь), *гл. д.* Бльскамь, бутамь, бутурıасвамь, тъıкамь, джаскамь, халосвамь, хласкамь; **толкáть.** *Тласнѫ мя изъ слъбѫ-тѫ надолу.* **—мся,** 1) *гл. вз.* Тъıкамъıся единъ другъ; **толкáться.** 2) *гл. възвр.* Бутамся, тъıкамся измеждѫ навалицѫ; **толкáться.** 3) *гл. стр* Бъıвамь тласканъ; **толкáться.**

Тлáсканıе, *с. ср* отъ **тлáскамь.** Тласканица.

Тлáсканица, *с. ж.* 1) Голѣмо тласканıе въ навалицѫ; **толкотнѧ́.** *Въ черковѫ имаше тласканицѫ.* 2) Игра на тласканıе, да ся тласкамъı единъ другъ; цапканица. *Дѣцата играѭтъ на тласканицѫ.*

Тлáснувамь, *гл. уч.* отъ **тлáснѫ.**

Тлáснѫ, ешь,**—нѫлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **тлáскамь; толкнýть. —снѫтъıй,** *прич. стр.* Тъıкнѫтъıй, хласнѫтъıй.

Тлáсъкъ, *с. м.* Сильо тласканıе; **толчёкъ.** *Съ единъ тласъкъ го изтласка изъ собѫ-тѫ навънъ*

Тлъкá, *с. ж.* Тлака.

Тлѣкнѫ, ешь, **—нѫлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **тлъкѫ́.**

Тлъкýвамь, *гл. д.* Разказвамь нѣчто да го разберѫтъ; талкувамь, разтлъкувамь, изıаснıавамь, разıаснıавамь; **толковáть, объяснѧ́ть, изъяснѧ́ть. —мся,** *гл. стр.* Изıаснıавамся, разıаснıавамся; **толковáться.**

Тлъкýванıе, *с. ср.* отъ **тлъкýвамь.** Изıаснıаванıе; **толковáнiе.**

Тлъкѫ́ и тлъчѭ́, чéшь, **тлѣкохъ, тлъклъ (да тлѣкнѫ),** *гл. д.* 1) Чюкамь нѣчто да го направѭ ситно; **толóчь.** *Тлъкѫ соль.* 2) Чюкамь нѣчто да му опадѫтъ луспъı-тъı, мякъıна-та; **отолáчивать.** *Тлъчѭ жито.* **—кѫ́ся,** *гл. стр.* Бъıвамь тлъченъ; **толóчься, отолáчиваться.** — *Тлъкѫ му пиперъ на главѫ-тѫ,* мѫчѭ го.

Тлъмáчь, *с. м.* Който прѣвожда, тлъкува нѣкому нѣчто отъ единъ язъıкъ на другъ; терджуманъ, драгоманъ; **толмáчъ, перевóдчикъ.**

Тлѣста тъ̀іква. Раст. *Bryonia alba,* дива тъıква; **паралѝчная рѣ́па, переступéнь.** *На Гергевъ-день берѫтъ тлъстѫ тъıквѫ, топятъ ѭ въ водѫ, съ коıѫто запоıавать дойнъııа добъıтъкъ, да му бѫде млѣко-то тлъсто.*

Тлъстéнıе, *с. ср.* отъ **тлъстѫ́.** Кръвенıе.

Тлъстѝга и тлъстѝка, *с. ж.* 1) Раст. *Portulaca oleracea,* тлъстица, тлъчница, тученица, тучница, тушница, кластица, овчıа кластица; **портулáкъ, блóшка.** 2) Раст. *Sedum tectorum,* бабинъ квасъ, дебелецъ, нежито, нежитъ, кашличıавчя, тучница. 3) Раст. *Sedum Telephium,* дебела Мара; **жирнолѝстка, жѝрная травá.**

Тлъстинá, *с. ж.* Мазнина, мазь, лой, сало; **жиръ, сáло, вóрвань.** *Обери тлъстинѫтѫ на мясо-то.*

Тлъстинкá, *ум. ж.* отъ **тлъстинá.** Мазнинка.

Тлъстѝца, *с. ж.* Раст. тлъстига въ 1-то знаменованıе.

Тлѣстичкъıй, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **тлѣстъıй.**

Тлъстовлѣнка, ко, къı, *пр.* Съ рудѫ, гѫстѫ вълнѫ. *Тлъстовлънкъı овчици.*

Тлѣстъıй, стъ, ста, сто, *пр.* 1) Что има много тлъстинѫ, мазнинѫ; мазнъıй; **жѝрнъıй, тýчнъıй, сáлнъıй.** *Тлъсто мясо,* притило мясо; **жировóе мя́со.** 2) Направенъıй съ много мазь; мазнъıй; **жѝрнъıй.** *Тлъста чорба.* 3) Что има много масло; мазнъıй; **маслѝстъıй, масленѝстъıй.** *Тлъстъı орѣхъı.* 4) Дебелъıй, кръвенъıй, угоенъıй, ухраненъıй, плънъıй, шишкавъıй, тронтистъıй; **тóлтъıй, жѝрнъıй, тýчнъıй, кóрмнъıй.** *Тлъста-та кокошка добро юйце не сниса. Отъ шюгаво прася тлъста свинıа излиза.*

Тлъстѣ́ıѫ, ешь, —стѣлъ, *гл. ср.* Ставамь тлъстъ; дебелѣѭ, плънѣѭ, кръвенѣѭ, кръвѭся, накръвıавамся; **жирѣ́ть, толстѣ́ть, тучнѣ́ть, полнѣ́ть, плотнѣ́ть.**

Тлъстѣ́ıанıе, *с. ср.* отъ **тлъстѣ́ıѫ.**

Тлъстѫ́, и́шь, —ти́лъ, *гл. д.* Правѭ, хранѭ нѣкого, нѣчто да стане тлъстъ; кръвѭ, натлъстıавамь, ухранвамь, угоıавамь.

Тлѣхамь, *гл. ср.* За животно: съ душенıе дъıрѭ, трьсѭ нѣчто за яденıе. *Свинıа-та тлъха по гумно-то.*

Тлѣханıе, *с. ср.* отъ **тлѣхамь.**

Тлъчёкъ, *с. м.* 1) Дрьвıанъ, желѣзенъ чюкъ, съ който тлъчѫтъ нѣчто въ кутелъ, въ хаванъ; кльчнıакъ, кльцанıакъ, тлъченıакъ, тлъчникъ, тлъчнıакъ, тлъчıакъ, токмакъ, чюкалникъ, чересло, лукобиıа; **пестъ.** 2) Сѫдъ, въ който тлъкать нѣчто; стѫпа, ступа, кутелъ, чотура, дибекъ, хаванъ, чюкало; **стýпка.**

Тлъчéнıе, *с. ср.* отъ **тлъчѭ́ и тлъкѫ́.**

Тлъченица, *с. ж.* 1) Нѣстие тараторъ; **пѝгусъ.** 2) Нѣчто тлъчено.

Тлъчéнъıй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **тлъкѫ́ и тлъчѭ́.**

Тлъченіакъ, *с. м.* Тлъчёкъ въ 1-то знаменование.

Тлѣчкамся, *гл. вз.* в. **толчкаться.**

Тлѣчникъ, *с. м.* Тлъчёкъ въ 1-то знаменование.

Тлѣчница, *с. ж.* Раст. *Portulaca oleracea,* тлъстига, тлъстика, тлъстица, тученица, тучница, тушница, кластица, овчія кластица; **портулакъ, блошка.**

Тлѣчніакъ, *с. м.* 1) Сѫдъ за чюкание въ него лукъ, чесьнъ, агурида, тлъченицѫ и др.; стѫпа, тлъчёкъ, чотура, кльцаніакъ, клацалникъ, врьтокѫщникъ; **ступка.** *Кѫща безъ тлъчніакъ не бъіва.* 2) Кльчніакъ, кльцаніакъ, тлъчёкъ, тлъченіакъ, тлъчникъ, тлъчіакъ, токмакъ, чюкалникъ, чересло, лукобиіа; **пестъ.** 3) Дрьво за намѣщание нишиты, нищелкы-ты на станъ за килимы.

Тлъчѭ, *ешь, гл. д.* в. **тлъкѫ.**

Тлѣчіакъ, *с. м.* Тлъчёкъ въ 1-то знаменование.

Тлѣѭ, *ешь,* **тлѣіалъ,** *гл. ср.* Клѣѭ: 1) Горѭ полека безъ пламъікъ; тлѣѭся, крѣѭ, чмаѭ; **тлѣть, тлиться.** *Дрьво-то си тлѣе.* 2) Слабѣѭ, линѣѭ, копнѣѭ, крѣѭ, топѭся, чезнѫ, чмаѭ; **ныть, изнывать, чахнуть.** —**ѭся,** *гл. възвр.* Тлѣѭ въ 1-то знам.; **тлиться.**

Тлѣіание, *с. ср.* отъ **тлѣѭ** и **тлѣѭся.**

Тлюнецъ, *с. м.* Една ръіба въ Охридско езеро.

Тнокъій, къ, ка, ко, *пр.* Тьнкъій. —**ко,** *нар.* Тьнко.

> Невѣсты-тъі болнъі лѣжать,
> Сокаи-тъі пусти стоять,
> Какъ шиени неносени,
> На ковчезы нарядени
> При тнокъі-тъі имъ кошюли. *Пѣс.*

> Тебе те казвесеть, тноко си прядѣла,
> Тноко си прядѣла, ситно си ткаела;
> Ѭ же ти донесѫ триста драмъ памбукъ,
> Ты да направишь триста лактіе платно,
> Отъ него ти сакамь зятоскѫ ризѫ. *Пѣс.*

То, *съюз.* 1) Отговаріа на условнъі-тъі сьюзъі и съединиава второ-то изречение съ прьво-то; **то.** *Ако приставашь ты, то нека бѫде така;* **будe ты согласенъ, то пускай будетъ такъ.** *Ако (кога) не щешь, то прави каквото щешь;* **коли не хочешь, то дѣлай что тебѣ угодно.** *Ако има вѣкъ, то ще има и лѣкъ. Ако бы да му потрѣбвать пары, то му дай двѣстѣ грошиа;* **въ случаѣ если понадобятся ему деньги, дай ему двѣсти піастровъ.** *Ако бы мирно сѣдѣло, то не бы чюдо видѣло. Да не бяхъ видѣлъ съ очи-ты си, то не щяхъ да вѣрвамь. Додѣ митиризъ хванѫли, и то хазната стигнѫла.*

> Токо сѫ това думали,
> Още го не издумали,
> То тяжькъ аскерь дофтаса,
> Та си сѫ царіа хванѫли. *Пѣс.*

Като смы ся родили, то щемъ и мремъ; **коли родились, то и умрёмъ.** *Като ти е братъ, то му помогни.* 2) Съединиава двѣ изречениіа, отъ които второ-то изказва противоположно заключение, противоположнѫ мысль; излиза, че, а то; **а выходитъ, а оказывается, что.** *Азъ мыслихъ, че тіа му е сѫща майка, то му была мащеха;* **я думалъ, что она ему родная мать, а выходитъ, а оказывается, что она ему мачиха.** *Да е нѣчто, а то было ничто. Азъ мыслихъ, че си сиромахъ, то излиза, че си билъ богатъ. Да имаше понѣ каквѫ-годѣ облагѫ, а то напраздно сьмь ся трудилъ* 3) Казвася и като за хокание, както въ изречение: *Подпльзнѫхся, та паднахъ. — То (а то) да си глядалъ, дѣ стѫпишь;* **я поскользнулся и упалъ. Ты бы смотрѣлъ на что наступаешь.** 4) Повтаріанъ показва: единъ пѫть — другъ пѫть, и — и, ту — ту; то — то. *То тѫй, то инакъ. То ми го дава, то си го зима. Марта е като малко дѣтя: то плаче, то ся смѣе, то вали то слънце грѣе.*

То, *мѣстоим.* ср. родъ отъ **той;** оно; **оно.**

То, *члѣн.* ср. род. един. число. *Дѣтя-то.*

То, чястица при относителнъі-тъі мѣстоимениіа и нарѣчиіа. *Който, когато; когато, дѣто.*

Тоболецъ, лци, *с. м.* Кожяна торба за носение въ неѭ нѣчто прѣзъ рамо, нагрьбѣ; мѣхъ, мѣшина, улиіа, вулиіа, вулгиіа, чанта, тагарджикъ, тахарджикъ; **сума, котома, мѣхъ.**

Тоболица, *с. ж.* 1) Кожяна кесиіа за парьі. 2) *Тоболици:* раст. *Silene inflata,* пукалкъі, пукалчя; **погремушки, хлопушки.**

Тобуліа, *с. ж.* Малка торбица; **сумка, котомка.**

Това, *мѣстоим.* ср. отъ **тоіа.** *Това дѣтя.* —Ставено съ прѣдлогъ *за* образува сьюзъ **затова:** по тѫѭ причинѫ, заради това, поради това, затуй, затъй; **посему, потому, оттого, для того.** — В. **тоіа.**

Товакана и **товаикана,** вм. **това.**

Тованецъ, *ум. м.* и **тованчя,** *ум. ср.* отъ **тованъ.**

Тованосамь, *гл. свр.* отъ **тованосвамь.** —**санъій,** *прич. свр.*

Тованосвамь и **тованосувамь** (да тованосамь), *гл. д.* Покрывамь кѫщѫ съ тованъ, направіамь тованъ на стаѭ.

***Тованъ и тованъ,** *с. м. Т.* Таванъ: 1) Небе на кѫщѫ, подъ, подьръ, подаре, подере, потонъ; **потолокъ.** 2) Праздно то мѣсто междѫ покрыва и тованю на сградѫ; **подволока, чардакъ, чердакъ.** *Качился на тованя. Простни дрѣхы-ты на тована.* 3) Малка станца на тованъ; **вышка, чардакъ, чердакъ.**

Товарвамь, *гл. мн-кр* отъ **товарѭ.**

Товаренѥ, *с. ср.* отъ **товарѭ.**

Товарецъ, *ум. м.* отъ **товаръ.** Товарчя.

Товарію, *с. ж.* Дрьвянъ сѫдъ за дрьжанѥ и носенѥ въ него водѫ; бъкълъ; **баклага.**

Товарникъ, *с. м.* 1) Товарница. 2) Конь, что ся товари, товаренъ конь; **вьючная лошадь.**

> Докарай, Петре, докарай
> Три коніа, три товарника,
> Что сѫ носили товаръі,
> Да натоваримъ иманѥ. *Пѣс.*

Товарница, *с. ж.* Тоюга съ малкѫ разсохѫ на врьха, съ коѭто ся подпира еднѫ-тѫ странѫ на товаръ, додѣ ся натовари или разтовари другѫ-тѫ; вастогарка, възтогарка, индивакъ, индивачка, ластоварка, ластагарка, лостагарка, мьстягарка, остягарка, подпорошка, помагалка, товарникъ. *Товарница та има два краю.*

Товарничка, *ум. ж.* отъ **товарница.**

Товарнъій, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* 1) Что носи товаръ, что може да ся товари; **вьючный.** *Въ пондила-та лѣжють волови-ти оратни, конѥ-ти товарни.* 2) Само въ *ж. родѣ:* трудна, тяжка, струдна, невслна, непраздна; **непраздная, беременная, чреватая, брюхатая.**

> Тукъ има бабъі жяловнъі,
> Тукъ има булкъі товарнъі,
> Тукъ има дребнъі дѣчица. *Пѣс.*

Товарчина, *ум. ж.* отъ **товаръ.** Товарецъ, товарчя.

Товарчя, *ум. ср.* отъ **товаръ.** Товарецъ, товарчина.

Товаръ, *с. м.* 1) Стока или друго, натоварена на добытъкъ, на кола, на ладиѭ или на друго нѣчто да ся кара нѣйдѣ; юкъ, брѣмя; **вьюкъ, грузъ, нагрузка, кладъ, клажа, поклажа.** *Два товара дрьва. Тяжькъ, лекъ товаръ.* 2) Тяжка, неприятна работа, тягота, мѫка, грыжіа, брѣмя, юкъ; **бремя, ноша, обуза, тягость, кандалы.** *Да гляда и чюжды дѣца бяше голѣмъ товаръ за неѭ.* 3) Прикіа, прикиіа, зестра, чеизъ, придань, придъ; **приданое.** — *Направи си товара,* направи си юка, направи си гръба, спечяли. *Вдига ли магаря уши-ты си, ще врьли товара.*

Товарѭ, ишь, —рилъ (товарвамь), *гл. д.* Тварѭ: 1) Качвамь, турямь стокѫ, товаръ на добитъкъ, на кола, на ладиѭ или на друго нѣчто да ся занесе нѣйдѣ; **вьючить, грузить, погружать, навивать.** *Товарѭ конь. Товарѭ стокѫ за Цариградъ. Товарѭ кола съ сѣно;* **навивать повозку сѣномъ.** 2) Възлагамь нѣкому нѣкаквѫ трудnѫ, неприятнѫ работѫ, правѭ нѣкому главоболие съ нѣчто; **обременять, отягощать.** *Все съ такыва грыжи мя товари.* 3) Врьгамь възъ нѣкого нѣчто, мѣтамь, качвамь нѣкому нѣчто. *Отъ данъка му свалили нѣчто, та го мень натоварили.* —**рѭ-ся,** 1) *гл. възвр.* Награквамь, налѣгамь, натискамь нѣкого да направи нѣчто. *Му ся товарили на овчярь-тъ да ѝ ѭ даить кошюлѭ-тѫ самовилскѫ. Царь-тъ не сакалъ да го пущать, ама, почто му ся товарилъ много, не келъ да му разсъіпеть кефъ-тъ и му далъ изинъ.* 2) *гл. стр.* Бъівамь товаренъ. — *Низко товари, высоко пѣй.*

Товачка и товачкана, *смякч.* отъ **това.**

Товрѣмешний, —шьнь и —шень, шніа, шне, *пр.* Оноваврѣмешний. *Товрѣмешни-ти Блъгаре;* **Болгаре того времени.**

Тога и

Тогава, *нар.* Тогай, тогази, тогазь, тогась, тогъі, тогъіва, тогъівъ, тогъізи, тогъізь, тогъісь, тада, тъга, тъгай, тъгъ, тъгы, тъгъва: 1) Въ, по онова врѣмя; тонова; **тогда.** *Тогава продавали биволъ за парѫ. Тога ıа бѣхъ младъ.* 2) *съюз.* Отговарю на съюзъ *когато;* **тогда.** *Когато хлѣбъ не остане, тогава зелъ да пѣсти.* — Нарѣчиѭ *тога, тогава,* сставени съ прѣдлозы, образувать новы нарѣчиѭ: **дотога, дотогава,** до онова врѣмя, дотонова; **до того времени, до тѣхъ поръ, дотолѣ.** *Дотогава има още цѣлѫ недѣлѭ.* **Оттога, оттогава,** отъ онова врѣмя; **оттуда, съ того времени, съ той поры.** *Оттогава е тжй побрьканъ.*

Тогавашний, —шьнь и —шень, шніа, шне, *пр.* Что е былъ тогава, тогашний, тогъівашний, тогъішний; **тогдашній.** *Помнишь ли тогавашниѭ студъ?*

Тогази и тогазь, в. **тога, тогава.** *Тогазь бяше спанѥ свинско. Тогазь ти на хлѣба выкаше папо.*

Тогай, в. **тога, тогава.**

Тогась, в. **тогава и тога.** *Кому кога дойде, тогась тягли.*

Тогашний, —шьнь и —шень, шніа, шне, *пр.* Тогавашний.

Тогова, *вин. п.* отъ **тоіа.**

Тогъі и

Тогъіва и тогъівъ, в. **тога, тогава.** *Тогъівъ ıа бѣхъ младъ.*

Тогъ̀івашний, —**шьнь** и —**шень, шнıа, шне,** *пр.* Тогавашний.

Тогъ̀ізи, тогъ̀ізь и **тогъ̀ісь,** в. **тогá, тóгáва.**

Тогъ̀ішний, —**шьнь** и —**шень, шнıа, шне,** *пр.* Тогавашний.

Тóда, им. соб. женско.

Тодóра, им. соб. женско. *Не е Тодора запрѣдъ хора*

Тóдорица, *с. ж* Тудорица, Тодоровъ-день, прьва-та сѫбота на великъı постъı. Тоıа день разкарвать коне-тъı, а понѣйдѣ носять въ цръквѫ колаци за волово здравıе.

Тóдоръ и **тóдъръ,** *с м.* Животина сьменъ. *Тодоре, тодоре, пусти баби роговъı!*

Тодори́нъ, им. соб. мѫжско.

Тóзи, тáзи, тóзи, тѣзи, *мѣстоим.* Тоıа, таıа, това, тие.

Тóзика и **тóзикана,** *мѣстоим.* **Тóзи.**

***Тозлу́ци,** *с. м. мн. Т.* Тузлуци, обувка калцуни безъ ходила, обува само пищıалъıтъı; томаци, калци, наглавци, прътеници, доколѣници. бечвъı, дизни; **нáговици, нáгаленокъ.** *Шıарени тозлуци.*

***Тозъ,** *с. м. Т.* Прахъ; **пыль.** *Тозъ-шикеръ;* **сáхарный пѣсóкъ.**

Тозь, тазь, товь, тѣзь, *мѣстоим.* Тоıа, таıа, това, тие.

***Той,** *с. м. Т.* Птица *Otis tarda,* дропла, дива мисирка; **драхвá.**

Той, тóıа, тóе, тóи, вм. **твой, твóıа, твóе, твóи.**

Тоıа-та майка ся прѣмѣнува,
Тои-ти братıа коне сѣдлѣхѫ,
Тои-тъı сестръı къıткъı къıчıахѫ,
Тои-тъı снахъı колакъ мѣсѣхѫ,
Че ке ти дойдѫть на тебь на гостıе. *Пѣс.*

Азе сьмь рѣчи дочюла:
Тодорка тоıа ке бъıде. *Пѣс.*

Хайде да си мѣнимъı
Тое-то срьдце на мое-то,
Мое-то срьдце за твое-то,
Тои-тъı очи за мои-тъı! *Пѣс.*

Той, тáıа, товá, *мѣстоим. показ.* 1) Тоıа, таıа, това. 2) Онъıй, оніа, онаıа, онова, ной, наıа, нова, другъıй. *Дѣца кога ся плукаıать мегю себе, на той свѣтъ ке ме лижешь, му въıка едно-то на друго-то. Слушıай вамо, приıателе, кога ке го найшь Бога, те молиме да го пращıашь и за насъ, чункимь сме отъ найлоши-тъı арамии на вѣкъ-въ, на той вѣкъ кай ке нъı клаить? На овой вѣкъ сьмь ся мѫчилъ, тики и на той вѣкъ да ся мѫчѫ.*

Той, тıа и **тáıа, то,** *мѣстоим.* лично трете лице; онъ, она, оно; **онъ, онá, онó.** *Той го купи, тıа го мѣси, то го извади. Той коли, той бѣси,* всичко може да прави, отъ него всичко ся пъıта, той има власть, той заповѣда; **онъ тамъ всѣмъ ворóчаеть, вóля егó тамъ закóнъ.** *Тии (тие, тъıа, тѣ) не мъıслять за сетнинъı-тъı.*

Бръго пойди на нашѫ царицѫ,
Таıа, Симонъ, изанъ ке ти даить. *Пѣс.*

— Дат. пад. **нéму, му; ней, ѝ, ѣ, ю, ной, нéзѣ, нéйзѣ; имъ, нимъ, тѣмъ; ему́, ей, ней, имъ.** *Нему го дадохъ* и *дадохъ му го. Кажи го ней* и *кажи ѝ го. Не ѣ давать Господь незѣ челядь за добро-то незино. Помози Богъ, ѣ реколъ чловѣкъ-тъ на женѫ-тѫ.*

Марко си ю потихомь говори:
Такомь Бога, гъıздава дѣвойка,
Казуй, море, отъ коıѫ си родѫ? *Пѣс.*

А майка ю потихомь говори:
Леле щерко дели Магдалино,
Ете иде Марко со сватовъı. *Пѣс.*

Задрѣмала обѣдна Мариıа,
Задрѣмала у честнъı трапезъı;
Ной ся чини, никой ıѫ не види,
Нъ ıѫ видѣ кума и кумица. *Пѣс.*

Пратилъ имъ малко хлѣбецъ. Далъ го тѣмъ. Сега и намъ и тѣмъ е добрѣ.

Такомь Бога. шıарца добра конıа, .
Че излѣзѫть моминъı тъı сестръı,
Че излѣзѫть, та че тя прихванѫть,
Дижıай главѫ и нимъ ся не давай. *Пѣс.*

— Вин. падежь **него, го, га; нéıѫ, ıѫ, ню, ю; тѣхъ, гъı, нихъ, ихъ, ни́ми, нимъ; егó, её, ихъ, нихъ.** *И него ще постигне таıа проклятиıа. Хванѫ го и го затвори. Послушıа го. За неıѫ ли мъıслишь, за тѫıѫ пустѫ осойницѫ? остави ıѫ! Погони змиıѫ-тѫ да ю хване.*

Пошла Лада на водѫ
Съсъ кованѫ вѣдрицѫ,
По ню иде младъ войно. *Пѣс.*

За тѣхъ приказвать, че гъı въ село не щѫть. Да гъı хванешь, та да имъ го обльскашь о главѫ-тѫ.

Хой въı Турци Анадолци,
Азъ си имамь до три сестръı,
Ними да си ıазъ опъıтамь,
Али да мя потурчите,
Али да мя загубите. *Пѣс.*

Задалися силни-нѣ вѣтрове,
Задалися мъглъı и прахове,
По нимъ идѫть силнъı вıулици. *Пѣс*

— Съкратенъı-тъı формъı отъ дателенъ падежь **му, ѝ, имъ** ся употрѣбıавать и вмѣсто притежателнъı мѣстоимениıа неговъ, негова, негово, негови; неинъ, нейна, нейно, нейни; тѣхьнъ, тѣхна, тѣхно, тѣхни. *Баща му, майка му, дѣтя-то му, кѫ-*

щю-та му. Кракъ-тъ й, дрѣха-та й, перо-то й, обуща-та й. Конь тъ имъ, крава-та имъ, теля-то имъ, пилци-тѣ имъ. — Дат. и вин. пад. отъ това мѣстоимение понѣкога ся употрѣбява удвоено, и двѣ-ты формы, за усилване: *На него сѫщия му го кажи Нему му го дадохѫ. Него го хванѫхѫ. Ней й казвать. Неѭ ѭ плюѭть, тия мысли, че роса ѭ роси. Тѣмъ имъ казвать. Тѣхъ гы хокать.* — Понѣйдѣ и понѣкога употрѣбявать мѣстоимение-то нарядъ съ имя-то, което то замѣства. *Стоюана го бихѫ. Дѣтя-то го наказахѫ. Наши-ти гы нѣма.*

Ни татка жалы, ни милѫ майкѫ,
Токъ ся го жалы лудо-то младо. *Пѣс.*

Посврьшился Митре Поморянчя,
Ѭ посврьши Марья Бѣлоградскѫ.
Богъ го убилъ Петре Вайрадинчя! *Пѣс.*

— Формы ты **него, неѭ, тѣхъ** нѣкои понѣкога употрѣбявать вмѣсто указателны мѣстоимения. *Каквото ви казвать, него не правите, а каквото си вые знаете. Коюто вы храни, неѭ слушайте. Които крадѫть, тѣхъ затварять.* — Нѣкои вмѣсто *й, ней, имъ* изричать *хй, нѣхи, хми,* та казвать: *азъ хй казахъ. Майка хй. Дай гы нехи.*

Та ся ни единъ не сѣти,
Че хми е мома кехаia. *Пѣс.*

— Понѣйдѣ вмѣсто *тѫж, нѣѭ* и *ѭ* казвать *тѫгѫ, нѣгѫ* и *гѫ*.

Како да не смы роднина:
Тагia е отъ сестрѫ мома,
Тагia е на мене мнука. *Пѣс.*

Сонъ сонила Ѩновица,
Кѫдѣ лѣтаѭть два гълѫба,
Право кѫдѣ негѫ идѫть. *Пѣс.*

Златины-ты снахы
Вѣнецо й плетiахѫ,
Милы-ты братia
Въ носило гѫ носiахѫ. *Пѣс.*

Тóйзи, тáйзи и тази, тазь и този, тозь, *мѣстоим.* Тоя.

Тойзика и тóйзикана, *мѣстоим* Тойзи.

Тóка, *с. ж. Правѭ токѫ: а)* Хващамыся за рѫкѫ, кога ся срѣщнемъ за да ся поздравимъ, да си честитимъ нѣчто. *б)* Чюкамь си чашѫ-тѫ съ чяши-ты на другы-ты, кога напивамы за нѣчто. *Сега вять-тъ и братими-ти цѣлывать рѫкѫ на свещенника, на кума и на пó старѣ-ты, а съ другы-ты само ся хващать за рѫкѫ, правѭть токѫ.*

Ми помипѫ Марко Кралевике
Покрай портѫ попа-Николовы
И ся врати у попа Николѫ;
Кога видѣ дѣвойкѫ у дворовы,
Стори токѫ и назадъ ся врати. *Пѣс.*

***Токá,** *с. ж. Т.* Пряждило, пряжка; **пря́жка.**

Токáчка, *с. ж.* Домашня кокошка *Numida meleagris.*

***Токмáкъ,** *с. м.* Тотмакъ.

Тóкмо, *нар.* 1) Тъкмо, равно, наплъно, тамамъ; **рóвно.** *Токмо три годины,* равно, тамамъ три годины. 2) Наравно, барабаръ, успорядъ, заедно; **вмѣстѣ, паралле́льно.**

Ой невѣсто, мори будалисто,
Что повяса и напрѣдъ излѣзе,
За да ходишь токмо ты съ зятia?
Ѩ ела си со мене да ходишь
Токмо равно, како что прилѣга! *Пѣс.*

3) Еднакво, по равно, исто, тъкмо; **одинáково.**

И му рече Ѩнкула Николу:
Хайде сега, мое мило брате,
Токмо стокѫ мы да дѣлимы. *Пѣс.*

Токмоглáвый, въ, ва, во, *пр.* Стъкмоглавый, еднаквый, приличный, едночный, подобный; **одинáкій, подóбный, похóжій.**

И изставилъ три лѣкы дѣвойкы,
Едноликы, три-ты токмоглавы. *Пѣс.*

Токмонóжечкы, *нар.* Съ два-та крака въ едно врѣмя и заедно. *Тропяшкомь токмоножечкы го прѣхрипувамь,* прѣскачямь го и съ два-та крака едноврѣмено.

Тóкнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **тóчѫ.**

Токо и туку, *нар.* Тике: 1) Стига, само, нека само, текъ, салтъ, салъ, саде; **тóлько, лишь.** *Токо да дойде, та щемъ видѣ. Токо да плати;* **лишь бы заплати́лъ.** *Токо да е така. И това ще да стане, токо да смы живы.* 2) Не съ другыго, а единъ, не повяче; само, саде, салтъ, салъ; **тóлько.** *Токо азъ сьмь дошьлъ Токо това ны е останѫло.*

Та ся Боiана заврьнѫ
Ту налѣво, ту надѣсно;
Кога ся назадъ обрьнѫ,
Токо Керима бѣ остала
Въ тѫѭ златѫ кочиѭ. *Пѣс.*

Па се Татунче заврьтѣ
Налѣво още надѣсно,
Отъ триста души манафы
Токо троица остали. *Пѣс.*

3) Само, понѣ, баре, баремь, баръ, баже, бажьмь, божемь, саде, салтъ, салъ; **по крáйней мѣрѣ, хотя́, хотя́ бы, лишь, всё такú.** *Прави му каквото щешь, токо не го бий* 4) Наглядъ, да си види да ся чини, само, колко, саде, салтъ, салъ; **лишь бы, тóлько бы.** *Токо да си е. Иди, токо да ся каже, че си ходилъ.* 5) Всякога, постоянно, само, саде; **тóлько.** *Токо си яде, токо си казва Токо ходи и дохожда, токо прѣхожда. Не е работа токо да хоратишь. Не работишь, токо си разправяшь.* 6) Не одавна, не пó-рано;

тóлько. *Сега токо дойде.* 7) Ведижга слѣдъ нѣчто; чтомь, когато; тóлько что.

Токо ся сватбж растури,
Груё ойде на механж. *Пѣс.*

Токо туй Павунка издума,
Койчё ся отъ душьж отдѣли. *Пѣс.*

8) Изведнжжь, ненадѣйно; вдругъ, внезáпно, нечáянно. *Дѣто си сѣдюхмы, той токо скокнж и ся врьли изъ провореца долу.* 9) Като *съюз.* А, нъ, но, най; но.

Мамо-ле, стара мащехо,
Не уловихъ рыбж морунж,
Токо уловихъ главж трьговскж. *Пѣс.*

Ай ты Марко, ай ты добъръ юнакъ,
Не мой кльни горж Димнж горж,
Токо кльни старж самовилж,
Что собрала седумдесять кладенци! *Пѣс.*

Токо что, токо като, чтомь; тóлько-что, какъ-тóлько. *Токо что дойде и подкачи да лудува. Токо что изрѣче и умрѣ — Токо до,* близо до, съвсѣмь близо. *Токо до полы-ты на планинж-тж,* до самы-ты полы на планинж-тж. — *Токо ми,* за увѣрение, за прѣмалюние; тако ми. *Токо ми Бога;* ей Бóгу. *Токо ми този храмъ Божий! — Токо речи,* като речи, тако речи, почти; почтú. — *Токо да е дума, та ако ще бы отъ хумж. Токо да е мжжь, като лайно въ дъждь. Токо да ми е у кратунж опашь. Токо ми свята недѣлю ядовы не донела. Токо ми този гласъ Божий! Токо ми този святый крьсть! Тока ми силж-тж Божиьж! Токо ми что вѣдри и что облачи!*

Тóковина, *с. ж.* Плата за кола приготвенж сирадликж, что плащать на господарю на земьж-тж онъиа, които держть тамъ сирадликж-тж; огнищина.

***Токýнъ,** *с. м. Гр.* Такунъ.

Токъ, *с. м.* Изтесано и убито мѣсто, дѣто врьшжть жито; гумно, врахъ, врьхъ, врьшило, харманъ; токъ, гумнó. *Останжлъ е суха соха на голъ токъ. Вилы на токъ-тъ, снопю край рѣкж.*

Тóла, им. соб. женско.

Тóлё, им. соб. мжжско.

Толúко, *нар.* Толкова.

Тóлкáвъ, ва, во, *пр.* Толкова голѣмъ, колко-то нѣкой другъ, колкото нѣчто показано; толъкъ, толчювъ, солкавъ, оволкавъ. *Донесли ми толкавъ камыкъ.*

Тóлко, *нар.* Толкова. *Колко внае баба, толко бае. Колко срьдце болѣло, толко очи плакали. Колко срьдце жиалило, толко и поюсъ хуркж дрьжюлъ.*

Тóлкова, *нар.* Колкото и друго нѣчто; такова число; толко, толкози, толкозь, толкось, солкова; стóлько, столь. *Дай ми толкова, колкото и тебѣ сж дали. Что ми давашь толкова много. Толкова ми чини. Толкова ли сьмь хубава? — До толкова,* близо толкова, до такжвж стьпень. *Не е до толкова лошь Той е дотолкова глухъ, дѣто ничто не чюе*

Толковагодúшний, — шьнь и — шень, шнıа, шне, *пр.* Что е отъ толкова годинъı. что има толкова годинъı; толкозгодишний. *Толковагодишнıа работа.*

Толкозгодúшний, — шьнь и — шень, шнıа, шне, *пр.* Толковагодишний.

Тóлкози, *нар.* Толкозь, толкось, толкова. *Колкото му бой-тъ дльгъ, толкови му умъ-тъ кжсъ.*

Тóлкозинúна, *пр* Толкова душь. *Като гы видѣхъ сьбрани толкозмина, почюдихся.*

Тóлкозь и тóлкось, *нар.* Толкова, толкози. *За толкозь и попадию пошıавнува;* кстáти и попъ пляшетъ. *Воленъ ли си. боленъ ли си, та тя толкось глядамь? Колкото главы, толкозь и умове. Колкото пó-много, толкозь пó-добрѣ. Колкото ходилъ, толкозь и свръшилъ. Толкозь кусурець и царска-та дъщерıа има.*

***Толýмба,** *с. ж. Т.* Тулумба.

***Толýмъ,** *с. м. Т.* Тулумъ.

Тóлчёвъ, ва, во, *пр.* Толчювъ.

Тóлчкамся, *гл. вз.* Тлъчкамся, чюкамъıся на Велидень съ ıайца да видимъ, кое ще излѣзе борчя; крьшжся, кльцамся; бúться яйцами, кóкаться. *Прѣзъ цѣлж-тж великденскж седмицж дѣца-та ся толчкать (ся крьшять) съ ıайца.*

Тóлчкание, *с. ср.* отъ тóлчкамся. Чюкание, кльцание.

Тóлчювъ, ва, во, *пр* Толчёвъ, толъкъ, толкавъ.

Тóлъкъ, толка, толко, *пр.* Толкавъ, толчювъ, толчёвъ.

Томáкъ, ци, *с. м.* Тозлуци.

Сьбу си черны ботуши,
Ботуши, бѣлы томаци. *Пѣс.*

Томáна, им. соб. женско.

***Томрýкъ, томрýкъ-агá,** в. **тумрýкъ, тумрýкъ-агá.**

Томý, томýва, томýзи, томýзь, *мѣстоим.* дат. пад. отъ тóıа. *Тому грахъ, оному бобъ, а на себе си правенъ джебъ.*

Тóна, им соб. женско.

Тóнё, им. соб мжжско.

Тóнко, ковци, *с. м.* 1) Загорець отъ Вратчиянско. 2) Глупакъ, ахмакъ, будала; дурáкъ.

Тóнкый, — нъкъ и — нокъ, нка, нко, *пр.* Тьнкый.

Тóнова, *нар.* Тогава; тогдá. *До тонова,*

дотогава. *Отъ тонова*, оттогава *Оттонова досенова*, оттогава досега.

На ти, Младене, кътчицѫ,
Додѣ е кътка весела,
Дотонова ке тя чюкамь;
Хване ли кътка да вяхне,
Тога ке да ся утъкмѭ. *Пѣс.*

Тóнчё, им. соб. мѫжско.

Тóнче, *с. ср.* Въ пѣсень:

На всякому свата по кончя хранено,
По кончя хранено и по тонче вино.

Тóнѫ, ешь, — **налъ**, *гл. ср.* Танясвамь, тенясвамь, тинясвамь, тънясвамь, тонясвамь. *Стомна-та тоне.*

Тонѧ́самь, *гл. свр.* отъ **тонѧ́свамь.** Да танясамь.

Тонѧ́свамь и **тонѧ́сувамь** (да **тонѧ́самь**), *гл. ср.* Танясвамь.

Тонѧ́сванье и **тонѧ́суванье**, *с. ср.* отъ **тонѧ́свамь.**

Топáлецъ, *ум. м.* и **топáлчя**, *ум. ср.* отъ **топáлъ.**

***Топáлъ**, *пр. неизм. Т.* Что има кракъ недѫгавъ, та не ходи съ него добрѣ.

Тóпамь (**тóпвамь**, да **тóпнѫ**, **тóпнувамь**), *гл. д.* Удрямь, блъскамь нѣчто да грьми; тупамь, тъпамь. *Топамъ топанъ*

Тóпанье, *г. ср.* отъ **тóпамь.** Тупанье, тъпанье.

Топанъ, *с. м.* Тъпанъ. *По сватбѫ топани.*

Тóпань, *с. ж.* Възъ-гѫсто ястие, что ся топи или яде съ вилицѫ; яхния.

***Топарлáкъ**, *пр. неизм. Т.* Валчистъ.

Топáчкы, *с. ж. мн.* Дебелы мяснаты чюшкы, пиперкы; бумбаркы, малункы, шапкы, топузкы.

***Топáчь**, *с. м. Т.* Топка, буца, валка; **комъ, глы́ба, кáтишъ.** *Топачь сирене*, дрьнъ. *Топачь земѭ;* **глы́ба.**

Тóпвамь, *гл. мн-кр.* отъ **тóпамь** и **топѭ́.**

Топéние, *с. ср.* отъ **топѭ́.**

Топени́къ, *с. м.* Хлѣбъ, топенъ въ вино или въ разрѣденъ медъ, да ся раздава за нѣчто.

Топéница и **топéйница**, *с. ж.* 1) Хлѣбъ отъ пшенично брашно, уварено пó-напрѣдъ като качамакъ, изсыпанъ въ тепсиѭ, размѣсенъ съ мазь или масло и опеченъ въ фурнѫ; попарникъ. Тоя хлѣбъ нарѣзвать на залци, прѣпрьжвать го съ масло и тогава го ядѫть. 2) Кѫпание младоженци на Богоявление.

Тóпецъ, *ум. м.* отъ **топъ.**

Тóпикъій, къ, ка, ко, *пр.* Питомный, питомный, домашний; **прирýченный.** *Топика гѫска.*

Топи́ло, *с. ср.* Мѣсто на рѣкѫ, виръ, дѣто топять стьбла-та на конопъ, на ленъ.

Жябы крякать по топила,
Дѣдо сѣка, че сѫ момы. *Пѣс.*

Тóпка, *с. ж.* 1) Валчисто нѣчто; топачь, буца; **комъ, кáтышъ, шаръ.** *Топка снѣгъ. Топка на кантаръ*, топузъ, кынакъ, кукуда. 2) Направа за игрѫ като топкѫ; топъ, лопка; **мячъ.** *Игра на топкѫ.* 3) *Топкы*, растение нѣкакво.

Тóпление, *с. ср.* отъ **тóплѭ** и **тóплѭся.**

Тóпленъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **тóплѭ.**

Топли́йка, *с. ж.* Игла за забиване съ неѭ нѣчто, има топчицѫ на единый си край; топлия, иглянка, крафица, чомалюшка; **булáвка.**

Топли́къ, *с. м.* 1) Топло-то врѣмя прѣзъ годинѫ-тѫ; горящины-ты. *Настанѫ топликъ-тъ*, горящины-ты. 2) Топлина. *Топликъ-тъ пробива изъ земѭ-тѫ.* 3) Топлъ изворъ. 4) Мѣсто на рѣкѫ, дѣто зимѣ никога не замрьзва. 5) Виръ, длъбоко мѣсто на рѣкѫ, дѣто рыбы-ты прѣкарвать зимѫ-тѫ; скровище, ято; **ятóвь, ятóвье.**

Топлинá, *с. ж.* 1) Приятна за чювства-та температура; **теплó, теплотá.** *Ако ти е топло, бери си топлинѫ за зимѫсь.* 2) Топло врѣмя; **теплó.** *Вънъ е топлина.*

Топлинкá, *ум. ж.* отъ **топлинá.** Малка топлина.

Топли́ца, *с. ж.* Топла, марна вода. *Топлица вода пиена*

Тóпличкъій, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **топлъій; тёпленькій.**

***Топли́я**, *пр. неизм. Т.* Что има топкѫ. *Топлия игла*, иглянка, топлийка, крафица, чомалюшка; **булáвка.**

Тóплъій, —плъ, пла, пло, *пр.* Что има топлинѫ, что не е ни студенъ, ни горящъ; **тёплый.** *Топлъ хлѣбъ*, още не изстыналъ. —**пло**, *нар.* Кога има топлинѫ, ни студено, ни горящо; **теплó.** — *Желѣзо-то ся чюка (бий желѣзо то), доклѣ е топло. Топлъ сьмь като въ майчинѫ пазухѫ. Глозди, бабо, сухы дрѣнкы, додѣ дойде топла пита. Топлъ хлѣбъ (топло вино) бие женѫ-тѫ. Топло ли е грьня-то, топли сѫ достове-ти. Изъ едны уста и топло и студено. Кога думашь топло ми е, вардися да не изстынешь. Заемнѫтъ кожюхъ топло не дьржи.*

Твои-ты очи два кладенца,
Еденъ студенъ, другый тополъ. *Пѣс.*

Тóплѭ, ишь, —**лилъ**, *гл. д.* 1) Давамь топлинѫ; грѣѭ, сгрѣвамь, стоплювамь; **грѣть, согрѣвáть, обогрѣвáть.** *Грѣе, ала не топли.* 2) Правѭ топло; грѣѭ, сгрѣвамь, стоплювамь, загрѣвамь, огрѣвамь; **дѣлать горя́чимъ, грѣть, согрѣвáть, огрѣвáть, отогрѣвáть, оттáпливать.**

Разболѣся Стоянъ добръ юнакъ
На планинѫ на сгликовинѫ,
До крака му пиля соколово,
Съ клюна си студнѫ водѫ носи,
Съ ноктие си сухы дрьва сбира,
Огънь кладе, че юнака грѣе,
Водѫ топли, та юнака кѫпе. *Пѣс.*

—**лѭся,** 1) *гл. възвр* Грѣѭся, пекѫся срѣщѫ нѣчто горяще, за да станѫ топлъ, да ся стоплѭ: **грѣться.** 2) *гл. стр* Бывамь топленъ; **грѣться, топи́ться.** — *Това не мя топли*, това не мя грѣе, не стига това за да вѣрвамь, да ся надѣѭ, че ще бѫде, както азъ искамь.

Тóппувамь, *гл. уч.* отъ **тóппѫ.**

Тóппѫ, ешь,—**пѫлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **тó**памь и **топѭ.**

Топóла, *с ж.* Дрьво *Populus;* **тóполь.** *Бѣла топола*, раст. *Populus alba,* кавакъ, пиринъ; **бѣлый, серебри́стый тóполь.** *Черна топола*, раст *Populus nigra;* **чёрный тóполь, óсокорь.** *Трепетушка топола*, раст. *Populus tremula,* трепетушка, треперъига, трепетлика, осика. яшка, дивъ кавакъ; **оси́на.** *Высока топола*, раст. *Populus pyramidalis,* кавакъ; **пирамидáльный, итальянскій тóполь.** — *Высокъ колко тополѫ. Высока топола, но сврақы по неѭ. Топола-та е высока, ама свракы серѧть по неѭ.*

Да види мама и тетё,
Какво сьмь либя залибилъ
На този чюждый вилаетъ:
Нидѣ го нѣма по свѣтъ-тъ:
На снагѫ тьнка топола,
Лице ѝ прѣсно сырене,
Очи ѝ чрьны череши,
Вѣждь ѝ тьнкы гайтани,
Уста ѝ чяшиа сребрьна,
Языкъ ѝ захарь продава. *Пѣс.*

Топóлица и топóлка, *ум. ж.* отъ **топóла; тóполикъ.**

Топóловый, въ, ва, во, *пр* отъ **топóла; тóполевый.** *Тополова гора;* **тóпольникъ.** *Тополово дрьво.*

Топóрене, *с. ср.* отъ **топóрѭся.**

Топóрець, *ум. м.* и **топóрчя,** *ум. ср.* отъ **топóръ; топорóкъ.**

Топори́шка, *с ж.* и

Топори́ще, *с. ср.* Дрьво-то, на което е набитъ топоръ, чюкъ или друго и за което ся дрьжи, кога сѣкѫть, чюкать нѣчто; дрьжка, дрьжяле, дрьжяло, сапъ. чиренъ; **топори́ще, молотови́ще.** *Дѣто топоръ тъ, тамъ и топорище-то. Отъ топора топорище то. Не тръси топора, а топорище-то. Брадва безъ топоришкѫ горѫ не плаши Кога ся дави, пуща брадвѫ-тѫ; кога ся избави, вайкася за топоришкѫ-тѫ.*

Топóръ, *с. м.* Особена брадва; **топóръ.** — *Видишь ли, дѣ му удря топоръ-тъ?* на кѫдѣ му сочять думы-ты, какво мысли?

Топóрѭ, ишь,—**ри́лъ,** *гл. д.* Вирѭ, навдигамь, разпервамь; **топы́рить, топóрщить.** —**рѭся,** 1) *гл. възвр.* Вирѭся, навдигамся, надувамся, разпервамся, изправямся, наежвамся, накренвамся, настръхвамь, щръквамь; **топы́риться, топóрщиться.** *Едному ся сьрдце топи (пука), другому ся носъ топори. Баба ся чекори, дѣдо ся топори* 2) *гл. вз.* Мѣрѭся; **мѣряться, верстáться, равня́ться.** *Съ якъ не ся бори, съ богатъ не ся топори.*

*__Топрáкъ,__ *с. м. Т.* 1) Земя, прьсть. 2) Землище, мера. *Това станѫ на нашь топракъ Селскый топракъ.* 3) Работна земя: нивы. *Топракъ тъ ны е малко.*

Топрѣва и топрѣвъ, *нар* Тепрьва. *Топрьва Мара ке отвара.*

Топтанджи́йскый, ска, ско, *пр* отъ **топтанджи́ия.**

*__Топтанджи́ия,__ *с м. Т.* Който купува, продава топтанъ, не на дребно; **обтовщи́къ, гуртовщи́къ.**

*__Топтáнъ,__ *нар Т.* Всичко то изведнѫжь, не по малко, не на дребно; **гýртомъ, óбтомъ.** *Търговець-тъ продаде стокѫ-тѫ топтанъ;* **купéцъ продáлъ товáръ óбтомъ.**

Тóптири! *междом.* Казвася, кога подврьлимъ топъ да ся тръкаля.

Топýзець, *ум. м.* отъ **топýзъ.** Топузчя.

Топузи́на, *с. ж.* и *ув* Топузъ, топузица.

Замѣтнѫ си лекѫ топузинѫ,
Топузинѫ седьмдесять ока. *Пѣс.*

Топузи́ца, *с. ж.* Топузъ, топузина.

Тóпузка, *с. ж.* 1) Раст. *Typha latifolia,* калугери, кошюды, мякашь, мякышь, папуракъ, папуръ, рогозъ, сазь, топузъ, чикутъ, шамакъ, шаваръ; **пáлочникъ широколи́стный, рогóзъ.** 2) Въ *мн ч. топýзкы*, пиперкы топачкы.

Топýзчя, 1) *ум. ср.* отъ **топýзъ.** Топузець. 2) *с. ср.* Раст. *Globularia vulgaris,* вурцуды, донадба; **шарóвка.**

*__Топýзъ,__ *с м. Т.* 1) Тояга съ топкѫ на единыя край; джопъ, чопъ, кыякъ; **булавá, кіёкъ.** 2) Топка, топка на нѣчто; **шаръ.** *Топузъ на кантаръ*, топъ, кукуда, кыякъ, кыьць, кыюга, тягло; **гúря у ри́мскихъ вѣсóвъ.** 3) Голѣмъ прѫть, съ който понѣйдѣ каначи на сватбѫ ходять по кѫщы-ты да канять сватбари и на когото панизвать чтото гы дарять. 4) Растение топузка въ 1-то знаменование.

*__Топханá,__ *с. ж Т.* Сграда, дѣто ся пазять военны орѫжия, топовы; **арсенáлъ.**

Топчéнце, *ум. ср.* отъ **топчя.**

Тóпчистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что е като топъ; валчистый, облый; **крýглый, шарообрáзный.**

Тóпчица, *ум. ж* отъ **тóпка.**

***Топчи́ю,** *с. м. Т.* Войникъ, воинъ при топъ; артиллеристъ; **артиллерíстъ, канонéръ, канонúръ.**

Топчя, *ум. ср* отъ **топъ.** Топець *Топчя конци,* челе. *Топчя ширитъ.*

***Топъ,** *с. м. Т.* 1) Топачь, топка, валка, буца; **шаръ.** 2) Топка за игрѫ; лопка; **мячъ.** 3) Топка на кантаръ; топузъ, кукуда, къякъ, кыьць, къюга, тягло; **гúря у рúмскихъ вѣсовъ.** 4) Третя-та чясть у стомаха на прѣживнъі животнъі; книга, прѣграда; **кни́жка, литóнья, перебери́ха, лúстовникъ.** 5) Тъкань цѣлъ платъ, както е отрѣзана отъ станъ; поставъ, тръба; **конéцъ, кусóкъ.** *Топъ шаякъ, платно.* 6) Двадесять тестета книга за писание: **стопá.** *Два топа книга.* 7) Военна направа, коѭто плънять съ барутъ, съ бумбаръі, съ гюлета, за да биѭтъ нѣчто юко и отдалечь; **пýшка, орýдie.** — *Врьлилъ топа: а)* Умрѣлъ. *б)* Задлъжнѣлъ, заборчлѣлъ, саналъ мюхлюзинъ; **онъ обанкрýтѣлъ.** — *Съ топъ да го биешь, нѣма да изкарашь двѣ паръі отъ него,* голѣмъ тамахкюръ; **хоть иглóй въ глазá, не выщéрбишь (такъ скупъ).**

Топѭ́, и́шь,—пúлъ (тóпвамь, да тóпнѭ, тóпнувамь), *гл. д.* 1) Турюмь нѣчто въ водѫ, въ водно, за да кысне, да ся намокръі; квасѫ, къснѫ, мокрѭ, бучѭ; **мочúть, обмáчивать, обмáкивать, погружáть, окýнывать.** *Топѭ грьстие, платно Топѭ си крака-та въ топлѫ водѫ;* **бáнить нóги.** 2) Зимамь, загрибамь съ залъкъ хлѣбъ соль, пиперъ или друго нѣчто; макамь; **макáть.** *Топѭ медъ, соль.* 3) Поливамь, напрьсквамь нѣчто съ водѫ да стане мокро, да ся изчисти; мокрѭ, мъѭ; **мочúть, омывáть.**

> Разплакася Бугарка робъіня:
> Дребнъі сльзъі рони, бѣло лице топи. *Пѣс.*
>
> Топи, топи, мила майко, мои-вѣ люты ранъі.
> Топамь, топамь, милый сынко, твои-тъі лютъі ранъі. *Пѣс.*

4) Съ нагрѣваніе на огънь правѭ нѣчто да стане ройно, да ся лѣе; разтопювамь, стопювамь; **плáвить.** *Топѭ восъкъ, лой за свѣщи.* **—пѭ́ся,** *гл. възвр* 1) Отъ топлинѫ ставамь роенъ, мякъ; таѭ, копнѣѭ; **тáять.** *Снѣгъ-тъ ся топи* 2) Слабѣѭ, болѣѭ, копнѣѭ, линѣѭ, крѣѭ, тлѣѭ, чезнѫ, чмаѭ; **ныть, изнывáть, чáхнуть, тлѣть.** *Нѣчто го юде, та ся топи.* 3) *гл. стр.* Бъівамь топенъ. — *Топи ми ся срьдце-то,* копнѣѭ, милѣѭ, болѣѭ за нѣчто; **сéрдце обливáется крóвью.** *Нѣкому ся срьдце топи, нѣкому ся оно вири.*

Торбá, *с ж.* Сѫдина ушита отъ платъ, отъ нѣкаквѫ тъкань за дрьжание въ неѭ нѣчто; врѣща, врѣтище, врѣчя, врѣщь, врѣкю, мутавець, платникъ, сакуля, цѣдилникъ, човалъ, вулгия; **мѣшóкъ, куль, сумá.** *Торба брашно. Конска торба,* въ коѭто ся дава зобъ на конь; зобилница, зобило, зобникъ, зобница; **тóрба.** — *Главата му е въ торбѫ,* или: *турилъ си главѫ-тѫ въ торбѫ-тѫ* (отъ обычяй да ся носи отсѣчена глава въ конскѫ торба), излагася на бѣдѫ за да свръши нѣчто; **лѣзть въ пéтлю.** *Ката день му главата въ торбѫ-тѫ.* — *День тъ не е въ торбѫ,* работи денѣ, а не нощиѭ. — *Остро желѣзо въ торбѫ не сѣди,* зло и лошя работа не ся укрывать — *Съ двѣ торбы да пойде,* просякъ да стане. — *Торба и стапъ бяше му останѫло отъ сермияѫ-тѫ,* всичко бяше изгубилъ и трѣбваше да тръгне да проси. — *Торба отишьлъ, торба си дошьлъ,* глупавъ отишьлъ, глупавъ си и дошьлъ. — *Торба-та на пытачия съ ничто не ся плъни. На просякъ лице-то е черно, а торба-та му плъна. Срьдитъ просякъ съ празднѫ торбѫ. Циганска торба е безъ дъно Калугерска торба и Циганска вулгия едно е. Калугерска торба и Циганска вулгия никога не могѫть ся наплъни Изпразднè торбѫ, наплъни вулгиѭ Мысли като конь на празднѫ торбѫ. Надѣяся като конь на празднѫ торбѫ. Конь не остарѣва, торба остарѣва Двѣ кобылы въ еднѫ торбѫ не ся зобять. Излѣзь, коню, изъ гйола, щѫ ти дамь плъннѫ торбѫ зобъ. Бой-тъ да ти е просто, че торбѫ-тѫ ми дай Оправился като вѫже въ торбѫ. Правъ е като вѫже въ торбѫ. Господь менѣ съ торбѫ, а азъ тебѣ съ човалъ. Имай благословиѭ, па и хлѣбець въ торбѫ-тѫ си Срѣкю у врѣкѭ, пары у торбѫ. Рытамь ти торбѫ съ грошёвы, въ Цариградъ съ кошёвы. Та това е бедя-та въ торбѫ-тѫ! Дяволу торба камние. На врата му торбѫ да закачять!*

Торбáрь, *с. м.* Въ дружинѫ суруквари момчя-то, което носи дисагы-ты за хлѣба.

Торбáшкы, *с. ж. мн.* Женскый накытъ на грѫды отъ старъі паръі нарядены еднѫ възъ другѫ въ видъ на правоѫгълникъ.

Торбéнце, *ум. ср.* отъ **торбя́.** Торбичка.

Торбеши, *с. м мн.* Така ся наричять селяни-ти на нѣкои села въ Гостиварско.

Торби́ца, *ум. ж.* отъ **торба́.** Торбя.

Торби́чка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **торба́.** Торбенце. 2) Раст. *Capsella bursa pastoris,* овчарска торбичка, бабинъı гнидъı, бѣла трѣва, лютичя, поповъı вътикъı, ръıбина коска, спорка; **пасту́шья су́мка.**

Торбули́ца, *с. ж.* Торба. *На сръдитъ попъ праздна му торбулица. Паıакъ шета по полицѫ, на гѫза му торбулица.*

Торбули́чка, *ум. ж.* отъ **торбули́ца.** Торбичка. *Сръдить купець праздна му торбуличка. Сръдитко Петко праздна му торбуличка.*

Торбу́лка, *с ж.* Торба, въ гатанкѫ за джебъ: *узъ букѫ торбулка.*

Торбя́, *ум. ср* отъ **торба́.** Торбица.

Торе́ню, *с. ср.* отъ **торѭ́.**

То́рець, *ум м.* отъ **торъ.**

То́рица, *с. ж.* 1) Раст. *Galium,* лѣпка; **подмаре́нникъ.** 2) Раст. *Asperula;* **шеро́шница, ясме́нникъ, смо́лка.** 3) Раст. *Scherardia;* **звѣздочная трава́.**

То́рище, *с. ср.* Мѣсто торено; мѣсто, дѣто сѫ лѣжяли говяда, та е остало торъ; мѣсто, дѣто връгать тора. *Да идемъ да си наберемъ гѫбъı на торище-то.*

То́ркъı, *с. ж. мн.* Звиттъı кукичкъı отъ тѣсто на обряднъı хлѣбовъı.

*Торла́къ, *с. ж. Т.* 1) Дивакъ, простакъ, глупакъ. ахмакъ. 2) Нечистникъ, мрьсникъ 3) Насмѣшливо назъıвание, което жители-ти отъ еднѫ чясть на Блъгариѭ давать на жители-ти отъ другѫ и обратно. 4) Бѣлъı гащи. что носять селяни-ти въ нѣкои Кукушкъı села.

Торла́чка, *с. ж.* Жена, мома торлакъ.

Торла́шкъıй, шка, шко, *пр.* отъ **торла́къ.** *Торлашкъı села.* **—шкъı,** *нар.* Като торлакъ, като торлаци-тъı. *Ѩде торлашкъı,* нечисто, мрьсно.

То́рникъ, *с. м.* вм. **вто́рникъ.**

То́рчё, *с. м.* Животно *Mustela putorius,* поръ, мрьсулка, сансаръ, гюдженъ; **хорёкъ, хорь, тхоръ.**

Торъ, *с. м.* Лайна отъ животнъı, изгнила слама, шюма, които връгатъ на нивѫ, на ливадѫ за да стане земя-та силна: гной, сметъ, сметище, гюбре, фушкия; **наво́въ, назёмъ, позёмъ, перегно́й, помётъ, дермо́, компо́стъ.**

Торѭ́, и́шь, – ри́лъ, *гл. д* Връгамъ торъ на нивѫ или на друго мѣсто да стане то силно; гноѭ; **гнои́ть, унаво́живать, удобря́ть.**

То́ска, *с ж.* Фустанъ отъ платно, носять го понѣйдѣ мѫжіе.

То́ска, *нар.* Това.

То́ско, им. соб. мѫжско.

Тось, тась, тось, *мѣстоим. покаж.* Той, тоıа, таıа, това. *Тось чясъ,* тоıа чясъ.

То́та, им. соб. женско.

То́тё, им. соб мѫжско.

*Тотма́къ, *с. м Т.* Токмакъ: 1) Тлъчёкъ въ 1-то знамен. 2) Чюкъ на тепавицѫ, който бие и заедно валя тепиво-то; бутъ; **пестъ на валя́льнѣ.** *Тепавица съ два тотмака.* 3) Дрьвянъ чюкъ, съ който дрьндарь удря тетивѫ-тѫ, та разбива влънѫ-тѫ, ıарнинѫ-тѫ; малвица, кънакъ, кънацъ.

Тотма́чя, *ум. ср* отъ **тотма́къ.**

То́то, им. соб. мѫжско.

Тото́ченю, *с. ср.* отъ **тото́чѭ.** Кокоченю.

Тото́чѭ, ишь, —чилъ, *гл. ср.* За кокошкѫ: въıкамь ко, ко, ко! кокочѭ; **кокота́ть.** *Кокошка-та тоточи да снесе.*

То́цвамь, *гл мн-кр.* отъ **то́цкамь.** Чюквамь.

То́цкамь (то́цвамь, да то́цнѫ, то́цнувамь), *гл. д.* Удрямь съ нѣчто; чюкамь, блъскамь, рушкамь; **удара́ть, бить, взва́ривать.** *Тоцнувать чело-то на невѣстѫ-тѫ съ нѣчто.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Удрямся, трясками о нѣчто, блъскамся, чюкамся, рушкамся, хряскамся; **удара́ться, би́ться о чёмъ.** *Тоцнѣтеся чело съ чело.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь тоцнѫтъ.

То́цканю, *с. ср.* отъ **то́цкамь и то́цкамся.**

То́цнувамь, *гл. уч.* **отъ то́цнѫ.** Чюкнувамь.

То́цнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **то́цкамь.** Да чюкнѫ. **—нѫтъıй,** *прич. стр.* Чюкнѫтъıй, рушнѫтъıй.

То́ченю, *с. ср.* отъ **то́чѭ и то́чѭся.**

То́чено, *с. ср.* Баница, млинъ или друго тѣстяво ıастие, направено отъ разточенъı петуръı; сукано; **пиро́жное, ли́стень.**

То́ченъıй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **то́чѭ.**

Точи́лка, *с. ж.* Изтесана прѫчка, съ коıѫто женъı точять петуръı; точилникъ, махалка, оклагия, сукало, сукалка, разсукалка, разсукъ; **ска́лка.**

Точи́ло, *с. ср.* 1) Отъ стоманѫ, отъ камень направа, съ коıѫто точять, острять нѣчто; **точи́ло.** *Точило отъ стоманѫ;* **муса́тъ.** *Охващамь на точило;* **муса́тить.** *Наострилъ си зѫбъı-тъı на точило. Повръти ми, дѣтя точило-то, да си наточѫ сѣкъıрчя-то.* 2) Коло, колело, тръкало; **колесо́.** 3) Линъ; **дави́льня, тарапа́нъ.** *Отъ точило изстисква медъ. Медъ ся на точило не ближе*

Точи́лникъ, *с. м.* Точилка.

Точи́лце, *ум. ср.* отъ **точи́ло.**

То́чка, *с. ж.* Чючюрка на чешмѫ; дулець, сопка, сопотъ сопъ, сулнаръ, шопка, шюлець, шюлнаръ; **жёлобъ, кранъ.** *Мрамо-*

ренъ камыкъ съ точкы, изъ които тече вода.

То́чка и **то́чкы**, *нар.* Прѣди малко, по-напрѣдъ, одевѣ, сегычка, прѣгѣ, прѣе, отточка, отточкы; **да́вича.** *Точка отивахъ. Тогай всичкы ся почюдихѫ: точкы думаше другы думы, а сега па другы.*

Ей хвала ти, непознанъ юначе,
Каквѫ думѫ точкы удумахмъ,
Оти, Марко, на думѫ не стоя? *Пѣс.*

То́чный, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Что става, что врьши всяко нѣчто на врѣмя-то му; рядовный; **то́чный.** —**чно,** *нар.* На врѣмя-то си, рядовно; **то́чно, ис-пра́вно.**

То́чѭ, ишь,—чи́лъ (да то́кнѫ), *гл. д.* 1) Тръкамь нѣчто съ точило да стане остро; острѭ, изострювамь, охващамь; **точи́ть, остри́ть, востри́ть, направля́ть.** *Точѭ ножь съ огнило;* **муса́тить.** *Точѭ косѫ;* **наводи́ть косу́.** 2) Правѭ тѣсто да стане на петуры, съ точилкѫ отварямь петуры; сучѭ; **скать, сучи́ть.** 3) Пущамь да тече; наливамь, съипвамь, наточвамь; **точи́ть, лить, налива́ть, отцѣживать, нацѣживать.** *Вино точимъ, водѫ пиемъ. Грѣхота было, кога ке идешь на чешмѫ да точишь водѫ, да зимашь ряда на жены-ты* 4) Изкарвамь на нищкѫ; мъкнѫ, тяглѭ; **вытя́гивать.** *Точѭ копринѫ;* **разма́тывать шёлкъ.**

На рѫкѫ му пиля соколово,
Ранѫ ранить, пиля да го хранить,
Очи точить, водѫ да го поить. *Пѣс.*

5) Рядѫ, наряждамь едно по друго да идѫть, да врьвять. *Точи думы-ты еднѫ по еднѫ като копринѫ* —**чѫся,** 1) *гл вз.* Идемъ, врьвимъ единъ слѣдъ другъ, наряждамыся единъ по другъ, идемъ на врьволицѫ. *У тѣхъ цѣлъ день ся точихѫ гостие.* 2) *гл възвр.* Не ставамь изведнѫжь, а полека, едно слѣдъ друго; слѣдѫ, влѣчѫся, провлачямся, протакамся. 3) Развалямся и ся влѣкѫ като лигы; провлачямся, проточвамся. *Сокъ-тъ ся точи* 4) *гл. стр.* Бывамь точенъ. — *Точи зѫбы,* готвися да яде. *Точи си зѫбы-ты да ядешь. Още рыба-та въ море-то, той точи зѫбы да яде.* — *Точѭ зѫбы за нѣчто,* надѣвамся за нѣчто да го получѭ; **мѣтить на что.** — *Точи зѫбы за печены прасета,* чака да яде на готово, или: иска му ся да стане селскый чорбаджия.

Точя́рка, *с. ж.* Която точи копринѫ.

Точя́рь, *с. м.* Който точи копринѫ отъ мѣхункы, отъ кожюрци.

Тошё, им. соб. мѫжско.

То́шкамь (да то́шнѫ, то́шнувамь), *гл. д.* Бльскамь, удрямь, тоцкамь, трѣскамь, тропамь; **бо́тать, стуча́ть.**

Не тошкай ны врата, дѣверо,
Че ны е малка мома-та, дѣверо! *Пѣс.*

То́шканье, *с. ср.* отъ **то́шкамь.** Бльскание.

То́шнувамь, *гл. уч.* отъ **то́шнѫ.** Бльснувамь.

То́шнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед.-кр.* отъ **то́шкамь.** Да бльснѫ.

То́я, та́я, това́ и туй, ти́я, тѣзи, тѣзь, тѣсь, *мѣстоим. показ.* Когото видимъ и сочимъ, за когото говоримъ; сой, соя, сая, сое, въй, вая, вое, овый, овая, овое, той, този, тази, тозь; **э́тотъ.** *Тоя человѣкъ нѣма винѫ. Тоя день и тоя чясъ не бяхъ тамъ. Тая жена е негова сестра. Прѣзъ тѫж нощь нѣмаше никого вкѫщи. Това дрьво е изсъхнѫло. Това лѣто имаше голѣмы горящины. Тому кѫсъ, оному кѫсъ, тебѣ голъ гѫзъ. Томузи (томузь) хатѫръ, ономузь хатѫръ, на тебе само кахѫръ. Томува грахъ, ономува бобъ, а на тебе праз-денъ джебъ.* — *Тоя оня,* единъ другъ. *Сбирася съ тогось оногось,* съ едного, съ другыго. *Поприбери това онова,* едно друго. — *При това,* освѣнъ това, още и; **ктому́.** — *Това ми е и за основѫ и за вътъкъ,* това ми е всичко, това ми е за всичко, само това имамь.

Тоя́га, *с. ж.* Прѫтчка, стапъ, палица, сопа, гйосовица, дѣканикъ, мацукъ, тега, прѫтъ; **па́лка, па́лица, бато́гъ, дуби́на, по́сохъ.** *Иска тоягѫ,* иска бой *Стоварвамь нѣкому тоягѫ,* ударвамь го съ тоягѫ; **отвѣсить кому́ уда́ръ, дать кому́ ло́занъ.** — *Пищи баба за тоягѫ. Срьби го гръбъ-тъ за тоягѫ. Чеше му ся гръбъ-тъ за тоягѫ. Той може да бие тоягѫ-тѫ съ гръба си. Врьви му като на бѣсно (краставо) кучя тояга. Обичя го като кучя тоягѫ. Кучя-то направи другарь и тоягѫ-тѫ не пущай. Намѣрилъ село безъ кучета, тръгнѫлъ безъ тоягѫ Обычя го като дѣтя тоягѫ Милъ му е като на овцѫ вълкъ, като на дѣца тоягѫ, като на кучя камыкъ. Пази, Боже, отъ дльгы тоягы и отъ тѣсны сокаци На чюждь гръбъ и сто тоягы сѫ малко. На чюжды крака сто тоягы не сѫ нищо. На лудыя помага чипова-та тояга. Дѣто дума не помага, тамъ тояга. Дрьжся, слѣпчё, тояга-та е готова. Тояга-та има два края. Тояга-та е благословена (отъ рай е излѣзла).*

Тоя́жка, *ум. ж.* и **тоя́жчя,** *ум. ср.* отъ

тоіага; па́лочка, батожёкъ. *Дай ми чюшкж-тж, земи си тоюжкж-тж*

Трава́, *с. ж.* Трѣва. *Пачю трава,* раст. *Glyceria fluitans;* овся́нка, ма́нная трава́.

***Траги́ю,** *с. ж. Гр.* Тригию, тргию; ви́нный ка́мень. *Хванжли му сж чирва-та трагиж;* отъ много пиеню та вяче не го хваща вино-то, ракию-та; впива́ться.

Тра́га, *с. ж.* и **трагъ,** *с. м.* Дыра, дырю, пощукъ; слѣдъ.

> Ѩзъ како ке въ разтурамь,
> Трагж-тж да имъ ѭ барамъ;
> Кой ке ми трагж погодить,
> Голѣмъ бакшишъ ке му давамь. *Пѣс.*

По роснж трѣвж тра ове-ти ся познавать. Заврьнжхж снѣгове, покрыхж траговы. Ако баба лъже, трагъ не лъже. — *Безъ трага,* като *нар. бе́зтрага.* Кога ся юдосать на нѣчто, казвать: *бе́зтрага го!* да иде да ся не види. *Иди бе́зтрага!* махнися оттука, джендемосайся, иди да ся не видишь, да ся не чюешь, да не остане ничто отъ тебе; пропади́-ты! *Отиде бе́зтрага, отиде у бе́зтрага,* съвсѣмь далече, много надалечь. — *Шило бодило, низъ горж ходило, трагъ не оставило?* Гат. — Пчела. *Ни ся води, ни ся тѣра, трагж прави?* Гат. — свърделъ.

Тра́дивъй, въ, ва, во, *пр.* Быковитъй, опоритъй, прѣкъй, зурепавъй, непослушнъй, самоглавщина, твърдоглавъй, инатъ; упря́мый, блажно́й, огу́рливый.

Тра́женю, *с. ср.* отъ **тра́жѭ.** Трьсеню, дыреню.

Тра́жѭ, ишь, —жилъ, *гл. д.* 1) Трьсж, дырѭ, тѣрамь, барамь, брькамь, бродж, биркамь, паламь, срькамь; иска́ть. 2) Пазѭ, дѣбѭ, стоѭ да вардж, слѣдж; слѣди́ть. —жѭся, 1) *гл. вв.* Трьсися, дырися, тѣрамъся; иска́ться. 2) *гл. стр.* Бывамь траженъ; трьсжся, дырѭся. *Тражилъ, та нашелъ. Со борницж си го тражи. Тражи подъ вола теля. Врьжи прьстъ, тражи лѣкъ. Да ся тражюхж, не можюхж да ся найджть. И свиню та ся тражи отъ сой да е.* —женый, *прич. стр.* Трьсенъй, дыренъй.

Тра́йвамь, *гл. мн-кр.* отъ **тра́ѭ.**

Тра́йко, им. соб. мжжско. *Свири, Райко, играй, Трайко.*

Траи́лъ, им. соб. мжжско, вм. **Трахи́лъ.**

Тра́йнъй, тра́енъ, тра́йна, но, *пр.* Что трае много врѣмя; здравъй, якъй, длъговрѣменнъй; про́чный, носкі́й. *Трайны обуща.* —но, *нар.* Ѩко, здраво; про́чно.

Тра́камь (тра́квамь, да тракнж, тра́кнувамь), *гл. д.* Удрюмь, чюкамь нѣчто да издава гласъ тракъ, тракъ; траскамь, щракамь: стуча́ть. *Тракамь си зжбы-ты отъ студь. Тракнжхъ, та затворихъ врата-та.*

> Додѣ Марийкж издума,
> Шемширъ сж порты тракнжли,
> Сребрьнъ халкы дрьнижли,
> Була ѝ иде отъ черковж. *Пѣс.*

—мся, *гл. възвр.* и *стр.* Удрюмся о нѣчто и издавамь гласъ тракъ, тракъ; щракамся; стуча́ться. *Нѣчто ся трака подъ одьра, да ли не е мышка?*

Тра́каню, *с. ср.* отъ **тра́камь** и **тра́камся.** Щраканю.

Тра́ка-тру́ка! *междом.* за траканю, за тропаню; тракъ!

> Трака-трука на Вишнж порта,
> Да излѣзе Вишна Грькиня. *Пѣс.*

Трака́чка, *с. ж.* Дрьвяна хлопка, дрьвянъ звънець на добытя.

Тра́квамь, *гл. мн-кр.* отъ **тра́камь.** Щраквамь.

Тра́кнувамь, *гл. уч.* отъ **тра́кнж.** Щракнувамь.

Тра́кнж, ешь, —нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **тра́камь.** Да тракнж.

Тракъ, кове, *с. м.* Влъняна пращка на цѣдилкж.

Тракъ! *междом* За тропаню, трака-трука!

Трале́вению, *с. ср.* отъ **трале́вѭ.**

Трале́вѭ, ишь, —вилъ, *гл. д.* Развалюмь, разобарюмь, покварюмь, изхабювамь; по́ртить.

Трамби́ка, *с. ж.* Цвѣтю нѣкакво.

> Ты трамбикж не носишь,
> На трамбикж миришешь. *Пѣс.*

Трамбу́ла, *с. ж.* Раст. *Papaver rhoeas,* божю, божичка, божюрига, божюрокъ, божюръ, божюрюкъ, була, булица, булкы, глушина, дивъ хашашь, кадънка, капи-коса, кокуружю, лаля, макъ, мачець, пацаронка, папоруна, пеперуга, пламяница, плюскавець, плюсковъ, плюсковьць, просуникъ, прусурникъ, пукалъ, пуплякъ, пьплюкъ, тутенка; ди́кій макъ.

***Тра́мпа,** *с. ж. Т.* Мѣнюваню едно нѣчто съ друго; мѣна, мѣнка, замѣна, размѣна; мѣна, размѣна, размѣнъ, бара́тъ. *Правѭ трампж,* трампосвамь; мѣня́ть, обмѣнивать. *Хай да направимы еднж трампж: азъ да ти дамъ бубака, а пакъ ти да ми дадешь шиклы ты.*

Трампо́самь, *гл. свр.* отъ **трампо́свамь.** —саный, *прич. стр.*

***Трампо́свамь** и **трампо́сувамь** (да трампо́самь), *гл. д.* Давамь едно нѣчто, та земамь друго вмѣсто него; правѭ трампж; трампювамь, мѣнювамь, размѣнювамь; мѣня́ть, обмѣнивать. *Трампосва вранж*

за гаргѫ. —**мся,** 1) *гл. вв.* Давамь нѣкому нѣчто и той ми дава друго вмѣсто него; трампѭвамся, мѣнѭвамся; **мѣня́ться, переменя́ться.** *Да ся трампосамы съ конѭ ты си.* 2) *гл. стр.* Бывамь трампосанъ.

Трампо́сванѭ и трампо́суванѭ, *с. ср* отъ **трампо́свамь.**

Трампѭ́, ѝшь,—пи́лъ, *гл. свр.* отъ **трампѭ́вамь.** Да трампосамь, да мѣнѭ. —**пе́нъій,** *прич. стр.* Трампосанъій.

Трампѭ́вамь (да трампѭ́), *гл. д.* Трампосвамь.

Трампѭ́ванѭ, *с. ср.* отъ **трампѭ́вамь.** Трампосванѭ.

Транда́фелчя, *ум ср.* отъ **транда́фелъ.** Трендафелчя.

***Тренда́фелъ,** *с. м. Гр.* Трендафелъ, трѭндафилъ, раст. *Rosa,* гюлъ; **ро́за.** — *Дивъ трандафелъ,* раст. *Rosa canina,* дивъ гюлъ, шикла, шипка, шипокъ, шипъ; **ши-по́вникъ, ди́кая ро́за.** *Зехъ го за трандафелъ, че излѣзе трънь.*

***Трапе́за,** *с. ж. Гр.* Направа отъ дъскы съ крака, коѭто слагать на земѭ-тѫ и на коѭто наряждать ѭстиѭ-та и нарядъі-ты за ѭденѭ и около коѭто ся наряждать да ѭдѫть; трьпеза. паралиѭ, паралѫшка, софра, синиѭ; **столъ.** *Слагамь трапезѫ;* **накры-ва́ть на столъ.**

Седнѫли ми скѫпи гостѭ
На трапезъі шесторядъі,
Шесторядъі, седмополъі,
На трапезъі позлатенъі,
На столовъі посрѣбренъі. *Пѣс.*

Щѫ му направѭ трапезѫ, щѫ го посрѣщнѫ, щѫ му пристоѭ много добрѣ. — *Който ся надѣва на чюждѫ трапезѫ, гладенъ остава.* — *Стара трапеза,* гощавка у момъка въ сѫботѫ вечерь срѣщѫ сватбѫ-тѫ.

***Трапеза́нъ,** *с. м. Т.* Трапузанъ.

Трапе́зица, *с. ж.* Така нарпчѭть въ Трьново мѣсто-то, дѣто е билъ царскъій сарай; народъ тъ го нарпчѭ *Трепевица.*

Трапе́зица и трапе́зка, *ум. ж.* отъ **трапе́за.**

Трапе́зникъ, *с. м.* Платъ, съ който постилатъ трапезѫ; мѣсалъ; **ска́терть.**

Тра́пецъ, *ум. м.* отъ **трапъ.** Трапчя.

Тра́пище, *ув. ср.* отъ **трапъ.** *Изъ пѫтѭ има голѣмъі трапища.*

Тра́пнъій, —пьнъ и —пенъ, пна, пно, *пр.* Още неокопитилъся отъ нѣкакво приключение, още не размъіслилъ да го разбере. *Станѫхъ отъ сънъ трапенъ,* още не съмь ся свѣстилъ, не сьмь разбралъ, кѫдѣ сьмь.

Стоѭнъ извади Влашкъій ножь,
Та ся въ срьдце-то удари;
Трапенъ му язъікъ думаше...
Като тва Стоѭнъ издума,
Отъ душѫ си ся раздѣли. *Пѣс.*

Влашко ся ножя отбоде
Низъ Марковъі-тъі селѭфъі,
Еленѫ въ срьдце убоде.
Елена трапна продума:
Либя-ле Марко, либя-ле,
Извади свилнѫ махрамѫ,
Та ми срьдце-то прѣврьжи
До дома да си отидѫ. *Пѣс.*

Като въ Ергенѭ нагази,
Теменъ ся облакъ зададе,
Ситенъ си дъждецъ привалѣ,
Още Ергенѭ притече.
Стоѭнъ си трапенъ въікаше:
Дружина вѣрна, сговорна,
Кога идете дома си,
Тѭ ще да доде майка ми
За мене да си попъіта,
Право да ѝ не казвате,
Ами да ѭ излъжете:
Нъіе Стоѭна оженихмъі
За долнѣземскѫ дѣвойкѫ,
За земнѫ-тѫ моравѫ. *Пѣс.*

Трапо́самь, *гл. свр.* отъ **трапо́свамь.** Да прошиѭ, да тропосамь. —**санъій,** *прич. стр.* Прошитъій, тропосанъій.

***Трапо́свамь и трапо́сувамь (да трапо́самь),** *гл. д. Гр.* Тропосвамь, зашивамь нѣчто тукъ-тамъ, колко да ся дрьжи, да ся не размѣща, додѣ ся зашие както трѣбва; трипосвамь, трупосвамь, прошивамь; **при-шива́ть на живу́ю ни́тку, стега́ть, настё-гивать, остёгивать, намётывать, примё-тывать, обмётывать, подмётывать, смё-тывать, наживля́ть.** *Трапосвамь дрѣхѫ.*

Трапо́сванѭ и трапо́суванѭ, *с. ср.* отъ **трапо́свамь.**

Трапо́ска, *с. ж.* Трапосванѭ, тропосванѭ, прошиванѭ.

***Трапуза́нъ,** *с. м. Т.* Тира-бузанъ, трапезанъ, пармаклѫкъ, ограда около слъбѫ вѫтрѣ въ кѫщѫ. *Запрьска дъждъ та прибери дрѣхъі-тъі и гъі простни на трапузана.*

Трапчивина́, *с. ж* Свойство на трапчивъій; трьпчивина, трьпкавина; **те́рпкость.**

Тра́пчи́въій, въ, ва, во, *пр* Что е на вкусъ къіселъ и стипчѭвъ; трьпчивъій, трьпкавъій, трьпкъій; **те́рпкій.** *Трапчиво вино, трапчивъі круши.*

Трапчи́на, *с ж* Малъкъ трапъ, дупка, ѭма, ровинѭкъ, хендекъ, вагашь, падина; **я́мина, впа́дина, ложби́на.**

Трапчи́нка, *ум. ж* отъ **трапчи́на.**

Трапчя, *ум. ср.* отъ **трапъ.** Трапецъ.

Трапъ, тра́пове́, тра́пища, *с. м.* Изровено, вдлъбнѫто мѣсто; трапчина, дупка, падина,

ꙗма, ровннꙗкъ, роветина, ровина, ровъ, ровище, ꙗма, хендекъ, вагашь; ровъ, я́ма. — *Копаѭ нѣкому трапъ*, правѭ му зло, искамь му зло-то. — *Заднишкѫ-тѫ та въ трапа. Подъ кракъ че въ трапъ. Кяпка капе, на камыкъ трапъ изкопава. Баба мами, трапъ не мами. Ако баба лъже, трапъ не лъже. Прѣдъ тебе мажe и глади, а отвадъ трапъ копае. Копаешь ли другыму трапъ, самь щешь паднешь въ него.*

Траси́лка, *с. ж.* Продълговатъ кошь безъ дъно, въ който турꙗть нечистыѭ памукъ, та го врьтꙗть за да ся очисти отъ чюшюлкы-ты и отъ другы-ты нечистоты; трꙗсилка.

Тра́скалка, *с. ж.* Направа за трасканѥ, всꙗка игралка, что дрьнка и ся дава на дѣца да си играѭть; брьнкалка, брьнкало, дрьнкалка, дрьнкало, дрьнкулка, звякало, звꙗчꙗло; **брякýшка, гремýшка, побрякýшка, погремýшка, трещётка, бубéнчикъ.**

Тра́скалчя, *ум. ср.* отъ **тра́скалка.**

Тра́скамь (да тра́снѫ, тра́снувамь), 1) *гл. ср.* Праскамь, пращѫ, трꙗскамь; **трещать.** 2) *гл. д.* Удрꙗмь нѣчто да дрьнка; трꙗскамь, дрьнкамь, брьнкамь; **бря́кать.** 3) Говорѭ праздно нѣчто; брьборѭ, брьболѭ, брьлѣѭ, брьтвѭ, брьщолевѭ, бъбрѭ, бръскамь, гръгорѭ, дрьдорѭ, дрьнкамь, плещѫ; **говори́ть вздоръ, болта́ть, моло́ть.** —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Дрьнкамся, трꙗскамся.

Тра́сканѥ, *с. ср.* отъ **тра́скамь** и **тра́скамся.**

Тра́снувамь, *гл. уч.* отъ **тра́снѫ.**

Тра́снѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед. кр.* отъ **тра́скамь.**

Тра́туръ, *с. м.* Растенѥ стратулъ.

Тратъ, *с. м.* Трѫть, прахънь. *Сякнѫло единъ тратъ, та запалило.*

Траулъ, *с. м.* Печенъ смлꙗнъ сусамъ, направенъ на кашѫ; кулꙗша.

***Трахана́,** *с. ж. Т.* 1) Стрꙗто тѣсто на зрьна и изсушено за готвенѥ; трꙗеница. 2) Кашѫ, варенѫ отъ траханѫ; трꙗеница, скробъ. — *Люта трахана,* пченично и царевично брашно замѣсено съ квасъ и оставено да подлютне, послѣ стрꙗто на траханѫ.

Трахани́ца и **трахани́чка,** *ум. ж.* Малко трахана.

Тра́ченѥ, *с. ср.* отъ **тра́чѫ.**

Тра́чѫ, ишь, —чилъ, *гл. д.* Струва ми ся, прѣдполагамь, мыслѭ, тачѫ, чини ми ся, трефи ми ся, читаѭ, читавѭ; **дýмать, предполага́ть, мека́ть, смека́ть, мерека́ть.**

Трахи́лъ, *им. соб. мѫжско.*

Тра́ѭ, ешь, траꙗлъ (тра́йвамь), *гл. ср.* 1) Чꙗкамь, врѣменѭ; **времени́ть, поджида́ть.** *Потрай да пустне черкова.* 2) Имамь силѫ, могѫ, дрьжѫ, даꙗндисвамь; **терпѣ́ть, выноси́ть.** *Едвамь траꙗ до краꙗ.* 3) Стоѭ на срѣщѫ, не ся поддавамь, трьпѭ, прѣнасꙗмь, даꙗндисвамь; **терпѣ́ть, сноси́ть, выноси́ть, переноси́ть, выдéрживать, устáивать, не поддавáться.** *На студъ не трае.* 4) Стоѭ насрѣщѫ, трьпѭ, борꙗся, крѣпѭся, силѭся, дрьжѫся, надрьжꙗмся; **держáться, крѣпи́ться, перемогáться, перелáмываться, стоя́ть, не отступáть.** *Трай, бабо, за дрѣнкы.* 5) Протакамся, провлачꙗмся, простирамся, отивамь, дрьжѫ, сюрдисвамь; **продолжáться.** *Ще трае до късно прѣзъ нощь-тѫ.* 6) Дрьжѫ, не ся развалꙗмь, даꙗндисвамь; **существовáть, сохраня́ться.** *Това цвѣте не ще трае много.* 7) Запирамся, заврьтамся, заврьтвамся, сѣдѫ, живѣѭ; **жить.** *Не му траѭть дѣца та,* мрѫть му. *Слуга не му трае.*

Дешка и̂ рожба не трае. *Пѣс.*

Откакъ смы ся, тьнка Ꙗно, слибили,
Оттогава добра кꙗра не чинимъ,
Оттогава врани конѥ не траѭть,
Оттогава ꙗсенъ славѣй не пѣе,
Оттогава сивъй гълѫбъ не гука! *Пѣс.*

Трай, че нѣма край. Трай, брашно, трай. Трай, душе, трьпи кутро (чернѣй кожё): въ пятъкъ благо си ꙗла. Трай ми, магарице, Марта настига. Трай, коню, за зеленѫ трѣвѫ. Трай, магарчя, дори трѣва нарастне. Трудо срьдце не трае. Който трае, рай ще найде. Ще трае отъ бъдный вечеръ до божичь. Ще трае отъ новинѫ до погыбель. Безъ вѫзелъ вѫже по́-малко трае. Ако е мѫчно да ся сборува, не е мѫчно да ся трае.

Тра́ꙗнѥ, *с. ср.* отъ **тра́ѭ.**

Тре́ква (да тре́кне, тре́кнува), *гл. безл.* Дохожда на умъ, брехва, румва, скъмва, теква, тумнува, хрумва, намыслꙗвамь; **приходи́ть на умъ, вдумáться.** *Трекнѫ ми прѣзъ ума,* минѫ ми прѣзъ ума. *Трекнѫло му веднѫга, че си е бѣгала таꙗ сыница,* сѣтилъ ся.

Треке́чя, *с. ср.* Третечя. *Еленчя трекечя.*

Тре́кий, кь, кꙗ, ке, *пр.* вм. **трéтий.**

Тре́кнува, *гл. уч.* отъ **тре́кне.**

Тре́кне, —нѫло, *гл. свр.* отъ **тре́ква.** Да текне.

Тре́ксамь, *гл. свр.* отъ **тре́ксвамь.** Да стрексамь, да пристанѫ.

***Тре́ксвамь** и **тре́ксувамь** (да тре́ксамь), *гл. ср. Гр.* Стрексвамь, пристаꙗмь, склаꙗмь; **соглашáться, соизволя́ть.**

Трексванıе и **трексуванıе**, *с. ср.* отъ **трексвамь.** Стрексванıе.

Трена, им. соб. женско. *Остала Трена безъ врѣтена*

***Трендафелъ**, *с. м. Гр.* Растение трандафелъ.

Трено, им. соб. мѫжско. *Чакай, Трено, за врѣтено.*

Трепъ, *с. м.* Чиренъ, цревчя на ножчя захлупачя.

Трепь (?) вечерıамь, мале, трепъ постелıамь,
Трѣвѫ детелинѫ постилıачка. *Пѣс.*

Трепалка, *с. ж.* Клепало на око-то; клепка, клепачь, клепнъı, похлепкъı, трепавица, трепка; **вѣко.**

Трепавица, *с. ж.* Клепка, трепалка на око-то; **вѣко.**

Леле мале, каквѫ момѫ видохъ,
Что хубава, Богъ да ѭ убие!
Два образа — два гюла црьвени,
Двѣ-тѣ очи — двѣ црьнъı череши,
Трепавици — ластовичкъı крьıла! *Пѣс.*

Трепамь (да **трепнѫ**, **трепнувамь**), *гл. ср.* Трепкамь.

Трепанıе, *с ср.* отъ **трепамь.** Трепканıе.

Трепанıе, *с. ср.* отъ **трепѫ.** Убиванıе.

Трепвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трепкамь.**

Трепевица, *с. ж.* в **Трапезица.**

Треперанıе, *с. ср.* отъ **треперѫ.** Треперня.

Треперига и **треперика**, *с. ж.* Растение трепетлика.

Треперко, *с. м.* 1) Който трепере, комуто треперѫть рѫцѣ-тѣ, крака-та. 2) Бъзлё, страхлё, плашлё; **трусъ, трусишко.**

Треперня, *с. ж.* отъ **треперѫ.** Треперанıе.

Треперушка, *с. ж.* 1) Раст. *Briza media,* арапско просо, моминъı сльзъı; **трясунка, змѣиная трава.** 2) Раст. дрьво трепетлика. 3) *Треперушкъı:* накъıтъ малкъı бѣлъı и жлътъı парици, на срѣдѫ-тѫ продупченъı и закаченъı, зашитъı на нѣчто да треперѫть, да трепкать; трепкъı, трепетулкъı, трепетушка, висулкъı.

На кончя-то, Стоıане-ле,
Младо ми булчя хубаво,
На булчя-то, Стоıане-ле,
Три треперушкъı треперѫть.
Какъ треперѫть, Стоıане-ле,
Три треперушкъı, либне-ле,
Тъй трепере, Стоıане-ле,
Мой-то срьдце за твой-то. *Пѣс.*

На момѫ-тѫ зеленъ вѣнець,
На вѣнеца криво перо,
На перо-то треперушка;
Всıакъıй минѫ, всıакъıй трепнѫ,
И ıа минѫхъ и ıа трепнѫхъ. *Пѣс*

На главѫ ѝ златнъı иглъı,
Златнъı иглъı треперушкъı. *Пѣс.*

Треперчица, *с. ж.* Назъванıе за невѣстѫ въ пѣсень:

Невѣстице, треперчице,
Трепни войну на рѫкѫ,
Да тя рано разбуди,
Да си тѣсто замѣсишь,
Да си хъıжѭ измѣтешь,
Да си водѫ донесешь

Треперѫ, ешь, —**рахъ**, *гл. ср.* Треперıамь: 1) Клати ми ся тѣло-то, друсамся, трясѫся, трьсѫся; **дрожать, трепетать, трястися.** *Тѣло то ми трепере. Треперѫть ми рѫцѣ-тѣ. Трепере отъ студъ, отъ страхъ.* 2) Имамь страхъ отъ нѣчто; страхувамся, боıѫся; **дрожать, трепетать, трястись.** *Трепере отъ сѣнкѫ-тѫ му,* страхъ го е много отъ него. 3) Глядамь, вардѫ нѣчто като очи-тъı си, много го пазѫ, милѣѭ, залѣгамь много за него. *Той трепере надъ парѫ-тѫ. По цѣлъı нощи е треперала надъ люлкъı-тъı имъ.* 4) Бльщѫ, бльщѫся, блѣщѫ, блѣщѫся, бльщѣѭ, бльщѣѭся, блѣщѣѭ, льщѫ, льщѫся, льскамь, свѣтѫ, свѣтѫся, трепетѫ, трепкамь, трепотѫ, трептѫ; **трепетать, блистать, блестѣть.** *Слънце-то трепере по тѣхъ. — Трепере като листъ на горѫ. Трепере като Циганинъ прѣдъ хараччиıа. Трепере му рѫка-та като на Чафутинъ. Трепере му срьдце-то като на мрьтъвъ заıакъ. Трепере му срьдце-то като на пиля перце-то.*

Треперяшкомь, **треперяшкъıмь** и **треперяшкѫ-тѫ**, *нар.* Съ треперанıе, съ страхъ; **дрожа.**

Треперıамь, *гл. ср* Треперѫ.

Треперıанıе, *с. ср.* отъ **треперıамь.** Треперанıе

Трепетенıе, *с. ср.* отъ **трепетѫ.** Трептѣнıе, треперанıе.

Трепетлика и **трепетлига**, *с. ж.* Раст. дрьво *Populus tremula,* треперушка, треперига, трепетлиıа, осика, ıасика, ıашка, бѣло дрьво, дивъ кавакъ; **осина.**

Зарадвася святъıй Герги,
Изъ друмъ врьви, пѣсень пѣе,
Что го зачю, все послушıа;
Едно дрьво трепетлика
Не ся запрıа, не послушıа,
И прокля го святъıй Герги:
Да бъ далъ Богъ, трепетлика,
Все тъı да треперешь! *Пѣс.*

Трепетлица, *с. ж.* Птица *Otis tetrax,* жрькавець, прьшлıакъ; **стрепетъ, трясучка.**

Трепетлия, *с. ж.* Раст. дрьво трепетлика.

Проговарıа святъıй Иованъ:
Застой, горо, застой водо,
Кое чюе, да застане,
Да си крьстимъ млада Бога!
Трепетлиıа не дочюла,
Не дочюла да застане.
Проклялъ ѭ е святъıй Иованъ:

И тъзска, трепетливё,
Да треперешь и день и нощь,
И сосъ вётеръ и безъ вётеръ! *Пѣс.*

Трепету́лка, *с. ж.* Накътъ треперушкы.

Трепету́лчица, *ум. ж.* от **трепету́лка.**

Что ми та крыла трепотять?
Трепетулчица трепоти. *Пѣс.*

Трепету́шка, *ум. ж.* отъ **трепету́шка.** *Обуща съ трепетушкы. Дарява невѣстѫ-тѫ съ пахты, трепетушкы и алтѫнъ.*

Трепету́шиа, *с. ж.* Женскый накътъ, трепкъы, треперушкы, трепетушкы. *Злата трепетушиа.*

Тре́петъ, *с. м.* Треперание, треперния; **тре́петъ.** *Ошло сирото дѣтя со голѣмъ страхъ и трепетъ. Страхъ и трепетъ бяше го хватило. Пиjаница-та е страхъ и трепетъ за челядь-тѫ си. Страхъ мя бяше да не ми остане тоjа трепетъ.*

Трепе́тѫ, ишь, —ти́лъ, *гл. ср.* Треперѫ въ 4-то знаменование. *Нецѣнети камьнѥ льскать, трепетять като слъние. Трепети слънце да зайде.*

Тре́пка, *с. ж.* 1) Клепачь, клепка, клепни, похлепкы, трепалка, трепавица на око; **вѣко.**

Что хубава, Богъ да ѭ поживи!
Два образа — два гюла црьвени,
Двѣ ю трепкы — крыла ластовичкы,
Двѣ ю вѣждъ — морскы пиявици,
Двѣ ю очи — двѣ капкы муракепъ! *Пѣс.*

2) Нѣчто окачено да виси и да трепти; треперушкы. 3) Женскый накътъ; треперушкы, трепетушкы.

И на калпаци-тъ
Трепкы треперушкы
Безъ вѣтръ треперѫть,
Безъ слъице ся льскать. *Пѣс.*

Тре́пкамь (**тре́пвамь, да тре́пнѫ, тре́пнувамь**), *гл. ср.* 1) Изведнѫжь потреперамь и ся дрьпвамь; сѣпамся, съпвамся; **вадра́гивать, вадро́гнуть, встрепену́ться.** *Извикахъ му, той трепна и ся уплаши Трепкамь отъ сънъ,* пробуждамся изведнѫжь; **вспря́дывать.** *Шюмка шюмнѫ, Манго трепнѫ.* 2) Треперѫ въ 4-то знаменование. *Слънце-то трепка да зайде.* 3) Треперѫ, клатѫся понѣкога; трептѫ. *Срьдце-то му трепка като на мрьтво кучя опашкѫ-тѫ.* 4) Трепамь, трепчѭ, мигамь. *Съ очи трепка. — Око му не трепка,* не ще ни да знае, отъ ничто не зима, никакъ не го е страхъ, не му мига око-то; онъ и у́хомъ не ведётъ.

Тре́пкание, *с. ср.* отъ **тре́пкамь.**

Тре́пнувамь, *гл. уч.* отъ **тре́пнѫ.**

Тре́пнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **тре́пкамь.**

Трепо́внъій, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Уплашенъй, плахъй; **испу́ганный.** **—вно,** *нар.* Уплашено, плахо.

Трепо́тение, *с. ср.* отъ **трепо́тѫ.** Треперение.

Трепо́тѫ, ишь, —ти́лъ, *гл. ср.* Треперѫ въ 4-о знаменование. *Трепетулчица трепоти.*

Трептѣ́ние, *с. ср.* отъ **трептѫ́.**

Трептѫ́, и́шь, —тѣ́лъ, *гл. ср.* 1) Треперѫ, трепкамь, тупамь, играѭ; **трепета́ть.** *Срьдце ми трепти. Затрептѣ ми срьдцето. Соколъ съ крыла трепти.* 2) Треперѫ въ 4-то знаменование.

Че си Грозданка излѣзе
Прѣзъ бащины си сараи,
Та ѭ слънце-то съгляда,
Три дни три нощи трептѣло,
Трептѣло, не залѣзвало. *Пѣс.*

Като прѣзъ горѫ щѫть врьвять,
Гора безъ вѣтрь ще вѣе;
Като прѣзъ поле минувать,
Поле безъ огънь ще трепти. *Пѣс.*

Тре́пчение, *с. ср.* отъ **тре́пчѭ.** Мигание.

Тре́пчѭ, ешь, —чялъ, *гл. ср.* Чясто, чясто си затварямъ и отварямь очи-ты; трепамь, трепкамь, мигамь; **мига́ть, морга́ть, хло́пать глаза́ми.** *Что токо трепчеть како кучя?*

Тре́пѫ, ешь, —па́лъ, *гл. д.* Зимамь нѣкому живота; бия, убивамь, тепамь, тепѫ, морѭ, уморявамь; **бить, убива́ть.** —**пѫся,** 1) *гл. вз.* Трепемся единъ другъ; биемся, убивамъся. 2) *гл. възвр.* Залѣгамь, радѫ, бияся, бъхтѫся, съсъпвамся, чалѫщисвамь; **би́ться, стара́ться.** *Трепеся да извара нѣкоѭ парѫ за дѣца-та си.* 3) *гл. стр.*

Треса́вица, треса́йка, треси́нка, тре́ска, треска́вица, тре́скамь, треска́ница, тресѫ, в. гы съ я при **тряс . . .**

Трета́къ, *с. м.* Животно на три годины; третякъ.

На ти, тейко, дребна лова,
Дребна лова сурь елена,
Суръ елена еленъ третакъ. *Пѣс.*

Третёжéнець, нци, *с. м.* Който ся е женилъ третий пѫть; **третьежéнецъ.** *Третеженець да земе!* клятва.

Третёжéнкъыня, *с. ж.* Коjато ся е мѫжила третий пѫть.

Третёмь, *нар.* Третё по рядъ; **во тре́тьихъ.**

Веднѫжь тропнѫхъ,
И дважь скокнѫхъ,
Третемь рекохъ
Да подскокнѫ. *Пѣс.*

Изтекло ми тьнко дрьвце
На дворовци Димитровъи,
Врьшило до синё небе,
Клонило до чернѫ земѭ,

Ча заврьза до два ѭбла,
До два ѭбла, третѣмь дулкъ. *Пѣс.*

Третечя, *с. ср.* Тригодишно животно; третакъ, третѭкъ.

Не улови Петре лова, что ся лови,
Не улови Петре еленчя третечя;
Нель улови Петре Ѭнгъж малж можж. *Пѣс.*

Трѐтий, ть, тѩ, тѣ, *пр* отъ **три.** Что иде слѣдъ вторый; трекий; **трѐтій.** *Това е вече третий пжть какъ става.*

Сиромахъ Стоѭнъ сиромахъ,
На два го пжтѭ вардѭхж,
На третіа го хванжхж. *Пѣс.*

— *Третий чинъ,* третѩ гощавка, что гощава тьстъ зетѩ си; третѩ вечерь. — *Дѣ двама и той третий,* казвать за оногози, что ся само разтака, а не сѣда да работи. — *Двама отъ вѣрж, третий отъ душж. Третий пжть баба право ще си каже. Канять ли тя на служба, иди; канять ли тя на третж вечерь, не ходи.*

Третѝчя, *с. ср.* Кога зять иде на гостѭ у тьста си третия пятъкъ слѣдъ сватбж-тж и спи тамъ.

Третъ̀іня, *с. ж.* 1) Третя-та часть отъ цѣло-то; третѩ; **треть.** *Много третъни.* 2) Помянъ умрѣлъ на третия день отъ смрьть-тж му; **третѝны.** *Носимъ третънж на умрѣлъѭ;* **отправля̀ть третѝны.**

Третѭ̀къ, *с. м.* 1) Животно на три годинъ; третакъ, третечя, троѭкъ; **трехлѣтнее живо̀тное, третья̀къ.**

Ка дочю Тодора,
Та ойде возъ горж;
Коня е хванжла
Елена третѭка. *Пѣс.*

Дуко храни брьза коня
Отъ третѭка до седмака. *Пѣс.*

Бѣга (брьзъ) като еленъ третѭкъ. Да ми подскочишь като еленъ третѭкъ. 2) Малъкъ водяниченъ камъкъ. 3) Третѝй-тъ по рядъ, по чинъ овчярь при голѣмо стадо.

Трѐфися, —фѝлося, *гл. безл* *Трефи ми ся,* мыслѭ, трачѭ, читакѭ, види ми ся, прави ми ся, сторва ми ся, струва ми ся, чини ми ся; **мнѣ ка̀жется.**

*Трехилѝа, *с. ж. Гр.* Огрълѭ

Трѐшница, трѐщница, трѐщеный, трѐщж, в. **тря̀щница, тря̀щеный, тря̀щж.**

Три, *числ.* Двѣ и едно; **три.** *Два дни пряла, три дни ѭла. Три-четворица,* три-четъре душь. *На̀ двѣ на̀ три,* какъ да е; ко̀е какъ. *Три пжти;* **втро̀е, втройнѣ.** *Майка му го е клѩла и три клѩла,* тврьдѣ много кляла. *Отъ два бука три врѣтена. Дали Марку двѣ, онъ сака три. Да му сж много три-ти дни!* — *Три-девять,* на три мѣста по девять, три пжти по девять; много надалечь, много, множина; **трѝдевять.** *Гласъ му ходить три-девять планинъ,* много надалечь. *Собралися три-девять момчина,* множина. *Баба Цона му кушѭ со три-девять зрьна ячмень. Събирать три-девять кости.*

*Тригѝя, *с. ж Гр.* Тергия, тиргия, трагия; **вѝнный ка̀мень.**

Тригодѝнскый, ска, ско, и

Тригодѝчный, —чьнъ и **—ченъ, чна, чно** и

Тригодѝшний, —шьнь и **—шень, шня, шне,** *пр.* Что има три годинъ, что е отъ три годинъ; троегодскъй, трэйгодишний; **трехлѣтній.** *Тригодично кончя. Тригодишня тряска. Тригодишне вино.*

Да ми купишъ портокалъ,
Да разхлада мой-то срьдце,
Мой-то срьдце тригодинско,
Тригодинско уболнено. *Пѣс.*

*Трѝгосъ, *с. м. Гр.* Гроздоберъ, гроздѭбране, виноберма.

Ерембице шарена,
Когъ ке ходѭ на тригосъ,
Тебе самж ке найдж,
Дома ке тя изловѭ. *Пѣс.*

Трѝдесятый, тъ, та, то, *пр. пор.* **отъ трѝдесять; тридца̀тый.**

Трѝдесять, *числ.* На три мѣста по десять; триесеть; **трѝдцать.**

Триѐница, *с. ж.* в. **тръѐница.**

Трѝждевять, *числ.* Три-дев ть, три пжти по девять; **трѝдевять.** *Паднжхж отъ Бога триждевять клинци.*

Трижь, *нар.* Тришь, три пжти; **трѝжды.** *Трижь го поглъща. Трижь го рѣзахъ, все пб-кжсо.*

*Трикѐръ, *с. м. Гр.* Свѣщникъ съ три свѣщи, съ който благославя владыка, кога служи; **освѣня̀льникъ.**

Трикля̀тый, тъ, та, то, *пр.* Много пжти клятый. *Да е проклятъ и триклятъ!*

Трѝма, *числ.* Казвася само за мжже; тримина, троица; **тро̀е.** *Минжхж трима. Доведи гъ и трима-та. Трима едного не чакать*

Трѝмерникъ, *с. м.* Който тримири; прѣпостникъ. *Тягли броеницж като тримерникъ.*

Трѝмерница, *с. ж.* Коѩто тримири; прѣпостница.

*Трѝмеро, *с. ср. Гр.* Тримирене, тримиръ, прѣпостяване

Тримѝна, *числ.* Трима.

Тримирѐнѭ, *с. ср* **отъ тримирѩ.** Тримеро, тримиръ.

Три́миръ, *с. м.* Тримирение. *Дрьжюлъ тримиры*, тримирилъ.

Тримирѭ́, и́шь, —ри́лъ, *гл. ср.* Постѫ, не ѩмь ничто отъ понедѣлникъ на чистѫ-тѫ недѣлѭ до-въ срѣдѫ; прѣпостювамь. *Едно врѣмя по́-стари-ти всичкы тримирили.*

Три́мка и три́ица, *ум. числ.* отъ **три́на.**

Три́на, *с. ж.* Осилъ, сѣмя, ситно сѣно, что остават по земѭ-тѫ, дѣто е стоѩло натрупано сѣно. *Посыпвася съ сламѫ, тринѫ и плѣвѫ. Сварять въ котелъ ячмыкъ, или тринѫ отъ сѣно, или пепель и турѩть болныа да ся пари.*

Трина́десятый, тъ, та, то, *пр.* отъ **трина́десять; трина́дцатый.**

Трина́десять и трина́есеть, *числ.* Десять и три; **трина́дцать.**

Продавалася хубава Ѩна,
Само за Ѩнѫ девять хилядъı,
За рамнѫ ставѫ десять хилядъı,
За бѣло лице единадесеть,
За бѣло грьло до дванадесять,
За црьнъı очи до тринадесять,
За тьнкъı вѣждъı четъıрнадесять,
За русѫ косѫ до петнадесять. *Пѣс.*

***Тринда́фелъ,** *с. м. Гр* Трандафелъ.

Три́нкы, *ум. числ.* отъ **три.** Тричкы. *Дай ми само тринкы.*

Трио́нъ, *с. м.* Трыонъ.

Трипо́самь, *гл. свр.* отъ **трипо́свамь.** Да трапосамь, да трупосамь.

***Трипо́свамь и трипо́сувамь** (да трипо́самь), *гл. д. Гр.* Трапосвамь, трупосвамь.

Трипо́сванѭ и трипо́суванѭ, *с. ср.* отъ **трипо́свамь.**

***Триса́гиѭ,** *с. ж. Гр.* Молитва Святый Боже; **трисвято́е.** *Третий-тъ день слѣдъ праздника, патерица-та, е посвятенъ на мрьтвы-ты: носять въ черквѫ питаръ и пшеницѫ за Богъ да прости и отпѣвать трисагиѭ надъ гробовы-ты на умрѣлы ты.*

Три́ста, *числ.* Три пѫти по сто, три стотины; **три́ста.** *Това было прѣди триста годинъ. Врьжи прьстъ—триста лѣкове Триста безъ Христа не струвать нищо. Когато искать триста, не питать попъ Христа. Скапаха ли ся кола-та, триста коловозници за парѫ Триста лакѫрдии за парѫ. Триста гарваны единъ гы камыкъ разпрьсва. Триста мечкы подъ еднѫ хвойнѫ Триста вльци (змии) да го ѩдѫть. Триста лека да го не излѣкувать! Триста жюлбы да тя стигнѫть!*

***Трифи́лъ,** *с. м. Гр.* Раст. *Trifolium,* дятелина, звѣздѣлъ, жлъто цвѣтие; **дя́тлина, трили́стникъ, кле́веръ, ка́шка.**

Трифуно́самь, *гл. свр.* отъ **трифуно́свамь.**

***Трифуно́свамь и трифуно́сувамь** (да трифуно́самь), *гл. д. Святый Трифонъ ще гы трифуноса,* ще направи да ся порѣжѫть съ нѣчто. *Трифуносвамь лозе,* зарѣзвамь го на Св. Трифонъ, 1 й Фавруариѭ.

Трифуно́сванѭ и трифуно́суванѭ, *с. ср.* отъ **трифуно́свамь.**

Три́фунци, *с. м. мн.* Прьви-ти три дни на мѣсяць Февруариѭ. Народътъ гы праздва за честь на Святый Трифонъ, който билъ ужь лозарь. Прьвый-тъ день, нареченъ Св. Трифонъ *зарѣванъ,* отивать съ ѭстие на лозиѩ-та, та гы зарѣзвать; орѣзвать четыре пьна на лозе, по единъ на всѩкой кѫть. Понѣйдѣ народътъ праздва Трифунци-ты, за да не ѩдѫть вльци добытъка му, в. **влѣчи пра́здници.** — *Ако зимѣ прѣзъ Трифунци-ты вали снѣгъ на парцалы, прѣзъ лѣто-то пчелы-ты щѫть роять много.*

Три́фунъ, им. соб. мѫжско; в. **три́фунци и зарѣзанъ.**

Три́хливый, въ, ва, во, *пр.* Изгнилый извѫтрѣ; кухый, куфый. *Трихливо дрьво. Ке падне, дрьво-то е трихливо.*

Три́ца, *с. ж.* Рыба *Alosa vulgaris,* дунавска скумриѩ.

Три́чкы, *ум. числ.* отъ **три.** Тринкы. *Останѫхѫ ми още тричкы.*

Тришь, *нар.* Трижь.

Тро́ва, *с. ж.* Въ изречение: *камень, что ся тркалѩ, тровѫ не хваща.*

Тро́венѭ, *с. ср.* отъ **тро́вѭ и тро́вѭся.**

Трови́ло, *с. ср.* Ѩденѭ, пиенѭ отъ нѣчто много; плюска, плюсница, пукница, пукникъ. *Оставися отъ това пусто тровило!*

Тро́вѭ, ишь, —ви́лъ, *гл. д.* 1) Давамь нѣкому нѣчто утровно да ѩде или пие, та да умре; утроввамь, отроввамь; **отравля́ть.** *Тровимъ мышкы-ты.* 2) Правѭ, казвамь нѣкому нѣчто напротивъ да ся ѩде извѫтрѣ; ѩдосвамь, косѫ, ѩмь. *Стига си мя тровилъ, послушай мя понѣ тоѩ пѫть.* —**вѭся,** 1) *гл. възвр.* Ѩмь, изпивамь нѣчто утровно; утроввамся; **отравля́ться.** 2) Ѩдъ мя е за нѣчто, имамь вѫтрешенъ ѩдъ; ѩмся, ѩдосвамся, косѫся, пукамся, дробѭся, кѫсамся; **терза́ться, надрыва́ться.** *Всякой день ся трови съ дѣца-та си.* 3) Ѩмь много и лакомо; плюскамь, праскамь, пукамь, тъпанѭ, бльскамь, суряждамь; **тре́скать, ло́пать, жрать.** 4) *гл. стр.* Бывамь тровенъ.

Троёгла́вый, въ, ва, во, *пр.* Что има три главы, что е съ три главы; тройноглавый; **съ тремя головами.**

Ѩ че бракѭ лесно да отрувѫ:
Че отида у горѥ зеленъı,
Че уловѫ змиѭ троеглавѫ,

Че наточиж іада отн змиж,
Че отруж мои милы бракіа. *Пѣс.*.

Па си пойде Груица дѣтенце,
Па си пойде по рамны друмовы,
По дѣтенце трьчла хала троѐглава. *Пѣс.*

Троегóдець, *с. м.* Что е на три годины, что има три годинъ

Троегóдка, *с. ж.* Коіато е на три годинъ, коіато има три годинъ.

Троегóдскый, ска, ско, *пр.* Тригодишний, тройгодишний; **трехлѣтній, трехгодовалый.** *Троегодско вино.*

Троерóгый, гъ, га, го, *пр.* Что има три рога.

Онъ положи бойно копіе,
Бойно копіе троерого,
Та надѣнж лютж змиж,
Лютж змиж троеглавж. *Пѣс.*

Троестрой, *с. м.* Назъвание на камшикъ съ три струка, съ три рѣмыка. *Зе си троестрой камчикъ.*

Троестрѣлка, *с. ж.* Назъвание на стрѣлж въ пѣсень:

Да ти прѣдамь и третж стрѣлкж,
Третж стрѣлкж троестрѣлкж,
И тіа ми е много майкы,
Много майкы разплакала. *Пѣс.*

Трой и трóи, *числ.* Три; употрѣбявася прѣдъ сжществителны, които иматъ само множествено число; **трóи.** *Двой-трой гащи,* растение нѣкакво.

Груѐ ойде на механж,
Чіакала го е Боіана
До двои пѣтлы, до трои,
Нѣма ми Груѐ да дойде. *Пѣс.*

Тройгодúшний, — шьнь и — шень, шніа, шне, *пр.* Тригодишний.

Тройноглáвый, въ, ва, во, *пр.* Троеглавый.

Тамо иматъ бунаръ баталніа,
Нжтрѣ иматъ змиж тройноглавж,
Что да влѣзеть все си го изіадвить,
Никому му водж та не давать. *Пѣс.*

Трóйный, трóенъ, трóйна, но, *пр.* 1) Что е отъ три; **тройнóй.** *Тройна нищка,* отъ три ката. 2) Трижь пó-голѣмый; **тройнóй.** *Тройна загуба.* 3) Трои, третий.

Азъ сьмь си сноощи сѣдѣла
До двойны пѣтлы до тройны. *Пѣс.*

—но, *нар.* Три пжти повяче; **втрóе.** *Щж му го врьнж тройно.*

Тройца, *числ.* Трима, тримина, три чловѣка; **трóе;** казвася само, когато ся говори за людіе, и само въ мжжскый родъ. *Троица търговци;* **трóе купцóвъ.** *Минжхж четворица пжтници, троица-та на коніе, а четврътый на магаря;* **проѣхало чéтверо дорóжныхъ, трóе на лошадя́хъ, а четвёртый на ослѣ.** *Тии и троица-та сж овчіари;* **трóе онú пастухú.** *Дѣка двоица, онъ троица. Двоица, троица едного не чіакать. Троица съ еднж шіапкж.*

Трóйца, *с. ж. Свята Троица,* Богъ Отець, Богъ сынъ и Богъ Святый Духъ; **Святáя Трóица.**

Тройчка, *ум. числ.* отъ **тройца.** Тримка.

Трóмавый, въ, ва, во, *пр.* 1) Лѣнивый, мрьзеливый, нехривый, смрьдливый, воняшцый, хайлязъ, тромый; **лѣнтя́й, неопря́тный, неря́ха.** *Тромавъ чловѣкъ.* 2) Неіакый, слабый, тяжкый, гевшекъ, тромый, кекавый, клякавый, клипавый, клисавый, кежлавый; **слáбый, безсúльный.** *Тромавъ конь.* 3) Който на іадение пробира, не іаде като какво да е; мухanатый, млинавый, скрьнавый; **брезглúвый.** *Тромаво дѣтя.* **— во,** *нар.* Тромо.

Трóмый, мъ, ма, мо, *пр.* 1) Тромавый въ прьвы-ты двѣ знаменованиіа. *Бързъ на лъжицж, тромъ на теслицж.* 2) За животно: кроткый, тихый. *Троми волове.* **—мо,** *нар.* По знаменование-то

Трóнение, *с. ср.* отъ **трóнж.** Ронение.

Трóнинка и трóнка, *нар.* Малко, мало, малцѣ, мрьва, шющка, шющчица, тронца, троха, трошица, трошка, трошкы; **мáло, немнóжко.**

Трóнта, *с. ж.* Тронтиста жена, мома; дебелана; **толстýха, жирýха.**

Трóнтѐ, *с. м.* Тронтистъ чловѣкъ; дебеланъ, шишко; **толстя́къ.**

Трóнтистый, стъ, ста, сто, *пр.* Плъный на снагж-тж, дебелый, плътный, кръвеный, шишкавый; **тѣльный, пóльный, тóлстый.** *Тронтиста жена.*

Трóнца, *нар.* Тронинка, тронка.

Трóнчя, *ум. ср.* и **трóнець,** *ум. м.* отъ **тронъ.**

Тронъ, нове, *с. м.* 1) Царскый столъ, столнина, прѣстолъ; **тронъ.** *Сѣднжлъ, качилъ ся на трона,* воцарился. 2) Црьковенъ столъ; струниа. *Отъ коніа на трона.* 3) Носило, ковчегъ за мрьтвець; **одръ, одéръ.**

Трóнж, ишь, —нúлъ, *гл. д.* Избивамь, лущж зрьна да паднжть; труніж, роніж, ронкамь, чюшкамь, грухамь. *Тронж царевицж,* роніж зрьната отъ мамула. **—нжся,** *гл. стр.* Бывамь троненъ.

Троніáсамь, *гл. свр.* отъ **троніáсвамь.** **— санъій,** *прич. стр.*

Троніáсвамь и троніáсувамь (да троніáсамь), *гл. д.* Турямь нѣкого да сѣдне на тронъ. — *Да тя троніасамь въ трончя-то,* да тя запрж, да тя затворіж.

Троніа́сваніе и **троніа́суваніе**, *с. ср.* отъ **троніа́свамь.**

Тро́острый, **стра**, **стро**, *пр.* Срѣщася въ пѣсень вм. *троестрбй.*

Харватка си, море, разлютила,
Земала си троостру камджата,
Та забрала тридесять юнаци. *Пѣс.*

Тро́памь (**тро́пвамь**, **да тро́пнѫ**, **тро́пнувамь**), *гл. д.* 1) Удрямь по нѣчто, та ся чюе гласъ; тошкамь, ропамь, чюкамь, хлопамь, бльскамь, клюкамь; **стуча́ть.** *Нѣкой тропа врата-та, на врата-та.* 2) Като ходѫ, правѭ съ крака-та си шюмъ; тропотѭ; **то́пать.** *Мышкы тропать по тавана, въ долапа. Тропамь съ крака-та.* 3) Скачамь, играѭ нѣкаквѫ игрѫ; **то́пать, плясать.** *Да му тропнемъ едно хоро.* 4) Въ свр. видъ: казвамь нѣкому нѣчто неприятно: избушвамь, издънвамь, изтрьсвамь, цапвамь. *Тропнѫхъ му го прѣдъ всичкы-ты* **—мся,** *гл. стр. Нѣчто ся тропа. — Не тропай другыму порта-та, да не тропать и твоѭ-тѫ. Като тропа у комшии-ты, тѭ ще дойде и у дома.*

Тро́паніе, *с. ср.* отъ **тро́памь.** Тропань, трополиѭ.

Тропа́нка, *с. ж.* Срѣща ся въ пѣсень за хоро, за игрѫ:

Тропни ми, тропни, тропанке,
Дойди ми, дойди, Иованке!

Тро́пань, *с. ж.* отъ **тро́памь.** Тропаніе, трополиѭ.

Тропа́рець, *ум. м.* и **тропа́рчя**, *ум. ср* отъ **тропа́ръ.**

***Тропа́ръ**, *с. м. Гр.* Црьковенъ стихъ; **тропа́рь.** *Спорядъ святеца и тропаръ тъ.*

Тро́пвамь, *гл. мн-кр.* отъ **тро́памь.**

Тро́пкамь, *гл. уч. смякч.* отъ **тро́памь.** *Дѣтя-то тропка.*

Тро́пканіе, *с. ср.* отъ **тро́пкамь.**

Тропляшко́мь, **тропляшкы́**, **тропляшкы́мь** и **тропляшкѫ́-тѫ**, *нар.* Съ тропаніе, съ тропканіе, съ потропваніе; тропнишкомь, тропномь; **посту́кивая, прито́пывая.** *Скачямь тропляшкы.*

Тропнишко́мь, **тропнишкы́мь** и **тропнишкѫ-тѫ**, *нар.* Тропляшкомь, тропномь. *Тропнишкомь порты прѣскочи.*

Тро́пномь, *нар.* Тропляшкомь, тропняшкымь, тропнишкомь.

Кога момы тропномь тропнѫть. *Пѣс.*

Който си тропномь подскочи,
Сабѭ-тѫ да си откачи,
Той ще войвода да стане. *Пѣс.*

Тро́пнувамь, *гл. уч.* отъ **тро́пнѫ.**

Тро́пнѫ, **ешь**,—**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **тро́памь.** —**нѫтый**, *прич. стр.*

Тропняшко́мь, **тропняшкы́мь**, **тропняшкѫ́-тѫ**, *нар.* Тропляшкомь

Тропо́леніе, *с ср.* отъ **тропо́лѭ.** Тропаніе, трополиѭ, тропотеніе.

Трополи́ѭ, *с. ж* Трополеніе. *Мышиѭ трополиѭ*, праздно плашеніе, заяшка тупур диѭ, аѭкъ топурдусу.

Тропо́лѭ, **ишь**,—**ли́лъ**, *гл. ср.* Правѭ тропотъ, вдигамь шюмь; тропамь, тропкамь, тропотѭ; **шумѣ́ть.** *Мышкы трополять*

***Тропо́свамь** (**да тропо́самь**, *гл. д.* Тропосвамь.

Тропо́теніе, *с. ср* отъ **тропо́тѭ.** Тропотница.

Тропо́тница, *с. м.* Тропотеніе, тропаніе, трополеніе, трополиѭ, тропотъ, бльсъкъ; **стукъ, шумъ, топотня́, то́потъ.** *Чюлъ еднѫ тропотницѫ отъ дѣца. Тропотница-та дошла до врата-та.*

Тро́потъ, *с. м* Тропаніе, тропканіе, тропотеніе отъ много крака, трополиѭ, тропотница, бльсъкъ; **топотня́, то́потъ, стукъ, шумъ.** *Единъ съ уста да свири, другъ со крылѣ тропотъ да прави.*

Тропо́тѭ, **ишь**,—**та́лъ**, *гл. ср.* Правѭ тропотъ; тропамь, тропкамь; **то́пать.**

Тропъ! *междом.* 1) Показва тропаніе, скачяніе. *Днесь хопъ тропъ, утрѣ охъ, охъ!* 2) Нечякано дохожданіе; **шасть.** *Хопъ, тропъ, здравы ли сте, ланскы яйца?*

Тро́сакъ, *с. м* Раст. троскотъ, тросъкъ.

Тро́ска, *с. ж.* и **тро́сковець**, *с. м.* Растеніе троскотъ.

Намѣри либя край пѫтя,
Дѣка косило, заспало;
Мермеръ му камъкъ възглавіе,
Троска му трѣва постилка,
Тьменъ му облакъ завивка. *Пѣс.*

Тро́скотъ и **тро́съкъ**, *с м.* 1) Раст. трѣва *Cynodon dactylon (Triticum repens)*, тросакъ, троска, тросковець, бѣлузнакъ, пачиѭ трѣва, пировина, пиръ, пирѣй; **пыре́й.** 2) Раст. *Polygonum aviculare*, пачиѭ трѣва, пачина, кокошиѭ (гѫскына) трѣва, гѫсеница, иланъ оту; **горе́цъ пти́чій, придоро́жникъ, спо́рышъ.** *Дѣка има троскотъ, тамъ е и Господь. Токо ми тросъкъ на огнище не изникнѫлъ!*

Па мя пасешь подъ село-то,
Дѣка гѫскы троскотъ пасѫть,
И поишь мя студнѫ водѫ,
Дѣка момы платна бѣлять,
А невѣсты ризы перѫть. *Пѣс.*

Тро́филеніе, *с. ср.* отъ **тро́филѭ.**

***Тро́филѭ**, **ишь**,—**лилъ**, *гл. ср. Гр. Языкъ не ся дава на дѣтя, за да не трофили — да не тепка.*

Троха́, *с. ж.* 1) Малко кѫсчя хлѣбъ или

друго нѣчто; **кроха́, крупи́ца.** *Гляда да не падне ни троха. Смети трохы-ты. Не щѫ да му ıамь трохы-ты.* 2) *нар.* Малко нѣчто; трошка. *И ıазека тѫкъ работѫ понасѣщамь троха, ама не сьмь разбралъ докрай.*

Трохáлище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто нѣкога е была црьква; черковище, оброчище. *Около Бѣлыцѫ има много разсыпаны црьквици, които тукъ наричıать трохалища*

Трóхлё, *с. м.* Така въ еднѫ приказкѫ вино-то нарекло просо-то. *Добръ день, трохлё. — Далъ ти Богъ добро, пробийглавѫ!*

Трохнáвецъ, *с. м.* Пѣсъчивъ камыкъ; пѣсчаникъ, лѣска; **песчáникъ.**

Трохобéръ, *с. м.* Единъ отъ колядари-ты, който събира даровы-ты и гы носи въ торбѫ; магаря.

Трохъ́ıца и трохъ́ıчка, *ум. ж.* отъ **трохá.** Трошица, трошка.

Трошéнıе, *с. ср.* отъ **трошѭ́** и **трошѭ́ся.**

Трошéница, *с. ж.* Ѩстие надробени залци, размѣсени съ сыренıе и съ масло и попарени съ врѣлѫ водѫ; попара; **родъ тю́ри.**

Трóшенкы, *с. ж. мн.* Сѣдıанка за роненıе, за трошенıе царевицѫ. *Дѣдо на сѣдıанкы, баба на трошенкы.*

Троши-ралицѫ. Раст. *Colutea arborescens,* плıукавичя, плıускавичя, плıускачь; **пузы́рьникъ древéсный, пузы́рное дéрево.**

Троши́ца, *ум. ж.* и *нар.* отъ **трохá.** Трохыца, трошка. *Очи като лъжицѫ, пакъ не видıать ни трошицѫ.*

Трóшка, 1) *ум. ж.* отъ **трохá.** Трохыца, трошица, трошя, ронка; **крóшка, крóшечка.** *Не чинѣло да ся трясıать трошкы-ты отъ трапезѫ-тѫ вечерь вонка. Метѫть трошкы-ты отъ софрѫ-тѫ.* 2) *нар.* Малко, мьничко, мало, малцѣ, мрьва, тронка, тронца, тронинка, троха. трошица, сущка, шıущка; **мáло, немнóжко, трóха, трóшки, трóшечка.** *Повдигни го трошка,* шıушка, малко нѣчто.

Трошли́вый, **въ, ва, во,** *пр.* Что ся лесно троши; **крóпкій, лóмкій, хру́пкій.** *Трошливъ хлѣбъ, камыкъ.*

Трошли́ка, *с. ж* Растение нѣкакво въ пѣсень:

Чие е това момичя,
Что играе срѣдъ хоро-то?
Виеся като шибликѫ,
Трошися като трошликѫ. *Пѣс.*

Трóшлıакъ, *с. м.* Камьнıе натрошени на ситно; ситни камьнıе; чакѫлъ.

Трóшькъ, *с. м.* Потрошено, похарчено за нѣчто; разносъ, масрафъ, харчь; **расхóдъ.** *Само азъ не щѫ плащамь трошькъ-тъ.*

Трошѭ́, и́шь,—ши́лъ, *гл. д.* 1) Правѭ трохы, правѭ нѣчто на трохы; крошѭ; **кроши́ть.** *Троши хлѣба. Ѩжь, ама не троши;* ѣжь да не кроши́. 2) Правѭ нѣчто на кѫсовы; дробѭ, кльцамь, чıупѭ, чıукамь, тлъчѭ; **дроби́ть, кромсáть, кромши́ть, кроши́ть, ломáть, разбивáть.** *Трошѫ хлѣбъ за попарѫ. Троши керемиды за хоросанъ.* 3) Нѣчто цѣло разваляамь, разбивамь, чıупѭ; **ломáть, круши́ть, разбивáть.** *Глядай да не трошишь паници-ты, че сѫ съ пары. Бурıа-та троши и най-ıакы-ты корабы.* 4) Крьшѭ, скрьшвамь, прѣбивамь, ломѭ, чıупѭ; **ломи́ть, ломáть.** *Трошѫ сухари да подкладıа огнıа. Вѣтръ вѣе, горѫ троши.* 5) Разбивамь чıурупкѫ-тѫ на нѣчто, да извадѫ ıадкѫ-тѫ му; чıукамь, чıупѭ; **щёлкать.** *Трошѫ орѣхы. Не троши съ зѫбы-ты си лѣщници.* 6) Извивамь, врьтѫ, крьшѭ, чıупѭ; **изгибáть, извивáть, изминáть, разминáть.** *Троши си прьстıе-то, снагѫ-тѫ.* 7) Правѭ трошькъ за нѣчто; потрошıавамь, разнисамь, харчѭ, губѭ, изгубıамь, хабѭ; **трáтить, издéрживать.** *Что парѫ троши за ученıе. За това ся трошıать много пары;* на **э́то мнóго дéржится дéнегъ.** *Троши си здравıе-то по народны работы.* — **шѭ́ся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь на трохы; крошѭся; **кроши́ться.** *Хлѣбъ-тъ изпрьхва и ся троши.* 2) Чıупѭся, дробѭся; **ломáться.** 3) *гл. стр.* Бывамь трошенъ.—*Напусто си трошишь зѫбы-ты,* нѣма кой да тя слушıа, не щѫть да тя слушıать, напраздно говоришь. — *Не троши мя: а)* Не мѫчи мя. *б)* Не ся пазарувай, не ми отбивай, не мя карай да ти дамь нѣчто по-евтино; **не торгу́йся.** — *Трошѫ нѣкому хатѫра,* крьшѭ му хатѫра, не правѭ, каквото му ся иска. — *Языкъ кости нѣма, а кости троши. Мома-та троши паници-ты. Камыкъ бѫди, главы троши. Главѫ му трошѫ. хатѫра не му трошѫ.*

Трошя́, *ум. ср.* отъ **трохá.** Трохыца, трошица, трошка.

Трошıанка, *с. ж.* Трошенка.

Троıáкъ, ци, *с. м.* Тригодишно добычя; третакъ, третıакъ; **третья́къ.**

Троıáкый, къ, ка, ко, *пр.* 1) Что е отъ три строıа; **троя́кій.** 2) Что има три годины; тригодишний; **трехлѣ́тній.** —**ко,** *нар.* По три начина; **троя́ко.**

Троıáнка, им. соб. женско. 2) *с. ж.* Единъ обряденъ хлѣбъ, направенъ отъ три отдѣлны хлѣбчета, съединени въ единъ.

Троıáнъ, им. соб. мѫжско. *Троıанъ пѫть,*

старъ пѫть при Пазарджикъ; Капуджикъ; **Трояновы ворота.**

Трувнатый, тъ, та, то, *пр.* За воловы въ колядарскѫ благословиѭ: *Господь него дари: сынове принасіать, дъщеркы отнасіать, трувнати му воловци, агнати му овчици, пръчерогы козичкы, ройны му пчеличкы.*

Труденіе, *с. ср.* отъ **труджся.** Трудъ.

Трудецъ, *ум. м.* отъ **трудъ.**

Трудна, *пр. ж.* Что носи въ утробѫ-тѫ си дѣтя; затяжчіала, неволна, непраздна, струдна, товарна, тяжка, чрѣвата; **непраздная, беременная, чревáтая, брюхáтая.** *Трудна жена*, трудница. *Станѫла трудна*, затяжчіала

Святый Иванъ гы вѣнчіавалъ,
Три годины ся водили,
Станѫла трудна неволна,
Тяжкѫ е рожба добыла. *Пѣс.*

Трудница, *с. ж.* Трудна, тяжка, непраздна жена; **чревáтая.**

Снаха остана трудница,
Что ми ся роди дѣтенце,
Дѣтя ся роди чюдесно. *Пѣс.*

Трудный, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что става съ голѣмѫ мѫкѫ, что иска усиліе, зоръ; мѫчный, тяжкый, врьлый, заміяный, нелеснъий, усиленый; **трудный, мудрёный, неудóбный, мáетный.** *Трудна работа.* **—дно,** *нар.* Съ мѫкѫ, съ усиліе, съ зоръ; мѫчно, тяжко, врьло, усилено; **трудно, мудренó, неудóбно, мáетно.** *Трудно дышіа*

Трудъ, *с. м.* 1) Усилена, мѫчна работа; мѫка, зоръ. 2) Работа, работеніе, труденіе; **трудъ.** 3) Нѣчто спечіалено съ трудъ. *Не му южь труда. Това е неговъ трудъ.* — *Трудъ-тъ печіали. Нѣма добро безъ трудъ. Безъ трудъ почивка не иде. Бѣлы-ты рѫцѣ обычіать чюжды трудовы Залудо му трудъ, кога нѣма рядъ. Трудъ-тъ всичко надвива (пробива). Трудъ-тъ му е кіаръ, а калевры-ты даръ. Трудъ-тъ е здравіе и животъ.*

Труджся, пшся,—дился, *гл възвр.* 1) Работѫ, врьшѫ, шьтамь, задѣвамся, мѫчѫся, чалѫштисвамь; **трудиться.** *Цѣлъ день ся труди изъ кѫщи.* 2) Залѣгамь, радѫ, настаıамь, застаıамь, гліадамь, зарадıувамся, грыжѫся, налѣгамь, чалѫштисвамь; **старáться, хлопотáть, пéчься, пещúся.** *Труджся да го оженѫ.*

Трумбукъ, *с. м.* Трупъ отъ дрьво; дъника, дънище.

Трумпа, *с. ж.* Въ изреченіе: *да направимъ трампа трумпѫ*, да трампосамъ, **да замѣнимъ.**

Трумъ, *с. м.* мьгла; **туманъ, мгла.**

Труненіе, *с. ср.* отъ **трунѫ.** Троненіе, роненіе

Трунка, *с. ж.* Трупка.

Трунѫ, ншь,—нилъ, *гл д.* Тронѫ. *Трунѫ грозде то.*

Трупамь, *гл. д.* 1) Берѫ, набирамь, турıамь нѣчто накупъ; валѫ, навалıамь, скупчıамь, човалѫ; **кучить, валить, громоздить.** *Трупамь камьніе, пѣсъкъ* 2) Берѫ, събирамь нѣчто и го пазѫ; **копить.** *Трупа пары, иманіе* **—мся,** 1) *гл. вв.* Берѫся, валѫся, навалıамся, скупчıамся, човалѫся, събирамъıся множина на едно мѣсто; **толпиться, столпляться, скучиваться, набѣгать, набродить, набраживать, набиваться, натискиваться, натѣсниться.** *Много свѣтъ ся трупа по пѫтища-та. Трупатся като орлы на мрьшѫ.* 2) **гл.** *възвр.* Покрывамся, завивамся съ много нѣчто; натрупвамся, утрупвамся; **кутаться, накутываться.** *Трупася съ много дрѣхы, за вивкы* 3) *гл. стр* Бывамь трупанъ; **кучиться, копиться.**

Трупаніе, *с. ср.* отъ **трупамь и трупамся.** *Трупаніе нѣйдѣ много свѣтъ*, браніе, валежь, валеніе; **столпленіе.**

Трупеніе, *с. ср.* отъ **трупѫ.**

Трупина, *с. ж* Трупъ, труптина.

Трупка, *с. ж.* Раст. *Raphanus sativus* и неговый корень; трупъ, рапонъ, рипаніа, рѣпа, рупа, прозупла, рьдоква, ѫрдокка, ѫрдъкка, трунка; **рѣдька.**

Труполіачіа, *с. ж.* Назъваніе за жıабѫ въ пѣсень:

Добро утро, жıабо труполıачо,
Жıабо труполıачо, жıабо подсмрькулко!
Отговарıа жıаба прѣсноглавка:
Добрѣ ми дошьлъ, рѫку макушıару!

Трупосамь, *гл. свр.* отъ **трупосвамь.** Да трапосамь.

Трупосвамь и трупосувамь (да трупосамь), *гл. д.* трапосвамь.

Труптина, *с. ж.* Тѣло безъ главѫ-тѫ; трупъ, трупина; **туловище.** *Намѣрили го врьленъ, на еднѫ му странѫ глава-та, на другѫ му труптина-та.*

Роди майка сына кѫйметлиıа,
Токо глава, трупъ тому нѣма,
Засакала глава да ся жени,
Майка си му потихомь говори:
Леле сыну, леле милый сыну,
Кой ще тебѣ можѫ да ти даде,
Ка си глава, а труптинѫ нѣмашь? *Пѣс.*

Труптиніакъ, *с. м.* Гѫстилка, мѫтилка отъ нѣчто, уталожилася на дьно-то въ сѫдъ; талогъ, утайка; **осáдка, осáдокъ, отстóй, отстóйки, óтлежъ, отсѣдъ, подóнки.**

Тру́пчя, *ум. ср.* отъ **трупъ.** *Дѣтя като едно трупчя*, кръвено.

Трупъ, *с. м.* 1) Человѣшко тѣло безъ главж-тж, ржцѣ-ты и крака-та; труптина, трупина; **ту́ловище.** *Со прьво му правѣлъ нозѣ-ты, послѣ трупа, послѣ ржцѣ и главж.* 2) Мрьтво тѣло; лешь; **трупъ.** *Трупъ-тъ му по друмица да ся валю! Трупъ-тъ овдѣ, умъ-тъ тамо.* 3) Дебела-та чясть на дрьво отъ кореню до клоне то отсѣчена; дъника, дънище, трумбука; **стволъ де́рева, кряжъ.** *Бичять дъскы отъ трупю.* 4) Улѣй, бука, варадъ, гурна, коруба, жлѣбъ на водяницж. — *Прѣко трупа: а)* Не изпжтю, не по пжть, безъ пжть. *Тръгнж да пжтува прѣко трупа. б)* Безъ да му мислимъ, безъ да смѣтамъ потьнко; намѣркы, напомѣркы, напосокж, напримницж, напрѣумицж, наобумъ, карламаданъ, тахмина; **наобу́мъ, науга́дь, науда́чу, приблизи́тельно.**

***Трупъ,** *с. м. Т* Растение трупка.

Тру́пнж, **нишь, —пилъ,** *гл. ср.* Сѣкж дрьво на трупъ; прѣтрупюамь.

Тру́самь, *гл. ср.* Прѣкалювамь съ нѣчто; крусамь, прѣкарвамь.

Тру́саню, *с. ср.* отъ **тру́самь.** Прѣкалюваню, крусаню.

Тру́ска, скы, *с. ж.* Сини луспы, что отврьчять отъ желѣзо, кога ся кове.

Трутъ, *с. м.* Раст. гжба *Polyporus fomentarius*, тржтъ, прахънь, прахунь, сѣкалъ; **трутъ,**

***Тру́фа** и **тру́хва,** *с. ж.* Труфило, кытa, кытило, кычило, кычирия, накытка, накытъ, гыздило; **наря́дъ, убо́ръ.**

***Труфа́** и **труфанда́,** *с. ж. Т.* Турфанда, рано узрѣялый, ранъй; нѣчто ново, прѣсно, тазе за юдене; **ра́нный, скороспѣлый, новина́.** *Труфанда череши*, прьвы ты узрѣлы череши.

Тру́феню, *с. ср.* отъ **тру́фнж** и **тру́фнжся.**

Труфи́ло и **трухви́ло,** *с. ср.* Тру́фа, трухва.

***Тру́фнж** и **тру́хвнж, ишь, —вилъ,** *гл. д.* Кытж, кычж, гыздж, тъкмж, кыпрж, контж, таврж; **наряжа́ть, убира́ть.** —**фнжся** и —**внжся,** *гл. възвр.* и *стр.* Кытжся, кычжся, гыздкся, тъкмжся, кыпржся, контжся, таврися, справюамся; **ряди́ться, наряжа́ться, убира́ться.** *Коюато мома много ся труфи, вяче е остарѣла*

Труши́йка, *ум. ж.* Малко нѣчто трушия.

***Труши́я,** *с. ж. Т.* Зеле, пиперкы, краставици или овощие турнжти въ отцетъ, въ саламурж, да втасать и да се юджть за привускж; **мочённая огоро́дная зе́лень, о́вощь.** *Турюамь, правя трушия;* **нама́чивать, наква́шивать.**

Тру́йж и **тру́юамь, тру́ешь, трулъ,** *гл. д.* 1) Юамь, изюдамь. 2) Харчж, прахосвамь, разнисамь.

> Зачто плачешь, море црьно орля?
> Не ся юадешь, юазе да тя юадимь,
> Не кюмь юазе тебе да тя труюамь! *Пѣс.*

> Ой вы сестры Ивановы,
> Не труйте си иманю то,
> Отъ Ивана хаиръ нѣма. *Пѣс.*

Тръбу́хчя, *ум. ср.* отъ **тръбу́хъ.**

Тръбу́хъ, *с. м.* 1) Коремъ, мѣхъ, мѣшлина, тръбушина, тумбакъ, бурта, шкембе; **брю́хо, живо́тъ.** *Тръбухъ-тъ му като тъпанъ. Тръбухъ уши (проворецъ) нѣма. Тръбухъ шега не знае. Приличя му като на голъ тръбухъ ножь.* 2) Една мрѣжа за ловеню рыбж.

Тръбу́хистый, стъ, ста, сто, *пр.* Който има голѣмъ тръбухъ; кормистый, тумбистый, шкембистый; **толстобрю́хій, толстопу́зый, брюха́стый, брюха́нъ, брюха́нья, брюха́чъ.**

Тръбу́шеню, *с. ср.* отъ **тръбу́шнж.** Кормеию.

Тръбуши́на, *с. ж.* Тръбухъ въ 1-то знаменование

Тръбу́шнж, ишь, —шилъ, *гл. д.* Разпирамь тръбуха на животно, та му изваждамь жтробы-ты: чирва-та, дробовы ты и проч.; кормж, кормушж; **потроши́ть.** —**шнжся,** *гл. стр.* Кормжся, кормушжся; **потроши́ться.**

Трѣгамь (трѣгвамь, да трѣгнж, трѣгнувамь), *гл. ср.* 1) Потяглювамь за нѣкждѣ; упжтвамся, кревамь, таквамь, наврьвювамь, отивамь, отхождамь; **пойти́, отходи́ть, отъѣзжа́ть, отправля́ться, покати́ть.** *Тръгнж за Цариградъ. Пжтници-ти, кола-та още не сж тръгнжли.* 2) Съ мѣстоим. *си, тръгамь си:* излизамь отдѣто сьмь да си идж, да ся приберж; отивамь си, отхождамь си, таквамь си; **уходи́ть, уѣзжа́ть, отбыва́ть.** *Кога си тръгнешь, да ми ся обадишь* 3) Ставамь нѣкакъвъ, ходж; **сдѣлаться, пойти́ въ . . .** *Тръгнжлъ просякъ*, станжлъ просюакъ.

> Останж Ненчо сирачя,
> Безъ бащж Ненчо, безъ майкж,
> Че нѣма виде никого,
> Кой на умъ да го научи,
> Ами си тръгнж хайдутинъ,
> На хайдуты-ты байрактарь. *Пѣс.*

Тръгамь по просия, ставамь просюакъ. 4) Начинамь да врьвж; помѣствамся, повдигамся, кревамся; **тро́гаться, кря́таться.** *Водяница-та едвамь днесь тръгнж*, подкачи да работи. *Кола-та не тръгать*, не ся мѣстять. — *Тръгнжло му* проврьвѣло му; **ему́ повезло́.** *Тръгнжло му магаря-*

то низъ брьдо, тръгнжло му назадъ, не му врьви; ему́ не везётъ. — *Тръгнжлъ по кривъ пжть. Който язди на чюждъ конь, насрѣдъ пжтя пѣшь тръгва. Намѣрилъ село безъ кучета, тръгнжлъ безъ тоягж. Видѣлъ бучкж сыреніе, тръгнжлъ мандрж да тръси. Врьжи прьстъ и тръгни прѣзъ село, та да видишь лѣкари! Тръгнжли сж старци съ кола за зайци; ходили сж два дни, врьнжли сж гладни. Тръгнжло му като на бѣсно кучя тоягы-ты.*

Трѣгамь (**тръгвамь, да трѣгнж, трѣгнувамь**), *гл. д* 1) Дрьпамь, дрьпинамь, опинамь, тръзамь, тяглж, тягнж, дрьцамь, дрьмолж; **тяну́ть.** *Не тръгай, ке ся скъсить* 2) Дрьпамь, потяглювамь, опинамь; **дёргать.** *Тръга мя за ржкава.* 3) Прибирамь на камъ себя; тяглж, дрьпинамь; **тяну́ть.** *Всякоя мотыка конъ себя тръга.* 4) Тяглж, дрьпамь опинамь, скубамь, изскубвамь; **выдёргивать.**

Чернж си косж тръгаше,
Тьнкы си прьстіе чюпаше. *Пѣс.*

5) Вадж, изваждамь, мъкнж, измъкнувамь, изтяглювамь; **выни́мать, выта́скавать, обнажа́ть.** *Тръгнж ножь да го убие. Смыслихъ пушкж да тръгнж*, да потяглж, да насочж. *Тръгни го изъ водж-тж*, изтягли го. 6) Тяглж, прѣкарвамь.

Сабія ти е съ туткалъ замазана,
И е сабліа прѣзъ камыкъ тръгнжта,
Та не може людіе да си сѣче. *Пѣс.*

7) Тяглж, прѣтяглювамь, мѣрж, прѣмѣрвамь, измѣрвамь; **вѣсить.** *Въ старо врѣмя имало единъ касапъ во Стамболъ, что продавалъ мясо безъ кантаръ; кой колко да сака, толко му сѣчилъ и не го тръгалъ. Со алтжнъ да го тръгашь*, казвать за долнина чловѣкъ. 8) Тяглж, мжчжся, страдамь, страдаж, трьпж, носж: **му́читься, выноси́ть, переноси́ть, сноси́ть.** *Бюше ся поболилъ лоше и тръга много врѣмя отъ тжж пуста болесть.*

Карала Марж свѣкръва
Отъ вечерь, Мара, до утро;
Тръгала, Мара, тръгала
Токмо за девять годины,
Еднж си вечерь забѣгнж
По Солунскы-ны овчари. *Пѣс.*

Тръгать рахатъ како пси-ты на Василицж, тягли кучешко тягло. *Съ ума си грѣши, съ главж-тж си тръга.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Дрьпамся, опинамся, сѣпамся, тяглжся. *Конь-тъ ся тръга, не ще да врьви.* 2) Отинамь на странж, сторвамь пжть; дрьпамся, тяглжся, оттяглювамся; **отдвига́ться, сторони́ться.** *Тръгни ся малцѣ.*

Еднж майкж имамь, болѣ да ж нѣмамь,
Ке ми наржчюва, ке ми прѣржчюва:
Дѣка да ж видишь тжж вражскж керкж,
Отъ пжть да ся тръгнешь, мѣсто да ѝ чинишь!
Пѣс.

3) Оставямся, оттяглювамся, тяглжся, дрьпамся, прѣставамь да работж нѣчто. 4) Тяглжся, мѣржся; **вѣситься.** *На Гергевь-день Блъгари-ти ся занишвать и ся тргать со кантаръ. Още дѣтя-то незадоено трѣбвало да ся тръга со кантаря; отъ това не умирало.* 5) *гл. стр.* Бывамь тръгнжтъ. — *Тръгамь нѣкому харчья*, тяглж му харчя. азъ плащамь какво-то той е разнесълъ *Хай да ходж со лисж на хаджелжкъ, и така ке ми тръга харчья, да белкимь ми ся простять грѣхове-ти.*—*Тръга ми срьдце*, тягли ми срьдце, иска ми ся, ревне ми.

Велико моме хубава,
Отъ что ти ся е додѣяло,
Та ти е срьдце тръгнжло
Турцка невѣста да бъдешь? *Пѣс.*

Трѣганіе, *с. ср.* отъ **трѣгамь,** заминувамь. Заминуваніе, отиваніе; **отъѣздъ, отправлéніе.** *На тръганіе той ми каза пакъ да ся срѣщнемъ.*

Трѣганіе, *с. ср.* отъ **трѣгамь,** тяглж, дрьпамь.

Трѣгвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трѣгамь.**

Трѣгнувамь, *гл уч.* отъ **трѣгнж.**

Трѣгнж, ешь, —**нжлъ,** *гл свр.* отъ **трѣгамь.** Да заминж, да потяглж, да заврьвж, да ся упжтж.

Трѣгнж, ешь, —**нжлъ,** *гл. ед-кр* отъ **трѣгамь.** Да потяглж, да дрьпнж, да опнж. —**нжтый,** *прич. стр.* Потягленый, дрьпнжтый, опнжтый, дрьцнжтый.

Търго́вецъ, вци, *с. м* Който прави търговиж; купецъ, купчия, туджаринъ; **торго́вецъ, купе́цъ, купчи́на, негоціа́нтъ.** *Работа-та имъ была търговци*, были търговци. *Който търговецъ не си смѣта, скоро слуга става. Търговецъ! — Търга бжвіе! И рьшетарка мжжю си търговецъ направія. Ако не сж търговци, какво щжть правять поповци?*

Стоіане, сынко Стоіане,
Туй лѣто безъ кіаръ останж;
Снощи търговци минжхж,
Търговци, млади Котленци,
За тебе, сынко пытахж:
Дѣ е, булне, младъ Стоіанъ,
На кіара да го заведемъ
На Рилж Старж Планинж? *Пѣс*

Търговийка, *ум. ж.* отъ **търговия.**

Тръго́вище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто става тръговиıа; пазаръ, пазарище; **рынокъ, торго́вище, то́ржище, базя́ръ.**

Си ѭ остави хубавѫ Ѩнѫ
И си отиде на тръговище . . .
Кога си дойде Гюро тръговчя,
Гюро тръговчя отъ тръговище:
Камо ти, велить на своѭ майкѫ,
Камо ти, майко, хубава Ѩна? *Пѣс.*

Тръговиıа, *с. ж.* Купуванıе и продаванıе стокы; работа на тръговець; тръгуванıе, тръговщина; **торго́вля.** *Тръговиıа-та очи иска.*

Тръго́вка, *с. ж.* Жена, мома тръговець; **торго́вка.**

Тръго́вскъıй, **вска, вско,** *пр.* Что е на (за, отъ) тръговець; купецскый, туджарскый; **купе́цкій, купе́ческій, торго́вцевъ.** *Главата му тръговска, а нозѣ-ты му кираджийскы.* **—скы,** *нар.* Като тръговець; **покупе́цки, покупе́чески.**

Тръго́вчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тръговець. *Гюро младо тръговчя.*

Тръго́вщина́, *с ж.* Тръговиıа.

Тръгу́вамь, *гл. ср.* 1) Правѭ тръговиѭ, купувамь и продавамь нѣчто за печялѫ; **торгова́ть.** *Безъ умъ да тръгувашь, парı да хабишь.* 2) Пазарувамь, пазарıувамь, пазарѭ, сговарıамь, цѣнѭ; купувамь; **торгова́ть, покупа́ть, нанима́ть.**

Тръгу́ванıе, *с. ср.* отъ **тръгу́вамь.**

Трѣзамь, *гл. д.* Тръгамь, тяглѭ, дрьпамь, дрьпнамь; **тяну́ть, дёргать. —мся,** *гл. възвр.* Тръгамся, тяглѭся, дрьпамся, дрьпнамся, опнамся, дрьцамся; **тяну́ться, дёргаться.**

Комарь мухѫ водıаше
За два зѫба брьзана;
Муха ся бѣ трѣзала,
Вдигнѫлъ комарь тупузъ-нъ
Удрилъ мухѫ въ тръбухъ-нъ. *Пѣс.*

Трѣзанıе, *с. ср.* отъ **трѣзамь** и **трѣзамся.** Тръганıе

Тръкавали́стъıй, стъ, ста, сто, *пр.* Тръкалıастъıй.

Тръкала́чь, *с. м.* Единъ отъ василичарıты, който е направенъ на животно, прѣмѣта ся прѣзъ главѫ и наричıа, колко души има въ кѫщи и дѣ трѣбва да ся иде; тръкалıашь.

Тръкалнѫ́, е́шь,—нѫлъ, *гл. ум* отъ **тръка́лıамь.** Да тръкалѭ малко нѣчто; да тръколнѫ.

Тръкало́, *с. ср.* 1) Коло, колело, точило, тръкалıакъ; **колесо́.** 2) Заградено мѣсто като съ обрѫчь; колело, крѫгъ; **кругъ.** *И той влиза въ тръкало-то.*

Тръкалце́, *ум. ср* отъ **тръкало́.** Колелце. *Прѣстилка на тръкалца.*

Тръкалѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **тръка́лıамь.** Да тръколѭ. **—ле́нъıй,** *прич. стр.* Тръколенъıй, поваленъıй.

Тръкалıа́къ, *с. м.* Тръкало въ 1-то знаменование

Тръка́лıамь (да тръкалѭ́, да тръкалнѫ́ и да тръколѭ́, да тръколнѫ́), *гл. д.* Тръколıавамь: 1) Врьтѭ, прѣмѣтамь нѣчто по земѭ-тѫ; колıамь, валıамь, валкамь; **валя́ть,ката́ть, воро́чать.** *Тръкалıамь топкѫ снѣгъ. Тръколилъ го изъ брьдо-то надолу.* 2) Валѭ, повалıамь, бичѭ, катурıамь, събарıамь, туркамь, турвамь; **вали́ть, опроки́дывать.** *Прѣпьнѫ го и го тръколи на земѭ тѫ.* 3) Дрьжѭ нѣйдѣ нѣчто заврьлено да ся валıа; гадѫ, пачкамь, кирливѭ, валıамь, увалıамь; **мара́ть, га́дить, па́чкать, черни́ть.** *Стига си го тръкалıалъ, прибери го да не вехтѣе.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Врьтѫся, обрьщамся, прѣмѣтамся по земѭ-тѫ; колıамся, валıамся, валкамся; **валя́ться, ката́ться, кати́ться, покати́ться.** *Колело-то ся тръкалıа. Тръколися като клѫбо;* **скати́ться кубарёмъ.** *Тръколился изъ урвѫ-тѫ въ дола. Тръкалıамся изъ снѣга;* **выка́тываться въ снѣгу́.** *Който камыкъ ся тръкалıа, мъхъ не лови. Тръколилася тенджера-та, та си намѣрила капака (похлупкѫ-тѫ).* 2) Заврьленъ сьмь нѣйдѣ като безъ потрѣбѫ; валıамся; **валя́ться, быть бро́шену.** *Прибери гы да ся не тръкалıать изъ двора.* 3) Лѣжѭ празденъ, безъ да работѫ; валıамся, лѣжѭ си, излѣжıавамся, отлѣжıавамь си, изтягамся, дрочкамь, дрочѭ; **перевёртываться съ бо́ку на бокъ, излёживаться, валя́ться, наваля́ться.** *Тръкалıамся въ постелкѫ-тѫ.* 4) Сѣдѫ нѣйдѣ много и безъ работѫ; валıамся, кыснѫ, плувѭ; **ки́снуть гдѣ ли́бо.** *По цѣлы нощи ся тръкалıа изъ кръчмы-ты.* 5) Падамь, повалıамся, турвамся, катурвамся. *Тръколнѫся на земѭ-тѫ.* 6) *гл. стр.* Бывамь тръкалıанъ; валıамся.

Тръка́лıанıе, *с. ср.* отъ **тръка́лıамь** и **тръка́лıамся.**

Тръкалıа́стъıй, стъ, ста, сто, *пр.* Тръкавалистъıй: 1) Что е извитъ като тръкало; крѫглъıй, крѫглистъıй, колелатъıй, колчистъıй, околчистъıй, валчестъıй, валевистъıй, врькалıастъıй; **кру́глый, окру́глый.** *Тръкалıаста плочıа.* 2) Что е извитъ отъ вси странѣ като топкѫ; топчистъıй, врькалıастъıй, валчистъıй, валевистъıй, крѫглъıй, околчистъıй; **кру́глый, окру́глый, шарообра́зный, ока́тистый.**

Тръкалıашка, *с. ж* Дѣтска игра за тръкаляние, за врьтѣние: врьтѣлıашка, врьтıашка, пепелıашка. прѣпелıашка; **кубáрь.**

Тръкалıашчица, *ум. ж.* отъ **тръкалıашка.**

Тръкалıашь, *с. м.* Всипличярь тръкалачь.

Трѣкамь (трѣквамь, да трѣкнж, трѣкнувамь), *гл. д.* 1) Мѣстж едно нѣчто по повръхность-тж на друго съ малко натискание; трыιж, трьлж; **терéть.** *Тръкамь си очи-ты;* **кýксить.** *Ржцѣ-ты му тръка да ся стоплять.* 2) Съ допирание, съ жюление направıамь ранж; жюлж, дрьгнж, охлузвамь, садносвамь; **терéть, сáднить, набивáть, натручáть, начёсывать, обдирáть.** *Самаръ-тъ не лѣжи добрѣ на гръба на магаря-то, та го тръка и ще му ожюли кожж-тж.* 3) Чистж нѣчто съ тръкание: жюлж, бръшж, трыж; **вытирать что чѣмъ.** *Тръкамь паници-ты, ножевы-ты съ пепелъ* 4) Мажж, намазвамь, натръквамь, трыж, натрывамь, жюлж: **натирáть что чѣмъ.** *Тръкамь го съ мазь.* 5) Съ тръкание направıамь нѣчто на ситно; натръквамь, стръквамь, трыж, натрывамь, разтрывамь, стрывамь, трьлж; **терéть.** *Тръкамь бозъ, хрѣнъ.* 6) Врьтж джюрулıакъ въ бобъ, въ грахъ, въ коприва или въ друго нѣчто, кога ври, за да ся разбие, да стане на кашж; джюркамь, брькамь; **болтáть мутóвкою.** *Тръкамь бобъ, копривж. Ядохмы тръканъ грахъ.*—**мся,** 1) *гл. възвр.* Тръкамь себе си съ нѣчто, о нѣчто; трыжси, трьлжся, жюлжся; **терéться.** *Тръкамся съ мазь. Тръкася о стѣнж-тж.* 2) Отъ тръкание поврѣждамся; жюлжся; **терéться.** *Човалъ-тъ ся тръка о колело-то, та ще ся прокжса.* 3) Сбирамся често съ людие, та ся опитомıавамь, ставамь опитенъ; отръквамся; **обтирáться.** 4) *гл. стр* Бывамь тръканъ.— *Тръкай си го о главж-тж!* земи го ты и го прави, каквото щ шь

Трѣкание, *с. ср.* отъ **трѣкамь** и **трѣкамся.**

Трѣквамь, *гл мн-кр.* отъ **трѣкамь.**

Трѣкнувамь, *гл. уч.* отъ **трѣкнж.**

Трѣкнж, ешь,—**нжлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **трѣкамь.** —**нжтый,** *прич стр*

Тръкóлнж, ешь,—**нжлъ,** *гл. ум.* отъ **тръкáлıамь.** Да тръкалнж.

Тръколѭ, ишь,—**лилъ,** *гл. свр* отъ **тръкáлıамь** и **тръколıавамь.** Да тръкалж —**лéный,** *прич. стр.* Тръкаленый.

Тръколıавамь (да тръколѭ), *гл. д.* Тръкалıамь.

Тръликка, в. **трьлика.**

Трѣлица, трѣлж, **трѣлıавый, трѣлıаница,** в. **трь . . .**

Трѣлище и **тѣрлище,** *с. ср.* Мѣсто, дѣто е имало трьло.

Трьло и **търло,** *с. ср.* Кошарıа като понятж за затварıание въ неж овця лѣтно врѣмя; сан, агьлъ, жгълъ; **тырло.** *Да накарамы овця-ты въ трьло-то. Селската кжща тждѣва е съ широкъ дворъ, та има мѣсто около неж и за плѣвникъ, и за търло, и за говядарникъ, и за кочинж. Еднж вечерь отишли на едно търло да краджть овця. Мирно сѣди дѣтя-то като агня въ търло.*

Запалила сьмь до девять търла,
До девять търла руди ıагънца. *Пѣс.*

Трълıакъ, *с. м.* Кошара съ слонъ за затварıание въ неж лѣтѣ агнета; кочıакъ.

***Тръмýкъ,** *с. м. Т.* Гребло, гребулıа; **грáбли.** *Е, па что работи тамо, тръмука ли пустый влачи по жятвж-тж?*

Трѣта, *с. ж.* 1) Издадена тлъста часть въ заднище-то на птици, дѣто растжть длъгыты пера на опашкж-тж; трътица, трътѣй; **гýзка, хлупь.** *На единого крилце, на другыго трътж.* 2) Натрътено, натръкано, убито мѣсто; **ушибъ безъ рáны, контузія.** 3) Надебелıавание на кожж, станжло отъ тръкание, отъ натискание; мозолка, мозолъ, музулъ, мъзълъ, кокоший (кокошинъ) трьнь, привой, слъпт, шиıа; **мозóль.** *Хващамь трътж;* **намозóлить.** 4) Едно топчисто червено цвѣтие, не вяне; трътекъ, ıагоды.

Трѣтавъй, въ, ва, во, *пр.* Гръбавъй, гръбатый, гръгулıавый, камбуръ, слякавый; **горбатый, сутýлый, сутýловатый.** *На дѣтя не давать да яде трътицж, да не стане трътаво.*

Трѣтамь (трѣтвамь, да трѣтж), 1) *гл. д.* Врьгамь, повалıамь, мѣтамь нѣчто на земıж-тж изведнжжь; трьшкамь, хряскамь. *Трътихъ го на земıж-тж,* надвихъ му на борение, повалихъ го. *Вдигнж го и го трѣти на плочи-ты, та ся пръснж.* 2) Биж, набивамь, натупвамь, трьшкамь. *Трътихъ му единъ лобутъ, даıакъ,* дрьпнжхъ му бой, набихъ го. 3) За болесть: повалıамь изведнжжь; трьшкамь, трѫщамь. *Дано го болесть трѣти да не стане! Бабникъ тя трѣтилъ!* бабици! така отговарıать бабы ıадосано, кога нѣкой гы повыка бабо! *Нѣмца да тя трѣти!* така кльнять нѣкои, когато искать нѣчто и имъ кажжть, че нѣма. *Грълица (шюга) да вы трѣти!* клятва за свиня. 4) *гл ср.* Трѫщамь. *Трѣти да бѣга,* наду да бѣга, жюгнж, хукнж да бѣга. —**мся,** *гл. възвр.* Трѫщамся. — *Трѣтился е нѣйдѣ нѣкой вълкъ,* свидапвый далъ нѣчто.

Трѣтамь (да трѣтнж, трѣтнувамь), *гл. ср.*

Изпущамь, изкарвамь понѣкога вѣтръ изъ чирвата си; тръткамь, трьцамь.

Трѣтаніе, *с. ср.* отъ **трѣтамь** и **трѣтамся.** Трьшканіе, трьщаніе.

Трѣтаніе, *с. ср.* отъ **трѣтамь.** Тръткание.

Трѣтвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трѣтамь.**

Трѣтекъ, теци, *с. м.* Едно чрвено цвѣтіе, не вяне; тръта, югоды.

Трѣтица, *с. ж.* 1) Тръта, тръте́й; гу́зка, хлупь. 2) Криво перо на опашкж-тж на патуръ; кривица, витица, гривица; **завито́къ на хвостѣ се́лезня.**

Трѣтичка, *ум. ж.* отъ **трѣта** и **тритица.**

Трѣтка, *с. ж.* Зрьно, главучка на врьха на бозкж, на вьімя, изъ конжто изтичю млѣко-то; доець, грьбица, пжпка; **сосо́къ, сосе́цъ.**

Трѣткамь (да трѣтнж, трѣтнувамь), *гл. ср.* Тритамь.

Трѣткание, *с. ср.* отъ **трѣткамь.** Трьтание.

Трѣтлистьій и **трѣтлюстьій, стъ, ста, сто,** *пр* Низкьій, нъ набитьій и дебельій. *Трътлисто дѣтя,* бамбукъ, трьсунякъ; **те́лепень.**

Трѣтница, *с. ж.* Болесть по кокошкьі-тьі, отъ коьто тѣ мржть. *Пипница и тратница вьі хванжла!* Клятва за кокошкьі.

Трѣтнувамь, *гл. уч.* отъ **трѣтнж.**

Трѣтнж, ешъ, —нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **трѣтамь** и **трѣткамь.**

Трѣтолъ, *с. м.* Муха междж пчельі-тьі, малко по́-голѣмка отъ тѣхъ, не бере медъ, а само го юде; тритъ, тритѣй, трьнтѣй, трьнторъ. *Пчеларь тъ въ кошяры-тьі си трътоли не дрьжи.*

Трѣторци и **трѣторъ,** *с. м* Горяща пепель, жяравина, полѣна съ водж, за лѣкуванiе изгорѣно.

Трътъ, трѣтове, *с. м.* Муха тритолъ, тритѣй. *Трътове-ти ся подушихж единъ другьій,* изюдници-тьі, кокалановци-тьі.

Трътъ! *междом* За тръткание; трьць!

Тръть, *с. ж.* в. **тржтъ.**

Трѣтѣй, *с. м.* 1) Тръта, тритица; гу́зка, хлупь. 2) Муха тритолъ. *Ако си пчела да носишь медъ, идвай и занапрѣдъ; ако ли си тритѣй да го юдешь, врьви кждѣто щешь*

Трѣтж, ишь, —тилъ, *гл. свр* отъ **трѣщамь** и **трѣтамь. —тенъій,** *прич. стр.* Трьшнжтьій.

Трѣхлювьій, въ, ва, во, *пр.* Сухьій, изсъхнжльій, гнильій, изгнильій; трьлювьій, трьливьій.

Трѣщамь (да трѣтж), 1) *гл. ср.* Затичямся, затирвамся, затрьчявамся, залитамся, слитвамся, пущамся, спущамся, хаквамся, прыпквамь, жюгамь, жюкамь, рьгамь, трящж, спрьсвамь, трътамь, хуквамь, офѣйквамь, удрюмь, духвамь да бѣгамь, да трьчж; **обраща́ться въ бѣгство, пуска́ться, побѣжа́ть, сбѣгать, броса́ться, устрѣмля́ться.** *Тръти да бѣга.*

Сеймени комарь погнжли,
Комарь-тъ тръти да бѣга. *Пѣс.*

2) *гл. д.* Тритамь въ всичкьі-тьі значенуваню. *Трътихъ го на землж-тж, трътихъ му единъ бой, трътила го болесть* 3) Съ брьзинж, съ усрьдие врьшж нѣчто; слагамся, залагамся, увивамся на нѣчто, сѣдамь, удрюмь; **нава́ливаться.** *Трътихъ му единъ ходъ, едно юдение, едно спание.* **—ися,** 1) *гл. възвр* Врьгамся, повалямся долу на землж-тж; трътамся, трьскамся, трьшкамся. *На срѣдъ пжтя ся трътилъ да плаче.* 2) *гл. стр.* Бьівамь трътенъ.

Трѣщание, *с. ср* отъ **трѣщамь** и **трѣщамся.**

Трьіво́нъ, *с. м.* Трьіо́нъ

Трьі́ение, *с. ср.* отъ **трьі́ж** и **трьі́жся.** Трьіканіе.

Трьіе́ница, *с. ж* 1) Стрьіто тѣсто на зрьно и изсушено за готвение; трахана. 2) Кашіа, варенж отъ трьіеницж; трахана, скробъ. *Гладному и трьіеница-та е сладка. Варилъ трьіеницж-тж, па трьгнжлъ да купува льжицж. Който ся е изгорилъ съ трьіеницж, той духа и кьісело-то млѣко.*

Трьіе́ничка, *ум. ж.* отъ **трьіе́ница.** Малко трьіеница.

Трьіо́нець, *ум. м* и **трьіо́нчя,** *ум. ср.* отъ **трьіо́нъ.**

Трьіо́нъ, *с. м.* Сѣчиво съ зжбьі за трьіение, за прѣтрьівание съ него нѣчто; **пила́.** *Рѣже като трьіонъ.*

Трьі́тьій, тъ, та, то, и **трьі́еньій, нъ, на, но,** *прич. стр.* отъ **трьі́ж.**

Трьі́ци, *с. ж. мн* 1) Луспьі отъ смляно жито, что оставать въ сито-то, когато ся сѣе брашно; подсѣвкьі; **о́труби, вьісѣвки.** *Брашно-то пуща много трьіци.* 2) Ситньі кжсчета, что падать, когато ся трьіе нѣчто съ трьіонъ или съ пилж; **опи́лки.** 2) Сбрькань, сгрѣшеньі трьіци за хранж на птици, на добьітькъ; крьма; **мѣсиво, мѣсятка.** *Нахранила кокошкьі-тьі съ трьіци. — Каква е трьіца!* какьвъ е срьдитко, какъ ся срьди! — *Трьіци брькамь за него,* не го обичямь, не го щж. — *Честитъ (имотенъ) като мьішкж въ трьіци. Отваря си очи-тьі като мьішкж въ трьіци. Мига като мьішкж въ трьіци. Скрьілся като плъхъ въ трьіци. Мели трьіци за брашно. На браш-

но-то светинъ, на трыци-ти скжпъ. Кой-то ся мѣси съ трыци-ти, изядать го свинѭ-то. Разбра ли? — Като кръть отъ трыци.

Тръ̀чко, 1) Им. соб. мжжско. 2) *с. м.* Трычявъ, слабъ чловѣкъ.

Тръ̀чки, *ум. ж. мн.* отъ **тръ̀ци.** Малко трыци.

Тръ̀чнякъ, *с. м.* Ссждъ, въ който дрьжять трыци; **отрубникъ.**

Тръ̀чявъый, **въ, ва, во,** *пр.* 1) Что има, что пуща много трыци; **óтрубѝстый, óтрýбный.** *Трычяво брашно.* 2) Намацанъый, напрашенъый, набитъый съ трыци. *Трычяво врѣтище, трычява паница.* 3) Слабъый, немощнъый, гевшекъ. *Срьдце пржгаво, дупя трычяво.* 4) Что не е за работж, что не чини; нехвелитъый, нехвелнъый, нездравъый, чапрашжкъ; **плохóй.** *Работа-та му е трычява,* спукана, не здрава.

Тръ̀ѭ, **ешь, трылъ,** *гл. д.* 1) Тръкамь въ 1-то, 3-то, 4-то и 5-то знаменование. 2) Бръшѭ, бръшѭ, избръшвамь, изтрывамь; **терéть, утирáть.** *Трые си лице-то съ крьпж.* 3) Рѣжѭ съ трыонъ; бичѭ, прѣтрывамь; **пилѝть.** —**ѭся,** 1) *гл. възвр.* Тръкамся. 2) *гл. стр.* Бывамь трыенъ, трытъ. — *Трыѭ трыеницж,* валямъ тѣсто да стане на трыеницж. — *Трые му рапонъ на зжбы-ты,* подсказва му хлѣба. — *Трые му соль (лукъ) на главж-тж,* крьше му трьние на главж-тж, мжчи го. — *Трый си го о главж-тж,* тръкай си го (бъскай си го) о главж-тж, земи го ты и го прави, каквото щешь. — *Съ пѣсъкъ да ся трыешь,* каквото щешь да правишь, както щешь ся мжчи. *Съ пѣсъкъ да ся трыешь, нѣма да тя вѣрвамь. Съ пѣсъкъ да ся трые, пакъ ще е . . .*

Трѣ̀вна, *с. ж.* 1) Кошь съ пчелы въ него; кошеръ, кошьръ, кошюарина, кошюарица, кошюарище, трьмка, трьнка, тулище, улище, улѣй; **ýлей, пáсѣка, кузовьё.** 2) Кошница, кошь, кошникъ; **корзина.** *Трьвна-та съ орѣхы-ты* (Шюменъ).

Трѣ̀вница и **трѣ̀вничка,** *ум. ж.* отъ **трѣ̀вна.**

Трьдýха, *с. ж.* 1) Мжчно дышяние отъ болесть въ гръло-то и въ грьды-ты; задуха, задухъ, пъхавица; *Asthma;* **одышка, одýшье.** 2) Голѣма, лоша кашлица, магарешка кашлица, заекница, заикливица; **коклюшъ.**

Трьдýхавъый, **въ, ва, во,** *пр.* Който дышя мжчно, който има трьдухж; душявъый; **одышливый, страждущій одышкою.**

Тръкало, тръкаляамь, тръкамь, в. **тръ . . .**

Трѣ̀ление, *с. ср.* отъ **трѣ̀лѭ** и **трѣ̀лѭся.** Тръкание.

Трѣ̀ленка, *с. ж.* Растение трьлинка, трьнка.

Трьлѝвъый, **въ, ва, во,** *пр.* Трьлявъый, тръхлявъый.

> Момчя ся нишпать, Гюрге-ле,
> Мома го глядать отъ высокъый чардакъ;
> Выкомь выкаше мало то момя:
> Краткомь нишпайся, младо-то момчя,
> Дрьво трьливо, жжя жжливо,
> Ѭжя жжливо, мѣсто камливо,
> Да нь сь отепаше момчя со момж. *Пѣс.*

Трѣ̀линка, *с. ж.* Растение трьнка.

Трьлица, *с. ж.* Справа за мьн ние съ нежленъ; дрьзалка, дрьцалка, мьналка, мьница, мялица, мянець, мяница; **мяло, мялка, мялица, трепáлка, трепáло.**

Трѣ̀лѭ, **ишь, —лѝлъ,** *гл. д.* 1) Тръкамь, трыѭ; **терéть.** 2) Мачкамь, газж, тьпчѭ; **топтáть.**

> Бре Иване горнянине,
> Не си пущай сиво стадо
> Изъ ливады край грамады,
> Не ми трьли роснж трѣвж,
> Роснж трѣвж детелинж! *Пѣс*

> Кехаѩ, холанъ кехаѩ,
> Ѩ изкарай си овця-ты
> Изъ мой-ты тьмны ливады,
> Да ми не трьлять ливады! *Пѣс.*

Трѣ̀лявъый, **въ, ва, во,** *пр.* Сухъый, изсъхнжлъый, гнилъый, изгнилъый, трьливъый, тръхлявъый; **сухóй, гнилóй.**

> Кротко люляйте момя-то,
> Зеръ е юзлив о южя-то,
> Зеръ е трьлява вѣтка-та,
> Зеръ е камливо мѣсто-то.
> Ке паднеть, ке ся отепать! *Пѣс.*

Трѣ̀ляница, *с. ж.* Рѣдка кашя, съ която закусвать утрень.

Трѣ̀мка, *с. ж.* Трьвна въ 1-то знаменование.

Трѣ̀на, Им. соб. женско. *Вѝкнж Вида отъ высока рида, чю ъж Трьна со четыре зрьна?*

Трьнáкъ, *с. м.* 1) Много трьние; трьналакъ. *Трьнакъ тъ расте, дѣто земя-та не е очистена.* 2) Мѣсто, обрасло съ трьние; трьница; **терновище.** 3) Нокъть на животно; копыто, кытица, пазнь, пазнъхтие, чяпонякъ, чяпонецъ, шланецъ; **копыто.**

Трьналáкъ, *с. м. ув.* и *сб.* отъ **трьнъ.** Трьнакъ.

Трѣ̀нё, им. соб. мжжско.

Трѣ̀ненка, *с. ж.* Плодъ-тъ на дрьво трьнкж; трьнкы. *Кога ся родять мощнѣ много дрѣнкы и трьненкы, вѣрувать, оти голѣмж зимж ке имало.*

Трѣ̀нець, *ум. м.* отъ **трьнъ.** Трьнчя. *Кокошкънъ трьнець,* наращение на кожж-тж като трьнчя.

Трьнѝка, *с. ж.* Раст. трьнка.

Трьни́къ, *с. м.* вм. **отрьни́къ,** ятрьникъ.

Трьни́нка, *с. ж.* Раст. трьнка.

Трѣнистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много трьние, дѣто растѫть много трьние; **терни́стый.**

Трьни́ца, *с. ж.* Мѣсто, обрасло съ трьние; трьнакъ; **терновище.** *Чяста трьница. Гѫста трьница стракъ нѣма. Правый-тъ въ тъмницѫ, кривий-тъ въ трьницѫ.*

На рѫкѫ му лѣгни като на грамадѫ,
Въ пазухѫ му брьвни като во трьницѫ,
Душа му мирише на гнило бунище. *Пѣс.*

Видишь ли поле широко,
Въ поле-то дрьво высоко,
Подъ дрьво-то гѫстѫ трьницѫ?
— Тамо е тебѣ бащнина,
Тамо да идешь да орешь. *Пѣс.*

Длъбока вода бродъ нѣма,
Дребно камьние брой нѣма,
Чяста трьницѫ пѫть нѣма,
Хубава мома родъ нѣма. *Пѣс.*

Трьни́чка, *ум. ж.* отъ **трьни́ца.**

Длъбока вода бродъ нѣма,
Гѫста трьничка пѫть нѣма,
Дребно каменіе брой нѣма,
Высоко небо край нѣма,
Хубава мома родъ нѣма. *Пѣс.*

Трьни́ще, *с. сѣб.* отъ **трьнь.** 1) Трьнакъ, трьналакъ. 2) Раст. трьнь, драка.

Трѣнка, *с. ж.* 1) Раст. *Prunus spinosa* и неговый плодъ; трьленка, трьлинка, трьника, трьнинка, пруна; **тёрнъ, бодла́къ.** *Трьнка прасковы ражда ли?* 2) Трьвна въ 1-то знаменование.

Трѣнкеница и **трѣнковица,** *с. ж.* Ракия изварена отъ трьносливкы, отъ сушелкы дженкы; сливовица, дженковица.

Трьнкосли́вка, *с. ж.* Раст. *Prunus insititia* и неговый плодъ; трьносливка, обыкновена слива, кумбула; **сли́ва.**

Трьнли́вый, въ, ва, во, *пр.* Что има много трьние, что е съ трьние, та боде; бодливый, бодликавый, дракистый; **колю́чій, бодли́вый.**

Трѣнова гули́а. Раст. *Carlina acaulis,* дива зелка, лугочка, рьшетка, рѣшетка, шереметка; **колю́чникъ, пухо́вникъ безстебе́льный.**

Трьно́вамь, *гл. д.* Съ справѫ кривачѭ вадѫ вѫглие изъ ямѫ-тѫ.

Трьно́ванѥ, *с. ср.* отъ **трьно́вамь.**

Трьно́вица, *с. ж.* Нѣчто, направено отъ трьние. *Трьновица подглавница.*

Трѣновый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что е на (за, отъ) трьнь; **терно́вый.** *Трьновы листа.* 2) Направеный отъ трьние; **терно́вый.** *На главѫ-тѫ му турихѫ трьновъ вѣнецъ.*

Трьноко́пъ, *с. м.* Единъ строй мотыка, съ коѭто копаѭтъ трьнливы мѣста; копачелникъ, клюнкъ; **кирка́.**

Трьноме́твамь, *гл. д.* Обирамь на гумно съ трьнометкѫ ядрѫ-тѫ сламѫ, коята е останѫла надъ оврьшено-то жито.

Трьноме́тка, *с. ж.* Голѣмъ трьнь, храстъ, направенъ на мътлѫ, съ коѭто омитать ядрѫ-тѫ сламѫ отъ врахъ.

Трьноме́чкый, чка, чко, *пр.* Трьнливый. (?)

Ходихѫ, что ми ходихѫ,
Низъ трьномечкы лѫговы;
Ся запнѫ кысела ракытка
За Боianинѫ махрамѫ. *Пѣс.*

Трьнобрецъ, *с. м.* Орѫдие, съ което рѣжѫть трьние и гы товарять на кола.

Трьно́самь *гл. свр.* отъ **трьно́свамь.** Да затрьнѭ. **—санъй,** *прич. стр.* Затрьненый.

Трьно́свамь и **трьно́сувамь** (**да трьно́самь**), *гл. д.* Заграждамь нѣчто съ трьние, турямь трьние по плетища; **трьнѭ, затрьнявамь.**

Трьно́сванѥ и **трьно́суванѥ,** *с. ср.* отъ **трьно́свамь.** Затрьняванѥ.

Трьносли́вка, *с. ж.* Растение трьнкосливка.

Трѣнтистый, стъ, ста, сто, *пр.* Тунтуристый, тунтистый.

Трѣнторъ и **трѣнтѣй,** *с. м.* 1) Муха тръголъ, тртѣй тртъ. 2) Готованъ, хазърджия. *Такъвъ трьнторъ зять на кѫщѫ трѣбва да млъчи.*

Трьнци, *с. м. мн.* Прьвобытенъ урядъ за ловенѥ рыбѫ по Дунава: на длъгѫ врьвь на прѣзь единъ разтягъ наврьзвать намѣсто желѣзны вѫдици глоговы трьние съ стрьвь.

Трьнче́цъ, *ум. м.* отъ **трьнь.**

Трѣнчица, *ум. ж.* отъ **трѣнка.**

Трьнчя́, *ум. ср.* отъ **трьнь.** Трьнецъ. *Влѣзло му трьнчя.*

Трьнь, *с. м.* 1) Остро наращение на растение като шипъ, като иглѫ, что боде, кога ся похване; бодилъ, бодилка; **колю́чка, ōстіе.** *Дракы-ты имать много трьние. Боднѫ мя трьнь.* 2) Особены растения, покрыты съ много трьние; драка, трьнище; **тёрнъ, терно́вникъ.** *Дворъ-тъ е обрасълъ съ трьние. Оскубай трьние-то* — *Бодливо трьние,* раст. *Onopordon acanthium,* гингеръ, магарешкый трьнь, магарешко трьние, магарешкый бодилъ; **тата́рникъ колю́чій.** — *Бѣло трьние,* раст. *Eryngium campestre;* **синеголо́вникъ, перекати-поле.** — *Глависто трьние,* растения, в.. го на ряда му. — *Кыселъ трьнь,* раст. *Berberis vulgaris,* дывъ кыселецъ; **барбарисъ.** — *Магарешко трьние, магарешкый трьнь: а)* Растения **магарешкый бодилъ.** *б)* Раст.

Xanthium spinosum, бодилъ, казашкъій бодилъ, бутракъ, холера. *в)* Раст. бодливо трьние. — *Мышийъ трьнь,* раст. *Ruscus;* иглица, мышій тёрнъ. — *Черно трьнѥ, черъ трьнь,* раст *Paliurus aculeatus,* драка, джигра, чалиа; держидерево, чижникъ, тегенёкъ. — *Черъ трьнь,* раст *Ononis spinosa;* стальникъ. — *На трьнь задоенъ,* казвать за чловѣкъ, който отъ ничто и за ничто ся срьди. — *Сѣди като на трьнѭ,* сѣди като на иглы (на въглене), не е миренъ, не ся спира, има нѣчто да го мѫчи, да мысли; сидитъ какъ на шпилькахъ; быть, сидѣть какъ на игóлькахъ. — *Отъ трьнь та на глогъ* отъ зло на пó-зло; изъ огня́ да въ полы́мя; изъ кобы́лъ да въ кля́чи; отъ вóлка бѣжáлъ да на медвѣ́дя напáлъ. — *Трьнь му подъ опаткѫ,* изнѫдилъ го, изгонилъ го. *Трьнь ти подъ опашь,* добръ ти чясъ! малко мя е грыжа, че си отиваш. — *Трьнь му е у очи-ты,* вади му очи-ты, нѣчто му прѣчи, не го обичя. *Влѣзе му като трьнь въ очи-ты.* — *Подплашенъ звѣрь трьнѥ не гляда. Здрава глава у трьнѥ Дай си, мѫжё, женѫ-тѫ, а ты хвани трьнѥ-то. Нито ружю безъ трьнѥ, нито обичь безъ свадѫ. Зехъ го за трондафилъ, че излѣзе трьнь. И на трьнь колакъ. Лѣтѣ на трьнь колакъ има. Забива трьнь въ здравѫ ногѫ Зълъ трьнь — зла копачка По свилѫ го въвожда, а по трьнѥ го извожда На трьнь да заспи. Като трьнь ще боцне. Трьнь и бодилъ ся боде. Трьнѭ коси, бодлы гласи. Трьнь, трьнь късвчица, пустни, дѣдо, мазчицѫ. Егюпска сила трьнѥ врьшила. Тѣрать го трьнѥ да врьше. Съ трьнь да махашь, ничто не можешь да закачишь. Безъ файдѫ овцѫ трьнь ѝ подъ опашь. Ты го дупишь съ остенъ, той ти вели: трьнь ми вадишь. Окапалъ като змиѭ на трьнь Да ся изсуши като змиѭ на трьнь! Трьнь му въ уста-та, а яйце въ рѫкѫ тѫ. Трьнѥ очи-ты да му избодѫть!*

Трьнь-цвѣтю. Растение съ якы зеленъ стьбла, съ срьдцевидны листа съ остьръ бодъ на крьха, всякога зелено, врьзва на листа-та си червены зрьна.

Трьнѭ, ишь, —нилъ, *гл д.* Трьносвамь, затрьнявамь.

Трьня́рка, *с. ж.* Жена, мома трьнярь.

Трьня́рскъій, ска, ско, *пр* отъ трьнярь.

Трьня́рчя, *ум м* отъ **трьнярь.** Малъкъ, младъ трьнярь.

Трьня́рь, *с. м.* Който копае или кара трьнѥ. *Наблизо до него единъ трьнярь бралъ трьнѥ па сѣдѣлъ и слушялъ.*

Трѣпа, им. соб женско

Трѣпанъ, им соб мѫжско.

Трьпё, им. соб. мѫжско.

Трьпе́жь, *с. м* Трьпѣние *Крьпежь и трьпежь двѣ села поминѫли*

Трьпе́за, *с. ж* Трапеза. *Сѣднѫли ми на честны трьпезы, яли, пили три дни и три нощи*

Трѣпенъ, им. соб. мѫжско.

Трьпе́нъ, на, но, като *прич. стр.* отъ **трьпѭ.** *Трьпенъ, та спасенъ.*

Трьпи́ло, *с. ср* Трьпежь, трьпѣние; тягло, мѫка; терпѣніе, страда́ніе. *Изтрьпѣхмы всякаквы трьпила. Трьпило има, давило нѣма*

Трѣпка, трѣпкы, *с. ж* Трепераніе, свиване, грьчение нѣйдѣ на тѣло-то: жмарци, морници, грьчь, усукня; дрожь, содрога́ніе, *Трьпкы отъ студъ;* знобъ, ознобъ. *Трьпкы отъ болкѫ* грьчеве, усукня; кóрча, сýдорога, спазмы. *Побивать мя трьпкы, усѣщамь трьпкы,* жмари мя, разтриса мя; дрожь пронимáетъ, ознóбъ, дрожь пробѣжала, по кóжѣ дерётъ, меня продрало по кóжѣ. *Хванѫхѫ мя трьпкы,* разтрясе мя, зехъ да треперѫ

Трьпка́вица, *с. ж.* Кога изтрьпне нѣкому кракъ, рѫка; тéрплость. *Трьпъ, трьпъ, трьпкавица, иди на старѫ бабѫ (на труднѫ женѫ),* казвать, кога изтрьпне нѣкому нога, и ѭ плюѭть, за да помине трьпкавица-та.

Трѣпкавый, въ, ва, во, *пр.* 1) Който има трьпкавицѫ, комуто е изтрьпнѫла я нога, я рѫка; тéрплый, отéрплый. 2) Трьпкъій. *Трьпкаво вино Трьпкавы круши.*

Трѣпко, им. соб. мѫжско.

Трѣпкъій, —пкъ, пка, пко, *пр.* 1) Достойный за жялене; горкъій, клятый, кутрый, злочестый, пустый; бѣдный, нещастный, жáлкій. *Трьпко дѣтя.* 2) Кысело-стипчявый, трьпкавый, трьпчивый, трапчивый, прѣсѣдливый; тéрпкій. *Трьпко вино, трьпкы ябълкы.*

Трѣпнатие, *с. ср.* отъ **трѣпнѫ** Изтрьпване

Трѣпнѫ, ешь, —налъ, *гл. ср.* За рѫкѫ, за кракъ: ставамь нечювствителенъ и неподвиженъ; изтрьпвамь; тéрпнуть, нѣмѣть, деревенѣть. *Рѫка-та ми трьпне.*

Трѣпо, им. соб мѫжско.

Трьпчивина́, *с. ж* Качество на трьпчивый; трапчивина; тéрпкость.

Трьпчи́вый, въ, ва, во, *пр* Трапчивый, трьпкъій въ 2 то знаменование.

Трьпѣвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трьпѭ.**

Трьпѣливый, въ, ва, во, *пр.* Който има

трьпѣние, който може да трьпи, да прѣнасѭ, да трае; **терпѣливый.** *Блазѣ си му на трьпѣливж-тж душѫ.* —**во,** *нар.* Съ трьпѣнію; **терпѣливо.** *Трьпѣливо прѣнасѭ всичкы мѫкы.*

Трьпѣнію, *с. ср.* отъ **трьпѭ.** Трьпежь, трьпило; **терпѣніе.** *Ако имашь уста за кривеніе, азъ нѣмамь главж за трьпѣніе. Трьпѣніе прѣобрьща черничево-то дрьво на копринж.*

Трьпѭ, ишь, — пѣлъ (трьпѣвамь), *гл. д.* Носѫ, прѣнасѭмь, траѭ, тръгамь, тяглѭ, дрьжѫся, кайратѫ; **терпѣть, выносить, переносить, сносить, крѣпиться.** *Трьпѭ мѫкы. Трьпѭ за водж. Таѭ работа не трьпи маежь.* — **пѭся,** *гл. стр.* Бывамь трьпѣнъ. *Не ся трьпи,* за нѣчто много тяжко, много лоше; не е за трьпѣнію, не може да ся носи; **невтерпёжь, невыносимо, несносно.**

Суднъ мѫкы не ся трьпять,
Не ся трьпять, не ся траѭть. *Пѣс.*

Трьпи като бьволъ. Трьпи, трай, че нѣма край. Трьпи и крьпи. Трьпи, душё, до-ще Велидень. Трьпи, душё, да ся спасишь. Трьпи, бабо, за хубость. Трьпи баба за хубавинж. Трьпи, зло-то, да не дойде по́-лоше-то. Трьпи Циганина, че и ботушѭ ли му? Лиши Господь не трьпи. Добъръ е Господь, че го трьпи. Заякъ-тъ трьпи зачтото орелъ му е надъ главж-тж. Трьпѣвамь, стига да станж юнакъ като тебе. Който трьпи, той знае. Камяно срьдце имай, бѣди да трьпишь. Боленъ ли си, щешь трьпишь, и да миришѭть на хекимина уста-та. Трьпѣлъ си девять мѣсяца въ майкж си, сега не можешь ли да потрьпишь три часа? Сиромашиѭ може да ся трьпи, а слободиѭ не.

Трѣса, *с. ж.* 1) Нъравъ, навыкъ, естество, табехетъ, табиѭтъ, адетъ, хощуръ, кюта; **на́выкъ, привы́чка, повы́чка, нравъ, но́ровъ, хара́ктеръ, темпера́ментъ.** *Трьсата му е таквази. Душиѭ излиза, трьса не излиза. Вълкъ-тъ козинж-тж си мѣнѭва, а съ трьсж-тж си умира.* 2) Постѫпъ, ходъ; **по́ступь, похо́дка.**

Че ся Тодорка прѣмѣни,
Че ся юнашкы провыкнж:
Чакайте и мене, юнаци,
И ѭ щж съ васъ да додж,
На царѭ изметъ да чинѭ!
Тии ся чюдомь чюдили:
Бре каква е таѭ гидиѭ?
Трьса-та мѫса дѣвойка,
Поглѣда мнса младъ юнакъ! *Пѣс.*

Трьса́вица, *с. ж.* Трьсотевица.

Трѣсвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трѣсж** и **трѣскамь.**

Трѣсенію, *с. ср.* отъ **трѣсж.** Траженію, дыреніе; **по́искъ.**

Трѣсенъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **трѣсж.** Траженъій.

Трьси́-гѫзица, *с. ж.* Птица *Motacilla,* трьси-опашка, тряси-опашка, трясопашка, трясопатка, говядарка, мрьдогѫзица, мрьдулка, кондупашь, курцохватъ, пендупашка, пиди-пашка, пиндопашка, пилепашка, ръибюкъ, стръчичка, стръчи-опашка, стръчи-пишка, сыпка; **трясогу́зка, гу́зица, гжиго́лка, зелени́чка.**

Трьси́лѭкъ, *с. м.* Трьсище. *Въ поле-то има много трьсилѭци.*

Трьси́на, *с. ж.* Длъгы косии отъ конскѫ опашкѫ, отъ конскѫ гривѫ; примкы, струна.

Трьси́нянъій, нъ, на, но, *пр.* Направенъій отъ трьсинж; струнянъій.

Трепнжлися девять сита,
Девять сита коприняни,
Десято-то трьсиняно,
Да прѣсѣвать горж, водж. *Пѣс.*

Трьси́-опа́шка, *с. ж.* Птица трьси-гѫзица.

Трѣсище, *с. ср.* 1) Мѣсто като блато, та, като ся ходи по него, трьсися и лесно ся потъва; трьсѣй, трьсилѭкъ, глибъ, мочиаръ, мочюръ, подвирище, азмакъ, батакъ; **тряси́на, топь, моча́гъ мочажи́на, мокреди́на, мочеви́на, калу́га, вязь, выбу́нь.** 2) Мѣсто съ много трьсища; мочиарлакъ.

Трѣска, *с. ж.* Раст. трьстка.

Трѣскамь (трѣсвамь, да трѣснж, трѣснувамь), *гл. д.* 1) Трьсѫ, трясѫ, друсамь, клатѫ, люшкамь, люлѣѭ, мьндрьсамь; **трясти́, встря́хивать.** *Кола-та трьскать. Трьсни крушѫ-тж да си наберемъ и ные. Трьснж си влънж-тж.* 2) Трьшкамь. —**мся,** 1) *гл. възвр.* и *стр.* Трьсѫся, трясѫся, друсамся, мьндрьсамся, клатѫся, люлѣѭся; **трясти́ся.** *Кѫща-та ся трьска.* 2) Трьшкамся. — *Трьснжлъ му влънж-тж,* набилъ го.

Трьска́нію, *с. ср.* отъ **трѣскамь** и **трѣскамся.** Трясеніе.

Трьсли́га, вм. **трьстли́га.**

Трѣслы-трьстли́гы, *с. ж. мн.* Раст. трьстлика. *Азъ ся убодохъ, азъ ся набодохъ на трьслы-трьслигы, на влъчи челюсти.*

Трѣснувамь, *гл. уч.* отъ **трѣснж.**

Трѣснж, ешь, —нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **трѣскамь** и **трѣсж.** Да друснж; **потрясти́.** —**нжтъій,** *прич. стр.* Друснѫтъій.

Трьсоте́вица, *с. ж.* Землетрясеніе, трясавица, трѫсъ, трьсавица; **землетрясе́ніе.**

Трьстали́га, *с. ж.* Прѫтчка отъ трьсть;

трьстлига; трость. *Мѣрять мрьтвеца съ трьсталигж. Измѣрвать сѣнкж-тж съ трьсталигж.*

Трѣстика и трьстига, *с. ж.* Раст. *Arundo phragmites,* трьстка, трьстлига, трьсть, стрѣлига, шаваръ, камишь; **тростни́къ, трость, камы́шъ.**

Трьсти́ковый, **въ, ва, во,** *пр.* Что е на (отъ) трьстикж; **тростнико́вый.** *Трьстиковы корение.*

Трьсти́на, *с. ж.* Козинюво, юриневo вжже, което селяни-ти сами си сучжть. *Конопьць-тъ е отъ клъчища, а трьстина-та отъ козинж или юринж. Всяка кола трѣбва да има и трьстинж.*

Трѣстка, *с. ж.* Раст. *Phragmites communis* или *Arundo phragmites,* трьстика; **тростни́къ обыкнове́нный.** *Край Дунавъ трьсткы насади. Да порастжть колко трьсткж срѣдъ море.*

Трьстли́га, *с. ж.* 1) Раст. трьстика. 2) Пржтчка отъ трьстикж; трьсталига. *Узе трьстлигж и примѣри сѣнкж-тж. Не хвела да ся пие водж прѣвъ трьстлигж отъ жито, отъ трьстикж, отъ бученишь.*

Трьсть, *с. ж.* 1) Растение трьстика.

Трьсу́нюкъ, *с. м.* Плъно, кръвено дѣтя; бамбукъ; **те́лепень.**

Трьсъ, *с. м.* Особенъ конскый ходъ; **рысь.**

Трѣсѣй, *с. м.* Трьсище въ 1-то знаменование.

Трѣсж, ишь,—си́лъ (трѣсвамь, да трѣснж, трѣснувамь), *гл. д.* 1) Трьскамь, трясж. 2) Съ вилж прѣмѣтамь и разтрьсвамь насаденъ токъ. — *Трьси си юкж-тж отъ него,* не иска да го види, да има зиманюдаваню съ него, много е лошь. **—сжся,** *гл. възвр.* и *стр.* Трьскамся.

Трѣсж, ишь,—си́лъ, *гл. д.* 1) Глядамь, залѣгамь, искамь да намѣрьж нѣчто; тражьж, тѣрамь, дърьж, барамь, брькамь, бродж, биркамь, паламь, срькамь, шюмкамь, тарашювамь; **иска́ть.** *Отодѣвѣ трьсж шапкжтж си и не могж да ъж намѣрьж.* 2) Искамь отъ нѣкого нѣчто, имамь да зимамь, та си го искамь; дърьж, тражьж; **иска́ть.** *Азъ трьсж отъ него още сто грошю. Не трьси го за работж,* не искай отъ него работж. 3) Съ дърению искамь да намѣрьж, да научьж нѣчто; тражьж, дърьж, издърювамь, изнамѣрвамь; **сы́скивать, отъи́скивать, отыскивать, находи́ть, наслѣ́довать.** 4) Дърьж, издърювамь, прѣдърювамь, призирамся, изглядамь, съглядамь, сапикасвамь, тражьж, изтраживамь, изтрьсвамь, тѣрамь; **быть взыска́тельнымъ.** *Много, много не му трьсж. Ако рече да му трьси всичко потьнко, ще излѣве съ праздны ржцѣ.* **—сжся,** 1) *гл. вз.* Трьсимъ единъ другъıго; тражимся, тѣрамъıся, барамъıся, дъримся; **иска́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь трьсенъ; тражьıся, тѣрамся, дърьıся, барамся, брькамся, паламся; **иска́ться.** *Тая стока сега много ся трьси;* **э́тотъ това́ръ тепе́рь въ большо́мъ ходу́.** **—сеный,** *прич. стр.* Траженый, тѣраный, дъреный, бараный, брьканый, бирканый, паланый; **и́сканный.** — *Трьсж врѣмя,* чакамь сгоденъ случай, чакамь да ми ся падне; **вы́искивать, выжида́ть удо́бный слу́чай.** — *Трьсять го подъ листо,* насѫдѣ го трьсять, много го трьсять. — *Трьсж съ очи-ты нѣкого,* глядамь да го видж; **иска́ть глава́ми кого́.** — *Трьси си лобута съ свѣщь,* прави такъıвы работы за да го бижть. — *Който трьси, намира; който пие, заспива. Който трьси много, загубю и малко то. Съ свѣщь да го трьсишь, не щешь да го намѣришь. Комуто си далъ, трьси го (отъ него и трьси). Трьси на дъно-то бащж си. Трьсилъ клинеца, загубилъ плочък-тж; трьсилъ плочък-тж, загубилъ магаря-то; трьсилъ магаря-то, загубилъ себе-си. На Циганина плѣвникъ-тъ гори, а ты иманю трьсишь. Трьси у Циганинъ кысело млѣко. Трьси кирижъ за сухъ пжть. Трьси баба гнилы круши. Трьси блъхы въ чюжды ржцѣ. Трьси вълнж по юйцето. Трьси вълнж подъ языка на блъхжтж. Трьси у кйосе-то брадж и по дланьтж космы. Трьси гроздю на трьнь. Трьси на трьнь кравай. Трьси огънь на ланско (на пусто) огнище. Трьси, кой гйолъ е по́-дълбокъ. Трьси вранж за отбранж. Трьси щрькъ да му вади зъмчета. Трьси юня-то подъ быка. Трьси подъ вола теля. Въ мъгливо врѣмя теля-то не трьсять подъ кравж-тж, а подъ вола. Трьси хлѣбъ прѣдъ погачьк. Вълка видимъ, тогазъ силюахъ трьсимъ. Единъ умира отъ гладъ, другъ го убива и трьси въ пазвж-тж му хлѣбъ. Показахъ ти плѣвника (кжщж-тж), трьси му врата-та. Помощь трьсихъ, маразъ набрахъ Обыкалюахъ да тя трьсж, пакъ у васъ не наминжхъ. Врядъ тя трьсихъ, попе. — Че у дома? — Само у васъ не ходихъ. Трьсихъ ръжена, не го намѣрихъ. — На пещника (огнище-то) трьси ли? — Не ми доде на умъ. Тѣ го трьсять по горж-тж, той ся лута по овж-тж. Ако нѣма мозъкъ въ младицж, не го трьси въ бѣлж брадицж. Не трьси магаря на врьвежь, трьси го на прьдежь. Врьви изъ кривыя пжть и не трьси правыя, че ся забрькваш. Ка-*

мила-та отишла да трьси рога, та си изгубила и уши-ты.

Трѣцамь (**трѣцвамь, да трѣцнѫ, трѣцнувамь**), *гл. ср.* Трьцкамь, трьчкамь, тртамь, трткамь.

Трѣцанье, *с. ср.* отъ **трѣцамь.** Трьцканье, трьчканье, тртанье.

Трѣцвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трѣцамь.**

Трѣцкамь (**да трьцнѫ, трѣцнувамь**), *гл. ср.* Трьцамь.

Трѣцканье, *с. ср.* отъ **трѣцкамь.** Трьцанье.

Трѣцнувамь, *гл. уч* отъ **трѣцнѫ.** Тртнувамь.

Трѣцнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **трѣцамь и трѣцкамь.** Да тртнѫ.

Трьць! *междом.* 1) За трьцанье; тртъ! 2) Казвася нѣкому за ядосванье, кога не е могълъ да направи нѣчто. *Трьць! хванѫ ли го?*

Трьченье, *с. ср.* отъ **трьчѭ.** Трьчанье.

Трѣчкамь (**да трѣчнѫ, трѣчнувамь**), *гл. ср.* Трьцамь, трьцкамь.

Трѣчканье. *с. ср.* оть **трѣчкамь.** Трьцанье, трьцканье.

Трѣчнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **трѣчкамь.** Да трьцнѫ.

Трьчь! *междом.* 1) За трьчанье. *Трьчь, козо, на планинѫ! Марта жена и азъ жена* 2) За отбиванье дѣтя отъ бозкѫ. *Трьчь, мамино-то, нѣма вяче цица.*

Трьчѭ, ишь,—чялъ, *гл. ср.* Врьвѭ много брьзо, хѫзло, отивамь нѣйдѣ за нѣчто бѣжяшкомь; пръпкамь, тичямь, тирѭся, бѣгамь, слитвамся, спущамся, затирвамся, завтичямся; **бѣгать, мчаться, скакать во весь опоръ.** *Трьчи, Боже, да видишь! Трьчи, Боже, та глядай!* свидливый далъ нѣкому нѣчто. — *Трьчи, Боже та слушай!* лошій похвалилъ нѣкого.—*Изпусти Исуса, та трьчи по Мухамеда. Текне ли нунку за печено прася, трьчи камъ крьщелника.*

Трьчяшкомь, трьчяшкъімь и трьчяшкѫ-тѫ, *нар.* Съ трьчянье, съ трьчяницѫ, брьзо, бѣгомъ, текомь, тикомь, тичемь, тичяшкомь, тичяшкъімь, тичяшкѫ-тѫ, бодиняница, трьчяница, трьчяечкъі, тропляшкъі; **бѣгомъ, бѣгучи, со всѣхъ ногъ, леткомъ, лётомъ, вскачъ.**

Трьчяечкъі, *нар.* Като трьчи; **бѣгучи.** *Да си затвори очи-ты и трьчяечкъі да ю каже.*

Трьчянье, *с. ср.* отъ **трьчѭ.** Пръпканье, тичянье, трьчяница. *Много трьчянье мало печялене.*

Трьчяница, 1) *с. ж.* Трьчянье. 2) *нар.* Трьчяшкомь. *Трьчяница пошёлъ и велъ сабѭ тѫ. Трьчяница дошло при татка си.*

Трьчячь, *с. м.* Който трьчи, който пръпка; пръпкачь.

Трѣшвамь, *гл. мн-кр.* отъ **трѣшкамь.**

Трѣшкамь (**трѣшвамь, да трѣшнѫ, трѣшнувамь**), *гл. д.* Съ силѫ, якѫ-тѫ врьгамь, повалямь нѣчто на земѭ-тѫ; тртамь, трщамь, хряскамь, трьсвамь; **бросить, повалить на землю.** *Хванѫ го и го трьшнѫ на земѭ-тѫ.* —**ся,** 1) *гл. взвр.* Удрямся о земѭ якѫ-тѫ, врьгамся, повалямся съ силѫ на земѭ-тѫ; тртамся, трщамся, трьсвамся; **бросаться.** *Плаче, трьшкася и не ще да излѣзе прѣдъ никого. Брьзо влѣзе въ стаѭ-тѫ, врьли си шяпкѫ-тѫ и ся трьшнѫ въ постелкъі-ты.* 2) *гл. стр.* Бъівамь трьшнѫтъ.

Трѣшканье, *с. ср.* отъ **трѣшкамь и трѣшкамся.**

Трьшлика, *с. ж.* Това, что остава при чистенье ленъ; **изгребье, костеря, кострика, охлопье, отрепки пеньки.**

Трьшница, *с. ж.* Болѣсть лошя. *Трьшница да тя тръти!*

Трѣшнувамь, *гл. уч.* отъ **трѣшнѫ.**

Трѣшнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **трѣшкамь.** Да трьснѫ, да тртѫ. **—нѫтый,** *прич. стр.* Тртенъій, трьснѫтый.

Трьшь! *междом.* Показва трьшканье.

Трѣба, *с. ж.* Црьковно приношение, като помянъ, жито, оброкъ, пяти-хлѣбъ; **трѣба.** *Да направимъ и тѭѭ трѣбѫ.*

Трѣбачка, *с. ж.* Жена, мома, която трѣби, чисти жито. *Жены и момы трѣбачкъі насѣдвать около трьпезѫ-тѫ, та трѣбять пшеницѫ зрьно по зрьно и пѣѭть пѣсни.*

Трѣбвамь и трѣбувамь, *гл. ср.* Има нѣкой потрѣбѫ за мене, потрѣбенъ сьмь нѣкому, нужденъ му сьмь; **я нуженъ кому либо, быть надобнымъ, потребнымъ, необходимымъ кому либо; годиться.** *Азъ не му трѣбвамь, могѫ да си врьвѭ. Тая книга ми трѣбва;* **книга эта мнѣ нужна.** *Чтото не ти трѣбва, можешь да имъ дадешь. Что ми трѣбваше да му казвамь?* — **Трѣбва и трѣбува,** *гл. безл.* Трѣба и трѣбе: 1) Чинися, показвася, струвася, видися; **казаться, видно, должно быть.** *Трѣбва да вали дъждь;* **кажеться, что будетъ дождикъ.** *Трѣбва да е така;* **должно быть такъ, конечно такъ.** 2) Чинися, видися, струвася, може, прилега, белки; **конечно, вероятно, видно, кажеться.** *Трѣбва да не въі сѫ казали за това;* **вамъ, конечно, объ этомъ не было сказано.** *Трѣбва да е дома си,*

прилѣга, може да е дома си; вѣроя́тно онъ до́ма. *Трѣбва вяче да е обѣдвалъ;* должно́ быть онъ ужé отобѣдалъ. 3) Имася потрѣбѫ, потрѣбно е, трѣбно е, трѣбовно е; надлежа́ть, на́добно, должно́. *Трѣбваше да помысли за това;* ему́ надлежа́ло о томъ поду́мать. — *На такыва очи очила не трѣбвать. На ученъ конь юздѫ не трѣбва. За видѣно село водачь не трѣбва. Комуто е харна жена-та, не му трѣбва рай; комуто е лошꙗ, не му трѣбва вѣчна мѫка. Който купува, что му не трѣбва, продава, что му трѣбва. Га ти трѣбвамь: „баче Койчё", га ти не трѣбвамь: „лудый Коё".*

Трѣбе́жь, *с. м.* 1) Трѣбеніе, чистеніе. 2) Мѣсто, дѣто гора-та е изсѣчена и изкоренена.

Трѣбеніе, *с. ср.* отъ **трѣбѭ.** Требежь, чистеніе, пьтнꙗ.

Трѣбка, *с. ж.* 1) Кѫсъ вѣхтъ платъ за изтрываніе нѣчто; бръсалка, брысалка, брышка, омывка, помывка, отрѣбка, отрывалка, отрывка, пачавра; **обти́рка, подти́рка, тря́пка, отънима́лка, стира́лка.** 2) Прѫтъ съ отрѣбкѫ на единьꙗ си край за метеніе съ него пещь; отрѣбка, пометъ, пана.

Трѣбникъ, *с. м.* Црьковна книга съ рядъ и молитвы за трѣбы-ты; **тре́бникъ, потре́бникъ.**

Трѣбный,—бьнъ и—бенъ, бна, бно, *пр.* Что трѣбва, за когото имамъ потрѣбѫ, безъ чтото не ся може; трѣбовный, трѣботный, потрѣбный; **потре́бный, на́добный, ну́жный, необходи́мый.** *Не е трѣбенъ каменъ безцѣнъ при вѣренъ приятель. Трѣбно е,* трѣбва, потрѣбно е. *Стари-ти сѫть трѣбни, како что сѫть трѣбни диреци-ти отъ кукы-ты.*

Трѣбо́вный, — вьнъ и — венъ, вна, вно, *пр.* Трѣбный, трѣботный, потрѣбный. *Найтрѣбовно-то заборавихъ.*

Трѣбо́тный,—тьнъ и—тенъ, тна, тно, *пр.* Трѣбный, трѣбовный.

Трѣбѭ, ишь,—би́лъ, *гл. д.* 1) Разбрькано, нѣчто безъ рядъ, нечисто, оправꙗмь, изчиствамь; чистѭ, рядѭ, наряждамь, прибирамь, тъкмѭ, шьтамь, скѫтвамь, суправꙗмь, суряждамь, начинвамь; **приводи́ть въ поря́докъ, убира́ть, чи́стить.** *Трѣбѭ кѫщѫ-тѫ.* 2) Махвамь, изврьгамь камьніе-то, шюще-то, разваленꙑ-ты зрьна отъ нѣчто вариво, прѣди да турѭ да ся вари; чистѭ; **чи́стить.** *Трѣбѭ лящѫ, оризъ.*

> Ꙗнкулица дворꙗ мете
> И си трѣби бѣлъ пченицѫ. *Пѣс.*

Еднѫ седмицѫ прѣдъ сватбѫ-тѫ всити момкови роднина ся събирать у дома му да трѣбять ꙗрмѫ. 3) Чешѫ съ мьналкѫ кльчище, коноплꙗ, ленъ, та гы чистѭ отъ клѣчкы-ты; трѣѭ, мьнѫ, дрьзамь, дрьцамь, биѭ; **мять пеньку́, лёнъ, броса́ть, трепа́ть, отре́пливать лёнъ, лома́ть коно́плю.** *Трѣбѭ конопле.* 4) Махвамь, прѣмахвамь, изтрѣбвамь, доврьшꙗмь, изкоренꙗвамь, изморꙗвамь, изꙗдамь, чистѭ, очиствамь; **истребля́ть, переводи́ть.** *Трѣби врѣдны-ты бубулечкы.* —**бѭся,** 1) *гл. възвр.* Чистѭся, махвамся, прѣмахвамся, губѭся, изгубвамся, доврьшꙗмся, изтрѣбвамся; **истребля́ться, переводи́ться.** *Стари-ти людіе единъ по единъ ся трѣбять.* 2) *гл. ст.* Бывамь трѣбенъ; чистѭся. —**беный,** *прич. стр.* Чистеный.

> Ся сгоди болно сейменчя,
> Посака пустѫ понадѫ:
> Ꙗдкы орѣхы трѣбены,
> Прѣсны ꙗболка люпены. *Пѣс.*

Трѣва́, трꙗ́ва и трава́, *с. ж.* 1) Всꙗка зеленинѫ, что покрыва врядъ земѭ-тѫ и зимѣ остава безъ листіе и стьбла; мурава, злакъ; **трава́.**

> Гора никому не дума,
> Ꙗ Либену гора продума:
> Доста си по мень походилъ,
> Отборъ юнаци поводилъ . . .
> По хладны сѣнкы дебелы,
> По росны трѣвы зелены. *Пѣс.*

2) Зеленъ, неузрѣꙗлъ плодъ; горулка, злакъ, кыселица, тряска; **незре́лый, неспе́лый плодъ, па́родокъ.**—*Богородичина трѣва*, раст. *Calamintha Acinos,* богородиченъ бурꙗнъ, богородичя.—*Богородична трѣва: а)* в. **рѫчи́ца** въ 4-то знаменованіе. *б)* Раст. *Cerinthe minor,* млѣчна трѣва, проклятиꙗ; **те́льникъ, воща́нка.** —*Бѣла трѣва: а)* раст. *Stellaria graminea. б)* Раст. в. **торби́чка** въ 2-то знаменованіе. —*Бѣсна трѣва,* раст. *Orobanche rubens,* бѣсничя. —*Высока трѣва,* раст. *Chenopodium scoparium.*—*Горчлива трѣва,* раст. *Teucrium polium;* **дубро́вникъ.** — *Далачива трѣва*, една лѣковьта былка, съ коꙗто лѣкувать далакъ. — *Кочꙗ трѣва*, раст. *Nepeta Cataria,* кочꙗ былка; **мя́та степна́я, ша́нта.** — *Млѣчна трѣва*, раст. *Cerinthe minor,* богородична трѣва, проклятиꙗ; **те́льникъ, воща́нка.** —*Пачꙗ трѣва*, раст. *Polygonum aviculare,* кокошꙗ (гѫскꙑна) трѣва, гѫсеница, пачина, иланъ-оту; **гере́цъ пти́чій, придоро́жникъ, спо́рышъ.** —*Посѣчена трѣва*, раст. *Prunella vulgaris,* сѣчено былие; **черноголо́въ, горля́нка.**— — *Смрьдлива трѣва*, раст. *Chenopodium vulvaria,* мрьшꙗ; **воню́чая лебеда́.** — *Дѣто стѫпи, трѣва не никне. Хо-*

ра-та трѣвж не пасжть. И мые хлѣбъ ядемы, трѣвж не пасемы. Въ горж расло, трѣвж пасло. Кой знае, знае, кой не знае, трѣвж пасе. Паси трѣвж коѭ знаешь. Квачка не пасе зелена трѣвж. Осланена-та трѣва не ся зеленѣе. Трѣва сланена не е вяче зелена. Миришжть му зжби-ти на трѣвж. Кога умре магаренце-то, трѣва ако ще никнж, ако не. Не умирай ми, магаря, до зеленж трѣвж. Трай, конѣ, за зеленж трѣвж. Купилъ кравж безъ да знае, да ли ще има лѣтось травж. Ако пасжть трѣвж-тж, корение-то стоять. На коѭто трѣвж ся смѣешь, на портж-тж ти изниква. Да му израсте трѣва на гроба!

Трѣва́къ, *с. м. съб.* отъ **трѣва́.** Трѣвулякъ.

Трѣви́ца и **трѣви́чка,** *ум. ж.* отъ **трѣва́.**

Трѣвли́въый, въ, ва, во, *пр.* Чо има много трѣва, что е обрасълъ въ трѣвж; трѣвясалъый; **трави́стый.**

Трѣвнина, *с. ж.* Плата за пашж, за пасеніе добытъкъ на чуждо мѣсто; отлакъ-парасж.

> Самодива го пъташе:
> Хвала Боже, сагмалджиа,
> Като стоя на Перина.
> Плати ли си трѣвнинж-тж.
> Трѣвнинж-тж отлаака? *Пѣс.*

Трѣвни́чя, *с. ср.* Прася, което пасе трѣвж, а не е хранено, или подаяно. *Прася трѣвничя не е тъй сладко като бозайничя.*

Трѣвнъый, —вьнъ и **—венъ, вна, вно,** *пр.* Что има много трѣвж, покрытъый съ гжстж сочнж трѣвж: трѣвливъый; **тра́вный, травни́стый.** *Трѣвно мѣсто,* дѣто расте и има трѣвж; **травни́къ.** *Трѣвна година,* кога прѣхваща чясто дъждъ, та трѣва-та не съхне, все е зелена.

Трѣволи́на, *с. ж.* Трѣвалакъ, трѣвулякъ. *Урастохж у трѣволинж.*

Трѣвуля́къ, *с. м. съб.* отъ **трѣва́.** Трѣвалакъ, трѣволина. *Обрасло съ трѣвулякъ. Бабины-ты пиленца ся наяли, пинжли водицж и пакъ побѣгнали и ся скутали по трѣвуляка.*

Трѣвя́самь, *гл. свр.* отъ **трѣвя́свамь; затравенѣть, одернѣть.** *Трѣвясалъый,* обраслый въ трѣвж; **одернѣлый.**

Трѣвя́свамь и **трѣвя́сувамь** (да трѣвя́самь), *гл. ср.* Обрасвамь въ трѣвж, покрывамся въ трѣвж; травенѣть, дернѣть.

Трѣвя́сванѥ и **трѣвя́суванѥ,** *с. ср.* отъ **трѣвя́свамь.**

Трѣзвенъый, нъ, на, но, *пр.* Непиянъый, неопитъый, трѣзвнъый; **тре́звый.** *Трѣзвенъ го мысли, піянъ го дума.*

Трѣзвность, *с. ж.* Свойство на трѣзвый; **тре́звость.** *Чтото чловѣкъ у трѣзвность мысли, у піянство го продумва.*

Трѣзвнъый, —вьнъ и **—венъ, вна, вно,** *пр.* Трѣзвенъый; **тре́звый.** *Трѣзвный-тъ ся не валя въ каль-тж, а піяный-тъ.*

Трѣмець, *ум. м.* и **трѣмчя,** *ум. ср.* отъ **трѣмъ.**

> Той нъ знае, кждѣ сѣдимъ,
> Подъ трѣмчя-то въ одайчя-то,
> Въ одайчя-то варосано. *Пѣс.*

> Хайде да прѣспиямь
> На дворъ подъ трѣмчя-то
> На мермернж плочж. *Пѣс.*

Трѣмъ, трѣмове, *с м.* 1) Отворено мѣсто прѣдъ стаи-ты на кжщж было на горнія, было на долнія катъ; одъръ, отводъ, прустъ, диванъ, чардакъ; **сѣни.** 2) Отворена стая въ горнія катъ на кжщж прѣдъ другы-ты стаи; одъръ, отводъ, потонъ, пулата, сала, диванъ, чардакъ. 3) Прѣдня-та чясть отъ кжщж подъ стрѣхж, пезулъ подъ стрѣхж. 4) У хъижж у земѣ въ прѣднжтж чясть отдѣсно въ брѣга мѣсто изкопано като одъръ за спанѥ, за сѣденѥ лѣтѣ на сѣнкж или кога вали дъждъ. 5) Длъга стрѣха прилѣпена на градж отпрѣдъ; прустъ, слонъ, сайвантъ. *Цръквинскъій трѣмъ,* артика; **па́перть, прѣдхра́міе, притво́ръ.** *Загубихж го на цръквинскыя трѣмъ. Сѣдѣлъ си татко еднж вечерь подъ единъ трѣмъ отъ еднж водяницж. Бръго баба Ева нарядила сыновы-ты си подъ трѣмъ.* 6) Чясть отъ дворъ послана съ калдармъ и покрыта съ стрѣхж. 7) Оборъ, ахъръ за коню; конюшникъ, конюшница, конюрница; **коню́шня.** *Царскъій-тъ сынъ отнесълъ кобылж-тж и ждрѣбя-то въ трѣма и гы врьзалъ.*

Трѣска́, трѣскы́, *с. ж.* Парчета отъ дрьво, что падать, кога го сѣкжть; даланка, дѣланка, дѣланица, дѣлкотина, дѣлутка, иверка, клѣчка, лущенка, парнаръ, плоска; **дровяно́й соръ, щепа́, ще́пка, още́покъ, отще́покъ, ще́пань, лучи́на, оско́локъ.** *Набери трѣскы да подкладемъ огъня. Който си готви ястие-то съ дребны трѣскы, умирисва му ся на дымъ. — У него има трѣскы за дѣланѥ,* има и той винж, има нѣчто за осжжданѥ, има кусуры да му ся казвать. — *Чешеся съ трѣскж,* голъ е, нѣма пары.

Трѣска́вица, трѣскавичя, трѣскавъый, трѣскамь, в. **тряска́вица, тря́скавъый** и проч.

Трѣсчи́ца и **трѣсчи́чка,** *ум. ж.* отъ **трѣска́.** *Донеси баби трѣсчици да си накладе огнець.*

Трѣкѫ, ешь, трѣкалъ, *гл. д.* Трѣбѫ въ 3-то знаменованіе.

Трѣкане, *с. ср.* отъ **трѣкѫ.**

Тржба́, *с. ж.* 1) Метлическа продълговата свирка, въ коѭто ся духа, коѭто надувать, та свирять; бурию; **труба́.** 2) Длъга цилиндрическа направа, извѫтрѣ праздна като масуръ, за да врьви прѣзъ неѭ нѣчто; бурию; **труба́.** *Тржба на пещь,* дула. *Тржбы на чешмѫ,* кюнци, кюнкове. 3) Тъкань цѣлъ платъ, както е отрѣзана отъ станъ, навита на валёкъ; поставъ, топъ, комотъ; **конéцъ, кусо́къ.** *Двѣ тржбы платно за ризы.*

Тржбе́ню, *с. ср.* отъ **тржбѭ́.**

Тржбе́ць, *с. м.* Птица *Picus leuconotus.*

Тржби́ца и тржби́чка, *ум ж.* отъ **тржба́; тру́бка, тру́бочка.**

Тржбка, *с. ж.* Стомна съ гръло тѣсно и продлъговато като тржбѫ.

Тржбѭ́, и́шь,—би́лъ, *гл. ср.* Свирѭ съ тржбѫ; **труби́ть.** *Да чюешь какъ юнакъ тржби.*

Тряждъ, тряждове, *с. м.* Болесть *Haemorhoides,* коѭто дохожда отъ много кръвь и напрягане жилы-ты на задния прохабъ; маясѫлъ; **почечу́й, гемеро́й.**

Тржсъ, тржсове, *с. м.* Трепераню, трьскание на земѭ-тѫ; землетрясение, трьсотевица, трьсавица, трясавица; **трусъ, землетрясе́ніе.**

Тржтъ, *с. м.* и **тржть,** *с. ж.* 1) Раст. гѫба *Polyporus fomentarius,* трутъ, прахънь, прахунь, сѣкалъ; **трутъ.** 2) Затыкалка отъ корѫ-тѫ на едно дрьво за затыкание съ неѭ шишета и другы сѫдовы; **про́бка.**

Тряперу́шка, в. **треперу́шка.**

Тря́пка, в. **трѣбка.**

Тряса́вица, *с. ж* 1) Тржсъ. 2) Болесть тряска.

Тряса́лка, *с. ж* Дъсчица-та, что ся удря о водяничный камыкъ, кога ся врьти той, та издава гласъ и друса кошю за да падать зрьна въ гръло-то на горнюака; друсалка, кречетало, кречеталка. креча, кричетало, крьчетало, лопаткы, тьтрачка; **конёкъ въ ме́льницѣ.**—*Трясалка е* скѫпець е.

Тряса́щимь, *нар.* Съ трясеню, съ трепераню. *Изблѣдѣла като платно отъ страхъ и трясащимь дошла на поляна-тѫ.*

Тря́сванъ, *гл. мн-кр.* отъ **тря́сканъ.**

Трясе́ню, *с. ср.* отъ **трясѫ́ и трясѫ́ся.** *На всяко мѣсеню торба трясеню.*

Трясе́ мя, *гл. безл.* в. **трясѫ́.**

Тряси́лка, *с. ж.* Трясилка.

Тряси́нка, *с. ж.* Рядко рьшето за прѣсѣване жита; честина, дармонъ.

Тряси́-опа́шка, *с. ж.* Птица трьси-гѫзица. *Искашь ли да ся ожeнишь за момѫ, коѭто не тя обичю, улови еднѫ тряси-опашкѫ, извади кости-ты ѝ и гы тури да прѣстоять четыредесять деня въ нѣкоѭ капавицѫ, послѣ заший отъ тѣхъ въ дрѣхы-ты на момѫ-тѫ и щешь видишь, какъ ще ся трясе по тебе. както ся трясе тряси-опашка та.*

Тря́ска, *с. ж.* 1) Болесть *Febris,* дохожда съ студъ, трьпкы и горящинѫ; трясавица, грозница, друсла; **лихора́дка, гнету́шка, лихома́нка.** *Тряска-та го трьси;* **его́ лихора́дка тре́плетъ.** *Имамь тряска,* трясе мя.

> Помнишь ли, Недѣлё, знаешь ли,
> Когато бѣхъ у васъ ратайчя,
> Люта мя тряска затрясе,
> Врьла мя глава заболѣ,
> Азе ти водицѫ поисках,
> Ты ми водицѫ не даде,
> Ами си хлѣба мѣсеваше,
> Че ми помыйкѫ даваше? *Пѣс.*

> Ненчю си на умъ науми
> Ловя-та да си обиде;
> Като ловя-та обхождалъ,
> Люта го глава заболѣ,
> Врьла го тряска утрясе. *Пѣс.*

> Отъ конскый зобникъ главѫ извара,
> Ѭ натръкалія прѣдъ султанъ Мурада,
> Тригодишна тряска ми го стрясе. *Пѣс.*

2) Раст. *Erythraea (Chironia) centaurium,* трясакавичя, тряскавчи, басма, жлъчка, злъчка, кантарионъ, самакытка, кытчица; **золототы́сячникъ, красня́нка.** 3) Пеперуда *Sphinx;* **су́меречная ба́бочка.** 4) Не узрѣялъ, зеленъ плодъ, горулкы, кыселици, трѣва; **па́родокъ.** — Кога има нѣкой тряскѫ, за да го остави тя, турять го да лѣгне по очи-ты си, и прѣкарвать мечкѫ прѣзъ него.—*На попъ тряска, на попадиѭ бльска, на калугеръ мравю, а менѣ животъ и здравю,* казвать нѣкои, кога да ся озлачять пролѣть съ копривѫ. — *Голѣма сѣнка — голѣма тряска. Има ли горящинѫ, и тряска-та е готова. Като види чюмѫ-тѫ, става камлъ и за тряскѫ-тѫ. Погрьчила го е гола-та тряска. Тряска болесть ли е, овчяръ либя ли е, тутманикъ гостба ли е? Щешь трьсишь лайно-то му да ся прѣкадишь за тряскѫ, нъ нѣма да го намѣришь.*

Тряска́вица и

Тряска́вица, *с. ж.* 1) Гръмъ, грьмотевица. грьмежь, грьмѣлъ, грьмотъ, бльскавица; **громъ.** 2) Гръмъ, громъ, млъния, трясъкъ, шипъ; **мо́лнія, громова́я стрѣла́, перу́нъ.**

Тря́ска́вичя, *с. ср.* 1) Раст. скопиричя. 2) Раст. тряска въ 2-то знаменованіе.

Тряска́вчя, *с. ср.* Раст. тряска въ 2-то знаменование.

Тря́скавъıй, въ, ва, во, *пр.* Който има болесть трясѫ, когото трясе; трясканвъıй; **стра́ждущій лихора́дкою, лихора́дочный.** *Цѣло-то лѣто бюхъ тряскавъ.*

Тряскали́вый, въ, ва, во, *пр.* Трясквавъıй.

Тряска́лникъ, *с. м.* Казвася за укоръ на хлѣбъ, на хранѫ; плюсникъ, плюска, пукникъ, тровило.

Тря́скамь (тря́свамь, да тря́снѫ, тря́снувамь), 1) *гл. д.* Удрюамь нѣчто да ся чюе бльсъкъ; бльскамь, праскамь, тоскамь, тропамь, траскамь, чюкамь; **бо́тать, стуча́ть, бря́кать,** 2) Удрюамь, биѭ какѫ-тѫ; бльскамь, враскамь, праскамь, хряскамь, шибамь; **ударя́ть, бить, вава́ривать, тре́снуть.** *Тряснѫ го по главѫ-тѫ.* 3) Падамь възъ нѣчто, удрюамь нѣчто, та го пуквамь, та го убивамь: разтрясвамь. *Стрѣла, шипъ го тряснѫ;* **громъ убі́лъ его́, мо́лнія поразі́ла его́.**

До два ми орла лѣтіахѫ,
Като лѣтіахѫ, грьміахѫ,
Дѣто паднѫхѫ, тряснѫхѫ. *Пѣс.*

4) Ꙗмь, бльскамь, плюскамь, праскамь, пукамь, сурюждамь, тровѭся, тъпанѭ; **тре́скать, жрать, ло́пать.** 5) *гл. ср.* Вьıкамь, глъчѫ, грьмѫ, кричѫ, шюмѫ, шиаматѫ, бушювамь, трящѫ: **крича́ть, бушева́ть, шюмѣть, гремѣть.** 6) Праскамь, пращѫ, пукамь, пуцамь, траскамь, трящѫ; **треща́ть, хрястѣть.** *Ледъ-тъ тряска. Пукнѫ и тряснѫ.* 7) Врьгамь, грьмѫ, пукамь, пуцамь, пушкамь; **стрѣля́ть.**

Цанё ся люто разсрьди,
Че си пушкѫ-тѫ откачи;
И си Тодаркѫ помѣри;
Додѣ пушкѫ-тѫ тряснѫла,
Тодорка мрьтва паднѫла. *Пѣс.*

8) Пукамся, трясквамся въ 2-то знаменование. *Дъска-та тряснѫ.* 9) Само въ *свр. видъ:* да умрѫ, да пукнѫ, да црькнѫ, да гибердюсамь; **умере́ть, околѣть.**

Дѣца гладни, голи, боси,
Си зобахѫ дробенъ пѣсокъ,
Какъ зобахѫ, такъ тряснѫхѫ;
Имъ накопа еденъ гробець,
Си закопа девять дѣца. *Пѣс.*

Грядюше ми да тряснѫ, идюше ми да пукнѫ, да ся пукнѫ. —мся, 1) *гл. възвр.* Удрюамся о нѣчто; бльскамся, враскамся, праскамся, тоцкамся, траскамся, шибамся, хряскамся; **ударя́ться, би́ться о чёмъ.** *Тряснѫся о дрьво-то.* 2) Пукамся, праскамся, прьскамся, цѣпѭся, трясквамь, трящѫ; **треща́ть, тре́скаться, ло́пать, ло́паться, коло́ться, натре́снуть.** *Ледъ-тъ, дъска-та ся тряснѫ.* 3) *гл. стр.* Възъ мене падѫ грьмъ, шипъ, стрѣла; разтрясвамся. *Дрьво-то ся тряснѫ,* паднѫ възъ него шипъ. 4) Бьıвамь тряснѫтъ. 5) *гл. безл.* **Тря́скася:** прави грьмотевицѫ, има грьмъ, грьми и ся бльска и святка; **греми́тъ.**—*Да пукне и да трякне! Тряска да го трясне! Да бы ти тряснѫли очи-ты! Да бы тя тряснѫлъ Господь!* и *тряснѫлъ тя Господь!*

Тря́сканіе, *с. ср.* отъ **тря́скамь** и **тря́скамся.**

Тряска́ница, *с. ж.* Заушница, плесникъ, плесница, тряшница, тупаница, хлюсканикъ, хлюсникъ, шлаканица, шлакница, шамарница, шамаръ; **оплеу́ха, оплеу́шина, поще́чина.**

Тряскоте́вица, *с. ж.* Трясканіе, трясcкотъ, трясъкъ.

Тряско́тина, *с. ж.* Дупка, рѣзка на нѣчто, что ся е тряснѫло; тряснѫтина, зирка, прозирка, пролука, процѣпка, процѣпъ, пукнѫтина, разтрога, разтрогъ, разцѣпка, цапотина, цѣпетина, цѣпка, цѣпотина; **тре́щина, расе́лина.**

Тря́скотъ, *с. м.* 1) Трясканіе, трясcкотевица, трясъкъ, тряскавина, тряскавица, трясcкъ, грьмъ, громъ, мльнию, шипъ; **громова́я стрѣла́, мо́лнія, перу́нъ.** 2) Вьıкъ, глъчь, грьмотъ, шюмъ, шиамата, крясъкъ, трясканіе, трясcкотевица, трясъкъ, грьмежь; **шумъ, стукъ, трескъ.**

Паднѫлося на святъıй Илиіа,
Паднѫ му ся тевни-ти облаци,
Той че ходи лѣтѣ подъ небо-то
Съ грьмотевъı и па съ трясcкотевъı. *Пѣс.*

Тряскулю́авъıй, въ, ва, во. *пр.* Что ся трясе, что трепере.

Младо сакахъ, младо узехъ,
Ся погоди тряскулиаво,
Тряскулиаво, болникаво,
На день глава, на день тенкъı половинъı.
Пѣс.

Трясcкъ, тря́скове, *с. м.* Тряскотъ, трясcкотевица, трясъкъ.

Ако дойде силна войска,
Че изпратимь святъ Николѫ
Съ грьмовъı-тъı, съ трясковъı-тъı,
Да изгрьми, да изтрясе,
Да утепа силнѫ войскѫ. *Пѣс.*

Тря́сло, *с. ср.* Зелена-та черупка на орѣхъ; корупка, лупешка, орашина, орѣшинка, чересло, шлюпка,

Тря́сница, *с. ж.* Укорително назъвание за ꙗдение и пиение; пукникъ, пукница, плюсница, тряшница. *Трясница на душманъı!* да тряснѫть, да пукнѫть!

Тря́снувамь, *гл. уч.* отъ **тря́снѫ.**

Тря́снѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **тря́с-**

камь и трящѫ́. —снѫтый, *прич. стр.* *Останѫ като тряснѫтъ*, очюденъ, зашемеденъ, вдрьвенъ.

Тряснѫ́тина, *с. ж.* Трякотина.

Трясопа́тка, *с. ж.* 1) Птица трьси-гѫзица. 2) Птица *Alauda cristata*, бѣснурка, качюлъ дѣдо, чеварлига, чюврьлига, чючюлига, чючюхвалъ; **жа́воронокъ хохла́тый.**

Трясопа́шка, *с. ж.* Птица трьси-гѫзица.

Тря́съкъ, *с. м.* Трякотъ.

Трясѫ́, **е́шь,** **тря́сохъ,** **тря́слъ** (**да тря́снѫ, тря́снувамь**), *гл. д.* 1) Трьскамь, трьсѫ, друсамь, клатѫ, люшкамь, люлѣѭ, мьндрьсамь; **трясти́, встря́хивать.** *Конь-тъ трясе гривѫ-тѫ си.* 2) За болесть тряскѫ: дрьжѭ нѣкого; **трясти́.** *Тригодишнѭ тряска го трясе.* —**сѫся,** 1) *гл. възвр.* Трьскамся, трьсѫся, люлѣѭся, друсамся; **трястйся.** *Врьтися попъ, земѭ ся трясе. Трясеся като кокошкѫ надъ просо.* 2) Трепербѫ; **трепета́ть, вздра́гивать.** *Трясе ся отъ студъ.*

Тря́шница, *с. ж.* 1) Трясканица. *Удри имъ на вси-ты по еднѫ тряшница. Кога ти дамь еднѫ тряшницѫ, объ-тѣ очи щѫть ти свѣтнѫть!* 2) Трясница.

Тря́щеный, **нъ, на, но,** *пр. Трящени камьнѭ*, камыкъ крѣмыкъ, что дава искры. — *Трященъ е*, врьтоглавъ е.

Трящѣ́нѭ, *с. ср.* отъ **трящѫ́.** Трясканѭ.

Трящѫ́, **и́шь,** — **щѣлъ** (**да тря́снѫ**), *гл. д.* и *ср.* Трискамь въ 5-то, 6-то, 8-то и 9-то знамен. *Да мя трящи тоѭ хлѣбъ! Да го трящи святый Илиѭ отъ невидѣно!*

Трящѫ, **ишь,** — **щилъ,** *гл. ср.* Трьщамь. *Магаря-то трящило да бѣга. Кога видѣла воиска-та такъвъ юнакъ, трящила и избѣгала. Кога чюлъ Лотъ тыѭ сборовы, трящилъ въ планинѫ-тѫ, та прѣсѣклъ три суровици.*

Трящю́нъ, *с. м.* Който трящи, въ изреченѭ: *Млъчюнъ питѫ изяда, а Трящюнъ грьня разбива.*

***Трюндафи́лъ,** *с. м. Гр.* 1) Раст. трандафелъ, трендафелъ. 2) Им. соб. мѫжско. — *Не ти кавва трюндафилъ, а копривѫ. Отъ трьнь трюндафилъ, отъ трюндафилъ трьнь.*

Ту, *сѫкз.* То. *Ту това, ту онова. Ту тукъ, ту тамъ. Ту го види, ту го чюе Ту на клинецъ, ту на плочъкъ бие. Ту ты, дѣдо, кросно-то, ту ты, бабо, совалка-та.*

Ту́ва, *нар.* 1) Тука, тукъ, туе, овдѣ; **здѣсь.** *Тува Тета, тамъ Тета, лѣгнѫ Тета, че умрѣ.* 2) Тыѭ дни, прѣзъ дни-ты, прѣзъ дене си, нѣкни, нѣкноска, нѣкнѣ, отнѣкъинь; **намё́дни, на дняхъ.** *Тува нѣкнѣ*, тыѭ дни.

> Святци-нѣ сѫ заплакали,
> Заплакали, задумали:
> Тува жена да не стѫпи,
> Женско пиля да не врькне! *Пѣс.*

> Она вели и говори:
> Варай, Марко стопанине,
> Тува пѣсна не ся пѣе,
> Тува си е лоше мѣсто,
> Тукъ шета Турчинъ войвода
> Сосъ триста души сейменъ,
> Мой-тъ прьвъий душманинъ. *Пѣс.*

> Дружина му се присмивать:
> Везиръ Марко харенъ юнакъ,
> Ама лоше любя люби!
> Тува станѫ, везиръ Марко,
> Тува станѫ, па си отиде
> Ухылено, уплакано. *Пѣс.*

— Нарѣчие *тува*, ставено съ прѣдлози, образува новы нарѣчиѭ: *до тува* (дотува), до това мѣсто, дотука, дотукъ, досьдѣ, довдѣ; **досю́да.** *Дойди дотува.* — *Отъ тува* (оттува): *а)* Отъ тыѭ мѣста, оттука, оттукъ, оттуе; **отсю́да, отсю́ду, отсё́лѣ, отсё́ль.** *Оттува до Стамбулъ блюдца, блюдца. б)* Сетнѣ, послѣ, потора. — *Хамахнися оттува;* **поди́ прочь, отста́ньте отъ меня́.**

> Бре варай лудо, лудо и младо,
> Ако си ергенъ, ела кай мене,
> Ако си женетъ, бѣгай оттува,
> Ходи по пѫть-тъ, скрьши вратъ-тъ! *Пѣс.*

Ту́вашний, —**шнь** и —**шенъ,** **шнѭ,** **шне,** *пр.* Что е отъ тува, отъ тыѭ мѣста; тукашний, овдѣшний; **здѣшній.** *Ага ся поѭвять пилци, кутрьто не живять въ тувашни ты мѣста, ще стане голѣмъ гладъ по людѭ-то.*

Ту́вка, *с. ж.* 1) Ороненъ кочянъ царевица; влашковина, гроздчиничка, дудулецъ, жюна, калаваръ, каламаръ, какалашка, класура, класчюнка, козулакъ, кочянкы, кубакъ, кукулашкы, кукумарка, кукуратка, куленъ, лугны, лущка, мамулъ, махалка, мисирликъ, рапковина, тутунешка, чекакъ, чекутка, ченкушка, чокутка, чюгачка, чюшелка, шютарка, шютка, шюшюрага; **кукуру́зина съ оби́тыми зё́рнами.** 2) Кьтка; **букё́тъ.** *Да ми донесешь тувкѫ цвѣтѭ.*

> Море лудо, море младо,
> Со что да тя разговорѭ?
> Още Маѭ не е дошло,
> Още цвѣтіа не развили,
> Да направѭ лѣпѫ тувкѫ,
> Лѣпѫ тувкѫ босилковѫ,
> Да тя тебе разговорѭ. *Пѣс.*

***Ту́вла,** *с. ж. Т.* Тухла, печенъ кирпичь; цигла, туфла; **кирпи́чъ.**

Ту́владжийница, *с. ж.* Мѣсто, дѣто правять тувлъı; тухладжийница.

Ту́владжиıа, *с. ж* Който прави тувлъı; тухладжиıа; **кирпи́чникъ.**

Ту́влица и ту́вличка, *ум. ж.* отъ **ту́вла; кирпи́чикъ.**

Туга́, *с. ж.* Тѫга — *Пашина туга́*, раст. *Fritillaria imperialis*, туй, туй-паше; **ца́рскій вѣне́цъ.**

Ту́го, *нар.* Тѫжно, тяжко, мѫчно. *Цигу мигу за два дни, туго леле за вси дни. Туго, туго, утрѣ друго!*

Туго́шıашчя, *с. ср.* Тугъıнчя, тужинчя, чюждинчя, ıабанчя. *Авъ сьмь туго тугошıанчя.*

***Тугра́,** *с. ж. Т.* Тура, Турскъıй печатъ-гербъ отъ буквъı, думъı и титлъı на Султана; турıася на чело на царскъı писма и отъ еднѫ-тѫ странѫ на паръı-тъı; в. **тура́.**

Ту́гъıй, гъ, га и гıа, го и гё, *пр.* Тужий, чюждъıй; **чужо́й.**

Прости мя, прости, ей милъıй татко,
Оти ке ходамь на тугѫ кукѭ,
Во тугѭ кукѭ, во тугъı люгіе. *Пѣс.*

Тугъı́на, *с. ж.* Тугъıниıа, чужда страна, чуждина, тужина; **чужби́на.**

Тугъı́нка, *с. ж.* Тужинка, чюжденка; **чужезе́мка, чужестра́нка.**

Синокъ дойде юнакъ отъ тугъıнѫ,
Донесолъ е тугъıнкѫ дѣвойкѫ. *Пѣс.*

Тугъı́нчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тугъıнъ; тужинчя, тугошıанчя, чюждинчя, ıабанчя.

Дѣвойчя, мори дѣвойчя,
На хоро да ся не хващашь,
Оти е момчя тугъıнчя,
Да не те хватить за рѫкѫ,
Да не ти скрьши прьстенъ-тъ. *Пѣс.*

Тугъı́нъ, *с. м.* Тужинъ, чюжденецъ, ıабанецъ, ıабанджиıа; **чужо́й, чужа́къ, чужени́нъ, чужезе́мецъ, чужестра́нецъ.**

Не люби мене, моме, не губи себе,
Оти сумь тугъıнъ, моме, тугъıнъ ıабанецъ,
Денесь сумъ овдѣ, моме, утрѣ ке си ходамь
На чюждѫ земѭ, моме, на чуждъ вилаетъ.
Пѣс.

Тугъı́ниıа, *с. ж.* Тугъıна. *Нъıе, Бугари-ти, не ходимъı на тугъıнѭ, чюнкъı смъı удрени отъ тланикъ-тъ и до женѫ-тѫ трѣба да сѣдимъı.*

Туджа́рка, *с. ж.* Жена, мома туджаръ; трътовка.

***Туджарлѫ́къ,** *с. м. Т.* Тръговиıа; **торго́вля.**

Туджа́рскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **туджа́ръ.** Търговскъıй.

Туджа́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ туджаръ; тръговчя.

***Туджа́ръ,** *с. м. Т.* Тяжькъ тръговецъ, базиргıанъ.

Ту́дори́ца и Ту́дурица, *с. ж.* Тодорица, конскъıй праздникъ.

Ту́дѣ и ту́дѣка, *нар.* Тука, тува, овдѣ, овдѣка, туе, тука.

Ту́е и ту́ека, *нар.* Тука, тукъ, туй, тува, тудѣ, овдѣ. *До туе,* до тука. *Отъ туе,* оттука. *Что лѣтıуше, туе не врьвıуше. Още еднѫжь той пѫть нъı паднѫ, мъıе что си отъ туе пройдохмъı. Что коснѫхѫ црьвенѫ ıаблъкѫ, туека тряснѫхѫ. Туе поминѫхѫ кираджии.*

Туе ми дойде старчище,
Старчище съ бѣло брадище,
Ѩникѫ да си ѭ земеть. *Пѣс.*

Хай отъ туе, незнайно делиё,
Ако земемь еденъ камень,
Ке тя удрамь по чело-то,
Двѣ-тѣ очи ке ти паднѫть на земѭ! *Пѣс.*

Ту́жецъ, *с. м.* Едно растение, съ което пушять за епилепсиѭ.

Ту́жий, жь, жıа, же, *пр.* Тугъıй, чюждъıй; **чужо́й.**

Тужи́на, *с. ж.* Тугъıна.

Тужи́нка, *с. ж.* Тугъıнка.

Тужи́нчя, *ум. ср.* Тугъıнчя.

Тужи́нъ, *с. м.* Тугъıнъ

Тужи́ца, *ум. ж.* отъ **туга́.** Тѫгъıца, тѫжица.

Въıкна Ѩнинка да плаче:
Тужице, Боже, до Бога,
А что ми было писано,
Старъ дѣдо азе да земамь! *Пѣс.*

Въıкнѫ мома да си плаче:
Тужице, Боже, до Бога,
Како дома да сь идамь,
Како на майкѫ да кажıамь? *Пѣс.*

Тужни́на, *с. ж.* Топлина, горящина, тяжнина, тяжчина.

Пладнинѫ, брале, тужнинѫ,
Ѩ мъı си водѫ нѣмамъı,
Пущи мя, брале, на водѫ. *Пѣс.*

Ту́жнѭ, ишь,—жи́ль, *гл. ср.* Тѫжѭ, плачѭ надъ умрѣлъ, на гробъ; оплаквамь. *Тужили ти на гроба.*

Дзарань-вечерь макıа му все тужи,
Жıално тужи, до небо ся чюе. *Пѣс.*

Тузи́, *нар.* Тамъ, ондѣ; **туда́.** *За насъ Измиръ, тузи хава-та като нашѫ-тѫ.*

***Тузлу́къ,** ци, *с. м. Т.* 1) Тозлуци. 2) Разсолъ, саламура; **разсо́лъ, тузлу́къ.**

***Туй,** *с. м. Т.* Раст. *Fritillaria imperialis,* туй-паше, пашина туга; **ца́рскій вѣне́цъ.**

Туй, *мѣстоим.* Това. *За туй,* за тъй, за това. *Кога туй за туй, нека си е моето у мене.*

Туй, *нар.* Туе, тука, тува.

Садила Доста ранъ бѣлъ босилекъ,
Туй ми поминѫ Стоıанъ неженатъ. *Пѣс.*

Ту́йка и **ту́йкана**, *мѣстоим. смякч.* отъ **туй**. Туйцакъ, товачка.

Ту́йкамь, *гл. д.* На сырни заговѣзни выкамь и врьгамь съ пращкѫ логачкы, топкы глина съ забоденѫ на тѣхъ запаленѫ прахънь.

Ту́йканю, *с. ср.* отъ **ту́йкамь**.

Ту́йцакъ, *мѣстоим. смякч.* Туйка, туйкана.

Ту́ка и **тукъ**, *нар.* 1) На това мѣсто, при, до, около; тува, тудѣ, тудѣка, тѫдѣва, туй, овдѣ, овдѣка, сьди, сьдѣва, цьди, сѣмо, самь, вамо; здѣсь, тутъ, сюда́. *Да е тука, та ако ще бы и като кукѫ. Ные оттука, Господь тука!* благословия, съ коѭто понѣйдѣ гостие-то на тръганю благодарять на домакыни-ты 2) На мѣсто-то, за което е дума-та; тамъ; сюда́, тамъ. *Стигнѫхмы до единъ сыпѣй; тука пѫть-тъ бѣше съвсѣмь врьлъ, трѣбваше да слѣземъ отъ коние-ты.*

Пойдохъ, моми го найдохъ:
Кѫдѣ трѣвѫ ми брало,
Тука момя заспало,
Срьпъ-тъ клала подсглавие,
Со трѣвѫ ся покрыла. *Пѣс.*

— *Тукъ-тамъ: а)* Не на рядъ, не навсякѫдѣ, по нѣкои мѣста, понѣйдѣ, самъ-тамъ; кое-гдѣ, мѣста́ми. *Изъ горѫ-тѫ тукъ-тамъ ся срѣщать полянкы. б)* Нагорѣ-надолу, насамъ натамъ; туда́ сюда́. — *Ни тукъ ни тамъ*, на никое мѣсто, нидѣ; нита́мъ нися́мъ. — Нарѣчие *тука*, *тукъ*, ставено съ прѣдлози образува новы нарѣчия: *до тука, до тукъ* (дотука, дотукъ), до това мѣсто; дотува, дотудѣ, дотудѣка, дотѫдѣва, дотуе, дотуй, довдѣ, доовдѣ, досьдѣ, досѣмо, довамо; досю́да. — *На тука, на тукъ* (натука, натукъ), по посокѫ къмъ тукъ, на камъ тука, насамъ, насѣмъ, навамо, навамъ навакы; сюда́, на э́ту сто́рону.—*Отъ тука, отъ тукъ* (оттука, оттукъ), отъ тыя мѣста; оттува, оттуе; отсю́да, отсю́ду, отсе́лѣ, отсе́ль. — *Тука баба, тука трапъ. Тукъ, тамѣ, че нидѣ. Тукъ быволъ не може, та магаря ли ще поможе! Тука плачѫтъ, тамѣ скачѭтъ.*

Ту́кашенецъ, *с. м.* Човѣкъ отъ тука, отъ тукашни-ты мѣста; тушникъ.

Ту́кашенка, *с. ж.* Жена, мома отъ тука, отъ тукашни-ты мѣста; тушница.

Ту́кашний, —шьнь и —шень, шня, шне, *пр.* Что е отъ тука, что живѣе, что ся намира тука; тувашний, овдѣшний; здѣшній. *Тукашне добыча, тукашня стока.*

Ту́кана, ту́канка и **ту́канкана**, *нар. смякч.* отъ **ту́ка**.

Ту́ку, *нар.* Токо.

Тукъ, кове, *с. м.* Прѣтопена мазь отъ сланинѫ.

Тукъ, *нар.* Тука.

***Тулбе́нъ**, *с. м. Т.* Тулпанъ.

Ту́лению, *с. ср.* отъ **ту́лѭ** и **ту́лѭся.** Затуляние.

Туле́йка, *с. ж.* Уши-ты на брадвѫ, въ които стои топорище-то; обухъ. *Зелъ балтиѭ-тѫ и ѭ ударилъ, ударилъ отъ единъ камень и ѭ направилъ парчя по парчя, а останѫло само дрьжюля-то и тулейка-та на него.*

Ту́лецъ, *с. м.* в. **ту́льцъ.**

Ту́лешникъ, *с. м* Сѫдъ, въ който мливари посять свѣщи, кога идѫтъ на водяницѫ да мѣлѭтъ нощиѭ жито.

Ту́лище, *с. ср.* Трьвна въ 1-то знаменование.

***Тулпа́нъ**, *с. м. Т.* Тулбенъ, тюлбенъ, турпанъ, тюрпанъ: много тьнка памучна тъкань; кисея́.

Мари Гано, мари горчицо,
Мари болна ли си лѣжала,
Или си боленъ глядала? —
Нито сьмь болна лѣжала,
Нито сьмь боленъ глядала,
Та сьмь такава станѫла:
Царюмь сьмь тулпанъ тъкала,
На недѣлѭ-тѫ пядѭ-тѫ,
На мѣсяца лакътя! *Пѣс.*

На юстакче сѣдить момя свръшено,
Прѣдъ неѭ е зеленъ гергевъ мѫлджаливъ,
На гергевъ е аленъ тулбенъ махрама,
На махрамѫ отъ билюра иглица,
На иглицѫ до два ката клабоданъ! *Пѣс.*

Тулу́зению, *с. ср. сьб.* Тувкы, стьбла царевица, които понѣйдѣ употрѣбявать за горива, за топливо; кукуружлякъ.

***Тулу́мба**, *с. ж. Т.* Справа, съ коѭто вадять водѫ; извлакъ, излакъ; насо́съ. *Ваджѫ водѫ съ тулумбѫ;* кача́ть. *Съ тулумбѫ прьскать, цръкать водѫ надалечь.*

***Тулу́мбаджия**, *с. м. Т.* 1) Който прави, потяга тулумбы. 2) Който работи съ тулумбѫ да гаси пожярь; пожярникарь; пожа́рный.

Тулу́мбица и **тулу́мбичка**, *ум. ж.* отъ **тулу́мба**; насо́сецъ, насо́сикъ.

Тулу́нецъ, *ум. м.* и **тулу́нчя**, *ум. ср.* отъ **тулу́мъ**.

***Тулу́мъ**, *с. м. Т.* Толумъ: 1) Кожия на животно одрана по особенъ начинъ, та направена като сѫдъ торбѫ за пълнение съ нѣчто; мѣхъ; мѣхъ. *Держѫ овцѫ на тулумъ;* снима́ть мѣхъ ду́дкой, бурдюко́мъ. *Купихъ единъ тулумъ сырение и единъ масло.* 2) Коремъ, кормина, мѣхъ, мѣшлина, мѣшя, тръбухъ, тумбакъ, шкембе, желудъкъ, бурта; о́ходъ, брю́хо, брюхо́-

вина, рубе́цъ, мамо́нъ, живо́тъ. —*Далъ маслинѫ, да земе тулума. Приличю му като на голъ тулумъ пищовъ.*

*Тулунджа́, *пр. неизм.* Назъвание за овенъ въ пѣсень:

Дай ми, мале, кавала
Да засвирѭ жялно, тѫжно,
Белки мя чюе тулунджа,
Тулунджа овенъ карабашъ. *Пѣс.*

*Тулу́пъ, *с. м.* Битъ памукъ навитъ на кравайчета. *Бѣлъ като тулупъ. Риза-та ми на тулупъ,* още не упрядена.

Гиди лудо младо,
Гиди росно гроздие,
Лице-то му бѣло,
Лице-то му мяко
Като тулупъ памбукъ. *Пѣс.*

На лудо на младо
Брада-та му е, дружкы,
Като тулупъ бубакъ,
Духъ-тъ му мирише
На моминъ босилакъ. *Пѣс.*

Ой Лазаре войниче,
Риза-та ми на тулупъ,
Рокля-та ми на руно,
Чехли ми сѫ у чехларь! *Пѣс.*

Тулъ, ту́лове, *с. м.* 1) Мѣшиненъ калѫпъ, мѣшинена чанта за дрьжяние, за носение стрѣлы; тѫлъ, кубуръ, таржикъ; **колча́нъ, калча́нъ, тулъ.** 2) Такъвъ калѫпъ на сѣдло или на крьста за пищовы; кубуръ; **кубу́ра, о́льстра, чу́шка.** 3) Длъгниста кратуна. 4) Срѣщася въ сватбарскѫ пѣсень, коѭто пѣѭть, когато телосвать невѣстѫ-тѫ:

Майка Ꙗнкѫ ситно дребно плете,
Хемъ ѭ плете, хемъ ѭ хытромь учи:
Слушай, Ꙗнко, слушай, щерко,
Кога идешь на момковы двори,
Ты не варкай отъ конь да отсѣднешь,
Доръ не доде Ралиновъ бащица,
Да ти даде златены откличие,
Доръ не прости дванадесять робие,
Доръ не прости толкова робыни
И два тула изъ тевнѫ тевницѫ,
Чтото лѣжять дванадесять годинъ! *Пѣс.*

Ту́льць, *с. м.* Дупка-та на горнюка на водяницѫ, на горний жрьновъ, въ коѭто те че жито-то отъ кошю, та се меле; грьло.

Ту́лѭ, нишь,—лилъ, *гл. д.* 1) Закрывамь да не ся види; прѣчѭ, затулювамь, засланювамь, заслъвамь, заслънчвамь, засѣнювамь, защилювамь; **застѣня́ть, заслоня́ть, застороня́ть.** *Не тули ми слънце-то, че не видѫ да вдѣнѫ иглѫ-тѫ.* 2) Крыѭ, скрывамь, прикрывамь, потулювамь, таѭ; **скрыва́ть, прикрыва́ть, выгора́живать.** —**лѭся,** 1) *гл. възвр.* Закрывамся задъ нѣчто да не ся видѫ; затулювамся, потулювамся, засланювамся, заслъвамся, затаювамся, крыѭся, скрывамся, прикрывамся; **застѣня́ться, заслоня́ться, застороня́ться, скрыва́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь туленъ

*Ту́мба, *с. ж.* 1) Купъ людие, турма. калабалѫкъ, билюкъ, сганъ; **толпа́.** *Зададеся една тумба откамъ черковѫ-тѫ.*

Осдолѣ идѫть тумба попове,
Тумба попове, двѣстѣ дякони,
Осдолѣ идѫть и кагѫ вдигать. *Пѣс.*

Разиграхмы добры коние,
Раздрусахмы влъчетины,
Влъчетины, мечетины,
Подплашихмы тумба Турци,
Тумба Турци, Турскѫ сватбѫ. *Пѣс.*

2) Врьхъ, хлъмъ, хрьтъ, хритъ, рьтъ, рьтлина, горка, горица, могыла, чюка, баиръ; **хо́лмикъ, бугоръ, па́горокъ, курга́нъ.** *Край Пловдивъ има много тумбы. Скрылся задъ тумбѫ-тѫ.* 3) Голѣма врьзка стока за товарение на конь, на кола; денкъ; **тюкъ.**

Ту́мба, *междом.* Показва падание и удряние. *Тумба лумба за два дни, охъ леле за вси дни,* казвася за женение безъ грыжѫ за сетнины-ты. *Тумба, тумба шикалкѫ, нѣма сватбѫ никакѫ.*

*Тумбакли́ю, *пр. неизм. Т.* Направеный отъ тумбакъ; **томпа́ковый, тумпа́ковый.**

Да направишь малъ монастиръ,
Малъ монастиръ Святый Иванъ,
Зидове-ти алтѫнлии,
Дирецн-ти тумбаклии,
Каламоти сухо злато. *Пѣс.*

Ка си дочю мавро Ꙗни,
Та станѫ, та си прягнѫ
Шяренъ интовъ тумбаклию. *Пѣс.*

*Ту́мбакъ, *с. м. Т.* Тулумъ въ 2-то знаменование.

*Тумба́къ, *с. м. Нѣм.* Сплава отъ мѣдь и цинкъ; **томпа́къ, тумпа́къ.**

Ту́мбачя, *ум. ср.* отъ **ту́мбакъ.** Коремчя.

*Тумбе́лка, *с. ж. Т.* Крьпа за забраждание главѫ отъ бѣлъ тулпанъ, тюлбенъ; тюлбенка.

Най ми е драго, либя-ле,
На своѭ нивѫ да жьнѫ,
Да жьнѫ, либя, да пѣѭ,
Бѣлѫ тумбелкѫ да вѣѭ. *Пѣс.*

Ту́мбистый, стъ, ста, сто, *пр.* 1) Что има голѣмъ, издутъ тумбакъ; кормистый, шкембистый, трьбухыстый; **толстобрю́хій, толстопу́зый, брюха́стый, брюха́нъ, брюха́нья, брюха́чъ.** 2) Издутый, избузеный, изпъкнѫлый, кормистый; **кубова́стый, кубова́тый.** *Тумбистъ камыкъ, тумбиста стѣна.*

Ту́мбица и ту́мбичка, *ум. ж.* отъ **ту́мба.**

Тумбу́ркамся (да ся тумбу́рнѫ), *гл. въз-*

вр. Падамь, тръкалвамся изъ нанадолнище съ шюмъ; лумбуркамся.

Тумбу́рканіе, *с. ср* отъ **тумбу́ркамся.** Лумбурканіе.

Тумбу́рнж (да ся), ешь,— **нжлся,** *гл. свр.* отъ **тумбу́ркамся.** Да ся лумбурнж.

Тумбу́ръ, *междом.* Показва паданіе съ шюмъ; лумбуръ! *Тумбуръ лумбуръ изъ слъбжтж долу!*

Ту́мне, —**нжло,** *гл. свр.* отъ **ту́мнува.** Да текне, да хрумне.

Ту́мнува (да тумне), *гл безл.* Дохожда на умъ, намыслювамь; бреха, румва, румнува, скъмва, текна, текнува, трекна, хрумва; **приходи́ть на мысль, взду́маться.** *Тумнж ми да направъж едѣ-что-си,* скъвнж ми да . . .

***Тумру́къ,** *с. м. Т.* Двѣ дебелы тяжкы цѣпеници съ отворы, въ конто турять крака-та на затворникъ като въ клюсж, и гы заключать; клопа; **коло́да, кла́да.** *Турямь нѣкого въ тумруци;* **посади́ть кого́ въ коло́ду.**

Като си сѣдишь въ хапсанж-тж,
На крака-та ти тяжкы тумруци,
На шиж-тж ти ситни синджири,
Съ байламж свиришь и жално пѣешь,
Ала не знаешь, още хаберъ нѣмашь:
Щжть ти затрыжть младъ и зеленъ. *Пѣс.*

***Тумру́къ-ага,** *с. м. Т.* Началникъ на тумруци-тъ, на затворници-тъ, турнжти въ тумруци.

Тумъ, *междом.* Показва удряніе нѣчто като тъпанъ. *Кждѣ тумъ, и онъ кумъ.*

Ту́на, *пр.* Употрѣбявася само въ женскъій родъ ед. число въ изреченіе: *туна бѣда,* отъ нищо бѣда, бѣда за нѣчто несторено; **суха́я бѣда́, напра́слина.** *Сѫчювай, Боже отъ тунж бѣдж. Пази, Боже, отъ тунж бѣдж и напраснж смрьть. Богъ да тя чюва отъ тунж бѣдж и злж срѣщж. Пази, Боже, отъ тунж бѣдж, отъ пиянж женж и отъ бѣснж свинъж.*

Ту́не, *с. ср.* Срѣщася въ гатанкж за црьнкж, кратунж: *плыва туне по море, ни ся туне удавува, ни ся море размжтува?*

Ту́нтистъій, **стъ, ста, сто,** *пр.* Тунтуристъій.

Ту́нтуристъій, **стъ, ста, сто,** *пр.* Издутъій, надутъій, избузенъій въ лице-то, или нѣйдѣ на друго мѣсто; тунтистъій, трьнтистъій. *Велешкы-тъ момы вси-тъ тунтуристы.*

Тунту́рици, *с. ж. мн.* Плиткы отъ косж съ парж на тѣхъ; носять гы понѣйдѣ невѣсты отстраны на слѣпы-ты очи за накытъ; туртурици.

Ми ж удри срѣдъ плещи-тъ,
Ѣ растури плетенкъ-тъ,
Плетенкъ-тъ сто й педесять,
Тунтурици сто й тридесять. *Пѣс.*

Ту́нж, **ешь,—налъ,** *гл. ср.* Тънж, затъвамь, потъвамь.

Тунѧ́самь, *гл. свр.* отъ **тунѧ́свамь.**

Тунѧ́свамь и тунѧ́сувамь (да тунѧсамь). *гл. ср* Танѧсвамь, тенѧсвамь, тонѧсвамь, тънѧсвамь.

Стига, Радо, си сѣдѣла
У тжзи тъмнж тъмницж,
Тънка ти снага угнила,
Длъга ти коса улѣтѣ,
Бѣло ти лице тунѧса,
Тунѧса и плѣсенѧса. *Пѣс.*

Тунѧ́сваніе и тунѧ́сувание, *с. ср.* отъ **тунѧ́свамь.**

Тупа́вица, *с. ж.* Теповица, тепавица.

Тупавичя́рь, *с. м.* Теповичярь тепавичярь.

Ту́павъій, **въ, ва, во,** *пр.* Тжпъій. *Тупава тесла. Тупавъ му е умъ-тъ.*

Ту́памь (**ту́пвамь, ту́пкамь, да ту́пнж, ту́пнувамъ**), 1) *гл. ср.* Падамь отнѣйдѣ съ тупотъ. *Тупнж на земъж-тж;* **бря́кнулъ на полъ.** 2) За срьдце то и жилы-ты: туптж, биж, чюкамь; **би́ться.** *Срьдце-то тупа;* **се́рдце бьётся.** 3) Бижся. блъскамся, удрямся, топамся, тупамся. *Нѣйдѣ тупа тупанъ.* 4) Биж, блъскамь, дрьвж, дънж, жюлж, лупкамь, млатж, мѣшинж, налагамь, пухамь, тъпанж; **бить, валя́ть, ду́ть, ката́ть, коко́шить, колоти́ть, комти́ть, костыля́ть, таска́ть, вава́ривать.** *Тупнж го по главж-тж, по гръба. Всякой день го тупать.* 5) Удрямь нѣчто да ся чюе тупотъ; блъскамь; **стуча́ть.** *Тупамь топанъ,* биж, блъскамь, топамь топанъ; **бить въ бараба́нъ.** *Тупамь съ кракъ;* **то́пать ногóю.** 6) Тепж; **валя́ть су́кна.** 7) Ѩмь много и лакомо; блъскамь, плюскамь, праскамь, пукамь, сурѧждамь, тровжся, трескамь, тъпанж; **тре́скать, жрать, ло́пать.** *Отупа цѣлъ пещникъ.* —**ися,** *гл. стр.* Бывамь тупанъ.— *Тупни го да му прѣсѣдне. Тупни го да си опули очи тъі. Тупни му самаръ-ть и го пустни да брули круши. Азъ ж побутнжхъ, тя ся повлѣче, ами да бяхъ ж тупнжлъ. Тупа, лупа, дъще, сглядници-ти вкжщи.*

Тупандуръ, *с. м.* Тъпанарь (?). *Самарджии како селскы тупандари.*

Ту́паніе, *с. ср.* отъ **тупамь.**

Тупа́нецъ, *ум. м.* и **тупа́нчя,** *ум. ср.* отъ **тупа́нъ.** Тъпанецъ

Ту́па́ница, *с. ж.* 1) Биеница, бой, биеніе, тупаніе. 2) Кога си свие нѣкой прьстие-то въ длань-тж, та му стане ржката на топъ;

бушница, пестникъ, пестница, стиска, юмрукъ; **кула́къ.** *Биѭтся съ тупаници;* **би́ться на кула́чкахъ.** *Ударилъ съ тупаницѫ на софрѫ тѫ и излѣзли всякаквы емеци.*

Тупа́нъ, *с. м.* Топанъ, тъпанъ, даулъ, гочь; **бараба́нъ.** *Тупанъ-тъ е голѣмъ, ала е празденъ. Тупани и зурлы да му ся събирать!*

Ту́паци, *с. м. мн.* Справа за набиваніе вътъка на килимъ, на Пиротскѫ чергѫ; тупица.

Ту́пвамь, *гл. мн-кр.* отъ **ту́памь.**

Тупи́ца, *с. ж.* Тупаци.

Ту́пкамь, *гл. уч.* отъ **ту́памь.**

Ту́плистъій, стъ, ста, сто, *пр.* Валчистъій, крѫглистъій, крѫглъій, облъій, топчистъій; **круглый, шарообра́зный.**

Ту́пнувамь, *гл. уч.* отъ **ту́пнѫ.**

Ту́пнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **ту́памь. —нѫтъій,** *пр. стр.*

Ту́потъ, *с. м.* Бльсъкъ, тупурдиıа, тупаніе, тупканіе отъ крака; **то́потъ.** *Тупотъ отъ коніе.*

Тупоу́мнъій, мъ, ма, мо, *пр.* Който има тупавъ умъ; **тѫпоумнъій.**

Туптѣ́ніе, *с. ср.* отъ **туптѫ́.** Тупаніе, тупканіе.

Туптѫ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* За стрьдце-то и жилы-ты: биѭ, удрıамь, чюкамь, тупамь, тупкамь; **би́ться.** *Тупти ми срьдце то;* **се́рдце бьётся.** *Туптять му жилы-ты на чело-то.*

Тупурди́ıа, *с. ж.* Бльсъкъ, глъчь, тропотъ, сѣборъ, шюмъ, шıамата трясъкъ, тряскотъ; **топотня́, стукотня́.** *Заяшка тупурдиıа,* празно заканваніе, праздна работа. *Не бои ся отъ заяшкѫ тупурдиıѫ.*

Тупуртѣ́ніе, *с. ср.* отъ **тупуртѫ́.**

Тупуртѫ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Правѭ тупурдиѭ нѣйдѣ отдалечь.

Тупу́ръ, *междом.* Показва паданіе съ тръкалıаніе. *Тупуръ, лупуръ изъ слъбѫ-тѫ надолу.*

*Тура́, *с. м. Т.* 1) Тугра. *Тура-ıазѫ,* игра на паръı, что подврьгать и глядать съ кое лице щѫть паднѫть на земѭ-тѫ; **орля́нка, орёлъ и́ли рѣшётка.** 2) Мѣрка за ибришимъ, за копринѫ; топчя, челе. *Една тура ибришимъ.*

Донино-то носчя френско дудуленце,
Донина-та коса тура ибришимъ. *Пѣс*

***Турали́ıа,** *пр. неизм. Т.* Тугралиıа, что има турѫ, тугрѫ. *Жлътицѫ туралиıа.*

Ту́рамь, *гл. д.* Черпѭ, чрьпѭ, служѭ; **по́дчивать.**

Ту́раніе, *с. ср.* отъ **ту́рамь.** Черпеніе, служеніе; **по́дчиваніе.**

Тура́чь, *с. м.* Който тура, който черпи; служникъ. *Да ны ся живи турачи-ти, что ны турать вино и ракиѭ!*

Ту́рвамь, *гл. мн-кр* отъ **ту́рıамь** и **ту́ркамь.**

Ту́рганъ (да **ту́рѭ**), *гл. д.* Турıамь,

Ту́рганіе, *с. ср.* отъ **ту́ргамь.** Турıаніе.

Ту́реніе, *с. ср.* отъ **ту́рѭ** и **ту́рѭся.** Туриваніе, турканіе.

Ту́ренкъı, *с. ж. мн.* 1) Что остава неразтопено отъ мазь, отъ лой, кога ся топять тѣ; в. **ти́ронкы.** 2) Iагоды отъ дрьво черницѫ; барабонкъı, бобонкъı, брьбонкъı, галашкъı, дудули, кѫкъıли, кѫпинкъı, мурьı, мурвъı, мурговъı, муренкъı, скандали, съкаменци, вацани, црьничкъı; **я́года ту́товаго де́рева.**

Ту́ренъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **ту́рѭ.** *Турени мустаци;* **накладны́е усы́.**

Тури́вамь, *гл. д.* в. **ту́рѭ,** туркамь.

Тури́ваніе, *с. ср.* отъ **тури́вамь.** Туреніе.

Ту́рликъ, *с. м.* Птица *Oedicnemus crepitans,* булийчя, свинарчя.

Тури-по́дпечи. Ѩстие на петурьı отъ пшенично брашно и масло, печено на тепсиѭ съ врьшникъ; гйомлезецъ. *На Духовъ-день (Пятдесятницѫ) правять тури-подпечи и раздавать по комшии-ты за святаго и за Богъ да прости.*

Тури́чка, *ум. ж* отъ **тура́.** Тугричка. *Туричка-та ако е изтрьıта, паричка-та си личи.*

Ту́ркамь (**ту́рвамь,** да **ту́рнѫ, ту́рнувамь**), *гл. д.* 1) Бутамь нѣчто да падне; турѭ, катурıамь, събарıамь, кутвамь, ручкамь, урвамь, уривамь, сурвамь, свалıамь, повалıамь, тръкалıамь; **вали́ть, обва́ливать, сва́ливать, прокі́дывать, низрѣва́ть, низверга́ть.** *Ха дıаволе де, ела бабѫ-тѫ да ѭ турнешь отъ црѣшѫ-вѫ. Невѣста та маха главѫ за да турне феса отъ главѫ-тѫ си. Който самъ пада, не трѣбва другъ да го турка.* 2) Нѣчто направено развалıамь; турѭ, събарıамь, катурıамь, разсъıпвамь, сръовувамь, урвамь, рутинамь, рутѫ, ручкамь, рушѭ, орѭ, суривамь, соливамь, сгръмолıавамь, срупалıамь, строполıасвамь; **руши́ть, разруша́ть, обру́шивать, разоря́ть.** *Бръза-та и силната вода и отъ камень мостъ турка. Не ѭ турнѫлъ джемиıѫ-тѫ, зеръ повела Божıа така было, да не ся разсъıпе джамиıа-та. Разплакалося магаря-то и разхлипалося, ке го турне небо-то.* 3) Валıамь, валкамь, колвамь, тръкалıамь; **валя́ть, ката́ть, воро́чать.** *Что токо го туркашь по двора?* 4) Бутамь, тъıкамь, тласкамь, хласкамь, джıаскамь, халосвамь;

толка́ть. *Что токо мя туркашь, поотдалечися.*

Слѣзи долу, дѣвойче, отвори ми.
— Хлѣбъ си мѣсѫ, юначе, не могѫ,
Турни съ клоца, юначе, отвори си! *Пѣс.*

Ты да туркашь, колко что можешь, за да го удавимъ у рѣкѫ-тѫ. 5) Съ силѫ принѫдвамь да врьви; карамь, тѣрамь, тыкамь, бутамь; **си́лою заставля́ть идти́.** —**ися,** 1) *гл. възвр.* Падамь, повалямся, катурямся, събарямся, урвамся, турѭся; **па́дать, ру́хнуть, гро́хнуться, опроки́дываться.** 2) *гл. стр.* Бывамь турнѫтъ.

Ту́ркание, *с. ср.* отъ **ту́ркамь** и **ту́ркамся.**

Ту́рка́ница, *с. ж.* Туркание, тыканица, бутаница, хласканица. *Изтѣралъ го со турканицѫ отъ одаѫ-тѫ на дворъ.*

Ту́ркачь, *с. м.* Дебело дрьво въ дуваръ за залостваніе врата; заворка, заворня, заврьница, засовница, ключанка, кросно, лость, мызгало, пиратъ, подрячь; **запи́рка, задви́жка, засо́вка.**

***Туркиджи́я,** *с. м. Т.* Пѣснопоецъ, пѣснопоецъ, пѣснопой; **пѣве́цъ, пѣсенникъ.**

Сиромахъ сумь, баръ юнакъ сумь,
На унеры — унерджия,
На каменя — башъ тавджия,
На пѣсни-ты — туркиджия. *Пѣс.*

Туркы́нка, *с. ж.* Туркыня.

Туркы́нчя, *ум. ср.* отъ **туркы́ня.**

Туркы́ня, *с. ж.* Жена, мома Турчинъ; **турча́нка.**

Рада войводу думаше:
Войводо, млада, в йводо,
Девять сьмь годинъ сѣдѣла,
У тѫѭ тьмнѫ тьмницѫ,
Още девять сѣдѣвамь,
Пакъ ти Туркыня не ставамь. *Пѣс.*

Ту́рлѭ, ишь, —*лилъ, гл. д.* Въ играчкѫ: *Атанасе, кусо прася, кой тя пасе? — Чичё Тасе. — Какъ ти вели? — Биши, биши, турли уши, барни круши!*

Ту́рма, *с. ж.* 1) Гѫстъ дымъ 2) Тумба, калабалѫкъ; **толпа́.** *Осдолѣ иджть турма на Турци.*

Турма́къ, *с. м.* Мѫжско быволчя стѫпило въ вторѫ-тѫ годинѫ.

Турмакы́ня, *с. ж.* Женско быволчя стѫпило въ вторѫ-тѫ годинѫ.

Турма́чя, *с. ср.* Малко быволчя още не го диннясало; турмя, малачя.

Турме́ніе, *с. ср.* отъ **турмѭ́.** Пушеніе, каденіе.

Ту́рменіе, *с. ср.* отъ **ту́рмѭся.** Ждрѣбеніе.

Турме́нце, *ум. ср.* отъ **турмя́.**

Турмѭ́, и́шь, —ми́лъ, *гл. ср.* Дымѭ, кадѫ, пушѫ, чядѫ, чюрлювѭ, чюрѭ; **дыми́ть.** —**мѭ́ся,** *гл. възвр.* Дымѭся, кадѫся, пушѭся, чядѫся, чюрлювѭся, чюрѭся; **дыми́ться, кури́ться.**

Ту́рмѭся, ишся, —ми́лася, *гл. об.* За кобылѫ, за быволицѫ: раждамь турмя; ждрѣбѭся.

Турмя́, *с. ср.* 1) Малко-то на быволицѫ; турмачя, малачя. 2) Малкото на кобылѫ; ждрѣбя, жрѣбя; **жеребёнокъ, жеребя́.**

Ту́рна, *с. ж.* 1) Рыба *Esox lurius,* щука; **щу́ка.** 2) Птица *Ardea grus,* жеравъ, жерабъ, жюрабъ; **жура́вль.**

Ту́рнувамь, *гл. уч.* отъ **ту́рнѫ.**

Ту́рнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ту́ргамь** и **ту́рямь.** Да турѭ —**нѫтый,** *прич. стр.* Туреный.

Ту́рнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ту́ркамь** и отъ **ту́рѭ.** Да катурѭ, да съборѭ. —**нѫтый,** *прич. стр.* Катуреный, съборенъй.

***Турпа́нъ,** *с. ж. Т.* 1) Тулпанъ, тулбенъ, тюлбенъ, тюрпанъ; **кисея́.** 2) Тьнка крьпа за гѫжва; тюрпанъ; **тюрба́нъ.**

Турпасъ, *с. м. (?) Како ся врьти турпасъ-тъ около кѫщѫ-сѫ, тъй да ся врьтишь и ты около негѫ.*

Ту́рско цвѣтіе. 1) Раст. *Iris germanica,* кривъ дѣдо, ливадарь, магарешка ружя, магарешкы уши, монастирско цвѣтіе, патета, перунига, перуника, пиронига, пеперуга, синя ружя, тѫженъ, тѫжякъ, хурка; **каса́тикъ, пѣтушо́къ.** 2) Раст. *Calendula officinalis,* голѣмо цвѣтіе, девецицовецъ, джюнджюла, кроконъ, левянъ, невянъ; **ноготки́.** 3) Раст. *Spiraea Ulmaria;* **та́волга боло́тная, лаба́зникъ, цари́ца луго́въ.**

Ту́рта, *с. ж.* Хлѣбъ безъ квасъ, прѣсенъ хлѣбъ; пита, погачя, прѣсникъ. *Разклисавился като клисавѫ туртѫ.* — *Шюгава турта,* хлѣбъ, мѣсенъ отъ брашно, отсѣто на засѣвкы на сватбѫ; мажѫтъ го съ медъ и го ядѫтъ засѣвници-ти; шюгавъ хлѣбъ, медяникъ.

Турте́нце, *ум. ср.* отъ **туртя́.** Туртичка

Ту́ртица и **ту́ртичка,** *ум. ж.* отъ **ту́рта.** Туртя.

Туртули́ца, *с. ж.* Птица *Columba turtur,* грьголица, грьлавица, грьлёвица, грьловица, гугувтурка, гугутка, гугушина, гугушка, гугучка, гугущукъ, гургулица, гургурица, гургутка, гурловица, скумруци, туртурица; **го́рлица.**

Туртули́чка, *ум. ж.* отъ **туртули́ца.** Туртуричка.

Туртури́ца, *с. ж.* 1) Птица туртулица. 2) Накытъ туктурици

Богъ да биеть русѫ Марѫ Баиркѫ-тѫ,
Ми си зеде филдишь чешелъ,
Да си чешлятъ хубавѫ косѫ,

Да направить туртурици,
Да уплететь лѣсж на косж,
Да ѭ видять тръговчина,
Да хвакıаѭть зазжбницж. *Пѣс.*

Туртури́чка, *ум. ж.* отъ **туртури́ца.**

Туртя́, *ум. ср.* отъ **ту́рта.** Туртичка.

***Турунджи́евъıй, въ, ва, во,** *пр. Т.* Жлъточервенъıй, портокалевъıй; туруджийскъıй, турунджıавъıй, турунджıанъıй; **ора́нжевый.** *Турунджиева коприна.*

Турунджи́йскъıй, ска, ско, *пр.* Турунджиевъıй.

Турунджıа́въıй, въ, ва, во, и

Турунджıа́нъıй, нъ, на, но, *пр.* Турунджиевъıй.

***Ту́рунка,** *с. ж. Т.* Дрьво *Citrus Aurantium* и неговъıй плодъ единъ видъ портокалъ; нерандзъ; **помера́нецъ.**

А дѣвойче аджамиıа,
Что ти расло у пазухж,
Аль сж дункъı иль турункъı,
Аль сж, добро, протокали? *Пѣс.*

***Турфанда́,** *пр. неизм. Т.* Рано узрѣıалъıй, ранъıй; труфа, труфанда; **ра́нный, скороспѣлый, новина́.**

Турчели́ıа, *с. м.* Който знае да говори добрѣ Турскъı; който има Турскъı навици. *Единъ Турчелиıа Блъгаринъ.*

Ту́рченджикъ, *с. м. Т.* Раст. *Papaver rhoeas,* турчя, в. **трамбу́ла.**

Ту́рченıе, *с. ср.* отъ **ту́рчѭ** и **ту́рчѭся.**

Ту́рчинъ, ту́рци, *с. м.* 1) Народно названıе на Османци-тъ и на всıакой мухамеданинъ; **Ту́рокъ.** 2) Раст. *Tropaeolum majus,* анджеръ, алтжнка, джифирджифа, жьста лоза, латина, латинчя, латифъ, лıатина; **насту́рцій, капуци́нъ.** — *Турчинъ вѣрж нѣма. На Турчинъ достлукъ-тъ е на колѣно. Турчинъ и кучя все едно е. Не дѣй има Турчинъ приıатель. Турци-ти сж кучıа вѣра. Турчинъ и Аджеминъ едно лайно раздвоено. Да ся не карать Турци-ти, като го свръшимъ. Турци-ти съ кола зайци ловять. Дѣка вси Турци, тамо и голъ Хасанъ. Дѣ сж всичкъı Турци голи, и азъ сьмь. Кога Турчинъ, кога чалма? Безъ врѣмя гость отъ Турчинъ по́-лошь. Като нѣма кокошкж, Турчину, и свракж ıавашь Турци-тъı трахана, а Блъгари-ти кубусъ и сланина. Забогатѣе ли Турчинъ, женж зимж, а Блъгаринъ — кжщж прави. Турчинъ не ıадва баницж, ако Блъгаринъ не ıаде лайнца. Доръ не ıаде Христиıанинъ ланца, Турчинъ не ıаде халвж. Турци-ти за петстотинъ годинъı научихж да изıаджть на камилж-тж палджма, а Блъгари-ти за пять годинъı щжть поглъннжть камилж-тж съ самарга. Турци-ти съ силж, Грьци-ти съ книгж докарали сж нъı до този халъ.*

Ту́рчинъ-куку́рчинъ, *с. м.* Насѣкомо *Pyrrhocorus apterus,* френскъı *suisse.*

Ту́рчѭ, ишь, — чилъ, *гл. д.* Накарвамь нѣкого отъ другж народность и вѣрж да стане Турчинъ; **туре́чить, обраща́ть въ исла́мъ.** —**чѭся,** *гл. възвр.* Ставамь турчинъ; **туре́читься.**

Турчя, *с. ср.* 1) Малъкъ, младъ Турчинъ; **турчёнекъ.** 2) Растенıе турченджикъ.

Турчıа́, *с. събир.* отъ **Ту́рчинъ.**

***Турши́ıа,** *с. ж. Т.* Трушиıа.

Ту́рнѭ, ишь,—рилъ (да **ту́рнж**), *гл. д.* 1) Туркамь. 2) Лѣıж, поливамь, сънивамь, туривамь; *Наотзади мома-та имъ туривать водж да ся измъııжть.* 3) Лѣıж, изливамь, проливамь, разливамь, разсъıпвамь; туривамь; **разлива́ть, вълива́ть, налива́ть, нализа́ть, пролива́ть, налива́ть.**

А невѣста умна и разумна,
Не ѭ изпи, ни чıашѭ ѣ даде
Тукъ ѣ тури на земıж суровж. *Пѣс.*

—**рѭся,** 1) *гл. възвр.* Туркамся. 2) Лѣıжся, разливамся, изливамся, разливамся, проливамся, разсъıпвамся, туривамся; **разлива́ться, вылива́ться, изслива́ться, пролива́ться.**

Коıа ми е звѣзда най-рано ранила?
— Таıа ми е звѣзда войводова слуга;
Како заслугала, така задрѣмала;
Кждѣ задрѣмала, тука ся турила,
Тука ся турила чıаша стребреница;
Кждѣ ся турило войводово вино,
Тамо изникнжло дрѣво дафиново. *Пѣс.*

3) Крьшжся, скрьшвамся, чюпжся, грухвамь. *Турени сеть отъ емишь годинжвж дрьвıа-та,* грѣхнжли сж отъ рожбж, щжть ся скрьшять. *Така вели до три пжти, и въ годинж ке ся турѣло дрьво-то отъ родъ.* 4) *гл. стр.* Бъıвамь туренъ; туривамся, туркамся. — *Туривамь, турж сльзъı,* проливамь, ронıж сльзъı, плачж.—*Турж кръвь,* проливамь кръвь, убивамь; **пролива́ть кровь.**

А ей гиди хубава невѣсто,
Како ржцѣ ıа да не си крьшıамь,
Горкъı сльзъı какъ да не туривамь? *Пѣс.*

Личбж личить млада Марковица:
Да слушıайте Солунскъı граждани,
Овой хайта мощнѣ кабахатлиıа:
Колко кръвие турилъ по друмовъı,
Колко недугави хайта не сторило,
Ке го носамь право при султана! *Пѣс.*

Ту́рѭ, ишь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **ту́рıамь** и **ту́ргамь.** Да турнж. —**ренъıй,** *прич. стр.* Турнжтъıй.

Ту́рıамь (**ту́рвамь,** да **ту́рѭ** и да **ту́рнж,**

тўрнувамь), *гл. д.* Тургамь: 1) Оставıамь, поставıамь, полагамь нѣйдѣ нѣчто да сѣди; гуждамь, клавамь, кладѫ, ставѭ; **класть, полагáть, стáвить, помѣщáть.** *Тури го на полицѫ-тѫ. Турихъ го въ джеба си, въ пазухѫ-тѫ си;* **я положи́лъ его́ въ карма́нъ, за па́зуху.** *Тури гы едно до друго;* **постáвь ихъ одно́ по́длѣ другáго.** *Не го турıай до печкѫ-тѫ.*

Денѣ го носѭ въ пазухѫ,
Вечеръ го турıамь наглавие. *Пѣс.*

2) Пущамь едно нѣчто въ друго, та гы размѣсвамь; гуждамь, клавамь, кладѫ; **класть, приправля́ть, примѣшивать.** *Турıамь соль въ ıастие-то;* **класть соль въ ку́шанье.** *Турила и малко мерудийкѫ за меризмѫ.* 3) Наряждамь, натъкмıувамь, намѣщамь, поставıамь; гуждамь, клавамь, кладѫ; **стáвить, поставля́ть.** *Турихъ книгы-ты на полицѫ-тѫ, а друхы-ты въ ковчега. Турила свѣщь на свѣщника.* 4) Качвамь, поставıамь на прѣстолъ, на чинъ; гуждамь, клавамь, кладѫ, ставѭ; **стáвить, поставля́ть, возводи́ть.** *Турили го царь, войвода да бѫде.*

Мухы-ты съборъ събрали
И си кадии турнѫли,
Сейменъı още телıалы. *Пѣс.*

5) Наряждамь, настанıувамь, нагодıувамь, натъкмıувамь, намѣщамь, гуждамь, клавамь, ставѭ; **приставля́ть, опредѣля́ть, назначáть, помѣщáть, давáть заня́тіе.** *Турили го на работѫ. Азъ сьмь боленъ, та искамь тебе да турѫ на мое мѣсто.* 6) Слагамь, ставѭ, клавамь; **набирáть, накрывáть на столъ, подавáть, стáвить.** *Софрѫ-тѫ турили и гостıе-то насѣдали. Турилъ имъ на софрѫ-тѫ пълнѫ паницѫ череши.*

Краль-тъ тури да ıадѫтъ, да піѭтъ,
Да піѭтъ за Сѣкуловѫ душѭ. *Пѣс.*

7) Поставıамь, настанıувамь, курдисвамь ловкѫ за да ловѭ нѣчто; залагамь; **стáвить, разставля́ть (сѣть, ловýшку, западню́).** *Турилъ капанъ за лисици.* 8) На игрѫ: оставıамь, поставıамь пары или онова, на чтото играемъ; залагамь; **стáвить стáвку въ игрѣ.** *Не турıай на червено, че на него не ти врьви.* 9) Обличıамь, налагамь; **надѣвáть, надѣвáть.** *Турıамь шапкѫ,* налагамь; **накрывáться.** *Зачто си турилъ новѫ-тѫ дрѣхѫ, не е днесь праздникъ?* 10) Накарвамь, натѣрвамь, надумвамь, надъхвамь, насѫсквамь, гуждамь, клавамь, ставѭ; **заставля́ть, подстрекáть, наýськивать.** *Азъ го турихъ да му каже така. Ты си го турилъ да му запали плѣвника.* —**ся,** *гл. възвр.* и *стр.* Турıамь себе-си, бывамь туренъ; тургамся, гуждамся, клавамся. *Турися ты на негово мѣсто, та вижь, че не е лесно. Това ся не турıа така.* — *Турıамь нѣкому букаи,* турıамь му желѣза; **посади́ть кого́ въ кандалы́.**—*Турıамь нѣкого въ бѣдѫ, въ грѣхъ,* гуждамь, въвалıамь, вкарвамь го въ бѣдѫ, въ грѣхъ, докарвамь го въ бѣдѫ, въ грѣхъ; **ввáливать, повлекáть въ бѣдý, наводи́ть на грѣхъ.** — *Турıамь си вѣжды,* гуждамь си, правѭ си вѣжды, вѣждосвамся; **наводи́ть себѣ бро́ви, сурьми́ться.**—*Турıамь си главѫ-тѫ въ торбѫ-тѫ,* глава-та ми е въ торбѫ, излагамся на бѣдѫ, за да свръшѭ нѣчто; **отвáживаться на что ли́бо подъ стрáхомъ смéрти, лѣзть въ пéтлю, го́рло трáтить.**—*Турıамь грьня,* запаленѫ свѣщь или запаленъ памукъ на корема нѣкому похлупıамь съ грьня, за да му свие пѫпа и изопне кожѭ-тѫ, та да му прѣмине болесть-та; **наки́дывать горшо́къ.** — *Турıамь си грыжѭ за нѣчто,* грыжıа мя е, грыжѭся, имамь грыжѭ за нѣчто, мыслѭ му; **забо́титься, имѣть попечéніе, беспоко́иться о чёмъ.** — *Турıамь данъкъ,* разврьгамь, размѣтамь новѫ давань; **налагáть по́дать, обклáдывать, облагáть по́датью.** — *Турıамь желѣза, турıамь нѣкого въ желѣза,* оковавамь го въ оковы, турıамь му букаи, окачıамь му, налагамь му синджиры; **сажáть кого́ въ кандалы́, налагáть комý цѣпи, око́вывать, заключáть въ око́вы.** — *Турıамь законъ,* гуждамь, поставıамь законъ. *Законъ турıать, па не го чıовать;* **постановля́ютъ закóнъ и не соблюдáютъ егó.** — *Турıамь имя,* гуждамь, давамь, крьщавамь му имя, отричıамь го, нарачıамь го; **давáть и́мя, называ́ть.** — *Турıамь край,* прѣсичıамь, отсичıамь, спирамь, свръшıамь нѣчто; **полагáть конéцъ.** *Намыслилъ да тури край на тѫѭ работѫ.* — *Турıамь нѣкому кракъ,* ударıамь му кракъ, прѣпинамь го съ кракъ, да го поваляѭ; **подставля́ть комý но́гу, подшиби́ть кого́, дать комý подно́жку, запинáть, подплетáть.** — *Турнѫлъ си и два-та крака въ капана,* уловился и съ два-та крака въ капана, уловился, хванѫлся наздраво въ нѣчто. — *Турıамь си нѣчто меракъ,* хваща мя меракъ, в. по́-долу: *турıамь си го на срьдце-то.* — *Турихъ намѣрение,* гудихъ, сторихъ намѣрение, намыслилъ сьмь; **я вознамѣрился.** — *Турıамь нѣкого, нѣчто на око,* зимамь го, имамь го на око, гонѭ го, искамь да му направѭ зло. *Стоıанъ мя е турилъ на око.* — *Турıамь око възъ нѣчто,* врьгамь око възъ него, врь-

гамь очи на него, ревне ми ся, та искамь да го имамь азъ; **при ви́дѣ чего́ возъимѣть желáніе пріобрѣсть óное.** — *Турюамь ржкж на нѣчто*, гуждамь ржкж на него, зимамь го, забтисвамь го; **захвáтывать.** *Не турюай ржкж на чюждо нѣчто*, не барай чюждо нѣчто. — *Турюамь на ржкж:* *а)* Турюамь нѣкого, нѣчто подъ моьж власть, накарвамь го да ми отива по волж-тж, отъ мене да ся пыта; **подгибáть подъ нóготь.** *б)* Зимамь нѣчто за мое, присвоювамь, посвоювамь, засвоювамь, усвоювамь, обсебювамь; **освóивать, присвóивать, отжи́ливать.** *Турилъ нá ржкж паричкыты и́;* **дéнежки ея́ къ рукáмъ прибрáлъ.** — *Тури му ржцѣ-ты подъ камыкъ*, врь за му ржцѣ-ты, направи го да не може да си гледа работж-тж. *Турилъ си ржцѣ-ты подъ камыкъ*, затворилъ си пары-ты въ нѣчто, та ся намира на тѣсно, не може да захване друго нѣчто. — *Турюамь нѣчто на рядъ, на пжть*, наряждамь го, нагласювамь го да врьви, да ся врьши; **приводи́ть въ поря́докъ, въ дѣйствіе.** — *Турюамь на смѣткж*, хващамь на смѣткж, прихващамь, брож, смѣтамь; **считáть, стáвить въ счётъ.** — *Турюамь нѣчто на странж*, гуждамь на странж, оставюамь го, за да ся намѣри, когато потрѣбва; **отклáдывать, сберегáть.** — *Турюамь си го на срьдце-то*, влиза ми нѣчто въ главж-тж, което мя прави да му мыслж, да ся грызжж млъчаливо, турюамь си нѣчто меракъ, хваща мя нѣчто меракъ, меракландисвамся; **нести́ на сéрдце.** *Не си го турюай на срьдце, че щешь ся разболѣешь.* — *Турюамь станъ*, поставюамь, настанювамь, курдисвамь станъ да тъкж. — *Турюамь темелъ, основж*, подкачюамь да врьшж, да правж, да градж нѣчто; **полагáть основáніе.**

> Сакалъ краль-тъ манастиръ да градить,
> Ималъ краль-тъ до три кулы хазно,
> Темелъ ке турить само отъ сребро,
> А покровъ-тъ отъ жежко злато. *Пѣс.*

— *Турюамь въ тъмницж*, затварюамь; **сажáть въ темни́цу.** — *Турюамь си нѣчто на ума*, влизж ми нѣчто въ главж-тж, мыслж, че . . ., наумювамь си; **вообрази́ть себѣ, что . . .** — *Турюамь юздж на конь*, заузвамь, заюздвамь, обуздвамь, обюздвамь, обуздавамь; **взну́здывать, обу́здывать, мундшту́чить.** — *Турюамь пó-горѣ, пó-высоко*, качвамь, повдигамь. *Турюамь пó-долу, пó-низко*, свалювамь, понизювамь. — *Турюамся на чело*, ставамь водитель, главенъ на нѣчто. — *Въ чюждж гостбж соль не турюай. Турюа чюждо просо въ нашжк-тж пченицж. Турюа масло на огъню. Турилъ рьшето на очи-ты си, да го не е срамъ. Който вѣрува сънищата, той турюа разума си на облацити. Не турюай срьпъ на чюждж нивж. Дѣто скрьца врата, прьстъ не турюай. Който има лозе, да си тури и пждарь. Грънчярь-тъ знае, отдѣ да тури ухо на грънята. Дай ми грошь, да си купжж кисижк, да си турюамь пары-ты. Баба е като улижк: каквото и́ туришь, все зима. Добръ день въ джебъ ся не турюа. Катанецъ ся турюа за вѣрж.*

Ту́рюанье, *с. ср.* отъ **ту́рюамь** и **ту́рюамся.** Турганье.

Ту́тавъій, въ, ва, во, *пр* Който не умѣе нищо да врьши, нищо и никакъвъ; **мухлё,** пипка, туткунъ, пипавъій, пипкавъій, пипнивъій, туталивъій, тутулювъій, потишливъій, свигъій, сгънжтъій. *Тутаво дѣвойчя, другж работж не хваща.* —**во,** *нар.* Пипаво, пипкаво, пипниво, потишливо, тутулюаво, туталиво. *Бара тутаво*

Ту́такси, *нар.* 1) Тоюа си чясъ, вчясъ, завчясъ, навчясъ, веднжга, изведнжжь, еднжгъ; **тотчáсъ, сейчáсъ.** 2) Твърдѣ скоро, завчясъ, навчясъ, чабуджакъ; **вдругъ, мáхомъ.**

Тутали́въій, въ, ва, во, *пр.* 1) Тутавъій. 2) Смахнжтъій, дрьпнжтъій. —**во,** *нар.* 1) Тутаво. 2) Смахнжто, дрьпнжто.

Ту́тамь, *гл. д.* Правж нѣчто какъ да е; туткамь. —**мся,** *гл. възвр.* Мжчжся да врьшж нѣчто, что не ми спори; тутками ся.

Ту́танье, *с. ср.* отъ **ту́тамь** и **ту́тамся.** Тутканье.

Ту́тенка, *с ж.* Раст. *Papaver rhoeas*, турченджикъ, турчя, и. **трамбу́ла.**

> Прошетала Ѥана конъ Бытолскж странж,
> Конъ Бытолскж странж, конъ Прилѣпскж земжж,
> Да ми барать Ѥана едно лудо младо,
> Едно юбанджийчя, едно башь терзийчя:
> Да ѣ кроить Ѥанѣ отъ тутенкж кафтанъ,
> Да ѣ кладить Ѥанѣ бѣлъ трандафелъ астаръ
> Да ѣ кладить Ѥанѣ карафилъ капаци,
> Карафилъ капаци, зжмбаци шериты,
> Зимбили илици, черешны пятлици
> Аргафанъ синджефи, пешовы шибои! *Пѣс.*

Ту́ткáлецъ, *ум м* отъ **туткáлъ.** Малко туткалъ.

***Туткáлъ,** *с. м. Т.* Изваръ отъ копыта, рога, кожж и кости, съ който лѣпять едно нѣчто съ друго; клѣй, липичь; **клей.** *Залѣпено като сж туткалъ*, много здраво.

Ту́ткамь, *гл. д.* Тутамь. *Туткали, пустили, день два нищо не направили.* —**мся,** *гл. възвр.* Маяся, размайвамся съ нѣчто да го направжж; тутамся, тутнж, пипамь, барамь тутаво.

Ту́тканю, *с. ср.* отъ **ту́ткамь** и **ту́ткамся.** Тутаню, тутнатю.

Тутку́нъ, *пр. неизм.* 1) Ничто и никакъвъ чловѣкъ, тутавъ; мухлё, мухла, пипка; **пе́нтюхъ, пень, о́лухъ, плюга́вецъ.** 2) Който не умѣе ничто да врьши, комуто не иде отрѫкы да направи нѣчто; уяднъй, уятъй, тѧжкъй; **ко́поткій, нело́вкій, непрово́рный.**

Ту́тманикъ, *с. м.* Хлѣбъ кастие мѣсенъ съ масло и сирене и печенъ въ тепсиѭ; баница, мазникъ, клинъ, плакеда; **родъ пирога́.** *Кога има масло и брашно, и моѭ баба може да мѣси тутманикъ. Тряска болесть ли е, овчяръ либя ли е, тутманикъ гостба ли е? Чтоври-кыпи подъ земѭ?* Гат. — Тутманикъ.

Ту́тманичя, *ум. ср.* отъ **ту́тманикъ.**

Ту́тнатю, *с. ср.* отъ **ту́тнѫ** и **ту́тнѫся.** Тутканю.

Тутнѫ, ешь, —налъ, *гл. д.* и —нѫся, *гл. възвр.* Работѫ, шюшнѫ нѣчто едвамь, едвамь; тутамь, тутамся, туткамь, туткамся, пипамь, пипнѫ; **копоши́ть.**

Ту́тость, *с. ж.* Въ изречение: *кѫдѣ бяше за хубость, сега и за тутость.*

Туту́къ, *пр. неизм. Тутукъ конь,* който чясто ся сыпиня.

Ту́тулю, *с. ж.* Цѣва, цѣвь, цѣвка, масуръ; **цѣвка.**

Туту́лявъй, въ, ва, во, *пр.* Тутавъй.

Туту́на́рка, *с. ж.* 1) Оголено стьбло отъ тютюнъ. 2) Сухъ высокъ чловѣкъ. *Тутунарко нѣкою! Прилѣпскы-ты момы вси-ты тутунаркы.*

Тутунешка, *с. ж.* Оронeнъ кочанъ царевица, в. **ту́вка** въ 1 то знаменование.

> На рамо носи тьнкѫ-нѫ пушкѫ,
> Тьнкѫ-нѫ пушкѫ царевковинѫ,
> За поясъ носи чифте пищолъ,
> Чифте пищолъ хемъ тутунешкъ. *Пѣс.*

Тутуни́га, *с. ж.* Раст. *Viburnum lantana,* калина; **гордъ, гордо́вина.**

Туту́нчёкъ, *ум. м.* Тютюнецъ.

*Туту́нъ, *с. м. Т.* Тютюнъ.

Туту́нъ, *пр. неизм.* Който ся призира, взира на всичко; призрака; **копоту́нъ, копоту́нья.**

Ту́турка, *с. ж.* Свита книга на фуниѭ за турянье въ неѭ соль, пиперь и др. т., кога ся купувать на малко. *Да даде Господь со тутуркѫ да му събирать по чаршиѭ!*

*Ту́фа, *с. ж.* Снопчя, ързопчя, вязка лукъ, кромидъ. *Една туфа лукъ.*

Туфекчи́ю, *с. м. Т.* Тюфекчию: 1) Който прави, потяга пушкы; **руже́нный ма́стеръ.** 2) Който умѣе добрѣ да борави съ пушкѫ; нишанджию; **стрѣло́къ.** *Стоюновъ калитата мощнѣ туфекчию.*

*Туфе́къ, *с. м. Т.* Тюфекъ, пушка; **ружьё.**

*Ту́фла и ту́хла, *с. ж.* Печенъ кирпичь, в. **ту́вла.**

Ту́ченю, *с. ср.* отъ **ту́чѫ.** Подмазвание.

Ту́ченица, *с. ж.* Раст. *Portulaca oleracea,* тучница, тушница, тлъстига, тлъстица, тлъстика, тлъчница, кластица, овчю кластица, семизъ-оту; **портула́къ, бло́шка.**

Ту́чни́ца, *с. ж.* 1) Раст. *Sedum tectorum,* тлъстига, тлъстика, бабинъ квасъ, дебелецъ, кашличявчя, нежито, нежитъ. 2) Растение тученица.

Ту́чнъй, —чьнъ и—ченъ, чна, чно, *пр.* 1) Тлъстъй, мазнъй; **ту́чный, жи́рный, са́льный.** 2) Дебелъй, кръвенъй, плънъй, тлъстъй, тронтистъй, угоенъй, ухраненъй; **ту́чный, то́лстый, жи́рный, ко́рмный.** 3) За ливадѫ, за нивѫ: что има земѭ силнѫ, якѫ, та дава голѣмѫ рожбѫ. *Тучна ливада.* 4) Благодатнъй, изобилнъй, плодовитъй, плодороднъй, берекетнъй; **плодоро́дный, урожа́йный, изоби́льный, благода́тный.** *Да е тучна година.* —**чно,** *нар.* Тлъсто, мазно; **ту́чно.**

> Утрѣ вечеръ бъдникъ вечеръ,
> А задутрѣ тучно потю. *Пѣс.*

*Тучь, *с. м. Т.* Сплавъ отъ мѣдь, олово и цинкъ; **бро́нза.**

Ту́чѫ, ишь, —чи́лъ, *гл. д.* 1) Турямь мазнинѫ, тлъстинѫ въ нѣчто, та да стане тучно; подмазвамь, подлоювамь, подкатѫчвамь, подблажювамь, подбѣлювамь; **ма́слить, нама́сливать, припра́вливать.** *Кой имать, ке го тучить, кой нѣмать ке го сушить.*

> Утрѣ вечерь бъдникъ вечеръ,
> Кой го има, ке го тучи;
> Кой го нѣма, ке го лиже. *Пѣс.*

2) Правѭ, хранѫ нѣчто, нѣкого да стане тученъ; кръвѭ, накръвювамь, тлъстѫ, натлъстювамь, ухранвамь, угоювамь; **тучни́ть, утучня́ть, отка́рмливать.**

> Ке си берамь желади,
> Ке си хранамь прасиня,
> Ке си тучамь момы-тъ. *Пѣс.*

Ту́чянъй, нъ, на, но, *пр* Направенъй отъ тучь; **бро́нзовый.**

Ту́чю, *с. ж.* в. **перено́ва ту́чю.**

Ту́шкамь (да ту́шнѫ), *гл. д.* Тыкамь нѣчто да ся плъзне по нѣчто лъзгаво; лузгамь, лъзгамь, хлъзгамь, хрьзалювамь, плъзгамь, прьзалювамь; **ката́ть.—нся,** *гл. възвр.* Пущамся по нѣчто лъзгаво; лъзгамся, лузгамся, плъзгамся, прьзалювамся, хлъзгамся, хрьзалювамся; **скольэи́ть, ката́ться по льду́.** *Не ся тушкай по леда, че е още тьнкъ.*

Ту́шканю, *с. ср.* отъ **ту́шкамь и ту́шкамся.**

Ту́шникъ, *с. м.* Человѣкъ отъ тука, отъ тукашни-ты мѣста; тукашенець. *Онъ е тушникъ, не е пришлець*

Ту́шница, *с. ж.* Жена, мома отъ тука; тукашенка.

Ту́шница, *с. ж.* Растение тученица.

Ту́шнж, ешь, — **нжлъ,** *гл. свр.* отъ **ту́шкамь. —нжтый,** *прич. стр.*

Тушя́нка, *с. ж.* Раст. гжба *Lycoperdon,* бабинъ прьдежь (пуежь), бжбжрутка, влъкова прьдежка, кучевъ (мечкынъ) пуежь, мѣшя, пампуръ, папавица, папушнаръ, прахуница, прахутка, прьхавица, прьхуда, пувка, пупавица, пухавица, пухъ; **бзду́шка, дождеви́къ.**

Тщета, *с. ж.* Тъшета, щета: 1) Врѣда, врѣдъ, загуба, затра, затрывъ, пакость, поквара, пагуба, потщета, развала, сътра, зараръ, зиянъ; **па́губа, поте́ря, утра́та, уронъ, убы́токъ, по́рчя, вредъ, накла́дъ, поги́бель, изъя́нъ.** *Каква ти ся тщета отщетило?* 2) Бѣда, зло, злополучие, злочестие, злочести́на, злочестия, неволя, пакость, хата; **несча́стіе, злосча́стіе, злоключе́ніе, злополу́чіе.** *Лисица ако ти земе пжтя, тщета е.*

> Свири, свири, Нойко чобанъ,
> Добра ти ся тщета стори:
> Излѣзнжли кляти Турци,
> Кляти Турци овчеброе,
> Закарали сиво стадо
> И въвъ стадо Ладо младо! *Пѣс.*
>
> Вечерюйте, мене не чакайте:
> Мене ся е тщета направило,
> Влѣло ми лудо въ градинж,
> Поразило ми всякоюко цвѣтие. *Пѣс.*

— *По́ тщетж,* като *нар.* Напраздно, напусто, залудо, нафиле; **напра́сно, по́пусту, попусто́му, тще́тно, вотще́.** *Ке мя тражи, ама по́ тщетж. — Тщета ся купува, не ся продава. За еднж парж работж му свършилъ, за сто гроша тщетж му сторилъ. Въ поле-то тщета става, въ кжщи отличава. Люта-та кисѣлина на сждa си носи тщетж. Зла съпруга — готова тщета. Зла суправа — готова тщета. Кому тщета, нему е присмѣха.*

Тщетеню, *с. ср* отъ **тщетж.** Отщетяваню.

Тщетица, *ум. ж.* отъ **тщета.**

Тщетж, ишь, — **тилъ,** *гл. д.* Направямь, докарвамь, сторвамь нѣкому тщетж; отщетявамь, озарарявамь: **изъя́нить, изубы́тчивать.** *Много го тщетили, оттова е во скудость.*

Тъ, та, то, ти, ты, тѣ, та, *члѣнъ* при сжществ., прилагат., числит., мѣстоим. и причястия-та.

Тъга́, тъга́й, тъгъ, тъгѣва, тъгъі, тъгъіва, *нар.* Тога, тогава.

Тъй и тжй, *нар.* 1) Така, тако. 2) Това, туй. *На злж пазж тъй бъва;* **не клади́ пло́хо, не вводи́ вбра въ грѣхъ.** *Тъй знае дѣдо Бае, тъй плаши дѣца. Тъй сьмь го купилъ, тъй го продавамь. Тъй му было писано и урисано.*

Тѣйкана, *нар.* Тъй.

Тъка́ню, *с. ср.* отъ **тъкж.** Тканю, тканяню тъканъ; **тка́ніе.**

Тѣкань, *с. ж.* 1) Тъканю, тканю. 2) Нѣчто изтъкано; ткайво, платъ кумашь; **ткань, ткани́на, тканьё.**

Тъка́чка, *с. ж.* Която тъче нѣчто; **ткаля; ткачи́ха.**

Тъка́чь, *с. м.* Който тъче нѣчто; **ткачь, тка́тель.**

Тъкме́жь, *с. м.* 1) Тъкменю, потъкмяваню, сговоръ, договоръ, условие; **догово́ръ, усло́віе.** 2) Сговоръ, года, годежь, удумваню, главежь, углава, углавъ; **сгово́ръ.** 3) Тъкменю, намѣрение, готвеню, умутъ; **намѣре́ніе.**

Тъкменджи́я, *с. м.* Сватовникъ.

Тъкме́ню, *с. ср.* отъ **тъкмѣж и тъкмѣжся.**

Тъкме́никъ, *с. м.* Който е тъкменъ, сгоденъ за нѣкоя момж; годеникъ, сгоденикъ, главеникъ, углавникъ, свършеникъ, армасникъ; **обруче́нникъ, жени́хъ.**

Тъкме́ница, *с. м.* Която е тъкмена, сгодена за нѣкой момъкъ; годеница, сгоденица, главеница, углавница, свършеница, армасница; **обруче́нница, невѣста.**

Тѣкминко, *нар. смякч.* отъ **тѣкмо.**

> Разболѣлся е Святъй Илия,
> Та е лѣжялъ, та е болѣлъ
> Тъкминко ми девять годинъ. *Пѣс.*

Тѣкмо, *нар.* 1) Ни повяче, ни по́-малко; токмо, равно, наплъно, тамамъ; **ро́вно, то́чно, вполнѣ́, впо́ру, въ обрѣзъ, какъ разъ, коне́чно.** *Тъкмо три годинъ, тъкмо три окы.* 2) Еднакво, по еднакво, по рано, наравно, исто, токмо; **одина́ково, по́равну.** *Раздѣлилъ го тъкмо и на два-ма-та.* 3) Право, направо, самѣ, тамамъ; **пря́мо, какъ разъ, въ са́момъ.** *Ударилъ го тъкмо въ око-то.* 4) Не друго, не на друго мѣсто, истомь, истъмь. *Тъкмо тамъ щешь гы намѣришь. Това сж тъкмо неговы-ты думы.* 5) Токо что, чтомь, чтомь като, едва, въ сжще-то врѣмя, тамамъ; **едва́, лишь то́лько, чуть то́лько.** *Тъкмо това изрече, и врата-та ся отворихж, та нѣкой влѣзе.* 6) Неповяче, само, саде, салтъ, салъ; **то́лько, не бо́лѣе, лишь, са́-**

но. *Тая жлътица е тъкмо. Тъкмо едно кучя не вѫкать Караманъ.*

Тъкнѧ, ишь,—милъ, *гл. д.* 1) Турюмь си на умъ да направѧ нѣчто, сторвамь намѣрение за нѣчто; готвѧ, кроѭ, думамь, мысльѭ, възмыслювамь, замыслювамь, намыслювамь, наканвамся, справюмся, готвѫся, тъкмѧся; **задумывать, вадумывать, замышля́ть, намѣрева́ться, вознамѣрева́ться, полага́ть, норови́ться.** *Тъкмѧ да идѫ на Стамболъ.* 2) Стягамь нѣчто, готвѧ, годѫ, нагодювамь, гласѫ, нагласювамь, наряждамь, справюмь, ружѫ; **стро́ить, ла́дить, гото́вить, приготовля́ть, справля́ть, снаряжа́ть.** *Тъкмѫ го за пѫть.* 3) Струва ми ся, чини ми ся, трачѫ, читаѫ, прѣдполагамь; **предполага́ть, ду́мать, мека́ть, мерека́ть.** *Азъ тъкмюяхъ така да е.* 4) Сговарюмь момъкъ съ момѫ да ся земѫть; годювамь, главювамь, вглавювамь, оглавювамь, углавювамь, затъкмювамь, утъкмювамь, прьстенувамь, свршвамь, придварюмь, прѣдварюмь, запивамь, равунѫ, армасвамь; **сгова́ривать, сва́тать, обруча́ть.**

> Затъкми Стоюнъ, затъкми,
> Гюбренѫ витѫ невѣстѫ,
> Затъкми и ѭ утъкми
> И па ѭ Стоюнъ доведе. *Пѣс.*
>
> Заженися Иванъ добъръ юнакъ,
> Та си пойде у Прилѣпа града,
> Та утъкми Прилѣпкѫ дѣвойкя,
> Та ѭ тъкми три недѣли врѣмя,
> Пойдохѫ му три товара иманю. *Пѣс.*
>
> Все сьмь свѣто помамила:
> И женско, неженено,
> И тъкмено, нетъкмено,
> Тъкмени сьмь разтъкмила,
> Женени сьмь разженила. *Пѣс.*

—мѧся, 1) *гл. възвр.* Готвѫся, стягамся, кытѫся, справюмся, спрѣмамся, събирамся; **гото́виться, приготовля́ться, снаряжа́ться, собира́ться.** *Тъкмимся за сватбѫ. Рада ся тъкмюше за хоро-то, за гостю.* 2) *гл. вз.* Погаждамся, погодювамся, потъкмювамся, сговарюмся, спазарювамся; **сгова́риваться, усло́вливаться, ла́диться, сдѣ́латься, ста́киваться.** *Става вяче недѣлъѫ какъ Радой и Цвѣтко ся тъкмять и още не сѫ ся потъкмили.* 3) Искамь да ся покажѫ, че не сьмь подолень отъ другыго; равнѫся, сравнювамся, барабарѫся; **равня́ться, верста́ться, тяну́ться.** *Ако си сиромахъ, не тъкмися съ богатъ.* 4) *гл. стр.* Бывамь тъкменъ.

Тъкѫ и **тъчѫ,** че́шь, тѣкохъ и тъка́хъ, *гл. д.* Ткаѭ: 1) Съ совалкѫ вкарвамь вътъкъ въ основѫ и го набивамь съ брьдо, та става на платъ; **ткать.** *Тъка-щешь, ако си пряла. Каквото пряла, таквозь тъкала.* 2) Тъкмѧ, гласѫ, наглашюмь да стане нѣчто. *Съгласие-то денѣ ся тъче, а нощиѭ ся разтъкава.* —**кѫся,** *гл. стр.* Бывамь тъканъ.

Тъл . . . Рѣчи-тѣ, които нѣкои начинать съ **тъл,** като **тълку́вамь, тълкѫ́, тълма́чь, тѣ́лстый, тѣ́лхамь, тълчёкъ** и проч., в. на ряда при **тлъ . . .**

Тѣнатю, *с. ср.* отъ **тѣнѫ.** Затъваню, потънваню.

Тѣнѫ, ешь,—на́хъ, *гл. ср.* Пропадамь, загелпвамь въ нѣчто мяко, водно; затънвамь, потънвамь, заглѣбвамь; тунѫ; **тону́ть, завяза́ть, погряза́ть.** *Затънѫ въ тинѫ-тѫ.*

Тъню́самь, *гл. свр.* отъ **тъню́свамь** Данюсамь.

Тъню́свамь и **тъню́сувамь** (да тънюсамь), *гл. ср.* Танюсвамь, тонюсвамь, тонѫ. *Стовна-та тънюсва.*

Тѣпамь, *гл. д.* Удрюмь нѣчто да бумти; топамь, тупамь. *Тъпамь тъпанъ;* **бить въ бараба́нъ.** *Нѣйдѣ тъпанъ тъпа,* вм. *нѣйдѣ ся тъпа тъпанъ.*

Тѣпаню, *с. ср.* отъ **тѣпамь.** Топаню, тупаню.

Тъпана́рка, *с. ж.* Коюто тъпа тъпанъ; жена на тъпанарь.

Тъпана́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **тъпана́рь.**

Тъпана́рь, *с. м.* Който бие, тъпа тъпанъ; **тупандурь,** дaулджию; **бараба́нщикъ.** *Болѣ да си врѣтенарь, а не майци тъпанарь.*

> Кума на гайдари думаше:
> Гайдари и цигулари,
> Дзурлари и тъпанари,
> Ѩ да вы млъкнѫть гайды-ты,
> Гайды-ты и цигулкы-ты,
> Дзурлы-ты и тъпани-ти! *Пѣс.*

Тъпандже́, *с. ср.* Чекмакъ на пушкѫ, на пищовъ; брѣзакъ; **куро́къ ружья́.**

Тъпане́ню, *с. ср.* отъ **тъпанѧ.**

Тѣ́панець, *ум. м.* и **тѣпа́нчя,** *ум. ср* отъ **тѣпа́нъ.** Топанчя.

Тѣпа́нчя, *с. ср.* Раст. *Physalis Alkekengi,* пукалчя, добричь, добричя, лазаркыни, мурдароты, мѣхуничя, мѣхункы,назлово былю, горчливы пиперкы, плюскавичя, плющивичя, црьвеница; **жидо́вскія ви́шни.** — *Бий бий-тъпанчя,* една трѣва, коюто дѣцата вѫвирать въ носѫ си, та си пущать кръвь, като пѣѭть тѫѭ пѣсенчицѫ:

> Бий, бий, тъпанче,
> Пустни ми кръвчицѫ,
> Да нь мя боли главицѫ!

Тъпанъ, *с. м.* Направа отъ лубъ съ обтягнѫты отъ двѣ ты му страни кожи; то-

панъ, тупанъ, даулъ, гочь; **барабáнъ.** — *Да прѣтупа и тоя тъпанъ*, да ся свършн и тая работа. — *Грьми като тъпанъ. Дебелъ като Циганскый тъпанъ. Дяволска кожю и за тъпанъ не чини. Ако мя не щѫть въ рая, въ пькъла съ тъпанъ мя выкать. Празднa Мара тъпанъ была. На тъпана Мара грошь дала, за булкѫ-тѫ крьсть нѣмала. Който смѣта зурлѫ и тъпанъ, не може ся ожени. Който издырва свиркѫ и тъпанъ, никога свѣтъ не вижда. Не удрю на тъпана, а удрю на каснака. Тъпанъ прахъ не дрьжи. Когато тъпанъ прахъ събере, тогава тю домъ да събере! Рыкнѫ волъ въ тъменъ долъ, чюхѫ лисици-ты, опрьчихѫ опашкы-ты?* Гат. — Тъпанъ.

Тъпанѭ, и́шь, —ни́лъ, *гл. д.* 1) Бия, блъскамь, дрьвя, дъня, жюля, лупкамь, млатѫ, мѣшиня, налагамь, пухамь, тупамь; **бить, валя́ть, дуть, катáть, кокóшить, колоти́ть, комши́ть, костыля́ть, таскáть.** 2) Ямь много и лакомо; бльскамь, плюскамь, праскамь, пукамь, сурюждамь, тровѫся, трясвамь; **тре́скать, жрать, ло́пать.**

Тѣ́пканю, *с. ср.* отъ **тѣ́пчѭ** и **тѣ́пчѭся.**

Тъптѫ́, и́шь, —тѣ́лъ, *гл. д.* Тъпчѫ. *Такъвъ человѣкъ като тебе, дѣто тъпти земьѭ-сѫ нафиле, трижь по́-хубаво да го нѣма.*

Тѣ́пчѭ, ешь, —пка́хъ, *гл. д.* 1) Газѫ нѣчто съ крака-та си; тъптѫ, мачкамь, трьлѭ; **топтáть, наступáть, попирáть, обминáть.** *Не тъпчи трѣвѫ-тѫ. Тъпчя чергы-ты.* 2) Мачкамь, брькамь, газѫ нѣчто да ся размѣси, да ся умѣси; **топтáть, мѣси́ть.** *Тъпче глинѫ за керпиче. Тъпчѫ изъ кала;* **мѣси́ть грязь.** 3) Натискамь нѣчто да ся смаже; мачкамь, гмечкамь, гмечѫ, гнечѫ, гнетѫ; **мять, дави́ть, раздавливать.** *Тъпчѫ грозде за вино.* 4) Съ натъпканю, съ натисканю плъня нѣчто; наплънювамь, натъпквамь; **набивáть, напы́ривать; начиня́ть, фаршировáть.** *Тъпчѫ възглавници. Тъпчемъ луканкы, кокошкѫ.* 5) Плъня, наплънювамь нѣчто твърдѣ много, врьховато; прѣплънювамь, натъпквамь; **пи́чкать.** *На заемъ брашно натъпкано ся връща.* 6) Давамь нѣкому да яде много, да ся тъпче; **пи́чкать.** *Не тъпчи дѣтя-то съ всичко.* 7) Притискамь, натискамь, мачкамь, мѫчѫ, гнетѫ, угнетювамь; **гнести́, угнетáть, притѣсня́ть, гнуть въ дугу, въ крюкъ.** *Ако си глава, щѫть тя чюкать; ако си опашкѫ, щѫть тя тъпчѫть. Не мя тъпчешь ты, а Горний.* 8) Прѣстѫпямь, разваляме, не зачитамь, не пазѭ, не дрьжѭ, не тачѫ, газѫ; **нарушáть, попирáть.** *Тъпче законы-ты. Тъпчѫ нѣкому думы-ты*, газѫ, горѭ му думы-ты, не гы зачитамь. **—чѭся,** 1) *гл. възвр.* Съ мѫкѫ влизамь въ навалицѫ, въ нѣчто; вьвирамся, тыкамся, гнетѫся, нагнитамся, натъпквамся, пъхамся; **нати́скиваться, проти́скиваться, тѣсни́ться.** *Кѫдѣ ся тъпчешь и ты, не видишь ли, че нѣма вяче мѣсто?* 2) Ямь много, безъ мѣрѫ; натъпквамся, нашибвамся, тъпанѭ; **натычкаться, нажрáться, обжирáться.** *Стига си ся тъпкала, щешь ся прьснешь.* 3) *гл. стр.* Бывамь тъпканъ. **—пканый,** *прич. стр.*

Тър . . . Рѣчи ты, които нѣкои начинатъ съ **тър,** като **търбу́хъ, търгамь, търгóвець, търкало́, търкáлюмь, тѣ́ркамь, търло, търму́къ, тѣ́рта, търтѣ́й** и проч., в. на ряда при **тръ . . .**

Търъ, *с. м. Въ търá, на търá, на-въ търá,* като *нар.* Тоя си чясъ, незабавно слѣдъ нѣчто; **тóтчасъ же, немéдленно, непосрéдственно за чѣмъ, по горя́чимъ слѣдáмъ.** *Като приеме писмо, на-въ търъ-тъ ще отговори.*

Тъчи́-платнó и

Тъчи́-тѣ́чка. Растение тяговець.

Тъщетá, *с. ж.* Тщета. *Кому тъщета, томува и присмѣхъ.*

Ты, *мѣстоим* лично 2-ро лице; тызе, тызека, тына, тынака; **ты.** Вин. пад. *тебе* и *тя,* дат. *тебѣ* и *ти,* мн. имен. *вы* и *вые,* вин. *васъ* и *вы,* дат. *вамъ* и *вы. Ты ли сьмь азъ, или азъ сьмь ты. Колкото ты менѣ, толкова и Господь тебѣ. Да ти го кажѫ като на братъ, та да го знае всичкый-тъ градъ. Тебе тя не щѫть въ село, а ты пыташь за поповѫ-тѫ кѫщѫ.*

Ты, *члѣн. мн. ч.* женскый родъ при сѫществителны-ты, жен. и ср. родъ при прилагателны-ты и вин. пад. при мѫжскый родъ.

Ты́ба, ты́ба-де, *междом.* За пѫдение кучя; чибу!

Ты́зе и **ты́зека,** *мѣстоим.* Ты.

Ты́камь (тыквамь, да ты́кнѫ, ты́кнувамь), *гл. д.* 1) Бутамь нѣчто якѫ-тѫ да ся отмѣсти, да ся помѣсти, да падне; бльскамь, тласкамь, джаскамь, туркамь, халосвамь, хласкамь; **толкáть, подтáлкивать, пихáть, пихáться.** *Стойна го тыкнѫла изъ слъбѫ-тѫ надолу. Съ кракъ го тыка.* 2) Тласкамь, накарвамь нѣчто да врьви; бутамь, карамь, туркамь, тѣрамь: **си́лою заставля́ть идти́, побуждáть.** *Тыкай колата. Иска да го тыкать, та да рабо-*

ти. 3) Възвирамь, втыкамь, втъкамь, бъкамь, пъхамь, мушж, забучвамь, забуждамь; **ты́кать, втыка́ть, всова́ть, всо́вывать, вныря́ть, вонза́ть.** *Тыкни го нѣйдѣ въ тавана. Полека пипа, длъбоко тыка.* 4) Втыкамь, влѣпервамь, влѣпювамь, втрапювамь, мушвамь; **всо́вывать въ ру́ку что, подсо́вывать.** *Азъ не искахъ, ала той ми го тыкнж въ ржкж-тж и побѣгнж.* 5) Вкарвамь, възвирамь въ нѣчто неприятно. *Тыкнж мя въ еднж белж. Тыкнжлъ го въ разноскы.* —**ися,** 1) *гл. възвр* Бутамся, възвирамся, гнетжся, тласкамся измеждж навалицж; **толка́ться, тѣсни́ться, проти́скиваться.** 2) Втыкамся, възвирамся, бъкамся, прѣчжся, просувамся; **всова́ться, всо́вываться, подвёртываться, ныря́ть.** *Что ся тыкашь, дѣто не ти е работа, та само прѣчишь?* 3) *гл. вз.* Тыкамыся, бутамыся, тласкамыся единъ другъ; **толка́ться.** 4) *гл. стр.* Бывамь тыканъ; **толка́ться.**

Тъ́каніе, *с. ср.* отъ **тъ́камь** и **тъ́камся.** Тыканица.

Тъ́каница, *с. ж.* Тыканіе, турканица. *Играѭть на тыканицж.*

Тыка́чь, *с. м.* Затыкалка, затка, затулка, затъкъ, запушка, запушюалка, закукало; **заты́чка, про́бка, вту́лка.**

Тъ́ква, *с. ж.* 1) Раст. *Cucurbita pepo* и неговый плодъ; **ты́ква.** 2) Глава, кемане, псетина, пумпалица, кратуна. *Тыква-та му е зелена.* — *Горчива тыква,* раст. *Coloquintus* и неговый плодъ, горчива краставица, балъкъ оту; **куклева́нецъ.**—*Дива тыква, тлъста тыква,* раст. *Bryonia alba;* **парали́чная рѣпа, перестуне́нь.** — *Дадохж му тыквж въ ржкж,* искалъ момж и не му ѭ дали. *Намазахж го съ тыквж,* за годенъ: врьнж ли го, разтурили годежіа, врьнжли му къткжтж, жлътицж-тж.—*Оплакнжлъ си, измылъ си тыквы-ты,* оплакнжлся отъ нѣйдѣ, оплавилъ си соль-тж, обралъ си круши-ты, очистилъ, бѣгалъ, отишьлъ си. — *Кога станж тыква и опашь навири? Измолена тыква—кысела гостба. Отъ тыквж му грошь-тъ. Не было въ тыквы, ами въ кратуны. На глядъ като тыквж на плетъ. Човѣкъ ся гляда на прѣдъ като тыквж на плетъ. Мома на глядъ като тыквж на плетъ. Приличіа му като на тыквж обржчь. На свинѧ звънецъ и на тыквж обржчь. Въ еднж тыквж плюѭть. Грыжіа Бога за тыквы да гы не попари слана-та. Каквото тыква-та, таквась и молитва-та. Удрѭй Циганчя-то, доклѣ не е счюпило тыквж тж. Еднжжь тыква на водж, дважь, третий пжть ся развива. Коіато тыква чясто ходи на кладенчя, скоро ся строшюава. Ще дойде тыква за водж, и азъ щж ѭ разбиѭ. Учи, учи, тыквж бучи. Нашелъ мышь дупкж, па понелъ и тыквж. Духа тыквж-тж още на плета. Който ся е горилъ отъ варена тыквж, онъ, и на плота да ѭ види, ке духа. Кой ся е парилъ отъ тыквж, онъ и краставицж духа. Ако не умре у краставици ке умре у тыквы. Ни іаде, ни пие, длань сланинж бере?* или: *мотовила вила, надъ водж ся вила, водж не пила, трѣвж не пасла, а пядіа сланина?* Гат. — Тыква.

Тъ́квамь, *гл. мн-кр.* отъ **тъ́камь.**

Тъква́рка, *с. ж.* 1) Коіато продава тыквы. 2) Коіато обычіа да іаде тыквы.

Тыква́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тыкварь.

Тыква́рь, *с. м.* 1) Който продава тыквы. 2) Който обычіа да іаде тыквы.

Тыкве́нце, *ум. ср.* отъ **тыквя́.** Тыквичка.

Тъ́квица и **тъ́квичка,** *ум. ж.* отъ **тъ́ква.** Тыквя; **ты́ковка.**

Тъ́квичковци, *с. м. мн.* Коити нищо не разбирать; тыквяници *Добри смы си тыквичковци.*

Тыквя́, *ум. ср.* отъ **тъ́ква.** Малка тыква, тыквица; **ты́ковка.**

Тъ́квяникъ, *с. м.* 1) Точено съ тыквж меѫдж петуры-ты; **пиро́гъ съ ты́квою.** *Боленъ мжжь—сурѣвъ тыквяникъ, болна жена — печена кокошка.* 2) Варнво кашіа отъ тыквж съ скльцанъ лукъ и пиперъ; **родъ ты́квенника.** 3) Човѣкъ съ главж като тыквж, дѣто не разбира нищо; тиквичковци, простакъ; **простофи́ля.** *Съ таквызы тыквяници учители щемъ прокопсамы.*

Тъ́квяничя, *ум. ср.* отъ **тъ́квяникъ.** —*Туй котя тыквяничя, не е мартеничя.*

Тъ́квянъій, нъ, на, но, *пр.* Направенъій отъ тыквж; **ты́квеный.** — *Тыквянъ му грошь-тъ,* отъ тыквж му грошь-тъ, праздна му работа-та. *Харенъ ти е сборъ тъ, ала тыквянъ ти е грошь-тъ*

Тъ́кнувамь, *гл. уч.* отъ **тъ́кнж.**

Тъ́кнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **тъ́камь.** —**нжтый,** *прич. стр.*

Тъ́лецъ, *ум. м.* отъ **тылъ.**

Тъ́лнё, *с. ср.* Тжпо-то, неостра-та чясть на ножь, на сѣчиво; тылникъ, тылю; **тупа́я сторона́ о́страго ору́дія, ты́лье, обу́хъ.** *Удари го съ тылне-то на брадвж-тж.*

Тъ́лний, —льнь и —лень, лнѧ, лне, *пр.*

отъ **тълъ.** Вратний; **ты́льный, зá́дній.** *Тълни-ты жилы.*

Тълникъ, *с. м.* 1) Тълнё. 2) Тълъ, вратъ.

Тълъ, *с. м.* Задни-та чясть на шия-тѫ; затълъкъ, вратъ, кутекъ; **заты́локъ, подзаты́локъ,** зашéекъ, **тылъ.** — *Кога си вида тъла,* никога. *Ще стане человѣкъ, ще ся ожени, кога си видѫ тъла.* — *Очи-ты му на тъла, а акълъ-тъ у чешири-ты. Ударилъ го въ тълъ-тъ, та му ся завилъ свѣтъ-тъ*

Тъ́ліа, *с. ж.* Тълнё. *Пó-старъій братъ махнѫлъ съ тълъ-тѫ на теслѫ-тѫ възъ пó-малкыю братъ и му изкочило едно-то око.*

Тъ́іна, *мѣстоим.* Ты.

> Пустни го, Ѥно, въ комшиѭ,
> Тъіна ми іала при мене,
> При мене, Ѥно, до мене. *Пѣс.*

Тѣ́внъій, вм. **тѣ́мнъій.**

Тьмá, *с. ж.* 1) Тьмнота. 2) Мѣсто на оня свѣтъ, дѣто души-ты на грѣшни-ты отивать да ся мѫчять за грѣховы-ты си; пькълъ, пькло, пекло, пеклило, пеколъ, адъ, джендемъ; **адъ, пéкло.** *Умрѣла майка му и отишла въ тьмѫ-тѫ.*

Тьмнéню, *с. ср.* отъ **тьмнѭ́.**

Тьмнену́га, *с. ж.* Растение *Viola,* темянуга.

Тьмни́кавъій, въ, ва, во, *пр.* Тьмничювъій, тьмнъій, мрачкавъій.

Тьмни́ло, *с. ср.* Темнило, тьмнота, тьмнина, тьмница. *Тьмно тьмнило,* голѣма тьмнота, черенъ мракъ; **тéмнеть.**

Тьмнинá, *с. ж.* Темнина, тьмнота. *Дѣ да тя знаѭ, че ми си смигнѫлъ въ тьмнинѫ-тѫ. Въ тьмнинѫ-тѫ всичкы-ты кравы сѫ черны.*

Тьмнинкá, *ум. ж.* отъ **тьмнинá.** Малка тьмнина, тьмничко.

Тьмни́ца, *с. ж.* Темница: 1) Тьмнота, тьмнило, тьмнина, тьма, мракъ. *Страшна тімница,* тьмно тьмнило, черенъ мракъ; **тéмень.** *Вънъ е страшна тьмница;* на **дворѣ ужáсная тéмень.** *Да нѣмаше тьмницѫ, не щіаше е мила видѣлина-та.* 2) Мѣсто, дѣто затварять злосторници; затворъ, затворка, зѫнданъ, хапусхана, хапсана; **тюрьмá, острóгъ.** *Чегато е дрьжянъ въ тьмницѫ,* много юде. *Правина-та у тьмницѫ, а кривина-та царица. Правъій въ тьмницѫ, кривъій въ трьницѫ. За дявола темянъ, за крадеца тьмница.*

Тьмни́чка, *ум. ж.* отъ **тьмница.**

Тѣ́мничко, *с. ум.* отъ **тѣ́мно.**

Тѣ́мничкъій, —чькъ, —чка, чко, *пр. смякч.* отъ **тѣ́мнъій; тёмненькій.**

Тьмни́чнъій, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Что е на (за, отъ) **тьмницѫ,** затворъ; тьмнишкъій; **темни́чный, тюрéмный.** *Тьмничны врата, тьмниченъ прозорецъ.*

> Войвода паръ прибира,
> Тьмничны врата отваря. *Пѣс.*

Тьмни́чювъій, въ, ва, во, *пр.* Тьмнъій като **тьмницѫ;** тьмникавъій. *Пойди въ оня долъ тьмничювъ.*

Тьмничю́рка, *с. ж.* Темничюрка: 1) Която лѣжи въ тьмницѫ; затворница; **тюрéмщица, узница.** 2) Която варди тьмницѫ; жена на тьмничюрь. 3) Слѣпа жена, мома; слѣпица, слѣпачка; **слѣпáя.**

> Тога сборвить Момиръ-бегъ войвода:
> А невѣсто млада момирице,
> Ако стигнешь десято момичка,
> Ке ти истамь нодзѣ отъ колѣна,
> Ке ти истамь рѫцѣ отъ рамена,
> Ке ть отврьтамь очи отъ глобовы,
> Ке ть оставамь млада темничюрка,
> Ке ть оставамь млада улогарка! *Пѣс.*

Тьмничю́рскъій, ска, ско, *пр.* отъ **тьмничю́рь.**

Тьмничю́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тьмничюрь; темничюрчя.

Тьмничю́рь, *с. м.* Темничюрь: 1) Който лѣжи въ тьмница; затворникъ; **темни́чникъ, тюрéмщикъ, у́зникъ.** 2) Който варди тьмницѫ; **темни́чный стражъ.** 3) Слѣпъ человѣкъ, слѣпецъ, кьóрчё, слѣпчё; **слѣпéцъ, слѣпóй.**

> Послушіа ѭ царица кралица,
> Та отвори темнѫ-тѫ темницѫ,
> Та пустила темни темничюри,
> Темничіари — милъі-тъі си братіа. *Пѣс.*

> Ти ся молѭ, младо ты пѫтничя,
> Подари мя мене сакатника,
> Сакатника, мене тьмничіара,
> Сумь безъ очи и сумь безъ рѫчичкы,
> Даруйте мя мене еднѫ парѫ,
> Еднѫ парѫ, брате, за Господа! *Пѣс.*

Тьмни́шкъій, шка, шко, *пр.* отъ **тьмни́ца.** Темнишкъій, тьмничнъій; **темни́чный, тюрéмный.**

> Послушіа ѭ царица кралица,
> Та узела темнишкы ключевы,
> Та отвори темнѫ-тѫ темницѫ. *Пѣс.*

Тѣ́мно, *с. ср.* Тьмнота, тьмница, тьмнина, тьма. *Не ходи по тьмно-то, да ся не бльснешь нѣйдѣ. Прибрася по тьмно. Излѣзе още въ тьмно.*

Тьмножлѣ́тъій, тъ, та, то, *пр.* Неотворенъ жлътъ; **темножёлтый.**

Тьмнозелéнъій, нъ, на, но, *пр.* Неотворенъ зеленъ; **темнозелёный.**

Тьмноси́ний, нь, ня, не, *пр.* Неотворенъ синь; **темноси́ній.**

Тьмнотá, *с. ж.* Темнота, нѣманю свѣтлинѫ, видѣлинѫ; тьма, тьмнина, тьмно, тьмница,

мракъ, мрачина, мрьчина; **темнотá, мракъ, мóрокъ.**

Тьмночервѐнъій, нъ, на, но, *пр.* Неотворенъ червенъ; **темнокрáсный.**

Тѣмнъій, —мьнъ и —менъ, мна, мно, *пр.* Темнъій: 1) Что нѣма свѣтлинѫ, видѣлинѫ; тьмникавъій, тьмничявъій, мрачнъій, чернъій; **тёмный, мрáчный.** *Влѣзохмы въ еднѫ тьмнѫ пещерѫ. Зададохѫся тьмни облаци. По длъбоко долѥ и по тьмно усое. Паднѫла е тьмна мьгла. Отворила тьмнѫ-тѫ тьмницѫ, та пустила тьмны тьмничяри. Прочюлся е тьменъ тяжькъ болгаринъ прѣзъ девять каджляжка. Живѣѭть въ тьмнѫ прихлупенѫ стаѭ.* 2) За цвѣтъ: что бие камъ тьмно-то, не е отверенъ; **тёмный.** *Носи дрѣхы всякога тьменъ цвѣтъ* —**мно,** *нар.* Съ тьмнотѫ, не свѣтло, не видѣло, мрачно; **тёмно, мрачно.** *Вънъ е тьмно,* стьмнилося е. *Тьмно като въ рогъ,* много тьмно; **тёмно хоть глазъ выколи.** *Тьмно като въ рогъ; барамь — нѣма слогъ.*

Тьмнѣѭ, ешь, —нѣлъ, *гл. ср.* 1) Ставамь тьменъ; **темнѣть.** *Свѣщь-та тьмнѣе. Зе да тьмнѣе,* да ся стьмнюва. 2) Правѭ тьмно; тьмнѭ, притьмнявамь; **темнить.** *Не ми тьмнѣй.* 3) Траѭ, млъчѭ и ся мѫчѭ за нѣчто; коптѫ, коптѣѭ, црьнѣѭ. *Азъ си млъчѭ и тьмнѣѭ. Останѫхъ да црьнѣѭ и да тьмнѣѭ като кукувицѫ.* —**ѣѭся,** *гл. об.* Виждамся отдалечь тьменъ; **темнѣться.** *Нѣчто ся тьмнѣе.*

Тьмнѣяние, *с. ср.* отъ **тьмнѣѭ** и **тьмнѣѭся.**

Тьмнѭ, *ишь,* —*нилъ, гл. ср.* Правѭ тьмно, тьмнѣѭ, притьмнѣвамь; **темнить.** *Отмѣстися, че ми тьмнишь, та не виждамь.*

Тьнáкъ, *с. сљб. м.* Гора отъ тьнкы дрьвета, отъ младоци.

Тѣнанкъій, ка, ко, *пр. смякч.* отъ **тѣнанъій.** Тьненкъій.

> Море момиченце мьнанко,
> Въ крьста си твърдѣ тьнанко. *Пѣс.*

Тѣнанъій, нъ, на, но, *пр. смякч.* отъ **тѣнкъій.** Тьненъій, тьнинъій, тьничкъій; **тóненькій.** *Тьнано като прѫтчицѫ.*

Тьнéние, *с. ср.* отъ **тьніѫ.**

Тѣненкъій, нка, нко, *пр. смякч.* отъ **тѣненъій.** Тьнанкъій.

Тѣненъій, нъ, на, но, *пр. смякч.* отъ **тѣнкъій.** Тьничкъій, тьнинъій, тьнанъій; **тóненькій.** *Тьнени гласове далекомь ся чюѭть.*

> Халалъ да ти е юнашство,
> И мой-то копчя хранено,
> И мой-та снага тьнена! *Пѣс.*

Тьнéнъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **тьніѫ.** Тьнченъій.

Тьнини́камь, *гл. д.* Тихъичко за себе си, подъ носа си пѣѭ, та не ся разбира; тананикамь, тининикамь, тьньникамь, мрьнкамь; **мурлыкать, мурныкать, курныкать.**

Тьнини́кание, *с. ср.* отъ **тьнини́камь.** Тананикание, тьньникание.

Тѣнинъій, нъ, на, но, *пр. смякч.* отъ **тѣнкъій.** Тьничкъій, тьненъій.

> Който хване братовъ коня,
> Щѫ го дарѭ добра дара,
> Добра дара тьнинѫ ризѫ,
> Тьнинѫ ризѫ копринянѫ. *Пѣс.*

Тѣничкъій, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **тѣнкъій.** Тьнанъій, тьненъій, тьнинъій; **тóненькій.**

Тьнковѣждъій, дъ, да, до, *пр.* Что има тьнкы вѣжды.

Тьнкокóжий, жь, жя, же, *пр.* Что има тьнкѫ кожѭ; **тонкокóжій.**

Тьнкокóръій, ръ, ра, ро, *пр.* Что има тьнкѫ корѫ.

Тьнкокóсъій, съ, са, со, *пр.* Что има тьнкѫ косѫ.

Тьнкокрáкъій, къ, ка, ко, *пр.* Что има тьнкы крака; тьнконогъій.

Тьнкокрѣстъій, стъ, ста, сто, *пр.* Что има тьнъкъ крьстъ.

Тьнколи́къій, къ, ка, ко, *пр.* Что има тьнкы сламкы. *Видѣлъ едно сѣно окосено, ама едно тьнколико было като нѣкоѭ копринѫ.*

Тьнконóгъій, гъ, га, го, *пр.* Что има тьнкы ногы; **тьнкокракъій.**

Тьнкоснáгъій, гъ, га, го, *пр.* Что има тьнкѫ снагѫ.

> Всѫдѣ ходихъ, обихождахъ,
> Отъ Балкана до Дунава,
> Глядахъ момы, глядахъ булкы,
> И тьнкоснагы Влахъинкы,
> И бѣлоликы Грькъинкы,
> И черноокы Блъгаркы,
> Като Пенѫ момѫ не видѣхъ. *Пѣс.*

Тьнкотá и **тьнкоти́ня,** *с. ж.* Качество на тьнкъій; тьнчина; **тóнкость.**

Тьнкýлястъій, стъ, ста, сто, *пр.* Възътьнкъій.

Тѣнкъій, —нъкъ, нка, нко, *пр.* Тенкъій: 1) Что има много малкѫ дебель, противното на дебелъій; кнокъій, тнокъій; **тóнкій.** *Тьнка прѫтчика, тьнъкъ конець.* 2) Хубавъій, скѫпъій, добрѣ изработенъій; **цѣнный.** *Тьнка стока.*

> Горѣте ми тьнкы дары,
> Така гори менѣ срьдце
> Отъ бащинъі ми страховъі,
> Отъ майчинъі ми жялбовъі,
> Отъ снахъінъі ми прѣкорци! *Пѣс.*

3) хубавъй, гыздавъй, фиданъ-бойлїа, левентъ; **стройный**. *Тьнка Стана, тьнка снага На снагж тьнка топола.* 4) Тихъй, приятнъй, разхладителнъй, прохладнъй; **тихій, лёгкій**. *Тьнкъ вѣтъръ завѣж, та разкара мъглж-тж. — Тьнкъ гласъ*, высокъ, нъ не дебелъ, като у дѣца-та; **тонкій голосъ**. *Чю ся едно тьнко гласчя.* —**нко,** *нар.* Не дебело, кноко, тноко; **тонко**. *По тьнко, изъ тьнко,* и най-дребнъ тъ нѣчта, много подробно; **точно**. *Ако дъри изъ тьнко, не му излиза край-тъ.—Тьнка като бабж. Тьнка като тополж. Тьнкъ като свиньж. Тьнкъ като пръстъ (врьлинж). Тьнка, тьнка като кацж. Тьнка, тьнка, че навънка. Тьнка Стана—гюлъ фидана, шьта, ходи като мецж. Тьнко копси, тьнкофай, ама чобанъ диплофай Дрьвото ся прѣвива, додѣ е тьнко. Вѣтъръ-тъ дебелъ-тъ дрьвета катурїа, тьнкъ-тъ само прѣвива. Дѣто е тьнка тоїага-та, тамъ ся троши. Дѣто е тьнкъ конецъ-тъ, тамъ ся и кжса. Вжже-то ся кжса, дѣто е най-тьнко. Воденчиарскъй камъкъ колкото е по вехтъ, толкова е и по-тьнъкъ.*

Тьнтѣнїе, *с. ср.* отъ **тьнтж**. Тжтнатїе.

Тьнтж, ишь,—тѣлъ, *гл. ср.* 1) Като ходж, правж голѣмъ тропотъ; тжтнж, тупнж. 2) Поврьщамъ гласж, издавамъ гласъ; бучж, грьмж, ехтж, ечж, кжнтж; **гремѣть, раздаваться, отзываться, отдавать отголосокъ, гуль, отдаваться**. *Земїа-та тьнти. Кога е праздна, черкова-та по-тьнти.*

Тьнченїе, *с. ср.* отъ **тьнчѣж**. Тьненїе.

Тьнчина, *с. ж.* Тьнкота; **тонина**.

Тьнчѣж, ишь,—чилъ, *гл. д.* Тьнж.—**чѣжся,** *гл. възвр.* Ставамъ тьнъкъ; тьнжся. *Правина-та ся тьнчи и не ся къне.*

Тьнъникамъ, *гл. д.* Тьнникамъ, тананикамъ.

Тьнъниканїе, *с. ср.* отъ **тьнъникамъ**. Тьнниканїе.

Тьнѣж, ешь, — нѣлъ, *гл. ср.* Ставамъ тьнъкъ: тьнжся, тьнчжся, изтьнѣвамъ, отьнѣвамъ; **тончать**.

Тьнж, ишь, — нилъ, *гл. д.* Правж нѣчто тьнко; тьнчж, изтьнїавамъ, отьнїавамъ; **тонить, тончить**. —**нжся,** *гл. възвр.* Тьнчжся, тьнѣж, изтьнѣвамъ, отьнѣвамъ; **тончать**.

Тьр . . . Рѣчи-ты, които нѣкои начинать съ **тьр,** като **тьрвна, тьрдуха, тьрливъй, тьрлица, тьрлѣж, тьрнакъ, тьрнь, тьрно, тьрпнж, тьрпѣж, тьрсж, тьрцамъ, тьрчѣж, тьршкамъ** и проч., в. на ряда при **трь . . .**

Тьсть, *с. м.* Женинъ баща: дѣдо, тесть, бабалжкъ; **тесть**.

Тьтразенїе, *с. ср.* отъ **тьтразж** и **тьтразжся**. Тьтранїе.

Тьтразж, ишь, —зилъ, *гл. д.* Тьтрж. —**зжся,** *гл. възвр.* Тьтржся.

Тьтранїе, *с. ср.* отъ **тьтрж** и **тьтржся**. Тьтразенїе.

Тьтрачка, *с. ж.* Трясалка на воденицж; **конёкъ въ мельницѣ**.

Тьтрж, ешь,—рахъ, *гл. д.* Тьтразж, в **влѣкж** въ всичкъ-ты знаменованїа. —**ржся,** *гл. възвр.* и *стр.* Тьтразжся, в. **влѣкжся** въ всичкъ-ты знаменованїа.

Тьща, *с. ж* Женина майка; баба, тетїа, тещa; **тёща**. Кога нѣкой иде нѣйдѣ и свари домакъни-ты на трапезж-тж да їаджть, казвать му: *жива е тьща ти,* или: *тьща ти тя обичїа;* ако привршвать їаденїе-то, казвать: *тьща ти рыта съ крака,* т. е. на умиранїе е; ако ли пакъ гы свари, когато сж се вяче наяли и вдигнжли софрж-тж, нъ още не примели, казвать му: *тьщж ти, Богъ да ж прости!* т. е. умрѣла е, или: *тьща ти не тя обичїа! — Тьща зятю масло вари, додѣ му зло въ кжщи увари.*

Тьщинъ, на, но, *пр.* отъ **тьща**. Бабинъ, тетинъ; **тёщинъ**.

Тѣ, *мѣстоим.* трете лице мн. число; тии, тие, они; **онѣ**; в. **той, тїа**.

Тѣ, *члѣн.* Множ число за мжжскъй и за женскъй родъ на сжществителнъ имена и множ. число и за три-ты рода на прилагателнъ имена и на мѣстоименїа.

Тѣзи и **тѣзь,** *мѣстоим.* мн. число, в. **тоїа**.

Тѣйнъй, тѣинь, нїа, не, *пр.* вм. **тѣхний**.

Тѣло, *с. ср* Става, снага, плъть на чловѣкъ, на животно; **тѣло**. *Цѣло-то тѣло мя боли. Тѣло-то му было покрыто съ сининъ. По тѣло-то му лазїахж мравкъ.*

Тѣменце, *ум. ср.* отъ **тѣмя**

Тѣмъ, *мѣст.* трете лице мн число дат. пад.; нимъ, имъ.

Тѣмѣ, *нар.* На онова мѣсто; тамѣ, тамъ.

Тѣмя, *с. ср.* 1) Горнїа-та чясть, врьхъ-тъ на чловѣшкж главж: **темя, маковица, маковка, макуша**. *Удари го по тѣмя-то. Прьснж му тѣмя-то. Измѣри го отъ тѣмя-то до пятъ-ты.* 2) Горнїа-та чясть на уста-та междж зжбъ-ты и грьло-то, что е като кубе вдлъбнжта: небо, небце; **небо, поднебье во рту**. *Смжди мя тѣмя-то.* 3) Изпжкнжло на покрыва на сградж като кжлбо; кубе; **куполъ**. *Тѣмя-то на Святж Софиж е позлатено. Цръква-та на Святъй Иванъ е съ пять тѣмета.*

Тѣра, *с. ж.* Потѣра, потѣрю, потира; **пого́ня, пого́нъ.**

И стана Петьръ, отиде
На врьхъ на Стара Планина
При неговы-ты дружина;
Кога е было въ утринь-тж,
Тяжка гы тѣра потѣра,
Силна ся бытка започна. *Пѣс.*

Тѣрамь, *гл. д.* 1) Отивамь слѣдъ нѣкого, слѣдъ нѣчто да го стигнж, трьсж, тражж да уловж, да прогонж нѣкого, нѣчто; гонж, брькамь, потирвамь, потѣрвамь; **гна́ться, идти́ въ пого́ню за кѣмъ, преслѣ́довать.** *Излѣзохж потѣрю да тѣрать арамиимы.* 2) Подканювамь да врьви, да ходи; карамь; **гнать, погоня́ть.** *Зобь та тѣра коню, а не камшиия-та. Бабы телци тѣрать. Тѣрай го — клоцать, води го — боцать.*

Бре стой, коню, грива не тряси,
Грива не тряси, бисеръ не рони,
IАзъ не тя тѣрамь на силнж войскж,
Токо тя тѣрамь на лѣпж сватбж,
Брата ке женьж, сестрж ке мжжьж.

3) Съ силж принаждювамь да врьви; карамь, тыкамь, бутамь, тяглж, туркамь; **си́лою заставля́ть идти́.** *Ке го тѣрать на хапсанж.* 4) Оправювамь въ врьвѣнiе-то; карамь; **пра́вить.** *Не умѣе да тѣра кола.* 5) Врьтж, тыкамь, правж да врьви, да работи; карамь; **приводи́ть въ движе́нiе.** *Вода-та тѣра дермена.* 6) Карамь, накарвамь, налѣгамь, силж; **заставля́ть, принужда́ть, побужда́ть.** *Тѣра мя да работж.* 7) Искамь, ищж, щж, волж, рачж, сакамь, хочж; **хотѣть.** *Тѣра да иде.*

Панагиръ ми ся берьше,
На Святж Горж монастиръ,
Всичкы ся чюли отишли,
Гюргiа е чюла, тѣра да иде. *Пѣс.*

8) Искамь, сакамь, просж; **проси́ть, трѣбовать.** *Тѣра пары. Тѣра скжпж цѣнж. Тѣрамь момж,* искамь момж да ся оженьж за нея; **сва́таться.**

Тѣрахж ми тя, Маринке,
Оттукъ, оттамо, отридома,
Нидѣ майка не тя даде,
Дори дойдохж, Маринко,
Прѣзъ три горы, прѣзъ четыре,
Прѣзъ девять воды студены.
Тѣрахж ми тя, дадохж. *Пѣс.*

9) Глядамь, залѣгамь, искамь да намѣрж нѣчто; държ, трьсж, тражж, барамь, срькамь, палamь, бродж, бирвамь; **иска́ть.** *Онъ си тѣра кесиж-тж.* 10) Държ, издырвамь, прѣдървамь, трьсж, изтрьсвамь, призирамся, изглеждамь, съглеждамь; **быть взыска́тельнымъ.** *Кираджиж-та не тералъ да види, какво е правилъ.* **— ися,** 1) *гл. вз.* Влѣкжся по сждилица, та ся разправювамь съ нѣкого за нѣчто; сждяся, давосвамся, имамь давиж съ нѣкого; **суди́ться, тяга́ться, вести́, тя́жбу, проце́съ, имѣть проце́съ съ кѣмъ.** 2) Искамъся, сакамъся, проспися; **сва́таться.** *Тѣрахмыся и ся зехмы.* 3) Дъримся, трьсимся, тражимся, барамъся; **иска́ться.** 4) *гл. стр.* Бывамь тѣранъ. *Ни ся води, ни ся тѣра, трагж прави.*

Тѣраню, *с. ср.* отъ **тѣрамь** и **тѣрамся.**

Тѣснина́, *с. ж.* Тѣсно мѣсто; **тѣсни́на, тѣсное мѣсто.** *Срѣщнжлися въ еднж тѣснинж на планинж-тж.*

Тѣснинка́, *ум. ж.* отъ **тѣснина́.**

Тѣсничкъıй, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **тѣ́снъıй; тѣсненькiй.**

Тѣснота́ и **тѣснотиıю,** *с. ж.* Нѣманю доста мѣсто, колкото трѣбва; **тѣснота́.** *Живѣемъ на тѣснотж.*

Тѣсноу́стъıй, **стъ, ста, сто,** *пр.* Что е съ тѣсны уста, съ тѣсно гръло; **узкого́рлый.** *Тѣсноустъ сждъ.*

Тѣснъıй, —**сьнъ** и —**сенъ, сна, сно,** *пр.* Что има малко мѣсто, малькъ раздалечь междж крайща-та си, междж стѣны-ты си; **тѣсный, у́вкiй.** *Да ли е кжща тѣсна или е челядь бѣсна? Добри сж и тѣсни ржкаве, нъ платно-то не стига.*

Затрьгнжся Марко вряденъ юнакъ,
Та отиде у тѣснж клисурж,
Та достигнж три синджира робiе. *Пѣс.*

Изкарай мя въ Никополскж чаршиж,
Па си хвани до двамина телалы,
Та да выкать изъ тѣсны-ты улици:
Продавася тьнка IАна хубава. *Пѣс.*

Пази, Боже, отъ длъгы тоягы и отъ тѣсны сокаци. —**сно,** *нар.* Въ тѣснотж, на тѣснотиж, не на широко; **тѣсно, у́зко.** *Да смы заедно—тѣсно, да смы пабашка—тжжно* —*На тѣсно* (натѣсно), *нар.* Въ утѣснение, въ нуждж, на зорь. *Намирася натѣсно;* **находи́ться въ затрудни́тельномъ положе́нiи.**

Тѣсто́, *с. ср.* 1) Брашно, размѣсено, разбрькано съ водж; **тѣсто.** *Отсѣю брашно и замѣси тѣсто за питы.* 2) Всяко нѣчто размачкано, разбрькано като кашж.

Тѣстце́, *ум. ср.* отъ **тѣсто́.** Малко тѣсто; **тѣстцо́.**

Тѣстя́нъıй, **нъ, на, но,** *пр.* Тѣстювый.

Тѣстю́въıй, **въ, ва, во,** *пр.* 1) Направенъıй отъ тѣсто; тѣстянъıй; **тѣстяный.** 2) Умацанъıй, уплесканъıй съ тѣсто; тѣстянъıй. *Тѣстювы ржцѣ.* 3) Что е мякъ и лѣпкавъ като тѣсто; **мѣси́коватый.**

Тѣхний, —**хънь, хню, хне,** *мѣстоим.* отъ **тѣхъ.** Нихный, нѣхный; **и́хнiй.** *И за*

това ли да му мыслѭ: то е тѣхнꙗ работа, нека тѣ да му мыслять.

Тѣхъ, *мѣстоим.* трете лице мн. число винит. падежь; гы.

Тѣшеніе, *с. ср.* отъ **тѣшѭ** и **тѣшѫся.**

Тѣшѭ, ишь, — **шилъ,** *гл. д.* 1) Прѣдумвамь, которкамь нѣкого да млъчи, да не плаче, да стои миренъ, да бѫде спокоенъ; мирѭ, утѣшавамь, плътѫ; **утѣшáть, успокóивать, унимáть.**

> Комарь бей ся женꙗше,
> Мушичка си плачꙗше;
> Комарь бей ѭ тѣшꙗше:
> Млъчи, млъчи, мушичко,
> Утрѣ ходамь въ Битолѭ,
> Да ти купамь кушюлѭ! *Пѣс.*

2) Залисвамь, бавѭ, залъгвамь, еглендисвамь; **тѣшить, забавлять, занимáть, развлѣкáть.** *Да гляда да тѣши хора-та.* —**шѫся,** 1) *гл. възвр.* Залисвамся, бавѭся, залъгвамся, еглендисвамся; **тѣшиться, забавляться, заниматься, развлѣкáться.** 2) *гл. стр.* Бывамь тѣшенъ.

Тю! *междом.* За чюдение, за тюхкание; показва разкаꙗние и съжаление; тюхъ! *Тю, да ся не види макаръ, какво сторихъ! Тю бре гыди!* отишло, нѣма го, заборавихъ!

***Тюй,** *с. м. Т.* Конска опашка, давана едно врѣмя нѣкому за чинъ; **бунчýкъ.** *Той е пашꙗ съ три тюꙗ.*

***Тюйбé,** *с. ср. Т.* в. **тёйбé.**

***Тюйлú,** *пр. неизм. Т.* Что има тюи; **бунчýжный.**

***Тюлбé,** *с. ср. Т.* в. **тюрбé.**

***Тюлбéнка,** *с. ж. Т.* в. **тумбéлка.**

***Тюлбéнъ,** *с. м. Т.* в. **тулпáнъ.**

***Тюлюмбéкъ,** *с. м. Т.* 1) Таламбазъ. 2) Товаръ на конь, възъ когото може да ся язди; дембелекъ, тюмбелекъ.

Тюлюменско гóрюю, в. **тилилейско гóрюю.**

***Тюмбекúꙗ,** *с. м. Т.* Тютюнъ за наргеле.

***Тюмбелéкъ,** *с. м. Т.* Тюлюмбекъ въ 2-то знаменование.

Тюнтюрица, *с. ж.* Нанизъ отъ сребро и сребрьны пары, когото невѣста носи за накытъ на тыла си.

***Тюрбé,** *с. ср. Т.* Тюлбе, гробъ, гробница на нѣкой голѣмецъ; **гробнúца, склепъ, мавзолéй.**

***Тюрлúꙗ,** *с. м. Т.* Видъ, родъ, строй, сой, джинсъ; **видъ, сортъ.** *Има много тюрлии пары. Иванъ е друга тюрлиꙗ человѣкъ. Разны тюрлии стока.*

***Тюрпáнъ,** *с. м. Т.* в. **турпáнъ.**

Тю́тю! *междом.* Така си казвать дѣца-та, когато ся поглядвать прѣзъ нѣчто; дза!

Тютювá, *с. ж.* Тетива. *Надувайся, доклѣ ти ся пукне тютюва-та.*

Тютюнджúйка, *с. ж.* 1) Коꙗто пуши тютюнъ; **курúтельница, табáчница.** 2) Коꙗто сѣе или продава тютюнъ; **табáчница.**

Тютюнджúйскъый, ска, ско, *пр.* отъ **тютю́нъ.** *Тютюнджийскъый дюкꙗнъ,* дѣто продавать тютюнъ; **табáчная лáвка.**

Тютюнджúйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ тютюнджиꙗ.

***Тютюнджúꙗ,** *с. м. Т.* 1) Който пуши тютюнъ; **курúтель, табáчникъ.** 2) Който сѣе или продава тютюнъ; **табáчникъ.**

Тютю́невъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **тютю́нъ; табáчный.**

Тютю́нецъ, *ум. м.* Малко тютюнъ; **табачёкъ.**

Тютюнúца, *с. ж.* Ссѫдъ за дрьжꙗне въ него тютюнъ; **табáчница.** *Кисиꙗ тютюница;* **кисéтъ.**

***Тютю́нъ,** *с. м. Т.* Тутунъ: 1) Раст. *Nicotiana Tabacum;* **табáкъ.** 2) Листа отъ това растение изсушены и нарѣзаны за пушение; духанъ; **курúтельный табáкъ.** *Пуши, пие тютюнъ.* 3) Прахъ отъ стрыты тютюневы листа за сирькание; емфе, емфие, бурнотъ; **ню́хательный табáкъ.** — *Хайдушкъый тютюнъ,* раст. *Lysimachia vulgaris;* **вербéйникъ, лабáзникъ.** — *Не струва ни лулѫ тютюнъ,* не струва ничто. *Дай му лулѫ тютюнъ, да ти изкаже и майчино-то си млѣко.*

***Тютюрмé,** *с. ср. Т.* Тетерме, тетерка, тетерица, лъска, златинка, флотора; **блёстка, блёсточка.**

Тю́хкамь (да тю́хнѫ), *гл. ср.* Жꙗлѭ подырь нѣкаквѫ несгодѫ, казвамь тюхъ! *Вайкамь и тюхкамь.* —**мся,** *гл. възвр.* Казвамь тюхъ! каѭся за нѣчто, че не сьмь го направилъ, окайвамся за нѣчто неприꙗтно; вайкамся; **áхать, раскáиваться.** *Каѭся и ся тюхкамь, ала е вяче късно.*

Тюхъ! *междом.* Показва разкаꙗние и съжаление; тю!

Тѫга, *с. ж.* Туга, душевно болѣние за нѣчто; тѫгъ, тѫговина, тѫжба, достага, жалба, жꙗлость, жꙗль, жигъ, мѫка, оклятиꙗ, печꙗль, скръбь, тягоба, кахѫръ; **тугá, грусть, гóре, гóресть, тоскá, кручúна, скорбь, печáль.** *Докарвамь тѫгѫ;* **кручúнить.** *Тѫгѫ тѫжѭ,* тѫгувамь. *Да ми мине тѫга-та,* да прѣжꙗлѭ нѣчто, да отмилѣѭ. *Тѫга ми ся натѫжило,* дошла ми тѫга, зехъ да тѫгувамь. *Паднѫла ми тѫга на срьдце-то,* тѫжѭ, тѫгувамь за нѣчто.

> Мьгла, мьгла по поле-то,
> Тѫга менѣ за момя-то,
> Оти менѣ не дадохѫ. *Пѣс.*

Пустъі-тъі мои двѣ тѫгъі,
ІА да станете двѣ мъглъі,
Че ся въісоко вдигнѣте! *Пѣс.*

Челникъ Пѣё ми засвири,
Ми засвири, ми задзуни,
Во свиркѫ-тѫ тѫгѫ тѫжить,
Тѫгѫ тѫжить и ся трясеть. *Пѣс.*

Тѫ́гвамъ *гл. д.* Тѫгувамъ, тѫжѭ, горювамъ, жялѣѭ.

Отчто бѣло перешь,
Та ми црьно носишь,
Дали майкѫ жялвашь,
Или татка тѫгвашь? *Пѣс.*

Тѫговина́, *с. ж.* Тѫга.

Тѫгови́тъій, тъ, то, то, *пр.* Тѫжнъій, тѫжевнъій. *Баща й плаче, а тя не е ни жяловита, ни тѫговита.*

Тѫгу́вамъ, *гл. ср.* Имамъ нѣкаквѫ тѫгѫ; тѫгвамъ, тѫжѭ, жялѭ, жялѣѭ, жигуѭ, милѣѭ, горювамъ, печялѭся, скръбѭ, тѫжно ми е, мило ми е; **тужи́ть, жалѣ́ть, печа́литься, скорбѣ́ть, горева́ть, грусти́ть, кручини́ться, круши́ться, тоскова́ть.** *Момчя-то нъі е много ухълно, трѣбува да му е тяжко нѣчто: ни яде, ни пие, накуси троха и па стане, тѫгува, несѣди.*

Тѫгу́ванье, *с ср.* отъ **тѫгу́вамъ.**

Тѫгъ, **тѫ́гове**, *с м.* Тѫга, тѫжба.

Господь ангелъі проводи
Зарадъ безгрѣшнъі душици,
И ангели си отишли
Доло ми на доленъ свѣтъ;
Намѣрихѫ Ѩнкѫ безгрѣшнѫ,
Не могѫть да си пристѫпять
Отъ мамиnъі й плачевъі,
Отъ бащинъі й тѫговъі. *Пѣс.*

Тѫгъі́ца и **тѫгъі́чка**, *ум. ж.* отъ **тѫ́га.** Тужица, тѫжбица.

Тѫдѣ́ и **тѫдѣ́ва**, *нар.* По тукашни тъі мѣста, по тъія мѣста; тѫдѣсь, тѫдѣзи, тадѣва, сьдѣва, тука, тукъ, около, насамъ; **въ этихъ мѣста́хъ, здѣсь, сюда́.** *Тѫдѣва е валѣло дъждъ. Дошьлъ е тѫдѣва, можѫ да изгляжда. Не гъі трьси тѫдѣва.* — *До тѫдѣ* и *до тѫдѣва* (дотѫдѣва), *нар.* До това мѣсто, дотука, до тукъ; **досю́да.** *Не е стигалъ до тѫдѣва.* — *Изъ тѫдѣва* (изтѫдѣва), *нар.* Изъ тъія мѣста, изтука, оттука. *Не е изъ тѫдѣва.* — *На тѫдѣ* и *на тѫдѣва* (натѫдѣва), *нар* Накамъ тъія странъі, на-камъ тукъ, натукъ. *Трьси го на тѫдѣва, на-камъ тѫдѣва.* — *Отъ тѫдѣ* и *отъ тѫдѣва* (оттѫдѣва), *нар.* Отъ тъія мѣста, отъ тъія странъі, оттука, оттува, оттуе; **отсю́да, отсю́ду.** *Азъ съмь отъ тѫдѣва. Отъ тѫдѣва ничто не изнасять*

Тѫдѣ́вашний, —шьнь и —шенъ, шнія, шне, *пр.* Что е отъ тѫдѣва, отъ тъія странъі; тѫдѣшний, тукашний, тувашний.

Тѫдѣ́зи и **тѫдѣ́сь**, *нар.* Тѫдѣва. тѫдѣ.

Тѫдѣ́шний, —шьнь и —шенъ, шнія, шне, *пр.* Тѫдѣвашний.

Тѫ́жба, *с. ж.* Тѫга.

Тѫ́жбица и **тѫжбичка**, *ум. ж.* отъ **тѫ́жба.** Тѫгъіца.

Тѫжё́внъій, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* 1) Който тѫжи за нѣчто. има нѣкаквѫ тѫгѫ; тѫжнъій, тѫговитъій, жиговитъій, жялovитъій, жялoвнъій. жялнъій, печялнъій, скрьбнъій, ухълнъій, кахърнъій; **печа́льный, гру́стный, плачё́вный.** 2) Что докарва тѫгѫ, что е за тѫгуванье; тѫжнъій, тѫговитъій, горкъій, жялнъій, жялoвнъій, жялостнъій, печялнъій, скръбнъій, ухълнъій; **жа́лостный, жа́лкій, печа́льный, плачё́вный, уны́вный, зауны́вный.** —**вно**, *нар.* Тѫговито, тѫжно, жялно.

Тѫженье, *с. ср.* отъ **тѫжѭ.** Тѫгуванье.

Тѫ́женъ, *с. м.* Растение тѫжякъ.

Лели ти рекохъ, дѣвойчя,
Не сади тѫженъ въ градинѫ,
Майка ти тѫжи по тебе,
Баща ти тѫжи за тебе! *Пѣс.*

Тѫ́жникъ, *с. м.* и

Тѫ́жница, *с. ж.* Казвася за человѣкъ, кога да го пожялимъ за злочестие то му; горкана, горканъ, сиромахъ, сирота, сиротичка, кутръій, клятникъ, клятница, жялникъ, жялница; **несча́стный, бѣдня́га, бѣдня́жка, бѣдня́жечка, горемы́чный, горемы́ка.** *Двѣ годинъі какъ лѣжи на постелѫ, тѫжникъ-тъ!*

Тѫ́жно, като *с. ср.* Тяжка горящина, жежчина, жега, маранія; **зной, жара́.**

Тѫ́жнъій, —жьнъ и —женъ, жна, жно, *пр.* Тужнъій: 1) Тѫжёвнъій и въ двѣ-тъі знаменованія.

Тужися, тужна дѣвойко,
Тужно ли ти е за макѭ,
Како маки за тебе? *Пѣс.*

Иоване, ясенъ мѣсяцо,
Что ми си ясно огрѣялъ
Подъ горѫ, войно, надъ горѫ?
Вьвъ горѫ тѫжна килия,
Въ килиѭ лѣпа Мария. *Пѣс.*

2) Който е лишенъ отъ нѣчто, та е жяленъ, че го нѣма, и желае да го добые; жьднъій, жьденъій, жяднъій, жялнъій, щетимнъій, скуднъій, страднъій, тягловнъій; **лишё́нный чего и съ чу́вствомъ жа́лости объ этомъ жа́ждущій пріобрѣсть о́ное.** *Тужни смъі за Бьлгаринъ владъікѫ.*—**Тѫ́жно**, *нар.* Тужно, тѫжёвно, тѫговито, жялно, жялoвно, жяловито, жялостно, жиговито, мило, умилно, печялно, скръбно,

бално, ухъıлно, туго, тяжко, кахѫрно; гру́стно, печа́льно, жа́лко, го́рько, прискор́бно, уны́вно, зауны́вно, морко́тно. *Жюлно, тѫжно пѣе. Да смъı наедно—тѣсно, да смъı побашка—тѫжно.* —**Тѫ́жно ми е,** като *гл. безл.* Жално ми е, мило ми е; **мнѣ жаль, гру́стно мнѣ.**

Тѫжѭ, ишь,—**жи́лъ,** *гл. ср.* Тужѭ: 1) Тѫгувамь. *Като намѣришь, не се радвай; като загубишь, не тѫжи. Кой лъже, той тѫжи; кой оре, той добрѣ.*

Болна лѣжıала ІАнина майка,
Болна лѣжıала сама во дворıе,
И ми лѣжıала и ми тѫжила:
Олеле Боже, Боже до Бога!
Что не си имахъ още еднѫ керкѫ,
Още еднѫ керкѫ како ІАникѫ? *Пѣс.*

Най-подъıрь врьви младо Татарчя,
Два конıа води, три роба кара:
Едно-то бıаше, джанѫмъ, калина,
Друго-то бıаше мала малина,
Трете-то бıаше сама булıа имъ.
Калина тѫжи, малина плаче,
А булıа имъ гъı тихомь мирıаше. *Пѣс.*

Сѣднѫ ми Ивко да плаче,
Сѫглядала го снаха му,
Па е тейну си казала:
Не плачи, тейно, не тѫжи,
Азъ щѫ юнаци посрѣщнѫ! *Пѣс.*

2) *гл. д.* Ходѫ почерненъ за нѣкой свой умрѣлъ; оплаквамь, жюлѭ, жюлѣѭ, тѫгвамь; наряждамь, припѣвамь надъ умрѣлъ; **носи́ть тра́уръ, опла́кивать, горева́ть, жалѣ́ть.**

Како брата ıа да си прѣжıалѭ,
Мене не е брига за косѫ-тѫ,
Токъ си тѫжѭ мой милъıй брата,
Что загъıнѫ отъ недуговѫ женѫ! *Пѣс.*

Азъ ке легнѫ на диванъ да спиѭ,
Тъı да сѣднешь до мене да плачешь,
Да запалишь петь-шестина свѣщи,
Да разтуришь своѭ русѫ косѫ,
Да мя тѫжишь тѫгъı со гласовъı. *Пѣс.*

—**жѭся,** *гл. възвр.* Плачѭся, оплаквамся, жюлѭся, варекамся отъ нѣкого, отъ нѣчто; **пла́каться, жа́ловаться.** *Стана ся тѫжи отъ мѫжѭся. Стига си ся тѫжила.*

Тужися, тужна дѣвойко,
Тужно ли ти е за макѭ,
Како маки за тебе? *Пѣс.*

Тѫ́жıакъ, *с. м.* Тѫженъ: 1) Раст. *Orchis,* гороцвѣтъ, ливадарничя, ливадарь, перунига, перуника, салепчя, салепъ; **сале́пъ. коку́шкины слёзки, кисе́льный ко́рень, ятры́шникъ.** 2) Растение турско цвѣтıе въ 1-то знаменов.

Тѫжıа́чка, *с. ж.* 1) Тѫжение, жюление, оплакванıе, плаченıе и наряжданıе надъ мрьтвець: **припѣвъ.** 2) Пѣснıа за оплакванıе мрьтвець, припѣвъ. 3) Коıато оплаква мрьтвець и наряжда надъ него; оплаквачка; **тужёбница, вопленница, пла́кальщица.** *Сватба безъ гайдѫ и мрьтвець безъ тѫжıачкѫ не бъıва.*

Тѫй, *нар.* Тъй, така.

Тѫлъ, **тѫ́лове,** *с. м.* Тулъ въ 1-то знаменованıе *Момченчя като асланчя, юначя, на рамо му кривачя, на плещъı му тѫлове съ острь́ı стрѣлъı набити.*

Тѫпанъ, *с. м.* в. **тъпанъ.**

Тѫ́пичкъıй, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **тѫ́пъıй.**

*__Тѫпкѫ́,__ *нар. Т.* Сѫщо, исто, досущь, досущка, наплъно, съвсѣмь; **точь въ точь.** *Сънъ-тъ е тѫпкѫ като бащѫ си;* **сынъ точь въ точь оте́цъ.**

Тѫпоу́мъıй, мъ, ма мо, *пр.* Който има тѫпъ умъ, та не зима отъ ничто; тупоумнъıй; **тупоу́мный.**

Тѫ́пъıй, нъ, на, но, *пр* Тупавъıй: 1) Что не е остьръ, нѣма остьръ врьхъ, изхабенъıй, что е съ плоско лице, съ плосъкъ рѫбъ; тѫпъıй; **тупо́й.** *Тѫпъ ножь Удари го съ тѫпо-то на брадвѫ-тѫ. Рѫбове-тъı му сѫ тѫпи.* 2) Който мѫчно зима, мѫчно разбира, мѫчно ся учи, кому-то не сѣче глава-та; **тупо́й, непоня́тливый.** *Тѫпъ ученикъ Запрянъ е тѫпъ на ума.*

*__Тѫржи́къ,__ *с. м. Т.* Таржикъ, тахѫрджикъ, мѣхъ, тоболець.

Тѫ́тнатıе, *с. ср.* отъ **тѫ́тнѫ.** Тѫтьнъ.

Тѫ́тнѫ, ешь,—налъ, *гл. ср.* 1) Тьнтѫ, туптѫ, тропотѫ. 2) Ходѫ насамъ натамъ. *Овца-та токо блѣе и тѫтне.*

Тѫтняшко́мь, *нар.* Съ тѫтьнъ.

Тѫ́тьнъ, **тѫ́тневе,** *с м.* Тѫтнатıе, тьнтенıе, тропотъ, тупотъ; **ту́тенъ, шумъ, гулъ, пыкъ.**

Та что ми ся тѫтьнъ зачю,
Тѫтьнъ зачю, екъ зададе:
Дали лова горѫ ломи,
Или змѣйко стѣнъı крьти? *Пѣс.*

ІА дѣ гряде къıтена невѣста
Со грьмовъı и со тѫтневъı. *Пѣс*

Срѣщѫ иде мало дѣтя,
Мало дѣтя башь Груица,
Со конıа си тѫтьнъ бие. *Пѣс.*

Тѫ́хнѫ, тѫхна́ти, ешь,—на́лъ, *гл. ср.* Миришѫ, вонѣѭ; **ту́хнуть.**

Съıну Илиё, Илиё,
Дали кешь, въ огьнь горѣти,
Или кешь въ крьви тѫхнати? *Пѣс.*

Тя, *мѣстоим.* второ лице един. число, винит. пад вм. **те́бе.**

Тя́га́вець, *с. м.* Растение тяговець.

Тя́гавъıй, въ, ва, во, *пр.* Что не ся дьвче

лесно, некрѣхкый; жилавый, жекавый. *Тягаво мѣсо.* —**во**, *нар.* Жилаво, тяжко, мѫчно, полека, бавно. *Работа-та врьви тягаво.*

Тяга́чка, *с. ж.* Клѣчка, съ коѭ-то врьтять прѣдне-то кросно на станъ, за да навиѭть натканото то.

Тя́гление, *с. ср.* отъ **тя́глѭ** и **тя́глѭся.**

Тя́гленый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **тя́глѭ.**

Тягли́лка, *с. ж.* 1) Справа за тягленю, за мѣрение съ неѭ нѣчто; тягло, тяглило; **вѣсы́, ва́га.** 2) Метална мѣрка, коато ся турю на тяглилкѫ, за да ся прѣтягли нѣчто; тягла, таглила, **мѣрило, мѣрилка; ги́ря.** *Неговы-ты тяглилкы сѫ ексикъ.*

Тягли́ло, по́ чясто, **тягли́ла,** *с. ср.* 1) Тяглилка и въ двѣ-ты знаменованиѭ. 2) Болка, болежка, бѣда, патило, патима, трьпило; **страда́ніе, бѣдствіе.** *Черно тяглило. Тяглила-та на умъ учять. Тяглило-то състарява человѣка.*

Тягли́чь, *с. м.* 1) Дебело дльго дрьво, вглавено съ дебелъіѭ си край въ прѣднѫ-тѫ колесаркѫ, а на по́-тьнкъіѭ му край направа за турюние ярема; стои междѫ два-та впрягнѫтъі добытъка; водило, повозница, потяглица, процѣпъ, грядѣлъ, аржшь на кола; **ды́шло.** 2) Желѣзна, дрьвяна прѫтчка, коато минува прѣзъ жябкѫ-тѫ, прѣзъ горнище-то на ярема и най-послѣ прѣзъ самъіѭ процѣпъ, та така дрьжи ярема за процѣпа; заврънь; **куро́къ, серде́чникъ.** 3) Триножна направа, дъска, на коѭто кожюхарь обтяга кожи-тъі, да ся изопнѫть.

Тягло́, *с. ср.* 1) Болка, болежка, бѣда, наказъ, наказание, патило, патима, трьпило; **страда́ніе, бѣда́, бѣдствіе.** *Какво бы това пусто наше черно тягло!* 2) Кукъіца на обица, коато минува прѣзъ дупкѫ-тѫ на ухо-то; вегалце, 3) Тяглилка и въ двѣ-ты знаменованиѭ. 4) Количество-то колкото тягне едно нѣчто по приетѫ единицѫ; мѣрка, тяжина, тяжнина; **вѣсъ, тя́жесть.** *На тягло, съ тягло,* да ся тягли, да ся мѣри, а не кутурица; **вѣсомъ, вѣсно́й, вѣсово́й.** *Магаря ся съ тягло не купува.*

Тягло́вникъ, *с. м.* Тягловенъ човѣкъ; **страда́лецъ.**

Тягло́вница, *с. ж.* Тягловна жена, мома; **страда́лица.**

Тягло́вный, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* 1) Който тягли, страда, мѫчися; **стра́ждущій.** *Тягловенъ человѣкъ.* 2) Тѫжный въ 2-то знаменование.

Тя́глѭ, ишь, — ли́лъ, *гл. д.* 1) Дрьпамь, дрьпинамь, дрьцамь, дрьмолѭ, опинамь, тръгамь, тръзамь, тягнѫ; **тяну́ть, дёргать.** *Не мя тягли за полѫ-тѫ, че щешь ѭ скѫсашь. Авъ да тяглѭ, ты пакъ тъікай, та дано тръгне. Единъ тягли насамь, другъ тягли натамь.* 2) Влѣкѫ, влѣчѭ, влачѭ, мъкнѫ, тьтрѫ, тьтразѫ, тръгамь, тягнѫ; **влечь, влачи́ть, волочи́ть, тяну́ть, тащи́ть.** *Врьзалъ го съ вѫже и зелъ да го тягли изъ кала.* 3) Дрьпамь, оттяглювамь, отмѣствамь, махамь, тръгамь; **отдвига́ть.** *Я тягли стола оттамъ.* 4) Дрьпамь, оттяглювамь, отвождамь, завождамь; **отводи́ть.** *Хванѫ мя подъ мышницѫ и мя тягли на странѫ, да ми каже нѣчто.* 5) Прибирамь накамъ себе; дрьпинамь, тръгамь; **тяну́ть.** *Не тягли чергѫ-тѫ, само ты да ся завивашь.* 6) Карамь да дойде камъ мене; дрьпамь, дрьпинамь, влѣкѫ, привличамь; **притя́гивать.** *Нѣчто мя тягли камъ него. Натръканъ кихлибаръ тягли малкы книжкы.* 7) Мъкнѫ, точѭ, тягнѫ, изтяглювамь; **вытя́гивать.** *Тяглѭ копринѫ;* **разма́тывать шёлкъ.** *Тяглѭ нищкѫ.* 8) Дрьпамь, опинамь, скубамь, тръгамь; **выдёргивать.** *Русѫ косѫ тяглюше.* 9) Вадѫ, изваждамь, изтяглювамь водѫ-тѫ, гноѭ изъ нѣчто; смучѭ, изсмуквамь; **тяну́ть, выса́сывать.** *Лапа-та тягли гноѭ.* 10) Вадѫ, изваждамь, изкарвамь, наливамь, чрьпѫ; **достава́ть, че́рпать.**

Мари Тодоро, кадѫнъ Тодоро,
Тягли ми водѫ, напой ми коня,
Коня сосъ ковѫ, мене сосъ уста! *Пѣс.*

11) Вадѫ, изваждамь, мъкнѫ, измъквамь, изножвамь, потяглювамь; **выніма́ть, выта́скивать, обнажа́ть.** *Скаралъся съ брата си и тяглилъ ножь възъ него.*

Закляся Стоянъ, прѣкляся,
Вяче вино да не пие
И тѫѭ лютѫ ракиѭ,
Ружкъі ножи да не тягли,
Съ дружинѫ кавгѫ да не чини. *Пѣс.*

12) Вдигамь, помѣрвамь, замѣрвамь, потяглювамь, посочвамь, насочвамь, лучѭ, нишѭ, тръгамь; **прицѣливаться, мѣтить.** *Пушкѫ тяглилъ, бащѫ си да убие.*

Вечеръ дома ка не дойде,
Со вси-тъі кавгѫ си прави,
На бащѫ му пушкѫ тягли,
На майкѫ му остро ножя,
На брата му чифтъ пищолъі. *Пѣс.*

13) Влѣкѫ, мъкнѫ, водѫ нѣкого да врьви съ мене; **тащи́ть съ собо́ю, волочи́ть за собо́ю.** *Тягли мя по механы-ты, по пазара.* 14) Влѣкѫ, влѣчѭ, влачѭ, карамь, мъкнѫ, тьтрѫ, тръгамь, тѣрамь; пре-

слѣдовать судебными процессами. *Иска да мя тягли по конаци, по сѫдилища.* 15) Прѣкарвамь, минувамь, изопвамь, тръгамь. *Тяглихъ го на калѫпъ, на менгеме.* 16) Глядамь да видѫ нѣчто колко е тяжко; мѣрѭ, прѣмѣрвамь, измѣрвамь, прѣтяглювамь; **вѣсить.** *Соль ми тягли.* 17) Зимамь, хващамь, мѣрѭ. *Наший-тъ кантаръ тягли само до сто окы, повяче не хваща.* 18) Сѣщамь, прѣкарвамь нѣкаквѫ мѫкѫ, болкѫ, минува ми прѣзъ главѫ-тѫ; страдамь, страдаѭ, тръгамь, мѫчѫся, патѫ; **стра́дать.** *Тягли черно-то тягло.* 19) Влѣкѫ, влѣчѭ, влачѭ, носѫ, траѭ, трьпѭ, тръгамь, кайратѫ; **терпѣть, выноси́ть, переноси́ть, сноси́ть.** *Тягли като куча. Кой ны е кривъ, нека тяглимъ.* 20) Отивамь, карамь, тръгамь, слизамь, тягнѫ; **направля́ться, отправля́ться, остана́вливаться.** *Когато речешь да дойдешь, да тяглишь право у насъ. Тяглилъ право въ училище-то.* 21) Изписвамь, написвамь, удрямь; **проводи́ть, наводи́ть.** *Отгорѣ тягли една чезиѭ. Тяглилъ още двѣ бразды,* изкаралъ. *Тяглѭ конець, белгиѭ;* **отбива́ть ни́ткою.** *Тяглѭ тегелъ,* ушивамь; **строчи́ть, обстра́чивать, остра́чивать.**

> Тогай выкнѫ Лозена дѣвойка:
> Бѣло лице, зачто ми тя бѣлихъ?
> Тьнкы вѣжды, зачто ли вы тяглихъ?
> Црьны очи, что вы сурмесувахъ?
> Половины, зачто вы прѣстягахъ?
> Да вы кыне проклято Латинчя? *Пѣс.*

22) Отивамь откамъ нѣкого, дрьжѭ неговѫ странѫ, глядамь, залѣгамь, работѫ за неговѫ ползѫ; **норови́ть, таготѣть, натя́гивать на чью ли́бо сто́рону.** *Тяглѭ откамъ него;* **натя́гивать на его́ сто́рону.** *Тяглѭ нѣкого на своѭ странѫ;* **гнуть на свою сто́рону, клони́ть въ свою по́льву.** 23) Така казвать за всичко като за дзявление, че направено-то, за което е дума-та, е извршено нѣкакъ по-добрѣ; дрьпамь, трѫщамь. *Тяглихъ му едно писмо, единъ шивъ, единъ сънъ Да му тяглѭ едно бръснатіе, едно спаніе.* —**лѭся,** 1) *гл. възвр.* Дрьпамся, опинамся, сѣпамся, тръгамся. *Азъ водѫ коня, той ся тягли, не ще да врьви.* 2) Отивамь на странѫ, сторвамь пѫть; дрьпамся, оттяглювамся, тръгамся; **отдвига́ться, сторони́ться.** *Ные ся тяглихмы на странѫ да минѫть тѣ по-напрѣдъ.* 3) Оставямся отъ нѣкаквѫ работѫ, прѣставамь да ѭ работѫ; дрьпамся, оттяглювамся, тръгамся. *На стары годины ся тяглилъ отъ търговиѭ-тѫ.* 4) Не щѫ да ся мѣсѫ, оттръгвамся, охлаждамся; **сторони́ться.** *Правимъ си училище и канимъ селяны-ты да помогнѫть, а они ся тяглять. Той ся е тяглилъ и не ся мѣси вяче.* 5) За воды-ты: оттичямся, сѣпвамся, сѣквамся, дрьпамся; **убива́ть.** *Воды-ты ся тяглихѫ.* 6) Мѣрѭся, прѣтяглювамся, тръгамся; **вѣситься.** 7) *гл. вз.* Тяглимся единъ другъ. 8) *гл. стр.* Бывамь тягленъ. 9) **Не ся тя́гли,** като *безл. гл.* Не ся носи, не ся трьпи, не ся трае, не ся тягне; **не выноси́мо.** *И това не ся тягли.* — *Тяглѭ бройницѫ,* броѭ бройницѫ, прѣмѣтамь мониста-та й; **перебира́ть чётки.** — *Тяглѭ съ весла,* карамь ладиѭ съ весла; веслѭ; **грести́.** — *Тяглѭ думы-ты нѣкому,* цѣнѭ, разглѣждамь всякѫ неговѫ думѫ, колко струва; **вѣсить слова́ его́.** — *Тяглѭ загубѫ,* каквато загубѫ има, на-възъ мене остаѭ; **нести́ убы́токъ.** — *Тяглѭ кобылѫ на атъ,* довождамь ѭ при атъ да ѭ ѭри; **припуска́ть, случа́ть.** — *Тягли ми срьдце,* тягне ми срьдце, иска ми ся, ще ми ся; **имѣть охо́ту.** — *Тяглѭ нѣкому харчя,* тръгамь му харчя, азъ плащамь, каквото той е разнесълъ. — *Отдѣ си тягли начяло-то?* отдѣ идѣ, отдѣ ся е подкачило, дѣ му е корень-тъ? **отку́да берётъ своё нача́ло?** — *Глава прави, глава тягли. Имала глава да тягли. Отъ главѫ-тѫ си тягли. Тягли, главо, да тяглимъ, дано поумнѣемъ. Тяглила глава, тяглила, има още да тягли. Юнакъ прави, юнакъ тягли. Единъ прави, много тяглять. Единъ прави, а хиляда тяглять. Тягли, додѣ умрешь; кога умрешь, пакъ тягли. Който много знае, много и тягли. Кому кога дойде, тогась тягли. Който прави, намѣрва си, нъ който тягли, тяжко му. Атове-ти ся рытать, магарета-та тяглять. Тягли, ала умъ-тъ му не дохожда въ куфалницѫ-тѫ. Всякой тягли вѫглена камъ свое-то яйце. Тягли, буле, конець-тъ, че ми ся скѫса гѫзець-тъ. Тягли моме, хоро-то, че ся сбира село-то. Тягли, тягли, додѣ стигне, тамъ врьжи. Не нашь, не вашь, тягли, враже, кѫдѣ знашь. Расте, чегато го дяволи тяглять за уши-ты. Всичко Мара фтасала, само вѣжды не тяглила.*

Тя́гнатіе, *с. ср.* отъ **тя́гнѫ.**

Тя́гнѫ, ешь, — **налъ,** *гл. д.* Тегнамь: в. **тя́глѭ** въ 1-то, 2-то, 7-то и 20-то знаменованию. *На грамадѫ сѣдяше, живо мясо тягняше.*

> Момчя невѣстѫ хваляше:
> Имамь невѣстѫ работнѫ:

На день си вищкж тягнiаше,
Въ недѣлж кждѣлж, врѣтенце,
И во мѣсецъ-тъ пасменце,
Во годинж-тж платненце! *Пѣс.*

Кахие едно Момчюла войвода,
Та ми собра три хилядж мина,
Та си вiахва таiа бръза коню,
Право тягнеть въ града Монастира,
Си достигнж на цръквж напущание. *Пѣс.*

Влѣгло дѣтя въ конскж конушницж,
Да обидеть конiа за вiахание:
Кони трѣгать много за опашкж,
Кони тягне во дворие изврълiать. *Пѣс.*

Ке се ходять за младж невѣстж,
Напрѣдъ тягне дѣтя Голомѣше,
Отъ вси-тѣ е той пò-добъръ юнакъ,
Како кйосемъ въ това сухо стадо. *Пѣс*

Что ми е сръдце тягнжло
Башь харамиiа да бъдамь,
Цръкж кошюлж да носамь,
Чифте пищолы на пoiасъ,
Тонкж-тж пушкж на рамо,
Остръж-тж сабiж на лѣво! *Пѣс.*

Тя́гнж, ешь,—налъ, *гл. ср.* 1) Имамь тяжесть, тягло, толкова ми е тягло-то, толкова сьмь тяжькъ; тяжкъ; **тяну́ть, вѣсить.** *Това тягне сто окы;* это **тя́нетъ сто окъ.** *Глава шекеръ тягне около пять окы.* 2) Докарвамь умора на оння, който мя дръжи или носи; тяжкъ; **тяготи́ть.** *Дисагы-ты ми тягижть.* 3) Докарвамь скръбь, тягобж; тяжкъ; **тяготи́ть.** *Това ми тягне на сръдце-то, на съвѣсть-тж.* 4) Имамь нѣкаквж уморж, нѣкаквж болежкж нѣйдѣ на тѣло то; тяжкъ. *Глава-та ми нѣчто тягне. Крака-та, очи-ты ми надтягнжхж отъ работж.*

Тягоба́, *с. ж.* 1) Тжга. 2) Мжка, курдежь, сжклетъ; **ску́ка.** *Тягоба ми е,* съклетъ ми дохожда. 3) Тягота.

Что е таiа тягоба на мене,
Дали сж ми лѣтни дъждове,
Или сж ми зимни снѣгове?
— Това ти е Марко дарбж дарилъ. *Пѣс.*

Тя́говецъ, *с. м.* Раст. *Plantago,* бръци, буквица, буковица, живовлѣкъ, жилавецъ, жиловецъ, жиловлакъ, жиловлѣкъ, жиловникъ, жилоглавъ, петрожилка, пятожилы, стръгукъ-стръгукъ, сучи-тъчи, тъчи-тъчка, тъчиплатно, тягавецъ; **подоро́жникъ, попу́тникъ.**

Тягота́, *с. ж.* 1) Голѣма тяжнина, голѣмо тягло, тягоба; **тя́жесть, тягота́.** *Натоварилъ коньы съ голѣмж тяготж.* 2) Тяжка, неприiатна работа; тяжкота, мжка, грыжiа, брѣмя, товаръ, юкъ: **бре́мя, обу́за, но́ша, тя́гость, кандалы́.** 3) Горящо и задушено врѣмя; тяжина, тяжнина, тяжчина, тяжкота. *Днесь е голѣма тягота, ще имамы дъждъ.*

Тяго́тный, —тьнъ и —тенъ, **тна, тно,** *пр.* 1) Что тягне много; тяжкый, нелекый; **вѣскій, вѣсистый.**

Iа влѣзни въ хладны земници,
Та ся хубаво промѣни,
Что ти е най-башь прѣмѣна,
И тури злато кръстато
И това сребро тяготно,
Колко что можешь да носишь,
Па си ойди на хоро! *Пѣс.*

2) Что става, что ся връши съ множинж и съ много салтанатъ; салтанатлиiа, тяжкый. *Тяготна сватба.*

Задалася сватба тяготна:
Двѣста конiака, триста пѣшiака,
Девять кочии бѣли каджны. *Пѣс.*

Тяже́ніе, *с. ср.* отъ **тяжiж.** Тягнатие.

Тяжина́, *с. ж.* 1) Естествена сила, коiато кара всяко тѣло да пада надолу, да ся стрѣми камъ срѣдж-тж на землж-тж; тягота, тяжнина; **тя́жесть.** *Круши-ты бяхж толкова голѣмы, дѣто отъ тяжинж капюхж.* 2) Нѣчто много тяжко; тяжнина, тягоба, тягота; **тя́жесть, тягота́.** *Всякоiа планина — своiа тяжина. Высокы-ты планины си носять свои-ты тяжины.* 3) Количество-то колкото тягне едно нѣчто по приетж единицж; тяжнина, тягло, мѣрка; **вѣсъ, тя́жесть.** *Ще има тяжинж до еднж окж.* 4) Тягота въ 3-то знаменование.

Тя́жичкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **тя́жкый.**

Тяжкоба́йчя, *с. ср.* Раст. *Cucurbita lagenaria,* тыква вжтрѣ праздна; цацарка, ца́цурка, цьнцарка, кратуна; **горля́нка, бути́лочная тыква, тыко́вница.**

Тяжкота́, *с. ж.* 1) Тягота въ 2-то и 3-то знаменованиiа. 2) Душевна, вжтрѣшниiа мжка, сжклетъ; тяжнина, тяжчина; **тя́гость.**

Тяжкоти́iа, *с. ж.* Мжка, мжчнотиiа, тягоба.

Тя́жкый, —жькъ, жка, жко, *пр.* 1) Что тяжи, что има голѣмж тяжинж; тяготный, нелекый; **тяжёлый, вѣскій, вѣсистый.** *Съ тяжькъ го товаръ натоварилъ.*

Вчера оттамъ минжхъ,
Край ваши-ты тяжкы порты. *Пѣс.*

Ето става цѣли три годинъ,
Ка ми имашь за женж намѣсто,
Ала крыешь тяжкы отключи
На хазны-ты и тарапаны-ты. *Пѣс.*

2) Что иска много трудъ, что ся връши съ голѣмъ трудъ и съ много знаание: трудный, мжчный, усиленый, нелесный, замлянын; **тяжёлый, тя́жкій, натужный, тру́дный, мудрёный.** *Тяжка работа, тяжькъ занаятъ.* 3) Врьлый, лошиЙ, мжчный, стрьмный, сарпъ; **круто́й, нату́жный.** *Тяжькъ пжть, тяжка планина.*

4) Лошій, мѫчнъій, усилнъій, чернъій, труднъій. *Тяжка година;* чёрный годъ. *Тяжкы врѣмена, тяжкы дни,* мѫчно ся живѣе, мѫчно ся поминува; времена́ ту́ги. *Дочакахмы тяжкы врѣмена.* 5) Что е не по силѫ-тѫ нъі да го дрьжимъ, да го носимъ; тяжёлый, обремени́тельный.

Събрали ми ся, набрали,
Кметове и чорбаджии
Всрѣдъ село на мегданчя-то,
Тяжкѫ вергиѭ да рѣжѭтъ,
Да рѣжѭтъ още да пишѭтъ. *Пѣс.*

Тя врьлихѫ въ теменъ зѫнданъ,
Тя удрихѫ суднѫ мѫкѫ,
Съ тяжькъ тумрукъ на подзѣ-то,
Дребенъ синджиръ на гръло-то. *Пѣс.*

Обложихѫ гы съ тяжкѫ бирикъ, съ тяжкѫ давнинѫ. Тоѭ товаръ е тяжькъ за него. 6) Что докарва мѫкы, что не ся трьпи; врьлъій, лютъій, мѫчнъій; тя́гостный, мучи́тельный, лю́тый, жесто́кій. *Тяжка го треска затресе. Тяжкы го грыжи налѣгнѫли. Дойдохѫ ми тяжкы мысли. Каза му тяжкы думи.* 7) Что докарва тяжкотѫ, мѫкѫ, когато ся ꙗде, когато ся пие; тяжёлый. *Тяжко ꙗдение, тяжко вино.* 8) Твърдѣ голѣмъій, страшнъій; тя́жкій. *Тяжка зима,* голѣма, люта зима. *Тяжькъ студъ;* крѣпкій моро́зъ.

Комаръ ся люто разерьди,
Извади сабѭ френгиѭ,
Удари мухѫ въ срьдце-то:
Тяжка кръвнина паднѫла
На Цариградскъі друмища. *Пѣс.*

Тяжькъ ми грѣхъ сторила:
Майци думѫ врьнѫла,
Тату хатѫръ строшила,
Бойчиа си ми зимала. *Пѣс.*

Хвала Богу единому, велить,
Зачто ты мене не ме избавишь
Отъ овего тяжка пиꙗница! *Пѣс.*

Въ тяжькъ го затворъ турили. 9) Голѣмъій, личнъій, прьвъій, челнъій; ва́жный, зна́тный. *Тяжькъ чловѣкъ,* голѣмецъ; ва́жная, зна́тная осо́ба. *Тяжькъ болгаринъ.* 10) Който надминува другы ты на нѣчто; голѣмъій, богатъій. *Тяжькъ търговецъ;* большо́й купе́цъ. *Тяжькъ стопанинъ. Нашиа-та тяжка кѫща.* 11) Что струва много; голѣмъій, скѫпъій. *Тяжькъ даръ;* большо́й пода́рокъ. *Тяжка стока, тяжко имание. Тяжка загуба;* больша́я поте́ря. *Тяжкы разноскы;* больші́я изде́ржки. 12) Что е много на брой; голѣмъій, страшнъій; большо́й, многочи́сленный. *Не ми ся тяжкы овця-ты,* не сѫ много. *Тяжка воиска;* многочи́сленное во́йско.

Станѫ Тодорка, отиде
Въ равно-но поле широко,
Та е кехаіа станѫла
На девять тяжкы сюрии,
На дванадесять овчари. *Пѣс.*

Мама имъ пѣвкѫ пѣвала:
Соколи до два близнака,
Растѣте и порастѣте,
Тяжко имание дѣлѣте,
Тяжкѫ потѣрѫ сберѣте,
Бащино царство земѣте. *Пѣс.*

13) Что става съ много людие, съ голѣмо богатство; тяготнъій, голѣмъій, салтанатлиꙗ; многолю́дный, пы́шный. *Тяжка сватба,* голѣма, съ много сватбари. 14) Който не обичиа да работи, който хваща, ходи много полека; лѣнивъій, лѣнливъій, мрьзеливъій, нехривъій, сирьдливъій, клати-кацѫ, калтабанъ, туткунъ, хайлꙗзъ; лѣни́вый, мѣшкова́тый, мѣшкотный, неповоро́тливый, неукло́жій, ко́па, вихля́й, у́валень. *Тяжькъ чловѣкъ, тяжькъ съмь на работѫ. Волъ-тъ е тяжькъ на ходъ.* 15) Само въ *ж. родъ:* трудна, струдна, товарна, непраздна, неволна, чрѣвата; тяжёлая, непраздная, береме́нная, чрева́тая, брюха́тая. *Тяжка жена. Станѫла е тяжка,* зачнала е; обеременѣть, обрюха́тѣть. 16) Отъ пиение, отъ ꙗдение или отъ друго нѣчто ставамь надтягнѫлъ, мѫчно ся движѭ. *Глава-та ми е тяжка отъ пиение;* отягча́ть. 17) Длъбокъій. *Тяжькъ сънъ;* длъбокъ сънъ, длъбоко спание; глубо́кій, крѣпкій сонъ.

Гръбомь до него прилѣгнѫхъ,
Тяжькъ мя съніа обори. *Пѣс.*

—жко, *нар.* 1) Кога нѣчто тяжи, тягне; тяготно, нелеко; тяжело́. *Стига си товарилъ, че станѫ тяжко.* 2) Съ мѫкѫ, мѫчно, нелесно, трудно; тяжело́, тя́жко, тру́дно, мудрено́, неудо́бно, ма́етно. *Изъ планинѫ-тѫ тяжко ся ходи.* 3) Полека, бавно, тягаво; ме́дленно. *Работи тяжко.* 4) Тѫжно, тѫжёвно, тѫговито, туго, бално, ухълно, мѫчно, кахърно; гру́стно, приско́рбно, уны́вно, го́рько. 7) Горко! го́ре, бѣда́! — *Тяжка болесть,* болесть *Febris acuta,* огница, огняница; горя́чка, огневи́ца. — *Тяжка рѫка,* что бръка, что прѣчи на нѣчто да отива напрѣдъ, не́ честита рѫка; каквото и да хване, мѫчно ся вършы; тяжёлая рука́. *Рѫка-та му е тяжка, каквото и да хване, не прокопсва.* — *Тяжка страна на кантаръ,* съ коꙗто тяглять по́-много окы, отколко-то съ другѫ-тѫ. *Прѣтягли го съ тяжкѫ-тѫ странѫ, лека-та нѣма да го хване.* — *Таꙗ обица ще му дойде тяжка,* таꙗ работа скѫпо ще му стане. — *Дрьжькся*

на тяжко, дрьжжся на високо, на голѣмо, голѣмжся, гордѧся, навдигамся, надувамся, възносюмся, перѫся, врьчѫ на високо; **ва́жничать, горди́ться, превозноси́ться, велича́ться, кичи́ться.** — *Пада ми тяжко*, отъ много юдение, пиение, става ми тяжко, дозлѣва ми. — *Става ми тяжко*, става ми мѫчно, мѫчно ми е, пада ми мѫка, тѫжно ми е, домѫчнѣва, дотягва, натяжюло ми е; **мнѣ ста́ло въ тя́гость, тяжело́.** — *Тяжко ми!* горко ми! **гóре мнѣ, бѣдá мнѣ!** *Тяжко имъ на булгура!* Горко имъ! **гóре имъ!** — *Тяжко ми е: а)* Не ми е добрѣ, не сьмь здравъ; **я не здорóвъ.** *б)* Мѫчно ми е, тѫжно ми е, имамь тяжкотѫ.

> Стойно-ле лична невѣсто,
> Даль ти е тяжко за дома,
> За твое-то мѫжско дѣтя,
> За твоѭ-тѫ прьвѫ любовь? *Пѣс.*

— *Камыкъ-тъ на мѣсто-то си е тяжькъ. Тяжькъ товаръ носи. Тяжькъ е чюждый хлѣбъ. Тяжкый мѫжь и той голъ и жена му гола. Тяжькъ бѫди, да ти кажѫтъ голѣмецъ. Тяжькъ му е кантаръ-тъ. Тяжка рана заздравю, лошю дума не ся забравю. Тяжка мѫка, нехвелита плата. Тяжко ти и горко ти, ако тя жюлятъ. Градъ гладъ не прави, ама тяжко му, кого сѫща. Родъ рода (братъ брата, свой своего), не храни, тяжко му кой го нѣма. Ако камыкъ чюкне юйце-то, тяжко на юйце-то; ако юйце-то чюкне камыкъ, горко на юйце-то. Тяжко на беврогѫ-тѫ ковѫ, кога съ вълка ся бори. Тяжко, та жежко. Тяжко на онѫѭ кѫщѫ, дѣто господарь не влазю. Тяжко на главѫ-тѫ, когато опашкѫ-тѫ заповѣдва.*

Тяжнина́, *с. ж.* 1) Тягота, тяжина; **тя́жесть.** 2) Нѣчто много тяжко; тягоба, тягота, тяжина; **тяжели́на, тя́жесть, тягота́.** 3) Тяжнина, тягло, мѣрка; **вѣсъ, тя́жесть.** 4) Горящо и задушено врѣмя; горящина, задухъ, омалию, омала, омарнина, умарнина, мараню, жежчина, жега, тяжчина, тяжкота, сила; **зно́й, жара́.** *Стана голѣма тяжнина, та ще вали дъждь.* 5) Душевна, вѫтрѣшню мѫка, сѫклетъ; тяжкота, тяжчина; **тя́гость.**

Тяжчина́, *с. ж.* Тяжнина въ 4-то и 5-то знамен. *Тяжчина ми е*, омалию ми падиѫ, станѫ ми много горящо, много тяжко.

Тяжѫ́, **и́шь, — жюлъ,** *гл. ср.* Тягнѫ. *Камыкъ-тъ на мѣсто-то си тяжи. На овцѫ-тѫ вълна-та не й тяжи. Кому-то тяжи, да се равтовари. Двама луди отъ единъ мѫдръ пó тяжѫтъ. Тяжи ми на срьдце-то.* — *Тяжи ми нѣчто*, не ми е на срьдце-то, не е спорядъ силѫтѫ ми, тяжко ми е, дотягнѫло ми е отъ него.

Тя́йко, *с. м.* Тейко.

Тя́камь, *гл. ср.* Карамся нѣкому; хокамь, хукамь, брьбрѭ, выкамь, глъчѫ, гадѫ, ѫмрѫ, ружюмь, сѫдѫ, смѣшѫ, брецамь, пъкамь, кѫкрѫ; **брани́ть, упрека́ть, пеня́ть, жури́ть, тава́ть, щуня́ть, крича́ть, выгова́ривать, брюжа́ть, ворча́ть, кропота́ть, кропта́ть.** *Стига си ми тякалъ. Сѣднѫлъ да ми тяка, че не сьмь го былъ канилъ да юде.*

Тя́каню, *с. ср.* отъ **тя́камь.**

Тя́нка, *с. ж.* Лѣлю (?), стрьина (? Велесъ).

Тя́тю, *с. ж.* Тетю, тетка, лѣлю.

Тю, *мѣстоим.* трете лице един. число жен. родъ; она, та; в. **той.**

Тю́не и **Тя́нко,** им. соб. мѫжско.

***Тюфъ,** *с. м. Гр.* Тефъ.

У. у. *у.*

У. Двадесять и прьво слово, двадесять и прьва буква въ Българскѫ-тѫ азбука, наричано *укъ;* по старо-то начрьтание **ѹ**, а по ново-то **у**, и рѫкописно *у.*

У, *прѣдл.* Употрѣбювася отдѣлно и сставенъ съ други рѣчи. Отдѣлно прѣдъ имя и мѣстоимение тою прѣдлогъ показва: 1) Вѫтрѣ въ нѣчто или нѣйдѣ; въ, во; **въ, во, у.** *Турила го, събрала го у полы-ты си. Затворили го у тьмницѫ. Бръкнѫхъ си у паввичкѫ. Вьврѣ ми го у очи-ты.*

> Доръ туй си змѣю издума
> И си ми Радѫ задигнѫ,
> Издигнѫ горѣ въ небеса
> До высокы-ты канары
> У широкы-ты пещеры. *Пѣс.*

> Искренъ Милици говори:
> Любе Милице, Милице,
> Умѣси бѣлѫ погачѫ,
> Наточи жлътѫ здравицѫ
> У тѫѭ жлътѫ бъклицѫ. *Пѣс.*

2) Движение, направление за нѣкѫдѣ; **къ.** *Отивамы у Цариградъ. У свѣтъ*, на

кѫдѣто нъı очи видять, кѫдѣ нъı очи, тамъ нъı и глава. *Зе си шапкѫ-тѫ и у̀ свѣтъ;* онъ ша́пку взялъ и на утёкъ.

Па хайде, любя, да идемъı,
У твоѭ майкѫ на гостіе,
У твоѭ майкѫ и бащѫ. *Пѣс.*

Ке въı пуща съ мое мило брате,
Ке въı пуща у краліа Латинина;
Токъ да ойте у краль Латинина,
Да не брата краль-тъ го загубить. *Пѣс.*

3) По, изъ, въ; въ. *У тъıіа мѣста, у тъıіа планинъı има много дивючь. У нашѫ-тѫ горѫ има много круши.*

Заиграла е донанма
У Цариграда голѣма;
Заиграла е донанма
У Будинъ града голѣма. *Пѣс.*

Вси си сватове пущихѫ
Да гонять рогата елена;
Останѫ сама Ѥница
У тѫѭ горѫ зеленѫ. *Пѣс.*

4) Междѫ, помеждѫ, изпомеждѫ, изъ, въ; между́, срѣди́, въ. *У сто души щѫ го познаѭ. Изгубися у калабалѫка. Който ся мѣси у трѫци-тъı, изѣдать го свиніе-то.*

Поминѫ ми црьна Арапина,
Та поведе три синджира робіе:
Единъ синджиръ все млади юнаци,
Другъıй синджиръ все младъı дѣвойкъı,
Третий синджиръ все младъı невѣстъı;
У юнаци твой по̀-младъıй братецъ,
Напрѣдъ иде, прѣдень синджиръ води;
У дѣвойкъı твоіа мила сестра,
Напрѣдъ иде, вторъıй синджиръ води;
У невѣстъı твое прьво либя,
Напрѣдъ иде, третий синджиръ води! *Пѣс.*

5) Врѣмя, въ, на, по, съ; въ, во, у. *У видѣло, у тьмно,* додѣ е още видѣло, тьмно, съ видѣло. *Прибрался още у видѣло. Ни у едно врѣмя. У добръ ти чясъ! Богъ ся роди у Колядѫ во вечерь. Кога бѣше велика недѣлія прѣдъ Великъ-день у велъıй четвръткъ, прошетася по кале высоко.* 6) Принадлѣжность, зависимость; въ, на; у. *У него е,* той го има. *У него е заяшко срьдце. У него покѫщнина, колкото по тъпана прахъ. У когото е пита-та, у него е и ножь-тъ. Прибрахмъı го у насъ,* въ нашѫ-тѫ кѫщѫ. *Не го носи у себе-си. У Радинъı гостіе дошли, конь довели.*

Азъ таквѫсъ трьсѫ дѣвицѫ,
Дѣто е една у майкѫ. —
Че ѭ у тѣхъ си заведе,
Съ другъı ѭ дрѣхъı облѣче,
И за неѭ си ожени. *Пѣс.*

7) На, въ; въ, у, на. *Не брькайся у чюждъı работъı;* не мѣша́йся въ чюжія дѣла́. *Слѣпци-тъı отъ врата у врата да води!*

Братъ ю е хаберъ допратилъ,
Съ голѣмѫ славѫ да иде,
У вѣрѫ да си остане. *Пѣс.*

Дочю ѭ Прьванъ войвода,
Па на дружинѫ говори:
Что пѣсень пѣе у горѫ,
Да ли е змиіа осойна,
Или е славѣй у дрьво? *Пѣс.*

Минѫхъ горѫ, минѫхъ другѫ,
Настахъ горѫ іасѣновѫ,
У іасѣнъ ми славѣй пѣе,
Като пѣе дори дума. *Пѣс.*

8) На, по, съ, въ. *У лице-то приличіа на бащѫ си;* лицо́мъ онъ похо́дитъ на отца́. *Здравъ у крака-та, силенъ у рѫцѣ-тѣ. Черна у очи, русѫ у косѫ.* 9) Съ, въ; въ. *Облѣкохся у новъı дрѣхъı.* 10) При. *У бащѫ си врата видѣлъ ли си? У Бога ся ничто не довръшіа.*

Отговаріа пиленце соколче:
Ѩ си имамь до три милъı сестръı:
Прьва-та е у царіа царица,
Втора-та е у везирь везирка,
Третіа-та е у пашѫ пашица.
Дѣто ми е у царіа царица,
Тіа ми злати крълo до рамена;
Дѣто ми е у везиръ везирка,
Тіа ми сребри нозѣ до колѣна;
Дѣто ми е у пашѫ пашица,
Тіа ми сади трандафилъ на главѫ! *Пѣс.*

11) Право въ. *Майка сина все у очи гляда.* 12) Прѣдшествува онѫѭ чясть, дѣто пада дѣйствие-то, на въпросъ *дѣ;* въ, по; по. *Ударилъ го у главѫ-тѫ, у чело-то, у срьдце-то. Цалунѫ го у уста, у грьло-то.* 13) За, о; за. *Дрьжися като слѣпець у тоіагѫ.*

Хайдете да ѭ водимъı,
Дѣно си дѣлать кавали
И шарени-нѣ кѫжлеве:
Ако е мома хубава,
Че ще се хване у кѫжелъ,
Пакъ ако нъı е юнакъ кехаіа,
Че ще ся хване у кавалъ. *Пѣс.*

14) Има мѣста, дѣто прѣдлогъ *у* съединявать съ прѣдлогъ *въ,* та казвать *увъ село, увъ градъ, увъ церквѫ,* намѣсто *у село, у градъ, у церквѫ.* Убоще на еднъı мѣста употрѣбявать повяче прѣдлогъ *въ,* на другъı повяче прѣдлогъ у, та казвать едни: *влизамь, вкѫщи, въ село, въ градъ, вловявамь,* а други: улизамь, *у кѫщи, у село, у градъ, уловявамь.* — Употрѣбление-то и знаменование-то на прѣдлогъ у може да ся види още и отъ слѣдѫѭщъı-тъı примѣръı: *Какво имашь у рѫкѫ-тѫ си?* что у тебя́ въ рукѣ? *Ты си якъ у рѫцѣ-тъı;* ты крѣпокъ на рука́хъ. *Усѣщамь болѣсть у крака-та;* чу́вствую боль въ но-

гáхъ. *И азъ имамь дѣлъ у тѫѭ кѫщѫ;* я тóже имѣю дóлю въ ѳтомъ домѣ. *Утънѫлъ у кръвь, у водѫ. У срѣдъ село хоро играе. Та си диже сто хиляды воиска, у срѣчѭ му пашѭ Цапазъ-пашѭ. Онъ ся диже тъгай, та отиде у царскыйтъ конакъ. Побѣгнѫли у Российскѫ земѭ честитѫ. Заглядалася Марии у тъѭ пустѫ дунанмѫ. Ка излѣзе, и пойде и погляда у царскый-тъ сарай крьзъ джамъ, дѣвойка спи. У мѫжь вѣра, колкото у кучя вечеря. У сиромаха дѣца ся раждать, у богатыіа телци. У Евреинъ пий вино, не спи; у Ерменецъ спи, не ıажь; у Турчинъ пий кафе, вино не пий; у Арнаутинъ пий и ıажь, на пѫть не ходи; а съ Грькъ ничто не прави.* — 15) Ставенъ съ глаголы и съ другы рѣчи, прѣдлогъ у показва: *а)* Свръшване: *уплитамь, уработвамь, ушивамь. увирамь,* и проч. *б)* Вмѣстване въ нѣчто; *увирамь, увличıамь, уплитамь, увождамь, улизамь, укрывамь, утъвамь,* и проч. *в)* Врьшенıе нѣчто по повръхнинѫ-тѫ на нѣкой прѣдмѣтъ: *умазвамь, уплесквамь, укалвамь, уцапвамь, умокрювамь, усирамь,* и проч. *г)* Наранıаванıе на-камъ вѫтрѣшность тѫ на нѣчто: *убождамь, умушвамь, ухапвамь, упушвамь,* и проч. *д)* Стрѣмленıе на-камъ долу, на-камъ горѣ: *угорнина, удолнина, усыпъ, устрѣлъ,* и проч. *е)* Остатъцитѣ отъ нѣчто: *угарци, угрибкы, угрызкы, урѣзало, урывакъ.* 16) Ставенъ съ нѣкои нарѣчıа, прѣдлогъ у прави новы сложны нарѣчıа: *угорѣ, удолѣ, усрѣдъ, усрѣщѫ,* намѣсто *нагорѣ, надолѣ, насрѣдъ, насрѣщѫ.* 17) Като нарѣчие, употрѣбıавася прѣдъ прилагателны и произведены отъ тѣхъ нарѣчıа еднакво съ *възъ, при* и *ѫ,* за да показва качество-то слабо, въ малкѫ мѣрѫ, както въ Русскый языкъ окончıанıе оватый, овато, и въ такъвъ случıай ся изрича съ ударенıе; *ý бѣлъ,* възъ-бѣлъ, прѝбѣлъ, ѫ́-бѣлъ, бѣличькъ, нѣколко бѣлъ; бѣловáтый.

У! *междом.* За чюденıе, изричıася провлѣчено; **у.** *У! акано. У, какъ не тя е гнусъ! У, стрънно, каква си кална! У, чиче, колко си грозенъ!*

У, *дат. пад.* отъ лично мѣстоименıе третıе лице женскый родъ единствено число; ней, ной, ѝ, ѣ, ю; ей.

Сѣди Марко, та съ макѭ вечерıа,
Онъ вечерıа, макıа не вечерıа,
Марко си у потихомь говори:
Бре вечерıай, моıа старо мале! *Пѣс.*

Че излѣзе момина-та макıа,
Че излѣве, та че тя прихване,
Дижıай главѫ, та у ся не давай. *Пѣс.*

Купи у конıа дорпıа,
Купи у пушкѫ бойлиıа,
Купи у саблѭ френгиıа,
Купи у кожюхъ спахийскый,
Купи у калпакъ делийскый,
Купи у чифте пищолы,
Та си е пошла да иде,
Дружинѫ ѭ оставихѫ. *Пѣс.*

Убáвѭ, ишь, — вилъ, *гл. свр.* отъ **убáвıамь.** Да забавѭ, да замаѭ. — **венъй,** *прич. стр.* Забавенъй, замаıанъй.

Убáвıамь (да убáвѭ), *гл. д.* Задрьжıамь нѣкого нѣйдѣ или отъ работѫ-тѫ му; замайвамь, задрьжıамь, забавıамь, обавıамь; **задéрживать, замéдливать, замедлять.**

Да направишь кыткы смѣсены,
Всıакыму кыткѫ да дадешь,
На байрактарıа двѣ кыткы,
Съ кыткы-ты да гы убавишь,
Докато дойдѫ и азе. *Пѣс.*

—ıся, 1) *гл. възвр.* Забавıамся, обавıамся, замайвамся, закъснѣвамь; **мéдлить, мѣшкать, замѣшкивать.** 3) *гл. стр.* Бывамь убавенъ; забавıамся, обавıамся.

Убáвıанıе, *с. ср.* отъ **убáвıамь** и **убáвıамся.** Забавıанıе.

Убáдамь и **убáждамь** (да убодѫ), *гл. д.* Убождамь.

Убáданıе и **убáжданıе,** *с. ср.* отъ **убáдамь.** Убожданıе.

Убарáчвамь и **убарáчювамь** (да убарáчѭ), *гл. д.* Докарвамь нѣкому, на нѣчто урокы; урочıасвамь; **урóчить, изурóчивать, сглáживать, озѣвывать, озéпать, призóрить, опризóрить.** *Нѣкой тя е убарачилъ, та си боленъ.* **—ıся,** 1) *гл. възвр.* Отъ невнимание врьхлитамь възъ нѣчто, та ся удрıамь о него или влизамь въ него; обушıарвамся. *Зѣпаше нагорѣ, та ся убарачи въ каль-тѫ.* 2) *гл. стр.* Бывамь убараченъ.

Убарáчванıе и **убарáчюванıе,** *с. ср.* отъ **убарáчвамь.**

Убарáчѭ, ишь, — чилъ, *гл. свр.* отъ **убарáчвамь.** Да урочıасамь. **— ченъй,** *прич. стр.* Урочıасанъй.

Убáрıамь (да убóрѭ), *гл. д.* Уборвамь: 1) Събарıамь, повалıамь. *Духнѫлъ силенъ вѣтъръ, та уборилъ бадемъ дрѣво высоко.* 2) Доказвамь, че нѣчто не е така, както другъ казва или мысли; обарıамь, оборвамь; **переспóрить когó, взять верхъ въ спорѣ надъ кѣмъ, загонять когó въ спóрѣ.** *Съ двѣ думы го уборихъ.*

Убáрıанıе, *с. ср.* отъ **убáрıамь.** Уборванıе, оборванıе.

Убѝвамь (да убѝѭ), *гл. д.* 1) Зимамь нѣ-

кому живота; утрепвамъ, утепвамъ, уморювамъ, загубювамъ, погубювамъ, прѣмахвамъ, отбавювамъ, отпасвамъ, затрывамъ, затръвамъ, сътрывамъ, да óперж; **лиша́ть жи́зни, убива́ть, побива́ть, губи́ть, погубля́ть, казни́ть, дать кому́ корочу́нъ, карачу́нъ.** *Хайдути го убили;* **разбóйники уходи́ли его́.** *Той убилъ вола съ единъ ударъ въ чело-то;* **онъ ушибъ вола́ одни́мъ уда́ромъ въ лобъ.** 2) Отъ ударъ докарвамъ болкж; **ушиба́ть.** *Убилъ си ржкж-тж;* **уши́бъ ру́ку.** 3) Съ тръкание, съ натискание докарвамъ болкж безъ ранж; натръквамъ, натрътвамъ, натрыщамъ; **набива́ть, нагнета́ть, натруча́ть контýзить.** *Сѣдло-то е е убило коню. Обуща-та ми сж тѣсны, та мя убивать.* 4) За градъ: падамь нѣйдѣ, та поврѣждамь растениа-та и плодовыты имъ; **побива́ть.** *Градъ уби лозю-та.* 5) Бижж, брьскамь, дрьнкамь памукъ, юринж да ся разчешжть за да ся пряджть; **бить, трепа́ть хлопча́тую бума́гу, шерсть и т. п.** *Убихъ памукъ, юринж.* 6) Утъпквамъ нѣчто да стане равно; убъхтвамъ; **убива́ть.** *Убитъ пжть;* **би́тая доро́га.** 7) Поливамъ съ водж токъ слѣдъ тесание-то и го посыпвамъ съ ланскж сламж, па вкарвамъ въ него добытъкъ да го утъпче. *Слѣдъ тесание-то тока убивать.* 8) Порѣзвамъ лозе, като оставямъ по еднж пжпкж, по едно око на пржтчкж. *Убихъ лозе-то* 9) Съ тяжкж думж, съ лошж работж наранювамъ нѣкому срьдце-то да ся мжчи; **убива́ть.** *Ако му кажешь, какво прави сынъ му, щешь го убиешь.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Уморювамся, утрепвамся, утепвамся, загубювамся, погубювамся, прѣмахвамся, отбавювамся, отпасвамся, затрывамся, сътрывамся; **убива́ться, погиба́ть.** 2) *гл. вз.* Зимамы си единъ другыму живота; **уничтожа́ться.** *Едно друго ся убивать.* 3) *гл. възвр.* Удрювамся о нѣчто, та ся наранювамь, та мя заболѣва; **ушиба́ться.** 4) *гл. стр.* Бывамь убитъ по знаменование-то. — *Единъ умира отъ гладъ, другъ го обива и трьси въ пазвж-тж му хлѣбъ. Кога ся нанади пьсь на мясарницж, или него убий, или мясаря обѣси. Съ твои-ты камьне щжть тя убижть. Да го убиешь съ лафъ, а не съ пушкж. Когато Господь иска да убие нѣкого, пó-напрѣдъ му зима ума. Да мя убие Господь! Да тя убие Господь съ дрьвянъ пищовъ! Богъ да убие винцето, развесели ми срьдце-то! Да мя убие хлѣбъ-ть! Зло го убило въ главж-тж!*

Ангелино, Богъ убилъ тя,
Богъ убилъ тя, поразилъ тя,
Умори ми два-та сина! *Пѣс.*

Уби́вание, *с. ср.* отъ **убивамь** и **убивамся.**

Убива́телный, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* Что може да убие; **убійственный.**

Уби́еный, нъ, на, но, *при. стр.* отъ **убиж.** Убитый.

Убиецъ, *с. м.* и **убийца,** *с. об.* Който убива или е убилъ нѣкого; **убійца.** *Който прави ножевы, не е убиецъ, а който съ тѣхъ коли.*

Уби́то, *с. ср.* Наранено мѣсто отъ ударъ; **ушибъ.**

У́бишка, *с. ж.* 1) Птица *Falco pygargus,* обишка; **бѣлый кобе́цъ, орла́нъ.** 2) Птица кукумявка, утъ. *Убишка е!*

Убижж, ешь, уби́лъ, *гл. свр.* отъ **уби́вамь.**
Уби́тый, *прич. стр.* Убиеный. *Убитъ пжть,* утъпканъ; **би́тая доро́га.**

Ублажж, и́шь, — жи́лъ, *гл. свр.* отъ **ублажювамь. —жéный,** *прич. стр.*

Ублажю́вамь (да ублажж), *гл. д.* 1) Давамь нѣкому да яде блажно въ постенъ день; облажювамь, омрьсювамь, огалащамь; **скоро́мить.** 2) Турямь на нѣчто медъ, шекеръ, та да стане благо, сладко; подсладювамь, подслаждамь; **засла́щивать, насла́щивать, ослаща́ть, подслаща́ть.** 3) Казвамь блазѣ нѣкому за нѣчто; заблажвамь, заблазвамь, заблазнувамь; **ублажа́ть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Ямь блажно, когато трѣбва. *Още не смы хапняли мясо да ся ублажимъ.* 2) Ямь блажно въ постенъ день; облажювамся, омрьсювамся, смрьсювамся, огалащамся; **скоро́миться.** 3) Виждамь, имамь отъ нѣкого, отъ нѣчто облагж, ползж; облажювамся; **по́льзоваться, попо́льзоваться.** *И той ся ублажи отъ тжя работж.* 4) *гл. стр.* Бывамь ублаженъ.

Ублажю́вание, *с. ср.* отъ **ублажю́вамь** и **ублажю́вамся.**

Ублю́вамь, *гл. свр.* отъ **ублю́ввамь. —ваный,** *прич. стр.*

Ублю́ввамь и ублю́вувамь (да ублювамь), *гл. д.* Блювамь възъ нѣчто, та го нацапвамь съ блювочь; облюввамь, наблюввамь; **наблёвывать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Намацвамся, наплесквамся съ блювочь; облюввамся, наблювамся. 2) *гл. стр.* Бывамь ублюванъ.

Ублю́вание и ублю́вувание, *с. ср.* отъ ублюввамь.

Убо́двамь и убо́дувамь (да убоджж), *гл. д.* Убождамь.

Убо́дница, *с. ж.* Подврьгание думж възъ нѣкого; упорница, бодъ, набодъ, надумка; **задѣва́ніе слова́ми.** *Дума убодница.*

Стой не думай тжзи думж,
Тжзи думж убодницж,
Убодницж, упорницж! *Пѣс.*

Убодѫ, ешь, убо́дохъ, убо́лъ, *гл. свр.* отъ **убо́ждамь** и **уба́дамь.** —**до́ный,** *прич. стр. Гляда като убодено данача,* гляда умилно, жялно.

Убо́ждамь и **убо́двамь** (да **убодѫ**), *гл. д.* Убадамь: 1) Наранявамь съ нѣчто островрьхо; набождамь, натъквамь, нанизвамь; **ука́лывать, нака́лывать, поколо́ть.** *Убодохъ си пръста.* 2) Бодвамь нѣкого съ нѣчто остро, та го убивамь; пробождамь, промушвамь; **прока́лывать, прона́ть, протыка́ть.** *Убоде го въ клято срьдце.*

Люто кльнеть стара майка хайдуть Велкова:
Да бъ́ далъ Богъ силенъ вѣтьръ изъ Будинъ града,
Да уборить бадемь дрѣво тьнко высоко,
Да убодеть хайдутъ Велко сосъ малѫ момѫ! *Пѣс.*

3) Докачямь нѣкого съ думы, пущамь думы убодници; **задѣва́ть кого́ слова́ми, коло́ть, язви́ть.** *Каза ми нѣчто, та мя убоде до-въ срьдце-то.* —**ися,** 1) *гл. възвр.* Набождамся, нанизвамся, натъквамся, навтъквамся; **ука́лываться, нака́лываться.** *Убодохся съ трънь.* 2) Бодвамся нѣйдѣ, та ся убивамь; пробождамся, промушвамся. *Убодеся въ клято срьдце.* 3) *гл. стр.* Бывамь убоденъ.

Убо́ждане, *с. ср.* отъ **убо́ждамь** и **убо́ждамся.**

Убой, *с. м.* Широко мѣсто на пѫть, дѣто могѫть да ся разминѫть двѣ кола. *Спрялъ на убоя да ся разминѫть.*

Убо́рвамь и **убо́рювамь** (да **убо́рѭ**), *гл. д.* Убарямь.

Убо́рване и **убо́рюване,** *с. ср.* отъ **убо́рвамь.** Убаряне.

Убо́рѭ, ишь, —**рилъ,** *гл. свр.* отъ **уба́рямь** и **убо́рвамь.**

Убоѭ́ (да ся), **и́шь,** —**я́лся,** *гл. свр.* отъ **убоя́вамся.**

Убоя́вамся (да ся **убоѭ́**), *гл. об.* Страхъ мя е, страхувамся, страшѫся, плашѫся, боѭся; **боя́ться, опаса́ться.**

Убоя́ване, *с. ср.* отъ **убоя́вамся.**

Убрашне́вѭ, ишь —**вилъ,** *гл. свр.* отъ **убрашне́вямь.** Да убрашнѭ. —**веный,** *прич. стр.* Убрашненый.

Убрашне́вямь (да **убрашне́вѭ**), *гл. д.* Упрашвамь нѣчто съ брашно; убрашнявамь, набрашневямь. —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Упрашвамся съ брашно; убрашнявамся, набрашневямся; **обмучи́ться.**

Убрашне́ване, *с. ср.* отъ **убрашне́вямь.** Убрашняване.

Убрашнѭ́, **и́шь,** —**ни́лъ,** *гл. свр.* отъ **убрашня́вамь.** Да убрашневѭ. —**не-ный,** *прич. стр.* Убрашневеный, набрашненый.

Убрашня́вамь (да **убрашнѭ́**), *гл. д.* Убрашневямь.

Убрашня́ване, *с. ср.* отъ **убрашня́вамь.** Убрашневяне.

У бре! *междом.* За чюдене; тю бре! га!

Убре́нзамь, *гл. свр.* отъ **убре́нзвамь.** Да умацамь, да уцапамь. —**заный,** *прич. стр.* Умацаный, уцапаный.

Убре́нзвамь и **убре́нзувамь** (да **убре́нзамь**), *гл. д.* Умацвамь, уплесквамь, уцапвамь, намацвамь, наплесквамь, нацапвамь; **нама́рывать, зама́рывать, изма́рывать.** —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Умацвамся, уплесквамся, уцапвамся, намацвамся, наплесквамся, нацапвамся; **нама́рываться, зама́рываться, изма́рываться.**

Убре́нзване и **убре́нзуване,** *с. ср.* отъ **убре́нзвамь.**

Убримка, *с. ж.* Въ пѣсень:

Влъко-ле, Влъко делиё,
Женился Влъко, годился
За лѣпѫ Докѫ, Тодоркѫ,
За прѣхубавѫ убримкѫ.

Убрусецъ, *ум. м.* и **убрусчя,** *ум. ср.* отъ **убрусъ.**

Убрусъ, *с. м.* 1) Крьпа за изтрьване рѫцѣ-ты и лице-то; наржчникъ, обрусъ, прѣзрѫчникъ, просопъ, ряда, пешкиръ; **поло-те́нце, отира́льникъ, утира́льникъ.** 2) Длъга крьпа за главѫ, врьзвася подъ гушѫ-тѫ и ся спуща по гръба, по краищата обшита съ шевици и съ рясы, носять ѭ само млады булкы; сокай, сокайчя.

Азъ ти ся молямь и ти наржчямь:
Да не излѣгвишь денѣ безъ убрусъ,
Денѣ безъ убрусъ, ноќѣ безъ свѣщѫ,
Да нь тя доглядать слънцева майка,
Да нь ти посврьшить за ясно слънце! *Пѣс.*

3) Икона, куна, кунюзма, святица; **о́бразъ, ико́на.**

Убрѣкамь, *гл. свр.* отъ **убрѣквамь.** —**каный,** *прич. стр.*

Убрѣквамь и **убрѣкувамь** (да **убрѣкамь**), *гл. д.* 1) Съ брькане правѫ нѣчто; забрьквамь, сбрьквамь, сгрѣшювамь, размѣсвамь, смѣсвамь. *Убркай малко трѣици на кокошкы-ты.* 2) Побрьквамь, забрьквамь, замлъннявамь, избрьлявамь, засливосвамь, заплитамь, сплитамь, смитамь, мрься, смрьсвамь; **запу́тывать, спу́тывать, ка́верзить.** *Убркахъ конци-ты. Убрька работѫ-тѫ.* 3) Намѣшамь нѣкого въ нѣчто; забрьквамь, уплитамь; **впу́тывать, опу́тывать, перепу́тывать, огова́ривать.** *И мене убрька въ тѫѭ работѫ.* 4) Побрьквамь, сбрьквамь, забрьквамь, сгрѣшювамь, погрѣ-

шявамь. *Убрькахъ улици-ты.* 5) Забрькввамь, сбрькввамь, смайвамь, слисвамь, сащисвамь, шашардисвамь; **овада́чивать, смѣшивать.** *Съ двѣ думы го убрькахъ, та не можѭ ничто да каже.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Заплитамся въ работы-ты си, не ми отивать добрѣ работы-ты; забрькввамся, побрькввамся, сбрькввамся, забатачвамся, закасвамь, залѣзва ми чивиѭ-та; **спу́тываться, разстрóиваться.** *Убрькался е въ търговиѭ-тѫ си.* 2) Забрькввамся, сбрькввамся, побрькввамся, изгубѭмся; **плута́ться, сбива́ться.** *Отишли въ горѫ-тѫ, убрькалися и не могли да ся врънѫть вечерь-тѫ.* 3) Забрькввамся, побрькввамся, сбрькввамся, слисвамся, смайвамся, насмѣтамся, сащисвамся, шашардисвамся; **теря́ться, приходи́ть въ замѣша́тельство.** *Отъ страхъ ся убрькахъ.* 4) *гл. стр.* Бывамь убрьканъ.

Хайдутинъ бъва черъ пò-черъ,
Риза-та да му е кирлива,
Глава-та да му е нечиста,
Перчемъ-тъ да му е убрьканъ. *Пѣс.*

Убрѣкванiе и убрѣкуванiе, *с. ср.* отъ **убрѣквамь и убрѣквамся.**

Убу́тамь, *гл. свр.* отъ **убу́твамь.** Да избутамь. **—танъй,** *прич стр.*

Убу́твамь и убу́тувамь (да убу́тамь), *гл д.* За масло: избутвамь, набутвамь, избивамь, избучквамь; **напа́хтать.**

Убу́твавiе и убу́туванiе, *с. ср.* отъ **убу́твамь.**

Убу́тина и убу́тнина, *с. ж.* Въ жито-то зрьна остали съ луспы-ты; обутина, облѣкъ, облѣчь, обличкы, облѭци.

Убѣхтамь, *гл. свр.* отъ **убѣхтвамь.** Да убиѭ, да утъпчѭ, да убъхтѫ; **уби́ть. —нъй,** *прич. стр.* Убъхтѣнъй, убитъй, утъпканъй. *Убъхтанъ пѫть,* убитъ; **би́тая дорóга.**

Убѣхтвамь и убѣхтювамь (да убѣхтамь и да убъхтѫ), *гл. д.* Тупамь нѣчто, ходѫ по нѣчто да стане кораво и равно; убивамь, утъпквамь; **убива́ть. —мся,** *гл. стр.* Бывамь убъхтанъ, убъхтѣнъ. *Пѫть-тъ ся убъхта.*

Убѣхтванiе и убѣхтюванiе, *с. ср.* отъ **убѣхтвамь.**

Убъхтѫ́, и́шь, —тѣлъ, *гл. свр* отъ **убѣхтвамь.** Да убъхтамь.

Убъ́стрѭ, ишь, —рилъ, *гл. свр.* отъ **убъ́стрѭмь. —ренъй,** *прич. стр*

Убъ́стрѭмь и убъ́стрювамь (да убъ́стрѭ), *гл. д* Правѭ нѣчто да стане быстро, да не е мѫтно, да стане ясно; избъстрювамь; **очища́ть что отъ му́тности, дѣ́лать прозра́чнымъ, свѣтлымъ, освѣтля́ть. —мся,** *гл. възвр.* Ставамь быстьръ, ясенъ; избъстрювамся; **отста́иваться, просвѣтля́ться.**

Убъ́стрѭнiе и убъ́стрюванiе, *с. ср.* отъ **убъ́стрѭмь.**

Убѣ́гвамь и убѣ́гнувамь (да убѣ́гнѫ), *гл. ср.* Съ бѣганiе ся избавѭмь; избѣгвамь, утичѭмь; **спаса́ться, скрыва́ться бѣ́гствомъ, уходи́ть.** *Нѣма да ми убѣгнешь.*

Убѣ́гванiе и убѣ́гнуванiе, *с. ср.* отъ **убѣ́гвамь.**

Убѣ́гнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **убѣ́гвамь.** Да избѣгнѫ, да утекѫ.

Убѣдѫ́, и́шь, —ди́лъ, *гл. свр* отъ **убѣ́ждамь. —дѐнъй,** *прич. стр.*

Убѣждамь и убѣди́увамь (да убѣдѫ́), *гл. д.* 1) Набѣждамь, набѣдѭвамь, избѣдѭвамь, обѣдѭвамь, наваждамь, наклеветѭвамь, наковлаждамь, напастѭвамь; **вводи́ть напра́слину, наклевéтывать, оговáривать.** 2) Съ думы или по другъ начинъ склонѭмь нѣкого на нѣчто; **убѣжда́ть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Склонѭмся, прѣклонѭмся, пристаѭмь да направѭ нѣчто; **убѣжда́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь убѣденъ.

Убѣжданiе и убѣди́уванiе, *с. ср.* отъ **убѣ́ждамь.**

Убѣла́зиа, *с. ж.* Кошюара за овцѧ, саѭ, слонъ, егрекъ.

Убѣ́лвамь и убѣ́лѭмь (да убѣ́лѭ), *гл. д.* Правѭ нѣчто да стане бѣло, да избѣлѣе, да ся бѣлне; избѣлѭмь, избѣлвамь, **выбѣ́ливать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь убѣленъ, избѣлѭмся, избѣлвамся; **выбѣ́ливаться.**

Убѣ́лванiе и убѣ́лѭнiе, *с. ср.* отъ **убѣ́лвамь.**

У́бѣлъ, ла, ло, *пр* При́бѣлъ, вѣзбѣлъ, ѫ́бѣлъ, бѣлизникавъ

Убѣлѭ́, ишь, —лилъ, *гл. свр.* отъ **убѣ́лвамь. —ленъй,** *прич. стр.*

Убѣтка, *с. ж.* вм. **обѣтка.**

Ува́лвамь и ува́лювамь (да ува́лѭмь), *гл. д.* 1) Съ валѭнiе направѭмь нѣчто; **ува́ливать, вы́валять, наваля́ть, сва́ливать, ска́тывать, нака́тывать.** *Да увалѭмь плъсть. Увалѭхмы нѣколко топкы снѣгъ. Нѣчто увалѭно отъ вълна;* **нѣчто изъ ова́лянной шéрсти.** 2) Съ валѭнiе покрывамь лице-то на нѣчто съ друго вѣщество; **обва́ливать, обка́тывать.** *Прѣди да пръжи рыбы-ты, тя гы увалѭ въ брашно.* 3) Отъ много носенiе, отъ тръкалѭнiе нѣчто по землѭ-тѫ, по каль, по мрьсно, направѭмь го нечисто, вехто; умрьсѭвамь, умацвамь, укалвамь, уплесквамь, уцапвамь, умачквамь, увехтѭвамь; **мара́ть, вымáрывать, измáрывать, намáрывать,**

га́дить, ога́живать, обга́дить, па́чкать, отпа́чкать, отстря́пывать, вычéрнивать, изваля́ть. *Не тъкалюйся изъ тръвжтж, че щешь си увалюшь дрѣхы-ты.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Увалвамь себе-си, дрѣхы-ты си. *Сѣднжхъ на земжтж, та ся увалюхъ. О что сьмь ся увалюла, не знаѭ.* 2) *гл. стр.* Бывамь увалюнъ по знаменованıе-то.

Ува́лванıе и **ува́люванıе,** *с. ср.* отъ **ува́лвамь.**

Ува́люмь, *гл. свр.* отъ **ува́лвамь. —люнъıй,** *прич. стр.*

Увампъ́ıрѭ (да ся), **ишь,—рился,** *гл. свр.* отъ **увампъ́ıрюмся.**

Увампъ́ıрюмся и **увапъ́ıрюмся** (**да ся увампъ́ıрѭ, да ся увапъ́ıрѭ**), *гл. об.* Ставамь вампъıрь, плътникъ, влъколакъ, дивъ глиганъ; вампъıрясвамся, вжпъıрясвамся, увлъчвамся, покръвнячювамся: **дѣлаться упы́ремъ.** *Дѣдо му ся увампъıрилъ и излизалъ нощьтж изъ гроба, та ходилъ по село да гы мжчи.*

Увампъ́ıрюванıе и **увапъ́ıрюванıе,** *с. ср.* отъ **увампъ́ıрюмся.**

Ува́рдвамь и **ува́рдювамь** (**да ува́рдж**), *гл. д.* 1) Завардвамь, запазвамь нѣчто цѣло, неповрѣдено до опрѣдѣлено врѣмя; **уберега́ть, сохраня́ть.** *Не можюлъ да уварди бащино-то си иманıе.* 2) Съ варденıе дочакувамь нѣкого, нѣчто да дойде, да замине, та да му сторѭ нѣчто; извардвамь; **подстерега́ть.** *Увардихъ го въ тьмно-то, та го набихъ.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Завардвамся, запазвамся да ми не стори нѣкой нѣкоѭ врѣдж; упазвамся, учювамся; **уберега́ться.** *Уварди ся, та ся не намокрилъ.* 2) Задрьжюмся, удрьжюмся, въздрьжамся да не направѭ нѣчто; упазвамся. *Увардихся, та не ıадохъ блажно цѣлы-ты посты.* 3) *гл. стр.* Бывамь уварденъ.

Ува́рдванıе и **ува́рдюванıе,** *с. ср.* отъ **ува́рдвамь** и **ува́рдвамся.**

Ува́рдж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **ува́рдвамь. —денъıй,** *прич. стр.*

Уварли́въıй, въ, ва, во, *пр.* Что увира лесно, скоро; врящъ. *Уварливъ бобъ, уварлива ляща.*

Уварѭ́, и́шь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **уварıа́вамь. —ре́нъıй,** *прич. стр.*

Ува́рѭ, ишь, — рилъ, *гл. свр.* отъ **ува́рюмь.** Да заварѭ, да сварѭ, да пристигнж. **—ренъıй,** *прич. стр.*

Уварıа́вамь и **ува́рюмь** (**да уварѭ́**), *гл. д.* Съ варенıе приготвювамь; сварювамь, отварювамь; **ува́ривать, сва́ривать, отва́ривать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь уваре́нъ.

Уварıа́ванıе и **ува́рюнıе,** *с. ср.* отъ **уварıа́вамь.**

Ува́рюмь (**да ува́рѭ**), *гл. д.* 1) Намирамь нѣкого нѣйдѣ; заварюмь, сварюмь, застигамь, зафтасвамь; **застава́ть.** 2) Поспивамь, поспѣвамь, пристигамь, затичюмь, приftасвамь, сварюмь; **поспѣва́ть, подоспѣва́ть, успѣва́ть. —мся,** *гл. стр.* Бывамь ува́ренъ; сварюмся.

Ува́рюнıе, *с. ср.* отъ **ува́рюмь.** Сварюнıе.

Уведе́нıе, *с. ср. Сега има уведенıе отъ чюмж-тж,* може человѣкъ да ся закрыва, да бѣга отъ неѭ.

Уведж́, е́шь, уве́дохъ, уве́лъ, *гл свр* отъ **уве́ждамь** и **уво́ждамь. —де́нъıй,** *прич. стр. У лоше брьдо уведено.*

Уве́ждамь (**да уведж́**). *гл. д.* Увождамь

Уве́жданıе, *с. ср.* отъ **уве́ждамь.** Увожданıе.

Уве́звамь (**да уве́жѭ**), *гл. д.* в. **увя́звамь.**

Увеселѭ́, и́шь, ли́лъ, *гл свр* отъ **увеселıа́вамь. —ле́нъıй,** *прич. стр*

Увеселıа́вамь (**да увеселѭ́**), *гл. д.* Докарвамь веселıе, правѭ нѣкого да е веселъ; развеселювамь; **увеселя́ть, развеселя́ть. —мся,** *гл. възвр.* Ставамь веселъ, дохожда ми веселинж; развеселювамся; **увеселя́ться, развеселя́ться.**

Увеселıа́ванıе, *с. ср.* отъ **увеселıа́вамь.**

Увехтѣ́вамь (**да увехтѣ́ѭ**), *гл. ср.* Ставамь вехтъ; увалвамся, извѣхтѣвамь; **обветша́вать, изветша́вать.**

Увехтѣ́ванıе, *с. ср.* отъ **увехтѣ́вамь.** Извехтѣванıе.

Увехтѣ́ѭ, ешь, —тѣлъ, *гл свр.* отъ **увехтѣ́вамь.**

Увехтж́, и́шь,—ти́лъ, *гл. свр.* отъ **увехтıа́вамь. —те́нъıй,** *прич. стр.*

Увехтıа́вамь (**да увехтж́**), *гл. д.* Направюмь нѣчто да стане вехто, да увехтѣе; извѣхтювамь; **дѣлать ве́тхимъ. —мся,** *гл. стр.* Бывамь увехтенъ.

Увехтıа́ванıе, *с. ср.* отъ **увехтıа́вамь.** Извехтюванıе.

Уви́вамь (**да уви́ѭ**), *гл. д.* 1) Съ вıенıе направюмь нѣчто; свивамь; **свива́ть, увива́ть.** *Увивамь кытк цвѣтıе,* скычвамь. 2) Виѭ, валюмь, увалвамь; **ката́ть.** *Увивамь топкж снѣгъ.* 3) Виѭ, завивамь, сучѭ, усуквамь; **вить, крути́ть.** *Увива връвь, тютюнъ, увива си мустакы-ты.* 4) Навивамь около нѣчто; виѭ, обвивамь, намотавамь: **вить, обвива́ть, увива́ть, окружа́ть.** *Увий го около кръста си.* 5) Завивамь, повивамь, обмотавамь съ нѣчто, въ нѣчто; **завёртывать, оку́тывать, уку́тывать.** *Увила дѣтя-то въ чергж.* 6) Врьзвамь, прѣврьзвамь, обврьзвамь, обмотавамь

съ нѣчто да стои здраво, да ся не развали, да ся не чюпи, да ся не врѣди; **увивáть, обвя́зывать, перевя́зывать, повя́зывать, перекла́дывать, перевивáть.** *Увихъ си главж-тж съ крьпж. Увивамь денковы;* **упакóвывать.** *Увихъ го съ вяже. Увивамь чении, ѩблъкы съ книгж. Увила плиткы-ты си съ ширитчя.* 7) Виѭ, врьтѧ; **крутѝть, вертѣть клубóмъ.** *Вѣтъръ-тъ увива снѣга.* 8) Гонѭ, разкарвамь. *Увивамь конѭ*, гонѭ го нагорѣ надолу да ся умаломощи. 9) Ѩмь много, бързо и лакомо; угъвамь, усуквамь. *Конь-тъ увива зеленж-тж трѣвж. Дѣца-та му увивать просяникъ, а той по кръчмыты кысне.* 10) Виѭ, мѧчѭ, борѭ, врьтѧ, усилвамь, усуквамь. *Мѧжъ-тъ увивалъ увивалъ, и най-послѣ склонилъ.* **—мся,** 1) *гл. възвр* Виѭся, врьтѧся, крьшѭся, извивамся, правѭ кривулы; **изгибáться.** *Увивася като цръвъ у дрьво, като прѣбитж змиѭ.* 2) Виѭся, завивамся, сучѭся, усуквамся; **вѝться, крутѝться.** *Прѣсукана пряжда ся увива.* 3) Виѭся, навивамся, мотаѭся, намотавамся; **навивáться, намáтываться.** *Увился около ось тж.* 4) Завивамся, обвивамся, опасвамся, заплитамся, уплитамся около нѣчто; **обвивáться, обгибáться, заплетáться.** *Брьшлѭнъ-тъ ся увива около дрьвѥ-то.* 5) Завивамся, загрътамся въ нѣчто, съ нѣчто; **завёртываться, окýтываться, укýтываться, окѝдываться, опáхиваться.** *Увился съ кюркъ.* 6) Врьтѧся, виѭся около нѣкого да ся галѭ, да му ся подмилквамь; **увивáться, навивáться.** *Увивася около уйка си, дано изкара нѣчто.* 7) Съ брьзанѥ, съ лакомство изѩдамь нѣчто; залагамся на нѣчто, слагамся, сѣдамь; **навáливаться.** *Като ся увил на качамака, залъгъ не остави.* 8) Съ брьзинѫ, съ усрьдие врьшѭ нѣчто; възсучѭмся, засучѭмся, възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся на нѣчто да го свръшѭ; трѫщамся, слагамся, залагамся, сѣдамь, тяглѭ, удрѭмь, усуквамся, упрѣтвамся; **приниматься за дѣло, налѣгáть.** *Увихжся да копаѭть. Увися на дръва-та и гы насѣче.* 9) Чюдѧся и ся размайвамь, не ся рѣшѭвамь да направѭ нѣчто; сучѭ, усуквамся, врьтѧся; **мя́ться.** *Много ся увива, ала най-сетнѣ пристанж.* 10) Ходѧ, прѣстѧпѭмь полека, за да не мя чуѭть, за да не мя видять, че врьвѭ, че идѧ; дѣбѭ; **подкрáдываться.** *Увивася изъ трьнаци-ты и каменѭцитъ, за да не го зрьнѫть, че гы слѣди.* 11) *гл. стр.* Бывамь увитъ.

Увѝванѥ, *с. ср.* отъ **увѝвамь** и **увѝвамся.**

Увѝдж, ишь, увидóхъ и **увидѣхъ, увидѣлъ,** *гл. свр.* отъ **увѝждамь.** Да зрьнѫ, да съглядамь; **увидѣть.**

Увѝждамь (да увѝдж), *гл. д.* Зрьвамь, съглядвамь, сапикасвамь.

Увѝжданѥ, *с. ср* отъ **увѝждамь.** Зрьванѥ, съглядванѥ.

Увѝленъій, нъ, на, но и

Увѝлнъій, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр* Грыжевнъій, грижнъій, жѭлнъій, жѭловнъій, скръбнъій, тѧжнъій, покрусанъій, кахѫрнъій, навѧсенъій, ухылнъій, угрыженъій; **печáльный, грýстный, гóрестный, озабóченный.** *Излѣголъ святый Илиѩ прѣдъ Бога со лице-то увилено.* **—лено** и **—лно,** *нар.* Жѭлно, жѭловно, тѧжно, навѧсено, ухылно, кахѫрно; **печáльно, грýстно, гóрестно, озабóченно.**

Увиленъ Груё увилно ходи,
Увилно ходи покрай тра езж. *Пѣс.*

Увилѭ́, ѝшь, — лѝлъ, *гл. свр* отъ **увѝлѭмь.** Да наскрьбѭ, да разкахѫрѭ — **лéнъій,** *прич стр* Наскрьбенъій

Увѝлѭмь (да увилѭ́), *гл д* Нажѭлвамь, наскрьбѭвамь, разтѧжѭвамь, разплаквамь, разкахѫрѭвамь; **опечáливать.**

И ѩ сьмь по горж ходилъ
Доръ девять годинъ голѣмы,
Много сьмь майкы увилилъ,
Ивановж майкж най-много. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл възвр.* Нажѭлвамся, наскрьбѭвамся, разтѧжѭвамся, разплаквамся, разкахѫрѭвамся, угрыжвамся; **опечáливаться.** 2) *гл. стр.* Бывамь увиленъ.

Ми ся тръгнж опять, бре, невѣста,
Ми ся тръгнж кай жлъто Еврейчя,
Ся увилихж, бре, кътени сватове. *Пѣс.*

Увѝлѭнѥ, *с. ср.* отъ **увѝлѭмь** и **увѝлѭмся.**

Увѝрамь (да ýврж), *гл. д.* Втъкамь, втыкамь, въвирамь, бъкамь, пъхамь, совамь, шёпамь; **всóвывать, впырять, втѝскивать, засóвывать, запускáть.** **—мся,** 1) *гл. възвр.* Въвирамся, втыкамся, бъкамся, прѣчѭся, просувамся; **совáться, всóвываться, втѝскиваться, втирáться, подвёртываться, нырять.** *Увирася като червивъ. Увирася като конскж мухж подъ опашь. Уврѣлся като мачкж подъ одьръ.* 2) *гл. стр.* Бывамь уврѣнъ.

Увѝрамь (да уврѣ́), *гл. ср* Съ врѣнѥ ставамь удобенъ за нѣчто; сварѭвамся, уварѭвамся; **прѣть, вы́прѣть.** *Мясо-то още не е врѣло;* **мя́со ещё не вы́прѣло.**

Увѝранѥ, *с. ср* отъ **увѝрамь** и **увѝрамся.** Въвиранѥ.

Увѝранѥ, *с. ср.* отъ **увѝрамь.** Сварѭванѥ; **прѣніе.**

Увѝрнѫ (да ся), ишь, — рился, *гл. възвр. свр.* Да станѫ виръ-вода, да утънѫ въ водѫ. *Отъ сльзы дори земя ся ỳвири.*

Отъ жаловы, отъ плаковы
Дори земѭ ся увирила! *Пѣс.*

Увѝсвамь и увѝснувамь (да увѝснѫ), *гл. ср.* и *д* 1) Окачямь нѣчто да виси; увѣсвамь, обѣсвамь, вбѣсвамь; **вѣшать.** 2) Окаченъ сьмь, дрьжѫся за нѣчто и висѫ; **повисáть.** *Спуснѫся по вѫже-то и увиснѫ надъ ямѫ-тѫ.* 3) Навождамся, висѫ надолу, отъ вси странъ; **повисáть, обвѝснуть, отвисáть, перевисáть, повѝснуть.** *Увиснѫлый;* **обвѝслый, перевѝслый.** *Слива-та е увиснѫла отъ рожбѫ. Кѫща съ увиснѫлы стрѣхы. Увиснѫлы уши,* клепнѫлы; **повѝслыя ỳши.** *Увиснѫла глава. Увиснѫлъ си главѫ-тѫ,* угрыжился за нѣчто; **повѣсилъ гóлову.** 4) Натурвамся, натрапвамся, обѣсвамся нѣкому на шиѭ-тѫ, та той да ми ся грыжи; **навязываться, наяниться.** *Увиснѫлъ е и чюка всичко отъ мене.* **—мся,** 1) *гл възвр.* Окачямся, хващамся о нѣчто да висѫ; обѣсвамся, увѣсвамся; **вѝснуть, повисáть.** *Увиснѫся на клона.* 2) Сѣдѫ, висѫ нѣйдѣ безъ работѫ. *Увиснѫся та не ще ничто.* 3) *гл. стр.* Бывамь увиснѫтъ; увѣсвамся.

Увѝсванıе и увѝснуванıе, *с. ср.* отъ **увѝсвамь и увѝсвамся.**

Увѝснѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **увѝсвамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Увѝшка, *с. ж.* Водило, потяглица на рало, на плугъ; воище, грядѣлъ, камара, камарица, опще, стрѣлка, стрька.

Увѝѭ, ешь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **увѝвамь. —енъıй и —тъıй,** *прич стр.*

Увкáрамь, *гл. д. свр.* Да вкарамь.

Увлáчѭ, ишь, — чилъ, *гл. свр.* отъ **увлáчıамь. —ченый,** *прич. стр.*

Увлáчıамь и увлáчвамь (да увлáчѭ), *гл. д.* Съ влаченıе приготвıамь нѣчто за работѫ; навлачвамь; **обчёсывать, разчёсывать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь увлаченъ.

Увлáчıанıе и увлáчванıе, *с. ср.* отъ **увлáчıамь.**

Увлѝчıамь (да увлѣкѫ), *гл. д.* 1) Съ влѣченıе вкарвамь, внасıамь нѣчто нѣйдѣ; въвличıамь, втътрувамь; **вовлекáть, вволáкивать, втáскивать, втя́гивать.**

На дрьво-то до три кукавици:
Прьва кука, кука и не мльква,
Втора кука, языкъ не увличıа,
Трекıа кука, вяке прѣсякнѫла. *Пѣс.*

2) Открадвамь, знмамь момѫ скрышемь отъ родители-ты ѝ да ся оженѭ за неѭ; отвождамь, увождамь, отвличıамь, относıамь; уводѝть, уносѝть, умыкáть. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь увлѣченъ.

Увлѝчанıе, *с. ср* отъ **увлѝчамь.**

Увлѣ̀чвамся и увлѣ̀чıамся (да ся увлѣ̀чѭ), *гл. възвр.* 1) Ставамь на вълколакъ; увампырамся, вампырıасвамся. 2) Ставамь лошь като вълкъ, като вълколакъ; въвлъчıавамся, взвѣрıавамся; **овóлчиться, освирѣпѣть.**

Увлѣ̀чванıе и увлѣ̀чıанıе, *с. ср.* отъ **увлѣ̀чвамся.**

Увлѣ̀чѭ (да ся), ишь,—чился, *гл. свр.* отъ **увлѣ̀чвамся.**

Увлѣкѫ́ и увлѣчѫ́, чéшь,—лѣкохъ,—лѣклъ, *гл. свр.* отъ **увлѝчıамь. —чéный,** *прич. стр.*

Увóдъ, *с. м.* Възвито и заровено въ земѭ-тѫ клончя отъ дрьво, за да пустне корень, та да се прѣсади; отводъ, далдѫрма; **отвóдокъ.**

Увóждамь (да уведѫ), *гл. д.* Увеждамь: 1) Водѫ нѣкого, нѣчто вѫтрѣ; въвождамь, ввождамь; **вводѝть.**

Пакъ ангели ѝ зели душицѫ
И ѭ прѣдъ Бога занесли;
Самси ѫ Господь посрѣщнѫ,
Че ѭ въ рай Божiй уведе. *Пѣс.*

Чюйте, старн, запамтѣте, млади,
Како е мати сына отрула:
Таıа ми е девята невѣста,
До дворъ водимь, у дворь не уводимь! *Пѣс.*

2) Завличıамь, отвличıамь, относıамь, отвождамь, открадвамь, откарвамь; **уводѝть.** 3) Увличıамь въ 2-то знаменованıе. 4) Прѣкарвамь нищкы-ты на основѫ прѣзъ нищелкы-ты и прѣзъ брьдо-то; навождамь, наводıамь. *Кога было у пролѣть, баба жюба изпряла зеленѫ пряждѫ, посновала и навила ѭ, па окнѫла рака папурака да ю помогне да уведѫть пряждѫ-тѫ у брьдо-то и нищелкы-ты.* 5) Прѣвивамь клончя отъ растенıе и го заравıамь въ земѭ-тѫ да пустне корень, та да го прѣсадѫ; отвождамь, далдѫрдисвамь; **отводѝть дерéвья, дѣлать отвóдки. —мся,** 1) *гл. възвр.* Отивамь на друго мѣсто; бѣгамся, оттяглıовамся, махвамся; **отсторáниваться, удалáться, убирáться, отходѝть.** 2) Дѣвамся нѣйдѣ, та мя нѣма; махвамся, изгубıамся, витосвамся, витросвамся, прьждосвамся; **исчезáть, пропадáть.** 3) *гл. стр.* Бывамь уведенъ. — *Да си ся майка не сѣти, че ся е дъщерıа ѝ увела. Уведися оттука, че ще дойде баща ми, да тя изıаде. Адно подвиме чловѣкъ-тъ ся увелъ на курбетъ да кавандисува.*

Увóжданıе, *с. ср.* отъ **увóждамь и увóждамся.** Увежданıе.

Увонѣвамся (да ся **увонѣѭ**), *гл. об.* Ставамь вонящъ; увонıавамся, въвонѣвамся, завонѣвамь; **засмердѣть.**

Увонѣванıе, *с. ср.* отъ **увонѣвамся.** Въвонѣванıе, завонѣванıе.

Увонѣѭ (да ся), ешь,—**нѣлся,** *гл. свр.* отъ **увонѣвамся.** Да ся въвонѣѭ.

Увонѭ, ишь,—**нилъ,** *гл. свр.* отъ **увонıавамь.** Да въвонѭ. —**нéнъıй,** *прич. стр.* Въвоненъıй: **засмердѣлый, провонялый.**

Увонıавамь (да **увонѭ**), *гл. д.* Направıамь да вони; въвонıавамь; **причинять вонь, дѣлать вонючимъ.** —**нся,** *гл. възвр.* Начинамь да вонѭ, да смрьдѫ, ставамь вонящъ; увонѣвамся, въвонѣвамся, въвонıавамся, завонѣвамь; **дѣлаться вонючимъ, засмердѣть.**

Увонıаванıе, *с. ср.* отъ **увонıавамь** и **увонıавамся.** Въвонıаванıе.

Ýвратъ, в. **ýврьтъ.**

Уврѣжѭ, ешь, уврѣзахъ, *гл. свр.* отъ **уврѣзвамь.** —**занъıй,** *прич. стр.*

Уврѣзвамь и **уврѣзувамь** (да **уврѣжѭ**), *гл. д.* 1) Врьзвамь, заврьзвамь нѣчто добрѣ, отъ вси странѫ: увязвамь, обврьзвамь, обвязвамь; **увязывать, обвязывать.** 2) Наряждамь, направıамь сговоръ или друго нѣчто добрѣ, здраво, да не може да ся развали. *Уврьзахмы работѫ-тѫ. Той го уврьза както трѣбва* —**нся,** 1) *гл. възвр.* Съ сговоръ или по другъ начинъ ся задлъжıавамь да направѭ нѣчто; **обязываться.** *Той ся е уврьзалъ да го направи.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь уврьзанъ.

Уврѣзванıе и **уврѣзуванıе,** *с. ср.* отъ **уврѣзвамь** и **уврѣзвамся.** Уврьзъ.

Ýврьзъ, *с. м.* Сговоръ, съ който нѣкой ся уврьзва да направи нѣчто.

Ýврьтъ. *с. м.* Увратъ, мѣра за землѭ, 1600 крьстатъı крачкъı; врѣтенъ, загонъ, погонъ, стрѣма, дюнюмъ.

Уврьхѫ и **уврьшѭ,** шéшь, уврьхохъ, *гл. свр.* отъ **уврьшıавамь.** Да изврьхѫ, да оврьхѫ, да съврьшѭ. —**шéнъıй.** *прич. стр.* Изврьшенъıй, уврьшенъıй, съврьшенъıй; **вымолоченный, намолóченный, обмолóченный, смолóченный.**

Уврьшıавамь и **уврѣхвамь** (да **уврьхѫ** и да **уврьшѭ**), *гл. д.* Свршвамь да врьшѭ, съ врьшенıе приготвıавамь; изврьшıавамь, оврьшıавамъ; **вымолáчивать, намолáчивать, обмолáчивать.**

Уврьшıаванıе и **уврѣхванıе,** *с. ср.* отъ **уврьшıавамь.** Оврьшıаванıе

Уврѣдѭ, ишь,—**дилъ,** *гл. свр.* отъ **уврѣждамь.** —**денъıй,** *прич. стр.*

Уврѣждамь (да **уврѣдѭ**), *гл. д.* Докарвамь повредѫ, тщетѫ, пагубѫ; поврѣждамь, покварıавамь, развалıамь, напакостıавамь; **повреждáть, подпáкостить, подрывáть.** —**нся,** 1) *гл. възвр.* Сторвамь си поврѣдѫ; поврѣждамся, развалıамся, напакостıавамь си; **повреждáться, подрывáться.** 2) *гл. стр.* Бъıвамь врѣденъ.

Уврѣжданıе, *с. ср.* отъ **уврѣждамь** и **уврѣждамся.** Поврѣжданıе.

Ýврѣмя, *нар.* Доклѣ има врѣмя, още когато е имало врѣмя, пó-напрѣдь, съ врѣмя; оврѣмя; **вóвремя, заблаговрéменно, зарáнѣе.** *Дойде уврѣмя. Зимай мѣркъı уврѣмя.*

Ýврѫ, ешь, уврѣлъ, *гл. свр.* отъ **увирамь.** Да въврѫ. —**рѣнъıй,** *прич. стр*

Уврѭ, ишь,—**рѣлъ,** *гл. свр.* отъ **увирамь.** Да ся сварѭ; **выпрѣть.**

Утрясва (да **утрясé**), *гл. безл.* Дохожда, хваща тряска; втрясва; **бывáть припáдку лихорáдки.**

> Като лозıа-та обхождалъ,
> Люта го глава заболѣ,
> Врьла го тряска утрясе. *Пѣс.*

Утрясé, —**сло,** *гл. свр.* отъ **утрясва.** Да втрясе.

Увъıкамь, *гл. свр.* отъ **увъıквамь.** Да оплачѭ. —**канъıй,** *прич. стр.*

Увъıквамь и **увъıкувамь** (да **увъıкамь**), *гл. д.* Оплаквамь; **оплáкивать.**

> Въıкнѫ Бона, въıкнѫ, та заплака:
> Дѣка умрѫ, тамъ мя закопайте,
> На гроба ми барıакъ забодѣте,
> За барıака коня ми врьжете:
> Конь да копа, мене да закопа,
> Конь да цвили, мене да увъıква,
> Че си нѣмамь никаквѫ родицѫ,
> Нити бащѫ, нити милѫ майкѫ! *Пѣс.*

Увъıкванıе и **увъıкуванıе,** *с. ср.* отъ **увъıквамь.** Оплакванıе.

Увѣрвамь, *гл. д. свр.* Да хванѫ вѣрѫ, да земѫ да вѣрвамь; да повѣрвамь; **повѣрить.**

> Па гъı врьжа въ еднѫ крьпѫ махрамѫ,
> Па гъı тури въ твой-тѫ дѣснѫ пазухѫ,
> Давно ми ти врани коньо затраıать,
> Давно ми тя дружина-та увѣрвать! *Пѣс.*

Увѣрéние, *с. ср.* Вѣрванıе нѣкого, вѣра, довѣрıаванıе; **довѣрéнiе, довѣрiе.** *Нѣмамь увѣрение въ него,* не ся довѣрıавамь на него.

Увѣрѭ, ишь,—**рилъ,** *гл. свр.* оть **увѣрıавамь.** —**рéнъıй,** *прич. стр.*

Увѣрıавамь (да **увѣрѭ**), *гл. д.* Накарвамь нѣкого да вѣрва за нѣчто, че е така; **увѣрять.** *Нѣма да мя увѣришь, че ты не си былъ тамъ.* —**нся,** 1) *гл. възвр.* Зимамь да вѣрвамь за нѣчто, че е така; убѣждамся; **увѣряться, убѣждáться.** *Не могѫ да ся увѣрѭ, че е было тъй.* 2) Имамь

вѣрѫ на нѣкого, на нѣчто; вѣрвамь, довѣрꙗвамся, уповавамся; вѣрить, довѣря́ться, повѣря́ться, полага́ться. *Не ся увѣрꙗвамь на едѣ-кого-си* 3) *гл. стр.* Бывамь увѣренъ.

Увѣрꙗ́ванье, *с. ср.* отъ **увѣрꙗ́вамь** и **увѣрꙗ́вамся.**

Увѣсвамь и **увѣсувамь** (да **увѣсѫ**), *гл. д* Окачꙗмь нѣчто да виси; увисвамь, обѣсвамь, вбѣсвамь; **вѣшать.** —**мся,** 1) *гл възвр.* Окачꙗмся, хващамся о нѣчто да висѫ; увисвамь, увисвамся, обѣсвамся; **ви́снуть, повиса́ть.** 2) Замыслювамся, угрыжвамся, разкахѫрꙗвамся; **заду́мываться, опеча́ливаться.** *Увѣсился като конь на праздны ꙗслы. Увѣсилъ главѫ.* замыслилъ ся. 3) *гл. стр* Бывамъ увѣсенъ

Увѣсванье и **увѣсуванье,** *с. ср* отъ **увѣсвамь** и **увѣсвамся.**

Увѣсеный, нъ, на, но, *пр* Замысленый, угрыженый, разкахѫреный. *Замысленъ и увѣсенъ.*

У́вѣсъ, *с. м.* 1) Нанадолнище-то на улѣй на водяницѫ, надвисено мѣсто, та като слиза отъ него вода, да може да кара нѣкаквѫ силѫ; надъ; **свѣсъ.** *Увѣсъ на водяницѫ.* 2) Отвѣсна-та посока на нѣчто; **отвѣстность.** 3) Низкы-ты клоные на дрьво; нишина. *Откѫсни орѣхы отъ увѣса.*

Увѣсѫ, ишь, —силъ, *гл. свр* отъ **увѣсвамь.** —**сеный,** *прич. стр.*

Увя́жѫ, ешь, —вя́захъ, *гл. свр.* отъ **увя́звамь.** —**заный,** *прич. стр.*

Увя́звамь и **увя́зувамь** (да **увя́жѫ**), *гл. д.* Уврьзвамь.

Увя́званье и **увя́зуванье,** *с. ср.* отъ **увя́звамь.** Уврьзванье

Увя́нвамь и **увя́нувамь** (да **увя́нѫ**), *гл. ср.* Увяхвамь, загубвамь зеленинѫ-тѫ си и ся спаркамь; извянвамь, повянвамь, свянвамся; **увяда́ть, извяда́ть, повяда́ть, блёкнуть.**

Увя́нванье и **увя́нуванье,** *с ср.* отъ **увя́нвамь** Увяхванье

Увя́нѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **увя́нвамь.** Да извяхнѫ.

Увя́хвамь и **увя́хнувамь** (да **увя́хнѫ**), *гл. ср.* Увянвамь.

Увя́хнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **увя́хвамь.** Да увянѫ.

У́гадъ, *с м* Кога всичко е нарядено, натъкмено, както трѣбва и колкото трѣбва. *Тамамъ сватбѫ на угадъ: ни хлѣбъ стигнѫ, ни манджꙗ останѫ.*

Уга́дѫ, ишь, —дилъ, *гл. свр* **уга́ждамь.** —**деный,** *прич. стр.*

Уга́ждамь (да **уга́дѫ**), *гл. д* и **у́га́ждамся,** *гл. възвр.* Сполучꙗмь да познаѭ нѣчто какъ е, да прѣдвидѫ какъ ще бѫде, какво ще излѣзе; погаждамь догаждамся, договѣждамся,налучвамь, получвамь, улучвамь, налучквамь, набадквамь, сѣщамь, сѣщамся, усѣщамь, усѣщамся, разбирамь; **уга́дывать, отга́дывать, дога́дываться, чу́вствовать.** *Не угадихъ, кога си дошьлъ,* не усѣтихъ, не чюхъ. *Чтомъ угадихъ, че работы-ты отивать злѣ, дрьпнѫхся на странѫ Побратиме, ты какно ми угади, че щѫ да паднѫ, ты знаешь да ми кажешь и кога щѫ да умрѫ. Не ся угадихъ, кога сьмь дошьлъ тука.* —**Да ся уга́ди,** *гл. безл свр Безъ да ся угади,* полека лека, безъ мѫкѫ, незабѣлѣжено, неусѣтно; **незамѣтно.** *Съ приказкы безъ да ся угади минѫхмы планинѫ-тѫ.*

Уга́ждамь (да **угодѫ**), *гл д.* Угодꙗвамь, угождавамь.

Уга́жданье, *с ср.* отъ **уга́ждамь** и **уга́ждамся.**

Уга́жданье, *с. ср.* отъ **уга́ждамь.** Угодꙗванье, угождаванье

Угаре́нье, *с. ср.* отъ **угарѭ.** Оранье нивѫ вторый и третий пѫть; прѣораванье

Уга́рекъ и **уга́рець,** рци, *с м.* Нѣчто недогорѣло или отъ свѣщь или отъ цигарѫ; угаръ, угаръкъ, угарка, угарешка. огарекъ, огарець; **ога́рокъ, огарь, ога́рки.** *Угарець отъ свѣщь.*

Уга́рка, *с. ж.* Угарекъ *Събира по пѫтища-та угаркы да пуши.*

Уга́рокъ и **уга́ръкъ,** *с. м.* Угарекъ.— *Отнелъ угарока,* набили го.

> Что видохъ момчя хубаво,
> На брьза коня іаваше,
> Перче-то му ся вѣюше
> Како лободѫ въ градинѫ,
> Како угарокъ боринѫ. *Пѣс*

Уга́рчя, *ум. ср.* отъ **уга́рекъ.** Огарчя; **ога́рочекъ.**

Угаръ, *с м.* Угарець, угарекъ, угаръкъ, угарка, угорешка, огарекъ

> Запали угаръ боринѫ,
> Да не ти влѣзѫ въ тьмнинѫ,
> Да не изплашьѭ дѣца-та,
> Да не ти станѫть дѣца-та. *Пѣс.*

Уга́ръ, *с. м.* Миризма отъ пригорѣло отъ изгорѣло; сгурь, скрумъ, праговина; гарь, паленица, паленина. *Мирише на угаръ;* **па́хнетъ га́рью.**

У́гарь, угарь-та́, *с. ж.* Разорана нива и непосѣꙗна, а оставена да прѣлѣжи за да ся посѣе прѣзъ есень-тѫ или на пролѣть-тѫ; паренина, паръ, прѣлогъ; **парени́на, паръ, перело́гъ.** *Готвѭ угарь,* угарѭ.

> Майка Татунчю думаше:
> Продай си, сынко, пушкѫ-тѫ
> И острѫ сабѭ френгиѭ,

Па купи бръзы биволы,
Изгори бащино угарье,
Посѣй бѣлѫ пшеницѫ! *Пѣс.*

Иванчо дума мама си:
Мамо ле, мамо, драго ми
Лысы биволы да купѭ,
Черны угари да орѫ,
Бѣлѫ пшеницѫ да сѣѭ! *Пѣс.*

— *Като жябѫ прѣзъ угарь*, отива полека, не спори. *Личи му като на желкѫ прѣзъ угарь. Спори му като на костянуркѫ прѣзъ угарь. Напрягася като желвѫ въ угарь Вяса като желкѫ прѣко угарь.*

Угарѭ, **и́шь**,—**рилъ**, *гл д.* Разоравамь нивѫ. за да ѭ приготвѭ да ся посѣе, вторый и третий пѫть ѭ орѫ; готвѭ угарь. *Едны нивы посѣꙗть, а другы угарять, да ся готовы за лѣтнинѫ.* —**ре́ный**, *прич. стр. Угарена нива*, угарь.

Уга́свамь и **уга́снувамь** (**да уга́снѫ**), 1) *гл. ср.* Прѣставамь да горѫ, да тлѣѭ, да свѣтѫ; угашꙗмь, угаснѣвамь. изгасвамь, изгаснѣвамь, загасвамь, загаснѣвамь; **уга-са́ть, погаса́ть потуха́ть.** *Огънь-тъ, свѣщь-та угаснѫ. Звѣзда-та да му угасне!* 2) Гаснѫ, изгасвамь, угаснѣвамь, ослабвамь, изнемощꙗвамь, доврьшꙗмся, умирамь; **га́снуть, угаса́ть, ослабѣва́ть.** 2) *гл. д* Угасꙗвамь, угасꙗмь; **угаша́ть.**

И говорить нему стара коня:
Покрай фурнѫ ꙗ ке си застоѭ,
Силнѫ фурнѫ ꙗ ке ѭ угаснѫ,
Ꙗ сумь изпилъ три студны кладенци....
Кога фурнѫ ми ѭ нагорихѫ,
Тога ꙗвнѫ таткова си коня,
Покрай фурнѫ коня си поигра,
Коня фурнѫ ми ѭ угаснѫла. *Пѣс.*

Уга́свамь и **уга́сувамь** (**да угасѫ́**) *гл. д* Угасꙗвамь.

Уга́сваню и **уга́снуваню,** *с. ср.* отъ **уга́свамь.** Угаснѣваню.

Уга́сваню и **уга́суваню,** *с. ср.* отъ **уга́свамь.** Угасꙗваню.

Угаснѣ́вамь (**да угаснѣѭ**), *гл. ср.* Угасвамь и угаснувамь въ 1-то и 2-то знаменованиꙗ.

Угаснѣ́ваню, *с. ср.* отъ **угаснѣвамь.** Угасваню, угаснуваню.

Угаснѣ́ѭ, **ешь,**—**нѣлъ,** *гл. свр.* отъ **угаснѣвамь.** Да угаснѫ.

Уга́снѫ, **ешь,**—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **уга́свамь** и **уга́снувамь.** 1) Да угаснѣѭ. 2) Да угасѫ. —**нѫтый,** *прич. стр.* Угасеный.

Угасѫ́, **и́шь** — **си́лъ,** *гл. свр.* отъ **угасꙗ́вамь.** —**се́ный,** *прич. стр.*

Угасꙗ́вамь и **уга́сꙗмь** (**да угасѫ́**), *гл. д.* Угасвамь, угашꙗмь: 1) Правѭ да не гори, да не тлѣе, да не свѣти; загасꙗвамь, изгасꙗвамь, погасꙗвамь, угасвамь; **угаша́ть, погашать, потуша́ть.** 2) Умалꙗвамь, намалꙗвамь, прѣмахвамь вѫтрѣшний огънь.

Прѣхвани, лудо, кончя хранено
За копринянны дизгины,
Дордѣ ти водѫ налѣѭ,
Налѣѭ, лудо, донесѫ;
Прьвый билюръ щѫ ти донесѫ,
Уста-та да ти разблажѭ;
Вторый билюръ ще ти донесѫ,
Срьдце-то да ти угасѫ, *Пѣс.*

—**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бывамь угасенъ; угасвамся, угашꙗмся, угасвамь, угаснѣвамь, изгасꙗвамся, погасꙗвамся; **угаша́ться, погаша́ться, потуша́ться.**

Угасꙗ́ваню и **уга́сꙗню,** *с. ср.* отъ **угасꙗ́вамь.**

Уга́шꙗмь (**да уга́снѫ** и **да угасѫ́**), *гл. ср.* и *д.* в. **уга́свамь, уга́снувамь** и **угасꙗ́вамь.**

Угва́цвамь и **угва́цувамь** (**да угва́чѭ**), *гл. д.* Сгвацвамь нѣчто ситно, добрѣ; удьвквамь; **пережёвывать.** —**ва ми ся,** *гл. безл.* Кога гвачѭ нѣчто, втрясва ми ся, потрясва ми ся. *Угваца ми ся хлѣбъ-тъ, та го изплюхъ.*

Угва́цваню и **угва́цуваню,** *с. ср.* отъ **угвацвамь** и **угва́цвася.**

Угва́чѭ, **ешь,** **угва́цалъ,** *гл. свр.* отъ **угва́цвамь.** —**цаный,** *прич. стр.*

У́ге, *нар.* Хуге, по́ злѣ, по́-лоше; **ху́же.**

Уге́лпвамь и **уге́лпувамь** (**да уге́лпѭ**), *гл. д.* Загелпвамь, заплитамь, забрькквамь нѣкоѭ работѫ, та не може да и́ сяземе край-тъ. *Угелпихмы работѫ-тѫ* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Загелпвамся, заглавочвамся, заглобꙗвамся, заглѣбвамся, затънвамь, заплитамся, забрькквамся; **завяза́ть.** 2) *гл. стр.* Бывамь угелпенъ.

Уге́лпваню и **уге́лпуваню,** *с. ср* отъ **уге́лпвамь** и **уге́лпвамся.**

Уге́лпѭ, **ишь,** —**пилъ,** *гл. свр* отъ **уге́лпвамь.** —**пеный,** *прич. стр.* Загелпеный, заплетеный, забрьканый, чапрашѫкъ.

Угла́ба, *с. ж.* 1) Углавꙗваню, главежь, главилка, года, годежь, годꙗвка, запивъ, мѣна, обрѫчкы, огляди, прьстенуваню, сврьшꙗвачка, сговоръ, строй, тъкмежь, удумваню, армасъ; **сгово́ръ, помо́лвка.** *Чтомь момкови-ты родители сглядать нѣкоѭ момѫ, отивать на углавѫ у момины.* 2) Данъкъ, что ся плащали, па и още плащать въ Турско всичкы мѫжскы немусулмани като откупъ отъ воинскѫ службѫ; харачь, беделъ, телосъ. *Онъ плащалъ углавѫ два коня.*

Углавени́къ, *с. м.* Който е углавенъ, сгоденъ за нѣкоѭ момѫ; годеникъ, сгоденикъ,

главеникъ, углавникъ, свръшеникъ, тъкменикъ, армасникъ; **обручённикъ, женихъ.**

Углавени́ца, *с. ж.* Коіато е углавена, сгодена за нѣкой момъкъ; годеница, сгоденица, главеница, углавница, свръшеница, тъкменица, армасница; **обручённица, невѣста.**

Е тъзека, куме господине,
Нъе си имамъ и другъ адетъ:
Ке наведемъ до двѣ момъ едно,
И двѣ-тъ момъ едно хубавъ,
Кой си познае углавеницж,
Тогай ке дадемъ младж невѣстж. *Пѣс.*

Углáвникъ, *с. м.* Углавеникъ. *Той е вяче углавникъ и може свободно да отива при углавницж-тж си.*

Углáвница, *с. ж.* Углавеница. *Мома-та, коіато отсега вяче е углавница, цѣлува ржка на всичкъ и си излиза.*

У́главъ, *с. м.* На тяжкж-тж странж на кантаръ всяка отъ онъя дупкъ, что показвать, че отъ толкова окъ нагорѣ трѣбва да се брои. *Тоіа кантаръ има седемнадесять углавъ.*

Углавѭ́, и́шь,—ви́лъ, *гл. свр.* отъ **углавіáвамь. —вéнъій,** *прич. стр.*

Углавіáвамь и **углáвюамь** (да **углавѭ́**), *гл. д.* 1) Сговарюамь момъкъ съ момж да ся земжть; годюавамь, главюавамь, вглавюавамь, оглавюавамь, тъкмѭ, затъкмюавамь, утъкмюавамь, пръстенувамь, запивамь, придварюамь, прѣдварюамь, свръшвамь, равунѭ, армасвамь; **сговáривать, свáтать, обручáть.**

Ой хубава Глядано дѣвойко,
Като ми тя сноща углавихж,
Та что ми ти никіахъ издадохж? *Пѣс.*

Марко милъій братко,
Не углавюай, братко,
Джелепско, та грозно,
Но углави, братко,
Ѥко сиромашко,
Та много хубаво. *Пѣс.*

2) Хващамь нѣкого на работж; главюавамь, приставюамь, утъкмюавамь, цѣнюавамь, пазарюавамь; **нанимáть (о лю́дяхъ). —мся,** *гл. възвр вв.* и *стр.* 1) Годюавамся и проч; **обручáться.** 2) Хващамся нѣйдѣ; **идти́ въ рабóтники, нанимáться.**

Углавіáванѥ и **углáвюанѥ,** *с. ср.* отъ **углавіáвамь.**

Углáдж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **углаждамь. —денъій,** *прич. стр.*

Угладж́, и́шь—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **угладіáвамь. —дéнъій,** *прич. стр.*

Угладіáвамь (да **угладж́**), *гл. д.* Правѭ нѣкой да гладува, дръжѭ го безъ хранж, не му давамь да іаде, та да изгладнѣе; изгладюавамь, огладюавамь; **выголáживать.**

Мома хубава Дафино,
ІА ми не лъжи овчари,
Че ми овчари нямами,
Та ми стокж-тж разтръіхж,
А когъ, мома, вападнять,
А тии ся въ тебь забравять,
Та ми стокж-тж угладихж. *Пѣс.*

Угладіáванѥ, *с. ср.* отъ **угладіáвамь.** Изгладюаванѥ.

Углáждамь и **углáдвамь** (да **углáдж**), *гл. д.* Нѣчто грапаво, рошяво, неравно изравнюавамь, направюамь да стане гладко; изглаждамь, оглаждамь, приглаждамь; **углáживать, оглáживать, наглаживать, приглаживать, выглаживать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Срѣшвамь си, оправюамь си косж-тж, брадж-тж, мустакъ-тъ, да не сж разрошени; приглаждамся; **приглáживаться, оглáживаться.** 2) *гл. стр.* Бъівамь угладенъ.

Углáжданѥ и **углáдванѥ,** *с. ср* отъ **углáждамь** и **углáждамся.**

У́гласъ, *нар.* Съ голѣмъ гласъ; високо, извисоко, іакж-тж, твръдяшкомь, твръдяшкъмь, твръдяшкж-тж; **грóмко.** *Викамь у́гласъ.*

Угласж́, и́шь,—си́лъ, *гл. свр.* отъ **угласіáвамь. —сéнъій,** *прич. стр.*

Угласіáвамь (да **угласж́**), *гл. д.* Казвамь нѣчто съ високъ гласъ, разпращамь за нѣчто писма на всякждѣ, та да го знаіжть всичкъ; обаждамь, іавюавамь; **оглашáть, разглашáть, оповѣщáть, обвѣщáть. —мся,** *гл. стр.* Бъівамь угласенъ.

Угласіáванѥ, *с. ср.* отъ **угласіáвамь.** Обаждавѥ, іавюаванѥ.

У́глю, *с. ср. сѣб* Вжглю, вжглища, кимюръ; **у́гольи, у́голье.**

У́гленъ, *с. м.* Вжгленъ, жгленъ; **у́голь.** *Връбово угленѥ — зятнева храна. Вардися отъ потихълъ угленъ.*

Углу́хци, *с. м. мн.* и **углу́шкъ,** *с. ж. мн.* Въ изреченіе: *правѭ си, струвамь си углухци, углушкъ,* правѭ си оглухци, оглушкъ, удрюамь го на глухо, правѭ ужь какъ не слушамь, не чюѭ, глухувамь, втълюавамся; **притворя́ться глухи́мъ, дѣлаю видъ что не слы́шу.**

Углушѭ́, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ **углушіáвамь. —шéнъій,** *прич. стр.*

Углушіáвамь (да **углушѭ́**), *гл. д.* Направюамь нѣкого да стане глухъ, поврѣждамь му уши-тъ, та не може да слушя, да чюе; оглушюавамь; **оглушáть. —мся,** *гл стр.* Бъівамь углушенъ.

Углушіáвамь (да **углушіаѭ**), *гл. ср.* Ставамь глухъ, не могж да чюѭ, да слушюамь; углъхвамь, оглъхвамь, заглъхвамь, оглушюавамь; **глóхнуть.**

Углушіаванѥ, *с. ср.* отъ **углушіавамь.** Оглушіаванѥ.

Углушіаѭ, ешь, —шіалъ, *гл. свр.* отъ **углушіавамь.**

Углѣхвамъ и **углѣхнувамь** (да **углѣхнѫ**), *гл ср.* 1) Запушіать ми ся уши-ты, та не могѫ да слушіамь; оглъхвамь, заглъхвамь, углушіавамь; **глóхнуть.** 2) За растенне: задавіамся отъ другы трѣвы, та не вирѣѭ; заглъхвамь; **глóхнуть, поглóхнуть, заростáть.** *Садъ-тъ е углъхнѫлъ въ бурянъ.*

Углѣхванѥ и **углѣхнуванѥ,** *с. ср.* отъ **углѣхвамь.** Заглъхванѥ.

Углѣхнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **углѣхвамь.** Да заглъхнѫ.

Углядамь, *гл. свр.* отъ **углядвамь.** —**даный,** *прич. стр.*

Углядвамь и **угляждамь** (да **углядамь**), *гл. д.* Изглядвамь, оглядвамь, разглядвамь; **оглядывать, обглядывать, обзирáть, осмáтривать, рассмáтривать.** —**ися,** *гл възвр.* Вглядвамся въ нѣчто много врѣмя, та мя заболѣвать дори очи-ты.

Бронили го тъкмо три дни,
Тъкмо три дни и пладнинѫ:
Очи имъ сѫ углядалы,
Уста имъ ся разкривилы,
Нозѣ имъ ся удрьвилы. *Пѣс.*

Углядванѥ и **угляжданѥ,** *с. ср.* отъ **углядвамь** и **углядвамся.**

Ỳгляднъій, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что е на глядъ хубавъ, что има хубавъ изглядъ; изгляднъій, грайнъій; **казистый, выдный, вар́ачный, пріятный на видъ.** *Углядно е наше мѫжско дѣтя, да го не водимъ, че да хване очи, че да умре.*

Угліарка, *с. ж.* Жена, мома угліарь; вѫглищарка, кимюрджийка.

Угліарскъій, ска, ско, *пр.* отъ **угліарь.** Вѫгленарскъій, кимюрджийскъій.

Угліарчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ угліарь; вѫгленарчя, вѫглищарчя.

Угліарь, *с. м.* Който гори или продава углѥ; вѫгленарь, вѫглищарь, кимюрджия; **ỳгольникъ, ỳгольщикъ.**

Угмéчкамь, *гл. свр.* отъ **угмéчквамь.** —**каный,** *прич. стр.*

Угмéчквамь и **угмéчкувамь** (да **угмéчкамь**), *гл. д.* 1) Съ гмечканѥ направіамь нѣчто готово, гмечкамь нѣчто колко-то трѣбва; да изгмечкамь, да сгмечкамь; **уминáть.** *Не е още угмечкалъ глинѫ-тѫ.* 2) Съ гмечканѥ помачквамь; сгмечквамь, умачквамь; **сминáть.** *Угмечка ми шіапкѫ-тѫ.* —**ися,** *гл стр.* Бывамь угмечканъ; **уминáться, сминáться.**

Угмéчкванѥ и **угмéчкуванѥ,** *с. ср.* отъ **угмéчквамь.**

Угнетѫ, йшь, —тйлъ, *гл. свр.* отъ **угнитамь.** —**тéнъій,** *прич. стр.*

Угнетіавамь (да **угнетѫ**), *гл. д.* Угнитамь.

Угнивамь (да **угниѭ**), *гл. ср.* 1) Изгнивамь до колкото е потрѣбно, съ гниенѥ ставамь готовъ; **прѣть.** *Торъ-тъ още не е угнилъ. Оскруши-ты угнихѫ, добры сѫ за ıаденѥ.* 2) Ставамь на прахъ, на пепелъ отъ гниенѥ; изгнивамь, стопіавамся, схувамся, сплувамся, скапвамся; **сгнивáть, истлѣвáть.**

Стига, Радо, си седѣла
У тѫзи тьмнѫ тьмницѫ:
Тьнка ти снага угнила,
Длъга ти коса улѣтѣ,
Бѣло ти лице туніася,
Туніаса и плѣсеніаса! *Пѣс.*

Да даде Господь, Петрано,
Девять годины да лѣжишь,
Девять постели да изгноишь,
Девять възглавѥ да мѣнишь,
Снага-та да ти угние,
Мяса-та да ти окапѭть
Като на горѫ листѥ-то! *Пѣс.*

Угниванѥ, *с. ср.* отъ **угнивамь.**

Угнитамь (да **угнетѫ**), *гл. д.* Угнетіавамь: 1) Угмечквамь, умачквамь, утъпквамь, изгнитамь; **угнетáть.** 2) Мѫчѫ, тъпчѫ, гонѭ, натискамь, усиліамь нѣкого; **угнетáть.** *Угнетихѫ ны Турци.* —**ися,** *гл. стр.* Бывамь угнетенъ.

Угнитанѥ, *с. ср.* отъ **угнитамь.** Угнетіаванѥ.

Угниѭ, ешь, угнилъ, *гл. свр* отъ **угнивамь.**

Угнусѫ (да ся), ишь, —сился, *гл. свр.* отъ **угнусіавамся.**

Угнусіавамся (да ся **угнусѫ**), *гл. об.* Гнусъ мя е, гнусѫся, отврьща ми ся, покрьща ми ся, догнусіава ми ся; гнусувамся, гнѫсувамся, вгнусіавамся, погнусіавамся; **имѣть отвращéніе, гнушáться.** *Като го видѣхъ, угнусихся.*

Угнусіаванѥ, *с. ср.* отъ **угнусіавамся.**

Ỳго, *нар.* Само.

Ỳговоръ, *с. м.* Сговоръ, съгласие, слога, сгода; **соглáсіе.** *Уговоръ кѫщѫ не събарıа.*

Угóда, *с. ж.* Да ны е всичко, както ся намъ иска, по волѭ-тѫ ны, лесно, на колай; угодъ, пригода, пригодиıа, леснина, колай; **угóда, удóбство.** *Не ми е по угодѫ-тѫ,* не е както азъ искамь. *Иска всичко да му е на угодѫ. Угодѫ нѣма, оправѫ нѣма.*

Угóдникъ, *с. м.* Който угодіава нѣкому; пригодникъ; **угóдникъ.**

Угóдница, *с, ж.* Коıато угодıава нѣкому; пригодница; **угóдница.**

У́годнъıй, – дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что е както ся намъ иска, по волѫ-тѫ нъı, что има угодъı; пригоднъıй, приıатьъıй; **угóдный, прıятный, удóбный.** *Това не ми е угодно,* не е както ся мень иска. *Наготви манджѫ угоднѫ.* **—дно,** *нар.* По угодѫ-тѫ нъı, както ся намъ иска.

Угодъ, *с. м.* Угода. *Менѣ е това на угодъ,* аресва ми, приıатно ми е. *Ако й врьвишь въ угода,* ако й угодıавашь.

Угодѫ́, *и́шь—ди́лъ, гл. свр.* отъ **угодıáвамь и угáждамь.** Да пригодѫ; **угоди́ть.** **—дéнъıй,** *прич. стр.* Улученъıй.

Угодıáвамь и угождáвамь (да угодѫ́). Угаждамь: 1) *гл. ср.* Правѭ нѣкому волѭ-тѫ, правѭ каквото нему ся иска, отивамь му по водѫ-тѫ; пригодıавамь; **угождáть.** *Ако го слушıашь и му угаждашь, нѣма и той да тя остави.* 2) Направıамь нѣчто приıатно нѣкому, льстѫ нѣкому; пригодıавамь; **угождáть.** *Господь никога не може да нъı угоди.* 3) *гл. д.* Угаждамь, налучвамь, налучквамь, улучвамь, отгатвамь; **угáдывать, отгáдывать.** *Не можıахъ да угодѫ, какво искашь да кажешь.* 4) Погаждамь, погодıавамь, улучвамь, унишвамь, измѣрвамь, ударвамь; **нанорáвливать, угоди́ть, попáсть.** *Пушнѫ възъ него, нъ не го угоди.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Случвамся, улучвамся, сгаждамся, срѣтвамся, бъıвамь; **случáться.** *Като избирашь, глядай да ся угодять все еднакви. И той ся угоди тамъ, та гъı видѣ съ очи-тъı си.* 2) Углавıавамся, годıавамся; **обручáться, свáтаться.** *Той ся угоди за малкѫ момѫ за цръноземкѫ.* Изъ пѣсень. 3) *гл. стр.* Бъıвамь угоденъ. 4) *гл. безл.* Случва ся, прилучвася, аресвася. *Заселıавалися, дѣто имъ ся угодıало. Зелъ, что му ся угодило*

Угодıáванıе и угождáванıе, *с. ср.* отъ **угодıáвамь.** Угажданıе.

Угоéнъıй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **угоıѫ́.** Тлъстъıй, ухраненъıй; **кóрмный, отжирѣлый.** *Угоенъ чловѣкъ,* шишманистъ.

У́голъ, *нар.* Съвсѣмь, отвсе, досушь, дибидюсъ; **совсѣ́мъ, совершéнно.** *Ся нагрьвалили дѣчинıа-та около неѭ и тъıе уголъ голъı.*

> Прьвъıй синджиръ все млади юнаци,
> Все юнаци уголъ црьноокъı;
> Вторъıй синджиръ все младъı невѣстъı,
> Все невѣстъı уголъ црьноокъı. *Пѣс.*

Уголѣмѭ́, *и́шь,—ми́лъ, гл. свр.* отъ **уголѣмıáвамь.** **—мéнъıй,** *прич. стр.*

Уголѣмıáвамь (да уголѣмѭ́), *гл. д.* Направıамь нѣчто да стане пó-голѣмо, да ся види, да ся чини пó-голѣмо; **увели́чивать.** **—мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь пó-голѣмъ; наголѣмѣвамь, пораствамь, умножıавамся; **увели́чиваться.** 2) *гл стр.* Бъıвамь уголѣменъ; **увели́чиваться.**

Уголѣмıáванıе, *с. ср.* отъ **уголѣмıáвамь** и **уголѣмıáвамся.**

Угорéшка, *с. ж.* Угарекъ. *Угорешка отъ вощıаницѫ.*

Угóрнина, *с. ж.* Угорно, нанагорне мѣсто; угорнище, нанагорнище, нагорина, прогорина, възбрьдно, възбрьдце; **вгóру.** *Да брѣхѫ (да пъшка) како бъıволъ на угорнинѫ.*

Угóрнище, *с. ср.* Угорнина, нанагорнище.

У́горно, *с. ср.* Угорнина, угорнище, нанагорнище. *Дошли на едно угорно и кобъıлата поостанѫла назадъ.*

У́горнъıй, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Что отива угорѣ; нанагорний. *Мѣсто-то е угорно, стрьмно и каменисто.* **—рно,** *нар.* Угорѣ, нанагорѣ; **вверху, вгóру.** *У́горно и у́долно,* и добро и зло.

У́горъ, *с. м.* Напрѣдъкъ, прѣднина, хаиръ. *Не хвела заранъ да ти прѣсече пѫтıа нѣкой съ праздни стовнъı: тоıа день не щешь имашь угоръ, нѣма да ти бѫде хаирлиıа. Тръгнало ми е на угóръ,* тръгнало ми е нанапрѣдъ, отивамь добрѣ. *За у́горъ,* за хаиръ, за кѫсметъ.

Угóрѣ, *нар.* Камъ пó-високо; нагорѣ, нанагорѣ; **вверху, вверхъ.** *Тамо трѣбва да ся ıаздишь по еднѫ спилѫ право угорѣ. Угорѣ високо, долу глѫбоко, около широко. Фи угорѣ, фи удолѣ, свитка главѫ, псофиса?* Гат. — Искра.

Угостѫ́, *и́шь, —ти́лъ, гл. свр.* отъ **угостıáвамь и угощáвамь.** Да нагостѫ. **—стéнъıй,** *прич. стр.* Нагостенъıй.

Угостıáвамь (да угостѫ), *гл. д* Угощавамь, гощавамь добрѣ; нагощавамь; **угощáть.** **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь угостенъ; нагощавамся; **угощáться.**

> Мама Тодорчю думаше:
> Тодорче, съıнко Тодорче,
> Азъ на умъ да тя научѫ:
> Ѥ земи мрѣжѫ ленянѫ,
> Че иди въ тиха Дунава,
> Улови ръıбѫ морунѫ,
> Добра обѣда да сготвишь,
> Съ утровѫ да ѭ посолишь,
> Чичıа си да угостишь. *Пѣс.*

Угостıáванıе, *с. ср.* отъ **угостıáвамь.** Угощаванıе.

Угóтвѭ, *ишь, —вилъ, гл. свр.* отъ **угóтвамь.** **—венъıй,** *прич. стр.*

Угóтвıамь и угóтвıувамь (да угóтвѭ), *гл. д.* 1) Уготовıамь, наряждамь, натъкмıавамь, набирамь нѣчто да ся намира за по-

трѣбѫ; наготвюамь, приготвюамь, сготвюамь; готóвить, уготовля́ть, приготовля́ть, подготовля́ть, заготовля́ть, изготовля́ть, припаса́ть. 2) Правѭ, сторвамь, сварювамь юстие; сготвувамь, наготвувамь; готóвить ку́шанье, стря́пать. —мся, *гл. стр.* Бывамь уготвенъ.

Угóтвюанѭ и **угóтвуванѭ**, *с. ср.* отъ **угóтвюамь.**

Уготóвѭ, ишь, —вилъ, *гл. свр.* отъ **уготóвюамь.** —**венъій**, *прич. стр.*

Уготóвюамь (да уготóвѭ), *гл. д.* Уготвюамь въ 1-то знаменование.

Уготóвюанѭ, *с. ср.* отъ **уготóвюамь.** Уготвюанѭ.

Угоща́вамь (да угостѫ), *гл. д.* Угостювамь.

Угоща́ванѭ, *с. ср.* отъ **угоща́вамь.** Угостюванѭ.

Угощéние, *с. ср.* Гостба, гозба, гощаванѭ, гощавка, гощенѭ, зиафетъ; угощéніе, пиръ.

Угоѭ́, и́шь, —и́лъ, *гл. свр.* отъ **угоюа́вамь.** —**енъій**, *прич. стр.*

Угоюа́вамь и **угóйвамь** (да угоѭ́), *гл. д.* Хранѭ животно да ся накръви; накръвювамь, ухранвамь, тлъстѫ, тучѭ; отка́рмливать, выка́рмливать. —**мся**, *гл. възвр.* Ставамь кръвенъ; накръвювамся, надебелѣвамь, наплънѣвамь, направювамся, натлъстѣвамь, утлъстѣвамь, ухранвамся, юадамся; ботѣть, жирѣть, тучнѣть, толстѣть, ожирѣть, отжирѣть, отучнѣть, отъѣда́ться, вы́ходиться, отка́рмливаться.

Угоюа́ванѭ и **угóйванѭ**, *с. ср.* отъ **угоюа́вамь.**

У́гра, им. соб. женско.

Угра́да, *с. ж.* Направѫ като кѫщѫ, домъ, колыбѫ и проч.; сграда, сградѭ, бина, юапию; зда́ніе, сооруже́ніе, строе́ніе.

Угра́дица и **угра́дичка**, *ум. ж.* отъ **угра́да.**

Ураджѫ́, и́шь, —ди́лъ, *гл. свр.* отъ **угра́ждамь.** —**дéнъій**, *прич. стр.*

Угра́ждамь (да ураджѫ́), *гл. д.* Направювамь, иззидвамь уградѫ; сграждамь, съграждамь, изграждамь; стрóить, сооружа́ть. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь уграденъ; сграждамся.

Угра́жданѭ, *с. ср.* отъ **угра́ждамь.** Сгражданѭ, съгражданѭ.

У́гренскъій, в. **у́гринскъій.**

Угри́бкъі, *с. ж. мн.* Останѫло отъ нѣчто гребено; огрёбки. *Огребла нощовы-ты и угрибкы-ты изтрьсила на кокошкы-ты.*

У́гриница, *с. ж.* Унгарка, Маджарка.

> Угренци му вължать:
> Марко, сиракъ Марко,
> Да ти отдадемъ
> Мома Угриницѫ. *Пѣс.*

Угринскъій, ска, ско, *пр.* отъ **У́гринъ.** Унгарскъій, Маджарскъій. *Юде и пие у Угринскѫ земѭ съ Угринскы юнаци.* —**скъі**, *нар.* Като У́гринъ; унгарскъі, маджюрскъі.

У́гринъ, —ренци, *с. м.* Унгарецъ, Маджяринъ.

> Чюлъ ми ся Угринъ Татаринъ,
> Что го чюло, все бѣгало. *Пѣс.*

Угрѫ́жвамся и **угрѫ́жюамся** (да ся угрыжѭ), *гл. об.* Ставамь загрыженъ, кахѫренъ, замъісленъ; загръжвамся, замъислювамся, увилюамся, увѣсвамся, ухълвамся, укахѫрювамся; заду́мываться, опеча́ливаться, повѣсить носъ, гóлову. *Зачто си ся толкова угрыжилъ?*

Угрѫ́жванѭ и **угрѫ́жюанѭ**, *с. ср.* отъ **угрѫ́жвамся.**

Угрѫ́женъій, нъ, на, но, като *пр.* Загрыженъій, замъисленъій, умъисленъій, увиленъій, ухъиленъій, грыжнъій, кахѫрнъій; озабóченный. *Тѫгѫ заранъ станѫ угрыженъ.*

Угрѫ́жѭ (да ся), ишь, —жи́лся, *гл. свр.* отъ **угрѫ́жвамся.**

Угрѫ́звамь и **угрѫ́зувамь** (да угрызѫ́), *гл. д.* Юамь нѣкому угрызкъі-тъі. —**мся**, *гл. възвр.* Облизвамся нѣкому като грызѫ нѣчто. *Не му ся угрызвай насрѣщѫ.*

Угрѫ́званѭ и **угрѫ́зуванѭ**, *с. ср.* отъ **угрѫ́звамь.**

Угрѫ́зина, *с. ж.* Угрызкъі, угрызъ. *Не си чини мощнѫ угрызинѫ,* казвать за който не пробира юаденѭ-то, а юаде какво му ся попадне.

Угрѫ́зкъі, *с. ж. мн.* Остало отъ нѣчто юадено; огрызкъі, угрызина, угрызъ; огры́зокъ, объѣдки, объѣдья, объѣдки, недоѣдки. *Сложихѫ му угрызкы-ты.* — *Тамъ има угрызкы,* има нѣчто за юаденѭ. — *Дошьлъ на угрызкы-ты,* дошьлъ късно на трапезѫ-тѫ, дошьлъ на вдиганѭ.

У́грызъ, *с. м.* Угрызкъі. *Отъ много дѣца угрызъ не быва.*

Угрызѫ́, ешь, угры́зохъ, угры́злъ, *гл. свр.* отъ **угрѫ́звамь.**

Угрьмѭ́ (да ся), и́шь, —мѣлся, *гл. свр.* отъ **угрьмя́вамся.**

Угрьмя́вамся (да ся угрьмѭ́), *гл. об.* Грьмвамь, екдамь отъ грьмъ. *Всичка-та гора ся бѣше угрьмѣла отъ свирнѭ.*

Угрѣвамь (да угрѣѭ), *гл. ср.* и *д.* Огрѣвамь.

Угрѣхвамь и **угрѣхнувамь** (да угрѣхнѫ), *гл. ср.* За растение: отъ рожбѫ ся свивамь. *Слива-та е угрѣхнѫла съ сливы, отъ рожбѫ.*

Угрѣхванѭ и **угрѣхнуванѭ**, *с. ср.* отъ **угрѣхвамь.**

Угрѣхнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **угрѣхвамь.**

Угрѣшѭ, ишь,—шилъ, *гл. свр.* отъ **угрѣшıа́вамь.**

Угрѣшıа́вамь (да угрѣшѭ), *гл. ср.* и **угрѣшıа́вамся,** *гл. възвр.* Направıамь нѣкакъвъ грѣхъ; огрѣшıавамся, сгрѣшıавамь, съгрѣшıавамь; **согрѣша́ть.** *Ꙗлъ въ пятъкъ блажно, кавалъ лошѭ думѫ, та ся угрѣшилъ.*

Пиля му си запѣюло:
Ай ты Турчя, потурıачя,
Харно сонъ ти уварило,
Тебя не тя угрѣшило:
Дѣ ся чюло и видѣло,
Братъ и сестра да се земѫтъ! *Пѣс.*

Угрѣшıа́ванıе, *с. ср.* отъ **угрѣшıа́вамь** и **угрѣшıа́вамся.**

Угу́лъ, *с. м. нар.* Уголъ, съвсѣмь.

Ела, Видо, еда,
Свекръва тя чıака,
Кошюлѭ ти сака,
Угулъ отъ копринѫ
Като рогозинѫ. *Пѣс.*

Угурсу́зъ, *с. м. Т.* в. **урсу́зъ.**

Угу́ртникъ, *с. м.* Козий мѣхъ, дрьвянъ ссѫдъ като бъкълъ за дрьжıанıе въ него угуртъ; бота, бурдакъ, ургутникъ.

Угу́ртнıакъ, *с. м.* Кысело млѣко размѣсено съ прѣсно, та станѫло единъ видъ прокышıа; ıадѫтъ го овчари; ургутъ, ургутнıакъ, мѫтеница, бурденıакъ.

***Угу́ртъ,** *с. м. Т.* Млѣко угуртнıакъ, ургутъ.

Угѣвамь (да угѣнѫ), *гл. д.* 1) Загъвамь, завивамь въ нѣчто, увивамь; **уку́тывать.** 2) Ꙗмь много и бързо и лакомо; увивамь, усуквамь. *Конь-тъ хрупа и угъва зеленѫ-тѫ трѣвѫ.* —**ися,** 1) *гл. възвр.* Загъвамся, завивамся въ нѣчто, съ нѣчто; увивамся, загрътамся; **уку́тываться, опа́хиваться.** 2) *гл. стр.* Бывамь угънѫтъ.

Угѣванıе, *с. ср.* отъ **угѣвамь** и **угѣвамся.**

Угѣнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **угѣвамь.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Угъ́іздвамь и **угъ́іздувамь (да угъ́іздѫ),** *гл. д.* Направıамь гъздавъ; изгъіздвамь, нагъіздвамь, укытвамь, укычвамь, натруфıамь; **наряжа́ть, убира́ть, украша́ть.** *Прѣмѣнена и угъіздена мома.*

Угъ́іздѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **угъ́іздвамь.** —**деный,** *прич. стр.*

Уда́ва, *с. ж. Това бѣ удава за мене,* удави мя, сломи мя, махнѫ мя, прѣмахнѫ мя нравствено.

Уда́вамь (да уда́мь), *гл. д.* 1) Давамь, подавамь, врѫчвамь; **дава́ть.** 2) Давамь, изволıавамь, допущамь; **дава́ть, соизволя́ть, позволя́ть, допуска́ть.**

Дружно вѣрна, сговорна,
Сладко да въı е ıаденıе,
Пивко да въı е пиенıе,
Менѣ ми изинъ удайте
До дома малко да идѫ. *Пѣс.*

—**ися,** 1) *гл. възвр.* Оставıамся да ми направятъ нѣчто; вдавамся, прѣдавамся; **дава́ться, предава́ться, поддава́ться, уступа́ть.** 2) *гл. стр.* Бывамь удаденъ.

И борба сѫ ся борили
Три дни ми деныа три нощи,
Нито Калинка завалıа,
Ни ся Иванче удава. *Пѣс.*

Уда́вникъ, *с. м.* Удавенъ въ водѫ човѣкъ; **уто́пленикъ.**

Уда́вница, *с. ж.* Удавена въ водѫ жена, мома; **уто́пленица.**

Уда́вѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **уда́вıамь.** —**веный,** *прич. стр.*

Уда́вıамь (да уда́вѭ), *гл. д.* 1) Уморıавамь съ потопıаванıе въ водѫ; **утопля́ть.** 2) Стискамь нѣкого за гръло-то, натъпквамь нѣчто въ уста-та нѣкому да не може да дыша, та да умре; удушвамь; **удавля́ть, уда́вливать, удуша́ть.** 3) Правѭ растенıе да заглъхне; задавıамь; **заглуша́ть.** —**ися,** 1) *гл. възвр.* Уморıавамся съ потопıаванıе въ водѫ; **утопа́ть, утопля́ться.** *Глядай да не ся удавишь, че тя прибивамь!* 2) Удушвамся, задушвамся; **задуша́ться, удуша́ться.** 3) *гл. стр.* Бывамь удавенъ. —*Да е кабилъ у еднѫ капкѫ водѫ да го удавятъ. Да може, удавıа мя съ еднѫ лъжицѫ водѫ. Когото щѫтъ обѣсятъ, той ся не удавıа. Ако той ся удави, щешь ли ся удавишь и ты? Удавıася въ еднѫ лъжицѫ водѫ.*

Уда́вıанıе, *с. ср.* отъ **уда́вıамь** и **уда́вıамся.**

Уда́мь, **ударе́шь, уда́дохъ, уда́лъ,** *гл. свр.* отъ **уда́вамь.**

Уда́рвамь и **уда́рювамь,** *гл. мн-кр.* отъ **уда́рıамь.**

Уда́рено, като *с. ср.* Бѣлѣгъ отъ ударъ; **заши́бъ.**

У́дарный, —рьнъ и—ренъ, рна, рно, *пр.* Който ся удрıа, залѣга да работи; прилѣжный; **прилѣ́жный, усе́рдный, стара́тельный.** *Ударна мома празднa не сѣди. Ударно говядо гладно не остава.*

Ударъ, *с. м.* Едно удрıанıе, едно замахванıе; **уда́ръ.** *Гладно магаря не счита удары. Мый магаря, да ти плати съ удары. Ударъ ударıа, рѫкѫ събарıа.*

Уда́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **уда́рıамь** и **у́дрıамь.** —**реный,** *прич. стр.* *Ходи като ударенъ въ главѫ-тѫ.*

Уда́рıамь (уда́рвамь, да уда́рѭ), *гл. д.* в. **у́дрıамь.**

Удáрюанѥ, *с. ср.* отъ **удáрюамь.** Удрюанѥ.

Удвоѭ́, и́шь,—воилъ, *гл. свр.* отъ **удвоíáвамь. —военъıй,** *прич. стр.*

Удвоíáвамь (да удвоѭ́), *гл. д.* Направюамь нѣчто двойно, два пѫти пó-голѣмо; **удвáивать, удвóивать, удвоя́ть. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь двоенъ, бъıвамь удвоенъ; **удвáиваться.**

Удвоíáванѥ, *с. ср.* отъ **удвоíáвамь** и **удвоíáвамся.**

Удже, *нар.* Повяче, колкото—толкова. *Удже ходѭ, удже ми ся ходи.*

Уджю́ркамь, *гл. свр.* отъ **уджю́ркувамь.** Да сджюркамь. **—канъıй,** *прич. стр.*

Уджю́рквамь и **уджю́ркувамь (да уджю́ркамь),** *гл. д.* Съ джюрканѥ разбрьквамь нѣчто; сджюрквамь, разджюрквамь. **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь уджюрканъ; сджюрквамся, разджюрквамся.

Уджю́ркванѥ и **уджю́ркуванѥ,** *с. ср.* отъ **уджю́рквамь.**

Удивѭ́, и́шь,—ви́лъ, *гл. свр.* отъ **удивíáвамь. —вéнъıй,** *прич. стр.*

Удивíáвамь (да удивѭ́), *гл. д.* Направюамь да ся диви, да ся възчюди; въздивюавамь, очюдвамь, почюдвамь, учюдвамь, замайвамь; **удивля́ть, изумля́ть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Въздивюавамся, подивюавамся, възчюдвамся, очюдвамся, почудвамся, учюдвамся, замайвамся, смайвамся, възвивамся, озвѣрюавамся; **удивля́ться, изумля́ться, приходи́ть въ недоумѣнiе.** 2) *гл. стр.* Бъıвамь удивенъ.

Удивíáванѥ, *с. ср.* отъ **удивíáвамь** и **удивíáвамся.**

У́дина, *с. ср.* Дебело мясо отъ клькъı-тъı; лудина, крѣхчина, крѣхтина; **любови́на.** *Отпрьвень трѣбваше джигеръı-тъı да му изядешь, послѣ удинѥ-то, а пъкъ найпослѣ коскъı-тъı.*

Уди́плювамь (да уди́плѭ), *гл. д.* Свивамь, сгъвамь на диплъı; сдиплювамь, впрягамь, спрягамь; **склáдывать, сгибáть, плои́ть. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь на диплъı, хващамь диплъı; бъıвамь удипленъ; сдиплювамся, впрягамся, спрягамся; **склáдываться, сгибáться, плои́ться.**

Уди́плюванѥ, *с. ср.* отъ **уди́плювамь** и **уди́плювамся.**

Уди́плѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **уди́плювамь. —ленъıй,** *прич. стр. Укрьпена баба, удиплена, отнидѣ рѫбъ нѣма?* Гат. — Зелка.

Уди́рамь, *гл. д.* Удрюамь.

Уди́рка, *с. ж.* Обвивка-та на пашкулъ; кошюля, мрѣжя.

***Уди́свамь** и **уди́сувамь (да уди́шѭ),** *гл. ср.* Уйдисвамь.

Удобрѭ́, и́шь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **удобрíáвамь. —рéнъıй,** *прич. стр.*

Удобрíáвамь (да удобрѭ́), *гл. д.* 1) Намирамь нѣчто, че е добрѣ; съглашюамся за нѣчто, че е добрѣ. *Той не удобрилъ изпратенѫ-тѫ стокѫ. Азъ не удобрювамь тъıѭ работъı.* 2) Скаранъı помирювамь; одоброволювамь, одобрювамь, придобрювамь, сдобрювамь, прѣговарюамь, сговарюамь, прѣдумвамь, потъкмюавамь, баращисвамь; **мири́ть, помиря́ть, утиша́ть, уговáривать. —мся,** 1) *гл. възвр.* и *вз.* Помирювамся, одоброволювамся, одобрювамся и проч.; **мири́ться, помиря́ться.** 2) *гл. стр.* Бъıвамь удобренъ.

Удобрíáванѥ, *с. ср.* отъ **удобрíáвамь** и **удобрíáвамся.**

Удови́ца, *с. ж.* Вдовица, ювдовица; **вдовá, вдóвая.** *Ете имало една удовица жена, па она си имала двѣ мѫжскъı дѣчица.*

Удовѣ́вамь (да удовѣѭ), *гл. ср.* Оставамь удовецъ и удовица; овдовѣвамь; **вдовѣ́ть.** *Она удовѣла и останѫла удовица.*

Удовѣ́ванѥ, *с. ср.* отъ **удовѣ́вамь.** Овдовѣванѥ.

Удовѣ́ѭ, ешь,—вѣлъ, *гл. свр.* отъ **удовѣ́вамь.** Да овдовѣѭ.

У́долний, —льнь и **—ленъ, лнѭ, лне,** *пр.* Что не е ни равнъıй, ни отвѣстнъıй, а гляда надолу; нанадолний, полягатъıй; **наклóнный.** *Рѣка-та тече на удолне мѣсто. — Угорне и удолне,* и добро и зло.

Удóлнина, *с. ж.* и

Удóлнище, *с. ср.* Удолне мѣсто; нанадолнище, продолина, навално, низбрьдно, низбрьдце, сбрьдно, стрьмнина, поднога; **покáтое мѣсто, наклóнъ, отклóнъ, спускъ.**

Удóлу и **удóлѣ,** *нар.* По посокѫ надолу; нанадолу; **внизъ.**

Удомѭ́, и́шь,—ми́лъ, *гл. свр.* отъ **удомíáвамь. —мéнъıй,** *прич. стр.*

Удомíáвамь (да удомѭ́), *гл. д.* Женѭ, мѫжѭ, задомюавамь, одомюавамь; **жени́ть, вы́давать зá мужъ.** *Удомихмъı съıна си,* оженихмъı го; **жени́ли сы́на.** *Удомихмъı дъщерѭ,* омѫжихмъı ѭ; **вы́дали дочь зá мужъ.** *Кукѫ-тѫ да си урядѫ и дѣцата да си удомѭ. Вси-тъı три азъ да гъı глядамь и азъ да гъı удомѭ.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Оженвамся, омѫжвамся, задомюавамся, одомюавамся; **жени́ться, выходи́ть зá мужъ.** 2) Стъкмювамь си кѫщѫ, покѫщнинѫ, домъ; задомюавамся, одомюавамся; **обзаводи́ться дóмомъ.** 3) *гл. стр.* Бъıвамь удоменъ; задомюавамся, одомюавамся.

Удомíáванѥ, *с. ср.* отъ **удомíáвамь** и **удомíáвамся.**

Удоскрóсь, *нар.* Одѣвѣ, прѣди малко; **недавнó, дáвича.**

Удоскрóшний, —шьнь и **—шень, шнѭ, шне,** *пр.* Одѣвѣшний.

Удражѭ́вамь (да удражѭ́ѧ), *гл. ср.* Ставамь драгъ; вдражѭвамся, додражѭвамь, подражѭвамь, ревнѧся, аресвамь, умилѣвамь; **нрáвиться, становиться мúлымъ.**

Мень е мома удражѭла,
Удражѭла, умилѣла. *Пѣс.*

Удражѭ́ванѥ, *с. ср.* отъ **удражѭ́вамь.** Вдражѭванѥ.

Удражѭ́ѧ, ешь,—жѭлъ, *гл. свр.* отъ **удражѭ́вамь.** Да ся вдражѧ.

Удрáмвамся и **удрáмѭмся** (да ся **удрáмѧ**), *гл. об.* Казвася за умрѣлъ, за убитъ, кога ся вдрьви, кога патаса. *Отиде стоѭнъ, да види Петканѫ закланѫ; сва ѝ снага ся удрамила,* **клято** *срьдце играе, не ся удрамва.*

Удрáмванѥ и **удрáмѭнѥ,** *с. ср.* отъ **удрáмвамся.**

Удрáмнѧ (да ся), **úшь,—мился,** *гл. свр.* отъ **удрáмвамся.**

Удрáскамь, *гл. свр.* отъ **удрáсквамь.** Да удращѧ. **—сканъıй,** *прич. стр.*

Удрáскано, като *с. ср.* Бѣлѣгъ отъ драсканѥ; драска, драскотина, драскулъ; **царáпина, оцарáпка.**

Удрáсквамь и **удрáскувамь** (да **удрáскамь** и да **удрáщѧ**), *гл. д.* Направѭмь на нѣчто драскѫ, драскотины; **оцарáпливать, оцарáпывать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Удрасквамь себя-си; **оцарáпливаться.** 2) *гл. стр.* Бъıвамь удраскань.

Удрáскванѥ и **удрáскуванѥ,** *с. ср.* отъ **удрáсквамь.**

Удрáщѧ, ешь, удрáскахъ, *гл. свр.* отъ **удрáсквамь.** Да удраскамь.

Удренъ, им. соб. мѫжско.

Удренъıй, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **ýдрѧ.** Ударенъıй.

Удрьвѧ́ (да ся), **úшь,—вился,** *гл. свр.* отъ **удрьвѭ́вамся.** Да ся вдрьвѧ, да ся удубѧ. **—вéнъıй,** *прич. стр.* Вдрьвенъıй, удубенъıй.

Удрьвѭ́вамся (да ся **удрьвѧ́**), *гл. възвр.* Ставамь като дрьво, та не могѫ да ся поклатѫ; вдрьвѭвамся, удубѭвамся, уемамся, вцѣпвамся; **деревянѣть, костенѣть, коченѣть, леденѣть, столбенѣть, млѣть, стать въ пень.**

Броили го тъкмо три дни,
Тъкмо три дни и пладнинѫ:
Очи имъ ся углядалъı,
Уста имъ ся разкривилъı,
Нозѣ имъ ся удрьвилъı. *Пѣс.*

Удрьвѭ́ванѥ, *с. ср.* отъ **удрьвѭ́вамся.** Вдрьвѭванѥ.

Удрьжѧ́, úшь, — жѭлъ, *гл. свр.* отъ **удрѣ́жѭмь.—жѭ́нъıй,** *прич. стр.*

Удрѣ́жѭмь (да удрьжѧ́), *гл. д.* 1) Не оставамь нѣкого да направи нѣчто; въздрьжѭмь, задрьжѭмь, сдрьжѭмь, възпирамь, запирамь, забтисвамь, узабтѭвамь; **удéрживать, задéрживать, сдéрживать, воздéрживать, останáвливать.** *Едвамь удрьжѭ конѭ.* 2) Възпирамь, подпирамь, задрьжѭмь, подрьжѭмь; **удéрживать, поддéрживать.** *Да не бяхъ го удрьжѭлъ, щѭше да падне.* 3) Издрьжѭмь, изтрайвамь, утрайвамь, утрьпѣвамь, изкайратѭвамь; **выдéрживать, сдéрживать, надержáть.** *Тяжко, изпустѧ го, не можѭ да го удрьжи.* 4) Не давамь колкото трѣбва; задрьжѭмь, запирамь, опирамь, спирамь, отбивамь; **задéрживать, удéрживать.** *Удрьжѭ ми отъ заплатѫ-тѫ.* 5) Задрьжѭмь, заврьтамь, запазвамь, скѫтвамь, спѣстѭвамь; **сберегáть, сохранять.** *Не може да удрьжи пять паръı за лошь день.* 6) Изплъвамь, устоѭвамь, направѭмь, каквото сьмь казалъ; **сдéрживать.** *Не си удрьжѭ думѫ-тѫ,* не направи, каквото ся бѭше обрекълъ. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Пазѫ ся да не направѧ нѣчто; въздрьжѭмся, задрьжѭмся, сдрьжѭмся, възпирамся, запирамся, страйвамся, утрайвамь, стрьпѣвамся, утрьпѣвамь; **удéрживаться, воздéрживаться, останáвливаться, ограничиваться, покрѣпиться.** 2) *гл. стр.* Бъıвамь удрьжѭнъ. *Не ся удрьжѭ за опашкѫ-тѫ, като си му пустнѫлъ гривѫ-тѫ.* **—Удрьжѭ мя,** *гл. безл. Не мя удрьжѭ,* не могѫ да ся удрьжѭ, не стрьпѭ мя, не ся стрьпѣвамь, не мя сдрьжѭ, не мя хвата сѣдка, не могѫ да ся спря, нидѣ не мя зема.

Удрѣ́жѭнѥ, *с. ср* отъ **удрѣ́жѭмь** и **удрѣ́жѭмся.**

Удрѣ́памь (да ся), *гл. свр.* отъ **удрѣ́пвамся. —панъıй,** *прич. стр.*

Удрѣ́пвамся и **удрѣ́пувамся** (да ся **удрѣ́памь**), *гл. възвр.* Одрьпвамся, окѫсвамь, одрьпѣвамь, одрипавѣвамь; **обдирáться, обнáшиваться, обúться.** *Удрьпался като ѭболкарскъıй конь.*

Удрѣ́мвамь и **удрѣ́мувамь** (да **удрѣ́мѫ**), *гл. д.* Заспивамь излека; задрѣмвамь; **воздремáть, вздремнýть.**

Майка Ѩницѫ плетѭше,
Дрѣмка удрѣма Ѩницѫ,
Па ѝ полегнѫ на скутъı,
И той чѧсъ ся събуди. *Пѣс.*

Удрѣ́мванѥ и **удрѣ́мувaнѥ,** *с. ср.* отъ **удрѣ́мвамь.**

Удрѣмж, ешь,—малъ, *гл. свр.* отъ **удрѣмвамь**. Да задрѣмж.

У́дрьж, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **у́дрюамь**. Да ударьж. —**ренъій**, *прич. стр.* Удареный.

Удря́хвамь и **удря́хнувамь** (да удря́хнж), *гл. ср.* 1) Изгубюамь си силы-ты, ставамь немощенъ; изнемогвамь, изнеможвамь, изнеможювамь, изнемощювамь, немощюамь, изпадамь, отпадамь, запирамь, капвамь, слабѣьж, ослабвамь, отслабвамь, чмаьж; **изнемога́ть, ослабѣва́ть.**

Всія е воиска удряхнжла,
Удряхнжла, ухълнжла,
Вси сж главы прѣклонили,
Вси-ты сльзы паронили
Низъ образы до поіасы,
На коніе-ты до гривы-ты. *Пѣс.*

2) *гл. д.* Увисвамь, навождамь, поничюамь; **поника́ть, потупля́ть.** *Какво си удряхнжлъ като печенъ прасъ? Удряхнжлъ очи;* **потупи́лъ глаза́.**

Марийка тихомь говори:
Азъ щж лице-то почерньж,
И очи-ты щж удряхнж,
И снагж тж щж поведж,
И косж-тж щж отрѣжьж,
Дано мя Турчинъ не познае. *Пѣс.*

—**мся**, *гл. възвр.* За нѣчто за юденіе и піеніе: изгубюамь си вкуса, зимамь да ся развалюамь; извѣтрѣвамь, спардушвамся, повянвамь; **по́ртиться.**

Удря́хваніе и **удря́хнуваніе**, *с. ср.* отъ **удря́хвамь**.

Удря́хнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **удря́хвамь**.

У́дрюамь (да у́дрьж) и **уда́рюамь** (да уда́рьж), *гл. д.* 1) Бииж, слагамь ударъ слѣдъ ударъ; удирамь, бльскамь; **ударя́ть, колоти́ть, зашиба́ть, ко́кать.** *Удрюамь нѣкого юкж-тж,* жегвамь го. *Удрю кого дѣ свари.* 2) Бльскамь, цапвамь, лѣпвамь, лупосвамь, плескамь; **ударя́ть.** *Ударилъ му еднж плесницж. Удри му единъ кютекъ. Удари го о стѣнж-тж.* 3) Чюкамь, бльскамь, тракамь; **колоти́ть.** *Не удрюай по софрж-тж.* 4) Измѣрвамь, погодювамь, погаждамь, угодювамь, улучвамь, унишвамь; **попада́ть, угоди́ть, изнора́вливать.**

Дѣ го зачю дели Димо,
Помѣри го съ длъгж пушкж,
Удари го съ два крошума,
Съ два крошума теллянъі. *Пѣс.*

Юнакъ лѣжить съ куршумъ удренъ,
Съ куршумъ удренъ въ дѣснж ржкж. *Пѣс.*

5) Зимамь, спечюлвамь, добывамь; **зашиба́ть.** *Отъ тжьж работж удари много пары;* **онъ мно́го де́негъ зашибъ рабо́тою.** *Ударилъ кіораво-то, удрилъ дробкж-тж, удрюамь нѣчто келепиръ,* зимамь го, добывамь го безъ мжкж, съ малко пары; **поживля́ться.** 6) За болесть: хващамь нѣкого изведнжжь; скжкълвамь, сполитамь; **схва́тывать, нагря́нуть.** *Ега го ударилы лункы-ты!*

Отговарю Троенчя юначя:
Хой тя тебе Сибинке дѣвойке,
Мень мя е ударила чюма-та
На двѣ на три мѣста,
Че не могж на конь да ся дрьжьж. *Пѣс.*

Нити мя е дрѣмка нападнжла,
Нити коню сивж гривж рѣшьж,
Црьна мя е чюма ударила,
Та ся така на конюа навождамь. *Пѣс.*

7) Ужилвамь, ухапвамь, укжсвамь, клосамь, клукамь, клъцамь; **уку́сывать, ужа́лить.**

Пущи, Боже, змиьж троеглавж
Да удари Милоша юнака,
Да го удари междж двѣ-ты очи. *Пѣс.*

8) Съ брьзинж, съ усрьдіе врьшьж нѣчто; възсучюамся, засучюамся, усучюамся, запрѣтвамся на нѣчто да го свршьж; тръщамся, слагамся, залагамся, сѣдамь, тяглыж, дрьпамь, увивамся, усуквамся, упрѣтвамся; **принима́ться за дѣло, налега́ть, нава́ливаться.** *Удари да работи;* **онъ налёгъ на рабо́ту.** *Ударилъ му едно юденіе, единъ шивъ, единъ сънъ.* 9) За грьмъ: падамь възъ нѣчто, разтрясвамь; **ударя́ть.** *Грьмъ, шинъ го ударилъ;* **мо́лнія поразѝла его́.** 10) *гл. ср.* За дъждъ, снѣгъ, росж: подкачюамь да вальж, да идж, да лѣтж, да росж; завалѣвамь, залѣтѣвамь; **идти́, гря́нуть.** *Удари единъ силенъ дъждъ, та гы окжпа. Горящины-ты ударихж,* усилихжся. 11) Съ прыпканіе отивамь, налитамь възъ нѣчто; **нападать, наноси́ться.** *Ударили възъ неприіятеліа. Коніе-ти ударили възъ стобора.* 12) Упжтвамся, тръгвамь брьзо прѣзъ нѣчто; прѣкосювамь, прѣпрѣчвамь, крьстосвамь. *За по́-брьрго да стигнжтъ удрили прѣко едно поле посѣяно. За да не обикалю ударилъ прѣзъ нивы-ты.* 13) Докарвамь, дрьзвамь, догонювамь, поприличвамь, смахвамь; **сма́хивать, нама́хивать, вама́хивать, отзыва́ться.** *Удрю на зелено,* бие иде, докарва на зелено. *Удрю на горчиво,* като да е горчиво, нагорчюава. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Бльскамся, враскамся, чюкамся, шибамся, цапвамся; **ударя́ться, сшиба́ться, припража́ться, колоти́ться, ко́каться, накачи́ваться.** *Удрюамся о нѣчто,* брулкамся. *Както прыпкала, ударилася о горнию прагъ. Корабъ-тъ ся ударилъ о брѣга.* 2) Трудж ся, мжчжся, биьжся, грыжжся, залѣгамь, радж, глядамь, чалжштисвамь; ста-

ра́ться, хлопота́ть, пе́чься, пещи́ся. *Ударился пары да печıали.* 3) Отпущамся на нѣчто, ставамь терıакиıа, вдавамся; удара́ться, вдава́ться, предава́ться, пристраща́ться. *Ударился на чапкжнлжкъ.* 4) *гл. вв.* Врьгамыся единъ възъ другъ да ся биемъ; вступа́ть въ бой. *Двѣ ты воискы ся срѣщнжлы въ долинж-тж и ся ударилы.* 5) *гл. стр.* Бывамь ударенъ. — *Удрıамь белгиıж, конецъ,* чрьтаıж чрьты съ боıж; отбива́ть ни́ткою, отщёлкивать. — *Удрıамь си главж-тж,* ходж по много мѣста, прѣтрывамь чюждьı-тъı праговы, влѣкжся, въ нѣкаквж нуждж ходж при едного, при другаго да ся молıж за нѣчто; прибѣга́ть съ про́сьбою, мета́ться. — *Удрıамь дамгж,* дамгосвамь; нажига́ть клеймо́, клейми́ть, таври́ть. *Удрıамь печать,* запечıатвамь, подпечıатвамь. — *Удрıамь на бѣгъ,* побѣгвамь, хуквамь, трѣщамь да бѣгамь; обраща́ться въ бѣгство. — *Удрıамь го на глухо,* правıж ужь какъ не слушıамь, не чıюж, глухувамь, втълıавамся, правıж си, струвамь си углушкы; дѣлаю видъ что не слы́шу, притворя́ться глухи́мъ. — *Удрıамь на дѣлъ,* раздѣлıамь, подѣлıамь; раздѣля́ть.

Па си пойдохмы у црьквы,
Удрихмы на дѣлъ гробища,
Та раздѣлихмы гробища
Кому по два, кому по три. *Пѣс.*

— *Удрıамь назадъ,* рътамь назадъ, убрьквамся, тръгамь злѣ, не отивамь вяче добрѣ. *Работа-та удари назадъ.* — *Удари го на пиıанство,* зелъ да пие, пропился; пусти́лся пить, началъ испива́ть. — *Удрıа го на полудицж,* хваща го полудица, лудость, лудува понѣкога. — *Рыба-та ударıа на ѣдицж,* налита на стрьвь-тж, та ся хваща; ры́ба охо́тно клю́еть. *Кога давали малце роса, рыба-та играе у Вардаръ и повеке ударıа на ѣдицж.* — *Удрıамь въ мжкж,* турıамь на мжкж; мжчıж; подверга́ть пы́ткѣ.

Богъ да бие врьли Турци!
Те врьлихж въ теменъ зждянъ,
Те удрихж суднж мжкж:
Съ тяжькъ тумрукъ на новѣ-то,
Дребенъ синджиръ на грьло-то,
Белезни на ржцѣ-то! *Пѣс.*

— *Удрıамь въ пайвантъ,* турıамь пайвантъ, спьвамь; спу́тывать.

Море лудо, нутро младо,
Ке те укж ıа научж:
Удри кони во пайванты,
А мьскы-ты во желѣза,
А жрты-ты во рѣмение,
Та дойди ми на вечерж,
Да ся оба познаемы. *Пѣс.*

— *Удрıамь темелъ,* турıамь темелъ, основж на нѣчто; полага́ть, класть осно́ву. *Удри темелъ, сугради монастиръ.* — *Удрıамь чаджръ,* разпьвамь, отварıамь, опвамь, курдисвамь чаджръ, шıатьръ; разби́ть пала́тку.

Попаднжлъ ми Капланъ паша
Назъ Цвбринж равно поле,
И ми удрилъ два чаджра
Единъ зеленъ, другъıй црьвенъ. *Пѣс.*

— *Замѣрилъ въ главж-тж, ударилъ въ крака-та,* не излѣзло, както смѣталъ, не сполучилъ; мѣтилъ въ соко́ла, попа́лъ въ воро́ну. — *Видишь ли, дѣ му удрıа топоръ-тъ?* на кждѣ му сочять думы-ты, какво мысли? — *Ударила му коса-та о камыкъ,* тръгнжло му злѣ, работа-та му ударила назадъ. — *Удрıа стѣнж-тж да бѣгать мышкы-ты,* несмыслено работи. — *Хвани едного за крака-та, та удрıай другого по главж-тж. Еднжжь да тя ударять, казвать: били го. Удари кучя въ главж-тж, и мома ти насрѣщж. Да врьлишь камыкъ на кучя, щешь ударишь момж. Дѣ го ударихъ, дѣ ся пукнж! Дѣто Господь бие съ градъ, и ти удри съ камьнıе. Ударилъ го горний прагъ, та поглянжлъ долниıа. Ако го е ударилъ, не го е утрепалъ. Дѣто слѣпа баба удари, лѣка нѣма. За право-то мри, за криво-то удри. Удрıай ъмъкъ-тж по главж-тж. По главж-тж глядай, по гръба удрıай. Мѣри въ гаргж-тж, удри въ паткж-тж. Като не врьви магаря-то нагорѣ, удри го надолу. Удрıай яйца на масло. Удрıай самара, да ся сѣща кобыла-та. Да удрıамы човала, да ся сѣща гръбъ-тъ. Удари го, да му свѣтнжть очи-ты. Слѣпый пушнжлъ, та ударилъ заякъ, а куций припнжлъ, та го хванжлъ. Ударилъ прѣзъ просо-то. Ударıа изъ него на вино като изъ мѣшлинж.*

У́дрıанıе, *с. ср.* отъ у́дрıамь и у́дрıамся. *Съ едно удрıанıе гвоздѣй ся не вбива. Господарство съ даванıе, юначество съ удрıанıе.*

Удубѭ (да ся), и́шь, — би́лся, *гл. свр.* отъ **удуби́авамся.** — бе́нъıй, *прич. стр.*

Удуби́авамся (да ся удубѭ), *гл. възвр.* Стоıж като джбъ; удрьвıавамся, вдрьвıавамся; стать въ пень. *Что си ся удубилъ?*

Удуби́аванıе, *с. ср.* отъ **удуби́авамся.** Удрьвıаванıе.

Удýпамь, *гл. свр.* отъ **удýпвамь.** — пањıй, *прич. стр.*

Удýпвамь и удýпувамь (да удýпамь), *гл. д.* 1) Приказвамь за нѣкого лоше, когато

той не е при насъ; одумвамь, прѣдумвамь, корѭ, прѣкарıамь, прѣкарıувамь, укорıувамь, осѫждамь, осмивамь, бѣдѫ, кудѫ, хулѭ, мѣшıамь; **порица́ть, хули́ть, брани́ть, цыганить, суда́чить, пересуда́чивать, пересу́живать, перегова́ривать.** *Ако чловѣкъ си гляда рѫцѣ-ты, нѣкой го удумва.* 2) Нагласıувамся съ нѣкого за нѣчто; удумвамся, сдумвамся, надумвамся, додумвамся, сговарıамся, наговарıамся, нахоратıувамся, спытвамся, съгласıувамся, съвѣтувамся; **сгова́риваться, усло́вливаться.** *Думѫ удумахмы, удумахмы си,* сговорихмыся, наговорихмыся, съгласихмыся. 3) Съ думы накарвамь нѣкого да направи нѣчто; прѣдумвамь, прѣговарıамь, прѣклонıувамь, кандѫрдисвамь; **убѣжда́ть, угова́ривать.** *Да му удумамы момѫ.* **—мся,** 1) *гл. вз.* Удумвамь въ 2-то знаменов. 2) *гл. стр.* Бывамь удуманъ.

Запроси Юрушь Ѩнинкѫ,
Запроси ѭ, утъкми ѭ,
И за сватбѫ удумахѫ,
Сега недѣлѭ до другѫ,
До другѫ сватбѫ да правять. *Пѣс.*

Хей хвала ти, непознанъ юначе,
Каквѫ думѫ точкы удумахмы,
Оти, Марко, на думѫ не стоıа? *Пѣс.*

Уду́мванѥ и уду́муванѥ, *с. ср.* отъ **уду́мвамь.**

Уду́мникъ, *с. м.* 1) Който удумва, кори нѣкого; одумникъ, прѣдумникъ; **перегово́рщикъ, пересу́дчикъ.** 2) Който е пратенъ да иска момѫ за нѣкого; прѣдумникъ, просанитъ, просецъ, просетикъ; **сватъ.** *Ныя тя повыкахмы за удумникъ, да удумашь на нашиıа ергенъ онѭзъ момѫ.*

Уду́мница, *с. ж.* 1) Коıато удумва, кори нѣкого; одумница, прѣдумница; **перегово́рщица, пересу́дчица.** 2) Коıато е пратена да иска момѫ за нѣкого; прѣдумница, женилıю, женихла, одумница; **сва́ха.** *Пращать удумници да искать момѫ-тѫ за тоıа ергенъ.*

Уду́швамь и уду́шıамь (да **уду́шѭ**), *гл. д.* 1) Уморıувамь нѣкого съ затыканѥ уста-та и носа му да не може да дышıа; задушвамь; **удуша́ть, задуша́ть.** 2) Съ душенѥ, съ мирисанѥ познавамь дѣ има нѣчто; надушıамь, подушıамь, помирисвамь; **обоня́ть, обнюхивать.** **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Задушвамся, бывамь удушенъ; **удуша́ться, задуша́ться.**

Уду́шванѥ и уду́шıанѥ, *с. ср.* отъ **уду́швамь.**

Уду́шѭ, ишь, **—шилъ,** *гл. свр.* отъ **уду́швамь. —шенъıй,** *прич. стр.*

Удъ, у́дове, *с. м.* Члѣнъ на тѣло-то, като рѫка, кракъ; **удъ.**

Удѣ́вквамь и удѣ́вкувамь (да **удѣ́вчѭ**), *гл. д.* Сдъвквамь нѣчто ситно, добрѣ; угвацвамь; **пережёвывать.**

Удѣ́вкванѥ и удѣ́вкуванѥ, *с. ср.* отъ **удѣ́вквамь.**

Удѣ́вчѭ, ешь, **—вка́лъ,** *гл. свр.* отъ **удѣ́вквамь. —вканъıй,** *прич стр.*

Удѣ́вамь (да **удѣ́нѫ**), *гл. д.* Прокарвамь, провирамь нѣчто прѣзъ друго тѣсно; вдѣвамь; **вдѣва́ть, продѣва́ть, вдёргивать.** *Удѣвамь конецъ у иглѫ-тѫ.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр* Вдѣвамся; **вдѣва́ться, продѣва́ться, вдёргиваться.**

Удѣ́ванѥ, *с. ср.* отъ **удѣ́вамь.** Вдѣванѥ, провиранѥ.

Удѣ́нѫ, ешь, **—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **удѣ́вамь. —нѫ́тъıй,** *прич. стр.*

У́дѫ, ишь, **—дилъ,** *гл. д.* вмѣсто **ху́дѫ,** корѭ, хулѭ, бѣдѫ.

Уединѣ́, *нар.* *На уединѣ,* насамѣ, отдѣлно; **наединѣ́, осо́бо, осо́бенно.** *Слива-та е на уединѣ*

Уединѭ́, и́шь, **—ни́лъ,** *гл. свр.* отъ **уединıа́вамь. —нéнъıй,** *прич. стр.*

Уединıа́вамь (да **уединѭ́**), *гл. д* Турıамь нѣкого, нѣчто на уединѣ, отдѣлно, насамѣ; **уединя́ть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Отдѣлıамся нѣйдѣ на уединѣ да сьмь самъ; **уединя́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь уединенъ.

Уединıа́ванѥ, *с. ср.* отъ **уединıа́вамь.**

Уе́мамь и уи́мамь (да **уе́мѫ** и да **уе́мнѫ**), *гл. д.* 1) Зимамь уемъ. *Бре водяничıарче, зачто ми си толко уемнѫлъ мливцето? Който водянчıарь уима повяче, отколко му е опрѣдѣлило село-то, кога умре, ще иде право въ пъкъла и щѫть му наврѫть на шиıъ-тѫ водяниченъ камень.* 2) Смучѭ, тяглѭ, пиѭ, попивамь. *Лахна-та не е още уяла соль-тѫ.* 3) Направıамь нѣчто да стане като дрьво, да ся удрьви, да ся вцѣли; вдрьвıувамь, вцѣпвамь, вкокалıувамь, вковавамь; **приводи́ть въ оцѣпенѣніе, костени́ть.** *Самодивы-ты му уıалы крака, та изсъхнѫлъ.* **—мся,** *гл. възвр.* Хваща ми ся, схваща ми ся снага-та, нѣкой удъ, та не могѫ да мрьдамь; вдрьвıувамся, удрьвıувамся, вцѣпвамся, вцѣлıувамся, вковавамся; **оцѣпенѣва́ть, окостенѣва́ть, коченѣть, столбенѣть.** *Уıала ми ся е рѫка-та,* хванѫла ми ся е, та не работи.

Уе́манѥ и уи́манѥ, *с. ср.* отъ **уе́мамь** и **уе́мамся.**

Уе́мнѫ, ешь, **—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **уе́мамь.** Да уемѫ.

Уе́мъ, *с. м.* 1) Чтото зима водянчıарь отъ

мливо-то на мливари като платж за млението. *На всякж кринж мливо водянчарь-тъ уема по единъ кутелъ уемъ за водяницж-тж.* 2) Плата, что плащать браничари на тепавичарь, на валявичарь за да имъ ся утепжть, увалять дамии тъ, тъкань-та.

Уемж, ешь, уяхъ, уялъ, *гл. свр.* отъ уемамь и уимамь. Да уемнж. **Уеменъій** и **уятъій,** *прич. стр.*

Уехтж (да ся), ишь, — тѣлся, *гл. възвр. свр.* Да екнж отъ екотъ, отъ много гласовъ. *Засвирили бандж-тъ, всичка-та гора ся уехтѣ и морета-та ся разнишахж.*

Ужварлѭ, ишь, —лилъ, *гл. д. свр.* Да отворѭ. да опулѭ, да втрящж, да вторачѭ, да втренчѭ. *Ужварлилъ очи:* устремлять, вперять глаза. *Той ужварилъ очи-тъ си да гляда, дѣка ке закопать пары-тъ.*

Ужвеница, *с. ж.* Ръжянъ хлѣбъ; ръженакъ, ръженикъ.

> Донеси ми три къселци,
> Три киселии ужвеници
> И три коблъ прѣсно млѣко. *Пѣс.*

Ужилвамь и ужилюмь (да ужилѭ), *гл. д.* Наранявамь, ухапвамь, клъцвамь, ударюмь нѣкого съ жило; ужалить. *Млъкнж като да бѣ го ужилила оса по врата.*

Ужилваню и ужилюню, *с. ср.* отъ **ужилвамь и ужилюмь.**

Ужилѭ, ишь, —лилъ, *гл. свр.* отъ **ужилвамь. —ленъій,** *прич. стр.*

У́жина, *с. ж.* 1) Срѣда-та на деня; пладне, пладнина, пладня, южина; полдень. 2) Яденю по ужинж междж обѣдъ и вечерѭ; южина, пладне, пладнина; **полдникъ, паужина.** *Гощавать гж три пжти въ деня: поручёкъ, ручёкъ и ужинж.* 3) Сама-та храна, что ся яде на ужинж; пладне, пладнина; **полдникъ.**

> Кога было на ужинж,
> Вси аргати лукъ и оцетъ,
> Алтжнъ Мара зеленъ зелникъ. *Пѣс.*

Ужинамь и ужинувамь, *гл. д.* Южинамь, ужнувамь, ямь ужинж; пладнувамь; **полдничать, паужинать.**

Ужинаню, *с. ср.* отъ **ужинамь.** Южинаню, ужнуваню.

У́жка, у́жкакъ и у́жкымь, *нар.* Ужь, като че, като че ли, чегато, на шигж, енкастъ, гиоа, инди, анди; **будто.** *Прави ся на глухъ, ужка не чюе.*

У́жлътнъій, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* При-жлътъій, вѣзъ-жлътъій, жлътеникавъій; **желтоватый.**

Ужнувамь, *гл. д.* Ужинамь, южинамь, пладнувамь.

У́жнуваню, *с. ср.* отъ **у́жнувамь.** Ужинаню, пладнуваню.

Ужь, *нар.* Ужка. *Ужь не было така. Ужь магаря, уши-ты му на дворъ. Ужькакъ,* в. **у́жка.** *Ужь че;* **будто бы.**

Ужялвамь и ужялюмь (да ужялѭ), *гл. д.* Докарвамь нѣкому жялость; нажялювамь, наскръбювамь, накахжрювамь, укахжрювамь; **опечаливать, огорчать.**

> Леле Петко, мило чядо,
> Что тя найде, что ми умре,
> Кукж-тж нъ ж затвори,
> Татка ти тъ го ужяли,
> Мене срьдце ми изгори! *Тжж.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Става ми жялно, нажялюва ми ся; нажялювамся, натжжювамся, наскръбювамся, накахжрювамся, укахжрювамся; **опечаливаться, огорчаться, пригорюниваться.** 2) *гл. стр.* Бывамь ужяленъ, ужялянъ; нажялювамся.

> Му говорять дробни пилци со шаренъ
> пердухъ:
> Кога ке ся составять тые двѣ трѣвя,
> Тога ке ся сиракъ юнакъ сиракъ оженить!
> Ся ужялия сиракъ юнакъ, солзы зарони.
> *Пѣс.*

> Чюешь ли мя, моѭ мила снахо,
> Зачто менѣ ти ми не кажюваш,
> Когъ си была толко ужялянa,
> Да тя пущамь да си ходишь. *Пѣс.*

Ужялваню и ужялюню, *с. ср.* отъ **ужялвамь.**

Ужялѭ, ишь,—лилъ, *гл. свр.* отъ **ужялвамь. —ленъій,** *прич. стр.*

Узаемъ, *с. м.* Работеню на зарядж; замѣница.

Узабтѭ, ишь, — тилъ, *гл. свр.* отъ **узабтявамь. —теніый,** *прич. стр.*

Узабтявамь (да узабтѭ), *гл. д.* Сторвамь, чинѭ нѣкого забтъ; забтисвамь, задрьжямь, удрьжямь, въздрьжямь; **удерживать, задерживать, воздерживать, сдерживать, останавливать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь узабтенъ.

Узабтяваню, *с. ср.* отъ **узабтявамь.** Удрьжяню

Узаконѭ, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **узаконявамь. —неніый,** *прич. стр.*

Узаконявамь (да узаконѭ), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане като да е законъ; **узаконять.**

Узаконяваню, *с. ср.* отъ **узаконявамь.**

Узаранъ, *с. ж.* Сутрена.

Узвивамь (да узвиѭ), *гл. д.* Извивамь, възвивамь. **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Извивамся, възвивамся.

> Узвился е сивъій соколъ
> Надъ хубавъій Цариграда. *Пѣс.*

Узвúванѥ, *с. ср.* отъ **узвúвамь.** Извиванѥ, възвиванѥ.

Узвúѭ, ешь,—**вúлъ,** *гл. свр.* отъ **узвúвамь.** —**вúтъıй,** *прич. стр.*

Узвъ́квамь и узвъ́кнувамь (да **узвъ́кнѫ**), *гл. д.* Извъıквамь.

> Узвъıкнува лѣпа Мара :
> Ѩ додайте тьнко крьпчя,
> Да прѣкръıе бѣло лице. *Пѣс.*

Узвъ́кванѥ и узвъ́кнуванѥ, *с. ср.* отъ **узвъ́квамь.**

Узвъ́кнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **узвъ́квамь.** Да извъıкамь.

Узглáвѥ, *с. ср* в. **усглáвѥ.**

Уздá, *с. ж.* 1) Конскъıй нарядъ, что ся туря на главѫ-тѫ и въ уста та на добъıтъкъ; юзда, гемъ; **уздá, удúло, мунщýкъ.** *Турямь уздѫ,* заюздвамь. 2) Срѣдство за удрьжянѥ нѣкого, нѣчто въ правъıя пѫть· уздá. *Глава-та му уздѫ не хваща На рѣкѫ дотеченѫ уздѫ не ся клава*

Уздáвамся и ýздамся, *гл. об.* Надѣвамся, надѣѭся, надѣюмся, надамся; **надѣ́яться, уповáть, ожидáть.** *Ѩ ся не уздавахъ отъ тебе че солкова щешь да знаешь да играешь.*

Уздáванѥ и ýзданѥ, *с. ср.* отъ **уздавамся и ýздамся.**

Уздúца и уздúчка, *ум. ж.* отъ **уздá,** Юздица, юздичка.

Уздѣ́хвамь и уздѣ́хнувамь (да **уздѣ́хнѫ**), *гл. ср.* Въздъхвамь, въздъıшıамь, въздъıхамь; **вздыхáть, воздыхáть.**

> Тате ле, милъıй татице,
> По дворъ си ходишь ухъıленъ,
> На столъ си сѣднешь, уздъхнешь. *Пѣс.*

Уздѣ́хванѥ и уздѣ́хнуванѥ, *с. ср.* отъ **уздѣ́хвамь.**

Уздѣ́хнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **уздѣ́хвамь.** Да въздъхнѫ.

Уздѣ́нвамь и уздѣ́нувамь (да **уздѣ́нѫ**), *гл. д.* Натрупвамь снопѥ на крьстци, на копиъı; сдѣнвамь.

> Облагала ся е бѣла Петкана
> Съ Етрополскъı-тъı касапъı,
> За дьнь нивѫ да пожьне,
> У стогъ да го уздѣне,
> Дѣка девять рала орали
> И девять души сѣяли. *Пѣс.*

Уздѣ́нванѥ и уздѣ́нуванѥ, *с. ср.* отъ **уздѣ́нвамь.**

Уздѣ́нѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **уздѣ́нвамь.** —**нѫтъıй,** *прич. стр.*

Ýзеленъıй, нъ, на, но, *пр.* Зеленикавъıй, възъ-зеленъ, прú-зеленъ, ѫ́зеленъ; **зеленовáтый.**

Узéмамь (да **узéмѫ**), *гл. д.* Узимамь.

Узéмъ, *нар.* Въ земѭ-тѫ. *Кѫща узéмъ,* хъıжıа.

Узéмѫ, ешь,—**узéхъ,** *гл. свр.* отъ **узúмамь и узéмамь.** Да земѫ, да вземѫ. —**зя́тъıй,** *прич. стр.* Земенъıй, зятъıй.

*Узенгíıа,** *с. ж. Т.* Юзенгııа, стрьменъ, стрьмя, стрѣменъ, стрѣмя, срьменъ, крачникъ, зенгиıа; **стрéмя.**

> Ми дочюла Гюргıа самовила
> И си зеде сурего елена,
> Си го зеде за конıа брьзего,
> Узенгии до двѣ лютъı змии,
> Жлъта смока за камджикъ ѭ зеде. *Пѣс.*

Узúмамь и узéмамь (да **узéмѫ**), *гл. д.* Узмувамь, зимамь, взимамь, юзимамь, обзимамь, обузимамь; **брать.** —**мся,** *гл. вз.* и *стр* Юзимамся, узмувамся, зимамся. *Ѩ че ти лесно узéмѫ стокѫ-тѫ. Како станѫлъ сиромахъ и како на облогъ му была узнета стока-та.*

> Уземи брѣзъı бъıволъı
> Съсъ позлатенъı чуловъı,
> Уземи кола желѣзнъı,
> Накарай мермеръ камьнѥ. *Пѣс.*

Узúманѥ и узéманѥ, *с. ср.* отъ **узúмамь и узéмамь.**

Узминýвамь (да **узмúнѫ**), *гл. д.* Заминувамь, отминувамь.

Узминýванѥ, *с. ср.* отъ **узминýвамь.** Заминуванѥ, отминуванѥ.

Узмúнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **узминýвамь.** Да заминѫ.

Ýзмувамь (да **ýзмѫ**), *гл. д.* Узимамь, ýземамь, зимамь. *Сакалъ да узме (да узне) на тога дунгерина женѫ-тѫ. Хайде, рече, да ся узмемъı. Узошеся.*

Узмуванѥ, *с. ср.* отъ **ýзмувамь и ýзмувамся.**

Ýзмѫ, ешь, **узя́хъ,** *гл. свр.* отъ **ýзмувамь.** Да уземѫ.

Узнáвамь (да **узнáѭ**), *гл. д.* 1) Познавамь; **узнавáть, познавáть, признавать.** 2) Научвамь, научвамся, чювамь, подушıамь; **узнавáть, вывѣ́дывать, выспрáшивать, ос. вѣдомля́ться.** *Не можяхъ да узнаѭ, кѫдѣ сѫ ходили и какво си сѫ говорили.* —**вамся,** *гл. възвр.* Познава ми ся, видими ся, видѣть ми е.

> Стойна ми змѣıа любила,
> Любила что го любила
> За дванадесять годинъı;
> Никой ѭ Стойнѫ не узна,
> Дори си сама казала. *Пѣс.*

Узнáванѥ, *с. ср.* отъ **узнáвамь и узнавамся.**

Узнáѭ, ешь,—**нáлъ,** *гл. свр.* отъ **узнáвамь.**

Узоколъ, *нар.* Изоколо, наоколо, отоколо; **вокругъ.**

Узо́рвамь и **узо́рювамь** (да узо́рѭ), *гл. д.* Узорювамь, давамь нѣкому зоръ за нѣчто; усилвамь, насилвамь, притискамь, натискамь, стягамь, зорладисвамь; **принужда́ть.** *Узорилъ го да му даде парьі-тьі.* —**ися,** *гл. стр.* Бывамь узоренъ. — *Узорило го е,* ослабнѫлъ е на здравие-то, въ лице-то

Узо́рванѥ и **узо́рюванѥ,** *с. ср.* отъ **узо́рвамь.**

Узо́рнъій, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Силнъій, та докарва зоръ, уморява нѣкого. *Узорни конѥ,* сертъ.

У́зоръі, *нар.* Зарань рано, призоръі, призорѣ, зорнодоба, забѣла; **перéдъ разсвѣтомъ, при разсвѣтѣ.**

Узо́рѣ, *нар.* Зарань, утрѣ; **за́втра.**

Узо́рѭ, и́шь,—ри́лъ, *гл. свр.* отъ **узо́рвамь** и **узорю́вамь.** Да зорладишѫ. —**ре́нъій,** *прич. стр.* Зорладисанъій.

Узорю́вамь (да узорѭ́), *гл. д.* Узорвамь, узорювамь.

Узпо́лъі, *с. ж. мн.* Шиаркъі по шивовъі-тъі на женскѫ ризѫ; възполкъі.

Узра́но, *с. ср.* и **узра́мци,** *с. м. мн.* Вязанъі шиаркъі по рамена-та на дрѣхѫ доранчя.

Узрѣвамь (да узрѣѭ), *гл. ср.* 1) За плодовъі-тъі: ставамь зрѣлъ; съзрѣвамь, втасвамь; **созрѣва́ть, вызрѣва́ть, назрѣва́ть, поспѣвать, выспѣва́ть, вы́матерѣть.** *Круши-тъі узрѣюхѫ.* 2) Казвася и за всяко нѣчто за ядене и пиене, кога стане добро да ся яде и пие; втасвамь; **крѣпнуть.** 3) Достигамь до единъ рядъ да бѫдѫ добръ за нѣчто. *Работа-та не е още узрѣюла.* 4) За пръщѫ: щѫ ся пробиѭ скоро; назрѣвамь; **назрѣва́ть, на́ядривать, нардѣ́вать, вы́рдѣть.**

Узрѣванѥ, *с. ср.* отъ **узрѣвамь.** Втасванѥ, назрѣванѥ.

Узрѣлъій, лъ, ла, ло, *пр.* Втасалъій, незеленъій, съзрѣлъій; **вы́зрѣлый, вы́спѣлый, вы́матерѣлый, лежа́лый.** *Узрѣло вино;* **лежа́лое вино́.**

Узрѣчица, *с. ж.* Пословица, изречение; **посло́вица.**

Узрѣѭ, ешь, —рѣлъ, *гл. свр.* отъ **узрѣвамь.** Да съзрѣѭ, да втасамь.

Узу́ница, *с. ж.* Поясъ-тъ, лѫкъ-тъ, что ся показва на въздуха отъ седьмь различнъі шиаровъі, кога вали дъждъ и огрѣе слънце; божий лѫкъ, бабина риза, бабино платно, бабинъ поясъ, богородичинъ поясъ, виножито, вино-ракия, дзуница, дѫга, зона, зоница, зонка, зуница, зунка, зюницаваница; **ра́дуга.**

Узъ, *прѣдл.* Отстранъі, при, до; **во́злѣ, по́длѣ.** *Узъ нѣкого,* отъ странъі на нѣкого, не до него. *Узъ букѫ торбулкѫ?* **Гат.** — Джебъ.

Узя́тъій, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **узе́мѫ.** Уземенъій, зятъій.

***Уйди́свамь** и **уйди́сувамь** (да **уйди́шѫ**), *гл. ср. Т.* Удисвамь: 1) Ставамь, прилѣгамь, идѫ; **быть въ по́ру, въ мѣру, приходи́ть, приходи́ться.** *Ключь-тъ не уйдисва на бравѫ-тѫ;* **ключъ не прихо́диться къ замку́.** 2) Приличямь, мязамь, доганямь; **походи́ть, подходи́ть, схо́дствувать.** *Уйдисвать си като подножие.* 3) Приличямь, прилѣгамь, стоѭ добрѣ, идѫ, отговарямь, падамся, сосамь, мязамь; **идти́, прили́чествовать, пристава́ть, годи́ться.** *Не ми уйдисва азъ да го направѭ.* — *Уйдисалъ му на калѫпа, уйдисалъ му е на гайдъі-тъі,* повелся е по него, прави, каквото му той каже.

Уйди́сванѥ и **уйди́суванѥ,** *с. ср.* отъ **уйди́свамь.**

Уйди́шѫ, ешь, —ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **уйди́свамь.**

***Уйдурди́свамь** и **уйдурди́сувамь** (да **уйдурди́шѫ**), *гл. д. Т.* 1) Избирамь, сбирамь двѣ или повече еднаквъі приличнъі едно на друго нѣчта; **подбира́ть.** *Тръсѫ да му уйдурдишѫ ешь.* 2) Направямь, подправямь едно нѣчто да приличя на друго; **поддѣлывать.** *Уйдурдисалъ ключь, та отворилъ ковчегъ-тъ.*

Уйдурди́сванѥ и **уйдурди́суванѥ,** *с. ср.* отъ **уйдурди́свамь.**

Уйдурди́шѫ, ешь, —ди́сахъ, *гл. свр.* отъ **уйдурди́свамь.**

***Уйдурма́,** *с. ж. Т.* Нарочно направено, скроено нѣчто; **поддѣлка.** *Това е уйдурма,* нарочно скроено, измъіслено.

Уйка́, *с. м.* 1) Майчинъ братъ; уйко, уйче, вуйче, вуйка; **дя́дя по ма́тери, уй.** 2) Лѣлинъ мѫжь, мѫжь на теткѫ, на лѣлѭ; уйко, уйче, вуйче, вуйка, лѣлинъ, лѣлякъ, свако, свяко, тетинъ, калеко; **дя́дя, мужъ тётки.**

У́йко, *с. м.* Уйка.

У́йковець, *с. м.* Насѣкомо *Culex,* уякъ, комаръ; **кома́ръ.**

У́йковъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **уйко.** Уйчевъій, вуйчевъій.

Уи́мамь (да уе́мѫ), *гл. д.* Уемамь.

У́йна, *с. ж.* Жена на майчинъ братъ, на уйка; вуйна, уйченая, ученая, пана; **жена́ бра́та ма́тери.**

Уйна, *с. ж.* Раст. *Juniperus communis,* андръчь, арджчь, кацарка, овина, смрика, смрека, смерика, смрьчь, хвойна, хойна,

хупна; можжевѣльникъ, можжуха, вѣресъ, арца, артышъ, ахра.

Уйникъ, *с. м* Който врьти опашкѫ-тѫ на хоро.

Уйнинъій, нъ, на, во, *пр* отъ **уйна**. Нанинъій.

Уйня, *с. ср.* вм. **овня**.

Уйчё, *с. м.* Уйка, вуйчё

Уйчёвъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **уйчё**. Вуйчевъій, уйковъій

Уйченаıа, *с. ж.* Уйна, ученаıа.

Ука, *с. ж.* 1) Поучıаванıе, поученıе, поука, наука, умъ, съвѣтъ: **поученіе, наставленіе, назиданіе.** 2) Навыкъ, наука, нъравъ, адетъ, табехетъ; **навыкъ, привычка, повычка, повадка.** *Ако има укѫ, има и отукѫ.*

Како ѭ Стоıанъ поучи,
Така е ука хванѫла:
Станѫла утрѣ по-рано,
По-рано поклонъ сготвила. *Пѣс.*

Азъ нѣчто тебе ке попытамь,
Мене укѫ да ме научишь. *Пѣс.*

Слушай, брате, твоıѫ милѫ сестрѫ,
Таıа тебе укѫ да научить. *Пѣс.*

Майка Мариıѫ чешлıаше,
Како ıѫ леко плетıаше,
Така ıѫ укѫ учıаше. *Пѣс.*

Подърь тичıа милна була,
Тикомь тичıа, въıкомь въıка:
Стой, почıакай, драгъıнко-ле,
Имамь думѫ да ти думамь,
Еднѫ укѫ да тя учѫ. *Пѣс.*

Така сьмь укѫ хватило:
Дорѣ не ся харно оружıѫ,
Отъ кукъı не си излѣгвамь. *Пѣс.*

Укадѫ, ишь, —**дилъ**, *гл. свр.* отъ **укадıавамь.** —**дѣнъій**, *прич. стр.*

Укадıавамь (да **укадѫ**), *гл. д* Съ кадежь, съ пушıакъ направıамь нѣчто да почернѣе, да замирише на дъıмъ; накадıавамь, окадıавамь, начıадıавамь, напушвамь, упушвамь: **окуривать.** —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Накадıавамся, окадıавамся, начıадıавамся, напушвамся, упушвамся; **окуриваться.**

Укадıаванıе, *с. ср.* отъ **укадıавамь** и **укадıавамся.**

Укалвамь и **укалювамь** (да **укалıамь**), *гл. д.* Намацвамь, наплѣсквамь нѣчто съ каль; накалвамь, умацвамь, умачквамь, уцапвамь; **грязнить, нагрязнить, угрязнить, загрязнять, отпачкать, обмарывать, натаптывать, отшлёпывать.** —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Накалвамся, умацвамся, уцапвамся.

Укалванıе, *с. ср.* отъ **укалвамь** и **укалвамся.**

Укалецъ, лци, *с. м.* вм. **хукалецъ.**

Укалıамь, *гл. свр.* отъ **укалвамь.** —**лıанъій**, *прич. стр.*

Укамь (**уквамь**, да **укнѫ**, **укнувамь**), *гл. ср.* и *д.* в. **хукамь.**

Уканвамся и **уканювамся** (да ся **уканѭ**), *гл. възвр.* Наготвıувамся, намъıслıувамь да направıѫ нѣчто: сторвамь нıетъ за нѣчто; наканвамся, натъкмıавамся; **намѣреваться, вздумывать, собираться, норовиться.**

Уканванıе и **уканюванıе**, *с. ср.* отъ **уканвамся.** Наканванıе.

Уканѭ (да ся), ишь,—**нился**, *гл. свр.* отъ **уканвамся.**

Укапвамь и **укапувамь** (да **укапѫ**), *гл. д.* Напрьсквамь, упрьсквамъ нѣчто съ капкъı; накапвамь, покапвамь; **искапать, окапать, обкапывать, набрызгивать.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Напрьсквамся, упрьсквамся съ капкъı отъ нѣчто; накапвамся, покапвамся; **искапаться, обкапываться.** 2) *гл. стр.* Бъıвамь укапанъ.

Укапванıе и **укапуванıе**, *с. ср.* отъ **укапвамь.**

Укапка, *с. ж.* Вода-та, что ся изцѣжда отъ прѣсно сърене; суроватка, сурватка, сурyватка, сурутка, съıратка; **сыворотка.**

Укапкъı, *с. ж. мн.* и **укапци**, *с. м. мн.* Вода, набрана капкѫ по капкѫ, отъ дѣто е капало.

Укапѫ, ешь,—**палъ**, *гл. свр.* отъ **укапвамь.** —**панъій**, *прич. стр.*

Укарамь, *гл. свр.* отъ **укарвамь.** Да вкарамь. —**ранъій**, *прич стр.*

Укарвамь и **укарувамь** (да **укарамь**), *гл. д* Вкарвамь. *Богъ дава, ала въ кошıарѫ не укарува.*

Укарванıе и **укаруванıе**, *с. ср.* отъ **укарвамь.** Вкарванıе.

Укарисамь, *гл. свр.* отъ **укарисвамь.** Да укорıасамь.

Укарисвамь и **укарисувамь** (да **укарисамь**), *гл. д.* Укорıасвамь, укорıавамь —**мся**, *гл. стр.* Бъıвамь укарисанъ.

Укарисванıе и **укарисуванıе**, *с. ср.* отъ **укарисвамь.**

Укасамь, *гл свр.* отъ **укасвамь.** Да ухапѫ. —**санъій**, *прич. стр.* Ухапанъій. *Укасанъ отъ змиıѫ, бѣгать и отъ гущерицѫ.*

Укасвамь и **укасувамь** (да **укасамь**), *гл. д.* Ухапвамь, захапвамь, заръвавамь; **укусывать, уязвлять.**

Укахжрıѫ, ишь,—**рилъ**, *гл. свр.* отъ **укахжрıавамь.** —**рѣнъій**, *прич. стр.*

Укахжрıавамь (да **укахжрıѫ**), *гл. д* Докарвамь нѣкому кахъръ; накахърıавамь, наскрьбıавамь, нажıалıавамь, ужıалвамь; **опечаливать, огорчать.** —**мся**, *гл. възвр.*

и *стр.* Накахжрıавамся, наскрьбıавамся; ужялвамся, угрызвамся; опечáливаться, огорчáться, пригорюниваться.

Укахжрıáванıе, *с. ср.* отъ **укахжрıáвамь** и **укахжрıáвамся.**

Укáчвамь и укáчювамь (да укáчж), *гл. д.* Качвамь. **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Качвамся, покачвамся.

> Кой ся наема да ся укачи,
> Да ми откъне златнж ıаблъкж?
> Наемнжлся е младоженькъ,
> Младоженькъ съсъ младж невѣстж,
> Наемнжлися, укачилися,
> Укачилися, откъснжли ж. *Пѣс.*

Укáчванıе и укáчюванıе, *с. ср.* отъ **укáчвамь.**

Укáчж, ишь, — чилъ, *гл. свр* отъ **укáчвамь. —ченъıй,** *прич стр.*

Уклёввамь и уклёвнувамь (да уклёвнж), *гл. д.* Увисвамь надолу, навождамся, спарвамся, посрьнувамь, умрьлушвамся, уклёфвамь, уклюввамь, клювамь, клепвамь; **обвиснуть, повиснуть, повѣсить носъ, понурıвать гóлову.** *Уклёвнжла му главата. Уклёвнжлъ като въ горящници. Уклёвнжлъ, чегато му сж потънжлы гемии-ты въ Черно Море.*

Уклёвванıе и уклёвнуванıе, *с. ср.* отъ **уклёввамь.**

Уклёвнж, ешь, —нжлъ, *гл. свр.* отъ **уклёввамь.** Да уклёфнж.

Уклéпвамь и уклéпнувамь (да уклéпнж), *гл. ср.* Уклёввамь, клепвамь. *Уклепнжлы уши.*

Уклéпванıе и уклéпнуванıе, *с. ср.* отъ **уклéпвамь.**

Уклéпнж, ешь, —пнжлъ, *гл. свр.* отъ **уклéпвамь.** Да уклёвнж.

Уклёфвамь (да уклёфнж), *гл. ср.* Уклёввамь.

Уклонж́ (да ся), ишь, —нилcя, *гл. свр.* отъ **уклонıáвамся.**

Уклонıáвамся (да ся уклонж́), *гл. възвр.* Махвамся, отмахвамся, отбивамся, отстранıавамся; **уклонáться.**

Уклонıáванıе, *с. ср.* отъ **уклонıáвамся.**

Укльнж́, ешь, укляхъ, *гл. д. свр* Да прокльнж, да проклятишж; **проклáсть.** *Не кльни ми дѣца-та, мамо, мене мя е и Господь уклялъ.* — **Уклáтъıй,** *прич. стр.* Проклятъıй; **проклáтый.**

Уклю́ввамь и уклю́внувамь (да уклю́внж), *гл ср.* Уклёввамь. *Пльна плоска — весело срьдце, праздна плоска — уклювнжлы уши.*

Уклю́вванıе и уклю́внуванıе, *с. ср.* отъ **уклю́ввамь.**

Уклю́внж, ешь, —нжлъ, *гл. ср.* отъ **уклю́ввамь.** Да уклёвнж.

Укля́ченъıй, нъ, на, но, *пр.* Укокореньıй, ушопеньıй, хътрьıй.

Укля́чж (да ся), ишь, —чился, *гл. възвр. свр.* Да клякнж, да приклякнж. *Уклячилася насрѣщж ми.*

Уковáвамь (да уковж́), *гл. д.* 1) Оковавамь, обковавамь; **окóвывать.** 2) Турıамь подковж на добьıтъкъ, на обуще; подковавамь; **подкóвывать.**

> Си извади коніа певлııана,
> Ж отнесе у Муса налбатинъ,
> Да укоить коніа певлııана. *Пѣс.*

Уковáванıе, *с. ср* отъ **уковáвамь.**

Уковж́, ёшь, —вáлъ, *гл. свр.* отъ **уковáвамь. —ванъıй,** *прич стр*

Укокóрвамся и укокóрıамся (да ся укокóрж), *гл. възвр.* Наперваися, навдигамся, ококорвамся; **хорохóриться, павлúниться, чвáниться.**

Укокóрванıе и укокóрıанıе, *с. ср.* отъ **укокóрвамся.**

Укокóреньıй, нъ, на, но, *пр.* 1) Опереньıй, оперченьıй, ококореньıй, събуденьıй, бодрьıй; **бóдрый.** 2) Отвореньıй, събуденьıй, ококореньıй, умньıй, хътрьıй, укляченьıй, ушопеньıй, ачикгиозъ; **смѣтливый, догáдливый, ýмный, оборóтливый.**

Укокóрж (да ся), ишь, —рился, *гл. свр.* отъ **укокóрвамся.**

Ýкопъ, *с. м.* Ровина, дере, изровено отъ порои; **истóчина, протóчина, промóина, рытвина.**

Укоренж́, и́шь, —ни́лъ, *гл. свр.* отъ **укоренıáвамь. —нéнъıй,** *прич. стр.*

Укоренıáвамь (да укоренж́), *гл. д.* Заначıавамь; **укрѣплáть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Пущамь корень; прихващамся, вкоренıавамся; **укоренáться, окоренáться.** 2) Заначıавамся, вкоренıавамся; **укоренáться, окоренáться, утверждáться, укрѣплáться.** 3) *гл. стр.* Бъıвамь укорененъ.

Укоренıáванıе, *с. ср.* отъ **укоренıáвамь** и **укоренıáвамся.**

Укори́зна, *с. ж.* Укоръ; **укори́зна.**

Укóрнъıй, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Что има, что докарва укоръ, что е за укоръ; укорıатньıй; **укóрный, укори́тельный, укори́зненый.** *Укорны думы, укорна работа.*

Ýкоръ, *с. м.* Хорскъı думы, коренıе, прѣдуманıе, осмиванıе; надумци, надумкъı, одумкъı, прѣдумкъı, прѣкори, укоризна; **укóра, укори́зна, укóръ, переговóры, пересýды.** *За укоръ,* да го укорıаватъ. *Тръгнжлъ за срамъ и за укоръ.*

Укорѭ́, и́шь, —ри́лъ, *гл. свр* отъ **укорıа́вамь**. —ре́нъій, *прич стр.*

Укорıа́вамь (да укорѭ́), *гл. д.* Казвамь за нѣкого лоши работы; укариявамь, укорıасвамь, укуждамь, одумвамь, прѣдумвамь, удумвамь; **укоря́ть, перегова́ривать, пересу́живать, осужда́ть, опѣва́ть, хая́ть.** —мся, *гл. стр.* Бывамь укоренъ.

Укорıа́ванıе, *с. ср.* отъ **укорıа́вамь**. Укорıасванıе.

Укорıа́самь, *гл свр.* отъ **укорıа́свамь**. Да укорѭ. —**санъій**, *прич стр.*

Укорıа́свамь и укорıа́сувамь (да укорıа́самь), *гл д* Укорıувамь.

Укорıа́сванıе, *с. ср.* отъ **укорıа́свамь**. Укорıуванıе.

Укорıутнъій, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Укорнъій. *Укорıутны думы.*

Укó́свамся и укó́стувамся (да ся укó́стѫ), *гл. възвр.* За вампъıръ: добывамь кости, израствать ми кости. *Додѣ не ся е укостилъ, вампъıръ-тъ има само кръвь и душѫ и не може да ся види; чтомь ся укости, може да ся види.*

Укó́стванıе и укó́стуванıе, *с. ср.* отъ **укó́свамся**.

У́кость, *нар.* *Хванѫхѫся укость,* сграбчихѫся да ся борять.

> Тие си сабли удрихѫ,
> Сабли-тъı имъ ся строшихѫ;
> Та па ся укость хванѫли,
> Та сѫ ся три дни борили;
> Никой никому не надви *Пѣс.*

Укó́стѫ (да ся), ишь, —тился, *гл. свр.* отъ **укó́свамся**.

Укра́двамь и укра́днувамь (да украдѫ́ и да укра́днѫ), *гл. д.* Открадвамь; **укра́сть, похища́ть, отщечи́ть, зацѣпля́ть.** *Кой украдне иглѫ, ке украдне и хазнѫ. Украднѫ чичи чуловы, на укıа брѣзы бъıволы; у пятокъ гы е украднѫлъ, у сѫботѫ го дърихѫ. Влакно-то кабулъ не чинила тугѐ нѣчто да земе, али да украде. Отключихѫ шаренѫ одаѫ, украдохѫ фружкы-ны ножина.*

Укра́дванıе и укра́днуванıе, *с. ср.* отъ **укра́двамь**.

Укра́днѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **укра́двамь**. Да открадиѫ.

Украдѫ́, ешь,—кра́дохъ,—кра́лъ, *гл. свр.* отъ **укра́двамь**. Да украднѫ.

Укра́йникъ, *с. м.* Край-тъ отоколо на хлѣбъ; краешникъ, крайшникъ, рубъ; **краю́ха, горбу́шка.** *Да му даде единъ украйникъ хлѣбъ да гръıзе.*

Украцу́нвамся и украцу́нıамся (да ся украцу́нѫ), *гл. възвр.* Спирамся, изправıамся нѣйдѣ отпаднѫлъ и замъıсленъ, та не хващамь нищо. *Украцунился, не работи нищо.*

Украцу́нванıе и украцу́нıанıе, *с. ср.* отъ **украцу́нвамся**.

Украцу́нѫ (да ся), ишь,—нился, *гл. свр.* отъ **украцу́нвамся**.

Укропъ, *с. м.* 1) Мѫка, тѫга, жıаль, печıаль, скръбь, тягота; **туга́, грусть, го́ресть, тоска́, кручи́на, печа́ль.** 2) Кога дойдѫ чловѣку като за блюванıе; горуха; **тошнота́.** *Пада ми укропъ,* дохожда ми на баıалдисванıе, на блюванıе. *Паднѫло му укропъ,* примрѣлъ, баıалдисалъ. *Паднѫло му укропъ на сърдце-то,* станѫло му мѫчно. *Откога ся вѣнчıала и го видѣла, укропъ на сърдце ѐ паднѫло и нѣма останѫла.* 3) Подсладена съ медъ или съ шекеръ ракиıа, съ коıато служять сутринѫ въ понедѣлникъ слѣдъ сватбѫ-тѫ; блага ракиıа. 4) Врѣмя-то, когато ся пие укропъ-тъ.

Укротѫ́, и́шь, — ти́лъ, *гл. свр.* отъ **укротıа́вамь**. —те́нъій, *прич. стр.*

Укротıа́вамь (да укротѫ́), *гл. д.* Направıамь нѣкого, нѣчто да стане кротъкъ; усмирıавамь; **укроща́ть.** —мся, *гл. възвр.* Ставамь кротъкъ; усмирıавамся; **укроща́ться.**

Укротıа́ванıе, *с. ср.* отъ **укротıа́вамь и укротıа́вамся.**

Укръва́вıамь (да укръва́вıѫ), *гл. д.* Окръвавıамь.

Укръ́івамь (да укры́ıѫ), *гл. д.* Скрывамь; **укрыва́ть, скрыва́ть, пря́тать, таи́ть.** —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Скрывамся, бывамь укрытъ; **укрыва́ться, скрыва́ться, пря́таться, таи́ться.**

Укръ́іванıе, *с. ср* отъ **укръ́івамь**. Скрыванıе.

Укръ́ілвамь и укръ́ілıамь (да укры́лѫ), *гл. д.* Запазвамь, завардвамь, чıувамь, закрылıамь; **храни́ть, бере́чь, защища́ть, покрови́тельствовать.** *Святъій Архангелъ милостивъ и честенъ крьстъ да ны укрылıать!*

Укръ́ілванıе и укръ́ілıанıе, *с. ср.* отъ **укръ́ілвамь**.

Укръ́ілчя, *с. ср* Раст. *Malva sylvestris*, волово око, камбула, камбулешникъ, камбулешь, камиличя, камилка, камилникъ, камилıакъ, косичнıакъ, молоха, молохо, слѣзене, слѣзенка, слѣзенъ, слѣзъ, шиапка; **кала́чики.**

Укръ́ілѫ, ишь, — лилъ, *гл. свр.* отъ **укръ́ілвамь**. —ленъій, *прич. стр.*

Укръ́іѫ, ешь, укры́лъ, *гл. свр.* отъ **укръ́івамь**. —тъій, *прич. стр.*

Укрѣ́пвамь и укрѣ́пıамь (да укрѣ́пѫ),

гл. д. Закрьпвамь нѣчто на много мѣста; почи́нивать, зачи́нивать, учи́нивать, заплáчивать, уплáчивать, уштóпывать. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь укрьпенъ. *Укрьпена баба, удиплена, отнидѣ ржбъ нѣма?* Гат — Зелка.

Укрѣпванѭ и **укрѣпюанѭ**, *с. ср.* отъ **укрѣпвамь.**

У́крьпъ, *с. м.* Обычай да дарять сватбари невѣстѫ-тѫ въ понедѣлникъ слѣдъ сватбѫ-тѫ.

У́крьстъ, *нар.* Крьстомь, крьстосано, накрьстъ; **нáкрестъ, крестъ на крестъ, крестообрáзно.** *Прѣскачѭ камъка укрьстъ.*

Укрѣшвамь и **укрѣшюамь** (да **укрѣшѭ**), *гл. д.* Врьтѫ, виѭ, усуквамь, налѣгамь, мѫчѫ, карамь нѣкого да направи нѣчто. —**мся**, *гл. възвр.* Правѭ укрьшлюаци; врьтѫся, виѭся, усуквамь, чинѭ като да ми ся не ще да направѭ нѣчто. *Стига си ся укрьшвалъ, изпий го, видися, че ти ся пие!*

Укрѣшванѭ и **укрѣшюанѭ**, *с. ср.* отъ **укрѣшвамь** и **укрѣшвамся.**

Укрѣшлюакъ, *с. м.* *Правѭ укрьшлюаци*, укрьшвамся, показвамся, като че ужь не ми ся ще. *Ще вие, ще суче, ще прави укрьшлюаци, па ще склони.*

Укрѣшѭ, ишь, —**шилъ**, *гл. свр.* отъ **укрѣшвамь.**

Укрѣпѭ́, и́шь, —**пи́лъ**, *гл. свр.* отъ **укрѣпю́авамь.** —**пе́нъій**, *прич. стр.*

Укрѣпю́авамь (да **укрѣпѭ́**), *гл. д.* Направюамь, стягамь нѣчто да стане юако; затягамь, заячюавамь, учьврьстюавамь; **укрѣплять, вкрѣплять.** —**мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Затягамся, заячюавамся, учьврьстюавамся, скрѣпюавамся, захващамся юакѫ-тѫ; **укрѣпляться.**

Укрѣпю́аванѭ, *с. ср.* отъ **укрѣпю́авамь** и **укрѣпю́авамся.**

Уку́джѫ, ишь,—**дилъ**, *гл. д. свр.* отъ **уку́ждамь.** —**деньій**, *прич. стр.*

Уку́ждамь (да **уку́джѫ**), *гл. д.* Укорюавамь, укарисвамь, удумвамь. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь укуденъ; укорюавамся.

Уку́жданѭ, *с. ср.* отъ **уку́ждамь.** Укорюаванѭ, укоръ.

Укуми́свамся и **укуми́сувамся** (да **ся укуми́шѭ**), *гл. възвр.* Укумюавамся.

Укуми́сванѭ и **укуми́суванѭ**, *с. ср.* отъ **укуми́свамся.** Укумюаванѭ.

Укуми́шѭ (да **ся**), ешь,—**сахся**, *гл. свр.* отъ **укуми́свамся.**

Укумѭ́, и́шь,—**ми́лъ**, *гл. свр.* отъ **укумю́авамь.** —**ме́нъій**, *прич. стр.*

Укумю́авамь (да **укумѭ́**), *гл. д.* 1) Изправюамь, опопвамь нѣчто срѣщѫ нѣкого да стои право, мирно; окумюавамь. 2) В. **окумю́авамь**, хващамь нѣкого за кумъ. —**мся**, 1) *гл. възвр.* Изправюамся прѣдъ нѣкого, срѣщѫ нѣчто, та стоѭ мирно; укумисвамся, окумюавамся. 2) *гл. стр.* Бывамь укуменъ.

Укумю́аванѭ, *с. ср.* отъ **укумю́авамь** и **укумю́авамся.**

Уку́свамь и **уку́сувамь** (да **уку́сѫ**), *гл. д.* Укушюамь.

У́кусъ, *с. м.* Ѩденѭ, пиенѭ, което занасѭть на болникъ, на родилкѫ да си хапне; канинска, каниска, канисно, покана, пануда, повойница. *Да си болна лѣжяла и укусъ да си искала!*

> Пила Неда студнѫ водѫ,
> Та изпила лютѫ змиѭ,
> Лютѫ змиѭ осойницѫ;
> Зазало ѭ е на срьдце-но;
> Поискала е Неда укусъ
> Отъ бѣлъ Дунавъ морнѫ рыбѫ,
> И Софийско бѣло вино,
> И Гергйовско вакло ягня. *Пѣс.*

Уку́сѫ, ишь,—**силъ**, *гл. свр.* отъ **уку́шюамь** и **уку́свамь.** —**санъій**, *прич. стр.*

Укутомь, *нар.* Скутно, скрыто, скрышемь, скрышно. *Жена му укутомь му посочила едно рыбля. Ѩла нѣчто укутомь, та излѣзлъ бѣлѣгъ на дѣтя-то.*

Уку́шюамь (да **укусѫ**), *гл. д.* Укусвамь, хапвамь малко отъ нѣчто за да го видѫ какво е; накусвамь, накушюамь, изкусвамь, обихождамь, опытвамь; **отвѣ́дывать, прóбовать.** *Кой слушѭ, онъ и укушѭ. Кой ѭ не укушѭ, проклята му душѭ!* —**мся**, *гл. стр.* Бывамь укусенъ

Уку́шюанѭ, *с. ср.* отъ **уку́шюамь.** Укусванѭ, накусванѭ.

Укъ, *с. м* 1) Називанѭ на двадесять и прьво-то слово въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ; у; укъ. 2) Животно **хукъ.**

Укъі́нвамь и **укъі́нувамь** (да **укъінѫ**), *гл. д* 1) Укѫсвамь. 2) Махвамь, прѣмахвамь. —**мся**, *гл стр.* Махвамся, прѣмахвамся. *Добрѣ е да ся укъіне тоѭ обычай; много момчета съ тыѭ пары щѫть си купять воловы.*

Укъі́нванѭ и **укъі́нуванѭ**, *с. ср.* отъ **укъі́нвамь.**

Укъі́нѫ, ешь, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **укъі́нвамь.** —**нѫтъій**, *прич. стр.*

Укъі́твамь и **укъі́тувамь** (да **укъітѫ**), *гл. д.* Къітѫ нѣчто да стане гъіздаво; укъічвамь, угъіздвамь, нагъіздвамь, натруфюамь; **наряжáть, убирáть, украшáть.**—**мся**, 1) *гл. възвр.* Накъітвамся, нагъіздвамся, укъічвамся, натруфюамся; **наряжáться, разодѣ́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь укъітенъ; **наряжáться, украшáться, убирáться.**

Укы̀тванѥ и **укы̀туванѥ,** *с. ср.* отъ **укы̀твамь.** Укычванѥ.

Укы̀тѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **укы̀твамь. —теный,** *прич. стр.*

Укы̀чвамь и **укы̀чꙗмь** (да **укы̀чѫ**), *гл. д.* Укытвамь.

Укы̀чванѥ и **укы̀чꙗнѥ,** *с. ср.* отъ **укы̀чвамь.** Укытванѥ.

Укѫ̀самь, *гл. свр.* отъ **укѫ̀свамь. —саный,** *прич стр.*

Укѫ̀свамь и **укѫ̀сувамь** (да **укѫ̀самь**), *гл. д.* Захапвамь, ухапвамь, ужилвамь, ущипвамь, удрꙗмь; **уку́сывать, уязвлять.** —**мся,** *гл. стр.* Бывамь укѫсанъ. *Како ни блъха да го укѫсала!*

> Лошь сонъ юнакъ ми видѣло:
> Що ми дойде люта змиꙗ,
> Сакать юнакъ да гъ укѫсать. *Пѣс.*

Укѫ̀сванѥ и **укѫ̀суванѥ,** *с. ср.* отъ **укѫ̀свамь.**

Укѫ̀тамь, *гл. свр.* отъ **укѫ̀твамь. —таный,** *прич. стр.*

Укѫ̀твамь и **укѫ̀тувамь** (да **укѫ̀тамь**), *гл. д.* Наряждамь, уряждамь, суряждамь, изправꙗмь, суправꙗмь, справꙗмь, прибирамь, натъкмꙗвамь, утъкмꙗвамь, угыздвамь, прикѫтвамь, скѫтвамь; **охора́шивать, убира́ть, оправля́ть, —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Наряждамся, уряждамся, суряждамся, изправꙗмся, суправꙗмся, справꙗмся, прибирамся, натъкмꙗвамся, утъкмꙗвамся, угыздвамся, прикѫтвамся, скѫтвамся; **охора́шиваться, убира́ться, оправля́ться.**

Укѫ̀тванѥ и **укѫ̀туванѥ,** *с. ср.* отъ **укѫ̀твамь.**

Ула́вина́, *с. ж.* Свойство на улавый; улавщина, улотиꙗ, палавщина, глмавщина, лудориꙗ, лудость.

Улавщина́, 1) *с. ж.* Улавина. *Всꙗкой чловѣкъ има лютинѫ, а едни улавщинѫ.* 2) *с. об.* Улавъ, немиренъ, лудетина; **шалу́нъ.**

Ула́въ, *с. м.* Скытникъ, нехрани-майкѫ, хайта, хаймана, капѫсѫзъ; **бродя́га, поброда́га, блудя́га.**

У̀лавый, въ, ва, во, *пр.* Безумный, лудый, глупавый, глмавый, серсемъ, будала, палавый. *Отъ това сѫ поулавени улавити: отъ нѣкоѭ досадбѫ, что сторили на самовилы-ты. Хытра была, та зимала; улавъ былъ, та давалъ. Пльнъ ханъ коне, насрѣдѣ единъ улавъ, саде гы клоца. Учи улаво, да бѫде по̀-улаво. Выка като улавъ. Врьтися като улавѫ кокошкѫ. Отъ улавъ умъ не купувай. Да тя чюва Господь отъ улавъ другарь. На улавъ другарь не ставай.*

Улавѧ̀ся, и́шь,—вился, *гл. об.* Скытамся, лутамся, маѭся, размайвамся, зѣпамь. *По̀-скоро да дойдешь, да ся не улавишь мощнѣ по пѫтꙗ. По̀скоро си излѣзнѣте, та ся не улавѣте да гѫ тражите.*

Ула́вꙗмь (да **улові́ѫ**), *гл. д.* Уловꙗвамь.

Ула́гамь (да **уло́жѫ**), *гл. д.* Налагамь, натисвамь нѣчто да се улѣгне. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Улѣгвамся. 2) *гл. вз.* Хващамся на басъ, имамь съ нѣкого за нѣчто облогъ; обзалагамся, облагамся, басѫся; **держа́ть пари́, закладъ; би́ться объ закла́дъ.** *Девятдесять и деветь ѭ прискали и ся улагали ала никутрый отъ тѣхъ не можилъ да ѭ издыри.*

Ула́ганѥ, *с. ср* отъ **ула́гамь** и **ула́гамся.**

Ула́зꙗмь (да **улѣзѫ**), *гл. ср.* Улѣзвамь, влазꙗмь, улизамь. *Дѣто си живѣѭть задружно, тамо немочꙗ не улази. У задружнѫ кѫщѫ немочꙗ-та не улазꙗ. Что ти трѣбва да улазꙗшь междѫ гребенци.*

*__Ула́ка__ и **ула́къ,** *с. м. Т.* Чловѣкъ, нарочно пратенъ нѣйдѣ съ писмо или за друго нѣчто; сапꙗ; **ходо́къ, гоне́цъ, пого́нщикъ.**

> Царь Ѩсенъ прати улаци,
> Улаци бързы юнаци,
> Да си съберѫть войници. *Пѣс.*

*__Ула́ръ,__ *с. м. Т.* Водило на оглавникъ; юларъ, потягло, капистра.

Ула́чя, *ум. ср.* отъ **ула́къ.** *Дойде царево улачя.*

Ула́шкый, шка, шко, *пр.* отъ **улакъ.** *Улашкый конь.*

> Балё възъ Ѩнкѫ отиде,
> Че извади ножчя улашко,
> Улашко и касапско,
> У кято ся срьдце рани. *Пѣс.*

*__Улашти́свамь__ и **улашти́сувамь** (да **улашти́шѫ**), *гл. д. Т.* За болѣсть: хващамь, прѣхващамь, улавꙗмь; **заража́ть.**

Улашти́сванѥ и **улашти́суванѥ,** *с. ср.* отъ **улашти́свамь.**

Улашти́шѫ, ешь,—ти́сахъ, *гл. свр.* отъ **улашти́свамь.**

Улени́ца, *с. м.* Раст. *Melisa officinalis,* матечина, матичина, маторка, лимоничь, пчеларникъ, пчелинъкъ, пчелнокъ, пчелникъ, пчелꙗкъ; **мели́са, медо́вка, ма́точникъ, пчѐльникъ, па́почная трава́.**

Улесні́ѫ, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **улеснꙗ́вамь. —неный,** *прич стр.*

Улеснꙗ́вамь (да **улесні́ѫ**), *гл. д.* Помагамь нѣкому на нѣчто, да му е лесно: олеснꙗвамь, подлѣтꙗмь; **улегча́ть. —мся,** *гл. възвр.* Наряждамь, натъкмꙗвамь си работы-ты, та да ми е лесно да гы врьшѫ; олеснꙗвамся, да ся налеснѫ. *Улеснихся съ пары, та сьмь миренъ.*

Улеснѝаванѥ, *с. ср.* отъ **улеснѝавамь** и **улеснѝавамся.**

*Улефе, *с. ср. Т.* Плата за службѫ; лефе; жáлованье. *Колко ти сѫ сеймени-ти? Дай ми менѣ половинѫ-тѫ, азъ да имъ плащамь улефе-то, кому двѣстѣ, кому триста,*

Улешка, *с. ж.* и **ýлешь,** *с. м.* Животина сльменъ.

Улѝвамь (да улѣѭ), *гл. д.* Поливамь съ нѣчто, заливамь; **поливáть, уливáть.**

Не щѫ да ти послужѭ,
Че ми рѫчица трепере,
Та щѫ си вино разлѣѭ,
И щѫ си скутъı улѣѭ. *Пѣс.*

Снощи ми е братъ дошелъ,
У земници сьмь влѣзла,
Та сьмь вино точила,
Та сьмь полъı улѣла. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Лѣѭ нѣчто, разсъıпвамь нѣчто възъ себе-си, та ся намокрювамь; поливамся, заливамся; **обмáчиваться.** *Цѣлъ си ся улѣлъ въ вино.* 2) Стичамся, отивамь надолу; **стекáться.** *Вода-та ся улива.* 3) *гл. стр.* Бъıвамь улѣнъ; поливамся; **обмáчиваться.**

Улѝвамь и **улѝнвамь (да улѝнѫ),** *гл. д.* Измѣствамь нѣкой ставъ на тѣло-то отъ мѣсто-то му; извивамь, извѣхвамь, измѣтамь, изкльчвамь; **вывихáть, вывѝхивать, свѝхивать, повихáть.** *Улина си крака.* **—мся,** *гл. стр.* Бъıвамь улинѫтъ; изкльчвамся.

Улѝванѥ, *с. ср.* отъ **улѝвамь** и **улѝвамся.**

Улѝванѥ и **улѝнванѥ,** *с. ср.* отъ **улѝвамь.** Изкльчванѥ.

Улигáвѭ, ишь, —вилъ, *гл. свр.* отъ **улигáвıамь. —венъıй,** *прич. стр.*

Улигáвıамь (да улигáвѭ), *гл. д.* Намацвамь, умацвамь нѣчто съ лигъı; налигавıамь, уплюнчвамь; **вымýсливать, измýсливать, намýсливать, наслю́нивать. —мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Намацвамся, умацвамся съ лигъı; налигавıамся, уплюнчвамся; **вымýсливаться, измýсливаться, намýсливаться, наслю́ниваться.**

Улигáвıанѥ, *с. ср.* отъ **улигáвıамь** и **улигáвıамся.**

Улѝзамь (да улѣзѫ и да улѣзнѫ), *гл. ср.* Улазıамь, улѣзвамь, влизамь.

Улѝзанѥ, *с. ср.* отъ **улѝзамь.** Улазıанѥ, улѣзванѥ.

Улѝйка, *ум ж.* и **улѝйчя,** *ум ср.* отъ **улѝıа.**

Улѝнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр* отъ **улѝвамь** и **улѝнвамь.** Да изкльчѭ.

Улѝсвамь и **улѝсувамь (да улѝшѭ),** *гл. д.* Замайвамь, забавıамь нѣкого отъ работѫ-тѫ му; залисвамь; **отвлекáть, отнимáть врéмя. —мся,** 1) *гл. възвр.* Замайвамся, забавıамся забравıамся нѣчто въ работѫ-тѫ си; залисвамся. *Не знаѭ какво ся улисахъ. Улисалъ сьмь ся въ работѫ.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь улисанъ.

Улѝсванѥ и **улѝсуванѥ,** *с. ср.* отъ **улѝсвамь** и **улѝсвамся.**

Улѝскамь, *гл. свр.* отъ **улѝсквамь.** Да налискамь. **—сканъıй,** *прич. стр.*

Улѝсквамь и **улѝскувамь (да улѝскамь),** *гл. д.* Ухлисквамь.

Улѝтамь (да улетѫ), *гл. ср* Улѣтѣвамь: 1) Опадвамь, окапвамь, ощипвамся, олитамь, слитамь; **облетáть, опадáть, облѣзáть, вылѝнивать.** *Ако го е урочясала жена, да й улѣти коса-та; ако е мѫжь, да му улѣти мѫдо-то.*

Да даде Господь, Петрано,
Снага-та да ти угние,
Коса-та да ти улѣти,
Като росицѫ въ ливадъı. *Пѣс.*

2) Ставамь на парѫ; изпарıувамся, извѣтрѣвамь, изгубıамся, махвамся, вдигамся, олитамь; **испарáться, улетýчиваться.** *Да улѣти роса-та,* да ся загуби.

Хайде да лѣгнемъ да поспимъ,
Додѣ слънце-то припече,
Додѣ роса-та улѣти. *Пѣс.*

Улѝтанѥ, *с. ср.* отъ **улѝтамь.** Улѣтѣванѥ.

Ýлица, *с. ж.* Пѫть въ градъ, въ село междѫ кѫщъı-тъı; сокакъ; **ýлица, переýлокъ.** — *Мѣрѭ улици-тъı,* мѣрѭ пѫтища-та, обълкалıамь сокаци-тъı, ходѫ нагорѣ надолу безъ работѫ, скътамся, лутамся, мѣткамь; **топтáть плóщадь.** *Какво прави сънъ му? — Мѣри улици-тъı. — Би ще и на нашѫ-тѫ улицѫ праздникъ.*

Ýличка, *ум. ж.* отъ **ýлица.** *Знае баба и другѫ уличкѫ.*

Улѝшѫ, ешь, —лѝсахъ, *гл. свр.* отъ **улѝсвамь. —лѝсанъıй,** *прич. стр.*

Улишѭ, ѝшь, —шѝлъ, *гл. свр.* отъ **улишıавамь. —шéнъıй,** *прич. стр.*

Улишıавамь (да улишѭ), *гл. д.* Зимамь, отнимамь нѣкому нѣчто; лишıавамь; **лишáть, отнимáть.** *Улиши мя отъ моитъı двѣ очичкъı. Кѫщѫ-тѫ ми тъı улиши.*

Улишıаванѥ, *с. ср.* отъ **улишıавамь.** Лишıаванѥ.

Ýлище, *с. ср.* Кошь съ пчелъı въ него; улѣй, кошеръ, кошьръ, кошıарина, кошıарица, кошıарище, трьвна, трьмка, трьнка, тулище; **ýлей, пáсѣка, кузовьё.** *Имахмъı си едно улище, та си вадıахмъı отъ него медъ.*

Улѝıа, *с. ж.* Мѣхъ на торбѫ за дрьжѫнѥ,

за носение въ него нѣчто; вулгия, вулия, мѣхъ, мѣшина, тоболець, тагарджикъ, тахарджикъ; сума́, котома́, мѣхъ. *Баба е като Цигански улиѫ: каквото й туришь — все зема.*

Улови́ца, *с. ж.* Птица улулица, уулица, урловица.

Уловѭ́, и́шь, —ви́лъ, *гл. свр.* отъ **улові́авамь. —ве́нъій,** *прич. стр. Неуловенъ влъхва отъ царя е по́-голѣмъ.*

Уловя́вамь (да уловѭ́), *гл. д.* Улавюамь: 1) Бръзо зимамь нѣчто въ ръцѣ-ты си; хващамь, пипвамь, сграбчвамь; **схва́тывать.** *Скокнѫ и го улови за полѫ-тѫ.* 2) Нѣчто врьлено поимамь съ ръкѫ, та го не оставюамь да падне на земѭ-тѫ; хващамь; **лови́ть, хвата́ть, подхва́тывать, подца́пать.** *Не можюлъ да улови топкѫ-тѫ.* 3) Сполучюамь на ловъ; хващамъ; **лови́ть, ула́вливать, пойма́ть.** *Уловихмы много рыбѫ, дивючь.*

> Ѩ земи мрѣжѭ ленянѫ,
> Че иди въ тиха Дунава,
> Улови ръибѫ морунѫ,
> Добра обѣда да сготвишь,
> Съ отровѫ да ѭ посолишь,
> Чича си да си угостишь. *Пѣс.*

4) Зимамь нѣчто съ бръзанѥ; поемамь, грабвамь; **брать, схва́тывать.** *Улови пушкѫ-тѫ, та гы погони;* **схвати́лъ ружьё и погна́лся за ни́ми.**

> Иванъ ся отъ сънъ събуди,
> Нѣма Петранѫ при него;
> Много ся люто разсрьди,
> Улови остръі ножёвъі. *Пѣс.*

5) Нѣкой, нѣчто, что бѣга, что ся кръіе, хващамь, вчепквамь, вкопчвамь, докопчвамь, пипвамь; **ловить, ула́вливать, захва́тывать, схва́тывать, пойма́ть.** *Потѣрю-та уловихѫ хайдуты.* 6) Прѣсрѣщамь, причакквамь, хващамь; **перехва́тывать.** *Хайдуты гы уловили, та гы обрали.* 7) Издѣбвамь, сполитамь нѣкого, когато прави нѣчто неприлично, научвамся, че нѣкой е правилъ нѣчто неприлично; хващамь. *Да уловѭ нѣкого на нѣчто;* **лови́ть кого́ въ чёмъ, улича́ть.** 8) За болесть: хващамь, прѣхващамь, сполитамь, снамирамь, снамѣрвамь, снахаждамь, скѫкълвамь; **схва́тывать, постига́ть.** *Чюма-та да го улови. Люта го треска уловила.* 9) Сполучюамь да ся настанѫ нѣйдѣ; хващамь; **захва́тывать.** *Уловили пѫтища-та, тѣснины-ты, не давать чловѣкъ да мине.* 10) Тръгамь изъ нѣчто; поимамъ, хващамь. *Уловилъ горѫ-тѫ, поле-то, Клисурскъія пѫть. Лошь пѫть (адетъ) е уловилъ.* 11) Настигамь, застигамь, сполитамь, хващамь; **захва́тывать.** *Улови ны дъждь, зло врѣмя, тѫжка зима.* **—ися,** 1) *гл. възвр.* Задрьжюамся о нѣчто; хващамся; **хвата́ться.** *Той ся уловилъ за единъ корень.* 2) Подкачюамь да врьшѫ нѣчто; заловюавамся, хващамся; **хвата́ться, принима́ться.** *Гладенъ не ся стои, ще ся улови и той за работѫ.* 3) *гл. вз.* Ловимся единъ другъ; хващамъся; **схва́тываться.** *Момы-ты ся уловили на хоро-то.* 4) *гл. стр.* Бывамь уловенъ. — *Улавюа коткѫ-тѫ за ноктіе-то,* голѣмъ майсторъ е. — *Улови единого за крака-та, та удряй другъіго по главѫ-тѫ,* и двама-та не врядвать за ничто. — *Улови босъія, та му земи царвулы-ты. Улови слѣпъія, та му извади очи-ты. Слѣпый пушнѫлъ, та ударилъ заякъ, а куций припнѫлъ, та го уловилъ. Ако гонишь два заяка, ни единъ не можешь улови. И мое-то кучя ще улови заякъ. Лисица ловъ не лови; ако и да улови, сама си го юде. Уловися съ два-та крака въ капана. Който падне въ море-то, о змъія ся улавюа. Дума-та не е врабчя, а, като изврькне, не се улавюа. Не ся улавюа ни за опашкѫ-тѫ, ни за уши-ты. Оставилъ дѣдо бабѫ, та ся уловилъ за какѫ. Уловился като слѣпець за тоягѫ.*

Уловя́ванѥ, *с. ср.* отъ **уловя́вамь** и **уловя́вамся.** Улавюанѥ.

Уло́гавець, *с. м.* Улогавъ чловѣкъ; сакатникъ, улогарь. *А брѣ старче улоговчя, хай ела, качи ми ся на рамо, да ми тя отнесѫ въ манастиръ право въ аязмо-то, да ми тя измъіѭ да тя изцѣлить.*

У́ло́гавъій, въ, ва, во, *пр.* 1) Хромый, куций, сакатый, чкулявый, немощный, логавый; **калѣчный, увѣчный, хромо́й, уро́дливый.** *Царь-тъ ся чудилъ на слѣпци-ты и улогавы-ты. Слѣпый-тъ, улогавый-тъ и краставый-тъ ся втаксахѫ да кажѭть вси, что бяхѫ сторили грѣхъ.* 2) Малкый, низкый, дребный. *Скъини ми отъ улогавѫ-тѫ джефѫ.*

Улогавѣѭ, ешь, —вѣлъ, *гл. ср.* Ставамь улогавъ, схваща ми ся нѣкой членъ отъ тѣло-то; осакатѣвамь.

У́лога́рка, *с. ж.* Улогава жена, мома; сакатница; **калѣка.**

> Тога сборвить Момиръ-бегъ войвода:
> А невѣсто млада момирице,
> Ако стигнешь десято момичка,
> Ке ти изстамь нодзѣ отъ колѣна,
> Ке ти изстамь рѫцѣ отъ рамена,
> Ке ть отврьтамь очи отъ глобовъі,
> Ке ть оставамь млада тьмничярка,
> Ке ть оставамь млада улогарка! *Пѣс.*

Улога́рскый, ска, ско, *пр.* отъ **улога́рь.** —**скы,** *нар.* Като улогарь.

Улога́рчя, *ум. ср.* отъ **улога́рь.** *Младо улогарчя.*

У́лога́рь, *с. м* Улогавъ чловѣкъ; улогавець, улогъ, сакатникъ; **калѣка.** *А зачто не ми кажете, зачто былъ Петре улогарь?*

Улога́та змия́. Змиꙗ лютица, сойница, осойница, присойница, пепеленка, пепелушка, пепелюшꙗ, пепелꙗвка, стрѣлушка, ридовкыниꙗ; *Vipera berus.*

Уло́гъ, *с. м.* Улогавъ, логавъ, схванѫть чловѣкъ; улогарь, сакатникъ. *Улогъ да останешь! Жити Господа, дарви мя, оти сьмь улогъ безъ нодзѣ!*

> Да ся качить, мило Турчя,
> Моꙗ стара майка,
> Отсгорѣ да паднить,
> Нодзѣ да си скршить,
> Улогъ да ѭ глядамь! *Пѣс.*

У́логъ, *с. м.* Облагъ, облогъ, обзалогъ, басъ; **пари́, закла́дъ.** *Мнозина юнаци искали дъщерѭ му, ала царь-тъ ѭ давалъ съ улогъ: който ѭ издъри и види, кѫдѣ ходи нощиѭ, нему ще ѭ даде.*

Уло́жвамь (да **уло́жѭ**), *гл. д.* Улагамь. *Улогъ ся уложихѫ за день докрай тьвнѫ земѭ да обидѭть.*

Уло́жѭ, ишь, — жилъ, *гл. свр.* отъ **ула́гамь** и **уло́жвамь.** —**женый,** *при. стр.* Наложеный.

Уло́мокъ, *с. м.* Рѣзаникъ отъ хлѣбъ, отъ мясо, что зима священникъ, кога отстоꙗва, отчита нѣкому; начникъ, порѣзаникъ, порѣзаница, урѣзаникъ. *Азъ ке кажѭ на тата, да не рѣже на майкѫ ти уломокъ отъ колака у црьквѫ! — Ѩ па ке речѭ на мама, она да не мѣси колакъ, та да видимъ баща ти кому опинци-ты ке рѣже!*

Улотия́, *с. ж.* Улавина, улавщина *Улотиꙗ-та не иде по горѫ-тѫ, а по чловѣци-ты.*

Улу́ка, *с. ж.* Улучванє, сполучванє; сполука, полука, слука; **успѣхъ, уда́ча.** *На улукѫ* и *на улукы,* като *нар. а)* Когато трѣбва, на врѣмя; **впопа́дъ.** *б)* Случайно, безъ да чꙗкамъ, нечꙗкано; **случа́йно.**

***Улу́къ,** *с. м. Т.* 1) Направа като вадичка, покрыта, за да ся утичꙗть по неѭ воды, помыи; сопотникъ, геризъ; **водопро-во́дъ, стокъ.** 2) Жлѣбъ, трѫба на срѣхѫ за да текѫть воды-ты, кога вали; **отто́къ.**

У́лулица, *с. ж.* Птица *Syrnium aluco,* уловица, урловица, хуховица; **ночна́я сова́.**

Улу́чвамь и **улу́чꙗмь** (да **улу́чѭ**), *гл. д.* 1) Съ лученє, съ бадканє узнавамь нѣчто какъ е; налучвамь, получвамь, сполучвамь, погаждамь, угаждамь, набадквамь; **уга́дывать, отга́дывать.** 2) Измѣрвамь, умѣрвамь, погодꙗвамь, угодꙗвамь, унишвамь, удрꙗмь; **попада́ть, угоди́ть, изнора́вливать, утра́фить.** *Улучи го съ срѣлѫ въ чело-то;* **стрѣло́й угоди́лъ его́ въ лобъ.** *Не улучвамь,* не унишвамь; **обки́дываться.** 3) Имамь сполукѫ на нѣчто, удава ми ся да го направѭ, да спечялѭ, да идѫ напрѣдъ; сполучвамь, случвамь; **успѣва́ть, имѣть уда́чу въ чёмъ, улуча́ть.** 4) Намирамь случай, врѣмя; **улуча́ть, излуча́ть.** 5) Намирамь нѣкого нѣйдѣ; заварвамь, сварвамь, застигамь, затичꙗмь, зафтасвамь, случвамь, сполучвамь; **улуча́ть, застава́ть.** —**мся,** *гл. възвр.* Намирамся нѣйдѣ; сгаждамся, сгодꙗвамся, случвамся, разгелдисвамся; **случа́йно быть.** *И азъ ся улучихъ тамъ, когато станѫ таꙗ работа.*

Улу́чванє и **улу́чꙗнє,** *с. ср.* отъ **улу́чвамь** и **улу́чвамся.**

Улу́чець, *ум. м.* и **улу́чя,** *ум. ср.* отъ **улу́къ.**

Улу́чѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **улу́чвамь.** —**ченый,** *прич. стр.*

У́лчё, *с. м.* Улавъ чловѣкъ. *Улчё улавый!*

Уль, *с. м.* Гребенъ на пѣтелъ; гребенець, крезка, крезъ, кало.

Улѣ́гамь (да **улѣ́гвамь,** да **улѣ́гнѫ, улѣ́гнувамь),** *гл. д.* 1) Натискамь, налагамь нѣчто да ся улѣгне. 2) *гл. ср.* Полѣгамь; **попа́днѣть.** *Улѣгнѫла нива.* —**мся,** *гл. възвр.* 1) Падамь на дъно-то; лѣгамь, утайвамся, уталожвамся; **отлега́ть.** 2) Патасвамь, мирꙗсвамь, уталожвамся; **улега́ться.** *Страсти-ты щѫть ся улѣгнѫть;* **стра́сти уля́жутся.**

Улѣ́ганє, *с. ср.* отъ **улѣ́гамь** и **улѣ́гамся.**

Улѣ́гвамь, *гл. мн-кр.* отъ **улѣ́гамь.**

Улѣ́гнувамь, *гл. уч.* отъ **улѣ́гнѫ.**

Улѣ́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **улѣ́гамь.**

Улѣ́звамь и **улѣ́гвамь** (да **улѣ́знѫ** и да **улѣ́зѫ),** *гл. ср.* Улазꙗмь, улизамь, влазꙗмь, влизамь.

Улѣ́званє, *с. ср.* отъ **улѣ́звамь.** Улазꙗнє, улизанє.

Улѣ́знѫ, ешь,—нѫлъ, и

Улѣ́зѫ, ешь,—зохъ,—зълъ, *гл. свр.* отъ **улазꙗмь, ули́замь** и **улѣ́звамь.**

У́лѣ́й, *с. м.* 1) Издлъбано дрьво като хуниѭ, дѣто вода-та ся набира, та кара водяницѫ, теповицѫ, валꙗвицѫ; бука, варадъ, гурна, жлѣбъ, коруба, трупъ; **жо́лобъ для прото́ка воды́ на водяны́хъ ме́льницахъ.** 2) Корыто, съ което рудари плавѧть рудѫ-тѫ; коруба. 3) Улище. — *Врьви му като*

изъ (по) улѣй. Духа вѣтжръ като изъ улѣй.

Улѣйка, *с. ж.* Птица *Strix,* улиайка, улюлиайка, утка, утъ, хутка, кукувиіа, кукувѣйка, кукумявка, пукълъ; **сова́.**

У́лѣйчя, *ум. ср.* отъ **у́лѣй.**

Улѣнѧ́ (да ся), **и́шь,—ни́лся,** *гл. свр.* отъ **улѣнıа́вамся.**

Улѣнıа́вамся (да ся улѣнѧ́), *гл. об.* Ставамь лѣнивъ; излѣнявамся; **излѣни́ться, облѣни́ться.**

Улѣнıа́ванѥ, *с. ср.* отъ **улѣнıа́вамся.** Излѣняванѥ.

Улѣтѣвамь (да улѣтѧ́), *гл. ср.* Улитамь.

> Стига си, Радо, сѣдѣла
> У тжзи тьмнж тьмницж,
> Тьнка ти снага угнила,
> Длъга ти коса улѣтѣ. *Пѣс.*

Улѣтѣванѥ, *с. ср.* отъ **улѣтѣвамь.** Улитанѥ.

Улѣтѧ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. свр.* отъ **ули́тамь и улѣтѣвамь.**

Улѣѭ́, ешь, улѣлъ, *гл. свр.* отъ **ули́вамь. —лѣнъıй,** *прич. стр.*

Улю́двамь и улю́ждамь (да улю́дж), *гл. д.* Наряждамь, справямь нѣчто за-въ людѥ-то. **—мся,** *гл. възвр.* Наряждамся, справямся за-прѣдъ людѥ то; учловѣчвамся, влюдявамся; **станови́ться, дѣлаться поря́дочнымъ человѣкомъ.**

Улю́дванѥ, *с. ср.* отъ **улю́двамь и улю́двамся.** Влюдяванѥ.

У́люднъıй, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Нарядень за въ хора, справенъ за-въ людѥ, что е за-въ людѥ; улюденъıй. **—дно,** *нар.* За-въ людѥ, за-прѣдъ людѥ. *Направи го улюдно,* изчловѣчи го за-въ хора-та.

Улю́дж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **улю́двамь. —денъıй,** *прич. стр.*

Улюлıа́йка, *с. ж.* Птица **улѣйка.**

Улютѧ́ (да ся), и́шь,—ти́лся, *гл. свр.* отъ **улютıа́вамся.**

Улютıа́вамся (да ся улютѧ́), *гл. възр.* Ставамь лютъ, парливъ на вкусъ; влютявамся; **станови́ться жгу́чимъ на вкусъ.**

Улютıа́ванѥ, *с. ср.* отъ **улютıа́вамся.** Влютяванѥ.

У́ля, *с. об.* Улявъ чловѣкъ; улчё, гламчё.

У́лявъıй, въ, ва, во, *пр.* Недосѣтливъ, глупавъ, улавъıй, гламавъıй.

Улıа́йка, *с. ж.* Птица улѣйка.

Улıа́рникъ, *с. м.* Градина, мѣсто, дѣто стоять улища-та; пчелинъ, пчелникъ, ляникъ; **пчѐльникъ, па́сѣка.**

Ума́жѭ, ешь,—ма́захъ, *гл. свр.* отъ **ума́звамь. —ма́занъıй,** *прич. стр.*

Ума́звамь и ума́зувамь (да ума́жѭ), *гл. д.* Намазвамь, намацвамь, наплесквамь съ нѣчто мазно; **выма́сливать, выса́ливать, заса́ливать, обса́ливать, перема́зывать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Виждамь, имамь отъ нѣчто облагж, калепиръ. *Отъ тжя работж и той ще ся умаже.* 2) *гл. възвр.* и *стр.* Намазвамся, намацвамся, наплесквамся съ нѣчто мазно; **ума́зываться, перема́зываться, выма́сливаться, перема́сливаться, нама́сливаться, обма́сливаться, выса́ливаться, заса́ливаться, наса́ливаться, оса́ливаться, обса́ливаться.**

Ума́званѥ и ума́зуванѥ, *с. ср.* отъ **ума́звамь.**

Умаломо́щѧ, ишь,—щилъ, *гл. свр.* отъ **умаломо́щıамь. —щенъıй,** *прич. стр.*

Умаломо́щıамь (да умаломо́щѧ), *гл. д.* Направямь нѣкого да стане маломощенъ; ослабямь, омаломощвамь, изнурявамь; **томи́ть, утомля́ть, затомля́ть. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь маломощенъ, немощенъ; ослабвамь, изпадамь, изнемогвамь, занемогвамь; **утомля́ться, затомля́ться.**

Умаломо́щıанѥ, *с. ср.* отъ **умаломо́щıамь и умаломо́щıамся.**

Умалѣвамь (да умалѣѭ), *гл. ср.* Ставамь по́-малъкъ, по́-слабъ; намалѣвамь, омалѣвамь, смалявамся; **умаля́ться.** *Дъждь-тъ умалѣ,* смалися, зе да запира, да прѣваля.

Умалѣванѥ, *с. ср.* отъ **умалѣвамь.** Намалѣванѥ.

Умалѣѭ, ешь,—лѣлъ, *гл. свр.* отъ **умалѣвамь.** Да **намалѣѭ.**

Умалѧ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. свр.* отъ **умалıа́вамь. —ле́нъıй,** *прич. стр.*

Умалıа́вамь (да умалѧ́), *гл. д.* Направямь нѣчто да стане по́-малко, по́-слабо; намалявамь, смалявамь; **умаля́ть, ослабля́ть. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь по́-малъкъ, по́-слабъ, оставамь по́ малко; намалѣвамь, умалѣвамь; намалявамся, смалявамся; **умаля́ться, ослабля́ться.**

Умалıа́ванѥ, *с. ср.* отъ **умалıа́вамь.** Намаляванѥ.

Ума́лıамь (да умолѧ́), *гл. д.* Умолявамь.

У́мамся, *гл. об.* Умѧся, чюдѧся, мыслѧ, думамся.

> Токъ ся чюдамъ и ся умамь,
> Какъ да пойдамь да ѭ видамь. *Пѣс.*

Ума́нъ, *с. м.* Раст. *Inula helenium,* оманъ, чернокосъ; **девяси́лъ лѣка́рственнъıй.**

Ума́рнина, *с. ж.* Горящо и задушено врѣмя; горящина, задухъ, омалия, омала, омарнина, мараня, жежчина, жега, тяжнина, тяжчина, тяжкота, сила; **зной, жара́.**

Ума́рıамь (да уморѧ́), *гл. д.* Уморявамь.

Ума́цамь, *гл. свр.* отъ **ума́цвамь. —цанъıй,** *прич. стр.*

Ума́цвамь и ума́цувамь (да ума́цамь), *гл.*

д. Убрензвамь, увалвамь, укалвамь, умачквамь, уплесквамь, уцапвамь; отпáчкать, обмáрывать. —мся, гл. възвр. и стр. Убрензвамся, увалвамся, укалвамся, умачквамся, уплесквамся, уцапвамся; пáчкаться, напáчкаться, отпáчкаться, обмáрываться.

Умáцване и **умáцуване**, *с. ср* отъ **умáцвамь.**

Умáчкамь, *гл. свр.* отъ **умáчквамь. —каный,** *прич. стр.*

Умáчквамь и **умáчкувамь** (да **умáчкамь**), *гл. д.* 1) Съ мачкание направямь нѣчто негладко; смачквамь, сгмечквамь; **сминáть, ковéркать, кóмкать.** 2) Измачквамь, намачквамь, смачквамь, смазвамь, сгмечквамь, сплесквамь; **уминáть, отминáть.** 3) Умацвамь. **—мся,** *гл. възвр* и *стр.* Бывамь умачканъ; **умацвамся.**

Умáчкване и **умáчкуване,** *с. ср.* отъ **умáчквамь.**

*__Умди́свамь__ и __умди́сувамь__ (да __умди́шѫ__), *гл. д.* Мыслѭ, прѣдполагамь, чини ми ся, надѣѭся; **дýмать, надѣяться.**

Умди́сване и **умди́суване,** *с. ср.* отъ **умди́свамь.**

Умди́шѫ, ешь,—ди́салъ, *гл. свр.* отъ **умди́свамь.**

Умéлвамь, *гл. мн-кр.* отъ **уми́ламь.**

Умéлѭ, ешь, умляхъ, *гл. свр.* отъ **уми́ламь. —Умля́ный,** *прич. стр.*

Умець, *ум. м.* отъ **умъ;** **умóкъ.** *Нѣма ли понѣ малко умець?*

Уми́ламь (**умéлвамь,** да **умéлѭ**), *гл. д.* Направямь зрьнисто нѣчто на брашно, на прахъ; смиламь, съмиламь; **умáлывамь, измáлывать, обмáлывать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь умлянъ; **умáлываться, измáлываться, обмáлываться.**

Уми́ланье, *с. ср.* отъ **уми́ламь.** Смилание, съмилание.

Умили́телный, — льнъ и — ленъ, лна, лно, *пр.* 1) Който жали, има милость; жалостивый, милостивый; **сострадáтельный.** 2) Умилный.

Уми́лквамся и **уми́лкувамся,** *гл. възвр.* Подмилквамся, подлизвамся, подлизурвамся, подмазвамся, подльстявамся; **ласкáться, льсти́ть, ухáживать.**

Уми́лкване и **уми́лкуване,** *с. ср.* отъ **уми́лквамся.**

Уми́лный, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* Грыжевный, грыжный, жалный, жаловный, скрьбный, тѫжный, покрусаный, навѫсеный, умилителный, умилнѫтый, увилный, ухылный, кахарный; **печáльный, грýстный, гóрестный, озабóченный. —лно,** *нар.* Грыжевно, жално, жаловно, тѫжно, увилно, умилнѫто, ухылно, навѫсено, кахѫрно; **печáльно, грýстно, гóрестно.**

> Ей вы вые вѣрни побратими,
> Все-ти ядѫть и веселбѫ чинять,
> Зачто Иво умиленъ ми сѣдить? *Пѣс.*
>
> Егиди море младо спахийче,
> Что ти ся тебѣ мощнѣ нажяли,
> Та олко плачешь мощнѣ умилно? *Пѣс.*

Уми́лнѫтый, тъ, та, то, *пр* Умилный. *Ако пакъ ничто не́ раздадѫть, тогава сѣдѣли настранѫ умилнѫти, а другы-ти ядѣли на софры.* **—то,** *нар.* Умилно.

Умилостивѭ́, и́шь, —ви́лъ, *гл. свр.* отъ **умилостивя́вамь.**

Умилостивя́вамь (да **умилостивѭ**), *гл. д.* Направямь нѣкого да стане милостивъ, да ся смили за нѣчто; умилостявамь, умилявамь; **умилостивля́ть. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Ставамь милостивъ; умилостявамся, смилявамся; **умилостивля́ться.**

Умилостивя́ване, *с. ср.* отъ **умилостивя́вамь.**

Умилостѭ́, и́шь, —сти́лъ, *гл. свр.* отъ **умилостя́вамь. —стéный,** *прич. стр.*

Умилостя́вамь (да **умилостѭ́**), *гл. д.* Умилостивявамь.

Умилостя́ване, *с. ср.* отъ **умилостя́вамь.** Умилостивяване.

Умилѣ́вамь (да **умилѣ́ѭ**), *гл. ср.* Ставамь милъ; домилѣвамь, омилѣвамь, вдражявамся, додражявамь, подражявамь, удражявамь, ревнѫся, аресвамся; **станови́ться ми́лымъ.**

> Стано, Стано, црьвена ябълко,
> Умилѣ ми твоя хубавина,
> Хубавина, Стано, гыздавина. *Пѣс.*

Умилѣ́ване, *с. ср.* отъ **умилѣ́вамь.** Удражяване.

Умилѣ́ѭ, ешь, —лѣ́лъ, *гл. свр.* отъ **умиля́вамь.** Да удражям.

Умилѭ́, и́шь, —ли́лъ, *гл. свр.* отъ **умиля́вамь. —лéный,** *прич. стр.*

Умиля́вамь (да **умилѭ́**), *гл. д.* Умилостивявамь, умилостявамь, смилявамь; **умилостивля́ть, умиля́ть. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Умилостивявамся, умилостявамся, смилявамся; **умилостивля́ться, умиля́ться, сжáлиться.**

> Ей дѣвойко не толко хубава,
> Да что ми си срьдце умилила,
> Ели си ми магиѭ сторила,
> Ели си ми коня былёсала?—
> Ей юначе чрьноокъ невяне,
> Да не сьмь ти магиѭ сторила,
> Ни пакъ сьмь ти коня былёсала:
> Магиа сѫ мои-ты црьны очи,
> Блѣно былие — мое бѣло грьло. *Пѣс.*

Умиля́ване, *с. ср.* отъ **умиля́вамь** и **умиля́вамся.**

Умину́вамь (**да уми́нж**), *гл. ср.* Минувамь, заминувамь, отминувамь, прѣминувамь, махвамся; **проходи́ть, минова́ть.** *Ще ми уминe,* щж алаштишж.

> Да донесешь водж лѣковитж,
> Да омые майка русж главж,
> Ега си ѝ глава уминіаше,
> Ега си бъ жива останжла! *Пѣс.*

Умину́ванѥ, *с. ср* отъ **умину́вамь.** Прѣминуванѥ, минуванѥ.

Умира́лка, *с. ж.* Умиранѥ, умирачка, умрежка, мрѣнѥ, смрьть; **смерть.** *Тъче си платно за умиралкж,* да ся намѣри, кога умре.

Уми́рамь (**да у́мрж**), *гл. ср.* Излиза ми душж-тж, издъхвамь, прѣстанямь да живѣж; отбавямся, прѣставямся; **умира́ть, конча́ться, па́дать.** *Умрѣлъ и го погребли. Умрѣ ми най хубавый конь;* **па́ла лу́чшая изъ мойхъ лошаде́й.** — *Умирамь за нѣчто,* много ми ся иска. *Умрѣлъ сьмь за него!* не ми ся иска да го видж. *Умарамь отъ смѣхъ,* падамь отъ смѣхъ, смѣжся тврьдѣ много: **умира́ть, помира́ть со́ смѣху.** — *Единъ умира отъ гладъ, другъ го убива и трьси въ пазвж-тж му хлѣбъ. Единъ умира, другъ му го завира. Никой не знае, кога ще умре. Който не ся е родилъ, той не ще да умре. Жена и котка мячно умирать. Житарь умира водяничарь не умира. Както умрѣлъ, тжй го и закопали. Кой дѣто умре, тамъ го и ровять. Дома и да умрешь е добро. Умрѣлъ, та ся отрьвалъ. Тягли, додѣ умрешь; кога умрешь, пакъ тягли. Ако не умре у краставици, ке умре у тыквы. Магаря отъ прѣкоръ не умира. Хатове-ти ся рытать, магарета-та умирать. Не умирай ми, магаря, до зеленж трѣвицж. Кога умре мое-то магаря, ако ще никнж трѣва, ако не! Вълкъ-тъ козинж-тж си мѣнява, а съ трьсж-тж си умира. Змия-та умира, и утровж-тж си дрьжи. Което кучя пази двѣ врата, отъ гладъ умира. Оженихмы калинж, кучка-та ще умре, щемъ останемъ сами. Умрѣ волъ-тъ, развалися ортаклжкъ-тъ. Умрѣлъ Дѣйко, втрясло го! Умира и не го забравя. Умира и пакъ за него мысли. Баба умира, умира, и пакъ надъ грьня надзира. Умри, тате, да ямь жито! Да умре попъ тъ, да ся наямь жито. Умрѣли-ти ся не врьщать. Умрѣла глава слъзы не пуща. Да бѣхъ вчера умрѣлъ, не щяхъ това да знаж. Умрѣлъ харизанъ, та осталъ зарѣванъ. Ако умре всичкый свѣтъ, ты колъ не щешь да побиешь. Ако азъ умрж, тебѣ свѣтъ-тъ не ще остане. Богъ да го прости, откакъ умре, по́-нехае.*

Уми́ранѥ, *с. ср.* Мрѣнѥ, умиралка, умирачка, смрьть.

Умира́чка, *с. ж.* Умиралка. *Не ны ся знае умирачка-та, кой кога ке умремы. Ыдъ го е до умирачкж. Не е болка за умирачкж. На смрьть-тж лѣкъ е умирачка. Когато ще дойде на пьсъ умирачка-та, на црьковны-ты врата ще ся измочи.*

Умири́свамь и **умири́сувамь** (**да умири́шж**), *гл. д.* Направямь нѣчто да земе да мирише. **—ися,** *гл. възвр.* 1) Добывамь дъхъ; замирисвамь, вмирисвамся; **получа́ть за́пахъ.** *Който си готви ястие-то съ дребны клечкы, умирисва му ся на дымъ.* 2) Вьонѣвамся, завонѣвамь, вмирисвамся, втхвамся; **ту́хнуть.**

Умири́сванѥ, *с. ср.* отъ **умири́свамь** и **умири́свамся.**

Умири́шж, ешь, **—ри́сахъ,** *гл. свр.* отъ **умири́свамь. —санъій,** *прич. стр.*

Умирѭ́, и́шь, **—ри́лъ,** *гл. свр.* отъ **умиря́вамь. —ре́нъій,** *прич. стр.*

Умиря́вамь (**да умирѭ́**), *гл. д.* Направямь, накарвамь нѣкого, нѣчто да стане миренъ, да мирясa; помирявамь, смирявамь, укротявамь, утѣшявамь; **умиря́ть, смиря́ть, усмиря́ть, гомони́ть.**

> Размирилася Влашка-та земя,
> Размирилъ ж е Михалъ войвода,
> Той ж размирилъ, той ж умирилъ,
> Старъ1 изсѣкълъ, млады изробилъ. *Пѣс.*

—ися, 1) *гл. възвр.* Ставамь миренъ; мирясвамь, смирявамся, помирявамся, укротявамся; **умиря́ться, усмиря́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь умиренъ.

Умиря́ванѥ, *с. ср.* отъ **умиря́вамь** и **умиря́вамся.**

Умища, *мн. ч.* отъ **умъ,** като *с. съб.* *Не мой, бре чядо, не ходи по умища-та отъ тыя другари. Ете ти колко е силенъ гяволь, натема го, да прѣврьти умищата на четиредесять калугери, всиcи-ти приготвени за святци.*

Умлъчѭ́ (**да ся**), и́шь, — **чя́лся,** *гл. свр.* отъ **умлъчя́вамся.**

Умлъчя́вамся (**да ся умлъчѭ́**), *гл. об.* Прѣставамь да говорж, да глъчж; смлъчявамся, млъквамь; **умолка́ть.** *Какво сте ся умлъчяли, прикажете нѣчтичко.*

Умлъчя́ванѥ, *с. ср.* отъ **умлъчя́вамся.** Млъкванѥ.

У́мникъ, *с. м.* Уменъ човѣкъ; мждрець; **у́мникъ, мудре́цъ.** *Като ся притурять кола-та, умници много.*

Умнйкъ, *с. м.* Зѫбъ у человѣка по единъ задъ кѫтници-ты и на двѣ-ты челюсти, израства кѫсно: мѫдрецъ; зубъ мýдрости.

Ýмница, *с. ж.* Умна жена, мома; ýмница.

Ýмничкъій, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ ýмнъій; ýмненькій.

Умножѭ́, и́шь, — жи́лъ, *гл. свр.* отъ **умножі́авамъ.** —женъій, *прич стр.*

Умножі́авамъ (да умножѭ́), *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане пó-много, повяче; намножювамъ; умножáть. —ися, *гл. възвр.* и *стр.* Ставамъ повяче, пó-много; умножáться.

Умножі́аванѥ, *с. ср.* отъ **умножі́авамъ** и **умножі́авамся.**

Ýмность, *с. ж.* Своиство на умнъій, умнота, умнотиѭ, умъ, мѫдрость, хъитрость; мýдрость, умъ.

Умнотá и умноти́ѭ, *с. ж.* Умность. *Чюдимся на умнотиѭ-тѫ на сестрѫ му. Личётиѭ-та и умнотиѭ-та на това дѣвойчя ѭ нѣмало въ много градовы.*

Ýмнъій, —мьнъ и—менъ, мна, мно, *пр.* 1) Който има здравъ умъ; умовитъій, разумнъій, благоразумнъій, мѫдръій, памятнъій, акѫллиѭ; ýмный, мýдрый. *Уменъ человѣкъ.* 2) Что е направенъ умно, съ умъ; ýмный. *Умна работа.* 3) Отворенъій, събуденъій, укоренъій, сѣтнъій, усѣтливъій, ачикгйозъ; смѣтливый, оборóтливый. —но, *нар.* Съ умъ, мѫдро, добрѣ прѣмъіслено, прѣсмѣтнѫто; ýмно, мýдро. *Връши си умно работы-ты. — Умнъій всѫду си изкарва хлѣба. Ученъ до прага, а уменъ до вѣка. Всякой уменъ и глупость покавва. Умна глава дрьва бере. Безумнъій-тъ безумява и другы, а умнъій-тъ вразумява. Глупавъ сбрьква самъ-си, уменъ мновина съблазнява.*

Умови́тъій, тъ, та, то, *пр.* Умнъій въ 1-то знаменованиѥ.

Умóкрювамъ (да умóкрѭ), *гл. д.* Поливамъ; напрьсквамъ нѣчто съ водѫ, потапямъ го въ водѫ да стане мокро; намокрювамъ, наквасвамъ, уквасвамъ; намáчивать, обмáчивать, омочáть. —ися, *гл. възвр.* и *стр.* Поливамся, напрьсквамся съ водѫ, потапямся въ водѫ, та ставамъ мокръ; намокрювамся, наквасвамся, уквасвамся; намáчиваться, обмáчиваться, омочáться.

Умóкрюванѥ, *с. ср.* отъ **умóкрювамъ** и **умóкрювамся.**

Умóкрѭ, ишь, —рилъ, *гл. свр.* отъ **умóкрювамъ.** —ренъій, *прич. стр.*

Умóлѭ, ишь, —лилъ, *гл. свр.* отъ **умолі́авамъ.** —ленъій, *прич. стр.*

Умолі́авамъ (да умóлѭ), *гл. д.* Умалямъ, съ молбѫ, съ моленѥ склонямъ нѣкого да направи нѣчто; умоля́ть.

Умолі́аванѥ, *с. ср.* отъ **умолі́авамъ.** Умалянѥ.

Умóра, *с ж.* 1) Уморяванѥ; утомлéніе, устáлость. *Нѣма уморѫ,* не ся уморява. 2) Трудъ, мѫка, напьванѥ, усилие, усилба, зоръ; уси́ліе. *Не е малка умора. Иска голѣмѫ уморѫ.*

Уморéнъій, нъ, на, но, *прич. стр* отъ **уморѭ́ и уморѭ́ся.** 1) Убитъій, утрепанъій, умрьтвенъій; уморённый. 2) Отслабнѫлъій, запрѣлъій отъ много трудъ, отъ работѫ или отъ друго нѣчто; морнъій, уморнъій, капнѫлъій, отепанъій, разнебитенъій; устáлый, утомлённый, изнурённый.

Умóрнина, *с. ж.* Уморяванѥ, уморъ, умрежь, умиралка; умóръ.

> Горящина, уморнина
> Отъ Неди́нѫ неправинѫ:
> Попа зятю залюбила,
> Сестрѫ си ѭ погубила. *Пѣс.*

Ýмóрнъій, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* 1) Кога има моръ, болесть; морнъій, моровитъій. *Уморна година.*

> Ванче-ле, мила керко-ле,
> Стани ми, Ванче, лѣгни ми,
> Аль е уморна година,
> Да не мя умрешь задовно. *Пѣс.*

2) Уморенъій, запрѣлъій, морнъій; устáлый, изнурённый.

> Твои сѫ коніе уморни:
> Снощи сѫ отъ пѫть дошли,
> Тяжкы товары носили
> Жлъть восъкъ и бѣлъій темянъ. *Пѣс.*

Уморъ, *с. м.* Уморнина. *На уморъ пивмѫ дрьжяла,* до смрьть, до гробъ карезъ гонила, ината си дрьжяла.

> Вси-тѣ дѣвойкъі дойдохѫ,
> Бѣла Бояна не дойде:
> На уморъ пизмѫ дрьжяла! *Пѣс.*

Уморѭ́, и́шь, —ри́лъ, *гл. свр.* отъ **уморі́авамъ.**

Уморі́авамъ (да уморѭ́), *гл. д.* 1) Убивамъ, утрепвамъ, умрьтвювамъ, зимамъ нѣкому живота; мори́ть, умори́ть, умерщвля́ть. 2) Съ много трудъ, работѫ или съ друго нѣчто докарвамъ нѣкому уморѫ, направямъ го да ся умори, да запре; утомля́ть, изнуря́ть. *Работа-та мя умори.* —ися, 1) *гл. възвр.* Отъ трудъ, отъ работѫ или отъ друго нѣчто изгубямъ силъі-ты си; запирамъ, падамъ, утрѐшювамся, ослабвамъ, заморювамся, отбавямся, маласвамъ; уставáть. *Уморихѫ ми ся крака-та отъ стоянѥ;* отстоя́ть нóги. *Да сѣднемъ да си починемъ, че ся уморихмы.* 2) *гл. стр.* Бъивамъ уморенъ.

Уморіаванѥ, *с. ср.* отъ **уморіавамь** и **уморіавамся.**

Умрѣжка, *с. ж.* Умиралка, умирачка, умрежь, умрѣло, уморнина, уморъ, умрьтѥ, мрѣнѥ, смрьть; **смерть, умо́ръ.** *Умрежка хатжръ не гляда. Умрежка-та дохака да ти дойде!*

Умрѣ́жь, *с. м.* Умрежка. *Отъ еднж капкж водж да му е умрежь-тъ. За да ѭ скута отъ умрѣжиа, онъ ѭ уковалъ у сандѫкъ.*

У́ренѣй, нъ, на, но, *пр.* Умрѣлъй, мрьтвъй, мрьтнъй, бездушнъй; **мёртвый.** *На умренъ-тъ водж носи,* много е отслабнжлъ, та ще да мре.

Живъ гъ оставюамь Ѥнкула войводж,
Ка ке дойдемь, умренъ да го найдемь. *Пѣс.*

Умрѣкнж, ешь, — нжлъ, *гл. ср. свр.* 1) Мрьквамь, да мрькнж, да ся смрькнж, да ся сирачѫ; **сме́ркнуться.** 2) Да мя застигне нощь-та, да ся намѣрѫ, кога мрьква; да замрькнж.

Умрѣкнжтѥ, *с. ср.* Мрькванѥ, смрькванѥ. *На умрькнжтѥ грабнжлъ еднж стовничкж и отишьлъ да налѣе водж.*

Умрьлу́швамь и **умрьлу́шюамь** (да умрьлу́шѫ), *гл. д.* Направюамь нѣкого да ся умрьлуши. **—мся,** 1) *гл. възвр.* Поглядвамь надолу като посланенъ; посрьнувамь, усрьнувамь, отпадамь, умъслювамся, уникламь, унъвамь, уклёввамь, врьлушвамся; **унъва́ть, вріуны́ть, обви́снуть, пови́снуть, повѣ́сить носъ, пону́ривать го́лову.** 2) *гл. стр.* Бъвамь умрьлушенъ. *Умрьлушился като мъшкж въ трьци.*

Умрьлу́шванѥ, *с. ср.* отъ **умрьлу́швамь** и **умрьлу́швамся.**

Умрьлу́шѫ, ишь, — шилъ, *гл. свр.* отъ **умрьлу́швамь.** **—шенъй,** *прич. стр.*

Умрѣлѫ (да ся), ишь,—лялся, *гл. възвр. свр.* Да ся умрьлушѫ. *Ошла при еднж могълж, умрьлялася, направилася на умрѣла.* **—лянъй,** *прич. стр.* Умрьлушенъй, мрьлушявъй. *Като кога е умрьлянъ.*

Умрьсж́, и́шь,—си́лъ, *гл. свр.* отъ **умрьсіавамь —сенъй,** *прич. стр.*

Умрьсіавамь (да умрьсж́), *гл. д.* Наплесквамь, напрьсквамь, намацвамь съ нѣчто мрьсно; омрьсявамь, смрьсявамь, увалвамь; **пога́нить, опога́нивать, обга́дить.** *Умрьси ми паницж-тж, водж-тж.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Ѩмь блажно въ постенъ день; омрьсявамся, смрьсявамся, облажявамся, ублажявамся, огалащвамся; **скоро́миться.** 2) *гл. стр.* Бъвамь умрьсенъ.

Умрьсіаванѥ, *с. ср.* отъ **умрьсіавамь** и **умрьсіавамся.**

Умрьтвж́, и́шь, —ви́лъ, *гл. свр.* отъ **умрьтвіавамь. —вѐнъй,** *прич. стр.*

Умрьтвіавамь (да умрьтвж́), *гл. д.* Земамь нѣкому живота; уморявамь, убивамь, утрепвамь; **умерщвля́ть. —мся,** *гл. стр.* Бъвамь умрьтвенъ; уморявамся; **умерщвля́ться.**

Умрьтвіаванѥ, *с. ср.* отъ **умрьтвіавамь.** Уморяванѥ.

Умрьтѥ́, *с. ср.* Умрежка. *Щж го бижк на умрьтѥ,* до смрьть.

Умрѣло́, *с. ср.* Умрежка. *Би го до умрѣло,* до смрьть.

Умрѣлъй, лъ, ла, ло, *пр.* 1) Бездушнъй, мрьтвъй, мрьтнъй, умренъй; **мёртвый.** *Хълися като умрѣлъ конь. Натрупалися като кучета на умрѣлъ конь.* 2) Заспалъй, слабъй, мрьтвъй. *Умрѣла работа,* что не отива напрѣдъ.

У́мрж, ешь, —рѣлъ, *гл. свр.* отъ **уми́рамь; умере́ть.**

Умурда́рѫ (да ся), ишь, —ри́лся, *гл. възвр. свр.* Да ся изсждж, да ся опоганѫ, да ся насерж. *Дѣтя-то ся умурдарило у пеленж-тж, а она го обрьсала со жито.*

Уму́стж (да ся), ишь, —стился, *гл. възвр. свр.* (?). *Кель-тъ хватилъ, та ся прѣмѣнилъ въ парталивъ дрипъ, умустился и отишёлъ нахъ юдж-тж.*

***Уму́тъ,** *с. м. Т.* Тъкменѥ, тъкмежь, готвенѥ, умъ, намѣренѥ; **намѣре́ніе.**

У́мщина, *с. ж.* Умъ, хътрина, хътрость, умнотия. *Умщина-та отъ мо̂жж-тж майкж, юнащина-та отъ мене.*

Умъ, у́мове́, у́мища, *с. м.* 1) Най-голѣма душевна способность за познанѥ, за размъшленѥ; разумъ, память, акълъ; **умъ.** *Бъстръ умъ.* 2) Поучяванѥ, поученѥ, ука, поука, наука, съвѣтъ; **поуче́ніе, наставле́ніе, назида́ніе.**

Майно-ле, мила майно-ле,
Какво ми сладко говоришь!
Ѩ си языка извади,
Подъ языка да тя цалунж,
Че си ми сладко говоришь,
Хубаво на умъ поучвашь. *Пѣс.*

3) Мъсленѥ, мъслъ, умъслъ, намѣренѥ, умутъ; **намѣре́ніе, мысль.** *Не смъ на единъ умъ,* не мъслимъ еднакво. *Уйдисалъ на ума имъ,* повелъ ся по тѣхъ. — *На ума си,* тихъчко, помъслено, за себе; **про себя́.** *Казахъ го на ума си,* помъслихъ, рекохъ си. — *На умъ,* като *нар.* Отвънъ, изустъ, наустъ, не по книгж; **наизу́сть.** — *Умъ съ кола,* много уменъ, акълъ море; **умъ пала́та.** — *Бижкся съ умъ,* чюдяся, маякся, какво да правѫ; искамь да ся сѣтж за нѣчто, да разберж;

ломáть гóлову, размышлять. — *Влѣзе ми въ ума, втлапи ми ся въ ума*, зачачи ми ся въ ума, вуми ми ся, запомнихъ, втлапи ми ся; врѣзывться, вкорепяться, впечатлѣваться въ умѣ, въ пáмяти, натвéрживаться. — *Връзвамь въ умъ*, зимамь, научвамь, запомнямь. *Прикажи ми, да белкимь ке връзамь во ума, како да го направамь сѣдѣло-то.* — *Докарвамь на умъ: а)* Подмысливамь, подканямь, подсѣщамь, наумявамь, напомнювамь, припомнювамь, договѣствамь; напоминáть, намекáть. *б)* Правѫ да дойде нѣчто на умъ, да ся смысли за нѣчто; подавáть мысль. *Това ми докара на умъ;* это пóдало мнѣ мысль. — *Докарвамь си на умъ*, припомнювамь си, намомнямь ся, сѣщамся; припоминáть себѣ, вспоминáть. — *Докарвамь нѣкому ума въ главѫ-тѫ*, научвамь го на умъ, накарвамь го да ся прибере, да ся свѣсти, да тръгне изъ правънѫ пѫть; образумявамь, вразумявамь, умѫдрявамь; вразýмливать, остепенять. — *Дохождамь на умъ*, добывамь умъ, ставамь уменъ, разуменъ; вразумявамся, умѫдрямся: образýмливать, остепеняться. — *Дохожда ми на умъ: а)* Припомнювамь си, напомновамь си, помни ми ся, спомнямь си, наумявамь си; пóмнится мнѣ, пáмятуется мнѣ; припоминáть, вспоминáть. *б)* Намыслювамь, наумявамь, турямь си на умъ, сторвамь ниетъ, скъмнува ми, наканвамся; приходить на мысль, замышлять, задýмывать вадýмывать, вознамѣриваться, вспадáть, напáсть на умъ, придтú въ гóлову. *Дойде ми на умъ;* пришлó мнѣ на мысль. — *Дошьлъ му умъ*, станѫлъ уменъ, поумнѣлъ; доумѣть. *Дойде му умъ-тъ, нъ късно;* взялся за умъ, да пóздно. — *Зашьлъ му умъ-тъ*, изгубилъ си умъ-тъ, обезумѣлъ; лишúлся умá. — *Изваждамь си изъ ума: а)* Измыслювамь; выдýмывать. *Не е истина, извадилъ го е изъ ума си. б)* Прѣстанямь да мыслѭ за нѣчто, махвамь го отъ ума си, заборавямь; вы́кинуть, вы́бить изъ головы́. — *Изгубилъ си ума, изврькнѫлъ му умъ-тъ, излѣвзълъ му умъ-тъ*, зашьлъ му умъ-тъ, пзбезумѣлъ, обезумѣлъ; вы́жилъ изъ умá, сошёлъ съ умá. — *Излѣзе ми изъ ума, изкокнѫ ми изъ ума, щукнѫ ми изъ ума*, заборавихъ; вы́шло изъ умá. — *Изпилъ си ума*, отъ пиеню обезумѣлъ, станѫлъ голѣмъ пияница; вы́пился изъ умá. — *Изялъ си ума*, изгубилъ си ума, останѫлъ безъ умъ, извѣтрѣлъ. — *Изялъ си ума въ гладно-то*, направилъ нѣкоѭ глупавѫ работѫ. — *Имамь нѣчто на умъ*, канѭся на нѣчто; имѣть въ виду. — *Имамь нѣчто на ума си*, помнѭ го, мыслѭ за него, грыжѫся, не ми излиза изъ ума. — *На умъ станѫли*, видѣлися, намѣрилися въ чюдо; почюдили ся, въздивилися. *Кога чюли старци-тѣ тъѭ сборовѣ отъ патрика, на умъ вси-тѣ бѣхѫ станѫли.* — *Опичай си ума, опытвай си ума*, глядай, внимавай, бѫди внимателенъ. — *Прибивамь съ умъ*, отсичямь, рѣшявамь, рѣшявамся.

Той ми ся чюди и мае,
Дали чюшѫ-тѫ да земе,
Или момѫ-тѫ да земе;
Та па си сами съ умъ прѣби:
И дома вино имамъ,
Малкѫ си момѫ нѣмамъ.
Па си ѭ хванѫ за рѫкѫ
И дома си ѭ заведе. *Пѣс.*

— *Сбирай си ума!* прибьрай си акъла, бѫди уменъ, мысли, каквото щешь правишь, не ся разпущай. — *Стига ми, сѣче ми умъ-тъ*, стига ми, зима ми глава-та, разбирамь, приимамь учѭся; понимáть, быть понятливымъ. *Не му сѣче умъ-тъ;* емý ничегó не лѣзетъ, не вхóдитъ въ гóлову. — *Турямь си на умъ*, сторвамь ниетъ, намыслювамь, възмыслювамь, замыслювамь, наканвамся, наумявамь; замышлять, задýмывать, вадýмывать, вознамѣриваться. — *Турямь си нѣчто на ума*, влиза ми нѣчто въ главѫ-тѫ, мыслѭ, че . . . ., наумявамь си; вообразить себѣ, что . . . . *Турилъ си на ума, че е боленъ.* — *Хваща ми умъ-тъ*, разбирамь, знаѭ. *Кажи му, ако ти хваща умъ-тъ. Не ми го хваща умъ-тъ.* — *Умъ и разумъ съ пары ся не купувать. За умъ много ходи. Умъ има, разумъ нѣма. Умъ има, свѣсть нѣма. Умъ царува, умъ говядарува. Умъ царува, умъ робува, юнакъ лозе копа. Умъ царува, умъ клятува, умъ лозе копа. Умъ царува, умъ кюрува, умъ говяда пасе. Умъ царува и умъ патки пасе. Царь царува, умъ беюва. Умъ царува, умъ какѫ цалува. Умъ-тъ е коло. Умъ-тъ е сърча. Трупъ-тъ овдѣ, умъ-тъ тамо. Едно на ума, друго на языка. Друго врѣмя, другъ умъ. Лудъ свири, лудъ играе, кой гы гляда, ума нѣма. Накарай мрьзеливъѭ на работѫ, да тя научи на умъ. Далъ му Господь бой, не далъ му умъ. Брада голѣма, ала умъ нѣма. Брада-та му израсла, ала умъ-тъ му не дошьлъ. Брада-та порасла, ума опасла. Глава-та побѣлѣла, умъ-тъ не дошьлъ. Остарѣ, побѣлѣ, а*

умъ-тъ му не дойде. Ще му дойде умъ-тъ, когато си отиде кумъ-тъ. Дойде умъ-тъ, ала пойде кумъ-тъ Пробила му ся шапка-та отъ умъ Умъ море, акълъ брьсначь. Зачто да слушамь хора-та, кога и азъ имамь умъ Всяка глава свой умъ носи Какъвто му умъ-тъ, такъвъ му и домъ-тъ. Вижь му ума, та му разбери (крой) за дома. Вижь му дома, та му познай ума. Вижь му ума, че му купи гайдѫ. Вижте му ума, та му кройте абѫ (кюлафъ). Зелени-ти умове тичать на зелены череши. Баба умъ не купува, ами продава. Има за что да ся дума, нъ у кого на ума. Въ по́-голѣмо мѣсто да живѣешь, по́-голѣмъ умъ да имашь. Безъ умъ приказва затова порѣзва. Безъ пары умъ готова болесть. Очи на иконы, умъ на коконы Изпила му кукувица (човка) ума. Умъ-тъ му извѣтрѣлъ. Замрькнѫлъ му умъ-тъ. Умъ-тъ да му пощуркне. Господь зима по́ напрѣдъ ума. па и дома. Когато Господь иска да убие нѣкого, по́-напрѣдъ му зема ума Искашь го, не искашь го, въ ума ти се бута. Тяжко и горко на тоя человѣкъ, что е отъ ума лесенъ. Единъ умъ за зимѣ ли, за лѣтѣ ли Не хвали ми хубость, а умъ. Блазѣ си му на ума. Ако ти е слабъ умъ-тъ, да ти е якъ гръбъ-тъ. Кое нѣщо е най бързо на свѣта? Гат. — Умъ.

Умы́сленый, нъ, на, но, *пр.* Замысленый, угрыженый, укахъреный, увилный, ухылный, покрусаный, тѫжный; **печа́льный, гру́стный, го́рестный, озабо́ченный.** *Умыслена глава бостанъ чюва.*

У́мыслъ, *с. м* Намѣрение, мысль, прѣмысливанє, омыслъ, умъ, наумъ, канение, тькмение, тькмежь, ниеть, умуть; **намѣре́ніе, мысль, поня́тіе.** *Съ тоя умыслъ направихъ това*, така мыслюхъ, кога да го направѭ, така бяхъ наумилъ да направѭ, да стане. *Прави го съ умыслъ*, гони съ него нѣчто. *Не го прави съ лошь умыслъ.* 2) Съмнение, съмняванє, шюпе; **подозрѣ́ніе.** *Имамь умыслъ, че работа-та не е была така.*

Умы́слювамся (да ся умы́слѭ), *гл об.* 1) Прѣдавамся на мысль, мыслѭ си нѣчто; замыслювамся; **заду́мываться.** *Умыслился като шипарь прѣди Колядѫ. Умыслился като пуякъ* 2) Имамь нѣкаквѫ грыжѫ, кахъръ, та мыслѭ; замыслювамся, загрыжвамся, угрыжвамся, укахърявамся, ухылвамся, увилямся; **опеча́ливаться.** *Умыслился, като че му е стадо загынѣло Умыслился, като обранъ Гръкъ на купю.*

Умы́слюванє, *с. ср.* отъ **умы́слювамся.**

Умы́слѭ (да ся), ишь, —лился, *гл. свр.* отъ **умы́слювамся.**

Умѣ́рвамь и умѣ́рювамь (да умѣ́рѭ), *гл. д.* Погодявамь, угодявамь, улучвамь, унищвамь, измѣ́рвамь, удрямь; **попада́ть, угода́ть, напора́вливать, утра́фить.** *Не умѣрвамь;* **обка́дываться.** —мея, *гл. стр.* Бывамь умѣренъ.

Умѣ́рванє и умѣ́рюванє, *с. ср.* отъ **умѣ́рвамь.** Унищванє

Умѣ́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. ср.* отъ **умѣ́рвамь.** —**реный**, *прич стр.*

Умѣ́свамь и умѣ́шямь (да умѣ́сѫ), *гл д.* 1) Мѣсѫ нѣчто, колкото трѣбва; измѣсвамь; **умѣ́шивать, вымѣ́шивать.** 2) Мѣсѫ, умѣсвамь, замѣсвамь, направямь хлѣбъ; **валя́ть хлѣбы, тѣ́ста.**

Да заколишь овцѫ яловицѫ,
Да уготвишь прѣблагы гостбы,
Да умѣсишь прѣблагы баници,
Да нахранишь прѣгладны жетвари. *Пѣс.*

Умѣ́сванє и умѣ́суванє, *с. ср.* отъ **умѣ́свамь.**

Умѣ́сѫ, ишь, —силъ, *гл. свр.* отъ **умѣ́свамь.** —**сеный**, *прич. стр.*

Умѣ́тный, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр* Който знае, умѣе много нѣчта; изкусный, **искусный, о́пытный.** *Умѣтны жены*, които умѣѭтъ да си врьшѭтъ добрѣ кѫщны-ты работы. *Въ онова врѣме человѣкъ былъ много неумѣтенъ, не зналъ нищо.*

Умѣ́ѭ, ешь, умѣхъ, *гл. д.* Иде ми отрѫкы, знаѭ да врьшѭ нѣчто добрѣ; **умѣ́ть.** *Умѣе да пѣе, не умѣе да сѣе Да меле, знае, да насыти, не умѣе. Което не умѣешь да хванешь, недѣй го хули.*

Найде влъкъ-тъ рудо ягня,
Не умѣеть да го ядеть;
Найде лудо малко моме,
Не умѣеть да го любить. *Пѣс.*

Умѣ́янє, *с ср.* отъ **умѣ́ѭ.** Знаенє.

Умѫ́дрювамь и умѫ́дрямь (да умѫдрѭ́), *гл. д.* 1) Докарвамь нѣкого на умъ, докарвамь го, оправямь го на правый пѫть; вразумявамь, образумявамь, омѫдрявамь; **образу́мливать, остепеня́ть.** 2) Изправямь нѣчто прѣдъ нѣкого да стои мѫдро, мирно; укумявамь, опопвамь —**мся**, 1) *гл. въвр.* Дохождамь на умъ, добывамь умъ, ставамь мѫдрь, уменъ; вразумявамся образумявамся, омѫдрявамся; **образу́мливаться, остепеня́ться.** 2) Изправямся прѣдъ нѣкого, та стоѭ мѫдро, мирно; укумявамся, опоп-

вамся. *Умждрилася прѣдъ мене.* 3) *гл. стр.* Бывамь умждренъ.

Умждрюванѥ и **умждрюнѥ,** *с. ср.* отъ **умждрювамь.**

Умждрѭ, *ишь, —рилъ, гл. свр.* отъ **умждрювамь. —ренъій,** *прич. стр.*

Умѭся, *ишся,* **умился,** *гл об.* Мыслѭ, размыслювамь. чюдася. маѭся, размайвамся, умамся; **думать, обдумывать, раздумывать.** *Сѣднжлъ да ся уми.*

И ми ходить и само ся умить:
Что бъ ова іазъ что сьмь сторило!
Како майкѣ іазъ ке си ѣ кажемь,
Како татку іазъ ке си му кажемь? *Пѣс.*

Не стой, нунко, не ся уми:
Кова дойде и поминж,
Слънце огрѣ, та па зайде,
Мѣсячина рогъ подаде,
Нѣма нунко да кинися,
За невѣстж да ми ходи. *Пѣс.*

Умякчѭ, *ишь, —чилъ, гл. свр* отъ **умякчіавамь. —ченъій,** *прич. стр.*

Умякчіавамь (да умякчѭ), *гл. д.* Направѭмь нѣчто да стане мяко; смякчіавамь; **умягчать. —мся,** *гл. възвр.* Ставамь мякъ; смякчіавамся; **умягчаться.**

Умякчіаванѥ, *с. ср.* отъ **умякчіавамь.** Смякчіаванѥ.

Умѭзвамь и **умѭзувамь,** *гл. ср.* Мѭзамь, приличамь, идж, уйдисвамь, докарвамь, омнѭдисуѭ; **походить, идти.**

Ѩзъ си имахъ милъій сина,
Ми умѭзвить како тебе. *Пѣс.*

Унасюмь (да унесж), *гл. д.* Унисамь, уносюмь.

Унасюнѥ, *с. ср.* отъ **унасюмь.** Унисанѥ, уносюнѥ

*__Унгиѭ,__ *с. ср. Гр.* Въ пѣсень мѣрка за тяжесть.

Странж борннж изцѣпила,
Изцѣпила, изгорила,
И унгиѭ буйбакъ изпряла,
Сидѣла Боѭ, чакала
До прьвы пѣтлы, до вторы.

Унджийка, *с. ж.* Жена, мома унджиѭ; брашнарка.

Унджийница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто продавать брашно; брашнарница; **лабазъ, лебазня.**

Унджийскъій, *ска, ско, пр.* Брашнарскъій. *Унджийскъій дюкянъ, унджийница.*

Унджийчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ унджиѭ; брашнарчя.

Унджиѭ, *с. м Т.* Който има унджийницж, та продава брашно; брашнарь; **лабазникъ.**

*__Унджулукъ,__ *с м Т.* Поминъкъ съ проданѥ брашно; брашнарство.

*__Унерджиѭ__ и **унерлиѭ,** *с. м. Т.* Който прави унеры, майсторъ да прави унеры.

Сиромахъ сьмь, баръ юнакъ сьмь:
На унеры унерджиѭ,
На камено башъ таѵджиѭ,
На пѣсни-тѣ туркиджиѭ. *Пѣс.*

Да не зева свой-та коніа,
Оти му е аджамиѭ;
Нека зева мой-та коніа,
Оти ми е унерлиѭ. *Пѣс.*

*__Унеръ,__ *с. м. Т.* Чюдо, нѣчто чюдно, чюдесиѭ; **чюдо.**

Богъ въ убилъ и вашѭ-тж сестрж,
Зачто си ѭ мило милувахте,
Голѣмъ унеръ сестра въ направи,
Въ загуби ваше мжжско дѣтя. *Пѣс.*

Всѭ нокь на баджж сьмь стоіалъ,
Всѭ нокь унеры сьмь гледалъ. *Пѣс.*

Унесвѣсть, *нар.* Несвѣстно, несмъислено, непрѣмъислено, необмъислено; **необдуманно, безотчётно.** *Харчи унесвѣсть. — Паднж въ унесвѣсть,* паднж въ несвѣсть, припаднж, примрѣ, баилдиса, дошло му навѣсъ; **упасть въ обморокъ.**

Унесж, *ешь, унесохъ, унеслъ, гл. свр.* отъ **унасюмь, унисамь** и **уносюмь. —сенъій,** *прич. стр.* Прѣнесенъій, прѣхласнжтъій.

Унетрѣ, *нар.* Нетрѣ, внетрѣ, вжтрѣ, вжтрѣ.

Унечка, *с. ж.* и **унечя,** *с. ср.* Звязка, запращка, запрѣщка, ирамъ, кацелю, кацерю, опрьлачка, опрягачь, отрѣбка, прѣстилка, прѣстелка, прѣврьзка, прѣдскутникъ, прѣлючка, прѣцемникъ, прягачь, скудникъ, скута, скутайка, скутакъ, скутале, скутникъ, скутачка, скутина, упрягачка, утайка, фута, хута; **передникъ, запонъ, фартукъ.** *На женскы Водици до црьковнъі-тъі врата ке ся нарядять дѣвойчиниѭ отъ десять години надолу со отворены унечиню.*

Униквамь и **уникнувамь** (да уникнж), *гл. ср.* Изникамь, поникамь, пораствамь; **изникать, прозябать, выростать.**

Боленъ Дойчинъ боленъ лѣжи,
Боленъ лежи три години,
Изкъинжлъ е три постели,
Три постели, три дюшека,
Коскъі трава уникнжла! *Пѣс.*

Уникванъ и **уничюмь** (да уникнж), *гл ср* 1) Навождамь главж-тж си надолу; поникамь, поничамь, понечимся, навождамся, наклонявамся, нагъибамся; **наклоняться, нагибаться, наваливаться, поникать.** 2) Угрѣжвамся, умъислювамся, умрълушвамся, посрьнувамь.

Ага ѭ видѣ нехнио люби,
Нехнио люби никомь уникнж,
Никомъ уникнж, сльзы зарони. *Пѣс.*

Айшо, мала моме,
Что си уникнѫла:
Дали дара нѣмашь,
Дара да даруваш,
Али спапѫ нѣмашь,
Спапѫ да товаришь? *Пѣс.*

Ѥно, моме Ѥно,
Что си уникнѫла
Като зрѣло просо,
Зрѣло и прѣзрѣло,
Прѣзрѣла пченицѫ? *Пѣс.*

Уни́кванѥ и уни́кнуванѥ, *с. ср.* отъ **уни́квамь.** Изникванѥ.

Уни́кванѥ и уни́чюанѥ, *с. ср.* отъ **уни́квамь и уни́чюамь.**

Уни́кнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **уни́квамь.**

Уни́самь (да унесѫ́), *гл. д.* Уносюамь, унасюамь.

Уни́санѥ, *с. ср.* отъ **уни́самь.** Уносюанѥ, унасюанѥ.

Уни́чюамь (да уни́кнѫ), *гл. ср.* Уникваиь, навождамся.

Уни́швамь и уни́шюамь (да уни́шѫ), *гл. д.* Умѣрвамъ, улучюамь, удрюамь.

Уни́шванѥ и уни́шюанѥ, *с. ср.* отъ **уни́швамь.**

Уни́шѫ, ишь, —шилъ, *гл свр* отъ **уни́швамь. —шенъıй,** *прич. стр.*

Уно́сюамь и уно́свамь (да унесѫ́), *гл. д.* Унасюамь, унисамь: 1) Вносюамь, доносюамь; **внося́ть.** *Момичя-то износи, а момчя-то уноси.* 2) Относюамь, отвличюамь; **уноси́ть.** *Вѣтръ го донесе, вѣтръ го унесе. Унесла го вода-та* 3) Докарвамь забравıанѥ; прѣхласвамь, прѣносюамь, заносюамь. *Униса мя на сънъ. Сънъ мя унесе,* заспахъ **—мся,** 1) *гл. възвр.* Не ся усѣщамь, заборавюамся, захласвамся, прѣхласвамся, заплесвамся, блънувамь, занасюамся, прѣнасюамся; **теря́ть чу́вства, приходи́ть въ беспа́мятство, забыва́ться, пасть въ забве́нiе, въ лета́ргiю.** *По едно врѣмя болнъıй-тъ ся унесе.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь унесенъ.

Уно́сюанѥ и уно́сванѥ, *с. ср.* отъ **уно́сюамь и уно́сюамся.**

Уну́ка, *с. ж.* и *с. об.* Внука. *Въшка-та въ двадесять и четъıре сахатъı и унукъı добъıва.*

Уну́къ, уну́ци, *с. м.* Внукъ.

Унукъ́ıня, *с. ж.* Внукъıня.

Уну́чя, *ум. ср.* Внучя.

°Унъ-капа́нъ, *с. м. Т.* Пазаръ, дѣто ся продава брашно.

Унъ́ıвамь и унъıва́ѭ, ешь, *гл. ср.* Посрьнувамь, усрьнувамь, умрьлушвамся, врьлушвамся, умъıслювамся, уклёввамь, уникваиь, уничюамь; **унъıва́ть, прiуны́ть.**

Унъ́ıванѥ, *с. ср.* отъ **унъ́ıвамь.**

Упа́дамь и упа́днувамь (да упа́днѫ), *гл. ср.* Изгубвамь си имота; западамь, изпадамь, засиромашювамь; **упада́ть въ своёмъ состоя́нiи.** *Кога упаднѫлъ, отишьлъ въ еднѫ другѫ царщинѫ и напечюалилъ много парꙑ.*

Упа́данѥ и упа́днуванѥ, *с. ср.* отъ **упа́дамь.** Западанѥ; **упа́докъ.**

Упа́днѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **упа́дамь.** Да западнѫ.

У́падъ, *с. м* Врѣмя то, кога навали голѣмъ снѣгъ.

Упазарѭ́, и́шь, —ри́лъ, *гл. свр* отъ **упазарı́авамь. —ре́нъıй,** *прич. стр.*

Упазарı́авамь (да упазарѭ́), *гл. д.* Пазарувамь, пазарѭ, пазарювамь, сговарюамь, цѣнѭ, уцѣнювамь; **торгова́ть, покупа́ть, нанима́ть.** *Упазари гемии съ кириѭ.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Пазарѭся, пазарувамся, пазарювамся, цѣнѭся, уцѣнювамся, сговарюамся.

Упазарı́praванѥ, *с. ср.* отъ **упазарı́авамь и упазарı́авамся.**

Упа́звамь и упа́зюамь (да упа́зѫ), *гл. д.* 1) Запазвамь, завардвамь, увардвамь, учювувамь, задрьжюамь; **сохраня́ть.** 2) Извардвамь, причюаквамь нѣкого нѣйдѣ да му направѭ нѣчто лоше; **подстерега́ть.**

Онъ си ойде у горѫ на лова,
Упази го бано Вукашино,
Упази го съ три хилядъı души. *Пѣс.*

3) Съглѧждамь, забѣлѣжюамь, сапикасвамь, смотрювамь, зрьвамь, съзирамь, заушвамь, заумювамь; **замѣча́ть, подмѣча́ть,**

Никой Стоıанкѫ не позна,
Дѣка е змѣıа любила.
Настанѫ лѣто четврьто,
Снахъı сѫ ѭ упазили,
Та на свекръвѫ говорять. *Пѣс.*

Орачь оре у святѫ недѣлѭ,
Хемъ недѣлıа, хемъ прѣображенѥ,
Упазишıа го святъ Петьръ и святъ Илиıа. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Запазвамся, завардвамся, увардвамся, учювувамся, задрьжюамся; **сохраня́ться.** 2) *гл. стр.* Бъıвамь упазенъ.

Упа́званѥ и упа́зюанѥ, *с. ср.* отъ **упа́звамь и упа́звамся.**

Упа́зѫ, ишь, —зилъ, *гл. свр.* отъ **упа́звамь. —зенъıй,** *прич. стр.*

Упарати́чвамь и упарати́чюамь (да упарати́чѫ), *гл. ср.* 1) Свршвамь си работѫ-тѫ; напущамь, арнисвамь. 2) Остаıамь паратикъ, остаıамь безъ работѫ.

Упарати́чванѥ и упарати́чюанѥ, *с. ср.* отъ **упарати́чвамь.**

Упаратѝчѭ, ишь, —**чилъ,** *гл. свр.* отъ **упаратѝчвамь.**

Упа́рвамь и **упа́рюмь** (да упа́рѭ), *гл. д.* Жегвамь съ нѣчто горящо, парливо, та докарвамь болка; попарвамь, изгарюмь; **обжига́ть, ожига́ть.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Жегвамся съ нѣчто горящо, парливо; **жѐчься, обжига́ться, ожига́ться.** *Духай да изстыне, да ся не упаришь.* 2) Излъгвамся въ нѣчто, та мя сполита зло, минува ми прѣзъ главѫ-тѫ нѣчто зло, та го помнѭ и ся пазѫ вяче отъ него; напарвамся, попарвамся, парвамся, изгарюмся, напатвамся. 3) *гл. стр.* Бывамь упаренъ.

Упа́рване, *с. ср.* отъ **упа́рвамь** и **упа́рвамся.**

Упа́рено и **упа́рнѫто,** *с. ср.* Болка, рана отъ упарване; упаръ; **обжѝгъ, обжо́га, ожёга, ожо́га.**

Упа́ркы, *с. ж. мн.* Кѫстие листа отъ чювундуръ, отъ зелие, попарены съ врѣлѫ водѫ и подлучены.

Упа́рнувамь, *гл. уч.* отъ **упа́рнѫ.**

Упа́рнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **упа́рвамь.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Упа́рнѫто, *с. ср.* Упарено.

Упаръ, *с. м.* Мѣхуръ отъ упарено; упарнѫто, упарено, флюшка.

Упа́рѭ, ишь, —**рилъ,** *гл. свр.* отъ **упа́рвамь.** —**ренъый,** *прич. стр.*

Упасѫ́, е́шь, **упа́сохъ, упа́сълъ,** *гл. свр.* отъ **упасю́вамь.**

Упасю́вамь (да упасѫ́), *гл. д.* Съ пасене ухранвамь добытъкъ; напасювамь.

Упѐрѫкъ, *с. м.* Въ края на нивѫ рядъ, останалъ неизоранъ.

У́печькъ, чка, чко, *пр.* Малкый.

Упѝнекъ, нци, *с. м.* Опинецъ, опинькъ, опанкы, опьнци, царвули.

Упитомю́вамь (да упитомѭ́), *гл. д.* Опитомювамь.

Упла́канъый, нъ, на, но, *пр.* Разплаканъый, прослъзенъый.

> Дружина му ся присмивать:
> Везиръ Марко харенъ юнакъ,
> Ама лошо любо люби.
> Тува станѫ везиръ Марко,
> Тува станѫ, та си ойде
> Ухълено, уплакано. *Пѣс.*

Упла́са, *с. ж.* Гнялъ спорядъ боя на чловѣка, взрѣзанъ при баяние за уплахѫ. *Както тая упласа ся копа, така и уплаха-та да излѣзе отъ тоя чловѣкъ.*

Упла́ха, *с. ж.* 1) Уплашване, плахъ, уплахъ, подплаха, страхъ; **испу́гъ, испу́га.** 2) Болесть отъ уплашване; уплашено, уплахъ. *Боленъ отъ уплахѫ. — Имамь уплахѫ отъ нѣчто,* плашѭся, страхъ мя е.

У́плахъ, *с. м.* Уплаха. *На уплахъ вехтинъ да ся напиешь, ще помине уплахъ-тъ, или па да ся измочюшь.*

Упла́шкамь и **упла́шювамь** (да упла́шѭ), *гл. д.* Задавамь страхъ нѣкому, направювамь го да ся бои отъ нѣчто; наплашвамь, подплашвамь, сплашвамь; **вспу́гивать, спу́гивать, напуга́ть, испуга́ть, настраши́ть, нагрови́ть.** —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Подплашвамся, наплашвамся, изплашвамся, сплашвамся; бывамь уплашенъ; **пуга́ться, спу́гиваться, настраши́ться, обробѣ́ть, оторопѣ́ть.** *Отъ два вола и мечка-та ся уплашила. — Уплаши ми ся око-то,* зехъ страхъ-тъ на нѣчто, бояся, страхувамся отъ него. — *Уплашился като заякъ. Уплашился като вълкъ въ хилядѫ овця.*

Упла́шване, *с. ср.* отъ **упла́швамь** и **упла́швамся.** Уплаха.

Упла́шено, *с. ср.* Уплаха, уплахъ, страхъ. *Бае му за уплашено.*

Упла́шѭ, ишь, —**шилъ,** *гл. свр.* отъ **упла́швамь.** —**шенъый,** *прич. стр.* Изплашенъый, наплашенъый, сплашенъый, треповнъый; **вспу́ганный, испу́ганный, напу́ганный.** *Гляда като уплашенъ.* —**шено,** *нар.* Съ страхъ, съ уплахѫ.

Уплѐскамь, *гл. свр.* отъ **уплѐсквамь.** —**сканъый,** *прич. стр.*

Уплѐсквамь и **уплѐскувамь** (да уплѐскамь), *гл. д.* Увалвамь, укалвамь, умацвамь, умачквамь, уцапвамь, убрензвамь; **га́дить, зага́дить, отпа́чкать, отхлю́стать.** —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Увалвамся, укалвамся, умацвамся, умачквамся, уцапвамся, убрензвамся. *Уплескался като халваджийскѫ теслѫ. — Уплескахмы ѭ!* загелихмы, забатачихмы, забрькахмы работы-ты, уцапахмы, усрахмы ѭ!

Уплѐскване и **уплѐскуване,** *с. ср.* отъ **уплѐсквамь.**

У́плетъ, *с. м.* Плетежь на сградѫ.

Уплетѫ́, ешь, **уплѐтохъ, уплѐлъ,** *гл. свр.* отъ **уплѝтамь.** —**тѐнъый,** *прич. стр.*

Уплѐщѫ, ешь, —**плѐскалъ,** *гл. свр.* Да уплескамь, уцапамь.

Уплѝскамь, *гл. свр.* отъ **уплѝсквамь.** —**сканъый,** *прич. стр.*

Уплѝсквамь и **уплѝскувамь** (да уплѝскамь), *гл. д.* Съ плискане умокрювамь, заплисквамь, наплисквамь; **оплѐскивать.** —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Наплисквамся, **оплѐскиваться.**

Уплѝскване и **уплѝскуване,** *с. ср.* отъ **уплѝсквамь.**

Уплѝтамь (да уплетѫ́), *гл. д.* 1) Съ плетене уработвамь, изработвамь; наплитамь;

изплитамъ; **наплета́ть, навя́зывать.** 2) Съ плетеніе обвивамъ отгорѣ; **оплета́ть.** 3) Съ плетеніе завръзвамъ, обвивамъ нѣчто да ся дръжи; увивамъ; **переплета́ть, оплета́ть, перевива́ть.** 4) Забрьквамъ, вкарвамъ нѣкого въ нѣчто, въ нѣкоѭ заплетенѫ работѫ; вплитамъ, заплитамъ, забатачвамъ; **вплета́ть, оплета́ть, ввя́зывать, впу́тывать, опу́тывать, перепу́тывать, огова́ривать.** 5) Ѩмъ много, бръзо и лакомо; увивамъ, угъвамъ, усуквамъ; **оплета́ть, уплета́ть.** *Уплита коматы-ты.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Заплитамся, вплитамся, увивамся около нѣчто; **плести́ся, оплета́ться, заплета́ться.** 2) Влизамъ, забрьквамся въ нѣчто, въ нѣкоѭ замлъненѫ работѫ; вплитамся, заплитамся, забатачвамся, убрьквамся; **вплета́ться, оплета́ться, переплета́ться, ввя́зываться, впу́тываться, опу́тываться, перепу́тываться.** 3) *гл. стр.* Бывамъ уплетенъ. — *Уплете си кощницѫ-тѫ;* *а)* Наряди да бѫде за него добрѣ. *б)* Напечали много пары.

Упли́таніе, *с. ср* отъ **упли́тамъ** и **упли́тамся.**

Уплѣнѭ, **ишъ,—нилъ,** *гл. д. свр.* Да наплънѭ, да изплъпѭ, да изпоплънѭ. *Още дючя думѫ не издума, уплънихѫ тиѭ кляти Турци.*

Уплѣтвамъ и **уплѣтѭамъ** (да **уплѣтѫ**), *гл. д.* Прѣдумвамъ, залисвамъ нѣкого да млъчи, да не плаче; бавѭ, тѣшѭ, утѣшѭвамъ, умирѭвамъ; **тѣшить, успоко́ивать.** *Ето и нѣколко пѣснички, съ които залъгвать и уплътвать малкы-ты дѣца като плачѫть.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамъ уплътеникъ, плътникъ; оплътѭвамся, вампырѭсвамся; **дѣлаться упы́ремъ.** 2) Млъквамъ, онѣмѣвамъ, вдрьвѭвамся, оплътѭвамся. 3) *гл. стр.* Бывамъ уплътенъ.

Уплѣтваніе и **уплѣтѭаніе,** *с. ср.* отъ **уплѣтвамъ** и **уплѣтвамся.**

Уплътени́къ, *с. м.* Плътеникъ, плътникъ, вампыръ.

Уплѣ́тѫ, **и́шъ,—ти́лъ,** *гл. свр.* отъ **уплѣтвамъ.** **—те́нъıй,** *прич. стр.*

Уплювамъ (да **уплюѭ**), *гл. д* Покрывамъ съ плюнкы; наплювамъ; **оплёвывать.** *Уплюлъ си брадѫ-тѫ.* **—мся,** 1) *гл възвр.* Уцапвамся, уплесквамся съ плюнкы; **оплёвываться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ уплютъ; **оплёвываться.**

Уплю́ваніе, *с. ср.* отъ **уплю́вамъ** и **уплю́вамся.**

Уплю́нчвамъ и **уплю́нчѭамъ** (да **уплюнчѭ**), *гл. д.* Наплесквамъ, уплесквамъ съ плюнкы; **выслю́нивать, наслю́нивать.** **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Наплесквамся, уплесквамся съ плюнкы; наплюнчвамся; **выслю́ниваться, наслю́ниваться.**

Уплю́нчваніе и **уплю́нчѭаніе,** *с. ср.* отъ **уплю́нчвамъ.**

Уплю́нчѫ, **ишъ,—чилъ,** *гл. свр.* отъ **уплю́нчвамъ.** **—ченъıй,** *прич. стр.*

Уплюѭ, **ешъ,** **уплю́лъ,** *гл. свр.* отъ **уплю́вамъ.** **—лю́тъıй,** *прич. стр.*

Упова́вамся, *гл. об.* Уповаѭ, уздавамся, уздамся, надѣвамся, надѣѭмся, надѣѭся, надамся; **упова́ть.** *Уповавамся на едѣ-кого-си;* **полага́ться на кого́.**

Упова́ваніе, *с. ср.* отъ **упова́вамся.** Надѣѭніе; **упова́ніе.**

Упова́ѭ, **ешъ,** *гл ср.* Уповавамся.

Уподобѭ́, **и́шъ,—би́лъ,** *гл. свр.* отъ **уподобѭ́вамъ.** **—бе́нъıй,** *прич. стр.*

Уподобѭ́вамъ и **уподо́бѭамъ** (да **уподобѭ́**), *гл. д.* Доказвамъ приликѫ-тѫ на едно нѣчто съ друго; уприличѭвамъ; **уподобля́ть.** **—мся,** 1) *гл. възвр* Ставамъ еднакъвъ съ другыго; уприличѭвамся; **уподобля́ться.** 2) *гл стр* Бывамъ уподобенъ; **уподобля́ться.**

Уподобѭ́ваніе и **уподо́бѭаніе,** *с. ср.* отъ **уподобѭ́вамъ.**

Упокоѭ́, **и́шъ,—кои́лъ,** *гл. свр.* отъ **упокоѭ́вамъ.** **—коенъıй,** *прич. стр.*

Упокоѭвамъ (да **упокоѭ́**), *гл. д.* Дакарвамъ спокойствие; успокоѭвамъ, умирѭвамъ; **успокоева́ть.** **—мся,** 1) *гл. възвр.* Ставамъ спокоенъ, имамъ спокойствие; успокоѭвамся, умирѭвамся; **успокоева́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамъ упокоенъ.

Упокоѭваніе, *с. ср.* отъ **упокоѭвамъ** и **упокоѭвамся.**

Упори́тъıй, **тъ, та, то,** *пр.* Опоритъıй.

Упо́рница, *с. с.* Опорита, лошѭ, тяжка дума.

> Стой не думай тѫзи думѫ,
> Тѫзи думѫ убодницѫ,
> Убодницѫ, упорницѫ! *Пѣс.*

Употрѣбѭ́, **и́шъ,** — **би́лъ,** *гл. свр.* отъ **употрѣбѭ́вамъ.** **—бе́нъıй,** *прич. стр.*

Употрѣбѭ́вамъ и **употрѣ́бѭамъ** (да **употрѣбѭ́**), *гл. д.* Турѭмъ на работѫ, служѫ си съ нѣчто; куландрисвамъ; **употребля́ть.** **—мся,** *гл. стр.* Бывамъ употрѣбенъ.

Употрѣбѭ́ваніе и **употрѣ́бѭаніе,** *с. ср.* отъ **употрѣбѭ́вамъ.**

Упоѭ́, **и́шъ,** **и́лъ,** *гл. свр.* отъ **упоѭ́вамъ.** **—пое́нъıй,** *прич. стр.*

Упоѭ́вамъ (да **упоѭ́**), *гл. д.* Опоѭвамъ, опивамъ.

Упоѭ́ваніе, *с. ср.* отъ **упоѭ́вамъ.** Опоѭваніе, опиваніе.

Управда́вамъ (да **управда́ѭ**), *гл. д* Оправдавамъ.

Упра́вѭ, ишь, —вилъ, *гл. свр* отъ **упра́вюамь. —вёнъій,** *прич. стр.*

Упра́вюамь (да упра́вѭ), *гл. д.* Врышѫ, врьтѫ, глядамь, оправюамь; **управля́ть.**

Упра́вюане, *с. ср.* отъ **упра́вюамь.**

Упра́зднѭ, ишь, —нилъ, *гл. свр.* отъ **упра́здніамь. —ненъій,** *прич. стр.*

Упра́здніамь (да упра́зднѭ), *гл. д.* 1) Направюамь нѣчто да остане праздо; изпразднюамь, опразднюамь; **упраздня́ть, выпора́жнивать, опора́жнивать, опра́стывать.** 2) Прѣмахвамь, махвамь; **уничтожа́ть.** *Да упраздни това зло.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь упразднень.

Упра́здніане, *с. ср.* отъ **упра́здніамь** и **упра́здніамся.**

Упра́тѫ, ишь, —тилъ, *гл. свр.* отъ **упра́щамь. —тёнъій,** *прич. стр.*

Упра́швамь и **упра́шюамь (да упра́шѭ),** *гл. д.* 1) Посыпвамь, попрьсквамь, увалвамь съ прахъ; напрашвамь, запращвамь, затурмюамь, нашющюамь; **напора́шивать, напы́ливать.** 2) Възрывамь, прѣкопавамь, запрашвамь, прѣпрашвамь; **разрыхля́ть.**

> Ѩ имамь сестрѫ по̀-малкѫ,
> Та си ми ѭ рано вдигай,
> Даровы да ми напряде,
> Дворовы да ми измете,
> Босилкъ да ми упраши. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Посыпвамся, увалвамся съ прахъ; напрашвамся, запрашвамся, затурмюамся, нашющюамся; **напора́шиваться, напы́ливаться.** 2) *гл. стр.* Бывамь упрашенъ.

Упра́шване и **упра́шюане,** *с. ср.* отъ **упра́швамь.**

Упра́шѭ, ишь, —шилъ, *гл. свр.* отъ **упра́швамь, —шёнъій,** *прич. стр.*

Упра́шѭ, ишь, —шилъ, *гл. свр.* отъ **упра́шюамь.** Да попытамь.

Упра́шюамь (да упра́шѭ), *гл. д.* Пытамь, разпытвамь; **спра́шивать.**

Упра́шюане, *с. ср.* отъ **упра́шюамь.** Пытане, разпытване.

Упра́щамь (да упра́тѫ), *гл. д.* Отпращамь; **отбоя́ривать, отбоя́риваться, вы́кадить.** *Царь-тъ извадилъ, та имъ далъ по еднѫ прѣгрьщѫ алтѫны и си гы упратилъ.*

Упра́щане, *с. ср.* отъ **упра́щамь.** Отпращане.

Упре́квамь и **упре́кнувамь (да упре́кнѫ),** *гл. д.* Корѭ, укорюавамь, подсказвамь, бодѫ нѣкому очи-ты съ нѣчто, натюквамь, удумвамь, вадумвамь; **упрека́ть.**

Упре́кване и **упре́кнуване,** *с. ср.* отъ **упре́квамь.**

Упре́кнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **упре́квамь. —нѫтъій,** *прич. стр.*

У́прекъ, *с. м.* Упрекване, надумване, натякване, бодове; **упрёкъ.** *Става омразиıа, а на булкѫ-тѫ упрекъ.*

Упри́дамь (да упрядѫ́), *гл. д.* Съ прядене уработвамь, наготвюамь; напридамь, изпридамь; **напряда́ть.** *Окѫ пряждѫ упряла.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь упряденъ.

Упри́дане, *с. ср.* отъ **упри́дамь.** Напридане

Уприли́ка, *с. ж.* Уприличене, уприличюане, оприличюаване, уподобюаване; **сравне́ніе, уподобле́ніе.**

Уприличе́не, *с. ср.* отъ **уприличѫ́.** Уприлика.

Уприличѫ́, и́шь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **уприличюавамь. —че́нъій,** *прич. стр.*

Уприличюа́вамь и **уприли́чюамь (да уприличѫ́),** *гл. д.* Направюамь да приличю да ся види като друго нѣчто; оприличюавамь, уподобюавамь; **уподобля́ть, сра́внивать.** *Азъ го уприличихъ на Стоюана.* **—мся,** 1) *гл. възвр* Ставамь приличенъ на другыго, приличюамь, мюазамь на другыго; оприличюавамся, уподобюавамся; **уподобля́ться, дѣлаться подо́бнымъ.** 2) *гл. стр.* Бывамь уприличенъ.

Уприличюа́ване и **уприли́чюане,** *с. ср.* отъ **уприличюа́вамь.**

Упрѣ́гнувамь (да упрѣ́гнѫ), *гл. ср.* За бобъ и овощие: начинамъ, подкачюамь да зрѣѭ. *Плодове-ти почнѫли да упрѣгнувать. Когато бобъ-тъ е упрѣгнѫлъ, не уврѣлъ добрѣ, наричюать го руевъ.*

Упрѣ́гнуване, *с. ср.* отъ **упрѣ́гнувамь.**

Упрѣ́гнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **упрѣ́гнувамь.**

Упрьпелю́ашкамь (да ся), *гл. възвр. свр.* Да ся упрашѫ, да ся увалюамь, да ся уцапамь съ нѣчто. *Лѣсица-та изюала кашѫк-тѫ, упрьпелюашкалася у брашно-то и побѣгнѫла.*

Упрѣ́скамь, *гл свр.* отъ **упрѣ́сквамь. —сканъій,** *прич. стр.*

Упрѣ́сквамь и **упрѣ́скувамь (да упрѣскамь),** *гл. д.* Покрывамь съ прьскотины, увалвамь, умацвамь, уцапвамь съ прьскане; напрьсквамь, запрьсквамь; **обры́згивать, захлю́стать, захлю́пать.** *Не врьгай въ блато камыкъ да тя не упрьска.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Напрьсквамся, запрьсквамся; **обры́згиваться, захлю́статься.**

Упрѣ́скване и **упрѣ́скуване,** *с. ср.* отъ **упрѣ́сквамь.**

Упрѣ́жь, *нар.* Прѣжь, опрѣжь, прѣдъ, отпрѣдъ; **спе́реди.** *Упрѣжь мене двѣ бъклици, а прѣжь кума ничто. Нарукали му ся да си врьви да гы не срамоти упрѣжь царю.*

Упрѣтамь, *гл. свр.* отъ **упрѣтвамь.** Да запрѣтнѫ.

Упрѣтвамь и **упрѣтнувамь** (да упрѣтамь и да упрѣтнѫ), *гл. д.* 1) Възпрѣтвамь, запрѣтвамь, възсуквамь, възсучямь, засуквамь, запрягвамь, запрьчвамь; **засу́чивать, завора́чивать, подбира́ть.** 2) Завивамь, свивамь, увивамь съ нѣчто; **обёртывать, завёртывать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Възпрѣтвамся, запрѣтвамся, възсуквамся, възсучямся, засуквамся, запрягвамся, запрьчвамся; **засу́чиваться, подтыка́ться.** 2) Брѣзо ся хващамь, залавямся да направѭ нѣчто; възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся, подпрѣтвамся, възсуквамся, засуквамся, усуквамся, увивамся, удрямь, трьщамь, тяглѭ, слагамся, залагамся; **принима́ться за дѣло, налега́ть.** 3) *гл. стр.* Бывамь упрѣтнѫтъ.

Упрѣтванье и **упрѣтнуванье,** *с. ср.* отъ **упрѣтвамь.**

Упрѣтнѫ, ешь, **—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **упрѣтвамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Упря́гамь (упря́гвамь, да упря́гнѫ, упря́гнувамь), *гл. д.* Впрягамь, запрягамь, спрягамь; **запряга́ть, упряга́ть.**

Упря́ганье, *с. ср.* отъ **упря́гамь.** Впряганье, запряганье.

Упряга́чка, *с. ж.* Унечка, унечя, прѣстилка.

Упря́гвамь, *гл. мн-кр.* отъ **упря́гамь.** Запрягвамь.

Упря́гнувамь, *гл. уч.* отъ **упря́гнѫ.** Впрягнувамь.

Упря́гнѫ, ешь, **—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **упря́гамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Упрядѫ́, ешь, упря́дохъ, упря́лъ, *гл. свр.* отъ **упри́дамь. —де́нъый,** *прич стр.*

У́пряжь, *с. м* Заворка-та, что дрьжи ярема за потяглицѫ-тѫ; желѣзо-то, что дрьжи привоя за оище-то; тягличь, заврьнъ; **куро́къ, сердёчникъ.**

Упу́лвамь и **упу́лямь** (да упу́лѭ), *гл. д* *Упулвамь очи,* упулвамся, отварямь, опервамь, вторачвамь очи. *Упулихъ му очи-ты* отворихъ му очи-ты. **—мся,** *гл. възвр.* 1) Упулвамь очи, упулвамся, вглядвамся, завирамся, вторачвамся, джярьѭся, ококорвамся, ококорчвамся, ококотвамся; **устав-ля́ть, устремля́ть, впера́ть глаза́.** 2) Изплѣзвамся, оплѣзвамся, озѫбвамся, обрьщамь очи, заклопвамь очи, мѣтамь петала-та, умирамь.

Упу́лванье и **упу́лянье,** *с. ср.* отъ **упу́лвамь** и **упу́лвамся.**

Упу́лѭ, ишь, **—лилъ,** *гл. свр* отъ **упу́лвамь. —ленъый,** *прич. стр.*

Упу́лѭ (да ся), ишь, **—лилася,** *гл. об. свр.* За магарицѫ: да роди пуля, магарчя. *Магарица-та ся упулила.*

Упу́стнѫ, ешь, **—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **упу́щамь. —нѫтый,** *прич. стр.* Упущенъый.

Упусто́свамь (да упусто́самь), *гл. д.* Опустосвамь.

Упустѣвамь (да упустѣѭ), *гл. ср.* Опустѣвамь.

Упу́швамь и **упу́шямь** (да упу́шѭ), *гл. д.* Опушвамь, напушвамь, надымявамь, накадявамь, укадявамь; **ока́пчивать, оку́ривать, обку́ривать. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Опушвамся, напушвамь, надымявамся, накадявамся, укадявамся; **ока́пчиваться, оку́риваться, обку́риваться, окоптѣть, накоптѣть.**

Упу́швамь и **упу́шнувамь** (да упу́шнѫ), *гл. д.* Убивамь съ пушкѫ; опушвамь; **застрѣливать, разстрѣливать. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Убивамся съ пушкѫ, съ пищовъ.

Упу́шванье и **упу́шянье,** *с. ср.* отъ **упу́швамь.** Накадяванье.

Упу́шванье и **упу́шнуванье,** *с. ср.* отъ **упу́швамь.** Убиванье

Упу́шнѫ, ешь, **—нѫлъ,** *гл. свр* отъ **упу́швамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Упу́шѭ, ишь, **—шилъ,** *гл. свр.* отъ **упу́швамь** и **упу́шямь. —шенъый,** *прич. стр.* Надыменъый; **накоптѣлый, окоптѣлый.**

Упу́щамь (да упу́щѫ и да упу́стнѫ), *гл. д.* Пущамь. **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Пущамся *Сетнѣ ся упущило и кучюля во и си влѣгли во долапъ-тъ.*

Что че сакаютъ за мене,
Да давашь и да прѣдавашь,
Ега си мене упущешь. *Пѣс.*

Упу́щанье, *с. ср.* отъ **упу́щамь.** Пущанье.

Упу́щѫ, ишь, **—щилъ,** *гл. свр.* отъ **упу́щамь. —щенъый,** *прич. стр.*

Упѫ́двамь и **упѫ́ждамь** (да упѫ́дѫ), *гл. д.* Изпѫждамь.

Упѫ́дванье и **упѫ́жданье,** *с. ср.* отъ **упѫ́двамь.** Изпѫжданье.

Упѫ́дѫ, ишь, **—дилъ,** *гл. свр.* отъ **упѫ́двамь.** Да изпѫдѫ.

Упѫ́твамь и **упѫ́тювамь** (да упѫтѫ), *гл. д* 1) Показвамь пѫтя за нѣкѫдѣ; напѫтвамь, усочвамь, насочвамь, посочвамь; **направля́ть, наводи́ть, ука́зывать.** 2) Показвамь, научвамь, наставямь, усочвамь, насочвамь; **направля́ть, наста́вливать, нагвозди́ть. —мся,** 1) *гл възвр.* Трьгамь за нѣкѫдѣ; подпѫтвамся; **направля́ться.** *На кѫдѣ си ся упѫтилъ?* 2) *гл. стр.* Бывамь упѫтенъ

Упѫ́тванье и **упѫ́тюванье,** *с. ср.* отъ **упѫ́твамь** и **упѫ́твамся.**

Упжтж, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **упжтвамь.** —**тенъий,** *прич. стр.*

Уработвамь и **уработювамь** (да уработж), *гл. д.* 1) Съ работение наготвямь, свршвамь; изработвамь, наработвамь, сработвамь; **наработывать, переработывать.** 2) Съ работение подобрявамь; разработвамь. *Колкото повяче орешь еднж нивж, толкова пб ж уработвашь.* —**нся,** *гл. стр.* Бывамь уработенъ.

Уработвание и **уработювание,** *с. ср.* отъ **уработвамь.**

Уработж, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **уработвамь.** —**тенъий,** *прич. стр.*

Уравнж, йшь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **уравнявамь.** —**ненъий,** *прич. стр.*

Уравнявамь (да уравнж), *гл. д.* 1) Направямь нѣчто равно, гладко; **уравнивать.** 2) Докарвамь, нагодявамь, нагаждамь, наглашямь, наснобявамь, натъкмявамь, утъкмявамь, наряждамь; **устраивать, обдѣлывать, клеить, ладить, налаживать, облаживать.**—**нся,** *гл. стр.* Бывамь уравненъ.

Уравнявание, *с. ср.* отъ **уравнявамь.** Изравнявание.

Уразж (да ся), **йшь,—зилея,** *гл. свр.* отъ **уразявамся.**

Уразявамся (да ся уразж), *гл. об.* и *гл. безл.* Ставамь противенъ, неприятенъ; омръзвамь, погнусявамся, потрьсвамся. потрьсва ми ся, втрьсва ми ся, потрясва ми ся, втрясва ми ся; **чувствовать омерзѣніе, отвращеніе, надоѣдать, опротивѣть, брезгать, брезговать, огаживать.** *Урази ми ся да го слушямь. Това ядение ми ся е уразило;* **это кушанье пріѣлось мнѣ.** *Това вино ми ся е уразило;* **это вино мнѣ припилось.** *Ручялъ круши, ручялъ, па като му ся уразилы, извсыпалъ гы*

Уразявание, *с. ср.* отъ **уразявамся.**

***Урала,** *нар. Т.* Огурларъ-ола, добъръ чясъ!

***Урана,** *с. ж. Т.* Болка, дошла отъ лошь духъ, отъ налѣтище, отъ лошь вѣтръ; орама, нагазище, нагазувачка.

Ураница, *с. ж.* Враница, ораница, каикъ.

Урасльий, —**сълъ, сла, сло,** *пр.* Израсльий, нарасльий, порасльий.

Урасвамь и **урастувамь** (да урастж), *гл. ср.* Покрывамся съ трѣвж или съ друго растение; обраствамь, зараствамь; **обростать, поростать, зарастать.** *Пжтекы-ты ураслѝ у трѣвж.*

Урастванѐ и **урастуванѐ,** *с. ср.* отъ **урастваль.**

Урастньий, —**стьнъ** и —**стенъ, стна, стно,** *пр.* Който расте на бой; растовитьий, израстньий. *Урастно добычя.*

Урастж, ешь, урастохъ, ураслъ, *гл. свр.* отъ **урастваль.**

***Урашти́свамся** и **урашти́сувамся** (да ся урашти́шж), *гл. об. Т.* Разправямся. *Урашти́свамся съ старины-ты.*

Урашти́сванѐ и **урашти́суванѐ,** *с. ср.* отъ **урашти́свамся.**

Урашти́шж (да ся), **ешь,** —**шти́салси,** *гл. свр.* отъ **урашти́свамся.**

Урбалецъ, *с. м.* Болесть *Erisipellas,* срьбежь, отичание, пламвание на лице-то; устрѣлъ, червенъ вѣтръ, червенка; **рожа.**

Урбаличя и **урбалчя,** *с. ср.* Раст. *Glechoma hirsuta,* рубалчи; **будра, кошечья мята.**

Урбалка, *с. ж.* 1) Голѣмь огънь, что кладжть нѣйдѣ на крьстопжть вечерь-тж на сырнъи заговѣзни и го прѣскачятъ; бубуля, гаро, гаганица, мѣшинци. 2) Голѣмь огънь; **костёръ.** *Да накладемъ урбалкж.*

Урбалчица, *ум. ж.* отъ **урбалка.**

Урбалчя, *с. ср.* Раст. урбаличя.

Урбелешкъи, урбулешкъи, урболишкомь, *нар.* Твьрдѣ брьзо, лудешкж-тж, бѣгомь, наперешкъи, усвѣтъ, курбелешкъи, курпелешкъи. *Кучя-то си отишло урболешкомь.*

Урва, *с. ж.* Вурва: 1) Длъбоко, стрьмно де ре, яма; **пропасть, бездна.** 2) Нанадолнище, стрьмнина; **утёсъ, скатъ.** 3) Брѣгъ, сыпѣй, сосыпище, усыпъ, суда; **обрывъ.** *Урва стрьмна, крака хроми. Найде хромый урвж-тж. Изъ урвж всякой ся втурва.*

Урвамь и **урнувамь** (да урнж), *гл. д.* 1) Развалямь, събарямь, катурямь, повалямь, рутинамь, рутж, ручкамь, рушж, кутвамь, орж, суривамь, суливамь, сурвамь, срупалямь, турвамь, сьровувамь, уривамь; **рушить, разрушать, обрушивать, обваливать, разорять, опрокидывать, низрѣвать, низвергать.** *Тамо има урнжты зидища.* 2) Свалямь; **снимать.**

> Глядамь любж, дѣ ж носять,
> Двѣстѣ дадохъ, ж урвахж,
> Триста дадохъ, ж открыхж,
> Му открыхж мрьтво лице! *Пѣс.*

3) Откжсвамь, откъвнвамь, откъинвамь, оттрьгамь, юрвамь; **отрывать, срывать, отторгать, оттирать.**

> Урвай ми, моме, солбж босилякъ,
> За да закачюмь на бѣлж чалмж! *Пѣс.*

Урвамь нѣкому честь-тж, потъпквамь, събарямь му честь-тж. *Азъ ке ти поможюмь, за да не си урнешь честь-тж.* — **нся,** 1) *гл. възвр.* Падамь, събарямся. 2) Слизамь, урвж, спадамь, свалямся; **слѣзать, сходить.** *Ся наюде Енкулче и ся урва долу.* 3) Спущамся, затичямся,

врьгамся, нападамь, налитамь, юрвамся; кида́ться, наки́дываться, броса́ться, набра́сываться, напада́ть, налета́ть, наверга́ться, мета́ться. *Кога го чюли селяни-ты, урнѫлися слѣдъ него кой съ кольць, кой съ вилѫ.* 4) *гл. стр.* Бывамь урнѫтъ.

У́рванѥ и у́рнуванѥ, *с. ср.* отъ **у́рвамь и у́рвамся.**

Урвенѥ, *с. ср.* отъ **урвѭ.** Слизанѥ.

У́рвистъій, **стъ, ста, сто,** *пр.* Что има много урвы; брѣжнъій, брѣговитъій, нанадолний, крьшний; обры́вистый, ска́тистый, стремни́стый, утёсистый.

У́рвокость, *с. ж.* Пакость, зло, злина; зло. *За урвокость сѫть родени харамии-ти и лоши-ти людѥ.*

У́рвѭ, ишь, — вилъ, *гл. ср.* Слизамь, спадамь, свалямся, урвамся, уривамь; слѣва́ть, сходи́ть.

Урви, урви, нашѭ снахо,
Оги койнѭ постанахѫ,
Девять рѣкъі поминахѫ,
Нийдѣ водѫ не найдохѫ,
Нито водѫ, нито трѣвѫ! *Пѣс.*

Стоянъ свирнѫ отъ планинѫ,
Мома запѣ отъ градинѫ:
Урви, урви, овчяре,
Отъ високѫ-тѫ планинѫ
На широко-то поле! *Пѣс.*

Урвянъій, нъ, на, но, *пр.* Направенъій отъ уровъ.

Да имъ дадемъі ужинѫ
Урвянъі бѣлъі погачи,
Желкъінъі ıайца прьженъі,
Жюбинѫ ногѫ пастърмѫ,
Глушчево мѣшя съіренце,
Лѣщниковѫ бочвѫ ракиѭ. *Пѣс.*

Ургу́тникъ, ургу́тнякъ и ургу́тъ, в. **угу́ртникъ** и др.

У́рда, *с. ж.* Хурда, фурда, съіренѥ отъ млѣко, на което сметана-та е земена и което е подсъірено безъ съірище съ горящи камьнѥ; стягать го въ врѣтища, та го продавать на рѣзновъі; бито съіренѥ. *Отъ орѣхъ луспа плъна съ съіренѥ и отъ мышь мѣшина плъна съ урдѫ.*

***У́рджове,** *с. м. мн.* Фурджове, хурджове, голѣмъі мѣшинянъі дисагъі. *На конѥ отъ мѣшинъ урджове.*

У́рдица и у́рдичка, *ум. ж.* отъ **у́рда.**

У́рдянъій, нъ, на, но, *пр.* 1) Направенъій отъ урдѫ. 2) Что е за урдѫ. *Урдяно мѣшя по долъ (ридъ) ся валка.*

Уре́колъ и уре́колець, лци, *с. м.* Отъ основѫ-тѫ нишкъі-ты, что останѫть на привръзало-то, кога изтъкать нѣкаквѫ тъканъ и ѭ отрѣжѫть; урѣзало, урѣзница, орѣзало.

Урекѫ́, че́шь, уре́кохъ, уре́клъ, *гл. свр.* отъ **урѝчъамь. —реченъій,** *прич. стр.* Урисанъій.

У́релъ, *с. м.* Растенѥ една трѣва съ класовъі като на овесъ, а съ листѥ като на царевицѫ.

Уре́чници, *с. ж.* Урисници.

У́решници, *с. ж. мн.* Гѫбъі *Hypholoma fasciculare,* оризници, челядинкъі, желадинкъі; опёнки. (?)

Ури́вамь и ури́нвамь (да ури́нѫ), *гл. д.* 1) Поривамь, поринвамь, изринвамь, огрибамь; огреба́ть. 2) Развалямь, събарямь, суривамь, урвамь въ 1-то знаменованѥ.

Потеколъ е Вардаръ мѫтенъ и пороенъ,
Мѫтенъ и пороенъ, отъ брѣгъ на брѣгъ биеть,
Отъ брѣгъ на брѣгъ биеть, брѣговъі уривать.
Пѣс.

3) *гл. ср.* Слизамь, спадамь, свалямся, у́рвѭ, урвамся, спущамся; слѣва́ть, сходи́ть.

Еленъ урива отъ горѫ
Въ ливадѫ трѣвѫ да пасе,
Въ ıазовъі водѫ да пие. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Отивамь си, махвамся, прѣмахвамся, поринвамся, изринвамся, измитамся; убира́ться. *Ега ся урине отъ тува таѧ неволя. Ако пиешь — пий, ако не кешь — уринися.* 2) *гл. стр.* Бывамь уринѫтъ.

Ури́ванѥ и ури́нванѥ, *с. ср.* отъ **ури́вамь и ури́нвамь.**

Ури́нѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ури́вамь. —нѫтъій,** *прич. стр.*

Ури́саникъ, *с. м.* Който е урисанъ, нареченъ, опрѣдѣленъ за нѣкоѭ да го земе; наречникъ, реченѥ, кердосникъ; су́женый.

Ури́саница, *с. ж.* Която е урисана, наречена, опрѣдѣлена за нѣкого да ѭ земе той; реченица, нареченица; су́женая.

Ури́санъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **уришѭ.** Орисанъій.

Ури́свамь и ури́сувамь (да ури́шѭ), *гл. д.* Наричямь, уричямь, наръчямь, прѣдричямь, прѣдсказвамь, полѣзвамь, орисвамь; опредѣля́ть, прѣдопредѣля́ть, прорица́ть. *Урисници-ты урисвать дѣца-та.* **—мся,** *гл. стр* Бывамь урисанъ.

Ури́сванѥ и ури́суванѥ, *с. ср.* отъ **ури́свамь.** Урисиѭ.

Урисиѭ, *с. ж.* Урисванѥ *Такава ми е урисиѭ-та,* така ми сѫ урисали урисници-ты, тѫй ми е писано, тѫй ми е отрядено.

Ури́сници, *с. ж. мн.* Орисници, реченици, наречници, наръчници, в. **наречници** и пѣсни-ты при **наръ́чници** и **ори́сници.**

Урѝчъамь (да урекѫ), *гл. д.* 1) Обричямь, вричямь, обѣщавамь, таксувамь, втаксу-

вамь; обѣща́ть, сули́ть, отсу́ливать. 2) Урисвамь. —мся, 1) *гл. възвр.* Обричямся, вричямся, изричямся, обѣщавамся, ветамся, втаксувамся; обѣща́ться. 2) *гл. стр.* Бывамь уреченъ. — *Имамы уречено да идемъ*, сговорили смы ся да идемъ. — *Уречено то врѣмя*, опрѣдѣлено-то, отсѣчено то врѣмя. *Дойди на уречено-то врѣмя*, когато смы ся сговорили, за когато смы казали.

Урѝчяание, *с. ср.* отъ **урѝчямь** и **урѝчямся.**

Урѝшкж, ешь, —**ри́салъ,** *гл. свр.* отъ **урѝсвамь.** —**санъій,** *прич. стр.*

Урка, *с. ж.* Хурка, фурка.

У̀рловица, *с. ж.* Птица улулица.

У̀рнж, ешь, —**нжлъ,** *гл. свр.* отъ **у̀рвамь.** —**нжтый,** *прич. стр.*

У̀рнж, ешь, —**нжлъ,** *гл. ср. свр.* Да хурнж, да хлуйнж.

Урнж̀тици, *с. ж. мн.* Развалины, зидове, стѣны и другы нѣчта отъ развалень, съборенж сграда; **разва́лины.** *И сега стоять урнжтици ты отъ изгореныя манастиръ.*

Уро́вечкы, *нар.* Накриво, напрѣко, срьдито, опулено. *Попъ-тъ ся обрьнжлъ и го изглядалъ уровечкы.*

Уро́вникъ, *с. м.* Раст. *Astragalus Wulfenii.*

Уровъ, *с. м.* Раст. *Vicia Cracca* и неговый плодъ; оровъ, ровъ, борчакъ; **вы́ка, воробьи́ный (журавли́ный) горо́хъ, кормово́й горо́шекъ.**

Да си роди съсъ берекетъ,
Съсъ берекетъ вино жито,
Ченици-ты до грядъі-ты,
Ячмени-ти до стрѣхъі-ты,
Ленове-ти до поiасы,
Урови-ти до колѣна! *Пѣс*

Урові́асамь, *гл. ср. свр.* Въ изречение: *гляда като уровюсало*, като да е ялъ оровъ, изгляжда като ахмакъ.

Уро́екъ, *с. м.* Нищкы отъ основж-тж, осталы ненаведены въ брьдо-то, че то было по́-тѣсно отъ сновано-то.

Уро́къ, *с. м.* Въ баяние за урокы: *урокъ сѣди подъ клепало, урочици надъ клепало. Скокнж укокъ, та хванж урочицж за червены калци.*

У̀ро́кы, *с. ж. мн.* и **у̀роци,** *с. м. мн.* Припадъкъ, болесть, поврѣда, что ужь ставали нѣкому, или на нѣчто, когато нѣкой го погляднe съ лоше око или го похвали не́ за добро; зарекъ, почюда, почюдица, почюдище, почюдница; **уро́къ, сглазъ, призо́ръ, озе́въ, по́рча.** *Да не му сж урокы, уроци!* Така казвать прѣди да похвалять нѣчто, за да не урочяса то. *Да му не сж уроци, добрѣ е.* — *Боленъ отъ урокы*, урочясалъ; **хвора́ть отъ гла́зу.** *Хванжлъ уроци*, урочясалъ. *Врьжи си червенко, да тя не хванжть урокы.* — Има много баяния, за да минжть урокы; ето едно отъ тѣхъ: *сѣди на пжтя урочица, подъ пжтя, едно око водяно, едно огнено. Пукнжлося водяно-то, та изгасило огнено-то. Пукнжлыся тыя очи уроци, които урочясахж болныя. Ако бжде жена, коса й́ улѣтѣла; ако бжде пакъ отъ можж, очи й́ сж пукнжлы и коса й́ улѣтѣла. Кой урочяса болныя, ако бжде мжжь, мждо му ся пукнжло. Птица лѣти по небо, млѣко капе по камьнье, пукнжлыся тыя очи уроци, кои урочясахж болныя*

Уро́чица, *с. ж.* Срѣщася въ баяние за урокы; в. **уро́къ.**

Уро́чище, *с. ср.* Въ баяние за урокы: *Урочища, пучища, ако е отъ мжжско, лѣво мждо да му ся пукне, ако е отъ женско, лѣва бозка да й́ се пукне!*

Урочли́вый, въ, ва, во, *пр.* Който лесно урочясва, хваща урокы; **уро́чливый.**

Милый Нено, милый сыну,
Кога прийдешь при собора,
Не разигруй враніа коніа,
Не приврьляй тынкы пушкы,
Не дигай си самуръ калпакъ,
Не разпущай русый перчемъ:
Ти ми си, Нено, урочливъ,
Че ми, сыну, очи хванешь! *Пѣс.*

Урочѣ́, и́шь, —**чи́лъ,** *гл. свр.* отъ **урочя́вамь.** —**че́ный,** *прич. стр.*

Уро́чж (да ся), ишь, —**чился,** *гл. об. свр.* Да урочясамь. *Ако сакашь, да не ти ся урочи дѣтя, да го изтрькаляшь на мѣсто-то, кай что сѣдяше той човѣкъ или таю жена, что го глядаше, и послѣ нѣма да ся урочи.*

Урочя́вамь (да урочѣ́), *гл. д.* Зимамь за лошявъ, забѣлѣжилъ сьмь нѣкого въ лоше, зимамь го на око; нарочвамь *Урочилъ сьмь го.* —**мся,** *гл. стр.* Бывамь уроченъ.

Урочя́вание, *с. ср.* отъ **урочя́вамь.** Нарочване.

Урочя́самь, *гл. свр.* отъ **урочя́свамь.** —**санъій,** *прич стр.*

Урочя́свамь и **урочя́сувамь** (да урочя́самь), 1) *гл. д.* Докарвамь урокы; убарачвамь; **урочи́ть, науро́чивать, сгла́живать, сгла́зить, призо́рить, опризо́рить, озе́пать, озѣвывать.** *Урочясали го;* **испо́ртили, сгла́зили его́.** 2) *гл. ср.* Разболѣвамся отъ урокы, хващать мя урокы, падамь на зарекъ, хващамь око, да ся урочж; **захвора́ть отъ гла́зу, отъ по́рчи.** — Дѣтя, отбито отъ бозкж, послѣ пакъ да бо-

зае, урочясва всичко, на чтото погляде. Кога помилвать дѣтя, за да не го урочясать, заплювать го. Така правять и съ другы нѣчта.

Урочя́сванѭ и **урочя́сuванѭ**, *с. ср.* отъ **урочя́свамь.**

***Урсузлу́къ,** *с. м. Т.* Долнѭ, низка, неприлична, отвратителна работа; **негодя́йство, кана́льство, мѐрзость.**

***Урсу́зъ** и **урсу́зинъ,** *с. об. Т.* Угурсузъ, доленъ, нисъкъ чловѣкъ, смахнѫтъ, безобразникъ; **негодя́й, кана́лья, мерза́вецъ.**

Уру́глица, *с. ж.* Знамя, знаменъ, прапорець, прапоръ, прѣпорець, прѣпоръ, стягъ, хорѫгва, хорѫгвица, рубница, байрѭкъ; **зна́мя.**

Уручя́цкы, *с. ж. мн.* Опинци съ малко връвки сукари.

Уручя́свамь (да уручя́самь), *гл. д.* и *ср* Урочясвамь.

У́рчило, *с. ср.* в. Хурчило.

Уръва́вамь (да уръвѫ́), *гл. д.* Заръвавамь, захапвамь, ухапвамь; **уку́сывать. —ися,** *гл. стр.* Бывамь уръванъ

Уръва́ванѭ, *с. ср.* отъ **уръва́вамь.** Заръванѭ, ухапванѭ.

Уръвѫ́, ѐшь,— ва́лъ, *гл. свр.* отъ **уръва́вамь. —ва́нъıй.** *прич. стр.*

Уръıва́къ, *с. м.* Дѣтя рано отбито отъ бозкѫ, зачтото майка му станѫла тяжка съ друго; уръıвачя.

Уръ́ıвамь (да уръ́ıѭ), *гл, д.* 1) Заръıвамь, заравѭмь; **зарыва́ть.** 2) Отбивамь дѣтя още малко, че е дошло друго. **—ися,** 1) *гл. възвр.* Заравѭмся, заръıвамся, затрупвамся. *Вепрь-тъ ся уръ́ıлъ у шюмѫ-тѫ, саде едно ухо му останѫло навънка.* 2) *гл. стр.* Бывамь уръıтъ.

Уръ́ıванѭ, *с. ср.* отъ **уръ́ıвамь** и **уръ́ıвамся.**

Уръıва́чя, *с. ср.* Дѣтя уръıвакъ.

Уръ́ıгамся (уръ́ıгвамся, да ся уръ́ıгнѫ, уръ́ıгнувамся), *гл. об.* Изкарвамь прѣзъ уста-та си въздухъ изъ стомаха; изръıгамь, жръıгамь; **отрыга́ть.** *На чуждъ помянъ была, на бабици ся уръıгва.*

Уръ́ıганѭ, *с. ср.* отъ **уръ́ıгамся.** Горуха, сгоруха, поживговина; **отры́жка.**

Уръ́ıгвамся, *гл. мн-кр.* отъ **уръ́ıгамся.**

Уръ́ıгнувамся, *гл. уч.* отъ **уръ́ıгнѫся.**

Уръ́ıгнѫ (да ся), ешь, — нѫлся, *гл свр* отъ **уръ́ıгвамся.**

Уръ́ıѭ, ишь, уръ́ıлъ, *гл. свр.* отъ **уръ́ıвамь. —ръ́ıтъıй,** *прич стр.*

Урѣзалникъ, *с. м.* 1) Урѣзало. 2) Пита, что мѣсять и раздавать, когато ся отрѣже отъ станъ нѣкаквѫ тъканъ.

Урѣза́ло, *с. ср.* Отъ основѫ-тѫ нищкы-ты, что останѫть на привръзалкѫ-тѫ, кога изтъкать тъканъ та ѭ отрѣжѫть; урѣзалникъ, урѣзница, урѣзало, ureколъ, уреколець.

Урѣзаникъ, *с. м.* Рѣзънъ хлѣбъ, мясо, что зима свещеникъ, кога отстоява, отчита нѣкому; урѣзка, урѣзникъ, порѣзаникъ, порѣзаница, начникъ, уломокъ.

Урѣзка, *с. ж.* Урѣзаникъ.

Урѣзникъ, *с. м.* Урѣзаникъ.

Урѣзница, *с. ж.* Урѣзало.

Уря́да и **уря́дба,** *с. ж.* Урядъ, урядка, рядъ; **поря́докъ.**

Уря́двамь и **уря́дувамь (да урядѫ́),** *гл. д.* Уряждамь.

Уря́дка, *с. ж.* Уряда, урядба, урядъ, рядъ, наряда; **поря́докъ.** *Жена-та ся познава по кѫщнѫ-тѫ си урядкѫ.*

У́рядньıй, —дьнъ и **—денъ, дна, дно,** *пр.* Който има урядъ, който обичя урядъ; който знае рядъ и връши всяко нѣчто на врѣмя-то му; скарядньıй; **уря́дливый, испра́вный.** *Урядна жена, урядни люде.*

У́рядъ, *с. м* Рядъ, рядовность, наряда, нарядба, уряда, урядба, урядка; **поря́докъ, устро́йство, испра́вность.** *Нѣма никакъвъ урядъ. Станѫ на зълъ урядъ.*

Урядѫ́, и́шь, — ди́лъ, *гл. свр.* отъ **уря́ждамь. —дѐнъıй,** *прич. стр.*

Уря́ждамь (да урядѫ́), *гл. д.* 1) Турѭмь нѣчто на рядъ; натъкмювамь, утъкмювамь, угъіздвамь, суправѭмь, суряждамь, наряждамь; **приводи́ть въ поря́докъ, устра́ивать, убира́ть, уряжа́ть.** 2) Турѭмь нѣчто нарядъ, на пѫть да стане; наснобювамь, нагаждамь, наглашюмь, натъкмювамь, утъкмювамь, наряждамь; **устра́ивать, обдѣ́лывать, ла́дить, обла́живать, изла́живать, клеи́ть.** *Урядихмы работѫ-тѫ.* 3) Направѭмь нѣчто добрѣ, сполучливо, както трѣбва, майсторскы, изкусно; сполучюмь, улучюмь, измайсторювамь, услагодвамь; **мастери́ть.** *Не е урядилъ дрѣхѫ тѫ. Не можю и тоя пѫть да уряди хлѣба.* 4) Наглашюмь нѣчто така, каквото да ся не види злѣ; замазвамь, засливосвамь. *Уряди работѫ-тѫ, та ничто ся не чю.* **—ися,** 1) *гл. възвр.* Утъкмювамь си работы-ты, та ми е всичко нарядъ, та ми е добрѣ; натъкмювамся, утъкмювамся, суряждамся, наряждамся. *Който чяка отъ надѣждѫ, приживѣ ся не уряжда.* 2) Изсѫдвамся въ дрѣхы-ты си, накъıтвамся, опотвамся *Урядися,* опопися. 3) *гл. стр.* Бывамь уряденъ.

Уря́жданѭ, *с. ср.* отъ **уря́ждамь** и **уря́ждамся.**

Урясѫ́, и́шь,—си́лъ, *гл. д. свр.* Да обшиѭ, нѣчто съ рясы, да зашиѭ на нѣчто рясы.

—**се́нъій,** *прич. стр. Носять тканицѫ, въ краища-та урясена съ маниста.*

Усада, *с. ж.* Господарска кѫща, сарай (?); усадьба. *Мома-та отишла въ горѫ-тѫ, че връхлѣтѣла еднѫ голѣмѫ пещерѫ, въ еднѫ усадѫ; влѣла вѫтрѣ. Кына да види? Одаи, одаи, пакъ човѣкъ никакъвъ нѣма!*

У́садъ, *с. м.* Болесть *Lumbago,* силенъ бодежь въ крьста, дохожда изведнѫжь и болный-тъ не може да ся изправи; усъпа, сѣкавица, прѣсакъ, прѣсѣкъ, прѣсѣклица; **ломъ въ пояснйцѣ.**

Усадѫ́, йшь,—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **уса́ждамь. —де́нъій,** *прич. стр.* Хванѫтый отъ болесть усадъ. *Усаденый-тъ лѣга отвѫтрѣ.*

Уса́ждамь (да усадѫ́), *гл. д.* За усадъ: хващамь нѣкого. **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Поболѣвамся отъ усадъ. *Рѣзва го нѣчто въ крьста и ся усажда, та не може да ся мрьдне отъ болесть.*

Уса́ждание, *с. ср.* отъ **уса́ждамь** и **уса́ждамся.**

Уса́лѭ (да ся), ишь,—лился, *гл. свр* отъ **уса́лювся. —лонъій,** *прич. стр.*

Уса́лився (да ся уса́лѭ), *гл. об.* За качамакъ: отъ много стоюне развалюмся, плѣсенясвамь. *Качамакъ-тъ ся усалю, кога не е добрѣ изваренъ и кога врѣмя-то е много горящо. Усаленъ качамакъ не ся юде, а ся врьга на свиние-то.*

Уса́лювание, *с. ср.* отъ **уса́лювся.**

Усамотѫ́, и́шь, — ти́лъ, *гл. свр.* отъ **усамотя́вамь.** Да уединѭ. **—те́нъій,** *прич. стр.* Уединеный. *Усамотены мѣста,* дѣто малцина ходять, нѣйдѣ на странѫ.

Усамотя́вамь (да усамотѫ́), *гл. д.* Турювамь нѣкого, нѣчто нѣйдѣ на странѫ, насамѣ; уединювамь; **уедини́ть. —мся,** 1) *гл. възвр.* Отивамь, отдѣлямся нѣйдѣ на странѫ, насамѣ, да сьмь самъ; уединявамся; **уедини́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь усамотенъ.

Усамотя́вание, *с. ср.* отъ **усамотювамь** и **усамотювамся.**

***Усанди́свамся** и **усанди́сувамся** (да ся усанди́шѭ), *гл. об. Т.* Дотягва ми; надоѣдать. *Усандисахся да го слушамь.*

Усанди́сване и **усанди́сувание,** *с. ср.* отъ **усанди́свамся.**

Усанди́шѭ (да ся), ешь, — ди́сался, *гл. свр.* отъ **усанди́свамся.**

Усаполи́вѭ, ишь,—вилъ, *гл. свр.* отъ **усаполи́вювамь. —вонъій,** *прич. стр.*

Усаполи́вювамь (да усаполи́вѭ), *гл. д.* Умацвамь, уцапвамь нѣчто съ сополы; насаполивювамь; **сопли́вить, васопли́вить. —мся,** 1) *гл. възвр.* Умацвамся, уплесквамся съ сополы; насаполивювамся; **сопли́вѣть. осопли́вѣть.** 2) *гл. стр.* Бывамь усаполивенъ.

Усаполи́вювание, *с. ср.* отъ **усаполи́вювамь** и **усаполи́вювамся.**

Уса́тка, *с. ж.* Единъ видъ жито (Щипъ).

Усбо́рвамся и **усбо́рювамся** (да ся усбо́рѭ), *гл. вз.* Правѭ сговоръ, договоръ, давамъ си думѫ съ нѣкого за нѣчто; договарямся, сговарямся, удумвамся; **догова́риваться, усло́вливаться.** *И ся усборвали да ся юхать единъ другъ.*

Усбо́рвание и **усбо́рювание,** *с. ср.* отъ **усборвамся.**

Усбо́рѭ (да ся), ишь,—рился, *гл. ср.* отъ **усборвамся.** Да ся удумамь.

У́свамь и **у́снувамь** (да у́снѫ), *гл. ср.* Заспивамь; **засыпа́ть, усну́ть.** *Лѣгнѫла мома да спи, дѣто лѣгнѫла, уснѫла.*

Усване и **у́снувание,** *с. ср.* отъ **у́свамь.** Заспиване

Усви́вамся (да ся усви́ѭ), *гл. възвр.* **вм. узви́вамся.** Извивамся.

Усвоѭ́, и́шь,—и́лъ, *гл. свр.* отъ **усвоя́вамь. —свое́нъій,** *прич стр.*

Усвоя́вамь (да усвоѭ́), *гл. д.* Направямь нѣчто чюждо да стане мое; засвоювамь, присвоювамь, обсебювамь; **присво́ивать, осва́ивать, отжи́ливать. —мся,** *гл. стр.* Бывамь усвоенъ.

Усвоя́вание, *с. ср.* отъ **усвоя́вамь.** Присвоюване, обсебюване.

Усвѣстѫ́ (да ся), и́шь,—сти́лся, *гл. свр.* отъ **усвѣстя́вамь.**

Усвѣстя́вамся (да ся усвѣстѫ́), *гл об.* Свѣстювамся.

У́свѣтъ, *нар.* 1) Нѣйдѣ на далечь, нѣйдѣ-си, повраѓа. 2) Урбелешкъі, урбулешкъі, урболишкомь, наперешкъі. *Бѣга усвѣтъ,* бѣга, очисти; **былъ тако́въ, помина́й какъ звали.**

Усгла́вие, *с. ср.* Узглавие, усглавница, възглавие, възглавница, възглавка, главница, сглавие, сглавница, льганица, перница, сидѣлка, чючка; **изголо́вье, поду́шка.**

Усгла́вница, *с. ж.* Узглавница: 1) Усглавие. 2) Столъ на колесарь.

Усе́рница, *с. ж.* Най-долня пелена за повиване дѣтя.

Усе́рѫ, ешь, усра́хъ, *гл. свр.* отъ **уси́рамь. —сра́нъій,** *прич. стр.*

Уси́лба, *с. ж* Усилие, насилие, мѫка, зоръ. *Който не е ходилъ по море, не е виждалъ усилбѫ.*

Уси́лвамь и **уси́лювамь** (да уси́лѭ), *гл д.* Давамь нѣкому зоръ за нѣчто; посилвамь, насилвамь, потискамь, притискамь, патискамь, мѫчѭ, стягамь, нудѫ, нѫдѫ, принѫдювамь, накарвамь, налѣгамь, увивамь,

усуквамь, зурладисвамь, узорвамь; нудить, принуждать, неволить, заставлять, насиловать. *Много мя усили илачь-тъ*, докара ми злѣ. *Руси-ти усилихѫ Маджаръ-тъ. Болка-та мя усили.* —мся, 1) *гл. въsвр.* Добывамь силѫ, власть; засилвамся, посилвамся, насилвамся, замогвамся, даврандисвамся; усиливаться, крѣпчать.

Усилися Црьна Арапина,
Усилися по Ѣниша града,
Та не дава сватбъ да ся правять. *Пѣс.*

2) Мѫчѫся, давамь си зоръ да направѭ нѣчто; засилвамся, насилвамся, прѣсилвамся, помѫчвамся, напинамся, напрягамся, напьвамся; дѣлать усиліе, насиливаться, натуживаться. 3) *гл. стр.* Бывамь усиленъ.

Усилванѥ и **усилюнѥ**, *с. ср.* отъ **усилвамь** и **усилвамся**.

Усилие, *с. ср.* 1) Усилванѥ, усилба, насилие, насилство, мѫка, мѫченѥ, понѫда, зоръ, зорбаджѫлѫкъ, зорбалѫкъ; насиліе. 2) Усилванѥ, усилба, засилванѥ, напьванѥ, напряганѥ, умора, мѫка, зоръ; усиліе.

Усилка, *с. ж.* Животина *Gryllotalpa vulgaris,* диво (попово) прася, дивъ ракъ, жюркълъ, конопешница, конопишница, конопищица, конощипица, конощипъ, конщипъ, кромидарь, кромидарка, куконощекъ, мечие прася, рачёкъ, рачець, рачка, рачькъ, ручёкъ, слѣпо кучя; землянои ракъ, сверчокъ землянои, медвѣдька.

Усилнъй, —льнь и—ленъ, лна, лно, *пр.* 1) Тяжкъй, труднъй, мѫчнъй, зоръ, нелеснъй, замлянъй; тяжелый, тяжкій, натужный, трудный, мудрёный. 2) Лошии, мѫчнъй, тяжкъй, труднъй, чернъй; чёрный, тяжёлый. *Усилна година;* чёрный годъ. *Усилнъ годинъ, усилнъ врѣмена* мѫчно ся живѣе, мѫчно ся поминува; времена туги; колты. *Усиленъ животъ прѣкарвамъ.* 3) Что става съ нѣкакво насилие, съ зорбалѫкъ, зорленъ; насильный, насильственый. —**лно**, *нар.* 1) Нелесно, мѫчно, тяжко, трудно, съ зоръ; тяжело, тяжко, трудно, мудрено. 2) Съ мѫкѫ, съ насилие, зорленъ; насильно, насильствено, принудительно. *Искамь усилно нѣчто.* 3) Мѫчно, кахърно, бално, ухълно, туго, тяжко, тѫжно, тѫжёвно, тѫговито; грустно, прискорбно, унывно, горько.

Често при Донѫ да ходишь,
По-често Донѫ да пъташь,
Усилно ли е въ тевницѫ,
Усилно ли е, не ли е? *Пѣс.*

Дружкъ, мои дружкъ,
И дара си имамь,
Дара да дарувамь,
Спапѫ да товарѭ;
Ами ми е бално,
Бално и усилно,
Че си мя раздѣлятъ
Отъ бащѫ, отъ майкѫ. *Пѣс.*

Усилѭ, ишь, лилъ, *гл. свр.* отъ **усилвамь**. —**ленъй**, *прич. стр.*

Усирамь (да усерѫ), *гл. д.* 1) Серѫ възъ нѣчто, та го намачквамь съ лайна; насирамь, посирамь; окакать. 2) Убрьквамь, побрьквамь, развалюмь нѣкаквѫ работѫ; насирамь, улайнювамь, уцапвамь. —**мся**, 1) *гл. въsвр.* Изсирамся, изсѫдвамся въ дрѣхъ-тъ си, въ постилкъ-тъ си; насирамся, посирамся, нателвамся; обмарываться. 2) *гл. стр.* Бывамь усранъ.

Усиранѥ, *с. ср.* отъ **усирамь** и **усирамся**.

Ускомина, *с. ж.* Оскомина.

Ускорѭ, ишь,—рилъ, *гл. свр.* отъ **ускорювамь**. —**ренъй**, *прич. стр.*

Ускорювамь (да ускорѭ), *гл. д.* Направюмь нѣчто да врьви, да става по-скоро; ускорять. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь ускоренъ.

Ускрѣгъ, ускрѣзи, *с. м.* Парчя, ювакъ отъ нѣкакъвъ платъ, парцали, излѣзли отъ кроенѥ нѣчто; обрѣзкъ, петакъ, петекъ, петъкъ, петюкъ, ускрьтъкъ; окробекъ, выкройка, обрѣзки.

Ускрѣтъкъ, тъци, *с. м.* Ускрьгъ, обрѣзкъ, петакъ, петекъ.

Услагодвамь и **услагождамь** (да услагоджь), *гл. д.* Направюмь нѣчто както трѣбва, добрѣ, майсторскъ, изкусно, сполучливо; уряждамь, улучюмь, сполучюмь, измайсторсвамь, измайсторювамь; мастерить. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь услагоденъ.

Услагодванѥ и **услагожданѥ**, *с. ср.* отъ **услагодвамь**.

Услагодѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **услагодвамь**. —**денъй**, *прич. стр.*

Услада, *с. ж.* Услажданѥ, разтушюнѥ, разтуха, разслаба, утѣха, утѣшение; удовольствіе. *Нѣмамь никаквѫ усладѫ.*

Усладѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **услаждамь**. —**денъй**, *прич. стр.*

Услаждамь и **усладювамь** (да усладѫ), *гл. д.* 1) Турюмь на нѣчто сладко да слади; подслаждамь, ослаждамь; подслащивать, услаждать. 2) Направюмь нѣкого да ся разпусне, да ся развесели, да види, да сѣти сладость отъ нѣчто; разтушюмь; услаждать. *Усладихъ го съ думъ-тъ си.* —**мся**, 1) *гл. въsвр.* Показвамся сладъкъ за яденѥ; вслаждамся; нравиться, казаться пріятнымъ на вкусъ. *Това юстие ми ся услади;* это кушанье мнѣ понравилось. 2) Показвамся, ставамь приютенъ, сладъкъ; услаждаться. *Услади ми ся да го слу-*

шиамь, да приказва за него. 3) гл. стр. Бывамь усладенъ.

Усла́ждание и **усладю́ваніе**, с. ср. отъ **усла́ждамь**.

Усланю́вамь (да усланѭ), гл. д. Осланювамь.

Усли́цамь (да усли́цнѫ), гл. ср. Усляквамь, осляквамь.

Услупъ, с. м. *Кой ѭ видѣ, ся зачюди на услопо (?) незинъ и на хубавинѫ-тѫ невинѫ: лице-то како сонце ѣ грѣюло.*

Услу́хвамь, гл. ср. Услушвамся, слухтѫ. *Услухва да чюе иде ли.*

Услу́хваніе, с. ср отъ **услу́хвамь**. Услушваніе, слухтѣніе.

Услу́швамь и **услу́шювамь** (да услу́шюмь), гл. д. Слушюмь, послушвамь, ослушвамь; повиноваться, слу́шать.

> Услушюлъ го Иованъ хазнатарь,
> Та отиде Иованъ на портѫ-тѫ,
> Та почюка Иованъ и похлопа. *Пѣс.*

—мся, гл. възвр. Слушюмь съ особено внимание да чюѭ нѣчто; вслушвамся, заслушвамся, ослушвамся, прислушвамся, слухтѫ, услухвамь; вслу́шиваться, прислу́шиваться. *Услушюся да чюе*, навири уши; насторожи́ть у́ши. *Услушвася като глухѫ свинѧ.*

Услу́шваніе и **услу́шюваніе**, с. ср. отъ **услу́швамь** и **услу́швамся**.

Услу́шюмь, гл. свр. отъ **услу́швамь**. **—шюнъій**, прич. стр.

Услѣ́пкы, с. ж. мн. Въ изреченіе: *правѭ си услѣпкы*, правѭ ужь-какъ не видѭ, ужь че сьмь слѣпъ; притворя́ться слѣпы́мъ, дѣлаю видъ, будто не ви́жу.

Усля́квамь и **усля́кнувамь** (да усля́кнѫ), гл. ср. За животно: умирамь, врьгамь петала-та, пувамь, псовисвамь, гибердюсвамь, црькамь, чибурисвамь, осляквамь, ослицамь, услицамь; колѣ́ть, околѣва́ть. *Умре нѣкому дѣтя — вампѫри-ти сѫ го уморили; услякне ли добычя или котка — отъ вампѫри-ты усмякнѫло. Что вы прави усмякнѫло-то магаря?*

Усма́рь, с. м. Осмарь, табакъ; коже́вникъ.

Усме́нъій, нъ, на, но, пр. Щавенъій, ущавенъій, осменъій.

Усми́вка, с. ж. Усмихваніе, усмихка; усмѣшка, улы́бка.

Усми́хвамся и **усми́хнувамся** (да ся усми́хнѫ), гл. об. Смѣѭся, засмивамся безъ гласъ, а само съ лице-то си; усмѣха́ться, улыба́ться.

> Сѣднѫлъ Марко съ майкѭ да вечерѭ
> Сола, хлѣба и вино червено;
> Хемъ вечерѭ, хемъ ся усмихнува. *Пѣс.*
>
> Илчо ся усмихнѫ,
> Па си Ѥнки дума:
> Дѣ си е чюло, Ѥнке,
> Дунавъ да си дума
> Рыба да си пѣе? *Пѣс.*

Усми́хваніе и **усми́хнуваніе** с. ср. отъ **усми́хвамся**.

Усми́хка, с. ж. Усмивка.

Усми́хнѫ (да ся), ешь, —нѫлся, гл. свр. отъ **усми́хвамся**.

Усми́хнѫтъій, тъ, та, то, пр. Засмѣнъій, веселъій; улы́бчивый. **—то**, нар Засмѣно, весело; миловидно, улыба́ясь.

Усмрьдѣвамся (да ся усмрьдѭ), гл. об. Ставамь смрьдливъ, вонящъ; засмрьдѣвамь, завонѣвамь, въвонювамся, увонѣвамся; засмердѣть, провоня́ть. *Кой ке рече: усмрьдѣлъ сьмь ся?*

Усмрьдѣваніе, с. ср. отъ **усмрьдѣвамся**. Въвонѣваніе.

Усмрьдѭ (да ся), и́шь, —дѣхся, гл. свр. отъ **усмрьдѣвамся**.

У́снувамь (да у́снѫ), гл. ср. Усвамь, заспивамь.

Усне́жѭ, и́шь, —жи́лъ, гл. д. свр. Да увалюмь, да уцапамь съ снѣгъ; иасмѣжи́ть.

У́снѫ, ешь, уснѫлъ, гл. свр. отъ **у́свамь**. Да заспѭ; усну́ть. *Уснѫлъ ми е владыка Христу Богу на колѣна.*

Усо́вскъій вто́рникъ. Единъ отъ забѣлѣженъі-тѫ вторници прѣзъ годинѫ-тѫ, който ся тачи за болесть усовъ; чрьнъій вторникъ, сухъій вторникъ.

Усо́въ, с. м. Болесть силенъ бодежь като отъ шипъ, понѣкога придружена и съ отокъ; устрѣлъ.

Усое, с. ср. Мѣсто нé на припекъ, мѣсто, дѣто не хваща слънце, или хваща малко, усойно мѣсто; осое, осой, осоѭ, усой, усойка, усойна, усойница, усоѭ, мрьтвина, мрьтвица, мрьтвичина, замка, кузъ; мѣсто ма́ло досту́пное со́лнцу. *По длъбоко долѥ и по тьмно усое. Мъгла го влѣче по зелено усое.*

Усо́й, с. м. Усое. *Лѣгнѫлъ да спи въ длъбокыѭ усой.*

Усо́йка, с. ж. 1) Усое. 2) Птица *Garullus glandarius*, осойка, сойка, сока, сокерица, сакерица, дери-гѫзица, дьргазица, ширка; со́я, ро́нжа. *Черна усойка*, птица *Nucifraga caryocatactes;* кедро́вка.

Усо́йна, с. ж. Усое. *Азъ ще идѫ въ присойнѫ, ты въ усойнѫ.*

Усо́йна трава. 1) Раст. *Potentilla*, дива ягода, прозоричя, прозорчя, тврьдецъ; могу́чникъ, лапча́тка, гуси́ная трава́. 2) Раст. *Erodium Cicutarium.*

Усо́йница, с. ж. 1) Усое. 2) Ѥдовита змию,

качюлата змия, лютица, осойница, осоица, усорлица.

Усо́йнъій, енъ, на, но, *пр.* Осойнъій. *Усойно мѣсто*, усое.

Усолѭ́, и́шь, —ли́лъ, *гл. свр.* отъ **усоля́вамь.** —ле́нъій, *прич. стр.*

Усоля́вамь (да усолѭ́), *гл. д.* Турямь на нѣчто соль, да ся обсоли; посолявамь, осолявамь; **высо́ливать, осоля́ть.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Хващамь си соль тѫ; обсолявамся, осолявамся, посолявамся; **высо́ливаться, солонѣ́ть.** 2) *гл. стр.* Бъівамь усоленъ.

Усоля́ванѥ, *с. ср.* отъ **усоля́вамь** и **усоля́вамся.**

Усо́рлица, *с ж.* 1) Птица соколъ, что граби гълѫбъі, кокошкъі; доганъ, гръкъінѩ, пилюкъ. 2) Змия усойница.

Пила Неда снощнѫ водѫ,
Снощнѫ водѫ герановѫ,
Че испила пьстрѫ змиѭ,
Пьстрѫ змиѭ усорлицѫ,
Усорлицѫ съ двѣ главъі. *Пѣс.*

3) Жена, мома люта като змиѭ усорлицѫ. *Мана бѣше люта усорлица.*

Усо́чвамь и **усо́чювамь** (да усо́чѭ), *гл. д.* 1) Показвамь нѣкому нѣчто да го види; насочвамь, посочвамь, упѫтвамь, напѫтвамь; **ука́зывать, направля́ть, наводи́ть.** 2) Показвамь, научвамь, наставямь, насочвамь, упѫтвамь; **наста́вливать, направля́ть, учи́ть, ука́зывать, нагвозди́ть.** —**мся,** *гл. стр.* Бъівамь усоченъ.

Усо́чванѥ и **усо́чюванѥ,** *с. ср.* отъ **усо́чвамь.**

Усо́чѭ, ишь,—чилъ, *гл. свр.* отъ **усо́чвамь.** —**ченъій,** *прич. стр.*

Усо́ѭ, *с. ж.* Усое. *Пѣйка пѣе въ усоѭ.*

Усоянка, *с. ж.* Самодива, что живѣе изъ усои-тъі.

Успи́вамь (да успѭ́), *гл. д.* Правѭ нѣкого да заспи; приспивамь; **усыпля́ть, убаю́кивать.** *Жена му успивала дѣтя-то.*

И Калина ся сѣтила,
Че си е дѣтя успала,
Та го на нивѫ затръла. *Пѣс.*

Хай билбиле, лѣпо пиля,
Не пѣй ми утро рано,
Не буди ми господи,
Сама сьмь си го успала,
Сама же си го пакъ разбудѫ. *Пѣс.*

—**мся,** *гл. възвр.* Унасямся на сънъ, та заспивамь длъбокъ сънъ и спѭ много врѣмя; **заспа́ться.** *Тя ся успала, та станяла късно. Колко ягня блѣе, мома ся успива.*

Рече Радичь и си лѣгнѫ:
Азъ сь успивамь, да ме скорнишь. *Пѣс.*

Успи́ванѥ, *с. ср.* отъ **успи́вамь** и **успи́вамся.**

Успнѭ, ешь, *гл. д. свр.* Да успѭ, да приспѭ. **Да ся успнѭ,** *гл. възвр. свр.* Да ся успѭ; **заспа́ться.**

Успокоѭ́, и́шь,—кои́лъ, *гл. свр.* отъ **успокоя́вамь.** —**коѐнъій,** *прич. стр*

Успокоя́вамь (да успокоѭ́), *гл. д.* Упокоявамь; **успока́ивать.**

Успокоя́ванѥ, *с. ср.* отъ **успокоя́вамь.** Упокояванѥ.

У́сполкъі и **у́зполкъі,** *с. ж. мн.* Шиаркъі по полъі-тъі на женскѫ ризѫ; възполкъі.

У́споряднъій, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что е еднакво надалечь съ всичкъі-тъі си точкъі отъ друго нѣчто; **паралле́льный.** —**дно,** *нар.* Еднакво надалечь; успорядъ; **паралле́льно.**

У́спорядъ, *нар.* 1) Успорядно, еднакво надалечь, наравно; **паралле́льно.** 2) Заедно, наравно, токмо, барабаръ; **вмѣ́стѣ, наравнѣ́, паралле́льно.** *Връви успорядъ тѣхъ.*

Като ми минѫхте
Прѣзъ дервентъ корниѭ,
Прѣзъ хайдучкѫ ле горѫ,
Дали не видохте
Двѣ стада успорядъ? *Пѣс.*

Успѣ́вамь (да успѣ́ѭ), *гл. ср.* Поспѣвамь, поспивамь, пристигамь, прифтасвамь; **поспѣва́ть.** *Не успѣхъ да му го кажѫ.*

Успѣ́ванѥ, *с. ср.* отъ **успѣ́вамь.** Поспѣванѥ, пристиганѥ.

Успѣ́ѭ, ешь, успѣлъ, *гл. свр.* отъ **успѣ́вамь.** Да поспѣѭ, да прифтасамь.

Успѭ, и́шь, —спа́лъ, *гл. свр.* отъ **успи́вамь.** Да успиѭ, да успиямь.

Усрамѭ́, и́шь, —ми́лъ, *гл. свр.* отъ **усрамя́вамь.** —**мѐнъій,** *прич. стр.*

Усрамя́вамь и **усра́мямь** (да усрамѭ́), *гл. д.* 1) Докарвамь срамъ нѣкому, правѭ го да ся срамува за нѣчто; засрамявамь, посрамявамь; **осрамля́ть, посрамля́ть, позо́рить.** 2) Правѭ нѣкого да ся срамува; засрамявамь, присрамявамь; **усрамля́ть, устыжа́ть, пристыжа́ть.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Дохожда ми срамъ, дѣ ми срамно; срамувамся, засрамявамся; **стыди́ться, усты-жа́ться, усрамля́ться.** 2) *гл. стр.* Бъівамь усраменъ; посрамявамся. *Адамъ ся усрамилъ, кога дошолъ Господь. Много ся усрами и ся скръі задъ врата-та.*

Усрамя́ванѥ и **усра́мянѥ,** *с. ср.* отъ **усрамя́вамь.**

Усра́нъій, нъ, на, но, *прич стр.* отъ **усе́рѫ.** Посранъій, насранъій.

Усрё, *с. м.* Който често ся посира; посрё, посерко.

Усрѣ́днъій, —дьнъ и —денъ, дна, дно,

пр. Който отъ срьдце ся труди, ради за нѣчто; усéрдный. —**дно,** *нар.* Отъ срьдце, на драгѫ волѭ; усéрдно.

Усрѣнувамь (да усрѣнѫ), *гл. ср.* Навождамь главѫ и ставамь невеселъ; посрьнувамь, попарвамся, умъислювамся, умрълушвамся, угръжвамся, увилямся, ухълямся, унъивамь; унывáть.

> Па си усрьнѫ Димо болѧринъ.
> Отговарiа му Димка ми будимка:
> Не ся грьжи, Димо болѧрино,
> Добро е Господь и за насъ! *Пѣс.*

Усрѣнуванѥ, *с. ср.* отъ **усрѣнувамь.** Посрьнуванѥ

Усрѣнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **усрѣнувамь.** Да посрьнѫ, да посрьнѣѭ; прiуны́ть. *Усрьнѫлъй,* посрьнѫлый, посрьнѣлый, попаренъй, умъисленъй, угрьженъй, увиленъй, ухъиленъй, омацуренъй, унъилъй; прiуны́лый.

> Какъ да не сьмь си усрьнѫлъ,
> Като щѫть мене да бѣдять! *Пѣс.*

Усрѣщѫ, *нар.* Противъ, прѣдъ насъ; срѣщѫ, насрѣщѫ, отупрѣжь, упрѣжь; напроти́въ, прóтивъ.

> Усрѣщѫ имъ чюма поморкъиiа,
> Била, била, вси-тъи гъи избила. *Пѣс.*

Уста, *с. ср. мн.* 1) Дупка на лице-то на человѣка, на животно, прѣзъ коѭто той ся храни и излиза гласъ-тъ; ротъ, устá. *Удари го по уста-та. Уста сѫ парѫ разрѣзаны.* 2) Празднина междѫ челюсти-тъи и небце-то, дѣто сѫ язикъ-тъ и другъи-тъи части; ротъ, зѣвъ, пасть. *Отворилъ уста. Днесъ не сьмь турилъ ничто въ уста;* сегó дня я ещё ничегó во рту́ не имѣлъ. *Миришѫть му уста-та;* у негó изо ртá пáхнетъ.

> Ѩ дай ми ножѭ касапскъий,
> Да си ѭблъкѫ разрѣжѭ,
> Да си уста-та разквасѭ. *Пѣс.*

3) Отворена-та чясть на грънѥ, на стовнѫ или на друго нѣчто; гръло; гóрло, отвéрстiе. *Отчюпила уста-та на стовнѫ-тѫ. Делва сѫ широкы уста. Уста на пушкѫ, на топъ;* ду́ло. 4) Прѣдня-та чясть на пещерѫ, на дупкѫ, прѣзъ коѭ то ся влиза и излиза; входъ, исхóдъ, отвéрстiе, зѣвъ. *Пещера сѫ тѣснъи уста.* 5) Празднинѫ междѫ нищкъи-тъи на основѫ, дѣто минува совалкѫ-тѫ, та вкарва вътъка; зѣвъ. *Натъкавамь уста-та,* тъкѫ до само-то брьдо, додѣ вяче совалка-та не може да минува. *Не бъива да ся оставѭть уста-та ненатъканы, че, както зѣѭть уста-та на станъ, тѫй щѫть зѣѭть и уста-та на комшии-тъи, щѫть прѣдумвать. — Арслановы уста,* раст. *Antirrhinium.* арсланчя, гура, дойкъиня, зини-лапни, зѣйка, зѣйко, зѣплякъ, зурличкъи, кученца, рушкъий шибой, таушанчя, устичя, филибилийчя, ѭбанско цвѣтѥ; львóвы устá, львиноу́стъ. — *Чявкъины уста,* раст. *Blitum capitatum,* бодливо зеле, дивъ спанакъ, зимийско грозде, къисела трѣва, чрьвенъ бурѭнъ; жми́нда головчáтая, боровни́къ. — *Влизамь въ уста-та на хора-та,* правѭ да мя укорѭвать. *У всякого е на уста-та,* всичкъи говорять за него. — *Дойде ми до уста-та,* дойде ми да рекѫ. *Казва, хоротува что му дойде до уста-та,* что заврьне, всичко. — *Заврьзвамь, запушѭмь, затварѭмь, затъкамь нѣкому уста-та,* правѭ го съ нѣчто да млъкне, да не говори; зажимáть ротъ кому́, заткну́ть глóтку. *На хора-та уста-та (хорскъи-тъи уста) не сѫ чювалъ (торба) да гъи заврьжешь;* ротъ не воротá, запóромъ не запрёшь; на чужóй ротъ пу́говицы не зашьёшь. — *Изъ уста-та ти, та въ пазухѫ-тѫ ти!* казвася за отговоръ, кога нѣкой прокльне или прокоби нѣчто зло — *Казва съ половинѫ уста,* като насилѫ, безъ да ще нѣчто. *Кани мя съ половинъ уста,* не отъ срьдце, колко за очи. — *Кривъкъ си уста-та,* казвамь нѣчто неправо, казвамь криво за нѣчто. *Не могѫ да си изкривѭ уста-та,* не могѫ да кажѫ лъжѫ. — *Не е за твои-тъи уста лъжица,* не е за тебе, не е твоѭ работа, не можешь ѭ направи. — *Останѫлъ съ прьстъ въ уста,* измамили го, ограбили го. — *Отворены уста,* приказва повяче, отколкото трѣбва. — *Отъ твои-тъи уста, та въ Боговы уши,* чюлъ тя Господь, дай Боже; твóе-то бы слóво, да Бóгу въ у́ши. — *Още му миришѫть уста-та на млѣко,* още е малъкъ, младъ, още е аджемия: на губáхъ молокó ещё не обсóхло. — *Той не смѣе да си отвори уста-та,* не смѣе да каже нѣчто; онъ не смѣетъ ртá раскры́ть перéдъ нимъ. *Не мя прави да си отворѭ уста-та,* не мя карай да земѫ да приказвамь. — *Уста има, язикъ нѣма,* не обичя, не може да говори. — *Уста-та му мелять, много работять,* много приказва, има отворены уста. — *Чегато съ чюжды уста гваче,* не му ся ѭде, ала пакъ ѭде, ѭде насилѫ — *Едны уста и за смѣхъ и за плачь. Ако имашь уста за кривенѥ, азъ нѣмамь главѫ за трьпѣнѥ. Прави си уста-та да ѭде медъ. На уста-та медъ, задъ гръба гробъ Който нѣма пары въ кисиѭ-тѫ си, нека носи медъ въ уста-та си. Кому*

жлъчка въ уста, все му горчиво Сребро у уста-та му да излигжть! Който си пьстри уста-та, пьстри си душж-тж. Уста сж кучешкы (псешкы): развдат-ся. Разтворилъ уста до уши Разтворилъ уста, та ще мя лапне Развинялъ уста, чегато ще мя лапне. Развинжлъ уста като мисирчя на слънце. Врабци-ти буха бркать, ама сами въ уста-та му влѣзвать. Чловѣшкы-ты уста не сж врѣтище да гы зашилчимъ. Пече му рыбж на уста-та Хвали мя, усто, щж тя разкъснж. Хвалѣте мя, уста, или вы насирамь. Уста нали сж, ю гы нахранювамь, ю гы насирамь. Заключили му сж уста-та като на вълкъ. Шьпа уста наплъва. Съ уста птици лови, съ языкъ звѣзды снемай, нѣмашь ли пары, нищо не си. Волъ ся врьвва за рога-та, а чловѣкъ за уста-та. Въ уста-та му жито ся меле, а пѣсъкъ излиза. Духай, доклѣ не си си изгорилъ уста-та. Духайте, дѣца, че баща вы си изгори уста-та! Изъ еднѣ уста и топло и студено. Боленъ ли си, щешь тръпишь и да миришжть уста-та на хекимина. Каквж да тж сборишь, каквы уста да разтворишь! Уста-та му голѣмы и тѣ го биjжть. Уста-та му хортувать, уши ты му не чювать. Уста-та си затварюй, очи-ты си отварюй.

***Устá**, *с. м. Т.* Майсторъ; **мáстеръ**. *Уста Димитръ.*

***Устабашíю**, *с. м. Т.* Началникъ, глава на еснафъ; прьвомайсторъ, протомайсторъ; **глáвный мáстеръ; стáроста, главá цéха.** *Абаджии-ти ся събрали да си изберять устабашиж.*

Уставáлка и уставáчка, *с. ж.* Направа на вадж, за да ся отбива вода-та; отбивъ, отводъ, отврьтъ, отврьтникъ, ставалка, ставило *Махни уставалкж-тж отъ керепа.*

***Усталжкъ**, *с. м. Т.* 1) Изкуство, майсторию, майсторлжкъ; **искýсство.** 2) Плата, что плаща калфа на еснафа, когато го правять майсторъ. *Всюкой калфа, като излиза майсторъ, плаща усталжкъ.*

Устанѭ, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **устанювамь.** —**нéный**, *прич стр.*

Устанювамь (да устанѭ), *гл. д.* 1) Наряждамь, турювамь, намѣщамь, настанювамь; **устанáвливать, помѣщáть, стáвить, класть.** 2) Умирювамь, помирювамь, смирювамь, укротювамь, утѣшювамь; **умиря́ть, смиря́ть, усмиря́ть, успокóивать, утишáть, гомони́ть.** —**мся**, 1) *гл. възвр.* Наряждамся, натъкмювамся, утъкмювамся, нагодювамся, настанювамся; **устанáвливаться, устрóиваться.** 2) Мирювамь, смирювамся, помирювамся, умирювамся, укротювамся, утишювамся, утихвамь; **умиря́ться, усмиря́ться.** 3) *гл. стр.* Бывамь устаненъ.

> Петкана каже Стоjану:
> Либя Стоjане, Стоjане,
> Ѥ си лѣгни, либя, та заспи,
> Да ти се глава устани,
> Да ти ся срьдце утиши,
> Додѣ ся хлѣбъ-тъ опече. *Пѣс.*

Устанювание, *с. ср.* отъ **устанювамь и устанювамся.**

Устáтникъ, *с. м* Устатъ чловѣкъ; устникъ; **говорýнъ, болтýнъ.**

Устáтница, *с. ж.* Устата жена, мома; **говорýнья, болтýнья.**

Устáтный, —**тьнъ и —тенъ, тна, тно**, *пр.* Който знае да говори, да приказва сладко и весело; устатый.

Устáтый, тъ, та, то, *пр.* Който знае, обычю да говори; устатный, губатый, брьлювый, брьбривый, джюкыстый; **говорли́вый, болтли́вый.**

Ýстие, *с. ср.* 1) Отворена-та чясть, дупка на нѣчто, прѣзъ коjато ся влиза или излиза, отдѣто ся плъни или изпразднюва, уста-та, гръло-то на нѣчто; **ýстье, отвéрстiе, гóрло, жерлó, дýло.** 2) Тѣсно мѣсто, тѣсенъ проходъ междж планины; пролука, пучина, дервентъ, клисура, боазъ; **ущéлiе, дефилé.** 3) Мѣсто-то, дѣто рѣка ся влива въ море; гръло; **гóрло, ýстье рѣки́.**

Устéнца, *ум.* отъ **уста.** Устца.

Усти́на, *с. ж.* Праздникъ свята Юстина; празднувать го, за да бждять затворены уста-та на вълци-ты, на звѣровы-ты.

Усти́ца и усти́чка, *ум.* отъ **уста.** Устца.

Усти́чя, *с. ср.* Раст. *Anthirrhinium,* арслановы уста, арсланчя, гура, дойкъinчя, зинп-лапни, зѣйка, зѣйко, зѣплювкъ, зурличкы, кученца, рушкый шибой, таушанчя, филибилийчя, юбанско цвѣтие; **львóвы устá, львиноýстъ.**

Устна, *с. ж.* Бръла, брьна, гжба, жюка, джюка, жюна, джюна, рылка; **гýба, брылá, устá.**

Ýстникъ, *с. м.* Устатникъ, брьбрица; **говорýнъ, болтýнъ.**

Ýстница и ýстничка, *ум. ж.* отъ **устна.** Джюкыца.

Устóрвамь и устóрювамь (да устóрѭ), *гл д.* Учинвамь. —**мся**, *гл. възвр.* Учинвамся. *Усторися подгрьленце сребрьно,* станж.

Устóрвание и устóрювание, *с. ср.* отъ **устóрвамь.**

Устóрж, ишь, —рилъ, *гл. свр.* отъ **устóрвамь.** —**ренъй,** *прич. стр.*

Устоѭ́, и́шь, —ѭлъ, *гл. свр.* отъ **устоѭ́вамь.**

Устоѭ́вамь (да устоѭ́), *гл. ср.* Стоѭ насрѣщж, дрьжжся, крѣпжся; **устáивать, выстáивать.** *Устоювамь си на думж-тж,* дрьжж си, не си газж думж-тж, стоѭ си на думж-тж, правж чтото сьмь ся врекълъ; **держáть своё слóво, не измѣнять своемý слóву.** —**мся,** *гл. вззвр.* 1) Запирамся, стоѭ повяче врѣмя нѣйдѣ; застоювамся; **оставáться, останóвливаться.** *Устоюлся цѣлж годинж на едно мѣсто.* 2) Стоѭ колкото трѣбва за да станж добъръ за нѣчто, за да узрѣѭ, да фтасамь; прѣстоювамь; **отлéживаться.**

Устоѭ́ванѥ, *с. ср.* отъ **устоѭ́вамь** и **устоѭ́вамся.**

Устрáмóтж, ишь, —тилъ, *гл. д. свр.* Да усрамиж, да засрамиж.

Устрани́ж, и́шь, —ми́лъ, *гл. д. свр.* Да усрамиж, да засрамиж.

Устраши́ж, и́шь, —ши́лъ, *гл. свр.* отъ **устраши́вамь.** —**шéнъй,** *прич. стр.*

Устраши́вамь (да устраши́ж), *гл. д.* Плашж, уплашвамь; **устрашáть.** —**мся,** *гл. вззвр.* Плашжся, уплашвамся, божся; **устрашáться.** *Вси-ти ся устрашили отъ негж.*

> Чюйте, старо, разбирайте, младо,
> Че си свири Марко, добъръ юнакъ,
> Че си тражи Шiарца, добра конiа,
> Не мой нѣкой да си ся устраши! *Пѣс.*

Устраши́ванѥ, *с. ср.* отъ **устраши́вамь** и **устраши́вамся.**

Устрóйство, *с. ср.* Уграда, сграда, ограда, бина; **строéнiе.**

Устрои́ж, и́шь, —и́лъ, *гл. свр.* отъ **устроѭ́вамь.** —**роéнъй,** *прич. стр*

Устроѭ́вамь (да устрои́ж), *гл. д.* Направямь; **устрóивать.** —**мся,** *гл. стр.* Бывамь устроенъ; направямся.

Устроѭ́ванѥ, *с. ср.* отъ **устроѭ́вамь.**

Устрýпечкы, *нар.* Утрепешкы. *Хрипамь, скачямь уструпечкы* и съ два-та крака изведнжжь, като спьнжтъ конь.

Устрѣгвы, *с. ж. мн.* Станъ, на който тъкжтъ губеры, килимы.

Устрѣпнж, ешь, —нжлъ, *гл. ср. свр.* Да узтрьпнж, да изтрьпнж.

Устрѣлвамь и **устрѣлювамь (да устрѣлѭ),** *гл. д.* 1) Удрямь, улучвамь, убивамь съ стрѣлж; прѣстрѣлвамь; **убивáть, поражáть, попадáть стрѣлóю.** 2) За болесть: хващамь, поваламь изведнжжь, удрямь като съ стрѣлж. *Устрѣлъ-тъ го устрѣлилъ, та му не минува. Стрѣла го устрѣлила! Да тя устрѣли черна-та чюма! Да тя устрѣли!*

> Ѩ ми, майко-ле, постели,
> Че мя чюмж-тж устрѣли! *Пѣс.*

Устрѣлванѥ и **устрѣлюванѥ,** *с. ср.* отъ **устрѣлвамь.**

Устрѣлничя, *с. ср.* Едно растенѥ, съ което лѣкувать устрѣлъ.

Ýстрѣлъ, *с. м.* 1) Нечистъ духъ, бѣсъ, врагъ, сотона, чёртъ, дюволъ, гяволъ; **дiáволъ, дьяволъ, чёртъ, дéмонъ, бѣсъ.** *Да го земе устрѣлъ-тъ!* дюволъ-тъ. 2) Вампъръ, вепъръ, вапъръ, лепъръ, буганець, буганинъ, гробникъ, влъколакъ, врьколакъ, плътеникъ, плътникъ; **вампи́ръ, упы́рь, вовкулáкъ, вѣдьмáкъ, óборотень, кровосóсъ.** *Устрѣлъ-тъ смуче кръвь-тж на добытъка.* 3) Болесть *Paralysis,* дамла; **апоплéксiя, удáръ, пострѣлъ, парали́чъ.** *Да тя удари устрѣлъ-тъ въ срьдце-то!* 4) Болесть *Erisipellas,* урбалець, червенъ вѣтръ, червенка; **рóжа.** 5) Болесть усовъ. 6) Болесть кога изведнжжь прииаде чловѣка срьдце или коремъ, или пакъ глава го завие. 7) Болесть у говяда-та, отъ която умирать, като чтомь гы хване.

> Боiано, сняхо най-мила,
> Пусто ти стане имане,
> Огънь ти гори носенѥ,
> Вѣтьръ ти гы дулъ даровы,
> Болка ти влѣгла въ говяда,
> Сыпало ти ся стадо-то,
> Устрѣлъ ти влѣголъ въ койнѥ-то,
> Ты кога не си хубава,
> Какъ бiаше млада невѣста! *Пѣс.*

Устрѣлѭ, ишь, —лилъ, *гл. свр.* отъ **устрѣлвамь.** —**ленъй,** *прич. стр.*

Устцá, *ум. ср. мн.* отъ **уста.** Устица, устичка, устенца.

Устя́гамь и **устя́гнувамь (да устя́гнж),** *гл. д.* Стягамь.

> Извади си конiа пехливана,
> Усѣдла го, мори, устягнж го,
> Устягнж го съ дванадесять колана. *Пѣс.*

Устя́ганѥ и **устя́гнуванѥ,** *с. ср.* отъ **устя́гамь.**

Устя́гнж, ешь, —нжлъ, *гл. свр.* отъ **устя́гамь.** —**нжтъй,** *прич. стр.*

Ýсуда, *с. ж.* Брѣгъ, сыпѣй, сосъпище, усыпъ, урва, суда; **обры́въ.** *Камъкь-тъ былъ въ еднж усудж, та не влъкъ-тъ, ами пиля да не може да врькне прѣзъ тамъ.*

Усýквамь и **усýкувамь (да усýчж),** *гл. д.* Усучямь: 1) Съ суканѥ, направямь нѣчто; засуквамь, насуквамь, увивамь; **засýчивать, ссýчивать, выкрýчивать, вывивáть.** *Усуквамь врьвь;* **вывивáть верёв-**

ку. 2) Засуквамъ, завивамъ, запрьшвамъ; **закручивать, скручивать.** *Усукалъ мустакъ като ракъ.* 3) Мѫчѫ, нѫдѫ, принѫдявамъ, присилвамъ, усилвамъ; **принуждать, заставлять.** 4) Врьтѫ, виѭ, шиврѫ, не скланямъ, не ми ся ще да направѭ нѣчто; мѫчѫ, борѭ, сучѫ, усилвамъ; **противиться.** *Какво го усукваш, та не идешь?* 5) Ѣмь много, бързо и лакомо; увивамъ, угъвамъ, уплитамъ; **оплетать, уплетать.** —**нся,** 1) *гл. възвр.* Засуквамся, насуквамся, увивамся около нѣчто; виѭся, завивамся, сбирамся; **виться, крутиться.** *Врьвъ-та ся усука около ось-тѫ.* 2) Врьтѫся, виѭся около нѣкого да ся галѭ, да му ся подмилкувамъ; увивамся, умилквамся; **увиваться, извиваться, ласкаться.** 3) Съ бързинѫ, съ усрьдие врьшѫ нѣчто; възсучямся, засучямся, възпрѣтвамся, запрѣтвамся, опрѣтвамся на нѣчто да го свръшѫ; трѫщамся, слагамся, залагамся, сѣдамъ, тяглѭ, удрямъ, увивамся, упрѣтвамся; **приниматься за дѣло, налѣгать.** *Усука му ся и го свърши.* 4) Чюдѭся и ся размайвамъ, не ся рѣшавамъ да направѭ нѣчто; врьтѫся, сучѫ увивамся; **мяться.** 5) *гл. стр.* Бывамъ усуканъ

Усукваніе и усукуваніе, *с, ср.* отъ **усуквамъ.**

Усукнія, *с. ж.* 1) Трепераніе, свиваніе, грьченіе нѣйдѣ на тѣло то; жмарци, морници, грьчеве, трьпкы; **дрожь, содроганіе.** 2) Врьтѣніе, маежь, размайваніе, нещѣніе, чюденіе да ся направи нѣчто. *Направилъ го безъ усукнѭ.*

Усукъ, *с. м.* Силеніе, насилие, усилие, зоръ, зулумъ; **насиліе, принужденіе.** *Видѣлъ на усукъ, та бѣгалъ.*

***Усулъ,** *с. м. Т.* Начинъ, способъ, колай; **способъ.**

Усучѫ, ешь, усукахъ, *гл. свр.* отъ **усуквамъ и усучямъ.** —**Усуканъій,** *прич. стр.*

Усучямъ (да усучѫ), *гл. д.* Усуквамъ.

Усъмнѭ (да ся), ишь, —**нился,** *гл. свр.* отъ **усъмнявамся.**

Усъмнявамся (да ся усъмнѭ), *гл об.* Дохожда ми съмняваніе, начинамъ да мыслѭ за нѣчто, че не е така, както ми го казвать, както ся види; хваща мя шупе, шупелендисвамся, сумнясвамся; **усумняться, подозрѣвать.**

Усъмняваніе, *с. ср.* отъ **усъмнявамся.** Шупелендисваніе.

Усыновѭ, ишь, —**вилъ,** *гл. свр.* отъ **усыновявамъ.** —**вѣнъій,** *прич. стр.*

Усыновявамъ (да усыновѭ), *гл. д.* Зимамъ чюждо чядо за свой сынъ; посынявамъ, посынювамъ; **усыновлять, всыновляти.** —**нся,** *гл. стр.* Бывамъ усыновенъ; **усыновляться.**

Усыновяваніе, *с ср.* отъ **усыновявамъ.** Посыниваніе.

Усъіпа, *с. ж.* Болесть *Lumbago,* прѣсакъ, прѣсѣклица, прѣсѣкъ, усадъ; **ломъ въ поясницѣ.**

Усъіпвамъ и усъіпувамъ (да усыпѫ), *гл. д.* 1) Посыпвамъ, обсыпвамъ; **посыпать.** 2) Посыпвамъ, разсыпвамъ, изсыпвамъ, изтурямъ, разливамъ; **высыпать, насыпать, выливать, обливать.** 2) За болесть сыпаницѫ: хващамъ нѣкого, избивамъ. *Усыпа мя сыпка,* шнарыся.

> Дано ся сыпка зададе,
> Лице-то да ти усыпе,
> Коса-та да ти окапе! *Пѣс.*

—**нся,** 1) *гл. възвр.* Хваща мя болесть сыпаница; сыпѫся, шнарыся. 2) *гл. стр.* Бывамъ усыпанъ.

Усъіпваніе и усъіпуваніе, *с. ср.* отъ **усыпвамъ.**

Усъіпливчя, *с. ср.* Раст. *Herniaria,* изсыпливчя; **грыжовникъ, кильная трава.**

Усъіповъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **усъіпа,** срѣщася въ баяніе за болесть усыпѫ: *Усыповѫ майкѫ ли искашь?*

Усыпъ, *с. м.* 1) Болесть *Urticaria,* загребъ, сугребъ, припалъ: **крапивная лихорадка, крапивообразная сыпь.** 2) Усуда

Усъіпѫ, ешь, —**палъ,** *гл свр.* отъ **усъіпвамъ.** —**панъій,** *прич. стр.*

Усѣдлавамъ (да усѣдлаѭ), *гл. д.* Осѣдлавамъ.

Усѣкновеніе, *с. ср.* Праздникъ на 29-й Августа, посичяніе Святаго Иоанна Крьстителя; обсичяніе, обсѣченіе, сѣкновеніе, сѣкноглавъ; **Иванъ сухой, постный.**

Усѣтвамъ (да усѣтѫ), *гл. д.* Усѣщамъ.

Усѣтливъій, въ, ва, во, *пр.* Който ся сѣща, усѣща отъ малко, който ся договѣжда; сѣтнъій, умнъій, събуденъій, ушибанъій, ачикгиозъ; **догадливый, смѣтливый, умный.**

Усѣтъ, *с. м.* Сѣщаніе усѣщаніе, подсѣщаніе, договѣжданіе. *Нѣма усѣтъ за ничто,* не ся сѣща.

Усѣтѫ, ишь, —**тилъ,** *гл. свр.* отъ **усѣщамъ.** —**тенъій,** *прич. стр.*

Усѣщамъ (да усѣтѫ), *гл. д.* Сѣщамъ въ прьвы тъі три знаменованиа. *Усѣщамъ студъ. Не си усѣщамъ крака-та. Усѣщамъ радость. Не го усѣтихъ, кога влѣзе.* —**нся,** *гл. възвр.* Сѣщамся. — *Усѣтилася Мара, че подъ неѭ е бара. Усѣтилася хурка-та за кѫдѣлѭ, и то срѣщѫ недѣлѭ. Усѣщамся, дѣ му бие топоръ-тъ.*

Усѣщанie, *с. ср.* отъ **усѣщамь** и **усѣщамся.** Сѣщанie.

Усякамь и **усякнувамь** (да **усякнж**), *гл. д* 1) Очиствамь нѣкому сополы-ты, изтрывамь му носа; издухвамь. *Дай ми кръпж, да усякнж дѣтя-то.* 2) Съ сякнило, съ ножицж зимамь врьха на свѣщь, за да гори по-добрѣ; сякнж; **сощипáть, сощúкнуть свѣчу.** —**ися,** 1) *гл. възвр.* Изчиствамь носа си отъ мрьсолы-ты; издухвамся; **сморкáть, сморкáться.** 2) *гл. стр.* Бывамь усякнжтъ.

Усякванie и **усякнуванie,** *с. ср.* отъ **усяквамь.**

Усякнж, ешь,—**нжлъ,** *гл. свр.* отъ **усяквамь.** —**нжтый,** *прич. стр.*

Утаврѣзвамь и **утаврѣзувамь** (да **утаврѣзж**), *гл. ср.* Прѣминува ми пиянството, та дохождамь на себе-си; изтрѣзвамь, изтрѣзнѣвамь, изаврѣзвамь, окопищамся; **вытрезвля́ться, отрезвля́ться.** *Кога щж утаврѣзж, да ся напигж и азъ като хора-та,* казвать пиянници-ты.

Утаврѣзванie, *с. ср.* отъ **утаврѣзвамь.** Изтрѣзванie, изтрѣзнѣванie.

Утаврѣзж, ишь,—**зилъ,** *гл. свр.* отъ **утаврѣзвамь.** Да изтрѣзнѣж.

Утáйвамь и **утáювамь** (да **утáж**), *гл. д* Утаямь, направямь нѣчто да ся утаи; улѣгвамь, уталожвамь, уталагамь; **осáживать.** —**ися,** *гл. възвр.* За нѣчто мжтно: падамь, лѣгамь нѣйдѣ низко, на дъно-то; уталагамся, уталожвамся, улѣгвамся, слѣгвамся; **осáживаться, осѣдáть, отсѣдáть, отлегáть, отлагáться.**

Утáйванie, *с. ср* отъ **утáйвамь** и **утáйвамся.**

Утáйка, *с. ж.* Нанесена, утаилася каль, мжтилка; лезга, лунъ, милъ, ламба, натлака, талогъ, труппнякъ; **осáдка, осáдокъ, отстóй, отстóйки, отсѣдь, óтлежь, подóнки, илъ.** *Воды-ты нанесохж утайкж Да не размжтишь утайкж-тж.*

Утáйка, *с. ж* Унечка, унечя, прѣстилка, скутайка.

Утáйчица, *ум. ж.* отъ **утáйка.** Малко утайка.

Уталáгамь и **уталóжвамь** (да **уталóжж**), *гл. д.* 1) Умирявамь, укротявамь; **умиря́ть, успокóивать.** 2) Утайвамь. —**ися,** *гл възвр.* 1) Умирявамся, укротявамся; **умиря́ться, успокóиваться.** 2) Утайвамся.

Уталáганie и **уталóжванie,** *с. ср.* отъ **уталáгамь.**

Уталóжж, ишь,—**жилъ,** *гл. свр.* отъ **уталáгамь.** —**женый,** *прич. стр.*

У́тамь (да **у́тнж**), *гл. ср.* За уткж, за кукумявкж: уткамь, крякамь. *Кога ке ужрешь ты, уткы-ты ке утать по кулы-ты отъ кале-то.*

> Изговарia Стоянъ майсторъ:
> Е тъвека Струмке кралице,
> Пустъ да ти стои Бендеръ града,
> Уткы да утать у девять црьквы,
> Сухы да стоять до девять чешмы! *Пѣс.*

У́танie, *с. ср.* отъ **утамь.**

***Утанмáзъ,** *пр. неизм. Т.* Безочливъ, безсрамникъ; **бесты́дный.**

Утáшина, *с. сбб.* отъ **утъ, у́тка.**

> Дойде кова, дойде врѣмя,
> Да ся берять вси сватове;
> Си пособра кусы врабци,
> Кусы врабци за сватовы;
> Си пособра уташина,
> Уташина—кумашина. *Пѣс.*

Утáж, ешь, **утáялъ,** *гл. свр* отъ **утáйвамь.** —**тáеный,** *прич. стр.*

Утаж, ишь, **утаилъ,** *гл. свр.* отъ **утаявамь.** —**таеный,** *прич. стр.*

Утаявамь (да **утаж**), *гл. д.* Спотайвамь, скрывамь, укрывамь; **утаевáть.** —**ися,** 1) *гл. възвр.* Спотайвамся, скрывамся, укрывамся; **утаевáться.** 2) *гл стр.* Бывамь утаенъ.

Утаяванie, *с. ср.* отъ **утаявамь** и **утаявамся.**

Утáямь (да **утáж**), *гл. д.* Утайвамь.

Утврьдж, ишь,—**дилъ,** *гл. свр.* отъ **утврьдявамь.** —**деный,** *прич стр.*

Утврьдявамь (да **утврьдж**), *гл. д.* Направямь нѣчто тврьдо, яко; **утверждáть.** —**ися,** *гл. възвр.* Ставамь тврьдъ, коравъ и якъ; затврьдѣвамь, вкоравявамся; **утверждáться, затвердѣвáть.**

Утврьдяванie, *с. ср.* отъ **утврьдявамь.** Затврьдѣванie.

Утéквамь и **утéкувамь** (да **утекж**), *гл. ср.* Утичямь.

Утекж, чешь, **утéкохъ, утéклъ,** *гл. свр.* отъ **утúчямь.**

Утéпвамь и **утéпувамь** (да **утéпж**), *гл д.* 1) Уработвамь на тепoвицж, увалвамь абж или другж тъкань. *Занеси димии-ты на тепoвицж тж да ги утепешь* 2) Убивамь, умрьтвявамь, утрепвамь; **убивáть.** —**ися,** 1) *гл. възвр.* Убивамся, умрьтвямся, утрепвамся. 2) *гл стр.* Бывамь утепанъ.

Утéпванie и **утéпуванie,** *с. ср.* отъ **утéпвамь.**

Утéпж, ешь,—**палъ,** *гл. свр.* отъ **утéпвамь.** —**панъй,** *прич. стр.*

Утечж, éшь, **утéкохъ, утéклъ,** *гл. ср. свр.* Да утекж.

Утúхвамь и **утúхнувамь** (да **утúхнж**), *гл. ср.* Ставамь тихъ; мълквамь, мирясamь

вамь, умирявамся, устанявамся, уталожвамся, утѣшявамся, патасвамь; утихáть.

Утѝхваніе и **утѝхнуваніе,** *с. ср.* отъ утѝхвамь.

Утѝхнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ утѝхвамь. Да млъкнѫ.

Утица, *с. ж.* Птица утка, утъ (?).

Посврьшился кусъій врбець
За дѣвойкѫ подирѣжицѫ;
Си покани, си пособра
Сто сватовъі сколовранци,
Утицѫ-тѫ старосватець,
Сто скакулци брьзи коніе,
Орлища-та побратими. *Пѣс.*

Утѝчникъ и **утѝчнякъ,** *с. м.* Момъкъ, който тичя прѣди момковъі-тъі да обади у булкѫ-тѫ, че иде юнакъ-тъ съ сватбѫ-тѫ да ѭ земе за вѣнчило; момъкъ, изпратенъ да обади у момковъі, че юнакъ-тъ и булка-та сѫ вѣнчяни и си идѫть отъ вѣнчило; утрьчникъ, проварникъ, прѣварникъ, спровръникъ, мущулуджия, хаберджия. *Тогава тичять утичняци да обадять, че идѫть.*

Утѝчямь (да утекѫ́), *гл. ср.* Утеквамь: 1) Бѣгамь, побѣгвамь, избѣгвамь, убѣгвамь отъ нѣчто да мя не стигне, да мя не хване, да мя не сполѣти; убѣгáть, уходи́ть, утекáть. *Ѩ побѣгнѫхъ, едвамь живъ утекохъ. Господь ми го дари съ юнаци колежяны, кого гонили, стигали, кой гы гонилъ, утичяли. Отъ вѫже и отъ колець да не утечешь!*

Да продадешь до три добра мои:
Прьво добро коня крылатнего,
Что ми лѣтать, ничто не утекать. *Пѣс.*

Утеколъ ми е царевъ конь,
Все е на сеиръ излѣзло,
Царю коня мамило. *Пѣс.*

Той ималъ единъ конь съ шесть нодзѣ, ничто не могло да му утече, като го погне. 2) За водѫ: текѫ, изтичямь; вытекáть. 3) Съ теченіе влизамь нѣйдѣ

Изтече слънце кръваво,
Притече вода мѫтница,
Милену у дворъ утече. *Пѣс.*

—**мся,** *гл. възвр.* За водѫ: стичямся, оттичямся надолу, та оставамь сухъ; уливамся; стекáться.

Искъръ-тъ ся утѣче,
Сватба по сухо минѫла. *Пѣс.*

Утѝчяніе, *с. ср.* отъ утѝчямь и утѝчямся.

Утишѫ́, и́шь,—ши́лъ, *гл. свр.* отъ утишя́вамь. —шéнъій, *прич. стр.*

Утишя́вамь (да утишѫ́), *гл д.* Умирявамь, усмирявамь, успокоявамь, устанявамь; утишáть. —**мся,** *гл. стр.* и *възвр.* Умирявамся, успокоявамся, устанявамся, утѣшявамся, утихвамь; утишáться, утихáть.

Утишя́ваніе, *с. ср.* отъ утишя́вамь и утишя́вамся.

У́тка, *с. ж.* Птица *Strix,* утъ, хутка, улѣйка, улюлийка, улийка, кукувия, кукувѣйка, кукумявка, пукълъ; совá. *Отворихѫ му ся очи-ты, като на уткѫ денѣ. Кога умрешь, уткы-ты ке утать по кулы-ты отъ кале-то. Сама како уткѫ. У́ткы да ти утать у твои кукы!*

Утка, *с. ж.* Бѣлѣгъ на рабушь за число пять.

У́ткамь и **у́тнувамь** (да у́тнѫ), *гл. ср.* Утамь.

У́тканіе, *с. ср.* отъ у́ткамь. Утаніе.

Утлъстѣ́вамь (да утлъстѣ́ѭ), *гл. ср.* Ставамь тлъсть; натлъстѣвамь накръвявамся; отъѣдáться, жирѣть.

Утлъстѣ́ѭ, ешь,—стѣ́лъ, *гл свр.* отъ утлъстѣ́вамь.

Утлъстѫ́, и́шь,—сти́лъ, *гл. свр.* отъ утлъстя́вамь. —**стéнъій,** *прич. стр.*

Утлъстя́вамь (да утлъстѫ́), *гл д* Съ храненіе направямь тлъсть; ухранвамь, угоявамь, натлъстявамь; откáрмливать. —**мся,** *гл. възвр.* Ставамь тлъсть; ухранвамся, угоявамся, уядамся, натлъстѣвамь; отъѣдáться, тучнѣть, толстѣть.

Утлъстя́ваніе, *с. ср.* отъ утлъстя́вамь. Натлъстяваніе.

**У́тманъ,* *с. м. Н.* 1) Който копае рудѫ; рударь; рудокóпъ. 2) Деб·лъ, тѫпъ чловѣкъ; дебелакъ, дѫбъ, дрьво, тыквяникъ.

У́тнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр. ед кр* отъ у́тамь и у́ткамь. *Дошла една утка на оджака и му утнѫла да три пѫти.*

У́тока, *с. ж* Естествена вада на рѣкѫ, която ся отбива отъ маткѫ-тѫ, тече до нейдѣ отдѣлно и послѣ пакъ ся влива въ неѭ; оттокъ.

Дунаве, бѣлъій Дунаве,
Ты да бъі ми си раздѣлилъ
На девятдесять дѣловъі,
На сто и шестдесять утокы! *Пѣс.*

Загазилъ е млада младожения,
Па загази у еднѫ утокѫ,
Хванѫ коня дори до колѣния;
Па загази у другѫ утокѫ,
Хванѫ коня до синіе-то седло. *Пѣс.*

Утокмя́вамь (да утокмѫ́), *гл д.* Утъкмявамь.

Утóкъ, ци, *с. м.* Отдѣлно устіе на рѣкѫ; ръкáвъ рѣки. *Дунавъ ся излива въ Черно Море изъ нѣколко утоци.*

У́токъ, *с. м.* Потокъ, вътъкъ къ тъкань; утóкъ, крóка.

Утóпвамь и **утопувамь** (да утопѭ́), *гл.*

д. Натопявамь въ нѣчто, намокрювамь съ нѣчто; утоплять, погружать, омачивать.

Връзъ постелж вино пиж,
Вино пиж, тебе мыслж,
Вино пиж, чяашж плъиж,
На градъ ж изтурувамь,
Тьнкъ крьпъ утопувамь. *Пѣс.*

Срѣдѣ диванъ дѣтя загубили,
Все во кръви ножю утопили. *Пѣс.*

Утопваніе и **утопуваніе**, *с. ср.* отъ **утопвамь.**

Утопнж, ишь, —пилъ, *гл. свр.* отъ **утопвамь. —пеный**, *прич. стр.*

Утопявамь (да утопнж), *гл. д.* Утопвамь.

Утравювамь (да утровж), *гл. д.* Утроввамь

Утрайвамь и **утраювамь (да утраж)**, *гл. ср* Прѣнасямь нѣчто трьпѣливо; изтрьпѣвамь, утрьпѣвамь, стрьпѣвамся, сдрьжямся, удрьжамся, изкайратювамь, изтрайвамь, страйвамся; **выдерживать, выносить, вытерпливать, утерпѣть.** *Не утраж, а му го кава.*

Утрайваніе и **утраюваніе**, *с ср.* отъ **утрайвамь.**

Утраж, ешь, утраялъ, *гл. свр.* отъ **утрайвамь.**

Утрю, *с. ср.* Утрена, утрина, зарань. *На утрю-то кога си пойде.*

Утрена, утрина и **утрень**, *с ж.* Началото, прьви-ти часове на деня; вутрена, вутрень, сутрена, сутрень, утрю, утро, зарань, узарань, застра, дзастра; **утро.** *Утрень-тж*, утрѣдента, нежь утрень. *На утрень-тж*, утрень-тж на другыя день

Утрений, нь, ня, не, *пр.* Что става утрень; утрѣшний; **утренний.**

Утреница, *с ж.* Звѣзда зора, зорню, зорница, денница, дьнница; **денница, утренняя звѣзда.**

Огрѣла е звѣзда утреница,
Бре, надъ Марковъ-тъ дворъ. *Пѣс*

Утрень и **утренж**, *нар.* Утрене врѣмя; вутрень, вутренж, сутрень, сутренж, сутромь, застра, зарань, озарана; **утромъ.** *Утрень врѣмя-то е студено.*

Утрепвамь и **утрепувамь** (да утрепж), *гл. д.* 1) Убивамь, уморювамь, умрьтвювамь, утепвамь; **убивать, умерщвлять, погублять, дать кому корочунъ, карачунъ.** 2) Убивамь, натръввамь, натрътвать, натръщамь; **набивать, нагнетать, натручать, контузить.** *Всякой си знае, дѣ го утрепва калевра-та.* 3) Докарвамь нѣкому уморж; уморявамь, умаломощямь; **утомлять, изнурять.** *Тая работа мя утрепа.* **—мся**, 1) *гл. възвр.* Работж много, работж нѣчто тяжко; уморявамся, утрошявамся, отбавямся; **наминаться, утомляться.** *Ще ся утрепе да работи,* работи много. 2) *гл. стр.* Бывамь утрепанъ. — *Ако го е ударилъ, не го е утрепалъ Да утрепе мужж-тж, той утрепалъ бая-си Да не бяше опашка-та, утрепалъ быхъ ж.*

Утрепваніе и **утрепуваніе**, *с. ср.* отъ **утрепвамь.**

Утрепешкы, *нар.* *Скачя утрепешкы*, и съ два-та крака изведнажь, уструпечкы.

Утрепнж, ешь, —палъ, *гл. свр* отъ **утрепвамь. —паный**, *прич. стр.*

Утрина, **вм. утрена.**

Утро, *с. ср.* Утрю, утрена, утрень; **утро.** *Добро утро* и *добр' утро!* поздравъ утренж. *На пары-ты добро утро, на пары-ты добръ вечеръ.*

Утроба, *с. ж.* 1) Вжтрешности-ти на чловѣка, като бубрегъ, чирва, далакъ и проч.; **утроба, черева, внутренности.** 2) У женско животно: *Uterus,* майка, матка, плодница; **утроба, матка, чрево.**

Утробица и **утробичка**, *ум ж* отъ **утроба.**

Утрова, *с. ж* 1) Былка или друго нѣчто, отъ което, като ся яде, ся умира; отрава, отрова, отровачка, ядъ, зехиръ; **отрава, ядъ, окормъ, окормка.** *Змия-та умира и утровж-тж си дрьжи.* 2) Раст. *Solanum dulcamara,* кучіе гроздіе, разваленка, развалничя, разводникъ, разводничя, разходникъ, рупеливо быле; **паслень сладкогорькій, сорочьи ягоды.**

Утроввамь и **утровувамь (да утровж)**, *гл. д.* Утравювамь, умрьтвювамь нѣкого съ утровж; отравювамь отроввамь; **отравлять, отравливать, опаивать, окармливать. —мся**, *гл. възвр.* и *стр.* Умрьтвювамся съ утровж; отравювамся, отроввамся; **отравляться, отравливаться, опиваться, окармливаться.** *Откакъ ми утровилъ срьдце-то, велъ да налива илачь на него.*

Утровваніе и **утровуваніе**, *с. ср.* отъ **утроввамь.** Утравяніе

Утровица и **утровичка**, *ум ж.* отъ **утрова.**

Утровникъ, *с. м* *Зьмскый утровникъ*, раст *Veronica multifida;* **родъ вероники.**

Утровно быле. Раст. *Atropa belladona,* старо быле, разваленка, развалничя, разгонка; **бдурь красавица, бѣшенная ягода, коровякъ.**

Утровный, —вьнъ и **—венъ, вна, вно**, *пр.* Что има утровж; врьлый, зехирлия; отровный; **отравный, ядовитый.**

Утровнж, ишь—вилъ, *гл. свр.* отъ **утроввамь. —веный**, *прич стр.*

Утромь, *нар.* Утрень, утренж, сутромь, за-

рань; у́тромъ. *Утромь ставамь рано. Обложилися, у утромь заедно да врьвять.*

Утрошѭ́, и́шь, — ши́лъ, *гл. свр.* отъ у-трошя́вамь. **—шéнъıй,** *прич. стр. Утрошенъ въ нѣкоѭ работѫ,* навъıкнѫлъ, научилъ ся да ѭ врьши.

Утрошя́вамь (да утрошѭ́), *гл. д.* Докарвамь слабость, немощь, уморѫ; перела́мывать. *Еднѫжь мя втрясе и мя е утрошило, та ми ся не ще нищо да хванѫ.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Навъıквамь, научвамся да работѫ нѣкоѭ работѫ; изпедепсвамся, калявамся, изпичямся, опичямся; **набива́ть ру́ку.** 2) Уморявамся, отбавямся, утрепвамся; **намина́ться, утомля́ться.** 3) *гл. стр* Бъıвамь утрошенъ.

Утрошя́ванѥ, *с ср.* отъ **утрошя́вамь** и **утрошя́вамся.**

Утро́ѭ, и́шь, —ро́илъ, *гл. свр.* отъ **утроя́вамь. —ро́енъıй,** *прич. стр.*

Утроя́вамь и утро́йвамь (да утро́ѭ), *гл. д.* Направямь нѣщто три пѫти повече; **у-тро́ивамь, утроя́ть.**

Утроя́ванѥ и утро́йванѥ, *с. ср.* отъ **у-троя́вамь.**

Утру́дѫ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **утру́ждамь. —денъıй,** *прич. стр.*

Утру́ждамь и утру́двамь (да утру́дѫ), *гл. д.* Задавамь, докарвамь нѣкому трудъ; измѫчвамь; **утружда́ть. —мся,** *гл. възвр.* Измѫчвамся, уморявамся.

Утру́жданѥ и утру́дванѥ, *с. ср.* отъ **у-тру́ждамь.**

Утру́памь, *гл. свр.* отъ **утру́пвамь.** Да натрупамь. **—панъıй,** *прич. стр.*

Утру́пвамь и утру́пувамь (да утру́памь), *гл. д.* 1) Натрупвамь, струпвамь, скупчямь, начовалямь; **нава́ливать, нагора́живать, навора́чивать, взгрома́зживатъ.** 2) Затрупвамь, обтрупвамь, отрупвамь, завалямь, загрезвамь; **зава́ливать, загрома́зживать, загружа́ть, засыпать, наку́тывать. —мся,** 1) *гл. възвр.* Покрывамся съ много нѣщто; натрупвамся, отрупвамся; **наку́тываться.** *Утрупался съ дрѣхъı.* 2) *гл. стр.* Бъıвамь утрупанъ.

Утрѣ́пвамь и утрѣ́пнувамь (да утрѣ́пнѫ), *гл. ср* Изтрьпвамь, вдрьвявамся, вцѣпвамся; **отерпа́ть.** *Лѣжяхъ на рѫкѫ-тѫ си, та ми е утрьпнѫла;* **я отлежа́лъ ру́ку.**

> Ангелино, моя прьво любо,
> Всѭ нощь ми си на рѫкѫ лѣжяла,
> Дори ми е рѫкѫ утрьпнѫла,
> Та не можѫ кюрка да намѣтнѫ,
> Нито можѫ чубукъ да запалѭ. *Пѣс.*

Утрѣ́пванѥ и утрѣ́пнуванѥ, *с. ср.* отъ **утрѣ́пвамь.** Изтрьпванѥ.

Утрѣпнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **у-трѣ́пвамь.** Да изтрьпнѫ.

Утрьпѣ́вамь (да утрьпѭ́), *гл. ср.* Прѣнасямь, прѣтяглювамь съ трьпѣнѥ; изтрьпѣвамь, прѣтрьпѣвамь, изтрайвамь, утрайвамь, устоявамь, удрьжямь; **вытéрпливать, утерпѣ́ть, выноси́ть, переноси́ть, сноси́ть. —мся,** *гл. възвр.* Удрьжямся, сдрьжямся, стрьпѣвамся, страйвамся, устоявамь.

Утрьпѣ́ванѥ, *с. ср.* отъ **утрьпѣ́вамь** и **утрьпѣ́вамся.**

Утрьпѭ́, и́шь, —пѣлъ, *гл. свр.* отъ **утрьпѣ́вамь.**

Утрѣ́чникъ, *с. м.* Сватъ, що притрьчя напрѣдъ да обади у невѣстинъı, че идѫть момкови-ти сватове, или пакъ отива у момковъı да обади, че младоженци-ти ся врьщать отъ вѣнчило; утичникъ, утичнякъ.

Утрѣ́чничя, *ум. ср.* отъ **утрѣ́чникъ.** *Дошло ми младо утрьчничя.*

Утрьчѭ́, и́шь, —чя́лъ, *гл. ср. свр.* Да побѣгнѫ, да утекѫ.

Утрѣ́швамь и утрѣ́шнувамь (да утрѣ́шнѫ), *гл. д.* Врьгамь, повалямь съ силѫ, якѫ-тѫ нѣщто на земѭ-тѫ; трътамь, трѫщамь, трьсвамь, хряскамь; **броси́ть, повали́ть на зéмлю.**

> Като си ламѭ засука,
> Че ѭ въ земѭ-тѫ утрьшнѫ,
> Девять си пядъı потънѫ. *Пѣс.*

Утрѣ́шванѥ и утрѣ́шнуванѥ, *с. ср.* отъ **утрѣ́швамь.**

Утрѣ́шнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **у-трѣ́швамь. —нѫтъıй,** *прич. стр.*

У́трѣ, *нар.* На другъıя день; сутра, сутрѣ, заитрѣ, заютрѣ, утредень-тѫ, изутринѫ-тѫ, зарана, зара̀нь, взорѣ, узорѣ; **за́втра, наза́втра.** *Не оставяй днешнѭ-тѫ работѫ за утрѣ. Вечеряшнѭ-тѫ работѫ за утрѣ не оставяй. Днесь менѣ, утрѣ тебѣ. Днесь до мене, утрѣ до тебе. Днесь ако смъı, утрѣ не смъı. Днесь нъı има, утрѣ нъı нѣма. Днесь хопъ, тропъ, утрѣ охъ, охъ. Днесь съ вѣтьрь, утрѣ съ пепелъ. Да шиѭ ли, да перѫ ли — утрѣ Велидень! Ангеле, Архангеле, днесь ти е день тъ утрѣ ти е снѣгъ-тъ.*

Утрѣ́день-тѫ, *нар.* Изутринѫ тѫ, утрень тѫ, на утрѥ-то, на другъıя день, зарань-тѫ. *Утрѣдень тѫ, кога си кинисувалъ да си ходи, нарѫчялъ на майкѫ му. Понедѣлникъ-тъ прѣсѣдѣхмъı у нихъ, утрѣдень-тѫ си дойдохмъı.*

Утрѣ́сь, *нар.* Утрень-тѫ, утредень-тѫ, утрѣ, сутра.

> Кога было утрѣсь сузарана,
> Отидохѫ тъıя малкъı момъı,
> Отидохѫ на Иверъ на водѫ. *Пѣс.*

Утрѣчка, *ум. нар.* отъ **ýтрѣ.** Заранка.

Ýтрѣшний, —**шьнь** и —**шень, шнѧ, шне,** *пр.* 1) Что става утрень, утренѧ; утрений, сутрѣшний; **ýтренвiй.** 2) Что е за утрѣ, за зарань; сутрѣшний; **зáвтрашний.** *Днешне-то яйце е по-добро отъ утрѣшнѭ-тѫ кокошкѫ.*

Утрясва и **утрясува** (да **утрясé**), *гл. безл. д.* Дохожда, хваща, треска; втрясва; **бывáть принáдку лихорáдки.** *Мене мя е утрясло огничява треска.*

Утрясвася (да ся **утрясне**), *гл. безл.* Втрясвася, потрясвася, втрьсвася, потрьсвася; **производить отвращéнiе.**

Утрясé, утрясло, *гл. свр.* отъ **утрясва.** Да втрясе.

Утрясне (да ся), —**нѫлося,** *гл. свр.* отъ **утрясвася.** Да ся потрясне.

Утъ, ýтове, *с. м.* 1) Птица *Strix*, утка, убишка, улѣйка, улияйка, улюлийка, хутка, кукувия, кукувѣйка, кукумявка, пукълъ; **совá.** 2) Една муха, която наплюва много ранъı тъı по овця.

Утѣвамь и **утѣнувамь** (да **утѣнѫ**), *гл. ср.* Утънвамь.

Утъкáвамь (да **утъкѫ́**), *гл. д.* Натъкавамь, изтъкавамь, съ тъкание уработвамь. —**мся,** *гл. стр.* Бъıвамь **утъканъ.**

Утъкáвание, *с. ср.* отъ **утъкáвамь.** Натъкавание.

Утъкмѭ́, ишь, —**милъ,** *гл. свр.* отъ **утъкмявамь.** —**мéнъıй,** *прич. стр.*

Утъкмявамь и **утѣкмюамь** (да **утъкмѭ́**), *гл. д* 1) Направюамь, докарвамь, наряждамь нѣчто да бѫде тъкмо, както трѣбва; натъкмявамь, стъкмявамь, насюбявамь, наглашюамь, суправюамь, суряждамь, уряждамь, скѫтвамь, укѫтвамь; **приводить въ порядокъ, убирать, уряжáть, устрáивать, обдѣлывать, лáдить, облáживать, налáживать, клеить.** 2) Приставюамь, цѣнювамь, уцанювамь, пазарювамь, главювамь, углавювамь; **нанимáть (о людяхъ).** 3) Годювамь, главювамь, вглавювамь, оглавювамь, углавювамь, прьстенувамь, запивамь, придварюамь, прѣдварюамь, свръшвамь, равунѭ, армасвамь; **сговáривать, свáтать, обручáть.**

> Заженися Иванъ, добъръ юнакъ,
> Та си пойде у Прилѣпа града,
> Та утъкми Прилѣпкѫ дѣвойкѫ. *Пѣс.*

—**мся,** 1) *гл възвр.* Наряждамь си работъı-тъı, та ми е добрѣ; натъкмявамся, наряждамся, суряждамся, уряждамся. 2) Годювамся, главювамся, углавювамся и проч 3) *гл. стр.* Бъıвамь **утъкменъ.**

Утъкмявание, *с. ср.* отъ **утъкмявамь** и **утъкмявамся.**

Утъкѫ́, чéшь, утъкáхъ, *гл. свр.* отъ **утъкáвамь.** —**кáнъıй,** *прич. стр.*

Утѣнвамь и **утѣнувамь** (да **утѣнѫ**), *гл ср.* Утъвамь, потъвамь, затъвамь въ нѣчто; **увязáть, погрязáть, погрузáть, погружáться, потонýть, утонýть.** *Утънѫлъ въ земѭ-тѫ. Утънѫлъ въ сльзы,* **залѣлся съ сльзъı, плакалъ много; обливáться слезáми.** *Въ мьглѫ утънѫлъ.*

Утѣнвание и **утѣнувание,** *с. ср.* отъ **утѣнвамь.**

Утѣнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **утѣнвамь** и **утѣвамь.** Да ущуцамь.

Утѣпквамь и **утѣпкувамь** (да **утѣпчѫ**), *гл. д.* Съ тъпкание натитамь, набивамь; **утáптывать, отáптывать, обминáть, огнетáть, ожимáть, отискивать.** —**мся,** *гл. стр.* Бъıвамь **утъпканъ.**

Утѣпквание и **утѣпкувание,** *с. ср.* отъ **утѣпквамь.**

Утѣпчѫ, ешь, —**пкалъ,** *гл. свр* отъ **утѣпквамь.** —**пканъıй,** *прич. стр.*

Утъчѫ́, éшь, —**тъкáхъ,** *гл. свр.* Да **утъкѫ.**

Утъ́камь, *гл. свр.* отъ **утъ́квамь.** —**канъıй,** *прич. стр.*

Утъ́квамь и **утъ́кувамь** (да **утъ́камь**), *гл. д.* Тъıкамь, оттласквамь нѣкого на странѫ, да не може да врьши нѣчто, да не може да ся вряди и той. *Нали е сиракъ, всякой го утъıква.* —**мся,** *гл. стр.* Бъıвамь утъıканъ.

Утъ́квание и **утъ́кувание,** *с. ср* отъ **утъ́квамь.**

Утъıклѝвъıй, въ, ва, во, *пр.* Който ся срамува, стиска, стѣснява да направи нѣчто, да излѣзе прѣдъ люде-то, да каже нѣчто; свѣнливъıй, срамежливъıй, срамливъıй, срамнъıй, ушибливъıй; **стыдлѝвый, застѣнчивый, неразвя́заный, неразвя́зчивый.** *Утъıкливъ като селянинъ.*

Ýтъıкъ, *с. об.* Утъıкливъ чловѣкъ; срамушко *Утъıкъ жена.*

Утьнчѫ́, ишь, —**чилъ,** *гл свр.* оть **утьнчявамь.** —**чéнъıй,** *прич. стр.*

Утьнчявамь (да **утьнчѫ́**), *гл. д* Правѭ нѣчто да стане тьнко; отьнчявамь, изтьнчявамь, отьнявамь; **утончáть.**

Утьнчявание, *с. ср* отъ **утьнчявамь.** Отьнчявание, стьнявание

Утѣснѫ́, ишь, нилъ, *гл. свр.* отъ **утѣснявамь.** —**нéнъıй,** *прич. стр.*

Утѣснявамь (да **утѣснѫ́**), *гл д.* Турювамь нѣкого, нѣчто на тѣсно; мѫчѭ, измѫчвамь, притискамь, принуволявамь, притѣснявамь, стѣснявамь; **утѣснять, притѣснять, согнуть когó лѝбо въ крюкъ.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Намирамся на тѣсно, става ми мѫчно, сѫклетъ; сѫкълдисвамся, притѣснявам-

ся, стѣснѭвамся, стягамся. *Много ся утѣснихъ, додѣ да го направѭ.* 2) Иде ми срамно, срамувамся, стѣснѭвамся. *Утѣснѭвамся да му кажѫ азъ, кажи му го ты.* 3) *гл. стр.* Бывамь утѣсненъ.

Утѣснѭ́ванѭ, *с. ср.* отъ **утѣснѭ́вамь** и **утѣснѭ́вамся.**

Утѣ́ха, *с. ж.* Утѣшенѭ, услада, услажданѭ, радость, разслаба, разтуха, разтушѭнѭ; *у-тѣше́нiе, удово́льствiе.*

Утѣ́шѫ́, и́шь, **—ши́лъ,** *гл. свр.* отъ **утѣ-шѭ́вамь. —ше́нъій,** *прич. стр.*

Утѣшѭ́вамь и **утѣ́шѭвамь** (да **утѣшѫ́**), *гл. д.* 1) Давамь нѣкому утѣхѫ, направѭвамь го да ся разпустне, да ся ослободи и развесели; разтушѭвамь, услаждамь: **утѣша́ть.** *У-тѣшѭвай болныя, доклѣ му извкочи душа-та.* 2) Умирѭвамь, успокоѭвамь, утишѭвамь, уплътвамь; **тѣ́шить, успоко́ивать.** **—мся,** 1) *гл. възвр.* Давамь си утѣхѫ; разтушѭмся, ослобождамся, разпущамся; *у-тѣша́ться.* 2) Мирясвамь, умирѭвамся, уплътвамся, устанѭвамся, утихвамь. 3) *гл. стр.* Бывамь утѣшень.

Утѣшѭ́ванѭ и **утѣ́шѭнѭ,** *с. ср.* отъ **у-тѣшѭвамь.**

***Утюлюди́свамь** и **утюлюди́сувамь** (да **у-тюлюди́шѭ**), *гл. д.* Ютюлюдисвамь, углаждамь, изглаждамь съ ютиѭ; **утю́жить.** **—мся,** *гл. стр.* Бывамь утюлюдисанъ.

Утюлюди́сванѭ и **утюлюди́суванѭ,** *с. ср.* отъ **утюлюди́свамь.**

Утюлюди́шѭ, ешь, **—ди́сахъ,** *гл. свр.* отъ **утюлюди́свамь. —ди́санъій,** *прич. стр.*

Утяжѫ́, и́шь, **—жа́лъ,** *гл. свр. ср.* Да дотягнѫ, да домѫчнѣѭ. *На мечкѫ-тѫ юцѣ утяжялъ тоѭ лафъ, ала ничто не рекла.*

У́улица, *с. ж.* Птица улулица, уховица.

Уфлешка, *с. ж.* Животина сьменъ.

Уха́ло, *с. ср.* Ухо на сѫдъ; дрьжка. *Делва съ двѣ ухала. Црѣпъ ся грънцу присмивалъ: камъ ти, грънцу, поклапалъ-тъ? Па онъ нѣмалъ ни ухало.*

Уха! *междом.* За присмѣхъ нѣкому, за подвыкванѭ; юха!

Ухамь и **у́хнувамь** (да **у́хнѫ**), *гл. ср.* Выкамь нѣкому уха! *Отче попе, ѭ ухни и за мене! Ухни като зайчя.*

Уханѭ и **у́хнуванѭ,** *с. ср.* отъ **у́хамь.** Юханѭ.

Уха́панница, *с. ж.* Рана отъ ухапано. *За да ся изцѣли нѣкой отъ ухапанинѫ, нека ся моли на святаго великомѫченика Артемиѭ, 20-й Октовриѭ.*

Уха́пвамь и **уха́пувамь** (да **уха́пѫ**), *гл. д.* 1) Съ хапанѭ направѭвамь ранѫ, болкѫ; захапвамь, заръвавамь, укѫсвамь, ужилвамь; **уязвля́ть, угры́зть, ужа́лить, уку́сывать.** 2) Съ думѫ или по другъ начинъ бодвамь, кльцвамь, докачямь нѣкого. *Той е като кучя, не го закачяй, че ще тя ухапе.* **—мся,** *гл. стр.* Бывамь ухапанъ. *Което кучя мя е ухапало, все е побѣснѣло. Оса го ухапала за языка. Който е ухапанъ отъ змиѭ, той ся бои и отъ гущерицѫ. Ухапалъ го като змиѭ.*

Уха́пванѭ и **уха́пуванѭ,** *с. ср.* отъ **у-ха́пвамь.**

Уха́пъкъ, *с. м.* 1) Рана, бѣлѣгъ отъ ухапано; ухапанница. 2) Залъгъ, кѫсчя, отръвано съ ухапванѭ. *Плюе ухапци-ты.*

Уха́тый, тъ, та, то, *пр.* За сѫдъ: что има уши, ухала.

Уха́чя, *с. ср.* Сѫдъ съ ухало, съ дрьжкѫ като ухо; мащрапа.

Ухва́нѫ, ешь, **—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **ухва́щамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Ухва́тѫ, ишь, **—тилъ,** *гл. свр.* отъ **ухва́щамь. —тенъій,** *прич. стр.*

Ухва́щамь (да **ухва́нѫ** и да **ухва́тѫ**), *гл. д.* Хващамь.

Ухва́щанѭ, *с. ср.* отъ **ухва́щамь.** Хващанѭ.

Ухли́скамь, *гл. свр.* отъ **ухли́сквамь. —сканъій,** *прич. стр.*

Ухли́сквамь и **ухли́скувамь** (да **ухли́скамь**), *гл. д.* Съ хлисканѭ уцапвамь, упрьсквамь, умокрѭвамь; нахлисквамь.

Ухли́скванѭ и **ухли́скуванѭ,** *с. ср.* отъ **ухли́сквамь.**

Ухлѣ́бнѫ (да ся), ешь, **—нѫлся,** *гл. об. свр.* Да ся засмѣѭ, да ся усмихнѫ. *Ухлѣбнѫлся до уши. Ухлѣбнѫлся като кръть на рѣпѫ. Ухлѣбнѫлся като пазарскый хлѣбъ.*

Ухнѫ, ешь, **—нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **у́хамь.**

Ухо́ и **ушо́,** уши, *с. ср.* 1) Орѫдие, органъ на слухъ-тъ; у́хо. *Съ едно-то ухо не до-чюовамь. Очи има, и не види; уши има, и не слуша.* 2) Вѫтрешность-та на ухото; у́хо. *Пищять ми уши-ты.* 3) Външня-та хрьщялева чясть около дупчицѫ-тѫ на ухо-то; у́хо. *Съ малкы уши;* **капл у́-хiй.** *Има голѣмы уши. Откѫснѫлъ му ухо-то. Опни му уши-ты да порастне.* 4) Органъ на рыбѫ, съ когото тя поглъща и изврьга водѫ-тѫ, та дышѭ; никы; **жа́-бры.** *Очисти уши-ты на рыбѫ-тѫ. Рыба-та е прѣсна, зачтото уши-ты й сѫ червены.* 5) Дрьжка на сѫдъ извита и съ дупкѫ като ухо; ухало; у́хо. *Грънѭ, вѣдро съ едно, съ двѣ уши.* 6) На иглѫ, на губеркѫ, на работникъ, на совалкѫ; дупката, въ коѭто ся вдѣва конець-тъ, нищката; **ушко́.** *Игла съ изпрощнѫты уши.* 7) На носицѫ малка ножичка съ дупкѫ,

въ коѭто ся вдѣва, стои врѣтено-то, сжрчанъ-тъ. 8) На брадва, на чюкъ дупка-та, въ коѭто ся заглавю, нагнита топорище-то, дрьжяло-то; тулейка; обу́хъ. 9) На рало, на плугъ дъсчици отстранъ за да отварять браздъ-тъ, да прѣобрьщать земѭ-тѫ, кога ся оре. 10) Извитъ кранща отъ двѣ-тъ странъ на дрьжкѫ-тѫ на лопатѫ. 11) Извитъ край на косѫ, съ когото тя се загнѣздю на дрьжкѫ-тѫ. 12) Въ игрѫ на жюжель, на гамѫ: заградени-ти ѫгли по кранща-та на фигурѫ-тѫ. 13) Двѣ слънца, които понѣкога вечеръ при залѣзвание нъ ся виждать отстранъ на слънце-то. — *Керино ухо*, едно растение отъ рода на гѫбъ-тъ; бабино ушенце. — *Магарешкъ уши*, раст. *Iris germanica*, кривъ дѣдо, ливадарь, манастирско цвѣтие, патета, перуника, перуника, пиронига, пеперуга, синю (магарешка) ружю, тѫженъ, тѫжюкъ, турско цвѣтие, хурка; **каса́тикъ, пѣтушо́къ.** — *Мечие ухо*, раст. *Verbascum thapsus*, бабюкъ, дивъ кобакъ, лѣпюнъ, лопенъ, лубовачка, папалечь, пукъ, овчю опашка, свищулка, свѣщилка, богородичина хурка, фенерчя; **медвѣжье у́хо, коровя́къ, вербо́шникъ, ца́рскій ски́петръ, ца́рская свѣча́.** — *Поповъ уши*, тѣстюво сладко отъ нарѣзанъ и изпрьженъ въ масло цетуръ. — *Вдигамь уши*, навдигамся, голѣмѭся; **подныма́ть, вздёрнуть носъ, горди́ться.** — *Давамь ухо*, слушюмь. *Никакъ не давала ухо на лоши-тъ мысли, что́ и́ идѣлъ.* — *Да си го пише на ухо-то*, заканвание; пиши си го на чело-то. — *До уши*, тврьдѣ много. *Смѣеся до уши. До уши е потънѫлъ въ дългъ.* — *Комканъ въ ухо-то*, голѣмъ будала. *Хора-та не сѫ въ ухо комканъ*, не сѫ толкова будалъ. — *Кога си види уши-тъ*, никога. *Ще прокопса, кога си види уши-тъ.* — *Навирилъ уши*, услушвася, слухти; **насторожи́ть у́ши.** — *Прѣминѫлъ е прѣзъ иглены уши*, омрьшювѣлъ е. — *Отъ твоитъ уста въ Боговъ уши*, в. уста. — *Темяна си носи у уши-тъ*, скоро ще мре. — *Турюмь си на ухо*, турюмь си на ума, сторвамь нnetъ, намъслювамь. *Като чюлъ това, турилъ си го на ухо-то и тръгнѫлъ да ѭ дъври.* — *Ухо-то ми ся не поти отъ него*, не ми мига око-то отъ него, не ся боѭ отъ него, не искамь да го знаѭ. — *Има уши, нека слушю. Повяче слушюй, по́-малко говори: затова имашь двѣ уши, а едны уста. Вѣтъръ му духа въ уши-тъ. Отъ едно-то ухо влавю, отъ друго-то извлавю. И дувари-ти иматъ уши. И плетъ уши има. Гора уши има, а поле очи. Гора уши и мракъ очи. И плоть очи има, и зидъ уши има. И стѣна уши има, и плетъ очи има. Повяче вѣрвай очи-тъ си, а не уши-тъ си. На магаря разправяли, а то си мрьднѫло ухо-то. Навирилъ уши като магаря за хранѫ. Вдига ли магарю уши-тъ си, то ще врьли товара. Камила-та отишла за рога, врьнѫлася и безъ уши. Камила-та отишла да си трьси рога-та, та си изгубила и уши-тъ. Видѣла камила уши, поискала и роговъ. Клепнѫхѫ му уши-тъ. Клепнѫли му уши-тъ като на дрьтѫ свинѭ. Грънчиарь-тъ, дѣто си ще, тамъ гужда ухо-то на грънято. Грънчиарь-тъ знае отдѣ да турне на гръня-то ухо. Разтворилъ уста до уши. Влѣзе му блъха въ ухо-то. На дявола коршумъ въ уши. Расте, чегато го дяволи теглять за уши-тъ. Да ти е обица на ухо-то. Не съмь го забѣлѣжилъ на ухо-то. Нема го е забѣлѣжилъ Господь на ухо-то! Сладость до зѫбы, свѣтъ до очи, радость до уши. Не ся улавю ни за опашкѫ-тѫ, ни за уши-тъ. Плъна плоска — весело срьдце, празднѫ плоска — уклювнѫлъ уши. Отъ уши на уши чюлъ за това и войвода-та. Всякой иде съ уши, попь-тъ иде безъ уши. Хлющилъ го, та му писнѫлъ уши-тъ. Гущери да ти пиcнѫтъ въ уши-тъ! Мышкъ да ти изгрызѫтъ уши-тъ!*

Ухови́ца, *с. ж.* Птица *Syrnium aluco,* улo вица, улулица, урловица, уулица, хуховица; **ночна́я сова́.** *Уховица-та цѣлѫ нощь выка като чловѣкъ уху, уху!*

У́ходна мома́. Мома попрѣминѫла за женение; уходника.

Ухо́дника, *с. ж.* Мома, коѭто не могла да ся ожени на врѣмя, та ходи дѣвица; уходна мома, заходница; **засидѣвшаяся въ дѣвкахъ.**

Ухра́нвамь и ухра́нювамь (да ухра́нѭ), *гл. д.* Угоювамь, утлъстювамь. —**ися,** *гл. стр.* Бывамь ухраненъ; угадамся.

Ухра́нвание и ухра́нювание, *с. ср.* отъ **ухра́нвамь.**

Ухра́нѭ, нишь, —**нилъ,** *гл. свр.* отъ **ухра́нвамь.** —**неный,** *прич. стр.* Тлъстый, утлъстеный, угоеный; **ко́рмный.**

Ухрѣ́бный, —бнъ и —бенъ, бна, бно, *пр.* Что може да докара, да направи тщетѫ, пагубѫ, зианъ; хрьбный; **причиня́ющій ущёрбъ, убы́токъ.**

Ухъ́лвамся и ухъ́лювамся (да си ухъ́лѭ), *гл. об.* Отъ радость лице-то ми свѣт-

ва; засмивамся, усмихвамся; улыбáться. *Като мя видѣ, ухълися отъ радость.*

Ухѫлвамъ и ухѫлнувамъ (да ухълнѫ), *гл. ср.* и —**мся,** *гл. възвр.* Нажилявамся, наскрѫбявамся, угрыжвамся, умыслювамся, разтѫжявамся, укахарявамся, увилямся, увѣсвамся; **повѣсить носъ, гóлову, задýмываться, опечáливаться.**

Вся е войска удряхнѫла,
Удряхнѫла, ухълнѫла,
Вси сѫ главы прѣклонили,
Вси-ти сльзы поронили. *Пѣс.*

Ухѫлванѥ и ухѫлюванѥ, *с. ср.* отъ **ухѫлвамся.** Усмихванѥ.

Ухѫлванѥ и ухѫлнуванѥ, *с. ср.* отъ **ухѫлвамъ.** Угрыжванѥ.

Ухѫленъій, нъ, на, но, *прич.* Засмѣнъій, усмихнатъій.

Ухѫленъій, нъ, на, но, и

Ухѫлнъій, —льнъ и **—ленъ, лна, лно,** *пр.* Загрыженъій, угрыженъій, замысленъій, умысленъій, навѫсенъій, тѫжнъій, кахарнъій, грыжнъій, увиленъій: **озабóченный.** *У свѣтъ да бѫдешь все ухълна, покорна, црьна и пьклена! Момчято ны е много ухълно, трѣбва нѣчто да му е тяжко.*

Ухѫлнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ухѫлвамъ.** Да ся угрыжѫ.

Ухѫлѭ (да ся), **ишь,—лился,** *гл. свр.* отъ **ухѫлвамся.**

Уцанѭ, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **уцанявамъ. —нѐнъій,** *прич. стр.*

Уцанявамъ (да уцанѭ), *гл. д.* Пазарявамъ, упазарявамъ, главявамъ, углавявамъ, утъкмявамъ, приставямъ, уцѣнявамъ; **нанимáть. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Углавямся, утъкмявамся, пазарявамся, цѣнявамся; **нанимáться.**

Тамо е израсло той дрьво зелено,
Родъ ми е родило все златны іаблъкы,
Уцанихѫ соколъ пѫдарь да имъ бѫде. *Пѣс.*

Уцаняванѥ, *с. ср.* отъ **уцанявамъ.** Цѣняванѥ.

Уцáпамъ, *гл. свр.* отъ **уцáпвамъ. —папъій,** *при. стр.*

Уцáпвамъ и уцáпувамъ (да уцáпамъ), *гл. д.* 1) Съ цапанѥ развалямъ, нацапвамъ нѣчто; убрензвамъ, убрьлавямъ, укалвамъ, умацвамъ, умачквамъ, уплесквамъ; **гáдить, загáдить, испáчкивать, отпáчкать, напáчкать, обмáрывать, отхлюстать.** 2) Загелпвамъ, забатачвамъ, забрьквамъ, побрьквамъ, убрьквамъ, развалямъ нѣкаквѫ работѫ; насирамъ, усирамъ, улайнявамъ, сговнявамъ, уплесквамъ; **сговнять.** *Чакъ сега гы уцапахмы!* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Нацапвамъ, уплесквамъ себе си; убрензвамся, убрьлавямся, укалвамся и проч. 2) *гл. стр.* Бывамъ уцапанъ.

Уцáпванѥ и уцáпуванѥ, *с. ср.* отъ **уцáпвамъ.**

Уцрѣнювамъ (да уцрѣнѭ), *гл. д.* Учернювамъ.

Уцѣнявамъ (да уцѣнѭ), *гл. д.* Уцанявамъ.

Уцѣпвамъ и уцѣпювамъ (да уцѣпѭ), *гл. д.* Отцѣпвамъ, отдирамъ, открущамъ; **отщéпывать, отдирáть, откáлывать. —мся,** *гл. стр.* Бывамъ уцѣпенъ.

Уцѣпванѥ и уцѣпюванѥ, *с. ср.* отъ **уцѣпвамъ.**

Ýцѣпци, *с. м. мн.* Кѫсчета, парчета отъ дъскы или отъ друго нѣчто, что сѫ цѣпили.

Уцѣпѭ, ишь,—пилъ, *гл. свр.* отъ **уцѣпвамъ. —пенъій,** *прич. стр.*

Учврьстѫ, ишь,—тилъ, *гл. свр.* отъ **учврьстявамъ. —тѐнъій,** *прич. стр.*

Учврьстявамъ и учеврьстявамъ (да учврьстѫ), *гл. д.* Направямъ нѣчто да стане чврьсто, яко; зачачявамъ, затягамъ, уячявамъ, укрѣпявамъ, учьврьстявамъ; **укрѣплять, вкрѣплять. —мся,** *гл. стр.* Бывамъ учврьстенъ.

Учврьстяванѥ и учеврьстяванѥ, *с. ср.* отъ **учврьстявамъ.**

Учврьстѫ, ишь,—стилъ, *гл. свр.* отъ **учврьстявамъ. —стѐнъій,** *прич. стр.*

Учвьртѫ (да ся), **ишь,—тился,** *гл. възвр. свр.* Да ся озѫбѭ, да ся опулѭ нѣкому, да го изглядамъ накриво.

Учеврьстявамъ (да учеврьстѫ), *гл д.* Учврьстявамъ.

Ученáйка и ученáя, *с. ж.* Жена на уйка; уйна.

Учѐнѥ, *с. ср.* отъ **ýчѭ.** *Ученѥ край нѣма. Ученѥ-то е двой очи.*

Учѐние, *с. ср.* Ученѥ, знанне, познаванѥ нѣчто основно; **учѐніе.** *Учение-то не е цѣръ да го изпиешь, че да станешь ученъ.*

Ученѝкъ, *с. м.* Който учи нѣчто, нѣкакъвъ занаятъ, който ся учи на нѣчто; чиракъ; **ученѝкъ.**

Ученѝца, *с. ж.* Която учи нѣчто, нѣкакъвъ занаятъ, която ся учи на нѣчто; чиракыня; **ученѝца.**

Ученѝческъій, ска, ско, *пр.* отъ **ученѝкъ.** Ученичкъій *Ученическа работа,* работа, свршена отъ човѣкъ, който на неѭ ся е училъ, какъ да ѭ врьши, на неѭ е чиракувалъ. *Това е ученическа работа, а не майсторска.*

Ученѝчкъій, чка, чко, *пр.* Ученическъій, ученишкъій, чирашкъій.

Сѣднѫла е гюзелъ Дана
Срѣди дворы майчины ѝ,

Тамъ ся вяже кошюля-тѫ,
Кошюлѭ-тѫ ученичкѫ. *Пѣс.*

Ученичкый, —чькъ, чка, чко, *пр смякч.* отъ **у́ченый**.

Ученый, нъ, на, но, *пр.* Който знае учение, който е изучилъ нѣчто, който‿ся е научилъ на нѣчто; **учёный**. *Ученъ, ала злѣ наученъ. Ученый-тъ е съ четыре очи. Ученъ до прага, а уменъ довѣка. Ученъ да тя бие, простъ да тя не милва Учени-ти свѣта раввалять. На ученъ конь юзда не трѣбва. Учена-та маймуна не ще тоягѫ.*

Ой ты главный башь арамиıа,
Не еть учено сиано стадо
Со брьканю, со тѣраню;
Еть учено сило стадо
Со вабеню, со свиреню! *Пѣс.*

Уче́рнювамь (да **уче́рнѭ**), *гл. д.* Намачквамь, нацапвамь съ черно; учрьнювамь, уцрьнювамь, начернювамь, зачернювамь; **наче́рнивать, очѐрнивать**. —**мся**, *гл. стр.* Бывамь учерненъ.

Уче́рнюванѥ, *с. ср.* отъ **уче́рнювамь**. Учрьнюванѥ, уцрьнюванѥ.

Уче́рнѭ, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **уче́рнювамь**. —**ненъій**, *прич стр.*

Учетворѭ́ (да ся), и́шь,—ри́лся, *гл. свр.* отъ **учетворıа́вамся**. —**ре́нъій**, *прич. стр. Глядамь съ учетворены очи*, съ отворены очи; **зо́рко**.

Учетворıа́вамся (да ся **учетворѭ́**), *гл. об.* Казвася за очи-ты, кога ся прѣмрѣжять, та всичко ся види двойно; вчетворıавамся; **двои́тся въ глаза́хъ**. *Очи му ся учетворихѫ.*

Учетворıа́ванѥ, *с. ср.* отъ **учетворıа́вамся**. Вчетворıаванѥ.

Учи́лище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто ся учять на нѣчто; школё; **учи́лище**.

Учина́ıа, вм. **учена́ıа**.

Учи́нвамь и **учи́нювамь** (да **учи́нѭ**), *гл. д.* Учинıамь, учинıавамь, направıамь, сторвамь, усторвамь; **дѣлать**.

Твоıата майка чюждо ткае,
Чюждо ткае, чюждо пряде,
Токо тебе да взгляда.
Взгляда тя, порастнѫ тя,
Учини тя голѣмъ юнакъ,
Голѣмъ юнакъ за жененю. *Пѣс.*

Кой что си самъ учини, другъ не може да му го учини. Болѣ го учини, а не го говори. —**мся**, *гл. възвр.* 1) Направıамся, сторвамся, усторвамся, ставамь; **дѣлаться**.

Руселенко мала мома,
Что ся чюдо учинило
У тaıa града голѣма? *Пѣс.*

Учинися много сжпотиıа
И настанѫ много гладотиıа. *Пѣс.*

2) Ставамь, сторвамся, усторвамся, прѣправıамся, прѣврьщамся, прѣобрьщамся; **претворя́ться, превраща́ться, перемѣня́ться, обора́чиваться**. *Желѣзо да хване, злато да му ся учини Камень да хване, желѣзо да му ся учини.* 3) Сторвамся, показвамся, виждамся; **каза́ться**. *Врата-та му ся учинилы тѣсны.* 4) *гл. стр.* Бывамь учиненъ. — *Учинило ся*, като *гл. безл.* За врѣмя-то: минѫлося, изминѫлося; **прошло́**.

Заклялся Стоıанъ, проклялся
Вяче вино да не пие,
Съ дружинѫ кавгѫ да не чини.
Не учинися ни два дни,
Ни два дни, море, ни три дни,
Заради Стоıанъ механы. *Пѣс.*

Учи́нванѥ и **учи́нюванѥ**, *с. ср.* отъ **учи́нвамь** и **учи́нвамся**.

У́чинъ, *с. м.* Учинено нѣчто, магиıа, влъхуванѥ, врачюванѥ; **волшебство, колдовство́, чародѣйство**. *Учинъ да му учинять*, да му направять магиѭ. *Това му е учинъ*, учинено му е, направены му сѫ урокы.

Учи́нѭ, ишь,—нилъ, *гл. свр.* отъ **учи́нвамь** и **учи́нıамь**. —**ненъій**, *прич. стр. Учинено му е*, направено му е магиѭ. *Учинено му е, та не може да гѫтне*

Учи́нıамь и **учинıа́вамь** (да **учинѭ́**), *гл. д* Учинвамь.

Учи́телка, *с. ж.* Жена, мома учитель; даскалица; **учи́тельница**.

Учи́телскъій, ска, ско, *пр.* отъ **учи́тель**. Даскалскъій; **учи́тельскій**. —**скы**, *нар.* Като учитель; даскалскы; **учи́тельски**.

Учи́телство, *с. ср.* Учителско званѥ; даскалство, даскалѫкъ; **учи́тельство**.

Учи́телствувамь, *гл. ср.* Бывамь, ходѫ учитель; даскалувамь; **учи́тельствовать**.

Учи́телствуванѥ, *с. ср.* отъ **учи́телствувамь**. Даскалуванѥ.

Учи́телчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ учитель; даскалчя.

Учи́тель, *с. м.* Който учи нѣкого на нѣчто; даскалъ; **учи́тель**.

Учку́рець, *ум. м.* и **учку́рчя**, *ум. ср.* отъ **учку́ръ**.

*__Учкурлу́къ__, *с. м. Т.* 1) На потуры, на гащы дупка-та прѣзъ коıѫто минува учкуръ-тъ. 2) Врьвь, тесма за учкуръ. *На чужды гащы учкурлукъ не ставай. Развръзалъ си учкурлука*, харчи безъ мерѫ.

*__Учку́ръ__, *с. м. Т.* Гащникъ, потяглица, вракозунъ; **га́чникъ, га́шникъ**.

Учловѣ́чвамь и **учловѣ́чıамь** (да **учловѣ́чѭ**), *гл. д.* Направıамь нѣкого да стане

чловѣкъ; улюдвамь. —мся, *гл. възвр.* Ставамь чловѣкъ; вчловѣчвамся, очловѣчвамся, улюдвамся, влюдювамся; **становиться, дѣлаться порядочнымъ человѣкомъ.**

Учмень, *с. м.* Растение и плодъ ячмень, чюмень.

У́чрьвенъій, нъ, на, но, *пр.* Червеникавъій, при́червенъій, ж́чрьвенъій.

Учрьвѣвамь (да учрьвѣж), *гл. ср.* Очрьвѣвамь, червясвамь.

У́чрьнъій, нъ, на, но, *пр.* При́чрьнъій, възчернъій; **черноватый.**

Учрѣнювамь (да учрѣнж), *гл. д.* Учернювамь, упрьнювамь.

***Учуртма́,** *с. ж. Т.* Врьчило, фрьчило, вѣтрило, змѣй, керкенезъ, калканъ; **бума́жный змѣй.**

Учю́вамь, *гл. д. свр.* Да упазж, да уварджь, да зачювамь; **уберéчь, сохрани́ть.** *Не го учювалъ.* **Да ся учю́вамь,** *гл. възвр* и *стр.* Да ся упазж, да ся уварджь, да ся зачювамь; **уберéчься, сохрани́ться.** —**ванъій,** *прич. стр.* Упазенъій, уварденъій, зачюванъій.

Учю́двамь и учю́дувамь (да учю́дж), *гл. д.* Почюдвамь, очюдвамь, въздивювамь; **удивля́ть, изумля́ть.** —**мся,** *гл. възвр.* Очюдвамся, почюдвамся, въздивювамся; **удивля́ться, изумля́ться.**

Учю́дванье и учю́дуванье, *с. ср.* отъ **учю́двамь и учю́двамся.**

Учю́дж, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **учю́двамь.** —**денъій,** *прич. стр.*

У́чж, ишь, учи́лъ, *гл. д.* 1) Показвамь, давамь умъ нѣкому да знае нѣчто, рядж нѣкого на нѣчто да го врьши, да го знае; **учи́ть, обуча́ть, наставля́ть.** *Учи го да чете, да пише, учи го, какъ да направи. Учж конь,* юздж го, впрягамь го да привъикне; **объѣзжа́ть, объѣзживать, натáривать.** 2) Затврьдювамь, запомнювамь нѣчто добрѣ, както трѣбва, за да го знаж; **учи́ть, изуча́ть.** *Учи длъбокж наукж, учи занаятъ, учж си урока.* 3) Научвамь, приучвамь, навъиквамь нѣкого на нѣчто; **пріуча́ть.** 4) Четж, прочитамь, прословямь, пѣж; **прочи́тывать, чита́ть.**

> Подайте ми бѣлж книгж,
> Да ж учж, да си видж,
> Что писала мой-та севда. *Пѣс.*

—**чжся,** 1) *гл. възвр.* Глядамь, залѣгамь, рядж да знаж нѣчто; **учи́ться, обуча́ться.** 2) Глядамь, слушамь, какъ прави другъ, та го правж и азъ; **выу́чиваться, перенима́ть, наслу́шиваться.** *Дѣцата едно отъ друго ся учять на лоши думы.* 3) Достига и до мень, та го знаж; чювамь, узнавамь, научвамь; **узнава́ть, освѣдомля́ться, вывѣ́дывать, выспра́шивать.** *Учимся, че сте щюли да годите Стоянкж.* 4) Навъиквамь, привъиквамь, свъиквамся, нахнадамся, научвамся, алаштисвамь; **вы́кнуть, привыка́ть, пріуча́ться.** *Така ся учи на готово, на топло.* 5) *гл. стр.* Бъивамь ученъ; **учи́ться.** — *Учи, учи, тиквж бучи. Учи лудо, да е по-лудо; учи мирно, да е по́-мирно. Золанъ учи добрана да лучи. Не учи старца, да мжти яйца. Ако ся не учи, не може ся научи. Както ся кучило, така ся и учило. Момчя съ мустакы и мома съ бозкы, лесно ся не учять.*

Учюдж, и́шь,—ди́лъ, *гл. свр.* отъ **учюдія́вамь,** —**дéнъій,** *прич. стр.*

Учюдія́вамь (да учюдж), *гл. д.* Начюдювамь, надъимювамь, упушвамь, укадювамь.

Учюдія́ванье, *с. ср.* отъ **учюдія́вамь.**

Ушёлка, *с. ж.* Раст. *Taraxacum officinale,* борець, глушило, глушина, горець, горчивичь, капикосъ, конско цвѣтье, магарешка млѣчка, павунко, падикосъ, радика, салата; **одува́нчикъ, попо́во гумёнцо, хаси́мъ, льви́ный зубъ.**

Ушéнце. *ум. ср.* отъ **уша́.** *Бабино ушенце,* едно растение отъ рода на гжбы-ты; керино ухо.

Уши, *с. ср. мн.* отъ **ухо́.**

Уши, у́ши! *междом.* За пжденье кокошкы, птици; ишу, кжшь, кжшь! **ши, шишъ!**

Уши́бамь, *гл. д. свр.* Съ шибанье да работж нѣчто. *Ушибай вльнж-тж,* разбий ж съ пржтчкж —**банъій,** 1) *прич. стр.* 2) *пр.* Отворенъій, отрьканъій, събуденъій, умнъій, укокоренъій, сѣтнъій, усѣтливъій, ачикгйозъ; **смѣтливый, дога́дливый, оборо́тливый, бо́йкій.**

Уши́бливъій, въ, ва, во, *пр.* Утъикливъій, срамежливъій; **застѣнчивый.**

Уши́вамь (да уши́ж), *гл. д.* Съ шиенье уработвамъ; съшивамь; **сошива́ть.** —**мся,** *гл. стр.* Бъивамь ушить; съшивамся; **сошива́ться.** *Далъ си попадиж-тж, ушилъ си шапкж; далъ си дъщерж-тж, ушилъ си калимавкж.*

Уши́ванье, *с. ср.* отъ **уши́вамь.** Съшиванье.

Уши́камь, *гл. свр.* отъ **уши́квамь.** Да изшькамь.

Уши́квамь и уши́кувамь (да уши́камь), *гл. д.* Пждж кокошкы или друго нѣчто съ въиканье: уши, уши! кжшкамь, шькамь.

> Долѣтѣхж два гължба,
> Димитріа ушикува:
> Ишу, ишу, два гължба,
> Не ронѣте божюръ дрьво,
> Напрашихте ми чяшж вино. *Пѣс.*

Ушйкванѥ и **ушйкуванѥ,** *с. ср.* отъ **ушйквамь.**
Ушйтици, *с. ж. мн.* Шиаркы и нашивкы на набрьченыи ризы.
Ушйци и **ушйчкы,** *ум. мн.* отъ **уши.** Ушенца.
Ушйчникъ, *с. м.* Обица, менгушь, ушникъ, ушника.
Ушйчничкы, *с. ж. мн.* Обици, менгуши, ушници, ушникы.

> На главѫ си златаы иглы,
> Златны иглы треперушкы,
> На уши си ушичничкы,
> Ушичничкы и мингюши,
> Сухо злато, чисто сребро. *Пѣс.*

Ушля́, *ум. ср.* отъ **ухо́.** Ушя.
У́шника, кы, *с. ж.* Менгушь, менгъиши, мендюшь, наушкы, обица, обишка, обѣсца, обѣтка, ушникъ, ушичникъ, ушичничкы, тока, цурайкы; **се́рьга.**
У́шникъ, *с. м.* Ушника.

> Ега разпасалъ колана,
> Ега отпетлѣлъ ушника,
> Ега отпетлѣлъ гердана,
> Мома ся тога разбуди. *Пѣс.*

У́шници, *с. ж. мн.* Единъ строй гѫбы.
У́шничкы, *с. ж. мн.* Обици, менгуши, в. **у́шника.**

> Откачи ѝ отъ уши-ты,
> Отъ уши-ты ушничкы-ты. *Пѣс.*

У́шно бѣ́лѥ. Раст. *Sempervivum tectorum;* **живу́чка.**
Ушный, —шьнъ и —шенъ, шна, шно, *пр.* отъ **ухо́;** **у́шный.**
Ушо́пенъй, нъ, на, но, *пр.* Отворенъй, отрѫканый, събуденый, ококоренъй, умный, хытрый, усѣтливый, ушибаный, укляченъй, ачикгйозъ; **смѣтливый, оборо́тливый.**
***Ушурджи́ıа,** *с. м. Т.* Прѣкупникъ, събирачь на данъкъ ушуръ.
***Ушуръ,** *с. м. Т.* Данъкъ, что зима правителство-то отъ храны-ты на десять едно; десятъкъ, десятина; **десяти́на.**
Ушѣ́тамь, *гл. свр.* отъ **ушѣ́твамь.** Да изшьтамь. —тапый, *прич. стр.*
Ушѣ́твамь и **ушѣ́тувамь** (да ушѣ́тамь), *гл. д.* Свръшвамь да шьтамь; изшьтвамь, изтрѣбвамь, изчиствамь.
Ушѣ́твавѥ и **ушѣ́туванѥ,** *с. ср.* отъ **ушѣ́твамь.**
Ушя́, *ум. ср.* отъ **ухо́.** Ушля; **ушко́.**
Ушıа́къ, *с. м.* Рало съ уши, ушıарско рало.
Ушıа́рско ра́ло. Рало съ уши, ушıакъ.
Ушıа́тка, *с. ж.* 1) Грьнѧ съ дрьжкѫ като поврьзло надъ устıе-то му; арка, котленка, латвица, оватка, рукатка, рѫчникъ, обѣшелникъ. 2) Вѣдро, чебуръ съ уши; **ушá́тъ.**

Ушıатъй, тъ, та, то, *пр.* Что има уши. *Поле окато, гора ушıата.*
Ущá́вѭ, ишь, —вилъ, *гл. свр.* отъ **ущá́вıамь.** —венъй, *прич. стр.*
Ущá́вıамь (да ущá́вѭ), *гл. д.* Свръшвамь да щавѭ, съ щаванѥ уработвамь; выдубля́ть. —**ися,** *гл. стр.* Бывамь ущавенъ.
Ущá́вıанѥ, *с. ср.* отъ **ущá́вıамь.**
Ущи́на, *с. ж.* Пита отъ пчелы съ меда; ощина, вощина, сътъ; **соты́.**
Ущи́пвамь и **ущи́пувамь** (да ущи́пѧ), *гл. д.* Стисвамь, стягамь нѣчто съ щипанѥ; защипвамь; **ущи́пывать.** *Ущипа го за бузѫ-тѫ.* —**ися,** *гл. стр.* Бывамь ущипанъ.
Ущи́пване и **ущи́пуванѥ,** *с. ср.* отъ **ущи́пвамь.**
Ущи́пка, пкы, *с. ж.* 1) Прьво влаченѥ влънѫ; трупка. 2) Ущипци.
Ущи́пци, *с. м. мн.* Кога щипать влънѫ, конопы, чтото изврьлять непотрѣбно; ущипкы, ощипкы, ощипци, дребъ; **отре́пки, отре́пье, отерё́бки, ощи́пки, охло́покъ.**
Ущи́пѧ, ешь, —палъ, *гл. свр.* отъ **ущи́пвамь.** —**паный,** *прич. стр.* Защипаный, щипнѫтый; **защи́панный, защи́пнутый.**
Ущрьбѣ́ѭ, и́шь, би́лъ, *гл. свр.* отъ **ущрьбıа́вамь.** —**бе́нъй,** *прич. стр.*
Ущрьбıа́вамь (да ущрьбѣ́ѭ), *гл. д.* Направıамь на нѣчто щрьбелъ, отчюпвамь малко отъ краища-та на нѣчто; ощрьбıавамь, нащрьбıавамь, накрьнıавамь, оклосвамь, оклоцвамь, осакащамь; **выщербля́ть, ущербля́ть, зазу́бривать.** —**ися,** *гл. възвр.* и *стр.* Ощрьбıавамся, нащрьбıавамся, накрьнıавамся, оклосвамся, осакащамся.
Ущрьбıа́ванѥ, *с. ср.* отъ **ущрьбıа́вамь.** Ощрьбıаванѥ.
Ущу́цамь, *гл. ср. свр.* Да утънѫ, да потънѫ, да затънѫ, да залѣзѫ; **завя́знуть, утону́ть.**

> Кога хванѫ конıа за опашкѫ,
> Конıа тягли назадъ да поврьне,
> А конь-тъ ся назадъ не поврьща,
> До колѣна у земи ущуца. *Пѣс.*

***Уюнджи́ıа,** *с. м. Т.* Който може да правы уюны.
***Ую́нъ,** *с. м. Т.* Игра, направена нѣкому, изигранѥ нѣкого.
Уѭ́, у́ешь, *гл. ср.* За чакалъ: выѭ. *Чакали-ти цѣлѫ нощь уѭть.*
Уя́тъй, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **уе́мѧ.** 1) Схванѫтый, сцѣпенъй, вцѣленый, дамлалиıа, съ изсъхнѫлъ кракъ, рѫцѣ. 2) Който не умѣе ничто да врьши, комуто не иде отрѫкы да направи нѣчто; уıадный, тяжкый, туткунъ; **ко́поткій, нело́вкій, непрово́рный.**
Уıа́дамся (да ся уıамь), *гл. об.* 1) Ухран-

вамся, угоѭвамся, утлъстѭвамся, утлъстѣвамь, наѭдамся, накръвѭвамся, надебелѣвамь, наплънѣвамь, направѭмся; **ботѣть, жирѣть, тучнѣть, толстѣть, отъѣдаться, отка́рмливаться.** 2) Ѩмся, заѭдамся, карамся, глозгамся, гръзжся съ нѣкого; **гры́зться, ссо́риться.** 3) Грыжжся, прыпкамь, залѣгамь, радѫ, чалащисвамь; **забо́титься, печься, радѣть.** *Азъ съмь вече старъ, не могѫ да ся уѭдамь, каквото по́-напрѣдъ, затова нека Петко ся уѭда, нека онъ тръчиа като по́-младъ отъ мене.*

Уя́данѭ, *с. ср.* отъ **уя́дамся.**

Уя́двѭ, ишь,—вилъ, *гл. д. свр.* Да ѭдосамь, да разгнѣвѭ, да разлютѫ; **разгнѣвать, рассерди́ть. Да ся уѭдвѭ́,** *гл. взвр. свр.* Да ся ѭдосамь, да ся разгнѣвѭ, да ся разлютѫ, да кыпнѫ; **разгнѣваться, рассерди́ться. —венъій,** *прич. стр.* Ѩдосанъій, разгнѣвенъій, разлютенъій; **разгнѣванный, рассе́рженный.**

Какъ да не сьмь, майко, уплакано,
Какъ да не сьмь мощнѣ уѭдвено? *Пѣс.*

У́ѭднъій (у́еднъій), —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Уятъій въ 2-то знаменованѭ.

Уя́здж, ишь,—дилъ, *гл. д. свр.* Да уѭхнѫ, да ѭхнѫ, да възсѣднѫ.

Уѭкчѭ́, и́шь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **уѭкчя́вамь. —че́нъій,** *прич. стр.*

Уѭкчя́вамь (да уѭкчѭ́), *гл. д.* Уѭчѭвамь, учврьстѭвамь.

Уѭкъ, у́йци, *с. м.* Насѣкомо уйковецъ, комаръ; **кома́ръ.** *Уйци и муйци да го ѭджть!*

Уя́мь (да ся), уѭде́шь, уя́дохся, уя́лся, *гл. свр.* отъ **уя́дамся.**

Уя́хвамь и уя́хнувамь (да уя́хнж), *гл. д.* Качвамся на конь, на добычя; ѭхвамь, възсѣдамь, всѣдамь, врьзсѣдамь. *Нѣма врѣмя конѭ да си стяга, уѭхнж го на голицѫ.*

Уя́хванѭ и уя́хнуванѭ, *с. ср.* отъ **уя́хвамь.**

Уѭхнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **уя́хвамь. —нжтъій,** *прич. стр.*

Уѭчѭ́, и́шь,—чи́лъ, *гл. свр.* отъ **уѭчя́вамь. —че́нъій,** *прич. стр.*

Уѭчя́вамь (да уѭчѭ́), *гл. д.* Уѭкчѭвамь, учврьстѭвамь. **—нся,** *гл. взвр.* и *стр.* Уѭкчѭвамся, учврьстѭвамся.

Уѭчя́ванѭ, *с. ср.* отъ **уѭчя́вамь.** Уѭкчѭванѭ, учврьстѭванѭ.

Ф, ф, *ф.*

Ф. Двадесять и второ слово, двадесять и втора буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричано *фрътъ;* по старо-то начрьтание **ф**, а по ново-то ф, и рѫкописно *ф.*

***Файда́,** *с. ж. Т.* 1) Полза, облага, печяла, привидище, кюръ; **по́льза, вы́года.** *Нѣмамь файдѫ отъ него. Безъ файдѫ овца трънь и́ подъ опашкѫ.* 2) Чтото ся плаща за пары, земенъі на заемъ; лихва, фаизъ; **ли́хва, ростъ, проце́нтъ.** *Зелъ пары съ файдѫ.*

Сестринке, Вело єдинние,
Като ме пыташь, щѫ кажѭ,
Ала не ти е за файдѫ. *Пѣс.*

***Файдали́ѭ,** *пр неизм. Т.* Что донасѭ файдѫ, отъ когото виждамъі, имамъі файдѫ; полезенъ, кюровитъій, кюрлиѭ; **вы́годный, при́быльный.** *Файдалиѭ работа.*

Файди́ца и файди́чка, *ум. ж.* отъ **файда.**

Файдо́самь, *гл. свр.* отъ **файдосвамь. —санъій,** *прич. стр.*

Файдо́свамь и файдо́сувамь (да файдо́самь), *гл. д.* 1) Направѭмь да принесе файдѫ, ползѫ; **опользотворя́ть.** 2) Докарвамь, принасѭмь файдѫ, ползѫ; ползувамь; **по́льзовать, приноси́ть по́льзу. —нся,** *гл. стр.* Бывамь файдосанъ.

Файдо́сванѭ и файдо́суванѭ, *с. ср.* отъ **файдо́свамь.**

Фаизчи́йскъій, ска, ско, *пр.* отъ **фаизчи́ѭ.** Лихварскъій; **ростовщи́чій.**

***Фаизчилѫ́къ,** *с. м. Т.* Даванѭ пары съ фаизъ; работа, занаятъ на фаизчиѭ; лихварство.

***Фаизчи́ѭ,** *с. м. Т.* Който дава пары съ фаизъ; лихварь; **ростовщи́къ.** *Баща му бѣше страшенъ фаизчиѭ.*

***Фаи́зъ,** *с. м. Т.* Лихва, файда; **ли́хва, ростъ, проце́нтъ.** *Дава пары съ фаизъ. Щѫ му го врьнѫ съ фаиза.*

Факе́листъій, стъ, ста, сто, *пр.* Что има факелъ. *Фекелистъ бѣволъ.*

Факе́лецъ, *ум. м.* и **факе́лчя,** *ум. ср.* отъ **факе́лъ.**

***Факе́лъ,** *с. м. Л.* 1) Бѣло на чело-то на нѣкое животно; **лъісо, лъіско; лы́сина.** 2)

Бѣла крьпа съ шиперенъ пискюлчета, обвита като гъжвж около фесъ.

***Факи́ръ и факи́рище,** *с. м. Т.* Горкана, горканъ, сиромахъ, сирота, сиротичка, клятникъ, клятница, жюлникъ, жюлница, тъжникъ, тъжница; **несча́стный, бѣдня́га, бѣдня́жка, бѣдня́жечка, горемы́чный.**

***Факли́ѭ,** *с. ж. Гр.* Голѣма свѣщь; ламбада.

***Фа́лага,** *с. ж. Т.* Валага. *Тръти му еднж фалагж.*

***Фаладжа́,** *с. м.* Назъвание на овенъ въ пѣсень:

Проминжхж клети Турци,
Та заискахж фаладжж,
Фаладжж, вакло кйосемчя. *Пѣс.*

Фа́лж, ишь,—лилъ, *гл. д.* вм. **хва́лж.**

Фа́лѭ, *с. ж.* Дупка-та на азлжкъ на пушкж; подсъипъ; **по́лка.**

***Фапа́ръ,** *с. м. Гр.* Фенеръ.

***Фанерли́ѭ,** *пр. неизм. Гр.* Фжнерлиѭ, чюдотворный. *Святый Размо е много фанерлиѭ. Фанерлиѭ е свята Марина и икона-та нейзина е фанерлиѭ.*

Фа́нувамь, фа́нж, *гл. д.* вм. **хва́нувамь, хва́нж.**

Фа́ра, *с. ж.* 1) Влака, колѣно, поясъ, родъ, повой, пасмина, черга, сой, вѣра, лоза, лѣка, плѣзмина; **родъ, поро́да, пле́мя.** *Женска фара. Кучешка фара. Циганска фара.* 2) Родъ, рода, роднина, роды, своещина; **родня́, ро́да.** *Имашь парж, имашь и фарж.*

Фара́шецъ, *ум. м.* и **фара́шчя,** *ум. ср.* отъ **фарашь.**

***Фара́шь,** *с. м. Т.* Дъсчянъ или тенекиенъ сеждъ за изврьгание сметъ.

***Фарколи́ца,** *с ж Гр.* Вилица, вилушка, вилка, набодка, набодно, бунела, пантарулѭ; **ви́лка.**

***Фармазо́нинъ и фармасо́нинъ,** *с. м. Т.* отъ френско-то *franc-maçon.* Чловѣкъ, който не вѣрва въ нищо, нѣма никаквж вѣрж; невѣрникъ, нечестивецъ. *Съ него да нѣмашь работж, той е фармасонинъ.*

***Фарма́къ,** *с. м. Гр.* Утрова. *Дай ми, мамо, хлѣбъ.—Щж ти дамь фармакъ! Сега плюска та ѭде.*

***Фарси́ѭ,** *пр. неизм. Т.* Ученъ. *Единъ попъ былъ много честенъ и фарсиѭ.*

Фасу́лёвый, въ, ва, во, *пр.* отъ **фасу́лъ.** Бобовый.

Фасу́лецъ, *ум. м.* отъ **фасу́лъ.** Малко нѣчто фасулъ.

Фасу́ли́чя, *с. ср.* 1) Раст. *Lathyrus tuberosus,* медова кътка, овчя гюзель, орѣшецъ, орѣшковиниѭ, орѣшковиии: **земляны́е орѣхи, чи́на клубнено́сная.** 2) Раст. *Polygonum convolvulus,* повѣтица, фасулювичя; **горе́цъ обвиличный.** 3) Раст. *Orobus vernus,* злы ятръвы; **соче́вникъ весе́нній.**

Фасу́лище и фасу́лнище, *с. ср.* Мѣсто, засѣто съ фасулъ.

Фасу́лчя, *ум. ср.* отъ **фасу́лъ.** Дребно зрьно фасулъ.

***Фасу́лъ,** *с. м. Гр.* Раст. *Phaseolus vulgaris* и неговый плодъ; сочиво, бѣлъ бобъ; **фасо́ль, туре́цкіе бобы́.**—*Цръвенкый фасулъ,* раст. *Faba* и неговый плодъ, бобъ, бакла, црьвенъ бобъ; **ру́сскіе бобы́.** *Шаренъ фасулъ,* йовенъ бобъ.

Фасулю́вичя, *с. ср.* Раст. Фасуличя въ 2-то знаменование.

Фа́тж, ишь,—ти́лъ, *гл. свр.* отъ **фа́щамь,** вм. **хва́тж.**

***Фа́шиѭ,** *с. ж. Т.* Дльга тесма отъ кожж отъ гръба на животно; **огу́вокъ.** *Да му одеремъ отъ гръба фашиж.*

Фа́щамь (да фа́нж и да фа́тж), *гл. д.* вм. **хва́щамь.**

Фелте́къ, *с. м.* Който фелти; пелтекъ; **карта́вый, косноязы́чный.**

Фелте́ченѭ, *с. ср* отъ **фелте́чж.**

Фелте́чж, ишь,—чи́лъ, *гл. ср.* Фелтж, пелтечж, пелтж.

Фелтѣ́нѭ, *с. ср.* отъ **фелтж́.** Хвелтѣнѭ, фелтеченѭ, пелтѣнѭ.

Фелтж́, ишь,—тѣлъ, *гл. ср.* Завалямь, заецвамь въ говора; хвелтж, фелтечж, пелтж, пелтечж; **карта́вить, шепеля́ть, пришепётывать.**

Фене́рецъ, *ум. м.* и **фене́рчя,** *ум. ср.* отъ **фене́ръ.**

Фене́рчя, *с. ср.* Раст. *Verbascum thapsus,* бабюкъ, дивъ кобакъ, лѣпиянъ, лопенъ, лубовачка, мечие ухо, папалечь, пукъ, овчя опашка, свищулка, свѣщилка, богородичина хурка; **медвѣ́жье у́хо, коровя́къ, верби́шникъ, ца́рскій ски́петръ, ца́рская свѣча́.**

***Фене́ръ,** *с. м Гр.* Фанаръ, направа съ свѣщь, съ лампж въ нея за да си свѣтять нощиѭ по пжтища-та или изъ кжщи; **фона́ръ.** — *Кжща като фенеръ,* съ много прозорци.

***Фера́тъ,** *с. м. Т.* Ферагатъ, отказвание отъ нѣчто, оставяние нѣчто. *Сетнѣ ферать ке си чинѭ,* ще ся оставж отъ нѣчто.

***Ферахли́ѭ,** *пр. неизм. Т.* Веселъ, граенъ, сефалиѭ.

***Фера́хъ,** *с. м. Т.* Веселина, широта.

***Фе́реджа,** *с. ж.* и **фе́редже,** *с. ср. Т.* Горниѭ дрѣха, кжято повече носять булы, та ся забулвать съ неж.

***Ферманли́ѭ,** *пр. неизм. Т.* Който има ферманъ.

***Ферма́нъ,** *с. м. Т.* Заповѣдь, царска запо-

вѣдь; фирма́нъ. *Излѣве ферманъ. Въ орманъ ферманъ не ся пѣе.*

*Фéрмене и фéрмеле, *с. м. Т.* Кѫса горна дрѣха; дорамчя, контошь, салтамарка; кýртка.

Ферýглица, *с. ж.* Хоржгва, хоржгвица, уруглица.

Фéсецъ, *ум. м.* и фесенце, фéсчя и феся́, *ум ср* отъ фесъ.

*Феслúю, *пр. неизм. Т.* Что носи фесъ, что е съ фесъ.

*Фесфесé, *пр. неизм Т.* Замаянъ.

*Фéсъ, сове, *с. м. Т.* Шяпка отъ чeрвенъ платъ, особена направа; носять ѭ повяче Турци-ти; фесъ. *Не е у феса, а у свѣса.*

*Фетвá, *с. ж. Т.* Рѣшение на единъ спорень религиозенъ, наслѣдственъ и пр. въпросъ, издавано отъ духовно лице.

Фéфелъ, *с. м.* ви. пéпелъ. Не може да рече пепелъ, ами въка фефелъ.

Фéферица, *с. ж.* Птица *Tetrao coturnix,* падпадъкъ, пѫдпѫдъкъ, подполошка, прѣпѣлица, прѣперица, прьпелица; пéрепелъ. (?)

> Да си идемъ заранъ рано,
> Да ловимъ дребна лова,
> Дребна лова яребици,
> А по-дребна феферици. *Пѣс.*

Фéщавамь, *гл. д.* Обѣщавамь, таксувамь, фтаксувамь.

Фидáнка, *с ж.* Фиданъ. *Дрьво-то е пустняло фиданкы.*

Фидáнчя, *ум. ср.* отъ фидáнъ. Фиданка.

*Фидáнъ, *с. м. Т.* 1) Младо дрьво, овощка; фиданка, младокъ, младочя, младочка, младица; молодóе дéрево. 2) Новъ клонъ, покаралъ отъ дрьво или отъ коренѭ му; фиданка, фиданчя, филизъ, изданка, издънка, младица, младочка; óтпрыскъ, óтрасль, отрóдокъ, отрóстокъ, побѣ́гъ, подрóстъ, пáродокъ, плеть, лѣторасль. *Пущамь фиданы;* отпры́скивать отрождáться.—*Фиданъ бойлию,* тьнъкъ высокъ като фиданъ. *Като фиданъ въ градинѫ,* хубавецъ, хубавица.

*Фидé, *с. ср.* 1) Изсушено тѣсто на луспы, на конци за чорбѫ; вермишéль. 2) Новопосадено лозе; садъ.

Фиё и фиёвецъ, *с. м.* Птица фишь

*Фий, *с. м. Т.* Раст. *Vicia sativa,* единъ видъ оровъ.

*Фикé, *с ср. Гр.* Чяшю за пиение съ неѭ само вино.

*Фикúю, *с. ж. Гр.* Назъвание на чяшѭ, фикиюна чяшю.

> Гръло-то ѝ свѣтюше
> Като чяшѫ фикиѫ,
> Пълна, равна съ ранѫ. *Пѣс.*

Фикúюнъый, нъ, на, но, *пр.* Что е като фикиѫ. *Чяшю фикиюна.*

*Филáда, *с. ж Гр* Малъкъ букварь.

*Филáнъ, *пр. неизм. Т.* Еде-кой, нѣкой.

Филджáнецъ, *ум. м.* и филджáнчя, *ум. ср* отъ филджáнъ.

*Филджанчичé, *с. ср. Т.* Раст. *Chrysanthemum Leucanthemum,* алфита, бѣла лайкучка, попадийка; златоцвѣтъ, ромáшка полевáя.

Филджáнчя, *с. ср.* Раст. *Impatiens noli tangere,* слабонога; недотрóга, нетрóнь меня́, бальзамáнъ.

*Филджáнъ, *с. м. Т.* Кафяна чяшю.

*Фи́лдишь, *с. м. Т.* Филовъ зѫбъ, филова кость; слонóвая кость.

Филди́шенъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ филдишь.

Фи́лё, *им соб.* мѫжско.

*Филемéнъ, *пр неизм. Т. Филеменъ чоха,* Фламанско, Холанско сукно.

Филибили́йчя, *с. ср.* Раст устúчя; львóвы устá, львиноýстъ.

Фили́зецъ, *ум. м* и фили́зчя, *ум. ср.* отъ фили́зъ.

*Фили́зъ, *с м. Т.* Фиданъ въ 2-то значение.

Фили́йка, *ум. ж.* и фили́йчя, *ум. ср.* отъ фили́я.

Фили́нта, *с. ж.* Дльга пушка, пушка бойлию.

*Фили́ю, *с ж Гр* Тьнъкъ рѣзьнъ хлѣбъ; хвелка, крьшенка, порѣзаница; ломóть. *Една филию хлѣбъ.*

Фи́ловъый, въ, ва, во, *пр.* отъ филъ. Филскъый, слоновъый; слонóвый. *Филовы зѫбы да има, па нищо не може направи.*

Фи́лскъый, ска, ско, *пр.* Филовъый. *Филъ ходи, филъ гряде, филскъый самаръ носи?* Гат. — Лигавецъ.

Фи́лчё, *им. соб* мѫжко, Филипъ.

*Филъ, *с. м. Т* Животно слонъ. *Тяжъкъ като филъ.*

*Филúари, *с. м. мн. Т.* Единъ видъ обуща; фирали, кундори.

Фи́на, *с. ж* Малко на бой кучя; финя, мьничя.

Финúкъ, *с. м.* Кожюрецъ, кожюлецъ, кожюрокъ, кобакъ, козакъ, кукулъ, мумулъ, мушница, мѣхурница, мѣхунка, пашкулъ, бубы; кокóнъ.

*Фи́нъый, нъ, на, но, *пр.* Тьнкъый, хубавъый, финянъый; тóнкій, лýчшій. *Фина феса на келявѫ главѫ.* —но, *нар.* Тьнко, хубаво, финяно.

Финя́, *с. ср.* Малко на бой кучя; фина, мьникъ, мьничя.

Фи́нянъый, нъ, на, но, *пр.* Тьнкъый, хубавъый, финъый; тóнкій, лýчшій.

Скрой ми рубж фиянж,
Фиянж и коприняня,
Да си ся, любя, прѣмѣнжѣ. *Пѣс.*

Фибвецъ, *с. м.* Птица фитъ.

***Фирж,** *с. м. Т.* Чтото ся изпари, извѣтрѣе, отъ нѣчто, та остане то по малко, по-леко. *Дава много фирж, излива на фирж,* много ся изпарюва, извѣтрѣва; кога ся варп, прѣварюва, пуща много пѣнж, утайкж, та остава малко.

***Фирали,** *с. м. мн. Т.* Фялюри, единъ видъ обуща кундори.

Денѣ носѣлъ леки фиралы,
Нощьж носѣлъ желѣзны опинци;
Денѣ му сж порты затворены,
Нощьж му сж порты отворены. *Пѣс*

***Фиралиiя,** *пр. неизм Т.* Что излиза на фирж. *Фиралиiя масло.*

Фиралчина, *с. ср. мн. ум.* отъ **фирали.**

За дѣвойкы дробны басмы,
За юнаци тунисъ фесове,
За дѣчина фиралчина. *Пѣс.*

Фиреню, *с. ср.* отъ **фирж.** Гонение.

***Фирида,** *с. ж. Гр.* Долапъ въ зидъ безъ врата; хирида, камара, пещера; **альковъ.**

Фиркамь (да фирнж), *гл. ср.* Спущамся, затичюмся, затрьчювамся, прыпвамь, слитвамся, затирвамся. *Фирнж камъ село-то.*

Фирканю, *с. ср.* отъ **фиркамь.** Трьчюню, прыпканю.

Фирнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **фиркамь.** Да ся спустнж.

Фирнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **фирж.** Да погнж.

Фирогонъ, *с. м.* Назъвание за конь: толкова бръзъ, дѣто стига и надминува вихры-ты; спомянуваси въ пѣсни-ты; вихрогонъ.

Похвалился Михало, добъръ юнакъ,
Похвалился снощи на сѣдянкы,
Похвалился при малкы-ты момы,
Че си има коню фирогона,
Фирогона коню нефирана,
Че прѣварю това ясно слънце
И прѣварю той силны вѣтровы! *Пѣс.*

Фирж, ишь,—рилъ (да фирнж), *гл. д.* Гонж, тѣрамь, брькамь; **гнаться, преслѣдовать.** *Прѣврьвват му очи ты съ крьпж, че го пустнжть да мжчи да фири другы-ты, като ся врьтять наоколо му. Дѣца-та го фирять и, дѣто го стигнжть, нагарванисать го да го кльвжть съ ржкы-ты. Голѣмо-то дѣтя ся спуска камъ кале-то, неговый-тъ ешь го фирнж, та го фири до кале-то на другж-тж странж.*

Фирюсамь, *гл. свр.* отъ **фирюсвамь.** Да ексилдишж.

Фирюсвамь и фирюсувамь (да фирюсамь), *гл. ср.* 1) Излизамь на фирж, пущамь фирж; губж, изгубвамся, ексилдисвамь, изфирюсвамь. 2) Побѣгвамь, очиствамь, офейквамь, изфирюсвамь, духвамь, олущвамь; **навострить лыжи, лызнуть.**

Фирюсваню и фирюсуваню, *с. ср.* отъ **фирюсвамь.**

***Фиска,** *с. ж. Т.* Орѣхъ, валчистъ камыкъ за лученье съ него въ игрж; койнакъ, саю.

Фискамь (да фиснж), *гл. ср.* Вискамь, вищж, фищж, цвилж; **ржать.**

Па го дочю шярца добра коня,
Па го дочю низъ Филибе града,
Па го дочю, па си е фиснжла. *Пѣс.*

Фисканю, *с ср.* отъ **фискамь.** Висканю, вищѣню, цвиленю.

Фиснж, ешь, — нжлъ, *гл. свр.* отъ **фискамь.** Да виснж, да изцвилж.

Фистанецъ, *ум. м.* и **фистанчя,** *ум. ср.* отъ **фистанъ.** Фустанчя.

***Фистанъ,** *с. м Т.* Женска горнiя дрѣха като сукманъ, нъ отъ по-тьнъкъ платъ; фустанъ, китишь, рокля; **платье.**

***Фитариiя,** *с. ж. Гр.* Клѣтка, лѣха цвѣтю, въ градинж; **грядка.**

***Фитилджѣ,** *с. ср. Т.* Направа за сякнатю фитила на свѣщь; сякнило, сякничкы, угасникъ.

Фитилецъ, *ум. м.* и **фитилчя,** *ум. ср.* отъ **фитилъ.**

***Фитиллиiянцый,** нъ, на, но, *пр.* Направенъй отъ фитилъ, что е съ фитилъ.

Фитило, *с. ср.* Фитилъ на свѣщь; **свѣтильня.**

***Фитилъ,** *с. м. Т.* 1) Усукана памучна врьвь, что ся турю въ нѣчто да гори или съ който ся запалю нѣчто; **фитиль.** *Фитилъ на свѣщь* фитило; **свѣтильня.** *Фитилъ на гроба да му ся не найде!* 2) Врьвчица, что ся турю въ дупкж-тж на ранж за да тече гной-тъ. *Фитилъ на ранж* 3) Слѣпени влакнж на пашкулъ влънж. 4) Киръ, изкаранъ на длъгы усуканы валчета *Киръ на фитилы. — Въвирамь му въ носа фитилы,* подсказвамь му нѣчто, та го мжчж; изваждамь му го изъ носж, въвирамь му го въ носа (въ очи-ты); **колоть чѣмъ глаза, утыкать глаза, по глазамъ чѣмъ.** — *Пущамь му фитилы,* пущамь му мухы, подкустрювамь го да направи нѣчто, да земе да лудѣе.

Фитка, *с. ж.* Птица женско-то на фитъ; биба, куйка, курка, кыка, миса, мисирка, миска, мисюрка, пуйка, пулта; **индѣйка, индюшка, калкунка.**

Фитокъ, *с. м.* Птица фитъ.

***Фитъ,** *с. м.* Птица *Meleagris gallopavo,* бибокъ, гургуръ, коркой, куркой, люранъ,

мисирокъ, мисиръ, мисирякъ, мисуръ, миш-рокъ, мисъкъ, фитокъ; **индейскій пѣту́хъ, индю́къ, калку́нъ.** — *Фитъ да го направимъ отъ все,* да го направимъ да нѣма ничто, да изгуби всичко.

Фи́чоръ, *с. м.* Една игра; пико, бабка.

Фи́чюръ, *с. м.* Чиракъ при бачь на бачило.

***Фишекли́къ,** *с. м. Т.* Направа за носеню въ неѭ фишеци; **патронта́шъ, патро́нница.**

***Фише́къ,** *с. м. Т.* Направа съ барутъ, понѣкога и съ коршумъ, за пълненѥ пушкѫ, пищовъ; за пуканѥ на нѣкой праздникъ, на веселбѫ. *Фишекъ за пушкѫ;* **патро́нъ.** *Фишекъ за веселбѫ;* **раке́та.** *Кйоръ-фишекъ,* что ся врьти низко по земѭ-тѫ и пука; **шути́ха.** — *Прѣстягнѫтъ като фишекъ.*

Фише́чя, *ум ср.* отъ **фише́къ.**

Фишь, *с. м.* Птица *Mareca penelope,* фиё, фиовецъ, шивачь.

Фищѭ́, ишь,—щѣлъ, *гл. ср.* Фискамь, вищѭ, цвилѭ; **ржать.**

> Конь си фищи Стоѭ да събуди,
> Па ся Стоѭ мома не събуди. *Пѣс*

Флори́нти, *с. м. мн* Нанизанъı паръı; нанизъ, ривце; **на́низь.**

***Флори́нъ,** *с. м.* Златна пара; жлътица, фуринъ.

> Кило-то жито стотина,
> Ока-та вино флорина. *Пѣс.*

> Флоринъ носи на чело-то,
> Флоринъ махмудиѭ. *Пѣс.*

Флори́чика, *с. ж.* Една самодивска пѣсень, коѭто пѣѭть и свирять калушяри.

Флото́ра, *с. ж.* Златинка, льска, лъсвункы, тетерица, тетерка, тетерме, фрутулкы; **блёстка, блёсточка.**

Флю́шка, *с. ж.* Мѣхуръ отъ упарено, отъ натрьтено; упаръ, плига, прыщка.

Фодуле́нѥ, *с ср.* отъ **фодулѭ́ся.** Гордѣянѥ, фодуллукъ.

***Фоду́линъ и фоду́лъ,** *с. м. Т.* Фудулъ, горделивъ, гордъ, надутъ, навдигнѫтъ; **горде́ливецъ, горде́цъ, го́рдый, горде́ливый, надме́нный, высокомѣрный.** *Голъ фодулинъ,* и сиромахъ и горделивъ. *Полянскый фодулинъ.*

Фодулистый, стъ, ста, сто, *пр.* Гордый, горделивый, фодулинъ; **горде́ливый, надме́нный.** *Голъ и босъ, па фодулистъ.*

Фоду́лка, *с. ж.* Фудулка: 1) Жена, мома фодулинъ; **горда́нка.** 2) Малкы хлѣбчета; кравайчета.

***Фодуллу́къ,** *с. м. Т.* Фудуллукъ, фодулщина. *Голота мя жюрави, фодуллукъ мя не оставя*

Фодулщина́, *с. ж.* Фодуллукъ, гордость, гордѣянѥ, надутость, фодуленѥ; **го́рдость, надме́нность, высокомѣріе.**

Фодулѣ́ѭся, ешся, и

Фодулѭ́ся, и́шся, —ли́лся, *гл. възвр.* Гордѫся, гордѣѭся, голѣмѭся, навдигамся, надувамся; **горди́ться.**

***Фо́ла,** *с. ж. Гр.* Парица, пара отъ жлътѫ тенекиѭ; фрулина

***Фортола́рь,** *с. м.* Вардунарь въ Рылскыѧ монастиръ.

***Фо́ртома,** *с. ж.* Дебело вѫже; хортома, ортома; **кана́тъ.**

***Форту́на,** *с. ж. Т.* Фратуна, врьтуна.

Фоце́ла, *с. ж.* Сѫдъ нѣкакъвъ за ракиѭ.

> Етъ го Самандра, дѣка гряде,
> Со бочвѫ вино на рамо,
> Съ фоцелѫ ракиѭ подъ мышкѫ. *Пѣс.*

***Франджке́ла,** *с. ж.* Купешкый бѣлъ хлѣбъ.

Фрапо́свамь (да фрапо́самь), *гл. д.* Храпосвамь, фраскамь.

Фра́скамь (да фра́снѫ, фра́снувамь), *гл. д.* Враскамь, праскамь, тряскамь, хряскамь. *Фраснѫ го по главѫ-тѫ.*

Фра́сканѥ, *с. ср.* отъ **фра́скамь.** Врасканѥ, хрясканѥ.

Фра́снувамь, *гл. уч.* отъ **фра́снѫ.** Враснувамь, хряснувамь.

Фра́снѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **фра́скамь.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Фра́тё, им. соб. мѫжско.

Фрату́на, *с. ж.* Фортуна, врьтуна, виелица; **вью́га, мяте́ль, бура́нъ.**

***Фре́нга и фре́нка,** *с. ж.* Така наричять всяка болесть по дѣтороднъı-ты удовы, дошла отъ нечисто съчетаванѥ; **венери́ческія болѣзни.**

***Френги́ѭ,** *прич. неизм.* 1) Тьнка работа, особено за сабѭ. *Сабя френгиѭ.* 2) Обыкновенъ шивъ. *Гайтанъ, зашитъ френгиѭ.*

***Френкъ,** *с. м. Т.* Французинъ, а понѣкога и всякой Европеецъ *Турчинъ побратимъ, калугеръ дѣверъ и Френкъ ортакъ не хващай.*

Фре́нска смо́ква. Раст. *Opuncia vulgaris,* арапска смоква, арапскый языкъ, лопаты, лопаткы; **инде́йская смо́ква.**

Фре́нскый моно́таръ. Раст. *Foeniculum officinale,* дивъ копъръ, монотаръ.

Фре́нскый трьнь, *с. м.* Раст. *Robinia Pseudacacia,* багремъ, бѣло цвѣтѥ, бѣлъ лилякъ, бѣлъ трьнь, кралчиче, кралчя, люлякъ, салкѫмъ, солунскый трьнь; **бѣлая ака́ція.**

Фре́нскы патлѫджа́не. Раст. *Solonum lycopersicum* и неговый плодъ; червени патлѫджане, домати, мехле; **помадо́ръ, тома́тъ.**

Фру́глица, *с. ж* Прѣпорець на сватбѫ; фуруглица, уруглица; **свадéбное знáмя.**

Фругли́чарь, *с. м* Който носи фругливцѫ-тѫ на сватбѫ.

Фру́жскый, ска, ско, *пр.* Фрѫжскый, казвася за ножь тьнка работа *Извади фружско ножя.*

Фрули́на, *с. ж.* Тенекияна парица; фурлина, фола.

Фрутулкы, *с. ж. мн.* Златинкы, льскы, льскункы, тетерици, тетеркы, тетермета; **блёстки, блёсточки.**

Фрѣ́гамь (да фрѣлнѫ), *гл. д.* вм. **врѣ́гамь (да врѣлнѫ).**

Фрькъ, *с. м.* Голѣма чяшия отъ кратунѫ, съ коіято пиѭтъ вино. (да врькнѫ).

Фрѣ́нзи, *с. м мн.* Фрѫзи, французи.

Фрьтъ, *с. м.* Назъвание на двадесять и второ-то слово въ Българскѫ-тѫ азбукѫ; ф; **фертъ.**

Фрѣ́цамь (да фрѣцнѫ), *гл. д* вм. **врѣ́цамь.**

Фрьчи́ло, *с. ср.* вм. **врьчи́ло.**

Фрьчѫ́ (да фрькнѫ), *гл. ср.* вм. **врьчѫ́**

Фрѫгъ, фрѫзи, *с. м* Френець, Французинъ, Френкъ. *У Българинъ инатъ, у Гръкъ салтанатъ, а у Фрѫгъ мурафетъ.*

Фрѫ́жскый, ска, ско, *пр.* отъ **фрѫгъ;** фружскый.

***Фтáксувамь (да фтáксамь),** *гл. д. Гр* Втаксвамь.

***Фтáсвамь (да фтáсамь),** *гл д.* и *ср. Гр.* Втасвамь, стасвамь.

Фтáсный, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Кадѫрный, врядный можный *Хароно мое не е фтасно за ничто, саде за трясканяе и пуканяе.*

Фтéсамь, *гл. свр.* отъ **фтéсвамь.** Да направѭ, да сторѭ.

***Фтéсвамь и фтéсувамь (да фтéсамь),** *гл д Гр.* Направямь, сторвамь; **причиня́ть, дѣлать.**

Фтéсный, —сьнъ и —сенъ, сна, сно, *пр.* Виноватый, виновный, кабахатлия; **винова́тый.** *Хватилъ и ѫ изтирилъ, като кога она да му была фтесна за това.*

***Фтикйó,** *с. ср Гр.* Болесть *Phthisis,* веремъ, охтика, суха болесть, силё, суска, съска; **чахóтка, сухóтка.**

Фтикя́самь, *гл свр.* отъ **фтикя́свамь.** Да хтикясамь.

***Фтикя́свамь и фтикя́сувамъ (да фтикя́самь),** *гл ср. Гр.* Хтикясвамь, хваща мя болесть фтикйо; съскосвамь, веремясвамь; **страда́ть чахóткою, ча́хнуть.**

Фтикя́свание и фтикя́сувание, *с. ср.* отъ **фтикя́свамь.**

Фти́ца, фтичка, вм. **пти́ца, пти́чка.**

***Фуду́лъ и фуду́линъ,** *с. м. Т.* в. **фоду́линъ.**

Фу́ина, *с. ж.* Раст. уина, хвойна, хуина.

Фу́камь (да фу́кнѫ), *гл. д.* и *ср.* Хвукамь. *Фукнѫ го подъ одъра. Фукнѫхъ да бѣгамь.*

***Фукарá,** *с. м. Т.* Сиромахъ, зулумъ, факиръ.

***Фукаралѫ́къ,** *с м. Т.* Сиромашия. *Фукаралѫкъ—маскаралѫкъ*

***Фу́нда,** *с. ж. Гр.* Раст. *Tagetes patula,* црьнооко цвѣтие, джунджуле, карадинче; **бáрхатная гвоздúка.**

Фуни́йка, *ум. ж.* и **фуни́йчя,** *ум. ср.* отъ **фуни́я.**

***Фуни́я,** *с. ж. Т.* Хуния, хинка; **ворóнка, лéйка.**

***Фурдá,** *с ж Т.* 1) Строшенъ на полу оризъ. 2) Ситенъ и смрьзнѫтъ като грахъ снѣгъ, ситенъ градъ; граходъ, суграшица, сугружица, сушець, съграждица; **крупá.** 3) Парчетии, петачета, изрѣзанъ отъ кроение дрѣхѫ; оскрьци, ускрьзи, ускрьтъци, обрѣзкы; **окрóйки, выкрóйки, обрѣ́зки.** 4) Извара, отвара, подвари, шюмикъ; **творóгъ.** 5) в. **урда.**

***Фу́рджове,** *с. м. мн* в. **у́рджове,** фурчь.

Фурди́ца и фурди́чка, *ум. ж* отъ **фурдá.**

Фури́нка, *с. ж. ум.* отъ **фури́нъ.** Жлътичка.

***Фури́нъ,** *с. м.* Златна пара; жлътица, флоринъ.

Фури́нянъій, нъ, на, но, *пр* Направенъій отъ фуринъі. *Чехли фурини, позлатены гривнъі, фуринянъ герданъ и бисеръ.*

Фу́рка, фуркáрка, в. **ху́рка, хуркáрка.**

***Фуркули́ца,** *с. ж. Гр.* Фарколица.

Фурли́на, *с. ж.* Фрулина, фола, мангѫръ, банъ. *Сурвакница-та бъва укычена съ фурлинъі и жлътъ телъ*

***Фу́рна,** *с. ж. Т.* 1) Пещь за печение въ неѭ хлѣбъ или друго нѣчто; хлѣбарница, пламянница, фуруна, вурна, хурна; **пекáльница, пекáльня, пекáрня, печь, пещь.** 2) Хлѣбъ или друго нѣчто, колкото може да ся побере и опече изъ единъ пѫть въ еднѫ пещь; **печь, обжи́гъ.** *Знесе имъ цѣлѫ фурнѫ хлѣбъ.*

Фурнаджи́йка, *с. ж.* 1) Жена на фурнаджиѭ. 2) Жена, мома фурнаджия.

Фурнаджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **фурнаджи́я.**

Фурнаджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ фурнаджия.

***Фурнаджи́я,** *с. м. Т.* Фурунджия: 1) Който прави фурнъі; **печни́къ.** 2) Който има

фурнѫ, та пече въ неѭ хлѣбъ и чюжды печива; пе́карь.

Фу́рникъ, *с. м.* Пита хлѣбъ; пещникъ, пещерникъ, квасникъ, самунъ.

Фу́рница и фу́рничка, *ум. ж.* отъ фу́рна.

Фуру́глица, *с. ж.* Знамя, знаменъ, прапорець, прапоръ, прѣпорець, прѣпоръ, стягъ, уруглица, фруглица, хорѫгва, хорѫгвица, рубница, байрѭкъ; зна́мя.

Имамь сына, бѣхъ не хватамь,
Ала ми е велнѣ младо,
Велнѣ младо, та глупаво:
Нече може войска ряди,
Нече може развивати
Сини бѣлы фуруглици. *Пѣс.*

***Фу́рунъ,** *с. м.* Пезулъ, пезьнь, прьстникъ, тланикъ, кланикъ.

***Фуруна и фурунджи́ѭ,** в фурна, фурнаджи́ѭ.

***Фурча́,** *с. ж. Т.* Четка; кисть, щётка.

***Фу́рчове,** *с. м. мн. Т.* Урджове, фурджове, хурджове.

Фуръ, *с. м.* Рѣдко врѣтище, въ което кыснѫть жито за оловинѫ.

Фуса́нкы, *с. ж. мн.* Непукнѫли зрьна печена царевица; циганкы.

***Фу́ска,** *с. ж. Гр.* Малка пѫпчица на кожѭ.

***Фу́ста,** *с. ж. Гр.* Долнѭ-та чясть на фустанъ, отъ крьста на долу; женска дрѣха безъ чипакъ; ю́бка.

***Фустапе́ла,** *с. ж. Гр.* 1) Женска дрѣха като фустѫ, носи ся подъ фустанъ. 2) Широка, набрьчена, кѫса платняна фуста, коѭто носять понѣйдѣ мѫжіе Грьци и Арнаути.

Фуста́нець, *ум. м.* и **фуста́нчя,** *ум. ср.* отъ **фуста́нъ.**

***Фуста́нъ,** *с. м. Гр.* Фистанъ, кинтишь, роклѭ; пла́тье.

***Фу́та,** *с. ж. Т.* Хута, прѣстилка, в. упечка.

***Фути́ѭ,** *с. ж. Т.* Особна каца сь тѣсно дъно, а широко устіе, за прѣнасяніе въ неѭ нѣчто съ конь; кръбла, каруда, фучиѭ, вучиѭ, хутиѭ, чебуръ, шепчеци.

Футу́лъ, *с. м.* Стубла, стублица, стубелъ въ 1-то знаменованіе

Фухъ́ına, *с. ж.* Фумна, хвойна.

Фуче́ніе, *с. ср.* отъ **фучѭ́.** Хвученіе, хученіе.

***Фучи́ѭ,** *с. ж. Т.* Вучиѭ, футиѭ

Фу́чкамь (да фу́чнѫ), *гл. д.* Хвучкамь, заврьгамь.

Фучѭ́, и́шь, —чи́лъ (да фу́кнѫ), *гл. д.* и *ср.* Хвучѭ.

Фучя́нъ, *с. м.* Рыба хвучянъ.

Фучя́самь, *гл. свр.* отъ **фучя́самь.** Да хвучясамь. *Фучясалъ конь,* настыналъ, та ся трьшка и издува.

Фучя́свамь и фучя́сувамь (да фучя́самь), *гл. ср.* Хвучясвамь, казвася за конь, кога настыне, та земе да ся трьшка и да ся издува, кога го хване мрьхавица.

Фучя́сваніе и фучя́суваніе, *с. ср.* отъ **фучя́свамь.**

***Фушки́ѭ,** *с. ж. Т.* Фѫшкиѭ, торъ. *На фушкиѭ да стане!*

Фѣ́вленіе и фѣ́фленіе, *с. ср.* отъ **фѣ́влѭ и фѣ́флѭ.**

Фѣ́влѭ и фѣ́флѭ, ешь,—ла́хъ, *гл. ср.* Не говорѭ ясно поради нѣманіе зѫбы; мя́млить, ша́вкать.

***Фѫнджѫ́къ,** *с. м. Т.* Лѣщникъ, лѣщани, лѣщкы; орѣхи.

Со фино фесчя на главѫ,
Со фѫнджѫкъ алтѫнъ на чело. *Пѣс.*

***Фѫперли́ѭ,** *пр. неизм.* Фанерлиѭ.

Фѫрду́нъı, *с. ж. мн.* Единъ строй кола за стрьмны мѣста

Фѫ́скамь (да фѫ́снѫ), *гл. ср.* Хвѫскамь, хвучѭ.

***Фѫстѫ́къ,** *с. м. Т.* Фистѫкъ, раст. *Pistacia vera* и неговый плодъ; фиста́шковое де́рево, фиста́шки.

***Фѫшки́ѭ,** *с. ж. Т.* Фушкиѭ, конскый торъ.

Фѫщѫ́, и́шь,—щи́лъ, *гл. ср.* Хвѫщѫ, хвѫскамь, хвучѭ.

Х, х, *x.*

Х. Двадесять и трете слово, двадесять и третѧ буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричяно *хѣръ;* по старото начрьтаніе Х, а по ново-то **х,** и рѫкописно *x.*

Ха, *междом.* Казвася: 1) За обажданіе, кога повыкать нѣкого; а! о! оу! что! чюѭ! а? ась? что? чего́? что на́до? 2) Кога не дочюе нѣкой что му казвать, та иска да му ся повтори; а? что? что рече? что каза? что прика́жешь?

Ха́, *междом.* Изричяно съ издиганіе гласа на него, казвася: 1) За насрьдченіе, за подканяніе, за дразненіе; а, а-бе, а-бре, а-дѣ,

ха-бе, ха бре, ха-дѣ, дѣ, ѭ; ну, нука, нуте, нутко, а ну-ну! *Ха да тя видѭ;* нука, посмотрю. *Ха ставай;* ну вставай. *Ха врьвѣте дѣ;* нуте, ступайте. *Ха удари, ако ти дрьжи!* а ну-ну! ударь, коли смѣешь. *Ха тукъ да гы стигнемъ, ха тамъ да гы стигнемъ, та едвамь чакъ въ село.* 2) Кога ся говори нѣкому ѭдосано, за хоканіе, на заканѫ; а, а-бе, а-бре, что, ха-ха; го, го, го! а ну, что? *Ха махнися оттука;* а ну, убирайся отсюда, поди прочь, прочь отъ меня. *Ха, така ли е? каза щѫ ти азъ!* что, такъ ли? а вотъ я тебѣ! *Щешь ли слушѫшь? ха!* будешь слушаться? а! Ха! щѫ ти кажѫ азъ тебѣ; ну, я жъ тебя, погоди. *Така ха!* не уже ли, такъ ли, ой ли! 3) Кога ся говори нѣкому като съ молбѫ и за прѣдумваніе да склони на нѣчто; а, а бе, а-бре, бе, о, ха-бе, ха-бре, хо; о, пожалуста. *Ха, господарю, молѭ ти ся!* пожалуста, господинъ, прошу тебя. *Ха, брате, помогни ми!* о, братъ, помоги мнѣ.

Ха, *междом.* Изричѫно проточено, казвася: 1) Отъ радость, отъ нечаянность, за чюденіе; а, ахъ; а, ахъ, га. *Ха! добрѣ добрѣ дошьлъ!* а! добро пожаловать! *Ха! ты ли си былъ! Ха! та и ты ли си тука?* а! ты, здѣсь? *Ха! така ли е была работа-та!* а! такъ вотъ въ чёмъ дѣло. 2) За похвалѫ; а, а-ха, ха-ха; ну! отлично. *Ха! това е конь;* ну! ѣто лошадь, такъ лошадь. *А! добрѣ си сторилъ;* ну! отлично! 3) Отъ страхъ; а, ахъ, оле-ле; а, ахъ, ахти, ай. *Ха! сега!* а! теперь! *Ха! что е станѫло!* ахти! что такое случилось! 4) На усѣтъ; а, а-ха, ха-ха; а! да, да, да. *Ха! сега ми дойде на ума!* а! да, да, да, теперь я вспомнилъ. *Ха! това е друго нѣчто;* а! ѣто совсѣмъ другое. 5) На смѣхъ, за укоръ; а, а-ха, ха-ха, хѫ, хѫ-хѫ, ахѫ; а! а! ну! аа! *Ха! видѣ ли!* а! что видѣлъ! что взялъ! *Ха! така! стои ти ся;* а! такъ по дѣломъ тебѣ. *Ха! ха-ха! хванѫхъ тя!* аа! попался.

Ха, *съюз.* А, ѭ, или; или, либо. *Ха майка му хуртувала, ха вѣтьръ вѣяло — все му е едно.*

***Хаба**, *с. ж. Т.* вж. аба.

Хабарджийка, *с. ж.* Изпратена да донесе нѣкакъвъ хаберъ; хаберджийка.

Да ѭ не сьмь кукувица,
Нело сьмь си Божѭ майка,
Божѭ майка хабарджийка,
Отъ Бога сьмь допратена:
Че надойде силна войска,
Да си плѣни монастира,
Да зароби гячета-та! *Пѣс.*

***Хабаръ**, *с. м. Т.* Хаберъ.

Ха-бе, *междом.* в. ха и въ три-ты знаменованія. *Ха-бе, побрьзвайте да свьршите;* нуте, поторопитесь кончить. *Ха-бе! дрьжъ, не бойся;* нука, держи, смѣлѣе. *Ха бе, оттука!* ну, убирайся отсюда! пошёлъ!

Ха-бе, *междом.* Казвася: 1) Кога да повыкамъ нѣкого; а-бе, а-бей, а-бре, ха-бей, ха-бре, ей; эй, эй-ты. *Ха-бе момчя!* эй, парень! 2) Въ отговоръ на пытаніе; а, е! *Какво правите тука? — Ха-бе, приказвамы си;* такъ себѣ, разговариваемъ. 3) Кога отговарямы нѣкому като съ молбѫ и за прѣдумваніе да склони на нѣчто; а, а-бе, бе, о, ха. *Казвай дѣ! — Ха-бе какво да казвамь, като не знаѭ нищо?* ну, говори! — Да что говорить, когда я ничего не знаю. 4) Кога ся говори просто като на посвойщинѫ; а-бе, бе! *Ха-бе, не брьзвай, има врѣмя;* не торопись, братъ, есть время. 5) На пытаніе, като: *ха-бе, истина ли е това?* а правда ли ѣто? 6) Когато ся говори нѣкому ѭдосано и за хоканіе, за свѣстяваніе и подканяніе; а, а-бе, а-дѣ, ха, ха-дѣ; ну. *Ха бе, махнися оттука!* ну, убирайся отсюда! *Ха-бе ахмаку, что искашь? Ха-бе какъ не тя е срамъ?* ну, какъ тебѣ не стыдно? *Ха-бе, карай!* ну, погоняй. 7) На заканѫ; а, а-бе, а-бре, а-ха, бе, ха, ха-бре, ха-ха. *Ха-бе, азъ щѫ ти кажѫ;* погоди же, я тебѣ дамъ.

Ха-бей, *междом.* Казвася: 1) Кога да повыкамъ нѣкого; а-бе, а-бей, а-бре, ха-бе, ха бре; эй. *Ха-бей, момци, откѫдѣ идете?* эй ребята, откуду идёте? 2) За чюденіе; а-бей, ахъ; ахъ. *Ха-бей, какво умно дѣтя!* ахъ, какое умное дитя!

Хабеніе, *с ср.* отъ хабѭ.

Хаберджийка, *с. ж.* Жена, мома хаберджиѭ; хабарджийка.

Хаберджийчя, *ум. ср.* Малкъ, младъ хаберджиѭ.

***Хаберджиѭ**, *с. м. Т.* Който носи нѣкакъвъ хаберъ.

Хаберець и **хаберчець**, *ум. м.* отъ хаберъ.

***Хаберлиѭ**, *прич неизм Т.* Что има нѣкакъвъ хаберъ. *Хаберлиѭ книга. Хаберлиѭ сьмь,* знаѭ.

***Хаберъ**, *с. м. Т.* Хабаръ, вѣсть, извѣстіе, извѣсть; вѣсть, извѣстіе. *Дошло хаберъ че си идѫть. Прати му хаберъ, да знае и той. Нѣмамь хаберъ,* не знаѭ. *Нѣма хаберъ отъ свѣта,* не познава свѣта; не

имѣть понятія. *Хаберъ не ще да има*, не ще да знае, малко го е грыжа; знать не хочетъ. — *Вълкъ съ хаберъ агня не хапва. Хаберъ-тъ ти да дойде, а ти да ся не видишь!*

Хаби-паржъ. Въ изреченіе: *това си е само хаби-паржъ*, не е хубаво, не е потрѣбно, та напраздно ся давать пары за него.

Хаби-хлѣбъ. Невряденъ да изкара работѫ колкото за хлѣба, дѣто го яде.

Ха-бре и ха-брей, *междом.* Казвася: 1) Кога да повыкать нѣкого и когато ся говори нѣкому като съ молбѫ и за прѣдумваніе да склони на нѣчто; а, а бе, бе, бре, ха, ха-бе; эй, эй-ты, о. *Ха-бре, Драгане, ела тука;* эй Драганъ, приди сюда. *Ха бре брате, послушай мя!* о братъ, послушайся меня. 2) Когато ся говори нѣкому ядосано, за хоканіе и на заканѫ и за свѣстяваніе; а бе, а-ха, бре, ха, ха-бе, ха-ха; ну, а ну, эй. *Ха-бре, что трьсишь тука?* эй ты, за чѣмъ ты здѣсь? *Ха бре, полудѣлъ ли си!* что ты, съ ума сошёлъ! 3) За подканяніе; а, а-бе, а-дѣ, ха, ха-бе, ха-дѣ; ну, нуте. *Ха-бре, четѣте;* нуте, читайте. 4) За пытаніе на срьдито. *Ха-бре, кой е строшилъ тѫѭ чяшѫ?* эй ты, кто сломилъ этотъ стаканъ?

Ха-бре и ха-брей, *междом.* в. ха-бе и ха.

Хабрувамь, *гл. ср.* Служѫ си съ нѣчто, турямь на работѫ; употрѣбявамь, куландрисвамь; употреблять. *Ако ти оставихъ залогъ човалъ-тъ, не ти го дадохъ да го хабрувашь, та си го изпокѫсалъ.*

Хабруваніе, *с. ср.* отъ **хабрувамь.** Употрѣбяваніе, куландрисваніе.

Хабѭ, ишь,—билъ, *гл. д.* 1) Правѭ нѣчто, нъ не сполучямь и сторвамь зянъ онова, отъ чтото сьмь го правилъ; изхабявамь, развалямь, зяносвамь. *Не знае да крои, та хаби шаяка.* 2) Напразнянъ нѣчто съ нѣкакъвъ наумъ, па не хваща мѣсто, както сьмь го тъкмилъ, та отива напусто; изхабявамь; тратить. *Родился да хаби хлѣба. Не си хаби думы-ты. Напусто си хабишь думы-ты. Въ камыкъ да стрѣляшь, стрѣлы да хабишь.* 3) За сѣчиво: направямь го да стане тѫпо, та да не рѣже; изхабявамь, затѫпявамь, отѫпявамь; тупить. *Какво хабишь брадвѫ-тѫ?* 4) Развалямь, хайтѫ, хуйлузѫ нѣкого; портить. 5) Развалямь, изгубвамь, прахосвамь; портить. *Хабѭ си здравіе-то.* —**бѭся,** *гл. възвр.* и *стр.* По знаменованіе-то на глагола; развалямся, прахосвамся; хайтѫся, хуйлузѫся, галатѫся; изхабявамся, затѫпявамся, отѫпявамся.

***Хава,** *с. ж. Т.* Хева. Състояніе-то на въздуха на еднѫ странѫ; климатъ. *Хава-та ми ïарадиса;* климатъ благопріятствуетъ мнѣ. — *Глядай си хавѫ-тѫ,* глядай си кефъ-тъ, веселися, яжь, пий.

***Хавале,** *с. ср. Т.* Товаръ, юкъ, тяжесть, брѣмя; грузъ, кладъ, вьюкъ; бремя, ноша, обуза, тягость. *То е хавале за мене,* едно брѣмя е, една тягота, грыжя е за мене. — *Сторили го хавале на нѣкого,* натоварили нѣкого, възложили му го да го свръши той.

***Хавалелия,** *пр. неизм. Т.* 1) Голѣмыйнa обемъ и мѫчный за товареніе; громорный, гламатурный; громоздкій. *Хавалелия товаръ. Не е тяжко на коня, а е хавалелия.* 2) Мѫчный, тяжкый, трудный, что е хавале. *Хавалелия работа.*

Хаванець, *ум. м* и **хаванчя,** *ум. ср.* отъ **хаванъ;** иготка.

***Хаванъ,** *с. м. Т.* 1) Сѫдина отъ пиринчь или ченик за тлъченіе въ нея нѣчто; стѫпка, тлъчѣкъ, чотура; иготь, ступка. 2) Кѫсъ, широкъ топъ за врьганіе бомбы, гранаты и другы нѣчта по единъ особенъ начинъ; мортира.

***Хавра,** *с. ж Т.* Еврейскый молитвенъ домъ; авра; синагога. *Чафутска хавра,* казвать, когато нѣйдѣ нѣкои глъчять много; глъчь, шюмъ, неразборія нѣйдѣ. *Глъчять като Чафуты въ хаврѫ. Тука не е хавра.*

Хавузець, *ум. м.* и **хавузчя,** *ум. ср.* отъ **хавузъ.**

***Хавузъ,** *с. м. Т.* Изградено мѣсто за да ся събира въ него вода; виръ; водоёмъ, бассейнъ.

***Хавъ,** *с. м. Т.* Тьнкы влакна като мъхъ отъ еднѫ-тѫ странѫ на платъ; рошя, ряса; ворса. *Хавъ на сукно Като ся поноси сукно-то, хавъ-тъ му ся изтрые и нищкы-ты ся озѫбять.*

Хаде, в. **хайде** и **ха-дѣ.**

Хаджийка, *с. ж.* 1) Жена, мома ходила на хаджилѫкъ; хаджиница. 2) Жена на хаджия. 3) Животина *Mytilus edulis,* жябка, мида, скойка, сколка, шевада; ракушка (слизнякъ). — *И Циганка та позна, че сьмь хаджийка. Не грыжися, хаджийке, вые като умрете, азъ всинца вы закопавамь!*

Хаджийска люляка. Раст. *Dentaria bulbifera;* жибець.

Хаджийскый, ска, ско, *пр.* отъ **хаджия.**

Хаджиница, *с. ж.* Хаджийка, ходила на Хаджилѫкъ. *Лисица-та и хаджица да бѫде, пакъ ще яде кокошкы-ты.*

Хаджийчя, *ум. ср* Малъкъ, младъ хаджия.

***Хаджилжкъ**, *с. м. Т.* 1) Иерусалимъ и святы-ты мѣста около него. 2) Святы-ты мѣста за Турци-ты въ градъ Меккж и Мединне. *Ходилъ е на Хаджилжкъ*, ходилъ е да ся поклони на святы-ты мѣста въ Иерусалимъ, въ Меккж. *Още три та конь, и право на Хаджилжкъ.*

***Хаджи́ia**, *с. м. Т.* 1) Който е ходилъ на Хаджилжкъ на поклонение; **палóмникъ въ Святу́ю Землю́; мусульмáнинъ, посѣтúвшій Мéкку.** 2) Птица *Ciconia alba*, жюбарь, щракукулъ, щръкукулъ, щрькъ, щръкълъ, щръкулъ; **áистъ.** — *Чифте хаджиia по гробища-та ходи*, два пжти ходеніе на Хаджилжкъ осиромашнява. — *Очиты му на хаджиiж не приличать. Сиромахъ хаджиia, дрипавъ Гръкъ и грьчава свиня едно е. Пази, Боже, отъ лошь попъ, сиромахъ хаджиia и грьчавж свинж. Да тя пази Господь отъ сръдитъ попъ, отъ сиромахъ хаджиia и отъ грьчавж свинж. Хаджиia да си доджи, че ако ще бы и босъ да ходж.*

Хадъ, *междом.* Хай, хае, хайде.

Хá-дѣ! и **хá дѣ-дѣ!** *междом.* Казвася, кога подканять нѣкого надосано да врьши нѣчто; а-дѣ! **ну.** *Ха-дѣ, врьви пó-скоро!* **ну, ступáй по-скорѣй!**

***Хаджъ́мъ** и **хаджъ́минъ**, *с. м. Т.* Аджмъ, скопенъ чловѣкъ; **скопéцъ, евну́хъ.** *Азъ му казвамъ, че сьмъ хаджмъ, той мя пыта: колко дѣца имашь!*

Хáе, *междом.* Хай, хайде. *Хае да идемъ.*

***Хаерла**, *с. ж. Т.* Хаириe, една жлътица, вехтъ двадесятакъ, а новый мендухиé, мендухие.

> Малко ти пары пущило:
> Сто бѣлы карагрошевы,
> Двадесеть и пять хаерлы,
> И тридесять мендухии. *Пѣс.*

***Хазеттúсвамь** и **хазеттúсувамь** (**дá хазеттúшж**), *гл. ср. Т.* Чинж хазъ, благодарясся, радвамся; **рáдоваться.** *Памукчиiать не хазеттисва отъ бѣло-то кучя.*

Хазеттúсваніе и **хазеттúсуваніе**, *с. ср.* отъ **хазеттúсвамь.**

***Хазмаклж́къ**, *с. м Т.* Азмаклжкъ, мѣсто, дѣто има хазмаци; трьсище, блатище, мочюрлакъ; **болóтное мѣсто.**

***Хазмáкъ**, *с. м. Т.* Азмакъ, глибъ, трьсѣй, мочюръ, блато; **тóпкое, вя́зкое мѣсто, бóлото, мочáгъ, мочажúна, мокредúна.**

Хазмáчя, *ум. ср.* отъ **хазмáкъ.** Азмачя.

***Хазнá**, *с. ж. Т.* Хазно: 1) Царскы пары, пары на царщинж тж; **казнá.** *И царската хазна ся доврьшва.* 2) Много пары, голѣмо богатство. *Има хазнж пары. Кой украдне иглж, ке украдне и хазнж.*

> Что ми метешь равны дворы
> И ми ронишь сльзы по образы,
> Али ти ся вино доточило,
> Али ти ся хазна доброила? *Пѣс.*

Хазнатáрскый, ска, ско, *пр.* отъ **хазнатáрь.**

Хазнатáрчя, *ум ср.* Малъкъ, младъ хазнатарь.

> Краль, кралица добро вино пиять,
> Кралю служи младо хазнатарчя,
> А кралици Ружица дѣвойка. *Пѣс.*

***Хазнатáрь** и **хазнадáрь**, *с. м. Т.* Който пази, варди еднж хазнж; **казначéй.** *Хазнатаре хазны щжть ти броять.*

> Царска ще хазна да мине,
> Хазнж-тж да си прѣсрѣщнемъ,
> Хазнатари да си изтрепемъ,
> Пары-ты да си уземемъ. *Пѣс.*

Хазнúца и **хазнúчка**, *ум. ж.* отъ **хазнá.**

Хáзно, *с. ср.* Хазна.

***Хазъ**, *с. м. Т.* *Чинж, струвамь хазъ*, хазеттисвамь, радвамся *Халачинъ отъ бѣло кучя хазъ не струва.*

***Хазърджúia**, *с. м. Т.* Който чака на готово; готованъ, трьнторъ, трьнтѣй, харамохлѣбець, харамоядець, нехрё; **дармоѣдъ.**

***Хазъ́ръ**, 1) *пр неизм. Т.* Готовъ, приготвенъ; **готóвъ.** *Азъ сьмъ хазжръ. Хазжръ пушкж безъ крѣмыкъ* 2) *нар. Т.* Чтомь, щомъ, като, тжй-като; **такъ-какъ.** *Хазжръ смы ся събрали, да го направимъ. Хазжръ станж дума, да идемъ*

Хай, *междом* 1) Хайде. *Хай да идемъ.* 2) Казвася за чюдение, за вайкание *Хай да му ся не види!*

***Хай**, *с. м. Т.* Хакъ, право, правдина, колкото трѣбва. *Хай давашь, хай зимашь.*

***Хайвéръ**, *с. м. Т.* Хайвюаръ.

Хайвiáрець, *ум. м* отъ **хайвiáръ.** Малко хайвюарь.

***Хайвюарлúia**, *пр. неизм. Т.* Что има много хайвюарь; **икрúстый, икря́ный.** *Хайверлиia рыба.*

***Хайвiáръ** и **хайвéръ**, *с. м. Т.* Икра; **икрá.** *Черъ, червенъ хайвюарь. Хайвюаръ на яйцы.* — *Пратилъ го за зеленъ хайвюаръ*, измамилъ го, излъгалъ го. — *Отъ полъ окж рыбж извкарали три литры хайвюаръ*, казвать за голѣмж лъжж.

***Хайдамáкъ**, *с. м. Т.* Глупавъ чловѣкъ, глупакъ. **Хаймаку н'едный! Хайдамаку проклятый!**

Хáйде, *междом.* Казвася, кога искамы да накарамы нѣкого да свршши нѣчто пó-скоро; хадъ, хае, хай, дѣ; **ну, ну́же, áйда, идú, пошёлъ, погоняй, ступáй, давáй, живѣй, скорѣй.** *Хайде да идемъ. Хайде махнися, да тя не глядамъ. Хайде да*

го землмъ. — **Хáйдете,** казвася за множинж; нýте, айдáте. *Хайдете да врьвимъ. Что глядате? Хайдете хванѣте.*

***Хайдýкъ и хайдýтинъ,** *с. м. Т.* 1) Чловѣкъ, излѣзълъ въ горж съ оржжие да прѣсрѣща людıе-то да гъı обира; разбойникъ, харамııя, край, хайдутъ; **разбóйникъ, гайдамáкъ.** *Излѣзли хайдуци. Хванжли го хайдуте.* 2) Извлакъ отъ тенекиıж или отъ стькло съ кратунж на единыıя край за ваденıе вино, ракиıж изъ бъчвж съ смученıе. — *Безъ пушкж хайдукъ. Хвани хайдука, додѣ не тя е хванжлъ. Карали хайдука на вѣшило-то, а онъ гляда па нѣчто да украдне. Хайдуци-ты у срѣдъ село-то, а они гы тражять по планинж-тж. Хайдутинъ безъ ıатакъ не бъıва. Хайдутинъ отъ хайдутинъ не ся срамува (страхува). Това ся вьıка майсторııя: хайдутинъ хайдутина да краде. На хайдутинъ и на крадецъ всıакой има да дава. Отъ поповъ сынъ прокопсиıж нѣма: той става ıа гайдарджиıа, ıа хайдутинъ, ıа говядарь.*

Хайдýтка, *с. ж.* Жена, мома хайдукъ; хайдучка.

***Хайдутлýкъ,** *с. м. Т.* Работа, занаıатъ на хайдукъ; хайдутство. *Това ся вьıка хайдутлукъ.*

Хайдýтскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **хайдýтинъ.** Хайдучкъıй, хайдушкъıй, харамийскъıй, влъхвешкъıй; **разбóйническій.** — **скъı,** *нар.* Като хайдукъ; хайдучкъı, хайдушкъı, харамийскъı, влъхвешкъı; **разбóйнически.**

Хайдýтство, *с. ср.* Работа, занаıатъ на хайдукъ; хайдутлукъ, харамийство, разбойничество.

Хайдутýвамъ, *гл. ср.* Ходж хайдутинъ, излизамъ, ставамъ хайдутинъ, хващамъ горжтж; харамувамъ, влъхвувамъ; **разбóйничать.**

Хайдутýванıе, *с. ср.* отъ **хайдутýвамъ.** Влъхвуванıе.

Хайдýтчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ хайдутинъ.

***Хайдýтъ,** *с. м. Т.* Хайдукъ, хайдутинъ.

Хайдутıáга, *с. об. ув.* отъ **хайдýтъ.** Дрьтъ хайдутинъ; хайдутчина.

Хайдучи́на, *с. об. ув.* Хайдутıага. *Дрьта хайдучино.*

Хайдýчка, *с. ж.* Жена, мома хайдутъ; хайдутка, хайдучıарка. *Хубава Ѩнка хайдучка.*

Хайдýчка трѣвá. Раст. *Achillea millefolium,* бубничя, врабчино цвѣтıе, гжскъıна трѣва, еневичка, качино цвѣтıе, мѣсячнıакъ, посѣкливчя, посѣчка трѣва, раванецъ, равнежь, равнецъ, расулıава бълка, риснıава трѣва, спорежь, сѣчена трѣва, таıанъ; **тысячелúстникъ, гулáвица, гречúна.**

Хайдýчкъıй, чко, чко, *пр.* Хайдутскъıй, хайдушкъıй.

Хайдучıáрка, *с. ж.* Хайдутка, хайдучка.

Хайдучıáрчя, *ум. ср.* Хайдутчя. *Врьло хайдучıарчя.*

Хайдýшкъıй, шка, шко, *пр.* Хайдутскъıй, хайдучкъıй, харамийскъıй, влъхвешкъıй; **разбойническій.** —**шкъı,** *нар.* Като хайдутинъ, като хайдутъı; хайтутскъı, хайдучкъı, харамийскъı, влъхвешкъı; **разбóйнически, воровскú, поворовскú.** *Нападнж мя хайдушкъı.*

Хайдýшкъıй тютюнъ. Раст. *Lysimachia vulgaris;* **вербéйникъ, лабáзникъ.**

***Хáйка,** *с. ж. Т.* Сгонъ; **облáва, облóва.**

***Хáйкаджиıа,** *с. м. Т.* Въ ловъ на сгонъ който е да вьıка, да хайка за плашенıе и изкарванıе дивıачıа; **кликунú, кличáнинъ, кричáнинъ, крúченъ, загóнщикъ дúчи.**

Хáйкамъ, *гл. свр.* Въ ловъ на сгонъ: вьıкамъ, кряскамъ, тряскамъ, правиж шюмъ, за да плашж и изкарвамъ дивıачıа; **клúкать, гáйкать, кричáть, щумѣть въ охóтѣ на облáву.**

Хайканıе, *с. ср.* отъ **хáйкамъ.**

***Хайле,** *нар. Т.* Все, постоıанно, халıа. *Хайле си е такъвъ.*

***Хáйле и хáйлидже,** *нар. Т.* Доста, дóволно, много; **порядочно.** *Хайле паръı похарчихъ за него.*

***Хайлıáзъ,** *пр. неизм. Т.* Лѣнивъ, мрьзеливъ, нехривъ, сирьдливъ, тромъ; **лѣнтяй.** *Накарай хайлıазина на работж, да тя научи на умъ.*

***Хаймалиıа,** *с. ж. Т.* Хамайлиıа.

> Азъ ке идж у Битолıж града,
> Ке ти изпишıж три хаймалии:
> Една отъ главж, друга отъ очи,
> Друга отъ очи, третıа отъ тряскж,
> Да не загıынешь млада зелена. *Пѣс.*

***Хайманá,** *с. об Т.* Хайта, пехрани-майкж, пустокукница, пустикукйовци. *Излѣзе, станж хаймана.*

Хайманýвамъ, *гл. ср.* Ходж хайманж; хайтувамъ; **бездѣльничать.**

Хайманýванıе, *с. ср.* отъ **хайманýвамъ.** Хайтуванıе.

Хайнаджи́йка, *с. ж.* Жена, мома хайнаджиıа; **лѣнтяйка.**

Хайнаджи́йскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **хайнаджи́ıа.** *Хайнаджийска работа.* — **скъı,** *нар.* Като хайнаджиıа.

Хайнаджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ хайнаджиıа.

*Хайнаджилжкъ, *с. м. Т.* Качество, работа на хайнаджиia.

*Хайнаджиiа, *с. м. Т.* Хайлязъ, нехрё, стема; лѣнтяй.

*Хайлазъ, *пр. неизм. Т.* Който си губи врѣмя-то напраздно; денгуба.

*Хайранъ, *пр. неизм. Т.* Праведенъ. *Другожъ на едно мѣсто имало единъ попъ юцѣ хаиранъ, та, кога литюргисувалъ, все сливалъ единъ ангелъ.*

*Хаирѣтъ, *с. м. Т.* Хаиратъ, задушбина въ 2-то знач.

*Хаирлищисвамся и хаирлищисувамся (да ся хаирлищишж), *гл. вв. Т.* Хващамъся за ржкж и си казвамъ за нѣчто, да е хаирлиiа! дать руку на счастье, пожелать добра, прибытка, удачи.

Хаирлищисванiе и хаирлищисуванiе, *с. ср.* отъ хаирлищисвамся.

Хаирлищишж (да ся), ешь,—щисался, *гл. свр.* отъ хаирлищисвамся.

*Хаирлиiа, *пр. неизм. Т.* Что докарва хаиръ, отъ когото има хаиръ; благодатенъ, честитъ. *Да е хаирлиiа!* благословиiа при пиiанiе и при другы случаи: да е честито, да е благословено, да е берекетлиiа! *Да е хаирлиiа бургиiа и прѣсна чивиiа!* Казвася за смѣхъ.

*Хаирсжзинъ, *с. м. Т.* Хаймана, хайта, хурсузинъ; негодяй.

*Хаирсжзъ, *пр. неизм. Т.* Безъ хаиръ, не хаирлиiа, нечеститъ.

*Хаиръ, *с. м. Т.* Добро, добрина, благо, благодать, хариотиiа, милостынiа; благодѣянiе, добро. *Направилъ единъ хаиръ. Нѣма хаиръ. Не сьмъ видѣлъ хаиръ отъ него. Отъ мазь-тж хаиръ нѣма, не отъ изварокъ-тъ.*

*Хаиръ, *нар. Т.* Не; нѣтъ, не. *Хаиръ, не е така.*

*Хайта, *с. об. Т.* 1) Който ся скыта нагорѣ надолу безъ работж; хаймана, хаирсжзинъ, хурсузинъ, нехранимайко, пустикукiовци; праздношатающiйся, негодникъ, негодяй, бездѣльникъ, блудяга, бродяга. 2) Кърджалиiа.

Хайтенiе, *с. ср.* отъ хайтж и хайтжся.

Хайтица и хайтичка, *ум. ж.* отъ хайта.

Хайтувамь, *гл. ср.* Ходж като хайтж, скытамся, лутамся безъ работж; хаймонувамь; бездѣльничать.

Хайтуванiе, *с. ср.* отъ хайтувамь. Хаймануванiе.

Хайтж, ишь,—тилъ, *гл. д.* Казвася за дѣца: развалямь, научвамь гы злѣ, направiамь гы хайты; галатж, изкалпазанявамь; портить, похабить. —тжся, *гл. стр.* и *вьзвр.* Развалямся, научвамся злѣ, ставамь хайтж; хачжся, галатжся, изкалпазанявамся; портиться, похабиться.

Хакамь (хаквамь, да хакнж, хакнувамь), *гл. д.* Врьгамь съ силж, накж-тж нѣчто надалечь; бросать. —мся, 1) *гл. вьзвр.* Затичамся, затрьчвамся, затирвамся, спускамся, спущамся; побѣжать, бросаться. *Хакнжся да го гони.* 2) *гл. стр.* Бывать хакнжть.

Хаканiе, *с. ср.* отъ хакамь и хакамся.

Хаквамь, *гл. мн-кр.* отъ хакамь.

Хакнувамь, *гл. уч.* отъ хакнж.

Хакнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ хакамь. —нжтый, *прич. стр.*

*Хакъ, *с. м. Т.* 1) Плата, заплата, руга, айлжкъ; плата, жалованье. *Плащамь му хакъ. Искамь си хака за цѣлж годинж.* 2) Право, правда, правдина, правица; право, справедливость. *Дыржж си хака. Това е неговъ хакъ,* негово право. — *Хакъ му е,* стои му ся, пада му ся, лаха му ся; такъ ему и надо, такъ ему и надобно, ему слѣдуетъ, и подѣломъ ему, ништо ему. *Като смы слабодушни, и да ны бижть, и да ны затварять, хакъ ны е.* — *Отъ хакъ и отъ хакы,* като *нар.* въ изреченiе: *дойде му отъ хакы (отъ хакъ),* дойде му дохакы, доокы, даде му да разбере, направи го да си лѣгне на грѣха, да кандише; справляться съ кѣмъ.

Хала, *с. ж.* 1) Тврьдѣ буенъ вѣтьръ; бура, бурiа, бора, буранъ; буря, погода, падера, гроза. *Иде хала, да ся приберемъ въ кжщы.* 2) Силенъ, юдъръ човѣкъ; юнакъ, юначина. *Каква е хала, може на двоица да надвие. Таiа хала ожьнва сто снопа на день.* 3) Човѣкъ, който юде много и не ся насыща; пробито дъно, проваль, провала, проломъ, лакомиiа, ненасытникъ; обжора. *Таiа хала изюжда и два хлѣба, да му дадешь. То е една хала, коiято иска да погльне всичко. Хала човѣкъ, изюде всичкыiа качамакъ.* 4) Бръзъ, буенъ, силенъ, страшенъ. *Хала конь.* 5) Нѣкакво измыслено сжщество като змѣй, което ужь пращало вѣтровы-ты. *Кога врькать по небо-то, халы-ты сѣвать искры отъ облаци-ты. Хала-та е черенъ облакъ на пржтчкы, спуща опашкж-тж си и пакъ ж свива. Кога хала-та си спуща опашкж-тж, вали порой и залива всичко.* 6) Голѣмъ смокъ, змѣй, стопанинъ на нѣкое усое, на нѣкож горж, на нѣкое голѣмо дрьво, на прѣдѣлъ. 7) Змѣй, аждерха; драконъ, змѣй сказочный, огненый. 8) Самовила, вила, гороломъ. — *Хала-та да го строши како нѣкое дрьво!*

Стани, стани, Илие Смалданче,
Каква хала на дворовы дойде,
Ни е дошла, ни па че да дойде,
Пусти че ти посватбины останжть! *Пѣс.*

Халаватый, тъ, та, то, *пр.* Нестягнатый, халтавый, отпустнатый. —**то,** *нар.* Нестягнато, халтаво, слабо.

***Халайка,** *с. ж. Т.* Халайкъ, мома слугыня при голѣмж господаркж; алайка, халаитка; прислу́жница.

***Халайтка,** *с. ж. Т.* Мома слугыня; халайка.

И накара момы халаиткы:
Една си му главж мыяше,
Друга си му водж сыпуваше. *Пѣс.*

Халалѐнѥ, *с. ср.* отъ **халалѭ.** Харизванѥ.

***Хала́лъ,** *нар. Т.* Просто. *Да ти е халалъ*, да ти е просто, да ти е простено. *Сторвамь, чинж нѣчто халалъ*, прощавамь, не го дырж, давамь, харизвамь, халалж; проща́ть, отступа́ть, освобожда́ть.

Овчари думать на горж:
Халалъ ны струвай, горо-ле,
Дѣто ти водж пиюхмы,
Дѣто ти водж тъпкахмы. *Пѣс.*

Гора юнаку отговаря:
Халалъ вы струвамь всичко-то,
Едно вы халалъ не струвамь:
Дѣто ми елхы кръшяхте,
Че гы на хуркы правяхте,
И по сѣдянкы ходяхте,
Че гы на момы давахте. *Пѣс.*

Чифутчя дума Стояну:
Стояне, холанъ Стояне,
Ако ли идешь и додешь,
Халалъ да ти сж дюкяни,
Заедно съ дюкянджичета;
Ако ли идешь, не додешь,
Щж ти отземж, Стояне,
Хубавж булкж чемширкж. *Пѣс.*

Халалъ му майчино-то млѣко. Халалъ да ти е просяника, дай ми баремъ торбж-тж. Халалъ да ти е торбалникъ-тъ, токо ми дай отварникъ-тъ.

Халалѭ, и́шь,—ли́лъ, *гл. д.* Сторвамь, чинж нѣчто халалъ, прощавамь, харизвамь; проща́ть, отступа́ть.

Не казувахъ ли ти я тебѣ,
Че герданъ че ми у ржкѣ дойде,
Зачто ми го е баща опростилъ,
Опростилъ, още халалилъ? *Пѣс.*

Ха́ламь, *гл. д.* Барамь, хващамь, кжтнж, закачямь, задѣвамь, безпокоѭ, гыбамь, задирамь, залацвамь, лацамь; задѣва́ть, задира́ть, тро́гать, пристава́ть, воро́шить. *Не халай го*, не закачяй го. —**мся,** *гл стр.* Бывамь халанъ.

Ха́ланѥ, *с. ср.* отъ **ха́ламь.** Задѣванѥ, закачянѥ.

Хала́тина, *с. ж.* Хала, халъ. *Халатината да го отнесе у невидимо.*

Хала́тскый, ска, ско, *пр.* отъ **ха́ла.** Самодивскый.

Посрамися русалка дѣвойка,
Посрамися, та па ся разлюти,
Накара гы у хале халатско,
Накарала гы и затворила гы. *Пѣс.*

***Хала́тъ,** *с. м. Т.* 1) Справа за работенѥ съ нея нѣчто; орждие, сѣчиво, алятъ; ору́діе, снаря́дъ, прибо́ръ, инструме́нтъ. *Занаятъ безъ халатъ не быва. Имали халатъ, има занаятъ; нѣма ли халатъ, нѣма занаятъ.* 2) Члѣнъ, ставъ на тѣло-то; ждъ, органъ. *Со прьво му правѣлъ новѣ-ты, послѣ трупъ-тъ, послѣ ржцѣ ты, послѣ главж, коса, уши, очи, уста, носъ и вси-ты друзи халаты.*

Халахо́йда, *с. об.* Несвѣсенъ, халосанъ. *Ходи като халахойдж.*

***Хала́чь и хала́чинъ,** *с. м. Т.* Който бие вълнж, яринж, памукъ и проч.; бръскачь, дрьндарь, памукчия, стивястарь; шерстобо́й, шерстоби́тъ. *Разгрьдился като халачь. Халачинъ отъ бѣло кучя хаиъ не струва.*

***Халва́,** *с. ж. Т.* Хелва, сладко, направено отъ шекеръ, медъ, тахжнъ, ядкы и отъ другы нѣчта; халва́. *Това не е халва*, не е евтино, та да ся яде много.

Халваджи́йка, *с. ж.* Жена, мома халваджия.

Халваджи́йница, *с. ж.* Дюкянъ, дѣто правять или продавать халвж.

Халваджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **халваджи́я.** *Халваджийскый дюкянъ*, халваджийница. *Уплескался като халваджийскж теслж. Сѣче му глава-та (акжлъ-тъ) като халваджийскж теслж. Курдисался като халваджийскж теслж.*

Халваджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ халваджия.

***Халваджи́я,** *с. м. Т.* Който прави или продава халвж.

***Халвалжкъ,** *с. м Т.* Пары бакшишь, даваны на калфж, на чиракъ за изработено нѣчто; де́ньги на во́дку, на чай.

Халви́ца и халви́чка, *ум. ж.* отъ **халва́.**

***Хале́,** *с. ср. Т.* Заходъ, коць, нужникъ, серникъ, стоборъ, мущуракъ, кенефъ; отхо́жее, отхо́дное, ну́жное мѣсто, отхо́дъ, захо́дъ, ну́жникъ.

Хале́тина, *ув. ж.* отъ **ха́ла.** Халатина, халъ.

Отсрѣщя имъ една страшна бѣда,
Страшна бѣда хала халетина,
Халетина црьна Арапина. *Пѣс.*

Халибачкый, чка, чко, *пр.* Въ пѣсень за дрѣхы:

Насѣдла Тодора
Нейна бръва коня,
Прѣмѣни Тодора
Рухо халимбачко. *Пѣс.*

Халйна, *с. ж.* Горня длъга дрѣха съ ржкавы и джебовы, а безъ яка, обточена съ черъ или синь гайтанъ; ржкавница, долама. — *Халина на гърбинж,* всичкый му имотъ, что има, е на гърба му.

***Халйсъ,** *пр. неизм. Т.* Сжщий; настоя́щій.

Ха́лица и ха́личка, *ум. ж.* отъ **ха́ла.** *А Иоване, боздогане, ни халица, ни палица, со куцж-тж магарицж!*

Ха́лище, *с. ср.* 1) Дебела черга за завиваню или за постиланю. 2) *мн. ч.* Дрѣхы, рухо, ритища, рутища.

***Халйя,** *с. ж. Т.* Черга, кебе за постиланю; губеръ, килимъ, кътено; **ковёръ.** *Шюарена халия.*

***Халка́,** *с. ж. Т.* Колело като обржчь малко или голѣмо, отъ желѣзо и отъ что да е; брънка, белчюгъ; **кольцо́, звено́.** *Халка на порта. Синджиръ на халкы.*

Тогай врьли црьна Арапина,
Врьли халкж, хвати Дебелъ Новакъ...
Врьли халкж и ми хвати Груя...
И него ми въ халкж го заключи. *Пѣс.*

***Халкъ,** *с. м. Т.* Свѣтъ, людіе.

Хало́, *с. об.* Глупакъ, ахмакъ. *Какво е пусто хало пакъ то!*

Халовйтый, **тъ, та, то,** *пр.* Что е като халж; брѣзый, врьлый, лютый. *Халовита работа,* бръза, прибръзана.

Тамо имать тжы водж студнж,
Тамо имать змиж халовитж. *Пѣс.*

Халосамь, *гл. свр.* отъ **хало́свамь. —санный,** *прич. стр.*

Хало́санъый, нъ, на, но, *пр.* Бльснжтый, перижтый, потиренъй, джюснжтый, лудый, щурый, смахнжтый, валудничявый, полудничявый, сълудничявый, стрѣлухый; **вабáлмошный, безразсу́дный, безтолко́вый, своенра́вный, сумасбро́дный, неугомо́нный.** *Халосано салтъ си дрьнка.* **—но,** *нар.* Бльснжто, пернжто, потирено и проч. *Прикавва халосано. Владаню-то имъ е халосано.*

Хало́свамь и хало́сувамь (**да хало́самь**), *гл. д.* 1) Бльскамь, хласкамь, бутамь, джюскамь, тласкамь, тъкамь, туркамь; **толка́ть.** *Халоса го изъ слъбж-тж надолу.* 2) Удрямь яка тж; бльскамь, цапвамь; **удара́ть, би́ть, вава́ривать.** *Халоса го въ главж-тж.* 3) Давамь унесвѣсть, разобарямь, прьскамь, съсыпвамь, закопавамь, опропастявамь; **разоря́ть, погубля́ть; тра́тить необду́манно, безотчётно.** *Отиде та халоса толкова пары за тоя, дѣто духа. Халоса го въ дънъ земьк. Халъ да го срѣтне, та да го халоса.* **—ися,** 1) *гл. възвр.* Удрямся, трясканся, бльскамся о нѣчто; **удара́ться, толка́ться о чёмъ.** 2) *гл. стр.* Бывамь халосанъ.

Хало́сваню и хало́суваню, *с. ср.* отъ **хало́свамь.**

Хало́сникъ, *с. м.* Халосанъ, бльснжтъ человѣкъ. *Гиди халоснику! Халосникъ да стане.*

Хало́сница, *с. ж.* Халосана, бльснжта жена, мома.

Ха́лость и ха́лось, *с. ж.* Въ изреченіе: *на халость* и *на халось,* напусто, напраздно, залудо, нафиле; **напра́сно.** *Отиде на халость. Ходи на халось.*

Ха́лосъ, *с. м.* Злина, зло. *Халосъ да го халоса!*

Ха́лтавый, въ, ва, во, *пр.* Нестягнжтый, слабый, отпуснжтый, халаватый, хлабавый, хлѣмавый, широкый; **сла́бый, просто́рный, широ́кій.** *Халтава дрѣха, халтавъ денкъ, халтаво вжже. Халтавъ человѣкъ,* отпуснжтъ, разпасанъ, повлѣканъ. **—во,** *нар. Вжже-то е врьвано халтаво. Халтаво ходи. Дрьжи халтаво.*

Халчйца, *ум. ж.* отъ **халка́.**

Ха́лчя, *с. ср.* Дѣтя зачнжто отъ змѣй; халя, змѣйчево дѣтя. Такыва дѣца ся раждать съ голѣмы тѣлесны недостатъци и народътъ гы убива. *Родило имъ ся дѣтя халчя съ голѣмж главж, а малкы крака, безъ кости, съ едно око на чело-то, а друго-то на тыла. Такыва дѣца сж халчета и трѣбва да ся убивать.*

Халъ, *с. м.* Хала. *Халъ да го срѣтне, та да го халоса.*

***Халъ,** *с. м. Т.* Положеніе-то, състояние-то, въ което нѣкой, нѣчто ся намира; **положе́ніе, состоя́ніе.** *Не си гляда хала,* не ся види какъвъ е, колко има. *Спорядъ хала си,* колкото му стига ржка, колкото може. *Ни на единъ халъ. На какъвъ халъ е кжща-та му.*

Плачи, Мандо, да плачемы,
Да плачемы халовы-тъі,
Халовы-тъі, дертовы-тъі,
Ты твои-тъі, азъ мои-тъі. *Пѣс.*

Ха́ля, *с. ср.* Халчя.

***Ха́лю,** *нар. Т.* Все, още, и сега, хайле. *Халю е боленъ.*

***Хамайлйя,** *с. ж. Т.* Освятено, магйосано нѣчто, което носять за да прѣдпазва отъ болести и отъ другы злины; моска, муска, хаймалия; **амуле́тъ.**

Боленъ си лѣжж, азъ ке си умрж
Отъ тяжкж болесть, отъ силнж тряскж,

Отъ силнѫ трескѫ, отъ силнѫ главѫ.
— Что не ми каза три дни пóнапрѣдъ,
Да ти напишѫ три хамайлии:
Прьва за главѫ, втора за трескѫ,
Втора за трескѫ, трекıа за срьдце! *Пѣс.*

***Хамáлинъ** и **хамáлъ**, *с. м. Т.* 1) Който носи тяжкы нѣчта, комуто работа-та е да прѣнасıа на грьба си тяжкы нѣчта; **мѣхонóша, носи́льщикъ.** 2) Който врьши нѣкоѭ тяжкѫ, мѫчнѫ работѫ; **мѣхонóша.** *Зима-та прави богаты-ты хамали, а сиромасы-ты чапкѫни.*

***Хамаллѫ́къ**, *с. м. Т.* 1) Работа, занаıатъ на хамалинъ. *Работи хамаллѫкъ.* 2) Плата за работѫ, извршена отъ хамалинъ. *Плати му хамаллѫка да си врьви.*

Хамáлскый, ска, ско, *пр.* отъ **хамáлинъ.** *Хамалска работа,* тяжка, мѫчна. **—скы,** *нар.* Като хамалинъ.

Хамáлчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ хамалинъ.

Хамáмецъ, *ум. м.* и **хамáмчя,** *ум. ср.* отъ **хамáмъ.**

***Хамамлѫ́къ,** *с м. Т.* Плата за кѫпание на хамамъ.

***Хамáмъ,** *с. м. Т.* Ограда, направена да ся пали, за да ся кѫпѫть въ неѭ; баньа; **бáня.** *Отиде на хамамъ.*

Хáмамь (да хáмнѫ), *гл. д.* Казва ся за дѣца: ıамь, хамкамь. *Хамни си, мами.*

Хáмание, *с. ср.* отъ **хáмамь.** Хамкание.

Хамбáрничя, *с. ср.* Назъвание на мышкѫ, на глухчя.

Писнѫ дѣдо да ми плаче:
Леле стара бабо моıа,
Леле глухчя хамбарничя,
Леле мачка тланичıарка,
Леле крава млѣкарница! *Пѣс.*

***Хамбáръ,** *с. м. Т.* Амбаръ, срьпина, скрытъ, изба; **амбáръ.** — *Господѣви хамбаре,* растение *Cyathus olla;* **гнѣздови́къ.** — *Колко ся пелѣе жито-то, додѣ си дойде въ хамбара! Ако е у хамбара, не е у ноквы-ты.*

***Хамéнъ,** *нар. Т.* Хеменъ. *Хаменъ хай, хай, че въ рай.*

Хáмкамь (да хáмнѫ), *гл. д.* 1) Хамамь, ıамь. *Дойди, чядо, да хамкамы.* 2) *Хамкамь ıайца,* хамкамся, ламкамся. **—мся,** 1) *гл. вз.* Правимъ хамканицѫ; ламкамся, хлацкамся. 2) *гл. стр.* Бывамь хамканъ.

Хáмкание, *с. ср.* отъ **хáмкамь** и **хáмкамся.**

Хáмканица, *с. ж.* Обычай у Блъгары-ты: на Великы заговѣзни врьзвать съ нищкѫ халвѫ или ıайце за тована, па насѣдать наоколо, та люлѣѭть ıайце-то и го ловять съ уста; ламканица, хлацкание.

Хáмнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хáмамь** и **хáмкамь.**

Хáмовый, въ, ва, во, *пр.* Въ изречение: *хамово сѣмя!* нищо и никакъвъ чловѣкъ.

Хамóтъ и **хамóть,** *с. м.* Хомотъ.

Хамъ! *междом.* За ıадение, за хамкание. *Хамъ, сыренце!*

***Хамъ,** *с. м.* 1) Примка. 2) Вѫже-то, съ което ся захамчıать, впрягать коние, кога врьшѫть на токъ. Единый-тъ край на хама е врьзанъ за стожера, а съ другыıа сѫ захамчени, впрягнѫти коние-ти. 3) Хомотъ. — *Хамъ волове,* впрягатни волове.

Хáмѫ, ишь, —милъ, *гл. д.* 1) Плетѫ нѣчто ıадро, като мрѣжѫ, сертме и проч. 2) Плетѫ лоше. *Не плете като хора-та, ами хами.*

Ханджáрчя, *с. ср.* 1) Кацийно ножя. 2) Чясть отъ остро-то на счюпенъ ножь.

***Ханджáръ,** *с. м. Т.* Голѣмъ ножь и отъ двѣ-ты странѫ остьръ; ıатаганъ; **кинжáлъ.** *Рана отъ ханджаръ.*

***Ханджéръ,** *с. м. Т.* Раст. *Tropaeolum majus,* латина, латинка, латинчя, латифъ, лятина, лятинъ, лази-бубе, жьлта лоза, алтѫнка, джифирджифа, пеперига, турчинъ; **насту́рцій, капуци́нъ.**

Ханджи́йка, *с. ж.* Жена, мома ханджиıа.

Ханджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **ханджи́ıа.**

Ханджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ ханджиıа.

***Ханджилѫ́къ,** *с. м. Т.* Работа, занаıатъ на ханджиıа.

***Ханджи́ıа,** *с. м. Т.* Който има, който дрьжи ханъ.

Хáнецъ, *ум. м.* и **хáнчя,** *ум. ср.* отъ **ханъ.**

***Ханъ, хáнове, хáнища,** *с. м. Т.* Кѫща съ оборы за добытъкъ, дѣто кондисвать, слизать пѫтници; **подвóрье, постоя́лый дворъ.** *Слѣзли въ хана. Да нахранимъ коньа на хана. Прѣспалъ на хана. Ходи по ханища-та. Който осъвнува на хана, той замрькнува на пѫтıа. — Ханъ-парасѫ,* плата за прѣнощувание въ ханъ; **постоя́лое.**

***Ханѫ́ма** и **ханѫ́мка,** *с. ж. Т.* Женена Туркыньа; каджѫна, була, божıа. *Бѣла ханѫма станѫла.*

Ханѫ́мица, *ум. ж.* и **ханѫ́мчя,** *ум. ср.* отъ **ханѫ́ма.**

Хáпание, *с. ср.* отъ **хáпѫ.**

Хáпаный, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **хáпѫ.** Ръваный.

Хáпвамь и **хáпнувамь (да хáпнѫ),** *гл. д.* Iамь отъ нѣчто малко; косвамь, накусвамь. закусвамь, захапвамь; **заку́сывать.** *Влъкъ-тъ съ хаберъ агня не хапва. Ты дадни, а азъ да хапнѫ. Еднѫжь да хап-*

нешь, каввать гостили го. Хапни си и отъ фасула, куме. — Добрѣ ми е и отъ хайвяра.

Хапванье и хапнуванье, *с. ср.* отъ **хапвамь.**

Хапекъ, *с. м.* Мѣсто-то на отхапано отъ нѣчто, мѣсто отдѣто е отхапано. *Кучя го захапа и му останѫ хапекъ.*

Хапка, *с. ж.* Залъгъ, залъкь, кѫшей, отхапъкъ; кусъ, кроха, откуски. *Хапкѫ не сьмь хапнѫлъ,* не сьмь си турнѫлъ ничто въ уста. *Хапка и капка. Всяка патка не е хапка. Да му прѣсѣдне хапка-та!*

Хаплё, *с. м.* Глупакъ, ахмакъ, захласнѫтъ; глупецъ, блухъ, простякъ.

Хапнувамь, в. **хапвамь.**

Хапливъый, въ, ва, во, *пр.* Който обичя да хапе; кусака.

Хапнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хапвамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

***Хапсаданъ,** *нар. Т.* Изведнѫжь, изненадѣйно; внезапно.

***Хапузханá,** *с. ж. Т.* Тьмница, затворъ; тюрьма.

***Хапузъ и хапѫзъ,** *с. м. Т.* Затворникъ, тьмничярь; содержащійся подъ арестомъ, арестантъ.

Хапчица, *ум. ж.* отъ **хапка.**

Хапчя, *ум. ср.* отъ **хапъ.**

***Хапъ,** хапове, *с. м. Т.* 1) Лѣкъ, цѣръ приготвенъ на топчици; пилюля. *Хапове за тряскѫ.* 2) Нѣчто неприятно, горчиво; пилюля.

Хапѫ, ешь,—пахъ, *гл. д.* 1) Съ зѫбы-ты си направямь ранѫ на нѣчто; ръвѫ; кусать, кусаться. *Хапе като кучя.* 2) Жилѭ, клосамь, клукамь, клъцамь; жалить, уязвлять. *И комари-ти до едно врѣмя хапять.* 3) Съ думы бодѫ, докачямь силно; кусать, уязвлять. —**пѫся,** 1) *гл. възвр* Хапѫ себе-си; ръвѫся. 2) *гл. вз.* Хапемся, единъ другъ; ръвемся; кусаться. 3) Бодемся, докачямъся единъ другъ съ думы; ръвемся; кусаться. *Хапятся като кучета.* 4) *гл. стр.* Бывамь хапанъ.—*Хапеся два пѫти на едно мѣсто,* каеся, вайкася, пишманися. *Ще ся хапе дѣто ся не стига,* ще ся кае, ще ся вайка. — *Имашь ли зѫбы, хапи, доклѣ не сѫ тя захапали. Което кучя не лае, то не хапе. Ни ся воде, ни ся кара: ако го водишь, хапе, ако го карашь, рыта. Нито е змия, да тя хапе, нито е муха, да ся явди. Настѫпи мравкѫ-тѫ, и тя тя хапе.*

***Хара,** *с. ж. Гр.* Радость, веселба, веселие. *Имашь парѫ, имашь и харѫ, нѣмашь парѫ, нѣмашь и харѫ.*

Харабѭ, ишь,—билъ, *гл. ср.* Въ изрѣчение: *харабять му краища-та,* тѫлилъ е нѣкаквѫ болесть.

***Харайкы,** *с. ж. мн. Т.* Прѫтие за да ся вие по тѣхъ фасулъ-тъ, кога расте; приткы, пардии.

Харакосамь, *гл. свр.* отъ **харакосувамь. —санъый,** *прич. стр.*

Харакосвамь и харакосувамь (да харакосамь), *гл. д.* Тяглѭ чрьты, чезни съ харакъ; спартосвамь, шпартосвамь; линевать бумагу для письма.

Харакосванье и харакосуванье, *с. ср.* отъ **харакосвамь.**

***Харакъ,** *с. м. Гр.* Варакъ: 1) Права и гладка дъсчица, съ кожто удрять чрьты на книгѫ; линейка. 2) Дъска съ обтягнѫты и съ линичь залѣпены на неѭ конци за удрянье чрьты на книгѫ за писанье; спарта.

Харакъ, *с. ж. мн.* (? Общъ каталогъ на изложенитѣ прѣдмѣти, стр. 11).

Харамийскъый, ска, ско, *пр.* отъ **харамийѭ.** Хайдутскъый, харамлийскъый. —**скы,** *нар.* Като харамия; харамлийскы, хайдутскы.

Харамийство, *с. ср.* Работа, занаятъ на харамия; хайдутство, хайдутлукъ, харамлиство.

Харамийчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ харамия.

***Харамия,** *с. об. Т.* 1) Хайдукъ, хайдутинъ, влъхва. *Невидѣнъ харамия е поголѣмъ отъ кадия* 2) *с. ж.* Рыба *Aspius rapax,* лясперъ, разперъ, фучянъ, хвучянъ, стрѣлка; бѣлезна, шереспёръ.

Харамлийскъый, ска, ско, *пр.* Харамийскъый.

Харамлиство, *с. ср.* Харамийство.

> Леле сынко, Груице войводо,
> Дали ти сѫ пушкы натягнѫли,
> Или ти ся вино доврьшило,
> Или ти ся харамлиство не че? *Пѣс.*

Харамохлѣбець, *с. м.* Който не работи ничто, та му е харамъ хлѣбъ-тъ, что яде; харамоядець, готованъ, харамъ-иеджия, хазѫрджия; дармоѣдъ, тунеядець.

Харамоядець, *с. м.* Харамохлѣбець, готованъ.

Харамувамь, *гл. ср.* Ходѫ харамия; хайдутувамь, влъхвувамь; разбойничать. *Вечерь ходи да харамува.*

Харамуванье, *с. ср.* отъ **харамувамь.** Хайдутуванье.

***Харамъ,** *с. м. Т.* Забранено нѣчто. *Да ти е харамъ!* да ти не е простено, да не хване мѣсто, да не видишь добро отъ него! *Харамъ да ти е хлѣбъ-тъ, что го ядешь! Харамъ да ви сѫ пары-ты!*

Харамъ коремъ не пробива. Да му е харамъ животъ-тъ!

Харамъ ти было юнаство,
Юнаство, брату, левенство,
Что ти плѣнихж стадо-то! *Пѣс.*

***Харáмъ-неджúя,** *с. м. Т.* Харамохлѣбець, харамоядець.

Хáрамь, *гл. д.* Обыкалямь, крьстосвамь, без покоя. *Хайдути харать села-та.*

Хáраню, *с. ср.* отъ **хáрамь.**

***Харанúя,** *с. ж. Т.* Голѣмъ котелъ, казанъ, что бере отъ пятнадесять окы нагорѣ; харкома, вѣдьрникъ,ператникъ.

***Харáръ и харáлъ,** *с. м. Т.* Голѣмъ чувалъ; сакуля. *Харари, пълни сѫ вълнѫ. У харарь да го турять, та на гробища та да го занесѫть.*

Не излѣзохѫ птичкы златокрылкы,
Най излѣзохѫ врьли-ти хайдути,
Че избихѫ Босненскы хаджии,
Че имъ зехѫ храненъı-тъı коню,
Тяжкы-ты харары съ мѣшинянъı дисагъı. *Пѣс.*

***Харачлѫ́къ,** *с. м. Т.* Харашлѫкъ.

***Хараччúя и харахчúя,** *с. м. Т.* Харачиярь. *Ако е царь, не е Циганскый хараччия ю! Разхождася като Цигански харахчия, доклѣ не е още събралъ харача.*

***Харáчь,** *с. м. Т.* 1) Данъкъ, откупъ за право да си носи човѣкъ главѫ-тѫ, откупъ за животъ, что сѫ плащали едно врѣмя всичкы мѫжие немусулмани въ Турциѭ; телосъ, углава. Тоя данъкъ като докачителенъ за човѣшко-то достоинство ся замѣнилъ съ *беделъ.* откупъ отъ воинскѫ повинность. *Ни Богу колачь, ни царю харачь.* 2) Третiя-та книга за харача. *Книгы-ты за харача сѫ были три: аля, една и харачь.*

Харачиáрь, *с. м.* Който събира харача; хараччия, телосникъ.

За зло харачярь излѣзе,
Рядомь по села ходяше,
Та си харачiа вадiаше. *Пѣс.*

***Харашлѫ́къ и харачлѫ́къ,** *с. м. Т.* Парьı за обыкновенъı разноскъı; дѐньги на расхóдъ. *Нѣмамь пары за харашлѫкъ. Дай ми харашлѫкъ. Това ми стига за харашлѫкъ.*

***Харба,** *с. ж. Т.* Мѫздракъ съ сѣкавицѫ; старо Турско кѫсо и дебело копие.

***Харбаджúя и харбалúя,** *с. м. Т.* Който е въорѫженъ съ харбѫ. Така сѫ ся наричали въ старо врѣмя жители-тъı на нѣкои села изъ планинскъı-тъı клисуръı, които сѫ были задлъжени да пазять тыя клисуръı; деребенджия, дербенджия.

***Харбúя,** *с. ж. Т.* Прѫтчка, съ коѭто ся плъни пушка; шóмполъ ружья.

Харвáтинъ и харвáтъ, *с. м.* Хрьватинъ: 1) Грабачь. 2) Нечистъ, мрьсенъ човѣкъ; мрьсникъ. *Яде (лапа) като харватинъ. Рови като харватинъ*

Харвáтскый, ска, ско, *пр.* отъ **харвáтинъ.** —**скы,** *нар.* Като харватинъ; нечисто; лакомо.

Харгйосамь, *гл. ср. свр.* вм. **жргйосамь.**

***Хардалá,** *с. ж. Т.* Клька отъ заклано говядо отъ колѣно-то до дебелы-ты мѣса; рýлька, окóстокъ.

Хардáлевый, въ, ва, во, *пр.* отъ **хардáлъ.**

***Хардалиé,** *с. ср. Т.* Вино прѣсечено съ хардалъ, за да остане сладко.

Хардалúца и хардалúчка, *ум. ж.* отъ **хардалá.**

***Хардáлъ,** *с. м. Т.* 1) Раст. *Sinapis arvensis,* синапъ; полевáя горчúца. 2) Брашно отъ хардалево сѣмя, направено на кашѫ съ водѫ или съ оцедъ, за прикускѫ, за салатѫ; горчúца. 3) Лапа отъ счюкано хардалево сѣмя; плáстырь изъ горчúцы. —*Врьгамь хардалъ,* имамь голѣмъ страхъ отъ нѣчто.

Харджь, жеве, *с. м. Т.* Кенета, тантелы отъ коприна и сърмѫ.

Харе, *с. ср.* Ножь, ханджаръ; мечь, кинджáлъ.

Что имаше до три момы хубавы:
Прьва ми носiаше бечко харе френгия,
Втора ми бiаше во зелено кадифе,
Третiа бiаше въ црьвенъ кавадъ до земиѫ.
Пѣс.

***Харемлѫ́къ,** *с. м. Т.* Отдѣление на кѫщѫ, дѣто стои харемъ-тъ. *Чюжди мѫжие не влизать въ харемлѫка.*

***Харéмъ,** *с. м. Т.* 1) Женъı-тъı и дѣца-та на единъ Мусулманинъ; гарéмъ. 2) Харемлѫкъ; гарéмъ.

***Херéмъ-кехаiá,** *с. м. Т.* Началникъ на харемъ.

Харененый, нъ, на, но, *пр.* *Сукманъ харененъ,* пьстренъ, *вяванъ по полы-ты.*

***Харéсвамь и харéсувамь** (да харéсамь), *гл. д.* и *ср. Гр.* Аресвамь. *Дѣ хареса, тамъ артиса,* казвать: *а)* За пияницѫ: остава, дѣто намѣри хубаво вино. *б)* За момъкъ: задомява ся, дѣто му ся мома ареса.

***Харзуáлъ,** *с. м. Т.* Прошение, писана молба, подадена на сѫдиѭ, на началникъ и проч.; прошéнiе. *Врьлилъ харзуалъ на кадиѭ-тѫ;* подáть прошéнiе въ судéбное мѣсто.

Харúжкж, ешь,—рúзахъ, *гл. свр.* отъ **харúзвамь.** —**рúзаный,** *прич. стр* *Харизанъ отцетъ отъ медъ пó-сладъкъ. На*

харизано магаря петала-та не ся глядать.

Харизáнъ, *с. м.* Който обичю да харизва. *Умрѣлъ харизанъ, та осталъ зарѣзанъ,* или: *умрѣлъ харизанъ, осталъ сынъ му зарѣзанъ,* или: *умрѣ харизанъ, а сынъ му отиде на Божий Гробъ;* **подарúто пóмеръ, а остáлся въ живы́хъ братъ егó купú,** или: **подарúшь уѣхалъ въ Парúжъ, а остáлся одúнъ купúшь.** В. **зарѣзáнъ.**

***Харúзвамь и харúзувамь (да харúжж),** *гл. д. Гр.* Подарювамь, надарювамь, одарювамь, поклонювамь; **дарúть, пожáловать.** *Не си кыхнѫлъ на бѣдный вечерь, да ти го харижѫ. Харизвали на Панка магаря, той му глядалъ зѫбы-ты.* **—нся,** *гл. стр.* Бывамь харизанъ.

Харúзваню и харúзуваню, *с. ср.* отъ **харúзвамь.**

***Харизнá,** *с. ж.* и **харизмó,** *с. ср. Гр.* Нѣчто харизано, поклонено; даръ, дарба, поклонъ; **подáрокъ, подарéнье, даръ.** *Тоя мѣдникъ ú е харизмо. Баща ú ú далъ харизмо еднѫ кобылѫ, еднѫ быволицѫ и пять овця. Давамь ти единъ конь харизмо.*

> Който ми Лалчю измами,
> Измами да го улови,
> Харизмѫ щѫ му харижѫ
> Девять катѫри съ имаше. *Пѣс.*

Харúло, *с. ср.* Харо, харище. *Харило, мое старило!* пусты-ты ми старины! какво доживѣхъ!

Харúще, *с. ув.* отъ **хáро.** Харило. *Харо харище цѣло бунище.*

***Хáркома,** *с. ж. Гр.* Харанию, перaтникъ, вѣдьрникъ.

***Хáркомка,** *с. ж. Гр.* Мѣдникъ, бакрачь. *Грабнѫ харкомкы на рамо.*

Харлúвъій, въ, ва, во, *пр.* Хрьливъій, гуреливъій, сополивъій, мрьсоливъій, мрьсулювъій; **соплúвый, возгрúвый.**

Харлıáвъій, въ, ва, во, *пр.* Слабъій, слабунювъій, мрьшювъій, болничювъій, хрълавъій, заифъ; **тщедýшный, хúлый, болѣзненный.**

Харманджúйка, *с. ж.* Жена, мома харманджию.

Харманджúйскъій, ска, ско, *пр.* отъ **харманджúю.**

Харманджúйчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ харманджию.

***Харнаджúю,** *с. м. Т.* Който работи на харманъ; **молотúльщикъ.**

Харманецъ, *ум. м.* и **харманчя,** *ум. ср.* отъ **хармáнъ.**

***Хармáнъ,** *с. м. Т.* 1) Гумно, токъ, врахъ, врьшило; **гумно, токъ, молотúльня, рúга.** *Всякой тичю на свършенъ харманъ.* 2) Врѣмя-то, когато врьшѫтъ жита-та. *Дойди по харманъ. Щѫ ти ся наплатѫ по харманъ.* 3) Врѣмя-то, когато нѣчто ся намира най-много. *Сега е харманъ-тъ на череши-ты. Харманъ-тъ на вино-то е кратунъ мѣсяць.* 4) Пó свѣтло колело отъ облакъ, отъ мьглѫ около мѣсяца, около слънце-то; ограда; **окрýжіе óколо луны́, óколо сóлнца.** *Когато мѣсячина-та или слънце-то е въ харманъ, врѣмя-то ще ся развали* 5) Кржгъ, колело; **кругъ.** *Около дупкѫ-тѫ заграждать харманъ.*

Хáрничкъій,—чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **хáрнъій.** Добричкъій.

Харнотá и харнотúю, *с. ж.* Добро, доброта, добротию, добрина, хаиръ. *Никаквѫ харнотиѭ нѣмалъ направенѫ.*

Хáрнъій, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Добръій; **хорóшій.** —**рно,** *нар.* Добрѣ, харнѣ; **хорошó.** — *Харна мома гламава (лошю) невѣста. Комуто е харна жена-та, не му трѣбва рай. Харенъ е чловѣкъ-тъ, ама залита у крьшнячю. Като има да имъ напльнимъ рѫцѣ-ты, то е все харно.*

Хáрнѣ, *нар.* Харно, добрѣ, хубаво; **хорошó.**

***Хáро,** *с. ср. Гр.* 1) Дрьтъ, старъ, грозенъ и лошь чловѣкъ; дрьтица.

> Ѩ ся сама люлıамь
> Майци на іадовъі,
> Че мя макıа дала,
> На старо, на харо,
> Та на бѣлобрадо. *Пѣс.*

2) Мрьзеливъ, лѣнивъ, некадѫренъ и лошь мѫжь. *Харо-но мое не е фтасно за ништо, саде за тряскаше и пуканю.* 3) Зло, злина, лошётию, срѣща ся най-много въ клятвы-ты. — *Харо-то на огнище, стока-та на бунище. Харо и плашило, въ село попадию. Прати харо на водѫ, и ты иди слѣдъ него. Накарай харо на водѫ, ако сакашь на акѫлъ да тя научи. Харо да тя найде! Харо да тя найде. кучелско родило! Харо тя стльклo! Харо тя сотрѣло! Харо тя убило (собрало)!*

Харóвнъій, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Харнъій, добръій, приятнъій; **пріятный, хорóшій.**

> Земи, брату, писанъ кавалъ,
> Ходи на вышнѫ планинѫ,
> На тъпа вѣхтъı бачила,
> Край таıа бѣла Дунава,
> Засвири хоровно, жялoвно! *Пѣс.*

Харокóпъій, пъ, па, по, *пр.* Комуто иде отъ рѫкы, каквото и да хване, все го свръшва. *Харокопо дѣвойчя.*

Харо́самъ, *гл. свр.* отъ **хэро́свамъ.** *Харосалый,* прокопсалый.

***Харо́свамъ** и **харо́сувамъ** (да **харо́самъ**), *гл. ср. Г.* Виждамъ добро, щастие, прокопсиж; прокопсвамъ, добрувамъ, прѣуспѣвамъ, цьвнувамъ; **дѣлаться сча́стливымъ, преуспѣва́ть, благоде́нствовать.** *Нѣма да хароса,* нѣма да иде добрѣ, не ще да го бжде. *И ю нѣма добро да видж, ама и тызе нѣма да харосашь. Съ тою занаятъ, сынко, нито азъ сьмь харосалъ, нито ты щешь харосашь. Ега не харосашь!*

Харо́сване и **харо́суване,** *с. ср.* отъ **харо́свамъ.** Харосиıа.

Хароси́ıа, *с. ж.* Харосване, прокопсиıа. *Таıа харосиıа отъ прьвый чясъ ны е залюлѣла.*

***Харость,** *с. ж. Гр.* Грозотиıа, лошётиıа. *Старость—харость.*

Харти́йка и **харти́шка,** *уж. ж.* отъ **харти́ıа.** Книжка.

***Харти́ıа,** *с. ж. Гр.* Книга; **бума́га.**

Харти́янный, нъ, на, но, *пр.* Направеный отъ хартиıж; **книжный.**

Харчёвитый, тъ, та, то, *пр.* Что харчи много, что иска голѣмы харчевы; масрафлиıа; **расточи́тельный.**

Ха́рчене, *с. ср.* отъ **ха́рчж.**

***Ха́рчь,** *с м. Т.* Разноскы, разносъ, масрафъ, трошькъ· **расхо́дъ.** *Тяглж, тръгамь нѣкому харчıа,* азъ харчж за него, зимамь го на-възъ себя *Съ чюждь конь по́-малко харчь ся прави*

Ха́рчж, ишь,—чилъ, *гл. д.* Разнисамь, трошж, потрошıавамь, трушж, употрѣбıавамь, губж, изгубıамь, хабж; **тра́тить, издéрживать, расхо́довать.** *Харчж много пары,* врьгамь, прьскамь пары; **кида́ть де́ньги.** *Харчж унесвѣсть;* **расточа́ть.** *На годинж харчимъ пять кола дрьва* —**чжся,** *гл. стр.* 1) Продавамся, трьсжся, разнисамся. *По това врѣмя вълна-та мжчно ся харчи.* 2) Бывамь харченъ. *За това ся харчять много пары;* **на э́то много дéржится де́негъ.**

Ха́рый, ръ, ра, ро, *пр.* Похабеный, изхабеный, *развалений.*

***Хасé,** *с. ср. Т.* Единъ видъ тьнко купешко платно; **митка́ль, перка́ль.**

***Хасеки́ıа,** *с. ж. Т.* Воинъ отъ старж-тж султанскж гвардиж.

Ха́скамь, 1) *гл. ср.* Аскамь, ходж отъ мѣсто на мѣсто; скытамся, лутамся, шлıакамся; **шля́ться.** 2) *гл. д.* На ржцѣ подврьгамь нѣчто нагорѣ. —**жся,** *гл. стр.* Бывамь хасканъ.

Ха́скане, *с. ср.* отъ **ха́скамь.**

***Ха́сма,** *с. ж. Т.* Асмиıа, врагъ, душманинъ.

Азъ си имамь седьмь лоши хасмы,
Да нь ме мене хасмы прѣчıакать. *Пѣс.*

***Хасъ,** *с. м. Т.* 1) Дрьжıавенъ, короненъ имотъ. 2) *пр.* Чистъ, непримѣсенъ съ пóдолнё. *Хасъ брашно, хасъ бахчиıа.*

***Хасъ-боıа́,** *с. ж. Т.* Чиста боıа, что не излиза.

***Ха́сжлъ,** *пр. неизм Т.* вм. **а́сжлъ.**

Хасжрджи́йка, *с. ж.* Жена, мома хасжрджиıа; рогожıарка.

***Хасжрджи́ıа,** *с. м. Т.* Който прави или продава хасжры; рогожıарь, рогозарь; **рогóжникъ.**

Хасж́рець, *ум. м.* и **хасж́рчя,** *ум. ср.* отъ **хасж́ръ.**

***Хасж́ръ,** *с. м. Т.* Рогоже, рогожка, рогожıа, рогозина, рогозка; **рого́зина.**

Хася́нный, нъ, на, но, и **хася́вый,** въ, ва, во, *пр.* Направеный отъ хасе.

***Хата́,** *с. ж. Т.* 1) Грѣшка, погрѣшка, прѣстжпка. 2) Пагуба, поквара, развала, сътра, тщета; **па́губа, вредъ, убы́токъ.** 3) Прѣмеждие, прѣмежда, прѣмрѣжıе, бѣда, пакость, напасть, налѣтище, зло, злочестие, белıа; **бѣда́, несго́да, несго́дье, злоклю чéніе, несчя́стный случай, опа́сность.** *Станжло хата.*

***Ха́тали́ıа,** *пр. неизм Т.* Грѣшенъ, прѣстжпенъ. *Да ся сторять мукаетъ да найджть и хватять овые хаталии и лоши людıе*

Другаре-ти ми думахж:
Стоıане, младый войвода,
Не си кжсай отъ гроздıе-то,
Отъ гроздıе-то и отъ дули-ты,
Това е гроздıе хаталиıа!
Азъ гы, мамо, не послушахъ,
Па си отъ гроздıе откжснжхъ,
Отъ гроздıе и отъ дули-ты,
И чтомь си ржкж протягнжхъ,
Отъ лакъть ржка изсжхнж. *Пѣс.*

***Хатъ,** *с. м. Т.* вм. **атъ.**

Хатѣлъ, *с. м.* Голѣмъ камыкъ, что вграждать за темелъ на сградж.

Хатжрджи́йка, *с. м.* Коıато гляда хатжръ.

***Хатжрджи́ıа,** *с. м Т.* Който гляда хатжръ; **усту́пчивый.**

Хатж́рець, *ум. м* отъ **хатж́ръ.**

***Хатж́ръ,** *с. м. Т* Волıа, щѣние, почетъ, почеть, почитъ, тачене, сайгиıа, срьдце, угода, угодъ; **по́честь, поче́тъ, почте́ніе, уваже́ніе, уго́да, во́ля.** — *За хатжръ, по хатжръ: а)* Отъ почетъ; **изъ уваже́нія, въ уго́ду.** *За хатжра на бащж-тж пустнжли и сына б)* Не както трѣбва, нé право, а за да угодимъ нѣкому; **пристра́стно, въ уго́ду.** *Кадиıа-та разглядалъ работж-тж по хатжръ.* — *Вардж, гля-*

дамъ нѣкому хатжръ, правѭ какво е нему угодно, приятно, каквото той иска; поступа́ть лицепрія́тно, пристра́стно. — *Дрьжѭ хатжръ*, правѭ честь нѣкому, тачѭ, почитамь, зачитамь, говѣѭ, не му развалямь срьдце-то.

Ѩзъ не сьмь нѣма, іазъ не сьмь слѣпа,
Токо не сборвамь, хатжръ си дрьжѭ. *Пѣс.*

— *Останѭ ми хатжръ*, станѭ ми мѫчно на нѣкого за нѣчто. *Останѭ ми хатжръ, дѣто не обадихѭ и менѣ.*

Свекъръ си Неди говори:
Снашице, Недо хубаво,
Е сега девять годинъı,
Катъ смъı тя тука довели,
Твои-ти братіа, Недо-ле,
На гостю ти не додохѭ. —
Неди е хатжръ остало. *Пѣс.*

— *Развалямь, разсъıпвамь, разтурямь, трошѭ, строшявамь, кршѭ нѣкому хатжра*, не правѭ каквото нему си иска, не му правѭ волѭ-тѫ, не го слушамь.

Ѩно си си чюдомь почюдило:
Да ли съıну вѣрѫ да промѣнимь,
Или пашу хатжръ да разтуримь?
Болѣ съıну вѣрѫ да промѣнимь,
Не чемь пашу хатжръ да разтуримь. *Пѣс.*

На майкѫ си хатжръ не разсъıпалъ,
И си іавнѫ своіа бръза коніа,
И си кладе гунѭ табарнѭ,
Отиде у кралиа Шишманина. *Пѣс.*

Харно, ама царь-тъ не кель да му го разсъıпеть хатжрь-тъ на пашѫ-тѫ. — Хатжръ, хатжръ, послѣ на сатжръ. Хатжръ гащи насира. Хатжръ булкѫ завалѧ. Хатжръ дупкѫ пробива За хатжръ, за хатжръ, та себя си затрѫлъ. За хатжра на вола влъкъ тъ ближе хомота. Главѫ-тѫ му строшявамь, хатжра му не развалямь. Главѫ-тѫ му трошямь, хатжра не му трошямь. Вода и огънь хатжръ не глядать.

Ха-ха́, *нар.* Казвася за отговоръ на пъıтание: така, тѫй, есть, бъıва, а-ха, хѫ-хѫ; да. *Напоилъ ли си коня? — Ха-ха;* напоилъ ли ты ло́шадь? — Да. *Да идемъ ли? — Ха-ха.*

Ха-ха́! *междом.* Хѫ-хѫ, ѫхѫ, казвася: 1) За похвалѫ, а, ха, аферимъ; ну, отли́чно *Ха-ха, това е конь!* ну! э́то ло́шадь, такъ ло́шадь. *Ха-ха! добрѣ си сторилъ;* ну! отлично! 2) Кога ся говори нѣкому ядосано, за хоканіе, на заканѫ и за плашеніе; а, аа, ха, а-бе, а-бре, ха-бре; го, го, го! а ну, что? аа́! ага́. *Ха-ха! не барай;* аа́! не тронь. *Ха-ха! видѣ-щешь;* аа́! уви́дишь. *Ха-ха! щѫ ти кажѫ азъ тебѣ;* ну, я жъ тебя́, погоди́. *Ха-ха! видѣ ли който не мирува!* аа́! доста́лось тебѣ за ша́лость. 3) На присмѣхъ и за укоръ; а, аа, а-ха, ха, хѫ, хѫ; а! а! ба́! ну! ага́. *Ха-ха! видѣ ли!* а! что ви́дѣлъ, что взялъ! *Ха-ха! така! стои ти ся!* аа́ (ага́), по дѣло́мъ тебѣ! а! такъ по дѣло́мъ тебѣ. *Ха-ха, не тя е срамъ!* аа́! не сты́дно тебѣ! аа́, какъ тебѣ не сты́дно! *Ха-ха, сега тя хванѫхъ!* аа́, попа́лся. 4) За сѣщаніе, на усѣтъ; а, а-ха, ха, хѫ; а, да, да, да! *Ха-ха, сега разбрахъ;* а, тепе́рь я по́нялъ! *Ха-ха! сега ми дойде на ума!* а! да, да, да, теперь я вспо́мнилъ. 5) За чюденіе; а, ахъ, аха, ха, охо, хохо; а, ахъ, га, ой, ой. *Ха-ха, каква голѣма кѫща!* ахъ, како́й большо́й домъ! *Ха-ха, та и ты ли си тука?* а! ты здѣсь? *Ха-ха, какъвъ е лютъ!* ну-ну како́й серди́тый, ой-ой!

Ха-ха! *междом.* Казва ся, когато нѣкой продава нѣчто изъ пѫтя. Имято на продаванъıя прѣдмѣтъ ся турѧ междѫ двѣ-тъı междомѣтіа. *Ха ябълкъı, ха!*

Ха, ха, ха! *междом.* Показва голѣмъ смѣхъ; ха, ха, ха!

Ха́ченіе, *с. ср.* отъ **ха́чѭся.**

Хачецъ, *ум. м.* отъ **хакъ.** *Хачеца да му заплати.*

Ха́чѭся, ишся,—чился, *гл. об.* 1) Срьдѫся; упря́миться, причу́дничать, каприза́ничать. *Стари-тъı говорять на дѣца: не ся хачи, сир. не ся срьди.* 2) Развалямся, хайтѫся, изхайтвамся, галатѫся, изкалпазанявамся; по́ртиться, поха́бниться.

***Хаша́,** *с. ж. Т.* Тъкань, что покръıва сѣдло-то и чясть отъ задницѫ-тѫ на конь; чапра́къ. *Сѣдло сребрено и хаша позлатена.*

***Хаша́шь,** *с. м. Т.* Раст. хашешь, *Papaver somniferum,* макъ, папоруна; макъ снотво́рный.

***Хашеви́ия,** *с. ж. Т.* Онаıа стаıа въ кѫщѫ, дѣто си кладе огънь и ся готви; ашевиıа, мутвакъ; ку́хня, пова́рня.

Ха́ѭ, ешь, хаıалъ, *гл. ср.* Употрѣбявася по́-чясто съ отрицателна чястицѫ *не, не хаѭ:* 1) Не щѫ да знаѭ, не зимамь, немарѭ, не тачѭ; не обраща́ть внима́нія, пренебрѣга́ть, нерадѣть. *Кой тя хае!* кой тя рѣже, кой тя брьсне, кой тя пъıта. 2) Минувамь си врѣмя-то; животѫ, живѣѭ си, животуѭ, поминувамся; пожива́ть, вѣкъ корота́ть, ма́ячить, мота́ться, метёть. *Не хаете ли?* Живо-здраво ли сте? добрѣ ли сте? весели ли сте? *Какво правите? — Не хаемъ,* сир. добрѣ смъı. *Какво е болникъ-тъ? — По́ не хае сега. — Ни чюе,*

ни хае. Чюе, ама не хае. Ты му казвашь, той не хае. Богъ да го прости: откакъ умрѣ, пó не хае. Бойся отъ Бога, прави добро, па не хай отъ никого.

***Хаіатъ,** *с. м. Т.* 1) Прустъ, килеръ, клѣть, задникъ; **кладовáя.** 2) Прустъ, трѣмъ, слонъ, чардакъ, сайвантъ.

Хвакъ, *с. м.* в. **хватъ.** *Хванжтъ е у хвака.*

Хвала, *с. ж.* Когато хвалять нѣкого или нѣчто: похвалà, слава; **хвалá, похвалá.** *Хвала Богу,* слава Богу *Хвала Богу, добрѣ съмь. Хвала ти, Боже, Господи. Голѣма беля — голѣма хвала.*

Хвалá, *с. ж.* Хвалба. *Хвала-та отъ небе-то до земьк-тж.*

Хвалбá, *с. ж* Когато нѣкой самъ ся хвали, похвалица, тафра; **хвалá, хвальбá, похвальбá, хвастовствó, хвастовнá.** *Хвалбы продава,* хвалися. *Хвалба-та е хула Хвалба е ръжда. Хвалба-та е праздна заплата.*

Ты ли ся, бе, хвалба хвалишь,
Че си имашь бръзо кончя,
За день землж да обидешь,
И на вечерь въ домъ да дойдешь? *Пѣс.*

Дрьжь, копино, не пущай,
Доръ да дойдж до тебе,
Твоя да е хвалба-та,
Моя да е мома-та. *Пѣс.*

Хвалбаджи́йка, *с. ж.* Жена, мома хвалбаджиия; **хвасту́нья.**

Хвалбаджи́иа, *с. м.* Който обычя самъ да ся хвали; хвалопрьдко; **хвасту́нъ, хвасту́нья, хвастуни́шко.**

Хвалбица и хвалби́чка, *ум. ж.* отъ **хвалбá.**

Хвáленю, *с. ср.* отъ **хвáлнж и хвáлнжся.**

Хвáленъый, нъ, на но, *прич. стр* отъ **хвáлнж; хвалённый.** *Хвалены ягоды — праздна кошница. Хвалено-то дѣвойчя ще земе пó-лоше момчя.*

Хвалопрѣдко, ковци, *с. м* Който твърдѣ много си хвали, а не може нищо да направи; хвалбаджиия; **хвастуни́шко.**

Хвалопрѣдство, *с. ср.* Праздна хвалба; **пустóе хвастовствó.**

Хвáлнж, ишь,—*лилъ, гл. д.* 1) Удобрювамь, въздвигамь, навдигамь нѣчие достоинство; **хвали́ть, превозноси́ть.** 2) Познавамъ за добро-то, что ми е нѣкой направилъ, благодарж нѣкому за нѣчто; **благодари́ть.** *Какво правите? — Хвалимъ Бога, добрѣ смы;* **какъ поживáете? — Слáва Бóгу, хорошó.** *Хвалимъ тя, че не ны забаравашь.* —**ися,** 1) *гл. възвр.* Хвалж самъ себе-си; въздигамся, навдигамся; **хвали́ться, хвáстать, хвáстаться, надмевáться.** 2) Турямь си на ума, казвамь да направж нѣкому нѣчто, или за да си отврьнж, или за наказание; захвалиюся, похвалиюся, заплашвамь, заканвамся; **хвали́ться, угрожáть,** *Хвали ми ся, че щѣлъ да мя бие* 3) *гл. стр.* Бывамь хваленъ; **хвали́ться.** — *Хвали го работа-та. Кога хвали, ще разпали; кога кори, ще изгори. Хвали, който е за хваленю куди който е за куденю. Кой което жяли, него си и хвали. Хвалѣте мя уста, гладенъ съмь. Хвалѣте мя уста, че ви развчеквамь. Умрѣ Егюпка-та, что тя хвалюше. Всяко птичя гнѣздо-то си хвали. Всякой си хвали булчя-то. Хвали колыбарина, да тя обычя. Хвали ми село, живѣй въ градъ. Който си не хвали кжщж-тж, струполясвася и го притиска Дѣто ся хранимъ, тамъ да хвалимъ. И азъ не хвалж, ама и той не лъже. Което не умѣешь да хвалишь, не дѣй го хули. Кметъ село брани, кметъ село храни кметъ село хвали, кметъ село пали Не хвалися, а да тя хвалять. Който ся хвали, самъ ся квари. Добро-то ся само хвали. Добра та стока сама ся хвали. Всяко пиля ся хвали съ своя гласъ. Който ся хвали, той не пали. Ако сполучять, тии ся хвалять; ако сбрькать, тебе мъмрять. Котка-та ся хвали, че не яде пестрьвж, ала нека іж подуши, та щемъ видѣ.*

Хвáнувамь, *гл. уч.* отъ **хвáнж.**

Хвáнж, ешь,—*нжлъ, гл. свр.* отъ **хвáщамь.** Да хватж. —*пжтый, прич. стр.* Хватенъый.

Хвáтамь (да хвáтж), *гл. д.* Хващамь.

Хвáтаню, *с. ср.* отъ **хвáтамь.** Хващание.

Хватё, *с. м.* Казвася на присмѣхъ за майсторъ въ изречение: *майсторъ хватё девять занаята знае: боринж цапи, катранъ вари, скрипци прави . . .*

Хвáтка, *с. ж.* Грьсть, грьщь, грьщй, пригрьща, гушка, жьмка, кривачя, ржка, ржкатка, стиска, шьпа, шьпка; **горсть.** *Една хватка вълна.*

Хватъ, тове, *с. м.* 1) Товаръ, колкото може да земе человѣкъ въ ржцѣ-ты си да понесе; брѣмя, наржчь, сгрътачь; **брéмя, вахáпъ, охáпка, нóша.** 2) Капанъ, клопка, клюса, курцохватъ, ловка, примка, стжпица, склупца, хвакъ; **капкáнъ, пасть, кляпцы, ловýшка.** 3) Мѣра за дльжинж длъга колкото ширинж-тж на ржкж, кога стиска тоягж. *Дльго една пяда и хватъ.* 4) Дупкы-ты на наплатъ, въ които стоять пъшпаци ти.

Хвáтж, ишь,—*тилъ, гл. свр.* отъ **хвá-**

щамь и хва́тамь. Да хванѫ. —тенъий, *прич. стр.* Хванѫтый.

Хва́щамь (да хва́нѫ, хва́пувамь, и да хва́тѫ), *гл. д.* Хватамь: 1) Барамь, баламь, бутамь, базикамь, пипамь, халамь; **тро́гать, брать, щу́пать, ша́рить, прикаса́ться къ чему́.** *Не е за хващанѥ, не го хващай.* 2) Зимамь съ рѫкѫ-тѫ си; залавямь, улавямь, стискамь, захващамь; **хвата́ть, ухва́тывать, пойма́ть.** *Хванѫ го за рѫкѫ, за опашкѫ-тѫ.*

На вси-тѣ коние да хватишь,
На вси-тѣ селямь да дадешь. *Пѣс.*

3) Бързо зимамь нѣчто въ рѫцѣ-ты си; уловявамь, пипвамь, сграбчвамь; **схва́тывать.** *Скокнѫ и го хванѫ за гушѫк-тѫ.* 4) Ловѭ, уловявамь съ рѫцѣ нѣчто, както си врьви; **пойма́ть, лови́ть, хвата́ть, подхва́тывать, подца́пать.** *Врьлихъ му топкѫ-тѫ и той ѭ хванѫ.* 5) Съ ловкѫ, съ примкѫ, съ вѫдицѫ, съ пушкѫ улавямь, убивамь нѣчто дивячь; сполучямь на ловъ; **лови́ть, ула́вливать, пойма́ть, охо́титься.** *Ходихмы на ловъ, на рыбѫ, ала ся врьнѫхмы праздни: не хванѫхмы нищо.*

На лова ми сѫ ходили,
Тѫжка ми лова хванѫли. *Пѣс.*

6) Глядамь да уловѭ, да задрьжѭ съ силѫ; нѣкой, нѣчто, что бѣга, что ся крые, улавямь, вчепквамь, вкопчвамь, докопчвамь, пипвамь; **лови́ть, ула́вливать, захва́тывать, схва́тывать, пойма́ть.** *Излѣзли потѣрю и хванѫли хайдуты ты.* 7) Прѣсрѣщамь причакавамь, улавямь, бастисвамь; **перехва́тывать, перенима́ть.**

Прьванъ имъ тихо говори:
Дружино вѣрни, сговорни,
Насрѣщѫ да имъ идемы,
Милицѫ да си хванемы. *Пѣс.*

Поведе Панчо момчета,
Момчета като вълчета,
Та въ Доброджѭ стигнѫхѫ,
Царскѫ си хазнѫ хванѫхѫ. *Пѣс.*

8) Издѣбвамь, сполитамь нѣкого, когато прави нѣчто неприлично; улавямь; **захва́тывать.** *Хванѫхъ го, че краде, че лъже;* **лови́ть, улича́ть въ кра́жу, въ ложь.** 9) Зимамь, наимамь, главявамь, приставямь, цѣнѭ, пазарявамь; **нанима́ть, снима́ть.** *Хващамь съ кириѭ;* **брать въ наёмъ.** *Хванѫлъ повече работници.* 10) Канѭ, поканвамь, калесвамь, выкамь, зъвѫ, зимамь за . . .; **приглаша́ть, проси́ть.**

Ела, Ребрѣ, сговоръ да си сговоримъ,
Кого щемы кума да окумимъ,
Кого щемы старосвата да хванемъ. *Пѣс.*

11) За болесть: ловѭ, улавямь, прѣхващамь, сполитамь, снамирамь, снахаждамь, схѫкълвамь; **схва́тывать, постыга́ть.** *Хваща мя болесть;* **заболѣва́ть.** *Тѫжка-та болесть хваща най-много есень.* 12) Сѣдамь, наврьтамся на нѣкое мѣсто, дѣто да могѫ да ловѭ, които минувать оттамь; захващамь, завардвамь, уловявамь; **захва́тывать.** *Арнаути хванѫли пѫтю, та, който замине, го обирать.* 13) Зимамь, завзимамь, захващамь; **занима́ть.** *Сандѫкъ-тѣ хваща много мѣсто. Който по́напрѣдъ пристигне, хваща по́ добро мѣсто.* 14) Тръгамь изъ нѣчто, за нѣкѫдѣ; зимамь, поимамь, улавямь, залавямь, захващамь, отивамь. *Азъ хванѫхъ изъ поле-то, а той хванѫ горѫ-тѫ. Ты хвани изъ пѫтекѫ-тѫ, прѣвъ нивѭ-та.* 15) Подхващамь, захващамь, подзимамь нѣкого, емвамь; **подступа́ть къ кому́ съ сла́бой стороны́.** *Хвани го съ добро, дано послуша.* 16) Когато плащамь, давамь нѣкому нѣчто, задрьжямь, чтото ми е длъженъ, чтото ми ся пада; прихващамь; **ста́вить въ счётъ, вывёрстывать.** *Нека си хване, колкото му дльжѫк.* 17) Слагамь, четѫ, броѭ, ловѭ, прихващамь, смѣтамь; **счита́ть.** *Азъ не хващамь това,* не го ловѭ, не го слагамь, не го прихващамь. *Това не хващамы,* на игрѫ, не слагамы; **ѐта игра́ не въ игру́, не счита́ется.** 18) Оставямь да стои по мене; ловѭ. задрьжямь, покрывамся. *Златны-ты нѣчта не хващать рѫждѫ. Не хваща божъ. Трушия-та хвана цвѣтъ.* 19) Работѫ, врьшѭ, шьтамь; **дѣлать, вая́ться.** *Хваща бързо, полека. Каквото хване, все го свършя. Кога хванѫть мновина, работа-та по́-скоро ще ся свърши.* 20) Зимамь, начинамь да врьшѭ, да правѭ нѣчто; залавямь, захващамь, подхващамь, подкачямь; **начина́ть, предпринима́ть.** *Пакъ хванѫ да яде;* **опя́ть пошёлъ ѣсть.** *Разсрьдися и хванѫ да выка;* **онъ разсерди́лся и пошёлъ крича́ть.** *Хванѫ да поизлиза. Хванѫ да работи, да ся учи. Хванѫхъ бакаллѫкъ. Хванѫ нищо да ми не стига.* 21) Настигамь, застигамь, сполитамь, улавямь; **захва́тывать.** *Дъждъ ны хванѫ край село.* 22) *гл. ср.* Наставамь, настанямь. настѫпямь, идѫ, дохаждамь; **настава́ть, насто́ять.** *Хванѫ лошаво врѣмя, хванѫ студъ, мразъ, горящинѫ. Дъждъ хванѫ,* **завалѣ дъждъ.**

Три годинѫ дъждъ не хванѫ,
Токо мьглѫ и прахове,
Токо сланѫ и градове. *Пѣс.*

23) Сполучямь, улавямся, хващамся; **принима́ться, привива́ться.** *Боль-тъ не хванѫ.* 24) Запалвася барутъ-тъ, евза-та, та

грънвамъ. *Пушка-та не хваща;* ружьё обсѣкáется, осѣкáется. *Тягли и съ другыя пищовъ, ала и той не хванж.* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Барамся, пипамся, халамся, бутамся; ощýпываться. *Не ся хващай за ризж-тж, че щешь ѫ нацапашь.* 2) Залавямся, улавямся, дрьжжся, стискамся за нѣчто, о нѣчто; хватáться, ухвáтываться. *Да бѣше ся хванжла о кола, не бы паднжла въ вадж-тж.*

Ако е мома хубава,
Че ще ся хване о кжжелъ,
Пакъ ако ны е юнакъ кехая,
Че ще ся хване о кавалъ. *Пѣс.*

3) Подкачямъ да правж, да врьшж нѣчто; захващамся, уловямся за нѣчто; брáться, хватáться, предпринимáть. *Хванжхся за работж, на работж. Когато нѣчто не умѣешь, не ся хващай да го правишь.* 4) Съ прѣпирнж казвамъ, инатжся за нѣчто, че е еде какъ си; захващамся. *Не ся хващай, че не знаешь, какъ стои работа-та.* 5) Влизамъ въ примкж-тж съ думы, съ нѣчто друго улавямся, издавамся, та мя познажтъ, какво мыслж, какво сьмь врьшилъ; попадáться. *По думы-ты ся хваща, че той го е зелъ.* 6) За посадено, прѣсадено: начинамъ да растж, улавямся, прихващамся, захващамся; принимáться (о растéніяхъ). *Овощкы-ты ся хванжхж.* 7) Стяга ми ся ставъ, та не може да работи; схващамся, захващамся, отимамся, изтрьпвамъ; отнимáться, нѣмѣть. *Хваща му ся, хванж му ся ржка, кракъ, языкъ;* у негó отнялáсь рукá, ногá, языкъ. 8) Отъ студъ или отъ друго нѣчто грьло то ми прѣсъхва, та говорж мжчно и съ хрьканю; схващамся, прѣграквамъ, прѣдрязвамъ, прѣсипвамъ, прѣхрипвамъ; осипáть, охрипáть, захрипѣть. *Гласъ-тъ ми ся хванж, та не могж да пѣж.* 9) Изпълвамся, ставамъ, излизамъ вѣренъ; исполняться. *Бабешкы клятвы не ся хващать.*

Како что ся клятвы изкльнжхж,
Така имъ ся клятвы-ты хватихж:
Младый Иованъ си ся попалави
И ми пойде во горж зеленж. *Пѣс.*

10) Намирамся нѣйдѣ, когато става нѣчто *Хванжхмы ся тука отъ зимж-тж,* задрьжя ны тука зимно-то лоше врѣмя. 11) *гл. вз.* Улавямъся, прѣгрьщамъся единъ другъ да ся боримъ, да ся биемъ; схващамъся, сграбчвамся, склопявамся, скопчвамся, счеквамся, счепквамся; схвáтываться. *Хванжхжся за косы-ты.*

И му рече Марко Кралевикый:
Ела еднжжь да ся обидемъ!
Ся застоя Гине Арнаутчя,
Ся хватихж съ онъ острь сабъ,
Острь сабъ си гы изкрьшихж,
Ся хватихж со тонкы рамена. *Пѣс.*

12) Заядамся съ нѣкого за нѣчто; залавямся, спрѣчквамся, захващамся, схващамся; схвáтываться. 13) Ловимся на прѫтчкж или по другъ начинъ на игрж, за да видимъ, кой ще излиза прьвъ; глóтаться, конáться. 14) *гл. стр.* Бывамъ хванжтъ, бывамъ хвотенъ; хватáться. — *Хващамся на басъ,* басжся, улагамся, обзалагамся; би́ться объ заклáдъ. — *Хващамъ бъхъ,* чинж, ловж бъхъ, бъшж, бъщж: *а)* Скрывамъ нѣчто, не казвамъ както е, чинж инкяръ, инкярж; скрывáть, не говори́ть то, что есть, отрицáть.

Мале-ле, мила мале-ле,
Нѣчто щж да тя попытамъ,
Право да си ми казала,
Бъхъ да ми не си хванжла. *Пѣс.*

б) Отричямся отъ нѣчто; откáзываться. *Бъхъ не хваща, ама и не плаща.* — *Хващамъ бѣсъ,* побѣснѣвамъ, бѣснѣж, разболѣвамся отъ бѣсъ; бѣси́ться. — *Хванжли го бѣсове-ти,* подлудѣлъ, послободнѣлъ, бѣсува; шали́ть, куролéсить. — *Хващамъ вѣрж,* вѣрвамъ; вѣрить. *Не ми хващать вѣрж,* не мя вѣрвать. *Не ми ся хваща вѣрж,* не вѣрвамъ; мнѣ не вѣрится.

Ако ти вѣрж не хване,
И ты ѝ кажи прьстена,
Прьстена годенишкыя. *Пѣс.*

Хваща мя гнѣвъ, хваща мя ядъ, гнѣвжся, ядосвамся, лютжся, срьджся; гнѣвáться, сéрдиться. *Като го чюхъ така да казва, хванж мя гнѣвъ, та го ударихъ.* — *Хващамъ горж-тж: а)* Тръгамъ, уплтвамся изъ горж-тж. *Отбихмыся отъ пжтя и хванжхмы горж-тж. б)* Ставамъ, тръгамъ хайдутинъ. *Оставилъ занаята си и хванжлъ горж-тж.* — *Хваща мя грыжя,* хваща мя меракъ, дохожда ми да ся грыжж, прави мя да ся грыжж, да мыслж за нѣчто; озабóчиваться. — *Хващамъ нѣкого за гушж-тж,* стискамъ го за гушж-тж, карамъ го на нѣчто насилж, принуждявамъ го; заставля́ть, принуждáть, невóлить, наступи́ на гóрло. — *Хванжхжся гушж за гушж,* счепкахжся, зехж да ся борать, да ся давять. — *Хващать мя додкы-ты,* хваща мя гнѣвъ, разсрьждамся, ядосвамся, лютжся; гнѣваться, сердúться. *Ке мя хватять додкы-ты, та напоконъ мысли.* — *Хваща мя дрѣмка,* дохожда ми, иде ми дрѣмка, налѣга мя, бори мя дрѣмка, задрѣмвамъ; дрéма долúть.

— *Хващамъ думѫ*, слушѭмъ и вѣрвамъ. *Милушъ думѫ на Лазарь не хвата*, нито го слуша, нито го вѣрва.—*Хващамъ завѫбицѫ*, казвася за човѣкъ като на смѣхъ: глядамъ нѣчто, та ми ся пощю. *Дай му да хапне, да го не хване завѫбицѫ.* — *Хващамъ истинѫ*, зимамъ за истинѫ, вѣрвамъ; принимáть за прáвду, вѣрить.

Аве си, Станке, шегувахъ,
Беки го хванѫ истинѫ. *Пѣс.*

— *Хванѫла го керемидяна-та жлътеница*, казвать насмѣхъ за здравъ чрьвенъ човѣкъ. — *Хващамъ кличь*, изпуснѫтъ кличь на плетеню намѣщамъ, оправѭмъ; подпимáть пéтлю. — *Хващамъ конакъ*, слизамъ, спирамся на конакъ, застаѭмъ, прѣпадамъ, станувамъ, падамъ на станъ, кондисвамъ; останáвливаться на ночлéгъ, постóемъ.

Та си пойде во Софиѭ,
Хвати конакъ у стрыка ѣ. *Пѣс.*

Хванѫхѫся за кормы-ты отъ смѣхъ. смѣхѫся много, до падание; задыхáться отъ смѣха, надрывáть кишкú, живóтики отъ смѣха *Хващамъ корень: а)* Пущамъ корень, зараствамъ, хващамся; пускáть кóрень, окоренѣть, окоренáться. *б)* Траѭ много врѣмя. — *Не ще хване корень*, не ще трае много врѣмя. — *Хваща мя меракъ*, меракъ ми е, хваща мя грыжю, мыслѭ му, грыжѭся, безпокоѭся. — *Хваща мя нѣчто меракъ*, турѭмъ си нѣчто меракъ, влиза ми нѣчто въ главѫ-тѫ, което мя прави да му мыслѭ, да ся грыжѫ, мераклăндисвамся. — *Хванѫ мѣсто*, влѣзе въ работѫ, заслужи, принесе облагѫ, дейдиса. — *Не хващá мѣсто*, напраздно, напусто, залудо, нафиле. — *Не хващамъ мѣсто* и *не мя хваща мѣсто*, не мя хваща сѣдка, не ся спирамъ на едно мѣсто, не ся застоѭвамъ, не стоѭ миренъ. — *Хващамъ огънь*, съ цвѣкание или по другъ начинъ добывамъ, запалвамъ огънь; добыть огня́. — *Хващамъ око*, хващать мя урокы, падамъ на зарекъ, урочясвамъ; захворáть отъ глáзу, отъ пóрчи.

Ей Дамѭне, ты мой стопанине,
Углядно е наше мѫжско дѣтя,
Че го водимъ у вѣрны комшии,
Че да хване очи, че да умре. *Пѣс.*

— *Хващамъ очи*, наплъниѭмъ очи, бъва мя, доста сьмъ. — *Хваща ми очи-ты: а)* Аресва ми. *б)* Ослѣпѣвамъ. *Не хвела да ядешь хлѣбъ съ неомыты рѫцѣ, оти ке ти хватить очи-ты.* — *Не ми го хващать очи-ты: а)* Не го намирамъ за добро, не ми ся види добръ. *б)* Не ми стига умъ-тъ, не ся сѣщамъ, какъ да стане, не ми го хваща умъ-тъ. — *Хващамъ кривыя (лошия) пѫть*, тръгамъ изъ кривыя пѫть, зимамъ да врьшѭ кривы работы. — *Хванѫли сѫ го рогати-ты*, хванѫлы сѫ го додкы-ты, зели сѫ го дяволи-ти, ядосалси е, та дъри кавгѫ. — *Хванѫ си свѣта*, побѣгнѫ, офейка, олущи; навострúть лыжи, лызнуть. — *Хваща мя срамъ*, иде ми срамъ, срамъ мя е, срамувамся, свѣнъ мя е, свѣнувамся, свѣнѭся, срѣчявамся; стыдúться, стѣснúться, сóвѣститься, пересемѣнивать. — *Хваща мя сънъ* иде ми сънъ, доспива ми ся, налѣгнѫлъ ми е сънъ, сънъ мя бори, сънъ ми дроби, ломи; дремá долúть. *Не ме хваща сънъ*, не могѫ да заспѭ — *Не мя хваща сѣдка*, не мя хваща мѣсто, не ся спирамъ, не могѫ да сѣднѫ. — *Хващамъ темель*, задрьжѭмъ ся, траѭ. *Нѣма да хване темель*, не ще пустне корень, нѣма да трае.

Денѣ си кюприѭ градять,
Нощѣ ся коприю събарія,
Събарія, темелъ не хваща. *Пѣс.*

— *Хващамъ укѫ*, слушѭмъ, направѭмъ, каквото мя учять; исполнúть наставлéніе.

Како укѫ краль-тъ ѣ научи,
Така укѫ керка му ѣ хвати. *Пѣс.*

— *Хваща ми умъ-тъ*, разбирамъ, знаѭ нѣчто. *Кажи му, ако ти хваща умъ-тъ. Не ми го хваща умъ-тъ.* — *Хващамъ урокы*, разболѣвамся отъ урокы, хващамъ око, падамъ на зарекъ, урочясвамъ; захворáть отъ глáзу, отъ пóрчи. — *Хванѫхъ тя като Френецъ*, казвася нѣкому, кога го хванѫть, че прави нѣчто зло. — *Хванѫлся на хоро-то: а)* Зелъ да играе и той. *б)* Уловился въ нѣкоѭ неприятнѫ работѫ и не може да ся откачи отъ неѭ. — *Хванѫла го чюма-та за врата*, хванѫли го додкы-ты, рогати-ти, разсрьдился. — *Нѣма за что куче да го хване*, голтакъ е, голѣмъ сиромахъ е. — *Това не ся хваща*, не ся слага, не ся брои. — *Хванѫлъ Бога за ногѫ*, казвать насмѣхъ, за нѣкого, кога ся напусто гордѣе съ нѣчто. — *Ако мя хванешь за брадѫ-тѫ, азъ тя хващамъ за мустака. Хвани едного за крака-та, та удрюй другыго по главѫ-тѫ. Хвани хайдука, додѣ не тя е хванѫлъ. Хванѫхъ, тато, хайдутинъ. — Доведи го, сынко! — Не могѫ. — Остави го! — Не мя пуща. Дѣто хващать много бабы, килаво дѣтя излива. Око-то го види, нъ зѫбъ го не хваща. И моя-та хрътка, ще хване заякъ. Както пся-то хранишь, такъвъ ловъ

щешь хванешь. Дай си, мѫжю, женѫ-тѫ, а ты хвани трьние-то. Сытъ гладному вѣрѫ не хваща. Двѣ рыбы ся пекѫть на единъ огънь, една другѫ вѣрѫ си не хващать на мѫкы-ты. Като лъже и самъ си вѣрѫ хваща. Лъже и самъ си вѣрѫ не ваща. Хвани босыя, та му сьбуй опинци-ты (та му земи царвулы-ты). Имай Бога, хвани си и святецъ. Стара (вехта) дъска боѭ не хваща Злато-то ръждѫ не хваща. Чисто сребро ръждѫ не хваща. Хванѫла го кокошя-та слѣпота. Врьжи си червенко на пръста да тя не хващать уроци. Хванѫтъ е у рѫцѣ-ты. Дъждъ да вали, снѣгъ да иде, зло врѣмя да не хваща. Имамь мѫжь, малко лъжь: бъхъ не хваща и не плаща. Добро добро не паща, зло зло не хваща. Хванѫлася царска-та дъщеря о работѫ, та ѝ ся изпрыщили рѫцѣ ты. Хванѫлся въ капана (въ стѫпицѫ тѫ). Дала баба парѫ, хванѫлася на хоро то, дава двѣ да ся откѫсне, не ѭ пущать. Хванѫлася соль-та за брашно-то. Гърлица да тя хване! клятва за свиние. *Да тя хване бѣсъ!* клятва за кучя.

Хва́щаніе, *с. ср.* отъ **хва́щамь** и **хващамся.** Хватаніе.

Хвѣ́ламь, *гл. ср.* Употрѣбявася съ отрицателнѫ частицѫ *не: нехвѣламь,* нехеламь, нефеламь; в. **нехвѣ́ламь.**

Хвѣ́лка, *с. ж.* Рѣзьнъ, крьшенка, порѣзаница, филия хлѣбъ.

Хвелтѐчѭ, ишь,—чилъ, *гл. ср.* Фелтечѭ, пелтечѭ.

Хвелтѭ́, и́шь,—ти́лъ, *гл. ср.* Фелтѫ, пелтѫ, хвелтечѭ.

Хвойна, *с. ж. сьб.* Остры-ты листа на бора, на елѫ-тѫ и на другы накывы растения; **хвой, хвоя, кострѣ́лъ.**

Хво́йна, *с. ж* 1) Раст. *Juniperus communis,* хойна, хуина, уина, овина, кацарка, смрека, смерика, смрика, смрьчь, андрѫчь; **можжевѣ́льникъ, можжу́ха, вѣ́ресъ, арца, арты́шъ, а́хра.** 2) Брьбонкы плодъ отъ това растение; **можжу́ха.**

Хво́йнова млѣ́чка. Раст. *Euphorbia alepica (?).*

Хвощъ, *с ж.* Раст. *Equisetum arvense,* полскый хвощъ, горчица, дзука, конска борика, кукувичина плюнка, мечие врѣтено, наставчия, прьшлика, преслици, ставякъ, хуркы; **хвощъ полево́й, пестышки́, пу́пыши.** — *Самодивскый хвощь.* Раст. *Equisetum maximum,* самодивска хурка; **родъ хвоща́.**

Хврѣ́гамь (да хврѣ́лѭ), *гл. д.* Врьгамь, хврьлямь.

Хврька́тый, хврькова́тый, в. **врькатый, врькова́тый.**

Хврѣ́лѣ́й, *с. м.* Врьлякъ, врьлѣй.

> Пакъ нагази тихъ бѣлъ Дунава,
> Че е плавалъ единъ хврьлѣй мѣсто. *Пѣс.*

Хврьля́лище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто ся надврьгать; врьлялище.

> Излѣтнѫло сиво соколи
> Открай Будимъ града
> По планинѫ, по рудинѫ,
> По самовилскы игралища,
> По самодивскы хврьлялища. *Пѣс.*

Хврѣ́лямь (да хврѣ́лѭ), *гл. д.* Врьлямь, хврьгамь, бъзгамь, мѣтамь, в. **врѣ́гамь.** —*Хврьли топа,* изпаднѫ, изгуби, излѣзе мюхлюзъ. — *Хврьга чяши ты,* пие много — *Трѣбва да хврьли пепелъ въ очи,* трѣбва да замаже, да засливоса работѫ-тѫ. — *Хврьли глистия, найде ягулѭ Съ вилѫ хврьля орѣхы. Въ рядькъ калъ камыкъ не хврьляй. Ако искашь да ся накаляшь, хврьли въ кала камыкъ. Въ рядко говно камыкъ не хврьляй, да тя не напрьска. Който хврьга камыкъ навысоко, пада на главѫ-тѫ му. Да хврьлишь камыкъ възъ кучя, щешь ударишь . . . . Стори милостынѭ на богатъ, по́-добрѣ да ѭ хврьлишь въ море-то. Роди мя, мамо, съ кѫсметъ и хврьли мя на бунище-то. Вдига ли магаря уши-ты, ще врьли товара.*

Хврьчѭ́ (да хврѣ́кнѫ), *гл. ср.* Врьчѫ.

Хву́камь (да хву́кнѫ, хву́кнувамь), *гл. д.* 1) Хвучкамь, врьгамь, врьлямь, заврьгвамь съ силѫ нѣчто нѣйдѣ; **броса́ть, забра́сывать.** *Хвукнѫ го подъ одъра.* 2) *гл. ср.* Тръщамь, удрямь. *Хвукнѫхъ да бѣгамь.*

Хву́каніе, *с. ср.* отъ **хву́камь.** Хвучканіе.

Хву́кнувамь, *гл уч.* отъ **хву́кнѫ.**

Хву́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хву́камь** и **хвучѭ́.**

***Хву́ска,** *с. ж Гр.* Фуска, мѣхурчя.

Хвуче́ніе, *с. ср.* отъ **хвучѭ́.**

Хвучи́ло, *с. ср.* Фучило, играчка отъ дъсчицѫ съ двѣ дупкы на срѣдѫ-тѫ, прѣзъ които минува врьвь, та ся врьти и хвучи, единъ видъ брьнкало.

Хву́чкамь, *гл. д.* Фучкамь, хвукамь въ 1-то знаменованіе.

Хвучѭ́, и́шь,—чи́лъ (да хву́кнѫ), *гл. д.* Хвукамь, хвучкамь, заврьгамь *Хвучилъ го прѣзъ дувара.*

Хвучѭ́, и́шь,—чя́лъ (да хву́кнѫ), *гл. ср* Фучѭ: 1) Като врьвь бръзо издавамь гласъ хвасъ, хвасъ; хучѭ, пищѫ, хвѫ"камь, хващѫ. *Вѣтъръ-тъ хвучи. Камыкъ-тъ*

хвучи. 2) Прьдж безъ гласъ; пьздж, пъшлювамь; бздѣть.

Хвучіание, *с. ср.* отъ **хвучкж.** 1) Хучение. 2) Пьздение.

Хвучіанъ, *с. м.* Фучіанъ, рыба харамия.

Хвучіасвамь (да хвучіасамь), *гл. ср.* Фучіасамь.

Хвжскамь (да хвжснж, хвжснувамь), *гл. ср.* Казвамь, направіамь хвжсъ, хвжсъ; хвучкж, хучкж, фжскамь, хвжщж. *Пжпка-та на огъня хвжснж,* пустнж само вѣтьръ, безъ да пукне и подскочи.

Хвжскание, *с. ср.* отъ **хвжскамь.** Хвучіание, хвжщание.

Хвжснувамь, *гл. уч.* отъ **хвжснж.**

Хвжснж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **хвжскамь.**

Хвжсъ! *междом.* Показва хвжскание.

Хвжщж, ишь,—щіалъ, *гл. ср.* Фжщж, хвжскамь, хвучкж.

Хе, *нар.* За показвание нѣчто, за посочвание на нѣчто наблизо; е, ей, ева, еве, ево, ето, на, хей, іа, іато; **вотъ, вонъ.** *Хе хлѣбъ, хе и вода;* **вотъ хлѣбъ, вотъ и вода.** *Ей го хе;* **вонъ онъ.** *Ей го хе, че иде;* **вотъ онъ идётъ.** *Тамъ хе;* **вонъ тамъ.**

Хе, *междом.* Прѣдъ звателенъ падежь съ проточено изричание; е, ей, хей *Хе Боже Господи;* **о Боже!** *Хе Брате!* **о братъ!**

***Хебе́, хебе́та,** *с. ср. Т.* Бисагы, дисагы, джагы.

Хей, *междом.* Казвася: 1) Въ извыкъ отъ разны чювства; ей, ой, вой, хой, ай. *Хей тя тебе, добрь юнакъ!* **охъ ты гой еси́, до́брый молодецъ!** *Хей луда главо!* 2) Когато да ся повыка нѣкой; ей, хе; **гей, ей.** *Хей, момчя, іа ела тука!* **ей па́рень, поди́ сюда.** *Хей! кой е тамъ?* **ей! кто тамъ?** *Хей, людие, вардѣтеся: мжжю си бихъ и пѣтела си заклахъ!*

Хей, *нар.* Е, ей, ева, еве, ево, ето, на, хе, іа, іато; **вотъ, вонъ.**

Хекимджийка, *с. ж.* Жена, мома хекиминъ, хекимка.

Хекимджийскъій, ска, ско, *пр.* отъ **хекимджиіа.** Хекимскъій.

***Хекимджиіа,** *с. м. Т.* и

***Хекиминъ и хекимъ,** *с. м. Т.* Лѣкарь, вражалець, быларь; **врачъ.** *Боленъ ли си, щешь трьпишь, и да миришжть уста-та на хекимина. Хекиминъ, лудъ и псалтъ всякой може да стане. Хекиминъ и сватъ не ставай на тоіа свѣтъ.*

Хекимка, *с. ж.* Хекимджийка.

Хекимскъій, ска, ско, *пр.* отъ **хекимъ.** Хекимджийскъій.

Хекимчя, *ум. ср.* **Малъкъ, младъ хекиминъ.**

Хе́ламь, *гл. ср.* **вм. хве́ламь, в. нехве́ламь.** *Хела не хела, у тѣхъ го завела.*

Хелбетица, *с. ж.* Въ пѣсень:

> Мома сѣди у градинж,
> Та си шие свиляницж,
> Свиляницж, хелбетицж.

***Хелбе́те,** *нар. Т.* Елбете, навѣрно, какъ да е, кога да е; **навѣрное, во вся́комъ слу́чаѣ.** *Хелбете така е. Хелбете единъ день щемъ ся срѣщнемъ.*

Хе́лда, *с. ж.* Раст. елда, *Polygonum Fagopyrum,* сополіанъ; **гре́ча, гречи́ха, дику́шка.**

***Хе́ле,** *нар. Т.* Еле, токо, ала, само, а, нъ, **най-послѣ.** *Хеле тука има много;* **осо́бенно, въ осо́бенности.** *Хеле да видимъ. Хеле да дойде, та щж му кава. Хеле мя удари, че да видишь. Хеле даде Господь, та станж. Хеле пакъ това, да пази Господь!*

***Хеме́нъ,** *нар. Т.* Еменъ, наравно, **почти; ро́вно.**

***Хемъ,** *съюз. Т.* И. *Хемъ шюто, хемъ бобе. Хемъ голо, хемъ голѣмо. Хемъ лайняно, хемъ голѣмо. Хемъ срьби, хемъ боли. Хемъ го бие, хемъ му не дава да плаче.*

***Хе́ндекъ,** *с. м. Т.* Ровинякъ, трапчина, іама, дупка; **ровъ, валъ.** *Врьли го, тикнж го въ хендека.*

> Имала майка едного съна,
> Едного съна младъій спахиіа,
> Во понедѣлникъ го посврьшила,
> А во четвортокъ го оженила,
> А во пятокъ-тъ хаберъ му дошьлъ,
> На войска да ходить хендекъ да копать. *Пѣс.*

Хе́ндечя, *ум. ср.* отъ **хе́ндекъ.**

***Хепте́нъ,** *нар. Т.* Ептенъ, **съвсѣмъ, никакъ.**

***Хергеле́,** *г. ср. Т.* Стадо коние; ергеле, пашитници.

***Херувико́,** *с. ср. Гр.* Црьковна пѣсень, коіато ся подкачіа съ думы-ты: *иже херувими тайно образующе;* **херуви́мская пѣснь.**

Хесапе́ние, *с. ср.* отъ **хесапкж.** Смѣтание.

***Хесапчиіа,** *с. м. Т.* Който умѣе да хесапи, да смѣта.

***Хеса́пъ,** *с. м. Т.* Смѣтка; **счётъ, отчётъ, разчётъ.** *Виждамы си, глядамы си хесапа,* смѣтамы, кой какво има да зима, да дава, и ся наплащамы; виждамы си смѣткы-ты; **оплачиваться, сосчи́тываться, разсчи́тываться, квита́ться.** *Правіж хесапъ,* хесапіж, смѣтамь; **считать, разсчи́тывать.** — *На хесапъ,* да поноси. *Нѣчто вемено на хесапъ.* — *По хесапъ,* **както прилична.** — *Съ хесапъ,* прѣсмѣтнжто, **колкото трѣб-**

ва. — *Домашний хесапъ не ся срѣща съ пазарскый. Свои свѣщи гори, чюжды хесапы прави. Не ставай ортакъ съ оногю, който гологлавъ си гляда хесапа. Ако е кумъ, по хесапъ да е: кръстилъ ми е дѣтя, изгялъ ми е прася.*

Хесапѭ, ишь,—пилъ, *гл д.* 1) Правѭ хесапъ; броѭ, смѣтамь, прѣсмѣтамь, слагамь, прѣслагамь; **считать, разсчитывать.** 2) Мыслѭ, прѣмыслювамь, обмыслювамь, смѣтамь, шестамь; **обдумывать, размышлять.** *Не хесапи, че има и умирачкѫ.* 3) Мыслѭ, кроѭ, слагамь, смѣтамь; **думать, задумывать, замышлять, намѣреваться, предполагать, расчитывать.** *Хесапимъ да имъ идемъ на гостие.* 4) Броѭ, мыслѭ, имамь, зимамь, слагамь, сматрюмь, смѣтамь, четѫ за . . .; **считать чѣмъ.** *Не го хесапѭ за чловѣкъ.* **—пѭся,** 1) *гл. възвр.* Броѭся, четѫся, мыслѭся, имамся, сматрюмся, слагамся, смѣтамся за . . .; **считаться чѣмъ.** *И азъ ся хесапѭ за нѣчто.* 2) *гл. стр.* Бывамь хесапенъ. 3) *гл. вз.* Виждамы си, глядамы си хесапа, смѣткы-ты, смѣтамы, кой какво има да зима, да дава, и ся наплащамы; **сосчитываться, разсчитываться, оплачиватьться, квитаться.**

***Хесеме,** *с. ср. Т.* Партида, отдѣлна смѣтка на имя на нѣкого въ тефтеръ.

Хесткамь (да хестнѫ, хестнувамь), *гл. д.* Врьщамь, поврьщамь нѣчто заднимь; сѣпамь, стуквамь, хецамь; **осаживать.** *Хесткамь воловы-ты.*

Хесткание, *с. ср.* отъ **хесткамь.** Хецание.

Хестнувамь, *гл. уч.* отъ **хестнѫ.** Хецнувамь.

Хестнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хесткамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Хестъ! *междом.* За врьщание нѣчто заднимь; хець!

Хецамь (да хецнѫ, хецнувамь), *гл. д.* Хесткамь.

Хецание, *с. ср.* отъ **хецамь.** Хесткание.

Хецнувамь, *гл. уч.* отъ **хецнѫ.** Хестнувамь.

Хецнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хецамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Хець! *междом.* За врьщание нѣщо заднимь; хестъ!

Хи! *междом.* Съ проточено изричание, казвася: 1) Въ досадѫ и отъ ядъ; н. *Хи! ама си и ты! Хи! махнися оттукъ.* 2) Въ чюдение. *Хи! каква голѣма кѫща!*

Хи, *нар.* Съ проточено изричание за показвание нѣчто, за посочвание на нѣчто, което е надалечь; н. *Ей го хи!* **вонъ онъ.** *Ей го хи, че иде;* **вонъ онъ идётъ.** *Тамъ хи въ горѫ-тѫ;* **вонъ тамъ въ лѣсу.**

Хи, *мѣстоим.* дат. п. вм. **ѝ.** *Дай хи хлѣбъ. Баща хи.*

***Хизмекяръ, хизметъ** и проч. в. **измекяръ, изметъ.**

Хикавица, хикамь, вм. **икавица, икамь.**

***Хилалъ,** *с. м. Т.* Оръдие за чѣпление уши.

Хиле, *с. ср.* Въ изречение: *хиле и миле,* твърдѣ много, хиляды. *По царицѫ-тѫ ходѣли хиле и миле змии. Во езеро-то имало хиле и миле дивы пайкы.*

***Хилле,** *с. ср. Т.* Лъжя, измама, хытрина.

Хиль, *с. м.* Въ изречение: *хиль хиляды,* твърдѣ много, безбройно, хилядо хиляды. *Станяло такъвъ боботъ по тавана, като да имало хиль хиляды аскеръ.*

***Хиляда,** *с. ж. Гр.* Десять пѫти по сто; хилядница, хилядо; **тысяча.** *За еднѫ хилядѫ. Много хиляды народъ. Единъ за хилядѫ, а хиляда за парѫ. Единъ направя, а хиляда тяглять. Хиляда иглы за парѫ.*

Хилядарка, *с ж.* Която има хиляды, много богата. *Честита ти кѫща хилядарка!*

Хилядарникъ и **хилядарь,** *с. м.* Който има хилядѫ, хиляды, много богатъ.

Хилядникъ, *с. м.* Что има хилядѫ.

Хилядница, *с. ж.* Хиляда, хилядо; **тысяча.** *Единъ камень со хилядници окы голѣмъ. Чюма-та биела мѫжие и жены на день по много стотници, дори и хилядници.*

***Хилядо,** *с. ср. Гр.* Хиляда, хилядница; **тысяча.** *Мышия дупка за хилядо. Втрывася като калпавъ банъ въ хилядо. За хилядо гостба, за парѫ посиръ. За хилядо сладко, за парѫ горчиво, развалия сладко-то. Единъ казва, хилядо го знаѭтъ. Единъ иска хилядо, другый дава дукато. Който не почита дукато-то, той и хилядо-то не ще да знае.*

Хилядѭ, ишь,—дилъ, *гл. свр.* отъ **хилядивамь.**

Хилядивамь (да хилядѭ), 1) *гл. д.* Добывамь хилядо. 2) *гл. ср.* Ставамь хилядо. *Чюй, горо, че хилядихъ!* така ся провыквали нѣкога въ горѫ-тѫ, когато добывали хилядо грошия. *Да даде Господь да хилядишь!* да спечялишь хиляды. *Да ти хилядять!* да станѫть съ хиляды.

Хилядивание, *с. ср.* отъ **хилядивамь.**

***Хинаетъ,** *с. м.* и *пр. неизм. Т.* Инатъ.

Хинка, *с. ж.* Фуния, хуния. *Море, каква хинка!*

***Хинтовъ,** *с. м. Т.* Интовъ, кочия, кола; **экипажъ.**

***Хиренде,** *с. ср. Т.* Ренде.

***Хирида,** *с. ж. Гр.* Фирида, долапчя, камара, пещера; **альковъ.**

Хитё и Хито, им. соб. мжжско.

Хицо, им. соб. мжжско.

***Хичь,** *нар. Т.* Никакъ, николко, ни най-малко; **во́все, совсѣмъ.** *Хичь да тя не е грыжю. Нѣма хичь.*

Хла́бавость, *с. ж.* Качество на хлабавый; халтавость, слабость, мякушавость. *Хлабавость-та на полициж-тж.*

Хла́бавый, **въ, ва, во,** *пр.* Хлапавый: 1) Нестягнжтый, слабый, отпуснжтый, халаватый, халтавый, хлѣмавый, широкый; **сла́бый, просто́рный, широ́кій.** *Хлабава дрѣха, хлабавъ денкъ.* 2) Нестягнжтый, отпуснжтый, разпасанъй, повлѣканъ, халтавый, хлѣмавый, мякушавый; **вя́лый, ме́дленный.** *Хлабавъ чловѣкъ*, развлѣканъ, развлачничявъ, повлѣканъ, повлѣкло, повлѣкло, повлѣчи-навуще; **неря́ха.** *Хлабава работа.* **—во,** *нар.* 1) Нестягнжто, слабо, отпуснжто, халавато, халтаво, хлѣмаво, широко; **сла́бо, просто́рно, широ́ко.** *Дрѣхата му стои хлабаво. Денкъ-тъ е врьзанъ хлабаво.* 2) Нестягнжто, отпуснжто, мрьзеливо, тромо, халтаво, хлѣмаво, разпасано, мякушаво; **вя́ло, ме́дленно.** *Бара хлабаво.*

Хла́бнж, **ешь, —нахъ,** *гл. ср.* Ставамь хлабавъ, халтавъ, нестягнжтъ; отпущамся. *Ще хлабне чюлъ-тъ, като ся стягне денкъ-тъ.*

Хлада́нинъ, *с. м.* Вѣтъръ, что разхлажда, хладенъ вѣтъръ; хладюнинъ.

Проговори Марко кралевина:
Хвала тебѣ, вѣтъръ хладанине,
Ꙗ подухни низъ горж зеленж,
Та подигни на дѣвойкж вѣнокъ,
Да видимъ зачто дни губихмъ. *Пѣс.*

Хладе́ць, *ум. м.* отъ **хладъ.** Хладинка, хладнинка.

Хладина́, *с. ж.* Хладнина, хладъ.

Хладинка́, *ум. ж.* отъ **хладина́.** Хладець.

Хла́дкый, **—дъкъ, дка, дко,** *пр.* Ни горящый, ни студенъй; хладнъй, прохладнъй; **теплова́тый.** *Хладка вода*, малко топла, марна, марена, млака вода; **теплова́тая вода́.**

Хладни́къ, *с. м.* Дупка дымникъ на ямж за вжглища.

Хладнина́, *с. ж.* Хладъ, хладина, хладовина, прохлада, вѣдрина, омахъ; **прохла́да.**

Хладница, *с. ж.* Стаж прѣдъ банж, прѣдъ хамамъ за съблачяние и почивание въ нея; соуклукъ; **передба́нникъ.**

Хла́дничкый, **—чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **хла́днъй.**

Хла́днъй, **—дьнъ и —денъ, дна, дно,** *пр.* Что има хладнинж, что носи, что докарва хладъ; хладовнъй, прохладнъй, вѣдрый; **прохла́дный.** *Хладно мѣсто. Влѣзе въ хладнъ землици. Хладенъ вѣтрецъ повѣж.* **—дно,** *нар.* Прохладно, вѣдро; **прохла́дно.** *Подвечеръ става хладно.*

Хладовина, *с. ж.* Хладнина, хладъ. *Зададеся хладна хладовина, вси овчюре у поле смамихж.*

Хладо́внъй, **—вьнъ и —венъ, вна, вно,** *пр.* Хладнъй, прохладнъй, вѣдрый; **прохла́дный.** **—вно,** *нар.* Хладно.

Мъие му рученъ готвимъ
Подъ онжж сѣнкж хладовнж,
На онжж трѣвж зеленж,
Кай онжж водж студенж. *Пѣс.*

Хладъ, *с. м.* Приятна малка студенина лѣтѣ прѣзъ горящинъ-тъ; хладина, хладнина, хладовина, прохлада, вѣтрина, вѣдрина; **прохла́да, свѣжесть.** *Ако ти е студено, бери си хладъ за лѣтоскж. Голѣмъ хладъ — добъръ гладъ. Да излѣземъ по хладъ.*

Хладюни́нъ и хладю́нъ, *с. м.* Вѣтъръ хладанинъ.

Духни ми, вѣтре хладіане,
Разхлади ми поле широко. *Пѣс.*

Подухнж вѣтъръ хладіанинъ,
Хладіанинъ, още горіанинъ,
Окрьши гранкж маслинкж. *Пѣс.*

Хлапа́вица, *с. ж.* Снѣгъ съ дъждъ и вѣтъръ; лапавица, мокрежь, мочява, мятелица; **вьюга, мяте́ль.** — *Мига като куча въ хлапавицж*, казвать на тогова, когото сждять за нѣчто, а той млъчи и мига. — *Смѣеся на хлапавицж*, ту му ся смѣе, ту му ся плаче, смѣеся на прѣсѣклицж.

Хла́павый, **въ, ва, во,** *пр.* Хлабавый, халтавый. *Хлапавый-тъ врьвежь на рѣчньнѭ конь.*

Въвъ грьня съсъ слъбж да слазіашь,
У него турскъ да сѣдишь,
И тамъ да ти е хлапаво. *Пѣс.*

Хлапа́къ, *с. м.* Хлапя, хлапчё, хлапець: 1) Казвася унизително за малко момчя, момичя; **мальчи́шко, мальчуга́нъ.** *Ты бѣше тогава толкова хе хлапакъ.* 2) Дивакъ, глупакъ, серсемъ, ахмакъ, хластавъ, лапнимухж, бутни-габеръ, бутни-кацж, бутни-трьнь, бутни-храстъ, клати-кацж, размжти-гйолъ, бьсни-габъръ, бьсни-дрѣнъ, дангалакъ, бутмишь; **вихля́й, о́лухъ, рази́ня, дура́къ, вислоу́хій, простофи́ля.**

Хла́памъ (да хла́пнж), *гл. ср.* 1) Широкъ сьмъ, та плещж; хлопамъ; **хля́бать, хля́пать, шлёпать.** *Обуща-та му хлапать*, не сж тамамъ, та, като ходи шюврать; **сапоги́ хля́бають на ногѣ.** 2) Ꙗмь, млащж като свиня. — *Хлапа му дъска-та*, не е съ цѣлъ умъ, глупавъ е, има да дава на Михаля; липсва му, не му достига ед-

на-та дъска; у него́ черда́къ безъ ве́рху; одного́ стропи́льца нѣтъ; у него́ въ головѣ́ одно́й клёпки нѣтъ.

Хлапа́рь, ри, *с. м.* Обуща покъсаны, вѣхти постали, подпятени, та хлапать, кога ся носять; хлопари; **исто́пки, ото́пки, осмётки.**

Хлапата́рь, *с. м.* Голѣмо обуще. *Азъ съмь козелъ дранъ, дранъ недодранъ, кланъ, кланъ недокланъ, уши ми сѫ хлапатари, очи ми сѫ иглетари.*

Хлапа́чя, *ум. ср.* отъ **хлапа́къ.** Хлапенце.

Хла́пенце, *ум. ср.* отъ **хла́пя.** Хлапачя.

Хлапети́ıа, *с. съб.* Хлапета, дѣчюрлига.

Хла́пецъ, *с. м.* Хлапакъ.

Хла́пнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хла́памь.**

Хла́пчё, *с. м.* Хлапакъ.

Хла́пя, пета, *с. ср.* Хлапакъ.

Хла́свамь, *гл. мн-кр.* отъ **хла́скамь.**

Хла́скамь (хла́свамь, да хла́снѫ, хла́снувамь), *гл. д.* 1) Бутамь нѣчто ıакѫ-тѫ и изведнѫжь; халосвамь, бльскамь, джаскамь, тласкамь, туркамь, тъкамь; **толка́ть.** *Хласнѫла го, та ся ударилъ о дрьво-то.* 2) Тъкамь, накарвамь нѣкого на много работы; хлузгамь; **подёргивать.** *Цѣлъ день го хласкать ту на еднѫ работѫ, ту на другѫ.* **—нся,** 1) *гл. възвр.* Удрıамся, бльскамся о нѣчто, халосвамся; **ударя́ться, толка́ться о чёмъ.** 2) Бутамся, въвирамся, гнетѫся, тъıкамся, тласкамся измеждѫ навалицѫ; **толка́ться, тѣсни́ться, проти́скиваться.** 3) *гл. вз.* Тласкамъıся, тъıкамъıся, бутамъıся, бльскамъıся единъ другъ; **толка́ться.** 4) *гл. стр.* Бывамь хласканъ.

Хла́сканıе, *с. ср.* отъ **хла́скамь** и **хла́скамся.**

Хла́снувамь, *гл. уч.* отъ **хла́снѫ.** Тъкнувамь.

Хла́снѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хла́скамь.** **—нѫтъıй,** *прич. стр.*

Хла́ставъıй, въ, ва, во, *пр.* Прѣнесенъıй, заплеснѫтъıй, та не ся усѣща; замаıанъıй, захласнѫтъıй, прѣхласнѫтъıй.

Хла́цкамся, *гл. вз.* Правимъ хамканицѫ; хамкамся.

Хла́цканıе, *с. ср.* отъ **хла́цамся.** Хамканица, ламканица.

Хлебо́тѫся, хле́нчя, хлѣ́зѫся, в. **хлѣбо́тѫся, хлѣ́нчѭ, хлѣ́зѫся.**

Хли́памь (да хли́пнѫ, хли́пнувамь), *гл. ср.* 1) Хлъцамь отъ плачь; липамь; **хли́пать.** *Кога чюли животнъı-тъı, вси-тъı со прьво бıахѫ ся учюдилъı, что плачеть и что хлипать така.* 2) За дъждъ: завалѣвамь изведнажь и много; липамь. *Хлипнѫ дъждъ като изъ рѫкавъ;* **дождь хлы́нулъ какъ изъ ведра́.**

Хли́панıе, *с. ср.* отъ **хли́памь.**

Хли́пнувамь, *гл. уч.* отъ **хли́пнѫ.**

Хли́пнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хли́памь.**

Хли́скамь (да хли́снѫ, хли́снувамь), *гл. д.* Изврьгамь водѫ изъ сѫдъ; плискамь; **вы́хлёстывать.** **—нся,** 1) *гл. възвр.* Поливамся, прьскамся съ водѫ; плискамся, пличкамся; **плеска́ться.** 2) Изливамся, плискамся; **плеска́ться.** 3) *гл. вз.* Прьскамъıся съ водѫ; плискамъıся; **плеска́ться.** 4) *гл. стр.* Бывамь хлисканъ.

Хли́сканıе, *с. ср.* отъ **хли́скамь** и **хли́скамся.**

Хли́снувамь, *гл. уч.* отъ **хли́снѫ.**

Хли́снѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хли́скамь.** **—нѫтъıй,** *прич. стр.*

Хло́памь (да хло́пнѫ, хло́пнувамь), *гл. д.* 1) Бльскамь, тропамь, чюкамь, ропамь; **стуча́ть, хло́пать.** *Хлопамь вратъı-тъı, капаци-тъı на прозорци-тъı.* 2) Хлапамь. 3) Затварıамь нѣчто ıакѫ-тѫ; тракамь, захлопвамь, прихлопвамь; **захло́пывать.** *Хлопнѫ врата-та,* затвори гъı съ ıако тъıканıе, тягленıе, та бльснѫть. **—нся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бльскамся, тропамся, чюкамся, ропамся, хлопчѭся, хлапамся; **стуча́ться.** *Прозорци-тъı ся хлопать,* не сѫ притворени, та ся бльскать. — *Хлопа като водяницѫ,* приказва празднъı работъı; **мелетъ вздоръ.** — *Хлопа му дъска-та,* в. *хлапа му дъска-та* при **хла́памь.** — *Дѣ подкова запраци, тамъ щѫть хлопать и клѣщи. Ще ми хлопне лъжица-та. Закалъ, кокалъ, по главѫ тя хлопалъ,* или: *закалъ, кокалъ, задъ врата-та хлопалъ,* казвать за кльненıе на шягѫ.

Хло́панıе, *с. ср.* отъ **хло́памь** и **хло́памся.**

Хлопа́ри, *с. м. мн.* Вехтъı обуща хлапари.

Хло́пкамь, *гл. мн-кр.* отъ **хло́памь.**

Хло́пка, *с. ж.* Особенъ звънецъ, что хлопче; клапка, клопатя, клопотарь, клопчя, тракачка.

Хло́пкамь (да хло́пнѫ, хло́пнувамь), *гл. д.* Хлопамь.

Хло́пканıе, *с. ср.* отъ **хло́пкамь.** Хлопанıе.

Хло́пнувамь, *гл. уч.* отъ **хло́пнѫ.**

Хло́пнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хло́памь.** **—нѫтъıй,** *прич. стр.*

Хло́пченıе, *с. ср.* отъ **хло́пчѭ** и **хло́пчѭся.**

Хло́пчѭ, ешь, —пкалъ, *гл. д.* 1) Бльскамь, тракамь, хлопамь; **стуча́ть, хло́пать.** 2) *гл. ср.* Хлопчѭся, хлопкамь. **—чѭся,** *гл.*

възвр. Клатжся и ся удрямь о нѣчто, та издавамь гласъ хлопъ, хлопъ! хлопчж, хлопкамь, хлопамся, хлапамся, бльскамся, траскамся; стучáться. *Ѩйце-то хлопче* и *хлопчеся яйце-то*.

Хлóпѣй, *с. м.* Голѣмъ дъждъ; порой; лѝвенъ.

Хлýзвамь, *гл. мн-кр.* отъ **хлýзгамь.**

Хлýзгамь (**хлýвамь, да хлýзнж, хлýзнувамь**), *гл д.* 1) Тыкамь, тласкамь, хласкамь нѣчто по лъзгаво да ся пльзгне· лъзгамь, хлъзгамь. *Хлузнжхъ го въ пушкалкж-тж.* 2) Тыкамь, накарвамь нѣкого на много работы; хласкамь; подёргивать. *Хлузгай го на работж да му изпльзгнжть очи-ты.* 3) Бижь, удрямь; хлóпать. **—нся,** *гл. възвр.* и *стр.* Хлъзгамся.

Хлýзганю, *с. ср.* отъ **хлýзгамь** и **хлýзгамся.** Хлъзганю.

Хлýзеню, *с. ср.* отъ **хлýзж.** Охлузванѥ.

Хлýзнувамь, *гл уч* отъ **хлýзнж.** Хлъзнувамь.

Хлýзнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хлýзгамь. —нжтый,** *прич стр.*

Хлýзж, ишь,—зилъ, *гл. д.* 1) Отъ трьканѥ направямь садно на кожж-тж; садносвамь, охлузвамь, обѣлвамь, одирамь, одрьгвамь, ожюлвамь, жюлж, набивамь, подбивамь; сáднить, осáднивать, начёсывать, обдирáть, натирáть, наминáть, набивáть. 2) Тыкамь нагорѣ надолу по работж; хласкамь, хлузгамь; подёргивать. **—зжся,** *гл. възвр.* Обѣлвамь си, одирамь си, одрьгвамь си нѣйдѣ кожж-тж; садносвамся.

Хлýйвамь, *гл. мн-кр* отъ **хлýѭ.** Потичамь, руквамь, бликвамь, брысвамь.

Хлуйнувамь, *гл уч.* отъ **хлýйнж.**

Хлýйнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **хлуѭ.** Да потекж, да рукнж.

Хлýѭ, ешь, хлулъ (**хлýйвамь, да хлýйнж, хлýйнувамь**), *гл. ср.* Текж много и изведнжжь; хлъскамь, ручж. *Чешма-та хлуе, хлуе вода,* тече много *Дъждъ хлуе,* вали голѣмъ дъждъ. *Хлуйнжла вода,* урнжла, хурнжла; хлы́нула водá.

Хлѣбоци и **хлѣбъци,** *с. м. мн.* Страны-ты на чловѣка между ребра-та и сѣдалащны-ты кости; пахове; подвздóхи. *Болять мя хлъбоци-ти. Удари го въ хлъбока.*

Хлѣзгавый, въ, ва, во, *пр.* Что е гладъкъ отгорѣ, та пльзне; лъзгавый, пльзгавый; пóльзкій, скóльзкій.

Хлѣзгамь (**да хлѣзнж, хлѣзнувамь**), *гл. д.* Тыкамь нѣчто да ся пльзне по нѣчто хлъзгаво; лъзгамь, лузгамь, хлузгамь, хрьзалямь, прьзалямь, пльзгамь, тушкамь; катáть, хлудáть. **—нся,** *гл. възвр.* Пущамся по нѣчто хлъзгаво; лъзгамся, лузгамся, хлузгамся, хрьзалямся, прьзалямся, пльзгамся, тушкамся; скользи́ть, катáться по льду́, хлудáться.

Хлѣзганю, *с. ср.* отъ **хлѣзгамь** и **хлѣзгамся.**

Хлѣзнувамь, *гл. уч.* отъ **хлѣзнж.**

Хлѣзнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хлѣзгамь. —нжтый,** *прич. стр.*

Хлѣмець, *ум. м.* и **хлѣмчя,** *ум. ср.* отъ **хлъмъ; хóлмикъ.**

Хлѣмистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има много хлъмовы; холми́стый.

Хлѣмища, *с. сбр.* отъ **хлъмъ.** Хлъмове.

Хлъмъ, хлѣми и **хлѣмовé,** *с. м.* Отдѣленъ врьхъ; горка, могыла, тепе; **холмъ, пригóрокъ.** *Изкачися на единъ хлъмъ.*

Хлѣскамь, *гл. ср.* Съ шюрченѥ текж, изтичамъ; ручж, хлуж; **хлестáть.** *Хлъска кръвь, дъждъ.*

Хлѣсканю, *с. ср.* отъ **хлѣскамь.**

Хлѣтамь, *гл. ср.* Ходж нагорѣ надолу; хойкамь, лутамся, лытамь, миткамь, гынж, рысж, скытамся; **лытáть, шля́ться, бродúть.** *Хлъта като нехранимайковець,* ходи безъ работж. *Хлъта като копой. Хлъта като кучя по чюжды порты.*

Хлѣтамь (**да хлътнж, хлътнувамь**), *гл. ср.* Влизамь, падамь дълбоко въ нѣчто; вдлъбвамся; **вва́ливаться, впадáть.** *Очи-ты му хлътнжли;* **глазá у негó ввали́лись.**

> Бѣло ми лице почернѣ,
> Черны ми очи хлътнжхж,
> Тънка ми снага прѣкриви,
> Дльга ми коса изпада. *Пѣс.*

Хлѣтаню, *с. ср.* **хлѣтамь.**

Хлѣтнувамь, *гл. уч.* отъ **хлѣтнж.**

Хлѣтнж, ешь, —нжлъ, *гл. свр.* отъ **хлѣтамь.** Да ся вдлъбнж.

Хлътнжлый, лъ, ла, ло. *пр.* Потънмлый навжтрѣ; вдлъбнжтый; **впáлый, опáлый, поджáрый, полобóкій.**

Хлъцáвица, *с. ж.* Хлъцане, хлъцкавица, икавица, хикавица; **икóта, икóтка.** *Ако нѣкого хване хлъцавица, нѣйдѣ говорять нѣчто за него, нѣкой го спомянува.*

Хлѣцамь (**да хлъцнж**), *гл. ср.* 1) Изведнжжь издавамь особенъ гласъ отъ брьзо свиване пищепровода; хикамь, хлъцкамь, жцамь, икáть. 2) Плачж съ хлъцанѥ, съ поиманѥ; хлипамь, липамь; **всхли́пывать, хли́пать, плáкать навзры́дъ.** 3) Извивамся, извѣхвамся, навѣхвамся, изкльчвамся, измѣствамся, улвамся; **вывихáться, свúхиваться.** *Хлъцнж ми кракъ, ржка.*

Хлѣцаню, *с. ср.* отъ **хлѣцамь.**

Хлъцкáвица, *с. ж.* Хлъцавица, икавица; **икóта, икóтка.**

Хлѣцкамь, *гл. ср.* Хлъцамь, икамь, хикамь; ика́ть.

Хлѣцканѥ, *с. ср.* отъ **хлѣцкамь.** Хлъцанѥ.

Хлѣцнувамь, *гл. уч.* отъ **хлѣцнѫ.**

Хлѣцнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед. кр.* отъ **хлѣцамь.**

Хлѣба́рница, *с. ж.* 1) Фурна, дюкянъ, дѣто продавать хлѣбъ. 2) Уста. *Работять му хлопать му хлѣбарници-ты,* уста-та.

Хлѣба́рничя, *с. ср.* Назъвание на кучя, что юде хлѣбъ.

Хлѣба́рь, *с. м.* 1) Насѣкомо *Blatta orientalis;* **тарака́нъ.** 2) Особены бубулечкы, что ся въдять въ брашно.

Хлѣбе́нце, *ум. ср.* отъ **хлѣбя́.**

Хлѣбець, *ум м.* отъ **хлѣбъ.** Малко хлѣбъ. *Хлѣбець, хлѣбець, изюлъ го дѣдець! Безъ хлѣбець, безъ винце сладкы прикавкы не бывать. Имай благословиѭ, па и хлѣбець въ уста-та си. Нѣма по́-сладко отъ сънь, а когато го обичяшь повячко, оставашь и безъ хлѣбець.*

Хлѣбинка, *с. ж.* Хлѣбъ, кравай, колакъ. *Лѣтѣ на всякоѭ лядинкѫ има и хлѣбинкѫ.*

Хлѣби́ще, *ув. ср.* отъ **хлѣбъ.** Голѣма пита хлѣбъ.

Хлѣбнина, *с. ж.* Данъкъ жито, което жители-ти на земѭ вакуфъ сѫ плащали за наемъ.

Хлѣбница, *с. ж.* 1) Завивка, съ коѭто завивать хлѣбъ за да втаса, да възиде; мѣсалъ, мѣсалникъ. 2) Мѣсалъ, трапезникъ; **скатерть.** 3) Хлѣбъ и другы юстиѭ, приготвены за софрѫ. 4) Болесть отъ юдене само хлѣбъ. 5) Крѣхкы, мѣсисты дюлы.

Хлѣбничя, *с. ср.* Малко мѣдничя котля, въ което топлять водѫ за мѣсенѥ хлѣбъ.

Хлѣбный, —бьнъ и —бенъ, бна, бно, *пр.* *Хлѣбно вино,* гѫсто, чясто. *Хлѣбны черешы,* юдры, мясисты.

Хлѣборо́дный, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* Что ражда много жито; плодородный, берекетлиѭ; **хлѣборо́дный.**

Мила та горнѭ земѩ, горнѭ Руманлиѭ
Не е хлѣбородна, нито е поморлива,
Пуста долнѭ земѩ, долнѭ Руманлиѭ
Что е хлѣбородна, пакъ е поморлива. *Пѣс.*

Ячменѥ-то шесторяди.
Пченици-ты прьноклассы,
Ръжи-ты хлѣбородны,
Овесѥ-то бойлии-ты. *Пѣс.*

Хлѣбо́самь, *гл. свр.* отъ **хлѣбо́свамь.** Да хлѣбюсамь.

Хлѣбо́свамь и **хлѣбо́сувамь** (да хлѣбо́самь), *гл. ср.* Хлѣбюсвамь.

Хлѣбо́сванѥ и **хлѣбо́суванѥ,** *с. ср.* отъ **хлѣбо́свамь.**

Хлѣбо́тенѥ, *с. ср.* отъ **хлѣбо́тжся.**

Хлѣбо́тжся, ишся, —ти́лся, *гл. об.* Смѣѭся, присмивамся нѣкому, чеснѫся, гаврѭся, подигравамся съ нѣкого; **насмѣха́ться, издѣва́ться.** *Прѣдъ свахы ся не хлѣботять. Подрьжъ ми копеля-то, да се похлѣботѭ на тѫѭ курвѫ.*

Хлѣбчя, *ум. ср.* отъ **хлѣбъ.** Малка пита хлѣбъ; кравайче.

Хлѣбъ, *с. м.* 1) Брашно измѣсено съ водѫ и соль на тѣсто и опечено на огънь за юденѥ; **хлѣбъ.** *Мѣсила хлѣбъ, развѣла го и го опекла въ пещь-тѫ.* 2) Храна, чтото е потрѣбно чловѣку за да живѣе; прѣхрана; **хлѣбъ, пропита́нie.** *Работи колкото за хлѣба. Не си изкарва ни хлѣба. Въ тоѭ работѫ ще има хлѣбъ.* 3) Зрьнены произведениѭ като жито, кукурузъ; мѫка, храна; **хлѣбъ.** *Тѫѭ годинѫ има хлѣбъ.—Богородиченъ хлѣбъ,* гостба, что гощавать у родилкѫ сѫщиѭ день, когато ся е намѣрило дѣтя-то. — *Далъ му повяке соль отъ хлѣбъ,* набилъ го добрѣ. — *Далъ му печенъ хлѣбъ у рѫцѣ-ты,* далъ му поминъкъ, научилъ го да си изкарва прѣхранѫ-тѫ. — *Изюлъ си хлѣба,* развалился, не го бъва, не е вяче за-въ работѫ, зелъ си двѣ-ты пары; **отслу́жилъ свой вѣкъ.** — *Ще си изкара хлѣба: а)* Ще спечюли да ся прѣхрани. *б)* Ще си намѣри крьстника, щѫть го бишть.—*Пары ты обичять четъ, а хлѣбътъ мѣрѫ. Сыта мѣшлина хлѣбъ пробира. Гладенъ хлѣбъ не пробира. Гладенъ чловѣкъ и сухъ хлѣбъ юде. На ръжянъ хлѣбъ гладь-тъ е манджюа. Ракиѭ пие, хлѣбъ не юде. У пятокъ шятокъ, у сѫботѫ ни хлѣбъ. Печеся хлѣбъ-тъ, а не сѫ знае, кой ще го юде. Хлѣбъ и соль юли. Хлѣбъ и соль готова гостба. Безъ соль, безъ хлѣбъ сладкы прикавкы не бывать. Милъ гость на соль и на хлѣбъ. Погаждатся като соль и хлѣбъ. Дай ми по́-добрѣ днесь соль и хлѣбъ, а не утрѣ печенѫ кокошкѫ. Кѫща безъ хлѣбъ да не замрьква. Мома е домашенъ хлѣбъ. Който ми дава хлѣбъ, той ми е и братъ Заговѣва съ сухъ хлѣбъ. Сухы комати безъ хлѣбъ. Мы хлѣбъ нѣмамы, а котка-та питѫ влачи. Който дава хлѣбъ на чюжды-ты кучета, скоро щѫть го лаѭть неговы-ты. Прѣсно сырене като хлѣбъ рѣже. Тяжькъ е чюждый хлѣбъ. Чюждый хлѣбъ съ сльзы ся юде. И мые хлѣбъ юдемы, трѣвѫ не пасемы. На бръзы-ты мѣсять квасникъ хлѣбъ. Да имаше сыренѥ, да направимъ попарѫ, ама нѣма хлѣбъ. Тамамъ сватба на угадъ: ни*

хлѣбъ стигнѫ, ни манджа останѫ. Родился е да хаби хлѣба. Пѣсти, когато и хлѣбъ не остане. Хорати, чегато вчера хлѣбъ не е ялъ. На Циганинъ велидень-тъ е кога има хлѣбъ. Дай на Циганинъ хлѣбъ, да тя кълне. На́ ти, Манго, царство!—Ами хлѣбъ?—Хлѣбъ съ кола.—Ама азъ да карамъ кола-та! Единъ умира отъ гладъ, другъ го убива, и търси въ пазвѫ-тѫ му хлѣбъ. Ще ми вдигне хлѣба на полицѫ-тѫ. Ракиѭ съ пѣнѫ, вино безъ пѣнѫ, хлѣбъ съ дупкы, сирене безъ дупкы. Ела, хлѣбъ, да тя изямъ. Что му е хлѣбъ-тъ—у мѣшинѫ, что му е дрѣха—на гръбинѫ. Хлѣбъ-тъ му е у новѣ-ты, сака да ся разходи, да му излѣзе. Тако ми хлѣбъ-тъ, что го ручямъ! Да мя убие хлѣбъ-тъ! Да ми хване хлѣбъ-тъ очи-тѣ!

Хлѣбянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ хлѣбъ въ 3-то знаменование; **хлѣбный.** *Хлѣбяна ракиѭ.*

Хлѣбю́самь, *гл. свр.* отъ **хлѣбю́свамь.** Да хлѣбо́самь.

Хлѣбю́свамь и **хлѣбю́сувамь** (да хлѣбю́самь, *гл. ср.* Развалямь си стомаха, поболѣвамся отъ прѣяжданѥ хлѣбъ; хлѣбосвамь.

Хлѣбю́званѥ и **хлѣбю́сувавѥ**, *с. ср.* отъ **хлѣбю́свамь.**

Хлѣве́нѥ, *с. ср.* отъ **хлѣвѭ.** Дяволуванѥ, лишенѥ.

Хлѣвецъ, *ум. м.* и **хлѣ́вчя**, *ум. ср.* отъ **хлѣвъ.**

Хлѣвоу́стый и **хлѣву́стый**, стъ, ста, сто, *пр.* Който говори свободно и много, или нѣчта неприличны, вънъ отъ приликѫ-тѫ, цапнѫтый, развалевъый въ уста-та. *Хлѣвоуста мома момку не драга.*

Хлѣвъ, *с. м.* Покрыта ограда за добытъкъ; кошюра, плѣвня, оборъ, яхаръ; **хлѣвъ, клѣвъ.**

Хлѣвѭ, и́шь, —ви́лъ, *гл. ср.* Дяволувамь, лишѭ, лъжѭ, мамѭ, смитамь; **плутова́ть.** *Зачто не кажешь право? зачто хлѣвишь? Който хлѣви, Господь не му помага.*

Хлѣвя́, *с. ж.* Лъжя, измама, дяволуванѥ, лишенѥ, хлѣвенѥ; **плутовство́.** *Все пуста хлѣвя у него.*

Хлѣзенѥ, *с. ср.* отъ **хлѣзжся.** Шягуванѥ, шяга, хлѣзна.

Хлѣзна, *с. ж.* Хлѣзенѥ, шяга, игра; **шу́тка.** *Азъ на хлѣзнѫ му подрекохъ, пакъ той ся разсърди.*

Хлѣзжся, ишся, —зи́лся, *гл. об.* Играѭ си съ нѣкого, шягувамся, хлѣнзжся; **шути́ть.** *Не ся хлѣзи съ мене, кажи ми право-то.*

Хлѣмавичкъый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **хлѣмавъый.**

Хлѣмавость, *с. ж.* Качество на хлѣмавъый; **хи́лость.**

Хлѣмавъый, въ, ва, во, *пр.* 1) Слабъый, разслабенъый, отпуснѫтъый, немощнъый, болнавъый, недѫгавъый, хлабавъый, гевшекъ; **хи́лый.** *Доскоро бяше хлѣмавъ.* 2) Комуто ся не ще ничто да хване, да работи; **апати́чный.** —во, *нар.* Слабо, не съ потрѣбнѫ-тѫ пръгавинѫ, халтаво, хлабаво. *Отива хлѣмаво.*

Хлѣнзенѥ, *с. ср.* отъ **хлѣнзжся.** Хлѣзенѥ, шягуванѥ.

Хлѣнзжся, шися, —зи́лся, *гл. об.* Хлѣзжся, играѭ си, шягувамся; **шути́ть.** *Хлѣнзжся съ нѣкого.*

Хлѣнкамь, *гл. ср.* Хлѣнчѭ. *Дай му дрѣнкѫ, да не хлѣнкѫ.*

Хлѣнканѥ, *с. ср.* отъ **хлѣнкамь.** Хлѣнченѥ.

Хлѣнченѥ, *с. ср.* отъ **хлѣнчѭ.** Хлѣнканѥ.

Хлѣнчѭ, ишь, —чи́лъ, *гл. ср.* и *д.* 1) Плачѭ, хлѣнкамь, скимтѫ, хлипамь, рендзамь, ревѫ, цвиръкся; **хны́кать, ку́ксить.** *Остави го, нека си хлѣнчи.* 2) Искамь отъ нѣкого нѣчто съ плачь; екнѫ, дрънкамь, лъбамь; **каню́чить, пристава́ть.** *Стига си мя хлѣнчилъ. Боленъ ли е, воленъ ли е, хлѣнчи му ся.*

Хлѣщенѥ, *с. ср.* отъ **хлѣщжся.**

Хлѣщжся, ишся, —щился, *гл. възвр.* Ходѫ леко облѣченъ, гологѫзжси. *Что ся хлѣщишь пакъ ты таквази по студа? Облѣчи си дрѣхѫ, не ся хлѣщи, че щешь настинешь.*

Хлюсвамь, *гл. мн-кр.* отъ **хлю́скамь.**

Хлю́скамь (хлю́свамь, да хлющѫ и да хлюснѫ, хлю́снувамь), *гл. д.* 1) Удрямь хлюсницѫ, удрямь плесницѫ; плесвамь, дланясвамь, лупосвамь, лѣпвамь, цапвамь, заушвамь, шлякамь; **дава́ть оплеу́ху, ля́пать.** *Хлющилъ го, та му писнѫлы и двѣ-ты уши.* 2) Удрямь нѣчто съ жилаво, съ тьнко да хлющи; плещѫ; **шлёпать.** 3) Пиѭ много; цукамь, врьгамь, мѣтамь, люскамь. —ся, *гл. стр.* Бывамь хлюсканъ.

Хлю́сканѥ, *с. ср.* отъ **хлю́скамь.** Люсканѥ.

Хлюскани́къ, *с. м.* Хлюсникъ, хлюсница.

Хлюсни́къ, *с. м.* и **хлюсни́ца**, *с. ж.* Плесникъ, плесница, заушница, трясканица, трашница, тупаница, шлаканица, шлакница, шамаръ, шамарница; **оплеу́ха, оплеу́шина, зау́шина.** *Удари му еднѫ хлюсницѫ, хлющи го;* **влѣпи́ть кому́ пощёчину.**

Хлю́снувамь, *гл. уч.* отъ **хлю́снѫ.** Плеснувамь.

Хлю́снж, ешь, —нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хлю́скамь.** —нжтый, *прич. стр.*

Хлюсъ! *междом.* За хлюскане; плесъ!

Хлющѣ́ню, *с. ср.* отъ **хлющж́.** Плющѣню.

Хлю́щж, ишь, —щилъ, *гл. свр.* отъ **хлю́скамь.** —щеньій, *прич. стр.*

Хлющж́, и́шь, —щѣлъ, *гл. ср.* Издавамь тьнъкъ гласъ, каквото кога ся удари съ нѣчто тьнко; плющж, плюскамь; **хлеста́ть, хлыста́ть.**

Хма́ра, *с. ж.* Омара, омарина; **эма́ра.**

Хми, *мѣстоим. дат. п. мн. ч.* вм. имъ.

> Тамъ си найде бѣла Неда
> Триста юды самовилъı,
> И Неда хми вели, говори. *Пѣс.*

Хмѣ́лецъ, *ум. м.* отъ **хмѣ́лъ.** Малко хмѣлъ.

Хмѣ́ловъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **хмѣлъ; хмелево́й.**

Хмѣ́лъ, *с. м.* Раст. *Humulus Lupulus*, горецъ, горсть, горчица, горчицъ, печенъ кранъ, павитъ, повитъ; **хмель.**

Хо, *междом.* Казвася за обаждане, кога повыкать нѣкого; а! о! оу! ха! что! чюж! а? ась? что? чего́? что на́да?

Хо́, *междом.* Ирпчяно съ издигане гласа на него, казвася, кога ся говори нѣкому като съ молбж и съ прѣдумване да склони на нѣчто; а, а-бе, а-бре, бе, о, ха, ха-бе, хабре; **о, пожа́луста.** *Хо, брате, помогни ми!* **о, братъ, помоги́ мнѣ.**

Хода́къ, *с. м.* Който бръзо, много, хубаво ходи; **хода́къ, ходо́къ.** *Ходакъ конь.*

Хода́на, *с. ж.* Която бръзо, много, хубаво ходи; **хода́чка, хода́чиха.**

> Милкано ситна ходано,
> Твое-то ситно ходене
> Ега не бжде за лудо. *Пѣс.*

Хо́дба, *с. ж.* Ходене, ходъ, ходежь, ходня.

Хо́двамь, *гл. мн-кр.* отъ **хо́дж.** *Боса ходва, че хоро водва.*

Ходе́жь, *с. м.* Ходене, ходба, ходня, ходъ, вървежь, прѣстжпане; **ходъ, похо́дка, по́ступь.** *Не си мѣня ходежя.*

Хо́дене, *с. ср.* отъ **хо́дж.** Ходба, ходежь, ходня, ходъ, врьвежь. *Тихо ходене,*назлмъ стжпяне; **пла́вная по́ступь.**

> Изгорѣхъ, дудумъ, за тебе,
> За твое кротно ходене. *Пѣс.*

Хо́дено, *прич. стр. ср.* *Тукъ е ходено,* нѣкой е ходилъ, та е оставилъ дъıри.

***Хо́джа,** *с. м. Т.* Турскъій учитель, священникъ.

Ходи́ло, *с. ср.* 1) Долня-та чясть на кракъ, съ която стжпямъı на земж-тж; стжпало, табанъ; **стопа́, ступня́, подо́шва, слѣдъ, ла́па.** 2) Долня-та чясть на чорапъ, на обувкж, въ която влиза стжпало-то на крака; долнище, стжпало, щапало. *Ходило на чорапъ;* **посо́къ.** *Да наплетж ходила-та на чорапы;* **навяза́ть носки́ къ чу́лкамъ.** *Ходила на чизмы;* **го́ловы.** 3) Направа като столъ съ крака на колела за учене дѣтя да ходи; **ходу́ли.** 4) Вжже-то, врьвь-та на оглавъ, на юларъ, за което ся води добъıчя; **водило. поводникъ; по́водъ.**

Ходи́ня, *с. ж.* *Имамь ходиня,* имамь да идж нѣйдѣ на гостие.

Хо́дкамь, *гл. ср.* За малкъı дѣца: ходж, хоцкамь. *Дѣтя-то ве да ходка.*

Хо́дкане, *с. ср.* отъ **хо́дкамь.** Хоцкане.

Ходня́, *с. ж.* Ходба, ходежь, ходъ, ходене, **по́ходка, по́ступь.**

> Мое-то рухо облѣчи,
> Моя-тж ходня да ходишь,
> Моя-тж думж да думашь. *Пѣс.*

***Ходу́линъ,** *с. м. Т.* **Фоду́линъ.**

Ходъ, *с. м.* 1) Ходба, ходежь, ходня, ходене, врьвежь, врьвѣне, постжпъ, прѣстжпане; трьса; **ходъ, похо́дка, по́ступь, побѣ́жка.** *Тоя конь има хубавъ ходъ.*

> Момиченце-ле мьнинко,
> Не ходи ситнъı ходовъı,
> Не вдигай мъглъı праховъı,
> Не задавай ми ядовъı,
> Не стигать ли си мои-тъı
> Кждѣ да дѣнж твои-тъı? *Пѣс.*

2) Ходене, врьвежь, пжть; **ходъ.** *Имамь ходъ да ходж,* има още много да врьвж, да пжтувамь. *Дотамъ има три деня ходъ.*

Хо́дж, ишь, —дилъ (**хо́двамь**), *гл. ср.* 1) Бияж пжть, прѣстжпямь, врьвж; **идти́, ходи́ть.** *Ходи като боленъ, като мравкж.* 2) Отивамь нѣйдѣ за нѣчто; **ходи́ть, быва́ть.** *Ходж въ цръквж. Ходж на школе, на даскалъ, ходж да ся учж. Ходж на майсторъ, учжся нѣкой занаятъ;* **обуча́ться мастерству́.** 3) Навиждамь, навѣждамь, посѣтявамь, похождамь, спохождамь; **ходи́ть, быва́ть, навѣща́ть, посѣща́ть.** *Азъ ходж у тѣхъ. Не си ходимъ,* имамъı нѣчто помеждж си, скарани смъı, та не ся спохождамъı. *Ходи по хора́-та, по сѣдянкъı-тъı.* 4) Врьшж нѣчто съ ходене. *Нѣма кой да ны ходи на водж, кой да ны носи водж. Ходихъ въ горж-тж за дрьва.* 5) Изминувамь, прѣминувамь, зимамь, стигамь, отивамь, изврьвѣвамъ, изходвамь; **проходи́ть.**

> Хора-та ходять за недѣлж,
> Младо Турчя за день ходи,
> За день ходи и си дойде. *Пѣс.*

6) Харчжся, прахосвамся, разписамся, употрѣбявамся, отивамь; **идти́.** *Ходять му за хранж сто грошя;* **ему́ идётъ на прокормле́ніе сто піа́стровъ.** *Ходять ми*

пять гроша на день за ядение; у меня́ выхóдитъ по пяти́ піа́стровъ на столъ въ день. 7) Намирамся въ нѣкакво положение, врьшѫ нѣкаквѫ работѫ. *Ходж ратай*, слугувамь. *Ходж овчарь*, врьшѫ овчарлѫкъ. *Ходж ергенъ*, ергенувамь. *Ходж мома*, момувамь. *Ходж вдовець, вдовица*, сѣдѫ вдовець, вдовица; вдовувамь, вдовѣѭ; вдóвствовать, вдовѣть. *Ходихмы годени цѣлж годинж*, сѣдѣхмы годени. *Ходж боленъ*, болѣдувамь. *Ходж лудъ*, лудувамь, лудѣѭ, лудъ сьмь. *Ходж гладенъ, жьденъ*, гладенъ сьмь, жьденъ сьмь. *Ходж голъ, босъ*, голъ сьмь, босъ сьмь. 8) Въ *свр. видъ.* Да отидѫ, да идѫ; пойти́, поѣхать. *Щемъ си ходимъ на вилаетъ.*

Мльчи, мльчи, мушичко,
Утрѣ ходамь въ Бьтолѭ,
Да ти купамь кошюлѭ,
Кошюлѭ-тѫ плетенѫ,
Горѣ долу вязанѫ! *Пѣс.*

— **Хóдися,** *гл. безл.* Врьвися, идвася, дохождася, отивася. *Цѣлж нощь ся е ходило изъ пжтя. У тѣхъ не ся ходи, че има бабж шаркж. Не ся ходи за день не ся ходи за два, а иска цѣлж недѣлж*, не ся стига, не ся отива за день, за два. *Ходи ми ся*, иска ми ся да ходѫ. *Днесь не ми ся ходи — Дѣто ходи, орлы води*, много е нечистъ. — *Само ходи и дохажда*, не ся запира, крьстосвася, шьтрае; быть безпрѣста́нно въ движе́ніи, не посидѣть на мѣстѣ. — *Ходи босъ изъ лука*, прави нѣчто прѣстѫпно, неприлично. — *Ходилъ на благж черковж*, понапился. — *Ходи си по аленъ фесь*, накривилъ си феса, не ще нищо да знае. — *Ходж по вънка, по себе си*, излизамь да си пустнѫ водѫ, да ся изсадѫ. *Той ходи често повънъ;* онъ хóдитъ часто на дворъ. *Ходи ми ся повънка;* меня́ позываетъ на низъ. — *Ходи пять за четыре*, ходи та ся скыта празденъ, безъ работѫ, никакьвъ, неуряденъ, ненатъкменъ, да нѣма кой да ся погрыжи за него. — *Ходи като кыхавицж. Ходи като недаренж свахж. Ходи като сватъж безъ даровы. Ходи като слѣпецъ безъ тоягж. Ходи като прозѣвкж отъ уста въ уста. Ходи като прѣбито пся. Колкото ходилъ, толкось и свършилъ. Който ся не дава да го познаешъ, глядай го, кждѣ ходи. Ако съ кучъ ходишъ, щешъ научишъ да куцашъ. Който често ходи на поздравление, скоро му ся сѣдира скуфа-та. Който злѣ кляка, дважъ повънъ ходи. Което кучя не ще да варди стадо-то, весь день ходи насамъ натамъ. Водж бродж, жяденъ ходж. Размыслена жена неопрана ходи. Правденъ сѣди, гладенъ ходи. Праздень ходи́, празденъ не стой. Още ли мома ходи, още ли свѣта лъже? За умъ много ходи. Много ходи изъ село, та си доде безъ чело. Ходила камила та за рога, че си дошла безъ уши. Ходила крава, орала, и си ралника усрала. До крива пжтя ходихмы. Който не е ходилъ по море, не е виждалъ усилбж. На скжпеца пары-ты ходять все по горы-ты. Магарещина-та не ходи по горы-ты и скалы-ты, а по хора-та. Болесть-та по горж не ходи, а по човѣци-ты. Дѣто тебе блазни, азъ сьмь ходилъ и ся врьщамь. Господь съ кросно не ходи. Брьзъ на водж не ходи, а жьденъ. Жена мжжю си не бие, а го накарва по волъкъ-тж ѝ да ходи. Дѣ ходи чюма-та, та си не сбира рагж тж! Съ дѣтя на пжть не ходи: ако ти ся счюпять кола-та, смѣе ти ся, ако му ся счюпять, плаче. Ходихъ по Бога, тръгняхъ за Бога. Ходихъ, ходихъ по Бога, подадохж ми ся Божи-ты кости.*

Ходяшкóмь, ходяшкъ́імь и **ходяшкж-тж,** *нар.* Съ ходеню; врьвяшкомь, врьвяшкъімь, врьвяшкѫ-тѫ.

Хой, *междом.* Казвася: 1) Въ извыкъ отъ разны чювства; ай, ей, вой, хай, ой; гой. *Хой тя тебе, харенъ юнакъ!* Охъ ты гой еси́, добрый молодецъ!

Хой ми тя тебе, кумичке,
Кумичке, млада Енчице! *Пѣс.*

Хой да ся не види макаръ! 2) Когато да ся повыка нѣкой; ей, хей, ой; гей, эй. *Хой момчя ѭ ела тука!* эй па́рень, поди́ сюда́. *Хой, чюешь ли?*

Хóйкамь, *гл. ср.* Ходѫ нагорѣ надолу; лутамся, лытамь, миткамь, гынѫ, рысѫ, скытамся, хлътамь, шлякамь; лыта́ть, шля́ться, броди́ть. *Дѣка си хойкалъ така?*

Хóйканю, *с. ср.* отъ **хóкамь.** Лутаню, скытаню.

Хóйна, *с. ж.* Раст. хвойна.

Хóйса, *с. ж.* Игра посадне, посадникъ, посѣдникъ, посѣдня, прѣскума, пѣшячка, рѫченица, рѫчница, чепаница; пля́ска въ прися́дку.

Хóкамь (хóквамь, да хóкнж, хóкнувамь), *гл. ср.* 1) Выкамь, рукамь; крича́ть. 2) *гл. ср.* Выкамь, сѫдѫ, мъмрѫ, хукамь, глъчѫ, брьбрѭ, навыквамь, накрьпелясвамь, брецамь, ружямь, смѣшѫ, тякамь, карамся; крича́ть, брани́ть, пени́ть, жури́ть, таза́ть, щуня́ть, выгова́ривать, нарека́ть, пога́нивать, распека́ть, порица́ть, ката́ть,

ругать. 3) *гл. д.* Выкамь, рукамь, канѭ зъвѭ, калесвамь; авать, приглашать. *Адетъ ньı е да хокамы попъ да му чете.* —кся, *гл. стр* Бывамь хоканъ. *Както хокнѫло, тѫй е екнѫло,* или *както хокнѫло, така ся и обадило;* какъ аукналось, такъ и откликнулось. *Магаря реве, магаря хока.* —кася, *гл. безл.* Выкася, рукася, хукася. *Нѣчто сѫ хока изъ пѫтя.*

Хоканіе, *с. ср* отъ **хокамь.**

Хоканица, *с. ж.* Хоканіе, караніе, караница, крясканіе. выкъ, навыкваніе; выговоръ, катка, окрикъ, наклобучка, напускъ, напрягай, нахлёстка, нахлёстышъ.

Хоквамь, *гл. мн.-кр.* отъ **хокамь.**

Хокнувамъ, *гл. уч* отъ **хокнѫ.**

Хокнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед.-кр.* отъ **хокамь,** —нѫтый, *прич. стр.*

***Холанъ,** *с. м Т.* Огланъ, момчя, казвася, когато выкамы нѣкого, говоримъ съ нѣкого. *Оставися, холанъ!*

Ганка Стояну думаше:
Стояне, холанъ Стояне,
Пытай, Стояне, мамѫ си,
Да ли ще каилъ да стане? *Пѣс.*

Царь Муратъ Марги думаше:
Марго-ле, бѣла Блъгарко,
Тебѣ ти, холанъ, не мяза
Бѣла Блъгарка да бѫдешь. *Пѣс.*

***Холера,** *с. ж Лат.* 1) Болесть *Cholera Morbus,* антика; холера. *Плашися отъ чюмѫ-тѫ, да не дойде холера-та.* 2) Раст. *Xanthium spinosum,* бодилъ, казашкый бодилъ, бутракъ, магарешкый трьнь.

***Холта,** *с. ж. Т.* 1) Вѫдица, канджа за ловеніе рыбѫ; уда. 2) Праздна разходка. *Да направимъ донѣйдѣ еднѫ холтѫ.*

***Холума,** *с. ж. Т.* 1) Грыжѫ, кахъръ. *Безъ холумѫ глава въ градинѫ расте.* 2) Лошавина, пакость, зло. *Направилъ еднѫ холумѫ. Не зима не отъ думѫ, не отъ холумѫ*

Холѭся, ишся, —лился, *гл. об* Въ изреченіе: *на едны ся холи сватба, на другы по главѫ-тѫ играе брадва*

Хомотець, *ум. м.* и **хомотчя,** *ум ср.* отъ **хомотъ.**

Хомотъ и **хомоть** и **хомутъ,** *с. м.* Хъмотъ: 1) Направа на кола, въ коѭто влиза шията на впрягнѫто-то добычя, за да тягли кола-та; хамоть, хамъ, яремъ; хомутъ, яремъ, ярмо, иго. 2) Кость въ чловѣшко-то тѣло отъ шиѭ-тѫ до рамо-то; *Clavicula;* ключица, дужка. 3) *Хомоти,* особенъ видъ шяркы на тъкань.

Единъ-тъ бъволъ зарева,
Ни яде бъволъ, ни пие,
Ни ся въ хомотя упряга. *Пѣс.*

Който волъ влачи млъкомъ хомота, не бодять го. И волъ-тъ въ хомотя до колкото може влачи. За хатяра на вола ближе влъкъ-тъ хомотя.

Хопамь (хопвамь, да хопнѫ, хопнувамь), *гл. ср.* 1) Ставамь, скачямь. *Хопнѫ на крака.* 2) Качвамся. *Хопнѫ на коня.* —пся, *гл. възвр.* 1) Тръгамь, упѫтвамся за нѣкѫдѣ. 2) Качвамся *Хопнѫся на коня.*

Хопаніе, *с. ср* отъ **хопамь** и **хопамся.**

Хопвамь, *гл. мн-кр.* отъ **хопамь.**

Хопнувамь, *гл. уч* отъ **хопнѫ.**

Хопнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хопамь.**

Хоппа! *междом.* Показва ставаніе и скачяніе; хопъ! *Хоппа, кюрчё, дрьжся за земѭтѫ! Хоппа! Ей че иде попа!*

Хопъ! *междом.* Показва: 1) Ставаніе; хоппа! *Хопъ, на крака! Скрыць вратица, хопъ столица!* 2) Скокъ, скачяніе; гопъ. *Хопъ! съ два-та крака въ трапа.*

Хопъ тропъ! *междом.* Показва: 1) Скачяніе, подскачяніе, играніе, тропканіе. *Днесь хопъ тропъ, утрѣ охъ, охъ!* 2) Ненадѣйно дохождaніе. *Хопъ тропъ, ето го дошьлъ! Хопъ тропъ! здрави ли сте лански яйца?*

***Хора,** *с. ср. мн. Гр.* Употрѣбявася само въ *мн. число* като да е отъ *ср. родъ* (съ чл. *та хора-та):* людіе, чловѣци; люди. *Видишь ли гы? Искать хора-та да имъ ся боѭть! Свѣтъ е това и хора смы ные: може . . . . Хора-та не сѫ въ ухо комкани, не сѫ толкова будали — Хора-та хора пасѫть (ядѫть). Какъ знаешь хора-та? — Като себе си. Което страдать хора-та, и намъ ще ся случи. По-добрѣ вѣрвай на очи-ты си, а не на хора-та. Не е нашия Тодора за прѣдъ хора. Прѣдъ хора-та похъ, похъ, пакъ у дома охъ, охъ! Барабаръ Пятко съ хора-та и отрѣбка му на пояса. Всяка болесть има лѣкъ, ала го хора-та не знаѭть Насамѣ бой като млинъ прѣдъ хора-та. Бѣдять мя, мамо, хора-та! — Бѣдишся, сынко, самъ-си. Изгоро, хора-та горишь по пѫтя, а мене изгори въ кѫщи!*

Хорасанець, *ум. м.* отъ **хорасанъ.** Хоросанъ.

***Хорасанлия,** *пр. неизм. Т.* Что е направенъ, что е измазанъ съ хорасанъ; хоросанлия.

***Хорасанъ** и **хоросанъ,** *с. м. Т.* 1) Особенъ съставъ отъ чюканы керемиды или тухлы, размѣсены съ гасенѫ варь за лѣпеніе, за правеніе зидовы; цементъ. 2) Чюканы керемиды, тухлы за мыеніе дъскы.

***Хоратá,** *с. ж. Гр.* Дума, приказка, говоръ, хорота; слóво. *Тая хората не му ся ареса Не мя глядай въ очи-ты, нъ ми слушай хораты-ты. Това сѫ хорскы хораты. — Стоѭ на хоратѫ-тѫ си,* дрьжѭ думѫ-тѫ си, стоѭ на думѫ-тѫ си, правѭ чтото сьмь ся обѣщалъ.

> Иванчо Пенки думаше:
> Да даде Господь, либе-ле,
> Девять годинъı да лѣжишь,
> Кога си на хоратѫ-тѫ не сѣдишь! *Пѣс.*

Хоратаджи́йка, *с. ж.* Хоратлива жена, мома; хоротаджийка.

> Има си момъı хубавъı,
> Не сѫ си ъако хубавъı.
> Ала сѫ хоратаджийкъı. *Пѣс.*

Хоратаджи́ия, *с. м.* Хоратливъ, приказливъ чловѣкъ.

Хоратéнıе, *с. ср.* отъ **хоратѫ́.** Хоротенıе, хоротуванıе.

Хоратли́въıй, въ, ва, во, *пр.* Който умѣе да хорати; приказливъıй, разговорнъıй; разговóрчивый.

Хорату́вамь и

Хоратѫ́ и **хоротѫ́,** и́шь, —ти́лъ, *гл ср.* и *д.* Говорѭ, врѣвѭ, сборѭ, ромонѭ, казвамь, приказвамь, хоротувамь; говори́ть. *Хоратѫ си съ въшкы-ты. Хорати на вѣтъра. Криво да сѣдимъ, право да хоратимъ. Отдѣка и той знае, нема е хоратилъ съ Бога? Хоратува ни врѣлъı, ни кыпѣлы.*

Хóрица, *ум. ср.* отъ **хóра.** *Горкы-ты хорица!*

Хóрище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто ся събира и играе хоро; хоро, хоролище. *Хоро, хоро, хорище на бабино бунище.*

> Той ѭ за рѫкѫ улови,
> Че ѭ поведе, заведе
> На врьхъ на Старѫ планинѫ
> На хайдутско-то хорище. *Пѣс.*

> Пасълъ е Стоѭнъ телци-ты
> По самодивскъı хорища. *Пѣс.*

***Хóрó,** *с. ср. Гр.* 1) Игра, коѭто играѭть множина млади стари и отъ два-та пола, хванѫти единъ за другъ на полукрѫгъ, на крѫгъ; родъ хоровóда. 2) Мѣсто-то, дѣто ся събирать и играѭть хоро; хорище, хоролище *Да ся съберемъ на хоро-то и оттамъ да тръгнемъ всичкы купомь.* 3) Людıе-то, който играѭть хоро, които глядать, какъ другы-ты играѭть хоро. *Голѣмо, малко хоро. Разпрьснѫ цѣло то хоро. — Има разны хорá: вито, пепеливо, подскокливо. — Шарено хоро,* смѣсено хоро отъ старъı, младъı, мѫжıе, женъı, что играѭть въ понедѣлникъ слѣдъ сватбѫ. — *Едно хоро играѭть,* еднѫ работѫ врьшять. — *Хванѫлъ ся е на това хоро,* влѣзлъ е въ тѫѭ работѫ.

> Тамо играть до три вить хора:
> Прьво хоро все добри юнаци,
> А второ-то все младъı невѣстъı,
> А треке-то все добръı двойкъı. *Пѣс.*

Въ каквото хоро влѣзешь, така щешь играешь; съ волкáми жить, по вóлчьи выть. *Двѣ Циганкы цѣло хоро;* гусь да бáба — торгъ, два гу́ся, двѣ бáбы — я́рмарка. *Хоро, хоро вито, довечера бито. Хоро, хоро пепеляно, риза до колѣно. Хоро-то не засвирило, а той играе. Гладна мечка хоро не играе. Мравила мома хоро-то, та си зела мѫжь гъдуларь. Всяка мома знае да пѣе у дома си, нъ да ѭ видимъ на хоро-то. Тягли, моме, хоро-то, че ся сбира село-то. Была на хоро-то, а гайдѫ-тѫ не видѣла. Женско-то естество банѩ и хоро. Боса ходва, че хоро водва. Хванѫлася на хоро-то, а да играе не може. Колко знае дѣдо, толко хоро скака. Что ще баба на хоро. Знае баба всякакво хоро. Дала баба парѫ, хванѫлася на хоро-то, дава двѣ да ся откѫсне, не ѭ пущать. И тоя грозникъ ся хванѫлъ на хоро то!—Бабо, ами че той е твой-тъ сынъ. — Охъ, какво му приличя гръбица-та! Като си дошьлъ на село-то ны, щешь играешь и хоро-то ны. Мара води хоро-то, кучка-та юде брашно-то.*

Хоробéрець, рци, *с. м.* Който умѣе да бере хоро-то, който умѣе добрѣ да играе хоро.

> Бѣла Магда напрѣдъ тръга,
> Напрѣдъ трѫга со три танци,
> Со три танци хороберци. *Пѣс.*

Хороби́йска, *с. ж.* Коѭто обычıа много хоро-то.

Хоровóдець, *с. м.* Който води хоро; танчёводець, танчёръ, танець.

Хоровóдница, *с. ж.* Сватбарско малко знамя, което дрьжи хороводець тъ, когато сватбари играѭть хоро.

Хоровóдка, *с. ж.* Коѭто води хоро; танчёрка. танчıарка.

Хорокóпа, *с. ж.* Засмѣна, хоратлива, приказлива жена.

Хорóлище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто ся събирать и играѭть хоро; хорище, хоро.

> Свихѫся, Стойно, завихѫ
> Двѣ силнъı вилнъı вѣтрушкъı,
> Та ми тя тебе дигнѫхѫ,
> Та ми тя тебе носихѫ
> На юдинското хоролище,
> Хоролище, виролище,
> Дѣка юдъı хоро играть. *Пѣс.*

***Хоросáнъ,** *с. м. Т.* Хорасанъ.

Хоротá, хоротýвамь, хоротѫ́, в. **хоратá, хорáтувамь, хоратѫ́.**

Хóрскъій, ска, ско, *пр.* 1) Что е на хората, а не свой; людскъій, чюждъій; **чужóй.** *Глядай свои-ты работы, а не хорскы-ты.* 2) Человѣческъій, людскъій; **людскóй.** *—Хорскы-тѣ уста не ся човалъ, да ся връжѫть. Хорско-то нѣчто всякога е пó-хубаво.*

Хортá, хортýвамь, хортѫ́, вм. **хоратá, хоратýвамь, хоратѫ́.**

> Майно-ле, стара майно-ле,
> Да нѣмашь сѫдбѫ съ Цаня,
> Да нѣмашь хортѫ връхъ Цаня,
> Цанё го грѣхомь направи. *Пѣс.*
>
> Тя не е, булне, хубава
> И не е много работна,
> Ала е много хрисима,
> Хрисима още животна,
> Съ хортѫ человѣка посрѣща,
> Посрѣща и го изпраща. *Пѣс.*

***Хóртома,** *с. ж.* Дебело и длъго вѫже; ортома; **канáтъ.**

Хортомéнье, *с ср.* отъ **хортомѭ́.**

Хортомѭ́, и́шь, —ми́лъ, *гл. д.* Врьзвамь съ хортомѫ. *Дадохъ хортомѫ да хьртомишь коня,* да го врьжешь

Хорýгва, *с. ж.* Хорѫгва, хоругвица, хоругвица.

Хорýгвица, *с. ж.* Хорѫгва, хоругва, хоруглица.

Хоругвичи́арь, *с. м.* Който носи хоругвицѫ; фругличярь, байрякгарь.

Хорýглица, *с. ж* Хорѫгва, хоругва, хоругвица.

***Хоръ,** *с. м. Гр.* Билюкъ, калабалѫкъ, навалица.

> Кога заминѫ войвода,
> Хоръ юнаци слѣдъ него млади. *Пѣс*

Хорѫ́гва, *с. ж.* Хоругва, хоругвица, хоруглица, феруглица, фруглица, прапоръ, прапорець, прѣпорець, знамя, байрякъ; **знáмя, хорýгвь.**

> Кога заминѫ войвода,
> Аленѫ хоругвѫ носяше,
> Слѣдъ него млады юнаци
> Со длъгы пушкы во рѫцѣ
> И съ тьнкы сабли во уста. *Пѣс.*

Хоря́тскъій, ска, ско, *пр.* отъ **хоря́тъ.** *Хорятскы работы.* **—скы,** *нар* Като хорятъ.

***Хоря́тъ и хоря́тинъ,** *с. м. Гр.* 1) Простакъ, селянинъ. 2) Безобразникъ, безочливъ, суратсѫзъ, измамникъ, лъхъ; **бездѣ́льникъ, мошéнникъ.**

Хо-хó! *междом.* Показва чюденье; а, ахъ, а-ха, ха, охо, ха-ха; **а, ахъ, га, ой-ой.** *Хо-хо, каква голѣма кѫща!* **ахъ, какóй большóй домъ!** *Хо-хо, какъвъ е лютъ!* **ну-ну какóй сердúтый, ой-ой!**

Хохрéнье, *с. ср* отъ **хохрѭ́ся.** Разперванье, разрошванье.

Хохрѭ́ся, ишся, —рился, *гл. об.* Рошѫся, разпервамся, разперчвамся, наежвамь, изправямь пера-та си, разтварямь крылата си, опашкѫ-тѫ си; **растопы́риваться, натопы́риваться, хóхлиться, нахóхливаться, нахмýриваться, распушáться.** *Хохорися като мисирякъ, кога му свирять.*

Хóцкамь, *гл. ср. смякч* Ходкамь, ходѭ.

Хóцканье, *с. ср.* отъ **хóцкамь.** Ходканье, ходенье.

Хóченье, *с. ср* отъ **хóчѭ.** Щѣнье, исканье.

Хóчѭ, ешь, *гл. ср.* и *д.* Щѫ, искамь; **хотѣ́ть.**

***Хошáвъ,** *с. м. Т.* Вариво отъ сушены плодовы; ошавъ.

Хошéлъ, —шлá, шлó, вм. **ошéлъ, ошлá, ошлó.**

> Хошло лудо коня да напивать,
> Тамо найде момѫ, лудѫ момѫ. *Пѣс.*

***Хóштуръ,** *с. м.* 1) Оштуръ, ощуръ, нравъ, трьса, табехетъ, кюта. 2) Семселе, родъ, колѣно.

***Хошъ-гелди́нъ,** *Т.* Поздравленіе *добрѣ дошьлъ.*

Хощь! *междом.* Казвася за врьщанье нѣчто заднимь, за хецканье; за пѫденье кучя; ху. *Не казвать ли ти хощь, не выкай бау!*

Хрáбрё, им. соб. мѫжско.

Хрáбрость, *с. ж.* Юначество, юнащина, безстрашие, срьдцатость; **хрáбрость, смѣ́лость, отвáжность, рѣши́телность, неустраши́мость.** *Каква храбрость!*

Хрáбръій, —бъръ, бра, бро, *пр.* Юначнъій, юнакъ, срьдцатъій, срьдчёвнъій, безстрашнъій; **хрáбрый, мýжественный, отвáжный, смѣ́лый, бестрáшный, неустраши́мый.** *Храбъръ юнакъ;* **богаты́рь, ви́тязь. —ро,** *нар.* Юначно, юнашкы, безстрашно; **хрáбро.**

Хрáкамь (да хрáкнѫ, хрáкнувамь), *гл. д.* Храчѭ.

Хрáканье, *с. ср.* отъ **хрáкамь.** Храченье.

Хрáкнувамь, *гл. уч* отъ **хрáкнѫ.**

Хрáкнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **хрáкамь и хрáчѭ.**

Хракóтина, *с. ж.* Чтото изхрачимъ; хракъ, храчка.

Хракъ, *с. м* Хракотина, храчка.

Хрáлё, им. соб. мѫжско.

Хралопáтъій, тъ, та, то, *пр.* За дрьво: что има извѫтрѣ дупкѫ; шюпливъій, корубистъій, хрялопатъій, хрялупа; **дупленáстый, дупли́стый.** *Хралопато дрьво.*

Хралóпъ и хрáлупъ, *с. м.* Хралопато дрьво;

хрялопа, хрялупа, хрялопъ, коруба, куруба; дупленáстое, дуплúстое, дéрево.

Храмýлекъ, *с м.* Хрѣма отъ настынкѫ съ гѫстъı мрьсолъı изъ носа.

Храмъ, *с. м. Храмъ Божий*, така казвать понѣйдѣ на хлѣба. *Да мя прости (да мя убие) храмъ Божий.*

Хранá, *с. ж* 1) Всичко, чтото ıадемъ да ся насъıтимъ; пúща. *Храна брадж гладъı (кръвви).* 2) Кръма, кръмилка, кръмило, кръмъ, брьканıе, ıарма; кормъ, мѣсиво для скотá. *Забрькай малко храна на овцятъı.* 3) Всичко, что е приготвено да ся хранимъ; запáсъ, провiантъ. *Храна-та нъı ся свьрши.* 4) Зрьненъı произведениıа като жито, кукурузъ, ячмень; мѫка, хлѣбъ; хлѣбъ. *Таѫ годинѫ храны-тъı не станѫхѫ. Както ся види, храна-та ще отскѫпне. — Не си струва хранѫ-тѫ,* не струва хлѣба, что ıаде. *Работи само за хранѫ-тѫ,* нѣма заплатѫ, а само го хранять.

Подъ ружѫ-тѫ мома Катерина,
На рѫцѣ ѝ сиво соколенце,
Прьстие трошн, та го храна храни,
Сльзъı рони, та го вода пои. *Пѣс.*

Хранáчь, *с. м.* Който храни нѣкого.

Хранáчя, *с. ср. Агня храначя,* агня, което объıчıать, та го глядать и хранять отдѣлно пó-добрѣ отъ другъı-тъı.

На носила-та хубава Ѥна,
Прѣдъ носила-та агня храначя.
Прѣдъ Ѥнѫ ходить, за Ѥнѫ блѣıть.
Пѣс.

Хрáненıе, *с. ср.* отъ **хрáнѭ** и **хрáнѭся.**

Хрáненıе, *с. съб.* Людıе, конто стоять у голѣмецъ, които ся наврьтать около него, та му ıадать хлѣба; нахлѣбники.

Тамо го найде Петоръ войвода,
Петоръ войвода съ коніа на водѫ,
Съ коньа на водѫ со все храненıе. *Пѣс.*

Пакъ му говорить сичко храненıе:
Ослѣпѣлъ. Петоръ, съ обѣ-тѣ очи!
Аль не познавашь хубавѫ Ѥнѫ? *Пѣс.*

Хрáненика, *с. ж.* Храненица, чюваница.

Хрáненикъ, *с. м.* 1) Чюждо чядо земено за свое, усъıновено; чюваникъ, беслеме; воскóрмленникъ, вскóрмленникъ, воспúтанникъ, питóмецъ, прiёмышъ. 2) Така казва жена на чюждо дѣтя, което тıа е задоила, додѣ слѣзе на майкѫ му млѣко-то. — *Храненикъ има, за мѫжь грыжѫ нѣма.*

Хрáненица, *с. ж.* Женско чядо храненикъ; чюваница, беслеме; воскóрмленница, вскóрмленница, воспúтанница, питóмица, прiёмышъ.

Хрáненичя, *ум. ср.* отъ **хрáненикъ.**

Хрáненъıй, нъ, на, но, 1) *прич. стр.* отъ **хрáнѭ.** 2) *пр.* Добрѣ гляданъıй, изгляданъıй, ухраненъıй; **хóленный, откóрмленный.**

Стоıане, съıнко Стоıане,
Не носи скѫпъı прѣмѣнъı,
Не ıазди коніа хранена,
Не си минувай надолу
Покрай аıанскъı конаци. *Пѣс.*

Хрáнило, *с. ср съб.* Така сѫ нареченъı конска-та въ еднѫ народнѫ пѣсень; храненıе.

Говорıаше царıа Муратъ Бега:
Ей хранило, ей ситно хранило,
Нель слѣзите долу въ рамнъı дворъı,
Хубаво да портъı отворите,
Причıакайте Ѥнкула войводѫ. *Пѣс.*

Хранúнци, *с. м. мн.* Въ пѣсень за храненъı коньe:

Съ пушкѫ-тѫ ся надврьлıова
И на койна му говори:
Хой въı, койна, мои хранинци,
Дѣка вечерь не конвамъı?

Хранúтель, *с. м. Зѫби хранúтели,* конто хранять.

Хранúца и **хранúчка,** *ум. ж.* отъ **хранá.** Малко храна.

Хрáно, им. соб. мѫжско.

Хрантýтенıе, *с. ср* отъ **хрантýтѫ** и **хрантýтѫся.**

Хрантýтѫ, ишь, —тилъ, *гл. д* Хранѭ нѣкого безъ да заслужва хранѫ-тѫ. *Тъı да хрантутишь такъıва къıсци.* **—тѫся,** 1) *гл. възвр.* Хранѭся нѣйдѣ наготово, безъ да сьмь заслужилъ съ нѣчто. 2) *гл. стр.* Бъıвамь хрантутенъ.

Хранýкамся, *гл. възвр.* Хранѭся, прѣхранвамся, поминувамся, както могѫ; живѣѭ си, животѣѭ, животѫ; перебивáться коé какъ, жить себѣ потихóнько, вѣкъ коротáть, мотáться, маáчить, поживáть.

Хранýканıе, *с. ср.* отъ **хранýкамся.**

Хрáнѭ, ишь, —нúлъ, *гл. д* 1) Давамь нѣкому хлѣбъ или друго нѣчто да ıаде; кръмѭ; питáть, кормúть. 2) Глядамь, грыжѭся, работа да изкарамь хранѫ за нѣкого, да прѣхранѭ нѣкого; питáть. *Цѣлѫ-тѫ кѫща храни.* 3) Глядамь нѣкого, харчѫ азъ за него; кормúть. *Прибра го въ кѫщѫ-тѫ си, та го гляда и храни много години.* 4) Давамь силѫ на нѣчто да расте; питáть. *Земıа-та храни растениıа-та.* **—нѭся,** 1) *гл. възвр.* Ѥмь; питáться. *Добрѣ ся храни,* ıаде и пие все хубавъı ıастиета. 2) Изкарвамь си хранѫ-тѫ, прѣхранѫ-тѫ; прѣхранвамся, поминувамся; питáться, кормúться. *Самъ работи, та ся храни.* 3) *гл. стр.* Бъıвамь храненъ. — *Хранѭ нѣкого съ нѣчто,* залъгвамь го съ нѣчто.

Съ голы думы го храни.—Храни душѫ, да тя слуша. Храни кучя, да тя лае. Храни гаргѫ, да ти изкльве очи-ты. Храни доведеникъ, харчи брашно. Родъ рода (свой своего, братъ брата) не храни, тяжко му, кой го нѣма. Да го обличяшь, а да не го хранишь. Който го не знае, съ шекеръ да го храни; който го знае, и хлѣбъ да му не дава. Кѫщѫ храни, борчь не плаща. И червье-то не ще да храни. Както пся-то хранишь, такъвъ ловъ щешь хванешь. Храни конь ступанскы, язди го душманскы. Дѣто ся храни мъ, тамъ да хвалимъ. Овця коли, вльци храни. Дери овця, храни вльци. Колкото и да хранишь вълка, око то му въ горѫ тѫ. Храни вълкъ прѣзъ зимѫ-тѫ, да тя изяде прѣзъ лѣто-то. Вълкъ ся на порѫкы не храни. Храни сиротѫ, на своѭ срамотѫ.

Хранѭ́, ишь, —ни́лъ, *гл. д.* Пазѫ, вардѫ; **храни́ть.** *Храни, Боже,* пази Боже!

Хра́па, *с. ж.* Дупка, локва, хендекъ на пѫть; **уха́бъ, уха́бина.** *Пъленъ съ храпы пѫть;* **уха́бистая доро́га.**

Храпа́вица, *с. ж.* Болесть хрѣма, хропотница, мрьхавица.

Хра́павъый, въ, ва, во, *пр.* Что има храпы; грьздѣливъый; **уха́бистый.** *Храпавъ пѫть.*

Хра́памь, *гл. ср.* Дышямь тяжко съ дрязгавъ гласъ; прѣграквамь, хрькамь; **хрипѣть, храпѣть.**

Хра́паню, *с. ср.* отъ **хра́памь.** Хрьканю.

Хра́пица и **хра́пичка,** *ум. ж.* отъ **хра́па.** Ямица.

Храпли́въый, въ, ва, во, *пр.* Что е прѣгракнѫлъ, та храпа; **хри́плый.** *Дѣтя-то е храпливо,* прѣгракнѫло е.

Храпо́самь, *гл. свр.* отъ **храпо́свамь.** Да враснѫ. **—санъый,** *прич стр.*

Храпо́свамь и **храпо́сувамь** (да храпо́самь), *гл. д.* Удрямь, бльскамь, трясвамь, враскамь, хряскамь, праскамь; **наноси́ть уда́ръ кому́ въ вы́давшуюся и костяну́ю часть тѣла.** *Храпоса го по главѫ-тѫ;* **тре́снуть по головѣ.** **—мся,** 1) *гл. възвр.* Удрямся о нѣчто, съ нѣчто; враскамся, бльскамся, тряскамся, хряскамся, праскамся; **тре́снуться.** 2) *гл. стр.* Бывамь храпосанъ.

Храпо́сваню и **храпо́суваню,** *с. ср.* отъ **храпо́свамь.**

Хра́скы, *с. ж. мн.* Малкы недозрѣлы зелчета, паберкы зелю по градины-ты. *Рекохъ да понаберѫ храскы за кравы-ты.*

Храстала́къ, *с. м.* 1) Мѣсто, обрасло съ храстие; шибакъ, шюбрькъ, шюмакъ, гѫсталакъ; **куста́рникъ.** *Побѣгнѫ въ храсталака.* 2) Врьшина, врьхарь, шюма, храстие, прѫтие. *Направилъ колыбѫ отъ храсталакъ*

Хра́стець, *ум м.* и **хра́стчя,** *ум. ср.* отъ **храстъ.**

Хрости́ца, *с. ж.* Раст. *Carpinus duinesis,* храстие, растица, габъръ.

Храстъ, **хра́стие,** *с. м.* 1) Дрьво съ много издънкы отъ коренья му; грьмъ, дрьмка, шюбрька, шюмка; **кустъ.** 2) *Храстие,* врьшина, врьхари, шюма, храсталакъ, прѫтие; **пру́тья.** *Стѣна уплетена отъ храстие.* 3) *Храстие,* раст. храстица. — *Бутнихрастъ,* хлапчё, глупакъ, ахмакъ.

Хратъ, *с. м.* Хрьтъ, хридъ.

Хра́ченю, *с. ср.* отъ **хра́чѭ** и **хра́чѭся.** Хракаю.

Хра́чка, *с ж.* Гѫста плюнка, что изврьгамы изъ грълото си, кога храчимъ; хракотина, хракъ, хрьколъ, хрькотина; **харко́тина, мокро́тина, перхо́тина.**

Хра́чѭ, ишь, —чи́лъ, *гл. ср.* и *д.* Съ напьваню и съ гласъ изкарвамь изъ грьло-то си плюнкѫ; хракамь, хрькамь; **ха́ркать.** **—чѭся,** 1) *гл. възвр.* Храчѫ. 2) *гл. вз.* Храчимъ единъ на другъ; **ха́ркаться.**

Хре́лё, им. соб. мѫжско.

Хри́дка, *ум. ж.* отъ **хридъ.** Ридець. *На всякѫ хридкѫ и керемидка?* Гат. — Ноктю на прьстю.

Хридъ, **хри́дове,** *с. м.* Отдѣлна высочина, отъ еднѫ-тѫ страна стрьмна; хратъ, хрьтъ, ридина, ридъ, ритъ, рьтъ, хлъмъ, врьхъ, могыла, чюка, чюканъ, баиръ; **буго́ръ, приго́рокъ, холмъ, гора́, пикъ.** *Изкачился на хрида.*

Хри́мизнъый, —зънъ и —зенъ, зна, зно, *пр.* Чрьвенъый, что бые нѣколко на жлъто; хримизянъый, хримизъ, аленъый; **а́лый, кармази́нный.** *Хримизна коприна.*

***Хри́мизъ,** *пр. неизм. Т* Хримизнъый, хримизянъый, аленъый.

> А той си прягнѫ брьзѫ талигѫ,
> Та си накупи всякакво купю,
> Всякакво купю, хримизъ копринѫ,
> И сухо злато, и сухо сребро. *Пѣс.*

Хрими́зянъый, нъ, на, но, *пр.* Хримизнъый, хримизъ, аленъый.

Хри́памь (хри́пкамь, да хри́пнѫ, хри́пнувамь), *гл. ср.* 1) Скачямь, врьгамся; **скака́ть, пры́гать.** *Дѣто хрипа овенъ-тъ, тамъ хрипа и ягня-то.* 2) Скачямь, ставамь изъ единъ пѫть. *Хрипнѫ, та го улови за гушѫ-тѫ. Хрипнѫ, та си подскокнѫ.*

> Тога си Стоянъ хрипнѫло,
> Та си ограбилъ Марнѭ. *Пѣс.*

А Марко си хрипи на юнашкы нозѣ,
Па изкочи вънка низъ чадъра. *Пѣс.*

Хрипаню, *с. ср.* отъ **хрипамь.** Скачаню.
Хрипетъ, *с. м.* Грамуда, груда, топка, топачь, буца; глыба.
Хрипкамь, *гл. мн-кр.* отъ **хрипамь.**
Хрипканю, *с. ср.* отъ **хрипкамь.**
Хрипнувамь, *гл. уч* отъ **хрипнѫ.** Скокнувамь.
Хрипнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **хрипамь.** Да скокнѫ.
Хрипушка, *с. ж.* Игра: единъ или нѣколко души стоять наведени, а другы гы прѣскачять; прѣсковулка.
Хрипъ, *с. м.* Хрипаню, подхрипваню.

Е ты Марко, е ты милый сынко,
Что си толко много замыслено?
Даль тя, Марко, коніа надиграхѫ,
Даль тя, Марко, борба надборихѫ,
Даль тя, Марко, хрипа надхрипахѫ,
Иль тя, Марко, камень надврьлихѫ? *Пѣс.*

Хрипъ! *междом.* Показва хрипаню, скачаню. скокъ!
Хриса, им. соб. женско.
***Хрисимый,** мъ, ма, мо, *пр. Гр.* Умный, мѫдрый, тихый, любезный; любѐзный, милый, миловидный. *Хрисимо момчя,* мирно и мѫдро. —**мо,** *нар.* Умно, мѫдро, тихо, любезно.

Тіа не е, булне, хубава,
И не е много работна,
Ала е много хрисима,
Хрисима, още животна. *Пѣс.*

Хриска, им. соб. женско.
***Хрисовулъ,** *с. м. Гр.* Царско писмо съ златенъ печатъ; указъ.
Христё и Христо, им. соб. мѫжско.
Християнинъ, Христѐнинъ, Христянинъ, Хрисянинъ, *с. м.* Който вѣрва въ Исуса Христа. *Додѣ Христянинъ не яде лайна, Турчинъ не яде халвѫ.*
Христосамь (да ся), *гл. свр.* отъ **христосвамся.**
Христосвамся и христосувамся (да ся христосамь), *гл. вв.* Давамы си единъ другыму на Великдень червены яйца и си казвамы *Христосъ възкресе!*
Христосваню и христосуваню, *с. ср.* отъ **христосвамся.**
Христоско, им. соб. мѫжско.
Христосово цвѣтю. Растеніе пятопрьстница.
Хритъ, *с. м.* Хридъ.
Хрома, *с. ж.* Хрума, чеперекъ.
***Хромелъ,** *с. м. Гр.* Камыкъ на водяницѫ ръшницѫ.
Хроменю, *с. ср.* отъ **хромѭ.** Куцаню.
Хромичкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **хромый.**
Хромила, *с. ж.* Хрома жена, мома, която хроми; колченожка.
Хромилё, *с. м.* Който хроми; улогавець, улогарь, сакатникъ; колча, колченогый. *Ако замрькваш съ хромля, до-въ зоры щешь захромишь.*
Хромый, мъ, ма, мо, *пр.* Който криви, куца съ единъ си кракъ или пакъ и съ два-та; куцый, кривый, ливый, улогавый, кіопавый, сакатый; хромой, хромоногій, колченогій. *Хромъ ли ти е другарь-тъ, и ты щешь захромишь. Найде хромый урвѫ-тѫ. Далечь хромый отъ зайца.*
Хромѭ, ишь, —милъ, *гл. ср.* Кривѭ, куцамь; хромать, костилять, колченожить, культявѣть. *Хроми за коматчя. Зѫбъ го боли, съ кракъ хроми.*
Хропотина и
Хропотница, *с. ж.* Болесть хрѣма; насморкъ.
Хропотничявый, въ, ва, во, *пр.* 1) Който има хропотницѫ; хрѣмавый. 2) За овцѫ: что кашле
Хрубелница, *с. ж.* Въ пословицѫ: *въ дъждовно врѣмя хрубелница-та ны не свѣти, кога е ясно, не капе.*
Хрулиа, *с. ж.* Пара жлътица, златна пара.
Хрума, *с. ж.* Мѣра за длъжинѫ отъ врьха на показалеца до врьха на палеца, кога сѫ разтворени; хрома, хруница, чеперакъ, чеперекъ, чеперокъ, чеперюкъ, чёпирикъ.
Хрумва (да хрумне, хрумнува), *гл. безл.* *Хрумва ми:* дохожда ми на умъ, намыслювамь; бреха, румва, скымва, теква, треква, тумнува, щуква; приходить на мысль, вздуматься. *Хрумнѫло му да иде нѣйдѣ.*
Хруница, *с. ж.* Мѣрка хрума
Хрумне, —нѫло, *гл. свр.* отъ **хрумва.**
Хрумнува, *гл. уч.* отъ **хрумне.**
Хрупамь (хрупкамь, да хрупнѫ, хрупнувамь), *гл. д.* Ямь нѣчто съ трясъкъ; хрускамь, хрѫскамь; хряпать, хряскать, хрустать. *Конь-тъ хрупа сѣно. Хрупамь царевицѫ.*

Крьсте Божий, помагай,
Крьсти бабѫ да стане,
Да полива бостаны,
Да хрупамы кочяны!

Хрупаню, *с. ср.* отъ **хрупамь.** Хрусканю, хрѫсканю.
Хрупкамь, *гл мн-кр.* отъ **хрупамь.**
Хрупнувамь, *гл. уч.* отъ **хрупнѫ.**
Хрупнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **хрупамь.** Да хруснѫ.
Хрускалници, *с м. мн* Прѣпечени сушени рѣзньи хлѣбъ; пексемедъ; сухари.
Хрускамь, *гл. мн-кр.* отъ **хрущѭ.**
Хрусканю, *с. ср.* отъ **хрускамь.** Хрущеню.

Хру́снувамъ, *гл. уч.* отъ **хру́снѫ.**

Хру́снѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **хрущѫ́.**

Хрустѣ́ние, *с. ср.* отъ **хрустѫ́.** Хрущение.

Хрустѫ́, ишь, —тѣлъ, *гл. ср.* Хрущѫ. *Хрусти ми на зѫбы-ты;* **хрустѣть на зуба́хъ.**

Хрусъ, *междом.* Показва гласъ-тъ, что излиза, кога ся чюпи, троши нѣчто на ситно; хрѫсъ; **хрусть.**

Хрущѐлка и хрущѧ́лка, *с. ж.* Хрущялъ.

Хрущѐние, *с ср.* отъ **хрущѫ́.** Хрускание, хрустѣние.

Хрущѫ́, и́шь, —щя́лъ (хру́скамь, да хруснѫ, хру́снувамь), *гл. ср.* 1) Отъ трошение, чюпение или отъ друго нѣчто издавамь гласъ хрусъ, хрусъ! хрустѫ, хрѫскамь; **хрустѣть, хру́пать.** *Хрьщялъ-тъ хрущи, като го дьвче чловѣкъ.*

> Вънка излѣзешь, видѫ тя,
> Внѣтрѣ да влѣзешь, чюѭ тя,
> Като ти тропать чехли-ти,
> Като ти хрускать полы-ты,
> Като ти дрънка герданъ-тъ! *Пѣс.*

2) *гл. д.* Ямь нѣчто, что хрущи; хрупамь, хрѫскамь; **хря́пать, хра́стать, хру́стать.** *Дѣтя-то хруска шекеръ.*

Хрущя́лъ, *с. м.* Хрущелка, хрущялка, хрьщялъ.

Хръва́тинъ, *с. м.* Хърватинъ. *Яде като хръватинъ.*

Хрълáвый, въ, ва, во, *пр.* Хърлавый, слабый, слабунявый, слабакъ, болнавый, нехвелитый, болничявый, цигавый, циглявый, харлювый, заифъ; **хи́лый, болѣзненный, мо́зглый, мозгля́вый, перепа́дчивый, нѣжный, делика́тный.**

Хрѣти́ца, *с. ж.* Кучя хрътка; **хо́ртица.**

Хрѣтичя, *ум. ср.* отъ **хрътъ.** Хрътулчя.

Хрѣтка, *с. ж.* Единъ родъ ловджийско кучя, гони зайци; хрътъ, ѫртъ, хрътица; **хортъ, хо́ртица.** *И моя-та хрътка ще хване заякъ. Стига хрътка та, че ѝ сѫ дльгы крака-та. Хрътка-та нашя, чюлъ-тъ ѝ мѣненъ.*

Хрѣту́лчя, *ум. ср.* отъ **хрътъ.** Хрътичя.

> Цици, цици, лобода,
> Паднѫ тесла отъ Бога,
> Удри бабѫ по ногѫ,
> Баба роди хрътулчя,
> Си го врьза въ крьпулчя,
> Та го кладе въ кланичя!

Хрътъ, *с. м.* Кучя хрътка, ѫртъ; **хортъ.** *Съ врьзанъ хрътъ зайци ся не ловять. На заякъ выкай: бѣгай, а на хрътъ — стой. Хрътъ-тъ не ялъ баницѫ, послѣ ся научилъ да яде и горници.*

Хрѣбавый, въ, ва, во, *пр.* Что има хрьбелы; хрьбеливый; **зазу́бристый.**

Хрьбели́вый, въ, ва, во, *пр.* Что има хрьбелы; хрьбавый, щрьбавый, щрьбеливый; **зазу́бристый, щерба́тый.**

Хрѣбелчя, *ум ср.* отъ **хрѣбелъ.**

Хрѣбелъ, *с. м.* 1) Изхабено, отчюпено на нѣчто остро; рабулъ, щрьбелъ; **зу́брина, зазу́брина, щерби́на.** *Има хрьбелъ Ножь-тъ е на хрьбелы. Правѭ хрьбелы на нѣчто;* **зу́брить, зазу́бривать.** *Правѭ на хрьбелы;* **иззу́бривать.** 2) Грьня безъ устие.

Хрѣбетъ, *с. м* 1) Гръбнакъ, гръбначь, гръбнякъ, крьшнякъ, ѫрбетъ; **позвоно́чный столбъ у живо́тныхъ, ость, хребе́тъ.** 2) Пера-та по гръба на рыбѫ.

> Рыба въ море играла,
> Съ ѫрбетъ водѫ цѣпяше,
> Съ крыла-та ѭ плискаше,
> Дори мя мене наплиска. *Пѣс.*

Хрѣбла, *с. ж.* Която има хрьбелы, нѣкакъвъ недостатъкъ.

Хрѣблё, *с. м* Който има хрьбелы, нѣкакъвъ недостатъкъ. *Присмѣлся хрьблё на щрьблё.*

Хрѣбный, —бьнъ и —бенъ, бна, бно, *пр.* Что може да докара, да направи тщетѫ, пагуба, зянъ; ухрьбный; **причиня́ющій уще́рбъ, убы́токъ.**

Хрьза́лка, *с. ж.* Покрыто съ ледъ, съ снѣгъ мѣсто за хрьзаляние; хрьзулка, прьзалка, лъзгачка; **като́къ.**

Хрьза́лчица, *ум. ж.* отъ **хрьзалка.** Прьзалчица.

Хрьза́лямь (да хрьзо́лнѫ), *гл. д.* Тыкамь нѣчто по лъзгаво мѣсто; прьзалямь, плъзгамь, лъзгамь, лузгамь, хлъзгамь, тушкамь; **ката́ть.** —мся, *гл. възвр.* Пущамся по нѣчто лъзгаво; прьзалямся плъзгамся, лъзгамся, лузгамся, хлъзгамся, тушкамся; **сколь-зи́ть, ката́ться по льду́.**

Хрьза́ляние, *с. ср.* отъ **хрьза́лямся.** Прьзаляние.

Хрьзо́лнѫ, и́шь, —ли́лъ, *гл. свр.* отъ **хрьза́лямь.** —леный, *прич. стр.*

Хрьзу́лка, *с. ж.* Хрьзалка. *На котя рѣпа, на жябѫ хрьзулка.*

Хрьзу́лчица, *ум. ж.* отъ **хрьзу́лка.** Хрьзалчица.

Хрѣкамь (да хрькнѫ, хрѣкнувамь), 1) *гл. ср.* Дышямь тяжко и съ гласъ прѣзъ гърло-то или прѣзъ носа; хрьчѫ, храпамь; **храпѣть, хрипѣть.** *Кога спи, хрька. Свиня-та хрька,* грухти; **хрюка́ть.** 2) *гл. д* Храчѫ, хракамь; **ха́ркать.** *Хрька кръвь, храчкы.*

Хрѣкание, *с. ср.* отъ **хрькамь.**

Хрѣкнувамь, *гл. уч.* отъ **хрѣкнѫ.**

Хрькнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хрѣкамь.**

Хрькóлецъ, *ум. м.* и **хрькóлчя**, *ум. ср.* отъ **хрькóлъ.**

Хрькóлъ, *с. м.* Храчка, хракотина, хракъ, хрькотина; харкóтина, мокрóтина, перхóтина.

Хрькóтина, *с. ж.* Хрьколъ, храчка.

Хрьлáвъій, въ, ва, во, *пр.* в. **хрълáвъій.**

Хрѣлё, *с. м.* Саполъ, споолъ, съполъ, цивка, мрьсолъ; сóпли, возгря́, хля́ки.

Хрьли́въій, въ, ва, во, *пр.* Гуреливъій, саполивъій, мрьсоливъій, мрьсуливъій, харливъій; сопли́вый, возгри́вый.

Хрѣнкъі, *с. ж. мн.* Долнѭ-та чясть на носа около дупкъі-тъі; крила, ноздри, рьнкъі, ръілкъі, шюпелкъі, ѫрнкъі; ноздри́.

Хрѣтецъ, *ум. м.* и **хрѣтчя**, *ум. ср.* отъ **хрѣтъ.**

Хрьтъ, *с. м.* Хратъ, хридъ, ридина, ридъ, ритъ, рьтъ, хлъмъ, врьхъ, могъіла, чюка, чюканъ, баиръ; бугóръ, пригóрокъ, холмъ, горá.

Хрьчéню, *с. ср.* отъ **хрьчѫ́.** Хрькание, храпание.

Хрьчѫ́, и́шь, —чя́лъ, *гл. ср.* Хрькамь, храпамь като спѭ.

Хрьщя́лецъ, *ум. м.* и **хрьщя́лчя**, *ум. ср.* отъ **хрьщя́лъ.**

Хрьщя́лъ, *с. м.* 1) Въ тѣла-та на животнъі: тврьда, жилава и малко прозрачна чясть, зарасла за костъі-тъі; хрущелка, хрущялъ, хряло, ѫрскавецъ; *Cartilago;* хрящъ. 2) Раст. *Jasminum fruticans.*

Хрѣма, *с. ж.* Болесть *Coryza,* кога нѣкой настъіне, та къіха чясто и носъ-тъ му тече; храпавица, храмулекъ, хропотница, чямавица, мрьхавица; нáсморкъ.

Хрѣмавъій, въ, ва, во, *пр.* Който има хрѣмѫ; хропотничявъій. *Той е хрѣмавъ;* у негó нáсморкъ.

Хрѣмица и **хрѣмичка**, *ум. ж* отъ **хрѣма.**

Хрѣнецъ, *ум. м.* отъ **хрѣнъ.** Малко хрѣнъ; хрѣнóкъ.

Хрѣновъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **хрѣнъ;** хрѣнóвый. *Хрѣновъі листа.*

Хрѣнъ, *с. м.* 1) Раст. *Cochlearia armoracia;* хрѣнъ. 2) Корень-тъ на това растение стрътъ и направенъ за прикускѫ; хрѣнъ. 3) Лютина, ядъ, лютба, гнѣвъ, ядосване; гнѣвъ, лю́тость.

Вѣтре горянине,
Вѣй мя, не люлѣй мя,
Ѩ ся сама люлѣамь,
Майци на ядовъі,
Тейну на хрѣновъі,
Че мя майка дала,
На старо, на харо! *Пѣс.*

Не дамь, байчё, та не дамь
По сношнъі-тъі ядовъі,
По вчерашнъі хрѣновъі,
Че мя срѣщнѫ, байчё-ле,
Въ темно, тѣсно сокачя,
Па ми нищо не рече! *Пѣс.*

Хрѫскамь (да **хрѫснѫ**, **хрѫснувамь**), 1) *гл. ср.* Хрѫщѫ, хрущѫ, хрустѫ; хрустѣть, хрýпать. 2) *гл. д.* Ѩмь нѣщто, що хрущи; хрускамь, хрупамь; хря́пать, хря́стать, хрýстать. *Хрѫска като свинѧ царевицѫ.*

Хрѫскане, *с. ср.* отъ **хрѫскамь.** Хрущене.

Хрѫснувамь, *гл. уч.* отъ **хрѫснѫ.**

Хрѫснѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **хрѫскамь.**

Хрѫсъ, *междом.* Хрусъ; хрусть.

Хрѫщѫ́, и́шь, —щя́лъ, *гл. ср.* Хрѫскамь, хрущѫ, хрустѫ.

Хрѫщя́лъ, в. **хрьщя́лъ.**

Хряло, *с. ср.* Хрьщялъ.

Хря́лóпа, *с. ж.* 1) Дупка, празднина, куфина въ дрьво; хрялопъ, хрялупъ, хралопъ, хралупъ, коруба, куруба; дупло́. 2) Дрьво съ хрялопѫ; хрялупа, хрялопъ, хралопъ, хралупъ, коруба; дупленáстое, дупли́стое дéрево.

Хралопáтъій, тъ, та, то, *пр* Що има хрялопъі; хрялупатъій, хралопатъій, шюпливъій, корубистъій, куфъій, кухъій; дупленáстый, дупли́стый.

Хря́лóпинка, *ум. ж.* отъ **хря́лóпа.** Малка дупка, малка празднота въ дрьво или въ камъікъ.

Хрялопъ, *с. м.* Хрялопа.

Хря́лýпа, *с. ж.* Хрялопа.

Хря́скамь (да **хря́снѫ**, **хря́снувамь**), *гл д.* Удрямь, бльскамь якѫ-тѫ; храпосвамь, праскамь, враскамь, тряскамь; наносúть удáръ комý въ вы́давшуюся и костянýю часть тѣла. **—мся**, *гл. възвр.* Удрямся о нѣщто, съ нѣщто; храпосвамся, бльскамся, праскамся, тряскамся, тоцкамся, чюкамся; трéснуться.

Хря́скане, *с. ср.* отъ **хря́скамь** и **хря́скамся.**

Хря́снувамь, *гл. уч.* отъ **хря́снѫ.**

Хря́снѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **хря́скамь.**

***Хтикьó**, *с. ср. Гр.* Болесть фтикьó.

***Хтикясвамь** и **хтикя́сувамь** (да **хтикя́самь**), *гл. ср. Гр.* Фтикясвамь.

Ху, *междом.* Казвася: 1) За пѫдене кучя; худе, хоцъ, хѫ, хѫде, хѫщъ; цыцъ! 2) За чюдене, за укоръ, за смѣхъ; изрѫчися провлачено; у; у. *Ху, какъвъ чловѣкъ!*

Хубавéла, *с. ж.* 1) Хубавелка, хубавица. 2) Им. соб. женско.

Хубавéлекъ, *с. м.* Хубавъ человѣкъ; хубавецъ.

Хубавéлка, *с. ж.* Хубава жена, мома; хубавица, хубавела; **красáвица.** *Имашь ли добро вино и хубавелкж женж, за достовы ся не вайкай.*

Хубавéнка, *с. ж.* Пó-малка мжжева сестра още мома; калинка, малина, малинка, хубавка, хубавица.

Хубавéнко, *с. м.* Вторый братъ на мжжа ми още момъкъ; дѣверъ, драгынко, брачё; **дéверь.**

Драгынко Стояне, Стояне,
Ѩ кажи, драгынко, на хубавенка,
Да не либи, драгынко, Петканж. *Пѣс.*

Хубавéць, вцú, *с. м.* Хубавъ человѣкъ; хубавелекъ; **красáвецъ, красéцъ.** *Хубавецъ като стамболецъ. Ако человѣкъ не може да бжде хубавецъ и богатъ, както иска, то може да бжде добръ и честенъ.*

Хубавúло, *с. ср.* Хубость, хубавина, хубосия; **красотá.**

Омилѣ ми Пловдинкж дѣвойкж,
Омилѣ ми ни по рухо, ни по хубавило,
Омилѣ ми по лѣпо ходение,
По ходение и по говорение. *Пѣс.*

Хубавинá, *с. ж.* Хубость, хубавило, хубосия; **красотá.** *Хубавина хлѣбъ не дава. Хубавина кжщж врьти ли? Хубавина пазаръ бере, умъ кжщж врьти. Хубавина пазаръ събира, а груботия кжщж врьти. Трьпи баба за хубавинж. За тыя наши хубавины градъ бие.*

Хубавúца, *с. ж.* 1) Хубава жена, мома; хубавела, хубавелка; **красáвица, красáва, красóтка.** *Не хвали ми хубавицж, а хвали ми работницж.* 2) Хубавенка, хубавка. *Живѣжть като хубавицж и снахж.*

Хýбавичкый, — чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **хýбавый.** Хубавкый; **красúвенькій. —чко,** *нар. смякч.* отъ **хýбаво.** Хубавко; **хорóшенько.**

Хýбавка, *с. ж.* Третя зълва, заварена мома; хубавенка, хубавица.

Хýбавкый, вка, вко, *пр смякч.* отъ **хýбавый.** Хубавичкый.

Хýбавый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что има потрѣбны-ты качества да ся нрави на око-то ны; гыздавый, лѣпый, красный, кыпрый, каматный, кьнный, левентъ, угляднпый; **красúвый, прекрáсный, хорóшій, мúлый, миловúдный, милолúцый, казúстый.** *Хубава мома, хубава кжща.* 2) Богатый, скжпый, салтанатлия; **великолѣпный, велúчественый, пы́шный, дорогóй.** *Хубавы дрѣхы.* 3) Что е както трѣбва; добрый, харный, лѣпый; **хорóшій, гóдный, гóжій.** *Хубавъ хлѣбъ, хубаво вино, хубавъ добытъкъ, хубаво кересте.* 4) Добрый, доброволный, добродушный, благый, харный, достойный, вряднпый, рядовный; **дóбрый, хорóшій.** *Хубавъ кжщовникъ, тръговецъ.* 5) За врѣмя-то: добрый, ясный, вѣдрый, безоблачный, лѣпый; **хорóшій, вéдряный, погóжій, благопріятный.** *Врѣмя-то бяше хубаво. При пó-хубавы врѣмена и това щемъ направимъ.* **—во,** *нар.* По знаменованиe-то на думж-тж; хубавѣ, хубавж-тж, добро, добрѣ, харно, харнѣ; **хорошó, лáдно, красúво, прекрáсно.** *Отъ хубаво пó-хубаво. Хубаво си направилъ, дѣто си ходилъ. Хубаво, хубаво, щж го направжъ!*

Сине ми небо край нѣма.
Морскый ми пѣсъкъ четъ нѣма,
Длъбока вода бродъ нѣма,
Хубава мома родъ нѣма. *Пѣс.*

—Хубава-та бетёнка, раст. *Betonika officinalis;* **бýквица, шалфéй полевóй.** — *Хубавый калё,* раст. *Geum coccineum,* калешь, подщрѣкъ. — *Хубавъ като писано яйце. Хубавъ до нѣмай-кждѣ. Хубавъ като прася въ помыйж. Хубавъ на глядъ като тыквж на плетъ. Хубава като златнж ябълкж. Хубава жена, хубаво вино—достове много. Грзна булка домъ бере, а хубава сборъ бере. Хубавъ конь и на ясли-ты ся продава. Хубавый-тъ конь и подъ лошь покрывецъ ся познава. Хубава-та булка и подъ вехто було е хубава. Хубава водяница всякакво меле. Хубаво, ама скжпо. Хубаво сирене у кучешкж мѣшинж. Отъ хубаво ся вадлъжнѣва, отъ ефтино ся засиромашава. Хубаво-то нѣчто не става лесно. Хубаво-то всякому е мило. Имание отъ нѣмание пóхубаво Бѣгъ-тъ не е хубаво, а здраво.*

Хýбавѣ, *нар.* Хубаво, хубавж-тж. *Дръжь хубавѣ.*

Хубавѣ́ѭ, ешь, — вѣлъ, *гл. ср.* Ставамь хубавъ; разхубавяваммся. *Хубавѣло младо, краставѣло старо!* **— вѣѭся,** *гл. об.* Виждамся, показвамся хубавъ. *Отдалечь ся хубавѣжть наши-ты высокы планины.*

Хýбавж-тж, *нар.* Хубаво, хубавѣ. *Наби го хубавж-тж. Другари-ти му го набухали хубавж-тж и го оставили.*

Хýбинъ, им. соб. мжжско.

Хубосия, *с. ж.* Хубость, гыздосия. *Мома хубосия, булка поразия.*

Хубóство, *с. ср.* Хубость, хубавина, хубавило, хубосия.

Ѩзжкъ, язжкъ, Марко,
На твое юнаство,
На твое хубоство,

Какво харо водишь
На врана-та коня! *Пѣс.*

Хубостни́къ, *с. м.* Казвася на смѣхъ и надосано за невряденъ, некадѫренъ, лошь; цвѣтие. *И нашиий-тъ хубостникъ былъ тамъ. Глядай го, хубостникъ-тъ отишьлъ та ся качилъ на комина!*

Хубостни́ца, *с. ж.* Казвася на смѣхъ и надосано за неврядна, некадѫрнѫ и мрьзеливѫ. *Хубостница-та всичко свръшила и излѣзла на пѫтю да ѭ видять.*

Ху́бость, *с. ж.* Качество на хубавый; хубавина, хубавило, хубоство, хубосия, лѣпина, лѣпота, гыздавина, гыздосия; красота́, краса́. *Нейнѫ-тѫ хубость нидѣ нѣма. Направю го за еднѫ-тѫ хубость. — Не хвали му хубость, а умъ. Хубость кѫщѫ не врьти. Хубость ся на чело не затыка. Хубость ся на чело не носи, а человѣщина. Хубость ся на тануръ не топи. За хубость бабѫ не боли. Старо за приликѫ, младо за хубость. Кѫдѣ бѣше за хубость, сега и за тутость.*

Ху́ге и ху́го, *нар.* По́-злѣ, по́-лоше, повяче, худже; ху́же. *Хуге нека ми е: что си барахъ, това си найдохъ. Нека ми е хуге: на такжвж главѫ такъвъ брьсначь.*

Ху́де, *междом.* За пѫденіе кучя; хощь, ху, хѫ, хаде, хѫщь.

Ху́деніе, *с. ср.* отъ ху́дѫ. Кореніе, клопаніе.

Ху́дже, *нар.* Хуге, хуго, по́-злѣ, по́-лоше, повяче; ху́же. *Худже грьло подлюти. Тии го не повеселихѫ, нъ худже углушихѫ.*

Худо́жество, *с. ср.* Хѫдожество, искусство; худо́жество.

Художносло́віе, *с. ср.* Грамматическый разборъ, технологиіа.

*Худу́дъ, *с. м. Т.* Граница; условие; мѣрка.

Ху́дый, дъ, да, до, *пр.* Лошій; худо́й. —до, *нар.* Лоше, злѣ; ху́до.

Ху́дѫ, ишь,—ди́лъ, *гл. д.* Корѭ, кудѫ, клопамь, бѣдѫ, хулѭ; хули́ть, укоря́ть, клевета́ть, обноси́ть. *Не мя худи, не сьмь за дотамо человѣкъ.*

Армасалея лудо младо
На далеко на голѣмо;
Едни идѫть, ми го хвалять,
Другы идѫть, ми го худять. *Пѣс.*

*Хуй, *с. м. Т.* Нъравъ, нравъ, табехетъ. *Такъвъ му е хуй-тъ.*

*Хуйли́іа, *пр. неизм. Т.* Что има нѣкакъвъ лошь нравъ; хуйлузъ; съ поро́комъ, съ недоста́ткомъ, съ норо́вомъ. *Хуйлиіа конь,* инатъ конь; ло́шадь съ норо́вомъ.

*Хуйлу́зъ, *пр. неизм. Т.* Хуйлиіа.

Хуи́па, *с. ж.* Растеніе хвойна.

Ху́калець, *с. м.* Който хука; хукачь, единъ видъ дервишь; въ клятва: *хукалець да стане!*

Ху́камь (ху́квамь, да ху́кнѫ, ху́кнувамь), *гл. ср.* 1) Выкамь *ху, ху!* каквото нѣкои птици. *Хукъ-тъ хукнѫ.* 2) Выкамь възъ нѣкого *ху!* за укоръ, за смѣхъ; поноси́ть, хухна́ть. 3) Выкамь възъ нѣкого, та му ся карамь; навыквамь, хокамь въ 2-то знам. 4) За дервишинъ: врьтѫся и выкамь та пѣѭ нѣкои религиозны молитвы *Зимать плюнкѫ отъ дервишинъ, кога хука. Дервиши на главѫ-тѫ да му хукать!* 5) Духамь юкѫ-тѫ съ уста-та си; съ усиліемъ дуть изо рта. *Врѣмя-то было студено, та хватилъ да хука, за да си стопли рѫцѣ-ты. Кога ся почеше нѣкой около гушкѫ-тѫ, да си хукне рѫкѫ-тѫ, за да не извади заушкѫ.* 6) Хвукамь, удрямь, тръщамь въ 1-то знам. *Хукнѫхѫ да бѣгать.* —мся, 1) *гл. вв.* Карамся нѣкому, хокамь въ 2-то знам. 2) *гл. възвр.* Духамся за да ся стоплѭ. *Рѫцѣ-ты хватилы да му зябнѫть, онъ хватилъ да ся хука и да гы стиска, гйоа да си гы стопли.*

Ху́каніе, *с. ср.* отъ ху́камь и ху́камся.

Ху́качь, *с. м.* Хукалець. *Тукѫ бливо имало едно теке отъ дервиши, хукачи.*

Ху́квамь, *гл. мн-кр.* отъ ху́камь.

Ху́кнувамь, *гл. уч.* отъ ху́кнѫ.

Ху́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* оть ху́камь.

Хукъ, *с. м.* Птица нѣкаква; хулавица (?). *Кой что ѭ видѣлъ, все хукнѫлъ, все пукнѫлъ; и хукъ заминалъ, и той хукнѫлъ, и той пукнѫлъ. Хуци да му хукать!*

Хукъ! *междом.* Въ изреченіа: *Хукъ та мукъ! Хукъ та смукъ!*

Хула́, *с. ж.* Казваніе лоше за нѣкого; хуленіе, худеніе, кореніе, злословеніе, похула; хула́. *Хвалба-та е хула.*

Хула́вица, *с. ж.* Хулайца, птица *Strix,* кукувиіа, кукувѣйка, кукумявка, пукълъ, улѣйка, утъ, утка, убишка, хутъ: сова́. *Оніа, надъ чиято кѫщѫ хулавица хука, щѣлъ наскоро да умрѣ.*

Ху́лавый, въ, ва, во, *пр.* вм. у́лавый.

Ху́леніе, *с. ср.* отъ ху́лѭ и ху́лѭся. Хула.

Ху́лѭ, ишь,—ли́лъ, *гл д.* Казвамь за нѣкого нѣчто лоше; корѭ, кудѫ, клопамь, худѫ, злословѭ; хули́ть, укоря́ть, обноси́ть, порица́ть, охужда́ть. *Което не умѣешь да хвалишь, не дѣй хули.* —лѭ-

ся, 1) *гл. възвр.* Хулѭ себе-си. 2) *гл. стр.* Бывамь хуленъ.

Хýма, *с. ж.* Единъ видъ жилава и мазна глина; иловица, клисавица, саѩ.

Хумáрка, *с. ж.* Назъвание за присмѣхъ на женѫ, что ся мые съ хумѫ. *Богданодолскы-ты момы вси сѫ хумаркы.*

Хýмица и хýмичка, *ум. ж.* отъ **хýма.** Малко хума.

Хýмникъ и хýмнюкъ, *с. м.* Сѫдина, строшено грънѩ, въ което дрьжѩть хумѫ. *Присмѣлся хумникъ на черепъ.*

Хýмювъый, въ, ва, во, *пр.* Размѣсенъый съ хумѫ. *Хумюва прьсть.*

Хунапы, *с. ж. мн.* Болесть, что хваща лехусы, та заспивать и умирать отъ кръвоизтичание; навой. *До третиѩ вечерь не оставѩть лехусѫ самѫ, за да не ѭ хванѩть хунапы-ты, та да умре.*

***Хунерджиѩ, хунерлиѩ, хýнеръ,** *Т.* в. **унерджиѩ, ýнеръ.**

Хунийка, *ум. ж.* и **хунийчѩ,** *ум. ср.* отъ **хуниѩ**; **ворóночка.**

***Хуниѩ,** *с. ж. Т.* Тенекиѩна направа като обрьнѫтъ конусъ за наливание прѣзъ неѭ нѣчто въ шише, въ бъчвѫ; фуниѩ, хинка; **ворóнка, лéйка.** — *Съ хуниѭ ли искашь да ти кажѫ?* казвать нѣкому, кога не чюе или не ще да вѣрва.

Хýппа и хупъ! *междом.* Хоппа! хопъ!

***Хурдá,** *с. ж. Т.* Фурда.

***Хурджове,** *с. м. Т.* в. **хурчь.**

Хýрдовъый, въ, ва, во, *пр.* Что служи за дрьжяние съирение хурдѫ; хурдѩнъый. *Хурдово мѣшя по планинѫ ся търкалю.*

Хýрдѩнъый, нъ, на, но, *пр.* Хурдовъый. *Хурдѩно мѣшя.*

Хýрка, *с. ж.* Фурка: 1) Дрьвѩна справа съ кѫдѣлѭ, врѫзанѫ на неѭ, за прядение, втыкася въ пазухѫ-тѫ подъ лѣвѫ-тѫ мышницѫ; кѫдѣлица, прѩлица, прѩлка, прѩло, прѩлца; **прѩ́лка.** *Како ке работи, кога срьдце хуркѫ не ке.*

Земи си хуркѫ писанѫ
И земни ново врѣтено,
Надѣни бѣло повѣсмо,
Че хаде да тѩ заведѫ. *Пѣс.*

—*Глѩдай си хуркѫ-тѫ,* глѩдай си работѫ-тѫ. 2) Стьблото на кремъ, златоврьхъ, патѩ и на другы такъивы растениѩ; стволъ, цволъ; **стволъ.** 3) Раст. *Iris germanica,* кривъ дѣдо, ливадарь, магарешкы уши, манастирско цвѣтие, патета, перуника, перуника, пиронига, пеперуга, синиѩ (магарешка) ружиѩ, турско цвѣтие, тѫженъ, тѫжюкъ; **касáтикъ, пѣтушóкъ.** 4) Раст. *Verbascum thapsus,* богородичина хурка, бабюкъ, дивъ кобакъ, лопенъ, лѣпюнъ, лубовачка, папалечь, пукъ, овчиѩ опашка, свищулка, свѣщилка, фенерчѩ, мечие ухо; **медвѣжье ýхо, коровя́къ, вербúшникъ, цáрскій скúпетръ, цáрская свѣчá.** 5) Въ мн. ч. *хуркы:* раст. *Delphinium consolida,* ралика, ралица, злы ятрървы, кошничкы, опашка, сини кьиткы, рѫка; **живокóсть, кавалерíйскія шпóры.** 6) Раст. *Equisetum arvense,* горчица, грьклюнъ, дзука, конска борика, кукувичина плюнка, мечие врѣтено, наставчѩ, прьшлика, прѩслици, ставюкъ; **хвощъ полевóй, песты́шки, пýпыши.** — *Богородичина хурка,* раст. *хурка* въ 4-то знам. — *Бѣла хурка,* раст. *Lilium candidum,* кремъ, кринъ, арсланово око, замбакъ, зѫмбакъ, зѫмбулъ; **лúлія, лилéя, кринъ.** — *Самодивска хурка,* раст. *Equisetum maximum,* самодивскъий хвощъ; **родъ хвощá.**

Хуркáрка, *с. ж.* Коѩто прави, продава хуркы; фуркарка.

Ой, моме, ой малка моме,
Что ми маханѫ нахождашь,
Али тѩ не знамь коѭ си,
Коѭ си, моме, чиѩ си:
Майка ти селска хуркарка,
По саханъ брашно сбираше,
Та тебе, моме, храниаше. *Пѣс.*

Хуркáрь, *с. м.* Който прави, продава хуркы; фуркарь.

Хýркъина посѣдка. Кога момы, женьи ся надпридать на хуркы.

***Хурмá,** *с. ж.* Плодъ-тъ на дрьво *Phoenix dactylifera;* **курмá, фúникъ.**

Хурмица и хурмичка, *ум. ж.* отъ **хурмá.**

Хýрнувамь, *гл. уч* отъ **хýрнѫ.** Хлуйнувамь.

Хýрнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* Да потекѫ изведнѫжь, да рукнѫ, да хлуйнѫ; **хлы́нуть.**

***Хурсýзъ и хурсýзинъ,** *с. м. Т.* Урсузъ.

Хýрчило, *с. ср.* Чѩсть отъ хуркѫ, дльга-та прѫтчка, на коѭто ся надѣва кѫжелъ-тъ съ кѫдѣлѭ-тѫ.

Хýрчица, *ум. ж.* отъ **хýрка.** Фурчица.

***Хурчь, чове,** *с. м. Т.* Голѣмы мѣшинѩны дисагы; урджове.

Хурчѭ́, и́шь,—чиáлъ, *гл. ср.* Текѫ съ гласъ; ручѭ, хлуѭ, хлъскамь.

***Хýта,** *с ж. Т.* Фута, прѣстилка, в. **унечка.**

Хýтица и хýтичка, *ум. ж.* отъ **хýта.** Прѣстилчица.

***Хути́ѩ,** *с. ж. Т.* Футиѩ.

Хýтка, *с. ж.* и **хутъ,** *с. м.* Птица хулавица.

Хýховица, *с. ж.* Птица *Syrnium aluco,* уловица, улулица, урловица, уулица, уховица; **ночнáя совá.**

Хучéние, *с. ср.* отъ **хучѭ́.** Хвучение.

Хучѭ́, и́шь,—чиáлъ, *гл. ср.* Хвучѭ, хвѫс-

камь, хващѫ. *Въ облаци-ты хучи, кога вали градъ.*

Хъл . . . Думы-ты, които нѣкои начинать съ **хъл**, като **хѣлбоци, хѣлистый, хѣлтамь, хѣлцамь** и пр. в. на ряда при **хлъ . . .: хлѣбоци, хлѣистый, хлѣтамь, хлѣцамь** и проч.

Хъмо́тъ, *с. м.* Хомотъ.

Хѣнталъ, *с. м.* Высокъ, нестягнѫтъ человѣкъ, развлачничявъ, дангалакъ, новлѣканъ; **верзи́ло.**

Хър . . . Думы-ты, които нѣкои начинать съ **хър**, като **хърва́тинъ, хърла́вый, хѣртица** и проч. в. на ряда при **хръ . . .: хръва́тинъ, хръла́вый, хрѣтица** и проч.

Хы, *междом.* в. **хи.**

Хы́жица и **хы́жичка,** *ум. ж.* отъ **хы́жя.**

Хы́жя, *с. ж.* Малка селска кѫща, по́-чясто въ земѭ-тѫ; кѫща уземъ; **хи́жина, ха́та.** *Мы изъ хыжю, Богъ у хыжю!* благославять коврыженци, кога излизать изъ кѫщѫ. *Чюжда хыжя — чюжда грыжя.*

> Играй, Юдо, да играмы,
> Доръ смы млады зелены,
> До-ще хыжя, до-ще грыжя,
> До-щѫть дѣца пеленчета. *Пѣс.*

Хыка́вица, хы́камь, в. **ика́вица, и́камь.**

Хы́леню, *с. ср.* отъ **хы́лѭся.**

Хы́лно, *нар. Хылно ся смѣе,* хылися.

Хы́лный, —льнъ и—ленъ, лна, лно, *пр.* Ухыленый, ухылный, навѫсеный, кахѫрный, тѫжный, увиленый, угрыженый; **озабо́ченный.**

> Тогай станѫ сирота Влахынка,
> Та си ойде дома на дворовы,
> Па си хылна по дворовы шета,
> Хылна шета, дробны сльзы рони. *Пѣс.*

—лно, *нар.* Ухылено, ухылно, навѫсено, кахѫрно, тѫжно, увилено, угрыжено, хыломь; **озабо́ченно.**

Хы́ломь, *нар.* Хылно, ухылно, тѫжно, кахѫрно; **озабо́ченно.** *Хыломь ся ухылила,* ухылнѫлася, умыслилася.

Хы́лѭся, ишся,—ли́лся, *гл. об.* Смѣѭся безъ гласъ, само съ уста-та и лице-то; ухылвамся, подсмивамся, усхихвамся, шютѫся; **ухмыля́ться, улыба́ться, усмѣха́ться, оскабля́ться.** *Не хылися, да ти не замрьзнѫть зѫби-ти вънъ. Хылися, чегато сѫ ся ождрѣбили бащины-ты му кобылы. Хылися като дяволъ на водяницѫ. Хылися като умрѣлъ конь (като кобылѫ).*

Хырѣѭ, ешь,—рѣлъ, *гл. ср.* Слабѣѭ, падамь, чмаѭ, линѣѭ, хырясвамь; **хирѣть, хилѣть, мо́згнуть, ча́хнуть.**

Хырѣяние, *с. ср.* отъ **хырѣѭ.** Хырясваніе.

Хыря́самь, *гл. свр.* отъ **хыря́свамь.**

Хыря́свамь и **хыря́сувамь** (да хырясамь), *гл. ср.* Ставамь захыракъ, не вирѣѭ; хырѣѭ, слабѣѭ, падамь, чмаѭ, линѣѭ; **хирѣть, хилѣть, мо́згнуть, ча́хнуть.** *Хырясало дрьво,* дрьво захырачя.

Хыря́свание и **хыря́сувание,** *с. ср.* отъ **хыря́свамь.**

Хы́тамь, *гл. ср.* Брьзамь, варкамь; **идти́ поспѣ́шно.** *Изпратилъ го и му заржчялъ да хыта, та да стигне по́-скоро.*

Хы́тание, *с. ср.* отъ **хы́тамь.** Брьзание, варкание.

Хы́травый, въ, ва, во, *пр.* Хытрый.—**во,** *нар.* Хытро.

Хы́трё, *с. м.* Хытьръ человѣкъ; **хытрыня; хитре́цъ.** *Ималъ хытрё лъжицѫ, ядѣлъ луднё съ неѭ.*

Хытрина́, *с. ж.* Хытрость, хытрота, хытрощина.

Хы́тринёмь, *нар.* Хытромь, съ хытрость. *Като лисицѫ хытринёмь.*

Хытри́ца, *с. ж.* Хытра жена, мома.

> Дона е клета вдовица,
> Дона е хытра хытрица,
> Тебе ще, сынко, измами. *Пѣс.*

Хы́тричкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **хы́трый; хи́тренькій.**

Хы́тромь, *нар.* Съ хытрость, хытрѫ-тѫ, хытринёмь, хытро. *Пратѣте Николѫ, че хытромь дума, та ще прѣхытри могѫ-тѫ майкѫ.*

Хы́трость, *с. ж.* Свойство на хытрый; хытрина, хытрота, хытрощина, лукавщина, лѫжавство, враговщина, измама; **хи́трость, му́дрость, ло́вкость, кова́рство, острота́.** *Съ хытрость,* съ измамѫ. *Хытрость хытрость надхытря.*

Хытрота́, *с. ж.* Хытрость, хытрина, хытрощина.

Хытро́щина, *с. ж.* Хытрость, хытрина, хытрота. *На Марѫ й текнѫла една хытрощина ва да ся откъне. Момчято писувало вси-ты женскы хытрощины въ тефтера.*

Хытру́вамь, *гл. ср.* Говорѭ, правѭ, врьшѭ нѣчто съ хытрость, глядамь нѣкакъ да измамѭ; дяволувамь, хлѣвѭ; **хитри́ть, мудри́ть, мудрова́ть, плутова́ть.** *Ѣдна врана хытрува. Малко хытрувай, на врѣмя слугувай.*

Хытру́вание, *с. ср.* отъ **хытру́вамь.** Дяволувание.

Хы́трый, —тьръ, тра, тро, *пр.* Хытравый: 1) Умный, разумный, ваденый, отвореный, ачикгйозъ; **умный, разу́мный, ло́вкій.** *Хы-*

тро дѣтя. 2) Изкусный, умный, мждрый, майсторскый; хи́трый, о́стрый, замыслова́тый, затѣ́йливый. *Хътра дума, хътра работа.* 3) Враговитый, дяволитый, лукавый, лихый, злый; хи́трый, лука́вый, проны́рливый, кова́рный. *Пазися, да тя не измами, че е много хътьръ.* — **тро,** *нар.* По знаменованпе-то на думж-тж; хытромь, хытринёмь, хытржтж. — *Тодорка хытра разумна. Хътьръ като коткж (като лисицж). Хътьръ като Ингелизинъ. Когато хътрый-тъ ся измъже, съ малко ся не излъгва. Хътра лисица стрѣдѣ стжпицж. Хътра-та лисица съ два-та крака въ капана. Хътра Митра задъ врата сѣди. Хътьръ Петъръ задъ врата-та, глупавый-тъ задъ огъня. Бжди хътьръ да купишь, а не да продадешь. Не пътай хътро, пътай патило. Будали дали, хътри юли. Хътра была, та вимала, улавъ былъ, та давалъ.*

Хътръіня, *с. об.* Хытрё, хытрица; хытре́цъ.

Не ми е младо глупаво,
Нало ми е хътра хътръня. *Пѣс.*

Хътрѣѭ, ешь,—рѣялъ, *гл. ср.* Ставамь хытьръ.

Хътрѣяню, *с. ср.* отъ **хътрѣѭ.**

Хьр . . . Думы-ты, които нѣкои начинать съ **хьр . . .,** като **хѐрбелъ, хьрза́лка, хьрко́лъ** и проч. в. на ряда при **хрь . . .:** **хрьбелъ, хрьзалка, хрьколъ** и проч.

Хѐръ, *с. м.* Назъвание на двадесять и трете-то слово, на двадесять и третьж-тж буквж въ Блъгарскж-тж азбукж; х; хѐръ.

***Хюджётъ,** *с м. Т.* Документъ, издаденъ отъ кадиж за нѣкакво сждебно рѣшение.

Хж, *междом.* Изричяно проточено, казвася: 1) Насмѣхъ, за укоръ; а, а-ха, ха, хаха, хж-хж, жхж; а! а! ну! аа! *Хж! видѣ ли!* а! что ви́дѣлъ! что взялъ! *Хж! така! стои ти ся;* а! такъ по дѣло́мъ тебѣ! *Хж! хж-хж! хванжхъ тя!* аа! попа́лся. 2) За сѣщание, на усѣтъ; а, а-ха, ха, ха-ха; а, да, да, да! *Хж, сега разбрахъ;* а, тепе́рь я по́нялъ! *Хж, сега ми дойде на ума!* а! да, да, тепе́рь я вспо́мнилъ.

Хжде, *междом.* За пждене кучя; ху, худе, хж, хж, хжщь.

Хжкамь (да хжкнж), *гл. ср.* Казвамь *хжхж!* спр. тжй, така; да́кать, та́кать.

Хжканю, *с. ср.* отъ **хжкамь; да́канье, та́канье.**

Хжкнж, ешь, — нжлъ, *гл. свр.* отъ **хжкамь; да́кнуть, та́кнуть.**

Хжнзеню, *с. ср.* отъ **хжнзжся.** *Какво е тось хжнзеню!*

Хжнзжся, ишся, — зи́лся, *гл. об.* Смѣжся безъ да има причинж за смѣхъ, смѣжся дивъ смѣхъ. *Какво ся хжнзишь?*

Хжнкамь, *гл. ср.* Отъ болкж стенкамь, стенж; стона́ть. *Хжнка и пъшка.*

Хжнканю, *с. ср.* отъ **хжнкамь.**

***Хжрка́,** *с. ж. Т.* Горня широка дрѣха като джубе. *Дали му дервишкый кабуръ во ржцѣ-то и дервишкж хжркж на рамо-то.*

***Хжрсжзинъ и хжрсжзъ,** *с. м. Т.* Урсузинъ.

Хжхреню, *с. ср.* отъ **хжхрж.**

Хжхрж, ешь,—ралъ, *гл. ср.* За конь: издавамь особенъ прѣсѣкливъ гласъ изъ носа. *Конь-тъ хжхре.*

Хж-хж! *междом.* Ха-хà! жхж́.

Хж, хж, *междом.* За пждене кучя; ху, худе, хощь, хжщь, хжде, тиба, тибаде; цыцъ!

Хжщь! *междом.* За пждене кучя; хощь, хж, хж, хжде. *Не казвать ли ти хжщь, не въкай бау.*

Ц, ц, *ц.*

Ц. Двадесять и четврьто слово, двадесять и четврьта буква въ Блъгарскж-тж азбукж, наричяно *ци;* по старо-то начрьтание **ц,** а по ново-то **ц,** и ржкописно *ц.*

Цабланъ, *с. м.* 1) Раст. царевица. 2) Неороненъ кочанъ царевицж. 3) Ороненъ царевиченъ мамулъ; влашковина, гроздчиничка, дудулець, жюна, какалашка, калаваръ, каламаръ, класура, класчунка, козулякъ, кочянкы, кубакъ, кукулашкы, кукумарка, кукуратка, куленъ, лугны, лущка, махалка, мисирликъ, рапковина, тувка, тутунешка, чёканъ, чекутка, ченкушка, чюгачка, чюшелка, шютарка, щютка, шюшюрага; кукуру́зина съ оби́тыми зёрнами.

Цава́ркы, *с. ж. мн.* вм. **цафа́ркы.**

Ца́вка, *с. ж.* Цѣвь, цѣвка. *Криволистъ баща, перната майка, шюпливы дѣца?* Гат. — Чекржкъ, врьтяшка и цавкы.

Цавто́къ, *с. м.* Цвѣтъ.

Цавтѭ́, *и́шь,— тѣлъ, гл. ср.* вм. **цвѣтѭ́, цьвтѭ́.**

Цавь, *с. ж.* Цѣвь. *Да ми сучешь цави, натрѫ да ми отбирашь.*

Цади́лка, *с. ж.* Цѣдилка.

Ца́днѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. д. свр.* Да изцѣдѫ, да изпиѭ, да цукнѫ. *Като посѣдѣла малко, па и́ ся припило, пакъ си наточила едно котля, сгрѣяла го, цаднѫла и него и ся оцонила.*

Ца́ка, *с. ж.* Способъ, начинъ, колай, цѣръ, чаре. *Намѣрихъ му цакѫ-тѫ,* наумихъ какъ да стане.

Ца́камь (да ца́кнѫ, ца́кнувамь), *гл. ср.* и *д.* 1) Цькамь. 2) Въ игрѫ на книгы: зимамь съ по́-голѣмъ козъ.

Ца́канѥ, *с. ср.* отъ **ца́камь.**

Ца́кнувамь, *гл. уч.* отъ **ца́кнѫ.**

Ца́кнъı, *с. ж. мн.* Тьнкъı дрьвѥ, врьшина, врьхари за горѣнѥ; врьждакъ, кращакъ, сѫчкъı.

Ца́кнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **ца́камь.** —**нѫтъıй,** *прич. стр.*

Ца́ко, им. соб. мѫжско.

Ца́линь, *с. ж.* Цѣлина.

Цаливо́нъ, *с. м.* Въ изрѣченѥ: *Василица василонъ, свинска глава цаливонъ.*

Ца́лнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. д. свр.* Да цалунѫ, да цѣлунѫ. *Дай си, мале, рѫкѫ да ти цалнѫ!*

Цалу́вамь (да цалу́нѫ), *гл. д.* Бакамь, бочѫ, здраввамь, полюбвамь, цѣлувамь; **цѣлова́ть, лобыва́ть.** *Умъ царува, умъ какѫ цалува.* —**ися,** *гл. възвр. вв.* и *стр.* Бакамся, бочѫся, здраввамся, полюбвамся, цѣлувамся; **цѣлова́ться, лобыва́ться, лобза́ться.**

Цалу́ванѥ, *с. ср.* отъ **цалу́вамь** и **цалу́вамся.** Цѣлуванѥ.

Цалу́вка, *с. ж.* Всѭко отдѣлно цалуванѥ; цѣлувка; **поцѣлу́й.** *Цалувка дупкѫ не прави. Цалувка за подушѥ.*

Цалу́вчица, *ум. ж.* отъ **цалу́вка.** Цѣлувчица.

Цалу́нѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **цалу́вамь.** Да цѣлунѫ.

Ца́лъıй, *лъ, ла, ло, пр.* Цѣлъıй. *Ето става цалъı три годинъ.*

Цамбу́рвамь и **цамбу́рнувамь (да цамбу́рнѫ),** *гл. д.* Изведнѫжь потапѭмь нѣчто въ водѫ; цомбурвамь, цопамь, жбурамь. —**ися,** *гл. възвр.* Врьгамся въ водѫ; цомбурвамся, цопамся, жбурамся.

Цамбу́рванѥ, *с. ср.* отъ **цамбу́рвамь** и **цамбу́рвамся.**

Цамбу́рнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **цамбу́рвамь.** —**нѫтъıй,** *прич. стр.*

Цамбуръ, *с. м.* Растенѥ и плодъ царевица.

Цана́, *с. ж.* Цѣна.

Ца́на, им. соб. женско.

Ца́нё и **Ца́но,** им. соб. мѫжско *Цанё въ Добруджѫ, Цанёвица хаберъ разнася.*

Цанца́рка, *с. ж.* Цьнцарка.

Цанци́геръ, *с. м.* Птица цьнцигаръ.

Цанцоле́й, *с. м. мн.* Нѣкакви си духове, лекъı хора, които прѣскачѭтъ отъ скалѫ на скалѫ.

Ца́нчё, им. соб. мѫжско.

Цанѣ́ѫ, и́шь,—**ни́лъ,** *гл. д.* Цѣнѭ.

Цапа́къ, *с. м.* Цапнѫтъ, хлѣвоустъ чловѣкъ, разваленъ въ уста-та; цапало. *И какъвъ е цапакъ пакъ той.*

Цапа́ло, *с. об.* Цапакъ чловѣкъ.

Ца́памь (ца́пвамь, да ца́пнѫ, ца́пнувамь), *гл. ср.* 1) Ходѭ изъ калъ или изъ водѫ и плескамь съ крака-та си; цапкамь, цапотѫ; **шлёпать, шлёндать по́ грязи, по водѣ, шлю́пать.** 2) *гл. д* Удрѭмь съ нѣчто широко; цопамь, лѣпвамь, плесвамь, лупосвамь, бльскамь; **ля́пать.** *Цапнѫ го по носа.* 3) Правѭ нечисто, уплесквамь съ нѣчто водѭво; мацамь, плещѫ, мрьсѭ, валѭмь, шлакамь; **па́чкать.** *Не си цапай дрѣхъı-тъı.* 4) Въ приказкъı-тъı си нападамь, докачѭмь нѣкого; казвамь какво да е, что заврьнѫ, непрѣмъıслено, неприлично; плескамь, плещѫ, траскамь, тропамь; **ля́пнуть слове́чко.** *Цапа ни врѣло, ни кьпѣло. Цапнѫ го като сополъ въ лящѫ. Цапа като мокрѫ полѫ о гѫзъ.* —**ися,** 1) *гл. възвр.* Падамь въ калъ или въ водѫ; цопвамся, обувамся, загелпвамся; **плю́хаться.** 2) Удрѭмся съ нѣчто плоско; плещѫся; **шлёпаться.** 3) Мацамся, калѭмся, валѭмся, плещѫся, шлакамся; **па́чкаться.** 4) *гл. стр.* Бъıвамь цапанъ.

Ца́панѥ, *с. ср.* отъ **ца́памь** и **ца́памся.**

Цапаничя́рка, *с. ж.* Коѭто цапи дрьва.

Цапаничя́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ цапаничярь.

Цапаничя́рь, *с. м* Който цапи дрьва.

Цапаръ-цу́паръ и **ца́па-цу́па,** *междом.* Показва цапанѥ изъ нѣчто.

Ца́пвамь, *гл. мн-кр.* отъ **ца́памь.**

Цапе́цъ, **пци́,** *с. м.* Цѣпъ.

Ца́пкамь, *гл. ср.* Цапамь въ 1-то значенованѥ.

Ца́пканѥ, *с. ср.* отъ **ца́пкамь.** Цапанѥ.

Ца́пканица, *с. м.* Игра дзипканица, тласканица.

Ца́пнувамь, *гл. уч.* отъ **ца́пнѫ.**

Ца́пнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл ед-кр.* отъ **ца́памь.** —**нѫтъıй,** 1) *прич. стр.* 2) *пр.* Който приказва всѭкакво и много; хлѣво-

устыи, развалены въ уста-та; цапакъ, цапало.

Ца́потеніе, *с. ср.* отъ **ца́потж.**

Цапо́тина, *с. ж.* Зирка, прозирка, пролука, процѣпка, процѣпъ, пуканица, разтрога, разцѣпка, рѣзка, трѣскотина, цѣпотка, цѣпетино, цѣпотина, цѣпка, аралжкъ; **тре́щина, разсѣлина, сква́жина.**

Ца́потж, ишь, — тилъ, *гл. ср.* Ходж изъ нѣчто высоко, мяко; цапамь, цапкамь. *Кога влѣзешь у градинж, не мой цапоти.*

Цапъ, *междом.* Показва цапаніе. *Цапъ цапало, дома дошло, не папало?* Гат.—Мотыка.

Цапъ, *с. м.* Просторъ, пржжина, дрлгъ, врьлина, сарлкъ; **висѣлка, гря́дка.**

Ца́пнж, ишь,—пи́лъ, *гл. д.* Цѣпнж.

Царвенда́къ, царвѐный, в. **чрьвенда́къ, чрьвѐный.**

Царвула́нъ, *с. м.* Който носи царвулы, казвася за укоръ; царвулко; **ла́потникъ.** *Царь царвуланъ. Царвуланъ бей.*

Царву́лецъ, *ум. м.* и **царву́лчя,** *ум. ср.* отъ **царву́лъ.**

Царву́лко, *с. м.* Укорително, царвуланъ.

Царву́лъ, *с. м.* Обувка отъ кожж съ рѣмычкы и врьви, правять си ж повече сами селяни-ти; опинекъ, опинякъ, опинькъ, опинецъ, опанкы, опинкы; **посто́лы, по́ршни, ко́жанцы, ка́лиги.** *Царвулъ отъ лыко;* **ла́поть.** — *Глождять му царвулы-ты,* прѣдумвать го. *Царвулы нѣма, гайдж си купува. Да сьмь пашж, па ако ще бы и съ царвулы. Кучя царвулы не носи. Обули кучя-то въ царвулы, то си изяло крака-та. Потурчилася Мара да не носи свинскы царвулы, а тя носи кучешкы. Поврага тата, ами царвулы-ты му! Кога нѣма, кому царвулы-ты щешь ядешь! Врьнжлся и безъ царвулы. Болъ му масло-то, та си маже и царвулы-ты. Погони босыя, та му земи царвулы-ты. Колко царвулы е съдралъ дяволъ-тъ, доклѣ го накара да направи така! Влачи го подырѣ си като съдранъ царвулъ.*

Ца́рева невѣста и

Ца́рева ще́рка. Животно *Mustela nivalis,* байнова (батева, радева, енева) булчица, байновка, власица, кадлнка, калманка, ласица, неврѣска, невѣстка, невѣстулка, попадийка, пиши-попадийка, попова булчица, чюмова сестра; **ла́сица, ла́стка, ла́ска, норо́къ.**

Царѐвина, *с. ж.* Данъкъ на царщинж-тж; царскый данъкъ.

> Посилися Релё крылатица,
> Та не дава царю царевинж
> И не дава царю хазна да замине. *Пѣс.*

Ца́ревица, *с. ж.* Раст. *Zea mays* и неговый плодъ; арапка, влашка, грьчка, гугули, гугуци, гълабіе, коломбокъ, кукумарка, кукурузъ, мамулъ, масуръ, мисирка, мисиръ, моморозка, моморозъ, моруза, мулуруска, мумурузка, мумурузъ, папуръ, патка, пченка, печенка, пченичка, рапка, цабланъ, царевка, царица, царка, цамбуръ, ченичка, ченка; **майсъ, кукуру́за, туре́цкая пшени́чка, кики́, пово́ника.** *Высокъ Тодоринъ съ златинкы накованъ? или една кула градена все съ куршумы?* Гат. — Царевица.

Ца́ревичина, *с. ж.* Царевковина.

Ца́ревичка, *ум. ж.* отъ **ца́ревица.** Малко царевица.

Ца́ревичный, —чьнъ и **—ченъ, чна, чно,** *пр.* отъ **ца́ревица.** Кукурузный, царевичяный; **кукуру́зный.**

Ца́ревичявый, въ, ва, во, *пр.* Царевичный, царевичяный, смѣсеный съ царевицж, кукурузявый.

Ца́ревичяный, нъ, на, но, *пр.* Направеный отъ царевицж; царевичный, царевичявый, кукурузяный.

Ца́ревишнякъ, *с. м.* Царевковина.

Ца́ревка, *с. ж.* Растеніе и плодъ царевица.

Царевко́вина, *с. ж.* Стьбло отъ царевицж съ листа-та; царевичина, царевишнякъ, кочянъ, паперка, пченковина, пченковица, ченичковина, шюма.

> На рамо носи тьнкж-нж пушкж,
> Тьнкж-нж пушкж царевковинж;
> За поясъ носи чифте пищолы,
> Чифте пищолы хемъ тутунешкы. *Пѣс.*

Ца́рёвый, въ, ва, во, *пр.* отъ **царь.** Что е на царь; царскый; **царе́въ.** *Плащамь царево,* плащамь данъкъ. *Не клячи, царевж земжж мамишь.*

Ца́рецъ, *ум. м.* отъ **царь; царёкъ, ца́рикъ.**

***Цари́баши́я,** *с. м. Т.* Джерибаши, церибашия, черибашия, глава, главатарь, кметъ на Циганы.

Царигра́дско гро́здіе. Раст. *Ribes grossularia,* нѣмско грозде, отчёво грозде; **крыжо́вникъ.**

Ца́рица, *с. ж.* Растеніе и плодъ царевица.

Цари́ца, *с. ж.* 1) Жена на царь; **цари́ца.** 2) Жена, мома царь; царкыня; **цари́ца.** 3) Мома глава на лазаркыни; крьстница. 4) Матица, матка на пчелы; **ма́тка.** — *Правина-та у тьмницж, а кривина-та царица. Хванжлася царица за гжзицж, та и́ ся изпрыщили ржцѣ-ты.*

Цари́цинъій, нъ, на, но, *пр.* отъ **цари́ца; цари́цынъ.**

Цари́чина, *с. ж.* Царство, царщина, царовище.

Нани, нани, дѣтя нишанлийча,
Да порастнешь юнакъ за женетіе,
Да му земешь Марковж царичинж,
Да му сѣднешь кралевж столнинж. *Пѣс.*

Царичка, *ум. ж.* отъ **царица.**

Царка, *с. ж.* Растение и плодъ царевица.

Царко, *с. м. зв. п* Царю.

Сулюманъ паша думаше:
Царко-ле, господарю-ле,
Не можж, царко, да идж. *Пѣс.*

Царкъіню, *с. ж.* 1) Царица. 2) Царска дъщерю; **царевна.**

Царнина, *с. ж.* Царство, царско, царщина, царовище, царичина.

Ой мале, мале, кыпро царице,
Тию сънове не сж истовни. —
Истовни ми сж, царь Костадине,
Ѥсно е слънце твою царнина,
Дребнъі сж звѣздъі твою фукара. *Пѣс*

Царница, царнъій, вм. **чрьница, чрьнъій.**

Царовище, *с. ср.* Царство.

Царско, *с. ср.* Царство. *Царско ми е,* отъ мене ся пъіта, азъ сьмь тукъ царь-тъ.

Царскъій, ска, ско, *пр.* 1) Что е на (за, отъ) царь; **царскій.** 2) Что е на (за, отъ) царщинж-тж; **казённый.** —**Царскъі,** *нар.* Като царь; **царски, поцарски.** *Живѣе царскъі.* — *Царскъі врата,* голѣмъі-тъі, срѣдни-тъі врата на алтарь; **царскія, святыя врата.** — *Царска пита,* пита мѣсена съ яйца и масло и натопена въ медъ или въ шекеръ; разнасюся сироти Новж годинж. — *Не лъжи царскж-тж земьж,* казвать нѣкому, кога е клякнжлъ, па го дрьпнжть, та падне. — *Брада царска, глава грънчиарска. Капж има царскж, ама главж — водяничиарскж. Отъ гладъ мре, а царскъі сънища сънува. Царска правда врядъ грѣе. Царскъій тъ животъ не е животъ. Хванжлася царска та дъщерю за работж, та ѝ ся изпрыщили ржцѣ-тъі.*

Царство, *с. ср.* Земю, страна, что оправю единъ царь; царско, царщина, царнина, царовище, царичина; **царство.** *Въ слѣпо царство еднооккій за царь бъіва. На ти, Манго, царство!*

Цартж, ишь,—тѣлъ, *гл. ср.* вм. **црьтж.**

Царувамь, *гл. ср.* 1) Бъівамь царь нѣйдѣ; **цаpовать.** 2) Живѣж добрѣ, нашироко. — *Царь царува, умъ беюва. Дѣто ся всичкъі слѣпи, тамъ еднооккій царува. Лѣтоска царува, зимаска гладува. Умъ царува и умъ паткъі пасе. Умъ царува, умъ какж цалува. Умъ царува, умъ клятува, юнакъ лозю копа. Умъ царува, умъ кюрува, умъ говяда пасе.*

Царуване, *с. ср.* отъ **царувамь.**

Царукъі, *с. ж. мн.* Юбка.

Царулъ, *с. м.* вм **царвулъ.**

Царчя, *ум. ср.* Царско малко момчя, дѣтя. — *Родило ся царчя,* казвать, кога нѣйдѣ горять двѣ свѣщи. — *Ще ся роди царчя,* нѣкой мрьзеливъ извръшилъ нѣчто. — *Родила жена дѣтя, сторило ѝ ся, че родила царчя.*

Царщина, *с. ж.* 1) Царство. 2) Царевина. *Да си платимъ царщинж тж.*

Царь, царёве, царіе, царета, *с. м.* 1) Врьховнъій владѣтель на единъ народъ, на еднж странж; кралъ, господарь, султанъ; **царь.**

Царь царува въ Цариграда,
Бѣла Рада въ Будинъ града. *Пѣс.*

Ѥга ж ходжа прочете,
Книга-па писва, казува,
Че ще си Мехмедъ да поде,
Царюму низамъ да стане. *Пѣс.*

2) Прьвъій-тъ нѣйдѣ, на нѣчто; глава, войвода, началникъ.

Тейно-ле, царю бобайко,
Азъ щж хайдутъі да посрѣщнж,
Да имъ портъі-тъі отворж *Пѣс.*

Царь-тъ на лозю-та. Всякж година на святъій Трифунъ лозари-ти въ Бѣлж си избирать царь на лозю-та. Когато дѣца-та щжть играіжть, избирать си най-напрѣдъ царь. Царь на колядари, станеникъ. *Тука той е царь-тъ,* той е кумъ-тъ, той е главнъій-тъ, отъ него ся пъіта, той господарува. 3) Близнакъ, братилъ класъ на нивж, два или три класа клѣщаци на единъ цволъ, на еднж сламкж; брада на дѣда Господа, къітка на дѣдо Господь, матица, матка, богова брада; **спасова, велесова брада.** 4) в. **богова брада.** — *Единъ Господь на небе-то и единъ царь на земьж-тж Богъ на небе, царь на земьж. Богъ въісоко, царь далеко. Нъі Богу колачь, ни царю харачь. Въ Цариградъ живѣлъ, царю не видѣлъ. Ходилъ на Стамболъ, а царю не видѣлъ. При царю — при почетъ, при царю — при смрьть. Близо до царю — пъленъ ти джебъ-тъ, близо до царю — пъленъ ти гробъ-тъ. Ако е царь, не е съ двѣ главъі. Ако е царь, не е Циганкъій хараччию! Задъ гръба и царь-тъ ся псува. И царю корять за очи. Кога ти царь прави зло (кога тя царь юзди), кому да ся оплачешь. И глухъ царь го е чюлъ. Като рече царь-тъ, казва го и говядарь-тъ. Направюхъ тя царь, нъ ми врѣмя не помага. Царь ся стори, пакъ не ся благодари. Гладъ и царю отъ постелж вдига. Съ царь, огънь и*

водѫ не чини инатъ. Омый си краката, че ще мине царь-тъ. Безъ заемъ и царь-тъ не може Бита книга—прѣдъ царь, небита — ни прѣдъ говядарь. Нехваня́тъ крадецъ (неуловенъ влъхва) и отъ царя по́-голѣмъ Нека съмь съ царь, та нека съмь и съ царвулы (та и гладенъ да съмь). Царь е на жябы-ты. Живѣе като царь.

Цафа́ра, *с. ж.* Свирка пищялка, цафарка, цифара, цуфара, шепелка; **пища́ль.**

Драгана мете дворовы,
Цафара свири въ усои. *Пѣс.*

Цафа́ркы, *с. ж. мн.* Свиркы, пищяли, зурла, цивкы, цаваркы, цифары; **бе́рцовая кость.**

Ца́царка, *с ж.* Единъ видъ кратуна за наливание водѫ; цацурка, цьнцарка.

Ца́царчица, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **ца́царка.** 2) Дебело, плъничко дѣтя, барсучя.

Ца́цурка, *с. ж.* Кратуна, цацарка, цьнцарка.

Ца́чё, им. соб. мѫжско.

***Цва́нецъ,** нци, *с. м. Нѣм.* Австрийска, Руска сребърна пара, что врьвяше три, три и половина гроша.

Цви́ка, *с. ж.* Цвикъ.

Цви́камь (да цви́кнѫ, цви́кнувамь), *гл. ср.* Прьскамь ръсѫ съ водѫ или съ друго нѣчто; бръзгамь, црькамь; **бры́згать. —мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бръзгамся, црькамся, прьскамся; **бры́згаться.**

Цви́кание, *с. ср.* отъ **цви́камь** и **цви́камся.**

Цви́кнувамь, *гл. уч.* отъ **цви́кнѫ.**

Цви́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **цви́камь.** Да црькнѫ.

Цвикъ, *с. м.* 1) Вода-та, что остава отъ суроваткѫ-тѫ, кога ся прѣвари, та ся земе извара-та; цвика, цвѣкло. 2) Суроватка, суруватка, сурутка, сурватка, съıратка, съıроватка, зира; **сы́воротка.** 3) Вода варена съ пепелъ; пепелива вода, люта вода, бугада, вогава, вугада, зола, лангюръ, лерецъ, лешия, лисава, лисида, луга, лишей, лишия, отава, пепелница, протё, седжь, сѫждецъ, цеджь, цекъ, цѣждь; **букъ, щёлокъ.**

Цви́лба, *с. ж.* Цвиление; плачь и выкотъ, пискотъ.

Ꙗ слѣзнѣте долѣ въ поле,
Погляднѣте никомь поле,
Что е толко цвилба, вилба?
Съглядахѫ силенъ огнь,
У огнья младъ Илия
Горяше и си плачяше. *Пѣс.*

Цви́ление, *с. ср.* отъ **цви́лѭ.** Цвилба.

Цвили́га и **цвилу́га,** *с. ж.* Раст. цволи́ка.

Цви́лѭ, ишь,—ли́лъ, *гл. ср.* 1) За конь: издавамь особенъ продължителенъ гласъ; вискамь, вищѫ, рижѫ, ръжѫ, фищѫ; **ржать.** *Конь-тъ цвили.* 2) Плачѫ, выкамь, пискамь, пищѫ, вайкамся, тюхкамся.

Что сѣдишь тува дѣвойко,
Что сѣдишь тува да цвилишь?
— Юначе, море юначе,
Прьстенъ ми паднѫ въ Бѣлъ Дунавъ. *Пѣс.*

Цвилба цвилять кляти сиромаси,
Цвилба цвилять, до Бога ся чюе! *Пѣс.*

Никола цвили у горѫ,
Та тражи сестрѫ Еленѫ:
Сетро Елено, Елено,
Дѣка да си, тува да си,
Погынѫло е Латинчя
На мои рамнъı дворовы. *Пѣс.*

Цви́ска, *с. ж.* Овца звизка, прьвескъıня.

Цви́тка, *с ж.* Животина *Lampiris,* блискавица, блистунка, бльскавичка, бльщукавичка, бльщунка, блѣщунка, блѣстунка, ламберуда, вѣщица, вѣщулка, невѣстулка, свитка, свѣтка, свѣткавица, свѣтулка; **свѣтля́къ.**

Цвиче́ние, *с. ср.* отъ **цвичѭ.** Квичение.

Цвичѭ, и́шь,—чя́лъ, *гл. ср.* Квичѫ.

Цво́лецъ, *ум. м.* и **цво́лчя,** *ум. ср.* отъ **цволъ.** Стволецъ.

Цволи́ка, *с. ж.* 1) Раст. *Conium maculatum,* цвилига, цвилуга, цолика, солика, бозѣй, букимишь, букинишь, букунушь, бучемишь, бучинишь, джврькало, джергало, зѫнзукъ, цврькало, црькало; **оме́гъ, болиголо́въ.** 2) Цволъ. *Гяволъ-тъ зелъ врьшие-то, что е цволика-та на компира, а главы-ты останѫли на Цинцарина.*

Цволъ, *с. м.* Стволъ, стрькъ, стьбло, хурка; **стволъ.**

Цврь́кало, *с. ср.* 1) Растение цволика. 2) Црькалка.

Цврь́камь (да цврь́кнѫ, цврькнувамь), *гл. ср.* Црькамь. *Цврька като соколъ за пиля. Цврька съ цврькало*

Цврь́кание, *с. ср.* отъ **цврь́камь.** Црькание.

Цврь́кнувамь, *гл. уч.* отъ **цврь́кнѫ.** Црькнувамь.

Цврькнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **цврь́камь.** Да црькнѫ.

Цврь́нѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ср.* Да пукнѫ, да хвуснѫ. *Ако не изгори, то ще цврьне.*

Цврь́стъıй, стъ, ста, сто, *пр.* 1) Ꙗкый, здравый, тврьдый; **твёрдый.** *Цврьста врѣчиа просо дрьжи.* 2) Чеврьстый —**сто,** *нар.* 1) Ꙗко, здраво, стягнѫто; **крѣпко, си́льно, надёжно.** *Усѣдлай го, цврьсто устягни го.* 2) Чеврьсто.

Цврьстѫ́, и́шь, — ти́лъ, *гл. д.* Чеврьстѫ, заячявамь.

Цврьтѣ́ние, *с. ср.* отъ **цврьтѫ́.** Цврькание, цврьчение.

Цвьртѫ́, *и́шь*, —**тѣлъ**, *гл. ср.* Црькамь, црьчѫ, цврьчѫ.

Цврьче́ние, *с. ср.* отъ **цврьчѭ́**. Црькание, цврьтѣние.

Цврьчькъ, *с. м.* Животина *Gryllus domesticus,* сврьчькъ, скрежецъ, цуцуль, щурецъ, квечерчя; **сверчо́къ.**

Цврьчѭ́, *и́шь*, —**чя́лъ**, *гл. ср.* Црькамь, цврьтѫ, црьчѫ. *Птичкы-ты цврьчять*

Цвър . . . . Думы-ты, които нѣкои начинать съ **цвьр . . . .,** в. по́-горѣ на ряда при **цврь . . . .**

Цвьтъ, *с. м.* Цвѣтъ.

Цвьтѫ́, *и́шь*, —**тѣлъ**, *гл. ср.* Цвѣтѫ, цьвтѫ.

Цвѣкамь (да цвѣкнѫ, цвѣкнувамь), *гл. д.* Удрямь на крѣмыкъ съ огнило да хванѫ огънь; всѣкамь, свѣкамь, сѣкамь, кльвѫ; **высѣка́ть ого́нь.**

Цвѣкание, *с. ср.* отъ **цвѣкамь.** Всѣкание.

Цвѣкнувамь, *гл. уч* отъ **цвѣкнѫ.**

Цвѣкнѫ, *ешь*, —**нѫлъ**, *гл. ед-кр.* отъ **цвѣкамь.**

Цвѣкло́, *с. ср.* 1) Раст. *Beta vulgaris,* панджюръ, чукундуръ; **све́кла, свекло́, ви́ца.** 2) Цвикъ *Не было въ прѣснака, та ще въ цвѣкло-то.*

Цвѣла, *с. ж.* Цвѣление, закачяние, дразнение. *Ты все за цвѣлѫ глядашь*, само да цвѣлишь.

Цвѣление, *с. ср.* отъ **цвѣлѭ.** Цвѣла, дразния

Цвѣлѭ, *ишь*, —**лилъ**, *гл. д.* Закачямь, подкачямь, кѫтнѫ, задѣвамь, дразнѭ, срьдѫ, ядосвамь; **дразни́ть.** *Да не цвѣлишь дѣца-та.*

Цвѣта́на, *им. соб* женско.

Цвѣта́нъ, *им. соб.* мѫжско.

Цвѣтие, **цвѣтия́**, *с ср.* 1) Всяко малко растение, что цьвти хубавъ цвѣтъ и служи за украшение; кытка; **цвѣтъ, цвѣто́къ.** *Въ тѣхнѫ-тѫ градинѫ има всякакво цвѣтие. Полѣй цвѣтия-та.* 2) Отдѣленъ стрѫкъ цьвнѫло цвѣтие: **цвѣтъ, цвѣто́къ.** *Набери ми цвѣтие Кытка цвѣтие.* 3) Цвѣтъ въ прьво-то знамен. *Цвѣтие-то на босилѭка не чини, а миризма-та му.* 4) Хубостникъ, хубостница *Той е цвѣтие при него. Какво е цвѣтие*, каква е манга, какъвъ е хубостникъ! 5) *Очищение у женскы-ты*, което става всякой мѣсяць; мѣсячина, мѣсяць, женско врѣмя, прание; **мѣсячное, платано́е, же́нство.** — *Съ едно цвѣтие лѣто не става. За едно цвѣтие лѣто не бива. Доклѣ цьвти цвѣтие-то, всякой го кѫса. Не е цвѣтие за мирисание Человѣкъ не е цвѣтие да го помиришешь и познаешь какъвъ е Той е таково цвѣтие, дѣто, който го помирише, носъ-тъ му откапва. Едно дѣтя — кытка цвѣтие, накычи ѭ, врьви. Да ти посадять цвѣтие на гроба!*

Цвѣтенце, *ум. ср.* отъ **цвѣтие.** Цвѣтице.

Цвѣтець, *ум. м.* отъ **цвѣтъ; цвѣто́къ.**

Цвѣте́ць и цвѣтѣкъ, **тци́**, *с. м.* Шяркы колела на обряднѫ хлѣбовы.

Цвѣтице́, *ум. ср.* отъ **цвѣтие**. Цвѣтенце.

Цвѣтница, *с. ж.* Недѣлия-та прѣди Великдень; цвѣтоносна недѣля, врьбница, куклинъ день; **цвѣтна́я, цвѣтоно́сная недѣля, недѣля ваі́й, ве́рбное воскресе́нье.**

Цвѣтнъій, —**тьнъ и —тенъ, тна, тно**, *пр.* Что има цвѣтие, что е съ цвѣтие *Цвѣтна недѣлия*, цвѣтница.

> По цвѣтнѫ-ты моравы,
> По равнѫ-ты поляанкы. *Пѣс.*

Цвѣтнѫ, *ешь*, —**нѫлъ**, *гл. свр.* отъ **цвѣтѫ́.** Да цьвнѫ.

Цвѣтобе́ръ, *с. м.* Брание цвѣта на трендафила. *По цвѣтоберъ*, когато берять гюловы-ты.

Цвѣтоно́сна недѣлия. Недѣлия цвѣтница.

Цвѣтъ, *с. м.* Цвьтъ, цьвтъ: 1) Разтворилася пѫпка на растение, която послѣ врьзва плодъ и дава сѣмя; цвѣтие; **цвѣтъ.** *Дрьвета-та нѣмать цвѣтъ. Окапа имъ цвѣтъ-тъ.* 2) Мухълъ, плѣсень, что ся набира надъ нѣчто цвѣтясало; сига, сьга, мусага; **плѣсень.** 3) Шяръ, шярка, боя, ренкъ; **цвѣтъ.** *Такъвъ му е цвѣтъ-тъ.*

Цвѣтѫ́, *и́шь*, —**ти́лъ (да цвѣтнѫ)**, *гл. ср.* За растение: разтварямь пѫпкы ты си; цьвтѫ, цьвтѫ; **цвѣсти́.** *Това още не е цвѣтило*, не е цьвнѫло.

Цвѣтя́самь, *гл. свр.* отъ **цвѣтя́свамь.** Да плѣсенясамь.

Цвѣтя́свамь и цвѣтя́сувамь (да цвѣтя́самь), *гл. ср.* Покрывамся съ цвѣтъ, съ плѣсень, хващамь мухълъ; мухлясвамь, плѣсенясвамь; **плѣсневѣть, плѣснѣть.**

Цвѣтя́сване и цвѣтя́сувание, *с. ср.* отъ **цвѣтя́свамь.**

Цеджь, *с. м* Цвикъ въ 3-то знам.

Цеклѣѭся, *ешся*, — **лѣялся**, *гл. об.* Цьклѣѭся, льщѫ, лыщѫся, свѣтѫ, бльщѫ, бльщѣѭся; **блиста́ть, блистѣ́ть.**

> Горѫ іздять кытени сватове,
> Горѫ іздять, гора ся лѣлѣе,
> Водѫ газять, вода се цеклѣе. *Пѣс.*

Це́ко, *им. соб.* мѫжско.

Цекъ, *с. м.* Цвикъ въ 3-то знам.

Це́ло, в **цѣло.**

Цѣ́рга, *с. ж.* Не е ли чрьда, стадо?

> Со что ми ся хвалюше!
> Имашь цергѫ воловы,
> Кога дойдохъ да видамь:
> Едно куцо волище
> Съ едно криво рожище! *Пѣс.*

Цѐрка, *с. ж.* Близна на килимъ.

Цѐрква, *с. ж.* Црьква.

Церкóвище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто е имало црьквѫ, развалинꙑ отъ црьквѫ; црьковище.

Цѐрна, *с. ж.* Болѣсть като ревматизмъ по ставꙑ-тꙑ на рѫцѣ-тꙑ и нозѣ-тꙑ, мушн като съ иглꙑ, докарва и изсъхванѥ.

Цѐрново бъ̀ілѥ. Едно растенѥ, съ което лѣкуватъ болесть церкѫ.

Церóбина, *с. ж.* Церово дрьво, церъ.

Церóвъıй, въ, ва, во, *пр.* отъ **церъ.** *Церово дрьво*, церъ, церовина.

Церъ, *с. м.* Раст. *Quercus cerris, Quercus austriaca,* церово дрьво, церовина; **видъ дуба.**

Цѐца, *с. ж* Сестра кака, дода.

Цѐцевецъ, *с. м.* Покрай рѣкꙑ единъ видъ малъкъ комаръ, что хапе много.

Ци, *с. нескл.* Названѥ на двадесять и четврьто-то слово въ Българскѫ-тѫ азбукѫ; ц; **цы.**

***Циатóра,** *с. ж* Дрьжанка, конкубина; **содержáнка.**

Цѝбръıй, —бъръ, бра, бро, *пр.* Быстрꙑй, ѩснꙑй, чистꙑй; **чѝстый, прозрáчный, свѣтлый.** *Цибръ Дунавъ, цибро поле.* — **бро,** *нар.* Ѩсно.

Цивѝꙗ, *с. ж* Ѩхниꙗ отъ рꙑбѫ.

Цѝвка, *с. ж.* 1) Сополъ, сополъ, съполъ, мрьсолъ, мрьсулъ, хрьлё, цивколь; **сóпли, возгрѝ, хлѝки.** 2) Увиснѫло наращенѥ надъ клюна на мисирꙗкъ и на другꙑ нѣкои птици; сополъ, сополъ, съполъ; **сóпля.** 3) Желѣзна цѣвица въ тѣснѫ-тѫ дупкѫ на бъкълъ за пиенѥ изъ неѭ водѫ. 4) Замрьзнѫла на прѫтчици вода на стрѣхѫ; климистаръ, крондилъ, масуръ, мисуръ, мразорци, мразулци, мранзоли, мранзули, пранзули, саполъ, свѣщь, сопови, суджукъ, сулинаръ, цуцунаръ, чюрило, чючюркꙑ, шишꙗркꙑ, шюшюлкꙑ; **висýлька, висю́лька, ледянáя сосýлька.** — *Горнꙗ цивка*, кость-та на клькѫ-тѫ, на бедро-то; **бéдряная кость.** — *Долнꙗ цивка*, кость та на пищꙗла; зурла, свиркꙑ, цафаркꙑ, цифарꙑ; **бéрцевая кость.**

Цѝвкамь, *гл. ср.* За птици: црькамь, црьчѫ.

Цѝвканѥ, *с. ср.* отъ **цѝвкамь.** Црьканѥ, црьченѥ

Цивкóль, *с. м.* Саполъ, сополъ, мрьсолъ, хрьлё, цивка.

Цивлýга, *с. ж.* Въ изреченѥ: *пó-добрѣ думꙑ на нивѫ, а не цивлуга на гумно.*

Цѝвнё, *с. м.* Цициꙗ. *Какъвъ е цивнё, не дава нищо.*

Цѝвренѥ, *с. ср.* отъ **цѝврѭся.** Скꙑмтѣнѥ, хлѣнченѥ.

Цѝвръıй, —връ, вра, вро, *пр.* Дзиврꙑй, дзивꙑй; **слѣпóй, слѣповáтый.** *Нема сѫ циври,* нема не видять?

Цѝврѭся, ишся—рился, *гл. об.* Хлѣнчѫ, скꙑмтѫ, хлипамь, лигавѭся, рендзамь; **хны́кать, кýксить.**

Цѝга, *с. ж.* Рꙑба *Accipensér sturio,* есетра, есетьръ, несетьръ, мерсинъ, чига; **осётръ.**

Цѝгавъıй, въ, ва, во, *пр.* Циглꙗвꙑй.

Циганéнѥ, *с. ср.* отъ **циганѭся.** Циганꙗсванѥ.

Цѝганинъ, *с. м.* 1) Народно названѥ; **цыгáнъ.** 2) Лъжливъ, калпавъ человѣкъ; **цыгáнъ.** *Цѣлъ Циганинъ.* 3) *пр. неизм.* Черенъ, мургъ; **гагáра.** — *Лъже (кльнеся, дрьлися) като Циганинъ. Кльнеся като Циганинъ, кога иска да излъже. Дай на Циганина хлѣбъ, да тя кльне. Отъ Грьцскѫ лъжѫ и Циганинъ ся плаши. Гиди Циганину влашкꙑй! Бѫхъ, Циганину! Каратся като Циганꙑ. Разглъчꙗлися като Циганꙑ на пазаръ. Бѣлъ като Циганинъ! Ако смꙑ черни, не смꙑ Цигани. Боися Циганину, че и на ботушꙗ му ли? На Циганина плѣвникъ-тъ гори, а тꙑ иманѥ трьсишь. На Циганинъ Велидень-тъ е кога има хлѣбъ Има ли Циганинъ петмезъ, не заспива, доклѣ го не изꙗде Циганинъ кꙑсело млѣко (пастꙗрмѫ) не прави. Циганинъ мусандрѫ прави ли? Знае ти Циганинъ, извара ли е за попарѫ, или попара за изварѫ. Да тя рꙑта человѣкъ, а не босъ Циганинъ Циганинъ-тъ и въ недѣлѭ работи, а мѣхъ-тъ му голъ. Приличꙗ му като на Циганинъ дивитъ. Доклѣ Циганинъ-тъ има клѣщꙑ, не си гори рѫцѣ-тꙑ. Да станѫ христиꙗнинъ, трѣбва да ходѫ въ черковѫ, да ся потурчѫ, трѣбва да ся кланꙗмь въ джемиѭ — де гиди Циганинъ, тапа Циганинъ! Направи Циганина царь, да обѣси най-напрѣдъ бащѫ си. Циганинъ-тъ и царь да стане, пакъ си занаꙗта не забораваѭ.*

Циганѝꙗ, *с. ж.* Своиство, качество на Циганинъ; лъжꙗ, измама, калпазанлѫкъ; циганщина, циганоръ; **цыгáнство.** *Не го прави отъ нѣмотиѭ, а отъ циганиѭ. Това е циганиꙗ.*

Цѝганка, *с. ж.* 1) Жена, мома Циганинъ; **цыгáнка.** 2) Лъжлива, калпава жена, мома; **цыгáнка.** 3) Черна, мурга жена, мома; **гагáра.** 4) Въ печенѫ царевицѫ зрьна непукнѫлꙑ; фусанкꙑ. — *Всꙗка Циганка врѣтена-та си хвали. Молися като Циганкѫ да иде на пазаръ. Празднатa сакулꙗ бие Циганкѫ-тѫ, а не Ци-*

ганина. Циганка уплетена ходи ли? Двѣ Циганки — цѣло хоро.

Цигано́ръ, *с. м.* 1) *сьб.* отъ **Ци́ганинъ.** 2) Цигания

Циганóсвамся и цигано́сувамся, *гл. об.* Циганьѭся, циганьѭсвамся.

Циганóсване и циганóсуване, *с. ср.* отъ **циганóсвамся.**

Ци́ганско пѣтля́. Птица *Upupa epops,* вдодъ, гйонъ, овчарско пиля, пригорийка, пригорнѭ, папунѭкъ, пупавець, пупунець, черкезъ; **вдодъ, удо́дъ, дивъ, потату́йка, пусто́шка.**

Ци́ганскъый, ска, ско, *пр.* отъ **Ци́ганинъ.** *Циганскъый конь.* —**скъы,** *нар.* Като Циганинъ, като Циганъы. — *Разглѫчиалися като на Циганскѫ сватбѫ (като въ Циганскѫ механѫ). Калугерска торба и Циганска вулгиѭ едно е. Калугерска торба и Циганска вулгиѭ не могѫтъ никога да ся наплънятъ. Циганскъы дѣца отъ искра не ся плашятъ. Циганскъый конь отъ тъпанъ не ся бои. Дебелъ като Циганскъый тъпанъ. Въ Циганскъый ишликъ чисто не бъва*

Ци́ганскъый бу́хиръ. Животина *Limax,* голакъ, голъ бабуръ, голъ охлёвъ, голъ пужѭкъ, голъ руйколъ, водна прьжѭйка, дивъ лигавець, дивъ пльжекъ, зьмскъый бухъръ; **сли́вень.**

Ци́ганскъы ръ́бъы. Малкъы-тъ на жѭбѫ, доклѣ не имъ сѫ израсли още крака; врьтокопанець, главулѭкъ, главунѭкъ, главочь, егюпскъы ръбъы, жѭбина, калугерици, копани, пайвутка, палагуньць, плъхуци, поповъы лъжичета, полуглавець, попадийка, пулёглавци, мраморци, мрьморци, скрьдокопани; **голова́стикъ лягу́шечный.**

Ци́ганчица, *с. ж.* Ръба *Gobio fluviatilis,* бабушка, водяничарка, говядарка, гулешь, дерменджийка, кротушка, крькушка, курташь, куртушка, пискалъ; **писка́рь, песка́рь, пискововъ.**

Ци́ганчя, *ум. ср.* 1) Дѣтя на Циганинъ, на Циганкѫ. 2) Малъкъ, младъ Циганинъ. — *Влѣзь въ циганчета-та, та избери по́-бѣло-то. Ръве като циганчя ръженъ комать. Удрьй циганчя-то, доклѣ не е сиюпило тъквѫ-тѫ.*

Ци́ганщина, *с. ж.* Цигания. *Това е цѣла циганщина.*

Циганѭ́ся, и́шся,—ни́лся, *гл. об.* Живѣѭ, дрьжѭся като Циганинъ; врьшѭ, правѭ нѣчто като Циганъы-тъ; циганосвамся, циганьѭсвамся. *Да не ся циганишь за цѣнѫ-тѫ,* да не ся дрьнкашь, да не ся пазаришь като Циганинъ.

Циганьѭ́свамся и циганьѭ́сувамся, *гл. об.* Циганьѭся.

Циганьѭ́сване и циганьѭ́суване, *с. ср.* отъ **циганьѭ́свамся.**

Цигари́дъы, *с. ж. мн.* Тиронкъы.

Ци́гла, *с. ж.* 1) Печенъ кирпичь; тухла, тувла. 1) Птица *Anser erythropus,* отъ рода на дивъы-тъы паткъы.

Ци́главъый, въ, ва, во, *пр.* Циглѭвъый, цигливъый. *Цигдаво брьдо.*

Ци́глё, *с. м.* Въ забявалкѫ: *циглё, миглё, изъ циглаво брьдце, сбирайтеся, селяне, отъ рожець, отъ купець, откупѣте си малкъыя прьстець!*

Цигли́въый, въ, ва, во, *пр.* Цигавъый, циглавъый, цигловъый, циглѭвъый: 1) За растение: что расте много на височинѫ, что врьга бой, нъ нима тьнко, слабо и заифъ стьбло; цигунѭвъый. *Цвѣтѭ-то расте цигливо,* тьнко-високо, не както трѣбва. 2) За человѣкъ: что расте тьнко-високо, слабъый, слабунѭвъый, харлѭвъый, хрълавъый, цингулѭстъый, заифъ, прѣфиненъ; **хи́лый, мо́влый, мозгля́вый, болѣзненный, нѣжный.** *Цигливъ человѣкъ, цигливо дѣтя.* 3) За мѣсто: слабъый, гладнъый, пѣсъчливъый; **то́щій.** *Цигливо мѣсто;* **то́щая по́чва.** *Смокъ свири на планинѫ, та си клика, та си въка: сбирайтеся, селяне, на цигливо мѣсто.*

Цигли́нъ, *с. м.* Въ наричяне за игрѫ: *смокъ свири на планинѫ, та си клика, та си въка: сбирайтеся, селяне, на цигливо мѣсто; циглинъ, миглинъ, тръпнежь, пукнежь, тъы мижишь!*

Цигло́въый и ци́глѭвъый, въ, ва, во, *пр.* Цигливъый. *Скокнѫ жаба отъ копенъ на копенъ, та въка, та клика: сбирайтеся, войни, на циглово перчя.*

Ци́гра, *с. ж.* Нѣкакво растение, въ пѣсень:

Дѣто Маринка горѣла,
Златъ ся манастиръ лѣѭше,
Дѣто булѭ й горѭше,
Черно ся крьвие лѣѭше,
И черна цигра никнѭше. *Пѣс.*

Чи́гу, ци́гу! *междом.* Показва свиренѥ на цигулкѫ. *Цигу, цигу, дѣдо Велё, дай ми какѫ Лулѫ! Цигу, мигу за три дни, оле, мале за вси дни!*

Цигу́вамь, *гл. ср.* Свирѭ на цигулкѫ

Цигу́ване, *с. ср.* отъ **цигу́вамь.**

Цигула́рка, *с. ж.* Жена на цигуларь; кеменджийка.

Цигула́рскъый, ска, ско, *пр.* отъ **цигула́рь.** Кеменджийскъый.

Цигула́рчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ цигуларь; кеменджийчя.

Цигула́рь и цигула́ринъ, *с. м.* Който

свири на цигулкѫ; гѫдуларь, кеменджия, лаутарь, свирачь; скрипа́чъ. *Гайдари, цигулари, двурлари и тъпанари. Цигуларь кѫщѫ не храни.*

Цигулѝнъ, *с. м.* Въ наричание за игрѫ: *скокнѫ жюба отъ копенъ на копенъ, та выка, та клика: сбирайте ся, войни, на циглово перчя; цигулинъ, мигулинъ, кочъ бѣло кокъчя.*

Цигу́лка, *с. ж.* Направа съ струны за свирение съ лѫкъ; гънилка, гѫдулка, кемене, лаута, виулець; скрѝпка.

> Ѥа млъчи, мале, не плачи,
> Най выкви Чончю цигуларчя-то,
> Като камъ гробъ мя носите,
> Жюално съ цигулкѫ да свири. *Пѣс.*

Цигу́лчица, *ум. ж.* отъ **цигу́лка.**

Цигу́нявый, въ, ва, во, *пр.* Цигливый въ 1-то знамен.

Цѝкамь (да цѝкнѫ, цѝкнувамь), *гл. ср.* 1) За птицѫ: выкамь *ци, ци;* цициригамь, пикамь, пищѫ, црьчѭ; цы́кать. 2) Выкамь, плачѭ, ревѫ, пищѫ. *Цикнѫ Ѥана заплака, писнѫ.*

> Цикнѫ лудо да плаче:
> Ой леле, леле до Бога! *Пѣс.*

Цѝкание, *с. ср.* отъ **цѝкамь.** Пищяние, пискание.

Цикло́самь, *гл. свр.* отъ **цикло́свамь. —санъій,** *прич. стр.*

Цикло́свамь и цикло́сувамь (да цикло́самь), *гл. д.* Турямь глечь, намазвамь нѣчто съ глечь; гледжёсвамь, глечёсвамь, глечясвамь, цьклосвамь; **глазу́рить, мура́вить, полѝвить. —мся,** *гл. стр.* Бывамь циклосанъ

Цикло́свание и цикло́сувание, *с ср.* отъ **цикло́свамь.**

Цѝкнувамь, *гл. уч.* отъ **цѝкнѫ.** Писнувамь.

Цѝкнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **цѝкамь.** Да писнѫ.

Цимо́лкамь, *гл. ср.* Плачѭ. *Что ми ся молишь и цимолкашь?*

Цимо́лкание, *с. ср.* отъ **цимо́лкамь.** Плачние.

Цѝнга, *с. об.* Циганинъ, Манга. *Цинго Манго! Цинга Манга дудула, юла че ся надула!*

Цингу́люстъій, стъ, ста, сто, *пр.* Цигливый въ 2-то знам.

Цинѝгеръ, *с. м.* Птица цьнцигаръ.

Цинцѝгарець, *с. м.* Птица *Fringilla domestica,* цировъ, врабѣй, врабка, врабчя, черковско пиля; **воробе́й.**

Цинцѝгеръ, *с. м.* Птица цьнцигаръ.

***Цѝпа,** *с. ж. Гр.* 1) Тьничка кожия безъ жилы; **перепо́на, оболо́нка, оболо́чка.** *Покрыта е съципѫ. По́-напрѣдъ обѣлять ципѫ тѫ.* 2) Женска коприняна крьпа за главѫ.

Цѝпистъій, стъ, ста, сто, *пр.* Что е съ ципѫ, что има много ципы; **перепо́нчатый.**

Цѝпица и цѝпичка, *ум. ж.* отъ **цѝпа; перепо́нка, оболо́ночка.**

***Цѝпоры и цѝпуры,** *с. ж. Гр. мн.* 1) Что остава неразтопено отъ мазь, отъ лой, когато ся топять тѣ; цигариды, цирункы, джибаринъі, джигариткы, джимиринкы, джиркы, джьмаринъі, джюмеркы, жюмеркы, джюбарлинъі, джюберинкы, джюгариткы, жмиркы, клисы, прьженици, прьжкы, прьжюны, тиронкы, туренкы, чваркы; **вы́топки, перето́пки, отто́пки.** 2) Луспы-ты, сѣмкы-ты и пѫшкы-ты, что оставать отъ грозде, кога ся изстиска вино-то му; джибры, каминъі, комина, коминие, пращины, прьщинъі; **вы́жимки.**

Цирига́ненъ и цирига́ренъ, *с. м* Птица цьнцигаръ.

Цирирѝгамь, *гл. ср.* Цициригамь. *Пилета-та цириригать.*

Цирирѝгание, *с. ср.* отъ **цирирѝгамь.** Цициригание.

Циро́нъ, *с. м.* 1) Рыбка *Gobitis fossilis,* виолець, виолка, виолъ, вионець, дърла, змиорка, змѣорчя, зьмина, пѣсъчница, смионка, смиончя, смионъ, щипець; **голе́цъ, го́льчикъ, вьюнъ.** 2) Птица цинцигарець.

> Море зято, сивъ соколе,
> Не ся пули горѣ-долѣ,
> Не ся пули като мачоръ,
> Като мачоръ по цироны. *Пѣс*

Циру́нкы, *с. ж. мн.* Ципоры въ 1-то знамен.

Цѝрый, ръ, ра, ро, *пр.* *Не е ли щирый?*

> Тамъ е нашьлъ бѣлѫ Радѫ,
> Дѣка ѩде циро югня
> И си пие руйно вино. *Пѣс.*

Цирѣ́й, *с. м.* Пѫпка, прыщка, чирка, чиръ; **пупы́рь, прыщъ, пузы́рь.**

Цѝрѣйчя, *ум ср.* отъ **цѝрѣй.**

Циря́, *с ср.* Малко рыбя пестрьвчя.

Цифа́ра, *с. ж.* 1) Свирка, пищялка, цафара, цафарка, шепелка; **пища́ль.** *Отъ клѣнъ ти хурка-та, отъ яворъ ти цифара-та.* 2) Цифары: пищяли на крака-тѫ отъ колѣно-то до глѣзены-ты; свиркы, зурлы, цафаркы, долнія цивка; **бе́рцевая кость.**

Цѝфка, *с. ж.* Цивка.

Цифу́да, *с. ж.* Птица *Vanellus cristatus.*

***Цифу́нъ,** *с. м.* 1) Малка цѣвь на нѣчто. 2) Цѣвуніакъ.

Цихула, *с ж.* Счюканъ чесновъ лукъ съ соль и размытъ въ водѫ и отцедъ.

Цѝца, *с. ж.* Женска грѫда; бозка, нянка, сиска; **грудь, тѝтька, сѝса, сѝська, сѝся.**

Мамо, дай ми цици. Да ти даде мама цици. Доклѣ дѣтя-то не плаче, майка му цицѫ не дава. — *Онъ-цица*, едѣ-кой си. *Гръда е жена-та на онъ-цица, ама работна й е ржка-та.*

Цицáйчя и

Цицáлничя и **цúцалчя,** *с. ср.* Малко дѣтя, животно, което още цица; цицейчя, бозайничя, доилчя, кръмачя, кръмилничя, млѣкарчя, млѣченичя, подайничя, подойничя, рулчя, сисалчя, сукалчя; **грудно́й младе́нецъ, живо́тное, пита́емое ма́тернимъ молоко́мъ, моло́чникъ, сосуно́къ.**

Цúцамь (да **цúцнж**), *гл. д.* Бозаѭ, бицамь, сисамь, сучѫ; **соса́ть.** *Кротко-то агня отъ двѣ (девять) майкы цица.*

Золва ми сакать косѫ плетенѫ,
Момчя ми сакать мекѫ постелѭ,
Мѫжско-то дѣтя сакать да цицать. *Пѣс.*

Цúцанѥ, *с. ср.* отъ **цúцамь.** Бозанѥ, сисанѥ.

Дѣтя плачеть за лѣлянѥ,
За лѣлянѥ, за цицанѥ. *Пѣс.*

Цицáрка, *с. ж.* Шише за ракиѭ съ дльго грьло и съ малкѫ дупчицѫ за пиенѥ като юзя.

Цицéйчя, *с. ср.* Цицайчя. *Живо, живо живиля на грамадѫ сѣдяше, живо мясо тягнеше?* Гат. — Цицейчя.

Цицúпа, *с. ж.* 1) Чирка, прыщка, что излиза въ уста-та на вѣнци-ты. 2) Нарастлякъ на растенѥ, на животно; врьга, свьрга, главулякъ, чворуга; **наро́сть, ши́шка, болона́.** *У горѫ-тѫ намѣрилъ единъ человѣкъ, че цапи едно дрьво и не може да го разцапи, оти имало на срѣдѫ-тѫ еднѫ страшнѫ цицинѫ.*

Цицирúга, *с. ж.* Малко-то прьстя на рѫкѫ; кутря, кутро, кутрець, кутля, кутелъ, малё, малешка, малякъ; **мизи́нецъ.**

Цицирúгамь, *гл. ср.* За птицѫ: выкамь ци. ци! цирипигамь, цикамь, пикамь, пищѫ, црьчѫ; **ци́кать.**

Цицирúганѥ, *с. ср.* отъ **цицирúгамь.**

Цицирига́рчя, *с. ср.* Пиля пѣтля, което още не е пропѣло, а само цицирига.

Цúцица, *ум. ж.* отъ **цúца.**

Цицúя, *с. об.* Скѫпъ, скѫпець, скрьжявъ, стисливъ, стислё, стипца, тврьдица, варнклѣчко, джюмерка, пинтия, тамахкяръ, цивнё; **крѣпы́шъ, скря́га, скупе́цъ, скупя́га, каще́й.**

Цúцка, 1) *ум. ж.* отъ **цúца.** 2) *с. ж.* Голѣмъ цицьръ, силна срьдечница, отъ коѭто человѣкъ умира. *Цицка тя хватило!* клятва. — *Бабины цицкы*, раст. *Sedum album;* **молоди́ло.**

Цúцнж, ешь, —нжлъ, *гл. свр.* 1) отъ **цúцамь.** 2) *гл. д. свр.* Да хване цицка-та, да ся разболѣе отъ цицкѫ-тѫ. *Чичю! такъвъ чичю да го цицнѫть!* клятва.

Циць, *с. м.* Мѣрка, сѫдъ за млѣко, бере пять окы.

Циць, *междом.* за пѫденѥ. *Цицъ козицѫ на планинѫ!*

Цúцьръ, *с. м.* Болесть дрисня, дрисъкъ, дрискавица, дрисканица, бѣгавица, срьдечница, сюрмекъ съ кръвь; **поно́съ, мытъ, дри́сла, дрисня́, нату́жный, крова́вый поно́съ съ рѣвью.** *Хванѫлъ го цицьръ.*

Цóглавець, вци, *с. м.* 1) Песоглавець, цоглавець. 2) Дивъ человѣкъ якъ и силенъ като песоглавець.

Цóко, им. соб. мѫжско.

Цóлика, *с. ж.* Раст. цволика.

Цóло, им. соб. мѫжско.

Цологла́вець, вци, *с. м.* Песоглавець, пьсоглавець, цоглавець.

Цомбýрвамь и **цомбýрнувамь** (да **цомбýрнж**), *гл. д.* Врьгамь, потапямь нѣчто въ водѫ; цамбурвамь, цомбуркамь, цопамь, барвамь, жбурамь, джбурнувамь; **окýнывать.** —**мся,** 1) *гл. възвр.* Врьгамся изведнѫжь въ водѫ, та потъвамъ въ неѭ; цамбурвамся, барвамся, жбурамся; **окýныватьса.** 2) *гл. стр.* Бывамь цомбурнѫтъ.

Цомбýрванѥ и **цомбýрнуванѥ,** *с. ср.* отъ **цомбýрвамь.**

Цомбýркамь (да **цомбýрнж**), *гл. д.* Цомбурвамь.

Цомбýрнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **цомбýрвамь** и **цомбýркамь.** —**нжтый,** *прич. стр.*

Цóмбуръ, *с. м.* Раст. и плодъ царевица.

Цомбýръ, *междом.* Показва цамбурванѥ въ водѫ.

Цóна, им. соб. женско.

Цонё, им. соб мѫжско.

Цóнко, им. соб. мѫжско.

Цóно, Цóнчё, им. соб. мѫжско.

Цóпамь, (**цóпвамь,** да **цóпнж, цóпнувамь**), *гл. д.* 1) Удрямь съ нѣчто широко; цапамь, цѣпвамь, лѣпвамь, лупосвамь, плесвамь, бльскамь; **ля́пать.** *Цопнѫ го по главѫ-тѫ.* 2) Цомбурвамь. — **мся,** 1) *гл. възвр.* Падамь въ каль или въ водѫ; цапамся, обувамся, загелпвамся; **плюха́ться.** 2) Удрямся съ нѣчто плоско; цапамся, плещѫся; **шлёпатся.** 3) *гл. стр.* Бывамь цопнѫтъ.

Цóпанѥ, *с. ср.* отъ **цóпамь** и **цóпамся.**

Цóпвамь, *гл. мн-кр.* отъ **цóпамь.**

Цóпина, *с. м.* По-малъкъ валякъ желѣзо, что вадять изъ рудѫ-тѫ, слѣдъ като сѫ извадили расовачя.

Цóфа, им. соб. женско. Софил.

Цо́цо, им. соб. мѫжско.

Цоцома́нъ, *с. м.* Ѣдръ человѣкъ, великанъ, исполинъ; цуцуманъ.

Цо́чё, им. соб. мѫжско.

Цре́вю, црево, цре́нчя, црепъ, цре́шя, в. **црѣвю, црѣво, црѣнчя, црѣпъ, црѣшя.**

Црьве́на метла. Раст. *Xeranthemum;* сухоцвѣтъ.

Црьвени́къ, *с. м.* Спорядъ еднъı, мѣсяць Юлий, спорядъ другъı, мѣсяць Юний. *На 14 Юния (црьвеникъ) празднувать пророкъ Елисе.*

Ми помрьзнахѫ до три гемии
Во срѣдѣ лѣто, во Црьвеника. *Пѣс.*

Бладзѣ тебѣ, трендафиле,
Что си имашь милѫ майкѫ,
Тя развивать срѣдѣ лѣто,
Срѣдѣ лѣто, въ Црьвеника. *Пѣс.*

Црьве́ница, *с. ж.* 1) Болѣсть, отъ коьто болнъıй ся издува; ширипендже (Турско). 2) Болесть червенка. *Црьвеница-та да го хване.* 3) Пожлътѣлъı листа по дрьвие-то. 4) Раст. *Physilis Alkekengi,* добричь, добричя, лазаркъıни, мурдаротъı, мѣхуничя, мѣхункъı, назлово бъıлие, горчливъı пиперкъı, плюскавичя, плющивичя, цукалчя, тъпанчя; **жидо́вскія ви́шни.**

Црѣвенкъıй фасу́лъ. Раст. и плодъ бобъ, бакла.

Црьве́нъ грахъ. Раст. *Phaseolus multiflorus,* костурячя; **шпа́нскіе бобы́, многоцвѣтная фасо́ль.**

Црьве́нъ замба́къ. Раст. *Lilium Martagon,* росенъ, руганъ; **сарана́.**

Црьве́нъıй, нъ, на, но, *пр.* Червенъıй, чрьвенъıй. *Црьвенъ като Гостиварскъıй пъıтачь. — Црьвенъ Гергйовъ-день,* така ся наричя понѣйдѣ Гергевъ-день, кога ся случи прѣди Великдень. *На црьвенъ Гергйовъ-день,* спр. никогa, на куково лѣто. — *Бѣли-црьвени,* зли духове, който ядѫть и пиѭть, женятся и ся размножавать като людие-то; живѣѭть покрай водъı тъı, подъ стрѣхъı-тъı и подъ дрьвета-та; наричѭть гъı така, за да не ся разсрьдять.

Црѣвець, *с. м.* Животинка *Lumbricus terrestris,* црьвь, црьвякъ, црьвѣлъ, червекъ, чрьвь, чрьвѣй, чрьвякъ, глистъ, глистя, дъждовець, дъждовникъ, смулець; **дождево́й червь.** *Выка вида отъ высока рида: бранѣте мя отъ кокошкъı-тъı, отъ пситъı не мя е страхъ?* Гат. — Црьвець.

Црьви́ло, *с. ср.* 1) Червило, чрьвило. 2) Раст. *Onosma;* **кра́сный ко́рень.**

Црѣвлё, *с. м.* Црьвливъ, червивъ человѣкъ. *Црьвлё проклятый!*

Црьвли́вый, въ, ва, во, *пр.* Червивъıй, чрьвивъıй. *Дрьво-то е црьвливо. Црьливъ е у рѫцѣ-тъı.*

Тяжькъ товаръ носяше:
Два орѣха шюпливъı,
Двѣ ябл҄ъкъı црьвливъı. *Пѣс.*

Црьвъ и црьвь, *с. м.* Црьвець, црьвѣлъ. *Виеся като црьвь у дрьво. Црьвъ-тъ приличя на црѣво.*

Црѣвѣлъ и црѣвякъ, *с. м.* Животина црьвець.

Црѣвяшкъı, *нар.* Като црьвякъ. *Црьвяшкъı пищи отъ него.*

Црѣга, *с. ж.* Черга. *Прѣграждали го съ црьгѫ.*

Црька́вица, *с. ж.* Црькалка.

Црѣка́лець, *с. м.* Животинка *Cicada orni,* жеже-пече, жьтварь, жьтварчя, жюжеръ, жюжелъ, жюжя, жюжялъ, кречь, кречякъ, скрежець, скрежь, скрьжь, црiцорець; **травяна́я кобы́лка, кузне́чикъ.**

Црька́лка, *с. ж.* Справа като излакъ за црькание водѫ или друго нѣчто; бръзгалка, джвискало, цврькало, црькавица, црькало; **брызга́лка, шприцъ, си́калка.**

Црѣкало, *с. ср.* 1) Црькалка. 2) Раст. цволика.

Црѣка́лця, *ум. ср.* отъ **црькало.**

Црька́лчица, *ум. ж.* отъ **црька́лка.**

Црѣкамь (црѣквамь, да црѣкнѫ, црѣкнувамь), *гл. ср.* 1) За птици и другъı малкъı животнъı: выкамь црѫ, црѫ! цврькамь, цврьтѫ, цврьчѫ, црьтѫ, црьчѫ, сврьчѫ, сврьщѫ, цивкамь, гръгрѫ; **чили́кать, цы́кать.** *Врабчета-та црькать. Нѣчто црька изъ трѣвѫ-тѫ.*

Хадь да идемъ въ пусто горие,
Дѣто не си птичка врька,
Нито врька, нито црька. *Пѣс.*

2) Выкамь, рукамь, црѣчѫ, крякамь, крящѫ; **крича́ть.** *Выкать наоколо, црькать, отъ нидѣ гласъ* 3) Умирамь, озябвамь, озѫбвамся, пукамь, псовисвамь, осляквамь, ослицамь, чибурисвамь, гибердисвамь; **колѣть, околѣва́ть.** *Црькнѫлъ отъ радость, отъ студъ.* 4) *гл. д* Прьскамь, ръсѫ съ водѫ или съ друго нѣчто като съ црькалкѫ; бръзгамь, срькамь, цвикамь, цврькамь; **си́кать, бры́згать.** *Заклахъ волъ покрай земѭ, црькнѫ крьвца по всѭ земѭ.* 5) Наточвамь, надоявамь нѣчто малко. *Црькни малко винце отъ бъчвѫ-тѫ.* —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бръзгамся, срькамся, цвикамся, цврькамся.

Црѣкание, *с. ср.* отъ **црѣкамь и црѣкамся.**

Црѣква, *с. ж.* 1) Ограда, дѣто Християни ся събирать та ся молять Богу и извршвать трѣбъı-тъı; церква, црькова, црьковь,

черква, черкова; це́рковь, храмъ. *Ходили на црьквж. Врьщатся отъ црьквж.* 2) Четиво-то и обряди-ти въ црьквж; служба, литургия. *Днесь не ще има црьквж.* 3) Съборъ, сборъ, гощавка, служба. *Блага црьква съ благо вино быва. — Божи црьквы*, служба, ядение и пиение за-въ честь на нѣкой святець и за помянь умрѣлы-ты. — *Нашьлъ е црьква да ся крьсти*, намѣрилъ съ кого да има работж, не е сполучилъ. — *Ходилъ на благж црьквж*, понапилъся.

Црѣквамь, *гл. мн. кр.* отъ **црѣкамь**.

Црькви́нскъый, **ска, ско**, *пр.* отъ **црѣква**. Црьковнъый; **церко́вный**.

Още краль-тъ отъ црьквж ка излѣгнж,
Загубихж го на црьквинскъый трѣмъ,
За него мрѣхж много сиромаси,
Потекохж сльзы сиромашкы. *Пѣс.*

Право тягли на лѣпъый манастиръ,
Па застанж на црьквинскж врата. *Пѣс.*

Црѣквица и **црѣквичка**, *ум. ж.* отъ **црѣква**.

Црѣкнувамь, *гл. уч.* отъ **црѣкнж**.

Црѣкнж, **ешь**, —**нжлъ**, *гл. свр.* отъ **црѣкамь**.

Црѣкова, *с. ж.* Црьква.

Црько́вище, *с. ср.* Мѣсто, дѣто е имало црьквж, развалины отъ црьквж; церковище, черковище, оброчище, трохалище.

Црько́вникъ, *с. м.* Който обычия да ходи въ црьквж, който чясто ходи въ црьквж; черковникъ.

Црько́вница, *с. ж.* Жена црьковникъ; черковница.

Црько́вный, —**вьнъ** и —**венъ**, **вна**, **вно**, *пр.* Что е на (за, отъ) црьквж; черковнъый, црьквинскъый; **церко́вный**. *Црьковно врѣмя*, когато клепе црьква. *Дошьлъ по црьковно врѣмя.*

Црѣковь, *с. ж.* Црьква, црьковa, черква; **це́рковь**. *Не найде црьковь да ся крьстишь.*

Ми станжла руса Стана
На утринж на Великдень,
Ся прѣмѣни, ся наружи,
Да ми ходить рано въ црьковь. *Пѣс.*

Момчя владохж прѣдъ црьковь,
А момача-то прѣдъ алтаръ. *Пѣс.*

Црѣкотъ, *с. м.* Црьканiе, писканiе. *Съ выкотъ, съ црькотъ зехж го.*

Црьку́вамь, *гл. ср.* Врьшимъ, правимъ, дрьжимъ службж за нѣкой святець. *Ные црькувамы на Св Илия.* —**мся**, *гл. възвр.* Ходж въ црьквж; черкувамся.

Црькуванiе, *с. ср.* 1) отъ **црьку́вамь** и **црьку́вамся**. 2) Служба, съборъ, гощавка за-въ честь на нѣкой святець; черкуванiе.

Црьна́къ, *с. м.* Раст. *Pinus Laricio*, черновъ, черенъ боръ, черна борика.

Црѣна къ́тка. Раст. *Scabiosa arvensis*; коро́стовикъ, переполо́хъ, скабіо́за луговáя.

Црьнё, *им. соб. мжжско.* Чернё.

Црѣненiе, *с. ср.* отъ **црѣнж**. Черненiе.

Црьни́ло, *с. ср.* Чернило.

Црьни́лчя, *с. ср.* Назъванiе на немирно дѣти. *Зло да вы не види, бре црьнилчета!*

Црьни́ца, *с. ж.* 1) Раст. и плодъ черница. 2) Нѣчто много черно. *Земя црьница*, черноземъ. 3) Една болѣсть, отъ коьято чловѣкъ почернѣва. *Что си: црьвеница ли си, жлътица ли си, а ли црьница?*

Црьни́чка, *ум. ж.* отъ **црьни́ца**.

Црѣничкъый, —**чькъ**, **чка**, **чко**, *пр. смякч.* отъ **црѣнъый**. Черничкъый.

Црѣнка, *с. ж.* 1) Тьменъ бѣлѣгъ на нѣчто; пятно́. 2) Вязъ, шаръ на ржкавъ на кошюлж.

Црьнозе́мка, *с. ж.* Въ пѣсни-ты иносказателно за чернж-тж земж. *Армасали го за црьноземкж дѣвойкж*, умрѣлъ и го погребли въ чернж-тж земж.

Црьнозе́мскъый, **ска**, **ско**, *пр.* *Црьноземско юначя*, иносказателно за чернж-тж земж. *Армасали ж за црьноземско юначя*, умрѣла и ж погребли въ чернж-тж земж.

Црьнока́пець, **пци**, *с. м.* Който носи чернж капж.

Покарай ж, сыну, невѣстж-тж.
Да не ходи горѣ-долѣ,
Да не лъже гемиджии,
Гемиджии црьнокапци. *Пѣс.*

Црьнокла́сица, *с. ж.* Назъванiе на црьноклаcж пшеницж.

Да ны донесешь бѣлж пшеницж,
Бѣлж пшеницж црьнокласицж,
Црьнокласицж, шесторядицж. *Пѣс.*

Црьнокла́сый, **съ**, **са**, **со**, *пр.* За жито: что има црьны осилы на класовы-ты. *Црьнокласа пшеница.*

Црьнома́нё, *с. м.* Назъванiе на казанджия. *Да мя дадешь за казанджия, казанджия е црьноманё.*

Црьноно́гый, **гъ**, **га**, **го**, *пр.* Что има црьны нозѣ. *Ꙗря црьнонога.*

Црьноо́ко цвѣтiе. Раст. *Tagetes patula*, фунда, джунджуле, карадинче; бархатная гвоздика.

Црьноо́къый, **къ**, **ка**, **ко**, *пр.* Что има црьны очи; черноокъый.

Црьнопе́рка, *с. ж.* Назъванiе за стрѣлж съ черно перо.

Црьноро́гъый, гъ, га, го, *пр.* Что има црьнъı рога; черноро́гъıй.

Црьностр́ѣнъ, *с. м.* вм. **црьноцр́ѣнъ.** *Ножь црьнострѣнъ.*

Црьноцр́ѣнчя, *с. ср.* Ножь съ црьнъ чиренъ. *Извади си ножя црьноцрѣнчя, убодеся у клято-то срьдце.*

Црьну́листъıй, стъ, ста, сто, *пр.* Что има црьно лице, црьнѫ кожѭ; мургъıй, мургавъıй. *Имала еднѫ щеркѫ много црьнулистѫ, много бузинистѫ.*

Црьнъıй, црьнъ, на, но, *пр.* Чернъıй, чрьнъıй; чёрный. *Црьна кашлица,* лошıа, магарешка кашлица. *Ако нѣкое дѣтя спомяне црьнѫ-тѫ кашлицѫ, казвать му: да ти ся посере црьно куча въ уста-та.* — *Црьнъ день,* деньтъ слѣдъ лѣтенъ святъıй Атанасъ, 3-й Маıа. — *Црьни ангели,* дıаволи. *Умрѣла, зели ѭ црьни ангели и ѭ занесли у црьнъıй пеколъ.* — *На бѣло-то црьно въıка Ако сьмь црьнъ, не сьмь Агюптинъ. Црьна-та земıа да го не прибере!*

Црьнѣѭ, ешь,—нѣлъ, *гл. ср.* Чернѣѭ, чрьнѣѭ, тьмнѣѭ. *Да црьнѣемъ, да тьмнѣемъ.* —**ѣѭся,** *гл. възвр.* Чернѣѭся, чрьнѣѭся *Конь ся бѣлѣе, онъ ся црьнѣе.*

Црѣнѭ, ишь,—нилъ, *гл. д.* Черньѭ, чрьнѭ.

Црьна́лка, *с. ж.* Дрьвянъ сѫдъ за хлискание водѫ изъ нѣчто; изполъ.

Црѣпамь, *гл. д.* Черпѫ, чрьпѫ, гребѫ, вадѫ, црьпѫ; че́рпать.

Црѣпание, *с. ср.* отъ **црѣпамь.** Црьпение.

Црѣпка, *с. ж.* 1) Раст. *Cucurbita lagenaria,* кратуна, цьнцарка, тяжкобайчя; горля́нка, буты́лочная ты́ква, тыко́вница. *Ако не въ тъıквѫ, то въ црьпкѫ.* 2) Сѫдъ за водѫ отъ плода на това растение; кратуна, лѣйка, црьпалка.

Црьпу́лıа, *с. ж.* Подница, понца, црѣпнıа, черепна. чирепнıа, чрьпулıа; родъ ла́тки.

Црѣпѫ, ешь,—па́лъ, *гл. д* Црьпамь, черпѫ, гребѫ, вадѫ; че́рпать.

> Тебе тя глядамь, Ѥно, на бунарчя-то,
> Кѫдѣ ми црьпешь студенѫ водѫ. *Пѣс.*

Црьтѣние, *с. ср.* отъ **црьтѭ́.** Црьчяние, црькание.

Црьтѭ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Црькамь, црьхтѫ, црьчѭ, цврьтѫ, цврьчѭ, сврьчѭ, сврьщѫ, цивкамь, гръгрѭ; чили́кать, цы́кать.

Црьхтѣние, *с ср.* отъ **црьхтѭ́.** Црьтѣние, црьчяние.

Црьхтѭ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Црьтѫ. *Мъıшкъı-тъı црьхтять*

Црьца́ло, *с. об.* Който много говори, что заврьне; дрьдорко, брьбрица, гаталецъ, гатачь, плямпало; болту́нъ.

Црьцо́рецъ, *с. м.* Животинка црькалецъ.

Црьцо́рение, *с. ср.* отъ **црьцо́рѭ.** Црьцрание, цьцрание.

Црьцо́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. ср.* Црьцрѫ, цьцрѫ.

Црѣцрание, *с. ср.* отъ **црѣцрѫ.** Црьцорение, цьцрание.

Црѣцрѫ, ешь,—ралъ, *гл. ср.* Црьцорѭ, цьцрѫ.

Црьчѭ́, и́шь,—чя́лъ, *гл. ср.* Црькамь, црьтѭ, црьхтѭ, цврьтѭ, цврьчѭ, сврьчѭ, сврьщѫ, цивкамь, гръгрѭ; чили́кать, цы́кать.

Црьчя́ние, *с. ср.* отъ **црьчѭ́.** Црькание, црьтѣние.

Црѣвие, *с. м. мн* Обуща, чехлъı, папуци, чепици; башмаќи. *Малко да ся изморѭ, нѣчто ми сѫ црѣвие оттягнѫлъı. Излѣзнѫла по вязанъı чорапъı и по жлътъı црѣвие.*

> Не играе, какъ ся игра:
> Съ главѫ ѝ кътькѫ бори,
> Съсъ прьстие ѝ коланъ троши,
> Съсъ нозѣ ѝ црѣвие гази. *Пѣс.*
>
> Пено, като че умрешь,
> Пено, кой че ти носи,
> Пено, жлътъ-тъı црѣвие? *Пѣс.*

Црѣвикъ, *с. м.* Една обувка црѣвие *Со единъ црѣвикъ не бъıва да ся ходи, оти, кой ходи така, ке умре.*

Црѣво́, *с. ср.* Черво, чирво, чрьво. *И у црѣва-та е проклятъ. Црѣва-та да си изтури!* — В. **црѣвцо́.**

Црѣвцо́, *ум. ср.* отъ **црѣво́.** Чирьвце. — *Црѣвца* и *врабчıановъı црѣвца,* раст. *Stellaria media,* гѫскъıно црѣво, врабчиново црѣво; мокри́ца.

Црѣнчя, *ум. ср.* отъ **црѣнъ.** Чиренчя.

Црѣнъ, *с. м.* Дрьжка на ножь, на сабѭ отъ кокалъ; чиренъ, тренъ. *Хванѫ сабѭ за црѣновъı.*

Црѣпна и црѣпнıа, *с. ж.* Сѫдъ отъ прьсть за печение въ него хлѣбъ; подница, понца, црьпулıа, черепна, чирепнıа, чрьпулıа; родъ ла́тки.

Црѣпна́рскъıй, ска, ско, *пр.* отъ **црѣпна́рь.** *Пачавра црѣпнарска.*

Црѣпна́рь, *с. м.* Който прави или продава црѣпнъı; подничарь

Црѣпчя, *ум. ср.* 1) отъ **црѣпъ.** 2) Саксıа, черепъ, чирепъ; цвѣтни́къ.

Црѣпъ, *с м.* Счюпенъ, щрьбъ сѫдъ, черепъ, чирепъ, щютарь. *Нашли кръвь како пихтиѭ и ѭ събрали въ единъ црѣпъ. Присмѣлся црѣпъ на щютарь, кога да ся обрьне, онъ по-щютарь. Присмивался црѣпъ грънцу: камъ ти, грънцу, поклапала? а онъ нѣмалъ ни ухало. Црѣпъ щютарıа прѣкарıа.*

Црѣсло, *с. ср.* Черясло.

Црѣчѭ, *ишь,—чилъ, гл. ср.* Выкамь, рукамь, кричѫ, крякамь, крякамь, крящѫ, црькамь; **кричать.**

Црѣшнѣ, *с. сж.* Раст. и плодъ черешнѣ, чирюшнѣ. *Ха дяволе де, ела бабѫ-тѫ да ѭ турнешь отъ црѣшнѫ-тѫ.*

***Цувѝсвамь** (да цувѝшѭ), *гл. ср. Гр.* Псовисвамь.

Цу́ка, *с. ж.* 1) прьстянъ сѫдъ за вино; бухара, пукалъ, пукълъ, шолець, шюлець, шюботанъ; **кандея́, ендова́, кувши́нъ.** 2) Срѣдне мѣсто на шамиѭ, носися посрѣдъ чело то.

Цу́камь (да цу́кнѫ, цу́кнувамь), *гл. д.* Пиѭ много; врьгамь, мѣтамь, хлюскамь, пиянствувамь. *Да ми е да цукнѫ, па нека да пукнѫ.*

Цу́каню, *с. ср.* отъ **цу́камь.**

Цу́кнувамь, *гл. уч.* отъ **цу́кнѫ.**

Цу́кнѫ, *ешь,—нѫлъ, гл. свр.* отъ **цу́камь.**

Цу́кыца и **цу́къічка,** *ум. ж.* отъ **цу́ка.**

***Цулу́фъ,** *с. м. Т.* Зулувъ, скулувъ коса-та междѫ уши-ты и очи-ты; **висо́къ.**

Цу́нкамь, *гл. д. свр.* Да цунѫ, да цалунѫ, да цѣлунѫ.

Цунъ! *междом.* показва цѣлуваню. *Цунъ кункѫ,* цѣлуни.

Цу́нѫ, *ешь,—нѫлъ, гл. д. свр.* Да цункамь, да цѣлунѫ.

Цу́паръ, *междом.* Показва цапаню. *Цапаръ цупаръ.*

Цура́йкы, *с. ж. мн.* Менгуши, менгыши, мендюши, наушкы, обици, обишкы, обѣци, обѣткы, ушникы, ушници, ушичникы, ушичници; **се́рьги.**

Цу́тамь, цу́ткамь, цутѫ́, цутъ, в. **цвѣтѫ, цьвтѫ́, цвѣтъ.**

Цу́трѣшний, *пр.* ви. **су́трѣшний.**

Цуфа́ра, *с. ж.* Цафара, цифара.

Цуца́къ, *с. м.* Человѣкъ, когото сѫ хванѫли хайдути, та го водять за да земѫть откупъ.

Цу́цка, *с. ж.* Чюка, могыла, врьхъ, хлъмъ.

Цу́цула, *с. ж.* Въ клятвѫ: *цуцула-та го отнела!*

Цуцулина, *с. ж.* Цуцуль.

Цу́цуль, *с. м.* Животина *Gryllus domesticus,* цуцулина, сврьчькъ, скрежець, цврьчькъ, квечерчя, щурець; **сверчо́къ.** Не е ли и животина *црькалець? Застанѫлъ како цуцуль на грудкѫ.*

> Цуцуль пасеть говяда
> Покрай рѣкѫ Ситницѫ. *Пѣс.*

> Ся посврьшилъ цуцулина,
> Ѩ посврьши малѫ трясопаткѫ.
> Напрѣдъ ходить самъ цуцуль мѫжь,
> Самъ цуцуль мѫжь зяташина. *Пѣс.*

Цуцума́нъ, *с. м.* Цоцоманъ, великанъ, исполинъ.

Цуцупа́ръ, *с. м.* Цивка въ 4-то знаменование.

Цѣвнувамь, *гл. уч.* отъ **цѣвнѫ.**

Цѣвнѫ, *ешь,—нѫлъ, гл. свр.* отъ **цьвтѫ́.**

Цьвтъ, *с. м.* Цвѣтъ, цьвтъ.

> Тамъ дѣка си вязе и урнекъ захваща,
> Ѣ долѣтѣли три бѣли гълѫби
> И си застанѫли на бѣлѫ-тѫ лозѫ,
> Съ крылѣ затрепнѫхѫ, цьвтъ-тъ заронили,
> Цьвтъ-тъ заронили, ризѫ напрашили *Пѣс.*

Цьвтѣню, *с. ср.* отъ **цьвтѫ́.**

Цьвтѫ́, *и́шь,—тѣлъ* (да цѣвнѫ, цѣвнувамь), *гл. ср.* 1) За растение: разтварють ми ся пѫпкы-ты и ставать на цвѣтъ; **цвѣтѫ, цьвтѫ, цутѫ; цвѣсти́.**

> Домъ да сберешь, Ѥнке,
> Като тъпанъ пепелъ,
> Рожбы да си родишь,
> Кога врьба цьвне
> Рожбѫ да врьже! *Пѣс.*

Цьвнѫло дрьво; **вы́цвѣлое де́рево.** *Жито-то цьвти;* **хлѣба́ красу́ются.** 2) Отивамь добрѣ, имамь добро здравие, добрь, здравъ изглядъ; **цвѣсти́.** *Ще цьвне,* ще прокопса. *Цьвнѫлъ е: а)* Опился е. *б)* Прокопсалъ е, не харосалъ е. *Доклѣ цьвти цвѣтю-то, всякой го кѫса. Цьвти, не врьзва. Ще цьвне като сливѫ есень.*

Цѣди, *нар.* Сьдѣ, сьдѣва, тука, тукъ, тѫдѣва; **сюда́.**

Цѣкамь (цькамь, да цѣкнѫ, цѣкнувамь), *гл. ср.* 1) Казвамь *ць, ць,* за чюденю; чюдѫся. *Клима главѫ и цька.* 2) *гл. д.* За птицѫ: изврьгамь курешкы-ты си, изсѫдвамся. *Кокошка-та цькнѫ курешкѫ.*

Цѣканю, *с. ср.* отъ **цѣкамь.**

Цькла́, *с. ср. мн.* 1) Цьклета, цькльі. 2) Грѫды-ты на птицѫ заедно съ мясо-то; ядець.

Цькле́та, *с. ср. мн.* Цькльі, цькла.

Цькло́, *с. ср.* Стькло, сѫрчѧ, джамъ; **стекло́.**

Цькло́самь, *гл. свр.* отъ **цькло́свамь.** — **сапый,** *прич стр.*

Цькло́свамь и **цькло́сувамь** (да цькло́самь), *гл. д.* Циклосвамь, гледжёсвамь; **глазу́рить, мура́вить, поли́вить.**

Цькло́сваню и **цькло́суваню,** *с. ср.* отъ **цькло́свамь.**

Цѣклы, *с. ж. мн.* Цькла, цьклета, зрьцала, очила; **очки́.**

Цьклѣѭся, ешся, *гл. об.* Цеклѣѭся, лъщѫся; **блистѣть.**

> Кога пиешь добро вино,
> Още толко хубавъ стаюшь:
> Низъ грьло ти ся цьклѣе
> Како низъ чашѫ цьклянѫ. *Пѣс.*

Цьклянйца, *с. ж.* Цьклянъ сѫдъ; стъкляница. *Мома служи съ чяшѫ цьклянищѫ;*

Цѣклянка, *с. ж.* Стьклянка, стькло, шишебутылка.

Цѣклянъій, **нъ, на, но,** *пр.* Направенъій отъ цькло; стьклянъій; **стеклянный.** *Цьклянa захарь,* стьклянa захарь; **леденéцъ.**

Цѣкнувамь, *гл. уч.* отъ **цѣкнѫ.**

Цѣкнѫ, **ешь,—нѫлъ,** *гл свр.* отъ **цѣкамь.**

Цьнйгаръ, *с. м* Птица цьнцигаръ.

Цѣнкъі, *с. ж. мн.* Малкъі мѣхурчета на водѫ или на друго нѣчто.

Цьнцáрешка, *с. м.* Птица *Saxicola rubetra* или *Pratincola rubetra.*

Цѣнцарка, *с. ж.* 1) Раст. *Cucurbita lagenaria,* тъіква вѫтрѣ праздна; цацарка, цацурка, црьпка, кратуна, тяжкобайчя; **горля́нка, буты́лочная ты́ква, тыкóвница.** 2) Сѫдина отъ това растение. 3) Птица цьнцигаръ.

Цьнцйгаръ, *с. м.* Птица *Parus major,* синигеръ, цинигеръ, цриганенъ, цригаренъ, цьнигаръ, цанцигеръ, цинцигеръ, цьнцарка, подмрѣжица; **синйца, кузнéчикъ.**

Цьр... Думъі-тъі, които нѣкои начинать съ **цьр,** като **цьрвенйкъ, цьрвéнъій, цѣрвюкъ, цѣркамь, цѣрква, цьрнйло, цѣрнъій, цьрпýлю, цьрцóрѭ, цьрчѭ́** и проч. в. на ряда при **црь...: црьвеникъ, црьвенъій, црьвюкъ, црькамь, црьква, црьнило, црьпулю** и проч.

Цѣцраню, *с. ср.* отъ **цѣцрѫ.**

Цѣцрѫ, **ешь,—ралъ,** *гл. ср.* Текѫ по малко, съ тьнкѫ струѭ; црьцрѫ, црьцорѭ, чичюврьдѭ. *Чошма-та цьцре,* едвамь тече.

Цьцрлйвъій, **въ, ва, во,** *пр.* Засмѣнъій, веселъій, приказливъій, хоратливъій. *Тя е много цьцрлива.*

Цѣцръ, *с. м* Цицръ.

Цѣвá, *с. ж.* Цѣвь.

Цѣвйпа и **цѣвйчка,** *ум ж.* отъ **цѣвá** и **цѣвь.** Цѣвчица.

Цѣвка, *с. ж* Цавка, цавь, цѣва, цѣвь, каленъ, масуръ.

Цѣврýнекъ и **цѣвýнъ,** *с. м.* Грездѣй, канела, чепъ; **кранъ.**

Цѣвýнюкъ, *с. м.* Малка трѫба, турена въ долнѭ-тѫ чясть на улѣю, за да насочи водѫ-тѫ възъ перницѫ-тѭ; цифунъ.

Цѣвчйца, *ум. ж.* отъ **цѣвь.** Цѣвица.

Цѣвь, *с. ж* Цѣва, цѣвка, цавь, цавка: 1) Чясть отъ цвола на нѣкои растения, извѫтрѣ праздна, за насукване на неѭ вътъка на тькань; тутулю, масуръ; **цѣвка.** 2) Всяко нѣчто направено като цѣвь; каленъ, малка трѫба; **трýбка.** 3) Стьбло на растение извѫтрѣ праздно; цволъ, стволъ, масуръ. 4) Длъга трѫба на пушкѫ, на пищовъ; масуръ; **дýло, стволъ ружья́.**

Цѣдéние, *с. ср.* отъ **цѣдѫ́** и **цѣдѫ́ся.**

Цѣджь, *с. м.* Цѣждь, цвикъ въ 3-то знаменование.

Цѣдйлка, *с. ж.* Сѫдина съ малкъі дупкъі на дъно-то, рѣдка торба, рѣдка тькань за прѣцѣждание прѣзъ неѭ нѣчто; цадилка, цѣдило, цѣдка; **цѣдйлка.**

Цѣдйлникъ, *с. м.* Шюрена торба отъ домашень вльнянъ платъ съ пращкъі на устие-то.

Цѣдйлничя, *ум. ср.* **цѣдйлникъ.**

Цѣдйло, *с. ср.* Цѣдилка, цадилка, цѣдка; **цѣдйлка.**

Цѣдйлце, *ум. ср.* отъ **цѣдйло.**

Цѣдйлчица, *ум. ж.* отъ **цѣдйлка.**

Цѣдка, *с. ж.* Цѣдилка, цѣдило, цадилка; **цѣдйлка.**

Цѣдѫ́, **йшь,—дилъ,** *гл. д.* 1) Чистѫ водѫ или друго подобно като го прѣкарвамь прѣзъ цѣдилкѫ; **цѣдйть.** 2) Говорѭ, казвамь нѣчто полека, бавно. *Цѣди думъі-тъі,* не говори много. *Комара цѣди, камилъі гльта.* **—дѫ́ся,** 1) *гл. възвр.* За водѫ и за друго подобно: изтичямь изъ нѣчто капкѫ по капкѫ. 2) *гл стр.* Бъівамь цѣденъ; **цѣдйться.**

Цѣждь, *с. м.* Цѣджь, цвикъ въ 3-то знаменование.

Цѣлéние, *с. ср.* отъ **цѣлѭ́** и **цѣлѭ́ся.** Цѣрение.

Цѣлéць, *с. м.* Нѣчто цѣло, непокѫтнѫто, непочекнѫто. *Снѣгъ-тъ на планинѫ-тѫ е цѣлець,* сир. никой още не е минѫлъ да проправи (да пробие) пѫть.

Цѣлинá, *с. ж.* Мѣсто никакъ не орано или пакъ орано много отдавна; цалинь; **цѣливнá, цѣлинá, новинá, новь, луговйна.**

Цѣлйна, *с. ж.* 1) Раст. *Anthriscus cerefolium,* селина, керевизъ, кервизъ, кирвизъ, ръібска чорба; **кéрвель.** 2) Раст. *Apium graveolens;* **селдерéй, дйкая петрýшка.**

Цѣлинкá, *ум ж.* отъ **цѣлинá.**

Цѣлйчкъі, *с ж. мн.* Бѣлъі сребьрнъі старъі парьі; бабкъі, цѣла.

Цѣличкъій, **—чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **цѣлъій.** Цѣлкъій.

Цѣлкъій, **лкá, лкó,** *пр. смякч* отъ **цѣлъій.** Цѣличкъій

Цѣлненйчькъ, **чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **цѣлъій.** *Цѣлъ цѣлненичькъ.*

Цѣлó, *с ср.* Сребьрна стара пара; бабка, цѣличкъі. *Дарять младенчя-то съ по едно цѣло. Низи отъ цѣла. Стрѣда-та со цѣло-то ся пращать на можѫ тѫ.*

Ке ти дадамь парьі неброенъі,
Парьі неброенъі, цѣла неслаганъі. *Пѣс.*

Цѣлоглѣтка, *с. ж.* Ѥстие гагалка, гушка, виткы, сарма; **галу́ша, голубцы́.**

Цѣлоку́пнъій, —пьнъ и —пенъ, пна, пно, *пр.* Който не е изгнылъ отъ святость или отъ друго нѣчто; святый, мощи; **нетлѣнный.** *Слѣдъ много годины, кога го отгребли, тѣло-то му было цѣлокупно.*

Цѣлоу́хъій, хъ, ха, хо, *пр.* Что е съ цѣлы уши. *Цѣлоуха овца,* на коѭто уши-ты не сѫ рѣзаны за бѣлѣгъ.

Цѣлу́вамь (да цѣлу́нѫ), *гл. д.* За почетъ допирамь устны-ты си до нѣчто; цалувамь, цѣлывамь, здраввамь, любѭ, полюбвамь, бакамь, бацамь, бочѭ; **цѣлова́ть, лобыза́ть.** *Мома-та цѣлува рѫкѫ рядомъ на всичкы-ты. Който нѣма черноокѫ, цѣлува и гуреливѫ.* **—мся,** *гл. вз.* Цѣлувамы единъ другыго по страны-ты; цалувамся, цѣлывамся, здравувамся, облюбвамся, полюбвамся, бакамся, бацамся, бочѭся; **цѣлова́ться.**

Цѣлу́ванѥ, *с. ср.* отъ **цѣлу́вамь и цѣлу́вамся.**

Цѣлу́вка, *с. ж.* Всѭко отдѣлно цѣлуванѥ; цалувка; **поцѣлу́й.**

Цѣлу́вчица, *ум. ж.* отъ **цѣлу́вка.** Цалувчица.

Цѣлу́нѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **цѣлу́вамь.** Да цалунѫ; **поцѣлова́ть. —нѫтый,** *прич. стр.* Цалунѫтый.

Цѣлчя́, *ум. ср.* отъ **цѣло́.** Цѣлко́, цѣличко́.

Цѣлъівамь, *гл. д.* Цѣлувамь, цалувамь.

Цѣлъій, лъ, ла, ло, *пр.* Цалый: 1) Что е както си е всѭкога, не́ повече, не́ по́-малко, не е ексикъ; всичкый, сьвъ; **цѣлый.** *Дошли цѣла-та кѫща,* всичкы въ кѫщы. *Излѣзло цѣло-то село,* всичкы селяни. *Цѣла година;* **кру́глый годъ.** 2) Что не е нѣчто строшенъ, повреденъ, накрьненъ; здравый, читавый; **цѣлый.** 3) Что е напълно, съвсѣмь приличенъ на другъ; сѫщый, сѫщинскый, истинный, асълъ; **настоя́щій, по́лный.** *Цѣла болесть, цѣлъ хайдутинъ Цѣлъ сиракъ,* и безъ бащѫ и безъ майкѫ; **кру́глый сирота́.** *Това е цѣло иманѥ. — Пуста правдна недѣлѭ какъ не бы цѣлѫ годинѫ. Който не ще да мѣси, цѣлъ день сѣе. Цѣло лѣто единъ опашь и той опрьпанъ И питата цѣла и гладнъій сытъ. И стадо-то да е цѣло и вълкъ-тъ да е сытъ. Цѣлъ букъ обрѫчь не става Цѣла майка не быва. Цѣло ѭйце на Велидень. Земѣте си по цѣло, а менѣ дайте по половинкѫ. Двѣ Циганкы — цѣло хоро.*

Цѣлѭ́, и́шь,—ли́лъ, *гл. д.* Цѣрѭ, лѣчѭ, лѣкувамь; **лѣчи́ть.**

Цѣна́, *с. ж.* Пары-ты, които едно нѣчто струва, когато ся купува или продава то; **цѣна́.** *Качвамь цѣнѫ-тѫ на нѣчто;* **набива́ть цѣну, надбавля́ть.** *Каква му е цѣна-та,* колко струва. *Който даде цѣнѫ-тѫ, то свири (слушѭ) свирнѭ-тѫ.*

Цѣна, *им. соб.* женско.

Цѣнвамь, *гл. д.* Цѣнѭвамь.

Цѣне́нѥ, *с. ср.* отъ **цѣнѭ́ и цѣнѭ́ся.**

Цѣне́нъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **цѣнѭ́.** Пазаренъій.

Цѣни́ца и цѣни́чка, *ум. ж.* отъ **цѣна́.**

Цѣнка, *им. соб.* женско.

Цѣнко, *им. соб.* мѫжско.

Цѣно, *им. соб.* мѫжско.

Цѣнѭ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. д.* Цанѭ: 1) Давамь цѣнѫ-тѫ на нѣчто, знаѭ колко струва то; **цѣни́ть, класть.** *Не го цѣнять, колкото струва. Азъ цѣнѭ твоето приѭтелство.* 2) Цѣнѭвамь. **—нѭся,** 1) *гл. възвр.* Правѭ пазарлѫкъ, сговарѭмся за цѣнѫ-тѫ на нѣчто, пазарѭся, пазарувамся; **торгова́ться.** 2) Цѣнѭвамся. 3) *гл. стр.* Бывамь цѣненъ.

Цѣнѭ́, и́шь,—ни́лъ, *гл. свр.* отъ **цѣнѭ́вамь.**

Цѣнѭ́вамь (да цѣнѭ́), *гл. д.* Правѭ пазарлѫкъ; пазарувамь, пазарѭ, пазарѭвамь, цѣнвамь, цѣнѭ, цанѭ, хващамь, главѭвамь, приставѭмь; **нанима́ть.** *Цѣнили го сто грошѭ на годинѫ.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Пазарувамся, пазарѭся, пазарѭвамся, хващамся, главѭвамся, приставѭмся, цѣнвамся, цѣнѭся, цанѭся; **нанима́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь цѣненъ.

Цѣнѭ́ванѥ, *с. ср.* отъ **цѣнѭ́вамь и цѣнѭ́вамся.**

Цѣпвамь и цѣ́пнувамь (да цѣпнѫ), *гл. д.* 1) Раздирамь, пуквамь нѣчто; **раздира́ть, надбива́ть, раска́лывать.** *Цѣпнѫ платно-то, дъскѫ-тѫ.* 2) Удрѭмь, свѣткамь, цапвамь, цопвамь, лупосвамь, бльскамь; **ца́пать, ля́пать.** *Цѣпнѫ го по главѫ-тѫ.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Раздирамся, разпуквамся.

Цѣпванѥ и цѣ́пнуванѥ, *с. ср.* отъ **цѣпвамь.**

Цѣпенѥ, *с. ср.* отъ **цѣпѭ́ и цѣпѭ́ся.**

Цѣпеница, *с. ж.* Дрьво разцѣпено та стои плоско; цѣпленка; **пла́ха.** *Докарай ми цѣпеници, а не сурѣвици.*

Цѣпенѭ́къ, *с. м.* Каменливо, бодливо мѣсто.

> Като си Ненка заплака,
> Та ся оплака отъ крѣменѭка,
> Отъ крѣменѭка, отъ цѣпенѭка. *Пѣс.*

Цѣпе́тина, *с. ж.* Цапотина.

Цѣпець и цѣпьць, *с. м.* Цѣпъ.

Цѣпи́лка, *с. ж.* Дрьво, на което сѣкѫть, цѣпять дрьва; дрьвникъ, сѣчникъ, сѣченикъ.

Цѣпка, *с. ж.* 1) Цапотина. 2) Дупка на дрѣхѫ, разрѣзано за джебъ.

Цѣпкый, —пъкъ, пка, пко, *пр.* Что ся лесно цѣпи; **кóлькій.** *Цѣпко дрьво.*

Цѣплéпка, *с. ж.* 1) Цѣпеница. 2) Тьнкы длъгы цѣпенички отъ лѣскѫ, отъ които плетять кошевы, панеры.

Цѣпнувамь, *гл. д.* в **цѣпвамь.**

Цѣпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **цѣпвамь.—нѫтъій,** *прич. стр.*

Цѣпóтина и цѣпóтка, *с. ж.* Цапотина.

Цѣпъ, *с. м.* 1) Плоскы прѫтчкы, что турять междѫ нищкы-ты на основѫ-тѫ, кога тъкѫтъ; цѣпець, цѣпьць; **навéршникъ.** 2) Цѣпка, пукотина на нѣчто.

Цѣпь, *с. ж.* Вѫже отъ желѣзо; верыга, веруга, зинджиръ, синджиръ; **цѣпь.** *Обложихѫ го съ цѣпи.*

Цѣ́пьць, пци, *с. м.* Цѣпъ.

Цѣпѭ, ишь,—пúлъ, *гл. д.* 1) Сѣкѫ, пукамь дрьва, дъскы, та гы правѭ тьнкы; **колóть, щепáть.** *Не выкала баба дѣда да гадѧть, выкала го да цѣпять дрьва. Цѣпѭ цѣлинѫ,* орѫ; **вспáхивать новь.** 2) Дерѫ, раздирамь, разцѣпвамь, разкѫсвамь; **драть, рвать.** *Цѣпѭ книга, платно.* 3) Сѣкѫ, разсичамь, раздѣлямь; **разсѣкáть.** *Корабъ-тъ цѣпюше, вълны-ты.* **—пѭся,** 1) *гл. възвр.* Дерѫся, раздирамся, разцѣпвамся, разкѫсвамся, пукамся надлъжь; **дрáться, рвáться.** *Чоха-та ся цѣпи.* 2) *гл. стр.* Бывамь цѣпенъ. — *Влакно-то цѣпи,* много е майсторъ.

Цѣрéнье, *с. ср.* отъ **цѣрѭ́ и цѣрѭ́ся.**

Цѣрничя, *с. ср.* Едно цвѣтье, цьвти бѣло като обици.

Цѣровúтый, тъ, та, то, *пр.* Что става за цѣръ, что може да цѣри; лѣковитъій, врачевнъій, илачлия; **цѣлéбный, врачéбный.**

Цѣръ, *с. м.* 1) Нѣчто, отъ което минува нѣкаква болѣсть; лѣкъ, илачь; **лѣкáрство.** *Цѣръ-тъ е за парѫ, ама кой го знае. На снятѫ главѫ цѣръ нѣма.* 2) Способъ, начинъ, цака, колай, чаре. *Това му е цѣръ-тъ,* така ще стане.

Цѣръ, *с м* Дрьво, в. **церъ.**

Цѣрѭ́, úшь,—рúлъ, *гл. д.* 1) Лѣкувамь, лѣчѭ, здравѭ, цѣлѭ; **цѣлúть, лѣчúть, пóльзовать, врачевáть, ухáживать за больнúмъ.** 2) Мѫчѭ нѣкого за нѣчто. *Азъ щѫ го цѣрѭ, та ще види.*—**рѭ́ся,** *гл. възвр.* и *стр.* Лѣкувамся, лѣчѭся, здравѭся, цѣлѭся; **лѣчúться, врачевáться.**

Цѣцамь, *гл. д.* Клатѫ, клатуцамь, клатушкамь, клатукамь, клацкамь, люшкамь; **качáть, шевелúть, двигать.**

Цѣцанье, *с. ср.* отъ **цѣцамь.**

Ч, ч, *ч.*

Ч. Двадесять и пято слово, двадесять и пята буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричяно *чрьвь;* по старо-то начрьтание **Ч,** а по ново-то **ч,** и рѫкописно *ч.*

Ча . . . Блъгарскы-ты рѣчи, които начинамы съ **ча,** в. на ряда при **чя . . .** и **чю . . .** а чюждьі-ты пó-долѣ на ряда при **ча . . .**

***Чаарé,** *с. ср. Т.* Чаре. *Ако не излъже Циганинъ, за каквото и да е, не было чааре.*

***Чáбуджáкъ,** *нар. Т.* Веднага, оведнѫжь, еднѫгъ, тутакси; **вдругъ.**

Чабукъ, *нар. Т.* Бръзо, скоро.

***Чабу́къ,** *с. м. Т.* Чибукъ, чебукъ, чобукъ.

***Чавдаръ,** *с. м. Т.* Ръжь.

Чáвга, *с ж.* Стрѣла особена направа, коѭто палять и подврьгать понѣйдѣ на заговѣзни.

Чаджрець, *ум. м.* и **чаджрчя,** *ум. ср* отъ **чаджръ.**

Чаджрджúя, *с. м. Т.* Който прави, продава чаджры

Чаджрчя, *с. ср.* Раст *Convolvulus sepium,* вампиръ, джефа, дива слачка, зурна, качюлъ, люля, модъръ шаторъ, повивка, повлекъ, рожкыно цвѣтье, чашюлкы; **вьюнóкъ заборный.**

***Чаджръ,** *с. м. Т.* Чедѫръ: 1) Шатъръ черга; **палáтка, шатéръ.** 2) Направа за пазенье отъ дъждь, отъ слънце; омбрела, умрела; **зóнтикъ, парасóлъ, подсóлнечникъ.**

***Чайрé,** *с. ср. Т.* Чаре.

Чайрець, *ум. м.* и **чайрчя,** *ум. ср* отъ **чайръ.**

***Чайръ,** *с. м Т.* Ливада, лѫгъ; **лугъ.** *Ты го карашь на чаира, а то бѣга възъ баира.*

***Чакáлъ,** *с. м. Т.* Животно *Canis aureus!*

шака́лъ, чака́лка. *Чакали-ти цѣла нощь уѫть.*

Чакийка, *ум. ж.* и **чакийчя,** *ум. ср.* отъ **чакию.**

***Чакию,** *с. ж. Т.* Чекию, гъздаво ножчя, что ся затварю и ся носи въ джебъ; сую.

Чакмаклийка, *с. ж.* Чекмаклийка, пушка съ чакмакъ.

***Чакмаклию,** *пр. неизм. Т.* Чекмаклию, что е съ чакмакъ

***Чакмакъ,** *с. м. Т.* Чекмакъ: 1) Огнило, огниво; **огни́во.** 2) Бръзакъ на пушкѫ, на пищовъ съ крѣмъикъ; тъпандже; **куро́къ ружья́.**

Чакмо́самъ, *гл. свр.* отъ **чакмо́свамъ.** — **санъий,** *при. стр.*

***Чакмо́свамъ и чакмо́сувамъ** (да чакмо́самъ), *гл. д. Т.* Изписвамъ съ съединение. *Вѣждъи-тъи си чакмосва.*

Изъахнѫ ага отъ града,
Стрѣте кадѫнѫ подъ града,
Измъиена, изтръиенѫ,
Рѫцѣ, нозѣ каносанъи,
Каносанъи, чакмосанъи. *Пѣс.*

Чакмо́сванѭ и чакмо́суванѭ, *с. ср.* отъ **чакмо́свамъ.**

***Чакрѫкъ,** *с. м. Т.* Чекрѫкъ.

***Чакши́ри,** *с. м. мн. Т.* Чекшири.

***Чакъ,** *нар. Т.* 1) Дори, дору, доро, до; **вплоть до, да́же.** *Носихъ го чакъ до тукъ, чакъ до тамъ, чакъ до днесь.* 2) Едвамъ; **то́лько.** *Чакъ сега го направи.*

Чакѫлистъий, стъ, ста, сто, *пр.* Что има чакѫлъ, что е съ чакѫлъ.

***Чакѫлъ,** *с. м. Т.* Чекѫлъ: 1) Камьню, натрошени на ситно, ситни камьню, юдьръ пѣсъкъ; трошлякъ, молосъ; **щѣбень, ме́лкіе ка́менишки.** 2) Каменлива и пѣсъчлива земю, като нанесена отъ рѣкѫ, чакѫлиста земю; грагоръ.

Чакѫиджийка, *с. ж.* Мома домакъиню на жьтварскѫ дружинѫ.

***Чакѫмъ,** *с. м. Т.* Чикѫмъ, постъ, поста на нивѫ.

Ю глядай, буле, ю глядай,
Майчинъи-тъи ти жьтваркъи
Все по двѣ карать единъ рядъ,
Единъ рядъ и единъ чакѫмъ *Пѣс.*

Чакѫрпъий, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* и

***Чакѫръ,** *пр. неизм. Т.* За очи: шюренъ, гривъ.

Что ся завръщашь, Грьчя Селимче,
Что си завръщашь русѫ-тѫ главѫ,
Что си завръщашь чакѫрпъи-тъи очи? *Пѣс.*

Сега си сѫ скѫпъи момъи:
Цръноокъи три хилядъи,
Чакѫръ гюзи двѣ хилядъи,
Модроокъи за хилядѫ. *Пѣс.*

Чала́нецъ, нци, *с. м.* Чяланецъ.

***Чалашти́свамъ и чалашти́сувамъ** (да чалашти́шѭ), *гл. ср. Т.* Залѣгамъ, удрюмся, бийся, радѭ; **стара́ться, би́ться.**

Чалашти́сванѭ и чалашти́сувань, *с. ср.* отъ **чалашти́свамъ.**

Чалашти́шѭ, е́шь,—ти́салъ, *гл. свр.* отъ **чалашти́свамъ.**

***Ча́лгани,** *с. м. мн. Т.* Раст. *Helianthus tuberosus,* гулию, гулкъи, земна гулию, дивъи (земнъи) юблъкъи, каракушкъи, кочюни, рѣпкъи, шалгани, ѫрдоквъи; **бу́лва, земля́ныя гру́ши.**

***Чалги́ю,** *с. ж. Т.* Направа за свирене свирнѭ.

***Чалгѫджи́ю,** *с. м. Т.* Който свири съ чалгиѭ; свирецъ.

***Чалди́свамъ и чалди́сувамъ** (да чалди́шѭ), *гл. д. Т.* Удрюмъ, перкамъ, подмѣтамъ, бльсвамъ, да чалнѫ.

Чалди́сванѭ и чалди́суванѭ, *с. ср.* отъ **чалди́свамъ.**

Чалди́шѭ, ешь,—ди́салъ, *гл. свр.* отъ **чалди́свамъ.** Да чалнѫ. — **санъий,** *прич. стр.* Чалнѫтъий.

Чалийка, *ум. ж.* отъ **чали́ю.**

***Чали́ю,** *с. ж. Т.* Храстъ *Paliurus aculeatus,* драка, джигра, черно трьню, черъ трьнъ; **держиде́рево, чи́жникъ, тегенёкъ.**

***Чалма́,** *с. ж. Т.* Гѫжба, гѫжва, гѫжь, врьзка, сарѫкъ; **турба́нъ, чалма́.** *Кога Турчинъ, кога чалма?*

***Чалмалию,** *пр. неизм. Т.* Който носи чалмѫ.

Чалмица и чалми́чка, *ум. ж.* отъ **чалма́.**

Ча́лнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. д. свр* Да чалдишѭ, да ударѭ, да пернѫ, да бльснѫ. *Ще чалне съ рѫкѫ топкѫ-тѫ до колко може.*

Ча́лнѫтъий, тъ, та, то, *пр.* Безумнъий, побрьканъий, пернѫтъий, халосанъий. *Малко чалнѫтъ во ума,* ударенъ е у главѫ-тѫ, ексикъ му е една-та чевию.

***Чалъ,** *с. м. Т.* Чалове, най-въисокъи-тъи врьхове на планинѫ, по които има само трѣвѫ, пашѭ, а не и горъи.

***Чалѫкъ,** *пр. неизм. Т.* Бльснѫтъ, пернѫтъ, халосанъ, потиренъ, чалнѫтъ.

***Чалѫмлию,** *пр. неизм. Т.* Что е, что иде на чалѫмъ, что има чалѫмъ.

***Чалѫмъ,** *с. м. Т.* Сгода, прилѣгъ, колай, леснина, похватъ. *Иде ми на чалѫмъ,* лесно ми е да го направѭ. *Не ми иде на чалѫмъ,* не ми пада на сгодѫ, не ми иде на прилѣгъ, избредно ми е, не ми прилѣга да хващамъ. *Дойде ми на чалѫмъ,* падна ми на сгодѫ да го направѭ. *Да му земѫ чалѫма,* да му намѣрѭ леснинѫ-тѫ,

колаю. *Знае му чаляма*, знае какъ да подхване да го направи.

***Чалжшканъ**, *пр. неизм. Т.* Пргавъ, чврьстый, ударенъ, трудолюбивъ, спрѣтнжтъ; **энергичный**. *Чаляшканъ мома.*

***Чамаширъ**, *с. м. Т.* Долни бѣлы дрѣхы, ризы, гащи, крьпы, мѣсалы и друг. т.; **бѣльё**.

***Чамбазъ**, *с. м. Т.* Чембазъ, чомбазъ, чумба, перчемъ, перчимъ, перче, кыка, коса; **чубъ**.

Чамецъ, *ум. м* и **чамчя** *ум. ср.* отъ **чамъ**.

Чамовый, въ ва, во, *пр*, отъ **чамъ**. Боровый.

***Чамъ**, *с. м. Т.* Дрьво боръ; **сосна**.

***Чамъ-сакжзъ**, *с. м. Т.* Смола, текълъ отъ дрьво чамъ.

***Чангали**, *с. м.* Неузрѣли миндали.

***Чанта**, *с. ж. Т.* Мѣхъ, мѣшина, улия, вулия, вулгия, тагарджикъ, тахжрджикъ, тоболецъ, тоболица, тобулю; **сума, котома, ранецъ**.

Чантица и **чантичка**, *ум. ж.* отъ **чанта**.

***Чапъ**, *с. м. Т.* Ченъ, звънецъ, клопотарь; **звонокъ, колокольчикъ**.

***Чапа**, *с. ж. Т.* Мотыка, копачка; **мотыка, копаница**.

***Чапкундаръ**, *с. м. Т.* Чапкжнинъ. *Вуйко ти е чапкундаръ, родъ не познава.*

***Чапкжнинъ** и **чапкжнъ**, *с. м. Т.* Развратникъ, мрьсникъ, блудникъ; безобразникъ, нехранимайко. *Зима-та прави богаты-ты хамали, сиромасы ты чапкжни.*

***Чапкжнлжкъ**, *с м. Т.* Работа на чапкжнинъ.

Чапкжнскый, ска, ско, *пр.* отъ **чапкжнинъ**. *Чапкжнска работа*, мрьснишка

Чапкжнувамь, *гл. ср.* Врьшж чапкжнлжкъ, ходж нагорѣ надолу да врьшж чапкжнскы работы; мрьсувамь.

Чапкжнуванiе, *с. ср.* отъ **чапкжнувамь**. Мрьсуванiе.

***Чапкжнъ**, *пр. неизм. Т.* 1) Чапкжнинъ 2) За конь: който, кога прыпка, вдига крака-та си поотдѣлно на криво. *Конь чапкжнъ;* **рысакъ**.

> Ѩ мыслюмь да тя продамь
> На тыю клятыı Чафутыı,
> Или на црьныı Арапыı
> За сива коню чапкжна. *Пѣс.*

***Чапраджию**, *с. м. Т.* *Челебию, чапраджию Солунскый!*

Чапразчета, *ум. ср. мн.* отъ **чапрази**.

***Чапразъ**, *с. м. Т.* Чопразъ, чепразъ: 1) Пахты. 2) Шивъ, съ когото шижтъ гайтанъ много ката.— *Стоѭ диванъ чапразъ*, стоѭ правъ съ сгрънжты на поюса ржцѣ.

***Чапрашжкъ**, *пр. неизм. Т.* Трънчявъ, загелпенъ, угелпенъ, забрьканъ. *Ще излѣзе чапрашжкъ работа.*

***Чапчакъ**, *с. м. Т.* 1) Сждина съ опашкж за гребенiе водж; **ковшъ**. 2) Лапацало. *Какъвъ е чапчакъ!*

***Чаргифилекъ**, *с. м. Т.* Раст. *Passiflora coerulea*, сахатъ-чиче; **кавалерникъ, страстоцвѣтъ**.

***Чардаклию**, *пр. неизм. Т.* Что е съ чардакъ.

***Чардакъ**, *с. м. Т.* Чердакъ, одьръ, отводъ, потонъ, прустъ, пулата, диванъ, трѣмъ; **сѣна**.

> Книгж пише молла пашю,
> Че ѭ праща хайдутъ Велку,
> Че ѭ зема хайдутъ Велко,
> Че си сѣда на чардаци,
> На чардаци, на пармаци. *Пѣс.*

Чардачецъ, *ум. м.* и **чардачя**, *ум. ср.* отъ **чардакъ**.

***Чаре**, *с. м. Т.* Чааре, чайре, колай, способъ, цѣръ, цака. *Не е чаре инако*, нѣма другъ способъ, другъ колай. *Не е чаре да не ся скарать*, не ся минува безъ да ся скарать. *Не бюше чаре да гы сработи, безъ дори не ся прашялъ со таткж си.*

***Чари-башию**, *с. м. Т.* Чери-башию, цари-башию.

***Чаркию**, *с. ж. Т.* Тава, тепсию.

> Си улови рыбж златокрылнж,
> Ѭ изпече на стребренж скарж,
> Та ѭ кладе на златж чаркиѭ. *Пѣс.*

***Чарклию**, *пр неизм. Т.* Что има чарковы; ржбатый, збатый; **зубчатый**. *Чарклию жлътица. Триста чарклии рубии.*

***Чаркъ**, *с. м. Т.* 1) Колело. 2) Зжбъ, зжбецъ, ржбъ на монета, на колело; **зубецъ, зубчикъ**. 3) Всяко чарклию колело. *Безъ чаркъ е водяница-та му.* 4) Машина, направа съ колела чарклии. *Чаркове за гайтанъ.*

***Чарпию**, *с. ж. Т.* Черпию: 1) Врьвь, конецъ, съ който дюлгери си удрять чрьты съ боѭ; белгию; **черта, чертокъ, слѣпушка**. *Тяглж чарпиѭ*, тяглж конецъ, удрюмь белгиѭ; **отщёлкивать, отбивать ниткою, ухлеснуть**. 2) Справа дюлгерска съ конецъ и увиснжла на неѭ топкж за да ся гради нѣчто отвѣсно; шавулъ; **отвѣсъ, вѣсокъ**.

***Чарптисвамь** и **чарптисувамь** (да чарптишж), *гл д. Т.* Удрюмь нѣкого, та го повреждамь.

Чарптисванiе и **чарптисуванiе**, *с. ср.* отъ **чарптисвамь**.

Чарптишж, ешь,—**тисалъ**, *гл. свр.* отъ **чарптисвамь**.

***Чарчавъ**, *с. м. Т.* Чаршавъ, чершавъ.

***Чарчалу́шка,** *с. ж.* Растение нѣкакво; обичкъ.

***Чарчи́йница,** *с. ж. Т.* Дюкянъ дѣто продавать на дребно всякаквѫ стока.

***Ча́рчичокъ,** *с. м. Т.* 1) Раст. *Tulipa gesneriana,* лула, червено лаля, ляле, божюръ, чюшка, чюшюлка; **тюльпа́нъ.** 2) Раст. *Narcissus poeticus,* щрьково цвѣтие, щрько-цвѣтие, зелимкаде, зѫрѫмка, мирпишеле, шишюрка: **нарци́ссъ бѣлый.**

***Чарчи́я,** *с. м. Т.* Трьговець, който продава на дребно всякаквы стокы.

Чарша́въ, *с. м. Т.* Чершавъ, чарчавъ, платняна постилка на легло; **простыня́.**

Чарши́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **чарши́я.**

***Чарши́я,** *с. ж. Т.* Черширя, улица, пазаръ съ дюкянъ. *Чисто като Чафутскѫ чаршиѭ.*

Чата́лецъ, *ум м.* и **чата́лчя,** *ум. ср.* отъ **чата́лъ.**

Чата́листый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има чаталы, что е като чаталъ; чепатый. *Чаталисто дрьво.*

***Чата́лъ,** *с. м. Т.* Четалъ, раздвоено като вилѫ; разсой, разсоха; разсоя, соха, сока, чепарка; **рассо́ха, каря́ка.**

***Ча́тара,** *нар. Т.* Въ изречение: *знае чатара-патара*, чатъ-патъ, тврьдѣ малко; **морокова́ть.**

***Чатма́,** *с. ж.* 1) Мѣстото, дѣто двѣ нѣчта ся сбирать съ два-та си края, дѣто ся крьстосвать; **смы́чка, стыкъ.** 2) *пр. неизм.* Чатмалия.

Прѣкачися прѣзъ чатмѫ-тѫ,
Отъ чатмѫ-тѫ на асмѫ-тѫ,
Па погледнѫ на пенджера. *Пѣс.*

***Чатмали́я,** *пр. неизм. Т.* Что има чатмѫ, что е съ чатмѫ; чатма. *Чатма вѣжды* и *чатмалия вѣжды*, които сѫ скачены надъ носа, сключены вѣжды, вѣжды съ ключь, съ кличь; **сходя́щіяся бро́ви.**

***Чатъ,** *нар. Т. Чатъ-патъ:* 1) Тврьдѣ малко, чатара-патара. *Знае чатъ-патъ;* **морокова́ть.** 2) Шатъ-патъ, понѣкога. *Дохожда ны чатъ-патъ.*

***Чатъ,** *междом. Т.* Показва удряние; шатъ!

***Чауда́ръ,** *с. м. Т.* Чохадаръ.

Царь-тъ пущи два сейменъ,
Два сейменъ, чаудары. *Пѣс.*

Ча́уми, *с. м. мн.* Раст. *Leucantemum vulgare,* бѣло цвѣкие.

***Чау́шинъ** и **чау́шь,** *с. м. Т.* 1) Десятникъ, фелдфебелъ въ воиска, на стражярь; **фельдфе́бель, сержа́нтъ.** 2) Слуга въ еснафъ, въ дружинѫ, вьорѫженъ като стражарь. *Повыка го чаушинъ-тъ*

***Чау́шъ,** *с. м. Т.* 1) Чаушинъ. 2) Ѩдро бѣло грозде.

***Чафу́тинъ** и **чафу́тъ,** *с. м. Т.* Чефутинъ, Чифутинъ, Евреинъ; **жидъ.** *Трепере му рѫка-та като на Чафутинъ*, много е скѫпецъ, тамахкяръ. *Не питай Чафутинъ, ходи ли въ черковѫ. Попитай Чафутинъ, на кѫдѣ е пѫть-тъ, та да ся оправишь. Когато Чафутинъ задлъжнѣе рови старъ-ты тефтеры. Бѣга като Чафутинъ отъ крьстъ Чафутинъ безъ келъ не бива.*

Чафу́тка, *с. ж.* Жена, мома чафутинъ; **жидо́вка.**

Чафу́тскый, ска, ско, *пр.* отъ **чафу́тинъ; жидо́вскій.** —скы, *нар.* Като чафутинъ като чафуты; **жидо́вски, пожидо́вски.** — *Като чафутскѫ хаврѫ. Развьрлено като въ чафутскѫ чаршиѭ. Негова-та работа чафутска сѫбота.*

Чафу́тчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ чафутинъ; чефутчя, чифутчя.

Чва́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ср. свр.* Да плюйнѫ. *Да си чвакнѫ на рѫкѫ.*

Чва́ница, *с. ж.* Сѫдина за вино; пукалъ.

Рядомь по рядомь сватове,
Къітомь по къітомь чваница. *Пѣс.*

Чва́ркы, *с. ж. мн.* Цицоры въ 1-то знаменование.

Чверу́га, *с. ж.* Чворуга.

Чвиче́ние, *с. ср.* отъ **чвичѭ.** Квичение. *Свинско чвичение*

Чвичь! *междом.* показва чвичение; **квикъ!**

Чвичѭ́, и́шь,—чи́лъ, *гл. ср.* Квичѫ, цвичѫ.

Чво́рецъ, *ум. м.* и **чво́рчя,** *ум. ср.* отъ **чворъ.**

Чворова́тый и **чворови́тый,** тъ, та, то, *пр.* Что има чворовы; чекористый, чяпуристый, сѫкливый, сѫковитый; **сукова́тый.** — *Чворовита работа,* заплетена, замляна, забрькана, мѫчна.

Чвору́га, *с. ж.* 1) Подпухнѫло, издуто отъ ударено; врьга, брьбонка, джюмка, джюнка, краставица, рогъ синякъ, чверуга, чеврьлига, челенка; **волды́рь, выль, желва́къ, ши́шка.** 2) Цицина въ 2-то знам.

Чворъ, *с. м.* На дрьво дънеръ отъ клонъ, вѫзелъ на дрьво; бодакъ, будакъ, глуждъ, глужь, глюждъ, глѣзенъ, грежь, греѕдѣй, клужь, розъ, сгрежь, сѫкелъ, сѫкълъ, сѫкылъ, сѫкъ, чвьръ, чёканъ, чекоръ, чепорошка, чепоръ, чепъ, члянъ, члянъ, чяпуръ; **сукъ.** 2) Вѫзелъ на вѫже.

Чврѣ́стый, стъ, ста, сто, *пр.* Чеврьстый: 1) Ѩкый, здравый, тврьдый, трайный, цврьстый; **твёрдый, крѣ́пкій, здоро́вый, но́скій, про́чный, пло́тный.** 2) Брьзый, прѫгавый, спрѣтнѫтый, срьдцатый, срьдченый, срьдчистый, срьдчястый; **прово́рный, поворо́тливый, расторо́пный, тороп-**

ли́вый, бо́йкій, ло́вкій, воро́вый, бо́рзый, бро́скій, ско́рый, ме́ткій, ки́дкій, ши́бкій, лёкій на́ ногу. —сто, *нар.* 1) Якo, здраво, стягнѫто. *Леко ѭ пипнѫ, чврьсто ѭ стиснѫ.* 2) Бръзо, скоро, срьдчено.

Чвъръ, *с. м* Чворъ въ 1-то знамен.

Че, *сѫз.* 1) Свръзва приставено доплънитело, изяснитело изречение съ главно; **что.** *Казахѫ ми, че былъ дошьлъ. Да знаѭ, че ще дойде, да го почакамь.* 2) Да. *Видѣли го, че прѣскачꙗ плета,* вм. *да прѣскачꙗ плета. Забѣлѣжили, че ходи и доходꙗ.* 3) Показва зависимость междѫ причинѫ и слѣдствие, или послѣдователность по врѣмя; и, да, па, та; **и, да, да и, и тогда́, и за тѣмъ, за нимъ.**

Отъ триста людiе единъ не ся нае,
Че ся нае момчя ми Троенчя,
Че нагази, че прѣплава
Тиха бѣла Дунава,
Че отиде отвѫдъ Влашкѫ земѭ,
Че си влѣзе въ тѣсны бахчии,
Че си набра дулы и наранзы . . . *Пѣс.*

Авлига пѣе ранена
Долу ми въ долни гробища;
Че то не было авлига,
Ами булка-та Велика. *Пѣс.*

Даде пръвѣ нему, че тогава менѣ. Стигнѫ го, че го удари. 4) Показва причинѫ; зачтото; **потому́ что, и́бо, поели́ку, такъ какъ, оттого́, что.** *Не го щѫ, че е грозенъ, че е пакостникъ.*

Не люби, Койчо, Павункѫ,
Павунка не е за назе,
Че е сирмашка дъщерꙗ. *Пѣс.*

5) Та, нъ, ала; **но, да.** *Пб-добрѣ малко, че хубаво, нежели много, че какъ да е.* 6) Освѣнь това, още, и, па; **да и, да ещё, да́же.** *Че и това не стига. Че и така да е, пакъ не бъва.* 7) Па, та. *Че да е само това, ами още колко има.* 8) Употрѣбꙗвася въ начꙗло на въпросителны и възклицателны изречениꙗ за усилване; а, та, па. *Че ты кой си?* **а ты кто.** *Че това какво е?* **а ѣто что тако́е?** *Че тебе что тя е грыжꙗ?* **а тебѣ что за дѣло?** *Че зачто не ми каза пб-напрѣдъ?* **почему́ же ты не сказа́лъ мнѣ ра́ньше?** *Че что сьмь кривъ азъ?* **чѣмъ же я винова́тъ?** *Че отдѣ да знаѭ?* **да отку́да мнѣ знать?** *Азъ не знаѭ, че ты ли щешъ да знаешь! Че не си го купилъ ꙗ! Че да е само това, ами още колко има!* — **А че,** и, па, та, че, та че, послѣ; **да и, и затѣмъ.** *Това издума, а че паднѫ и издъхнѫ;* **вы́говорилъ ѣто и затѣмъ палъ и испусти́лъ духъ.** *Яде, пи, а че си отиде безъ да плати.* — *Та че,* казвася вмѣсто само *та* или само *че. Прьво мя сѫди, та че тогава мя бѣси.* — **Не че,** не е работа-та, че . . .; **не въ томъ дѣло, что . . .** *Не че нѣма, а зачтото не му ся дава.*

Че, *спомагат. гл.* вм. шꙗ, ще, кю, ке *Че иде, че дойде.*

Че́бренце, *с. ср.* Чебурчя.

Чёбрика, *с. ж.* Раст Чюбрика, чюбрица.

Чебрьню́къ, *с. м.* Дрьво за носенꙗ чебуръ.

***Чебу́къ,** *с. м. Т.* Чибукъ.

Че́бурецъ, *ум. м.* и **че́бурчя,** *ум. ср.* отъ **че́буръ.**

Че́буръ и че́бъръ, *с. м.* Чюбуръ, чьбъръ, футиꙗ, хутиꙗ, фучиꙗ, вучиꙗ, кръбла, каруда, тарунарь, шепчеци. *Носи водѫ съ чебъръ. Единъ чебуръ грозде.*

Чева́, *нар.* Нали, нели, налъ, лели, дава, дѣвѣ, ели, като, та, дилмѫ; **вѣдь.** *Чева е така?* нали е така? *Чева глядашь? Чева не го си купилъ?* та не го си купилъ ꙗ!

Чеварли́га, *с. ж.* Птица *Alauda cristata,* бѣснурка, качюлъ дѣдо, трясопатка, чеверлига, чеварлюга, чеврьлига, чеврьлюга, чёчка, чевюрлига, челюшка, чюварлига, чюврьлига, чючюлига, чючюрлига, чюралига, чючюхвалъ; **жа́воронокъ хохла́тый.**

Чеварлю́га, *с. ж* Птица чеварлига.

***Чевга́ръ,** *с. м. Гр.* Дживгаръ, два чивта волове, впрягнѫты въ едны кола; четворкы.

Чеверли́га, *с. ж.* Птица чеварлига.

***Чевирме́,** *с. ср.* Печено мясо.

***Чеви́ꙗ,** *с. ж. Т.* Чивиꙗ.

Чёвка, *с. ж.* Гага на птицѫ; човка, кльвка, кльвунъ, клювница, клювъ, клюница, клюнъ, джонка, чёпка, чипка, чонка; **клювъ, носъ.** — *Щрькова чёвка,* раст. *Erodium cicutarium L'Her.*

Чёвкамь (да чёвнѫ), *гл. д.* Кльвѫ, клювѫ, клоцамь, клюцамь, кльками, чёпкамь; **клева́ть.**

Чёвканꙗ, *с. ср.* отъ **чёвкамь.** Кльванꙗ.

Чёвнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **чёвкамь.** Да кльвнѫ.

Чёврька́лка, *с. ж.* Една игра на дупкы.

Чёврѣкамь (да чеврѣкнѫ), *гл. д.* 1) Съ остро ровѭ, ковради, врѣдѫ нѣчто; чёплѭ, чечкамь; **ковыря́ть.** *Не чеврькай ранѫ-тѫ, лѣпежꙗ.* 2) Барамь, базикамь, кѫтнѫ, закачꙗмь, чёплѭ.—**ися,** *гл. стр.* Бывамь чеврьканъ. — *Нѣчто го чеврька,* боде го, жꙗрави го, жеже го, врьти го извѫтрѣ, чепли го, копае го, не му дава да е миренъ; **имѣть вну́тренее беспоко́йствіе.**

Чёврѣканꙗ, *с. ср.* отъ **чёврѣкамь.**

Чёврѣкнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **чёврѣкамь.**

Чеврьлѝга, *с. ж.* 1) Птица чеварлига 2) Чворуга.

Чеврьлю́га, *с. ж.* Птица чеварлига.

Чеврьстинá, *с. ж.* Качество, свойство на чеврьстый.

Чеврѣ́стичкый, — **чькъ, чка, чко,** *пр. смякч* отъ **чеврѣ́стый.** Чьврьстичкый.

Чеврѣ́стый, стъ, ста, сто, *пр* Чьврьстый, в. **чврѣ́стый.**

Чеврьстѫ, и́шь, — **ти́лъ,** *гл. д.* Чьврьстѫ, цврьстѫ, оякчювамь, укрѣпявамь, оздравявамь, заячявамь.

Чёвчица, *ум. ж.* отъ **чёвка.** Клюнець, кльвунець.

Чевюрлѝга, *с. ж* Птица чеварлига.

Чега́то, *съюз.* Като че, като че ли, га че, ужка; **бу́дто.**

Чёголно и **чёгълно,** *нар* Чогално.

Чегрѣ́тание, *с. ср* отъ **чегрѣ́тѫ.**

Чегрѣ́тѫ, ешь,—**тáлъ,** *гл. д.* Чигрътѫ, стрържѫ, гребѫ; **строга́ть, стружи́ть, скобли́ть.** *Съ огрибкѫ чегръте.*

***Чеджръ,** *с. м. Т.* Чадъръ.

Чѐдо, *с. ср.* в. **чя́до.**

Чѐзнатие и **чѐзнение,** *с. ср.* отъ **чѐзнѫ.**

Чѐзнѫ, ешь, — **нáлъ,** *гл. ср.* 1) Губѭся. изгубвамся, загубвамся; **исчеза́ть.** *Чезне въ тьмнинѫ-тѫ.* 2) Копнѣѭ, линѣѭ, топѭся, слабѣѭ, съхнѫ, чемрѣѭ, чмаѭ; **ныть, изныва́ть.** *Чезне въ сиромашиѭ, въ нуждѫ. Случва ны ся да желаемъ, да чезнемъ, да болѣемъ душевно, безъ да знаемъ что и за какво.*

***Чейзъ,** *с. м. Т.* Прѣмѣна, придъ, придань, прикия, прике, прикя, спапъ.

Чейлѧ́тый, тъ, та, то, *пр* Злый, лошый, немирный *Много чейлѧто е наше-то дѣтя: плаче по цѣлѫ нощь.*

Чёказъ, *с м.* Птица *Sturnus vulgaris,* скорванець, скворець, сколовранець, скорець, скорьвранець, ковранець,; **скворе́цъ.**

Чѐкалъ, *с. м* Грохотъ, лѣгълъ. *Круши-ты, имать като чекалъ,* много сѫ родили, угрѣхнѫлися.

Чѐкамь, *гл. д.* и *ср.* в. **чя́камь.**

Чёканець, *ум. м.* и **чёканчя,** *ум. ср.* отъ **чёканъ.**

Чёканъ, *с. м.* 1) Чворъ въ 1-то знамен. 2) Глезенъ, глезна, шлянъкъ на кракъ; **лоды́га, лоды́жка.** 3) Чекутка. 4) Корень на зелкѫ.

Чѐканъ, *с. м* 1) Чёканъ. 2) Чюкъ, чюканъ. *Уловила дявола за косы-ты и го била по главѫ-тѫ съ чеканъ.*

Ч*карокъ, *с. м.*

***Чекѝя,** *с. ж. Т.* 1) Чакия. 2) Тяжесть отъ четыре кантара, отъ 176 окы.

Чѐкласъ, *с. м.* Мустачкы-ты по шюшюлкы-ты, по класовы-ты на жито; осилъ; **ость, усы́ у ко́лоса.** *Не бѫди чекласъ,* запорничявъ, инатъ.

***Чекмáкъ,** *с. м. Т.* Чакмакъ.

***Чѐкмедже,** *с. ср. Т.* Сандѫчя въ столъ, въ масѫ, въ долапъ, не ся отваря, а ся изтяглюва навънъ; **выдвижно́й ящикъ.**

Чѐкнатие и **чѐкнение,** *с. ср.* отъ **чѐкнѫ** и **чѐкнѫся.**

Чѐкнѫ, ешь,—налъ, *гл. д.* Разтварямь крака, чекоръ, уста твърдѣ много; разчеквамь. —**нѫся,** *гл. възвр.* Разтварямь си краката, устата твърдѣ много; чекорѭся, чепатѫся, крачѭся, разчеквамся.

Чекóрение, *с. ср.* отъ **чекóрѭ** и **чекóрѭся.**

Чекóристый, стъ, ста, сто, *пр.* 1) Что има чекоры; чекурливый, чворова́тый, чворовитый, сѫкливый; **сукова́тый.** 2) Клонистый, клонатый, кычистый, чепистый; **вѣтви́стый.** *Чекористо дрьво,* клончисто.

Чѐкорчя, *ум. ср.* и **чѐкорець,** *ум. м.* отъ **чѐкоръ.**

Чѐкоръ, *с. м.* Чекуръ: 1) Крачка, разкрачь, разчекоръ, стѫпка, адѫмъ; **шагъ.** *Нѣколко чекори наближо.* 2) Чворъ. 3) Дъно-то отъ отсѣченъ клонъ, оставено за стѫпало.

Чекóрѭ, ишь,—ри́лъ, 1) *гл. ср.* Крачѭ, стѫпямь; **шага́ть.** *Чекори като младѫ невѣстѫ.* 2) *гл. д.* Прѣкрачвамь, прѣскачямь, прѣчекорвамь; **переша́гивать, переступа́ть.** —**рѭся,** *гл. възвр.* Разтварямь си, разчеквамь си крака-та; крачѭся, чекнѫся, чякарѭся; **разводи́ть но́ги, каря́читься.** *Баба ся чекори, дѣдо ся топори. Егюптинъ ся топоряше, Егюпка ся чекоряше. Арапка ся чекоряше, Арапинъ ся охоляше.*

Чекрѫкчѝйка, *с. ж.* 1) Жена чекрѫкчия. 2) Птица *Querquedula circia,* гачь, какѫрдакъ, крьчеталъ; **чиро́къ.**

***Чекрѫкчѝя,** *с. м. Т.* 1) Който намѣща изкльчено, извихнѫто, счюпено; правачь, правець, правилець; **костопра́въ.** 2) Който прави или продава чекрѫци

***Чекрѫкъ,** *с. м. Т.* Направа съ колело, носицѫ, врѣтено, дрьжкѫ и съ другы наряди за прядение; роданъ, руданъ. *Кова врящи, дрѣнъ трящи, самъ-си Господь конь дрьжи?* Гат. — Чекрѫкъ. — *Заврьтямь на чекрѫкъ,* баѭ да ся забрька нѣкой, да не може да намѣри пѫтя.

И той си оттамъ отиде
На бабѫ на кадѫнѫ-тѫ.
Тя гы на чекрѫкъ заврьтѣ:
Тьмна ми мьгла пропаднѫ,
Ситенъ ми снѣжець завалѣ. *Пѣс.*

Чекрѫ̑чецъ, *ум. ср.* и **чекрѫ̑чя,** *ум. ср.* отъ **чекрѫ̑къ.**

Чекурли́въій, въ, ва, во, *пр.* Чекористъій, чвороватъій, чворовитъій, сѫкливъій; **суковатый.**— *Чекурливъ като глоговъ прѫтъ,* казвать за опакъ чловѣкъ, комуто съ ничто не може да ся угоди.

Че́куръ, *с. м.* Чекоръ.

Чеку́тка, *с. ж.* Оронѣнъ кочянъ царевица; влашковина, гроздчиничка, дудулецъ, жюна, калаваръ, каламаръ, какалашка, класура, класчюнка, козулакъ, кочянкъі, кубакъ, кукулашкъі, кукумарка, кукуратка, куленъ, лугнъі, лущкъі, мамулъ, махалка, мисирликъ, рапковина, тувка, тутунешка, чеканъ, ченкушка, чикутка, чокутка, чюгачка, чюшелка, шютарка, шютка, шюшюрага; **кукуру́зина съ обйтыми зёрнами.**

***Чекши́ри,** *с. м. мн. Т.* Чакшири, чешири, бечвъі, бечвица, патури, потури; **брю́ки, штаны́.** *На свинѧ крой чекширъі.*

Чекши́рци, *ум. м. мн.* отъ **чекши́ри.**

Чекъ́інистъій, стъ, ста, сто, *пр.* Что има голѣмѫ, много чекъінѭ; что приличя на чекъінѭ; четинистъій; **щети́нистый.**

Чекъ́іница и чекъ́іничка, *ум. ж.* отъ **чекъ́інѧ.**

Чекъ́інѧ, *с. ж.* 1) Изправенъі, остръі и по́-дебелъі влакна по гръба на свинѭ и на другъі животнъі; четина, четъінѧ; **щети́на.** 2) Раст. хвойна

***Чекѫ́лъ,** *с. м. Т.* Чакѫлъ.

Челби́нка, *с. ж.* Чело. *Горнѭ ръілка дори до челбинкѫ.*

***Челе́,** *с. ср. Т.* Опрѣдѣлена мѣра конци, коприна свити; топчя, тура *Едно челе конци. Двѣ челета ибришимъ.*

Челеба́къ, *с. м.* Дѣверъ, братецъ, драгъінко.

***Челеби́,** *с. м. Т.* Челебиѧ.

Челеби́йка, *с. ж.* Жена, мома челебиѧ.

Челеби́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ челебиѧ.

***Челеби́ѧ и челеби́,** *с. м. Т.* Почетно названiе на личенъ чловѣкъ; господарь; **господи́нъ, ба́ринъ.**

Челе́нка, *с. ж.* 1) Чворуга въ 1-то знаменов. 2) Къітка отъ трѣвѫ ковълъ, коѭто носять понѣйдѣ момъі

***Челе́нкъ,** *с. м. Т.* Орденъ, нишанъ за нѣнакво отличiе.

Челе́нце, *ум. ср.* отъ **челе́.**

***Челикли́ѧ,** *пр. неизм. Т.* Направенъій отъ челикъ; челиковъій. *Рѫцѣ демирлии, пръстiе челиклии.*

Чели́ковъій, въ, ва, во, *пр.* Что е отъ челикъ, направенъій отъ челикъ; челиклиѧ, стоманянъій; **стально́й.**

Сами му ся кукъі познаваеть:
Стрѣхъі му сѫ бисеръ поднизанъі,
А бедени отъ жлъта дуката,
Витъі портъі му сѫ челиковъі,
А диредзи му сѫ мраморлии. *Пѣс.*

***Чели́къ,** *с. м. Т.* Чиликъ, стомана, близна, близница; **сталь.**

Чели́нокъ, *с. м.* Раст. пчелинокъ.

Че́лка, *с. ж.* Оронена гроздова пѫшка; релюшка, чепка.

Че́лникъ, *с. м.* 1) Който стои на чело, челенъ, личенъ чловѣкъ; господарь, чорбаджиѧ; **корифе́й.** 2) Най-старъій въ задругѫ, въ родѫ, който ѭ оправѧ; глава, домакъінь, старѣйшина, чорбаджиѧ. 3) Глава, главатарь на овчяри; кехаѧ, желникъ, жюлникъ.

Разболѣлся челникъ Пѣё
На въісокѫ-тѫ планинѫ,
Ѩ при него никой нѣма. *Пѣс.*

Челникъ Пѣё ми засвири,
Ми засвири, ми задуни,
Во свиркѫ-тѫ тѫга тѫжить,
Тѫга тѫжить и ся трясеть! *Пѣс.*

4) Глава, главатарь на Влашкъі колъібъі, на Влашко село; кехаѧ. 5) Желѣзня гривна на ось за да ѭ пази отъ изтръіванiе.

Чё́лнъій, —льнъ и —ленъ, лна, лно, *пр.* Что е на чело, на главѫ, най-отпрѣдъ; личнъій, прѣдний, пръвъій; **ви́дный, передово́й.** *Челенъ чловѣкъ,* челникъ, пръвенецъ; **корифе́й.** *Кондисалъ во посланѫтѫ кукѭ на челно-то мѣсто. Ако сѣднешь на по́-челно мѣсто, той ке тя вдигне.*

Отговори челнъій Пѣё:
Ой овчяри, три чобани,
Повѧсайте, вечерѧйте,
Нахраните клятѫ кучкѫ! *Пѣс.*

Чело́, *с. м.* 1) Прѣднѧ та чясть на главѫ междѫ вѣждъі-тъі и косѫ-тѫ; челбинка; **лобъ, чело́.** *Има голѣмо чело.* 2) Главна-та, прѣднѧ-та чясть на нѣчто; глава, лице. *Хванѫлся на чело-то на хоро-то.* 3) Пръво-то, най-почетно-то мѣсто въ кѫщѫ, въ собѫ, кѫтъ; **кра́сный у́голъ.** *Сѣднѫлъ на чело.* 4) На длъгѫ софрѫ крѫгла-та чясть, дѣто сѣдать пръви-ти и по́-стари-ти; щитъ. 5) Женскъій накъітъ за главѫ като диадемѫ; левчя, рядъ. — *Пиши си го на чело-то,* заканванiе, връжи си червенко, пиши си го на ухо-то; **зару́би себѣ́ на́ носъ, заруби́ у себя́ на носу́.** — *Хубость ся на чело не носи. На чело-то Христоса, въ пазухѫ дявола. Който много ходи изъ село, остава безъ чело. Много ходи изъ село, та си доде безъ чело. Жена съ голѣмо чело, а конь съ голѣмъі грѫдъі. Накалася въшка, че излѣзла на чело. Изпрѣчился като гладнѫ въшкѫ на чело.*

Человѣкъ и производны-ты отъ тѫѭ рѣчь в. при **чловѣкъ.**

Челозвѣздый, да, до, *пр.* Что има звѣздѫ на чело-то си.

Ѣахнѫ Марко коню шестокрыла,
А Михаилъ коню челозвѣда. *Пѣс.*

Челцé, *ум. ср.* отъ **челó.**

Чéлюсть, *с. ж.* 1) Кость *Maxilla*, на коѭ-то стоять зѫби-ти и вѣнци-ти; вилица, чене; **чéлюсть.** 2) *Челюсти:* бузы отъ заклано животно; **пáщеки.** 3) Двѣ-ты пóкасы дъскы на мялицѫ. 4) Всяка отъ впрягнѫты-ты нищкы на нищелкы; кутлець.

Челюшка, *с. ж* Птица чеварлига.

Заженилася челюшка дѣвойка,
Поканила триста врабци сватци. *Пѣс.*

Челядинкы, *с. ж. мн.* Гѫбы *Hypholoma fasciculare,* желядинкы, оризници, урешници; **опёнки.**

Челядникъ, *с. м.* Чловѣкъ, който има челядь; домовникъ; **семéйный.** *Той сега е челядникъ съ три дѣчица.*

Челядница, *с. ж.* Коꙗто има челядь; домовница; **семéйная.**

Челядничя, *с. ср.* Раст. *Echinops ritro;* **крутáй.**

Чéлядь, *с. ж.* 1) Баща и майка съ дѣца-та си, кога живѣѭть въ еднѫ кѫщѫ; домочядие; **семья́, семéйство.** *Голѣма челядь, малка челядь.* 2) Всичкы-ты въ еднѫ задругѫ. *Прадѣдо, дѣдо, баща, майка, чичеви и братꙗ и сестры унукы живѣѭть въ еднѫ челядь.* 3) Дѣца-та, рожба-та на едно домочядие; **дѣти.** *Имало единъ царь и еднѫ царицѫ; тѣ си имали единадесять челяди все женскы. Ахъ за челядь, охъ отъ челядь. Не бы кѫщѫ тѣсна, ако не бы челядь бѣсна.*

Челякъ и производны-ты отъ тѫѭ рѣчь в. при **чловѣкъ.**

***Чемашерлѫкъ,** *с. м. Т.* Чамаширъ.

***Чембáзъ** и **чембáсъ,** *с. м. Т.* Чамбазъ.

Чембéрецъ, *ум. м* и **чембéрчя,** *ум. ср* отъ **чембéръ.**

***Чемберлия,** *пр. неизм. Т.* Что е съ чемберы, съ обрѫчи.

***Чембéръ,** *с. м. Т.* 1) Обрѫчь; **óбручъ.** 2) Забрадка, забрада, шамиꙗ, дема, в. **рѫченикъ.**

Чемелница, *с. ж.* Кандилка, кандилница, кадило, кадилница; **кадило, курилница, лáдонка.**

Чемерига и **чемерика,** *с. ж.* Раст. *Veratrum album,* чимерига, чюмерига; **чемерица, чемерочникъ.**

Щѫ ти турѭ сѣно чемерикѫ,
День да ꙗдешь, два дни да болѣешь. *Пѣс.*

Чемерлиꙗ, *пр. неизм.* Въ пѣсень за лютѫ рѣкѫ:

Аль минѫхте рѣкѫ чемерлиѭ,
Аль минѫхте край выше Кѫпинѫ,
Аль видохте гроба Секулова?

Чемéрный, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Тяжкый, лоший, проклятый, черный. *Чемерно робство.*

Чéмеръ, *с. м.* 1) Проклятиꙗ, лошетиꙗ, злина, дꙗволъ; срѣщася въ клятвы. 2) Ѣдъ, утрова.— *Чемеру проклятый! Чемеръ да тя веме! Чемери да го вемѫть! Чемери, Гано! — Устрѣли, мѫжю! За каквы си чемеры?* за какво си, за что си, за каквы спиры си?

Не ми задавай ꙗдовы,
Ѣдовы пусты чемеры. *Пѣс.*

Чемрѣѭ, ешь,—рѣꙗлъ, *гл. ср.* Копнѣѭ, линѣѭ, топѭся, слабѣѭ, съхнѫ, чезнѫ, чиꙗѭ, фирѣѭ; **ныть, изнывáть.** *Земледѣлие-то чемрѣе и не може да ся развива.*

***Чемширъ** и производны-ты отъ тѫѭ рѣчь в. при **чимширъ.**

Ченгéлецъ, *ум. м.* и **ченгéлчя,** *ум. ср.* отъ **ченгéлъ.**

Ченгéлчя, *с. ср.* Раст. *Platanthera bifolia;* **бѣлыя кукушкины слёзки, любка.**

***Ченгéлъ,** *с. м. Т.* Кука, подвижна кука за окачяние на неѭ нѣчто; **крюкъ.** *Съ ченгелъ да го тяглишь, нѣма да дойде.*

Ченгый, га, го, *пр. смякч.* отъ **чéрный.** Черничкый.

***Чене́,** *с. ср. Т.* Челюсть, вилица; **чéлюсть.** *Страшно чене е,* или: *ченета-та му работять,* приказва много.

Ченица, *с. ж.* Пшеница въ всичкы-ты значенотиꙗ.

Ченичица и **ченичка,** *ум. ж.* отъ **ченица.**

Ченичка, *с. ж.* Растение и плодъ царевица.

Ченичковина, *с. ж.* Царевковина.

***Чениꙗ,** *с. ж. Т.* Чиниꙗ.

Чéнка, *с. ж* Растение и плодъ царевица.

Чéнкушка, *с. ж.* Чекутка.

Чéпче, *с. ср.* Ѣйце, сѣмя отъ въшкѫ, отъ блъхѫ; гнида, вохче, вченче, пчене, свенче, сѣмче, щене.

***Ченъ,** чéнове, *с. м Т.* Чанъ.

Чéпамь, *гл. ср.* Играѭ игрѫ чепаницѫ.

Чéпание, *с. ср.* отъ **чéпамь.**

Чéпаница, *с. ж.* Игра посадие, посѣдникъ, посадникъ, посѣдниꙗ, прѣскума, пѣшнчка, рѫченица, рѫчници, хойса, чепница; **пля́ска въ присядку.**

Чёпанъ, *с. м.* Кълка мясо, копанъ, бутъ, дебелина; **огузокъ.**

Чéпарка, *с. ж.* Разсой, разсоха, разсою, сока, соха, чаталъ, четалъ; **рассóха, карáка.**

Чéпьрокъ, *с. м.* Чеперюкъ.

Чепáтеню, *с. ср.* отъ **чепáтж** и **чепатжся.**

Чепáтъій, тъ, та, то, *пр.* Что има много чепие, что е като чепъ; чепистъій, чаталистъій, чвороватъій. *Да нѣма нѣчто чепато и рогато.*

Чепáтж, ишь, —тилъ, *гл. д.* Чекнж. **—тжся,** *гл. възвр.* Чекнжся.

Чёпé, *ум. ср.* отъ **чепъ,** в. **чёпя́.**

Чёпéнце, *ум. ср.* отъ **чёпя́.** *Чёпенце на стовнж.*

Чепéракъ и **чепéрекъ,** *с. м.* Чеперюкъ.

Чепери́ца, *с. ж.* Треножникъ-тъ, съ който подпирать дрьво-то, о което врьзвать краката на волъ, кога го ковать.

Чёпéрко, *с. м.* Въ гатанкж за гребенъ: *покачися мой чёпорко по могж-тж рунтавицж?*

Чеперóкъ, *с. м.* Чеперюкъ.

Чёпéрюкъ, *с. м.* Мѣра за длъжинж отъ врьха на палеца до показалеца, кога сж разтворени; чепарокъ, чеперакъ, чеперекъ, чеперокъ, чёпирикъ, чюперюкъ, хрума, хрумица. *Пядю и чеперюкъ.*

Чепéрястъій, стъ, ста, сто, *пр.* Напрьшенъій, наперенъій, натруфенъій, нагъізденъій, чопористъій; **чóпорный.**

Чéпистъій, стъ, ста, сто, *пр* Что има много чепие; чепатъій, чекористъій, клонатъій, клонистъій, клончистъій, къітатъій, къічистъій; **вѣтви́стый.** *Чеписто дрьво.*

Чéпецъ, *ум. м.* отъ **чепъ.**

Чёпирикъ, *с. м.* Чеперюкъ.

***Чепи́ци,** *с. ж. мн.* Особени гъіздави обувкъі кундури; **штиблéты.**

Чéпка, *с. ж.* 1) Къічюръ грозде; гроздъ, гроздакъ, пжшка, салкжмъ; **кисть я́годъ, гроздъ, гревнъ.** 2) Оронена гроздова пжшка; челка, релюшка.

Чéпка, *с. ж.* Чепъ на бъчвж.

Чёпка, *с. ж.* Чевка, човка, кльвка, кльвунъ, клюнъ на птицж.

Чéпкáло, *с. ср.* Справа за чепканю, за чесаню вълнж.

Чéпкамь и **чёпкамь** (да **чéпнж** и да **чёпнж**), *гл. д.* 1) Чеврькамь, чёплж, брькамь, халамь. *Не може човѣкъ да си чепне зжба отъ него. Който на овъй свѣтъ си не чепка уши-тъі, на онъй свѣтъ, ке му гъі чепка гяволъ-тъ съ клинецъ. Не хвела да чепкашь огънь съ ножь.* 2) Чешж, разчесвамь, разчепквамь. *Чепкамь вълнж.* 3) Дрьпамь, кжсамь, чъпкамь. *Закачихж да го чепкать за уши, за крака. Овчя-тъі чепкать трѣвицж по брѣга.* 4) Кльвж, клювж, клоцамь, клюцамь, кльвкамь, чюпкамь; **клевáть.** *Пиля-то чёпнжло книгж-тж и врькнжло.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Пипамся, барамся, чеврькамся, чеплжся, халамся. 2) *гл. стр.* Бъівамь чепканъ.

Чéпканю и **чёпканю,** *с. ср.* отъ **чéпкамь** и **чéпкамся,**

Чепкéнецъ, *ум. ж.* и **чепкéнчя,** *ум. ср.* отъ **чепкéнъ.**

***Чепкéнъ,** *с. м. Т.* Горня дебела дрѣха безъ ржкавъі за по кжра; чопкенъ, ягмурлукъ, ямурлукъ, епанчюкъ, епанчя, япжнджакъ, опанчюкъ, сакма, сукарда; **плащъ, епанчá.**

Чеплéзеню, *с. ср.* отъ **чеплéзжся.**

Чéпла, *с. ж.* Безчестница, безсрамница, разтура, смахнжта, завѣяна жена, мома. *Чепло проклята!*

Чеплéзжся, ишся,—зился, *гл. об.* Катерюся, катрезжся, лазж; **карáбкаться, лáзать, лáзить.** *Оти не сѣдишь миренъ, ами ся чеплезишь*

Чёпленю, *с. ср.* отъ **чёплж** и **чёплжся.** Чеврьканю.

Чёплж, ишь, — ли́лъ, *гл. д.* 1) Съ остро ровж, коврэдж, врѣдж нѣчто; чеврькамь, чепкамь, чечкамь; **ковыря́ть.** 2) Барамь, базикамь, кжтнж, закачямь, задирамь, халамь, чеврькамь, чепкамь, чячкамь, играж си съ нѣчто; **задѣвать, задирáть, трóгать, приставáть, вороши́ть.** **—жся,** *гл. стр.* Бъівамь чепленъ. **—Чёпли мя,** юде мя, врьти мя извжтрѣ. *Нѣчто го гёпли,* боде го, жюрави го, жеже го, врьти го, копае го, чеврька го, не го оставя на мира; **имѣть внýтренее беспокóйствіе**

Чéпница, *с. ж* Игра чепаница.

Чéпнж, ешь, — нжлъ, *гл. д. свр.* 1) отъ **чéпкамь.** 2) Да хапнж, да закусж *Ни хапнжла, ни чепнжла.* 3) Да плеснж. *Чепнж ржцѣ, подплаши гъі.*

Чепóнкъі, *с. ж. мн.* Единъ видъ бубъі, които хранять пó-кжсно.

Чепóрошка, *с ж.* Чепоръ, чворъ. *Чепорошка ти подъ опашкж.*

Чéпоръ, *с. м.* Чворъ въ 1-то знаменованне.

***Чепрáзъ,** *с. м. Т.* Чапразъ.

Чéпурка, *с. ж.* Гжба червенка.

Чéпчя, *ум. ср.* отъ **чепъ.**

Чепъ, чéпове и **чéпие,** *с. м.* 1) Гвоздъ, грездъ, греждѣй, крьновъ, чепка на бъчвж; **кранъ, гвоздь.** 2) Желѣзнъі пржтчкъі, завренъі въ два та края на тепавично валмо, за да ся врьти то на тѣхъ. 3) Дрѣновъ клинъ въ долнж-тж чясть на грънчарско колело, на който то ся врьти. 4) Сжчка въ 1-то знач. *Не трѣбва да глядамъі чепа*

само въ чюждо-то око. 5) Чворъ въ 1-то знаменование.

Чепъ-чевре́, *нар. Т.* Наоколо.

Чёпя́, *с. ср.* Малка дупчица, тръбица на ссждина за пиение изъ неж или за наливание; **носо́къ, ры́льце.**

Чёра, *нар.* ви. **вчёра.**

Чёра, *с. ж.* Така выкать малко новородено женско дѣтя, още некрьстено; чэра, чица, голка, гушла, кушла, кушленка, пижю, пужю, пушла.

Чера́шю, *им* соб. женско.

Чёрвие, *с сб* Много червюци, червѣи; чрьвие, црьвие. *И червю-то не ще да храни. И червю-то не щжть да го юджть. Кое-то кучя окраставѣе, него и юджть червю-то.*

Чёрвей, чёрвекъ, в чёрвѣй, чёрвюкъ.

Черве́лничя, *с. ср.* Срѣщася въ баяние за нежитъ: *червелничя, опалничя, не червися, не бружися като курвж на пазаръ!*

Черве́на врьба́. Раст. *Salix purpurea,* червена ракъıта.

Черве́на ела́. Раст. *Picea excelsa,* смрьчь, смрьчю.

Черве́на комони́га. Раст. *Onobrychis arenaria.*

Червена́къ, *с. м.* Единъ видъ червенъı коравъı круши; червендакъ.

Черве́на ракъ́ıта. Раст. червена врьба.

Черве́на ръ́ıба. Ръıба *Carassius auratus.*

Черве́на чючюли́га. Раст. *Convolvulus arvensis.*

Червенда́къ, *с. м.* 1) Чловѣкъ съ червено лице; божюристъıй. 2) Крушю червенакъ. *Лесно е баби да юде гнилъı круши, да видимъ, какъ ще юде червендаци.*

Червенда́листъıй и **червенду́листъıй,** **стъ, ста, сто,** *пр.* Что има червено лице; червендакъ, божюристъıй червенъıй; **кра́сный, румя́ный, краснощёкій.**

Черве́ние, *с. ср.* отъ **червѣ́ж** и **червѣ́жся.** Чрьвение, црьвение.

Червени́кавъıй, въ, ва, во, *пр.* Нѣколко червенъ; при́-червенъ, у́-червенъ, кѣзъ-червенъ, чрьвеникавъıй, црьвеникавъıй; **красноватый.**

Червенина́, *с. ж* Качество на червенъıй, червенъ цвѣтъ; чрьвенина, црьвенина; **краснота́, кра́ска, румя́ность, румя́нецъ.**

Червени́ца, *с. ж* Чрьвеница, црьв ница, казвася за усилване. *Червена червеница.*

Черве́ничкъıй, — **чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **черве́нъıй.** Червенкъıй, чрьвеничкъıй, црьвеничкъıй.

Черве́нка, *с. ж.* Чрьвенка, црьвенка: 1) Болѣсть шюрка *Morbilli;* **корь.** 2) Болесть *Erisipellas,* червенъ вѣтъръ, црьвеница, рупелъ, урбалець, устрѣлъ; **ро́жа.** 3) Единъ видъ пшеница; кжзжлджю; *blé tendre.* 4) Гжба *Agaricus campestris,* червену́шка, чепурка, печюрка, пичюрка, баджюръ, гюбреница; **шампиньо́нъ, печери́ца.**

Черве́нкъıй, ка, ко, *пр. смякч.* отъ **черве́нъıй.** Чрьвенкъıй, црьвенкъıй, червеничкъıй — *Врьжи си червенко,* заканване, пиши си го на чело-то (на ухо-то), окачи си обица; **заруби́ себѣ́ на́ носъ, заруби́ у себя́ на носу́.** — *Врьжи си червенко на прьста, да тя не хванжть уроци.*

Червеноклá́съıй, съ, са, со, *пр.* Что има червенъı класокъı. *Жито червенокласо*

Червенопе́рка, *с. ж.* Ръıба *Scardinius erytrophthalmus;* **краснопе́рка.**

Червенопрѣ́стица, *с ж.* Червена земю, червена прьсть.

Червенослóвъ, *с. м.* Книга, что има писанъı, печютанъı нѣкои слова и съ червено мастило.

Червеноши́йка, *с. ж.* Птица *Rubecula familiaris, Blyth.*

Червену́шка, *с. ж.* 1) Птица *Pyrrhula vulgaris.* 2) Гжба червенка.

Червену́шю, *с. ж.* Казвася на галено за болести въ баяние: *темянушё, червенушё, съ кола си дошла, съ конь щж тя испратя въ пусто горю Тюлюменско. Червенушю, дебелушю, да станешь да идешь въ дивъı горъı!*

Черве́нъ бобъ. Раст. и плодъ черенъ бобъ, бакла; **ру́скіе бобы́.**

Черве́нъ бу́рянъ. Раст. *Blitum capitatum,* бодливо зелие, дивъ спанакъ, змийско грозде, къıсела трѣва, чювкъıнъı уста; **жмінда головча́тая, боро́вникъ.**

Черве́нъ вѣтъръ. Болесть червенка въ 2-то знаменование.

Черве́нъ кантарио́нъ. Раст. *Erytraea centaurium;* **золототы́сячникъ, красня́нка.**

Черве́нъ патлжджа́нъ. Раст. *Solanum lycopersicum,* френскъıй патлжджанъ, доматъ, мехле; **помадо́ръ, тома́тъ.**

Черве́нъ Пятко. Вино

Черве́нъı борови́нкъı. Раст. *Vaccinium Vitis idaea;* **брусни́ка, брусни́ца.**

Черве́нъıй, нъ, на, но, *пр.* Что има извѣстенъ цвѣтъ, като цвѣтъ-тъ на кръвь-тж; чрьвенъıй, црьвенъıй; **кра́сный.** *Червенъ чловѣкъ, червено лице,* божюристо. — *Хванжла го е червена-та болесть,* прѣправюся на боленъ. — *Червенъ като ракъ (като божюръ, като Битолскъıй просюкъ). Червена-та юблъка е червива. Червена зора — мокра вечерю. Да не дочюкашь червено-то яйце!*

Червенѣѭся, ешся,—нѣлся, *гл. об.* Показвамся, виждамся червенъ; чрьвенѣѭся, црьвенѣѭся, червѭся; **краснѣться.** *Нѣчто ся червенѣе на врьха. На едного ся лици, на другыго ся червенѣе.*

Червенѣюние, *с. ср.* отъ **червенѣѭся.**

Червивъ бýрьанъ. Единъ бурьанъ, когото горять и стрьıвать на прахъ, та посыпвать червясалы раны.

Червѝвый, въ, ва, во, *пр.* 1) Что има много червяци; червясалый, чрьвивый, црьвивый, црьвливый; **червѝвый.** *Червиво сырене, мясо. Въвирася като червиво кучя по кйошета та.* 2) Поврѣденый, разваленый, изяденый отъ червие; чрьвивый, црьвивый, црьвливый; **червѝвый.** *Червива ябльκа, червиво дрьво. — Червивъ съ пары,* който има много пары, гѫбавъ съ пары.

Чéрвий, *с. м.* Чрьвий, червякъ.

Червѝло, *с. ср.* Чрьвена мазь, червена боя, съ коѭто си мажѫть лице-то да стои червено; чрьвило, црьвило; **румя́ны.** *Мѫжь бѣлило, мѫжь червило, мѫжь чернило,* сир. мѫжь-тъ прави женѫ-тѫ да е такава или онакава.

Червѝлце, *ум. ср.* отъ **червѝло.**

Червѝсвамь и червѝсувамь (да червѝшѭ), *гл. д.* Намазвамь, натрьквамь съ червило; червѭ, чрьвисвамь, црьвисвммь; **румя́нить, нарумя́нивать, подрумя́нивать.** —**кся,** *гл. възвр.* Намазвамь си, натрьквамь си лице-то съ червило; **румя́ниться, нарумя́ниваться, подрумя́ниваться.** *Мома-та ся бѣлисва и червисва.*

Червѝсванѭ и червѝсуванѭ, *с. ср.* отъ **червѝсвамь.**

***Червѝшь,** *с. м. Т.* Прѣтопена лой отъ кокалы и отъ мозъка въ тѣхъ; чирвешь, чиришь.

Червѝшѭ, ешь,—вѝсахъ, *гл. свр.* отъ **червѝсвамь. —санъıй,** *прич. стр.*

Червó, *с. ср.* Длъга мясната, циписта трѫба въ животны; черево, чирво, чрьво, црѣво; **кишка́.** *И змия-та си черва-та не яде. Дънешникъ черво.*

Червотóчина, *с. ж.* и

Червоя́дина, *с. ж.* Дупчица на дрьво или на друго нѣчто отъ червякъ; чрьвоточина, црьвоточина, чрьвоядина; **червотóчина, мóлица.**

Червулѝна, *с. ж.* Лошь, тънъкъ и слабъ пашкулъ, кожюрецъ.

Червь, *с. м.* Чрьвь, црьвь, червякъ.

Чéрвѣй, *с. м.* Чрьвѣй, црьвѣй, червякъ. — *Нагаде го червѣй-тъ,* накрьни му ся работа-та, поизгуби.

Чéрвѣйчя, *ум. ср.* отъ **червѣй.** Червячя.

Червѭ, и́шь,—вилъ, *гл. д.* Чрьвѭ, црьвѭ: 1) Червисвамь. 2) Нажежявамь нѣчто да посвѣтлѣе; зачервявамь.

> Силны огневы кладяхѫ,
> Черны верыгы червюхѫ,
> И гы на Станкѫ качяхѫ. *Пѣс.*

—вѭся, 1) *гл. възвр.* Ставамь червенъ, врьквамь въ червенинѫ; зачервявамся, бруждѫся; **краснѣть, румянѣть.** 2) Червенѣѭся. *Черви му ся врать-тъ,* добрѣ му е, приюе му, дебелѣе. 3) Срамувамся, засрамявамся за нѣчто, берѫ ягоды; **краснѣть, стыди́ться.** 4) Червисвамся. 5) *гл. стр.* Бъıвамь червенъ.

Чéрвякъ, *с. м.* Животина червѣй, червий, червь, черевъ, черьвъ, чрьвякъ, чрьвѣй, чрьвь, чрьвий, црьвѣй, црьвѣлъ, црьвякъ, црьвецъ, црьвь; **червь, червя́къ.**— *Червякъ му яде срьдце-то,* има нѣчто, та го мѫчи. *Всяко дрьво си има червякъ да го яде. — Дъждовенъ червякъ,* дъждовецъ, дъждовникъ, глистъ, глистя, смулецъ.

Червя́самь, *гл. свр.* отъ **червя́свамь; очерви́вѣть. Червя́салый,** добылый червие; **очерви́вѣлый.**

Червя́свамь и червя́сувамь (да червя́самь), *гл. ср.* Ставамь червивъ, добывамь червие, наплъвамся съ червие; чрьвясвамь, црьвясвамь; **черви́вѣть.**

Червя́сванѭ и червя́суванѭ, *с. ср.* отъ **червя́свамь.**

Чéрвячя, *ум. ср.* отъ **червякъ.** Чрьвячя, црьвячя.

***Чéрга,** *с. ж. Т.* 1) Дебела тъкань за постиланѭ или за завиванѭ съ нея; црьга, постилка, завивка, килимъ, строшя. *Вдигни, постели чергѫ-тѫ. Завился съ чергѫ. Простирай си чергѫ-тѫ, дѣто грѣе слънце, да ти изсъхне.* 2) Чадъръ, шятъръ; **кибитка, пала́тка, шатёръ.** *Дошли чергари и опнѫли черги-ты си.* 3) Влака, вѣра, колѣно, котило, крътило, лоза, лѣка, пасмина, плѣзмина, повой, поясъ, повлѣкло, родъ, сой, фара; **родъ, поро́да, пле́мя.** *Отъ еднѫ чергѫ сѫ. — Изтъкалъ си чергѫ-тѫ,* свръшилъ си, натъкмилъ си работѫ-тѫ, изтъкалъ си платно-то. *Подмамяй го (помагай му), доклѣ си изтъчешь чергѫ-тѫ. — Простирай си крака-та спорядъ чергѫ-тѫ,* харчи спорядъ кесиѭ-тѫ си, колкото ти рѫка стига; **по одёжкѣ простира́й и но́жки.** *Колкото ти черга-та стига, толкозъ си и крака-та простирай.*

Черга́ринъ и черга́рь, *с. м.* Който нѣма постоянно живѣлище, а ся мѣсти отъ мѣсто на мѣсто и живѣе подъ черги, подъ шя-

тръ; шатърникъ, катунъ; **кочу́ющій.** *Дошли чергари.*

Чергáрка, *с. ж.* Жена, мома чергаринъ; катунка.

Чергáрскъій, **ска, ско,** *пр.* отъ **чергáринъ.** Катунскъій. — **скъı,** *нар* Като чергаръ; катунскъı.

Чергáрчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ чергарь.

Чергáрь, *с. м.* Чергаринъ.

Чергъ́ıло, *с. ср.* Обрѫчие на кола за покрывъ, покрывало на кола, коверка, кочиıа; **кибитка.** *Кола съ чергъıло,* кочиıа, талига; **кибитка.**

Чергъ́ıлце, *ум. ср.* отъ **чергъ́ıло.**

Чéргъıца и чéргъıчка, *ум. ж.* отъ **чéрга.** Черджe.

Черда́, *с. ж.* Чрьда.

***Чердакъ,** *с. м. Т.* Чардакъ.

Черджé, *ум. ср* отъ **чéрга.** Чергъıца, черджица.

Чéрджица и чéрджичка, *ум. ж.* отъ **чéрга.** Черджe.

Чердóсамь *гл. свр.* отъ **чердóсвамь.** — **санъıй,** *прич. стр.*

***Чердóсвамь и чердóсувамь (да чердóсамь),** *гл. д. Гр.* Кердосвамь. — **мся,** *гл. вз.* Кердосвамъıся, зимамъıся.

Дай му Боже, дни, годинъı,
Съ него да ся чердосамъı. *Пѣс.*

***Черевúзъ,** *с. м.* Раст. цѣлина въ 1-то знам.

Черевó, *с. ср.* Черво. *Кости му потрошихѫ, черева му покъıнѫхѫ. Една сестрица низъ плетъ ся провира, черевата ѣ ся влачять?*

Черевцé, *ум ср.* отъ **червó.** Чирьвце

Чéревъ, *с. м* Животина червякъ.

Череда́, *с. ж.* Чрьда.

Черéзъ, *прѣдл.* Ради, заради, зарадъ. *Черезъ мене и тебе не че.*

***Чéрезъ,** *с. м. Т.* Овощие и сладкъı на на софрѫ; **десéртъ.**

***Черéкъ,** *с. м. Т.* 1) Четврьтина отъ нѣчто. *Черекъ окѫ,* сто драма. *Черекъ кило жито,* единъ кутелъ. *Прѣдень черекъ мясо;* **ра́мо.** 2) Сѫдина отъ калай, въ коıѫто наливать само ракиıѫ; бахуръ, пахуръ.

***Черемúда,** *с. ж Т.* Керемида.

Чéренчя, *ум. ср.* отъ **чéрепъ.** Чиренчя *Ножчя черенчя,* ножя захлупачя, поклопачя.

Стоıанъ ся люто разсрьди,
Извади ножчя черенчя,
Че си Борюнкѫ прободе. *Пѣс.*

Чéрепъ, *с. м.* в **чиарепъ.**

Чéренъ, *с. м* Кокаляна, рогова дрьжка на нѣчто; чиренъ, црѣнъ, тренъ, дрьжка, дрьжюле; **чéренъ.** *Дѣдо Трено безъ черено, баба Трена безъ врѣтена.*

Чéренъ бобъ. Раст. червенъ бобъ, бакла; **ру́сскіе бобы.**

Чéренъ боръ. Раст. *Pinus laricio,* чернокъ, черна борика, црьнакъ.

Чéренъ глогъ. Раст. *Crataegus monogyna,* черъ глогъ, черноглоговина; **глодъ чёрный.**

Чéрепецъ, *ум м.* отъ **чéрепъ.**

Чéрепна, *с. ж* Подница, понца, црьпулıа, црѣпна, црѣпнıа, чирепнıа, чирепъ, чрьпулıа, чрѣпнıа.

Чéрепнúкъ, *с м.* Чирепникъ: 1) Праздникъ Еремиıа; така го наричıать, зачтото него день правять черепнъı-тъı. 2) Прьстянъ врьшникъ.

Чéрепчя, *ум. ср* отъ **чéрепъ.**

Чéрепъ, **пıе,** *с. м.* Чирепъ, чьрепъ, чрьпъ, црѣпъ: 1) Кѫсъ, парчя отъ счюпенъ сѫдъ; **черепóкъ, черéпье, колáнецъ, нэлóмокъ, обúвки.** 2) Сѫдове отъ глинѫ: грънци, паници, делвъı и другъı такъıва; **глиняная посу́да.** 3) Счюпенъ, щрьбъ сѫдъ; шютарь. *Присмѣлся хумникъ на черепъ.* 4) Глинянъ сѫдъ за садение цвѣтие въ него; црѣпчя, саксиıа; **цвѣтнúкъ.**

Череслó, *с. ср.* Черюсло.

Черéсло, *с. ср.* Зелена-та черупка на орѣхъ; корупка, лупешка, орашина, орѣшинка, трясло, черешналъ, чрѣсло, шлюпка.

Черешёва заду́шница. Задушница прѣдъ Пятдесятницѫ.

Черéшёвъıй, **въ, ва, во,** *пр.* отъ **черéшıа.**

Черéшица и черешка, *ум. ж.* отъ **черешıа.**

Черéшна, *с. ж.* Черешıа

Черéшналъ, *с. м* Черéсло.

Черéшıа, *с. ж.* Раст *Prunus avium* и неговъıй плодъ; черешна, чирıаша, чирешıа, црѣшıа, срѣшıа; **черéшня.**

Черешıа си родъ родила,
Отъ рода ся потрошила. *Пѣс.*

Дива черешıа, раст *Prunus Mahaleb,* дива вишнıа, дивекъıнıа. — *Ока вълна — ока череши. Зелени-ти умове тичıать на зеленъı череши Чичё Господи, дай ми грошь, да си купѫ череши. Дѣто чıоешь много череши, зимай малкѫ кошницѫ*

Черешıáрка, *с. ж.* 1) Коıато продава череши. 2) Птица *Cocothraustes vulgaris,* балканска званка; **толстонóска.**

Черешıáрскъій, **ска, ско,** *пр.* отъ **черешıáрь.** *Дрѣме като черешıарскѫ кобылѫ.*

Черешıáрчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ черешıарь

Черешıáрь и черешıáринъ, *с. м* Който продава череши *Извадилъ си ризѫ-тѫ като черешıаринъ.*

Чёржица и **чёржичка,** *ум. ж.* отъ **чёрга.** Чергъица.

***Черибашия,** *с. м. Т.* Царибашия.

Чёрка, *с. ж.* Щерка, дъщеря; **дочь.**

Чёрква, *с. ж.* Черкова, црьква. *Черкві гради, градъ съсыпва. Който пали въ черкві голѣмі свѣщь, не го бѣди съ малъкъ грѣхъ. Намѣрилъ праздні черквѫ да ся кръсти. Народъ-тъ въ черквѫ, а попъ-тъ въ механѫ-тѫ. Ако не ще боговица да ся щипе, тя не на черквѫ.*

Черкви́нскъий, ска, ско, *пр.* Черковнъий, черквинъий, црьквинскъий.

Чёрквинъий, нъ, на, но, *пр.* Черковнъий; *Черквинъ врата.*

Чёрквица и **чёрквичка,** *ум. ж.* отъ **чёрква.** Црьквица.

***Черкёзъ,** *с. м. Т.* Птица циганско пѣтля.

Чёркова, *с. ж.* Черква, црьква.

Черкóвище, *с. ср.* Црьковище.

Черкóвникъ, *с. м.* Црьковникъ.

Черкóвница, *с. ж.* Црьковница.

Черкóвнъий, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Црьковнъий, черквинскъий, черквинъий, черковскъий.

Черкóвско пиля. Птица цинцигарець.

Черкóвскъий, ска, ско, *пр.* Черковнъий.

Чёрковчя, *ум. ср.* отъ **чёркова.**

Черкýвамь и **черкýвамся,** *гл. възвр.* Црькувамь.

Чёркъий, ка, ко, *пр. смякч.* отъ **чёрнъий.** Черничкъий.

Чёрла, чёрлавъий, в. **чóрла, чóрлавъий.**

Черли́въий, въ, ва, во, *пр.* Корубистъий, хралопатъий, шюпливъий; **дупленáстый.** *Черливъ дрьва.*

Чёрна, им. соб. женско. *Свята Черна,* праздникъ Свята Мавра.

Чёрна бори́ка. Раст. черенъ боръ.

Чёрна елá. Раст. *Alnus incana* и *Alnus glutinosa,* водна ела, елха, елшя, ехла, дива лѣска, лѫговица; **óльха бѣлая** и **óльха клéйкая.**

Чёрна кокóшка. 1) Птица чернокосъ. 2) Птица *Fulica atra,* водна кокошка, лишкавець, лиска; **лысýха, кýрочка дунáйская.**

Чёрна ръ́іба. Рыба *Abramis vimbra,* карабалѫкъ, левга; **сырть, рыбéцъ.**

Чёрнё, им. соб. мѫжско.

Чёрнене, *с. ср.* отъ **чёрнѭ** и **чёрнѭся.**

Черни́кавъий, въ, ва, во, *пр.* Нѣколко чернъий; при́-чернъий, вѣзъ-чернъий, ý-чернъий; **черновáтый.**

Черни́къ, *с. м.* Ладия, варка, шайка, каикъ на Дунава.

Черни́лка, *с. ж.* 1) Нѣчто много черно. *Черна чернилка;* **сáжа сáжею.** 2) *Ustilago,* зрьна отъ жито, поврѣденъи още на класа, та вѫтрѣ въ тѣхъ има черенъ прахъ вмѣсто брашно; главня, главница; **головня́, пзгáра, изгáрина, и́згарь.** 3) Болесть на лозя-та, отъ коѭто почрьнѣва дъно-то на къичюра, та пада грозде-то; съипка.

Черни́лникъ, *с. м.* Лошь чловѣкъ, който почерня нѣкого; лошётникъ, пакостникъ. *Гиди чернилнику!*

Черни́лница, *с. ж.* Лошётница, пакостница.

Черни́ло, *с. ср.* Црьнило: 1) Нѣчто твърдѣ черно; чернота. *Черно чернило.* 2) Чернилникъ, чернилница. 3) Черенъ, тяжькъ, лошь животъ. *Мѫжь бѣлило, мѫжь червило, мѫжь чернило. Пусто мое чернило!*

Черни́ня, *с. ж.* Качество на чернъий; чернота.

Черни́ца, *с. ж.* Црьница: 1) Раст. *Morus alba,* боболкница, дудъ, муренка, агодница; **тýтовое дéрево, тутъ, шелкови́ца.** 2) Въ *мн. ч.* Ягоды-тъ, плодъ-тъ на това дрьво; барабонкъ, бобонкъи, брьбонкъи, вацани, галашкъи, дудули, кѫкъили, кѫпинкъи, мурьи, мурвъи, мургвъи, муренкъи, скандалъи, съкаменци, туренкъи, црьничкъи, чрьничкъи; **я́года тýтоваго дéрева.**

Черни́чёвъий, въ, ва, во, *пр.* отъ **черни́ца.** *Черничева шюма.*

Черни́чица, *с. ж.* Въ пѣсень за черноокѫ дѣвойкѫ:

> Черничице дѣвойко,
> Чернъи ти сѫ очи-тъи,
> Бѣло ти е лице-то,
> Я дай да го цѣлъивамь.

Черни́чка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **черни́ца.** 2) Раст. *Ligustrum vulgare,* миризлива черничка, птичие зрьно; **бирю́чина обыкновéнная.**

Чёрничкъий, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **чёрнъий.** Черкъий.

Черни́чя, *ум. ср.* 1) отъ дрьво **черни́ца.** 2) отъ **черникъ.**

Чернобрáдъий, дъ, да, до, *пр.* Който има чернѫ брадѫ; **чернобордый.**

Черновѣ́ждъий, дъ, да, до, *пр.* Който има чернъи вѣжды; **чернобрóвый.**

Черноглóговина, *с. ж.* Раст. черенъ глогъ.

Черногри́въий, въ, ва, во, *пр.* Что има чернѫ гривѫ; **черногри́вый.**

Черногръ́ба, *с. ж.* Една ръиба; гръба, карагйозъ.

Чернозёмець, *с. м.* Житель на нѣкоѭ чернѫ земѭ.

Чернозёмка, *с. ж.* Жена, мома отъ нѣкоѭ чернѫ земѭ.

> Циганкъи чернозёмкъи,
> Дайте ми бъилкъи зьминскъи. *Пѣс.*

Черноземскъій, ска, ско, *пр. Черноземска дъщерѧ,* черна-та земѧ.

Чинишь, что чинишь, да додешь,
Че съмь си Недка годила
За черноземскѫ дъщерѭ,
Та щемъ сватбѫ да правимъ. *Пѣс.*

Черноземъ, *с. м.* Черна и торна земѧ, прьсть; каратопракъ.

Чернокласница, *с. ж.* Жито црьнокласица.

Чернокосъ, *с. м.* 1) Птица *Turdus merula,* врагово пилѧ, дроздъ, дрозенъ, дзворецъ, зворецъ, кйосавецъ, кйосъ, косакъ, косарецъ, косарь, косеръ, косъ, скովранъ, сколовранецъ, черна кокошка; **дроздъ чёрный.** 2) Раст. *Inula Helenium,* оманъ, уманъ; **девясилъ лѣкарственный.** 3) Раст. *Telekia speciosa.* 4) Раст. *Valeriana officinalis,* дѣленка, дѣленчѧ, дѣлѭнка, кочѥ былѥ, кочѭ былка, развалничѧ, слѣти-коса; **валеріана, маунъ, земляной ладонъ, булдырьянъ.**

Чернокосый, съ, са, со, *пр.* Който има чернѫ косѫ; **черноволосый.**

Чернокъ, *с. м.* Раст. черенъ боръ.

Черноморецъ и черноморянецъ, рци, *с. ж.* Чловѣкъ откамъ Чрно-море.

Черноморка, *с. ж.* Жена, мома откамъ Черно-море.

Черноморскъій, ска, ско, *пр.* отъ Черно-море.

Черномустакатъій, тъ, та, то, *пр.* Что е съ чернъι мустакъι.

Черноокъій, къ, ка, ко, *пр.* Что е съ чернъι очи; ваклъій; **черноокій, черноглазый.** *Който нѣма черноокѫ, цѣлува и гуреливѫ.*

Черноперка, *с. ж.* Рыба, Тур. кѫзѫлъ-кама. Да не е *чермноперка,* спр. *червеноперка?*

Чернота, *с. ж.* 1) Качество и свойство на чернъій; чернина; **чёрность, чернота.** 2) Нѣчто тврьдѣ черно; чернило.

Черно трѣнѥ. Храстъ чалия.

Черночиренчѧ, *с. ср.* Назъвание на ножь съ черенъ чиренъ. *Ножѧ черночиренчѧ.*

Черночкъій, —чькъ, чка, что, *пр. смякч.* отъ **чёрнъій.** Черничкъій.

Чёрнъι боровинкъι. Раст. *Vaccinium Myrtillus,* брусници; **черника, черница.**

Чёрнъій, —рьнъ и —ренъ и черъ, рна, рно, *пр.* Чрьнъій, црьнъій: 1) Что има много тьменъ цвѣтъ, противенъ на бѣлъій; **чёрный.** 2) Что е потьмнѣлъ, почернѣлъ отъ нѣчто; **чёрный.** *Станѫлъ черенъ като вѫгленъ.* 3) Мургъій, пьснъій, есмеръ, ваклъій, калешій. 4) Мѫчнъій, тѧжкъій, труднъій. *Чернъι дни, черно робство.* 5) Лошій, злъій, чемернъій. *Черна чюма.* 6) Горчивъій. *Чернъι сльзъι.* — *Черенъ вторникъ,* вторникъ-тъ на чистѫ-тѫ недѣлѭ; усовскъій вторникъ. *Родился у черенъ вторникъ,* злочестъ е, не му врьви. — *Черна боѧ,* копервасъ; **купоросъ, чёрный цвѣтъ.** — *Не продума ни чернѫ, ни бѣлѫ,* не каза нищо, не каза ни гѫкъ, не си отвори уста-та. — *Черенъ като китюкъ (като вепъръ, като Циганинъ). Черенъ като опаленъ пьнь. Черенъ като дъно-то на тиганѫ. Черенъ като катранъ, къселъ като оцетъ, горчивъ като пелынъ. Ако смъι чернъι, не смъι Цигане. Арапинъ съ раки-сапунъ сѧ мъιе, ала пакъ е черенъ Чернъій-тъ бѣлъ никога не става. Бъιволица-та е черна, а дава бѣло млѣко Черна-та кокошка бѣлъι ѧйца носи. Какъ сѫ, врано, гаржета-та ти? — Вчера чернъι, днесь пакъ дважь. Черна кѫдѣлѭ бѣла нищѫ. Черна чюма на бѣлъ конь. Бѣлъι парь за чернъι дни. На мирнѫ земѭ черенъ робъ. Ще дойде и за него черенъ пятъкъ. Бѣлъ на лице, черенъ на срьдце. Вода-та всичко измъιва, само черно лице и лошь язъιкъ не може. Беки щѫ привръжѫ чернъι крьпъι да го жялѭ. Бѫжянова майка бѣло носи, а стоянова черно. Чернъι кръви да плюе!*

Чернѣѭ, ешь,—нѣлъ, *гл. ср.* Траѭ, млъчѫ и сѧ мѫчѭ за нѣчто; црьнѣѭ, тьмнѣѭ, коптѫ, коптѣѭ.

Чернѣй, горо, чернѣй. сестро,
Двама да чернѣемъ,
Тъι за твой-тъι листѥ, горо,
Азъ за прьво либѧ! *Пѣс.*

Трай, душё, чернѣй, кожё. —**ѣѭся,** *гл. възвр.* Показвамся, виждамся отдалечь черенъ; чрьнѣѭся, црьнѣѭся; **чернѣть, чернѣться.**

Чернѣѭнѥ, *с. ср.* отъ **чернѣѭ.**

Чёрнѭ, ишь,—нилъ, *гл. д.* 1) Правѭ черно; зачернѭвамь, почернѭвамь; **чернить, марать.** 2) Враносвамь; **сюрмить.** 3) Срамѭ, безчестѭ; **чернить.** —**нѭся,** *гл. стр.* и *възвр.* Бъιвамь черненъ; **черниться.**

Черпалникъ, *с. м.* Сѫдъ за черпанѥ съ него водѫ; черпало, черпило, кипчѭгъ, кипче, лѣйка; **уполовникъ, черпало.**

Черпало, *с. ср.* Черпалникъ *Кладенчѧ безъ черпало.*

Чёрпанѥ, *с. ср.* отъ **чёрпѫ.** Гребенѥ, ваденѥ водѫ.

Чёрненѥ, *с. ср.* отъ **чёрнѭ.** Служенѥ, чернилѫ.

Черпило, *с. ср.* Черпалникъ.

***Черпиѧ,** *с. ж. Т.* Чарпиѧ.

Черниѧ, *с. ж.* Черненѥ, почернѭкъ, крьч-

ма. *Далъ имъ за черпнѫк,* да ся почерпять.

Чѐрпѫ, ешь,—па́хъ, *гл. д.* Вадѫ, изваждамь водѫ съ сѫдъ; гребѫ, наливамь, чрьпѫ, црьпамь; **чѐрпать.** *Черпѫ водѫ отъ кладенець.*

Чѐрпнѫ, ишь,—пи́лъ, *гл. д.* Чрьпнѫ, црьпнѫ: 1) Канѭ съ нѣчто питие, поднасѭмь вино, ракиѭ; служѭ, честѫ, турамь, гощавамь, заливамь; **по́дчивать.** *Иванъ черпи, Иванъ пие.* 2) Въ кръчмѫ: азъ плащамь за изпито-то; **угоща́ть вино́мъ.** *Който зима пары, той черпи. Не ми си былъ на работѫ, не ми си бралъ лѣщници (охлёвы), та да тя черпнѫ.* **—пнѫся,** 1) *гл. вз* Служимся единъ другъ. 2) *гл. стр.* Бывамь черпенъ.

Черта́, *с. ж.* Чрьта.

Чёртъ, *с. м.* Чортъ, дѭволъ, гѭволъ, сотона.

Черу́пка, *с. ж* Чирупка, чюрупка: тврьда, костяна кора на плодъ, на животно; корупка, лупешка, руспа, костилка; **луска́, лу́ща, лущи́на, скорлу́па, ра́ковина.** *Черупкы отъ орѣхы, отъ ѭйца, отъ миды и охлювы.*

Черу́пчица, *ум. ж.* отъ **черу́пка.**

***Чѐрчевѐ,** *с. ср. Т.* Дрьвяна направа, въ кѫдѣто стоять сткла-та на прозорець или на друго нѣчто и врата-та на нѣчто; черщеве, крѫжникъ, крѫжница, каса; **ра́ма, ра́мка, око́нница, око́нчина, верея́.**

Чѐрчица, *ум. ж.* отъ **чѐрка.** Щерчица, дъщерка.

***Черчи́ѭ,** *с. м. Т.* Чарчиѭ.

***Черша́въ,** *с. м. Т.* Чаршавъ.

***Черше́ве,** виниѭ, *с. ср.* Черчеве. *Разковали чершевиниѭ, та увели невѣстѫ-тѫ.*

***Черши́ѭ,** *с. ж. Т.* Чаршиѭ.

Черъ, *пр. м* вм. **черпъ,** черенъ. *Съ млады момци черъ мустаци,* съ черны мустаци.

Черъ глогъ. Раст. черенъ глогъ.

Черъ оманъ. 1) Раст. чернокосъ. 2) Раст. *Symphytum officinale;* **око́нникъ, са́льница.**

Черъ трьнъ. 1) Раст. чалиѭ. 2) Раст. *Ononis spinosa,* шилободъ; **стальни́къ.**

Чѐрьвъ, *с. м* Животина червѭкъ.

Черѭсло, *с. ср* Чирюсло, чересло, чрѣсло, црѣсло: 1) Дебело желѣзо, съ което чюкать соль; тлъчнѭкъ, тлъчѭкъ, тлъчникъ, тлъчёкъ, кльчнѭкъ; **желѣзный пестъ.** 2) Ножь на плугъ за ораніе, за цѣпеніе съ него цѣлинѫ; рѣзъ, чрьтало; **чѐрссло́, рѣза́къ, сошни́къ.** — *Игла за черѭсло. Да запалимъ черѭсло-то. Намѣрила булката черѭсло-то задъ врата-та.*

Чеса́лка, *с. ж.* и

Чеса́ло, *с. ср.* Чешалка, чешало: 1) Урядъ за чесаніе коніе; **скребни́ца.** 2) Единъ гребенъ за разчесваніе ленъ, вълнѫ; четка; **чеса́лка, мы́калка, мы́каница.**

Чѐсаніе, *с. ср.* отъ **чѐшѫ** и **чѐшѫся.** Чешеніе.

Чѐснатіе и **чѐсненіе,** *с. ср.* отъ **чѐснѫ** и **чѐснѫся.**

Чесне́нце, *ум. ср.* отъ **чесня́.** Чесьнчя.

Чесно́вый, въ, ва, во, *пр. Чесновъ лукъ,* чесьнъ.

Чѐснѫ, ешь,—налъ, *гл. д.* 1) Кѫсамь надлъжь или наширь; держѫ, цѣпѭ; **драть, рвать.** 2) Нѣчто скачено или сраслося отдѣлѭмь; отчезвамь, отчеквамь. *Чеснѫ лукъ, царевицѫ.* **—нѫся,** *гл възвр.* Гаврѭся, ливрѭся, плѣзѫся, лигавѭся, подкривѭмся нѣкому, хлѣботѫся; **насмѣха́ться, издѣва́ться.**

Чѐснѫтый, тъ, та, то, *пр.* Кастреный, рѣзаный. *Изданкы отъ вехтъ садъ чеснѫтый.*

Чесня́, *с. ср,* Отдѣлно кѫсчя чесновъ лукъ; чесьнъ, чешлѭнъ, скилида, скалуда. *Отчеснѫхъ едно чесня лукъ.*

Чесогла́вець, вци, *с. м.* Укорително назъваніе въ пѣсень:

Сноощи дошли чесоглавци
За мнукѫ ми смрьдоглавци. *Пѣс.*

Чѐствамь, *гл д.* Честѫ.

Чѐстеніе, *с. ср.* отъ **чѐстѫ.** Честитѭваніе; правеніе нѣкому честь. *Посакалъ да пойдеть на честеніе и на гостіе.*

Чѐстина, *с. ж.* Чястина.

Честите́ніе, *с. ср.* отъ **честитѫ́.**

Чести́ткый, —тъкъ, тка, тко, *пр. смякч.* отъ **чести́тый.**

Чести́тникъ, *с. м.* Който е отишълъ нѣйдѣ на честито; гостенинъ; **гость, поздрави́тель, посѣти́тель.**

Чести́тница, *с. ж* Коѭто е отишла нѣйдѣ на честито; гостенка; **го́стья, поздрави́тельница, посѣти́тельница.**

Чести́то, *с. ср.* День, праздникъ, въ който посрѣщамы гостіе или ходимъ да честитѭвамы нѣкому нѣчто; гостіе, ходиѭ, честитокъ. *Имамы честито,* имамы праздникъ та посрѣщамы. *Ходѫ по честито, на честито,* ходѫ нѣкому на гостіе на праздника му.

Чѐститокъ, *с. м.* Честито. *На честитокъ,* на честито.

Чести́тый, тъ, та, то, *пр.* 1) Който има добра ч сть, кѫсметъ, бахтъ; благаткый, благатный, благатый, доброчестный, честый, бахтлиѭ, кѫсметлиѭ; **сча́стливый.** *Честитъ чловѣкъ, честиты дѣца. Царю честитый!* 2) Благополучный, благаткый,

добрый, что донася честь, кжсметъ, отъ когото виждамы облагж, добринж; благополучный, счастливый, красный. *Честитъ день, честита година.* 3) Въ благослови на честито и за благопожелание на нѣчто. *Честитъ гостѝ!* когато си е дошьлъ нѣкой отдалечь. *Честита кытка!* кога нѣкой ся е годилъ. *Честита булка, невѣста, годеница!* кога нѣкоя ся е годила. *Честитъ годеникъ, юнакъ!* кога нѣкой ся е годилъ. *Честити обуща, чехлы!* кога нѣкому ся роди дъщеря. *Честита риза!* кога нѣкому ся роди сынъ. *Честита ти поднова!* кога крьстять дѣтя на имя-то нѣкому. *Честита ти рожба!* кога ся роди нѣкому чядо. *Честито причащение!* кога ся нѣкой комка. *Честита радость!* кога има нѣкой нѣчто радостно: рожба, сватба, годежь. *Да сте честити!* да сте доброчести. *Честитъ си,* блазѣ ти. *Честита му е година-та,* добрѣ му врьви работа-та. *Честитъ като мышкж въ трьци,* казвать на смѣхъ за нé честитъ чловѣкъ. —**то,** *нар.* По живо по здраво, благополучно; **благополучно.** *Минжли честито живота си.*

Честитж, *ѝшь,* —**тилъ,** *гл. свр.* отъ **честитiавамь.**

Честитiавамь и **честѝтюамь** (да честитж), *гл. д.* 1) Ходж нѣкому на честито, казвамь нѣкому за нѣчто: *да ти е честито!* **поздравлять съ чѣмъ.** *Не смы имъ още честитили булкж. Да идемъ да имъ честитимъ сватбж.* 2) Подкачюамь, направюамь, изврьшвамь нѣчто за прьвъ пжть; сефтосвамь; **обновлять.** *Да честитж дрѣхы-ты,* да гы облѣкж прьвъ пжть.

Честитiаванiе и **честѝтюанiе,** *с. ср.* отъ **честитiавамь.**

Чéстнып, —**тьнъ** и —**тенъ,** **тна, тно,** *пр.* 1) Който врьши нѣчто, владася добродушно, добросъвѣстно, право, по правдж; **чéстный.** *Ако не може чловѣкъ да бжде хубавець и богатъ, както желае, то може да бжде добъръ и честенъ. Пó-добрѣ честно сиромашество, а не безчестно богатство.* 2) Что е за почетъ, когото почитамы, тачимъ, имамы му сайгнiж-тж; почетный, почтеный; **почтéнный, почéтный, чéстный.** *Честно дрьво, честенъ крьстъ,* крьсть-тъ на който былъ разпнжтъ Иисусъ Христосъ. *Честный-тъ крьсть да настжпи.*

> Той си сѣди на честны трапезы,
> Та си пие вино и ракиж. *Пѣс.*

Честна кума, честна свакiа. —**стно,** *нар.* Добродушно, добросъвѣстно, право, по правдж; **чéстно.** *Пó-добрѣ честно да умрѣшь, а не безчестно да живѣешь*

Честокрѣстци, честорядый, *в.* **чястокрѣстци, чясторядый.**

Чéстый, стъ, ста, сто, *пр.* *в.* **чястый.**

Чéстый, честъ, чéста, чéсто, *пр.* Честитый, благаткый, кжсметлия; **счáстливый.** *Да бждж́ть чести и доброчести!*

Честь, *с. ж.* 1) Добръ случяй, дѣлба, срѣща, благотба, благополучие, щастие, кжсметъ, бахтъ; **счáстiе, благополýчiе, судьбá.** *Добра честь. Зла честь,* злополучие; **несчáстiе.**

> Научися младъ юнакъ
> Да ми бере цвѣтице,
> Покля ще го честь-та му,
> Хванж ще го баща ми,
> Строши ще му кости-ты. *Пѣс.*

2) Добродушие, добросъвѣстность, правда, правина; **честь, чéстность.** *Направи го съ честь, по честь.* 3) Почетъ, почеть, почитъ, почтение, почитание, причетъ, тачение, сайгнiя; **честь, почéтъ, пóчесть, почтéнiе.** *Чинькъ, сторвамь, правькъ, давамь нѣкому честь: а)* Имамь му почета, честж го, почитамь го, сайдисвамь го; **окáзывать, изъявлять, отдавáть почтéнiе.** *б)* За невѣстж: не му говорьж отъ почетъ до нѣкое врѣмя; млъчьж му, говѣкж му.

> Ѩзъ не сьмь нѣма, азь не сьмь слѣпа,
> Токо не сборвамь, хатъръ си дрьжюамь:
> Прьвж годинж честь сьмь чинила,
> Честь сьмь чинила на мой-тъ татко,
> Вторж годинж на милж майкж. *Пѣс.*

> Честь да чинишь на дѣвери
> Ощь повяке отъ братiя ти. *Пѣс.*

Стжпюамь нѣкому на честь-тж, погазвамь му честь-тж, обезчестюавамь го, орезилюавамь го. — *Честь вы Господь далъ!* отговоръ на честитюаванiе радость. — *Да имамь тжкж честь,* да сьмь честитъ. — *Честь-та честь носи. Честь-та е пó-скжпа отъ пары-ты. Не му работи честь-та. Чловѣку на скута сѣдашь, а на честь-тж му не можешь. Който нуждж не е виждалъ, честь-тж си не познава. Срамъ-тъ е чюжда честь. Роди мя, мамо, съ честь, па мя врьли на купище-то.*

Честж, *ѝшь,* —**тилъ,** *гл. д.* Чествамь: 1) Чинькъ, правькъ, давамь нѣкому честь, имамь му почета; почитамь, сайдисвамь; **честѝть.** *Ты мене что мя чести, Господь тебе да ми тя чести и да ми тя благослови. Нѣмашь ли пары, и жена ти не тя чести. Дори тя чести сватъ-тъ, честися и ты.* 2) Ходж нѣкому на честито, ходж за много годинъ на гостие;

честитювамь. 3) Гощавамь, служѭ, черпѭ, турамь; подчивáть, угощáть. 4) Дарѭ, дарювамь, поклонювамь, харизвамь; дарúть. *Всякой почестилъ булкѫ-тѫ съ нѣчто.* 5) Плащамь; давáть въ нагрáду. *Да го почестѫ съ нѣчто,* да му заплатѫ за труда.

Честѫ́, úшь, —тúлъ, *гл. ср.* в. чястѫ.

Чéсьнчя, *ум. ср.* отъ чéсьнъ, чесня.

Чéсьнъ, *с. м.* 1) Раст. *Allium sativum,* чесновъ лукъ, бѣлъ лукъ; чеснóкъ. 2) Чесня. — *Дивъ чесьнъ,* раст. *Allium ursinum,* дивъ лукъ, левурда; медвѣжiи чеснóкъ. — *Чесьнъ юлъ, на чесьнъ мирише.*

Чета, *с. ж.* 1) Лика, лико, прилика, протива, спротива, слика, екранъ, ешь; пáра, четá, верстá, рóвня. *Той нѣма четѫ,* нѣма другъ като него, нѣма подобенъ себѣ. *Той не е намъ чета,* не можемъ да смы противa съ него. *Той не му е чета;* онъ емý не рóвня, не четá. 2) Двой, рало, чифтъ; пáра. *Три четы младенци ся вѣнчюхѫ.* 3) Дружина, билюкъ, тайфа; отрядъ, пáртiя, шáйка, ватáга.

***Четáлъ,** *с. м. Т.* Чаталъ.

Чéтвамь, *гл. мн-кр.* отъ четѫ. Читамь. *Остави сега, та четвамы послѣ.*

Четвéрка, *с. ж.* Четыре вола, два чифта волове спрягнѫти въ едны кола, кола съ два съпрѫга воловы; четворка; четвёрка, четвернý.

Четвéрнъій, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* Четврьтый.

Трекю хиляда фустанъ ке правѭ,
Четверна хиляда бинишь ке правѭ,
Пята хиляда поюсъ ке правѭ. *Пѣс.*

Четверню́къ, *с. м.* Остенъ копралъ, копралю.

Четвó, *с. ср.* Четиво.

Четворéнiе, *с. ср.* отъ четворѭ.

Четвóренъ шибóй. Раст. рядоватъ шибой.

Четвóрица, *с. ж.* Четырма души; чéтверо. *Ега го понесѫтъ четворица кѫдѣ црьквѫ.*

Четвóричка, *ум. ж* отъ четвóрица.

Четвóрка, *с. ж.* Четыре вола или коню, впрягнѫти въ едны кола; кола съ два съпрѫга воловы, коню; четверка, четворткола, дживгаръ, чевгаръ; четвёрка, четвернý. *Излѣзохмы на планинѫ-тѫ на четворкы. Св Илию съ огнянѫ кочиѭ, впрягнѫта съ четворкѫ коню крылаты.*

Четвóрнъій, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* 1) Что е четыре пѫти повяче, четыре ката; четвернóй. *Ще му го плати тройно и четворно.* 2) Что има четыре еднаквы чясты; четвернóй. *Четворны кола,* съ четыре колела, съ четыре коню, вола; четворка, четворткола. *Впрягнѫла ми четворнѫ кола. Четворно платно,* съ четыре подножие, съ два чифта нищелкы, съ двойнѫ основѫ. *Четворно хоро,* хоро на поврьщулкѫ. 3) За цвѣтие: кычестый, кытатый, бухалатый, гѫстый, катмеръ, катмерлию; махрóвый. *Кытка четворенъ божюръ. За да бѫде цвѣтие-то четворно, да ся сади въ четврьтъкъ.*

Четвóрткóла, *с. ср. мн.* Четворна кола, четворка.

Докарали четворткола,
Четворткола, шесть бывола,
Качили ѭ тьнкѫ Рошѭ
Како кацѫ сапунджийскѫ. *Пѣс.*

Четворѭ́, úшь, —рúлъ, *гл. д.* 1) Впрягамь четыре вола, бывола, два съпрѫга воловы въ едны кола. 2) За очи: *очи-ты ми четворять,* вчетворихѫ ми ся, прѣмрѣжихѫ ми ся отъ слънце-то, та не могѫ да видѫ ясно.

Четврьтáкъ, *с. м.* Единъ видъ водяниченъ камыкъ.

Четврьтúка, *с. ж.* Кѫсъ отъ платъ колкото длъгъ толкось и широкъ, четврьтитъ платъ; диирмию.

Четврьтúна, *с. ж.* Четврьта-та чясть отъ нѣчто цѣло; четврьтъ, черекъ; чéтверть, четвертúна.

Четврьтúнка, *ум. ж.* отъ четврьтúна.

Четврьтúтъій, тъ, та, то, *пр.* Что е нáдлъжь и нáширь еднакъвъ; крьстатый, крьстатный; квадрáтный. *Мѣсто-то е четврьтито. Той е четврьтитъ,* колкото высокъ толкось и дебелъ, широкъ.

Четврьтóсамь, *гл. свр.* отъ четврьтóсвамь. —санъій, *прич. стр.*

Четврьтóсвамь и **четврьтóсувамь** (да четврьтóсамь), *гл. д.* Направямь нѣчто и отъ четыре-ты страны еднакво. *Дрьво-то сака малцѣ да ся четврьтоше.*

Четврьтóсвапие и **четврьтóсуванiе,** *с. ср.* отъ четврьтóсвамь.

Чéтврьтъ, *с. м.* Четврьтина, черекъ. *Единъ четврьтъ чясъ пѫть.*

Четврѣ́тъкъ, *с. м.* Четрьтый день на нѣдѣлѭ-тѫ; четвéргъ, четвертóкъ. *Великы четврьтъци,* седемь-ти четврьтъци отъ Страстнѫ-тѫ недѣлѭ до Възнесение. *Седмь-ты великы четврьтъци ся празднувать да не бие градъ прѣзъ годинѫ-тѫ.—Когато дойде четврьтъкъ подиръ пятъкъ,* никога, на куково лѣто, на конскый велиденъ. — *Четврьтъкъ—несврьтъкъ,* сир. не ся сѣди въ кѫщи.

Четврѣ́тъій, тъ, та, то, *пр. числ.* Что иде слѣдъ третий; четвёртый.

Чéтелю, *с. ж.* Рабушь, робушь, четла, четула; бúрка, счётная пáлочка, мáрка.

Четéпiе, *с. ср.* отъ четѫ. *Лозие-то не че четение, а сака копане.*

Чѐтѐнъій, **нъ, на, но,** *прич. стр.* отъ **четѫ̀.** *Вльк и четено яде.*

Чёти, в. **чо́ти.**

Чѐтиво́, *с. ср.* Четене книгѫ; четмо, четво.

Чети́на, *с. ж.* Четънѭ, чекынѭ.

Чети́нистый, **сть, ста, сто,** *пр.* Чекынистый

***Чети́свамь** и **чети́сувамь** (да **чети́шѭ**), *гл. д. Т.* Съставямь.

Чети́сваніе и **чети́суваніе**, *с. ср.* отъ **чети́свамь.**

Чети́шѭ, **ешь,—ти́салъ,** *гл. свр.* отъ **чети́свамь. —санъій,** *прич. стр.*

Четица, *ум. ж.* отъ **чета.**

Чѐтка, *с. ж.* 1) Кытчица, направа отъ четинѫ за мазаніе сь неѭ бои, за изтрьсваніе, за изчистваніе дрѣхы; фурча; **щётка, кисть.** 2) Гребенъ, чесалка, чесало, чешѭлка, чешелъ за разчесваніе нѣчто; **чеса́лка, мы́калка, мы́каница.**

Чѐтла, *с. ж.* Четелѭ.

Четмо́, *с. ср.* 1) Четиво. 2) Колядарска благословиѭ, коѭто четникъ тъ изказва много брѫзо.

Четникъ, **ници,** *с. м.* 1) Колядарь, който казва брѫзо четмо-то. 2) Четница.

Четница, *с. ж.* Три зѫба на брьдо; четникъ. *Десять четници правять еднѫ главѫ.*

Чѐтула, *с. ж.* Четелѭ.

Чётура, *с. ж.* Чотура, чютура: 1) Букла, бѫклица, белеза, грънайка, карта, карда, пинта, плоска. 2) Кутелъ, стѫпа, тлъчёкъ, дибекъ. 3) Единъ видъ корыто на тепавицѫ, въ което стоять димии-ты и ся движять бутове-ти. 4) Мѣра за жито, събира около тридесять окы. 5) Глава, кратуна, куфалница, кемане. *Да тя блъснѫ по чётурѫ-тѫ.*

Чётурка, *ум. ж.* отъ **чётура.**

Чѐтчица, *ум. ж* отъ **чѐтка.**

Четъ, *с. м.* Брой; **счётъ.** *Нѣма четъ, безъ четъ*, твърдѣ много. *Пары-ты обичѭть четъ, а хлѣбъ-тъ мѣрѫ.*

Четъ́ина, *с. ж.* Четина, чекынѭ.

Чѐтъ́ре, *числ.* Три и едно; четери, четырь; **четыре.** *Четыре пѫти;* **вчетверо.** — *Отварѭй си очи-ты на четыре*, внимавай, глядай си работѫ-тѫ добрѣ. — *Ходи пять за четыре*, ходи та ся скыта празденъ, безъ работѫ, никакъвъ, неуряденъ, ненатъкменъ, да нѣма кой да ся погрыжи за него. — *Конь на четыре, па и той ся спъва. Глава за четыре нозѣ. Четыре очи отъ двѣ пó добрѣ виждать. Очи-ты му глядать на четыре страны. Играѭть ѝ очи-ты на четыре. Очи-ты му сѫ опулены двѣ-ты четыре. Който лъже — на двѣ вѫжѭ, който не — на четыре. Четыре Гърка, пять капитана.*

Четыредеся́тый, **тъ, та, то,** *пр. ряд.* отъ **четы́редесять.**

Четыредеся́ть, *числ.* 1) Четыре пѫти по десять; **со́рокъ.** 2) Помянуваніе умрѣлъ на четыредесятый день отъ смрьть-тѫ му. *Носимъ четыредесять на умрѣлыѭ;* **отправля́ть поми́нки по усо́пшемъ въ сорокови́ны, въ сорочи́ны.** — *Святи Четыредесять* праздникъ на 9-й Марта; младенци. *Кравайчета на Св Четыредесять.* — *Единъ конь четыредесять годинъ не пропуска. Дордѣ не види четыредесять орѣха на дъно-то, не връщѭ камыкъ.*

Четыренáдесятый, **тъ, та, то,** *пр* отъ **четыренáдесять.**

Четыренáдесять, *пр. числ.* Десять и четыре; **четыренáдесять.**

Четырѐста и

Четырестóтинъ, *пр. числ.* Четыре пѫти по сто.

Чѐтырки, *пр. смякч.* отъ **четыре.**

Четы́рна, *числ* Казвася само за мѫжие: четыре души, четворица; **чѐтверо.**

Четѫ̀, **ѐшь, чѐтохъ, челъ** (**чѐтвамь, чи́твамь**), *гл. д.* Чьтѫ: 1) Прочитамь, прословямь, пѣѭ, учѫ; **чита́ть.** *Четѫ по слово;* **чита́ть по склáдамъ.** *Четѫ отгорѣ;* **чита́ть по верхамъ.** *Четѫ мрьтвяшкы*, мынкамь: **вя́кать.** 2) Изврьшвамь службѫ, трѣбѫ. *Черкова още чете. Четѫ си евангеліе, четѫ си за страхъ.* 3) Броѭ, прѣброѭвамь; **счита́ть, счисля́ть.** 4) Имамь, мыслѭ, броѭ; **счита́ть чѣмъ.** *Азъ тя четѫ, че си уменъ, ты си былъ глупавъ.*

> Стоѭне, млада войводо,
> Ные тя войводѫ четѭхмы,
> Кума тя чловѣкъ не чете,
> Затуй ти вино не даде. *Пѣс.*

—тѫ́ся, 1) *гл. възвр.* Броѭся, имамся, мыслѭся за . . .; **счита́ть себя́, прини-ма́ть себя́ за . . .** 2) *гл. стр* Бывамь четенъ; **чита́ться; зна́читься.** — *Чете му параклисъ, молитвѫ*, сѫди го. — *Четемся на прьстие*, малцина смы. — *Четѫть му ся кокалы-ти*, много е изпадналъ, омрьшавѣлъ. — *Чете като по книгѫ. Научился да чете като на дармонъ.*

Чехла́рка, *с. ж.* Коѭто шие или продава чехлы.

Чехла́рчя, *ум. ср* Малъкъ, младъ чехларь.

Чехла́рь, *с. м.* Който шие или продава чехлы.

Чѐхълецъ, *ум. м.* и **чѐхълчя**, *ум. ср.* отъ **чѐхълъ.**

Чѐхълъ, **чѐхли,** *с. м* Обувка безъ вдигнѫ-

тѫ задницѫ като хлапарь; црѣвие, чрѣвие; бабу́ша, ту́фель. *Бѣли крака жлъти чехли. На спуканъı пятъı жлъти чехли. Приличя му като на спуканъı пятъı жлъти чехли.*

Чёчка, *с. ж.* Чочка, птица чеварлига.

Че́чкамь, *гл. д.* Чеврькамь, пипамь, барамь, катнѫ, чёплѭ. *Не чечкай пищовъ за да не пукне.*

Че́чканиѥ, *с. ср.* отъ **че́чкамь.** Чеврьканиѥ, чёплениѥ.

Чешёгла́ва, *с. ж.* Чешётъıла.

Че́шелчя, *ум. ср.* отъ **че́шелъ.** Гребенчя.

Че́шелъ, *с. м.* Чешьлъ: 1) Гребенъ; **гре́бень, гребёнка.** *Кой си има брадѫ, онъ си има и чешелъ.* 2) Чешюлка, чесалка, чесало, четка.

Че́шениѥ, с. ср. отъ **че́шѫ** и **че́шѫся.** Чесаниѥ.

Чешётъ́ıла, *с. ж.* Мрьзелива, неработна жена, мома, коюто само ся чеше по главѫ-тѫ, по тъıла; чешёглава.

***Чеши́ри,** *с. м. мн. Т.* Чекшири.

***Чеши́тъ,** *пр. неизм. Т.* 1) Подвѣдникъ, тепдилъ, шпионъ; **лазу́тчикъ.** 2) Разни видове. *Чешитъ стока.*

Че́шкамь, *гл. д.* Чешѫ, чешлѭ, дрьгнѫ, чистѭ ленъ или друго.

Че́шканиѥ, *с. ср.* отъ **че́шкамь.** Чешениѥ, чешлениѥ.

Че́шкъıй, вм. **псе́шкъıй.**

Че́шлениѥ, *с. ср.* отъ **че́шлѭ** и **че́шлѭся.** Чешениѥ.

Че́шлище, *с. ср. ув.* отъ **че́шелъ.** Гребенище.

Баба найде чешлище,
Ся изчешлю главище. *Пѣс.*

Че́шлѭ, **ишь,—ла́лъ,** *гл. д.* Чешѫ, рѣшѫ; **чеса́ть. —лѭся,** *гл. възвр.* и *стр.* Чешѫся, рѣшѫся; **чеса́ться.** *Село то гори, баба ся чешли. Когато градина ся копала, баба ся чешлюла.*

Че́шлюнъ, *с. ж.* Чесня, чесьнъ, скилида, скалуда.

***Чешма́,** *с. ж. Т.* Вода, докарана да тече изъ чючюркъı на изградено мѣсто; **фонта́нъ, исто́чникъ.**

Чешми́ца, *ум. ж.* и **чешмя́,** *ум. ср.* отъ **чешма́.** Чешмурчя.

Чешму́рчя, *ум. ср.* отъ **чешма́.** Чешмица, чешмя.

Че́шьлъ, *с. м.* Чешелъ.

Чешю́лка, *с. м.* Чюшюлка.

Чешю́ркъı, *с. ж. мн.* Чюшюркъı.

Че́шѫ, **ешь, чеса́хъ,** *гл. д.* 1) Дрьгнѫ, трькамь, дѣто срьби; **чеса́ть.** *Чешѫ конь,* тимарѭ; **чисти́ть ло́шадь скребни́цею.** 2) Оправюмь косѫ, брадѫ съ чешелъ; чешлѭ, рѣшѫ; **чеса́ть.** 3) Нѣчто спластено направюмь да бухне, да ся оправи; чепкамь, разчесвамь, дармасвамь, влачѫ; **чеса́ть.** 4) Чистѫ, дрьгнѫ ленъ или друго нѣчто; чепкамь, чешкамь; **чеса́ть, мы́кать.** 5) Биѭ, дрьвѭ, дънѭ, жюлѭ; **дуть, таска́ть. — шѫся,** 1) *гл. възвр.* Дрьгнѫся, трькамся, дѣто мя срьби; **чеса́ться.** 2) Чешлѭся, рѣшѫся; **чеса́ться.** 3) *гл. стр.* Бъıвамь чесанъ; **чесаться. —** *Чешеся съ трѣскѫ,* голъ е, нѣма паръı. — *Чеше му ся гръбъ-тъ за тоıагъı. Чешеся като краставѫ козѫ (като кравѫ о плетъ). Кое е шюгаво, оно се чеше. Кого дѣ срьби, тамъ ся и чеше. Чешешь мя, дѣто мя не срьби.*

Чешюлка, *с. ж.* Чесалка.

Чешюло, *с. ср.* Чесало.

Че́шюлъ, *с. м.* Чешелъ.

Чи, *съюз.* Че, и.

Чи́бу, *междом.* За пѫдениѥ кучю; тъıба, тъıба-де, хѫщь!

***Чибукчи́ю,** *с. м. Т.* 1) Слуга който подава чибуци-тъı. 2) Който обичю да пуши съ чибукъ.

***Чибу́къ,** *с. м. Т.* Чебукъ, чубукъ, чюбукъ: лула съ дрьвяна трѫбицѫ и съ такѫмъ на неѭ за пушениѥ тютюнъ; **кури́тельная тру́бка, пи́пка.** *Такѫмъ на чибукъ;* **мунщу́къ.**

Чибури́свамь и **чибури́сувамь** (да **чибури́шѫ),** *гл. ср.* Умирамь, озябвамь, озѫбвамся, пукамь, псовисвамь, осляквамь, ослицамь, црькамь, гибердюсвамь; **колѣ́ть, околѣва́ть.**

Чибури́свание и **чибури́сувание,** *с. ср.* отъ **чибури́свамь.**

Чибури́шѫ, **е́шь,—ри́салъ,** *гл. свр.* отъ **чибури́свамь.**

Чибу́чецъ, *ум. м.* и **чибу́чя,** *ум. ср.* отъ **чибу́къ.**

Чибу́чка, *ум. ж.* Малъкъ чибукъ, лулица.

***Чивга́ръ,** *с. м. Гр.* Чевгаръ.

Чиви́йка, *ум. ж.* отъ **чиви́ю.**

Чивита́рь, *с. м.* Който продава чивитъ.

Чиви́тецъ, *ум. м.* отъ **чиви́тъ.** Синилце.

***Чиви́тъ,** *с. м. Т.* Синило; **ку́бовая кра́ска.**

***Чиви́ю,** *с. ж. Т.* Чевию, заворка, заворню, клѣчка, кама. — *Да е хаирлию бургию и прѣсна чивию!* благославюхъ на смѣхъ, кога пиѭтъ нѣчто крѫчмѫ. — *Ексикъ му е една-та чивию,* хлопа му една-та дъска, има да дава на Михалю, ахмакъ е. — *Залѣзва ми чивию-та,* забатачвамь работѫ-тѫ си, сбрькавамь конци-тъı. — *Чивию чивиѭ вади. Харнѫ чивиѭ му заглавили, нека ѭ носи.*

Чи́га, *с. ж.* 1) Рыба *Accipenser sturio,*

есетра, есетъръ, несетьръ, мерсинъ, цига; осётръ. 2) Рыба *Accipenser ruthenus,* цига; стéрлядь.

Чи́гавый, въ, ва, во, *пр.* Чиговый. Въ изречение: *чигаво, бегаво, кой го нашьлъ (кой го има), негово.*

Чи́гла, *с. ж.* Птица *Turdus viscivorus,* дрозденъ; дроздъ рябинникъ.

Чи́говый, въ, ва, во, *пр.* Чигавый, въ изречение: *чигови, бегови, кой гы нашьлъ, негови.*

Чигрѣтж, ешь, —тáлъ, *гл. д.* Чегрътж.

Чизийка, *ум. ж.* и **чизийчя,** *ум. ср.* отъ **чизийя.**

***Чизи́я,** *с. ж. Т.* Чрьта, рѣзка, чипарка, линия, спарта; чертá.

***Чи́зма,** *с. ж. Т.* Чизьмъ, ботушь, скоренъ; сапóгъ.

Чизмáринъ и **чизмáръ,** *с. м.* Който шие чизмы; ботушярь; сапóжникъ.

Чи́зьмъ, *с. м.* Чизма.

Чий, чия́, чиé и чиá, чё, чии и чи, *мѣстоим.* На кого, кому принадлѣжи? чей? *Чии да сж бычичина, наши да сж телчина. Когато Господь дава, не пыта чий си сынъ.*

Чи́йто, чия́то, чиéто, *мѣстоим. отн.* На когото. *Чийто конь яхашь, неговж пѣснж пой. Чийто плетъ си градилъ, той да ти плати.*

Чи́камь, *гл. д.* На игрж: удрямь нѣкого, тя го изкарвамь отъ игрж-тж. **—мся,** *гл. стр.* Бывамь чиканъ; изчиквамся.

Чи́каню, *с. ср.* отъ **чи́камь.** Изчикваню.

***Чикéлъ,** *с. м. Т.* Стружка, огрибка на копралж.

***Чикмá,** *с. ж. Т.* Издадена навънъ чясть отъ кжщж, отъ сградж; вы́ступъ, вы́кружки.

***Чикмáзъ-сокакъ,** *с. м. Т.* Междина, межденица; глухóй переýлокъ.

Чи́ко, *с. м.* Чичё

Чикýтка, *с. ж.* Чекутка.

Чикýтъ, *с. м.* Раст. *Typha latifolia,* калугери, кошюды, мякашь, мякышь, папуракъ, папуръ, рогозъ, сазъ, топузка, топузъ, шамакъ, шяваръ: пáлочникъ широколи́стный, рогóзъ.

***Чикжнъ,** *с. м. Т.* Чакжмъ.

***Чилекъ,** *с. м. Т.* отъ **чело.** Кжсъ, парчя. *Да тя посѣчкъ мрьвкж по мрьвкж, чилекъ по чилекъ.*

Чилéкъ и **чиля́къ,** *в.* **чловѣкъ.**

Чилéчецъ, *с. м.* Чловѣчя въ око; врачёкъ.

Чилéщница, *с. ж.* Чловѣшко говно; погань, чловѣщница.

***Чили́къ,** *с. м, Т.* 1) Челикъ. 2) Игра съ прӂтчкж, кожто подмѣтать и перкать надалечь; кленджю, кленза, дерканица, палица; кляпъ, чирóкъ, чижъ. *Игра на чиликъ.*

Чи́листый, стъ, ста, сто, *пр.* За животно: что има косьмъ размѣсенъ съ бѣлы и червеникавы космы; чáлый, саврáсый. *Конь-тъ му е чилистъ.*

Чи́локъ, *с. м.* Раст. *Alopecurus pratensis,* кощеникъ, кущрява, лѣпавецъ, лѣпешка, лѣпка, позланица, муаръ; ли́сій хвостъ, лисохвóстъ.

Чимери́га и **чимери́ка,** *с. ж* Раст. чемерига.

Чимери́я, *пр неизм.* Скрьнавъ, млинавъ, муханатъ на ядение; брезгли́вый, брезгýнъ, брезгá, гадли́вый.

Чи́мецъ, *ум. м.* и **чи́мчя,** *ум. ср.* отъ **чимъ.**

Чимши́ревый, въ, ва, во, *пр.* отъ **чимширъ.** Чимширянъый.

Чимши́рецъ, *ум. м.* **чимши́рчя,** *ум. ср.* отъ **чимши́ръ.**

Чимши́рка, *с. ж.* Назъвание въ пѣсень на хубавж женж:

> Ако ли идешь, не додешь,
> Щж ти отземж, Стояне,
> Хубавж булкж чимширкж
> Съ хубаво кончя хранено. *Пѣс.*

***Чимши́ръ,** *Т.* Чемширъ: 1) *с. м.* Раст. *Buxus sempervirens,* шимширъ, зеленика, зимзеленъ; самши́тъ. *Дивъ чимширъ.* Раст. *Ruscus aculeatus;* и́глица, мы́шій тёрнъ. 2) *пр. неизм* Направенъый отъ чимширъ; чимширевъый, чимширянъый *Чимширъ сарай, чимширъ порты.*

Чимши́рянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ чимширъ; чимширевъый, чимширъ, шимширянъый.

***Чимъ,** *с. м. Т.* 1) Гнялъ, блана, дрьнъ, упласа, бусъ; дёрнъ, лахтинá. 2) Мѣра половина лѣха.

Чи́на, *с. ж.* 1) Чичева жена; чичюна, чичия, чиана, стрына, стрычина; тётка. 2) Така казвать и на всякож по́старж женж, кожто не познавать, кога да ж повыкать; стрына.

Чи́на, *с. ж.* Око. *Мѣсилъ еднж чуречинж колко мышинж чинж.*

Чинáрецъ, *ум. м.* и **чинáрчя,** *ум. ср.* отъ **чинáръ.**

***Чинáръ,** *с. м. Т.* Раст. *Platanus occidentalis,* платанъ, яворъ; чинáръ, яворъ.

Чи́нение, *с. ср.* отъ **чи́нж** и **чи́нжся.**

Чи́нецъ, *ум. м.* и **чи́нчя,** *ум. ср.* отъ **чинъ.**

Чини́енъый, нъ на, но, *пр.* Направенъый като чиниж, отъ прьсть, отъ кожто правять и чинии-ты; фая́нсовый.

Чини́йка, *ум. ж.* и **чини́йчя,** *ум. ср.* отъ **чини́ѭ.**

Чи́нинъій, нъ, на, но, *пр.* отъ **чи́на.** Стрьининъій.

*__Чини́ѭ,__ *с. ж. Т.* Чениѭ, паница, талерка, сѫдина, направена отъ хубавѫ бѣлѫ прьсть; **фая́нсовая посу́да.**

Чи́нка, *с. ж.* 1) *ум* отъ **чи́па.** Стрьинка. 2) Птица *Fringilla coelebs,* чинчя, чинъ-чинъ; **зя́бликъ.**

Чи́по чине́ещи, *нар.* Едностайно да работи.

Разболѣлся единъ сънъ во майкѫ,
Что ми лѣжялъ девятнѫ годинѫ,
Ми изкъннѫлъ девятнъі постели,
Ми изкъннѫлъ девятнъі промѣнъі,
Дори ѣ ся майкѣ сдодѣвало
Отъ изметъі чино чинеещи. *Пѣс.*

*__Чинтюни,__ *с. м. мн. Т.* Широкъі гащъі, шалвари.

Чинчя, *с ср.* 1) *ум.* отъ **чинъ.** Чинець. 2) Птица чинка.

Чинчі́алка, *с. ж.* Длъга-та тоѭга, съ коѭ-то въ игрѫ на чиликъ перкать по́-кѫсѫ-тѫ, клензѫ-тѫ; **клинзарь, мачка, палица.**

Чинъ, *с м.* 1) **Длъгъ столъ въ училище; па́рта.** 2) **Отдѣление ученици въ училище на единъ чинъ.** *Ученици-ты ся дѣлять на чиновы. — Вторый, третий чинъ,* гощавка, что гощава тьсть зятѭ си вторѫ-тѫ или нѣкоѭ другѫ сѫбботѫ слѣдъ сватбѫ-тѫ.

Чинъ, *с. м. Т.* Джинъ. *Чинъ саба,* въ тьмнъі зоръі.

Чинъ-чинъ. Птица чинка, чинчя; **зя́бликъ.**

Чинъ-чинъ кръвчи́ца. Раст. *Cynodon Dactylon;* **ёжа, пе́сья трава́.**

Чи́нѫ, ишь, —ни́лъ, *гл. д.* 1) Врьшѫ, правѫ, работѫ, градѫ; **дѣлать, отправля́ть, исполня́ть.** *По цѣлы дни ничто не чини.*

Ке ти чинѫ черно рухо,
Черно рухо калугерско,
Белке юда не познава. *Пѣс.*

2) Намирамся въ нѣкакво положение; правѫ. *Какво чините, добрѣ ли сте?* **какъ пожива́ете, что подѣлываете?** 3) Владамся, обхождамся, обносѭмся, дрьжѫся, врьшѫ, правѫ, струвамь; **дѣлать, поступа́ть, обходи́ться, обраща́ться съ кѣмъ, вести́ себя́.** *Добрѣ чинишь, дѣто не ся брькашь на чюжды работы.* 4) Достоинъ сьмь, имамь рядъ за нѣчто; врядѫ, врядвамь, струвамь, плащамь; **сто́ить, зна́чить, заслу́живать.** *Това чини много нѣщо;* **э́то мно́гаго сто́итъ, э́то мно́го зна́читъ.** 5) Влизамь въ работѫ, хващамь мѣсто; врядѫ, врядвамь, струвамь, правѫ, врьшѫ, пристаѭмь, бъіка мя; **годи́ться, идти́.** *Това не чини за ничто;* **э́то ни къ чему́ не годи́тся.** 6) Идѫ, прилѣгамь, приличамь, струвамь; **идти́, прили́чествовать.** *Не чини да ся казва такава дума.* 7) Дохождамь, ставамь, идѫ, падамся, струвамь, врядвамь, хващамь; **обходи́ться, сто́ить.** *Колко чини таѭ стока?* **ско́лько сто́ить э́тотъ това́ръ?** *Кончя му чини хиляда.* 8) Сторвамь, правѫ, направѭмь; **дѣлать.** *Какво да го чинѫ?* **что дѣлать съ нимъ?** 9) Показвамь, сторвамь, давамь, правѫ; **дѣлать, ока́зывать, изъявля́ть, отдава́ть.** *Чинѫ зло. Чинѫ честь,* давамь честь, честѫ; **ока́зывать, изъявля́ть почте́ніе.**

Допущили твои-ти братѭ,
Честь да чинишь на дѣвери
Ощь повиче отъ братѭ ти. *Пѣс.*

10) Докарвамь, правѫ, причинѭвамь; **дѣлать, причиня́ть, доставля́ть, наноси́ть.** *Голѣмы спънкы ми чини.* 11) Накарвамь, правѫ, направѭмь; **заставля́ть.** *Това мя чини да ся смѣѭ.* 12) Прѣправѭмь, прѣврьщамь, прѣобрьщамь, прѣобразѭвамь, прѣличѭвамь, прѣтварѭмь, промѣнѭмь, сторвамь, прѣсторвамь; **обора́чивать, превраща́ть.**

Чинь мя, Боже, малко пиля,
Синё пиля кукавица,
Да си лѣтамь по букъі-тъі,
Да си брькамь моѭ брата. *Пѣс.*

13) Мыслѭ, сѣкамь, зимамь за . . ., правѫ на . . .; **представля́ть, вообража́ть, ду́мать.**

Кой не знаеть, лудъ мя чини,
Кой мя пулить, волкъ мя чини. *Пѣс.*

Единъ човѣкъ намѣрилъ еднѫ лисицѫ на пѫтѭ. Човѣкъ-тъ чинилъ, че е умрѣла, та ѭ земалъ и турилъ ѭ на кола-та си. 14) Прѣкарвамь жито прѣзъ рьшето, прѣзь дармонъ, да го изчистѫ; сѣѭ, прѣсѣвамь, дармонѭ; **сѣять, вы́сѣвать, просѣва́ть.** *Чинѫ жито.* 15) Боядисвамь, вапсвамь, багрѫ, мастѫ; **кра́сить, крыть кра́скою, подцвѣчя́ть.** *Чини маханѭ. Ще чини основѫ-тѫ червено, а вътъка мораво.* —**нѫся,** 1) *гл. възвр.* Ставамь, сторвамся; **дѣлаться, станови́ться.** *Чинятся бѣсни.* 2) Ставамь, сторвамся, врьшѫся, правѫся, случвамся; **идти́, происходи́ть, соверша́ться.** *И такова чюдо не бѣ ся чинило.* 3) *гл. стр.* Бъівамь чиненъ; врьшѫся, правѫся; **дѣлаться.** — **Чи́ни,** *гл. безл.* 1) Бъіва, става, иде, струва; **годи́ться, метётъ.** *Не чини да ся пие на гладно срьдце.* 2) *Чини си:* бъіва, може, иде, става, струва; **мо́жно.** *Попадиѭ-та има много меракъ, луде, да тя чюе, какъ свиришь. — Чини, чини, рекълъ лудый тъ, да засвирѫ.* —

Чипися, *гл. безл.* Врьшися, правися, поставися, владася. *Така ся не чини.* — **Чѝни ми ся,** мыслѭ, трачѫ, чьтавѭ, мние ми ся, прави ми ся, показва ми ся, вижда ми ся, струва ми ся, сторва ми ся; **кáжеться, покáзываться, мститься.** *Чини ми ся;* **мнѣ кáжеться.** *Тъй му ся чинило;* **емý такъ показáлось, помстѝлось.** — *Чинѭ бъхъ,* в. *хващамь бъхъ,* при **хвáщамь.** — *Чинѭ вѣрж и клятвж,* сторвамь вѣрж и клятвж, направямь вѣренъ сговоръ, кльнѫся, заклинамся; **клáсться, божѝться, присягáть.** — *Чинѭ диванъ,* стоѭ диванъ нѣкому, стоѭ правъ прѣдъ него да му слугувамь.

Млада робыня простомь му стоить,
Диванъ му чинить, слуга му служить. *Пѣс.*

— *Чинѭ забгъ,* забтисвамь. — *Чинѭ инкюаръ,* инкюрѭ, скрывамь нѣчто, не казвамь както е, чинѭ бъхъ; **скрывáть, не говорѝть то, что есть, отрицáть, отпирáться.** — *Чинѭ кабулъ,* кабулѭ, приемамь; **принимáть.**

А Никола, мое мило братя,
Да ти кажѭ голѣма унера,
Что ми реколъ твой-тъ милъій братець,
Тебе, брате, ѭ да тя отрунямь,
А ѭ кабулъ това не го чинѭ,
Добръ юнакъ ѭ да тя з губѭ. *Пѣс.*

— *Чинѭ кръвь,* проливамь кръвь, убивамь, утрепвамь. — *Чинѭ сватбж,* правѭ сватбж, имамь сватбж, сватбувамь. — *Чинѭ сеиръ,* глядамь, струвамь сеиръ, глядамь нѣчто за забавж, за разтухж, за веселбж; **смотрѣть.**

Мушица хоро крьшюше,
Комаръ ѭ сеиръ чиняше. *Пѣс*

— *Чинѭ слугж,* слугувамь, служѭ; **прислýживать.**

Ако можямь всѣмъ слугж да чинамь,
Ѩ не можямь всѣмъ любовь да бъдамь.
Пѣс.

— *Чинѭ сждъ,* правѭ сговоръ, сговарямся, допытвамся, съвѣтувамся, сдоговарямся; **совѣтоваться.**

Ся собрахж, ся набрахж
Вси ти агъі и бегове,
Судъ да чинять, да ся думать,
Когъ да владжтъ булюкъ-баша. *Пѣс.*

— *Чинишь что чинишь,* правишь что правишь, както и да е, по какъвто и да е начинъ, отъ камыкъ, отъ дрьво да му намѣришь колая. — *Кой что чини, на себе си чини. Кой что чини, това му и дохожда на главж-тж. Кой что чини, това стига. Кокво то чини, така и да найде. Жена му чини два града, конча му чини хиляда. Дяволскы пары за дявола и чинять. Дяволска кожя и за тжпанъ не чини. Живъ Тодоръ да ся чини говоръ. Чини му ся, че, что врьчи, все ся юде.*

Чѝпа, *с. ж.* 1) Чёра 2) Единъ видъ граздю.

Чѝпавъій, въ, ва, во, *пр.* Чипъій.

Чипáрка, *с. ж.* 1) Чрьта, рѣзка, линия, спарта, чизия; **чертá.** 2) Дъсчица за удряние чрьтъі; **линéйка.**

Чиперéчка, *с. ж.* Пржтчка, подпора, пасулица, вѣйка.

Чѝпка, *с. ж.* 1) Чёвка. 2) Кенетя, тантелъі; **крýжева.**

Чѝпкамь, *гл. д.* Кжпѭ малко дѣтя. —**мся,** 1) *гл. възвр.* Плискамся, плакнѫся, играѭ си съ водж; **полоскáться.** 2) *гл. стр.* Бъівамь чипканъ; кжпѫся.

Чѝпкание, *с. ср.* отъ **чѝпкамь** и **чѝпкамся.**

Чѝповъій, въ, ва, во, *пр.* Что има чипие, чепие; сжкълнвъій; **сукователь.** *На лудъіа помага чипова-та тояга.*

Чипъ, *с. м.* Чепъ, чворъ, членъ; **сукъ.**

Чипъ, *междом.* Показва чипкание. *Чипъ, чипъ дѣтенце!*

Чѝпъій, пъ, па, по, *пр.* Чипавъій: 1) Что има малъкъ вирнжтъ носъ; чирьнтавъій; **курнóсый.** *Жена съ чипъ носъ;* **курнóска.** 2) Что нѣма рога; безрогъій, шютъій; **безрóгый, комóлый.** *Чипа овца* 3) Комуто е отрѣзано ухо; безухъій, чюлъ; **корноýхiй.**

*__Чиракл́ъкъ,__ *с. м. Т.* Врѣмя-то, което нѣкой прѣкарва, додѣ е чиракъ.

Чиракýвамь, *гл. ср.* Ходж чиракъ.

Чиракýвание, с. ср. отъ **чиракýвамь.**

*__Чирáкъ,__ *с. м Т.* 1) Ученикъ у майсторъ, на занаятъ; шегжртъ. 2) Послушникъ; **послýшникъ.** — *Извадихъ го чиракъ,* научихъ го на нѣчто.

Чиракъіня, *с. ж.* Мома чиракъ; шегжртка.

Чирáчя, *ум. ср.* отъ **чирáкъ.** Малъкъ, младъ чиракъ.

Чирáшкъій, шка, шко, *пр.* отъ **чирáкъ.**

*__Чѝрвешь,__ *с. м.* Червишь.

Чирвó, *с. ср.* Черво, черево, чрьво, црѣво; **кишкá.** *Крукать ми чирва-та,* крука ми въ корема; **ворчѝтъ, бурчѝтъ въ животѣ, въ брюхѣ, урчѝтъ въ животѣ.** *Гладнъі чирва крукать. Развлѣклъі му ся чирва-та като на бабушкж.*

Чѝренъ, *с. м.* Черенъ, црѣнъ, тренъ, дрьжка, дрьжяле; **чéренъ.**

Чѝрепникъ, *с. м.* Черепникъ.

Чѝрепня, *с. ж* Черепна.

Чѝренъ, *с. м.* Черепъ.

Чѝрень, *с. ж.* Черепна.

*__Чирешлѝя,__ *пр. неизм. Т.* Что има чирешь; ростовъій, скробнявъій, нишестянъій;

крахма́льный, крухма́льный, скорби́льный. *Чирешлия платно.*

***Чи́решь,** *с. м. Т.* Керосия, скробъ, скробь, нишесте, нишище, чиръ; **крахма́лъ, крухма́лъ, скорби́ло, кле́йстеръ.**

Чире́шия, *с ж* Черешия.

Чирисло́, *с ср* Черюсло.

***Чири́шь,** *с. м.* Червишь.

Чи́рка, *с. ж.* На тѣло-то издута пяпка что бере; чиръ, чирѣй, цирѣй, брука, брумка, брюмка, брюва, брюкъ, прыщка, прыщей, прыщий, прыщь; **чи́рей, прыщъ, ве́редъ, летучі́й ого́нь.**

Чи́розецъ, *ум. м.* и **чи́розчя,** *ум. ср.* отъ **чи́розъ.**

***Чи́розъ,** *с. м. Гр.* Сушена ръіба отъ рода на скумрии-тъі.

Чиро́самь, *гл. свр.* отъ **чиро́свамь. —санъій,** *прич. стр.*

Чиро́свамь и чиро́сувамь (да чиро́самь), *гл. д.* Керосвамь, скробѭ, кашѭ; **крахма́лить, крухма́лить, накрахма́ливать, скорби́ть. —мся,** *гл. стр.* Бъівамь чиросанъ.

Чиро́свание и чиро́сувание, *с. ср.* отъ **чиро́свамь.**

Чи́рчица, *ум. ж.* отъ **чи́рка.**

Чиръ, *с. м.* Чирка.

Чиръ, *с. м.* Чирешь.

Чирьвце́, *ум. ср.* отъ **чирво́. —** *Бабинъі чирьвца,* растение нѣкакво, което готвять на чорбѫ; лобода (?).

Чи́рѣй, *с. м.* Чирка. — *Слѣпъ чирѣй,* чирка слѣпокъ, слѣпичище, слѣпячище.

Чирюсло́, *с. ср.* Черюсло.

Чирю́шница, *с. ж.* Дрьво черешия, черешна.

> Чирюшница родъ родила,
> Отъ рода ся е потрошила. *Пѣс.*

Чирю́шия, *с. ж.* Раст. и плодъ черешия.

Чи́стение, *с. ср.* отъ **чи́стѫ и чи́стѫся.**

Чистина́, *с. ж* 1) Чистота. 2) Полияна, разчистено мѣсто врѣдъ горѫ. *Единъ младъ овчярь въ еднѫ чистинѫ помеждѫ еднъі шюмаръі видѣлъ три хубавъі дѣвойкъі, кѫдѣ ся кѫпалъі.*

Чи́стичкъій, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **чи́стъій.**

Чистни́къ, *с. м.* Чистъ человѣкъ, който обънчия чистотѫ. *Майчинъ чистникъ, гурель-тъ му на носа.*

Чистни́ца, *е ж.* Чиста жена, мома, коиято обичия чистотѫ; **чисто́тка.** *Жена му бяше голѣма чистница.*

Чи́стомь, *нар.* Чисто.

Чистота́, *с. ж.* Състояние и качество на чистъій; чистина; **чистота́.**

Чисто́тнъій, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* Който обичия чистотѫ; чистъій. *Жена-та трѣбва да е още и чистотна. Имало еднѫ женѫ, въікали ѭ чиста Къіта, оти бъіла много чистотна.*

Чистохва́тка и чистохва́тница, *с. ж.* Коиято хваща, работи чисто; чистница.

Чи́стъій, тъ, та, то, *пр.* 1) Что не е нѣчто мрьсенъ; неуплесканъій, неумацанъій, неуцапанъій, чистотнъій; **чи́стый, опря́тный.** *Чиста кѫща, чиста дрѣха.* 2) Който обичия чистотѫ; чистотнъій; **опря́тный.** 3) Что не е смѣсенъ съ нѣчто друго; сухъій; **чи́стый.** *Чисто злато,* сухо злато *Всичко си купува съ чистъі паръі;* **онъ всё покупа́етъ на чи́стыя де́ньги, нали́чными де́ньгами.** *Чисто вино,* не смѣсено съ водѫ. *Чисто брашно,* хасъ брашно. 4) Истиннъій, истинскъій, истъій, сѫщъій, сѫщинскъій, искренъій, асѫлъ; **и́стинный, и́скренный, настоя́щій.** *Азъ сьмь чистъ Христянинъ.*

> Мамо-ле, мила мамо-ле,
> Да ли щешь каилъ да станешь,
> Да земѫ Ганкѫ Бѫлканкѫ,
> Като е клато Чифутчя,
> Пакъ азъ сьмь чисто Блъгарчя? *Пѣс.*

5) Что е добрѣ, искусно изработенъ; **чи́стый.** *Чиста работа, чиста тъкань.* 6) Что нѣма въ себе-си нѣкаквѫ неприятность, лошётиѭ, злинѫ; добръій, честнъій, почтенъій, уряденъій, читавъій. *Тая работа не е чиста,* не е читава, чапрашѫкъ е, ще има нѣкаквѫ неприятность отъ неѭ. *Не е чистъ человѣкъ, не му е чиста работа-та.* 7) Что нѣма нѣкакъвъ грѣхъ; безгрѣшнъій, святъій, честнъій; **чи́стый, непоро́чный.**

> Ѩ да идешь, мамо, долу у Донкъінъі,
> Донкѫ да ми ищешь, Донкѫ да ми земешь;
> Ако ти ѭ дадѫть, да ся позабавишь,
> Ако не ти ѭ дадѫть, скоро да си додешь,
> Че ще да отидѫ въ чистѫ Святѫ Горѫ,
> Калугеръ щѫ идѫ, духовникъ щѫ додѫ. *Пѣс.*

—сто, *нар.* По знаменование-то на думѫ-тѫ; чистотно, чистомь; **чи́сто, на́чисто, опря́тно.** *Работи, бара чисто.* — *Чиста молитва,* молитва, коиято ся чете въ черковѫ на родилкѫ и на отрочя-то и́ на четъіредесятъій день слѣдъ рожбѫ-тѫ; миро; **сорокова́я моли́тва, очисти́тельная моли́тва.** Отъ цьрквѫ обикновено ходить у крьстника и по роднинъі-тъі. — *Чиста недѣлия,* прьва та недѣля на великъі постъі; нѣкои наричять така и недѣлѭ-тѫ прѣди сърнѫ недѣлѭ, прѣди сърницѫ. — *Чистъій понедѣлникъ,* прьвий понедѣлникъ прѣзъ великъій постъ; пьсъій понедѣлникъ, вранинъ понедѣлникъ, ръженъій понедѣлникъ; **чи́стый понедѣльникъ.** *У чистъ понедѣлникъ не ся работи отъ глухци,*

за да не ны правьтъ пакость на стоѫ-тѫ. — *Не му е чисть воськъ-тъ*, не му е чиста, читава работа-та, има нѣчто лоше, та го крые. — *Чисть като гълѫбь. Чисть като помыѧкъ (като кимюрджиѧ, като Ралевы-ты гащы) Чисть чегато ся е родилъ въ Циганскый ишликъ. Въ Циганскый ишликъ чисто не бива. Излѣзълъ чисть като помыѧкъ. Чисть — свята вода ненапита! Чиста Мара и прѣчиста, а царвуль-тъ ѝ у грънято. Чисто небо отъ грьмъ ся не бои. Чисты ясли, праздни хамбари. Не гляда Богъ на нечисты опинци, а на чисто сьрдце. Чисто сьрдце излиза на лице. Чисто сребро рѫждѫ не хваща. Кога е ялъ мой-тъ мѫжь чисто, та и сега да яде!*

Чи́стѫ, ишь,—сти́лъ, *гл, д.* 1) Правѭ нѣчто да стане чисто; трѣбѭ, отрѣбвамь, очиствамь; **чи́стить.** *Утрѣ щемъ чистимъ кѫщѫ-тѫ. Сѣднѫла на слънце та чисти лящѫ* 2) Махвамь, прѣмахвамь, трѣбѭ, изтрѣбвамь, доврьшювамь, изкоренювамь, изморювамь, изядамь, очиствамь; **истребля́ть, переводи́ть.** —**стѫся,** 1) *гл. възвр.* Чистѫ себе-си; **чи́ститься.** 2) Махвамся, прѣмахвамся, губѭся, изгубвамся, доврьшювамся, трѣбѭся, изтрѣбвамся; **истребля́ться, переводи́ться.** 3) *гл. стр.* Бывамь чистенъ; трѣбѭся.

Чита́вение, *с. ср.* отъ **чита́вѭ.** Читаенiе.

Чи́тавый, въ, ва, во, *пр.* 1) Неповрѣденый, цѣлый, здравый; **цѣ́лый.** *Врьнѫлся здравъ и читавъ.* 2) Чистый. *Работата не е читава*, не е чиста.

Захванѫло буснъ дъждъ да вали
И низъ дъжда снѣжець да пролита,
До сабахле читавъ снѣгъ затрупа. *Пѣс.*

Чита́вѭ, ишь,—вилъ, *гл. д.* Читаѭ, мыслѭ, думамь, прѣдполагамь, струва ми ся, чини ми ся, трачѭ, трефи ми ся, тачѭ; **ду́мать, предполага́ть, мека́ть, смека́ть, мерека́ть.**

Чита́къ, *с. м.* Турчинъ селянинъ, дебелакъ.

Читакъ́иня, *с. ж.* Жена, мома читакъ.

Чи́тамь и **чи́твамь,** *гл. мн-кр.* отъ **четѫ́**

Чита́чя, *ум. ср.* отъ **чита́къ.**

Чита́шкый, шка, шко, *пр.* отъ **чита́къ.** —**шкы,** *нар* Като читакъ, като читаци.

Чита́ѭ, ешь, *гл д.* Читавѭ. *Нѣда го шакѫ читае.*

Чита́яние, *с. ср.* отъ **чита́ѭ.** Читавенiе.

Чи́тецъ, *ум. м.* и **чи́тчя,** *ум. ср.* отъ **читъ.**

Читу́ра, *с. ж.* Чѣтура.

***Читъ,** *с. м. Т.* 1) Платъ, нашаренъ съ печятание; басма; **вы́бойка, набо́йка, си́тецъ, набивна́я матéрія.** 2) Разточены кола съ голѣмы рикли лѣсы. *Единъ читъ плѣва.*

Чи́тяный, нъ, на, но, *пр.* Направеный отъ читъ.

***Чифте́,** *с. м. Т.* 1) Пушка съ двѣ цѣвы. 2) *пр. неизм.* Чифтъ, двойный. *Чифте пищове.*

***Чифтели́ия,** *пр. неизм. Т.* Чифтъ, чифте, двойный; **па́рный.** *Чифтелия пищовъ.*

***Чифтлига́рь,** *с. м Т.* Стопанинъ на чифтликъ; чифтликъ сайбия. *За чифтлигариты и за чифтчии-ты.*

***Чифтли́къ,** *с. м. Т.* Голѣмъ недвижимъ имотъ за земледѣлие и скотовъдство; дрьжюва, дрьжювина, мушия; **имѣніе, помѣ́стье, фе́рма, ни́ва.** *Има чифтлици съ цѣлы села на тѣхъ.*

***Чифтли́къ-сайби́я,** *Т.* Чифтлигарь.

Чифтли́чецъ, *ум. м.* и **чифтли́чя,** *ум. ср.* отъ **чифтли́къ.**

Чи́фтомь, *нар.* Чифтъ по чифтъ; **попа́рно.**

***Чифтчи́я,** *с. м. Т.* 1) Наематель на чифтликъ; изполджия. 2) Земледѣлецъ, орачь.

***Чифтъ,** *с. м. Т.* 1) Двой, рало, чета, съпрѧгъ, чифте; **па́ра.** *Два чифта волове*, дживгаръ, чивгаръ, четворка. 2) *пр. неизм.* Двойный, чифтелия, чифте; **па́рный.** *Чифтъ пушка*, чифте; **двуство́льное ружьё.** 3) *с. м.* Копчило, гарга-бурну; **острогу́бцы, острову́пцы.**

***Чифтъ-текъ.** Игра, въ коѭто ся лучи, да ли скрытьі-ты нѣчта сѫ ешь или текъ; **игра́ въ чётъ или нéчетъ.**

***Чифу́тинъ** и **чифу́тъ,** *с. м.* Чафутинъ.

Чи́хамь (**чи́хвамь, да чи́хнѫ, чи́хнувамь**), *гл ср.* Кыхамь, брыхамь, прыхамь; **чиха́ть.**

Чи́хание, *с. ср.* отъ **чи́хамь.** Кыхание, брыхание, прыхание.

Чи́хвамь, *гл. мн-кр.* отъ **чи́хамь.** Кыхвамь.

Чи́хнувамь, *гл. уч.* отъ **чи́хнѫ.** Кыхнувамь.

Чи́хнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед кр.* отъ **чи́хамь.** Да кыхнѫ.

Чи́чё, *с. м* Чичо: 1) Чичя. 2) Почетно назвавание на по́-старъ. *Всичко заврьшилъ чичё Мито.* 3) Кога да повыкать по́ старъ чловѣкъ, комуто имя-то не знаѭть, казвать му само: чичё *Ей, чичё, какво правишь?* 4) По́-голѣмъ братъ; байко, байно, бейчё, бате, бачё

Чи́чёвци, *мн. ч.* отъ **чи́чё.**

Чи́чёвъ, *с. м.* Чичёвъ сынъ, браточядъ по чичё; стрыковчя.

Чи́чёвый, въ, ва, во, *пр.* отъ **чи́чё.** Стрыковый, чичиный. *Дойди тука, чичёво-то*

момченце. — *Чичёви*, кѫща-та, домашни-ти на чичю; домъ и семья дяди. *Ходихмы у чичёвы. Щѫть ны дойдѫть чичёви.*

***Чичеклийа,** *пр. неизм. Т.* Нашареный, извязаный съ цвѣтю; чичеклийаный.

Чичеклийаный, нъ, на, но, *пр.* Чичеклийа.

Чичёкъ и чичекъ, *с. м.* Раст. *Lappa major,* чичка, чичькъ, чичюкъ, бутракъ, лопушь, лѣпка, рѣпѣй; **лапу́хъ, лапу́шникъ, репе́йникъ, репе́йнишникъ.**

Ой ливадо, зелена ливадо,
Азъ тя сѣюхъ цвѣтю и босилекъ,
Ты излѣзе чичекъ и кѫпина. *Пѣс.*

***Чичéкъ,** *с. м. Т.* Цвѣтие.

Чичёпѣё, *с. м* и **чичёпѣю,** *с. ж.* Птица *Oriolus galbula,* гроздарка, желва, жлътурка, иволга, профирка, сарѫ-асма; **и́волга, винноя́годникъ.**

Чи́чинъый, нъ, на, но, *пр.* Чичевый, стрыковый. *Ѩ че си идемь на войнѫ съ чичины-ты момчета.*

Чи́чка, *с. ж.* 1) Раст. чичёкъ. *Чичкы ти въ очи-ты.* 2) Раст. *Crocus moesiacus,* качюнка, качютка, качитка, качка, крькучка, къцатка, перлусъ, прьлокъ.

Чи́чко, *ум. м.* отъ **чичю́.**

Чи́чковый, въ, ва, во, *пр.* отъ **чи́чко.**

Чи́чькъ, *с. м.* 1) Раст. чичёкъ. 2) Раст. *Medicago minima.*

Чичюврѣ́джиѭ, ешь, *гл. ср.* Цьцрѫ, црьцрѫ, црьцорѭ.

Чичю́, *с. м.* Бащинъ братъ; чичё, стрыка, бае; **дя́дя по отцѣ.** *Той ми е чичю.*

Чи́чю, *с. ж.* Жена на чичю́; чичюна, чина, чюна, стрына, стрычина *Отива майката или чичю-та на юнака.*

Чичю́къ, *с. м.* 1) Раст. *Agrimonia Euparoria;* **ре́пникъ, репя́шки.** 2) Раст чичёкъ.

Чичю́на, *с. ж* Чичю, чина, чюна, стрына, стрычина.

Чичю́нинъый, нъ, на, но, *пр.* отъ **чичю́на.** Стрынинъый.

Чичю́рь, *с. м.* Който ходи да продава овощие за влънѫ; башлайко; **ходе́бщикъ.** *Единъ глухъ чичюрь продавалъ круши.*

Чи́шкамь (да чи́шнѫ), *гл. ср.* Казвася за дѣца: изсѫдвамся, какамь; **ка́кать, ка́каться.**

Чи́шканию, *с. ср.* отъ **чи́шкамь.** Каканию

Чи́шнѫ, ешь, — нѫлъ, *гл. свр.* отъ **чи́шкамь.**

Чишь! *междом.* за чишканию дѣца.

Чко́рка, *с. ж.* Кѫсъ, кѫсчя, парчя; **кусо́къ.**

Чко́рлювый, въ, ва, во, *пр.* Грапавый, шкорлавый, неравнъый; **шеро́ховатый.**

Чкра́пию, *с. ж.* Животина *Scorpio,* чкрапию, чкраплю, скорпию, скраплю, скрокъ, скръплюнъ, шкраплю, акрапъ; **скорпіо́нъ.**

Чкра́плю и чкра́пю, *с. ж.* Животина, чкрапию.

Чкрепъ, *с. м.* Зэврьзакъ чловѣкъ; шкрепъ, сбитъкъ; **пло́тный, корена́стый, крѣ́пко сло́женный.**

Чкрьбо́тению, *с. ср.* отъ **чкрьбо́тѫ.** Драсканию.

Чкрьбо́тѫ, ишь, —тилъ, *гл д.* Дращѫ, драскамь, грездѫ; **цара́пать, скресть.**

Чку́лавый и чку́лювый, въ, ва, во, *пр.* Хромый, сакатый, улогый, улогавый, куций, кйопавый; **калѣ́ка.**

Чку́мба, *пр. неизм. И му донесла тѫѭ ми чкумба ракиѭ.*

***Чкѫ́мба,** *с. ж.* Скала, чкѫрка.

Чкѫ́рка, *с. ж.* Скала, чкѫмба.

Члапъ, *с. м.* Чворъ въ 1-то знамен.; члюпъ.

Чловѣ́къ, *с. м.* Чевѣкъ, человѣкъ, челюкъ, челекъ, чвѣкъ, чилекъ, чилюкъ, човѣкъ, чолекъ, чолюкъ, чювѣкъ, чюлюкъ, чюлекъ: 1) Словесно животно съ разумно-свободнѫ душѫ; **человѣ́къ.** 2) Мѫжь, стопанинъ, сѫпрѫгъ; **мужъ, супру́гъ.** *Тя му рекла: не бѣгамь вяке, ты ми си вяке чилекъ.* 3) Душю; **осо́ба, душа́.** *Кой чловѣкъ не иска това?* 4) Достоенъ, добръ чловѣкъ. — *И кучя и чловѣкъ,* и лошь и добръ. — *Човѣче Божий!* Обращение за молбѫ. — *Божий чловѣкъ,* тихъ, миренъ, добръ чловѣкъ. — *Ставамь чловѣкъ,* влюдявамся. — *Той не е чловѣкъ, не приличю на чловѣкъ,* лошь е, опакъ е, не е за работѫ. — *Видишь ли? иска чловѣкъ-тъ да му ся боять! Чловѣкъ ся учи до смрьть Безъ книгѫ чловѣкъ като слѣпъ, не види. Когато чловѣкъ умре, тогась добръ стаю. Чловѣкъ на пѫть ся познава. Какъвто чловѣкъ-тъ, таквысь му и думы-ты. Птица-та ся познава по перю-та, а чловѣкъ по лакѫрдии-ты. Волъ ся врьзва за рога-та, а чловѣкъ за языка. Чловѣкъ ся гляда напрѣдъ като тыквѫ на плетъ. Самъ чловѣкъ и у рай не може. Чловѣкъ чловѣка събарю и чловѣкъ чловѣка въздига. Гора съ горѫ ся не сбира, а чловѣкъ съ чловѣка ся сбира Гладенъ чловѣкъ и сухъ хлѣбъ юде. Чловѣкъ може кога Богъ поможе. Когато чловѣкъ падне въ море, хваща ся и за змиѭ, дано го извлѣче. Да не рече чловѣкъ, что сьмь, а что щѫ да сьмь Болка-та не ходи по горѫ-тѫ, а по чловѣци-ты. Вино-то прави чловѣка не вевиръ, а резилъ. Врѣмя чловѣка краси, врѣмя чловѣка грози. Лакъть брада, пядa чловѣкъ.*

Чловѣчéнье, *с. ср.* отъ **чловѣчѫ̀** и **чловѣчѫ̀ся.**

Чловѣческый, ска, ско, *пр.* Чловѣшкый: 1) Что е на (за, отъ) чловѣкъ; человѣческій. 2) Что е свойственъ на чловѣка, на чловѣци-ты, что е приличенъ за чловѣка, за чловѣцитѣ; человѣческій. —**скы,** *нар.* Като чловѣкъ, като чловѣци-ты; человѣчески.

Чловѣчество, *с. ср.* Свойство, достойнство на чловѣкъ; чловѣщина, чёвѣщина; человѣчество. *Хубость ся на чело не носи, а чловѣчество. Показва си чловѣчество то.*

Чловѣчецъ, *с. м.* 1) *ум* отъ **чловѣкъ.** Чловѣчя. 2) *Epiglottis,* язычя-то въ гърло-то; мѫжецъ; язычёкъ.

Чловѣчѣѭ, ешь, *гл. д.* Чловѣчѫ.

Чловѣчѫ̀, йшь, —чйлъ, *гл. д.* Правѭ нѣкого да стане чловѣкъ; чловѣчѣѭ, вчловѣчювамь, влюдювамь; дѣлать человѣкомъ, остепенять. —**чѫ̀ся,** *гл. възвр.* Ставамь чловѣкъ; чловѣчѣѭся, вчловѣчювамся, влюдювамся; дѣлатся порядочнымъ человѣкомъ, остепеняться.

Чловѣчя, *с. ср.* 1) *ум.* отъ **чловѣкъ.** Чловѣчецъ. 2) Въ око-то: *Pupilla,* малка дупчица, прѣзъ коьѭто влиза свѣтлина-та; ворочёкъ, врачёкъ, зѣница, иванчики.

Чловѣшкый, шка, шко, *пр.* Чловѣческый. *Чловѣшко тяглило край нѣма. Чловѣшко око насыта нѣма. Чловѣшко-то око отъ море-то е зелено. Чловѣшко срьдце е отъ мясо, та ся прѣвива.*

Чловѣштво, *с. ср* Чловѣчество, чловѣщина

Чловѣщинá, *с. ж.* Чловѣчество, чловѣштво, чёвѣщина. *Чловѣщина-та не е далечь отъ магарещинѫ-тѫ.*

Чловѣщница, *с. ж.* Чилещница.

Члѣнецъ, *ум. м.* и **члѣнчя,** *ум. ср.* отъ **члънъ.**

Члънъ, *с. м.* Кайкъ отъ едно дрьво като корыто; чюнъ, чунъ, шайка; чёлнъ.

Члѧнъ, *с. м.* Чланъ, чворъ въ 1-то значен.

Члѧрка? Срѣщася въ пѣсень за быволъ:

Па закла члярка быволъ:
Наготви манджи всякакьы. *Пѣс.*

Чмáенье, *с. ср.* отъ **чмáѭ.** Чезненье, изнемогванье.

Чмай, *с. м.* Пара, изпарение, думанъ; паръ, испаренíе.

Чмáѭ, ешь, чмаялъ, *гл. ср.* Бутѣѭ, вяхнѫ, копнѣѭ, крѣѭ, линѣѭ, слабѣѭ, съхнѫ, тлѣѭ, топѭся, чезнѫ, чемрѣѭ, изнемогвамь, отпадамь, отслабвамь; ныть, ханывать.

Чобáнка, *с. ж.* 1) Жена на чобанъ. 2) Мома, жена чобанъ; овчярка. 3) Раст. *Petasites niveus;* подбѣлъ.

Чобáнскый, ска, ско, *пр.* отъ **чобáнъ.** Овчярскый.

Чобáнчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ чобанъ; овчярчя.

***Чобáнъ** и **чобáнинъ,** *с. м. Т.* Овчярь.

Чóбрика и **чóбрица,** *с. ж.* Раст. чюбрика, чюбрица.

***Човалджѫзъ,** *с. м. Т.* Губерка.

Човалéнье, *с. ср.* отъ **човалѭ̀** и **човалѭ̀ся.**

Човáлецъ, *ум м.* и **човáлчя,** *ум. ср.* отъ **човáлъ.**

***Човáлъ,** *с. м. Т.* Врѣтище, врѣкя, врѣчя, врѣща, мутавецъ, платникъ, сакуля, струняница, торба; мѣшёкъ. *Човалъ отъ рогожѫ;* куль. — *Човалъ ся съ думы не пълни;* баснями соловья не кормятъ. *Хорскы-ты уста не сѫ човалъ да гы завръжешь (да гы зашиешь);* ротъ не ворота, запоромъ не запрёшь; на чужой ротъ пуговицы не пашьёшь. *Ни въ човала, ни въ врьзаткѫ-тѫ. Не глядай човала, а въ човала. Кога Богъ дава брашно-то, дяволъ-тъ зема човала. Господь менѣ съ торбѫ, а азъ тебѣ съ човалъ. Пó-напрѣдъ изяжь два човала брашно, па тогава. Пиянъ чловѣкъ — раздранъ човалъ. Празденъ човалъ правъ не стои. Остро желѣзо въ човалъ не сѣди. Да удрямы човала, да ся сѣща гръбъ-тъ.*

Човалѭ̀, йшь,—лйлъ, *гл. д.* Трупамь, натрупвамь; кучить. —**лѭ̀ся,** *гл. вз.* Трупамся, натрупвамся; кучиться.

Чóвка, *с. ж.* Чёвка.

Чóвкамь, **човрѣкамь,** в. чёвкамь, чёврѣкамь.

Човѣкъ, *с. м.* Чловѣкъ.

Чóгално, *нар.* Чёгално, чогълно, чоголно, чогло, чоглаво, неприятно, мѫчно, опако, неблагозвучно, гомарно, лихо; непрiятно, противно, неловко. *Нѣчто ми е чогално.*

Чóглаво и **чóгло,** *нар.* Чогално. *Чогло ми е нѣчто.*

Чóголно и **чóгълно,** *нар.* Чогално. *Нему е все чогълно.*

Чóгълъ, *с. м.* Мѫчнотия, утѣснение, сѫклетъ *Дойде му чогълъ,* станѫ му мѫчно.

Чокáра, *с ж* Чюкара, чюка.

Чокýтка, *с. ж* Чекутка.

***Чокóй,** *с. м* Чифтликъ-сайбия въ Влашко, стопанинъ на мушия.

Чóкуръ, *с. м.* Чекоръ, чекуръ

***Чолáкъ,** *пр. неизм. Т.* Който има еднѫ рѫкѫ повредена, сакатъ съ еднѫ-тѫ си рѫкѫ.

***Чолмá,** *с. ж. Т.* Чалма.

***Чолтáръ,** *с. м. Т.* Чултаръ.

***Чомáкъ,** *с. м. Т.* Чумакъ, топузъ, топка, глава, чомалюга.

Чомалю́га, *с. ж.* Топка, чомакъ. глава на нѣчто. *Кыпакъ-тъ има на единѫта си край чомалюгѫ.*

Чомалю́жка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **чомалю́га.** 2) Карфица, крафица, топлийка игла; **булáвка.**

***Чомбáзъ,** *с. м. Т.* Чамбазъ, чумба.

***Чомбéръ,** *с. м. Т.* Чемберъ.

Чóна, им. соб. женско.

Чóнка, *с. ж.* Чёвка. — *Щрькалова чонка,* раст. *Tribulus terrestris,* щрькова нога, щрьковы иглы, щрькоиглы, врьти-попъ, бабарутка, бодланка, гѫскыни зѫби, иглица.

Чóно, им. соб. мѫжско.

***Чопарáнка,** *с. ж. Т.* Колело въ гатанкѫ за кола.

Чопарлáчя, *с. ср.* Нечисто прася. *Като прася чопарлачя.*

Чопéрекъ, *с. м.* Чеперюкъ.

Чóпецъ, *ум. м.* отъ **чопъ.**

Чóпка, *с. ж.* Чёвка.

Чóпкамъ (да чóпнѫ), *гл. д.* Чепкамъ, чёпкамъ.

Чóплѭ, **ишь,—лилъ,** *гл. д.* Чёплѭ.

Чопóристый, **стъ, ста, сто,** *пр.* 1) Гордѣливый, навдигнѫтый; **чвáнный.** 2) Чеперястый.

***Чопрáзъ,** *с. м. Т.* Чапразъ.

***Чопъ,** *с. м. Т.* 1) Клъчище, клъчишка, повѣсма; **пáкля, пенькá, костеря́, костёръ, кострика.**

***Чопъ,** *с. м. Т.* Джопъ: *а)* Жрѣбие. *б)* Тояга.

Чóра, *с. ж.* Чёра,

Чорáпецъ, *ум. м.* и **чорáпчя,** *ум. ср.* отъ **чорáпъ.**

***Чорáпъ,** *с. м. Т.* Чюлка, бечва, калецъ; **чулóкъ.** — *Разплитася, разбридлся чорапъ-тъ,* нѣкаква тайна, скрыта работа ся разкрыва, излиза на видѣло. — *Чорапъ на ли е, разтягася.*

***Чорбá,** *с. ж. Т.* 1) Гостба, ястие, варено рѣдко, да ся срьба; сочиво, кусань; **похлёбка, супъ.** *Рыба чорба;* **щербá.** 2) Зелева, прѣсолева вода, разсолова вода, разсолница, сокъ, юва; **разсóлъ капýстный.** — *Клинъ чорба, пиронъ чорба;* **солдáтъ изъ борóньяго зýба щи варилъ.** *Чорба мѫжю дрьжи. Что е ракъ, да е чорба. Чорбѫ ялъ, кокалъ не видѣлъ. Въ всякѫ чорбѫ и мерудия. Всичко-то яйце въ чорбѫ-тѫ. На ефтино-то мясо чорба-та не е сладка. Всяко нѣчто съ чорбѫ-тѫ си ври.*

***Чóрбаджи,** *с. м.* и *пр. неизм. Т.* Чорбаджия.

Чорбаджийка, *с. ж.* Жена чорбаджия.

Чорбаджийскый, **ска, ско,** *пр.* Что е на (за, отъ) чорбаджия. —**скы,** *нар.* Като чорбаджия, като чорбаджии.

Чорбаджийчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ чорбаджия.

***Чорбаджилѫкъ,** *с. м. Т.* Чорбаджийско достоинство.

***Чорбаджия,** *с. м. Т.* Чорбаджи: 1) Богатъ чловѣкъ; богаташь, богатникъ, имотникъ, зенгининъ; **богáчъ, богатéй, богáтина.** 2) Болярь, голѣмецъ, господарь, прьвенецъ, глава нѣйдѣ, челникъ, старѣйшина; **вельмóжа, знáтная осóба, большинá, большáкъ, господи́нъ, бáринъ.** 3) Господарь, владѣтель, стопанинъ, сайбия; **бáринъ, хозя́инъ.** *Той ми е чорбаджия,* у него работѭ. — *Доклѣ дойде кефъ-тъ на чорбаджия, на сиромаха душа-та излиза. Врѣмя-то е най-голѣмъ чорбаджиа. На чорбаджия и пѣтли-ти носять яйца. Чорбаджии чорбѫ ядѫть, сиромаси — сармѫ. Чорбаджия чорба ялъ, кость не видѣлъ. По добрѣ въ село чорбаджия, а не въ градъ кимюрджия. Перчися като селскый чорбаджия. Отъ Блъгаринъ Грькъ, отъ Циганинъ Турчинъ и отъ сиромахъ чорбаджия да пази Господь. На бѣлъ конь сеизинъ не ставай и на новъ чорбаджия измикярь.*

Чорбалáнъ, *с. м.* Който обичя да яде чорбѫ. *Има ли чорбѫ, чорбалановци колкото щешь.*

Чорби́ца и **чорби́чка,** *ум. ж.* отъ **чорбá.** *Цала пацала, врѣла ляща въ щрьбо грьня, па ни ляща, ни чорбица.*

Чорбя́вый, **въ, ва, во,** *пр.* За ястие: что е варенъ рѣдко, та има и чорбицѫ, не е сгѫстнѫтъ на кашѫ. *Фасулъ-тъ е чорбявъ. Остави яхнияѫ тѫ чорбява.*

Чорвь, *с. м.* Червь, червякъ.

Чóрла, *с. ж.* Чорлава мома, жена; рохла; **нечёса, растрёпа.**

Чорлáвеніе, *с. ср.* отъ **чорлáвѭ** и **чорлáвѭся.**

Чóрлавый, **въ, ва, во,** *пр.* Чёрлавый, рошлявый, рохавый, разрошеный, рунтавый, кочявый; **съ растрёпанными волосáми, космáтый и кудря́вый.** *Бѣсъ и чорлавъ.*

Чóрлáвѭ, **ишь,—вилъ,** *гл. д.* Рошѭ, разрошвамъ, разчёрлямъ, рунтѫ; **клóчить, клокатить, ерóшить, шерóшить, пýтать, мшить, мшáрить.** —**вѭся,** *гл. возвр.* Рошѭся, разрошвамся, разчёрлямся рунтѫся; **клóчиться, ерóшиться, пýтаться, мшáриться.**

Чортъ, *с. м.* Чёртъ, дяволъ, сотона; **чёртъ.** *Да тя земе чортъ-тъ! Ще го земе чортъ-тъ.*

Чоти, *съюз.* Че оти, зачто? **почему́, отчего́?**

Чо́тра, *с. ж.* Четура.

Чо́тура, *с. ж.* Четура.

***Чоха́,** *с. ж. Т.* Свита, сукно; **сукно́.**

Чохада́рскый, **ска, ско,** *пр.* отъ **чохада́рь.**

На отиде тьнка Ангелина,
Та облѣче рухо чохадарско. *Пѣс.*

Чохада́рчя, *ум. ср.* отъ **чохада́рь.**

Излѣвайте, кадии, мюфтии,
Да срѣщнете младо чохадарче,
Че го пратилъ царя господарю. *Пѣс.*

***Чохада́рь,** *с. м. Т.* Нѣкакъвъ служитель при царь; който постила чохж-тж на царя. *Царскы бързи чохадари Царь-тъ выкнжлъ единъ отъ чохадары-ты свои и го натѣралъ да пойде надворъ Ся собралъ честенъ съборъ все около тебе, како сильны чохадары прѣдъ честнаго царя.*

Чохадаре чохж че ти кроять,
Хазнатаре хазнж че ти броять. *Пѣс.*

Чохаджи́йскый, **ска, ско,** *пр.* отъ **чохаджи́я.**

Чохаджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ чохаджия.

***Чохаджи́я,** *с. м. Т.* Който продава, тъче чохж; **суко́нщикъ.**

Чохе́нъій и **чохя́нъій,** **нъ, на, но,** *пр.* Направенъй, ушитъй отъ чохж; сукнянъй; **суко́нный.**

Чохъ́ица и **чохъ́ичка,** *ум. ж.* отъ **чоха́.**

Чо́чка, *с. ж.* Птица чёчка, чеварлига.

Чпрѣ́нтавъй и **чпрѣ́тавъй,** **въ, ва, во,** *пр.* 1) Чипавъй, чипъй; **курно́сый.** *Съ чпрьтавъ носъ.* 2) Който нѣма носъ, кому-то ся отрѣзали носа; безносъй; **безно́сый.** *Прѣсѣкохъ си носа и останжлъ съ чпрьнтавъ носъ.*

Чра́камь (да чра́кнж), *гл. д.* Щракамь.

Чрьве́нъій, **нъ, на но,** и производны-ты отъ тжж рѣчь в. при **черве́нъій.**

Чрьви́въій, чрѣ́вий, в. **черви́вый, че́рвий.**

Чрьви́ло, чрьви́свамь, в. **червило, черви́свамь.**

Чрѣ́во, чрьвото́чина, в. **черво́, червото́чина.**

Чрьвь, *с. м.* Назъвание на двадесять и пято-то слово въ Блъгарскж-тж азбукж; ч; червь.

Чрьвя́ж, чрьвякъ, в. **червя́ж, че́рвякъ.**

Чрьвя́свамь (да чрьвя́самь), *гл. ср.* в **червя́свамь.**

Чрьда́, *с. ж.* Стадо говяда; чарда, черда, череда. *Селскъ чрьда,* селскы говяда *Изъ село излазя, чрьдж-тж ука. Два быка въ еднж чрьдж не живѣжть. Една крава посрана, всичка-та чрьда такава.*

Чрѣква и производны-ты отъ нея в. при **црѣква.**

Чрѣ́нъій и производны-ты отъ нея в. при **че́рнъій.**

Чрьна́лникъ, чрьна́ло, в. **черна́лникъ, черна́ло.**

Чрѣ́памь, *гл. д.* Чрьпж, черпж, вадж водж.

Чрьпи́ло, чрьпня́, в. **черпи́ло, черпня́.**

Чрьпу́ля, *с. ж.* Черепна.

Чрьпъ, *с. м.* 1) Кратуна-та на главж тж, дѣто е мозъкъ-тъ; *Спапин;* **лобъ, лъбъ; че́репъ.** 2) Черепъ, чьрепъ.

Чрѣ́пж, чрѣ́пяж, в. **че́рпж, че́рпяж.**

Чрьта́, *с. ж.* Черта, рѣзка, чизия, чипарка, спарта, линия; **черта́.**

Чрьта́ло, *с. ср.* Чирясло въ 2-то значен.

Чрьта́нье, *с. ср.* отъ **чрьта́яж.**

Чрьта́яж, **ешь,—та́лъ,** *гл. д.* Тяглж на нѣчто чрьты; спартосвамь; **черти́ть, линева́ть.**

Чрьти́ца и **чрьти́чка,** *с. ж. ум.* отъ **чрьта́.**

Чрѣва́та жена́. Тяжка, трудна, струдна, товарна, непраздна, неволна; **тяжёлая, непра́здная, береме́нная, брюха́тая, чрева́тая.**

Чрѣ́вю, *с. м. мн.* Обуща црѣвие, чехли.

Чрѣ́вна грозни́ца. Една болесть въ корема; **чре́вница.**

Чрѣда́, *с. ж.* Рядъ, сжра; **череда́, чере́дъ, о́чередь.** *Съ чрѣдж;* **по о́череди.** *Роботы-ты ся врьшять съ чрѣдж.*

Чрѣ́дникъ, *с. м.* Чрѣденъ попъ, ефимерий; **очередно́й.**

Чрѣ́днъій, **—дьнъ и—денъ, дна, дно,** *пр.* Комуто е чрѣда да врьши нѣчто; **очередно́й.** *Попъ-тъ е чрѣдный,* ефимерий.

Чрѣзъ, *прѣдл.* Кръзъ, крозъ, прѣко, прѣзъ; **чрезъ.** *Чрѣзъ кого?* **кѣмъ?**

Чрѣ́пня, *с. ж.* Черепна.

Чрѣ́сло, *с. ср.* Зелена-та черупка на орѣхъ; корупка, лупешка, орашина, орѣшинка, трясло, чересло, черешналъ, шлюпка.

Чрѣ́сло, *с. ср.* Черясло и въ двѣ-ты значен. *Загубила си букла-та чрѣсло то задъ врата-та. Сивъ соколъ подъ земи лѣти?* Гат. — Чрѣсло, кога оре.

Что и **що,** 1) *мѣстоим.* За пытание, какво? что? *Что правите, что чините? Что носишь, что каза?* 2) За обаждание, кога повъикать нѣкого; а, ха, о, оу, чюж! **что, чего? что на́да? а? ась?** *Иване! — Что?* 3) Кога не дочюе нѣкой, что му казвать, та иска да му ся повтори; а? ха? **что рече? что каза? что прика́жешь?** 4) *мѣстоим. относ.* Чтото, каквото, дѣто, който, която, което; **что, кото́рый.** *Да ти платж, что ти съмь длъженъ. Всичко, что имахъ, изгубихъ.*

Просто да ти е ковчежя-то,
Ковчежя-то най-мьничко-то,
Что го шесть бъивола возять. *Пѣс.*

5) *съюз.* Зачто, за какво, за коѭ причина; **что, зачѣмъ, почемý, отчегó?** *Что мя биешь? Что не му каза да дойде?*

Нали пъіташь, право да ти кажѫ,
Что сьмь толко рано повяхнѫла. *Пѣс.*

Что ми, кумичке, не играешь,
Както самодивъі играѭть? *Пѣс.*

Зяташине чюжеземянине,
Что си дошьлъ во нашѫ-тѫ земѭ? *Пѣс.*

6) Дѣто, че; **что, че.** *Прощавай, что ти прѣгрѣшихъ.* 7) *нар.* Колко, колкото; **скóль, скóлька, какъ.** *Извъика, что си можѭ,* колко-то си можѭ. *Ходилъ что ходилъ отъ истокъ дори до западъ;* **ходи́лъ, ходи́лъ отъ востóка дáже до зáпада.** *Чинѭ что чинѭ, правѭ что правѭ. Плакала что плакала.* 8) Като, като чтомь, токо что, ей сега, колко; **тóлько что, лишь тóлько, какъ тóлько.**

Двѣ свѣщи горять что запаленъі,
Что запаленъі и оставенъі. *Пѣс.*

— *Като что,* като чтомь, изведнѫжь; **лишь, какъ тóлько.** *Като что лѣгнѫ, и заспа.* — *Пó что,* слѣдъ това; **пóслѣ тогó какъ.** *Пó что, зá что,* какъ да е, за колко и да е. *Пó что зá что свьрши го.* — *Токо что,* чтомь, като чтомь, токо като, ей сега; **тóлько что, какъ тóлько.** *Токо что изрече и умрѣ. Токо что е дошьлъ. Токо что дойде и подкачи да...* — *Что да е,* какво да е, что-годѣ, нѣчто; **что нибýдь, что ни есть.** *Дай ми что да е.* — *Не глядай, что си бъилъ, а что си сега. Что бъи око видѣло, ако бъи ся ѭло, не бъи нищо остало. Зимна недѣлѭ не дава, что дава лѣтень день. Что е на гръбинѫ, то е и на врьлинѫ. Что е попово, то си е готово. Что ми трѣбва царство, кога гладенъ ходѭ. Что ще лисица на пазаръ. Что ти сбира задница, това ти е надница.*

Чтó-годнъій, —дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* отъ **чтó-годѣ.**

Чтó-годѣ, 1) *мѣст.* Что да е, какво да е, какво-годѣ, нѣчто; **что нибýдь, что ни есть, коé-что.** 2) *нар.* Какво-годѣ, колко-годѣ, малко, шющка; **маломáльски.** *Дай ми что-годѣ. Купи что-годѣ.*

Чтомь, *нар.* Веднѫга, изъ единъ пѫть слѣдъ нѣчто; токо что, токо като; **какъ тóлько.** *Чтомь дойде, обади ми. Чтомь го докопамь, и щѫ го охлопамь.*

Чтóто, *мѣстоим. относ.* Каквото, что; **что.** *Все е добро, чтото Господь дава. Чтото мъіслишь, това и сънувашь. Чтото е срамота, то е грѣхота.*

***Чубýкъ,** *с. м. Т.* Чибукъ.

Чугýръ, *с. м.* (?) *Днесь поминѫ едно лудо младо, съ кѫсо паля, съ чугуръ магаря.*

***Чукмáнъ,** *с. м.* Сукманъ.

Чукундýрець, *ум. м.* Малко чукундуръ.

Чукундýровъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **чукундýръ.** *Чукундурова глава, чукундуровъі листа.*

Чукундýрчя, *ум. ср.* Малка глава чукундуръ.

***Чукундýръ,** *с. м. Т.* Раст. цвѣкло. *Зачервился като чукундуръ.*

***Чулбýръ,** *с. м.* Оглавникъ, юларъ.

Руси хубави бъіволи
Съ коприненъі чуловъі
И съ позлатенъі чулбуръі. *Пѣс.*

Чýлець, *ум. м.* отъ **чулъ.** Чулчя, чулчинка.

***Чултáръ,** *с. м. Т.* Чолтаръ: 1) Чулъ, покровець на конь; **попóна.** *Тури гѫ коню подъ чултара.* 2) Единъ видъ скутникъ, вязанъ съ сѫрмѫ и шюренѫ прѧждѫ. *Надъ футѫ-тѫ ся опасва другъ скутникъ — чултаръ.*

Майка мя носи на чултаръ прягачь,
Татко мя носи на бръза койна,
Сестра мя носи на патерико. *Пѣс.*

***Чулхá,** *пр. неизм. Т.* Чухла, козинарь, мутавчиѭ.

Чулчи́нка, *ум. ж.* Чулець, чулчя.

Излѣзла е една баба
Сось чулчинкѫ загрънѫта,
Сось попрачя опашиана. *Пѣс.*

Чýлчя́, *ум. ср.* отъ **чулъ.** Чулець.

***Чулъ,** *с. м. Т.* Постилка, покрьівка, черга отъ козинѫ; козякъ, покровець, покровьць, мутавъ. *Посталъ чулъ и сѣднѫлъ на него. Чулъ за конь,* **чултаръ; попóна.** *Добръ конь и подъ съдранъ чулъ личи. Паля-то е наше, чюлъ-тъ му мѣненъ. Вдигнѫхѫ му чула. Смъкнѫха му чула.* В. **чюлъ.**

Чулѭ́самь, *гл. свр.* отъ **чулѭ́свамь.** —**санъій,** *прич. стр.*

Чулѭ́свамь и чулѭ́сувамь (да чулѭ́самь), *гл. д.* Покрьівамь, завивамь съ чулъ.

Портъі-тъі му отворенъі,
Коніе-ти му осѣдлани,
Хрьткъі-тъі му чулѭсанъі. *Пѣс.*

Чулѭ́сванье и чулѭ́суванье, *с. ср.* отъ **чулѭ́свамь.**

***Чумáкъ,** *с. м. Т.* Чомакъ.

***Чýмба,** *с. ж. Т.* Чамбазъ.

***Чумбéръ,** *с. м. Т.* Чемберъ.

***Чумбýшь,** *с. м. Т.* Джумбушь.

Чумý, в. **чюмý.**

***Чýнки и чýнкимь,** *нар. Т.* 1) Понеже,

кога, тъй като; такъ какъ. *Чунки имашь пары, дай и намъ. Чункимь е была така работа-та, то да си млъчимъ.* 2) Нема, лема, та лема, белки, белкимь; ра́зве. *Чунки не знаешь, ами пыташь. Чункимь за менѣ дойдохж. Белкимь, чункимь и санкимь — троица братiя.*

***Чу́па**, *с. ж. Арн.* Мома, дѣвойка; дѣвушка.

Чу́пчя, *ум. ср.* отъ **чу́па**. Момичя; дѣвочка.

***Чуре́къ**, чуре́ци и чуре́дзи, *с. м. Т.* Тестiаво сладко.

Чуре́ци, в. **чюре́ци**.

Чуречи́на, *с. ж.* Голѣмъ чурекъ.

***Чуруди́свамь и чуруди́сувамь** (да чурудишж), *гл. ср. Т.* Ставамь чурукъ, изгнивамь, сдувамся, сдухвамся, сплувамся, развалямся. *Дъска-та е чурудисала.*

Чуруди́сванiе и чуруди́суванiе, *с. ср.* отъ **чуруди́свамь**.

Чурукли́вый, въ, ва, во, *пр.* Что има чуруклукъ, что е нѣйдѣ нѣчто изгнилъ, развaленъ, чурукъ. *Чурукливо вжже, чуруклива работа.*

Ся изкачи Вишiя на сливж-тж,
Ся погоди пуста гранка,
Пуста гранка чуруклива,
Та ми паднж отъ сливж-тж. *Пѣс.*

***Чуруклу́къ**, *с. м. Т.* Изгнило, развалено на нѣчто; нездрава, неопечена работа.

***Чуру́къ**, *пр. неизм. Т.* Чурукливъ, изгнилъ, развaленъ, нездравъ, болнавъ, неопеченъ. *Чурукъ дъска. Работа-та му е чурукъ.*

Чуруци, в. **чюруци**.

***Чуту́къ**, *с. м. Т.* Китюкъ, пьнь,

Чу́тура, *с. ж.* Чётура.

***Чухла́**, *пр. неизм. Т.* Чулха.

***Чуху́тинъ**, *с. м.* вм. **Чафу́тинъ**.

Чьбреня́къ, *с. м.* Длъга врьлина за носенiе съ нея на рамо чебуръ, вѣдро и др. т.

Чь́бъръ, *с. м.* Чебуръ.

Чьврѣ́стый, стъ, ста, сто, *пр.* Чеврьстый, чврьстый.

Чьврьстж́, и́шь,—сти́лъ, *гл. д.* Чеврьстж.

Чѣ́пкамь, *гл. д.* Чепкамь въ 3-то знамен.

Чѣ́пканiе, *с. ср.* отъ **чѣ́пкамь**. Чепканiе.

Чѣ́репъ, *с. м.* Черепъ.

Чьти́на, *с. ж.* Чекынiя, четина, четъiнiя; щети́на.

Чю́баръ, *с. м.* Раст. чюбрика, чюбрица, чюбьръ.

Чю́бра, им. соб. женско.

Чюбравичка, им. соб. женско.

Чю́брика, *с. ж.* Чюбрица.

Чюбри́ковый, въ, ва, во, *пр.* отъ **чюбри́ка**.

Вѣноко у́ си закачи
За тжзъ кытж ракытж,
За чюбриково коренiе. *Пѣс.*

Чю́брица, *с. ж.* Чюбрика: 1) Раст. *Satureja hortensis,* чюбаръ, чюбьръ; чабе́ръ. 2) Шарена соль съ изсушены и счюканы листа отъ това растенiе за топенiе съ хлѣбъ; мерудiя. — *Дива чюбрица: а)* Раст. *Satureja cærolea,* овчiарска чюбрица. *б)* Раст. *Thymus pannonicus,* овчiарска мерудiя. *в)* Раст. *Thymus serpyllum,* мащерига, мащерица, яребичина, iаблъкынiя; богоро́дская трава, тимья́нъ. — *Овчiя чюбрица,* раст. *Satureja Kitaibelii.* — *Овчiарска чюбрица,* раст. дива чюбрица *(а).*

Чюбри́ца, им. соб. женско.

Чю́бричка, *ум. ж.* отъ **чю́брица**.

Чю́бьръ, *с. м.* Раст. чюбаръ, чюбрика, чюбрица.

Чюбричице дѣвойко,
Чюбьръ ли си сѣяла,
Или ситенъ босилякъ? *Пѣс.*

***Чюбу́къ**, *с. м. Т.* Чибукъ.

Чювада́ръ, *с. м.* Чювачь, пазачь. *На порта-та единъ чювадаръ, что да не пуща да влѣзе ничто.*

Чю́вамь (да чюж), *гл. ср.* и *д.* 1) Сѣщамь съ уши-ты си гласовы-ты; чюж, слушiамь, слышiамь, слухтж; слы́шать. *Съ едно-то ухо не чюва. Единый-тъ выка, другый-тъ не чюва.* 2) Дохожда и до моиты уши, научвамся, слушiамь; слу́шать. *Чювамь, че ся готвите за сватбж. Не сьмь чюлъ да ся приказва.* 3) Слушiамь, послушвамь, чюж, покорявамся, пощуквамь, ризамь; слу́шать, слу́шаться, повинова́ться. *Глъчяхъ го, ала не чюва,* не зима отъ думж. —ися, 1) *гл. стр.* Бывамь чютъ; слушiамся, чюжся; слы́шаться. *Гласъ-тъ му ся чюва надалечь.* 2) *гл. безл.* Брьнчи на хора-та въ уши-ты; говорися, казвася, приказвася, слушiася, чюеся; идётъ слухъ, но́сится слухъ, молва́; слы́шно. — *Едно-то выка, друго-то не чюва,* намиратся надалечь едно отъ друго. — *Както го е чюлъ;* на́слыхомъ, по наслы́шкѣ. — *Блазѣ глухому, че два пжти чюва. По́-добрѣ е да чюешь а не да рѣчешь. И глухъ царь го е чюлъ. Чюлъ го и махалджий-тъ. Да ти го кажж като на братъ, та да го чюе всичкый-тъ градъ. Чювашь ли, гжзё, че тя выкать на сватбж? Кога малко думашь, по́-много чювашь. Който дума, каквото ще, чюва, каквото не ще. Дѣто чюешь много iагоды, носи малкж кошницж. Да чюваше Господь гарваны-ты, измирвахж магарета-та. Чюлъ тя Господь. Да ся чюе и на нашж-тж нивж гласъ. Чюлъ, та ся не видѣлъ! Да ся чюешь, та да ся не видишь!*

Чю́вамь, *гл. д.* Вардѫ, пазѫ, будѣѭ, бранѭ: **бере́чь, стере́чь, храни́ть, охраня́ть.** *Чювамь стражѫ;* **карау́лить.** —**нся,** 1) *гл. възвр.* Чювамь себе-си; варджся, пазжся, бранѭся; **бере́чься, стере́чься, охраня́ться.** 2) *гл. стр.* Бъвамь чюванъ. — *Зло куча стадо чюва. Умъслена глава бостанъ чюва. Чюва като вранѫ горница снопъ. Да тя чюва Господь отъ кйосе, отъ куцъ и отъ слѣпъ! Богъ да нъ чюва отъ прѣправенъ святци! Вълкъ пастърма не чюва. Вълкъ домазлѫкъ не чюва.*

Чю́ванѥ, *с. ср.* отъ **чю́вамь.**

Чю́ваникъ, *с. м.* Хранениккъ.

Чю́ваница, *с. ж.* Храненица.

Чю́ваничя, *ум. ср.* отъ **чю́ваникъ.** Храничя.

Чюварли́га и **чюварли́ка,** *с. ж.* Птица чеварлига.

Чюва́чь, *с. м.* Който чюва, пази нѣчто; чювадарь, пазачь, пазитель, вардачь; **храни́тель, сто́рожъ, стражъ.**

Чюврълѝга, *с. ж.* Птица чеварлига.

Чюга́чка, *с. ж.* Чекутка.

Чюда́тъій, тъ, та, то, *пр.* Чюднъій; **стра́нный.**

Чю́дба, *с. ж.* Чюдо, чюдесия, чюденѥ; **чу́до.**

Господь чюдбѫ имъ даде,
Водѫ-тѫ имъ прѣсуши. *Пѣс.*

Чю́денѥ. *с. ср.* отъ **чю́джся.** Чюдба.

Чюдеси́ѩ, *с. ж.* Чюдо, чюдба. *Ела со мене, да те отнесѫ близу при Бога, да видишь чюднъ чюдесии.*

Чюде́снъій, —**сьнъ** и —**сенъ, сна, сно,** *пр.* Чюднъій, чюдноватъій; **чуде́сный, чу́дный.** *Дѣтя ся роди чудесно.*

Чюдни́ца, *с. ж.* Чюдно нѣчто; чюдо, чюдовница, чюдесия. *То не станѫло бѣла пченица, ами станѫло чудна чюдница: мъшимъ до колѣно, заямъ до закола, жябимъ до рамо-то.*

Чюднова́тъій, тъ, та, то, *пр.* Чюдатъій, чюдеснъій, чюднъій, чюдовнъій.

Чю́днъій, —**дьнъ** и —**денъ, дна, дно,** *пр.* Что има нѣкаквѫ особеность, та докарва чюденѥ, дивенѥ; чюдатъій, чюдеснъій, чюдноватъій, чюдовнъій, дивнъій, димнъій, лихъій, аджаипъ; **чу́дный, чуде́сный, мудрёный, стра́нный.** *Чюдно чядо, чюдна работа, чюденъ чловѣкъ. Израсло е чюдно дръво. Родило му ся чюдно дѣтя.* —**дно,** *нар.* Чюдато, чюдесно, чюдновато, чюдовно, дивно, димно, лихо, аджаипъ; **чу́дно, чуде́сно, мудрёно, стра́нно.**

Чю́до, чю́да и **чюдеса́,** *с. ср.* 1) Работа, нѣчто, что е извънъ ряда на рода си; чюдна, необъкновена работа, нѣчто; чюдесия, чюдница, унеръ; **чу́до.** *Това е чюдо чюдесия. Таково чюдо не смъ виждали. Направи едно голѣмо чюдо.*

Руселенко, мала мома,
Что ся чюдо учинило
У тѫѭ града голѣма? *Пѣс.*

2) Много, тврьдѣ много. *Едно чюдо свѣтъ. Едно чюдо ораси. Изяде чюдо паръ. Щѫ платѫ едно чюдо паръ.* — *За чюдо,* да ся чюди чловѣкъ. — *Това е за чюдо и помянъ,* нѣчто да му ся чюдять и да го споменувать. — *Видѣхся, намѣрихся въ чюдо, дошло ми чюдо до главѫ-тѫ,* сир въ недоумѣнние, въ мѫчно положение. — *Всяко чюдо за три дни. Три чюда прави. Вися́, сребро, че ти е чюдо дошло. Да бъ мирно сѣдѣло, не бъ чюдо видѣло. Знаете ли, какво чюдо е станѫло? — Ахамбаший-тъ станѫлъ Чафутинъ!*

Чюдо́вище, *с. ср.* Чюдно, страшно, необъкновено животно; **чу́дище, чудо́вище.**

Чюдовни́ца, *с. ж.* Чюдница, чюдо, чюдесия.

Чюдо́внъій, —**вьнъ** и —**венъ, вна, вно,** *пр.* Чюднъій.

Чю́домь, *нар.* Съ очюдванѥ, съ чюденѥ.

И чюдомь сѫ ся чюдили,
Каква е таѭ звѣрина! *Пѣс.*

Воиска ся чюдомь чюдюше,
Какво е младо юначя! *Пѣс.*

А Ѩно ся чюдомь почюдило:
Дали сѣну вѣрѫ да промѣнѭ,
Или пашу хатѫръ да разтурѭ? *Пѣс.*

Чюдотво́ренѥ, *с. ср.* отъ **чюдотво́рѭ.**

Чюдотвори́ѩ, *с. ж.* Чюдна работа, чюдо, чюдесия.

Чюдотво́рнъій, —**рьнъ** и —**ренъ, рна, рно,** *пр.* Что прави чюдеса; **чюдотво́рный.** *Икона-та была чюдотворна.*

Чюдотво́рѭ, ишь,—рилъ, *гл. д.* Правѭ чюдеса; **чюдотвори́ти.**

Чюдъ, *с. м.* Навъкъ, нъравъ, нъравие, трьса, кюта, адетъ, табехетъ, оштухъ; **но́ровъ, привы́чка, хара́ктеръ.** *Чюдъ потури,* измѣни си нърава. *Не мя е юдъ за друго, нело че чюдъ потури.*

Чю́джся, ишся,—ди́лся, *гл. об.* 1) Дивѭся, звѣрѭся, удивювамся, сѣдѫ та мъслѭ за нѣчто и не го разбирамь, не го разумѣвамь, та ся намирамь въ чюдо; **диви́ться, удивля́ться.** *Чюдѫ му ся на ума, на майсторигѫ-тѫ. Не ся чюдѫ, какъ го изправишя, но ся чюдѫ, отдѣ зяшя толко квасено млѣко, та го побѣлишя!* 2) Биѭся съ умъ, дивѭся, маѭся, размайвамся, мъслѭ, размъслювамь, умѭся; **лома́ть го́лову, размышля́ть, ду́мать, обду́мывать, разду́мывать, недоумѣва́ть.** *Не му ся чюди, а хвани та го свърши. Чюди ся въ*

кож водяницж да сыпе. Чюдися като кучя въ сливы.

Азъ ся чюдж и ся маж,
Какъ да хванж три славѣю. *Пѣс.*

Чю́енъій, нъ, на, но, 1) *прич. стр.* отъ **чю́іж.** Чютый. *Видѣно-то е пó-харно отъ чюено-то.* 2) *пр* Чютнъій, чютовнъій, прочютъій, окликванъій, извѣстнъій; **сла́вный, знамени́тый, извѣстный.** *Еднжжь ся собрахж чорбаджии-ти, чюени-ти.*

Димо ся назадъ поврънж,
Поведе Станж чюенж
Прѣзъ тжж горж зеленж. *Пѣс.*

Мълчи, Мано, не мой врѣвишь,
Ти каскандисвать, за това врѣвять,
Оти не идешь на чюено,
На чюено, на хвалено. *Пѣс.*

Чюжбина́, *с. ж.* Чюждина.

Чюжде́нію, *с. ср.* отъ **чюждж́ся.** Странение.

Чюждене́ць, нци́, *с. м.* 1) Чловѣкъ отъ чюждж странж, не нашенець, странен чловѣкъ; чюждинакъ, чюждинъ, тужинъ, тугынъ, юбанець, юбанджия; **чужезе́мецъ, чужестра́нецъ, иностра́нецъ, чужо́й, чужа́къ, чужени́нъ.** 2) Който ходи по чюжды мѣста на гурбетъ за работж, за печалж; гурбетчия. *Кога нѣкой чюжденець закъснѣе много годины на чюждинж, то домашни-ти му пишжть писмо.*

Чюжденка́, *с. ж.* Жена, мома чюжденець; тужинка, тугынка, юбанджийка; **чуждезе́мка, чуждестра́нка, иностра́нка.** *Не зимай женж чюжденкж.*

Чюжденскъій, ска́, ско́, *пр.* отъ чюждене́ць.

Чюжденчя́, *ум. ср.* Малъкъ, младъ чюжденець; чюждинчя, тужинчя, тугынчя, тугошянчя, юбанчя.

Чюждина́, *с ж.* Чюжда страна, чюжды мѣста; чюжина, чюжбина, тужина, тугына, тугыня, гурбетъ; **чужби́на, чужіе края.** *Ходи по чуждинж Отиде на чюждинж.*

Чюждина́къ, *с. м.* Чюжденець.

Чюждине́ць, *с. м.* Чюжденець.

Чюжди́нъ, *с. м.* Чюжденець.

Чюждине, не познанине,
И я тя тебе не познавамь
Отдѣка си, отъ какво си? *Пѣс.*

Послушя ж чюждинъ момокъ,
Чюждинъ момокъ, Турскы ратай. *Пѣс.*

Чюжди́ца, *с. ж.* Не свое нѣчто; чюжды, другы чясти въ нѣчто; **посторо́нныя ча́сти въ чёмъ нибу́дь; чужби́на, чужа́я вещь.** *Чюждица не е своица.*

Чю́ждъій, чюждъ, чю́жда́, чю́ждó, *пр.* Не свой, не нашъ; людскъій, хорскъій; **чужо́й.** *Чюждо-то си е все чюждо. Чюждо-то свое не става. Чюждый-тъ всякога е чюждъ. Чюждо-то и на Великдень (и на срѣдъ пжть, и на пазаръ) ся зима. Чюждъ конь да възсѣднешь, на срѣдь пжть да отсѣднешь. Който язди на чюждъ конь, на срѣдъ пжтя пѣшь тръгва. Бѣло, ала чюждо. Който не варди чюждо-то, той и свое не ще да види. Който чюждо-то не почита, и свое нѣма да види. Въ чюждж гостбж соль не туряй. Не туряй сръпъ на чюждж нивж. Не плачи на чужды гробища, да не останешь безъ очи. Рой роила съ чюждж силж. На чюжды крака (на чюждъ гръбъ) сто тоягы сж малко. Чюждо-то пиля ся излупва изъ чюждо яйце. Чюжда-та кокошка пó-голѣмы яйца носи. Чюжда-та кокошка намъ ся види патка. Не простирай крака-та си въ чюждж кжщж, да тя не бижть. Домашний-тъ обирачь е пó-страшенъ отъ чюждыя. Бѣлы-ты ржцѣ обичять чюжды-ты трудовы. Чюжды ржцѣ срьбѣлъ не чешжть. Съ чюжды ржцѣ дрьжи горящо желѣзо. Чюжды пары пръстю горять. Тяжькъ е чюждый хлѣбъ. Чюждый-тъ хлѣбъ съ сльзы ся яде. Чюжда хыжя—чюжда грыжя. Чюждъ чюждому изкарва едно-то, брать брату и двѣ-ты. Чюждо-то жито лесно ся за Богъ да прости раздава.*

Чюждж́, и́шь,—ди́лъ, *гл. ср* и **чюждж́-ся,** *гл. об* Глядамь да ся не срѣщнж съ нѣкого, не ся приказвамь съ него; тяглжся, избѣгвамь, странж; **чюжда́ться, отчужда́ться, сторони́ться кого́.**

Чюжезе́мянинъ, *с. м.* Който е отъ чюждж, отъ другж земж; чюжденець; **чужезе́мецъ.**

Зятащине чюжеземянине,
Что си дошьлъ во нашж-вж земж? *Пѣс.*

Чюжи́на, *с. ж.* Чюждина, чюжбина, гурбетъ; **чюжби́на.**

Лелъ си хватихмы вѣрж и клятвж,
Ни да ся врьшишь, ни да ся женьж,
Доръ да си дойдж въ пустж чюжинж,
Тамо не сѣдж седьмь годины,
Ке си постечьж седьмь хилядьы. *Пѣс.*

Чюй-пѣте́лъ. *Отишьлъ на чюй-пѣтелъ* нейзвѣстно дѣ, нѣйдѣ много надалечь. *Чюй, пѣтелъ да хване!*

Чю́ка, *с. ж.* 1) Ридина, ридъ, ритъ, хридъ, хратъ, хрьтъ, рьтъ, рьтлина, хлъмъ, врьхъ, могыла, цуцка, чюканъ, чюкара, тумба, баиръ; **бугоръ, пригóрокъ, холмъ, гора́, пикъ.** 2) Каменистъ врьхъ.

Чюкайдрѣвець, *с. м.* Птица *Picus,* дрьварь, дрьводѣлець, дятля, дятьлъ, клукайдрьво, клукодрьвець, кльвандрикъ, кльвандрьчь, кльвачь, кльвочь, кльводрьвъ, кль-

вондрикъ, кльвотрьчь, клюви-дрьво, клюводрьвець, клюкавець, клюкарець, клюкодрьвець, ковачь, кукарець, желна, вжгленарь; **дя́тель.** *Во това врѣмя си шеталъ чюкайдрьвець-тъ отъ дрьво на дрьво и си чюкалъ да му излѣзжть мрави.*

Чюка́ло, *с. ср.* 1) Чюкъ, съ който клепжть, чюкать въ црьквж. 2) Сждъ, въ който тлъкжть, чюкать нѣчто; стжпа, ступа, кутелъ, тлъчёкъ, чотура, дибекъ, хаванъ; **сту́пка.**

Чюка́лникъ, *с. м.* Чюкъ, съ който чюкать нѣчто въ кутелъ; кльчнякъ, кльцанякъ, тлъченякъ, тлъчникъ, тлъчнякъ, тлъчёкъ, тлъчакъ, токмакъ, тотмакъ, чересло, лукобия; **пестъ.**

Чюка́лце, *ум. ср.* отъ **чюка́ло.**

Чю́камь (**чю́квамь, да чю́кнж, чю́кнувамь**), *гл. д.* 1) Съ чюкъ или съ друго удрямь врьху нѣчто да издава гласъ; **стуча́ть, тю́кать.** *Не чюкай по дъскж-тж;* **не стучи́ въ до́ску.** *Чюка на прозореца;* **стучи́тъ въ окно́.** 2) Удрямь по нѣчто да мя чюжть; бльскамь, клюкамь, ропамь, тошкамь, тропамь, хлопамь; **стуча́ть, стуча́ться.** *Нѣкой чюка врата-та,* и *на врата-та. Иди вижь, кой чюка.* 3) Удрямь, бльскамь, враскамь о нѣчто. *Чюкнжхъ си главж-тж о горния прагъ. Глядай да го не чюкнешь, че ще ся счюпи* 4) Съ чюкание направямь, обработвамь; ковж; **кова́ть.** *Чюкамь желѣзо;* **бить желѣзо.** *Чюкамь клинци,* правж. 5) Съ удряние, съ натискание строшявамь нѣчто, убивамь, смаздвамь нѣчто; трошж, чюпж; **щёлкать.** *Чюкамь орѣхы, яйца. Чюкамь въшкы, блъхы,* грохамь. 6) Врьшж, оронвамь зрьна-та на нѣчто съ чюкание; грохамь, грухамь, ронж, тронж; **обива́ть.** *Чюкамь царевицж.* 7) Бия, валж, падамь, удрямь. *Градъ го чюка, той опашкж вири.* 8) Трошж нѣчто да го направж ситно; тлъкж, тлъчж; **толо́чь.** *Чюкамь соль. Чюкамь кахве,* бия. 9) Удрямь нѣчто да му опадать луспы-ты, мякъина-та; тлъкж, тлъчж; **отола́чивать.** *Чюкамь жито за помянъ.* 10) Скопявамь, подвивамь, прѣвивамь, прѣбивамь; **валу́шить, воло́шить, класть, холости́ть, охола́щивать, легчи́ть, скопи́ть.** *Чюкамь овенъ.* 11) Пия, плюскамь, врьгамь, мѣтамь, цукамь, пукамь. *Да си чюкнж, та ако щж и да пукнж.* 12) Въ свр. видъ: да дойдж, да настанж. *Минжлося още година, чюкнжлъ му и двадгесеть и пятий лазарникъ.* —**ся,** 1) *гл. възвр.* Удрямся о нѣчто; бльскамся, рушкамся, враскамся, тоцкамся, тряскамся, хряскамся; **сту́каться, тю́каться.** 2) *гл. вз.* На Велидень боримся съ яйца да видимъ, кое ще излѣзе борчя; крьшжся, клъцамся, тлъчкамся, толчкамся; **би́ться я́йцами, ко́каться.** 3) *гл. стр.* Бывамь чюканъ. — *Чюка му пиперъ на главж-тж,* мжчи го. — *Чюкнялъ го горний прагъ,* навелъ главж, минжло му нѣчто лоше прѣзъ главж-тж. — *Чюка тамо, дѣто не му отварять. Ако си глава, щжть тя чюкать; ако си опашка, щжть тя тъпчять. Ако камыкъ чюкне яйце-то, тяжко на яйце-то; ако яйце-то чюкне камыка, горко на яйце-то. Да го чюкне горний прагъ, да погляднe долния. Не чюкай на чюждж порта, да не чюкать и твоьж-тж. Днесь, заранъ, доклѣ ти чюкне махалджия на врата-та. Чюкай желѣзо-то, додѣ е топло,* или: *желѣзо-то ся чюка, доклѣ е топло. Чюка и на клинецъ и на плочъж. Не чюка попъ-тъ за глухж бабж девять пжти. Чюкай за живы-ты, че и за умрѣлы-ты. Да чюкашь камбанж на глухъ, да кадишь слѣпыя и да черпишь пияницж, все едно е.*

Чю́кание, *с. ср.* отъ **чю́камь и чю́камся.** *Чюкание съ яйцъ,* клъцание; **битьё я́йцами.**

Чюка́нець, *ум. м.* и **чюка́нчя,** *ум. ср.* отъ **чюка́нъ.**

Чю́каница, *с. ж.* Чюкание, чюкница. *Чюканица да ви удари!*

Чюканъ, *с. м.* 1) Чюкъ. 2) Чюка. 3) Пьнь, пьнюга, главина, главужина, лоза, гюжя, китюкъ, коренъ. *Лозе двѣстѣ чюкана.*

Чю́каньый, нъ, на, но, *прич. стр* отъ **чю́камь.** *Чюкано зелие;* **кро́шево.** *Чюканъ овенъ,* скопенъ. *Ако овенъ-тъ е чюканъ, казвася койсемъ, ако ли не е — празъ.*

Чюкара, *с. ж.* Чюка, чюканъ, чюкаръ, чюкла.

Чюка́рка, *ум. ж.* отъ **чюка́ра.** Чюкъица, чюканець.

Чюка́ръ, *с. м.* Чюка, чюкара.

Чюка́чение, *с. ср.* Чюкание, ронение царевицж на сѣдянкж.

Чю́квамь, *гл. мн-кр.* отъ **чю́камь.**

Чю́кла, *с. ж.* Каменистъ врьхъ, чюка, чюкара.

Чю́кница, *с. ж.* Чюканица, чюкание. *Пукница и чючкница.*

Чю́кнувамь, *гл. уч.* отъ **чю́кнж.**

Чю́кнж, ешь, нжлъ, *гл. ед кр.* отъ **чю́камь.** —**нжтый,** *прич. стр.*

Чюкова́тъый, тъ, та, то, *пр.* Что е като чюкъ, что има чукъ.

Ой Джипо, Джипо, коюмджи Джипо,
Щж ти донесж едно дукато,
Да ми излѣешь сребрьны гривны,

Сребрьнъı гривнъı, чюковатъ прьстенъ,
Дѣто остане, бъхъ да не го сторишь.
Бъхъ да не го сторишь, да ми го дадешь.
Пѣс.

***Чюкундуръ,** *с. м. Т.* Чукундуръ.

Чюкýнъ. *Отъ чюкунъ-дѣдо и отъ чюкунъ-бабж*, отъ родоначялника, отъ основателю на нѣкой родъ, отодавна, отнѣкогаси. *Това е останжло отъ чюкунъ-дѣдо.*

Чю́кчя, *ум. ср.* отъ **чюкъ.** Чючецъ, чючя.

Чюкъ, чю́кове́, чю́ковци, *с. м.* Желѣзна, дрьвяна топка съ дупкж и въ нежж дрьжка за чюкание; чеканъ, чюканъ, млатъ; **мóлотъ.** *Чюкъ за кованіе водяниченъ камыкъ;* **клевéцъ.** — *Зелъ си чюковъı-тъı*, бѣгалъ, махнжлся, збралъ си парцалъı-тъı.

Чюкъ! *междом.* Показва чюкание; **тюкъ!** *Чюкъ по чело-то, по главж-тж!* **тюкъ егó въ лобъ!**

Чю́къıца, *ум. ж.* отъ **чюка.** Чюканецъ, чюкарка.

Чю́ле, *с. ср.* Птица бухълъ.

Чю́летъıй, тъ, та, то, *пр.* Чюлъ, безухъıй, чипъıй; **корноýхій.** *Посмѣялся щрьблё на чюлета.*

Чю́лка, *с. ж.* Чорапъ, бечва, калецъ; **чулóкъ.**

Чюлóвка, *с. ж.* Горска нощна птица отъ рода на бухалъı-тъı.

Чю́лъıй, лъ, ла, ло, *пр.* Чюлетъıй, безухъıй, чипъıй; **корноýхій.**

***Чюлъ,** *с. м. Т.* Чулъ.

Чюля́къ, *с. м.* Чловѣкъ.

Чю́ма, *с. ж.* 1) Лошя прилѣпчива болесть; моръ, жива здрава; **чумá, моръ.** *Ударила го чюма-та. Бие черна-та чюма.* 2) Зла, лошя жена; **чюмлякъ.** *Чюмо недна!*

Отговарю Иованъ младоженю:
Нити мя е дрѣмка нападнжла,
Нити коню сивж гривж рѣшж,
Црьна мя е чюма ударила,
Кога кънжхъ червенъıю божюръ, *Пѣс.*

— *Надулася като чюмж въ пятъкъ*, разсрьдилася. — *Хванжла го чюма-та за врата*, разсрьдился. — *Что ще чюма връзъ чюмж? Чюма отъ чюмж бои ли ся? Плашися отъ чюмж-тж, да не дойде холера-та. Отвънка кукла, отвжтрѣ чюма. Като види чюмж-тж, става калъ за тряскж-тж. Дѣ ходи чюма-та, та си не сбира рагж-тж? Черна чюма и Грьцкъıй калугеръ — двоица братія. Рохавъ като чюмж. Разрошилася като чюмж. Чюма го ръгнжла.*

Чю́мавъıй, въ, ва, во, *пр.* 1) Ударенъ, хванжтъ отъ чюмж; **зачумлённый, чýмный.** *Бѣга като отъ чюмавъ.* 2) Когато има чюмж, когато бие чюма; чюмовъıй; **чýмный.** *Свилася като коткж въ чюмаво врѣмя.*

***Чюмáкъ,** *с. м. Т.* Чомакъ, топузъ, чюкъ. *Стори чюмакъ отъ желѣзо. Скорни-ти и чюмако ся разкапахж.*

Чюмéние, *с. ср.* отъ **чюмж́.** Чюмосвание, чюмясвание.

Чюмéпь, *с. м.* Раст. и плодъ ячмень.

Чюмéрение, *с. ср.* **чюмéрњжся.** Чюмрение, вжсение.

Чюмери́га, *с. ж.* Раст. чемерига. *Былка чюмерига.*

Чюмéрњжся, ишся,—рился, *гл. об.* Чюмрњжся, вжсжся, мрьждася, мрьщжся, мусжся, супжся; **хмýриться, сýпиться, мóрщиться.**

Чю́минъıй, нъ, на, но, *пр.* отъ **чюма.** Чюмавъıй, чюмовъıй; **чýмный.** — *Чюминъ день*, праздникъ св. Хараламбий, 10-й Февруарія.

Чю́мица и чю́мичка, *ум. ж.* отъ **чю́ма.**

Чюми́шь, *с. м.* Едно растение; чюмлякъ, чюмотрьние.

Чю́млякъ, *с. м.* 1) Лошь, зълъ чловѣкъ; чюма. *Като чюмлякъ си.* 2) Раст. чюмишь.

Чю́мова сестра. Животно царевж невѣста.

Чю́мово трњ́ние. Растение чюмотрьние.

Чю́мовъıй, въ, ва, во, *пр.* отъ **чю́ма.** Чюминъıй, чюмавъıй.

Чю́мóсамь, *гл. свр.* отъ **чюмóсвамь.** Да чюмясамь.

Чю́мóсвамь и чюмóсувамь (да чюмóсамь), *гл. д.* Чюмж.

Чю́мóсвание и чюмóсувание, *с. ср.* отъ **чюмóсвамь.** Чюмение.

Чюмотрњ́ние, *с. ср.* Раст. чюмишь, чюмово трьние, чюмлякъ.

Чю́мрение, *с. ср.* отъ **чю́мрњжся.** Чюмерение.

Чю́мрњжся, ишся,—ри́лся, *гл. об.* Чюмерњжся.

Чю́мý, *съюз.* Зачто; **зачѣмъ, начтó.** *Чюму ми си? При кривинж чюму ти е правина? Чюму ти е платно? — Ке си правжк рухо. Чюму ми е стара прѣдъ тебе младж?*

Кога имамь младж,
Чюму ми е стара! *Пѣс.*

Чю́мж́, и́шь,—ми́лъ, *гл. д.* Разпинамь, пустосвамь нѣкого съ ржкж и му казвамь: *чюма-та да тя удари! чюма-та да тя ръгне!* чюмосвамь, чюмясвамь.

Чюмя́самь, *гл. свр.* отъ **чюмя́свамь.**

Чю́мя́свамь и чюмя́сувамь (да чюмя́самь), 1) *гл. д.* Чюмж, чюмосвамь. 2) *гл. ср.* Хваща мя, удрю мя чюма-та, разболѣвамся отъ чюмж. *На третия день и той чюмясалъ.*

Чюмя́свание и чюмя́сувание, *с. ср.* отъ **чюмя́свамь.**

Чюмя́ченце, *ум. ср.* отъ **чюмя́чя.**

Чюмя́чя, *с. ср.* Дѣтя отъ чюмж, чюмино дѣтя.

Чюма мрие въ село-то,
Все ся село разбѣгало,
Бѣла Неда не бѣгала,
Дома сѣди, платно ткае,
И отиде црьна чюма,
На Неда ѝ говоряше:
Дай ми Недо, отъ платно-то,
Отъ платно-то до два лакти,
Да завиѭ мѫжско дѣтя,
Мѫжско дѣтя чюмıачя! *Пѣс.*

Чюна́рь, *с. м.* Който има или кара чюнъ.

Чю́нка, *с. ж.* 1) Кунка, кътка на рѫкѫ; **ручна́я кисть.** 2) Врѣтено, гъбелъ пряждa.

Чю́нкъчка, *ум. ж.* отъ **чю́нка.**

Пряла баба чюнкъчкѫ,
Клала га на бочвичкѫ. *Пѣс.*

Чюнъ, *с. м.* Чльнъ, ладиıа, варка, каикъ отъ едно дрьво.

Чю́паръ, *с. м.* Градина за зеленчюкъ край село или вѫтрѣ въ него; бахчиıа.

Чю́пенıе, *с. ср.* отъ **чю́пнѫ** и **чю́пıѫся.**

Чюпе́рıакъ, *с. м.* Чёперıакъ.

Чюпи́ло, *с. ср.* Пилци-ты, что сѫ ся изчюпилы, излупилы отъ едно насажданıе; пилило. *Това пиля е отъ друго чюпило.*

Чю́пкамь, *гл. д.* Кльвѫ, клювѫ, клоцамь, клюцамь, клькамь, чепкамь; **клева́ть.** *Кѫдѣ е просо-то?—Врабчинıе-то го чюпкахѫ.*

Чю́пканıе, *с. ср.* отъ **чю́пкамь.** Кльванıе, клоцанıе, чепканıе.

Чю́пнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **чю́пıѫ.** Да пукнѫ, да разпукнѫ. *Щешь чюпнешь паницѫ-тѫ, дъскѫ-тѫ.*

Чю́пıѫ, ишь, — пилъ (да **чю́пнѫ**), *гл. д.* 1) Нѣчто цѣло разваліамь, разбивамь; трошıѫ; **лома́ть, круши́ть, разбива́ть.** *Глядай да не чюпишь паници-ты, че сѫ съ пары.* 2) Правıѫ нѣчто на кѫсовы; ломıѫ, трошıѫ, дробıѫ; **лома́ть, дроби́ть, кромса́ть, кромши́ть, кроши́ть.** *Чюпѫ хлѣбъ за папарѫ, керемиды за хоросанъ.* 3) Крьшıѫ, трошıѫ, ломıѫ; **лома́ть, ломи́ть.** *Вѣтьръ вѣе, горѫ чюпи.* 4) Извивамь, врьтѫ, крьшıѫ, трошıѫ; **изгиба́ть, извива́ть, измина́ть, размина́ть.** *Прьстıе чюпы, чюпи си снагѫ-тѫ.* —**пıѫся,** 1) *гл. възвр.* Трошıѫся, дробıѫся; **лома́ться.** 2) Лупıѫся, измѫтвамся, изваждамся; **выводи́ться.** *Дропли-ты ся чюпять прѣзъ Маıа.* 3) *гл. стр.* Бывамь чюпенъ.

Чюралиґа, *с. ж.* Птица чеварлига, чючюлига.

Чю́редзи, *с. м. мн.* Така наричать едни 15-й Юлиıа, а другы 1-й Августа; чюреци. *Жены-ты празднувать чюредзи, за да не имъ чурудисвать дрѣхы-ты, да не бѫдѫть работы-ты имъ чурукъ.*

Чюре́нıе, *с. ср.* отъ **чюрıѫ́.**

Чю́реци, *с. м. мн.* Така наричать 15 й Юлиıа, Св. Кирикъ и Юлита; чюредзи, чюрика, чюрита, чюрута , чюрулига-мурулига, горящници, Огнена Мариıа, Мариıа Опрьлиıа. *Тога день празднувать за огънь и мышкы.*

Чю́рець, *ум. м.* отъ **чюръ.** Дымець, чядець.

Чюри́ка и чюри́та, *с. ж.* Праздникъ чюреци.

Брала е Койка конопъı
На Лютѫ и на Чюрикѫ
И на прѣсвятѫ Маринѫ. *Пѣс.*

Чюри́лка, *с. ж.* Направа за да ся бута въ неıѫ масло; буталка, бутимъ, бучка, мѫтка; **ма́сленикъ.**

Чюри́лнıакъ, *с. м.* Джюрилка, джюрулникъ, джюрулъ, джюрулıакъ; **муто́вка.**

Чюрило, *с. ср.* 1) Тоıага на краıа съ дъскѫ на дупкы за бутанıе масло въ чюрилкѫ; чюрулка, бутало, буталка; **колото́вка, па́хтальная муто́вка, болту́шка.** 2) Цивка въ 4-то знаменованıе. 3) Дзурла, зурла, муцуна, муцка; **мо́рда, ры́ло, сурна́.** *На кучета-та капало кръвь отъ чюрила-та. Удри го прѣко чюрило, за още еднѫжь да не ся бие шегѫ со тебе.*

Чюри́та, *с. ж.* Чюрика.

Чю́рка, *с. ж.* Животина *Gryllus domesticus,* чюркулъ, щурець, щурчя; **сверчо́къ.**

Чю́ркавъıй, въ, ва, во, *пр.* За овцѫ: что дава малко млѣко.

Чю́ркало, *с. ср.* Четалъ съ павитъ навитъ на него за мачканıе гроздıе.

Чю́ркамь, *гл. д.* и *ср.* 1) Мачкамь гроздıе съ чюркало. 2) Чючюркамь, чюртѫ, шюркамь, шюртѫ. *Вода-та чюрка.*

Чю́рканıе, *с. ср.* отъ **чю́ркамь.**

Чю́ркулъ, *с. м.* Животина чюрка.

Чюрла́ва, *с. ж.* Чюръ, чюрлıава. *Дѣка има чюрлавѫ, тамъ има и кавгѫ.*

Чюрла́въıй, въ, ва, во, *пр.* Надыменъıй, напушенъıй.

Чюрлıа́ва, *с. ж.* Чюрлава, чюръ. *Дѣка нѣма огънь, тамъ нѣма и чюрлıавѫ.*

Чюрлıа́венıе, *с. ср.* отъ **чюрлıа́вıѫ.** Чюренıе, пушенıе.

Чюрлıа́вıѫ, ишь,—вилъ, *гл. ср.* Чюрıѫ.

Чюртѣ́нıе, *с. ср.* отъ **чюртѫ́.** Чюрканıе, чючюрканıе.

Чюртѫ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Чюркамь, чючюркамь, шюркамь, шюртѫ; **журча́ть.** *Вода-та чюрти.*

Чюруле́й, *с. м.* Въ гатанкѫ за кола, воловы и коларь: *четыре гангала, два пумпала и единъ чюрулей?*

Чюрули́га, *с. ж.* Птица чючюлига.

Чюрули́га и Мурули́га. Дни-ти люта и чюрута, 15 и 16-й Юлиıа, в. чюреци.

Чюрули́камь (да **чюрули́кнѫ**), *гл. ср.* За нѣкои птици: пѣıѫ; **щебета́ть, чили́кать, чири́кать, пили́кать.** *Ластовица-та чю-*

рулика. Птичета-та зехж да чюруликать.

Чюрули́каніе, *с. ср.* отъ **чюрули́камь.**

Чюрули́кнж, ешь,—*нжлъ, гл. ед кр.* отъ **чюрули́камь.**

Чюру́лка, *с. ж.* Чюрило въ 1-то знаменованіе.

Чюру́пка, *с. ж* Черупка.

Чюру́та, *с. ж.* Чюрика, чюреци. *На 15-й и 16-й Юлия жены-ты празднувать Лютж и Чюрутж.*

Чюруци, *с. м. мн.* Чюреци.

Чюръ, *с. м.* Дымъ, кадежь, кадъ, пушькъ, чюрлава, чюрлюва, чиадъ; **дымъ, чадъ.**

Чюрѭ, и́шь,—*рилъ, гл. ср.* Издавамь, пущамь чюрь, пушиакъ; чиадж, дымж, кадж, пушж, чюрлювж; **дыми́ть, дыми́ться, кури́ться.** *Токо чюри, та не гори. Кжщата гори, оджакъ-тъ не чюри. Старо-то бунище повяче чюри.*

Чю́тнъій, —*тьнъ* и —*тенъ, тна, тно, пр.* Чюенъій, чютовнъій, прочютъій, окликванъій, извѣстнъій; **сла́вный, знамени́тый, извѣ́стный.**

Антонъ базиргиянъ, чютенъ търговець,
Ни Бога моли, ни курбанъ коли. *Пѣс.*

Чю́товнъій, —*вьнъ* и —*венъ, вна, вно, пр.* 1) Чютнъій. 2) Что ся чюе. *Да ти е чютовно!* благословиія, да ся чюе, че си направилъ нѣчто добро.

Чю́тура, *с. ж.* Чётура.

Чютъ, *с. м.* Цвѣтъ, цутъ.

Чютъ. Отглаголно реченіе отъ **чю́ѭ,** неизмѣняемо, казвася съ глаголъ **сьмь:** *чютъ сьмь, чютъ си, чютъ е, чютъ смы, чютъ сте, чютъ сж,* все едно като: чююся, чюешся, чюеся, чюемся и проч. *Не му е чютъ да каже лошж думж;* **печю́ть.**

Чю́тъій, *тъ, та, то, прич. стр.* отъ **чю́ѭ.** Чюенъій.

Чю́халъ и **чю́хълъ,** *с. м.* Птица *Strix bubo,* бухъ, бухалъ, бухълъ, болутинъ, булиакъ; **фи́линъ, пуга́чъ.** *Кукувичинъій-тъ братъ, чюхалъ-тъ чюхка.*

Чю́хкамь (да **чю́хнж, чю́хнувамь**), *гл. ср.* За чюхалъ, кога издава свойственъій нему гласъ; бухамь, бухтж; **крича́ть (о фи́линѣ).** *Ако чюхалъ-тъ чюхка късно, ще стане сушия.*

Чю́хнатіе, *с. ср* отъ **чю́хнж.** Съхненіе.

Чю́хнувамь, *гл. уч.* отъ **чю́хнж.**

Чю́хнж, ешь,—*налъ, гл. ср.* Съхнж въ 1-то и 2-то знач.

Чю́хнж, ешь,—*нжлъ, гл. ед кр.* отъ **чю́хамь.**

Чю́хълъ, *с. м.* Птица чюхалъ.

Чюче́нце, *ум. ср.* отъ **чючя́.**

Чю́чець, *ум. м.* отъ **чюкъ.** Чюкчя, чючя.

Чю́чица, *ум. ж.* отъ **чю́ка.** Чюкъца, чючка.

Чю́чка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **чю́ка.** Чючица, чюкъца, могълка. 2) Възглавница, възглавіе, възглавка, главница, лъганица, перница, сглавіе, сглавница, сидѣлка; **изголо́вье, поду́шка.** 3) Столъ, сѣдало отъ прьсть или отъ друго нѣчто; ганка. 4) Корень-тъ на растеніе, огнище-то му съ всичкъі неговъі братиа; бунъ; **дёрнъ расте́нія.**

Чю́чкамь (да **чю́чж** и да **чю́чнж, чю́чнувамь**), *гл. ср.* 1) Сѣдамь, казвася на галено. *Чючи,* сѣдни. 2) *гл. д.* Турямь нѣчто нѣйдѣ да стои, да стръчи.

Чю́чканіе, *с. ср.* отъ **чю́чкамь.**

Чю́чнувамь, *гл. уч.* отъ **чю́чнж.**

Чю́чнж, ешь,—*нжлъ, гл ед-кр.* отъ **чю́чкамь.**

Чючюла́тка, *с. ж.* Птица *Parus cristatus;* **сини́ца хохла́тая.**

Чючюла́тъій, *тъ, та, то, пр.* Что има чючюлъ, что е съ чючюлъ; чючюлистъій, чючюлистъій, чючюлиатъій качюлатъій; **хохла́тый.** *Чючюлата кокошка.*

Чючюла́шка, *с. ж.* Птица чючюлига.

Чючюле́ткъі, *с. ж. мн* Еднъі гжбъі.

Комарь си далечь забѣгнж
На Иринъ Пиринъ планинж,
Тамъ си чаджръі курдиса;
Чаджри биахж гжбъі-тъі,
Гжбъі-тъі чючюлеткъі-тъі. *Пѣс.*

Чючю́лець, *ум. м.* отъ **чючю́лъ.** Чючюлчя.

Чючюли́га, *с. ж.* Птица *Alauda cristata,* бѣснурка, качюлъ дѣдо, трясопатка, чеварлига, чеварлюга, чеверлига, чеврьлига, чеврьлюга, чевюрлига, челюшка, чёчка, чочка, чюварлига, чюврьлига, чючюлашка, чючюхвалъ, чюралига, чюрулига, чючюрлига; **жа́воронокъ хохла́тый.** — *Червена чючюлига,* раст. *Convolvulus arvensis.*

Чючю́листъій, *стъ, ста, сто, пр.* Чючюлатъій.

Чючю́лка, *с. ж.* Чючюлъ.

Чючю́лчя, *ум. ср.* отъ **чючю́лъ.** Чючюлець.

Чючю́лъ, *с. м.* Кътка по-дльгъі пера на главж на птицж; чючюлка, качюла, качюлъ, пупуль, бухка; **хохо́лъ.** *Кокошка съ чючюлъ.*

Чючю́листъій, *стъ, ста, сто, пр.* Чючюлатъій.

Чючюли́атъій, *тъ, та, то, пр.* Чючюлатъій. *Страшно чюдо чючюлято!*

Чючю́рамь (да **чючю́рнж**), *гл. ср.* Чючюркамь.

Чючю́раніе, *с. ср.* отъ **чючю́рамь.** Чючюркание.

Чючю́реніе, *с. ср.* отъ **чючю́рѭ,**

Чю́чюрець, *ум. м.* отъ **чю́чюръ.** Чючюрчя.

Чючю́рка, *с. ж.* Чючюръ.

Чючю́ркамь, *гл. ср.* Текѫ като изъ чючюръ; чючюрамь, чючюрѭ, чюркамь, чюртѫ, шюртѫ, шюркамь; журча́ть.

Чючю́ркание, *с. ср.* отъ **чючю́ркамь.**

Чючю́ркы, *с. ж. мн.* Цивка въ 4-то знам.

Чючюрли́га, *с. ж.* Птица чючюлига.

Чючю́рнѫ, ешь, —**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **чючю́рамь.**

Чю́чюрча, *ум. ср.* отъ **чю́чюръ.** Чючюрець.

Чю́чюръ, *с. м.* 1) Издлъбано, проврьтено дрьво на изворъ за да тече вода изъ него; чючюрка, сопъ, сопка, сопотъ, сулнарь, стубелъ, шопка, шопуръ, шюлець, шюлнеръ, дулець. 2) Изворъ съ чючюръ.

Чючю́рѭ, ишь,—**рилъ,** *гл. ср.* Текѫ, чючюркамь. *Чючюри му кръвь изъ носа;* **кровь и́зъ носу чи́ромъ.**

Чючюхва́лъ, *с. м.* Птица чючюлига.

Чю́чѭ, ишь, — **чи́лъ,** *гл. свр.* отъ **чю́чкамь.** Да сѣднѫ.

Чючя́, *ум. ср.* отъ **чюкъ.** Чючець, чюкчя.

Чю́шелка, *с. ж.* Чекутка.

Чю́шка, *с. ж.* 1) Раст. *Capsicum annum* и неговый плодъ; пиперка, пиперъ, червенъ пиперъ, какалашка, капичка, мушница; **пе́рецъ стручко́вый, кра́сный, туре́цкій, астраха́нскій пе́рецъ, жгунъ.** *Дебелы, мяснаты чюшкы,* бумбаркы, малункы, топачкы, топузкы, шяпкы. 2) У нѣкои растения мясната длъгниста торбичка, въ коѭто ся намира сѣмя-то; чючюлка, шишюрка, какалашка, капичка; **струкъ, стручо́къ.** *Фасулъ съ голѣмы чюшкы.* 2) Растение чюшюлка, чешюлка.

Чю́шкамь, *гл. д.* 1) Вадѫ нѣчто отъ чюшкы-ты му; чюшлѭ, изчюшлювамь, лущѫ; **шелуши́ть, лущи́ть.** *Чюшкамь бобъ, грахъ.* 2) Избивамь зрьна-та на царевицѫ да паднѫть отъ кочяна; ронкамь, ронѭ, тронѭ, грухамь; **выбива́ть зёрна.** *Чюткамь царевицѫ.* —**мся,** *гл. стр.* Бывамь чюшканъ.

Чю́шкамь (да **чю́шнѫ, чю́шнувамь**), *гл. д.* 1) Възсѣдамь, юхамь, юздѫ; **ѣздить.** *Чюшкамь магаря,* юхамь го. *Да чюшнѫ магаря,* да му ся качѭ. 2) Качвамь, мѣтамь, зимамь нѣчто на гръбъ; нагаргучвамь, дёхамь. *Майка-та чюшнѫла дѣтя-то на гръба си.* 3) Бутамь, тыкамь, тласкамь, рытамь, зипамь, клошкамь; **толка́ть, пиха́ть, пыря́ть.** *Помѣстися малко и чюшнѫ юйце-то и юйце-то утече. Да му чюшкать капѫ-тѫ по гробища-та!* —**мся,** 1) *гл. възвр.* Качквамся на гръба на нѣчто; възсѣдамь, възсѣдамь, врьзсѣдамь, юхамь. 2) *гл. стр.* Бывамь чюшнѫтъ.

Чю́шкание, *с. ср.* отъ **чю́шкамь.** Чюшление, ронкание.

Чю́шкание, *с. ср.* отъ **чю́шкамь** и **чю́шкамся.** Чюшканица.

Чю́шканица, *с. ж.* Чюшкание, юхание, юздение.

Чю́шление, *с. ср.* отъ **чю́шлѭ.** Чюшкание, ронкание.

Чю́шлѭ, ишь, — **ли́лъ,** *гл. д.* Чюшкамь, лущѫ; **шелуши́ть, лущи́ть.** *Чюшлѭ бобъ.*

Чю́шнувамь, *гл. уч.* отъ **чю́шнѫ.**

Чю́шнѫ, ешь,—**нѫлъ,** *гл. свр.* отъ **чю́шкамь.** —**нѫтый,** *прич. стр.*

Чю́шченикъ, *с. м.* Точено съ чюшкы междѫ петуры-ты, както е зелникъ съ зелие и тыквяникъ съ тыквы.

Чю́шчица, *ум. ср.* отъ **чю́шка.** Чюшчя.

Чюшчя́, *ум. ср.* отъ **чю́шка.** Чюшчица.

Чюшь, *междом.* Показва чюшкание, казвася на магаря. *Чюшь, пръшь, пущино, пусто остало! — Зехъ го на чюшь,* на гръба си, чюшнѫ мя, чюшнѫхъ го.

Чюшю́лка, *с. ж.* 1) Чюшка въ 2-то знаменование. 2) Раст. *Tulipa gesneriana,* чешюлка, чюшка, чарчичокъ, лула, червено лаля, лале; **тюльпа́нъ.**

Чюшю́лчица, *ум. ж.* отъ **чюшю́лка.**

Чю́ѭ, ешь, чюхъ, *гл. ср. д.* и *свр.* Чювамь. *Мясо-то не е ни чюло,* не е още уврѣло, иска още много да ври. *Чюе, ама не хае. Ни чюе, ни хае. Дрьво-то чюе ли, та и той да чюе.*

Чяде́ние, *с. ср.* отъ **чядѫ́.** Добывание, раждание.

Чяденце, *ум. ср.* отъ **чя́до.** Чядице.

Чя́дице, *ум. ср.* отъ **чя́до.** Чяденце.

Чя́до, *с. ср.* Свое дѣтя; рожба, сынъ, дъщеря; **ча́до.** *Братъ свидно, нъ и чядо мило. Чядо си раждашь, брата не можешь. Отъ старъ баща чядо сьмь, что мя глядашь!*

Чядъ, *с. м.* Чюдъ.

Чядѫ́, и́шь,—**ди́ла,** *гл. д.* Раждамь, добывамь чядо.

> Тогай майка мене люто мя проклънѫ:
> Юно, милна щерко, чядо да не чядишь,
> Чядо да не чядишь, въ рѫцѣ да не видишь,
> Дуръ не чюешь, Юно, рыба да запѣе,
> Рыба да запѣе въ црьно то море,
> Камень да засвири отъ вышни планины,
> Ка чюешь, Юно, тогай чядо да чядишь! *Пѣс.*

Чяла́нець, нци, *с. м.* Срѣдний-тъ ставъ на прьстъ. *Рѣжѫть прьстие-то до чяланци-ты.*

Чясте́ние, *с. ср.* отъ **чястѫ́.**

Чя́стижь, *нар.* Чясто пѫти, чясто, чястомь; **ча́сто.** *Сторилъ го неговъ чловѣкъ да му свири чястижь.*

> Мари моме, машка моме,
> Что мя чястижь поглядувашь,
> Еднѫжь мене и двавжь конча? *Пѣс.*

Чя́стина, *с. ж.* 1) Чясто, ситно, гѫсто рьшето; рьшето съ малкы дупчици за сѣяние брашно, жито; протокъ. *Петко е честенъ, ще си остане съ чястинѫ-тѫ.* 2) Рядко рьшето за прѣсѣваніе жито; трясинка, дармонъ.

Чя́стичко, *нар. смякч.* отъ **чя́сто; часте́нько.**

Частѝца и частѝчка, *ум. ж.* отъ **чясть.**

Чястокрѣ́стца, *с. ж.* Назъвание на нивѫ съ много крьстци. *Малка нивичка чястокрьстца, голѣма кладничка.*

Чя́стомь, *нар.* Чясто, чястижь; **ча́сто.** *Чястомь бодъ,* ситенъ шивъ. *Баща ми чястомь думаше.*

Чясторя́дый, дъ, да, до, *пр.* Что има чясты, гѫсты рядовы.

Чя́стый, чясть, чя́ста, чя́сто, *пр.* Честый; нерѣдкый, гѫстый; **ча́стый, густо́й.** *Чяста гора. — Чясто млѣко,* кысело млѣко, квасено млѣко, квасеница, подквасъ. — **сто,** *нар.* 1) Нé слѣдъ много врѣмя, не на рѣдко; чястомь, чястижь; **ча́сто,** 2) Гѫсто; **ча́сто, гу́сто, кру́то.** 3) Гѫсто, набито, сякнѫто; **ча́сто, пло́тно, ту́го.** — *Чяста трьница пѫть нѣма. Чяста гора сѣчь нѣма. Който ся чясто посира, чясто ся и прѣпира. Въ малко село чясто вергиѭ. Дѣто добро-то нѣчто, тамъ зависть-та чясто.*

Чясть, *с. ж.* 1) Отдѣленъ кѫсъ отъ нѣчто цѣло; **часть.** *Дай другѫ-тѫ чясть.Земи ты осталѫ-тѫ чясть. Дѣ си забравилъ другы-ты му чясти?* 2) Дѣлъ, пай; **часть, до́ля, пай.** *Дайте ми моѭ-тѫ чясть,* что-то ся менѣ пада. *Раздѣлилъ го на три чясти.* 3) Страна. *Долнѭ-та чясть е развалена.*

Чястѭ́, и́шь,—стилъ, *гл. ср.* 1) Ходѭ нѣйдѣ чясто; **части́ть.** *Дѣто тя мразять, не ходи; дѣто тя обычѭть не чясти.* 2) Врьшѭ нѣчто чясто; **части́ть.** *Пѣтли-ти чястять,* пѣѭть чясто. *Коѭто стовна чясти на водѫ, скоро ся разбива.*

Чясъ, *с. м.* Чюсъ.

Чю́буръ, *с. м.* Чебуръ, чьбъръ. *Чюбуръ чюшиѭ седумдесять ока.*

Чю́вга, в. **ча́вга.**

Чю́вка, *с. ж.* Птица *Corvus monedula,* гарга, галица; **га́лка, клу́ша.** — *Модра чювка,* птица *Coracias,* бокчийка, граговецъ, синѭ (какаръ) гарга, зарзаванка, звѣздовранка, пездрованка, синековица, синювица, синючка, смрьдовранка; **сивоворо́нка.** — *Зѣе (зинѫлъ) като чювкѫ. Зѣпа по чювкы-ты? Чювка му изпила ума. Чювка-та гнѣздо не става. Страчка чювкѫ караше: кѫдѣ си была днеска? На чорбаджиѭ и чювкы-ты му принасѭть. Изрылы ти чювкы гроба!*

Чю́вкамь (да чю́внѫ, чю́внувамь), *гл. ср.* Джювкамь, жювкамь, гавкамь, лаѭ; **га́вкать, тя́вкать, ла́ять, брѐхать.** *Кучя-то чювка.*

Чю́вканіе, *с. ср.* отъ **чю́вкамь.** Джавкание, лаяніе.

Чю́вкынъ лукъ. Раст. *Ornithogalum divergens,* щрьковъ лукъ, змиенъ лукъ, змиулецъ, лучка; **птицемле́чникъ.**

Чю́вкынъй, нъ, на, но, *пр.* отъ **чю́вка.**

Чю́вкыны уста́. Раст. червенъ бурянъ.

Чю́внувамь, *гл. уч.* отъ **чю́внѫ.**

Чю́внѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **чю́вкамь.** Да джювнѫ.

Чю́бчица, *ум. ж.* отъ **чю́вка.** Гарджица.

Чю́гавъй, въ, ва, во, *пр.* Мижювый, мижюрлювый, жюркавый, джюркавый, палавый. *Чюгавы очи.*

Чюде́ніе, *с. ср.* отъ **чюдѭ́** и **чюдѭ́ся.** Дымение, пушение.

Чю́дець, *ум. м.* отъ **чюдъ.** Дымецъ.

Чюдойна, *с. ж.* Задоѭване дѣтя съ майчино млѣко изъ начюденѫ лѫжицѫ, за да му мине срьдцеболъ-тъ.

Чюдъ, *с. м.* Дымъ, кадежь, пушекъ, чюрлава, чюрлюва, чюръ; **дымъ, чадъ.** *Не бѣга пчела-та отъ меда, а бѣга отъ чюда. Татко-то още не роденъ, сынъ му ошелъ въ Стамболъ?* Гат. — Чюдъ.

Чюдѭ, ишь,—дилъ, *гл. ср.* Дымѭ, пушѭ, кадѭ, чюрлювѭ, чюрѭ; **дыми́ть, дыми́ться, кури́ться.**

Чюй, *с. м.* Раст. миризливо градинско цвѣтие.

Чю́камь, *гл. д.* 1) Стоѭ нѣйдѣ, запрѣлъ сьмь ся, не врьшѭ нѣчто, додѣ дойде нѣкой, додѣ ся нѣчто свьрши; жьдѫ; **ждать, поджида́ть, времени́ть.** *Спрѣлся да чюка Цвѣтка. Не го чюкай, нѣма да дойде. Кавалъ да го не чюкамы, а да вечерюмы. Пѫть-тъ не чака;* **доро́жному путь не стои́тъ.**

Пятко Ради прьстенъ даде,
Да го чюка Бѣла Рада
До годинѫ и полвинѫ.
Не го чюка бѣла Рада
Ни день, ни два, ни до пладнѣ. *Пѣс.*

2) Надѣвамся на нѣчто; обчювквамь, ожидамь; **ждать, ожида́ть.** *Чюка на готово, чюка другъ да го свьрши.* 3) Глядамь, облѣгамся, облѣгнѫлъ сьмь, надѣѭся; **ждать, ожида́ть.** *Отъ тебе чюкамь,* на тебе глядамь, ты да ми го свьршишь, ты́ ми си надѣжда-та. *Всичко чюкамь отъ Пятко,* на него сьмь облѣгнѫлъ. 4) Глядамь, трьпѭ да дойде врѣмя-то на нѣчто; врѣменѭ; **выжида́ть, времени́ть, норови́ть.** *Чюкамь*

му врѣмя-то. 5) Тражѫ, трьпѭ; времени́ть, поджида́ть. *Не бързай, чякай да пустне черкова. Пусто срьдце не чяка.* 6) Има да ми мине нѣчто прѣзъ главѫ-тѫ, да ми ся случи нѣчто. *Зло го чяка.* —ися, 1) *гл вз.* На нѣкое мѣсто чякамы единъ другыго да ся сберемъ; сжида́ться. *Сговорихмыся да ся чякамы на игрище-то.* 2) *гл. стр.* Бывамь чяканъ. — *Висѣлъ си на вѫже, та не можешь да чякашь,* казвать томува, който съ нетрьпѣние иска нѣчто. — *Съ душѫ чякамъ,* съ нетрьпѣние. — *Чякамь пѫть,* сторвамь пѫть, давамь нѣкому пѫть, почякавмь да прѣмине другъ прѣди мене. — *Чякай да видишь!* заканванѥ. — *Отъ Бога чяка да падне. Чяка да му пустне Господь печены врабчета. Чякамы да ны улови заяць, че да ядемъ. Лѣгнѫлъ, та отгорѣ чяка. Чяка като святый Архангелъ да ми земе душѫ-тѫ. Пятина Пятка не чякать. Двама едного не чякать. Дрисливо дупя зорѫ не чяка. Чяка като конь на правдѫ яслѫ. Чякалъ си на майкѫ си въ корема толкова врѣмя, та сега ли не можешь да почякашь малко! Отдѣто чякахмы слънце да ни огрѣе, оттамъ слана ны попари. Чтото не чякашь, то ще ти дойде до главѫ-тѫ. Аче кравай ся пече, добъръ гость чяка. Колкото стои пита-та, по̀-добры гостѥ чяка.*

Чя́канѥ, *с. ср.* отъ чя́камь; жданьё, поджданьё.

Чяка́рѥнѥ, *с. ср.* отъ чяка́рѭся. Чекоренѥ.

Чяка́рѭся, ишся,—рился, *гл. възвр.* Чекорѭся, крачѭся, разкрачвамся; разводи́ть но́ги, каря́читься. *Гюпка ся чякари, Гюптинъ ся топори?*

Чя́лнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. д. свр.* в. ча́лнѫ.

Чяма́вица, *с. ж.* Болесть хрѣма.

Чя́мавый, въ, ва, во, *пр.* Слабый, слабунявый, сухый, немощный, недѫгавый, хлабавый, хлѣмавый, харлавый, хрълавый, цигливый, заифъ, захыракъ; ча́хлый, хи́лый, мо́зглый.

> Стояне, сынко Стояне,
> Зачто си тѫженъ, кахъренъ,
> Дали ти е стадо чямаво,
> Или ти псета бѣсъ хванѫ? *Пѣс.*

Чямаво тѣло. — *Чямаво ми е,* лоше ми е; мнѣ нездоро́вится. *Чямавъ не е чюмавъ.*

Чя́мамь, *гл. ср.* Чямѭ.

Чя́манѥ, *с. ср.* отъ чя́мамь. Чяменѥ.

Чяме́нѥ, *с. ср.* отъ чямѭ́. Чаманѥ.

Чямѭ́, и́шь, —ми́лъ, *гл. ср.* Ставамь чямавъ; слабѣѭ, съхнѫ, чмаѭ, чямамь, линѣѭ, хырѣѭ, хырясвамь; ча́хнуть, хилѣ́ть, хирѣ́ть, мо́згнуть.

Чя́на, *с. ж.* Стръина, стръичина, чина, чичяна.

Чя́нинъй, нъ, на, но, *пр.* отъ чя́на. Стрънинъй.

Чяпа́решка, *с. ж.* Садилка, садило; лу́нникъ.

Чя́пачя, *с. ср.* Лигавникъ, лигавець, лигарникъ, прѣгрѫдникъ, саливка, шерпелъ; дѣтскій нагру́дникъ.

Чя́пвамь и чя́ппувамь (да чяпнѫ), *гл. д.* Кльвѫ, клювѫ, клоцамь, клюцамь, кльвамь, чепкамь, чюпкамь; клевать. *Пущися да го чяпне съ длъгыю клюнъ.*

Чя́пванѥ и чя́ппуванѥ, *с. ср.* отъ чя́пвамь.

Чя́плекъ, *с. м.* Птица щрькелъ.

Чя́плица и чя́пличка, *ум. ж.* отъ чя́плю.

Чя́плю, *с. ж.* Птица *Ardea,* чяпю, бабякъ, гушланъ, гушявець, жябарь; ца́пля. *Отворилъ уста за ядене като нѣкоѭ чяплѭ.*

Чя́пнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ чя́пвамь. Да кльвнѫ.

Чяпо́нець, нци, *с. м.* Копыто, нокъть, пазнъ, пазнъть, пазнъхтю, кытица, трьнакъ, чяпонякъ, чяпонъ, шланець; копы́то.

Чя́понка, *с. ж.* Разсоха на нѣкои становы за кросно-то съ основѫ-тѫ; чяпонъ.

Чя́понъ, *с. м.* 1) Чяпонець. 2) Чяпонка.

Чя́понякъ, *с. м.* Чяпонець. *Спекли му ся опинци-ты като чяпонякъ.*

Чяпу́ристый, стъ, ста, сто, *пр.* Чекористый, чвороватый.

Чя́пуръ, *с. м.* Чекоръ, чворъ.

Чяпъ, *с. м.* 1) Птица *Sterna hirundo,* кокилка, ръибарь. 2) Кацарско сѣчиво за мѣренѥ извивкѫ-тѫ на дѫгѫ.

Чя́пю, *с. ж.* Птица чяплю. *Отворилъ си уста-та като нѣкоѭ чяпѭ.*

Чя́ренъ и че́ренъ, *с. м.* Горня-та часть на огнище; верыгало. *Црьнъ калугеръ плещы пече?* Гат. — Чяренъ.

> Кинисала ми мила Марию,
> Мила Марию на жатвѫ да ходить,
> Ми ѭ срѣтнахѫ турма на Турци,
> Ѭ поплѣнихѫ милѫ Марию.
> Что ѭ дрьжяли за три годины,
> Лѣтѣ на слънце, зимѣ на чяренъ,
> Дуръ ѭ сторихѫ катунъ Егюпка. *Пѣс.*

Чяру́вамь, *гл. д.* Баѭ, вражѭ, вражювамь, врачювамь, магіосвамь, влъхвувамь; ворожи́ть, волхова́ть, волше́бничать, гада́ть, колдова́ть, наколдо́вывать, куде́сить, чароде́йствовать.

Чяру́ванѥ, *с. ср.* отъ чяру́вамь.

Чясе́ць, *ум. м.* отъ чясъ.

Чя́ска и чя́скы, *нар.* Слѣдъ малко врѣмя; чясокъ, чясъ, сетнѣ, потора, послѣ.

Чясовникя́рскый, **ска**, **ско**, *пр.* отъ чясовникя́рь. Сахатчийскый.

Чясовникя́рь, *с. м.* Който прави или продава чясовници; сахатчия; **часовщи́къ**.

Чясо́вникъ, *с. м.* Направа, която работи и показва чясовы-ты прѣзъ деня; сахатъ; **часы́**. *Чясовникъ-тъ врьви добрѣ;* **часы иду́тъ хорошо́, ходъ часо́въ вѣренъ.** *Чясовникъ-тъ врьви назадъ;* **часы́ отстаю́тъ.**

Чясо́вничя, *ум. ср.* отъ **чясо́вникъ**.

Чя́сокъ и чясѣкъ, *нар.* 1) Чяска. 2) За единъ чясъ, за малко врѣмя, сега скоро, завчясъ, веднѫга; **то́тчасъ**. *Чясокъ ке ся вратимь.* 3) Начяса, завчясъ, веднага, изъ единъ пѫть; **то́тчасъ, вдругъ.** *Сѣднѫла и охнѫла: охъ, ѭ сирота! что да чинѭ? Чясокъ-тъ ѣ ся изправилъ еденъ чловѣкъ.*

Чясчёкъ, *нар.* Много малко врѣмя, минутка, шющка.

> Тамъ има дрьво высоко,
> Сѣднѫ-щешь чясчекъ да посѣдишь
> Да посѣдишь да ся отморишь. *Пѣс.*

Чясъ, **чяса́**, **чя́сове́**, *с. м.* 1) Двадесять и четврьта-та чясть отъ едно денонощие, има шестдесять минутъı; сахатъ; **часъ**. *Изминѫхѫся два чяса́.* 2) Врѣмя, рядъ, сгоденъ случяй, сахатъ; **часъ, вре́мя, пора́, удо́бный слу́чай.** *Дойде му чясъ-тъ. Добръ и лошь чясъ. Помыслила си у добръ чясъ.* 3) Малко врѣмя; сахатъ. *Не е близо, ни далечь, има единъ чясъ дотамъ. За чясъ медъ, съ годинъı жлъчка. Чясъ трьпи, вѣкъ живѣй. Чясъ трьпѣние, година почивка.* 4) Мѣсто, пѫть, что може да ся земе, да ся изходи въ единъ чясъ врѣмя; сахатъ. *Отъ село до Пловдивъ има десять чяса пѫть.* 5) *нар.* Чяска, чяскы, чясокъ, сетнѣ, потора, послѣ, подъирь, слѣдъ малко. *Дойди чясъ, дойди по́-чясъ. Сега може, чясъ Боже!* 6) Веднѫга, изведнѫжь, чтомь, вчясъ, на чяса, завчясъ, тоя си чясъ, изъ единъ пѫть; **то́тчасъ, се́йчасъ, вдругъ.**

> И ми выкатъ на младѫ Марковицѫ:
> Земай мужде отъ нашѭ тѫ майкѫ,
> Оть ся роди нашѭ мила сестра! —
> И чясъ пойде млада Марковица,
> Да ми зематъ мужде отъ свекрьвѫ. *Пѣс.*

> Посврьшился Марко добъръ юнакъ,
> Колко ся посврьшилъ, чясъ-тъ ся поболилъ
> Отъ црьнѫ-тѫ чюмѫ, отъ юначкѫ болесть...
> И колко ѭ видѣ, чясъ тъ душѭ даде. *Пѣс.*

— *Всякой чясъ,* всякога, едностайно, чясъ по чясъ; **повсеча́сно.** — *Добръ чясъ!* *а)* Молитствуване на изпращане нѣкого на пѫть; добьръ пѫть, лекъ пѫть! **счастли́ваго пути́.** *Добръ чясъ и добро видѣние!* *б)* Поздравъ на срѣщание нѣкого въ пѫть; срѣтенъ пѫть! **привѣтъ встрѣчно́му въ доро́гѣ.** — *На добьръ чясъ, у добьръ чясъ!* благословия: да е честито, да е хаирлия! — *На чясовы,* не всякога едно, кога едно, кога друго, чясъ едно, чясъ друго. — *Тоя си чясъ,* тутакси, изведнѫжь, веднѫга, наведнѫжь, чтомь, мигомь, брьзо, скоро, одма, бирденъ, чясъ, вчясъ, завчясъ, завчяска, навчясъ, чясокъ, чясъкъ; **тотчасъ, се́йчасъ, вдругъ, ра́зомъ, ми́гомъ, ду́хомъ, ма́хомъ.** — *Чясъ едно, чясъ друго,* кога едно, кога друго, на чясовы, не всякога едно. — *Чясъ по́-скоро,* колкото ся може по́-скоро; **какъ мо́жно скорѣе.** — *Чясъ по чясъ,* отъ врѣмя на врѣмя, чясто. — *Отъ чясъ на чясъ,* усилване на нѣчто; **часъ отъ часу́.** *Отъ чясъ на чясъ все по́-злѣ отива.* — *Въ чясъ, въ чяса́,* (вчясъ), *нар.* Тоя-си чясъ, тутакси, изведнѫжь, завчяска, завчясъ, навчясъ, на чяса; **тотчасъ.** *Чтомь му спомянѫ, въ чяса отиде и го направи.*

> Въ чясъ-тъ станѫ млада Янкулица,
> Брьза коня не пойде да видитъ,
> Токъ ся качи на диванъ высокый. *Пѣс.*

> Какъ го видѣ невѣста Симона,
> Въ чясъ го позна оть е нейзинъ
> стопанъ. *Пѣс.*

> Токо дойде грѣшна майка,
> Въ чясо дойде стрѣдѣ моста. *Пѣс.*

— *За-въ чясъ* и *на-въ чясъ*, в. **завчя́ска, завчя́съ** и **навчя́съ**.

Чя́сѣкъ, *нар.* Чясокъ.

Чя́тение, *с. ср.* отъ **чя́тѫ**. Четение.

Чя́тѫ, **ишь**, *гл. д.* Четѫ. *Гяволи-ти ке чятять!*

> Ю црьква гячя самоуче,
> Црьквѫ мете и си пѣсень пое,
> Книгѫ чяти и си сльзы рони. *Пѣс.*

Чя́чкамь, *гл. д.* Играѭ си съ нѣчто; барамь, бутамь, кѫтнѫ, чёплѭ; **ковыря́ть.**

Чя́чкание, *с. ср.* отъ **чя́чкамь**. Чёпление.

Чя́шица и чя́шичка, *ум. ж.* отъ **чя́шия**. Чяшка.

Чя́шка, *с. ж.* 1) *ум.* отъ **чя́шия.** Чяшица, чяшя. *Чяшка по чяшкѫ напрьчи опашкѫ.* 2) Ямица подъ долнѫ-тѫ чясть на грѫдъı-тъı на чловѣка, *Scrobiculus cordis*, лъжичка, душия; **ло́жечка.** *Боли мя подъ чяшкѫ-тѫ* — *Бѣла чяшка,* раст. *Calystegia sepium,* зурличкы, рокличкы. — *Попова чяшка,* раст. *Ranunculus acris,* в. **скопи́рничя.**

Чя́шюлкы, *с. ж. мн.* Раст. чядърчя.

Чяшюри́нка, *ум. ж.* Чяшка, чяшица, чяшя.

Чꙗ́шюрка, *с. ж.* Шяпчица, чяшка, копанка, въ коꙗто стои жьлѫдъ-тъ; **плюска́ жёлуда.**

Чяшя́, *ум. ср.* отъ **чꙗ́шꙗ.** Чяшка, чяшица.

Чꙗ́шꙗ, *с. ж.* 1) Продлъговатъ валчистъ сѫдъ за пиенѥ изъ него водѫ, вино, млѣко и др. т.; **стака́нъ, ча́ша.** *Чяшꙗ съ дръжкѫ;* **кру́жка.** *Чяшꙗ съ захлупкѫ;* **ку́бокъ.** *Столовата чяшꙗ. Мѣта, гаврьта, катурꙗ, врьга чяши-ты,* пие много.

Провъзнѫлася чяшꙗ ꙗворова
 Отъ горѫ зеленѫ,
Плъна ми равна съсъ руйно вино,
 Руйно вино тригодишне. *Пѣс.*

2) Кратуна за пиенѥ изъ неѭ водѫ.

Нѣма Дона да си дойде;
Домѫчнѣло Дони майки.
Па си пошла на кладенци,
Да си тражи младѫ Донѫ.
Не е нашла своѭ Донѫ,
Нолъ е нашла нейно вѣдро,
Нейно вѣдро, нейнѫ чяшѫ:
Вѣдро-то ѝ глѫбiасало,
Чяшꙗ-та ѝ врѣжь пущила,
Кобылика та напѫпила,
Напѫпила, листъ пущила. *Пѣс.*

3) На колело на теповицѫ поличка, долапчя, въ което удрꙗ вода-та, та кара точило-то. — *Въ чяшѫ, съ чяшѫ да го изпиешь,* казвать за нѣчто, кога е много хубаво или много сладко. — *Чяшꙗ плъна, жена гладна. Глядай можѫ, давай чяшѫ. Има пары, има чяшѫ; нѣма пары, нѣма чяшѫ. Каквѫто си чяшѫ на брата си налѣлъ, такава ще ся падне и на твоꙗ дѣлъ. Кой не познава отъ малѫ-тѫ чяшѫ, онъ не познава и отъ голѣмѫ-тѫ.*

Чꙗꙗмся, *гл. об.* Зѣпамь, зѣѭ и ся чюдѫ на нѣчто; **звѣрѭся, дивѭся.** *Единъ планинець дошелъ у градо на пазаръ, па развръталcя нагорѣ-надолѣ, чꙗꙗлся, па видѣлъ прѣдъ еднѫ бакалницѫ катранъ у качя; учинило му ся, медъ е, та си купилъ.*

Ш, ш, *ш.*

Ш. Двадесять и шесто слово, двадесять и шеста буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричяно *шя;* по старо-то начрьтание **Ш,** а по ново-то **ш,** и рѫкописно *ш*

Ша . . . . Блъгарскы-ты рѣчи, които начинамы съ **ша,** в. на ряда при **шя . . . .** и **шꙗ . . . .,** а чюжды-ты по́ долѣ на ряда при **ша . . . .**

***Шаву́лъ,** *с. м. Т.* Чарпиꙗ въ 2-то знаменование.

Шаву́лнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. д. свр.* Да измѣрѭ нѣчто съ шавулъ, съ чарпиѭ, да видѫ да ли е отвѣстно; **отвѣ́шивать.**

Шага́, *с. ж.* Шега, в. **шяга́.**

Шадрава́нець, *ум. м.* и **шадрава́нчя,** *ум. ср.* отъ **шадрава́нъ.**

***Шадрава́нъ,** *с. м. Т.* Направа съ шюлци, изъ които црьчи нагорѣ вода; **водобо́й, водоме́тъ.**

***Ша́екъ,** *с. м. Т.* Шаꙗкъ.

***Шажбой,** *с. м. Т.* Нанизъ, отъ бѣлы стары пары, носися на плетенкы-ты на косѫ; сачбой.

***Ша́йка,** *с. ж. Т.* Шейка, враница, варка, каикъ, гемиꙗ, ораница, оравица, ладиꙗ, черникъ, чюнъ; **ло́дка.** В. **шꙗ́йка.**

Шайка плъва изъ бѣлъ Дунавъ,
Като плъва, край достига. *Пѣс.*

Кога видѣ Беда, что ке види:
По бѣлъ Вардаръ бѣлы шайкы,
Бѣлы шайкы како гускы. *Пѣс.*

***Шайта́нъ,** *с. м. Т.* Шейтанъ.

***Шака́,** *с. м. Т.* Шега, шяга. В. и **шꙗ́ка.**

Шалава́ристый, стъ, ста, сто, *пр.* Шалваристый.

***Шаланго́зъ** и **шаланго́съ,** *с. м. Гр.* Животина **шо́лменъ.**

Шалвара́нъ, ни, *с. м.* Които носятъ шалвары.

***Шалва́ри,** *с. м. Т.* Шелвари, широкы потуры; гащи, чинтиꙗни, караманкы; **шарава́ры.**

Шалва́ристый, стъ, ста, сто, *пр.* Който носи шалвары; шалваранъ. *Ой невѣсто шалваристо!*

Шалва́рци, *с ум.* отъ **шалва́ри.**

***Ша́лгани,** *с. м. мн. Т.* Раст. и плодъ чалгани.

Ша́лець, *ум. ср.* отъ **шалъ.**

***Шали́ꙗ,** *с. ж Т.* Тькань отъ коприна и памукъ; **камло́тъ.**

***Шалте́,** *с. ср. Т.* Шилте.

***Шалъ,** *с. м. Т.* Вълнянъ, коприненъ платъ за намѣтание, за завиване; **шаль.**

***Шамáкъ,** *с. м. Т.* Шюваръ.

***Шамандýра,** *с. ж. Т.* Гѫба съ тенекийкѫ за фитила на кандило; **плавóкъ, поплавóкъ.**

Шамáрець, *ум. м.* и **шамáрчя,** *ум. ср.* отъ **шамáръ.**

Шамáрница, *с. ж.* Шамаръ.

Шамарóсамь, *гл. свр.* отъ **шамарóсвамь.** —**санъій,** *прич. стр.*

Шамарóсвамь и **шамарóсувамь** (да шамарóсамь), *гл. д.* Удрямь нѣкому шамаръ; плесвамь, заушвамь, дланясвамь, лѣпвамь, лупосвамь, шлакамь, хлюскамь, цапвамь, шлѣпвамь; **давáть оплеýху, ля́пать.** *Ако не слушш, може и да го шамароса.*

Шамарóсванѥ и **шамарóсуванѥ,** *с. ср.* отъ **шамарóсвамь.**

***Шамáръ,** *с. м. Т.* Заушница, плесникъ, плесница, хлюсканикъ, хлюсникъ, хлюсница, трясканица, тряшница, тупаница, шлакавица, шлакница, шамарница; **оплеýха, оплеýшина, заýшина.**

***Шаматá,** *с. ж. Т.* Шюмотевица, шюмъ, глъчётъ, въикотъ, брьканица, смѫтнѧ, гюрултия; **гамъ, шумъ, суматóха, лóмка, вóзня, содóмъ.** *Не прави шаматѫ.*

Шаматéнѥ, *с. ср.* отъ **шаматѫ́.**

Шаматѫ́, йшь, —тúлъ, *гл. ср.* Правѭ шаматѫ; шюмѭ, въикамь; **шумѣть, кричáть, вздóрить.**

Шамийчя, *с. ср.* Малка шамия.

***Шамйя,** *с. ж. Т.* Забрада, забрадка, чемберъ, дема, шамлия.

> Има ли мѣсто за мене,
> Въ празднѫ келиѭ да сѣдѫ,
> Црьнѫ шамиѭ да носѫ? *Пѣс.*

***Шамлйя,** *с. ж.* Шамия, шамя, шамъ.

> Много сьмь дары готвила:
> Всякому свату по дара,
> Старому свекру два дара,
> На кумо Петръ шамлиѭ,
> На шамлиѭ-тѫ ıаблъка,
> У ıаблъкѫ-тѫ жлътицѫ. *Пѣс.*

***Шамъ,** *с. м. Т.* Коприненъ платъ отъ Шамъ; шамия, шамлия, шамя. *Шамъ-аладжа,* особена аладжа отъ Шамъ, отъ Дамаскъ. *Шамъ-антерия,* антерия отъ шамъ.

Шамя, *с. ж.* Шамъ, шамлия, шамия.

> Кой бıаше снощи при тебе?
> — Темница бıаше, не видохъ:
> Твоѭ-тѫ шамѭ ıа найдохъ
> На моѭ-тѫ дѣснѫ пазухѫ,
> Со три флоринъı на неѭ! *Пѣс.*

***Шáндало,** *с. ср. Т.* Мандало, въ гатанкѫ за сито; *допрати мя мама за шандало-то, мандало-то, да го пошандовамь, помандовамь, па ке го донесѫ?*

Шандáнець, *ум. м.* и **шандáнчя,** *ум. ср.* отъ **шандáнъ.**

***Шандáнъ,** *с. м. Т.* Свѣтилникъ, свѣтникъ, свѣщалникъ, свѣщилникъ, свѣщникъ; **подсвѣчникъ.**

***Шаптала́** и **шапшала́,** *с. об. Т.* Глупець, глупавъ, глупакъ, будала.

***Шарампóлъ,** *с. м. Т.* Укрѣпленѥ, тврьдъıнıа, окопи отъ плетища изпълненъı съ прьсть, отъ оградъı съ коловъı и грядъı; **габіóнъ, туръ, палисáдъ.**

***Шарабйя,** *пр. неизм.* Винянъ, червенъ; **крáсный.** *Джубе шарабия.*

***Шарапхана́,** *с. ж. Т.* Корыто на кола за прѣкарванѥ гроздѥ; жлѣбъ, корабь, поставъ, шарпана.

***Шарáпъ,** *с. м. Т.* Вино.

Шарлаганджййка, *с. ж.* Жена, мома шарлаганджия.

Шарлаганджййница, *с. ж.* 1) Дѣто правять шарлаганъ; ıахана. 2) Дѣто продавать шарлаганъ, шарлаганджийскъій дюкıанъ.

Шарлаганджййскъій, ска, ско, *пр.* отъ **шарлаганджйя.** *Врьзали му очи-ты като на шарлаганджийскъй конь.*

Шарлагáнець, *ум. м.* Малко шарлаганъ.

***Шарлаганджйя,** *с. м. Т.* Който прави или продава шарлаганъ. *Турила шарлаганджия-тъ съ чизмы-ты,* налѣла въ ıастие-то много шарлаганъ, подмазала го много.

Шарлаганйлникъ, *с. м.* Сѫдъ за дрьжанѥ шарлаганъ.

***Шарлагáнъ,** *с. м. Т.* Масло отъ орѣхъı, отъ сусамъ.

Шарлагáнявъій, въ, ва, во, *пр.* 1) Что е за (съ) шарлаганъ. 2) Намачканъій съ шарлаганъ.

Шарпана́, *с. ж.* Шарапхана.

***Шатъ** *нар. Т.* Шатъ-патъ, в. **чатъ-патъ.**

***Шахáтинъ** и **шахáтъ,** *с. м. Т.* Свидѣтель, свѣдокъ, мартиръ; **свидѣтель.** *Ако имашь врѣмя за губенѥ, шахатинъ стани ми.*

***Шахатлѫ́къ,** *с. м. Т.* Свидѣтелство; **свидѣтельство.**

***Шахйнъ,** *с. м. Т.* Птица соколъ.

Шáшани, *с. м. мн.* Изсушенъı кукурузянъı стьбла.

***Шашардйсвамь** и **шашардйсувамь** (да шашардйшѫ), *гл. д. Т.* Сѫшѫрдисвамь, шѫшѫрдисвамь. **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Сѫшѫрдисвамся, шѫшѫрдисвамся.

Шашардйсванѥ и **шашардйсуванѥ,** *с. ср.* отъ **шашардйсвамь.**

Шашардйшѫ, ешь, —дйсалъ, *гл. свр.* отъ

шашарди́свамь. Да сжшардишж. **—ди́санъйй,** *прич. стр.* Шашкжнъ.

***Шашарма́,** *с. ж. Т.* Шжшжрма, сжшжрма, брьконию, брькотию, смжтню, шамата.

***Шашкжнинъ** и **шашкжнъ,** *с. м. Т.* Шжшкжнъ, забрьканъ, побрьканъ, сбрьканъ, залисанъ, слисанъ, замаянъ, смаянъ, сащисанъ, сжшжрдисанъ, шашардисанъ, сбутанъ, смахнжтъ, латоенъ, палавъ, валудничявъ, серсемъ; **шально́й, ошалѣлый.** *Станжлъ шалкжнъ,* замаялся; **шалѣть, ошалѣть.** *Шашкжнъ го..ъ сайбиъж-тж кани. Шашкжнъ попъ юарета-та крьщава.*

***Ша́юакъ,** *с. м. Т.* Шаекъ: 1) Единъ видъ димии, тьнка аба. 2) Особена дрѣха отъ платъ шаюакъ съ гайтаны и свитж.

Ша́ючець, *ум. м.* отъ **ша́юакъ.** Малко шаюакъ.

Ша́ючнъйй, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Направенъйй, ушитъйй отъ шаюакъ; шаючянъйй.

Ша́ючянъйй, нъ, на, но, *пр.* Шаючнъйй.

Шва́люамь, *гл. д.* Валюамь, тепж шаюаци въ валювицж, въ теповицж.

Шва́люание, *с. ср.* отъ **шва́люамь.** Валяние, тепание

Швалю́арь, *с. м.* Който валю, тепе шаюаци; тепавичюарь, валювичюарь. *Швалюарь швалю, онъ ся валю.*

Шве́лка, *с. ж.* Животина кокошиа въшка; кокошина, кокошинекъ, кокошинець, кокошиниакъ, въшканица, сѣмче, шелка.

Шве́нець, нци, *с. м.* Малка въшка; въшя.

Швъ́рвамь и **швъ́рнувамь** (**да швъ́рнж**), *гл. ср.* Потичюамь изведнжжь; хлуйвамь, руквамь, руйвамь, бликвамь, бръсвамь; **хлыста́ть.** *Кръвь-та швъгрнжла,* руйнжла, хлуйнжла, потекла; **кровь хлы́нула.** *Подлѣгнжлъ женж си, рѣзнжлъ ъж съ ножь и кръвь-та швъгрнжла.*

Швъ́рвание и **швъ́рнувание,** *с. ср.* отъ **швъ́рвамь.**

Швъ́рнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **швъ́рвамь.** Да хлуйнж.

Ше, *гл. спом.* Ще, ке, че, жде, же.

***Шебе́къ,** *с. м. Т.* Една малка маймуна.

Шебе́ристъйй, стъ, ста, сто, *пр.* Въ гатанкж за врьтяшкж: *адардамъ татко, адардамъ майка, шеберисты дѣца?*

***Шебо́й,** *с. м. Т.* Шибой.

Шева́да, *с. ж.* Животина *Mytilus edulis,* жябка, мида, скойка, сколка, хаджийка; **раку́шка (слизня́къ).**

Шева́чь, шевъ, в. **шива́чь, шивъ.**

***Шевекери́ю,** *с. ж.* и **шевеке́ръ,** *с. м. Т.* Сѣдянкване късно на работж; ставане утринь рано на работж. *Стоюж на шевекеръ, ставамь на шевекериъж,* шевекерувамь. *Ставать на шевекеръ два чяса прѣди да сьвне.*

Шевекеру́вамь, *гл. ср.* Сѣдж вечерь късно на работж; сѣдянквамь; прѣди да си сьвне ставамь на работж.

Шевекеру́вание, *с. ср.* отъ **шевекеру́вамь.** Сѣдянкване.

***Шевеке́ръ,** *с. м. Т.* Шевекерию.

***Шевтели́ю,** *с. ж. Т.* Раст. и плодъ праскова.

> На дрьво-то мома Ангелина,
> У-въ ржкж й клончя шевталиа. *Пѣс.*

Шевя́, *с. ср.* Шяренъ шивъ; **шивя.**

Шега́ и производнъ-тъ отъ тжж рѣчь в. при **шяга́.**

Ше́ганъ, *с. м.* Горню селска дрѣха отъ бѣлъ шаюакъ; шегунъ. *Вси-ти юнаци доломы, мое-то харо шеганъ.*

***Шега́ртъ,** *с. м. Т.* Шегжртъ.

Ше́гунъ, *с. м.* Шеганъ.

Шегжртка, *с. ж.* Мома шегжртъ, чиракъиню.

> Боiана ти е въ одаж
> Со твои-тъ бѣлъ шегжртаъ,
> Всьж нощь Боiана играла,
> Играла и си пѣiала. *Пѣс.*

Шегжртчя, *ум. ср.* Мжлъкъ, младъ шегжртъ.

> Шила Гжргiа джлгж саж
> Отъ Митровъ-день до Гюргевъ день,
> Дванадесять терзивчина,
> Тринадесять шегжртчина,
> И пакъ саiа не шиена *Пѣс.*

***Шегжртъ** и **шегжртинъ,** *с. м. Т.* Шегартъ, шигжртинъ, момъкъ, что ся учи нѣйдѣ на занаятъ; ученикъ, чиракъ; **ученикъ, ма́льчикъ у реме́сленниковъ.**

> Кове Видулъ острж сабьж . . .
> Съсъ дванадесять мастора,
> Съ тринадесять шегжрта. *Пѣс.*

> Стоiане, сънко Стоiане,
> Что толкось си милвашь булчя-то:
> Цѣла нощь е играло
> Съ твои-тъ девять шегжртъ,
> Сега что лѣгнж та заспа. *Пѣс.*

> Та си ми Господь харизал
> До девятина сьновы,
> Врютъ гъ шегжртъ пазарихъ,
> Кого по двѣстѣ, кого по триста. *Пѣс.*

Ше́йка, *с ж* 1) Рыба нѣкаква. 2) В. **ша́йка.**

Шейна́, *с. ж.* Шейнию, шийнию, шина, шинию, сани, санкъ; **са́ни.**

Ше́йна, им. соб. женско.

Шейни́ю, *с. ж.* Шейна́.

***Шейре́тинъ,** *с. м. Т.* Шийретинъ.

***Шейта́нъ,** *с. м. Т.* Шайтанъ: 1) Дюволъ, чортъ. 2) *пр. неизм.* Дюволъ, дюволитъ.

Шеке́рець, *ум. м.* Малко шекеръ. *Единъ сака шекерець, другъ сака пиперець.*

Шекерджи́йница, *с. ж.* Дѣто продавать шекеръ, шекерджийскъйй дюкянъ.

Шекерджи́йскъйй, ска, ско, *пр.* отъ **шекерджи́ю.**

*Шекерджи́ia, с м Т. Който продава шекеръ, шекерчета, сладкы отъ шекеръ.
Шеке́рка, с. ж Много сладка ябълка
*Шекерли́ia, пр. неизм. Т. Направенъй съ шекеръ, что има шекеръ; шекерянъй, шекернъй.

> Ѥ дай ми, Боже, дай едно лудо младо,
> Дѣ вино не пие, вино и ракиѭ,
> Само да си пие кафе шекерлиia,
> Кафе шекерлиia, водѫ шербетлиia! *Пѣс.*

Шеке́рнъй, — рьнъ и — ренъ, рна, рно, *пр.* Шекерлиia.

> Дѣвойчя, море дѣвойчя,
> Аль ти е уста медяна,
> Аль ти е гръло шекерно,
> Аль ти сѫ зѫби бисерни? *Пѣс.*

Шеке́ровъй, въ, ва, во, *пр.* отъ шеке́ръ. Что е отъ шекеръ. *Бучка шекерова.*
Шекеро́самь (да ся), *гл. свр.* отъ шекеро́свамся. —санъй, *прич. стр.* Станѫлъй на шекеръ. *Шекеросано сладко.*
Шекеро́свамся и шекеро́сувамся (да ся шекеро́самь), *гл. възвр.* Прѣсичямся, сиръзвамся и ставамь на шекеръ; покрывамся съ шекеръ; обса́хариваться. *Сладко-то ся е шекеросало.*
Шекеро́сванѥ и шекеро́сувание, *с. ср.* отъ шекеро́свамся.
Шеке́рчя, *ум ср.* 1) Малко зрьно шекеръ. 2) Раст. *Lathyrus;* чи́на.
*Шеке́ръ, *с. м. Т.* Шикеръ, захаръ, захарь; са́харъ. — *Съ шекеръ да го хранишь,* толкова добръ, милъ.
Шеке́рянъй, нъ, на, но, *пр.* Шекернъй, шекерлиia, сладкъй.
Ше́кла, *с. ж.* Немирна, бълснѫта мома, жена.
Ше́кумь, *нар.* Въ пѣсень:

> Повръннся кучкомь Павлевица,
> Па убоде Павлу добра коніа,
> Шекумь, лекумь до хладнѫ махалѫ.

*Шеланго́зъ, *с. м. Гр.* Животина шо́лменъ.
Ше́лка, *с. ж.* Животина швелка.
Ше́лминъ, *с. м.* Животина шо́лменъ.
*Шелни́къ, *с. м. Т.* Шенликъ.
*Шелянго́зъ, *с. м. Гр.* Животина шо́лменъ.
Ше́мбалъ, *с. м.* Животина шо́лменъ.
Ше́меднъй, —дьнъ и—денъ, дна, дно, *пр.* 1) Что има болесть шемедъ; връртоглавъй; подве́рженный головокруже́нію. *Шемедна овца.* 2) Что докарва шемедъ; причиня́ющій головокруже́ніе. *Шемедна работа.*
Ше́медъ и ше́метъ, *с. м.* Болѣсть врътежь въ главѫ-тѫ, шемота, имела; головокруже́ніе. *Хваща мя шемедъ,* записва ми ся глава-та, зашемедявамся, замайвамся, ошомоглавямся, занима ми ся. — Овчяри-ти, за да изгонять болѣсть шемедъ изъ стадо-то си, закалять шеменнѫ овцѫ и земѫть главѫ-тѫ ѝ, та че выкать овчяринъ, който пасе тамъ облизо овця-ты си, и, кога се обади, врълять възъ него.
Шемота́, *с. ж.* Шемедъ.
Ше́пенѥ, *с. ср.* отъ ше́пѭся. Веселенѥ, шенликъ.
Шенли́въй, въ, ва, во, *пр.* Веселъй, засмѣнъй; весёлый.
*Шенли́къ, *с. м. Т.* Веселие, веселба, шененѥ; весе́ліе.

> Шенликъ прави Филипъ Маджарина,
> Че годiава сестрѫ Соколинѫ,
> Та калеса най-отборъ юнаци,
> Седемдесять краліа осемдесять бана. *Пѣс*

Ше́нци, *с. м. мн* Болесть голѣмъ сръбежь и подуванѥ въ рѫцѣ-ты, въ крака-та отъ озябванѥ или отъ друго нѣчто; кожя-та ся пука и лупи.
Ше́нѭся, ишся,—нился, *гл. об.* Веселѭся, дрочѭ; весели́ться. *И съ вълкъ-тъ момчя-то ся понаучи и му ся захарни, чунки ся разговаряше и ся шенюше. Не шенѣтеся: нова не ми сѫ хаджии, нова си ми е проклята Турска дубара.*
Ше́па, *с. ж.* Шьпа. *Шепа пръсть очи закрыва.*
Шё́павъй, въ, ва, во, *пр.* Шопавъй, шюгавъй, краставъй; чесото́чный. *Ѥря-но шёпаво.*
Шё́памь (да шёпнѫ), *гл. д.* Шопамь.
Ше́пе́лка, *с. ж.* Свирка, пищялка, цафара, цифара, цуфара; пища́ль.
*Шепе́нде́ръ, *с м Т* Пръстянъ сѫдъ за вино, за водѫ съ широко гръло и съ едно ухо като мащрапѫ; оканица; кувши́нъ.
Шепета́йка, *с. ж.* Назъванѥ на паткѫ въ пѣсень:

> Четвръртѫ вечерь вечеріахмы
> Четъре пайкы шепетайкы,
> Три кокошкы менгушкы.

Шепи́нямь, *гл. д.* Шепнѫ, шьпнѫ. *Не само еднѫжь му шепинямь гяволъ-тъ на куменджиia-та, ами всякой день.*
Шепи́нянѥ, *с. ср.* отъ шепи́нямь. Шепненѥ, шьпненѥ.
Ше́пнанѥ и ше́пненѥ, *с. ср.* отъ ше́пнѫ. Шьпненѥ, шьпнатие, шепотъ, шепотня, шепинянѥ, шепченѥ, шептѣнѥ. *Шепнатие-то не си е чисто.*
Шепнишко́мь, *нар.* Шепняшкомь.
Ше́пнѫ, ешь, —налъ, *гл. д.* Шьпнѫ, шюшнѫ, шепинямь, шептѫ, шепчѭ; шепта́ть. *Шепнѫ си нѣчто,* мрьморѭ си. *Шепнемъ си,* баемъ си.
Шепняшко́мь, шепняшкы́мь и шепняш-

кж-тж, *нар.* Съ шепнатіе, шьпняшкомь; **шéпеткомъ.**

Шепотніá, *с. ж.* и

Шéпотъ, *с. м.* Шепнатіе, шепненіе, шьпненіе, шьпнатіе, шьпотъ, шюшненіе; **шéпотъ.** *Шепотъ (шепотніа) кжщж развалиа.*

Шептéніе, *с. ср.* отъ **шептж́.** Шепнатіе.

Шептж́, и́шь,—тéлъ, *гл. д.* Шепнж, шьпнж, шюшнж.

Шёпурка, *с. ж.* Шопурка, чючюръ, шопка, шюлець.

Шéпченіе, *с. ср.* отъ **шéпчѭ.** Шепнатіе, шьпненіе.

Шепчéци, *с. м. мн.* Чебуръ, фучиіа, кръбла.

Шéпчѭ, еше, —чиалъ, *гл. д.* Шепнж, шептж, шьпнж, шюшнж.

Шербéтець, *ум. м.* Малко шербетъ.

***Шербетли́іа,** *пр. неизм.* Что е съ шербетъ, направеныій съ шербетъ.

> Само да си пие кафе шекерліа,
> Кафе шекерліа, водж шербетліа. *Пѣс.*

Шербéтчя, *с. ср.* Раст. *Orobanche epithymum.*

***Шербéтъ,** *с. м. Т.* Турско разхладително сладко питие.

***Шервé,** *с. ср. Т.* Длъга крьпа свита като гжжвж на главж.

***Шердéнка,** *с. ж.* и **шердéнъ,** *с. м. Т.* Шурденъ, мѣхуръ, дънешникъ, бахуръ, свинско черво за плъненіе.

***Шеремéтка,** *с. ж. Т.* Раст. *Carlina acaulis,* дива зелка, лугочка, рьшетка, рѣшетка, трьнова гулиіа; колючникъ, пухóвникъ **безстебéльный.** *Шереметка, потрупетка, синоріа синокость, костчица!* Дѣтско игрално броеніе.

***Шери́тъ,** *с. м. Т.* Ширитъ.

***Шерифé,** *с. ср. Т.* Выкало на джемиіж.

Шерпéлъ, *с. м.* Лигавникъ, чиапачя; **дѣтскій нагру́дникъ.**

***Шеръ,** *с. м. Т.* Шеріиа: 1) Правда, законъ, священныій законъ. *Царь-тъ му написалъ единъ шеръ на харзухала вака.* 2) Конакъ.

> Скаралися троица ергени,
> Не ся карали за нивж, ливадж,
> Лю ся карать за хубавж момж;
> Откарали на шеръ да гы пытать:
> Казвайте, кой что ѝ сте дали? *Пѣс.*

Шестáкъ, *с. м.* 1) Намотана прежда отъ шестнадесять главы; пасмо, повѣсмо, мотовилка, гранка, грань, мандулъ; **мотъ, мотóкъ, пяти́нка, тáлька.** *Ако бiахъ прялъ шестаци, не щiахъ да имамь мустаци. Да имаше баба мустаци, не бы пряла шестаци.* 2) Мотовилка, мотовила, параджикъ; **мотови́ло, мотáльница, тáлька.** 3) Сребрена пара шесть грошіа; алтжлжкъ.

> Да посягнешь въ джеповы-ты,
> Да извадишь дребны аспры,
> Дребны аспры и двоіаци
> И тые црьноокы шестаци. *Пѣс.*

3) Гряда, дъска длъга шесть пяди. 4) Голѣмъ водяниченъ камыкъ.

Шестáло, *с. ср.* Справа на два крака за чрьтаніе кржговы; шестарь, шестило, пергелъ; **кружáло, ци́ркуль, ворóба.**

Шéстамь, *гл. д.* Мыслж, размысліувамь, обмысліувамь, прѣмысліувамь, думамь, прѣдумвамь, смѣтамь, прѣсмѣтамь, слагамь, прѣслагамь, хесапиж; **обду́мывать, размышля́ть, соображáть.** *Думалъ, шесталъ, какво зло да направи. Дума, шеста, со каковъ мурафетъ дъ іж хвати ламіж-тж. Думала лисица-та, шестала, каквж честь да ми стори.*

Шéстаніе, *с. ср.* отъ **шéстамь.**

Шестáрь, *с. м.* 1) Кацарско сѣчиво, съ което ся опрѣдѣлиа мѣсто-то на въторъ и голѣмина-та на дъно на кацж, на бъчвж; шестило. 2) Шестало, шестило, пергелъ; **кружáло, ци́ркуль, ворóба.**

Шестáчя, *ум. ср.* отъ **шестáкъ.**

Шестдеся́тыій, тъ, та, то, *числ. ряд.* отъ **шестдеся́ть.**

Шестдеся́ть, *числ.* На шесть мѣста по десять; шеесеть; **шестдеся́ть.**

Шестéніе, *с. ср.* отъ **шестж́.** Шестиченіе.

Шести́ло, *с. ср.* Шестарь.

Шести́лъ, *с. м.* Дрьво *Acer tataricum* или *Acer platanoides,* иаворъ; **клёнъ.**

Шести́на и шести́на, *числ.* Шесть душь; **шéстеро.**

Шести́мка и шести́нка, *смякч.* отъ **шести́на.**

***Шести́самь (да ся),** *гл. възвр. свр.* Да ся шжштисиж.

Шести́чѭ, ишь, —чилъ, *гл. д.* Отбѣлѣжвамь съ шестило дъно на бъчвж, на кацж, голѣминж-тж на водяниченъ камыкъ и проч.; шестж.

Шéсткы, *числ. смякч.* отъ **шесть.**

Шестнáдесятыій, тъ, та, то, *числ. ряд.* отъ **шестнáдесять.**

Шестнáдесять, *числ.* Десять и шесть; шестнаесеть; **шестьнáдцать.**

Шестокры́лець, лци, *с. м.* Что има шесть крыла; шестокрылыій. *Еленъ шестокрылець.*

Шестокры́лчя, *с. ср.* Что е съ шесть крыла; шестокрылець, шестокрылыій.

> Това біаше дѣтя Дукатинчя,
> Что іадіаше кончя шестокрылчя. *Пѣс.*

Шестокры́лыій, лъ, ла, ло, *пр.* Что има шесть крыла, что е съ шесть крыла; **шестокры́лый.**

Хаберъ прати Ръла шарколіа,
Хаберъ прати на Ръля шестокрыля. *Пѣс.*

Па си хванж кобылинж,
Кобылинж шестокрылж,
Дѣка лита, дѣка бѣга. *Пѣс.*

Още да ми дадешь кончя шестокрыло,
Кончя шестокрыло съсъ четыре ногы. *Пѣс.*

Марко сѣди у хладны механы
И сосъ него пятина юнаци:
Единый Милошь, вряденъ юнакъ...
Ѩ пятый Хрелё шестокрылё. *Пѣс.*

Хрисне-ле, Божне-ле, коладе-ле,
Шестомкрылъ Ангеле! *Пѣс.*

Донеси ми сабж дипленицж,
Извади ми стрѣлж шестокрылж,
Подсѣдлай ми коніа шаренего. *Пѣс.*

Шестóрка, *с. ж.* Книга за играніе съ шесть бѣлѣга; **шестёрка.**

Шестóрно, *нар.* Шесть пжти; **шестúжды, шестью́, шестерúцею, вшéстеро.**

Шесторóгый, гъ, га, го, *пр.* Что има шесть рога.

Тонё-ле шилетарину,
Тонё-ле іаловарину,
Ѩ ми улови овня-то,
Овня-то шесторого-то! *Пѣс.*

Шесторя́дица, *с. ж.* Пшеница, что има по шесть ряда зрьна на класъ; шесторяда пшеница.

Бѣла пченица црьнокласица,
Црьнокласица шесторядица. *Пѣс.*

Ѩ сумь си было, шетало
Широко поле Корчіанско,
Бѣла пченицж сумь жнѫло,
Пченицж шесторядицж. *Пѣс.*

Шесторя́дый, дъ, да, до, *пр.* Что има шесть ряда.

Святъ Никола служба служи,
Та калеса вси святии,
Па гы тури у трапезы,
У трапезы шесторяды,
Шесторяды седмополы. *Пѣс.*

Црьноокый дѣвере,
Шесторядый невяне,
Пий ми вино црьвено,
А не мой ся опива. *Пѣс.*

Шестстóтинъ, *числ.* На шестъ мѣста по сто; **шестьсотъ.**

Шéстый, стъ, ста, сто, *числ. ряд.* отъ шесть; **шестóй.**

Шесть, *числ.* Пять и едно; **шесть.** *Изхарчихъ и шесть-ты (и шесть-тѣхъ) грошиа. Дѣто пять, тамъ и шесть.*

Шестж, úшь, —тилъ, *гл. д.* Шестичж.

Шéтамь (да шéтнж), *гл. ср.* 1) Ходж, разхождамся, шетамся; **ходúть, гулáть.** *Когато шеталъ Стопанъ-тъ по земж-вж, дрѣнъ-тъ ся похвалилъ. Който шета по село, не иде дома весело.*

Шетать мома, талать мома изъ росны ливады,
Лудо ходить по нея, съ кавалъ роса биеть.
Пѣс.

2) Шьтамь. 3) *гл. д.* Ходж, развождамь, разкарвамь, прошьтвамь.

Отъ конь слѣзнж левента Иована,
Конь си шета ухыленъ, угрыженъ. *Пѣс.*

Сосѣднахж отъ добры-ты коніе,
Сѣднахж си коніе да си шетаать,
Та шетахж нихни добры коніе. *Пѣс.*

Ѩна шета Юлвана юнака,
Тіа го шета и Юлванъ ж шета;
Ѩна има девятина братіа,
Тѣ си Ѩна на негъ не давахж. *Пѣс.*

—ися, *гл. вззвр.* 1) Ходж, разхождамся, шетамь; **прохáживаться, прогу́ливаться.** *Шетася като паунъ.* 2) Шетвамся.

Шéтаніе, *с. ср.* отъ **шéтамь** и **шéтамся.** Шетба, шетаница, разходка.

Изжпи ми мое мжжско дѣтя,
Повий мы го въ свиляны пелены
Ке го вадж на шетаніе. *Пѣс.*

Шéтаница, *с. ж.* Шетаніе, шетба, разходка. *Ты ке идешь на ораніе: ораница—шетаница.*

Шéтарный, —рьнъ и —ренъ, рна, рно, *пр.* 1) Който обычиа да шьта, да шета, да работи; пржгавый, спрѣтнжтый, ударный, чврьстый, чалжшканъ; **трудолюбúвый, дѣятельный, энергúчный.** 2) Цьцрливый, приказливый, хоратливый, разговорный, засмѣный, веселый.

Шетáчка, *с. ж.* Шьтачка.

Шетáчь, *с. м.* Шьтачь.

Шéтба, *с. ж.* Шетаніе, шетаница, разходка, ходеніе.

Шетба шета Марко Кралевикъ,
Шетба шета по горж зеленж. *Пѣс.*

Шетба шета Срьбакъ, добъръ юнакъ,
Шетба шета по всичкж-тж земж,
Шетба шета, сликж да си найде. *Пѣс.*

Шéтвамся и шéтнувамся (да ся шéтнж), *гл. вззвр.* Спущамся, затирвамся, слитвамся, прыпвамь, трьщамь, шетамся; **пускáться, бросáться, устремлáться.**

И си іахнж таіа шарка коніа,
И ся шетнж низъ поле широко,
И си срѣтнж до девять Арапа. *Пѣс.*

Па ся шетнж робчя потайнічя,
Па ся шетнж още пò-надолѣ. *Пѣс.*

Запрегнжла свилны полы,
Па се шетнж низъ Иордана,
Низъ Иордана, возъ Иордана. *Пѣс.*

Шетнжлася е Милица
Низъ Дрѣнополскж чаршия,
Та бѣло лице продава. *Пѣс.*

Шéтваніе и шéтнуваніе, *с. ср.* отъ **шéтвамся.**

Шѣтка, *с. ж.* Въ гатанкѫ за совалкѫ: *шетнѫлася шетка низъ трьницѫ рѣдкѫ, срѣщнѫла ѭ друга: кѫдѣ, мари луда?*

Шѣтка, *с. ж.* Птица шятка.

Шетлика, *с. ж.* Нѣкакво растение, въ баяние за подлютѫ: *тръгнѫлъ е . . . да бере шетликѫ, метликѫ, та ся наболъ на орловы ноктю.*

Шѣтнѫ (да ся), ешь,—нѫлся, *гл. свр.* отъ **шѣтвамся** и **шѣтамся.**

Шѣтомь, *нар. Шетомь шета,* шьта.

Шетомь шета малка мома,
Шетомь шета, дворы мете. *Пѣс.*

***Шефтеричя,** *с. ср. Т.* Раст. *Fumaria officinalis;* дымянка, кокорышъ.

Шехвѣлкамь, *гл. ср* Хвелтѫ, хвелтечѭ, фелтечѭ, пелтечѭ; шепелять.

Шехвѣлкание, *с. ср.* отъ **шехвѣлкамь;** шепеляніе.

***Шехюлисляmъ,** *с. м Т.* Главенъ началникъ на Мухамеданскѫ-тѫ вѣрѫ.

***Шехѧмъ,** *пр неизм. Т* Шахамъ моя царице.

Рано ранила шехамъ Тодорка,
Че е отишла обѣдъ да носи *Пѣс*

Шибакъ, *с. м.* Храсталакъ, гѫстакъ, шюмакъ.

Шибалка, *с. ж.* 1) Прѫтчка съ коѭто шибать, разтрьсвать влънѫ или друго подобно. 2) *Шибалкы:* зѫби-ти, зѫбци-ти на брьдо.

Шибалчица, *ум. ж* отъ **шибалка.**

Шибамь (шибвамь, шибнувамь, да шибнѫ), *гл. д.* 1) Удрямь съ нѣчто тьнко; враскамь, хлюскамь, шлевѫ, шлѣпвамь, шлякамь; хлестать, хлыстать, шибать, остѣгивать. 2) Удрямь нѣчто съ шибалкѫ да го разтрьсѫ, да го разбиѭ, да го раздрьнкамь. *Шиба вълнѫ.* 3) Ѩмь много и лакомо; врьтѫ, увивамь. *Шиба коматы-ты.* 4) *гл ср.* Тръгамь изъ нѣчто; зимамь, хващамь, удрямь, трьщамь, слитвамся, шетвамся. *Той шибнѫ изъ гѫсталака.* **—мся,** 1) *гл. възвр.* Удрямся съ нѣчто тьнко; удрямся о нѣчто издадено. 2) *гл. стр.* Бывамь шибанъ.

Шибание, *с, ср.* отъ **шибамь** и **шибамся.**

Шибачица, им. соб. женско (?).

Шибвамь, *гл. мн-кр.* отъ **шибамь.**

Шибка, *с. ж.* Прѫтчка за набивание, за плънение пищовъ, пушкѫ; харбия; шомполъ ружья.

Шиблика, *с. ж.* Тьнкы, жилавы и бодливы прѫтчкы храстие.

Чие е това момичя,
Что играе срѣдъ хоро-то?
Виеся като шибликѫ,
Трошися като трошликѫ! *Пѣс.*

Ка минѫхъ село Дрѣново,
Ка видохъ момѫ хубавѫ:
Мѣтася като метликѫ,
Шибася като шибликѫ. *Пѣс.*

Шибличица, *ум. ж.* отъ **шиблика.**

Ка си пойдохъ по друмовы,
Закачи ми шибличица,
Шибличица шибокова
Оскуби ми рядици-ты,
Избрька ми црьнъі кржкмъі! *Пѣс.*

Шибнувамь, *гл. уч.* отъ **шибнѫ.**

Шибнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **шибамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

***Шибой,** *с. м. Т.* Шебой, цвѣтие *Matthiola annua,* рядоватъ (четворенъ, виенъ) шибой, плъно менекше; **левкой.** — *Дрисливъ шибой, жлътъ шибой, литъ шибой,* раст. *Cheiranthus,* менекше, миниme, праздно менекше, мисирка; **левкой.**—*Рушкый шибои,* раст. в **устичя.**

Шибойчя, *ум. ср.* и **шибоець,** *ум. м.* отъ **шибой.**

Шибоковый, въ, ва, во, *пр.* (?) в. пѣсень при **шибличица.**

Шиочица, *ум. ж.* отъ **шибка.**

Шивачество, *с. ср.* Работа, занаятъ на шивачь; шивъ.

Шивачка, *с. ж.* Която шие чюждо; терзийка.

Шивачкый, чка, чко, *пр.* отъ **шивачь.** Терзийскый.

Шивачь, *с. м.* 1) Който шие чюждо; терзия; **портной.** *Който всякой день промѣня дрѣхы-ты си, всякой чясъ ся кара съ шивачя.* 2) Птица *Mareca penelope,* фиё, фиовець, фишь.

Шивишь, *с. м.* Даръ, сахани, тенджери и др. т., что дарять сватбари младоженека въ недѣлѭ на сватбѫ-тѫ.

Шивъ, *с. м.* Шевъ: 1) Шиение; **шитво,** **шитьё.** *Шивъ-тъ му не струва.* 2) Начинъ на шиение. *Шивъ задъ-иглѫ.* 3) Отдѣленъ рядъ зашито нѣчто. *Разпрася шивъ-тъ.* 4) Шивачество. *Работа-та му е шивъ.*

Шивя, *с. ср.* 1) Шиаренъ, вязанъ шивъ; **шитьё.**

Ризѫ-тѫ да ми опере,
Съ шивета да ѭ напише. *Пѣс.*

2) Плетка, плитка, плетеница, пленица, сплитка коса, коцакъ, коцелъ, витица; **коса, косичка.**

***Шигѫртинъ,** *с. м. Т.* Шегѫртъ.

Шиение, *с. ср.* отъ **шиѭ.** Шивъ.

Шиеникъ, *с. м.* Вратъ-тъ на птицѫ; вратнякъ, шиянкъ.

Шиеничя, *ум. ср.* отъ **шиеникъ.**

Шийка, *ум. ж.* отъ **шия.** Шица; **шейка.**

Брани, моме, кучета-та! — Заколи мя до шийкж-тж, не могж тя брани!

Шийна и шийнйю, *с. ж.* Шейна, шейниıа, шиня.

***Шийрéтинъ,** *с. м. Т.* Дıаволъ, дıаволитъ, хытръ, лукавъ.

Шийца, *ум. ж.* отъ **шиıа.** Шийка.

Шикалка, *с. ж.* 1) Наращение като орѣхъ на джбовы-ты вѣйкы; орѣшекъ чернильный. *Шикалка-та не е орѣхъ. Мъхъ за шикалкы.* 2) Плодътъ на нѣкои хвойны растениıа; шикла, шишıарка, шишıарашка, бѣйка, мазиıа, мжзиıа; **соснóвая шишка;** *Strobilus.* 3) Черна боıа, направена отъ джбовы шикалкы.

Не се бѣлосвай, червосвай,
Не си вѣждъı-ты начернıай
Съсъ карж боıж шикалкж. *Пѣс.*

Шикалчица, *ум. ж.* отъ **шикалка.** Шикалчя.

Шикалчя, *ум. ср.* отъ **шикалка.** Шикалчица.

Шикамь (**шиквамь,** да **шикнж, шикнувамь**), *гл. ср.* 1) Выкамь *шж, шж!* да изпждж, да млъчять; шькамь; **шикать.** *Шикни му да млъкне.* 2) Шюртж, шортж.

Шикание, *с. ср.* отъ **шикамь.**

Шиквамь, *гл. мн-кр.* отъ **шикамь.**

***Шикерóсамь,** *гл. д. свр. Т.* Шекеросамь, да спечелıж, да добыıж, да уловıж, да земж плѣчкж, да плѣчкосамь.

Отбрали ми ся тридевять момчина,
Да си ходять горскы харамии.
А что си юнаци намыслихж:
Прьвый шикеръ, что не шикеросать,
Ке го давать по црьквы, монастиры. *Пѣс.*

***Шикéръ,** *с. м. Т.* Шекıаръ, плѣчка, ловъ, обиръ, кıаръ; в. пѣсень при **шикерóсамь.**

***Шикéръ,** *с. м. Т.* Шекеръ.

Шикла, *с. ж.* 1) Раст. шипка. 2) Шишıарка, шишıарашка, шикалка, мазиıа, мжзиıа, бѣйка; **соснóвая шишка.** *Видѣлъ въ еднж корııж шиклы боровы. Ιайца орловы, шиклы боровы. Да пораст жть голѣмы-колко шиклж на шюмж!* 3) Плодъ отъ джбъ; желждъ, жылждъ, жиръ, шопъ; **жёлудь.**

Шикла кошница полна ченица,
И ıа си ıаджж и въ село давамь,
Пакъ се надѣıамь сватбж да чинıж. *Пѣс.*

4) *прич. неизм.* Шиклосанъ, шикосанъ: вапсанъ съ боıж отъ шиклы.

Что видѣхъ момчя хубаво,
На сива коніа іахаше,
На шиклж сѣдло сѣдıаше,
Сребрянж ıюджж дрьжıаше! *Пѣс.*

Шиклица и шикличка, *ум. ж.* отъ **шикла.**

Шиклóсамь, *гл. свр.* отъ **шиклóсвамь.** Да шикóсамь. **—санъый,** *прич. стр.* Шикосанъый, шикла, укыченъый съ разны цвѣтıа. *Налани шиклосани. Баща-та зима шиклосанж-тж бъклицж отъ сына си.*

Шиклóсамь и шиклóсувамь (**да шиклóсамь**), *гл. д.* Чернıж, почернıувамь, вапцвамь косж, вѣжды съ боıж отъ шиклы; шикосвамь, враносвамь, сурмесвамь. *Ево ти шиклы, что си шиклосуватъ жены-ты косж-тж, за да имъ бжде црьна!* **—ися,** *гл. вѣвр.* и *стр.* Шикосвамся, враносвамся, сурмесвамся.

Шиклóсвание и шиклóсувание, *с. ср.* отъ **шиклóсвамь.**

Шикóсамь, *гл. свр.* отъ **шикóсвамь.** Да шиклосамь. **—санъый,** *прич. стр.* Шиклосанъый, позлатенъый, посребренъый, варакосанъый, шикъ, шикла; **украшенный сусáльнымъ зóлотомъ, мишурóю; мишýрный.**

Дѣвойка му койниıа дрьжıаше
За юзджж-тж позлатенж,
За зенгии калайлии,
За сѣдло-то шикосано. *Пѣс.*

***Шикóсвамь и шикóсувамь** (**да шикóсамь**), *гл. д.* (?) Шиклосвамь, позлатıавамь, посребрıавамь, накытвамь съ варакъ, варакосвамь; **золотить листовымъ зóлотомъ или серебрóмъ, украшáть сусáльнымъ зóлотомъ, мишурóю.**

Граждоменка ıж послушıа,
Ся промѣни, ся накыти,
Направи зеленж кыткж,
Ѩ накыти, ıж шикоса. *Пѣс.*

Шикóсвание и шикóсувание, *с. ср.* отъ **шикóсвамь.**

***Шикъ,** *Т.* (?) 1) *с. м.* Златенъ ширитъ; **галýнъ, мишурá.** *На пазвж-тж има ошвицж отъ аленж чохж, бѣлы шıаркы и шикъ.* 2) *пр. неизм.* Варакосанъый, шиклосанъый, шикосанъый, шикла; **украшенный сусáлью, мишурóю, гълýнами.**

Да е скапалъ три постели,
Три юргана, три дюшека,
И триградскы рогозины,
И три другы шикъ перници. *Пѣс.*

Шилегáринъ и шилегáрь, *с. м.* Овчıарь, что пасе шилета; шиленгарь, шилетарь.

Духни ми, вѣтре хладіане,
Разхлади поле широко,
По поле црьни аргати,
По планины млади шилегари. *Пѣс.*

Шилéжя, *с. ср.* 1) Шиля. 2) Късно оıагнено іагня; сугаря.

Шилезя, *с. ср.* Шиля, шилежя.

Шиленгáрь, *с. м.* Шилегарь, шилетарь.

Овчаре, бѣли Котлене,
Та рачите ли шиленгарь,
Ѩзе шиленгарь да додѫ? *Пѣс.*

Шѝленѭ, *с. ср.* отъ **шѝлѭ.**

Шѝленце, *ум. ср.* отъ **шѝля.** *Да ти даде Господь шꙗренѫ овчицѫ и шꙗрено шиленце.*

Шилета́рь и шилета́ринъ, *с. м.* Шилегарь, шиленгарь.

Тонё-ле шилетарину,
Тонё-ле заловарину,
Ѩ ми улови овня-то,
Овня-то шесторого-то,
Дѣто ти води стадо-то. *Пѣс.*

Шѝлецъ, лци, *с. м.* Четыре клѣчкꙑ побитꙑ въ крьсташкѫ-тѫ на врьтꙗшкѫ, за да ся изопва на тѣхъ прѣжда-та, шестакъ-тъ.

Шѝлистꙑй, стъ, ста, сто, *пр.* Изостренꙑй камъ краꙗ; что е като шило.

Шѝлка, *с. ж.* Шило. *Арапи да го ꙗхать, та сось шилкѫ у врата да го бодꙗть!*

Шѝло, *с. ср.* 1) Изострена желѣзна прѫтчица съ дрьвянѫ дрьжкѫ за пробиванѥ дупкꙑ; шилка; **ши́ло.** *Клѣчка шило,* спица. 2) Немирникъ, който само пуща думꙑ за да боде съ тѣхъ. *Дꙗволско шило,* дꙗволъ, дꙗволитъ човѣкъ. *Стоꙗнъ е дꙗволско-то шило,* той подбужда, той учи другꙑ-тꙑ да правꙗть пакости. — *Глꙗдай какви шила и бодове,* каквꙑ противнꙑ работꙑ и думꙑ. — *Шило за огнило, шило за длато,* много дадохмꙑ, малко зехмꙑ. — *Остро шило и камꙑка пробива. Шило въ торбѫ не сѣди. Шило въ човаль не ся крꙑе. До-ще шило до гѫзило. Съ шило гробъ му копае. Има шило и то скрꙑто. Шило бодило нивъ горѫ ходило, трагъ не оставило?* Гат. — Пчела.

Шилобо́дъ, *с. м.* Раст. *Ononis Spinosa,* черъ трьнь; **стальни́къ, стальна́я трава́.**

***Шилте́,** *с. ср. Т.* Шалте, дюшекъ, наплъненъ съ влънѫ, съ памукъ; **тюфя́къ, матра́цъ.**

Шилте́нце, *ум. ср.* отъ **шалте́.** Шалтенце.

Шѝлце, *ум. ср.* отъ **шѝло; ши́льце.**

Шѝлци, *с. мн.* Шилета.

Шѝлченѭ, *с. ср.* отъ **шѝлчѭ.** Шиленѭ.

Шѝлчѭ, ишь, —чи́лъ, *гл. д.* Шилѭ.

Шѝлѭ, ишь, —лилъ, *гл. д.* Острѭ, изострювамь, шилчѭ, изшилвамь; **остри́ть, востри́ть, заостря́ть, обва́стривать.** *Шили колѥ.*

Шѝлѭся, ишся, —ли́лася, *гл. об.* За овцѫ: раждамь шиля; агнѭся, багнѭся; **я́гниться.**

Шѝля, шѝлета и шѝлци, *с. ср.* Отбито ꙗгня, додѣ годинꙗса; шилежя, шилезя, бейчя.

Шѝлꙗкъ, *с. м.* 1) Шилецъ. 2) Клѣчка шило, съ коѭто зашилчвать устѥ-то на торбѫ.

Шимшѝровꙑй, въ, ва, во, *пр.* отъ **шимшѝръ.** Чимшировꙑй, чимширянꙑй.

***Шимшѝръ,** *с. м. Т.* Раст. чимширъ.

Шимшѝрянꙑй, нъ, на, но, *пр.* Чимширянꙑй.

Шина́, *с. ж.* Шейна, шейниꙗ, шиниꙗ, шийниꙗ, сани, санкꙑ; **са́ни.**

Шѝна, *им. соб.* женско.

Шѝнванѥ, *с. ср.* Изкльчванѥ, извѣхванѥ, навѣхванѥ, уливанѥ; **вывиха́нiе, выви́хиванiе, свиÁхиванiе.**

Шингалѝсамь, *гл. д.* Въ гатанкѫ за кантаръ: *дайте нꙑ ваше-то мингало шингало, да помингалосамꙑ шингалосамꙑ, та пакъ щемъ вꙑ го дадемъ?*

Шинга́ло, *с. ср.* Въ гатанкѫ за кантаръ, в. **шингалѝсамь.**

Шѝнгалъ, *с. м.* Човѣкъ много малъкъ на ръстъ; джудже; **ка́рло, ка́рликъ, ка́рлица.**

Шѝнда и шѝндра, *с. ж.* Букова дъска.

***Шиникчилѫ́къ,** *с. м. Т.* Плата за мѣренѥ съ шиникъ.

***Шиникчѝꙗ,** *с. м. Т.* Който мѣри съ шиникъ.

***Шинѝкъ,** *с. м. Т.* Дрьвяна мѣра за зрьнистꙑ хранꙑ; кутелъ, крина, лемница; **око́въ.** *Жито кило и два шиника.* — *Шиникъ глава,* голѣма глава. *Шиникъ глава — вꙑшка акꙑлъ.*

Шинѝчя, *ум. ср.* отъ **шинѝкъ.** Кутленце, криница.

Шинѝꙗ, *с. ж.* Шина̀.

Шипа́рецъ, *ум. м.* и **шипа́рчя,** *ум. ср.* отъ **шипа́ръ.**

Шипа́ръ, *с. м.* Шипьръ, скопена и нескопена свиниꙗ; вепьрь, нерѣзъ, глꙑгъ, глꙑганъ, глꙑгаръ, крънакъ, крънакъ; **саме́цъ свинно́й, бо́ровъ, каба́нъ.** *Умꙑслился като шипаръ прѣдъ Колядѫ.*

Шѝпенкꙑ, *с. ж. мн.* Плодъ-тъ на шипкѫ; шипленкꙑ, шипкꙑ, срьбогѫзкꙑ, глогꙑнкꙑ.

Шѝпецъ, *ум. м.* отъ **шипъ.** Шипчя.

Шѝпка, *с. ж.* 1) Раст. *Rosa canina.* шипокъ, шипъ, шипла, дивъ трендафилъ, дивъ гюлъ; **шипо́вникъ, ди́кая ро́за.** 2) Раст. *Punica Granatum,* калина, калинка, наръ; **грана́товое де́рево.** 3) *Шипкꙑ,* шипенкꙑ.

Шѝпкавꙑй, въ, ва, во, *пр.* Что има шипѥ, бодлꙑ по себе-си; трьнливꙑй, бодливꙑй, бодликавꙑй; **колю́чiй, бодли́вꙑй.**

Излѣвло е старчище
Отъ рждиво кѫщице,
Съсъ рждиво гуглище,
Съсъ краставо конище,
Съ шипкаво прѫтчище. *Багане.*

Шѝпленкꙑ, *с. ж. мн.* Шипенкꙑ.

Шипокъ, *с. м.* Раст. шипка въ 1-то знам.
Шиповичарь, *с. м.* Суръкварь, что носи шиповы-ты на дружинѫ-тѫ.
Шипчица, *ум. ж.* отъ **шипка.**
Шипчя, *ум. ср.* отъ **шипъ.** Шипецъ
Шипъ, шипове и шипие, *с. м.* 1) Трънь на нѣчто; боделъ, бодилка; **шипъ, игла, колючка, остiе.** *Тояга съ шипе. Телъ съ шипе.* 2) Тояга съ желѣзенъ остъръ врьхъ за забиване въ земѭ-тѫ, за бодение съ неѭ. 3) Раст. шипка въ 1-то знамен. 4) Котка, гачь; **барсукъ, базлукъ, базлыкъ, буалукъ.** 5) Особенъ клинъ на кожюхарскый калафаръ за заглавяние косѫ-тѫ. 6) Дюйме, клупъ, темрешь на врата. 7) Гръмъ, громъ, клинъ, млъния, стрѣла, трескавица, трясъкъ; **молнiя, громовая стрѣла, громовой ударъ, перунъ.** *Да го разтрясне шипъ-тъ!*
Шипьръ, шипри, *с. м* Животно шипаръ.
Шипѣние, *с. ср.* отъ **шипѭ.**
Шипѭ, ишь,—пѣлъ, *гл. ср.* Издавамь особенъ гласъ; сѫкамь, сѫскамь; **шипѣть.** *Змия-та шипи. Вода-та зашипѣ.*
***Шира,** *с. ж. Т.* Сладко вино, още не врѣло; **мусто, мьстъ; мсто.**
Ширение, *с. ср.* отъ **ширѭ** и **ширѭся.**
Ширина, *с. ж.* 1) Широко мѣсто; ширинѣй, ширинie, широчина. 2) Широта, широчина, ширъ.
Ширина, *с. ж.* Ливадка край нивѫ.
Ширинiе, *с. ср.* Голѣмо широко мѣсто, равнина; **ширинѣй, ширина; пространство.** *Всичко-то ширинiе бѣ като еднѫ зеленѫ ливадѫ.*
Ширинѣй, *с. ср.* Ширинiе. *Излѣзохмы на единъ ширинѣй.*
Ширитецъ, *ум. м.* и **ширитчя,** *ум. ср.* отъ **ширитъ.**
***Ширитъ,** *с. м. Т.* Тѣсенъ платъ като прашкѫ; тесма; **тесьма, галунъ, гасъ.**
Ширка, *с. ж.* 1) Нѣкакво дрьво и неговый плодъ; сирка. 2) Птица *Garrulus grandarius,* сойка, сока, сокерица, сакерица, дергѫзица, осойка, усойка; **сóя, рóнжа.**
Ширкамь (да ширнѫ, ширнувамь), *гл. ср.* Текѫ, шюртѫ. *Като излѣзе изъ рѣкѫ-тѫ, ширкаше отъ него водѫ.*
Ширкание, *с. ср.* отъ **ширкамь.** Шюртѣние.
Ширнувамь, *гл. уч.* отъ **ширнѫ.**
Ширнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **ширкамь.** Да шюрнѫ.
Широкый, къ, ка, ко, *пр.* Что има голѣмѫ широчинѫ, что ся простира наширь много, что е по-голѣмъ отъ обикновено-то; **широкiй, обширный, просторный, пространный.** *Широка дъска, широко поле, широкъ пѫть, широка рѣка, широка кѫща, широкы обуща.* —**ко,** *нар.* Съ голѣмѫ широчинѫ; на вси страны, подробно, много; **широко, обширно, просторно, пространно.**

> Змѣйно си врька высоко
> И гляда змѣйно широко. *Пѣс.*

— *Длъго и широко,* подробно, по тънко за всичко. *Става длъго и широко. Да ся разказва, то е длъго и широко.* — *Широко срьдце,* трьпѣливъ човѣкъ, добро срьдце. *Има широко срьдце.* добро срьдце, трьпи, не ся утѣснява, не ся ядосва. — *На широко* (нашироко), *нар. а)* На голѣмѫ широчинѫ, много длъго, подробно, по тънко за всичко; **пространно, подробно, обширно.** *Разправихъ му надлъго и нашироко. б)* Безъ да ся стѣснявамы, на много, на боллукъ. *Живѣе нашироко;* **жить на большой ногѣ.** — *Широко му около врата (шиѭ-тѫ, огрьлие-то),* има си, заможенъ е, охолно му е. — *Който низко гляда, широко види. Врьчи на высоко, гляда на широко.*
Широмь, *нар.* Широко, на вси странъ, на всякѫдѣ. *Черни Власи широмь поле.*
Широпатый, тъ, та, то, *пр. ? Широпатъ човѣкъ.*
Широта, *с. ж.* Широчина.
Широчина, *с. ж.* 1) Протока-та на нѣчто по прѣкѫ-тѫ му странѫ; ширь, ширъ, ширина, широта; **ширина, широта.** *Длъжина два аршина, а широчина единъ.* 2) Широко и отворено равно мѣсто; ширина, ширинiе, ширинѣй.
Широчкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **широкый.**
***Ширтаръ,** *с. м. Гр.* Чекмедже, долапчя, что ся затваря съ ширтъ.
***Ширтъ,** *с. м. Гр.* Ключь, заключь, заключалка, отворъ, анахтаръ, катина; **ключъ.**
Ширувамь, *гл. ср.* Ширѭся, ширѣѭся, гордѣѭся, куруладисвамся.

> Мале-ле, мила майчице,
> Ширувай та ся нашири:
> Все е отъ тебе, мале-ле,
> Девять сьмь женъ погубилъ,
> Тая е, мале, десята! *Пѣс*

Ширувание, *с. ср.* отъ **ширувамь.** Ширение.
Ширъ, *с. м.* и **ширь,** *с. ж* Кѫса-та, прѣката протока на нѣчто плоско; широчина, ширина, широта; **ширина, широта.** — *Наширь* (наширь), *нар.* По широкѫ-тѫ странѫ, отъ широчинѫ-тѫ на нѣчто; **въ ширину.** *Прѣмѣри го и надлъжъ и наширь.*
Ширѣѭся, ешся, —рѣялся, *гл об.* Ширѭся.
Ширѭ, ишь, —рилъ, *гл. д.* 1) Правѭ нѣчто широко; разширявамь; **ширить.** 2) Отва-

рыамь, разтварыамь, разпервамь. *Тале, портале, ширѣте порты да влѣзжть царевы войскы.*

Соколъ лѣти высоко,
Шири пера широко,
Тражи сѣнкж хладовнж. *Пѣс.*

Соколе ситенъ, димитенъ,
Не лѣтай горѣ высоко,
Не шири крылѣ широкы,
Не хватыай сѣнкж голѣмж! *Пѣс.*

—рѣжся, *гл. възвр.* 1) Ставамь широкъ, пó-широкъ; разширыавамся, разпущамся; **ши́риться.** 2) Дрьжжся на высоко, на голѣмо, живѣж на широко; навдигамся, голѣмжся, гордыся, възнасыамся, подносыамся, надувамся, врьчж, перчжся, разпущамся, кокорыся, куруддисвамся, ширувамь, ширѣжся; **жить на большóй ногѣ, нести́ высокó себя́, нести́ся, велича́ться, превозноси́ться, горди́ться, надмева́ться, кичи́ться, чва́ниться, лома́ться, напыща́ться.** *Шири ми ся, мѣшя, оти щешь ыадешь чюждо прася. Останжлъ да ся шири самъ съ бащинж-тж си стокж. Не ми ся шири съ празднж кесиьж.*

Ши́тба, *с. ж.* Шиене, шитие; **шитьё.** *Кждѣ бабы шитбж шиыжть, кждѣ булкы дарбж дарять.*

Ши́тие, *с. ср.* Шитба, шиене, шивъ; **шитьё.**

Малка мома шитие шие
Въ градинчицж подъ люлчицж,
Шитие шие, пѣсень пѣе. *Пѣс.*

Отишьлъ е подырь черноокы момы, дѣто момы шития шиыжть, дѣто млады булкы платна бѣлять.

Ши́тнж, ешь,—нжлъ, *гл. д. свр.* Да врьлж, да джитнж, да стрѣлнж.

Шитни саблж, Грунце войводо,
Шитни саблж Момчилу юнаку.
— Ѩ не смѣж съ око да го глядамь,
А камо ли саблж да му шитнж. *Пѣс.*

Ши́тый, тъ, та, то, *прич. стр.* отъ **ши́ьж.** Шиенъй.

***Шишé,** *с. ср. Т.* 1) Стъклянъ сждъ съ тѣсно длъго грьло; цьклянка, гарафа: **бутылка, графи́нъ.** *Грьцкы-ты момы вино не пиыжть, а съ шишета-та по кйошета-та* 2) Тьнка и длъга дъска. 3) Замрьзнжла вода, ледъ на стрѣхж; в. **шиши́арка** въ 5-то знаменование.

Шишéнце, *ум. ср.* отъ **шишé.**

Ши́шецъ, *ум. м.* отъ **ши́шь.** Шишчя.

***Шишинé,** *с. ср. Т.* Кжса пушка съ широко устие; **карабúнъ.**

Ши́шка, *с. ж.* Топка, шишиарка; **ши́шка.** *Всыака круша и шишка.*

Ши́шкавый, въ, ва, во, *пр.* Дебелый, надутый, крьвеный, шишманистый, тронтистый; **пóлный, тóлстый, ту́чный, тѣльный.**

Ши́шкамь (да **ши́шнж**), *гл. д.* 1) Бодж, пышкамь; **колóть.** 2) Подбуждамь, подсторвамь, надумвамь нѣкого да направи нѣчто; насжсквамь, насжквамь, подучвамь, подшишквамь, надувамь, науствамь, наушвамь, надъхвамь, надъхвамь, подострувамь, подбутвамь, дупж, сдупвамь, наежвамь, дрѣтж; **насыка́ть, подстрека́ть, нау́ськивать, натра́вливать.** —**мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Бодж́ся, бывамь шишканъ.

Ши́шкание, *с. ср.* отъ **ши́шкамь.**

Шишка́рка, *с. ж.* Шишка, шишиарка.

Ши́шко, *с. м.* Шишкавъ, шишманистъ человѣкъ; шишманъ, тронтё; **толстя́къ.**

Шишма́нистый, стъ, ста, сто, *пр.* Шишкавый.

***Шишма́нъ,** *с. м. Т.* Шишко.

Ши́шнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **ши́шкамь.** Да боднж, да пышнж; **кольну́ть.** —**нжтый,** *прич. стр.*

Ши́шчя, *ум. ср.* отъ **шишь.** Шишецъ.

***Шишь,** *с. м. Т.* 1) Шилиста длъга пржтчка. 2) Желѣзна шилиста пржтчка за печене натыкнжто на неж мясо; врьтѣлъ, ръженъ; **вéртелъ.** 3) Теляна пржтчица съ кукыцж на единыи край за плетение чорапие и проч.; иглы, кукы, супинци; **вяза́льныя, плетéйныя, чулóчныя и́глы.**

***Шишь-кеба́пъ,** *с. м. Т.* Печено мясо на шишь.

Шишю́потъ, *с. м.* Окапала шюма.

Шишыара́шка, *с. ж.* Шишиарка.

Шиши́арка, *с. ж.* 1) Плодъ-тъ на нѣкои хвойны растения, *Strobilus,* шишка, шишкарка, шикалка, шикла, блѣка, бѣйка, дека, мазниа, мжзниа, брука, брюка, брюкъ; **соснóвая ши́шка.** *Боровы шишиаркы.* 2) Разпукнжта чюшка на памукъ; шюшлювка; *Земжть шишиаркы, истрѣбять бубакъ, извиыжть на витѣлъ, испрядять и стканжть.* 3) Чюшка, чюшюлка, какалашка, капичка, шлюшка, шюшпа, шюшюлка; **струкъ, стручóкъ.** *Сухы фасулевы шишиаркы,* шлюшкы *Ляща-та не завръзала хлѣбъ въ шишиаркы-ты.* 4) Раст. *Narcissus poeticus,* бѣло лаля, бургиа, гергевчя, диве-бой, качюнка, латинчя, мензифаръ, миргишеле, овчица, ризя, рьземка, зелимкаде, зжржмка, чарчичокъ, щрьково цвѣтие, щрькоцвѣтие; **нарци́ссъ бѣлый.** 5) Замрьзнжла на пржтчици вода на стрѣхж; шише, в. **цивка** въ 4-то знам.

Ши́ьж, ешь,—шилъ, *гл. д.* Съединыавамь тъкань, кожж или друго такова съ конци, съ преждж или съ друго нѣчто; **шить.** *Шиьж злѣ, какъ да е;* **ковыря́ть.** *Шиьж задъ*

иглж; шить впозадь-иголку, настрачивать. *Единъ шие, другый пори. Шие, пори нашиа Мара, праздна да не стои. Да шиж ли, да поря ли—утрѣ Велидень.*

Шийа, *с. ж.* Онаа часть на тѣло, която съединява главж-тж съ трупа; вратъ; **шéя, выя.** *Лебедь-тъ има длъгж шиж.* 2) Надебелѣло на кожж-тж отъ тръканье, отъ работж; привой, трьта, трьнь кокошинъ, слъинъ, мозолъ; **мозóлъ.** *Ржцѣ-ты му хванжли шиж. — Ни по врата, ни по шиж-тж. Не по врата, а по шиж-тж. Не было по шиж-тж, ами по врата, Широко му около шиж-тж. Потънжлъ въ длъгъ до шиж. Не тя е стиснжлъ нѣкой за шиж-тж да го направишь ia! Сама шиа крастж иска. Криво перо на кйораво око, жълти чехли на спуканы пяты, кованъ герданъ на келиавж шиж.*

Шийакъ, *с. м.* Срьбскый Шопъ.

Шийаникъ, *с. м.* Шиеникъ, вратъ-тъ, шиията на птицж, мясо отъ овцж, отъ говядо или отъ что да е отъ шиж-тж; вратнйакъ; **зашéина.**

Шийаничя, *ум. ср.* отъ **шийаникъ.**

Шкáлиа, *с. ж.* Много рѣдка тъниа, утайка на дъно-то на рѣкж, на блато.

***Шкéдра,** *с. ж. Гр.* Тьнка дъска, обтягнжта съ тьнка иарешкж или агнешкж кожж, за да пишжть по неж и да го изтръвать. *На шкедры ся учихж да пишжть прѣди пятдесять, шестдесять годины.*

***Шкембé,** *с. м. Т.* Кормина, кормушка, желудъкъ, тръбушина, тръбухъ, мѣше, мѣшлина, тумбакъ, тулумъ; **желýдокъ, брюхóвина, óходъ, рубéцъ, мамóнъ.**

***Шкембелийа,** *пр. неизм. Т.* Шкембистый.

Шкембéнце, *ум. ср.* отъ **шкембé.**

Шкéмбистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има голѣмо, издуто шкембе; кормистый, тумбистый, тръбухыстый, шкембелиа; **толстобрюхій, толстопýзый, брюхáстый, брюхáнъ, брюхáчъ.**

Шкóба, *с. ж.* Дрьводѣлско сѣчиво съ двѣ дрьжкы за бѣление корж на дрьво, за стръгание; обѣржчка, роганъ, роканъ, руканъ; **скóбель, драчь.**

***Школё,** *с. ср. Гр.* Училище; **шкóла, училище.** *Ходи на школё-то.*

Шкóрлавый, въ, ва, во, *пр.* Неравный, грапавый, чкорлавый; **шерóховатый.**

***Шкрáпиа,** *с. ж. Гр.* Насѣкомо *Scolopendra,* кржканакъ, попадиа, попадийка скрипа, скрипець, скрипиа, скорпиа, соиакъ, суиакъ, стонога, стоногалица, стоногалка, стоножець, стоножица, щипулка; **сорокононóжка.**

Шкрáпла, *с. ж.* Насѣкомо *Scorpio,* скорпиа, скрапла, скрокъ, скрьпланъ, чкрапиа, чкрапла, акрапъ; **скорпióнъ.**

***Шкрепъ,** *с. м.* Человѣкъ заврьзанъ, чкрепъ, сбитъкъ.

Шкробъ, *с. м.* Трьици и вода; скробъ. *Шкробъ да иаде като свинж, та да ся угои!*

Шкрумéние, *с. ср.* отъ **шкрумж.** Скрумение.

Шкрумъ, *с. м.* Скрумъ.

Шкрумж, йшь, —милъ, *гл. д.* Скрумж.

Шкумблиáвый, въ, ва, во, *пр.* (?). *Слабо, шкумблиаво иагня.*

Шкýрны, *с. ж. мн.* Ногавица въ 3-то знам.

Шлáкамь (**шлáквамь, да шлáкнж, шлáкнувамь),** *гл. д.* Шлапосвамь: 1) Валиамь, плещж, мацамь, цапамь; **пáчкать.** 2) Плескамь, цапамь, цопвамь, лѣпвамь, лупосвамь, шамаросвамь; **давать оплеýху, ляпать.** 3) Плескамь, плещж; **шлёпать.** *Со крыла-та ще шлакне: шлакъ, шлакъ, шлакъ! Пайкы-ты шлакать со крыла-та прѣко водж-тж.* **—мся,** 1) *гл. вьввр.* Валиамся, мацамся, плещжся, цапамся; **пáчкаться.** 2) *гл. стр.* Бывамь шлакнжтъ.

Шлáканье, *с. ср.* отъ **шлáкамь** и **шлáкамся.**

Шлáканица, *с. ж.* 1) Шлаканье. 2) Шамаръ, шлакница. *Тогай му шлакнжлъ еднж силнж шлаканицж. Ударилъ му двѣ шлаканици. Поминж на дѣтя-то лютина-та, откога изиаде шлаканицж-тж.*

Шлáквамь, *гл. мн-кр.* отъ **шлáкамь.**

***Шлакнó,** *с. ср. Нѣм.* Сгурь. сгуриа отъ желѣзо; шлекно, шлиакно, гадница, щубъ; **нагáрь, нагáрина.**

Шлáкнувамь, *гл. уч.* отъ **шлáкнж.**

Шлáкнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **шлáкамь. —нжтый,** *прич. стр.*

Шлакъ, *междом.* За шлаканье; плесъ!

Шлáнець, *с. м.* Чиапонець.

Шлапóсамь, *гл. свр.* отъ **шлапóсвамь.** Да шлакнж.

Шлапóсвамь и шлапóсувамь (**да шлапóсамь),** *гл. д.* Шлакамь.

Шлапóсванье и шлапóсуванье, *с. ср.* отъ **шлапóсвамь.**

Шлéвамь (**да шлéвнж, шлéвнувамь),** *гл. д.* Шлевж.

Шлевáние, *с. ср.* отъ **шлевж** и **шлéвамь.**

Шлéвнувамь, *гл. уч.* отъ **шлéвнж.**

Шлéвнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **шлевж.** Да шибнж. **—нжтый,** *прич. стр.* Шибнжтый.

Шлевж, éшь,—валъ (**да шлéвнж, шлéвнувамь),** *гл. д.* Шлевамь: 1) Шибамь, врас-

камь, хлюскамь; **хлеста́ть, хлыста́ть, шиба́ть, остёгивать, стега́ть.** 2) Пасж много и лакомо. *Крава-та шлеве зеленж-тж трѣвж.* 3) Крадж, обирамь. *Ошлевахъ сливж-тж.* **—вжся,** 1) *гл. възвр.* Удрямся съ нѣчто тьнко; шибамся; **хлеста́ться, хлыста́ться, шиба́ться, стега́ться.** 2) *гл. стр.* Бывамь шлеванъ.

Шле́камь, *гл. ср.* и *д.* Шлякамь.

***Шле́кно,** *с ср.* Шлакно.

Шли́бамь (шли́бвамь, да шли́бнж, шли́бнувамь), *гл. д.* Тяглж, опнамь, дрьпамь нѣчто якж-тж. *Конь-тъ, кога шлибнж, изкъснж оглавника. Шлиба, шлиба, дори му фтаса.* **—мся,** *гл. възвр.* и *стр.* Тяглжся, дрьпамь.

Шли́банье, *с. ср.* отъ **шли́бамь** и **шли́бамся.**

Шли́бвамь, *гл. мн кр.* отъ **шли́бамь.**

Шли́бванье, *с. ср.* Навѣхванье, навихванье, лапванье жилж.

Шли́бнувамь, *гл. уч.* отъ **шли́бнж.**

Шли́бнж, ешь,—**нжлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **шлибамь. —нжтый,** *прич. стр.*

Шлѣзъ, *с. м.* Раст. слѣзъ.

Шлѣмя, *с. ср* Слѣмя.

Шлѣпвамь и шлѣпнувамь (да шлѣпнж), *гл. д.* 1) Шамаросвамь. 2) Шляпамь. — **мся,** *гл. стр.* Бывамь шлепнатъ.

Шлѣпванье и шлѣпнуванье, *с. ср.* отъ **шлѣпвамь.**

Шлѣпнж, ешь,—**нжлъ,** *гл. ед кр.* отъ **шлѣпвамь. —нжтый,** *прич. стр.*

Шлю́нець, *с. м.* Една рыба въ Охридско езеро.

Шлю́пка, *с. ж.* 1) Зелена-та черупка на орѣхъ; корупка, лупешка, орашина, орѣшинка, трясло, чересло, черешналъ, чрѣсло. *На всичкы дѣлбж дѣли: кому съ паницж, кому съ лъжицж, кому съ орѣховж шлюпкж.* 2) Листа-та, шюма-та, съ коя-то е свитъ мамулъ царевица.

Шля́камь (да шля́кнж), 1) *гл. д.* Шлакамь, шамаросвамь. 2) Слѣдж нѣкого, ходж по него скрыто за да го съглядамь, что прави, за да го хванж.

> Тодора врондиръ дрьжяше
> И дребны слъзы роняше,
> Па на хайдуци думаше;
> Салъ мене ли сте шлякали,
> Салъ мене ли сте хванжли? *Пѣс.*

Уврьтѣлся въ село, та шляка да отвлѣче нѣкоя момж. 3) Тайно трьсж нѣчто. 4) *гл. ср.* Шлякамся. **—мся,** *гл. възвр.* Ходж нагорѣ-надолу; скытамся, скытосвамся, аскамь, хаскамь, блждж, блждая, бродж, гынж, клапамь, клюскамь, лутамся, лытамь, митамь, миткамь, нуркамся, отлатж, ръгамь, ръсж, рѣхамся, рѣжся, свѣткамся, стрѣлкамся, талкамь, хайкамь, шлякамь; **шля́ться, скита́ться, блуди́ть, слоня́ться, мота́ться.**

Шля́канье, *с. ср.* отъ **шля́камь** и **шля́камся.**

Шля́ка-тра́ка. Крьчетало на водяницж; друсалка, кречеталка, кречетало, кречя, кричетало, лопаткы, магарякъ, трясалка, тьрачка; **конёкъ въ ме́льницѣ.**

***Шлякно́,** *с. ср. Нѣмско.* Фира отъ желѣзо на топкы като сюнгеръ; шлакно.

Шля́кнж, ешь, — **нжлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **шля́камь.**

Шля́нець, **нци,** *с. м.* Ставъ на прьстъ на ржка.

Шля́нъкъ, **нци,** *с. м* Глезенъ, коць; **лоды́га, лоды́жка, щи́колотка, щи́колотокъ.**

Шля́памь (да шля́пнж), *гл. д.* Враскамь, хлюскамь, шибамь, шлевж, шлѣпвамь; **хлеста́ть, хлыста́ть, шиба́ть, остёгивать.**

> Изведе го изъ равны-ты дворы,
> Па го шлюпнж еднж камчиж. *Пѣс.*

Шля́панье, *с ср.* отъ **шля́памь.**

Шля́пнж, ешь, — **нжлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **шля́памь.**

Шля́шка, *с. ж.* Шишарка въ 3-то знамен.

Шмилё, им. соб мжжско.

Шму́гвамся и шму́гнувамся (да ся шму́гнж), *гл. об.* Възвирамся, влизамь, скрывамся брьзо въ нѣчто; шмукамся, шопамся. *Всякой ся шмугнжлъ у дупкж-тж си.*

Шму́гванье и шму́гнуванье, *с. ср.* отъ **шму́гвамся.**

Шму́гнж (да ся), ешь,—**нжлся,** *гл. свр.* отъ **шму́гвамся.**

Шмирѣкамь (да шмирѣкнж), *гл. д.* Смрькамь, шмукамь.

Шмирѣканье, *с. ср.* отъ **шмирѣкамь.** Смрьканье.

Шмирѣкнж, ешь,—**нжлъ,** *гл. ед кр.* отъ **шмирѣкамь.** Да смрькнж.

Шму́камь (да шму́кнж), *гл. д.* 1) Шмирькамь. 2) *гл. ср.* Подсмрьчамь *Жены му шмукать како на конь. Харно е да му шмукне, како кога му ся шмука на нѣкой конь.* **—мся,** *гл. възвр.* Шмугвамся. *Като ся залѣти, че ся шмукне у човала, а ты го заврьжи*

Шму́канье, *с. ср.* отъ **шму́камь** и **шму́камся.**

Шму́кнж, ешь,—**нжлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **шмукамь.**

Шму́ленье, *с. ср.* отъ **шму́лнж.** Бруленье.

Шму́лнж, ешь, — **нжлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **шму́лнж.**

Шму́лнж, ишь,—**ли́лъ (да шму́лнж),** *гл. д.*

Брулѧ и въ двѣ-ты знаменованиѭ. *Съ длъгѫ врълинѫ шмули орѣхы.*

Шоана. (?) *Ей шоана, что ке бѫде овай страшенъ сонъ! Ей шоана, како да сгрѣшиямь азъ и да останамь во вѣчнѫ!*

Шо́гавчя, *с. ср.* Шюгавчя. *Тебе тя майка свършила за едно момчя келявчя и шогавчя.*

Шо́кумь, (?) Въ пѣсень:

> Дѣвойкъı, мори дѣвойкъı,
> Кротко нишайте момчя-то,
> Кıа паднеть, кıа ся опереть,
> Отъ шокюмь какюмь за него.

Шо́лецъ, *с. м.* Шюлецъ, цука.

Шо́лменъ, *с м.* Животина *Helix,* бабуръ, бахалъ, бохлё, бохлёвъ, бухъıръ, гугупетръ, гужелъ, гулше́къ, жембалъ, жюжелъ, кукурошькъ, лигавецъ, лигавничя, лиговецъ, лопей, мелчё, мелчёвъ, охлё, охлёвъ, пасмолецъ, пасочя, пажёкъ, пахалъ, пажёвюкъ, пижёкъ, пижелъ, пишёвюкъ, пиширогъ, плужковъ, плужюкъ, плужькъ, плуж·къ, пльджювъ, пльжецъ, пльжковъ, пльжюкъ, пльзовци, пльзекъ, пръжёкъ, пръжлокъ, пръжюйка, повецъ, пужелъ, пужимусъ, пужъ, роглё роглёвецъ, роглецъ, рожко, рожковецъ, рожковъ, салюкъ, слимакъ, слимукъ, слинюкъ, сльменъ, слюмакъ, слюнюкъ, смилюкъ, сполжювъ, стригоръ, тодъръ, улешка, улешь, уфлешка, шалангосъ, шелюнгосъ, шелминъ, шембалъ, шомбалъ, шюлакъ; **улитка.**

Шо́мбалъ, *с. м.* Животина шолменъ.

Шо́павъıй, въ, ва, во, *пр.* Шёзавъıй.

Шо́памь (да шо́пнѫ), *гл. ср* и *д.* Шёпамь: 1) Въвирамь, увирамь, втъкамь, втъıкамь, бъкамь, пъхамь; **всо́бывать, впыря́ть, втя́скивать, засо́вывать, запуска́ть.** *Грабнѫ го и го шопнѫ въ джоба си.* 2) Текѫ, шюртѫ. *Отъ тръчяние прѣзъ ровинюци и каменюци нозѣ ты му ся сдрали и шопало кръвь отъ нихъ.* **—нся,** 1) *гл. възвр.* Влизамь въ нѣчто; въвирамся, барнувамся, шмугвамся, шмукамся. 2) *гл. стр.* Бъıвамь шопнѫтъ.

Шо́паню, *с. ср.* отъ **шо́памь** и **шо́памся.**

Шо́пецъ, *ум. м.* отъ **шопъ.**

Шо́пка, *с. ж.* Сопка, сопотъ, сопъ, сулнаръ, стубелъ, чючюрка, чючюръ, точка, шёпурка, шопотъ, шопурка, шопуръ, шюлецъ, шюлнеръ, дулецъ. *Тамо была чешма съ девять шопкы*

Шопкъıня, *с. ж.* Жена, мома шопъ.

Шоплу́къ, *с. м.* Страна-та, дѣто живѣѭтъ Шопие-то; Шопско, Софийско

Шо́пнувамь, *гл. уч.* отъ **шо́пнѫ.**

Шо́пнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **шо́памь.** —**нѫтъıй,** *прич. стр.*

***Шопондеръ,** *с. м.* Сѫдъ шепендеръ.

Шо́поръ, *с. м.* Шопка, шопуръ.

Шопотили, *с. м. мн.* Рѣзбарски сѣчива, алати.

Шо́пско, *с. ср.* Шоплукъ.

Шопу́рка, *с. ж.* Шопка.

Шо́пуръ, *с. м.* Шопоръ, шопка.

> Накарай мермеръ камьнье,
> Издигай чешмѫ шаренѫ
> Съ девятдесять шопуръı,
> Съ осьмдесять корыта. *Пѣс.*

Шо́пчица, *ум. ж.* отъ **шо́пка.**

Шопчя, *ум. ср.* отъ **Шопъ.**

Шопъ, *с. м.* 1) Називание на Блъгаръı-тъı въ западнѫ Блъгариѭ, особено въ Софийско *Да тя пази Господь отъ Влахъ погръченъ и Шопъ потурченъ.* 2) Желѫдъ, жълѫдъ, жиръ, шикла; **жёлудь.**

Шо́ркамь (да шо́рнѫ, шо́рнувамь), *гл. ср.* 1) Пикаѭ, мочѫ; **сцать, мочи́ться.** 2) Потичямь, хлуйвамь, шортѫ, шюртѫ, шикамь. *Шорнѫ вода,* свирнѫ, потече, хлуйнѫ вода.

Шо́ркаие, *с. ср.* отъ **шо́ркамь.**

Шо́рнувамь, *гл. уч.* отъ **шо́рнѫ.**

Шо́рнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **шо́ркамь.**

***Шоролопчи́я,** *с. м. Т.* Който прави шоролопъı; **моше́нникъ.**

***Шороло́пъ,** *с. м. Т.* Зимание чюждо нѣчто съ измамѫ, съ хътрость; вражба; **моше́нничество.** *Направилъ оролопъ, шоролопъ. Шоролопъ, лопъ, сподоби, Боже, и завъ моıа джёбъ!*

Шортѣ́ню, *с. ср.* отъ **шортѫ́.** Шюртѣню.

Шортѫ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Текѫ връло; шюртѫ, шоркамь, шикамь, хлуѭ, хлъскамь, ручѫ. *Вино-то шорти.*

Шо́шлюкъ, ци, *с. м.* Дъскъı на оградѫ, на стоборъ.

Шо́шница, *с. ж.* вм. **ко́шница** въ Милад. пѣсень 264 и Шапк. 1156.

Шо́щрьбъ, *с. м.* Улѣй на корабъ въ мажданъ, въ самоковъ.

***Шпа́рта,** *с. ж.* Спарта, харакъ.

Шпарто́свамь (да шпарто́самь), *гл. д.* Спартосвамь, харакосвамь.

***Шпио́нъ,** *с. м Фр.* Подвѣдникъ, тебдилъ, чешитъ; **лазу́тчикъ.**

Шпи́ртецъ, *ум. ж.* отъ **шпиртъ.**

Шпи́ртнъıй, —тьнъ и—тенъ, тна, тно, *пр. Шпиртно дръвце,* кибритъ; **фо́сфорная спи́чка.**

***Шпи́ртъ,** *с. м. Лат.* 1) Жидкость, коıато вадятъ съ прѣварѭвание нѣкои нѣчта и коıато лесно вѣтрѣе и гори; **спиртъ.** 2) Лютъ, ядовитъ.

Шпи́ца, *с. ж.* Спица.

***Шпицари́я,** *с. ж. Лат.* Спицария.

***Штáмпа,** *с. ж. Лат.* 1) Икона на книгѫ. 2) Какъвъ да е другъ образъ на книгѫ.

Штампáрь, *с. м.* Който прави или продава штампы.

Штáмпица и **штáмпичка,** *ум ж.* отъ **штáмпа.**

Штампóсамь, *гл. свр.* отъ **штампóсвамь.** — **санъій,** *прич. стр.*

Штампóсвамь и **штампóсувамь (да штампóсамь),** *гл. д.* Печатамь, бастисвамь; **печáтать, оттйскивать, оттйснивать, оттиснýть, натиснýть.**

Штампóсваню и **штампóсуваню,** *с. ср.* отъ **штампóсвамь.**

***Ште,** *нар. Т.* Нà, ето, ето.

***Штéрнıа,** *с. ж. Лат.* Направа като кладенець за дрьжание въ неѭ водѫ за пиеніе; **водоёмъ.**

Штивáлець, *ум. м.* и **штивáлчя,** *ум. ср.* отъ **штивáлъ.**

***Штивáлъ,** *с. м. Нѣм.* Особена обувка кондуръ; **ботйнка.**

***Штирйца,** *с. ж.* Штиро, ıалъво, неплодно животно; ıалъвушıа. *Штирица овца, крава*, ıалъва. *Жена штирица.* бездѣткынıа.

***Штйрън, ръ, ра, ро,** *пр. Гр.* Что не добыва, не ражда; ıалъвый, изштиричıавый.

Штира ходила овца рогушıа,
Штира ходила девять годины,
На десятѫ-тѫ ся обıагнила. *Пѣс.*

И си сакамь понѫдицѫ,
Понѫдицѫ штиръ кокошкѫ. *Пѣс.*

***Штóфа,** *с. ж. Лат.* Коприняна тъкань съ сѫрмѫ; **парчá.**

***Шу,** *нар. Т.* Само. *Рано ли, късно ли, шу да дойдешь.*

***Шупé,** *с. ср Т.* Шубе, съмнѣние, подозрѣние, омъıслъ, умъıслъ. *Имамь шупе за нѣчто*, сумıасвамся, съмнıавамся. *Безъ шупе*, безъ никакво подозрѣние; **несомнйтельно.**

Шупеледйсвамся (да ся шупеледйшѭ), *гл. об.* Имамь шупе за нѣчто; сумıасвамся, съмнıавамся.

Шупеледйсваню, *с. ср.* отъ **шупеледйсвамся.**

Шупеледйшѭ (да ся), ешь,—дйсахся, *гл. свр.* отъ **шупеледйсвамся.**

***Шупелйıа,** *пр неизм. Т.* Който има шупе, който е направилъ нѣчто. та го е страхъ; гузнъій; **подозрйтельный.** *Шупелиıа сьмь*, сумıасвамся, съмнıавамся. *Шупелиıа работа*, съмнителна. нечиста.

***Шурденъ,** *с. м. Т.* в **шердéнка.**

Шѣпа, *с. ж.* Шепа, шıапа, шıака, гребь, грьсть, грьща, грьщь, кривачıа, пригрьща, стиска рѫкатка, хватка; **горсть, пригóршни.** *Пълна шьпа;* **пóлныя пригóршни.** *Шьпа уста пльни. Шьпа ляща, шьпа грахъ. Едно на рѫкѫ, двѣ въ шьпѫ.*

Шѣпица и **шѣпичка,** *ум. ж.* отъ **шѣпа.** Шьпка, кривачка.

Шѣпка, *ум. ж* отъ **шѣпа.** Шьпица.

Шѣпнатıе, *с. ср.* отъ **шѣпнѫ.** Шьпотеніе, шюшюканıе.

Шѣпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. д.* Приказвамь низко; шепнѫ, шепнıамь, шептѫ, шепчѭ, шьпотѫ, шьптѫ, шьпчѭ, шюшнѫ; **шептáть.** *Шьпнемъ си*, приказвамы си тихъıчко, шюшюкамы си; **перешёптываться.** *Шьпнй покровъ кѫщѫ запустıава.*

Шьпняшкóмь, шьпняшкъıмь и **шьпняшкѫ́-тѫ,** *нар.* Съ шьпнатıе.

Шьпóтеніе, *с. ср.* отъ **шьпóтѫ.** Шьпотнıа, шьпотъ, шьпнатıе.

Шьпотнıа́, *с. ж.* Шьпотеніе, шьпотъ. *Шьпотнıа кѫщѫ развалıа*

Шѣпотъ, *с. м.* Шьпотеніе, шьпотнıа.

Шьпóтѫ, ишь,—тйлъ, *гл. д.* Шьпнѫ.

Шьптѣніе, *с. ср* отъ **шьптѫ́.** Шьпнатıе.

Шьптѫ́, йшь,—тѣлъ, *гл. д.* Шьпнѫ.

Шѣпчѭ, ешь,—чıалъ, *гл. д.* Шьпнѫ.

Шѣпчıаніе, *с ср.* отъ **шѣпчѭ.** Шьпнатıе.

Шьпъ, *междом.* показва шьпнатıе *Шьпъ, шьпъ кѫщѫ развалıа.*

Шѣтамь (да шѣтнѫ), 1) *гл. ср.* Ходѫ нагорѣ надолу; миткамь, отлатѫ, сновѫ, тарашювамь, тарашкамь: **гулять, шарять.** *Шьтнѫла е тьнка Неда.* 2) Слугувамь. 3) *гл. д.* Врьшѭ нѣчто, работѫ, шетамь. 4) Развождамь, шетамь. — *Шьта като свахѫ безъ даровы. Заровници-ты безъ пары шьтать. Който шьта по двора, той играе на сбора*

Шѣтаніе, *с. ср.* отъ **шѣтамь.** Шьтнıа.

Шѣтнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл свр.* отъ **шѣтамь.**

Шьтнıа́, *с. ж.* Шьтаніе, врьшеніе нѣчто, шьтъкъ, слушнıа. *Като ся престави нѣкоıа ратакъıнıа, най-напрѣдъ ıѫ накарвать да донесе водѫ, да й врьви шьтнıа-та като по водѫ.*

Шьтъ! *междом.* Казвася за млъчаніе. *Шьтъ! млъкнѣте, нѣкой иде!*

Шѣтъкъ, *с. м.* Шьтнıа, шьтаніе, шетаніе, слушнıа.

Шюбарчя, *с ср.* Кѫсо, безъ рѫкавы кожюхчя.

Шюбóтанъ, *с. м.* Шолець, шюлець. цука.

Шю́бра, *с. ж* Чохяна шıапка, качюла; шюбура.

Шюбрáкъ, *с м.* Шюбрькъ, храсталакъ, дѫбрава.

Шюбрѣ́ка, *с. ж.* Шюбрькъ, храстъ, шюмка.

Шюбрьчкы, *с. ж. мн.* Храстıе, храсталакъ.

Шюбрѣкъ, *с. м.* 1) Шюбрька. 2) Шюбракъ. *Плашена врана отъ шюбрькъ ся бои.*
Шюбура, *с. ж.* Шюбра.
Шю́га, *с. ж.* 1) Болесть *Scabies,* краста; чесо́тка, коро́ста, ше́луды. 2) Баница, погачю, что ядѫть у момковы на сватбѫ; шюгава турта. — *Црьна шюга да го хване! Шюга да вы тръти! Краста и шюга да тя яде! Дошла краста при шюгѫ. Шюга крастѫ познава. Присмѣлася краста на шюгѫ. Краста шюгѫ руга.*
Шю́гавчя, *с. ср.* Шюгаво момчя, момичя; шюгавчя.
Шю́гавъй, въ, ва, во, *пр.* Что има шюгѫ; краставъй, шёпавъй, шопавъй; чесото́чный. *Кое е шюгаво, оно се чеше. Шюгавый конь, като чюе гебре-то, земе да ся чеше. Една шюгава овца все-то стадо ошюгавя. Отъ шюгаво прася тлъста свиня излиза. Приличять ли виты гривны на шюгавы рѫцѣ! — Шюгава турта,* шюгавъ хлѣбъ, шюга, медяникъ.
Шюгавѣ́ѭ, ешь, —вѣлъ, и
Шюгавѭ́ся, и́шся, —ви́лся, *гл. ср.* Ставамь шюгавъ, хваща мя шюга; краставѣѭ; коро́стѣть.
Шю́глё, *с. м.* Шюгавъ чловѣкъ. *Шюглё проклятый!*
Шю́дра, *с. ж.* Кѫсметъ; судьба́. *Блъсняла го шюдра-та,* кѫсметъ-тъ му былъ таквъ.
Шю́дравъй, въ, ва, во, *пр.* 1) Уцапаный, уплесканый, рошявый, дрипавый, парцаливый, мундаръ. *Шюдрава като Циганкѫ.* 2) За плодъ: не раслый рядовно, а нѣкѫдѣ изкривенъ, развалень; алиповый.
Шю́камь (шю́квамь, да шю́кнѫ, шюкнувамь), *гл. ср.* 1) Издавамь слабъ гласъ, говорѭ низко; пикамь: ку́кать, пи́кать. *Не смѣе да шюкне.* 2) Шюпвамь, издувамся. *Каквото шюкнува квасъ, така да шюкне всичко на младоженци-ты!* 3) *гл. д.* Удрямь нѣчто о земѭ-тѫ; тупамь. *Едно отъ дѣца-та ке шюкать топкѫ-тѫ отъ земи.* 4) Мушѫ, мушкамь, въвирамь, втыкамь, пъхамь, пыхамь, пыкамь, пышкамь; сова́ть, всо́вывать, вти́скивать. *Лисица-та шюкнѫла момчя-то внѫтрѣ.* —ися, 1) *гл. възвр.* Въвирамся, втыкамся, вмъквамся, бъкамся, мушѫся, мушкамся, пъхамся, пыхамся, пышкамся, пыкамся; сова́ться. *Гяволъ-тъ ся шюкнѫлъ у еднѫ дупкѫ.* 2) *гл. стр.* Бывамь шюкнѫтъ. 3) *гл. безл. Не дава да ся шюкне,* да каже нѣкой нѣчто, да шюмне, да мрьдне или да ся помѣсти.
Шю́кание, *с. ср.* отъ шю́камь и шю́камся.
Шюка́ница, *с. ж.* Лишеи, изпрьхнѫло по лице-то отъ вѣтръ, отъ мыение съ сапунъ или отъ друго.
Шю́квамь, *гл. мн-кр.* отъ шюкамь.
Шю́кнувамь, *гл. уч.* отъ шю́кнѫ.
Шю́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ шю́камь. —нѫтый, *прич. стр.*
Шюкъ, *с. м.* Една игра на топкѫ.
Шюле, *с. ср.* Шюля.
Шю́ленце, *с. ср.* отъ шюля.
Шю́лець, *с. м.* 1) Шопка. 2) Сѫдъ съ чючюркѫ, съ шюлкѫ; ибрикъ, дулець. 3) Сѫдъ за ракиѭ, за вино; шолець, шюботанъ, пукълъ, чваница, цука; ендова́, кандея́, кувши́нъ.
Шю́лко, *с. ср.* Мѫжско малко дѣтя още некрьстено; шюля, голчё, гушлё, джоля, желѣзко, еврейчя, кушле, некрьстеничя, некрьстчя, ноне, инжё, пуже, пурде, пуше, пушле.
Шю́лнарь и шю́лнеръ, *с. м.* Шопка.

> Това като чюло момчя Латинчя,
> Прѣзъ нощь ходило, водѫ довело,
> Отъ три планины чешмѫ извара
> Прѣдъ нейни портъı съ девять шюлнаріа,
> Девять протекли въ десять постава. *Пѣс.*

Шюля, *с. ср.* 1) Плосъкъ прьстянъ сѫдъ за ракиѭ; карта, литря, пахуръ, пинта, плоска, сѫдя, юзя, крондилчя, жябка, кункума, бахурчя, чётура, белеза, грънайка, виючка; кабачёкъ. 2) Единъ видъ бардя. 3) Шюлко.
Шю́ма, *с. ж.* 1) Листа-та на нѣкои растения; ли́стье, ли́ствіе. *Дрьво-то останѫло безъ шюмѫ. Гази изъ шюмѫ тѫ.* 2) Клоние дрьвие съ листа-та по тѣхъ; врьшина, драка. *Храни овця-ты съ шюмѫ.* 3) Гора, шюмакъ, храсталакъ. *Хванѫлъ шюмѫ-тѫ,* горѫ-тѫ. 4) Царевковина. — *Шюма вълна, дупка плъна. Шюма бобо родила. Шюма ми е майка. Гладъ и вълчия изъ шюмѫ-тѫ изгонва.*
Шюмадия, *с. ж.* Въ изречение: *шюмадия да го юхне!* да го хване глупость-та.
Шюма́къ, *с. м.* Шюмалакъ, шюмаръ, шибакъ, храсталакъ, гѫстакъ, дрездакъ, дрьздакъ, дряздакъ, дребакъ, дѫбрава, кычеръ, лѣсъ, лѣсченикъ; лѣсъ, куста́рникъ.
Шюмала́къ, *с. м.* Шюмакъ, шюмаръ.
Шюма́рникъ, *с. м.* Врьшина съ шюмѫ-тѫ, насѣчена още прѣзъ лѣто-то и напластена нѣйдѣ за хранение добытъкъ зимне врѣмя; листникъ, листурникъ, пластъ.
Шю́маръ, *с. м.* Шюмакъ, шюмалакъ. *Скрысенъ во шюмаръ-тъ, бяше чюлъ всичко.*

> Ѩ си можѭ Секулу орѫжие да земѫ,
> Вы идѣте назоромь низъ шюмаръı,
> Кога ке му оружие извадѫ,

И тогай гласъ не вы прогласж,
Да дойдете живъ да го хватимы. *Пѣс*

Шюматáрь, *с. м.* Който за смѣхъ ся е облѣклъ съ смѣшны дрѣхы на нѣкой праздникъ; бабурець, дракусе, жжамалъ, завала, маскара, кукъръ, старець; **ря́женные, окру́тники.**

Шюмáтый, тъ, та, то, *пр.* Что има шюмж, покрытый съ шюмж; шюмистый, шюмястый, разшюменый, кычистый, кытатый, клонистый; **вѣтви́стый, кюдря́вый.**

Шюмéнье, *с. ср.* отъ **шюмѣ́ж.**

Шю́микъ, *с. м.* Извара, отвара, подвара, хурда; **творо́гъ.**

Шю́мистый, стъ, ста, сто, *пр.* Шюматый.

Шю́мица и шю́мичка, *ум. ж.* отъ **шю́ма.**

Шю́мка, *с. ж.* 1) Листо; **листъ.** *Паднж като шюмкж.* 2) Грьмъ, дрьмка, храстъ; **кустъ.** *Шюмка шюмнж, Манго мрьднж. Шюмка шюмне, дупя прьдне.*

Изворъ вода извирала студена,
Надъ извора шюмка вѣйка зелена *Пѣс.*

Шю́мкавчя, *с. ср.* Раст. *Inula dysenterica,* жлъто былие, жлъто цвѣтие; **девяси́лъ, соло́дковое зе́лье.**

Шю́мкамь (да шю́мнж, шю́мнувамь), *гл. ср.* 1) Шюмолж, шюмтж. 2) *гл. д.* Трьсж, тражж, барамь; **искáть.**

Шю́мканье, *с. ср.* отъ **шю́мкамь.**

Шю́мнувамь, *гл. уч.* отъ **шю́мнж.**

Шю́мнж, ешь,—нжлъ, *гл. ед кр.* отъ **шю́мкамь, шюмтж́ и шюмѣ́ж.**

Шюмóлéнье, *с. ср.* отъ **шюмóлѣ́ж.** Шюмъ, шюмтѣнье.

Шюмóлѣ́ж, и́шь,—ли́лъ, *гл. ср.* 1) Шюмкамь, шюмтж, шюмж, правж шюмъ; **шелести́ть.** *Гора-та шюмоли.* 2) За водж: издавамь тихъ гласъ, като текж; шюмтж, жюборж; **журчáть, урчáть.** *Вода-та, долчя-то шюмоли.*

Шюмолю́къ, *с. м. съб.* Навѣяна, нападала нѣйдѣ шюма.

Да сьмь вода студена,
По дворъ бъ ти потекла,
Шюмолякъ бъ ти изнела. *Пѣс.*

Шюмотéвица, *с. ж.* Шюмъ, шамата.

Шюмтѣ́нье, *с. ср.* отъ **шюмтж́.** Шюмоленье.

Шюмтж́, и́шь,—тѣлъ (да шю́мнж), *гл ср.* Шюмолж,

Шюмутрóкъ, *с. м* Партушина, прътушина, прътошина, прътошлякъ, калабалжци; **пожи́тки.**

Шю́мчица, *ум. ж.* отъ **шю́мка.**

Шюмъ, *с. м.* Шюмотевица, глъчь, глъчётевица, глъчётъ, вжкъ, вжкотъ, брьканица, смжтня, шамата, гюрултия; **шумъ, гамъ, сумато́ха, ло́мка, во́зня, содо́мъ.**

Шюмѣ́ж, и́шь,—ми́лъ (да шю́мнж), *гл. ср.* 1) Правж шюмъ, шюмкамь, шюмолж, шюмтж, бáботж, боботж, буботж, бубучж, бучж, грохотж; **шумѣ́ть, надавáть гулъ, шелести́ть.** *Нѣчто ми шюми въ уши-ты. Вода-та шюми,* шюшне, струи, начина да ври. 2) Правж шюмъ, шаматж; выкамь, крякамь, шаматж; **шумѣ́ть, кричáть, вздо́рить.** 3) Приказвамь срьдито; брьборж, брьбрж, грьмж, дрьдорж, кжкрж, пъкамь; **брюзжáть, ворчáть, кропотáть, кропотáть.**

Шюмя́ница, *с. ж.* Шюмяна завивка. *Шюмяница йорганица.*

Шюмяный, нъ, на, но, *пр.* Направеный отъ шюмж.

Ке да помнинетъ момя-то
Да ке ся судитъ съ момчя-то
Оти е црьвенъ прьстенъ-тъ,
Оти е шюмянъ вѣнецъ-тъ,
Оть сж крьпени чехли-ти. *Пѣс.*

Шю́мястый, стъ, ста, ста, *пр.* Шюматый.

Шюпáръ, *с. м.* Шипаръ.

Шю́пвамь (да шю́пнж, шю́пнувамь), *гл. ср.* За тѣсто, за друго нѣчто: издувамся, повдигамся, възиждамь, втасвамь, възкысвамь, вкысвамся, шюкамь, кабардясвамь; **поднимáться.** *Тѣсто то шюпва;* **тѣсто поднимáется.** *Хлѣбъ-тъ шюпнж. Угарьта шюпнжла.*

Шю́пванье, *с. ср.* отъ **шю́пвамь.**

***Шюпé,** *с. ср. Т.* в. **шупé.**

Шю́пелка, *с. ж.* 1) Шепелка, свирка, пищялка, цафара, цофара, цуфара; **пищáль.** *Ако щешь му свири и съ дрѣновж шюпелкж. Момчя-то духнжло шюпелкж-тж да си свири. Гайда шюпелка.*

Прѣдъ стадо овчарь засвири
Со шюренж-тж шюпелкж,
Со сребрено-то кавалчя. *Пѣс.*

2) *мн. ч.* Ноздри, крила, рьлкы, рьнкы, хрьнкы, жрнкы; **ноздри́.** 3) Шюпливъ плодъ; шюпелъ.

Шю́пелчя, *ум. ср.* отъ **шю́пелъ.**

Шю́пелъ, *с. м.* Шюпливо овощие, шюпливъ плодъ; шюпелка, шюпливица, пувлякъ.

Шюпéнье, *с. ср* отъ **шюпѣ́ж.** Свиренье.

Шю́пеный, нъ, на, но, *пр. Шюпенъ ржкавъ (?).*

Сѣднж мома срѣди града
Да си шие шюпенъ ржкавъ. *Пѣс.*

Шюпи́на, *с. ж.* Обвивка та на царевичнж какалашкж.

Шю́пла, *с. ж.* 1) Празднина, дупка, мѣхуръ, заякъ въ нѣчто; **поздри́на.** *Сырене съ много шюплы.* 2) Шюпнжла кукурузяна пита; шюпникъ, попарникъ. *Шюпнжлъ е като шюплж,* не е прокопсалъ. 3) Рѣдко тѣсто

отъ чисто брашно, изпечено на жяръ въ тепсиж, намазана съ мазь, съ масло.

Шюплáвъый, въ, ва, во, *пр.* Шюпливъый. *На лице здрава, на сръдце шюплава.*

Шю́плё, *с. ср.* Шюпливо дрьво; коруба, хрялопа. *Тамо имало шюпле букы и камяны пещеры.*

Шюплúвица, *с. ж.* Шюпелъ, шюпелка, пувлякъ. *Что ся хвалишь, яболщнице бре шюпливице!*

Шюплúвъый, въ, ва, во, *пр.* Шюплавъый: 1) Что е изяденъ отъ чрьвякъ; червивъый; **червúвый.** *Шюплива ябльжа. Шюпливъ орѣхъ;* **свищь.** 2) Что има шюплъи, дупкъи; раплавъый; **ноздревáтый, печýристый.** *Шюпливъ камыкъ;* **ноздревáтикъ.** 3) Хралопатъый, хрялопатъый, черливъый, раплавъый, курубистъый; **пустóй.** *Шюпливо дрьво,* куруба. 4) Слабъый, кекавъый, неджгавъый, страхливъый, пувлякъ. *Шюплива мома,* развалена, не дѣвица. — *Шюпливы-ты ябльжы самы си падать отъ гранкы-ты. Шюплива-та крушя сама пада. Голѣмо дупя, шюпливо сръдце. Имя велико, дупя шупливо. Глава-та му права, ама му е шюплива. Шюпливо дупя пѣтлы не чяка.*

Шю́плица и **шю́пличка,** *ум. ж.* отъ **шю́пла.**

Шю́пнатие и **шю́пнение,** *с. ср.* отъ **шю́пнж.** Шьпнение.

Шю́пникъ, *с. м.* Шюпла, попарникъ.

Шю́пнувамь, *гл. уч.* отъ **шю́пнж.**

Шю́пнж, ешь, —**нжлъ,** *гл. свр.* отъ **шю́пвамь.**

Шю́пнж, ешь, —**нжлъ,** *гл. ср.* и *д.* Шьпнж, шюпотж.

Шюпóтение, *с. ср.* отъ **шюпóтж.** Шьпотение.

Шюпóтж, úшъ, —**тúлъ,** *гл. д.* Шьпотж, шьпнж.

Шюпѭ, ишь, — **пилъ** (да **шю́пнж**), *гл. ср.* Свирж; **свистáть, игрáть на свирѣ́ли.** *Не хвела да шюпишь съ уста-та си нощно врѣмя.*

> Да шюпнемъі вси-ти едножь,
> Отедножь, отедножь,
> Да нъі чюетъ таіа пуста, таіа щура
> Хрътица, хрътица
> Ми шюпнахж вси-ти едножь,
> Отедножь, отедножь,
> Не дочюла таіа пуста, таіа щура
> Хрътица, хрътица. *Пѣс.*

Шюпя́, *с. ср.* Горнia-та тржба на духало.

Шю́ракъ, *с. м.* Шюрей.

Шю́рей, *с. ж.* Женинъ братъ; шюракъ, шюря, шюрекъ, шюренакъ; **шýринъ.**

Шюрейчя, *ум. ср.* отъ **шюрей.**

Шю́рекъ, *с. м.* Шюрей.

Шюренáйка, *с. ж.* Жена на шюрей; шюреница, шюрна, шюрнакія.

Шюренáкъ, *с. м.* Шюрей.

Шюренúца, *с. ж.* Шюренайка.

Шю́ркамь (**да шю́рнж, шю́рнувамь**), *гл. ср.* 1) Шюркамь, шюртж, щюрчж, чюртж, чюркамь, чючюркамь, шикамь, потичямь, хлуйвамь. *Вода шюрнж.* 2) *гл. д.* Трьсж, тражж, държ, барамь, шюмкамь; **искáть.**

> Шетахъ, шетахъ низъ горж зеленж,
> Шюркахъ, шюркахъ дробно пиля за любж;
> Не си найдохъ дробно пиля за любж,
> Токъ си найдохъ леденчици зеленъі. *Пѣс.*

Шю́ркание, *с. ср.* отъ **шю́ркамь.**

Шю́рна, *с. ж.* 1) Женина сестра; шюрнаія, свѣстка, балджза; **своя́чина, своя́чиница.** 2) Шюренайка.

Шюрнáкія, *с. ж.* Шюренайка. *Една-та нога на шюрнакія-тж е на зятія*

Шюрнáія, *с. ж.* Шюрна въ 1-то значен.

Шю́рнувамь, *гл. уч.* отъ **шю́рнж.**

Шю́рнж, ешь, —**нжлъ,** *гл. свр.* отъ **шю́ркамь.**

Шюртѣ́ние, *с. ср.* отъ **шюртж́.** Шюркание, шортѣние.

Шюртж́, úшь,—**тѣ́лъ,** *гл. ср.* Шюркамь, шюрчж, шопамь, шоркамь, шикамь, чюркамь, чюртж, чючюркамь, потичямь, хлуйвамь, хлъскамь, гръгамь, ручж, шортж. *Шюрти вода. Вино-то шюрти.*

Шюрчж́, úшь,—**чя́лъ,** *гл. ср.* Шюртж.

Шюрчя́ние, *с. ср.* отъ **шюрчж́.** Шюртѣние.

Шюръ. *Щуръ-шюръ дупка,* една игра.

Шю́ря, *с. ср.* 1) Шюрей. 2) Мжжь на шюрнж, на балджзж; **своя́къ.**

Шю́тарецъ, **рци,** *с. ж.* Стовна шютка, шютарка. *Наплъннили вси-ты грънци и шютарци.*

Шютарка, *с. ж.* 1) Шютарецъ, шютка. 2) Чекутка.

Шютаръ, *с. м.* Счюпенъ, щрьбъ сждъ; черепъ, чирепъ, чьрепъ, чрьпъ, црѣпъ. *Подъ коренъ-тъ единъ шютаръ пары. Црѣпъ шютарія прѣкарія. Присмѣлъ ся црѣпъ на шютаръ, кога да ся обрьне онъ пó-шютаръ. Присмѣлся шютаръ на рабулъ.*

Шютá-іана. Отокъ подъ мъішници-ты и задъ уши-ты.

Шю́тение, *с. ср.* отъ **шю́тжся.**

Шютúлка, *с. ж.* Терзийска игла съ крж-глъі уши.

Шю́тка, *с. ж.* 1) Шютарецъ, шютарка, стовна безъ устие или безъ дрьжкж. 2) Чекутка. 3) Птица *Podiceps,* **далгачь,** гнурецъ, криво патя, норчя, потапникъ; **чóмга, ны-рóкъ, погáнка.** 4) Глупакъ.

Шю́тый, тъ, та, то, *пр.* 1) Что е безъ ро-

говы, что нѣма рога, не му сж израсли рогове; безрогъій; безро́гій, комо́лый, комѣлый, комла́тый. *Шюта коза, шюта овца, шютъ волъ.* 2) Что е безъ опашкж или съ кжсж опашкж; кжсопахъ, кжсопадъ, кусъій, гуджий; ку́цый, кургу́зый, короткохвостый. 3) За ссждъ: что е съ счюпенж дрьжкж, или съ счюпено ухо, съ счюпено гръло; щрьбъій *Шюта стовна*, шютарець, шютарка, шютка. 4) За человѣкъ: комуто нѣчто липсва, не достига; безумнъій, глупавъій, будала, ахмакъ. *Не съмь шюта, та да не разбирамь!* —то, *нар.* Кога нѣма нѣчто. *Стои шюто*, като да нѣма, да липсва нѣчто. — *Шютъ волъ не боде. Хемъ шюто, хемъ боде. Шюто буца, криво клоца. Шютъ не може ся бори съ рогатъ. Сборвай шютому: съ едно-то ухо слушяи, съ друго-то пуща.*

Шюто поте на лядинж,
Полно поте къселина!

Шю́тжся, ишся, —ти́лся, *гл. об.* Хължся. *Конь-тъ ся шюти.*

Шюшёви́тый, тъ, та, то, *пр.* Сушёвитъій. *Даде Богъ лѣто шюшёвито, па ми умрѣ конекъ за водицж.*

Шюшка, шюшлю, шюшлюкъ, в. **шющка, шющлю, шющлюкъ.**

Шюшлю́вка, *с. ж.* Черупка, чюшка, въ коіжто стои памукъ-тъ прѣди да ся обере; шишюрка.

Шю́шнатю и **шю́шненю,** *с. ср.* отъ **шю́шнж.**

Шю́шнж, ешь,—на́лъ, *гл. ср.* 1) Шьпнж, шепнж, шептж, шепчж, шепинювамь, шюпнж, шюпотж. 2) За водж: издавамь тихъ шюмъ, кога завирамь; шюмж, струж. *Вода-та зе да шюшне*, ще заври. 3) Мѣстжся, клатжся, мрьдамь, пьпнж, шювамь, шюврж; шевели́ться, вороши́ться, гомози́ть. 4) *гл. д.* Пипамь, барамь, работж си нѣчто.

Шю́шпа, *с. ж.* Чюшка, чюшюлка, шюшюлка, шишюрка, шлюшка, какалашка, капичка; **струкъ, стручо́къ.**

Шюшю́камся, *гл. вз.* Говоржж нѣкому шьпняшкомь, нисичко, казвамь му нѣчто скрьшемь, шьпнемь си; **шушу́кать, перешёптываться.** *Шюшюкамся съ нѣкого*, говоримъ си нѣчто скрьто.

Шюшю́канью, *с. ср.* отъ **шюшю́камся; перешёпты.**

Шюшю́лка, *с. ж.* Шишюрка въ 3-то и 5-то знач.

Шюшюми́-капа. Игра мижежь, избий-коло.

Шюшюра́га, *с. ж.* Чекутка.

Шюшя́нъ, *с. м.* Раст. *Chaerophyllum bulbosum;* **рѣпный ке́рвель.**

Шю́шярь, *с. м.* Малка негледжосана стовна.

Шю́щю, *с. сьб.* Шющлопъ. — *Зави си, зе си шющю-то*, отиде, очисти, бѣга.

Шюще́ню, *с. ср.* отъ **шющѣ́ж.**

Шю́щець и **шющекъ,** *с. м.* Шющякъ, шющка. *Ни шющець*, ни шющкж, никакъ; **нисколько.**

Шю́щка, 1) *с. ж.* Много малка часть отъ нѣчто; троха, трошица, трошка; **тро́шечка, кроха́.** 2) Прашець, прашинка, троха, шющець, шющекъ, шющякъ; **сори́нка, пороши́нка, пыли́нка.** *Влѣзе ми шющка въ око-то.* 3) Нѣчто много малко; мьнинкъій; **кро́хотка, кро́хотный, ка́пельный, ма́хотный.** *Шющка дѣтя;* **дитя́ кро́хотка, ка́пельный ребёнокъ.** 4) *нар.* Много малко, троха, трошка, троица, мрьва, мьничко, чтогодѣ; **кро́шка, кро́хотка, чуть-чуть, чу́тку, чу́тучку, мало-ма́льски.** *Дай му шющкж. Ни шющка*, ни шющець: **нисколько.**

Шю́щлю, *с. сьб.* 1) Шющю, шюшяци, шюшлопъ. 2) Шюма отъ царевичинъі мамулъі; шющлекъ.

Шющлекъ и **шющлюкъ,** *с. м.* 1) Шющякъ, шющець, шющка, прашець, прашинка; **сори́нка, пороши́нка.** 2) Царевичина мяка шюма; шющлю. 3) Иней, иню, крьчь, синякъ, скрежь; **и́ней, и́зморозь.**

Шюшло́пъ, *с. м.* Шющю отъ нѣчто; шющлю, шющяци.

Шю́щчица, *ум. ж* отъ **шю́щка.**

Шющѣ́ж, и́шь, —щи́лъ, *гл. д.* Правж шющю; прашж. —**щѣ́жся,** *гл. възвр.* и *стр.* Прашжся, напрашвамся; **пыли́ться, пороши́ться.** *Покрьіено-то млѣко не ся шющи.*

Шющя́вый, въ, ва, во, *пр.* Что има шющю; прашнъій.

Шю́щякъ, *с. м.* Шющекъ, шющлекъ, шющець, шющка, прашець, прашинка, троха, русъ, ръсъ; **сори́нка, пыли́нка, пороши́нка.**

***Шжшкжнъ,** *с. м. Т.* Шашкжнинъ.

***Шжшти́свамь (да шжшти́шж),** *гл. д. Т.* Шжшжрдисвамь, шашардисвамь, сжшжрдисвамь, слисвамь, смайвамь, сбрьквамь; **озада́чивать, смѣ́шивать.**

***Шжшжрди́свамь (да шжшжрди́шж),** *гл. д. Т.* Сжшжрдисвамь, шашардисвамь, шжштисвамь.

Шж, *гл. спом.* вм. **щж.**

Шж, *междом.* за пждене кокошкъі; **ши.**

Шѣ́жкамь (да шѣ́жкнж), *гл. д.* Казвамь нѣкому *шж* за да ся махне; **ши́кать.** *Шѣкни на кокошкъі-тъі* и *шѣкни кокошкъі-тъі да ся махнжть оттука.*

Шѣ́жканью, *с. ср.* отъ **шѣ́жкамь.**

Шѣ́жкнж, ешь, —нжлъ, *гл. ед-кр.* отъ **шѣ́жкамь.**

Шяга́, *с. ж.* Шега, шака, игра, глума, хлѣз-

на; **шутка, забава.** *На шягж,* на игрж, не наистинж, а да си поиграемъ, да ся пошягувамы; въ **шутку.** — *Бижж си шягж съ нѣкого,* шягувамся, подигравамся съ него, глумжся; **шутить, глумиться надъ кѣмъ.** — *Това не е шяга,* не е играчка, не е лесна работа. — *Съ огънь (съ лудъ) шяга не бъва. По голо шяга не бъва. Въ шягж правда не бъва. Шяга-та не ходи по говяда-та, ноло по людие-то. Да пипашь, не е шяга; да пыташь, не е бѣда. Ако тя видять, шяга; ако тя не видять, въ торбж.*

Шягаджийка, *с. ж.* Която обичя да прави шягы; шягобийка, шягобийница, шяговница; **шутница, шутиха.**

Шягаджийчя, *ум. ср.* отъ **шягаджия.**

Шягаджия, *с. м.* Който обичя да прави шягы, шягобия, шягобиець; **шутникъ, погудало.**

Шягобиець, *с. м.* Шягаджия.

Шягобийство, *с. ср.* Качество, свойство на шегобиець.

Шягобийка, *с. ж.* Шягаджийка, шяговница, шягобийница. *Имало еднж женж много шягобийка, присмивулка. Шягобийка жена заманъ на врата-та.*

Шягобийница, *с. ж.* Шягаджийка. *Вдовица шягобийница.*

Шягобия, *с. м.* Шягаджия.

Шяговитый, тъ, та, то, *пр.* Что обичя да ся шягува; шяговный; **шутливый.**

Шяговница, *с. ж.* Шягаджийка. *Удовица е шяговница*

Шяговный, —вънъ и —венъ, вна, вно, *пр.* Шяговитый.

Шягувамся, *гл. об.* Правж шягы, бижж си шягж съ нѣкого, игражж си, глумжся, клоцамся, подигравамся съ него, подбивамь му клинци, не казвамь нѣчто наистинж, а само за игрж; хлѣзжся; **шутить, насмѣхаться, подтрунивать.** *Шягувайся колко щешь, нъ не пипай дѣто щешь.*

> Азе ся, Станке, шягувахъ,
> Беки го хванж истина? *Пѣс.*

Шягуваню, *с. ср.* отъ **шягувамся.**

Шягъица и **шягъичка,** *ум ж* отъ **шяга.**

Шяка, *с ж* Шьпа, в. **шяка.**

Шянтавый, въ, ва, во, *пр.* 1) Замаянъй, заплѣснжтый, захласнжтый, лапни-мухж, шяшлявый, шашкжнъ. *Той е шянтавъ, та не знае какво приказва.* 2) Шятавый, шяшлявый, кривоглядый; **косой.** *На шянтавы очи очила не трѣбвать.* 3) Кривоногый, кривокракый, пайтакъ; **кривоногій, косоногій, косолапый, клещеногій, килшоногій.** *Шянтавъ да стане.*

Шяпа, *с. ж.* Шепа, шьпа, шяка.

Шята, *с. ж.* Шятка, шятица, патка, патица.

> Да ловимъ таіа дива лова,
> Дива лова шятъі златокрълъі. *Пѣс.*

Шятавый, въ, ва, во, *пр.* Кривоглядый, разноглядый, кривоокый, гавроглядый, вягавый, вягый, вядый, назорливый, шянтавый, шяшлявый, юнгйоз; **косой, косоглазый, косоокій, косыня.**

Шятаж, ешь, *гл ср.* Не ся запирамь на едно мѣсто; шятражж, шятражжся, развѣвамся; **шататься, слоняться.**

Шятаяню, *с. ср.* отъ **шятаж.** Шатраяню.

Шятица, *с. ж* Шятка, шята, патица, патка. *Мжжь-тѣ отъ новѣ-ты изстънва, а жена-та е като шятицж.*

Шятичка, *ум. ж.* отъ **шятица.**

Шятка, *с. ж.* Птица *Anas,* биба, бибка, маница, мятка, пайка, папия, патица, патка, плавка, пловка, утка, шята, шятица, шётка, йордечка; **утка.**

> Стани, стани, Момчиле юначе,
> Дружина ти по горж ойдохж,
> Та че ловять шяткъі златоперкъі. *Пѣс.*

Прѣстжпя като шяткж у рьшето Лочко, помочко води шяткы на водж, казвать на нѣчисто дѣтя.

Шятокъ, *с. м.* Птица мжжска шятка; шяторъ, манекъ, памуръ, папарокъ, патарокъ, патокъ, патуръ, патъръ, паякъ, пятакъ; **селевень.** *У пятокъ шятокъ, у сжботж ни хлѣбъ.*

Шяторъ, *с. м.* 1) Птица шятокъ. 2) Шиатъръ, шиаторъ.

Шятра, шятъръ, в. **шиатра, шиатъръ.**

Шятраж, ешь, *гл. ср.* и **шятражжся,** *гл. об.* Шатаж.

Шятраяню, *с. ср.* отъ **шятраж** и **шятражжся.**

Шяшия, *пр. неизм.* Шяшлявый.

> Все харно, Радо, все харно,
> Ама ти е любя грозно:
> Шяшиіа и кривошиіа. *Пѣс.*

Шяшливый, въ, ва, во, *пр.* Шяшлявый, шятавый, шянтавый, кривоглядый. *На дѣтя да не пущашь косы надъ чело-то, да не остане шяшливо.*

Шяшлю, *с. об.* Шяшлявъ, кривоглядъ; **косыня.**

Шяшлявый, въ, ва, во, *пр.* Шяшия: 1) Замаянъй, заплѣснжтый, захласнжтый, шянтавый, залисанъ, слисанъ, забрьканъ, побрьканъ, сбрьканъ, лапни-шяранъ, шашкжнинъ; **шальной, ошалѣлый.** *Они были шяшлявы,* глупави. 2) Кривоглядый, кривоокый, разокавый, разноглядый, гавроглядый, вягавый, вягый, вядый, назорливый, шятавый, шянтавый, юнгйоз; **косой, косоглазый, косоокій, косыня.**

Шіа, *с. ж.* Названіе на двадесять и шесто-то слово въ Блъгарскж-тж азбукж; ш; ша.

Шіавамь (да шіавнж, шіавнувамь), *гл. д.* 1) Мѣстжся мрьдамь, мрьдамся, пьпнж, шюшнж, шіаврж; **шевелиться, ворошиться, двигаться, гомозить.** 2) Не приставамь на нѣчто, противжся нѣкому за нѣчто; шіаврж, мрьдамь. 3) Отивамь нѣйдѣ набръзо и безъ да ся обаджж нѣкому. *Той шіавнж на нѣкждѣ.* 4) Походвамь тукъ тамъ да мрьсувамь, не сьмь вѣренъ на съпруга си; мрьдамь, шіарамь, шіаврж. *Ако жената шіава, има дрьво и она ще ся оправи.* 5) *гл. д.* Клатж, мѣстж, движж, мрьдамь нѣчто; **двигать, шевелить.** *Не си шіавай крака-та. — Като шіава разрѣшіава. Шіава като врьбовъ клинъ. Шіава като попадиіж въ плѣвникъ. Шіава, шіава, па пристава. Шіава, шіава, че дважь дава. Прѣдъ кумъ ся не шіава.*

Шіаваню, *с. ср.* отъ **шіавамь.** Шіавреню.

Шіаваракъ, *с. м.* Мѣсто, дѣто има много шіаваръ. *Ходилъ ми е рачко три дни и три нощи низъ папурако, низъ шіаварако.*

Шіаварецъ, *ум. м* отъ **шіаваръ.**

Шіаваръ, *с. м.* 1) Раст. чикутъ. 2) Раст. *Juncus communis;* **тростникъ.** 3) Раст. *Carex,* къндра, острика; **осока.**

Шіавнувамь, *гл. уч* отъ **шіавамь.** *За толкось и попадиіа шіавнува;* **кстати и попъ пляшетъ.**

Шіавнж, ешь,—нжлъ, *гл ед-кр.* отъ **шіавамь.**

Шіавраню и шіавреню, *с. ср.* отъ **шіаврж.** Шіаваню.

Шіавривый, въ, ва, во, *пр.* Който много шіавре.

Шіаврогжзъ, *с. м.* Който не стои мирно, а все шіавре; мрьдогжзица, непосѣдко, шіаврівъ.

Шіаврж, ешь, —ралъ, *гл. ср.* Шіавамь въ 1-то, 2-то и 4-то знам. *Шіаврж съ крака та си,* клоцамь, протамь, рьтамь; **подёргивать, барахтать ногами.**

Шіавуръ, *с. м.* Въ изреченіе: *шіавуръ мрюавуръ,* разбрькана работа, карма карашжкъ.

Шіайка, *с. ж.* 1) Шайка. 2) Гвоздей, пиронъ, клинецъ.

Шіака, *с. ж.* 1) Шепа, шьпа, шяпа, гребъ, грьсть, грьща, грьщь, кривачіа, пригрьща, ржкатка, стиска, хватка; **горсть, пригоршни.** *Да не ручіашь съ цѣлы шіакы, а съ два прьста. Турилъ му еднж шіакж жлътици у погачж-тж.* 2) Мѣрка за вариво. *Далъ му еднж шіакж фасулъ.* 3) Кацарско сѣчиво, съ което бъчварь-тъ изглажда изжтрѣ джгы-ты, когато вяче ся стягать съ обржчь; изгрибачь, огрибачка.

Шіаклика, *с. ж.* Врьхъ-тъ на носъ; носеръ.

Шіако, *съюз.* Ако и да. *Младеженецъ-тъ шіако и да не сакалъ да ся ожениitъ, го зели со силж.*

Шіакомь, *нар.* Съ шіакж, съ стискж. *Удари го шіакомь прѣвъ образа. Кога махнж шіакомь прѣзъ образа, и двѣ-тѣ й очи излѣтѣли.*

Шіалавый, въ, ва, во, *пр.* Немирный, бѣсный, лудый, налудничавый, сулудничіавый, буйный, палавый; **шаливый, шаловливый, шалунъ.** *Шіалавы-ты дѣца и въ црьквж мждро не стоять.*

Радке ле, мила чичева,
Има мѣсто за тебе,
Ала ты не си за тука,
Че ти е тьнка снага-та,
И ти е длъга коса-та,
И ти е бѣло лице-то,
Шіалавы ти сж очи-ты! *Пѣс.*

Шіалюкъ, *с. м.* Животина шолменъ.

Шіантавый, *в.* **шянтавый.**

Шіапаво бъілю. 1) Раст. іаблъкъіна. 2) Раст. *Cynoglossum officinale,* богородичино млѣко; **собачьи зубы, пёсій (собачій) языкъ, чернокорень, чередникъ, щелкунъ, собачникъ аптечный.**

Шіапавый, въ, ва, во, *пр.* Шіапливый.

Шіападъ и шіапатъ, *с. м.* Болесть шіапъ.

Шіапичя, *с. ср.* 1) Раст. *Alchemilla vulgaris;* **манжетка, львиная лапа, росница.** 2) Раст. *Rhodiola rosea,* шіапливо былю, шіапъ.

Шіапка, *с. ж.* 1) Направа дрѣха за покрываню главж-тж; капа, гугла; **шапка.** *Турямь си, налагамь си шіапкж-тж.* 2) Всіака покрывка на нѣчто валчисто. *Шіапкы на жълждь.* 3) Раст. укрыпчя, слѣзъ. 4) *Шіапкы,* дебелы чюшкы, бумбаркы, малункы, токачкы, топузкы. — *Разбрькали, промѣнили си шіапкы-ты,* скаралися, рекли си едно друго. *Щемъ си размѣсимъ шіапкы-ты,* щемъ ся скарамы. — *Боли мя шіапка-та,* глава-та. — *Далъ си и шіапкж-тж, зели му и шіапкж-тж,* далъ, зели му всичко, чтоималъ. — *По главж-тж и шіапка-та. Не глядай ми шіапкж-тж, а подъ шіапкж-тж. Шіапка-та ми е добра, глава-та ми не хвела. Който си има мухж на шіапкж-тж, той си іж шика. Който е открадналъ кошеръ-тъ, на шіапкж-тж му е кацнжла пчела. Далъ си попадиіж-тж, ушилъ си шіапкж; далъ си дъщерж-тж, ушилъ си калимавкж. Честита ти, Райко, шіапка! — Не е моіа, баёва е. Още Петко не роденъ, шіапкж*

му шиктъ. Капка по капкж, па послѣ и безъ шяпкж. Малко щрепелчя, а голѣма шяпка. Троица съ еднж шяпкж. Шяпка-та му три дни длъга, день широка. Калугерска шяпка и мухы-ты сбира. Дотогава (до утрѣ) колко шяпкы щжтъ опустѣжтъ! Кога му опустѣе глава-та, тогавъ и шяпка-та. Да ти опустѣе шяпка-та!

Шяпли́вецъ, *с. м.* Растенія *Nymphaea* и *Nuphar,* деветабанъ; **кубы́шечкы, кувши́нчики, лопу́шникъ.**

Шяпли́во бъ́ілю. Раст. шяпичя въ 2-то знам.

Шяпли́въій, **въ, ва, во,** *пр.* Който има шяпъ, болнъій отъ шяпъ; шяпавъій.

Шя́пчица, *ум. ж.* отъ **шя́пка.** Шяпчя; **ша́почка.**

Шяпчи́ще, *с. ср. ув.* отъ **шя́пка.**

Шяпчя́, *ум. ср.* отъ **шя́пка.** Шяпчица.

Шяпъ, *с. м.* 1) Болесть у добытъка въ крака-та и уста-та; шяпадъ, шяпатъ; **я́щеръ, сапъ, моло́чница.** *За да не хваща добытъкъ-тъ шяпъ, пролѣть, кога ся заврьне отъ зимовище, нѣкоѫ ссжботж прѣди изгрѣвъ слънце го закрьмяватъ съ главж отъ ахтаподъ.* 2) Раст. шяпичя въ 2-то знам. 3) Раст. *Seseli rigidum wk.*

Шя́рамъ, 1) *гл. д.* Шярж. 2) *гл. ср.* Шявамъ въ 4-то знам. *Таія жена шяра.*

Шяра́нецъ, *ум. м.* и **шяра́нчя,** *ум. ср.* отъ **шяра́нъ.**

Шяра́новъій, **въ, ва, во,** *пр.* отъ **шяра́нъ.**

Шяра́нъ, *с. м.* Рыба *Cyprinus,* крапъ, сазанъ; **карпъ, ка́ропъ, саза́нъ.** — *Лапни-шяранъ,* лапни-мухж, лапнишь, захласнжтъ, глупавъ, будала, гламавъ, шипкавъ, шянтавъ, шяшявъ человѣкъ; **дура́къ, вислоу́хій, простофи́ля, ко́па.** *Какъвъ лапни-шяранъ е! Лапни-шяранъ, бутнихрастъ и размжти-гйолъ—троица братія.*

Шя́реніе, *с. ср.* отъ **шя́рж** и **шя́рмся.**

Шярени́ло, *с. ср.* 1) Нѣчто, съ което шярятъ; шярилка, шярило. 2) Мѣсто, нашярено съ шяркы.

Шяренина́, *с. ж.* Шяреніия, шяръ, пъстрина, пъстрота; **пестрина́, пестрота́.**

Шя́реничкъій, — **чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **шя́ренъій.** Шяренкъій.

Шярени́ія, *с. ж.* 1) Шяренина. 1) Шярка, шярилка, шярило, шяръ, пъстрила; **вы́чуры.** *Съ шярении,* на шяровъі; **вы́чурный.**

Шя́ренкъій, **нка, нко,** *пр. смякч.* отъ **шя́ренъій.** Шяреничкъій. *Харна и работна, ама шяренка,* шяврива, нечестна.

Шяренобо́къій, **къ, ка, ко,** *пр.* Что има шяренъі очи.

Шя́ренъій, **нъ, на, но,** *пр.* 1) Что не е навсякждѣ съ еднакъвъ шяръ, цвѣтъ, съ еднаквж боѭ; шяръій, пъстръій; **пёстрый.** 2) Вапсанъій, боядисанъій, багренъій съ разнъі бои, съ разнъі цвѣтовъі; шяръій, писанъій; **узо́рчатый.** 3) Шитъій, вязанъій, плетенъій съ разнъі цвѣтовъі конци, пряждъі; съіпанъій; **узо́рный, вы́чурный.** 4) Който има болесть шяркж; съіпанъій, съіпаничявъій; **о́спенный.** 5) Что не е навсякждѣ еднакъвъ; размѣсенъій, смѣсенъій. *Шарена соль,* мерудия. 6) Който шява, мрьда, мрьсува; шявривъій. *Петкана е шярена,* шяра, пошявва, не е честна. — *Шярено хоро,* смѣсено хоро отъ старъі, младъі, мжжіе, женъі, что играѭтъ въ поне дѣлникъ слѣдъ сватбж.—*Шяренъ хлѣбъ,* особенъ обряденъ хлѣбъ; колачь, святецъ, богувица. — *Шяренъій-тъ волъ много лой има. Да ти даде Господь шяренж овчицж и шярено шилен це! Не е на шяренж-тж кравж теля. Глядать го като шярено яйце. Всичко си има Радка, токо си нѣма шяренж забрадкж.*

Шяренѣ́жся, **ешся,** —**нѣлся,** *гл. об.* Виждамся, показвамся щяренъ; **пестрѣть.** *Нѣчто ся шяренѣе.*

Шя́рецъ, **рца,** *с. м.* Шяренъ конь, шяркулия, шярко.

> Тогай жрѣбчя ми ся уморило,
> На Марка това ся поклонило,
> За чюденіе шярецъ проговори
> И на Марка вака това рекло. *Пѣс.*

Шяри́лка, *с. ж.* Нѣчто, съ което шярять; шяренило, шярило, шярка, шярулія. *Пряждж за шярилкж,* шярена пряжда; **пе́стредь.** *И баба знае да шяри, ако има шярилкж. И мама знае да мѣси шяренъ зелникъ, ама шярилкж нѣма.*

Шяри́ло, *с. ср.* Шярилка. *И баба знае да шяри зелника, кога има шярило то.*

Шя́рка, *с. ж.* 1) Украшеніе на нѣчто отъ разнъі бои; шяренина, шяръ, пъстрила; **узо́ръ, вы́чуры.** *Тъія шяркъі не чинять. Турни другъі шяркъі.* 2) Шярилка. *Не съмь купила още шяркъі.* 3) Болесть съіпаница, съіпка, струпка, шярула, шярулка; **сыпь, корь, о́спа, во́спа, во́спина, лопуха́.** *Баба шярка.* Шяркъі-тъі бъіватъ: бруссница, дребница, кожюшка, лѣщница, лѣщенка, червенка, ядра шярка. 4) Болесть *Antraknose* по лозія-та; балсара, вжгленъ, маврада, мана, съіпка, чернилка. 5) Раст. *Hyoscyamus niger,* блѣкъ, блѣника,

блѣно бълiе, блѣнъ, буника, грънеица, гръня, пищбобъ, пиши-попъ, полудѣвка; бѣлена́ чёрная, блекота́.

Шiа́рко, *с. м.* 1) Шiарено животно; шiаро; **пестру́ха.** 2) Имя-то на Крали-Марковъiа конь; шiарець, шiаркулиiа, шiаркулинъ.

Шiаркулийчя, *ум. ср.* отъ **шаркулиiа.** *Кончя шiаркулийчя.*

Шiаркули́нъ, *с. м.* Шiаркулиiа. *Стягни ми коня шiаркулина.*

Шiаркули́iа и шiарколиiа, *с. м.* 1) Шiарець, шiарко, шiаркулинъ.

Коiа коня да извадж:
Дали конiа звѣздоброiа,
Или конiа вихрогонiа,
Или конiа шаркулиiа? *Пѣс.*

2) Назъвание на Ръла юнакъ въ пѣсень;

Хаберъ прати Ръла шiарколиiа,
Хаберъ прати на Ръла шестокрънла,
Да си идкть у кума на гостiе.

Шiа́ро, *с. м.* Шiарено животно, особено кучя; шiарко.

Шiаро́санъiй, нъ, на, но, *пр.* Шiаренъiй, шiаръiй, пьстръiй.

Стани, стани, старъiй свату,
Та си вдигни сватовъi-нъi,
Отведи гъi у дома ти
На одровъi стругосанъi,
На постелкъi шiаросанъi. *Пѣс.*

Шiару́ла и шiару́лка, *с. ж.* Болесть шiарка, съiпаница.

Шiару́лiа, *с. ж.* Шiарена овца.

Да-че тата шiарулiк,
Че у́ купи кушулiк;
Да-че тата юничкж,
Че у́ купи сукничкж. *Пѣс.*

Шiарцано́гъiй, гъ, га, го, *пр.* Что има шiаренъi ногъi.

Ой невѣсто, мило добро мое,
Оружiай ми конiа шiарцанога,
Азъ ке ходамь на силнж-нж войска. *Пѣс.*

Шiа́рчица, *ум. ж.* отъ **шiа́рка.**

Шiаръ, шiарове́, *с. м.* 1) Цвѣтъ, боiа, ренкъ; **цвѣтъ, масть.** *Такъвъ му е шiаръ-тъ.* 2) Шiаренина, шiарениiа, пьстрина, пьстрота; **пестрина́, пестрота́.** 3) Шiарка, шiарениiа, пьстрила, украшение; **узо́ръ, вы́чуры.** *На шiаровъi;* **вы́чурный.** 4) Врѣмя-то, когато гроздiе-то начина да ся прошiарва. *Лозiа-та ся копать третий копъ у шiаръ.*

Шiа́ръiй, ръ, ра, ро, *пр.* Шiаренъiй, пьстръiй. *Шiаръi възглавници.*

Той си подъ сѣнкж сѣдiаше,
Шiаро си iагня печiаше. *Пѣс.*

Шiа́рнж, ишь,—ри́лъ (да шiарнж), *гл. д.* 1) Правж нѣчто да стане шiарено, пьстро; шiарамь, пьстрж, пишж, зодж; **пестри́ть, распи́сывать, малева́ть.** 2) Шиiж, плетж, вяжж нѣчто съ конци, съ преждж разнъi шiаровъi; съпiж, шiарамь; **вышива́ть.** 3) Шлевж, бiж съ коприва. 4) Трьсж, тражж, барамь; **иска́ть.** *Что шiаришь по кйошета-та?* 5) *гл. ср.* Ходж нагорѣ надолу; митками, лутамся; **шля́ться.** *Онъ ся уплашилъ и захванжлъ да шiари натамъ навамъ да гъi тражи.* 6) Шiарамь, шiавамь, шiаврж, мрьдамь, мрьсувамь, изневѣрiувамь. *Не чинило да обужть на малко дѣтя со сефте шiаренъi чорапъi, оти кога ке пораснжло ке шiарѣло.* **—ржся,** 1) *гл. возвр.* Хваща мя болесть шiарка, шiарула; съпiжся, усъпвамся. *Дѣца-та му още не сж ся шiарили.* 2) *гл. стр.* Бъiвамь шiаренъ.

Шiата, шiатавъiй, шiатажся, в. гъi на ряда съ шя . . .

Шiа́терници, *с. м. мн.* Шiаторници.

Шiатица, шiатка, шiатокъ, в. гъi при шя . . .

Шiато́ристъiй, стъ, ста, сто, *пр.* Что е като шiаторъ, като шiатъръ. *Поминжлъ покрай едно дрьво шiатористо.*

Шiато́рници, *с. м. мн.* Които не сж заселени на едно мѣсто, а ся мѣстять отъ мѣсто на мѣсто и живѣжть подъ шiатръi; шiатерници, чергари; **кочу́ющiе.**

Шiаторчя, *ум. ср.* отъ **шiаторъ.** Шiатърчя. *Женъi-тъi проносихж шiаторчина, а на мжжiе-тъi излѣзохж перчета-та изъ капж-тж.*

Тукъ ми никнжло тополчя,
На тополчя-то сѣдѣлце,
Надъ сѣдѣлце-то шiаторчя. *Пѣс.*

Шiаторъ, *с. м.* Шiатъръ; в. и **шято́ръ.**

Шiа́тра, *с. ж.* 1) Шiатъръ. 2) Заклонъ, подслонъ, слонъ, спустница, сушина, сайвантъ, саiа; **навѣ́съ, намѐтъ, ови́нъ.**

Шiатра́iж, в. **шятра́iж.**

Шiа́търчя, *ум. ср.* отъ **шiа́търъ.** Шiаторчя, чаджръ, омбрела, умрела; **зо́нтикъ, парасо́лъ, подсо́лнечникъ.**

Шiа́търъ, *с. м.* Кжща, колъiба отъ чергъi, отъ платна, разпьнжтъi на коловъi и вжжiа; шiаторъ, шiатра, черга, чаджръ; **пала́тка, шатёръ.** *Разпя шiатъръ въ зелено ливадiе.* — *Модръ шiатъръ,* раст. чiашюлкъi, чаджрчя.

Шiашiавъiй, шiашливъiй, в. гъi при шя...

Щ, щ, *щ*.

Щ. Двадесять и седмо слово, двадесять и седма буква въ Българскѫ-тѫ азбукѫ, наричано *ща;* по старо-то начрьтание Щ, а по ново-то щ, и рѫкописно *щ*.

Ща, *с. ж.* Названние на двадесять и седмо-то слово въ Българскѫ-тѫ азбукѫ; щ; ща.

Щáва, *с. ж.* Водюва кашю отъ стлъченѫ смрадликѫ, отъ псешлюци и отъ другы нѣчта, въ коихто къиснѫть кожи, та гы уработвать; аргаса; **квасы́, хлѣбы, дуби́льная кислотá.** *Щава отъ псешлюци;* **кáшка.** *Да ся сплуе въ щавѫ-тѫ.*

Щáвелъ, *с. м.* 1) Раст. *Rumex acetosa,* щавунюкъ, гластурець, козю брада, козилючка, къиселекъ, къиселецъ, къиселица, къиселикъ, къиселокъ, къислекъ, къислюкъ, къишлекъ, къишлюкъ; **щавéлъ обыкновéнный, ки́слица.** 2) Раст. *Oxalis,* щавунюкъ, щавлюкъ, дивъ лападъ. 3) Раст. *Oxalis Acetosella,* щавунюкъ; **ки́слица, зáячья капу́ста.** 4) Раст. *Polygonum lapatifolium,* щавунюкъ, пиперичя. 5. Раст. *Oxyria digyna*

Щáвение, *с. ср.* отъ **щáвѭ.**

Щáвенъій, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **щáвѭ.** Осменъій, усменъій, ваденъій.

Щáвица и щáвичка, *ум. ж.* отъ **щáва.**

Щáвлюковъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **щáвлюкъ.**

Щáвлюкъ, *с. м.* Раст. *Oxalis,* щавель, щавунюкъ, лападъ, лападецъ.

Щаву́нюкъ, *с. м.* 1) Раст. буренъ като лападъ, нъ не така тлъстъ; дивъ лападъ; варять го за свиня, в. **щáвелъ** и **щáвлюкъ.**

Щáвѭ, ишь, — ви́лъ, *гл. д.* Потопювамь кожѫ въ щавѫ да къисне за да ѭ уработѫ; аргасвамь, вадѫ; **дуби́ть, кваси́ть, выминáть, скорня́жить, скорня́чить, сбивáть мéздру.**

Щáма, *с. ж.* Шамата, шюмъ (?). *Что е щама на горнѭ долнѭ земѭ?*

***Щáмпа,** *с. ж.* в. **штáмпа.**

Щапáло, *с. ср.* Стѫпало.

Щáпамь (да щáпнѫ), *гл. ср.* Щапукамь: 1) Прѣстѫпюмь полека и тяжко; едва ся дрьжѫ на крака и ходѫ отъ уморѫ или отъ друго нѣчто; кретамь, креткамь, кретуцамь, клонзамь. 2) Казвася за дѣца, кога проходять; прѣстѫпюмь. *Дѣтя-то ве да щапа.* 3) Стѫпюмь, ходѫ. *Нѣкой е щапалъ по дъскы-ты. По лѣпежю е щапано.*

Щáпание, *с. ср.* отъ **щáпамь.** Щапукание.

Щáпнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **щáпамь.**

Щапу́камь, *гл. ср.* Щапамь.

Щапу́кание, *с. ср.* отъ **щапу́камь.** Щапание.

Щапъ, *с. м.* Стапъ, тояга; **пáлка.**

Щапъ, *междом.* Показва тяжко щапание, прѣстѫпюние.

Щáпьць, щапци, *с. м.* Въ стѣнѫ отъ плетъ дебели отвѣстни прѫтове въ длабовы-ты на подбойници-ты.

Щáстие, *с. ср.* Честь, срѣща, късметъ; **счáстіе.**

Ще, *пр. неизм.* Въ изречение: *на ще срьдце вино не ся пие,* на гладно срьдце.

Ще, *спом. гл.* в. **щѫ.**

Щéва, *с. ж.* Раст. трѣва дѣдовы дисагы, жябова нога, крастава гора, овчюровъ стапъ, мачець, пазию. Тая трѣва нѣкои юдѫть.

Щéжеръ, *с. м.* Стежеръ, стожеръ, стоджюръ.

Щенé, *с. ср.* Щеня.

Щени́е, *с. ср.* отъ **щѫ,** в. **щѣни́е** и **щюние.**

Щéнение, *с. ср.* отъ **щéнѭся.**

Щенéць, нци́, *с. м.* 1) Малко-то на кучкѫ, на вльчицѫ, на мечкѫ; щеня, паля, кутря; **щеня́, щенóкъ.** *Въ еднѫ пещерѫ въ горѫ-тѫ имало мечкыны щенци.* 2) Малкы прыщкы около голѣмѫ.

Щéнѭся, нися, —нилася, *гл. об.* 1) За кучкѫ, вльчицѫ, мечкѫ или за друго подобно женско животно: раждамь, добывамь щеня; **щени́ться.** 2) За прыщкѫ: подпилвамся, умножювамся, разплодювамся, развъждамся, подвъждамся. *Които пѫпкы ся пукнѫть, щенятся още.*

Щеня́, нéта, *с. ср.* 1) Щенецъ. *Щеня кучя,* кутря; **лизу́нчикъ.** *И отъ щеня-то излива овчюрско кучя.* 2) Ченче. 3) Помалка-та прѫтчка на рабушь, на чотелѫ.

Щéрка, *с. ж.* 1) Дъщерю, дъщерка; **дочь, дóчка.** 2) Така казва всюкой на пó-младѫ отъ него жена; щерко, черко. — *Сборувамь ти, щерко, сѣквайся, снахо,* или: *наговарюмь ти, щерко, дошиквайся, снъхо;* **кошку бьютъ, а невѣсткѣ навѣтки даю́тъ.** *И у поповѫ-тѫ щеркѫ има толко кривичко. — Царева щерка,* животно **цáрева невѣста.**

***Щерню,** в. **штéрню.**

Щéрчица, *ум. ж.* отъ **щéрка.** Черчица, дъщерка, дъщерчица; **дóчка.**

Щета, *с. ж.* в. **тщета.**

Щéти́на, *с. ж.* 1) Полянка на стрьмнинѫ въ горѫ отъ три-ты страны обградена съ дрьвета. 2) Трапъ, юма отъ жижницѫ, дѣто горять вѫглища.

***Щивáлъ,** в. **штивáлъ.**

Щи́вамся (да ся щи́внѫ, щи́внувамся), *гл. об.* Врьлямся подъ водѫ-тѫ, кога ся кѫпѫ; стрѣлкамся изъ-подъ водѫ-тѫ; гмурамся, гмурьмся, барвамся, цомбурвамся; **ныря́ть, уны́ривать, оку́нываться, ю́ркать, встрепену́ться, ла́зать.**

Щи́ванье, *с. ср.* отъ **щи́вамся.**

Щи́внувамся, *гл. уч.* отъ **щи́внѫся.**

Щи́внѫ (да ся), ешь, **—нѫлся,** *гл. ед-кр.* отъ **щи́вамся.**

Щи́глицъ, *с. м.* Птица *Fringilla carduelis,* стиглицъ, догуличя, каджнка, кадкаджнка, калинчица; **щего́лъ.**

Щи́мкы, *с. ж мн.* Щимъ.

Щимъ, *с. м.* Дребна и нечиста влъна, что остава междѫ зѫбы-ты на даракъ, кога влачимъ; дребъ, ущипци, щимкы; **вы́чески, оче́ски, па́чеси, отере́бки.**

Щипáлка, *с. ж.* 1) Направа като клѣщи, съ която защипвать нѣчто; щипка, щипулка, щипци; **щипцы́.** 2) Членъ у нѣкои животны, съ който тѣ щипѭть. *Раци-ти имать по двѣ щипалкы.*

Щи́панье, *с. ср.* отъ **щи́пѫ.**

Щи́панъый, нъ, на, но, *прич. стр.* отъ **щи́пѫ.** *Намѣри баба хапано, ами пакъ и щипано.*

Щи́пелчица, *с. ж. Водна щипелчица,* насѣкомо *Nepa cinerea.*

Щипе́цъ, *с. м.* Ръбка *Gobitis fossilis,* в. **циро́нъ.**

Щи́пка, *с. ж.* 1) Щипалка. 2) Сбирачь. 3) Желѣзо въ крайща-та на ось, въ което заглавять клѣчкы-ты. 4) Защипванье, щипокъ. *Щипка сукманъ не дере;* **сло́во вреда не причиня́етъ.** 5) Нѣчто ситно, колкото може да ся земе съ три-ты прьста; щепо́ть, **напо́йка.** *Една щипка соль;* **щепо́тка со́ли.**

Щи́пнувамъ, *гл. уч.* отъ **щи́пнѫ.**

Щи́пнѫ, ешь, **—нѫлъ,** *гл. ед-кр.* отъ **щи́пѫ. —нѫтый,** *прич. стр.*

Щипо́къ, *с. м.* Едно защипванье; щипка, пощипъкъ; **щипо́къ.**

Щипу́лка, *с. ж.* 1) Щипалка. 2) Животина шкрапиия.

Щи́пци, *с. м мн.* Щипалка, щипка, щипулка; **щипцы́.**

Щи́пѫ, ешь, **—пáлъ** (да щи́пнѫ, щи́пнувамъ), *гл. д.* 1) Хващамъ, стискамъ съ два-та си прьста или съ нѣчто като съ клѣщы, та да заболи; **щипáть.** 2) Чистѭ, мъкнѫ, скубамъ пера-та, козинѫ-тѫ на попарено животно; **тереби́ть, щипáть.** *Щипѫ кокошкѫ, прася.* 3) За нѣчто ядовито: бодѫ, лютѭ, парѭ; **щипáть.** *Вино-то, стипца-та щипе на языка. Студъ-тъ щипе.* **—пѫся,** 1) *гл. взвр.* За влънѫ, за козинѫ: падамъ, капѭ, окапвамъ, литамъ, скубамся; **лѣзть, вылѣзывать, слѣзáть, спадáть.** *Влъна-та на кожюха ве да ся щипе.* 2) *гл. стр.* Бывамъ щипанъ. — *Щипи прася, доклѣ е въ корыто-то; бий женѫ, доклѣ е рано. Ако не ще боговица да ся щипе, тя не на црьквѫ.*

Щи́рецъ, *ум. м.* отъ **щиръ.** Малко щиръ.

***Щири́ца, щи́рьый,** в. **штири́ца, шти́рьый.**

Щи́рникъ, *с. м.* Зелникъ съ щиръ междѫ листа-та.

Щиръ, *с. м.* Раст. *Amaranthus retroflexus. Минѫ щиру врѣмя. Не мя е ядъ, кога мя пари коприва, а кога щиръ. — Бѣлъ щиръ,* раст. *Albersia prostrata.*

Щи́рянъый, нъ, на, но, *пр.* Направенъый отъ щиръ.

> Сготвила сьмь вы, сготвила,
> Щиряно зелие варено,
> Въ копанище дробено
> Со голѣмѫ-тѫ сѣкырѫ. *Пѣс.*

Щи́тецъ, *ум. м.* и **щи́тчя,** *ум. ср.* отъ **щитъ.**

Щитъ, *с. м* 1) Кѫтъ, кйоше въ кѫщи възъ огньня. 2) Врьшникъ-тъ, кубе-то на фурнѫ; **сводъ пе́чи.** 3) Дъскы прѣграда, что ся турять междѫ ръклы-ты на кола отпрѣдъ и отзадъ; задънка. *Прѣденъ щитъ,* прагъ. *Сѣдни на щитъ,* сѣдни назадъ, навѫтрѣ. 4) На длъгѫ софрѫ крѫгло-то мѣсто, дѣто сѣдать прьви-ти и по́-стари-ти; чело. *Сѣднѫлъ на щита,* на чело-то, най-напрѣдъ. 5) Горнья-та чясть на корабъ; **пáлуба.**

> Святъый Никола корабъ сдѣлюва
> Съ три дунгеры най-башь майморы
> Па го врьлихѫ у Черно море
> У него сѣднѫлъ святъый Никола,
> Отъ еднѫ странѫ на щитъ на корабъ,
> Отъ еднѫ странѫ, отъ деснѫ странѫ,
> И сѣднѫлъ си е отъ лѣвѫ странѫ
> Святъый Илия на щитъ на корабъ. *Пѣс.*

6) Желѣзна или отъ друго направена крѫгла, продлъговата дъска, дрьжяна на рѫкѫ за запазѫ отъ стрѣлѫ, отъ ножь, отъ ударъ; щица челикова; **щитъ.**

> Разерьдися самодива,
> Па си мѣтнѫ тьнкѫ стрѣлѫ,
> Да удари Храбро юнакъ;
> Той си мѣтнѫ щитъ на себе,
> Защити си конь и себе. *Пѣс.*

Щи́ца, *с. ж.* 1) Дъска. *На гнилѫ щицѫ не ходи.* 2) *Щица челикова,* щитъ въ 6-то знам.

> И станѫхѫ до два братя мили,
> Облѣкохѫ пандзурлы кошюлы,
> Си кладохѫ щицы челиковы. *Пѣс.*

Богъ ѣ убилъ млада Ѣанкулицѫ,
Что ми зеде щицѫ челиковѫ,
На щицѫ си сабѭ му прѣчюка,
Само себе не си ся загуби. *Пѣс.*

Щлъбъ, *с. м.* Стлъбъ.

Що, щото, щонь, *в.* что, чтото, чтонь.

Щрагóрение, *с. ср.* отъ **щрагóрѭ.** Грачение, страгорение.

Щрагóрѭ, ишь, — рилъ, *гл. ср.* Грачѭ, страгорѭ, страчѭ; **гра́кать, ка́ркать.**

Щра́кало, *с. ср.* Дѣтска играчка отъ зелено царевичино стъбло особенѫ направѫ, съ което щракать.

Щра́камь (**щра́квамь, да щра́кнѫ, щра́кнувамь**), *гл. д.* Опвамь нѣчто да отскокне, да ся отпьне и да ся удари о нѣчто, та да издаде гласъ; щрѣкамь, чракамь. *Щракамь мандало-то. Щракнѫ пищова, ала не хванѫ.* —мся, *гл. възвр.* и *стр.* Хлопамся, удрюмся о нѣчто; чракамся.

Щра́кание, *с. ср.* отъ **щра́камь.** Чракание.

Щра́квамь, *гл. мн-кр.* отъ **щра́камь.**

Щра́кнувамь, *гл. уч.* отъ **щра́кнѫ.**

Щра́кнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **щра́камь.** Да чракнѫ.

Щраку́келъ, щраку́кълъ и **щраку́кълъ,** *с. м.* Птица щръкукълъ, щръкълъ.

Щра́чка, *с. ж.* Птица страчка, свракa.

Щрепела́къ, *с. м. ув.* отъ **щре́пеля.**

Щрепела́чя и **щре́пелчя,** *ум. ср.* отъ **щре́пеля.**

Щре́пеля, *с. ср.* Малко момчя; **мальчуга́нъ.** *Малко щрепеля, а голѣма шяпка.*

Щръга́ръ, *с. м.* Дръглива свиния, коията не може да ся угои.

Щръка́лова чо́нка. Раст. щръкова нога.

Щрѣквамь и **щрѣкнувамь** (**да щрѣкнѫ**), *гл. ср.* Изправюмся, вдигамся, настръхвамь, накренвамся, наежвамся; **встава́ть дыбомъ, ощети́ниваться, топы́риться, растопы́риваться.**

Щрѣкванию и **щрѣкнуванию,** *с. ср.* отъ **щрѣквамь.**

Щрѣкелъ, *с. м.* Птица щръкълъ.

Щръкле́ць, *с. ж.* Насѣкомо *Tabanus,* щръкъ, щръкълъ, стрѣкъ, щрьшелъ, оводъ, овъдъ; **о́водъ, слѣпе́нь.**

Щрѣкли, *с. м. мн.* Особены кола за стрьмны, лоши и тѣсни кѫтища въ планинѫ.

Щръкли́вый, въ, ва, во, *пр.* Что щръклѣе лесно и отъ малко.

Щрѣклистый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има длъгы крака като на щръкълъ, что стръчи като щръкълъ; **голена́стый.**

Щрѣкли́ца, *с. ж.* Муха *Hydroderma bovis,* отъ коихто пощръклѣвать говяда-та. *Хванѫла го щръклица-та,* пощръклѣлъ. *Щръклѣе като волъ отъ щръклицѫ. Оттогава овци-ты махнѫлы да щръклѣѭтъ и щръклица-та минѫла у воловы-ты.*

Щръкло́, *с. ср.* 1) Кога щръклѣе нѣкое добычя. *Хванѫло го щръкло-то. Бѣга като кучя отъ щръкло.* 2) Врьчило, вѣтрило, змѣй, калканъ, керкенезъ, учуртма; **бума́жный змѣй.**

Щрѣкловъ снѣгъ. Снѣгъ, что вали слѣдъ дохождание-то на щръклы-ты; щръковъ снѣгъ, лапандаристъ.

Щръклѣѭ, ешь, —лѣлъ, *гл. ср.* 1) Хващa мя щръклица, та прыпкамь съ вдигнѫтѫ опашкѫ като лудъ; пощръклѣвамь, ощръклѣвамь; **бзды́рить, бзы́рить, бзыря́ть, бызова́ть, дрочи́ться, строчи́ться.** 2) Лудѣѭ, лудувамь, салмувамь, пощръклѣвамь; **шали́ть, повѣсничать, куроле́сить.**

Щръклѣяние, *с. ср.* отъ **щръклѣѭ.**

Щръкнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **щрѣкнамь.**

Щрѣкова нога́. Раст. *Tribulus terrestris,* щръкалова чонка, щръковы иглы, щръкоиглы, врьти-попъ, бабарутка, бодланка, гѫскыни зѫби, иглици.

Щрѣкова чо́вка. Раст. *Erodium ciconium,* щръкъ.

Щрѣково гро́здие. Раст. единъ видъ *Sedum,* щръкогроздие, кукавичино гроздие, лисичино (мечкыно) гроздие.

Щрѣково цвѣтие. Раст. шишюрка въ 4 то знамен.

Щръковъ лукъ. Раст. чявкынъ лукъ.

Щрѣковый, въ, ва, во, *пр.* отъ **щръкъ.** — *Щръковъ снѣгъ,* послѣдень снѣгъ, слѣдъ който вяче дохождать щръкыли-ты; щръкловъ, лапандаристъ снѣгъ.

Щръкогро́здие, *с. ср.* Раст. щръково гроздие.

Щръкокра́кый, къ, ка, ко, *пр.* Что има длъгы крака като на щръкылъ; **длъгокракый.**

Щръкоцвѣтие, *с. ср.* Раст. шишюрка въ 4-то знамен.

Щръку́келъ и **щръку́кылъ,** *с. м.* Птица щръкълъ.

Щръкъ, щрѣци, *с. м.* 1) Насѣкомо щръклець. 2) Птица щръкълъ. 3) Раст. щръкова човка. — *Тръси щръкъ да му вади зъмчета. Попитали щръка, зачто му сѫ толкова цръны новѣ-ты, а той реклъ: не съмь пô-црьнъ отъ домазятия.*

Щрѣкълець, *ум. м.* и **щрѣкълчя,** *ум. ср.* отъ **щръкълъ.** Щръчя.

Щрѣкълъ и **щрѣкылъ,** *с. м.* 1) Насѣкомо щръклецъ. 2) Птица *Ciconia,* щракукелъ, щракукылъ, щракукълъ, щръколъ, щръкукелъ, щръкъ, чяплекъ, жябаръ, хаджия, **лайлекъ, лилекъ, лѣелекъ, лѫлекъ;**

áистъ. *Бѣлъ щръкълъ;* бузáнъ, бýсель. *Черенъ щръкълъ,* цыганскый щръкълъ; áистъ чёрный.

Щрѣчя, *ум. ср.* отъ **щръкъ.** Щръкълчя. *Само щръкъ-тъ знае, кое щръчя е лоше.*

Щрѣбавый, въ, ва, во, *пр.* Щрьбый, щрьбатый.

Щрьбáтый, тъ, та, то, *пр.* Щрьбый, щрьбавый.

Щрьбелúвый, въ, ва, во, *пр.* Щрьбый.

Щрѣбелчя, *ум. ср.* отъ **щрѣбелъ.**

Щрѣбелъ, *с. м.* Изхабено, отчюпено, ощрьбено на нѣчто остро, на нѣкакъвъ сѫдъ; щрьболъ, хрьбелъ, рабулъ, ѫрболъ; **щербúна, зýбрина, зазýбрина.** *Присмѣлся хрьбелъ на щрьбелъ.*

Щрѣбла, *с. ж.* Коьато има щрьбелы, нѣкакъвъ недостатъкъ.

Щрѣблё, *с. м.* Който има щрьбелы, нѣкакъвъ недостатъкъ; беззѫблё. *Присмѣлся хрьблё на щрьблё. Сѣднѫлъ хрьблё на пѫтя, та ся щрьблю присмива. Посмѣялся щрьблё на чюлета.*

Щрьблáвый и щрьблúвый, въ, ва, во, *пр.* Щрьбый.

Щрьбогáзичка, *с. ж.* Раст. глогъ, глогыня, калинка.

Щрѣбый, бъ, ба, бо, *пр.* 1) Что има щрьбелъ, щрьбелы, что е нѣйдѣ нащрьбенъ, накрьненъ, отчюпенъй; шютъй, щрьбавый, щрьбатый, щрьбеливый, щрьблавый, щрьбливый, хрьбеливый; **щербáтый, зазýбристый.** *Цала пацала вряла ляща въ щрьбо грьня, па ни ляща, ни чорбица.* 2) Който има нѣкакъвъ недостатъкъ. *Щрьба овца,* беззѫба, шюта, безрога.

Щрьвъ, щрьвове, *с. м.* Стрьвъ. *Турьять гы въ новѫ шиаренѫ торбѫ заедно съ щрьвовы: ябльки. нахутъ, шекеръ и др.*

Щрьквамь, щрькъ и производны-ты в. при **щрь . . .**

Щрѣпнякъ, *с. м.* Рыба *Torpedo marmorato.*

Щрѣшелъ, *с. м.* Насѣкомо *Tabanus bovinus,* что кѫца по добытъкъ и смуче кръвь; в. **щръклéць.**

Щрѣгáрь, *с. м.* Който стои на щрѣкъ; будный.

Щрѣкамь (щрякамь), щрѣквамь, да щрѣкнѫ, щрѣкнувамь), *гл. ср.* 1) Щракамь, чракамь. 2) Бия, чюкамь, тупамь, туптѫ. *Жила-та щрѣка.* 3) Шюртѫ, извирамь, изтичамь. *Отъ дѣснѫ-тѫ странѫ щрѣка кюкюрлива вода. — Болесть-та щрѣка изъ село-то ны,* има ѭ.

Щрѣканье (щряканье), *с. ср.* отъ **щрѣкамь.**

Щрѣквамь, *гл. мн-кр.* отъ **щрѣкамь.**

Щрѣкнувамь, *гл. уч.* отъ **щрѣкнѫ.**

Щрѣкнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ед-кр.* отъ **щрѣкамь.**

Щрѣкъ, *с. м.* Въ изречение: *стои на щрѣкъ,* стои на стрѣкъ, на стрѣжь, на скокъ, будно, да чяка да не стане нѣчто, да не ся случи, та да е готовъ; **быть на сторóжѣ.** *Дрьжи го на щрѣкъ. На щрѣкъ му е работа-та,* страхъ го е.

Щубъ, *с. м.* 1) Ситенъ прахъ отъ вѫглища; мания, мьния, мрьва. 2) Каль, съ коьто замазвать дрьва-та въ жижницѫ за вѫглища. 3) Сгуръ отъ желѣзо; шлакно, шлякно; **изгáрь, изгáрина.**

Щука, *с. ж.* Рыба *Esox lurius;* щука.

Щукáвець, *с. м* Въ изречение: *щукъ щукавець да станешь!*

Щýквамь и щýкнувамь (да щýкнѫ), *гл. ср.* Липсвамь, изгубямся, скрывамся, пропадамь, изчезвамь, потъвамь да мя нѣма никакъвъ; **пропадáть, исчезáть.** *Пѣтлити пропѣли и гяволи-ти щукнѫли. Старець-тъ щукнѫлъ, нѣмало го никакъвъ.* — **Щýква и щýкнува (да щýкне),** *гл. безл. Щуква ми,* дохожда ми на умъ, намыслювамь; бреха, руива, хруива, скымва, теква, треква, тумнува; **приходúть на мысль, вздýматься.** *Щукнѫло му да иде на пазаръ. — Щукнѫ ми изъ ума,* излѣзе ми, изкокнѫ ми изъ ума, забравихъ. — *Ега ти щукне и тоя,* что *го имашь!*

Щýкванье и щýкнуванье, *с. ср.* отъ **щýквамь.**

Щýкнѫ, ешь, —нѫлъ, *гл. свр.* отъ **щýквамь.**

Щýкыца и щýкычка, *ум. ж.* отъ **щýка.**

Щýлець, лци, *с. м.* и

Щýли, *с. ж. мн.* Гыгы, ждракыли, кокыли, конкыли, кукыли, нащулци, ногавици, ногачкы, нощалкы, патарагы, стулци; **ходýли.**

Щýпенье, *с. ср.* отъ **щýпѭся.**

Щупъ, *с. м* в. **щубъ.**

Щýпѭся, ишся,—пился, *гл. об* Навождамся, лѣгамь по очи-ты си съ задницѫ издаденѫ нагорѣ.

Щýравый, въ, ва, во, *пр.* Щурый.

Щýрамся, *гл. об.* Ходѫ нагорѣ надолу; скытамся, врьтѫся, щурѭся, блѫдаѭ, лутамся, талкамь, шлякамся; **шлятьcя, скитáться, блудúть, слоня́ться, мотáться.** *Прави мя да ся щурамь и скытамь.*

Щýранье, *с. ср.* отъ **щýрамся.** Щуренье.

Щýренье, *с. ср.* отъ **щýрѭся.** Щуранье.

Щурéнье, *с. ср.* отъ **щурѭ́.** Щурканье.

Щурéць, рцú, *с. м.* 1) Животина *Cryllus domesticus,* щурчя, сврьчькъ, цврьчькъ, квечерчя, цуцуль, чюрка, чюркулъ; свер-

чо́къ. 2) Птица *Sturnus vulgaris*, скворецъ, скорецъ, скоровранецъ, сколовранецъ, ковранецъ, сковранецъ; **скворе́цъ.** — *Щурецъ у кукѫ ако ти запѣе, было харно, на работѫ-тѫ напрѣдиѭ. У кѫщи щурци да ти щурять!*

Щу́рина, *с. ж.* Щура жена, мома. *Пущино, щурино.*

Щу́ркамь, *гл. ср.* За щурецъ: пищѫ, пѣѭ, щурѭ; **сверча́ть.** *Когато щуркать щурци у нѣкоѭ кѫщѫ, казвать, че таѭ кѫща щѣла да запустѣе.*

Щу́рканıе, *с. ср.* отъ **щу́ркамь.** Щуренıе.

Щуро́главость, *с. ж.* Болесть, отъ коѭто ся врьти глава; шемедъ, шемота, омела: **головокруже́нıе.**

Щуро́главый, **въ, ва, во,** *пр.* 1) Щурый. 2) Който има болесть щуроглавость; врьтоглавый, шемедный; **подве́рженый головокруже́нıю.** *Щуроглава овца.*

Щуроти́ѭ, *с. ж.* 1) Щурина. *Щуротиё проклята!* 2) Лудотиѭ, шемедъ, дивотиѭ. *Щуротиѭ-та си тѣра ракѫ-тѫ*

Щу́рчё, *с. м.* Щуръ човѣкъ. *Щурчё щурый!*

Щурчя́, *ум. ср.* Щурецъ въ 1-то значен.

Щуръ, *с. м.* *Щуръ-шюръ дупка*, една игра.

Щурый, **ръ, ра, ро,** *пр.* Щуроглавый, врьтоглавый, палавый, латойный, побрьканый, лудый, дивый, залухавый, замаяный, серсемъ, шашкѫнъ, смахнѫтый, налудничявый, сълудничявый, полудничявый, стрѣлухый, бльснѫтый, пернѫтый; **безу́мный, глу́пый, безтолко́вый, безразсу́дный, сумасбро́дный.**

> Ей либя щуро, глупаво,
> Когы не знаешь да либишь,
> Зачто ся баремь закачяшь? *Пѣс.*

Щура недѣлѭ прьва-та недѣлѭ на великы постъ, тримирна недѣлѭ, чиста недѣлѭ. *Прѣзъ щурѫ-тѫ недѣлѭ женı-тı не работять нищо вълняно.* — *Една пуста и щура хрътица. Станѫлъ сьмь като щуръ. Ходѫ като щуръ. Щура овца*, замаяна, шемедна, щуроглава. *Щуръ ся попи, лудъ ся калугери.*

> Въ механѫ сьмь го отпела
> За пусто вино црьвено,
> За щурѫ лютѫ ракиѭ. *Пѣс.*

Щурѣ́ѭ, **ешь,—рѣлъ,** *гл. ср.* Ставамь щуръ; пощурѣвамь, подивѣвамь, замайвамся, смайвамся.

Щурѭ́, **и́шь,—рилъ,** *гл. ср.* Щуркамь; **сверча́ть.** *У кѫщи щурци да ти щурять! Щурци да му щурять у главѫ-тѫ!*

Щу́рѭся, **ишся,—рилсъ,** *гл. об.* Щурамся.

Щута́ѭся, **ешся,—та́ялся,** *гл. об.* Чюдѭся и ся вайкамь за нѣчто, какъ да направѭ; щуткамся. *Ся щутаѭть, край не ся находиѭ.*

Щу́ткамся, *гл. об.* 1) Ходѫ като лудъ, като залисанъ, лутамся. 2) Щутаѭся. *Ся щутка Дефица-та со умъ тъ: что е ова?*

Щълбъ, *с. м.* вм. **стлъбъ,** клонъ.

Щѫ, **ешь, щяхъ, щялъ,** *гл. д.* Искамь, рачѭ, хочѫ; **хотѣть.** *Не ми ся ще;* мнѣ **неохо́та.** *Безъ да ще*, не го е искалъ, не че го е искалъ, не е нарочно; **не́хотя, нево́льно, нево́лею, непроизво́льно, ненаро́комъ.** *Щяло му ся*, искало му ся, срьбѣло го, дзивкало му. — *Щешь не щешь, стани баби зять. Ако не щешь, ти иди кѫдѣ щешь.*

Щѫ, **щешь, ще,** *гл. спомаг.* Ждѫ, жѭ, шѭ, кю, ке, чю, че. *Щѫ му пишѭ писмо. Оти-щѫ и азъ. Видь-щемь. Ако си е дошьлъ, щяше да ны ся обади. Да сьмь го направилъ, не щяше да мя е ядъ. Казвать, че сьмь щялъ былъ да работѫ. Щяли ужь да си дойдѫть. Щяло да вали дъждь.*

Щянıе, *с. ср.* отъ **щѫ.** Исканıе, раченıе, хоченıе, пощянıе; **хотѣ́нıе.** *То бѣ колко за щянıё*, за пощянка.

Ъ, ЪІ, Ь, Ѣ.

Ъ. Двадесять и осмо слово, двадесять и осма буква въ Бльгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричяно *еръ;* по старо-то начрьтанıе Ъ, а по ново-то ъ, и рѫкописно ъ.

Думы-ты, които нѣкои начинатъ съ ъ, в. на ряда при **ѫ** и **ѭ.** Виж. **еръ.**

ЪІ. Двадесять и девято слово, двадесять и девята буква въ Бльгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричяно *еры* или *и двойно;* по старо-то начрьтанıе ЪІ, а по ново-то ы, и рѫкописно *ы;* произнасяся като *и*, а нѣйдѣ въ окончянıе-то на думы-ты и като *е*, въ малко мѣста и като *ъй;* в. **еры.**

Ь. Тридесято слово, тридесята буква въ Блъгарскж-тж азбукж, наричяно *малъкъ ерь;* по старо-то начрътание Ь, а по ново-то ь, и ржкописно *ь;* произнасюся въ срѣдж-тж на думы-ты като ъ; в. **ерь.**

Ѣ. Тридесять и прьво слово, тридесять и прьва буква въ Блъгарскж-тж азбукж, наричяно *ять* или *е двойно;* по старото начрътание Ѣ, а по ново-то ѣ, и ржкописно *ѣ*

Думы-ты, които нѣкои начинать съ Ѣ, в. на ряда при **ѩ.**

Ѣ, 1) *Дат. пад.* отъ лично мѣстоимение третіе лице женскъій родъ единствено число; ней, ной, и́, у, ву, ю; ей, ей. *Помози Богъ, ѣ реколъ чловѣкъ-тъ на женж-тж. Не ѣ давать Господь нейзѣ челядь за добро-то незино. Извѣве божю съ рѣшето, та ѣ пукняло мѣшя-то. ѬѢ зеде майка ѣ и ѭ отнесе на параклисъ.* 2) *Вин. пад.* отъ лично мѣстоимение третіе лице женскъій родъ единствено число; нея, ѭ, ю, ню; её.

Богъ ѣ убилъ младж Ѩнкулицж,
Що ми зеде щицж челиковж,
На щицж сабьж си му причюка. *Пѣс.*

Ю, ю, *ю*

Ю. Тридесять и второ слово, тридесять и втора буква въ Блъгарскж-тж азбукж; по старо-то начрътание Ю, а по ново-то ю, и ржкописно *ю.*

Ю, *прѣдл.* вм. **у.** *Отивамъ ю васъ Той го юбилъ. Ютрѣ.*

Ю, 1) *Дат. пад.* отъ лично мѣстоимение третіе лице женскъій родъ единствено число; ней, ной, и́, у, ву, ѣ; ей, ей. *Кога огладнѣе, майка ю принесе, что ю трѣбвало, та ѭ нахрани.*

Мома сѣди у градинж,
На станъ падни у чичіа ю,
Ѩгня печи у баща ю. *Пѣс.*

На царіа дума врьнжла,
Царь си ю тихомъ думаше . . .
Братъ ю е хаберъ допратилъ. *Пѣс*

Что ю бише у Каменикъ,
Каменю го потрупали;
Что ю біаше у село-то,
Сосъ него ся чердосали. *Пѣс.*

2) *Винит. пад.* отъ лично мѣстоимение третіе лице женскъій родъ единствено число; нея, ѭ, ню, ѣ; её. *Да ю хванж.*

Поболѣлася Катинка,
Татко ву довелъ докторы,
Прьвъій ю хванж за ржкж,
Вторъій ю хванж за главж,
Третій ву грѣды слушаше. *Пѣс.*

Юва́, *с. ж.* Разсолева вода, прѣсолева чорба, сокъ, разсолница.

•**Ювка́,** *с. ж. Т.* Тѣсны и длъгы листца петуры отъ тѣсто, замѣсено съ яйца и млѣко; царукы; лапша́.

Югa̋вица, *с. ж.* Насѣкомо *Padura aquatica.*

Юга́рокъ, *с. ж.* вм. **уга́рокъ.**

Юги́чь, *с. м.* вм. **води́чь.**

Югови́тъій, тъ, та, то, *пр.* За врѣмя-то: когато духа южнъій вѣтьръ, югъ, та е топло; южнъій: ю́жная пого́да. *Врѣмя-то е юговито,* лодосъ.

Ю́говица, *с. ж.* Птица *Picus riridis,* голѣмъ зеленъ кльвочь; дя́телъ зеленой.

Ю́говъ снѣгъ. Снѣгъ, който вали и ся топи, не трае.

Югъ, *с. м* 1) Южнъій вѣтръ, топлъій, бѣлъій вѣтръ, долнякъ, лодосъ; югъ, полуденникъ. *Хванж единъ югъ. Югъ-тъ вѣе. Еднѭжъ ся скарали вѣтрове-ти сѣверъ и югъ. Югу, югу, да повелишь да юймы топеницж, а на лѣто да вѣймы пчейницж! Югъ е по́-якъ отъ горняка, а врѣмя-то и отъ два-та. Югъ, та югъ, ама ще дойде и другъ.* 2) Мѣсто-то междж истокъ и западъ срѣщж сѣверъ камъ топлы-ты страны; пладне; югъ, по́лдень. *На Благовецъ ся врьщать отъ юга ластовици-ты и щръкове-ти.*

Ю́да, *с. ж.* 1) Самодива въздушна и по полянъі-ты; самоюда, самовила, люда. Народъ-тъ вѣрва, че юды-ты сж хубавы женскы сжщества, които обытавать пусты-ты планины и живѣѭть край планинскы езера. Прѣдъ изгрѣвъ слънце юды-ты ся събирать на сборища, кжпѭтся въ езера-та и играѭть самовилскы хора. Юды-ты като самовилы-ты имать по еднж бѣлж дрѣхж, нарѣчена *сѣнка.* Ако нѣкоя юда си загуби сѣнка-та или ако нѣкой и́ ѭ открадне, то юда-та си прѣврьщала на обыкновенж женж. Юды-ты обыкновено не правять па-

кости. Лѣтны-ты вихрушкы сѫ работа на юды-ты. В. сапови́ла.

Добро-ле, млада лехусо,
Не поглеждай изъ коминю,
Че ще тя види юда-та,
Юда-та и самодива-та,
Та ще ти земе дѣтя-то,
Дѣтя-то прьвескъınчя-то. *Пѣс.*

Стоıанъ си стадо размамıа
Возъ тыıа бѣлъı Дунавъı,
Сосъ тыıа мѣднъı кавалъı.
Излѣзнѫ люда изъ Дунавъ,
Та си младъ Стоıанъ излюди. *Пѣс.*

Тръгнѫ ми Петъръ на-камто Влашка,
На пѫтıа срѣщнѫ юдѫ съ три главъı,
Извади Петъръ влашко-то ножя
Да ми съсѣче юдѫ съ три главъı. *Пѣс.*

Царева-та керка рекла: жи ми младость, майко, до утрѣ ако не мя сврьшите за това момчя, да знаете, оти сама себе юда ке ся сторѭ, и вые на душѫ да мя имате и на той вѣкъ джевабъ да ми давате. Имало въ еднѫ горѫ троица братıя юды; тѣ ся прѣправили на царскы сынове и отишле да земѭть царевы-ты дъщери. 2) *с. об.* Лошь, враговитъ чловѣкъ; дıаволъ. *Каква є юда! Юда-та недна!*

Съıнко Арсенко. Арсенко.
Мама нали ти думаше,
Кога си боленъ разболишь,
Турчинъ побратимъ да не ловишь,
Че Турчинъ е юда голѣма,
Та ще тя, съıнко, измами! *Пѣс.*

3) Малко немирно дѣтя; немирникъ, пакостникъ.

Юденю, *с. ср.* отъ ю́дѫ и ю́дѫся.

***Юджере́тъ,** *с. м. Т.* Плата за ползуване отъ имотъ; нивнина, снимнина. *Съ юджеретъ.*

Юдинскъıй, ска, ско, *пр.* отъ ю́да, ю́дъı. *Юдинско хоро.*

Юдинъıй, нъ, на, но, *пр.* отъ ю́да. *Има доста юдино желѣзо,* има много парьı

Юдица и ю́дичка, *ум. ж.* отъ ю́да.

Ю́дѫ, ишь, —ди́лъ, *гл. д.* Мамѭ, льстѭ, блазнѭ, прѣсатанıавамь; льсти́ть, соблазня́ть, обольща́ть, искуша́ть, плутова́ть, поддѣва́ть. *Чифутинъ-тъ почнѫлъ да юди женѫ-тѫ.* —дѫся, 1) *гл. възвр.* Плѣзѫся, подкръıвамся, гаврѭся. *Абре бъıволъ, не ми ся юди, че тя закалıамь.* 2) За малко дѣтя: не мирувамь, бѣснѣѭ, салмувамь. 3) *гл. стр.* Бъıвамь юденъ; мамѭся, льстѭся, блазнѭся, прѣсатанıавамся.

Ю́жина, *с. ж.* Ужина *На южинѫ, по южинѫ,* на пладня.

Кога было на южинѫ,
На вси момъı орнвъ чорба. *Пѣс.*

Минѫ у сестрѫ на южинѫ,
Тури сестра му трапезѫ,
Сѣднѫ Марко да южнува. *Пѣс.*

Южи́намь и ю́жнувамь, *гл. д.* Ужинамь, пладнувамь.

Южи́нанıе и ю́жнуванıе, *с. ср.* отъ южи́намь. Ужинанıе.

Южници, *с. м. мн. Южници верыжници,* праздници на 16 Ианнуарıя и 20 Юлıя за гръмотевицѫ; в. веръı́жници.

Ю́жнъıй, —жьнъ и —женъ, жна, жно, *пр.* 1) Что гляда, что ся намира на югъ; ю́жный. 2) Что иде откамъ югъ, откамъ пладня; ю́жный.—*Южно врѣмя,* кога вѣе южнъıй-тъ вѣтръ, та е топло; юговито врѣмя; ю́жная пого́да. *Юженъ Божичь, нездрава година.* — *Юженъ хлѣбъ,* добрѣ измѣсенъ и втасалъ, та ся опекалъ като сюнгеръ съ зайци.

Южя́, *с. ср.* Вѫжя. *Прибра ли южя-то отъ двора?*

Мара си скъıде жлътъı папуци
Отъ габеръ до водяницѫ
По Ивана, по нѣмай-мира:
Иаль Иванъ, ıаль душıа.
Иаль южя на гушѫ! *Пѣс.*

Южıа́въıй, въ, ва, во, *пр. Южıавъ снѣгъ,* мякъıй, что е захванѫлъ да ся топи. *Да ся биемъ оти снѣгъ-тъ е сега южıавъ, та ся прави добрѣ на топкъı.*

Южıа́рь, *с. м.* Вѫжıарь.

Юзда́, *с. ж.* Узда. *Турıамь юздѫ на конь,* заюздвамь; мундшту́чить ло́шадь. *Стягамь нѣкому юздѫ-тѫ,* не го оставıамь да прави, каквото си ще, да ся разпуща; прижа́ть къ но́гтю, подъ но́готь. *На конскѫ главѫ юзда приличıа На ученъ конь юзда не трѣбва. Жена безъ мѫжь е като конь безъ юздѫ.*

Юзди́ца и юзди́чка, *ум. ж.* отъ юзда́.

Юзе́мѫ, ешь, юзя́хъ, *гл. свр.* отъ юзи́мамь.

***Юзенги́ıа,** *с. ж. Т.* Узенгиıа.

Юзени́чя, *с. ср.* Сѫдъ юзя.

Юзенце, *ум. ср.* отъ юзя.

Ю́зецъ, *ум. м.* отъ юзъ.

Юзи́мамь (да юзе́мѫ), *гл. д.* Узимамь.

***Юзлукъ,** *с. м. Т.* 1) Стотинникъ. 2) Пара 14 грошıа.

***Юзъ,** *с. м. Т.* 1) Сто. 2) Една четврьтина отъ окѫ; сто драма.

Юзя́, *с. ср.* Шюля въ 1-то знач. *Съ едно юзя сватба не става. Не глядай юзя-то, а что е въ юзя-то.*

***Юйди́свамь** (да юйди́шѫ), *гл. ср. Т.* Уйдисвамь.

Ю́камь (да ю́кнж, ю́кнувамь), *гл. ср.* Выкамь нѣкому ю, ю! да бѣга.

Ю́канье, *с. ср.* отъ **ю́камь.** *Влъкъ отъ юканье не вима.*

***Юклама́,** *с. ж. Т.* Йоклама, провѣрюваніе, да ли не липсва нѣчто, да ли всичко е на мѣсто-то си; **провѣрка.** *Чинися юклама,* провѣрювася.

***Юклу́къ,** *с. м Т.* Ракла масандра.

***Юкъ,** юци и юкове, *с. м. Т.* 1) Товаръ въ 1-то и 2-то знамен. *Единъ юкъ има стокы. Два юка борина. Това бѣ голѣмъ юкъ за него.* 2) Купъ халища; поставъ, става, стива, стивіе, стивіа. *Натрупанъ юкъ халища.*

Юла́рецъ, *ум. м.* и **юла́рчя,** *ум. ср.* отъ **юла́ръ.**

***Юла́ръ,** *с. м. Т.* Водило на оглавникъ; уларъ, потягло, капистра, поводникъ, власть; **о́броть, недоу́здокъ.**

Юлванъ, им. соб. мжжско.

***Юмру́къ,** *с. м. Т.* Бушница, пестникъ, пестница, стиска, тупаница; **кула́къ.**

Юмру́чецъ, *ум. м.* и **юмру́чя,** *ум. ср.* отъ **юмру́къ.**

Юнаклѫ́къ, *с. м.* Юначество, юнащина.

> Ей тя тебе Марко Краловитъій,
> Ты си былъ курва и кахпиіа,
> Съ юнаклжкъ ся борбж ты не боришь. *Пѣс.*

Юна́ковъій, въ, ва, во, *пр.* отъ **юна́къ,** младоженецъ. Войновъій.

> Дайте сито и ситно рѣшето,
> Да прѣсѣемъ юнаковы дворы,
> Да найдемы юнаково прьстенъ,
> Да пытамы юнаковж майкж,
> Играе ли юнаково срьдце. *Пѣс.*

Юна́къ, *с. м.* 1) Ѩкъ, силенъ, срьдчевенъ, срьдцатъ, юначенъ, забрутенъ, левентъ, куражлиіа человѣкъ; витязъ, хала; **молоде́цъ, геро́й, могу́чій, могу́щій, бра́вый, ко́зырь.** 2) Младоженецъ, младоженіакъ, младоженетъій, младоженъ, младичь, младенецъ; **молодо́й, новобра́чный, новоже́нецъ, новоже́нья, оженокъ, князь.** 3) Мжжь, войно, стопанинъ, съпржгъ; **мужъ, супру́гъ, су́женый.** — *Юнакъ прави, юнакъ тягли. Спорядъ юнака и калпакъ-тъ. Юнакъ безъ ранж не быва. Искамы да смы юнаци, и да ны стоять рога-та. Който мысли сетнины-ты, юнакъ не быва. Билася Мара съ юнака, че му строшила кривака. Умъ царува, умъ клятува, юнакъ лове копа. Былъ юнакъ, та свръшилъ, и ты бжди, та свръши. Дѣто пада юнакъ, тамъ и става. Юнакъ и да може, ако Богъ не поможе, нищо не може. И конь може, и юнакъ може, ама Господь не поможе. Юнакъ си конь кове, и жаба кракъ повдига. Юнаци — босокраци. Юнакъ рапонко, прѣскокни зелкж. Юнакъ рапонко — прѣскочи плетъ, насери гащы. Юнакъ оглядва дѣвойчя, а попъ-тъ ся жени. Кога има юнакъ, и кжщж ще има.*

Юнакъіниа, *с. ж* 1) Жена, мома юнакъ. 2) Годинаисало женско теля.

Юна́ство, *с. ср.* Юначество.

Юначескъій, ска, ско, *пр.* Юначнъій.

Юна́чество, *с. ср.* Своиство, качество на юнакъ; сила, якость, безстрашие, **мжжество,** юнаство, юнаклжкъ, юнашство, юнашество, юнащина; **му́жество, молоде́чество, отва́га, геро́йство.** *Господарство съ даваніе, а юначество съ удряніе.*

Юна́чина, *с. об. ув.* и *сзб* отъ **юна́къ.** 1) Юначюга, юначяга. 2) Юнаци.

Юна́чнъій, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Силнъій, здравъій, якъій, срьдцатъій, срьдчёвнъій, забрутенъій, левентъ, куражлиіа, юнашкъій, юначескъій; **му́жественый, молоде́цкій, отва́жный, геро́йскій.** —**чно,** *нар.* Юнашкы: **молоде́цки.**

Юначю́га и **юначя́га,** *с. об. ув.* отъ **юна́къ.** Юначина; **молодчи́на.**

Юна́шество и **юна́шство,** *с. ср.* Юначество.

Юна́шкъій, шка, шко, *пр.* отъ **юна́къ.** Юначнъій. —**шкы,** *нар* Като юнакъ; **моло́децки.** — *Юнашко былю,* риза панцирлиіа, пандзурлиіа кошюлиа, панциръ, ризница; **па́нцырь, броня, ла́ты, кольчу́га, кольчу́жная руба́ха.**

> Накътися Срьбинъ, добъръ юнакъ,
> Че прѣпаса саблж демишлиіа,
> И облѣче юнашко-то былю,
> И си юзе тяжка боздугана,
> Тяжка боздугана крьстатъій мждранъ,
> Че возсѣдна коніа дуралиіа. *Пѣс.*

Юна́щина, *с. ж.* Юначество.

> Чюму му е Маркое юнащина,
> Юнащина и пуста кралщина,
> Ко му любять младж Марковицж? *Пѣс.*

> Ой тя тебе Марко Кралевиктъій,
> Какъ ке ти дамь керкж Ангелинж,
> Доръ не сторитъ дѣтя юнащинж? *Пѣс.*

Юне́цъ, юнци́, *с. м.* Младъ волъ още не впряганъ; юня; **не́укъ.**

Юни́ца, *с. ж.* Млада крава още не телилася; телица; **тели́ца, нете́ль, подтёлокъ.**

Юни́чка и **юни́чица,** *ум. ж.* отъ **юни́ца.** Юничя.

Юни́чя, *ум. ср.* Юничка, юничица.

Ю́ность, *с. ж.* Възрасть отъ 15 до 20 годинж; младость; **ю́ность.**

Ю́ношескъій, ска, ско, *пр.* отъ **ю́ноша; ю́ношескій.**

Юноша, *с. ср.* Младо момчя; юноша, юнота.

Юнчéць, *ум. м.* и **юнчя́**, *ум. ср.* отъ **юнéць**. *Кѫдѣто пойде юнчя-то, тамъ и порожя-то.*

Юнъій, юнъ, юна, юно, *пр.* Младъій; юный.

Юня́, *ум. ср.* отъ **юнéць**. Юнець, бычя; бычёкъ, нéукъ. *Трьси юня-то подъ быка.*

Юплáканъій, нъ, на, но, *пр.* Разплаканъій.

***Юрáлъ**, *с. м. Т.* Юларъ.

Юрвамь и **юрнувамь** (да юрнѫ), *гл. д.* Откѫсвамь, откънвамь, откъінвамь оттрьгамь, урвамь; отрывáть, срывáть, отторгáть, оттирáть.

> Юрва листо отъ бѣлѫ-тѫ лозѫ,
> Потопи го увъ студнѫ-тѫ водѫ,
> Попрьска ѭ по бѣло-то лице. *Пѣс.*

> Юрвай ми, моме, солбѫ босилекъ,
> Солбѫ босилекъ, гранкѫ карафилъ. *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* и *вз.* Спущамся, затичямся, врьгамся, нападамь, налитамь, урвамся; кидáться, накúдываться, бросáться, набрáсыватьтя, нападáть, налетáть, навергáться, метáться. *Селяни-ти ся юрнѫли слѣдъ него.* 2) *гл. стр* Бъівамь юрнѫтъ.

Юрванѥ и **юрнуванѥ**, *с. ср.* отъ **юрвамь** и **юрвамся**.

***Юрганджúıа**, *с. м. Т.* Който шие или продава юрганъі.

Юргáнець, *ум. м.* и **юргáнчя**, *ум. ср.* отъ **юргáнъ**.

***Юргáнъ**, *с. м. Т.* в **йоргáнъ**. *Пружи си нозѣ-тъі спроти юргана.*

***Юргúнчя**, *соб. ср. Гр.* Гергинчя, Гергана.

> Скоро пó-скоро да доде,
> Кавалъі да ми донесе,
> Юргинчя да ми доведе,
> Юргинчя, бѣло момичя. *Пѣс.*

***Юрдéчка**, *с. ж. Т.* Иордечка, патка.

***Юрéчнъій**, —ченъ, чна, чно, *пр. Т.* Юнакъ, срьдцать.

Юрнıа, като *междом.* Казвася, като дотягне нѣчто нѣкому или като въіканѥ за помощь; юрıа, аманъ! увы́, пощáда, мúлость! *Въікнѫлъ съмь юрнıа отъ него.*

***Юрнéкъ**, *с. м Т.* в. **йорнéкъ**.

Юрнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. свр.* отъ **юрвамь**. **—нѫтъій**, *прич. стр.*

Юрóдивъій, въ, ва, во, *пр.* Слабоумнъій, глупавъій, палавъій; юрóдивый.

Юртець, *ум. м.* и **юртчя**, *ум. ср.* отъ **юртъ**.

Юртище, *с. ср.* 1) Юртъ. 2) Оброчище.

***Юртъ**, *с м. Т.* Празденъ, запустѣлъ дворъ междѫ кѫщъі; мѣсто на изгорѣлѫ страдѫ; юртище; пусты́рь.

***Юрýкъ**, юрýци, *с. м. Т.* 1) Турско номадско плѣмя въ Родопъі-тъі; конюри. 2) Каракачıанинъ, влахъ.

Юрýчкъій и **юрýшкъій**, ка, ко, *пр.* отъ **юрýкъ**.

***Юрýшь**, *с. м. Т.* Рѣшително нападенѥ крѣпость съ много войска; прúступъ, штурмъ.

Юрıа, *междом.* Юрнıа *Въікать юрıа.*

Юскá, вм. **воискá**.

Юснѫ, ешь,—нѫлъ, *гл. ср. свр.* Да уснѫ, да заспѭ.

***Юстé**, *с. ср. Т.* Придъ въ 2-то и 3-то знамен.; панагонъ; придáтокъ, придáча. *Давамъ юсте*, давамь отгорѣ още, въздавамь; давáть сверхъ.

***Юстю́нъ**, *пр. неизм. Т.* Что е хубавъ, пó-горѣнь отъ другъі тъі; изврьстнъій. *Излѣзе юстюнъ*, пó-горѣ, пó-майсторъ отъ другъі-тъі.

***Ютилидúсвамь** (да ютилидúшѭ), *гл. д. Т.* Ютюлюдисвамь, изглаждамь, углаждамь съ ютиѭ; утюлюдисвамь; утю́жить.

Ютилидúсванѥ, *с. ср.* отъ **ютилидúсвамь**. Ютюлюдисванѥ.

Ютилидúшѭ, ешь,—дúсалъ, *гл. свр.* отъ **ютилидúсвамь**. Да ютюлюдишѭ. **—дúсанъій**, *прич. стр.*

***Ютúıа**, *с. ж. Т.* Желѣзо съ дрьжкѫ нажежено за углажданѥ дрѣхъі, платовъі; утю́гъ.

Ютрѣ, *нар.* вм. **ýтрѣ**.

***Ютюлюдúсвамь** (да ютюлюдúшѭ), *гл. д.* Ютилидисвамь.

***Юфкá**, *с. ж. Т.* Ювка.

Юха! *междом.* За присмѣхъ нѣкому, за подвъікванѥ; уха!

Юхоръ, *с. м. Юхоре, бабуре, извади си роговъі, да ти видимъ бодовъі на зеленѫ трѣвицѫ, на студенѫ водицѫ!* така пѣѭть на животинѫ бабуръ за да си покаже роговъітъ.

Юхъ, *нар.* вм. **люхъ**. *Отиде на юхъ, излѣзе на юхъ*, излѣзе на люхъ, излѣзе мѫтекъ, отиде на вѣтьра, не сполучи; не удалóсь. *Толкова паръі отивать на юхъ*, напраздно.

Ючець, *ум. м.* отъ **юкъ**.

***Ючулáнъ**, *с. м. Т.* Ич-оланъ, домашенъ царскъій момъкъ, слуга.

> Отговарıа самъ-си царь-тъ:
> Ой въі вазе ючулани,
> Доведѣте малко момчя! *Пѣс.*

***Ючурджýнъ**, *с. м. Т.* Что зима стопанинъ за наемъ на нивѫ еднѫ третѭ отъ рожбѫ-тѫ.

***Юшуре**, *с. ср.* Минералъ *Bitumen gagas*; гагáтъ.

***Юшуръ**, *с. м. Т.* Десятъкъ.

Ж, ж, ж.

Ж. Тридесять и трете слово, тридесять и третія буква въ Блъгарскж-тж азбукж, наричано *жсъ;* по старо-то начрътание Ж, а по ново-то ж, и ржкописно *ж*.

Ж, *вин. пад.* отъ лично мѣстоимение третіе лице женскый родъ единствено число вм. ѭ, неѭ; её.

> Слуга служи, чашж не долива,
> Долива ж мома съ быстры сльзы,
> Соглядалъ ж Атаръ, младъ войвода. *Пѣс.*

Ж, *нар.* Употрѣбявася прѣдъ прилагателны и произведены отъ тѣхъ нарѣчия еднакво съ *възъ*, *при* и *у*, за да показва качество-то слабо, въ малкж мѣрж, както въ Рускый языкъ окончание оватый, овато, и въ такъвъ случай ся изричя съ ударение; *ж́-зеленъ,* вѣзъ-зеленъ, при́-зеленъ, у́-зеленъ, зеленичькъ, нѣколко зеленъ; **зеленова́тый.**

Жбѣлъ, ла, ло, *пр.* При́бѣлъ, вѣзбѣлъ, у́бѣлъ, бѣличькъ, бѣлизникъвъ; **бѣлова́тый.**

Жгълъ, жгли́, *с. м.* Рогъ, рогулъ, ръгулъ, кйоше; **у́голъ.**

***Жгжлъ,** *с. м. Т.* Агжлъ, кжшла за овця.

Жди́ца, *с. ж.* Вдица.

Ж́жлътенъ, тна, тно, и

Ж́жлътъ, та, то, *пр.* Вѣзжлътъ, при́жлътъ, у́жлътъ, жлътичькъ, жлътеникавъ; **желтова́тый.**

Жзеленъ, на, но, *пр.* Вѣззеленъ, при́зеленъ, у́зеленъ, зеленичькъ, зеленикавъ; **зеленова́тый.**

***Жмжнила,** *с. ж. Гр.* Раст. *Matricaria chamomilla,* боливачь, бѣлеочь, бѣлъ-попокъ, врьти попъ, кумичь-кумичь енево-то пиленце, лай-кучка, лай-лай-кучка, попадийка, попадиица, попадичя, подрумичя, рамонъ, рж́монъ, юнево цвѣтіе; **рома́шка.**

Жрбетъ, *с. м.* Хрьбетъ, гръбнакъ, крьшнюкъ; ость, **хребе́тъ, позвоночный столбъ.**

> Рыба въ море играла,
> Съ жрбетъ водж цѣпюше,
> Съ крыла-та ж плискаше,
> Дори мя мене наплиска. *Пѣс.*

Жрболъ, *с. м.* Хрьбелъ, щрьбелъ, щрьболъ, рабулъ; **щерби́на, зу́брина, зазу́брина.** *Ся посмѣю жрболъ на щърболъ.*

Жрбъ, *с. м.* Чирепъ, въ който наливат водж на кокошкы.

Жрвеникъ, *с. м.* Кладенецъ, стубелъ. *Пять сестры ся мжчять единъ жрвеникъ да направять?* Гат.—Шишеве за чорапъ.

Жргйосамъ, *гл. ср. свр.* Да ръждюсамъ.

Жргйосаный, нъ, на, но, *пр.* Ръждюсалый.

Жргиа, *с. ж.* Ръжда. *Хвалба е ж́ргиа.*

Жргиавый, въ, ва, во, *пр.* Ръждивый. *Едно жргиаво ножище.*

Жрдо́ква, *с. ж.* Раст. рьдоква.

Жржди́вый, въ, ва, во, *пр.* Ръждивый.

Жржнж, ешь,—нжлъ, *гл. свр.* отъ **ж́ржѭ.**

Жржь, *с. ж.* Раст. и плодъ ръжь, оржь.

Жржѭ, ишь,—жалъ (да ж́ржнж), *гл. свр.* За конь: ръжѭ, вискамъ, вищж, цвилѭ, жрзвамъ; **ржать.** *По пятіа кобыла-та постанж, оти бяше ждрѣбна, и хвати да ж́ржи сирота.*

> Съ лѣвж ржкж коніа дрьжи,
> Коніа дрьжи, конь-тъ жржи,
> Конь-тъ жржи и му вели. *Пѣс.*

> За байрюкъ коніа ми врьжете,
> Конь да жржи, мене да мя буди. *Пѣс.*

> Кога жржнж коніа Секулова,
> Ся обзрьнж Маркова-та коніа. *Пѣс.*

Жржяни́чя, *с. ср.* Рьжюнъ хлѣбъ, ръжяничя. *Жржяничя, медяничя, іа лѣтни, уплаши мя, оти ми побѣлѣхж безъ тебе очи-ты!*

Жржяновый, въ, ва, во, *пр.* Ръжюновый, ръжяный.

> Поминувамь, заминувамь,
> Пусты портъ затворены,
> Прѣлазены, прѣградены
> Со двѣ сламкы жржяновы *Пѣс.*

Жржяный, нъ, на, но, *пр.* Ръжяный. *Жржянъ хлѣбъ да іамь, ама здравъ да бждж.*

Жржювый, въ, ва, во, *пр.* Ръжювый, ръждивый.

Жржюніе, *с. ср.* отъ **ж́ржѭ.** Цвиленіе.

Жрзвамь и ж́рзнувамь (да ж́рзнж), *гл. ср.* Жржѭ, цвилѭ. *Сивъ конь жрзнж, цѣла море смрьзнж?* Гат. Вѣтръ.

***Жрали́іа,** *пр. неизм. Т.* Рж́зли́іа.

Жрзнж, ешь, — нжлъ, *гл. свр.* отъ **ж́рзвамь.** Да жржнж, да изцвилѭ.

Жрзнж (да), ешь,—нжлся, *гл. об. свр.* Да ся изръжѭ, да ся изръмжѭ, да ся изрьнчѭ, да ся заканѭ; **окры́ситься, оска́литься на кого́, погрози́ть, погрози́ться.**

> Кждѣ можѭ іа стара да ходж!
> — Ѣ ся жрзнж на неговж майкж:
> Али глядашь жлъта боздогана,
> Ти изкрьшвамь твои стары коскы. *Пѣс.*

Жрнкы, *с. ж. мн.* Рьнкы, хрьнкы, шюпелкы, ноздри, крила, рылкы; **ноздри́.**

Жрска́вецъ, *с. м.* Хрьщюлъ, хрущюлъ, хрущюлка.

Жрскамь, *гл. ср.* Пращж, пукамь, трыскамь; **треща́ть.**

Жрсканіе, *с. ср.* отъ **ж́рскамь.** Ж́рскотъ.

Ж́рскотъ, *с. м.* Ж́рсканіе, пращеніе, пукотъ,

трясъкъ. *Ѫрскотъ и плускотъ*, голѣма патардия, голѣмъ крясъкъ и вѝкъ. *Ся разиграхѫ сватове-ти, токо така ѫрскотъ и пукотъ ходѣло во кукѫ-тѫ отъ жюбаръ-тъ.*

Ѫртичя, *с. ж.* Хрътичя.

Ѫрть, *с. м.* 1) Животно хрътъ, кучи хрътка; **хортъ.**

Просто тебѣ ѫрти, хемъ зѫгѫри.
За да ходишь по лова по горѫ. *Пѣс.*

2) Животно *Talpa Europea*, кrътица, кrътичина, кrътечина, кrъточина, кrътъ, кrътокъ, кrътулъ, кrъчетина; **кротъ.**

Ѫрцѣмъ, *с. м.* Силно удряние, заврьляние съ рѫкѫ.

Ѫсъ, *с. м.* Назъвание на буквѫ **ѫ**.

Ѫтрóба, *с. ж.* Утроба.

Ѫхѫ! *междом.* Ха-хá! хѫ-хѫ́!

Ѫцамь и ѫцкамь (да ѫцнѫ), *гл. ср.* Хлъцамь, хлъцкамь, хикамь; **икáть.** *Кога ѫцка нѣкой, прѣдскажюе, оти го наумуе нѣкой. Кога ядешь, ако ѫцнешь, много за радость было.*

Ѫцание и ѫцкание, *с. ср.* отъ **ѫцамь и ѫцкамь.**

Ѫчрьвенъ, на, но, *пр.* Вѣзчервенъ, прѝчервенъ, ўчервенъ, червеничькъ, червеникавъ.

Ѫчрьнъ, на, но, *пр.* Вѣзчрьнъ, прѝчрьнъ, ўчрьнъ, чрьничькъ, чрьникавъ.

Ѭ, ѭ, *ѭ*.

Ѭ. Трндесять и четврьто слово, тридесять и четврьта буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричано **ѭсъ**; по старо-то начрьтание **Ѭ**, а по ново-то **ѭ**, и рѫкописно *ѭ*.

Ѭ, *вин. пад.* отъ лично мѣстоимение третие лице женскъій родъ единствено число; ѫ, неѭ, ню, ю, ѣ; её.

Ѭгарéць, рци, *с. м.* Вѫгарець.

Ѭгленáрь, *с. м.* Вѫгленарь, вѫглищарь, югленарь, кимюрджия.

Ѭгленъ, *с. м.* Вѫгленъ, югленъ; **ўголъ.**

***Ѭголъ**, *с. м. Т.* Агѫлъ.

Ѭгўля, *с. ж.* Рыба ягуля.

Ѭгѣрци, *с. м. мн.* Подуваие на подчелюстнъі-тъі жлѣзъі; желкъі, в. **югърци.**

Ѭдица, *с. ж.* Вѫдица, ѫдица, юдица.

Ѭдка, *с. ж.* Ѭдка.

Ѭжé, *с. ср.* Вѫже. *Правъ като ѭже у струнянцу.*

Ѭжица, *с. ж.* Вѫже отъ класовъі за врьзвание снопие; вѫ́жица.

Ѭжлѝвъій, въ, ва, во, *пр.* Вѫзливъій. *Ѭже ѭжливо.*

Ѭзелъ, *с. м.* Вѫзелъ, юзелъ.

Ѭкýчка, *с. ж.* Ѭкуцка. *Дѣдо сѣдитъ на грудкѫ и си плетитъ ѭкучкѫ. Зачто ти е ѭкучка? — Ке си берамь желадь.*

***Ѭлджѫзче**, *с. ср. Т.* Раст. юлджѫзче.

Ѭлѫ́къ, *с. м. Т.* Крьпа юглѫкъ.

Ѭндза, *с. ж.* Болесть треперание като тряскѫ отъ голѣмъ студъ; яндза, спни корници; **ознóбъ, дрожь.** *Ѭндза тя хватила!* юндзосала тя.

Ѭндзóсамь (да), *гл. д. свр.* За юндзѫ: да хванѫ нѣкого. *Ѭндза тя ѭндзосала!*

Ѭндрѝя, *с. м.* Така наричять въ Охридско мѣсяць Декемврия; ядрѣй.

Ѭсъ, *с. м.* Назъвание на буква **ѭ**.

Ѭтка, *с. ж.* Ѭдка.

Ѭчмéникъ, *с. м.* Ячменикъ.

Я, я, *я*.

Я. Тридесять и пято слово, тридесять и пятия буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ, наричяно *ясъ;* по старо-то начрьтание **Ѧ**, а по ново-то **я**, и рѫкописно *я*.

Ягўлица и ягўлка, *ум. ж.* отъ **ягўля.**

Ягўлникъ, *с. м.* Рыбникъ съ ягулѭ.

Свекръва ти отъ ридъ на ридъ ходи,
На ридъ ходи, змиѭ си брька,

Змиѭ си брька, змиѭ лютицѫ,
Ръбникъ да прави, ръбникъ ягулникъ. *Пѣс.*

Ягу́лиа, *с. ж.* Рыба *Anguilla vulgaris,* ѭгулиа, енгулиа, ангулиа, йогулиа, змѣюрка, змиорка, иланъ-балѫ, ахелъ; **у́горь, угря́.** *Врьли глистѫ, найде ягулѫ.*

Ядрё, *с. м.* Казвася на смѣхъ на дребенъ, низъкъ човѣкъ.

Ядрина́, *с. ж.* Ядрота.

Ядрина, *с. ж.* Растение нѣкакво въ пѣсень:

Сѣднѫла е малка мома
Задъ кѫщи въ градинѫ-тѫ
Подъ бѣлѫ лозѫ на сѣнкѫ,
Подъ бѣлѫ дрѣновинѫ,
Подъ Солунскѫ ядринѫ,
Подъ бѣлъ црьвенъ трандафилъ.

Я́дричкъій, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* отъ **я́дръій.**

Ядрота́, *с. ж.* Качество на ядръій; ядрина.

Я́дръій, я́дьръ, я́дра, я́дро, *пр.* Едрый: 1) Что е отъ голѣмы частици, противно на *ситный, дребный;* неситнъій, недребнъій, крупъій, крупнъій; **кру́пный.** *Ядро брашно, ядьръ пѣсъкъ. Рѣпа-та, колкото ся разрядава, по́-ядра става.* 2) Голѣмъій, снажнъій, бойлиа; **кру́пный, ро́слый, ста́тный.** *Ядьръ човѣкъ. Ядьръ добитъкъ,* волове и коние. *Той има и ядьръ и дребенъ добитъкъ.* 2) Голѣмъій, тяжкъій, крупнъій; **ва́жный.** *Ядра работа, ядьръ търговець.* **—дро,** *нар.* Неситно, недребно, крупно, крупо; **кру́пно.** *Брашно-то е смлѣно ядро. — Търговець на ядро,* топтанджиѭ; **обтовщи́къ, гуртовщи́къ.**

Ядрѣ́й, *с. м.* 1) Праздникъ Св. Андрей. 30-й Ноемвриѭ. 2) Мѣсяць Декемвриѭ; Ѭдрѣй, Ѭндриѭ.

Ядрѣ́ѭ, ешь, *гл. ср.* Ставамь по́-ядьръ, по́-голѣмъ; голѣмѣѭ, растѫ; **крупнѣть, дюжѣть, прибыва́ть.**

Ядрѣ́ние, *с. ср.* отъ **ядрѣ́ѭ.**

Я́зва, *с. ж.* Енза, рана, ѭра, скулы; **я́зва, ра́на.**

Язы̀къ, *с. м.* 1) Мясиста, подвижна часть въ уста-та на животно; **язы́къ.** *Прѣхапалъ си языка. Сварили языкъ.* 2) Сборъ отъ думы-ты и особены-ты изречениѭ на единъ народъ; **язы́къ.** 3) Начинъ на говорение; **язы́къ.** 4) Народъ, племя; **язы́къ, наро́дъ.** 5) Мѣхуръ, торбичка съ хайвиаръ отъ рыбѫ; **па́юсъ.** *Хайвиаръ на языци;* **па́юсная икра́.** 6) Желѣзна продлъговата топка въ звънець, въ камбанѫ, коиато ся удриа по стѣны-ты, та звъни; **язы́къ.** 7) Остра изправена прѫтчица на капоны, на кантаръ, коиато показва равновѣсие-то, кога ся тягли нѣчто; **стрѣла́, сторожо́къ.** 8) На капанъ желѣзце, прѫтчица, на коѭто ся закачиа стрьвь-та, кога ся залага капанъ-тъ; **сторожо́къ.** 9) На кофаръ, на бравѫ желѣзце, което ключь-тъ движи, та отключиа и заключиа; перо, грездие; **язычёкъ у замка́.** 10) На ралицѫ заострена часть, на коѭто ся надѣва ралникъ-тъ; рамо. 11) Отдѣлны части отъ пламыкъ, что приличиать на языкъ. *Голѣмы языци пламъцкъ ближиахѫ стрѣхѫ-тѫ. — Арапскъій, волскъій языкъ,* раст. *Opuntia vulgaris,* арапска (френска) смоква, далакъ, лопаты, лопаткы, рѫка; **индѣйская смо́ква. —** *Волскъій* или *еленскъій языкъ,* раст. *Scolopendrium vulgare;* **олёній язы́къ.** Съ това растение чистять въшкы.

Царь-тъ за Славкѫ проводи:
Дѣ да е Славка да доде,
Да доде да му попѣе,
Изъ едно грьло два гласа,
Изъ единъ языкъ двѣ рѣчи. *Пѣс.*

Какво сьмь либя залибилъ,
Нидѣ го нѣма по свѣта:
На снагѫ тьнка топола,
Лице ѝ прѣсно сырение,
Очи ѝ черны череши,
Вѣжды ѝ тьнкы гайтани,
Уста ѝ чашиа сребрьна,
Языкъ ѝ захарь продава. *Пѣс.*

— *Изпотился подъ языка,* много му е студено. — *Не му ся запира языкъ-тъ,* много приказва, голѣмъ брьбрица е. — *Оса го ухапала за языка,* или: *хванѫлъ му ся языкъ-тъ,* не може да продума. — *Прѣхапалъ си языка,* замлъчиалъ, възчюдилъ ся. — *Свивамь си языка,* не ся отпущамь да кажѫ нѣчто; **обу́здывать язы́къ.** — *Съ языка си звѣзды-ты свалиа,* много знае да приказва, много е уменъ. — *Уста има, языкъ нѣма,* не може да говори, не обычиа да приказва. — *Горчи ли ти языкъ-тъ. смъій го. Кога ся сбрька языкъ-тъ, тогазь си право казва. На языка едно, а на срьдце-то друго. Едно на ума, а друго на языка. По́-добрѣ съ крака-та си да ся подпрьзалишь, а не съ языка. По́-добрѣ е да подхлъзнешь съ кракъ, а не съ языкъ. Языкъ-тъ понѣкога главѫ сѣче. Языкъ-тъ по́-злѣ сѣче отъ ножиа. Языкъ кости нѣма, а кости троши. Лошь языкъ что не може да направи. Чтото языкъ-тъ посере, не може ся опере. Нѣма по́-сладко отъ языка и по́-горчиво отъ него. Вода-та всичко измыва, само черно лице и лошь языкъ не може. Воль ся врьзва за рога-та, а човѣкъ за языка.*

На языка ми ся врьти, и не могѫ да го кажѫ. Никога языкъ тъ му не ся запира. Съ уста птици лови съ языкъ звѣзды снемай, нѣмашь ли пари, нищо не си. Да даде Господь да си прѣхапешь языка! Мокро теля въ ясли лѣжи? или: *црьвенъ носъ у пещерѫ лѣжи?* или: *црьвено кучя презъ плотъ лае?* или: *црьвена кучка низъ долапъ лае?* Гат. — Языкъ.

Язы́чецъ, *ум. м.* отъ **язы́къ.** Язычя; язычёкъ.

Язы́чнъый, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* Който говори много; рѣчёвитый, устатый; говорли́вый, словоохо́тный.

Язы́чя, *с. ср.* 1) *ум.* отъ **язы́къ.** Язычецъ. 2) Мѫжецъ, чловѣчецъ, *Epiglotis, seu uvula;* язычёкъ.

Я́ндза, *с. ж.* Болесть ѭндза, сини морници. *Изъяла ѭ яндза! Още тогай яндза мя изяде. Оставися, яндзо, скрьвави ми ся отъ тебе!*

Яребица, в **ѩрябица.**

Ясъ, *с. м.* Назъвание на буквѫ **я.**

Я́то, *с. м.* в. **ѩто.**

Ятро́, *с. ср.* Голѣма жлѣза, отъ коѭто ся отдѣлѭ жлъчка-та; черенъ джигеръ; пе́чень.

Ятрѣва, *с. ж.* Женъı-тъı на двама братя сѫ помеждѫ си *ятрьви. По́-стара, по́-голѣма ятрьва,* голѣмица. В. **злъı ятрѣвъı.**

Ятрѣвинъый, въ, на, но, *пр.* отъ **ятрѣва.**

Ятрѣвица и **ятрѣвка,** *ум. ж* отъ **ятрѣва.**

Ятрьни́къ, *с. м.* Надѣница отъ свинскъı черенъ джигеръ и мазнъı жлѣзъı около закола.

Ятрьни́чя, *ум. ср.* отъ **ятрьни́къ.**

Ячемы́къ, *с. м.* Ячимъıкъ.

Я́чение, *с. ср.* отъ **я́чѭ.** Охкание, пъшкание.

Ячимы́къ, *с м.* Ичимъıкъ: 1) Раст. *Hordeum* и неговъıй плодъ; ячемъıкъ, ечемъıкъ, ечимъıкъ, ечюмъıкъ, ечмъıкъ, учменъ, чюменъ, ячьмъıкъ, ячменъ, ячмъıкъ, ячьменъ; ячме́нь. 2) Прыщка, что излиза на клепачи-тъı на око; ѭчменикъ, ячменикъ, смичёкъ; ячме́нъ глазно́й.

Ячимы́чецъ, *ум. м.* отъ **ячимы́къ.**

Ячимы́чнъый, —чьнъ и —ченъ, чна, чно, *пр.* отъ **ячимы́къ.** Ячимъıчянъıй, ячменовъıй; ячме́нный.

Ячимы́чянъый, нъ, на, но, *пр.* Что е отъ ячимъıкъ; ячимъıчнъıй, ячмянъıй.

Ячме́никъ, *с. м.* Прыщка ячимъıкъ, ичимъıкъ, ѭчменикъ, смичёкъ; ячме́нь глазно́й.

Ячмени́на, *с. ж* Ячменова слама; ячме́нная соло́ма.

Ячме́новъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **ячме́нь.** Ячимъıчнъıй.

Ячме́нь, *с. м.* Раст. и плодъ ячимъıкъ.

Ячмы́къ, ячьмы́къ и **ячьме́нь,** *с. м.* Раст. и плодъ ячимъıкъ.

Ячмя́нъый, нъ, на, но, *пр.* Ячимъıчянъıй, ячимъıчнъıй.

Я́чѭ, ячишь,—чилъ, *гл. ср.* Охкамь, охамь, охтѫ, ехтѫ, пъшкамь, стенкамь. стенѫ; стона́ть, о́хать. *Что токо ячишь, что ти е, что тя болитъ? Хемъ не е болна, хемъ денѣ и нощѣ токо си ячи.*

ІА, ıа, *ıа.*

Ѩ. Тридесять и шесто слово, тридесять и шеста буква въ Блъгарскѫ-тѫ азбукѫ; по старо-то начрьтание **ѩ**, а по ново-то **ıа**, и рѫкописно *ıа.*

Ѩ, *мѣстоим.* лично прьво лице; азъ; я́.

Ѩ, *съюз.* 1) А, ха, или; или́, ли́бо. *Ѩ ты, ıа той, все едно. Отъ поповъ сынъ прокопсиѭ нѣма: той става ıа гайдарджия. ıа хайдутинъ, ıа говядарь. Речи ıа тѫй, ıа тѫй. Ѩ това, ıа онова* 2) Вмѣсто **а.**

Разболѣлся челникъ Пѣе
На высокѫ-тѫ планинѫ,
Ѩ при него никой нѣма.
Прѣлитали двѣ орлиня, . . .
Ѩ едно-то му застанѫ *Пѣс.*

Ѩ, *междом.* Казвася за насрьдчение, за подканиние, за чюдение. за дразнение; а, а-бе, а-бре, а-дѣ, ха, ха-бе, ха-бре, ха-де; ну ну́ка, ну́те, ну́тко, а ну-ну! *Ѩ послушай;* послу́шай ка. *Ѩ си хапни, ıа пийни! Ѩ ми дай това! Ѩ го вземи оттука! Ѩ постани оттамъ! Ѩ си лѣгни, та поспи! Ѩ да видимъ, какво нѣщо е това! Ѩ го вижь, какъвъ е срьдитъ?* ну-ну како́й серди́тый, ой-ой! *Ѩ да тя видѫ, дойди, ако ти дрьжи!* ну́ка осмѣлься подойти! *Не е пряла майка ми за него ıа! Не съмь ти слуга ıа!*

Ꙗ, *нар.* За показванѥ нѣчто, за посочванѥ на нѣчто наблизо; е, ей, ева, еве, ево, ето, на, хе, хей, ꙗто; **вотъ, вонъ.** *Ꙗ го хе въ кйоше-то! Ꙗ гы, не видишь ли гы?*

***Ꙗ,** *с. ж. Т.* Масло. *Гюлъ-ꙗ,* гюлово масло.

Ꙗба, *с. ж* Вила съ четыре палци на дрьво, втъкнѫто на дрьжкѫ.

***Ꙗбанджйꙗ и ꙗбанéць,** *с. м. Т.* Ебанджиꙗ.

Ꙗбанскó цвѣтѥ. Раст. устичя.

Ꙗблáнъ и аблáнъ, *с. м.* Нѣкакво дрьво; ꙗбленъ, ꙗбленово дрьво.

Срѣдъ Новоселци нова чешма,
И до нова чешмѫ ꙗбланъ дрьво. *Пѣс.*

Ꙗбленóвъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **ꙗблéнъ.** *Дрьво ꙗбленово,* дрьво ꙗбланъ, ꙗбленъ.

Поби копие, врьза коню,
Па ся шетнѫ, та намѣри,
Та намѣри студнѫ водѫ
Поди дрьво ꙗбленово. *Пѣс.*

Кой прѣстрѣли врьшѥ абленовы
Кой прѣброи листѥ абленовы,
Той че земе Лозенѫ дѣвойкѫ. *Пѣс.*

Ꙗблéнъ и аблéнъ, *с. м.* Дрьво ꙗбланъ.

Ꙗ́бло и ꙗ́блоко, *с. ср.* Плодъ ꙗблъка; ꙗблъко; **я́блоко;** в. **áблъко.**

Изтекло ми тенко дрьвце
На дворовци Димитровы,
Врьшило до синѣ небе,
Клонило до чернѫ землѭ,
Че заврьза до два ꙗбла,
До два ꙗбла, третѣмь дулкы. *Пѣс.*

Ꙗ́блъка, *с. ж.* 1) В. **áблъка** и произвед ны-ты отъ тѫѭ рѣчь. 2) Плодъ ꙗбло, ꙗблоко, **áблъко,** лапка, лапко. 3) Злъва пó-млада отъ хубавкѫ, четврьта злъва — *Влъчиа ꙗблъка,* раст. ꙗблъчина. *Дивы, земны ꙗблъкы,* раст. и плодъ **чáлгани.** *Кыселица-та никога не ражда ꙗблъкы. Хубава като златнѫ ꙗблъкѫ.*

Ꙗблъкъıнꙗ, *с. ж.* Раст. *Thymus serpyllum,* бабина (марина) душица, мащерига, мащерика, мащерка, мащрика, матерка, матерка, маторъ, махра, овчарска мерудиꙗ, дива чюбрица, шапаво былѥ, ꙗрябична; **богорóдская травá, тимья́нъ.**

Ꙗ́блъчéвъый, въ, ва, во, *пр.* Аблъчный.

Ꙗблъчйна и ꙗблъчковина, *с. ж.* Раст. *Aristolochia clematitis,* влъчи ꙗблъкы, аблъчина; **каркажýнъ, каркашýнъ.**

Ꙗ́болчици, *с. ж. мн.* Бузы; **щекá.**

Ꙗболщница, *с. ж.* Дрьво ꙗблъка, аблъка.

Ꙗвамь *гл. мн-кр.* отъ **ꙗмь.** *Като нѣма кокошкѫ, Турчину, и свракѫ ꙗвашь.*

Ꙗвдовица, *с. ж.* Вдовица, удовица.

Ꙗ́внъый, —вьнъ и —венъ, вна, вно, *пр* 1) Что ся врьши, что става не скрышемь, не прикрыто, а да ся види и знае; отворенъый, открытъый, ачикъ; **я́вный, откры́тый, вѣсти́мый, я́сный.** 2) Истиннъый, сѫщий, всякому извѣстенъ, ачикъ; **я́вный, отъя́вленный, отпѣ́тый.** *Той е ꙗвенъ лъжець;* это **отпѣ́тый лгунъ.** —вно, *нар.* Открыто, отворено, ачикъ; то не ще дума, то ся знае; **я́вно, откры́то, вѣсти́мо.**

Ꙗворець, *ум. м.* и **ꙗ́ворчя,** *ум. ср.* отъ **ꙗ́воръ.**

Ꙗворовъый, въ, ва, во, *пр.* отъ **ꙗ́воръ.**

Ꙗ́воръ и áворъ, *с. м.* Дрьво *Acer pseudo-platanus,* шестилъ; **бѣлый клёнъ.** *Млъченъ ꙗворъ,* дрьво *Acer platanoides;* **клёнъ.** *Полскъıй ꙗворъ,* дрьво *Acer campestre,* клѣнъ; **полевóй клёнъ.** *Acer tataricum,* дрьво ꙗворъ, шестилъ.

Че щѫть дойдѫть дрьводѣлци,
Дрьводѣлци съ кривы брадвы,
Щѫть отсѣкѫть зеленъ ꙗворъ,
При ꙗвора тьнкѫ ехлѫ. *Пѣс.*

Ꙗ́вѣ, *нар.* Авѣ, в. **наꙗ́вѣ** и въ 2-тѣ знач. *Който скрышемь ся жени, ꙗвѣ срамъ продава.*

Ꙗвѭ́, и́шь, — ви́лъ, *гл. свр.* отъ **ꙗвꙗ́вамь.** —вéнъый, *прич. стр.*

Ꙗвꙗ́вамь (да ꙗвѭ́), *гл. д.* 1) Извѣстꙗвамь, казвамь, обаждамь; **навѣщáть, увѣдомля́ть, явля́ть, объявля́ть, отъявля́ть, заявля́ть, обнарóдивать.** 2) Показвамь, посочвамь, мѣркамь; **покáзывать, выставля́ть.**

Чюбриченче-ле, малко момичя,
Ꙗ ꙗви главѫ на мала врата,
Ꙗзъ да ти видѫ бѣло-то лице,
Бѣло ли ти е, како что бꙗше? *Пѣс.*

—мся, 1) *гл. възвр.* Излизамь да мя видꙗть; показвамся, вѣскамся, вѣстѫся, мѣркамся; **явля́ться, покáзываться.** 2) Отивамь при нѣкого, обаждамь му ся; **явля́ться.** *Ꙗвихся едѣ-кому-си.* 3) *гл. стр.* Бывамь ꙗвꙗванъ.

Ꙗвꙗ́ванѥ, *с. ср.* отъ **ꙗвꙗ́вамь** и **ꙗвꙗ́вамся.**

Ꙗгá и ꙗгáй, *нар* в. **егá.**

Ꙗгкъый, в. **ꙗ́къый.**

Ꙗгленáрь, ꙗ́гленъ, в. **вѫгленáрь, вѫгленъ.**

Ꙗглерни́ца, *с. ж.* Мѣсто дѣто дрьжꙗть вѫглѥ; кимюрлукъ, кюмюрлукъ; **ýгольникъ.** *Влѣволъ въ ꙗглерницѫ-тѫ и почнѫлъ да гризе ꙗгленѥ.*

Ꙗгли́ка, *с. ж* 1) Раст. **агли́ка.** 2) Раст. *Primula elatior,* ꙗгуличка, ꙗнгуличка, бѣличка, бѣлючка, иглична, кукавично цвѣтѥ, самовилско цвѣтѥ; **бýквица, барáнчикъ, скороспѣ́лка.** 3) Им. соб. женско. *Промѣнися Ꙗглика, за да ѭ види владыка.*

***Ѩглѫ́**, *пр. неизм. Т.* Ѩлѫ́, мазнъій, маслянъій.

***Ѩглѫ́къ**, *с. м. Т.* Ѩлѫкъ, крьпа, пошь. *Вявант ягляк*, шита, пьстрена крьпа.

Ѩгмо́сань, *гл. свр.* отъ **ягмо́свамь.—санъій**, *прич. стр.*

Ѩгмо́свамь и **ягмо́сувамь** (да **ягмо́самь**), *гл. д.* Направюмь нѣчто на юмъі, на дрипъі; развалюмь, хабѧ, парцалосвамь. *Зачто салтъ ягмосвашь плата, като не знаешь да кроишь?*

Ѩгмо́сванѥ и **ягмо́сувание**, *с. ср.* отъ **ягмо́свамь**.

***Ѩгмурлу́къ**, *с. м. Т.* Ѩмурлукъ, горню дрѣха за дъждъ; чепкенъ, епанчю, юпанчю, опанчюкъ, опѫнджюкъ, юпѫнджюкъ, сакма, сукарда; **епанча́, ку́рка, плащъ**.

Ѩгнатъій и **агна́тъій**, **та, ты**, *пр.* Ѩгнитнъій.

Ѩгнина, *с. ср. мн.* отъ **ѩ́гня**, в. **ѩ́гъница**.

Ѩгни́тнъій и **агни́тнъій**, **тна, тны**, *пр.* За овцѫ: что ся ягни чясто, что носи ягня *Овчици ягнитны. Агнаты му овчици, ройны му пчеличкы!*

Ѩ́гня и производнъі-тъі отъ неѭ в. при **а́гня**. *Кротко ягня отъ двѣ майкы суче. Дѣто хрипа овенъ-тъ, тамъ хрипа и ягня-то. На́ ти, вълчё, ягня!*

Ѩго́вица, *с. ж.* вм. **аго́вица**, жена на агѫ.

Ѩ́года, *с. ж.* 1) Раст. *Fragaria vesca* и неговъій плодъ, който ся кѫса чисть отъ стьбло-то; ягодюкъ, зоници, зуници, годка, коконица, планиница, планица, пламеница, планучка, планушка, осойка; **земляни́ка**. 2) Раст. *Fragaria collina hortensis* и неговъій плодъ, който ся кѫса заедно съ стьбло-то; плускавица, плюскавица; **клубни́ка**. 3) Всякой плодъ, что е като ягодѫ; зрьно; **я́года**. *Црьничявы ягоды*, съкаменци. 4) Им. соб. женско. — *Дива ягода*, раст. *Potentilla*, прозоричя, прозорчя, твърьдецъ, усойна трава; **могу́чникъ, лапча́тка, гуси́ная трава́**. — *Берѫ ягоды*, чeрвѧся прѣдъ нѣкого за нѣчто, срамувамся; краснѣть, **стыди́ться**. — *Прѣхвалены ягоды — празднa кошница. Дѣто чюешь много ягоды, носи малкѫ кошницѫ. Заглядался като дѣтя по ягоды. Червено мъничко царю отъ пѫть отбива?* Гат. — Ѩгода.

Ѩгода́къ, *с. м.* Мѣсто обрасло съ много ягоды.

Ѩгодѣ́въій, **въ, ва, во**, *пр.* отъ **ѩ́года**. *Ѩгодѣво сладко, листо.*

Ѩ́годица и **ѩ́годка**, *ум. ж.* отъ **ѩ́года**. *Хвалены ягодкы—праздны кошници.*

Ѩго́дница, *с. ж.* Дрьво черница, ягунца, агодница.

Ѩго́дюкъ, *с. м.* Раст. и плодъ ягода въ 1-то знамен.

***Ѩгори́да**, *с. ж. Гр.* Агорида. *Повеленѣлъ като ягоридѫ. Единъ яде ягоридѫ-тѫ, другъ тръга оскоминѫ-тѫ.*

Ѩгостъ, *с. м.* Мѣсяць Августъ, егусъ, заревъ мѣсяць; **мѣсяцъ Августъ**.

Ѩгу́личка, *с. ж.* Раст. яглика въ 2-то знам.

Ѩгу́лю, *с. ж.* в. **ягу́лю**.

Ѩгу́ница, *с. ж.* Раст. дрьво ягодница, черница.

Ѩ́гъница, *с. ср. мн.* Бѣлы звѣздичкы, что излизать понѣкога на ноктие-то; ягнина. *Комуто излѣзѫть ягъница, ще има много овця.*

Ѩгѣ́рци, *с м. мн.* Слѣзы, грахалкы, жлѣгы, жлокы; **желѣва́**.

Ѩда́, *с. ж.* 1) Ѩдъ, гнѣвъ; **гнѣвъ**. *Живъ да го развѫжцать отъ ядѫ. Щюли да ся пръснѫть отъ ядѫ.*

> Разлютися лудо младо,
> Та утиде у ахжры,
> Та утепа девять юнца,
> Па му ады не минувать. *Пѣс.*

2) Самоглавщинѫ, быковитость, инатъ, пизма; **упо́рство, упря́мство, огу́рство**. *Това е по ядѫ.*

Ѩ́дало, *с. ж* Ѩдиво, ядежь, ядение, ядба, ястие, храна, манджа. *Ничто живо не оставяла да излѣзе на бѣло видѣло, да си сбира ядало.*

Ѩданъ, *с. м.* Ѩдъ, яда, гнѣвъ; **гнѣвъ**. *Марко е яданъ доядѣло*, ядосался, догнѣвѣло го.

Ѩ́дба, *с. ж.* Ѩдало, ядиво, ястие, гостба, манджа. *Что ядбѫ ми ядяше? — Рудо ягня прѣпечено.*

Ѩ́двамь, *гл. мн-кр.* отъ **ямь**. Ѩвамь. *Ѩдвашь ли, куме, печено прася?*

Ѩде́ние, *с. ср.* отъ **ямь**. Ѩдежь.

Ѩ́дение, *с. ср.* Ѩдало, ядба, ядиво, яло, ястие, храна. *Много за думание, ничто за ядение. За думание далъ Господь, за ядение отдѣ да земѫ?*

Ѩде́жь, *с. м.* 1) Ѩдало, ядиво. *Ако има вадежь, ще има и ядежь.* 2) Ѩжба, караница, крамола, кавга.

Ѩденъій, **нъ, на, но**, *прич. стр.* отъ ямь, ядешь.

Ѩ́децъ, *с. м* Вилообразна кость отъ птицѫ отъ грѫды-ты; **ду́шка**. *Ѩдецъ-тъ съ мясо-то, цькла. Съ ядецъ ся хващать на басъ.*

Ѩ́диво, *с. ср.* Ѩдало, ядба, ядение, яло, ядежь, ястие, храна, манджа; **ку́шанье, ѣда́, я́ства, снѣдь, пи́ща**. *По едно врѣмя принели ядиво: манджи и хлѣбъ.*

Ѩ́дица, *с. ж.* Вѫдица, ѫдица. *Кога да ва-*

ли малце роса, рыба-та играе у Вардаръ и повяке ударю на юдицж.

Ѩдка, *с. ж.* 1) Сѣмка въ чюрупкж; юдка; **ядро́, ядри́шко.** *Орѣховы юдкы.* 2) Най-хубава-та, най-главна-та чясть на нѣчто; срьдце; **ядро́.** — *Четворица братю въ еднж ризж?* Гат. —Ѩдкы отъ орѣхъ.

Ѩ́днъій,—дьнъ и —денъ, дна, дно, *пр.* 1) Ѩдосанъій, юдовитъій, срьдитъій, гдѣвнъій; **серди́тый, гнѣвный.** *Който юденъ става, гладенъ лѣга.* 2) Жюлнъій, милнъій, умилнъій, кахжрнъій, тжжнъій, ухъіленъій, ухъілнъій, увиленъій, юдовнъій; **жа́лостный, печа́льнный, гру́стный.**

Орачь оратъ, юднж пѣснж пѣитъ:
Леле Боже, леле милъій Боже,
Ке ся чюло и ке ся видѣло,
Да ся грабитъ Марковж невѣстж,
Да ся грабитъ со все мжжско дѣтя! *Пѣс.*

—дно, *нар.* Ѩдосано, юдовито, срьдито, гнѣвно; **серди́то, гнѣвно.** *Ѩдно му говори. Ѩдно ми е,* юдъ мя е, гнѣвъ мя е.

Трандафелъ ся юдно наяди,
Още люто ся разсрьди,
Та извади ножчя касапчя,
Та й главж-тж отрѣза. *Пѣс.*

Ѩ́днж, ешь,—нжлъ, *гл. д. свр.* Да хапнж, да поюмь малко.

Сѣднжли, та па юднжли,
Ѩднжли, сладко пинжли,
Лѣгнжли, кротко заспали. *Пѣс.*

Ѩдови́тость, *с. ж.* Своиство на юдовитъій; гнѣвъ, сертликъ, лютость; **кру́тость.**

Ѩдови́тъій, тъ, та, то, *пр.* Ѩднъій, юдосанъій, гнѣвнъій, лютъій, срьдитъій, сертъ; **серди́тый, гнѣвный, круто́й. —то,** *нар.* Ѩдно, юдосано, гнѣвно, люто, срьдито, сертъ; **серди́то, гнѣвно, кру́то.**

Ѩ́довнъій, —вьнъ и—венъ, вна, вно, *пр.* Ѩднъій въ 2-то знам.

Стани ми, Ванче, лѣгни ми,
Аль е уморна година,
Да не ми умрешь юдовно,
Руво-то да ти останетъ! *Пѣс.*

Ѩдо́самь, *гл. свр.* **отъ юдо́свамь.** Да разгнѣвьж, да разлютьж, да разрьдж. **—санъій,** *прич. стр.* Разгнѣвенъій, разлютенъій, разсрьденъій, юдовитъій, понаюденъій. **—сано,** *нар.* Ѩдовито, юдно.

Ѩдо́свамь и юдо́сувамь (да юдо́самь), *гл. д.* Докарвамь нѣкому юдъ; гнѣвьж, лютж, срьдж, разсрьдвамь, юввж; **гнѣвать, гнѣви́ть, серди́ть, осерди́ть, серча́ть, осерча́ть, бѣси́ть, злить, озлобля́ть.** *Не мя юдосвай.* **—ся,** 1) *гл. възвр.* Берж юдовы, правьж си зло срьдце, хваща мя юдъ, дохожда ми юдъ; врькавмь, гнѣвьжся, срьджся, лютжся, кустрьжся, юрьжся; **гнѣваться, се́рдиться, вспыли́ть.** *Не ся юдосвай, да не остарѣешь безъ врѣмя.* 2) *гл. стр.* Бъівамь юдосанъ.

Ѩдо́сване и юдо́сувание, *с. ср.* отъ **юдо́свамь и юдо́свамся.**

Ѩдосли́въій, въ, ва, во, *пр.* Който отъ малко ся юдосва; гнѣвливъій, прудъій, прьхавъій, сприхавъій, сертъ; **гнѣвли́вый, вспы́лчивый.**

Ѩ́дръій и производнъі-тъі отъ нея в. при **я́дръій.**

Ѩ́дчица, *ум. ж.* отъ **ю́дка; ядри́шко, я́дрышко.**

Ѩдъ, юдове́, *с. м.* 1) Повдигъ у чловѣка, кога ся разлюти; юда, юданъ, гнѣвъ, лютина, зехиръ, сертликъ; **гнѣвъ.** 2) Отрава, отрова, отровачка, утрова, зехиръ; **ядъ, отра́ва, око́рмъ, око́рмка.** *Зеленъ е като юдъ.* 3) Мжка, тжга, скрьбь, кахжръ, тягоба; **скорбь, печа́ль, туга́, грусть, го́ре, го́ресть, тоска́, кручи́на.**

Момичя ситнороснчя,
Не ходи ситно прѣдъ мене,
Не вдигай мъглъі, праховъі,
Не задавай ми юдовъі. *Пѣс.*

Ѩдъ мя е, юдно ми е, юдосвамся, гнѣвъ мя е за нѣчто.—*Берж юдовы, хваща мя, пада ми юдъ,* юдосвамся. *Минува ми юдъ-тъ;* **отходи́ть.** — *Ѩдъ мя разкыпѣва,* много ся юдосвамь, врж отъ гнѣвъ, блювамь зехиръ, зеленъі гущеръі; **кипѣть гнѣвомъ.** *Ѩдъ мя разкыпѣва, кога чюж такова нѣчто.* — *Ѩдъ мя е на нѣчто,* гнѣвъ мя е на него; **негодова́ть на кого́.** — *На (въ, у) юда си,* когато сьмь юдосанъ. *Въ юда си извади ножь и го прободе.* — *Да мя рыта конь, не щяше да мя е юдъ, а то мя рыта краставо магаря. Ако го е юдъ, нека юхне на бѣлъ атъ. Който ближе отъ медъ-тъ, не му горчи юдъ-тъ.*

Ѩ́дж, е́шь, ю́дохъ, юлъ, *гл. д.* Ѩмь.

Ѩ́жба, *с. ж.* Кога ся юджтъ нѣкои помеждж си, юдение единъ другъ; изднина. *Колко бюхж имотни, пусты южбы гы съсыпахж.*

Ѩже́, *с. ср.* Вжже, жже

Ѩжли́въій, въ, ва, во, *пр.* Вжзливъій, жжливъій *Ѩже южливо.*

Ѩ́жникъ, *с. м.* Който много юде и не ся насъіща; гладникъ, лакомиѭ, ненасъітникъ, провала, проваль, проломъ; **обжо́ра.**

Ѩжница, *с. ж.* Която много юде и не ся насъіща; гладница, лакомиѭ, ненасъітница, провала; **обжо́ра.**

Ѩзаджи́йка, *с. ж.* Жена, мома юзаджиѭ.

Ѩзаджи́йчя, *с. ср.* Малъкъ, младъ юзаджиѭ.

*Ѩзаджйѩ, *с. м. Т.* Писець, грамматикъ; **писéцъ, пи́сарь.**

Ꙗзва, *с. ж.* в. ꙗзва.

Ꙗзденіе, *с. ср.* отъ ꙗздѫ и ꙗздѫся.

Ѩздитный, —тьнъ и —тенъ, тна, тно, *пр.* За добытъкъ: что ся ꙗзди, что е за ꙗзденіе. *Тоꙗ конь е ꙗздитенъ*, за ꙗзденіе, бинекъ; **верховáя лóшадь.**

Ѩздокóлникъ, *с. м.* Немирникъ, лудетина, пакостникъ, обѣсникъ.

Ꙗздѫ, ишь,—дилъ, *гл. д.* 1) Качилъ сьмь ся на конь или на друго ꙗздитно добычя и го карамь; ꙗхамь, чюшкамь; **ѣздить верхóмъ.**

> Не видѣхъ, мамо, юнака,
> Надъ мене юнакъ да излѣзе,
> Надъ врана коніа хранена;
> Най видѣхъ момѫ Московкѫ,
> На бѣла ата ꙗздіаше,
> Сребьренъ чибукъ пиꙗше,
> Червенъ ми байрꙗкъ носꙗше. *Пѣс.*

2) Тъпчѫ, мѫчѫ, потискамь, злоупотрѣбꙗвамь, постѫпꙗмь съ нѣкого, както си щѫ, угнетꙗвамь; **гнести́, угнетáть, притѣсня́ть, гнуть въ дугу, въ крюкъ.** —дѫся, 1) *гл. възвр.* Катерѫся, катрезѫся, лазѫ, чеплезѫся; **карáбкаться, лáзать, лáзитъ.** *Тамо трѣба да ся ꙗздишь по еднѫ спилѫ.* 2) *гл. стр.* Бывамь ꙗзденъ. — *Конь приликѫ не гляда: кой го има, той си го ꙗзди. Глядай конь стопанскы, ꙗзди го душманскы. Доклѣ има самаръ, зачто да ꙗзди на голо. Болгаринъ-тъ на конь ꙗзди, а сиромахъ-тъ пѣшемъ ходи. Далъ ли си конь съ киригѫ, не пытай, кой го ꙗзди. Който ꙗзди на чюждъ конь, насрѣдъ пѫтꙗ пѣшь тръгва. На какъвто конь ꙗздишь, такважь пѣсень щещь пѣешь. Нито е змиꙗ, да тя хапе, нито е конь, да ся ꙗзди. Кой конь ся не води, онъ ся повяче ꙗзди. Хора-та хора ꙗздять. Кога тя царь ꙗзди, кому да се оплакувашь.*

Ѩздяшкóмь, ꙗздяшкꙑ́мь и ꙗздяшкѫ́тѫ, *нар.* На конь; **верхóмъ.**

Ꙗзе, *вм.* **азъ.**

Ꙗзелъ, *с. м.* Вѫзелъ, ѫзелъ.

Ѩзи́лка и ꙗзилница, *с. ж.* Вдигнѫтъ прахъ, дымъ, думанъ; **пыль.**

Ꙗзовецъ, *с. м.* 1) Животно *Ursus meles, Meles taxus,* барсукъ, борсукъ; **язвéцъ, я́звикъ, барсýкъ.** *Крыеся като ꙗзовецъ въ дупкѫ.* 2) Животно *Sciurus vulgaris,* веверица, катерица, зѫнджапъ; **бѣлка, вéкша.**

Ꙗзовина, *с. ж.* Дупка на ꙗзовецъ, дупка, въ коꙗто живѣе нѣкой звѣрь; **лѣгало, крътога; лóговище, лóгово, берлóга.**

Ѩзъ, *мѣстоим.* вм. **азъ,** ꙗзе, ꙗ; **я.**

Ѩзъ, *с. м.* Бентъ, плотъ; **плоти́на, перемы́чка.** *Крьстена вода въ ꙗзъ не стои.*

Ѩзѫ́, ишь,—зилъ, *гл. д.* Градѫ ꙗзъ.

*Ѩзѫ́, *с. Т.* Написана-та странѫ на парѫ. *Тура-ꙗзѫ*, игра съ парꙑ; **орля́нка, орёлъ или рѣшётка.**

*Ѩзѫкъ, *нар. Т.* Горко, горкана, жꙗлно; **жаль, какъ жаль.** *Ѩзѫкъ за масрафа*, жꙗлно за масрафа, напусто отиде масрафъ-тъ. *Ѩзѫкъ станѫ за чловѣка*, горкꙑй-тъ чловѣкъ, какво станѫ съ него! *Ѩзѫкъ за момчя-то, че изгорѣ момичя-то.*

*Ѩй, *с. м. Т.* Вилушка, мамецъ; **пружи́на.** *Столъ на ꙗ́ѣвꙑ.*

*Ѩйлá, *с. ж.* и ꙗйлáкъ, *с. м. Т.* Планинско лѣтно пасище; **пáстбище, пáстьба, выгонъ.**

*Ѩйрꙗ́нъ, *с. м. Т.* Айрꙗнъ, мѫтеница, мѫтанъ, брьканица.

Ѩйцѐ, *с. ср.* 1) Плодъ-тъ, рожба-та на птици-тꙑ и насѣкомꙑ-тꙑ; **яйцó.** 2) Ссѫдъ съ сѣмя-то у мѫжскꙑ-тꙑ животнꙑ; мѫдо, ятро; **яйцó.** — *Червено ꙗйце, писано ꙗйце*, вапсано шꙗрено ꙗйце за Великдень. — *Носѫ ꙗйца*, снисамь; **наклáдывать.** *Хамкамь ꙗйца*, хамкамся, ламкамся. — *Гляда го, обычꙗ го като писано ꙗйце*, много го варди и обычꙗ. *Хубавъ като писано ꙗйце*, много хубавъ. — *Ѩйце му ся пече на врата*, има нѣчто да брьза. *Припекло му ꙗйце-то*, видѣлъ нѣкакъвъ зоръ. — *Удри ꙗйца на масло*, харчи наготово, безъ да му мысли, у несвѣсть. — *Ѩйце нѣма дѣ да падне*, много навалица; **я́блоку нѣгдѣ упáсть.** — *Нѣма ꙗйце на гръба си*, обрѫщася както си ще, слободенъ е. — *Кралъ ꙗйцꙗ*, казвать, кога нѣкой хлъца. — *Бѣло като ꙗйце. Черна кокошка бѣлꙑ ꙗйца носи. Чюжда-та кокошка мисирчи ꙗйца носи. Комшийска-та кокошка пó-голѣмꙑ ꙗйца носи. Малка кокошка малкꙑ ꙗйца носи. И кокошка-та като ще снесе ꙗйце, куткудꙗчи. Когато кокошка много крѣчи, малко ꙗйца сноси. Пó-добрѣ свое ꙗйце, а не чюжда кокошка. Днешне-то ꙗйце пó-добро отъ утрѣшнѫ-тѫ кокошкѫ. Когато ꙗйце-то припре отзади на кокошка-та, тогась и търси полагъ да го снесе. Дѣто кокошка-та пѣе, тамо ꙗйца нѣма. На чорбаджиꙗ и пѣтли-ти носять ꙗйца. Нѣма онꙗ, что носꙗше голѣмꙑ-тꙑ ꙗйца. Чюждо-то пиля ся излупва изъ чюждо ꙗйце. Всꙗкой тягли вѫглена камъ свое-то ꙗйце. Ѩйце дава, паткѫ зима. Запали му свѣщь, че му дай ꙗйце да бѣли. Борецъ ли ти е ꙗйце-то, не го подлагай отдолу.*

Ако камыкъ чюкне ѭйце-то, тяжко на ѭйце-то; ако ѭйце-то чюкне камыка, горко на ѭйце-то. Всичко-то ѭйце въ чорбѫ-тѫ. Пръжи ѭйца на вѣтъра. Не учи старца да мѫти (да мака) *ѭйца. Трънь му въ уста-та, а ѭйце въ рѫкѫ-тѫ. Зять ся храни съ пръжены ѭйца. Ако ся омръсѫ, за агня печено да ся омръсѫ, а не за ѭйце варено. Да не дочакашь червено-то ѭйце! Варь варосано, видъ видосано, нидѣ зирка ни прозирка?* или: *царь-тъ си има еднѫ бъчвѫ половинѫ бѣло вино, половинѫ жлъто?* Гат. — Ѭйце.

Ѭйченикъ, *с. м.* Кравай съ червено ѭйце на него.

Ѭйчицé, *ум. ср.* отъ ѭйцé.

Ѭйчникъ, *с. м.* Брьканы ѭйца опрьжены съ масло; **яичница.**

***Ѭкá,** *с. м. Т.* Онаѭ чясть на дрѣхѫ, коѭто обивива шиѭ-тѫ; огрълю; **воротникъ, вóротъ.** — *Трьсѫ си ѭкѫ-тѫ отъ нѣкого,* выкнѫлъ сьмь аманъ отъ него, не искамь да го видѫ, да имамь зиманю-даваню съ него, много е лошь.

***Ѭкúнъ,** *с. м. Т.* Екинъ.

***Ѭкúѭ,** *с. ж. Т.* Мушама цѣръ, наложенъ на болно мѣсто; **вытяжнóй плáстырь, визикатóръ**

***Ѭкмá,** *с. ж. Т.* Болесть *Diphtheritis,* лоше грьло, дифтеритъ.

Ѭ́кнатю и ѭ́кненю, *с. ср.* отъ ѭ́кнѫ.

Ѭ́кнѫ, ешь, ѭкналъ, *гл. ср.* 1) Ставамь ѭкъ, силенъ; наѭквамь, подѭквамь; **становúться сúльнымъ, крѣпнуть.** 2) Растѫ, ставамь пó-голѣмъ.

Ѭ́ко, *им. соб.* мѫжско.

Ѭко, *нар.* в. ѭ́кый.

Ѭковáтый, тъ, та, то, *пр.* Ѭкый, ѭковитый. *Добрѣ ся събрахмы на намѣстниковѫ трапезѫ, да е имовитъ, да е становитъ, да е домовитъ, да е ѭковатъ, сухъ да излѣзва, росенъ да дохожда.*

Ѭковúтый, тъ, та, то, *пр.* Ѭкый, ѭковатый.

Ѭкоглáвие, *с. ср.* Ѭкоглавость.

Ѭкоглáвость, *с. ж.* Ѭкоглавие, быковитость, опачина, инатъ.

Ѭкоглáвый, въ, ва, во, *пр.* 1) Който има ѭкѫ, здравѫ главѫ; **крѣпколóбый.** 2) Който не зима отъ думѫ, който не пристаѭ на онова, что му думать, на чтото го накарвать; быковитый, быкоглавый, дебелоглавый, опоритый, опакый, инатъ; **упрямый, упóрный, несговóрчивый.** *Ѭкоглавъ конь,* инатъ конь; **крѣпкоголóвая, крѣпкоу́здая лóшадь.**

Ѭкокóстый, стъ, ста, сто, *пр.* Что има ѭкы кости.

Ѭ́коръ, *с. м.* Три кравайчета, които мѣсять у моминѫ въ недѣлѭ прѣди вѣнчявкѫ и гы турять въ пазухѫ-тѫ на булкѫ-тѫ, кога да иде на вѣнчило

Ѭ́кость, *с. ж.* Ѭкота, ѭчина, здравина, жилавина, жилавика, мощь, сила, юначество; **крѣпость, крѣпь.**

Ѭкотá, *с. ж.* Ѭкость.

Ѭку́лка, *с. ж.* Ѭкуцка, ѭкуця, ѭкучка.

Дѣдо сѣди на грудкѫ
И си шие ѭкулкѫ. *Пѣс.*

Ѭку́цка, *с. ж.* Горниѭ кѫса самоцрьна абяна дрѣха въ Дебьрско; ѭкулка, ѭкуця, ѭкучка.

Дѣдо сѣдитъ на грудкѫ
И си шиетъ (плетитъ) ѭкуцкѫ.
— Заощо ти е ѭкуцкѫ?
— Ке си берамь желжди. *Пѣс.*

Ѭку́ця, *с. ср.* Дрѣха ѭкуцка.

Ѭ́кый, ѭкъ, ѭ́ка, ѭ́ко, *пр.* Ѭковатый, ѭковитый: 1) Что има силѫ; силный, мощный, можный, врьлый; **сúльный, крѣпкій, мóчный, мóщный, могу́чій, могу́щественный.** *Ѭко царство.* 2) Който има още силѫ-тѫ си, още може; здравый, чевръстый; **здорóвый.** *Старъ е, ала е още ѭкъ.* 3) Не слабый, здравый, силный, юначный, левентъ; **здорóвый, плóтный, дюжій.** *Ѭкъ мѫжь,* юнакъ, сынчѭга; **плотный мущúна.** *Ѭкъ конь;* **выносливая лóшадь.** 4) Юначный, силный, храбрый, буйный, срьдцатый; **хрáбрый, смѣлый, отважный, крѣпкій.** 5) Что има здравѫ направѫ; здравый, трайный, длъговрѣменный; **крѣпкій, прóчный, плóтный.** *Ѭка кѫща, ѭкы кола, ѭко кале.* 6) Здравый, твърдый, цврьстый, чеврьстый, трайный, длъговрѣменный; **твёрдый, крѣпкій, здорóвый, нóскій.** *Ѭко вѫже, ѭко платно, ѭкъ камыкъ, ѭкы обуща.* 7) Силный, врьлый, лютый, кыселый, сертъ, сарпъ, кескинъ; **крѣпкій, ѣдкій, жгучій.** *Ѭко вино, ѭкъ оцетъ. Ѭка саламура,* съ много соль; **крѣпкій разсóлъ.** — **Ѭко,** *нар.* Ѭкѫ-тѫ: 1) Съ голѣмѫ силѫ; силно; **сúльно, крѣпко,** 2) Трайно, здраво, стягнѫто, чеврьсто, цврьсто; **прóчно, надёжно, крѣпко, нáкрѣпко, твёрдо, сúльно.** 3) Съ голѣмъ гласъ; высоко, силно, грохотливо; **сúльно, грóмко.** 4) Тврьдѣ, много, мощнѣ, ѭцѣ; **óчень, сúльно.** *Ѭко добрѣ смы.* — *Ѭкъ като быкъ. Ѭко като счюпено ѭйце. Братъ, помогнѫтъ отъ братъ, пó-силенъ е отъ ѭкъ градъ. Ѭжь, бабо, да растешь, да си ѭка да врь-*

шешь. Пó-ѩко е село-то отъ сватовы-ты. Ꙗка вѣра като сврачий мозгъ.

Ꙗкыіца и ꙗкычки, *ум. ж.* отъ ꙗкá.

Ꙗ́кычкый, —**чькъ, чка, чко,** *пр. смякч.* отъ **ꙗ́кый.**

*__Ѩкжнджи́ꙗ,__ *с. м. Т.* Едноврѣмешенъ, нерядовенъ войникъ, който е ималъ право да присвои всичко, что плѣчкоса въ врѣмя на нападение. *Кляти ѩкжнджии.*

Ꙗ́кж-тж, *нар.* Ѩко. *Дрьжь ѩкж-тж.*

Ꙗлá, *съюз.* вм. **алá.**

Ꙗла, *нар.* Ето, ꙗто, ей. *И ꙗ не бѣхъ обычꙗла бащж ти, кога ся зяхмы, но ꙗла живѣхмы си и досегы: обычь доходи и послѣ вѣнчило.*

*__Ꙗ́ла,__ вм. **ꙗ елá.** *Ꙗла ми, любя, отвори.*

Ꙗлавинá, *с. ж.* Ѩловы овця и говяда; ꙗловина.

*__Ѩламá,__ *с. ж. Т.* Раници, болчици по крайща-та на уста-та; **зáѣды.**

Ѩланджи́йка, *с. ж.* Жена, мома ꙗланджиꙗ.

Ѩланджи́йскый, ска, ско, *пр.* отъ **ꙗланджи́ꙗ.** —**скы,** *нар.* Като ꙗланджиꙗ, като ꙗланджии; **плутóвскі.**

Ѩланджи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ ꙗланджиꙗ.

*__Ѩланджи́ꙗ,__ *с. м. Т.* Лъжецъ, лъхъ, лъстецъ; **лгунъ, лжецъ, лжи́вецъ, плутъ, плутя́га, обмáнщикъ, мошéнникъ, подплёта, подплетáло, поддѣвáло.** *Ако не вѣровашь, иди пытай Петко ꙗланджиꙗ-та.*

*__Ѩлáнъ,__ *с. м. Т.* Лъжꙗ; **лъжёвенъ.**

Ѩлдж́зка, *с. ж.* Ѩлджзъ.

Ѩлджзли́вый, въ, ва, во, *пр.* Златнъій, позлатенъій, ꙗлджзлиꙗ.

> На ꙗстакчя сѣдитъ момя свръшено,
> Прѣдъ неѭ е зеленъ гергевъ ꙗлджзливъ,
> На гергевъ е аленъ тулбенъ махрама. *Пѣс.*

*__Ѩлджзли́ꙗ,__ *пр. неизм. Т.* Ѩлджзливъ, позлатенъ.

Ѩлдж́зчя, *с. ср.* Раст. *Dahlia variabilis,* **жлджзчя, стамболчя, гюрджинъ, дакиꙗ; георги́на, дáлія.**

*__Ѩлдж́зъ,__ *с. м. Т.* Златна пара; жлътица, ꙗлджзка.

> Никнꙗло дрьво срѣдъ море,
> Пущило дрьво корение;
> Корение-то му сж сребряни,
> Гранкы-ты му сж ꙗлджзи,
> Листие-то му сж флорини *Пѣс.*

Ѩ́ле ꙗ, *нар.* Ето го, ꙗто го, ала го, ꙗла го.

Ѩли́, *съюз.* вм. **нали́.** *Ѩли какъвъ е долѣба (?) мжжь.*

> Хайде да дадемъ Маринкж,
> Ѩли ѭ ищжть сглядници
> Отъ девять добры домовы. *Пѣс.*

Ꙗ́ли и ꙗль, *съюз.* Или. *Ѩли Ивана, ꙗ́ли гжже на гушж.*

Ꙗлица, *с. ж.* Тѣсна улица.

*__Ꙗ́лла,__ *нар. Т.* Хайде. *Ѩлла, Боже, помози!*

*__Ꙗлмá,__ *с. ж. Т.* Еялме, нанадолнище изъ баиръ.

*__Ꙗлнж́шь,__ *пр. неизм.* и *нар Т.* Ꙗнлжшь

Ꙗ́ло, *с. ср.* Ѩдиво, ꙗло. *Тѣстяны ꙗ́ла. — Соль и хлѣбъ — ꙗло господарско.*

Ꙗловáкъ, *с. м.* Ѩлъвакъ. *Овенъ ꙗловакъ.*

Ꙗловáрка, *с. ж.* Жена, мома ꙗловарь.

Ѩловáрскый, ска, ско, *пр.* отъ **ꙗловáрь.** *Изтягнялся като ꙗловарскый пьсъ.*

Ѩловáрчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ ꙗловарь. *Младо ꙗловарчя.*

Ѩловáрь и ꙗловáринъ, *с. м.* Който пасе ꙗловинж; ꙗловичꙗрь.

> Два ся ꙗловарꙗ сговоръ сговаріали,
> Сговоръ сговаріали и ся надумвали,
> Дѣ да си запладнять сиво бѣло стадо,
> Сиво бѣло стадо, мжжскж ꙗловинж. *Пѣс.*

Ѩлови́нá, *с. ж.* Ѩлъва стока, ꙗлъвы овця, говяда.

> Два си іаловари сговоръ сговаріали,
> Дѣка да запладнять вътж ꙗловинж,
> Витж ꙗловинж, дребна шилетина. *Пѣс.*

Ѩ́лови́ца, *с. ж.* 1) Ѩлъва крава, овца; ꙗлъвушꙗ, штирица; **я́ловица, нерастéлъ, неразрóдъ.** *Гостба имъ е крава ꙗловица.*

> Да заколишь овцж ꙗловицж,
> Да уготвишь прѣблагы гостбы,
> Да умѣсишь прѣблагы баници,
> Да нахранишь прѣгладнъі жертвари. *Пѣс.*

2) Жена, коꙗто не е добывала; бездѣткынꙗ, штирица, ꙗлъвушꙗ; **бездѣтная.** *Слушꙗй, чядо, речелъ му татко му, пó-напрѣжь ные нѣмахмы никакво чядо, и майка ти бѣше ꙗ́ловица.*

Ѩловичꙗ́рь, *с. м.* Ѩловарь.

Ѩ́ловый, въ, ва, во, *пр.* Ѩлъвый.

Ѩлóсаный, нъ, на, но, *пр.* Глечёсаный, глечꙗсаный, циклосаный; **оглазу́ренный, замурáвленный, помурáвленный.**

Ѩлъвáкъ, *с. м.* Скопенъ овенъ, что води стадо; ꙗловакъ, овенъ водичь.

> Мое стадо лично біаше:
> У стадо-то девять овна,
> Девять овна іаловака. *Пѣс.*

Ѩлъву́шꙗ, *с. ж.* Ѩловица.

Ꙗ́лъвый и ꙗ́ловый, въ, ва, во, *пр.* За женско животно, което не ражда; штирый, изштиричꙗвый; **я́ловый.** *Ѩлъва крава, овца, жена,* ꙗловица. *Иска да дои и отъ ꙗлъвж кравж млѣко. Дава ли ꙗлъва крава млѣко, та и той да даде нѣчто! — Ѩлъвъ кукурꙗкъ,* растение, съ

което засправдвать болесть гутурачь и шяпъ и което употрѣбıавать за помѣтанıе.

Ѩль, *съюз.* вм. ıали.

***Ѩлѫ,** *пр. неизм.* Т Ѩглѫ.

***Ѩлѫкъ,** *с. м.* Т. Ѩглѫкъ, ѭлѫкъ: 1) Крьпа, пощь. 2) Неостриженъı мѣста влъна на овенъ, оставени за накъıтъ.

Отключи си до триста сандѫци,
Че извади до триста ıалѫка,
Че си врьза по триста алтѫна. *Пѣс.*

Руна пасе сиво стадо,
По Пиринıа по планинѫ
Съ братово си мѫжско дѣтя,
Овенъ има четророга,
Ѩлѫци му подрясила,
Роговъı му оковала,
Ногъı му е позлатила. *Пѣс.*

Ѩлѫкасти овни. Най-хубави-ти овни въ едно стадо, които никога не стригать, а само подстригвать.

***Ѩлѫнъ-катъ.** *Т.* 2) За цвѣтıе: рѣдъкъ, еднорядъ, зѫбистъ, рохавъ, пулıакъ. 2) Слабунıавъ, който не трае.

Ѩма, ıамы, *с. ж.* 1) Дупка, трапъ, трапчина, ровинıакъ, рупа, ламъ, хендекъ; я́ма, ко́панъ, каменоло́мня. 2) Мѣсто, оджакъ, дѣто горять кимıюръ, вѫглıе; щетина, торлукъ; у́гольня. — *Влѣзе, паднѫ въ ıамѫ-тѫ,* уловися въ нѣчто. — *Копаѭ нѣкому ıамѫ,* искамь му зло-то, правѭ му злинъı. *Който другъıму копае ıамѫ, самъ пада въ неѭ.—Слѣпецъ слѣпца води, и двама-та въ ıамѫ-тѫ.*

***Ѩма,** *с. ж. Т.* Разграбванıе, грабежь, плѣчка; шара́пъ, шера́пъ. *Ѩма!* да грабимъı, да земе кой какво му ся изпрѣчи; шара́пъ, ребя́та! *Направихѫ го, сторихѫ го ıамѫ,* разграбихѫ го; взять на-шарапъ, подня́ть на-шарапъ.

***Ѩма́,** *с ж. Т.* Ѩмакъ, крьпка, петекъ. *Дрѣха съ ıамъı.*

***Ѩмакъ,** *с. м. Т.* 1) Петекъ, парче, зашито на съдрано; ıама, крьпка, крьпа, закрьпа, заплата; запла́та, намётка, ла́тка, платъ. *Жена-та не е ıамакъ, та да го отпорешь, когато щешь;* жена́ не гу́сли: поигра́въ, на стѣнку не повѣсишь. *Зашивамь ıамакъ,* крьпѭ; ветошить. 2) На единıа край на вѫжıе-то на стожеръ врьзано дрьвце, съ кое-то заприимчвать конıеты, кога врьшѫть. 3) Юмакъ, орѣхъ или друга каква да е топчица, на коѭто навивать конци на клѫбо. 4) Единъ чинъ въ Турциѭ у ıаничеръı-ты; приставенъ при нѣкого.

Ѩма́чя, *с. ср.* 1) *ум.* отъ ıама́къ. 2) Малко котленце съ еднѫ рѫчкѫ отгорѣ.

Ѩмболъ, *с. м.* Козıакъ. *Вълнянъı чергъı, възглавници, два три ıамбола, изтъкани отъ козинѫ.*

Ѩмборовъıй, въ, ва, во, вм. ıа́воровъıй.

Направи мя сухо дрьво,
Сухо дрьво ıамборово. *Пѣс.*

Ѩме́нıе, *с. ср.* отъ ıамѭ́.

Ѩмица и ıа́мичка, *ум. ж.* отъ ıа́ма.

Ѩми́ца, *ум. ж.* отъ ıама́. Ѩмачя.

Ѩмка, *с. ж.* Клупъ, халка отъ вѫже; пе́тля, о́силъ, захлёстка. *Още не клаенъ ıамка-та на гушѭ, кренѫлъ очи нагорѣ, та видѣлъ гıавола со единъ товаръ изкъıнѫтъı опинци. Качили го на кръблѫ, за да му наврѫть ıамкѫ-тѫ.*

***Ѩмурлу́къ,** *с. м. Т.* Ѩгмурлукъ.

Ѩмь и ıадѫ, ıадéшь, ıа́дохъ, ıалъ (ıа́вамь, ıа́двамь, да ıа́днѫ), *гл. д.* 1) Дьвчѫ, гвачѫ нѣчто и го глътамь да ся нахранѭ; хапнувамь, ручıамь, зобамь, крькамь; ѣсть. *Уста-та му сѫ плъни, нѣчто ıаде, та не може да продума.* 2) Хранѭся, ручıамь, обѣдвамь, вечерıамь, пладнувамь, закусвамь; ѣсть. *Сѣднѫхмъı да ıадемъ.* 3) Употрѣбıавамь нѣчто за хранѫ, хранѭся съ нѣчто; ѣсть. *Не ıамь блажно. Ѩдемъ каквото намѣримъ.* 4) Щипѭ, хапѭ, ръвѫ, клосамь, клукамь, клъцамь; ѣсть, ку́сать, уязвля́ть. *Цѣлѫ нощь мя ıадохѫ блъхъı.* 5) За нѣчта лютъı: разıадамь, проıадамь, изıадамь, развалıамь; съѣда́ть, выѣда́ть, проѣда́ть, переѣда́ть. *Рѫжда-та ıаде желѣзо-то, а кезапъ-тъ бакѫра.* 6) Срьбѭ, хапѭ; ѣсть, свербѣть, зудѣть. *Ѩде мя длань-та. Ако тя ıадѫть вѣждъı-тъı или чело-то, щешь ся срамишь за нѣчто.* 7) Врьтѫ, болѭ, гризѫ, длъбамь. *Ѩде мя коремъ, сьрдце;* рѣжетъ въ животѣ, живо́тъ подво́дитъ, брю́хо боли́тъ. 8) Врьтѫ, длъбамь, екнѫ, заецвамь, крьтѫ, крькамь, пекѫ, мѫчѭ, дрьгнѫ, рупаѭ; ѣсть, канючить, ку́читься. *По цѣлъı дни го ıаде за паръı.* —**Ѩмся,** 1) *гл. възв.* Ѩдосвамся много, топѭся, косѫся, пукамся. 2) *гл. вз.* Карамъıся, глозгамъıся, джокамся, гриземся; ѣсться, заѣда́ться, пожира́ться. *Ѩдѫтся помеждѫ си.* 3) *гл. стр.* Бъıвамь ıаденъ.—*Като да не е ни лукъ ıалъ,* или: *не лукъ ıалъ, не на лукъ мирисалъ,* като да не е нищо правилъ, не го е никакъ грижа; какъ съ гу́ся вода́. —*Още на похлупкѫ бобъ (лящѫ) ıаде,* не е още порасълъ, не е още вряденъ за никаквѫ работѫ. — *Стани да ıадемъ,* казвать на смѣхъ, кога нѣкой ся спрѣпне и падне.—*Ѩлъ бой, ıачъ дрьвянъ господь.* или: *ıалъ сухо-то,* били го. *Сѣди миренъ, да не ıадешь дрьвенъ господь. — Ѩлъ му сьмь попарѫ-тѫ,*

видѣлъ сьмь го, какъвъ е, знаѭ му главоболие-то, белѭ-тѫ, имахъ сьмь съ него нѣкаквѫ неприятнѫ работѫ. — *Ꙗде мя нѣчто*, имамь нѣкаквѫ мысль, грыжѭ, коꙗто не мя оставꙗ на мира; врьти мя извѫтрѣ, чепли мя, издува мя; имѣть внутреннее беспокойствіе. — *Ꙗлъ е кокошиѝ кракъ*, казвать за чловѣкъ, който не може да трьпи да не каже, чтото знае; перемётная сумá. — *Това не ся ꙗде*. не бъва, не ся трьпи, не ся носи.—*Който не работи, не бъва да ꙗде. Ꙗде като мечкѫ, работи като бубулечкѫ. Два дни пряла, три дни ꙗла. Ꙗде като врьколакъ. Забравился кога ꙗде. Както го е солилъ, така да го ꙗде Каквото си брькалъ кашѫ тѫ, така ѭ ꙗжь. Бобъ сѣлъ, бобъ ꙗлъ. На едно слънце ꙗли, на еднѫ мѣсячинѫ спали. Гладенъ чловѣкъ и сухъ хлѣбъ ꙗде. Говѣе, че нѣма какво да ꙗде. Баба Неда и гнила крушѫ ꙗде. Не ꙗде Димо ꙗря, кога го не намѣри. Когато тя канять, ꙗжь; когато тя гонять, бѣжь. Има кой да ꙗде, нѣма кой да дава. Ракиѭ пие, хлѣбъ не ꙗде. Да знае Мара, кога е кумовала, да знае кутра, кога е благо ꙗла. Който ꙗде на заемъ, ꙗде отъ хамбара си. Иска съ мечкѫ-тѫ да ꙗде дребници. Билъ ли си ковѫ-тѫ, не щешь ꙗдешь млѣко. Вълкъ и броено (четено) ꙗде. Вълкъ-тъ и отъ броены-ты овця ꙗде. Вълкъ-тъ ꙗде и сурьво. Вълкъ-тъ най-сурьво ꙗде, пакъ вратъ-тъ му е пó-дебелъ. Безъ поляѫ овцѫ и вълкъ не ѭ ꙗде (вълкъ да ѭ изꙗде). Голѣма-та рыба ꙗде по-малкѫ-тѫ. Рыба-та още въ море-то, а ные ѭ ꙗдемъ. Който има брадѫ, той ꙗде рыбѫ. Ꙗ ли щешь, коню, зобъ? Ꙗ ли щешь, куме, печено прася да ти опечемъ? Хлѣбъ ся пече, а не ся знае, кой ще го ꙗде. Чюждый хлѣбъ съ сльзы ся ꙗде. Съ свои ꙗжь-пий, земанꙗ-даванꙗ не прави. Ꙗде баба и пие, ала дѣда не забравꙗ. Ꙗжь, бабо, да растешь, да си здрава да врьшешь. Чорбаджиꙗ! — чорбѫ ꙗлъ, кокалъ не видѣлъ! Ни медъ смы ꙗли, ни срьдце ны боли Прави си уста-та за да ꙗде медъ Ако е благъ медъ-тъ, не ꙗдѝ и прьстꙗ-ты. Млъчꙗнъ пътѫ изꙗдѫ. Който не пази ловꙗ-то си, не ꙗде грозде. И ные хлѣбъ ꙗдемы, трѣвѫ не пасемы. Ако смы прости, плѣвѫ не ꙗдемъ. Пшеницѫ врьшемы, просо ꙗдемы. Ори, мели, ꙗжь; просѣчи плеть, дой млѣко. Ꙗдѝ-пий, лѣгни-спи. Дали да го ꙗмь, дали да го продамь! Който има прятъ, той ꙗде орѣхы. Който сѣди подъ крушѫ-тѫ, той ꙗде круши. Чини му ся че, что врьчи, все ся ꙗде. Ако бы ся всичко ꙗло, то не бы висѣло Да бы ся ꙗло, не бы ни висѣло. Краставици ꙗла, че въ бостана спала Зьмскый кокалъ не ся ꙗде. Голъ кокалъ и кучета-та не ꙗдѫть. Зло кучя ни кость ꙗде, ни другыму ѭ дава. Евтино-то мясо (орташко мясо) и кучета-та не ꙗдѫть. Чловѣку сборъ-тъ ся ꙗде, а не мясо-то. Мясо-то ми ся не ꙗде, а кръвь-тѫ не оставꙗмь Двѣ кучкы изъ едно корыто не ꙗдѫть. Кучя-то спи, колкото ще, нъ не ꙗде, когато ще. Не ꙗде котана сметанѫ. Хвалися котката, че не ꙗде пестрьвѫ рыбѫ, но нека ѭ подуши, та щемъ видѣ. Сговорни дружина и въ пятъкъ благо ꙗдѫть. Въ пятъкъ ꙗде лящѫ, въ благо мерджемекъ. Гость ꙗде, что му дадѫть, а не что иска. Ꙗжь, каквото ти ся ꙗде, носи, каквото носять. Варвара вари, Савва носи, Никола ꙗде. Ꙗжь, Пено, сыренꙗ, овчꙗрꙗ си сакала. Кметъ ꙗде, и ся закмети; сиромахъ ꙗде, и ся заплете. Врьжи магаря-то, дѣто иска стопанинъ-тъ му, па нѣмай грыжѭ, че вълкъ ще го ꙗде. Всꙗко дрьво си има червѣй-тъ да го ꙗде. Да го ꙗдѫть вълци-ти (кучета-та)!*

Ꙗмѭ́, йшь, — мѝлъ, *гл. д.* 1) Правѭ, копаѭ ꙗмы; окопавамь; обрывáть. 2) Отварꙗмь, отравꙗмь китюци-ты на лозꙗ. *Ꙗмѭ лозꙗ.*

Ꙗ́на, им. соб. женско.

***Ꙗнгнозъ,** *пр. неизм. Т.* Шяшꙗвый въ 2-то знам.

Ꙗнгуличка, *с. ж.* Раст. ꙗглика въ 2-то знамен.

***Ꙗнгѫнъ,** *с. м. Т.* Пожꙗръ.

Ꙗнё, им. соб. мѫжско.

Ꙗневдéнскый, ска, ско, *пр. Ꙗневденска кытка*, кытка отъ цвѣтꙗ брано на Ꙗневъ-день; ꙗневска кытка.

> Рано рани Маргита дѣвойка
> Да отиде у росно ливадꙗ
> На личенъ день на Ꙗневъ-день,
> Да набере цвѣтꙗ миризливо,
> Да увие ꙗневденскѫ кытка. *Пѣс.*

Ꙗнево цвѣтꙗ. Раст. жѫлтила.

Ꙗнéвскый, ска, ско, *пр. Ꙗневска кытка*, ꙗневденска.

Ꙗ́невъ-день. Праздникъ Еневъ-день.

***Ꙗникара,** *с. ж. Т.* Болесть сынꙗ прыщка, отъ коꙗто човѣкъ скоро умира. *Ꙗни-*

кара-та да тя хване! Црьна-та яни-кара да тя удари!

***Ѥничаринъ,** *с. м. Т.* Еничеръ

Ѥничарство, *с. ср.* Еничерство, звание на яничаринъ; събиранѥ, зиманѥ юноши за яничеръı.

Насилили Турци яничари,
Они си шетать, іаничарство пишѫть,
Кѫдѣ двойца, единъ-тъ го пишѫть,
Кѫдѣ единъ, самъ него пишѫть,
Кѫдѣ сѫ тройца, двойца-та гъı пишѫть. *Пѣс*

Опустѣло това іаничарсто,
Кога дойде, все за мене дойде!
Еднѫжь дойде, дѣда ми откара,
Па повтори, баща ми откара,
Па потрети пусто яничарство,
Па потрети, па за мене дойде. *Пѣс.*

Ѥнка, им. соб. женско. *Малкѫ Ѥнкѫ за копанкѫ, а голѣма за сѣдянкѫ.*

***Ѥнкеседжия,** *с. м. Т.* Който краде чюждъı нѣчта изъ джебовъı-тъı, изъ пазухѫ-тѫ на людѥ-то; **мошенникъ.**

Ѥнко, им. соб. мѫжско.

***Ѥнлѫшь,** *пр неизм. Т.* Погрѣшенъ, побрьканъ.

Ѥновка, *с. ж* Раст. *Lathraea squamaria;* **петровъ крестъ.**

Ѥново цвѣтѥ. Раст. яновчя.

Ѥновчя, *с. ср.* Раст. *Galium verum,* яново цвѣтѥ, еневчя, еневичя, еневчець, енева трѣва; **подмаренникъ настоящій, сыворотачная трава, млекосѣдъ.**

Ѥнтра, им. соб рѣка Етьръ.

Ѥнуарий, *с. м.* Мѣсяць коложегъ.

Ѥнуда, им. соб женско.

Ѥнчё, им. соб. мѫжско.

Ѥнчець, *с. м.* *Питоменъ янчець,* раст. *Solidago canadensis;* **родъ золотиня, золотушника.**

***Ѥнъ,** *с. м. Т.* Черга, кътено, килимъ.

Ѥпали, *нар.* Ѥто. *Ѥпали го, той е скрътъ въ долапа.*

***Ѥпанджакъ,** *с. м.* и

***Ѥпанчия,** *с. ж. Т.* Ѥгмурлукъ.

Ѥпи, *с. (?) мн* Подножѥ, подножкъı, кракa, ногалкъı, настѫпалкъı, настѫпалци, стѫпалкъı, патитръı; **поднога, топталка у ткацкаго стана.**

***Ѥпия,** *с. ж. Т.* Направа. *Конь-тъ има хубавѫ япиѭ.*

***Ѥпма,** *пр. неизм. Т.* Лъжливъ, подправенъ, калпавъ; **поддѣлный, подложный.**

***Ѥптѫрдисвамь** и **яптѫрдисувамь** (да яптѫрдишѫ), *гл. д. Т.* Порѫчвамь, зарѫчвамь да направять, направямь.

Ѥптѫрдишѫ, ешь—дисалъ, *гл. свр.* отъ яптѫрдисвамь.

***Ѥпунджекъ** и **япѫнджакъ,** *с. м. Т.* Ѥгмурлукъ.

Ѥ побийте кривъı харбъı,
Кривъı харбъı и ноджеци,
Намѣтайте япунджеци,
Дано стигне обсѣнъ сѣнка,
Обсѣнъ сѣнкѫ на овця-тъı *Пѣс.*

Ѥра, *с. ж.* 1) Червена свѣтлина, что ся вижда на небо-то въ облаци-тъı, кога има пожяръ; зара; **зарево, отраженіе лучей.** *Ѥра-та отъ пожяра.*

Запалила сьмь девять ахѫръı
Девять ахѫръı плънъı съ катѫръı;
Ахѫри горять, катѫри ревѫть,
ІАра се вдига до синё небо. *Пѣс.*

2) Видимо-то треперанѥ на въздуха, кога има голѣмѫ горящинѫ. *Каква яра ся дига надъ керемидъı тъı? Излиза яра изъ пещь-тѫ. Отъ топлѫ-тѫ ярѫ не ся види.*

***Ѥра,** *с. ж Т.* Рана, язва, скулъı.

***Ѥрадисвамь** и **ярадисувамь** (да ярадишѫ), *гл. ср. Т.* Прияѭ, понасямь. *Ѥрадисва ми,* става ми добрѣ отъ него, хваща ми ся, личи ми, прияе ми

Ѥрадисванѥ и **ярадисуванѥ,** *с. ср.* отъ ярадисвамь.

Ѥрадишѫ, ешь, — дисалъ, *гл. свр.* отъ ярадисвамь.

***Ѥралия,** *пр неизм. Т.* Раненъ, ранявъ, скулявъ.

Разсрьдися юнакъ яралия,
ІАралия, юнакъ джаралия,
Повлѣчеся по коремъ, по рѫцѣ,
Че си дрьпнѫ пушкѫ гегалийскѫ,
Че удари пиля соколово. *Пѣс*

***Ѥрамазъ,** *с м Т.* Лошь човѣкъ; безчестникъ. *Нашелъ снахѫ си со ярамазъı да ся безчествува.*

***Ѥранъ,** *с. м. Т.* Другарь, приятель, побратимъ; любовникъ.

Хай дѣвойко, даль имашь ярана?
— Хай тъı лудо, хай тъı кутро младо,
Кѫдѣ иматъ момѫ безъ ярана?
Колко ми сѫ у годинѫ деня,
Толко ми сѫ у мене ярана. *Пѣс.*

Ѥрбѭся, ишь, ярбился, *гл. възвр.* Качвамся, катрезѫся, яздѫся на много високъı дрьвета, кѫщъı, дѣто не ми приличя да ся качвамь.

Ѥрдъ, ярдове, *с. м.* Сѫдъ за дрьжянѥ въ него вино.

ІА си имамь три ярдовъı,
Три ярдовъı съ руйно вино,
Та чемь Бога пои, гости,
Пои, гости и изпрати. *Пѣс.*

***Ѥрджѫмъ,** *с. м. Т.* Помощь. *Да идемъ на ярджѫмъ,* да помогнемъ.

Скочете, вѣрна дружина,
Да идемъ вуйчю на ярджѫмъ. *Пѣс.*

*Iарджчь, *с. м. Т.* Раст. ардачь, в. **хвойна.**

Iаребица и производны-ты отъ нея в. при **ıарябица.**

Iарѐмець, *ум. м.* и **ıарѐмчя,** *ум. ср.* отъ **ıарѐмъ.**

Iарѐмъ, *с. м.* 1) Хомотъ, хомоть, хомутъ, хамоть, хамъ, бондрикъ; **хомутъ, ярѐмъ, ярмо, иго.** 2) Чюжда власть, робство, иго; **иго.** — *Вратъ-тъ му е прѣтрътъ отъ ıарема. Бѣга волъ-тъ, да не влѣзе въ ıарема.*

Iарение, *с. ср.* отъ **ıарѭ** и **ıарѭся.**

Iаренце, *ум. ср.* отъ **ıаря.**

Iарець и **ıарьць, ıарцa,** *с. м.* 1) Ѩря. 2) Разсовато дебело дрьво въ ıазъ, подпрѣно съ кобылкы. — *Танець ıарець води,* казвать за смѣхъ на хороводець.

Ѩрешкый, **шка, шко,** *пр.* отъ **ıаря.** —**шкы,** *нар.* Като ıаря, като ıарета.

Ѩржь, *с. ж.* Раст. и плодъ ръжь, **ржь.** *Ближнıа-та ıаржь е по-блага отъ пшеницѫ-тѫ.*

Ѩрина, *с. ж.* 1) Влъна отъ ıагнета или пакъ отъ овця, стриженъı есень вторый пѫть; **поярокъ, перестрига, лѣтнина.** *Отъ козѫ ıаринѫ не стригѫть.* 2) Козина.

Ѩринка, *ум. ж.* отъ **ıарина.**

Iариновый, **въ, ва, во,** *пр.* Что е отъ ıаринѫ; **поярковый.**

Ѩрица, *с. ж.* Млада кокошка, что не е още носила; ıаръ-кокошка, ıарка, поладица, поладка, пулка; **молодка.**

Ѩричка, *ум. ж.* отъ **ıарица.** Ѩрчица. *Малка-та кокошка е всıакога ıаричка.*

Ѩрка, *с. ж.* Ѩрица. *Малка кокошка всıакой день ıарка.*

*Ѩрма, *с. ж. Т.* 1) Брашно, силıано тврьдѣ ıадро за кръмило за овця, говяда и проч.; **крупа.** 2) Булгуръ, балгуръ, блъгуръ, корвутъ; **крупа пшеничная.**

Ѩрми, *с. мн.* Дрьвета, сложенъı надъ четыре-ты стлъба на теповица, та дрьжять цѣлѫ-тѫ направѫ.

Ѩрмица и **ıармичка,** *ум. ж.* отъ **ярма.**

Iаростный, —стенъ и —стьнъ, **стна, стно,** *пр.* Что има ıарость; **яростный.** —**стно,** *нар.* Съ ıарость; **яростно.**

Iарость, *с. ж.* Голѣмъ гнѣвъ, ıадъ, голѣма лютина; **ярость.** *Има на еди-кого-си ıарость,* много го е ıадъ на него.

Ѩрчение, *с. ср.* отъ **ıарчѭ.**

Ѩрчерожци, *с. м. мн.* Назъвание на прьчевъı.

Козъı ти ся изкозили
Все козици виторожкъı
И прьчевци ıарчерожци. *Пѣс.*

Ѩрчица, *ум. ж.* отъ **ıарка.** Ѩричка. *Куса кокошка заманъ ıарчица.*

Ѩрчѭ, **ıарчишь, ıарчилъ,** *гл. д.* Разигравамь, разкрьшвамь, ıарѭ; **гарцовать.**

Ѩръ, *пр. неизм.* *Ѩръ-кокошка,* ıарица, ıарка. *Ѩръ-мома,* пиленце.

Топлѫ сьмь питѫ мѣсила
И ıаръ кокошкѫ заклала. *Пѣс.*

*Ѩръ, *с. м. Т.* Стрьменъ брѣгъ; **яръ.** *Паднѫ отъ ıара.*

Iарьць, *с. м.* 1) Iарець. 2) Козелъ.

*Ѩржшь, *с. м. Т.* Аржшь: 1) Водило, потяглица, тягличь, процѣпъ на кола; **дышло.** 2) Грядѣлъ на плугъ; вонще, онще, камара, камарица, срѣлка, увишка.

Ѩрѭ, **ишь, —рилъ,** *гл. д.* 1) Ѩрчѭ, разигравамь, разкрьшвамь; **гарцовать.**

Не могѫ кончя да ıарѭ,
Не могѫ саблѭ да врьтѫ,
Не могѫ калѫчь да влачѫ. *Пѣс.*

Калинка врьви прѣзъ село,
Хранена коніа ıаріаше *Пѣс.*

2) Казвася за мѫжескъı животнъı, кога възсѣдать женскъı-ты; прьцамь, мрькамь. *Пѣтелъ-тъ ıари кокошкѫ-тѫ.* 3) Ѩдосвамь, гнѣвѭ, срьдѫ; **ярить.** *Нито го ıари, нито го мири.* —**рѭся,** 1) *гл. възвр.* Ѩдосвамся; **яриться.** 2) *гл. вз.* За животнъı-ты: прьцамся, мрькамся, водѫся. *Гълѫби-ти, кокошкъı-ты ся ıарять. Овци-ты ся ıарять съ овнъı-ты.* 3) *гл. стр.* Бывамь ıаренъ. — *Нито си го ıари, нито си го мѣри.*

Райко коніа ковіаше, Милка го дрьжіаше,
Слъзъı ıаріаше (?) и коню ромоніаше. *Пѣс*

Ѩря, *с. ср.* 1) Малко-то на козѫ; ıарець, козля; **козлёнокъ.** 2) Малко-то на кошютѫ. *Кошюта съ младъı ıаренца.* 3) Гощавка, что гощава кумъ кумци-ти си, кога да гъı прости. — *Дѣка е скакала кова-та, тамъ и ıаря-то. Каквото кова-та, такова и ıаря-то. И той отъ старѫ козѫ ıаря. Безъ работѫ попъ крьщава ıарета-тѫ. Зола ıаря, грошь кожıа.*

Ѩрябатый, **тъ, та, то,** *пр.* 1) За кокошкѫ, что има сивопепелıавъı пера; **рябичıастый.** 2) Който има по тѣло-то си много сивъı или чернъı пръщкъı.

Ѩрябица, *с. ж.* Птица *Tetrao perdrix;* **куропатка.** *Планинска, горска ıарябица,* кекликъ. *Да ми е живъ соколъ, ıарябици триста.*

Мори дѣвойко ıарембице,
Не пѣй рано въ зорѫ-тѫ:
Коніа си носѫ на водѫ,
А конь-тъ водѫ не пие
Отъ твои-ты тьнкъı гласовъı,
Что гласишь рано въ недѣлѭ. *Пѣс.*

Ѩряби́чина, *с. ж.* Раст. ѭблъкъınѭ.

Ѩ́рябичка, *ум. ж.* **отъ ѩ́рабица.**

Ѩ́рябичıавый, въ, ва, во, *пр.* **отъ ѩ́рябица.** Ѩрябовый.

Ѩрябичı́арь, *с. м.* Птица *Falco communis,* соколъ, крагуй; **со́колъ.**

Ѩряби́чıастый, стъ, ста, сто, *пр.* Ѩрябатый. *Какво хубаво, шıарено, ıарябичıасто пиленце.*

Ѩ́рябовый, въ, ва, во, *пр.* **отъ ѩ́рябица.** Ѩрябичıавый.

Малко момчя съ врано кончя
Не си найде ситна лова,
Ситна лова ıарябова,
Іарабова, прѣпѣлова,
Ноль си изкара сура елена. *Пѣс.*

Ѩсакчи́йскый, ска, ско, *пр.* **отъ ѭсакчи́ıѭ.**

Ѩсакчи́йчя, *ум. ср.* Малъкъ, младъ ѭсакчиıѭ.

***Ѩсакчи́ıѭ,** *с. м. Т.* Есакчиıѭ, който съ орѫжие придружава нѣкого въ пѫть за да го пази; **проводни́къ, провожа́той для охране́нія.**

***Ѩса́къ,** *с. м. Т.* Есакъ: 1) Възбранıѭне, забранıѭне, забрана; **запреще́ніе, воспреще́ніе.** *За глядъ ѭсакъ нѣма.* 2) Като *пр. неизм* Что е забраненъ. 3) *Нар.* Забранено, възбранено. 4) Стражıѭ, вардачь.

Дѣвойка была разумна,
Пратила вѣренъ побратимъ,
Іасакъ да стане на хамамъ
Колко до единъ сахата,
Она ся пешинь соблѣкла,
Соблѣкла и окѫпала. *Пѣс.*

Ѩсеникъ, *с. м.* Дрьво ѭсенъ (?)

Вѣнчıалися, не ся кердосали,
Кувѭ брали како прахъ на тъпанъ,
Чяда стекли како врьбıе гроздıе,
Цутъ цутили како ıасеникъ,
Заврьзали какъ врьбино гроздıе. *Пѣс.*

Ѩ́сеновый, въ, ва, во, *пр.* **отъ ѩ́сенъ.** Осеновый. *Ѩсеновъ прѫтъ.*

Минѫхъ горѫ, минѫхъ другѫ,
Настахъ горѫ ıасеновѫ. *Пѣс.*

Дѣ ся хвати о два кола,
О два кола ıасеновы,
Іасеновы, котеновы. *Пѣс*

Ѩ́сенъ, *с. м.* Дрьво *Fraxinus,* осенъ, мѫждрıанъ; **я́сень, па́дубъ.**

Ѩси́ка, *с. ж.* Дрьво *Populus tremula,* осика, ıашка, дивъ кавакъ, трепетлика, треперушка, треперыга; **оси́на.** *Ходили, ходили до еднѫ ѭсикѫ, ся качили сгора.*

Тонка ıасика тонка да бъидитъ,
Тонка да бъидитъ, сѣнкѫ да нѣматъ! *Пѣс.*

Ѩси́ковый, въ, ва, во, *пр.* **отъ ѭси́ка.** *Ѩсиково дрьво,* ѭсика.

Едно дрьво ıасиково,
Оно си ся не умири,
Оно стои, та трепере. *Пѣс.*

Ѩ́скамь, *гл. ср.* Болѭ, чюкамь, бъхтѫ, биѭ, щракамь. *Зѫбъ-тъ мя ѩ́ска. Око мя е заболѣло, срьби, боли, гнои, бере, ѭска, та мъска, та гложде, та сльзы пуща.*

Ѩ́сканıе, *с ср.* **отъ ѩ́скамь.**

Ѩ́сла, *с. ж.* по́-употрѣбително въ *мн ч.* **ѩ́слы:** направа като сандѫкъ, долапъ на стѣнѫ въ оборъ за турıанıе въ неѭ хранѫ, сѣно на добытъкъ; **я́сли.** *Хубавый-тъ (харный-тъ) конь и на ѩ́слѫ-тѫ ся продава. Мысли като конь на праздны ѭслы. Замыслился като магаря на празднѫ ѭслѫ. Неканенъ гость като магаря на ѭслы. Биеся като прьчь о ѭслѫ. Чисты ѭслы — праздни хамбари. По́-добрѣ и бобова слама отъ праздны ѭслы. Кой не е купувалъ, онъ отъ ѭслы-ты ѭха. Ако сьмь простъ, та не сьмь говядо да мя врьзувашь за ѭслы-ты!*

Ѩ́слица и ѩ́сличка, *ум. ж.* **отъ ѩ́сла.**

Ѩсне́ць, *с. м.* 1) Сухъ мразъ. 2) Вѣтьръ горнıакъ, рупелъ, мохаръ.

Ѩснина́, *с. ж.* Ѩсно, отворено врѣмя, вѣдро, вѣдрина; **я́сная пого́да, вёдро.**

Отъ ıаснинѫ темна мьгла,
Темна мьгла попаднѫла,
Ситна роса заросила. *Пѣс.*

Грьмни, Боже, пролѣтна грьма
И залѣти пролѣтна дъжда,
Да съборишь въıсокѫ кулиѭ,
Да излѣзѫ на бѣлѫ ѭснинѫ,
Да си видѫ Юлвана юнака. *Пѣс.*

Ѩ́спичкый, —чькъ, чка, чко, *пр. смякч.* **отъ ѩ́сный.**

Ѩсногрѣйчица, *с. ж.* Что грѣе, свѣти ѭсно. *Звѣздица ѭсногрѣйчица.*

Ѩ́сный, ѩ́сьнъ и ѩ́сенъ, сна, сно, *пр.* 1) Нетьмный, свѣтлый; **я́сный.** *Изгрѣıа ѭсна мѣсячинка. Потече ѭсна крьвь.*

Зорнице, ıасна звѣздице,
Зачто ми тѫй рано изгрѣıа,
Дѣца-та да си разплачешь,
Момы-ты да си раздигнешь,
Булкы-ты да си разбудишь? *Пѣс.*

2) Безоблачный, вѣдрый, видрый; **ве́дреный, ве́дряный, я́сный, пого́жій, кра́сный.** *Врѣмя-то е ѭсно. Ѩсно небо — отъ грьмежь не ся бой.* 3) Что ся лесно разбира, не тьмный, не забрьканый, не смуталавеный; ıавный, ачикъ; **я́сный, внятный.** 4) Что има, что издава хубавъ, отворенъ гласъ; **я́сный.**

Ѩсенъ ми славѣй пѣе,
Катъ пѣе, дори дума. *Пѣс.*

Стягайся, стягай, хубава Ѩнке,
Че ангели слазать съ ıасны борин,
А тии идѫть душѫ да ти земѫть! *Пѣс.*

5) Быстрый, чистый, цибрый; **чистый, прозрачный, свѣтлый. — но,** *нар.* 2) Нетьмно, свѣтло, безоблачно, вѣдро; **ясно, вѣдряно, красно́.** *Вънъ е ясно.* 2) Да ся види, да ся разбира лесно, нетьмно, незамлѫно; ѩвно, цибро, ачикъ; **ясно, внятно.** 3) Съ хубавъ, отворенъ гласъ. *Ѩсно ся провыкнѫ. Ѩсно пцвили конь-тъ.*

Та па си ıасно послуша,
Да ли ся нѣйдѣ чюѭть юнаци. *Пѣс.*

Ѩсно като день Ѩсно като цькло. Ѩсно като млѣко прѣсно.

Ѩснѣѭ, ешь, —нѣѭлъ, *гл. ср.* и

Ѩ́снѭся, ѩснишся, —нился, *гл. об.* 1) Ставамь ѩсенъ; **ясниться, яснѣть, свѣтлѣть.** *Врѣмя-то ся ясни.* 2) Свѣтѫ, бльщѫ, бльщѣѭ, свѣтѫся, бльщѫся, бльщѣѭся; **блистать, блестѣть.**

Поминѫ момча Дрѣновча,
На бръза коня вıахаше,
Лице то му ся ıасныше
Како ламбадѫ боринѫ. *Пѣс*

Ѩ́стагачь и ѩста́чь, *с. м.* Дрьвяна совра като синиѭ съ столъ, източена на стругъ; ѩстегачь.

***Ѩста́кчя,** *с. ср. Т.* Ѩстѫкъ, възглавничя; **поду́шечка.**

На ıастакчя сѣдить момя свршено,
Прѣдъ неѭ е зеленъ гергевъ ıалдѫзливъ. *Пѣс.*

Ѩ́стегачь, *с. м.* 1) Ѩстагачь 2) Кржгъ за хлѣбъ, за питѫ; блюдъ, тануръ. 3) Софра за точеніе петуры.

Ѩстели́вый, въ, ва, во, и

Ѩстели́тый, тъ, та, то, *пр* Който ѩде повечко, има голѣмъ ищахъ; ѩшный; **прожо́рливый, ѣдо́къ, ѣду́нъ.**

Ѩсти́е и ѩстіе́, *с. ср.* 1) Ѩдба, ѩденіе, ѩдиво, ѩло, гостба, манджа; **ку́шанье, я́ства, ѣства, ѣство.** 2) Храна на бубы. *Бубы-ты изврьвѣхѫ три-ты си ıастиıа и завихѫ кожюрци. — И отъ камъкъ ѩстіе става. По́-добрѣ сухъ хлѣбъ съ миръ, а не много ѩстиıа съ скрьбь. Който си готви ѩстие-то съ трѣскы, умирисва му ся на дымъ. Извѫжь ıастие-то, па строши паницѫ-тѫ.*

Ѩстицé, *ум. ср.* от **ѩстие́.**

Ѩ́стребець, *ум. м.* и **ѩ́стребчя,** *ум. ср.* отъ **ѩ́стребь.**

Ѩ́стребовый, въ, ва, во, *пр* отъ **ѩ́стребъ; ястреби́ный.**

Ѩ́стребъ, *с. м.* Птица *Astur palumbarius* и *Accipiter,* кокошярь, вѣтрушка; **я́стребъ.**

***Ѩстѫ́къ,** *с. м. Т.* Възглавница; **поду́шка.**

Ѩтага́нець, *ум. м* и **ѩтага́нчя,** *ум. ср.* отъ **ѩтага́нъ.**

***Ѩтага́нъ,** *с. м. Т.* Хандѫаръ; **кинжа́лъ, ятага́нъ.**

Ѩта́кчя, *ум. ср* отъ **ѩта́къ.**

***Ѩта́къ,** *с. м. Т.* 1) Постеля, **лѣгло, ложя** 2) Който дава станъ, конакъ на крадци и гы крые; съкрадець; **укрыва́тель и соуча́стникъ разбо́йниковъ.** *Хайдутинъ безъ ѩтакъ не быва.*

Ѩ́то, *с. ср* 1) Много птици вкупъ, билюкъ, птици; орлякъ, клапа, клопа, куда, чюпило; **ста́я птицъ.** *Едно ıато птици, ıато ıарябици.* 2) Рыбие гнѣздо; скровище, топликъ, виръ; **ято́вь, ято́вье, ложе́вье.** *Сполучихъ рыбы-ты на ıато.*

Ѩ́то, *нар.* за посочваніе нѣчто; ето, ете, ей, ева, еве, ево, ене, ала, ѩла, ѩле, апали, ѩпали, ѩ, ѩ-хе, на, те, ште; **вотъ.** *Ѩто го,* ѩ го, ей го; **вотъ онъ.** В. **е́то.**

Ѩ́токъ, *с. м.* Вътъкъ.

Ѩтрѣва, ѩтрьни́къ, в. **ятрѣва, ятрьни́къ.**

Ѩть, *с. м.* Названіе на буквѫ ѣ, е двойно.

Ѩ́хамь (**ѩ́хвамь, да ѩ́хнѫ, ѩ́хнувамь**), *гл. д.* Ѩздѫ, ѩшѫ, чюшкамь, вьхамь, възсѣдамь, връзсѣдамь; **ѣздить, ѣхать.** *Ѩхамь конь;* **ѣздить на ло́шади.** *Ѩхаше по тоıа пѫть — Ѩхнѫлъ е на осѫ,* много е зълъ, голѣмъ злонко, арнаутска пиперка. — *Ако го е ıадъ, нека ıахне на бѣлъ атъ. Чиıято кола ıахаı, неѭ пѣсень пѣе. Кога е ıасно, кабаницѫ-тѫ носять; кога е дъждовно, она сама ıаха.* **—мся,** *гл. възвр.* Чюшкамся, качвамся.

Ѩ́ханіе, *с. ср.* отъ **ѩ́хамь.** Ѩханица.

Ѩхани́ца, *с. ж.* Ѩханіе, ѩзденіе. *Девять коніа товарени, а десятыıа ıаханица,* за ѩзденіе.

Ѩ́хвамь, *гл. мн-кр.* отъ **ѩ́хамь.**

Ѩхни́йка, *ум. ж.* отъ **ѩхни́ѩ.**

***Ѩхни́ѩ,** *с. м. Т.* Възъ-гѫсто ѩстие, что ся топи и ѩде съ вилицѫ; топань.

Ѩ́хнувамь, *гл. уч.* отъ **ѩ́хнѫ.**

Ѩ́хнѫ, ешь,—нѫлъ, *гл свр.* отъ **ѩ́хамь. —нѫтый,** *прич. стр.*

Ѩхтѫ́, и́шь,—тѣлъ, *гл. ср.* Ехтѫ.

***Ѩхѫръ,** *с. м. Т.* Ахѫръ. *Двѣ магарета ся скарали въ людскый ıахѫръ.*

Запалила сьмь девять ıахѫры,
Девять ıахѫры, плъни съ катѫры,
IАхѫри горять, катѫри ревѫть,
IАра ся вдига до синѣ небо. *Пѣс.*

Ѩ́цѣ, *нар* Тврьдѣ, много, мощнѣ, ѩко; **о́чень, си́льно.** *Ѩцѣ добрѣ, ıацѣ студено,* **тврьдѣ много**

Ѩ́чё, *им. соб.* **мѫжеско.**

Ѩ́че, *нар.* в. **а́че.**

Ѩчейница, *с. ж.* Единъ видъ чирей у добытъка.

Ѩчемъікъ, ѩчмень, в. **ячемъікъ, ячмень.**

Ѩчина, *с. ж.* Ѩкость, якота.

Ѩчѫ, в. **ячѫ.**

Ѩшка, *с. ж.* Дрьво ѩсика.

***Ѩшлѫкъ,** *с. м. Т.* Влажно врѣмя; влага, мокрежь.

Знаешь ли, мамо, помнишъ ли,
Га бюше кѫтлѫкъ година,
Подърь кѫтлѫка ѩшлѫка,
Кога си овця-ты изморихмы. *Пѣс.*

***Ѩшмакъ,** *с. м. Т.* Ашмакъ: 1) Бѣло було, съ което булы ся забулвать. 2) Врьшникъ въ 3-то знаменование.

Ѩшникъ, в. **ѩжникъ.**

Ѩшный, ѩшенъ, ѩшна, ѩшно, *пр.* Който ѩде много; ѩстеливый, ѩстелитый, ѩжникъ.

Ѩшѫ, ешь, *гл. д.* Ѩхамь, ѩздѫ.

Крьстнъı имена.

Абленка ж.
Абленко м.
Авра́нъ м.
Агна ж.
Алдё м.
Але́ко м.
Але́кса м. и ж.
Алекса́на ж.
Але́ксиѭ м. и ж.
Але́са ж.
Али́пиѭ м. и ж.
Алтѫна ж.
Ана ж.
Ана́диѭ м.
Ана́киѭ м.
Анани́ѭ м.
Ана́нчё м.
Анастаси́ѭ ж.
Анаста́ско м.
Анаста́съ м.
Ана́чко м.
Анга ж.
Ангели́на ж.
Анге́лко м.
Ангелчё м.
Ангелъ м.
Анги́ка ж.
Ангѭ ж.
Анджели́на ж.
Андо́нчё м.
Андо́нъ м.
Андре́й м.
Андро м.
Анду́шко м.
Анё м.
Ани́ка ж.
Аница ж.
Анка ж.
Анко м.
Анта м. и ж.
Антимъ м.
Анто́нъ м.
Антулъ м.
Анчё м.
Анчѭ ж.
Апо́столка ж.
Апо́столъ м.
Аратио́нъ м.
Арга́киѭ м.
Ариза́нъ м.
Арса ж.
Арсе́ниѭ м.
Арсо м.
Аса ж.
Асе м.
Асе́нъ м.
Ата ж.
Атана́ско м.
Атана́съ м.
Ате м
Ато м.
Аца ж.
Аце м.
Ацко м.
Ачё м.
Ачко м.
Ачѭ ж.

Бала́нъ м.
Ба́лё м.
Ба́лчё м.
Бо́на ж.
Боне́ м.
Ба́нка ж.
Ба́нко м.
Ба́но м.
Ба́нчё м.
Барбаро́съ м.
Ба́рчё м.
Ба́ца ж
Бе́да ж.
Бе́йко м.
Бе́на ж.
Бе́нё м.
Бе́но м.
Бе́нчё м.
Бе́ро м.
Бе́та ж.
Бе́то м.
Бе́ца ж.
Бе́чё м.
Били́на ж.
Били́нка ж.
Билѭ́на ж.
Би́на ж.
Бисе́ра ж.
Блага́тка ж.
Благна ж.
Бла́го м.
Благо́й м.
Благу́на ж.
Бла́же м.
Богда́на ж.
Бо́гданъ м.
Боге́ м
Бого́й м.
Богосло́въ м.
Бо́гѭ ж.
Бо́да ж.
Бодё м.
Боё м.
Бо́жё м.
Божида́ръ м.
Божи́доръ м.
Божи́ка ж.
Божи́лко м
Божи́лчё м.
Божи́лъ м.
Божи́на ж.
Божи́нъ м.
Бо́жко м.
Божѭ́ра ж.
Бо́жѭ ж.
Божѭ́на ж.
Божѭ́нъ м.
Бо́йка ж.
Бо́йко м.
Бо́йна ж.
Бо́йно м.
Бо́йчё м.
Бойчи́нъ м.
Бо́ка м.
Бо́кѭ ж.
Бо́на м. и ж.
Боне́ м.
Бо́нё м.
Бо́нка ж.
Бонке́ м.
Бо́нко м.
Бо́но м
Бо́нчё м.
Бо́ра ж.
Бора́на ж.
Бо́ре м.
Бори́ка ж.
Бори́съ м.
Бо́ро м.
Бо́рчё м.
Борѭ́на ж.
Боси́ла ж.
Боси́лка ж.
Боси́лко м.
Бо́ско м
Бо́та ж.
Бо́тё м.
Бо́то м.
Бо́ца м. и ж.
Боце́ м.
Бо́чё м.
Бо́шё м.
Бо́шка ж.
Бо́шко м.
Бо́шѭ ж.
Бо́ѭ м. и ж.
Боѭ́на ж.
Боѭ́нъ м.
Бра́ё м.
Бра́йко м.
Бранимиръ м.
Бра́нко м.
Бра́нчё м.
Брато́й м.
Бра́шко м.
Брекбѭ м.
Брьнду́шѭ ж.
Брьнё м.
Бу́да ж.
Буда́къ м.
Бу́димка ж.
Бу́димъ м.
Бу́динка ж
Бу́динъ м.
Бужѭ́ра ж.
Бу́за ж.
Бу́зё м.
Бу́нё м.
Бурѭ́на ж.
Бу́тё м.
Бѣжѭ́на ж.
Бѣ́ла ж.
Бѣ́лё м.
Бѣли́ко м.

Бѣли́на *ж.*
Бѣли́чко *м.*
Бѣ́лка *ж.*
Бѣ́лчё *м.*

Ва́ё *м.*
Ва́ка *ж.*
Ва́кла *ж.*
Вакле́ *м.*
Вакли́на *ж.*
Вакли́нъ *м.*
Ва́лё *м.*
Вале́тиıа *ж.*
Ва́на *ж.*
Ванге́ *м.*
Ванге́ла *ж.*
Вангели́на *ж.*
Вангели́ıа *ж.*
Ванге́лко *м.*
Ванге́лъ *м.*
Ва́нё *м.*
Ване́ *м.*
Ва́нка *м.* и *ж.*
Ва́нко *м.*
Варади́нка *ж.*
Варади́нъ *м.*
Варва́ра *ж.*
Ва́рда *ж.*
Ва́са *ж.*
Ва́сё *м.*
Васе́ *м.*
Василе́на *ж.*
Васи́лка *ж.*
Васи́лко *м.*
Васи́лъ *м.*
Васи́лиıа *ж.*
Ва́ско *м.*
Ва́со *м.*
Ва́чё *м.*
Ва́чиıа *ж.*
Вези́ра *ж.*
Ве́ла *ж.*
Ве́лё *м.*
Веле́ *м.*
Вели́ка *ж.*
Вели́кдень *м.*
Вели́ко *м.*
Вели́къ *м.*
Вели́нъ *м.*
Вели́чка *ж.*
Вели́чко *м.*
Вели́ıа *ж.*
Ве́лка *ж.*
Ве́лко *м.*
Ве́лчё *м.*
Ве́лиıа *ж.*
Велиıа́нъ *м.*
Ве́на *ж.*

Вене́ *м.*
Вене́цко *м.*
Ве́нка *ж.*
Ве́нко *м.*
Веради́на *ж.*
Веради́нъ *м.*
Ве́са *ж.*
Весели́на *ж.*
Весели́нъ *м.*
Ве́селка *ж.*
Ве́ска *ж.*
Ве́со *м.*
Ве́та *ж.*
Ве́то *м.*
Ви́да *ж.*
Вида́къ *м.*
Ви́денка *ж.*
Ви́денъ *м.*
Ви́динка *ж.*
Ви́динъ *м.*
Ви́до *м.*
Ви́дулъ *м.*
Ви́ка *ж.*
Ви́ко *м.*
Ви́ле *м.*
Ви́лё *м.*
Вилими́ръ *м.*
Ви́линъ *м.*
Ви́лиıа *ж.*
Ви́та *ж.*
Вита́на *ж.*
Вита́нъ *м.*
Вити́на *ж.*
Ви́тко *м.*
Ви́то *м.*
Ви́ца *ж.*
Ви́чё *м.*
Ви́шна *ж.*
Ви́шнё *м.*
Ви́шиıа *ж.*
Вла́да *ж.*
Вла́дё *м.*
Владими́ръ *м.*
Владисла́въ *м.*
Вла́дка *ж.*
Вла́до *м.*
Владъ *м.*
Вла́ё *м.*
Вла́йко *м.*
Вла́со *м.*
Вла́тка *ж.*
Вла́тко *м.*
Влахъı́на *ж.*
Вла́ıа *м.*
Влъка́на *ж.*
Влъка́нъ *м.*
Влѣ́кна *ж.*
Влѣ́ко *м.*

Влѣ́чё *м.*
Влъчи́нъ *м.*
Влѣ́чко *м.*
Влъчиıа́нъ *м.*
Во́ё *м.*
Войда́на *ж.*
Во́йнка *ж.*
Во́йно *м.*
Воинъ *м.*
Воисла́въ *м.*
Во́лка *ж.*
Волка́нъ *м.*
Во́скиıа *ж.*
Во́ıа *м.*
Врьба *ж.*
Врьба́на *ж.*
Врьба́нъ *м.*
Ву́ё *м.*
Вукади́нъ *м.*
Вука́на *ж.*
Ву́кашинъ *м.*
Ву́ко *м.*
Ву́ла *ж.*
Ву́ло *м.*
Ву́на *ж.*
Ву́та *ж.*
Ву́тё *м.*
Ву́то *м.*
Ву́че *м.*
Ву́чко *м.*
Вж́ла *ж.*
Вж́со *м.*
Вж́та *ж.*
Вж́тка *ж.*
Вж́тко *м.*
Вж́то *м.*

Га́врё *м.*
Гаври́лъ *м.*
Га́дё *м.*
Га́джё *м.*
Гайта́на *ж.*
Га́ки *м.*
Га́киıа *м.*
Галатио́нъ *м.*
Га́лё *м.*
Гале́ *м.*
Га́лка *ж.*
Га́лчё *м.*
Га́лиıа *ж.*
Га́на *ж.*
Га́нё *м.*
Гане́ *м.*
Га́нка *ж.*
Га́но *м.*
Га́нчё *м.*
Га́пчё *м.*
Га́рё *м.*

Га́рчё *м.*
Га́ца *м.*
Га́чё *м.*
Ге́ка *ж.*
Ге́ко *м.*
Ге́ла *ж.*
Ге́ле *м.*
Гелу́шиıа *ж.*
Ге́на *ж.*
Гена́диıа *м.*
Гене́ *м.*
Ге́нка *ж.*
Ге́нко *м.*
Ге́но *м.*
Ге́нчё *м.*
Ге́ра *м.* и *ж.*
Гера́па *ж.*
Ге́рга *ж.*
Герга́на *ж.*
Ге́рги *м.*
Ге́рго *м.*
Ге́рда *ж.*
Герда́на *ж.*
Ге́рдо *м.*
Герма́на *ж.*
Ге́рманъ *м.*
Ге́ро *м.*
Ге́рчё *м.*
Ге́та *ж.*
Ге́то *м.*
Ге́шё *м.*
Ге́шиıа *ж.*
Ги́ба *ж.*
Ги́га *м.* и *ж.*
Ги́чо *м.*
Ги́да *ж.*
Ги́ла *м.*
Гили́на *ж.*
Ги́на *ж.*
Ги́нка *ж.*
Ги́нчё *м.*
Гıо́ла *ж.*
Гıо́на *ж.*
Гıоне́ *м.*
Гıо́но *м.*
Гıо́ра *ж.*
Гıо́рга *ж.*
Гıо́рги *м.*
Гıо́рги́на *ж.*
Гıорги́ца *ж.*
Гıоре́ *м.*
Гıо́чё *м.*
Гıоше́ *м.*
Гıо́шиıа *ж.*
Ги́то *м.*
Ги́ца *ж.*
Ги́чё *м.*
Гла́вчё *м.*

Глиго м.
Глигойра ж.
Глигорийка ж.
Глигоръ м.
Гмитра ж.
Гмитръ м.
Гната ж
Гога м. и ж.
Гоге м.
Гогенко м.
Гого м.
Года ж.
Гоё м.
Гойчё м.
Голуба ж.
Голубинко м.
Голубъ м.
Гоне м.
Гончё м.
Гончıа ж.
Гопа ж.
Горана ж.
Горанъ м.
Горголица ж.
Горготина ж.
Горчё м
Господина ж.
Господинъ м.
Гота ж.
Гото м.
Гоца ж.
Гочё м.
Гочка ж.
Гочко м.
Гошё м.
Гошко м.
Гошıа ж.
Григойра ж.
Григоринка ж.
Григоръ м.
Гроза ж.
Грозда ж.
Гроздана ж.
Гроздакъ м.
Гроздё м.
Грозде́на ж.
Грозё м.
Грозена ж.
Груда ж.
Грудё м.
Груё м.
Груйчё м
Грунка ж.
Груло м
Груıа м.
Грѣнё м
Грькъiнıа ж.
Грждавъ м.

Грждё м.
Грждевъ м.
Грждиё м.
Гуга ж.
Гулобъ м.
Гуна ж.
Гунё м.
Гурлица ж.
Гусе м.
Гуте м.
Гутка ж.
Гуца ж.
Гушıанко м.
Гушıанъ м.
Гюмрıа ж.
Гюра ж.
Гюрга ж
Гюргена ж
Гюргина ж.
Гюргица ж.
Гюргıа ж.
Гюргıа ж.
Гюрдалъ м.
Гюрица ж.
Гюро м.
Гѣлжба ж.
Гължбинка ж.
Гѣлжбь м
Гжла м и ж.
Гжна ж.
Гжнё м.
Гжниче м.
Гжсё м.

Дада ж.
Дако м.
Дале м.
Далчıа ж.
Дана ж.
Дане м.
Данилъ м.
Данко м
Дано м.
Данчё м.
Данко м.
Дардана ж.
Дарданъ м.
Даринка ж.
Даринъ м.
Дафина ж.
Дафинъ м.
Дафка ж.
Дафо м
Дафчё м.
Даца ж.
Дацо м.
Дачё м.
Дачıа ж.

Дажё м.
Деко м.
Дена ж.
Деница ж.
Денка ж.
Денко м.
Дене м
Дена ж.
Десё м.
Деспа ж.
Деспина ж.
Десıа ж.
Дешё м.
Дешıа ж
Джерпана ж.
Дж[illegible]нъ м.
Джюле м.
Джюлка ж.
Джюна ж.
Джюне м.
Джюнко м.
Джюно м.
Джюра ж.
Джюраджё м.
Джюрджё м.
Джюрджıа м.
Джюрко м.
Джюро м.
Джюто м.
Джıака м.
Джıанко м.
Дзано м.
Дзвѣзда ж.
Дзвѣздко м.
Дидё м.
Дико м.
Дила ж.
Дина ж.
Димана ж.
Диманъ м.
Димитко м.
Димитра ж.
Димитрана ж.
Димитръ м.
Динка ж.
Димко м.
Димо м.
Димчё м.
Димшё м.
Димшıа м.
Дина ж.
Динё м.
Диница ж.
Динко м.
Дино м.
Динчё м.
Дица ж.
Дичё м.

Дишко м.
Добра ж.
Добрё м.
Добрена ж.
Добренъ м.
Добрико м.
Добрина ж.
Добринъ м.
Доброславъ м.
Дода м и ж.
Дод̆ина ж.
Додо м.
Доё м.
Дойка ж.
Дойна ж.
Дойно м.
Дойчё м.
Дойчинъ м.
Дойчıа м. и ж.
Дока ж.
Докана м.
Доко м.
Доксиıа ж.
Докıа ж.
Долё м.
Долıа ж.
Дона ж.
Донё м.
Доне м.
Донка ж.
Донкиıа ж.
Донко м.
Доно м.
Дончё м.
Доре м.
Доса ж.
Досе м.
Доста ж.
Достена ж.
Досıа ж.
Дота м. и ж.
Дотко м.
Доца м. и ж.
Доцо м.
Дочё м.
Дочıа ж.
Доше м.
Дошıа м. и ж.
Доıа ж.
Драга ж.
Драгана ж
Драганъ м.
Драгиıа м. и ж.
Драгна ж.
Драгнё м.
Драго м.
Драгой м.
Драгулъ м.

Драгу́на ж.
Драгу́шиа ж.
Дри́на ж.
Дрѣ́та ж.
Дрѣ́тё м
Дрѣму́шиа ж
Ду́да ж.
Дуде́на ж.
Ду́до м.
Ду́ко м.
Ду́лчиа м.
Ду́лиа ж.
Ду́на ж.
Дуне́ м.
Ду́нка ж.
Ду́ниа ж.
Ду́ра ж.
Ду́рко м.
Ду́рчё м.
Ду́чё м.
Ду́шё м.
Ду́шко м.
Ду́шиа ж.
Душиа́нъ м.
Дѣ́йка ж.
Дѣ́йко м.
Дѣ́ко м.
Дѣ́ла ж.
Дѣла́нъ м.
Дѣ́лё м.
Дѣ́лка ж.
Дѣ́лко м.
Дѣ́ло м.
Дѣ́лчё м.
Дѣ́лиа ж.
Дѣ́чё м.
Дѣиа́на ж.
Дѣиа́нъ м.
Джбина ж.
Джбко м.
Джмиа ж.
Джмиа́на ж.
Джмиа́нъ м.
Джмшё м.
Джмшиа ж.
Джмиа ж.
Джна ж.
Джнко м.
Джнчё м

Ева ж.
Евангели́на ж.
Ева́нгелъ м.
Е́вга ж.
Евгали́иа ж.
Евгени́ца ж.
Евгени́иа ж.
Е́вда ж.
Евдоки́иа ж.
Е́ве м.
Е́вко м.
Евро́нъ м.
Евроси́на ж.
Евроси́мъ м.
Евру́миа ж.
Е́вта ж.
Евти́мъ м.
Е́вчё м.
Егли́ка ж.
Е́ка ж.
Еле́на ж.
Еле́ничка ж.
Еле́нко м.
Ели́ка ж.
Ели́на ж.
Елиса́ва ж.
Елисаве́та ж.
Ели́ца ж.
Е́лка ж.
Е́ло м.
Е́ма ж.
Ено́иа ж.
Е́на ж.
Е́не м.
Е́нё м.
Ени́киа м.
Ени́ца ж.
Е́нка ж.
Ено́иа ж.
Е́нчё м.
Е́нчиа ж.
Ереми́иа ж.
Ери́на ж.
Е́та ж.
Е́цо м.
Е́шко м.
Е́шиа м.

Жёда м.
Жёжё м.
Жёжиа м.
Же́йна ж.
Же́ка ж.
Же́ко м.
Жела м.
Же́лё м.
Же́лка ж.
Же́лко м.
Желѣ́зко м.
Жёна м.
Жёне м.
Жёнко м.
Же́нчё м.
Жерма́на ж.
Же́рманъ м.
Жёто м.
Жёчко м.
Жи́ва ж.
Жи́вка ж.
Жи́вко м.
Жю́то м.
Жиа́но м.
Жиа́нчё м.

Зави́ра ж.
Зазу́лиа ж.
За́йко м.
За́имко м.
За́имчё м.
За́ка ж.
За́на ж.
Зане́ м.
Занке́ м.
Заприа́на ж.
Заприа́нъ м.
За́ра ж.
За́ре м.
Зари́нка ж.
За́рка ж.
За́рко м.
Зафи́ра ж.
Зафи́рко м.
Зафи́ръ м.
Заха́риа м.
Захари́иа ж.
За́хо м.
За́шё м.
Здра́ве м.
Здра́вка ж.
Здра́вко м.
Здравчё м.
Зи́мба ж.
Зимбю́ла ж.
Зла́та ж.
Злата́на ж.
Злата́нко м.
Злата́нъ м.
Зла́тё м.
Зла́тка ж.
Зла́тко м.
Змѣ́ё м.
Зои́ца ж.
Зо́на ж.
Зо́ра ж.
Зори́ца ж.
Зо́рка ж.
Зорни́ца ж.
Зу́ра ж.

И́ва м. и ж.
Ива́на ж.
Ива́нъ м.
И́вка ж.
И́вко м.
Иво м.
И́вта ж.
И́га ж
Игли́ка ж.
Игли́чина ж.
И́гна ж.
Игна́тъ м.
И́го м.
И́ка ж
Икони́иа ж.
И́ла ж.
И́лё м.
И́линъ м.
Или́иа м.
И́лко м.
И́ло м.
И́лчё м.
Име́на ж.
И́нка ж.
И́нта ж.
И́нто ж.
И́па ж.
Ири́на ж.
И́са ж.
Иса́ниа м.
И́скрё м.
И́скренъ м.
И́скро м.
И́та ж.
И́тко м.
И́то м.
Ифти́мко м.
Ифти́мъ м.
Ихти́на ж.
И́це м.
И́цо м.
И́чко м.

Йо́ва ж.
Йова́на ж.
Йова́нка ж.
Йова́нъ м.
Йо́ве м.
Йо́вка ж.
Йо́вко м
Йо́во м.
Йо́вчё м.
Йо́вшиа ж.
Йо́го м.
Йо́йко м.
Йо́йчё м
Йо́ла ж.
Йо́лка ж.
Йо́ло м.
Йо́на ж.
Йо́нчё м.
Йо́нчиа м.
Йо́рда ж.

Йордáна ж.
Йордáнъ м.
Йордо м.
Йота м. и ж.
Йотко м.
Йото м.
Йоца м. и ж.
Йошиа ж.

Кавдúвка ж.
Кадúвка ж.
Кáйчё м.
Кáла ж.
Кáлё м.
Калúна ж.
Калúнъ м.
Кáлка ж.
Кáлчё м
Кáлчиа м
Кáлиа ж.
Капéна ж.
Кáменка ж.
Кáмень м.
Кáмчё м.
Кáна ж.
Канозúръ м.
Каравáё м.
Каравúлиа ж.
Карамфúла ж.
Карамфúлъ м.
Кáрчё м.
Кáта ж.
Катерúна ж.
Катúлъ м.
Катúна ж.
Катúца ж.
Катýна ж.
Катýшиа ж.
Кéва ж.
Кéжё м.
Кéжиа м. и ж.
Кéка ж.
Кéлё м.
Кéна ж.
Кéнаръ м.
Кéра ж.
Кéрда ж.
Кéро м.
Кúнка ж.
Кúоса ж.
Кúосе м.
Кúпра ж.
Кипрé м.
Кúра ж.
Кúрикъ м.
Кúрилъ м.
Кúрка ж.
Кúрко м.

Кúро м.
Кúта ж.
Китáна ж.
Китáнъ м.
Кúто м.
Клúме м.
Клúментъ м
Кóда ж.
Кóё м.
Кóйка ж.
Кóйна ж.
Кóйчё м.
Кóла м.
Кóлё м.
Кóло м.
Кóлчё м.
Комáнъ м.
Кóна ж.
Кóнка ж.
Кóнко м.
Кóно м.
Кóнчё м.
Кóпчё м.
Кóрдо м.
Корýнчё м.
Кóрчё м.
Косáнъ м.
Кóста м.
Костадúна ж.
Костадúнко м.
Костадúнъ м.
Костé м.
Костéна ж.
Косто м.
Костурáнъ м.
Костýрко м.
Кóта м.
Котé м.
Кото м.
Кóца м. и ж.
Кóцо м.
Кóчё м.
Крáё м.
Крáйна ж.
Крáйнё м.
Крáйчё м.
Кралúца ж.
Краль м.
Крáлиа ж.
Крáста ж.
Крастáна ж.
Кремéна ж.
Крóте м.
Крýма ж.
Крýмъ м.
Крýна ж.
Крѣлё м.
Крѣнё м.

Крѣнчё м.
Крѣста ж.
Крьстáна ж.
Крьстáнъ м.
Крьстё м.
Крьстé м.
Крьстéна ж.
Крьстúна ж.
Крѣто м.
Кýза м.
Кýздо м.
Кузмá м.
Кýзмана ж.
Кýзманъ м.
Кýзо м.
Кýйка ж.
Кýла ж.
Кýманъ м.
Кýмчё м.
Кýна ж.
Кýнё м.
Кýнчё м.
Кýрто м.
Куртъ м.
Кýта ж.
Кýто м.
Кѫ́лё м.
Кѫ́на ж.
Кѫ́нё м.
Кѫ́нчё м.
Кѫ́та ж.
Кѫ́те м.
Кѫ́то м.

Лáда ж.
Лáзара ж.
Лáзаръ м.
Лазé м.
Лáзо м.
Лáка ж.
Лáко м.
Лáла ж.
Лáлё м.
Лáлка ж.
Лáлко м.
Лáло м.
Лáлчё м.
Лáмбо м.
Лáско м.
Лáта ж.
Латúна ж.
Латúнко м.
Латýшиа м.
Лáчё м.
Лáчко м.
Лáшё м.
Левтерúиа ж.
Левтéрица ж.

Лéго м.
Лéка м. и ж.
Лéко м.
Лéна ж.
Лéнко м.
Лéнчё м.
Лéпа ж.
Лепóиа м.
Лéса ж.
Лéсе м.
Лéска ж.
Лéско м.
Лéсо м.
Лéта ж.
Лето м.
Либенъ м.
Лúгдо м.
Лизавéта ж.
Лúка ж.
Лúко м.
Лúла ж.
Лúло м.
Лилиáна ж.
Лимóна ж.
Лúна ж.
Лúпа ж.
Лúпо м.
Лúпко м.
Лúса ж.
Лисава ж.
Лисавéта ж.
Лúчё м.
Лúчка ж.
Лúчиа м.
Лúшиа ж.
Лóза ж.
Лозáна ж.
Лозáнъ м.
Лозéна ж.
Лóка ж.
Локсáндра ж.
Лугúнъ м.
Лýго м.
Луќá м.
Лýка ж.
Лукáна ж.
Лукáнъ м.
Лýко м.
Лýла ж.
Лýлко м.
Лýло м.
Лýлчё м.
Люба ж.
Любенка ж.
Любенъ м.
Любúка ж.
Любúца ж.
Любомúръ м.

Люлчё *м.*
Ляско *м.*

Мáга ж.
Мáгда *ж.*
Магделéна *ж.*
Магдéна *ж.*
Мáда *ж.*
Мáдо *м*
Макавéй *м.*
Малáна *ж.*
Мáлё *м.*
Малéна *ж.*
Малúна *ж.*
Малúнко *м.*
Малúнъ *м.*
Мáлко *м.*
Мáлчё *м.*
Мáлтичка *ж.*
Малѣй *м.*
Мáна *ж.*
Манасúя *ж.*
Мангé *м.*
Мáнго *м.*
Мáндо *м.*
Мáнё *м.*
Манúка *ж.*
Манúкя *ж.*
Мáнка *ж.*
Манкé *м.*
Мáнко *м.*
Мáно *м.*
Манойлъ *м.*
Манóлко *м.*
Манóлъ *м.*
Мануúлъ *м.*
Манýшъ *м.*
Манýшя *ж.*
Мáнчё *м.*
Мáра *ж.*
Мáрга *ж.*
Мáргара *ж.*
Мáрге *м.*
Маргéва *ж.*
Маргéта *ж.*
Марúкя *ж.*
Марúна *ж.*
Марúнъ *м.*
Мариóла *ж.*
Марúца *ж.*
Марúя *ж.*
Мариáнъ *м.*
Мáрка *ж.*
Мáрко *м.*
Мáрта *ж.*
Мартинъ *м.*
Марýда *ж.*
Марýшя *ж.*

Мáса *ж.*
Масúя *ж.*
Маслúна *ж.*
Мáта *ж.*
Мáте *м*
Матéй *м*
Мáтли *м.*
Мáто *м.*
Матрýна *ж.*
Махрýда *ж.*
Мáца *ж.*
Мацелáна *ж.*
Мáцка *ж.*
Мáцо *м.*
Мáщо *м.*
Меглéна *ж.*
Мéдо *м.*
Мéлко *м.*
Мéна *ж.*
Мéнда *ж.*
Мендýшя *ж.*
Мéно *м.*
Мерýда *ж.*
Мéтко *м.*
Мéто *м.*
Метóдия *м.*
Мéца *ж.*
Мéцко *м.*
Мéцо *м.*
Мéчё *м*
Мéшко *м.*
Мéшя *ж.*
Мúка *ж.*
Мúко *м.*
Мúла *ж.*
Миладúнъ *м.*
Милáна *ж.*
Милáнко *м.*
Милáнъ *м.*
Мúлё *м.*
Милéва *ж.*
Милéна *ж.*
Милéния *ж.*
Милéнко *м.*
Милéнъ *м.*
Милéтия *м.*
Милúнка *ж.*
Милúца *ж.*
Мúлка *ж.*
Милкáна *ж.*
Мúлко *м.*
Мúлманъ *м.*
Мúло *м.*
Миловáнъ *м.*
Милосóвъ *м.*
Милóтия *ж.*
Мúлошъ *м.*
Мúлтена *ж.*

Мúлтенъ *м.*
Мúлудинъ *м.*
Милутúнъ *м.*
Мúлчё *м.*
Мúля *ж.*
Мúна *ж.*
Минá *м.*
Минáкия *ж.*
Мúнда *ж.*
Мúндо *м.*
Минé *м.*
Мúнка *ж.*
Мúнко *м.*
Мúно *м.*
Мúнта *ж.*
Мúнчё *м.*
Мúнчя *м.* и *ж.*
Мúнтё *м.*
Мúра *ж.*
Мúрка *ж.*
Мúрко *м.*
Мирóна *ж.*
Мирóнъ *м.*
Мúрчё *м.*
Мúта *ж.*
Митáна *ж.*
Митé *м.*
Митенъ *м.*
Мúтка *ж.*
Мúтко *м.*
Мúто *м.*
Мúтра *ж.*
Митрáна *ж.*
Митрáнко *м.*
Митрé *м.*
Мúтро *м.*
Митръ *м.*
Михайла *ж.*
Михайлъ *м.*
Михалё *м.*
Михáлко *м.*
Михáлъ *м.*
Михо *м.*
Мúца *м.* и *ж.*
Мúцко *м.*
Мúцо *м.*
Мúчё *м.*
Мúчя *ж.*
Мúшё *м.*
Мúшко *м.*
Мúшя *ж.*
Мúя *ж*
Младéна *ж.*
Младéнъ *м.*
Млáджё *м.*
Младинá *ж.*
Млáдо *м.*
Мóба *ж.*

Мóда *ж.*
Мóдра *ж.*
Мóдро *м.*
Мóля *ж.*
Моméна *ж.*
Момчúла *ж.*
Момчúлъ *м*
Момчюла *м.*
Мóна *м.* и *ж.*
Мóнка *ж.*
Мóно *м.*
Мóра *ж.*
Мóска *ж.*
Мóско *м.*
Мóто *м.*
Мóца *м.*
Мóцка *ж.*
Мóшё *м.*
Мóща *ж.*
Мрѣна *ж.*
Мрѣнка *ж.*

Нáда ж.
Нáде *м.*
Нáдка *ж.*
Надѣжда *ж.*
Нáза *ж.*
Нáйда *ж.*
Нáйденка *ж.*
Нáйденъ *м.*
Нáйдо *м.*
Нáка *ж*
Наке *м.*
Нáко *м.*
Нана *ж.*
Нáнка *ж.*
Нáнко *м.*
Нáно *м.*
Нáста *ж.*
Нáта *ж.*
Натáлия *ж.*
Нате *м.*
Нáтка *ж.*
Наýмъ *м.*
Нáца *ж.*
Нáцо *м.*
Нáчё *м.*
Нéвко *м.*
Невяна *ж.*
Невянко *м.*
Невянъ *м.*
Нéда *ж.*
Нéданъ *м.*
Нéдё *м.*
Недéна *ж.*
Недѣлё *м.*
Недѣлко *м.*
Недѣлчё *м.*

Недѣлꙗ ж.
Не́йка ж.
Не́йко м.
Не́йчё м.
Не́ко м.
Не́кꙗ ж.
Не́на ж.
Не́нка ж.
Не́нко м.
Не́но м.
Нера́нца ж.
Не́ро м.
Не́тка ж.
Не́тко м.
Не́то м.
Не́ца ж.
Не́цо м.
Не́чё м.
Не́чка ж.
Не́шё м.
Не́шꙗ ж.
Ни́го м.
Ни́ка м.
Ни́кла ж.
Ни́кленъ м.
Ни́ко м.
Нико́ла м.
Нику́ла ж.
Никули́на ж.
Никули́ца ж.
Ни́на ж.
Ни́нко м.
Ни́но м.
Ни́то м.
Ни́хтенъ м.
Ни́чё м.
Ни́чко м.
Нова́къ м.
Но́ё м.
Но́кꙗ ж.
Но́на ж.
Но́нка ж.
Но́нко м.
Но́но м.
Но́нчё м.
Но́та ж.
Но́то м.
Ну́на ж.
Ну́нта ж.
Ну́нчё м.
Ну́та ж.
Ня́га ж.
Ня́гулъ м.

Обрани́ꙗ ж.
Обре́йко м.
Обре́нко м.
Обре́тенъ м.
Обре́шко м.
Ова́на ж.
Ова́нъ м.
О́вчꙗ ж.
Огня́на ж.
Огня́нъ м.
О́лга ж.
Олю́тко м.
Олю́шко м.
Орда ж.
О́рде м.
О́рдо м.

Па́велъ м.
Па́вла ж.
Па́вле м.
Павле́на ж.
Павли́на ж.
Павли́нъ м.
Павли́ꙗ ж.
Па́го м.
Па́ко м.
Па́ла ж.
Пала́гиꙗ ж.
Палаки́ꙗ ж.
Па́лё м.
Палеса́на ж.
Паликсе́на ж.
Па́ло м.
Па́на ж.
Панайо́тъ м.
Па́ндела ж.
Па́ндура ж.
Па́ндуръ м.
Па́нё м.
Па́нко м.
Па́но м.
Па́нта ж.
Пантеле́й ж.
Па́нто м.
Па́нтё м.
Па́нчё м.
Панчели́нъ м.
Па́нчꙗ ж.
Параскева м. и ж.
Парашке́ва ж.
Па́се м.
Па́ско м.
Пасу́нъ м.
Па́тё м.
Па́то м.
Патру́на ж.
Паули́на ж.
Пау́на ж.
Пау́нъ м.
Па́цо м.
Па́чё м.
Паче́на ж.
Па́чꙗ ж.
Пашю́нъ м.
Пе́ка ж.
Пе́ко м.
Пе́ла ж.
Пе́ло м.
Пе́на ж.
Пене́ м.
Пе́нко м.
Пе́нчё м.
Пе́ра ж.
Пе́рка ж.
Пе́рса ж.
Перси́да ж.
Перу́на ж.
Перуни́ка ж.
Перуни́ца ж.
Перу́нка ж.
Перу́нъ м.
Пе́рчё м.
Пе́тё м.
Пе́тка ж.
Петка́на ж.
Петка́нъ м.
Пе́тко м.
Пе́то м.
Пе́тра ж.
Петра́на ж.
Петри́ꙗ ж.
Петру́на ж.
Петру́нка ж.
Петру́нко м.
Петру́нъ м.
Петруши́нъ м.
Петръ м.
Пе́ца ж.
Пе́цо м.
Пе́шё м.
Пе́шко м.
Пешю́нъ м.
Пе́шꙗ ж.
Пи́жё м.
Пи́жꙗ ж.
Пи́за ж.
Пи́но м.
Пити́ле м.
По́нда ж.
По́ндё м.
По́нко м.
По́но м.
По́столка ж.
Посто́лъ м.
Пра́джё м.
Про́данъ м.
Про́ё м.
Про́йка ж.
Про́йна ж.
Про́йно м.
Про́йчё м.
Проко́пиꙗ м.
Про́ꙗ ж.
Прѣва ж.
Прьва́нъ м.
Прѣво м.
Прѣдё м.
Пса́нтиръ м.
Пу́жё м.
Пу́йко м.
Пу́йчё м.
Пу́йчꙗ ж.
Пу́ла ж.
Пу́на ж.
Пу́не м.
Пу́нко м.
Пу́нчё м.
Пѣ́ё м.
Пѣ́йка ж.
Пѣ́йко м.
Пѣ́йна ж.
Пѣ́йчё м.
Пѣ́йчꙗ ж.
Пѣте́лко м.
Пѣ́ꙗ ж.
Пѫ́ла ж.

Ра́ба ж.
Ра́бо м.
Ра́да ж.
Рада́нъ м.
Ра́де м.
Раде́нко м.
Раде́шь м.
Радиво́й м.
Ради́лъ м.
Ради́нка ж.
Ра́дко м.
Ра́до м.
Радова́нъ м.
Радо́й м.
Радо́йка ж.
Радоми́ръ м.
Радосла́ва ж.
Радосла́въ м.
Ра́дошь м.
Ра́дула ж.
Ра́ду́лъ м.
Раду́на ж.
Раду́шь м.
Раду́шꙗ ж.
Радъ м
Раздѣли́на ж.
Раё м.
Ра́йка ж.
Ра́йко м.
Ра́йна ж.

Ра́йна *ж.*
Раи́нка *ж.*
Ра́йно *м.*
Раи́нъ *м.*
Ра́йчё *м.*
Райчи́нъ *м.*
Ра́йчю *ж.*
Ра́ко *м.*
Ракъі́та *ж.*
Ра́кю *ж.*
Ра́ле *м.*
Рали́нъ *м*
Ра́лчё *м.*
Ра́ма *ж.*
Ра́мо *м.*
Ра́на *ж.*
Ра́нгелъ *м.*
Ране́ *м.*
Ра́нка *ж.*
Ра́нко *м.*
Ра́но *м.*
Ра́нчё *м.*
Ра́нчю *ж.*
Ра́чё *м.*
Ра́чко *м.*
Ра́шё *м.*
Ра́шка *ж.*
Ра́шко *м.*
Рекъі́та *ж.*
Ре́лё *м.*
Ре́на *ж.*
Ренги́ю *ж.*
Ре́нко *м.*
Ре́са *ж.*
Ре́со *м.*
Ри́за *ж.*
Ри́зе *м.*
Ри́зинка *ж.*
Ризманъ *м.*
Ри́зо *м.*
Ри́лко *м.*
Ри́на *ж.*
Риса́вка *ж*
Риси́мка *ж.*
Ри́ста *ж.*
Риста́ки *м.*
Ристе́ *м.*
Ри́стё *м.*
Ристе́на *ж.*
Ристи́на *ж.*
Ри́сто *м.*
Ристо́ско *м.*
Ритла́на *ж.*
Ро́глё *м.*
Рода́нъ *м.*
Роксе́на *ж.*
Ро́лё *м.*
Ро́пса *ж.*

Ро́са *ж.*
Роса́на *ж.*
Ру́жю *ж.*
Ру́ле *м.*
Ру́ма *ж.*
Руше́на *ж.*
Ру́са *ж.*
Руса́къ *м.*
Руса́на *ж.*
Ру́сё *м.*
Руселе́на *ж.*
Ру́синъ *м.*
Руси́ю *ж.*
Русте́на *ж.*
Ру́счё *м.*
Рѣкъі́та *ж.*
Ржсо *м.*

Са́ва *м.* и *ж.*
Са́ве *м.*
Са́вка *ж.*
Са́вко *м.*
Са́во *м.*
Савола́нъ *м.*
Са́да *ж.*
Са́до *м.*
Саза́ню *м.*
Са́зда *ж.*
Са́здию *ж.*
Са́здо *м.*
Сала́та *ж.*
Сали́на *ж.*
Са́лка *ж.*
Са́лчё *м.*
Са́на *ж.*
Санде́ *м.*
Са́ндо *м.*
Сане́ *м.*
Са́нка *ж.*
Са́ра *ж.*
Сараки́на *ж.*
Са́тию *ж.*
Са́со *м.*
Свиле́ *м.*
Свиле́нка *ж.*
Сви́ленъ *м.*
Свѣтоза́ръ *м.*
Свѣтосла́въ *м.*
Се́ва *ж.*
Севаста́кию *ж.*
Се́вда *ж.*
Севдале́на *ж.*
Севде́на *ж.*
Севери́на *ж.*
Севе́та *ж.*
Се́вка *ж.*
Седе́ва *ж.*
Се́ка *ж.*

Секу́ла *м.*
Се́ла *ж.*
Се́ле *м.*
Селе́на *ж.*
Се́лима *ж.*
Се́ма *ж.*
Се́мко *м.*
Се́мо *м.*
Се́мчю *м.*
Се́на *ж.*
Се́нта *ж.*
Сенти́ю *ж.*
Серафи́ма *ж.*
Се́та *ж.*
Си́ва *ж.*
Си́вка *ж.*
Си́вко *м.*
Си́вчё *м.*
Си́йка *ж.*
Си́люнъ *м.*
Си́ма *м.* *ж.*
Симео́на *ж.*
Симео́нъ *м.*
Симио́нка *ж.*
Си́мо *м.*
Симо́на *ж.*
Симо́нъ *м.*
Си́мчё *м.*
Си́на *ж.*
Сина́на *ж.*
Сина́нъ *м.*
Сина́ю *ж.*
Си́но *м.*
Сипа́на *ж.*
Сира́къ *м.*
Си́рма *ж.*
Си́чё *м.*
Сичю́нъ *м.*
Сию *ж.*
Сию́нъ *м.*
Ска́чко *м.*
Сла́ва *ж.*
Сла́ве *м.*
Славе́на *ж.*
Сла́вка *ж.*
Сла́вко *м.*
Сла́вна *ж.*
Сла́вчё *м.*
Славъ *м.*
Сла́вѣй *м.*
Сла́дко *м.*
Сладу́нка *ж.*
Сле́на *ж.*
Сми́лко *м.*
Смилъ *м.*
Сми́лю *ж.*
Сови́ца *ж.*
Совию́нка *ж*

Сови́ю *ж.*
Совро́нъ *м.*
Со́колъ *м.*
Солуи́на *ж.*
Солу́на *ж.*
Со́лунъ *м.*
Со́на *ж.*
Со́са *ж.*
Соса́нка *ж.*
Со́те *м.*
Соти́ръ *м.*
Со́фа *ж.*
Со́фка *ж.*
Спа́са *ж.*
Спасе́ *м.*
Спаси́ю *ж.*
Спа́ско *м.*
Спасу́на *ж.*
Спасу́нъ *м.*
Спасъ *м.*
Спи́ра *ж.*
Спиридо́нъ *м.*
Спи́рка *ж.*
Спи́ро *м.*
Сре́бра *ж.*
Сре́ма *ж.*
Срѣ́бинъ *м.*
Срѣ́дко *м.*
Ста́вра *ж.*
Ста́вре *м.*
Ставри́ю *м.*
Стаё *м.*
Ста́йка *ж.*
Ста́йко *м.*
Ста́ма *ж.*
Стама́чко *м.*
Ста́мена *ж.*
Ста́менко *м.*
Ста́менъ *м.*
Ста́мо *м.*
Ста́на *ж.*
Стана́шё *м.*
Ста́нё *м.*
Стане́шё *м.*
Стани́кю *ж.*
Стани́миръ *м.*
Станисла́ва *ж.*
Станисла́въ *м.*
Стани́шъ *м.*
Ста́нию *м.*
Станке́ *м.*
Станки́ю *ж.*
Ста́нко *м.*
Стано́й *м.*
Стано́йкю *ж.*
Ста́нчё *м.*
Ста́ю *ж.*
Сте́ва *ж.*

Стева́на *ж.*
Стевані́ıа *ж.*
Сте́ванъ *м.*
Сте́вка *ж.*
Сте́вко *м.*
Сте́вчё *м.*
Сте́панъ *м.*
Стефа́на *ж.*
Сте́фанъ *м.*
Сте́фо *м.*
Стоди́нъ *м.*
Сто́ё *м.*
Сто́йка *ж.*
Сто́йко *м.*
Стойла *ж.*
Стойлъ *м.*
Стоймена *ж.*
Стойменъ *м.*
Сто́йна *ж.*
Сто́йно *м.*
Стойца *ж.*
Сто́йчё *м.*
Стойчко *м.*
Сто́ıа *ж.*
Стоıади́на *ж.*
Стоıади́нъ *м.*
Стоıа́на *ж.*
Стоıа́нъ *м.*
Страти́ıа *м.*
Страши́лъ *м.*
Страшими́ръ *м.*
Стре́зо *м.*
Стру́ма *ж.*
Стру́менъ *м.*
Стру́мника *ж.*
Стру́на *ж.*
Стрѣда *ж.*
Султа́на *ж.*
Суса *ж.*
Суса́на *ж.*
Су́ска *ж.*
Сѣйко *м*
Сѫба *ж.*
Сѫба́нъ *м.*
Сѫ́бо *м.*
Сѫботи́нъ *м.*
Сѫ́йко *м.*
Сѫлка *ж.*
Сѫло *м.*

Та́га *ж.*
Та́за *ж.*
Та́ка *ж.*
Та́ке *м.*
Та́киıа *м.*
Та́ко *м.*
Та́ла *ж.*
Та́ле *м.*
Та́на *ж.*
Тана́ска *ж.*
Та́нё *м.*
Тане́ *м.*
Та́нко *м.*
Та́но *м.*
Та́нчё *м.*
Та́нчıа *ж.*
Та́са *ж.*
Та́се *м.*
Та́ска *ж.*
Та́ско *м.*
Та́со *м.*
Та́ца *ж.*
Та́чё *м.*
Та́чко *м.*
Та́чıа *ж*
Та́шё *м.*
Та́шко *м.*
Та́шıа *ж.*
Те́лфа *ж.*
Те́лфо *м.*
Те́ма *ж.*
Темелı́аки *м.*
Теме́лко *м.*
Темену́жка *ж.*
Темı́ана *ж.*
Те́на *ж.*
Те́но *м.*
Те́рко *м.*
Те́шё *м.*
Те́шко *м.*
Ти́ле *м.*
Ти́лко *м*
Ти́ма *ж.*
Ти́мо *м.*
Ти́мчё *м.*
Ти́на *ж.*
Ти́нё *м.*
Ти́нко *м*
Ти́нчё *м*
Ти́ха *ж.*
Тиха́на *ж.*
Тиха́нъ *м.*
Ти́холъ *м.*
Ти́хулъ *м.*
Ти́чё *м.*
Ти́шё *м.*
Ти́шка *ж.*
Ти́шко *м.*
Ти́шıа *ж.*
То́да *ж.*
То́даръ *м.*
То́до *м.*
Тодо́ра *ж.*
Тодори́нка *ж.*
Тодори́нъ *м.*
Тодори́ца *ж.*
Тодо́съ *м.*
То́за *ж.*
То́ка *ж.*
Токе́ *м.*
То́ко *м.*
То́ла *ж.*
То́ле *м.*
Толи́ца *ж.*
Тома́ *м* и *ж.*
Тома́нка *ж.*
Тома́нко *м*
То́не *м.*
То́но *м.*
То́на *ж.*
Тоне́ *м.*
То́ница *ж.*
То́нка *ж.*
То́нко *м.*
То́нчё *м*
То́та *ж.*
Тоте́ *м.*
То́тко *м.*
То́то *м.*
Тофра́киıа *ж.*
То́че *м.*
То́чıа *ж.*
То́шё *м.*
Тоше́ *м.*
То́шко *м.*
То́шıа *м.* и *ж.*
Траı́ана *ж.*
Траı́анъ *м.*
Тре́на *ж.*
Тренда́вина *ж.*
Трендафи́ла *ж.*
Трендафи́лко *м.*
Трендафи́лъ *м.*
Тре́не́ *м.*
Тре́нка *ж.*
Тре́но *м.*
Тре́нче *м.*
Тре́шё *м.*
Три́вонъ *м.*
Три́мчё *м.*
Три́фунъ *м.*
Три́чко *м.*
Трѣнко *м.*
Трьпе́на *ж.*
Трѣпчё *м.*
Трѣса *ж.*
Трьси́на *ж.*
Ту́ле *м.*
Ту́на *ж.*
Тупа́нко *м.*

Ўгринъ *м.*
Ўна *ж.*
Ўнка *ж.*
Ўно *м.*
Ўнчё *м.*

Фе́та *ж.*
Фе́тка *ж.*
Фида́нъ *м.*
Фи́ко *м.*
Фи́лё *м.*
Фи́ле *м.*
Фи́липъ *м.*
Фи́лчё *м.*
Фи́тё *м.*
Фо́на *ж.*
Фо́та *ж.*
Фра́ла *ж.*
Фра́те *м.*
Фра́тё *м.*
Фрьго *м*

Херови́мка *ж.*
Херови́мъ *м.*
Хи́на *ж.*
Хи́нко *м.*
Хи́та *ж.*
Хи́ца *м.*
Хорида́нъ *м*
Хри́ста *ж.*
Христа́ки *м.*
Хри́стё *м.*
Христе́на *ж.*
Христи́на *ж.*
Хри́сто *м.*
Ху́ба *ж.*
Хубаве́на *ж.*
Хуба́нъ *м.*

Ца́ко *м.*
Ца́на *ж.*
Ца́не *м.*
Ца́нка *ж.*
Ца́нко *м.*
Ца́но *м.*
Цано́ıа *м.*
Ца́нчё *м.*
Ца́нко *м.*
Ца́рко *м.*
Ца́ца *ж.*
Ца́цо *м.*
Ца́чё *м.*
Цвѣ́лё *м.*
Цвѣ́та *ж*
Цвѣта́на *ж.*
Цвѣта́нъ *м.*
Цвѣ́тко *м.*
Це́ка *ж.*
Цеко *м.*
Це́лё *м.*
Це́ло *м.*

Це́мко *м.*
Ци́ка *ж.*
Ци́ко *м.*
Цико́ꙗ *м.*
Ци́ла *ж.*
Цо́йко *м.*
Цо́ка *ж.*
Цо́ко *м.*
Цо́ла *ж.*
Цо́ло *м.*
Цо́на *ж.*
Цо́нё *м.*
Цо́пка *ж.*
Цо́пко *м.*
Цо́нчё *м.*
Цо́ца *ж.*
Цо́цо *м.*
Цре́на *ж.*
Црѣ́на *ж.*
Црѣ́нё *м.*
Црѣ́нка *ж.*
Црѣ́ца *ж.*
Црѣ́це *м.*
Цу́ца *ж.*
Цу́це *м.*
Цьвта́на *ж.*
Цѣ́на *ж.*
Цѣ́нка *ж.*
Цѣ́нко *м.*
Цѣ́но *м.*
Цѣ́ца *ж.*

Че́ка *м.*
Че́нко *м.*
Че́рна *ж.*
Че́рнё *м.*
Чи́на *ж*
Чирꙗ́шꙗ *ж.*
Чо́на *ж.*
Чю́бне *м.*
Чю́бра *ж.*
Чюбри́ка *ж.*
Чю́до *м.*
Чю́ла *ж.*
Чю́па *ж.*
Чю́ра *ж.*
Чюри́ца *ж.*
Чю́рка *ж.*

Шепердáна *ж.*
Ше́рё *м.*
Шери́нко *м.*
Ши́ко *м.*
Шо́ке *м.*
Шо́ла *м.* и *ж.*
Шо́па *ж.*
Шо́нда *ж.*
Шо́тка *ж.*
Шо́тко *м.*
Ште́рё *м.*
Шю́ла *м.* и *ж.*
Шю́лко *м.*
Шю́мка *ж.*
Шю́мко *м.*
Шю́на *ж.*
Шю́нё *м.*
Шю́рка *ж.*
Шюрули́нка *ж.*
Шю́та *ж.*
Шю́тё *м.*
Шꙗ́на *ж.*
Шꙗ́нго *м.*
Шꙗ́ндо *м.*
Шꙗ́но *м.*
Шꙗ́рга *ж.*
Шꙗ́рго *м.*
Шꙗ́рка *ж.*
Шꙗ́рко *м.*

Щу́ка *ж.*

Юлвáнъ *м.*
Юли́ꙗ *ж.*
Ю́лка *ж.*
Ю́рошь *м.*

Ѣ́бленка *ж.*
Ѣ́бленко *м.*
Ѣгли́ка *ж.*
Ѣ́гна *ж.*
Ѣ́года *ж.*
Ѣ́кимъ *м.*
Ѣ́ковъ *м.*
Ѣ́на *ж.*
Ѣна́ниꙗ *м.*
Ѣна́чко *м.*
Ѣ́нгелъ *м*
Ѣ́не *м.*
Ѣ́нё *м.*
Ѣни́нка *ж.*
Ѣ́нка *ж.*
Ѣ́нко *м.*
Ѣ́нку́ла *ж.*
Ѣнку́лъ *м.*
Ѣну́да *ж.*
Ѣсе́нка *ж.*
Ѣсе́нъ *м.*
Ѣ́та *ж.*

ЗАБѢЛѢЖЕНЪІ ПОГРѢШКЪІ ВЪ ПЕЧІАТАНІЕ-ТО.

Образъ	Стлъбъ	Рядъ	Напечіатано:	Чети:
1	2	18	*чудна*	*чюдна*
1	2	19	чуденіе	чюденіе
3	2	56	равнець	раванець
3	2	58	биліе	быліе
11	1	18	бол-	бул-
19	1	5	расгово́рчивый	разгово́рчивый
26	2	35	*кръвьтѫ*	*кръвь-та*
31	2	50	*изкинѫть*	*изкынѫть*
41	1	26	успѫ	успѭ
42	1	43	стрьвѭся	стръвѭся
42	2	40	Риба	Рыба
42	2	45	Распе́рж	Разпе́рж
43	1	42	допирамь	запирамь
50	2	37	клочи́ть	кло́чить
55	2	17	*тычюамь*	*тичюамь*
57	1	36	*Разтрашюва-лися*	*Разтарашю-валися*
60	1	26	Ра́стрьснъій	Ра́зтрьснъій
63	2	16	*съ разумъ*	*съ пары*
64	2	32	хлъı-	хли-
71	1	1	свадбѫ-тѫ	сватбѫ-тѫ
73	2	37	*Расаманину*	*Расоманину*
74	1	11	Ра́стъкь	Ра́стъкъ
76	2	42	Ре́жница	Ре́жнища
77	1	4	сватонъı	сватовъı
78	1	23	*minon*	*minor*
79	2	16	рьдовка	рьдоква
79	2	20	сомустрачъ	сомустракъ
84	1	28	баша	баща
87	1	40	*perenis*	*perennis*
89	2	50	*Рукли*	*Руклы*
91	1	25	бъздунюкъ	бѫздунюкъ
93	1	34	ку́сать	куса́ть
93	1	48	*ни*	*ны*
100	1	38	*Мѣтамъ*	*Мѣтамь*
102	1	34	ся	ея́
115	1	44	ягуличка	югуличка
116	1	4	някъ	никъ
128	2	1	*стр.*	*възвр.*
128	2	2	спуска́т ся	спуска́ться
129	1	41	врьшимь	врьшимъ
133	1	4	скрѫжюавъій	скрьжюавъій
133	2	47	татуле	татула
138	1	58	*Сьдѣмь*	*Сѫдѣмь*
138	2	45	*Болний-тъ*	*Болнъій-тъ*
140	2	24	*Свѣсна*	*Свѣстна*
151	1	56	*м.*	*ж.*
154	1	42	*сдрумихмыся*	*сдружихмыся*
155	2	33	правъı	правѭ
161	1	13	Се́тнешний	Се́тнѣшний
164	2	13	*Caracias*	*Coracias*
176	1	24	чрапиіа	чкрапиіа
176	1	24	чрапліа	чкрапліа
176	1	26	Ско́рру́шіа	Ско́ру́шіа
178	2	58	тягувамь	тѫгувамь
180	2	30	Окрѫшвамь	Окрьшвамь
181	2	36	*Дунавскѫ*	*Дунавска*
183	1	26	скъ́импува	скъ́имнува
184	1	49	крѫстникъ	крьстнитъ
190	2	48	влекъ	влѣкъ
190	2	51	ва	за-
193	2	45	тѫрло	търло
197	2	47	тлъжковъ	пльжковъ
199	1	56	*слѣпаць*	*слѣпець*
199	2	38	медьвѣдка	медвѣдка
202	1	3	джаснѫтъій	джюснѫтъій
202	1	33	съсѣднъій	съсѣдний
202	1	34	сосѣдный	сосѣдній
206	1	28	оина	уина
206	1	39	*Смрькамь*	*смръкамь*
206	1	43	Смѣрканіе	смрѣканіе
208	1	35	спу́рѭ	сму́рѭ
210	1	12	равчи́тывать	расчи́тывать
210	2	44	*Станала*	*Станѫла*
211	2	22	*лапавица*	*лапавицѫ*
212	2	46	*имолъ*	*ималъ*
216	2	11	*сосваты-*	*сосвати-*
216	2	40	лютиця	лютица
216	2	42	срѣлуш-	стрѣлуш-
216	2	45	смѣшни	смѣшнъı
216	2	56	поиздигнѫ-тѫ	поиздигнѫтѫ
217	2	3	*нѣкой*	*нѣкои*
217	2	34	Селе́нкъій	Соле́нкъій
221	2	47	казни́тъ	казни́ть

Образъ	Стлъбъ	Рядъ	Напечатано :	Чети :
223	2	54	расходкѫ	разходкѫ
226	1	49	**Спи́ри**	**Спи́ръı**
240	1	47	*Пръвий тъ*	*Пръвъıй-тъ*
240	2	54	Солѣма	Голѣма
242	1	15	*Станаха*	*Станѫхѫ*
249	1	25	**Стамболе́ць**	**Стаболе́ць**
256	1	47	те́-	сте́-
262	2	8	супругъ	съпругъ
262	2	30	супруга	съпруга
264	1	32	клѣтвѫ	клятвѫ
266	2	21	*страни*	*странъı*
274	1	27	всѣкоѭ	всякоѭ
277	2	15	*Стрѣсни*	*Стрясни*
280	1	5	*стине*	*стъıне*
280	1	17	сльбка	слъбка
280	1	46	цьклюна	цьклянa
280	1	46	дрьвеница	дрьвяница
284	1	23	смрьз-	смрьз-
284	1	44	Сѫдба	Судба
306	1	21	*Сѫто*	*Съıто*
312	2	35	*ви*	*въı*
315	1	9	терамся	тѣрамся
315	2	41	*Мене*	*Менѣ*
318	1	49	***То́баръ**	***Та́баръ**
321	1	1	то	то-
333	2	56	*тѣсте*	*тесте*
334	1	4	**Тесте́гюлка**	***Тесте́гюл-ка,** *Т.*
335	1	12	си	ся
338	1	43	*пищишь*	*тищишь*
339	1	44	опадѫть	опадать
343	1	22	*ви*	*въı*
344	1	34	*Тока*	*Токо*
346	2	37	*Тирħа*	*Турħа*
349	2	49	*тясны*	*тѣсны*
351	1	18	***Тренда́фелъ**	***Транда́фелъ**
353	1	8	цренча	црѣнча
359	1	9	*Бѣлыцѫ*	*Бѣлицѫ*
369	1	35	*бѣди*	*бѣды*
369	1	35	*трьнишь*	*трьпишь*
370	1	23	*примѣри*	*прѣмѣри*
376	2	43	чекакъ	чеканъ
377	1	13	**Туго́шяшчя**	**Туго́шяпчя**
394	2	40	*пабаш*	*побаш-*
398	1	33	заврьнь	заврьнъ
400	1	31	*тягиѫть*	*тягнѫть*
409	2	10	грижнъıй	грыжнъıй
412	1	56	**у́гаждам-**	**уга́ждам-**
420	1	17	*сто-*	*Сто-*
442	1	9	дума́ть	ду́мать
451	1	1	погляде	поглядне
466	2	35	*Syпiит*	*Syгпiит*
471	2	44	*Фекелисть*	*Факелисть*
518	1	12	**Ца́ка**	***Ца́ка,** *Гр.*
529	2	18	*нѫла*	*нѫла*
560	2	30	*Робо-*	*Рабо-*
564	2	48	*Чюй,*	*Чюй-*
569	1	42	*Чюткамь*	*Чюшкамь*
575	1	11	*шалкѫнъ*	*шяшкѫнъ*
594	2	25	*шилен це*	*шиленце*
595	2	51	*шятьръ*	*шятъръ*
597	2	48	шитъ	щитъ

Какъ да трьсимъ думы-ты.

Употрѣбено-то въ рѣчника правописание е чисто етимологическо, та ся различява яко много отъ употрѣбявано-то сега отъ Блъгаръ-ты правописание. При дърене-то думы въ рѣчника това трѣбва да ся помни и рѣчи-ты трѣбва да ся трьсять по старо-то правописание. Така рѣчи-ты, които изглашюмы съ **е**, ако гы нѣма на ряда при тѫѭ буквѫ, трѣбва да трьсимъ при **я** и **ѭ**: *евя́вамъ, ези́къ, е́дрый, егу́ля, е́ребица, вѐзвамъ, греда́, ле́дина, ле́ща, мѐкина, пе́дя, редъ, тѐглѭ* и проч. в. *ѭвя́вамь, явъ́къ, я́дрый, ягу́лѭ, ѭрябица, вя́звамь, гряда́, ля́дина, ля́ща, мя́кына, пя́дѭ, рядъ, тя́глѭ* и проч. Рѣчи-ты пакъ, които изглашюмы съ **и**, а гы нѣма на ряда при тѫѭ буквѫ, трѣбва да дыримъ при **ы** слѣдъ **ъ**: *ви́дра, ви́камъ, висо́кий, ги́зда, ги́на, ди́ря, ди́хамъ, ки́кота се, ки́селий, ки́хамъ, ли́ко, ли́сий, ли́тамъ, ми́сля, ми́то, ми́шка, ние, нинѣ, пи́камъ, пи́тамъ, пи́шкамъ, ри́ба, сти́на, ти́камъ, хи́трий* и проч в. *въ́дра, въ́камь, высо́кый, гъ́здѫ, гъ́нѫ, дъ́рѫ, дъ́хамь, кыко́тѫся, къ́селый, къ́хамь, лъ́ко, лъ́сый, лъ́тамь, мъ́слѭ, мъ́то, мъ́шка, ные, нъ́нѣ, пъ́камь, пъ́тамь, пъ́шкамь, ръ́ба, стъ́нѫ, тъ́камь, хъ́трый* и проч Така и рѣчи-ты, които сега пишемъ съ **ъ**, ако гы нѣма на ряда при тѫѭ буквѫ, трѣбва да дыримъ малко по́ долѣ при **ь**: *блѣ́вамъ, блъну́вамъ, блѣ́скамъ, брънча́, брѣ́сна, връсть, връта́, грькъ, гръмя́, дръво́, дрѣ́гна, дѣ́вка, клъва́, клѣ́ка, кръстъ, крѣ́ша, лъвъ, лѣ́скамъ, лъста́, мъгла́, мъзга́, мѣ́на, мъста́, плѣ́джавъ, плѣ́згамъ, прѣ́вий, прѣ́скамъ, пѣ́кълъ, пѣ́на, пѣ́стря, пъсъ, ръмя́, ръстъ, ръше́то, сълза́, слѣ́менъ, стръвъ, сѣ́внува, съмъ, търпя́, тѣ́мний, тѣ́нкий* и проч. в. *бльвамь, бльну́вамь, бльскамь, брьнчѫ́, брьснѫ, врьсть, врьтѫ́, грькъ, грьмѫ́, дрьво́, дрьгнѫ, дьвка, кльвѫ́, клька, крьстъ, крьшѫ, львъ, льскамь, льстѫ́, мьгла́, мьзга́, мьнѫ, мьстѫ́, пльджявъ, пльзгамь, прьвый, прьскамь, пькълъ, пьнѫ, пьстрѫ, пьсь, рьмѫ́, рьстъ, рьше́то, сльза́, сльменъ, стрьвъ, сьвнува, сьмь, трьпѫ́, тьмный, тьнкый* и проч.

Слѣдъ шипящы-ты **ж**, **ч** и **ш** сѫ писаны нарядъ мякы гласны вмѣсто твърды, както сега пишемъ, така рѣчи-ты *жа́ба, жа́ля, жара́ва, жу́желъ, жу́ка, жу́ля; ча́камъ, ча́ша, чу́камъ, чу́шка; ша́вамъ, ша́пка, ша́ря, шу́га, шумта́, шупла́вий* и проч. трѣбва да дыримъ при *жя́ба, жя́лѭ, жяра́ва, жю́желъ. жю́ка, жю́лѭ; чя́камь, чя́ша, чю́камь, чю́шка; шя́вамь, шя́пка, шя́рѭ, шю́га, шютѫ́, шюплявый* и проч. Обаче въ неславянскы-ты рѣчи слѣдъ тыѭ буквы сѫ писаны твърды гласны.

Звукове-ти **ъ** и **ь** при плавны-ты **л** и **р** отъ едны ся изглашють прѣдъ тѣхъ, а отъ другы слѣдъ тѣхъ, та едни казвать: *вълкъ, дългъ, мълчѭ, сьлза, вьрхъ, търнь, зьрно, държѫ, скърбѭ* и проч., а другы: *влъкъ, длъгъ, млъчѭ, слъза, врьхъ, трънь, зрьно, дрьжѫ, скрьбѭ* и проч. Въ рѣчника звукове **ъ** и **ь** сѫ писани нарядъ слѣдъ плавны-ты **л** и **р**.

За по́-нагля́дно изложение ряда на думы-ты и начина на трьсене-то имъ в Правописание-то на Блъгарскый языкъ въ прѣдисловие-то камъ прьвѫ-тѫ часть на рѣчника на образъ IX.

ПОСЛѢСЛОВИЕ.

Благодарение на голѣмы-ты жрьтвы, които почитаема-та Госпожіа Маріа Н. Герова принесе, рѣчникъ-тъ можіа да излѣзе докрай въ духа и начрьтание-то, което покойн҃ый-тъ му авторъ біаше нарядилъ. Съ тѣзи си жрьтвы Госпожіа Маріа Н. Герова въздигнѫ несъкрушимъ паметникъ на покойныіа си съпругъ и изпълни най-добросъвѣстно задлъженіиа-та, които той имаше камъ народа си, а тіа сама заслужи най-голѣмѫ хвалѫ и благодарность.

Когато слѣдъ смрьть-тѫ на Н. Герова поіахъ азъ доврьшваніе-то и издаваніе-то рѣчника докрай, никакъ не мысліахъ, че щѫ срѣщнѫ толкова мѫчнотии, каквыто посрѣщнѫхъ, особено въ послѣднѭ-тѫ чясть, коіато, естествено, біаше врьдѣ много изоставена необработена. Задлъженіиа-та, които имахъ и имамь камъ моіа благодѣтель и възпитатель, и насрьдченіиа-та, които негови-ти наслѣдници ми показвахѫ, давахѫ ми срьдце да работѫ и свръшѭ тоіа грамаденъ трудъ докрай, и съ това да ся отплатѫ понѣ съ что-годѣ на благодѣтеліа си.

Приіатно ми е да поблагодарѭ тукъ на Господина Малѣіа Л. Малѣева (вѣщъ познавачь на Турскыіа язык), който біаше така добръ, та всіакога съ най-голѣмѫ готовность ми ся притичіаше на помощь при тлъкуваніе-то чюжды-ты дум҃ы, особено Турскы-ты.

Въ цѣлыіа рѣчникъ влизать 67358 заглавны рѣчи и при тѣхъ за примѣры разны изреченіиа до 26400 и откѫсліаци отъ народны пѣсни 4936, другы изреченіиа, които сѫ особеность на Блъгарскый языкъ, около 4100, пословици до 15500, въ това число и нѣколко клятвы и гатанк҃ы, и около 2200 крьстны имена. Имамь набраны още около 4000—5000 рѣчи, които, по еднѫ или по другѫ причинѫ, не сѫ влѣзлы въ рѣчника и които тъкмѭ да издамь въ едно особено допълнение, дѣто щѫть влѣзѫть и всичкы непълнот҃ы, които критика-та н҃ы посочи. Тыіа внушителн҃ы цифры показвать голѣмо-то богатство на языка ны и карать наши-ты списатели да ся червять, дѣто черпять дум҃ы и извитиіа въ рѣчь-тѫ си отъ чюжды языци.

Сравненъ съ рѣчника отъ Дювернуа, наший-тъ рѣчникъ по обемъ е почти два пѫти пѝ-голѣмъ, ако по число-то на страници-ты и да е пѝ-малъкъ, обаче по число-то на буквы-ты, които единый-тъ и другый-тъ имать въ еднѫ страницѫ, наший-тъ надминава рѣчника на Дювернуа съ 1820 буквы: наший-тъ рѣчникъ има 2323 страници съ по 4060 букв҃ы всіака една, а Дювернуа има 2624 страници съ по 2240 буквы всіака една; буквы-ты, съ които рѣчникъ-тъ на Дювернуа е печатанъ, сѫ доста пѝ-ядры отъ буквы-ты на нашиіа. Като намалимъ материала на Дювернуа

съ 15 %, показанија на източници-ты, отъ които той е черпалъ, богатство-то на нашија рѣчникъ изпжква още повече.

Когато излѣзе на свѣтъ прьва-та чясть, критика-та посочи само на двѣ сжществены грѣшкы на рѣчника: *негово-то правописание* и *непоказванiе източници-ты, отъ дѣто сж черпаны думы-ты и изреченiя-та при тѣхъ*.

За правописание-то щж кажж и азъ, че е вяче много остарѣло и че то прави рѣчника непрактиченъ за общо ползуванiе, ала той е писанъ не за общо употрѣбление, а само за достатъчно подготвены-ты по языка, които не щжть срѣщнжть никаквж мжчнотиж, кога трьсять рѣчи-ты. Авторъ-тъ имаше особенж слабость камъ старо-то правописание, на което истинскый основатель бяше той, и не можяше да употрѣби едно ново неустановено още правописание, което всякы двѣ-три годинъ ся мѣнява. Съ това щж помолж бждящы-ты критикари да не ся захващать най-напрѣдъ и най-много за правописание-то, а да покажжтъ другы грѣшкы и неплъноты на рѣчника, съ което щжть принесжть сжщественж ползж на дѣло-то.

Не смы показвали източници-ты, отъ дѣто смы черпали думы-ты, зачтото тѣ сж толкова много и толкова разнообразны, дѣто не можяше да ся употрѣбять обыкновены съкращенија, каквыто е употрѣбилъ Дювернуа, който е черпалъ материалъ само отъ книгы, а не и отъ живж-тж рѣчь, а бы трѣбвало да употрѣбимъ цѣлы думы. Така много чясто ся срѣщать такывы бѣлѣжкы за източници-ты: *Сюлеманъ-кехая отъ Марково, Марковскый ходжа отъ Савтжщи (Пловдивско), дѣдо Петръ Софелия-та, дѣдо Трандафилъ отъ Шайтанъ-кйой (Пловдивско), Тодоръ хайдутинъ-тъ отъ Радилово (Т. Пазарджикско), Таиръ-ага отъ Ракытово (Чепинско), А. А. Макаковъ отъ Старж-Загорж, Савва х. Дечевъ отъ Бургасъ (Старозагорчянинъ), дѣдо Найденъ отъ Царацово, дѣдо Рангелъ Перущичянинъ, баба попадия Михалица отъ Бѣлево (Т. Пазарджикско), Михалаки Георгиевъ, снаха ми Атанасица отъ Копривщицж, лѣля Дона Камилкына отъ Карлово, ханджия-та Петръ въ Габрово, талигаджия-та Стефанъ отъ Бѣлж при Русчюкъ, монахыня Екатерина въ Калоферъ, сваха-та Иваница х. Стоянова отъ Кйостенджж (Котленка), архиепископъ Натанаилъ отъ Скопско, слуга Добре отъ Хасково, Шивачевъ отъ Малко-Трьново, А. Гяуровъ отъ Плѣвнж (Драмско), Н. Димковъ отъ Г. Броди (Сѣрско), Стефанъ Карабаджакъ-тъ отъ Хасътъ (Казанлжшко), Тана слугыня отъ Габарево (Казанлжшко), Бахчавановъ отъ Пиротъ, Лукынъ Ивановъ отъ Чепинско, В. Радушевъ отъ Шуменъ. Савва Филаретовъ отъ Софиж, чорбаджи Мано отъ Софиж, Захарий Круша отъ Самоковъ, Никола писарь-тъ отъ Вранж, Благой Дамитровъ учитель отъ Емборе, Йоно псалтъ-тъ отъ Бытолж, Д. В. Манчевъ отъ Батакъ, Хр. Г. Дановъ отъ Клисурж (Карловско), на панаира въ Серезъ, въ Узунджово, въ Прилѣпъ* и проч. и проч. съ хиляды такыва бѣлѣжкы. Ако речяхмы да покажемъ всичкы-ты тыя източници нé при всякж думж, а само при пó-особены-ты, рѣчникъ-тъ щяше да излѣзе най-малко още съ тридесять печятны листа пó-голѣмъ и въ такъвъ случяй цѣна-та му щяше да бжде двойно пó-голѣма. Не отказвамы, че тѣ сж особено важны, ала

ные гы имамы въ ржкописа при всякж думж на разположение на любознателны-ты. При прьвж възможность всичкы-ты тыя бѣлѣжкы щжть бждать извадены на свѣтъ въ еднж особнж студиж.

Отъ критикы-ты, что сж разглеждалы излѣзлы-ты чясти на рѣчника, най-вѣщо и всестранно е написана критика-та отъ глжбокоученыя и многозаслужилыя нашь професоръ-историкъ Господинъ М. С. Дриновъ подъ заглавие **„О Болгарско-Русскомъ Словарѣ Найдена Герова“,** печятана въ І-й томъ, 2-тж книжкж на *Извѣстія Отдѣленія Русскаго языка и словесности Императорской Академіи Наукъ (1896).* Отъ срьдце благодарж на почтеныя професоръ за тжя неговж вѣщж критикж, която ми е показала доста наши грѣшкы и мя е упжтила въ нѣкои добры направления.

Господинъ М. С. Дриновъ грѣши, като казва, че рѣчникъ-тъ ны е *Болгарско-Русскій,* зачтото нидѣ той не ся наричя така, а само ся казва, че думы-ты ся тлъкуват и на русскы за пò-точно опрѣдѣление знаменование-то имъ. Тая е причина-та, дѣто не смы ся маяли да дыримъ да изтлъкувамы всичкы-ты рѣчи и на русскы. Н. Геровъ е работилъ и готвилъ и два другы рѣчника: *Блъгарско-Русскый* и *Русско-Блъгарскый.* Той остави грамаденъ суръвъ материалъ за тѣхъ, а отъ Русско-Блъгарскыя е и печятилъ прѣзъ 1856 лѣто началото до думж **браковщикъ.** При удобенъ случяй и тия рѣчници щжть бждать напечятаны.

Обвиняват ны, че смы си служили съ рѣчника отъ Дювернуа, дори че смы зимали направо отъ него примѣры и тлъкувания. Господинъ М. С. Дриновъ прави паралелны сравнения за това като показва примѣры, земены и въ два-та рѣчника изъ сборници-ты на братия Миладиновы, на Дозона, на Чолакова и проч. Прѣди всичко тия сборници сж достояние на всинца и всякой може да чрьпи изъ тѣхъ, и, ако има нѣкакво съвпадение на наши примѣры съ примѣры отъ Дювернуа, това ще каже, че тия примѣри сж были най-характерни за думж-тж, при която сж приведени отъ насъ и отъ Дювернуа, а не че смы гы зели направо отъ Дювернуа. Това ся види още повяче, дѣто много думы и характерны примѣры отъ тыя сборници не ся намират въ рѣчника на Дювернуа, когато у насъ сж показани, което е слѣдствие само отъ пò-основно то и пò-внимателно-то изучване отъ насъ казаны-ты сборници. Колкото за Дюзановыя сборникъ трѣбва да забѣлѣжж и това: самъ Дозонъ въ прѣдисловие-то на своя сборникъ казва, че ся е ползувалъ и отъ ржкописны-ты сборници на *Н. Геровъ, Захарий Икономовичь и П. Р. Славейковъ.* Тия ржкописни сборници сж были собственость на Н. Геровъ, който врѣменно гы отстжпилъ на своя другарь, да си послужи съ тѣхъ за своя сборникъ. Тия ржкописни сборници заедно съ още два-три другы, междж които и единъ отъ *Априловъ,* ся намират и до днесь у насъ и ные смы вадили рѣчи-ты и примѣры-ты направо отъ тѣхъ, а не отъ сборника на Дозона, и никакъ не отъ рѣчника на Дювернуа. Чюдно ны е, какъ почтеный-тъ авторъ на приведенж-тж критикж не ся е сѣтилъ да направи сравнение междж прьво-то издание на нѣколко-то буквы отъ рѣчника ны прѣзъ 1855—1856 лѣто и рѣчника на Дювернуа и да види, че Н. Геровъ още тогава е ималъ на ржцѣ нѣкои отъ казаны-ты сборници, когато още не сж били печятаны ни Дозоновы-ты пѣсни, ни

Чолаковыя сборникъ, и ся е ползувалъ съ тѣхъ. Такыви доказателства той щяше намѣри при рѣчи-ты *бобъ*, *божюрь*, *будный*, *буля*, *бъхъ*, *веселый*, *вихрогонъ*, *виж*, *влъкъ*, *вода*, *врьло*, *врядный*, *выкамь*. Отъ тыя наши ръкописны сборници единъ день щжть бждать оправены грѣшкы-ты, които Дозонъ е направилъ въ своя печятанъ сборникъ.

Сжще-то трѣбва да ся каже и за другж еднж бѣлѣжкж която Господинъ М. С. Дриновъ прави въ своя-тж критикж, какво Н. Геровъ не былъ споменжлъ, че ся ползува съ излѣзлы-ты вяче много сборници отъ народны пѣсны, приказкы, пословици, баяния, народны названия на растения и животны и отъ нѣкои лексикографическы трудовы, когато въ сжщность той е черпалъ отъ тѣхъ много градиво. Тукъ е станжло нѣкакво недогляждане, зачтото самъ Господинъ Дриновъ привожда думы-ты на Н. Герова изъ прѣдисловие-то, който казва, че *„ималъ записано отъ уста-та на народа и отъ народны-ты творения“* всичко, что има внесено въ неговыя словарь. Ако е така, зачто тогава винимъ Н. Герова, че не былъ показалъ, че ся ползува и отъ *народны-ты творения*, каквито сж всичкы-ти сборници отъ народны пѣсни, приказкы, пословици и всевъзможны другы народны умотворения? Не сж показани и тия източници въ рѣчника, зачтото, както казахъ и по̀-горѣ, той щяше да стане много по̀-голѣмъ и слѣдователно много по̀-скжпъ, а и така, чини ми ся, цѣль-та е постигнжта.

Най-послѣ азъ молж всичкы любители на нашж-тж рѣчь, които имать на̀ срьдце изучване-то народно-то ны слово, кой дѣто ся намира, ако забѣлѣжи нѣкоя рѣчь, която ся употрѣбява въ народа, а въ рѣчника я нѣма, или нѣкое изречение, което е особеность на Блъгарскый языкъ, да гы запише и да ми гы изпрати съ обяснение знаменование-то имъ и съ показание мѣсто-то, дѣто гы е чюлъ, за да гы вмѣстж въ допълнение-то. За тоя трудъ азъ щж бждж благодаренъ на всичкы, които ся отзовжть на тжя поканж.

Пловдивъ,
Декемврий 1904 лѣто.

Теодоръ Панчевъ.